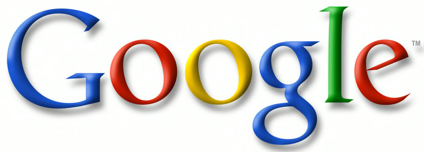

Google

Anne-Louise Høy.

FREMMEDORDBOG

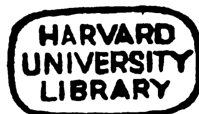
LUDVIG MEYERS

FREMMEDORDBOG

SYVENDE UDGAVE
VED F. C. B. DAHL • B. T. DAHL
••••• J. P. F. D. DAHL •••••

DET SCHUBOTHESKE FORLAG
J. L. LYBECKER OG E. A. HIRSCHSPRUNG
• • • KØBENHAVN 1898—1902 • • •

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE.

Rettelser og Tilføjelser.

---

3 a 15 n Copek l. Kopek
5 a 22 o Contractions- l. Contrectations
11 b 8 o ; l. ,
14 a 29 o Adjectiv l. Adjectiv
19 b 21 o âge l. âgé
+ 22 a aîné, s. Cadet
25 a 31 n a latere l. a latere
25 b 12 n holen l. holer
26 a 32 n . l. . Jvf. Proteïn.
28 b 15 n Kaiman, den l. og Kaiman, Arter af den
+ 30 b altaïske Sprog (finsk, magyarisk, tatarisk), s. uralaltaïske Sprog.
30 b 29 o , l. ;
30 b 34 o el. l. og
31 b 18 o pl., l. pl., Hulheder (f. Eks. i Bættelys),
33 b 4-3 n ; Ammonium-Ilte kaldes Ammon. l. .
35 b 21 n el. snarere l. næppe af
39 a 13 n . l. ; anatrop, (Bot.) omvendt.
39 a 29 n : l. ;
41 b Art. anhænggiggøre flyttes efter Art. Anhydri
43 b Art. Anøa flyttes efter Art. Anætia
52 a Art. Apædeusi flyttes efter Art. apyrisk
53 a 34 o ; l. ; det Punkt paa Himlen, hvorimod Solsystemet bevæger sig;
+ 55 b Apo-phoni, gr., (Gram.) Vokalskifte ved Accentflytning, isl. i romanske Sprog (f. Eks. fr. mourir, je meurs).
58 b 26 o Faaremaaned l. Faremaaned (med Hensyn til Skibsfartens Aabning og Fardagen ɔ: Flytte- og Stiftedag)
58 b 8 n punto l. punta
60 a 18 n ; l. :
60 b 10 n Archipresbyter l. Archipresbyter
66 a 22 n ; l. ; Arthrodi, s. Enarthrosis;
67 a 32 o foetida l. fœtida
75 a 15 n ; l. ; auditiv, af l., som vedrører Hørelsen;

81 b 4 o . l. ; azoisk = prozoisk.
84 b 2 o la hausse l. à la hausse
84 b 2 n Rubin l. Spinel
+ 92 b Batterone (sandsk. af fr. battre, slaa), en Slags Boldleg.
96 a 8 n Kok-ke l. Kak-ke
97 b 16 o . l. ; Betulaceer, pl., Birkefamilien.
101 b 32 o , uglasseret (kun forglødet, l. ; uglasseret (
+ 101 b Bis-croma, s. Croma.
+ 101 b Bisseur, s. u. Claque.
102 b 18 n Communeros l. Comuneros.
104 b 17 n dursi l. durci
+ 104 a Boanerges, gr. (af hebr. B'ne regesch), pl., Tordensønnerne, det Navn, som Jesus tillagde Zebedæi Sønner Jakob og Johannes (Mark. III, 17).
105 b 33 o filleagtig l. filkeagtig
107 a 3 o Bongsoar l. Bongsoar
113 b 6-5 n bruno, brun l. sæs Brundusinum, Malm fra den italienske By Brundusium
115 a 27 o apotheke l. pyxidion, Dimin. af pyxis, Bøsse, af pyxos, Buxbom
115 a 28 o . l. ; (Bot.) buddikeformet Frøgemme.
120 b 33 o aîné l. aîné
121 a 34 n ; l. ; Tromme (jvf. Cassa);
121 b 4 o Biskuit l. Biscuit
121 b 24 o ; l. ; Rørfløjte (ogs. Calamellus), s. Schalmei;
121 b 35 o grovkornet l. grovkornet eocæn
139 b 13 o coute l. coûte
140 a 13 n Indhygger l. Indbygger
140 b 4 o Chakedonyx l. Chalkedonyx
142 a 6 n ; l. ; Grundskat;
142 a 5 n : l. ;
142 b 19 n Tsjar-kol-neir l. Tsjar-kol-uejr
143 b 5 n Begyndelsen l. Midten
145 a 7 n ; l. ; maaske af ar. karaba, være nær (ved Gud);
149 a 29 o Chrismon l. Chrismōn

150 b 14 o Ghrysit l. Chrysit

151 b 27 o . l. ; (Bot.) Randhaar.

157 a 32 o Spradebasse l. Hjemmefødning

160 b 2 n Beganstigelse l. Begunstigelse

161 b 33 n Berenices l. Berenices

172 a 33 o Trosvidne l. Trosvidne (Confessor fidei)

174 a 30 o Con-jugata-vera l. Con-jugata vera

174 b 30 o Konnossement l. Connossement

174 b 28 n . l. ; Connectivum, ny l., et, (Bot.) Støvknapbaand.

176 b 10 n Ret, l. Ret; akademisk Senat,

181 a 1 o Violono l. Violone

181 b 20 o Contra-hentia l. Con-trahentia

187 b 2 n nemi. l. neml.

188 a 11-12 o Solens Photosphære (s. d.) l. en Solen omgivende sølvhvid Lysstaage

189 b 34 n bindlighed l. bindtlighed

190 b 7 o Topas l. Rubin (rød), orientalsk Topas

190 b 8 o Smaragd (grøn), Amethyst l. orientalsk Aquamarin (grøn), orientalsk Amethyst

199 a 24 o variornm l. variorum

199 b 15 n Lavværge l. Værge

201 a 29 n Multiplet, l. Multiplet;

201 a 1 n ; l. ; glatskællet (om Fisk);

207 a 15 n Gods) l. Gods), jordfundne Guld- og Sølvsager fra Oldtiden, der skulle afleveres til Staten

209 b 21-22 o air, jvf. Air l. aire, eg. af god Æt, Karakter

209 b 24 o XVI l. I († 840)

+ 220 a Demogorgon (sandſ. forbr. af Demiurgos, s. d.), et gaadefuldt verdenskabende Væsen.

+ 257 a Dorkas, s. Tabitha.

258 a 34 n quit l. quitte

273 a 21 o s. l. gr., =

286 b 3 o pédic l. pédie

290 b 18 o gr. (sophos, vis), l. hebr. (en, der er ikke; sof, Ende), eg. det uendelige;

343 a 19 o . l. ; ogs. = Finer.

343 b 1 n Snebræ l. Snedække, der ikke smelter om Sommeren, Fond

345 b 27 o Binde l. Blok

348 b 5 o olies l. Folies

351 b 26 n Porsete l. Forsete

359 a 23-22 n el. Kvintin udgaar.

359 b 27 o Furor l. Furor

366 b 15 n ; l. ; ganoïd, emailleskællet (om Fisk);

382 a 20 o Isbjerg l. Isflod

382 a 23 o Fond. l. .

385 b 3 n avles l. lever

389 b 22 n ; l. ; ogs. Soloverfladens (Photosphærens) grynede Udseende (lyse Punkter paa mørkere Baggrund);

390 b Art. gratias flyttes efter Art. gratius etc.

406 b 30 o s. l. =

416 a 23 n Puscyisme l. Puseyisme

417 b 30 n . l. ; (Bot.) Vandspir.

419 a 21 n , l. (Navn efter Stockholm),

426 b 32 n Orcan l. Orkan

427 a 26 o Lilliefamilien, l. Liliefamilien;

433 a 32 o subontan l. subcutan

442 b 5 n plantedædende Firben med et Horn paa Næsen l. planteædende Firben med Tænder, der ligne Tænderne hos Leguanen (s. d.)

445 a 28 n Albert Siegès l. Abbed Sieyès

445 b 32 n Notars l. Notars

447 a 25 n etisk l. ethisk

454 b 11 o Motiver l. Motiver

469 a 34-32 n &c.); den Egenskab hos nogle Legemer, efter Bestraaling af Solen at l. ; ogs. som Aarsag til at nogle Legemer

469 a 31 n Tid l. Tid)

488 a 2 n ; l. ; s. Tommy Atkin;

490 b 9 n . l. ; Aile.

491 a 2 n af l. ? af

491 b 18 o eng. l. eng. (Navn efter Den J.)

494 a 27 o . l. ; ogs. et (hemmeligt) Kighul.

499 b 28 n Baand l. Baand, el. af sp. cabrestante, af cabra, Ged, og estante, staaende

503 a 22 n af l. hvidt, af

505 a 14 n kanoniske l. kanoniske

508 b 35 o Polhval l. Pothval

516 b 22 o ; s. Clabaud l. (af t. klabastern, slaa, klapre)

520 a 26 n Kolnidre l. Kol nidre

524 b 19 n ; l. ; Choro-didaskalos, Korlærer;

525 a 19 n korrigere l. korrigere

+ 526 b Ko(v)tov, kin., ydmyg Bøjning, med Panden mod Jorden (særl. for den kinesiske Kejser).

537 a 28 n Lak l. La

540 b 29 o Strubetændelse l. Strubebetændelse

544 b 1 o ; l. ; (Kogek.) jævne (f. Eks. Suppe) ved Tilsætning af Æg, Mel o. l.

545 b 27 o dave l. have

548 b 22 o Kobbermønt l. Messingmønt

556 a 2 o . l. ; (Mat.) en krumstavlignende Spirallinie.

556 b 11 o kassificerer l. klassificerer

560 b 30 o Kob, l. Kob-

577 b 30 n —lja, sædv. udtalt: Manilje l. —lja

581 a 22 n ildfast Glimmer; ogs. storbladet l. i tynde Plader gennemsigtig

582 b 21 n Myt. l. rom Myt.

601 a 13 o . l. , 1901 dog vist af Opdagerne Ramsay og Travers at være en Kulstofforbindelse.

605 a 11-10 n kemisk Undersøgelse af fine eller smaa Genstande l. Undersøgelse af kemiske Omsætninger (Reaktioner) under Mikroskopet

608 a 13 o af Stenkul, Træ m. m. l. ved Minedrift, findes færdigdannede i Naturen

610 a 14 o næstældste l. næstyngste

610 b 1 o , l. , kunstig

624 a 4 o Gletscher, Vold l. Gletschervold, Isbrævold, Grus, Ler og

626 a 34 o Tebva l. Fetva

626 a 31 n Myg l. Myge

628 a 1 o rødt og grønt spillende l. gennemfaldende Lys rød, i tilbagekastet Lys grøn

631 a 19 o ; l.; Myo-kloni, en Slags Muskelkrampe;
638 a 26 n Vildt. l. Vildt; ogs. = Riposo.
638 a 19 n ; l. ; naturlige Logarithmer, f. neperske Logarithmer;
641 b 16 o nyere Stentid l. yngre Stenalder
650 a 21 o 1631 l. 1637
650 a 22 n t. l. t. (mnt. titte, t. Zitze, gr. titthos, Brystvorte)
652 a 1 n ; l. , idet der tillægges enhver Konsonant i et Ord Betydning af et Ord (jvf. Gematria);
657 a 19 n modf.) l. modf.
657 a 13 n Ohksteks l. Oksteks
658 b 24 o Ob-ject l. Ob-ject, sædv. Object
661 b 24 o Descarteseses l. Descarteses
666 b 27 o Tertiærformation l. Del af Tertiærformationen
669 b 31 n Onomato-poïi l. Onomato-poii
678 a 17-16 n Fuglefodspor l. formentlige Fuglefodspor (sandf. af Dinosaurier)
691 b 31 o . l. ; (Zool.) Reje.
693 b 13 o højtidelig l. højtidelig, tit overdreven
698 a 15 o medicina l. medicina
698 a 24 o Trocar l. Trocart
702 a 18 o Veredus l. Veredus
702 a 19 o paraveredus l. paraveredus
717 a 16 o Pace, Pacem l. Pacem
719 a 22 n Pelagianer l. Pelagianere, pl.,
734 b 31 n : l. ;
736 b 4 o . l. , særlig ved Grunde, der støtte sig paa det, der skulde bevises.
737 b 16 n Phago-cythose, efter gr. l. Phago-cytose, gr. (phagein, æde; kytos, Hulning)
739 a 3 n opfundet l. først brugt
739 b 2 o Fenol l. Phenol
742 a 25 o rund l. kolbeformet
755 b 7 o più l. più
757 b 31 n , l. , ogs. Dyr og Planter i Indsøer,
757 b 15-14 n Vejbred (l. Plantago; Plantagenista, Visse) l. Visse (l. Plantagenista)
760 b 21 n kubiske l. regulære
773 a 10 n dourrot (—ro) l. dour(-Rødt)
775 a 18 n Romanus l. Romanus
+ 779 a post-glacial, l., efter Istiden dannet, = alluvial.
807 a 22 o pbt. l. plt.
808 b 33 n Raadevalg l. Raadevalg
818 b 8 o . l. ; des Pudels Kern, Sagens Kerne, Hovedsagen.
823 b 27 o Antimonsølv l. Antimonsølvblende
831 b 24 n qnel l. quel
861 a 26 n reïs l. rais
872 a 19 o Bundfald l. Rest
872 a 21 o modf. l. tit modf.
875 b 25 o bjergene l. lagene
880 b 9 n Grundstoffet l. Stof
882 a 26 o Rhodan l. Rhodan (af gr. rhodon, Rose)
882 a 18 n Manganspat l. Mangansilikat
882 b 9 n (Bot.) l. (Bot.) Barytræ,
891 a 15 n og l. , alkemistisk og
905 b 14 o Fryd l. Højde
920 b 18 o Schweitzer l. Schweizer
941 b 3 o nogle fastholdt l. ældre Geologer saakaldt
941 b 6 o ældste l. næstældste
941 b 7 o . l. ; jvf. palæozoiske Dannelser og primære Formationer.
947 a 7 o 223 l. 209
947 b 6 o Skjold l. Skjolds hornagtige Yderlag
948 b 22 n ; l. ; Domstol;
954 b 28 n Furst l. Funt
955 b 2 o ved Neapel l. ɔ: den ældre Vesuvkegle
961 b 29 o kemiske Analyse l. Analyse
961 b 35 n brænde l. dampe
961 b 24 n ; l. ; Lysmaaler ved Spektrets Hjælp;
963 b 15 n ; l. ; lemnisk Jord, s. d.;
968 b 15 o . l. ; ogs. Kiselsinter (ved kiselsyreholdige Kilder).
970 b 13 o Kobber l. Svovlforbindelser af Kobber
973 a 33 o . l. , Stiger*.
978 a 17 n . l. ; (Bot.) Krebseklo.
979 b 19 o Strontian l. Strontion
983 a 31 n Ord l. Ord (sædv. udtalt Subject)
985 b 11 o gensidig Hjælp l. Hjælp
985 b 7 n kaldes l. kaldes
986 b 12 n utraqun l. utraque
1007 a 28 n magnesinm l. magnium
1021 b 1 o . l. ; Terpinol, olieagtig Vædske, fremstillet af Terpentinolie, brugt som Middel mod Hoste (Terpentinol-tabletter) og i Parfume- og Sæbefabrikationen.
1032 b 21-20 n sjældent Grundstof (= Erbium?) l. formentligt (senere forkastet) Grundstof
1032 b 19 n Clave l. Cleve (i Upsala)
1034 a 16 n Tinea l. Tinca
1037 a 24 n Farvestof l. Farvestofemne
1043 b 7 n vanemæssig; l. vanemæssig; Traditionalisme, Fastholden ved Tradition, Mindearv; Traditionalist, en, der holder fast ved Overleveringen;
1048 a 29 o af l. i Slægt med
1054 b 7 o Kiselskaller af mikroskopiske Dyr l. Diatome-Skaller
1054 b 27 o som brændt ligner Aske; kaldes derfor l. kaldes
1054 b 28 o spodūn, brænde til Aske l. spodios, askefarvet
1054 b 31 n ; kaldes ogsaa Jern-apatit. l. .
1056 b 25 n Jernbanebroen l. Jenabroen
1063 a 9 o Hestehov l. Hestehov*
1063 a 19 n Tyio, l. Tyio, sædv. Tvijo
1069 a 12 o Væggefærd l. Snigfærd
1069 b 22 o Huighens l. Huyghens
1069 b 23 o Teori l. Teori (nu opgiven og afløst af den elektromagnetiske Lysteori)
1072 b 34 n fosforsurt l. ogs.: fosforsurt
1086 a 4 o mutekjær l. mutekjær*; (om Kemikalier) uren (modf. renset, altsaa svarende til tidligere Tiders Handelsvare)
1088 b 15 o — l. særlig =

FORORD.

Denne Ordbogs 1ste og anden Udgave (fra 1836 og 1844) udarbejdedes af Professor *L. Meyer* († 28. Juli 1854), den 3dje og 4de (fra 1852 og 1863) af Professor *F. P. J. Dahl* († 16. Januar 1864), den 5te og 6te (fra 1878 og 1884) af F. P. J. Dahls Sønner *F. C. B. Dahl* og *B. T. Dahl*, der sammen med F. C. B. Dahls Søn *J. P. F. D. Dahl* have udarbejdet den foreliggende 7de Udgave.

Forordene til de tidligere Udgaver, alle optagne i 6te Udgave, ville give Oplysninger om de Tanker, der under naturlige Hensyn til ændrede Tidsforhold have været de ledende ved Arbejdet. Paa dem som Grundvold er ogsaa den 7de Udgave bygget. At den saakaldte ministerielle Retskrivning ifølge Forlæggernes Ønske er brugt, vedrører kun det ydre. Ved Drøftelse af Ordbogens tidligere Stof er adskilligt, der mentes egnet dertil, fjernet, Tallet af enstydige Fordanskninger af Fremmedord noget indskrænket, og blandt Oversættelserne en Del særlig norske Ord tilføjede, forsaavidt de turde skønnes godkendte af det norske Litteratursprog. De tilkomne nye Artikler skyldes væsentlig Optegnelser efter Udarbejdelsen af 6te Udgave, hidrørende fra Udgivernes Læsning. De encyklopædiske Ordbøger eller Konversationsleksika i vort Sprog (det Nordiske, Allers med tilhørende Fremmedordbog, Winkel-Horns og Salmonsens) og ikke faa særlige Fagordbøger have afgivet Stof til Valg af Artikler, ligesom selvfølgelig Ordbøger i fremmede døde og levende Sprog (tilligemed etymologiske Ordbøger) ere brugte ved Ordenes Tydning. Den i og for sig ønskelige Kildenævnelse ved hvert optaget Fremmedord og ved dets Sag- og Oprindelsestydning maatte Grænsen for Arbejdets Omfang forbyde.

Men de Velyndere af Ordbogen, fra hvem Ord, Ordtydninger eller Rettelser ere os tilsendte, eller af hvem vi ved Henvendelse til dem om Sag- eller Ordtydningshjælp ere blevne støttede paa den velvilligste Maade, bringe vi i disse Linier vor varmeste Tak, idet vi have den Ære her at nævne dem: de Herrer Kontorchef *Arlaud*, Direktør *Clément*, Pastor *H. Dahl*, Pastor *F. P. J. Dahl*, Birkefuldmægtig *Hvalsøe*, Premierlieutenant *Kall*, Kontorchef *Lassen*, Provst Dr. *Nielsen*, Dr. *A. Rovsing*, Overrabbiner *D. Simonsen*, Lærer *Thaannum*, Kand. *L. Trier*, Dr. *Østrup*. Ligeledes bringe vi de Herrer *Joh. Möller* og *Alb. Hansen*, som med udmærket Dygtighed og Samvittighedsfuldhed have udført Ordbogens typografiske Arbejde, vor bedste Tak.

16. Januar 1902.

F. C. B. DAHL. *B. T. DAHL.* *J. P. F. D. DAHL.*

Forkortninger og Tegn.

Aarh.	Aarhundrede.
Accus.	Accusativ.
Abl.	Ablativ.
Adj.	Adjectiv.
Adv.	Adverbium.
af l.	af Latin.
afsk.	afskaffet.
Alk.	Alkemi.
Alg.	Algebra.
Alm.	Almindelighed.
alm.	almindelig.
amer.	amerikansk.
Anat.	Anatomi.
angels.	angelsachsisk.
Apotk.	Apotekerkunst.
ar.	arabisk.
Art.	Artikel.
Astrol.	Astrologi.
Astron.	Astronomi.
barb. l.	barbarisk latinsk.
bask.	baskisk.
Befæstnk.	Befæstningskunst.
berb.	berbersk.
besl.	beslægtet.
best. Art.	bestemt Artikel.
Bet.	Betydning.
bet.	betyder.
Bill.	Billardspil.
bill.	billedlig.
Bjergv.	Bjergværk.
Bogbk.	Bogbinderkunst.
Bogtrk.	Bogtrykkerkunst.
Bot.	Botanik.
brasil.	brasiliansk.
Bygnk.	Bygningskunst.
C.	Celsius.
cf. og cfr.	conferatur, eller: at jævnføre med —.
Compar.	Comparativ.
d.	dansk.
dagl.	daglig.
Dansek.	Dansekunst.
Dat.	Dativ.
d. e.	det er.
Dimin.	Diminutiv.
Digtek.	Digtekunst.
D. Lov.	Danske Lov.
e. a.	efter andre.
eg.	egentlig.
e. Kr.	efter Kristus.
el.	eller.
eng. / engl.	engelsk.
etc. / ꝛc.	et cetera.
Etym.	Etymologi.
F.	Fahrenheit.
f. Eks.	for Eksempel.
fem. / femin.	femininum.
fig.	figurlig.
Filol.	Filologi.
Filos.	Filosofi.
f. Kr.	før Kristus.
fl.	flere.
foragt.	foragtelig.
ford.	fordum.
fordr.	fordrejet.
forek.	forekommende.
forf.	forfattet.
Forf.	Forfatter.
fork.	forkortet.
Forkortn.	Forkortning.
formod.	formodentlig.
forr.	forrige.
forsk.	forskellig.
Forstv.	Forstvæsen.
forv.	forvansket. / forvekslet.
foræld.	forældet.
fr.	fransk.
fris.	frisisk.
fys.	fysisk.
Fys.	Fysik.
Fysiol.	Fysiologi.
Fægtek.	Fægtekunst.
gaël.	gaëlisk.
Gen.	Genitiv.
Geog.	Geografi.
Geogn.	Geognosi.
Geol.	Geologi.
Geom.	Geometri.
gl.	gammel.
got.	gotisk.
gr.	græsk.
Gram.	Grammatik.
gæl.	gælisk.
Hank.	Hankøn.
Havek.	Havekunst.
hebr.	hebraisk.
henh.	henholdsvis.
hind.	hinduisk.
Hist.	Historie.
holl.	hollandsk.
Hunk.	Hunkøn.
if.	ifølge.
Imper.	Imperativ.
ind.	indisk (østindisk).
indian.	indiansk (amerikansk).
ir. og irl.	irsk.
is.	især.
isl.	islandsk.
i St. f.	i Stedet for.
it.	italiensk.
i Virk.	i Virkeligheden.
Jagtv.	Jagtvæsen.
japan.	japansk.
jvf.	jævnfør!
jød.	jødisk.
Kabbal.	Kabbalistik.
kald.	kaldæisk.
kat.	katolsk.
Kbspr. / Kbmspr.	Købmandssprog.
kelt.	keltisk.
Kem.	Kemi.
K. Hist.	Kirkehistorie.
kin.	kinesisk.
Kir.	Kirurgi.
Kobberst.	Kobberstikkerkunst.
Kogek.	Kogekunst.
Kortsp.	Kortspil.
kr. / kristl.	kristelig.
krit.	kritisk.
Krit.	Kritik.
Kron.	Kronologi.
Krspr.	Krigssprog.

ktr.	kontraheret.
l.	latinsk.
ligel.	ligeledes.
liges.	ligesom.
Lit.	Liturgi.
Lk.	Lægekunst.
Log.	Logik.
Lovk.	Lovkyndighed.
Lydl.	Lydlære.
m. / masc.	masculinum.
Mag.	Magi.
Malerk.	Malerkunst
mal. / malai.	malayisk, malaiisk.
Mat.	Matematik.
Miner.	Mineralogi.
m. l.	Middelalderens Latin.
mods.	modsat.
mong.	mongolsk.
mul.	muligvis.
Mus.	Musik
Myt.	Mytologi.
Møntv.	Møntvæsen.
n. / neutr.	neutrum.
Nath.	Naturhistorie.
Natl.	Naturlære.
neml.	nemlig.
nord.	nordisk.
ny l.	ny latinsk.
o. a. fl.	og andre flere.
o. a. m.	og andet mere.
o. desl.	og deslige.
o. fl.	og flere.
ogs.	ogsaa.
o. l.	og lignende.
oldn.	oldnordisk.
o. m. a.	og mange andre.
omtr.	omtrent.
onomatop.	onomatopoietisk.
opf.	opfunden.
opr. / oprind.	oprindelig.
Opr.	Oprindelse.
Opt.	Optik.
Ordspr.	Ordsprog.
o. s. v.	og saa videre.
overh.	overhovedet.
Partic.	Participium.
pers.	persisk.
peruv.	peruviansk.
pl.	pluralis.
Poes.	Poesi.
pol.	polsk.
Polit.	Politik.
port.	portugisisk.
Postv.	Postvæsen.
Præpos.	Præposition.
preuss.	preussisk.
prov.	provençalsk.
Provinc.	Provincialisme.
Pseudon.	Pseudonym.
Psyk.	Psykologi.
R.	Réaumur.
r. / rett.	rettere
Regnek.	Regnekunst.
Rel. / Relig.	Religion.
Ret.	Retorik.
Retskr. / Retskrivn.	Retskrivning.
Retsspr.	Retssprog.
Ridek.	Ridekunst.
rigt.	rigtigere
rom. K.	romersk Kirke.
russ.	russisk.
s.	se!
s.	sive.
sands.	sandsynlig.
sanskr.	sanskrit.
sc.	scilicet.
s. d.	se dette!
s. d. O.	se dette (disse) Ord!
serb.	serbisk.
sicil.	siciliansk.
sild Bet.	sildigere Betydning.
sing.	singularis.
singhal	singhalesisk.
Skibsspr.	Skibssprog.
skot.	skotsk.
Stuespk.	Stuespilkunst.
s. l.	sildigere Latin.
Sl.	Slægt (f. Eks.: i Sl. med).
slav.	slavisk.
slavon.	slavonisk.
Slutn.	Slutning.
smdr.	sammendraget.
sml. / smlg.	sammenlign!
smtr.	sammentrukket.
s n.	se nedenfor!
s. o.	se ovenfor!
s. O.	se Ordet!
sp.	spansk.
spøg.	spøgende.
Stereom.	Stereometri.
s. u.	se under —.
sv.	svensk.
syr.	syrisk.
sædv.	sædvanlig.
særl.	særlig.
Søspr.	Søsprog.
t.	tysk.
Talek.	Talekunst.
tatar.	tatarisk.
Tegnek.	Tegnekunst.
Teol.	Teologi.
Trig.	Trigonometri.
tyrk.	tyrkisk.
Udt.	Udtale.
ueg.	uegentlig.
ung.	ungarsk.
urigt.	urigtigt.
Vaabenk.	Vaabenkunst.
vedk.	vedkommende.
Versl.	Verslære.
vulg.	vulgært.
ægypt.	ægyptisk.
Økon.	Økonomi.
østind.	østindisk.
=	lig, eller: saa meget som —, eller: i Betydning af —.
—	en Stavelses Længde.
⏑	en Stavelses Korthed.
¨	to sammenstaaende Vokalers Udtale i to Stavelser
?	Angivelsens Uvished.
ɔ:	det er.
*	norsk.

Kombinationer af Forkortelser ere heraf let forklarlige; de henvise til, at det saaledes betegnede Ord er sammensat af 2, undertiden 3, forskellige Sprog; altsaa: gr.-l. = græsk-latinsk, fr.-gr. = fransk-græsk, t.-d. = tysk-dansk, o. s. v.

Anmærkning.

Indklamrede ( ) ere i de fremmede Ord saadanne Bogstaver og Stavelser, som snart udelades, snart tages med. — Indklamrede [...] ere Artikler, der, skønt af nordisk Oprindelse, tør betragtes som mer eller mindre fremmedblevne. — Hvor ingen Kønsbetegnelse findes angivet ved Fremmedordene, have disse Fælleskøn.

A.

A. (Møntmærke) det fornemste Møntsted i Riget; (paa Kurslister) = argent, s. d., klingende Mønt, Betegnelse for Køberkursen; (som Tal paa romerske Indskrifter) = 500; $\bar{A}$ = 5000; (Mus.) 1) = Alto, 2) = A-Dur; (paa Veksler) = accepteret s. acceptere; (ved Assurancer) = assureret s. assecurere.
A. el. a, ogsaa an. og ao. = anno, l., i Aaret.
A. = absolvo, s. d.
A. = Augustus; ogsaa = Aulus (romersk Fornavn).
a. (Mus.) = a-Moll; a (paa Stilleskiven i Ure) = avance, s. d.
a = Are, s. d.
aa. el. aa. (paa Recepter) = ana, s. d.
a. a. = ad acta, s. acta.
a. a. a. = Amalgama, s. d.
A. a. C. = anno ante Christum (natum), l., Aar før Kristi Fødsel.
a. aer. vulg. = anno aerae vulgaris, l., i Aaret efter den almindelige Tidsregning.
AA. LL. M. el. AA. M. = Artium liberalium Magister, l., s. Magister.
A. a. u. c., s. A. U. C.
A. B. = Aurea Bulla, s. Bulla; (i England) = Artium Baccalaureus, s. d. O.
Abl. og Ablat. = Ablativus, s. Casus.
ABN. = abnepos, l., Sønnesønsøn.
Ac. = Academia (el. Academia), s. Akademi.
a. c. = anni currentis el. anno currente, l., i det løbende Aar.
A. C. = anno Christi, l., i Aaret efter Kristi Byrd; ogsaa = Augustana Confessio, s. d.
Acc. = accepi, s. d.
Acc. og Accus. = Accusativus, s. Casus.
accel. = accelerando; s. d.
Accomp. = Accompagnement; s. d.
acet. = acetum, l., (paa Recept.) Eddike.
a. Chr. n. = ante Christum natum, s. d.
acid. = acidum, s. d.
Act. apost. = Acta apostolorum, s. d.
A. D. = Anno Domini, l., i Herrens (Kristi) Aar; ogsaa = a dato, s. Datum.
a. D. = ausser Dienst el. ausser Diensten, tysk, ude af Tjeneste.
A. D. n. J. Chr. = Anno Domini nostri Jesu Christi, l., i vor Herre Jesu Kristi Aar.
add. = adde el. addatur, l., man lægge til, komme dertil el. deri!
adg. = adagio, s. d.
Adj. = Adjectivum, s. d.; ogs. = Adjunkt, og Adjutant, s. d. O.
Ad. lib. = ad libitum; s. d.
Ad Mand. = ad mandatum, l., paa Befaling; Ad M. R. M. = ad mandatum Regiae Majestatis, l., paa hans kongel. Majestæts Befaling; ad. M. S. C. M. = ad mandatum Sacro-Caesareae Majestatis, l., paa hans hellig-kejserl. Majestæts Befaling.
ado. = adagio, s. d.
Adr. = Adresse, s. d.
A. E. = Archi-Episcopus, s. d.
Aed. = Ædes, l., Kirken.
A. E. I. O. U., som et Slags Valgsprog for det østerrigske Kejserhus, sædvanligst udlagt: Austriae Est Imperare Orbi Universo, l., ɔ: Østerrig tilkommer det at herske over hele Verden.
aer. vulg. = aerae vulgaris, l., efter den almindelige Tidsregning.
aet. el. aetat. = aetatis, l., i hans (hendes, dets, sin) Alders o. s. v.
a. f. = anni futuri, l., i det tilkommende el. næstfølgende Aar.
Affett. = affettuoso, s. d.
Ag. (kem. Tegn) = Argentum.
a. in. = anno ineunte, i Begyndelsen af Aaret.
Al. (kem. Tegn) = Aluminium.
Allgtto. el. All:tto. = allegretto, s. d.
Allo. el. All:o. = allegro, s. d.; Allo. mod. el. All:o mod. = allegro moderato, s. d.
All'ot. = all'ottava, s. Octav.
A. L. M. = artium liberalium Magister, s. Artium.
alum. = Alumen, s. d.
A. M. = Anno Mundi, l., i Aaret efter Verdens Skabelse; ogsaa = Artium Magister, l., s. Magister.
a. m. = ante meridiem, s. d.
a. m. c. = a mundo condito, l., fra Verdens Skabelse.
Am. (kem. Tegn) = Ammonium.
A. M. D. G. = Ad majorem Dei gloriam, l., Til Guds Forherligelse (Jesuiternes Valgsprog, hyppig anbragt paa Skrifter af dem).

An. og Anon. = Anonymus, s. d.
Anat. = Anatomia, s. Anatomi.
Andno. el. And:o. = andantino, s. andante.
Andte. = andante, s. d.
Anim. = animoso, s. d.
Ant. og Antec. = Antecessor, s. d.
antim. = Antimonium, s. d.
ao. = ausserordentlich, overordentlig.
a. o. c. el. A. O. C. = ab orbe condito, l., fra Verdens Skabelse.
A. O. R. = anno orbis redempti, l., i Aaret efter Verdens Frelse.
A. P. = Amsterdamer Pegel, holl., Vandstandsmaaler i Amsterdam.
a. p. el. a. pr. = anni praesentis, l., i indeværende Aar; a. praec. el. a. praet. = anni praecedentis el. anni praeteriti, i forrige Aar, sidst forløbne Aar.
Ap. og Apost. = Apostolus og Apostolicus, s. Apostel.
Apoc. og Apocal. = Apokalypsis, gr., Aabenbaringen el. af, i Aabenbaringen (Johannesses).
Apog. = Apogæum el. Apogeum, s. d.
A. p. R. c. = anno post Romam conditam, l., i Aaret efter Roms Anlæggelse.
Apr. = Aprilis.
aq. = aqua, s. d.
A. R. = Academiae Rector, l., Højskolens Forstander; el. = Anno Regni, l., i Regeringens Aar.
arc. = coll'arco; s. d.
Arpio. = Arpeggio; s. d.
A. R. S. = Anno reparatae (recuperatae el. restauratae) salutis, l., i Aaret efter den genvundne Frelse.
Art. = Articulus, l., Afsnit, Afdeling; Artt. = Articuli, Artikler, Afdelinger; Art. = Artium, s. d.
As. (kem. Tegn) = Arsen el. Arsenik.
A. R. el. a. r. = Ascensio recta = Rectascension, s. d.
A. SS. = Acta Sanctorum, s. d.
Astrol. = Astrologia, s. Astrologi.
Astron. = Astronomia, s. Astronomi.
a. t. = a tempo.
Au. (kem. Tegn) = Aurum.
A. U. C. = anno urbis conditae, el. ab urbe condita, l., i Aaret efter Stadens (Roms) Anlæggelse; ogsaa A. a. u. c. = anno ab urbe condita.
Auct. el. Aut. = Auctor el. Autor, l., s. d.
Aug. = Augustus.
Aug. = Augmentum, s. d.
aur. = Aurum, s. d.
A. u. s. = Actum ut supra, s. u. actum.
avd = avoir du poids; s. d.
axung. = axungia, l., Smørelse, Salve.

A. (Filos. og Mat.), enhver Genstand for Tænkningen, en Ting overhovedet, f. Eks. A = A, ɔ: enhver Ting (Størrelse) er lig sig selv, s. Identitetsprincippet; A el. a (Log.), Betegnelse af en almindelig bejaende (affirmativ) Sætning. A og O (Α og Ω el. α og ω, Alfa og Omega), det første og det sidste Bogstav i den græske Bogstavrække: Begyndelse og Ende, den første og den sidste, alt i alt (Joh. Aabenb. 1, 8). A, (Mus.) den alm. vedtagne Tone, hvorefter Instrumenter stemmes, Kammertonen (med 437,5 Svingninger i Sekundet). A, Tegn for et Fartøj af 1ste Klasse (i Lloyds Register); fineste el. groveste Sort.
a-, græsk Partikel („Alpha privativum"), hyppig i sammensatte Ord, med nægtende el. modsigende Betydning, som det danske u- el. -løs; f. Eks. A-blepsi, A-pathi, A-tom; foran en Vokal oftest an-, f. Eks. An-akoluthon, Anarchi, an-organisk.
a, lat. Forholdsord = ab (s. d.).
à, fr. (af l. ad), for, til, f. Eks. Tønden à 6 Kr.; 6 Pund à 33 Øre; ogsaa: til, indtil, f. Eks. 2 à 3.
a, it., efter, paa, o. desl., f. Eks. a tempo.
Aak (Ak), holl., Lastpram paa Rhinen.
Aal, t. (Ahle), (Bogtrk.), Syl, hvormed urigtige Typer udtages af en Sats.
Aallotar (Al—), (finsk Myt.), Vandguddom, Bølgernes Mø.
Aaron, s. Aron.
Åm, svensk, Aam, holl., (dansk: Ahm, tysk: Ohm) ældre Vædskemaal = c. 160 Potter.
[Aar-vak, Árvakr (nord. Myt.), eg. aarle vaagen, aarvaagen, den ene af de Heste, der trak Solens Vogn.]
ab (foran Vokaler og h), a (foran Konsonanter i Alm.), abs (foran t og q), l. Partikel, hyppig i Sammensætninger, med Betydning af en Adskillelse, en Fjernen; f. Eks. Ab-legat; a-movere; abs-tract.
ab, l., (Rkspr.) fra, til Affendelse fra, Udstikning i, f. Eks. Hvede ab danske Havne (modf. in loco, s. d.).
Ab, hebr., hos Jøderne den 5te Maaned i det kirkelige, den 11te i det borgerlige Aar; vor Juli—August. S. Chronologi.
Ab (el. Abi), hebr., Fader, ofte i Navne: Abraham, Abimelech.
ab ab-rupto, s. abrumpere.
Abaca, Trævler af Pisangtræets Bark, Manillahamp.
Abacist, ny l., Regnemester; Abacus, l., (gr. abakion, Dim. af abax, Tavle), Regnetavle, Tavlebræt, Tegnebræt; Abacus Pythagoricus, l., Pythagorasses Regnetavle, den i Kvadratform indrettede Multiplikationstabel; i Bygningskunsten er Ab-acus den øverste, firkantede Plade paa Kapitælen af en Søjle. Jvnf. Suanpan.
Ab-actio partus, l., Fosterfordrivelse; Abactor, eg. Bortdriver, (Retsspr.) Kvægtyv.
Ab-acturium, m. l., et, (romersk Kirkestil) den onde Aands Fordrivelse af Kirken.
a baculo ad angulum, l., (slutte) fra en Side (i en Trekant) til en Vinkel, d. e. gøre en urimelig Slutning.

Abaddon, hebr. (abad, omkomme, gaa under), Fordærveren, Ødelæggeren, den jødiske Dødsengel; Underverdenen (gr. Apollyon, Joh. Aabenb. 9, 11). Jvf. Israfil.
Abades, pl., sp., (Zl.) spanske Fluer.
Abadschi, tyrk., August Maaned hos Tyrkerne.
abailardisere, s. abelardisere.
A-baissement (Abæs'mang), fr. (af bas, lav), et, Nedladen (f. Eks. af et Gardin); Synken, Falden (Stemmens, Kviksølvets, Modets o. s. v.); Ydmygelse; Nedgang (en Stjernes); abaissere (abæs—), gøre lavere, sænke, nedlade, nedstemme; dæmpe Stemmen; blive lavere, aftage, komme i Forfald; abaissere sig, ydmyge sig, nedlade sig til.
Ab-alienation, l. (alienus, fremmed), hemmelig Borttagelse af en Ting; neg. Tilbøjelighedens Fjernelse, Opvækkelse af Uvillie imod en; Afhændelse, Overdragelse af Ejendomsret; ab-alienere, fravende; gøre fremmed for, uvillig imod; afhænde.
a ballata, it., i Balladestil.
A-bandon (Abangdong), fr. (af m. l. abandum el. abandonum, datio el. missio in bannum (bandum), s. Ban), Opgivelse, Frasigelse, Aftrædelse, ubetinget Overdragelse af Ejendomsret; (Retsspr., i Assurance-Væsenet) = Cession, s. d.; forladt, hjælpeløs Tilstand; Sædesløshed, Ligegyldighed, Flothed; Hengivelse til, under en andens Vilkaarlighed; Abandon du style (— dy stil), Frihed for Kunstlen eller ængstelig Regelrethed i Skrivemaade, = grata negligentia (s. d.); abandonnere (—bangdo—), forlade, opgive, give Slip paa, slaa Haanden af, lade fare; give til Pris; hengive til; abandonné, — née, forladt, opgiven, ogsaa fortabt, udsvævende Mand, Kvinde; abandonnerede Poster, (Krspr.) fortabte, paa meget farlige Steder udsatte Poster; jvf. Urias-Post.
Ab-annation, (af l. annus, Aar), (Retsspr.) et Aars Landsforvisning.
A-baptiston, gr., et, = Trepan, s. d. (Navnet af nægtende α og baptizein, dyppe, fordybe, af Instrumentets Dannelse, hvorved dets Indtrængen i Hjernen søgtes forebygget).
ab-arcere, l., (Retsspr.) sætte med Magt ud af Besiddelse.
Ab-articulation, ny l., (Zl.) Ledføjning, Knokkelled. Jvf. Diarthrosis.
à bas (ba), fr., ned med, bort med ....! jvf. pereat.
Abas, Abasi, Abassi el. Abbasi, persisk Perlevægt; ogsaa persisk Sølvmønt (omtr. 42 Øre); russisk Mønt i Georgien = 20 Copek (s. d.).
Abasso, s. Abbasso.
A-bat-faim (Abafæng), fr. (abattre, slaa ned, faim, Sult), noget til at stille den første Sult med.
A-bat-jour, (Abasjur), fr., et, skraat Vindue, hvorigennem Lyset falder fra oven; Klap- el. Opslags-Vindue med Hængsler for neden; Lampeskærm.
A-baton, gr. (bainein, gaa, bestige) (eg. det utilgængelige), i de græske Kirker det allerhelligste.
A-bat-son (—song), fr., Lydskærm (til at kaste Lyden (son) fra Taarnklokker nedad).
A-battage (—tasj'), fr. (abattre, slaa ned, fælde); Skovning; Huggeløn; Abattant (—tang), Vindue med Hængsel for oven, Hængevindue; Bordklap; Abattement (—mang), Nedslagenhed, Modløshed, Afkræftelse; abatteret (fr. abattu), nedslagen, modløs, bedrøvet, udmattet, afkræftet; A-battis (—ti), fr., Bygningsgrus; Hugst og det derpaa fældede Ved; (Krspr.) Forhug; (Jagtspr.) en Mængde skudt Vildt; Affald hos Slagterne; Abattoir (—oar), Slagtehus.
a battuta, it., (Mus.) efter Taktslaget; hold Takt! i Recitativer om Tilbagevenden til den strengere Takt = a tempo.
A-bat-vent (Abavang), fr., Skur, Tag over Døre o. s. v., til Værn mod Vind (vent) og Regn; Straamaatte til Mistbænke.
Abba, syr. (hebr. ab), Fader; Abbed; Abbas castrensis, l., Feltprovst; A. ex-emptus, l., Fri-Abbed, der ikke staar under en Biskop.
abbandona(ta)mente, con abbandono, it., (Mus.) med Hengivelse, Inderlighed (fr. à l'abandon, s. d.).
Abbassamento, it., et, (Kbspr.) Synken, Nedsættelse, Afslag, Rabat; (Mus.) Haandens Synken ved Taktslag; i Klaversager antyder Ordet den Haand, der skal gaa under den anden; abbassare la voce (vaatsje), lade Stemmen synke; Abbasso, (Kbspr.) Prisfald; abbasso gli stranieri (..lji..), Ned med de Fremmede!
Abbassi s. Abas.
Abbassider, pl., Efterkommere af Abbas, Muhameds Farbroder.
Abbate, it., Abbé, fr., Abt, tysk (hebr. Ab, syr. Abba, Fader), Abbed, Forstander for et Kloster (jvfr. Prior); dog forstaas under de 2 første Benævnelser som oftest kun unge Personer, der bære gejstlig Dragt og Tonsur, uden at være bundne ved nogen Klosterregel, (en Abbé stundom = en Spradebasse); abbatisere, gøre til Abbed; Abbedie (abbatia, n. l.), et, Kloster for Munke el. Nonner; (i protestantiske Lande) Stiftelse for Stiftsherrer el. Stiftsdamer; Abbedisse (l. abbatissa), fr. Abbesse, Forstanderske for et Nonnekloster el. en Kvindestiftelse.
Abbattimento, it., = Abbassamento; s. d.
Abbellimento, it., (Mus.), Prydelse (af abbellire, pryde).
Abbonnamento, it., = Abonnement.
abbozzere, Abbozzo, it., = ébauchere, Ébauche, s. d.
Ab-breviator, s. l., pl. Abbreviatores el. Abbreviatorer, paa it. Abbreviatore, pl. Abbreviatori, eg. Forkorter; Kancellist, der udfærdiger de pavelige Breve (s. Breve); Abbreviation, Forkortelse; Abbreviatur, Forkortning i Skrivning af Ord el. andre Tegn (f. Eks. af sammensatte Nodefigurer); abbreviere, korte, afkorte, forkorte, skrive med Forkortningstegn, s. stenographere.
Abbuna, s. Abuna.
Abd, ar., i sammensatte Egennavne: Tjener, f. Eks. Abd-allah, Guds Tjener; Abd-el-Kader, den mægtiges (Guds) Tjener.
Abdal, ar., (eg. pl. af badil, Stedfortræder), Dervish, muhamedansk Vandremunk i Persien og Ostindien.
Abderit, gr., (forhen) Beboer af Staden Ab-

dera i Thrakien, hvis Borgere holdtes for enfoldige (efter en Ytring i Lukians: „Hvorledes man bør skrive Historie"); enfoldigt, fjantet Menneske; Molbo; abderisere og abderologisere, snakke urimeligt Tøj, vrøvle, tøve*; abderitisk, taabelig, latterlig; Abderitisme, Abderit-Streg, Abderit-Tro, Vrøvl, Tøv*.
Abdest, pers. (ab, Vand; dest, Haand), et, Muhamedanernes Haandtvæt før Bønnen.
Ab-dication, l., frivillig Nedlæggelse af et Embede eller en Værdighed, Frasigelse; abdicatio juris, Afstaaelse fra en Rettighed; abdicere, frasige sig, afstaa fra, lade fare; takke af, nedlægge sit Embede; frakende, udelukke, forkaste, afslaa; jvf. resignere.
Ab-ditamentum, ny l., et, det aftingede, fratrukne, Kortning.
Abdomen, l. (maaske af abdere, skjule), et, Underliv; abdominal, til Underlivet hørende, f. Eks. Abdominal-Vener, Underlivs-Blodaarer; Abdomino-skopi, l.-gr., Undersøgelse af Underlivet.
ab-ducere, l., af- el. bortføre, borttage; Abduction, Bortførelse; (Kl.) en Muskels udad gaaende Bevægelse; et Benbrud nær ved Leddet; (Log.) Maade at uddrage en Følgeslutning; Abductor, (Anat.) en Muskel, som bevæger et Lem udad (modf. adductor).
Abdulschems, arab. (abd, Tjener, og schems, Sol), Soltjener, Soldyrker.
Abecedarium og Abcdarium, m. l., et, = Alphabet, s. d.; Abecedarius, et ABC-Barn, Stavebarn, Begynder, Stymper i en Kunst el. Videnskab; abecedere, bogstavere, stave; (Mus.) synge Tonestigen med Benævnelse af Noderne = solfeggere, s. d.
abelardisere, gilde, afmande, (den fr. Skolastiker Abelard el. Abailard († 1142) blev gildet paa Anstiftelse af hans Heloïses Farbroder Fulbert).
Abeliter, Abelianere el. Abeloniter, pl., kristelig Sekt i det 4de Aarh., der, for ikke at forplante Arvesynden ved Børneavl, afholdt sig fra kønslig Omgang med Hustruen, men tog sig af andres Børn.
Abellagium el. Abollagium, m. l. (af fr. abeille, l. apis, en Bi), et, en Lensherres Rettighed til de vilde Bisværme i hans Lensmænds Skove.
Aben, arab., = Ebn, s. d. Abencerrager, pl., en fra Aben Zerrag (ɔ: Lysets Søn) stammende, tidt besungen, maurisk Slægt i Granada, som i det 14de Aarhundrede kæmpede tappert især mod de kristne Konger i Kastilien.
a bene placito (—tsjito), it., efter Behag = ad libitum, s. d.
Aber, (t. aber, men), et, Indvending, Mislighed; der er et Aber dabei, et Men derved.
Ab-erration, l., Forvildelse; Afvigelse, Forrykkelse fra Banen el. fra den lige Retning (om Planeter og Lysstraaler); særlig Himmellegemernes tilsyneladende Forflyttelse ved Jordens og Lysets samtidige Bevægelse (opd. af Engl. Bradley 1727); (Opt.) sphærisk Aberr., uensartet Brydning af Lysstraaler gennem Midten og gennem Randen af sphæriske (s. d.) Spejle og Linser; chromatisk (s. d.) Aberr., Farveafvigelse, Spredning af Farvestraalerne ved Sollysets Gennemgang gennem Linser; ab-errere, forvilde sig, tage fejl, gaa fejl; afvige.
ab esse ad posse valet con-sequentia, l., (Log.) fra en Tings Virkelighed kan man slutte til dens Mulighed (fra „være" til „kunne være").
ab ex-ecutione, l., (begynde) med Straffens Fuldbyrdelse (uden foregaaende Undersøgelse); begynde bagfra.
ab-geschmackt, t., frastødende, modbydelig, vammel.
Ab-gregation, l. (grex, Hjord), Afsondring fra en Hjord, fra et Samfund; ab-gregere, udskille, afsondre.
ab hinc, s. l., fra denne el. hin Tid; ab hoc et ab hac et ab illa, l., tale, begynde at tale) om Dit og Dat, uden Orden, hen i Taaget (mulig af en gammel Studentervise: — — Qvando conveniunt Catharina, Sibylla, Camilla, Sermones faciunt vel ab hoc, vel ab hac, vel ab illa); ab hodierno (neml. die), l., fra i Dag af.
ab-horrere og ab-horrescere, gyse tilbage fra afsky, forkaste; Abhorrenter el. Abhorrers; engl., pl., et Parti i England under Karl II., der bifaldt Regeringens Foranstaltninger og afskyede alle frisindede Indvendinger mod dem (modf. Petitioners); Abhorrescents, ny l., Afsky.
Ab-hortation, ny l. (r. Dehortation), Fraraadelse; abhortere, fraraade.
Abib, hebr., Aksmaaned, den første Maaned i Jødernes Kirkeaar (den Maaned, i hvilken Jøderne vandrede ud af Ægypten), svarende til sidste Halvdel af Marts og første Halvdel af April.
ab-i bonis avibus, l., gaa bort under gode Fuglevarsler! med Gud!
Abietin, l. (abies, Gran), Harpiksstoffet i Terpentin; Kvae*.
Ab-igeat, ab-igeatus, l., et, (Retsspr.) Kvægtyveri; Abigator, Abigeator og Abigeus, Kvægtyv, s. Abactor; abigere, drive Kvæg bort, stjæle det.
ab igne ignem, l., Ild fra Ild, Ild tænder Ild.
Abime, fr. (af gr. abyssos, byssos, bythos, Dyb, Svælg), Afgrund, Svælg; Ødeland; abimere, nedsænke, styrte i en Afgrund; ødelægge i Bund og Grund; nedslaa, betage Modet.
ab imo pectore, l., fra Hjertets Dyb; s. pectus.
ab in-cunabulis, l., fra Buggen af; fra Barndommen, fra Begyndelsen af (s. Incunabula).
ab in-itio, l., fra Begyndelsen, fra først af.
ab in-testato, s. intestat.
A-bio-genese (el. —genesis), gr., = generatio æqvivoca, s. d., ogs. kaldet Archigenese. Modf. Biogenese, s. d.
ab irato, l., eg. fra den vrede; i Vrede.
ab-ire, l., gaa ud.
Ab-irritation, l. (irritare, pirre), Pirringssvækkelse, jvf. Atoni.
Ab-iturient, ny l., en afgaaende fra en Skole; Abiturient-Examen, Afgangsprøve (i de tyske lærde Skoler); jvf. Artium.
ab-ject, l., forvorpen, nedrig, foragtelig; Abjection, eg. Bortkastelse; Ringeagt, Foragt;

Foragtelighed, Selvfornedrelse, Nederdrægtighed; abjicere, bortkaste, forkaste, foragte.
Ab-judication, l., Frakendelse ved Retten; abjudicere, frakende.
Ab-juration, l., Frasværgelse, edelig Benægtelse; edeligt Frafald; abjurere, afsværge, benægte med Ed; edelig fraſige sig, forsværge.
Ab-lactation, l. (lac, Mælk), eg. Afvænnen fra Brystet; (Havel.) Affugning, Podning af en Gren i en hosstaaende Stamme, uden at den afskæres fra Moderstammen; ablactere, vænne fra; pode paa den angivne Maade.
Ablanatanalba = Du er vor Fader (alm. gnostisk Indskrift).
Ablat, s. Oblat.
Ab-lata, pl., l., bortførte, stjaalne Sager (ablatus, borttagen, af au-ferre, borttage, bortføre); Ab-lation, Borttagelse, Bortskaffelse (f. Eks. af Tyvekoster, som Tyven har bragt i Sikkerhed el. dog bort fra Gerningsstedet); Ablations-t(h)eori, strafferetl. Lære, ifl. hvilken A. betinger Tyveri; forsk. fra Contractions-t(h)eori, s. d.
Ab-lativus el. Ab-lativ, l. (Gram.) Redskabsform; Ablativus respectivus, Hensynets; A. instrumentalis, Redskabets, Midlets; A. causæ, Aarsagens; A. modi, Maadens; A. copiæ, Overflodens; A. inopiæ, Manglens; A. quantitatis, Mængdens; A. temporis, Tidens; A. loci, Stedets Abl.; s. Casus.
Ab-legat, l., Sendebud, isl. et paveligt Sendebud af anden Rang; ogs. en landsforvist; Ablegation, Sendelse; Bortsendelse, Bortvisning = Abannation, s. d.; ablegere, afsende i et Ærinde; bortvise, landsforvise.
Ab-legmina, l. (ablegare, bortsende, udvælge), pl., til Guderne udvalgte Stykker af et Offerdyr.
A-blepsi, gr. (blepein, se), Blindhed; Forblindelse, Ubefindighed; Aandssløvhed.
ab-ligurere, l. (ligula, lille Tunge), forøde, fraadse op, sætte over Styr.
Ab-location, l. (ablocare, bortleje), Bortleje, Udleje.
Ab-luentia, l., pl. (sing. Ab-luens), Afføringsmidler, rensende M.; abluere, afvadske; bortskylle, rense; Ablution og Abluition, Renselse, Afvadskning, isl. (rom. K.) Præsternes Haandvadskning, Haandtvæt.
Ab-negation, l., Benægtelse; Fornægtelse, Vægring; abnegere, benægte, fornægte, afslaa.
Abnet, hebr., de jødiske Præsters Livbælte.
ab-noctere, l. (nox, Nat), tilbringe Natten udenfor sit Hjem, blive ude.
ab-norm, l. (norma, Regel), afvigende fra Reglen, regelstridig, uregelmæssig (jvf. enorm); (Kl.) fejlagtig, unaturlig, sygelig (modſ. normal); Abnormitet og Abnormalitet, Regelstridighed, Uregelmæssighed, unaturlig Beskaffenhed; Abnorm-Skole, Skole for Børn (el. voksne), der have en eller anden legemlig el. sjælelig Brist (blinde, døve, døvstumme, aandssvage).
ab-nuere, abnutere, l., vinke af, benægte el. afslaa ved at ryste med Hovedet; advare ved Vink.
ab-olere, l., afskaffe, ophæve, sætte ud af Kraft; udslette; Abolition, Afskaffelse; Udslettelse; Tilgivelse; Eftergivelse af Straf (før denne ved Dom er tilkendt, forsk. fra Benaadning); (Retsspr.) Abolitio infamiae, Æreserklæring, Æresoprejsning; Abolitionister, pl., (i England og Nordamerika) de, som forfægte Slavehandelens Afskaffelse; ogsaa de, der kræve Afskaffelsen af Dødsstraffe.
Abollagium, s. Abellagium.
Abomasum, et, og Abomasus, en, ny l. (l. omasum, Mave), Kallunet, den fjerde el. nederste Afdeling af de drøvtyggende Dyrs Mave. S. Omasum.
ab-ominabel, l., afskyelig (jvf. detestabel); Abomination, Afsky; Forbandelse; Abominarium, Bandritual; abominere, afsky, forbande (eg. søge at afvende noget som et ondt Varsel, l. Omen).
Ab-ondance (Abongdangſ'), fr., el. Ab-undants, l., Overflødighed, Overflod; abondemment (abongdammang), fr., overflødigen, rigelig; abondere (abong—), (l. abundare, flyde over, af unda, Bølge), have Overflod; være i Mængde forhaanden.
à bon entendeur peu de paroles, fr., faa Ord nok for den, der hører godt; jvf. sat sapienti.
A-bonnement (—mang), fr. (m. l. abonamentum el. abonementum, en ved Overenskomst begrænset Præstation, af abonnare, af bonna ɔ: borna, fr. borne, Grænse), et, Undertegning, Forudbestilling, Forkøb, Førkøb, Tingning, Forudbetaling paa Besiddelsen el. Nydelsen af en Ting, f. Eks. Abonnements-Pris, Bladløn; A-bonnement sus-pendu (syspangdy), ophævet Ab., hvor Abonnenten for en Tid, under særegne Omstændigheder, maa betale lig andre; Abonnent (—nent), Forkøber, en, som undertegner o. s. v., f. Eks. Blad-Abonnent, Bladholder; abonnere, forpligte sig til Deltagelse, betale forud, forkøbe, tinge, holde.
a-bordabel, fr. (bord, Bred, Strand), tilgængelig, let at faa i Tale (= accessibel); Abordage (—asj'), Entring; Paasejling; Landing; Tiltale; abordere, nærme sig til, entre; lande; tiltale.
ab ore pendens, l., hængende ved den talendes Læber, opmærksomt vogtende paa.
ab origine, l., fra Begyndelsen af; Ab-origines, pl., et Lands oprindelige Beboere, Urfolk, Fornfolk, s. Autochthoner.
A-bornement (—mang), fr., Grænsebestemmelse; abornere, afstikke Grænse (borne).
ab-ortere, l., føde for tidligt, fare ilde, vanføde; (om Dyr) kaste; Aborticidium, ny l., et, Fostrets Drab i Moderliv; abortiv, født i Utide, umoden; fejlslaaet, ufuldkommen udviklet, vantreven (f. Eks. Abortivtyphus, en mildere, tidligere ophørende Tyfus); Abortiv-Kur, Standsnings-Kur, ved hvilken Sygdommen søges standset ved sin Begyndelse; Abortiva, l., pl., fosterfordrivende Midler; Abort(us), l., Misfødsel; det ved en saadan udstødte Foster el. Æg; (Bot.) Sammenskrumpning, Vantrivning; ab-ortus pro-curatio, l., (Retsspr.) Fosterfordrivelse.
A-bouchement (Abusj'mang), fr. (fr. bouche, af l. bucca, Mund), et, Aftale, mundtlig Underholdning; Sammenføjning, isl. Rørmundingers; abouchere, sammenføje Rør.
ab ovo, l., fra Ægget, d. e. fra Begyndelsen;

(begynde en Fortælling, en Forklaring) langt ude (Horats: Ars poet. v. 147 priser Homer, fordi han ikke begynder Trojanerkrigen ab ovo, o: fra Ledas Tvillingæg, men fører Tilhøreren in medias res, s. d.); ab ovo usque ad mala, fra Ægget til Æblerne, d. e. fra Begyndelsen til Enden (efter Skik ved Romernes Maaltider).
Abozzo, s. Abbozzo.
Abracadabra, eg. et som Amulet mod ondartede Febre brugt Trylleord (efter nogle en Forvanskning af hebr. Ab, Ruach, Dabar, o: Faderen, Aanden, Ordet; maaske i Forbindelse med Abraxas); en meningsløs Maneformel; Snak, Vaas, Tøv*.
Abrahamiter, pl., religiøs Sekt (fra 9. Aarh., grundet af Abr. af Antiokia), der nægtede Kristi Guddom; ogsaa = bøhmiske Deister (ved Aar 1780), der vedkendte sig den Tro, Abraham havde før Omskærelsen, og som af Biblen kun fastholdt Troen paa een Gud, Fadervor og de ti Bud.
Ab-rasiōn, l., Afskrællen; (Geol.) Jævnlægning; (Kl.) Afskrabning af syge Dele.
à bras ouverts (brasuvær), fr., med aabne Arme.
Abraxas, Abraxas-Stene, som Amuletter brugte skaarne Stene med gaadefulde Figurer og Billeder, is. de med Ordet Abraxas el. Abrasax (ægypt. = Himlens Herre); hos Basilidianerne (en kristl. Sekt i 2det—4de Aarh.) det hemmelighedsfulde Navn paa Guddommen.
ab re, l., uden Aarsag, upassende, skadeligt.
A-brégé (—sje), fr., et, Udtog, kort Begreb; Abrégés, ogs. Abs-tracter, pl., smalle Træstave i Orglet, der ved Tasternes Nedtrykning hæve Ventilerne, saa at Vinden kan indtræde i vedkommende Orgelpiber, s. Tractur; abregere, afkorte, drage sammen (l. ab-breviare, af brevis, kort).
Ab-re-nuntiatiōn, ny l., Gerningen at frasige sig Djævlen o. s. v. (ved Daaben); Forsagelse; abrenuntiere, afsige, forsage.
Abri, fr. (l. abricus, solbeskinnet; mul. af nord. berge, skjule); Tilflugtssted, Læ mod Vind og Vejr; Sikkerhed; à l'abri de, i Ly, i Sikkerhed for. Jvf. Tente-abri.
Abrikos, fr. (abricot, af ar. al-barquq, af l. præcoquus, tidlig moden), Fløjlsblomme, blommelignende Frugt af Abrikostræet (prunus armeniaca).
Ab-rogatiōn, l., Afskaffelse, Ophævelse (af Love), Genkaldelse; abrogere, afskaffe, ophæve.
Abroner, gr. (habros, yppig), pl., kvindagtige Mennesker, Vellystninger.
à brûle pourpoint, s. pourpoint.
ab-rumpere, l., afbryde, afbrække; abrupt, afbrudt, afavet, pludselig; ex abrupto, ab abrupto, brat, uden Overgang el. Forberedelse, med eet, paa een Gang, uventet; in abrupto necessitatis, i yderste Nødsfald; Abrupta, pl., hurtige Indfald; korte Fortællinger, afbrudte Sætninger; Abruptiōn, pludselig Afbrydning.
a-brutere (—bry), fr. (l. brutus, umælende), gøre til et Fæ, gøre dum; abruteret, fæisk dum, nedværdiget til det umælende; Abrutissement (—mang), et, fæisk Dumhed, dyrisk Raahed.
abs-cedere, l., gaa bort; bulne, afsætte Materie;
Abs-cēs, Byld, Spul*, Materiesamling, = Apostem, s. d.
ab-scindere, l., afskære, bortskære; Abscisse, (Mat.) den ene af de to Koordinater, ved hvilke man bestemmer Beliggenheden af et Punkt i en Kurve; s. Ordinat og Coordinat; Abscisser, pl., Affald ved Afskæring; Abscissiōn, Afskæring, Skillen.
Abs-consel, l. (abs-condere, skjule), Skærm, Øjeskærm; Absconsiōn, ny l., Skjulen, Tilhyllen, Formørkelse, is. af Himmellegemer.
Ab-sense, (Absangs'), fr., Absents, l., Fravær(else); absence d'esprit (bespri), fr., Aandsfraværelse (jvf. Distractiōn); absens carens, l., den fraværende faar intet; ude af Syne, ude af Sinde; Absent, l., fraværende, med el. uden Orlov; Absents-Penge, de ved Fraværelse forsømte P.; absentere sig, s. l., bortfjerne sig, rømme; Absentatiōn, Bortvigen, Fraværelse; Rømning (i mil. Retsspr. uden den Hensigt at unddrage sig Militærtjenesten, jvf. Desertion); Absentisme, Absenteeism (eng.), Rejsesyge = Tourisme, s. d.; særl. irske Godsejeres Bosættelse udenfor Irland, „Absenters"; Absentia, l., Fraværelse, Fravær, f. Eks. A. causalis, Frav. med Grund; A. malitiosa, ondskabsfuld Frav.
Abside-Linie, s. Apsis.
Absinth, gr., en spirituøs, bitter Drik, hvis særegne Bestanddel er vunden af Planten Artemisia Absinthium; Malurt-Brændevin; Absinthisme, Sygdom, fremkaldt ved overdreven Nydelse af Absinth, lignende Alkoholisme (s. d.), hyppig førende til Epilepsi (s. d.); Absinthōl, den flygtige Bestanddel af Malurtolien.
Ab-sit! l., det være langt fra! Gud fri os!
ab-solument, (—lymang), fr., endelig, nødvendig, aldeles; ab-solut, l. (solutus [af solvere, løse], løst, fri o. desl.), (i flere Betydninger modſ. relativ, s. d.) i og for sig selv, selvgyldig, almengyldig; f. Eks. abs. umulig, abs. letal; absolut Majoritet, abs. Pluralitet, s. Pluralitet; ubetinget, uundgaaelig, fuldendt, fuldkommen, afsluttet; for sig bestaaende; uafhængig, uindskrænket; det Absolute (Filos.) = det evige, det sande (modsat det indskrænkede menneskelige); absolut Værdi (Mat.) = numerisk (s. d.) Værdi; a. Maalsystem, Centimeter-Gram-Sekund-Systemet; a. Temperatur, Temperatur, regnet i Centesimalgrader fra et Punkt, det absolute Nulpunkt, der ligger 273° under Vandets Frysepunkt; a. Vægt (Fys.), Vægt i det lufttomme Rum; (Gram.) som skal bruges uden Forbindelse med andre Ord, f. Eks. Pronomina absoluta, l. (modsat conjunctiva, s. d.); Absolutisme, ny l., = Prædestination; ogsaa uindskrænket Herskermagt, Selvvælde, Enevælde = absolutum dominium, Autokratisme (modsat Constitutionalisme), Vedhængen ved en uindskrænket Enevælde; Absolutist, Tilhænger af en saadan Statsform; absolutistisk, dertil hørende, dertil svarende; Absolutiōn, l., Frikendelse; Syndsforladelse, Aflad; Absolutio ab actione, Frikendelse for Tiltale; A. ab instantia, A. a causa, s. u. Instantia; A. plenaria, fuldstændig Frikendelse; A. publica, aabenbart Skrifte; abso-

lutoria sententia, en, el. Absolutorium (judicium), et, Frikendelsesdom, Frifindelse, Fritagelse fra en Forpligtelse; Absolutorium ogs. = Middel til Befrielse; Afladsbrev; Absolutorial-Eksamen, Slutnings-Prøve; absolutum decretum, s. Decretum; absolutum dominium, et, Enevælde; absolvere, frikende, frifinde; give Syndsforladelse; ende, fuldende (f. Eks. en Eksamen), affærdige; absolvere ab instantia, s. Instantia; absolvo, jeg frikender, modf. condemno, s. condemnere.

absonant, n. l. (l. sonus, Klang), mislydende, fornuftstridig.

Ab-sorbentia, l., pl., el. absorberende Midler, (Lk.) M., som indsuge Fugtighed, isr. saadanne, som indsuge Mavesyren; neutraliserende Syrer el. Alkalier (som Modgift); de absorberende Kar, det abs. System, s. lymphatisk; absorbere, indsuge, trække i sig, fortære, udtømme; tage med, indbefatte; den stærkere Lugt absorberer den svagere (tager den op i sig og gør den umærkelig); Straffen for Mord absorberer den ringere Straf for tillige begaaet Tyveri (indbefatter den og træder tillige i dens Sted, saa at sidstnævnte Straf bortfalder); Ab-sorptio-meter, l. gr., Redskab til Maaling af Luftarters Indsugning i Vædsker og faste Legemer; Absorption, l., Indsugning; Fortæring; absorptiv, der har den Evne at absorbere.

absque causae cognitione, l., uden foregaaende Undersøgelse; absque præsidio, uden Bistand (af en Respondens ved lærde Disputatser, s. d.; s. o. Præses, Respondent); absque ulla conditione, uden noget Vilkaar, ubetinget.

Abstainer (—tener), engl., Afholdsmand, s. Nephalist, Teetotaler.

Abs-temius, l. (temetum, stærk Drik), Afholdsmand.

Abs-tention, l., Afkald paa en Arv, Arveafkald; Abstentionist, fr., Tilhænger af Abstentionismen, d. e. den Lære, at man bør afholde sig fra ethvert politisk Valg, fordi et saadant tilkendegiver en Forskel mellem regerende og regerede; i Frankrig = Anarchismen (s. d.).

Abs-tergentia, l., pl., udvortes afførende, rensende Lægemidler; abstergere, afføre, rense; isr. Saar ved Udvadskning; Abstersion, Renselse, Udvadskning af Saar; abstersiv, afførende, rensende; Abstersorium = Purificatorium (s. d.).

abs-terrere, l., afskrække fra.

abs-tinent, l., afholdende; Abstinents, Afholdenhed; A—s-Dage, Fastedage; de Dage, da Katolikerne ej maa spise Kød; abstinere, afholde sig: „abs-tine et sustine!" vær maadeholdende og taalmodig! Abstinenter, pl., de (sig) afholdende, en kristen Sekt fra 3dje Aarh., hvis Medlemmer afholdt sig fra Ægteskab og Kødspise.

abs-tract, l., fraskelnet i Tankerne, afsondret, betragtet for sig alene; almindelig; abstract Tal = ubenævnt Tal; uvirkelig, tingløs, blot tænkt; dybsindig; in abstracto, i Almindelighed, betragtet for sig selv (modf. in concreto); Abstracter, s. Abrégés; Abstraction, den i Tankerne foretagne Afsondring af en Tings Egenskaber fra Tingen selv; Sindets Fordybelse i Tanker, Aandsfraværelse, Adspredelse, Bortsyn fra; Abstractions-Evne, den Evne at danne fraskelnede, oversanselige Begreber; Abstractiv, et, Saft- el. Kraft-Uddrag; Abstractum, et, det fraskelnede, et afsondret Begreb, Tanketing, Tanke; (Gram.) Begrebsnavn; abstractum pro concreto, det almindelige Begreb for det særegne, el. Egenskaben nævnt i Stedet for Genstanden, som har denne, f. Eks. „Ungdommen" for: de unge; „Dyden" for: den dydige; abstrahere, fraskelne, udskille, afdrage i Tankerne; give Slip paa; lade fare; forbigaa; abstrahere fra, se bort fra, ikke tage Hensyn til.

abs-trudere, l., skjule, holde hemmelig; abstrus, skjult, dunkel, dyb, vanskelig at forstaa; Abstrusitet, Dunkelhed o. s. v.

Ab-sud, t., (Apot.), Afkog, Dekokt.

ab-surd, l. (absurdus, opr. mislydende = absonus, af Sanskrit: sur, lyde), urimelig, tosset, latterlig; fornuftstridig (men, efter nogle, derfor ikke trosstridig; jvf. credo quia absurdum); Absurditet, Urimelighed, Daarefærd; ab absurdo, fra det urigtige (naar man beviser en Paastands Rigtighed ved at paavise det fornuftstridige i dens Benægtelse); bringe (reducere) en ad (el. in) absurdum, vise, at ens Paastand el. Sætning er urimelig og latterlig, maalbinde*, s. Apagoge.

Abt, s. u. Abbate.

Ab-tritt, t., et, Aftrædelse; Lokum, Nødtørftshus.

Abu, ar., Fader, tidt forekommende i arab. Navne: Abubekr, Jomfruernes Fader.

A-buli, gr., Villieløshed, Mangel paa Villie (bule).

Abuna, ar. („vor Fader", jvf. Abba), Overhovedet for den abessinske Kirke.

ab-undant, l., rig, rigelig, overflødig; Abundants, s. Abondance; Abundantia, Overflødighedens Gudinde.

ab universali ad particulare valet, a particulari ad universale non valet consequentia, man kan slutte fra det almindelige (Slægten) til det særlige (Arten), men ej omvendt.

ab uno disce omnes, l. (Vergil), paa een kendes alle, saadanne ere de alle; jvf. cosi fan tutte.

ab-usere (aby—), fr., misbruge; skuffe, bedrage, forføre; Abuseur (Abysør), Bedrager, Forfører; abusiv, abusive el. per abusum, l., misbrugelig, urigtig, lovstridig; Abusus, fr. abus, Misbrug; abusus rei non tollit usum, l., en Tings Misbrug ophæver ikke dens rette Brug, beviser ej dens Slethed; abusus optimi pessimus, værst er Misbrug af det bedste.

A-byssus, gr., Afgrund, Svælg; Fraadser, abyssus abyssum invocat, l. (Davids Ps.) den ene Afgrund (Fejl) fører til den anden; incidit in Scyllam o. s. v.; abyssus animi, l., Sjælens dybeste Grund, dens Indergrund; abyssal, Afgrunds-, som hører til Dybet; Dybvands-.

ac—, l., Forstavelse, fremkommen ved Assimilation, af l. ad el. fr. à. (S. ad).

Academie, s. Akademi.

Acajou (—ju), brasil. (acajaba) Mahognitræ

à califourchon (—furschong), fr., paa skrævs (fourche, Fork).
a calorato, it., med Varme, livlig.
Acantses el. Acanzis, pl., tyrk., frivillige ved de tyrkiske lette Tropper.
a capite ad calcem, l., fra Top til Taa; a capite fœtet piscis, fra Hovedet stinker Fisken.
a cappella, it. (cappella, en lille Kirke), (Mus.) flerstemmig Sang uden Ledsagelse af Instrumenter; ogs. = alla breve, s. d. O.
a capriccio (—tschjo), it., (Mus.) efter Behag.
Acarus, l., Mide.
ac-cablere, fr. (l. cabulus, Murbrækker; sandf. af gr. katabole, Nedkast), betynge, overvælde, nedtrykke.
Ac-caparement (—mang), fr. (af l. ad, ved; capere, tage; arrha (gr. arrhabon), Haandpenge), et, aageragtigt Opkøb; accaparere, drive aageragtigt Opkøb; Accapareur (—rør), en saadan Opkøber.
ac-carezzevole, it., (Mus.) indsmigrende.
ac-cedere, l., bifalde, være enig med, holde med, samtykke i, tiltræde ens Mening el. Forslag; accedo, jeg bifalder, samtykker.
ac-celerando (atsje—), it., (Mus.) med tiltagende Hurtighed (modf. ritardando); Acceleration, l., Fremskynden, Paaskynden; Hastighedstilvækst i en Tidsenhed (Sekund); Fiksstjernernes Acceleration er den Tid af omtr. 3 Min. 57 Sek., som Stjernedagen er kortere end Middelsoldagen; Accelerator, (Anat.) Drivmuskel; accelerere, fremskynde, drive paa, modf. retardere; accelererende Kraft, en Kraft, der paavirker et Legeme i Bevægelse og derved ændrer dets Bevægelse.
Ac-cent, l. (cantus, Sang), ogs. med. fr. Udtale (Aksang), Tone, Eftertryk paa en Stavelse i Udtalen, Tonevægt, Lydvægt (jvf. Kvantitet); Tonetegn [i Fransk tre: A. aigu (ægy) — f. Eks. over e i bonté (bongte) —, A. grave — f. Eks. over e i succès (sykfæ) —, A. circonflexe (sirkongfleks) — f. Eks. over o i côte (kaat)]; Udtale; Udtale, ejendommelig for et vist Sprog, en vis Mundart; Klangpræg (i denne Betydning oftest med den fr. Udtale); (Mus.) Tonens Eftertryk; Accents (—sang), fr., pl., Udtryk; Accentuation, Betoning; Betegnelse med Tonetegn; accentuere, betone, give Eftertryk; sætte Tonetegn over Stavelser; accentueret, lydvægtig, tonevægtig; accentuerende Sprog, lydvejende Spr., jvf. kvantiterende; Accentus acutus ('), A. circumflexus (˜), A. gravis (`), l., Tonetegn (i Græsk) for henholdsvis den skarpe, den brede Betoning og for den skarpe Betonings Svækkelse paa sidste Stavelse; Accentus ecclesiasticus, l., den Tone, hvori Præsterne afsynge Alterbønner, Messetonen.
ac-cepi, l., jeg har modtaget, antaget; Accepisse, et, (eg. at have modtaget), Modtagelsesbevis; Accepta, pl., Indtægter; acceptabel, antagelig; Acceptant, Antager, is. (i Kbspr.) den Person, der paategner en Veksel sin Erklæring at ville antage den og udbetale den Sum, den lyder paa; denne Paategning kaldes Accept el. Acceptation, Godkendelse; Acceptant per onore di lettera, it., en, som af Tjenstagtighed antager en ikke paa ham trukken Veksel; acceptere, l., modtage, antage, godtage, godkende; erklære for gyldig og forpligte sig derved til at betale; Acceptibilitet, Antagelighed; Acceptilation, Betragtning af noget som modtaget; Skinkvittering, Bevis for en ikke modtagen Betaling; Acception, l., Antagelse, Optagelse; et Ords antagne Betydning; Mening, Forstand.
Ac-cès, l., Tilgang; Tiltræden; Accès (Aksæ), fr., Anfald af en Sygdom; accessibel, tilgængelig; Accesibilitet, Tilgængelighed; Nedladenhed; Accession, Tilvækst, Forøgelse, Tilsætning til Hovedsagen; Accessions-Traktat, Tilslutnings-Overenskomst, hvorved en Stat tiltræder en mell. andre Stater indgaaet folkeretlig Overenskomst; Accessist, en, som har Forventning om et Embede; ogs. en, der har Adgang i en Ret; Accessit, et (eg. .... er kommen nær dertil), den mindre Præmie el. Belønning, som tildeles den næstbedste Afhandling over et opgivet Prisspørgsmaal; accessorisk, som følger med el. kommer til Hovedsagen; accessoriske Dele, Bidele; Accessorium, et, Tilbehør, Tilsætning, Tilgift, Bisag; accessorium sequitur suum principale, s. l., Tilbehøret følger med Hovedsagen; ogs.: retter sig efter H.
Ac-ciaccatura (Atsj—), it., opr. Forsiring ved Orgel- el. Klaverspil: Undersekunden anslaas samtidig med Hovednoden, men løslades igen hurtigst muligt; en meget kort Forslagsnode.
Ac-cident (Aksidang), fr., et, Tilfælde, Begivenhed; Accidents, r. Accidens, l., et, noget tilfældigt, uvæsentligt; tilfældig Indkomst, Hændelse o. s. v.; Bibestemmelse; jvf. Substants; Accidentier, pl., Tilfældigheder, tilfældige Omstændigheder, Egenskaber o. s. v.; Accidents-Arbejde (Bogtr.), et mindre Arbejde, der hurtigt skal leveres færdigt; Accidentser, pl., uvisse Indkomster, Sportler; accidental el. accidentel, tilfældig, uvæsentlig; Accidentalia, pl., Tilfældigheder, uvæsentlige Ting; Accidentaler, Accidenti (Atsji—) musicali, it., tilfældige i et Musikstykke forekommende Fortegn, som ikke høre til Tonearten og altsaa ikke ere betegnede i Stykkets Begyndelse; per accidens, l. (fr. par accident,), tilfældigvis, hændelsesvis; accidit in puncto, quod non speratur in anno, l., (Ordspr.) ofte var Øjebliks Værk, hvad Aar ej syntes at love.
Ac-cise, m. l. (ac-cisia, cisa, cisia, Kvittering ved Indsnit i Karvestokken? sandf. af l. ac-cisa sc. pars, den af Staten krævede — afskaarne — Del af et Produkt), Afgift af indenlandske Varer særlig ved Indførsel af Levnedsmidler til Stæderne; indenlandsk Toldafgift (ogsaa Consumtion, s. d.); Accise-Bod, Stedet, hvor Afgiften ydes; Accisant, en accisepligtig; accisere (forvansket til cise), betale Accise; Accisor, Accisebetjent.
Ac-clamation, l., Tilraab, Bifaldsraab; Vedtagelse, Valg uden Stemmetælling; acclamere, tilraabe, tilkendegive sit Bifald ved Fryderaab.
Ac-climatation, Ac-climation, Ac-climatisation, Ac-climatisering, l.-gr., Tilvænnelse til en fremmed Himmelegn; acclimatisere, vænne til Klimatet, vejrvænne, landvænne; gøre til indenlandsk; acclimatiseret, vejrvant.
ac-clinere (gr. klinein, l. ac-clinare), læne op til.

ac-cludere, l., vedlægge, hosføje; Acclusum, et, det hoslagte, Bilag.
Ac-coglienza (Akkoljentsa), it. (l. colligere), = Acceptation, s. d.
Ac-cointance (Akkoængtangs'), fr. (af l. cognoscere, lære at kende), fortrolig Omgang; accointabel, omgængelig.
Ac-cola, l., (sild. Bet.) Husmand; Accolat, et, Husmands-Lod, Husmands-Ret.
Ac-colade, fr. (af l. collum, Hals), Omfavnelse, Skik ved Optagelse af en Ridder, Ridderslag; en Klammer til Forbindelse af enkelte Sætninger el. (Mus.) flere Nodelinier, som skulle spilles samtidig; Accolage (—lasj'), Opbinding (af Vinranken); accolere el. accollere, omfavne; indklamre.
ac-com-modabel, fr., anvendelig, passende, tjenlig til, formaalstjenlig; som kan bilægges, forliges; Accommodage (—asj'), Tillavning; accommodant, smidig, føjelig; omgængelig; bekvem; passende; Accommodation, l., Tillempning, Føjelighed, Lempelse efter Tid og Omstændigheder, efter andres Meninger, Tilbøjeligheder, Svagheder, Fatteevne; Hentydning; Mægling, Bilæggelse; Øjets Accommodation = dets Evne til at lempe sig efter Synsgenstandens Afstand; A.-Obligation, en Obl., der udstedes pro forma til en anden Person, der i Virkeligheden ikke har Penge til gode hos Udstederen, for at der kan rejses Penge paa den; Accommodations-System, den hele Fremgangsmaade med Tillempninger efter andres Fatteevne o. s. v.; A.-Veksel, en Veksel, som ikke grunder sig paa en virkelig Forretning, men kun udstedes for at diskonteres el. til Anskaffelse af Penge; Accommodement (—mang), fr., et, bekvem Indretning; Istandsættelse; Beværtning, Betjening; Mægling, Forlig, Overenskomst; accommodere, l. og fr., passe, tillave, bringe i Orden, isl. Haar; lempe efter, gøre overensstemmende med; bilægge, forlige; acc— sig, forliges, blive enig; bekvemme sig til, skikke sig i, finde sig i; bringe sin Paaklædning i Orden, sætte sit Haar op; Accommodering, Istandsættelse, isl. af Pynt og Haar.
Ac-com-pagnement (Akkongpanjemang), fr., et, Ledsagelse, Medfølge; (Mus.) Medspil (af understøttende, underordnede Stemmer); Accompagnateur (—tør) og Accompagnist (—jist), Ledsager i Musikforedrag; Accompagnatrice (—tris'), Ledsagerinde i Musikforedrag; accompagnere, ledsage; spille, synge med; s. Compagne.
ac-com-plere, fr., opfylde, fuldende, fuldbyrde; accompli (akkongpli), fuldendt, fuldkommen; fait accompli (fætak—), gjort Gerning, noget, der ej kan gaa tilbage el. gøres om; Accomplissement (Akkongplissemang), et, Fuldendelse, Fuldbyrdelse.
accoppiato, it., (Mus.) forbundet, bundet.
Ac-cord, fr. (af l. ad og cor, cordis, Hjerte), (Mus.) Samklang, Harmoni; Forbindelse af flere samtidige Toner efter en Regel; Aftale, Forlig, Overenskomst, Dagtingning; Fastsættelse af Løn efter Arbejdet, der skal gøres, ikke efter Arbejdstiden; være d'accord (dakkaar), være enig om, i god Forstaaelse; d'accord, velan! deri ere vi enige; accordabel, forenelig, tilladelig; accordere, lyde sammen, harmonere, stemme; komme overens, passe sig til; underhandle, dagtinge, forenes om; tinge; Accordamento, it., Samstemmen af Instrumenter, af Syngestemmer; Accordering, Tingen; Indrømmelse, Samtykke, Bevilling; Accordium, et, Haand-Harmonika; Accordoir (—doar), fr., et, Stemmeredskab, —pibe, —hammer, —gaffel.
Ac-cotement (—mang), fr. (af coté, Side, l. costa, Ribben), et, Sidevej, Fodsti langs med en Landevej; Accotoir (—oar), et, Sidelæn, Armstød.
Ac-couchement (Akkusj'mang), fr. (couche, Leje), et, Barsel, Forløsning; Fødselshjælp; Fødselshjælperkunst; A. forcé, kunstig Forløsning; accouchere, forløse, hjælpe til Forløsning; Accoucheur (—sjør), Fødselshjælper; Accoucheuse (—sjøse), Fødselshjælperske, Jordemoder.
Ac-coudement (Akkud'mang), fr., et, Opstilling med Albue til Albue (fr. coude, l. cubitus); Accoudoir (—kudoar), Armpude.
Ac-countant, eng., ansvarhavende, Bogholder; account-current, (Kbsp.) løbende Regning; account-sales, (Kbsp.) Forhandlingsregning.
ac-couplere (akku—), fr. (l. copula, Baand), parre, binde, spænde sammen.
Ac-coutrement (Akkutr'mang), fr., en, isl. naragtig Paaklædning.
Ac-coutumance (Akkutymangs') fr. (af coutume, af l. consvetudo, Vane), Vane, isl. lastværdig Vane, Forvænthed.
ac-creditere, fr., betro; bevidne ens Troværdighed, bringe en i Anseelse; befuldmægtige; accrediteret Minister, en med sit Hofs Fuldmagt el. Vidnesbyrd om hans Berettigelse til Udførelsen af et vist Hverv forsynet Gesandt; være accrediteret hos nogen, staa i Anseelse, gælde meget, være vel anskreven, betroet, godkendt; Accreditiv, s. Creditiv.
Ac-crement, l., et, Tilvækst, Forøgelse; accrescendo, it. (Mus.) = crescendo; Accrescents, l., Forøgelse, Tiltagen; Accrescents-Ret, Arvingers Ret til en (f. Eks. fin Arv opgivende el. før Arveladeren afdød) Medarvings Lod; accrescere, vokse, formeres, tiltage; Accretion, Formerelse, Tilvækst, jvf. Decrement, Decrescents.
ac-criminere, ny l., beskylde, anklage.
ac-crochere (—sjere), fr. (croc, oldn. krókr), hænge paa en Krog; opsnappe, opfiske; ac— sig, hænge sig fast, hæfte sig ved; støde sammen med, foraarsage Standsning.
ac-croupere (akkru—) sig, fr. (croupe, Lænd), sætte sig paa Hug.
Ac-cubation, l. (accumbere, lægge sig hos, til Bords), Liggen til Bords (efter gamle Tiders Skik).
Ac-cueil (Akkøj), fr. (l. col-ligere), Optagelse, Modtagelse; accueillere, optage, modtage.
Ac-cumulation, l., Opdyngning; Ordstrøm, Ordflom; accumulere, opdynge, sammenhobe; Accumulator, Kraftsamler, en af W. Armstrong opfunden hydraulisk Kraftsamler (ved hydr. Pumper); elektrisk Accumulator, Redskab til Opsamling af elektrisk Energi.
ac-curat, l., nøje, nøjagtig, rigtig, punktlig; Accuratesse (af it.), Nøjagtighed, Rigtighed, Omhu.

ac-cusabel, l., som kan anklages; Accusation, Anklage, Beskyldning; Accusator, Anklager, Klager; accusatorie, anklagersk, anklagevis; accusatorisk, anklagende, beskyldende; Accusatus, den anklagede; accusere, anklage, beskylde, sagsøge; Accusativus el. Accusativ, Genstandsform, s. Casus.

acerb, l., barsk, bitter; Acerbation, Forbitrelse; acerbere, forbitre, gøre vred; Acerbitet, Bitterhed, Skarphed, Barskhed.

Acerra, l., Røgelse-, Virak-Kar; a. philo-logica, en Samling filologiske Genstande (Bogtitel).

acervere, l., ophobe; acervatim, opdynget, i Hobetal; Acervation, Opdyngelse; Acervus el. Syllogismus acervalis = Sorites, s. d.

acescent, l., syrlig; Acescentia, pl., Nærings- og Læge-Midler, som let blive sure.

Acetabulum, l., Hofteskaal.

Acetas, Acetat, l., et, (Kem.) eddikesurt Salt; acetisk, eddikesur; Acetometri, Bestemmelse af Eddikesyrens Styrke ved et dertil indrettet Acetometer; Acetone, en flygtig, brændbar, farveløs Vædske, der kan faas ved tør Destillation af eddikesure Salte; Acetyl, Eddikesyrens Radical (s. d.); Acetylen, en luftformig Kulbrinte; Acetosa, pl., Eddikesyre indeholdende Legemer; Acetum, et, Eddike.

a-chalandere (asjalangdere) sig, fr. (chaland, Kunde), skaffe sig Kunder, trække Kunder til sig.

Achamot, (gnostisk) Verdensaanden, Datter af Sofia, en af de 30 Æoner, som udgøre det store Pleroma, s. d.

à charge (sjarsj'), fr., til Byrde, til Besvær.

A-charisti, gr., Utak, Utaknemmelighed.

A-charnement (Asjarnemang), fr. (chair, Kød; eg. om glubende Dyrs vakte Rovlyst), heftig Attraa, Begær; Forbitrelse, Raseri; acharnere, ophidse mod; acharneret, forhippet paa; forbitret.

Acharya (Atsj—), ind., Præst og Lærer for de unge Brahminer.

Achates, gr., Følgesvend; fidus A., l., en tro Ven i Nøden (efter en saaledes kaldet Ven af Æneas); komisk: en god Stok; achatisere, være en Achates ɔ: tro Stalbroder.

A-cheminement (Asjeminemang), fr., Vejberedelse; Indledning; acheminere, bane Vej, indlede, bringe i Gang.

Acheron, gr., (Myt.) Flod i Underverdenen; ogsaa Underverdenen selv.

A-cheropita, gr. (cheir, Haand, poietos, gjort), pl., Billeder af Frelseren el. Jomfru Maria, der antoges ikke at være udførte af Menneskehaand, men af Engle el. salige Aander.

à cheval (—sjval), fr., til Hest; (Krsp.) paa begge Sider af en Vej, en Flod o. s. v. (om Troppers Opstilling el. Fæstningsanlæg).

Achilles = en stor Helt (efter den ypperste af de, til Krigen imod Troja forenede, græske Fyrster); en pragtfuld Sommerfugl; Achilles-Sene (Tendo Achillis), den meget stærke Sene i Benet, der gaar ned til Hælen, ifølge Digtningen det eneste Sted, hvor Achilles kunde saares; deraf Udtrykket: Achilles-Hæl = saarligt, ømt Sted, jvf. Corde sensible; Achilles el. argumentum Achilleum, l., et, (Log.) et sofistisk Bevis mod Bevægelsens Mulighed (hos Eleaterne); achilleiske Statuer, idealiserede Portræt-Statuer, med næsten heroisk el. mytologisk Karakter.

Achlys, gr., eg. Taage, Øjentaage.

Ac(h)ne, gr., Skum; (Lt.) Linnedskav; s. Charpi; A.-Pustel, en ved Betændelse af en udvidet Fedtkirtel dannet Pustel (s. d.); Filipens.

A-choli, gr., Mangel paa Galde (cholos).

Achor, gr., Skurv, onde Saar i Hovedet, (Lt.).

A-chroï, gr. (chroa, Farve), pl., (Lt.), farveløse, blege Mennesker, blegsottige.

A-chromasi, gr. (chroma, Farve), Farveløshed, Farvefrihed, Farvernes Ophævelse ved Indvirkning af det prismatiske Farvebilledes modsatte Farver; blegt, sygeligt Udseende; achromatisk, farveløs; farvefri (jvf. aplanatisk); a— Kikkert, en K., som viser Genstandene uden farvede Rande; Achromatisme = Achromasi; Achromat-opsi, gr., manglende Evne til at skelne Farver, Farveblindhed = Daltonisme, s. d.

a-chronisk, gr., uden Tid (chronos), evig.

Acht, t., Dom el. Kendelse, hvorved alle Rettigheder og Lovens Beskyttelse berøves et Medlem af Staten; en Forbryders Forfølgelse paa Rettens Befaling; hans Landsforvisning og Fredløshed; Band; erklære i Achten, bandlyse, erklære fredløs; lyse utlæg*.

Achtel, t., Ottendedel, især, som Kornmaal, $^1/_8$ Metzen (s. d.).

Acidation, l., Syrliggørelse, s. Eks. Fødemidlernes i Maven = Acidification; acidere, syre; Acidimetri, Bestemmelsen af en Syres Styrke (s. Acetometri); Aciditet, Surhed, Skarphed; acidulere, gøre syrlig; Acidum, pl. Acida, et, Syre (brintholdig Forbindelse med sur Smag og Virkning).

Acierage (—rasj), fr. (acier, Staal), galvanisk Forstaaling af stukne Kobberplader; Acieri, et, Staalhytte, Staalovn.

Acinus, l., Drue; (Anat.) Navn paa Kirtlers fineste, drueklaselignende Endeforgreninger; acinøs, fuld af Druer; drueformig.

Acker, t., Ager, et i Tyskland tidligere brugt Flade- el. Mark-Maal, svarende til 5000 à 16000 □-Alen.

Acne, s. Achne.

à condition (kongdisjong), fr., paa Vilkaar; (Kbsp.) paa Betingelse, at de inden en vis Tid ikke afsatte Varer maa sendes tilbage.

à contre-coeur (kongtrkør), fr., nødig, mod — Villie.

Acopum, s. Akopon.

Acor, l., sur Smag, Syre i Maven, Skarphed i Blodet.

a costi, s. costà.

à coup perdu (ku perdy), fr., paa Lykke og Fromme.

Acquetta, it., med Vand (l. aqua) blandet Vin; a. di Napoli, neapolitansk Vand = Aqua toffana, s. d.

Ac-qviescents, l., Beroligelse, Samtykke, Lydighed; Forbliven, Beroen; acqviescere, indvillige, være tilfreds med, lade bero ved, berolige sig ved noget, slaa sig til Ro ved.

Ac-qvirent, l., Erhverver; acqvirere, anskaffe, faa Ejendomsret, sætte sig i Besiddelse af, erobre; primus acquirens, den første Erhverver (af en Ejendom; s. Eks. Opretter af et Stamgods); Acquis (Akki), fr., en ved Øvelse naaet Færdighed, Erfaring el. Duelighed, lært

Haandgreb; Acqvisition, l., Erhvervelse, Forhvervelse, Erobring; det forhvervede, erobrede, forhvervet Gods, Fordel, Vinding; Acquisitor = Acqvirent; Acquisitum, et, pl. Acquisita, det erhvervede, forhvervet Ejendom el. Gods.

Ac-quit (Akki), fr. (sp. aquietar, berolige, l. quietus, rolig), Befrielse fra en Gæld, dens Betaling el. Udslettelse; Bevis, Kvittering; (Billardsp.) det Stød, hvorved man lægger sin Kugle ud for Modspilleren; per (r. pour el. pr.) ac-quit (Kbspr.), under Veksler o. s. v. = quitteret, betalt, s. quittere; ac-quittere sig, stille sig ved, gøre sig gældfri; opføre sig; udføre noget.

Acre (af l. ager), en Dags Pløjeland; eng. Flademaal = 10270½ □-Alen; ældre Flademaal i flere Lande.

Acreté (af l. acer, skarp), Skarphed, Ramhed, Barskhed; Bitterhed, Nærgaaenhed.

Acria, l., pl., skarpe Lægemidler; Acrimoni, Skarphed (is. om Blodet).

Act el. Actus, l., Handling, Gerning; offentlig, højtidelig Handling, Tale o. s. v.; større Afsnit i Skuespil, Optog.

Act, l., (actum), Forhandling, Forhandlingsskrift (Act-Stykke), Dokument over, hvad der er foretaget og besluttet i en Sag, f. Eks. den engelske Act of conformity, om alle Katolikers Udelukkelse fra Statsembeder; Act of infirmity (—ti), ifølge hvilken enhver, der ikke bekender sig til den bisKoppelige Kirke, er udelukket fra Stats-Embederne; Act of indemnity, et almindeligt Benaadnings-Dokument; Act of God = force majeure; s. d.; Act of oblivion = Amnesti, s. d.; Act of settlement, Tronfølgeloven af 1701 (til Gunst for det hannoverske Hus).

Acta, l., pl., Akter, de til Sager, der ere drøftede i Retten o. l., henhørende Skriftstykker; actis testantibus, efter Dokumenternes Udsagn; quod non est in actis, non est in mundo (el. in factis), hvad der ej staar i Sagens Akter, (nemlig, hvor alene den skriftlige Procedure finder Sted), er ikke til for Dommeren, (har han ej at tage Hensyn til); lægge noget ad acta, d. e. eg. føje det til saadanne Forhandlingsskrifter; ueg. anse Sagen som afgjort, lægge den paa Hylden, henlægge den; actere, at samle og ordne en Sags Skriftstykker.

Acta Apo-stolorum, l., Apostlenes Gerninger; Apostelsaga; Acta eruditorum, lærde Tidender, særl. Tysklands første litterære Tidsskrift, 1682—1782; Acta Sanctorum, Helgenes og Martyrers Levnedsskildringer. Jvf. Bollandister.

acta est fabula, l., Stykket er spillet til Ende (Slutningsord paa de gamle Romeres Teater; ogs. den døende Kejser Augusts sidste Ord); s. Farce.

Acteur (Aktør), fr., Skuespiller.

Actie (Aksie), holl., Lodtægt, Kapitalbidrag til et fælles Foretagende; det herfor udstedte Modtagelsesbevis (engl. Stock, pl. Stocks); Actie-Selskab = Bolag, Samlag; Actionær, fr. (el. Actionist), Aktieejer, Lodtager, Delejer.

acti labores jucundi, l., eg. fuldført Arbejde er behageligt, d. e. efter fuldendt Arbejde smager Hvilen bedst.

Action, l., Handling; Fægtning; (Fys.) Virkning (Actio in di-stans, s. u. Distance) Minesprog; Liv, Livlighed; (Ridek.) Maaden, hvorpaa Hesten fører sig, særlig Forbenenes Føring; (med fr. Udt.: Aksjong) Aktie; (Retsspr.) Klage for Retten, Tiltale; actio, saasom: actio ad inter-esse, s. l., Klage om Skadesløsholdelse; a. cambialis, Vekselklage; a. criminalis, pinlig Anklagelse; a. divortii, Kl. om Skilsmisse; a. popularis, Retsanklage, rejst af en hvilken som helst Borger (ikke udelukkende af den krænkede el. af Staten); Actionator, ny l., Klager, Anklager; Mægler, Underhandler; actionere, tiltale for Retten, lægge Sag an imod.

activ, l., handlende, virkende, virksom, driftig; (modf. passiv); tjenstgørende; active har man kaldt de Folkeslag, der have været Kulturens Bærere („Kultur-Folk"); modsat passive Folk (s. d.); Activa, pl., egen Formue i Penge, Varer, Fordringer; de sidste kaldes ogsaa Activ-Gæld (modf. Passiva el. Passiv-Gæld: det, man skylder bort); Activ-Handel, Udførselshandel, naar et Land udfører egne Frembringelser og tilbytter sig fremmede for dem, is. naar det driver Handelen med egne Folk og Skibe (modf. Passiv-Handel, Indførselshandel, naar et Land maa tilkøbe sig sine Fornødenheder for Penge, is. naar det lader sig dem tilføre af fremmede); Activ-Tilstand, det virkelige Beløb, den virkelige Beholdning (af en Hær, af en Formue o. s. v.); Activ-Tropper, Felttropper (modf. Garnisonstr.); Activ-Reces, resterende Fordring el. Udlæg; activere, fr., sætte el. bringe i Gang; Activitet, ny l., Virksomhed, is. i Kaldsforretninger; Driftighed, Stræbsomhed, Liv, Fyrighed.

Activum, et, Handleform, s. Verbum.

Actor, l., Anklager, Sagsøger, Saggiver, paa Embeds Vegne, is. i kriminelle Sager; Actor competens, den til Sagsanlæggelse berettigede Sagsøger (modf. A. incompetens); A. publicus, den af Staten ansatte el. beordrede Actor; actori incumbit probatio, Bevisførelsen paaligger Klageren; Actorium, ny l., et, Fuldmagt.

Actrice, fr., Skuespillerinde.

Actrix, l., Klagerinde.

actu, s. l., virkelig; actu studens, virkelig studerende; actu corporali, (Retsspr.) personlig; s. Energi; jvf. Dynamis og Potentia.

actualisere, virkeliggøre = realisere, s. d.

actualiter, ny l. = actuellement, s. d.; Actualitet, fr. (actualité), Virkelighed; Virkehedsintresse, Øjebliksbetydning.

Actuarius, l., Retsskriver, som fører Protokollen og samler Akterne.

Actuation, ny l., (Lt.) Ytring af et Lægemiddels Virksomhed paa levende Legemer.

actuel, fr., virkelig, modf. mulig el. titulær; nærværende, nuværende; virksom, virkende; tidssvarende, paatrængende, brændende (Spørgsmaal, Sag); jvf. potentiel; actuellement (aktyellemang), virkelig; for Tiden, just nu.

actum, l. (i Slutningen af et juridisk el. andet Dokument, med tilføjet Datum), saaledes sket, forhandlet; actum in senatu, vedtaget i

Raadet; actum, ut supra, sket, som ovenfor, paa ovenmeldte Dag.
Actus, s. Act: actus judicialis, l., Retshandling; actus magistralis, Øvrighedshandling; actus ministeriales, pl., geistlige Embedsforretninger.
acuere, l. (acus, Naal), skærpe, hvæsse, spidse; pirre; acueret Stavelse, skarptonet St., St., hvis korte og skarpe Udtale undertiden betegnes ved et skarpt Tonetegn el. en Acutus ('), s. Accent; Acu-pressur (premere, trykke), Naaltrykning, Middel til Blødningers Standsning (opf. af Simpson); Acu-punctur, Stikken med Naale som Lægemiddel (opr. japanesisk og kinesisk); acut, skarp, spids, skærende, stikkende; acute Sygdomme, heftige Sygdomme, som hastigt ere afgjorte, enten til Helbredelse el. til Døden, s. chronisk; acutus homo, snu, forslagen Mand; acutum ingenium, et, skarpsindigt Hoved; acut-angulær, skarpkantet, spidsvinklet; acu tetigisti, truffet paa en Prik, der traf du Sømmet paa Hovedet.
a-culere (akylere) sig, fr. (l. culus, Bagdel), (Ridek.) sætte sig for langt tilbage paa Hestens Kryds; trække sig tilbage til en Genstand for at skaffe sig Ryggen fri.
acumen (in-genii), l., et, Skarpsindighed.
a cunabulis, s. ab incun—.
Acupunctur, acut, acutangulær, Acutus o. s. v., s. u. acuere.
Acuta, l., (Mus.) en skarp, blandet Orgelstemme (s. Mixtur).
Acutezza, it., (Mus.) Højde, Skarphed.
ad, lat. Partikel; til, ved, ifølge o. desl., hyppig i Sammensætninger og ofte underkastet Assimilation, f. Ex. Ad-monition; — Acclamation, ac-qvirere, af-ficere, Ag-gregat, Alliteration, an-notere, ar-rogant, as-similere, At-traction. S. ac.
ad absurdum, s. absurd; ad acta, s. Acta.
Ad-action, l., Tilholden, Nøden, Tvang; adactus, tvungen.
Adagia, l. („ad agendum apta"?), pl. af Adagium, et, Ordsprog, Tankesprog; Adagiarius, Ordsprogkræmmer; Adagiolog, l.-gr., Ordsprog-Samler; Adagiologi, Ordsprog-Samling.
Adagietto, it., (Mus.) en kort Adagio; adagietto, mindre langsomt end adagio (adadsjo), langsomt; adagio assai el. di molto, meget l.; ad. ad. el. adagissimo (adadsjissimo), yderst l.; Adagio, Tonestykke i langsom Takt.
Adamastor (af gr. adamastos, utæmmet), Stormenes Aand paa det gode Haabs Forbjærg (mulig først indført af den portugisiske Digter Camoens, † 1525).
Adamianere el. Adamiter, pl., Navn paa forskellige kristelige Sekter, i 2det, i 15de og 16de Aarhundrede, der vilde tilbageføre Uskyldighedstilstanden som Menneskeslægtens oprindelige (de forkastede Ægteskabet, fordi de mente, at Adam før Syndefaldet var androgyn; gik nøgne ved deres Møder).
ad amussim, l., efter Reglen el. Rettesnoren, nøjagtig, ordentlig.
ad animum, l., til Hjerte (tage).
ad aperturam libri, s. Apertur.
ad-aptabel, l. (aptus, skikket til), anvendelig; Adaptation, Adaption, Anvendelse, Tilpasning; adaptere, tilføje; tilpasse; henthyde, lempe, anvende paa.
Adar, hebr., hos Jøderne den 12te Maaned i det kirkelige, den 6te i det borgerlige Aar; vor Febr.—Marts.
ad arma, l., til Vaaben! til Sagen! til Værket!
Adarme, sp. (arab. ad-dirhem, Drakme), sydamer. Vægt, omtr. = 1 Lod (c. 3 Kvint).
Ad-articulation. ny l., (Lt.) Ledføjning.
a dato, s. u. Datum.
ad augusta per angusta, l., s. u. Angustia.
à d'autres (daatr'), fr. (eg. til andre), det maa du bilde en anden ind; Snik snak.
ad bene esse, s. l., til Velgaaende el. behageligt Liv.
ad bene placitum, s. l., efter Behag.
ad bestias, l., til (at kastes for) de vilde Dyr ved de offentlige Skuespil (Dødsstraf i den romerske Kejsertid).
ad calendas græcas, s. Kalender.
ad captum, l., efter Fatteevne, forstaaelig; jvf. ultra captum.
Ad-citation, ny l., (Retsspr.) Stævning; isl. en tredje Mands i en, imellem to ført, Retssag; Adcitat(us), den saaledes indstævnte; adcitere, saaledes indstævne.
ad computum, s. Computation.
ad con-cludendum, s. l., (Retsspr.) til Beslutningstagelse.
ad-datur, l., man lægge, føje til; adde, l., læg til!
ad decretum, l., efter Beslutning, efter Paalæg, efter Forordning.
ad deliberandum, s. u. Deliberation.
Ad-denda, l., pl., Tillæg, Tilsætninger, Bilag; Addender, pl., Tal, der skulle lægges sammen, = Poster, s. d.
ad depositum, s. u. Dépositaire.
ad-dere, l., tilføje, lægge til; tælle sammen, lægge sammen; Additament, et, Tilsætning, Tillæg; Løntillæg; Addition, Tilsætning, Tilføjelse; Sammenlægning, Sammentælling; additional el. additionel, Tillægs-, som er at tilføje, tilsætte; tilføjet, tilsat, f. Ex. en additionel Lov, en Lov, som er tilføjet en anden, allerede given; articuli additionales, (Retsspr.) Punkter, som siden ere komne til; additiv, som kan el. skal lægges til, føjes til.
ad-dicere, l., (Retsspr.) tilkende, tilslaa; Addiction, addictio, Tilkendelse ved Dom; addictio hereditatis, Arvens Tilkendelse.
ad diem dictam, l., paa den fastsatte Dag.
ad dies vitae, l., paa Livstid.
ad-dio, it., = à-dieu, s. d.
Addisons Sygdom, s. Bronzed-skin.
Ad-ditament, Addition, o. s. v., s. u. addere.
addolorato, it., (Mus.) smertelig, vemodig i Udtrykket.
ad-ducere, l., hidføre, føre til; anføre, nævne; Adduction, Tiltrækning; Adductorer, pl., tiltrækkende Muskler, modf. Abductor.
ad du-plicandum, l., (Retsspr.) til Fordobling, d. e. til Besvarelse af et andet Indlæg, af Klagerens Replik; adduplicere, fordoble, besvare et andet Indlæg. Jvf. duplicere.
à dé-couvert (dekuvær), fr., udækket, aaben, uden Ly; aabenlyst, uden Sky; sælge à découvert, sælge Varer, som man ikke har.

A-deisi-daimoni, gr. (deidein, frygte), Frihed for Dæmonfrygt, for Overtro.
Adela, Regningsmønt i Surate, hvoraf 120 = 1 Rupie, s. d.
Adelantado, sp., Statholder i en spansk Provins.
A-delo-poder, gr. (delos, tydelig; pus, Fod), pl., Dyr, som ingen, el. ingen synlige Fødder have.
adelo-lith, s. phanerolith.
Adelphi, gr. (adelphos, Broder), (eg. Broderlighed), (Bot.) Støvtraadenes Sammenvoksen; Adelphisme, Broderskab, Broderforbund; Adelphister, pl., Ordensbrødre (i Italien); Adelphixi el. Adelphixis, eg. Broderskab; (Fl.) en meget nær Forbindelse af Legemsdele.
à demi, fr. (l. dimidius, halv), halvt, for Halvdelen. Jvf. a metà.
A-demoni, gr., Lede, Nedslagenhed.
Ad-em(p)tio. Adem(p)tiōn, l., (Retsspr.) Fratagelse, Berøvelse; ademtio civitatis, Borgerrettighedens Frakendelse; Landsforvisning.
Adēn, gr., Kirtel; Aden-algi, Kirtel-Smerte; Aden-em-phragi el. Aden-em-phraxis, Kirtel-Forstoppelse; Adenitis, K.-Betændelse; Adeno-graphi, K.-Beskrivelse; adenoide Vegetationer, sygelig Forstørrelse af et kirtellignende Væv i Næsesvælgrummet, isr. hos Børn fremkaldende mangelfuldt Aandedræt gennem Næsen, snøvlende Tale og skiftende Hørelse (først beskreven af Dr. W. Meyer); adenoidt Væv, et fint, netformigt, isr. med de saakaldte prægløse Celler (Lymfekorn) fyldt Væv; Adenologi, K.-Lære; Adenoma el. Adenoid, Kirtelsvulst; Aden-onkus, K.-Hævelse el. Knude; Adeno-pharyngitis, Betændelse i Hals- og Svælg-Kirtlerne; Aden-opht(h)almi, Øje-Kirtel-Betændelse; Adenophyma, et, K.-Byld; Adeno-sklerosis, K.-Forhærdelse; Adenosis, K.-Syge; Adeno-tomi, K.-Sønderlemmelse.
Ade-phagi, gr. (aden, nok, phagein, spise), overvættes stor Madlyst, Graadighed; Adephag, Slughals.
Adeps, l., Talg, Fedt.
Ad-ept, l. (adeptus secretum secretorum s. perfectum magisterium, som har naaet [l. adeptus] Hemmelighedernes Hemmelighed, Mesterskabet), en, som foregiver at være indviet i hemmelige Kunster og Videnskaber, Mirakelmager, Guldmager; Adeptiōn, Opnaaelse.
A-despota, gr., pl., herreløst Gods; Værker af ukendte Forfattere.
ad esse, s. l., til at være, til Livet, til at slaa sig igennem.
à dessein (—sæng), fr., med Flid, forsætlig.
adesso, it. [ad-esso; l. ad ipsum (tempus)], straks, paa Stedet, paa Timen.
a detto, it., paa nævnte Dag, samme Dag.
à deux mains (dø mæng), fr., for to Hænder, tohændig; til dobbelt Brug (om Heste, som bruges baade til Ridning og Kørsel).
ad ex-cipiendum, l., til Indvending; til Besvarelse, s. Exception.
ad exemplum, l., efter det Eksempel el. Mønster.
ad extremum, l., til det yderste; til sidst; jvf. Extrem.
ad formam ...., l., (Gram.) i Overensstemmelse med ......, efter Analogi af ..... (ved Ordbøjning og Orddannelse).
ad futuram (rei) memoriam, l., til fremtidigt Minde.
ad gloriam, l., for Æren.
ad hastam publicam, l., til offentligt Salg, til den højstbydende; s. u. subhastere.
ad-heritere, l., indsætte som Arving (heres).
ad-hesive hook (huk), eng., fastklæbende Krog, (der ved Vedhængningskraften fæstes paa en Væg); jvf. adhærere.
ad-hibere, l., anvende, bruge, tage paa Raad; Adhibitiōn, Anvendelse, Afbenyttelse.
ad hoc (negotium), l., just hertil, udtrykkelig (f. Eks. valgt, ansat).
ad hominem, l., paa menneskelig Vis, ifølge et Menneskes særegne Tænkemaade, Fatteevne og Beskaffenhed (= kat'anthropon, s. d.); s. argumentum.
ad honorem, til Ære for; for Ærens Skyld; ad honores, efter Rang og Værdighed.
Ad-hortatiōn. l., Formaning, Tilraadelse; Opmuntring; adhortatoria (epistola), el. Adhortatorium, et, Formaningsskrivelse; adhortere, formane.
ad-huc sub judice lis est, l., Sagen el. Striden er endnu ikke afgjort; jvf. Grammatici certant, o. s. v.
ad hunc locum, l., ved el. til dette Sted.
ad-hærere, l., vedhænge; holde fast ved; Adhærent, Deltager, Tilhænger, Medklager; Adhærents, Tilhæng; Vedhæng; (Fl.) Sammenvoksning, isr. mellem serøse (s. d.) Hinder; Adhæsiōn, Vedhæng, sammenholdende Kraft (jvf. Cohæsion); adhæsiv, vedhængende, sammenvoksen.
a di, it., (Kbspr.) paa samme Dag, paa Sigt; jvf. a vista.
a-dia-batisk, gr., som ikke kan overskrides; a. Tilstandsændring foregaar uden Ændring af Varmemængden.
a-dia-gnostisk, gr. (diagnosis, Undersøgelse), vanskelig el. umulig at undersøge el. paavise.
a-dia-phān, gr., uigennemsigtig.
A-dia-phonon, gr., et, et Slags Klaver, som ikke kan forstemmes, med Staalstave i Stedet for Strenge; jvf. Dia-phonesis.
A-dia-phora, gr., pl., ligegyldige Ting, som man uden Pligtovertrædelse kan, eller skulde kunne, gøre el. lade; (Fl.) Midler, som hverken hjælpe eller skade; Adiaphori, s. Indifferentisme; Adiaphorist, s. Indifferentist. De adiaphoristiske Stridigheder, Stridigheder i det 16de og i det 18de Aarh. i Anledning af de forskellige Anskuelser hos Protestanterne om, hvad der i religiøse Sager turde anses for Adiaphora.
A-dia-pneusti, gr., Uddunstningens Standsning.
A-diar-rhoe el. —rhe, gr., Forstoppelse, Mangel paa Stolgang.
A-dia-stasi, gr., umiddelbar Allestedsnærværelse af den guddommelige Virken.
a-dia-t(h)ermān, gr., som ikke lader Varmestraaler slippe igennem; modf. diatherman.
A-didaktos, gr., en ulærd, uvidende.
a die, l., fra den Dag.
a-dieu! (adjø), fr. (à Dieu), Gud befalet! lev vel! far vel!
ad-igere, l., tilholde, nøde, tvinge.
ad-imere, l., borttage, unddrage.
ad-im-plere, l., opfylde, fuldføre, fuldende.

ad in-citas redactus, l. (ciere, bevæge), bragt i Staa, til Tiggerstaven.
ad inferos, l., til de døde, til Underverdenen.
ad in-finitum, l., i det uendelige.
ad in-stantiam, l., efter Ansøgning, paa Forlangende.
ad instar, l., paa samme Maade, som; ligesom.
ad interim, ny l., indtil videre, midlertidig.
adipid, ny l. (l. adeps, Fedt), fed; adipidere, indfedte; Adipo-cire (cera, Voks), en fedtet. voks-agtig Materie, der stundom dannes af længe gemte, i Gæring gaaede Lig; adipøs, fed, fedtet.
A-dipsia, gr., pl., tørstslukkende Midler; Adipsi, Mangel paa Tørst (dipsa).
ad-irato, it., (Mus.) heftig.
a di-rittura, s. u. Director.
à dis-crétion (distresiong), fr., efter Behag og Lykke, paa Naade og Unaade.
Aditi, sanskr. (eg. evig, altid ydende, livgivende), Livets Kilde, Gudinde i den indiske Religion.
Ad-itio hereditatis, l., Arvs Tiltrædelse.
a ditto, it., = a detto.
Ad-itus, l., Adgang, Tilgang.
ad-jacent, l., tilstødende, tilgrænsende; en Adjacent, Nabo.
Ad-jection, l., (Retsspr.) Tillæg til et gjort Bud; Tilføjning, Tilsættelse.
Ad-jectivum el. Ad-jectiv, l., et, Tillægsord, Beskaffenhedsord, Egenskabsord; (jvf. Epitheton); adjective, som Beskaffenhedsord; adjective kaldes de Farver, som kun ved kemiske Hjælpemidler (f. Eks. Bejtser) indgaa en fast Forbindelse med det Stof, der skal farves; modf. substantive Farver (s. d.) Adjectum, det tillagte, Tillæg; Contradictio in adjecto, s. Contradictio; adjicere, l., tilføje, lægge til.
adjø(s), forv. af a-dieu, s. d.
Ad-joint (—oæng), fr. (l. jungere, føje til), = Adjunkt og Adjutant, s. d. O.
Ad-journement, ad-journere, s. A-journement.
Adjudant, s. Adjutant.
Ad-judication, l., (Retsspr.) Tilkendelse; adjudicativ, tilkendende; adjudicere, tilkende, tilslaa.
Ad-jument, l., et, = Adjutorium, s. d.
Ad-junkt el. Ad-junctus, l., Medhjælper i et Embede, ofte med den Udsigt at blive dens Eftermand, til hvem han yder Hjælp; siden 1805 i Danmark Benævnelse for en underordnet Lærer ved en lærd Skole (forhen: Hører, Hypodidascalus, Locatus, s. d. O.); Adjunction, Forening, Tilføjning; en Medhjælpers Ansættelse; Adjunctum, et, Bilag, hosføjet Skrift; Adjunctur, en Medhjælpers Embede, Ansættelse; adjungere, tilføje, tilforordne, give en Medhjælper, udnævne til Medhjælper og Eftermand.
Ad-juration, l., Beedigelse; adjurere, beedige.
ad-jurgere, ny l., trættes, skænde; Adjurgium, et, Trætte.
Adjustage, adjustere, Adjusteur, s. Ajust—.
ad justi-ficandum, til Berigtigelse, til Retfærdiggørelse; til Bevis.
Ad-jutant, l. (fr. Adjudant (—sjydang), it. adjutante), Tjenestehjælper hos en højere Officer; = aide de camp; Adjutantur, hans Embede; Adjudant du jour, fr., s. Jour; Adjuter, l., pl., Tillæg, Tilskud; Adjutor, Hjælper; adjutorisk, behjælpelig, Bistand ydende; Adjutorium, et, Hjælp, Bistand; Hjælpemiddel; Adjuvans, l., et, pl. Adjuvantia, (Kl.) et, Hovedmidlet tilsat, Bimiddel af ringere Virksomhed; Adjuvant, Hjælper, Bistander, is. i Musik; Adjuvation, Hjælp, Understøttelse; adjuvere, hjælpe, staa bi, understøtte.
ad latus, l., ved Siden, til Hjælp; heraf: en Adlatus, en Hjælper; jvf. Adjunctus, Adjutant.
Ad-lecti, l., pl., (hos Romerne) de af Ridderstanden valgte Senatorer; overh. enhver, som ved Valg er optagen i et Kollegium.
ad libitum (ogsaa pro libito), s. l., efter Behag, (Mus.) i Henseende enten til Tempo, el. til Udeladelse af en ikke nødvendig Stemme af de Stemmer, for hvilke et Musikstykke er arrangeret (modf. obligat). Jvf. à discretion, nach Belieben.
ad liquidandum, ny l., (Retsspr.) til at angive og bevisliggøre (Gældsfordringer).
ad litteram, l., efter Bogstaven, bogstavret, ordret.
ad loca! l., til Pladserne! hver til sin Plads!
ad majorem Dei gloriam, l., til Guds Forherligelse, Jesuiternes Valgsprog.
ad mandatum, s. u. Mandat.
ad marginem, s. Marginalier.
ad-massere, ny l. (fr. amasser), opdynge, bringe i Masse; Admassering, Sammendyngen.
ad meliorem fortunam, l., (neml. komme) i bedre Omstændigheder.
ad mensuram, s. Mensur.
Ad-mensuration, ny l., Tilmaaling; admensurere, tilmaale.
Ad-miniculum, l. (af ad og manus, Haand), et, Hjælpemiddel; pl. Adminicula, (Retsspr.) gyldige, tilstrækkelige Angivelser, understøttende Grunde; Adminiculator, i den katolske Kirke den gejstlige Embedsmand, der sørger for Enker og forældreløse Børn; ad-miniculere, understøtte, staa bi, hjælpe.
Ad-ministration, l., Forvaltning, Styrelse, Værge; administrativ, forvaltende, til Styrelsen hørende, f. Eks. a. Justits, en Sags Afgørelse ved den a. (Justitsministeren) i St. f. ved den dømmende Myndighed; Administrator, Forvalter, Bestyrer, Værge; Administratorium, et, skriftlig Befaling til at bestyre fremmed Gods; administrere, styre; forrette, f. Eks. hellige Handlinger: Daabens, Nadverens Sakrament.
ad-mirabel, l., beundringsværdig, fortræffelig.
Admiral (r. Amiral, ar. Amir el. Emir al bahr, Befalingsmand paa Havet), øverste Befalingsmand paa en Orlogsflaade; (Nath.) en Art Sommerfugl; en Konkylie; Admiralitet, et, Søraad, Sø-Krigs-Kollegium; Admiralitets-Ret, Sø-Ret; Admiralskab, et, flere Skipperes Forening om at holde sig sammen paa en Rejse til fælles Værn mod Sørøvere (D. Lov, IV, 7; forældet); Admiral-Skib, Flagskib; Admiralty Rule, eng., ældre Maalingsmetode for Handelsskibe.
Ad-mirateur (—tør), fr., Ad-mirator, l.,

Beundrer, Tilbeder; Admiratiōn, Beundring; Højagtelse; admirere, beundre, tilbede.
ad-miscere, l., iblande, tilsætte.
Ad-missarius, l., Bestæler, Avlshingst; admissibel, ny l., antagelig, tilstedelig, gyldig, tilladelig; som har Adgang; Admissiōn, l., Tilladelse, Adgang, Tilstedelse, Antagelse; Admissions-Damp, ved Ekspansionsmaskiner den Damp, der under Højtryksperioden fra Kedlen strømmer ind i Cylinderen; Admissus, antagen (ved en akademisk Prøve); ægre admissus, s. ægre; admissus cum laude, — cum laude præcipua, antagen med Ros, — med udmærket Ros (med Udmærkelse); Admittatur, et, (eg. Lad ... blive antagen!) skriftligt Vidnesbyrd, at nogen er funden dygtig til at opnaa en Orden el. en Grad; admittere, tillade, tilstaa Adgang, stede til, lade ske el. gælde, tage for gyldig.
Ad-modiateur (—tør), fr., el. Ad-modiator, m. l. (admodiare; modus, l., et vist Maal), Forpagter; Admodiatiōn, Landejendoms Forpagtning; Akkord om noget Arbejde; admodiere, forpagte.
ad modum, l., efter Stil og Brug, ligesom, f. Eks. ad modum tyranni, paa Tyrannvis.
admodum, l., meget, f. Eks. ved Eksamenskarakteren: a. laudabilis, meget rosværdig.
ad-monere, l., paaminde, formane, irettesætte; Admonitiōn, Erindring, Paamindelse, Advarsel, Irettesættelse; Admoniteur, fr.(—tør), Paaminder, o. s. v.
Ad-morticatiōn, ny l., Overgang, Overgivelse af Jordejendomme i „den døde Haand", s. Manus mortua, u. Mortuarium; jvf. Amortisation.
ad-movere, l., fremføre, fremlægge.
ad-nata, l. (sc. membrana, s. Membran), eg. medfødt, (Læ.) Øjets Bindehinde.
ad nauseam usque, l., til Ækelhed, Bæmmelse (f. Eks. gentage noget).
ad normam, s. Norm.
ad notam, s. l., tage a. n., lægge Mærke til noget; Ad-notanda, pl., Sager, som ere at optegne, at lægge Mærke til; adnotere, annotere, anmærke, vedtegne; Annotata, pl., Vedtegninger; Annotatiōn, Anmærkning, Vedtegnelse; Adnotator, Optegner, Regnskabsfører.
ad notitiam, l., (Retsspr.) til Efterretning.
ad-nubilere, l., omgive med Skyer, fordunkle.
ad nutum, l., paa et Vink.
Adobe, sp., lerholdigt, soltørret Mudder, hvoraf indianske Huse i Meksiko bygges.
ad oculum el. oculos, s. u. demonstrere.
Ad-olescents, l., Ynglingsalder, Ungdom.
Adolphsd'or, ældre svensk-pommersk Guldmønt.
Adonai, hebr. (Adon, Herre), pl. majestatis, „min Herre!" Herre, Gud (hos Israelerne Betegnelse af Gud, for ikke at udtale Guds egentlige og hellige Navn: Jehovah).
Adonaia, gr., den med Adonis formælede, Tilnavn til Venus.
adonisere sig, gøre sig til en Adonis, pynte sig (efter Adonis, en Yngling af udmærket Skønhed og Venuses Yndling, som paa Jagten blev sønderslidt af et Vildsvin, og af hvis Blod en blodrød Blomst, der bærer hans Navn, fremspirede; gr. Myt.); adonisk Vers (Versus Adonius), en Versart, der bestaar af de to sidste Led af et Heksameter (— ◡ ◡ — ⏓, f. Eks.: elskede Hjemstavn!). Jvf. Sapphiske Vers.
Adonist, fr., Urtesamler; plantekyndig, der beskriver de i en Have dyrkede Planter.
Ad-optat, l., et antaget Barn, Fosterbarn, Fostre; Adoptator, en, der antager nogen som sit eget Barn, Fosterfader; adoptere, antage i Barns Sted, ætlede, ætkaare, knæsætte; optage, tilegne sig, godkende (f. Eks. Meninger); Adoptiōn, Antagelse i Barns Sted; Ætledning; adoptiv, antagen, optagen; Adoptiv-Barn, Fosterbarn, Fostre; Adoptiv-Forældre, Fosterforældre; Adoptiōns- el. Adoptiv-Loge, en af Moderlogen for ægte erkendt Biloge (hos Frimurerne); Adoptianere, pl., (K.-Hist.) en kættersk Sekt, der lærte, at Kristus som Menneske kun var antagen af Gud i Søns Sted.
ad-orabel, l., tilbedelsesværdig; dejlig; Adorant, en tilbedende (i den antikke Kunst afbildet staaende); Adorateur (—tør), fr., Adorator, l., Tilbeder, Elsker; Adoratiōn, l., Tilbedelse, Ærefrygtsbevisning (især Kardinalernes for den nyvalgte Pave); adorere, tilbede, vise sin Ærefrygt, forgude.
ad-ornere, l., smykke, pynte, udsire.
A-dos (Ado), fr. (af l. dorsum, Ryg), et, et skraat mod Solen rettet Havebed; Adossement (—mang), et, Skakning, Skraahed (en Volds); adossere, afskraa; støtte el. læne Ryggen til.
ad ostentationem, l., til Pral, for at vise sig; s. nihil ad ostentationem.
a-doucere (adusere), fr. (af l. dulcis, sød), forsøde, formilde, lindre; (Mal.) fordrive Farverne, lade Farverne flyde ind i hverandre, for at gøre dem mindre afstikkende og haarde (jvf. temperere); Adoucering, Blødgøring; en Behandlingsmaade, hvorved Støbegods af Raajern delvis afkulles og omdannes til „hammerbart Støbejern"; Adoucissement (Adusisemang), Forsødelse, Lindring; (Mal.) Farvernes Fordrivning, Omridsenes Formildning.
ad palatum, l., (tale) efter (Ganen, Smagen) Munden, som man gerne hører det.
ad partem, l., med hver Del især, enkelt (f. Eks. forhandle noget).
ad patres, l., (gaa) til sine Fædre, dø.
ad perpetuam rei memoriam, l., til evigt Minde.
Ad-pertinentier = Appertinentier, s. d.
ad pias causas el. ad pios usus, s. u. Causa.
ad pondus omnium, l., (Læ.) saa meget i Vægt, som alle de andre Dele sammentagne (i et sammensat Lægemiddel).
Ad-positiōn, s. App—, u. apponatur.
ad profitendum et liquidandum, l., til Anmeldelse og Bevisliggørelse af Gældsfordringer.
ad pro-positum, l., til Forehavendet, til Sagen.
ad proto-collum, s. Protokol.
ad præ-cludendum, l., (Retsspr.) til Udelukkelse.
Ad-qviescents, s. Acqviescents.
Ad-quisita, l., pl., erhvervet Gods; jvf. Acquisitum.
Adramelek el. Adar-melek (d. e. Adar er Konge), assyrisk Afgud, som det synes = Moloch.

A-drasteia, gr. (didraskein, undløbe, fly), den uundgaaelige, Tilnavn til Nemesis, s. d.; hos Stoikerne = Fatum, Skæbnen.
ad ratificandum, s. Ratification.
ad re-ferendum, s. u. Referat.
ad rem, ogs. e re, l., til Sagen; passende, behørig; ogs.: til Sagen!
ad re-plicandum, s. Replik.
A-dressant, Anviser, Anbefaler; Afsender, Tilskriver; Adressat(us), den anviste, anbefalede; den, til hvem et Brev er adresseret; tilskrevne; Adresse, fr., et Brevs Underskrift el. Paaskrift; Anvisning til at finde nogen; Angivelse af Navn og Bolig; Bosted, Bo; Anbefalingsskrivelse; (i England og derefter i andre Lande) en ærbødig Forestilling fra en lavere til en højere (forsk. fra Petition), højtidelig Henvendelse, f. Eks. en Taksigelses-Skrivelse; Behændighed, Færdighed (tour d'adresse, s. u. Tour); Snildhed; Adresse-Avis, en fra en Adresse-Anstalt udgaaet Tidende; A.-Bog, Vejviser; Adresse-Brev, et Brev, en Seddel, med Udskrift til den, for hvem en el. flere medfølgende Pakker er bestemt; Adresse-Kalender, trykt Vejviser i en Stad; Adresse-Kontor, et, en Anstalt, igennem hvilken man bekendtgør og indhenter alle Slags Efterretninger; Adresse-Debat, mundtlig Forhandling i en Folkerepræsentation om en Adresse til Regeringen; Adresse-Provision, en mange Steder brugelig Commission (s. d.), som et Skib skal betale til Befragteren el. Ladningens Modtager; adressere, stile til en, hjemtegne, bomærke (paa Breve og Pakker); henvende noget til en; henvise til en; sigte til; anbefale; adressere sig, henvende sig; adresseret, henvist, anbefalet ved Breve (s. dressere af it. drizzare, af l. dirigere, rette).
ad re-stituendum, l., (Retsspr.) til Godtgørelse el. Tilbagegivelse; til Genindsættelse i den forrige Stand.
ad rhombum, s. Rhombus.
Adriane, Adriene, s. Andrienne.
a drittura, s. u. Director.
Ad-rogation, l., (Retsspr.) Optagelse i Barns Sted af saadanne, som ikke mere staa under den faderlige Myndighed; ad-rogere, antage en allerede myndig i Barns Sted.
adroit (adroà, ogs. sædv. adræt), fr., (af l. ad-directus; jvf. adresseret), let, flink, smidig, hurtig, snild, snu.
à droite (droat'), fr. (af l. dextra, højre Haand), paa højre Haand, til højre. Jvf. à gauche.
adræt, s. adroit.
ad-scendere, s. ascendere.
ad-sciscere, l., antage, tilegne sig; adscitum nomen, et antaget Navn.
ad-scribere, l., tilskrive, tilegne; adscriptus glebæ, en, der hører til det Gods, hvor han er født, der er bunden til sin Fødestavn, stavnsbunden; ogs.: adscripticius.
ad secundas nuptias el. ad secunda vota, l., til andet Giftermaal (skride).
ad Serenissimum, s. Serenissimus.
Ad-sorption, l., Luftarters Fortætning paa især porøse Legemers Overflade.
ad specialia, l., til de nærmere Omstændigheder.
ad speciem, l., for et Syns Skyld, paa Skrømt.
Ad-spectus el. Ad-spect, l., Syn, Skue; s. Aspect.
ad-spergere, l., væde, stænke, isr. med Vievand; Adspersion, Stænkning med V.; Adspersorium, et, Vievandskost.
Ad-spirant, s. Aspirant.
Ad-stant, l., Medhjælper, isr. ved en Skole; Hjælpelærer.
Ad-stipulation, l., Bifald, Samtykke, Antagelse; Adstipulator, en, som giver sit Bifald, samtykker i noget, antager det; adstipulere, bifalde, indvillige o. s. v.
Ad-striction, l., Sammentrækning, Sammensnerpen; Adstringentia, pl., el. adstringerende Midler, sammentrækkende, sammensnerpende Lægemidler; adstringere, trække sammen; holde sammen, forbinde; tilholde, tvinge, nøde til.
ad summam, s. Summa.
ad summum, l., i det højeste.
ad turpia nemo obligatur, l., til Niddingsværd er ingen nødt.
A-ducering, s. A-doucering.
a due, a tre (voci), it., (Mus.) for 2, for 3 Stemmer; a due corde, paa to Strenge; a due mani, for 2 Hænder.
Adufe (el. Toph), hebr., en i Hebræernes Jomfrukor brugt Haandpauke.
Adular, (Min.) Isspat, en farveløs Kalifeldspat (Orthoklas).
Adulateur (Adylatør), fr., el. Adulator, l., Smigrer; Adulation, l., Smigren, Slesken, Øjentjeneri; adulatorisk, smigrende, slesk; adulere, (l. adulari, af aula?), smigre, hykle, sleske, snakke efter Munden.
Adullamit (hebr. Stamme), Tilhænger af et politisk Mellemparti mell. Tories og Whigs (s. disse) i England; Navnet hentet fra 1. Sam. 1, 2.
Adulter, l. (af ad, til, alter, en anden), Ægteskabsbryder, Horkarl; Adulteration, Forfalskning; Adulterator, Falskner, som gør falske Penge; Møntbeklipper; adulterere, forfalske; bryde Ægteskabspligt, hore; Adulterinus, et ved Ægteskabsbrud avlet Barn; Adulterium, et, Ægteskabsbrud, Hor; A. simplex, den ene Ægtefælles Hor, A. duplex, begge Ægtefællers Hor; adulterium dicitur, dum videtur, Utugt, Hor læres ved Synet, smitter gennem Øjet.
ad ultimum, s. u. ultima.
Ad-ultus, l. (adolescere, vokse), voksen, myndig Person.
Ad-umbration, l. (umbra, Skygge), Skyggeribs, Udkast til en Tegning; adumbrere, kaste Skygge paa, formørke; gøre Udkast, gøre Skyggeribs; ogs. besmykke.
Ad-unation, l., Forening; adunere, forene.
ad undas, l., eg. i Bølgerne; (at gaa) tabt, i Badsken, (blive) til intet.
ad ungvem, l., med Negleprøven, nøjagtig.
ad unum (omnes), l., alle, uden Undtagelse.
Ad-urens, l., et, brændende el. ætsende Lægemiddel.
Ad-ustion, l., Brænden, Ætsen, Sviden; Blodets el. Vædskernes Betændelse.
ad usum, l., efter Skik og Brug; ad (el. in) usum Delphini, s. u. usum; ad usum

transferere, l.-d. (bør hedde: transferre), bringe i Brug, anvende, gøre almindelig.
ad usus publicos, s. Usus.
ad utrumque paratus, l., rede til, belavet paa begge Dele.
ad valorem, ny l., efter Værdi, f. Eks. beregne el. udrede Tolden.
ad valvas, l., paa Dørene (slaa noget op, kundgøre).
(ad-venant) el. à l'a-venant (avenang), fr. (af m. l. advenancia el. avenancia, Andel af det, der ydes), efter Forhold, forholdsmæssig, efter Omstændighederne; behagelig.
Ad-vent, l., Ankomst, Kristi Komme, Fødsel; Advents-Tiden, de fire sidste Uger før Jul; Adventister, pl., = Sabbatarier = Sabbathianere, s. d.; adventitia bona, s. bona; adventiv, senere tilkommende.
Ad-verbium, et, pl. Ad-verbia og Ad-verbier, l., Biord, Omstændighedsord; en nærmere Bestemmelse af et Adjektiv, et Verbum, en Præposition, el. et andet Adverbium; adverbial, adverbialsk, som et Biord, Biords-; staa adverbialiter = staa som Biord.
Ad-vers, s. Avers.
ad-versa fortuna, l., Uheld, Ulykke, Modgang; jvf. secunda fortuna; adversa pars, Modpart, Modstander; ex adverso, lige over for.
Ad-versarius, l. (fr. Adversaire), Modstander, Modpart; Adversarier (adversaria), pl., hos de gamle: Kladdebog (eg. lige for Øjnene liggende), Kontrabog for Handel og Husholdning; senere: videnskabelige Strøbemærkninger og Optegnelser, is. om klassiske Forfattere (A. critica); adversativ, modsættende, dannende en Modsætning; Adversativ, et, (Gram.) Modsætning; Adversitet, Modgang, Genvordighed; adversere, modstræbe, være imod.
Ad-vertance (—tangs'), fr., Agtsomhed, Opmærksomhed; advertere, s. avertere; ogs.: henvende, tilvende; Advertiser, eng., Anmelder, Kundgører; Avertissementstidende.
Ad-vis s. Avis el. Aviso-Brev.
Ad-vitalitet, en, og Ad-vitalitium, et, ny l., Nytte og Brug for Livstid (vita).
ad vitam æternam, l., for Evigheden, = in secula seculorum.
ad vivum, ny l., (afmale) efter Personen selv; ad vivum resecare, eg. skære lige ind i det friske Kød; tage det alt for nøje.
Ad-vocat, l.,-vokat (eg. en til Hjælp i en Retssag tilkaldt), Sagfører, Forsvarer for Retten; Advocatus Dei, den ved Undersøgelses-Processen om en til Kanonisation foreslaaet Helgens Levnedsløb stillede Forsvarer, modsat Adv. diaboli, der udfører Anklagerens Rolle; Advocatus regius, Regeringens Sagfører (paa de dansk-vestindiske Øer); Advocat-Bevis (hos nogle Logikere), et Bevis, der hviler paa blotte Skingrunde; Advocati, et, Værneherre-Embede for et Sted el. et Stift; Advocatur, en Sagførers Embede, Forretning; Sagførsel; advocere (advocare, tilkalde), føre Sager for Retten, være Sagfører. (Jvf. Procurator).
ad vocem, l., ved det Ord (falder mig ind).
A-dynami, gr., Kraftløshed, Svaghed; adynamisk, kraftløs, svag; modf. dynamisk, s. d.; jvf. Ast(h)eni; Adynatokrasi, gr., (Kl.) løs, svag Blanding (krasis).
A-dyton, gr., (dyein, gaa ind), Adytum, l., et, det allerhelligste, det inderste i Templer, hvortil kun Præsterne have Adgang.
ad-æqvat, l., overensstemmende med, passende til, afmaalt efter; jævngyldig; fuldstændig, som indeholder hverken for meget el. for lidt (f. Eks.: en Definition maa være a.); Adæqvation, Ligning, Tilpasning; adæqvere, ligne, gøre lige, jævne.
ad-ærere, l. (æs, Metal, Kobber, Penge), anslaa, sætte, gøre i Penge; Adæration, Vurdering i, Forvandling til Penge.
Aei-pat(h)i (A-ei—), gr., stadig Lidelse, stadigt Ildebefindende.
Aëration, l. (gr. aër, Luft), Luftning; Blodets Fornyelse, ogsaa Luftavling i Legemer (f. Eks. ved Trommesyge).
Aër hepaticus, l., Svovlbrinte (—vandstof*).
Aërianere, en kristen Sekt fra det 4de Aarh., opkaldt efter en armenisk Presbyter Aërius.
aëri-form, l., luftagtig, luftformig.
Aërob, en, Aëro-bium, et, gr. (aër, Luft, bios, Liv), org. Væsen, der til sin Udvikling behøver fri Ilt; aërob, aërobisk, som har denne Egenskab. Modf. Anaërob, s. d.
Aëro-bat, gr., Luftvandrer, Grubler, en, som bygger Luftslotte; Aërobombe, en med Brændstof fyldt Bombe, der af en Luftballon føres gennem Luften ind over et angrebet Sted; Lufttorpedo.
Aëro-dynamik, gr., Læren om Lovene for Luftens Bevægelse. S. Dynamik.
Aëro-graphi, gr., Luftens Beskrivelse; aërographisk, dertil hørende.
Aëro-klino-skop, gr., et, Signalapparat til at vise Forskellen i Barometerstand paa forskellige Steder.
Aëro-leptynter, gr., Luftfortynder, Luftpumpe; Aërolit(h), Luftsten, en fra Luften nedfaldende Sten (lithos); jvf. Met-eor-Sten; Aërologi, gr., Læren om Luften og dens Egenskaber.
Aëro-manti, gr., Luftkyndighed, Spaadom (manteia) af Luftens Udseende og Forandringer, Spaadom om tilkommende Ting af Luftsyn; Aëromechanik = Pneumatik, s. d. og Mechanik; Aëromeli, et, Lufthonning, Manna; Aërometer (metron, Maal), et, Luftmaaler; Aërometri, Luftmaaling, Luftmaalingskunst; Undersøgelse af Luftens Beskaffenhed, dens Vægtfylde, Tryk, Fugtighed ꝛc.
Aëro-naut, gr. (nautes, Skipper), Luftskipper, Luftsejler; Aëronautik, Luftsejlerkunst.
aëro-phan, gr., gennemsigtig; Aërophob, en, der lider af Aërophobi, Sky (phobos) for fri, is. kold Luft; Aërophor, Luftbærer (Instrument); aërophorisk, indeholdende, førende Luft; Aërophyter (phyton, Plante), pl., Legemer (is. af Planteriget), som ere avlede i Luften.
Aërosis, gr., = Aëration, s. d.
Aëro-skopi, gr., Luftens Iagttagelse og Spaadom deraf; Aërostat el. aërostatisk Maskine, Luft-Maskine, Luft-Ballon, Luftskib; jvf. Montgolfiere, Charliere; aërostatiske Forsøg, Forsøg i Luftsejlerkunsten; aërostatisk Presse, Luftpresse; aërostatisk. overh. hvad

der vedkommer Læren om Luftens Ligevægt; **Aërostatik**, Læren om Lovene for Luftens Ligevægt; Luftsejlerkunst; **Aërostation**, Svæven i Luften, Luftrejse; **Aërostationist**, Luftsvæver, Luftskipper; Aërostier (Aerostje), fr., Luftsejler, Luftskipper. S. Statik.

Aëro-tanyster, gr., = Aëro-leptynter (s. d.); Aëro-t(h)erapi = pneumatisk Kur; Aëro-tonon, et, Vindbue, Vindbøsse.

A-ëtheo-gami, gr. (aethes, uvant), et, (Bot.) uregelmæssig, usædvanlig Befrugtning.

Aëtites, gr. (aëtos. Ørn). eg. Ørnesten, (fordi den undertiden skal findes i Ørnereder), Klapperstén, en Art hul Myremalm.

Aëtöm, gr, (Bygnk.) Gavl.

afdanket (t. abdanken), afskediget, aflægs.

af-disputere, d.-l., aftrætte.

af-fabel, fr., omgængelig, blid, venlig; god at faa i Tale; nedladende: Affabilitet, Omgængelighed, Tilgængelighed, Nedladenhed.

af-fabile, it., (Mus.) venlig, indtagende.

Af-fabulatiön, ny l., Moralen, Anvendelsen af en Fabel (s. d.).

affadere, fr. (affadir; jvf. fade). gøre flov.

af-faiblere (affæ—). fr., svække, afkræfte; Af-faiblissement (Affæbliss'mang), et, Svækkelse; Svaghed, Afkræftelse.

Af-faire (Affære), fr. (af à faire, at gøre), Sag, Forretning, Anliggende, pl. Affairer, ogs. Formuesomstændigheder; Handel; Tildragelse, Begivenhed; Klammeri, Trætte; (Krspr.) Fægtning, Dyst, mindre Slag; affaire d'amour (damur), Kærlighedshandel; a. de coeur (kør), Hjertesag; a. d'état (beta), Statssag; a. d'honneur (donnør), Æressag, Duel; a. de rien (riæng), en Ting, der er let at udføre; à demain les affaires! (—dømæng—) Forretninger (alvorlige Ting) i Morgen! tage Affaire, gribe Lejligheden til virksom Optræden; affaireret (være), have travlt, give sig Mine af at have vigtige Forretninger, være stundesløs.

af-famere, fr., udsulte; affameret, udhungret, forsulten.

Af-faniæ, l., pl., løs Snak, Pjat.

affannato, it., (Mus.) urolig, vemodig.

af-fatim, l., rigeligen, mere end nok, overflødigt.

Af-fect, l., Sindsbevægelse (is. en heftigere, men forbigaaende; derved forskellig fra Lidenskab); ofte ogs. Varme, Fyrighed, Hidsighed, Rørelse, Inderlighed; Affectatiön el. affecteret Væsen, tvungent Væsen, kunstlet Anstand, paataget Væsen, Forstillelse (affectatio, l., eg. ivrig Bestræbelse efter noget); affectere, lade som, forstille sig; fremkunstle, fremtvinge; foregive, give sig Skin af, hykle, være til Stue, prale; affecteret, efterabet, tvungen, snerpet, unaturlig; Affectiön, Tilbøjelighed, Hengivenhed, Yndest, Naade; (Lt.) ethvert Indtryk paa Legemet, is. en sygelig Pirrelse; Affectiöns-Værdi, Affectiöns-Pris, den højere Værdi, som man af en eller anden særlig Tilbøjelighed tillægger en Ting; affectioneret, velvillig, hengiven, naadig; affecta opera, s. u. af-ficere.

Affekt, affektere, o. s. v. s. Affect-.

af-fermere, s. affirmere.

af-fettuosamente, af-fettuoso, it., (Mus.) rørende, lidenskabeligt, med Varme; = con affetto; s. d.

Af-fibulatiön, l. (fibula, Spænde), Fasthæften, Fastspænden; affibulere, hæfte, spænde til.

af-ficere, l, paavirke, gøre Indtryk paa; angribe Nerverne, røre, bedrøve, tage paa Kræfterne; lede paa*; affecta opera, l., næsten fuldendte Værker.

Af-fiche (—fje), fr., Opslag, Hjørneplakat; affichere, bekendtgøre ved Opslag, opklistre; prale med noget, være til Stue.

Affidavit, l., et, er i England et i Retten udstedt Bevis for en Sags edelige Bekræftelse; ogs. denne Beedigelse selv (af m. l. affidare, forpligte sig til noget, love).

af-figere, l., hæfte til, opfæste, opslaa.

Af-filiatiön, m. l. (l. filius, Søn), Optagelse i Barns Sted; Optagelse i en Orden; affiliere, optage i Barns Sted; nøje forene med; optage i et Kloster el. en Orden, af een Frimurer-Loge i en anden; affilierede Selskaber, organiskt forbundne Foreninger med fælles Formaal.

Af-finage (—nasj'), fr., Rensning, Lutring, Forfinelse (de ædlere Metallers); Affinerie, et, = Affinage; ogs. Stedet, hvor Lutringen foretages; Jerntraad i Ruller; affinere, rense, lutre, forfine; særl. udskille, smaa Guld- el. Sølv-Mængder af Sølv- el. Guld-Legeringer; Affiner-Band, Ærtevand.

af-fingere, l., paadigte, falskelig tilskrive.

Af-finitët, l., Svogerskab, Slægtskab ved Ægteskab; Slægtskab i kem. Forstand, Valgslægtskab, uligeartede Stoffers Tilbøjelighed til at forbinde sig med hverandre; den Kraft, der forener Atomerne til kemiske Forbindelser (maalt ved den ved Forbindelsen udviklede Varmemængde); overh. Lighed, nær Forbindelse, Sammenhæng.

af-firmando, l., bejaende, bekræftende; indrømmende; Affirmatiön, Bekræftelse; affirmativ, bekræftende (jvf positiv, mods. negativ, s. d).; Affirmativ, et, bekræftende Mening, Jasætning; affirmere, bejae, bekræfte, sande, paastaa; affirmanti (el. asserenti) incumbit probatio, den, der gør en Paastand, ham paaligger Bevisførelsen (neml. naar Paastanden antager noget alment bestridt el. omtvistet), jvf. neganti incumbit probatio, u. negando.

Affix(um), l., et, Tillæg, Paahæng, (Gram.) Tilsætning af et Bogstav el. en Stavelse, jvf. Præfix og Suffix; opslaaet Bekendtgørelse; pl. Affixa, Opslag; Tilsætninger; (Retsspr.) mur- og nagel-faste Ting, Tilbygninger; Af-fixiön, Vedhæftning.

Af-flictiön, l., Bedrøvelse, Anfægtelse, Kummer; afflictiv Straf, en Straf, der tvinger den skyldige til at gøre el. taale noget, i Mods. til de Straffe, der kun medføre Infami; af-fligere (—sjere), fr., bedrøve, krænke, anfægte, nedslaa; affligeant (—sjang), fr., nedslaaende, bedrøvende; afflitto, con afflizione, it., vemodig, smertelig.

Af-fluen(t)s, l., Tilflod, Tilløb, Tilstrømmen; affluere, tilflyde, tilstrømme.

Af-formatiön, ny l., eg. Tildannelse, i den hebraiske Sproglære Dannelsen af Udsagnsordets Personform ved Tilhængning af forkortede personlige Stedord: Afformativer.

af-franchere (affrangsjere), fr., befri, løslade, give fri; fritage for; ogs. = frankere, s. d.
Affrètement (Affræt'mang), fr. (af l. fretum, Sund, Overfart; besl. med d. Fragt), (Skibsspr.) Skibsbyre, Befragtning.
affrettando, it. (fretta, Hast), (Mus.) hastigt, ilsomt, = stringendo, s. d.
affreux (affrø), fr. (affre, Rædsel), afskyelig, frækkelig, gysselig.
af-friandere (affriangdere), fr. (jvf. friand), gøre slikvorn, forvænne; forføre.
Af-fricata, l. (ad, til; fricare, gnide), fonetisk Navn paa en Forb. af en Explosiv, s. d., og en paa samme Sted i Munden dannet Fricativ, s. d.
Af-front (Affrong), fr., Trods; Beskæmmelse, Fornærmelse, Skam, Tort; affrontere, trodse; fornærme, forhaane, beskæmme.
af-funde, l., (paa Recepter) hæld paa! slaa til! Affusion, (Kem.) Paagyden, det paaøste.
Af-fût (Affy), fr. (af l. fustis, Stok, Træstykke), = Lavet, s. d.; Affutage (Affytasj'), (Krspr.) Underlag til det svære Skyts, Skytsunderlag, Kanonunderlag; affutere, lægge i Affutage; Affutering, Angivelse af Affutagens Art, f. Ex. Kanonen er affuteret i Volblavet.
Affære, s. Affaire.
Afikaumon, jød., Paaskebrødet.
à fleur (flør), fr., i Niveau med; à fleur d'eau (do), i Vandspejlet.
à fond (Fong), fr., til Bunds, grundig.
Aforisme, s. Aphorisme.
a fortiori, l., s. fortis.
afprotse, s. u. protse.
A-francesados, sp., pl., eg. forfranskede, kaldtes i Spanien de indfødte, som i 1808 toge Tjeneste hos den daværende Konge Josef og saaledes gik over til det franske Parti; kaldtes ogsaa Josefinos.
Africus, l., Syd-Vest-Vind.
After, t., et, den ved Sølvmalmens Pukning fremkomne værdiløse Slig (s. d.).
after dinner speech, (spitsj'), eng., Eftermiddagspassiar.
Aga (tyrk. agha, Hoved, øverste), (i Tyrkiet) Herre, Anfører, Opsynsmand, f. Ex. Janitshar-Aga, Jan.-Oberst; Kislar-Aga, Chef for de sorte Gildinger i Storsultanens Harem og dettes Overopsynsmand.
agaçant (—sang), fr. (af fr. agace, Skovskade, el. gl. t. hazjan, hidse), lokkende, pirrende, æggende; drillende; agacere, lokke (ved Minespil el. Ord), ægge, friste (is. paa pikant Maade); Agacerie, Lokken, Lefleri.
A-galakti, gr., (Lk.) Mangel paa Mælk (gala) i Brysterne.
Agalmato-lit(h), gr. (agalma, Gudebillede, Billed; lithos, Sten), kinesisk Fedtsten, Pagodit (s. d.), en blød Sten, af hvilken man i Kina forarbejder Gudebilleder, Vaser o. s. v.
A-gamer, gr., pl., agame el. agamiske Planter, (Bot.) Planter uden (kendelige) Befrugtningsdele, ogsaa Kryptogamer kaldte; Agami, et, ugift Stand; = Kryptogami, s. d.; Agamo-genesis, kønsløs Forplantning ved fri Kimdannelse, Deling el. Knopskydning.
Aganippe, gr., (Myt.) en ved Pegasusses Hovslag fremkommen, begejstrende Kilde paa Bjerget Helikon; Aganippider, pl., Tilnavn til Muserne.
Agape, pl., Agaper, gr. (agapai), pl., de kristnes Kærlighedsmaaltider; Agapeter, pl., Samfund af fromme Jomfruer el. Klosterfruer blandt de første Kristne (uden Klosterløfte).
Agasch el. Agatsch, tyrk., en tyrk. Mil.
Agassi-Baschi, tyrk., omtr. = Overhofmester (hos Sultanen).
Agastraires (—strær'), fr. (af gr. gaster, Bug, Mave), pl., Dyr uden nogen egentlig Tarm-Kanal, = Infusions-Dyr, s. d.
Agat, (gr. achates, fr. agate), en flerfarvet, sædv. stribet, Kvarts; agatisere, forvandle til A.
Agat(h)o-biotik, gr., Kunsten at leve paa rette Maade; Agat(h)o-dæmon, en god Aand, Værneaand (mods. Kakodæmon); Agat(h)ologi, Læren om det højeste Gode (agathos, god).
à gauche (goſj'), fr., til venstre, paa venstre Haand. Jvf. à droite.
âgé, fem. âgée (asje), fr., som har en vis (angiven) Alder; som er til Aars, aldrende.
Agema, gr. (hegema, Hærtog), et, Korps, is. Kernen af den makedoniske Hær.
Agence (asjangs'), fr., Agentur.
Agenda, pl. (eg. det, der skal gøres), (Kbspr.) Noterebog, Rejsejournal; Agende, l., Alterbog, kirkelig Formularbog, Ritual.
A-genesi, gr.-l., Udygtighed til Forplantning, is. kvindelig; organiske Mangler hos Fosteret; agenesia cerebri, ufuldkommen Udvikling af Hjernen; Agenesis, gr., kaldes den (fejlagtige) Opfattelse, hvorefter levende Væsener skulde opstaa af formløs og livløs Materie (en Art af generatio æqvivoca, s. d).
Agens, et, det virkende, den virkende Kraft; Virkemiddel, pl., Agentia el. Agentier; Agent, befuldmægtiget, Forretningsfører (is. i fremmede Stater, paa en fremmed Plads), Handelsbestyrer; ogsaa blot en Titel; Agent de change (asjang dé sjangsj), fr., Vekselmægler; Agent provocateur (—tør), Politispion, Frister, Forlokker, der ægger mistænkelige Personer til strafbare Handlinger; Agentur, l., en Agents Embede, Bestilling og Forretning.
age, quod agis, l., eg. gør (til Gavns), hvad du gør! handl med Eftertanke!
Ager, l., Ager, Jord, Jorder; a. censualis, skattepligtig Jord; a. decimanus el. decumanus, tiendepligtig J.; a. em-phyteuticus, Arvefæster-J.; a. novalis, s. Novale; a. parochialis, Præstegaards-Jorder; a. publicus, „offentlig Mark", det Jordegods, der var romerskt Statsejendom.
A-gerasi, gr., den Egenskab ikke at ældes (geraskein), at beholde et ungdommeligt Udseende.
agere, l., handle, virke; underhandle; spille, forestille paa Skuepladsen; skabe sig, føre sig op som; (Retsspr.) føre en Sag; (Krspr.) være i Virksomhed mod Fjenden. Jvf. Action.
Agermaane, Fordr. af Agrimonia, s. d.
A-geusi, r. A-geusti (—geo—), gr. (geusis, Smag), (Lk.) Mangel paa at kunne smage; Smagstab; Ædruhed, Fasten.
agevole (adsj—), it., (Mus.) let; Agevolezza, Lethed.
Agger, l., Jordvold, Dæmning, Dige, aggera-

tim, i Dynger, hobevis; Aggeration, Sammendyngen.
ag-giusta(ta)mente (addsju—), it., (Mus.) punktlig, meget nøje.
Ag-glomerat, l (glomus, et Nøgle), et, et Legeme, der er blevet til ved uligeartede Deles Sammendyngning; Hob, Klump; Agglomeration, Sammenpakning, Sammenhobning; agglomerere, samle og samles i en Hob, sammendynge, sammendynges.
Ag-glutinantia, l. (gluten, Lim) sammenlimende Midler, Klæbemidler, Sammenbindings-Midler, M., som trække Saar sammen og læge dem; Agglutination, Sammenlimning, Sammenheling af Saarlæber ved udvortes Midler; i Sprogvidsk. selvstændige Ords Sammenknytning, hvoraf Ordenes Bøjningsformer (Flexioner, s. d.) ere fremgaaede (Mandhin, Manden); agglutinere, sammenlime, forene Saarlæber; sammenkline; agglutinerende (sammenlimende el. tilhæftende) kaldes de Sprog, som have deres Dannelseselementer ganske løst (mekanisk) hæftede til Stammen, enten efter denne (saasom i Tyrkisk, Ungarsk og Finsk) el. foran denne (som i de afrikanske Kaffersprog); jvf. flecterende og isolerende Sprog.
ag-grandere el. a-grandere, fr., forstørre, udvide; Agrandissement (Agrandisß'mang), et, Forstørrelse, Udvidelse.
Ag-gratiation, m. l., Benaadning; aggratiere, benaade; jus aggratiandi, Benaadningsret.
Ag-gravation, l., Forhøjelse, Forøgelse, Skærpelse, f. Eks. af en Straf; Forværrelse, Forøgelse af det strafværdige i en Brøde = aggraverende (fr. agravant) Omstændighed; aggravere, gøre sværere, forhøje, skærpe, gøre mere strafskyldig.
Ag-gregat, l. (grex, Hob, Flok, Hjord), et, et alene ved Opdyngning el. Tilsætning opstaaet helt; Indbegreb af flere ligeartede Ting; en Masse Kundskaber, som ikke staa i noget videnskabeligt Sammenhæng (forsk. fra System); (Regnek.) Sum; Aggregation, Opdyngning, Samling, Forening; Optagelse i et Samfund; (Fys.) Aggregations-Form, Tilstands-Form (fast Form, draabeflydende Form, Luft-Form); aggregere (urigtig, agreere, s. agreabel), antage, optage i et Samfund; aggregerede Officerer, Off. tilforordnede, tildelte en Afdeling, der har sine Officerspladser besatte; overtallige.
Ag-gression, l., Angreb, Anfald, Overfald; aggressiv, angrebsvis, anfaldende; modst. defensiv, s. d. Aggressor, den angribende, anfaldende, fornærmende.
Aghirlik, tyrk. (af aghir, tung, kostbar), Foræringer, som af en Pasha gøres Hoffet, naar han ægter en tyrkisk Prinsesse.
agil, l., let, flink, rørig, rask; Agilitet, Smidighed, Raskhed, Rørighed.
Agio, fr., aggio, it. (maaske af it. aggiungere, fr. ajouter, af l. adjungere, tillægge), Opgæld, Tilgift paa bedre el. bekvemmere Pengesorter; Agiotage (—tasj), Differencespil el. Væddemaal om Kursens Falden el. Stigen paa et vist Børspapir til en vis Dag; Vekselaager; Agioteur (Asjiotør), Vekselaagrer; agiotere, drive Vekselaager.
Agio-sideron, s. Hagio-sideron.
Agio-skop, gr. (hagios, hellig), et, Landemaner, Apparat, ved hvilket Helgenbilleder o. desl. fremtrylles.
Agitateur (Asjitatør), fr., Urostifter, Oprører, Ophidser, en, som sætter alt i Bevægelse for at drive en f. Eks. politisk Hensigt el. Plan igennem; Agitation, l., Bevægelse, Uro; heftig Sindsbevægelse; Forurolígelse; Gæring; Ophidsning (is. Folkets); Bølgning, Skvalpen (om Søen); Agitator, l., = Agitateur; ogsaa den, som sætter en Sag i Gang; Vognstyrer; (Retsspr.) Sagfører; agitatorisk, oprørsk, ophidsende; agitato (adsji—), it., (Mus.) urolig, bevæget, heftig; agitere, l., bevæge, forurolige; ophidse, opægge, opvigle* (t. aufwiegeln). Jvf. Wühler.
Aglaja, s. Gratier.
A-glossi, gr. (glossa, Tunge), Tungeløshed; Mangel af Sprogevne.
A-glutition, gr.-l., Mangel paa Evne til at svælge (glutire) = Dysphagi; s. d.
Ag-nat, l. (nasci, fødes), Fædrenefrænde, Slægtning paa Faders Side; Agnation, et saadant Slægtskab, f. Eks. a. Arvefølge, ɔ: ifølge hvilken kun Mand af Mand arver; jvf. Cognat.
Agnelin (Anj'læng), fr., Lammeskind.
Agni el. Agnis, sanskr. (jvf. l. ignis, Ild), (ind. Myt.) Ildens Gud.
Ag-nition, l., Vedkendelse, Erkendelse, f. Eks. af ens egen Haandskrift; agnoscere, vedkendes, vedkende sig.
A-gnoëter, gr. (a-gnoein, ikke kende, ikke vide), pl., eg. uvidende, ukyndige; en kristen Sekt i det 5te og 6te Aarh., der nægtede Kristi Alvidenhed som Menneske.
Ag-nomen, l., et Tilnavn; Agnomination, = Paronomasi; s. d.
ag-noscere, s. u. Agnition.
A-gnosi, gr., Ukyndighed, Uvidenhed.
A-gnostiker, gr., Tilhænger af Agnosticismen el. Læren om, at man intet kan erkende om, hvad der ikke kan iagttages med de ydre Sanser, Modstander af Metaphysik, s. d.
A-gnosto Theo, gr., for en ukendt Gud (Ap. G. 17, 23.).
Agnus Dei, l., Guds Lam; et, af Paven indviet, Stykke hvidt Voks, i Form af en Skuepenge, paa hvis ene Side Lammet med Sejrsfanen er aftrykt, paa den anden et Helgenbillede; en latinsk Bøn ved den kat. Messe, som begynder med de Ord: Agnus Dei (efter Joh. Evang. 1, 36.).
Agoge, gr., (Mus.) Tempo, Takt; Agoge rhythmica, Tidsmaal, Tempo.
Ago-meter, gr., et, = Rheo-stat (s. d.).
A-gomphiasis, gr. (gomphios, Kindtand), (Kl.) Tændernes Løshed, Vaklen.
Agon, gr., Væddekamp, Kampleg; være in agone, s. l., drages med Døden; Agonaler, Agonalier, l., pl., Offerfester, Stridslege hos Romerne til Guden Agonius ses el. Janusses Ære; Agoni, gr., Dødskamp, det yderste; heftig Sindsbevægelse; Sjæleangst; Kvide; agonisere, ligge paa sit yderste, ligge i sidste Aandedræt; Agonisant, en døende; Agonist, gr., en Kæmper; Agonistarch, gr., Kampforstander, K.-Opsynsmand; Agonistik, Læren

om Kamplege; agonistisk, kæmpende, brydende; Agonizzanter, pl., it., en nyere, opr. spansk, Munkeorden; Agonographi, Kampbeskrivelse; Agonot(h)ēt, Kampdommer.
A-gone, (Fys.), Linie (isogonisk, s. d.) gennem de Steder paa Jorden, hvis magnetiske Deklination er 0.
A-gony-kliter, gr., pl., en Religionssekt i det 7de og 8de Aarh., der forkastede Knæbøjningen ved Gudstjenesten.
Agora-nōm, gr. (agora, Torv), Opsynsmand over Torve og Markeder; Agoraphobi, Torv- el. Plads-Angst, nervøs Ængstelse for at gaa alene over et Torv el. en Gade.
—agra, hyppigt forekommende Endelse, der i græske Ord betyder: Jagt, Jagen; jvf. Chiragra, Pod-agra.
Agraf(fe), fr. (glt. krapho, Hage), (Bygk.) Klamme; en Slags Prydelse ved Slutningen af en Bue; Spænde, Hægtespænde; Hatteløkke, Hattekrampe; Haarspænde.
Agramaner, s. Agréments.
A-grammatisme = Akataphasi, s. d.; Agrammatist og Agrammatos, gr., en ulærd.
agrandere, s. aggrandere.
à grands courants (grang kurang), fr., i lange Drag; à grands pas (grang pa) med store Skridt.
a-grapha dogmata, gr., pl., uskrevne Læresætninger; Agraphi, Tab af Evnen til at gengive Tankerne ved Hjælp af Skriftsproget.
Agrar, l., Landbo, Landboven; agrarisk, som vedkommer Landbovæsenet; f. Eks. a. Lov, Landbolov; Agrar(i)er, pl., et politisk Parti, der særlig værner Agerdyrkningen.
A-graviado, sp., pl. —dos, en i politisk Henseende mistænkt.
a-greabel, fr. (gré, af l. gratia, Behagelighed, Ynde, Yndest), behagelig, yndig; agreēre, give sit Minde til, bevilge, tilstaa; gerne, gunstigt modtage; agreeret (agréе), akademisk Titel for ij. yngre Kunstnere; jvf. aggregere; Agrément (—mang), et, Behagelighed, Ynde; Prydelse; Fordel, som følger med et Embede; pl. Agréments, Udsmykninger til Kvindepynt, til Gardiner ꝛc.; et Slags Kniplinger; fordr. til Agremaner, Agramaner, Gramaner; Agreminist, Possementmager.
Agréage, fr., = Courtage, s. d.
Agregation, s. Aggregat.
Agr-ergo-graphi, gr. (agros, Land, Mark, l. ager; ergon, Arbejde), Beskrivelse over Agerbrugsredskaber.
Agrest, it., sur Most, Saft, presset af umodne Druer.
Agri-cultūr, l., Agrikultur, Agerdyrkning, Jordbrug; Agricultūr-Chemi, Indbegrebet af de for Agerdyrkningens Fremme vigtige, naturvidenskabelige Læresætninger; A.-Skole, Landboskole; A.-System, s. physiokratiskt System; Agriculturister, pl., (i England) det Parti, som begunstiger Agerdyrkningen fremfor Kunstflid og Handel.
Agri-mensatiōn, l. (metiri, maale), Landmaaling; Agrimensor, Landmaaler; Agrimensūr, Landmaalerkunst.
Agrimonia, l., Planteslægt af Rosenfamilien.
Agrionia, gr., pl., en græsk Fest til Bakki Ære, ved hvilken man plejede at opgive hinanden Gaader (Agrionios. et af Bakki Navne); deraf Agrionier, pl., en Samling af Gaader, Karader, Logogriffer ꝛc.
Agrio-phāg, gr. (agrios, vild), Vildtæder, som lever af vilde Dyrs, el. raat, Kød; Agriot(h)ymi, gr., vild Sindsart; Vanvid, forbundet med Mordlyst.
Agrippa el. agrippinsk Fødsel, (Ll.) en Fødsel, hvorved Barnets Fødder komme først frem (af l. aegre partus, vanskelig født? gr. agra, Fang, Greb; pūs, Fod?).
Agro-logi, gr. (agros, Ager, Mark; s. logi), Læren om den dyrkede Jords Oprindelse, fysiske og kemiske Egenskaber; Agromān, lidenskabelig Ynder af Agerbruget; Agromani, overdreven Forkærlighed for Agerdyrkning, Agerdyrkningssyge; Agronōm, agerdyrkningskyndig, landbrugskyndig; Agronomi, Agerdyrkningskundskab; agronomisk, til A. hørende.
Agrosto-graphi, gr. (agrostis, Græs), Beskrivelse over Græsarterne; Agrostologi, Læren om Græsarterne.
Agrumer, it. (it. agro, lat. acer, sur), pl., syrlige Frugter, Lemoner, Oranger o. s. v.
Agr-ypni, gr. (hypnos, Søvn). Søvnløshed.
Aguador, sp. (af l. aqua, Vand), Vandbærer.
Aguardiente, sp. (agua ardiente), „brændende Vand“, Ildvand; en af Sukkerrør tilberedt Brændevin.
a-guerrere (ager—), fr., vænne til Krig (guerre), hærde; aguerreret, krigshærdet, krigsvant.
A-gyni, gr. (gyne, Kvinde), ugift Stand hos det mandlige Køn; agynisk (Bot.), uden Støvveje; Agynus, ugift Mand.
Agyrodit, s. u. Germania.
Agyrt, gr. (eg. en Forsamler), Torveskriger, Gøgler, Kvaksalver.
Ah, kin., Mester (høflig Titel foran Navnet).
Ahasverus, hebr. (Fyrste), Navn paa „den evige Jøde“ el. „Jerusalems Skomager“, som, ifølge en ved 12te Aarh. opstaaet Legende, ikke kan dø, men til Straf, fordi han nægtede Kristus Hvile paa Vejen til Golgata, maa vandre rastløs om paa Jorden indtil Kristi Genkomst.
à haute voix (ot' voa), fr., med høj Røst, højt.
Ahm, s. Ohm og Åm.
Ahming, t. (Ahmung), Amning, Bestemmelse af et Skibs Bæreevne ved Belastning af Skibet, indtil det er nedtrykt paa sin dybeste Vandlinie, til Ahmings-Mærket.
Ahner, s. Aner.
Ahorn, t., Løn.
a horse! a horse! my kingdom for a horse! eng. (Shakespeare), en Hest! en Hest! mit Rige for en Hest!
Ahriman el. Arihman, efter Zoroasters Lære det onde Princip, modſ. Ormuzd, s. d.
Ahypni, s. Aypni.
Aia, Aio, sp., s. Aya.
Aide (Æd), fr. (l. ad-juvare, fr. aider, hjælpe), Hjælp, Bistand; Medhjælper; Makker; Aide de camp (kang), = Adjutant, s. d.; Aide-Major, Regimentsadjutant; Aide-Memoire. s. Memoire; Aide toi, le ciel t'aidera! hjælp dig selv, saa vil Himlen hjælpe dig! (s. u. Ora et labora!) Ainsi Dieu me

soit en aide! el. Ainsi m'aide Dieu! saa sandt hjælpe mig Gud!
Aïdes, s. Hades.
Aidoio—, s. Ædøo—.
Aidos, gr., Blu, Skamfølelse, Undseelse; Samvittighed.
Aigle dormant (ægl dormang), fr., den sovende Ørn; en Skuepenge, der prægedes under Napoleons Fangenskab paa Elba.
aigre-doux (ægrdu), fr., sursød.
Aigre-fin (Ægrfæng), fr., snildt Hoved, fin Krabat, Gavtyv.
aigrere (æg—), fr. (aigrir, af aigre = l. acer, sur, skarp), eg. syre, forsure; forbitre, gøre fortrædelig; aigreret, forbitret, vranten, opirret.
Aigrette (Æg—), fr. (Demin. af héron, Hejre), Fjerbusk (af Hejrefjer); Bævrenaal af Glasfjer, Perler o. s. v.; Diamantbusk til Hovedpynt.
Aigreur (Ægrør), fr., Syre, Skarphed; Bitterhed; ondt Lune; (Kobberstikkerk.) for dybt Stik.
aigu, fr., s. Accent aigu.
Aiguade (Ægad), fr. (l. aquatio, Vandhenten, Vandsted), Vandsted, hvor Skibe tage friskt Vand ind; Aiguière, Vandkumme.
Aiguille (Æguij'), fr. (l. acicula, lille Naal), Naal; A. à tricoter (—te), Strikkepind; A. de tête, Haarnaal; A. à coudre (kudr'), Synaal; Aiguillette (Æguijett'), Snørebaand, Snørelidse.
[Aile, jyst (ogs. Ajl; fris. Acl, Æel; t. Addel), Kvægpis, Møgsaft, Møddingvand, flydende Gødning; at aile, pisse (om Kvæget)].
Ailerons (Ælerong), fr. (l. ala, Vinge), pl., eg. Vingespidser; smaa Udenværker ved Fæstninger.
aimabel (æm—), fr., elskværdig; en Aimable, en Spradebasse, Springfyr.
Air (Ær), fr. (gr. aër, Luft), udvortes Anseelse, Mine, Anstand, Holdning; Skin; Melodi, Sang, s. Arie; give sig en Air, give sig et fornemt Udseende.
Airan = Kumis, s. d.
Aisance (Æsangs'), fr., Lethed, Utvungenhed; Velstand, godt Udkomme, Mag; Rettigheder og Herligheder, f. Eks. ved et Gods; Aisances, pl., el. cabinet d'aisance, lieu d'aisance (ljø dæsangs'), et, Privet.
Aise (Æs), fr. (maaske af gr. aisa, Skæbne, el. it. agio, Magelighed, af møsogot. azets, bekvem, let, anglos. eadh), Glæde, Tilfredshed, Mag, Velstand; være à son aise, have sit gode Udkomme, staa sig godt; være oprømt, være fornøjet med sin Stilling, „være i sit Es" (hvor l. esse, være, Væsen, mul. er medvirkende).
Aithiopa smechein, gr., vadske en Ætioper (en sort) hvid; jvf. Mor.
Aitiologi, s. Ætiologi.
à jour (sjur), fr., gennemsigtig, kun indfattet i Randen, uden Bund (om Ædelstene), mods. Indfatning „i Kasse" (Bundfatning); gennembrudt, aaben (om Bygningsværker og Skulpturarbejder); være à jour med noget, holde Stridt med (f. Eks. med Tiden og Tidsbegivenhederne), være paa Højde, paa Linie med, have fulgt Tingenes Gang, læst de i en Videnskab udkomne Bøger, ført sine Protokoller, Regnskabsbøger, fuldført sit Arbejde o. s. v. til den løbende Dag. Jvf. Jour.
A-journement (Assjurnemang), fr., Opsættelse, Udsættelse (af et Møde, af Behandlingen af en Sag) til en anden Dag; ajournere, udsætte, opsætte til en anden Tid; beramme en anden Tid til et Møde; henlægge.
a Jove prin-cipium, l., Begyndelsen (ske) med Gud! Gejstligheden først.
A-juntamento, sp., et, = Municipalitet, s. d.
A-justage (Assystasj'), fr., Berigtigelse af Maal, Vægt og Mønt; Ajustement (Assyst'mang), et, = Ajustage; overh. Tilretten, Tilpasning, Bringen i Orden; Paaklædning, Pynt; ajustere, bringe i Orden, i Lave, berigtige, indrette, afpasse, afmaale, afveje; bilægge, forlige; ajustere sig, bringe sin Paaklædning i Orden, pynte sig; Ajustering, Paaklædning; Ajuster-Vægt (Møntv.), Ligningsvægt; Ajusteur (Assystør), en Arbejder, som nøjagtigt afpasser og berigtiger Maal, Vægt og Mønter; jvf. justere.
Akademi, gr., et Sted tæt udenfor Athen (benævnt efter en attisk Heros, Akademos), hvor Platon lærte, og efter hvilket hans filosofiske Skole fik Navnet Akademi; et, Højskole, Universitet, ofte med den Forskel, at Universitetet omfatter alle Videnskaber, Akademiet en mere indskrænket Kreds (jvf. Gymnasium og Lyceum); Selskab for Videnskaber og Kunster (særl. det franske, Académie Française, stiftet 1635, ligesom A. des Inscriptions (stiftet 1663) og A. des Sciences (1666), nu en Underafdeling af det 1795 stiftede Institut de France); (Mal.) Skole for Tegning, is. efter nøgne Modeller; (Mus.) stor Musikskole; Akademicus, Akademiker, Akademist, Medlem af et Akademi (Universitet el. Videnskabs-Selskab), el. en ved et Ak. studerende (Akademist is. om den, der frekventerer et Akademi for Legemsøvelser o. s. v.); akademisk, til et Ak. hørende, fra et Ak. udgaaende (i Oldtiden: henhørende til den af Platon stiftede filosofiske Skole); a. Borger, en ved et Universitet indskreven, Student; a. Frihed, den Universiteter tilkommende Lærefrihed i Forbindelse med en mindre streng Disciplin, end i de lavere Skoler; a. Grad el. Værdighed, Magister-, Licentiat- og Doktor-Graden; a. Stilling, plastisk skøn Stilling (f. Eks. af en Gymnastiker); a. Foredrag, videnskabeligt, ideelt anlagt Foredrag, undertiden med Bibegreb af det ørkesløse, for Virkelighedshensyn blottede, jvf. platonisk.
A-kairo-logi, gr. (Kairos, det rette Maal, Tidspunkt), utidig Snak.
A-kaki, gr., Skyldfrihed, Uskyldighed.
Akalis, ind., pl., „de udødelige", de ypperste Medlemmer af en krigersk-gejstlig Orden (Sikhs) i Ostindien, s. Sikhs.
A-kampsi, gr. (kamptein, bøje), (Lt.) Lemmestivhed.
Akantho-bolos, gr. (akantha, Torn, Tjørn, og bolos, Kast), (Lt.) Tang til at uddrage spidse Genstande; Akantho-logi, Samling af vittige, bidende Indfald og Digte; Akanthus, Plante, hvis store Blade ligne en Bjørneklo; i Bygnk. ere Akanther den efterlignede Form af disse Blade, en Prydelse af Løvværk paa de korinthiske og rom. Søjlers Kapitæler.
A-kardi, gr., (Lt.) Mangel af Hjerte (kardia);

Hjerteløshed, Fejghed; Akardiacus, Misfoster uden Hjerte.
A-karpi, gr. (karpos, Frugt), Ufrugtbarhed; akarpisk, ufrugtbar.
a-kata-lektisk, gr., uforkortet, fuldstændig, if. om Vers. Jvf. Kata-lektikos.
A-kata-lepsi, gr. (kata-lambanein, fatte, fastholde, begribe), (Filos.) Umuligheden af at vide en Ting, Ubegribelighed; (Lk.) Aandsforstyrrelse; Akataleptiker, en Tvivler, der paastaar, at alt er ubegribeligt; akataleptisk, tvivlagtig, ufattelig.
A-kata-phasi, (Lk.) Mangel paa Evne til at tale grammatikalsk rigtigt.
A-kata-posis, gr. (posis, Drik, af pinein, drikke), Uformuenhed til at drikke, el. i det hele til at synke.
a-kata-statisk, gr., ustadig, ujævn; if. i Lk. uregelmæssig.
A-katharsi, gr., Urenlighed; Urenhed i Blodet.
a-kath-istisk, gr. (katastenai, staa, sidde roligt), ikke siddende; staaende el. gaaende; akathistiske Hymner, (rom. K.) Psalmer, som synges gaaende el. staaende; Akathistos, en saadan Lovsang til Jomfru Maria Natten før Judica, s. d.
A-kat(h)-olicus, gr., ukatolsk, ikke Katolik; akat(h)olsk, ikke romersk-kristelig.
Akbar, s. Allah.
A-kedi gr. (akedeia, Sorgløshed, Skødesløshed), Livslede (jvf. Tædium vitæ).
Akephaler, gr. (kephale, Hoved), pl., eg. hovedløse; Nationer uden Overhoved; (Lk.) Misfoster næsten uden Hoved; (Nat.) en Art Bløddyr; ueg. Sværmere; Taaber: Akephali, (Lk.) medfødt Mangel af Hoved; acephalsk, eg. hovedløs; ueg. dum, enfoldig; herreløs.
A-kerider, gr., pl., (Lk.) Salver og Plastre uden Voks (keros).
Akesi el. Akesis, gr., Helbredelse.
Akido-peirastik, gr. (akis, Spids, peira, Forsøg), (Lk.) en af Middeldorf opfunden Undersøgelsesmetode ved Hjælp af fine Naale, der stikkes ind paa Steder el. Dele af Legemet, som ikke kunne undersøges med Fingrene el. en alm. Sonde.
A-kinesis, A-kinesi, gr. (kinein, bevæge), Lamhed.
Aki-urgi, gr. (r. Akid-urgi, af gr. akis, akidos, Spids, ergon, Gerning); Læren om kirurgiske Operationer.
akklimatisere, akkompagnere, Akkord, akkurat, Akkusativ o. s. v., s. acc-.
a-klastisk, gr. (klaein, bryde), som ikke bryder Lysstraalerne.
A-klin, gr., magnetisk Ækvator, Linie omkring Jorden gennem de Steder, hvor Inklinationen er Nul.
akmastisk el. akmatisk, gr., som finder Sted i højeste, stærkeste Grad; Akme, Top, Tinde; Højdepunkt, f. Eks. (Lk.) en Febers Akme; A.-Harve, Overfladeharve.
Akne, gr., = Achne, s. d.
Akoë-meter, gr., et, Hørelsemaaler, Redskab til at bestemme Døvhedens Grader.
Ako-gnosi, gr. (r. Akeo-gnosi), Kendskab til Lægemidler (akos, Lægemiddel).
Akoimeter, gr. (akoimetos, søvnløs), pl., de søvnløse, en streng Munkeorden, stiftet omtr. 410; almindeligt Navn paa Munkene i den græske Kirke; ogsaa kaldede Studiter (s. d.).
A-kolasi, gr. (kolazein, ave), Uafholdenhed, Fraadseri; slet Blanding af Vædskerne i det menneskelige Legeme; Akolast, en umaadeholdende, Fraadser.
Ako-logi, gr. (r. Akeo-logi, af akos, Lægemiddel), Læren om Saarlægemidler.
Akolut(h), Akolyt(h), gr., Følgesvend; (rom. K.) Medhjælper ved visse kirkelige Ceremonier; en, der har modtaget den højeste af de fire laveste Præsteindvielser; s. Ostiarius.
Akonitin, gr., et, stærkt Giftstof i Planten Gifthætte (Aconitum napellus).
A-kopon, gr. (kopos, Træthed, Mathed), et, Styrkningsmiddel; Lemmesalve.
A-kori, gr., (koros, Mæthed), = Aplesti, det sygelige Tab af Mæthedsfølelsen, tidt førende til Polyphagi, s. d.
A-kosmi, gr. (kosmos, Prydelse, Orden), Efterladenhed, Skødesløshed i Henseende til Pynt; (Lk.) Ansigtsblegehed, sygeligt Udseende; Akosmisme, Verdens-Nægtelse (mods. Atheisme), jvf. Pantheisme, Kosmos.
A-kotyledoner, gr. (kotyle, Skaal, Bæger), pl., Planter uden Frøblade; s. Kryptogamer.
A-krani, gr., Misdannelse, hvor Hjerneskallen (kranion) mangler el. er mangelfuldt udviklet.
A-krati (el. Akrasi), gr. (kerannynai, blande), (Lk.) fejlagtig Blanding (eg. Ikkeblanding) af Vædskerne.
A-krati, gr. (kratos, Styrke, Magt), et, Uformuenhed til at beherske sig el. udrette noget; Svaghed, Afmagt; Mangel paa Dømmekraft.
A-kratisma, gr., et, Frokost.
a-kratiske Vande, gr. (akratos, ublandet), indifferente Mineralvande, der, trods de yderst faa i dem indeholdte faste Bestanddele, dog besidde Lægekraft; Sundhedsbrønde med saadanne Vande kaldes Akrato-t(h)ermer.
Akribi, gr., Punktlighed, Omhu; Akribo-logi, Nøjagtighed i Tale, Undersøgelse og overhovedet i Livet; Akribometer, et, Redskab til nøjagtigt at maale meget smaa Genstande.
Akrido-phag, gr. (akris, Græshoppe; phagein, spise), Græshoppeæder (i Orienten).
A-krisi, gr., Mangel paa Dømmekraft; ukritisk Fremgangsmaade; (Lk.) Ubestemthed af et Sygdomstilfælde, Sygdom, paa hvilken man ikke kan blive klog; akritisk, sædv. ukritisk (s. kritisk).
Akro-, gr.- Forstavelse med Betydn. yderst (akros), i mange sammensatte Ord.
Akroama, gr., et, Nydelse for Øret; Fornuftgrundsætning; akroamatisk, overensstemmende med Fornuften; vanskelig at forstaa, trængende til mundtlig Forklaring (særl. om Foredrag for de indviede, jvf. esoterisk; mods. akustisk, s. Akustiker); hemmelig, mystisk; som kan høres, lader sig høre (akroasthai); (Mus.) ørekildrende (Klingklang); akroamatisk Bevis, Fornuftbevis; a. Læreform, sammenhængende Foredrag (mods. erotematisk); a. Filosofi, den højere Filosofi, bestemt for de mere øvede (Akroamatikere og Esoterikere, mods. Exoterikere); Akroasis, Forelæsning, Læreforedrag; Akroaterium, et, Høresal, Auditorium; akroatisk, som sysler med de fineste Undersøgelser.

Akro-bat, gr. (bainein, gaa), (hos de gamle) en, der gaar paa Tæerne; som bestiger Højder; (fild. Bet.) Linedanser; overh. gymnastisk Kunstner; Akrobatik, Balancekunst, Gymnastik; akrobatisk, til A. hørende.

Akro-bysti, gr., = Akroposthi, s. d.

Akro-choli, Hidsighed, Lidenskabelighed.

Akro-chordon, gr. (af Chorde, s. d.), en kræftagtig, stilket Vorte; jvf. Myrmecia.

Akro-chronisme, gr., skarp Tidsmaaling.

Akr-odyni, gr., Ledesmerte, Lemmesmerte.

Akro-graphi, gr., Højætsning.

Akro-kolier, gr. (kolon, Lem), pl., de yderste Dele af dyriske Legemer, Ekstremiteterne.

Akrol el. Akrolein, en ved Fedtstoffers Ophedning dannet Vædske, hvis Dampe stærkt angribe Øjne og Lunger.

Akro-lit(h), gr., Træbilledstøtte, hvis yderste tilsatte Dele ere af Sten (is. de nøgne Dele af Figuren: Hoved, Arme Fødder).

Akr-omion, gr., et, Skulderblad (omos, Skulder).

Akro-mono-grammata, gr., el. Akro-monogrammatika, ogs. Akro-monogrammer, pl., Digte, i hvilke hvert følgende Vers begynder med Endebogstaverne af det foregaaende Vers; Akromonosyllabika, Vers, som begynde med Endestavelsen af det foregaaende Vers.

Akr-omphalon, gr. (omphalos, Navle), begyndende Navlebrok.

akro-nyktisk (gr. nyx, Nat), stundende mod Aften, skummel, sildig; indtrædende ved Nattens Frembrud, is. om Stjerners Op- og Nedgang.

Akro-pat(h)i, gr., Smerte el. Sygdom i de yderste Legemsdele, ogs. i Frugtmoderens Munding.

Akro-polis, gr., Højstad, Højborg, Fæstning i en Stad (polis), Borg (is. Borgen i Athen).

Akro-posthi, gr. (posthe, det mandlige Lem), den yderste Del af Forhuden, som ved Omskæringen tages bort.

Akro-sophi, den højeste Visdom.

Akro-stichon, gr. (stichos, Linie), et, Vers, hvis Begyndelses- el. Ende-Bogstaver udgøre et Navn el. et Ord.

Akro-stolier, gr. (stole, Rustning, Udstyrelse), pl., Forstavnsprydelser.

Akro-teleutier, gr. (teleute, Ende), pl., (i den ældre Kirke) Slutningssange som Svar paa den klerikale Psalmesang.

Akroteriasis og Akroteriasme, gr. (Lt.) Tab af Lemmer, de yderste Lemmers Affættelse; Akroterier, pl., Yderdele, fremspringende Genstande, fremspr. Fodstykker til Statuer; de Prydelser (Blade, Lyrer o. s. v.), der i den græske Bygningsstil hæve sig ved Gavlens Ender; Sejrstegn paa Mønter.

Akrotisme, gr., Stræben efter det højeste, efter Udgranskning af Tingenes sidste Grunde.

Akt, Aktie, Aktion, Aktiv, Aktor o. s. v., s. Act o. s. v.

Aktinie, Søanemone, et Slags Koraldyr.

Aktinisme, gr. (aktis, Straale), Straalekraft, Udstraaling; Solstraalernes kemiske Virkning; Varmeudstraaling fra Jorden ud imod Verdensrummet; aktinisk, henhørende til, i Forbindelse med saadanne Udstraalinger; Aktinobolisme, Straalekastning; Aktinograph, Instrument til at bestemme Styrken af Himmelens Klarhed; Aktinometer, et, Straalemaaler, Navn paa forskellige Instrumenter: af J. Herschel til Maaling af Solstraalernes varmende Kraft, af Pouillet til Maaling af Jordvarmens natlige Udstraaling mod det kolde Verdensrum, Æt(h)rioskop; aktinomorph, straaleformet (regelmæssig) Blomst; Aktinomykose, en ved Straalesvamp (Aktinomyces) fremkaldt Sygdom hos Mennesker og Dyr.

Aktsche(h), tyrk., eg. hvid, tyrkisk Skillemønt = Para (s. d.), = Fadda (s. d.).

aktæonisere, sætte Horn paa; gøre til Hanrej (efter Mytens Fortælling om Jægeren Aktaion, som, fordi han belurede Diana i Badet, af hende blev forvandlet til en Hjort og sønderslidt af sine egne Hunde).

Akusi-meter, gr., et, = Akoëmeter.

Akustik, gr. (akuein, høre), Hørelselære, Læren om Lydens Virkning paa Høreredskaberne; Lydlære; mindre rigtig brugt = Lydforhold (f. Eks. i en Kirke); Akustica, pl. el. akustiske Redskaber, Høreredskaber; Akustikon, et, Hørerør; Akustiker, endnu uindviet Discipel af Pythagoras, der kun maatte høre til (ogs. Akusmatiker; jvf. Echemyt(h)i); ogs. en Kunstner, som forfærdiger Toneredskaber; kyndig i Akustikken; akustisk, som hører til Læren om Lyd og Tone; akustiske Foredrag, Foredrag for Begyndere; a. Midler, (Lt.) Midler til at forbedre el. styrke Hørelsen; a. Instrumenter, Toneredskaber, jvf. Akroama.

Akvarel, Akvarium, Akvavit, s. Aqua-.

A-kyano-blepsi, gr. (kyanos, blaa (om Staalet), blepein, se), Fejl i Synet, hvorved det blaa viser sig rosenfarvet.

A-kyesis, gr. (kyein, undfange, blive el. være svanger), Udygtighed til at undfange og føde Børn, = Sterilitet.

Akyri, A-kyro-logi, gr. (kyros, Kraft, Anseelse, Gyldighed), uegentlig, fra Meningen afvigende, Tale; billedlig Tale.

al, arab. bestemt Artikel (ogs. el, ul), saasom i Alkali, Alkoran, Almagest, o. s. v.

al, allo, all', it. (jvf. a, it., og alla, it.), a sammentrukket med best. masc. Art. i sing., f. Eks. al marco.

Ala, l., Vinge, Fløj; Hærfløj; Hærafdeling, dannet af Soldater, der ikke vare romerske Borgere (i Oldtiden); Alarii, pl., Fløjsoldater.

à la, fr. (jvf. à), à med best. fem. Art.; ofte = à la manière (de), à la façon (de), i Smag med, paa samme Maade som, f. Eks. à la grecque.

Alabandisme, Fuskeri, Kludderi i Kunsten, (af Staden Alabanda i Karien, hvor en slet Kunstsmag antoges at herske).

Alabast el. Alabaster, gr. (alabastros), en naturlig, ren (oftest hvid), krystallinsk, kornet Gipsart, hvis Haardhed tillader Politur; Alabastrit, uægte A.

à la bonne heure (bonnør'), fr., eg. til god Time, lad gaa, velan, for mig gerne.

à l'abri, fr., s. abri.

à la campagne, fr., s. Campagne.

à la carte, fr., efter Spisesedlen.

à la charge d'autant (sjarsj'dotang), fr., mod forventet Gengæld.

à la chasse, fr., s. Chasse.

Alacritet, l., Livlighed, Raskhed.

à la Daumont (Domong), fr., Firspand, der styres af 2 Jockeyer paa de venstre Heste.
alaf (af kelt. alaf, Lykke, Rigdom), ved Nederrin, omtr. = Singot, s. d.
à la fin (fæng), fr., til Slutning.
à la française, fr., s. Française.
à la grecque, fr., s. grec.
à la guerre, s. guerre.
A-lali, gr. (lalein, tale), Maalløshed.
Alambium, ar.-l., et, Redskab til at undersøge flygtige Vædsker og bestemme deres Spiritus-Indhold; Vinprøve, Brændevinsprøve, Gradstok.
Alameda, sp. (af alamo, Poppel), Poppelallee (Spadseregang i spanske Byer).
à la mesure (—syr), fr., s. a tempo.
à l'anglaise, fr., s. Anglaise.
à la prima, s. alla prima.
à la queue (—kø), fr., i Række.
à la renverse (rang—), fr., omvendt, omdrejet.
Alär-ligament, l., et, (Anat.) Vingebaand, Vingesene.
Alarm, fr. (it. all'arme, til Vaaben!), Vaabenraab, Larm, Opløb; Uro, Bevægelse, Skræk; Alarm-Apparat, selvvirkende Kalderedskab; alarmere, kalde til (Vaaben), forurolige, overraske, skræmme; Alarmist, Larmblæser, Urostifter; Alarm-Kvarter el. Alarm-Hus, meget sammentrængt Alarm-Plads, (Krspr.) Samlingssted; Alarm-Signal, Samlingstegn.
Alastor, gr. (lethein, være skjult), en Forbryder, paa hvem en uforglemmelig Skyld hviler; den Ubaaden hævnende Guddom, Hævnaand.
à la suite (svit), fr., s. u. Suite.
alat, maaske forv. af alert (s. d.), i Talemaaden: at være alat (= rede) til noget.
a latere, l., s. Legatus a latere.
à la turque (tyrk'), fr., paa tyrkisk Vis.
à l'avenant, s. advenant.
à l'avenir, fr., for Fremtiden.
Alba, l., en hvid Præstedragt, Messesærk; Morgensang, Dagsang.
Albanagium = Albinagium, s. d.
Albanitiko, vild Dans hos Albanerne.
Albans-gylden, rinsk Guldgylden fra 1518.
Albation el. Albi-fication, af l., Kobberets formentlige Forvandling til Sølv.
Albernus, s. Burnus.
Albertiner el. Alberts-Daler, hollandsk Mønt (omtr. 4 Kr.).
Albertisk Bas (efter Domenico Alberti, folkelig venetiansk Sanger), Harpebas, en fastsat og ensartet Række af brudte Akkorder.
Alberto-typi, en, af Albert i München opf. fotografisk Lystrykmetode.
Albigensere, pl., en relig. Sekt fra Albi i Frankrig, som i det 12te Aarh. ivrede imod Pavens Magt; jvf. Valdensere.
Albinagium, jus albinagii, m. l. (af albanus, en fremmed, af l. alibi, andet Steds), et, Landsherrens Ret til at inddrage en fremmeds Efterladenskaber = droit d'aubaine, s. d.
Albinisme = Leucisme (s. d.); Albino, it., Hvidling, Hvidfødning, en Art sygelige, lyssky Mennesker og Dyr med unaturlig, hvid Hud og svage, rødagtige Øjne, ogsaa kaldte Kakerlaker, Blafards, hvide Morer, Heliofober.
Albion, Englands fordums Navn, efter dets hvide (Kridt-)Kyster.
al bisogno (bisonjo), it., i fornødent Fald, i Nødsfald; (Kbspr.) Nødsadresse.
Albit, ny l., en sædv. hvid Natron-Feldspat.
Alb-Metal, et, fortinnet Bly til Brug ved Vandrør o. s. v.
Alborak, ar., eg. Lyn (baraka, lyne; barku, Lyn), det Dyr, paa hvilket Muhamed gjorde sin Himmelfart.
Albugo, l., hvid Plet i Øjet; det hvide i Øjet.
Album, Jordmaal, ¼ Fjerdingkar el. $\frac{1}{16}$ Skæppe; et Album, l., det hvide af en Ting; Stambog, Erindringsbog, Bog til el. Samling af Portrætter, Haandtegninger, Haandskrifter, Frimærker m. m.; Indskrivningsprotokol (is. paa Universiteter); Jordebog; (hos Romerne) en hvid Tavle til offentlige Kundgørelser; Album græcum, (Lf.) eg. græsk Hvidt; Hundeskarn; a. nigrum, Museskarn; Albumen, et, (Anat. og Bot.) Æggehvide, Æggehvidestof; Albumin, et, Æggehvidestof; Albumino-meter, et, Apparat til Bestemmelse af Procentindholdet af Æggehvide i Urin; Albuminuri, (Lf.) Udskillen af Æggehvidestof med Urinen; jvf. Brightiker; Albus, Hvidpenning, Hvid, en ringe Sølvmønt; albisere, drage omkring med en Stambog.
Alburnum, l., et, Træets hvidagtige og bløde Del mellem Barken og Kernen.
Alcahest, (alkymistiskt Ord, indført af Paracelsus), et almindeligt Opløsningsmiddel.
Alcalde, sp. (af ar. al kadi), (i Spanien) Øvrighedsperson, Amtmand, Dommer.
Alcarraza, ar.-sp. (ar. al-kurras), et Slags porøst Kar, som bruges til at afkøle Drikkevarer; Køleflaske, Vandkøler.
Alcatib, ar. (af chataba, prædike), Præst i Moskeerne.
Al-chemi og Al-chymi, gr. (af cheein, gyde) med ar. Artk., Guldmagerkunst, Søgen efter de vises Sten; alchymisk, til Guldmagerkunsten hørende; hemmelighedsfuld, gaadefuld; Alchymist, Guldmager; alchymistisk, vedkommende, hørende til A.
Alcides in bivio, s. u. Herkules.
Alco, den sydamerikanske, vilde Hund.
al corso, it., (Kbspr.) efter Kursen.
Alcyoniter, pl, en Art forstenede Svampe, der skulle ligne Isfuglens („Halkyon") Rede.
Aldea, sp., stor Mejerigaard; Landsby.
Aldebaran, ar., (dabar, følge, al-dabaran, den følgende, som følger, neml. Plejaderne), (Astron.) Tyreøjet, en Fiksstjerne af første Størrelse i Tyrens Stjernebillede (α Tauri).
Aldehyd (Alkohol dehydrogenatum) (Kem.) afbrintet Alkohol, Overgangsled mellem Alkoholen og de tilsvarende organiske Syrer.
Alder-man (Aaldermæn), engl. (af nord. Opr.: ældre), ældste, Raadsherre, Borgmester i England.
Aldinere, pl., sjældne, i høj Pris holdte Bøger fra Aldus Manutius's (og hans Efterkommeres) Bogtrykkeri i Venezia i det 15de og og 16de Aarh.
Aldschame, ar. (dschamaa, forsamle), muhamedansk Bedehus.
Ale (Æl), eng., et, engelsk Øl af lys Malt; pale A. (pæl—), A. af den lyseste Malt og Humle.

Alea, l., Bræt- el. Terning-Spil; **A**lea est j**a**cta, f. jacta est alea; Ale**a**tor, Terningspiller, Spillefugl; Aleat**o**rium, et, Spillehus; **a**leae res, pl., usikker Gevinst.
Al**e**kto, „den aldrig hvilende", f. F**u**rie.
Al**e**ktoro-mant**i** el. Al**e**ktryo-mant**i**, gr. (al**e**ktōr, Hane), Spaadom af Hanegal; Al**e**ktryo-mach**i**, Hanekamp.
Alembr**o**th, ar., et, (Alk.) det filosofiske Salt; Nøglen til den hermetiske Kunst.
Alent**ou**rs (Alangtur), fr. (af à l'ent**ou**r, omkring), pl., Omegn, Omgivelse, omgivende Personer.
à l'env**i** (langvi), fr., om Kap (l. invit**a**tio, Indbydelse).
Aleph, eg. Okse, det første Bogstav (א) i det hebr. Alfabet, opr. nærmest svarende til spiritus lenis i Græsken, senere tillige Vokaltegn, sædv. for a. Navnet er, som de andre hebr.-fønikiske Bogstavnavne, gaaet over i græsk: Alfa, f. Alpha.
al**e**rt, fr. (af it. all'erta; l. er**e**ctus, oprejst, rank), munter, aarvaagen, livlig, opvakt, kvik.
ales**e**re, fr., udbore (Kanoner, Pumpetræer). Aleso**i**r (—oar), Redskab, Maskine til saadan Udboring; Ales**u**re (—yr') de ved Udboringen faldende Spaaner.
à l'espagn**o**le, fr., paa spansk (Maner).
à l'est**o**mpe (—estongp), fr., (udføre en Tegning) med Brug af Viskeren el. Stubben.
Alethe**i**a, gr., Sandhed, ogs. tænkt som Person; Aleth**o**-philos, Sandhedsven, = Phil-aleth; f. d.
Ale**u**ro-mant**i**, gr. (**a**leuron, fint Mel), Spaadom af Offermel; Ale**u**rom**e**ter, Melmaaler, Redskab til at bestemme Melets Brugbarhed til Bagning.
Alexandr**i**nere el. alexandr**i**nske Vers (efter en fransk Digter, Alexander fra Paris, eller efter et fransk Heltedigt om Alexander den Store, i 11te el. 12te Aarh.), rimede Vers, som bestaa af seks jambiske (◡—) Fødder (dels 12, dels 13 Stavelser), med en Cæsur (Indsnit) i Midten (efter den tredie Fod), f. Eks.:
„Da det var bleven Dag, og Soel gik op paa Tyfk,
End laae vor Peder Paars og sov paa grønne Øre."
Alexandr**i**nske Philosopher = Neoplatonikere, f. d.
Alexandr**i**nsk Versi**o**n, f. Septuaginta.
Alexandr**i**nus, l., græsk Guld- og Sølv-Mønt fra Alexander den Store.
A-lex**i**, gr., (Lf.) mangelfuld Opfattelse af Skrifttegn.
Alex**i**-kakon, Alexi-ph**a**rmakon, gr. (alex**e**in, hjælpe, afværge), et, Modgift; Alexipharmac**i**, Læren om Modgifterne; jvf. Toxikologi; Alexipyr**e**tikon og Alexip**y**reton, et, Lægemiddel imod Feber (pyret**o**s); Alexit**e**rium, et, Hjælpe- el. Redningsmiddel, isl. Modgift; alexit**e**risk og alexit**o**risk, giftfordrivende.
Alez**a**n, fr. (af ar. al hasan, den skønne), en kulsrød Hest, Fuks.
Alfa, Alfab**e**t, o. s. v., f. Alph-.
Alfen**i**d, et, (efter Opfinderen **Alphen**) = Christofle-Metal (f. d.).
al f**i**ne, it., (Mus.) til Slutningen (gentage).
al fr**e**sko, f. fr**e**sco.

Algar**a**de, fr. (maaske af arab. **gara**, fornærme, el. af sp. algar**a**da, en plyndrende Rytterskares (algara) Krigsskrig), grov Fornærmelse.
Alg-ar**i**thmus (ogs. Alg-or**i**thmus), ar.-gr. (arithm**o**s, Tal, el. ar. al-khovarezmi, Tilnavn til en ar. Matematiker fra det 9de Aarh.), de fire Regningsmaader (Species) ved Hjælp af det dekadiske el. indisk-arabiske Talsystem; ogs. overh. = Arithmetik.
Algar**o**t, Antimon-oxy-klorid, Forb. af Antimon, Ilt (Surstof*) og Klor (Navn af en ital. Læge i 16de Aarh., **Algarotus**).
Algebra, ar. (af al, best. Artikel, og djabr el. djebr, Reduktion, Sammenligning), Del af den rene Matematik, nærmest Læren om Ligninger; paa Grund af Bogstavers Brug i disse forstaas ofte ved A. den sildigere (særlig af den franske Matematiker **Vieta**, † 1603) opfundne **Bogstavregning**; ogs. = alm. Størrelseslære; jvf. Analyse; **al**gebraïsk, hørende til Algebra; de algebraiske Regningsarter: Addition, Subtraktion, Multiplikation, Division, Potensopløftning og Rodudddragning; jvf. Arithmetik.
Alg**e**ma, gr., et, Smerte; Algesi-m**e**ter, Redskab til Prøvelse af Følsomhed for Smerte, Smertemaaler; alg**e**tisk, smertelig.
Alg**e**nib, ar., Stjerne (cirkumpolar) af 1ste Størrelse i Perseus; Stjerne af 2den Størrelse i Pegasus.
Alger, l. (**a**lgæ), pl., Tarer el. Tarrer, Tangarter, Søgræs, Vandtarrer, Klasse af Løvsporeplanternes Række; Algolog**i**, Læren om dem.
—alg**i**, en i græske Ord tidt forekommende Endelse, der betyder Smerte (gr. **a**lgos).
Algol, ar. (ras al-ghul, Uhyrets Hoved, Medusahovedet, som Perseus holder i sin Haand), Stjerne af 2den Størrelse i Perseus (β Perseï), cirkumpolar, omtr. hver tredie Dag svækket i Lysstyrke.
Algor**i**smus, Alg-or**i**thmus, f. Algarithmus.
Algo-sp**a**smus, gr., smertelig Muskelkrampe.
Alguaz**i**l (—sil), ar. (al-vasir, en, som forvalter noget, Vezir), (i Spanien) Retsbetjent, Bysvend, Bøddel.
Alhaj**o**th el. Cap**e**lla, ar., l., cirkumpolar Stjerne af 1ste Størrelse i Kusken, den klareste Fiksstjerne paa den nordlige Himmel.
Alh**a**mbra (Alamb—), ar. (El-hamra, Fæstningen, Borgen), eg. det røde Hus, de forbums mauriske Kongers Residenspalads i Granada.
Alh**e**nna el. Henna, ar., en Plante, som Kvinderne i Østerlandene bruge til Sminke (ogs. Alkanna.
Alhid**a**de, ar. (idada, Lineal, af hadaj, føre paa ret Vej), en med Sigtepunkter forsynet Diameter, der kan bevæge sig om en inddelt Kredś' Midtpunkt til Maaling af Vinkler; Sigtelineal.
Ali, ar., Værdighedstitel hos Araberne: Højhed.
alias, l., ellers, desuden; ogsaa kaldet.
alibi, l., andet Steds; et **A**libi, (Retsspr.) en for en Forbrydelse anklaget Persons bevislige Fraværelse fra det Sted, hvor Forbrydelsen er begaaet (Aastedet), paa den Tid, da denne udøvedes; at bevise sit **A**libi.
alien**a**bel, l., afhændelig, som kan el. maa afhændes, afsættelig; Alienati**o**n, Afhændelse, Salg, Overdragelse af Ejendomsret; Aands-

forvirring; alienēre, afhænde, sælge; stjæle; alieni juris, (Retsspr.) under fremmed Herredømme; afhængig; Alien-bill (Æljen—), engl., senere ophævet Parlamentsakt, der tillod Udvisning af Udlændinger; Alienist, fr., Galelæge, Sindssygelæge, = Psychiater, s. d. Alien-office (Æljen—), engl., et, (i England) Pas-Kontor for fremmede.

A-lignement (Alinjemang), fr., et, Afmaaling, Opstilling el. Retning efter en lige Linie (l. linea), Snorretning; alignere (alinjere), afmaale, afstikke, opstille efter Snor.

Alimentatiōn, l., Ernæring, Underhold, Føden, Pleje; Alimentatiōns-Bidrag, Underholdspenge, særlig saadanne, som et uægte Barns Fader (Alimentanten) maa give til dets Underhold, Fosterløn; Alimenter, pl., Næringsmidler; Underholdspenge; alimentere, underholde, føde, pleje; Alimentarius, en, som underholdes ifølge et Testament; ogs. Kostgænger.

a limine, l., „fra Tærskelen" (limen), fra første Færd, straks.

a linea, l. (ad lineam?) forfra! ny Linie! et Alinea, Begyndelsen af en ny Linie (i Bogtryk. en Udgang).

ali-pède, fr. (l. ali-pes, med Vinger paa Fødderne, — Tilnavn til Mercurius), fodbevinget; en Slags Flagermus.

Alipt, gr., en Salver; Alipterium, et, Salvekammer hos de gamle, hvor Legemet blev indgnedet med Olie; Aliptik, Salvekunst, Salvekundskab; Aliptrum, et, Salvedaase.

Ali-qvant, l., et uligedelende Tal; Tal, som ej uden Rest gaar op i et andet større; aliqvantisk, uligedelende, f. Eks. 5 er en a. Del af 12.

aliquid hæret, l., noget bliver der hængende.

Ali-qvot, ligedelende Tal; Tal, som uden Rest gaar op i et større; ali-qvotisk, ligedelende; f. Eks. 3 er en al. Del af 12.

Aliquot-Toner, (Mus.), el. Partialtoner, Bitoner, som ved enhver Streng ere hørlige ved Siden af den Hovedtone, som dens Spænding giver.

aliter, l., anderledes; ellers.

a-litere (fr. lit, Seng, af l. lectus), nøde til at gaa til Sengs; alitere sig, „køje sig", gaa til Sengs, være syg.

Alitūr, l. (alere, nære), Ernærelse, Legemets Evne til at genvinde det tabte ved den af Næringsmidlerne dannede Næringssaft.

à livre ouvert (livruvær), fr., fra Bladet (spille, synge, oversætte); s. prima vista.

Alizarin, ar. (asar, presse, uddrage Saft af), Kraprodens Farvestof (Alizari, pers.-tyrk. Navn paa Krap, s. Azur).

Alkabala, ar., en spansk Afgift af, hvad der sælges.

Alkahest (alkymistiskt Ord, indført af Paracelsus), et almindeligt Opløsningsmiddel.

al-kalescent, ar.-l., Ludstof udviklende; Alkalescents, Udvikling af Ludstof; Alkali el. Kali, ar., et, Ludstof, Potaske; Ilte af et Alkalimetal, Æsk, Syredæmper; flygtig Alkali=Ammoniak; Alkalisatiōn, Ludstofberedning; alkalinsk el. alkalisk, ludstofagtig, Ludstof indeholdende; a. Reaction, den Egenskab hos en Del Legemer, at de farve visse røde Plantedele (f. Eks. Lakmus) blaa; a. Smag, ludagtig, ætsende Smag; Alkalimeter, et, Ludstofmaaler (et kem. Redskab til Bestemmelse af Kali-Holdigheden i vedkommende Legemer); Alkalimetri, Læren om Bestemmelsen heraf; Alkalinitēt el. Alkalitēt, Indbegrebet af alkalinske Egenskaber; alkalisere, brænde til Ludstof; blande el. svangre med Ludstof; Alkalo-id, pl. —ider, særegne, Alkalierne lignende Plantestoffer; Plantebaser; Alkaloïmeter, et, Redskab til Bestemmelse af Planternes Alkaloider.

Alkanna, ar., s. Alhenna; Alkannin, et, det røde Farvestof i (den falske) Alkanna-rod = Anchusin.

Alkazar, ar. (al Kazr), Borgen, Slottet; Fællesnavn paa større sp. og port. Borge fra Maurertiden.

Al-kemi, s. Alch-.

Alkide(s), gr., Tilnavn til Herakles, Ætling af Alkaios.

alkmanisk Vers (efter en i 7de Aarh. f. Kr. levende græsk Lyriker Alkman), et daktylisk (s. d.) Vers efter Skemaet:

			—◡◡ el.
—◡◡	—◡◡	—◡◡	— ◡ el.; f. Eks.
			— —

Danmark, du Perle, som svømmer paa Bove.

Al-kohol, eg. Alkohol, ar. (al-kohl, Antimonpulver; fint, rent Stof), (Kem.) Forbindelse af Kulstof, Brint og Ilt, der indeholder en Hydroksyl-Gruppe; Spiritus, Bestanddel af gærede Drikke; Alkoholat, et, kemisk Forbindelse af Alkohol og et Metal; Alkoholisatiōn, ar.-l., Vinaandens Rensning for vandagtige Dele; alkoholisere, opløse til det fineste Pulver; rense; Alkoholisme, Indbegrebet af de legemlige og sjælelige Lidelser, der skyldes overdreven Nydelse af Alkohol. Alkoholometer, ar.-gr., et, Vinaandsmaaler, Graderstok.

Al-koran, ar., (al, Artiklen, goran, Fremsigelse, Læsning), Muhamedanernes Lov- og Religions-Bog.

Al-kove, ar. (Artikl. al og kobba, lille Værelse el. kubbet, Hvælving, Telt), et Afslukke til et Sengested i et Værelse.

Al-kymi, s. Alch-.

alkæiske Vers (efter den græske Digter Alkaios), en Versart, inddelt i fire Led, en Spondeus, Bacchius, Choriambus og Jambus, s. d.

all', alla, it., (jvf. a, it., og al), a sammentrukket med best. fem. Art. = à la, fr., alla ballata, s. a ballata; alla breve, (Mus.) i forkortet, halv Takt; alla campagna = à la campagne, s. d.; alla cappella = a cappella; alla di-ritta, (Mus.) trinvis, efter Tonestigen; alla militare, militært, marchlignende; alla minuta, s. al minuto; alla mora, s. Mora el. Morra; all' antica, (Mus.) i gammel Stil; alla pezza, stykkevis; alla polacca, paa polsk, som en Polskdans (Polonaise); a. prima, (Mal.) uden foregaaende Grunden; a. tedesco, it., (Mus.) paa tysk Vis; alla tempera, med Vandfarve (malet); a. turca, (Mus.) paa tyrkisk Vis; a. zingara, (Mus.) paa Zigeunervis; a. zoppa, eg. haltende, uden fast Takt.

Allah, ar. (enten det gl. Testaments Eloah, Elohim, den Almægtige, el. Al-Elah, Al-Ilah, den Tilbedelsesværdige), Gud; sædv. betonet: Allah; Allah Akbar, Gud er stor, Gud er min Hjælp.

Al-laitement (Allæt'mang), (fr. lait, l. lac, Mælk), Dien; allaitere, die, give Die.

Allantoin, gr. (allas, Pølse), et, Allantois-Syre, krystallinsk Stof, der findes i Urinen; Allantois, et blæreformigt Organ hos Fosteret, der senere udvikles til Urinblæren; Aaudesæk, Urinsæk; Allanto-toxikon, et, Pølsegift.

allargando, it., (Mus.) tiltagende i Bredde (og Styrke).

Allarm, s. Alarm.

Al-lata, l., pl., det tilbragte, f. Eks. Medgift (r. Illata, s. d.).

Al-latratiōn, l., Gøen, Bjæffen (eg. om Hunde, dog ogs. om Personer); allatrere, gø, bjæffe ad en.

Al-lèchement (Alleſjmang), fr., ogs. Al-lectatiōn (l. allectare, af allicere, lokke), et, Tillokkelse, Lokkemad; Gravstikkens behændige Førelse.

Al-lectiōn, l., Valg, Hvervning, Antagelse; Tillokkelse.

Allée, fr. (aller, gaa), en paa Siderne med Træer besat Lystgang; Dobbeltrække af Træer; Trægang.

Al-legāt, l., et, pl. A—ta, anført Sted af et Skrift, Paaberaabelse; Allegatiōn, Anførelse, Henvisning til en Forfatter; allegere, anføre, beraabe sig paa et Skriftsted, en Lov o.s.v.

Al-lége (Alleſi'), fr. (af alléger, lette; l. levis, let), Pram, Lossepram.

Allegiance (Ællidſjens), eng. (l. alligare, binde ved), underſaatlig Pligt, Troskab og Lydighed; oath of a. (oth—), Hyldings-Ed.

All-egori, gr. (allegorein, sige noget andet), eg. Antydning af en Ting ved en anden, der har en vis Lighed med den; Sindbillede, Billedtale, Billedtale; den fortsatte, vedligeholdte Metapher(s.d.); sindbilledlig Forestillingsmaade i Tale og Kunst; allegorisere, tale i Sindbilleder; allegorisk, forblommet, sindbilledlig, billedlig, hentydende paa; a. Væsener, Begreber el. Ideer, fremstillede som selvstændige Væsener, personificerede, o. s. v., ved Hjælp af Attributer (s. d.), f. Eks. Retfærdighed som en kvindelig Figur med Vægtskaal og Sværd; den allegoriske Fortolkningsmaade søger at underlægge visse Skrifter el. Steder i samme en anden (højere) Betydning, end den, der ligefrem ligger i Ordene; Allegorist, en, der taler i Lignelser, i Sindbilleder. Jvf. Symbol.

Allegra, it., et let Stik, let Fartøj.

allegramente el. allegro el. con allegrezza, it. (fr. allègre, rask, hurtig), (Mus.) munter, lystig; hurtig; en Allegro, et Tonestykke i hurtigt Tempo; allegro assaï, a. di molto, allegrissimo, meget hurtig, yderst hurtig; a. ma non troppo, hurtig, dog ikke altfor h.; a. moderato, temmelig hurtig; a. non tanto, ikke meget hurtig; allegrettino, maadeholdende allegro; allegretto, lidt hurtig (l. alacer, rask).

Allelo machi, gr., gensidig, indbyrdes Kamp, Modstrid, Modsigelse.

Allel-uchi, gr. (echein, at holde), Sammenhold, indbyrdes Overensstemmelse.

alleluja, s. Halleluja; Alleluiarium, et, en Samling af psalmi alleluiatici, ɔ: de 20 Psalmer, som have Ordet Halleluja til Overskrift.

Allemagne (—manj), fr., Tyskland, Allemand, Allemande, tysk Mand, Kvinde; Allemande (—mangde), t. (svabisk) Dans, en Slags Vals; Allemanner, Alemanner el. Alamanner (af kelt. all, en anden, og man, Sted, altsaa fremmede), pl., det gamle Navn paa Sydtysklands mest fremtrædende Folkestamme, ogsaa overhovedet Navn paa Tyskerne i Almindelighed. Allemannien, Tyskland; (i mere indskrænket Betydning) Svaben; allemannisk, tysk; svabisk.

allenfals, (t. allenfalls), i hvert Fald; maaske.

al-lentando og al-lentato, it. (Mus.) forsinkende, aftagende i Hurtighed.

aller Anfang ist schwer, t, enhver Begyndelse er vanskelig; jvf. c'est le premier pas qui coute.

alles mit Massen (Masen), t., alt med Maade, Maade med alt.

Alles, was ist, ist vernünftig, t. (Hegel), det virkelige er fornuftigt; jvf. whatever is, is right.

Alleu (—lø), fr., = Allodium.

allez (alle), fr., gaa! af Sted! allez vite! gaa til; allez vous en! (vus ang!) af Sted med eder!

Alliage (Alliaſj'), fr., = Alligation.

Al-liance (Alliangſ'), fr. (lier, af l. ligare, binde), Forening, Forbund, Ledtog, ægteskabelig Forbindelse; A.-Vaaben, i hvilket Kvindens Vaaben staar ved Siden af Mandens; Offensiv- og Defensiv-A., Angrebs- og Forsvars-Forbund; Tripel- og Quadrupel-A., Forbund imellem 3 og 4 Magter; la belle alliance, den skønne All., Forbundet mellem Rusland, Preussen og Østerrig i 1815; alliere, forene; alliere sig, indgaa Forbund med, forbinde sig med; Allierede, forenede, Forbundsfæller.

al-licere, l., lokke til sig; tilskynde.

Alliensis dies, l., d. e. en Ulykkesdag (efter Slaget ved Allia (18. Juli 390 f. Kr.), i hvilket Gallerne fuldstændig overvandt Romerne).

Al-ligatiōn, l. (jvf. Legering), Blanding af Metaller; Tilsætning; Alligatiōns-Regning, Blandingsregning, behandle Opgaver vedrørende Blandinger el. Legeringer af Stoffer af forskellig Pris el. Lødighed; alligere, blande, forsætte.

Al-ligator, l. (sp. el lagarto, l. lacerta, Øgle), Kaiman, den amerikanske Krokodil.

Al-litteratiōn, l. (littera, Bogstav), Bogstavrim (if. Medlydsrim), Overensstemmelse af Bogstaverne i flere Ord af en Sætning, især i betonede Ords, Versliniers el. Stavelsers Begyndelse, saasom af Rimbogstaverne efter den oldnordiske Verselære, f. Eks.:

„Nu Maanen gennem Mulmet
Saa mægtig bryder";

ogs. udenfor Vers, if. i Talemaader: „Avind kommer ikke i øde Hus"; „over Stok og Sten", „for Vind og Vejr" (jvf. Assonants); allitterere, gøre el. være ligelydende paa hin Maade.

Al-locatiōn, l., Indførelse, Erkendelse af en Regningspostś Rigtighed.

all'oc-correnza, it., somme Tider; naar det træffer sig, ved Lejlighed, efter Omstændighederne.
allo-chroïsk, gr., farveveklende (changeant); Allochroïsme, Farveveksel.
Al-locution, l., Tiltale; is. en højtidelig Tale (f. Eks. Pavens til Kardinalerne i Kirkeanliggender).
all-odial, m. l., arvelig, odelsmæssig, fri for Lensherlighed; Allodial-Gods, Allodium (ældre Former: Allod, Alode, Alodis, af al, ganske. og Ood, Odel, Gods, Formue, Arvelod, en Persons hele Formue, fulde Ejendom), et, Odelsgods, Gods, paa hvilket ingen Lenspligt hviler, men som man har til fuld Arv og Eje, og som arves efter de for alm. Slægtskabsarv gældende Regler, kan sælges o. s. v. (modf. Feudum, s. d.); Allodial-Arving, Arving til en fri Ejendom; Allodialitet, Lensafgiftsfrihed; Allodification, Forvandling af et Lensgods til fri Ejendom; allodificere, gøre til fri Ejendom.
Allo-doxi, gr., forskellig, vildfarende Mening el. Lære. (Jvf. Heterodoxi og Hæresi).
allo gar allon ergon handanei, gr., hver sin Smag.
Allo-graphum, gr., et, noget, som er skrevet af en anden; fremmed Haandskrift, modf. Autographum.
Alloi, s. Aloi.
Allo-lali, gr., fejlagtig, urigtig Tale el. Udtale.
allo-morph, gr., = heteromorph, s. d.
Al-longe (Allongsj'), fr. (long, lang), Tilsætning el. Forlængelse af alle Slags; (Ksspr.) Tilhængsseddel ved en Veksel, naar Bagsiden er fuldskreven; Allonge-Paryk, Paryk med langt nedhængende Lokker, Lokkeparyk; allongere, forlænge, strække.
allons! (allong), fr., lad os gaa! fremad! velan! af Sted! Allons enfants! de la patrie le jour de gloire est arrivé! Fremad, Børn! Fædrelandets Hædersdag er kommen! Marseillaisens (s. d.) Begyndelse.
all-onym, gr., anderledes benævnt, hvad der gaar under et fremmed Navn, f. Eks. et Skrift, udgivet under en andens Navn (onoma). Jvf. anonym, pseudonym.
Allo-pat(h), gr. (allos, anden; pathos, Lidelse), Dyrker af Allopat(h)i el. den allopat(h)iske Lægemetode; homøopatisk Navn for den alm. videnskabelige Lægekunst (der fejlagtig mentes at ville helbrede ved at fremkalde andre Sygdomme), jvf. Homøopat(h)i; ogs. en anderledestænkende.
Al-loquium, l., et, Tiltale.
Allo-r(h)yt(h)mi, gr., sygelig Ændring af Hjerteslagets Rytme.
Allotria, gr., pl., Biting, Ting, som ikke høre til Sagen, uvedkommende Sysler; Allotriodonti, Indsættelse af falske Tænder; Allotrio-logi, Indblanding af uvedkommende Ting i Tale og Skrift; Allotriophagi, sygelig Attraa efter usædvanlige og uspiselige Ting; Allotri-uri, Afgang af fremmedartede Stoffer med Urinen.
Allo-tropi, gr., (Kem.) det Forhold, at eet og samme Grundstof i forskellige Tilstande frembyder helt forskell. Egenskaber; allo-trop(isk), vedrørende dette.
all'-ottava, it., s. Octav.
al-louabel, fr., bifaldsværdig, tilladelig, gyldig; Allouance (Aluangs'), Billigelse; allouere (af m. l. allocare), bifalde, tilstaa, indrømme, lade gælde.
all right! (aal reit), engl., alt vel! all round, alsidig.
All Saints Day (aal Sænts De), engl., Allehelgens Dag.
All's todt! t., alt dødt! Udraab ved Harejagt for at tilkendegive et heldigt Skud, hvorved Vildtet er fældet.
All's well! (aals uæll), engl., alt godt! alt i Orden!
al-ludere, l., sigte til, hentyde paa, „slaa paa", have Hensyn til; snærte; Allusion, Hentydning; allusorisk, sigtende til.
al-luere, l., skylle op paa, bestylle (luere, skylle, vadske). Jvf. Alluvion.
Allun = Alumen, s. d.
all' unisono, it., s. Unisono.
Allure (Allyr'), fr. (aller, gaa), Gang; (hos Heste) Fodskifte, Gangart, Opførsel.
Al-lusion, s. alludere.
al-luvial, l., opskyllet, tilskyllet, frembragt el. hidført ved Alluvion, Opskylling; Alluvial-Dannelser, (Geol.) de i den nuværende Jordperiode (efter Menneskets Fremtræden) afsatte Jordlag (f. Eks. Tørvemoserne, Deltaerne, s. d.); Alluvions-Ret (jus alluvionis), Tilskyllingsret, den Ret, at tilegne sig det Jordsmon, som af en Flod eller af Havet er løsrevet fra et andet Land, en andens Jord, og hidført til ens Ejendom; Alluvium, et, opskyllet Land, opskyllede Jordlag.
Allyl, et, (Kem.) et Radikal, f. Eks. i Løgolie.
allzuviel ist ungesund (—zufil—), t., alt for meget er usundt, alt med Maade; jvf. ne quid nimis, omne nimium nocet.
Alloo-pat(h)i, s. Allo-pat(h)i.
Almack (Almæk), eng., stort Bal el. Dansefest i London for Stadens fine Verden. (Navnet efter en tidligere Ejer af det benyttede Lokale).
Almade, Almadi, af ar., Negerbaad af Træbark; østindisk Hurtigsejler.
Al-magest, ar.-gr. (ar. al-madschisti), en Samling astronomiske Jagttagelser; eg. det arabiske Navn paa Ptolemæus's store Værk (Megale syntaxis) over Astronomien (megiste [størst] for megale [stor], og ar. Art. al).
Alma mater (el. parens), l. (alere, nære), godgørende, ogs. ærværdige, hulde Moder; Fostermoder; Tilnavn til Gudinderne Tellus og Ceres (s. d.); ogs. Ærestitel for Universiteter, Fædrelandet.
Almanach el. Almanak (pers. Elmenach = Kalenderen, ar. Almanak = Nytaarsgave), Dagtavle, s. u. Kalender; A. de Gotha, s. Gotha-.
Almandin, en rød, ædel Granat.
al marco, it., efter Vægten, modf. al numero, efter Tallet.
Almaria, m. l., ogs. almarium (for l. armarium, fr. armoire), Dokumentsal, Dokumentskab i en Kirke, = Archiv, s. d.
Alme(h), Alimeh, ar. (alim, lærd), eg. lærd Kvinde; (i Orienten, særlig Ægypten) Sangerinde og Danserinde af en højere Klasse.
Almeidan, s. Basar.
al minuto og alla minuta, it., i det smaa, enkelt, stykkevis.

Almirante, sp., = Admiral.
Almisse, gr. (eleemosyne, Medlidenhed, Barmhjertighed), mild Gave, Fattighjælp.
Almoraham, ar., Aarets første Maaned i den arab. Kalender.
Almosenier, gr.-l. (af gr.-l. eleemosynarius), Almisseuddeler; Huskapellan, Slotspræst. Stor-Almosenieren (Grand Aumônier) i Frankrig beklæder Rigets højeste gejstlige Værdighed.
Almukantharat, ar. (af qantara, bøje, (Astron.) en med Horisonten parallel Lillecirkel.
Almud, tyrk., Oliemaal; ældre portug. Hulmaal.
Almuerzo, sp., Frokost.
[Aln, sv., den svenske Alen = 0,946 Alen dansk.]
al numero, it., s. al marco.
Aloë, Plante af Liliefamiljen, indeholdende en bitter Saft (Afføringsmiddel).
A-logi, gr., Fornuftløshed, Urimelighed; Grundløshed; alogisk, ufornuftig, ugrundet; fornuftløs (om Dyrene); ogsaa: som ikke trænger til Bevis, fordi det er vist i og for sig selv; Aloger, pl., relig. Sekt i 2det Aarh., der, sluttende sig til Theodotos fra Byzanz, forkastede Logos (s. d.) og Joh. Evang. og Aabenb.
A-logo-trophi, gr., den ulige Næring af Legemsdele og det deraf opstaaende Misforhold imellem dem.
Aloi (Aloa), fr. (à loi, efter Loven), en Mønts lovbundne Metalværdi (forhen Loi [Loa], nu ogs. Titre).
Alomanti, s. Halomanti.
Alopeki, gr. (alopex, Ræv), Haarenes Udgaaen, Haarfald; eg. Rævefnat.
à l'ordinaire, fr., sædvanlig, vanligvis.
Alp, (Havekunst) Stenhob til Stenplanter; s. Alper.
Alpacca (sp. alpaque, Dværglama), Dværglamaens Uld. S. Paco.
Alpacca(sølv), en Art Nysølv (Legering af Kobber, Zink og Nikkel).
al pari, it., lige, af lige Værd med, uden Oppenge el. Tab, 100 mod 100.
Alper, kelt., pl., høje Bjærgstrækninger, is. i Sveits; alpin(sk), som er Bjærgegne egen, f. Eks. alpinske (ogs. alpi-coliske, paa Alperne voksende) Planter; Alp-crama, kelt.-gr., et, Udsigt over el. paa en Isbræ.
al peso, it., efter Vægt.
al pezzo, it., stykkevis, Stykke for Stykke. S. Pièce.
Alpha, et, det første Bogstav i den græske Bogstavrække; Begyndelsen; Alpha og O-mega, A og Ø, Begyndelse og Ende, alt i alt (Johannes's Aabenbaring, 1, 8 og 11; 21, 6; 22, 13); Alpha-bet, gr. (Alpha (α) og Beta (β) de to første, til vort A og B svarende, græske Bogstaver), et, Bogstavrække, Bogstavfølge; Begyndelsesgrundene; det græske A.: Α, α (Alpha); Β, β (Beta); Γ, γ (Gamma), Δ, δ (Delta); Ε, ε (Epsilon); Ζ, ζ (Zeta); Η, η (Eta); Θ, ϑ (Theta); Ι, ι (Jota); Κ, κ (Kappa); Λ, λ (Lambda); Μ, μ (My); Ν, ν (Ny); Ξ, ξ (Xi); Ο, ο (Omikron); Π, π (Pi); Ρ, ϱ (Rho); Σ, σ, ς (Sigma); Τ, τ (Tau); Υ, υ (Ypsilon); Φ, φ (Phi); Χ, χ (Chi); Ψ, ψ (Psi); Ω, ω (Omega); det musikalske A.: Stamtonerne c, d, e, f, g, a, h, el. (hos romanske Folk): ut (el. do), re, mi, fa, sol, la, si; (Bogtr.) 23 el. 24 efter Bogstavfølgen betegnede trykte Ark; A.-Beregning (Bogtr.) alm. Grundlag for Typografers Beregning af deres Løn; alphabetisk, som følger efter Bogstavordenen, jvf. Signatur; alph. Orden. Bogstavfølge; Alphabetarius, ABC-Dreng; Alpha privativum, et, det nægtende A, Nægtelses-A, som, sat foran et græsk Ord, gør dets Begreb nægtende, ligesom det danske U, f. Eks. Uheld.
Alphi-manti, eg. Alphito-manti, gr., Spaadom af Melspiser.
alphitedon, gr., Adv., ligesom Byggryn (alphiton), (om Benbrud med Benets Splintring, Sønderknusning).
al piacere (—tsjere), it., (Musk.) efter Behag.
Alpiou (Alpju), fr. (it. al piu (af l. plus, mere), højere op), et Øre, en Krølle i et Kort (i nogle Lykkespil, Tegn til, at man vil drive Spillet højere); s. Paroli.
Alp-orama, s. u. Alper.
al punto, it., (Mus.) nøje, punktlig, paa en Prik.
Alqueire (—kere), ældre portug. Maal for Korn m. m.
al rigore di tempo, it., s. Rigor.
Alruner, pl. (isl. rún, Rune, Bogstavskrift, Trylleformular, t. runa, Hemmelighed), vise Koner hos de gamle Tyske, hvem man tilskrev hemmelige Kunster og Troldom; i Norden visse Tegn, ogsaa i menneskelig Skikkelse udskaarne Rødder af en til Natskyggefamilien hørende Urt (Mandragora), som man tiltroede Troldomskraft.
al secco, it., paa tør (neml. Kalk); jvf. fresco.
al segno el. dal segno, it., s. u. Segno.
Alt, Alto, it., den anden Syngestemme, Mellemstemmen imellem Sopran og Tenor; Altist, en Alt-Sanger; jvf. Hautecontre.
alta juris-dictio, l., højeste Domsret.
Altan, it., aaben, fremstaaende Udbygning paa et Hus, til at gaa ud paa fra et Værelse el. Loft; Svale.
altani venti, s. apo-gæi.
Altaragium, l.-gr. (l. altare, Alter, gr. hagios, hellig), et, Altergods, noget, som er indviet til Alteret; Altare portabile, l., et, Alter, som man kan føre med sig; Altare summum, Højalteret i de større katolske Kirker, hvor der sædvanligvis findes flere Sidealtre. Altarist, ny l., Altertjener.
alta viola, Alto, it., Bratsch, Armviola; s. u. Viola.
Alt-azimuth, l.-ar., astron. Redskab til Maaling af en Stjernes Højde og Azimuth, s. d.
Altellus, ny l., Plejelem af en Menighed.
al tempo, s. Tempo.
Alter, l. (altare, af altus, høj, og ara, Ophøjning [jvf. gr. airein, hæve]), et, Offerbord, ophøjet Sted i el. udenfor Templerne, hvor der ofredes til Guderne; Kirkebord.
alterabel, fr., foranderlig, omskiftelig; alterans, pl. alterantia, l., forandrende, omskiftende, omstemmende; Alteration, Forandring (til det værre); Sindsbevægelse, Skræk, Ærgrelse; (Mus.) Ændring af Noden ved et Fortegn; Alterativa, ny l., pl., mildnende, efterhaanden forbedrende Lægemidler; alterato, it. (Mus.), forandret; alterere, forandre, ofte ogsaa forværre; forskrække, ærgre, skræmme, angribe.
altera pars, l., Modparten; jvf. audiatur.

altera pars Petri el. secunda Petri, l., eg. den 2den Del af Peters Værk. Filosofen Peter Ramus skrev et Værk, hvis 1ste Del handler de inventione (om Opfindelsen), den 2den de judicio (om Dømmekraften); heraf Talemaaden: at mangle altera pars el. secunda Petri, d. e. at mangle Dømmekraft, Skarpsindighed, Vid.

Altercatio, Altercation, l., Uenighed, Kiv, Tvist, Klammeri.

alter ego, l. (et andet Jeg), uindskrænket Fuldmagt, som af Kongerne i Spanien og Portugal meddeles en Vicekonge, Statholder &c.; den saaledes befuldmægtigede.

Alternation, l., Afveksling, Omskiftning; særl. forskellig Rækkefølge af Underskrifter paa Traktater, for at ingen af Underskriverne skal synes at have Forrangen (ogsaa kaldet Alternat); Alternativ, et, Dobbeltvalg, Vekseltilfælde, to Tilfældes Indtræffen, hvoraf det ene kan el. maa vælges; Valgemne; et Enten—Eller (jvf aut—aut og Dilemma); mislig Stilling, Knibe (A. bør ikke, som undertiden sker, betegne Valg mellem flere end to Tilfælde); alternatim, alternative, l., alternativement (—mang), fr., alternamente, alternativamente, it., skiftevis; saa det ene, saa det andet; alternativ, afvekslende, omskiftende; Alternativitet, Skiftefald, modsat Tilfælde; alternere, ombytte; skifte; a. for en anden = træde i hans Sted; en alternerende Feber, Vekselfeber.

alterum tantum, l., et, en Gang saa meget til, det dobbelte.

Altesse, fr., Altezza, it., Højhed, „Durchlauchtighed".

Althæa, gr. (althaia, af althein, helbrede), Plante af Katostfamilien, vild Malve, af hvilken særlig Roden bruges i Lægekunsten.

althionisk, ar.-gr., best. af Alkohol og Svovl.

Alti-loquium, ny l., et, højtravende Tale.

Alti-meter, l.-gr., et, Redskab til Højdemaaling, Højdemaaler; Altimetri, Højdemaaling (s. Hypsometri); altimetrisk, til H. hørende.

Altin (tartar. altyn, Guld), tyrkisk Guldmønt (omtr. 8 Kr.); en ringe russisk Sølvmønt, paa 3 Kopeker = c. 8 Øre.

Altiora, l., pl., højere Genstande, Kundskaber, Videnskaber; stride ad alt., stræbe til højere Ting, til vigtigere Genstande; altioris indaginis, af el. til højere, dybere Prøvelse el. Undersøgelse.

alti-sonant, l., højtlydende.

Altist, s. Alt.

Altitud(o), l., et Himmellegemes Højde over Horisonten; Altitudo meri-diana, Middagshøjde.

Alto, s. Alt og alta viola.

alto relievo, s. u. Relief.

altri, it., de andre; (Mus.) sammen med de andre, neml. Instrumenter el. Stemmer; altro, den anden.

Altruisme, fr., (autrui, Næsten), Sympati, Sans og Følelse for andre (modst. Egoisme); Altruist, altruistisk, som har el. vedk. A.

altum silentium, l., et, dyb Tavshed.

Altæa, s. Althæa.

Aludel, ar., Sublimerkar, S.-Digel.

Alumbrados, sp. (lumbre, af l. lumen, Ly), pl., eg. oplyste, begejstrede, en Religionssekt i Spanien.

Alumen, l., et, Alun (svovlsurt Dobbeltsalt isl. af Aluminium og Kalium).

Aluminium, Lermetal (sølvhvidt, meget strækkeligt; Vægtfylde c. 2,6); dets Iltforbindelse, Lerjord, en af Jordskorpens vigtigste og mest udbredte Bestanddele; Al.-bronce, Legering af A. og Kobber.

Alumnat og Alumneum, ny l. (alere, nære), et, Plejeskole, Kostskole, Læreanstalt, hvor Disciplene, især Korbrengene, tillige faa Kost; Alumnus, pl. Alumni og Alumner, Plejesøn, Fostersøn, Fostre, Discipel, is. en, som opholder sig i en Stiftelse; Fribo; Alumna, Plejedatter, Fosterdatter.

Alvearium, l. (alveus, langagtig Hulhed), Bikube; den Del af Øret, hvor Ørevokset afsondres.

Alveoler, l., pl., Kæbeben; Tandhuler; Gummer; Bi-Celler; Lungeblærer; alveolar, celleagtig; Alveolar-ektasi, l.-gr., Lunge-Emphysem.

Alvus, l., Underliv; alvi fluxus, (Læ.) Bugløb; alvus clausa, Forstoppelse = obstipatio, s. d.

Alyke, Alysis, Alysmus, en, Alysma, et, gr. (alyein, være urolig), (Læ.) Urolighed, Klemmelse; alyktisk, urolig, ængstelig.

Alypon og A-lypias, gr. (lype, Lidelse), et heftigt afførende Lægemiddel.

A-lyssum, gr. (lyssa, Vandskræk), et, Lægemiddel mod Galskab, is. mod Vandskræk.

Alyta, gr., pl., uløselige Opgaver, uforklarlige Ting; ogs. Navn f. megarenfiske Sofismer.

Alyt-arch. gr., Formanden for de til Ordens Overholdelse ved de olympiske Kamplege satte Statstjenere (Alyter el. Rhabdophorer); Alytarchi, en Alytarks Embede.

alzamento di mano, it., = Arsis, s. d.

am, l., s. amb.

amabile, amorevole, amoroso, it., (Mus.) elskværdigt, ømt, indtagende; Amabilita, it., Amabilitet, l., Elskværdighed.

Amadis, fr., Romanhelt, ridderlig Elsker (efter Helten i en Ridderroman); Underærmer, knappede ved Haanden.

a majori ad minus, l., (Log.) fra det større til det mindre (slutte).

Amalgam, Amalgama, gr. (? ved en Metatesis, af malagma, Omslag, blød Masse, og det „kopulative a"; el. af ar. djama, forbinde, jvf. gr. gamein, ægte), et, Legering af Kviksølv og et andet Metal; Kviksølvdejg; kviktet Metal; overh. et Mængsel; Amalgamation, gr.-l., Metallers Opløsning i Kviksølv, Kvikning, ueg. nøje Forening; amalgamere, blande Ertserne med Kviksølv, for at skille Metallerne fra de jordagtige Dele; ueg. sammenblande, forene nøje.

Amalthea, (gr. Myt.) en Nymfe, som opammede Zeus med Mælken af en Ged; ogsaa denne Ged; A.s Horn, denne Geds Horn, som Zeus gjorde uudtømmeligt; Overflødighedshorn.

Aman, ar., eg. Sikkerhed, Værn; at raabe A. = at overgive sig til Sejrherrens Naade.

a manco el. Amanco, it. (l. mancus, lemlæstet). (Kbspr.) det manglende, Afkortning i en Sum; Forskud; Krav.

Amant (Amang), fr., Elsker, Kæreste; Boler;

Amante (Amangte), Elskerinde, Kæreste; Bolerske; amantium irae, amoris integratio, l., [de] elskendes Vrede er Kærligheds Fornyelse; amantes, amentes, l., elskende ere afsindige.

A-manuensis, l. (manus, Haand), Haandlanger, Haandgænger, Skriver; underordnet Medhjælper, isl. ved lærde Arbejder og ved Embedsforretninger. Jvf. Famulus.

Amara, l., pl., bitre Midler; Bitterheder; Amarezza, it., Bitterhed; con amarezza, (Mus.) med undertrykt Smerte.

A-marant, gr. (marainein, visne), uvisnelig, Blomsten Tusindskøn; hos Digterne Billede paa Udødeligheden; stærk blaalig-rød Farve.

Amarelle, fr., syrligt Kirsebær, Vin-Kirsebær; ogsaa kaldt Morelle.

Amarti, s. Hamarti.

A-maryllis, gr. (af marainein, visne), sædv. Hyrdindenavn i Hyrdedigtene.

A-masesis, gr. (masaomai, tygger), (Læ.) manglende, hindret Evne til at tygge.

Amasia, l., Kæreste, Frille; Amasius, Elsker, Boler.

a-massere, fr., opdynge.

A-massette, fr., Spatel; Malernes Farvekniv.

Amata, l., den elskede (Kvinde); Amateur (—tør), fr., Kunstelsker, Kunstven; Udøver af en Kunst el. Idræt, men ikke som Nærings-vej, modf. Professional; Amatrice, Kunstelskerinde; jvf. Dilettant.

A-ma(h)i, gr. (manthanein, lære), Uvidenhed, Mangel paa Dannelse.

Amati, Navn paa de i fire Slægtled af Italienerne Amati forfærdigede ypperlige Violiner (fra 1530).

Amatorium, l. (amare, elske), Elskovsmiddel, Elskovsdrik; s. Philtrum.

A-maurosis, gr. (amauruu, fordunkle), den sorte Stær (Øjensygdom), der skyldes Hensvinden af Nervetraadene i Synsnerven.

Amaut, grønlandsk, en, Pels med en Hætte, hvori Barnet bæres paa Ryggen; Amaut-Sang, en grønlandsk Buggevise.

A-mazone, gr. (forstærkende a; mazos, Bryst), (eg. højbarmet) krigersk Kvinde) i det gamle Asien; Heltekvinde, Skjoldmø (efter nogle af et [tjerkessisk] Ord Maza, Maane, saa at A. = Maanepræstinde); Amazone-Kjole, kvindelig Ridekjole; Amazonsten, til Smykker brugt sibirisk grøn Feldspat.

amb, l. Forstavelse: om, omkring (hyppig i Sammensætninger); foran Vokaler: amb; foran Konsonanter: ambi, am, an. Jvf. amphi.

Amba, Navn paa stejlt affaldende, for oven flade, Klipper i Abessinien (naturlige Fæstninger).

ambabus (manibus), l., med begge Hænder (gribe).

Amb-ages, l., pl., Omveje, Omsvøb, Vidtløftigheder; per a., ad Omveje, ved Omsvøb; ambagiøs, fuld af Omsvøb, vidtløftig; Ambagiositet, Vidtløftighed.

Amb-arvalier, l. (arvum, Sædemark), pl., festlig Rundgang i Markerne, Gudinden Ceres til Ære (hos Romerne).

Ambassade (Ang—), fr. (af m. l. ambassia, ambassata, Sendefærd; af gall. ambactus = Tjener? isl. ambátt el. ambott, Tjenestepige, t. Ambacht, Amt = Tjeneste?) Sendefærd; Ambassadeur (Angbassadør), Gesandt, Sendemand, Statsbud; et Sendebud af første Rang, el. et i et særegent Ærende og med et anseligt Følge affendt Statsbud; (Rangordenen, s. u. Corps diplomatique); Ambassadrice, et Statsbuds Hustru.

Ambe, l. (ambo, begge, to), en Forbindelse af 2 Tal i et Lotteri, kaldes ogs. Bine.

ambe due pedale, it., (Mus.) med begge Pedaler.

amb-ere, l. (amb-ire), tragte efter, søge at faa, isl. et Embede; Ambient, l., en, som søger et Embede; Ambitus, l., Omløb, Omdrejen; Omfang, Omkreds; Omsvøb, Vidtløftighed; Søgen, Stræben efter at opnaa noget, isl. et Embede, (gerne med dadlende Bibegreb); Embedstilsnigelse.

Ambi-dexter, s. l. (Efterligning af gr. amphidexios), en, som kan bruge venstre Haand lige saa godt som højre; ogs. en, som forstaar at sno sig; Vendekaabe, Vejrhane.

amb-igere, l., vakle, tvivle, være ubestemt; Ambiguitet, Tvivl, Uvished; Tvetydighed; ambigu (angbigy), fr., tvetydig; Ambigu, Blanding af alskens Ting, Miskmask; et Maaltid, hvor alle Slags Retter sættes frem paa een Gang; théâtre de l'Ambigu comique, Navn paa et Pariserteater for Melodrama og Vaudeville; Ambigu-Spil, et Kortspil, som er sammensat af flere andre Spil; Ambiguum, l., et, noget tvetydigt.

Ambilogi, l.-gr., Tvetydighed.

amb-itieux, fr. (sædvanl. Udt. ambifiøs), ærekær, ærgerrig; Ambition, Æresfølelse; Ærekærhed, Ærgerrighed, Æresyge; honnet Ambition, fine Fornemmelser; ambitionere, sætte en Ære i at gøre, at være el. at synes noget; stræbe efter noget af Ærgerrighed; ambitiosum de-cretum, l., (Retsspr.) en partisk Kendelse.

Ambitus, s. ambere.

Abloma, gr. (ambliskein, føde i Utide), et, for tidlig Fødsel, Misfødsel, Omslag = Abort, s. d. Amblotika, pl., fosterfordrivende Midler = Abortiva, s. d.

Ambly-aphi, gr. (amblys, sløv, stump), Følelsessløvhed; Amblygon, Stumpvinkel; jvf. Oxygon, Orthogon; Amblyopi, Øjentaage, Svagsynethed, (jvf. Myopi og Presbyopi); Amblyops, en svagsynet, nærsynet.

Ambon, gr. (anabainein, stige op), Pult, Pulpitur i gamle Kirker; Sangerpult i Kirkerne; Ambono-klast, eg. Pultsønderbryder; Fjende af Kirkemusik.

Ambra (af arab. anbar), vokslignende, vellugtende Stof, der udskilles af Kaskelottens Indvolde; ogs. en Plante af Bynkeslægten.

Am-brosia, gr. (af am-brotos, udødelig), (Myt.) Gudespise, Gudernes Brød; Gudernes Salve; jvf. Nektar; ambrosiälsk el. ambrosisk, vellugtende, sødtduftende, himmelsk.

Ambrosiansk Lovsang, s. Te Deum; det ambrosianske Bibliotek, et 1609 i Milano grundlagt Bibliotek, forbundet med et Kunstgalleri.

Ambrosiaster, pl., de Fortolkninger til de 13 paulinske Breve, som i sin Tid med Urette

ere blevne tillagte Kirkelæreren Ambrosius (c. 340—390).
Ambubaja, syr. (anbub, Pibe, Fløjte), syrisk Fløjtespillerske i det gl. Rom; ogs. Sløge.
Ambulacrum, et, Spadseregang, Allé; Søjlegang; Korgang i en Kirke; ambulacral, hørende til et A.
Ambulance (Angbylangs'), fr., Feltlazaret, Forbindingssted; flytbart* Sygehus; A.-Baare, Rødbaare; A.-Soldat, en Soldat, hvis Hverv det er at optage saarede; ambulant, l., vandrende, omflakkende; flyvende, f. Ex. et Korps; Ambulation, Omvanken, Omflakken, Spadseren; Ambulator, Omvandrer, Spadserende; Omløber, Gadestryger; ambulatorie (adv.) og ambulatorisk, omvandrende, omflakkende; omskiftende, afvekslende; ambulere (l. ambulare), gaa omkring, vandre, spadsere, o. s. v.
Amb-urbalier, l. (amb, omkring; urbs, By), By-Omløb, højtidelige Tog omkring Byen (hos de gl. Romere); Amburbium (sc. sacrificium), Sonofferet ved disse Tog.
Amb-ustion, l., Svidn, Brænden paa Overfladen.
Amdam, fork. for: Amidam, t., Stivelse (s. Amylon): „at falde i Ambam" = at falde i Tanker (Staver).
Ame. fr. (âme, Sjæl), (Mus.) Stemmestokken i Strygeinstrumenter, uden hvilken Instrumentet næsten vilde være klangløst.
A-melioration, ny l., Forbedring; ameliorere, forbedre, forfine, forædle.
Amen, hebr., det ske! visselig, sandelig.
am Ende, t., tilsidst, naar alt kommer til alt.
A-mende (—mangd), fr. (l. e-mendare, rette, forbedre), Pengestraf, Bøde; amende honorable, Æreserklæring; Amendement (Amangdemang), et, Forbedring, Ændring til det bedre, isæ. et forbedrende Tillæg til el. Ændring i et Lovforslag (bill); Ændringsforslag.
A-menor-rhœa el. —rhee, gr., (Læ.) Mangel paa maanedlig Renselse, dennes Standsning.
Amenthes, gr. (af ægypt. Amentit, Vestlandet, Ament, Vest), Underverdenen.
A-mentia, Aments, l., Sindssvaghed, Vanvid.
à merveille, fr., s. Merveille.
a metà, it. (l. medietas, Midte), (Kbspr.) for Halvdelen, paa lige Vinding og Tab, for fælles Regning.
a-meta-bolisk, gr., uforandret, uforanderlig; Ametabola, pl., Dyr uden Forvandling.
a-met(h)-odisk, gr., stridende imod Kunstens Regler; uden Orden og Grundsætninger.
A-methyst, gr., en violblaa Ædelsten (Navnet af dens formentlige Modvirken, som Amulet, mod Beruselse); Amethysta, pl., Midler mod Drukkenskab. (Gr. methy, Vin, methyein, beruse sig, blive beruset).
A-metri, gr., Ulighed, Uforholdsmæssighed, Misforhold, mods. Symmetri; jvf. Asymmetri.
A-metropi, gr., synlig Afvigelse i Øjets Brydningsforhold; jvf. Emmetropi.
Ametyst, s. Amethyst.
A-meublement (Amøblmang), fr., et, Indbo, Bohave, huslig Indretning; Løsøre; ameublere, forsyne med Bohave (s. Meuble).
a-meutere, fr. (—mø—), koble Hunde sammen, hidse til Oprør, s. Meute.
Amfibie, Amfiboli, Amfiteater, o. s. v. s. Amph-.
Ami, fr. (l. amicus, Ven; amica, Veninde), Ven, Elsker; par ami (paa Breve), ved en Ven; amicabel og amical, l., venskabelig; amicabilis compositio, l., (Retsspr.) venskabelig Overenskomst, mindeligt Forlig; amicabiliter, amicabili modo, l., venskabeligen, med det gode; Amicist, Medlem af Amicistel. Venskabs-Ordenen paa tyske Højskoler; amicitiae causa, l., af Venskab; Amie, Veninde; Amitié, (Amitje), fr., et, Venskab.
A-miant, gr. (eg. uplettet, ren, af miainein, plette, besudle), en lys, silkeglinsende, fin og langtraadet Afart af Asbest, s. d.
amicabel, Amicist. m. m. s. u. Ami.
Amicia, ny l., Munkehætte.
amico, it. (s. ami), Ven; a. mio, min Ven.
Amictorium, l., et, Brystklæde, Halstørklæde; Amictus, Klædning, is. for den messelæsende Præst (= Humerale, s. d.); victus et amictus, Føde og Klæder (Æde og Klæde).
amicus est tamquam alter idem l. (Cicero), en Ven er som et andet Jeg (alter ego); amicus humani generis, Menneskeslægtens (alles) Ven; amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas, l., s. u. Veritas.
Amid, (Kem.) Anhydrid af en (sædv. org.) Syre med Ammoniak.
Amidam, Amidon, = Amylon.
A-mimi, gr., Uformuenhed til at ledsage Tanker og Følelser med særtegnende Lader (ved Hjerneaffektioner, tidt i Forb. m. Aphasi, s. d.).
Amin, (Kem.) Anhydrid af Alkohol med Ammoniak.
a minori ad majus, l., fra det mindre til det større (slutte).
Amiral, s. Admiral.
amissibel, ny l. (l. amittere, miste), som kan mistes; fortabelig; Amission, Tab.
Amitié, s. u. Ami.
Ammann (istfr. Amtmann), (i Svejts) Amtmand, Dommer, Landfoged, Formand for Regeringen (nu sædv. kaldet Præsident).
amazzere, it. (mazza, Stridskølle), myrde, snigmyrde.
Ammeral, holl. (Emmeral), fordr. Admiral, Pøs til at hale Vand op med paa Skibe.
Ammiraglio (—aljo), it., = Admiral, s. d.
Ammo-chosi, Ammo-chosis el. Ammo-chose, gr. (ammos, Sand, chonnyein, dynge), (Læ.) et Sandbad, en syges Nedgravning i varmt Sand.
Ammon, hebr., den tilforladelige (Navn, under hvilket Jupiter (Zeus) dyrkedes i Libyen).
Ammoniak, gr., en af Kvælstof og Brint (Vandstof*) sammensat Luftart med stikkende Lugt; fortættes let til Vædske; forener sig med Syrer: Ammoniak-Vand el. Salmiakspiritus er en Opløsning af Ammoniak i Vand (bruges som oplivende Lugtemiddel); Ammonium, et, Forbindelse af Ammoniak og Brint; sammensat Radikal i Ammoniak-Saltene; Ammonium-Ilte kaldes Ammon.
Ammoniter, el. Ammons-Horn, forstenede Søsnegle el. Skibssnækker, Levninger af sepia-

agtige Dyr, som ligne snoede Bædderhorn. Ogsaa en semitisk Stamme (N. T. for Judæa), der jævnlig krigede med Israeliterne.
Am-munition, Fællesnavn for Projektil el. Skarp, Ladning (Krudt) og Tændmiddel, Tænd-ammunition; s. Munition.
A-mnesi, gr. (mnesis, mneme, Hukommelse), (Lk.) Hukommelses-Tab, Glemsomhed (særl. den ved Hypnose (s. d.) kunstig fremkaldte).
Amnesti, gr., Glemsel, Tilgivelse, Eftergivelse af Straf (is. for politiske Forseelser) (jvf. Abolition); Amnestik, den Kunst eller Evne at glemme; mods. Mnemonik; amnestere, benaade, sige fri for Straf.
Amni-colist, l., Flodbredboer.
Amnion, et, el. Amnios, en, gr. (amnos, Lam), (Anat.) Lammehinden, en Fosteret omgivende Hinde, der indeholder Amnions-Vædsken, liqvor amnii; Amnio-manti, Spaadom af Lammehinden; Amnitis, Betændelse af denne Hinde.
Amodiation, s. Admodiation.
Amok, malayisk, dræbe; at løbe (el. gaa) Amok, at gaa Berserkergang.
amollere, fr. (amollir), blødgøre.
Amon, Muth og Kunsu, ægypt., Thebens Trefoldighed.
amontal, fr., eg. paa denne Side Bjergene; opad; (Skibsspr.) østlig, fra Østen; amont et aval, (af l. ad montem et vallem, eg. til Bjerget og til Dalen), opad og nedad, mod Strømmen og med Strømmen.
Amontillado (—tiljado), en fin, tør, spansk Vin.
Amor, l., (Myt.) Elskovsgud; Kærlighed; Elskov; amor vincit omnia, Kærlighed overvinder alt; Amoretter el. Amoriner, pl., smaa Elskovsguder, Elskovsgenier = Eroter, s. d.; Amoroso, it., Elsker (is. paa Scenen), Elskovshelt; amoroso, amorevole, s. amabile; Amour (Amur), fr., Elskov, Kærlighed; Kærlighedshandel; Amour propre, Egenkærlighed; Amourette, lille Kærlighedsforstaaelse; amoureux (—rø), forelsket.
Amorce, fr. (beslægt. med morceau, Bid, Stykke; l. mordere, bide), en, Lokkemad, Agn; (Krspr.) Fængkrudt; Tændsats; ueg. Tillokkelse; amorcere, tillokke; (Krspr.) lægge Fængkrudt, sætte Fænghætte paa.
amorevole, amoroso, s. amabile og Amor.
A-morpha, gr. (morphe, Skikkelse), pl., uformelige, vanskabte Ting; Amorphi, Vanskabning, uregelmæssig Dannelse; Misdannelse; a-morph(isk), vanskabt, misdannet, formløs; ukrystallinsk; Amorphisme, Formløshed; visse uorganiske Legemers Mangel af Krystallisation.
a-mortere el. a-mortisere, fr., dæmpe; tilintetgøre, erklære for død og magtesløs, for ugyldig; tilbagebetale et Laan; Amortisation, ny l., Henlæggelse under den døde Haand (Manus mortua), el. en gejstlig Stiftelses Tilladelse til at gøre urørlige verdslige Ejendomme til Kirkegods; gradvis Tilbagebetaling af Laan i regelmæssige Afdrag; Nedskrivning, Afskrivning, f Eks. af Anlægskapital; Amortisations-Konto, Afskrivnings-K., Fornyelses-K.; Amortissement (—mang), fr., et, = Amortisation, ogs. Amortisations-Bevis; Erklæring for død og magtesløs (l. mors, Død).
Amos, s. Prophet.
a-motae res, l., pl., (Retsspr.) Ting, som ere bortførte, bragte til Side af nærbeslægtede; Amotion, Bortfjernelse; Bortskaffelse af Ejendele; Afsættelse fra Embede.
Amour, s. u. Amor.
a-movere, l., fjerne, afsætte, afskedige; bortskaffe, bringe til Side; amovibel, som kan afsættes, fjernes; Amovibilitet, den Egenskab at kunne afsættes (fra Embede), Afsættelighed.
ampæn, Forbrejelse af: en peine, s. Peine.
Ampel, l. (ampulla, Kar, Flaske), Blomstervase, Messeflaske, Salveflaske; Lampen paa Højalteret hos Katolikerne; Hængelampe, Hængekærte.
Ampelo-graphi, gr., Beskrivelse af Vinavl og Druesorter; Ampelurgi, Vinavl, Vintræets Dyrkning (ampelos, Vinstok).
ampel, s. ample.
Ampère, (Fys) Styrken af den Strøm, som en elektromotorisk Kraft af 1 Volt giver ved en Modstand af 1 Ohm, eller, efter den ohmske Lov, Ampère $= \frac{\text{Volt}}{\text{Ohm}}$ (disse elektriske Enheders Navne efter Fysikerne Ampère (fr., † 1836), Volta (it., † 1827) og Ohm (t., † 1854)).
amph-emerina febris, gr.-l., Hverdagsfeber.
amphi, gr. Præpos., hyppig i Sammensætninger: om, omkring, paa begge el. alle Sider. Jvf. amb.
Amphi-arthrosis, gr., en, (Anat.) Halvbevægelighed el. umærkelig bevægelig Ledemodsforbindelse imellem to Knokler.
Amphi-bie, en, el. Amphi-bium, gr. (bios, Liv), et, et Dyr, som kan leve baade i Vandet og paa Landet; Tvelivsdyr; Krybdyr, Reptilie (s. d. O.), Padde; Amphibiolith, forstenet Amfib. el. Del deraf; Amphibiolog, Amfibie-Beskriver; Amphibiologi, Lære om Amfibier; amphibisk, som er skikket til at leve i Vandet og paa Landet.
Amphi-blestro-ide, gr. (amphi-blestron, Garn; Net; eidos, Skikkelse), efter nogle: Nethinden (Retina); r. Glashinden (membrana hyaloides) i Øjet.
Amphi-bol, gr. (eg. tvetydig), Hornblende (et Silikat); Amphiboli og Amphibologi, Tvesind, Tvetydighed, dobbelt Mening; amphibolisk, tvetydig; Amphibolon, et, et tvetydigt Ord. Jvf. Dilogi og Ambiguitet. — Sophisma amphiboliæ, Fejl i en Slutning, naar et Hovedbegreb (Terminus, s. d.) i Slutningen er betegnet tvetydig.
Amphi-brachys el. Amphi-brach, gr., Versfod af tre Stavelser, hvoraf den første og sidste ere korte, den mellemste lang; ◡—◡, f. Eks. alene.
Amphi-branchia, gr. (branchos el. bronchos, Hæshed, Strube), pl., (Anat.) Luftrørets Omgivelser, Mandlerne o. s. v.
Amphi-deon, gr. (amphideein, ombinde), et, (Anat.) Modermund, Moderens Aabning.
Amphi-di-arthrosis, gr., (Anat.) dobbelt Ledføjning.
Amphi-dipl-opi, (gr.), Dobbeltsyn med begge Øjne; jvf. Diplopi.
Amphi-dromia, gr., pl., huslig Fest hos Græ-

kerne efter et Barns Fødsel: Navnefest (med Omløb om Arnestedet).
Amphi-guri, fr.-gr. (gr. gyros, Kreds; hvad der drejer sig i en Kreds?), meningsløs Snak, svulstigt Vaas; amphigurisk, urede, forvirret, højtravende.
amphi-karpisk, gr., som bærer Frugt (karpos) baade over og under Jorden.
Amphiktyoner, gr. (efter en Konges Navn), pl., Statsraad og højeste Domstol for det gamle Grækenland, sammensat af samtlige Staters deputerede; Amphiktyoni, et, Statsforbund, Forbundsstats-Forfatning.
amphi-kol el. -col, gr. (koilos, hul), dobbelthul, tvehvælvet, = biconcav.
Amphi-logi, gr., Tvistighed, Klammeri, Modsigelse.
Amphi-macer, gr. (makros, lang), Versfod af tre Stavelser, hvoraf den mellemste er kort: —◡—; f. Eks. Modersmaal; hedder ogsaa Creticus.
Amphi-metores, gr., pl., Sønner el. Døtre af to Mødre, men af samme Fader.
Amphion, (Myt) en af de ældste græske Tonekunstnere, som ved sin Lyres Trylletoner bevægede Stene og vilde Dyr.
Amphi-patores, gr., pl., Sønner el. Døtre to Fædre, men af samme Moder.
Amphi-pneuma, gr., et besværligt Aandedræt.
Amphi-poder, gr., pl., (Nath.) en især i de nordiske Have forekommende Afdeling af Ringkrebsenes Orden.
Amphi-prostylos, gr., Tempel med Søjler paa begge de korte, men ikke paa de lange Sider.
Amphis-baener, gr., (i begge Retninger gaaende, bainein, gaa); pl., Slanger, som skulle bevæge sig med samme Lethed forlængs og baglængs, hvorfor Oldtiden tilskrev dem to Hoveder, eet i hver Ende.
Amphi-scii, gr., pl., tveskyggede; Beboere af den hede Zone, hvilke ved Middag kaste Skyggen (skia) snart mod Syd, snart mod Nord.
Amphi-smile, gr., tveægget Kniv (smile), is. til anatomisk Brug.
Amphi-theater, gr., et, eg. en aflangrund, med trinvis opstigende Bænke forsynet Bygning til Skuespil; ogs. en trinvis opstigende Halvkreds for Tilskuerne ved Kamplege og andre Skuespil; amphitheatralsk, i Halvkreds trinvis opstigende.
Amphitrite, (gr. Myt.) Havets Gudinde og Poseidons Hustru (Nereuses Datter); Navn paa en Planetoide.
Amphitryo, (Myt.), Konge i Theben, gift med Alkmene. Med denne avlede Zeus, som besøgte A—s Hof, en Søn, Herakles. Deraf fik Navnet Amphitryo Betydning af en føjelig Vært, Hanrej.
Amphora, l. af gr. (amphoreus), pl. Amphorer, stor, tvehanket Krukke, is. Vinkrukke.
amphoter, gr. (amphoteros, begge), af et dobbelt Væsen, f. Eks. a. (el. indifferente) Stoffer, saadanne, der optræde dels som Baser, dels som Syrer; (Geogn.) a. Dannelser, der forudsætte neptuniske og vulkaniske Indvirkninger.
Amphotero-dipl-opi, gr., Dobbeltsyn med hvert Øje for sig; s. Dipl-opi.

ample (angpel), fr. (l. amplus), vid, rummelig, vidtløftig; udførlig, udstrakt; rigelig.
am-plectere, l., omfavne; gribe, antage.
Ampliation, l., Udvidelse; (Retsspr.) Opsættelse af en Sag (naar Prætor [Dommeren] sagdes: pronuntiare amplius el. ampliare, opsætte Sagen til en anden Tid); ogs. Afskrift el. Duplikat af et Dokument; Ampliativ, (Gram.) Udtryksform for en høj Grad af en Egenskab, sædv. ved et adverbielt Tillæg (meget, særdeles) til Positiv. i nogle Sprog ved Superlativformen, f. Eks. doctissimus, l., dottissimo, it., = meget lærd; amplissimus, l., højt æret, „velfornemme". I lat. Tiltale: Vir amplissime!
Ampli-fication, l., (Talek.) Udvikling, videre Udførelse af en Sætning; fig. Overdrivelse; amplificere, udvide, udføre vidtløftigere.
ampligere el. amblegere, forv. (s. employere), anbringe, anvende.
Amplitude (Angplitydе), fr., eg. Størrelse, Omfang; største Afvigelse fra Midtstillingen (ved Bølgebevægelser og Pendulsvingninger); (Astr.) Buevidde, en Bue af Horisonten ml. en Stjernes Opgangspunkt og det sande Østpunkt (opgaaende A., amplitudo ortiva), el. ml. Stjernens Nedgangspunkt og det sande Vestpunkt (nedgaaende A., a. oc-cidua).
Ampoulette (Angpulett'), fr. (l. ampulla, tvehanket Kar; Flaske), Brandrør; Halvtime-Glas, Sandur (paa Skibe og (tidligere) paa Prædikestole).
Ampulla, l. (enten af ambi og olla [besl. m. gr. aulos, hult Rør], Potte, el. Dimin. af l.-gr. amphora, tvehanket Krukke), Flaske, Kar; is. Karret med den hellige Salveolie i den katolske Kirke; Ampuller, pl., Blegner, Babler; Pralerier, Vindmagerier.
Am-putation, l. (af amb, rundtom, og putare, opr. rense, beskære), Afsætning, Borttagelse (af en Del af Legemet); amputere, afsætte, aftage en Legemsdel. Jvf. Exarticulation.
Amrita, sanskr., eg. udødelig, (ind. Myt.) en Udødeligheds-drik. Jvf. Ambrosia.
Amschir, tyrk., sjette Maaned af Tyrkernes Aar.
Amulet, l. (amuletum, af amoliri, bortfjerne, afvende, el. snarere ar. hamalet, Paahæng, Paabindsel, hamal, ophænge), Tryllebindsel el. andet, som man tiltror den Evne, naar man bærer det paa sig, at værne mod Troldom, Farer, Sygdomme o. s. v. Jvf. Talisman.
amusabel (amy—), fr. (af gl. fr. muser, være ledig; besl. m. t. Musse), som let kan mores, fornøjes, underholdes; amusant (amysang), morsom, underholdende; *Amusement (—mang), et, Morskab, Fornøjelse, Tidsfordriv, Forlystelse; amusere (amy—), more, fornøje, underholde; holde hen (ved Løfter); (Krspr.) holde Fjenden i Uro ved forstilte Bevægelser; Amusette (Amy—), Legetøj; (Krspr.) tidligere en enpundig Feltkanon.
A-musi, gr., Ukyndighed i Musik; Mangel paa Dannelse, Raahed; Amusos, en udannet o. s. v. (Mods. Eu-musie, s. d.).
Amussis, l., Retteснor, Lineal; ad amussim, s. d.
Amyantine, Tøj, vævet af Silkeaffald (brugt til Kardustøj i Artilleriet).

A-myeli, gr. (myelos, Marv), Svund af, Mangel paa Rygmarv.
Amygdalæ, gr. (amygdale, Mandel), pl., (Anat.) Mandlerne, en Samling Kirtler i Svælget, = Tonsiller (s. d.); Amygdalin, et, Bitterstoffet i Mandler; Amygdalitis, Betændelse af Amygdalæ; s. Angina tonsillaris.
A-mykos, gr. (mykos, Slim), Middel mod Hudirritation (Klø, Pletter o. desl.).
Amyl-alkohol, Bestanddel af Fuselolien.
A-mylon el. Amylum, gr., et, Stivelse (i Oldtiden beredt uden Malning; deraf Navnet, af myle, Mølle).
amyntisk, gr. (amynein, afværge), værnende, styrkende; Amynteria, pl., Værnemidler.
A-myo-st(h)eni, gr. (mys, Muskel; sthenos, Kraft), Muskelsvækkelse.
A-myxi, gr. (Lk.) Mangel paa Slim (mykos).
Amøbe, gr. (ameibein, skifte), Vekseldyr; amöboid, vekseldyrlignende; amöbæisk, afvekslende, f. Eks. i Sang.
amøn, l., behagelig, yndig; Amönitet, Behagelighed, Ynde, Yndighed.
an, t., paa; i mange danske Ord forekommende Forstavelse, der i ikke faa Tilfælde let kan afløses; f. Eks. Anfordring = Paakrav; angaaende = vedrørende; Ansøgning el. Andragende = Bønskrift, Bønskrivelse, Bønbrev; Anbefaling = Ros, Lovord.
an, gr. Part., s. a-.
an (debet an, an sandsk. t. = til), paa Regninger, skylder til, modsk. per; s. d.
ana, gr. Præpos., op ad, op paa, op om, hen over, hen igennem (om Rum og Tid), hyppig i Sammensætninger med Bibegrebet om en Fordeling, Gentagen, Tilbagetagen o. desl.; ana (paa Recepter: a. partes, aa), lige meget af to el. flere Bestanddele. Foran en Selvlyd bliver ana til an.
-ana, -iana, l., Titelendelser af Bøger, som indeholde mærkværdige Personers afbrudte Tanker, Indfald, el. Anekdoter om dem: (Linnéana, Kantiana, Holbergiana, Suhmiana).
Ana-baptisme, gr., Gendøbernes Lære; Anabaptist, Gendøber, Efterdøber, s. Mennonit og Baptist.
Ana-basis, gr., Opgang, Opstigen (modsk. Kata-basis, Nedstigen), Tilbagekomst; Felttog fra Kysten ind i det indre af et Land (særl. Kyros's, af Xenofon beskrevne Tog imod Artaxerxes II); (Lk.) Sygdommens Tiltagende; anabatisk Feber, en daglig tilbagevendende Feber, en Hverdags-Feber.
Anabaton, gr., i græske Kirker den ophøjede Plads foran Alteret.
Ana-bexis, gr. (bessein, hoste, bex, Hoste), Ophosten, Udhosten.
Ana-bolisme, gr., receptiv, fastholdende Grundegenskab (hos Kvinden): anabolsk, som har denne Egenskab. Jvf. Katabolisme.
Ana-brosis, gr. (bibroskein, æde), dyriske Deles Opløsning ved skarpe Vædsker.
Ana-choret, gr. (ana-chorein, vige, træde tilbage), Eneboer, Skovbroder, Eremit; anachoretisk, enlig, ensom.
Ana-chrempsis, gr. (chremptesthai, spytte, harke), Harken, Udspytten af Slim.
Ana-chronisme, gr. (chronos, Tid), Tidsregningsfejl, Tidsforveksling, naar en Tilbragelse sættes tidligere el. silbigere, end den er foregaaet (den første Fejl er den egentlige Anachronisme; den sidste hedder eg. Parachronisme); Misgreb i Henseende til Tidens Skik og Dragt, f. Eks. Jomfru Maria i Fiskebensskørter; anachronistisk, tidsstridig, som indeh. en Tidsforveksling el. Tidsregningsfejl.
Anadem, gr., et, Hovedbind, Hovedsmykke for Dronninger; jvf. Diadem.
Ana-diplasiasme el. Ana-diplosis, gr. (diploün, fordoble), (Talek.) Ordgentagelse: naar den følgende Sætning begynder, som den foregaaende endte; ogs. Krebsgentagelse, Gentagelse af et Ord i en Sætnings Begyndelse og Ende, = Kyklos (Cyclus) = Epanadiplosis; (Lk.) Fordobling af Feberanfald.
Ana-dosis, gr., (Lk.) Næringens Fordeling igennem hele Legemet; Fordøjelse.
Ana-dyomene, gr., (Myt.) den af Havet opstigende (Afrodites Tilnavn).
An-aërob, en, An-aërobium, et, gr. (s. Aerob), org. Væsen (særl. en Bakterieform), som til sin Udvikling ikke behøver fri Ilt, men tager Ilten ved Sønderdeling af sine Omgivelser; anaërob, anaërobisk, som har denne Egenskab.
Ana-for, s. Ana-phor.
Ana-glyph el. Ana-glypt, gr. (glyphein, udhule, indgrave), Billedværk af halvophøjet Arbejde, Basrelief (s. u. Relief); Anaglyptik, den Kunst at forfærdige drevet Arbejde; ogs. Billedhuggerkunst.
Ana-gnosmata, gr., pl., Stykker til Forelæsning; Ana-gnost(es), Forelæser ved Bordet (efter Oldtids Skik); Anagnostiker, dramatisk Forfatter, der bestemmer sine Værker ikke til scenisk Opførelse, men kun til Oplæsning.
An-agoge, gr., Opstigen, Tilbagekommen; Sjælens Opløftelse til noget højere, aandigt (is. ved den mystiske el. allegoriske Bibelfortolkn.); (Lk.) Blodhoste, Blodbrækning. Anagogi, (Teol.) jordiske Tings og sanselige Begrebers Forklaring i en højere, aandigere Forstand, is. en saadan Bibelfortolkning; Aandsopløftelse fra det jordiske og synlige til det overjordiske og usynlige, til Himlen, til Gud; hemmelig, mystisk Forstand el. Betydning; Begejstring, Henrykkelse; anagogisk, ordret: opadførende, opløftende; fra den bogstavelige Mening henførende til en højere, mere aandig Betydning, is. om Bibelfortolkning; sjælsopløftende; af skjult, hemmelig Betydning.
Ana-gram, gr., et, Læsning af Ord i Bogstavernes omvendte Orden enten med samme Mening (Anna, leo vel), el. med forsk. Mening (Roma—Amor); jvf. Palindrom); Bogstavflytning i eet el. flere Ord, saa at en anden Mening kommer ud deraf (f. Eks. naar man i „Revolution française" til een Tid fandt: „Veto, un Corse la finira", til en anden: „La France veut son roi"); Ordspil; ogs. = Monogram, s. d.); anagrammatisere, danne nye Ord ved Bogstavflytning; anagrammatisk, som indeholder en Bogstavflytning el. er blevet til ved den; Anagrammatist, Anagram-Forfærdiger.
Ana-graph, gr., Instrument, som (til Aftrykning) skriver omvendt; Anagraphe, Fortegnelse, Indholdsliste; Recept.

Ana-kalypteria, gr. (anakalyptein, afsløre), pl., Gaver til Bruden paa Afsløringsfesten (da Bruden viste sig for Brudgommen uden det jomfruelige Slør); opr. selve Festen.
Ana-kampterier, gr. (kamptein, bøje, vende om, tage ind; være krum); pl., Herberger for fattige, forfulgte 2c. i Nærheden af Kirkerne; Ana-kamptik, Læren om Lyd- og Lysstraalernes Tilbagekastning, altsaa tillige Læren om Genlyd og Genstraaling; anakamptisk, tilbagebøjende; tilbagebøjet; tilbagefaldende, tilbagestraalende; s. ogs. Katoptrik.
Ana-katharsis, gr., (Læ.) Rensning opad, ved Brækning, ved Salivering; anakathartiske Midler, Brækmidler; jvf. Katharsis.
Ana-kephalæose, gr. (kephale, Hoved, Hovedsag), en, = Recapitulation og Résumé, s. d. L.
Ana-klase, Ana-klasis, gr. (klaein, bryde, brække), Straalebrydning; (Læ.) et Leds Bøjning udad; ogs. hurtig Gentagelse af et Ord, dog i en anden Mening; Anaklastik = Dioptrik, s. d.; anaklastiske Linier, de ved Straalebrydning bevirkede tilsyneladende Bøjninger af Legemer (s. Eks. af en Stok i Vandet).
Ana-kleterier, gr. (anakalein, udraabe), pl., Udnævningsfester, is. Kroningsfester.
Ana-klinterion, gr. (klinein, læne), Hvilebænk, Lænestol; Ana-klisis, Tilbagelænen.
Ana-koinosis, gr., fælles Overvejelse, Raadslaaen, Aftalen.
Ana-kollema, gr. (ana-kollan, tillime), et, (Læ.) Klæbemiddel ved Saar.
An-akolut(h) el. An-akolut(h)i, gr. (akoluthein, følge), Mangel paa rigtig Følge og Sammenhæng i en Sætnings el. Periodes Bygning (Konstruktion), følgevrang Sætningsløbe, Udfald af Konstruktionen, s. Eks. Forsætning uden Eftersætning; anakolut(h)isk, følgestridig, følgevrang; Anakolut(h)on, et, noget usammenhængende; Mangel af Eftersætning.
Ana-konchylisme, gr., (Læ.) Gurglen.
anakreontiske Sange el. Digte, Sange om Vin og Kærlighed (efter den græske Digter Anakreon, 6te Aarhundrede f. Kr.).
Ana-krise, Anakrisis, gr., foreløbig Undersøgelse af en Stridssag.
Ana-kronisme, s. Ana-chronisme.
Ana-krusis, gr. (ana-kruein, støde tilbage, sloa op), Opholden, Tilbagestøden; Optakt, s. Arsis.
Ana-ktesis. gr. (ana-ktasthai, genvinde sig selv; igen komme til Kræfter), Helbredelse, Bedring.
Ana-kykleont, gr. (ana-kyklein, dreje rundt), Kvaksalver.
anal, l., hørende til Anus (s. d.); Anal-Finne, Gatfinne.
An-aldi, gr. (aldainein, lade vokse), (Læ.) Standsning i Væksten.
Ana-lekter, gr. (ana-legein, opsamle), pl., el. l. Ana-lecta, Samlinger el. Uddrag af læste Skrifter, udvalgte Stykker; analektisk, udsøgt, udvalgt.
Ana-lemma, gr., et, Tegnviser (paa en Solskive), Dyrekreds paa Solure; et Slags Astrolabium; analemmatisk, som hører til Dyrekredsen.
Ana-lepse el. Ana-lepsis, gr. (lambanein, tage), (Læ.) Bedring; analeptisk, styrkende, kvægende; Analeptika, pl., Styrknings-, Forfriskningsmidler.
An-algesi, gr. (algos, Smerte), Smertefrihed, Følesløshed mod smertelige Indtryk.
An-allantoïdea, gr., pl., Hvirveldyr uden Allantois (s. d.): Fisk og Amfibier.
ana-lōg el. ana-logisk, gr. (logos, Fornuft, Forhold o. desl.), ligeformig, lignende, overensstemmende med, passende til, svarende til, staaende i samme eller lignende Forhold, i Lighed med; Analogi, Analogia, Lighed, Ligeformighed, Overensstemmelse, Lighedsregel, Enshed i Forhold; Tros-A. (A. fidei), Overensstemmelse af de kristelige Troslærdomme, og en Læres Overensstemmelse med den hellige Skrift; den Grundsætning i den protestantiske Teologi, at den hellige Skrift skal fortolke sig selv, saa at ubestemte el. utydelige Steder i den maa forklares ved tilsvarende bestemte og tydelige; Rets-A. (A. juris), Overensstemmelse af og med Retsgrundsætningerne; (Gram.) Sproglighed, Overensstemmelse i Lovene for Ordbøjning, Orddannelse, Ordforbindelse; analogisere, sammenligne; Analogisme, Slutning fra en Tings Overensstemmelse med en anden i een el. nogle Egenskaber til en lignende Overensstemmelse i andre, el. Bevis (ofte falskt) støttet paa en Tings Lighed med en anden (f. Eks., at Kviksølv ved en vis Kuldegrad vil fryse, fordi Vand og andre Vædsker fryse); Analogon, et, noget lignende, f. Eks. A. rationis, hos Dyrene en vis Lighed med den menneskelige Fornuft; s. exspectatio casuum similium; Analogist, urigtig for Aneklogist, s. d. O.
Ana-logium, gr., et, Læsepult i de gr. Kirker.
An-alpha-betes, —tos, gr., en, som hverken kan læse el. skrive; = Il-literatus; analphabetisk, som ikke hører til det alm. Alfabet.
Ana-lyse, Analysis, gr. (lyein, opløse), Opløsning, Adskillelse, Sønderlemmelse (modst. Synthesis); (Kem.) Tilbageførelse til Grundbestanddelene; Læren om et Stofs kem. Sammensætning; (Filos.) Opløsning, Udsættelse fra hinanden, Begrebsudvikling, Forklaring, Tilbagegaaen fra det mere sammensatte til det enkelte, fra Virkningerne til Aarsagerne, fra det givne betingede til de Principer, hvoraf det afhænger; kritisk Fremstilling og Udvikling af et Arbejdes, et Skrifts, Indhold el. Værk; (Gram.) Udskillen af et Sprogstofs Bestanddele; (Mat.) Opløsning, ved en regelmæssig Fremgangsmaade, af Regningsopgaver, hvis Løsningsmaade ej umiddelbart er given; Analysis finitorum, l., Opløsning af det endelige; = algebraisk A. (Algebra og Funktionslære); A. infinitorum, Opløsning af det uendelige; = den højere A. (Differential-, Integral- og Variations-Regning); den ubestemte A. el. Analytik = Læren om de ubestemte Ligninger, ogs. kaldet Analysis Diophantea, den diophantiske A. efter Grundlæggeren, den alexandrinske Matematiker Diophantos (2det el. 4de Aarh. e. Kr.); analysere, opløse, sønderlemme, forklare, o. s. v.; analytisk, opløsende, udviklende o. s. v., modst. synthetisk, f. Eks. a. Metode, den Læremaade, hvorved man fra de Sætninger, der skulle be-

vises, gaar tilbage til Grundene, = den regresſive Metode (regrediens a principiatis ad principia), modſ. den synthetiske M., el. den progresſive (progrediens a principiis ad principiata); analytiske Domme = ſaadanne, i hvilke Prædikatet er indbyſende af Subjektsbegrebet ſelv (modſ. synthetiske Domme); analytiske Sprog, ſ. u. synthetiske S.; Analytik, Forſtandsvirkningernes Opløsnings- el. Udviklings-Lære, den elementære Del af Logikken; opr. (hos Ariſtoteles) Læren om Videnſkabens Metode; Analytiker og Analyst, en, ſom er kyndig i denne Lære (ſærl. for Matematikkens Vedkommende).

An-amartesi, gr. (hamartia, Synd), Syndfrihed, Brødefrihed, Uſkyld.

Ana-mnese, gr., Erindring, Hukommelſe; ſærl. efter Platons Anſkuelſe, Menneſkets Erindring om dets førtimelige (præexistentielle, ſ. d.) Tilſtand; (Lk.) Kundſkab om en ſyges tidligere Tilſtand, tilvejebragt iſær ved hans egen Meddelelſe om hans Sygdoms Hiſtorie; (Talek.) pludſelig Overgang i Talen til hvad man tilſyneladende havde glemt; Anamnestik, Hukommelſes-Kunſt (jvſ. Mnemotechnik); anamnestisk, dertil hørende; a—ske Midler, Huſkemidler; a—ske Tegn, tilbagepegende, tilbagevisende Tegn.

Ana-morphose, gr. (morphe, Skikkelſe), Forvandling, Omdannelſe; Vrangbillede; katoptriſke A—r, Tegninger, ſom ſe vanſkabte ud, men i et cylindriſk el. koniſk Spejl viſe ſig rigtigt proportionerede; anamorphisk, anamorphotisk, vrang, vrænget, vanſkabt.

An-andri, gr., den Tilſtand at være uden Mand (aner); Umandighed, Fejghed; anandrisk, ſom er uden Mand; (Bot.) uden mandlige Befrugtningsdele.

Ana-neosis, gr., Fornyelſe, opfriſket Minde.

Ananke, gr., Nødvendighed, ogſ. N.s Gudinde.

an-ant-agonistos, gr. (anta, imod, lige over for; agon, Kamp); uden Modſtander, uden Modſtand.

An-ant-apo-doton, gr. (Apo-dosis, Efterſætning, ſ. d. O.), et, Ordforbindelſe, hvor Efterſætningen, Slutningen fattes; jvſ. Anakoluth.

an-anthisk, gr. (anthos, Blomſt), (Bot.) ſom er uden Blomſt, blomſterløs.

Ana-peti, gr. (anapetes, udvidet), (Lk.) Karrenes Udvidning.

Ana-phalantiasis, gr. (phalanthos, ſkaldet), (Lk.) Øjenbrynenes Udfalden.

Ana-pher, Ana-phora, gr. (ana-pherein, føre tilbage), (Talek.) For-Gentagelſe, Gentagelſe, naar flere efter hinanden følgende enkelte Sætninger i en Tale begynde med ſamme Ord, jvſ. Epiphora; (Lk.) Dannelſe af nyt Kød i et Saar; (Aſtron.) Himmeltegnenes Opſtigen. Jvſ. Epanaphor.

An-aphi, gr. (haphe, Følelſe), legemlig Følesløshed.

Ana-phlasme, gr. (ana-phlan, pirre ved Gnidning), ſ. Onani.

Ana-phonesis, gr. (Lk.) Skrigekur, Lungernes Styrkning ved Skrig, Sang ꝛc.

Ana-phorisme, gr., (Lk.) Blodhoſte; Anaphoricus, Blodſpytter.

An-aphrodisi, gr. (Aphrodite, ſ. d.), Mangel paa Kønsdrift, Avlingsudygtighed; anaphroditisk, udygtig til Avling; Anaphrodit, en, ſom er udygtig til Avling.

Ana-plasis, Ana-plastik, gr. (plassein, danne), (Kir.) Sammenſætning og Helen af brækkede Ben.

Ana-plerosis, gr. (pleroun, fylde), (Kir.) Udfyldning, Erſtatning af tabte el. beſkadigede Legemsdele; anaplerotisk, udfyldende, erſtattende.

Ana-pneusis og Ana-pnoe, gr. (ana-pnein, udaande dybt), dybt Aandedræt; anapnoïske Midler, M., ſom lette Aandedrættet.

Ana-pros-elyt, gr. (ſ. Proselyt), en, der vender tilbage til den Kirke, han havde forſaget, en genomvendt, genvunden.

Ana-psyxis, gr., (Lk.) Afkøling, Forfriſkning (Legemets).

Ana-ptysis, gr. (ana-ptyein, udſpytte), (Lk.) Ophoſten, Harken.

Ana-ptyxis, gr. (ptyssein, folde, lægge ſammen), = Svarabhakti, ſ. d.

Ana-pæst, gr. (ana-paiein, ſlaa tilbage), omvendt Daktyl; „Løbefod"; en Versfod af to korte og een lang Stavelſe; ⏑⏑—; ſ. Eks. analog, Maleri, Anapæst.

An-archi, gr. (arche, Herredømme), et, Lovløshed, Tøjlesløshed, Tilſtand (en Stats) uden Love og Overhoved, el., hvor disſe ej formaa at hævde deres Anſeelſe: Lovløſe, Voldsvælde; anarchisk, lovløs, herreløs; Anarchisme, Forkærlighed for og Stræben efter en ſaadan Tilſtand; Anarchist, Ven el. Tilhænger af Lovløshed, Fredsforſtyrrer, Oprører.

An-aristesis, gr., det, ikke at ſpiſe Frokoſt (ariston), at blive faſtende.

Anarki, Anarkisme, o. ſ. v., ſ. Anarch-.

An-armonia, gr., Mislyd, jvſ. Disharmoni.

Anar-rhe og Anar-rhopi, gr. (anar-rhein og anar-rhepein, ſtige i Vejret), Vædſkernes, iſ. Blodets Opſtigen til de øvre Dele.

An-arthri, gr., Mangel paa Evne til at frembringe artikulerede Lyde; Anarthros, eg. uden Led, uartikuleret, kraftløs.

Ana-sarka, gr., eg. (hydrops) ana sarca (sarx, Kød, Legeme), Vatterſot over hele Legemet; Hud-Vatterſot.

Ana-spadi, gr. (ana-span, trække op), Urinrørets Aabning paa Lemmets øvre Del; Anaspadiæus, Mand med denne Legemsfejl.

Ana-spasis el. Ana-spasmi, gr., Mavens Sammentrækning, Mavekrampe.

ana-staltisk, gr. (ana-stellein, tilbagedrive), tiltrækkende; tørrende; ogſ. tilbagedrivende, ſammentrækkende, blodſtillende.

Ana-stasis el. Ana-stase, gr (ana-stenai, ſtaa op), Opſtandelſe fra Døden, fra Sottefengen, Helbredelſe; ſ. Re-convalescents; Anastatica, Opſtandelſesblomſt = Jericho-Roſe (ſ. d.); anastatisk, aflevende; anastatisk Tryk, en kemiſk Maade, hvorpaa man kan mangfoldiggøre Skrifter, Kobberſtik m. m.

Ana-stomosis, gr. (stoma, Mund), (Lk.) Forbindelſe ved mellemløbende Grene af Blodkar el. Nerver; anastomosere, ſtøde ſammen med Mundingerne; anastomotiske Midler, M., ſom tjene til at aabne tilſtoppede Mundinger el. Porer.

Ana-strophe, gr. (strephein, vende), (Talek.) omvendt, uſædvanlig Ordfølge; Ordomſtilling; (Lk.) Moderens el. Urinblærens Krængning.

Ana-støchiosis, gr. (stoicheion, Grundbestanddel, Element), Legemers kemiske Opløsning.
Ana-tasis, gr., Udstrækken = Extension, s. d.
Ana-thema, gr. (ana-tithenai, opstille), Opstilling, is. af en Tempelgave; Tempelgaven selv; Anathema el. Anathēm, et, Udstilling til offentlig Skændsel, Band, Bandsættelse, Udstødelse af Kirkens Samfund; Anathema esto! han være forbandet! anathematisere, forbande, bandlyse, bandsætte, sætte i Kirkeband; Anathematisme, Bandstraalen.
Ana-threpsis, gr. (trephein, føde, ernære), (Læ.) Genernærelse, Bedring, Helbredelse.
Ana-thymiase, el. A—sis, gr. (thymian, røge, dampe), (Læ.) Uddunstning; Opstøden, Røgning; anathymisk, uddunstende, kvalmende.
anatica proportio, ny l., lige Forhold mellem Lægemidler, i Antal, Vægt el. Maal.
Anat-ider, pl., l. (anas, And), andeagtige Fugle.
Ana-tokisme, gr. (tokos, Rente), Renteaager, naar der tages Renter af Renter; anatokistisk, renteforrentende, aageragtig.
ana-tolisk, gr., østlig, liggende mod Østen (anatole [Solens] Opgang, Øst); hørende til Anatolien, d. e. Lilleasien.
Ana-tōm, Anatomiker el. Ana-tomist, gr. (temnein, skære), en, som forstaar og udøver Sønderlemmelseskunsten; anatomere, sønderskære, sønderlemme; undersøge; Anatomi, den Kunst at sønderlemme (is. menneskelige) Legemer; Læren om Organismernes Bygning; speciel A. omhandler det normale Legemes Systemer og Organer (Dele af den: Osteologi, Syndesmologi, Myologi, Angiologi, Neurologi, Splanchnologi, s. disse); Anatomia comparativa, l., den sammenlignende Sønderlemmelseskunst: anatomisk, som henhører til, bruges til el. handler om denne Kunst; Anatomi-Kammer, Sted, hvor anatomiske Præparater opbevares; anatomisk Teater, en Læreanstalt for vordende Anatomer.
Ana-topisme, gr., Forveksling af Sted (topos) el. Rum.
Ana-trese, gr., = Trepanation, s. d.; (anatrān, gennembore).
Ana-tripsis, gr. (tribein, gnide), (Læ.) Lemmernes Gnidning; Knusning; Anatripsologi, Læren om Lægemidlers Indgnidning; Anatriptika el. anatriptiske Midler, pl., Indgnidningsmidler.
Ana-trope. gr. (trepein, vende om), (Talek.) Gendrivelse ved simpel Benægten; (Læ.) Mavens Krængning, stærk Brækning.
An-audi, gr. (aude, Stemme, Sprog), Mangel af Stemme paa Grund af Hæshed.
anbelange, t., vedrøre, vedkomme.
anceps, l. (amb, til begge Sider; caput, Hoved), dobbelt; tvetydig; anceps syl-laba, (i Verslæren) en, i Henseende til Tidsmaalet ubestemt, ligegyldig Stavelse (betegnet ⏒).
Anche (Angsj'), fr., Mundstykke paa Blæseinstrumenter.
Anchil-ops, gr., = Aegilops, s. d.
anch' (ank) io son' pittore, it., ogsaa jeg er Maler, (et Correggio tillagt Udraab, da han saa Rafaels „Hellige Cecilia"); ogsaa jeg forstaar mig paa Kunsten.
Anchone, gr. (anchein, tilsnøre), (Læ.) Halsens Sammensnærpning, is. ved Krampe.
Anchovis, s. Anschovis.
Anchusa, gr., Oksetunge, en Prydvækst; Anchusin, ny l., et, Anchusa- el. Alkanna-Rødt, det røde Farvestof af Anchusa tinctoria, = Alkannin, s. d.
Anchyle, Ancyle, m. m. s. Ankyl—,
Ancienneté, fr., el. Anciennetēt, fr.-d., Embedsalder, Tjenestealder, Aldersfølge, Aldersret; den Rettighed, der tilkommer en Embedsmand som Følge af hans Ansættelsestid; Anciens (Ansjeng), pl., de gamle; Ældste, Kirkeforstandere hos de franske reformerte; ancien régime, gammeldags Regeringsform (før Revol. af 1789); (m. l. antianus, af ante, sp. anciano).
Ancile, l. (maaske af gr. ankylos, krum), et, det lille, aflangrunde, himmelfaldne Skjold, som opbevaredes af Salii, s. d.
Ancilla, l., Tærne.
ancora, it., (Mus.) engang til! gentages; jvf. encore, fr.
Ancrage (Angkrasj'), fr., (Skibsspr.) Ankergrund; droit d'a. (droa—), Skibsafgift.
Andabata, l., hos Romerne en Gladiator, der fægtede med tildækkede Øjne; deraf: Andabatarum more, ɔ: i Blinde.
Andamento, it. (andare, gaa), Gang; (Mus.) den korte Strofe i en Fuga (den saakaldte Mellemharmoni), som leder til Genoptagelsen af Temaet; andantamente, uafbrudt; andante, (Mus.) eg. gaaende, skridende; hverken hurtigt el. langsomt; en Andante, et Tonestykke i denne Taktgang; andantino, noget hurtigere end andante.
anderswo engagiert (—angasjirt), t.-fr., optagen i anden Retning, paa anden Maade.
Andouillettes (Angdulj—), pl., fr., Kalvekødspølser.
Andr-agathi, gr. (aner, Mand; agathos, god), Dyd, Tapperhed.
Andrapodisis, Andrapodismos, gr. (andrapodon, Slave), Menneskeran.
Andreas-Kors, et Kors i Form af et X (efter Apostelen Andreas, der paa et saadant Kors skal have lidt Martyrdøden).
—andri, gr., hyppig forekommende Ordendelse, betegnende det Manden (aner) vedkommende.
Andrienne, fr. (forv. Adriane, Adriene), Slæbekjole for Kvinder (efter en parisisk. vid, løst hængende Kjole som Teaterdragt i et Skuespil af Baron: „Andrienne" fra Beg. af 18. Aarh.).
Andro-geni og —goni, gr. Menneskets, is. Mandens, Skabelse; Androgenesis, i Algologien (s. d.) den hanlige Kønscelles Overgang til et nyt Individ uden forudg. Befrugtning.
Andro-gyn, gr. (gyne, Kvinde), Tvetulle, jvf. Gynanthrop; androgyn, tvekønnet; Androgyni, Androgynisme, Tvekønnethed; s. Hermaphrodit.
Andro-ide, gr., en Figur i menneskelig Skikkelse, der bevæges ved en Mekanisme. Jvf. Automat; androidisk, mandlignende.
Andro-kephalo-id, gr., en et Menneskehoved lignende Sten.
Andro-ktasi, gr. (kteinein, dræbe), Manddrab.

Andro-lepsi, gr. (lambanein, tage), Menneskerov; Gidselstagen; ogs. Tragten efter ansete Personers Benstab; Persons-Anseelse, Menneskehensyn, Menneskefrygt; Androlith, gr., en menneskelignende Forstening.
Andro-mani, gr., Mandsyge; jvf. Nymphomani.
Andromeda, (Myt.) Perseus's Hustru; (Astron.) et nordligt Stjernebillede, dannet af 3 klare, næsten i een Linie liggende, Stjerner af anden Størrelse; (Bot.) Slægt af Lyngfamilien; A.-toxin, Gift, der findes i flere Arter af A.
Andronitis (el. Andrōn), gr., Mandsstue; jvf. Gynæceum.
andro-petalisk, gr. (aner, Mand, og petalon, Blad), som har bladlignende Støvdragere.
Andro-phāg, gr., Menneskeæder; Androphobi, gr., Sky for Mandfolk; androphōb, mandsky.
Andro-tōm, gr. (temnein, skære), Menneskesønderlemmer; Androtomi, Menneskesønderlemmelse, det menneskelige Legemes Anatomi.
[Andvare, eg. den, der varer sig mod nogen; en Dværg, der i Gedbeham færdedes i Andvarefossen, fangedes af Loke og maatte løskøbe sig med en Guldring, hvortil han knyttede Forbandelse].
a-néantere (aneang—), fr. (fr. néant, it. niente, af l. ne ens, ikke værende = intet), tilintetgøre, ødelægge; Anéantissement (—mang), et, Tilintetgørelse.
An-egertik, gr. (egeirein, vække), Kunsten at genoplive skindøde.
An-eilema, et, og An-eilesis, gr. (eilein, vikle, snøre sammen), en, Vindenes Tilbageholdelse i Tarmene.
An-ek-dota, gr. (ek, ud; didonai, give), pl. af an-ek-doton, = In-edita, l., (s. d.), ikke før, el. nu for første Gang udgivne Skrifter; Anekdote (eg. ikke før udgivet) kort Fortælling, interessant, særtegnende Tildragelse, mærkværdig Hændelse &c.; Anekdoto-phāg, Anekdotjæger; Anecdotier (—ie), gr.-fr., en, som samler el. fortæller Anekdoter.
An-ek-logist, gr. (logos, blandt andre Bet. ogs. Regning, Regnskab), en, som er fri for at aflægge Regnskab.
an-elektrisk, uelektrisk, ældre Navn for elektriske Ledere.
Anemo-baro-meter, gr., et, Vindmaaler, Redskab til at maale Vindens Styrke; Anemobāt, (bainein, gaa), Luftvandrer, Linedanser; s. Aëro-bat; Anemochord, Vind-Strengeleg (forsk. fra Wolsharpen); Anemograph, selvskrivende Redskab til Maaling af Vindens Styrke og Retning; Anemographi, Vindbeskrivelse; Anemologi, Lære om Vinden; Anemometer, et, Vindmaaler; Anemometri, den Kunst at maale Vindens Styrke; Anemometro-grāph, et Instrument, som selv optegner Vindens Forandringer; Anemone, (Bot.) en til Ranunkelfamilien hørende Skovblomst, der har Navn af sit tidlige Udspring, naar Vinden (anemos) blæser; Simmer, Blaaveis*, Hvidveis*; Anemonin el. Anemonium, et af Anemonen uddraget giftigt Stof; Anemopathi, (Lk.) Luftkur med Indaanding af renset Luft; anemophil, vindelskende (om Planter, som befrugtes ved Blæst); Anemoskōp, Vindviser, Vejrhane; Anemotheka, Vindladen ved et Orgelværk.
an-energisk, gr., uvirksom, kraftløs; Anenergi og Anenergesi, Uvirksomhed, Kraftløshed (ergon, Gerning).
An-en-kephali, gr., Hjerneløshed; s. Enkephalozoon.
an-enterisk, gr., uden Indvolde (entera).
An-epi, gr. (epos, Ord), Stumhed, Maalløshed.
An-epi-grapha, gr., pl., Skrifter uden Titel, uden Overskrift; anepigraphisk, titelløs, som ingen Overskrift el. Indskrift har.
An-epi-thymi, gr., Mangel paa Attraa og Affekt, Ligegyldighed.
An-ep-onym, gr., uden Tilnavn (ep-onymos, med Tilnavn).
Aner, t. (Ahnherr, Stamfader, gl. t. ana, Bedstemoder, ano, Bedstefader), pl., Forfædre, især adelige Forfædre, opstigende Slægt af Adel paa fædrene og mødrene Side; Ætmænd.
-aner og -ianer, en, pl. -anere, -ianere, Beboerne af et Land, en Stad: Afrikaner, Thebaner o. s. v.; Tilhænger af en berømt Mand el. af hans Lære og System: Lutheraner, Kantianer, Grundtvigianer, Kierkegaardianer o. s. v.
An-erethisi, gr. (erethizein, ophidse, tirre, eris, Strid), sammens. med ana) Opvækkelse, Pirring, Pirring ved Lægemidler; (sammens. med a[an] privativum) Mangel af Pirrelighed.
Anerie, fr. (fr. âne, af l. asinus, Æsel), et, Æselsstreg, Æselsdumhed.
A-nero-id-baro-meter, gr., et, Lufttrykmaaler uden Anvendelse af Vædske (neros, vaad).
A-nervi, gr.-l., = Aneuri, s. d.
a ne-scire ad non esse, l. (neml. slutte), (Log.) (fejlagtig) slutte, at en Ting ikke er til, fordi man ikke kender noget til den.
An-esi, gr. (an-ienai, slappe, give efter), Slappelse, Sygdommens Tilbagevigen; Anetika, pl., smertestillende Midler; an-etisk, smertestillende; An-etus, intermitterende (s. d.) Feber.
A-neuri, gr. (neuron, Sene), Senelammelse.
An-eurysma (—ev—) (urigt. an-eurisma), gr. (an-evrynein, udvide, af evrys, bred, vid), et, Pulsaaresvulst el. Aareknude; d. s. s. Arteriektasis, s. d.
an evil chance seldom comes alone, eng., een Ulykke kommer sjældent ene.
Anfordring, t., Krav, Paakrav; paa Anfordring, (Kbsp.) straks; rentebærende Penge indsatte „paa Anfordring“, = saa at de til enhver Tid kunne udtages.
an-fractuōs, l. (frangere, bryde, bøje), bugtet; vidtløftig; Anfractuositēt, Bugtethed; Vidtløftighed; (Lk.) Forhøjning, Udvækst paa et Ben.
Angarier, rigt. Angarier, gr. (oprind. pers., af Angar, Postrytter), pl., Lenstjeneste, Hoveri; (i Søvæsenet) Tjenester, som Privatskippere maa yde Staten paa Regeringens Befaling; Angariatiōn, Beslag, som lægges paa private Skibe til ommeldte Brug.
Angas el. Vedangas, pl., en Del af Hinduernes hellige Skrifter (Sastras).
Angekok, Troldmand, Spaamand og Præst hos de hedenske Grønlændere.
an-gelegen, t. magtpaaliggende.
Angelika, l. (Bot.) Engelrod, Kvanrod*;

Angelus, gr.-l., Engel; (rom. K.) en Bøn, som begynder med dette Ord; Tegn med Klokkeringen til denne Bøn; A. tutelaris, Værneengel; Angelo-latri, gr., Englenes Tilbedelse; Angelologi, gr., Lære om Englene; Angelophani, gr., Englenes Aabenbarelse; angelica salutatio, l., Engels-Hilsenen, if. „Ave, Maria!"

[**Angerbod**(e), oldn. (Ángrboða), s. u. Loke].

Angi-ek-tasi, gr. (angos, Kar; ek-teinein, udspænde), (Læ.) unaturlig Udvidelse af Karrene i Legemet; Angiemphraxis (emphrassein, stoppe), Forstoppelse af Legemets Kar.

Angina, l. (angere, tilsnøre), Halsbetændelse; A. pectoris = Stenokardi; s. d.; A. tonsillaris, Betændelse af Mandlerne, = Amygdalitis; A. maligna, ondartet, smitsom Halssyge (Diphtheritis i Svælget); A. polyposa, Strubehoste.

Angio-graphi, gr., Beskrivelse over, Angiologi, Lære om Vaser, Urner og Kar (angeion); ogs. (Læ.) om Hjertets, Blod- og Lymfe-Karrenes Bygning; Angiohydrographi, Beskrivelse over, Angiohydrologi, Læren om Sugeaarerne; Angiohydrotomi, Sugeaarernes Sønderlemmelse; Angioïtis, Betændelse i Karrene; Angioleucitis, Lymfekarbetændelse, = Lymphangitis; Angiom, Karsvulst, Svulst, der er rig paa Blodkar; Angioneurose, Sygdom i de Nerver, der betinge Blodkarrenes Vidde; Angio-pathi, Sygdom i Karsystemet; Angior-rhagi, Sprængning af Kar; angio-spermatiske Planter, Angiospermer, pl., Planter, hvis Frø ligger i en fra Bægeret afsondret Kapsel, dækfrøede Planter (modſ. nøgenfrøede); Angio-stenotika, pl., Midler, som sammentrække Karrene og standse Blødningen; Angi-ostosis, Karrenes Forhærdelse til Benmasse; Angio-symphysis, Kars Sammengroen; Angiotomi, Karrenes Sønderlemmelse; Angitis = Angioïtis.

Anglaise (Anglæs'), fr., engelsk Dans; à l'anglaise, paa Engelsk; efter engelsk Stil.

Angle (Angl), fr. (l. angulus, Vinkel; a. rentrant (rangtrang) i Fæstningsværker: den tilbage-, indad-gaaende Vinkel; a. saillant (sajang), den udad-, frem-springende Vinkel (= a. sortant = a. vif).

Angleterre, fr., England.

anglicansk, engelsk; den anglicanske Kirke, den engelske Kirke, den i England herskende biskoppelige (episkopale) Kirke el. Kirkeforfatning (grundlagt, da Henrik VIII 1534 løsrev den engelske Kirke fra Roms Overhøjhed); Anglicisme, engelsk Sprogegenhed, Sprogsærhed; især for saa vidt engelske Ord og Vendinger indblandes i andre Sprog; anglisere (hyppig: englisere), paavirke i engelsk Retning; hugge Halen af en Hest og tvinge den opskaarne Stump til at krumme sig opad.

Anglo-Americanere, pl., de af de nordamerikanske Provinsers Indbyggere, som ere af engelsk Herkomst; if. Beboere af de engelske Besiddelser i N. A.

Anglo-kat(h)olicisme, den Retning indenfor den anglikanske Kirke, der fremhæver det fælleskirkelige (katolske) paa nationalt Grundlag; jvf. Puseyisme.

Anglo-man, l.-gr., en, som lider af Anglomani, overdreven Forkærlighed for alt, hvad der er engelsk; Anglophil, Englænderven; Anglophobi, Afsky el. Frygt for Englændere.

angosciosamente (angoſjo—), it., (Mus.) kummerfuldt, med smerteligt Udtryk.

Angostura-Bitter, alkoholisk Likør, der skal laves af A.-Bark.

angui-form, l. (angvis, Slange, Snog), slangeformig; ogs. anguin; Anguillotter, pl., it., indsaltede og marinerede Aal (l. anguilla).

anguis in herba, s. latet anguis-.

angulær, l., vinklet, kantet; a. Størrelse af en Genstand, den Vinkel, under hvilken Genstanden ses; a. Radius, f. Eks. af Solen, Maanen (for enhver af disse to omtr. 1/4 Grad), el. synlig Radius, Synsvinklen, under hvilken en Kugles Radius ses; a. Radius, a. Afstand (mellem to Stjerner) kaldes ogsaa apparent (s. d.) Rad., app. Afst.; Angulær-system (Krsp.) Vinkelsystem, sammenhængende Befæstningslinie med afvekslende indad- og udadgaaende Vinkler. Angulus, Vinkel, Hjørne.

Angustation, l., (Læ.) unaturlig Sammentrækning af Karrene i det menneskelige Legeme; Angustia, Klemme, Trængsler, Nød; in angustiis, i fattige Omstændigheder; i Knibe; per angusta ad augusta, gennem Møje til det høje; angustiæ verborum, pl., Ordkløveri; angustus terminus, (Retsspr.) en kort Frist; angusti-clavius, som bærer en Klædning med en smal Purpurbræm (de gl. romerske Ridderes Forret); jvf. Laticlavius; angustifolisk, smalbladet.

an-hængiggøre, t., indbringe (indanke) en Sag for Retten, = incaminere, s. d.

Anhang, t., et, Vedhæng, Tillæg.

an-harmonisk, gr., uharmonisk.

Anhelation, l., tungt Aandedræt, Hiven.

an-holde, t., (anhalten), standse, paagribe, hæfte.

An-hydri, gr., (Kem.) vandfri (anhydrisk) Tilstand; Anhydrid, Stof, dannet ved at Hydratet (s. d.) berøves Vand; An-hydrit, Mineral af vandfri, svovlsur Kalk.

An-iatro-loget, gr. (iatro-logein, tale om Lægekunsten), en, som er uvidende i Lægekunsten.

An-idrosis, gr., Svedløshed, Mangel paa Sved (hidros).

anil, l., kærlingagtig, jvf. senil; anilere, ny l., blive en gammel Kærling (l. anus); Anilitet, l., denne Tilstand.

Anilin, (port. anil, Indigo, af sanskr. nila, blaa) Fenylamin, Stof, tilvirket af Kultjære; Anilin-Farver, stærke, ikke holdbare af A. dannede Farver, Tjærefarver.

Anima, l., Sjæl; anima legis, ny l., Lovens Aand; anima mundi, Verdensaand; anima rhei, Rabarber-Ekstrakt; con anima, it., (Mus.) livligt.

Anim-ad-version, l., Agtpaagivenhed, Iagttagelse, Bemærkning; Irettesættelse for Retten; Straf, Hævn; animadvertere, mærke ved, bemærke; straffe.

Animal, l., et, Dyr; Animal disputax, en trættekær, Ærketrætter, Rethaver, stridssygt Væsen; A. scribax, skrivelysten, forfattesyg; A. implume bipes, et, tobenet, levende Væsen uden Fjer (Platons spøgende Definition

af Mennesket); Animalcula, pl., meget smaa Dyr, if. Sæddyr; Animalculist, Tilhænger af den Lære, at det dyriske Foster dannes af Sæddyr; Animalcul-ovist, som antager, at et i et kvindeligt Æg (ovum) indtrængt Sæddyr her udvikler sig til Foster (Embryo); Animalier, pl., dyriske Legemer (ogs. i forstenet Tilstand, jvf. Zoolith); Kødspiser; Animal-magnetisme, s. u. Magnetisme; Animalisation, Forvandling til dyrisk Stof; Animalisations-Procès, den Livsytringsrække, ved hvilken Animalisationen foregaar; animalisere, gøre lig med Dyrene; forvandle Føden til dyrisk Stof el. til Bestanddele af et Dyr; animalsk, dyrisk, af Dyreriget tagen, til Dyreriget hørende (modf. vegetabilsk); animalsk Vaccine, V., tagen af Koen; Animalisme, Dyriskhed, den dyriske Natur, dyrisk Livsytring; Animalist, en, som paastaar, at Livsfrugtens Spire allerede har været fuldkommen udbannet og levende i Faderens Sæd; Animalitet, Dyriskhed, dyrisk Beskaffenhed og Væsen.

Animam debet, l., eg. han skylder sin Sjæl bort; han er i Gæld til op over Ørene.

Animarum dies, alle Sjæles Dag, [rom.-kat. Festdag (2. Novbr.)].

Animation, l., Livsmeddelelse; Besjælelse; Opmuntring, Tilskyndelse; animato, animando(si), it., (Mus.) levende; animere, l., opmuntre, tilskynde; opirre; animeret, livfuld, levende, ogs. heftig, opbragt; overstadig.

Animeller, ny l., pl., (Lk.) Kirtler i Øret.

animi causa, l., til Fornøjelse, for Morskabs Skyld; animi de-liquium, s. u. Deliquium.

Animisme, ny l., den Lære, efter hvilken Sjælen er Livsprincippet for enhver Legemsvirksomhed; Animist, Tilhænger af denne Lære.

animo, l., med det Forsæt, i den Hensigt; animo de-liberato, forsætlig, med velberaad Hu; ex animo, s. ex a—.

Animo-pathema, l.-gr., Sindslidelse.

Animositet, l., lidenskabelig Hede; Forbitrelse, Had, Nag; animøs, lidenskabelig; forbitret, fjendsk; animoso, it., (Mus.) fyrig; Animus, Sjæl, Sind (jvf. ad animum); Hensigt, Forsæt; Lyst til, Drift; a. furandi, den Hensigt at stjæle; a. in-juriandi, den Hensigt at fornærme; a. lucrifaciendi, den Hensigt at gøre sig Fordel; a. nocendi, det Forsæt at skade, o. fl. a.

animæ dimidium suæ, l. (Horats), sin Sjæls Halvt (om en Ven).

An-ion, gr. (= opgaaende), positiv Ion, modf. Kation, s. Elektricitet.

An-iridi, gr. (Iris, Regnbuen), (Lk.) Mangel af Iris (s. d.) i Øjet.

Anisette, fr., med Anis destilleret Brændevin.

an-iso-metrisk, gr., som har ulige Maal; Anisometropi, forsk. Refraktion af et Individs to Øjne; anisotachys, (Lk.) ulige hurtig (om Pulsen).

An-istoresi, gr. (historein, udgranske, bringe i Erfaring), Ukyndighed i Historien.

Ankistron, gr., et, Krog, kir. Redskab til at trække Legemer frem med.

Anko-logi, gr. (ankos, Bugt), (Geogr.) Læren om Bugter og Odder.

Ankon, gr., Albue; (Bygnk.) fremspringende Del af en Mur, Kragsten, Hjørnesten; Ankoneer, pl., (Anat.) Forarmens Strækmuskler; Ankon-agra, Gigt i Albuen.

Ankyle, Ankylosis, Ankylose, Ankylo-merisma, gr. (ankylos, krum, bøjet), (Lk.) Ledemods Sammenvoksen, Stivhed i et Ledemod; Ankylo-blepharon, et, (Lk.) Øjelaagenes Sammenvoksen; Ankyloglossum, et, Fasthæftning af Tungen, enten paa et enkelt Sted el. langs hele Randen el. med hele Underfladen; Ankylomele, krogformet Sonde; Ankylometer, Krumnings-Maaler, Krumnings-Radius; Ankylotom, Kniv til at løse Tungebaandet med.

Ankyrisma, gr. (ankyra, Anker), et, det ved Brydning at spænde Krog (Ben) for en.

An-marsch, t.-fr., Fremrykning, Frembrud; i A., paa Vej.

Anna, østindisk Regningsmønt = $^1/_{16}$ Sølv-Rupie, s. Rupie.

Annaler, l. (annales [libri]), pl., Aarbøger, Aarkrøniker; Annalist, Aarbogskriver, Historieskriver; annalistisk, jvf. pragmatisk.

Annater, ny l., pl., Afgift af det første Aars Indkomster af de højere gejstlige Embeder til det pavelige Skatkammer.

an-nektere, l. (ad-nectere), vedhæfte, tilføje, forene med, indlemme; annex, forbunden, tilføjet; Annex-Batteri, Batt. ved Siden af et andet Batt. el. Værk til Understøttelse af dette; Annex-Kirkesogn, som er lagt til et andet Sogn (i Forening med hvilket som Hovedsogn det udgør et Pastorat), Udsogn, Tillægssogn; A.-Kirke, Udkirke; An-nexum, et, pl. An-nexa, Bilag, Tillæg, Tilbehør; Annexation el. Annexion, Tilknytten, Tillæggen; Landvinding (i Virk. tidt: Landrov); Annexionist, Tilhænger af Annexionspolitik, Landrovs-Færd; Landrøver; annexions-lysten, landgridsk.

Annelider, af l. (annellus, lille Ring), pl., Ledorme.

anni, l., s. Forkortningerne under A.; Anni ejusdem, i samme Aar; a. e-lapsi, i forrige Aar; a. hujus, i dette Aar, = a. præsentis.

An-nihilation, l., Tilintetgørelse, Ophævelse; annihilere, tilintetgøre, ophæve, erklære for ugyldig.

Anni-versarium, l., et, pl. Anni-versarier, aarlige Mindehøjtider, saasom paa Fødsels-, Kronings- og andre Mærke-Dage; (rom. K.) aarlig Sjælemesse; ogs. daglig Sjælemesse hele Aaret igennem; anniversarisk, aarlig, som aarlig sker paa visse Dage, som aarlig højtideligholdes.

Anno, l., s. Forkortningerne under A.

An-nomination, l., (Talek.) en Figur, efter hvilken ligelydende el. nærbeslægtede Ord stilles sammen (hedder ogs. Ag-nomination og Paronomasi).

annonarisk, l. (annona, Aarsgrøde, Fødemidler; Kornpris), som vedrører Kornavl og Kornhandel; a. Pro-blem, et, det statsøkonomiske Spørgsmaal: hvorledes Dyrtid bedst kan forebygges.

An-nonce (Annongs'), fr. (l. nuntius, Bud), Forkyndelse, Anmeldelse (is. en kortfattet); A.-

Bureau (Byro), et, et Kontor, der modtager og besørger Anmeldelser til Bladene; annoncere, forkynde, kundgøre, anmelde, tilsige.
Annotation og annotere, l., s. ad notam.
Annuale, ny l., et, Sjælemesse, som læses i et helt Aar.
Annuarium, ny l., = Kalender, s. d.
annuel, fr., aarlig og aarig; annuæ plantæ, l., etaarige Planter; annui red-itus, Aars-Indkomster; Annuiteter, ny l., pl., Aarsrenter, Laan paa det Vilkaar, at foruden Renterne ogsaa en Del af Kapitalen aarlig afdrages, sædv. saaledes, at Summen af Rente og Afdrag hvert Aar er den samme; Livrente, Aarsrente; Annuum, l., et, noget aarligt, is. aarl. Indtægt, Gage, Pension o. s. v.; Annus, l., Aar; A. civilis, det borgerlige Aar, fra 1ste Januar til 31te December; A. climactericus, (eg. Trin-Aar) hvert 7de Aar i et Menneskes Liv, is. det saakaldte store klimakteriske Aar 63 (hvori 7 og 9 gaa op); A. confusionis, s. Confusion; A. discretionis, Aaret for selvstændigt Valg (da Mennesket efter Loven har Ret til selv at vælge, is. Trosbekendelse); Skæls Aar og Alder; Myndighedsaar; A. ecclesiasticus, Kirkeaar (fra 1ste Søndag i Advent (mellem 26de Nov. og 4. Dec.) til samme Dag (fraregnet) i næste Aar); A. gratiæ, Naadsensaar; A. intercalaris el. bis-sextilis (bis-sextus), Skudaar; A. luctus, Sørgeaar, o. a. fr. Jvf. lunar, siderisk, solar, tropisk.
annuere, l., tilnikke, bejae, bifalde, bevillige.
annui reditus og Annuiteter, s. u. annuel.
annulaire (annylær'), fr., annularis, l., ringformig; annullaris (digitus), l., Ringfingeren, Guldbrand; Annulus, l., Ring; A. piscatorius, Fiskerringen (det pavelige Segl, der forestiller den hellige Petrus som Fisker); A. pro-nubus el. sponsalicius, Forlovelsesring; A. signatorius, Signetring.
An-nullation, l., og An-nullering, Tilintetgørelse, Ophævelse, Omstødelse, Udslettelse; annullere, tilintetgøre, genkalde, erklære for ugyldig, udslette, omstøde.
Annulus, s. u. annulaire.
An-numeration, l., Medtælling, Iberegning; annumerere, tælle med, regne i med.
annuncere, s. annoncere.
An-nunciation, l., Forkyndelse, Bebudelse, Barsel, is. A. B. M. V. ɔ: Annunciatio beatæ Mariæ virginis, Mariæ Bebudelse; Annuntiater, pl., Nonner af Mariæ Bebudelses-Orden.
Annus, Annuum, s. u. annuel.
ano, gr. Adverb., opad (jvf. ana), i nogle Sammensætninger (f. Eks. ano-phonisk); foran en Vokal, ligesom ana, oftere: an-; — ano kai kato, op og ned; hulter til bulter; (Lt.) Udtryk for Udtømmelser ved Brækning og Afføring.
a-noblere, fr., adle; forædle; Anoblissement (—mang), et, Ophøjelse i Adelstanden; Forædling.
An-ode, s. u. Elektricitet.
An-odmi = Anosmi, s. d.
An-odonter, gr., pl., tandløse Dyr.
An-odyni, gr. (odyne, Smerte), Smerteløshed, is. Fødselsveernes Udebliven; Anodynum, et, smertestillende, lindrende Lægemiddel; liquor anodynus (mineralis Hofmanni), Hofmanns-Draaber.
Anoa, gr. (anoia, af nus, Forstand), Sindssvaghed, Vanvid.
ano-gen, gr. (ginesthai, blive til), som bliver til fra oven (mods. katogen).
Ano-katharcticum (jvf. ano), et, Brækmiddel.
an-omal, gr. (homalos, lige, jævn, glat); ujævn, ulige; afvigende fra, stridende imod Regelen, uregelmæssig, regelstridig; udgaaende fra andre Grundsætninger end de vedtagne; Anomali, Ujævnhed, Ulighed; Afvigelse fra Regelen, Uregelmæssighed, Undtagelse (mods. Analogi); (Astr.) en Planets heliocentriske Afstand fra Periheliet; anomalistisk Aar (efter den astronomiske Betydning af Anomali), den Tid, der forløber fra Jordens Gang gennem Perihelium, indtil den naar Periheliet igen (25 Min. 32 Sek. længere end det tropiske Solaar, s. tropisk); anomalistisk Maaned, Maanens Omløbstid, regnet fra den Tid, naar den er Jorden nærmest (i Perigæum), indtil den atter naar samme Punkt); Anomalo-logi, Lære om Uregelmæssighederne og de forvanskede og fordærvede Talemaader i et Sprog; Anomalon, et, (Gram.) et fra de sædvanlige Bøjningsregler afvigende Ord (hyppigst om saadanne Verba).
A-nomi, gr. (nomos, Lov), Lovløshed, Tøjlesløshed, Lovstridighed; anomisk, lovløs, lovstridig.
an-omphalisk, gr., uden Navle (omphalos).
a non esse ad non posse non valet consequentia, l., fra Ikke-Væren kan ej sluttes til Umulighed; a non posse ad non esse valet consequentia, fra Umulighed maa sluttes til Ikke-Væren.
An-onychi, gr. (onyx, Negl), Mangel af Negle, Negleløshed.
an-onym, gr. (gr. onoma, æolisk onyma, Navn), navnløs, unævnt; af en unævnt (f. Eks. Brev, Skrift); anonymt Selskab, Handelsselskab uden el. med begrænset Ansvar for Medlemmerne ud over de gjorte Indskud; Anonym, Anonymus, unævnt, is. om Forf. af Skrifter; (jvf. Pseudonym og Allonym, Nom de plume, N. de guerre); Anonymitet, Navnløshed, Ubenævnthed.
ano-phonisk, gr., opadtonende.
An-ophthalmi, gr., Mangel paa Øjne, Øjenløshed.
An-oplo-therion el. A—rium, gr. (hoplon, Vaaben; therion, Dyr), et, eg. et vaabenløst, værgeløst Dyr (som mangler Spidstænderne), et af Forverdenens Dyr.
An-opsi, gr. (opsis, Syn), Blindhed, ogs. Skelen opad (ana, opad).
An-orchidi, gr., medfødt Mangel af mandlige Kønskirtler; Anorchos, en, som ingen Testikler (orchis) har, jvf. Eunuch.
An-orexi, gr., Madlede, Mangel paa Spiselyst (orexis).
an-organisk, gr., som er uden Livsredskaber; livløs, død; (sædv. uorganisk) ikke henhørende til Dyre- og Plante-Riget; Anorganisme, den livløse (uorganiske) Natur el. Skabelse; Anorganogeni, Lære om den livløse Naturs Oprindelse; Anorganognosi, Kendskab til

den livløse Natur (jvf. Mineralogi, Oryktognosi); Anorganographi, de uorganiske Legemers, is. Mineraliernes, Beskrivelse; Anorganolög, Granster i Anorganologien el. Læren om den livløse Natur (anorgisk, Anorgisme, urigt. f. anorganisk, Anorganisme).

An-orgi, gr., det, ikke at være indviet; anorgastisk, uindviet (jvf. Orgier).

an-orgisk, gr., uden Vrede (orge).

a-normal, gr.-l., (l. norma, Regel), uregelret, uregelmæssig. S. abnorm.

Anorthit, Kalkfeldspat.

An-ortho-skop, gr., et (af Plateau opfundet) optisk Legetøj, i hvilket Lysindtrykkets Varighed er benyttet til at fremkalde en optisk Skuffelse.

A-nosi, gr., Frihed for Sygdom (nosos); Velbefindende.

An-osmi el. An-osphrasi, gr. (osme og osphresis, Lugt), Mangel paa Lugtesans.

An-ostosis, gr. (osteon, Knokkel), Svund af Knokler.

an-quirere, l., andrage paa Straf.

Ansa, l., Hank, Greb; (Mus.) Gribebræt; (Artil.) Øre paa Bomber, Haandtag paa Kanoner el. Mørsere; jvf. Delphin.

Ansarer el. Ansarin, ar. (ansar, Hjælper), pl., Beskytterne, Muhameds Venner i Medina, hos hvem han fandt et Tilflugtssted.

Ansats, t., = Embouchure, s. d.

Anschovis (sp. anchoa, af iberisk Oprindelse), en is. i Middelhavet, men ogs. ved Englands og Norges Kyster forek. Art smaa Fisk, der nedlægges i Salt og Krydderier; jvf. Sardeller.

anserin, l., som hører til, ligner en Gaas (anser).

an sich, ogs. an und für sich, t., i sig (selv), i og for sig (ikke relativt, men absolut), jvf. Ding.

Ansjos, s. Anschovis.

Anslag, t., et, = touche (Mus.), s. d.

Anstand, t., (Retsspr.) Udsættelse, Opsættelse; Holdning, Sømmelighed.

An-stilling, t. (An-stellung), (Kbsp.) Tilbud.

ant-, i Sammens., s. anti.

anta, gr. Partikel, lige imod, lige for, findes i en Del Sammensætninger og falder oftere sammen med anti, s. d.

Ant-acida, gr.-l., pl. (Lk.) Midler mod Syre, Syredæmpere.

Ant-aëro-phthora, pl., gr., s. Antiaërophthora.

Ant-agonisme, gr., Modstand, Modstræb, Striden imod, Modvirken (om Virken og Modvirken af legemlige og aandelige Kræfter, is. om visse Legemsdeles hinanden modsatte el. gensidig indskrænkende Forretninger, jvf. Reaction, Conflict); Genstridighedsaand, Fjendskab; Antagonist, Modstander, Modstræber, Modpart, Fjende; antagonistisk, modvirkende, kæmpende, fjendtlig; antagonisere, stride, stræbe, virke imod.

Antaios, gr., (Myt.) Søn af Poseidon og Gæa, en Kæmpe, der kvaltes af Herakles, idet denne løftede ham fra Jorden (A. var uovervindelig, saa længe han havde Fodfæste paa denne).

Ant-algika, gr. (algos, Smerte), pl., (Lk.) smertestillende, lindrende Midler; antalgisk, smertestillende, lindrende.

ant-alkalisk, gr.-ar., som modvirker Alkalierne (s. Alkali); antalkaliske Substanser, Syrer, Ætsdæmpere.

Ant-allagma, gr. (allassein, forandre, bytte), et, Tuskhandel, Bytte; det byttede.

Ant-an-agoge, gr., Tilbageskyden af en Beskyldning paa dens Ophavsmand ved en snild Vending (jvf. Retorsion).

Ant-ana-klasis, gr., (Talek.) Flertydighedsleg, et Ords Gentagelse i en anden el. flere forsk. Betydninger (jvf. Anaklasis); f. Eks.: en Mand er en Mand, et Ord et Ord.

Ant-aphrodisiacum el. Ant-aphroditicum, gr. (jvf. An-aphrodisi), et, pl. —ca, Middel (f. Eks. Bromkalium, Kamfer) til at mindske en sygelig forhøjet Kønsdrift; ogs. imod venerisk Syge; antaphroditisk, som svækker Kønsdriften; ogs. = antivenerisk, s. d.

Ant-apo-dosis, gr. (s. Apodosis), Levereglens Tilføjning til Lignelsen (Parablen); (Lk.) Feberanfalds Tilbagekomst el. Veksel.

Ant-apo-plektika, gr. (plessein, slaa), pl., (Lk.) Midler mod Slag; antapoplektisk, tjenlig mod Slag.

Ant-ares, gr. (eg. Ares (i Farve) lignende), en rødfunklende Stjerne af 1ste Størrelse i Skorpionen (α Scorpii).

ant-arktisk, gr. (arktos, Bjørn, Bjørnens Stjernebillede i Nord), eg. som er lige over for Bjørnen (nordligt Stjernebillede), altsaa sydlig; a. Land = Sydpolarland.

Ant-arthritica el. gr. (arthron, Ledemod, Led), pl., Midler mod Gigt; antarthritisk, tjenlig mod Gigt.

Ant-asthmatika, gr., pl., Midler imod Astma; antasthmatisk, tjenlig imod Astma.

Ant-a-tropha el. Ant-a-trophika, gr., pl., Midler imod Tæring; antatrophisk, tjenlig imod Tæring. Jvf. A-trophi.

Ante, s. pl. Anter.

ante, l. Præposition: foran, før, fremfor (i Hens. til Rum, Tid, Værdighed), hyppig i Sammensætninger, baade foran Vokaler og Konsonanter, stundom forandret til anti.

Ante-acta, l., pl., det foregaaende, foregaaende Omstændigheder; foregaaende Forhandlinger.

Ante-cedens, l., en og et, den og det foregaaende (mods. Consequens, s. d.); Forsætningen i en Periode; overh. om det, der som Grund, som Aarsag, staar i Forhold til en en Følge, en Virkning; Fortilfælde, Førtilfælde; Antecedentser, s. Præcedentser; antecedere, gaa foran; have Fortrinet; Antecessor, Forgænger, Formand; in antecessum, forud.

ante-cellere, l., rage frem, stikke frem; udmærke sig fremfor, overgaa.

ante Christum (natum), l., før Kristi Fødsel.

Ante-cursor, l., en Forløber.

ante-datere, ny l., give et Skrift (f. Eks. et Brev) et tidligere Dagtal, end det, under hvilket man har skrevet det (= redatere, s. d.); jvf. postdatere.

ante diem, l., før Dagen, før den rette Dag; før Tiden.

Ante-di-luvianere, ny l., pl., de før Synd-

floden levende Mennesker; antediluvianisk, som er ſket, som har været til før Syndfloden.
ante e-lapsum terminum, l., inden Fristens Udløb, Forløb.
Ante-fixer, l., pl., (Bygnk.) Pandetegl, de forreste, opstaaende Tegl, som afslutte Dæksteglenes Rækker i den antikke Tagkonstruktion; i den græske Kunsts Blomstringstid prydedes A. med Palmetter, i Italien tidt med fantastiske Hoveder; jvf. Akroterion.
Ante-flexion, l., Foroverbøjning; anteflexio uteri, sygelig Stilling af Livmoderen, saa at Modergrunden bøjes forover.
Ante-homerica, l., pl., Digte, forfattede før Homer.
ante-justinianeisk Ret, Indbegrebet af de romerske Retsregler før Kejser Justinian; s. Corpus juris.
ante-lapsarisk, før Syndefaldet stedfindende. Jvf. Infralapsariere.
Ante-logium, l.-gr., et, Fortale, Forord, s. Prolog.
Ante-loquium, l., et, Fortale, Rettighed til at tale først.
ante lucem, l., før Daggry.
Ante-ludium, ny l., et, Forspil, = Præludium, s. d.
ante mare undæ, l., før Havet Bølger; Delene før det hele.
Ant-embasis, gr., (Lk.) Vekselvirkning, gensidigt Indtryk (if. Benenes paa hinanden).
Ante-mensale, ny l. (mensa, Bord), et, Smykke paa Alterbordets Forside og Sidevægge.
ante-meri-dian, l., som ſker før Middag, ante meri-diem.
Ant-emetika, gr. (emein, udspy, brække sig), pl., Midler mod Brækning.
Ante-nagium, m. l., et, Førstefødselsret.
Ante-nat, l., den førstefødte; Stamfader.
Ant-en-deixis, gr. (deiknynai, vise); (Lk.) det modsatte tilkendegivende Tegn, = Contraindicatio.
Antenne, l., Raaen paa et Skib; Antenner, pl., Insekternes Følehorn.
ante-nuptial, l., som ſker før Brylluppet (nuptiæ).
Ante-oc-cupation, l., s. Anticipation og Prolepsis.
ante omnia, l., fremfor alt.
Ante-pendium, n. l. (pendere, hænge), = Antemensale (s. d.).
Ante-pen-ultima, l., den foran-næstsidste Stavelse (syllaba) i et Ord (den tredje fra Enden).
Ant-ephi-altika, gr. s. Ephialtes), pl., (Lk.) Midler imod Mareridt.
Ant-epi-leptika, s. Antiepileptika.
Ant-epirrhema, gr., i den græske Komedie: den til Parabasens Epirrhema (s. disse Ord) svarende Versgruppe.
Ante-prædicament, s. l., et, en Benævnelse, man har forstaaet dels om de af Aristoteles opstillede 10 Kategorier el. Prædikamenter, (efterat man havde tilføjet de 5 Post-prædicamenter; s. d. O.); dels om saadanne, der maatte forudskikkes hine 10 Prædikamenter selv.
Anter, l. (antæ), pl., (Bygnk.) Dørpiller, Dørsøjler udenfor et Hus; fremspringende Sidemure i et græsk Tempel, Mellemled ml. Søjle og Mur; ædes in antis, et saadant Tempel; jvf. Parastater.
Ant-ereisis, gr. (ereidein, støtte, læne), Stemmen imod; Modstand; Anterider, pl. (Bygnk.) Stræbepiller.
Anterioritet, l., = Prioritet, s. d.
Ant-eros, gr. (Eros, Kærlighed), (Myt.) Genkærlighedens Gud (Hævner af forsmaaet Kærlighed).
Ante-signanere, l., pl., Forkæmpere (de forreste Fægtere) i de romerske Kamprækker (foran signa, Fanerne).
an-testari licet, l., I ſkal være Vidne (rom. Retsudtryk, naar man lovformelig vilde æske nogen til Vidne, hvorved man berørte Vidnets Øre); antestere, kræve til Vidne.
ante terminum, l., før den bestemte Tid, før Tidsfristen.
ante tubam trepidare, l., ryste, før Kampsignalet (lyder), ængstes, før der er Tale om Fare.
Anteversion, l., Foroverbøjning; anteversio uteri, Foroverbøjning af hele Livmoderen.
Ant-e-volute, gr.-l., en matematisk, Evoluten (s. d.) modsat Figur.
Anth— (Ord, som ikke findes under Anth—, søges under ant—).
Ant-hæmor-rhagika, gr. (haima, Blod; regnynai, rive, sprænge), pl., (Lk.) anthæmorrhagiske, blodstillende Midler.
Ant-hektika, gr. (s. hektisk), pl., (Lk.) Midler mod Svindsot.
Ant-helia el. —lier, gr., pl., Bisole; Børneaander hos Athenienserne, deres Billedstøtter (paa Husenes Solside); Solskærme. Jvf. Parhelier.
Ant-helix, gr. (helix, Snegl; Skruelinie; den ydre Ørerand), (Anat.) den ydre Rand paa Øret.
Ant-helminthika, gr., pl., Midler mod Orm (helmins); anthelminthisk, ormafførende, ormfordrivende.
Anthem, eng. (opr. Ant-hymn), i Engl. kirkelig Vekselsang, = Antiphoni, s. d.
Anthemion, gr. (anthos, Blomst), et, Sneglen paa den joniske Søjle.
Anthere, gr., (Bot.) Støvknap; Antheridium, mandligt Befrugtningsorgan hos lavere Planter, Sædgemme.
Anthesis, gr., (Bot.) Blomstring, Blomstertid.
Anthesterion, gr., den 8de athenienſiske Maaned, „Blomstermaaneden“, svarende til sidste Halvdel af Februar og første Halvdel af Marts; Anthesterier, pl., Blomsterfesten: en fra 11te—13de Anthesterion faldende Fest for Dionysos.
Antho-boli, gr. (ballein, kaste), Blomsterstrøning.
Anthodium, gr., et, (Bot.) fælles Blomsterbække.
Antho-graphi, gr., Blomsterskrift, Blomstersprog.
Antho-lith, gr., forstenet Blomst.
Ant-holke, gr. (helkein, trække), Modvægt.
Antho-logi, gr. (legein, samle), eg. Blomstersamling; Udvalg af smaa værdifulde Digte el. prosaiske Stykker, = Chrestomathi (s. d.); Anthologia græca, l., en i det 10de Aarhundrede ordnet Samling af oldgræske Epi-

grammer; Antholøgion, et, Messebogen i den græske Kirke.
Ant-homo-logesis og Ant-homo-logi, gr. (homo-logein, tale sammen, stemme overens), gensidigt Forlig, Pagt, Løfte.
Ant-horismos, gr. (horizein, begrænse, bestemme), (Talek.) Modbestemmelse, modsat Erklæring.
Anthos, gr., et, Blomst; (Talek.) Udsmykning; (fordum i Kemien) Kvintessens, Guld-Elixir.
Anth-osmias, gr. (osme, Lugt), Blomsterduft; Vinens krydrede Lugt (Buket, „Blomst"); krydret Vin.
Antho-typo-lither, gr. (jvf. Typolith), pl., Stene med Blomsteraftryk.
Anthracen, gr., en fast, farveløs Kulbrinte (findes i Kultjære); Anthracit el. Anthrakit, en haard, tæt Kulart, rent Stenkul; Anthrakonit el. Anthrako-lith, Stinksten (sv. Orsten), en Art Kalksten med noget Kul; Anthrakometer, et, Kulstof-Maaler (til at maale Mængden af Kulstoffet i den atmosfæriske Luft; Anthrakosis, eg. Forkulling; (Lk.) sort Farvning af Lungerne, der opstaar ved langvarig Indaanding af Kulstøv; Anthrax, Kul, Gløb; Rubin; (Lk.) Brandbyld, if. i Miltbrandsygdom (s. Carbunkel).
Anthrop-apo-loget, gr. (anthropos, Menneske), Menneskeforsvarer.
Anthrop-areski, gr. (areskein, behage), Jagen efter Menneskegunst; Menneskefrygt.
Anthropianere, gr., pl., en Sekt, som nægtede Kristi Guddom.
Anthrop-iatrik, gr., Menneske-Lægekunst; Anthropisme, Menneskenatur.
Anthropo-boros, gr. (boros, slugen, graadig), Menneskeæder.
anthropo-centrisk Verdensanskuelse, den Anskuelse, at Mennesket er Verdens Midtpunkt (religiøst: Verden er til for Menneskets Skyld; filosofisk: Verden kan kun erkendes saadan som den viser sig fra Menneskets Stade).
Anthropo-chemi, gr., Menneske-Stoflære, Undersøgelse af det menneskelige Legemes Bestanddele og af de kemiske Love for disses Funktioner.
Anthropo-daimon, gr., forgudet Menneske, Gudmenneske.
Anthropo-geni, gr., = Anthropo-goni, s. d.
Anthropo-geographi, gr., Menneskejordbeskrivelse, den Del af Geografien, der omhandler Mennesket.
Anthropo-glossa, gr., Menneskestemmen (i Orgelværket).
Anthropo-glyphit, gr., Sten, som har Skikkelse af en menneskelig Legemsdel.
Anthropo-gnosi, gr., Kundskab (gnosis) om Mennesket; Anthropognost, Menneskekender; Anthropogoni, Læren om Menneskets Fremkomst, Avling.
Anthropo-graphi, gr., Beskrivelse over det menneskelige Legeme; Anthropo-historie, Menneskeslægtens Udviklingshistorie.
Anthropoider = Anthropomorpher.
Anthropo-latri, gr. (latreia, Tjeneste, Dyrkelse), Menneske-Tilbedelse; Anthropolepsi, Persons Anseelse, Menneskehensyn; Anthropolith, formentlig Forstening af et menneskeligt Legeme el. dets Dele.

Anthropo-log, gr., en, som kender det menneskelige Legeme el. den menneskelige Natur overh.; Anthropologet, rigt. Anthropapologet, s. d.; Anthropologi, Menneske-Naturlære; Læren om Mennesket i anatomisk, fysiologisk og psykologisk Henseende; anthropologisk, Menneskets Naturlære vedkommende.
Anthropo-manti, gr., Spaadom af menneskelige Indvolde; Anthropometri, Menneskemaaling, Lære om Menneskelegemets Maalforhold, opr. i kunstnerisk, nu mest i antropologisk Øjemed, f. Eks. ved Studiet af Menneskeracerne, af Vækstforhold hos Børn (Malling-Hansen); anthropometrisk, til A. hørende, a. Signalement, Maalangivelse af flere Legemsdele hos samme Individ if. til Genkendelse af Forbrydere (opf. af Franskmanden A. Bertillon).
Anthropo-morpher, gr. (morphe, Skikkelse), pl., menneskelignende Aber; Anthropomorphisme, Anthropomorphosis el. Anthropomorphose, Sanseliggørelse ved menneskelige Egenskabers Overførelse paa et overmenneskeligt Væsen, Forestilling om det guddommelige Væsen under menneskelig Skikkelse; anthropomorphistisk, stemmende med, grundet paa Anthropomorphisme; anthropomorphisk, den menneskelige Skikkelse lignende el. tænkt som saadan; Anthropomorphit (ogs. Anthropomorphianer), en, som tillægger Gud menneskelig Skikkelse el. menneskelige Egenskaber; anthropomorphisere, ogs. anthropomorphosere, tillægge Gud menneskelige Egenskaber, Svagheder o. s. v. Anthropomorphologi, gr., Læren om den menneskelige Skikkelse.
Anthropo-nomi, gr., Menneskets lovgivende Fornuft; ogs. Læren om Lovene for det menneskelige Liv.
Anthropo-pathi, gr. (pathos, Lidelse, Lidenskab), menneskelig Tænke- og Forestillings-Maade om Gud, if. ved at tillægge ham menneskelige Lidenskaber; anthropopathisk, som menes at føle paa menneskelig Maade; ogs. svarende til menneskelige Forestillinger og Følelser; Anthropopathisme, den Art af Anthropomorphisme, der tillægger Gud menneskelige Lidenskaber.
Anthropo-phag, gr., Menneskeæder; Anthropophagi, Menneskeæderi (jvf. Cannibalisme); Anthropophobi, Menneskeskyhed, Frygt for Mennesker.
Anthropo-pitheko-logi, gr., Abe-Menneske-Teorien, Læren om, at Mennesket nedstammer fra Aben (pithekos, pithex); Anthropopithekolog, Tilhænger af denne Lære; Anthropoplastik, Billedhuggerkunst til Fremstilling af Mennesket; Anthropopøi, Menneskets Skabelse.
Anthropos fysei zoon politikon, gr. (Aristoteles), Mennesket (er) af Naturen et Samfundsvæsen.
Anthropo-skopi, gr., = Physiognomik; Anthroposomato-logi, Lære om det menneskelige Legeme; Anthroposophi = Anthropologi.
Anthropo-theisme, gr., Menneskeforgudelse; Anthropothek, Samling af navnkundige Menneskers Billeder; Anthropotheologi, Er-

kendelse af Guds Væsen ved Betragtning af Menneskenaturen; s. Physikotheologi; Anthropotherapi, Menneske-Lægekunst; Anthropotheri, Menneskejagt, Menneskefangst; Anthropothysi, Menneskeofring; Anthropotomi, Menneske-Sønderlemmelses-Kunst.
Ant-hydropika, s. Antihydropika.
Ant-hyp-allage, gr. (allattein, forandre, ombytte; jvf. hypo), (Gram.) gensidig Forveksling af Forholdsformerne (Kasus).
Ant-hyph-æresis, gr., gensidig Undbragelse.
Ant-hyper-idrotikon, gr., et, Middel mod (anti) for (hyper) stærk Fodsved; s. Hyperidrosis.
Ant-hypnotika, ant-hypo-chondriaka, o. fl., s. Antih-.
Ant-hypo-phora, gr., Anførelse af et Sted, som indeholder et Modbevis; el. af Indvendinger, for at gendrive dem.
Ant-hysterika, s. Antihysterika.
anti, gr. Præpos., mod, imod, forekommer i en Del Sammensætninger med Begrebet af en Modsætning (f. Eks. anti-constitutionel, forfatningsstridig), Modvirkning (f. Eks. Antidotum, Modgift) og forkortes ofte til ant, naar Ordet, foran hvilket det sættes, begynder med en Vokal el. ogs. med et h; stundom for ante (f. Eks. anticipere); stundom, som ante, = foran (f. Eks. Antichambre).
Anti-ab-olitionist, gr.-l., Modstander af (Slavehandelens) Afskaffelse.
Antiades, gr, pl. (sing. antias), Halskirtler; Antiaditis, Halskirtelbetændelse; Antiadonkos, Halskirtelbyld.
Anti-a-dia-phorist, gr., en, som ivrer mod Ligegyldighed og Lunkenhed i Religion og Moral. Jvf. Adiaphora.
Anti-aëro-phthora, gr. (phtheirein, fordærve), pl., Midler imod fordærvet Luft.
Anti-annexionist, Modstander af Annexionspolitik; s. Annexion.
Anti-apo-plektika, s. Antapopl—.
Antiarin, Antiar-Træets Bitterstof, hvormed Sunda-Øboerne forgifte deres Pile; = Upas-Gift.
Anti-aristo-krat, Modstander af Aristokrati.
Anti-arthritika, s. Antarthr—.
anti-a-sthenisk, gr. (sthenos, Kraft, Styrke), som pirrer Livskraften.
Anti-asthmatika, s. Ant-asthmatika.
Anti-bacchius, s. Palimbacchius.
Anti-barbarus, gr., Fjende af Barbarisme, Raahed og Uvidenhed; Fjende af Udlændinger; Fjende af fremmede Ord; Sprogrenser; jvf. Purist.
anti-boreisk, gr., vendt mod Nord.
Anti-brachium, gr.-l., Forarmen, Underarmen.
Anti-bulla, gr.-l., Modbulle, en Modpaves Bulle.
Anticaglier (—kaljer), it., pl., antiquailles, fr., (Dimin. af antica), smaa Oldsager, f. Eks. skaarne Stene, Mønter o. c. (Modf. de større Kunstværker fra Oldtiden i Billedhugning og Maleri).
Anticamera, it., = Antichambre, s. d.
anti-cancrose (gr.-l.) Midler, el. Anti-carcinomatosa, Midler imod Kræft.
anti-cariøse, (gr.-l.) Midler, Midler imod Benædder (caries).
Anti-chambre (Angtisjangbr), fr., et, Forværelse, Indtrædelsesværelse; antichambrere, opholde sig i Forværelserne, gøre Opvartning hos de store.
Anti-Chlor, gr., et, Modklor, et kemisk Middel til at fjerne Chlor (s. d.) fra de dermed blegede Stoffer.
anti-chøradiske, gr., Midler, (Lk.) Midler imod Krop (Kirtelbyld); (choirades, Skrofler)
Anti-cholerika, gr., pl., Midler mod Kolera; anticholerisk, tjenlig imod Kolera.
Anti-chrese el. A—is, gr. (chresis, Brug), Pantsættelse af Brug og Nytte (saaledes, at Kreditor maa benytte Pantet el. Indtægterne af samme, indtil Betaling er sket); antichrestice el. antichrestisk, pantvis, med Ret til Nytte og Brug.
Anti-christ, gr., Modstander, Fjende af Kristus og hans Lære; ogs. Djævelen selv; Antichristianisme, Lære, mods. Kristendommen.
Anti-chronisme, gr., Fejl imod Tidsregningen; (Gram.) Brug af en Tidsform i Stedet for en anden.
Anti-chthoner, gr. (chthōn, Jorden), pl., Jordboere under lige store Breddegrader, men paa modsatte Halvdele af Jordkloden. Jvf. Antipoder.
anti-cipando, l., forlods, forud, forskudsvis; Anticipatiōn, Forudtagelse, Foregriben, Forudnydelse (Anticipations-Bevilling, Tilladelse til en Sags Foretagelse i Højesteret, førend den efter den bestemte Orden skulde komme for); A., (Lk.) om Sygdomme, hvis Paroksysme-Anfald indtræffe tidligere; (Ret.) = Anteoccupation el. Prolepsis, s. d. O.; anticipere (anticipare, af ante, forud og capere, tage), gøre, modtage, nyde o. c. noget tidligere, end paa den bestemte Tid; forudgribe, foregribe: anticiperede Toner el. Anticipation, (Mus.) een el. flere en følgende Harmoni tilhørende Toner, der indtræde, medens den tidligere Harmoni endnu lyder, altsaa førend der er sket et Harmoniskridt.
anti-civisk, gr.-l., uborgerlig; Anticivisme, uborgerligt Sindelag.
Anti-concilium, l., et, Kirkemøde, der sammentræder for at modvirke et andet Kirkemøde.
anti-conservativ, gr.-l., Modstander af det konservative Parti.
anti-con-stitutionēl, gr.-fr., forfatningsstridig, Anticonstitutionist, Modstander af Statsforfatningen, af en Konstitution.
Anti-con-tagionist, gr.-l., Modstander af Læren om Smitte; anticontagiøs, tjenlig mod Smitte; Anticonvulsionister, pl., = Jansenister; anticonvulsivisk, tjenlig imod Krampetrækninger.
Anti-cornlaw-league (—laalig), gr.-eng., engelsk Forening, der modarbejdede de Toldlove, som hemmede Kornindførselen (stiftet 1838 af Cobden, opløst 1849 efter vunden Sejr).
anti-crapulistisk, gr.-l., virkende mod Rusens Eftervéer.
Anti-crepusculum, gr.-l., Modskumring, den graalige, segmentformede Jordskygge, som i klart Vejr ses paa den østlige Himmel kort efter Solnedgang.
Anticum, l., Søjlehal paa Forsiden af (is. etruriske) Templer, mods. Posticum.

Anti-cyklon, gr., det Vindsystem, der blæser omkring et barometrisk Maksimum; ogs. Barometermaksimum; jvf. Cyklon.
Anticyra, gr., Navn paa to oldgræske Stæder, i hvis Nærhed voksede god Nyserod, der mentes at klare Forstanden; „han maa til A." = han er dum; jvf. Emunctoria.
Anti-daimonist, gr., en, som nægter Djævelens Tilværelse.
Anti-daktyl, gr., = Anapæst, s. d.
anti-datere, s. ante-datere.
anti-demokratisk, gr., fjendtlig sindet mod Folkevælde.
Anti-di-egesis, gr., Modfortælling, Fremstilling af Modpartens Fortælling paa en anden Maade.
Anti-diko-marianiter, o: Marias Modstandere, et arabisk Parti (ved Slutn. af 4de Aarh.), som paastod, at Maria efter Kristi Fødsel havde født Josef de Børn, som i det nye Testament kaldes „Herrens Brødre".
Anti-dikos, gr., Modstander i Retten, Modpart; Antidikasi, Sag for Retten, Proces.
Anti-dinika, gr. (dinein, dreje sig i en Kreds), pl., Midler mod Svimmel, Ørska*.
Anti-diphtherin, gr., Blodvand (Serum, s. d.) af difteritis-indpodede Dyr, brugt med Held mod Difteritis hos Mennesker ved underhuds (subcutan, s. d.) Indsprøjtning (skyldes Tyskeren Behring og Franskmanden Roux, 1894).
Anti-dogmatisme, gr., et af nogle brugt Navn for Skepticisme og Kriticisme.
Anti-doron, gr., et, eg. Modgave, Gengæld; (i den græske Kirke) Uddeling af det signede (ikke det hellige) Brød til Menigheden ved Nadvertjenestens Slutning.
Anti-doton, gr., et, Modgift.
anti-dramatisk, gr., stridende mod Reglerne for et Drama.
Anti-dualisme, gr.-l., mods. Dualisme, s. d.; jvf. Monisme; s. d.
anti-dynastisk, gr., fjendtlig sindet mod Dynastier, mod et vist Dynasti.
Anti-dys-enterika, gr., pl., Midler mod Blodgang.
Anti-emetika, s. Antemetika.
Antienne, fr., = Antiphoni.
Anti-epi-leptika, gr., pl., Midler mod Epilepsi, s. d; antiepileptisk, tjenlig mod Epilepsi.
anti-evangelisk, gr., fjendtlig sindet mod Evangeliet.
anti-fanatisk, gr.-l., som er imod Trossværmeri.
Anti-febrilia, gr.-l., pl., Midler imod Feber; antifebrilsk, feberfordrivende; Antifebrin, Acetanilid, feberstillende Middel.
Anti-frictions-Metal, „hvidt Metal", Legeringer, der anvendes til Pander i Taplejer til Formindskelse af Gnidningsmodstanden.
anti-gallisk, fjendtlig sindet mod hvad der er fransk.
Anti-ganymed, gr., det modsatte af Ganymedes; alts. et stygt, vanskabt Menneske.
Anti-graph, gr., Afskriver; i ældre Tider den Embedsmand, der forestod Udfærdigelsen af Kancelli-Dokumenter og ved sin Underskrift bevidnede deres Rigtighed; Antigraphum, et, Afskrift, Afbildning, Aftryk.
Anti-hektika, gr., pl., Midler mod Svindsot; s. Hektik.
Anti-helminthika, s. Ant-helminthika.
Anti-hydropika, gr., pl., Midler imod Vattersot (Vandsot).
Anti-hypnotika, gr., (s. hypnotisk), pl., (Lt.) Midler imod Sovesyge, søvnfordrivende Midler; antihypnotisk, søvnfordrivende.
Anti-hypo-chondriaka, gr., pl., Midler imod Hypokondri, is. som ryste Mellemgulvet; Antihypochondriacus, en, som fordriver Hypokondri, is. ved at vække Latter.
Anti-hysterika, gr., Midler imod Modersyge; anti-hysterisk, tjenlig imod Modersyge.
Anti-in-crustator, gr.-l., Redskab til at forebygge Sten i Dampkedler, s. Incrustat.
Anti-in-oculist, gr.-l., Fjende af Koppeindpodning. Jvf. Inoculation.
antik, l., ogs. antique, fr., i Oldtidens (is. den græske og romerske) Smag og Aand, gammel; ældgammel; gammeldags; ofte = klassisk (mods. modern); Antik el. Antique (Angtik'), et Stykke fra Oldtiden (is. Kunstværk), Oldsag, Oldværk, jvf. Antiquitet, is. om større Kunstværker. — Jvf. antiqua og fl. følg. Ord.
anti-kach-ektisk, gr., som virker mod Kachexi, s. d.
Anti-kardion, gr. (kardia, Hjerte), et, Hjertegrube, Hjertekule.
Anti-katar-rhalia, gr., pl., Midler mod Snue og Hoste.
Anti-kategori, gr., Modklage.
anti-kath-olsk, gr., fjendtlig imod den kat. Tro.
Anti-kausotika, gr. (kausos, brændende Hede), pl., (Lt.) Midler mod Feberhede.
Anti-kaustika, gr., pl., Midler mod ætsende Ting; antikaustisk, modvirkende disse Ting.
antikisere, s. antiquisere.
Anti-klimax, gr., (Talek.) Udtryksdalen, en Figur, hvorved man lader flere Ord el. Udtryk af beslægtet Mening følge saaledes paa hverandre, at det følgende Ord stedse udtrykker Begrebet svagere, end det foregaaende; s. Klimax.
Anti-klinal, gr. (klinein, bøje), (Geol.) den sadelformede Bøjning af en Række (opadbøjede) Lag, mods. den trugagtige synklinale (nedadbøjede Lag).
Anti-kolika, gr., pl., Midler mod Kolik.
Anti-kritik. gr., Modkritik, s. Kritik; Antikritiker, en som øver Antikritik; antikritisk, som indeholder Antikritik.
Antikva, s. Antiqua.
Antikvar, Antikvitet m. m., s. Antiqv—.
Antilegomena, gr., pl., Skrifter, som ikke almindelig gælde for ægte; i Enkelttal Antilegomenon, et, mods. Homologumena, s. d. O.
Anti-lepsis, gr. (lambanein, tage), Indvending, Gendrivelse, is. af vigtige Paastande el. Læresætninger; antileptisk Metode, den ældre Lægemetode, der søgte at helbrede ved Indvirkning paa en Legemsdel modsat den syge, en Slags deriverende (afledende) Metode.
anti-lethargisk, gr., tjenlig imod Sovesyge.
Anti-liberal, gr.-l., mods. Liberal; Antiliberalisme, mods. Liberalisme, s. d.; jvf. servil.
Antiller (l. ante, foran, og fr. île, Ø) o: Forøer; Navnet paa de talrige Øer mellem Nord- og Syd-Amerika.
Anti-logarit(h)me-Tavle, Tavle, der i første Kolonne indeholder en Række Tal med konstant

Differens og i anden Kolonne de Tal, hvis Logaritmer ere Tallene i første Kolonne.
Anti-logi, gr., Modsigelse af to el. flere Steder i en Bog, af Meninger o.s.v.; Antilogisme, en Fornuftens Krav modsat Bestræbelse (jvf. Misologi); antilogisk, fornuftstridig.
Anti-loqvist, gr.-l., Modsiger, Modpart.
Anti-lyssum, gr., pl. Anti-lyssa, et, Middel imod Vandskræk.
Anti-loimika, gr., pl., Midler imod Pest (loimos).
Anti-makassar, eg. mod Makassar-Olie (s. d.), et paa en Sofa- el. Stole-Ryg hængt Stykke Tøj til Optagelse af den siddendes Haarfedt.
Anti-machiavell (—makja—), Titel paa en af Frederik den Anden i Prøjsen skreven Gendrivelse af Machiavellismen, s. d.; Antimachiavellisme, en Machiavellismen modsat Tænke- og Handle-Maade.
anti-melan-cholsk, som fordriver Tungsindigheden, opmuntrende.
anti-mephitisk, gr.-l. (Mephitis, rom. Myt., Gudinde, der skærmer mod Pest-Uddunstning; den pestagtige Uddunstning selv), luftrensende, luftforbedrende.
Anti-meri, gr., (Talek.) Ombytning af een Taledel med en anden.
Anti-merulion (af fr. méroule, Svamp), et, Middel mod Husvamp, Fugtighed og Fodkulde.
Anti-meta-bole, Anti-meta-lepsis, gr., (Talek.) Gentagelse af de samme Ord i forandret Stilling, omvendt Gentagelse, (f. Eks. spise for at leve, ikke leve for at spise); Anti-meta-thesis, Gentagelse af et Ord i modsat Betydning el. Mening. S. Ploce.
anti-ministeriel, gr.-l., el. a—él, ministerfjendsk.
anti-mon-archisk, gr., som er imod Monarkiet; Antimonarchist, Fjende af den monarkiske Regeringsform.
Antimoniaka el. Antimonialier, pl., (Lf.) Spydglansmidler; Antimonium, et, Spydglans, et blaalighvidt, krystallinsk Metal, opd. af B. Valentinus c. 1498 (gr.?, ar.?; mulig af ar. athmoud, hvis egentl. Form er ithmid, dannet af gr. stimmi, hvoraf Antimonets andet Navn Stibium).
Anti-moralisme, gr.-l., et imod Sædelærens Lov stridende System.
anti-national, gr.-l., ufolkelig.
anti-nephritisk, gr. (nephros, Nyre), tjenlig mod Sygdom i Nyrerne.
Anti-nomi, gr., Lovstrid, to Loves indbyrdes Modsigelse; ogs. Ulovlighed; (Filos.) Fornuftens (tilsyneladende) Modsigelse el. Strid med sig selv, if. hvilken modsatte Meninger skulde lade sig lige godt bevise, Selvmodsagn (f. Eks. i Spørgsmaalet om Verdens Evighed og Uendelighed), s. kosmologisk Antithetik; Antinomist, Lovfjende; Antinomisme, Strid imod Sædelighedsloven, særl. den af Agricola fra Eisleben opstillede Lære, at Loven vel kan være gavnlig til moralsk Opdragelse for den, der endnu ikke har modtaget Evangeliets Naade, men at den for den Kristne har tabt sin Betydning.
Anti-noos, gr., et Stjernebillede i Mælkevejen, i Nærh. af Ørnen.
Antiope, gr., (Myt.) ved Zeus Moder til Amfion og Zethos
Anti-pædo-baptist, Modstander af Barnedaab.
Anti-papa, gr.-l., Modpave; Antipapisme, Modpavedømme; Holden med Modpaven; ogs. Had mod Paven og Pavedømmet; antipapistisk og antipapal, pavefjendsk; Antipapist, Modstander af Paven.
anti-parallele Linier, gr., to, af en tredie skaarne, rette Linier, ved hvilke et Par ensliggende Vinkler ere Supplementvinkler; Antiparallelo-gram, et, ligebenet Trapez, s. d.
anti-para-lytisk, gr., tjenende mod Lamhed.
Anti-parasitika, gr., pl., Midler mod Snylte-Dyr og Planter; s. Parasit.
Anti-para-stase, gr., (Retsspr.) Forsvar, naar den anklagede til sin Fordel udlægger, hvad man har beskyldt ham for.
Anti-pascha, gr.-hebr., Søndagen efter Paaske (i den gr. Kirke), = Quasimodo geniti, s. d.
Anti-passat, den øvre Passat, der blæser i modsat Retning af Passaten ved Jordens Overflade.
Anti-pat(h)i, gr., naturlig Modbydelighed el. Afsky for noget; Fjendskab, Uvillie imod, Modstemning, Modhu, Had (jvf. Aversion; jvf. Idiosynkrasi; modf. Sympathi); antipathisk, modstræbende, fjendsk.
Anti-patriot, gr.-l., Fædrelandsfjende; antipatriotisk, fjendsk imod Fædrelandet.
Anti-pelargi, gr., Gengældelse af Velgerninger, isl. af dem, man har modtaget af Forældre el. Opdragere (Udtr. grundet paa Sagnet om høj Familiekærlighed hos Storken, pelargos). Jvf. Threptra.
Anti-peri-agoge, gr., Fiksstjernernes dobbelte, modsatte Bevægelse (den daglige, fra Øst mod Vest, og Fjernelsen fra Foraarsjævndøgnspunktet i modsat Retning (Præcessio æquinoctiorum), opdaget i Oldtiden, af Hipparch, begge kun tilsyneladende).
anti-periodiske Midler, gr., Lægemidler, der modvirke den periodisk indtrædende Forværrelse af en Sygdom (særl. Midler mod Koldfeber).
anti-peri-staltisk, gr., (Lf.) som stræber imod Tarmenes sædv. Ormebevægelse (jvf. peristaltisk).
Anti-peri-stasis, gr., Strid imellem to hinanden modvirkende Naturkræfter.
Anti-pernium, gr.-l., et, (Lf.) Frostsalve, Middel mod Frostbylder (l. perniones).
Anti-phani, gr., Genskin.
Anti-pharmakon, gr., et, pl. —ka, Modgift.
Anti-phasi el. Anti-phasis, gr., Modsigelse; Genmæle.
Anti-pherna, gr., pl., (Retsspr.) Modgave, som en Brudgom gør Bruden for det tilbragte Udstyr (pherne).
Anti-phlebo-tomist, gr. (phlebs, Aare; temnein, skære), Fjende af Aareladning.
Anti-phlogistik, gr. (phlox, Lue, Flamme) el. antiphlogistisk System, den af den franske Kemiker Lavoisier imod Stahls Phlogiston (s. d.) el. det brændbare Væsen fremsatte Lære; Antiphlogistiker, Modstander af Brændstoflæren; antiphlogistisk, som er imod Brændstoflæren; (Lf.) som dæmper Betændelse, kølende; Antiphlogose, Bekæmpelse af Betændelsessygdomme.
Anti-phona el. Anti-phonier, gr., pl., ogs.

Anti-phoni, Vekselsang (hvor to Kor el. Sangere i Kirken afvekslende synge); Antiphonale el. Antiphonarium, et, en Bog, som indeholder disse Vekselsange; Antiphoni, (Log.) Modsagn, Modsigelse; antiphonisk Sang, Vekselsang.

Anti-phora, gr., Modsætning.

Anti-photisme, gr., Genskin.

Anti-phrasis el. Anti-phrase, gr., en Ordfigur, der nævner en Ting efter det, som den netop ikke er. Saaledes skal Navnet Parcer være afledet af parcere (skaane), skønt P. ere alt andet end skaansomme; antiphrastisk, stemmende med, grundet paa en Antiphrasis.

Anti-phraxis, gr. (anti-phrassein, tilspærre), Tilspærring ved noget lige overfor staaende.

Anti-phthiriaka, gr. (phtheir, Lus), pl., Midler mod Lusesyge.

anti-phthisisk, gr., svindsotlægende.

Anti-phylloxon, gr. (phyllon, Blad), Middel mod Bladlus.

Anti-pirat, gr., Sørøverfjende; antipiratisk, stilet el. rettet mod Sørøveriet.

anti-plastisk, gr., som hemmer Legemsformernes Dannelse.

anti-platonisk, stridende mod Platons Lære; uaandig, sanselig (jvf. platonisk Kærlighed).

anti-pleuritisk (—ev—), gr., tjenlig mod Sting i Siden (pleura).

anti-pneumonisk (—ev—), gr., tjenlig imod Lungebetændelse.

anti-pod-agrisk, gr., tjenlig mod Fodgigt.

Anti-pode, pl. Anti-poder, gr., Folk, som bo paa modsatte Sider af Jordkloden, med 180° Længdeforskel og modsat geogr. Bredde (12 Timers Forskel i Tid), og altsaa vende Fødderne mod hinanden; Modgængere; neg. Folk af modstridende Mening el. Tænkemaade, Modstandere; antipodisk, lige modsat, som Antipoderne; af ganske anden Mening, Tænkemaade el. Sindelag. Jvf. Antøker, Periøker.

Anti-porticus, gr.-l., aaben Søjlehal foran Kirker.

Anti-prisme, gr., et, Legeme begrænset af to kongruente parallele Polygoner (Endeflader) og af Trekanter (Sideflader).

Anti-pro-pemptikon, gr., et, Afskedsdigt (af den bortdragende) til Venner.

Anti-protasis, gr., (Talek.) Antydning, sædv. ved et Spørgsmaal, af en efterfølgende Gendrivelse.

anti-psorisk, gr., tjenlig mod Hududslet, if. mod Fnat (psora).

Anti-ptosis, gr. (ptosis, eg. Fald (af piptein, falde) = Casus = Forholdsform); (Gram.) Forveksling af Forholdsformer.

Anti-putrida, gr.-l., pl., Midler mod Forraadnelse; antiputredinøs, som modvirker Forraadnelse, = antiseptisk, s. d.

Anti-pyika, gr. (pyon, Edder), pl., Midler mod Pusdannelse.

Anti-pyrese, gr., Bekæmpelse af Feber; Antipyretika, pl., Midler mod Feber; Antipyrin, et antipyretisk, feber- og smertestillende Lægemiddel.

Anti-pyrotika, gr., Midler mod Forbrænding, Koldbrand, Halsbrynde.

Antiqua, l., (Bogtr.) latinske Trykbogstaver (s. Eks. A, a, B, b, C, c o. s. v.); mods. Fraktur, s. d.

Antiquailles (Angtikai'), fr., = Anticaglier, s. d. (tidt med Bibegreb af Ringeagt).

antiqvarisk, l., Oldtiden angaaende; Antiquarium, et, Sted, hvor Oldsager opbevares, Oldsagssamling; Antiquarius el. Antiquar, Oldgransker, Kender og Samler af Oldsager; ogs. en, som handler med gamle el. brugte Bøger; Boghøker; Antiquariat, Udsalg af brugte Bøger.

Antiqvation, l., Ophævelse, Afskaffelse (af en Lovbestemmelse).

antique, s. antik; antiqvere, l., lade det blive ved det gamle; erklære for forældet, for ugyldig; ophæve, afskaffe; ogs. afskrive gamle Skrifter; (Bogbindk.) sætte allehaande Sirater paa Snittet af en Bog.

antiquisere (angtiki—), fr., efterligne de gamles Smag og Maner, finde ikkun Oldtiden skøn (mods. modernisere). Jvf. Archaisme.

antiquis moribus, l., efter gammel Skik og Brug; ligefrem, oprigtig.

Antiqvitet, l., et Oldværk, Levning, if. Kunstværk fra Oldtiden, Oldsag; Skik og Brug hos de gamle.

antiquus homo, l., en Mand med Oldtids Sæder, ærlig, ligefrem.

anti-rachitisk, gr. (rhachis, Rygrad), tjenlig mod den engelske Syge).

Anti-rationalisme, Bekæmpen af Fornufttroen, s. Rationalisme. Ogs. = Antilogisme.

Anti-re-formere, gr.-l., pl., de, som ere imod el. modstræbe Forbedringer i Kirke og Stat.

Anti-re-publicaner, gr.-l., Fjende af Republikken; anti-re-publicansk, som er imod Folkevælde.

Anti-re-velationisme, gr.-l., Benægtelse af el. Had imod Aabenbaringen.

Anti-re-volution, gr.-l. (bedre: Contra-revolution), Modomvæltning; antirevolutionær, som er imod en Statsomvæltning, som sigter til en Modomvæltning; antirevolutionere, modsætte sig en Statsomvæltning.

Anti-royalisme, gr.-fr., Had mod Kongedømmet; Antiroyalist, Modstander af Kongedømmet; antiroyalistisk, kongefjendsk.

Anti-sabbatarier, Modstander af Sabbatens Helligholdelse.

Anti-scabiosa, gr.-l., pl., Midler mod Fnat (scabies).

Anti-scepticisme, gr.-l., Bekæmpelse af Tvivlesygen (jvf. Dogmatisme).

Anti-scii, gr. (skia, Skygge), pl., modskyggende, Jordboere, hvis Skygger ved Middag falde til modsatte Himmelegne.

anti-scorbutisk, gr.-l., tjenlig imod Skørbug (ny l. scorbutus).

Anti-scripturariere, gr.-l., pl., Fjender af den hellige Skrift.

Anti-scrophulosa, gr.-l., pl., Midler mod Kirtelsyge.

Anti-semit, Jødefjende; antisemitisk, mod Semiterne (s. d.) fjendtlig; jødefjendsk, jødeforfølgende.

Anti-septik, gr. (sepein, gøre raadden), eg. som modvirker Raaddenskab; Indbegrebet af den antiseptiske Saarbehandling, den af den eng. Kirurg Lister indførte Saarbehandling,

hvorved man omgiver Saaret med et Antisepticum, et Stof (if. Karbolsyre), der sikrer Saaret mod de i Luften værende sygdomsvækkende Kim (jvf. Spray og Aseptik).
Anti-sial-agoga, gr. (sialon, Spyt), pl., Midler imod Spytflod.
Anti-skepticisme, s. Antisc—.
Anti-skolika, gr., pl., (Læ.) Midler mod Orm (skolex).
anti-social, gr.-l., uselskabelig; stridende mod den borgerlige Orden, mod Samfundets Væsen og Love.
Anti-spasmodika, Anti-spastika, gr. (span, trække, drage), pl., krampestillende Midler
Anti-spast, gr., en Versefod af fire Stavelser, hvoraf den første og sidste ere korte; ◡——◡; antispastiske Vers, V., som bestaa af Antispaster.
Anti-spectrologi, gr.-l. (l. spectrum, Syn, Spøgelse), Bekæmpelse af Troen paa Spøgelser.
Anti-spiritualisme, gr.-l., = Materialisme.
Anti-stase, gr. (stenai, staa), Modsætningsforhold, der viser, at noget, som af een Grund kunde være ønskeligt, af andre Grunde maa skønnes uheldigt.
Anti-sternon, gr., et, den, Brystet (sternon) modsatte højere Del af Ryggen.
Anti-stes, Forstander, Kirke- el. Skole-Forstander; Overpræst; Provst; Antistita, Forstanderske, Priorinde, Abbedisse.
Anti-strephon, gr., s. anti-strophon.
Anti-strophe, gr., (i de gamles Skuespil) Korets anden Mellemsang; (Liturgi) Modsang af et andet, svarende Kor; (Talek.) Omvenden af Meninger i to sammenstillede Ord.
Anti-strophon og Anti-strephon, gr., et, en vrang Slutning, hvorved man lige saa godt kan bevise det modsatte, idet den kan vendes om imod den, der har benyttet sig deraf (l. argumentum reciprocum).
anti-syphilitisk, gr., tjenlig imod Syfilis.
Anti-takter, gr., pl., gnostiske Partier, der opfattede alle sædelige Love som Bud af den ufuldkomne Jødegud og den kristelige Frihed som Trods mod disse Love.
Anti-tasis, gr. (tasis, Spænding, af teinein, spænde), (Læ.) Modspænding ved Benbrud; Modstand.
Anti-technos, gr., Medbejler i en Kunst.
Anti-tese, o. s. v., s. Antithese.
Anti-thaumat-urgi, gr. (thauma, et Under; ergon, Værk, Gerning), Nægten af, Tvivlen paa Mirakler.
anti-theatralsk, gr., som ikke egner sig for Skuepladsen.
Anti-thëi, gr., pl., Modguder, onde Aander; i Enkelttallet Anti-thëus.
Anti-these el. Anti-thesis, gr., (Talek.) Modsætning, en talerisk Figur, der tjener til at fremhæve en Tanke ved at bringe den i Forbindelse med en modsat Forestilling (f. Eks.: „vise Daare!" [s. Oxymoron], — „Tanken opsteg til det Høje, den Gang den nedsteg i sig selv," — „Mennesket er født frit, og overalt er det i Lænker"); Antithetik, Modsætning, Modstillingsmaade, Opstilling af Sætninger og Modsætninger og af Grundene for og imod samme; antithetisk, modsætningsvis, i Modsætninger; Antitheton, et, Modsætning, Sammenstilling af Modsætninger.
Anti-toxikon, gr., Modgift.
Anti-trinitariere, gr.-l., pl., en religiøs Sekt, som nægter Treenigheden; jvf. Unitarier.
Anti-type, gr., Modbillede, Aftryk, Afskrift; (Teol.) Modbillede, det, som er blevet antydet ved et Forbillede (Prototyp, Paradigma, s. d.), altsaa Sagen el. Personen selv, der er dannet efter Forbilledet (jvf. Copi); antitypisk, modbilledlig.
Anti-typi, gr., Modslag, Modvirkning; ogsaa Haardhed og Misklang i to paa hinanden følgende Ord.
Anti-unionister, gr.-l., pl., de, der modsætte sig en Forening (af Religionspartier, af Stater og Lande) (= Anti-henotikere, gr. Jvf. Henosis).
anti-venerisk, gr.-l., tjenlig mod den veneriske Syge.
Anti-zelōt, gr. (zelos, Iver; zelotes, lidenskabelig Iverer), Fjende af overdreven Iver i Trossager, maadeholdende.
Antlia pneumatika, gr., Luftpumpe.
Antliater el. Dipterer, pl., (Nath.) tovingede, den Insektorden, til hvilken Fluer og Myg høre.
Ant-odont-algika, gr. (odus, Tand; algos, Smerte), pl., Midler mod Tandpine.
Anto-logi, s. Anthologi.
Antonius-Ild, livsfarlig epidemisk Sygdom, der i 9.—13. Aarh. hærgede Europa i Skikkelse af smertefuld Gangræn (Koldbrand); Antonius-Kors, et Kors i Form af et latinsk T, hvorpaa den hellige Antonius skal være korsfæstet.
Ant-onomasi, gr. (onoma, Navn), Navneveksling; (Talek.) en Figur, hvorved et Egennavn bliver brugt i Stedet for et Slægtsnavn, el. omvendt, f. Eks. Alexander, i Stedet for: en Helt; antonomastisk, beroende paa Antonomasi.
Ant-ophthalmika, gr., pl., Midler imod Øjesygdomme (ophthalmos, Øje).
Ant-ozon, gr., en særegen Modifikation af Ilten; s. Ozon.
Antracit, Antropolog, o. s. v., s. Anthr—.
An-trustioner, gl.-t. (an = i, trust = Trofast), pl., adelige frivillige i Kongernes Tjeneste.
Ant-œci, Ant-øker, gr. (oikos, Hus, Bolig), pl., Modboere, de Jordboere, som bo under samme Halvdel af den samme Meridian (under samme Længde) og under lige stor, men modsat (nordlig og sydlig) Bredde, altsaa have modsatte Aarstider, men fælles Dagtimer. Jvf. Antipode, Periøci.
Anubis, en af de gamle Ægypteres højeste Guddomme, med et Hundehoved (Sjakalhoved) paa et menneskeligt Legeme; Gravenes Vogter; styrer Underverdenen.
An-uri, gr., (Læ.) Standsning af Urinafsondringen.
Anus, l., den yderste Del af Endetarmen, Gattet; Kærling.
Anxietēt, l., Ængstlighed, Banghed, Klemmelse; Anxietas tibiarum, Rysten af Skinnebenene (Læ.).
Anxis, gr., Indsnævring, et Organs Indeklemthed.

An-ydri, gr. (hydor, Vand), Vandmangel, Tørhed, Tørke; anydrisk, s. anhydrisk.
An-ypo-stater, gr. (hypo-stasis, Substans, Væsen, Personlighed), pl., Benægtere af Treenigheden og Kristi Guddom.
An-æmi, gr. (haima, Blod), Blodmangel; Formindskelse af Blodets Mængde, isæ. af dets faste Bestanddele; Anæmatose, Mangel paa Hæmatosis (s. d.); An-æmat-urgi, Læren om de ublodige Operationer; An-æm-ydri, Mangel paa Serum (s. d.); anæmisk, blodfattig, blegsottig, gusten.
An-æresis, gr. (hairein, gribe, borttage, tilintetgøre), (Talek.) Nægtelse, Gendrivelse af, hvad Modstanderen mener at have bevist.
An-æsthesi, An-æsthesis, gr., Følesløshed; anæsthetisk, sansedøvende og muskelslappende (Kloroform er saaledes et a. Middel).
An-ætia, gr., uden Skyld (aitia); Uskyld, som Undinde.
A-ochlesi, gr. (ochlos, Larm, Uro), = Indolen(t)s, s. d.; ogsaa stille, husligt Liv.
Aoidos, pl. Aoidoi, gr., Sanger, isæ. i Grækenlands Oldtid. Jvf. Rhapsode.
A-okni, gr. (oknos, Nølen), Ufortrødenhed, Flid.
Aonider, gr., pl., (Myt.) Muserne (efter deres Ophold paa Helikon i Aonien (Boeotien)).
A-orasi, gr. (horan, se), Usynlighed; Blindhed; Aorater, pl., de for blotte Øjne usynlige Planetoider, s. d.
A-orgesi, gr., Sagtmodighed (orge, Vrede).
A-oristos el. A-orist, gr. (horizein, begrænse, bestemme), (gr. Gram.) den ubestemt henrundne Tid; Aoristi, Ubestemthed.
A-ornos, gr. (ornis, Fugl), = Avernus, s. d.
Aorta, gr. (aeiro, hæver). arteria magna, l., den store Pulsaare, der gaar op fra det venstre Hjertekammer og til Dels ligger langs den forreste Side af Rygraden; Aorteurysma, et, denne Aares unaturlige Udvidning; Aortitis, dens Betændelse.
a-osmisk, gr. (osme, Lugt), uden Lugt.
ap-, s. apo.
A-pædeusi, A-pædeuti el. A-pædeutisme (—ev—), gr. (pais, Barn; paideuein, opdrage, undervise), Mangel paa Undervisning; Uvidenhed af Mangel paa Undervisning; apædeutisk, ulærd; uvidende.
ap-age! gr., bort herfra! af Sted! pak dig! apage, Satanas! vig fra mig, Satan! apagitote! viger bort!
Ap-agoge el. Ap-agogi, gr., Bortførelse, Tilbageførelse til en Urimelighed; Bevis for en Sætnings Rigtighed af den modsattes Urimelighed, ab absurdo (s. absurd); apagogisk, udledet af, grundet paa Modsætningens Urimelighed; a. Bevis = indirekt Bevis, Omvejs-B.
a-paisere (—pæs—), fr. (paix, Fred), berolige, stille, formilde, dæmpe.
Ap-allage, gr. (allassein, forandre, ombytte), (Lk.) Bortfjernelse af, isæ. legemlige, Onder ved Helbredelse el. Død; Lettelse, Lindring; Afføring.
A-panage (—asj'), fr. (m. l. a-pana-mentum, a-panatio, a-panagium, af lat. panis, Brød, Underholdning), Aarpenge, som gives en ikke regerende fyrstelig Person til standsmæssigt Underhold, Affindelse, Aftægt (s. Livgeding); apanagere (—asjere), affinde sig med, give Aftægt. Jvf. Paragium, paragere.
Ap-antesis, gr. (ap-antan, møde, svare), Svar, Gendrivelse.
Ap-anthropi, gr., Umenneskelighed, Grusomhed; ogs. Menneskeskyhed; apanthropisere, gøre umenneskelig.
a-paragere (—sje—), fr., gøre lige. S. u. Paragium.
Ap-arithmesis, gr., Optælling af Indvendinger.
Ap-arktias, gr. (arktos), Nordenvinden.
a-part og a-parte, fr. (à part), ved Siden, til Side, for sig selv, affides; sær, rar*.
a parte ante, ny l., (Filos.) om en Evighed uden Begyndelse (tillægges Gud); a parte post, om en Evighed uden Ende (tillægges Gud og den menneskelige Sjæl). — Man har kaldt Fortiden: en Evighed a parte ante, — Fremtiden: en Evighed a parte post; a parte ad totum, (slutte) fra en Del til det hele (usikker Slutning).
A-partement, s. Appartement.
Ap-arthrosis, gr., = Diarthrosis, s. d.
a particulari ad universale non valet con-sequentia, s. l., (Log.) fra det særlige kan man ej slutte gyldigt til det almindelige (derimod omvendt: ab universali ad particulare valet con-sequentia, fra det almindelige kan sluttes til det [derunder hørende] særlige).
A-pasti, gr. (a-pastos, fastende, uspist), fastende Tilstand, Fasten.
apatetisk, gr. (apatan, bedrage), falsk, bedragerisk, f. Eks. en Slutning.
A-pathi, gr. (pathos, Lidelse, Smerte), Følesløshed, legemlig Svaghed og Flovhed; Sløvhed; Ulidenskabelighed, Koldsind, Ligegyldighed; apathisk, følesløs etc.; Apathist, en følesløs etc.
Apatit, gr. (apatan, bedrage, — paa Grund af Fejltagelser, den har voldt Mineralogerne), Mineral, bestaaende af fosforsur Kalk i Forb. med Klor- og Fluor-Kalcium (djerv A., Phosphorit), bruges til kunstig Gødning.
A-paturier, pl., en tre Dages Bakkusfest i Athen, ved hvilken Borgerne lode deres Sønner indskrive i Borgernes Liste.
Áp-echema, gr. (echo, Genlyd), et, Genlyd, Efterdrøn; (Lk.) Modspalten paa et beskadiget Ben (Contra-fissur, s. d.).
A-peiro-kali, gr. (a-peiros, uerfaren; kalos, skøn), Uvidenhed i det skønne, Smagløshed; (Talek.) tvungen Higen efter Skønhed i Udtrykket.
Apella, gr. (?), et lettroende, overtroisk Menneske (efter et hos Digteren Horats forekommende — rimeligvis — Personnavn); s. credat Judaeus Apella.
Apelles post tabulam, l., Apelles (den største Maler i 4de Aarh. f. Kr.) bagved Maleriet (for at lytte efter Kunstdommene); Lureren ved Døren.
Ap-em-phasis, gr. (apemphainein, være ulig, upassende), Vanskelighed i Meningen, Modsigelse deri.
Ap-eniautisme (—av—), gr., Fraværelse, Forvisning paa et Aar (eniautos); = Abannation, s. d.
A-pepsi, gr. (pessein, koge, fordøje), Mangel

paa Fordøjelsesevne; vedvarende Uforbøjelighedssyge (stærkere end Dyspepsi, s. d.); Apepta, pl., ufordøjelige Ting; apeptisk, ufordøjelig.
A-peranto-lōg, gr. (perainein, ende, fuldføre), en, der fører endeløs Snak (Aperantologi), en besværlig Snakker.
Aperceptiōn, s. Apperception.
A-perçu (Apersy), fr. (apercevoir, iagttage), Overblik, Oversyn, Overslag, Hovedindhold, Udkast, kort Fremstilling. Jvf. Recapitulation og Résumé.
A-periens, et, pl. A-perientia, l., (Lf.) Aabningsmiddel (i Spøg: en Snaps ved Maaltidets Begyndelse, en „Aabner“, ogs. Aperitiv); aperitiv, aabnende; apert og aperte, aaben, aabenbar, øjensynlig; Apertūr, Aabning; Bidde, Lysning, f. Ex. af et Rør, af Blendingen i en Kikkert; apertura feudi, Lensledighed; ad aperturam libri el. aperto libro, efter Bogens Aabning, uden Forberedelse, = à livre ouvert, s. d.
à perte de vue (vy), fr., saa vidt, man kan øjne; fjernet nok til, at man ikke længere kan skelne Genstandene; hen i Taaget.
A-petal, gr. (petalon, Blad, Blomsterblad), kronløs Blomst; apetalisk, bladløs, uden Blomsterblade; apetali flores, l., Bægerblomster.
à peu près (pø præ), fr., omtrent, paa lidt nær, næsten.
Apex, l., eg. Spids, Top, Tonetegnet over en Stavelse til at mærke dens Eftertryk el. dens Længde; pl. apices, s. d.
A-phagi, gr., Uformuenhed til at spise el. synke.
A-phaki, gr., Mangel af Øjets Linse (phakos).
A-phani, gr., Usynlighed.
A-phasi, gr. (phanai, sige, tale), Maalløshed, Forstummen; tavs Tilbageholdenhed; sygelig Mangel paa sprogligt Udtryk for visse Forestillinger; denne Sygdom, der ikke behøver at hidrøre fra ydre Fejl i Taleorganerne, kan ytre sig deri, at man glemmer enkelte Ord eller hele Ordklasser.
A-pheleia, gr. (apheles, jævn), Jævnhed; (Talek.) det simple, naturlige, utvungne i Fremstillingen.
Aph-elium, gr. (Helios, Solen), et, Solfjerne, en Planets (Komets) længste Afstand fra Solen; modf. Perihelium, s. d.
Aph-esis, gr. (aph-ienai, lade fare, slippe), (Lf.) en Sygdoms Aftagen; ogs. Slappelse.
A-phil-anthrōp, gr., et ukærligt Menneske, Menneskefjende; Aphilanthropi, Mangel paa Menneskekærlighed, Menneskehad, Ukærlighed; aphilanthropisk, menneskefjendsk; jvf. Misanthrop.
Aphis, gr., Bladlus.
a-phlogistisk, gr., brændende uden Lue (phlox).
A-phobi, gr. (phobos, Frygt), Frygtløshed.
a-phon, s. sourd; A-phoni, gr. (phone, Røst), Maalløshed, Stumhed, Mangel paa Evne til at tale el. synge.
A-phori, gr. (pherein, bære), Ufrugtbarhed, Goldhed.
Aph-orisme, gr. (aphorizein, afgrænse, afsondre), pl. Aph-orismer, korte, afbrudte Læresætninger, Læresprog, Tankespaaner, Flagretanker; aphoristisk, som bestaar af korte Læresætninger, kortfattet, afbrudt; jvf. fragmentarisk og rhapsodisk.
Aphrodisia, gr., pl., Fester til Afrodites Ære; Aphrodisiaka, Pirremidler, som opvække Kønsdriften; Aphrodisiasme el. Aphrodisi, (Lf.) Elskovsbrynde; sygelig Kønsdrift; Aphrodite (efter den oldgr. Udledning eg.: den af Havets Skum fødte), hos Grækerne Kærlighedsgudinden (l. Venus); aphroditographisk, som skildrer Kærlighedsgenstande; ogs. som beskriver Planeten Venus.
A-phronesis, gr., Uforstandighed, Daarskab, Galskab.
A-phrosyne, gr., (Lf.) Sanseløshed, Vanvid, Talen over sig i Feberanfald.
Aphthe, gr., (Lf.) Trøske; s. Muguet.
aphthoniansk, s. Chrie.
A-phthoni, gr., Frihed for Misundelse (phthonos), Miskundhed; aphthonos, miskundelig, gavmild.
A-phyllanthe, gr. (phyllon, Blad; anthos, Blomst), bladløs Blomst; aphyllisk, bladløs, uden Bægerblade.
Aph-æresis, gr. (hairein, tage, borttage), (Gram.) et Ords Forkortelse forfra, f. Ex. „mod“ for „imod“, „fælles“ for „tilfælles“; (Lf.) Afsættelse, Borttagelse af en unyttig Legemsdel.
a piacere (pjatsjere), it. (af l. placere, behage), (Mus.) efter Behag; (Kbspr.) efter Sigt, paa Forlangende.
Apiarium, l. (apis, Bi), et, Bihus.
Apices juris (sing. apex, s. d.), l., (Retsspr.) Retsspidsfindigheder, Fordrejelser, Kneb, Rænker, Kroglove.
Apicius, Fraadser, Lækkermund (efter en romersk Bellystning af dette Navn).
à pied (pie), fr., til Fods.
Apinarius, l., Sladderhank (eg. fra Apina).
Apinæ et tricæ (af Apina og Trica, to smaa Stæder i Apulien), pl., Smaating, Ubetydeligheder.
A-piri, gr. (peira, Forsøg, Prøve, Erfaring), Mangel paa Erfaring, Uerfarenhed; (af peiras el. peras, Ende, Grænse) Uindskrænkethed, Uendelighed, Ubestemthed; apirisk, uerfaren.
Apis, den af de gamle Ægyptere som Guddom dyrkede hellige Tyr, det levende Billede paa Agerdyrkningen og paa Osiris, der havde indført denne i Ægypten.
Apis, l., Bi.
A-pisti, gr., Vantro, Mangel paa Tro (pistis).
a-planatisk Linse (eg. al Afvigelse fjernende), gr. (af planan, føre vild), (Opt.) en achromatisk (s. d.) Linse, der tillige er befriet for den sphæriske Aberration (ↄ: for Fejlen paa Grund af Kugleformen).
aplanere, fr., jævne, slette, bringe i Orden.
a-planetisk, gr. (planasthai, vanke omkring), ikke afvigende, fastſtaaende (om Stjerner).
a-platere, fr., gøre flad; Aplatissement (—mang), Fladtrykning, Fladtrykthed, f. Ex. Planeternes Afvigelse paa Grund af Akseomdrejningen (Rotationen), fra Kugleformen; Forskellen mellem Himmellegemets største og mindste Radius, divideret med den største (for Jorden omtr. $^1/_{300}$).
A-plesti, gr. (plesteuein, fylde), Umættelighed, Unøjsomhed.

à plomb (plong), fr. (af l. plumbum, Bly), lodret, efter Lodbet; Aplomb, lodret Stilling, lige Holdning; Ligevægt og Sikkerhed i legemlige Bevægelser og vanskelige Stillinger; fig. sikker Holdning, i Opførsel, i Omgang med andre.

Aplustre, l., et, den krumme Bagstavn (gr. aphlaston) af et Skib med de derpaa anbragte Prydelser; „Spejlet"; Bagstavnen.

A-pneusti (—pnev—), gr., Aandedragets Standsning; Apneumatosis, den Tilstand, i hvilken Lungerne kun kunne rumme en mindre Luftmængde end normalt.

A-pnoe, gr. (pnein, aande), Mangel paa Aandedræt; A-pnoa-sphyxi (sphyzein, være i heftig Bevægelse, [om Pulsen: slaa]), Aandedrættets og Pulsens Udebliven, Skindød.

apo, gr. Præposition, forekommer i en Mængde Sammensætninger med Betydning af en Bortfjernelse, Adskillelse, Udgang el. Oprindelse fra (Apo-gæum, Apo-stasi), en Ydelse, Gøren til noget, Forstærkelse, Fuldførelse af, Ophør med (Apo-dosis, apo-diktisk, apo-theosere, Apo-thanasi), en Nægtelse, = „α privativum" (Apo-siti). Foran Vokaler bliver apo i Almindelighed gerne til ap- (Ap-anthropi), foran en aspireret Vokal til aph- (Aph-æresis, Aph-elium).

Apo-bat, gr. (bainein, gaa), en Mand, der ved de gamles Væddeløb sprang af Vognen (el. Hesten) midt under dennes Fart.

Ap-ocha el. Ap-oche, gr. (echein, holde), Afstand, Frastand; Afholdenhed; Kvittering, isr. Kreditors Modtagelsesbevis.

Apo-chrempsis, gr. (chremptesthai, harke, rømme sig), Opkasten af Slim.

a poco a poco, it. (af l. paucum, lidt), lidt efter lidt, = peu à peu.

A-poda, gr. (a-pus, fodløs), pl., lemmeløse Dyreformer; Apodes, Fisk uden Bugfinner; Apodi, Fodløshed.

Apo-dakrytika, gr. (dakryon, Taare; apo-dakryein, fremkalde Taarer); pl., Midler, som lette Taarernes Udgydelse.

Apo-deipna, gr., (deipnon, Maaltid), pl., Sange efter Nadveren i den græske Kirke.

Apo-deixis, gr., Fremstilling; Bevisførelse, Bevis.

Apo-dekt, gr. (dechesthai, tage, modtage), Kasserer, Oppebørselstjener (attisk Embedsmand).

Apo-demi-algi, gr. (apo-demia, Ophold udenfor Landet, Rejse i fremmede Lande; algein, føle Smerte, længes) (modf. Nostalgi, Hjemve), Længsel efter at se fremmede Lande, Rejselyst; Udve; apodemet, rejselysten; Apo-demik, Rejsekunst, Anvisning til at rejse med Nytte.

apo-diktisk el. apo-deiktisk, gr. (apo-deiknynai, paavise, godtgøre med Grunde), bevisraftig, overbevisende, klar, øjensynlig; uimodsigelig; ubetinget nødvendig; apodiktisk Imperativ, = kategorisk Imperativ, s. d.; Apo-dixis, l., s. Apo-deixis.

Apo-dioxis, gr. (diokein, forfølge, forjage), (Talek.) Forkastelse af en Indvending som latterlig.

a-podisk, gr. (apus), fodløs, uden Fødder.

Apo-dokimasi, gr., Forkastelse, Misbilligelse; s. Dokimasi.

Apo-dose el. Apo-dosis, gr., (Talek.) Efterſætning (jvf. Protasis).

Apo-dyterion, gr., Af- og Paa-Klædningsværelset i de gamles Bade (apodyein, afklæde).

Apo-galaktisme, gr. (gala, Mælk), Afvænnen fra Dien.

Apo-gami, gr. (gamein, at ægte), et, (Bot.) Mangel paa Evne til Kønnets Formering).

Apo-geusti, gr., (Lk.) bitter, fordærvet Smag (geusis).

Apo-graphum, gr., et, Afskrift; pl. A—pha (modſ. Autographum).

Apo-gæum (Apo-geum), gr. (Gaia og Gē, Jorden), et, Jordfjerne, Maanens længste Frastand fra Jorden (modſ. Peri-gæum); apogæi (venti), Vinde, der blæse fra Landet, Fralandsvinde, Landvinde (ogsaa Altani).

Ap-oiki, gr. (oikia, Bopæl), Udvandring, Nybygd (særl. naar den grundedes uden Statens Hjælp af græske Borgere).

à point (poæng), fr., (Billardsp.) à Nul, paa intet (saalænge ingen Bal er gjort).

Apo-kalypse, gr. (kalyptein, skjule), Johannes Aabenbaring; apokalyptisk, som er i dette Skrifts Aand; hemmelighedsfuld, gaadefuld, uforstaaelig; Apokalyptiker, en Teolog, som finder Kristendommens væsentligste Lærdomme i Joh. Aabenbaring; ogsaa en Sværmer, en Drømmer.

Apo-kapnisme, gr. (kapnos, Røg), (Lk.) Røgning som Værn mod Smitsoter.

Apo-karteresis, gr. (kartereīn, være standhaftig, holde ud), Mangel af Taalmodighed, frivillig Hungersdød.

Apo-kata-stasis, gr. (kathistanai, henbringe, ordne, indrette), Tilbagekomst til det forrige Sted; Kredsløb, Tilbageførelse til den forrige, den oprindelige Tilstand, f. Ex. Stjernernes A. ifølge Antagelsen af at Stjernerne efter det store Verdens-Aar el. det platoniske Aar skulde vende tilbage til den oprindelige Stilling; ogsaa om Altings (A. tōn pantōn) Palingenesi (Genfødsel), en Tilbagevenden til den oprindelige Tilstand ved Udgangen fra Skaberen, Guds Riges fuldkomne Sejr, ved hvilken Gud bliver alt i alle, Modsætningen mell. salige og fordømte ophører, og selv Djævlene omvendes; (Lk.) Helbredelse.

Apo-kenosis, gr. (kenos, tom), (Lk.) Udtømmelse, overvættes Udtømmelse.

Apo-keryxis, gr. (apo-keryssein, udraabe, udstøde ved offentligt Udraab), Udstødelse af det kirkelige Samfund.

Apo-klasma, gr., et, (Lk.) Benbrud.

Apo-klerosis, gr., Valg ved Lodkastning, s. Klerus.

Apokoiris, jød., Frafalden.

Apo-kope, gr. (apo-koptein, afhugge, afskære), Endelsesforkortning, naar den sidste Stavelse, det sidste Bogstav, af et Ord udelades (f. Ex. elsk'ed' for: elskede), (Lk.) Afſætning af et Lem; apokopere, forkorte, afkorte (et Ords sidste Del).

Apo-krisiarius, gr.-l. (gr. apokrinesthai, svare), eg. den, der skal give Svar; fordum pavelig Afsending i Konstantinopel.

Apo-krustika, gr. (kruein, slaa, støde tilbage),

pl., uddrivende Midler; ogsaa tilbagedrivende, sammentrækkende Midler.

Apo-krypha, gr. (kryptein, skjule; apo-kryphos, skjult, hemmelig; uægte), pl., el. apokryphiske Bøger og Skrifter, Skrifter, hvis Forfattere ere ukendte, eller dog uvisse. Bibelens apokryphiske Bøger (modſ. de kanoniske Bøger) ere Skrifter, som ikke offentlig maatte forelæses, men bleve lagte til Side og skjulte, fordi man ikke troede dem udrundne af umiddelbar guddommelig Aabenbaring, men ansaa dem for mindre troværdige, ja endog for farlige og uægte. Ogſ. alm. apokryph = uægte, falsk.

Apo-kyesis, gr., Fødsel, Forløsning.

Apo-lepsis el. Apo-lepsi, gr. (apo-lambanein, opholde, standse), (Lt.) Afbrydelse, Standsning (f. Eks. Aandedragets, Pulsens), Lamhed.

A-polis, gr., en, som har mistet, er dømt fra sin Borger- el. Statsborger-Rettighed.

Apo-lithose el. Apo-lithosis, gr., Forstening, Forvandling til Sten (lithos).

Apollinaris, et meget kulsyreholdigt Mineralvand (fra en Kilde i Rhinpreussen).

apollinariske Lege, Lege, som af Romerne aarlig højtideligholdtes til Ære for Apollo, (Myt.) Søn af Zeus og Leda, Solens Gud, Guden for Digte- og Tonekunsten, for Lægevidenskaben, Veltalenheden o. s. v.; apollinsk = apollinarisk.

Apollinarisme, den af Apollinaris den Yngre (fra 362 Biskop i Laodicea) fremsatte Lære, at Kristus ikke havde havt en menneskelig Aand, men at den guddommelige Logos (s. d.) var traadt i Stedet og havde forbundet sig med et menneskeligt Legeme og en animalsk Sjæl; Apollinarister, pl., Tilhængere af Apollinarismen.

Apollon, gr., = Apollo, s. apollinariske Lege.

Apollonikon, gr., et, Toneinstrument, som i Tone og Bygning havde nogen Lighed med Orglet.

Ap-ollyon, gr., Ødelægger, Dødsengel. Jvf. Abaddon. Joh. Aabenb. 9, 11.

Apo-log, gr. (apo-logos, udførlig Fortælling), moralsk Fabel; Apologema, et, Forsvarspunkt; Apologet og Apologist, Forsvarer, Forfægter, Talsmand; Apologetik, Forsvarslære, if. til Forsvar for Kristendommen; den videnskabelige Fremstilling af Grundene for Kristendommens guddommelige Værd; apologetisk, forsvarende, værnende; Apologi, Forsvar, Forsvarsskrift; Forsvarstale; apologisere, forsvare, forfægte mundtlig el. skriftlig; Apologisme, det Talerkſk at gøre Modstanderen en Skrømtindrømmelse, som man ved, at han ikke kan gøre Brug af; Apologist-Skole, (i Sverige) en Real- og Borger-Skole.

Apo-lysis, gr. (lyein, opløse), Menighedens Afskedigelse efter fuldendt Gudstjeneste i den græske Kirke; Apolytikon, et, Slutningssang ved Gudstjenesten i denne Kirke.

Apo-meko-metri, gr. (mekos, Længde), Kunsten at maale fjerne Genstandes Afstand.

Apo-mnemoneumata (—nev—), gr., pl., Mindeværdigheder, = Mémoirer, s. d.

Apo-neuro-graphi (—nev—), gr. (neuron, Sene, sildigere, efter Aristoteles, Nerve), Beskrivelse over Senerne; Aponeurologi, Læren om Senerne; Aponeurosis, den hudagtige Udbredelse af en Muskel-Sene; Senehinde; aponeurotisk, som har brede Sener.

Aponi, gr., Smerteløshed, Velbefindende.

Apo-pemptikon, gr. (apopempein, bortsende), et, Afskedsdigt (fra de tilbageblivende).

Apo-phasis, gr. (apo-phanai, sige rent ud, modsige, nægte), Benægtelse; (Talek.) den Figur, at man giver sig Skin af ikke at ville give noget Raad, og alligevel giver det.

Apo-phlegmatika, gr. (phlegein, brænde), pl., slimafsørende Midler; s. Phlegma.

Apo-phoreta, gr. (apo-pherein, føre bort), pl., Gaver, der gives Gæsterne ved Bordet til at tage med.

Apo-phthegma, gr. (phthengesthai, tale, udtale sig), et, pl. —mata el. —mer, kort og sindrigt Tankesprog, Mindesprog, Kærnesprog; apophthegmatisk, sprogmæssig, sindrig, kort og fyndig.

Apo-phthora, gr., = Abortus, s. d.

Apo-phyge, gr., eg. Afløb, det Sted paa en Søjle, hvor den træder frem af sit Fodstykke og begynder at stige op.

Apo-physe, gr. (apo-phyein, udvokse), lille, fremstaaende Del af en Knogle; Benudvækst; (Geol.) mindre Gang, udgaaende fra en større.

Apo-planesis, gr. (planan, lade vanke omkring, fare vild), eg. Forvildelse; Afvigelse fra Hovedsagen i Talen, for at vildlede, el. fordi man ikke vil indlade sig paa at gendrive et vist Punkt.

Apo-plexi, gr. (plessein, slaa), Slag, Rørelse; enhver Udtrædelse, ved Blodkars Bristning, af Blod i Legemets Væv; apoplektisk, slagagtig; rørt af Slag; apoplektiske Midler, Midler imod Slag.

Apo-pneusis (—pnev—), gr. (pnein, aande), (Lt.) Udaanden.

Apo-pnixis, gr. (pnigein, kvæle), Aandedragets Standsning, Kvæling.

A-poretiker, gr. (poros, Gennemgang, Udvej; a-poros, uden Midler og Udvej, forlegen, raadløs), = Skeptiker, s. d.; Aporema og Aporisma, et, en vanskelig Opgave; Apori, Forlegenhed, Tvivl, Raadvildhed, Ubestemthed.

Apor-rhanterion, gr. (rhainein, stænke), et, Vievandskar.

Apor-rhe, gr., (Lt.) Udflyden, Aftræk, Afløb; ogſ. Haarenes Udgaaen.

A-posi, gr. (posis, Drik), Mangel paa Tørst, Ulyst til at drikke.

Apo-siopesis, gr. (siope, Tavshed), (Talek.) Tale-Afbrydelse, Tankefortielse, Talestandsning (som i det bekendte virgilianske: Quos ego —; s. d.; „Jeg skal" —); = Reticentia.

Apo-siti, gr. (sitos, Hvede, Mad), Mangel paa Madlyst, Madlede.

Apo-spasme, gr. (span, sønderrive), (Lt.) Sønderriven af bløde, trævlede Dele.

Apo-sphakelisis el. Apo-sphakelisme, gr., (Lt.) Koldbrand (sphakelos) i de bløde Dele.

Apo-sphragisma, gr. (sphragis, Segl), et, Seglaftryk.

Apo-spori, gr. (sporos, Sæd), (Bot.) Mangel paa Sporer.

a posse ad esse non valet con-sequentia,

l., (Log.) fra en Tings Mulighed til dens Virkelighed kan ikke sluttes.

Apo-stasi, gr. (apostatein, vende sig bort, falde fra), Affald, Frafald, især fra Religionen; ogs. = Absces, (s. d.); Apostat el. Apostata, (f. Eks. Julianus Apostata), Affalden, Religionsfornægter; apostasere, forsage sin Tro, frafalde.

Apo-stel, gr., Apo-stolus (gr. apo-stellein, udsende), eg. et Sendebud; en Læres Forkynder og Udbreder; især en af Kristi 12 Lærlinger og den kristelige Religions første Lærere og Forkyndere (Simon Peter, hans Broder Andreas; Zebedæussønnerne Jakob og Johannes, Philip, Bartholomæus, Thomas, Matthæus, Jakob Alphæi Søn, Simon Zelotes, Judas Jakobs Søn (el. Thaddæus el. Lebbæus) og Judas Ischariotes); Apostolat, et, Apostelembede, Ap.-Værdighed; Biskopværdighed; gejstlig Jurisdiktion; den pavelige Regering; Apostolicisme, det uindskrænkede kirkelige Herredømmes System; Apostolicitet, den Egenskab, Katolikerne kræve hos en sand kristelig Kirke, at Apostlenes Lære og de højere Kirkeforstanderes Følgerække i den skal have bevaret sig fra Apostlenes Tid af; apostolisk, hidrørende fra Apostlene, overensstemmende med deres Lærdomme; apostoliske Fædre = ældste Kirkefædre; a. Rige = Ungarn; den apostoliske Stol, det pavelige Hof, de romerske Biskoppers Sæde; det apostoliske Kammer, (i Rom) det Departement, som bestyrer de pavelige Indtægter; a. Majestæt (Rex apostolicus), Titel for Kongerne af Ungarn og fra 1758 for de østerrigske Kejsere; a. Succession, s. Successio apostolica; det a. Symbol, s. Symbolum apostolicum; Apostolorum ungventum el. Dodeka-pharmacum, en fordum til at rense og læge Saar meget brugt Salve af 12 Ingredienser; Apostolorum acta, s. Acta Ap—.

Apo-stem(a), gr. (aphistemi, fjerner), et, Byld (= Absces).

Apo-steresis, gr., = Depossession, s. d.

a posteriori, a-posteriorisk, A-posterioritet, s. Posteriora.

A-posthi, gr., Mangel af Forhud (posthion).

Apostille (l. forvansket af: ad posita, vedsat, vedføjet? el. af Postille, s. d.), Anmærkning, Randglosse; Efterskrift i et Brev; skriftlig Afsked; apostillere, gøre Anmærkninger; Apostillator, Randglossemager.

Apo-stroph, gr. (apo-strephein, bortvende), (Gram.) Udeladelses- el. Forkortningstegn, Tegn for Udeladelsen af et Bogstav ('); Apostrophe, (Talek.) Talerens Henvendelse under Foredraget til een af Tilhørerne især, el. til en fraværende, el. kun tænkt Person el. Ting; højtidelig, haard Tiltale; Irettesættelse; apostrophere, forsyne med Forkortningstegn; tiltale haardt, irettesætte, tage ilde imod; (Talek.) afbryde Foredraget, for at vende Talen til en fraværende Person, som nærværende, el. ogsaa til een eller flere tilstedeværende.

Apo-syrma, gr. (syrein, skrabe), et, Afskrab; (Lk.) et skrabet Sted paa Huden, hudløst Sted.

Apo-telesma, gr. (telos, Ende, Maal), et, Fuldendelse; Virkning; (Astrol.) Virkningen af Stjernernes Stilling i Fødselstimen; apotelesmatisk, til Fuldendelse, til Virkning hørende, til Stjernetyderi hørende.

Apo-thanasi, gr., Bortdøen, den utvivlsomme Død (thanatos).

Apo-t(h)ek, gr. (apo-tithenai, nedlægge), et, Forraadshus, Forraadskammer; Sted, hvor Lægemidler opbevares, tilberedes og udsælges; ogsaa et Skrin med Lægemidler, f. Eks.: et Rejse-Apot(h)ek; Apot(h)eker, Indehaver af et A.; Apor(h)eker-Vægt, en Vægt, hvis Pund er = 12 Unzer, siden 1. Juli 1869 i Danmark afløst af den franske Gramvægt. Jvf. Boutique og Gramme.

Apo-thema, gr. (tithenai, sætte), et, (Geom.) en lodret Linie fra en regelmæssig Mangekants Midtpunkt til een af dens Sider; Mangekantens mindste Radius; Højde i en Sideflade af en regelmæssig Pyramide.

Apo-t(h)eose, gr. (theos, Gud), Forgudelse, et Menneskes Optagelse blandt Guderne, dets Ophøjelse til Gudernes Rang (hos Grækerne og Romerne); scenisk Forherligelse; apot(h)eosere, forgude, optage blandt Guderne; forherlige.

Apo-thrausis, gr. (thrauein, knuse), (Lk.) et Benbrud, hvorved et Benstykke er aldeles løsnet fra Benet.

Apo-timesis, gr., Vurdering, Værdsættelse.

a potiori, l., efter det vigtigste ved en Ting, efter Hovedsagen, efter Flertallet; a potiori (parte) fit de-nominatio, efter Hovedsagen ved en Ting faar den Navn (f. Eks. „Sadelmager", benævnt efter Sadlen, skønt han ogs. udfører andre Læderarbejder).

Apo-tom, Apo-tome, gr. (temnein, skære), et, Afsnit; Forskel imellem to Talstørrelser; Overskud.

Apo-tropæus, gr. (trepein, vende), Afværger, Nødhjælper; = Averruncus.

Apo-zema, gr. (zeein, syde, koge), et, (Lk.) Afkog, = Decoct.

appaissere, s. apaisere.

Ap-parat, l. (apparatus), et, Tilbehør, Redskab, Samling af Redskaber, Grejer*, Værktøj til hvilket som helst Brug; lærd Apparat, de til et Skrifts Udarbejdelse fornødne Bøger, Manuskripter, Kort &c. Lære-Apparat, Læremidler, mest ydre.

Ap-pareil (—ræj), fr. (pareil, af l. par, lige, et Par; deraf fr. appareiller, eg. parvis sammenføje, tilruste), Tilrustning; Pragt, Stads; (Lk.) Forbinding; (Krspr.) Skraaning, Opkørsel paa en Fæstningsvold (for Kanoner), Voldbakke; jvf. Rampe.

apparent rari nantes in gurgite vasto, l., enkelte Svømmere ser man omkring paa det rædsomme Havsvælg, Vergils Æneide, I, 118; brugt alm. om spredt Tilsynekommen el. Opdukken.

Ap-paren(t)s, l., el. Ap-parence (—rangs'), fr., Skin, Udsigt, Sandsynlighed; en Vares Udseende uden Hensyn til dens Godhed (Bonitet); apparent, l., aabenbar, i Øjne faldende, øjensynlig; tilsyneladende (ofte modsat virkelig); anset, fornem. Jvf. angulær.

ap-parenteret, fr., beslægtet, besvogret; jvf. Parentalia.

Ap-parition, l., Syn, Tilsyneladelse, Aaben-

barelse; Genfærd; Apparitor, Opvarter; Raadstuetjener.

Ap-partement (—mang), fr. (ny l. partimentum, af partiri, dele, fordele), et, Værelse el. en Række Værelser i en stor Bygning; enkelt Værelse el. Stue; Forsamling, Selskab, Opvartning ved Hoffet, isæ. naar der spilles; Lokum, Vandhus (en ikke fransk Betydning, s. Aisances, Privé).

Ap-pas (Appa), fr. (af l. pastus, fr. pâture, Næring), pl., Tillokkelser, Yndigheder.

ap-passionato, it., (Mus.) lidenskabelig.

ap-pauvrere, fr., gøre fattig; s. pauvre.

Ap-pèl, fr., (Krspr.) Sammenkaldelses-Signal el. -Tegn; Mandskabets Samling paa en bestemt Tid for at modtage Befalinger o. l.; Fasthed og Fart under militære Øvelser; (Fægtekunst) et kort, bestemt Slag mod Gulvet med forreste Fod; (Tekn.) en Skorstens Trækkeevne; (Jagtspr.) Hundenes Lydstren; (i Spil) ny Indsats, Indskud; (Retsspr.) Indankning af en paadømt Sag for en højere Ret, ogsaa overhovedet for enhver højere eller højere agtet Myndigheds (Publikums, Eftertidens, Historiens) Dom; Appellant, l., den, som indanker sin Sag for en højere Ret (Citant); hans Modpart kaldes Appellat(us) (Indstævnte); appellabel, som er skikket til at indankes for Overretten; Sagen er ikke appellabel, d. e. i denne Sag finder ingen Henskydelse til en højere Ret Sted; Appellation, Indankning, Indkaldelse for en højere Ret, Henskydelse; Appellations-Fatalia, den Frist, inden hvilken Appellationen, hvis den skal kunne ske, maa være iværksat; Appellations-Ret, højere Ret, Henskydelses-Ret, til hvilken man appellerer fra Underretten (= Appellations-Tribunal); Appellations-Sum, s. Summa appellabilis; appellere, indanke for, henskyde til en højere Ret; (i Spil) gøre nyt Indskud; ogs. beraabe sig paa en, paa hans Dom; (Krspr.) kalde sammen ved Tromme el. Horn; (om Hunde) give Hals.

Ap-pellativ, Ap-pellativum (nomen), l., et, (Gram.) et Fællesnavn, som betegner en hel Klasse af Ting, f. Eks. Sten, Træ, Dyr; appellativisk, brugt som A.

Appelsin, t. (Apfelsine), Abildsin, sød Pomerans el. Orange, (eg. Kina-Æble, fr. pomme de sine, sandsynl. forbr. af it. ponzino (Frugt af en Afart af Pomeranstræet).

ap-penato, it. (pena, Sorg), (Mus.) lidende.

Ap-pendiculum, l., et, lille Tillæg; appendiculær, tilhørende, vedhængende; Appendix, et, Tillæg; A. vermicularis, den (hos Mennesket korte) ormformede lille Del af Blindtarmen.

Appentis (—pangti), fr. (l. ad, til, og pendere, hænge), Skraatag, Halvtag, bygget op til en Mur og sædv. støttet af Stolper.

Ap-per-ception, l., Opfattelse, Jagttagelse; Forestilling, som man er sig bevidst, Indoptagelse, Selvbevidsthed; appercipere, opfatte, bemærke, blive var, fatte, forestille sig, være sig bevidst, indoptage.

Ap-per-tinentier, l., pl., Tilbehør, Bidele. Jvf. Pertinentier.

Ap-peten(t)s, l., el. Ap-pétence (—tangs'), fr., Drift, Begærlighed.

ap-pétissant (—ang), fr., tillokkende, indbydende, lækker.

Ap-petit, l., Lyst til, Begærlighed efter noget; Madlyst; l'appétit vient en mangeant (lappeti vjængtang mangsjang), fr., Madlysten kommer, idet man spiser; appetitlig, l.-d., = appétissant; appetitiv, begærende; appetitus venereus, Gejlhed.

ap-planere, s. aplanere.

ap-plaudere, l., give Klap, give Bifald, optage med Bifald; Applaudissement (Applodiss'-mang), fr., et, el. Applaus(us), l., en, Klap, Bifald; Tilløb.

ap-plicabel, fr., og ap-plicativ, s. l., anvendelig, brugbar; Applikater, pl., (Mat.), = Ordinater; Applikation, Anvendelse, Brug (f. Eks. af et Læge- el. Hjælpe-Middel); den (f. Eks. af en Fabel) dragne Lærdom; Hentydning (s. fiat applicatio); Lærestid, Opmærksomhed, Iver, Iverhed; Applikations-Punkt, Angrebspunkt, det Punkt, i hvilket en Kraft virker paa et Legeme; Applikatur, ny l., (Mus.) Fingersætning; applicere, anvende, hentyde; bibringe, anbringe; applicere sig, lægge sig efter noget, lægge Vind paa; stikke sig; applicetur, (paa Recepter) maa bruges, anbringes; Applicering, Anbringelse; Appliqué, (ved Broderier) Paalæg, Paasyning; Ornamenter, udskaarne af eet Stof og syede paa et andet (Rapportsyning).

ap-plombere, fr., forsyne med Bly (plomb) lodde.

ap-poggiato (appoddsjato), it. (ap-poggiare, understøtte, af m. l. ap-podiare, af l. pōdium, Navnet for visse fremspringende, støttende Dele i nogle Oldtidsbygninger), (Mus.) bærende, saaledes, at hver enkelt Tone faar et sagte Eftertryk og uden kendeligt Mellemrum sammensmelter med den følgende; Appoggiatura (Appoddsjatura), (Mus.) Forslag.

Ap-point (Appoæng), fr., Efterskud, Tilskud; Stillemønt; Tilskud i Smaamønt; i Vekselfaget ere Appoints, pl., mindre Veksler, der fuldstændiggøre et Vekselbeløb, ogsaa flere mindre Veksler, der tilsammen udgøre Gældssummen; Appointements (Appoængt'mang), pl., aarlig Løn for Civil-Embedsmænd; sing.: Bikendelse; appointere, lønne; indkalde Parterne for Retten; ogs. forlige; ved Jævnførelse af to Handelsbøger (f. Eks. Journalen og Hovedbogen) at mærke de overensstemmende Poster; Appointé, Soldat med forhøjet Lønning; Appointeur (Appoængtør), Bisidder i en Ret; Mægler, Forligsstifter.

ap-ponatur, l. (paa Recepter), man føje til, sætte til! apponantur acta! man vedlægge Dokumenterne! apponere, tilsætte, tilføje; Apposition, Tilføjning, Tillæg; (Gram.) Samstilling, Navnetillæg, en forklarende Tilsætning til et substantivisk Begreb af et andet saadant uden Forbindelsesord (f. Eks. Cicero, den berømte Taler), (jvf. Epexegesis); Appositum, et, den paa en saadan Maade til Tydning anbragte Tilsætning.

ap-portere, fr., bringe, hente (is. om Hunde); apporte! hent! bring hid!

Ap-position, s. u. apponatur.

Ap-precation, s. l., Bønfalden.

ap-preciere, fr., s. appretiere.

ap-prehendere, l., gribe; opfatte, blive var; befrygte; Apprehension, Griben; Fatten; Opfatten, Begreb; Paagribelse; Frygt; apprehensibel, som lader sig gribe, gribelig; apprehensiv, frygtsom, mistroisk, let at fornærme.

Ap-prenti (Apprangti), fr. (af prendre, fr., af l. prehendere, gribe, fatte), Læredreng; Apprentissage (Apprangtissasj'), Læretid; Lærlingstilstand.

Ap-pression, l., Tiltrykning, Tryk; Appressions-Pumpe, Trykpumpe.

ap-pretere, fr. (af l. parare, berede), berede, tillave; give Varerne (is. Klæde) et smukt Udseende; Appretur, Tillavning; Arbejder, der gaa ud paa at give Varer Glans og godt Udseende; Delenes Afpasning ved musikalske Instrumenter.

Ap-pretiation, ny l., Værdbestemmelse, Værdsættelse, Vurdering; appretiere, l., el. apprécière, fr., værdsætte, vurdere; skatte, sætte Værd paa, tillægge Værd (l. pretium).

Ap-probation, l., Samtykke, Stadfæstelse, Bifald, Antagelse, Erklæring for gyldig (Køb paa A., Køb med Forbehold af Ret for Køberen til at træde tilbage); approbere, bifalde, billige, erklære for gyldig, stadfæste, samtykke i.

Ap-proche (Approsj'), fr. (proche, nær, af l. proximus, nærmest), Løbegrav, hvorved man nærmer sig en Fæstning; approchere, nærme sig, komme nær, berøre, strejfe; gøre Løbegrave.

ap-pro-fondere (—fongdere), fr. (l. profundus, dyb), fordybe, fordybe sig i; udgrunde; Approfondissement (—fongdisf'mang), et, grundig Undersøgelse, Udgranskning.

Ap-propriation, l., Tilegnelse, Anmasselse; kemisk Blanding el. Tilsætning; Forvandling af et Lensgods til Allodial-Gods; appropriere, tilegne sig noget, anmasse sig.

Ap-prover (—pruver), eng. (l. approbare, bevise, godtgøre, vidne), en, der optræder som Vidne paa den Betingelse selv at blive benaadet.

ap-pro-viantere, ap-pro-visionere, fr., ogs. pro-viantere, forsyne med Levnedsmidler; i Krspr. ap-pro-visionere, ogs. om Forsyning med Ammunition; Approviantering, Approvisionering, Approvisionnement (—mang), fr., og Proviantering, Forsyning med Levnedsmidler (s. Proviant).

ap-proximando, l, tilnærmelsesvis; efterhaanden; Approximation, Nærmelse. Tilnærmelse; approximativ, som nærmer sig el. kommer Sandheden nær; ved Tilnærmelse; Approximativ, et, Tilnærmelsespunkt; approximere, nærme sig, komme nær.

Ap-pui (Appyi), fr., et, Støtte, Læn, Støttepunkt; Hjælp, Bistand; Appui-main el. Appui de main (mæng), Malerstok; Point d'ap-pui (Poæng), Støttepunkt (is. i Krspr.); appuyere (m. l. ap-po-diare, af podium, l., en Forhøjning, et Optrin), støtte el. læne sig paa el. til noget; trænge paa, drive paa, paastaa; hæve frem ved forstærket Betoning (ved Læsningen).

Ap-puls, l. (pellere, drive), Tilskyndelse; Berørelse; (Astron.) om Himmellegemers tilsyneladende Nærmelse til hinandens Rand.

Appunto, ogs. a punto, it., (Vekselfaget) = Appoint, s. d.

A-praxi, gr., (Lt.) Tab af Forstaaelsen af Omverdenen.

à prendre (—prangdr'), fr., til at tage, til at faa fat, til at træffe.

après (apræ), fr., efter, siden; videre! en Après, en Eftermand (i Spil); Après-midi, Eftermiddag; après moi (nous) le déluge! efter mig (os) Syndfloden ɔ: naar jeg er død, maa der komme, hvad der vil, de Ord, med hvilke den franske Konge, Ludvig XV's Frille, Mme Pompadour, søgte at trøste den over Franskmændenes Nederlag (1757) ved Roßbach i Syvaarskrigen bekymrede Konge; Après-souper (supe), Tiden efter Aftensmaden; Udtryk om nogle af David Tennier paa een Aften udførte Malerier; après la lettre (ogs. avec la lettre), efter Skriften (Underskriften); de senere, efter de saakaldte „avant la lettre“ (s. d.) tagne, Aftryk af et Kobberstik; après tout (—tu), alt vel overvejet; naar alt kommer til alt.

Aprication, l. (af l. apricus, solbar, solbeskinnet), = Insolation, s. d.

Aprikos, s. Abrikos.

April, l. (af aperire, aabne, fordi alt fremspirer i A.); Aarets fjerde Maaned, Faaremaaned.

a prima vista, it., eg. ved første Syn; (Mus.) fra Bladet (spille el. synge); ogsaa, fr., à première vue (pr'miær'vy).

a priori, apriorisk, Aprioritet, Apriorisme, Apriorist, s. u. Prior.

à pro-portion (proporsjong), fr., forholdsvis, i Forhold til.

à propos, s. Propos.

A-pros-exi, gr. (prosexis, Henvenden), Mangel paa Evne til at holde Tanken fast.

Apsis, gr. (haptein, hæfte, tilknytte), pl. Apsider, (Astron.) de to yderste Punkter i Planeternes Bane, af hvilke det ene er Solen nærmest. det andet længst fra den; (Bygnk.) en halvrund, med en Halvkuppel dækket Niche, is. Kornichen i de ældre kristne Kirker; Apside-Linie, Planetbanens største Akse, hvis Endepunkter Apsiderne ere; Apsidiole, ny l., et lille Korkapel.

A-psychi, gr. (psyche, Sjæl), Aandsfraværelse, Besvimelse, Bevidstløshed, Skindød.

A-ptera, gr. (pteron, Vinge), pl., vingeløse Insekter.

aptere, l., tilpasse, lempe, forsyne, tildanne, tilrette; Aptering, Tillavning, Lempen, Tilpasning; Apteringer, Kamre og andre ved Skodder afskilte Rum i et Skib; Aptitude (—tyd'), fr., Anlæg, Duelighed til noget.

A-ptota, gr. (ptosis, Casus, Fald, af piptein, falde), pl., Navneord uden Forholdsformer, uforanderlige Navneord; i Enkelttallet Aptoton, et, (f. Eks. det lat. Ord fas, Ret).

apud se esse, l., være ved sig (selv), ved sin sunde Sans.

a punto, it., (Kbspr.) til Punkt og Prikke, fuldkommen overensstemmende; (Mus.) a punto d'arco, med Spidsen af Buen.

A-purement (Apyr'mang), fr. (af l. purus, ren), endelig Opgørelse af et Regnskab.

a-pyrenisk, gr., kerneløs, uden Kerne (pyren).

A-pyrexi, gr. (Lt.) Feberfrihed (den Tid, da en syg er fri for Feber); apyretisk, feberfri (pyretos, Feber).

a-pyrisk, gr. (pyr, Ild), ildfast, ikke brændbar.

Aqua, l., Vand; Brønd, Kilde; Vandledning; Aquæ, pl., (Kl.) = liquor amnii, s. Amnion; ogs. = Sundhedsbrønd; Aqvæduct, l., Aque-duc (Akeduk), fr., Vandledning (is. romersk); aqua et igne interdictus, l., fredløs; Aqua communis, fontana, Kildevand, Brøndvand, „Kommunevand"; A. cosmetica, Skønhedsvand; A. destillata, destilleret Vand; A. fortis, Skedevand; Aquafortist, Raderer; Aqua regis el. regia, Kongevand, Guldskedevand, Salpetersaltsyre; A. tinta, it., eg. farvet Vand; Tusch- og Sepia-Tegning; Tuschmaner (i Kobberstikkunsten); A. toffana, Sniggiftvand (saakaldt efter en italiensk Giftblanderske Toffana i Beg. af 18de Aarh.); Aqua-vit, l. (aqua vitae), eg. Livsvand, flere Gange destilleret Brændevin; aquam perdere, l., spilde Tiden til ingen Nytte (ved Tanken om Vandet i Vanduret (kleps-ydra)).

Aquagium, l., et, Vandgrøft; (Retsspr.) Vandafledningsret.

Aqva-manile, ny l. (manus, Haand), Vandkar til den messelæsende Præsts Haandvadskning.

Aqua-marin, l., en søgrøn (aquamarin) Ædelsten; Beryl; orientalsk A., grønlig-blaa Korund.

Aqua-phon, l.-gr., undervands Lydbud, Redskab til Budsending under Vandet mellem Skibe, = subaqvøs Telephon.

Aquarel, it. (acquerella), (Mal.) Vandfarve, Maleri i Vandfarver (s. ogs. Gouache); aquarellere, male med Vandfarver; Aquarellist, Vandfarvemaler.

Aquariere, l., pl., en relig. Sekt i det 3. Aarh., der i Nadveren brugte Vand i Stedet for Vin.

Aquarium, l., et, Opbevaringssted for Vandet (i et Apotek); Kar med gennemsigtige Vægge, i hvilket findes levende Vanddyr og Vandplanter (jvf. Terrarium).

Aquarius, l., Vandmanden, det ellefte af Dyrekredsens tolv Stjernebilleder; s. Zodiacus.

Aquatilier, l., pl., Vanddyr, Vandplanter; aquatisk, vandrig, sumpig.

à quatre épingles, s. u. tiré; à quatre mains (katr'mæng), fr., (Mus.) for fire Hænder; à q. parties (—ti), firstemmig; à q. seul (søl), Solokvartet.

a quattro voci (— — vaatsji), it., for fire Stemmer.

Aque-duc, s. u. Aqua.

Aquila, l., Ørn; a. alba, eg. hvid Ørn, et ældre Navn paa Kalomel (s. d.); aquila non capit muscas, Ørnen tager ikke Fluer; man skyder ikke Spurve med Kanoner.

Aqui-leg, l. (aqvilex, Vandsamler), Kildeopdager, Brøndgraver.

aquilin, l. (aquila, Ørn), ørnelignende (f. Eks. Næse).

Aquilo, l., Nordenvinden; aquilonisk, nordlig.

à quoi bon (akoabong), = cui bono, s. d.

Aqva-vit, Aqvæ, m. m., s. Aqua.

aqvøs, l., vandrig; Aqvositet, ny l., vandet Beskaffenhed, Vandrigdom.

Ara, l., = Alter, s. d.

Ara, en amerik. Papegøje-Art.

Arabesk, it., ogs. Moresk, eg. arabisk og maurisk Prydelse; af Linier, Løvværk, Blomster o. l. sammensat Prydelse; Fremstilling af Dyr og, is. menneskelige, sjældnere guddommelige Væsener, jvf. 2. Mosebog 24, 4.

Arabicitet, ny l., det arabiske Sprogs Væsen og Kundskab deri; arabiske Tal, de nu brugelige Taltegn (rigt. indiske, v. d Araberne udbredte i Evropa); Arabin(syre), et organisk Stof i arabisk Gummi; Arabisme, arabisk Sprogegenhed; Arabist, Kender af det arabiske Sprog; arabo-tedesco, it., arab.-t., en Blanding af den mauriske, romerske og gotiske Kunststil.

Arachne, gr., Aranea, l., Edderkop, Kingel*; Spindelvæv; Arachnider, pl., til Edderkop-Slægten hørende Leddyr; Arachno-ïde, (Anat.) det saakaldte Spindelvæv i Øjet; Arachnoidea, Spindelvævshinden, s. Meninges; Arachnoïdeïtis el. Arachnoditis, Betændelse af denne Spindelvævhinde; Arachnolith og Arachnit, en Edderkopsten (eg. en Sten med Aftryk af Søstjerner); Arachnolōg, en Edderkopkender; Arachnologi, gr., og Araneologi, l.-gr., Læren om Edderkopperne; ogs. den Kunst, af Edderkoppernes Jagttagelse at slutte sig til Vejrets Forandring; arachnologisk, til Edderkoppernes Naturhistorie hørende.

Araf, ar. (araf, pl., af urf, højt Sted), Muhamedanernes Skærsild.

Aragonit, et af kulsur Kalk bestaaende Mineral (findes ved varme Kilder; ogs. i Brunkulformationen).

Arak, s. Arrak.

Aralia (Bot.), Slægt af Vedbendfamilien. Flere Arter dyrkes som Prydplanter.

aramæisk, syrisk (Aram, Syrien).

Araneo-logi, l.-gr., s. Arachnologi.

Arazzi, it., pl., pragtfulde virkede Tæpper (fra 14de til 16de Aarh.), opkaldte efter Byen Arras i Grevsk. Artois.

Arba, tyrk. (araba, Vogn), tohjulet Køretøj i Østerlandene.

Arbakampfaus, jød. (arba, fire; Kampfaus, Hjørner), s. Zizis.

Arbalete, fr. (l. arcu-ballista, en med Bue forsynet Kastemaskine), Flitsbue; (Bygn.) Tagstolsøjle, Tagsparre.

Arbiter, s. u. arbitrær.

Arbith (af hebr. areb, Aften), et, Jødernes Bøn om Aftenen.

Arbitrage (—asj'), fr., Kendelse, som en, af de stridende Parter valgt, Voldgiftsmand giver i en Sag; (Kbspr.) Udnytten af forskellige Steders Penge- og Veksel-Kurser: Arbitrage-Regning, Beregning af disse Kurs-Forhold; Arbitrageur, en, der gør Arbitrage-Forretninger.

arbitrær og arbitrarie, l., vilkaarlig, efter eget Tykke, egenmægtig; (Retsspr.) hvis Bestemmelse er overladt til Dommerens Skøn; Arbitrator og Arbiter, Voldgiftsmand (eg. med den Forskel, at der fra den førstes Dom [Laudum, s. d.] kan appelleres, fra den sidstes ej); Arbiter bibendi = Magister bibendi = Symposiarch, s. d.; arbitrere, gaa frem, bestemme, dømme efter eget Skønnende; (Kbspr.) beregne Vekselkurser; Arbitrium, l., Arbitrio, it., et, Vilkaarlighed; Mening, Godtbefindende, Skønnende, Skøn; arbitrium boni viri, en sagkyndig Mands Skøn (eg.

en Kendelse af den af Voldgiftsmændene, i Tilfælde af Meningsforskellighed, udvalgte Opmand); a. judicis, Dommerens Afkomst til, i Sager, hvorom Lovene intet bestemme, at handle efter eget Skøn; a. liberum, s. liberum arbitrium.
Arbor Dianæ, l. = (A. philosophica), Diana-Træ, f Diana; **Arbor genea-logica**, Stammetræ; A. vitæ el. A. medullaris, (Anat.) Livstræ, det trælignende Udseende, som den hvide Marvsubstans i den lille Hjernes Sidedele frembyde ved et lodret Snit; A. saturni, (Kem.) udskilt grenet krystallinsk Bly, der faas ved at lægge Zink i en Blyopløsning; arborere, fr., (Krspr.) plante, opreise, opsætte, f. Eks. Faner; arborescere, vokse som et Træ (forskellig fra Busk); Arborescen(t)s, saadan Vækst; Arboret(um), et, ogs. Arbust(um), et, l., Træplantning, Sted, hvor Træer og Buskvækster plantes og opelskes; Arboricultur, Trædyrkning; arboriform, træformig; Arborisation, ny l., naturlig Plante- el. Løv-Tegning paa en Sten; jvf. Dendriter; Arborist, Gartner.
Arc, fr., Bue; (Mat.) arc (sin = x) el. arc sin x, den Bue, hvis sinus (s. d.) er = x; Arcade, fr. bueformig Aabning; (Bygnk.) Buestilling, en Række af Buer, hver spændt imellem to Piller; Buegang, Buehal foran en Bygning.
Arcanum, et, pl. Arcana, l., eg. Hemmelighed; hemmeligt (kun af faa kendt) Middel, Lønmiddel, is. mod Sygdomme; Arcanist, en, som er i Besiddelse af hemmelige Midler el. Kunster; Hemmelighedskræmmer; arcani disciplina, s. disciplina arcani.
arcato, it., (Mus.) strøget med Buen. (Jvf. arco.).
Arc boutant (—butang), fr. (gl. fr. bouter, understøtte), Støttepille; Arc de triomphe (—ongf'), Triumfbue; Arc-doubleau (—dublo), (Bygnk.) ophøjet Liste paa en Hvælvings Inderside, til Sammenbinding af Pillerne, for at styrke Hvælvingen.
Arceau (Arso), fr. (arc, Bue), Bue- el. Hvælvings-Krumning; kløverbladlignende Prydelser paa Billedhuggerarbejder.
Archaisme, gr., forældet Ord, Talemaade, Talebrug, gammeldags Maner; archaistisk, forældet, is. i Talebrugen; archaiserende, stræbende efter, hældende til det gammeldags, gammelkær, is. i Udtrykket; en a. Stil.
Archal (—sjal), fr., s. Fil d'Archal.
Arche-gonium, gr., (Bot.) Æggemme.
Arch-ek-ptoma, gr. (archos, Endetarmen; piptein, falde), et, (Ll.) Endetarmens Fremfald.
Archelie, s. Arkeli.
Arches-court (Artsjiskort), eng., s. court of arches.
Archer, pl. Archers (Arsje), fr. (af arc, Bue), Bueskytte; ogsaa Navn paa lette Ryttere, der i Begyndelsen vare væbnede med Buer.
Arche-typ el. Archi-typ, gr., første Stempel, Urstempel; første el. oprindelige Skrift, Billede el. Tryk, første Aftryk; Mønster; Forbillede; Original; archetypisk, oprindelig, original (om de dannende Kunsters Frembringelser); jvf. Prototyp.
Archi-, gr. (—ki, i franske Ord alm.: —sji), Forstavelse, som betegner: over, først, højst, størst, ærke-; det sidste i ond Betydning, saa vel som for at betegne en høj Værdighed (foran Vokaler undertiden arch—).
—archi, gr. (archein, herske), som Slutningsdel af nogle Sammensætninger, antyder nærmest en Stats udvortes Skikkelse, Herskermagtens Form, Magtens Udøvelse ved een el. flere (Mon-archi, Poly-archi); jvf. —krati.
Arch-iater, gr. (iatros), Læge, Overlæge, Livlæge, Hoflæge.
Archi-bouffon (Arksjibuffong), gr.-fr., Ærkenar.
Archi-cancellarius, gr.-l., el. Archi-chancelier (arksjisjang—), fr., Ærkekansler.
Archi-chemi, gr., den højere Kemi (Alkymi).
Archi-diakon, gr., øverste Kirketjener efter en Biskop, første Hjælpepræst; Vikarius hos en katolsk Biskop.
Archi-dux, gr.-l., Ærkehertug; archiducal, ærkehertugelig; Archiducat, Ærkehertugdom.
Archi-epi-skopos, gr., Ærkebiskop; archiepiskopal, ærkebiskoppelig; Archiepiskopat, et, Ærkebispedømme, ærkebispelig Værdighed, Bolig.
Archi-genese = Abiogenese, s. d.
Archi-hiëri, gr., et, Ypperstepræsts-Værdighed, -Embede (i den græske Kirke).
archi-lochisk, bidende (om Tale og Skrifter), efter den græske Digter Archilochos, efter hvem ogsaa visse Versemaal kaldes saaledes, is. det iambiske (◡ —) og det saakaldte arch. Vers, Halvpentameteret (— ◡ ◡ | — ◡ ◡ | ◡, f. Eks. Hjem! du, mit elskede Hjem!).
Archi-magos, gr., Ærkemager, Ærketroldmand; Overpræst (hos de gamle Persere); Archimagi, Guldmagerkunst.
Archi-mandrit, gr. (mandra, Stald, Kloster), Klosterforstander, Prior, Abbed (i den græske Kirke).
archimedisk Problem (efter den navnkundige græske Matematiker Archimedes, † 212 f. Kr.), den Opgave, af en Blanding af to (ædle) Metaller at udfinde Mængden af ethvert af disse ved Vægttabet i Vand (ifølge det archimediske Princip, d. e. den Lov, at et Legeme ved at vejes i en Vædske taber saa meget i Vægt, som den af det fortrængte Vædskemængde vejer); archimedisk Skrue, Vandskrue, Vandsnegl, et Redskab til at bringe Vand i Vejret.
Archi-metri, gr., = Elementar-Geometri, s. disse Ord.
Archi-monasterium, gr., et, Hovedklosteret i en Munkeorden.
Archi-officium, gr.-l., et, Ærkeembede.
Archi-papa, gr.-l., første Kirkeforstander i den græske Kirke.
Archi-pelagus el. Archipelag, gr. (forv. af aigaion pelagos), et, en Øgaard, et Øhav, is. det græske.
Archi-presbyter, gr., Overkirkeforstander, Overpræst; Archipresbyteriat og Archipresbyterium, et, dennes Embede og Værdighed.
archi-prêt, fr., ærkefærdig, færdig indtil det allermindste (Leboeufs Ord om den franske Hær før Krigen 1870).
Archi-tekt, gr. (tektōn, Tømmermand, Bygmester), Bygmester, Bygningskyndig; Bygningskunstner; Architektonik, Bygningskunst; architektonisk, overensstemmende med Byg-

ningskunstens Regler: til denne Kunst hørende el. derfra hidrørende; Architektonograph, Bygningsværk-Beskriver; Architektur, gr.-l., Bygningskunst, B.-Maade, en Bygnings Orden og Indretning; Architectura civilis, den borgerlige, almindelige Bygningskunst; A. hydraulica, Vand-B.-K.; A. militaris, Krigs-B.-K.; A. navalis, Skibs-B.-K.

Archi-trab el. Archi-trav, gr.-l. (l. trabs, Bjælke), Hovedbjælke, som hviler umiddelbart paa Søjlerne, den nederste Del af Gesimsen (Brynet).

Archityp. s. Archetypus.

Archiv, l. (af gr. archeion, Øvrighedsbygning, Raadhus), et, Dokumentsamling; Gemmested for en saadan Samling; Brevkammer; lærdt Tidsskrift; Archiv-Ret, den Bevisgyldighed, der i visse Tilfælde tillægges Archiv-Dokumenter for deres Ælde; Archivalier, pl., Dokumenter, der høre til, passe sig for Arkiver; Archivarius, Archivist, Opsynsmand ved et Arkiv; Brevgemmer; archivisk, efter Dokumenter, godtgjort ved Dokumenter.

Archi-volt, it. (volta, Hvælving), (Bygnk.) Indfatning af en Bue (ofte rigt prydet).

Archi-øko-nom, gr., Bestyrer af Kirkens Midler.

Archo-cele, gr. (archos, Bagdel, og kele, Brok), (Lk.) Endetarmsbrok.

Archo-logi, gr., Grundlære (Fundamental-Filosofi).

Archonter, gr., pl., Styrere, Herskere, den højeste Øvrighedsværdighed i Athen efter Kongernes Fordrivelse; Archontat, et, Arkont-Værdighed.

Archo-ptoma, et, el. Archo-ptosis, gr., (Lk.) Endetarmens Udtrædelse (Fremfald); Archo-syrinx, Endetarms-Fistel.

archæisk kaldes den ældste geolog. Tidsalder og de ældste forsteningsfri sedimentære Dannelser.

archæo-, gr. (archaios, gammel, gammeldags, Oldtids-), i Sammensætninger = old- el. forn-.

Archæo-graph, gr., Beskriver af Oldsager; Fornskildrer; Archæographi, Oldsagers Beskrivelse; Fornskildring; archæographisk, som har Oldsagers Beskrivelse til Formaal, f. Eks. en archæographisk Rejse.

Archæo-log, gr., Oldkyndig, Fornkyndig, Oldgransker; Archæologi, Oldkyndighed, den gamle Kunsts og dens Værkers Historie; Naturens A. = Undersøgelse af Jordens Tilstand i en forhistorisk Periode; archæologisk, til Oldkundskab hørende; jvf. Palæologi.

Archæo-man, gr., en, som har lidenskabelig Kærlighed til Oldtiden og dens Frembringelser, som sværmer for dem; Archæomani, denne Lidenskab, dette Sværmeri; Fornsyge.

Archæo-pteryx, gr. (pteryx, Vinge), et Forverdenens Dyr, som har staaet paa Overgangen mellem Fugl og Krybdyr.

Archæus el. Archeus, gr. (archein, herske), (Alk.) den i Naturen alt virkende Kraft; den almindelige Livsaand; det Urstof, hvorved man skulde kunne frembringe og forvandle alle Naturlegemer; ogsaa: Spiritus rector, s. d.

Arciere (—tsjære), it., Bueskytte.

Arci-tenens, l., en, som holder Buen (arcus), Tilnavn til Apollo og Diana; (Astron.) Stjernebilledet: Skytten.

Arco, it., (Mus.) Bue, Buestrøg, (som Tegn for Violinspilleren at stryge med Buen; modsat pizzicato).

Arcot (Arko) el. Arcou (Arku), fr., Affald ved Metalsmeltning, Slagger, Slag*.

Arctation, l., (Lk.) Sammentrækning af Indvoldene og derved voldt Forstoppelse; ogsaa Sammenpresning af en Legemsdel ved Forbinding.

arctior citatio, l., (Retsspr.) skærpet Stævnemaal; arctius mandatum, l., skærpet Befaling.

Arctur, l. (arctare, indsnævre), (Lk.) Reglenes Indvoksen i Kødet.

Arcuation, l., Krumning, Bue- el. Ben-Krumning; arcuatim, bueformig.

Arcu-ballista, l.-gr., en med Bue forsynet Kastemaskine; Arcubalistarius, en, der skyder med en saadan Maskine; s. Armbrøst.

Arculus senilis, l., = Gerontotoxon (s. d.).

Arcus triumphalis, l., Triumfbue.

Ardeb, ar., ægyptisk Kornmaal.

Ardelio, pl. Ardelioner, l. (ardere, brænde), en stundesløs; s. Polypragmatiker.

ardente, it., (Mus.) heftig, fyrig.

Ardeur (—dør), fr., Hede, Iver.

ardito, it., (Mus.) frisk, rask; jvf. hardi.

Ardoise (—oas'), fr., Tagskifer.

ardua quæstio, l., en svær Opgave.

Are, fr. (af l. area, s. d.), Enheden af det franske Flade- el. Jord-Maal, 1 Kvadrat-Décamètre el. et Kvadratmaal, hvis Side holder 10 Mètres, og hvis Indhold (100 Kvadrat-Mètres) beløber sig til næsten 254 danske Kvadrat-Alen. $^1/_{10}$ af en Are hedder Déciare, l.-fr., $^1/_{100}$ Centi-are (Sangtiare), l.-fr., og $^1/_{1000}$ Milli-are, l.-fr., omtrent = 1 Kvadratfod. Déc-are, gr.-fr., holder 10 Ares; Hect-are, gr.-fr., = 100 Ares; Kil-are, gr.-fr., = 1000 Are; Myri-are, gr.-fr., = 10000 Ares.

Area, l., Grund, Slette, Flade; Grundflade; den glatte Flade af en Mønt, paa hvilken Præget hæver sig; Areal(e), et, el. Areal-Størrelse, Fladeindhold, Fladefang; Areal-Skat, Skat, som ydes af Fladeindholdet, f. Eks. en Bygnings.

Areb, en østindisk Regningsmønt = 25 Lak, s. d.

à re-culons (røkylong), fr., baglængs.

Are-faction, l. (arens, tør), (Apot.) Tørren, Tørring.

Arena, l., eg. sandstrøet Plads; Kampplads (i Romernes Amfiteatre); overf.: Kampplads, Krigsskueplads, Strid; Arenation, Sandbad.

Arendator og Arende, s. Arrend—.

Areo-graphi, gr., Beskrivelse af Planeten Mars (s. Ares).

Areola, l., eg. lille Gaard; rød Ring omkring Kopper; Ring omkring Brystvorterne; Ring omkring Maanen; Havgaard.

Areo-meter, s. Aræometer.

Areo-pagus el. Areo-pag, gr., eg. Ares's Høj, fordum den øverste Domstol i Athen; nu. en streng, upartisk Domstol; Areopagit, Medlem af hin Domstol; upartisk, retfærdig Dommer.

Areo-tek(to)nik, gr. (areios, krigersk, af Ares, s. d.), Befæstningskunst.

areotisk, s. aræotisk.

Ares, Grækernes Krigsgud, hos Romerne Mars.
Areta-log, gr., en Dydsſnakker (hos Romerne et Spottenavn for ſaakaldte Filoſoffer, der til andres Morſkab behandlede moralſke Genſtande); Aretalogi, ſaadan Dydsſnak.
Aretinske Stavelſer, (Muſ.) de fra Guido Aretinus ſtammende Navne paa Tonerne i C-Dur-Skalaen; ſ. Ut, re, mi, fa, sol, la, si.
Areto-logi, gr., Dydslære.
à re-voir (røvoar), ſ. au r.
Arfvedsonit, et grønlandſk Mineral.
Argandisk Lampe, den af Schweitzeren Argand opfundne Lampe med hule (cylindriſke) Væger.
Argema, gr., = Leukoma.
Argent (Arſjang), fr., Sølv, iſ. præget Sølv, Sølvpenge, Penge; argent comptant (—kongtang), rede Penge; a. haché (—aſſe), forſølvet Metal, Plet; ogſaa Kar deraf; a. plaqué (—plake), Metal, ſom er overtrukket med tyndt Sølvblik, Plet.
Argentan, ny l. (ogſ. fr. Argenton), et, Metalblanding (af Kobber, Nikkel og Tin), ſom ligner Sølv, Ny-Sølv; Argentan-Kniplinger, opkaldte efter Byen Argentan i Deptm. Orne.
Argentarius, l., Vekselerer hos Romerne.
argentere (arſjangtere), fr., forſølve; Argenteri (Arſjangteri), et, Sølvtøj, Sølvkar.
argentum, l., Sølv; argentum fulminans, et, Knaldſølv; argentum vivum, Kviksølv, = Hydrargyrum; ſ. d.
Argenture (Arſjangtyr'), fr., Forſølvning.
Argo-logi, gr. (argos, doven, uvirkſom), unyttig Sludder, Vaas, Tøv*.
Argon, af gr. (α privativum og ergon), luftformigt Grundſtof, opdaget 1894 af de engelſke Kemikere Rayleigh og Ramſay i atmoſfæriſk Luft, Vægtfylde 1.376.
Argo-nauter, gr., pl., Argofarere, et Samfund af græſke Helte, ſom paa Skibet Argo fulgte Jaſon til Kolchis, for at erobre det gyldne Skind.
Argot (Argo), fr., et, Rotvælſk, Tyveſprog, en Blanding af flere Sprog med ſelvgjorte Ord, ſom Landſtrygere og Tyve betjene ſig af indbyrdes, for ikke at forſtaas af andre; alm. det i et beſtemt Fag el. ſnævrere Samfund brugte Særſprog el. Egenſprog (ſærlig Art af Slang, ſ. d.); argotere, tale dette Sprog; Argotisme, et for Tyveſproget ejendommeligt Udtryk. Jvf. Jargon.
Argousin (Arguſæng), fr. (kelt. arghin, ſe, el. fordr. af Alguazil, ſ. d.), Opſynsmand over Galejſlaverne, Slaveſergent.
arguere, l., anføre; bevise, godtgøre, overbeviſe; beſkylde.
Argument, l., et, Indhold; kort Indholdsangivelſe; Grund, Slutningsgrund; (Mat.) i en Funktions uafhængig Variable, ſærlig i Tabeller, der give Funktionens Værdier for en Række Værdier af Argumentet (f. Eks. Tallet i Logaritmetabeller); (Aſtr.) den Vinkel, af hvis Størrelſe viſſe andre Størrelſer afhænge; ſaal. er Breddens A. den Bue af en Planetbane, der gaar fra Planetbanens opſtigende Knude mod Øſt til Planetens Sted, af hvilken Bue Planetens Bredde kan beſtemmes; en Størrelſe, ved hvilken man kan finde en anden Størrelſe; Argumentation, Beviſførelſe, Følgeſlutning, Maaden at føre Bevis paa; Argumentator, Beviſfører; argumentere, ſlutte, beviſe med Grunde, gøre Slutning, drage Følger af; argumentum Achilleum, ſ. Achilles; Argumentum ad crumenam el. A. crumenæ, Pengepungs-Bevis (i St. f. Grunde); Argumentum ad hominem, l., el. kat' anthropon, gr., et almenfatteligt, indlyſende Bevis; ogſaa et Bevis, ſom kun paſſer ſig for den Perſon, ſom det gives til; el. i hvilket man bekæmper en efter hans egne Grundſætninger; (i Spøg) en Dragt Prygl, ligebetydende med Argumentum baculinum, l., Stokkebevis, Pryglebevis (hvilket ogſaa er = en Slutning, ſom a baculo ad angulum, ſ. d.); Argumentum legis, l., Lovens Grund; A. palmarium el. primarium, Hovedbevis; Argumentum a contingentia mundi, ſ. u. kosmologisk; A. ex con-cessis, Bevis, ſtøttet paa det (af Modſtanderen) indrømmede; A. cor-nutum = Dilemma, ſ. d.; A. a tuto, Sikkerhedsbevis, Bevis, der anbefaler en Sætnings Antagelſe, fordi man ved denne handler tryggeſt.
Argus, gr. (Argos), (Myt.) den hundredøjede Vogter, ſom Hera havde givet Jo, hvem hun af Skinſyge havde forvandlet til en Ko; ueg. et meget aarvaagent, mistænkſomt, ſkarpſynet Menneſke, Vogter; Argus-Øjne, yderſt aarvaagne, ſtedſe aabne Øjne; ogſaa = viſſe, et Øje lignende Tegninger paa nogle Fugle, Inſekter og Skældyr (efter at Hermes ved ſit Fløjteſpil havde ſøvndyſſet og dræbt Argus, ſatte Hera dennes hundrede Øjne i Paafuglens Hale).
Argutier, l., pl., Spidsfindigheder; argutiøs, ſpidsfindig; ſøgt.
Argyr-aspider, gr. (argyros, Sølv, aspis, Skjold), pl., Sølvſkjoldvæbnede (en Afdeling af Alexander den Stores Hær); Argyride, ſølvholdig Svovlkis; Argyritis, Sølverglød; argyritisk, ſølvholdig, ogſaa indbringende; Argyri, Argyriasis, Argyrosis, mørk Farvning af Huden, fremkommen ved Brug af Sølv ſom Lægemiddel; Argyro-damas (adamas, ubetvingelig), Katteſølv (der modſtaar Ilden); uægte Sølv; Argyrodit, ſ. u. Germania; Argyroide, Metalblanding, ſom ligner Sølv; Argyrokomos, en ſølvhaaret; Argyrokrati, et, Pengeherredømme (jvf. Chrysokrati, Timokrati); Argyromani, Pengegalſkab; Argyrophan, et, en ſølvlignende Metalblanding; Argyropøa el. —pøi, Sølvmagerkunſt.
A-rhythmus, ſ. Arrhythmus.
aria cattiva, it. (l. captare, ſnappe), uſund, ondartet, fordærvet Luft (jvf. Malaria).
Ariadne-Traad, Middel til Redning ud af Vanſkeligheder (efter Sagnet om Theſeuses Redning af den kretenſiſke Labyrint ved et Nøgle, ham af Minoses Datter Ariadne givet Traadnøgle); i St. f. Ariadne-Traad, det gennem Vejløſe og Vildrede retledende, bruges ofte, fejlagtigt, „den røde Traad“, hvilket Udtryk, hentet fra den Skik, i alt til den engelſke Marine hørende Tovværk at indſpinde en rød Traad, kun betegner: Fødſelsmærke, Herkomſtmærke.
Arianere, pl., Tilhængere af Arius (i det

4de Kap.), som holdt Jesus for kun at være Menneske; Arianisme, denne Sekts Lære.
arid, l. (aridus), tør, gold ufrugtbar; Ariditet, Tørhed; Magerhed; Aridūr, ny l., (Lt.) Hentørren, Tæring (jvf. Atrophi).
Arie, it. (aria, af l. aër, Luft), Sang (if. den større i Operaen, i Kantaten, hvori en Følelse udførligt udtaler sig); Vise; Arietta, Ariette, lille Sang; arioso, ariemæssig, syngende.
Ariel, hebr., Løve, o: Guds Løve, Navn paa flere Personer i det gamle Testament; i den jødiske Dæmonologi en Vand-Aand; i Middelalderens Poesier en Luft-Aand, Uskyldighedens Bærneengel.
Arier, pl. (sanskr. arya, Herre), en mellemasiatisk Folkestamme (if. Baktrerne og Mederne), i Slægt baade med Inderne og de fleste af Evropas Folk.
Aries, l., Vædder; (Astron.) Vædderen, det første af Dyrekredsens Stjernebilleder; (Krsp.) de gamles Stormbuk, Murbrækker. S. Zodiakos.
Arihman og Ahriman, pers., s. u. Ormuzd.
[Arild, i Forb. „fra Arilds Tid", eg. i Tidernes Begyndelse (oldn. ár alda)].
Arimanner, pl., de frie hos Longobarderne.
Arimasper, pl., et skytisk Sagnfolk, der skildres som enøjede Mennesker og sagdes at leve i stadig Krig med de Guld vogtende Gribbe.
Arion, en af den græske Oldtids navnkundigste Citarspillere.
ariske Sprog, de Sprog, der tilhøre den indoeuropæiske Stamme; s. Arier.
Aristarchos el. Aristarch, gr., en græsk lærd (c. 180 f. Kr.), som meget strengt bedømte Homers Digte; en streng, dog ogsaa retfærdig Kunstdommer (s. Horats: ars poetica, 462); aristarchisk, med en saadan Kunstdommers Mine, streng kunstdommermæssig.
Aristo-demo-krati, gr., et, en Regeringsform, hvor Adel og Folk tage lige Del i Styrelsen.
Aristo-krāt, gr. (aristos, bedst), Adelsherre, Stormand; Storborger; Ven, Tilhænger af Aristokratiet, d. e. (eg. de bedstes, men, if. en politisk Betydning) de adeliges og fornemmes Herredømme, Herrestand, Adelsregering, Adelsvælde; Stormandsstyre; jvf. Patriciat, Oligarchi (mindre eg. siges: Intelligensens, Pengenes Aristokrati, jvf. Argyrokrati); aristokratisk, stemmende med denne Statsforfatning; adelsvældig; fødselsstolt, adelsstolt; Aristokratisme, Adelsherredømmets indre Væsen, dets Grundsætninger, Forkærlighed for disse (jvf. Modf. Demokrat, Demokratisme).
Aristo-lochia, gr., (Bot.) Plante af Slangerod-Familien.
Ariston, et Spilledaase lignende Instrument, i hvilket der ved en egen Mekanisme kan indsættes et ubegrænset Antal Musikstykker.
Ariston men hydōr, gr., bedst er Vand (Begyndelsesordene af Pindars 1. olympiske Ode).
aristophanisk, bidende, vittig (efter den attiske Lystspildigter Aristofanes; Blomstringstid 427—388).
Aristoteliker, Tilhænger af den græske Filosof Aristoteles († 322 f. Kr.); Aristotelisme, dennes Lærebygning.
Arit(h)metik, gr., Tallære, Regnekunst; Arit(h)metiker, Regnemester, Regnelærer; jvf. Algebra; arit(h)metisk, talregningsmæssig, overensstemmende med el. grundet paa Aritmetik; a. Progression, s. Progression; a. Proportion, s. Proportion; Arit(h)mo-logi, Lære om Tallenes hemmelige, underfulde Egenskaber; Arit(h)momani, (Lt.) Tælletvang; Arit(h)-(mo)manti og —tik, Talspaakunst (ogsaa en Del af Jødernes Kabbala); arit(h)momantisk, dertil hørende.
Ark, l. (arca), en stor Kiste; et fladbundet Skib; Udbygning paa Hustag, Altan.
Arkadiere, arkadisk Selskab, Selskab til de skønne Kunsters Fremme (i Rom); arkadisk, gr., hyrdemæssig, landlig; idyllisk (af Arkadien, en af Hyrder beboet Bjærgegn i Grækenland).
Arkaisme, arkaistisk, o. s. v., s. Arch—.
Arkanum, pl. —a, s. Arc—.
Arkebusade, s. Arquebusade.
Arkeli (l. arcus, Bue, Hvælving), et, Vaabenkammer i Fæstninger og Skibe; Krudtkammer; forhen = Artilleri.
Arkitekt, Arkiv o. s. v., s. Arch—.
—arki, s. archi—.
arktisk, gr. (arktos, Bjørn), nordlig (modf. ant-arktisk), s. Pol; Arkto-phylax, Bjørnevogteren, Bootes, et Stjernebillede ved Siden af den store og den lille Bjørn; Arktūr, Arkturus, en rødlig Stjerne af første Størrelse i Bjørnevogterens Stjernebillede.
Arkæo-graf. Arkæo-log, o. s. v., s. Arch—.
Arlecchino (Arlekkino), it. (lecco, Slughals), Arlequin (Arlekæng), fr., den lystige Person i den italienske Komedie; Spasmager, Harlekin (s. d. O.); Arlequinader, pl„ Narrestreger, Løjer.
Arma, l., pl., Vaaben, Redskaber; ogsaa s. l.: Familie-Vaabener, fr. armes (arm') (s. Armes parlantes); ad arma! til Vaaben!
Armada, sp. (l. armata, væbnet), Udrustning, Orlogsflaade; særl. den af Filip II. af Spanien i 1588 mod England udsendte, af Storm for største Delen ødelagte, „uovervindelige" Flaade („afflavit Deus, et dissipati sunt", „Gud blæste, og de splittedes", stod paa en i den Anledning præget engelsk Medaille); Armadille (—dilje), sp., en lille Flaade; lille væbnet Skib.
Armagnac (—manjak), fr., en Cognac (s. d.) lignende fransk Brændevin, fra Landskabet Armagnac i Gascogne.
Armales el. Armalister, ny l. (armalis, Adelsbrev), pl., ungarske jordløse Adelsmænd, som kun leve af Krigstjeneste.
Armamentarium, l., et, Tøjhus; a. chirurgicum, Samling og Beskrivelse af Saarlæge-Redskaber.
Armariolum, l., et, Hostie-Skrinet i den romersk-katolske Kirke.
Armarium, l., Rustkammer; Maskinsal; (i Middelald.) Bogskab; Bogsal; Armarius, Vaabensmed; Opbevarer af Kirkebøgerne og Forsanger i Klostrene.
Armateur (—tør), fr., et væbnet Handelsskib Kaperreder, Fribytterreder, Sørøver.
Armatoler, pl., ny gr., nygræsk Krigerstare.
Armatūr, l., Udrustning: Vaaben o. l.; (Tekn.) en Maskines fuldstændiggørende Dele; (Vaaben- og Bygnk.) Vaabensmykker, Krigsprydelser; (Fys.) en Magnets Belægning over Polerne med blødt Jærn; den drejelige Del af de

elektriske Kraftmaskiner; (Mus.) Fortegn, der ved et Tonestykkes Begyndelse angive Tonearten.
Armbrøst (t. Armbrust, Flitsbue, Buestykts, Bue), forv. Form af l. Arcubal(l)ista, s. d.
Armée, fr. (s. l. armata), Hær, Krigshær; Armée-korps, et, den største, allerede i Fredstid bestaaende Hærenhed; Armée volante (volangte), flyvende Korps, Streifkorps, = Camp volant, s. d.; Armement (—mang), fr., et, Bæbning, Udrustning, et Skibs Besætning med Mandskab; Mandskabet selv; Krigseskadre; (Mus.) Tonearts Angivelse; armere, l., væbne, ruste, udruste; forsyne med; armere en Bjælke, en Magnet, forstærke dens Bæretraft; a. et Hus, forsyne det med Lynafleder; Armering, Bæbning, Udrustning, særl. af et Fæstningsværk el. Krigsskib, med Skyts og øvrigt Artillerimateriel; en Magnets Forsyning med Armatur.
Armes parlantes (Arm' parlangt), fr., eg. talende Vaabenmærker, (Vaabenk.) heraldiske Figurer i Familie-Vaabener, o. l., der ganske eller til Dels udtrykke disses Føreres Navne, f. Eks. en Troldfigur i Trollernes, en Ulv i Ulfeldernes Vaabener.
Armida, it., „den væbnede", Navnet paa en forførerisk Troldkvinde i Tassos „befriede Jerusalem": overhovedet: en Forførerske, en Circe (s. d.); A. ejede en vidunderlig, skøn Have; deraf: „en Armidas Have".
Armi-fer el. **Armiger**, l., Armigius, n. l., Vaabendrager, Væbner.
Armilla, l., Armbaand, Armsmykke; Armillar-Sfære el. -Kugle, en af Baand el. Ringe sammensat Kugle til at vise forskellige Jord- el. Himmel-Kredse.
Armi-lustrium, l. (lustrare, rense, mønstre), et, Vaabenskue.
Arminianere el. Remonstranter, pl., et, fra Calvinisterne iklun i faa Læresætninger afvigende Religionsparti, opkaldt efter Arminius, der grundede det i Amsterdam og Leyden i Beg. af det 17de Aarh.
armi-potent, l., vaabenmægtig, vaabenfør; Armipoten(t)s, Vaabenmagt, Tapperhed.
Armi-stitium, l. (sistere, standse), et, el. Armi-stice, fr., en, Vaabenstilstand.
Armjak, russ., den lange Overklædning, som de russiske Bønder og Arbejdere bruge.
Armorial, l., Vaabenbog; Armorist, Vaabenkender, vaabenkyndig.
Armorica (af kelt. ar, ved, og mor, Hav), eg. ved Havet boende; gammelt Navn paa det vestlige Frankrig, især Bretagne; armorisk, gammelgallisk.
Armstrong-Kanon, en af Englænderen William Armstrong opfunden riflet Kanon, opr. dannet af spiralformig snoede og sammensvejsede Jærnstænger.
Arnaut, tyrk., = Albaneser, Mand fra Albanien.
Arnica, ny l., ogsaa Arnika (maaske af gr. arnos, et Lam), (Bot.) Guldblomme, Slægt af de Kurvblomstredes Familie; A.-Blomster, A.-Draaber, A.-Papir, brugte i Lt.
Arobe, s. Arroba.
Aroma, gr., et, Planternes Lugt- og Krydderstof; Aroma-lith, vellugtende Sten (lithos), Krydderstén; Aromatisation, Tilsætning af Krydderier til Lægemidler el. Spiser; aromatisere, krydre, gøre vellugtende; aromatisk, vellugtende, krydret; (Kem.) om cycliske (s. d.) Forbindelser af Kulstof, afledede af Benzol o. l.; Aromatica, pl., Krydderier.
Aron, hebr. (Aharon, den oplyste), Hebræernes første Ypperstepræst, Moseses ældste Broder; Arons-Stav, Præstestav (4. Mosebog 17, 8).
Arondelle (—rong—), fr. (l. hirundo, Svale), et letsejlende Fartøj af Mellemstørrelse.
Arpa, it., Harpe; arpanetta, Spidsharpe.
Arpa-lik, tyrk. (af arpa, Byg, eg. Bygpenge), et, en Retskreds, hvis Indtægter gives Pashaerne i Tilgift.
Arpeggio (Arpeddsjo), it., (Mus.) Tonernes Brydning i en Akkord, naar man ikke anslaar dem paa een Gang, men efter hverandre; Harpemaner; arpeggiato, brudt, adskilt; Arpeggiatura, Følge af brudte Toner; arpeggere (arpeddsjere), bryde Tonerne, anslaa dem som paa en Harpe; Arpeggione, Guitarvioloncel.
Ar-pent (Arpang), fr. (m. l. ari-pennis, aripendium, ar-pentium, af s. l. arvipendium, Jordmaal), ældre Jord- el. Flade-Maal, i Frankrig = 0,342, i Svejts = 0,36 Hektarer, en Dags Pløjeland; henved 1 Td. Land danst; Arpentage, Landmaaling.
Arpi-cordo, it., et., (forældet) Tangentinstrument med harpelignende Toner; jvf. Spinet.
Arque-busade (Arkebysade), fr. (af it. arco, Bue, bugio, gennemboret; el. mulig en Forvrejelse af t.: Hakenbüchse), (om Armbøssen, siden om Ildvaabenet) Bøsseskud; Henrettelse ved Skud; Arquebusade-Vand, Skudsaarvand, Saarvand; arquebuse, it., archibuso, Armbøsse, siden langt Skydevaaben af svær Kaliber; arquebusere (—bysere), ihjelskyde (som Straf); Arquebuserer, Skarpskytte.
Arracacia, sydamer. Skærmplante med til Næring tjenende underjordisk Stængel og Knolde.
Arrak, ar. (araq, Sved, Saft, af araqa, svede, uddunste), indisk Brændevin af Ris og Saft af Kokosnødder (el. andre Palmesafter).
Ar-rangement (Arrangsjemang), fr., et, Orden, Ordnen, Indredning, Indretning; Forlig, Forening; arrangere, ordne, bringe i Orden, i Rigtighed, stelle*; forlige; indgaa Forlig; Arrangeur, en, der ordner, indretter noget.
Arratel, port. (af ar. ar-ratl, Pund), el. Libra, Pund, portugisisk Vægt = 459 Gram = 0,918 Pund danst; 32 Arrateis el. Libras = 1 Arroba, s. d.
Ar-rendator, m. l. (ar-rendare, rendere, af l. reddere, tilbagegive, rendita, Rente, s. d.), Forpagter (i Sverige); Arrendatio el. Arrende (alm. i Sverige), Forpagtning; Arrende, (i Rusland) Krongods, som for en lav Forpagtningssum overlades til fortjente Personer; arrendere, forpagte.
Ar-rérage (—rasje), fr. (s. l. ad retro, tilbage), resterende Betaling, Restance.
Ar-rest, m. l. (adrestare, arrestare, standse, fastholde, af l. re-stare, at blive tilbage, forblive), Hæftelse, Fængsling, Beslag (paa Gods el. Person); Fængsel; arrestabel, som kan fængsles; Arrestand, en, som skal fængsles; Arrestant (rigt. Arrestat), Fange, en, som er fængslet; Arrestation, Fængsling, Hæften;

Arrestatorium (mandatum), et, Hæftelsesbefaling; arrestere og arrêtere, hæfte, fængsle; lægge Beslag paa; anholde; Arrest of judgement (ov bjødsjmænt), engl., Hindring af Dom, fremkaldt af den anklagede, paa Grund af Formfejl; Arrêt (Arræ), fr., Dom; Arrestbefaling; A. d'amour (—damur), Kendelse af en Cour d'amour, s. d.; Arrêté, fr., Beslutning, Resolution.

Arrha, l. (arrha, gr. arrhabōn, af hebr. arab, borge), Haandpenge, Fæstepenge; Forlovelsesgave, Fæstensgave; alt, hvad der ved Slutning af en Kontrakt gives forud paa Haanden til Sikkerhed for Kontraktens Holdelse; pro arrha, som Pant, som Forskud, o. l.; Arrha nuptialis, Medgift; A. pœnitentialis, Angerpenge, Bodspenge.

Ar-rhepsi, gr. (rhepein, hælde, synke, s. Ets. om Vægtskaalen), den Sjælstilstand, naar Grunde for og imod formentlig ere ganske lige (efter Skeptikernes Lære); rolig Tilstand.

Ar-rhoë, gr., (Læ.) Mangel paa Afløb (ved Saar).

Ar-rhostema, et, el. Ar-rhosti, en, gr. (rhonnynai, styrke, bekræfte), (Læ.) Svaghed, Forstandssvaghed, Sindssvaghed.

Ar-rhythmi, gr. (rhythmos, ligeformig Bevægelse o. d.), Mangel paa Ligemaal (Symmetri); regelløs Bevægelse; Arrhythmus, (Læ.) uregelmæssigt Pulsslag.

ar-ridere, l., le til, tilsmile.

ar-rière, fr. (s. l. ad retro), tilbage; en (an) arrière, tilbage; s. en avant! Arrièreban (Arriærebang), et, Hæropbud, almindeligt Opbud af Adelen til at drage i Felten; Arrièrefief, et, Underlen (isl. fé, Fæ, Gods); A.-Garant (—rang), Kautionist for Hovedkautionisten; Arrièregarde, Bagtog, Bagtrav, Bagvagt, Bagtroppen ved en Hær, Marchsikringsdel bagud; den bageste Flaadeafdeling; Arrière-main (—mæng), Hestens Bagpart; A.-neveu (nevø), Brodersøns el. Søstersøns Søn; A.-pensée (pangse), lønligt Forbehold, Bagtanke; A.-position, Stilling i Ryggen af et større Armekorps, for at dække det; A.-poster, pl., enkelte Afdelinger af Bagtoget; de Stillinger, samme indtage; A.-saison (sæsong), Efteraar; A.-Vasal, en Lensmands lenspligtige, Underlensmand.

Arriero, sp. (af arre, af Sted! hyp!) Mulæseldriver.

Arrimage (—masj'), fr. (af arrimer, af gl. t. rim, Række), lige Fordeling af Skibsladningen i Rummet, Stuvning; arrimere, stuve.

ar-ripere, l. (arripere), gribe, tage fat, føre sig til Nytte.

arrisere, fr. (af gl. t. arrisan, folde sammen), stryge Sejl, rebe.

ar-rivere, fr. (l. ripa, Flodbred), komme til et Sted; hænde, begive sig, tildrage sig, møde; Arrivage (—vasj'), Landing, Ankomst.

Arroba, arab. (arruba, en Fjerdedel), ældre Vægt, portug. og brasil. A. = 29,376 Pund = 32 Arrateis (s. Arratel) el. Libras = 1/4 Qvintal; spansk A. = 23 Pund = 25 Libras; sp. Vinmaal, A. mayor el. Cantara = 16,70 Potter dansk = 4 Cuartillas = 8 Azumbre = 64 Copas; sp. Oliemaal, A. menor = 13 Potter d.

ar-rodere, l. (rodere, gnave), gnave paa, fortære; Arrosiōn, (Læ.) Benædder.

ar-rogant, l. (arrogare), hovmodig, trodsig, indbildsk, opblæst; Arrogan(t)s, l., Arrogance (—angs'), fr., Anmasselse, Paastaaenhed, Indbildskhed, Hovmod, Overmodighed, Brovten; arrogere, anmasse sig, tilskrive sig, tilegne sig paa en uretfærdig, overmodig Maade; ogs. = ad-rogere, s. d.; Arrogatiōn, s. Adrogation.

ar-rondere (arrongdere), fr. (rond, af l. rotundus, rund), runde, afrunde, tilrunde; bringe en Stats, en Landejendoms, Besiddelser i saadant Sammenhæng, at ingen fremmed Ejendom kommer der imellem; (Mal.) hæve ved Lys og Skygge; (Talek.) gøre Perioder velklingende; Arrondering, en, og Arrondissement (Arrongdissemang), et, Runding, Landenes Afrunding; det sidste ogs. et Distrikt.

Ar-rosage (—sasj'), fr. (l. rōs, Dug), Væden, Vanding; Arrosement (—mang), et, og Arrosering, en, Befugtning, Bestænkning; Betaling af Tilskud for at sikre Renten, Udbyttet el. Tilbagebetalingen af en tidligere ydet Betaling; arrosere, fugte, stænke; betale Arrosement; Arrosoir (—oar), Vandkande til Havebrug.

Ars, ar., eg. Bevis; i Tyrkiet: Bønskrift; de i en Embedsmands Bestalling fastsatte Rettigheder.

Ars, l., pl. artes, Kunst, Videnskab; A. amandi, Elskovskunsten (efter et Digt af den romerske Ovidius); ars angelica el. spirituum, Magi; ars longa, vita brevis, Kunsten er lang, Livet kort; med Videnskaben bliver man aldrig færdig; ars longa, vita æterna, Kunsten lang, Livet evigt; ars mnemonica, s. Mnemonik; ars non habet osorem, nisi ignorantem, d. e. kun den uvidende foragter Videnskaben; ars poëtica, s. Poëtik.

Arschin, russisk Alen, = 1,18 Alen dansk = 16 Werschok = 1/3 Saschen.

Arsen = Arsenik, s. d.

Arsenal, it. (arsenale, af m. l. arsena, af l. ars, der i m. l. var = machina bellica; efter andre af arab. dar-sinah = Arbejdshus), et, Tøjhus, Vaabenhus; Sø-A., en Bygning, hvor alle til en Flaades Udrustning nødvendige Ting opbevares.

Arsenik, gr. (Etymol. uvis, maaske af gr. arsenikos, mandlig, ɔ: kraftig), et graat, metallignende Grundstof; Iltet = Bjærggift, Rottekrudt; arsenikalsk, som indeholder Bjærggift, giftig. Jvf. Auripigment og Realgar.

Arsis, gr. (airein, hæve), Hæven; (Poes.) den stærke (stærkt betonede) Stavelse i en Versfod, medens den svage (svagt betonede) Del kaldes Thesis; (Mus.) Optakt, Opslag; den lette (slette) Taktdel; Thesis = den gode Taktdel, Nedslag (modf. hos de gamle, der ved Hæven af Taktstokken antydede den tunge el. gode Taktdel).

Artal, marokkansk Pund = 1 Pund dansk.

Arte et Marte, l., med Kunst og Magt, med List og Vold, med Vid og Vold.

Arte-fact, l., et, Kunstværk, Kunstfrembringelse.

Artel, russ., en, el. et, et Fællesbo af Arbejdere,

Haandværkere o. a., der leve og spise sammen, i meget lignende de britiske Trade Unions og cooperative (s. d.) Foreninger, men langt ældre (fra 13de Aarh.), i høj Grad uafhængige af Staten.

Artemis, s. Diana.

Arte-peritus og artis-peritus, ny l., kunstforstandig, sagkyndig.

Ar-terie, gr. (af aër, Luft, og terein, bevare, fordi de gamle antoge, at vedkommende Aarer kun indeholdt Luft, saasom de større Pulsaarer i Lig gerne findes tomme; sandsynligere maaske af artan, hænge ned, fordi Ordet først brugtes om Luftrøret), Pulsaare, Slagaare; A. aspera, Luftrøret; A. magna = Aorta, s. d.; arteriël og arteriøs, som vedrører Pulsaarerne; Ar-teri-ek-tasis, en, og Arteri-eurysma, et, Pulsaaresvulst; Arteriitis, Pulsaarebetændelse; Arterio-chalasis, Pulsaarens Udvidelse; Arterio-dia-lysis, Aabning el. Sønderriven af en Pulsaare; Arteriographi, Pulsaarernes Beskrivelse; Arteriologi, Læren om Pulsaarer; Arterior-rhexis, Bristen, Revnen af en Pulsaare; Arteriositet el. Arterialitet, Rigdom paa Pulsaarer; Pulsaare-Systemets Fremherskeu i Legemet el. i en Legemsdel; Arteriosklerosis, Pulsaareforhærdelse; Arteriotomi, en Pulsaares Aabning; Arteriozetesis, Blottelse af en Pulsaare (gr. zetein, søge). Jvf. Vene, venøs.

artesisk Brønd, Brønd, i hvilken Vandet paa Grund af naturligt Tryk stiger over Jordoverfladen; Borebrønd af nævnte Art (opkaldt efter den franske Provins Artois, lat. Artesia, hvor Borebrønde længe have været i Brug; Borebrønde fandtes allerede i Oldtiden, i Ægypten og Kina).

Artes liberales, l., pl., de frie, skønne Kunster; Artes septem liberales, de syv frie Kunster, s. Trivium og Quadrivium; artium liberalium Magister, s. Artium.

Arthr-algi, gr. (arthron, Led), (Læ.) Smerte i Ledemodene; Arthr-em-bola, (em-ballein, indkaste, indsætte), pl., kirurgiske Redskaber til at sætte forvredne Lemmer i Led igen; ogsaa Tortur-Redskaber; Arthritis, Gigt; arthritisk, gigtisk, ogs. tjenlig mod Gigt; Arthrocarcinoma, et, (Læ.) Ledkræft; Arthrodyni, Værk i Ledemodene; Arthrokaki, Ledemodssygdom; Arthroncus, Stivhed i Ledemodene; Arthrophlogosis, Betændelse i L. = Arthroitis, der tidt ogsaa bruges = Arthrocace, hvilket sidste dog især bruges om kronisk Ledbetændelse; Arthrophyma, et, Svulst i L.; Arthroplastik, Leddannelse, kunstig Dannelse af et nyt Led; Arthrosis, Led, Ledforbindelse; Arthrospongus, Ledsvamp.

Arthur el. Artus, s. Table ronde.

Artiasmos, gr. (arti, lige, just), Legen: Effen eller Ueffen.

articuløs, l., fuld af Led, Knæ.

Arti-fex, l., Kunstner; Ophavsmand; artificiël, l., frembragt ved Kunst, kunstig, kunstmæssig; artificiøs, listig, snedig, snu, forslagen; Artificium, et, Kunstværk, Kunststykke, Kunstgreb; Kneb, List.

Artikel, Articulus, l. (Diminut. af artus, Lem), et lille Ledemod, Led, Stykke, Del af et helt; Afdeling, Punkt; Post; Opsats, Opsæt i en Tidende, i en Ordbog o. s. v.; Hovedsætning; Trossætning; (Kbspr.) Varesort; (Gram.) Bestemmelsesord, Kendeord (Kønsord); Artikels-Brev, (Søspr.) Samling af Forordninger om Krigstugten, Politiet og hele Søtjenesten paa Krigsflaader; pl. Artikler, i Sammensætninger: Indbegrebet af de for en vis Indretning gældende særegne Lovbestemmelser, f. Eks. Lavs-, Krigs-Artikler; Sø-Artikler, Flaadeskraa; articulatim, Led for Led, punktel. led-vis; Artikulation, Afdeling i Led, Leddeling; Lemmernes el. Ledemodenes Sammenføjning, nærmest om det organiske Legemes Dele, ogsaa om Sammenhængen mellem Delene af et videnskabeligt Værk; Bestemthed og Tydelighed i Udtalen af hver Stavelse, hver Lyddel i denne (forskellig fra Accentuation, s. d.); artikulere, dele i Led, leddele; forsyne med Ledemod; udtale stavelsesmæssigt, stave rigtigt; foredrage, fremsætte noget Punkt for Punkt; (Mal.) udtrykke Omridsene med Tydelighed; artikuleret, som har Led, er leddelt; tydelig, bestemt, skelnelig; a. Lyd, hvis enkelte Bestanddele kunne klart opfattes og gengives (om den menneskelige Tale); artikuleret Forhør, mods. summariskt, s. d.; Articulus ad-ditionalis, Tillægssætning; A. captiosus, kunstig forviklet Sætning, Fangesætning; A. con-secutivus, Slutningsled; A. fideï, Trossætning; A. fundamentalis, Grundbestemmelse, o. a.

Artilleri, fr. (m. l. artellaria, artillaria, kunstig Maskine, Krigsmaskine, af l. ars), et, det svære Skyts med alt Tilbehør; det dertil hørende Personel; den Kunst, rigtigt at bruge dette Vaaben, Krigsfyrværkerkunst; den Skytsets Tilvirkning, Brug o. s. v. omfattende Videnskab; A.-Ild, Kanonild; A.-Park, Sted, hvor det svære Skyts samles; ogsaa en til et bestemt Maal samlet Mængde Artillerimateriel; Artillerie volante (volangt'), flyvende, ridende A.; Artillerist, Stykskytte, Fyrværker.

Artisan (—sang), fr., eg. Kunstner; Haandværker, Haandværksmand; Stifter, Ophavsmand; Artist, Kunstner, Dyrker af de frie el. skønne Kunster, hos os særl. ved Variététeatre, Cirkus o. l.; artistisk, til Kunsten hørende, kunstmæssig, kunstnerisk.

artis est artem tegere (celare), l., ɔ: det er Kunstens Opgave at gøre Kunsten umærkelig, være naturlig.

Arti-skok, (it. artichiocco, fr. artichaut, af arab. ardhi (Jord) og schauk (Tidsel)), (Bot.) en Ærteskok, en til de kurvblomstredes Familie hørende tidselagtig Plante, hvis Blomsterleje og Kurvblade ere spiselige.

Artium (fuldst. examen artium), l., (Gen. pl. af ars), den til forskellig Tid forskelligt indrettede Prøve i Skolevidenskaberne, som den dimitterede Discipel maa underkaste sig for at blive Student; artium liberalium Magister, Mester i de frie Kunster; en akademisk Grad; s. Artes liberales.

Arto-carpus, gr. (artos, Brød; karpos, Frugt), Brødfrugttræ; Artolatri, Brødtjeneste, Tjeneste for Brødet (artos); ogsaa Brødets (Hostiens) Tilbedelse; Artolatrister, pl., Brødtilbedere; Artolith, forstenet Brød, Sten, der ligner Brød; Artotyriter, pl.,

Kættere i det 2det Aarh., som til Nadverens Sakrament skulle have brugt Brød og Ost (tyros).
artuatim, l. (artus, Led), ledvis, stykkevis.
arundinøs, l. (arundo, Rør, Siv), rør- el. siv-bevokset.
Aruspex, s. Haruspex.
Arvaler, Arval-Brødre, l. (af arvum, Mark, Pløjeland), pl., hos de gamle Romere et Kollegium af 12 Præster, hvis Hovedhverv var Ofringer til de landlige Larer (s. d.) for Landets Frugtbarhed, samt Bilæggelse af Grænsetvist.
Aryballos, gr. (aryein, øse), Flaske, Vinkande (hos de gamle).
Aræo-meter, gr. (araios, tynd, svag, med vide Mellemrum), et, el. hydro-statisk Flydevægt, s. Hydrometer; Aræometri, s. Hydrometri; Aræostylon, et, en Bygning med langt (mere end tre Diametre af een af Søjlerne for neden) fra hverandre staaende Søjler; Aræotika, pl., Spiser og Lægemidler, som udtørre, gøre mager; aræotisk, vædskefortyndende (forældt. Bet.: som aabner Porerne).
As, l. (beskl. med gr. heis, en), eg. en Enhed, et hele, et gammel-romersk Pund; et ældre Apotekerpund paa 12 Unzer el. 24 Lod; den mindste Guldvægt, hvoraf der gaa 15 paa et Gran; en liden gammel-romersk Mønt (= 5 Øre); paa Kort og Terninger et Es; ex asse, s. d.
Asa foetida, l., stinkende Asant, Dyvelsdræk, den størknede Saft af en i Persien voksende Plante; Asa dulcis, sød Asant, = Benzoë, s. d.
a salvo, s. u. Salvo.
A-saphi, gr. (saphes, klar, tydelig), Utydelighed, svag, hæs Stemme.
A-sarki, gr. (sarks, Kød), Mangel af Kød paa Legemet, Magerhed.
Asbest, gr. (eg. uslukkelig, af sbennyein, slukke), Bjergtræ, Bjergkork, Amiant (s. d.), en Sten (if. Magniumsilikat) med fine, bøjelige Trævler, som kunne spindes og ere uforbrændelige, anvendt til Tøjer (i Oldtiden), til Lampevæger, Pakninger ved Dampmaskiner, Tætning af Baglademekanismen i Kanoner.
Asbolin, gr., (Kem., forældet), en gul, olieagtig, i Vand opløselig Bestanddel af Sod (asbolos).
A-scendant (Asangdang), fr. (l. scandere, stige), et, Fortrin, Overhaand, Myndighed over, Anseelse; have et A. over nogen, have megen Magt, Overvægt over nogen; være en overlegen; (Astrol.) den ved et Menneskes Fødsel over Horisonten opgaaende Del af Ekliptika; Ascendent, l., pl. Ascendenter, Slægtninger i opstigende Linie, som Forældre, Bedsteforældre o. s. v., Ætmand (modf. Descendent); ascendere, stige, stige højere, rykke op til en højere Grad eller Værdighed, forfremmes; Ascenden(t)s, Forslægtskab, Slægtskab i opstigende Linie; Foræt; Ascenseur (Asangsør), fr., = Elevator; Ascension, l., Opstigen, if. Linedanserens Opgang ad skraa Line; Forfremmelse; (Astron.) en Stjernes Opgang; Kristi Himmelfart og dennes Fest; Ascensio recta = Rectascension, s. d.
a-schematisk, gr., uformet; uden Talefigur.
Aschkenasim, s. Sephardim.
Ascii el. Askii, gr. (skia, Skygge), pl., skyggeløse, de Folk, som bo i det hede Jordbælte og om Middagen, naar Solen staar lodret over deres Hoveder, ingen Skygge kaste.
A-sebi (a-sebeia), gr. (sebein, ære, frygte), Ugudelighed.
A-seïtet, ny l., (Filos.) den Egenskab hos Gud, at han har Grunden til sin Væren i sig selv (a se est); Selvstændighed, absolut Uafhængighed.
a-selenisk, gr. (Selene, Maane), maaneløs.
A-semi og A-symboli, gr., Mangel paa Evne til at gøre sig forstaaelig ved de sædv. Tegn (Ord, Skrift, Fagter); asemisk (asemos), som der intet Tegn (sema) er til; utydelig, ubekendt.
A-septik, gr. (sepein, gøre raadden), Undgaaen af Sepsis (s. d.); den Form for Antiseptik (s. d.), der søger (saa vidt muligt) at undvære antiseptiske Stoffer; Aseptin, Stof, der forebygger Forraadnelse; ren A. = Borsyre; sammensat A. = Borax; aseptisk, som ikke raadner, som modstaar Forraadnelse.
[Aser, oldn. (Áss), (Myt.), pl. (sing.: As), Himlens og Jordens Guder (Snilbets og Billiens Guder)].
a-sexual, gr.-l. (l. sexus, Køn), kønsløs.
Asfalt, Asfaltier, s. Asph—.
[Asgaards-rejen, maaske forv. af det i norsk Folkesprog brugelige Oske-reid (isl. öskr, Brøl, og reid, Ridt, Kørsel, Vogn, særlig Thors Vogn; beskl. med sv. åska, Torden), Ræbsels- el. Dødninge-Ridtet, et Tog af fordømte Aander, der om Natten under øredøvende Støj fare gennem Luften].
Asia, Achia(r), Atschia, pers. (atschar, blandet), alle Slags i Salt, Eddike og Krydderier nedlagte grønne Frugter.
Asi-arch, gr., fordum Overpræst i flere Stæder i Lille-Asien.
Asiatisme, ny l., højtravende, svulstig, blomsterrig Tale; asiatisk Sprogegenhed.
Asie, s. Asia.
asinus ad lyram, l., eg. (passende, som) et Æsel til Lyren („en Ko paa en Vindeltrappe"); en Dosmer, Tølper, Klodrian; asinus asinum fricat, det ene Æsel gnider det andet: den ene Ravn hugger ikke Øjet ud paa den anden.
A-siti, gr. (sitos, Spise), (Lk.) Fasten; Mangel paa Spiselyst (= Anorexi, Apositi).
Asjet, s. As-siette.
[Ask, (oldn. Askr.) og Embla, (Myt.) den først skabte Mand og Kvinde, Børn af Bör (oldn. Börr)].
Askarider, gr. (askarizein, springe), pl., Spolorme, Endetarmorme.
Askese, gr. (askein, bearbejde; øve), Selvøve; Asket, en andægtig, som hengiver sig til strenge religiøse Øvelser, til streng Afholdenhed, Opfyldelse af selvpaalagte tunge Pligter; en streng Dydsudøver; Asketik, Opbyggelseslære; (Teol.) den praktiske Del af den kristelige Sædelære, Anvisning til Dydens Udøvelse; Asketiker, Forfatter af opbyggelige Skrifter; asketisk, selvøvende; dydindskærpende, opbyggelig; asketiske Skrifter, Opbyggelsesskrifter; Asketikon, et, Andagtsbog; Asket-

isme, Hang til Bodsøvelse, til Andægtighed; Dydsiver.
Ask-ethik, Stikken, forsaavidt den handler om Dydens Indøvelse, = moralsk Pædagogik (s. Ethik, Metethik).
Askii, s. Ascii.
Askites, gr. (askos, Læderfæk), (Lk.) Bugvattersot.
asklepiadeïsk Vers, Verslinie (Navn efter den græske Digter Asklepiades) efter følgende Regler:
1) det lille a. V.:
—◡ | —◡◡— | —◡◡— | ◡⏓
2) det store a. V.:
—⏓ | —◡◡— | —◡◡— | —◡◡— | ◡⏓
s. Sponde, Trochæ, Jambe, Choriambe; asklepiadeisk Strophe, Forbindelse af a. Vers med andre Vers, isl. med et pherekratisk og et glykonisk (s. disse).
Asklepios, gr., el. Æsculap, l., (Myt.) Gud for Lægekunsten; Læge; Asklepiader, Efterkommere af A., hos Romerne: græske Læger.
Askolier, gr., pl., en Fest i Athen, Bakkus til Ære; eg. Sækkefest (askos, Sæk), fordi der dansedes paa Vinsække.
Asmodi, kald., el. Asmodæus, ɔ: „Ødelæggeren", ond Aand; (i Spøg) Ægteskabsdjævel, Forstyrrer af den ægteskabelige Samdrægtighed; s. Tobiæ Bog, Kap. 3.
As-odes, gr. (ase, Overmættelse, Bæmmelse), Bræknings-Feber; asodisk, forbundet med Bæmmelse, Angst og Urolighed.
a-somatisk, gr. (soma, Legeme), ulegemlig; Asomaton, et, ulegemligt, ulegemligt Væsen; Aand.
A-somni, gr.-l., Mangel af Søvn (somnus), Søvnløshed.
à son aise, s. Aise.
à son goût (—song gu), fr., efter sin, hans, hendes Smag.
A-sophi, gr., Mangel af Visdom (sophia); af Klogskab; Daarskab, Dumhed.
Asōt, gr. (sozein, frelse, redde), en fortabt, Fraaser, Vellystning; Asoti, Fraaseri; yppigt Levned; asotisk, fraasende, yppig, liderlig, udsvævende.
Asparagin, et organisk Stof, der findes f. Eks. i Asparges, gr. (asparagos), Plante af Konvalfamilien.
A-spect, l., pl. A-specter, Udseende, Udsigt, Syn; Forhaabning; Fortegn, Forvarsel; (Astron.) Stjernetegn, Planeternes forskellige Stillinger imod hverandre (s. Conjunction, Opposition og Qvadratur).
Asper, tyrkisk og (tidligere) ægyptisk Skillemønt, omtr. = $^1/_8$ Øre (= $^1/_3$ Para, = $^1/_{120}$ Piaster).
A-spergillum og A-spersorium, l. (spargere, strø, sprede), et, Stænkekost, Vievandskost (i den kat. Kirke); Aspersiōn, Stænkning med Vievand; jvf. adspergere.
Asperitet, l. (asper, ru, skarp), Skarphed, Haardhed, Barskhed; nec aspera terrent, s. d.; per aspera ad astra, s. d.
A-spermatisme, gr., (Lk.) tabt Mandbom af Mangel paa Sæd (sperma); aspermatisk, aspermisk, uden Sæd, sædløs.
a-spernere, l., foragte, forkaste, forsmaa.
Aspersiōn og Aspersorium, s. u. Aspergillum.
Asperto, et Slags Billardspil, hvor Forløberne tælle lige saa godt, som gjorte Baller (Ordet er forvansket af à se perdre, forløbe sig).
A-sphalt, gr., Jordbeg; fast Bitumen (s. d.); asphaltisk Sø, det døde Hav i Palæstina; Asphaltier (—ie), fr., Dagdriver, der spadserer paa de asfalterede Gader; jvf. Boulevardier.
A-sphodelos, gr., eg. den stille Plante, en lilielignende Plante, som Grækerne plantede paa Gravene; i Hades (s. d.) findes en A.-Eng, paa hvilken de afdødes Sjæle vandre omkring.
A-sphyxi, gr. (sphyzein, være i heftig Bevægelse), Pulsens Standsning el. Stilstand, dyb Besvimelse, Skindød; den Tilstand, hvor Livstegnene ere ophørte, men Dødstegnene ikke ere til Stede; Kulilteforgiftning; asphyxere, være eller blive afmægtig el. skindød; asphyktisk, pulsløs, afmægtig, skindød.
Aspic, Aspide, Aspis (gr., Slange), (forældet), Feltslange, lang Kanon; (Kogek.) kold Fisk- el. Kød-Ret med geléagtig Sauce.
A-spirant, l, en, som stræber efter noget, gør Paastand paa, søger isl. et Embede, Embedskandidat; Officerselev; Aspirante, Ansøgerinde, Prøvenonne; Aspiratiōn, Aandelyd; Aandestød; et Bogstavs Udtale med et saadant Aandestød el. H.; Higen, Tragten efter noget; Aspirator, Redskab til at frembringe en Luftstrøm ved Sugning; aspirere, udtale med et Aandestød, med et H. (et aspireret Bogstav [aspirata], f. Eks. ch, ph, th; aspiratæ literæ, s. mediæ; en a. Vokal, s. Spiritus asper); hige, tragte, stræbe efter noget; (Mus.) om den Fejl i Sangen, i Stedet for den rene Vokal at lade et H. foran samme høre (f. Eks. ha for a).
Assagai (af berbisk zagaya), et 1—2m langt Kastespyd og Stødvaaben (hos Kafferne og Betschuanerne).
as-saï, it. (m. l. ad satis), nok, temmelig; (Mus.) meget.
As-sainissement (—sænis'mang), fr. (sain, l. sanus, sund), Forbedring af Luften.
As-saisonnement (Assæson'mang), fr. (à saison), et, Tillavning, Krydren af en Spise; assaisonnere, krydre, ogs. fig.
Assassin (—sæng), fr. (af ar. haschisch, en til Raseri og Mord hidsende, af en Hampart tilberedt Drik), Morder, Snigmorder; Assassinat el. Assassinium, m. l., et, Mord, Snigmord; Assassinator, en, som foranstalter et Snigmord, køber en Morder; assassinere, overfalde snigmorderisk, myrde; Assassinere, tyrk., pl., fordum et Folkeslag i de syriske Bjerge, fanatiske Tilhængere af deres Anfører Hassan Saba, paa hvis Befaling de blindt hen forøvede ethvert Mord; Assassinus, m. l., = Assassin.
Assatiōn, ny l. (l. assare, stege), Kogning el. Stegning i Genstandens egen Saft.
As-saut (Asso), fr. (af l. ad og saltus, et Spring), Anløb; Storm, Bestormelse; Fægteøvelse.
assa voce, l. (assus, tør) og it., for Sangstemmen alene, s. Vox.
As-securan(t)s, As-securatiōn, m. l. (l. securus, = se [ɔ: sine] cūra, sikker, tryg), Forsikring; Assurance, s. d.; Assecurat, den el. det forsikrede; Assecurador (it. Assi-

curatore), Assecurant = Assurandeur; assecurere = assurere.

As-semblée (Asfangble), fr. (af l. simul, sammen), Forsamling, Selskab; A. dansante, Selskab, hvor der danses; A. ogsaa Forsamling af Landstænder, af Folkerepræsentanter (A. nationale) (f. Eks. under den franske Revolution).

As-sension, ogs. As-sens (as-sensus), l., Bifald, Samtykke; assentere, bifalde, samtykke, være af samme Mening; Assentering, Troppehverving.

as-sequere, l. (assequi), opnaa, faa; naa, indhente.

as-serere, l., paastaa; forsikre; foregive; asserenti incumbit probatio, s. u. affirmando; Assertion, Paastand; Forsikring; assertorisk, paastaaende; forsikrende; a. Sætning, ligefrem udsigende (enten bejaende el. benægtende) Sætning (hverken problematisk el. apodiktisk); Assertum, et, pl. Asserta, Paastand; Foregivende.

assermentere, fr. (serment [l. sacramentum] Ed), beedige; assermenterede Præster, Præster, der under den franske Revolution havde aflagt Ed paa Forfatningen.

Assertion, Assertum, s. asserere.

As-servation, l., Opbevaring; Asservat(um), et, det opbevarede; asservere, gemme, opbevare; underkaste, besejre, gøre til Slave.

As-sessor, l., Bisidder i en Ret eller et Kollegium, Meddomsmand; Hest, der trækker ved Siden af en anden, udenfor Gaffelstangen; Assessorat, et, el. Assessur, en, en Bisidders Embede og Værdighed.

As-severation, l., højtidelig Forsikring, Alvorlighed; asseverere, alvorlig forsikre (af severus, streng, alvorlig).

assez, fr., = it. assai, s. d.

As-sibilation, l. (sibilare, pibe, hvisle), Hvislen, Hvislelyd (s) i Udtalen.

assidere, l., være Bisidder (Assessor, s. d.), bisidde.

Assi-duitet, l., Flid, Stræbsomhed, Vedholdenhed.

As-siento, sp. (asiento, Sæde, Bestemmelse), eg. Forpagtning, is. den spanske Forpagtningskontrakt om Slavers Indførsel til Amerika; Negerhandels-Selskab; (deraf A.-Skib; A.-Handel, o. s. v.); Assientist, Deltager i denne Handel.

As-siette, fr. (af seoir, sidde, af l. sedere), Stilling; Holdning; Sindsstemning, Fatning; Fasthed ved Riden; lille Tallerken; Opdækning el. Kuvert; Assiette volante (volangt'), eg. flyvende Tallerken, Biret.

As-signant, l., (Kbspr.) en, som udsteder en Anvisning, Udsteder; Assignat, Anvisning paa en aarlig Indtægt af urørlige Ejendomme; (under den franske Revolution) Papirpenge, Statsanvisninger, for hvilke de for Statens Ejendom erklærede Godser tjente til Underpant (jvf. Mandat); Assignatar(ius), Modtager el. Ihændehaver af en Anvisning; Assignation, Anvisning el. Overdragelse til at betale noget; Assignat(us), den, som har at udbetale den anviste Sum; assignere, anvise, give en skriftlig Anvisning paa Betaling; assignabel, som kan anvises.

As-similation, l., eg. Liggørelse; Indlemmelse, Optagelse (is. Næringsmidlers i og med dyriske Legemer); organiske Legemers Evne til at tilegne sig fremmede Stoffer og at forvandle dem til deres egen Substans; bruges ogsaa om en fuldstændig Tilegnelse i aandelig Forstand (A—s-Proces, den Række af Livsytringer, ved hvilken saadan Forvandling foregaar); (Gram.) een Konsonants Overgang til en anden, forangaaende el. efterfølgende, Konsonant til Lettelse i Udtalen (som, naar adsimilatio bliver til assimilatio; andre Eksempler s. u. ad o. fl. St.); assimilere, gøre lig, ens med, indlemme i, indoptage, forvandle til Næringsstof; ogs. om den forannævnte Bogstavovergang.

as-simulere, l.; opdigte, foregive.

As-siser, fr. (af l. sedere), pl., i Frankrig den staaende Kriminal-Overret; (i England) en Ret, som to Gange om Aaret forsamles i Provinserne, for ved Dommere og Jury at afgøre alle Klager og Kriminalprocesser; Cour d'assisses, s. Cour.

As-sistance (—angs'), fr., ogs. As-sisten(t)s'ny l., Hjælp, Understøttelse; A.-Hus, Laanehus; A.-Ur, Hjælpeur, der stilles efter Kronometret og bruges ved nautiske Observationer paa Dækket o. s. v.; Assistent, l., Medhjælper (is. i et Embede); assistere, bistaa, hjælpe, understøtte, gaa til Haande.

As-sociation, l. (socius, Stalbroder, Fælle), flere Forbindelse, Forening, Sammentræden; Selskab, Samfund; Associations-Bevægelser, de uvilkaarlig paa hinanden følgende, hinanden vækkende Livsytringer i de dyriske Legemer; Associations-Ide, Tanke, som i Sjælen er vakt ved en anden Tanke; Ide-Association, Sammenhæng imellem vore Forestillinger, ved hvilken de vække hverandre og føre til hverandre; A—s-Ret, Borgernes Ret til at træde sammen i Foreninger til visse Formaal; A—s-Frihed, Samfundsfrihed, Frihed til at danne Samfund; Associé, fr., Fælle, Handelsfælle, Medejer, Kompagnon, Deltager; A. en commandite (— ang kommangdit), en, som alene ved en indskudt Sum deltager i en Handelsforretning; associere sig, forene el. forbinde sig, træde sammen, især for at drive fælles Handelsforretninger.

as-solere, fr. (af l. solum, Grund, Jord), inddele Jord til Vekseldrift; Assolement (—mang), et, en saadan Inddeling; Vekselbrug; jvf. Circulation.

assoluto, fem.: assoluta, it., absolut, højeststaaende (f. Eks. Primadonna assoluta, første Sangerinde ved et Teater o. l.).

Assommoir (—oar), fr., eg. Rottefælde, „Faldgrube", Navn paa en Fortælling af den naturalistiske, franske Forfatter Emile Zola (s. Zolaisme).

As-sonan(t)s, l., Klanglighed; Halvrim, Selvlydsrim, ufuldkomment Rim, hvori kun Vokalen, men ikke Konsonanterne stemme overens, f. Eks. Blod og stor (forskellig fra Alliteration, s. d.); (jvf. Parechesis); assonere, lyde, klinge omtrent som —.

As-sortiment (—mang), fr., et, Samling el. Forraad af alle, til eet Slags (sorte) Ting hørende, forskellige Artikler; Vareudvalg; Vareoplag til Udsalg stykkevis; Lager af alle Slags

Bøger, ogſ. Sortiment, modſ. Forlags-Oplag; assortere, ſammenſtille paa en henſigtsmæsſig Maade, afdele efter Sorterne (sortere); assortere ſig, forſyne ſig med et fuldſtændigt Forraad af Varer.

as-soupere (—ſup—), fr. (l. sopire, ſøvndysſe), gøre ſøvnig, bedøve; inddysſe, berolige, ſtille, ſtagge*; Assoupissement (—mang), et, Inddysſen, Bedøvelſe; Slummer; Døſighed; Treghed.

as-souplere (—ſup—), fr. (l. supplex, ydmyg), gøre ſmidig, myg, bøjelig, følgagtig.

as-sourdere (—ſur—), fr. (l. surdus, døv), bedøve, dæmpe, formilde.

as-sumere, l. (sumere, tage), antage, lade gælde for ſandt; assumpsit, han har overtaget; (Retsſpr.) et frivilligt Løfte, hvorved man overtager noget for en anden; Assumtiōn, Antagelſe; Efterſætning, Underſætning i en Fornuftſlutning (jvf. Subsumtion); ogſ. = As-sunta, it., en Helgens Dødsdag; Optagelſe i Himlen, iſ. Mariæ Forklarelſe.

As-surance (—angſ'), fr., Forſikring mod Tab, Borgen for Skadeserſtatning; Trygd*; Visshed; Sikkerhed; Selvtillid; Driſtighed; Assurance-Compagni, et, Forſikringsſelſkab; A.-Police, ſ. Police; A.-Præmie, den enten een Gang for alle eller til forſkellige forud faſtſatte Terminer (ugentlig, maanedlig, ¼-aarlig, ½-aarlig) indbetalte Sum, der giver den forſikrede Ret til den faſtſatte Forſikringsſum; Assurandeur, fr.-d. (fr. Assureur), Forſikrer; den ſom overtager den forſikredes Fare el. Tab; assurere (asſy—), fr., betrygge, forſikre mod Fare, mod Tab, f. Eks. brandforſikre, livsforſikre, ulykkesforſikre.

Astarte (græciſeret Form for hebr. Ascherak; ogſaa Ascherot, Astharoth, Astoreth, Stjerne), Orientalernes (Fønikernes) Maanegudinde, Kærlighedsgudinde.

Astasi, gr. (histanai, ſtille, ſtandſe), (Læ.) Uro, beſlægtet med Agoraphobi, ſ. d.; astatisk Magnet, ſ. u. Magnet.

Asteïsme, gr. (af asty, Hovedſtad, ſom Sædet for Finhed i Tonen, o. ſ. v., jvf. Urbanitet), (Talek.) fin Spot, Ironi.

Aster, gr., Stjerne; Stjerneblomſt; asterisk, ſtjernelignende, fra Stjernerne ſtammende; Asterias, Søſtjerne; Asteriskos, lille Stjerne (*) ſom Tegn til en Henvisning ved Skrivning og Tryk; ogſ. af Oldtidsfilologerne brugt ſom Mærke ved ſærlig ſkønne el. ægte Steder, modſ. Obelos, Obeliskos; Asterisme, Stjernebilled; Asterit, Asterolith, ſ. Astroït; Asteroïder, pl., eg. ſtjernedannede Legemer; Navn for de i 19de Aarh. opdagede Smaaplaneter (435 i Tallet i Aug. 1898) imellem Mars og Jupiter (ogſaa kaldte Planetoïder); Asterometri, gr., = Astrometri = Astrophotometri, ſ. d.

A-stheni, gr. (sthenos, Kraft, Styrke), Kraftløshed, iſ. ſom Følge af ſvære Sygdomme; Afmagt; asthenisk, kraftløs, afmægtig, hidrørende fra Svækkelſe; asthenisk Feber, Feber forbunden med ſtor Udmattelſe, = adynamisk F., modſ. sthenisk F.; asthenisere, ſvække, formindſke Livskraftens Virkning; Asthenologi, Lære om de fra Svækkelſe hidrørende (astheniske) Sygdomme; Asthenomakrobiotik, Anvisning til at forlænge et ſvagt Liv; ſ. Makrobiotik; Asthenopi, (Læ.) Svagſyn; Asthenopyretos, Feberſvaghed; Feber, ſom følger med Aſteni.

Ast(h)ma, gr. (aenai, aande, blæſe), et, Trangbryſtighed; Stakaandethed; (Læ.) beſværligt Aandedræt, men med beſtemt udtalte frie Mellemrum; asthmatisk, trangbryſtig, ſtakaandet.

A-stigmatisme, gr., Synsfejl (hyppigſt Følge af Hornhindens uregelmæsſige Krumning), ved hvilken et Punkt (stigme) ſes ſom en Streg.

A-stomi, gr. Mundløshed; astomisk, uden Mund (stoma).

Astragal, gr. (astragalos), Ankelknokkel; Terning, dannet af ſaadanne Knokler hos Dyr; (Bygnk.) en ſmal, Perlebaand lignende Udkravning om Søjlens Hals (iſ. den joniſke) med halvcirkelformet Profil-Snit (ſtundom brugt ogſaa om Søjlens Baſis); Astragalomanti, Spaadom af el. med Terninger.

Astraia, Astræa, gr. (aster, Stjerne), (Myt.) Retfærdighedens, iſ. Ejendomsrettens Gudinde; Jomfruens Stjernebillede, det ſjette i Dyrekredſen.

astra inclinant, non necessitant, l., Stjernerne paavirke, men tvinge ikke Menneſkenes Skæbne (i Følge Astrologien, ſ. d.).

Astrakan, Pelsværk, Skind af ufødte el. nyfødte Lam (farves ſædvanlig ſort); ogſ. et Slags Silketøj, et plysagtigt Stof.

astral(isk), l., ſtjerneformig, ſtjernedannet; hidrørende fra Stjernerne; Astral-Aand, et af nogle Teoſofer (Parcelſus, Böhme), antaget Mellemvæſen mellem Sjæl og Legeme i Menneſket, beſtaaende af Ild og Luft; Astral-Lampe, Stjernelampe, en Lampe med hul Væge og kransformig Oliebeholder (Forbedring af den argandiske Lampe, ſ. d.); Astral-Verden = Stjernehimlen.

A-strati, gr., Frihed for Krigstjeneſte (strateia); Deſertion.

A-stringentia, ſ. Ad-string—.

Astro-blesi, Astro-bolisme, gr. (ballein, kaſte), Solſtik; jvf. Sideration.

Astro-deiktikon, gr. (deiknynai, viſe), et, Stjerneviſer, et Redſkab, ſom letter de paa Himmelkuglen angivne Stjerners Opſøgning paa Himmelen.

Astro-gnosi, gr. (ginoskeio, kende), Stjernekundſkab (kun med Henſyn til Stjernernes Stilling mod hverandre og til Stjernebillederne); Astrognost, ſtjernekyndig.

Astro-graphi, gr., Stjernebeſkrivelſe.

Astroït el. Astro-lith, gr., Stjerneſten, ſtjernedannet Forſtening.

Astro-labium, gr. (lambanein, tage), et, forældet Redſkab til at maale Stjernernes Højde; ogſaa til at maale Vinkler ved Landmaaling; Astrolatri, Stjernedyrkelſe (jvf. Sabæisme), ſ. Latri.

Astro-lōg, gr., Stjernetyder; Astrologi, Stjernetyderkunſt, iſ. under Antagelſen af Stjernernes Indflydelſe paa Menneſkelivet (i ældre Tider = Aſtronomi); astrologisk, til denne Kunſt hørende.

Astro-manti = Astrologi.

Astro-met-eoro-logi, gr. (ſ. Meteor), den formentlige Kunſt, af Stjernernes Stilling at

forudsige Vejrets Forandringer; astrometeorologisk, henhørende til denne Kunst.
Astro-meter, gr., et, Stjernemaaler, et Redskab til at maale Stjernernes Lysstyrke med; Astrometri, Stjernemaaling.
Astronōm, gr., stjernekyndig, Stjernegransker; Astronomi, Stjernelære; St.-Kyndighed, St.-Videnskab; astronomisk, til Stjernekyndighed hørende, stjernekyndig; astronomisk Aar, et Aar, beregnet efter astronomiske Forhold (jvf. tropisk, siderisk, anomalistisk); a. Ur, et Ur, som foruden Tiden viser Himmellegemernes Stilling, Stjernehimlens Udseende o. s. v.; et med Nøjagtighed forarbejdet Pendul-Ur; ogs. = Chronometer, s. d.
Astro-photo-graphi, gr., Stjernefotografi; Astro-photo-metri, Maaling af Stjerners Lysstyrke.
Astro-physik, gr., Stjernefysik, den Gren af Astronomien, som ved Spektralanalyse og Fotometri gransker Himmellegemernes fysiske Beskaffenhed.
Astro-skōp, gr., Stjernekiger; Stjernekikkert; Astroskōpi, Stjerneiagttagelse.
Astro-theo-logi, gr., Kundskab om Gud, grundet paa Stjernekyndighedens Sandheder.
a-stru-ere, l., tilbygge, tilsætte; bejae, stadfæste.
Astrum, gr.-l., et, Stjerne, Stjernebillede.
a-stutiøs, l., listig, underfundig, træsk.
Asty-graphi, gr., Stadbeskrivelse; astygraphisk, som indeholder Beskrivelsen af en Stad (asty) el. flere Stæder, hører dertil.
A-stylon, gr. (stylos, Søjle), et, Bygning uden Søjler.
Asty-nōm, gr. (nemein, dele, beherske, styre), Stadstyrer, isæ. Opsynsmand over en Stads Bygninger; Astynomi, Opsigt, Tilsyn med Bygningerne i en Stad (asty); Stadstyrelse.
A-stysi, gr. (stysis, Rejsning, Erektion), mandlig Avlingsudygtighed.
a suo arbitrio, it., (Mus.) = ad libitum, s. d.
A-syl, gr. (asylon, helligt Sted, hvorfra man ej kan rive [sylān] den, der er tyet dertil; asylos, ukrænkelig), et, Fristed, Fredhelg, Ly, Tilflugtssted; i nyere Tider isæ. en Anstalt, hvor fattige Forældres smaa Børn tages under Opsyn; Børnely; Asyl-Ret, den Ukrænkelighed, der har været tillagt Altere, Templer, Kirker, Gesandters Boliger, visse Stæder el. Lande, at være Fristed for Flygtninger, endog Forbrydere; Fredhelgsret; Asylist, Asylbeboer, Fribo, Fristedsbo; jvf. Alumnus.
A-symboli, s. Asemi.
a-sym-bolos, gr. (symbole, Bidrag, Tilskud), uden Bidrag til (eg. til et ved fleres Tilskud bekostet Gilde).
A-sym-metri, gr., Ulighed, Mangel paa Symmetri el. Ligemaal, Uoverensstemmelse; asymmetrisk, usymmetrisk, ulige.
A-sym-pathi, gr., Mangel paa Medfølelse.
A-sym-phoni, gr., Misklang, Skurren; asymphonisk, skurrende.
A-sym-ptote, gr. (piptein, falde), (Geom.) en ret Linie, til hvilken en krum Linie bestandig nærmer sig, uden dog nogen Sinde at støde sammen med den; Tangent til Kurvens uendelig fjerne Punkt; asymptotisk, som har en A.s Egenskaber; fig. uopnaaelig.
A-syn-desi, en, el. A-syn-deton, et, gr. (syndeein, sammenbinde), (Talek.) Uforbundethed, usambunden Tale, „Sambaandsløse", Udeladelse af Bindeordene, for at give Talen desto større Eftertryk, f. Eks.: Min Gud, mit Folk, min Arne; Veni, vidi, vici (s. d.); jvf. Polysyndeton.
A-syn-esi, gr. (synienai, forstaa), Uforstandighed.
[Asynie, i den nordiske Mytologi: Gudinde (oldn. Ásynja), jvf. Diser.]
A-syn-odi, gr. (synodos, Sammenkomst, Samleje), Avlingsudygtighed.
A-sy-stata, gr. (syn-istanai, sammenstille), pl., uforenelige Ting, Ting, som ikke lade sig forene el. rime med andre; Asystaton, et, Modsigelse; Asystasi el. Asystole (systellein, sammendrage) Uforenelighed, Uforddragelighed; Asystoli, mangelfuld systolisk (s. d.) Sammentrækning og Udtømmelse af Hjertet.
Atabeg, tyrk., eg. Fader Beg, Prinsernes Opdrager, senere omtr. = Major Domus, s. d.
Atagan = Yatagan, s. d.
Atair el. Athair, arab. (al-taïr, som flyver), en Stjerne af første Størrelse i Stjernebilledet Ørnen, = α Aquilæ (Alpha Aquilæ).
a-taktisk, s. u. Ataxi.
Ataman, s. Hetman.
A-taraxi, gr., Uforfærdethed, Urokkelighed, Affektfrihed, Sindsro (s. Eks. den stoiske).
à tâtons (—tong), fr. (af fr. tâter, af l. tangere, røre), famlende. Jvf. Tatonnement.
Atavisme, ny l. (l. atavus, Stamfader), Lighed med Slægtled, tidligere end Forældre; ogs. Tilbagevenden til Stamformen.
A-taxi, gr. (tassein, ordne), Uorden; (Læ.) Uregelmæssighed i Løbet af en Sygdom; urigtigt kombinerede Bevægelser f. Eks. i St. Vejtsdans; ataktisk, uordentlig, uregelmæssig, f. Eks. at. Feber.
Ate, gr., Skade, Bedaarelse, den menneskelige Selvforblindelse, personificeret som Gudinde (Zeuses Datter), der hyppigst straffer Synderen ved at forlede ham til ny Synd.
A-techni, gr., Uerfarenhed i en Kunst (techne), Udueligheb; atechnisk, kunstløs.
Ateisme, Ateist, s. Ath—.
A-tekni, gr. (teknon, Barn), Barnløshed, kvindelig Ufrugtbarhed; ateknisk, barnløs.
A-tel-ek-tase, gr. (teinein, udvide), ufuldstændig Fyldning af Lungerne med Luft.
A-teli, gr. (telos, Maal, Øjemed; Skat, Afgift), Uhensigtsmæssighed, Ufuldkommenhed; Frihed for Byrder el. Skatter.
A-telier (Atelje), fr. (gl. fr. astelle, Splint, Dimin. af aste, Stok, af l. hastella, hasta, Spyd), et, opr.: Stillads el. Stur til Opbevaring af Spyd; nu: Værksted, Kunstnerværksted; de deri værende Arbejdere; Arbejderhold.
Atellana, pl. Atellaner, l., et Slags Folke-Stuespil i det gamle Italien (Atella var en By i Kampanien); Fjællebodstykke.
A-telo-kardi, gr., (Læ.) ufuldstændig Udvikling af Hjertet; Atelomyeli, ufuldstændig Udvikling af Rygmarven.
Atemandulet, ar., „Rigets Støtte", den første persiske Minister.
a tempera, it., (Mal.) med Vandfarve; eg. blandet (l. temperare, blande).
a tempo, it., i samme el. til rette Tid; (Mus.)

i Takt; i den opr. Takt; netop til Pas; a tempo giusto (dʒjusto), i passende Takt.
A-teramni, gr. (ateramnos, haard), slet Fordøjelse.
ater dies, l., eg. en sort Dag, Ulykkesdag, „Tycho-Brahes-Dag".
A-termoiement (—oamang), fr. (terme = Termin, s. d.), et, Forlængelse af Betalingsfristen, Udsættelse; atermoyere (—oajere), udsætte Betalingen; jvf. prolongere.
Atesch, Parsernes hellige Ild.
A-thambi, gr. (thambos, Rædsel), Uforfærdethed, Uforsagthed.
Athanasianere, Tilhængere af Athanasius i 4de Aarh., ortodokse Modstandere af Arianerne; athanasiansk Symbol, s. u. Symbol.
A-thanasi, gr. (thanatos, Død), Udødelighed; Athanatisme, Troen paa Udødeligheden; Forgudelse; Athanato-logi, Udødelighedslæren; jvf. Eschatologi.
Atharva, s. Veda.
A-thaumasi, gr. (thauma, Under; Studsen), Forundringsløshed, Ligegyldighed, Sindsro; Ligegyldighed mod Verden; jvf. Ataraxi.
A-theist, gr., en, som intet ved om Gud; Gudsfornægter; Atheisme, en, el. Atheïsteri, et, Gudsfornægtelse; atheistisk, gudsfornægtende, gudnægtende, ugudelig.
A-thelasme, gr. (thele, Brystvorte), (Lk.) Uduelighed til at give Die.
Athene, s. Pallas; Athenæum, gr. (Athenaion), et, et Gudinden Athene el. Minerva helliget Tempel i Athen, hvor Digterne kom sammen for at meddele hverandre deres Værker; Visdomstempel; lærd Skole el. Selskab, ogsaa en Læsesal.
Athénienne, fr., Vase; Ampel.
A-theoresi, gr., Ukyndighed, Uvidenhed; atheoretisk, ukyndig.
a-therman, gr. (thermos, varm), ugennemstraalbar for Varmen; jvf. diatherman; Athermosi, Varmemangel.
Atheroma, gr. (athere, æol. for athare, Hvedegrød), et, (Lk.) en grødagtig Svulst; atheromatisk, som ligner en saadan Svulst.
A-thesi, gr. (tithenai, sætte, fastsætte), Karakterløshed, Troløshed.
A-thesmi, gr. (thesmos, Lov, Vedtægt, af tithenai, sætte), Lovløshed, Tøjlesløshed.
A-thetese, gr. (athetein, fjerne), Forkastelse, Ugyldighedserklæring (særl. om en Læsemaade i en Tekst).
Athetose, gr., (Lk.) en Sygdom, i hvilken den syge ikke kan holde Fingre og Tæer, der ere i bestandig Bevægelse, i den Stilling, han vil give dem (burde rettere hedde: Athetese, s. d.).
At(h)lēt, gr. (athlos, Kamp), Væddekæmper, Nævefægter og Bryder ved de gammelgræske Væddekampe; en stærk Mand; At(h)letik, Bryde- el. Fægte-Kunst; Kampøvelse; athletisk, paa Kæmpevis, kampkyndig; kampkunstig; hørende til Væddekamp; nævestærk, stærkt bygget; Athlo-mani, overdreven Iver for Legemsøvelser: Sports-, r. Idræts-Galskab; Athlotheter, pl., Kampdommere, Lovgivere og Prisuddelere ved Kampe; Athletophōr, r. Athlophōr, Sejrherre i Væddekamp.
at home, eng., hjemme; „visibel".
Athor, en ægyptisk Gudinde, svarende til Grækernes Aphrodite, s. d.
a-threptisk, gr. (threphein, føde, nære), ikke nærende.
A-thymi, gr. (thymos, Liv, Mod), Modløshed, Nedslagenhed, Fortvivlelse.
A-timi, gr. (time, Ære), Ærelsøshed, Berøvelse af alle Borgerrettigheder.
Atlanter, gr., pl., (Bygnk.) mandlige Billedstøtter, der bære Murbryn (Gesimser) og Fremspring i en Bygning (sing. Atlant el. Atlas) = Telamoner = Persaner (s. d.), medens kvindelige Bærefigurer kaldes Karyatider (s. d.); (Myt.) Titanen Atlasses Afkom; Atlantis, efter det gamle Sagn, en stor Ø i det efter den eller efter Bjerget Atlas opkaldte atlantiske Hav (mulig = Amerika, som føniciske Sømænd turde have naaet).
Atlas, en og et, en Samling Landkort, Afbildninger o. s. v., indbunden i en Bog; (Myt.) en Titan (s. d.), som bar Himmelen paa sine Skuldre; Bjerge i Afrika ved det atlantiske Hav (og Middelhavet); (Anat.) det første Halshvirvelben (jvf. Epistropheus).
Atlask (Atlas), ar. (eg. glat), et, et Slags glat Tøj, sædv. Silke. Atlas-Erts, fintraadet Malakit; A.-Spat, fintraadet Kalksten med Silkeglans; A.-Træ, Navn paa forskellige fine Træsorter = Satin-Træ.
Atlet, s. Athlēt.
Atmid-iatri, Atm-iatri, gr., Helbreden ved Damp (atme, atmis og atmos), Røgninger, Dampbade, = pneumatisk Kur; Atmidometer, s. Atmometer.
Atmo-logi, gr., Lære om Vandets Fordampning; Atmometer el. Atmidometer, et, Fordampningsmaaler.
Atmo-lyse, gr., blandede Luftarters mekaniske Adskillelse (ved Diffusion gennem porøse Skillevægge).
Atmos-fære, Atmo-sphære, gr., Luften, Luftdækket om Jorden eller et andet Verdenslegeme; fig. Nærhed, Berørelse, Omgang; Atmosphærilier, pl., Stoffer, som findes i Luften; atmosphærisk, som hører til Atmosfæren, udledes af el. har Indflydelse paa den; atmosphærisk Jernbane, en saadan, paa hvilken Lufttrykket virker som bevægende Kraft i St. f. Dampen; atmosphærisk Luft, almindelig Luft; Atmosphæro-graphi, Beskrivelse af Atmosfæren og dens Indflydelse paa Jorden; Atmosphærologi, Læren om Luften og dens Forandringer; Kundskab om Vejrliget, Vejrlære; jvf. Meteorologi.
A-toki, gr. (tiktein, føde), manglende Evne til at føde, Ufrugtbarhed; Atokia, pl., Midler, som gøre ufrugtbar.
Atoll, malaiisk, et ringformet Koral-Rev med en Indsø i Midten.
A-tolmi, gr. (tolman, driste sig til, vove), Modløshed, Fejghed.
A-tōm, gr. (temnein, skære, dele), et, noget udeleligt; Grund-Del, en ikke yderligere delelig Bestanddel af Materien; (Kem.) den mindste Mængde af et Grundstof, der indgaar i en Molécule, s. d.; Atomisme, Atomistik, Atomologi, el. det atomistiske System, Urstof-Lære, ifølge hvilken alle Legemer ere sammensatte af Atomer, kaldes ogsaa Corpus-

cular-Philosophi, og modsættes det dynamiske System, s. d.); Atomist, Tilhænger af hin Lære (modsat Dynamist); atomistisk, Atom- el. Urstof-Læren vedkommende; ueg. adsplittende, opløsende el. opløst i Enkeltheder uden organisk Sammenhæng; Atomitet, (Kem.) det Antal Atomer, f. Eks. af Brint, hvormed et Grundstof-Atom kan forene sig; s. Valen(t)s; Atom-Volumen, et, Kvotienten af et Grundstofs Atomvægt og dets Vægtfylde; Atom-Vægt, et Atoms relative Vægt i Forhold til et bestemt Grundstof-Atom som Enhed.

A-toni, gr. (teinein, spænde), eg. Tonløshed; Nedspændelse, Slappelse af Nerver og Muskler; atonisk, nedspændt, slappet, mat; Atonon, pl. —na, et, tonløst Ord.

A-topi, gr. (a-topos, som der ej er Sted [topos] for, upassende, paafaldende, rar*, sær), Utilbørlighed, det, at noget er upassende, sært; Særhed.

à tort et à travers (a taar e a travær), fr., paa kryds og paa tværs; uden Hensyn og Overlæg, hen i Taaget.

a toto ad partem, (slutte) fra det hele til det (derunder hørende) enkelte; jvf. a parte ad totum.

Atour (Atur), fr. (m. l. atorna, Pynt; atornare el. attornare, af l. ad-ornare), et, kvindelig Pynt, Smykketøj; Dames d'atour (Dam' datur), Hofdamer, som have at sørge for Fyrstindens Pynt, Kammerdamer.

à tout (a tu), fr. (af l. totus, hel), (i Kortsp.) Trumf; et A-tout-Spil, hvori Spilleren gør alle Stikkene (sædv. kaldt en Tout); atoutere, trumfe, spille Trumf ud; stikke med Trumf; à tout é-vènement (a tu tevæn'mang), i alt Fald; ske, hvad der vil! à tout hasard (a tu hasar), i alle Tilfælde; à tout jamais (sjamæ), for stedse; à tout prix (pri) for enhver Pris, det koste, hvad det vil!

Atra-bilitet, l. (atra bilis, sort Galde), (Lf.) Galdesort; Tungsindighed; mørkt Lune; atrabiliøs, galdesottig, tungsindig; vranten.

A-trachelos, gr. (trachelos, Hals), korthalset Person.

Atracia ars, l. (Atracius, thessalisk), Magi, sort Kunst.

Atrament-Sten, l.-dansk, Blæksten, Vitriolsten; atramentum, l., Blæk; atramentum indicum, Tusk (l. ater, sort).

a tre, it., (Mus.) for tre Stemmer; a tre corde, it. (Mus.) paa tre Strenge.

A-treki, gr., Vished, Sandhed; atrekisk, sikker, sand.

A-tremi, gr., Ro, Frygtløshed; (Lf.) nervøs Trang til at holde Sengen; atremisk, rolig, frygtløs; Atremo-graph, Redskab til at forebygge Skrivekrampe.

A-tresi, gr. (tetrainein, gennembore), (Lf.) Mangel af en naturlig Aabning; Endetarmens el. Kønsdelenes Forvoksning, Sammengroen; atretisk, paa denne Maade forvoksen.

A-trichi, gr. (thrix, Haar), Haarmangel.

Atrium, l., et, Forsal, Hal; Forgaard; (Lf.) pl. Atrier, Hjertets Forkamre; Atrium mortis, Dødens Forsal, Dødens Forbud; særl. om de Organer (Hjerne, Hjerte, Lunge), hvorfra de vigtigste Livsytringer udgaa, og hvis Beskadigelse kan volde en brat Død.

atroce (atros), fr., grum, gyselig, gruelig; Atrocitet, l., Gruelighed, Grumhed, Afskyelighed, Gyselighed; atrox, l., grum; atrox injuria, l., svær Fornærmelse.

à trois (troa), fr., selv tredie.

A-trophi, gr. (trephein, nære), (Lf.) Tæring, Svindsot; Vantrivsel; s. Marasme; atrophisk, lidende af Tæring, svindsottig.

A-tropin, gr. (trepein, vende), meget giftigt Alkaloïd, der indeholdes i Galnebær (Belladonna, Atropa), samt i Bladene og Frøene af Pigæble; A. har i høj Grad Evne til at udvide Pupillen.

Atropos, gr. (eg. uforanderlig, ubønhørlig, af trepein, vende, forandre), s. Parce.

atrox, s. u. atroce.

Atscharja, sanskr., Lærer for de unge Braminer.

Att, siamesisk Skillemønt.

attacca, it. (at-taccare; af l. taxare, tangere), (Mus.) knyt til! (sættes ved Slutningen af et Stykke, naar det følgende skal begyndes uden noget Ophold).

at-tachant (attasjang), fr. (af l. tangere, røre), tiltrækkende, tillokkende; hengiven, indsmigrende, tjenstagtig; vedhængende; Attaché (Attasje), hengiven, tro Stalbroder, fortrolig; enhver ansat (hos et Herskab, ved et Gesandtskab o. s. v.), isæ. en Medhjælper ved et Gesandtskab; Attachement (Attasj'mang), et, Tilbøjelighed, Hengivenhed, Yndest; Paahængen; attachere (attasjere) sig, holde sig til nogen, være ham hengiven, hænge ved, fatte Godhed for en; lægge sig efter, drive med Flid; være attacheret, være hengiven, nøje forbunden; hænge sammen med; være ansat ved.

attaliske Skatte, umaadelige Skatte, saadanne, som fordum Attalos, Konge i Pergamos, skal have ejet.

At-taque (Attak'), fr. (af l. tangere), Angreb, Anfald (af en Fjende, af en Sygdom); Rytteriets Angreb til Hest med blanke Vaaben; A.-Carrière, s. Carrière-Attaque; A. dans les formes (dang læ form), regelmæssigt Angreb (paa Fæstninger); A. en débandade (ang debangdad'), Sværmangreb; A. en échelon (an esjelong), trappeformigt Rytteriangreb (s. Echelle); A. en muraille, Angreb i sluttet Række; s. Muraille; attaquere, angribe, anfalde.

At-teinte (Attængt), fr. (af l. ad-tingere, af tangere, røre), Berørelse, Stød; Krænkelse; Sygdomsanfald.

Attelage (Attelasj'), fr. (fr. atteler, spænde for; s. Atelier), de til et Køretøj hørende Heste tilligemed Seletøjet; Forspand.

at-temperere, ny l., formilde, lempe.

at-temporere, l., skikke sig i Tiden, rette sig efter Omstændighederne.

at-tendere, l., give Agt paa, lægge Mærke til, mærke.

at-tendez! (attangdé), fr., vent, tøv, bi lidt!

at-tendrere (attangd—), fr. (tendre, af l. tener, øm, blid), røre, bevæge, vække Medlidenhed; Attendrissement (Attangdrisſ'mang), et, inderlig Medlidenhed, Rørelse.

at-tent, l., opmærksom, „opøjet" (jydsk Mundart), agtpaagivende.

At-tentat, l. (tentare, forsøge), et, Rettighedsindgreb; Vold, Forbrydelse, dristigt Forsøg,

Forgribelse imod Lovene, mod Forfatningen; Mordforsøg; attentata crimina, paatænkte el. forsøgte, men ikke fuldførte, Misgerninger; attentere, gøre Indgreb i en andens Rettigheder, have ondt i Sinde, formaste sig; attenteret, forsøgt, overlagt, besluttet, tilsigtet, men ikke fuldført, f. Eks. et a. Mord (jvf. intenderet).

at-tentif (attangtif), fr., = attent, s. d.; Attention (Attangsiong), Opmærksomhed, Agtpaagivenhed; Agtelse, Ærbødighed; Attention! giv Agt! pas paa!

At-tenuantia, l., pl., fortyndende Lægemidler; Attenuation, Fortyndelse, Formindskelse, Svækkelse; attenuere, fortynde, svække, afkræfte.

At-terrage (—asj'), fr. (l. terra, Jorden), Nærmelse til en Kyst, Landkending; Sted, hvor der kan landes; atterrere, slaa til Jorden; øjne Land; lande; Atterrissement (—mang), el. Atterration, et, Flod- el. Strand-Breddens Tilvækst ved tilskyllet Land; opskyllet Land.

At-test, en, og At-testat, et, l. (testis, Vidne), skriftligt Vidnesbyrd, Bevis; Attestation, skriftlig Bevidnelse, Bekræftelse; Attestant, Vidne; Bekræfter; Attestats, de akademiske Læreres Vidnesbyrd om Duelighed, is. til gejstligt Embede; Embedseksamen, is. den teologiske; Attestatus, en, som har teol. Embedseksamen; attestere, bevidne (mundtlig el. skriftlig), bekræfte, stadfæste.

Atticisme, gr.-l., attisk Sprog- el. Tale-Brug; smagfuld Vittighed i Tanke og Foredrag, lig den, som var Athenienserne egen; Atticist, en, der efterligner de attiske Forfatteres Skrivemaade; attisk, overensstemmende med hin Finhed i Tanke og Udtryk; skøn, vittig; attisk Salt, findrig, vittig Tale, fin Skæmt, Vid; (Bygn.) attisk Basis, attisk Søjlefod.

Attika, gr., el. Attique (Attik'), fr., eg. et attisk Værk; et lavere Stokværk, særlig det øverste, ovenpaa et højere; ogsaa den Overbygning af et Par Stens Højde, der mures paa Gesimsens (s. d.) Overdel, naar Hængepladen har en stærk Udladning.

Attila, en kort, snorebesat Husarfrakke (opkaldt efter Hunnerkongen Attila).

At-tinentier, l., = Pertinentier, s. d.

At-tirail (—raj), fr. (af fr. tirer; s. Tirade), Redskaber, den hele Tilrustning; (Krspr.) de til Skytset hørende Redskaber, Vogne, Seletøj o. s. v.; Tros, Bagage.

attisk, s. u. Atticisme.

Attitude (—tyd'), fr. (af aptitudo, s. l., af aptus, bekvem, passende), Legemsstilling, udtryksfuld Stilling, legemligt Udtryk.

Atto, it., Handling (l. actus), Optrin; A. di cadenza, Slutning af et Musikstykke med Cadence (s. d.).

Attole, s. Atoll.

Attorney (Ættorni), engl. (ml. attornatus, af l. tornare, gr. toreuein, dreje), (i England) Sagfører, Advokat; A.-General (Djenrel) højt staaende Embedsmand, Kronens juridiske Raadgiver, nærmest svarende til vort Kammer-Advokat.

At-touchement (Attusj'mang), fr. (toucher, røre), et, Berøring, Beføling.

At-traction, l., Tiltrækning, Dragelse, den tiltrækkende Kraft; (Gram.) en i flere Sprog jævnligt forekommende Ordføjningstiltrækning, hvorved et Ord i Form retter sig efter et andet nærstaaende Ord, skønt dette ikke staar i samme Forhold. I Dansk finder en Slags A. Sted i Forbindelser som: „Alle dem, som jeg har kendt i min Ungdom, ere døde.“ — „Naar dem vi stole paa i Krigen monne gaae ...“; attractibel, barb. l., tiltrækkelig; Attractibilitet, Attractilitet, Tiltrækningsevne; attractiv og attractorisk, tiltrækkende; Attrahentia, pl., (Ll.) Trækmidler; attrahere, tiltrække. Jvf. great attraction.

At-trait (Attræ), fr., Hang el. Tilbøjelighed til; Tillokkelse; Yndighed; s. Attraction.

At-trap(e), fr. (m. l. trappa, en Fælde), Fælde, Snare, Garn; Puds; Drillefigur, is. hul; skuffende el. overraskende Kunstværk; fig. Narren; Føren bag Lyset; attrapere, fange i en Fælde, træffe, paagribe; opsnappe; overliste, tage ved Næsen, drille.

Attrativa, it., tiltrækkende Egenskab, Ynde, Trylleri; jvf. Attraction.

at-tribuere, l., tillægge, tilskrive, tilegne; Attribut, et, den tillagte Egenskab; Særkende, Værdighedstegn, Væsensmærke, Kendetegn, Tilbehør, Sindbillede, Kendemærke (f. Eks. Haabets Anker); (Filos.) efter Spinozas Opfattelse er A.: „Det, Fornuften erkender som udgørende Substansens Væsen“; (Gram.) et med et Substantiv umiddelbart forbundet Adjektiv (f. Eks. den gode Gud) (forskelligt fra dettes Stilling som Prædikats-Ord, s. d.); Attribution, Tilegning; Attributiv, et, Tillægsord (Adjektiv); attributiv, tillæggende, tilegnende.

at-tristere, fr., nedslaa, bedrøve.

At-trition, l. (terere, slibe, gnide), Gnidning; den derved bevirkede Hudløshed; Sønderknuselse, Anger, særlig for saa vidt den er fremkaldt af Frygt for Straf; forskellig fra Contrition, s. d.; attrit(us), afslidt; hudløs.

At-troupement (Attrup'mang), fr. (l. turba, Skare), et, Sammenløb af Folk, Stimlen, Opløb; attroupere sig, sammenløbe, sammenrotte sig.

at will, eng., efter Behag.

A-tychi, gr., Uheld, Vanheld, s. Tyche.

A-typi, gr. (typos, Slag, Præg), Uregelmæssighed i en Sygdoms Gang; atypisk, afvigende fra Grundformen, som ikke stemmer overens med Mønsteret; (Ll.) uregelmæssig; f. Eks.: atypisk Feber, uregelmæssig F.; atypisk Sprog, fejlfuld, is. stammende Udtale.

au (o), fr., = à le; aux (o) = à les.

Aubade (Obad'), fr. (fr. aube, it. alba, Morgendæmring, af l. albus, hvid), Morgenmusik under aaben Himmel (jvf. Notturno og Serenade); Aube (Ob'), Morgendæmring, den messelæsende Præsts hvide Dragt (alba vestis), Messeserk.

Aubaine (Obæne), fr., = Albinagium, s. d.

Auberge (Obersj'), fr. (isl. herbergi, glt. Hereberge, m. l. heribergum, heriberga), et, Værtshus, Gæstgiversted, Herberg; Aubergist (Obersjist), Vært, Gæstgiver, Værtshusholder.

au besoin (o b'soæng), fr., = al bisogno.

Aubin (Obæng), fr.? (au bain-marie?), Bud-

ding af Kød el. Fisk med Æg, Mel, Mælk og Krydderier.

Auburn-System (Aabørn—), den i Bodsfængslet i Auburn nær ved New-York indførte Orden, som beror paa Fangernes Afsondring om Natten, men Arbejde i Forening om Dagen, dog under streng Tavshed.

auch ich war in Arkadien geboren, t. (Schiller), ogsaa jeg fødtes i Arkadien (har været lykkelig).

au contraire (o kongtrær'), fr., tvært imod.

au courant, s. u. courant.

Auctarium, l., et, Tillæg, Tilgift.

Auction, l. (augere, øge, formere), offentligt Salg til den højstbydende; Kapløb, Højløb (jvf. Licitation); auctionis lege, ved offentlig Auktion; Auctionarius el. Auctionator, den, der afholder Auktion, ved offentlige Auktioner i Danmark en Retsperson: Auctionsforvalter (i Kbhvn. Auctionsdirecteur); Auctionsholder, den, der ved Auktionsforvalteren besørger Auktionsgenstandene solgt; Auctionsreqvirent, den, der kræver Auktion afholdt; forauctionere, sælge til den højstbydende.

Auctor, auctorisere m. m., s. Autor.

audacem el. audentes Deus ipse (el. Fortuna) juvat, l., Gud hjælper den dristige, den dristige har Lykken med sig; hvo intet vover, intet vinder.

Audacitet, l., Dristighed, Kækhed, Forvovenhed.

[Audhumbla, s. Bure].

Audianere, pl., en af Syreren Audæus i 4de Aarh. grundet religiøs Sekt, der tillagde Gud menneskelig Skikkelse og ansaa Mørke, Ild og Vand for evige.

audiatur et altera pars, l., ogsaa den anden Part (Modparten) maa høres; audi, cerne, tace, si vis cum vivere pace, lyt, se, ti, hvis du vil undgaa Krig.

Audiencia, sp., Audiens, Overret.

Audientes, l., pl., de hørende, den første Klasse af Katekumener (s. d.), der skulle forlade Gudstjenesten efter Prædikenen. Jvf. Messe.

Audientia epi-scopalis, s. l., den bispelige Jurisdiktion.

Audien(t)s, l., Foretræde, Adgang, som en Fyrste el. Minister tilsteder ringere, for at høre paa deres Forestillinger, Besværinger ꝛc.

Audi-phon, l.-gr., et Redskab, en mellem Tænderne fastholdt Ebonitplade, hvorved døves Opfattelse af Lyden lettes.

Auditeur (Avditør), l.-fr., den Embedsmand, der leder den militære Retspleje, særlig afholder Forhør, foreslaar og affatter Domme; Auditor, pl. Auditores, l., el. —rer, d., Tilhører; Bisidder i Retten el. et andet Kollegium, = Auscultant; Auditor(i)at, et, Auditørembede; Auditorium, l., et, Høresal, Læresal; ogsaa Forsamling af Tilhørere; Auditus, l., Hørelse, Hørelsens Sans, Høren.

audi, vide, sile! l., hør, se, ti!

Auersk Glødelys, en Gaslampe, hvori et Net af Zirkon og Thoriumilte (sjældne Jordarter) bringes til Gløding.

au fait (o fæ), fr., eg. til Sagen el. i Sagen; være au fait, være kendt med noget, nøje underrettet, indviet i en Videnskab el. Kunst; vide Besked med; sætte en au fait, underrette en om noget, gøre ham det begribeligt; sætte ham ind i, sætte ham i Stand til; jvf. courant (au c.).

au fond (o fong), fr., i Grunden, i Hovedsagen, strengt taget.

auf Verlangen (— Fer—), t., efter Opfordring.

auf Wiedersehen, t., = au revoir, s. d.

Augias, gr. (Augeias), (Myt.) Konge i Elis, som ejede en Hjord af 3000 Høveder, hvis i 30 Aar ikke rensede Stald Herakles paa een Dag rensede (ved at lede Floderne Alpheios og Peneios gennem den); deraf: Augias-Stald el. et Augias-Arbejde, et møjsommeligt, smudsigt Arbejde.

Augit, gr. (auge, Glans), Glasglans, et sort el. mørkegrønt Mineral, indeholdende Kiselsyre, Kalk, Magnesia og Jernilte (væsentlig Bestanddel af plutoniske Bjergarter).

Augment(um), l., et, Forøgelse, Tilsætning, Tillæg; (Gram.) en Forstavelses Tilsætning, A. syllabicum, f. Eks. ved græske, latinske og tyske Verbers Konjugation (i de græske ogsaa en Vokalforlængelse, A. temporale); Augmentum salarii, Lønforhøjelse, Tillæg; Augmentation, Formerelse, Forøgelse; Augmentativum, et, (Gram.) Forøgelses-, Forstørrelses-Ord (f. Eks. fuldtakke, Overmaal; caval-lone (it.), en stor Hest af cavallo, Hest), modſ. Diminutivum; augmentere, formere, tilsætte, øge, forstærke.

Augsburgske Confession, s. Augustana confessio.

Augur, pl. Augurer, l. (maaske oprind. au-ger, af l. avis, Fugl, og gero, fører, el. avi-gur, af l. avis, Fugl, og kelt. gur, Mand, el. af l. avium garritus, Fuglesang), hos Romerne: Forudsiger, Spaamand, som af Fuglenes Skrig, Flugt og Æden forklarede Gudernes Villie og Fremtidens Tildragelser; augurere, ane, formode; forudse, forudsige, spaa; forudbetyde, tegne til, forvarsle; Augurium, et, pl. Augurier, Spaadom af Tegn el. overordentlige Syn; Tegnene selv, af hvilke Augurerne spaaede, Varsel, Jærtegn. (Jvf. Auspicier).

Augusta, l., den ophøjede; romersk Kejserindetitel; Augustalia, pl., Festlege til Ære for Kejser Augustus.

Augustana con-fessio, l., den Augsburgske Konfession, den paa Tysk og Latin af Melanchton forfattede, af Protestanterne paa Rigsdagen i Augsburg 1530 Kejseren og Riget overleverede og af de protestantiske Rigsstænder bekræftede Trosbekendelse.

August d'Or, Guld-August, sachsisk Guld-Stykke (omtrent 15 Kroner).

Augustiner, Munk efter den hellige Augustinus's († 430) Ordensregel.

Augustus, l., den ophøjede, romersk Kejsertitel, først tillagt Octavian; opkaldt efter ham er August(us), Aarets ottende Maaned, Høstmaaned.

Auktion, s. Auction.

Aul, befæstet kaukasisk Landsby.

Aula, l., Hof; stor Forsamlingssal; Hal; Aula academica, Universitetets Festhal; Aulæum, et, Forhæng, if. paa Teatre; ogs. Tapet.

au large (o larsj), fr., rummelig; bekvem; rigelig.

Auletik, gr. (aulos, Fløjte), Fløjtespilkunst; Aule-trider, pl., Fløjtespillerinder (hos Grækerne).

Aulicus, l., Hofmand; Aul**i**sme, ny l., Hofmandsvæsen, Hofmanerer, Slefkhed.
Aul-od**i**, gr., Sang til Fløjte (aul**o**s).
Aulonia**d**e, gr, (aul**ō**n, Dal), Dalnymfe.
au mom**e**nt, fr., s. u. Moment.
Aumoni**e**r (Omonje), fr., = Almosenier, s. d. og Almisse; Aumoni**è**re, Almisfetaske.
a **u**na c**o**rda, it., (Mus.) paa een Streng.
Aune (On'), fr. (l. **u**lna, gr. ol**e**ne, Albue), en, den gamle franske el. Pariser-Alen = 527 Pariser-Linier el. henved 2 danske Alen ($1,_{1884}{}^{m}$).
au niv**eau** (o nivo), fr., efter Vaterpas, i samme vandrette Højde med; paa samme Standpunkt som —; jvf. Niveau.
au pi**e**d de la l**e**ttre, fr., bogstavelig.
au pis all**e**r, s. Pis-aller.
Aura, l., Luft, Luftning, sagte Pust; flygtig Damp; **au**ra epil**e**ptica, den et Slagtilfælde forudgaaende Fornemmelse som af en over Legemet henfarende Vind; **au**ra popul**a**ris, Folkeyndest (jvf. Popularitet); **au**ra semi**n**alis, den flygtige, den egentlig befrugtende el. livvækkende Del af de organiske Legemers Sæd.
aurea b**u**lla, s. u. Bulla; **au**rea medi**o**critas, l., den gyldne Middelvej; jvf. juste milieu.
Aur**é**ole (Oreol'), fr. (af l. aur**e**ola [sc. lux, Lys, Skin], Dimin. af **au**reus, gylden), (Mal.) Straalekrone, Helgenkrans,=Glorie, s. d.
Aureus, l., gl. romersk Guldmønt, = 25 Denarier = 100 Sestertier.
au revo**i**r (o røvoar), fr., paa Gensyn! Farvel saa længe!
Auri-chalc**i**t. l., Messingblomster, spanskgrønt Mineral, indeh. Zink-Kobber-Karbonat; Aurich**a**lcum, Messing.
Aur**i**ga, l., Kusken (et Stjernebillede).
Aur**i**kel, l., en til Kobriverfamilien hørende Prydplante, hvis Blades Form ligner et lille Øre (aur**i**cula).
Auripigm**e**nt, l. (**au**rum, Guld, pigm**e**ntum [p**i**ngere, male], Farvestof, Farve). el. Operm**e**nt, guldgult Mineral, Forbindelse af Svovl og Arsenik, s. d.
Auricul**ā**r-Confessi**ō**n, l., Øre(**au**ris)-Skriftemaal, hemmeligt Skriftemaal; aurif**o**rm, øreformig.
Auri s**a**cra f**a**mes, l., den forbandede Guldtørst.
Auri-sc**a**lpium, l. (sc**a**lpere, skrabe), et, Øreske; Aur**i**st, ny l., Ørelæge.
Aur**o**ra, l., Morgenrøde; (rom. Myt.) Morgenens Gudinde, hos Grækerne **E**os; ogsaa en hvid Sommerfugl med orangegule Underwinger; Aur**o**ra austr**a**lis, Sydlyset, s u. austral; Aur**o**ra bore**a**lis, Nordlyset; Aur**o**ra Latinit**a**tis, en, fordum i danske og norske lærde Skoler brugt latinsk Glosebog for de første Begyndere, forfattet af Thomas Bang, første Gang trykt 1638; Aur**o**ra M**u**sis am**i**ca, Morgenstunden er Muserne gunstig, el. Morgenstund har Guld i Mund (d. e. i Haand, isl. mund).
Aurum, l., et, Guld; **au**rum **a**lbum, hvidt Guld, Platina; **au**rum f**u**lminans, Knaldguld, et gult Pulver, som ved den mindste Berøring forbrænder med et stærkt Knald; **au**rum mus**i**vum, en guldgul Forbindelse af Tin og Svovl, Musivguld; **au**rum pot**a**bile, eg. drikkeligt Guld; (Alkem.) en Guldopløsning; Guldklorid opløst i Æter.
à us**a**nce (ysangs'), fr., = a uso, s. u. Uso.
Auscult**a**nt (og Auscult**a**tor), l. (auscult**a**re, ktr. fr. auricult**a**re, af **au**ris, Øre, og cult**a**re el. clut**a**re, Frekventativ af cl**u**ere, høre), Tilhører; en i en Ret el. et Kollegium ansat Begynder, der skal lære at kende Forretningerne; Bisidder uden Stemmeret; Auscult**a**ti**ō**n, (Lt.) Udgranskning ved Hørelse (især af indvortes Legemsdele), umiddelbart el. ved Hjælp af Stethoskopet, s. d.; auscult**e**re. høre efter, høre til.
aus dem St**e**greif, s. Stegreif.
aus der T**i**efe des s**i**ttlichen Bew**u**sstseins, t., ud af den sædelige Bevidsthedes Dyb, is. spottende om en Dom, der fældes, uden at den Erfaring, der betinger dens Rigtighed, er til Stede hos den dømmende.
au séri**eux** (o seriø), fr., s. serieux.
a **u**so, s. u. Uso.
Au-spex, pl. **Au**-spices, l. (af **a**vi-spex; **a**vis, Fugl; sp**e**cere, se), = Augur, s. d.; Ausp**i**cium, et, pl. Ausp**i**cier, = Augurium; ogsaa Lykketegn, Lykkevarsel; en højeres Opsyn, Anførsel, Begunstigelse, Værn, Varetægt; auspic**e**re, spaa.
Auster, l., den udtørrende (gr. **au**ein, tørre) Vind, Søndenvinden; aust**è**re (ostær'), fr. barsk, streng, skarp, raa; uvenlig, ublid; Auster**i**t**ē**t (Av—), l., Alvor, Strenghed, Barskhed; Uvenlighed, Brantenhed, Knarvornhed (jvf. Rigorisme).
austr**ā**l el. austr**a**lisk, l., sydlig; Austr**a**lien el. Poly-n**e**sien, gr., et, Sydlandet, den 5te Verdensdel; Austr**ā**l-Lys, Sydlys (det samme Syn ved Sydpolen, som Nordlyset [Bore**a**l-Lyset] i den nordlige Hemisfære).
Austria, **Au**strien, ny l., Østerrig; **Au**striæ est imper**a**re **o**rbi univ**e**rso, el. **Au**striæ est imp**e**rium **o**rbis univ**e**rsi, l., Herredømmet over hele Verden tilkommer Østerrig (flere tyske Kejseres Valgsprog; forkortet: A. E. I. O. U.); **Au**strio-man**i**, l.-gr., lidenskabelig Forkærlighed for alt østerrigskt.
Austro-mant**i**, l.-gr., Spaadom af Vinden, Vindspaakunst.
Aus-träg**a**l-Ret, t.-l. (t. **Au**strag), Voldgiftsret (ved Stridsspørgsmaal mell. tyske Fyrster).
aut, aut, l., enten—eller.
Aut**a**n (otang), fr. (af l. alt**a**nus [v**e**ntus]; ab **a**lto, fra Dybet), Sydvestvinden (i Frankrig).
Aut-**a**rch, gr. (aut**o**s, selv; **a**rchein, herske), Selvhersker; Autarch**i**, et, Selvherskerdømme, saa vel i moralsk, som i politisk Betydning; jvf. Autokrat og Autokrati.
Aut-ark**i**, gr. (ark**e**in, være tilstrækkelig), et, Selvstændighed, den Egenskab at nøjes med sig selv, at være sig selv nok.
aut C**æ**sar, aut n**i**hil, l., enten Kejser eller intet; enten alt eller intet (jvf. Alternativ).
Aut-enticit**e**t, Autent**i**, s. Auth—.
Aut**eur** (Otør), fr., = Autor.
Auth-ad**i**, gr. (h**e**desthai, finde Fornøjelse, besl. med had**e**in ɔ: hand**a**nein, behage), Selvbehag, Selvtilfredshed, Anmasselse.
auth-emerisk, gr., som virker el. sker samme Dag (hem**e**ra); Auth**e**meron, et, (Lt.) et

Lægemiddel, som virker samme Dag (paa hvilken det er brugt).

Auth-enticitēt el. Auth-entī, gr., Ægthed, Bevislighed, Magtfuldkommenhed, Troværdighed, Retsgyldighed (om Skrifter, Udsagn etc.); Authenticæ (leges), en Del af Corpus juris, s. Novellæ; Authenticum, gr.-l., et, (Retsspr.) Originalskrift; authentisk (gr. autos, selv, og entos, inde, altsaa eg.: som er hos sig selv, sin egen Herre [authentes]), eg. hvad en Person egenhændig har skrevet; troværdig, vis, ægte, retsgyldig; (Mus.) a. Toneart, kaldtes en Toneart hos de gamle, naar dens Omfang begrænsedes af Tonika og dennes Oktav (modſ. plagalisk, s. d.); (Mus.) a. Slutning el. Cadence, Slutningsdannelse ved Hjælp af Dominant og Tonika; authentisk Lovforklaring, den Mening, som Lovgiveren selv tillægger sin Lov; authentificere, udstede et Dokument under en Form, der garanterer dets Ægthed; authentisere, godtgøre en Sags Ægthed, stadfæste.

Auth-epsa og Auth-epsos, gr., Selvkoger, Kogemaskine.

Auto— (av—), af gr. autos, selv, antyder i en Mængde Sammensætninger det Forhold, hvori noget staar til sig selv, o. desl., = Selv-; af, med, ved, om sig selv; ogsaa: aldeles. Foran Vokaler i Almind.: Aut- (Autopsi), foran aspirerede Vokaler: Auth- (Auth-adi).

Auto-bio-graf, Auto-bio-graph, gr., en, som selv beskriver sit Levned; Autobiographi, Selvbiografi.

Auto-chīr, gr., en, som lægger Haand (cheir) paa sig selv, Selvmorder; Autochiri, Selvmord.

Auto-chthoner, gr. (chthōn, Jorden), pl., et Lands oprindelige Beboere, Hjemlændinger, (jvf. Aborigines).

Auto-clave, gr.-l. (l. clavis, Nøgle), eg. Selvlukker, = Papins Gryde, s. d.

Auto (A-uto) da Fè, port., el. Auto de Fé, sp. (l. actus fideï), eg. Troshandling; Kætterret; Inkvisitionens Halsret; Kætterbrænden. A. sacramental, pl. Autos sacramentales, sp., gejstlige Skuespil til Forherligelse af Kristi Legemsfest; Autos al nacimiento, sp., gejstlige Skuespil til Forherligelse af Julefesten.

Auto-copist, gr.-l., Selvafskriver, Kopiermaskine.

Auto-didakt(os), gr. (didaskein, lære, undervise), selvlært, selvlærd, en, som uden fremmed Hjælp har lært noget; Autodidaxi, Selvundervisning, Selvlærdom.

Auto-diki, gr. (dike, Ret), Rettighed til at være sin egen Dommer; egen Jurisdiktion.

auto-dynamisk, gr., selvkraftig, selvvirkende.

Auto-fili, s. Autophili.

Auto-foni, s. Auto-phoni.

auto-gen, gr., opstaaet af sig selv, selvfødt, selvstændig.

Auto-gnosi, gr., Selvkundskab, Kundskab (gnosis) om sig selv, Selvprøvelse.

Auto-graf, Auto-graph, gr., Selvskriver, Kopiermaskine; ogſ. = Auto-graphum; autographisk, som er skrevet med egen Haand, egenhændig; Autographum, et, pl. Autographa, egenhændig Skrivelse, egen Haandskrift; Urskrift; ogſ. de første, af Forfatterne selv udgivne Skrifter fra Bogtrykkerkunstens tidligere Periode; Original-Udgaver: Autographi, Overtryk, en egen Maade at litografere paa („autographere“), ved hvilken Billedet først tegnes med litografisk Blæk paa dertil særlig præpareret Papir („autographisk Papir“); Autographo-mani, overdreven Lyst til at samle Autographa; Autographomān, en, som lider af en saadan Lyst.

Auto-infection, gr.-l., Selvsmitte, Selvsmittepaaførelse.

auto-kephalisk, gr., eg. som har sit eget Hoved (kephale); uafhængig, selvstændig; Autokephalos, græsk Biskop, som ikke staar under Patriarken.

Auto-kopist, s. Auto-copist.

Auto-krāt el. Auto-krator, gr. (kratein, herske), Selvhersker, Enevoldsherre (især om den russiske Kejser); Autokrati, et, Selvherredømme, Enevælde, Selvvælde; ogsaa: Herredømme over sig selv, Fornuftens Herredømme over Sanseligheden; autokratisk, selv- el. ene-herskende, uindskrænket; Autokratisme, s. Absolutisme; Autokratrice, gr.-fr., Selvherskerinde (russisk Kejserinde).

Auto-kritik, gr., Selvbedømmelse.

Auto-ktoner, s. Auto-chth—.

Auto-latri, gr. (s. Latri), Selvtilbedelse, Selvforgudelse.

Auto-logi, gr., egentlig Tale (dictio propria) (modſ. Hetero-logi, billedlig Tale [dictio tropica]); ogsaa = Autonomi, s. d.; autologisk = absolut.

Auto-machi, gr., Kamp med sig selv; Selvmodsigelse; Bekæmpen af egne Lyster.

Auto-māt, gr. (af en Grundform: mao-mai, stræber, bevæger, vil), en og et, Selvbevæger, selvvirkende Redskab, især en Maskine, som ved Hjælp af et skjult Værk eftergør levende Væseners Bevægelser og Handlinger (Talebrugen udelukker saaledes f. Eks. Urene fra Navnet Automat); et Menneske, som ikke er sig Bevæggrundene til sine Handlinger bevidst, altsaa en Dosmer, Tosse; automatisk, selvbevægende; dosmeragtig; automatiske Bevægelser, ɔ: de, der uden vor Bevidsthed eller Villie fuldføres i Legemet; Automatisme, Maskin-Bevægelse; (Filoſ.) den Mening, at Dyrene ere blotte Maskiner; Automati, Selvbevægelse, Selvbevægelighed.

auto-mobil, gr.-l., selvbevægende.

Auto-nomi, gr., Selvlovgivning; et Samfunds Ret til at ordne og lede sine indre Anliggender; et af et fremmed Rige afhængigt Lands Selvstændighed og Ret til at give sig selv Love paa alle Omraader, der ikke vedrøre Afhængighedsforholdet; (Fil.) Selvstyre, Frihed til at handle efter Regler, som man selv har foreskrevet sig; Villiens Bestemmelse gennem Fornuften (Kant) (modl. Hetero-nomi); Autonomia religionis, l., Religionsfrihed; autonomisk, som giver sig selv Love; som har Autonomi; Autonomist, Tilhænger af Selvstyre, politisk Partinavn.

Auto-nykto-bati, gr., = Autosomnambulisme, s. d.

Auto-pathi, gr., egen Følelse (pathos), Selvfølelse, Selverfaring; autopathisk, som beror paa, hører til A.; jvf. Sympathi.

Auto-phili, gr. (philia, Kærlighed), Egenkærlighed.
Auto-phoni, gr. (phone og phonos, Mord), Selvmord.
Auto-physio-therapi, gr., Helbredelse ved Naturens egen Kraft.
Auto-pisti, gr. (pistis, Tro), indre Troværdighed af den hellige Skrift.
Auto-plasti, Auto-plastik, gr., = plastisk Operation, s. d.
Aato-pragi, gr. (prassein, handle), Handlen af egen Drift; fri Selvbestemmelse.
auto-pros-opisk, gr. (prosopon, Ansigt; Maske; Person), personlig, i egen Person (om Skrifter, hvori Forfatteren selv er den talende, modsl. dialogisk).
Aut-opsi, gr. (ops og opsis, Syn), Selvsyn, Selviagttagelse, Seen med egne Øjne; (Ll.)= Obduction; autoptisk, som er grundet paa egen Jagttagelse; som man selv har set; Autopt(es), Øjenvidne.
Autor, l. (Auctor, af augere, forøge), eg. den, som fremmer Vækst, Ophavsmand, Stifter; Forfatter, Skribent; (Retsspr.) Hjemmelsmand; Autorisation, Lovhjemmel, Bemyndigelse, Fuldmagt; Stadfæstelse, Bekræftelse; autorisere, bemyndige, berettige, befuldmægtige; billige, gøre gyldig, stadfæste, lovhjemle; s. foliere; autoritativ, anset, indflydelsesrig, troværdig; Autoritet, Værdighed, Anseelse; Magt, Myndighed; Gyldighed; Troværdighed; Hjemmel; Autoritets-Tro = blind Tro; A—s-Videnskaber, is. positiv Teologi og positiv Retslære; Autoriteter, pl., Statsembeder og de i disse ansatte Embedsmænd, is. Øvrighedspersoner; ogs. Hjemmelsmænd; autoritate, med Vidende, med Samtykke, i ens Navn, paa ens Vegne; „Autoritet, ikke Majoritet“. s. vota sunt ponderanda, non numeranda; autoritær, fr., som hidrører fra, ynder el. begunstiger Myndighed, magtkær, myndig.
Auto-schediasma, et, pl. —mata, gr. (schediazein, flygtigt behandle, tale, skrive); Forsøg paa staaende Fod, uden Forberedelse; Impromptu; ogsaa flødesløst giorte, overfladiske Arbejder, Skizzer, s. d.; Autoschediast, en, som udfører noget uden Forberedelse og Øvelse; Digter, Kunstner paa staaende Fod, f. Eks. en Improvisator.
„autos epha“, gr., „han selv har sagt det“, en Talemaade, der tillægges Pythagorasses Disciple, = Beraabelse paa en Lærers, en berømt Mands Ord som tilstrækkeligt Bevis.
Auto-skopi, gr., = Autopsi, s. d.
Auto-somn-ambulisme. gr.-ny l., af sig selv begyndende Somnambulisme, s. d.
Auto-suggestion, gr.-l., Selvsuggestion, Selvindskydelse; s. Suggestion.
Auto-teli, gr. (telos, Maal, Øjemed), vilkaarlig Bestemmelse af Øjemedet; Selvstændighed (modsl. Heteroteli, s. d.).
Auto-theïsme, gr., Sammensmeltning af Begrebet om Guddommen med det menneskelige Væsen; Selvforgudelse (Menneskets).
Auto-therapi, gr., = Autophysiotherapi, s. d.
Auto-tomi, gr., Selvlemlæstelse.
Auto-týp, gr. (s. Typus), Originalaftryk; Auto-typi, eg. Selvskrift, = Photo-zinko-graphi, en af Meisenbach opfundet Overførelse af Fotografi paa Metal til Højætsning og Reproduktion ved Bogtryk.
aut prodesse volunt aut delectare poetæ, l. (Horats), enten til Gavn ville Digterne være eller til Glæde; aut sic, aut nunquam, enten paa denne Maade eller aldrig.
autumnal, l., som hører til, kommer med Høsten el. Efteraaret, høstlig, Høst-, Efteraars-; Autumnus, Høst.
aut vincere, aut mori, enten sejre eller dø; Sejr eller Død!
Au-vent (Ovang), fr., eg. mod Vinden, Skraatag, Værnetag, Skærmtag, is. for Varer.
aux armes! (osarm), fr., til Vaaben! i Gevær!
Auxesis, gr., (Talek.) Forstørrelse, Overdrivelse (jvf. Deinosis, Exaggeratio og Hyperbel).
auxiliær el. auxiliair (—ær), l., som kommer til Hjælp; Auxiliair-Bøger, Hjælpe-Bøger; A.-Corps, et, Hjælpe-Tropper; A.-Verber, Hjælpe-Udsagns-Ord; Auxiliation, Ydelse af Hjælp, Bistand; Auxiliator, Hjælper.
Auxo-meter, gr. (auxein, forøge, forstørre), et, et Redskab til at bestemme Kikkerters Forstørrelsesevne, Forstørrelsesmaaler.
awake (—uek'), vække (eg. og fig.); jvf. Revival.
Aval, fr. (afkortet for: à valoir, à valoir pour [valoar pur], ɔ: at gælde for....; sandsynligere af l. ad vallem, ved Dalen, fordi man skrev sin Underskrift for neden paa Vekselen), Borgen, Kaution tegnet paa en Veksel, Kautions-Medunderskrift; avalere, udstede en Aval.
aval, fr. (af l. ad vallem), nedad; avalere, sejle med Strømmen; amont et aval, s. d.
Avalon el. Avallon, i den karolingiske Sagnkreds en fjern skøn Ø med en prægtig Borg af Magnetjern, Hjemsted for flere navnkundige Riddere.
Avance (Avangs') fr. (fr. avant, it. avanti, af ny l. ab-ante, før, før end), Forspring; Fremskridt; paa Stillestiven i Lommeure betyder Avance, at Viseren skal drejes hen til den Side, for at Uret skal gaa hurtigere, modsl. Retard (s. d.); Forudbetaling, Forskud; (Kbspr.) Fordel, Vinding; det, som vindes paa Kursen ved Vekselforretninger; være i Avance, have noget til Gode, staa i Forskud; par avance, i Forvejen, forud; i Forskud; gøre Avancer, gøre det første Skridt (især om Kvindfolk i Elskovshandler), komme i Møde, gøre Begyndelsen; Avancement (Avangs'mang), et, Forfremmelse, Befordring, is. i Krigsstanden; avancere, drive frem, befordre; gaa fremad, skride frem; rykke frem; komme frem med, ytre, paastaa; rykke op, forfremmes, befordres; (om Ure) gaa for hurtigt; (om Penge) foreskyde, forstrække.
Avanie, fr. (ny-gr. abania, Beskæmmelse, Bagtalelse; sandſ. af tyrk. avani), kaad Fornærmelse, Beskæmmelse, Pengeudpresning; (Kbspr.) Bindingsforringelse.
avant (avang), fr., Præpos. (af ny l., ab-ante), foran, antyder i en Del Sammensætninger en Forrang i Sted, Tid el. Værdighed, en avant, s. d.
Avantage (Avangtasj'), fr. (af avant, s. d.), Fordel, Nytte; Fortrin, Overlegenhed; være i Avantage, have Forspring, Vonnet, Fortrinet, Forhaanden; være i en bedre Stilling end en

anden, have en eller anden Fordel paa sin Side; avantageux (avangtasjø), fordelagtig, nyttig, indbringende, gunstig, heldig.
Avant-chemin (Avang sj'mæng), fr., (Krspr.) dækket ydre Vej til Glaciset, s. d.
Avant-corps (Avangkor), et, Forhær, Forskare; (Bygnk.) Forbygning, Udbygning, Fremspring; Avantcour, Forgaard; Avantcoureur (Avangkurør), Forløber, Forbud.
Avant-duc (Avangdyk), fr. (af l. ductus, Drag), Pælevæk foran en Bro el. Dæmning, medens denne er under Arbejde, til Værn mod Strømmen; Spundsvæg.
Avant-fosse, fr., yderste Fæstningsgrav.
Avant-garde, fr., Fortrop, Fortogt, Fortrav, den første Linie af en Krigshær, Marchstirngsdel fremad; den forreste Eskadre el. Linie af en Orlogsflaade.
avanti! it., fremad! kom ind!
avant (la) lettre (avang [la] lættr'), fr., de Aftryk af Kobberstik (omtr. 100), som tages førend Inskriptionen er paasat, og som ere de fortrinligste; mods. avec la lettre, med Inskription.
Avant-main (Avangmæng), fr., Forhaand (i Kortspil); Hestens Forpart; mods. Arrière-main.
Avant-patrouille (Avangpatruj'), fr., Forvagt, Strejfvagt; Avantpropos (Avangpropo), Fortale, Forerindring til en Bog.
Avant-scène (Avangsæn'), fr., Skuepladsens Forgrund.
Avanture, s. Aventure.
Avanturin, (Min.) Kvarts med udskilte guldlignende Glimmerkrystaller; (Tekn.) Glasmasse med udskilte gule Kobberpartikler.
Avanzo, it., (Kbspr.) Overskud, Vinding; Forskud, s. Avance.
Avarie, fr., = Havari, s. d.
Avatar(a), sanskr., Aabenbaring.
away (a-uéh), eng., af Vejen, bort!
Avdolo, jød., Velsignelsen, med hvilken Sabbaten endes.
ave! l., vær hilset! god Morgen! god Dag! lev vel! 2c.; jvf. Salve!
avec (avæk), fr. (l. apud hoc), med; Avec (vulgært), Kognak eller lignende til Kaffen; avec la lettre, s. u. avant la lettre; avec permission (—siong), med Tilladelse; med Tugt at sige.
ave Cæsar, morituri te salutamus, l., „vi hilse dig, Cæsar, paa vor Gang til Døden!", det Tilraab, hvormed Gladiatorerne paa deres Optog i Amfiteatret før Kampens Begyndelse hilsede den romerske Kejser.
a-vehere, l., bortføre.
avellere, l., afrive, løsrive.
Ave, Maria! l., hilset være du, Marie! Engelens Hilsen til Marie ved Bebudelsen (Luk. 1, 28); Begyndelsesordene af en katolsk Bøn; bede et Ave Maria, fremsige en Bøn til den hellige Jomfru.
a-venant, s. advenant.
Aventure (Avangtyr'), fr. (m. l. aventura, Hjemfaldelse, af l. adventura [for eventura] af advenire, komme til), sælsom Tildragelse, Hændelse, et, ofte med Fare forbundet, Foretagende, Eventyr; Lykketræf; Elskovshandel; Aventür-Skib, et til Modværge væbnet Smuglerskib; à l'aventure, paa Lykke og Fromme, paa Maa og Faa, hen i Taaget; Aventurier (Avangtyrje), Eventyrer, Lykkeridder, Landstryger; Vovehals; Partigænger; Fribytter; aventurere, gaa paa Eventyr; (Krspr.) sætte el. gaa for langt frem, stille blot, udsætte for Fare; aventureux (avangtyrø), eventyrlig; forvoven; Aventurin = Avanturin.
A-venue (aveny), fr. (venir, komme), Tilgang, Indgang, Allé, Indkørsel; Forplads; Pas; trœbeplantet Gade.
ave (el. have), pia anima! l., lev vel, fromme Sjæl! (almindelig forekommende Indskrift paa romerske Grave).
Average, eng., Havari, s. d.
a verbis ad verbera, l., fra Ord til Slagsmaal; fra Sag til Slag.
a-verere, fr. (l. verus, sand), stadfæste, godkende.
avernalsk, l., underjordisk, Helvedes; pinagtig, kvalfuld; Avernus, Underverden, Helvede; eg. Averner-Søen i Nedre-Italien, hvilken man betragtede som en Nedgang til Underverdenen for dens giftige Uddunstnings Skyld, der efter Sagnet dræbte de overflyvende Fugle. Deraf Navnet, af gr. A-ornos, uden Fugle, af ornis, Fugl.
averruncus, l., = Apotropæus, s. d.
A-vers og Ad-vers, it., avverso (af l. adversa [hidvendt, modvendt, forrest], nemlig pars nummi). For- el. Billed-Siden (fr. effigie, s. d.) af en Mønt (mods. Revers, l., pars nummi aversa).
a-versabel, l., afskyelig.
A-version, l., Modbydelighed, Afsky, Modhu, Væmmelse (jvf. Antipathi); Aversions-Handel, Køb paa Slump (l. emtio per aversionem ɔ: bortvendt, uden Eftersyn), Nub og Stub, under eet, det store med det smaa; Aversional-Qvantum, et, el. Aversal-Sum, en, en Sum, der udredes til at afgøre gensidige uberigtigede eller uklare Fordringer, Afsindelsessum.
a-vertere, fr. (avertir, af l. ad-vertere, henvende [Opmærksomheden paa], give Efterretning om, kundgøre, tilkendegive; advare; Avertissement (—mang), et, Kundgørelse, Efterretning, Tilkendegivelse; Advarsel; Signal; Avertissements-Kommando, (Krspr.) Kommando, der henleder Opmærksomheden paa den følgende: Udførelseskommandoen, f. Eks. Giv Agt — løb! Giv Agt — se til højre! Giv Agt — se ti—l venstre!
A-veu (Avø), fr., Bekendelse, Tilstaaelse; s. avouere.
Aviarium, l. (avis, Fugl), et, Fuglehus, særlig en Hønsegaard; aviarius, Fuglepasser, Hønsedreng; Avi-cepto-logi, l.-gr., Fuglefængerlærer.
avid, l. (avidus), gerrig; Aviditet, l., Begærlighed; Havesyge; Vindesyge; (Kem.) Mætningsevne.
a-vilere, fr. (l. vilis, ringe), nedsætte (i Pris, i Agtelse etc.), gøre foragtelig, nedværdige, fornedre; Avilissement (—mang), et, Nedværdigelse, Fornedrelse, Foragt.
[Avind-skjold, et, forv. af Avugs- el. Avig-Skjold (oldnr. ófugr, avet, omvendt), det omvendte Skjold, Tegn paa Kamp].

A-vis (Avi), fr., og A-viso, it. (m. l. advisare, avisare, advare, raade, underrette), Mening; Raad; Efterretning, Bud; Avis, trykt Tidende, Blad, Dagblad, Efterretninger; Avis au lecteur (— o lektør), fr., Underretning for Læseren; = nota bene! (s. d.); Avis-, Advis- el. Aviso-Brev, Efterretnings-Brev, især om afsendte el. trukne Veksler, afsendte Varer; Avis-Piquet, (Krspr.) Meldevagt; Aviso-Skib, Skib, som bruges til at overbringe Efterretninger; Avisation, barb.-l., el. Avisering, Underretning, Efterretning, Melding; (Retsspr.) avisatio de per-jurio vitando, Dommerens Formaning til den, der skal aflægge Ed, Edsførpelse; avisere, melde, underrette; anvise.

a viso, s. Viso; a vista, s. Vista.

A-vitaillement (Avitaj'mang), fr. (af s. l. victualis, af victus, Føde), et, Forsyning med Levnedsmidler; avitaillere, forsyne med Levnedsmidler; bespise.

avitum bonum, l. (avus, Bedstefader), et, (Retsspr.) Familie-, Stam-Gods, pl. avita bona.

A-vivage (—vasj), og A-vivering, fr. (aviver, oplive), Forskjønnelse, Maade, hvorpaa man giver farvede Silke- og Bomulds-Tøjer mere Glans.

A-vocasserie, fr., et, Advokat-Haandværk, Vinkelskriveri, Rabulisteri (s. d.).

A-vocation, l., Tilbagekaldelse, Hjemkaldelse, f. Eks. en Gesandts (jvf. Revocatorium); (Retsspr.) Afsondring, f. Eks. Akternes, som Underdommeren skal sende Overdommeren; Avocatorium, et, pl. Avocatoria el. Avocatorier, Tilbagekaldelses-Skrivelse, Rappel; ogs. Opfordring til Undersaatter til at forlade fremmed Tjeneste; avocere, hjemkalde, indkalde; afkræve.

a voce (vaatsje) sola, it., (Mus.) for een Stemme.

Avoir du poids (Avoar dy poa), fr., s. Poids; eg. have Vægten, i England (Avverdjupøis) den almindelige Handelsvægt; 1 Pound A. = 453,59 Gram = 0,90718 Pund d.; jvf. Troy.

A-voisinement (Avoasin'mang), fr., et, Naboskab; avoisinere (—voa—), grænse op til; s. Voisin.

A-vortement (—mang), fr., et, = Abortus; avortere (avorter), = abortere.

A-voué (Avue), fr. (af s. advocare [m. l. advoare, advovare], tilkalde, kalde til Hjælp), (fordum) Kirkepatron; Sagfører; en, som overtager en andens Forpligtelse til Krigstjeneste.

avouere (af l. ad, og votum, Løfte), tilstaa, vedgaa; indrømme; erkende for gyldig; stadfæste, billige.

à vous (vu), fr., (i Spil) til Dem (er Udspillet); (ved Drikken) Deres Velgaaende! (ved Fægtning) giv Agt!

Avoyer (—oaje), fr. (l. advocare, tilkalde), Borgmester i flere Stæder i Svejts, især i Kantonerne Bern og Luzern.

à vue (vy), fr., (Kbmspr.) ved Sigt, ved Forevisningen (= a vista).

A-vulsion, l., (af avellere, afrive), Afrivning, Løsriven.

av-valorato, it. (af l. valere, være stærk), (Mus.) med mere Liv i Foredraget.

a woman sometimes scorns what best contents her, eng. (Shakespeare), tidt vrager Kvinden, hvad hun inderst ynder.

Awret-Basar, tyrk. (awret, Kvinde), Kvindemarked i Konstantinopel.

Avunculus, l., eg. lille Bedstefader (l. avus), Onkel.

Axe, l. (axis, gr. axōn), (Geom.) en Linie, hvorom en plan Figur eller et Legemes Dele ligge symmetrisk; ved et Legemes Omdrejning, den Linie, hvorom Drejningen sker; Jordens Axe, Linien, hvorom Jorden drejer sig; Verdens-Axen el. Himmel-Axen, den i det uendelige forlængede Jord-Axe; en Magnets Axe, den rette Linie mellem Magnetens Poler; (Optik) den rette Linie mellem de sfæriske, brydende eller spejlende Fladers Krumnings-Midtpunkter; krystallografiske Axer, Linier, paa hvis indbyrdes Forhold Krystalsystemerne ere baserede; en Krystals optiske Axer, de Retninger i den, langs hvilke Lyset ikke brydes dobbelt; (Bot.) den Del af en Plante eller et Skud, hvorfra Sideorganer udgaa. — Axel (l. axilla, Dim. af axis) bruges tidt ensbetydende med Axe, særl. om materielle Genstande, f. Eks. Hjulakse, Hjulaas*.

A-xeni, gr. (xenos, Gæsteven), Ugæstfrihed; axenisk, ugæstfri.

Axi-fugal-Kraft, ny l., et Legemes Kraft og Stræben efter at bortfjerne sig fra den Akse, om hvilken det drejer sig. Jvf. Centrifugal-Kraft.

Axilla, l., Aksel; Akselhule; (Bot.) Bladhjørne; axillær, til Axilla hørende.

Axino-manti, gr. (axine, Økse), Spaadom af Økser.

Axiom(a), gr. (axiun, værdige, dømme, erkende, holde for sand), et, en erkendt, anskuelig Grundsætning, som ikke trænger til Bevis, hvis Rigtighed er umiddelbart indlysende; Selvfølge, Selvsandhed (forsk. fra det praktiske Postulat, s. d.); axiomatisk, anskuelig-vis, ved sig selv bevist, selvsand.

Axio-meter, gr. (axon, Aksel), et, Skibsror-Maaler; Redskab til at vise Rorets Stilling.

Axio-pisti, gr. (axios, værd, pistis, Tro), Troværdighed, Paalidelighed hos et Vidne, en Forfatter (Kyndighed [Dexteritet] og Redelighed [Sinceritet]), eller af et Skrift.

Axis, l., den anden Halshvirvel, om hvis Tap den første Halshvirvel, Atlas (s. d.), drejer sig, = Epistropheus, ogs. Axoïde; jvf. Axe.

Axminster, eng. (Navn efter Byen A. i Devonshire), et Slags udmærkede Tæpper med Fløjels Retside og Linnedtraads-Bagside.

Axo-ïde, s. Axis.

Axoner, gr., pl., de Trætavler el. Søjler, paa hvilke de athenienfiske Love vare skrevne.

Axono-metri, gr., Maaling af (Krystallers) Akser.

Axungia, l. (ungere, salve, smøre), eg. Aksesmørelse, Vognsmørelse; (Lt.) Fedt af forskellige Dyr til Brug i Salver o. desl.

Aya, sp., (i Spanien) Hovmesterinde; Ayo, Hovmester, Fører, Opdrager.

Ayan, Aja, = Aga.

A-ydri, s. Anhydri og Anydri.

A-ypni, gr. (hypnos, Søvn), Søvnløshed.

Ayr-shire-Koen holdes for Englands bedste

Malkeko (Navn efter Ayrshire (Erfjire) i Skotland).
Ayuntamiento, sp. (ayuntar, forene; l. jungere), et, Samfund, Forening; særl. Kommunalstyrelse, Byraad.
Azalea (af gr. azaleos, tør), Prydplante (amer. og asiat.), Underslægt af Alperosen.
A-zeli, gr., Frihed for Skinsyge, for Nid (zelos).
Azimuth, ar. (as-semt, Vej), et, (Astron.) Issevinkel, den Vinkel, som en Stjernes el. terrestrisk Genstands Issekreds (Højdecirkel) danner med et Steds Middagskreds (maales paa Horisonten); azimuthal, issevinklet; Azimuthal-Compas el. A.-Cirkel, et Redskab til denne Vinkels Maaling.
Azione sacra, it., Oratorium, gejstligt musikalsk Drama.
Aziz, ar., tyrkisk Titel for en Statholder el. Vicekonge.
Azo-Forbindelser, organiske Kvælstofforbindelser, der danne Overgang mell. Aminer og Nitro-Forbindelser.
Azogue, sp., Kviksølv; s. Azoth.
A-zoo-dynami, gr. (zoë, Liv), (Lt.) formindsket Livskraft; Azoogeni, det livløses Avling, el. det levendes Avling af det livløse, Læren derom; Azoospermi, Mangel af Spermatozoer (s. d.) i Sædvædsken; Azoot-uri, abnorm forøget Kvælstofudskillelse gennem Urinen.
Azot, gr. (zēn, leve), et, eg. hvori man ikke kan leve; Kvælstof; azotisk, stinkende, kvælende.
Azoth, ar. (azog og azoth, Kviksølv), (Alkem.) de vises Sten; hemmelige Lægemidler, Urstoffet i Metallerne (ar. az-zaug, Kviksølv).
Azteker, pl., det Folk, der herskede i Mexiko, da dette opdagedes af Europæerne.
Azumbre, s. Arroba.
Azur, ogs. Azur, ar. lazverd (pers. lazjuverd, himmelblaa), Himmelens blaa Farve, himmelblaat; Lasursten, blaa Smykkesten; Ultramarin, s. d. (jvf. Lapis Lazuli).
a-zygisk, gr., eg. som er uden Aag (zygon), uparret, umage.
A-zymiter, gr. (zyme, Surdejg), pl., Kristne, som bruge usyret Brød (Azymon) i Nadveren. Saaledes bleve Katolikerne kaldte af de græske Kristne, som brugte syret Brød. Modś. Fermentariere, s. d.
Aøde, gr. (aoide), Sang; ogs. = Aoidos, s. d.

B.

B. = Beatus, l., den salige (Mand), el. Beata, den salige, afdøde (Kvinde); som Tal paa romerske Inskriptioner = 300; B̄ = 3000; paa Kurslister = Briefe, t., Breve, Papirer, Sælgerkurs; som Møntmærke: paa preussiske Penge Breslau, paa østerrigske Kremnitz, paa tyske Hannover, paa franske Rouen; (Møntv.) = Better, eng., bedre (end Standardfinheden), s. Standard; (kem. Tegn) = Bor.

B. A. = Bachelor (of) Arts, s. d.; paa romerske Mønter og i latinske Indskrifter = Bonis auspiciis el. Bonis avibus, s. d.

Ba. (kem. Tegn), = Baryum, et Grundstof.

Ba., Bart. = Baronet, s. u. Baron.

B. C. (Mus.) = Basso continuo, s. d.; (Kem.) balneum cineris, s. d.

B. c. D. = Bono cum Deo, l., med Guds Naade el. Villie, om Gud vil.

B. C. L. = Bachelor of civil law, s. d.

Bco. = Banco, s. d.

B. D. = Bachelor (of) Divinity, s. d.

Be. (kem. Tegn), = Beryllium, et Grundstof.

Bi. (kem. Tegn), = Bismuthum, Bismut, et Grundstof.

Bibl. = Biblia og Bibliotheka.

B. L. = Benevole Lector, s. d.; ogs. Bachelor of Laws, s. d.

B. M. = Balneum Mariæ, s. d.; ogs. Bachelor of Medicine, s. d.

b. m. = Beatæ memoriæ, s. d.; (Lk.) bene misceatur, maa vel blandes; ogs. brevi manu, s. d.

Bo. = Bco.

Bo., B. (kem. Tegn), = Bor, et Grundstof.

Br. (kem. Tegn), = Brom, et Grundstof.

br. m. = brevi manu, s. d.

B. Sc. = Bachelor of Science, s. d.

Bt. = Baronet, s. u. Baron.

Bto. = Brutto, s. d.

b. tr. = bene tritum, l., (Lk.) fint revet.

B. U. H., l., = bibliotheca universitatis Hafniensis, Københavns Universitets Bibliotek.

B. V. = Beata Virgo, l., den højlovede Jomfru (Maria) el. Beatæ Virginis, den højlovede Jomfrus; (Kem.) balneum vaporis, s. d.

Baake (holl. Baak), Sømærke, opført paa Land el. paa en lav Grund; Vartegn.

Baal, hebr. (ba'al, „Herren", „den mægtige"), en Guddom hos Fønikierne og Kanaaniterne, for en Tid ogsaa hos Hebræerne (hos Babylonierne: Bel); Baalat, Herskerinde; Baalit, Baalsdyrker, Baalspræst; gejstlig Dagdriver, Fraaser og Hykler.

Bab, ar.-pers., Dør, Port (f. Eks. i Forb.: Babali, „den høje Port", Bab-el-Mandeb, Klagernes Port).

Baba, pers.-tyrk. (jvf. Papa), Fader; is. Hæderstitel til ansete gejstlige.

Baba, slav. Myt., eg. den gamle; en gammel Heks, der flyver gennem Luften i en Jernmorter.

Babax, gr., Skriger, Straaler.

Babel, hebr. („Forvirring", eg. Baals Bolig), et, Staden Babylon; en yppig, til Vellevned forfalden Stad; Forvirring, hvor den ene taler i Munden paa den anden, ikke forstaar den anden; babelsk, ɔ: forvirret.

Babelmaner, holl., pl., Urostiftere, Oprørere.

Babiche (Babisj'), fr., r. Barbiche (fr. barbe, Skæg), lille langhaaret Skødehund.

Babillard (Babijar), fr. (af Babylon), Sladderhank; Babillarde, Sladdertaske; babillere (babijere), sladre, sludre, lade Munden løbe; Babillage, Sladder: Tøv*.

Babiner, pl., russiske brune Katteskind til Pelsværk.

Babinisk Republik. et 1568 stiftet og af Kong Sigismund II. August af Polen begunstiget, vittigt Selskab, hvis Øjemed var de menneskelige Daarskabers Latterliggørelse (Navnet efter en polsk Adelsmand).

Babiole, fr. (kelt. baban, Barn), Legetøj, Børneværk; Smaating; Børnesnak, Børnepræk.

Babiter (af pers. bab, Dør [til Sandhed]), en af Kristend. stærkt paavirket persisk Sekt, grundlagt af Ali Muhamed fra Schiras (f. 1812).

Babki, pl., russ. (af babka, Knokkel), Knokkelspil, et Almuespil.

Baborak og Baboraska, czechiske Danse med skiftende Takt.

Babouvisme (—buv—), fr., det af Franskmanden Baboeuf i Slutn. af 18de Aarhundrede fremsatte politiske System, der tilsigter Indførelsen af fuldstændigt Ejendomsfællesskab; Babouvister, Tilhængere af B.; s. Niveleur.

Babu, indisk Titel = Herr.

Babuscher, Baboscher, pl., (fr. babouche, ar. babusch, af pers. papusch, Fodtøj, af pa, Fod, og puschiden, indhylle), et Slags tyrkiske Sko, Pampusser.

Baby (Bebi), eng.-fr., lille Barn; Dukke.

babylonisk Exil, Jødernes Fangenskab i Babylon 588—536; Pavernes d. E., deres Ophold i Avignon 1309—1377.

babylonisk Forvirring, et Udtryk, hentet fra 1. Moseb. 11, 9; babyloniske Timer, Timer, der regnes fra Solens Opgang.

Bacca, pl. Baccæ, l., et, Bær; bacciform, fr. (af l.), bærdannet; bacciferæ, l., pl., Planter, der sætte Bær.

Bacca-laureät, ny l. (? bacca laurea, Laurbær; efter andre for bacularius, af baculus, Æresstav; maaske af vassal, Lensmand, Kriger, snarere af kelt. bachan, ung, lille), et, en Bakkalaureusses Værdighed (stiftet i 13de Aarh.); Baccalaureüs, en, som har den første Grad til Doktorværdigheden (i Danmark forhen omtrent det samme som nu Candidatus philosophiæ); baccalaureëre, søge, faa denne Værdighed.

Baccara(t), fr., et Hasardspil.

Bacchanal, Bacchant m. m., s. Bacchus.

Bacchettone, it., skinhellig, Hykler.

Bacchier, gr., pl., (Lt.) Blegner i Ansigtet, Filipenser, Finner.

Bacchio, it., Stok, Stav.

Bacchius, gr., en Versfod af een kort og to lange Stavelser: ◡ — — (f. Eks. Fornufttro).

Bacchus, Dionysos, Evan, gr. (Bakchos), (Myt.) Vinens Gud, ogsaa Vinen selv; en stærk Vindrikker, Dranker; en tyk Person (aldeles modsat den græske Mytologis Forestilling); Bacchanal, et, pl. —nalier, Bakkusfest, Drikkelag, Svir; bacchanalisk, svirelysten, overgiven; bacchanalisere, svire, sværme; Bacchanter og Bacchantinder, Bakkus-Dyrkere, B.-Præster og -Præstinder; det vilde, overgivne Følge ved Bakkus-Festernes Højtideligholdelse; Drankere, Svirebrødre; Bacchanter kaldtes i det 14de til 16de Aarh. ogsaa Studenter, som droge omkring fra een Skole til en anden; bacchantisk, drukken, fuld, rasende af Fuldskab.'

bacci-feræ, bacci-form, s. u. Bacca.

Bachelier ès lettres (æs lættr), B. ès sciences (—siangs'), B. en droit (ang droa), Student, der har taget henholdsvis Universitetets første Grad, anden Grad, juridisk Eksamen (ès = en les), Baccalaureat.

Bachelor of Arts (Bætsiler ov —), engl., Bakkalaureus i de frie Kunster; B. of Divinity (Divinniti), Bakkalaureus i Teologien; B. of civil law (laa), B. of Laws (laas), henholdsvis den laveste og en af de lavere Grader ved det juridiske Fakultet i England; B. of Medicine, det medicinske Fakultets laveste Grad; B. of Science (Sejens), det naturvidenskabelige Fakultets laveste Grad.

Bachot (Basjo), fr., lille Færge, Baad; Bachoteur (—tør), Færgemand.

Baciller, l. (Dimin. af baculus, Stav), pl., (Apot.) smaa Stave, Stænger, indeholdende Lægemidler; Seglak; Stavdyr, en Art Bakterier, s. d.

Bacio (—tsjo), it. (l. basium), et, Kys.

Back-fisch, t., stegt Fisk; ung Pige i „Tøsealderen" (opr. kanske: Fisk for lille til at koges, stor nok til at steges).

Backing (Bæk—), eng., Bagklædning, Trælaget paa Panserskibe bag Panseret.

Back-wardation (Bækuardæsjen), engl. (backward, tilbage), (ved Handel med Statspapirer) Renter, som Sælgeren maa lade sig aftrække.

Backwoods (—wudds), engl., ɔ: „Bagskove", Urskove og uopdyrkede Landstrækninger i den vestlige Del af de nordamerikanske Fristater; Backwoods-men, pl., s. Squatter.

Bacon, eng. (gl. t. bak, Ryg; ml. baco, Svin), Flæsk, saltet Flæsk.

Baculatiön, l., Stokkeprygl; Baculo-metri, l.-gr. (r. Baktro-metri, gr., s. d.), Opmaaling med Stave el. Stokke; Baculus (og —lum), l., Stok, Prygl; B. astronomicus, Jakobsstav, s. d.; B. pastoralis, Hyrdestav, Bispestav.

Badaud (Bado), fr. (m. l. badare el. batare, gabe, glo), Tosse, Fjog, Gabflab; Badaud-Spring, s. Badut-Spring; Badaudage (Badodasj'), fjantet Væsen; badaudere (badodere), glo, staa og gabe.

Badigeon (—sjon), fr., Sten- el. Billedhugger-Kit.

Badin (—dæng), fr. (m. l. badare, gabe, glo), Spøgefugl; Gøgler; Badinage (—nasj'), Spøg, Løjer; Fjas; Badine, Spøgmagerske; lille Spadserestok; badinere, spøge, skæmte, gøre Løjer; drille en, have ham til bedste; en badinant, s. d.; Badinerie, et, Spøg, Legeværk, Løjer, Narrestreger; ubetydelige, smagløse Ting.

Badinguet (Badænge), Øgenavn for Napoleon III. (B. hed den Murer, i hvis Arbejdsdragt N. 1846 undveg fra Ham).

Bado-metri, gr. (bados, Gang, Sti), Skridtmaaling (ikke at forveksle med Bathometri, s. d.).

Badouille, s. Bredouille.

Badsker el. Badskærer, t. (Bartscherer), (forældet) Barber. [Formen Badskærer hidrører sikkert derfra, at Barbererne i gamle Dage altid vare til Stede i Badstuerne, hvor de tilige forrettede Bademesterens Gerning].

badus = bardus, s. d.

Badut-Spring, ogs. Badaud-Spring, et komisk Spring, som, tilsyneladende kejtet, kræver des mere Færdighed; maaske er Ordet forvansket af va tout, altsaa et Spring, hvorved alt sættes paa Spil.

Baffetas el. Battas, pers. (baft, vævet), hvidt østindisk Kattun.

Baffomet = Baphomet, s. d.

Bag, eng., Sæk.

Bagage (Bagasj'), fr. (m. l. baga, Kiste; kelt. bag, Sæk, sml. d. Pakke), Rejsegods, Oppak-

ning, Pakker; Tros, Hærgods; Pak; with bag and baggage (uid bæg ænd bæggædsj), eng., = mit Sack und Pack, s. Sack.
Bagarre, fr. (rimeligvis af gl. t. baga, Strid), Forvirring, Klammeri, Slagsmaal; Trængsel af Vogne o. desl.
Bagasse (sp. bagazo), det udpressede Sukkerrør, nu brugt til Papirfabrikation (tidligere kun til Gødning og Brændsel).
Bagatelle, fr. (it. bagatella, bagata; m. l. baga, Kiste, kelt. bag, Sæk), Smaating, Ubetydelighed, Lapperi; Fjas! ikke andet end det!
Baggerschuit (Baggers-chøit), ogsaa Baggert og Bagger, holl. (baggern, opmudre, Mudderpram; Muddermaskine.
Baglast, s. Ballast.
Bagler, pl., isl.-l. (bagall = baculum, Bispestav), et af Bisp Nicolaus mod den norske Kong Sverre stiftet Parti.
Bagno (Banjo), it. (af l. balneum, Bad), et, (i Ital.) Badehus; (i Tyrkiet og Frankrig) Slavefængsel; (i England) Bordel.
Bagnolette (Banjo—), fr., Halvslør.
Bag-pipe (Bægpeip), eng. (bag, Pose, Sæk), Sækkepibe.
Baguette (Bagette), fr. (af s. l. baculetta, Dimin. af baculus, Stok), Kvist; Ridepisk; Spidsrod; Ladestok; Ønskekvist, Tryllestav; Gardinstang; langstilket Tulipan.
Bahia, sp. og port., = Bai, s. d.
Bahman el. Bahaman, i Zoroasters Troslære: den gode Aand, Ormuzds Søn.
Bahr, ar., Kilde, Vand, brugt i Navne, f. Eks. B. el Lut (Lots Sø), det døde Hav, B. el Abiad, den hvide Flod.
Bahut (Bahy), fr., lille Kasse, Skrin, Koffert; Kvindehovedtøj.
Bai, fr. (baie, bask. baya), lille Havbugt, Bugt; Bai-Salt = Søsalt.
Bai, Bay (fr. boie), et, groft Klæde.
Baidara, russ., siberisk Baad, fremstillet af Fiskeben og let Træ med Hudovertræk.
Baigneur (Bænjør), fr. (af bain. l. balneum, Bad), Badegæst, Bademester, Badedragt; Baigneuse (Bænjøs') Badekone; Badekappe; Badedragt; Baignoir (Bænjoar), et, Badested; Baignoire (Bænjoar'), et, Badekar; Parterreloge.
Bailli (Baji), fr. (af l. bajulus; m. l. bajulare, bære, lede, styre; Baillivus, Ombudsmand), Amtmand, Landsdommer, Foged; Bailiff (Be—), eng., Foged; Underforvalter; Retsbud; Bailo, it., = Bailli; venetiansk Sendebud ved de græske Kejseres Hof); Baillage, en Baillis Værdighed, Distrikt, Bolig.
Bain-Marie (Bængmari'), fr. (bain, l. balneum, Bad), Vandbad, Kar med varmt Vand til at holde Spiser varme, koge Buddinger o. l.; Bains (Bæng), pl., Bade; i Bynavne f. Eks. Bains-en-Vosges, Aix-les-Bains.
Bairak, tyrk., Fane, Standart.
Baïram, s. Beiram.
Baisemain (Bæs'mæng), fr. (l. basiare, kysse), et, Haandkys, is. som spansk Hofceremoni; Baisement (Bæs'mang), et, Fodkys (Pavens); to krumme Liniers Berøren af hinanden, jvf. Osculation; Baisers (Bæse), pl., eg. Kys, hule Sukkerbrød; baisottere, kysse idelig.
Baisse (Bæss'), fr. (af fr. bas, it. basso, lav), Prisnedgang, Kursens Fald; Baissier (Bæssie), en, som spekulerer i Nedgang (à la baisse) og søger at nedsætte Kursen (modsf. la hausse og Haussier, s. d. O.).
Bajaderer (af port. balleideras, Danserinder), pl., Danserinder, Skuespillerinder og Sangerinder, Gudetjenerinder (i Østindien).
Bajazzo, it. (baja, Spas), Bajas, Spasmager, Løjermager; jvf. Pagliajo.
Bajocco, it., tidligere ital. Mønt, c. 4 Øre.
Bajoire (Basjoar'), fr. (forv. f. baisoire, af baiser, kysse), Mønt med to mod el. nær efter hinanden staaende Ansigter.
Bajon(n)et, fr. (baïonnette), blankt Vaaben, Sabel, Kaarde, Kniv, som paasat Geværet gør dette til et Stødvaaben; Stødklinge, Flintespyd; bajonnettere, forsyne med Bajonet (siden Midten af 17de Aarh.). Navn efter Byen Bayonne i Frankrig.
Bake = Baake, s. d.
Bakhschisch, pers. (bakschiden, give), Drikkepenge; alm. Tiggerraab til de i Orienten rejsende.
bakke, eng. (back), gaa (el. lade gaa) tilbage.
Bakken-bart, t. (Backenbart), Kindskæg.
Bakterie, gr. (Bakterion, en lille Stav, af baktron, Stav), lavere mikroskopisk Organisme af Planteriget; sammen med Algerne danne Bakterierne Schizofyternes Klasse; B. ere uden Bladgrønt, af Form som en Stav (Stavbakterier, Bacillus og Bakterium), en Proptrækker (Skruebakterier, Spirillum, Vibrio) el. en Kugle (Kuglebakterier, Micrococcus), ogs. traadformede, ofte leddede (Traadbakterier); Sarcina er en egen Form, der ved Celledelinger danner firkantede Cellelegemer; B. ere ofte selvbevægelige, formere sig særdeles hurtigt is. ved Deling („Spaltesvampe"); de saprophytiske B., der leve af døde org. Stoffer, fremkalde Forraadnelse og Gæring, de parasitiske B., Snyltere, der leve paa el. i samt af levende Væsner (Mennesker og Dyr), fremkalde mange smitsomme Sygdomme (f. Eks. Tuberkulose, Kolera, Tyfus, Saarfeber); bakteriocid, bakteriedræbende; Bakteriolog, Dyrker af Bakteriologi, Læren om B.; Bakterioskopi, bakterioskopisk Undersøgelse, mikroskopisk Eftersøgen af B.; Bakteroïd, (Bot.) eg. bakterielignende; meget smaa æggehvideagtige Legemer i Bælgplanters Knolde.
Baktro-metri, gr., rigtigere, end det l.-gr. Baculo-metri, s. d.
Bal, ethvert rundt Legeme; Bold; Billard-Kugle (jvf. Balle og Bille).
Bal, fr. (l. ballare, danse), et, Dansefest, Danseselskab; bal champêtre (sjangpætr'), Dans i det grønne; bal Mabille, s. Mabille; bal masqué (maske), (ikke b. en masque), Maskebal; bal paré, Pragtbal.
Baladin (—bæng), fr. (l. ballare, danse), offentlig Danser, Løjermager, Gøgler; Baladinage (Baladinasj'), Fjællebodsløjer; Baladine, Gøglerske, særl. asiatisk Tempeltjenerinde, der for Betaling giver sig til Pris for Tempelbesøgerne; jvf. Bajadere.
Balafre, fr., Skramme i Ansigtet, Ar.
Balagan, russ., Bod, Fjællebod; russ. Folkefest.
Balais (Balæ), fr., ogsaa Ballas, en bleg- el. rosen-rød Rubin, der har sit Navn efter Balaschan nær ved Samarkand.

Balalaika, russisk musikalsk Strenge-Instrument med 2 el. 3 Strenge.
Balam, Herberg, Hal for rejsende i Østerlandene.
Balance (Balangs'), fr. (af l. bilanx [bis lanx], som har to Vægtskaaler), Vægtskaal; Ligevægt; (Kbmspr.) Bilance, Bilanz el. Saldo, Sammenligning af Indtægt og Udgift ved en Regnings Afslutning; Opgør, Overslag, Oversyn; Overbalance = Overvægt; Overskud, Overskridelse; Underbalance = Underskud; Balancé (Balangse), et vist Dansetrin; Balancement (Balangs'mang), et, Svæven, Svingen, Vaklen; (Mus.) Bæven; balancere, holde Ligevægt; opveje; gaa op imod hinanden (ogs. om ligeligt Forhold mellem Indtægt og Udgift); afveje mod hinanden; vakle, være tvivlraadig, ubestemt; gøre visse Dansetrin; Balancer-Kunst, den Kunst, at holde Ligevægt, Svævekunst; B.-Stang, en Stang, der tjener til at holde Legemet i Ligevægt (hos Linedansere); Balancier (—sie), Vægtbjælke, (toarmet) Vægtstang paa en Vægt; Pumpesvingel ved en Dampmaskine; Balancer-Stang; Balançoire (—soar), Vippebræt, Gynge.
Balancelle, fr., neapolitansk enmastet, for og bag spidst, Kystfartøj.
Balander = Bilander, s. d.
Balanitis, gr., (Lk.) Betændelse i Balanus = Glans, s. d., og Indsiden af Forhuden, med forøget Sekretion fra Kirtlerne i Balanus og under Forhuden; Forhudsdryppert; Balanoblennor-rhøe el. -rhe, Flod af samme Lem, Dryppert; Balanoposthitis = Balanitis.
Balantidium, et, parasitisk Infusionsdyr i Hvirveldyrs Tarme.
Balata, en Slags Guttaperka, vunden af en i Surinam udbredt Træsort, Sapota Mülleri.
Balatro, l. (balare, bræge), Gøgler, Brøvlehoved, Snyltegæst.
Balayeuse (—læjøs'), fr. (balai, Kost), eg. Fejerske; Gadefejemaskine; Dameslæb.
Balbine, fordrejet af Bobine, s. d.
balbutere (balby—), fr. af l., stamme; vrøvle, vaase; Balbuties, l., = Battarisme, s. d.
Baldakin, it. (af m. l. baldachinus efter Byen Baldach el. Bagdad i Asien), Bærehimmel, Tronhimmel, Pragthimmel.
[Balder, oldn. (Baldr), (Myt.) den bedste af Aserne, Søn af Odin og Frigg; hans Hustru: Nanna; Bolig: Breidablik; hans Bane: den blinde Høder (hans Broder)].
Balderone, s. Batterone.
Baldober, Baldover, ogsaa Baldøber (efter nogle af hebr. Baal-dabar, Ordets eller Tingens Herre), (i Tyvesproget) den, der anstifter og leder et Tyveri el. Indbrud.
Baldrian (forv. af Valeriana), Plantefamilie, hvortil hører Læge-B. (Valeriana officinalis), hvis ildelugtende af Katte meget yndede Rodstok bruges som nervestyrkende Middel; Vendelrot*.
baldyre = brodere, s. d.
Baleine (Balæn), fr., = Balæna, s. d.
Balester, m. l. (af gr., s. Ballista), forbedret Form af Armbrøst (s. d.); Balistarius, Armbrøstskytte, Armbrøstmager. Jvf. Ballist.
Balkon (Balkong), fr. (balcon, it. balcone, [m. l. palcus, Bjælke], maaske af pers. balkan, Murtinde), en aaben Udbygning udenfor eet eller flere Fag Vinduer; Altan (s. d.); omløbende Galleri, f. Eks. i et Teater.
Ball (Baal), eng., Bold.
Ballade, fr. (it. ballata af ballare, danse), eg. Dansevise, opr. lille lyrisk Digt, sunget og ledsaget af Dans; en eventyrlig Fortælling i Vers og fordum afsungen til Dans; et i Form lyrisk Digt med episk Stof; beslægtet med Romancen (s. d.), dog gerne af alvorligere Indhold; i Mus. Melodi til en Ballade, enten den samme til alle Vers, eller gennemkomponeret; jvf. a ballata; B., i Gadesproget: Sjov, Kommers, Spektakel.
Ballast (kelt. bal, Sand, og lad, Last), Underlast i et Skib, is. (Sand), Sten, Jern, Søvand i Beholdere, for at holde Skibet i Ligevægt; Underlag for Sveller (s. d.) paa en Jernbane (is. Grus og Skærver); Sandsække, der ved at kastes ud fra Gondolen under en Ballon bringer denne til at stige; ballaste, forsyne med Ballast.
Balle, fr., Bold; Spillekugle (jvf. Bal); (Bogtr.) tidl. anvendte halvkugleformede Redskaber, ved Hjælp af hvilke Sværten overførtes paa Typerne for i Haandpressen at fremstille Aftryk (nu Valser); en stor indsvøbt Varepakke; en Balle Papir kaldes 10 Ris el. 200 Bøger.
Ballerina, it., Danserinde, Balletdanserinde; Ballerino, Danser, Balletdanser; Ballet (balletto) Teaterdans, Dansespil, Forestilling af en Handling ved Dans; B.-Danser, Teaterdanser; B.-Mester, Teaterdanslærer; Balletforfatter; Balleteuse (—tøs'), Danserinde ved Balletten.
Ballerone, s. Batterone.
[Ballerune, dansk Juleleg (ikke opkaldt efter Guden Balder), ved hvilken den, der ler først, bankes efter Takten af en (fra Plattysk i 16de Aarh. indvandret) Remse].
ballhornisere, forværre ved uheldige „Forbedringer“ (som Joh. Ballhorn, en Bogtrykker i Lybæk i det 16de Aarh., sagdes at gøre med de Bøger, han trykte); skjæmme ud*.
Ballisme, gr., (Lk.) krampagtige Bevægelser, St. Veits-Dans.
Ballist el. Balist, gr. (ballein, kaste), Belejrings- og Forsvars-Maskine hos Romerne og andre Nationer i den ældre Tid, hvormed store Sten etc. udslyngedes, en Blide (jvf. Katapult); Ballistik, Kasteskytskunst; ogs. Lære om Baner af Legemer, der udskydes el. kastes i Luften; balistique intérieure og b. extérieure (—stik ængteriør, —eksteriør), (Krspr.). indre og ydre Ballistik, Læren om Skarpets Bane henholdsvis i Løbet og udenfor dette; ballistisk, hørende til Ballistiken; b. Pendul, et, et som P. ophængt Legeme, ind i hvilket et Skarp (Projektil) skydes, og af hvis Udsving Skarpets Hastighed ved Anslaget beregnes; b. Problem, den Opgave at bestemme et udskudt el. kastet Legemes Bane i Luften; Ballistit, et kraftigt røgfrit, nitroglycerinholdigt Krudt.
Balliv(us), m. l., s. Bailli.
Ballo, it., Bal, (Mus.) Dansemelodi.
Ballon (Ballong), fr. (it. pallone, af palla, Kugle, l. pila, gr. palla, Bold), en med Luft fyldt Bold til Boldspil; Luftbold, Luftskib (aërostatisk Maskine); (Kem.) en Glaskolbe; korthalset (sædv. stor) Glasflaske af kuglelignende Form;

Ballon captif, tøjret Ballon; Ballon d'essai (dessæ), Prøveballon, der opsendes, for at man kan se Vindens Retning (ogsaa figurlig: Føler, Stemningsprøver, Afluringsmiddel); Ballon-Fører, Luftskipper.

Ballot (Ballo), fr., lille Vareballe, stor Pakke.

Ballotade, fr., (Ridek.) Højdespring med alle fire Fødder paa een Gang, ved hvilket Hestens Bagpiber hænge omtrent lodret og Hovsaalerne vende bagud.

Ballottage (—asj'), en, el. Ballottement (—mang), fr., et, alm. Ballotation og Ballottering, en, Valg, Afgørelse ved Kugler, Lodkastning; Ballotte el. Ballotter-Kugle, Valgkugle, Lodkugle; ballottere, afgøre ved Valg- el. Stemme-Kugler.

Ballottement (—lot'mang), fr., et, Fosterets Bevægelighed i Livmoderen.

Balneo-graphi, l.-gr., Beskrivelse af Bade; Balneologi og Balneo-therapi, l.-gr., Lære om Bade og deres Brug i Lægekunsten; Balneotecknik, l.-gr., Anvisning til kunstige Bades Anlæg, Tilberedelse og Brug; Balneum, l., et, Bad; B. arenæ, Sandbad; B. laconicum, Svedebad; B. Mariæ, Vandbad; Kar med kogende Vand, i hvilket man sætter et andet Kar (til Destillation); B. vaporis, Dampbad; B. cineris, l., et, Askebad o. fl.

Balordo, it., el. Balourd (Balur), fr. (sandsk. af lourd, dum, tung; it. lordo, skiden), Dosmer, Tølper, Klodrian; Balourdise, fr., Tølperstreg.

Balsam, Balsom, gr. (balsamon, af hebr. baal, Hersker, og schaman, Olie), blød Harpix (s. d.), Olie af flere Slags Træer, ofte vellugtende; balsamere, salve med Balsam, for at gøre vellugtende el. at værne mod Forraadnelse; balsamisk, vellugtende, duftende; Balsamika, pl., Balsammidler, Balsamermidler, Balsam-Bøsse, Lugtedaase.

balstyrig, t. (bal(l)steurig), ustyrlig, uvan.

Baltadschi, tyrk., Økseførег; Paladstjener; i Krspr. = Pioneer, s. d.

baltiske Hav (l. balteus, isl. belti, Bælte), Østersøen.

Balustrade (Baly—), fr. (it. balaustra, af gr. balaustion, Granattræets Blomst, paa Grund af den Lighed, Tremmerne i Rækværket have med samme), Rækværk, Brystlæn: Balustre, Smaasøjler el. Tremmer i et Rækværk.

Balæna, l., Hval (gr. phalaina).

Bambalio, l. (gr. bambalos), en, som taler uforstaaeligt el. stammer; Tølper.

Bambin (Bangbæng), fr., Bambino, it. (af gr. bambainein, stamme), lille Barn; il santo bambino, santissimo bambino, it., det hellige Kristusbarn; særl. en Kristus forestillende Dukke (i Rom), der gælder for undergørende.

Bamboche (Bangbosj'), fr. (it. bamboccio, lille Barn, Pusling), Dukke, som bevæges ved Traade, Marionet; Dværg; Krøbling; Bambochader, fr., el. Bambocciater (Bambodsjater), it., pl., Fremstillinger af lavkomiske Scener (Navn efter den pukkelryggede holl. Maler Pieter de Laar, kaldet Bamboccio).

Bamboo (Bambu), eng., et, Bambus, et Slags straagult, smukt Lertøj, som forfærdiges i Indien; ogs. forskellige Maal (fra Sumatra og Birma).

Bambula, et Slags Tromme hos Negerne; en efter Lyden af B. udført Negerdans.

Bambus, ind. (bambu), et Slags østindisk Rør.

Bamma, gr. (af baptein, dyppe), et, (Pl.) Dyppelse, Lage.

Ban og Banus (slav. Pan, Herre), Markgreve, kejserlig østerrigsk Statholder i Kroatien); Banat el. Bannat, et. et under en Ban staaende Distrikt i Kroatien, Gespannschaft; if. Temeswar-Distriktet.

Ban, Bann, Band, fr., t., og fl. Spr. (m. l. bannum og bandum, gl. t. bannan, offentlig forkynde, paabyde), enhver Indskrænkning i nogens Frihed ved en Øvrigheds Befaling (Bud el. Forbud), ved en Overherres Tvang og Tvangsret mod undergivne (jvf. banal), ved andres vilkaarlige Raadighed over noget (jvf. abandon, = m. l. in bannum datio s. missio; abandonner = in bannum dare s. mittere); Landshøjhed, Jurisdiktion; Retsdistrikt; et paa noget lagt Beslag, en paalagt Straf, Pengebøde; offentlig Kundgørelse, Edikt, Forkyndelse, offentlig Udraaben; Opraab til Krigstjeneste (jvf. Arrière-ban), Landstorm; Udstødelse af det borgerlige Samfund, Forvisning, Fredløshed (jvf. Acht); Udstødelse af det kirkelige Samfund, Kirkeband; hos Jøderne (med 3 Grader [Niddui, Cherem og Schammatha, s. d. O.]), hos de kristne (det mindre [Excommunicatio minor] og det større [Exc. major]: Udelukkelse fra Nadverens Sakrament og Udelukkelse fra alle Kirkens Velgerninger), for enkelte Personer og for hele Lande (jvf. Anathem); Band-Brev, et, skriftligt Dokument, der udtaler Bandsættelsen; Band-Straale, Erklæring i Kirkens Band; Band-Bulle, o. fl.; bannitus og banniseret, landsforvist, fredløs.

Banagium el. Bannagium, ogs. Bannarium, m. l. Tvang, Tvangsret, if. Møllетvang.

banal, fr. (af Ban), tvangsmæssig, f. Eks. moulin banal (Mulæng b.), Tvangsmølle, hvor man er pligtig til at lade male; ogs. almindelig, triviel, hverdags; Banal-Frase, forslidt Talemaade, Snak, hvormed f. Eks. en Skuespiller vil bøde paa Glemsel af sin Rolles Ord; Banalitet, Tvangsret; Tvangspligt; fortærsket Ting.

Banan, sp. (banana, velsmagende Frugt af Banan-Træet. Jvf. Pisang.

Banat, s. u. Ban.

Ban-ausi, gr. (ban-ausos [baunos, Ovn, Smelteovn], eg. arbejdende ved Ovnen, bunden til en smudsig Levemaade, lav), lav Egennytte; banausisk, haandværksmæssig, raa, særtegnende for Massen; pengegerrig.

Banchieri, s. Lazzaroni.

Banco, it., Omsætningsmiddel, udstedt el. benyttet af en Bank; en fingeret (ikke udpræget) Mønt, Pengeberegning, efter hvilken, f. Eks. i Hamburg, 3 Mk. Banko = 1 Thlr. Banko = 4 Kroner; jvf. Bank.

Banco = Banko (s. d.).

Band, s. Ban.

Banda, it., Musikkorps, mest med Messing- og Slaginstrumenter (if. militært).

Bandage (Bangdasj'), fr. (t. Band, Baand; sanskr. bandh, binde), Forbinding, Saarsvøb; Brokbaand; Bandagist (Bangdasjist), Forfærdiger af Forbindingssager.

Bandano(e)s, et Slags østind. Tøj, som forfærdiges af visse Planters glinsende Trævler.
Bande, fr., et til et lastværdigt Formaal stiftet Samfund, f. Eks. Røver-B.; Selskab af ringe Skuespillere, Musici etc.; den ophøjede Rand om et Billardbord, Indfatning; B. noire (Bangd' noar'), sort Bande, et Samfund af Rigmænd, der under den første franske Revolution tilkøbte sig offentlige el. forladte private Bygninger, som de uden Pietet udstykkede el. nedbrøde.
Bandeau (Bangdo), fr., Ramme om Dør- el. Vindues-Aabninger; (Artill.) Jernbeslag.
Bandelette (Bang—), fr., et smalt Bindsel, Strimmel; Aarebindsel; (Bygnk.) en lille Liste.
Bandelotter, forvansket af Pendeloquer, s. d.
banderet, stribet.
Banderilla (—ilja), sp. (m. l. banderium, Fane, Banner), lille Fane; det med Baand prydede korte Spyd, der bruges ved Tyrefægtninger; Banderillero (—riljero), Tyrefægter, der fører to Banderillas.
Banderole (Bang—), fr., Trompetkvast; Snor. hvori Hornblæseren bærer sit Horn; Lansefane, Skibsvimpel.
Bandi, Olse-Bandi, hindnisk Køretøj.
Bandit, it. (bandito af bando = bannum, s. Ban), bandlyst; landsforvist; Stimand; Røver, Snigmorder.
Bando, sp., offentlig Befaling, Forordning.
Bandola, et Instrument, der ligner Mandolinen (s. d.).
Bandoler, (fr. Bandoulière), et, Skulderrem, Patrontaskerem; bære Kappen en bandoulière, bære den oprullet over Skulderen.
Bandolero, sp., ridende Stimand (i Spanien).
Bandoulière (Bangduliær'), fr.,=Bandoler, s. d.
Bandur-Sten, forvansket af Bordure-Sten, s. d.
bandusisk Kilde, (l. fons Bandusiæ), en af Horats (III, 13) besungen Kilde i Nærheden af hans Villa i Sabinerlandet.
Bangalow, s. Bungalow.
Banian, ind. (sanskr. vanij, Købmand), Mægler og Tolk, som hører til Handelskasten i Ostindien; ogs. Tilhænger af en Sekt i Østindien, der tror paa Sjælevandringen og derfor afholder sig fra al animalsk Føde; Banian-Dage = Fastedage.
Banjan, sanskr. (vanij, Kræmmer), Navn paa indiske Købmænd i arabiske Havne.
Banjer-Dæk, det nederste Dæk paa Krigsskibe (under Vandlinien); Besætningens Opholdsrum.
Banjo, Bania, et opr. afrikansk Strengeinstrument (og Tromme) hos de amerikanske Negere.
Banjos, pl., Øvrighedspersoner i Japan.
Bank eng. (fr. Banque, it. Banco (s. d.), af d. og t. Bank, Bænk, Bord), Institut til Fremme af Pengeomsætning og (if. kortvarig) Kredit (den modtager Kredit ved Opbevaring og Forrentning af Midler, Udstedelse af Sedler o. l. og giver Kredit ved Udlaan under forskellige Former); (i Hazardspil) den Pengesum, som en, der spiller mod flere (Bankholderen), lægger op til at betale Spillerne deres Vinding; Bank-Agent, forældet, = Vekselmægler, Pengemægler; B.-Agio, Opgæld ved Bankomsætninger; B.-Bill = Bank-Veksel; B.-Disconto, den Rente, en Bank beregner sig for Tiden mell. en Veksels Modtagelse og dens Forfaldstid; B.-Folio (Folium), den for en Kunde i Banken aabnede Konto, paa hvilken han kan indsætte Penge og til enhver Tid udtage en hvilken som helst Del deraf gennem Bank-Anvisninger, Checks (s. d.), kaldes ogs. Conto-Courant og Giroconto; B. holidays (hollides), Bank-Helligdage, (i Engl.) Dage udenfor Helligdagene, paa hvilke Banker og Forretninger skulle være lukkede, og Museer og Forlystelsessteder ere aabne; B.-Note, Bankseddel, en af en Bank udstedt Forskrivning paa en rund Sum, lydende paa Ihændehaveren og betalbar paa Anfordring (s. d.).
Bankerot. fr. Banque-route (Bankerut'), it banco rotto, af l. ruptus, brudt, af den gamle Skik at sønderbryde vedkommendes Vekselbord), Ophør, if. en Handelsmands, med at betale, paa Grund af virkelig el. forstilt Uformuenhed dertil; jvf. Fallissement og Fallit (forskelligt fra Opbud); gøre B. el. bankerottere, høre op at betale; Bankerotterer, Banque-routier (Bankerutje), den, som har gjort Bankerot, = Fallent, s. d.
Bankét, fr., en (af banquet), et stort, højtideligt Gæstebud, Festmaaltid; et (af banquette), (Krigsk.) gennemgaaende Standplads for Fodfolk, der skyder bag Brystværnet; en noget ophøjet Fodsti langs med en Landevej (jvf. Accotement).
Bankier (Bangkie), fr. (Banquier), Banker (Bænker), eng., Vekselerer; Købmand, som driver Bankforretninger; Bankholder i Lykkespil (sædv. Bankør).
Banko, en Slags svensk Punsch.
Bankør, (ikke fr.), s. Bankier.
Banlieue (bangljø), fr. (af ban, s. d., og lieue, Mil; altsaa eg.: Mileban), en Bys nærmeste Omraade, Bydistrikt.
Bannat el. Banat, s. u. Ban.
Banner (fr. bannière, it. bandiera; synes opr. at være af nord. Ord: Baand, sv. Band), et, den Fane, som den Bannerherre (gammeltysk Ridder) var berettiget til at føre, der kunde stille 10 velvæbnede Stridsmænd; Felttegn, Hærfane; Fane anbragt paa en Tværstang; ogsaa = en Skare, Hærafdeling; fig. Skærm, Skjold.
Bannette, fr., lille Kurv (Dimin. af banne, Kurv).
banniseret og bannitus, s. u. Ban; Bannissement (—mang), fr., et, Forvisning, Erklæring i Fredløse („Achten").
Bantings-Kur, (Lk.) en fedmeforddrivende Kur, brugt først af en engelsk Læge Harvey paa en Mand ved Navn Banting (1863); bestaaende i rigelig Nydelse af Kød og i Afholdelse fra Spiser, der indeholde meget Sukker, Fedt og Stivelse.
Banu, rumænsk Mønt, = $^1/_{100}$ Léu s. d.
Baobab, ætiop., Abebrødtræ, et afrikansk Kæmpetræ (Adansonia digitata).
Baphomet, Djævelens eller ogsaa Muhameds Billede, som Tempelherrerne beskyldtes for at have tilbedet (1307).
baptisere, gr. (baptein, baptizein, dykke, døbe), døbe; Baptisma, —mum, —mus, Daab; B. per aspersionem, l., Daab ved Overgydelse med Vand; B. per immersio-

nem, l., Daab ved Nedbypelse i Vandet; Baptist, eg. en Døber (Johannes Baptista, Døberen Johannes); Medlem af en kristen Sekt, som kun døber voksne Mennesker, (forskellig fra Ana-baptist, s. d., som holder Daabens Gentagelse i de modnere Aar for nødvendig; baptistisk, henhørende til, vedkommende Baptisternes Lære; Baptisterium, et, Døbestedet i de ældste Kristnes Kirker, Daabskapel; Baptizand, gr.-l., en, som skal døbes; Baptizant, den, der udfører Daaben.

Baquet (Bakæ), fr. (Dimin. af bac, Færge, som trækkes i et Tov), Bakke, Ballie, Trug; stort Kar med alle Haande Stoffer for en Magnetisør (forældet).

Bar, syrisk og aramæisk, Søn, i Navne f. Eks. Bartolemai, kødelig Søn; = hebr. Ben.

Bar, eng. (jvf. Barre), pl. Bars, Skranke, fig. Sagførerstanden; Takt, Taktstreg; Skænk, Udsalgsbord i en Skænke-Stue (Bar-room (—rum)).

Barakke, fr. (Baraque, sp., it. baracca, Fiskerhytte; barra, Stang; kymr. bar, Gren), Felt- el. Lejr-Hytte, Soldaterbolig; usselt Hus, Rønne; barakkere, bo i Lejrhytter.

Baralip, selvlavet skolastisk Udtryk for en Slutning som følgende: Alle Katolikker ere kristne (a); alle Kristne ere Mennesker (a); altsaa ere nogle Mennesker Katolikker (i).

Baranker, pol. (baranek, Lam, Dimin. af baran, Buk), pl., fine Skind af ufødte el. nyfødte Lam, fra Polen, Tartariet o fl. St.

Barat, tyrk., et, Brev; Dokument, Diplom, der giver visse Rettigheder, udstedt af Sultanen); Kaldsbrev, Fribrev.

Barathron, gr., et, Afgrund, Svælg, Hule, fuld af skadelige Dunster.

barattere, it. (barattare, bytte, bedrage, mulig af gr. prattein. handle), bytte Vare mod Vare, drive Byttehandel; Baratteri, et, svigagtigt Forhold med Købmandsgods, Pligtovertrædelse af Skipper el. Mandskab til Skade for Reder el. Ladningsejer; Baratto, Bytte, Varebytte, Omsætning af Vare mod Vare; Barattør, Vareforfalsker.

Barattes-Baand, ujævne Baand af simpel Silke (el. Bomuld).

Barba, l., Skæg.

Barbacane, fr. (ar. barbak), Skydeskaar, fremskudt taarnagtigt Værk omgivet af Grave til Forsvar af Borge; ogs. en Afløbsaabning for Vand gennem en Mur.

Barbados-Ben, (Kt.) en især paa Barbados forekommende Form af Elephantiasis, s. d., hvorved Benene svulme i høj Grad.

Barbar, gr., tilforn: Udlænding, fremmed, vild; nu et haardt, grusomt Menneske, Umenneske; ogs. et uvidende Menneske; pl. Barbarer, raa Nationer; Barbara, l., Artilleriets Værnehelgen; Barbaresker, Beboerne af Berberiet, if. de nordafrikanske Røverstaters Indbyggere; Barbari, Barbaries, et, Raahed, Grumhed, Grusomhed; dyb Uvidenhed; (Geogr.) Nordkysten af Afrika (rigt. Berberi); barbarisere, gøre umenneskelig; fejle mod Sprogets Renhed; Barbarisme, Fejl mod Sprogets Renhed, Indblanden af fremmede Ord og Talemaader; Sprogfejl, begaaet i enkelte Ord (forskellig fra Soløcisme el. Stribligo, s. d.); barbarisk, udenlandsk; barsk, raa, haard, grusom, vild, umenneskelig; sprogstridig; Barbarolexis, et af fremmede Ord sammensat Sprog el. en Tale, hvori mange fremmede Ord indblandes.

Barbara, selvlavet skolastisk Udtryk for en Fornuftslutning (Syllogisme), i hvilken Oversætning (propositio major), Undersætning (prop. minor) og Slutning (conclusio) alle ere bekræftende; f. Eks.: „Alle Mennesker ere dødelige (a); alle lærde ere Mennesker (a); altsaa ere alle lærde dødelige“ (a); jvf. Syllogisme.

Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli, l. (Ovid) her kun Barbar jeg er, fordi slet ingen forstaar mig.

barbatus, l., skægget, langskægget.

Barbe, fr., Skæg; Kniplingsstrimmel paa Damekapper.

Barber (s. l. barbarius el. barberius, af barba, Skæg), en, som gør Haandværk af at barbere; barbere, rage; (Jagtspr.) næsten udrydde Jagtstanden ved hensynsløs Skydning; overført: reducere, klæde af.

Barbette, fr., (Krigsk.) Kanonplads bag Brystværnet, paa hvilken Skytset stilles til at skyde ud over dette; Overfladen af et Brystværn uden Skydeskaar; tyre à barbette, skyde over Brystværnet (ikke igennem Skydeskaar).

Barbiton og —tos, gr. (af orient. Opr. Pærvët, pers. Barbud), et, Strengeinstrument hos de gamle (ogs. Polychordon kaldet).

Barbonnage (—nasj'), fr. (barbon, Graaskæg), Knarvornhed, Gnavenhed hos gamle Folk.

Barbouillage (—bujasj'), fr. (bouiller, plumre Vandet, af l. bulla, Vandblære, Boble); Smøreri, Klatteri i Skriven og Malen; hastig og uforstaaelig Snakken, Pludren; Barbouilleur (—bujør), Smører, slet Maler, Søler; Pluddermund; barbouillere (—bujere), søle, smøre, klatte; pludre.

Barcarol(l)e, it. (barca, Baad), Skippervise hos Gondolførerne i Italien; Musikstykke i $^6/_8$ Takt; barcaruolo, Gondolfører; barchetta, lille Baad (jvf. Bark).

Barches, s. Berches.

Barcone el. Barcane, it., to- el. tremastet Fiskerfartøj paa Middelhavet.

Bardaker, ar. (barradat, Vandkøler, af bard, kold), pl., = Alkarrazas, s. d.

Bardale, kelt. (bardail, syngende; s. Barde), det keltiske Navn paa Lærken; ogsaa en Samling Folkesange.

Barde, kelt. (bar, Henrykkelse, Raseri, ypperlig, lysende), Digter og Sanger, Skjald hos Gallere, Keltere og Britter; Bardit (l. barditus, barritus, de gamle Germaneres Slagskrig), et, Bardesang, Krigssang, Sejerssang; ogs. et Digt i Bardesangenes Aand.

Barde (t. Barten, fr. barbe, af l. barba, Skæg), trekantet Hornplade, der hænger ned fra den indvendige Side af Bardehvalernes Overlæbe. Visse Bardehvalers Barder afgive det saakaldte „Fiskeben“.

Bardeau (—do), fr. (af ar. albarda), Tagspaan.

Bardiglio (—iljo), it., et Slags meget haardt Marmor i Toskana.

Bardot (—do), fr. (barde, Sadel), eg. Pakæsel; Syndebuk.

Bardūn, holl. (pardoen), (Skibssp.) Tov, der gaar fra Top til Dæk og med hvilket (Masterne og) Stængerne støttes agterefter.
bardus (t.: bardauz, pardauz, mul. besl. med Badut, s. d.), betegner en pludselig, isf. latterlig, Forandring; brat, med eet.
Barebones-Parliament (—Parliment), eng., Spottenavn paa det af Cromwell 1653 sammenkaldte Parlament, hvis mest fremtrædende Medlem var Læderhandleren Barebone.
Barège (Baræsj'), fr., et klart Tøj (Navn efter Barèges i Pyrenæerne).
Baret el. Barette, fr. (l. birrus, et Slags Kappe), et Slags Hue el. Hat med flad Puld, særl. til Præster, Kardinaler, Doktorer.
Barfred (m. l. Berfredus, gl. t. Bercvrit, mul. af berc, Taarn, og vrit, Fred), i ældre Tid et med Vagttaarn forsynet Hus, Vagttaarn; Fristed, Asyl, s. d.
Barge (Barsj'), fr., et fladbundet Flodskib med Sejl og Aarer, isf. til Losning, Lossepram.
Barigello (Baridsjello), it., Anfører for Sbirrerne, s. Sbirrer.
Baril (Bari), fr. (af kelt. bar, Gren), lille Fad el. Tønde; Maal af meget forskellig Størrelse i mange Lande for isf. flydende Varer; Barillage (—asj'), Hælden af Vin paa Tønder.
Barille (Barij'), s. Soda.
Barin, russ., Herre (Tyendes Tiltale).
Bariolage (—asj'), fr. (ny l. variolus, af l. varius, spraglet), broget, smagløs Malning; bariolere, male med brogede Farver.
Barique, s. Barrique.
Baris, ægypt., et Nilfartøj.
Bariton, s. Baryton.
Barium, s. Baryum.
Bark (oldn. barki el. barkr), Barque, (af l. barca, Baad), et tremastet Handelsskib, hvis agterste Mast ingen Raasejl fører (Bark-Skib); Barkasse, fr., den største Baad ved et Skib; Storbaad; jvf. Barcarole.
Bar-keeper (—kiper), eng., Udskænker, Vært; Barmaid (—med), Skænkepige, Buffetjomfru. S. Bar.
Barley corn (—li —), eng., eg. Bygkorn; Haandværkermaal = $^1/_3$ inch (s. d.).
Barmitzvo, jød., højtidelig Optagelse i de voksnes Samfund, jødisk Konfirmation.
Barnabiter, pl., Korherrer af den hellige Paulusses Kongregation.
Baro—, Forstavelse bet. tung—, Tryk— (af gr. baros, Tyngde, Byrde, Vægt).
Baro, l., et enfoldigt Menneske.
Baro-graph, gr., = Barometrograph.
barok, it. (barocco), baroque, fr., barroco, port.), skæv, skævrund (om Perler); uregelret, sælsom, sær, latterlig; være i barocco, være i Knibe (i den skolastiske Syllogistik antyder Baroco el. Barocco en vis tvungen Sluttemaade, f. Eks.: alle danske ere Europæere (a); nogle Filosoffer ere ikke Europæere (o); altsaa ere nogle Filosoffer ikke danske (o); s. Syllogisme); Barok-Stilen i Bygnk., den omtrent ved Ludvig XIV's Tid raadende Bygningsstil.
Baro-makro-meter, gr. (barys, tung; makros, lang), et, Vægt- og Længde-Maaler, ældre Børnevægt, som tillige angav Børnenes Højde.
Baro-meter, gr., et, ogs. Baro-skōp, gr., en, Lufttrykmaaler, Redskab til at maale Luftens Tryk; Vejrglas; Barometer-Maximum, et, højest Lufttryk (sammenlignet med de omgivende Steders Lufttryk); Anticyclon, s. d.; Barometer-Minimum, et, lavest Lufttryk; Cyclon, s. d.; Barometer-Prøve, s. Elasticitets-Viser; Barometri, Videnskaben el. Kunsten at maale Luftens Tryk, at benytte Barometret (ogs. Barymetri); barometrisk, som grunder sig paa B. el. iværksættes ved Hjælp af B., f. Eks. barometriske Højdemaalinger; Baro-metrograph, Barometerur, selvoptegnende Lufttrykmaaler.
Barōn, (baron, fr., barone, it., m. l. baro, af gl. t. baro el. kelt. bar, Helt), Trosknægt, Mand i Almh., kraftig, fornem Mand, Vasal; nu: Besidder af et Baroni; liber Baro, Friherre (adelig i Rang næst efter Grever); Baronesse (ældre fr., nu Baronne), Friherres Hustru el. Datter; Baronet (Bæronet), eng., engelsk Adelsmand, som har Rang imellem Baron og Ridder (knight); Baroni (fr. —nnie), et, Friherskab, en Friherres Gods el. Værdighed; baronisere, ophøje i Friherrestand.
Barone, it., Baron; ogs. Gavtyv, Bedrager.
Baro-phōn, gr., = Baryphon, s. d.
Baro-skōp, s. Baro-meter.
Barouche, s. Barutsche.
Baroxyton, Messingblæseinstrument med betydeligt Omfang (isf. til Militærmusik).
Barquerolle, fr., lille Lystskib, Baad uden Mast; jvf. Bark.
Barrage (—asj), fr., Spærring (af en Gade, en Flod); (Kbspr.) Fades Afstivning; Bropenge, Vejpenge.
Barre, fr. (af kelt. bar, Gren), Stang; Skranke, især i en Ret; Advokatstanden; Sandbanke for Mundingen af en Strøm el. Indløbet til en Havn; Bom, der lukker en Havn; Redskab til Legemsøvelser, bestaaende af to parallele Bomme, jvf. Bar.
Barreau (Barro), fr., et, Gitter; Stang; Skranke, Advokaternes Sæde; Sagførerlav.
Barrel, eng., Fad, Tønde; Maal for flydende og tørre Varer.
Barrette, s. Baret.
Barricade, fr. (barrique, sp. barrica, Fad, Tønde), Gadespærring el. Vejspærring, Stængsel*, ved spanske Ryttere, Brostene, Tønder, fyldte med Jord, Bjælker o. s. v., isf. improviserede ved Gadekampe; barricadere, spærre, stænge*, forskanse, omværne; Barricadering, Spærring ved alle Slags Forhindringer.
Barrière (—iær'), fr., alt, hvad der spærrer fri Tilgang, Indhegning, Bom, Panel i et Ridehus; (Krt.) større Terrainhindring, Flod, Bjergkæde; B.-Befæstning, en Række Barrièrepladser, mindre Grænsefæstninger; B.-Traktat, Grænseværns-Overenskomst.
Barrique (—ik'), fr., Fad, Tønde; Oxhoft, s. d.
Barrister, engl. (bar, Skranke, jvf. Barre), (begyndende) Sagfører i England, der ved flereaarig Sagførelse har aflagt Prøver paa Duelighed.
Bar-room, eng., s. Bar.
Barrow (—ro), eng., Gravhøj, Kæmpehøj, særl. keltisk; jvf. Stonehenge.
Barsac, fr., berømt hvid Bordeauxvin (Navn af Byen B.).
Barter, eng., Byttehandel; jvf. barattere.

Bartholinitis, (Lt.) Betændelse i de Bartholinske Kirtler, to efter Caspar Bartholin (f. 1655, † 1738) opkaldte bønnestore Legemer i de kvindelige Kønsorganer, svarende til de Cowperske Kirtler (s. d.) hos Manden.
Bartholomæus-Natten 24.—25. Aug. 1572, ogsaa Pariser-Blodbryllupppet, ved hvilket en Mængde Huguenotter, sandsk. efter Enkedronning Katharine af Medicis Tilskyndelse, myrdedes i Paris (under Festlighederne efter Henrik af Navarras Bryllup).
Baruch-haba, hebr. (B. ogs. Egennavn = Benediktus, Bendt, den velsignede), velsignet den kommende! jød. Velkomsthilsen.
Ba-rutsche el. Bi-rutsche, m. l. (birota el. birotum; af l. rota, Hjul), et Slags Køretøj (med to Hjul), Halvkaret.
Bary—, Forstavelse, der bet. tung (gr. barys).
Bary-akusi, gr., = Baryëkoï.
bary-centrisk, gr.-l., som har sin Grund i Tyngdepunktet; hviler paa Tyngdepunktet (bary-centrum).
Bary-ëkoï, gr. (barys, tung; akuein, høre), (Lk.) Tunghørighed.
Bary-lali, gr. (lalein, tale), el. Bary-glossi, gr. (glossa, Tunge), utydelig, vanskelig Udtale.
Bary-metri, gr., = Barometri, s. d.
Bary-phoni, gr. (phone, Stemme), haard Udtale; (Mus.) dyb Stemme, Basstemme; Baryphon, Bassanger, Bassist, s. d.
Bary-somati, gr., legemlig Tunghed, Tykhed.
Baryt, gr., Ilter af Baryum, s. d.
Bary-thymi, gr., Tungsindighed.
Bary-ton, gr., Baritono, it., den dybe Tenor el. høje Bas; forældet Basinstrument (havde ogsaa Strenge under Gribebrættet); Messingblæseinstrument; Barytonist, Baryton-Sanger.
bary-tonere, gr., (Gram.) udtale en Stavelse, især et Ords Endestavelse, med dyb Tone, eller lade den være ubetonet, s. oxytonere; Barytonon, et, (Gram.) et Ord, hvis sidste Stavelse er ubetonet, eller — efter Talebrugen — betonet med en Accentus gravis; (Retor.) stærkt betonet.
Baryum, gr. (af barys, tung), et, metallisk Grundstof (opd. af Davy 1808).
Bas, holl. (Baas, Mester, f. Eks. Dyrebas), lunefuld Herre, f. Eks. i Talemaaden: at spille Bas med.
bas (ba), fr. (l. bassus, jvf. gr. bassōn (af bathys, dyb) og kelt. baz), lav, nede; à bas, s. d.; en bas (ang —), nede, neden under.
Bas, Basse, fr., Basso, it. (m. l. bassus, lav), den dybeste af de 4 Syngestemmer (basso profondo, it., basse contre, fr., den dybe Bas; Bas-baryton, den høje Bas); den dybeste Stemme i en Komposition, Grundstemme; den dybeste Tone i en Harmoni; Kontrabas, Bassfiol; i Sammensætninger betegner Bas— Instrumentets dybe Toneleje (Bas-Klarinet, B.-Basun, B.-Tuba); Bas-Clavis, Bas-Nøgle, s. Clavis; Bas-dessus (Badessy), fr., anden (lavere) Diskant, anden Overstemme; Mezzo-Sopran; Basse-double (—dubl'), fr. (it. Violone), Kontrabas, den store Bas; Basse-taille (—taj'). fr., = Baryton; (i Billedhuggerkunsten) = Basrelief, s. Relief; Basset (Dimin. af Bas), (forældet) omtr. = Violoncel; i Sammensætninger betegner Basset— Instrumentets Toneleje mell. Tenor og Bas (Basset-Fløjte, B.-Horn); Bassist, Bassanger, Basspiller; Basso continuo, it., den uafbrudt fortløbende Bas, becifret Instrumental-Basstemme, ved hvilken Harmonifølgen skitseres; Basso fondamentale, it., Fundamental- el. Grund-Bas; Basso ostinato, it. (fr. basse contrainte), den haardnakkede Bas, Bastema paa nogle faa Takter, der gentages et helt Musikstykke igennem; Basso ripieno, it. (jvf. Ripieno), Ripienbas, udfyldende Bas; Basso-Violoncello (—tsjello), it., Violoncel, den lille Bassfiol; Basson (—ong), fr., = Fagot, s. d.; Bassus generalis, l., Generalbas, Hovedbas, Harmonilære.
basal = basilær, s. d.
Basalt, l. (basaltes, af gr. Basanitis el. Basantis, hebr. Baschan, en Egn i Palæstina), Søjlesten, en haard, fast, tung og sortagtig Stenart, der forekommer i 5—6-sidede Søjler, eller i kugledannede Stykker (Søjle-B. eller Kugle-B.), Jernmarmor; et Slags fint, af Wedgewood i England opfundet sort Stentøj.
Basament, gr.-l., et, (Bygnk.) = Basis, s. d.
Basane, fr., garvet Kalve- og Lamme-Skind, som bruges if. af Bogbindere.
Basanit, gr. (basanos, Prøvesten; Undersøgelse; Tortur), Prøvesten, Probersten; (s. Basalt) basaltagtig Stenart.
Basar el. Bazar, ar. (i Østerlandene) Torvet el. Gaden, hvor Købmændene have deres Boder (i Persien kaldet Maidan, Meidan el. Almeidan); i Europa hyppigt Navn paa glimrende Udsalgssteder; Udsalg i Velgørenhedsøjemed.
Bas-bleu (Ba-blø), fr., = engl. bluestocking, ɔ: Blaastrømpe (Spottenavn til Kvinder, der optræde som Forfatterinder).
Basch(i), Hoved, tyrkisk Overhoved (forbindes sædvanlig med Embedstitlen); Basch(i)-Bosuk, eg. Brushoved, tyrk. Landeværnssoldat; Friskaremand; Basch-Kadun, tyrk., Overhustru (Navn paa Sultanens retmæssige Hustruer).
Baschlik, tyrk., Hovedtøj, skytisk Hue; Kvindehætte; Hætte (i den russiske Hær).
Baschmalik, (hos Tyrkerne) eg. Tøffelpenge; Skovbøder, som tilfalde Sultaninderne.
Baschtarder el. Betarder, (i Tyrkiet) Galejer med 26—36 Rorbænke.
Bascule (Baskyl'), fr. (battre, slaa, cul, Bagdel), Modvægt, f. Eks. ved en Vejbom; Vippe; (Bill.) Kuglefanger; Bascule-System (i Statsforvaltningen) Ligevægts-System; ogs. et, den faste Statsforvaltning modsat, vaklende Regerings-System.
Bas-dessus, s. Bas.
Base, gr. (Basis), (Kem.) Ilt, Forbindelse af Metaller el. forsk. sammensatte Radikaler med Hydroxyl; de danne Salte ved Forening med Syrer; Baseïtet, Basicitet, Basitet, gr., (Kem.) Syrernes Evne til at forene sig med Baser; Basement (—mang), fr., et, (Bygnk.) = Basis; Stillads, Fod; Baseologi, Lære om Grundlagene, overh. Grundlære; Fundamentalfilosofi; (Kem.) Læren om Baserne; basere, lægge Grund, grunde; befæste, styrke; bygge, støtte sig paa; Basering, Grundlægning; Befæstning, Styrkning; basi-

lær el. basilær, hvad der vedkommer Grundfladen, staar paa, henhører til denne (Basilær-Egne af et Bjerg o. s. v.), is. hvad der vedkommer Hjernens Grundflade (basis) (f. Eks. Basilær-Arterie, Pulsaare i Hjernen); Basis, gr., eg. Gang, Skridt, Bevægelse; det, hvorpaa noget gaar eller hviler; den nederste Del af noget, Grundvold; (Bygnk.) Grundlag til en Bygning; Fodstykke; Søjlefod; (Mat.) Grundlinie; Grundflade; et Logaritmesystems Grundtal; (Petrografi) enhver amorf Grundmasse i porfyragtige Bjergarter; (Landmaaling) den nøjagtigt opmaalte Linie, fra hvis Endepunkter man tager Sigte til de Genstande, hvis Afstande man vil maale; (Filos.) (et Systems) Grundlag, Grundprincip; (Krspr.) = Operations-Basis, s. d.; (Mus.) Grundtonen i en Akkord; Grundstemmen; (Poes.) en Toftavelses-Versfod som Indledning til en daktylisk eller logaødisk Række; basisk, (Kem.) Basen vedkommende, med Basens Særpræg, æffig.

Basedows Sygdom, (Lt.) en Hjertesygdom, i hvilken især Skjoldbruskkirtlen svulmer op og Øjnene træde frem af Øjenhulerne.

Bas-empire (basangpir), fr., det østromerske Rige under de byzantinske Kejsere.

Basidio-mycetes, gr., pl., Svampe, hvis Sporer dannes paa særlige kølleformede Celler (Basidier).

Basilica, gr. (basilevs, Konge; basilika (oikia), kongeligt (Hus), (hos Romerne) pragtfuld, offentlig Bygning til forskellige Forretninger, f. Eks. som Børs, Lokale for visse Tribunaler, Audienssal; (senere) Stifts- el. Dom-Kirke (med fladt Loft); (Retsspr.) Basilica, pl., de justinianske Lovbøgers Bearbejdelse for det østromerske Kejserrige (beg. under Basilius Macedo).

Basilidianer, s. Abraxas.

Basilisk, gr. („lille Konge"), et fabelagtigt af et Haneæg født Uhyre, hvis Blik var dræbende; en stor Kanon, „Slange" i 15.—16. Aarh.; (Nath.) et Slags Firben; Basilosaurus, Firbenkonge, en af Forverdenens Dyrearter.

Basin (Basæng), fr., et Slags fint Bolster.

Basis, s. Base.

Basket, eng., Kurv; birm. Kornmaal.

Baslement (fordr. af Baisemain, s. d.), et, (forældet) overdrevent Høflighedstegn.

Basquina (Baskina), sp., vidt „baskisk" Overstykke, som udgør en Del af de spanske Kvinders Nationaldragt og bæres, uden for Huset, over Mantillaen.

Basrelief, s. Relief.

Bassa, s. Pascha.

Bassarider, gr., pl., Bakkantinder (Bassareus, Tilnavn til Bakkus).

Basse-double, s. Bas.

Basse-lisse, fr. (l. licium, Traad), Tapet af Silke og Uld (med under Vævningen horisontalt liggende Rending); jvf. Haute-lisse og Gobelins.

Basseralle [maaske af gr. Bassareus, (af bassara, Ræv, Bakkantindedragt af Rævestind) Tilnavn til Bakkus], munter Samtale, lystigt Gilde.

Bassesse, fr., Lavhed; Nedrighed.

Basse-taille, Basset, s. u. Bas.

Bassette, fr., et, Faro lignende, Hasardspil.

Bassin (—sæng), fr. (kelt. bac, Hulhed, Fordybning), et, Bækken, is. kunstigt, f. Eks. ved Springvand, Vandkumme; Vandkam, lille Dam; en med Mure indfattet Havn.

Bassist, Basso, Basson, Bassus, s. u. Bas.

Bassotti, it., pl., et Slags Makaroni el. Nudler.

Bast, ægypt. Gudinde, Hovedguddom i Bubastis (pe-bast, Basts By), beslægtet med Isis (s. d.), afbildet med Kattehoved (Katten var hendes hellige Dyr).

basta! it. (fr. baster, it. bastare, være tilstrækkelig), det er nok! holdt! (i adskillige Kortspil) den tredie Matador, f. Eks. i L'hombre: Kløver-Es (sp. as de bastos); bastant, tilstrækkelig; dygtig, duelig, som er en Sag voksen; som der er Forslag i; Bastants, Tilstrækkelighed; Dygtighed; Forslag.

Bastard (it. og sp. bastardo, fr. bâtard, af it. basto, Pakfadel; altsaa eg. den paa en Pakfadel avlede), uægte Barn; Slegfredbarn; (om Planter og Dyr) som er opstaaet af forskellige, dog nærbeslægtede Arters Blanding, f. Eks. Mulæselet og Muldyret, af Hest og Æsel; ogsaa i andre Grene af Naturhistorien, om Afarter el. uægte Arter, der ligne ægte; Bastard-Ord, s. hibridisk; Bastard-Veksel, (Kbspr.) et simpelt Bevis for modtaget Pengelaan; Bastard-Vindue, et Vindue, hvis Højde er lige med eller ringere, end dets Bredde. Jvf. Bâtarde.

Bastei, t., Bastion, Bulværk.

Bastide, fr. (af m. l. bastire, bygge), Blokhus af Træ; (i Provence) Landhus, Landsted, Løkke*.

Bastille (Bastilje), fr. (m. l. bastia, bastilla, befæstet Slot, af bastire, bygge), lille Fæstning i en Stad; det forrige Statsfængsel i Paris (fra det 14de Aarh. til 14de Juli 1789).

Bastingage (—stænggasj'), fr. (rimel. af m. l. bastire, bygge), Lønning, Ræling, Æsing*, Rækværket eller Skibets Sider ovenfor øverste Dæk, „det opstaaende"; ogs. (paa Slaveskibe) Skodder med Skydehuller til Forsvar mod Overrumpling.

Bastion (sædv. Udt. —ön), fr. (m. l. bastire, bygge), Bulværk, udbygget Skanse paa Fæstningens Volde, Hjørneværn; fremspringende Del af Hovedvolden (i det bastionære Befæstningssystem); bastionere, forsyne med Bastion; forhøje Skanseklædningen (paa Skibe).

Bastonnade, fr. (it. bastone, fr. bâton, Stok), Stokkeprygl, (hos Tyrkerne) Slag paa Fodsaalerne; bastonnere, give Stokkeprygl, gennemprygle.

Basun (glfr. buisine, gr. bykane, l. bucina, Romernes Signalhorn, af l. bucca, Pludskæbe), til Bas-Instrumenterne hørende Messing-Blæse-Instrument; den største Rørstemme i et Orgel: „den sidste B.", Dommeluren.

Bat, siam. Mønt, = c. 1,33 Kr.

Bataille (Bataj'), fr. (af m. l. battalia, batualia, pl., Kampøvelser, af l. batuere, slaa), i ældre Tid = en stor Hærafdeling; i M. A. = Valplads; nu: Slag, Kamp; cheval de bataille (sjval dø —), Stridshest; fig. Kæphest, Yndlingsemne; ordre de b., Slagorden; bataillere (bataljere), levere et Slag, slaas, fægte; Bataillon (Batajong, alm. Udt.:

Bataljon), Fodfolkets taktiske og administrative Enhed (400—1100 Mand), ogs. adm. Enhed ved andre Vaabenarter, jvf. Compagnie og Regiment; Fylking; B. carré, firkantet Slagorden, hvorved Soldaterne gøre Front til alle fire Sider.
Bâtarde, fr., let Wiener-Vogn; (Krspr.) Bombarde (s. d.) fra 15.—17. Aarh.; et Slags Fartøj; en halvt liggende Skrift. Jvf. Bastard.
Bâtardeau (—do), fr., en tværs ig. en vaad Fæstningsgrav anbragt Dæmning med Sluse til Opstemning el. Afledning af Vandet, ogs. kaldet en Bjørn.
Bâtardise, fr., uægte Fødsel.
Batate, kartoffelagtig, potetlignende* Knoldvækst i Øst- og Vest-Indien.
Batavere, l., pl., Hollændere; Batavia, Holland: et let Tøj af Uld, Silke el. Halvsilke; en Sort Røgtobak; batavisk, hollandsk, nederlandsk.
Bateau (Bato), fr. (jvf. oldn. bátr, Baad), Baad, Flodskib; Karetfading; B. à vapeur (vapør), Dampskib.
Batelage (—asj'), fr. (bâton, Stav, Trylle-stav), Gøgleri, Taskenspillerkunster; Bateleur (—lør), Taskenspiller, Gøgler.
Bath-Kōl, hebr., eg. Røstens Datter, ɔ: en guddommelig Aabenbarings-Røst, en Røst fra Himmelen.
Batho-meter (Bathy-meter), gr., et, Dybdemaaler, Redskab til at maale (if. Havets) Dybder; Bathometri el. Bathymetri, Dybdemaaling.
Bath-Orden, eg. Bade-Orden, en engelsk af Henrik IV. stiftet Ridderorden til Belønning for udmærket Krigstjeneste (Ridderne toge, før Optagelsen, et Bad (engl. bath) som Tegn paa aandelig Renhed).
Bathos, gr., det lave, krybende i Tale- og Skrive-Maade.
Bathrium el. Bathrum, gr. (bathron, Grundlag), et, (Lk.) Leje, Seng til kirurgisk Brug.
Bathy-bius, gr. (bathys, dyb; bios, Liv), en slimet Gelémasse, der, sandsk. urigtigt, er antagen for en paa Havbunden levende Organisme, „Slimdyr"; „Urslim".
bathy-gene Dannelser, Aflejringer paa dybt Vand; modf. litorale D., Kystdannelser.
Bathy-phon, gr., eg. dybt tonende, et 1829 opfundet Træblæseinstrument.
Bâtiment (—mang), fr., Bygning, Skib.
Batist, (maaske efter Opfinderen, den flanderske Væver, Baptiste Chambray, som levede i 12te Aarh.), et, meget fint, tæt, hvidt Lærred, Kammerdug, Cambric.
Batjuschka, russ., lille Fader (Tiltale if. til Poper).
Batman, tyrk., = Man, s. d.
Batokker, Batoggi el. Batogger, pl., (russ. botog el. batog, Stok, Kæp), Prygleskokke hos Russerne; Stokkeprygl.
Bâton (Batong), fr. (gl. fr. baston, it. basto; jvf. gr. bastazein, løfte, bære), Stok, Stav, Prygl, Svolk*; Marskalstav; Taktstok; ogs. Tegn for een el. flere Takters Pause; Batonnement (—ton'mang), et, gymnastisk Øvelse i Angreb med Stokke, i at batonnere, prygle (s. bastonnere); batonneret Papir, linieret Papir; Batonnier (—nie), Stavholder, Stavbærer, Formanden for et Lav; (i Frankrig) Formand for Advokaterne.
Batrachiš, gr. (batrachos, en Frø, Lop*), Padde, nøgent (ikke skællet) Hvirveldyr, som altid, eller dog i en tidligere Livsalder, drager Aande gennem Gæller, saasom Frø, Salamander o. a.; Batrachit, Frøsten; Batrachium, et, (Lk.) Frø-Svulst under Tungen: Batracho-myo-machi (mys, Mus; mache, Kamp), Frø- og Muse-Krigen, et skæmtefuldt græsk Heltedigt (som har været tillagt Homer); Batrachinere, pl., til Frøslægten hørende Dyr.
Battaglia, it., Tonemaleri af et Slag; jvf. Bataille.
Battarisme, gr., Stammen, stammende Udtale.
Battement (Batt'mang), fr. (af battre, slaa), et, i Dans: det ene Bens hurtige Bevægelse mod det andet, medens Legemet svæver i Luften; (Fægtek.) „Angreb paa Vaabnet", et overrumplende, kort, bestemt Slag, Svip el. Tryk af egen Klinge mod Modstanderens; (Mus.) Trille mell. Hovednoden og den lille Undersekund (forældet); battere, udføre et Battement.
Batterie, fr., et, eg. Slagsmaal, Værk til Opstilling og Dækning for Skytset, Kanonvold, Stykvold; en under eet virkende Samling Skyts; ogsaa et pansret, ejendommelig indrettet Krigsskib, Panserbatteri, svømmende Batteri; (til Søs) Kanondæk (i ældre Skibe: Tredækkere (Linieskibe) o. s. v.), nu Gruppe af Kanoner; (Krspr.) Feltbatteri, Feltartilleriets taktiske og administrative Enhed (Personel, Heste, Materiel), sædvanlig paa 6—8 Kanoner, mindst lige saa mange Ammunitionsvogne og nogle andre Vogne; (forældet) Pandedækselet paa en Flint; (Fys.) elektrisk Batteri, s. Elektricitet; (Mus.) Trommeslag, brudte Akkorder; Batteriport, Kanonport paa Skibe; Batterivogn, Vogn til Reservesager for et Feltbatteri; batterie à fusils, Fodfolksafdeling, der ved Masseskydning paa lang Afstand understøtter Artilleriilden.
Batteur (Battør), fr., Slagsbroder; Slagmaskine, Rensemaskine til Bomuld; Batteuse, Tærskemaskine; Klappedans; Slagtehammer.
Battoir (—toar), fr., Bankeredskab, Boldtræ.
Batto-logi, gr. (efter en stammende Kong Battos i Kyrene), unyttig Sladder, Vaas, Brøvl; Tøv*; ogs. = Battarisme; battologisere, vaase, sludre, vrøvle, tøve*.
Batture (—tyr), fr., en Slags Forgyldning.
Battuta, it., (Mus.) Taktslag; Nedslag; a battuta, s. d.; (Fægtek.) = Battement.
Bauçant, ogs. Bausan, Beauséant, fr. (sandsk. af ar. balka, fem. af ablak, sort og hvid, blakket, særl. om Heste), Tempelherrernes Fane, hvor sort og hvidt var Tegn paa Dag og Nat.
Baucis, s. Philemon.
Bauernfänger, t., Bondefanger, Bondeoptrækker.
Baunscheidtisme, en, af C. Baunscheidt opfunden Art Acupunctur (s. d.) ved Hjælp af en saakaldet „Livsvækker", der i Huden frembringer smaa Stik, hvori indgnides en irriterende Olie (mod Reumatisme, Lamheder, Koldfeber o. s. v.).
[Bauta-sten, gl. nord. (af isl. bauta, slaa, fælde, el. isl. bauti, et Mærke), Mindesten, rejst paa en navnkundig Mands, if. en Helts, Gravhøj].
Bavard (Bavar), fr. (bave, Savl), Sladderhank; Ordgyder; Bavardage (—dasj'), ogsaa

Bavarderie og Bavardise, Snak, Løv*; Brøvl; bavardere, vaase, tøve*, snakke.
Bavaria, l., Bayern; Bavaroise (—roas'), fr., eg. bajersk Drik, Te med Sirup de Capillaire (s. d.).
Bavian, m. l. (papio, vild Hund), en Abeart; (Skibsspr.) den Mand, der sættes til Vagt i en Baad, medens dens øvrige Mandskab forlader den (denne overførte Betydning stammer fra, at B. paa fine Streiftog udstiller Vagter).
Bavius = en slet Digter (efter en Digter paa Augustusses Tid).
bavle, føre barnagtig Tale (Bavl, Skravl*); sml. fr. babiller, eng. babble = prate, skravle*, sladre.
[Bavn, isl. (bákn, Tegn, Vink), et i ældre, sjældnere i vor Tid brugt Fjerntegn, if. Blus, til Meddelelse om en el. anden vigtig Tildragelse].
Bavoche (Bavɔsj'), r. Bavochure (Bavosjyr'), fr. (af baver savle, fraade), urent Aftryk af et Kobberstik, Fejltryk; bavocheret, urent aftrykt.
baxe (sml. eng. box), med Vægtstænger at flytte tunge Legemer, f. Eks. en Kanon, ved Hjælp af Haandspager og Baksebomme.
Bay, s. Bai.
Bayonnet, s. Bajonnet.
Bayrum, stærktlugtende Vædske, tilberedt af Planten Amomis acris (eng. Bayberry-tree), bruges som Toiletmiddel, Indgnidningsmiddel til Hudens Styrkning og mod Værk.
Bay-window, eng., et, Buevindue, Karnapvindue.
Bazar, s. Basar.
Bazzica, it., eg. Samtale; et Slags Hasardspil.
Bdella, gr., Blodigle; Bdello-meter, en kunstig Blodigle.
Beanus (maaske af fr. bec jaune = t. Gelbschnabel = d. Grønskolling, el. af fr. béant, gabende), Spottenavn ved tyske Højskoler for en ung Student („Fuchs"); en dumdristig; Beanisme, ubehændig, dumdristig Adfærd.
Bear (Bær), eng., Bjørn; = Baissier, s. d.
Beata, l., kvindeligt Navn: den lyksalige, salige; ogsaa en Skinhellig, Bedesøster; beata virgo, den hellige Jomfru (Maria); beatæ memoriæ, salig Ihukommelse.
Beaticum, ny l., et, (hos Katol.) den en døende rakte Hostie; jvf. Viaticum.
Beati-fication, l., Saligforkyndelse, Optagelse iblandt de saliges Tal ved Paven (gaar sædvanlig forud for Kanonisation, s. d.); beatificere, saligforkynde, erklære for salig; Beatitudo vestra, Eders Hellighed (Tiltale til Paven).
Béatiller (—tiljer), fr., pl., smaa, af Nonnerne forfærdigede Sager; ogsaa Lækkerbidskener til Kraftsuppe.
beati pauperes spiritu, l., salige de fattige i Aanden.
beati possi-dentes, l., lyksalige ere de, som ere i Besiddelse; „een Fugl i Haanden er bedre, end ti (paa Taget, el.) i Luften" (Udtrykket sigter oprindelig til den Beskyttelse, Romerretten tillagde Besiddelsen som Kendsgerning uden Hensyn til dens Berettigelse).
Beatisme, ny l., Skinhellighed.
Beau (Bo), fr., eg. smuk; Laps, Nar.
Beau-fils (Bofis), fr., Stifsøn; Svigersøn Beau-frère (Bofrær'), Stifbroder; Svoger; Beaumonde (Bomongd'), den fine Verden, fornemt, dannet Selskab; Storfolk*; Beaupère (Bopær'), Stiffader; Svigerfader; Beausexe (Bosek's), det smukke Køn; Beauté (Bote), Skønhed; en skøn Kvinde; (les) beaux-arts (læ bosar), de skønne Kunster: Veltalenhed, Digtekunst, Tonekunst, Malerkunst, Billedhuggerkunst, Bygningskunst, Dansekunst.
Beauséant, s. Bauçant.
Beaver, Beaverteen (Bivertin), engl. (af beaver, Bæver), Navn paa forskellige Slags Bomuldstøjer.
Bébé, fr., lille Barn; Dukke.
Bebisation, Solmisation (s. d.) ved Hjælp af Stavelserne: La, Be, Ce, De, Me, Fe, Ge.
Bec fr., (kelt. bec, beg, beic), Næb; Tud; bec de gaz, Gasbrænder, Gasblus.
—bec, fransk Endelse af adskillige normanniske Stednavne, afledet af oldn. bekkr, en Bæk.
Bécarre, fr., ɔ: b. carré = B.-Quadrat, s. d.
Becasse, fr. (bec, Næb), Sneppe; Becassin(e), Skovsneppe; Rugde*.
Béchamel, fr., hvid Sauce, især til Fisk (Navn efter Markis de Bechamel, Ludvig XIV's Hushovmester).
Bechika, gr., pl., Midler mod Hoste (bex).
Beciffring, Brugen af Taltegn el. Bogstaver til at antyde Harmoniseringen i et Musikstykke, anbragte over Basstemmens Noder.
bedage, i Talemaaden: Vejret „bedager" sig, burde vel skrives: bedare, da det kommer af nedertysk bedaren, blive rolig (dat weer bedaart).
Bedding (angelsachs. beddinge, Leje), Straaplan af Pæleværk el. Sten med Bjælke- og Planke-Beklædning, hvorpaa Skibe bygges el. ophales (Stabelbedding, Ophalingsbedding); svært Tømmer i Skibe, hvorom Ankertovet fastgøres.
ein Be-dienten-volk, t., et Folk af Tjenere, et Lakaj-Folk, den tyske Digter L. Börnes Navn paa det tyske Folk.
Beding, s. Bedding.
Bedlam (Beddlæm) (af Betlehem), stor Sindssygeanstalt i London; Galehus; Bedlamit (Beddlæmmit), Daarekistelem.
Beduiner, pl., ar. (bedovi ɔ: Ørkenens Folk, bedu, Ørken, bada, omstrejfe), arabiske Strejfhorder, som leve af deres Hjorder, af Jagt og Plyndring; Beduin, Dame-Overstykke uden Ærmer med en hættelignende Opfæstning paa Ryggen.
Beef (Bif), eng., Okse, Okseкød; Beef-eaters (iters), pl., Oksekødædere, Øgenavn for Englænderne; Beefsteak (Bifstæk), paa Risten stegt Oksekød. [Ordet „Bøfsteg" er en forvanskeт Overſættelse af eng. beefsteak, der eg. betyder Oksestykke; steak, Stykke, Skive].
Beel-zebub og Beel-zebul, hebr. (baâl, Herre; zebub, Flue; zebul, Skarn); hos Jøderne Benævnelser for nogle af deres hedenske Naboers Afguder; Djævelens Overhoved; ogs. et Slags Aber.
Befana, it. (forv. af gr. epiphaneia, Tilsynekadelse), en i de it. Eventyr forekommende sort, vanskabt, gammel Kone, der kommer ned gennem Skorstenen for at straffe de uartige Børn,

men bringe de artige Gaver paa Helligtrekongersdag (6. Januar), s. Epiphania; de Helligtrekongersdag brugelige Gaver; en Dukke, som i nogle it. Stæder under Karnevalet og isl. paa Helligtrekongers-Aften bæres omkring i komisk Procession. (Jvf. Phantom).

befangen, t., hildet, forud indtagen, forbomsfuld.

Beffroi (—oa), fr., en Borgs Hovedtaarn; Klokketaarn, Vagttaarn; Stormklokke; Krigsmaskine i M. A.; (Mus.) Bækken. Jvf. Barfred.

Befragter, t. (Befrachter), den, der i Følge Kontrakt sender Varer med en andens Skib.

Beg, tyrk., Herre, tyrkisk Embedsmand; ogs. Ærestitel for de arabiske Stammefyrster; Begler-beg, eg. Herrernes Herre; Statholder over en hel Provins i Tyrkiet; Beglik, det kejserlige Statkammer i Tyrkiet.

Begine el. Beghine, ogs. Begutte, pl. B—r (af Præsten Lambert le bègue [den stammende] i Lüttich c. 1180, el. af m. l. baga, Tiggerpose, el. af engl. beg, bede, tigge), Kvinder, som uden at have aflagt Klosterløfte, forenede sig til Andagtsøvelser og Velgørenhedsværker. Disse, i det 11te, 12te og 13de Aarh. blomstrende, Selskaber efterlignedes af Mænd, som, paa samme Maade forbundne, kaldte sig Beghårder. Beghine, el., som det ogsaa skrives, Beguine, fr. (ndt. Begine), betyder ogs. en Bedesøster, skinhellig.

Begma, gr., et, (Lf.) Lungeslim, som opkastes ved Hoste (bex).

Begtaschi-Ordenen, en muhamedansk Munkeorden, Janitsharernes Værnere, stiftet i det 14de Aarh., en militær Korporation i Lighed med Kristenhedens Tempelridbere; jvf. Mevlevi.

Begonia, Slægt af Skævbladfamilien, Skævblad (Navn efter Franskmanden Begon).

Bégueule (Begøl'), fr., Snerpe; Bégueulerie, Snerperi, Skaberi.

Beguni-Sekten, russ. (begun, Løber), en Gren af det gamle Raskol (s. d.), der lærer, at Antichrist (s. d.) allerede hersker i Rusland, personificeret i Regeringen, hvorfor Sektens Tilhængere redde sig ved Flugt ud af Samfundet til Ørkener og Skove.

Beheimo, jød., Fæ (er vel det samme som Behemoth).

Be-helfer, Belfer, jød., Hjælpelærer i en Cheder, s. d.

Behemoth, hebr. (behemah, Dyr), et Kæmpedyr; uvist, om Elefanten, Nilhesten (ægypt. Pehemout, Vanddyr?) el. hvilket andet stort Dyr; omtales (Hjob, 40) sammen med Leviathan (s. d.) som Vidnesbyrd om Herrens Almagt.

Behen-Nød (ar. og pers. behmen), Frugten af et Træ i Asien, der giver en meget klar Olie uden Lugt og Smag: Behen-Olie (ikke Ben-Olie).

Behram, „den store Ild", der vedligeholdes i Parsernes Templer.

Bei = Beg.

Beige (Bæsj'), fr., kipret Tøj af ufarvet Uld (laine beige).

Beiram el. Bairam, tyrk., Navn paa to muhamedanske Fester: den lille, der slutter Fastetiden Ramazan og varer 3 Dage (sammenlignes gerne med Paaskefesten); den store, der i 4 Dage holdes, 70 Dage efter hin, til Minde om, at Abraham vilde ofre Isaak (efter Tyrkerne: Ismael).

beklikke, t. (beklecken), tilsmudse, overklatte.

Bel, s. Baal.

belaant, t.-d., som der er laant paa, laantynget.

Bel canto, it. (Mus.), eg. skøn Sang, særlig den italienske „brede" Syngemaade; alm.: fuldendt Sangkunst.

Beldam, eng. (l. bella domina, skønne Frue), ældre Tiltale til isl. gamle Kvinder; nu: Kælling, Heks.

Belemnit, gr. (belemnon, Pil), en uddød Blæksprutteart; Forstening af dennes indre, for oven hule Kalkpig, Vættelys, Tordenkile.

Belen (l. Belenus, Abellio), kelt. (belen, blond), en keltisk Gud, beslægtet med Apollo.

Bel-esprit (Bellespri), fr., Skønaand, vittigt Hoved; Belétage (Bell-etasj'), første Sals Etage, Hoved-Stokværk.

Belfer, s. Behelfer.

Belial, (hebr. beli-jaal, uden Nytte), Hebræernes Helvedesfyrste (2. Korint. 6, 15); slet Menneske.

Belier (—lie), fr. (sands. af holl. bel, lille Klokke), Vædder; (Astron.) Vædderen, det første Stjernebillede i Dyrekredsen (s. Zodiacus); B. hydraulique, Vandvædder, en af Montgolfier opfunden Maskine til at hæve Vand i Vejret.

bella, it., skøn; Bella-donna, skøn Kvinde; bekendt Giftplante: Galnebær, Dvalebær (Navnet deraf, at der af Plantens Saft beredes en Sminke); Belladonnin = Atropin, s. d.

bella matribus detestata, l. (Horats), Krige en Afsky for Mødre.

Bellatrix, l., kvindelig Kriger; Stjernen i Orion.

Belle-Alliance, fr., s. Alliance.

Belle-fille (Bæl-fij'), fr., Stifdatter; Svigerdatter; belle humeur (bellymør), godt Lune; Belle-mère (Bælmær'), Stifmoder; Svigermoder.

Bellerophons-Brev, et for Overbringeren forbærveligt Brev (efter en Fortælling om Bellerophon fra den græske Oldtid, der ligner den om Urias, s. Urias-Brev).

(les) belles lettres (bæl-lettr'), fr., pl., (forældet Navn) de „skønne Videnskaber", „talende Kunster", Skønlitteraturen, omfattende Stilens, Veltalenhedens og Digtekunstens Værker (la grammaire, l'éloquence et la poésie); Bellettrist, en Dyrker af dem; Bellettristik, deres Dyrkelse; bellettristisk, vedrørende dem; jvf. Lettres og Science.

Belle-soeur (Bælsør), fr., Svigerinde; Stifsøster; jvf. Beaufrère.

Belle-vue, fr., = Belvedere, s. d.

belli-gérant, fr., krigsførende; belliköès, fr. (belliqueux, l. bellicosus), krigersk, stridbar.

Bellis, l., Gaaseblomst, Tusindfryd.

bellissimo, it., meget skønt.

Bellit, røgfrit Krudt, opf. i Sverige.

Bell-Lancastersk (Lænkæ—) Methode, den paa indbyrdes Undervisning grundede Læremaade (opkaldt efter Opfinderne, Englænderne Bell († 1832), og Lancaster († 1838)).

Bellona, l., (Myt.) Krigsgudinden; bellum internecinum, et, Ødelæggelseskrig, Udryddelseskrig; bellum omnium contra omnes,

en Krig af alle mod alle; bellum sociale, Forbundsfællekrig.
Belo-manti. gr. (belos, Pil), (i Østerl.) Spaadom af Pile og Stave.
Beluga, russ. (bjeluga, af bjelyi, hvid), Støren (Fisk).
Bel-ulkon, gr. (belos, Pil; helkein, drage, trække), et, kirurgisk Instrument hos de gamle til at uddrage Pile af Saar.
Bel-vedere, it, et, fr. Belle-vue (Bæl'-vy), et, et smukt Syn; et Sted, Bygning, Overbygning paa et Hus, hvorfra man har en skøn Udsigt; is. om en Del af Vatikanet med Antiksamlingen (hvori den belvederiske Apollo o. s. v.).
Belzebub, s. Beelzebub.
Bema, gr., et, Trin, Skridt, som Længdemaal (det lille = $2^1/_2$, det store = 5 Fod); i den græske Kirke den for Gejstligheden bestemte, med et Gitter omgivne, Plads for Alteret (Hierateion).
bemoostes Haupt, t., eg. mosgroet Hoved; gammel Student.
Ben, hebr., Søn (Ben-david, Davids Søn); Bene (pl.) Iisrael, Israels Børn; ar. Ben, Ebn el. Ibn, pl. Beni; jvf. Aben.
Ben, gael., Bjergspids.
Bénarde, fr. (Bernard, gl. fr. Navn paa Tosse), Dørlaas, der kan aabnes fra begge Sider.
benauet, holl. (benauwd), ængstelig, beklemt, trykket.
Bench (Bentsj), eng., Bænk; Ret; Kings-Bench, Overhofret i London; under en Dronnings Regering: Queens-Bench (Kuins Bentsj).
Bendak, pers., Dervishernes høje og spidse Hue.
Bendavales, pl., de sydlige Vinde i Panama og Sydamerikas nordlige Kystlande under Regntiden (Maj—Nov.).
Bender, pers., Havn (i Navne, f. Eks. B.-Bushir).
bene, l., vel, godt; bene tibi (te), bene vobis (vos)! paa dit, paa eders Velgaaende! (ved Tildrikken hos Romerne); bene vale! lev vel!
bene-detto, it., velsignet.
bene-dicere, l., lovprise; velsigne; benedicamus domino! lader os prise Herren! (Formular ved Gudstjenestens Slutning i den katolske Kirke); Benedicite, eg. lovpriser! Vordbøn før Maaltidet (i kat. Klostre); Velsignelse; Benedictiner, Benedictinerinde, Munk, Nonne efter den hellige Benedikts Ordensregel; Benediction, Velsignelse, is. den præstelige; Vielse; Velsignelses-Lysning af Paven, — den tredobbelte (aaronitiske) ved Gudstjenestens Slutning (4. Mos. 6, 24—26); Benedictionale el. Benedictionarium, et, en Bog, som indeholder Velsignelses- og Vielsesformularer; Benedictus, eg. velsignet; Zachariasses Lovsang (bedes i den kat. Kirke daglig i Breviarbønnen og synges paa Festdage i Koret.
benedidet, (forældet) velsignet; modf. formaledidet, s. d.
Bene-faction, l., Velgørenhed; Benefactor, Velgører. Jvf. Bénéfice.
Béné-fice, fr., en, el. Bene-ficium, l., et, Velgerning, Begunstigelse; Forundelse af et Gode, af en Fordel; Retsvelgerning; Forlening med gejstligt el. verdsligt Gods og Indkomster; aarlig Indtægt af Stiftelser; Vinding, Fordel: Fortrin, Privilegium; Bénéfice, Belønningsforestilling for en Kunstner i Musik- el. Skuespil-Kunsten; Indtægtsforestilling i et Velgørenhedsøjemed; Beneficium juris, l., et, Retsvelgerning, saasom: B. ap-pellationis, el. ap-pellandi, Tilladelse til at indanke en Sag for en højere Ret; B. cessionis bonorum, Tilladelse til at opgive sit Bo; B. inventarii, Ret til at oppebie Skifterettens Registrering af den afdødes Efterladenskab, inden man erklærer at ville tiltræde Arven; B. paupertatis, fri Proces paa Grund af Fattigdom; B. processus gratuiti, l., Forundelse af omkostningsfri Rettergang, is. for en Embedsmand til at forsvare sine Embedshandlinger; B. re-stitutionis in integrum, Genindsættelse i den forrige Stand, o. m. a.; (i alle de egentlige juridiske Udtryk er Ordets latinske Form: Beneficium, den vedtagne; jvf. Privilegium); Beneficium sedis el. ventris, (Æt.) Afføring, Stolgang; beneficere (l. bene-facere). gøre vel imod; beneficeret, ny l., begavet el. benaadet med et Beneficium; begunstiget paa en el. anden Maade, aflagt el. forlenet med —; ogs.: tilstaaet som Bene-ficium; beneficeret Gods, Gods, hvis Nytte og Brug som Bi-Indkomst ere tillagte en gejstlig el. verdslig Embedsmand; beneficeret Sag, en Rettergangssag, hvori en af Parterne (den egentlig beneficerede) er fri for Omkostningernes Udredelse; Beneficen(t)s, Velgørenhed; benefici, pl. (af bene-ficus), kaldtes i Astrologien Jupiter og Venus som lykkespaaende; Beneficiarius, den, hvem et Beneficium er blevet til Del el. tilstaaet; i en mere indskrænket Betydning: en Embedsmand, der som Bi-Indtægt har Nytten og Brugen af et Gods; Beneficiat (ogs. Beneficial), = Beneficiarius; dog mest en ung studerende, som nyder offentlig Understøttelse.
benefit building society (— bilding sosejeti), eng., paa Selvhjælp grundet Byggeforening, is. til Opførelse af Arbejderboliger.
bene meritus, l., velfortjent; en fortjenstfuld Mand; Bene-meren(t)s, Fortjenstfuldhed.
bene placitum, l., et, Behag, Godtbefindende; (a) bene placito, it., = ad libitum.
bene qui latuit, bene vixit, den, som lever skjult, lever vel.
bene-ventere, ny l., byde velkommen, tage godt imod.
bene-vole lector! l., gunstige Læser! benevolent, gunstig, velvillig, hengiven; Benevolen(t)s, Bevaagenhed, Velvillie, Yndest.
bengalsk Ild, farvet Ild, brugt ved Fyrværkeri, til Belysning af teatralske Scener o. desl.
Bengel, t., eg. Knippel, Svolk*; Vægtstang paa Bogtryk-Haandpressen; uopdragen Person.
Benignitet, l., Mildhed, Godhed, Venlighed, Nedladenhed, Godgørenhed.
ben marcato, it., (Mus.) stærkt fremhævet.
Bénoiton (—oatong), fr., en Person i Sardous: La famille B., tidt alm.: et frivolt Menneske med en vis moderne Elegance.
benschen el. bentschen, jød. (sandf. forv. af l. benedicere), velsigne, is. fremsige Bønnen efter Maaltidet.

Bennu-Fuglen, ægyptisk, = Phønix, s. d.
ben tenuto, it., (Mus.) godt, udholdt, dvælende.
ben-venuto, it., velkommen.
Benzin el. Benzol, farveløs, draabeflydende Kulbrinte; bruges som Opløsningsmiddel (f. Eks. Pletvand).
Benzoë, vellugtende Harpiks af et bagindisk og molukkisk Træ, Styrax benzoïn.
be-ordre, d.-fr., befale, byde, paalægge.
Beracha, hebr., Lov- og Takke-Sang hos Jøderne.
berappe, t., udspække, overtrække med Kalk, kalkpudse.
Berat = Barat.
Berber, den oprindelige, halvsemitiske Beboer af Nordafrika (undertvungen og muhamedaniseret af Araberne)
Berber-Baschi, tyrk. (pers. Berber, Barber, og tyrk. Basch, Hoved), Sultanens Overbarber.
Berberi, s. Barbari.
Bercan el. Barkan, Perkan (fr. Bouracan), et, tæt, uvalket Tøj af Uld- el. Kamelgarn. Jvf. Kamelot.
Berceau (Berso), fr., Vugge; (Bygnk.) halvcirkelformig Buehvælving, Buegang; (Havek.) Lysthus, hvælvet Løvgang; Berceuse (—søs'), Kvinde, som vugger; (Mus.) Vuggesang; Gyngestol.
Berches, jød. (for Birchat Elohim, Guds Velsignelse), Sabbatsbrød, to af fint Hvedemel lavede, flettede og med Valmuefrø bestrøede Brød, med hvis Brydning Sabbaten indvies (efter 2. Mos. 16, 22, 29).
berende, t. (berennen), foreløbig indeslutte (en Fæstning), før Cerneringen (s. d.).
Béret (Beræ), fr., et Slags Kvinde-Hovedtøj.
Berettino, it., s. Berrettina.
Bergamasca, it. (fr. Bergamasque), livlig, grovkornet Dans (og Dansemelodi), almindelig i det 18de Aarh., opr. fra Bergamo
Bergames, fr., pl., Tapeter af blandet Material fra Staden Bergamo.
Bergamot(te), it. (af tyrk. Beg, Fyrste, og armut, Pære), Fyrstepære, et bekendt Slags fine Pærer; et Slags pæredannede Citroner, af hvis Skaller den vellugtende Bergamotessens el. Bergamotolie vindes.
Bergère (Bersjær'), fr. (m. l. bergarius, i St. f. berbicarius af l. berbex el. vervex, en Bede), Hyrdinde, bekvem Lænestol; et Slags kvindelig Hovedpynt; Bergerette, Hyrdevise; Bergerie (Bersjeri), et, Faarehold, „Skæferi"; Hyrdestykke, Hyrdedigt.
Berg-op-Zoom, holl., el. Bæver, tæt, langhaaret, uoverskaaret Klæde.
Beri-beri, ind., en is. i Sydasien forekommende Nervesygdom, under hvilken den syge gaar med unaturlig højt løftede Ben („Stepper"); en paafølgende Hjertesvækkelse og Vattersot kan medføre Døden i Løbet af faa Dage. I Japan kaldes Sygdommen Kok-ke.
Beridt, t., et, (Forstv.) det Distrikt, en Skovrider har at varetage.
Berkeleyisme, en ejendommelig Art af Idealisme (s. d.) efter Irlænderen Berkeleys Fremstilling, ifølge hvilken kun Gud og Sjæle eksistere, og Sanseverdenen kun er Forestillinger i disse.

Berkowitz, russisk Vægt af 400 rusf. Pund = 163,806 Kg.
Berleburger-Biblen, en i Berleburg i Westphalen 1726—42 udkommen, pedantisk, ordret, i mystisk Retning fortolket, Bibeloversættelse.
Berlina, it., Gabestok, „Forundringsstolen" i en bekendt Selskabsleg; berlingare, sladre, pludre; fraadse.
Berline, fr., Berlinervogn, lukket Rejsevogn.
Berlok, s. Breloque.
Berme, fr. (af t. Bram, eng. Brim, Rand), Afsats paa Volden, Gang ved Foden af Voldens ydre Side langs med den indre Rand af Graven; Volbrand, Voldbræm.
bernesk, it. (bernesco), lunefuld, spøgende (efter den italienske Digter Berni, † 1535).
Bernhardiner, Bernhardinerinde, Munk, Nonne af den hellige Bernhards Orden, s. Cistercienser-Orden.
Bern-Sten, t. (gl.-t. börnen el. bernen, for brennen), Rav.
Berocho, jød., = Beracha, s. d.
Berrettina el. B—o, it., lille Hue (jvf. Baret), is. Kardinalernes røde Kalot.
Berri, tyrkisk Mil (66 paa Breddegraden), = 1667 m.
Bersagliere, pl. —i (—salje—), it. (bersaglio, Maal. Skive), Skarpskytte, let Jæger i den italienske Hær.
[Bersærk, isl. (berr, nøgen; serkr, Brynje; r. af berr, Bjørn; saa at Berſærk = Mand i Bjørnehud i St. f. i Brynje), brynjeløs vild, rasende Kæmpe].
Bertha, Frau (ogs. Frau Precht), i tyske Eventyr en venlig Kvinde, som tager sig af forsømte Smaabørn, belønner de artige og flittige, men straffer de dovne og uartige; jvf. Befana.
Bertha (fr. Berthe), lille Halskrave, Flip; bred, nedfaldende Strimmel is. paa en nedringet Damekjole.
Bertling, Børtling, t. (Bördeln, af Bord, Kant), Dannelse (ved Strækning, paa Ambolteus Kant) af en Rand paa Blikfager.
Beryl, gr., Iltet af Beryllium (metallisk Grundstof); ogs. et Mineral, Akvamarin (den rent grønne Varietet = Smaragd); heraf Ordet Brille.
Bes, $^2/_3$ af en romersk As (s. d.); 8 Unser.
Bes, Besa, ægypt., Ægypternes Gud for Sang, Musik, Dans og i det hele for Morskab.
Besan, holl. (Bezaan) = Mesan, s. d.
Besch-barmak, tyrk., eg. fem Fingre; kirgisisk Ret, best. af en Ragout af Kød.
Beschli, tyrk. (Basch, Hoved), pl., Storvesirens Livvagt til Hest.
Beschlik el. Beslik, tyrk., Sølvmønt = 5 Piaster (s. d.); Besch-para, Kobbermønt, = 5 Para (s. d.).
Beschores, s. Bschores.
Besdin, eg. Bethdin, jødisk Ting, Ret, Raadsforsamling.
Besestan, ar.-pers. (bezestan, af bez, bezz, Hør, Lin*, og pers. Endelse stan, med Betyd. Sted), et Torv, Købmandsgade, hvor der sælges Lærred og Tæpper, ogs. Vaaben og Bøger. S. Basar.
Besicles, fr. (sandf. af baricle = beryllus, hvoraf Ordet Briller), pl., Stangbriller; jvf. Binocle.

Besigt, t., Køb paa B. = Køb paa Approbation, s. d.
Besigue, Besique (—sik), fr. (? af t. besiegen, besejre), et fransk Kortspil, ogsaa kaldet Cinq cents (sæng sang), Femhundrede.
Beskeler, t. (Beschäler), Avlshingst.
Beskøjt, holl. (beschuit), s. Biscuit.
Besogne (—sonj'), fr., Forretning, Ærinde, Hverv.
Besoin (—soæng), fr., Fornødenhed; Tarv; Trang; au besoin (o —), i Nødsfald.
Bessemer-Metal, Jern el. Staal, der faas, idet Raajern friskes paa den af Englænderen Bessemer i 1856 angivne Maade ved at atmosfærisk Luft gennemstrømmer det smeltede Jern (Bessemer-Processen).
Besser-machen, t., taabeligt Udbedringsforsøg.
Bestalling, t. (Bestallung), Tilkendegivelse om en Udnævnelse; Kaldelse.
bestia bestiam novit, l., Asen kender Asen.
Bestialitet, l., Fæiskhed, Dyriskhed, Afskyelighed, kødelig el. legemlig Omgang med et Dyr (crimen bestialitatis); bestialsk, fæisk, raa, ufornuftig, dum; Bestiarii, l., hos Romerne: Gladiatorer el. dømte, der maatte kæmpe med vilde Dyr („ad bestias damnati"); Bestie, vildt Dyr, Bæst.
Bestik, (holl. Bestek), et, Beregning af et Skibs Plads paa Havet.
Besyv (give sit B.), holl. (Besef), Skøn.
Besæt, eng. (beset, besætte, indeslutte), et, (Søspr.) Knibe, Klemme (særl. om Skibe, hvis Fart er standset af Is).
Bêt, s. Bête.
Bet, eng., Væddemaal, ogs.: at vædde; Betting-book (—buk), Bog, i hvilken Væddemaalene ved Hestekapløb indføres af Direktøren for det af Kapridningsklubben autoriserede Kontor (Betting-room [—rum]).
Bête (Bæt'), fr. (af l. bestia), Dyr, Kvæg, Bæst; slet, dumt Menneske; (Kortsp., alm. Udt.: Bet), Straftilsætning, Mulkt for et tabt Spil, hvilken betragtes som ny Indsats; tage Bêten, vinde Indsatsen; gøre el. sætte Bête, tabe sit Spil og straffes med ny Indsats; blive bet; Bête noire (—noar'), eg. sort Dyr; en, man ikke kan udstaa, sort Faar; Stumpelskud, Syndebuk, Udskud; Bêtise, Dumhed, dum Streg.
Beteigeuze, ar. (beit el-djauza, Tvillingernes Hus, rimeligvis i St. f. yed-el-djauza, Tvillingernes Arm), α i Orion, Fiksstjerne af 1ste Størrelse.
Betel, Blanding af Blade af Betelpeber (Piper Betle) og Arekanød, tygges som oplivende Middel i Østindien.
Beth, hebr. (ar. beit), Hus; Bethania, en nær Jerusalem liggende By, hvor Lazarus og hans Søstre Martha og Maria boede (Joh. Ev. 11, 18); Beth-el, hebr., Guds Hus; By ved Sydgrænsen af Israels Rige; Bet(h)el-Skib, Skib, hvor Søfolk gratis kunne faa aandelig Støtte i forskellig Retning; Bethesda, Barmhjertighedens Hus (Sted), en i Jerusalem liggende Dam, hvis Vand tilskreves lægende Kraft; Beth-lehem, Brødhuset; en S. for Jerusalem liggende By, hvor Jesus fødtes; Bethlehemiter, to Munkeordener, en engelsk (dominikansk: 13de Aarh.), og en amerikansk (til Dels franciskansk: 17de Aarh.); ogs. = Hussiter (efter B.-Kapellet i Prag); Beth-phage, Figenhuset; en ved Jerusalem liggende Landsby, hvorfra Jesus holdt sit Indtog i Jerusalem; Beth-saida, Fiskerhuset; Hjemsted for Andreas, Peter og Filip.
betids, holl. (bij tijds), rettidig, i Tide.
Beton (—tong), fr. (mul. af l. bitumen, Jordbeg), Kunststen, fremstillet ved at Cementmørtel blandes med Skærver af Mursten, Kalksten, Flint el. Granit.
better a witty fool, than a foolish wit, eng. (Shakespeare), bedre er Vid hos en Daare end Daarskab hos Vismand.
Betulin, l. (af betula, Birk), et, Birkekamfer, Bitterstof i Birkebark.
Betyar, ungarsk Spottenavn for en lad, paa Heden omstrejfende Person (til Hest).
[Betyg, sv., et, skriftligt Vidnesbyrd i Karakterform].
Beurré-blanc (Børre-blang), fr., den hvide Smørpære; Beurré-gris (Børre-gri), den graa Smørpære; Beurrée (Børre), et, Smørrebrød; (Beurre, fr., butyrum, l., Smør).
Beurt (Børt), holl., eg. Orden, Række; B.-Skib, Paketskib. en Smak.
Bévue (Bevy), fr. (bé, bes, bis, nedsættende Forstavelse = d. mis-), Forseelse, Fejltagelse, Misgreb, Bommert, Buk; ogs. (Lt.) brugt = Diplopi, s. d.
Bewind-hebber, holl. (bewind, Forvaltning, Opsigt), Overopsynsmand el. Forstander for en Skibsudrustning el. et Handelsselskab.
Bex, gr., Hoste.
Bey, Beylik, s. Beg.
Bezifring, s. Becifring.
Bezigue, s. Besigue.
Bezjaker, pl., eg. Tølpere; ældre Navn paa sydslaviske Stammer; nu Øgenavn for Kroaterne om Agram.
Bezoar, ar. (Badizahr), eg. Modgift, et haardt, stenagtigt Legeme, som findes i adskillige drøvtyggende Dyrs, is. Bezoargedens Mave; den holdtes fordum for en kraftig Modgift; Bezoardica, pl., (Lt.) Modgifter (forældet).
Bhaga, sanskr., Lykke, Elskov; (ind. Myt.) Gud is. for Velstand og ægteskabelig Lykke; bhagava(n), ærværdig, hellig (om hellige Personer og guddommelige Væsner); Bhagavata, en Vishnu-Dyrker, særl. en, som holder sig til Bhagavata-Purana, den om Bhagavat (Vishnu) handlende Purana, s. d.
Bhakti, sanskr., Hengivenhed; (i de nyere ind. Religioner) et mystisk Følelsesforhold mellem Guden og hans Dyrker.
Bharata, sanskr., ind. Kongeslægt, s. Mahabharata; Indien; Bharati, (ind. Religion) Ordets Gudinde; Tale, Stemme, Forfatterskab.
Bhikshu, sanskr., Tigger; Brahman (i hans sidste Livsafsnit); buddhaistisk og Jaina-Munk (Nonnerne kaldes Bhikshuni).
Bhuta, sanskr., Væsen; Element; Spøgelse, Aand (Bjerg-, Afgrunds-, Vand-Aand o. s. v.).
bi, lat. Forstavelse, s. bis.
bi, t. (bei), hos, ved; f. Eks. staa bi, lægge bi; ogsaa i mange Sammensætninger, f. Eks. Bifald, bilægge, Bitone (en af de med en anslaaet dyb Tone medklingende Toner).
Biaisement (Bjæs'mang), fr. (biais, Skævhed,

mul. af m. l. bifax, skelende), et, Afvigen fra den lige Linie, Krumning; Udvej, Udflugt, Omsvøb, Finte; biaisere, gaa Krumveje, bruge Udflugter.
bianco, s. blanco.
Bi-andri, l.-gr., et, Ægteskab med to Mænd, Tomandsgifte.
Bi-archi, l.-gr., et, Dobbeltregering.
bi-artikuleret (s. Artikel), dobbeltleddet, toeleddet.
Biasse, fr., raa levantinsk Silke.
Bibale, l., et, pl. Bibalier, Drikkelag; Drikkepenge, Sportler; Indskrivningspenge for Lærebrengene i Haandværkerlavene; bibamus, lader os drikke! Bibax, Svirebroder, Dranker.
bibe! l., drik! Biberius = Bibax (og Bibaculus); bibil, drikkelig; bibite! drikker!
Bibel, gr. (biblos, Papyrus-Bast, Papir, Bog, Skrift; biblion, pl. biblia, Skrift, lille Bog) og l. (biblia, (pl.) —orum, Bøger), Bøgerne, Bogen, Skriften, den hellige Skrift (Biblia sacra, pl.); Bibel-Kristne, Kristne, der alene støtte deres Troslærdomme paa Bibelens Ord; Bibel-Selskab, et, Forening til at fremme Bibelens Udbredelse; bibelsk, vedrørende, indeholdt i, støttende sig til Biblen.
Bibelots (—lo), fr., pl. (ogs. Enkelttal: Bibelot), Smaating, Nips, Snurrepiberier.
Bibernelle, Omdannelse af Pimpinelle, s. u. Pimpernille.
Biberon (—rong), fr., = Bibax; Sygeglas, Patteflaske.
Biblia glossata, l., pl., Biblen med Tydning; Biblia pauperum, Fattigmands Bibel, en i M. A. yndet Fremstilling i Billeder af Hovedbegivenhederne i Bibelen.
Biblicitet, Bibelmæssighed, Overensstemmelse med Bibelens Lære.
Biblio-gnosi, gr., Kendskab til Bøger og Skrifter, Bogkundskab; Anvisning til at kende Bøger; Bibliognost, Bogkender, bogkyndig.
Biblio-graph, gr., en lærd Bogkender, bogkyndig, Dyrker af Bibliographi, eg. Bogafskrivning; Bogbeskrivelse; Bogkundskab, Kundskab om gamle Haandskrifter, Udgaver o. s. v.; international Bibliographi, et af Amerikaneren Melvil Devey opf. System til ved Hjælp af Decimalsystemet at klassificere literære Arbejder (disse deles i 10 Klasser (betegnede ved de 10 Cifre), hver Klasse i 10 Grupper (ogs. bet. ved de 10 Cifre) o. s. fr.); bibliographisk, bogbeskrivende.
Biblio-latri, gr., Bibelforgudelse; Bibliolither, pl., Bladaftryk paa Sten; de med en vulkansk Masse bedækkede (forkullede) Haandskrifter i Pompeji og Herkulanum; Bibliologi, Læren om Bogvæsenet = Bibliographi; ogs. Afhandling om Bibler (Læren om Biblens Udbredelse); Bibliolog, Dyrker af Bibliologien.
Biblio-man, gr., en ivrig Bogsamler, Bognar, Bogorm; Bibliomani, Bogsot, Bograseri.
Biblio-manti, gr., Spaaen af tilfældigt opslagne Bibelsteder.
Biblio-pegos, gr. (pegnynai, hæfte, fæste), Bogbinder.
Biblio-phil, gr., Bogelsker; Bibliophili, „Bogliebhaberi"; Bibliopøi (—vø-i), Bogmagerkunst, den Kunst at skrive Bøger, Bogskriveri; Bibliopola, Boghandler.
Biblio-taph, gr. (thaptein, jorde), Bognedgraver; Bogpuger; Bogejer, som ikke gerne lader Bøgerne komme andre til gode; Bibliotekar, der nødig udlaaner Bøgerne.
Biblio-thek, gr., et, Bogsal; Bogsamling, Boggemme; Samling af Efterretninger om Forfattere el. Skrifter, Udtog af disse; i M. A. ogs. = Archiv; jvf. Librairie; Bibliothèque bleue (—blø), fr., Samling af Folkefortællinger, Eventyr; Bibliothecarius el. Bibliothekar, Opsynsmand ved en Bogsamling, Bogværge; Bibliothekographi, historisk og statistisk Biblioteksvidenskab; Bibliothekonomi, Lære om Bibliotekers Indretning, Bevaring og Forvaltning.
Biblist, Bibelven; Bibelkender; (Teol.) en, som holder sig strengt til Biblen, uden at tage Hensyn til Traditioner og Kirkens Autoritet; Biblistik, Bibelkundskab; Kundskab til Biblens forskellige Udgaver, Oversættelser o. s. v.
Bibulus, l., = Bibax, s. d.
Bi-camerisme, ny l., (Statsvidenskab) Systemet om to Kamres Nødvendighed; Bicamerist, Tilhænger af Tokammersystemet.
Bi-carbonas, Bi-carbonat, l., (Kem.) tvekulsurt Salt.
Bi-cephalium, s. Bikephalium.
Biceps, l. (caput, Hoved), med to Ansigter; Janusses Tilnavn (jvf. Bifrons); Navn paa en Muskel i Overarmen (B. brachii) og i Laaret (B. femoris).
Bicètre (Bisætr), fr., et stort Fattighus og Sindssygeasyl i Nærheden af Paris; opr. Ridderslot, senere Invalidehjem, omdannet til Hospital; indtil 1837 tillige Fængsel for dødsdømte Forbrydere. (Navnet skal være en Forvanskning af Winchester).
Biche (Bisj), fr. (af kelt. bih, Hind), Sløge; s. Cocotte; ogs. lille Hunhund (af ang.-sachs. bicce, eng. bitch; oldn. bikkja).
bichloras cupricus, l. (Farm.), bichloratum cupri el. cupricum, l. (Kem.), Kobbertveklor, Kobberklorid.
Bicho (Bitsjo), sp. og port., en Hudorm; B. del culo, en herved frembragt Sygdom, der bestaar i en brændende Fornemmelse i Endetarmen.
Bichon (Bisjong), fr. (smtr. af barbichon; s. Babiche), lille Løvehund.
Bi-cinium, l. (canere, synge, spille), et, pl. Bi-cinier, (Mus.) et tostemmigt Tonestykke, is. for 2 Trompeter el. 2 Horn; eg. Sange for 2 Stemmer; s. Duet.
bi-color, l., tofarvet.
bi-concav, l., hulrund paa begge Sider, dobbelt-indhvælvet; biconvex, rundhvalt paa begge Sider, dobbelt-udhvælvet.
Bicoque (Bikok), fr. (maaske af sp. bicoca, af l. vicus, en lille By), en maadelig, lille Fæstning, usel Flække, Rønne.
Bi-corner, l., (cornu, Horn), pl., Dyr med 2 Horn; bicornisk, tvehornet; Bi-corni-ger, bærende 2 Horn, Tilnavn til Bakkus.
Bi-cycle, s. Cycle.
Bi-daktylus, l.-gr. (daktylos, Finger), med 2 Fingre eller 2 Tæer.
Bidens, l., Tvetand, Fork el. Krog med 2 Tænder; Brøndsel, Slægt af de kurvblomstrede; (Laars) Faar; Bidental, et, hos Romerne, et

Sted, der var ramt af Lynet og derefter indviet (ved Ofring af et Faar, bidens).

Bidet (Bidæ), fr. (af kelt. bideach, meget lille?), Kleppert, lille rask Hest; Stillads el. Buk med Badskefad; Sædebad (isr. for Kvinder); Stol med bevægelige Arme.

bi de Wind, holl., (sejle) med Vinden saa nær for ind, som muligt (modsat for de Wind); Bi-de-wind-Sejler, en Art Polyper i Atlanterhavet.

Bidon (—dong), fr., Laagkande (paa c. 5 Liter); Blik-Feltflaske; Kogeredskab.

Bi-duum, l., et, Tidsrum af 2 Dage, 2 Dages Frist.

Bieder-mann, t., brav Mand, Dannemand, Hædersmand.

Bieliden, pl., Stjerneskudsværm i Slutn. af Nov. (Levninger af Bielas Komet).

bien (bjæng), fr. (af l. bene, vel), godt, vel; som Navneord: Gode, Fordel.

bien aimé (bjæn-æme), fr., højt elsket.

bien-dire (bjæng-dir'), fr., Talefærdighed.

bien-être (bjæn-ætr'), fr., Velvære, Velbefindende.

Bien-faisance (—fesangs'), fr., Velgørenhed; Bien-fait (—fæ), Velgerning; Bien-faiteur (—fetør), Velgører.

bi-ennal, l., 2aarig, som varer 2 Aar; tilbagevendende hvert andet Aar; Biennalier, 2aarige Planter; Biennium, et, Tidsrum af 2 Aar, 2 Aars Tid.

Bien public (Bjæng pyblik), fr., det almene Bedste, Almenvel.

Bien-séance (Bjængseangs'), fr., Velanstændighed, Sædelighed; bienséant, sædelig.

Bien-veillance (Bjængvejangs'), fr., Velvillie, Yndest; Bienveillant, Velynder.

bien-venu (bjængveny), fr., velkommen.

Bier-fiedler, t. (Bier, Øl, Fiedler, Violinspiller), Kro-Spillemand, tarvelig Violinist.

Bieva, ukjendt Instrument hos Japaneserne.

bi-ferisk (af l. ferre, bære), 2 Gange om Aaret frugtbærende.

Biffage (—afj'), Biffagement (—afj'mang), fr. (biffer, udslette, udstrege), Udslettning, særl. Skriftudstregning.

bi-filar, l., dobbelttraadet; Bifilar-hygrometer, gr.-l., et, af Klinkerfues opfundet Haar-Hygrometer; Bifilar-magneto-meter, gr.-l., et, Redskab til at maale Variationerne i Jordmagnetismens Intensitet.

bi-florisk (af l. flos, Blomst), 2 Gange om Aaret blomstrende.

Bi-fluen(t)s, l., en Flods Gaffeldeling.

bi-form, dobbeltformet; Biformitet, ny l., Dobbeltskikkelse.

Bi-frons, l., med to Ansigter (om Janus); jvf. Biceps; bifrontisk, som har 2 Ansigter.

[Bif-rost, isl. (bifrøst, udt. Bevrøst; af bifa, bæve, og røst, Rast, Vej), den af Aserne mellem Himmel og Jord byggede Bro: Regnbuen].

Bi-furcation, l., Tvedeling, gaffelformig Deling (af Planter, Aarer o. s. v.); naturlig Vandforbindelse mell. to ellers adskilte Floder.

bi-furkere, fr. (bifurquer), dele gaffelformigt, tvespalte.

Biga, l. (kontr. for bi-juga), gammelromersk Vogn til 2 Heste (isr. paa Cirkus og ved Festoptog).

Bi-gami, l.-gr. (rigtigere: Di-gami, gr.), et, samtidigt dobbelt Ægteskab, Ægteskab af en Mand med to Koner paa een Gang el. omvendt; Tvegifte; bigamisk, som har to Koner el. to Mænd; Bigamist el. Bigamus, en, som har to Koner.

Bigarade, fr., bitter Orange, Frugt af Citrus vulgaris (C. bigaradia).

bigarré, fr., broget, spraglet; bigarrere (ny l. bi-variare, af varius, broget), male, pryde med brogede Farver; Bigarrure (—ryr'), eg. Spraglethed, Brogethed; Sammenblanding af ædle og lave Udtryk i Tale og Skrift.

bigatus (nummus), pl. bigati (nummi), romersk Mønt med en tospændt Vogn paa Reversen (Bagsiden).

Big-bugs, eng., pl., eg. store Væggelus; amer. og eng. Øgenavn paa fornemme Personer.

bi-generisk, l. (bi-gener, af bi- og genus, Slægt), tilhørende to Køn, tvekønnet, bastardagtig.

Biggoh, ind. Markmaal.

Biglietto (Bilj—), it., lille Brev, Billet; Anvisning; Papirspenge.

bigot, fr. (sandsynl. af normann. by Got, t. bei Gott), med dansk Udt., skinhellig, blindttroende, dumfrom; Bigot, Hældøre; Bigote el. Bigotte, Hyklerske, Bedesøster; Bigotteri, et, el. Bigotisme, Skinhellighed, Hykleri.

Bi-jou (Bisju), fr. (af l. bis, to Gange, og jocus, Spøg, Spil, altsaa: som straaler paa to Sider, el. af kelt. bizou, Ring, af biz, Finger): Klenodie, Ædelsten, Juvel; Bijouterie (Bisjuteri), et, Smykkehandel; alle Slags Smaating af Stene og Metaller, som tjene til Pynt; Bijoutier (Bisjutje), Juvelér.

bi-kat-optrisk, l.-gr., som giver en dobbelt Spejling (Tilbagekastning af Lysstraaler).

bi-kephalisk, l.-gr., med to Hoveder; Bikephalium, et, eg. dobbelt Hoved (kephale), Misfoster med to Hoveder; stor Svulst i Hovedet.

Bi-kotyledoner, s. Dikotyledoner.

bi-labial, ny l., (Lydl.) en Lyd, der dannes ved begge Læbers Virksomhed mod hinanden (f. Eks. b og p); Dobbeltlæbelyd; Bi-labio-velar, Læbe- og Bagtunge-Lyd.

Bilager, t. (Beilager), et, (forældet) Bryllup.

Bilance, fr., el. Bilanz, s. Balance; bilancere (Købspr.), s. balancere; jvf. saldere.

Bi-lander el. Bij-lander (Beilander), holl. (af bij, ved, og land, Land — altsaa eg.: som gaar nær ved Land), et Slags Koffardiskib med to Master.

bi-lateral, l. (latus, Side), tvesidet, som er vendt til to lige over for hinanden staaende Sider; (Lydl.) en Lyd, der dannes ved, at Luften slipper ud paa begge Sider af Tungen, hvis Spids rører Overtænder el. Gumme (f. Eks. l); modsat unilateral, ensidet; Bilateral-Contract, en gensidig forpligtende Pagt (pactum bilaterale); argumenta bilateralia, Grunde, der kunne bruges baade for og imod.

Bil-boquet (Bilboké), fr. (bille, Bold, Kugle, og m. l. boquetum, en Pæl, el. gl. fr. boquet, bochet, lille Mund, lille Hulning)

Kuglebæger, Fangbæger, et Legetøj, som bestaar af en i den ene Ende udhulet, i den anden Ende som en afkortet Kegle tildannet Stok, med hvilken en dertil fæstet, i en Snor hængende Kugle opfanges; en Tumling, Figur med Bly for neden; ogs. et Forgylder-Værktøj.
Bil-brev, holl. (Bijlbrief), eg. Øksebrev, der gav Tømmermanden Ret til at sætte sin Økse (Bijl) i Skibet, ɔ: bygge det; Kontrakt om et Skibs Bygning; nu = Søbrev, Øvrighedens Attest om, hvor, af hvem og for hvem et Skib er bygget, dets Art, Drægtighed o. l.
bildende Kunster, (af t. bilden, danne), Billedkunster (Maleri og Billedhuggerkunst); Bildungs-philister, t., Dannelsesfilister.
bile, hugge glat med en Bil (Økse), s. u. Bilbrev.
Bilge-keel (Bildj'kil), eng. (bilge, Skibsbund), Slingrekøl.
Bilhaf, port., = Alcarraza, s. d.
biliær, biliøs, biliøs, l., (Lt.) som vedrører Galden (bilis), galdeagtig, galdesotig; bilis atra, den sorte Galde, Melankoli; Bilin, (Kem.) Galdestof (forældet); Bilirubin, l.-fr., det røde Farvestof i Galden; Biliverdin, l.-fr., det grønne (fr. verd) Farvestof i Galden.
bi-lingval el. bi-lingvisk (l. bilingvis, af lingua, Tunge), som er skrevet i to Sprog; tvetunget.
Bill, eng. (sands. af fr. bille for bulle, af l. bulla, s. d.); Seddel, Papir, Brev; Regning, Pengeopgørelse; Anklage; Lovudkast, Lovforslag i England; bill of attainder (—ænder), Parlamentsbeslutning, gennem hvilken besejrede politiske Modstandere (tidt uden Bevis) dømtes og straffedes (alm. med Døden og Godsernes Inddragelse); bill of exchange (eksstjænsj), Veksel; bill of lading (le—), Konnossement; bill of rights (—reits), Navn paa engelske Frihedslove (1627 og 1689); bill of sale (sel), Underpantebrev.
Billard (sædv. udtalt: Biljar), fr., et, Boldtavle; Boldtavlespil; billardere (bijardere), berøre sin Bal to Gange med Køen; ogs. støde to Baller paa een Gang; (om Heste) kaste Forbenene udad; Bille (Bij'), it. biglia, en Elfenbens Spillebold til Billard, Bal.
Billet (Bijæ, alm. Udt. Biljæt el. Billæt), fr. (jvf. Bill), lille Brev, Seddel; Indgangs-, Adgangs-Seddel, Farkort; Visitkort; Indkvarteringsseddel; (Kbspr.) Bevis, Gældsbevis; Seddelpenge; Billet d'amour (—ur) el. Billet doux (Bijædu), Kærlighedsbrev; Billet de banque (bangk'), Banknote; Billet de change, Veksel-Billet; B. de faire part, s. faire part; B. de faveur (—ør), Fribillet; billetere (bijetere) hæfte Seddel paa noget (med Navn, Pris); forsyne med, efterse Billet; Billeteur (Bijetør), Billetsælger, en, som uddeler el. aftræver Billetter.
Billion, fr. (bis million), (alm. Udt. —lion), tusind Gange tusinde Millioner; (i Frankrig kun tusinde Mill. = Milliard, s. d.).
Billon (Bijong), fr. (opr. i Betydn.: Masse), Sølv af ringe Lødighed, indeholdende mere Kobber end Sølv; Mønt heraf; slidt, beklippet Mønt; lille Skillemønt; Billonage (Bijonasj'), Handel med forbudne Penge; Møntbeklipning, Møntforfalskning; Billonneur (Bijonør), en, som driver Billonage; billonnere (bijonere), drive Billonage.
Billot (bijo), fr., Blok, Huggeblok, særl. ved Halshugning; (i Forhold til Formatet) usædvanlig tyk Bog; Løftestangsunderlag.
Bi-mana, l., pl., (Nath.) Dyr med to Hænder (manus), Menneskene.
Bim-Baschi, tyrk. (bin-baschi, af bin, tusinde, og basch, Hoved), Befalingsmand over de paa europæisk Vis inddelte tyrkiske Tropper (jvf. Baschi); „Befalingsmand over tusinde"; Oberstløjtnant.
Bimbelot (Bængblo), fr. (bimb— for bamb—, s. Bambin), Legetøj; Bimbeloterie, et, Legetøj-Fabrik, Legetøj-Handel.
bi-membrisk, l., med Lemmer (membra) af dobbelt Art (f. Eks. Centaurerne); dobbeltleddet.
bimensuel (—mangsyel), fr. (l. bimestris, af mensis, Maaned), tomaanedlig, indtrædende med to Maaneders Mellemrum; ogs. (mindre rigtigt) indtrædende to Gange hver Maaned, fjortendags- = semimensuel, s. d.
Bi-mester, l. (mensis, Maaned), et, Tidsrum af to Maaneder.
Bi-metallisme, l., Dobbeltmøntfod, ved hvilken to Metaller, særl. Guld og Sølv, bruges som Hovedmønt (lovligt Betalingsmiddel efter et bestemt fastsat Værdiforhold).
bi-morphisk, l.-gr. (morphe, Skikkelse), med to Skikkelser, tveformet.
Bim-sten, s. Pimpsten.
Bination, l., gentagen Afholdelse af Messen; binere, læse to Gange Messe paa samme Dag.
bin-aural, l., med begge Øren; b. Hørelse, Opfattelse af Lyd ved Hjælp af begge Øren (mods. monaural, s. d.).
Bindsaal, t. (Binnsohle), eg. indenfor (t. binnen) Saalen, den indvendige Saal paa Fodtøj.
Bine = Ambe.
Biniou (Binju), fr., bretagnisk Sækkepibe.
Bin-ocle (—okl'), fr., Øjeglas for begge Øjne (oculi), mods. Mon-ocle, s. d.; s. ogs. Besicles; binoculær, l., med to Øjne; b. Syn, Syn med begge Øjne.
Bi-noctium, l., et, Tidsrum af 2 Nætter (noctes).
Bin-oculum, l., et, el. Bin-oculær-teleskop, l.-gr., et, Kikkert med dobbelt Rør (til begge Øjne, l. oculi).
Binoir (—oar), fr., Hageplov.
bi-nom, bi-nomial el. bi-nomisk, l.-gr. (nemein, dele), som kan deles i to Dele; (Mat.) toleddet; Binom, Binomium, et, et Udtryk, bestaaende af to Størrelser, der ere forbundne ved Tegnene + el. $\div$ ($a + b$ el. $a \div b$); Binomial-Formlen, den almindelige Form for en hvilkensomhelst Poteus af et Binomium.
Bi-nubus, l., en, som er to Gange gift.
binær, l., som er sammensat el. bestaar af to Enheder; (Mat.) binært Tal, et lige Tal; binær Form, Polynomium, der er helt, rationalt og homogent m. H. t. to variable Størrelser, s. ogs. Dyadik; (Astron.) binære Stjerner, Dobbeltstjerner, s. u. Optik; (Kem.) binær Forbindelse, Forbindelse mellem to Grundstoffer el. Radikaler.
Bio—, gr. Forstavelse (bios, Liv), Livs—.
Bio-arit(h)metik, gr., Beregning af Livslængden.

Bio-chemi, gr., Livskemi, de levende Væseners Kemi.
Bio-desme, gr. (desmos, Baand), (Pl.) Livsbaand; Biodynamik, Læren om de almindelige Livsytringer; biodynamisk, vedk. B., livskraftig.
Bio-genesis, gr., Livsudviklingslære, Lære om de levende Væseners Tilblivelse (genesis); særl. = Læren: omne vivum ex ovo, s. d.
Bio-graph, gr., Levnedsbeskriver, Levnedstegner; Biographi, Levnedsbeskrivelse, Levnedsløb; Levnedsbog, L.-tegning, L.-saga, Livsaga; Biographik, den Kunst, el. Anvisning, at forfatte Levnedsbeskrivelser; biographisk, levnedsbeskrivende.
Bio-logi, gr., Læren om den levende Natur, Livslære, Fysiologi; Læren om den Betydning, Organismernes Ejendommeligheder have for Individets og Artens Eksistens; biologisk, Biologien vedrørende; biologisk Station = zoologisk Station, s. d.; Biolychnion, gr. (lychnion, lille Lampe), et, Livslys, Livsgnist (et af Menneskeblod i overtroisk Øjemed tilberedt Fluidum).
Bio-magnetisme, gr., den i levende Væsener (formentlig) værende magnetiske Kraft; Biomanti, Spaadom (manteia) om forestaaende Livstilskikkelser; Biometri, den Kunst at maale el. beregne Livets Varighed.
Bio-nomi, gr., Læren om Lovene for Livet.
Bio-skopi, gr., Undersøgelse, om Liv og Livsevne har været til Stede (særl. ved Lig af nyfødte Børn); Biosophi, Leveklogskab, Livsvisdom; Livslære; Psykologi; Biostatik, Læren om den sandsynlige Livsvarighed under bestemte Forhold; biostatisk, vedkommende B.; ogs. forkortende Livet.
Biotit, (Min.) mørkfarvet, magnesiaholdig Glimmer.
Bio-tomi, gr. (temnein, skære, dele), Læren om Livsperioderne, Livets naturlige Inddeling; ogsaa levende Væseners Sønderlemmelse (jvf. Vivisection).
bi-partere, l. (pars, Del), halvere; Bipartition, Halvering.
bi-patent, l., aaben til begge Sider.
bi-pèd, bi-pedisk, l. tobenet; bipedal, holdende to Fod (pedes); Bipedes, pl., tobenede Dyr; omnium bipedum nequissimus, l., det værste Afskum, der kan gaa paa to Ben.
Bi-planet = Drabant, Maane; en Planet, der bevæger sig om en anden (større), som den ledsager paa dens Bane om Solen.
bi-polar, l., med to Poler.
Bipontiner-Udgaver, Udgaver af latinske, græske og franske Klassikere, besørgede fra 1779 i Zweibrücken (l. Bi-pontum, fr. Deux Ponts) i Rhinbajern af et Samfund af lærde.
Bi-pyramidal-Dodeka-Eder, l.-gr., et, et Legeme, dannet af to sekssidige Pyramider med kongruente sammenfaldende Grundflader.
Bi-quadrat, l., et, (Mat.) et Kvadrats Kvadrat, 4de Potens af en Rod, f. Eks. 16 er Bikvadratet af 2; biquadratisk, staaende i, hørende til 4de Potens.
biquetere (biketere), fr., afveje Mønt paa Guldvægten (biquet); blande bedre Møntsorter med slettere; ogsaa udskyde de slettere Møntsorter.
Bir, ar., Brønd; Kilde (hyppig i Stednavne).
Bi-reme, l. (biremis, af remus, Aare), en Toradaarer; et med to Rader Rorbænke forsynet Skib.
Biribi, fr. (it. biribisso), et italiensk Lykkespil med 64 Kugler, som trækkes af en Pose.
Birkes-Brød, Brød med indbagt Valmuefrø (mul. Fordr. af Berches).
Birka, arab., Dam; i Forb.: Birket, f. Eks. Birket-el-Kerun.
Birrus, l., en Slags Overklædning.
[Birtings bad, oldn. (birting, Sværd, af bjartr, straalende), et, Blodbad, Kamp].
bis, lat. Forstavelse i en Mængde Sammensætninger (= det græske dis), to Gange; tve—. I Sammensætningerne sædv.: bi-, f. Eks. bicinium, bi-ennium o. s. v.; bis, l., (Mus.) to Gange: bis, over nogle Noder og Takter, viser, at disse skulle gentages; bis! som Tilraab = encore, el. da capo, = endnu en Gang! bis dat, qui cito dat, hvo som giver straks, han giver to Gange.
Bisam, (m. l. bisamum, af hebr. besem, Vellugt), = Moscus, s. d.; ogs. Skind af Bisamrotten.
bisar, s. bizar.
Bis-cotin (—tæng), fr., smaa Sukkerbrød; Biscuit (Biskvi), fr. (biscuit, l. bis coctus, to Gange kogt, bagt el. brændt), Tvebak, Kavring*; Beskøjt, haardt Skibsbrød; ogs. Navn paa de eng. Cakes, Kiks, Kjæks* (skønt disse ikke ere tvebagte), uglaseret (kun forglødet, ikke tvebrændt) Figur- el. Statue-Porcellæn.
bis dat, qui cito dat, s. bis.
Bise, fr., Nordenvind.
Biseau (Biso), fr., skraa Kant, afsleben Rand; s. Biaisement.
Bi-section, l., Tvedeling, Halvering; Bisegment, et, Halvdelen af en delt Linie; bisegmentabel, tvedelelig; Bisegmentation, Deling i to lige Dele.
bi-sextil, s. bissextil.
bi-sexuel, l., tvekønnet, hermafroditisk (if. om Planter).
Bisilicat = Metasilicat, s. d.
Bi-skop, gr. (epi-skopos, Tilsynsmand), gejstlig Opsynsmand, Gejstlighedens foresatte i et kirkeligt Distrikt (Bispedømme el. Stift); en Drik af Rødvin, Sukker og Pomeranssaft.
Bislag, t. (Beischlag), ældre Navn paa en Slags Veranda, s. d.
Bismillah, ar., „i Guds Navn", Muhamedanernes Bøn ved enhver Handlings Begyndelse.
Bismuthum, s. Vismuth.
Bison, europ. og amer. Okseslægt, Europas største Landdyr.
Bisque (Bisk'), fr., Krebsesuppe.
bis-sextil, l., indeholdende en Skuddag, bissextus (dies), saa kaldet, fordi den 24. Febr. (dies sextus ante Calendas Martias), den Dag, da Tarquinierne fordreves, efter Cæsars Bud hvert 4de Aar skulde regnes dobbelt; annus bissextilis, et, Skudaar (366 Dage).
Bis-sur-solidum, fr.-l., s. Sursolidum.
Bister, fr. (bistre, ? af m. l. bisus, fortebrun; fr. bis, sort), Sodsværte; den af Sod tilberedte nøddebrune Vandfarve; bistrere, male med Sodfarve.

Bisti (pers. pisti, af bist, tyve), lille persisk Sølvmønt.
Bistoquet (—kæ), fr. (l. bis, to Gange, og fr. toquer, røre, slaa), (Bill.) = Masse, s. d.
Bistouri (Bisturi), fr. (af m. l. bastoria, en Kølle, besl. med fr. bâton, s. d., el. af Byen Pistorium, nu Pistoya), kirurgisk Foldekniv (forsk. fra Lanzetten, der er tveægget, og fra Scalpellen derved, at denne har et ubevægeligt Greb).
Bi-sulca, l. (gr. holkos = l. sulcus, Fure), pl., Pattedyr med Klove, Klovdyr.
Bis-unca (l. uncus, Hage), (Mus.) en Sekstendedelsnode. Jvf. Unca.
Bisutun-Indskriften, gl.-pers. (Bagastana, Gudernes Sted), en paa en 450 m høj Klippe i Kurdistan af Dareios I. Hystaspes 514 f. K. i tre Sprog affattet Kileindskrift, hvis Tydning (ved Rawlinson, Westergaard, Norris og Weisbach) har været af stort Værd for Sprogvidenskaben.
bi-syllabisk, l.-gr. (gr. syllambanein, sammentage, sammenfatte), tostavelses, som har to Stavelser; Bisyllabum, l.-gr. (rigtigere Dis-syllabum, gr.), et, Tostavelsesord.
Bit, eng., et, Bidsel, Mile, Bid; lille nordamerikansk Mønt = 5 Pence; s. Penny.
Bitartras kalicus = Cremor tartari.
Bi-theisme, s. Dualisme.
Biton, s. Kleobis.
bitte, t., jeg beder; undskyld!
Bitumen, l., et, Jordbeg, Harpiks (s. Asphalt); bituminere, bestryge med Jordbeg; bituminøs, jordbegagtig, harpiksagtig.
biurgisk, gr. (bios, Liv; ergon, Værk), „henhørende til en Leveproces, hvori noget, som unddrager sig al Bevidsthed, gaar i eet med det, som sker i og gennem Bevidstheds- og Friheds-Livet“ (Sibbern).
bi-valent, l. (Kem.) togyldig, s. Valen(t)s.
Bi-valvia (l. valvæ, Dørfløje; Klapper), pl., tveskallede Dyr, Muslinger; bivalvuleret, tveskallet.
Bi-vium, l., Skillevej.
Bivuak, fr. (Bi-vouac; t. Beiwache, Biwake), væbnet Nattevagt, Lejr under aaben Himmel; Friluftsvagt; bivuakere (bivouaquer), staa væbnet om Natten under aaben Himmel; ligge i Lejr under aaben Himmel; modf. cantonnere. Jvf. campere.
Bixa, s. Orlean.
bizar (bisar), fr. (bizarre, sp. bizarro, prægtig, af bask. bizarra, Skæg, el. ar. basharet, Skønhed), sælsom, sær, underlig, rar*; egensindig, naragtig; Bizarreri, et, Særhed, Særvid, Underlighed, naragtigt Væsen; Bizarre og Bizard, eg. Særling, Naring*; en, foruden Grundfarven med to andre Farver bredt stribet, Nellike el. Tulipan; Bizarria, it., (Mus.) hurtig Overgang fra een Toneart i en anden; Fantasi; bizarro, it., (Mus.) sært, komisk.
Bjel—, Bjelo—, Belo—, slav., hvid: Bjel-bog, Slavernes hvide Gud (bog) = Svantevit, s. d.
black (blæk), eng., sort; B.-drops, pl., Opiumsdraaber; B.-friar (—freier), Sortebroder, Dominikanermunk; B.-man, Blaamand, Neger; Black-and-tan-Terrier, sort og brun Terrier, s. d.
Blafard (Blafar), fr. (gl.-t. blei-faro, af blei [= t. bleich], bleg, og faro [= t. Farbe], Farve) = Albino, s. d.
Blague (Blag), fr. (kelt. blagh, blæse), Vindmageri, Praleri; Blagueur (—gør), Praler, Skryder; blaguere (—gere), prale.
blamâbel, fr., lastværdig, dadelværdig; Blâme, fr. (af gr., s. blasphēm), Dadel, ondt Rygte, Vanrygte, Bagtale; Skam, Beskæmmelse; blamere, dadle, laste; sætte i ondt Rygte; beskæmme; bl. sig, udsætte sig for Spot, gøre sig latterlig.
blanc (blang), fem.: blanche (blangsj'), fr. (af d., t. og eng. blank), hvid; ren; glat og glinsende; lille Sølvmønt, Hvid; Blanc-bec, eg. Hvid-Næb; Grønskolling, Næsevis; Blanc d'Espagne, B. de fard el. B. de perle, en Art hvid Sminke; B. de céruse, B. de plomb., Blyhvidt; B. de neige, B. de zinc, Zinkilte, Zinkhvidt; Blanc-fixe, en hvid Farve, der staar sig i Luften (svovlsur Baryt) = Permanenthvidt; Blanche, (Mus.) en halv Node; en Art Billardspil; blanchere (blangsjere), gøre hvid, blege; (Kogek.) give Kød et Opkog; Blancherie, Bleg, Blegeplads; Blanchet, Filtpose til Filtrering af Vædsker; Blanc-manger (Blangmangsje), Dessert, bestaaende af Gelatine, Flødeskum og Vanille (opr. et Lægemiddel); jvf. carte blanche, pain blanc, vers blanc, vin blanc; Blanke (fr. Blancs), mere el. mindre hvide Mennesker, i Modf. til farvede (Negre, Mulatter, Indianere, Mestitser o. s. v.); blanke af, gøre blank (fr. mettre à blanc), blotte for Penge, ødelægge, ruinere; blanke Vaaben (fr. armes blanches), Haandvaaben til Nærkamp (Sabel, Pallask, Huggert, Kaarde, Dolk, Bajonet, Lanse).
Blanchette, s. Planchette.
Blanc-manger, s. u. blanc.
Blanco, sp., Bianco, it., hvid; in Blanco el. Bianco (fr. en blanc, ang blang), uskrevet, ikke udfyldt, naar i en Veksel eller andet Dokument Summen, Navnet el. Dagtallet ej anføres, men dertil levnes Plads; Blanco-Credit, Kredit, for hvilken der ikke er stillet Sikkerhed; Blanco-Endossement, et, Endossement, ved hvilket kun Endossenten skriver paa Veksleu; Blanco-Vexel, Kreditveksel.
Blancos, sp., pl., Tilhængere af uindskrænket Enevælde (i Spanien), modf. Communeros el. Negros, s. d.; ogs. politisk Parti i Sydamerika, modf. Colorados.
Blandi-lali, l.-gr. (l. blandus, indsmigrende; gr. lalein, tale), Blandi-loqents (loqui, tale), l., Smiger, søde Ord, Slesken.
Blanke, m. m., s. u. blanc.
Blankets, eng., pl., hvide, uldne Sengetæpper.
Blanket (fr. blanc, eng. blank), et Papir, der kun indeholder en Del af dets tilsigtede Indhold, med Rum til Resten af dette, der først indføres el. tilføjes, naar Dokumentet skal bruges; ofte kun et rent Papir med Navns Underskrift til at udfylde i Tilfælde, hvor det bruges; i Møntfabrikationen den runde Metalplade af Møntens Størrelse, Vægt og Finhed, i hvilken Præget indslaas.
Blank-verses, eng., pl., engelske rimfrie Vers.

Blas, (Fysiol.) et af van Helmont opfundet astrologisk-mystisk Ord til at betegne et alt oplivende Naturprincip.
blaseret, fr. (blaser, opr. brænde, udtørre, sløve, mul. af oldn. blása, blæse, svulme op, smelte), sløvet, afkræftet paa Sjæl og Legeme ved Udsvævelser; overh. sløv, ligegyldig, uden Deltagelse, livstræt.
Blason (Blasong), fr. (sandsk. af ang.-saks. blase, Fakkel, Glans); eg. Vaaben el. Vaabenskjold; Vaabenkunst, Heraldik; Blasonnist el. Blasonneur, vaabenkyndig; Vaabenmaler; blasonnere, male, beskrive og tyde Vaabener efter Vaabenkunstens Regler.
blas-phēm, blas-phemisk el. blas-phematorisk, gr. (blasphemein, af blaptein, skade; pheme, Rygte), eg. bagtalende, fornærmelig; gudsbespottelig, ugudelig; blasphemere, eg. sætte i ondt Rygte, tale ilde om; bespotte Gud, sige en Gudsbespottelse, udstøde Forbandelser; Blasphemi, Gudsbespottelse, ogsaa Majestætsbespottelse.
Blastem, gr. (blastema), et, Kimstof, Spirekraft.
blauer Dunst, t., Blaar i Øjnene.
Blende, t. (blenden, blinde), Navn for visse Svovlmetaller, is. Svovlzink.
Blendering, (fr. Blindage (Blengdasj') af oldn. blindr, t. og d. blind), (Befk.) et bag Vold el. Mur indbygget Opholdsrum for Mandskab, dækket mod fjendtlig Ild; Stokker el. Fasfiner, Sandsække o. l. anbragte i dybe Skydeskaar, naar der ikke skydes gennem dem; (Søspr.) Panserværn, Kasemat; blendére, værne ved en Blendering.
Blenn-emesis, gr. (blenna, Slim), (Lk.) Slimbrækning; Blenno-chezi, slimet Stolgang; Blenn-opthalmi, rindende Øjne; Blennoptysis, Slimhoste; Blennopyra, Slimfeber; Blennor-rhagi og Blennor-rhøe, Materieflaad; Blen-nosis, slimet Tilstand, Slimsygdom; Blenno-thorax, forslimet Bryst; Blennotor-rhøe, Øreflaad; Blenn-uri, Slimpis.
Blephar-itis, gr., Betændelse i Øjelaaget (blepharon); Blepharo-blennor-rhøe el. —rhe, gr., Øjelaagenes Betændelse med øget Slimafsondring; Blepharo-phlogosis = Blepharitis; Blepharo-phimosis, Indsnævring af Øjespalten; Blepharo-phyma, Blepharem-physema, Blephar-oncus, et, Svulst i Øjelaagene; Blepharo-plastik, (kunstig) Dannelse af Øjelaag, overh. alle Operationer, hvorved man fjerner Fejl ved Øjelaagene; Blepharoplegi (plessein, slaa), Lamhed i Øjelaagene; Blepharoptosis, Ptosis, Lamhed af den Muskel, der løfter øvre Øjelaag; Blepharospasmos, Krampe i Øjelaagene.
blessere, fr. (? t. bletzen, lappe), saare; støde, fornærme; Blessure (Blessyr'), Saar.
Blestrisme (el. —us), gr. (blestrizein, kaste (ballein) hid og did), (Lk.) stor Uro hos den syge, naar denne idelig kaster sig fra een Side til den anden.
Bletonisme, gr. (bletos, truffen, af ballein, slaa, træffe), den indbildte Gave, af et bestemt Indtryk paa Følelsen, at opdage underjordiske Kilder; jvf. Rhabdomanti; Bletonist, Kildeføler, Kildeopsøger.
bleu (blø), fr., blaa; bleu-foncé (fongse), dybblaa; bleu mourant (—murang), (mourir, dø), eg. ligblaa; matblaa; bleu royal, dybblaa Glasur-Farve til Porcellæn.
Bliaut, s. Blouse.
Blide (m. l. blida), s. Ballist.
Blindage, s. Blendering.
blisset, (spøg.) (mul. eng. blessed, velsignet), beruset, salig.
Blister, eng., Blegn, Blære, Blæmme*; Trækmiddel; spansk Flue.
Blizzard, eng., Sne- el. Isnaale-Storm i Nordamerika.
bloc, fr., en bloc, s. d.
Blocage (—asj'), fr., el. Blocaille (—aj'), Stene til Udfyldning, Fyldestene.
Bloc(k)-notes, eng., Notebog med Blade til Frarivning.
Blokade (fr. Blocus (—kys'), af Blokhus; (fr. og kelt. bloc = t. og eng. Block = d. Blok), Indspærring, Afspærring af en Stad, Fæstning el. Havn fra Forbindelse med Omverdenen; (Bill.) et stærkt Stød, hvorved den Bal, man spiller paa, drives i et Hul; blokere (fr. bloquer), stænge*, indspærre, spærre alle Indgange til en Stad, Fæstning o. s. v.; (Bill.) drive den Bal, man støder paa, med Magt i et Hul; (Bogtrk.) foreløbig sætte en Type omvendt (▭), naar den Type, der skulde bruges, mangler; blokere en Arbejdsgiver, hindre ham i at faa Arbejdere; Blokering = Blokade.
Blomme, t. (Blume, Blomst), (Jagtspr.) Harens Hale.
blond, fr. (m. l. blundus, mul. af oldn. blauðr, blød), lys af Ansigt og Haar; lyshaaret, lyslet*; Blondin (Blongdæng), lyshaaret Mand; ogs. en fød Herre, Spradebasse; Blondine, lyshaaret Kvinde; Blonde, pl. Blonder, Silke- el. Bomuldsknipplinger.
Bloomer-Dragt, en efter en nordamerikansk Kvinde (Amelia Bloomer, gift med en Sagfører i Boston) opkaldt, af Moden c. 1850 optagen, til Dels mandfolkeagtig Kvindedragt; Bloomerisme (Blum—), Petti-coat-Reform, Skørtereform, der tilsigter Indførelsen af Bloomerdragten.
[blote, oldn. (blóta), (Myt.) ofre til Guderne (Blōt, oldn. (blót, pl.), Ofring)].
Blotting-paper (—peper], eng. (blot, Klat), et, Trækpapir.
Blouse (Bluse), fr (mul. af blaude, Arbejderdragt, gl. fr. bliaut, Herredragt; el. af pelusia, Tøj fra Pelusium, brugt af Korsfarerne), Kittel, Lærredskjortel (Arbejderdragt, is. i Frankrig); et folderigt Damelív; (Bill.) Hullet og Pungen, i hvilke Ballerne drives; Blouse-Mænd, pl., Lavkaars-Folk; (efter den belgiske Revolution 1831) revolutionære, Proletarer.
Blue-stockings (Blustokkings), eng., pl., eg. Blaastrømper, et Øgenavn til Forfatterinder i England. Jvf. Bas-bleu.
Bluette (bly—). fr., eg. Gnist; vittigt Indfald; lille, muntert Teaterstykke, Farce.
Bluffs (bløffs), eng., pl., Klinter, Brinker, Braat*.
Blumist, t. (Blume, Blomst), Blomsterven,

Bl.-Kender, Bl.-Dyrker; Blumistik, Blomsterkyndighed, Bl.-Dyrkning.
Blunder (Blönder), eng. (af blend, blande), Forseelse, Fejltagelse, Misgreb, Buk, Bommert.
Boa, l., Kvælerslange (boa constrictor el. Aboma); en slangeformig Pelskrave for Kvinder.
Boa, Tungusernes Navn paa Gud.
Boa, Titel for Birmas Kejser.
Boa Upas el. Bohon-Upas (malai. puhnupas, af puhn, Træ, og upas, Gift), et Træ (antiaris toxicaria), hvorfra Sundaboerne faa Giften til deres Pile.
Board (Bord), eng. (eg. Bord, Bræt), Raadsforsamling, Ret, Kollegium, Raad (i England).
Boarding-house (Bordinghovs'), eng., et, Spisehus; Logishus; Herberg; Boarding-school (—skul), Kostskole.
Boat-race (Bōtrēs), eng., Kaproning, Kapsejlads; s. Race.
Bob, Bobby (Bobbi), eng. (bob, slaa, ramme, el. Forkortelse af Robert ɔ: Robert Peel, Politivæsnets Reorganisator), Politibetjent.
Bobine, fr., Spole, Garnrulle; at bobine, at opvikle paa en B.; Bobinette, lille Spole (ved Væyning).
Bobinet, fr. (oprind. eng.: bobbin-net, Spole-Net), et Slags Kniplingegrund, nu ogsaa forfærdiget som brede Tøjer; Tyll, s. Tulle.
Bobisation el. Bocedisation, (Mus.) Solmisation med Stavelserne: Bo, Ce, Di, Ga, Lo, Ma, Ni.
Bobo, sp., Dumrian, Nar; en lavkomisk Figur.
Boc—, Bok—, Bookland, (hos Angelsachserne) privat, lensfrit Jordegods, modſ. Folkland, s. d.
Bocage (Bokasj'), en, og Bosquet (Boskæ), et, fr. (s. Bois), Lystskov, Lystkrat, Lund.
Bocca, it. (l. bucca), Mund, Indgang, Aabning, Munding; Indløb, Fjord; a bocca chiusa (ki—), (Mus.) med lukket Mund; Boccale, Krus, Bæger, Pokal; ældre it. Hulmaal.
Boccia (Botsja), it., Knop, Kugle; et Slags Kuglespil.
Bocco-Træ, Guajaktræ fra Sydamerika, alm. kaldet Pokkenholt.
Bocedisation, s. Bobisation.
Bochims Dal, hebr., Graadens Dal, Taaredalen (Dommernes Bog, K. 2).
Bock, fr., et Glas Øl; Bock-bier, t., et, en Slags stærkt Øl, opr. fra den hannoveranske By Eimbock, efter hvilken det kaldtes „Eimbock", der hørtes som „ein Bock"; Bocksbeutel (—bøjtel), t., stærkt udbuget, korthalset Flaske til Würzburger Steinwein; ogs. selve Vinen.
Bockskin, s. Buckskin.
Bodega, sp. (s. Butik), Vare-Magasin, Lager; Kælder, Vinhus.
Bodhi, hos Buddhaisterne og Jainaerne den fuldkomne Viden, Alvidenhed, der gør et Menneske til en Buddha; Bodhi-Træ, et helligt Træ; Banyan-Træ (Ficus religiosa).
Bodmeri, holl. (Bodemerij; Bodem = Skibsskrog, Skib; eng. Bottom og deraf Bottomry), et, et Laan el. en Kredit, der ydes et Søforetagende (s. Ets. til en begyndt Sørejses Fuldendelse) mod Ret til at søge Fyldestgørelse i Søformuen (opr. selve Skibet, senere ogs. Fragt og Ladning), men saaledes, at Retten er betinget af, at det pantsatte („forbodmede") kommer lykkeligt frem; Laanebeviset kaldes Bodmeribrev, Laangiveren Bodmerist el. Bodmericreditor, den, hvem Laanet ydes, Bodmeritager el. Bodmeridebitor, den — ofte høje — Godtgørelse, Kreditor betinger sig af Laanet, Bodmeri-Præmie. Jvf. Respondentia.
Boe-dromia, gr., pl., Fest i Beg. af Septbr. (Boedromion) til Ære for Apollon som den i Krigen hjælpende (Boedromios).
boen agathos, gr. (boe, Raab), (Homer) vældig Raaber, Kampraaber.
Boer (Bur), holl., eg. Bonde, europæisk Kolonist af hollandsk Herkomst i Kaplandet.
Boeuf (Bøf), fr. (l. bos, Acc. bovem), Okse; Navn paa forskellige Kødretter, jvf. Beef; Boeuf à la mode, B. à la paysanne, stuvet el. under lukt Laag kogt Oksekød; Bankekød; B. à la ménagère, B.-Karbonade; B. au naturel, Suppekød.
—boeuf (bøf), fransk Endelse af flere normanniske Stednavne, afledet af oldn. buð, Bod, Træhytte.
Bog (Bogg), eng., Sump, Morads, Myrlænde*; Øgenavn paa Irlænderne.
Bog, slav. (gl. pers. Baga), Gud; antyder i Sammensætninger (Bjelbog, Czernebog) Afguder; Bogomiler = Bogarmiler (af Bog milui! Gud, vær os naadig!), pl., Gudsvenner, en antikirkelig, bulgarisk Sekt (fra 10. Aarh.), der forkastede Sakramenterne og Helgendyrkelsen og prædikede streng Askese.
Bogdo Lama, s. Kutuchta.
Boghas, tyrk., snævert Pas til Lands og til Vands (i Stednavne).
Bogie-Vogn. (lang) Jernbanevogn, hvis Aksler ere befæstede i drejelige Rammer (eng. Bogier).
la Bohême (—æm'), fr., Bøhmen; mislykkede Geniers Verden; Bohémien (Boëmiæng), ogs. Bohême, Bøhmer; Zigeuner; mislykket Geni, der fører et uordentligt, usædeligt Liv; Bohémienne, tilsvarende Kvinde.
Bohurt, Bouhourt, gl. fr. (af gl. fr. hurter, støde), en Slags ufarlige Kampe, i hvilke de adelige Ynglinger kæmpede uden Rustning.
Boina, sp., baskisk Hue (Baret), karlistisk Kendetegn i Spanien.
Bois (Boa), fr. (besl. m. d.: Busk), Ved; Skov; B. brûlés (bryle), pl., Afkom af fransk-kanadiske Mænd og indianske Kvinder; B. durci (—dyrsi), eg. hærdet Træ; Savspaaner og Blodalbumin, der presses i Former, Træmasse.
Boisage (Boasasj'), en, og Boiserie, fr., (af Bois, s. d.), et, Panelværk, Beklædning med Bræder; boisere (boasere), beklæde med Bræder.
Boîte (Boat'), fr. (gr. pyxis), Æske, Daase, Bøsse.
Boit-tout (Boatu), fr., eg. „drikker alt", et Glas el. Bæger uden Fod, som man ikke kan sætte fra sig, men maa drikke ud; Drukkenbold, Ødeland; jvf. Mange-tout.
Bojan(g), (Etym.?), stor (østindisk Porcellæns-) Krukke til syltede Frugter.
Bojar, slav. (af slav. boj, Kamp; russ. Bojarin el. Barin, Herre), Kriger; Adelsmand;

Friherre i Siebenbürgen og Rumænien (vall. Boilade).
Boje, holl. (Boei, af boeien, lænke), hul, flydende Jernbeholder, forankret til Bunden, Mærke for Grunde el. andre Hindringer for Sejladsen (Brag, Miner o. l.); ogs. Ankermærke; jvf. Baake.
Bojetter (Fordrejelse af fr. poignet, Haandlin, af l. pugnus, Næve), pl., hvide Lærredsstrimler paa en Præstekjoles Ærmer i Stedet for Haandlin.
bokse, s. boxe.
Bola, s. u. Lasso.
[Bolag, sv., et, Samlag].
Bolero, sp., Fællesnavn for mange (tidt med Sang og Kastagnetter ledsagede) Nationaldanse i Spanien (de dansende: Boleros og Boleras). Jvf. Fandango, Cachucha o. fl.
Boli, s. Bolus.
Bolis, pl. Bolider, gr., eg. Kast, Ildkugle, Meteorsten.
Boll, Bole, eng., = 6 Bushels, s. d.
Bollandister, pl., Jesuiter i Antwerpen, der vare Medarbejdere ved og Fortsættere af det af Joh. Bolland († 1665) udgivne Værk: Acta Sanctorum, s. d.
Bollard, eng., Fortøjningspæl.
Bolletta, it. (bollo, Segl, jvf. Bulla), (i Italien) Bevis, Toldseddel, Accisseseddel.
Bologneser-Hund (Bolonjeser—), Løvehund, en Art meget smaa Hunde med langt, silkeagtigt Haar, Silkepuddel; (efter Staden Bologna [i Oldtiden: Bononia]); Bologneser-Flasker (opf. 1716), Springglas, Springflasker, der ved den mindste indvendige Ridsning falde i Støv; Bologneser-Sten el. bononisk Sten, en Sten, som lyser i Mørket, naar den en Tidlang har været udsat for Solens Indvirkning.
Bolo-meter, gr. (bole, Kast, Straale), et, Straalemaaler, Redskab til Maaling af meget svag Straalevarme.
Bolsan, en Art Stander el. Vimpel paa Krigsskibe; jvf. Baucant.
Bolscher, Bolsjer, ned. t. (böltje, lille Kugle), et, Brystsukker.
Bolsones, sp. (bolso, Pung, Pose), pl., isolerede, af vanskeligt passable Bjerge omgivne Dale (i Peru), i hvilke baade det tropiske og tempererede Klimas Produkter trives.
Bolus (gr. bolos = l. bolus, Jordklump, Smaakugle), s. lemnisk Jord; hvid B. = Pibeler; (Fysiol.) Foderboller (boli), dannede efter Madens Tygning; Boli, pl., (Farm.) store Piller.
bom, bum, forstærkende Forstavelser, f. Eks. i bomstille, bumstærk (holl. boom—).
Bomba, Opsynsmand over Slaverne paa de vestindiske Øer; ogs. ital. Øgenavn til Kong Ferdinand II. af Begge Sicilier (1810—59), paa Grund af det af ham foranledigede Bombardement paa Messina 1848.
Bombarda, it., lille Middelhavsfartøj med Stormast og Papegøjemast.
Bombarde, fr. (m. l. bombarda, s. Bombe), svært Skyts af stort Kaliber fra 14.—15. Aarh., is. til at udslynge store Stene med (før Krudtets Opfindelse omtrent = Ballist, s. d.); Bombard, Pommer, et forældet Træblæseinstrument, Forbillede til Oboen; Bombardone, (Bass-Pommer), stor Bombard (over 2 m), hvis Tone er efterlignet i et af de dybeste Basregistre i Orgelværkerne, Forbillede til Fagotten; ogs. et stort Messingblæseinstrument; Bombardement (—mang), fr., et, Bombe- og Granat-Kastning, særl. for at tvinge en Fæstning til Overgivelse; bombardere, kaste Bomber, beskyde med Bomber, Granater ɔc.; bestorme med Bønner; Bombarder (fr. Bombardier), Bombekaster, Krigs-Fyrværker; forældet Charge mell. Underofficer og Menig.
Bombasin (Bongbasæng), fr., et, et oprindelig kipret Silketøj til Underfoder; nu forfærdiget af mange forskellige Stoffer, mest Uld el. Uld og Silke (af l. bombycinus, silkeagtig, af bombyx, Silkeorm).
Bombast (af eng. bombast, Vat?, gr. bombos, Brummen?, Vidunderdoktoren Paracelsusses Tilnavn Bombastus?, l. bombax, et Forundringsord?), Svulst, Ordbram; højtravende Skrivemaade; bombastisk, svulstig, højtravende.
Bombe, gr. (bombos, dyb, hul Lyd, Summen, Brummen) og fr., en, med Krudt fyldt, stor Jernkugle, Sprængkugle; Lavaklump, der i smeltet Tilstand er udslynget af en Vulkan og stivnet i Luften; bombere, hvælve, svejfe, bue (f. Eks. om Bølgeblik); bombe-fast, bombe-sikker, som kan udholde en Artilleribeskydning.
Bombonne, s. Bonbonne.
Bombus, gr., (Lt.) Susen for Ørene.
Bombyx (mori), gr., Silkeorm; Silke; Luftrøret hos Sangfuglene; et gammelgræsk fløjtelignende Instrument; bombycin, silkeagtig.
Bommesi (bombycinus? Baumseide?), et, tykt, kipret Bomuldstøj, opkradset paa den ene Side.
Bomskole, Bomolie, eg. Træskole, Træolie, (Bom = Baum (t.)).
bon (bong), fr., godt, vel; leve bon (i daglig Tale) leve godt, yppigt; en Bon, (Kbspr.) Pengerepræsentativ, Statsgældsanvisning, Anvisning, Leveringsseddel, Bevis, hvorved en Gæld erkendes og accepteres; pl. Bons, s. d.
Bona, l., pl. (sing. bonum, et Gode, en Fordel), Ejendom, Gods, Formue; bona acquisita, erhvervet Ejendom el. Formue; b. adventicia, Gods, man har faaet paa anden Maade end ved Arv; b. aliena, fremmed Ejendom; b. all-odialia, s. Allodial-Gods; b. avita el. gentilicia, el. stemmatica, fra Forfædre nedarvet Gods, Stamgods; b. communia, fælles Ejendom; b. devoluta, tilfalden Ejendom; b. dotalia, Medgift; b. ecclesiastica, Kirkegods; b. em-phyteutica, Arvefæste-Gods; b. feudalia, Lensgods; b. hereditaria, Arvegods; b. il-lata, indbragt, medbragt Formue; b. im-mobilia, urørligt Gods; b. minorum, umyndiges Ejendom; b. mobilia, rørligt Gods, Løsøre; b. publica, Statsejendom; b. publicata, inddragen Ejendom, for offentlig Regning solgt Gods; b. re-cepticia, Gods, Konen tilhørende, uden Ret for Manden til dets Brug eller Bestyrelse; b. utensilia, Husredskab, Bohave; b. vacantia, herreløst Gods; o. m. a. (jvf. Bonum); bonis cedere, opgive sit Bo, overlade el. aftræde hele sin Formue til sine Kreditorer.
Bonaccia (—atsja), it., Havblik, Vindstille.
Bona Dea, l., den gode Gudinde, Kyskhedens Gudinde (hos Romerne).

bona fide, s. u. Fides.
bona gratia, l., med en god Villie; med Taknemmelighed; bona mente, i en god Hensigt.
bon ami, fr., eg. god Ven; Kæreste.
Bonanza, sp., eg. stort Held, smukt Vejr; rigt Fund (ved Opdagelsen af Sølvminer i Nevada 1874; deraf Bonanza-Prins, heldig Mineejer, Opkomling).
bona officia, l., pl., redebon Tjeneste; Mægling; bona pace, i god Fred; ubekymret.
Bonapartist, Tilhænger af Bonaparte; Bonapartisme, Forkærlighed for Bonapartes Familie og Herskevis; s. Napoleonisme.
bona venia, l., med Tilladelse.
Bona-voglia (—volja), it., frivillig (is. paa en Galej).
Bon-bon (Bongbong), fr., et, eg. Godtgodt, Sukkergodt, Brystsukker, alle Haande Smaa-Konfekt; B. fourré, eg. foret Bonbon, B., hvis Indre har andre Bestanddele end Skallen; Bonbonnière (Bongbonjere), Bonbonæske; Dukkehjem.
Bonbonne (Bong—), fr. (it. bombone, s. Bombe), stor Lerkrukke med flere Halse til kem. Brug; en Art Damejeanne, s. d.
bon camarade, fr., god Kammerat; gøre sig b. c. med nogen = familiarisere sig (s. d.) med en.
bon chien chasse de race, s. u. Race.
Bon-Chrétien (Bongkretiæng), fr., eg. „god Kristen"; en stor, langagtig Sukkerpære (Tilnavn til François de Paule, der bragte denne Pære fra Italien til Frankrig).
Bond (Bong), fr., Tilbagespring, Opspring (om Kuglen, Bolden, om Hestens Op- og Nedspring med Fødderne paa samme Sted); bondere, springe op, prælle af; opr. genlyde, lyde (af l. bombitare, summe).
Bond, eng., pl. Bonds, eg. Baand, Obligation, Forskrivning, Gældsbrev.
bon dieu (bong Djø), fr., bone Deus, l., gode Gud!
bon enfant (bonnangfang), fr., godmodigt Menneske.
Bonga, s. u. Takuhr.
bon gré, mal gré (bong gre, mal gre), fr., = nolens volens, s. d.; de bon gré, godvillig.
Bon-heur (Bonnør), fr. (af l. augurium, s. d.), Lykke, Held, Velfærd. Forskellig fra Fortune og i en højere Betydning.
Bon-homie (Bonnomi), fr., Godmodighed, Godhjertethed, Godlidenhed; Tøsegodhed, Enfoldighed, Lettroenhed; Bonhomme (Bonnomm'), eg. en god, ærlig Mand; et godt, ærligt Skind, en skikkelig Fyr; Jacques Bonhomme, den franske Bonde (omtr. som vort „Jens"); ogs. omtr. som d. „Hr. Sørensen".
Boni-facius, l., Velgører; i Spøg kaldes den, der beværter andre, deres Bonifacius); Bonification, Godtgørelse, Skadeserstatning; bonificere, godtgøre, erstatte Skade.
Boni-fatius, l. (mul. af bonum, godt, og fari, sige, tale), Tilnavn til Winfred, Tyskernes saa kaldte Apostel i det 8de Aarh.
boni homines, l., eg. gode Mænd; i M. Ald. ofte = frie, adelige; ogs. Tilnavn til flere Munkeordener og Sekter.
bonis avibus, l., eg. under gode Fuglevarsler (s. Auspicier), ɔ: med Held.
bonis cedere, s. u. Bona.
Bonitet, af l., en Tings væsentlige Beskaffenhed, dens indvortes Værd el. Godhed; bonitere, værdsætte, bestemme Værdien af en Ting (is. af Jordegods) efter væsentlige Beskaffenheder; et boniteret Jordmaal tager ikke alene Hensyn til Jordernes Størrelse, men ogsaa til deres Godhed (udtrykt i Danmark ved Tal fra 0 til 24); Bonitering, Værdsættelse, Bestemmelse af en Tings Værdi, is. Jordejendomme m. H. t. de Betingelser, Jordbunden frembyder som Vokseplads for Kulturplanterne; Boniteur (—ør), l.-fr., en, som bestemmer Værdien af en Ting; Værdsætter.
Bonjo, et hos de sorte brugeligt, en Lut lignende, Instrument, der bestaar af et halvt, udhulet Græskar, betrukket med Strenge, tvundne af Skind.
bon jour! (bong sjur), fr., god Dag! god Morgen! en Bonjour, et Slags Livkjole (forældet); Frakke*.
Bon marché (Bong marsje), fr., billigt Salg, godt Køb.
Bon-mot el. Bonmot, pl. bons-mots (Bongmo), fr. (af l. mutire, mumle), et, eg. godt Ord; et muntert, lunefuldt, vittigt (ogs. bittert) Indfald, træffende Ord; Skæmteord; bonmotisere (bong—), spøge, anbringe muntre, vittige Indfald.
Bonne, fr., eg. den gode, Barnepige, Barnepasserske, Guvernante, der taler Fransk med Børnene.
bonne amie, fr., eg. god Veninde, Kæreste; bonne amitié, godt Venskab, Broderskab.
bonne bouche, s. Bouche.
bonne chance (sjangs'), fr., god Lykke!
bonne espérance, fr., godt Haab.
bonne foi (—foa), fr., Redelighed, Tro og Love; bonne(s) fortune(s) (—fortyn'), god Lykke, Held (is. hos Kvinder).
bonne grâce, s. Grâce.
bonne heure (Bonnør), fr., eg. god Stund; à la bonne heure, nu vel! lad gaa! det er lige meget! bonne humeur (—ymør), et, godt Lune, oprømt Væsen.
bonnement (—mang), fr., ærlig, oprigtig, for fuldt Alvor, uden videre.
Bonnet (Bonnæ), fr. (østindisk banat, uldent Tøj), Hue, Kappe; Doktorhat, Præstehat; (Krspr.) Forhøjning af Jord paa Brystværn, til Dækning mod skraa Ild; Bonnets rouges (—rusj), Rødhuer, s. Jacobinere; Bonnetade, et dybt Buk, hvorved man tager Hatten el. Huen af; bonnetere, give Hue paa; (Krspr.) bonneterede Linier, Fæstningsværker med forhøjet Brystværn; Bonneterie, et, Strømpeværeri; de deri tilvirkede Varer; Bonnetier (—tje), Strømpevæver, Hosekræmmer, Kaffetmager.
bono modo, l., i Mindelighed.
bononisk Sten, s. u. Bologneser.
bonorum cessio, l., Opbud; jvf. bonis cedere, Bankerot og Concurs.
bonorum communio, l., Ejendoms-Fællesskab; bonorum pos-sessio, Besiddelse, Eje; (i Romerretten) Arveret.
Bons (Bongs), fr., pl. af Bon, s. d. (jvf. Bond), bons à vue, Anvisninger, der straks forfalde til Betaling (s. à vue).
Bon sens (Bongsang), fr. (af l. sensus, For-

nemmelse, Følelse, Sans, af sentire, føle), naturlig Forstand, sund Menneskeforstand, Vid.
Bon-soir! (Bongsoar), fr. (af l. serus, silbig; it. sera, Aften), god Aften! god Nat!
Bonté (Bongte), fr., Godhed; par bonté, ved Godhed (p. d. paa Breve).
Bon ton (Bongtong), fr., god Tone, fin Levemaade; Hof- og Verdens-Tone.
bonum consummatum, l., det fuldstændige Gode, Indbegrebet af alle Goder.
bonum et æquum, l., ret og billigt.
bonum naturale, l., et, Naturgave; bonum publicum, et, Almenvel; offentlig Ejendom eller Stats-Ejendom; bonum supremum, det højeste Gode.
Bonus, eng. (l. bonus, god), Godtgørelse paa indbetalte Summer, særl. ved Livsforsikring.
Bonus Eventus, l., eg. god Fremgang; romersk Gud, omtr. svarende til gr. Agathodaimon.
bonus pater familias, l., en god Familiefader; (Romerret) en, som handler betænksomt og forsvarligt inden for Handlefrihedens Grænser.
bonus vir, l., (Retsspr.) dadelfri Mand, paa hvem ingen Beskyldning hviler; bonus vir semper tiro (Martial), god Mand altid Begynder.
Bon-vivant (Bongvivang), fr., en, som finder sin Lykke i sanselige Nydelser, Levemand, lystig Broder.
bon voyage (—voajasj'), fr., lykkelig Rejse!
Bonze, japan. (bon-zo; kin. fan-sang), eg. en Præst af Fo's Religion i Japan og Kina; en overtroisk, intolerant Præst.
bonæ fidei emtor, l., Køber paa Tro og Love (som holder Sælgeren for retmæssig Ejer); b. f. possessor, den, som tror sig i retmæssig Besiddelse af en Ting (jvf. Fides).
Book (Buk), eng., Bog; book, opskrive, indføre; tage Billet; Book-maker (—meker), eg. Bogfører; en, der som Forretning driver Væddemaal ved Væddeløb.
Boomerang (Bum—), s. Bumerang.
Bo-otes, gr., eg. Oksedriver; (Astron.) Navn paa et Stjernebillede paa den nordlige Himmel = Arktophylax, s. d.
Boot-jack (Butdjæk), eng. Støvleknægt; Boots (Buts), Støvlepudser; Opvarter i en Gæstgivergaard.
Bor, (fr. bore, af Borax, s. d.), et, (Kem.) et Grundstof, enten et amorft, grønligt Pulver, el. gule, brune el. sorte Krystaller, opd. 1808 af Gay Lussac og Thénard.
—bor, slavisk, Skov betegnende Endelse af flere Stednavne, i Tyskland fordrejet til —burg.
Bora el. Borra, Borea, it., Nordenvind (Nordøstvind) i det adriatiske Hav; s. Boreas.
Bora-Ceremonien, (hos Australierne) en Ceremoni, ved hvilken en Fortand i Overmunden slaas ud paa den Dreng, der skal erklæres for Mand.
Borak, ar., eg. den straaalende; det Vidunderdyr, hvorpaa Muhamed paa een Nat rejste gennem 7 Himle.
Borat, et, borsurt Salt.
Borax, pers. (burah), Mineral, bestaaende af borsurt Natron (Biboras natricus); bruges ved Lodning og i Medicinen.
Borboriter og Borborianere (af gr. borboros, Skarn), pl., Kættere, som ikke troede paa Dommedagen, men paa onde Aander o. a. m.
Borborygmus, gr., (Læ.) Knurren i Underlivet, Vinde (særl. ved Diarre og Hysteri).
Bord, fr. og t. (oldn. borð), Rand, Kant (Diamantbord, Diamantstøv til Slibning, sandſ. = det yderste af en usleben Diamant); Bred; Skibsrand, Skibet selv (borde et Skib: lægge paa Siden af det; entre det); Bort, Bræm; Bordage (—asj'), Skibsbeklædning; Bordée, fr., (Søspr.) Slag (ved Krydsning op mod Vinden); det glatte Lag; une bordée d'injures (b'ængsjyr'), en Hagl af Skældsord; bordere, kante, sømme, indfatte, bræmme; Bordure (—dyr'), Bordering, Besætning, Indfatning, Bræmme (s. Bandur-); Bordur(e)-Sten, Randsten, Stenrand.
Bordah, ar. (eg. Kappe), en af Busiri (i Ægypten, i det 13de Aarh.) forfattet mystisk Lovsang over Muhamed.
Bordée, s. Bord.
Bordel, fr. (m. l. bordellum, Hytte, Brædeskur, af bord, Bræt), et, Horehus.
Bordereau (—ro), fr. (Dimin. af bord), Fortegnelse over de forskellige Møntsorter, i hvilke en Pengesum betales el. modtages; detailleret Fortegnelse over sammenhørende Dokumenter, Værdipapirer o. s. v.
Bording, t., Pram.
Bordun (it. Bordone; fr. Bourdon (Burdong), Humlebi), Brumbas; Basstreng paa et Strygeinstrument ved Siden af Gribebrættet; Sækkepibens længste Pibe (Baskvint); en dyb Orgelstemme (Gedackt, s. d.) af fyldig, blid Karakter.
Bordure, s. u. Bord.
Bore, ind., en i en Flod (særl. Ganges) indtrængende Havbølge.
Bore, eng., Bor, Hul; kedsommelig, trættende Person.
boreal, gr., nordlig; Boreal-Lys, Nordlys; Boreas, Nordenvinden (jvf. Hyperboreër); Boreader, Sønner af Boreas.
bornere, fr. (borne, Grænse, Grænsesten, Milepæl, Afviserften; af s. l. bodina), indskrænke, begrænse; bornert, aandelig snæversynet, indskrænket i Synsmaade; Bornerthed, Snæversyn.
Borough (Børro), eng. (= fr. bourg, t. Burg, d. Borg), opr. befæstet Plads; Flække (i England) (jvf. rotten-boroughs).
Borra, s. Bora.
Borrelister, pl., en hollandsk (mennonitisk) Religionssekt (opkaldt efter Adam Borrel c. 1670), som ikke taalte nogen offentlig Gudstjeneste, Sakramenter ꝛc.
Borsippa, eg. Sprogenes Taarn, det babyloniske Navn paa Babelstaarnet.
Boruch habo, jød., s. Baruch haba; Boruch habo bescheim Adaunoi, velsignet være den, der kommer i Herrens Navn!
Borussia, ny l., Preussen; Borusso-mani l.-gr., overdreven Forkærlighed for alt, hvad der er preussisk.
Bosniak, eg. en Indbygger af Bosnien, en let væbnet Lansener.
Bos-porus, gr. (af poros, Overgang), (eg. Oksestrædet, Stræde, som en Okse kan svømme

over), et, Sund, Stræde; if. Strædet ved Konstantinopel.
Bosquet, s. Bocage.
Boss, amer.-eng., politisk Hovedleder i en nordamerikansk Unionsstat; jvf. Henchman.
Bossage (—asj'), fr., fremstaaende el. ophøjet Murarbejde; ogs. = Rustique, s. d.; Bosse (kelt. bos, buth, Hævelse), Bule; ophøjet Arbejde i Voks, Ler, Gips o. s. v.; Mønster, Model; Bosser, pl., Skabilkehoveder, Masker, Prydelser paa Springvande o. a.; bosselere, forfærdige drevet Arbejde i Sølv, Kobber &c.; bossere (ikke poussere), gøre ophøjet Kunstarbejde i Voks, Ler o. s. v.; Bosserer, Kunstner, som forfærdiger deslige Arbejder.
Bossel, t., Keglekugle.
[Bo-ställe, sv., et, fast Ejendom, tillagt et Embede som Løn].
Bostandschi, tyrk., (ar. og pers. bostan, Have), Gartner, Hofgartner; Havearbejder; Bostandschi-Baschi, Overhofgartner; Livvagtens Fører.
Boston, eng., et engelsk Kortspil imellem fire Personer; spilles det imellem tre Personer, kaldes det Tri-Boston (opr. whist bostonian, saakaldt efter Byen B. i Nordamerika, hvorfra det stammer).
Bota, sp., ældre sp. Vinmaal, i Kastilien 501 i Malaga 517 Potter d.; jvf. Botas.
Botanik, gr. (botane, Urt, Plante), Plantelære, Plantekundskab, Plantekyndighed; Botaniker el. Botanist, Plantekender, plantekyndig; botanisere, opsøge, samle Planter; botanisk, som vedrører Plantelæren; botanisk Charakteristik, Fastsættelse af en Plantes væsentlige Særkender; botanisk Excursion, kortvarig Udflugt for at botanisere med Elever el. i videnskabeligt Øjemed; botanisk Have, en Have, hvori alle Slags Planter dyrkes til videnskabeligt Formaal; botanisk Laboratorium, videnskabelig Anstalt til Fremme af botanisk Undervisning og Studium; Botanograph, Plantebeskriver; Botanographi, Plantebeskrivelse; botanographisk, til Plantebeskrivelsen hørende; Botanolog, Plantesamler, = Botaniker; Botanologi = Botanik; Botanomanti, Spaadom af Planter; Botanophag = Vegetarianer, s. d.; Botanophil, Planteelsker, Ven af Vækstkyndigheden.
Botas, sp. (gr. butis, bytis, kelt. bot, fr. botte, Støvle; oldn. bytta, Bøtte), pl., Læderflasker af Bukkeskind, hvori Vinen opbevares (i Spanien).
Bothrium, gr., et, (Lk.) fordybet Saar i Hornhinden.
Bottega, it., = Butik (s. d.); jvf. Bodega.
Botteler, holl. (m. l. botellarius, af botella, s. Bouteille), Køkkenmester, Proviantforvalter paa et Skib; Botteleri el. Botleri, et, Forraadskammer for Levnedsmidler, Proviantkammer paa et Skib.
bottelere, fr., sanke i Bundter, binde i Knipper.
Bottines (Bottin'), fr., pl., Halvstøvler.
Botulisme, l. (botulus, Pølse), Pølseforgiftning.
Boucanier (Bukanje), fr. (karaibisk buccan, Rist til Kødtørring i Solen), Bøffeljæger; Bøffeljæger-Gevær (langt og af stort Kaliber); Fribytter, Sørøver i Amerika; s. ogs. Flibustier.
Boucassine, fr., et Slags stivt, fransk Lærred, overtrukket med Gummi; ogs. grovt, treskaftet Dvælg af Gedehaar.
Bouche (Busj'), fr. (l. bucca; it. bocca; jvf. sanskr. bhuj, spise), Mund; Munding; bonne bouche, Lækkerbidsken; behagelig Eftersmag; pour la bonne bouche, noget for Lækkertanden, noget velsmagende; bouche à cour (—kur) og b. en cour, frit Taffel ved Hoffet; bouche close, eg. lukt Mund; Tand for Tungen! bouche, que veux-tu? (—k'vøty). eg. Mund, hvad vil du (have)? o: alle Slags Lækkerier; bouche-trou (busj'-tru), eg. en Hulstopper; en Person, som bruges til i Nødsfald at udføre en ubetydelig Virolle i et Skuespil; bouchere (busjere), tilstoppe.
Boucherie (Busjeri), fr. (bouc, en Buk); Slagtehus, Kødbutik; Slagteri, Nedsabling.
Boucle (Bukl), fr. (l. buccula, lille Mund), Spænde, Ring; Lok.
boudere (bu—), fr., eg. skyde Underlæben frem (ved Mishag), jæpe*; være vranten, gnave, surmule, furte*, være el. lade, som om man var vred; Bouderie, et, Gnavenhed, Vrantenhed o. s. v.; Boudeur, Boudeuse, Surmuler, Surmulerske; Boudoir (Budoar), et, lille Værelse, hvorhen man trækker sig tilbage, naar man ønsker at være alene; Tankekrog, Surmulekrog. Furtekrog*; elegant udstyret Kabinet for Damer, Hustruens Værelse.
Boudin (Budæng), fr., Blodpølse (forsk. fra Saucisse).
bouffant (buffang), fr., vid, ligesom ophovnet el. opblæst, puffet; Bouffante (Buffangt'), en saadan Damekjole; Bouf-Ærmer, vide Ærmer, Pufærmer; bouffere, forsyne med Puffer; Bouffette, lille Dusk el. Kvast; Bouffes-Parisiens (—siæng), Operetteteater i Paris (siden 1855).
Bouffon (Buffong), fr. (bouffer, oppuste Kinderne), Nar, Hofnar, Gøgler, Bajads; (i Skuespil) den lystige Person; Bouffonnerie (Buffoneri), et, Løjer, Narrestreger; ivf. Buffo.
Bougie (Busji), fr. (Navn efter en algiersk By Bougie), eg. Vokskabel, Vokslys; (Lk.) Voks- (Gummi-)sonde; Redskab til at udvide Urinrøret el. udtømme Urinen af Blæren.
Bougre (Bugr), fr. (= Bulgar [en bulgarisk Kætter-Sekt, der lignede Albigenserne]), skændig Karl, Skurk; bougre! for Pokker!
bouillant (bujang), fr. (af l. bullire, skyde Blærer, boble), kogende; opbrusende, opfarende, hidsig; Bouilli (Buji), kogt Kød; Bouilloire (Bujoar'), Tekedel, Temaskine; Bouillon (Bujong), Kødsuppe, Kraftsuppe; Rose af Baand, Dusk, Puf paa Dameklæder; sammenrullet Sølv- el. Guld-Traad.
Bouille (Buj'), fr. (jvf. Bulla), Toldstempel; Stang til at plumre Vandet med; bouillere, paasætte Toldstempel.
Boulanger (Bulangsje), fr. (af l. bulla, Boble, Bule, Bolle), Bager; Boulangerie, et, Bageri.
Boulangist (Bulangsjist), Tilhænger af General Boulanger († 1891), som uden Held fra 1887 søgte at styrte den franske Republik.
Boule (Bul') fr. (af l. bulla, s. d.) Kugle,

Bold; à la boule, et Slags Billardspil; Bouletter, pl., Kødboller.
Boule-vard (Bulvar), fr. (af Bolværk, og oprindelig = Fæstningsvold), Boldgang, Boldgade; pl. Boulevards, store Spadseregange i Gader med Alleer, opr. om det indre af Paris (hvor Voldene tidligere laa); Boulevardier (—die), Boulevardbriver, jvf. Asphaltier.
Boule-versement (Bulversmang), fr., et, Kuldkastning, Omvæltning; Ødelæggelse; bouleversere (af boule, Kugle, og verser, vælte), kuldkaste, omstøde; tilintetgøre, forstyrre.
Boulingrin, fr., s. Bowlinggreen.
Boulle-Arbejder, rigt indlagte Møbler i sen Renaissancestil (André Charles Boulle, † 1732).
bouquere (bukere), fr. (af bouche, Mund), eg. kysse, føje sig, stre for Magten, krybe til Korset.
Bouquet (Bukæ, alm. Udt. Buket), fr. (it. boschetto, s. Bosquet og Bocage, fr.), Blomsterbusk, Blomsterbusk; ogsaa Vinens krydrede Lugt; (Fyrværkerk.) en Mængde Raketter, som opstige paa samme Tid; Bouquet de bois (boa), tæt Lystskov, Klynge af Træer el. Buske.
Bouquineur (Bukinør), fr. (flamsk boeckin, lille Bog, t. Buch, Bog), Ven, Samler af gamle Bøger (Bouquin, en gammel Buk; en gammel Bog, en Skrolle); Bogorm; Bouquinist (Buki—), en, som handler med gamle Bøger, med Skroller.
Bourdaloue (Burdalu), fr. (efter Pater Bourdaloue, f. 1632, † 1704, som ivrigt prædikede imod sin Tids Moder i Klædedragt), Hattebaand med Spænde, Hattesnor; et Slags fransk Lærred.
Bourdon, s. Bordun.
Bourdonnet (Burdonnæ), fr., (forældet) Charpi til Udfyldning af Saar.
Bourette (Bu—), fr., Silkeblaar, Silkeaffald.
Bourg (Bur), fr., Flække (i Stednavne).
Bourgeois (Bursjoa), fr. (bourg, gr. pyrgos, l. burgus, d. Borg), Borger; borgerlig; (Bogtr.) en Skrift-Grad mellem Korpus og Petit (s. d.); Bourgeoisie (Bursjoasi), et, Borgerskab; Jævnborgerstand (modf. Adelen og Arbejderstanden); Middelstand, „Storborgere".
Bourgogne (Burgonj'), fr., Burgundervin.
Bourrade (Bur—), fr. (bourrer, støde), Bid, Puf, (l. burræ, pl.), Stød; Skose, knubbede Ord.
Bourrasque (Burrask'), fr., Vindstød, Kastevind. Jvf. Borra.
Bourre (Burr'), fr. (s. Bourrade), Dyrehaar (til Udstopning); Forladning; Fyldekalk i et Skrift; B. de soie (—soa), Flotsilke.
Bourreau (Burro), fr., Bøddel, Piner.
Bourrée (Burre), fr., fransk Dansemelodi i $^4/_4$ el. $^2/_2$ Takt, af munter Karakter.
Bourse (Burs'), fr. (gr. og l. byrsa, Skind, Læder), Pengepung, Børs; la bourse ou la vie! „Pengene eller Livet!"
Bourseau (Burso), fr., det Tagbryn, der ved et brudt Tag (Mansardtag) adskiller den nedre Del fra det øvre egentlige Sadeltag.
Boursier (Bursie), fr., Forfærdiger el. Udsælger af Punge; Frieløv; Skatmester; Kasserer; Børsspekulant.
Boussole (Bussol'), fr. (m. l. buxola, Æske, Daase, af l. buxus, gr. pyxos, it. bossolo, Buksbom), = Kompas (s. d.); ogs. lignende Instrumenter.
Boutade (Butad'), fr. (af bout, Ende, Spids), underligt Indfald, Lune, Raptus; opr. en fransk Dans (fra Ludvig XIII's Tid) med improviserede Ture; par boutades, efter Lune, stødvis.
Bouteille (Butei'), fr. (m. l. botella, butticula, Dimin. af buta; s. Botas), Flaske; Bouteiller (—teje), Mundskænk.
Boute-rolle (Butrol'), fr. (gl. fr. bouter, lægge, anbringe), Indsnit i en Nøglekam; rund Gravstikke; Kaarde-Dupsko.
Boute-selle (Buttsell'), fr. (gl.-fr. bouter, lægge, anbringe, selle, Sadel), (Krspr.) Tegn med Trompeten for Rytttere til at sadle el. stige til Hest.
Boutique, Butik, fr. (af gr. apotheke, it. bottega), Bod, Krambod; Boutiquier (Butikie), Kræmmer.
Bouto-manti el. Boutono-manti, fr.-gr., Spaadom ved Tælling paa Knapper; Bouton (Butong), Knop, Knap; Blomst; Udslæt, Filipens, Blegn, Blæmme*; boutonné, tilknappet; Boutonniere, Knaphul; (Lk.) et Snit i Skridtet (hos Mænd), hvorved man aabner Urinrøret noget foran Blæren.
Bouts-rimés (Bu-rime), fr. (bout, Ende; rimer, rime), pl., Rimendelser; i sing. bout-rimé, Digt, som er gjort til opgivne Rim.
Boutrolene, Butrolene, (af fr. bouterolle), Slagtemaske, en Lædermaske, der bindes det Dyr, der skal slagtes, for Panden, og som har en Aabning, i hvilken der er anbragt en hul Jerncylinder, som ved et Køllestag drives ind i Dyrets Hjerne.
Bouvier, fem.: Bouvière (Buvie, —ære), fr. (boeuf, l. bos, Okse), Studedriver(ske), plumpt Menneske.
boven, holl. (eng. above), over, ovenover, ovenpaa, højt; antyder i Søspr., i en Mængde Sammensætninger, en Tilsætning til, en Forlængelse af Masterne el. sammes Stænger; Boven-Bramstang, Boven-Krydsstang o. s. v.; Boven-boven-Krydsstang o. s. v.; Boven-Gods = Takkelagen til Boven-Bram- og Boven-Boven-Krydsstængerne; Boven-Sejl = de øverste Sejl; jvf. Oranje boven.
Bowie-Kniv, Jagtkniv (B. Navn paa en stor Jæger i de nordamerikanske Sydstater).
Bo-vist el. Bo-fist, ny l., Kuglesvamp, Ulvefis, Kuglesop*, Røgsop*.
Bowl el. Bowle (Bol), eng., Kugle, Skaal, Bolle; is. til Punsch; ogs. selve Drikken; bowle, kaste Bolden (i Cricket); Bowler, Kaster (i Cricket); Bowling el. Bowls, gammelt engelsk Spil med Trækugler, spilles paa en Bowling-green (Bolinggrin), (green, grøn); ogs. Boulingrin (Bulænggræng), fr.), en yderst jævn, tætklippet Græsmark, som jævnlig vandes og tromles.
Bov-spryd (holl. Boegspriet), (Søspr.) skraa Rejsning i 1—3 Stykker, udgaaende fra Skibets Bov, tjenende til Støtte for Fokkemasten; mellem denne og B. anbringes Forstagsejlene.
Box, eng., stort Spiltov el. Afslukke (i en Stald), i hvilket en Hest kan gaa løs; Æske; Bankgemme for private tilhørende Værdisager; Box-

chrono-meter, eng.-gr. (eng. box, Kasse, gr. chronos, Tid), et, et i en Kasse, som et Kompas svævende Søur.

boxe, eng. (jvf. gr. pyx, med knyttet Næve), bakses, slaas med Næveslød, føre Nævekamp; Boxer, Nævekæmper.

Boy (Boi), eng., Dreng; Gut; my boys! (mai —), Gutter! Boy-house (—hous), Drengeasyl, Drengely, Guttehjem*.

Boyau (Boajo), fr. (l. botulus, Pølse), Tarm; (Krspr.) Forbindelsesvej mellem Parallelerne (Løbegravene).

Boycotting, eng., den Handling: at boycotte, det er at forhindre en for den enkelte — især for Godsejeren — vigtig Gerning (f. Eks. Høsten) ved Tvangs-Skridt mod dem, der vilde udføre den; ofte forekommende i Irland; opkaldt efter en Godsbestyrer, som maatte paakalde militær Hjælp for at faa sit Korn høstet. Jvf. Obstruction, Lynchlov.

B.-Quadrat, et, (Mus.) Opløsningstegn, Genkaldelsestegn, som ophæver Virkningen af det forhøjende Kryds og fordybende b.

Brabançonne (—bangs—), fr., en brabantisk el. belgisk Folkesang fra Revolutionen af 1830; Brabançons, pl., eg. Brabantere, nederlandske Lejetropper i 12te Aarh.; brabantske Krig, (paa Holbergs Tid) her til Lands Navn paa de Felttog i den spanske Succesionskrig, hvori de danske Hjælpetropper deltoge.

Brabeum, gr. (brabeion), et, en Sejrherres Belønning i Væddelegene; Brabeut(es) (—bevt), Kamp-Ordner og -Dommer i Væddekamp, ved Disputationer &c.

Braça, port. (l. brachium, Arm), Favn, portugisisk Længdemaal = 7 danske Fod.

Braccio (Bratsjo), it. (l. brachium, Arm), eg. Viola di braccio, Bratsch, jvf. Viola; ogs. gammel it. Alen.

Braceletter, fr. (bras, Arm), pl., Armbaand.

Brache = Demi-aune = Elle, gl. Svejtser-Alen = 0,956 danske Alen.

Bracherium, l., et, (Lk.) Brokbaand.

brachial, l., som hører til el. har Hensyn til Armen; Brachiale, et, Armbaand.

Brachio-meter, gr., et, (Lk.) Armmaaler; Brachi-oncus, Hævelse i Armen (brachion); Brachio-poder, pl., Armfødder, en muslinglignende Dyreart med en mindre Rygskal og en større gennemhullet Bugskal.

brachisto-chronisk, gr. (brachistos, Superlativ af brachys, kort, og chronos, Tid); br. Linie, det hurtigste Falds Linie, Snarfaldslinien, kaldes Kykloïden, som den krumme Linie, gennem hvilken et Legeme falder hurtigst.

Brachium ec-clesiasticum, l.-gr., et, den gejstlige Arm el. Magt; Br. sæculare, den verdslige Magt.

Brachy—, gr. Forstavelse (brachys, kort), Kort—.

Brachy-biotik, gr. (bios, Liv), Lære om el. Anvisning til at forkorte Livet (mods. Makrobiotik); brachybiotisk, kortvarig, som kun lever en kort Tid.

brachy-chronisk, gr., kortvarig.

brachy-daktylisk, gr., kortfingret, korttaaet.

Brachy-graph, gr., Hurtigskriver; Brachygraphi, Hurtigskriverkunst, Hurtigskrivning, den Kunst at skrive med Forkortninger = Stenographi el. Tachygraphi; brachygraphisk = stenographisk, s. d.

brachy-kata-lektisk, gr. (katalektikos, ufuldstændig, af katalegein, ophøre), mangelfuld, ufuldkommen, om Vers, der mangle en hel eller (efter de gamles Maade at benævne jambiske og trokæiske Vers) en halv Fod; Brachykephaler, pl., Kort- el. Bred-Hoveder, Mennesker, hvis Hoveder have en Bredde, der er $^4/_5$ eller mere af Længden, modś. Dolichokephaler (s. d.); brachykephalisk, med kort el. bredt Hoved; brachykolisk (kolon, Lem), med korte Lemmer (Ben); affattet i korte Sætninger el Led.

Brachy-logi, gr., den Kunst i Tale at fatte sig kort (jvf. Lakonisme og Syntomi); den Egenskab ved et Sprog, at det tillader stor Korthed; ogsaa Dunkelhed i Skrivemaade og mundtligt Udtryk paa Grund af overdreven Korthed; brachylogisk, kort, sammentrængt; Brachylogus, en, som tilstræber Korthed i Tale.

Brachy-metropi, gr., = Myopi.

brachy-para-lektisk, gr. (syllabe paralegusa, den næstsidste Stavelse), som har den næstsidste Stavelse kort; Brachypneuma, et, og Brachypnoa, en, (pnein, aande), Stakaandethed, Trangbrystethed; brachypneumatisk, stakaandet; brachypodisk, kortfodet; Brachyptera og Brachypterer (pteron, Vinge), pl., kortvingede Insekter.

Brachy-scii, gr. (skia, Skygge), pl., kortskyggede, Beboere af det hedeste Jordstrøg, fordi de ved Middag om Sommeren kaste korte Skygger; Brachysyllabus, en Versfod, som bestaar af korte Stavelser, f. Eks. en Tribrachys, s. d.

Braciere (Bratsj—), it., Kulbækken, Varmepande.

Braconnage (—asj'), fr. (braque, Sporhund, Støver), Krybskytteri; Braconnier (—ie), Vildtyv.

Bracteater (af l. bractea, tyndt Metalblad, Metalblik), pl. af Bracteat, Hulmønter, Mønter af Guld- el. is. Sølv-Blik med paa den ene Side ophøjet, paa den anden Side fordybet Præg (nordiske Guldbrakteater ere ikke Mønter, men Hængesmykker fra Jernalderen).

Brady-ëkoie (—eko-i), gr. (bradys, langsom, tung; akuein, høre), Tunghørighed.

Brady-kardi, gr., (Lk.) langsom Hjertevirksomhed, modś. Tachykardi.

Brady-lali, gr., Langsomhed i Tale som Følge af hemmet Artikulation, jvf. Bradyphrasi; Bradylogi, vanskelig Udtale.

Brady-masesis, gr. (masasthai, tygge), (Lk.) Vanskelighed ved at tygge.

Brady-pepsi, gr. (peptein, fordøje), langsom, slet Fordøjelse; Bradyphrasi, Langsomhed i Tale som Følge af træg Tankegang, jvf. Bradylali; Bradypus, langsom til Fods; Dovendyret.

Bradys-uri = Stranguri, s. d.

[Brage, oldn. (Bragi), Skjaldekunstens Gud; Hustru Idun, s. d.].

Brag-gard-isme, eng. (brag, prale), Praleri.

Brahma(n), sanskr., (i Vedahymnerne) et Slags Tryllekraft i Præsternes Ofre og Bønner, ved hvilken Guderne handle og Verden er skabt (personificeret i Guden Brahmanaspati el.

Brihaspati, eg. Herre over brahman, Gudernes Brahman og Lærer), ogs. = Vedaerne (s. d.) og Brahman-Kasten; (i Vedanta-Filosofien) et af Mennesker og Guder uafhængigt ontologisk Princip, det absolute, Selvet, det højeste Maal for al Erkendelse (personificeret i Guden Brahman); i de ind. teistiske Religioner identificeres B. med vedk. Religions højeste Væsen, Civa, Vishnu, Krishna o. s. v.; Brahma(n), eg. Indehaver af Brahma; Præst, Offerpræst, ogs. Medlem af den øverste af de fire ind. Hovedkaster (Bramin); (i Brahmanismen) Skaberguden; Brahmanisme, ind. Religion og Livsanskuelse, der bunder i Vedareligionen og er Grundlag for de nyere ind. Religioner (Neo-Brahmanisme og Hinduisme, ikke Buddhisme og Jainisme); Brahmaveda, s. Veda; Brahmosomai, ind. Sekt, grundet 1830 af Brahmanen Ram Mohan Roy, med det Formaal at søge Opbyggelse uden særlige Kultusformer og at nærme de forskellige Religioner til hverandre.

Braidisme = Hypnotisme, en af Englænderen Braid i 1843 først bestreven, med Følesløshed og undertiden Katalepsi forbunden Søvntilstand, fremkaldt hos et Menneske ved dettes Stirren i længere Tid paa en blank Genstand; jvf. dyrisk Magnetisme.

Braillard (Brajar), fr., Skrighals, Skraalhals (fr. brailler, skraale; isl. bralla, bralle ud el. op).

Braise (Bræs'), fr. (jvf. d. brase, gr. brazein, syde), Glød, gloende Kul; koge à la braise, koge under lukt Laag med Krydderier o. s. v.

Brakteater, s. Bracteater.

Bram, holl., (Søspr.) i Sammensætninger: hørende til Mastens øverste (tredie) Afdeling, Bramstangen (f. Eks. Bram-Sejl, Bram-Raa).

Bramah-Laas, en efter Opfinderen († 1814) benævnt Sikkerhedslaas; Bramah-Presse, en efter samme Opfinder opkaldt hydraulisk (ɔ: ved Vandtryk virkende) Presse.

Bramarbas (fr. bramer, skrige; gr. bremein, bruse), Storpraler, Storskryder*, Eisenfresser (efter en saadan Persons Navn i et satirisk Digt: „Cartell des Bramarbas an Don Quixote" af Pseudon. Philander von der Linde (d. e. Burkhard Menke, † 1732); i Dethardings tyske Oversættelse kaldes „Jakob von Tyboe": Bramarbas); bramarbasere, prale, brovte, skryde.

Brancard (Brangkar), fr. (m. l. og it. branca, Gren), Bærestol, Bærebør, Baare; Brancardier (—ie), Sygebærer, Portør.

Branche (Brangsj'), fr. (m. l. branca = l. brachium, Arm, Gren), Gren; Arm; Sidelinie af en Familie; Fag, Afdeling; ogs. Art, Slags.

Branchier, gr., pl., Gæller; branchiata (n. l. animalia), ved' Gæller aandende Dyr.

Branchus, gr. (Lt.), eg. Strube; Hæshed; Halsbetændelse.

Brandebourg (Brangdebur), fr., Brandenburger, t., en Art Snore-Distinktion el. -Besætning.

Brandeum, m. l., et, et Stykke Tøj, Svøb om Helgenben.

Brandy (Brændi), eng., fr. brandevin (brangdevæng), Brændevin: Brandy, ii. = Cognac, s. d.

Branka (russ. branj, Krig; branik, Kriger; pol. branka, Slavinde), natlig Rekrut-Udskrivning i Rusland og Polen.

Branle (Brangl), fr., Bakken; rolig Runddans til Sang med Omkvæd; branlere, vakle, være uvis.

Bras, holl., (Søspr.) Tov fra Enden (Nakken) af Ræerne, til at dreje (brase) dem med.

bras dessus, bras dessous (bra dessy, bra dessu), fr., Arm i Arm; fortrolig.

Brasero, sp., Bækken med Gløder til at varme sig paa.

Brass, eng., Malm, Messing; B.-Trop, en Samling af Musikere, der behandle Messinginstrumenter.

Brasse, fr. (af l. brachium, Arm), (Længden af to udstrakte Arme), Favn, Maal af 6 Fod; ogs., sædv. skrevet Brase, ethvert af de paa Ræernes Ender fæstede Tov, som tjene til at give Ræerne og de paa dem anbragte Sejl den rette Stilling mod Vinden; at brase er at forandre Ræernes Stilling.

Brasserie, fr., et, Bryggeri, Ølstue.

Brassica, l., Kaal.

Bratsch, s. Alta Viola.

brav, fr. (brave, it. bravo, mul. af m. l. brabus, forv. af barbarus), modig, tapper; ærlig, retskaffen; dygtig, god.

brava! pl. brave, it., ypperlig! Tilraab, hvormed man i Italien tilkendegiver en Kunstnerinde sit Bifald.

Bravaccio (—vattsjo), el. Bravazzo, it., Bravache (—asj'), fr., Storpraler, Skryder; Bravade, fr., Skryderi, Skryt*; trodsigt Væsen; Trods; bravere, trodse, byde Trods; haane; Bravering, Rytterens Kamp som Enkeltmand udenfor den sluttede Trop.

brave Leute, aber schlechte Musikanten (brafe Løjte —), t., brave Folk, men slette Musikanter.

bravissimo, pl. —i; fem.: bravissima, pl. —e, it., meget bravt, meget godt.

bravo, it., brav, ypperlig; en Bravo, pl. Bravi, en Bravkarl, Helt, Bovehals; lejet Snigmorder, Bandit; Bravoure (Bravur'), fr., Bravura, it., Tapperhed, Uforsagthed; Færdighed, Virtuositet; Bravoure-Arie, en Sang af betydeligt Omfang, hvorved Sangeren kan udfolde hele sin Kunst; Mestersang.

breach of promise, eng., Brud paa Ægteskabsløfte.

Break, eng., = Char-à-banc, s. d.

Breakage (Brekædsj), eng. (break, Bræk, Brud), Varebeskadigelse ved Brud.

Break-fast (Brek—), eng., Frokost.

Break-water (Brek-uaater), eng., Bølgebryder (sænket Vrag, Dæmning, ved Havneindløb).

Breccie, it. breccia (Bretsje, Bretsja), Brudstykke-Bjergart, sammensat af skarpkantede Stykker af samme Bjergart el. af forskellige Bjergarter (s. Conglomerat).

Brèche (Bresj'), fr. (af t. brechen, brække), Murbrud, Aabning i et Fæstningsværks stormfrie Mur, frembragt ved fjendtlig Ild el. ved Miner (B. er „praktikabel", naar der kan foretages Storm gennem den); Brèche-

batterier, Batterier, hvorfra Brechelægningen udføres.
bre(e)d in and in, eng., indavle, forplante sig (forplantet) ved Indavl; f. Eks. om Væddeløbsheste.
Bredouille (—duj'), fr. (sandsk. af bredouiller, tale hastigt, utydeligt), Støj, Spektakel, Forvirring (sandsk. Fordr.: Brodulje el. Badulje).
Bregma, gr. (brechein, væde), Isse (Partiet om den bløde Fontanelle, s. d.).
Brehoner, pl., irske Dommere før Irlands Erobring.
[Breiðablik, s. Balder].
brelique-breloque, fr. (—ik, —ok), hulter til bulter, over Hals og Hoved; ogs. = Hocus pocus, s. d.
Breloquer, Berloquer (Breloker, Berlokker), fr. (af pejorativ Forstavelse ber el. bre og oldn. lokkr, Lok), pl., Smaasager, som man hænger til Pynt i Urkæden.
Brennus-Sværd, Billed paa den raa Magts Udøvelse, hentet fra Fortællingen om Gallerhøvdingen Brennus (eg. gallisk Fællesnavn: Høvding), der ved Afvejningen af det Guld, Romerne skulde betale for at faa Belejringen af Rom hævet, brugte falsk Vægt; da man gjorde Indsigelse herimod, kastede B. sit Sværd paa Vægtskaalen med de Ord: „Ve de overvundne!" s. væ victis!
Brepho-tropheum el. Brepho-tropheion (gr. brephos, Foster; trephein, opføde), gr., et, Hjem, hvor Hittebørn plejes og opdrages; Fostrely, Fostrehjem; Brephotrophos (el. —us), Opsynsmand ved et Hittebørnshjem.
Bresche, s. Brèche.
Breteller, fr., pl., Bæreremme; Buksefeler.
Bretonne, fr. (af Breton, Bretagne), Regnkaabe, Regnkappe.
Bretwald(a), angelsachsisk Navn for: Overkonge, rettere: livsvarig Krigsøverste.
breve, it., (Mus.); s. alla breve.
Breve, m. l. og it. (l. brevis, kort), et, eg. en kort, skriftlig Liste, Brev, Dokument, Befaling; pavelig Skrivelse til Myndigheder af en simplere Art og mindre formelle, end Bullerne; Brevet (Brevæ), fr., et, aabent Brev, Naadebrev, Diplom, Patent; Brevet d'invention (d'ængvangsion), Patent for en Opfindelse; brevetere, meddele et Naadebrev; patentere; breveté = patenteret; Breveto-mani, Jagen efter et Brevet.
Breviar(ium), l., et, de katolske gejstliges Bønnebog, Bønformular; ogs. kort Fortegnelse, Udtog.
Brevi-loqven(t)s, l., Ordknaphed, Faamælthed*, = Brachylogi, s. d.
brevi manu, l. (eg. med kort Haand), uden videre, uden Omstændighed, straks; jvf. Tradition; Brevis, en kort Stavelse (◡); (Mus.) ½ el. ⅓ longa (s. d.); dobbelt Heltaktsnode (²/₁); brevitatis causa, for Kortheds Skyld; breviter, kortelig, i Korthed, med faa Ord.
brevity is the soul of wit, eng. (Shakespeare, Hamlet II, 2), Korthed er Viddets Sjæl.
Briareos, s. Centimanere.
Bribbun, s. Turdun.
Bric à brac, fr., alt Slags Skramleri, gammelt Jern o. s. v.; i Forbind.: Bric à brac-Handler.
Bricole, fr. (m. l. bricola, et Slags Kasteskyts), (Bill.) Ballens Tilbagetørnen fra Banden; gøre en Bal, par bricole (forv. Udt. fabricol, s. d.), drive den anden Bal i et Hul ved den førstes Afspring fra Banden; deraf: par bricole, ueg. ikke lige til, ved Omveje; ogs. Navn paa et svensk Selskab (med Grader, Receptioner o. s. v.); bricolere, gøre en Bal ved Afspring fra Banden; ueg. ikke gaa redeligt frem, betjene sig af Snigveje; Bricol-Stød, et Stød, skraat rettet mod eet Punkt, for ved Afprelningen at ramme et andet: Prelstød.
Bridon (—ong), fr. (af sp. brida, it. briglia), Trense, Mile, Bidsel uden Stænger (forsk. fra Kandar, s. d.).
Brie-Ost (Bri'), fr., Fromage de Brie, Ost fra B. (tidligere fransk Grevskab).
Brig el. Brigg. eng., Skib med to fuldriggede Master.
Briga, m. l., Indsigelse, Strid.
Brigade, fr. (it. brigata, Skare, Hob; af m. l. briga, Strid), større Hærafdeling (sædv. 2—3 Regimenter Fodfolk, Artilleri el. Rytteri [i Danmark 2 Reg. Fodfolk]) under en Anfører: Brigade-General; ogs. et mindre Antal Mand, der skal udføre et Arbejde (Arbejds-Brigade); Brigadier (—dje), Brigader, i Frankrig Fører for en Brigade; ogs. Charge mellem Underofficer og menig.
Brigand (—ang), fr. (opr. Soldat, hørende til en brigata), Røver, „Stratenrøver"; Insurgent; Brigandage (—angdasj), Stratenrøveri, Plyndring, Stimandsfærd.
Brigantine, mindre Krigsskib, is. Røverskib i Middelhavet; Skib med 2 Master: forreste Mast fuldrigget, agterste skonnertrigget, Raasejl paa begge Master; ogs. en Slags Ringbrynje.
briggiske Logaritmer, Logaritmer (s. d.), beregnede med Grundtallet 10; først indførte af Engelskmanden Briggs († 1630).
Brighella (Brigella), it., en ital. Karakter-Maske, en dristig, uforskammet og snedig Person (is. Tjener).
Brightiker (Breitiker), en, der lider af Morbus Brightii, s. d.
Brigittiner-Orden (el. Birg—) el. den hellige Frelsers Orden (ordo sancti Salvatoris), en Nonne- (og Munke-) Orden, stiftet af den hellige Birgitta, der 1344 lagde Grunden til Vadstena-Kloster ved Vetterens Østkyst.
briguere (brigere), fr. (brigue, Parti, Kabale; af m. l. briga, Strid), gøre sig Umage for at faa, søge at tilsnige sig ved andres Yndest (f. Eks. et Embede).
Brihaspati, s. Brahma.
briketere, fr. (briqueter, af brique, Mursten; ang.-saks. brica, Brudstykke), give (en Væg) Udseende som Mursten; Briketter, pl., Brændsel af sammenpresset Tørv, Kul- el. Kokes-Pulver.
brillant (brijang, alm. Udt. briljant), fr. (maaske af Beryl, s. d.), skinnende, glimrende, glitrende*, tindrende; udmærket, overordentlig; brillante, it., (Mus.) glimrende, fyrig; Brillant (Briljant), en paa Siderne med Facetter sleben Ædelsten, is. Diamant (sleben som Dobbeltpyramide, den øverste Del afstumpet med en større Flade); brillantere (briljangtere), slibe til Brillant; ogs. besætte med Brillanter; ueg. udsmykke med glimrende Tanker og Ud-

tryk; brillere (briljere), glimre, funkle; udmærke sig; Brillant-Ild, en Slags Fyrværkeri; Brillantine, fr., et tæt vævet, mønstret Bomuldstøj; et Middel til at give Haar og Skæg Glans; ogs. Poleremiddel.
Brimborions (Brængborjong), fr. (forv. af l. breviarium), pl., Smaating, Lapperier, Bagateller.
Brio, it. (sandf. af kelt. brig(h), Kraft), Munterhed, Livlighed, Ildfuldhed; con brio el. brioso, (Muf.) livligt, ildfuldt.
Brioche (—osj), fr., en Slags Hvedebolle af fint Mel.
brisant, fr., (om Sprængstoffer) kraftigt og hurtigt virkende.
Brise, fr., en svag Vind, Køling, Luftning; Brise de mer, Søvind; B. de terre, Landvind.
Brisement forcé (—mang), fr., (Lf.) eg. Brud med Vold; under Bedøvelse at bryde (briser) og rette Led, der ere i en gal Stilling.
[Brisinga-men, oldn. (brisingr, Ild; men, Halssmykke), (Myt.) Frejas straalende Halssmykke].
Briske, s. Britschka.
Britannia, l., det gamle Navn paa England; en i England opfunden Metallegering; Brite, Englænder; britisk, engelsk.
Britinianere, pl., en Gren af Augustiner-Munke-Ordenen, der udmærker sig ved en særdeles streng Ordensregel.
Britschka el. Britzka, polsk, et Slags Kalechevogn, der ogsaa er indrettet til at sove i paa Nattereiser.
Brizo-mant, gr. (brizein, sove), Drømmetyder; Brizomanti, Drømmetyderi.
Brobdingnag, et Eventyrland i Swifts: Gullivers Rejser, befolket med uhyre Kæmper og alt andet i samme Forhold; Modf. til Liliput, s. d.
Brocade, s. Brocat.
Brocanteur (Brokangtør), fr. (af eng. broke, sælge (for en anden), mægle), Kunsthandler, Kobberstikhandler, Billedhandler.
Brocas Hjernevinding, (Lf.) en efter den franske Kirurg Paul Broca (f. 1824, † 1880), opkaldt Afdeling af venstre store Hjerne, der menes at være Sædet for Talevnen.
Brocat, it. (broccato; fr. brocart; jvf. kelt. brog, Syl), et, Silketøj med indvævede Guld- el. Sølv-Traade; Brocatel(le) el. Brocadel, et lignende Tøj af Bomuld el. grov Silke.
Brocca, it., en stor Vandkrukke.
Broccoli, it., pl., et Slags Kaal fra Italien, Aspargeskaal, Sommerkaal.
Broche (Brosj), fr. (it. brocca), eg. Spid; en stor Naal; Brystnaal med Spænde.
brochere (brosjere), fr. (it. broccare), hæfte (en Bog); ogs. udsy, gennemtrække Tøj med ophøjede Figurer; Brochure (Brosjyr'), et Skrift, som kun er hæftet, Hæfte, lille Skrift paa nogle Ark; Flyveskrift.
Brodequin (—kæng), fr., et Slags Halvstøvler til Brug ved festlige Lejligheder; i ældre Tider til Brug saavel i Tragedien som i Komedien; men: chausser le brodequin (modf. le cothurne), = skrive Lystspil el. spille i Lystspil. (Jvf. chaussere).
brodere, fr. (mul. af bordere, sandsynligere af kelt. broud, Naal; jvf. d. Braad), udsy, indfatte, bræmme, baldyre med Guld, Sølv, Silke; ueg. udsmykke, spække, udpynte en Fortælling med opdigtede Tilsætninger; Broderi, et, Baldyring; Brodeur (—ør), Brodeuse (—øs'), Broderer(ske), Baldyrer(ske).
Brodouille, Brodulje, s. Bredouille.
Broglio (Broljo), it. (jvf. brouillere), Forvirring; jvf. Imbroglio).
broken down, eng., brudt ned (særl. om en Hest, hvis Muskler el. Sener ere saa medtagne, at den ikke kan løbe Væddeløb); broken heart (hart), knust Hjerte.
Broker, eng., Mægler.
Brom (af gr. bromos, Stank), et, et ved en Varme mellem 7° og 63° draabeflydende, rødbrunt Grundstof, hvis Dampe stærkt angribe Aandedrætsredskaberne; Bromat, et, bromsurt Salt; Bromid, Brom-Metal; Bromisme, Forgiftelse ved Brug af Brom; Bromkalium, bruges is. i Medicinen og Fotografien; Bromoform, et med Kloroform analogt Stof.
Bromato-graphi, gr. (broma, Spise), Beskrivelse over Næringsmidlerne; Bromatologi, Læren om Næringsmidlerne; bromatologisk, som hører til denne Lære; Bromatometer, et, eg. Spisemaaler, et Redskab til at afveje den daglige Næring.
Brom-idrosis, gr. (brômos, Stank), stinkende Sved.
Bromios, gr. (af brômos, Larm), Tilnavn til Bakkus (paa Grund af hans larmende Følge).
Bronce, broncere, s. Bronze, bronzere.
bronchere (brongsjere), fr. (it. bronco, Stamme, Klods), snuble, gøre et Fejltrin, tage fejl; gaa i Staa, gaa fra (f. Eks. sin Prædiken); Bronchade, Anstød, Fejltrin.
Bronchier, Bronkier, gr. (bronchos, Strube, Luftrør), pl., de igennem Lungerne fordelte Grene, Bronchi; bronchial, dertil hørende; Bronchi-ektasis, Udvidelse af Bronkierne; Bronchitis, Betændelse i Luftrørets Grene; Brystkatarr; Bronchophoni, pibende Stemme ved Hæshed; B.-pneumoni, s. Pneumoni; Bronchor-rhoe, rigelig Slimafsondring af Bronkierne; Broncho-tomi, Luftrørets Aabning, Indsnit i Luftrøret, ogs. Laryngotomi og Tracheotomi; Bronchotomus, Kniv til at foretage en Bronchotomi med (ogs. Tracheo-tomus); Bronchus, l., enhver af de Hovedgrene (Bronchi), hvori Luftrøret deler sig til hver Side; Hæshed.
Brontaios, gr. (bronte, Torden), den tordnende (Tilnavn til Zeus); Brontes, (Myt.) en af Kykloperne, der smedede Tordenkilen; Bronteum (af bronteion), et, en Tordenmaskine paa Teatret; Brontia, pl., saakaldte Tordenstene el. Tordenkiler, s. Belemnit; Bronto-logi, Læren om Tordenvejr; Anvisning til Lynildens Afledning; brontologisk, dertil hørende; Brontophobi, Frygt for Lynild, for Tordenvejr; Brontotheo-logi, Guds Erkendelse ved Tordenvejrets Betragtning.
Bronze (Brongs'), fr. (it. bronzo, af bruno, brun), brunladen Metalblanding af Kobber, Tin og stundom Zink, hvori Kobberet udgør Hovedelen; Malm, Klokkemalm, Kanonmalm; bronzere, brunere, overtrække med Malm, give Udseende af Malm, overstryge med Malm-

farve; Bronzering, Brunering, Behandling af en if. metallisk Overflade, til dens Forskjønnelse eller til Beskyttelse af den mod Luftens Indvirkning.
Bronzed-skin, eng., et, (Lf.) en Sygdom i Binyrerne, hvorved Huden faar en smudsig Bronzefarve, = Addisons Sygdom.
Brother Jonathan, s. u. Yankee.
Brouette (Bru—), fr. (l. bis, to Gange; rota, Hjul), Trillebør med eet eller to Hjul.
Brougham (Brohm), eng., tosædet Vogn (opkaldt efter den navnkundige engelske Statsmand B., † 1868).
Brouhaha (Bru—), fr., et, forvirret Larm, støjende Bifald el. Mishag.
Brouillamini (Bruja—), fr. (forv. af bol d'Arménie, et Slags Bolusplaster for syge Heste), en og et; Brouillement (Brujemang), et, Forvirring, Virvar, Urede; Brouillerie (Brujeri), et, Misforstaaelse, Uenighed, Trætte, spændt Forhold; brouillere (brujere), (mul. af kelt. brog, Opsvulmen), forstyrre, forvirre, bringe i Uorden; gøre uenig; komme i Trætte; brouilleret, uenig; i Urede; være b., være i Uorden, f. Eks. med sine Finanser; Brouillard (Brujar), Kladebog (Strazza-Bog), hvori alle Handelsforretninger foreløbig noteres; Brouillon (Brujong), første, løse Udkast til et Skrift el. en Tegning, Klade, Koncept; uroligt Hoved, trættekært Menneske; ogs. = Brouillard.
Broussaisisme, det medicinske System af den franske Læge Broussais (Brusæ) († 1838).
Brownianer, Tilhænger af den engelske Læge John Brown's († 1788) Pirrelses-Teori el. -Lære: Brownianismen.
Brownie, eng., lille, brun Mand, Husnisse (i Skotland og paa Hebriderne).
Brownister, pl., en Gren af Puritaner-Sekten i England (efter Stifteren Robert Browne [i det 16de Aarh.]); Brownisme, Puritaneren Robert Brownes Lære.
Brown stone ware (uer), eng., Stentøj (oftest glaceret).
Brown stout, eng., stærk Porter.
Brucin, et i Bræknødder forekommende Alkaloid.
bruere og bryere, (fr. bruir), gennembampe Tøj for at blødgøre det.
Bruit (Bryi), fr. (l. rugitus, Brølen; Larmen i Indvoldene), Støj, Larm; Snak, Omtale; Opsigt; Ophævelser; quel bruit pour une omelette! s. Omelette.
Brûle-gueule (Bryl-gøl), fr. (brûler, brænde; gueule. Flab, Svælg; l. gula), eg. Brændesnude, Navn paa en kort Tobakspibe; Næsevarmer; Snadde*; Brûlot, afbrændt Cognak med Sukker.
Brumaire (Brymær), fr. (brume, Taage; l. bruma, Vintersolhvervsdagen, 21.—22. Decb., Aarets korteste Dag), Taagemaaneden i den fordums ny-franske Kalender, fra 23. Oktbr. til 21. Novbr.; 18 Brumaire an VIII, = 9. Novbr. 1799, den Dag, da Bonaparte kuldkastede Direktoriets Regering; faire un 18 du brumaire = brumairisere, ɔ: omstøde en Stats Konstitution ved Militærmagten, gøre Statskup. S. Chronologi.
brumal, l., vinterlig.
Brunel (Bry—), fr. Prunelle, et tæt, ulbent, kipret Tøj (if. til Damefodtøj).
Brunet og Brunette (Brynæ og Brynæt'), fr. (m. l. brunus, brun), Person af brun, brunagtig, mørkladen Ansigts- el. Haar-Farve, mørklet*; brunere (brynere), fr. (brunir), gøre brun; bronzere, s. d.; Brunering, s. Bronzering.
Brunnen, t., Brønd, Vandspring, Spring*.
Brunonia, ny l., det som Kvinde personificerede Brunsvig.
Brunst, t. (af brinnen, brennen, brænde), Parringsdrift, Brynde.
bruscamente, it., (Mus.) raa, opfarende, uvenlig.
brusque (brysk), fr. (mul. af l. labruscus, vild, særlig om Vinstokken; el. l. bruscum, Knold), hidsig, voldsom, opfarende, trodsig, barsk, morsk*; brusquere (bryskere), fare op, tiltale barskt, overfuse, tage ilde imod; (brusquer la fortune, stræbe at naa sin Hensigt ved hastige, men vovelige Midler); Brusquerie, et, Voldsomhed, Heftighed, barskt Væsen, grov Behandling.
bruta fortuna, l., blind Lykke; bruta fulmina, pl., eg, sløve Lyn; Ord uden Virkning, tomme Trusler.
brutal, fr. (l. brutus), dyrisk; grov, raa, fræk;
Brutal-Indpodning, s. u. Vaccination; brutalisere, gøre brutal; behandle en brutalt; Brutalitet, Dyriskhed, Raahed, Frækhed, især Vildskab og Sanselighed (jvf. Bestialitet); brutescere, l., blive til et Fæ, nedsynke til Dyriskhed; brutificere, l., gøre til Kvæg, = abrutere, s. d.; Brutification = Abrutissement, s. d.; Brutum, et, Kvæg; et især dumt Menneske (pl. Bruta).
brutto, it. (l. brutus, tung, [gr. brithys] sløv), (Kbspr.) eg. raa, uren; (som Hovedord) en Brutto, Brutto-Vægt, Pakkevægt, Raavægt, Varernes Vægt tilligemed Vægten af det, hvori de ere indpakkede, = Sporco; modf. netto, s. d. (jvf. ogs. Fusti); Brutto-Indtægt, Raaindtægt, Indtægten uden Fradrag af de ved den medgaaede Omkostninger; Brutto-Værdi, en Vares Værdi med Indbegrebet af alle derpaa hvilende Omkostninger; Br.-Formue, hele Formuen med Indbegreb af Gældsposterne.
Bruyère (Bryjær'), fr., mørkebrunt, haardt Træ af Roden af Erica arborea (til Pibehoveder).
Brygma, et, el. Brygmos, en, gr., (Lf.) Tænders Gnidsel i Krampetilfælde.
bryo-idisk, gr. (bryon, Mos), mosagtig; Bryologi, Beskrivelse over Bladmosserne; bryologisk, henhørende til Bryologien.
Brækage (—asj'), d.-fr., s. Breakage.
Bschores (jødisk), et Snit, listig Binding.
Bu, japan. Længdemaal (3 el. 3,8 mm).
Bubastis, Grækernes Navn paa Bast (s. d.), (opfattedes som svarende til Artemis).
Bubble (Bøbl), eng., Boble; Svindlerforetagende.
Bubo, l., stor Hornugle.
Bubon, gr. (bubon, Lysken), Lymfekirtel-Svulst, is. i Lysken; Bubon-algi, Smerte i Lysken; Bubono-cele, Lyskebrok.
Buc(c)anier, s. Boucanier.
Bucaros, sp., pl., Lerkrukker til Vand el. Vin.
Buccina el. Bucina, l. (gr. bykane), et romersk Blæse-Instrument; Basun; Buccinator, Trompeter; ogs. en i Kinden liggende Muskel.
Bucco, l., pludskævet Menneske; Tølper.

Bucentaur, gr. (bus, Okse; kentauros, s. Centaur), (Myt.) et Uhyre, som var halvt Menneske, halvt Tyr el. Æsel; ogs. det pragtfulde Skib (it. Bu-centoro), hvorpaa fordum Dogen og Raadet i Venedig sejlede ved den aarlige Formæling med det adriatiske Hav. (Jvf. Centaur).

Bu-cephalus, s. Bukephalos.

Buckjumper, eng., Hest, som gør Bukkespring.

Buck-skin (Bok—), eng., eg. Bukkeskind, Bukkelæder; et Slags stærkt, kipret Klæde.

bucolisk, s. bukolisk.

Buddha, sanskr., eg. oplyst; (i Buddhismen) Menneske, der gennem utallige Tilværelser har naaet en intuitiv Viden (bodhi); ogs. den, som ikke alene har fundet Vejen til Nirvana (s. d.) for sig selv, men ogsaa lærer andre den (Sammasambuddha, fuldkommen B.); den sidste B., Gotama el. Çakyamuni († c. 500 f. K.); Buddhisme, Buddhaisme, den af Buddhaerne, sidst af Gotama ved Intuition fundne, gennem den af Buddhaen selv stiftede Tiggermunkeorden overleverede Lære, hvis Kerne er en Anvisning til at undfly Sjælevandringen (samsara) el. at opnaa Nirvana (Udslukning); Buddhist, Tilhænger af Buddhismen.

Buddike (af gr. apotheke), Kapsel med Laag, Daase.

Budget (Bydsjæ, alm. Udt. Bysjæt), fr., et, eg. en lille Pung (af fr. bougette, af kelt. bulga, bolc, Læderpung), Overslag over paaregnede Indtægter og Udgifter i en vis fremtidig Periode, særl. Statens; Finanslovforslag.

Buen Retiro, sp., godt Tilflugtssted; Lystpark ved Madrid.

Buffa, it., = Farce. s. d.; komisk Opera.

Buffalo, amerikansk Bison, s. d.

Buffer, eng. (buff, støde), Stødpude, f. Eks. paa Jernbanevogne, Affutager.

Buffet (Byffæ), fr., Skænkebord, Skænk med alt Tilbehør; Buffetier (—ie), Snyltegæst; Buffist, fr.-d., en, der staar ved Buffeten i en Restauration.

Buffo, ogs. Buffōne, it. (i den it. Opera) komisk Bassanger, den lystige Person; jvf. Bouffon; Buffo-Arie, Sang, beregnet paa et komisk Foredrag.

Bugalet, fr., tomastet Lægter med Dæk.

Buggy (Bøggi), eng., lavt Enspænderkøretøj, Trille*.

Bugle-Horn, eng. (bugle, vild Okse), Messing-Blæseinstrument, militært Signalhorn; forvansket Form: Bygel-Horn.

bugsere, holl. (af boeg, Skibsbov), drage et Skib frem i Vandet ved et svært Tov, Bugsertrosse el. Slæber, som gøres fast i en Bugser-Damper, = Remorqueur, s. d.

Bug-spryd, s. Bovspryd.

Building-Society (Bil— Sosejeti), eng., Byggeforening (grundet paa Selvhjælp).

Buis, pl. Buiser (Bøjser), holl., smaa Fartøjer til Sildefangst.

Buijs-Ballots Lov, (Meteorol.) den Lov, at man, naar man tænker sig at stride frem med Vinden, paa den nordlige Halvkugle altid vil have det lave Lufttryk til venstre (Navn efter en hollandsk Meteorolog (B. B. † 1890).

Bujuruldi, tyrk., en Guvernørs skrevne Ordre til hans undergivne; Pas.

Buk, t. (Bock; einen Bock schiessen), Fejl, Bommert; at gøre el. begaa en „Buk".

Bu-kephalos, gr., eg. Oksehoved (Brændetegn paa den tessaliske Heste-Race); Alexander den Stores Livhest; overh. Livhest, Stadshest.

Buket, s. Bouquet.

Bu-koliasmos, gr., Hyrdesang; Bukoliker, Hyrdesangsdigter; bukolisk, hyrdemæssig; bukoliske Sange, Hyrdesange; buk. Digte, Hyrdedigte, f. Eks. Virgilius'ses; Bukolos, Kvæghyrde.

Bu-kranie, gr., eg. Okse-Hjerneskal. (Bygnk.) en især i den doriske Frise almindelig Prydelse, som dannes efter Offerdyrets nøgne Hjerneskal.

Bulafo, Træharmonika, brugt i Guinea.

Bularch(os), s. u. Bule.

Bulber, eng. (bulb, rund Udvækst), Fartøj til Kapsejlads med Bulb-Køl, en Køl, bestaaende af et kort, højt Støtte Jern, der for neden ender i en cigarformet Jernrulle, som træder i Stedet for Ballast.

Bulbul, pers., Nattergal.

Bulbus, l., Løg, Svibel; Bulbus oculi, Øjeæble; bulbi-form, løgdannet.

Bule, gr., Raad, Raadsforsamling, Senat (i Grækenland); Bul-archos, Raadsforstander, Senats-Formand; Buleutes (—ev—), Senator, Raadsherre; Buleuterion, et, Raadhus.

Bulgarer = Katharer.

Bu-limi el. Bu-limos, gr. (būs, Okse, el. Forstavelsen bu = over Maade; limos Sult), eg. Oksesult; Graadighed, Ædesyge, Ulvesult.

in bulk (bølk), eng., = alla rinfusa, s. rinfuso; Bulkhead (Bølkhed), Skot*, Stillevæg i et Skibs Lasterum.

Bull, eng., eg. Tyr; Buk, Bommert; ogs. = Haussier (s. d.); John Bull (Djaan —), den engelske Folkekarakter personificeret.

Bulla, l., eg. Boble; Amuletkapsel (hos Etruskerne og Romerne); (Lk.) Blære; Bulla, Bulle, ophøjet Segl af Metal el. Voks ved offentlige Dokumenter; Seglkapsel; et med et saadant Segl (om det pavelige Segl, s. u. Annulus) forsynet Dokument, is. pavelig Forordning (der benævnes ikke efter Indholdet, men efter sine Begyndelsesord); aurea Bulla, den gyldne Bulle, den i Aaret 1356 af Kejser Karl IV. givne Rigslov om en romersk Konges Valg og Kroning, samt Kurfyrsternes og de øvrige Rigsstænders Rettigheder og Pligter; Bulla in coena domini, pavelig Bulle, hvorved fordum hver Skærtorsdag alle Kættere sattes i Band; B. ineffabilis, pavelig Bulle fra 1854 om Marias usmittede Undfangelse; B. unigenitus, pavelig Bulle fra 1713 mod Jansenisterne; o. a. fl.; Bullarium, et, Samling af pavelige Forordninger; Bullarius, Bulle-Afskriver; Bulle-Doktor, Dr. bullatus, en, som har tilkøbt sig sin Doktor-Værdighed; som har faaet den ikke fra et Universitet, men ved et Dokument af Landsherren.

Bull-dog, eng, Bulbider.

Bulletin (Bylletæng), fr. (it. bulletino, Dimin. af bulla, s. d.) en i et vist Tidsrum jævnlig udstedt Meddelelse om en Tildragelse (f. Eks. en Sygdoms) Gang; ogs. Tidsskrift om videnskabelige Drøftelser, vedtagne Love o. s. v.

Bull-finch, eng., høj Hæk paa Væddeløbsbanen, som Hesten kan sætte over el. igennem.

Bullion (Buljen), eng., uforarbejdet Guld og Sølv i Stænger el. Tener*.
Buluk-Baschi, tyrk., Chef for en Buluk, d. e. Kompagni el. Eskadron.
Bumerang, et australisk, vinkelformigt Kastevaaben af haardt Træ, omtrent 20" langt, 2½" bredt og ½" tykt; udkastet paa en egen Maade vender det tilbage til Udkasteren.
Bummel, t. (bummeln), Driven, Sviren, Rangel*; bumle, drive, svire og sværme, rangle*; Bumler, en, der bumler, Svirebroder, Driver; Bumle-Tog, Godstog.
Bumper (Bømper), eng., stort Drikkeglas.
Bunch (Bøntsj), eng., Maal for Linned- og Jutegarn = 3 Bundles = 180000 Yards.
Buncombe, Bunkum, eng., tom (politisk) Veltalenhed, Fraser, Prat*.
Bundehesch, et paa Pehlevi-Sproget (s. d.) skrevet filosofisk Værk om Verdens Tilblivelse (af Vigtighed for den zoroastriske Religions nyere Historie; første grundige Udgave af Westergaard 1851).
Bunder, holl., = Hektare, s. d.
Bundle (Bøndl), s. Bunch.
Bund-schuh, t., Remmesko; Bøndernes Mærke under Gæringen før den store Bondekrig.
Bundsforvandt, t. (Bundesverwandt), Forbundsfælle.
Bungalo(w) (bøngalo), eng., indisk Hytte af Bambusrør el. Bræder og Maatter med et stærkt fremspringende Halmtag; Bolig for Europæere og is. for de engelske Tropper.
bunkelere (? eng. bunch, Knude, Bunke), knytte; det paa denne Maade udførte (tvindelige) Haandarbejde kaldes Bunkeletter.
Bunker (Bøngker), eng., Kulkasse i et Dampskib.
buntet, t. (bunt), broget, spraglet.
Bunting (Bønting), eng., Flagdug.
Buntmager (gl. t. bunt, Pelsværk), Pelsvarehandler).
buon gusto, it., god Smag; buona mano, (Mus.) med den rigtige Haand.
Buran, rusf., Storm paa de asiatisk-russiske Stepper.
Burattini, pl., = Marionetter, s. d.
Burda, ar., (Muhameds) Kappe.
Burdsch, ar., eg. Taarn; Dyrekredsens tolv Afdelinger.
[Bure, (oldn. Myt.) Asernes Stamfader, fremkommen af Stenen, hvorpaa Koen Audhumbla slikkede].
Bureau, pl. Bureaux (Byro), fr. (af fr. bure, groft Uldtøj; sandsk. af gr. pyrrhos, rød), et, Skrivebord; Skrivepult; Skrivestue; = Kontor (s. d.) (ofte af større Omfang og indbefattende flere Kontorer); ogs. Bureauets Personale; en Bestyrelses-, is. Statsstyrelses-Gren, hvor een Chef, Bureau-Chef, har den afgørende Myndighed (modsf. Collegium, s. d.); Bureau d'adresse = Adresse-Kontor (s. d.), ogs. B. d'intelligence (bængtellisjangs) (s. Intelligen(t)s); B. de commerce, Handels-Kontor; Handels-Ret; Handels-Kollegium; B. d'esprit (—pri), (spøg.) Kontor for Aandrighed, Forsamling af i egen Indbildning aandrige Hoveder; B. de placement (—mang), Fæstekontor; Bureau-krat, Bureau-Mand med Indflydelse, Embedsherre; Yndek af Bureaukrati, et, Embedsvælde, den (for store) Indflydelse, Bureau-Embedsmændene have paa Statsstyrelsen; Embedsmandsvilkaarlighed; bureaukratisk, Bureaukratiet vedrørende; embedsstiv, embedsvældig; d. System, Bureaukratisme (= Centralisme el. Centralisations-Systemet, modf. Collegialisme el. Collegial-Systemet, s. d. O.), en saadan Styrelses-Organisme, under hvilken ethvert Hoved for en Forvaltningsgren, uden medbesluttende sideordnede (s. Votum decisivum), men med underordnede, der alene have en raadgivende Stemme (s. Votum consultativum), styrer alt under egen Ansvarlighed; bureaukratisk Collegial-System, en hensigtsmæssig Forbindelse af den bureaukratiske Indretning med den kollegiale; Bureaumani, den Syge, at ville have alle Forvaltningsgrene indrettede efter Bureau-Systemet; Bureau Veritas, s. Veritas.
Burette, fr., nøje inddelt Glasrør, hvoraf ved en forneden anbragt Hane bestemte Mængder kunne udlades; bruges ved Titrering (s. d.) til nøjagtig Maaling af Vædskemængder.
Buridans Æsel, der sulter ihjel midt imellem to Knipper Hø, fordi Lysten drager det lige stærkt til begge Sider, et tænkt Eksempel, der skulde belyse den deterministiske Lære i Moralen (tillagt Skolastikeren Buridan fra Artois, † 1358; skal dog ikke være at finde i hans Skrifter; Tanken ældre, findes hos Aristoteles).
Burin (Byræng), fr. (jvf. d. bore), Kobberstikkerens Gravstik; Urmagerens lille Mejsel; burinere, arbejde med Gravstik; le burin de l'histoire, Historiens varige Amindelse.
Burka, rusf., polsk, kort Filtkappe.
Burker (Borker), eng., en, som kvæler Mennesker for at sælge Ligene til Anatomer (saaledes kaldt efter en Forbryder af dette Slags, Burke, henrettet 1829).
Burlak, rusf., Arbejdsmand, særl. paa Fragtprammene paa Volga.
burlando, burlescamente, burlesco, it., (Mus.) lystigt, spøgende; burlesk, (burla, Spøg, af m. l. burra, Narrestreg); snurrig, grovkornet, pudserlig, latterlig, naragtig; det Burleske bestaar i Fremstillingen af det høje og vigtige paa en Latter opvækkende Maade; en Burleske = Farce, s. d.; pudserlig Dans; snurrig Fortælling; Burletta, it., lille Lystspil; Burleske.
Burnus, ar., ulden med Hovedhætte forsynet Overklædning (brugt af Araberne i Afrika), s. Haik.
Burrasca, it., = Bourrasque, s. d.; ogs. Uvejr, Storm.
Bursa, m. l. (af gr. byrsa, Skind, Sæk), Pengepung; fælles Kasse; Spise- el. Drikkelag for fælles Regning (t. bürsten, drikke for fælles Regning; deraf „at drikke som en Børstenbinder"); Stipendiefond, Studenterfribolig; Bursa mucosa, (Lt.) Slimsæk (mucus, Slim); B. omentalis, den Indkrængning af Bughinden, der danner det store Net; Bursitis, Betændelse i en Bursa.
Bursarius, m. l., Forvalter over et Klosters Midler; Bursarii el. Bursales kaldtes i M. Ald. studerende, der boede i et fælles Hjem (bursa); deraf Navnet Bursch, s. d.
Bursch, t. (s. Bursarius), den almindelige

Benævnelse, som Studenterne paa de tyske Universiteter give hverandre; ogs. Haandværkssvend; Burschen-schaft, samtlige studerende ved et Universitet; Forening af tyske studerende til visse, til Dels politiske, Formaals Opnaaelse; burschikos (—kos), t.-gr., paa Studentervis, flot, lystig; Burschikosität, muntert, vildt, raat Studenterliv.
Bursprog (sandf. af t. Bürgersprache), et, i Middelalderen Borgermøde i en Købstad; ogs. de paa disse Møder fattede Vedtægter.
Buru Bonga, s. u. Takuhr.
Busen-freund (—frøjnd), t. (Busen, Bryst), Hjertensven.
Bushel (Busjil), engelsk Skæppe (omtrent 2 danske Skæpper) = 37,622 danske Potter.
Business (Bi—), eng., Forretning, Forretninger; busy (bisi), travl.
Buskmænd (holl. Boschjesmen), pl., sydafr. Negerstamme.
Bussemand (plat t. busemann, besl. med buse frem), Husaand, der skræmmer Børn (Bømand).
Busseronne, Busserunde (? holl. buis, Bams, el. mul. fr. bourgeron, Arbejdsbluse), Overtræksbluse (for Børn, Matroser m. m.).
Bussole, s. Boussole.
Buste (Byste) (? af m. l. busta, Kasse, Ligkiste), fr., (Billedhuggerk.) Brystbilled, Brystbillede; ogs. Hals, Barm (hos Kvinder).
bu-strophedon, gr. Adverb., eg. plovvendingsvis, furevis; Bustrophedon-Skrift, Fureskrift, en ældgammel Skrivemaade, hvorved Linierne afvekslende skreves fra venstre til højre og fra højre til venstre, ligesom man pløjer med Stude (jvf. kionedon, plinthedon, spyridon).
Bustuarii, l. (bustum, Gravsted med Asken af det brændte Lig), pl., Gladiatorer, der kæmpede ved Fester til en afdøds Ære.
But (By), fr., Maal, Øjemed; de but en blanc (døbytangblang), uden videre.
Butik, s. Boutique.
Butler (Bøtler), eng., Kældermester; Butleri = Botteleri.
Buto, gr. Navn paa en ægyptisk Gudinde; et værnende Væsen, nærmest en Form af Isis.
Buto, (hos Melanesierne) den el. de Ting, hvorfra Medlemmerne af en Veve (s. d.) for enhver Pris maa holde sig fjernt; jvf. Tabu, Totem.
Butt el. Pipe (Bøtt—Peip), eng., engelsk Maal paa flydende Varer = 126 Gallons = 593 d. Potter (for Øl kun = 108 Gall. = 508 Pt.).
Butter-deig, t. (Butter-teig), Smørdejg.
Butyl, af gr. (butyron, et Slags Salve, Smør), (Kem.) Butylalkoholens Radikal; Butyrin, smørsurt Glycerin; Kunstsmør; Butyro-meter, et Redskab til hurtig Bestemmelse af Fedtindholdet i Mælk; Butyrum Antimonii, l., Antimonsmør, Antimontriklorid.
buvabel (by—), fr. (af l. bibere, drikke), drikkelig; Buvette (Byvett'), fr., Drikkestue, Skænkestue; lille Gilde, Lag.
Byblos, Biblos, Papyrusbusk; Papyrusbast; Papir. (Jvf. Bibel).
Bühne, t., eg. Stillads; Scene, „Brædderne".
Byliner, russ. (bylina, historisk Meddelelse), pl., russ. paa Almuens Læber levende Heltesange.
Byssus, gr. (Byssos), fint (ægyptisk) Lærreds- el. Bomulds-Tøj, som i Oldtiden regnedes til de kostbareste Stoffer; Spind af forskellige Muslinger; (Kir.) Lærredstrævler, Charpi, Linskav.
Bytho-metri, gr. (bythos, Dyb), Dybdemaaling; bythometrisk, dertil hørende, derom handlende (jvf. Bathometri).
Byzantinere, pl., de græske Kejseres Guldmønter, som fra A. 330 prægedes i Byzantium el. Konstantinopel; ogs. græske Forfattere, som behandlede det græske el. byzantinske Kejserriges Historie; byzantinsk, dette Rige vedrørende; Byzantinisme, System, der gør Staten til Kirkens Forsvarer, men ogs. dens Herre; ogs. = byzantinsk Væsen, overdreven Luksus, sædeligt Forfald; minutiøst Hof-Ceremoniel, uværdig Smigren.
Bären-häuter, t. (Bär, Bjørn; Haut, Hud, Skind), eg. en, der ligger paa et Bjørneskind; Dagdriver.
Bærme = Berme.
Bætylier (efter nogle af hebr. Beth-El, 1. Mos. 28, 18. 19.), pl., (hos de gamle) hellige Stene, Himmelstene (Meteorstene). Jvf. Bethel.
Bøf, s. Boeuf.
Bøje = Boje.
Bønhas, t. (Böhnhase, af neder t. Bön, holl. beun, Loft, og t. Hase, Hare), eg. Lofthare; en ikke faglært Arbejder, der i Smug fusker i Faget.
bøotisk, eg. fra Bøotien; bvask; dum, dorsk; bøotisk Temperament, særegent Navn til at antyde Dorskhed og Udholdenhed i Forening.
Börs, holl. (Beurs, af ny l. Bursa, el. af en Mæglerfamilie van der Burse), Pengepung; Forsamlingshus for Købmænd i store Handelsstæder; ogs. selve Købmandsforsamlingen; Børs-Effecter, Børspapirer, Værdipapirer, der ere Genstand for Kursnotering og Omsætning paa Børsen (Fonds-Børsen), is. Obligationer og Aktier; Børsspil = Agiotage, s. d.
Børtling = Bertling.
bøs, t., vred, von*, fint*.

C.

De Ord, der ikke findes under C, søge man under K.

C. (som romersk Tal) = centum, l. hundrede; (Kbspr.) Kurant, Konto; (Møntmærke) paa østerrigske Mønter Prag, paa preussiske Cleve, paa franske Caen; (Retsspr.) = Cajus, s. d.; (Mus.) Tegn paa 4/4 Takt, og med en lodret Streg igennem, paa Alla-breve-Takt, s. alla breve; (paa Recepter) = calx, Kalk; (Fys.) C. = Celsius el. centi-gradisk, ved Varmeangivelser, f. Eks. 20° C. = 20 Grader efter Celsius; jvf. Thermometer; (kem. Tegn) C. = Carbonicum.
c. = cum, l., med; = Centime, fr., Centesimo, it.; ogs. = Kapitel.
c. og ca. = circa.
Ca. = Calcium (kem. Tegn).
c. à d. = c'est à dire (sætadir), fr., s. d.
Cal. = calando; = Kalifornien; ogs. = Calori, s. d.; Cal. el. Kal. = Kalendæ, s. d.
C. el. Cand. = Candidatus, l., s. d.; Cand. theol., jur., med. (et chir.), philol., mag(ist)., phil(os)., polit., polyt., pharm., math., hort., vetr., phys. = Candidatus theologiæ, juris, medicinæ (et chirurgiæ), philologiæ, magisterii, philosophiæ, politices, polytechnices, pharmaciæ, matheseos, horticulturæ el. hortologiæ, veterinarius, physices, s. d. Ord.
Cant. = Cantor, l., s. d. Ord.
Cap. og Capit. = Caput el. Capitulum, l., Afdeling, Afsnit, Kapitel; ogs. Domkapitel.
Capt. = Capitain, s. d.
Cbm. = Kubikmeter.
c. c. = cornu cervi, l., Hjortetak; c. c. u. = cornu cervi ustum, (paa Recept.) brændt Hjortetak; c. c. (paa Recept.) ogsaa = concide, contunde, sønderskær, knus! el. concidatur, contundatur, man smaaskære, knuse! el. concisa, contusa, smaaskaaret, knust, el. coque cum, kog sammen med!
C. C. C. = Constitutio Criminalis Carolina, l., s. Carolina.
Cd. = Kadmium (kem. Tegn).
Ce. = Cerium (kem. Tegn).
Cent. = Centum, l., hundrede.
cet. = cetera, l., de øvrige, det øvrige.
C. E. T. S. = Church of England Temperance Society, den eng. Kirkes Afholdssamfund.
cf. el. cfr. og conf. = confer og conferatur, l., man sammenligne! jævnfør! cff. el. conff. = conferantur, at sammenligne (om flere Skrifter el. Steder).
C. f. = Cantus firmus, s. d.
cg. el. cgr. = Centigram.
C.—G.—S. = Centimeter—Gram—Sekunder.
Chev. = Chevalier, s. Cheval.
Chir. = Chirurg.
Cie. = Compagnie (i et Firma).
cif., eg. c. i. f., s. cif.
Citr. = Citronsyre.
civ. = civis, l., Borger; ogs. = civitas, Stad.
Cl. = Chlor (kem. Tegn).
c. l. = citato loco, l., paa det anførte Sted.
cld. = claudatur, l., man slutte! at slutte.
C. M. = Cæs. Maj. (s. d.); ogsaa = Cand. Min. el. Candidatus Ministerii, l., Kandidat til Præsteembedet.
Cm. = Centimeter; Cm.² = Kvadratcentimeter; Cm.³ = Kubikcentimeter; Cmm. = Kubikmillimeter.
Cn. = Cneius, Cnæus, Gnæus (rom. Fornavn).
C. n. = Conto nuovo, s. Conto.
Co. = Compagnie, s. d.; ogs. = Kobalt, s. d. (kem. Tegn); ogs. = County, s. d.
Cod. = Codex, l., s. d.; Cod. Ms. = Codex manuscriptus, s. Codex; Codd. = Codices, s. Codex.
C. O. D. = cash on delivery, eng., kontant Betaling ved Varens Levering.
col. = columna, l., Spalte; (Af.) = colatura, l., Gennemsining; ogs. = colonia, l., Plantested, Plantestad, Nybygd.
Col. add. (paa Recepter), ɔ: colaturæ adde, til det gennemsiede føje man...!
coll. = collato og collatis, l., ved el. efter Sammenligning (af eet el. af flere Steder el. Skrifter); Coll. = Collega og Collegium, s. d.
Comment. = Commentarius og Commentatio, l. Forklaring, Afhandling, Undersøgelse.

Com. Pal. = Comes Palatinus, l., Pfaltsgreve.
Comp. og Compar. = Comparativus, l., Sammenligningsgrad; Comp. og Compos. = Compositum, l., Sammensættelse, sammensat Ord; Comp. el. Cpie. = Compagnie, fr., s. d.
Conj. = Conjugatio, Conjunctio og Conjunctiv, s. d.
Connt. = Connaissement, s. d.
Conr. = Conrector, s. d.
Cons. = Consonant og Consul; Cons. reg. = Consul regens, l., regerende Borgermester.
consp. (paa Recept.) = consperge, l., bestrø med! (om Piller, der bestrøs med et eller andet Pulver for ikke at blive tørre).
contr. = contracte og contractum, l., sammentrukket, sammendraget.
Conv. = Convent(us), s. d.
Cort. = Cortex.
Cos. = Consul, s. d.; ogs. = Cosinus, s. d.
Cosec. = Cosecans.
Coss. = Consules, l., Konsuler, Borgermestre (i Enkelttallet: Cos.).
Cot. el. Cotg. = Cotangens.
C. P., s. Com. Pal.
C. P. S. = Custos privati Sigilli, l., (i England) Løn-Seglbevarer.
Cr. = Chrom (kem. Tegn); cr. = currentis og circiter.
cresc. = crescendo, it., s. d.
Cr. Tart. = Cremor Tartari, l., renset Vinsten.
Cr. el. Ct. = Courant, s. d.
C. R. = accusé de réception (akkyse dø resæpsiong), (Telegraftegn) Modtagelse tilkendegiven el. erkendt; Ankomstbevis betalt.
Cs. = Cæsium (kem. Tegn).
C. S. = Custos Sigilli, l., Seglbevarer.
Ctr. = Centner, s. d.
ctra. = contra, l., imod.
Cu. = Cuprum, Kobber (kem. Tegn).
Cub. = Cubik, s. Kubik.
curr. = currentis, l., i det løbende (Aar).
C. V. = Celsitudo Vestra, l., Deres Højhed.
Cwt. = Hundred-weight, s. d.
Cæs. Maj. = Cæsarea Majestas, l., kejserlig Majestæt; Cæss. = Cæsares, Cæsarerne el. Kejserne

---

C, (Mus.) første Trin i den diatoniske Tonerække; dobbelt Contra-C, med 16 Svingninger i Sekundet, og femstreget C, med 4224 Svingninger i Sekundet, ere Tonesystemets henholdsvis dybeste og højeste Tone.
Caa, i Brasilien = Plante, Træ; hos ældre Botanikere Navn for en Del Planter, hvis Art nærmere bestemtes ved tilhængte Navne, f. Eks. Caa chira, Indigo; Caa peba, Liane.
Cab (Kæb), eng., Enspænder-Kalecha-Vogn med to store Hjul, med Kuskesædet anbragt højt bag Kalechen; Forkortning af Cabriolet.
Cabal, s. Caval.
Cabale, fr. (af Kabbala [s. d.]), Løn-Forbindelse i en ulovlig, for andre skadelig Hensigt, Rænkesmederi, lønlig Forfølgelse; lønlig, listig Modvirkning; lumsk Streg; Lønstreg; ogs. et Slags Kortspil el. Kortlægning til Spaadom, el. til at bringe alle Kortene i et Spil til at gaa op; cabalere og cabalisere, smede Rænker, arbejde hemmelig imod; cabalant, rænkesmedende; Cabaleur (—lør), Rænkesmed, Snigforfølger; Cabalist = Cabaleur; ogs. en hemmelig Handelsfælle.
Cabaletta, it., (Mus.) lille arieagtigt Tonestykke; kort melodisk Sats i en Arie, synges ved Gentagelsen med alle Haande Prydelser og Friheder i Tempo og Foredrag.
Caballero (Kavaljero), sp. (af l. caballus, Hest), Ridder.
Caballinus fons, l., Hestekilden = Hippokrene, s. d.; Caballus, Hest.
Cabal-Ministerium, eng. Øgenavn paa Karl II's ufolkelige Ministerium (**C**lifford, **A**rlington, **B**uckingham, **A**shley, **L**auderdale).
Cabane, fr. (af kelt. cab, Hytte), Hytte, Straahytte; Ruf; lille Flodfartøj med Brædetag.
Cabaret (—ræ), fr., Værtshus, Kro; Kaffe- el. Te-Bakke, Kaffe- el. Te-Service; drejelig Opsats, vifteformigt afdelt Fad til forskellige Retter, Smørrebrødspaalæg m. m.; Cabaret borgne (bornj'), slet Værtshus, Kippe; cabaretere, flittigt søge Værtshusene, gaa til Kros; Cabaretier (—tje), Vært, Kroholder; Spisevært.
Cabbala, s. Kabbala.
Cabestan, s. Kabestan.
Cabildo, sp. (af l. capitulum), (i Spanien) Kapitelhus, Domkapitel, Stift; (i Sydamerika) Raadhus, Raad.
Cabine, fr., = Cabane, s. d.
Cabinet (Kabinæ, alm. Udt.: —næt), fr. (Dimin. af cabine, s. d.), et, lille Værelse, Biværelse, især et Værelse, hvor Fyrsten og hans fortrolige Ministre arbejde i Regeringssager; det Kollegium, der bestaar af Fyrstens fornemste og fortroligste Ministre, hvoraf Regeringen selv ueg. kaldes Cabinettet; (Cabinet el. Cabinet Council, eng., engelsk Statsraad, samtlige Ministre og Raadgivere for Regenten); Arbejdsværelse; Lønværelse, Lokum; Naturalie-, Kunst-, Mønt-Samling; det Lokale, hvori denne gemmes; som ældre Bogtitel = Udvalg af det fortrinligste i en saadan Samling; Cabinet noir (noar), fr., eg. sort Kabinet, Regerings-Spionsystem, isæ. ved Aabning og Lukning af private Breve; Cabinets-Justits, Domstolenes Afhængighed af Regenten, vilkaarlig Retsforvaltning ved Regentbefalinger; Cabinets-Minister, Fyrstens fortrolige Minister; Cabinets-Ordre, en fra Fyrsten og hans Lønraad (Gehejmeraad) udgaaet umiddelbar Befaling; Cabinets-Secretær, fortrolig Sekretær hos en fyrstelig Person, den Embedsmand, der forestaar Cabinets-Secretariatet, i Danmark det Kontor, gennem hvilket mindre vigtige Sager foredrages Kongen, og hvorfra Kongens Resolutioner, Meddelelser til Myndigheder og private udfærdiges; Cabinets-Spørgsmaal, en Genstand, hvis Afgørelse i Overensstemmelse med Anskuelserne hos Ministeriet i en

konstitutionel Stat anses for saa vigtig, at en modsat Afgørelse vil foranledige el. nøde Ministeriet til at træde af; Cabinets-Stykke, en Natur- el. Kunst-Frembringelse, som fortjener at opbevares i et Kabinet.
Cable, fr., s. Kabel.
Cabo, sp. og port., = Cap, s. d.
Cabochon (Kabosjong), fr. (af caboche [l. caput], Hoved), en utilbannet, alene efter sin naturlige Form sleben eller poleret Ædelsten.
Cabotage (—asj'), fr., Kystfart, Kysthandel mellem et Lands egne Provinser („fra Kap til Kap"); cabotere, befare Kysterne, drive Kysthandel; Cabotier og Cabotière (Kabotje og Kabotjær'), Kystfarer, lille Fartøj til at fare langs med Kysterne; det første ogs. en Lods; Cabotin (—tæng), mislykket, omflakkende Skuespiller; Cabotinage (—asj'), omflakkende Skuespillerliv, slet Skuespil.
Cabre, fr. (l. caper, Buk), Maskine af tre for oven sammenføjede Bjælker, til at løfte Byrder.
Cabriole, s. Capriole.
Cabriolet (—læ, alm. Udt.: læt), fr. (l. capra, Ged), et let Enspænder-Køretøj med to Hjul; et Slags Haandreb til Forbrydere.
Caca (du) dauphin (Kaka (dy) Dofæng), fr. (caca, Ekskrement), en grøngul, fordum i Frankrig yndet Farve; eg. Dauphin-Skarn.
Cacadores, pl., port. Jægere til Fods; jvf. Cazador.
Cacao, s. Kakao.
Cacatum non est pictum! l., ɔ: Smøreri er ikke Maleri.
Caccia (Katsja), it., Jagt, Jagtmusik.
caché (kasje), fr., skjult, lønlig, hemmelig; tavs; holde caché = cachere, s. d.
Cache-désordre (Kasj-desordr'), fr., eg. et Uordensskjul; Urydskurv, en Kurv, Æske el. desl., ophængt paa Væggen og bestemt til (foreløbig) Opbevaring af forskellige Sager.
Cachemir el. Cachemir, s. Kaschmir.
Cache-misère (Kasj'-misær'), fr., eg. et Elendighedsskjul; Slængkappe, Kavaj.
Cache-nez (Kasj'-ne), fr., eg. Næseskjuler; Tørklæde om Halsen og Underansigtet, Næsevarmer.
cachere (kasjere), fr. (af l. coactare, cogere, tvinge), skjule, holde hemmeligt, fortie, fordølge; cachere sig, forstille sig; Cachet (Kasjæ), et, Segl; Signet; s. ogs. Lettre; Præg, Stempel; cachet volant (volang), eg. flyvende Segl; et aabent Segl (som kun er fastgjort paa det overfoldede Blad); cachetere, forsegle; Cachette (Kasjett') hemmeligt Skjul, Smuthul; en cachette (ang —), lønlig, i Smug.
Cachetero (Katsje—), sp., kort, bred Dolk; (ved Tyrefægtn.) den, der med et Dolkestød dræber de ikke dødeligt saarede Tyre og de Tyre, der have vist sig fejge.
Cachinnation, l., Skoggerlatter; cachinnus convulsivus, Krampelatter.
Cachot (Kasjo), fr. (cacher, skjule), dybt, mørkt Fængsel, Fangehul; Cachotterie (Kasjotteri), et, Hemmelighedskræmmeri, hemmelighedsfuldt Væsen i Utide, ved Smaating; Cachottier (Kasjotje), Hemmelighedskræmmer.
Cachou = Katechu, s. d.
Cachucha (Katsjutsja), sp., en andalusisk, yndefuld, yppig Dans, Solodans ledsaget af Guitarer og Sang; jvf. Bolero.
Cacio cavallo (Katsjo —), it., Ost af Hoppemælk.
Cacuminal, af l., (Lydl.) aaben Overtandlyd, frembragt ved Tungespidsens Tilbagebøjning mod den haarde Gane (cacumen).
Cacus, l., italisk Jætte, Søn af Vulkan, fældet af Herakles.
Cadaver, s. Kadaver.
Cadeau (Kado), fr. (af l. catellus, Dimin. af catena, Lænke, Kæde), Gave; cadelere, udsmykke Bogstaverne med Sving (Cadeau).
Cadence (Kadangs'), fr. (af l. cadere, falde), (Mus.) Afslutning; Slutningsformel ved et Afsnit el. ved Slutningen af et Tonestykke, Toneslutning; jvf. authentisk og plagalisk; en opr. af den udøvende Kunstner improviseret Bravursats, hvormed den af Komponisten umiddelbart før Slutningen anbragte Fermat (s. d.) udfyldes; (Talek. og Poes.) Slutningsfald, velklingende Fald el. Slutning af en Periode eller dens Led; (Dansek.) Tidsmaal, Takt; cadencere (kadangsere), afmaale, f. Eks. fine Skridt; afrunde, gøre velklydende, f. Eks. en Periode i en Tale.
cadente, it., s. mese cadente.
Cadenza, it., s. Cadence.
cadere causa, l., (Retsspr.) tabe en Proces.
Cadet (Kadæ, alm. Udt. Kadet), fr. (glfr. capdet af m. l. capitetum, Dimin. af l. caput, Hoved), yngre Søn, is. i adelige Familier; yngre (om to; ældre: aîné); Officerslærling; Lærling i Krigsvidenskaberne; C.-Akademi, et, en Skole, hvor unge Mennesker lære Krigskunsten.
Cadmea victoria, l., kadmeisk, ɔ: for dyrt købt Sejr (med Hensyn til Krigen mellem Kadmus' Efterkommere).
Cadmia (fossilis), l., Galmej, en Zinkerts.
Cadmium, s. Kadmium.
Cadran (Kadrang), fr. (af l quadrans, s. Quadrant), Solskive; Urskive; Ur, Solur; Vindrose; Delingsskive; Skruestik hos Stenslibere.
Cadre, s. Kadre.
caduc (kadyk), fr. (l. caducus, af cadere, falde), aldersvag; afslægs, brøstfældig, forfalden, forslidt; hjemfalden, f. Eks. et Grundstykke; ødelagt, ubrugbar; (Bot.) affaldende; Caduca, pl., (Romerret) Arvelodder, der, skønt gyldigt testamenterede til visse Personer, forfaldt til andre el. til Statskassen (Fiscus); caducere, erklære for forfalden el. hjemfalden; Caducitet, Brøstfældighed, Skrøbelighed, Affældighed; (Retsspr.) Hjemfald.
Caducëus, l., Merkurs vingede Slangestav; Heroldsstav, Fredens Sindbillede; (Alkemi) Betegnelse for Kviksølv; Caduci-fer, Merkurs Tilnavn; caduceati (nummi), pl., Mønter med Merkurs Slangestav; Caduceator, Herold, Fredsbud.
Cafard (Kafar), fr. (af hebr. kaphar, fornægte, falde fra), skinhellig, Hykler; Cafarderie, et, Skinhellighed, Hykleri; cafardere, hykle.
Café, fr. (opr. ar. Ord: kahva), Kaffe; Kaffehus; Café au lait (— o læ), Kaffemælk, stærk Kaffe og varm Mælk; Café chantant (sjangtang) el. concert (kongsær), en Café, hvor man foruden med Kaffe opvarter med Sang og Musik; C. noir (noar), (it. nero),

fort Kaffe uden Fløde; C. restaurant (restorang), en C. med Gæstgiveri; Cafféïn, et, et i Kaffe indeholdt Alkaloid; Cafetier (Kafetje), Kaffevært; Cafetière (Kafetjær'), Kaffekande.

Caffûts (Kaffy), fr., pl., gammelt Støbejern af sprungne Bomber o. s. v.; caffûter, kassere (mul. af kelt. cafu, værdiløs Ting).

Cafuzos (port. capuz, Hætte), pl., Afkom af brasil. Indianere og Negre med fyldig Haarvækst (deraf Navnet).

Cagot (Kago), fr., skinhellig, Hykler, Lurendrejer; Cagoterie, et, og Cagotisme, Skinhellighed, Hykleri; Cagots (maaske af provenc. can el. ca Got, ɔ: canis Gothus, som Følge af deres formentlige Nedstamning fra Vestgoterne; el. af bretagn. cacodd, snattet), pl., Folkestamme i det sydvestlige Frankrig, ofte betragtede som Kretinere, s. d.

Cahier (Kaje), fr. (sp. cuaderno, af m. l. quaternum, quaternio), et, Hæfte, en Del sammenhæftede Ark; Notebog; Skrivebog; C. de charges (dø sjargs'), Koncessions-, Licitations-, Salgs-Betingelser.

ça ira (sa —), fr., det vil nok gaa! (Begyndelsesordene af en i den franske Revolutionstid yndet Sang med Dans, den saakaldte carillon national, der begynder saaledes: ça ira, ça ira, les aristocrates à la lanterne).

Cairn (Kærn), eng., Stendynge, (Sten)røs*; Dysse, rejst af Kelterne i Oldtiden til Minde om en afdød el. om en Begivenhed; ogs. i religiøst Øjemed.

Caisse (Kæs), fr. (l. capsa), Kasse; Caisse d'épargne (deparnj'), Sparekasse; C. d'escompte (deskongt), Forskuds- el. Diskontokasse; C. des dépôts (dæ depo), Opbevaringsanstalt for Værdipapirer; Caissier (Kæsje), Kasserer.

Caisson (Kæssong), fr., Rustvogn; Ammunitionsvogn; caisson d'ambulance, Feltlazaretvogn; Sænkkasse, en stor vandtæt Trækasse, der ved Bygning i Vand sænkes til Bunds med sin øverste Rand over Vandfladen, og i hvilken Murværket derpaa udføres (nu sjældnere); (Bygnk.) kasseformig Afdeling el. Fag, fordybet Afdeling, f. Eks. under et Loft. S. Casettone.

Caitanya (Tsai—), Stifter (f. 1484 e. Kr.) af den is. i Bengalen fremherskende Form af Vishnuisme; Inkarnation af Krishna, s. d.

Caitya (Tsai—), ind., Navn paa hellige Steder, særl. Mindesmærker (hos Buddhisterne ogs. Stupa).

Cajania, Navn paa Østerbotten i Finland (hos Holberg med spøgende Hentydning til den svenske Kong Karl IX's ved Kroningen 1607 antagne Titel: „... the Cajaners och Esters ... Konung").

Cajeput-Olie, æterisk Olie, der vindes af en Myrte Melaleuca Cajeput; bruges i Medicinen, mod Møl o. l.; Cajeputol, dens Hovedbestanddel.

cajolere (kasjolere), fr. (mul. af samme Rod som fr. joli, s. d.), smigre for, kæle for, klappe; Cajolerie, et, Smiger, Kæleri, Kærtegn; Cajoleur (—lør), Smigrer; Cajoleuse (—løs), Smigrerinde.

Cajus, romersk Fornavn; i rom. Retsspr. = N. N., s. d.

Cake, pl. Cakes (Keks), eng., Kage; Kiks, Kjæks*; s. Biskuit.

çakta, (nyere ind. Rel.) Dyrker af çakti (Evne) ɔ: af de kvindelige Guddomme (Gudens skabende og handlende Magt, medens Guden selv eg. er det absolutte); hver Gud har sin çakti: Vishnu, Brahman, Çiva henholdsvis Lakshmi, Sarasvati, Mahadevi.

Çakuntala, s. Sakuntala.

Calade, fr. (af gr. chalan, give efter, slappe), nedgaaende Skraaning paa en Ridebane.

Calamistrum, l. (gr. kalamos, l. calamus, et Rør), et, Krusejern; Kunstleri i det sproglige Udtryk.

Calamit, s. Kalamit.

Calamitēt, l. (af l. calamitas, maaske opr. columitas [gr. koluein, kolazein, lemlæste, fordærve], Skade, Tab, Ulykke), Nød, Trængsel, Elendighed, Vanheld, ulykkelig Tildragelse; calamitōs, elendig, ussel, bedrøvelig.

Calamus, l., Rør; Skriverør (i Oldtiden og endnu i Orienten); en Palmeslægt, Rotang, s. d.

calando, it. (af gr. chalan, sænke), (Mus.) aftagende, hensmeltende, hendøende.

Calandrone, it., et hos de italienske Bønder brugeligt fløjtelignende Instrument.

Calator, l., eg. Udraaber, rom. Kirkebetjent.

Calatrava-Ordenen, en gejstlig Ridderorden (fra 1164), stiftet til Opmuntring af den spanske By Calatravas Forsvar mod Maurerne.

Calauer, s. Kalauer.

Calcaire grossier (Kalkær' grosje), fr., Grovkalk, grovkornet Kalksten is. fra Paris'es Omegn.

Calcanëum (el. —us), l., et (en), Hælebenet, det Hælen (calx) dannende Fodrodsben. S. Pes.

Calcant, l. (calcare, træde paa, trampe), Bælgetræder ved et Orgel; Calcatūr-Clavis (pl. C.-Claves), den Bjælke, ved hvis Nedtrykning Orgelbælgene fyldes med Luft (s. Clavis).

Calceolaria, l. (af calceus, s. d.) Tøffelblomst.

Calceus, l., Snøresko, Halvstøvle.

Calcider (l. calx, Sten, Kalk), pl., kalkagtige Legemer.

calcinabel, fr., som lader sig forkalke; Calcinabilitēt, den Egenskab at kunne opløses til Kalk; Calcinatiōn el. Calcinering, Forkalkning; calcinere, forkalke, brænde til Kalk; smulbrænde; om Metaller ogsaa oxydere, syre, el. forbinde Ilt med Metallerne, ilte dem; Calcinatorium, et, Calciner-Digel.

Calcio (Kaltsjo), it. (af l. calx, Hæl), eg. Stød, Spark; et Slags Fodboldspil i Italien.

calcitrere, l. (calx [i Slægt med gr. lax, med Hælen] Hæl), slaa bag ud; stampe imod.

Calcium, et, Kalkmetallet (hvis Ilte er Kalk), første Gang fremstillet af Englænderen H. Davy 1808.

Calcograph, s. Chalkograph.

Calcothar, s. Colcothar.

Calcul (Kalkyl), fr., Regning, Beregning, Overslag, Regningsmaade; calculabel, beregnelig, som lader sig beregne; Calculateur (Kalkylatør), fr., el. Calculator, l., Regnemester, Regnskabsfører, is. en, som efterser et Regnskab; calculatorisk, beregnet, udregnet, særl. som Overslag; Calculatiōn, l., Beregning,

Udregning, Overslag; Calculatur, Regnestue, Regnekontor; (Kbspr.) Beregning, Overslag; calculere, beregne; slutte sig til, forudse; Calculist, Regnemester.

Calculus, l. (Dimin. af calx, Sten), lille Sten; (hos de gamle) lille Sten brugt ved Spil, Regning og Afstemning; Beregning (jvf. Calcul); Regningsart (C. algebraicus, differentialis, integralis [s. d. O.], C. probabilium, Sandsynlighedsregning); (Lf.) Sten, Blære- el. Nyre-Sten (C. vesicæ, C. renalis), Stensmerter (jvf. Lithiasis); Calculus Minervæ, eg. Minervas Sten, d. e. Stemmelighed for og imod, der regnedes til den anklagedes Fordel (Myt.: ved Orestesses Sag for Areopagos, hvor Stemmerne for og imod vare lige, havde Minervas frikendende Stemme gjort Udslaget); calculøs, stenagtig, gruset.

caldarisk Erts, l. (caldarium æs, Metal, som kun ved Varme (caldor) lader sig bearbejde), en Metalblanding, som ligner Guld.

Caldarium, l. (af calidus, varm), et, Værelse til varmt Bad; Drivhus.

Caldas, sp. (calido, varm), pl., Navn paa Badesteder med varme Kilder.

Calderari, eg. Calderaï, pl. (sing. Calderajo), it., Kedelmagere, Kedelflikkere, Kobbersmede; Løn-Selskab i Italien, der til Dels modarbejdede Carbonari, s. d.

Cale, fr. (sandsf. af gr. chalān, sænke), Kølhaling.

Caleb Quotem, s. Kaleb Quotem.

Caleche, s. Kaleche.

Caleçons (Kalesong), fr. (m. l. calcio, Sok), pl., Underbenklæder; C. de bain (dø bæng) el. de nageur (dø nasjør), Svømmebenklæder.

Caledonien, l. (kelt. caled, haard, og dyn, Mand), Skotlands gamle Navn; Caledonier (= Gæler?) Skotte.

Cale-duct, ny l., Varmeledning.

Cale-faction, l., Opvarmen, Heden; Calefactor, Fyrbøder; Opvarter, Bud; ogs. en stor Ovn til at varme alle Værelserne i et Hus; Cale-facientia, pl., varmende (f. Eks. aromatiske) Midler.

Calembour(g) (Kalangbur), fr., Ordspil, alm. uden satirisk Brod el. dybere Indhold, ofte gaadelignende, Kældermand, Brander; en C. kan fremkomme ved Lighed i Lyden, uden Hensyn til Ordenes Skrivemaade, f. Eks. Ligheden i Udtalen af Seigneur, Herre, og Saigneur, Aarelader (om Napoleon I.), el. ved samme Ords forskellige Betydninger, f. Eks. naar den vittige Markis de Bièvre, da Ludvig XVI. opfordrede ham til at lave en C. om ham, svarede: „Sire, vous n'êtes pas un sujet“ (s. betyder baade Genstand og Undersaat); (Navnet C. mulig efter en af Tyskeren Philip Frankfurter forfattet Samling af lystige Indfald: „Der Pfaffe von Kalenberg“; el. efter en v. Calemburg el Calemberg ved Stanislaus Leszinskys Hof, hvis slette Fransktalen idelig gav Anledning til latterlige Forvekslinger); Calembourist, Ordspilmager, Ordspilkræmmer.

Calender, Calendæ m. m., s. Kalender.

Calentura, sp. (l. calor, Varme), Feber; Hjernebetændelse, if. hos Søfolk i tropiske Farvande; Calentura amarilla (—ilja), den gule Feber.

Calepin = stor Samling af Ord, Ekscerpter o. s. v. (efter Forf. af et stort Polyglot-Leksikon, Ambrosius Calepinus, i det 15de og Begyndelsen af det 16de Aarh.).

Calessarer, it. (af calesso = Kaleche, s. d.), pl., Gadedrenge, Omdrivere i Neapel, som betjene de rejsende.

Calette, fr., den nederste Facette (Flade) af en Brillant, = Culasse, s. d., modſ. Pavillon, s. d.

Calfeutrage (—føtrasj'), fr. (af calfater, s. kalfatre), Tætning af Døre, Vinduer o. desl.

Caliatur-Træ, s. Sandel-Træ.

Caliban, et vanskabt Uhyre el. Halvmenneske i Shakespeares „Stormen“ (Omsætning af Cannibal, s. d); derefter stundom i Alm. Utyske, Vanskabning.

Caliber, s. Kaliber.

calicinal, calici-form, s, calyc—.

Calico(t) el. Callico, et, en Sort Kattun, oprindelig fra Indien (Calcutta el. Calicut); ogs. parisisk Spottenavn paa lapsede Butiks-, if. Klædekræmmer-Svende; Disknespringer.

Caliditet, ny l., Varme.

Cali-fourchon (—fursjong), fr., Orm, Kæphest, Mani; s. à califourchon.

Caliga, l., et Slags Halvstøvle, Soldaterstøvle; caligæ Hispanicæ, pl., spanske Støvler: et Pineredskab; (Caligula, Tilnavn til den romerske Kejser Cajus († 41 e. K.), fordi han bar caligæ).

caligare in sole, l., ikke at se selv det tydeligste (eg. at være blind ved solklar Dag).

caliginøs, l., mørk, dunkel.

Calin, fr., kin. Blanding af Tin, Bly og Kobber.

Calina, sp., tør Taage i Spanien om Sommeren.

Câlinerie, fr., et, Smiger, Kæleri.

Calix, l. (gr. kylix), Bæger, Kalk; Calixtinere, ny l., pl., Kalkens Venner, et Parti blandt Hussiterne i det 15de Aarh.; kaldes ogs. Utraquister, s. d.

Calla, s. Kalla.

Callabra, et Kort-Lykkespil (sandsynlig fra Kalabrien).

Callads, s. Collats.

Calle, pl. Calli, sp., it., Gade, Stræde.

Calliditet, l., Snuhed, Forslagenhed, Underfundighed, Træskhed.

Callositet, l., Hudforhærdelse, haard Hud, Vridblegn; Knortethed; Callus, l., haard, hornagtig Hud, Træler*; den efter et Brud af en Knokkel optrædende Ben-Nydannelse; fig. indgroet Vane, Forstokkelse; Ufølsomhed, Følesløshed; calløs, l., knortet; dækket med haard Hud; hornagtig; fig. ufølsom, forhærdet.

Calmar, fr., el. Loligo, l. (calamarius, hørende til Skrivepenne), en Art Blæksprutte, hvis sortebrune Vædske under Navn af Sepia, gr., bruges af Malere og Kobberstikkere til Tuskering; den afgiver ogsaa det saakaldte hvide Fiskeben (Sepia el. Sepiæ), som, stødt til Pulver, bruges til Polering og som Formesand.

calmato, it., (Mus.) rolig, blidt.

Calme, fr. (mul. af gr. kauma, Brand, Hede), Vindstille, Ro; Calmerne, pl., Vindstillets Bælte, det Jordstrøg, hvor det som oftest ikke blæser; calmere, stille, berolige, dysse, mildne, lindre (særl. om Operationer til at stille krampagtige Bevægelser); forsone, tilfredsstille.

Calo, it., (Kbspr.) Synken, Falden; Calo di peso, Mangel i Vægt; C. di prezzo, Dalen

i Prisen; calere (it. calare, af gr. chalan, sænke), sænke, stryge Seil; (Købspr.) mangle i Vægt.
Calo-mel, s. Kalomel.
Calomnie, fr. (l. calumnia), Bagvadskelse, falsk Beskyldning; Calomniateur (—tør), Bagvadsker.
Calor, l., Varme; Calorium, ny l., Calorie, fr., Varmeenhed, den Varmemængde, der kan opvarme en Vægtenhed (1 Kilogram) Vand 1° Celsius; Calori-fère, l.-fr., Varmeleder, Varmerør; Calori-fication, Varmefrembringelse; Calorigen, Gasovn til Opvarmning af Værelser; Calori-meter, l.-gr., et, Varmemaaler, særl. til Bestemmelse af et Legems Varmefylde el. specifiske Varme; Calori-metri, Varmemaaling; calorisk Maskine, Varmluftsmaskine, Maskine, opfunden i 1852 af Svenskeren Ericsson, ved hvilken den bevægende Kraft skyldes den atmosfæriske Lufts Opvarmning; Calori-motor, l., et til Gløduing af tykke Metaltraade særlig indrettet galvanisk Apparat; jvf. Deflagrator.
Calotte, Calottin, s. Kalot.
Calpulli, (hos Mexikanerne) forhen selvstyrende Smaasamfund, mellem hvilke Slægtsfølelsen dannede Bindeleddet; jvf. Clan.
calquere (kalkere), fr. (calquer, af l. calx, Kalk, opr. aftrykke paa frisk Kalk, el. af l. calcare, betræde, indtrykke), gennemtegne, med en Blyant, Metalstift o. s. v.; eftertegne en Tegnings Omrids igennem Oliepapir (Calquer-Papir) el. mod en Vinduesrude; Calque (Kalk), en saadan Tegning; Calquoir (—koar), Kobberstikkerens Metalstift.
Calumet (Kalymæ), fr. (af gr. kalamos, Rør), Fredspibe, en stor, forsiret Tobakspibe, som de amerikanske vilde byde dem, med hvem de underhandle om Fred.
Calumni, Calumniation, l., Bagvadskelse, Sværtning; falsk Beskyldning; ogsaa = Chicane (s. d.); Calumniant, Calumniator, Bagvadsker, falsk Anklager; calumniere, bagtale, bagvadske, sværte; calumniare audacter! semper aliquid haeret, bagtal kun frækt! der hænger altid noget ved; calumnios, bagtalersk.
Calva og Calvaria, l., Hjerneskal; Calvarie-Bjerget (Pandeskalbjerget), forhen Golgatha (s. d.); (hos Katol.) ethvert Bjerg, til hvilket man i Fasten gør Valfart; Calvus, (eg. skaldet) sofistisk Slutteмaade, s. Acervus og Sorites; Calvities, Skaldethed, opstaaet ved Bortdøen af Haarpapillerne.
Calville, fr. (it. caravella), et Slags kantede Æbler.
Calvinisme, den franske, mest i Genf levende, Reformator Calvins († 1564) Lære; Calvinist, Tilhænger af denne Lære, en reformert; calvinsk, overensstemmende med Calvins Lære.
Calvus, s. u. Calva.
Calx, l., Hæl; Kalk; C. metalli, eg. Metalkalk; Metallets Ilte.
calyci-form, calycinal, ny l., kalk- el. bægerdannet; Calyx, gr. og l., Blomsterkalk, Blomsterbæger; C. renum, Nyrebægret.
Camail (Kamaj), fr. (cap, Hoved, og mail, Værn, Rustning), Skulderkrave med Hætte for Bisper og Domherrer; (i 14. Aarh.) ringflettet Krave anbragt paa Hjelmranden til Værn for Hals og Skuldre; kort Dameoverstykke.
Camaldulensere, pl., en Munkeorden, oprettet i det 11te Aarh. af den hellige Romuald, og opkaldt efter Staden Camaldoli; Camaldulenserinder, pl., Nonner efter samme Ordensregel.
Camaraderie, fr., et, Stalbroderskab, Fortrolighed (jvf. Clique).
Camarero, sp., Kammertjener; Camarero mayor, Overkammerherre; Camarera mayor, Overhovmesterinde hos de spanske Dronninger.
Camarilla (Kamarilja), sp., eg. lille Kammer; det Hofkryb el. de indflydelsesrige Favoriter, som omgive Fyrstens Person og ofte hemme Virksomheden af Statsforvaltningens forfatningsmæssige Organer.
Camarinam movere, s. u. movere.
Camauro, it. (m. l. camaurum), Pavens røde Fløjlshue.
Camayeu (Kamajø) el. Camaïeu, fr. (af Camahuya, en Art Onyks), (Malerk.) et ensfarvet Maleri, alene forskønnet ved Afskygning, f. Eks. graat i graat, rødt i rødt; Kobberstik i Tuskmaner; Maleri alene med 2 til 3 Farver. (Jvf. Camee).
Cambiale, (lettera di) cambio, it. (m. l. cambium, af cambiare, l. cambire, bytte, veksle), Veksel; Cambio commune, en almindelig, indenlandsk Veksel; c. reale, udenlandsk V.; c. di ricorso, Omløbsveksel; Cambio-Conto, Vekselregning; Cambial-Ret, Vekselret; Cambiator, ny l., Vekselerer; Cambiatura, Vogn- el. Post-Skifte, Post, Skyds*; cambiere, veksle, drive Vekselforretninger; Cambist, Vekselhandler, Vekselerer, Bankier; Cambsarius, ny l., Vekselejer, Ihændehaver af en Veksel; Cambsor, Vekselgiver, den, som udsteder en Veksel.
Cambium, ny l., et, Vækstlag, Dannelsesvæv; Cellelaget mell. Bast og Ved, der ved sin Vækst forøger Plantens Tykkelse og afsætter Aarringene i Træer; cambial, som henhører til Cambium.
Cambray (Kangbræ), fr., el. Cambrik (Kæmbrik), eng., et, Kammerdug, meget fint Lærred; s. Batist.
Cambria (forv. af Cymry), gammelt Navn for Wales; cambrisk Formation, Cambrium, (Geol.) de under Silurformationen forekommende ældste, forsteningførende Lag, mest Sandsten, Kalksten og Alunskifer.
Cambrioleur (Kangbriolør), fr., Indbrudstyv.
Cambsarius, Cambsor, s. Cambiale.
Camée, fr. (maaske af l. gemma, Ædelsten, el. af gr. kamnein, forarbejde med Møje; jvf. Camayeu), it. cameo el. cammeo, Billedsten, en skaaren Ædelsten, hvis ophævede Figur har en anden Farve, end Grunden; i Almindelighed enhver skaaren Sten, paa hvilken Figurerne ere ophøjede, modf. Intaglio (s. d.); ogs. et ensfarvet Maleri, = Camayeu, s. d.
Camelia-Dame, s. Kamelia.
Camelot (—lo), (parisisk) Avissælger, Gadesælger; s. ogs. u. Kamel.
Camenbert (Kamangbær), fr., udmærket Ost fra C.
Camener el. Camoener, l. (smtr. for Carmenæ [carmen, Sang] el. Canimenæ [canere,

synge]), pl., romerske Gudinder, opr. vistnok en Slags Kildenymfer, senere identificerede med de græske Muser, s. d.

Camera, l. (ogs. camara, gr. kamara), et, eg. Hvælving; Kammer; en Fyrstes Privatformue og de Funktionærer, der have den under Forvaring; Camera apostolica = det apostoliske (s. d.) Kammer; Camera imperialis, den kejserlige Kammerret; Camera paramentorum, Sakristiet i en Kirke (s. Paramenter); Camera anterior, C. posterior, (Anat.) Rummet i Øjet henholdsvis foran og bag Iris (s. d.); Camera clara el. lucida, l., et, (eg. et lyst Kammer), et firsidigt Glasprisma, gennem hvilket Lyset fra en Genstand opfattes saaledes, at den bekvemt kan eftertegnes; Camera obscura, l., et, (eg. et mørkt Kammer), et Apparat, ved hvilket Lyset fra en Genstand træder ind i et for øvrigt mørkt Rum, paa hvis ene Grænseflade Genstandens Billede opfattes; Cameræ feudum, s. Feudum de camera.

cameral, cameralistisk, som angaar Statsindtægternes Forvaltning; Kammer-; Cameralia, l., el. Cameral-Videnskaber, Indbegrebet af de til Statshusholdningen, Statsregnskabs-Væsenet, Kammervæsenet hørende Videnskaber; Cameralist, en, som har lagt sig efter denne Videnskab; en, som er ansat ved et Kammer; Cameralistik, Statshusholdningslære; Cameralistiker, Lærer i Statshusholdningen.

Camerarius, l. (af camera, s. d.), Kæmner, Forvalter af visse offentlige el. private Kasser, af en Stads Indkomster ꝛc.; Tøjmester (i et Kloster); Camerier (—rie), fr., Embedsmand hos Paven el. en Kardinal; Cameriere, it., Kammertjener, Kelner; Cameriera, it., Camarera, sp., Cameriste, fr., Kammerfrue, Kammerjomfru.

Cameration, l., Hvælving (s. Camera).

Camerlengo, Camerlingo, it. (gl. t. Chamarlinc, t. Kämmerling), Embedsmand (sædvanlig Kardinal) ved Pavehoffet, som bestyrer Finanserne, har Jurisdiktionsret over Embedsmændene ved Curien (s. d.) og leder Forretningerne ved Pavens Død.

Cameronianere el. Cameroniere, et meget strengt presbyteriansk Parti i Skotland under Karl II. (Navn efter Præsten Archibald Cameron).

Camillus (Camilla), l., romersk Navn for en ung Dreng (Pige) af ædel Byrd, der ved visse Ofringer gik Præsten til Haande.

Camisade, fr., (Krspr.) natligt Overfald i Skjorter, som Soldaterne tage over deres Mundering, for at kende hverandre i Mørket (camise, forældet f. chemise, s. d.)

Camisarder, fr., pl., Øgenavn (Blusemænd), som man i det 17de Aarh. gav de reformerte i de cevennifke Bjerge.

Camisia, m. l. (sp. camisa, fr. camise og chemise, mul. af slav. Kamsa, Messesærk), hvid Skjorte, Messeskjorte.

Camisol(e), fr. (Dimin. af camise = chemise, s. d.), el. Kamisol, (forældet) Brystdug, Undertrøje, (langskødet) Vest; camisol de force, Spændetrøje.

camminere, it. (fr. chemin, Vej), (Fægtek.) gaa baglængs, for at faa Modstanderen til at blotte sig.

Cammis-, s. Kommis-.

Camorra, it. (camorro, Bonde), et siden 1862 ved Lovene sprængt, hemmeligt neapolitansk Forbrydersamfund, der var formelig organiseret til Smugleri, Pengeudpresning og Rov.

Camouflet (Kamuflæ), fr. [af l. calamo flatus, blæst gennem et Rør; el. af fr. chaud mouffiet, varm Snude (mufle)], Røg, Stank, blæst en i Næsen; (Krspr.) Kontramine anvendt som Middel til at hindre Fjendens Minearbejder; camouflere sig, forklæde sig (om Opdagelsespolitiet).

Camp (Kang), fr., Mark, Lejr, Øvelsesplads; Campagnard (Kangpanjar), Landmand; Campagne (Kangpanj', alm. Udt. Kampanje), Landet (campagna [—anja], it., særl. Roms Omegn, c. di Roma); Landgods, Gaard paa Landet; Høst, isl. Sukkerhøst; Felttog; Søtogt; à la campagne, paa Landet; landmæssig, landlig; lejrmæssig; en (ang) rase campagne, i aaben Mark.

Campana, sp. og it. (Navn efter det it. Landskab Campanien, hvor Kirkeklokker først skulle være komne i Brug), Klokke; Luftpumpeklokke; campana urinatoria, ny l, Dykkerklokke; Campanella, lille Klokke; campaniform, klokkedannet; Campanile, fr., it., Klokketaarn, isl. fritstaaende; Campano-logi, it.-gr., Kundskab og Lære om Klokker; Campanula, Klokkeblomst.

Campbellitter, pl., Tilhængere af den skotske Præst J. M'Leod Campbell, 1830 fordømt af den skotske Kirke for sin Lære om alles Frelse.

Campeador, sp. (campear, være i Marken, Felten), eg. den, der drager i Felten; Tilnavn til Cid, s. d.

Campeche-Træ, Blaatræ, Blodtræ.

Campement (Kangpmang), fr., et, Lejr, Feltlejr, Øvelseslejr; stundom = Bivouac (s. d.); campere, ligge i Lejr, staa i Felten; stundom = bivouaquere (s. d.); mods. cantonnere (s. d.); campestrisk, voksende paa Marken; Campus, l., Mark, Slette, Flade; Synsfelt i en Kikkert (det Rum, der paa een Gang kan overses); Campus Martius, l., Romernes Mars-Fælled, Frankernes Marts-Fælled (le champ de Mars), begge bestemte til Vaabenøvelser, den sidste opr. til Forsamlinger som de frankiske Konger holdt for at ordne Statssager (ch. d. Mars, ch. d. Mai); Camp volant (Kang volang), fr., flyvende Lejr, som opslaas hver Aften og afbrydes om Morgenen; Flyvehær, Strejfkorps.

den camperske Ansigtsvinkel (indført af den hollandske Anatom Camper, † 1789), Vinklen mellem to fra Overlæbebenets Forflade udgaaende Linier til Pandens mest fremragende Del og til den ydre Høregang.

Campher, s. Kamfer.

Camphou el. Campoy, kin., en Sort fin Te.

campi doctores, l., pl., Fægte- og Eksercermestre i den romerske Hær.

Campidoglio, it., s. Capitolium.

Campine-Rug, Rug fra det flanderske Landskab Campine (dyrkes i Danmark).

Camp-meeting (—miting), eng., Folkeforsamling paa fri Mark.

Campo, it., Mark; Lejr, Slagmark; Campos, sp., pl., Brasiliens indre Højland; Camposanto, it., eg. Helligmark, Kirkegaard.
Campus Martius, Camp volant, s. u. Campement.
Camener, s. Camener.
Caña (kanja), sp., Sukkerrør; berusende Drik; la Caña, en egen Slags andalusiske Sange.
Canadol (af Canada), Petroleumsæter, Gasolin.
Canaille (Kanaj), fr. (it. canaglia. Hundekobbel, af l. canis, Hund), Gadepøbel, Pak; slet Menneske, daarlig Fyr, Skarv*, liderlig Kvind; Skælm; Canaill-archi, fr.-gr., et, Pøbelherredømme; en (ang) canaille, pøbelagtig, nederdrægtig; ringeagtende, nedværdigende; encanaillere (angkanajere) fig. gøre sig „gemen" med foragtelige Mennesker; canaillere, behandle slet, haanende; Canaillerie (Kanajeri), et, slet, nederdrægtig Streg; canailløs, lumpen, slet, nedrig.
Canal, l. (af canna, Rør), Vand-Rende, Vandledning; Vandgrav, en ved Kunst anlagt Rende, bestemt til Sejlads i det Indre af et Land; („Kanalen") Strædet imellem England og Frankrig; Søjlefure; Rør i Dyre- og Plante-Legemer; canalisere, forvandle (en Flod) til Kanal; gøre tilgængelig ved Kanaler; Canalisation, Kanal-Anlæg, det Foretagende, ved Kanaler at gøre en Flod sejlbar el. et Land tilgængeligt; canalisabel, som kan forvandles til Kanal, gøres sejlbar ved Kanalgravning; Canaliter, ny l, pl., = Tubuliter (s. d.); canaliculi lacrymales, l., Taaregange ved Øjet.
Canapé, fr. (af gr. konopeion, eg. et Leje med Forhæng af tyndt Tøj til Værn mod Myg (konops), m. l. canapeum, Sengehimmel), Løjbænk, Sofa, Liggestol.
Canard (—ar), fr., And, Andrik; Løgnehistorie, Skrøne*, Avisand.
Canari-Sec(t), hvid, sød Vin fra de canariske Øer, s. Sect.
Cancan (Kangkang), fr. (mul. af Stridighederne i Frankrig om Udtalen af det lat. quanquam), Larm, Støj, Ophævelser over Ubetydeligheder; særl. en støjende, kaad Dansebod-Dans; cancanere, larme, sladre; danse Cancan.
Cancellaria, l., Kancelli (s. nedenfor); C. apostolica, det apostoliske (s. d.) Kancelli; Cancellarius, Kansler, Seglbevarer; Formand for et Kancelli; (tilforn i Danmark) en af Rigets høje Embedsmænd, der i Værdighed nærmest svarede til den senere Tids Kancelli-Præsident; første Person i et Stats- el. Regerings-Raad (i Preussen, Østerrig 2c.); ved et Universitet: en fyrstelig el. anden høj Person, under hvis Beskyttelse det staar; Cancellariat, et, Kansler-Værdighed; Cancellation el. Cancellatur, gitterformig Overstregning af Skrift; retslig Tilintetgørelse af Dokumenter; Canceller (l. cancelli, pl., Gitter, Skranker, Grænser), Gitterværk; i Orgelet smaa Kanaler, der føre Vinden fra Vindladen til hver enkelt Pibe, naar Cancel-Ventilerne, med hvilke de ere lukkede, aabnes ved Anslaget af vedkommende Tangent; cancellere, omgive med Skranker el. Gitterværk; udstrege, overstrege; cancelleret (i Heraldiken) kaldes en med et Gitter til Dels overtrukken Figur (Tegn paa Vaabener, der have tabt en Del af deres Betydning); Cancelli, et, eg. et Sted, som er omgivet med Skranker, og hvor et vist Slags Forretninger ekspederes; i Danmark (fra 1670 til 1848) det Regeringskollegium, som bestyrede Justitsvæsenet; det derved ansatte Personale; Cancellist, Skriver el. Fuldmægtig ved et Kancelli; Cancelli-Stil, den Kancellierne egne Skrivemaade; knudret, formel Stil; Cancelli-Skrift, Bogstaver med mange Sving; (Bogtr.) en Skrift-Art (f. Eks. A, a, B, b, G, c).
Cancer, l., (Lk.) Kræft; Taskekrabbe; (Astron.) Krebsen, Dyrekredsens 4de Stjernebillede; circulus cancri, Krebsens Vendekreds (jvf. Tropicus); Canceration, Udartning til Kræftskade; cancerere, blive kræftagtig; Canceroma, Kræftskade; cancrinisk el. cancrinsk, krebsgangagtig; cancrinske Vers, Krebsvers, Vers, hvis Bogstaver give samme Ord og samme Mening, enten de læses forfra el. bagfra (jvf. Palindromius); Cancroid, eg. kræftlignende, en Form af Kræft, der sædvanlig kun forekommer paa Huden, is. omkring Munden (dog ogsaa paa indvendige Organer, som Livmoderen); Hudkræft; = Epitheliom = Epithelial-Kræft (s. d.); cancrøs (cancrosus), kræftagtig (om Svulster).
Cancion, sp., lyrisk Digtform (strofisk) i spansk middelalderlig Poesi; Cancionero, Digtsamling, is. til de spansk-portugisiske Hoffers Brug i Middelalderen.
cancrinsk, cancrøs, m. m., s. Cancer.
Candarin, kin. Vægt og Regningsmønt; s. Fen.
Candelaber, l. (candelabrum, l. candela, Lys, Kerte, af candere, skinne, være hvid), stor Lysestage el. en paa en høj Fod hvilende Lysekrone med flere Arme; (Bygnk.) smaa, vaseformige Søjler i Rækværker; Candel-Messe, (kat. Kirke) Kyndelmisse (missa candelarum, Mariæ Renselsesfest) (2den Febr.), saaledes kaldet, fordi Processionslysene indviedes paa denne Dag; Candelarius, Kertebærer.
candere, fr., oversukre, overtrække med Sukker; forsukre; Candering, Overtræk med Sukker; s. Candis.
Candeur (Kangdør), fr., og Candor, l., Hjertensrenhed, Redelighed, Ærlighed, Aabenhjertighed.
candid, l., hvid; ren, redelig, oprigtig.
Candidat, l. (candidatus, hvidklædt, iført toga candida [s. Toga], efter den gammelromerske Skik for embedsøgende), en, som efter aflagt Prøve paa Duelighed (is. ved at underkaste sig vedkommende Fagprøver; derfor: C. theologiæ, juris, medicinæ et chirurgiæ, philologiæ, magisterii, philosophiæ, pharmaciæ, politices, polytechnices, matheseos, physices o. s. v. (s. Forkort.), jvf. Examinatus og Studiosus) har Adkomst til et offentligt Embede; ogsaa den, der melder sig som søgende visse andre Stillinger, f. Eks. Valg-Candidat, Valg-Emne (spøgende siges Ægtestands-Candidat om den, der gaar paa Frieri); Candidatus mortis, Dødsoffer, dødsyg; C. sacrosancti ministerii, færdig (efter aflagte teologiske Embedseksamina) til at søge gejstligt Embede; Candidatur, en Kandidats

Stand, hans Udsigt til el. Haab om at faa et Embede el. anden Virksomhed.
Candis, fr. (sucre candi, af sanskr. khanda, Stykke, af khand, bryde), el. Candis-Sukker, renset, krystalliseret Sukker (Stensukker); candisere = candere (s. d.); Candisation el. Candering, Tilberedelse af, Overtrækning med Sukker.
Candy (Kændi), østind. Handelsvægt af forskellig Størrelse (c. 250 Kg.).
Canel, s. Kanel.
Canens, l.. eg. syngende; Nymfe med en skøn Røst.
Canepin (Kanepæng), fr. (af l. cannabis, Hamp), et, hvidt, tyndt Lamme- el. Gede-Skind.
canescent, l. (canus, graa), graalig, hvidnende; canescere, graane, blive hvidagtig.
Canes venatici, l., pl., (Astron.) Jagthundene (Stjernebillede paa den nordl. Hemisphære, [s. d.]).
Canevas el. Cannevas (Kanneva), fr. (m. l. canevasium, af l. cannabis, Hamp), et, et Slags Tøj, i hvilket Rendingen er Hampegarn el. ogsaa Hør- og Bomulds-Garn, og Islætten Bomuldsgarn; ogs. et Slags meget aabent Tøj, paa hvilket der broderes el. indsys alle Haande Mønstre (jvf. Stramin og Stramai); (Mal.) Grundrids, Udkast, Plan.
Canezou (Kanesu), fr., ærmeløs Rundspencer for Kvinder.
Cangue (Kang), fr., kinesisk Pineredskab (en Planke med Huller til Forbryderens Hoved og Arme).
Canicula, l. (canis, Hund), Hundestjernen (Fiksstjernen Sirius); Caniculares dies, pl., Hundedagene; Canicular-Ferier, Hundedagsferier; C.-Periode, Hundestjerne-Periode, en Kreds af 1460 Aar i den gammelægyptiske Tidsregning; canina litera, Hundebogstavet, Bogstavet R (fordi dette synes at lyde i Hundens Knurren).
canis a non canendo, l., Hund af ikke at synge (uoversætteligt Ordspil, s. lucus a non lucendo).
Canis major, C. minor, l., (Astron.) den store Hund, den lille H. (2 Stjernebilleder paa den sydl. Hemisfære).
Çankara, sanskr., eg. „helbringende", en for en Inkarnation af Çiva (s. d.) udgiven Lærer (f. 788 e. K.?), der forfattede Kommentarer til de Upanishad'er (s. d.), hvorpaa Vedantaskolen er grundet.
Canna, gr., l., it., el. canne, fr., Rør; Stok; Canna, ældre it. Maal = c. 3½ Alen; cannelere, rifle, fure; cannelerede Søjler, Søjler, hvis Skaft har lodrette Furer el. Rifler; Cannelerings-Maskine, Bøssemagerens Riflredskab; Cannelures (—lyr'), fr., pl., Rifler, Furer, især paa Søjler; Cannula, l., el. Canule (—nyl'), fr., lille Rør; (Kir.) fint Metalrør, is. i Forbindelse med stikkende Instrumenter, saasom Troicaren (s. d.); ogs. ved Luftrørsoperationer: Aanderør.
Cannel-coal (—kol), eng. (candle, af l. candela, Lys), en Slags meget bituminøst (s. d.) Stenkul, der bruges til Gasfabrikation.
Cannibal, (sp. canibal, af caribal = caribe, en Caraib), eg. en fordums vild Beboer af de caraibiske Øer; Menneskeæder; et vildt, grusomt Menneske; cannibalsk, umenneskelig, grusom; Cannibalisme, Menneskeæderi; Umenneskelighed.
Canon m. m., s Kanon.
Cañon, sp., eg. Rør, Løb; af Vandet dybt udhulet Flodseng med næsten lodrette Bredder (særl. den vestl. Del af U. S. A.).
Canopus, den klareste Stjerne i Stjernebilledet „Kølen"; s. Kanopos.
canōr, l., klingende, velklingende, sangbar; Canor stetho-scopicus, metallisk Klingen i Brysthulheden (s. Stethoskop).
Canossa, — „gaa til Canossa", ɔ: ydmyge sig for en Modstander [saaledes som den tyske Kejser Henrik IV. i Aaret 1077 i Canossa (Flække i Provinsen Modena i Italien) ydmygede sig for Pave Gregor VII.].
Canot (Kano), fr. (Canoe, eng., Canoa, sp.), et Fartøj af Bark el. en udhulet Træstamme hos de Vilde; Baad, Ege; Canotier (—tje), Canotière, Roer(ske), is. Lystroer(ske).
Cant, eng. (af fr. chant, Sang), Rotvælsk, Pøbelmaal, Fantesprog*, Kunstsprog for Tyve, Bedragere o. desl., oprindelig tilsigtende Hemmelighedsfuldhed; senere ogs. Fagsprog for bestemte Samfundsklasser; klynkende, hyklersk Tale; forsk. fra slang (s. d.)
cantabel, l., sangbar, som lader sig synge; cantabile, cantando, it., sangbar, syngende (om et Musikstykke, eller en nærmere angiven Del af det, der skal foredrages syngende)
Cantara, sp., eg. Krus; gl. kastiliansk Rummaal, c. 16 Liter.
Cantarella, it., den højeste Streng paa et Strenge-Instrument (særl. Violinen).
Cantaro, l., it., Centnervægt i Italien og Levanten af forskellig Størrelse (c. 160 Pd.).
Cantate, Cantata, l., it, lyrisk Digt, i forskellige Afdelinger for enkelte og flere Stemmer, at synge med Instrumental-Ledsagelse; de gejstlige Kantater kaldes ogsaa Oratorier (s. d.); ogs. fjerde Søndag efter Paaske, hvis Messe begynder med Ordene: cantate Domino canticum novum, l., synger Herren en ny Sang! (Psalme 98, 1.); Cantatilla el. Cantatina, tt., lille Kantate; Cantatorium, l., et, en kat. Kirkebog, hvoraf Kantoren afsynger Responsoriet, s. Responsorium; Cantatore, Cantatrice (—tritsje), it., Sanger, Sangerinde (is. kunstnerisk uddannet).
Canter, eng., (Væddeløbsspr.) jævn, rolig Galop.
Canthartider, s. Kantharider.
Canthus oculi, gr.-l., Øjekrogen (gr. kanthos); Canthitis, Betændelse i Øjekrogen.
Canti carnascialeschi (—skialeski), it., Karnevalssange.
Canticum, l., et, Sang, Lovsang; Canticum canticorum, et, Sangenes Sang, Salomons Højsang; Cantica graduum, pl., Trappe-Psalmer, i Gl. Test. Psalmerne 119—133, der under Løvsalsfesten bleve sungne af Leviterne paa de 15 Trin fra Kvinde- til Mands-Forgaarden.
Cantilena, l., it., lille Sang, sangbar Sats.
Cantiller (Kantiljer), eg. Cannetiller, fr., pl., Guld- el. Sølv-Traade, som ere saaledes sammensnoede, at de danne Skruegænger; ogsaa Arbejder deraf.
Cantine (Kangtin'), fr. (it. cantina, enten smtr. af canovettina, lille Kælder [canova]; el.

af it. canto, Afkrog; el. sandſ. af l. quintana [sc. via], den Gade i en romersk Lejr, i hvilken Sælgeboderne fandtes), Feltflaske; Flaskefoder; Soldaterkro; Feltapotek (C.-Hest, C.-Soldat, C.-Tornyster, som henholdsvis bærer el. indeholder et saadant Apotek); Cantinier (—nie), Soldatervært, Marketender; Cantinière (—jær), Marketenderske.

Cantino, it., = Cantarella.

Canto, it., Sang; = Cantus (s. d.); Canto armonico, flerstemmig Sang; Canto fermo = Cantus firmus; canto figurato = Cantus figuralis; Canto piano = Cantus planus.

Canton (Kangtong, sædv. med dansk Udtale), fr. (m. l. canto, Krog, Kant; sandſ. af kelt. cant, Kreds, Rand), et, Kreds, Distrikt; Herredsdistrikt, Lægd; i Svejts hver af dets Fristater; (Herald.) Felt i et Vaaben; cantonal, grundet paa Inddeling i Cantoner (s. føderal, føderalistisk); cantonisere, inddele et Land i Distrikter, Kredse; Cantonade, Rummet paa Scenen bag Kulisserne; cantonnere, (Krſpr.) staa el. ligge i Stæder og Landsbyer (om Tropper) (modſ. bivuakere); Cantonnering, en, og Cantonnement (—mang), et, Troppers Forlægning i Byer.

cantonneret, fr., (Bygnk) som er paa Hjørnerne prydet med Søjler, Piller 2c. (it. cantonato, af cantone, Hjørnesten; s. Canton).

Cantor, l., Sanger, Forsanger, Kirkesanger, Syngemester; Cantorat, et, en Kantors Embede og Bopæl; cantorere, synge for; cantores amant humores (spøg.), Sangere drikke gerne.

cantu di-gnoscitur ales, l., paa Sangen kendes Fuglen; hver Fugl synger med sit Næb.

Cantus, l., Sang; Melodi, Diskant; Cantus fictus, transponeret (s. d.) Sang; C. figuralis el. mensuralis, figureret Sang, hvis Noder have ulige Tidsværdi; modſ. C. planus (fr. plain-chant), lige Sang, den gregorianske unisone (s. d.) Kirkesang med lige lange Nodeværdier; Cantus firmus (fr. chant donné), eg. den faste Sang, opr. Navn paa de i Gregor d. Stores Antiphonar (s. d.) samlede, som uforanderlige Mønstre opstillede, Kirkemelodier; senere: enhver Melodi, der tjener til contrapunctisk (s. d.) Bearbejdelse. Jvf Canto.

Canule, fr., s. Canna.

Canvass, eng., Sejldug, Strie*, (s. Canevas); Canvassing, eng., Stemmehverving ved særlige lejede Kræfter.

Canzona, Canzone, it., Sang, Digt af en bestemt metrisk Form, iſ. hos ital. Digtere (opr. provençalsk); canzone a ballo, forhen i Italien Sang, efter hvilken der blev danset; canzone sacra, aandelig Sang; Canzonaccia, Gadevise; Canzonetta, lille, lyrisk Digt i korte Strofer, lille Sang, ogſ. Musikstykke; Canzoniere, Digtsamling.

Caoutschouk, s. Kautschuk.

Cap, fr., Capo, it., Cabo, ſp., Cape (Kep), eng., et, Hoved, Næs, Forbjerg, iſ. Godthaabs-Forbjerget (cap de bonne espérance); C. verd (vær), fr., det grønne Forbjerg.

capable (kapabel), fr., duelig, dygtig, skikket til; c. de tout (dø tu), i Stand til alt, til at gaa til Yderligheder; capablement (—mang), med Duelighed, Færdighed; Capacitet, l., Rum, Rummelighed; Modtagsomhed; Evne, Fatteevne; Duelighed; Dygtighed; dygtigt Hoved; Varme-Capacitet = specifisk Varme; s. specifik; capax, l., rummelig, dygtig; finitum non est capax infiniti, det endelige kan ej fatte det uendelige; arcus capax anguli (Mat.), en Bue, der rummer en vis Vinkel.

Cape, eng., Slag (Kvindebdragt).

Capeador, ſp., Toreador (s. d.), der skal tirre Tyren ved at vise den en lille, broget Kappe (capa); jvf. Banderillo.

Capel, s. Kapel.

Capeline (—lin'), fr. (m. l. capellina, af capa, Kappe), et Slags Solhat for Kvinder; (Lk.) et Slags kirurgisk Bind.

Capella, s. Alhajoth.

Caper, l. (gr. kapros), Buk; Bukkestank; Svedlugt; (Astron.) Stenbukken.

capere, l., fatte, begribe, forstaa.

Capetingerne (mul. af cappetus, Kabudse, Munkehætte), pl., det med Hugo Capet 987 begyndte franske Dynasti.

capillar, l., haaragtig, haarfin; Capillar-Attraction, det Fænomen, at Vædsker i aabne, snævre Rør staa højere end i den omgivende Vædske (modſ. Capillar-Depression); Capillaritet, ny l., Haarrørs-Virkning; Capillar-Rør, Haar-Rør, meget fine (Glas-)Rør, som bruges ved fysikalske Forsøg; Capillar-Kar, Haarrørskar i Legemer (med en hvid Vædske i St. f. Blod); Capillation, en næppe synlig Hovedskalspaltning; capilliform, haardannet, haarfin; Capillær-Sirup, Sirup af Planten Venus-Haar (capillus Veneris).

Capio, l., Tagen i Besiddelse (ikke ved Arv), Hævd; jvf. Usucapion.

Capistrum, l., eg. Bidsel; Mundklemme; Bind til at fastholde en Forbinding paa den nederste Del af Ansigtet; Capistration = Phimosis (s. d.).

Capita, l., pl. af Caput, Hoveder; capita jugata, Dobbelthoveder (paa Mønter); capita aut navia (forv. for navem), el. caput aut navim, Hovedet el. Skibet, (hos de gamle Romere) „Plat eller Krone"; in capita, efter Hovederne el. de enkelte Personer, modſ. in stirpes, efter Stammerne el. Familierne (ved en Arvedeling); per capita, regnet efter Hoveder.

Capitain(e) (—æn', alm. Udt. Kaptajn), fr. (af l. caput, Hoved), Høvedsmand, en Officers-Grad, Chef for en Underafdeling, et Kompagni, et Feltbatteri; (C. de cavalerie, Ritmester); Chef for et større Krigsskib; Fører af et Koffardiskib; Anfører for en Røverbande; ogſ. (holl. Capitaintje) Svaber el. Visk til Rensning af et Skibsdæk el. til Udsletning af Skriften paa Regnetavlen, der bruges ved Kortspil; Capitaine d'armes (darm), Vaabenmester; Capitani, pl., (i Grønland) Stammehøvdinger; Capitano, it., = Capitain; ogsaa en Skryders, Storpralers Rolle paa den italienske Scene.

Capital, Capitalisation m. m., s. Kapi—.

Capitale, fr., Hovedstad. Jvf. Metropolis.

capitaliter, l., paa Livet (s. Eks. straffe).

Capitana, it., (forældet) Hovedskibet af en Flaade; Capitani, pl., i Middelalderen i Italien Bispernes højere Lensmænd; i Grækenland Anførere for Klephter og Palikarer (s. d. O.); Capitano, Capitain (s. d.); ogs. en Storpralers Rolle, særl. i Commedia del arte (s. d.).

Capitation, l., Afgift, Skat, isl. Skat efter Hoveder (l. caput), Skat paa hver enkelt Person, Hovedskat, Kopskat.

capitato, it., (Kbspr.) ankommet, overleveret; capitere, indtræffe, ankomme.

capite censi, l., pl., i det gl. Rom den laveste Formuesklasse, der optoges paa Censorernes Liste efter Hoved (caput) uden Angivelse af Formue.

Capitel m. m., s. Kapitel.

Capitis de-minutio, l., Tab af Friheden; Berøvelse af alle el. nogle borgerlige Rettigheder.

Capitium, l., et, Hul til at stikke Hovedet igennem i den romerske Tunika; et Slags Korset; (Lk.) en Forbinding til Hovedet (af et tre- el. firkantet Stykke Tøj).

Capitolium, l., et, fordum Hovedborg og Jupiters Tempel i Rom (og andre Byer), nu Campidoglio (—doljo), et pragtfuldt Raadhus, Observatorium m. m.; ogs. Kongres-Paladset i Washington; „der er kun eet Skridt fra Capitolium til den tarpejiske Klippe", d. e. fra Ophøjelse til Fornedrelse; jo højere Kald, jo dybere Fald; højt paa Pald, dybt i Fald; s. tarpejisk, jvf. sublim.

Capitolo, it., mindre, satirisk el. burlesk Digt i Terziner (s. d.).

Capitulant, s. u. Capitulation.

Capitulär, m. l., Medlem af et Stift, Dom- el. Stifts-Herre; Capitulär-Bogstaver, Begyndelsesbogstaver, prydede med Farver, Guld og Sølv, i gamle Skrifter.

Capitularier, m. l., pl., de frankiske Kongers Love, Kirkesager vedrørende.

Capitulation, m. l., Forlig, afdelt i visse Punkter, især et saadant, der indgaas imellem Belejrerne og de belejrede i en Fæstning om dennes Overgivelse; Dagtingning; en Soldats Overenskomst med Landsherren om hans Tjenestetid, el. med den hvervende Officer, om Tjenestetid, Haandpenge o. s. v.; de tyske Kejseres Valg-Capitulation = den dem af Kurfyrsterne foreskrevne Haandfæstning; Svejtser-Capitulation = diplomatisk Overenskomst om Hvervning af Svejtser-Tropper til fremmed Tjeneste; Capitulant, Soldat, som tjener ifølge denne Overenskomst; en, som underhandler om en Fæstnings Overgivelse; capitulere, underhandle om og slutte et Forlig om Overgivelse; dagtinge; overgive sig ved Forlig; fig. give tabt; (om Soldater) tage flere Aar paa; capitulere med sin Samvittighed, søge at inddysse sin Samvittighed med Skingrunde; capitulatim, l., = summarisk (s. d.)

Capo, it., s. Cap; Hoved, Forbjerg; den fornemste; Chef; Begyndelse; da capo (fork. D. C.), fra Begyndelsen, forfra, om igen! Jvf. encore, bis.

Capon (Kapong), fr., Hykler; bedragersk Spiller, snu Krabat; caponnere, spille uredelig.

Caponnière, s. Kaponniere.

Caporal, fr., Korporal; den franske Regale-Tobak; le petit caporal, den lille Korporal (Soldaternes Fortrolighedsnavn paa Napoleon I. efter Slaget ved Lodi).

Capot (Kapo), fr., Regnfrakke, Rejsekappe; Overfrakke, Hætte; Capote, Regnkappe med Hætte, Soldaterkappe; Kysehat.

Capotage (Kapotasj'), fr., den Kunst at maale et Skibs Vej til Søs.

Capo-tasto, it. (eg. C. di tasto), Sadlen: Tværlisten over det øverste af Gribebrættet paa et Strengeinstrument; ogs. en Art bevægelig Sadel, sædv. af Elfenben, til at sætte paa Guitarren, for at give alle Strengene paa en Gang en højere Stemning.

Cappa (l. capa), vid middelalderlig Klædning med Hætte, Rejseklædning (is. for Gejstligheden); C. magna, Korherrernes Kappe af højrød Silke med langt Slæb.

Cappella, s. a cappella og alla cappella.

Cappelletto, it., Rytter, udrustet med en Stormhue (cappelletto).

Capriccio (Kapritsjo), it. (af l. caper, en Buk), Lune; (Mus.) et Tonestykke, hvori Komponisten mere følger sit Lune, end den strenge Orden og Form; lunefuld Komposition, Fantasi; Musikstykke til Indøvelse af visse vanskelige Nodefigurer; et Maleri, el. overh. et Kunstværk, i hvilket Lune og Vilkaarlighed ere fremherskende; Capriccietto (Kapritsjetto), lille, kort Fantasi; capriccioso, (Mus.) med lunefuldt, kækt Foredrag (jvf. a capriccio).

Caprice (Kapris'), fr. (af l. caper, en Buk), Lune, Grille, Indfald, Halsstarrighed, Nykker; capricios el. capricieux (—ø), egensindig, stivsindet, fuld af Luner, fantastisk.

Capri-cornus, l., (Astron.) Stenbukken, Dyrekredsens 10de Himmeltegn; circulus el. tropicus capricorni, (Geogr.) Stenbukkens Vendekreds. S. Tropicus, Zodiacus.

Capri-ficatiön, l., kunstig Befrugtning af vilde Figentræer ved Gallehvepser; caprificere, befrugte paa denne Maade.

Capri-folium, l., Gedeblad.

Caprin-, Capron- og Capryl-Syre, tre ildelugtende Fedtsyrer (findes i Sved (s. Caper), som Glycerider, i Smør, i Kokosnøddolie).

Capriole, it., Bukkespring, Luftspring, Krumspring; (Ridek.) Hjortespring, Skolespring med strakte Bagben og stærkt bøjede Forben; jvf. Ballotade; capriolere, gøre Bukkespring, Luftspring; capri-pedisk, l., bukkefoddet; caprisant, ny l., (om Pulsen) ujævn, hoppende; ogs. om uregelmæssige Febre.

Capsarii, l., pl., hos Romerne Bademænd, der gemte Badegæsternes Klæder i en Kiste (capsa).

Capsicum, ny l., et, spansk Peber.

Capsula, l., Kapsel, Foderal, Gemme, Æske, Skede; (Bot.) Frøhus; capsulær, kapselдannet.

Captation, l., Luren (paa Fangst); ivrig Tragten efter noget; captatio benevolentiæ, Yndest-Tilsnigelse; (oratorisk) Bøn om Opmærksomhed el. Overbærelse; captatio verborum, Jagen efter Fraser; Captator, l., Captateur, fr. (fem.: Captatrice), Lurer; is. en Arvejæger; captatorisk, som sigter til at fange, er beregnet paa Fangst; is. om den Fremgangsmaade, at man ved Løfte eller given Udsigt til en Fordel søger at bevirke en lignende Fordel til Gengæld, f. Eks., naar en

indsætter en anden til Arving, dersom han af denne bliver indsat til Arving (captatoria institutio sc. heredis); captere, tilliste sig, vinde ved List.
Capteur (—tør), fr., Kaperskib.
Caption, l., en underfundig Slutning; et Spørgsmaal, beregnet paa at overliste og fange den adspurgte; Captioner = Sofismer, s. d. O. og Fallacia; Captiositet, Underfundighed i Slutninger og Spørgsmaal; captiøs. eg: bestemt til at fange, underfundig; som kan udtydes paa mange Maader, som let kan føre vild; kroget, sofistisk.
captivere, l., fængsle, tage til Fange; indtage, vinde for sig; Captiverie, fr., Negerslavefængsel; Captivation, Tilfangetagelse; Captivitet, l., Fangenskab.
captiøs, s. Caption.
Captur, l., Hæftelse; Fængsling; Fangst; Captureur (Kaptyrør), fr., Fribytter, Korsar.
Captus, l., Fatteevne, Nemme; ad captum, efter Fatteevne, forstaaelig; ultra captum, over Fatteevnen; mente captus, forrykt, vanvittig.
Capuce (Kapys'), fr. (m. l. caputium, af capa, cappa, Kappe, Munkeklædning), Kabuds, Hætte til at trække over Hovedet; Hue med Slag ned for Ørene; laaden Hue; Capuchon (Kapysjong), = Capuce; ogs. en Damekaabe med Hætte; le Capuchon rouge (lø — rusj), „Rødhætte"; Capucinere, pl., Hættemunke, Gren af Franciskanerordenen, stiftet 1526, bekendte for Redebonhed til Opofrelse, plat Veltalenhed og Uvidenhed; Capucinerindernes Nonneorden stiftedes 1538; Capucinade, gøgleragtig, latterlig Prædiken, Munkevaas.
Caput, l., et, Hoved; (Anat.) den fortrykkede Ende af en Knogle (f. Eks. c. femoris, Laarbenshovedet) el. af et Organ overh.; Hovedsag; Afsnit, Kapitel; caputere, hugge Hovedet af, nedhugge; Caput Medusæ, Medusahoved; ogs. = Cirsomphalus (s. d.); Caput mortuum, et, Dødningehoved; (Kem.) Bundfald, s. Residuum; ogs. = Colcothar. Caput obstipum, et, (Anat.) skævt Hoved, skæv Hals = Torticollis.
Caputiati, ny l. (af caputium, en egen Hovedbedækning), pl., en (1182 i Auvergne opstaaet, senere undertrykt) religiøs Sekt med kommunistiske Anskuelser.
Caque (Kak'), fr., en Silde- el. Sardin-Tønde.
Caquet (Kakæ), fr., Sladder, Pjat; Snakketøj; caquetere (kaketere), eg. kagle; sladre, pjatte; Caqueteur (—tør), Sladderhank; Caquetoire (—toar), Sladderstue.
Carabin, fr. (carabine, maaske af calabrinus ɔ: fra Kalabrien; el. af m. l. carabaga, Belejringsskyts, fordr. af cadabula, af gr. katabole, Nedkasten), kort Rytterriffel; Carabinier (—je), fr., let Rytter; Carabiniere, it., Gendarm; carabinere, (om Ryttere) fægte; rifle et Gevær.
Caracole, fr. (ar. karkara, dreje, vende, el. kelt. carach, snoet), (Bygnk.) Vindeltrappe; Rytterens hurtige Vending og Svingning med Hesten; caracolere, gøre hurtige Vendinger og Sving med Hesten (forældet Rytterangreb).
Caracura, s. Carajūru.
Carafe, fr. (it. Caraffa, af ar. garaf, øse), alm. Udt. Karaffel; en is. sleben Bordflaske; Carafon (—fong), fr., Kølefad, Kølespand, Vinkøler, lille Flaske.
Caragheen-Mos (Lichen Caragheen), irlandsk Mos, en i Læ. og Tekn. brugt Rødalge, der vokser i Atlanterhavet, is. ved de irske, skotske og nordamerikanske Kyster (heraf C.-Chokolade).
Caragoli, it. (Opr. s. Caracole), pl., smaa venetianske, brogede Muslingskaller, som anvendes til et eget Slags Mosaik.
Caraïber, s. Cariber.
Carajūru, et rødt Farvestof, der ligner Chica (s. d.).
Caramba, sp., for Pokker!
Carambolage (—asj'), fr., (Bill.) Berøring, Strejfning af flere end een Bal med Spilleballen; (i Spøg) Sammenstøden med en; Carambole, den første og den tredie af de tre, i lige Linie paa et Billard opstillede Baller; Spil med disse to Baller (foruden Spillernes); carambolere, træffe mer end een Bal med Spilleballen; støde sammen med en.
Caramel, s. Karamel.
Carassius vulgaris, l., Karusse, Fisk af Karpefamilien.
Caravelle, fr. (Dimin, af sp. caraba, l. carabus, gr. karabos, lille Fartøj, Krabbe), (i Portugal og Spanien) et hurtigsejlende Skib; (i Frankrig) Fiskerskib; (i Tyrkiet) et stort Krigsskib.
Carbolēin, af l., et kunstigt Brændselstof, en af Trækul, Stenkul og Olie sammensat Masse, der i Hede overgaar Stenkul.
Carbolineum, af l., Imprægneringsvædske for Træ mod Forraadnelse og Angreb af Dyr (hovedsagelig Kreosotolie og Tjære).
Carbol-Syre, et af Stenkulstjære vundet Produkt, der i høj Grad har antiseptiske (s. d.) Egenskaber og derfor nu i Kirurgien bruges meget ved Forbinding, Plastre o. s. v.
Carbonado, sp., sort, finkrystallinsk Diamant.
Carbonari, it. (af l. carbo, Kul), pl. (sing. Carbonaro), eg. Kulsviere; et udbredt, hemmeligt, politisk Selskab (siden 1813), is. i Neapel, som havde til Øjemed at forene alle italienske Stater til en eneste Stat (jvf. Calderari); Carbonarisme, it.-l., dette Samfunds Tænkemaade og Grundsætninger.
Carbonas, Carbonat, l. (carbo, Kul), et, kulsurt Salt; Carboneum, Kulstof; Carbonisation, Brænden til Kul; carbonisere, brænde til Kul, optage Kul, forkulles.
carbone notare, l., s. notere.
Carborundum (Navn af Carbo og Korund), en af Amerikaneren Acheson fremstillet Forbindelse af Kul og Kisel, af Diamantens Haardhed, bruges til meget haarde Genstandes Slibning.
Carbunculus, s. Karbunkel.
carburere, af l., udsætte (særl. Jern) for Paavirkning af Kul (carbo); Carburet, et, en Forbindelse med Kulstof.
Carcan (Karkang), fr. (af gl. t. querca, d. Kværk), Halsjern, Gabestok.
Carcasse, fr. (af l. caro, Kød, og ? capsa, Kasse, Kiste), Benrad, Skelet, Skrog (af et Skib paa Stabelen); Virer til Damehatte;

ældre Brandprojektil, fyldt med Brandsats og Kugler.

Carcer, l., et, Fængsel, isl. Skole- el. Universitets-Fængsel; Carcerarius, Fangevogter, Slutter; Carceraticum, et, Sluttepenge; Carceration, Indespærring; Carcere duro, it., eg. haardt Fængsel; tidligere med Tortur for politiske Forbrydere i østerrigske Fængsler i Italien; Carceres, l., pl., Skrankerne i de gamles Cirkus, inden hvilke Spandene o. s. v. holdt, indtil Tegnet til Udfart gaves; (ved Disputatser) de ordentlige el. officielle Disputatorers og Opponenters Plads.

Carcer-Olie, s. Gardseër-Olie.

Carcinom(a), gr., et, (Lf.) Kræft, særl. i dybere liggende Organer (i Mods. til Cancroid og Epitheliom); carcinomatøs (carcinomatosus), kræftagtig (af karkinos, Krebs; ogsaa Kræft).

cardansk, som skyldes Italieneren Cardano († 1575), f. Eks. cardansk Ophængning i Slingrebøjler til Søs af Lamper og Kompasser, hvorved disses Deltagelse i Skibets Bevægelser væsentlig hæves; cardansk Formel til Opløsning af kubiske Ligninger.

Cardia, Cardiaca, s. Kardia.

Cardinal, l. (af cardo, s. d.), den Præst, der er knyttet til en Hovedkirke, Hovedpræst, en Titel for de 70 øverste gejstlige i den romerske Kirke, næst efter Paven (Cardinales papabiles, ny l., de Kardinaler, som isl. kunne gøre sig Haab om Paveværdighed; Cardinal-Collegium, Pavens øverste Raad; Cardinalat, et, Kardinalsværdighed; Cardinals-Hat, en skarlagenrød Hat, som Tegn paa Kardinals-Værdigheden; jvf. Camerlengo); rødfjedret Fugl, særl. en Finke (loxia cardinalis); en Dagsommerfugl; en Keglesnække; forældet Damepynt (Net); en Drik (af hvid Vin, Pomeranser og Sukker); et Slags Æbler; Cardinal-, Hoved-, det fornemste, første i sit Slags; Cardinal-Dyder, Hoveddyder (de platoniske [til Dels den græsk-romerske Oldtids]: Visdom, Tapperhed, Maadehold, Retfærdighed; de kristelige: Tro, Haab, Kærlighed); C.-Tal, Cardinalia, Hoved- el. Grund-Tal (Mængdetallene); C.-Punkt, Hovedpunkt, det vigtigste ved en Sag; C.-Punkter, de fire Verdenshjørner (Nord-, Syd-, Øst-, Vest-Punktet).

Cardo, l., (hos de gamle) Dørtap, hvorom Døren drejede sig; en Sags Hovedpunkt (cardo rerum); Cardo maximus, Linien fra N. til S.

Carême (Karæm'), fr., i m. l. carema, Faste, Fastetid (40 Dage før Paaske), isl. Fastelavnstirsdag. Af l. Quadragesima, s. d. O.

Carena, s. l. (af carere, savne), Fasten, Nægtelse af Middagsmad (som Skolestraf); = Carentia, s. d.; undertiden = carema, s. Carême.

Carenage (—asj'), fr. (l. carina [gr. keirein, skære], Køl), Kølhaling; Værft.

Carentia, Caren(t)s, s. l. (l. carere, savne, undvære, mangle), Undværen, Straf-Fasten; Caren(t)s-Aar, Carentia, det el. de Aar, i hvilke en (gejstlig) Embedsmand maa undvære sine Indkomster eller en Del af disse; caret, det mangler, fattes; carere, lide Mangel, maatte undvære; faste, lide Hungersstraf.

caressant, fr. (l. carus, kær), smigrende, kælende, indsmigrende; Caresse, Kærtegn, Smigren; caressere, kæle for, smigre for, kærtegne, klappe.

Carette, en Art Skjoldpadde i Øst- og Vest-Indien, som leverer de, under Navn af Caret, fr., bekendte, fine Skaller.

carezzando, carezzevole, it., (Mus.) indsmigrende.

Carfiol el. Carviol, t. (it. cavolo fiore), Blomkaal.

Carfunkel, s. Karbunkel.

Carga, sp. (sp. cargar = fr. charger = m. l. carricare, læsse paa, af l. carrus, Vogn), Byrde, Last; Navn paa forskellige store Rummaal og Handelsvægte; ogs. = Cargo; Cargador, sp., Cargadør, Super-cargo, (forældet) Skibsfragter, Skibsmægler, Ladnings-befuldmægtiget, Tilsynshavende med en til Søs afsendt Vareladning; Cargo, eng. (fr. Cargaison (Kargæsong)), Skibsladning.

Carica, it., Byrde; it. Rummaal og Handelsvægt; jvf. Carga.

Caricatur, s. Karikatur.

Carico, it., = Cargo.

Cariës, l., Benedder, ødelæggende Benbetændelse; cariøs, angreben af Benedder (om Tænder: ormstukken).

Carillon (Karijong), fr. (af m. l. quadrilio, indeholdende fire Enere; fr. Quadrille, s. d.; [opr. skulle Klokkespillene kun have benyttet 4 Klokker]), et stemt Klokkespil; ogs. stemte Glasplader el. Staalstænger; Musikstykke med Klokkespil el. Klokkespil-Klang.

Carina, l., Køl, Stjernebilledet Kølen; carinal, kølformet, køldannet.

carissime, l., kæreste! bedste! dyrebareste!

Caritas, l., carità, it., Barmhjertighed, Kærlighed til Næsten, Menneskekærlighed, Kristenkærlighed (i Kunsten fremstillet som Moderen med Barnet); Kærlighedsgerning; caritativ, menneskekærlig, barmhjertig.

Carlin, Carlino, it., Navn paa ældre italienske Mønter af Sølv el. Guld.

Carlist, Tilhænger i Spanien, Frankrig og Brunsvig henholdsvis af de fordrevne Konger Carl IV., Carl X. og af Hertug Carl, samt deres Efterkommere; Carlisme, Carlisternes Program; carlistisk, til dette hørende.

Carmagnole (Karmanjol'), fr. (mul. af Byen Carmagnole i Piemont), en under den store Revolution i Frankrig 1792 komponeret, af Sansculotterne yndet og ved mange Rædselsscener udført Runddans, ofte ledsaget af Sangen Ça ira (s. d.) og af Omkvædet: „Dansons la C., Vive le son du canon!“ Ogs. Navn paa Velfærdskomiteens højstemte Krigsrapporter og paa Sansculotternes Stortrøje el. Jakke (der har givet Sangen og Dansen Navn, ikke omv.).

Carmeliter, s. Karmeliter.

Carmen, et, pl. Carmina, l. (sanskr. çasman, Lovsang, af çans, prise), Digt, isl. Lejlighedsdigt, f. Eks. Bryllups- el. Lig-Vers; carm. amøbæum, Vekselsang; s. amøbæisk; carm. eroticum, Elskovsdigt; Carmen seculare, l., Jubeldigt, Digt ved en Hundredaars-Fest; Carmenta el. —tis, (Myt.) sandsigende, fød-

selshjælpende, rom. Gudinde; Carmentalia, pl., den hende helligede Fest (i Januar).
carmesin, s. karmesin.
Carminativ, ny l. (carminare, kæmme, rense), et, Middel mod Vinde i Tarmene (isl. Tyktarmen).
Carnage (—asj'), fr. (af l. caro, Kød), Blodbad.
carnal, l., kødelig, legemlig; Carnalist, til Kødets Lyster hengiven; Carnalitet, Sanselighed; carnaliter, kødeligt, sanseligt.
Carnallit, Mineral af Kaliummagniumklorid, anvendes i Kali-Industrien.
Carnap, s. Karnap.
Carnation, l. (ogs. Carnatur), (Mal.) Efterligning af den menneskelige Hudfarve („det nøgne") efter dens forskellige Beskaffenhed, Kødmaling, Lødmaling.
Carneol, Carniol, af l., kødfarvet (carneus) el. rød, halvt gennemsigtig Ædelsten, bestaaende af Kiselsyre.
Carne-pura, it., eg. rent Kød; en Slags Kødkonserve.
Carnet (Karnæ), fr. (sandsl. af l. quaternio, firbladet Hæfte), (Kbspr.) Fortegnelse over Forfaldstid for Beløb, der skulle betales eller modtages; Hæfte, Lommebog; jvf. Cahier.
Carne-val, s. Karneval.
Carni-fex, pl. Carni-fices, l., Skarpretter, Bøddel, Mestermand; Carnification, Sygdom, som bestaar i, at Benene blive bløde som Kød; Carnificin, et, Torturkammer; Rakkerkule; carnificere, pine, martre, kvæle; forvandle til Kød, f. Eks. Brødet i Nadveren.
Carni-vora, l. (vorare, sluge), pl., kødædende Dyr, Rovdyr.
Carnositet, (Lf.) kødagtig Svulst; kødagtig Beskaffenhed; carnøs, l., kødagtig; kødrig; (om Planter) fast, tyk, saftig.
caro, it., kære, dyrebare; c. mio, min kære! kære Ven!
Carocha (Karotsja), port., en med Djævle og Flammer bemalet Hue, som paasattes de til Baalet dømte Kættere.
Carogne (Karonj'), fr. (af l. caruncula, Kødklump), Aadsel; usædelig el. arrig Kvinde.
Carol d'or, rum. Guldmønt = 20 Lei; s. Léu.
Carole, gl. fr., Runddans, Kædedans; ogs. Sang dertil.
Carolin, ogs. Charles-d'Or (Sjarldor), Navn paa ældre t. og sv. Mønter af Guld el. Sølv.
Carolina (Con-stitutio Carolina criminalis). l., (Retsspr.) Kejser Carl V's Kriminal-Lovgivning (fra 1532); (Academia) Carolina, Lunds Universitet (efter Stifteren Carl X.); Carolina rediviva, den genopstandne C., Upsalas Universitet.
Caroline, fr. (maaske forkortet af caramboline), et Slags Billardspil; ogs. den Bal, som sættes i Billardbordets Midtpunkt.
Carolingere, pl., Kejser Carl den Stores († 814) Afkom, Herskerne af hans Æt, hans Dynasti; carolingisk Cyklus, den middelalderlige franske og tyske Digtkreds, der behandlede Carl den Stores og hans Mænds Bedrifter.
Carolo-Montgolfière, Forbindelse af 2 Luftballoner, en Charlière og en Montgolfière (s. d. O.)
Carolus Magnus, l., Carl den Store.
Caronic, s. Carogne.
Carotis, s. Karotis u. Karos.
Carotte, s. Karotte.
carpe diem, l. (Horats Od. I, 11. 8), nyd Dagen! brug Dagen!
Carpentum, l., tohjulet Stadsvogn i det gamle Rom.
carpere, l., plukke; dadle, sætte i Rette.
Carpet, eng., Tæppe, Gulvtæppe.
Carpette, fr. (m. l. carpita, af l. carpere, plukke), Blaarlærred, Paklærred.
Carpinus, l., Avnbøg.
carptim, l., delvis, enkeltvis; ubrevet, kortelig.
Carpus, gr. og l., Haandrod, Haandled.
Carraca, sp., ældre Navn paa meget store sp. og port. Skibe.
Carragheen, s. Caragheen.
carrarisk Marmor, fint, hvidt Marmor fra Egnen om Carrara i Italien.
Carré el. Quarré, fr. (l. quadratum), Firkant; sluttet Fodfolksformation med Front til alle Sider mod Rytterangreb; (i Piket) fire Spil i Rad; carré (el. carrert), firkantet (bataillon carré, s. Bataillon); tærnet, rudret; Carreau (Karro), Rude; skæv Firkant med lige store Sider, Rombe; Ruder i Kortspil.
Carrefour (—fur), fr. (ny l. quadrifurcum, af l. quatuor, fire, og furca, Gaffel), Korsvej; Gadehjørne; lille Plads.
Carrelage (—lasj'), fr., Flisebrolægning; carrelere, brolægge med Fliser.
Carri, Carry el. Karri, Karry, r. Curry, eng. (østind. khura, spiselig), et Slags østind. Krydderiblanding (af Gurkemeje, Peber, Koriander, Muskatblomme, Ingefær, Kanel, Krydderneliker, Kardemomme, Sennep og Kommen); ogs. Frikassée med C.
Carrière, fr. (af l. carrus, Vogn), eg. Kapkørselsbane; Løbebane; Hestens stærkeste Løb; en carrière (ang —), i fuld Fart; gøre Carrière, gøre Lykke; Carrière-Attaque (s. Attaque), stormende Rytterangreb.
Carrik, eng., Ridekappe med bred Krave, eller med flere Kraver.
Carro-balista, gr.-l., Balist, der hvilede paa Hjul.
Carroccio, it., Fane-, Krigs-, Triumfvogn.
Carronade, skotsk (Navnet efter Jernværket Carron), en kort 12—68 Pd.s Kanon, uden Tapper, især brugt paa Skibe.
Carruca, kelt. (heraf: Karrosse), firhjulet, tospændig gallisk Rejsevogn; Carrus, l., Vogn.
Cart, s. Dogcart.
Carta, it., Papir; Carta bianca, el. c. blanca, ogs. carte blanche (blangsj'), fr., = Blanquet, s. d.; ogs. uindskrænket Fuldmagt; carta bollata, Stempelpapir.
Carte, fr. (l. charta, Papir), et, Kort, Landkort, Søkort, Rejsekort, Spillekort; Blad, Spiseseddel, jvf. à la carte; Regning for Fortæring; C. blanche (blangsj'), Kort uden Billede; Blanket; ogsaa = uindskrænket Fuldmagt; fri Raadighed og Brug; C. de visite, Visitkort; Carte fausse (foss'), Kort, som ikke er Trumf; som der ikke kan ventes Stik for, ogs. kaldet en Fausse (Foss'); Carte forte (Kart' fort'), Kort, som ikke kan stikkes, uden med Trumf, ogsaa kaldet en Force; C. muette (—myet), stumt Kort, ɔ: Landkort uden Navne

(til Skolebrug); C. postale, Brevkort; Carte-Roi (Roa), det Kort i en Farve, der ved Spillets Gang er blevet det højeste; Carte de partie = Certe partie, s. d.; cartere, indføre paa en Liste.

carteggere (—tedsjere), it., veksle Breve.

Cartel, fr. (it. cartella, Dimin. af carta), Fejdebrev, Udfordringskort; Overenskomst mell. kæmpende Magter om gensidig Udlevering af Fanger el. Overløbere, mell. politiske Partier om gensidig Støtte ved Valg, mell. to ved en Toldgrænse stilte Stater om gensidig Støtte mod Smuglere; Paaskrift, Etikette (ogsaa it. Cartello; di primo cartello, af bedste Mærke); Cartel-Skib, Skib med udvekslede Krigsfanger eller med Forligsunderhandlere.

car tel est notre bon plaisir, s. u. Plaisir.

cartesiansk, hidrørende fra den franske Filosof Descartes el. Cartesius († 1650); c. Djævel, hul Glasdukke, der ved forskelligt Tryk paa Luften i den bringes til at stige og synke i Vand; c. Hvirvler, en i Himmelrummet tænkt Materie, ved hvilke Cartesius mente at kunne forklare Himmellegemernes Bevægelse. Jvf. cogito ergo sum.

Carthause og Cartheuser, s. Karthause.

cartilaginös, l., brusklagtig, brusket; Cartilago, Brusk.

Cartisane, fr., Silke-, Guld- el. Sølv-Traade, opviklede paa Kort- el. Pergament-Strimler, til Brodering.

Carto-graphi, fr.-gr., Korttegning; Cartomanti, Kortspaadom.

Carton (Kartong), fr. (it. cartone, Augmentativ af carta), Pappapir; Papæske, Mappe til at lægge Tegninger 2c. i; stivere Papir, hvorpaa en Tegning opklæbes; et omtrykt Blad i Stedet for et udskaaret fejlagtigt; (Mal.) Udkast, Mønstertegning paa groft Papir; cartonnere, løseligt indhæfte el. indbinde i Papbind; Cartonnage (—asj'), Paparbejde; Indbinding i Pap; Cartonnerie, et, Papfabrik, Papmagerkunst.

Cartouche (Kartusj'), fr. (it. cartozzo og cartoccio, af carta), el. Kartusche, Randprydelse (f. Eks. paa Landkort); pyntelig Indfatning om Vaabener, Portrætter, Inskriptioner o. s. v.; Patron; Karduus; Kartæske; en berygtet fransk Tyv (henrettet 1721), hvis Navn ofte bruges som Fællesnavn.

Car Trusts (af car, Vogn, og Trust, s. d.), eng., pl., nordamerikanske Selskaber, der paa Afbetaling overtage Leverancen af Driftsmateriel til nystiftede Jernbaneselskaber.

Cartularium, ny l., et, Kirke-Arkiv; Cartularius, Kirke-Arkivarius.

Carum, l., Kommen, Karve*.

Carunkel el. Caruncula, l. (Dimin. af caro, Kød), (Læ.) Kødudvækst, dødt Kød i Saar; Vorte; Carunculæ lacrymales, pl., Taarekirtlerne.

Carus, s. Karos.

carus, l., kær; Superl.: carissimus, s. carissime.

Cas (Ka), fr. (l. casus), Tilfælde, Omstændighed; le cas posé, i det satte Tilfælde, forudsat; jvf. en cas og En-tout-cas.

Casa, l., it., sp., Hytte, Hus; i M. Ald. = Kloster; portug.: Domstol, Tribunal.

Casale, it., lille Landsby, mindre By, isl. nær ved en større By.

Casaque (Kasak'), fr. (l. casa, Hus, Hjem), kort Rejse- el. Ride-Kappe; Casaquin (Kasakæng), kort Overkjole, Husfrakke, „Kaseking“.

Casa santa, it., det hellige Hus (Marias i Loreto).

Cascade, fr. (af it. cascare, falde), Vandfald, Fos*; (Fyrværk.) Efterligning af et Vandfald; par cascades, i Spring; Cascateller, pl., smaa Vandfald.

Cascalho (—aljo), port., eg. grovt Sand, Stenaffald, et Slags rødlig Jord i Brasilien, hvori man finder Diamanter.

Cascarilla (—ilja), sp., Bark (af Krotontræet), hvormed de sorte gnide sig for at blive lysere i Huden.

Cascine, it. (cascina, Mejeri), den offentlige Park i Firenze.

Casco, sp., Hjerneskal, Stormhue; Skibsskrog; (i l'Hombre) et Spil, ved hvilket Spilleren tager 8 el. 9 nye Kort af Stammen, hvoraf han selv vælger Trumf (hedder ogsaa: Casque el. Obscurité); Casco-Assecurants (Kbspr.) Forsikring, hvori Skibet er indbefattet; casquere (kaskere), byde, spille Casco.

Caseïn, ny l., et, Osteftof (af l. caseus, Ost).

Casel, Casula, l. (Dimin. af casa, s. d.), en med et Kors forsynet Messehagel; ogs. Overdagskjole, Husfrakke.

Casematte, s. Kasematte.

Caserne m. m., s. Kaserne.

Cas fortuit (ka fortyi), fr., = Casus fortuitus, s. d.

Cash, eng., Penge, Kasse; kin. Vægt og Mønt = Li; østind. Mønt; cash credit, Kassekredit.

Casing, eng., Overtræk, Forskalling.

Casino, s. Kasino.

Casque (Kask'), fr., Hjelm, Stormhue. Jvf. Casco.

Cassa, it. (l. capsa), Sted, hvor Penge opbevares; Pengekasse; Penge, isl. kontante Penge; kontant Betaling; (Mus.) Tromme (gran C., Stortromme; C. militare, Lilletromme); ved Cassa, ved Penge; in Cassa, i rede Penge; betale per Cassa, betale i rede Penge; Cassa-Billet, Papirpenge; Cassa-Bog (Kbspr.), Bog, hvori de indkomne og udbetalte rede Penge indføres; en af den udbragen Beregning hedder Cassa-Conto; Cassa-Brouillon (s. Brouillon) el. Cassa-Strazze, Bog til foreløbig Opførelse af Indtægter og Udgifter, hvorfra disse siden indføres i Cassa-Bogen; Cassa-Defect, C.-Deficit, C.-manco, Pengemangel i Kassen ved dennes Eftersyn; Cassa de seguro, spansk Forsikringsselskab mod Søskade; C.-Saldo, Overskud ved Kassens Afslutning.

Cassade, fr. (af l. cassus, tom), Nødløgn.

Cassandrino, it., en Slags Maske- el. Marionetfigur: en skikkelig Borgermand, der kommer til at opleve allehaande vidunderlige Hændelser.

Cassation, s. Kassation.

Cassazione, it., Serenade, isl. for Soloinstrumenter (jvf. gassatim, grassat).

Casse-tête (Kastæt'), fr., Hovedknuser, en kort bøjelig Stok med en Blykugle i Enden (jvf. Life-preserver); en til Hovedet stigende stærk,

Rødvin; et Arbejde, der volder Bryderi (Hovedbrud).
Cassette m. m., s. Kassette.
Cassia, s. Kanel.
cassiansk, l., ubønhørlig streng, om Dommere (Navn efter Lucius Cassius Longinus, Censor 125 f. Kr).
Cassinet, eng., kipret Tøj, is. til Benklæder.
Cassinis Projection, s. Projection.
Cassiopeia, s. Kassiopeia.
Cassock (Kæss—), eng. (af fr. casaque, s. d.), Soldaterkappe; Præstekjole.
Cassolette, fr., Røgelsekar.
cast, eng., kaste; støbe, støbt; cast iron (—ajrn), Støbejern; cast steel (—stil), Støbestaal.
Castagnette, s. Kastagnette.
castificere, s. Castimoni.
Castigation, l., Tugtelse, Revselse; Forbedring, Rettelse (f. Eks. af Haandskrifter); Castigatio paterna, den faderlige Straffemyndighed; castigere, tugte, revse; forbedre, rette; castigat ridendo mores, (som Indskrift over et Teater): (Skuepladsen) forbedrer Sæderne ved at latterliggøre (Daarligheder); castigatorisk, revsende, tugtende.
Castimoni og Castitet, l. (castus, kysk), Kyskhed, Renhed; Castitas violata, den krænkede Kyskhed; casti-ficere, gøre kysk, rense; castis omnia casta, l., s. mundis o. s. v.
Castizo, sp., eg. som er af ægte Herkomst [casta, Æt], indfødt, Afkom af portugisiske indfødte og Mestitser (s. d. O.).
Castle (Kæsl), eng., Borg, Slot; jvf. Kastel.
Castor, s. Kastor.
Castra, sanskr., Lærebog i Videnskab, Kunst.
Castra, l. (pl. af Castrum), Lejr, befæstet Lejr (ofte Navn paa Byer); Castra-metation (metare, afmaale, afstikke), den Kunst at afstikke en Lejr; castrensisk, hørende til Lejren, tilegnet i Felten; Castrum, Skanse, Fort, Borg; Castrum doloris, et, Sørgeforhøjning, Lighjal, hvorpaa et især fyrsteligt Lig. el., hyppigere, den lukkede Kiste, hvori Liget gemmes, udstilles til Skue; = Chapelle ardente, Katafalk, s. d.; jvf. Lit de parade.
Cast-steel, s. cast.
casu, l., ved et Tilfælde, tilfældigvis, hændelsesvis; casu sub-strato, i nærværende Tilfælde; in casu, s. in casu.
casual, l., el. casuel, fr., tilfældig, uvis; foranlediget ved el. bestemt til, passende for et vist Tilfælde, Lejligheds-, f. Eks. Casual-Prædiken, Lejligheds-Prædiken; Casual-Tale, Tale holdt i Anledning af —; Casualia el. Casualier, pl., Tilfældigheder, tilfældige Embedsforretninger, is. gejstlige: Bryllupper, Begravelser o. s. v.; Casualisme el. Casuisme, Læren om, at alle Ting og Begivenheder ere Tilfældets Værk; casualiter, tilfældigvis; i forekommende Tilfælde; Casualitet, Tilfældighed.
Casuist og Casuistiker, ny l., en, som i tvivlsomme Tilfælde ved at give Raad el. fælde en Dom (baade i Samvittigheds- og Rets-Anliggender), tidt = en spidsfindig; Casuistik, den af Kasuisten fulgte Fremgangsmaade; Kneblære; casuistisk, som hører til denne.
Casula, s. Casel.
Casus, l., Fald; Hændelse, Tilfælde; Tildragelse, Ulykke; Omstændighed; (Gram.) Bøjning el. Forandring i Endelserne af de til visse Ordklasser hørende Ord, hvorved — saa vel som ved Præpositioner og ved den blotte Stilling — Ordenes Forhold til Sætningens øvrige Dele antydes; Forholdsmærke, Forholdsform. [Efter Latinen angiver man sædvanligst — og i følgende Orden — 6 saadanne Casus, af hvis Navne, der til Dels skyldes visse for det latinske Sprog særegne Tilfældigheder, den ordrette Oversættelse, som mindre hensigtsmæssig, her tilsidesættes for den, der antyder, hvilket Forhold enhver af hine Forholdsformer især tjener til at udtrykke, nemlig: Nominativus (Casus) el. Nominativ, Nævneform; Genitivus el. Genitiv, Ejeform; Dativus el. Dativ, Hensynsform; Accusativus el. Accusativ, Genstandsform; Vocativus el. Vocativ, Udraabsform; Ablativus el. Ablativ, Omstændighedsform. Af de øvrige Casus i andre, til Dels mindre dyrkede Sprog, skulle her anføres: Instrumentalis, Redskabsform, og Locativus, Stedsform. Af de angivne Casus kaldes Nominativ og Vocativ, der for sig selv alene ere forstaaelige: Casus recti, ɔ: uafhængige Forholdsformer; Genitiv, Dativ, Accusativ, Ablativ, Instrumentalis og Locativ, der kun ved Forbindelse med andre Ord kunne have nogen Mening, kaldes Casus obliqui, ɔ: afhængige Forholdsformer]; Casus belli, et Tilfælde, en Tildragelse el. Begivenhed, af hvis Indtræffen Krig imellem to el. flere Magter er afhænaig; Casus conscientiæ, et Samvittighedstilfælde; C. criticus, et misligt Tilfælde; C. dabilis, et antaget Tilfælde; C. fœderis, et Tilfælde, paa hvilket en Overenskomst, en Traktat, just bliver at anvende; C. fortuitus el. im-provisus, et uforudset Tilfælde; C. insolitus (modf. C. solitus), et usædvanligt Tilfælde; in casum, s. in casum; Casus in terminis, det selvsamme Tilfælde, lige Erfaring om noget; C. ir-re-ducibilis, el. irre-ductibilis, (Algeb.) et særligt Tilfælde ved den kubiske Ligning, i hvilket Rødderne ikke lade sig angive under en endelig reel og algebraisk Form; C. major, et større Tilfælde (ɔ: større end menneskelig Magt), jvf. vis major; C. merus, et rent, uforanlediget el. uforskyldt Tilfælde; C. mixtus, eg. et blandet Tilfælde el. Tilfælde af blandet Beskaffenhed (som giver Anledning til Ytringer baade for og imod); et medforskyldt el. til Dels forskyldt Tilfælde; C. omissus, s. Omissum; Casus reservati, pl., forbeholdte Tilfælde, Tilfælde af Synder, for hvilke i den katolske Kirke ikke enhver Skriftefader (undtagen under særdeles tvingende Omstændigheder, f. Eks. Dødsfare for Synderen), men kun en højere gejstlig kan give Absolution; o. fl. a.
Cata-, Cat- og Cath-; hermed sammensatte Ord søge man under K.
Catamitus, l. (forv. af Ganymedes, s. d.), = Pathiker, s. d.
Catch (Kætsj), eng., eg. Greb; flerstemmig humoristisk Selskabssang, kunstig udsat is. som Kanon el. Fuga (s. d. O.).
Catcher, eng., s. Ketser.
Catchup (Kætsj—), eng., et Udtrag af Svampe

og forskellige Krydderier, brugt som Tilsætning til Sauce.
Catch-Weight (Kætsj-uet), eng. (af catch, fange; weight, Vægt), Hestevæddeløb, til hvilket de væddende vælge Jockeyer, der hverken vejes før eller efter Løbet.
Catechu, „japanesisk Jord", Farve (rødbrun til sort), vunden af Acacia Catechu i Østindien og paa de indiske Øer; s. Gambier.
Catena, l., Kæde; Catenaria, (Geom.) Kædelinie, krum Linie i Stikkelse af en slap Kæde; catenarisk, kædeagtig; Catenation, Sammenkædning; Cateni-pora, pl., Kædekoraller; catenuleret, bestaaende af smaa Kæder (l. catenulæ), sammenføjet af smaa Led; catenæ Patrum, pl., Samlinger af Bibeltydninger, tagne af Kirkefædrenes Skrifter (ligesom en mangeleddet Kæde).
catere, fr., presse Klæde, give det Glans (cati, fr., Presseglans) (jvf. decatere).
Catgut (Kættgøt), eng., eg. Kattetarm; Tarmtraad, der bruges til Instrumentstrenge og i i Kirurgien til Underbinding af Aarer og til Syning af Saar.
Cathedra m. m., s. Kath—.
catilinariske Existen(t)ser, oprørske Personer, Personer, der intet have at tabe, og derfor sætte alt paa Spil, Aandsslægtninger af Catilina (romersk Revolutionsmand, † 62 f. Kr.).
Catling (Kæt—), eng., dolkformet, tveægget Kniv, der bruges ved enkelte Amputationer.
Cato, en alvorlig, viis Mand, streng Sædelighedsdommer (efter to for deres Dyder og strenge Sæder navnkundige Romere af dette Navn, Marcus Porcius Cato, med Tilnavn Censorius (ogs. kaldet Major, den ældre), † 149 f. Kr., Oldefader til den anden: Marcus Porcius Cato, med Tilnavn Uticensis (ogs. kaldet Minor, den yngre), † 46 f. Kr.); C. esse, qvam videri, bonus malebat, l. (Sallust), C. vilde hellere være end synes god; catonisere, spille en Cato, dømme strengt; catonisk, streng.
Catscherie-Ret, eng.-d. (? eng. catch, fange, fakke*), den i de forhenværende østindisk-danske Besiddelser for den farvede Befolkning oprettede Domstol.
cattiva, s. aria cattiva.
Cattle, eng., Kvæg.
Catty (Kætti), Handelsvægt i Asien (c. 1 Pd.).
Cauchemar (Kosj'mar), fr. (af det forældede cauquemare, en Heks [af gl. fr. caucher; it. calcare, trampe, trykke, og t. Mar, i Nachtmar, eng. nightmare]), Mare, Mareridt.
Caucus (Kaakøs), amer.-eng. (mul. forv. af calkers, Skibskalfatrere), politisk Partimøde, isr. naar dets Beslutning er gyldig for hele Partiet; Prøvevalg.
Cauda, l, Hale; (Anat.) den tilspidsede el. tyndere Ende af et Organ; cauda equina, eg. Hestehale; et Bundt store Nerver, der udgaa fra Rygmarvens nederste Del; caudata, pl., Halepadder; caudatus, forsynet med Hale; peccatum caudatum, Synd med Hale, Kædesynd, d. e. en Synd, der drager en Række af andre Synder efter sig (f. Eks. en uretfærdig Krigserklæring, en falsk Bankerot); jvf. Coda.
Caudi, sandsynl. i St. f. caudæ, Gen. af cauda, l., Hale, hos Holberg forekommende i Forbindelsen Per Caudi som et af Ikkestudenter, isr. militære, brugt Øgenavn paa en Student, omtr. = Hale-Per, Per Langstød.
caudici-form, l., (Bot.) stammeagtig (caudex, Stamme).
caulescent og cauli-form, l., (Bot.) stængelagtig (caulis, Stængel).
Causa, l., Aarsag, Kilde, Udspring, Oprindelse, Grund, Anledning, Øjemed; Sag, Forhandling, Proces; c. ap-pellabilis, en Sag, der kan indankes for en højere Ret: c. cognita, kendt, undersøgt Sag, ogs. = efter Sagens Undersøgelse; (c. incognita, uden foregaaende Undersøgelse); c. efficiens, en virkende, bevirkende Aarsag; c. finalis, Øjemed, Grund, hvorfor noget gøres; c. occasionalis, Lejlighedsaarsag, Led i en Aarsagsrække; c. probabilis, en antagelig Grund, bevislig Sag; c. proxima, den nærmeste Aarsag; c. remota, en fjern Aarsag; c. suf-ficiens, tilstrækkelig Aarsag el. Grund; causa æqvat effectum, Aarsagen fremkalder tilsvarende Virkning, Virkning svarer til Aarsag; causæ cognitio, Sagens Undersøgelse; causæ summariæ, pl., (Retsspr.) Sager, som kunne afgøres uden Vidtløftighed; honoris causa, for Ærens Skyld; pia causa, fromt, veldædigt Øjemed; ad pias causas el. ad pios usus, til milde Stiftelser.
Causage (Kosasj'), fr., Sladren; causere (kos—), fr. (af l. causari, fremføre som Sag (causa), disputere), snakke, passiare; Causerie, et, Sladren, selskabelig Underholdning, let, vittigt, isr. uforberedt Foredrag; Feuilleton om forskellige Emner, let forstaaelig Afhandling; Causeur, snaksom Person, Sladderhank; Forfatter af et Causerie; Causeuse (kosøs'), Sladdertaske; Sladresofa, en Dobbeltstol, indrettet til, at to Personer kunne sætte sig ind fra de modsatte Sider med Ansigtet mod hinanden.
causal, l., aarsagelig, begrundende; Causal-Con-junction, (Gram.) et begrundende (en Grund indeholdende) Bindeord, f. Eks. da, fordi; Causal-Nexus, Causal-Forbindelse, aarsagelig Forbindelse, Forbindelse el. Sammenhæng ved Aarsag og Virkning; Causal-Forhold, det gensidige Forhold mellem Aarsag og Virkning; causaliter, af Aarsager, af Grunde; Causalitet, Aarsagelighed, Forbindelse mellem flere Ting, hvoraf den ene er Grund el. Aarsag til den anden; Anledning; Causalitets-Princip, et, den Grundsætning, at alt, hvad der sker, har en Aarsag. Jvf. Principium.
Causarum patronus, l., Sagfører; Causer, pl., Kneb, Rænker; causere (kav—), foranledige, foraarsage; causativ, aarsagelig, begrundende, bevirkende; Causativa, pl., Bevirkningsord, Aarsagsord; causativa Verba, s. factitiva Verba; Causatum, det foraarsagede, Virkningen.
cause célèbre (kos' selæbr'), fr., Retssag, som gør Opsigt, vækker ualmindelig Opmærksomhed. S. Pitaval.
Cause-way (Kaasue), eng., ophøjet Vej, Landevej, Chaussée; ophøjet Sti ved en Kørevej.
Causterium ꝛc., s. u. K.

caute, l., forsigtigt, varsomt, taust; Cautel ꝛc., s. u. K.
Cauterisation, m. m., s. u. K.
Caution, s. Kaution.
ça va, fr., det gaar, har god Fremgang.
Cavage (Kavasj'), fr. (af l. cavea, Hulhed), (Kbspr.) Varers Nedlægning i en Kælder; Arbejdsløn derfor; Kælder- el. Pakhus-Leje.
Cavagnole (Kavanjol'), fr., et Slags Biribi, s. d.
Caval el. Cavall (it. cavallo = l. caballus, Hest), Ridder el. Rytter (i Tarokspil).
Cavalcade, it.-fr., Optog til Hest, Ridetog; Pragtridt, Lystridt (it. cavalcare, ride).
Cavalerie, fr., et, Rytteri, Hestfolk; (i Tarokspil) Konge, Dame, Knægt og Caval i een Farve; Cavalerist, Rytter, Soldat til Hest; Cavalier el. Cavaler, Rytter, Ridder, Adelsmand, Hofmand, Herre; Baldanser (jvf. Dame); (Krigsk.) Kat, Rytter, højt Værk i det indre af en Bastion el. bag en Fæstnings Hovedvold; Springeren i Skakspillet; Cavaler-Perspectiv, s. Perspectiv; Cavalier-Parole, fr., Æresord, Forsikring ved ridderlig Ære; Cavaliere, it., Ridder; Cavaliere servente, it., (i Italien) Ledsager, Beskytter af gifte Kvinder, Husven; jvf. Cicisbeo; cavalièrement (kavaljæremang), à la cavalière, fr., ridderligt; utvungent, som Verdensmand; junkermæssigt, junkeragtigt, d. e. flygtigt, overfladisk, skødesløst, alt for raskt; med Ringeagt, hovmodig, paa Herrevis.
Cavalet (it. Cavalletto), fr. chevalet, eg. lille Hest; Staffeli; drejeligt Fodstykke, hvorpaa Billedhuggeren i Ler former sit Arbejde.
Cavallero, s. Caballero.
Cavalquet (—kæ), fr., et, Trompetstykke, som blæses ved Rytteriets Indmarch i en Stad.
Cavatina, it., (Mus.) mindre Operasang, ikke saa gennemkomponeret som Arien, = Ariette.
Cavation og Cavatur, l., Udhuling, Hule.
cave! l., vogt dig! varsko! caveant consules ..., s. videant ...; „cave canem“, tag dig i Agt for Hunden! cave, ne cadas, vogt dig for at falde!
Cave, fr., Kælder, Vinkælder, Vinforraad.
Cavea, l., Tilskuerplads i det romerske Teater, Amfiteater og Cirkus.
Caveau (Kavo), fr., Kælder.
Caveçon (Kav'song), fr. (afledet af l. caput, Hoved), Kapsun.
Cavendish (Kævvendisj), eng., stærk, sødlig, i Kager presset Straaatobak.
Cavent, cavere, m. m., s. u. K.
Caverne, l. (cavus, hul), Hule; cavernøs, fuld af Huler el. Hulheder, svampet.
Cavette, fr., lille Fæstningsgrav mellem to større.
caviare to the general, eng. (Shakespeare: Hamlet II, 2), Kaviar for Mængden; „hvad forstaar Bønder sig paa Agurkesalat?“
Cavillation, l., Spot, Drilleri ved underfundige Spørgsmaal og Slutninger; cavillere, [cavillari], spotte, drille; gøre Nar af.
Cavitet, l., Hulning, Hulhed; de tre store Caviteter (i Legemet): Hovedskallen, Brystet, Bugen.
Caxtoner, pl., sjældne, i høj Pris holdte Bøger, der i det 15de Aarh. ere trykte af William Caxton i England.
Cayenne, den bedste Farve i et Slags Whistspil; Cayenne-Peber, et meget skarpt Krydderi (Navn af Øen Cayenne).
Cayota, en fra Mexiko kommende Garvebark.
Cazador (Kadsador), sp. (sp. caza = fr. chasse, Jagt), Jæger, Skarpskytte.
Cazuela, sp., paa de spanske Teatre Tilskuerplads for Kvinder.
cedant arma togæ, concedat laurea laudi, l. (Cicero), Vaabnene vige for Togaen, Lauren for Hæder i Fredstid!
cede majori, l., giv efter, vig for den mægtigere, højere!
Cedens el. Cedent, l., Overdrager, Overlader, f. Eks. af en Gæld el. Veksel til en anden; Cedents, Eftergivenhed; cedere (l. cedere), afstaa, overlade; vige, give efter; cedere bonis, s. u. Bona; cedo nulli, eg. jeg giver ikke efter for nogen (i Skønhed), en pragtfuld Søsnegl, Perle-Admiral.
Cédille (Sedij'), fr., (sp. cedilla, it. zediglia, Dimin. af zeta, det græske z), en lille Hage under det franske c (ç), som tilkendegiver, at c foran a, o og u ikke skal udtales som k, men som s. (I Skriftstøberierne og Bogtrykkerierne (i Frankrig) er: „c à queue“ = c med dets Cédille).
Cedola (Tsj—), it. (l. schedula, Dimin. af scheda, Blad, Lap, af gr. schizein, kløve), Seddel, Billet, Kundgørelse, Opslag.
Cedrat el. Citronat, den tykke, svampede Skal af et Slags store Citroner, hvoraf man laver Sukat (Succade).
Cedrium, l., et Stof, der brugtes af Ægypterne til Balsamering af Lig, mul. Harpiks af Cedertræet (l. Cedrus).
Cedro-Balsam, Terpentin, vunden af Pinus Cembra.
Cedro dignum opus, l., et Værk, der fortjener Udødelighed (de gamle bevarede deres Bøger ved Overstrygning med Ceder-Olie).
Cedro-essents el. Cedro-Olie, den ved Presning el. Destillation udbragte vellugtende Olie af friske Citronskaller.
Cedron, s. Simaba Cedron.
Cedula, s. Cedola.
Ceinture (Sængtyr'), fr. (af l. cingere, omgive, omgjorde), Bælte, Gjord, Livbind; Indfatning; Bæltested; C. de derrière, Livtag bagfra; C. de devant (—ang), Livtag forfra.
cela se peut (sla sø pø), fr., det er muligt, det kan vel være.
Celadon, s. Seladon.
celarent, i den ældre Logik en Slutnings-Modus som følgende: Intet Menneske er alvidende (e); alle lærde ere Mennesker (a); altsaa er ingen lærd alvidende (e); s. a, e og Syllogisme.
Cele, Celo-tom, s. Kele, Kelotom.
Celebrant, l., (rom. K.) den messelæsende Præst; celebrabel, berømmelig; Celebration og Celebrering, Højtideligholdelse, Fejring; célèbre (selæbr), fr., berømt, navnkundig; højtidelig; celebrere, højtideligholde, helligholde, fejre; lovprise; Celebritet, Højtidelighed, Fest; Berømthed, Navnkundighed; et fejret Navn, en berømt Mand.
Celeres, l., pl., de hurtige; efter Sagnet de romerske Kongers Livvagt.
Céléri-fère (Selerifær'), fr., = Vélocifère, s. d.
Celeritet, l., Hurtighed, Snarhed, Hast.
céleste, fr., himmelsk.
Celestiner, s. Cølestiner.

Célibataire (—tær), fr., Pebersvend; Person, som lever i Cølibat (s. d.).
Célimène, fr., en aandrig Kokette (efter en Figur i Molières: Le misanthrope).
Cellarier, l., pl., Celle-Koraller.
Cellarius, l., Kældermester, Skaffer.
Celle (l. Cella, Cellula), et lille Kammer if. i et Kloster; Fængselsrum, i hvilket Fangen holdes afsondret fra sine Medfanger (heraf: Celle-Fængsel, Celle-System el. pennsylvansk System = Fangeafsondrings-System); i Sindssygehospitaler et afsondret Rum for farlige Patienter; i Oldtidstempler Hovedrummet, hvori Gudens Billede stod; (Anatomi) Elementarorgan i Dyrs og Planters Legemer, der bestaa af Celler og disses Omdannelsesprodukter; opr. betegnede C. et Hulrum med sin omgivende Væg i organiske Væsener (Navnet vildledende, da C. tidt mangler Væg (nøgne Celler), ligesom C. i Reglen ikke er hul); Cellens væsentligste Bestanddele ere Protoplasmaet (Celleslimen, Cellesubstansen), af hvilket Cellevæggen udskilles el. udvikles, og Cellekernen, der har Betydning for hele Cellens Udvikling; Celler kaldes ogs. de sekskantede Rum, hvoraf en Bikage bestaar; Celle-porer, pl., et Slags Koraller med mange smaa Aabninger; Celleporiter, pl., sammes Forsteninger; Cellit, Celleboer.
Cello (Tsjello), it., s. Violoncello; Cellist = Violoncellist.
Cellular-pathologi, l.-gr., den af Virchow i Midten af 19de Aarh. fremsatte patologiske Teori, grundet paa Iagttagelser over Cellernes Forhold i den sunde og syge Organisme; celluli-form, l., celledannet; Cellulitis, eg. Cellevævsbetændelse; Bindevævsbetændelse; jvf. Phlegmone; Celluloïd, Blanding af Skydebomuld og Kamfer, bruges i St. f. Horn, Elfenben m. m., ogs. i St. f. Lærred til Kraver, Flipper og Haandlin; Cellulose, Cellestof, Stoffet, hvoraf Cellevæggene i Planterne og de laveste Dyr ere dannede; C. er farveløs, uden Lugt og Smag, bestaar af Kulstof, Ilt og Brint; omdannes af stærk Salpetersyre til Skydebomuld; Cellulose-Dynamit, Sprængmiddel, dannet af Nitroglycerin, opsuget af Cellulose; Cellulositet = Porositet; cellulös og cellulær, fuld af Celler; jvf. Celle.
celsisk Termometer, Celsius-T., opkaldt efter Svenskeren A. Celsius († 1744); s. Thermometer og centigradisk.
Celsitet, l., Højhed.
Celt, pl. Celter, et til de europæiske, især de nordiske, Oldsager hørende Bronceredskab, der ligesom Paalstaven synes at have været brugt som Huggejern, opkaldt efter Oldtidsfolket i en stor Del af Vesteuropa: Celterne (sing.: en Celter, gr. Keltes), hvis Sprog, det keltiske, endnu tales paa Irland, i Højskotland, paa Øen Man, i Wales og Bretagne.
Celæno, l. (gr. Kelaino), en af Harpyierne (s. d.); alm. en røverisk, gerrig Kvinde.
Cembalo (Tsjembalo), it., et, s. Clavicembalo under Claveer.
Cement, l. (cæmentum, Brudsten, sandſ. af cædimentum, af cædere, hugge), Navn paa forskellige Stoffer, der udrørte med Vand ved dettes kemiske Binding efterhaanden danne en meget fast Masse, ogsaa holdbar under Vand; Murkit, Vandkit; Cement-Vand, kobberholdigt Vand; C.-Kobber, Kobberudfældet af dette Vand; C.-Mørtel, Cement, Sand og Vand; Cementation el. Cementering, (Kem.) Forandring af et fast Legeme ved Gløding i et tillukt Kar, samt ved Omgivning med et andet, pulveriseret Legeme (Cement-Pulver), if. om Stangjerns Forvandling til Staal (Cement-Staal) ved Gløding i Kulpulver (af Læder el. Horn); cementere, forbinde, sammenkitte med Cement; foretage ovennævnte kemiske Operation; overtrække med en Kobberhinde; forvandle Kobber til Messing (paa Overfladen).
Cena, Cenaculum, s. Cøn—.
Cénacle, fr. (l. cœnaculum), Spisestue, if. den, hvor Kristus indstiftede den hellige Nadver; litterær selskabelig Forening, if. den romantiske Skoles i Frankrig (stiftet 1828).
cendré (sangdre), fr. (af l. cinereus, af cinis, Aske), askefarvet, askegraa (om en egen Affarve af blondt Haar); Cendrillon (Sangdrijong), Askepot.
Cenerentola, it., = Cendrillon, s. d.
Cenisme, s. Cønisme.
Cenobit, cenobitisk, Cenobium, s. Cønobit, o. s. v.
Cenoman, (Geol.) Kridtformationens ældste Afdeling (opkaldt efter den keltiske Stamme Cenomanerne).
Ceno-taphium, s. Keno—.
Censal, s. Sensal.
censere, l., dømme, bedømme (if. Bøger); dadle; prøve, veje; anslaa, vurdere.
Censit, l., Renteyder, Skatteyder, skattepligtig; censita bona, skattepligtig Ejendom.
Censive, fr., Fæsteafgift, Fæstegods.
Censor, l., Bogdommer, Skriftdommer (if. paa Embedsvegne, sat til at bedømme Tilladeligheden af et trykt Skrifts Udgivelse el. af Opførelsen af et Skuespil el. l.; ogs. blot til at bedømme en Bogs, et Skuespils Værd); (hos Romerne) offentlig Tilsynsmand, Sædernes Dommer; ved Eksaminer: Meddommer (ikke eksaminerende); Censorat, et, en Censors Embede; censorial og censorisk, en Censor vedkommende eller tilkommende; censual, hvad der vedkommer Skat, skattepligtig; Censur, l., Prøvelse, Dom; Bogdom, af Staten befalet Bedømmelse af nye Skrifter; Bogtvang; Tilladelse til at trykkes (jvf. imprimatur); Skolemønstring, Skoleprøve; Skoletvang; Censura ec-clesiastica, Kirketugt, Kirkestraf, Kirkebod; Censura morum, Dom over Sæderne, Sædernes Ransagelse; censurabel, skattepligtig, tiendepligtig; lastværdig; censurere, dømme, bedømme; dadle, laste; Censur-Collegium, et, Kollegium, der har at varetage Bogcensuren; Census, l., Afgift, Rente, Skat, paa Personer og Formue; Folketælling og Beskatning; Vurdering af en Borgers Formuesforhold, til Bestemmelse af hans Valg- og Stemme-Ret, f. Eks. Valg-Census = Ansættelse af den Størrelse i Henseende til Formue- el. Skatte-Bidrag, der kræves til at være valgberettiget el. valgbar: Census annuus, aarlig Skat.
Cent, fr., centum, l., hundrede; pro cent, af hundrede, for hvert Hundrede (skrives ofte:

%). Cent, i flere Lande Navn paa en Mønt, der er $^1/_{100}$ af Hovedmønten, f. Ex. i Nordamerika = $^1/_{100}$ af en Dollar = $3^1/_2$ Øre; Cental, amer.-eng. Vægt = 100 eng. Pund.
Centaur, s. Kentaur.
Centavo, syd- og mellemamerikansk Mønt = $^1/_{100}$ Peso el. Pjaster.
Centenarium, l., Hundredaarsfest; Centenarius, en hundredaarig Olding.
Center-Bord, løs Køl til at hejse ned el. op.
Center-Vinkel, Vinkel mell. to Radier i en Cirkel.
centesimal, l., inddelt efter 100 som Grundtal; Centesimal-T(h)ermo-meter, s. u. Thermometer; Centesimal-Vægt, Vægt, hvor den vejede Genstand er 100 Gange saa tung som Lodderne; Centesimation el. Centesimering, (hos Romerne) en Militærstraf, som traf hver hundrede, ved Lodkastning bestemte Mand af hver Legion; centesimere, tage, straffe hver hundrede Mand; jvf. Decimation og decimere.
Centesimo (Tsjen—), it., italiensk Skillemønt = Centime.
Centi— (af l. centum, hundrede), foran Enhedsbenævnelserne i Metersystemet = $^1/_{100}$ af Enheden.
Centi-are, fr., s. Are.
Centi-folie (rosa centi-folia, l.), den hundredbladede Rose.
Centigrad, l., en Grad Celsius; centi-gradisk, hundredgradig (Termometer af Celsius), s. u. T(h)ermometer.
Centi-gramme, fr., s. Gramme.
Centi-litre, fr., s. Litre.
Centi-loquium, l., en Samling af 100 Ord (Sentenser, Aforismer o. l.).
Centi-manere, l., pl., (Myt.) Kæmper med hundrede Arme, Sønner af Uranus og Gæa (Himmel og Jord): Briareus (—eus), Gyges og Kottos.
Centime, fr., s. u. Franc.
Centi-mètre, fr., s. u. Mètre.
Centimo, sp., = $^1/_{100}$ Peseta.
Centinajo (Tsj—), it., Centner (ældre Vægt af forskellig Størrelse: C. metrico = 100 Kg.
centi-pedisk, ny l., hundredføddet.
Centi-stère, fr., s. u. Stère.
cent jours (sang sjur), fr., de hundrede Dage, fra 20de Marts 1815, da Napoleon Buonaparte anden Gang besteg Bourbonernes Trone, til 28de Juni, paa hvilken Dag Ludvig XVIII. atter greb Regeringens Tøjler.
Centner, l., et, (i mange Lande) en Vægt af hundrede af vedk. Lands Pund; nu ogs. = 100 Kg.
cento (tsj—), it., hundrede.
Cento, l., Centone (Tsjentone), it., eg. Dragt, Tæppe, sammensat af mange Smaastykker; Flikværk, is. et Digt, som er sammensat af andres Vers; (man har saaledes: Homero-Centones, Virgilio-centones); centonisere, forfærdige Centoner.
central, l., som hører til eller udgør Midtpunktet, udgaar fra eller stræber til Midtpunktet; øverst; væsentlig; Central-Bevægelse, kredsformig Bevægelse, den Bevægelse, et Legeme udfører, naar det kun paavirkes af een Kraft, Central-Kraft, der er rettet mod et fast Punkt, Centrum, f. Ex. Planeternes om Solen, jvf. Centrifugal- og Cntripetal-Kraft; Central-Bureau, Hoved-Kontor, som Midtpunkt for en Beskyrelsesgren; Central-Bygning, en rund, firkantet el. mangekantet Bygning med Tag el. Kuppel; Central-Commission, en Kommission, der har at behandle alle Indberetninger fra Øvrighedspersonerne i en Stat; Central-Cylinder, (Bot.) Vævkomplekset indenfor Barkens inderste Lag, Endodermen; Central-Formørkelse, en Formørkelse, under hvilken Solens og Maanens Centrer falde i en ret Linie med Jordens Centrum eller med Iagttagerens Standpunkt; C.-Forvaltning, en Forvaltning, hvor alle Forretningers Grene løbe sammen i eet Midtpunkt; C.-Congregation, Hovedforsamling, Hovedforening; C.-Ild, den af mange Geologer formodede Ild i Jordens Midte; C.-Kasse, Hovedkasse, fra og til hvilken andre Kasser modtage og yde Betalinger; Central-Linie, en Linie, der gaar igennem en Figurs el. et Legemes Midte; C.-Magt, den Statsstyrelse, der udgør Midtpunktet for hele Statsmagten; C.-Maskine, s. Centrifugal-Maskine; C.-Organer, pl., Hovedredskaber; i Nervesystemet: Hjerne og Rygmarv (Cirkulationens Central-Organ = Hjertet); (Statsret) Ministerierne, Departementerne*; C.-Position, Midtpunkts- el. Hoved-Stilling; C.-Projection, s. Projection; C.-Punkt, Midtpunkt; Hovedemne; Hovedstævne; C.-Skole, Hovedskole for et Distrikt el. for et Fag; C.-Sol, et antaget, meget stort Himmellegeme som Midtpunkt for eet el. flere Fiksstjerne-Systemer; C.-Varme, den som Følge af en C.-Ild antagne Varme i Jordens Indre.
Centralisation, l., Forening, Sammendragning af alle væsentlig ensartede Administrationsgrene el. andre Virksomheder i stedse større Grupper hver under sin Myndighed el. paa eet Sted; centralisere, forene, sammendrage; sammentrænge paa eet Punkt; mods. decentralisere, s. d.; Centralisme el. Centralisations-System, det politiske System, der søger at forene al Magt i een Haand, som i et Midtpunkt; Centralister el. Centralisations-Mænd, de, der hylde Centralismen; Centralitet, Midtpunkts-Enhed; Forening omkring et fælles Midtpunkt.
Centre (Sangtr'), fr., et, = Centrum, s. d.
centrere, ny l., søge, finde, angive Midtpunktet; bringe i Midtpunktet, i Tyngdepunktet el. Aksen (f. Ex. ved et Arbejdsstykkes Indspænding paa Drejebænken); slibe et Glas saaledes, at dets største Tykkelse er i Midtpunktet.
centri-fugal, l., midtpunktflyende; Centri-fugal-Blæser, Vifteblæser; Centrifugal-Kraft, Slyngkraft, Udfarekraft, midtpunktflyende Kraft, den i et kredsformig bevæget Legeme tænkte Kraft, som stræber at bortfjerne det fra Midtpunktet af dets Kredsbane (jvf. Tangential-Kraft); Centri-fugal-Maskine, (Fys.) en Maskine til Fremstillingen af Fænomenerne ved den midtpunktflyende Kraft; Centri-fuge, Maskine, ved hvilken Centrifugalkraften bruges til Adskillelse af flydende Stoffer fra faste el. af Vædsker med forskellig Vægtfylde, særl. Svingskumme, Redskab til Flødens Udsondring af Mælken; centrifugere, afsvinge.
centri-petal, l., midtpunktsøgende; Centri-pe-

tal-Kraft, Tyngdekraft, midtpunktsøgende Kraft, Kraft, som drager hen mod Midtpunktet; jvf. Gravitation.

centrisk, l., = central, s. d.

centro-barisk, gr. (barys, tung), som har Hensyn til Legemers Tyngdepunkt.

Centro-skopi, gr., Lære om Midtpunkts- el. Tyngdepunkts-Bestemmelse.

Centrum, gr. og l. (gr. kentron, Braad, Spids), et, Midtpunkt; det midterste Punkt i en Cirkel, en Kugle, et Keglesnit o. s. v.; (Lk.) de Partier i Hjernen, hvis Virksomheds-omraade kendes, f. Eks. Talecentret, Synscentret; Mellemparti el. Mæglerparti i en Folkerepræsentation mellem det konservative Parti (Højre) og Fremskridtspartiet (Venstre), saa kaldet (i Frankrig under Julimonarkiet) paa Grund af Pladserne, det indtog i Salen; undertiden delt i et højre og venstre Centrum; i Tyskland efter 1871 ultramontant Parti; i den danske Rigsdag til forskellige Tider et Mellemparti; (Krigsspr.) den Del af Hæren el. Flaaden, der indtager Midten af Slaglinien, mellem Fløjene; Centrum-Bor, Boreredskab, hvis Omdrejning reguleres ved en fremragende Spids; C. gravitatis, Tyngdepunkt, Ligevægtspunkt; C. motus, Omdrejningspunkt, Hvilepunkt; Centri-Vinkel = Center-Vinkel.

centum, l., hundrede; Centum-vir, pl. Centum-viri, (i det gamle Rom) de Hundredmænd el. 100 (eg. 105) Dommere, som dømte i borgerlige Sager; Centumvirat, et, disse Dommeres Ret, Forsamling og Værdighed; centumviral, hvad der vedkommer samme.

Centunculus, l., Lap, Pjalt; Flikværk (jvf. Cento).

centuplere, l., gøre hundrede Gange større, gøre hundredfoldig; Centuplum, et, Hundredfold.

Centurie, l., Antal af hundrede; Hærafdeling opr. af hundrede, senere alm.: mindre Afdeling; Centurio, sædv. Centurion, Befalingsmand, eg. over en Centurie (hos Romerne), Hundredhøvding.

Cent-weight, s. Hundred-weight.

Ceorl, angelf., Karl; Frimand, jvf. Eorl, Jarl.

Cephal—, s. Kephal—.

Cepheus, gr. (Kepheus), Stjernebillede i Nærheden af Nordpolen.

ce qui ne vaut pas la peine d'être dit, on le chante (sø ki nø vo pa la pæn' dæt'r di, ong lø sjangt') fr., hvad det ikke er værd at sige, synger man.

ce qui se ressemble s'assemble (sø ki sø røssangbl', sassangbl'), fr., Lige søger Lige.

Cer = Cerium.

Cera, l., Voks; Cera-phanier, pl., halvt gennemsigtige Relieffer af Voks (el. Sæbe).

Cerasin, ny l. (l. cerasus, Kirsebærtræ), et, uopløseligt Kalksalt i forskellige Gummiarter.

Cerastes, gr. og l., Hornslange.

Ceratiasis, Ceratitis, Ceratocele 2c., s. Kerat—.

Ceration, l., Overtrækning med Voks (Cera); Ceratum el. Cerat (heraf: Kerte), et, Blanding af Voks og Olie, Vokssplaster, lindt Trækplaster; C. simplex, Vokssalve; C. ad labia, Læbevomade.

Cerberus, s. Kerberos.

cercar la nota, it., (Mus.) et Slags Portamento di voce (s. d.), hvorved man forudtager den følgende Node paa den foregaaendes Stavelse; jvf. Appoggiato.

Cercaria, pl., mikroskopiske Larver af Ikter.

Cercle (Serkl'), fr., Cirkel; Kreds; Selskab, Selskabskreds, Klub; forreste Kreds (Række) i Skuespilhuse.

Cercoper m. m., s. Kerkoper.

Cerea el. Ceria, ny l. af gr. (gr. keros, Voks), et Slags ondt Saar i Hovedet.

Cerealier, s. n. Ceres.

Cerebellum, l., et, den lille Hjerne (den bageste og nederste Del af Hjernen); cerebral, som hører til Hjernen, henhører til el. vedrører den; Cerebral-Nerver, de 12 Par fra Hjernen udgaaende Nerver; Cerebral-Lyd = Cacuminal (s. d.); Cerebrin, Hjernefedt, en fosforholdig Fedtart i Hjernen; Cerebrosis, Raseri, foraarsaget ved Hjernebetændelse; cerebro-spinal, som hører til Hjernen og Rygmarven (l. spina); Cerebrospinal-meningitis, s. Meningitis; Cerebrospinal-System, Hjerne og Rygmarv med de derfra udgaaende Nerver, modf. det sympathiske (s. d.) Nervesystem; Cerebrum, et, Hjernen, ogs. = den store Hjerne.

Ceremoni, l., Brug; Højtids-, Høfligheds-Brug, Hof-, Kirke-Skik; ogs. højtideligt Væsen; Omstændigheder; Pomp; C.-Mester, en, som vaager over de foreskrevne Ceremoniers Jagttagelse ved højtidelige Lejligheder; Ceremoniale, et, Forskrift om visse Skikkes Jagttagelse, isr. ved den katolske Gudstjeneste; Ceremonial-Loven, Jødernes Lov om religiøse Ceremonier, Ofre, Bønner o. l.; Ceremoniarius, i den katolske Kirke den gejstlige, der ved højtidelige Lejligheder vaager over Ceremoniellet; Ceremoniel, et, det hele Indbegreb af Højtids-Brug og -Skik; ogsaa Oversigt over de Skikke, der ved en vis festlig Lejlighed skulle iagttages, over den Orden, i hvilken Festens enkelte Dele skulle følge paa hinanden o. s. v.; ceremoniel, ceremoniøs, højtidelig; fuld af Omstændigheder, overdreven høflig, stiv, formel (jvf. Etiquette).

Ceres, l. (i Slægt med cresco, vokser, og creo, avler; jvf. Sanskrit: kar, frembringe), el. Demeter, gr., (Myt.) Gudinden for Agerdyrkningen og Markfrugterne; (Astron.) den først (1801 af Piazzi) opdagede Planetoide; Cerealier, pl., en Fest, Ceres til Ære (hos Romerne); Sædarter, Planetarter med melet Frø, som tjener til Brød (Gaver fra Ceres).

Ceresin, renset, bleget Ozokerit (s. d.).

cerëus in vitium flecti, l., bøjelig som Voks, til det onde (Horats: ars poet. 163).

Cerevis(ia), l., Øl; Cerevisianer, Øldrikker; Cerevisius = Gambrinus.

Cerf, fr., Hjort; Cerf-volant (Særvolang), Papirsdrage; mal de cerf, Mundklemme.

Cerin, ny l. (l. cera, gr. keros, Voks), = Cerotin-Syre; ogs. = Ceresin.

Cerise, fr., Kirsebær, K.-Farve; kirsebærrød.

Cerium, et, et i 1803 af Berzelius opdaget Grundstof, Jordartmetal (opkaldt efter Planetoiden Ceres).

Cerkosis, s. Kerkosis.

cernere, l. (cernere og circinare), iagttage, beskue, betragte; fr. (Krspr.), indeslutte, omringe, indringe; Cernering, Indringning, Indeslutning før en Beleiring.
Cero-graphi, Cero-plastik, m. m., s. Kero—.
Cerotin, Hovedbestanddelen af kinesisk Voks.
Cerro, sp., Høj, Bjerg (hyppig i Navne paa Bjerge og Passer).
Certamen, l., et, og Certation, en, Væddekamp, Væddestrid; certatim, l., kappevis; certere. kappes, stride (særlig om den i nogle Skoler brugte øjeblikkelige Opflytning eller Nedflytning af en Skoleklasses Elever efter Værdien af deres i Læretimerne givne Svar).
certa res, l., en bestemt Ting; certe og certo, l., sikkerlig, vist, i Sandhed.
Certe-parti, fr. Charte-partie, (af m. l. charta partita, i Følge den Skik, at enhver af de kontraherende bevarede en Del af det overskaarne Dokument, hvis Ægthed siden kunde godtgøres ved Delenes Sammenføjelse; jvf. Symbol), et, Fragtbrev, skriftlig Overenskomst imellem Skibsbefragteren og Skipperen (i Almindelighed ved et helt Skibs Fragtning).
Certi-ficat, l., et, Vidnesbyrd, Bevis, Attest; Certificat d'origine (Sertifika d'orisjin'), fr., Attest om, hvor visse Varer ere forfærdigede eller komne fra; Certification, l., Udstedelse af en skriftlig Attest el. et Vidnesbyrd; Certificator, l., el. Certificateur (Sertifikatør), fr., Borgen, Kontrakautionist; den, som bevidner, attesterer noget; certi-ficere, forsikre, bevidne, attestere, bekræfte, stadfæste.
Certioration, ny l., Belæring om noget ubekendt; (Retsspr.) om visse Retsforhold, som ere den ene eller den anden af Parterne ikke noksom bekendte; certiorere, (Retsspr.) tilkendegive, gøre bekendt med; forsikre, overbevise (certiorem facere).
Certosa (Tsjer—), it. Navn paa Chartreuse (s. d.); (Døgnsprog fra 80'erne) Laps, lapset o. l.
Cerumen, ny l., Ørevoks (l. cera, Voks).
Cerussa, l., Blyhvidt.
Cerutter, pl., østind. Cigarer, afskaarne i begge Ender.
Cervelat-Pølse, it. (l. cerebellum, lille Hjerne), Hjernepølse, ogsaa anden Kødpølse.
cervical, l., som angaar Nakken (cervix).
Çesha, ind. Myt., eg. uendelig; Slangernes Konge, som bærer Verden.
cessante causa cessat effectus, l., med Aarsagen ophører ogsaa Virkningen (c: uden Aarsag ingen Virkning; med et almindeligere Udtryk: cessante conditione cessat conditionatum, o: med Betingelsen bortfalder det betingede); jvf. durante causa o. s. v.; cessat, det hører op, falder bort; Cessation, Tøven, Dvælen; Ophøren; Stilstand; Cessatio a divinis, foreløbigt Ophør af Gudstjenesten som Tegn paa Sorg over Krænkelser af Kirken; cessere, l., ophøre, bortfalde, udeblive.
cessibel, fr., som kan afstaas, overlades; afhændelig; Cessibilitet, Afstaaelighed, Afhændelighed.
cessio bonorum, l., frivillig Opgivelse af Bo til Skiftebehandling, if. Opbud, ogsaa Fallit; cessio legis, Overdragelse ifølge Loven; Cession, Afstaaelse, Overladelse, Aftrædelse af en Ting eller Rettighed til en anden; Cessionale, et, skriftligt Dokument, hvorved noget overlades til en anden; Cessionarius, l., el. Cessionær, fr., Overtager, den, til hvem en Ting eller Rettighed af en anden er afstaaet; jvf. Cedent; Cessus, s. Debitor cessus.
c'est à dire (sæ ta dir'), fr., det vil sige, det er.
c'est égal (sæt—), fr., det er lige meget, det er det samme.
c'est la guerre (sælagær'), fr., det er Krigen, saadan er Krigens Gang.
c'est le premier pas qui coute (sæ lø prømie pa ki kut'), ogs.: il n'y a que le —, fr., det er det første Skridt, der koster Møje, Selvovervindelse.
Cestodes, l.-gr. (l. cestus, Bælte), pl., eg. bæltelignende; Bændelorm.
c'est pire qu'un crime, c'est une faute (sæ pir' køng krim', sætyn fot'), fr. (Fouchés Ord om Hertugen af Enghiens Henrettelse), det er værre end en Forbrydelse, det er en Fejl (politisk Dumhed).
c'est plus fort que moi (sæ ply faar kø moa), fr., det overstiger mine Kræfter.
c'est possible (sæ possib'l), fr., det er muligt, maaske.
c'est tout comme chez nous (sæ tu kom' sje nu), fr., det er lige som hos os; ligesaa hos os.
Cestus, l. (af gr. Adj. kestos, broderet), Bælte, if. Venuses Trylleбælte.
Cestus (= Kamphandske), s. Cæstūs.
Cetacea el. Cetaceer, l., pl., Dyr af Hvalslægten, Sø-Pattedyr; Cetaceum, et, Hvalrav; ogs. Hval-Museum; Cetacin, et Slags præpareret Spanskrør, som ligner Fiskeben (Hvalbarder); Cetin, et, Grundbestanddel af Hvalravet; Ceto-log, l.-gr., en, som er kyndig i el. skriver over Cetologien, o: Hvalernes Naturhistorie; Cetus, l., Hval; Stjernebilledet „Hvalfisken".
cetera, l., det øvrige, Resten; cetera desunt el. cetera desiderantur, Resten fattes; et cetera = o. s. v.; ceteris paribus, under ellers lige Omstændigheder, hvis alt øvrigt sættes lige; ceterum censeo, Carthaginem esse delendam, s. præterea censeo o. s. v.
Cetrarin, (Kem.) det bitre Stof, som findes i islandsk Mos.
Chabir, ar., eg. den, der ved noget; Karavanefører i Orienten; Al-chabir, alvidende (Tilnavn til Gud).
Chablis (Sjabli), fr., en hvid Bourgognevin.
Chablon, fr., s. Skabelon.
Chabotte, fr., den Støbejerns-Klods ved de større Hammere og Ambolte, hvori den forstaalede Smedejernsbane er fastkilet.
Chabraque og Schabraque (Sjabrak'), fr. (af tyrk. Tschaprak), Heste- el. Sadeldækken, Skabrak.
Chabrus(e) = Kabrus, s. d.
Chaco(t), s. Czako.
Chaconne (Sja—), fr., it. Ciaccona (Tsja—), et Slags Dans og Musiken dertil sædv. i 3/4 Takt, langsom Bevægelse.
Chacra (Tsja—), sp., Indianerhytte (i Sydamerika).
chacun (à) son goût (sjakøng (a) søng gu), hver (efter) sin Smag; Smagen er forskellig;

chacun pour soi, Dieu pour tous (sjatøng pur soa, Djø pur tus), enhver sørger for sig, Gud for alle. Jvf. de gustibus —.
chag hammazzoth, jød., de usyrede Brøds Fest.
Chagrin (Sjagræng), fr. (it. zigrino, af pers. sâgarî, en paa en vis Maade tilberedt Heste- el. Æsels-Hud?), et stivt, fast og paa Haarsiden kornet Læder af Heste-. Æsels- og Haj-Huder; adskillige Tøjer med kornet Overflade; chagrinere, gøre Læder kornet.
Chagrin (Sjagræng), fr. (sandf. ved billedlig Overførelse af det ru, skrubbede paa det sjælelige, af samme Opr. som forr. Artikel), Fortræd, Ærgrelse, Kummer, Harme; chagrinere, ærgre, krænke, bedrøve, drille; chagrinant, krænkende, fortrædelig, ærgerlig.
Chahut (Sja-y), fr., en usædelig Dans; jvf. Cancan.
Chai (Sjæ), fr., Vinoplag i Stueetagen.
Chain (Tsjæn), eng., Kæde, Maalekæde; engelsk Længdemaal, = 22 Yards = 64,10 danske Fod, i Amerika = 20 Yards.
Chaîne (Sjæn'), fr. (l. catena, Lænke), Kæde, Lænke; Kæde i Dans; fortløbende Række af udstilte Poster, ansatte Arbejdere x.
Chair (Sjær), fr. (l. caro), Kød.
Chair-man (Tsjær—), eng. (chair, Stol), Præsident, Formand.
Chaise (Sjæs'), fr., opr. Chaire (smtr. for cathedra, s. Katheder), eg. Stol; let, halvdækket Vogn; Vognstol; Chaise à porteurs (—tør), Bærestol; Chaise longue (Sjæs' long'), Langstol, Sofa med eet Sidelæn og skævt Ryglæn; Chaise percée (—perse), gennembrudt Stol, Natstol.
Chaitya = Caitya.
Chakam, hebr., eg. vis, lærd; 3die Formand i Synedriet; ogs. = Rabbiner (i Tyrkiet); Chakam-Baschi, Storrabbiner i Konstantinopel.
Chakaranda, s. Jacaranda.
Chaland (Sjalang), fr. (sandf. af sildb. gr. chelandion, Pram; Chaland, i Bet. Kunde, sandf. af fr. chaloir, være varm), Pram; Kunde, Køber; Chalandise (Sjalangdis'), Søgning, Kunder.
Chalasis, gr. (chalân, give efter, nedspænde), (Læ.) Slappelse af Legemets bløde Dele; Chalastika, pl., bløbgørende, slappende Midler.
Chalat, s. Chilah.
Chalaza el. Chalazion, gr. (eg. Hagel), Udvækst el. Byglorn paa Øjelaaget, Sti*; i Bot. er Chalaza Æggets Kernefod.
Chaldron (Tsjaadrn), eng., engelsk Maal paa tørre Varer; = 8,36 danske Tønder, = 256 Gallons (s. d.); ældre Kulmaal; Vægtenhed til Maaling af Kul.
Chaldæer, Indbygger i Chaldæa; alm.=Astrolog (s. d.).
Chalet (Sjale), fr., Sæterhytte (Senn-Hytte); Villa i schweizisk Sæterhytte-Stil.
Chalikoris pulmonum, gr.-l. (gr. chalix, lille Sten), (Læ.) „Stenhuggerlunge", ironisk Betegnelse af Lungerne ved Indaanding af Kiselstøv.
Chalil, hebr., bibelsk Musikinstrument (Fløjte?).
Chalkantit, af gr., Kobbervitriol.
Chalk-aspider, gr. (chalkos, Metal, særlig Kobber; aspis, Skjold), pl., kobberskjoldbrustede.
Chalkedôn, gr., en mælkeblaa el. graa, halv gennemsigtig Halvædelsten (Varietet af Kvarts; Navn efter det lilleasiatiske Landskab Chalkedonien, hvor Stenen fordum oftest fandtes); Chakedonyx, en Chalkedon med brune, graa og hvide Striber.
Chalkeia, gr., Oldtidsfest i Athen til Ære for Athena og Hephaistos.
chalk-elephantin, gr., af Malm og Elfenben.
Chalko-chemi-graphi, gr., en Slags Højtryksætsning.
Chalkocit, af gr., Kobberglans.
Chalko-graph, gr., eg. Malmskriver; Kobberstikker; Pantograph (s. d.) til Overføring paa Kobberplader; Chalkographi, Kobberstikkerkunst; chalkographisk, dertil hørende; kobberstukken; chalkographere, stikke i Kobber.
Chalko-pyrit, af gr., Kobberkis.
Chalkos, gr., eg. Kobber, Malm; lille Mønt ($^1/_8$ Obol, s. d.).
Chalko-typi, gr., en Slags Højtryksætsning paa Kobber.
Chalko-xylo-graph, gr. (xylon, Træ), en, som øver Chalkoxylographi, d. e. den Kunst, ved Kobberstikningens Forbindelse med Træsnit at frembringe Afbildninger; chalkoxylographisk, stukken, skaaren, frembragt paa denne Maade.
Challa, hebr., eg. Kager; den Del af Dejen (Førstegrøden), som gives til Præsterne.
Chalon (Sjalong), fr., et, et Slags kipret uldent Tøj.
Chaloupe (Sjalup'), fr., aaben, mellemstor Baad i et Orlogsskib, Slup; ogs. lille Dampfartøj, Dampchalup.
Chalwet, ar., Ensomhed, Tilbagetrukkenhed; de ar. Dervishers Livsstilling (og Anskuelse).
Chaly (Sjali), fr., et, en Art fint Tøj af Silke og Uld.
Chalybo-graph, gr. (chalyps, Staal), en, som stikker i Staal; Chalybographi, Kunsten at stikke i Staal; Staalstik; chalybographisk, dertil hørende, stukken i Staal.
Chamade (Sjamad'), fr. (it. chiamata, af chiamare, l. clamare, raabe), Tilkendegivelse (i ældre Tid) ved Trommeslag el. Trompetstød af, at en belejret Fæstning vil overgive sig; „slaa Chamade", overgive sig; trække sig tilbage, give efter.
Chamarre (Sja—), fr. (jvf. Simarre), en bræmmet, polsk Kjole; chamarrere (sja—), bræmme, besætte, baldyre; fig. spække, udstyre sine Ord med pyntelige Talemaader; Chamarrure (Sjamarryr'), Bræmme, Besætning, Baldyring; fig. Udstaffering af Talen med Billeder x.
Chambellan (Sjangbellang), fr. (af l. camera, fr chambre, s. d.), og Chamberlain (Tsjæmberlin), eng., Kammerherre.
Chambertin (Sjangbertæng), fr., en rød Bourgognevin.
Chambranle (Sjangbrangl'), fr., Dør- el. Vindues-Karm af Træ el. Sten; Indfatning, i Haandværkssproget tidt kaldt med det tyske Ord „Gerigt".
Chambre (Sjangbr), fr. (af l. camera, Kammer), et, Kammer, Værelse; Ret, Domstol; politisk Kammer, Afdeling af et Lands Folke-Repræsentanter: chambre des députés, des Pairs, Deputeret-, Pairs-Kammer (jvf. Camera); Chambre ardente (ardangt'), eg.

brændende Kammer, fordum i Frankrig et fortbetrukket, oplyst Værelse, i hvilket Statsforbrydere af højere Rang, Giftblandere, opr. (fra 1535) især Kættere bleve domfældte, sædvanlig dømte til Baalet; C. de commerce, Handelskammer; C. de conseil (dø kongsæj), et, en Afdeling af de franske Underretter, der, efter det foreløbige Forhør i en kriminel Sag, afgør, om og hvor videre Forfølgning af Sagen skal finde Sted; Chambre garnie, et, mobleret Værelse; C. in-trouvable (ængtruvabl'), det „ufindelige" (mageløse) Kammer, Ludvig XVIII's Øgenavn paa det i Frankrig 1815 sammentraadte Deputeretkammer; chambrere, bo i samme Værelse, være Kammerat; chambreret Kanon, Kanon med videre Kammer end Løb.

Chambrière (Sjangbriær'), fr., Stuepige, Kammerpige; en Pisk med Skaft og lang Snært, Afretterspøbe, som Staldmestre og Beridere bruge.

Chameau (Sjamo), fr., Kamel (s. d.); Chamelier (—lie), Kameldriver.

Chamiter, pl., Efterkommere af Noahs Søn, Cham; til de chamitiske Sprog regnes den ægyptiske, libyske og ætiopiske Gruppe; jvf. japetisk, semitisk.

Chammer, jød., Æsel (hebr. chamor).

chamois (sjamoa), fr. (gr. kemas, en Antilope-Art; jvf. t. Gemse), Gemseskind; gemsefarvet, stengedsfarvet, gullig; isabelfarvet.

Chamotter (ogs. Charmotter), pl., brændt og knust ildfast Ler, som blandes med ubrændt ildfast Ler til Dannelse af ildfaste Sten (Chamotte-Sten).

Champ (Sjang), fr. (l. campus), Mark; Champ de bataille (dø bataj), Kampplads, Valplads; Champ de Mars, Martsfælleden (i Paris), saa kaldet efter de i Marts Maaned af de franske Konger der holdte Raadsforsamlinger; bruges til Troppeøvelser (Verdensudstillingerne 1867 og 1878 afholdtes her); champs elysées, de elyseiske Marker, = Elysium (s. d.); Spadsereplads ved Udenværkerne om Paris; en plein champ, paa aaben Mark; sur le champ, paa Stedet, strake.

Champagne (Sjangpanj'), fr., oftest skummende Vin fra Provinsen Champagne i Frankrig.

champêtre (sjangp—), fr. (l. campester), landlig.

Champignon (Sjangpinjong), fr. (m. l. campinio, af l. campus, Mark), spiselig Paddehat, Jordsvamp, Sop*.

Champion (fr. Sjangpjong, eng. Tsjæmpion), (af m. l. campio, l. campus, Mark, jvf. gl.-t. kamfjo, d. Kæmpe), Kæmper, Stridsmand, Forfægter (i Middelalderen en for en Olding, en Kvinde el. et Barn i Retstvekamp optrædende Kæmper); den, der i forskellig Idræt har faaet Mesterskabet (eng. championship (—sjip)), Mester; Ch. of the world, eng., Verdensmester; Champion prize (preis), eng., højeste Præmie.

Champooing, s. Shampooing.

Chamsin, en farlig Søndenvind, der i Ægypten især blæser i de halvtredsindstyve (ar. chamsin) Dage fra 29de April til 18de Juni (jvf. Samum, s. ogs. Harmattan).

Chamæ-leon, gr. (eg. Jordløve; chamai, paa Jorden), et Slags Firben, som antages at skifte Farve efter de Genstande, der omgive det; et vægelsindet, ustadigt Menneske, Vejrhane; Hykler; C. minerale, C. vegetabile, henholdsvis mineralske og vegetabilske farvestiftende Stoffer; chamæleontisk, meget foranderlig, vægelsindet.

Chance (Sjangs'), fr. (det forældede chéance, af chéoir, choir. l. cadere, falde; s. l. cadentia, Fald), Fald; Terningkast; Terningspil; Lykketræf; Lykkeskifte; Mulighed af Lykke eller Mislykke, Sandsynlighed for el. imod; Bon*, Tilføre*; Udsigt til; a fair chance (æ fær tsjæns), eng. en heldig Vending. (Heraf det forældede danske: tage Vare paa Stansen, paa sin Stans, Kans*, = vide at nytte Tidsforholdene).

chancelere (sjang—), fr., vakle.

Chancelier (Sjangselje), fr., og Chancellor (Tsjænselor), eng. (af l. cancellarius, Dørvogter; cancer, Gitter), Kansler; Chancery (—sørry), eng., Kanslerret, en høj engelsk Ret, der kan formilde en af andre Domstole efter Lovens Ordlyd fældet Dom. S. Cancellarius.

Chancre (Sjankr'), fr. (af l. cancer, Kræft), en Form af venerisk Syge el. af Syfilis (bløb el. haard); chancrøs, deraf lidende; af hint Ondes Beskaffenhed.

Chandala (Tsja—), ind., en foragtet Blandingskaste, Afkom af en Çudra og en Brahman-Kvinde.

Change (Sjangsj'), fr., Bytte, Skifte, Ombytning; Byttehandel; Forandring; Vekselhandel, Vekselbank; (Jagtspr.) Forandring af Sporet; Change-Conto, fr.-it., den Regning, paa hvilken Boghandlerne opføre de med andre Boghandlere ombyttede Værker; changeant (sjangsjang), foranderlig, farveskiftende, afvekslende med forskellige Farver; Changeant, et, Navn paa adskillige Slags Silke- og Uld-Tøjer, hvori Rending og Islæt ere af forskellige Farver; Changement (Sjangsj'mang), et, Forandring, Afveksling; Changeur, Pengeveksler; changere (sjangsjere), (fr. changer, af m. l. cambiare, l. cambire; jvf. Cambio), skifte, forandre, omveksle, bytte; forandre sig; spille i forskellige Farver; falme, udarte; (Rk.) bringe Hesten fra en Sidebøjning over i Bøjning til den modsatte Side, fra højre Galop til venstre og omvendt.

Chanoinesse, fr., s. Kanonesse.

Chanson (Sjangsong), fr. (af l. canere, synge), Vise, Sang; C. de geste (— dø sjæst'), Heltekvad; Chansonnette (Sjang—), lille Sang el. Vise; ogs. urigtigt i St. f. Chansonnette-Sangerinde; Chansonnier, Sangdigter; Sangbog; Chant (Sjang), Sang; Chantage (Sjangtasj'), Fiskefangst, hvorved Fisken ved Larm jages ind i Garnet; Pengeafpresning; chantant (sjangtang), syngende, sangbar; chantere (chanter), synge; Chanterelle (Sjangteræl'), den fineste Streng paa Violinen, Kvinten; Chanteur (Sjangtør), Chanteuse (Sjangtøs'), Sanger, Sangerinde; chant royal, eg. kongelig Sang; kunstig Digtart, if. fra 15de Aarh.

Chaos, gr. (chao, chainein, gabe), et, eg. Gab, Kløft, det umaalelige, tomme Rum; Afgrund; en Skabningsmasse, Grundblanding, Elementernes Sammenblanding før Skabelsen, el. før deres Udvikling og Ordning, d. e.:

et af nogle antaget oprindeligt Urstof, af hvilket Gud skulde have dannet Verden; Verdensemne; Mistmast, Forvirring, Uorden; en uordnet Masse; Chao-manti, Spaadom af Luft- og Vejr-Fænomener; jvf. Meteoromanti; chaotisk, uformet, forvirret, uordentlig, regelløs.

Chapeau (Sjapo), pl. —x, fr. (it. cappa; sp., port., mul. allerede l. capa, fr. chape, Kappe, af l. capere, tage; ikke af caput, Hoved), Hat; ueg. Mandsperson, Herre; Ledsager, Beskytter af en Dame (jvf. cavalier); Baldanser (jvf. danseur); Chapeau-bas (ba), lille, flad Hat, Klaphat, Armhat; ogs. = C.-claque (klak), C. mécanique (—nik), Cylinderhat, der kan trykkes sammen ved en Fjeder; Chapeau bas! Hatten af! Chapeau-bonnet (Sjapo-bonnæ), Faldehat for Børn; Ch— rouge (—rusj'), den røde Hat, Kardinalshatten.

Chapel (Tsjæ—), eng., Kapel; en Sektermenigheds Kirke.

Chapelet (Sjapelæ), fr. (af chapeau, Hat), Rosenkrans, Paternosterbaand (Hovedsmykke for Jomfru Maria).

Chapelgorris (Tsjap—), sp. (bask. chapela, Hat, og gorria, rød), pl., ordret: Rødhætter; baskiske lette Tropper.

Chapelier (Sjaplie), fr., Hattemager.

Chapelle (Sjapæl'), fr., Kapel; Chapelle ardente (ardang'), oplyst Ligkapel, = Castrum doloris, s. d.

Chaperon (Sjaperong), fr., Kappe, Hue; (Bygnk.) Murkrone; en ung Piges Ledsager(ske)); chaperonnere, ledsage og værne Kvinder.

Chapetones (Tsjapetones), sp. (it. capitare, lande, ankomme til et Sted), pl., europæiske Nybyggere i Sydamerika.

Chapier (Sjapie), fr. (chape, Korkaabe), Kirkebetjent i Messedragt; Skab til Messeklæder.

Chapitre (Sjapitr), fr. (l. capitulum), et, Kapitel; Punkt; Genstand for en Samtale, Emne, Sag.

Chappe (Sj—), fr., Garn, spundet af Affaldsfilke.

Chaptalisering, af Franskmanden Chaptal angiven Metode til at formindske Vinmostens Syreindhold ved Tilsætning af Marmor el. Kridt og Sukker.

Chapter-house (Tsjæpterhaus), eng., et, Kapitelhus, Tilbygning til de eng. Katedralkirker, i hvilken Domkapitlet samles.

Char, gl.-t., (jvf. d. kære = klage), Sorg, Klage, i Sammensætninger som: Charfreitag (Langfredag), Charwoche, den stille Uge, Dimmel-Ugen (s. d.).

Char à banc (Sjar a bang), fr. (fr. char, af l. carrus, en Vogn, og fr. banc, Bænk), aaben Vogn med Sidebænke; Bænkvogn.

Charade (Sjarad', fædv. Kar—), fr. (? provenc. charra, snakke), Stavelsegaade (jvf. Logogriph); Charades en action (— an aksiong), levende Stavelsegaader, mimiske Fremstillinger af Stavelser.

Charadsch, arab., Afgift; Folkeskat, „Kopskat", paahvilende Ikke-Muhamedanere (Rajas): Charadschi-Baschi, Over-Oppebørselsbetjent for denne Skat og Dommer i alle over samme opstaaende Tvistigheder; Charadschis, pl., Under-Oppebørselsbetjente i samme Fag.

Charakter, gr. (charassein, indgrave, præge), Præg, Tegn, Mærke; Skrifttegn, Bogstav; hemmeligt Tegn; Kendetegn, overh. Indbegrebet af en Tings Særkender; Grundtræk, Særpræg, Ejendommelighed; Sindsart, Sindelag, Tænkemaade; Sjælsfasthed, Udtryk i Ansigtets Træk; Værd- eller Dygtighedsbestemmelse; Vidnesbyrd om Dygtighed, Flid o. s. v.; Æresnavn, Titel, Embedsnavn, Værdighed; Ch.-Bogstav, Kendebogstav, ældre Navn paa det Bogstav, der er Udlyd (Endebogstav) i et bøjet Ords (sædv. et Verbums) Stamme, f. Eks. a i amare, p i capere; Ch.-Maske, Maske el. Forklædning, som forestiller en bestemt Stand, Personlighed, særegent Sindelag o.s.v; Ch.-Stykke, Skuespil, hvori der is. er lagt an paa Fremstilling af Karaktererne (forsk. fra Intrigue-Stykke); Ch.-Træk, Ytring, ejendommelig for en vis Tænkemaade; Characteres universales, l., pl., almindelige Skrifttegn, en for alle forstaaelig Skrift; jvf. Pasigraphi; Character in-delebilis, l., uudslettelig Ejendommelighed, (i den kat. Kirke) en ved et Sakrament, f. Eks. ved Præstevielsen, meddelt Egenhed; charakterisere, særpræge, nævne en Tings Særkender, skildre, gøre kendelig; give en Titel el. Værdighed; Characterisme, Betegning, Skildring af det ejendommelige; talerisk Skildring; Ejendommelighed ved noget; Lighed mellem Plantedele og Dele af det menneskelige Legeme; charakteriseret, skildret, nøje betegnet; som har en vis Ærestitel; Charakteristik, Skildring af det særegne ved en Person el. Ting; (Mat) i Logaritmerne: Kendetal, det hele Tal, der er en Del af Logaritmen, modf. Mantissen (s. d.); Charakteristika, pl., Særpræg, Ejendommeligheder; Charakteristiker, Karakter-Skildrer; (Mal.) den, som vil have Særkenderne i enhver Genstand fremhævede; charakteristisk, særegen, ejendommelig; udmærkende, særtegnende.

Charatch Puja, bengalsk Aftetfest, ved hvilken Deltagerne tilføje sig store Pinsler

Charavari (Sja—), ung, pl., Overbenklæder, Ridebukser, ungarske, lange og vide Benklæder.

Charbon (Sjarbong), fr. (l. carbo), et, Kul; Charbonnerie, fr. et, et omtr. 1820 i Frankrig dannet politisk Lønsamfund, hvis Forbillede var Carbonari (s. d.).

Char-coal-wire (Tsjar-kol-neir), eng., eg. Trækul-Vire, den galvaniserede, seige Jerntraad, der bruges ved Telegraflinier.

Char-cuterie (Sjarkyteri), fr. (chair, Kød, cuire, koge, stege), et, Spækhøkeri, Kødhandel; Charcutier (—tje), Spækhøker.

Chardons (Sjardong), fr. (af l. carduus, Tidsel), pl., eg. Tidsler; Jernpigge paa et Plankeværk el. en Mur.

Chardschije, C. nazareti, ar., Udenrigsminister i Tyrkiet; C. Naziri, Udenrigsminister.

Charenton (Sjarangtong), fr., Sindssygeanstalt (i en Flække, C. le Pont, nær ved Paris).

Charge (Sjarsj'), fr. (it. carica, Byrde, af l. carrus, Vogn), eg. Byrde; Ladning, Skibsladning; Embede, Grad, Ærespost; Ladning (af et Gevær); Affyring, Tegn til Angreb (med Tromme el. Trompet); Angreb, is. Rytteriets med blanke Vaaben; Ærinde, Kom-

mission; være à charge, falde til Besvær, være til Byrde; Chargé d'Affaires (Sjarsje daffær), Fuldmægtig, Forretningsbesørger, is. ved Gesandtskaber; Forretningsfører i Stedet for den ordentlige Gesandt, s. Corps diplomatique; chargere (af it. caricare, s. Caricatur), lade (et Gevær); affyre, angribe (om Soldater); skyde vedholdende; lade, læsse, betynge, bebyrde; overvælde, overdynge, overlæsse (et Maleri); overdrive (om Skuespillere); Charger-Greb, (Krt.) Ladnings-Greb; Charger-Skridt, Stormskridt med anlagt Gevær; Chargering, Ladning; Affyring; Skydning; Angreb; Ærinders Overdragelse; Lettre chargée, et, rekommanderet Brev, særlig Pengebrev.

Chariage (Sjariasj'), fr. (af fr. char, af l. carrus el. carrum, Vogn), Fragt, Vognleje, Føringspenge.

Charientisme, gr. (charis, Ynde, Nydelse, Naade), mild, skaansom Betegnelse af noget slet el. ondt, jvf. Euphemisme; Chari-nomi, Læren om Lovene for det skønne; jvf. Æst(h)etik; Charis, Gudinde (efter Iliaden Hefaistoses Hustru: Charisterier, pl., Takkefest; Charisti, s. Eucharisti; Charistikon, et, Gengift, Gengældelse; Charisme, gr., Naadegave, især (s. 1. Kor. 12): overordentlige Gaver til Virksomhed i Kirkens Tjeneste.

charitable (sjaritabel), fr., mild, gavmild, barmhjertig, veldædig; Charitativum, l., et, (rom. K.) lille Bidrag, Understøttelse, som en trængende Biskop maa indkræve i sit Distrikt; Charitas, s. Caritas; Charité (Sjarite), fr., Barmhjertighed, Veldædighed, Sygepleje; Navn paa Sygehuse; Chariter, gr., s. Gratier; Charity school (Tsjærriti skul), eng., Friskole.

Charivari (Sja—), fr. (? af l. calix, Skaal, Kogekar; gl. fr. chali-vali; jvf. Cravall), et, støjende Musik af alle Haande forstemte Instrumenter, Kedler ꝛc., Spotmusik, Kattemusik; enhver elendig Musik; (i Kortspil) alle fire Damer paa een Haand; Blandinger; ogsaa et fransk satirisk Vittighedsblad; alskens Vedhæng paa Urkæder.

Charlatan (Sjarlatang), fr. (sandsl. af it. ciarlatano, af ciarlare, snakke meget, sladre), „Markskriger", Kvaksalver, Praler, Skryder, Blære, Vindmager; Charlataneri, et, el. Charlatanisme, „Markskrigeri", Skryderi ꝛc.; Charlatano-krati, fr.-gr., et, Vindmageres (is. politiske) Indflydelse og Herredømme. Jvf. Humbug.

Charlesd'or, s. Carolin.

Charlière (Sjar—), fr., en opr. med Brint (Vandstof*) fyldt Luftballon (opf. 1783 af Fysikeren Charles, † 1825). Jvf. Montgolfière.

Charlotter, pl., en Slags Løg (Navn efter Ascalonium, en By i Palæstina).

charmant (sjarmang), fr. (af l. carmen, Sang, Trylleformular), indtagende, yndig, fortryllende, henrivende; Charmante, Kæreste; Charme (Sjarm'), Ynde; Trylleri, Tryllemiddel; Tillokkelse; charmere, indtage, henrive, fortrylle; charmeret, indtagen af noget, forelsket i.

Charmille (Sjarmij'), fr. (l. carpinus, Avnbøg), Løvgang, Lystgang (is. mellem Avnbøg-Hækker).

Charnière (Sjarnjær', udtales sædv. Sjarneer), fr. (af l. cardo), Hængsel paa en Daase o. desl.; skrives ogs. fejlagtigt Charner.

Charon, gr. (Myt.) Færgemanden i Underverdenen, som satte de afdødes Sjæle over Underverdenens Floder; Charoneia, pl., Nedgange til Underverdenen; Charonit, en ved en afdøds Testament frigiven Slave (en saaledes frigiven Slave kaldtes Orcinus, af Orcus, s. d.).

Charpentier (Sjarpangtje), fr., Bogformat i 18 (indført 1838 af den fr. Boghandler Gervais Ch.)

Charpie (Sjarpi), fr. (af l. carpere, plukke, pille), Linnedskav, Linskav, Lærredstrævler el. Lærredsplukl (til Saar).

Charta, l. (gr. chartes), Blad af Papyrusbusken; Papir, Skrift; Dokument; Forfatningslov; (jvf. carte og charte); Ch. cerata, l., Vokspapir; Ch. magna, det store Dokument (the great [greet] charter), den engelske Statsforfatnings Grundlov (fra Aaret 1215); Ch. partita, s. Certeparti.

Charte (Sjart'), fr. (jvf. Carte), Haandfæstning el. Dokument, som indeholder et Riges Grundlov; Charte constitutionelle (kongstitysjonæl'), den franske Statsforfatnings Grundlov (af 1814 og 1830); Chartepartie = Certeparti, s. d.

Charteke (af l. chartæ theca), et ubetydeligt, elendigt Skrift, Piece; Omslag om de til en Sag hørende Papirer.

Charter (Tsjarter), eng. (jvf. fr. chartre = charte), Dokument; is. Naadebrev, Stiftsbrev, Privilegium; Haandfæstning. S. Charta magna.

chartere (kart—) (af l. charta), udføre i Grundrids, gøre en Tegning over; Chartering, Opridsning, Plantegning.

Chartiaticum, ny l., et, Papirpenge; stemplet Papir; Skriverpenge.

Chartist (Sjartist), (i Portugal) Tilhænger af det 1826 af Don Pedro givne Charte (s. d.); (i England) Tilhænger af en is. 1838—48 udbredt Arbejderbevægelse (Chartism), hvis i et saakaldt Charte udtalte Krav tilsigtede ved en Valgreform at skaffe Arbejderne større Indflydelse og gunstigere Kaar, hvad dog den Gang ikke lykkedes.

Charto-manti (Kar—), gr., Spaadom af Kort.

Charto-phylax (Kar—), gr., = Archivarius, s. d.

Chartre, s. Charte og Charter.

Chartreuse (Sjartrøs'), fr., fin Likør (gul, grøn og hvid), opr. fra Klostret La Grande Ch.

Chartularia, l. (af charta, Blad), pl., Klostres og Stiftelsers Kopibøger over Gavebreve o. l.; Chartularius = Archivarius, s. d.

Chartyl-gemmer (Kar—), gr.-l., pl., Aftryk af Gemmer paa hvidt Pappapir. (S. Gemme).

Charybdis, gr., s. Scylla og incidit in ꝛc.

Chasan, hebr., Forbederen i en israelitisk Menighed.

Chasidæer el. Chasidim, pl., hebr., d. e. de fromme, i videre Forstand alle strenge Jøder (jvf. 1. Makk. 7, 13), i snævrere Forstand en jødisk Religionssekt, stiftet i Begyndelsen af 18de Aarh. af den polske Jøde, Israel Baal Schem, der optraadte som Undergører, Profet, Modstander af Talmud (s. d.) og Hævder af Livsnydelse som Gud velbehagelig.

Chasma, gr. (chāo og chainein, gabe), et, (Lk.) Mundkrampe (naar Munden ikke kan lukkes); Chasmodi, stadig Gaben; (Gram.) = Hiatus, s. d.; chasmodisk, gabende; Chasmus, Gaben, Gabesyge.
Chasna, den tyrk. Sultans Skab; Chasnadar, hans Skatmester.
Chassa, ar., den tyrk. Sultans Garde.
Chasse (Sjass'), fr., Jagt; (Mus.) et lille Jagtstykke; à la chasse, et Billardspil med 15 Baller; Chasse-café = Pousse-café, s. d.; Chasse-marée, Fiskerfartøj med Dæk, hyppigt i den fransk-engelske Kanal; Chasse-morte, Fejlslag i Boldspil; spildt Møje; opgivet, standset Foretagende; Chasse-partie, Overenskomst mellem Sørøvere om Byttets Deling; Chassé, Sidetrin i Dans; Chassé croisé (kroase), Sidetrin af to dansende til modsatte Sider; chassere (af l. captare, gribe), jage, bortjage; Chasseur (Sjassør), Jæger; Jagtelsker; Chasseur à cheval (sj'vall), let Rytter, ridende Jæger (ved den franske Hær); Ch. à pied (pje), Jæger til Fods, Infanterist; Ch. d'Afrique (—ik), afr. Jæger.
Chasseki, tyrk., s. Sultane Assaki.
Chassepot-Riffel, den i den franske Hær siden 1866 antagne, efter sin Opfinder (Franskmanden Chassepot) opkaldte, Bagladeriffel, der er at betragte som en Forbedring af Preussernes Naaleriffel (1873 afløst af Gras-Riflen); jvf. Zündnadelgewehr.
Chasseur m. m., s. Chasse.
Chassis (Sjassi), fr. (af l. capsa, Kasse, Kiste), et, Indfatning, Ramme, som er udfyldt med halv gennemsigtigt Tøj, til at sætte for et Vindue; et Slags Sprinkelværk el. Gitter til samme Brug.
chatain (sjatæng), fr., kastaniebrun.
Chateau (Sjato), fr. (af l. castellum, Dimin. af castrum, Borg), et, Slot, Borg, stor Herregaard; Chateau-Vine, Vine, som avles i de større Vingaarde, hvis Navne de bære (saasom Chateau la Fitte, Ch. la Rose, Ch. Latour o. a.), og gælde for bedre, end de i de mindre Vingaarde avlede (Ordet Chateau svarer altsaa til det danske Herregaards-, f. Eks. i Herregaardssmør, modſ. Bondersmør); (faire des) Chateaux en Espagne (bygge) Slotte i Spanien, d. e. Luftkasteller (Grevskaber i Maanen).
Chateaubriand (Sjatobriang), fr., en Slags Boeuf uden Løg.
Châtelain (Sjat'læng), fr. (af l. castellanus), Borgfoged, Borgridder; Châtelaine (—læn'), Borgfrue, Kvindehalsbaand; Livkæde til Nøgler m. m.
Châtelet-(Sjatelæ)Teatret, et for fine Feerier og Udstyrsstykker bekendt T. i Paris.
Chatib, ar., den, der om Fredagen prædiker i Mosken (Imam'en el. en af Menigheden).
Chatma, ar., eg. Afslutning; Koranlæsning ved Jordefærd.
Chatol, s. Schatol.
chatouilleux (sjatujø), fr. (af l. catulire, være brunstig), kilden, pirrelig, ømtfølende; vanskelig, betænkelig at røre ved; Chatouilleur, s. Claque.
Chat- el. Chatti-Scherif, tyrk., s. Hatscherif.
Chaudeau (Sjodo), fr. (chaud, af l. calidus, varm), varm Drik af Vin, Æg ɔc., Vinkandel.
Chauffeurs (Sjoffør), fr. (chauffer [l. calefacere], varme, hede), pl., eg. Fyrbødere; Tyve i Frankrig og flere Lande, der efter begaaet Indbrud holdt Folk til Ilden for at nøde dem til at tilstaa, hvor de havde gemt Pengene; s. ogs. Claque.
Chaumière (Sjomiær'), fr. (l. calamus, Rør), straatakt Hytte, landlig Bolig.
Chausse (Sjos), fr. (l. calceus, Sko, Halvstøvle), Filtrerpose; Skulderstads (i Frankrig) for dem, der have en Universitetsgrad.
Chaussée (Sjosse), fr. (af l. calcare, træde, betræde), ophøjet Hovedvej, belagt med smaaslagne Sten, Kunstvej, Adelvej, Alfarvej; chaussere (sjossere), 1) belægge en Vej med Sten og Grus, gøre den til en Kunstvej; 2) (af l. calceare, besko), beklæde med Sko og Strømper; chausser le brodequin, s. Brodequin; ch. le cothurne, s. Kothurn; chausseret, (om en Vej) kunstmæssigt banet, brolagt ɔc.; beklædt med Sko og Strømper; Chaussons (Sjossong), pl., lette Dansesko af meget blødt Læder; Chaussure (Sjossyr'). Fodtøj.
Chauve-souris (Sjovsuri), fr., Flagermus; en Maskeradedragt, Domino med Hætte og Helmaske.
Chauvinisme, fr., Nationalskryderi, Bjerkebækkeri*; af Chauvin, Navn paa en af Napoleons gamle Soldater og ivrige Beundrere, benyttet af Scribe i Skuespillet „Le soldat laboureur"; ogs. Navn paa en pralende Rekrut i Brødrene Cognards Lystspil „La cocarde tricolore"; Chauvinist, en, der lider af C.
Cheap edition (Tsjip), eng. (cheap, Køb; billig), Godtkøbsudgave.
Chebec, s. Schebek.
Chebra kadischa, hebr., hellig Forening, Forening til Forrettelse af jød. Jordefærds-Ceremonier.
Check (Tsjek), eng., Anvisning paa Penge; ternet el. stribet Lærred.
Cheder, hebr., jød. Elementarskole.
Cheer (Tsjir), eng. (af gr. kara, Hoved; fr. chère, Ansigt, god Modtagelse), et, (i England) Opmuntrings-Tilraab; Hurra! Leve!
Chef (Sjef, alm. Udt. Sjæf), fr. (af l. caput, Hoved), Overhoved, Høvding, Anfører, foresat; Chef d'oeuvre (Sjædøvr), et, Mesterstykke, Mesterværk; Chef-Redaktør, Hovedredaktør; Général en chef (ang sjef), Overfeltherre.
Cheil-algi, gr. (cheilos, Læbe), (Lk.) Smerte i Læben; Cheil-angio-skopi, Undersøgelse ved Mikroskop af Blodomløbet i Læben; Cheilitis, Betændelse i Læben; Cheilo-cace, eg. Cheilo-kake, Skade i Læben; Cheil-oncus, Svulst i L.; Cheilo-pharanx, Cheiloschisis, Hareskaar; Cheilophyma, et, Udvækst paa Læben; Cheiloplasti el. —ik, kunstig Læbedannelse; Cheilor-rhagi, Bløden af Læben (alle gr.).
Cheimetlon, et, s. Chimetlon.
Cheir, gr., Haand; i Sammensætninger hyppig Chir—, s. d.
Cheir-iater = Chirurg, s. d.
Cheiron, gr., en af Kentaurerne.
Cheiro-skopi = Chiromanti, s. d.
Cheiro-sophi = Chironomi, s. d.

Cheiro-spasme, gr., Krampe i Haanden.
Chelono-phager, gr. (chelone, Skjoldpadde), pl., Skjoldpaddeædere.
Chelys, gr., eg. Skjoldpadde; Lyre (s. d.).
Chem-ïater, gr. (iatros, Læge, af iasthai, at læge), Læge, som gaar frem efter kemiske Grundsætninger; Chem-ïatri, denne Lægemaade; jvf. Iatrochemi.
Chemi, s. Kemi.
Chemin (Sjmæng), fr. (af kelt. cam, Skridt), Vej; ch. à rail (ræl) Sporvej; Ch. couvert (kuvær), fr. (couvert af l. coopertus, dækket), dækket Gang el. Vej ved en Fæstning; Ch. de fer, Jernbane; cheminere, (Krspr.) rykke frem, nærme sig ved Løbegrave; Cheminement (—mang), et, Fremrykken ved Løbegrave, i Sikkak.
Cheminée (Sjem—), fr., = Kamin (s. d.).
Chemise (Sjmis'), fr. (s. Camisia), Skjorte, Særk; Chemisette, Halvskjorte, Krave, smal Halsstrimmel; Kvindelivstykke; Chemisette-Naal, Brystnaal.
Chemi-typi, s. Kemi—.
Chemosis, gr. (cheme, Hul), (Læ.) serøs (s. d.) Ansamling i og under Conjunctiva bulbi (Øjeæblets Bindehinde).
Chemsin, tyrk. (af chems, fem), eg. fem Fingre; fem Bønner, som Muhamedanerne daglig maa læse.
Chenal (Sjenal), fr. (l. canalis, Rende, Løb), snævert Farvand mellem Klipper og Sandbanker.
Cheng el. Tscheng, kinesisk Blæseinstrument, sammensat af 13—36 Piber af Bambus, med Toner omtrent som Oboens.
Chenille (Sjenij'), fr., (af l. canicula, lille Hund, paa Grund af mange Larvehovederes Lighed med Hundehoveder), eg. Kaalorm; Fløjlssnore; et Slags Overkjole, Kavaj.
Cheque, s. Check.
cher (sjær), fr. (l. carus, kær), kær; dyr; cher ami, kære Ven; mon cher (mong —), ma chère, min kære (Ven, Veninde).
cherchez la femme (sjersje la fam'), fr. (chercher, søge; af l. circare, gaa omkring), søg efter Kvinden; s. où est la femme.
Chère (Sjær'), fr. (gr. kara, Hoved), Ansigt; venlig Modtagelse; faire bonne chère à quelqu'un (fær bong sjær a kelløng), vise en et venligt Ansigt; beværte en godt; faire bonne chère (fær bong sjær), leve højt.
Cherem, hebr., den anden Grad af Bandsættelse hos Jøderne (jvf. Niddui og Schammatha).
Cherry cordial, eng. (cherry, Kirsebær), Kirsebærlikør (opf. af P. F. Heering i København).
Cherso-nes(os), gr. (cherros el. chersos, det faste Land; nesos, Ø, altsaa eg. en Landø), et, Halvø.
Cherub, hebr., pl. Cherubim, (mul. i Slægt med gr. gryps (Grif), der skal komme af pers. girifften, gribe, fordi Forestillingerne om Grif (s. d.) lignede dem om Cheruber; efter andre af assyr. kurûbu, stor, mægtig Tyrekolos med Menneskeskikkelse), Lysengel, Ild- el. Flamme-Bud (Navn paa de højere Aander i Bibelen).
Chester-Ost, en udmærket Slags Ost fra Cheshire i England.
Chesvan (Marcheschvan), s. Chronologi.
Chetib (Ch'tib), hebr., det skrevne, o: Tekst-Læsemaaden i den hebraiske Bibel. Jvf. Kri.
Cheval (Sjval), fr. (l. caballus), Hest; Cheval de bataille, s. Bataille; C. de pur sang (—dø pyr—), Fuldblodshest; le cheval hygiénique (isjienik), Sundhedshesten, en Automathest til Brug i Børnehaverne som Middel til at skaffe Børnene Bevægelse; à cheval, i Krspr. = paa begge Sider af, stræƀs over (f. Eks. om en paa begge Sider af en Jernbane, en Flod el. et Sund anlagt Fæstning); chevaleresk (sjivaleresk), ridderlig, i Ridderskabets Aand; eventyrlig; Chevalerie (Sjivaleri), et, Ridderskab, Riddervæsen; Ch. de lecture (—tyr'), Universitetsdoktorer i Teologi (i Middelald.); Chevalier (Sjivalje) (jvf. Cavalier), Ridder; (i Skakspil) Springer; Chevalier de la triste figure (—gyr'), Ridderen af den bedrøvelige Skikkelse, Don Quijote; Chevalier d'honneur (donnør), en fyrstelig Persons Æresledsager; Ch. d'industrie (d'ængdystri), Lykkeridder, fin Bedrager, Lykkejæger; Ch. sans peur et sans reproche (—sang pør e —røpraasj'), Ridder uden Frygt og uden Dadel (brugt om Franskmanden Bayard († 1524)).
Chevalet (Sjivalæ), fr., Pinebænk; Træhest (Strafferedskab); Malerstol, Staffeli; Violinstol, s. Cavalet.
Chevau-légers (Sjvo lesje), fr., pl., let Rytteri; Chevau-léger, let Rytter.
Chevelure (Sjevelyr), fr. (cheveu, Haar; l. capillatura, capillus [caput], Haar), Hovedhaaret, Haarvækst.
Chevé-Methode, Sangundervisningsmaade, der bruger Taltegn i Stedet for Noder og egne Skrifttegn til at betegne Tonernes Varighed; i Princippet foreslaaet af J. J. Rousseau († 1778), videre udført af P. Galin († 1821) og E. Chevé i hans 1844 udgivne elementære Musiklære.
Chevet (Sjvæ), fr. (l. caput, Hoved), et, Hovedpude; Underlag.
Cheviot (Tsj— el. Tse—), eng., kipret, uldent Stof til Herre- og Dameklæder.
Chevron (Sjevrong), fr. (af l. capra, Ged), Tagsparre; sparreformet Udmærkelsestegn paa Soldatens venstre Ærme (i Frankrig); Underofficerstegn.
chevrotere (sjev—), fr. (chèvre, Ged), i Sang at bævre med Stemmen.
chez moi (sje moa), chez soi (—soa), fr., hjemme (i mit, sit Hus; chez, tidligere en chez, l. in casa, hos [i Hus]); jvf. Home.
Chi (Ki), Navnet paa det græske Bogstav X el. χ, = lat. ch. Udtalen af ch er i græske, latinske og italienske Ord = k, i franske = sj el. (sjældent) k.
Chiamata, it. (af chiamare = l. clamare, kalde), Raab; Fremkaldelse i Teatret; henvisende Skrift- el. Trykttegn; Skrømtblottelse i Fægtning.
Chianti (Ki—), it., Rødvin fra Ch. i Mellemitalien.
Chiarezza (Ki—), it. (l. clarus, klar), (Mus.) Klarhed.
Chiar-oscuro, it., s. Clairobscur.
Chiasma, gr., et, Tegnet el. Figuren af det græske χ el. latinske X; (Læ.) Chiasma (el. Decussatio) nervorum opticorum, Syns-

nervernes Krydsning i Hjernen; Chiasme, Chiasmus, Betegnelse med χ el. et Kors; Krydsstilling, Krydsning (af gr. chiasein, stille over Kors); (Ret.) en talerisk Figur, der ved omvendt Orden af vedkommende Ord i sideordnede Sætninger fremhæver Modsætningen, f. Eks.: „Dig lider Thorer Klake, Hakon mig"; „Hans Arm er stærk, og stærkt hans Mod"; Chiaster, (Lk.) ved Brud af Knæskallen anvendt Bandage, Krydsbaand.

Chiave, it., (Mus.) Nøgle (jvf. Clavis); Stemmehammer; Klap paa et Blæse-Instrument.

Chibuk (Tsjibuk), tyrk., (lang) Tobakspibe; jvf. Nargileh.

chic (sjik), fr. (Forkortning af chicane; el. mulig det samme som t. Schick, Skik, Snit, passende Skikkelse), flot, fiks, moderne, pikant; rutineret, dreven. Ogs. brugt som Substantiv: Smag, Sving.

Chica (Dsjika), ogs. Chicha (Dsjidsja), sp., sydamerikansk berusende Drik, tilvirket ved Gæring af forskellige Planter (f. Eks. Majs); et Plante-Farvestof (Ch.-Rødt).

Chicane (Sjikan), fr. (gr. dikanikos, retskyndig, øvet i Procesførelse, proceslysten (?), rimeligere af pers. chaugan, Ketser), Kneb, Fulhed*, Rænker, Drilleri, Ærteri*, Retsfordrejelse, Lovtrækkeri; chicanere, bruge Kneb og Rænker, bruge Lovtrækkeri; tirre, drille, ærte*, narre, spille Puds; Chicanerie, et, Drillen, Narren; Skælmsstreg, Skurkestreg; Chicaneur (Sjikanør), drillevornt Menneske, Rænkesmed, Lovtrækker, ogs. som fr. Adj.: drilsk, medens det hyppig forekommende chicaneux el. chicanøs ikke er fr.

Chidher, ar., efter et arabisk Sagn Livskildens evig unge Bogter (al Chidher, eg. „den grønne og friske").

chi (ki) (più) dura la vince (vintsje), it., med Tiden overvindes alle Vanskeligheder.

Chief-Justice (Tsjif-dsjóstis), eng., Højesterets-Formand i de forenede Stater i Nordamerika.

Chien (Sjæng), fr. (l. canis, Hund), Hund; à la chien, paa Hundevis, om en Frisure (s. d.), ved hvilken Forhaaret kæmmes ned paa Panden.

Chiesa (Ki—), it. (l. ecclesia), Kirke; Ch. libera, Frikirke.

Chiffon (Sjiffong), fr. (om Opr. s. u. Caffûts), Lap, Pjalt; Kjolepynt for Damer; chiffonnere (sjiffonnere), rive, ruske itu; forkruge, forkrølle, bringe i Ulave; Chiffonnière (Sjiffonjær'), eg. Kludesamlerske, et Slags Dragkiste el. stor Kommode.

Chiffre, s. Ciffer.

Chignon (Sjinjong), fr. (af fr. chaîne, = l. catena, Lænke, Baand), Nakke; det opfæstede Nakkehaar; Haarpung, ofte med fremmed Haar (undertiden gaves Ridderslaget ved et Slag med den flade Klinge over le chignon).

Chika = Chica, s. d.

Chilat, tyrkisk Kaftan, hvormed Sultanen hædrer fortjente Personer.

Childe (Tsjaild), el. Chylde, eng., Søn af en engelsk adelig, før han har faaet Faderens Titel el. selv skaffet sig en.

Chiler-Baschi, tyrk, Sultanens Overskænk, som bestyrer Provianten (Chiler) og leder Hoffurerkontoret (Chiler-Odassi).

Chiliade, gr. (Chilias), et Tal el. en Samling af Tusinde; et Tidsrum af 1000 Aar, Tusindaar, Aartusinde; Chili-arch, gr., Befalingsmand over 1000 (hos Grækerne); Chiliasme, Troen paa og Læren om et forestaaende tusindaarigt Kristi Rige paa Jorden, støttet paa Joh. Aabenb. Kap. 20 (ueg. brugt om Troen paa Menneskehedens bestandige Fremskriden i Moralitet); Chiliast, Forfægter el. Tilhænger af denne Lære (der fastholdes bl. a. af Irvingianere og Mormoner); Chilio-gōn, Tusindkant.

Chili-Salpeter, salpetersurt Natron.

Chilo— (Ki—). it., = Kilo— (s. d.), f. Eks. Chilolitro, Chilomètro, Chilostèro.

Chiloplastik m. m., s. Cheil—.

chi lo sa? (ki —), it., hvem ved det?

Chimæra, gr. (chimaira, Ged), fabelagtigt, frygteligt Uhyre, en Forening af en Løve, en Ged og en Drage; ueg. er Chimære, el. fr. Chimère (Sjimære), et Hjernespind, Indbildningsfoster, urimelig Opdigtelse, Grille, Drømmeri; chimærisk (sji—), indbildt, urimelig, vrang, opdigtet.

Chimetlon, gr., et, (Lk.) Frostbyld; jvf. Pernioner.

China (Tsjaina), eng., Kina; Porcelæn; China-clay (—klæ), Kaolin.

China-Bark, s. Kina-Bark.

Chinchilla (Tsjintsjilja), sp., kostbart Skind af nogle i Sydamerika hjemmehørende Gnavere.

Chinchina, n. l., Kina-Bark.

chineret Tøj, flammet Tøj, dannet af Garn, der efter en vis Plan har periodisk vekslende Farver i bestemte Strækninger af Traadens Længde (efter kinesisk Forbillede, à la chinoise [sjinoas']).

Chinin, den af Kinabarken uddragne organiske Base, s. Kinin.

Chino (Tsj—), sp., Kineser; i Peru: Barn af Indianer og Negerinde = Sambo (s. d.); i Argentina: af en hvid og en Indianerinde; i Mejiko: Afkom af der fødte Negre.

Chinoiserie (Sjinoaseri), fr., et, Smaating fra Kina el. i kinesisk Smag.

Chinook (Tsjenuk), en vestlig Vind i engelsk Nordamerika; Chinook-Sprog, en i britisk Columbia talt amer. Jargon med Blanding af franske og engelske Elementer.

Chints = Chits, s. d.

Chinvad, pers., s. Cinvat.

Chir—, gr. (cheir, Haand), Haand—.

Chir-agōn, gr. (cheir, Haand; agein, føre, lede), Haandleder, en Indretning, som leder de blindes Haand ved Skrivning.

Chir-agra, gr. (s. —agra), Gigt i Hænderne; Chir-apsi (haptein, berøre), Berøring med Hænderne, (magnetisk) Manipulation (s. d.); Chir-arthro-cace, eg. —kake, Sygdom i Haandleddene; Chir-ïater = Chirurg (alle gr.); Chirisis = Chirapsi.

Chiro-grammato-manti, gr., Haandskrifttydning; Forsøg paa at slutte sig til et Menneskes Karakter og Evner af hans Haandskrift; = Graphologi, (s. d.); chirographarisk, som er grundet i Gældsforskrivning uden Pant; Chirographi, Haandskrift (modf. Typographi, s. d.); Chirographum, et, Haandskrift; haandskrevet Gældsbevis, simpel Gældsforskriv-

ning uden Pant (modsættes ofte hypothekarisk, s. d.).
Chiro-lōg, gr., en, som forstaar og øver Chirologi, d. e. den Kunst at udtrykke sine Tanker ved Tegn med Hænder og Fingre, Fingersprog.
Chiro-mant, gr., en, som spaar af Træk og Linier i Haanden; Chiromanti, Haandspaaning.
Chiro-meter, gr., et, Haandmaaler.
Chiron = Cheiron.
Chironium, gr., et, ondartet Byld paa Haanden.
Chiro-nomi, gr., Læren om Haandformerne og de Anlæg, der antydes ved dem; Anvisning til Hændernes Brug ved Talekunsten.
Chiro-plastik, gr. (plassein, danne), den Kunst, med Hænderne at forme Billedværker af bløde Masser (Voks, Ler x.).
Chiro-pterer, gr. (pteron, Vinge), pl., firfoddede Dyr med en Hud el. Hinde imellem For- og Bag-Benene, ved Hjælp af hvilken de kunne flyve, f. Eks. Flagermus.
Chiror-rheuma, gr., et, reumatisk Svulst i Hænderne.
Chiro-theke, gr. (theke, Gemmested), Handske til Brug ved kirurgiske Operationer; Chirothesi (af tithenai, lægge), Haandspaalægning som Middel til at læge Sygdomme.
Chiro-toni, gr. (teinein, spænde, udstrække), Haandsoprækning; Stemmegivning ved Haandsoprækning; Haandspaalægning.
Chirurg, gr. (cheir, Haand; ergon, Gerning), Saarlæge, Operatør; Chirurgat (sædv. Chirurgikat), et, Saarlæge-Embede; Chirurgi, en Kirurgs Gerning og Videnskaben om den; chirurgisk, som hører til Kirurgi.
Chitarra (Ki—), it., = fr. Guitarre; Chitarrone, stor Guitar, stort lutagtigt Basinstrument fra 17de og 18de Aarh.
Chitin, gr. (af chiton, s. d.), hornagtigt Stof; Overhuden hos Leddyr.
Chiton, gr., Underkjortel, Kjole (baade for Mænd og Kvinder), = Tunica (s. d.). Jvf. Chlamys og Himation.
Chitoppa (Tsji—), sp., Lut.
Chits, eng., fine blomstrede Sirtser.
Chittack (Tsji—), Flademaal (c. 4 □ M.) og Vægtenhed (c. 50 Gr.) i Bengalen.
Chiusa (Ki—), it., Lukke, Hegn (i Stednavne).
chi va piano, va sano (ki —), it. Ordspr.: den, der gaar langsomt, kommer ikke til Skade; far i Mag!
Chize, tyrk., Puna, Pung-Guld.
Chlaina, gr., Uldsjal (for Mænd), ældre end Chlamys (s. d.).
Chlamys, gr., Overkjole, Kappe (for Mænd).
Chliasma, gr. (af chliainein, varme), et, varmt, blødgørende Omslag.
Chloasma, gr. (chloazein, springe ud, grønnes), et, (Lk.) Hud- el. Lever-Plet, is. hos frugtsommelige; kan ogsaa være medfødt.
Chloë, gr., den spirende, Tilnavn til Demeter, der gav Sæden Spirekraft (Mytol.); almindeligt Hyrdindenavn.
Chlōr, gr. (chloros, grøngul), et, luftformigt Grundstof af gulgrøn Farve og kvælende Lugt; danner i Forbindelse med Brint Saltsyre, = Klorbrinte, og i Forbindelse med Natrium Kogsalt, = Klornatrium; Chloral, (Kem.) et ved at lede Klorluft i Vinaand dannet Stof, der i den senere Tid bruges meget som Sovemiddel; Chloras, Chlorat, et, klorsurt Salt; Chloretum, Chlorid, et, Chlorure (—yre), en, Forbindelse af Klor med andre Stoffer (Chlorure med mindre Indhold af Klor end Klorid).
Chloris, gr. (chloros, lysegrøn, grøngul), (hos Grækerne) Blomsternes Gudinde. Jvf. Flora.
Chloro-form, ogs. Formyl-chlorid, farveløs Vædske, der bruges til Indaanding som et døvende og smertestillende Lægemiddel, (bestaaende af Chlor og Formyl (Myresyrens Radikal); i Lk. først brugt 1847 af den skotske Læge Simpson).
Chloro-phyceæ, gr. (af gr. chlōros, lysegrøn, og gr. phykos, l. fucus, Tang), pl., (Bot.) en Klasse Alger: Grønalger, der ere grønt farvede af Chlorophyl, s. d.
Chloro-phyl, gr. (phyllon, Blad), et, Bladgrønt, Grønstof, det farvende Grundstof i de grønne Plantedele.
Chlorosis, Chlorose, gr. (chloros, bleg), Blegsot, gusten Ansigtsfarve (paa Grund af en Formindskelse i Tal af de røde Blodlegemer).
Chlorure, s. Chlor.
Chnum, ægypt. (Skaber-)Gud, sædvanlig fremstillet med Vædderhoved.
Choanor, gr., pl., (Lk.) de bageste el. indre Næsebor; Choanor-rhagi, Bløden, Tab af Blod igennem samme.
Choc (Sjok), fr. (? af t. schocken, svinge, kaste), et, Stød, Slag, Rystelse, Sammenstød, Angreb, is. Rytteri-Angreb med blanke Vaaben; Indhug; choquant (sjokang), paafaldende; stødende, fornærmelig, oprørende; choquere (sjokere), støde, støde sammen; fornærme, mishage, være paafaldende, være oprørende, være anstødelig.
Chocolade. (fr. Chocolat, af meksik. chocolatl, af choco, Kakao [s. d.], og latl, Vand), en af Kakao, Sukker, Vanille x. blandet Masse og den af samme tilberedte Drik.
Choiras el. Choras, gr., = Scrophel (s. d.).
choisere (sjoasere), fr. (choisir, af glt. kjosan, keise, vælge?), vælge, kaare, udsøge, udlede; Choix (Sjoa), et, Valg.
Chol-agoga, gr., pl., (Lk.) galdeafførende Midler; cholagogisk, galdeafførende.
Cholasma el. Cholosis, gr. (cholos, lam), et, (Lk.) Forvridning, Lamhed.
Chole-cyst-ektasi, gr., Udvidning af Galdeblæren; Chole-cyst-ektomi, Udskæring af Galdeblæren; Chole-cyst-entero-stomi, Anlæggelse af en blivende Aabning mellem Galdeblæren og Tarmen; Chole-cystitis, Betændelse i Galdeblæren; Chole-cysto-tomi, Snit i Galdeblæren; Chole-dochus (neml. ductus, Ledning, Gang), Galdegangen; Chole-lith, Galdesten; Chole-lithiasis, Galdesten-Syge; Cholēin, Galdestof; Chole-logi, Lære om Galden; Chol-emesi, Galdebrækning; Chole-poesis, Galdedannelse; Chole-pyra, Galdefeber; Choler-rhagi og Choler-rhoe el. —rhe (af regnynai, bryde, og rhein, flyde), Galdeflod; Chole-sterin, Galdefedt (alle gr.).
Cholera, (af gr. cholera, Tagrende; el. maaske rettere af gr. chole, Galde), Sygdom i Tarm-

kanalen med Udtømmelser ved Brækning og Stolgang, isl. den asiatiske Cholera el. Cholera morbus, gr.-l., den fra Indien over de vestlige Lande udbredte dræbende Syge; Cholera infantum, Kolerine hos Smaabørn; Cholera nostras = Cholerine (s. d.); [kun i den „asiatiske" Kolera forefindes den stavelige Kommabacil].

Choleriker, gr. (chole el. cholos, Galde), heftigt, ilsindet, arrigt Menneske; cholerisk, galdesotig; varmblodig, hidsig, opbrusende, opbrusende, opfarende; s. Temperament.

Cholerine, Sommer-Kolera, den europæiske Kolera, en mildere Art af Kolera.

Choler-rhagi, Choler-rhoe el. —rhe og Cholesterin, s. u. Cholecystektasi.

Cholesteatom, gr., (stear, Fedt), voksagtig Svulst, Perlesvulst.

Chol-iambe el. Skazon, gr. (cholos, lam, haltende), Halteverg, en haltende Jambe, et jambisk Trimeter (s. d. O.), som i sidste Fod har en Trokæ el. Sponde i St. f. en Jambe; kaldes ogsaa: skazontisk el. hipponakteïsk Vers (s. d. O.).

Cholo (Tsjo—), sp., Afkom af hvide og Indianere, = Mestits (s. d.).

Cholo-logi = Cholelogi, s. d.

Choloma, et, Cholosis og Cholotes, gr., en, = Cholasma, s. d.

Chol-æmia, gr., Galdens Overgang i Blodet.

Chômage (Sjomasj')-Forsikring, fr. (? af kelt. choum, cum, standse), Forsikring mod Tab ved Standsning i Drift som Følge af Ildebrand.

Chondr-arthro-cace, gr. (chondros, Brusk; arthron, Ledemod), (Læ.) Svulst og Betændelse i Ledemodsbruskene; Chondrin, Brusklim; Chondro-cele, Bruskbrud; Chondrogenese el. —genesis, Bruskdannelse; Chondro-graphi, Beskrivelse over Bruskene; Chondro-kat-agma (kat-agnynai, sønderbryde, knuse), et, Knusning af Brusk; Chondrologi, Brusklære; Chondroma, et, Brusksvulst; Chondropteri, Chondropterygii, pl., Bruskfisk; Chondrostëi, pl., Bruskganoider, jvf. Teleostëi; Chondro-syn-desme, Bruskforbindelse i Legemet; Chondrotomi, Sønderlemmelse af Bruskene.

Chons, ægypt. Gud, undertiden = Thot, s. d.

Chopine (Sjopin'), fr. (m. l. cupina, af l. cupa, Tønde, Fad), ældre Vinmaal: en Pægl.

choquant og choquere, s. Choc.

Chor, Chorag, choregisk m. m., s. Kor.

Chorda, l. (gr. chorde, s. Chorde), Streng, Tone; Ch. dorsalis, Rygstreng, bruskagtig Streng hos Fosteret paa den senere Hvirvelsøjles Plads; Chordata, pl., Rygstrengdyr; chordæ vocales, pl., Stemmebaandene.

Chord-aps(us), gr. (haptein, binde, knytte), Tarmgigt, Tarmslyngning.

Chorde, gr. (fr. corde, it. corda), Tarmstreng, Streng; (Geom.) den rette Linie, som forbinder de to Punkter i en Cirkelbue; Chorditis, Betændelse af Stemmebaandene; Chordometer, et, Redskab til at maale Vinkler ved Hjælp af deres Korder, naar Radius er bestemt; ogs. Redskab til at maale Strengetykkelser; Chordotonon, et, Strenge-Instrument.

Chorea Sancti Viti, l., St. Veits-Dans, en Art Nervekrampe.

Choregeion, Choregi, s. u. Kor.

Chore-graphi, choregraphisk Kunst, gr. (choreia, Dans), Dansekompositions-Kunst, Balletkunst (Skrifttegn, der angive Bevægelser o. l. kaldes choregraphiske Figurer); Choremani el. Choreo-mani, Dansesyge; Choreut, Danser; Choreutik, Dansekunst; choreutisk, Ch. vedrørende.

Choreus, gr., = Trochæ, s. d.

Chor-iambe, gr., en Versfod, sammensat af en Choreus og en Jambe ɔ: fire Stavelser, af hvilke de to mellemste ere korte, den første og sidste lange —◡◡—, f. Ex. Fædrenejord.

chori-odes el. chorio-ïdes, gr. (eidos, Skikkelse, Dannelse, Form), læder- el. hinde-agtig; Chorioïdea el. Choro-ïdea, Aarehinden i Øjet; Chorioïdeïtis el. Choroïditis, Betændelse i samme: Choroïdal-Systemet, Aarehinden med flere tilhørende Dele, der ligge indenfor Senehinden (Sklerotika) i Øjet; Chorion, Hinde, Aarehinden (om Fosteret); Chorio-retinitis, Betændelse i Øjets Aare- og Nethinde.

Chorist, s. Kor.

Chorizonter, gr., pl. (eg. Adskillere, Fjernere), Grammatikere, der antoge Iliaden og Odysseen for Værker af forskellige Forfattere. Jvf. Diaskeuaster.

Choro-bates, gr., Grundvægt, Bly- el. Vandvægt (et Nivellerings-Instrument).

Choro-graph, gr. (chora, Land, Egn), Egnbeskriver; Korttegner; Chorographi, Egnbeskrivelse, Beskrivelse over enkelte Egne og Landskaber; Korttegning; chorographisk, egn- el. land-beskrivende; som hører til Landskabstegning; Chorolith, eg. Landskabsten, Sten med naturlige Tegninger, som ligne Landskaber; Chorometer, Landmaaler.

Choschen, den israelitiske Ypperstepræsts Brystsmykke med en Ædelsten for hver af de 12 Stammer.

Chose (sjos'), fr. (af l. causa, Aarsag, Sag, Emne), Ting, Sag; Ch. de résistance, Sag el. Emne, der varer længe.

Chot(h)bah, ar., Muhamedanernes Lovprisning af Gud og Muhamed (i enhver Bys Hovedmoske) efter den sædvanlige Fredagsbøn, i Kalifatets Tid ogs. indeholdende en Bøn for den regerende Kalif og hans Efterfølger; jvf. Chatib.

Chotts, ar. (chott, eg. Bred, Kyst), pl., store, saltholdige, moradsige Lavninger i Tunis og Algier, som et nyere fransk Projekt vil omdanne til et Hav ved Gennemskæring af det Højdedrag, der adskiller dem fra Middelhavet.

Chouans (Sjuang), fr. (af chat-huant, Ugle; el. af Føreren Jean Chouan, der faldt 1794), pl., nordvestfranske kongeligsindede Bander, der 1793 rejste sig mod den franske Republik, ligesom Vendéerne S. for Loire.

Chrematistik, gr. (chrema, Brugsgenstand; Besiddelse, Formue, Penge), Kunsten el. Læren om Midlerne til at øge Statsformuen, = politisk Økonomi: Chremato-logi, Lære om Pengevæsenet, Finansvidenskab.

Chresam = Chrisam.

Chresis, gr., Afbenyttelse, Nytte og Brug; Ret til Nytte og Brug.

Chresmo-lōg, gr. (chresmos, Orakelsvar), Sandsiger, Spaamand; Chresmologi, Spaadom, Spaadomskunst.
Chresto-lōg, en, som prædiker Dyd, uden selv at udøve den; Chrestologi, denne Fejl; ogs. godmodig Tale.
Chresto-mat(h)i, gr. (chrestos, brugbar, nyttig, gavnlig), Udvalg af de bedste Stykker af een el. flere Bøger, Mønstersamling, hyppigt til Undervisning; jvf. Anthologi.
Chri, jød., Klædernes Sønderrivelse (som Tegn paa Sorg ved en Frændes Dødsfald).
Chrie, gr. (chreia, Brug), (Ret.) Sætning, Emne til mundtlig el. skriftlig Udførelse; Vejledning hertil efter visse Synspunkter, særl. ifølge Chria Aphthoniana (styldes Retoren Aphthonios, 4de Aarh. e. K.) efter følgende 8: Emnet selv med Ros over dets Ophavsmand; Forklaring af det med oplysende Omskrivning; Begrundelse; Belysning ved Modsætning; Sammenligning; Eksempel; Vidnesbyrd; Slutning.
Chrisam (rigt. Chrisma), gr. (chriein, salve), et, Vie- el. Salve-Olie (rom. K.); ogs. Salvningen: Chrisis, Chrismatiōn; Chrismale, Tørklæde, der bruges ved Salvningen; Chrismarium el. Chrismatarium, et, Kar, hvori den hellige Olie opbevares; lille Relikvieskrin.
Chrismon, kristeligt Tegn (α—ω, C, † o. s. v.) i Beg. af Oldbreve el. foran Underskriften (indtil 13de Aarh.).
Christianere, pl., Navn paa de første kristne; christianisk, dem vedkommende: christianisere, gøre til Kristen el. omvende; Christianisatiōn, Omvendelse til Kristendommen; Christianisme el. Christianitēt, Kristentro, den kristelige Lære, Kristendom; Christianissimus, l., den allerkristeligste (en Titel, som Paven har tilladt Kongen i Frankrig); Christians'dor, ældre dansk Guldmønt af c. 14,5 Kroners Værdi; Christne Molester (s. Molest), (Søspr.) Skibes Anholdelse og Kondemnation af civiliserede Nationer (mods. Barbareskerne).
Christi Legemsfest, rom. katolsk Fest Torsdagen efter Trinitatis Søndag, indstiftet 1264 til Fejring af Brødforvandlingen.
Christinos, pl., (i Spanien) Tilhængere af Dronning Marie Christine.
Christ-mas (Krismas), eng. (mass, Messe), Jul; C.-Box, Julekasse; Julegave; Juleklap*; C.-Pantomimer (d. e. Julepantomimer), et Slags omtr. ved Aar 1700 indførte Harlekinader (s. d.) el. Trylleballetter, der gives i Julen og ere særdeles yndede af høje og lave i London.
Christo-logi, gr., Kristus-Lære, Lære om Kristus; christologisk, herhen hørende; Christokrati, et, Kirkevælde, = Hierarchi, s. d.; Christolatri, Kristusdyrkelse (med Tilsidesættelse af Gud Faders Dyrkelse); Christophani, Kristi Aabenbarelse el. Tilsynekomst; Christophorus (sanctus), den hellige Kristusbærer, en romersk- og græsk-katolsk Helgen.
Christofle-Metal, et, en, efter Fabrikanten Christofle i Paris opkaldt, Art Argentan (s. d.); ogsaa kaldet Alfenide.
Christus, gr. (chriein, salve), eg. den salvede, s. Messias.

Chroagenesi, s. Chroogenesi.
Chrom, Chromium, et 1797 af Vauquelin opdaget, hvidgraat, meget skørt, meget haardt og ildbestandigt Metal (af gr. chroma, Farve, fordi dets Forbindelser afgive vigtige Farvestoffer); Chromat, et, kromsurt Salt.
Chroma, gr., et, Farveblanding; (Lt.) Hudfarve, if. Ansigtsfarve, Udseende; Chroma duplex, gr.-l., (Mus.) Dobbeltkryds; Chroma-lith = Chromo-lith, s. d.; Chromatik, gr., Farvelære, s. ogsaa Colorit (Chromatik ogs. = den forsøgte Kunst at danne det saakaldte Farve-Klaver, jvf. Clavecin oculaire); chromatisk, eg. farvet, kulørt; efter Reglerne for Farveblandingen (mods. achromatisk, s. d.); (Mus.) op- el. ned-stigende i en Række af paa hverandre følgende Halvtoner; Chromatisme, Farvetone, Farve, Udseende, især om Legemsdele og udtømte dyriske Stoffer; Chromatographi, Afhandling om Farver og Farvestoffer og deres Brug i Malern; Chromatologi = Chromatik; (Chromato-metablepsi el.) Chromato-pseudo-blepsi, gr., det, at se andre, end de virkelige Farver; Farveblindhed; Chromatophorer, Farvesække, Celler, indeholdende Farvestoffet i visse farveskiftende Dyrs (f. Eks. Blæksprutternes) Hud; Chromatotechnik el. Chrom-urgi, Kemiens Anvendelse paa Farveberedning og Farveri; Chroma-trop, et, Redskab til Fremstilling af Farvespil (Farvemusik); Chromatypi = Chromotypi, s. d.
Chromo-graph = Hektograph, s. d.
Chromo-gravure (—gravyr'), gr.-fr., nyere Navn for alle Farvetrykmetoder, enten i Bog-, Sten- el. Kobbertryk; særlig brugt om Farvetryk, fremstillede i Photogravure ved Hjælp af Kobbertrykpresse; omtr. = Photochromogravure.
Chromo-lith, gr., uglasseret Stentøj med farvede Mønstre.
Chromo-litho-graphi, gr., Farve-Stentryk.
Chromo-photo-graphi, gr., Farve-Fotografi; Farve-Lystegning; Chromo-photo-typi, Farve-Lystryk.
Chromo-photo-therapi, s. photochromatisk Therapi.
Chrom-opsi, Chrupsi, gr., (Lt.) det, at se Farver (hvor ingen ere), if. uden om Genstandene.
Chromo-sphære, gr. (chroma, Farve, sphaira, Kugle), et, if. Brint indeholdende Luftlag uden om den Sollegemet nærmere Photosphære, s. d.
Chromo-typi el. Chromo-typo-graphi, gr., Farvetryk.
Chrom-urgi, gr., = Chromatotechnik, s. d.
Chronique, fr. (gr. chronike), Tidshistorie, Aarbog, Krønike; Chronique scandaleuse (Kronik' skangdaløs'), Bysladder, Fortællinger om alle Haande forargelige Tildragelser, enkelte Personer saa vel som en hel By vedrørende; Chroniqueur (—kør), Bladskriver, Øjeblikshistoriker; chronisk, som varer længere Tid, langvarig, f. Eks. chroniske Sygdomme (mods. acute Sygdomme, s. d.); Chronist el. Chronograph, Krønikeskriver; jvf. Annalist.
Chrono-di-stichon (s. Distichon), ogs. Chrono-

gramma el. Chrono-stichon, gr., et, Aarstal-Vers, et el. flere Vers (el. andre Ordforbindelser), hvori enkelte udhævede Bogstaver (f. Eks. if. I. V. X. L C. D. M.) betegne et vist Aarstal (jvf. Eteostichon); Chronograph, Tidsskriver; Apparat til Maaling af Projektilers Flyvetider; Chronographi, Tidsbeskrivelse, Historie efter Tidsfølge; Chronolog, tidskyndig, Tidsgransker; Tidsregner; Chronologi, Tidsregning, Tidskyndighed, Læren om Tidens Beregning og Inddeling; efter den jødiske Chronologi er det almindelige regelmæssige Aar et synodisk (f. d.) Maaneaar, 354 Dage langt, med 12 (29 el. 30 Dage lange) Maaneder: Tischri, Marcheschvan, Kislev, Tebeth, Schvat (el. Schebat), Adar, Nisan, Ijar, Sivan, Tamus, Av (el. Ab), Elul, til visse Tider udfyldt med en 13de Maaned, Skudmaaneden Veadar, imellem Adar og Nisan (i det jødiske Kirkeaar er Nisan den første Maaned); efter den muhamedanske (arabiske) Chronologi er Aaret ligeledes et Maaneaar, 354 Dage langt, med 12, afvekslende 30 og 29 Dage lange Maaneder: Moharrem, Safer, Rebi el-evvel, Rebi el-achir, Dschumadi el-evvel, Dschumadi el-achir, Redscheb, Schaban, Ramadan, Schevval, Dsu 'l-kadi, Dsu 'l-hedsche (forsaavidt disse Maaneders Navne antyde i dem stedfindende klimatiske Forhold, hidrører dette fra Aaret for Tidsregningens Ikrafttræden, 622 e. Kr.; jvf. Hegira); efter den nyfranske Chronologi (den republikanske Kalender, gældende fra 22de Sept. 1792 til Beg. af 1806) havde Aaret 12 Maaneder, hver paa 3 Decader (f. d.) el. 30 Dage, nemlig: Vendémiaire, Brumaire, Frimaire, Nivôse, Pluviôse, Ventôse, Germinal, Floréal, Prairial, Messidor, Thermidor, Fructidor, hvortil ved Aarets Ende føjedes 5 (hvert fjerde Aar 6) jours complémentaires el. épagomènes, d. e. Udfyldningsdage; chronologisk, efter Tidsfølgen, overensstemmende med Tidsregningen el. indrettet efter samme; chronologiske Tabeller, Tidsregnings-Tavler; historiske Tabeller med Begivenhederne ordnede efter Tidsfølgen; Chronometer, et, Tidsmaaler, fortrinligt Ur, Søur; (Mus.) Tids- el. Takt-Maaler; Chronometri, Tidsmaaling, den Kunst at maale Tiden; chronometrisk, som har Hensyn til el. tjener til at maale Tiden; Chronophotograph, Apparat til Fremstilling af Genstande i Bevægelse ved Hjælp af mange (indtil 60 i 1 Sekund) efter hverandre tagne Øjebliksbilleder af Genstandene; jvf. Zootrop og Phenakistoskop; Chronos, Tiden; Tidens Gud-dom; jvf. Kronos; Chronoskōp, et, Tidviser; Apparat, der umiddelbart angiver et Fænomens Varighed; et af Hauglund og Eckhoff (i Stavanger, 1874) opfundet Apparat til i et givet Øjeblik at bestemme Klokkeslettet paa de vigtigste Steder af Jorden; ogsaa = Chronometer, f. d. (alle gr.).

Chroo-genesi, gr., Farvedannelse; Chroognosi el. Chroologi, Lære om (if. Stenarters) Farve, Anvisning til at kende Stenarter af deres Farve (gr. chroa); Chroopsi, Chrup-si, = Chrom-opsi, f. d.

Chrotta (af eng. crowd), det ældste (endnu i 18de Aarh. i England og Bretagne brugte) europæiske Strengeinstrument (5-strenget, uden Hals).

Chrupsi, f. Chromopsi.

Chrys-anthemum, gr., Slægt af kurvblomstrede (Astergruppen), Oksøje, Præstekrave.

Chrys-aspider (gr. aspis, Skjold), pl., Soldater (under Alexander Severus) med guldbelagte Skjolde (jvf. Argyraspider).

chrys-elephantin(isk), gr., som er udarbejdet i Guld og Elfenben (f. Eks. berømte Oldtidsstatuer, i Athens Parthenon, af Zeus og Athene).

Chrysit, gr., Guldsten.

Chryso—, gr. (chrysos, Guld; hebr. charuz), Guld—.

Chryso-beryl, gr., grønlig Ædelsten af Beryl og Lerjord.

Chryso-chalk, gr., guldlignende Legering, Guldbronze.

Chryso-graph, gr., en, som skriver el. maler med Guldfarve; Chrysographi, den Kunst, at skrive med Guld el. at forgylde Bogstaver.

Chryso-krati, gr., et, Guldets Herredømme, jvf. Argyrokrati.

Chryso-lith, gr., grønligt Mineral af Magnesiajernsilikat, = Olivin (Ch. omtalt af Plinius er Topas).

chryso-mallos, gr., med gyldent Skind; f. Argonauter.

Chryso-mani, gr., Guldsyge, Guldtørst.

Chryso-morphisk, gr., guldlignende, guldagtig.

Chryso-pras, gr. (prasios, løggrøn), grønlig Ædelsten af Kvarts.

Chryso-pøi, gr., Guldmagerkunst.

Chrysorin, af gr., guldlignende Legering, Mosaikguld.

Chryso-splenium, gr., Milturt, Majguld*.

Chryso-stomos, gr., eg. Guldmund, ɔ: den veltalende, if. Tilnavn til den græske Kirkefader, Johannes, Biskop i Konstantinopel († 407).

chthonisk, gr. (chthōn, Jorden), jordisk; underjordisk; chthoniske Guder, Underverdenens Guder.

Chthon-iso-thermer, gr., pl., = Isogeothermer, f. d.

Chulo (Tsjulo), sp., Tyrefægter til Fods (jvf. Torero).

Chuppa el. Hruppa, hebr., den Bærehimmel, under hvilken Vielsen sker hos Jøderne.

Church (Tsjørtsj), eng., Kirke; Church-army, eng., kirkeligt Samfund, der virker socialt i Lighed med Frelsens Hær.

Chur-fyrste, f. Kurfyrste.

Churros (Tsju—), sp. (eg. med grov Uld), pl., nordspanske Landfaar.

Churrus, et Haschisch (f. d.) lignende Stof.

Chur-vælsk, det romanske i Kanton Graubünden talte Sprog (i Landet selv kaldet: Rumonsch).

Chutbah = Chotbah.

Chutspe el. Hrutspe, jød., Aandsnærværelse og Frækhed, Dumdristighed, Uforskammethed.

Chylat = Chilah.

Chyli-ficatiōn, gr.-l., Chylo-poēsis, el. Chylosis, gr., Omdannelse af Chymus (f. d.) til Chylus (gr. chylos), ɔ: til Mavesaft.

Chylo-klepsis, gr. (kleptein, stjæle), uformærket Tab af Mavesaften; Chylologi, Læren om Mave- og Fordøjelses-Saften; chy-

lophorisk, mavesaftførende; Chylophtharsis, Mavesaftens fordærvede Tilstand; chylopoetisk, som bereder eller yder Mavesaft; Chylor-rhoea el. —rhe (rhein, flyde), Mavesaftens Udgydelse i Brysthulen (som Sygdom), ogsaa Chylothorax kaldet; Chyl-uri, sygelig Omdannelse af Urinen, der bliver blakket som af tilblandet Mælk, = Galakturi; Chylus, Mavesaft, Næringssaft, Fordøjelsessaft (der dannes af Chymus [s. d.] og gaar over i Blodet); (alle gr.).

Chymi-fication, gr.-l., Chymosis, gr., Næringsmidlernes Omdannelse til Chymus (gr. chymos, Saft) ɔ: til Mavevælling; Chymorrhoe el. —rhe, denne Vællings Udløben af Tarmenes Saar; Chymosin, (hos Pattedyrene) Løbe-Ferment, der fremkalder Mælkens Østning, Ystning*; Chymus, Mavevælling; jvf. Chylus; (alle gr.).

Ciaccona, s. Chaconne.

Cibarier, l., pl., Spisekammer, Fadebur, Spisevarer. S. Cibus.

Cibeber, it., pl., de største og bedste Rosiner.

cibi condimentum fames est, l. (Cicero), Sult er bedste Kok; cibi fastidium, Madlede; jvf. Cibus.

Ciborium, l. (gr. kiborion), et, Hostiegemme; et af 4 Søjler baaret Overdække over Alteret.

Cibus, l., Føde, Spise.

Cicade, l., en egen (plantesugende) Insekt-Orden (Sang-, Stum-, Manna-C.) is. i varmere Lande.

Cicatricantia, l. (cicatrix, fr. cicatrice, Skramme, Ar), pl., Midler, som læge og sætte Roe (Skorpe) paa Saar; Cicatrication, Ardannelse.

Cicero, l., = en udmærket Taler (efter Romeren Marcus Tullius Cicero, † 43 f. Kr.); (Bogtr.) en Skrift-Grad, der i Følge det i Typografien brugelige Maal (det saakaldte Point-System, efter hvilket de forskellige Skriftstørrelser inddeles i Points el. Punkter) andrager 12 Points; (Skriftbetegnelsen hidrører fra, at de ældste Udgaver (fra 1467) af M. T. Ciceros Værker bleve trykte med samme); s. Type; ciceronisk el. ciceroniansk Latin, ɔ: udmærket Latin; Ciceronianer, streng Efterligner af Ciceros Stil; Ciceronianisme, Ciceros Skrivemaade; Efterligning, Efterabelse af denne.

Cicerone (Tsjitsjerone), it., (i Italien) Fører, Vejviser, Omviser, som (veltalende el. megettalende) forklarer de fremmede Oldtidens og Kunstens Mærkværdigheder, ogs. Rejsehaandbog (Navnet C. indeholder en Hentydning til M. T. Cicero, s. forr. Art.).

Cicisbeo (Tsjitsjisbeo), it., eg. Læsper, Hvisker; (i Italien fra 16de til Beg. af 19de Aarh.) fortrolig Ven og daglig Ledsager af en gift Kvinde; Bimand (jvf. Cavaliere servente); Cicisbeat, et, dennes Forretning.

Cicuta, l., Vandskarntyde; Cicutin, Giftstoffet i denne.

Cid (af ar., s. Sidi), sp., Herre, Helt (Tilnavn til den navnkundige spanske Helt, Don Rodrigo Diaz, Greve af Vivar, i det 11te Aarh.).

Cider, fr. (fr. cidre; hebr. shekar), Frugtvin, Æble-, Pære-Most.

ci-devant (sidvang), fr., fordum, forhen, forhenværende, førværende; Ci-devants, pl., de forhenværende adelige og fyrstelige Personer i Frankrig.

Ciel! fr. (l. coelum), Himmel!

cif (Købspr.) = cost, insurance, freight (insjuræns, fræt), eng., Ladningens Værdi, Assurance, Fragt (om Varer, der af Sælgeren leveres Køberen for en Pris, som indbefatter Assurance og Fragt); s. levere.

Ciffer, sp. og port. cifra, it. cifera, fr. chiffre (af ar. sifr, tom, Nul, af sanskr. çunya, Nul, jvf. hebr. saphar, tælle), opr. Nul, derfra, paa Grund af Nullets Betydning for Talsystemet, Taltegn, Tal; Skrifttræk; Navnetræk; Lønskrift; Ciffer-Nøgle, de vedtagne Tegns Betydning, hvorved Lønskriften kan læses (dechifferes); cifrere, bruge Cifferskrift, lønskrive; Chiffreur, Lønskriver. Jvf. Zero.

Cigar, pl. Cigarros el. Cigarer, sp. (eg. Navn paa en Slags Tobak fra Øen Kuba), sammenrullede Tobaksblade, som ryges uden Pibe; Cigaret(te), lille Cigar, fintrævlet Tobak i et Papirshylster; Cigarillo (—iljo), Cigaret, der i St. f. Papir har et tyndt Tobaksblad.

ci-gît (—sji), fr., her hviler.

Cikorie, l., Slægt af kurvblomstrede, hvis Rod bruges som Kaffesurrogat.

ciliar, l. (cilium, Øjenvippe), til Øjenvipperne hørende; Cilie, Svingtraad, særl. paa Bakterier, sands. deres Bevægelsesredskaber.

Cilicium, gr., et, Bodsskjorte, Bodsbælte, Bælte af Hestehaar el. Jerntraad, som bæres paa den bare Krop til Legemets Spægelse. (Navnet efter Landskabet Cilicia i Forasien).

Cima (Tsjima), it., Tinde (i Bjergnavne).

Cimarrones, sp., pl., eg. vilde; forvildede Heste paa de sydamer. Pampas.

Cimbal, s. Cymbal.

cimbrisk Stræk, cimbrisk Hyl, = meget store, forfærdelige Virkninger af de nordeuropæiske [jydske?] Cimbrers Anfald og Krigsskrig; Cimbricisme, Jydskagtighed.

Cimelier, eg. Keimelia, gr. (af keisthai, ligge, være henlagt, opbevaret), pl., Klenodier; Kirkens Kostbarheder; Cimeli-arch, Opsynsmand over Kirkens Klenodier.

Cimetière, fr. (af s. l. cimeterium, af gr. koimeterion, Sovested), Kirkegaard.

cimmerisk, s. kimmerisk.

Cimolit el. cimolisk Jord, Mineral af vandholdig, kiselsur Lerjord (fra den græske Ø Cimolus, nu Argentiera).

Cinchona, s. Kina-Bark.

Cinctorium, l., hos Oldtidsromerne de højere Officerers Livbælte.

Cinders, eng., pl. (af l. cinis, Aske), Stenkul, udgløbede og afsvovlede uden Luftens Adgang; ved mindre vidt dreven tør Destillation og som Rest ved Lysgasfabrikation faas Cokes (Koks).

Cineller (Tsji—), it. (sandsf. Forkortn. af bacinelli, smaa Bækkener), pl., = Piatti, s. d.

Cineraria, l., eg. hørende til Aske (cinis); Askeplanten, en almindelig Potteplante; Cineration og Cine-faction, Forbrænding til Aske; Cinerarium, et, Askekrukke; Cinerum dies, Askeonsdag; cineres evitans, in carbones incidit, han kommer fra Asken i Ilden.

Cingulum, l., et, Gjord, Bælte, is. ved Ordensdragter; Brudebælte; (Lt.) Kropbandage; Cingulum militare, (Riddernes) Sværdbælte.

Cinnober, gr. (kinnabari, pers. zinjarf), rødt,

giftigt Mineral, bestaaende af Kviksølv og Svovl, anvendes til Farver.
cinq (sænk), fr. (l. quinque), fem; cinc premiers (sæng prømje), de fem første Stik, som Spilleren gør i l'Hombre.
Cinque-centist (Tsjinkvetsjentist), it., ital. Forfatter el. Kunstner, if. Maler, af det 16de Aarh. (Cinquecento, eg. 500), eller som har valgt sig samme til Mønster.
Cinquille (Sængkij'), fr., el. Quintille (Kængtij'), et Slags l'Hombrespil imellem 5 Personer.
Cinvat-Broen (Vindbroen), gl. pers., den for de retfærdige brede, for de uretfærdige haarsmalle Bro, ad hvilken Sjælene efter Døden skulle vandre til deres hinsidige Bolig (if. Parsernes Tro).
Ciompo (Tji—), it., Uldkæmmer, (Opstand af C. i Firenze 1378); pøbelagtigt Menneske; Ciomperia, Pøbelagtighed.
Cion, s. Kion.
Cipollin (Tsjipollin), it. (cipolla, Løg), et Slags grønligt Marmor; Løgmarmor.
Cippus, l., en kort Søjle; if. en romersk Grænsesten el. Ligsten.
Cirage (Sirasj'), fr. (fr. cire, af l. cera, Voks), Voksning; Voksfarve; et Maleri af voksgul Farve; Skovoks.
circa, circiter, l., omtrent, omkring, henimod; „noget som"; jvf. circum.
Circassia el. Drap de Dames (Dra dø Dam'), fr., et fint, uldent Tøj, Halvkasimir; Circassienne el. Drap impérial (Drapængperial), et uldent Tøj, vævet som Kasimir, lettere end Circassia.
Circator, omrejsende Klosteropsynsmand, = Visitator.
Circe, gr. (Kirke), (Myt.) en Troldkvinde, som forvandlede Mennesker til Dyr; en forførerisk Kvinde; en af Planetoiderne; Circeum poculum, l., et, Trolddomsbæger, Tryllebæger.
Circenses, s. Panem et Circenses; circensisk, l., s. u. Circus.
Circinator = Circator; circinatus, l., krebsformet (om Udslet).
Circinus, l. (af gr. kirkinos, Krebs), Cirkel, Krebs.
circiter, s. circa.
Circitores, l., pl., i det gamle Rom Opsynsmænd, som gik Runde.
circon-flexe (firkongflæks), fr., s. Accent circonflexe.
Circu-ition, l., Omkringgaaen; (Talek) Vidtløftighed, Omsvøb; Omskrivning; Circuitus, Omkreds, Omfang; Kredsløb.
circular, circulær, l., kredsformig; kredsløbende, omgaaende; (om Lidelser) regelmæssig vekslende. = cyklisk, if. om Skiften af Ophidselses- og Nedtrykthedstilstand hos sindssyge, kredsvanvittige; circulære Funktioner, (Mat.) arc (sin = x) o. s. v.; Circulær-Note, enslydende Note fra en Regering til dens Sendemænd; Circulær-Skrivelse el. et Circulaire (Sirkulære), Kringskrivelse, Omgangsbrev, Rundskrivelse, Løbebrev; Circulær-Snit, Kredssnit (ved en Amputation); Circulær-System, Befæstningssystem med hovedsagelig cirkulært Grundsnit (foreslaaet af Albrecht Dürer og udviklet af Montalembert; Circulation, Kredsløb, Kringløb, f. Eks. Blodets; Omløb, f. Eks. Pengenes; (Agerbr.) Vekselbrug, Skiftedrift; Circulator, Landstryger; (rom. K.) Kirkesynsmand; circulere, omløbe, være i Omløb, gaa fra Haand til Haand.
Circulus el. Cirkel, l., Kreds, Omkreds, Kredslinie, Kredsflade; Ring; Passer, Redskab til at danne Cirkler; C. æqui-noctialis, Jævndøgnslinie, Midtkredsen, = Æqvator (s. d.); C. horarius, Timekreds; c. tropicus cancri, Krebsens Vendekreds: c. tropicus capricorni, Stenbukkens Vendekreds; c. in definiendo, kredsløbende Tydning, (Log.) den Fejl, at man i Tydningen af en omspurgt Ting bruger et Begreb, der atter tydes ved Hjælp af det omspurgte, f. Eks. Pligt er en Handling, til hvis Udøvelse man er forpligtet; c. in probando el. de-monstrando el. c. vitiosus, Diallel, Cirkel-Bevis, Kredsslutning, Kredsløb i Bevisførelsen, den Fejl, at man støtter Beviset for en Sætning paa en anden Sætning, der netop skal bevises ved Hjælp af hin, f. Eks. naar man støtter Beviset for den katolske Læres Sandhed paa Pavens Ufejlbarhed, og igen grunder Beviset for denne paa hins Rigtighed; Circulus major, Blodets store Kredsløb gennem hele Legemet; C. minor, Blodets lille Kredsløb gennem Lungerne.
circum, lat. Forholdsord: omkring; i mange Sammensætninger, kun i faa Ord (f. Eks. Circuïtion) lidt ændret (jvf. circa).
Circum-cellio, l. (cella, Rum, Kammer), Omløber, Landstryger; Circumcellioner, pl., urolige, fanatiske Sværmere i det 4de Aarh., der droge tiggende omkring i Landet.
circum-centrisk, l., rundt om Midtpunktet liggende.
Circum-cision, l., Omskærelse; Circumcisions-Fest, Kristi Omskærelsesfest; den 1ste Januar.
Circum-duction, l., Bedragen, Optrækken, Føren bag Lyset; circumductus terminus, (Retsspr.) af begge Parter forsømt Stævning, naar ingen af Parterne møder.
Circum-feren(t)s, l., Omfang, Omkreds, s. Peripheri; Circumferentor, Landmaalings-Instrument til Vinkelmaaling, = Astrolabium.
Circum-flex, l., (Gram.) et Tonetegn (˜ el. ^), som tilkendegiver, at Vokalen, over hvilken det staar, skal udtales lang; ueg. et Hug, en Smøre i Ansigtet.
Circum-in-cession, ny l., de tre guddommelige Personers Samværen med og i hverandre.
circum-jacent, l., omliggende.
Circum-locution, l., Omskrivning, Tydning ved flere Ord; = Periphrase.
Circum-luvion, l., Omgivelse med Vand.
Circum-meri-dian-Højder, ny l., Himmellegemernes Højder, tagne nær Meridianen, altsaa kort før eller efter deres Kulmination.
Circum-polær-Stjerner, ny l., Stjerner, der ved en vis Polhøjde stedse vise sig over Horisonten.
Circum-potation, l., Drikken rundt, Bægerets Kredsgang.
circum-script, l., (Lt.) begrænset (om Lidelser); Circumscription, Omskrivning, Tydning af noget ved flere Ord; Indskrænkning, Indbeg-

ning; Omrids, Omridsning; Circumscriptions-bulle, pavelig Kundgørelse, som udstedes i Anledning af Overenskomster mellem Paven og den verdslige Regering om Ordningen af et Lands kirkelige Anliggender; circumscribere, beskrive vidtløftigt, omskrive; indskrænke, sætte Grænser for; omridse; svige.

circum-spect, l., forsigtig, varsom, omtænkt; Circumspection, Forudsyn, Forsigtighed, Varsomhed, Omtanke; circumspicere, se sig om, se sig vel for.

Circum-stantia, Circum-stan(t)s, l., Omstændighed, Beskaffenhed; Circumstantiæ variant rem, ny l., Omstændighederne ændre (i visse Henseender og Tilfælde) Sagen; circumstantiël, afhængig af Omstændighederne; omstændelig; circumstantiere, fortælle, tyde, beskrive med alle Omstændigheder.

Circum-vallation, l. (l. vallum, Vold), Palisadering, Forskansning, (forældet) ved en Belejring Angriberens Anlæg af en Ring af Forskansninger (Circumvallations-Linie) til Sikring mod Fæstningens Undsætning (jvf. Contravallation).

circum-venere, l., omgaa; omgive, omringe; overliste, skuffe; Circumvention, Svig, Føren bag Lyset.

Circum-version, l., Omdrejning.

Circum-volution, l., Omvikling, Omsvøbning; Omdrejning.

Cires perdues (Sir' perdy), fr., pl., Voksmodeller, smeltede i de færdige Former.

Cirkel, s. Circulus; astro-nomisk Cirkel, kredsdannet Instrument med nøjagtige Inddelinger, til Brug ved Jagttagelse af Himmellegemerne; Stor-Cirkel, en Cirkel, der deler en Kugle i to lige store Dele; Cirkel-Bevis, et, circulus in probando, s. u. Circulus; C.-Linie, Kredslinie; cirkle ind, indringe.

Cirkus, l. (Circus), Cirque (Sirk'), fr., Stuekreds; Kredsbane; (hos de gamle Romere) en langagtig, rund Stueplads uden Tag, Rendebane til offentlige Væddekørsler og andre Cirkuslege (circensiske Lege, Circenses); en Bygning (is. rund) med Tag, i hvilken der vises Kunstridt, Akrobatik o. l.; Cirque olympique (olængpik'), eg. olympisk Rendebane; Cirkus særlig for Ridekunst.

Cirrhose, gr. (kirrhos, gul), en is. hos Drankere forekommende Sygdom i Leveren, hvorved denne skrumper ind og faar en gullig Farve; ogs. tilsvarende Sygdom i andre Organer.

Cirrus, l., eg. Haarlok, Dusk, Tot; en let, krøllet Sky, Fjersky) (Cirro-cumulus, Cirro-stratus, Navne for forskellige Skydannelser); (Bot.) Ranke, Slyngtraad, Hæftetraad; Cirragra, l.-gr., (Lk.) Marelok.

Cirso-cele, gr. (kele, Svulst), (Lk.) Blodaarebrok; cirsoid, som ligner Aareknuder; Cirsomphalus, Aaresvulst ved Navlen; Cirsophthalmi, Øjenbetændelse med Blodaare-Udvidelse; Cirso-tomi, Bortskæring el. Afbinding af en Aareknude; Cirsus (gr. kirsos), Aareknude, Hævelse paa en Aare.

cis, l., paa denne Side (imod et vist Punkt at regne); for- (trans- = bag-); forekommer i adskillige Sammensætninger, saasom: cis-alpinsk, cispadansk, cisrhenanisk. paa denne Side af Alperne, af Po-Floden, af Rhinen (i romerske Benævnelser: i Forhold til Rom); cisleithansk, paa denne Side (fra Wien regnet) af Leitha, en Biflod til Donau, der paa en Strækning danner Skellet mellem Ærkehertugdømmet Østerrig og Ungarn (modsat trans og ultra, s. d. O.).

Cisalier, Cisailles (Sisaj'), fr. (ciseau, Mejsel, af l. cædere, hugge), pl., Møntaffald, „Kræts"; ciselere, udarbejde, is. tyde Metalplader, med Gravstikken eller Mejselen, udmejsle; Ciseleur (—lør), en, der ciselerer, Gørtler.

Cise, s. Accise.

Cisian, Cisio-jan, Cisio-Janus, gammel, kristelig Kalender i latinske Vers; efter Begyndelsesordene, der angaa Festen for circumcisio Christi d. 1. Januar; s. Circumcisio.

Cisium, l., oldromersk, tospændig Vig.

Cislev, s. Kislev.

Cissa, s. Kissa.

Cisso-ïde, s. Kissoide.

Cista, Ciste, gr. (kiste, Kiste), Æske; en Art runde Broncekasser, fundne i etruriske Grave, indeholdende Toiletgenstande; ogs. Gravurne; cista mystica, s. Cistophorer.

Cistercienser-Orden, Munkeorden, stiftet 1098 af Robert af Citeaux el. Cistercium i Frankrig.

Cisterne, l. (gr. kiste, = l. cista, = d. Kiste, Kasse), muret, underjordisk Vandkumme til Regnvand, Regnbrønd.

Cisto-cele (rigtigere: Cysto-cele), gr., s. Kystocele.

Cisto-phorer, gr., pl., (Bygnk.) Frugtkurv-Bærere; lilleasiatiske Oldtidsmønter, paa hvilke Billedet af det ved Bakkusoptogene brugte mystiske Kar (cista mystica) er præget.

Citadel, it. (citadella, lille By (città), af l. civitatula), et, lille Fæstning (Affnit) i el. ved en større Fæstning, sidste Tilflugtssted for Besætningen, naar den er fordreven fra Fæstningens Hovedvold; Fæste; Citadelskib = Kasematskib.

Citadine, fr., forh. et Slags Omnibus (s. d.).

Citant, l., den, som indstævner en anden for Retten, Sagsøger; Citat(us), den indstævnte, sagsøgte; Citat, et, pl. Citata el. Citater, et ordret anført Sted af et Skrift, Kildested; Henvisning; Eftersagn; Gengivelse; Hjemmel; Citation, Anførelse, Henvisning til Steder af Bøger; (Retsspr.) Indkaldelse, Stævning, Indvarsling; Citations-Tegn, Anførselstegn, „Gaaseøjne" („—", „—", »—«); Citatio dilatoria (l. differre, opsætte), opsættelig Stævning, efter hvilken man kan søge om Fristens Forlængelse; C. e-dictalis, offentlig Indkaldelse ved Opslag el. i Tidender, o. s. a.; citato loco, paa nævnte Sted; citere, anføre ordret, henvise til, eftersige; stævne, indkalde, varsle; citere Aander, fremkalde, mane Aander, lade dem vise sig.

Cité (Site), fr. (af l. civitas, Stat, Stad), Staden (mod. Forstæderne); Borgerskabet; den paa Seine-Øen liggende Del af Paris; Cités ouvrières, store Bygninger fra den nyeste Tid i Paris med Boliger for Arbejdsklassen.

citerior, l., dennesidig (i romerske Stednavne).

Cithara el. Cither, gr. (kithara; pers. ciar, fire, tar, Streng?), Strengeinstrument hos de

gamle; et nyere Strengeinstrument med 36—42 Strenge; heraf kommer ogsaa Ordet Guitar, s. d.; Citharist, Cither- el. Guitar-Spiller; Cithar-odus, Cither-Spiller, som synger til sit Spil.
cito, l., (paa Breve el. Recept.) snart, hastet; „cito, tuto, jucunde“ (om en Helbredelse, der sker) hurtigt, sikkert, smertefrit; citissime, meget hastigt, haster meget.
Citoyen (Sitoajæng), fr., Borger, Friborger (under den franske Republik); Citoyenne (Sitoajænne), Borgerinde.
citra, l., paa denne Side, indenfor, imod, uden: citra con-sequentiam, uden Følge for Fremtiden, een Gang for alle.
Citras, Citrat, gr. (kitrion, Citron), et, citronsurt Salt; Citrin, gul Bjergkrystal; Citronat = Succade el. Succat; Citronél, Citronspiritus; ogs. en Slags Buksbomtræ; Citrus, Orangetræ.
Città (Tsi—), it. (l. civitas), Stad, By.
City (Sitti), eng., Stad, is. den ældre Del af Staden London; City-Hall (—Haal), Raadhus. Jvf. Cité.
Ciudad, sp., Stad (af første Rang, med egen Jurisdiktion, modf. Villa, s. d.).
Çiva, s. Brahma.
civicus, l., borgerlig, en Borger vedrørende (f. Eks. corona civica, Borgerkrone, en Egekrans).
civil, l., borgerlig, modf. militær og gejstlig; heraf: Civil-Betjent, borgerlig Embedsmand (is. modsat militær); Civil-Departement, (i Sverrig) Indenrigsministerium, Indredepartement*; Civil-Etat, det borgerlige Bestyrelsesvæsen (modf. Militær-Etaten); Civil-Familie, Personer af fyrstelig Æt, men borgerlig Stand; Civil-Ingenieur, (modf. Ingeniørofficer), en is. videnskabeligt uddannet Tekniker, Polytekniker, der arbejder for fremmed Regning; Civil-Kammer, Afdeling af en større Domstol, til Behandling af alm. borgerlige Sager (modf. Straffesager og Handelssager), i Danmark af private Politisager; Civil-Liste, (i konstitutionelle Lande) den regerende Fyrstes el. Fyrstindes Apanage; Kongspenge, Livpenge (i Nord-Amerika Summen til Embedsmændenes Lønning); Civil-Proces, den Del af Retssystemet, der behandler borgerlige Retstrætter, modf. Criminal-Processen, Straffeprocessen; Civil-Ret (fr. code civil), borgerlig Ret, omfattende Personret, Familieret, Arveret og Formueret; Civil-Sag, borgerlig Retsfag; Civil-Stand, Borgerstand; ogs. Indbegreb af visse personlige Forhold, is. Fødsel, Navn, Ægteskab og Død; Civil-Ægteskab, borgerligt Ægteskab (uden Kirkens Indvielse); civil er ogs. = høflig, artig, billig, taalelig, f. Eks. en civil Pris.
Civilegium, ny l., et, Borgerbrev.
civilisabel, af l., som kan modtage Civilisation, Civilisering, Dannelse, Oplysning, Forædling, Sædelighed (som Følge af fleres Forening i Samfund); civilisere, gøre sædelig, udrive fra Vildhedsstanden, forfine, danne; Civilist, borgerlig Person (modf. Militær, med Bibegreb af den sidstes Overlegenhed); Lærer i Civilret; civilistisk, som hører til en Civilist el. til Civilretten.
civiliter, l., borgerlig; civiliter mortuus, borgerlig død: ærelǿs.
Civilitet, l., Høflighed, Anstand.
Civi-loquium, ny l., et, Aftale om, Oplæsning af Borgernes og Bøndernes Rettigheder og Pligter; „Bursprog“ (s. d.).
Civis, l., Borger; Civis academicus, akademisk Borger, Student; pl. Cives academici; Civis honorarius, Æresborger; civisk, som vedrører Borgeren, borgermæssig; Civisme, ny l., Borgeraand, Borgersind, Borgerdyd (modf. saa vel Spidsborgerlighed som Aristokratisme).
Cività, it., = Città, s. d.
Civitas, l., Borgerret, i det gl. Rom opr. kun for romerske Borgere (cives Romani); Civitet, Egenskab af rom. Borger; Borgerskab; ogs = Civisme.
Clabaud (Klabo), fr. (glapir, bjæffe; hebr. kaleb, Hund), Sladderhank; Clabaudage (Klabodasj'), en, Clabauderie, et, Sladder, uforskammet, ærerørig Dadlen; clabaudere, sladre; støje, kævles; bagtale; Clabaudeur (Klabodør), Skraalhals; Bagvadsker.
Claim (Kleem), eng., Krav, Reklamation; det ved Guldgravning eller Diamantsøgning en tilsikrede Stykke Jord; Andel; the claimant (klement), den, der kræver, gør Krav paa noget.
Clairet (Klære), fr. (clair, klar), (i Frankrig) Navn paa lyserøde Vine; Clairette, en let, hvid Vin. Jvf. Claret.
Clair-obscur (Klærobskyr), fr., ogs. Chiar-oscuro (Kjaroskuro), it., et, Halvmørke, Skumring, Gry; (Mal.) Anvendelse af en enkelt Farve med lysere og mørkere Toner.
Clairon (Klærong), fr., Trompet, s. Clarino.
clair-voyant (klærvoajang), fr., klarsynet, fremsynet, synsk; en Clair-voyant, fem.: Clairvoyante, Mand, Kvinde, som befinder sig i en højere Grad af den saakaldte magnetiske Somnambulisme; Clairvoyance (Klærvoajangs'), Klarsynethed, Synskhed, den her beskrevne Tilstand; Fremsyn; Fjernsyn.
Clamamus, l. (eg. „vi raabe“), lang, kedelig Besværing, Klagemaal over formentlig lidt Uret; (i Skolerne) skriftlig Irettesættelse, Anmærkning.
Clameur (Klamør), fr., Raab, Skrig; Clameur de Haro, s. Haro.
Clamor, l., Skrig; Clamor bellicus, Krigsraab; clamose, lydt, af fuld Hals.
clam, vi aut precario, l., hemmelig, med Magt eller ved Bønner.
Clan, eng. (gaël. clann, Barn, Efterkommer), (i Skotland og Irland) en gaëlisk Stamme, dannet af et vist Antal Familier, styret efter faste Vedtægter, med en arvelig Fører; Clanna-Gael, Gaëlernes Sønner, hemmeligt irsk Selskab i Amerika, tilstræbende Irlands Uafhængighed.
Clan-cularier, l., pl., Folk, som gøre noget i Løn (clam): især hemmelige Gendøbere.
clandestin, l. (clam, hemmelig), lønlig; clandestina sponsalia, pl., lønlig Forlovelse; clandestinum con-jugium, et, lønligt Ægteskab.
Clapot (Klapo), fr. (clapoter, plaske, bølge svagt), et, en Slags Vadskemaskine, der bestaar af 2 el. 3 over hverandre liggende Valser.

Claque (Klak'), fr., Klap, Klask; Klaphat, s. Chapeau; organiseret Trop af lejede Teaterklappere; „Forklappere"; Claqueur (Klakør), især betalt Teaterklapper: Tapageur (Tapasjør), alm. Haandklapper (s. Tapage), Rieur (Riør) og Pleureur (Plørør) virke henholdsvis ved Latter og Graad, Connaisseur (Konnæssør), som den fine Kender, Bisseur (—sør) ved Dacaporaab (s. bis) og Fremkaldelser efter Tæppets Fald; Chatouilleur (Sjatujør), eg. Kildrer, bearbejder Stemningen før Forestillingen og i Mellemakterne; Chauffeur (Sjoffør), eg. Opvarmer, lovpriser Stykket paa Gaden ved Plakaterne og i Kaféer ved Aviserne.

clara voce, l., med klar, lydelig Røst, højt, tydeligt.

Clareni fratres, l., pl., streng Gren af Franciskanerordenen, stiftet i 14de Aarh.

Claret (Klærret), eng., (i England) Navn paa røde Bordeauxvine. Jvf. Clairet.

Clari-ficatiōn, l., Afklaring, Lutren; (Retsspr.) Oplysning; clarificere, gøre lys, klar, lutre; oplyse, bevise.

Clarigatiōn, l., offentlig Kundgørelse, Udraabning; mundtligt fremsat Krav paa Bederlag hos en fremmed Stat som Indledning til Krig; ogs. Pantning.

Clarine el. Clarino, it. (af l. clarus, klar, klart tonende), (høj) Trompet; Clarinet, fr. (it. clarinetto, d. e. lille Trompet), et Træblæseinstrument; Clarinettist, Klarinetblæser.

Clarisserinder, pl., en af den hellige Clara (f. 1193 i Assisi) stiftet Nonneorden (Ordo Sanctæ Claræ), hvis strenge Ordensregel 1264 mildnedes af Pave Urban IV.

Clarone, it., Bassethorn.

clarum in-genium, l., et, et lyst Hoved, ypperlige Aandsgaver.

Classe, Classificatiōn, m. m., s. Klasse.

classisk, s. klassisk.

claudatur par-en-thesis! l.-gr., slut el. luk Mellemsætningen! luk Parentesen! (en Claudatur, spøgende: en Slutningssnaps); claudere (l. claudere), lukke.

claude os, aperi oculos, l. (luk Munden til og Øjnene op), se og ti!

claudicere, l., halte; omne simile claudicat, s. Simile; Claudicatiōn, Halten.

Clause (m. l. clausa), snævert Rum, snæver Hule; Munke-Celle, Eneboer-Bolig, Enebo; Bjergpas; Clausel el. Clausul, Indskrænkning, Vilkaar, Betingelse, Forbehold, Forligspunkt; Bibestemmelse (til at forebygge Misbrug af Hovedbestemmelserne [jvf. Cautel], el. bevare visse Rettigheder, el. opnaa visse Fordele); Tillæg; (Mus.) Slutningssats; Clausula cassatoria, Forbehold, i Konnossementer og lignende Dokumenter i flere Eksemplarer, om at, naar eet Eksemplar er indfriet, ere de øvrige ugyldige; Clausula codicillaris, Bibestemmelse om Gyldigheden af et Testament, i det mindste som Kodicil (s. d.); Cl. pœnalis, Tillægsbestemmelse ved en Forordning el. Dom, om Straf for dens Overtrædelse; clausulere, indskrænke, betinge, forsyne med Forbehold og Betingelser; sikre sig; Clausūr, l. (clausura), Indelukke; Indelukning, Indespærring, Klostertvang (Forpligtelse, som paaligger Beboerne af nogle Klostre, til ikke at forlade deres Celler el. Klostrets Mure); Bogspænde, Boghage; Bræt el. Ombøjning paa et Blad i en Bog som Mærke; Gehejme-Arkiv; C.-Arbejder, pl., Studenters (Kandidaters) for lukkede Døre strevne Opgaver; Claustrum, et, Laas; Indelukke; Kloster; Claustrales, pl., klostergejstlige; Claustra-phobi, l.-gr., Frygt for at være indelukket; Indelukkeangst.

Clavecin (Klavsæng), fr., Clavi-chord, Clavicembalo (Klavitsjembalo), it., Cembalo el. Clavi-cymbel, it., ældre Strengeinstrumenter, som i det væsentlige ligne et Klaver (s. d.); Clavecin oculaire (—okylær), et, Farveklaver (et af Castel foreslaaet Instrument, hvorved Veksel af Farver skulde vække Følelser paa en lignende Maade som Tonernes Veksel); Clavecinist, Klaverspiller; Clavi-cylinder, et af Chladni 1800 opf., Euphonen lignende Toneredskab med et Gribebræt, som Klaveret.

Claves (sing.: Clavis, Nøgle), l., pl., Gribestokkene, Tasterne, Tangenterne paa Orgelet, Klaveret og lignende musikalske Instrumenter; Klapper paa Blæseinstrumenter; Claves Sancti Petri, pl., eg. den hellige Peders Nøgler, Binde- og Løse-Nøglen; Kirkevælde, kirkeligt Herredømme.

Claviatūr, s. Klaviatur.

Clavicula Salomonis, l., eg. Salomons lille Nøgle, en berygtet Bog om Trolddomsmidler og Guldmagerkunsten; claviculār, Nøglebenet (clavicula) vedrørende; Clavicularius, en, som har Nøglen til noget, særl. St. Peter, Kirke-Skatmester.

Clavi-ger, l., Køllebærer (clava, Kølle), Tilnavn til Herkules; Nøglebærer (clavis, Nøgle), Tilnavn til Janus.

Clavis, l., eg. Nøgle; Gribestok, Taste, s. Claves; (Mus.) Nøgle el. Tegn foran en Nodelinie, som tilkendegiver, om Noderne ere satte for Diskant, Alt, Tenor, Violin el. Bas ꝛc.; filologisk Clavis, Sprognøgle, Ordbog; leksikografisk Værk til Oplysning af Klassikere.

clavisere, ny l., (Mus.) synge efter Noder uden Tekst og kun nævne dem efter det musikalske Alfabet.

Clavus, l., Nagle; en Purpurstribe paa den romerske Tunika (jvf. Angusticlavius og Laticlavius); heftig Smerte paa et enkelt Sted i Hovedet (clavus hystericus); ogs. Ligtorn.

Clearing-house (Kliringhous'), eng. (clear, klare, udrede; house, Hus), Kontor for Udveksling af Bankernes gensidige Krav.

Clematis, s. Klematis.

Clementia, l., Mildhed, romersk Gudinde; Clementinere, pl., den Del af corpus juris canonici (s. d.), som indeholder den af Pave Clemens V. foranstaltede og 1313 offentliggjorte Samling af Beslutninger (Decretaler); Clements, l., el. med fransk Form Clémence (Klemangs'), Godhed, Hyldest, Naade (en Fyrstes).

Clerc (Klær), fr., Clerk (Klark), eng., s. Klerk, Skriver, Kontorbetjent; ogs. en is. underordnet gejstlig; Clergé (Klersje), fr., = Klerus, s. d. = Clergy (Klerdsji), eng., Gejstlighed; Clergyman, eng. gejstlig.

Cleresi, Clericat, Clericus ꝛc., s. u. K.

Cleveit, s. Helium.

Cliché (Klisje), fr., et, Aftryk, tilvejebragt ved at clichere, klaske, tage Aftryk (is. af Træsnit-

former); Clichering, Prægning i halvstørknet Metal, der da bruges (ved Xylografien) i St. f. selve Træklodsen, hvis Aftryk i Metal tilmed saaledes kan mangfoldiggøres.
Click, eng. (to click, slaa, dikke), en for Hottentotternes Sprog ejendommelig Smæklyd.
Client, l. (gr. klyein, høre), en, som nyder en en højeres, mægtigeres Værn (s. Patron); Tilhænger; (Retsspr.) en, hvis Fordel varetages af en Sagfører; Myndling; Clientel, et, den beskyttedes Forhold til Beskytteren; Værn; Retsbistand, Forsvar (s. Patronat); Kundekreds; Clientelær-Jurisdiktion, en Lensherres Jurisdiktion over hans Lensmænd.
Cliff-houses, eng., pl., Klippehuse, gamle indianske Bygningsværker.
Clima og Climax, s. u. K.
Clincailleri, s. Quincailleri.
Clinik &c., s. Klin—.
Clinquant (Klænkang), fr., et, Flitterguld; Flagreguld; falsk Glimmer, Flitterstads.
Clip, eng., s. Letter-clip.
Clipeus, l., oldromersk, rundt Bronzeskjold.
Clipper-Skib, eng. (af clip, afskære), en Art hurtigsejlende Sejlskib.
Clique (Klik'), fr., s. Klike.
Cliquot (Kliko), en Art Champagnevin (Navnet efter Fabrikanten).
Clitoris, s. Klitoris.
Cloak (Klok), eng., Kaabe.
Cloak, l., Skarnkiste, Slamkiste, muret underjordisk Kanal til Skarns Bortførelse; hos Fugle og Krybdyr fælles Kanal for faste og flydende Ekskrementer; cloaca congenita, medfødt Misdannelse hos Mennesket, hvorved Endetarm, Urinrør og sædv. tillige Kønsorganerne have fælles Udmunding; Cloacina, (Myt.) en Gudinde, som forestod Kloakerne (i Rom); Venus Cloacina = Venus Meretrix, V. Pandemos, V. Vulgivaga, s. d.
Clochette (Klosjet'), fr., lille Klokke (cloche).
Clodoche (—osj'), fr. (sandsk. opr. Navn paa en Person), grotesk Kankandanser.
Cloison (Kloasong), fr., Skillevæg.
Cloisonné (Kloas—), fr., den ældste kinesiske Emaille.
Closerie des Lilas (— dæ Lila), Lysthave, Danselokale i Paris (C. = lille Mejeri).
Closet (sædv. udt.: Kloset), eng. (af l. claudere, lukke), et, Lukke, Hegn, Skranke; Kabinet; Lokum; s. Water-Closet.
Cloth (Klaad), eng., et, Tøj, Klæde; Klædning.
Clôture (Klotyr'), fr. (af l. claudere, lukke), Indfatning, Indhegning, Afslutte; Regningsafslutning; Lukning; Afslutning el. Andragende om Afslutning af Drøftelser i en Repræsentantforsamling ved Afstemning; Clôturier (—tyrie), et Forsamlingsmedlem, der gerne kræver Afslutning af Spørgsmaalenes Drøftelse (la clôture) ved Afstemning (inden fuldendt Drøftelse).
Clou (Klu), fr. (l. clavus), Søm; den Enkelthed ved en Forestilling, Udstilling, Fest o. l., som trækker Folk; jvf. great attraction.
Clown, s. Klown.
Club, s. Klub.
Cluniacenser, en Gren af Benediktinerordenen, i 10de Aarh. grundlagt i Cluny.
Clusil, af l., Lukkelyd, lukket Medlyd, frembragt ved brat Afbrydelse af Luftstrømmen.
Clyssoire (—oar'), fr., Tarmsprøjte; s. Klyzopompe.
co—, s. cum—.
Co-acervation, l., Sammenhobning, Sammendyngen; coacervere, sammendynge, strabe sammen.
Coach (Kotsj), eng., Karet.
Co-action, l., Tvang, voldsom Nøden; coactio non est imputabilis, tvungen Gerning er ansvarsfri; coactiv og coactivisk, twingende, inddrivende; coactive Midler, Tvangsmidler.
Co-adamiter, ny l., pl., Adams jævnaldrende (efter deres Mening, som antage, at Menneskeslægten ikke har eet, men flere Stampar).
Co-adjutor, l., Medhjælper, isæ. en Ærkebiskops el. Biskops Medhjælper og forud bestemte Efterfølger.
Co-adunation, l., Genforening; coadunere, forene paa ny.
Co-agmentation, l., Sammenføjning; coagmentere, sammenføje, forbinde.
co-agulabel, l., som kan størkne el. løbe sammen; Coagulabilitet, den Egenskab el. Evne at kunne størkne; Coagulation, Størkning; coagulere, størkne, løbe sammen, blive tyk el. stiv; Coagulum, et, noget størknet, sammenløbet; Løbe, Middel, der bringer til at størkne; coagulativ, som bringer til at størkne.
Coal (Kol), eng., Kul; coal-tarisere (tar, Tjære), kultjære (særl. mod Smitte); coaly (koli), kulholdig.
co-alescere, l., og co-alisere, fr., gro sammen, forbinde sig paa det nøjeste; forene sig, smelte sammen; Coalescen(t)s, Sammensmeltning; nøje Forening; Coaliserede, pl., forbundne; Coalition, Forening, Forbund, et mod en anden forenet Parti (gerne med Bibegreb om noget mindre ædelt, end Alliance, s. d.); Coalitions-Ministerium, Blandings-M.
Co-aptation, l., Tilføjelse, Tilpasning, Sammenføjelse; coaptere, sammenpasse.
Co-arctation, l., Indknibning, Indsnævring; coarctere, gøre snævrere, trangere; indknibe, presse, trykke sammen.
co-arguere, l., overbevise, gendrive.
Co-articulation, ny l., = Synarthrosis, s. d.
Coating (koting), eng. (coat, Kjole), et Slags langhaaret Klæde, is. til Vinterfrakke.
Cob, eng. (eg. Knub, Hoved, Kugle), spansk Mønt i Gibraltar, = spansk Piaster; ogs. kraftig, middelstor engelsk Halvblodshest; Magshest.
Cobaltum = Kobalt, s. d.
Cobbler, eng., Drik af Vin (f. Eks. Sherry: Sherry-Cobbler), Is, Sukker og undertiden Krydderier (drikkes gennem et Halmstraa o. l.).
Cobra de Capello, port., indisk Brilleslange.
Coca, sydamer. Plante, af hvis Blade Indianerne tilberede et Slags Skraa.
Cocagna (Kokanja), it., el. Cocagne (Kokanj'), fr., ital Folkefest, ved hvilken Vin og alle Haande Spisevarer gives til Pris for Almuen; deraf ueg. Pays de Cocagne (Pæ-i—), eg. eg. „Kageland“ (it. cucca, t. Kuchen, af l. coquere, koge), et, Slaraffenland, hvor man lever i Sus og Dus; mât de Cocagne (Ma — —), et oprejst Mastetræ, besmurt med Sæbe

og paa Toppen behængt med Spisevarer og andre Ting, som tilfalde dem, der kunne vinde op dertil.

Cocaïn, Alkaloid i Bladene af Cocaplanten; bruges til lokal Bedøvelse, f. Eks. ved Undersøgelser og Operationer i Næse, Hals og Øjne; Cocaïnisme, Sygdom fremkaldt ved overdreven Brug af Cocaïn. Jvf. Coca.

Cocarde, s. Kokarde.

Coccus, af gr. (kokkos, Kerne), kugleformet Bakterie, s. d. (Mikrokokker, Diplokokker, Strepto- og Straphylokokker).

coccygeisk, gr., som hører til Halebenet (Coccyx); Coccygodyni, Smerter og Ømhed i Egnen af Halebenet.

Cochenille (Koſji-), fr. (af l. coccinula, Dimin. af coccum, gr. kokkos. Bær), tropisk amerikansk Art Skjoldlus (Coccus cacti), hvoraf en skarlagenrød Farve tilberedes.

Cochlea, l., Snegl; Skrue; C. femina, Hunskrue, Inderskrue, Møtrik; C. mas, Hanskrue, Yderskrue; C. infinita, Skrue uden Ende; Cochleæ, pl., Snegleskaller.

Cochleare (af l. cochlea, Snegl), Plantefamilie, korsblomstret, indeholdende en bitter, malurtlignende Saft; dermed tilberedet Drik, i . af Brændevin.

Cochon (Koſjong), fr., et, Svin, smudsigt Menneske; Cochonnerie, et, Svineri.

Cocket, eng., Toldsegl, Toldseddel.

Cockney (Kokni), eng., Øgenavn for de unge Herrer i London, Spradebasse, Moderens Kælebægge; s. Cocagna; C.-Dialekt, et simpelt Londonner-Maal.

Cock-tail (—tel), eng., eg. Hanehale; amerik. Drik af Cognak, forskellige Likører og Krydderier.

Cocles, l., enøjet.

Coco, fr. (mul. af coq), Lakridsvand, Pariserdrik, især for Børn.

Cocon (Kokong), fr. (l. concha, Muslingskal), det af mange Insektlarver, f. Eks. Silkeormens spundne Puppehylster; Spindeham; ogs. det Hylster, hvormed mange Dyr omgive deres Æg.

Cocotte, fr. (af coq, Hane), opr. Hønekke; Demimondedame; Skøge; jvf. Lorette og Grisette.

Coction og Coctur, l. (coquere, koge), Kogning; ogs. Fordøjelse.

Cocu (Koky), fr. (l. cuculus, Gøg), Hanrej.

Cocytus, s. Kocyt.

Coda, it. (af l. cauda, Hale), eg. Hale; Slæb; (Verslæ.) Slutningen af Canzone-Strofen; tilhægtede Verslinier til den regelmæssige Sonnet; (Mus.) et Tonestykkes Slutningssats el. Tillægssats.

Codan, l. Sinus Codanus, gl. rom. Navn paa Østersøen.

Code (Kod'), fr., Lovbog; Lov; ogs. Ordsamling; jvf. Codex.

Co-debitor, ny l., Medskyldner.

Codex, l. (fr. Code), Lovbog, Samling af Love og Forordninger (f. Eks. Codex Theodosianus, Justinianeus, Code civil el. C. Napoléon [udstedt 1804, revideret 1807] o. s. v.); ogsaa (Codex manu-scriptus) et gammelt Haandskrift; C. argenteus, et gammelt Haandskrift med Sølvbogstaver, indeholdende en Del af Ulfilasses gotiske Bibeloversættelse; C. chartaceus, l., et Haandskrift paa Papir; C. membranaceus, Haandskrift paa Pergament; C. repetitæ prælectionis = anden, øgede Udgave af C. Justinianeus (Aar 534); C. re-scriptus, et Haandskrift, hvis første, udslettede Indhold har gjort Plads for en anden, senere Skrift (ogs. C. palimpsestos, s. Palimpsest); Codices (manuscripti), pl., gamle Haandskrifter; Codices accepti et expensi, Bog over Indtægt og Udgift, Regnskabsbog; (Codex [eg. caudex], Træstamme, Bul; der skreves paa Trætavler, overtrukne med Voks og sammenlagte, som en Bog [hvilket sidste Ord paa samme Maade er dannet af Bøg]).

Codicil, l. (Dimin. af codex), Tilsætning, Tillæg til et Testament; ogs. et kortfattet Testament selv; codicillar, som findes i, el. hører til en Kodicil; Codicillar-Clausel, s. Clausula codicillaris.

Codi-fication, ny l., Lovgivning; ordnet Samling af de til en vis Retsgren hørende, til en vis Tid gældende Lovbestemmelser.

Codille (Kodij'), fr. (sp. codillo, Dimin. af codo, Albue), en dobbelt Bet i l'Hombre og Kvadrille (naar en af Modspillerne gør flere Stik, end Spilleren).

Co-direction, s. Condirection.

Co-division, l., Med- el. Side-Inddeling af det samme Hele efter en anden Synsmaade (fundamentum dividendi, s. d. O.).

Co-ëfficient, l., eg. en medvirkende; Medformerer; (Algeb.) et Tal, med hvilket en Størrelse bliver multipliceret; konstant Faktor til en foranderlig Størrelse.

Co-ëmption, l., Fælleskøb, Samkøb.

co-ërcere, l., ave, holde i Tømme, tvinge, tæmme; coërcerende Midler, Tvangsmidler; coërcibel, som kan tvinges, som lader sig indskrænke el. indeslutte; Coërcibilitet, den Egenskab el. Evne at lade sig tvinge, tømme o. s. v.; Coërcition (og Coërtion), Indskrænkning, Tvang, strengt Opsyn, Ave; coërcitiv, tvingende, en Tvangsret indeholdende; coërcitiv Kraft, særlig et magnetisk Legemes Evne til at holde Magnetismen.

Co-ëssen(t)s, l., det, at være af lige Væsen; coëssentiel, som er lige i Væsen (i Treenighedslæren).

co-ëtan og Co-ëternitet, s. Coæt—; co-ëternel, fr., lige evig, jævn-evig.

Coeur (Kør), fr. (l. cor, Hjerte), et, Hjerte; (Kortsp.) Hjerter; Coeur de lion (dø liong), Løvehjerte; sans coeur (sang), hjerteløs; ræd; de bon coeur (bong), hjertelig gerne.

Co-ëxisten(t)s, l., Medtilværelse, Medvær; coëxistere, være til paa samme Tid, samvære, samleve.

Coffeïn = Caffeïn = Theïn, s. d.

Coffre (Koffr), fr. (gr. kophinos, Kurv), Kiste, Kasse, Koffert; Coffre-fort (Koffr-for), Jern-Pengekiste.

coge (eos) intrare, l., s. compelle.

cogitabel, l., tænkelig; Cogitation, Eftertanke, Overvejelse, Overlæg; cogitere, tænke, overveje; cogito, ergo sum, jeg tænker, følgelig er jeg til (af Franskmanden Descartes el. Cartesius († 1650) opstillet filosofisk Grundsætning).

Cognac (Konjak), fransk Druebrændevin (efter Staden af samme Navn).
Co-gnāt, l. (nasci, fødes), Slægtning paa Moders Side (el. gennem een el. flere Kvinder); Mødrenefrænde (jvf. Agnat og Affinitet); Cognatiōn, Slægtskab paa Modersiden; overh. Slægtskab, Frændskab; Cognatio spiritualis, (rom. K.) aandeligt Slægtskab mellem „Daabsøstende"; ogsaa mellem Faddere (cognati ex baptismo); cognatisk, beslægtet paa Mødrenesiden.
Co-gnitiōn, l., Erkendelse, Kundskab; Undersøgelse; cognitionaliter, (Retsspr.) efter el. ifølge Forhøret; cognoscere, erkende; retlig undersøge, forhøre.
Cognomen, l., et, Tilnavn.
Co-habitatiōn, l., Sammenboen; Samleje; cohabitere, bo sammen; ligge sammen som Ægtefolk.
Co-heres el. Co-hæres, l., Medarving, pl.: Co-heredes el. Co-hæredes, Medarvinger.
co-hibere, l., tilbageholde, styre; Cohibitiōn, Tilbageholden, Indskrænkning.
Cohobatiōn, (Kem.) en Vædskes gentagne Destillering; cohobere (m. l. cohobare, af ar. cohbet, sortebrun), affoge, destillere flere Gange.
Co-hortatiōn, l., Formaning, Tilskyndelse; cohortere, opmuntre til, formane.
Cohorte, l. (Cohors), (hos Romerne) en Afdeling Krigsfolk, den 10de Del af en Legion (s. d.); Skare, Følge.
Cohue (Kohy), fr., støjende, larmende Folkevrimmel.
co-hærent, l., sammenhængende; Cohæren(t)s og Cohæsiōn, (Fys.) Legemers Sammenhæng el. Sammenhold (jvf. Adhæsion); ueg. Sammenhæng i en Tankerække (men da hellere Connexitet el. Nexus, s. d. O.); Cohæren(t)s- el. Cohæsiōns-Kraft, Sammenhængskraft, Bindekraft; cohærere, hænge sammen, holde sammen, holde fast ved; cohæsiv, fremb ringende Sammenhæng, bindekraftig.
Cohæres, s. Coheres.
coiffere (koaf—), fr. (coiffe, Hue, Kappe), pynte Hovedet; sætte Haar op, frisere; Coiffeur (Koaffør), Coiffeuse (—øs'), mandlig, kvindelig Haarskærer, Frisør; Coiffure (—yr'), Hovedpynt, Haarpynt, Haarets Opsætning, Frisure.
Coil, eng., Rulle, Bugt, opstudt Tov, Kvejl*; Coils, pl., (Krspr.) hule Cylindre, sammensvejsede af spiralformigt bøjede Smedejernsstænger, brugte ved Dannelsen af Armstrongs (s. d.) Kanoner.
Coin (Koæng), fr. (af l. cuneus, Kile), Krog, Hjørne; Kile; Vraa; Møntstempel.
co-ïn-cident, l., sammenfaldende, sammentræffende i eet Punkt el. i een Tid; Coïnciden(t)s, Sammentræffen, Sammenfald; Coïnciden(t)s-Punkt, (Log.) det Punkt, hvori to el. flere Arter træffe sammen, og som danner deres Slægtsbegreb; coïncidere, falde el. løbe i hinanden; indtræffe samtidig.
co-ïn-dicans el. co-ïn-dicant, l., (Kl.) medbetegnende; som ligeledes giver Sløunetegn; Coïndicatiōn, Antydning ved Med- el. Bikendetegn. Jvf. Indicans.
Co-ïn-spectiōn, l., Medopsyn; Coïnspector, Medopsynsmand; Coïnspectorat, et, dennes Embede; coïnspicere, føre Opsyn i Forening med een el. flere.
co-ïn-vestere, l., medforlene; Coïnvestiti, pl., medforlenede; Coïnvestitūr, Medforlening. Jvf. investere.
Coir, eng., Tovværk af Kokostræoler.
Co-ïtus, l., Samleje, Parring; C. anticipatus, Samleje før Ægteskabet; C. damnatus, C. illicitus, Blodskam.
Cokes, eng. (rimel. af cook, koge, l. coquere), pl., s. u. Cinders.
col—, l. Forstavelse, s. cum.
Col, fr. (= cou; l. collum), Bjergpas.
col, it., = con il, med den (best. Art., sing. masc.).
cola, coletur, l., (paa Recepter) sis.
Colascione, ogs. Calascione, it. (fr. Colachon, maaske af gr. chelos, Kasse, Kiste), et lutlignende, 2- el. 3-strenget italiensk (allerede gammelt ægyptisk) Toneredskab.
Colatorium, l. (colare, si), et, (Kl.) Sidug; Colatiōn el. Colatūr, Gennemsining (Colatūr ogs. den gennemsiede Vædske); colere, gennemsi.
Colcothār, s. Kolkothar.
cold cream (koold krim), eng., eg. kold Fløde, Navn paa en hvid, lindrende Salve.
Cold-wawe (kōldues), eng., Kuldebølge; stærkt Temperaturfald i Nordamerika ved nordlige Vinde.
Colītis, Coleocele o. s. v., s. u. Kole—.
Coli(s), fr., = Collo.
Colica, s. Kolik.
Colifichet (Kolifischæ), fr. (col, cou, Hals, og ficher, fæste), ubetydelige Smaating, Snurrepiberi, Flitter, Fjas.
Coliseum, s. Colosseum.
coll', it., apostroferet foran Vokaler i St. f. colla, collo (s. d. O.).
Colla, s. Kolla.
colla, it., = con la, med den (bestemt Art., fem. sing.).
col-labere, l. (collabi), falde ind, synke sammen. S. Collaps.
Col-laborator, l., Medarbejder, Medhjælper, is. ved en Skole; i de sønderjydske lærde Skoler forhen 4de Lærer; yngre Overlærer; Collaboratūr, hans Embede og Bolig; collaborere, medarbejde.
colla destra, it., (Mus.) med højre Haand (mano).
Collana, it., Halskæde, Ordenskæde.
colla parte, it., (Mus.) med Hovedstemmen.
Col-laps(us), l., Sammenfalden, brat Formindskelse af alle Livsvirksomhederne.
colla punta dell'arco, it., (Mus.) med Spidsen af Buen.
coll'arco, it., (Mus.) med Buen (modf. pizzicato, s. d.).
Collare, it., Halsbaand, Halslænke.
colla sinistra, it., (Mus.) med venstre Haand (mano).
Collas-Maneer, en, af A. Collas i Paris 1830 opfunden Raderingsmaade ad mekanisk Vej (Relief-Maner).
Col-laterales, l. (latus, Side), el. Collateral-Slægtninger, Sideslægtninger, som nedstamme fra Broder el. Søster; Collateral-Arvinger,

arvende ſideſlægtede; Collateral-Linie, Sidelinie, Slægtſkab paa Sidelinien; Collateration, et Slags Podning el. Ympning; collaterere, bruge denne Ympningsmaade.

Col-lation, l. (jvf. conferere og Conferen(t)s), eg. Sammenſtillen; Sammenligning, Jævnførelſe af to el. flere Skrifter; Mellemmaaltid, Forfriſkning; ogſ. Beſættelſe, Forlening, Kaldsrets Udøvelſe; den Handling, at en Arving enten tilbagegiver Arveladerens Bo eller lader ſig afkorte i ſin Arv, hvad han har modtaget af Arveladeren, medens denne levede; collationere, gennemſe, jævnføre Bøger og Skrifter Blad for Blad for at opdage, om noget i dem fattes, og berigtige dem; tilbagetelegrafere; holde Mellemmaaltid, tage Forfriſkning, ſpiſe Beſperkoſt; Collationering, Gennemſyn, Arketælling (hos Bogbindere og Boghandlere); Tilbagetelegrafering; Collatio bonorum, Medregning til et Bo af, hvad en Arving allerede i Arveladerens Levetid havde modtaget; Collator, Forlener, Bortgiver, Udnævner; en, ſom har Kaldsret, Kirkepatron; en, ſom jævnfører forſkellige Bøger, Haandſkrifter ꝛc.; Collatur, Kaldsret til Præſtekald, Kirkeſanger-embeder, Skoleembeder ꝛc.; Collats, et af Biſpen udſtedt Bevis for, at den deri nævnte Perſon er kaldet til et navngivet Præſte- el. Skole-Embede; ogſ. Drikkegilde, Mellemmaaltid, Forfriſkning, opr. brugt om Munkenes tarvelige Aftensmaaltid paa Faſtedagene, før hvilket der oplæſtes Stykker af Joh. Caſſianusſes: Collationes patrum Sceticorum, d. e. Samtaler mellem de ſketiſke Munke (ſ. scetici fratres).

Col-laudation, l., fælles Ros, ſtærk Ros.

collé, fr. (af gr. kolla, Lim), eg. faſtlimet, paalimet; (Billardſp.) tæt ved Randen el. Banden; Collé-Bal, Bal, ſom ligger tæt op til Banden; Collé-Stød, Stød, der gøres tæt fra Banden.

colle, it., = con le, med de (beſtemt Artikel, fem. plur.).

Col-lect, l., Gaveſamling til velgørende Brug; Bøn, ſom læſes for Alteret, Alterbøn (til hvilken Præſten ligeſom ſamler Menigheden ved Opfordringen: Lader os bede! Oremus!); collectandi jus, Ret til at ſætte en Kollekt i Gang; Collectanea el. Collectanëer, pl., ſamlede Bemærkninger, Efterretninger, Tanker ꝛc., uddragne af Skrifter; Collectant, Samler, iſ. Gave- el. Almiſſe-Samler; Collectation, Samling, Indſamling; collectere, ſamle, indſamle, hvad der flydes ſammen; afſynge for Alteret.

Col-lecteur (—ør), fr., Samler; en, ſom ſamler Pengeindſkud (colligerer) til et Lotteri; Collection, l., Samling, Antal, Mængde; Indſamlingsanſtalt for Penge til et Lotteri; Lotterikontor.

col-lectiv, l., ſamlende, ſammenfattende; fælles, i almindelig Henſeende; Collectiv-Glas, Samlingsglas, Brændeglas, i Almindelighed = Objectiv-Glas (ſ. d.); ſærlig et mellem Objektivglasſet og Focus (ſ. d.) indſkudt Glas; C.-Handel, Handel af flere Intereſſenter i Forening; C.-Note, en Note, Anmeldelſe af flere Genſtande i Forening; en af flere i Forening udſtedt Bekendtgørelſe el. Skrivelſe, iſ. ved diplomatiſke Note-Vekslinger mellem forſkellige Staters Sendemænd; Collectiv el. Collectivum, et, ſ. Nomen; collectivisk = collectiv; Collectivisme, den Samfundsteori, der kræver den enkeltes Ejendomsret afſkaffet og overdrager al Ejendom til Samfundet el. Staten; Collectivist, Tilhænger af denne Lære, hvis Navn ſkyldes Belgieren Collins; collectivistisk, til Collectivismen hørende; [Communismen (ſ. d.) kræver en periodiſk gentagen ligelig Deling af Jordens materielle Goder, medens Collectivismen kræver en ligelig Afbenyttelſe af de ikke fordelte Værdier].

Col-lector, l., (Fyſ.) Lynſamler, Lyntilleder; overh. = Collecteur, ſ. d.; Collectur, en Kollektørs Beſtilling; hans Bopæl.

Col-lega, l., Medtjener, Embedsbroder, Standsfælle, Værkfælle, Fælle.

Col-legatar, l., Medlegatar (ſ. Legatar); Medarving, Lodejer i en teſtamentariſk Beſtemmelſe.

College (—edſj), eng., et, akademiſk Undervisningsanſtalt med el. uden Bolig for Studenterne; videnſkabeligt Selſkab; ogſ. Gymnaſium, Højſkole.

Col-lège (Kollæſj'), fr., et, (i Frankrig og Belgien) højere Undervisningsanſtalt; Gymnaſium, Lyceum; C. de France (—dø Frangs'), et 1529 ſtiftet Inſtitut for offentlige Forelæsninger i Paris.

col-legial, l, ſom hører til et Kollegium el. ſtyres ved ſamme, embedsbroderlig; Collegial-Syſtem el. Collegialisme, modſ. Bureaukratisme (ſ. u. Bureau), (ſom i Danmark, hvor der 1660 oprettedes 5 Regerings-Collegier, hvis Antal ſiden øgedes, men ſom afløſtes efter 1848 af Miniſterier); collegialiter, Adverb., paa Embedsvis, embedsmæsſig; embedsbroderlig, ſambrægtig; paa den for et Kollegium beſtemte el. gældende Maade, efter Kollegiegangen; Collegialitet, Embedsbroderſkab.

Col-legiant, l., Tilhører ved en akademiſk Forelæsning; et hollandſk Religionsſamfund af Remonstranter (ſ. d.) i 17de Aarh.; Collegiat, en, Stiftsherre, Stiftsmedlem; Collegiat, et, Indkomſter af et Stift; Collegiat-Kirke, Stifts- el. Dom-Kirke, ſom ikke ſtaar under nogen Biſkop, men kun under en Provſt el. Dekan; Collegiatur = Sodalitet, ſ. d.

Col-legium, l., et, pl. Col-legia og Col-legier, Samfund af de (efter romerſk Talebrug i det mindſte 3, ſ. Tres faciunt collegium) til offentlige Hvervs Styrelſe ſatte Embedsmænd (f. Eks. Finans-C., Kammer-C.); Forſamling af dette Samfunds Medlemmer; Stedet, hvor en ſaadan Forſamling holdes; C. medicum, mediciniſk Kollegium, Sundhedsraad; C. de propaganda fide, ſ. Congregatio de propag. fide; ved Univerſiteter og Højſkoler: de ſtuderendes Forſamling for at høre Profesſorernes Forelæsninger (jvf. Auditorium); en ſaadan Forelæsning ſelv (og det efter ſamme nedſkrevne); C. privatum, privat Forelæsning, ſom Tilhørerne (ſædv.) maa betale for; C. privatissimum, Forelæsning, ſom kun holdes for en el. nogle enkelte, og ſom betales efter Overenskomſt; C. publicum, offentlig Forelæsning uden Betaling; en Stiftelſe, beſtaaende af et Hus, hvori et viſt Antal ſtuderende have

fri Bolig og Understøttelse i Penge; Collegium Mediceum, Borchs Kollegium i København, f. u. Mediceer; Collegium regium, Regensen.

col legno (kol lenjo), it., med Træet af Violinbuen (jvf. Faire sauter l'archet).

Collerette, fr., et Slags Halskrave for Kvinder; Collet (—læ), Krave; Ridetrøje; kort Ridekjole.

Colli, f. Collo.

col-lidere, l. (lædere, skade), sammenstøde, stride med, imod hverandre, træde i Vejen for hverandre (jvf. Collision).

Collie, skotsk, Hyrdehund.

Collier (Kolje), fr., Halsbaand, Halskæde, Halssmykke.

Collier (Kaalliør), eng., Stenkulgraver, Kulhandler; Kulskib; Kul-Grube, -Leje, -Handel.

Col-ligation, l., Sammenbinding; colligere (l. colligare), binde sammen; ogs. (l. colligere), samle, indsamle, opsanke.

Col-limation, l. (col-limare, el. r. col-lineare), (Astron.) Syns- el. Se-Linie; ved Vinkelinstrumenter Overensstemmelse mellem den aflæste Bue og Vinklens virkelige Størrelse; Collimations-Linie, Sigtelinie, Kikkertens Midtlinie (der forener Centrerne af Objektiv- og Okular-Glasset); en Fejl i Instrumentets Dannelse i denne Henseende kaldes Collimations-Fejl el. Index-Fejl; Collimator, et af Kater opfundet Instrument: en Kikkert med et Traadkors i Fokus, fastgjort paa et Legeme, der flyder paa Kviksølv; collimere, sigte; tragte, stræbe efter.

Col-liqvation, l. (liqvere, være flydende), det, at blive flydende, Smeltning, Sammensmeltning; Opløsning, Raadnelse; Colliqvations-Feber, Forraadnelsesfeber; Colliquament(um), et, noget sammensmeltet; colliqvativ, smeltende, henflydende, opløsende, udmattende, f. Eks. c. Sved; Colliqvescen(t)s = Colliqvation; ogs. Svindsot, Tæring; colliqvescent, som bliver flydende, smelter hen.

Col-lision, l., ubelejligt, hindrende Sammenstød af stridige Forhold, Tilfælde, Handlinger, Pligter 2c.; Collisions-Tilfælde, saadanne Forhold i det menneskelige Liv, hvor et dobbelt Pligtbud synes at finde Sted, men som under de givne Omstændigheder ikke i enhver Henseende kan opfyldes; Uenighed, Strid, f. Eks. mellem forskellige Interesser; jvf. collidere, Casuistik, Dilemma.

Col-litigant, n. l., Deltager i en Retsstrid, f. Litigant.

collo, it., = con lo, med den (bestemt Artikel, masc. sing.).

Collo, it. (af l. collum, Hals, derfra Overgang til Betydningen Svælg, Sæk), pl. Colli, (Kbspr.) Indpakning: Kasse, Kurv, Sæk, Pakke, Balle, Fad; Stykke (man hører og læser tidt Colliet for Colloen, Collier for Colloer el. Colli).

Col-location, l., Stilling, Ordning, Laven; Forflytning; Udstyr, Medgift; Udlaaning, Udlaan; Kreditorernes Ordning, hvorefter de skulle faa Betaling; collocere, stille, ordne; udstyre; udlaane el. anbringe Penge; bestemme Kreditorernes Rækkefølge; Collocations-Dom, Afgørelse om Kreditorernes Rækkefølge i en Konkursproces.

Col-locution = Colloquium.

Collodium, Colloid, f. Kollodium.

col-loqvere, l., eg. samtale, anstille mundtlig Prøve med en; Colloquium, et, Samtale; mundtlig Prøve (jvf. Conferen(t)s, Conversation, Dialog, Disputation, Examination); C. caritativum, mundtlig Mægling til mindeligt Forlig.

coll'ottava, it., (Mus.) med Oktaven, Oktaven (over el. under) spilles med.

col-ludere, l., have lønlig Forstaaelse med, spille under Dække med; Colludium, et, el. Collusion, en, lønlig, underfundig Forstaaelse el. Aftale; Collusions-Arrest, Fængsling af en Person til Sikring mod hans Collusion, mod hans Samkvem med saadanne, der kunne hjælpe ham imod Domsmagten; collusorisk, lønlig, underfundig, trækt, aftalt.

Collum, l., Hals; (Anat.) halslignende Del af forskellige Organer, f. Eks. C. femoris, Laarhals, C. uteri, Moderhals.

col-lustrere, l.. belyse, opklare.

Col-lutorium, l., (Lk.) Mund-Skyllevand.

Col-luvion, l., Sammenstrømning, Blanding.

Collybist, Collybus, f. Kol—.

Colma, it., Springflod i det adriatiske Hav; Colmation, (fr. Colmatage, it. colmata, af l. cumulare, opdynge), kunstig Forhøjelse af et sumpigt Jordsmon.

Cologne, f. Eau de C.

Colombiano, sp.,, Sølvmønt i Republikken Columbia, c. 2 Kr.

Colombier (Kolongbie), fr., Dueslag; et Slags stort Papir.

colombin el. columbin, l., duehalsfarvet; Colombina (af l. columba, Due), eg. lille Due, Duelil (Dydeke, Tove), en munter Ternes staaende Rolle i den lavere italienske Komedie.

Colomne, (i det fordum spanske Sydamerika) en Pjaster, paa hvis ene Side Herkulesses Kolumner (Søjler) ere afbildede.

Colon, f. Kolon.

Colonat, l., et, Fæstegaard, som svarer en aarlig Afgift til Godsejeren; overh. Forpagter- og Bonde-Standen; Colonaticum, et, Tjeneste el. Ydelse, som af en Fæstegaard svares til Ejeren; Colonus, Forpagter; Fæstebonde, pl. Coloni, f. d.

Colonel, fr. (it. colonnello, af colonna, en Hærafdeling, f. Colonne; eng. Colonel (Kørnel) af sp. coronel), Oberst; (Bogtr.) en Skrift-Grad (mellem Nonpareille og Petit), der andrager 7 Points (f. d.).

Coloni, it., pl., Agerdyrkere (if. hos Karbonari); Coloni, l. (Colonia), Plantested, Nybygd; et saadant nyt anlagt Steds Beboere, Nybyggere; ogs. Bisværm; Colonial-Handel, Handel med fremmede Plantesteder; Urtekramhandel; Colonial-Politik, den Handelsgrundsætning, der væsentlig gik (gaar) ud paa at tvinge Kolonierne til kun at sælge deres Frembringelser til Moderlandet og hente deres Fornødenheder alene fra dette; Colonial-System, Indbegrebet af de Regler, der følges i Behandlingen af Kolonier, med Bibegreb af Moderlandets uforholdsmæssige Begunstigelse; Colonial-Varer, Frembringelser af de udenfor Europa

liggende Plantesteder, saasom Kaffe, Sukker, Te, Bomuld o. s. v.; Urtekram; Colonisation og Colonisering, Anlæggelse af een el. flere Kolonier; et Lands Opdyrkning ved Nybyggere; colonisere, nybygge, anlægge et Plantested, opdyrke et fremmed el. tilforn ikke beboet Sted; Colonist, Nybygger, Planter.

Colonnade, fr., Søjlerække, Søjlestilling; Søjlegang, Søjlehal; Colonnato, sp., = Colomne; Colonne, fr., ogs. Columne, l., Søjle, Støtte; (Bogtr.) en sat (trykt) Side; ellers almind. Spalte, Pille, Afdeling af en Blad-Side paa langs; Afstregning til Kr., Øre og andre Underafdelinger; Columne-Maal, det tekniske Maal for Sidernes (Columnernes) ensartede Længde i et og samme Værk; Columne-Titel, Overskrift over en Side, der angiver dens Rækkefølge el. Indhold; Colonne, (Krspr.) Hærrække, Hærsøjle, Hærarm; Ordning af Hæren el. af en Del af den i en smal og dyb Stilling, d. e. saaledes, at Underafdelingerne stilles bag hinanden, i St. f. jævnsides (i udfoldet Linie); (Søspr.) Linie, el. een af de flere Linier, i hvilke en Flaade er ordnet; Colonne-March, en Hærafdelings Fremrykken i Kolonne.

Colonus, s. u. Colonat.

Colophonium, s. Kol—.

Color, l., Farve; Udseende.

colorado, sp., eg. farvet; c. claro (om Cigarer) lys; jvf. maduro og oscuro; Colorado-Bille, Kartoffelbillen, en fra Colorado i Nordamerika indkommen, for Kartoflerne farlig Guldbille (Chrysomela decemlineata).

Coloramento, it., et, Farvelægning, Ordning af Farver paa Malerier.

Coloration, ny l., eg. Farvning, Farvegivning, Farvestifte; Besmykkelse; Coloratur, (Mus.) kunstige Toneforbindinger i Sang, Passager, Rulader og andre Forsiringer; colorere, farve, overmale; farvelægge (f. Eks. en Tegning, et Kobberstik); besmykke, give et Anstrøg, undskylde; Colorering = Coloration; Colori-meter, l.-gr., et, Farvemaaler; et Redskab til Maaling af en Farves Styrke; Colori-metri, Maaling af Farvestyrke; (Kem.) Bestemmelse af en Opløsnings Styrke efter Farven; Coloris, pl., Halvtyrker, Børn af Tyrker og Negerinder el. Maurerinder, s. Kulugli; Colorist, Farvebereder; en god Colorist, en Maler, som forstaar at bruge Farverne rent og rigtigt i sig selv og i et skønt Forhold til hverandre; Colorit, Farvning, Farveblanding, Farvegivning, Farvespil; Farvetone; Anstrøg, Fremstillingsmaade.

Colosseum, l., Coliseo, it., et, det flaviske Amfiteater i Rom, Pragtbygning, opført af Kejserne Vespasian og Titus, til Gladiatorkampe og Dyrekampe, rummede 87000 Tilskuere, staar til Dels endnu. Navnet enten af den i Nærheden staaende kolossale Billedstøtte af Nero el. af Bygningens Storhed.

Colostrum, s. Kol—.

Col-portage (—asj'), fr., Bissekramhandel; Colporteur (—tør), Bissekræmmer, Ombærer og Udraaber af alle Haande smaa Varer, Flyveblade, Viser ɔc.; colportere (fr. porter, af l. portare, bære), gaa om og falbyde sit Kram (eg., som man bærer i en Kurv 'om Halsen, fr. col el. cou, l. collum; jvf. Collo).

Coltellater, it. (af l. cultellus, Dimin. af culter, Kniv), pl., eg. Knivstik; Stikkerier, Skoser.

Colti, r., Coltis, fr., et, (Bygnl.) Hjørneværelse, Karnap (s. d.); Lukaf paa Skibe.

Colubrine, af l., (forældet) lang Kanon, Feltslange.

Columba, l., Due; Stjernebilledet Duen; Columbarium, et, Duehus, Dueslag; ogs. en Fordybning i Væggen (Niche) i de gammelromerske Gravhvælvinger.

columbin, Columbine, s. colombin.

Columbusses Æg burde hedde Brunellescos Æg, da B. († 1444), navnkundig italiensk Bygmester, allerede 1421, under en Ordveksel med andre Bygmestre foreslog, at den af dem, der kunde faa et Æg til at staa paa Spidsen paa en Marmorplade, skulde opføre en Kuppel, om hvilken der var Tale, hvilket de andre forgæves forsøgte; B. tog Ægget, stødte det med den spidse Ende mod Marmorpladen og fik det saaledes til at staa. Den af B. opførte Kuppel har netop Form af et saaledes stillet Æg.

Columeller, pl., valsebannede Forsteninger; columellares dentes, pl., Hjørnetænder.

Columna, l., Søjle, Æressøjle; Columna rostrata, Skibssnabel-Søjlen, s. Rostra; Columna vertebralis, Hvirvelsøjle.

Columne (i Bogtr. almind. Udtale: Klumme), s. Colonne.

Colurer, s. Kolurer.

com—, lat. Forstavelse, s. cum.

Coma, l., Hovedhaar; Manke; Hjelmbusk; det Kometkernen nærmest omgivende mørke Slør (hvorfra Halen udgaar); Coma Berenices, Berenikes Hovedhaar, nordligt Stjernebillede.

Coma, gr., s. Koma.

comatøs, s. komatøs.

Comb (Komm), eng., = Coom.

combabisere el. combabusere, berøve sig selv Mandbommen (som Syreren Combabus); combabisk, gildet.

Com-bat (Kongba), fr. (af l. batuere, slaa), Kamp, Fægtning; Combats à la foule (ful), pl., Turnering, hvorved flere Riddere paa een Gang kæmpede med hverandre; Combattant, Kæmper; Soldat, bestemt til umiddelbar Deltagelse i Kampen, mods. Noncombattant, s. d.

Com-bibo, l., Drikkebroder.

Com-bination og Com-binering, l., Sammenligning, sammenlignende Beregning; Sammensættelse, Forening, Forbindelse; Gisning; (Log.) Forbindelse af Kendemærker, Begreber, Domme og Slutninger; Combinations-Gave, Forstandsfærdighed i saadanne Forbindelser; C.-Metode, den regelmæssige Fremgangsmaade i samme; (Mat.) Combinations-Lære, ars combinatoria, combinatorisk Analytik, Dele af Matematikken; i Mat. er en Combination enhver af de, af Størrelsernes Orden uafhængige, Forbindelser, i hvilke et vist Antal (n) Størrelser (Elementer) er udtaget af et andet Antal (m) af dem; en Ambe, Terne, Qvaterne, Qvine (s. d.) ere saaledes hver en Combination; combinere, sammenligne, beregne; sammenføje, forene, f. Eks. en Hær,

Flaade, Tal &c.; combineret Brigade, B. sammensat af flere Baabenarter; Combinatiōns-Laas, en Sikkerhedslaas; Combinatiōns-Tone, (Natl.) en ved samtidigt Anslag af 2 Toner hørt, ved Interferen(t)s (s. d.) opstaaende, tredie Tone; ogsaa: Differen(t)s-Tone; combineret, forenet, forbundet, beregnet; sammensat af forskellige Dele, f. Eks. c. Ret, sammensat af Land- og Sø-Krigere; ogs. den militære Domstol, af hvilken alle Sømilitære (fra Kaptajner nedefter) og Søværnets Civilbetjente kunne dømmes i deres Embedssager. (Af l. com-binare, af bini, to og to, et Par).

Comble (Kongbl'), fr. (af l. cumulus, Hob, Topmaal, Tilgift), Topmaal, højeste Grad; au comble de ses voeux (—vø), ved sine Ønskers Maal; pour comble de malheur (—malør), for at gøre Ulykken fuldkommen; comblere (l. cumulare), overdynge, overvælde.

comb-urere, l., forbrænde, opbrænde; tænde; combustibel, ny l., brændbar, forbrændelig; Combustibilia, pl., brændbare Stoffer; Combustibilitēt, Brændbarhed, Forbrændelighed; Combustiōn, Forbrændelse, Opbrændelse; (Kl.) brændt Skade; Combustio spontanea, Selvantændelse og Forbrænding; Combustor, Brænder, Forbrænder; (Kem.) Grundstof, som under Varme- og Lys-Udvikling let forbindes med et andet Grundstof.

come, it., som, lige som.

Comecia, m. l., Grevskab; s. Comes.

Comedie, s. Komedie; Comédie à tiroir, s. Pièce à tiroir.

Com-edo, pl., Com-edones, l. (edo, spiser), pl., Medspisere, Medædere; forstoppede Udførselsgange af Hudens Talgkirtler.

come prima, it., (Mus.) som før.

Comes, l. (com-es, af com- og ire, at gaa med), Ledsager; under de romerske Kejsere Navn for visse høje Embedsmænd; i M. Ald. = Greve (jvf. Comte); Comes stabuli, s. Connetable; (Mus.) i en Fuga: Comes el. Medfølgeren, Svaret, er Gentagelse af Føreren (s. Dux) el. Hovedsatsen, i en anden Stemme og paa andre Tonetrin; Comes palatinus, Pfaltsgreve.

come sopra, it., (Mus.) som ovenfor; come sta, it., (Mus.) som der staar, uden vilkaarlig Udsiring; come sta? hvorledes staar det til?

com-estibel, l., spiselig; Comestibilier, pl., Spisevarer, Levnedsmidler; Comestibilitēt, Spiselighed.

Com-fort, eng. (eg. Styrkning, Trøst, Hjælp, af l. confortare, styrke; jvf. Confort), Behagelighed, Bekvemmelighed, Tækkelighed, Passelighed, Hyggelighed, Hygge; comfortable (komfortæbl), tækkelig, passelig, bekvem, hyggelig; Comforter, eg Trøster; Regnkaabe.

Comissatiōn, l. (af gr. komos, Glædes-, Lystigheds-Lag), Drikkegilde, Fraaselag, overdaadigt Maaltid med vild Lystighed, ogs. et hermed forbundet lystigt Tog gennem Gaderne.

Comitāt, l. (comes, Ledsager), et, Ledsagelse, Følge; Stilling som Comes (s. d.); (i Ungarn) Distrikt (Gespannschaft), (nærmest at sammenligne med Betegnelsen „Amt" i Danmark).

Comité, comitere, s. Komité.

Comitēt, l. (comis, venlig), Venlighed.

Com-itia el. Com-itier, l., pl., (fordum i Rom) Folkeforsamling; Valgmøde; (nu) Rigsforsamlinger, Rigsdage; Comitial-Gesandt, Rigsdagssendebud; com-itialis morbus, l., ɔ: Epilepsi (fordi hine Møder i Rom afbrødes, naar Tilfælde af denne Sygdom indtraf under dem); Comitium, et, Sted i Rom, hvor Comitierne (comitia curiata) holdtes.

Comitiv, ny l., et, Frihedsbrev, Fuldmagt; en Pfaltsgreves Privilegium, s. Comes.

Com-mandant &c., s. Kommandant.

Com-mandite (Komangdite), fr. (af commander, i Bet. betro), Handelsselskab med en el. flere fuldt ansvarlige Deltagere (Complementarer) og en el. flere Deltagere (Commanditister), der kun hæfte med et bestemt Indskud; fremtræder Indskuddet som en Helhed, en Aktiekapital, kaldes Handelsselskabet Commandite-Aktieselskab; ogs. Filialforretning; Associé en commandite (s. u. Associé); Commanditær = Commanditist.

Com-massatiōn, ny l., Godsers Sammenlægning.

comme à l'ordinaire (—nær'), fr. (comme = l. qvo modo, saaledes, som), som sædvanlig.

Commeatus, l., Orlov; Transport; Tilførsel af Levnedsmidler.

comme ça el. comme ci comme ça, fr., nogenlunde, saa som saa; comme chez nous (komm' sje nu), ligesom hos os.

Commedia, it., Lystspil; Commedia dell' arte, it. improviseret Folkeskuespil med staaende Karaktermasker; jvf. Komedie.

comme il faut (komm' il fo), fr., som det bør sig, rigtig, sømmelig, ulastelig, med fine Manerer, paa Moden.

com-memorabel, l., værd at omtale, mindeværdig; Commemoratiōn, Ihukommelse, Amindelse, Omtale; Mindefest; com-memoratio omnium fidelium el. defunctorum, = alle Sjæles Fest (2. Novemb.); c. omnium sanctorum, alle Helgens Dag; commemorere, omtale; melde, fortælle.

Commencement (—mangs'mang), fr., (af l. cum, med, og initiare, begynde), et, Begyndelse; C. de la fin (— dø la fæng), Begyndelsen til, af Enden, en Vending, tillagt Talleyrand (findes allerede i Shakespeares „Skærsommernatsdrøm").

Com-mendatiōn, l., Anbefaling, Ros, Lov; Bøn for afdøde; commendere (l. commendare), anbefale (jvf. recommandere).

Com-mendator, m. l., el. Com-mendataire (Komangdatær'), fr., en, som nyder aarlige Indtægter af gejstligt Gods, af et Stift el. en Orden; Commende, en, Commenthuri, Komthuri (m. l. commenda, af l. commendare, overdrage), ogs. Com-manderie, fr., et, (hos nogle gejstlige Ridderordener) et Ordenshus med tilliggende Jorder og Indkomsterne deraf (jvf. Ballei); Commenthur el. Komthur, Forstander, Styrer af en Commende.

com-mended, eng., rost, anbefalet, Anerkendelses-Dom om Genstande, der findes paa en (Verdens-)Udstilling; highly commended (heily —), i høj Grad rost, udmærket anbefalet (endnu gunstigere Anerkendelses-Dom).

Com-mensal(is), l., Bordfælle, Medspiser, Kostgænger.
com-mensurabel, l., som har fælles Maal (l. mensura), som kan maales med samme Maal, med samme Enhed; Commensurabilitet, Ligemaaleligbed, Jævnmaal, Sammaal.
comment? (komang), fr. (af l. quem ad modum el. quo modo, hvorledes), hvorledes? hvordan? comment vous portez-vous? (—vu porte-vu), hvorledes har De det? (som Subst.) et Comment, eg. Sagens Hvorledes, Stil, Brug; (paa de tydske Universiteter) Indbegrebet af de blandt Studenterne indførte Vedtægter, Talemaader, Tone, Love o. s. v., bl. a. ogsaa ved Gilder; derfor ogs.: Gilde, Sold.
Com-mentar, l., Forklaring, Udtydning, Udlæggelse, Fortolkning; Commentarii, pl., Optegnelser, Noticer; Commentation, Tydning, Tolkning; Afhandling; Commentator, Udlægger, Tolker, en, som striver Anmærkninger til et Værk; commentere, tyde, ledsage med Anmærkninger; tolke, greje*.
Commenthur, s. Commende.
Com-mentum, l., et, Opdigtelse, Løgn.
Com-mérage, fr., s. u. Commère.
com-merçabel, fr., sælgelig; oplagt el. skikket til Selskabelighed, omgængelig.
Com-merce (Kommers), fr. (l. merx, Vare), en (el. Com-mercium, l., et), Handel, Handelsvæsen (heraf: Com-merce-Alliance, C.-Collegium o. fl. D.); Købmandskab; Omgang, Samkvem; muntert Gilde, Drikkelag; Løjer; C.-Læst, en Vægt af opr. 5200 Pd. el. omtrent 22 Tdr. Korn; nu regnes 1 C.-Læst = 2 Tons; C.-Spil, Selskabsspil (kun til Underholdning); C.-Tractat, Handelsoverenskomst, Handelsforbund; commercere, drive Handel, handle; omgaas med, have Samkvem med; deltage i et Drikkelag, svire; commerciäl og commerciël, som hører til Handelen, vedrører den; Commerciäl-Vej, Handelsvej; Commerciäl-System, et politisk el. finanskelt System, der gaar ud paa at fremme Handelen paa andre Erhvervsgrenes Bekostning; Commercium epistolicum, et, Brevveksling; C. animæ et corporis, (Filos.) Forbindelse mellem Sjæl og Legeme.
Com-mère (Kommær), fr., (mère, Moder), Fadderske, Gudmoder; Sladdertaske, Sladderkærling; Commérage (—asj'), Faddersnak, Bysnak.
Com-messo, it., et Slags Mosaïk (s. d.); Prydelse, udskaaren af et Stof, og syet paa et andet; jvf. Rapport og Appliqué.
Com-migration, l., Vandring, Flytning; commigrere, vandre, flytte.
Com-militoner, l., pl. (sing. com-milito), Vaabenbrødre, Medstridere, Krigskammerater; Lære-, Skole-Kammerater, medstuderende.
Com-mination, l., Trusel, Advarsel; comminativ og comminatorisk, truende, advarende; comminere, true.
Com-minister, ny l., Medtjener; Hjælpepræst, anden Præst ved en Menighed (med dette Navn tituleres ogsaa Bisper af Paven).
com-minuere, l., formindske, udstykke; forringe, svække, afkræfte; Comminution, Knusning (f. Eks. af et Ben i Legemet).

Com-mis (Kommi), fr., s. Kommis; Commis voyageur (voajasjør), rejsende Handelsbetjent, handelsrejsende (paa Tysk foragt. Probenreiter).
com-miscere, l., mænge, blande; commiscibel, som lader sig mænge, blande; Commixtion, Blanden, Blanding).
com-miserabel, medynksværdig; Commiseration, l., Medynk, Medlidenhed; commiserere, ynke.
Com-mission, Com-missær m. m., s. Kom—.
Com-missoriale el. Com-missorium, l., et, skriftligt Bud, Fuldmagt til at udføre et bestemt Hverv el. Ærinde, til at træde sammen i en Kommission; commissoriälsk, som har Fuldmagt; overdraget; Commissum, et, Hverv; noget betroet, overdraget; ogs. noget begaaet, en Forbrydelse.
Com-missur, l., (Anat. og Verslære) Sammenføjning, Fuge, Søm, Foreningspunkt.
Com-mittee (Kommitti), eng., s. Komite.
Com-mittent, committere, s. Kom—.
Com-mixtion, s. commiscere.
Com-moda og In-com-moda, l., pl., Fordel og Ulempe, godt og ondt, som noget fører med sig.
Com-modans og Com-modator, l., (Retsspr.) Udlaaner, Laangiver; Commodatarius, Laaner, Laantager; Commodat(um), et, Laan, isr. til Brug uden Vederlag; rentefrit Laan.
com-mod(e), l. og fr., bekvem, magelig, nem; commodement (—mang), fr., magelig, bekvemmelig; Commodité el. Commoditet, Bekvemmelighed, Magelighed; Natstol.
Com-modore, eng., (s. Commende), engelsk Søofficer, som uden at være Admiral, kommanderer en Eskadre og ikke staar under nogen anden Officers Overbefaling; med hans Hvervs Ophør bortfalder ogsaa Titlen (fr. chef d'escadre).
Com-modum, l., et, Fordel; Commodum publicum, et, det almindelige bedste, Almennytte.
Com-mon-Hall, eng., Raadhus; Common-law (—laa), hævdet Skik og Brug, gældende Vedtægt (modf. the statute law, Retsvæsenet, grundet paa de egentlige Love); Common-place (—ples), almindelig (Diskussions-)Genstand (s. locus communis), Almenemne; Erindringsnote; C.-place-book (—buk), Notebog; Common-prayer (—prer), (pray, bede), den almindelige Kirkebøn; Book of Common-prayer (Buk), almindelig Bedebog, den anglikanske Kirkes Liturgi, opr. hidrørende fra Ærkebiskop Cranmer (1548), hvis Forskrifter Englands Gejstlighed under Straf er pligtig at følge; Common-sense, almindelig, sund Fornuft; Common spirit, Almenaand; Common-wealth, borgerligt Samfund, Almenvel, Folk, Fristat.
com-monere, l., paaminde, mane, advare, bringe i Erindring; Commonition, Paamindelse; Formaning; Commonitorium, et, Paamindelses-Skrivelse.
Com-moners, eng., pl., Medlemmer af Underhuset (House of commons, Commons) i England; engelske Gentlemen, der ikke høre til nobility (s. d.), jvf. Lord; Studenter af anden Rang.
com-morere, l. (mora, Dvælen), opholde sig

paa et Sted, dvæle; Commoration, Ophold, Dvælen.
com-mosso, it., (Mus.) oprørt, bevæget.
Com-motion, l., Bevægelse; Sindsrøre, Rørelse, Rystelse; Commotioner (—mosjøner), eng., Oprører, Fredsforstyrrer; commotio cerebri, l., Hjernerystelse; commovere, røre; ryste; tilskynde.
com-mun, communal, Commune, s. u. K.
commune naufragium dulce, l., fælles Skibbrud er sødt, fælles Skade, fælles Trøst (et Ordsprog, der vil paapege en Trøst deri, at man i en vis tung Skæbne ikke er den eneste lidende).
Communard, Communeux (—myņar, —nø), fr., Tilhænger af Pariser-Kommunen (1871); jvf. Kommunist.
com-municabel, ny l., som kan meddeles, meddelelig, forenelig; omgængelig; Communicabilitet, Meddeleligbed; Communicant, l., Deltager, if. i den hellige Nadvere; Communicat(um), et, noget meddelt, et til Besvarelse meddelt Skrift; Communication, Meddelelse; Kundgørelse; Samfærdsel: (Krspr.) fri Adgang, Samkvem; Forbindelse (f. Eks. Veje, Jernbaner, Floder, Løbegrave); Communications-Linie, Forbindelseslinie; C.-Galleri, et, Forbindelse mellem de enkelte Gange i et Minesystem (s. Gallerie); C.-Rør, (Fys.) lange Rør, brugte til Lydens Forplantelse; communicatio idiomatum (el. attributorum), l.-gr., Forening af den guddommelige og menneskelige Naturs Egenskaber i eet Væsen; communicativ, ny l., meddelsom, tilbøjelig til at meddele sig; omne bonum est sui communicativum, l., det er det godes Natur at ville meddele sig; communicere, l. (communis, fælles, almen), meddele, kundgøre, tilkendegive; gaa til Alters; staa i Forbindelse el. Samfærdsel med; c. skriftlig, indhænde; communicerende Rør, (Fys.) forbundne, samkvemhavende Rør; communicetur! (Retsspr.) bliver at meddele, maa tilstilles, kundgøres for — (f. Eks. c. parti adversæ in copia, at meddele Modparten i Afskrift).
Com-munion, l., 1) Fællesskab, Delagtighed; Communio animæ et corporis, l., den gensidige Forbindelse mellem Sjæl og Legeme; Communio bonorum, Ejendoms-Fællesskab, Formuefællig; Fællesbo; C. incidens, tilfældigt Sameje; C. laïca, Lægmandsstanden i Modsætning til Præstestabet; C. uxorum, Hustru-Fællesskab; 2) den hellige Nadveres Modtagelse, Altergang; communio sub una specie, c. sub utraque specie, s. u. sub una specie; Communion-Bog, Bog med Bønner og Betragtninger i Anledning af den hellige Nadvere.
Communiqué (Kommynike), fr., en, el. et, eg. meddelt; Meddelelse, Underretning, if. fra en Regering til sine Gesandtskaber i Udlandet el. til andre Regeringer.
communis generis, s. generis communis.
communis locus, s. u. Locus.
Communisme, Communist, s. u. K.
Communitet, s. Kommunitet.
com-mutabel, l., foranderlig; som lader sig ombytte (l. mutare) med andet; Commutabilitet, denne Egenskab; Commutation, Forveksling; Ombytning; Forbyttelse; Bytte; Forandring; Forvandling; (Ret.) = Antimetabole (s. d.); Commutations-Vinkel = Parallaxe, s. d.; Commutator, (Fys.) Strømvender, Redskab til hurtigt at forandre Retningen af en elektrisk Strøm; = Gyrotrop, = Rheotrop; commutere, bytte, veksle om; forbytte.
comodo, comodamente, it., (Mus.) bekvemt; a suo comodo, efter Behag.
Comødie, s. Komedie.
Com-paciscent, l. (pacisci, aftale, slutte Akkord), Medforliger, Forligsdeltager, som slutter Forlig el. Fred; compaciscere, blive enig om en Ting med andre, tage Del i Forligsel. Freds-Slutning.
com-pact, l. (af l. com-pingere, af pangere, fæste, slaa fast), fast, tæt, sammenpakket; Compaction el. Compactur, Sammenføjning, Fuge, Fastpakning.
Com-pacta, Com-pacter, l., pl., Forlig, Overenskomst; Compactater, pl., Forligspunkter; Compact(um), et, Forlig, Overenskomst (af l. pacisci, aftale).
Com-pagina og Compago, l., Sammenføjning, Forbindelse; Compagination, Sammenhæng.
Com-pagne (Kongpanje), fr., fem. til Compagnon (s. d.), Medhjælperinde; Ledsagerinde, Legesøster; Ægtefælle.
Com-pagnie (Kongpanji, alm. Udt. Kompani), fr. (m. l com-panium, sandf. af com-panis, = som deler Brød med en anden), et, Selskab, Fællesskab; Handelsselskab; (Krspr.) Underafdeling af en Bataillon (s. d.), omtr. 200 Mand; en Afdeling af Søetatens Haandværkere og faste Folk.
Com-pagnon (Kongpanjong, sædv .Udt. Kom—), fr., Fælle, Medhjælper, Deltager, Selskabsbroder, Handelsfælle ɔc. (gl.-fr. compain, gl.-d. Kompan); C. dormant (—mang), eg. sovende Deltager, uvirksom og dog Fordel nydende Deltager i en Forretning; Compagnonnages (Kongpanjonnasj'), pl., franske faglige Organisationer af Haandværkssvende, opr. middelalderlige Institutioner.
Companies acts, eng., pl., engelske Love for Interessentselskaber; Company (—ni), Handelsselskab; Etym., s. u. Compagnie.
com-parabel, l., el. com-parable (kong—), fr., sammenlignelig, som lader sig sammenligne; Comparabilitet, Sammenlignelighed; Comparateur (Kongparatør), fr., Redskab til Sammenligning af to næsten lige lange Stængers Længder; Comparaison (Kongparæsong), fr., og Comparation, l., Sammenligning, Sammenhold af to el. flere Ting, for at skønne deres Lighed el. Forskel; Lignelse; (Gram.) Dannelse af et Adjektivs el. Adverbs anden og tredie (r. første og sidste) Sammenligningsgrad (s. Comparativ); comparatio literarum, l., (Retsspr.) Haandskriftens el. Skrifttrækkenes Sammenligning; en comparaison (ang kongparæsong), fr., i Sammenligning med; par comparaison, sammenligningsvis; sans comparaison (sang kongparæsong), uden Sammenligning, 1) uden Sammenligningens Mistydning el. Misbrug, uden dermed at ville sammenligne; 2) ufor-

lignelig; Tertium comparationis, s. u. Tertium; comparativ og comparative, l., sammenligningsvis el. betinget, f. Eks. c. tilladelig; comparativt Sprogstudium, comparativ Anatomi, sammenlignende Sproggranskning, Anatomi; Comparativ, (Gram.) den anden (r. første) Sammenligningsgrad, s. Grad; comparere (l. comparare), sammenligne, holde sammen el. imod hinanden; (Gram.) danne et Adjektivs el. Adverbs Sammenligningsgrader.

Com-parent, l., (Retsspr.) den, som efter Tilsigelse møder for Retten, tilstedeværende; comparere (l. com-parere), fremstille sig, møde for Retten; Comparition og Comparen(t)s, Møden for Retten, Tilstedeværelse i Retten.

Com-parser, fr. (af m. l. og it. compartire, afdele, ordne regelmæssig), pl., stumme Personer i et Skuespil, = Statister; Comparse, et, (tidligere) Ridderoptog i Kvadriller ved Karussel.

com-partere, l., afdele; Compartiment, ny l., et, regelmæssigt afdelt Rum el. Fag; Jernbanekupe; Distrikt.

Compas, s. Kompas.

Com-pascuum, l., et, (Retsspr.) Fælled, fælles Græsning; Ret til fælles Græsning paa et Overdrev.

Com-passibilitet, ny l. (l. pati, føle, lide, taale), Evne til Medfølelse; Compassion, l., Medlidenhed, Medynk, Medfølelse.

Com-pastor, ny l., Medpræst, Hjælpepræst; s. Pastor, Comminister.

com-patere, l. (pati, føle, lide, taale), føle med, lide med, have Medlidenhed, Medynk med; stemme overens, passe til hverandre, enes, forliges; compatibel, forenelig, fordragelig, som passer sammen, kan bestaa el. enes med hverandre; sømmelig; (modſ. incompatibel); Compatibilia, ny l., pl., Ting, som kunne forenes eller passe sammen; Compatibilitet, Forenelighed, Forligelighed, Fordragelighed; compatissant (kongpatissang), fr., medlidende, deltagende.

Com-paternitet, ny l., Fadderskab; aandeligt Slægtskab (s. Cognatio spiritualis).

Com-patriot, ny l., Landsmand.

com-peditus, l., s. Compes.

Compelle, l., et, Tilskyndelses- el. Tvangsmiddel, Spore (efter Vulgata [s. d.], Luk. 14, 23: compelle eos intrare! nød dem til at gaa ind, hvori den katolske Kirke vil have fundet Budet om voldsomt Proselytmageri); compellere, tilholde, nøde, tvinge.

com-pendiarisk, l., udtogsmæssig; compendiøs, kort, forkortet, kortfattet, sammentrængt, nem; Compendium, et, Forkortning, Besparelse; kort Udtog af et større Værk, Haandbog, Ledetraad, = Abrégé; C. viæ, Genvej, Benvej*.

com-pensabel, erstattelig, som kan vederlægges, godtgøres, afregnes; Compensation, l., Erstatning el. Opvejelse af een Sag ved en anden, Afregning, Modregning, Gengæld, Udjævning, gensidig Ophævelse af Gæld mod Gæld, Skadesløsholdelse; (Fys.) Ophævelse af en Hindring, f. Eks. C. af de ved Brydningen opstaaede Farver, af en Magnets Virkning paa en Magnetnaal, særl. Udjævning af en Fejl f. Eks. ved et Ur; Compensations-Pendel (fr. Compensateur), en Ur-Pendel, sammensat især af forskelligartede Metalstave, hvis Længdeændringer paa Grund af ændret Varme hæve hinanden og saaledes sikre Urets uforandrede Gang; compensatis expensis, l., (Retsspr.) med gensidig Ophævelse af Omkostningerne; compensere, erstatte, opveje, afregne, gengælde, lade gaa op mod hinanden, o. s. v. (jvf. liqvidere).

Com-père (Kongpær'), fr., Fadder; Medfadder; hemmelig Medhjælper, f. Eks. en Taskenspillers; Compérage (Kongperasj'), Fadderskab; Medskyldighed; s. Compaternitet.

Com-perendination, l. (perendie, overmorgen), (Retsspr.) Udsættelse til (3die Dag el.) en silbigere Termin; gentagen Foretagelse af en Sag; comperendinere, opsætte, udsætte.

Compern, l. (com-pernis, af l.-gr. perna, Laar), Billedstøtte med sammensluttede Fødder.

Com-pes, —pedis, l., Fodlænke; compeditus, lænket om Foden.

Com-pétence (Kongpetangs'), fr., el. Competen(t)s, l., 1) Ret, Rettighed, Adkomst, Føje; Retsgyldighed, Ret til at handle i en Sag; Competence-Spørgsmaal, Spørgsmaal om Grænsen for den Rettighed eller Magt, der tilkommer en; 2) flere Personers Bestræbelse for at opnaa et fælles Øjemed, f. Eks. et Embede; bene-ficium com-petentiæ, ny l., et, en Debitors Ret til af sin Kreditor at kræve en til Livets Ophold nødvendig Underholdning; Competent og Competitor, Medbejler til et Embede, Medansøger; competens, competent, beføjet, retmæssig, gyldig, vedkommende, domfør, berettiget til at dømme el. optræde som handlende i en Sag; judex competens el. competent Dommer, vedkommende, lovlige (ved sin Stilling, eller ved sine Kundskaber berettigede, beføjede) Dommer; forum (tribunal) competens, den Ret el. Domstol, hvor en Sag efter Lovene skal forhandles og paakendes, under hvilken den hører, lovhjemlet Værneting; Competentia, pl., Ting, der tilkomme en; Rettigheder, Fordele; competere, retmæssig tilkomme; sømme sig; søge, kræve, anholde om med andre.

com-piacevole (kompjatsjevole), it. (af l. placere, behage) (jvf. piacevole og piacere), (Mus.) behageligt, med elskværdigt Udtryk.

Com-pilation, l., Sanken, Samling, Udskrivning af andre Bøger; ogs. det saaledes sammensatte (i foragt. Mening: sammensmurte, sammenrapsede) Skrift; Compilator, Samler, Sammenskriver, som tager ud af andre Bøger, hvad han skriver (foragt. Smører, Bogmager); compilere (l. pilus, Haar; pilare, plukke Haarene af, plyndre), samle, udskrive af andre Bøger, sammenrapse, plyndre andre Bøger.

com-pingere, l., sammenbinde, sammenføje, sammenhæfte.

Compitalia, l., pl., hos de gamle Romere Folkefest til Ære for de Larer (s. d.), der dyrkedes som Gadernes Værneguder og havde deres Altre paa Gadehjørnerne; Compitum, Gadehjørne.

Com-plaisance (Kongplæsangs'), fr. (af l. complacere, behage), Tjenstvillighed, Føjelighed, Redebonhed, Høflighed, Artighed; complai-

sant (kongplæsang), tjenstvillig, artig o. s. v.; som Subst.: Øjentjener (complaire, føje sig efter andre, o. l.).
com-planabel, l., som kan jævnes; Complanation, Jævnen, (om Fæstningsværker) Sløjfen; (Geom.) krumme Overfladers Flademaalsbestemmelse; complanere, jævne; bortrydde Vanskeligheder; sløjfe; beregne, angive krumme Overfladers Størrelse i Flademaal.
com-plectere, l., sammenfatte, indbefatte, indeholde.
Com-plement(um), l., et, Fuldstændiggørelse, Udfyldning, Færdiggørelse, Fuldendelse; det fuldstændiggørende Stykke, Udfyldningsmiddel; (Geom.) det, der udfylder en Vinkel el. en Cirkelbue til en ret Vinkel el. 90° (hvorfor 2 Vinkler, 2 Buer, der tilsammen udgøre 90°, kaldes Complement-Vinkler, C.-Buer), (jvf. Supplement og Explement); (Gram.) det Ord, den Forholdsform (Casus), der er Genstanden for et styrende Ord (f. Eks. for et Verbum, en Præposition) i Sætningen; dekadisk C., s. Dekadik; complementær, udfyldende, fuldstændiggørende, f. Eks. complementære Farver, Udfyldningsfarver (rødt og blaagrønt, orange og blaat, gult og violet), der i Forening med hinanden danne hvidt; Complementær (Kongplemangtær'), el. Complementar, ny l., s. u. Commandite; Complementær-Dag, Skuddag, den 29de Febr. i et Skudaar; jvf. Chronologi.
complet m. m., s. u. komplet.
com-plex, l., forviklet, sammensat; (Log.) notio complexa (= n. composita), et sammensat Begreb; (Ll.) morbi complexi (ogs. complicati), pl., Sygdomme, samtidige i Legemet, af forskellig Natur; (Mat.) complex kaldes et Udtryk, der indeholder Størrelser, som ere forbundne ved Tegnene + og ÷; særl. et Udtryk, hvis Led dels ere reelle, dels imaginære (conjugerede complexe Tal, a + ib og a ÷ ib); Complex(us), et, en, Indbegreb, Omfang; Samling (f. Eks. et Bygnings-C.); Complexion, Legemsbeskaffenhed, medfødt Sundhedsanlæg; Natur; jvf. Temperament; ogs. Ansigtsfarve, Udseende; (Mat.) Sammenstilling, Ordning, Indbegreb af flere sammenstillede Elementer.
Com-plication, l., Indvikling, Forvikling, Indfletning; Complicer, pl. (l. complices delicti, sing.: complex d.), medskyldige, Medgerningsmænd, Medforbrydere; complicere, indvikle; compliceret, indviklet, forviklet, delagtig i; forvirret, sammensat, vanskelig (f. Eks. en Proces); complicerede Fracturer, (Kir.) vanskelige Benbrud, hvor Benstumper stikke ud (perforere) gennem Huden; Complicitet, Medskyld, Delagtighed i en Forbrydelse; Vanskelighed.
Compliment m. m., s. u. Kompliment.
Com-ploration, l., Bejamren; complorere, jamre over.
Complot, m. m., s. Komplot.
complutensisk Bibel, den i Complutum (o: Alcala de Henares) trykte Polyglot- (s. d. O.) Bibel, udgiven af Kardinal Ximenes 1514.
Com-pluvium, l., et, (i de gammelromerske Huse) den firkantede, skraanende Tagaabning, gennem hvilken det nedflydende Regnvand samlede sig i Impluvium (s. d.).
Com-ponaster, maadelig, slet Tonesætter el. Tonedigter; componere, l., eg. sammensætte; opfinde el. ordne et Værk af skøn Kunst, is. sætte, opfinde Musik; forfatte en Ballet; ogs. jævne, bilægge en Sag; Componium, ny l., ogs. Composion, et, en 1824 opfunden Maskine, som varierer et opgivet musikalsk Tema i alle mulige harmoniske Kombinationer; Componist, Tonedigter, Musikforfatter; Balletforfatter; Component, s. Composant; componeret, stundom = lavet, vilkaarlig.
com-portabel, ny l., fordragelig, som man godt kan komme til Rette med; Comportement (Kongportmang), fr., et, Adfærd, Opførsel, Forhold; comportere, tillade, taale; c. sig, opføre sig, skikke sig, forliges med en.
Com-posant el. Com-ponent, sammensættende, Sammensætter, særl. (Fys.) sammensættende Kraft, Sidekraft, Særkraft, enhver af flere ensartede Kræfter, der samtidig virke paa eet Punkt i forskellige Retninger (jvf. Resultant).
com-posé (kong—), fr., komponeret.
Com-positeur (Kongpositør), fr., = Componist, s. d.; ogs. = Sætter; Compositrice, fr., Sætterske.
Com-positio, l., (Retsspr.) Bilæggelse, Forlig; compositio amicabilis, mindeligt Forlig; Composition, Sammensætning, Sammenstilling, Blanding; Metalblanding (Compositions-Metal; jvf. Legering); Anordning (is. friere), f. Eks. et Maleris; Udarbejdelse, f. Eks. et Skrifts; (Mus.) Tonedigtekunst, Tonesats, Musikkens Teori; Tonestykke; Compositum, et, pl. Composita, noget sammensat, Blanding; sammensat Ord, Sammensætning (jvf. Decompositum); (Lf.) sammensatte Lægemidler, modf. Simplicia, s. d. O.; mixtum compositum, et, Miskmask; composit Skib, Skib, hvis udvendige Dele ere af Træ, de indvendige af Jern; ex composito, ifølge Aftale, efter Overenskomst.
compos mentis, l., eg. sit Sind mægtig; tilregnelig.
Com-pos-sès og Com-pos-session, ny l., Medbesiddelse, Medeje, Sameje; Compossessor, Medejer.
compos sui, s. sui compos.
Com-post, ny l. (af l. compositum, noget sammensat, en Blanding), et, Gødningsmiddel, Blanding af Jordarter med Affald af Planter og Dyr.
com-posto, it., (Mus.) sat i Musik, komponeret.
Com-potation, l., Drikkelag, Drikkegilde (= Symposion, s. d.).
Compote m. m., s. u. K.
Compound (—paund), eng., sammensat, forstærket, Blanding; Panserplade af Smedejern og Staal; Compound-Dampmaskine, Høj- og Lavtryksmaskine, Flergangsmaskine med 2, 3, 4 Cylindre (henholdsvis Bicompound-, Tricompound-, Qvadricompound-Maskiner); Triple-Compound-Maskine, Høj-, Mellem- og Lavtryksmaskine.
Comprachico (—tschiko), sp., Barnekøber, Barnerøver.
Com-prador, sp. (comprar, af l. comparare, købe), Køber; Forretningsfører i Faktorier.

com-prehendere, l., sammenfatte, gribe; fatte, begribe; comprehensibel, fattelig, begribelig; Comprehensibilitet, Fattelighed, Begribelighed; Comprehension, Fatteevne; Begriben, Fatten, Forstaaelse.
com-près, l. (af premere, trykke), sammentrængt, sammenpakket, tæt, indknebet; Compres, Trykklud (flerdobbelt Linned) til at lægge paa Saar; compressibel, som lader sig sammentrykke; Compressibilitet, den Egenskab at lade sig sammenpresse, Sammentrykkelighed; Compression, Sammentrykning, Fortætning; Compressions-Maskine, Redskab til at sammenpresse el. fortætte, sædvanlig luftformige Legemer: Fortætningspumpe; Compressions-Fyrtøj, Fyrtøj, med hvilket der tændes Ild ved Luftens pludselige Sammentrykning af et Stempel i et i den ene Ende lukket Rør, ogs. kaldet pneumatisk Fyrtøj; compressiv, sammentrykkende; Compressiv-Kraft, Trykkekraft; Compressive, (Lt.) Pressebind; Compressorier, pl., (Lt.) Presseredskaber (f. Eks. et Brokbaand, en Tourniquet o. s. v.).
Com-primaria, it., Teatersangerinde, der, foruden den egentlige Prima Donna (s. d.) kan udføre de første Sangpartier.
com-primere, l. (comprimere), sammenpresse, sammentrykke; neg. tæmme, holde i Tømme; ængste.
Com-probation, l., Bifald, Medhold, Samtykke; comprobere, billige, bifalde, være enig i.
Compromis, compromittere m. m., s. u. K.
Com-pro-motionalis, ny l. (l. pro-movere, befordre, forfremme), en, som er bleven befordret paa samme Tid som en anden; Compromotionaler, pl., Elever, som rykke op med deres Lærere gennem alle Klasser; compromoveret, medbefordret forfremmet paa samme Tid.
comptabel, —ble (kongtabl), fr. (af l. computare, regne, beregne), regnskabspligtig; ansvarlig; Comptabilité (Kongtabilite) el. Comptabilitet. Mulighed af at beregne en Sag; Forpligtelse til at aflægge Regnskab; Ansvar, Tilsvar; Comptant (Kongtang), fr., rede Penge; købe au comptant, købe for rede Penge; jvf. contant; Compte (Kongt), fr., Regning; Afregning (jvf. Conto); C. rendu (rangdy), aflagt Regnskab; Regnskabsaflæggelse; Beretning, is. af officiel Natur; Compteur (—tør), Tæller, et Redskab, der viser Tallet af regelmæssige Bevægelser (Omløb, Skridt o. desl.).
Compte-Seletøj, s. Kumte.
Comptoir, s. Kontor.
com-pulsere, l. (compulsare), tilholde, nøde, drive paa; compulsorisk, drivende, nødende, paaskyndende; Compulsorium, et, el. literæ compulsoriales, pl., Manebrev, Paamindelsesskrivelse; „Rykkerbrev".
Com-punction, ny l. (l. com-pungere, stikke; pine), Hjertets Sønderknusefse, højeste Grad af Anger.
com-putabel, l., beregnelig; Computabilitet, Beregnelighed; Computation, Udregning, Beregning, Overslag; juridisk Beregning af Tiden ved Tidsfrister o. l.; computere, udregne, sammentælle, gøre Overslag; Computist, Almanakberegner; ad computum, til Regning, i Regning; Computus ecclesiasticus el. C. paschalis, den af Kirken vedtagne Maade, efter hvilken Paaskefestens Indtræffen regnes.
Comte (Kongt'), fr. (af l. comes, s. d.), Greve; Comtesse (Kongtess') (m. l. comitissa), Grevinde (en Greves Hustru el. Datter; i Danmark sædv. en Greves ugifte Datter).
Comthur, s. u. Commende.
Comuneros, sp., pl., kastilianske Borgere, der, førte af Juan de Padilla, 1520—22 gjorde Oprør mod Carl V.; ogs. et af Frimurerne støttet revolutionært Parti, der 1821 optraadte i Spanien (los Hijos de Padilla, P.s Sønner).
Comus, s. Komos.
con—, l. Forstavelse, s. cum.
con, it., med.
con abbandono = abbandonamente.
con af-fetto, it., (Mus.) med Lidenskab, rørende.
con af-flizione, it., (Mus.) med Sørgmodighed, vemodig.
con agilità (adsjilita), it., med Lethed, hurtigt.
con agitazione (adsjit—), it., (Mus.) uroligt, udtryksfuldt.
con allegrezza, it., (Mus.) med Livlighed, muntert.
con amarezza, it., (Mus.) med Bitterhed, undertrykt Smerte.
Conamen suicidii, l., (Lt.) Selvmordsforsøg, = Tentamen suicidii.
con amore, it., med Forkærlighed, med Hjertens Lyst, af Lyst (sædv. mods.: af Nødvendighed, ifølge Livsstillingens Medfør). Jvf. Amatør.
con anima, it., (Mus.) sjælfuldt.
Conarium, l., = Pineal-Kirtlen, s. d.
con arte e con inganno si vive mezzo l'anno; con inganno e con arte si vive l'altra parte, it., med Kneb og List man lever det halve Aar, med List og Kneb den anden Halvdel gaar.
Conatus, l., Bestræbelse, Foretagende, Begyndelse, Forsøg paa og Drift til f. Eks. at begaa en Forbrydelse (c. delinquendi) etc.
con bocca chiusa (kiusa), it., (Mus.) med lukket Mund (om Sang), Brumstemmer, is. som Akkompagnement til en Solostemme i Sange for Mandsrøster.
con bravura, it., (Mus.) med Færdighed, kækt.
con brio, it., (Mus.) med Livlighed.
conc., Forkortelse af concentratus, concentreret, el. for concisa (s. d.).
Conca, it., = Koncha, s. d.
con calore, it., (Mus.) med Varme.
Con-cambia, m. l. (l. cambire, bytte), pl., flere Genparter af een og samme Veksel; sing.: Concambium, et, Bytte.
Con-camerationer, l., pl., Fag, Afdelinger, Kamre; sing.: Concameration, Hvælving (jvf. Camera).
Con-catenation, l. (catena, Lænke), Sammenkædning, Sammenlænkning, Forbindelse; concatenere, sammenkæde, forbinde; syllogismus concatenatus, Kædeslutning (jvf. Sorites); versus concatenatus = versus hypermeter, s. hypermetrisk.
Con-causa, ny l, Medaarsag, medvirkende Aarsag.
concav m. m., s. u. konkav.
con-cedere, l., indrømme, tillade, tilstaa, bevilge; concedo, jeg indrømmer, tilstaar, er

tilfreds med, viger (Erklæring om, at man tager en gjort Paastand tilbage).

Concejales (—chales), sp. (Concejo, Byraad; Byraad; af l. concilium, s. d.), pl., Raadsherrer, Byraadsmedlemmer, der sammen med Alkalden og hans Tenientes (Stedfortrædere) danne den kommunale Myndighed (Ayuntamiento) i spanske Kommuner.

Con-centration el. Con-centrering, ny l., Samling i el. til et Midtpunkt, Sammendragning, Forening i eet Punkt; Samvirken imod eet Punkt, i een Retning; (Kem.) Sammentrængen af en Vædskes virksomme Dele i et mindre Rum (f. Eks. ved Fordampning af det i Vædsken indeholdte Vand); Forstærkning, Fortætning; concentrere, sammendrage, sammentrænge i eet Punkt, forene, midtsamle; forstærke, fortætte; concentrere sig i Talen, ɔ: fatte sig kort; concentreret, sammentrængt; kort; stærkt virkende, kraftig; concentrisk, som har fælles Midtpunkt, f. Eks. concentriske Cirkler, eller som stræber til, virker imod samme Midtpunkt, f. Eks. concentrisk Angreb, concentrisk Ild, (Krigsk.) Angreb, Ild, som fra en kreds- eller halvmaaneformig Stilling ere rettede indad mod eet Punkt; concentrisk Tilbagetog, et Tilbagetog fra en spredt Stilling henimod eet og samme Punkt; Concentricitet, Midtpunkt-Fællesskab, Sampunkt. (Jvf. Excentricitet, o. s. v.).

Con-centus, l., Samklang, Sammenstemmen; Sammensang, i den ældre Musik = Unisono-Sats (s. d.); i den nyere = den fuldstemmige Akkord.

Con-cepcion, sp., = Conception, s. d.

con-cepi, l. (s. concipere), jeg har forfattet, opsat, strevet det; concepit, han har forfattet det, f. Eks. N. concepit, opsat, strevet af N.

Con-cept, l., skriftligt Udkast, Plan; Udarbejdelse, som ikke er renskreven; at komme ud af el. gaa fra Concepterne, tabe Sammenhænget i Tankefølgen, tabe sin Fatning, bringes i Forvirring, is. i mundtligt Foredrag; Concept-Papir, Kladdepapir, groft Skrivpapir.

Con-ceptaculum, l., et, Gemme, Foderal.

Con-ception, l., Undfangelse (is. Marias; conceptio immaculata, ubesmittet, arvesyndfri Undfangelse, s. immaculata); Begrebsevne, Fatteevne, Begreb, Tanke; et Skrifts Affattelse 2c. Jvf. concipere.

con-ceptiv, ny l., modtagelig, fattelig; Conceptualister, pl., de Skolastikere, der opfatte Universalia (s. d.) som Conceptus (s. d.), Tilhængere af Abelards Filosofi. Conceptualismen (en Mellemvej mell. Nominalismen og Realismen, s. disse).

Con-ceptus, s. l., (Log.) Begreb.

con-cernere (fr. concerner, af m. l. concernere, se hen til, vedkomme); vedkomme, angaa, vedrøre; concernant (kongsernang), fr., vedrørende ..., paagældende ..., hvad ... angaar.

Con-cert (Kongsær, alm. Udt. Konsert), fr. (af l. con-certare, stride sammen, kappes), eg. Væddestrid, Kappestrid; Samstemmen, Forstaaelse, f. Eks. i Politikken: Stormagternes, Folkenes C.; (Mus.) Concert el. Concerto (—tsjerto), it., fuldstemmigt Tonespil, udført af en Forening af Tonekunstnere; ogs. et Musikstykke af større Omfang, der i Særdeleshed er sat for et enkelt Instrument, og hvori dette fortrinsvis høres, med Orkester-Ledsagelse (f. Eks. Violin-C., Fløjte-C.); et lignende Musikstykke for to med hinanden koncerterende Instrumenter kaldtes Dobbelt-Concert; begge Slags indbefattes under Navnet Concerto di camera; i Concerto grosso derimod koncertere flere forskellige Instrumenter med hverandre; jvf. concerterende Symphoni u. Symphoni; (Navnene Concerto di camera og C. grosso brugtes først af G. Torelli, f. 1685); Concertina, en Slags større Trækharmonika, = Melophon; Concertino, Koncertstykke, Koncert af mindre Omfang; Concerto da chiesa el. C. ecclesiastico, it., Kirkekoncert, som først dyrkedes af Viadana (c. 1600) under Formen koncerterende Kirkesang for faa Sangstemmer med Orgelbas, naaede sit Højdepunkt i J. S. Bachs Kantater, der af ham kaldtes Concerti; Concert spirituël (Kongsær spirituel), fr., gejstligt Tonespil, hvori is. religiøse Tonestykker opføres; de concert (dø kongsær), ensstemmig, efter Aftale; concertere, kappes; (Mus.) afveksle med hinanden ligesom væddestridende; aftale, enes om, afgøre mellem sig selv el. indbyrdes; concerterende (it. concertando el. concertato (—tsjer—), fr. concertant) kaldes Stemmer el. Instrumenter, som i et Tonestykke afveksle med hverandre i Hovedmelodiens Førelse; Concertist, Spiller el. Sanger, som foredrager de Steder, der skulle spilles el. synges alene (Solo-Partierne); ogsaa den, som fortrinsvis lader sig høre i en Koncert (Koncertgiveren); Concert-Mester, Forspiller el. Anfører i et Orkester, særl. 1ste Primo-Violin (underordnet Kapelmesteren).

con-cessibel, ny l., tilladelig, som kan tilstaas, tilstedes el. indrømmes; Concession, l., Tilstedelse, Indrømmelse af, hvad man ikke er forpligtet til at tilstaa el. taale; Føjelighed; Bevilling, Tilladelse, Forundelse; Concessio (ogs. Confessio), i Ret. en Figur, ved hvilken Taleren indrømmer Indvendinger, han selv opstiller, og derved forekommer el. gendriver disse; Concessionair, fr., el. Concessionarius, ny l., en, som har Øvrighedens Tilladelse el. Bevilling; concessionere, tillade, bevilge, tilstaa; beføje, berettige; forsyne med Øvrighedens Tilladelse; concessiv, l., el. concessional, indrømmende; (Gram.) Concessiv-Sætninger, indrømmende S. (der gerne begynde med et: omendskønt, omend, o. s. v.), modſ. Adversativ-Sætninger (der begynde med et: men, dog, o. s. v.); concessive, Adv.: indrømmende, tilstaaende, tilladende; ex concessis, ifølge det indrømmede, f. Eks. disputere ex c., ɔ: grunde sine Paastande paa Sætninger, der indrømmes af Modstanderen.

Concetti (Kontsjetti), it., pl. (sing.: concetto, Begreb, Idé; af l. conceptum), sindrige el. kun sindrigladende Indfald og Vendinger, is. i Poesien; kunstlet, opstruet Vittighed, Glimmervittighed.

con-cevabel, fr., begribelig, fattelig.

Concha, Conchoide, Conchylie o. s. v., s. Konch—.

Concierge (Kongsjersj'), fr., Borgfoged; Slotsforvalter; Fangevogter, Slutter; Portner; Conciergerie (Kongsjersjeri), et, Borgfogderi,

en Borgfogeds Embede og Bopæl; Navn paa et meget gammelt Fængsel i Paris (? af m. l. consergius, conservius, af servire, trælle, tjene).

Con-ciliabulum, l., et, Vranglærerforsamling, Kirkemøde af Vranglærere; mistænkelig Sammenkomst.

con-ciliarisk, som udgaar fra el. angaar en Forsamling, if. Kirkeforsamling, Concilium, s. d.

Con-ciliation, l., Forening (af Meninger); Forlig, Udsoning; Conciliateur (—tør), fr., Mægler; conciliatorisk, forenende, udsonende; conciliere, forene; udsone; erhverve, forskaffe.

Con-cilium, l. (af con-cire, drive, kalde sammen), pl. Con-cilia el. Con-cilier, et, Forsamling, Møde, if. Kirkemøde, Kirkeforsamling (jvf. Synode); Domstol, Ret ved et Universitet el. en Højskole; C. academicum, Højskoleraad; Højskoleret; C. medicum, flere Lægers Møde og Raadslaaen i et farligt Sygdomstilfælde; C. øcumenicum, almindelig Kirkeforsamling, hvis Beslutninger ere bindende for den katolske Kirke, af hvilken Art der fra Kirkeforsamlingen i Nicæa (325) til den tridentinske (1545—1563) i alt ere afholdte 18; (Apostelkonventet i Jerusalem c. 50 og Kirkeforsamlingen i Rom 1869—70 ere endnu at medregne til de af Romerkirken anerkendte Koncilier); Konciliernes Beslutninger kaldes dogmata, symbola og canones (s. disse), efter som de gælde henholdsvis Troen, Bekendelsens Form og Kirkens Forfatning. — Concilium sladderasticum, l.-d., (spøgende) Sladderselskab, Brøvlemøde.

con-cin(nus), l., afmaalt, passende, træffende, pyntelig, net; Concinnitet, (Talek.) Korthed, Fyndighed, Hensigtsmæssighed, Pyntelighed og Velklang i Forening; concinnere, ordne, sætte regelmæssig sammen; Concinnator causarum, (Retsspr.) en, der ved idelige Paafund trækker Retssager i Langdrag; processyg; Chikanør.

Con-cionator, l., offentlig Taler, Folketaler; Prædikant; concional, en Folkeforsamling vedkommende.

con-cipere, l. (concipere), udkaste, opsætte sine Tanker, affatte et Skrift; undfange; (om Dyr) blive drægtig; Concipient og Concipist, en, som sætter noget skriftligt op, Forfatter.

con-cis, l. (af cædere, hugge, skære), kortfattet, sammentrængt, fyndig; Concision, Korthed, Fyndighed; (Lt.) Sønderskærelse; concisa, smaaskaaren (paa Recepter: conc. el. concis).

Con-citation, l., Tilskyndelse; Oprørsstiftelse, Ophidsning; concitato (—tsji—), it., (Mus.) ophidset, i rask og heftig Røre; concitere, tilskynde, ophidse, opægge.

con-clamatum est, l. (eg. „der er raabt (Ve)", efter den gammelromerske Skik, at udraabe den dødes Navn) det er fuldbragt, forbi; Sagen er ude; alt Haab er opgivet.

Con-clamatus, l., den, om hvem Haabet er opgivet, den begrædte, døende el. afdøde.

Con-clave, l. (af clavis, Nøgle), et, Kammer; if. de tillukte Værelser i Vatikanet, hvori Paven vælges af Kardinalerne, hvis Forsamling da ogsaa kaldes Conclave; Conclavist, en, som er indelukt i hine Værelser, Valgmand; ogs. dennes Opvarter, Selskabsbroder o. s. v.; Conclav-Arbejder = Clausur-Arbejder (s. d.).

con-cludendo, l., sluttelig, ved Slutning; concludere, slutte, dømme; ogs. beslutte; Conclusion, Slutning, Slutningsfølge, Slutningssætning (jvf. Præmisse); Ende, Udfald; (Retsspr.) den Del af en Dom, der indeholder den egentlige Afgørelse; conclusiv, sluttende, en Slutning indeholdende; conclusive Conjunctioner, (Gram.) Følge-Bindeord (f. Eks. saa at); Conclusum, et, pl. Conclusa, Slutning, Beslutning, Afgørelse, Dom; conclusum in senatu, besluttet i Raadet.

Con-coction, l. (concoquere), Fordøjelse; concoqvere, fordøje.

con-color, l., ligefarvet, ensfarvet.

Con-comitance (Kongkomitangs'), fr., Medfølge, Samfølge, Ledsagning, Haandsrækning; Sammenhæng; Concomitan(t)s, ny l., (rom. Kirke) Samværen af Kristi Legeme og Blod i Nadveren (ifølge hvilken Kalken unddroges Lægfolk, da man jo tilligemed Herrens Legeme ogsaa nød hans Blod); concomitere, medfølge, ledsage, gaa til Haande; medvirke; concomiterende Symptomer, uvæsentlige Tilfælde, der vise sig ved en Sygdom.

Con-com-missarius, ny l., medbefuldmægtiget.

Con-cord, eng., Enighed, Samklang; (Gram.) Overensstemmelse i Køn, Tal, Person og Kasus; concordant, l. (cor, Hjerte), overensstemmende; Concordant (Kongkordang), fr., (Mus.) = Baryton, s. d.; Concordan(t)s, l., Overensstemmelse, if. af de hellige Forfattere; Bibelregister, Bibelsprog- og Bibelord-Viser (Sammenstilling af Bibelsprog, der angaa de samme Lærdomme, el. alfabetisk Fortegnelse over alle de Ord, der indeholdes i Bibelen i et vist Sprog, med Angivelse af Stederne, hvor de forekomme: Real- og Verbal-Concordan(t)s); Concordat, et, Forlig, Overenskomst, if. mellem verdslige Fyrster og Paven, Kirkesager vedrørende; concordat, det stemmer overens; c. cum originali, stemmer, er ligelydende med Grundskriftet; concordere, enes, komme overens, stemme overens; mods. discordere, s. d. O.; Concordia, l., Enighed, Overensstemmelse; (Myt.) Enigheds Gudinde (mods. Discordia, s. d.); concordia discors, uenig Enighed, uenige af lutter Enighed; concordia res parvæ crescunt, (Sallust) ved Enighed blive smaa Stater store (vinde de Styrke); Enighed gør stærk (ogs. med Fortsættelsen: discordia maximæ dilabuntur, ved Splid ødelægges de største); Concordie-Bog el. -Formular, el. C.-Formlen (formula concordiæ), Foreningsformel, en, dog ikke almindelig anerkendt, af Protestanternes saakaldte symbolske Bøger (fra 1580), hvis Hensigt var at bilægge de i den protestantiske Kirke opstaaede Meningstvistigheder; Concordister, pl., fordum en Orden (en Studenter-Forbindelse) paa de tyske Universiteter.

Con-corporation, l., Medforening, Indlemmelse; concorporere, indlemme.

Con-creditor, ny l., pl. Concreditorer, Medgældner, Med-Laangiver, -Borgner.

Con-crement, ny l., et, eg. noget, som er vokset til (noget andet); et ved et Fluidums Størknen tilblevet fast Legeme; et forhærdet, sten-

agtigt Legeme i den dyriske Organisme (f. Eks. i Urin- el. Galde-Vejene).

Con-crescen(t)s, l., Sammenvoksning; Indlemmelse; concrescere, vokse sammen; forenes; indlemmes; (Gram.) sammensættes til eet Ord (af flere); concrescibel, forenelig, som kan vokse sammen; Concrescibilitet, Forenelighed, Tilbøjelighed til Forening med et andet Legeme.

con-cret, l. (crescere, vokse), eg. sammenvokset; tæt sammenføjet, forenet, tilføjet, tillagt, indlemmet; virkelig tilværende, el. som det virkelig er i Tingenes Forbindelse; (Natl.) størknet, fast, sammenløben; en concret Genstand (Concretum), en Ting med alle dens Egenskaber tilsammen, en i Virkeligheden tilværende Ting, en Synsting, en Virkeligheds-genstand (mods. abstract, s. d.); concret Substantiv, Navneord, der betegner en Virkeligheds-genstand; concret Begreb, Begreb om noget virkelig forhaandenværende; et Begreb, som indeholder Egenskaben, forenet med Subjektet; concret Tal = benævnt Tal; Concrete = Beton, s. d.

Con-cretianere, ny l., pl., Psykologer, som antage, at Sjælen er sammengroet med Legemet.

Con-cretion, l., eg. Sammenvækst, Sammengroen; ueg. Indlemmelse; (Natl.) Størkning, et flydende Legemes Fastnen; (Geol.) rundagtig Knold (f. Eks. af kulsur Kalk), dannet ved en Koncentration af Partiklerne i de Lag, hvori de findes; (Gram.) Ordforlængelse (s. concrescere); ogs. = Concrement, s. d. Mods. Abstraction, s. d.

Con-cretum, l., et, Virkelighedsgenstand, Navn paa, Begreb om en saadan; s. u. concret (mods. Abstractum, s. d.); in concreto, i Virkeligheden, i den udvortes Virkelighed, som denne er; i et bestemt, forhaandenværende Tilfælde, f. Eks. tage el. betragte noget in concreto, d. e. betragte det som nøje forbundet med alle dets Egenskaber, som det viser sig i Virkeligheden (mods. in abstracto, s. d.); abstractum pro concreto, s. u. abstract.

con-crustere, l., overtrække med en Skorpe (crusta).

Con-cubinarius, l. (concubare, ligge sammen), Mand, som deler Seng med en Kvinde, uden at være ægteviet til hende; Concubinat, l., et, el. Concubinage (Kongkybinasj'), fr., en, Frillelevned, stadigt Samlevned imellem Mand og Kvinde, som ej ere ægteviede; Concubine, Frille, Slegfred; Concubitus, Samleje; C. anticipatus, (Retsspr.) Samleje før Vielsen.

Con-culcation, l. (af calx, Hæl), Nedtræden, Søndertræden.

Con-cupiscen(t)s, l., Begærlighed, Lystenhed, Attraa.

Con-curator, l., Medformynder, Medværge.

Con-current, l. (currere, løbe), Medbejler, Medansøger, Medarving, Medstræber, Med-Aspirant; = Rival, s. d.; Concurren(t)s, el. fr. Concurrence (Kongkyrrangs'), Medstriden, Medstræben til et vist Maal, Medsøgning, Kappestrid; Sammentræffen af Omstændigheder, sammentræffende Efterspørgsel efter, el. Levering af de samme Slags Varer; Concurrence déloyale (deloajal'), uberettiget Brug af el. Efterligning af Andenmands Navn, Firmanavn el. Varemærke; concurrere, eg. sammenløbe; tiltræde, medvirke, bidrage; medstræbe, kappes med andre om at naa et vist Maal.

Con-curs, l., eg. Sammenløb, Sammentræffen, Sammenstød; Medvirken; Kappestrid, Medansøgning; Concurs-Arbejde, Forsøg paa at løse en Opgave (sædv. af Kunstens Rige), over hvilken der er æsket til Kappestrid; Concurs (concursus creditorum), Kreditorernes Sammentræden el. samtidige Optræden for lovformelig at dele en fælles Skyldners Formue i Forhold til deres Krav (Accord); Opbud; jvf. Fallit; Concurs-Bo, Concurs-Masse, den til Konkurs komne Formue; Concursi-fex (l. facere, gøre), (Retsspr.) en letsindig, kaad Konkursmager, som ikke kan tilfredsstille sine Kreditorer; Concursus ad delictum, Medskyld, fleres Medvirken til en Forbrydelse.

Con-cussion, l. (af quatere, ryste), eg. Rystelse; (Artil.) Rystelse i Skuddets Afgang, hvorved et Brandrør (Concussions-Rør) tændes; Pengeafpresning ved Trusler, overh. Embedsmænds Udsugelser og Pengesnyderi; Concussor (fr. Concussionnaire), en, der afpresser Folk Penge, Blodsuger. Jvf. Percussion.

Con-damnation conditionnelle (Kongdanasjong kongdisjonel'), fr., betinget Domfældelse.

Con-debitor, ny l., pl. Condebitorer, (Retsspr.) Medskyldner.

con-decorere, l., pynte, udsmykke, pryde; hædre.

con delicatezza, it., (Mus.) sart.

Con-demnation, l., Domfældelse; (Kbspr.) Erklæring om, at et beskadiget Skib ikke er Istandsættelse værd; (Krspr.) Erklæring af et i Krig taget fjendtligt Handelsskib for god Prise (s. d); condemnatorisk, fordømmende; condemnere, dømme, domfælde; erklære et Skib for irreparabelt el. for Prise; condemnabel, fordømmelig, forkastelig.

con-densabel, l., som lader sig fortætte; Condensabilitet, den Beskaffenhed el. Egenskab at kunne fortættes; Condensation, Fortætning, Størkning; Tætning; Condensator, eg. Samler, Fortætter; (Natl.) et Redskab til at samle og paavise svag Elektricitet (ogs. Mikroëlektrometer el. Mikroëlektroskop, s. ogs. Collector), el. ogsaa til at samle Varme; ved Dampmaskinen det Kar el. Rum, i hvilket Dampen fortætter sig (bliver til Vædske), = Condenser (eng.); condensere, gøre tæt, gøre tyk, fortætte, fortykke, sammentrænge; Condensering = Condensation; Condensantia, pl., (Lt.) fortættende Midler; Condensitet, Tæthed.

Con-de-scenden(t)s, l., Nedladenhed, Eftergivenhed, Føjelighed (jvf. Acommadation); ogs. fælles Afbyrd; condescendere, nedlade sig, vise Føjelighed, give efter, lempe sig efter; have fælles Afbyrd el. Oprindelse.

con-dicere, l., tilsige, love; (Retssp.) klage, kræve tilbage, kræve udleveret; Condiction, Tilsagn, Løfte; (Retsspr.) Klage, Tilbagekrav af en Sag el. Rettighed; condictio indebiti, Tilbagekrav af noget, som man ved en Fejltagelse, uden at skylde det, har betalt; Tilbagesøgning.

con diligenza (dilidsjensa), it., (Mus.) med Flid. med Omhu.

Condiment, l., et, Krydderi.

Con-director, ny l., pl. Condirectorer, Medstyrer, Medopsynsmand; Condirection, Medstyrelse; Condirectorium, et, en Medstyrers Embede og Værdighed.

Con-discipel, l., Medlærling, Skolekammerat; Lærefælle.

con discrezione, it., (Mus.) med Omhu og Smag; med Lempelse efter Sangerens el. Solospillerens Afvigelser fra den strenge Takt.

con disperazione, it., (Mus.) fortvivlet.

Condition, l. (condere, stifte, grunde o. s. v.; nogle antage Etym. condicere, aftale, fastsætte), Vilkaar, Betingelse; Stand, Tilstand; god Tilstand (særl. til Idræt); Tjeneste (is. om de lavere, private Tjenstbestillinger); Conditio, sine qua non, en ufravigelig, uundgaaelig, ueftergivelig Betingelse; absque ulla conditione, ubetinget; posita conditione ponitur conditionatum, s. u. Posita conditione &c.; conditionaliter, conditionate og sub conditione, l., à condition (kongdisjong), fr., betingelsesvis, paa Vilkaar; à condition (Købspr.), s. à condition; conditional og conditionel, betinget, betingende, som indeholder en Betingelse, f. Eks. en conditionel Conjunction, et betingende Bindeord (f. Eks. dersom, hvis); (Gram.) Modus conditionalis (s. u. Modus og Futurum); Conditionalitet, Betingethed; Afhængighed af en Betingelse; conditionere, betinge; tiene, staa i Tjeneste, gaa i Tjeneste (is. af en underordnet Art); c. Silke, foretage Conditionnement, bestemme dens Fugtighedsgrad (af Vigtighed paa Grund af Silkens store Evne til at indsuge Vand); conditioneret, beskaffen, vel conditioneret, i god Stand, godt vedligeholdt; conditionerede Folk, Folk af Stand.

Conditor, l. (condere, bringe sammen, grunde), Stifter, Grunder; Conditorium, l., et, Gemmested; Grav; Kiste.

Conditor, s. Konditor.

Con-division, l., Sideinddeling (jvf. Codivision).

con dolcezza (doltsjezza), it., = dolce.

Con-dolen(t)s og Con-dolation, ny l. (fr. Condoléance). Medynksytring, Medlidenhedsforsikring, Medsorg; condolere, ytre sin Deltagelse i en andens Sorg el. Uheld, beklage, ynke. Modst. Gratulation, gratulere.

con dolore, it., (Mus.) med Smerte, vemodig.

Con-dominium, m. l., et, Sameje, Samvælde, Medejendom, Medherredømme; Condominus, Medejer, Medherre; condominal, hvad der vedkommer, beror paa Medeje; Condominat, et, Besiddelse (Land), som ejes af flere i Fællesskab.

Con-donation, l., (Retsspr.) Eftergivelse, Overbærelse, Fritagelse (for Straf); condonere, eftergive, fritage, forskaane, bære over.

Condor, Guldmønt i Chile, tidligere 10 Pesos (c. 34 Kr.), nu 20 Pesos (c. 36 Kr.).

Condor, sp. (peruviansk; cuntur), sydamerikansk Grib.

Condotta, it. (af l. con-ductus, af ducere, føre), en, (Købspr.) Varers Forsendelse; Fragtførsel; Fragtløn (jvf. Spedition og Transport).

Con-dottiere, pl.: Con-dottieri, it. (l. conductor), Bandeførere, Anfører for Lejetropper i de tidligere italienske Krige, især fra det 14de Aarh. af; ogs. selve Banderne.

con-ducat, l., vel bekomme!

con-ducere, l., føre, ledsage; hyre, leje, forpagte; conducere sig, opføre sig.

con-ducibel, l., tjenlig, gavnlig, nyttig.

Con-duct, l., Ledsagelse, Følge (især ved Ligfærd); Lejde; Tog; Rør; salvus conductus, sikkert Lejde; Conducter (i Orgeler): de Metal- el. Træ-Rør, gennem hvilke Vinden fra Vindladen føres til de Piber, der ej staa paa Vindladen selv, men til Udsmykning ere anbragte uden paa Orgelet; Conducta, sp, Forsendelsen af Guld og Sølv fra det spanske Amerika til Spanien; Conducteur (Kongdyktør, alm. Udt.: Konduktør), fr., Fører, Vognfører, Postfører; Opsynsmand, Bygnings-Opsynsmand (Stads-Conducteur), Opsynsmand ved Opmaalinger, ved Vejes Anlæg o. s. v.; Conductibilitet, ny l., det, at kunne ledes, at lade sig lede (f. Eks. Varmens C.); Conduction, Leje, Forpagtning; Conductor, (Retsspr.) Forpagter, Lejer; (Lk.) kir. Hulsonde, s. Director; (Natl.) Lederen paa en Elektricermaskine; Lynafleder; Korn- el. Mel-Skrue (ogs. Conveyer, s. d.), der i Dampmøller flytter Sæd el. Mel vandret til el. fra Kværnen.

con-duisere (sig)', urigtigt daniseret Form af fr. se conduire, opføre sig, skikke sig; Conduite, fr., Opførsel, Forhold, Takt, fin Levemaade; klog, taktfuld, formaalstjenlig Adfærd; Skønsfærd; Handlemaade efter eget Skøn; Conduite-Liste, foresattes tabellarisk indrettede Oversigt over underordnede Embedsmænds el. Aspiranters Opførsel o. s. v.

con duolo, it., = con dolore.

Condylomer, s. Kond—.

con es-pressione, it., (Mus.) med Udtryk.

Con-fabulation, l., Samtale, fortrolig Underholdning; confabulere, samtale, føre en fortrolig Underholdning.

Con-farreatio, l., gammelromersk højtidelig Vielsesform, ved hvilken Brudgom og Brud, foruden mange Haande Ceremoniers Iagttagelse, nøde en Melkage (farreum).

Con-fect, it. (con-fetto, af l. con-ficere, berede), Sukkerbagværk (i Spøg: haard Confect, o: grov Behandling).

Con-fection, af l., Forfærdigelse; Udfærdigelse; færdigt syede Kvinde-Klædningsstykker; (Retsspr.) Fuldførelse, Fuldbyrdelse; Confectio inventarii, Affattelse af Efterladenskabs-Fortegnelsen.

con-fer, l., jævnfør! sammenlign! conferatur! man sammenligne (om flere Genstande: conferantur!).

Con-férence (Kongferangs'), fr. el. Con-feren(t)s, ny l., Raadslagning, Aftale, Underhandling, Foredrag, Forhandling (is. om Embeds- og Stats-Sager); Sammenkomst, Møde; jvf. Congres; Magister-Conferen(t)s, s. u. Magister; jvf. Collation; Conférencier (Kongferangsje). fr., Foredragsholder; conferere, l., jævnføre, sammenligne; raadslaa, underhandle, overlægge med andre; overdrage, tildele (f. Eks. et Embede, en Værdighed), giv

Conferering, Overdragelse, Tildelen, Forlening; Sammenligning.
Con-ferruminatiōn, l., Sammenlodning.
Con-ferva, l. (con-fervere, koge sammen), Conferve, pl. Conferver, Vandhaar, Traad-Alge, Grønalge (Vandplante).
Con-fessio, l. (fateri, tilstaa, bekende), (Ret.) s. Concessio; Confessiōn, Tilstaaelse, Bekendelse; Trosbekendelse (Confessio fidei); Trosparti, Trossamfund; Skriftemaal; confessio augustana, s. augustana confessio; c. helvetica prior (af 1536), Svejtser-C. (med Zwinglis Nadverlære); c. helvetica posterior (af 1566), den af alle reformerte Lande anerkendte C. (med calvinsk Præg); confessio judicialis, Bekendelse for Retten; confessionis sigillum, et, Skriftemaals-Segl; Skriftemaalets Hemmeligholdelse; Confessions (Kongfesstong), fr., pl., Bekendelser (Bogtitel for visse Levnedsbeskrivelser, hvis Forfattere, f. Eks. Augustinus, J. J. Rousseau, selv lægge deres Livs Forvildelser for Dagen); jvf. Memoire.
Con-fessionarius, ny l., Skriftefader; (i Danmark) Titel for Kongefamiliens Sjælesørger; confessionĕl, Trosbekendelsen vedkommende, deri grundet; Confessionist, Trosfælle, Kirkefælle (fordum et Navn, man gav Protestanterne); in confesso, s. in confesso; Confessor, l., (Religions-)Bekender, i den ældste kristne Kirke et Hædersnavn for den, der selv under Pinsler havde bekendt Kristendommen, uden dog som Martyr (s. d.) at lide Døden; Trosvidne; Confessus, l., Misdæder, som har tilstaaet sin Forbrydelse; confessus et convictus, en, som har tilstaaet og er overbevist.
con festività, it., (Mus.) festligt, muntert.
Con-fetti, it., pl., = Confect; Sukkergodt, Gipskugler (ved Karnevalet i Italien).
Con-fiance (Kongfiangs'), fr., Tillid, Tiltro, Fortrolighed; Selvtillid, Dristighed; Indbildskhed.
con-ficere, l., fuldende, fuldføre, faa i Stand.
Con-fide-jussor, l., Medborgen, Medforlover.
Con-fidence (Kongfidangs'), fr., el. Con-fiden(t)s, l., Fortrolighed, fortrolig Meddelelse, betroet Hemmelighed; Confiden(t)s-Taffel, et Spisebord, ved hvilket ingen Opvartere ere til Stede, men hvor Maden ved et Maskineri bringes ind og tages bort; en confidence (ang—), i Fortrolighed; Confident (Kongfidang), fortrolig, Ven; Confidente (—dangt'), fortrolig, Veninde; ogs. en Sofa for kun to Personer.
Con-fidentiarius, ny l., en, som paa Skrømt er forlenet med gejstligt Gods, hvis Indkomster han maa aflevere.
con-fidentiĕl, fr., fortrolig, i Fortrolighed; confidere, l., og confiere, fr., betro, løn-meddele; forlade sig til, stole paa, fortro sig til; Confié (Kongfje), fr., = Confident.
con fiducia (—dutsja), it., med Tillidsfuldhed.
con fierezza, it., (Mus.) med Heftighed.
con-figere, l., sammenhæfte, binde sammen.
Con-figuratiōn, l., en sanselig Genstands Dannelse, Skikkelse; (Astron.) Stjernernes Stilling i Forhold til hverandre, hvorefter de henføres til visse Stjernebilleder; Planeternes og Biplaneternes Stillinger, = Aspecter, s. d.; configurere, danne, give Figur, give Skikkelse.
con-fin, l. (finis, Grænse), tilgrænsende, sammenstødende; Confinatiōn, ny l., en, og Confinement (Kongfinemang), fr., et, (Retsspr.) Husarrest; Confiner, l., pl., Grænse- el. Mark-Naboer; confinere, grænse til; holde Grænseværn; indeslutte; Confinia el. Confinier, pl. (sing.: et Confinium), Grænser; Grænselande; in confinio, l., paa Grænsen, i Overgangspunktet mellem to Ting (f. Eks. to paa hinanden følgende Eksamenskarakterer); Confinitēt, Tilgrænsen, Naboskab.
con-fingere, l., opdigte, opspinde.
Con-firmand, l. (ikke: Con-firmant), en Dreng el. Pige, som skal „bekræftes i sin Daabspagt", som forberedes til Confirmation, s. d. (er denne fuldbyrdet, kaldes han el. hun, rigtigt, men sjældent, Confirmāt); Confirmatiōn, Bekræftelse, Stadfæstelse (f. Eks. Kongens C. af Testamenter o. s. v.), Bestyrkelse; den højtidelige (i Danmark 1736 indførte) Religionsskik, ved hvilken Præsten, efter foregaaende Religions-Undervisning og efter offentlig Prøvelse i Kirken, bekræfter den kristelige Ungdom i dens Daabspagt; Confirmatio judicialis, Stadfæstelse i Retten; confirmativ, bekræftende; confirmere, bekræfte, stadfæste, foretage ovenmeldte Religionshandling; stadfæste i Retten; give (f. Eks. et Testament, en Fundats) Gyldighed; confirmatorisk, bekræftende, stadfæstende.
con-fiscabel, fr., som der kan el. skal lægges Beslag paa, som skal inddrages i den offentlige Skat (Fiscus, s. d.); Confiscatiōn, l., Beslag, Borttagelse af Gods el. Midler og deres Aflevering til den offentlige Skat; Erklæring, at de skulle være forfaldne til offentlig Ejendom; confiscere, l. (fr. confisquer), lægge Beslag paa, borttage, erklære for forbrudt; ødelægge.
Con-fitent, l. (fateri, bekende), en, som bekender, tilstaar, isl. en, som skrifter, Skriftebarn; confitere, bekende, tilstaa; confiteor, jeg bekender; Confiteor, et, (rom. K.) offentligt Skriftemaal.
Con-fiturer (Kongfityrer), fr., pl., Sukkergodt, Syltetøj; Confiturier og Confiseur (Kongfityrje, Kongfisør), Sukkerbager.
con-flagitere, l., attraa, æske, paastaa, kræve alvorlig.
Con-flagratiōn, l., Opbrændelse; Forbrænding; Jordens Tilintetgørelse ved Ild.
Con-flict, l., Sammenstød, Brydning, Strid, Modstand, Kamp, Modsigelse; jvf. Collision og Antagonisme; confligere, støde sammen, stride imod, modsige.
Con-fluen(t)s el. Con-flux(us), l., Sammenflyden, Forening; Tilløb, Samløb, Sammenløb af Folk; confluere, flyde sammen, forene sig, sammenstrømme.
con-focal, l., som har fælles Brændpunkt; jvf. Focus.
con-form, l., ligedannet, ens, overensstemmende med, svarende til; Conformatiōn, Tilvejebringelse af Lighed i Dannelse el. Skikkelse; Tildannelse; Lempen efter, Samtykke; conformere, gøre ligedannet, lave el. indrette efter, gøre tilpas el. overensstemmende, sætte paa

lige Fod; conformere sig, rette el. lempe sig efter, føie sig, samtykke; Conformers og Conformister, pl., de overensstemmende (som tiltraadte Uniformitetsacten [s. d.] af 1559), Tilhængere af den i England herskende biskoppelige Kirke (modf. Dissenters, s. d.); Conformitet, Lighed, Overensstemmelse, Ensformighed.

Con-fort (Kongfaar), fr., Bekvemmelighed, Hygge; Confortantia, l., pl., (Læ.) Styrkningsmidler; Confortation, Styrkning; Trøstning; (Retsspr.) Forening af flere Len; Confortativ, et, styrkende Lægemiddel; confortere, styrke; vedligeholde; trøste. Jvf. Comfort.

con forza, it., (Mus.) med Kraft, med Eftertryk.

Con-frater, ny l., Con-frère, fr., Medbroder, Embedsbroder, Ordensbroder, Lavsbroder; protestantiske geistliges indbyrdes Titel; confraternisere, forene broderligt; c. sig, indgaa Stalbroderskab; Confraternitas, Confraternitet, ny l., en, Confrérie, fr., et, Broderskab, Ordensbroderskab; Lav.

con fretta, it. (Mus.) ilfærdigt, jagende.

Con-frontation, m. l. (af l. frons, Pande, Ansigt, Aasyn), den Handling, at Personer, hvis Udsagn om en Begivenhed el. Sag afvige fra hverandre, i Retten personlig stilles mod hverandre og tilsammen afhøres, for at man des lettere kan komme efter Sandheden; ogs. om Sammenbringen af en for Mord mistænkt med den myrdedes Lig; confrontere, sammenstille, afhøre gensidig og samtidig.

Confucius, eg. Kong-fu-tse, d. e. Læreren el. Mesteren Kong (Kung), navnkundig kinesisk Filosof og Reformator, f. 551, † 479 f. Kr.

con-fundere, s. u. k.

con fuoco, it. (l. focus, Arne, Ildsted), (Mus.) med Ild, med Fyrighed.

con-fus m. m., s. u. K.

Con-futation, l. (futare, dæmpe, indskrænke, afkøle varmt Vand ved Paagydning med koldt; af futum, Vandkar), Gendrivelse; (= Refutation); confutere, gendrive; confutabel, gendrivelig.

Con-føderation, l., Forbund mellem flere (for Resten af hverandre uafhængige) Stater; conføderere (sig), indgaa Forbund; confødererte, medforbundne, som høre til et Forbund.

con garbo, it., (Mus.) med Anstand, med Smag, med Værdighed.

Congé (Kongsje), fr. (af l. com-meatus, Gang, Reise o. s. v.), Orlov, Tilladelse til at være borte; Afsked; Afskedtagen, Farvel; deraf paa Visitkort: p. p. c. = pour prendre congé (pur prangdr'), for at tage Afsked; en congé (ang), med Orlov; congediere (kongsjediere), forløve; afskedige, give Afsked, Orlov.

Con-gelation, l. (gelu, Kulde), Frysning, Størkning, Sammenløben; Tændernes Congelation, det, at Tænderne blive sure; Congelations-Punkt, Frysepunkt; congelere, fryse, størkne, sammenløbe.

con-generisk, ny l., ligeartet.

con-genial(sk), ny l., aandsbeslægtet, som er af lige el. lignende Aandsgaver; Congenialitet, Aandsslægtskab.

con-genit, l., con-genital, fr., medfødt, samfødt.

con-gerere, l., bære sammen, hyppe; Congestion, unaturlig Samling el. Tiltrængen af Vædsker i Legemet til enkelte Dele, f. Ex. Blodets Stigen til Hovedet; Blodoverfyldning; Congestions-Absces, Sænkningsbyld, en Absces, der kommer frem paa et fra dens Oprindelsessted fjernet Punkt.

Congiarium, l., eg. en Gave af en Congius, et gammelromersk Maal, = henved $3^1/_2$ Pot dansk; en Gave af Levnedsmidler (ogs. Penge), som Keiseren uddelte til Almuen ved festlige Leiligheder.

Con-glaciation, ny l. (glacies, Is), Isdannelse; Frost, Frysen til Is.

Con-globation, l. (globus, Kugle), eg. Kugledannelse, Tilrunding; (Talek.) Beviisernes Sammenhobning; conglobere, sammenpakke; tilrunde.

Con-glomerat, l. (glomus, Nøgle, Bylt), et, noget, som er sammenhobet el. sammenpakket af uligeartede Bestanddele (mest om Mineralier: Brudstykkebjergart, hvis Bestanddele ere afrundede Stykker af een Stenart (monogent C.) el. flere Stenarter (polygent C.), forenede med et Bindemiddel (Kalk, Kisel, Jernilte o. s. v.); Conglomeration, Sammenhobning af dette Slags; conglomerere, sammenhobe, sammenpakke, sammenknuge.

Con-glutinat, l. (gluten, Lim), et, noget sammenlimet, sammenklæbet, fortykket; Conglutination, Sammenliming, Sammenklæbning, Kitning, Fortykkelse, Forslimning; Conglutinantia, pl., sammenklæbende Midler; conglutinere, sammenlime, sammenklæbe; sammenføie, gøre slimet, tyk, seig, klæbrig.

Congo, en bekendt Art Te.

con grandezza, it., med Høihed, Værdighed.

con gravità, it., (Mus.) med Værdighed.

con grazia, it., med Ynde.

Con-gregation, l. (grex, Hjord, Flok, Skare), Forsamling, Ordensforbindelse, geistligt Broderskab; Forening af flere Klostre til Iagttagelse af de samme Regler; Kardinalernes Raadsforsamling; congreganistisk, katolsk, jesuitisk (særlig om franske Skoler, der styres af Geistligheden, modf. de verdslige, konfessionsløse Skoler); Congregatio de propaganda fide (ogsaa Propaganda og Missions-collegium kaldet), Anstalt til den rom.-katolske Tros Udbredelse (jvf. Collegium); Congregatio sancti officii, Over-Inkvisitions-Tribunalet i Rom; Congregationalister, pl., en af de talrige Religionssekter i England (Brownister, s. d.); congregere, forsamle, forene, stifte Broderskab.

Congrès, s. Kongres.

Congreve-Tryk, et, Tryk med forskellige Farver paa een Gang; congreveske Raketter, en Art Brandraketter bl. a. brugt mod København 1807 (begge Dele saa kaldte efter Opfinderen Congreve, † 1828).

Con-grua, l. (maaske af l. ruere, styrte), pl., (Retsspr.) det, som lovlig tilkommer en, vedbørligt Underhold; congruent, overensstemmende, passende, fuldkommen lig; ens; samfældig; (Geom.) Størrelser, som kunne dække hinanden, kaldes congruente el. samfældige, d. e. lige store (=) og lige dannede (∽); congruente Tal, Tal, som ved Division (s. d.)

med samme givne Tal (Modulus) give samme Rest; Congruen(t)s, fuldkommen Lighed, Overensstemmelse; Sammenpassen (i Mat. antydet ved Tegnet ≅ el. ≌); Samfald; Enshed; congruere, stemme overens, være lig, passe nøje sammen; sømme sig; dække; congruus, overensstemmende, passende.

con gusto, it., (Mus.) med Smag.

Coni-ferer = Koniferer, s. d.

Coniin, meget giftigt Alkaloïd i Skarntyden (gr. koneion).

con impeto, it. (Mus.) med Voldsomhed, med Heftighed.

Coni-rostres, s. u. K.

conisk og Conus, s. Konus.

Con-jectanea el. Con-jectanêer, l., pl., Samlingsskrift af Formodninger, Indfald, Bemærkninger; Conjectûr, Gisning, Formodning; (Filol.) en Læsemaade hos en (gammel) Forfatter, der ej er grundet paa Haandskrifters Vidnesbyrd; en efter Formodning rigtig Læsemaade (jvf. Emendation); conjecturâl, grundet paa Formodninger, bygget paa rimelige Slutninger; Conjecturâl-Kritik, Gisningsdom, den Del af Ordkritikken, der fortrinsvis støtter sig paa sandsynlige Formodninger; conjicere, formode, gætte, gisse.

con-jugâl, l., ægteskabelig; Conjugium, et, Ægteskab; Conjux, Ægtefælle.

Con-jugata-vera el. diametra conjugata vera, l., (Kt.) Længdevidden i øverste Bækkenaabning fra Midten af Krydsbenets Forhøjning til øverste Rand af Isbenet.

con-jugata verba, l., pl., stammebeslægtede Ord, f. Eks. Ven, venligt.

Con-jugatæ, l., pl., (Bot.) en til Chlorophyceæ (s. d.) hørende Orden, i hvilken Cellerne kun dele sig i een Retning, leve enkeltvis eller forenede til enkelte Traade.

Con-jugatiôn, l., (Gram.) eg. Sammenføjning til een Klasse; nu kun Udsagnsordenes Bøjning (efter Maader, Tider, Tal, Personer), Ombannelse, Tidsforvandling; s. Syzygi; Conjugatio periphrastica, s. u. Periphrase; conjugere, ombanne, forandre, bøje et Udsagnsord efter Person- og Tids-Forhold o. s. v. (jvf. declinere); conjugerede Diametre, ɔ: to Diametre i en Kurve, af hvilke den ene er parallel med alle de Korder, som den anden halverer; conjugerede Punkter, Punkter, der der dele en Linie harmonisk.

con-junct el. con-junctim, l., tilsammen, med forenet Magt; i Fællesskab; conjunctis viribus, med forenede Kræfter.

Con-junctiôn, l., Forbindelse, Forening; (Astron.) to Himmellegemers Stilling, i hvilken de, sete fra Jorden, have samme Længde (findes i samme paa Jordbanen vinkelrette Plan); en af de nederste Planeters Stilling enten lige hinsides Solen (fra Jorden at regne), el. lige imellem Solen og Jorden (øvre og nedre C.) (jvf. Opposition, Syzygi, Aspect); (Gram.) Bindeord, Sammenføjningsord; Eksponenter af Forholdet mellem Sætninger (s. u. Exponent).

Con-junctiv, l., s. Modus; conjunctîv(us), som indeholder el. angaar en Forbindelse el. er grundet deri; conjunctivisk, som er i en Konjunktivs Form, betinget, afhængig; Pronomina conjunctîva, modsf. Pr. absoluta, s. u. absolut; Conjunctîva (neml. tunica), Bindehinden i Øjet; Conjunctivîtis, Betændelse i Øjets Bindehinde.

Con-junctûr, ny l., pl. Con-junctûrer, Sammentræffen af visse Omstændigheder, Tidsomstændighed, Tidsforhold, Tidernes Lejlighed; særl. Varepriserns Afhængighed af Efterspørgsel og Tilbud.

con-jungere, l., forene, forbinde.

Con-jurant og Con-jurât, l., sammensvoren; Conjuratiôn, Sammensværgelse; conjurere, sammensværge sig, stifte el. indgaa en Sammensværgelse; Conjuratores, m. l., Mededsmænd, jvf. Consacramentales; conjurerede, pl., sammensvorne. Jvf. conspirere.

Conjux, s. conjugal.

con legerezza (leddsjeretsa), it., (Mus.) med Lethed, Ynde.

con mano destra, con mano sinistra, it., med højre, med venstre Haand, (Mus.) ved Klavernoder Antydning af, at visse Dele af et Basparti skulle spilles med højre Haand og omvendt.

con moto, it., (Mus.) med Bevægelse, med Liv og Raskhed, livfuldt.

connaissable (konnæsabel), fr. (af l. cognoscere, lære at kende), kendelig, mærkelig; Connaissance (Konnæsangs'), Kundskab; Bekendtskab; Frille; Connaissement (Konnæss'mang), et, s. Konnossement; Connaisseur (Konnæsør), Kender, Kunstkender; Connaisseuse (Konnæsøs'), Kenderinde, Kunstkenderinde.

con-nât, l. (nasci, fødes), medfødt; sammenvokset.

con-nect, eng., forbinde, samle; paa Skruedampskibe: atter sætte Skruen i Forbindelse med Maskinen; modsf. disconnect (s. d.); connectere, l., sammenknytte, forbinde; c. sig, staa i Forbindelse med, sammenhænge; Connectîv, et, Forbindelsesmiddel, Forbindelsesled, Sammenføjningsmiddel; connectîv, forbindende, som tjener til at sammenføje.

Connétable, fr. (af l. comes stabuli, i M. Ald. Comestabulis, Con-stabularis, Overstaldmester), forhen Rigs-Marskalk, Rigs-Feltherre og Overstaldmester i Frankrig; ogs. kun en Hæderstitel.

con-nêx, l., forbunden, sammenknyttet, ved- el. sammen-hængende; Connexa, pl., Ting, som ere forbundne med hinanden, som hænge sammen; Connexiôn, Connex(us), Forbindelse, Sammenhæng; Fællesskab; Forhold; Connexioner, pl., indflydelsesrige Bekendtskaber, Forbindelse med vigtige Personer; Connexitêt, ny l., Sammenhæng; connexîv, l., forbindende.

Con-nivence (Konnivangs'), fr., el. Con-niven(t)s, l., utidig Overbærenhed (hvor man i Følge sin Pligt burde tale el. modsætte sig), Skaansomhed, Seen igennem Fingre, stiltiende Tilladelse; connivendo, l., af Overbærelse, med stiltiende Tilladelse; connivere, taale, se igennem Fingre med, lade gaa, være skaansom, overbærende, hvor man ikke burde være det.

connoissable, s. connaissable.

Connossement, it. (conoscimento, fr. Connaissement), et, Oplagsbevis (ved Overdragelse af Løsøre); Ladebrev (sædv. udfærdiget i 3 Eksemplarer), hvorved Skipperen erkender

i fit Skib at have modtaget visse Varer, som han forpligter sig til at aflevere til den, der har C. (el. et Eksemplar deraf) i Hænde.
Con-notatiōns-Termīn, l., (Retsspr.) Anmeldelsesdag for samtlige Gældsfrav i et Bo; connotatīvt, medbetegnende, kaldes et Navn, der betegner en Genstand og et Attribut (s. d.); Ordet hvid betegner saaledes alle hvide Ting og medbetegner Attributtet, Hvidhed.
con-nubiāl, l. (nubere, ægte [om Kvinden]), ægteskabelig; Connubium, et, Giftermaal, Ægteskab; ogs. Lov el. Ret til at ægte hinanden. (Jvf. Conjugium).
Conoīde, s. Kon—.
con os-servanza, it., (Mus.) med Opmærksomhed (Antydning især for de ledsagende Instrumenter).
con passione, it., (Mus.) med Lidenskab, lidenskabeligt Foredrag.
con portamento di voce, jvf. Portamento di voce og Appoggiato.
Con-purgatōres, r. Com-purgatōres, m. l., s. Consacramentales.
Con-qvassatiōn, l., Rystelse; Knusning, Kvasen; conqvassēre, ryste; knuse, kvase.
Con-quérant (Kongkerang), fr., Con-queror, eng., el. Con-questor, m. l. (af l. con-quirere, erhverve, skaffe), Erobrer; conquerere (kongkerere) og conquetēre, erobre; Conquête (Kongkæt'), fr., Conquest, eng., Erobring, Bytte.
con-quiëscere, l., hero, forblive.
con-quirēre, l., søge sammen; opsøge, eftergranske.
Con-quisitōres, l., pl., Hververe (til Krigstjeneste).
Con-quista (—kista), sp., Erobring; Conquistadōres (—kista—), pl., eg. Erobrere, i de tidligere spanske Besiddelser i Amerika ogs. Navn paa Efterkommerne af de Mænd, som i det 16de Aarhundrede have opdaget og indtaget disse Lande.
Con-rector, ny l. (regere, styre), Medforstander for en lærd Skole, første Lærer næst Rector (s. d.); Overlærer; Conrectorāt, et, hans Embede og Bopæl.
Con-sacramentāles, ny l., medsværgende, som ved deres Ed stadfæste en andens edelige Udsagn; Mededsmænd (i 16de Aarh. Lougmend).
Con-sacrant, con-sacrēre, s. u. Consecrant.
Con-sangvinei, l., pl., Samfrænder, Slægtninger; Halvsøskende, med samme Fader; Consangvinitēt, Blodsslægtskab, Samslægtskab, det Forhold mellem to (eller flere) Organismer, at deres Kimanlæg umiddelbart el. middelbart have udgjort en integrerende Bestanddel af en og samme ældre Organisme.
con-scendēre, l., bestige, opstige; Conscensio thalami, (Retsspr.) Ægtesengens Bestigelse.
Con-science (Kongsjangs'), fr., el. Con-scien(t)s, l., Bevidsthed; Samvittighed; Medvidenhed; Conscience-money (Konsjensmaanni), eng., Samvittighedspenge; anonymt indsendte Penge, for hvilke man har sveget Statskassen; conscientia salva, l., en god Samvittighed, el. med god Samvittighed; casus conscientiæ, Samvittigheds-Tilfælde, Samvittigheds-Sag; Conscientiarii, pl., Samvittighedsmænd (en irreligiøs Sekt i Slutningen af 17de Aarhundrede); conscientiōs, samvittighedsfuld; Conscius, (Retsspr.) Medvider; conscius, bevidst, med Vidende; mens sibi conscia recti, en god Samvittighed.
Con-scientia mille testes, l., Samvittigheden (opvejer) tusinde Vidner.
con-scindēre, l. (scindere, rive, kløve, skære), sønderskære, sønderrive, rive i Stykker, sønderslide.
Con-scribent, l., Udskriver, den, som udskriver; conscribēre, udskrive, udtage Mandskab til Krigstjeneste; Conscriptiōn, Udskrivning til Krigstjeneste (Tvangshverning); ogs. det udskrevne, udtagne Mandskab; conscriptiōnspligtig, tjenstpligtig; Conscriptiōns-Liste, Liste over det tjenstpligtige Mandskab; conscriptībel, som kan udskrives, krigstjenestepligtig, værnepligtig.
Con-secrant, l., den indviende; Consecratiōn, Indstiftelse, Indvielse (is. Brødets og Vinens ved Nadverens Sakrament); Vigsel*, Vielse, præstelig Velsignelse; consecrēre, hellige; indstifte, indvie, velsigne.
Con-sectarium, l., et, Følgesætning; Sætning, der ligefrem følger af en anden, eller umiddelbart kan udledes af den; Tillæg (jvf. Corollarium og Porisma); consectēre, stræbe efter noget, søge at opnaa.
Con-secutiōn, l., Følge, Efterfølge, Slutningsfølge; Consecutio temporum, (Gram.) Tidsfølge, rigtig Følge af Tidsformerne; consecutīv, følgende paa hinanden i Henseende til Tiden el. Ordenen (f. Eks. Ledene i en Række); antydende en saadan Følge (f. Eks. c. Konjunktioner); en Slutningsfølge indeholdende; (Log.) is. betegnende de Kendemærker ved et Begreb, der følge af andre Kendemærker ved samme, hvilke sidste kaldes konstitutive (s. d.); consecutīv Virkning, Virkning, som ytrer sig bagefter.
Conseguente, it., eg. efterfølgende, (Mus.) den imiterende Stemme i en Kanon; Conseguenza = Kanon, s. d.
Conseil (Kongsej), fr. (af l. consilium, Raad), et, Raad; Raadsforsamling, Statsraad (Conseil d'état (deta)); Navn for Medlemmerne af visse højere Grader i Frimureriet; Conseil de prud'hommes (dø prydomm'), eg. Bravmands-Raad; Voldgiftsraad, sammensat halvt af Arbejdere, halvt af Arbejdsgivere; Conseiller (—je), Raadgiver, Medlem af et Raad; Conseils-Præsident, den, der har Forsædet i Statsraadet; Premierminister, Førsteminister.
con-senescēre, l., ældes; Consenior, ny l., en medældste; Conseniorāt, et, dennes Embede og Værdighed.
Con-sens, l., Samtykke, Bifald; Tilladelse, skriftlig Bevilling.
con-sensuāl og con-sensuēl, ny l., medfølende; ogs. grundet i Villies-Overensstemmelse.
Con-sensus, l., = Consens, ogs. Medfølelse, f. Eks. consensus nervorum, (Kl.) andre Nervers Deltagelse, naar een pirres, Nervernes Samklang; sygelig Affektion af andre Dele i Legemet, end de, i hvilke Sygdomsaarsagen egentlig ligger (jvf. Sympathi); consensus gentium, alle Folks Samstemmen; f. Eks. et Bevis ud fra denne Samstemmen, Bevis ex consensu gentium; consensus omnium, alles Samstemmen.

Con-sentement (Kongsangt'mang), fr., et, = Consens; consentere, samtykke, tillade, bevilge, bifalde; jvf. si omnes consentiunt o. s. v.

consentes Dii, l. (consentes er mul. opr. et Part. enten af: consentio, consum el. cons[ul]o), pl., eg. de raadende Guder, Overguderne, Guderaadet, Oldtidsromernes 12 øverste Guder og Gudinder: Jupiter, Juno, Vesta, Ceres, Diana, Minerva, Venus, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo; de kaldes ogsaa Dii majorum gentium, s. d.

con sentimento, it., (Mus.) med Følelse.

Con-séquence, Conseqven(t)s m. m., s. u. K.

con-serere, l., sammensøje; Consertiōn (conserere), Sammensøjelse.

con-servabel, l., opholdelig, som kan bevares; conservant, opholdende, bevarende; Conservateur (Kongservatør), fr., el. Conservator, l., Vedligeholder, Opsynsmand (is. ved en naturvidenskabelig Samling); Stiftelsesforvalter; Conservatiōn, Conservering, Vedligeholdelse, Opholdelse, Bevaring; Conservations-Briller, Briller til Synets Vedligeholdelse; Quævis natura est conservatrix sui (s. d.); conservativ, som sigter, bidrager, tjener til Vedligeholdelse; som stræber efter Vibeholdelsen af de bestaaende Indretninger og Former (is. i Statsvæsenet), gammelkær; de conservative, pl., (is. i England) et Parti, som søger at vedligeholde de gamle Former i Statsstyrelsen, modf. de reformative (eng. Reformers) og Progressisterne (s. disse O.; ogs. modf. de destructive, revolutionære, Bevægelses-Partiet; forsk. fra de reactionære); Conservatisme og Conservativisme, Stræben efter Vibeholdelse af det bestaaende, efter Bevarelse af de fra Fortiden nedarvede Indretninger; Gammelkærhed.

Con-servatoire (Kongservatoar), fr., el. Conservatorium, l., et, en offentlig Anstalt, is. hvor Musikere uddannes (Musik-C.), ogs. og opr. en Bevaringsanstalt (f. Eks. et Væksthus med kunstig Varme til Værn mod Vinterkulden), Kunstkammer o. desl.

Con-serve (Kongserv'), fr., Næringsmiddel, der ved formaalstjenlig Tillavning og Opbevaring skærmes mod Forraadnelse (jvf. hermetisk); tør Frugt i Sukker; Krydderſukker; Forening af Skibe til gensidig Betryggelse (ved at sejle i Kompagni el. „Admiralskab" [D. L. 4—7—1]); Udenværk foran Fæstninger; pl. —s, ogs. = Conservations-Briller.

con-servere, l., bevare, vedligeholde, tage i Agt; holde i god Stand; beholde; c. sig, holde sig, vare; beholde Sundhed og Styrke; conserveret, vel vedligeholdt; af friskt og kraftfuldt Udseende; Conservering, s. Conservation.

Con-sessus, l. (sedere, at sidde), raadslaaende Forsamling af ethvert Slags; Møde; Session.

con-siderabel, fr., anselig, mærkelig, betydelig; agtværdig; Consideratiōn, l., Betragtning, Overvejelse, Overlæg; Hensyn; Vigtighed, Betydenhed; Anseelse, Agtelse; considerere, betragte, overlægge, overveje; tage Hensyn til; lægge paa Hjerte; agte, ænse; Considerandum, et, Indledning, der indeholder de Grunde, paa hvilke en Dom er bygget.

Consiglio (—filjo), it., et, et Raad; C. di dieci (—tsji), Timandsraadet i Venezia.

con-signabel, ny l., som kan consigneres (s. d. Ords mangfoldige Betydninger); (consignable kaldtes de Bankfonds, der i Perioden 1809—1814 erklæredes intransportable for bestandig, eller for en Tid); Consignant el. Consignateur (—tør), den, som konsignerer; is. i Kbspr. den, som giver Varer i Konsignation, d. e. overleverer Varer til en anden, til Salg for Afsenderens Regning; Consignataire (—tær') el. Consignatarius, ny l., Modtageren af disse Varer; ogs. Medundertegner (is. til Vitterlighed); Consignatiōn, l., Tegning, Mærkning; Optegnelse; Fortegnelse; Medunderskrift; Forsegling; Nedlæggelse i Rettens Forvaring; (Kbspr.) Varers Overlevering (s. ovenfor).

Con-signe (Kongsinj'), fr., den en Portner med Hensyn til de udgaaende og indgaaende givne Befaling; den en Skildvagt givne Ordre, som Ord for Ord meddeles Afløsningen; Forbud mod at gaa ud; Husarrest.

consignere, l., tegne, mærke; optegne; understrive med andre; forsegle; nedlægge i Forvaring; (Kbspr.) tilsende Varer (jvf. Consignant); ogs. = adressere; være consigneret betyder ogsaa at have Befaling til ikke at forlade Huset, Husarrest; Tropperne ere consignerede i Kasernerne, d. e. have Ordre til at holde sig samlede i K., ikke at forlade Kasernerne.

Consiliarius, l., Raadgiver; en Raad, Raadsherre; Consilium, et, et Raad, Raadsforsamling; Raadslag; Forslag; Consilium abeundi, (ved Universiteter el. højere Skoler) Raad at forføje sig bort i al Stilhed, i Alm. for en vis Tid (hvorimod Relegation medfører Bortvisning for bestandig); Consilia fortissima tutissima, de kækkeste Planer yde størst Sikkerhed („de værste Raad de ere nu bedst"), Consilia evangelica, pl., evangeliske Raad, kaldes i den rom.-kat. Sædelære saadanne Forskrifter (f. Eks. Cølibat (s. d.) og Munkedømme), som ikke enhver kristen er forpligtet til at følge, men som, naar de overholdes, skaffe overflødig Fortjeneste hos Gud og et højere Trin af Hellighed og Dyd; consiliere, raade, give Raad; consilio manuque, med Raad og Daad.

con-sistent, l., tæt, fast, tyk, drøj, varig, som kan holde sig; Consisten(t)s, Sammenhængs-Tilstand, Tæthed, Fasthed, Drøjhed, Hold, Varighed; consistere, bestaa; staa stille; staa fast.

Con-sistorialis, ny l. (l. consistorianus), Medlem af Kirkeraadet; Medlem af Universitets-Retten; Consistorium, l. (eg. Opholdssted, Forsamlingssted), et, Kirkeraad, gejstlig Ret, som dannes af samtlige ordentlige Professorer, og som nærmest har Universitetets Anliggender at styre (indtil den danske Hof- og Stads-Rets Organisation 1771 havde C. ved Københavns Universitet Jurisdiktion i alle sjællandske Ægteskabssager; jvf. Tamperret); consistorial, hvad der vedkommer, henhører under Konsistoriet; Consistorial-Raad, eg. Medlem af et Konsistorium; en Kirkeraad (Titel for gejstlige).

Con-sivia, l. (af conservere, besaa, beplante), Tilnavn til Gudinden Ops (s. d.).
Con-sobrini (masc.) og Con-sobrinæ (fem.), l., pl., Søskendebørn.
Con-sociatiōn, l., Forening, Forbindelse, Samfund; consociere, forbinde, forene; consociere sig, gøre fælles Sag med.
con-solant, l., trøstende, trøstelig, bulmende; Consolatiōn, Trøst, Beroligelse; Consolations-Løb, Løb for Heste, som under et Meeting (s. d.), der afsluttes, ikke have taget nogen 1ste Præmie; consolere, trøste, berolige.
Con-solidantia, l., pl., (Lk.) sammenlægende Midler; Consolidatiōn el. Consolidering, Befæstelse, fast Forening; Sikring; Sammendragning til ensartet Form af Laan, stiftede paa forskellige Vilkaar, = Unificering (s. d.); Hjemfald af Nytte og Brug; (Lk.) et Saars Sammenlægning, tiltagende Helbredelse; Consolidatiōns-Ret, Landsherrens Ret til at inddrage og med Statsejendommen at forene et ledigt Len; consolidere, grunde, grundfæste; slaa sammen, forene; (Retsspr.) indlemme; fikre; bringe forskellige Laan paa ensartet Form; Consols, eng., pl., (afkortet for consolidated annuities, d. e. konsoliderede Annuiteter), Hovedbestanddelen af den engelske Statsgæld, opr. i Form af Boggæld til Laangiverne, nu alm. Statsobligationer (i Preussen ikke amortisable); consolidated rates, s. u. Rata.
Con-sommé (Kongsomme), fr., Kraftsuppe.
con-sōn, l., sammenklingende; overensstemmende; Consonant, medlydende Bogstav, Medlyd (modſ. Vocal); consonant, eg. medklingende; sammenstemmende; enslydende; Consonante, Spidsharpe; Consonantisme, Konsonantsystem, Tallet paa og Beskaffenheden af et Sprogs Konsonanter; Consonan(t)s, pl.: Consonan(t)ser el. consonerende Toner, (Mus.) Samklang, Vellyd, Velklang, en for Øret beroligende Overensstemmelse af flere Toner (modſ. Dissonan(t)s); (Digtek.) (Medlyds-)Rim; consonere, lyde overens, sammenlyde, stemme overens, sammenstemme; consonerende Accord = Treklangs-Harmoni.
con-sopere, l. (af l. sopire), indbyſſe, berolige, stille tilfreds; bringe i Glemsel; Consopiation, barb. l., Beroligelse, Søvndyssen; Udviſken af Hukommelsen.
con sordino, it., s. Sordino.
Con-sort, l. (sors, Del, Lod), pl. Consorter, Stalbroder, Deltager, Medhjælper (sædv. i ond Betydning); (Retsspr.) Medklager; medanklagede; Consortes litis, s. litis consortes; Consortium, et, Fællesskab, Stalbroderskab, Samfund, Bolag, Samlag, Ejerlag, if. bestaaende af et mindre Antal Personer, der bære og styre en Forretning (jvf. Aktie-Selskab); ogs. Ægteskab.
Con-sorteria, it., = Camaraderie.
consp. (paa Recepter), = consperge! (l.), bestrø! (f. Eks. Piller med et Pulver); Conspersiōn, Bestrøning, Bestænkning.
Con-spect(us), l., Udsigt over, Oversyn; Fortegnelse, Indholdsliste, Register; conspicere, blive var, øjne; Conspicuitēt, det øjnefaldende, Klarhed.
Con-spirant, l. (af spirare, blæse, aande), Mytteristifter, Deltager i Mytteri; Conspiratiōn, Sammensværgelse, Mytteri; conspirere, stifte Sammensværgelse, Mytteri, sammensværge sig. (Sjælden, ligesom conjurare, i god Betydning).
con spirito, it., = spirituoso.
Con-spissatiōn, l. (af spissus, tæt, fast), Fortætning, Fortykning; conspissere, fortætte, fortykke.
Con-sponsor, l. (spondere, love for, være Borgen), Medborgen, Medforlover; Medskyldner.
Con-spurcatiōn, l., Besudling.
Con-sputorie, af l. (spuere, spytte), Spyttekrukke.
Constabel, s. Konstabel.
con-stabilere, l. (stabilire, stille fast), medbefæste; give Fasthed; constabileret Harmoni, s. u. Harmoni.
Con-stance (Kongstangs'), fr., Con-stantia, l., el. Con-stan(t)s, Bestandighed; Enshed; Karakterfasthed (ogs. personificeret).
constant, s. konstant.
con-stat, l., det koster; det er vist, aabenbart, afgjort, vitterligt.
constatere m. m., s. u. k.
Con-stellatiōn, l., Stjerneklynge, Stjernebillede; Stjernernes Stilling og indbyrdes Forhold til en vis Tid; ogsaa deres formentlige Indflydelse paa Menneskenes Liv, Skæbne &c. (jvf. Nativitet).
con-stere, l., bestaa; være vis, være tilforladelig; det consterer, det er utvivlsomt, tilforladeligt, afgjort. Jvf. constat.
Consternatiōn, l., Rædsel, Forfærdelse; consternere, forfærde, bringe ud af Fatning, forbløffe, rædslaa.
Con-stipantia, l. (af l. stipare [gr. steibein], stoppe), pl., Lægemidler, som standse el. stoppe Bugløb, Stoppemidler; Constipatiōn, Forstoppelse, Forhærdelse, haardt Liv; constipere, stoppe, volde Forstoppelse el. haardt Liv.
Con-stituens, l., (Lk.) indifferent Stof, som tilsættes det virksomme Stof for at give det en ønsket Form (f. Eks. som Pulver, Piller, Salve); Constituent, Fuldmagtgiver, s. Mandant; constituere, grunde, fastsætte, forordne; indsætte, beskikke (f. Eks. en Dommer); ogs. kalde midlertidig el. i en andens Sted; gøre til et helt, til en Enhed; gøre, at noget er det, det er; udgøre; drage en til Ansvar for noget; udkræve; stævne, indkalde for Retten; constituerende Forsamling, Forsamling, som af egen Magtfuldkommenhed gør Udkast til, lægger Grunden til en Statsforfatning; Constituant (Kongstityang), fr., et Medlem af en saadan Forsamling; Constituante, fr. (eg. Assemblée constituante), = constituerende Forsamling; den første lovgivende Forsamling (1791) under den store franske Revolution; constitueret, forfatningsmæssig, lovmæssig; ogs. beskikket midlertidig, el. i en andens Sted; constituerede Autoriteter, forfatningsmæssige Øvrigheder, Statsembedsmænd.
Con-stitutiōn, l., Grundlægning, Indretning, Anordning (Constitutio feudi, Oprettelse af et Len); Indbegrebet af alt det, hvorved noget danner et bestemt Hele, el. er det, det er; Beskaffenhed, Egenskab, Tilstand, f. Eks. Atmosfærens, med Hensyn til Varme og Kulde,

Tørhed og Fugtighed, o. s. v., isæ. i Henseende til sammes Indflydelse paa Helbredstilstanden; ogs. Legemsbeskaffenhed, Legemsbygning (= Complexion, s. d.) (en god, stærk, svag C.); Bestikkelse til et Embede, deels midlertidig, deels i en andens Sted; Oprettelse; Fastsættelse, Forordning, Lov (Constitutio Carolina criminalis, s. Carolina), jvf. Constitutiones; Forfatning; lovmæssig Statsforfatning, Regeringsforfatning, Indbegreb af Statsgrundlovene (det i nyere Tider saa meget brugte Ord Konstitution betyder i Statsretslæren intet videre, end Forfatning, Stats- el. Regerings-Forfatning. Denne har enhver Stat, der uden den vilde ophøre at være, hvad den er, en Stat. Konstitutionerne ere mange Slags, og vil man ved Ordet betegne en el. anden deraf, f. Ex. den repræsentative el. synkratiske Statsforfatning, burde det bestemmende Tillægsord ikke udelades. Det samme gælder om det af Subst. afledede Adjekt. konstitutionel). Den almindeligblevne, mindre strenge Talebrug forstaar ved Constitution en fri, repræsentativ, synkratisk (s. d. O., mods. autokratisk, s. d.) Statsforfatning, en Grundlov, som bestemmer Folkets og Fyrstens Rettigheder; Haandfæstning (forœld.); octroyeret Constitution, en som Naadegave af Fyrsten bevilget friere Statsforfatning, mods. den pacterede (s. u. Octroi og Pactum).

Con-stitutionalisme, ny l., eg. Forkærlighed for el. Stræben efter en Statsforfatning; ogs., ifølge en almindelig Talebrug, Stræben efter en fri, repræsentativ Statsforfatning (= Synkratisme, mods. Absolutisme, s. d.); Constitutionalitet, Overensstemmelse med Forfatningen (den friere), Grundlovsmæssighed; constitutionel, fr., forfatningsmæssig, overensstemmende med Statens Grundlove (s. Constitution); i Grundlovens, i den friere Forfatnings Aand; repræsentativ, synkratisk (constitutionelt Monarchi, Enevælde, indskrænket ved en friere Konstitution; de constitutionelle, Tilhængere af Grundsætningerne for en synkratisk Forfatning, mods. Absolutister, s. d.); ogs. grundet i el. afhængig af Legemets Beskaffenhed el. Legemsbygningen (constitutionelle Sygdomme, Sygdomme, der have deres Grund i en vis Legemsbeskaffenhed, ogs. i visse Vejrforhold; Sygdomme, der have Tilbøjelighed til at udbrede sig i Legemet og angribe flere af dettes Organer og Systemer samtidig el. efterhaanden): Constitutionist og Constitutionalist, Tilhænger af en fri Statsforfatning.

Con-stitutiones, l. (pl. af Constitutio), de romerske Kejseres Forordninger (samlede f. Ex. i Codex Justinianeus, s. d.); C. imperii, Rigslove; Novellæ Constitutiones (ved Københavns Universitet), Christian IV.s nye Statutter for Universitetet af 18de Maj 1621.

con-stitutiv, l., bestemmende, fastsættende, lovgivende; væsentlig, som danner en væsentlig Bestanddel af en Sag, væsentlig udgør den; (Log) grundvæsentlig, jvf. consecutiv, i Betydningen: afledet væsentlig (i Begrebet Menneske er saaledes Fornuft et konstitutivt, Frihed et konsekutivt Kendemærke).

Con-stitutor, l., Anordner, Stifter; Constitutum, et, (Retsspr.) Løfte om at betale sin egen el. en andens Gæld; Constitutum possessorium, et, (Retsspr.) Overlevering med Forbehold af Medejendom; Constitut(us), en som træder i en andens Sted; en beskikket, kaldet.

Con-strictiōn, l., (Lt.) Sammentrækning, Indsnøring (is. af Legemsdele); Indskrænkning; constrictiv el. constringerende, sammentrækkende; Constrictor, en Sammensnører (Boa constrictor, en Art af Kvælerslangerne); Bindemuskel, Slutmuskel; Constringentia, pl., sammentrækkende Lægemidler; constringere, sammentrække, binde; indsnøre.

Con-structiōn, l., Sammensætning, Bygning, Rejsning, Opførelse; Anordning og Forbindelse af et helts Dele; Bygningsmaade; stundom = grammatikalsk Analyse, s. d. (efter det mindre rigtige Skoleudtryk: at tage (finde) C. i et Forfattersted, ɔ: finde og fremstille den); Sætningsforhold; (Geom. og Bygnk.) Fortegning, Rids, Oprids; (Mat. og Filos.) Anskueliggørelse af et Begreb ved noget fuldkomment dertil svarende, f. Ex. ved Tegningen af en geometrisk Figur (intuitiv C.), ved Udvikling af Begrebet og Paavisning f. Ex. af dets Genstands Tilbliven (discursiv C.) (jvf. intuitiv og discursiv); construere, sammensætte, opføre, rejse, bygge, forfærdige; gøre Oprids; anskueliggøre ved Tegning, Beskrivelse; ordne Ordfølgen, udvikle Ordføjningen (jvf. analysere); construeret, ofte = lavet, uvirkelig (om Kunstværker); Constructeur (—tør), den, der udkaster en Tegning til noget; Bygmester; constructiv, ordnende, indrettende; sammensættende, (Bygnk.) hvad der væsentlig bidrager til at sammenholde et Bygningsarbejdes Dele; mods. decorativ (s. d.); (Gram. hebr.) Status constructus, den Forandring, som et Nomen undergaar, naar det følges af et andet Nomen, der bestemmer det.

Con-stupratiōn, l., Voldtægt; constuprere, voldtage.

Con-sualia, l., pl., en gammel-romersk efter Sagnet af Romulus indstiftet Fest med Væddeløb, til Ære for Neptunus (Consus).

Con-substantialitēt, l., (Teol.) Væsens-Enhed (i Treenighedslæren); Consubstantiatiōn, Kristi Legemes og Blods Tilstedeværelse i den hellige Nadvere samtidig med, at Brødet og Vinen vedblive at være Brød og Vin, efter den lutherske Kirkes Lære (i Modsætning til den romersk-katolske Transsubstantiations-Lære (jvf. Impanation); consubstantiēl, af samme Væsen, af samme Natur, samvæsentlig.

Consul, l., Statsoverhoved i den romerske og senere hen for en Tid i den franske Republik; første Raadsherre, Borgermester; Handelsopsynsmand, Handelsbestyrer, Handelsdommer paa en fremmed Handelsplads, Agent paa en fremmed Handelsplads med Fuldmagt til at varetage sin Nations Handelsinteresser; Consules missi, pl., udsendte Konsuler (lønnede af Staten); Consules electi, valgte Konsuler (ulønnede); Consular(is), hos Romerne: en forhenværende Konsul; Consulāt, et, en Konsuls Embede, Værdighed og Bopæl; consulær og consularisk, til Konsulatet hørende.

Consulent, l., Raadgiver (is. medicinsk og ju-

ridisk), Sagfører; consulere, raadføre sig med, spørge til Raads, is. en Læge el. en lovkyndig; consult(us), erfaren, kyndig (s. Jurisconsult); Consultissimus, højst erfaren (ældre Titel til en lærd Jurist).

Consulta, it., Raadslag; Stats-Consulta, Statsraad, et Regeringskollegium i den forrige italienske Republik eller det senere Kongerige Italien; Consultation, l., Raadslag (is. lægevidenskabeligt); consultativ, raadslaaende, raadgivende, = deliberativ, s. d.; Votum consultativum, s. u. Votum; consultatorisk Praxis, Sysslen med Raadgivning i medicinske og juridiske Tilfælde.

consulte, l., betænksomt, forsigtig, med Overlæg; consultere, overlægge, raadslaa, raadføre sig, tage til Raads; consulto, med velberaad Hu, med Forsæt, med Flid; Consultum, et, Beslutning.

Con-sument, l., Forbruger, Fortærer; consumere, forbruge, fortære; Consum, Consumering, Forbrug, Fortæring, Afsætning; Consumptibilier, pl., Forbrugs-Varer el. -Genstande, is. Fødevarer; Consumption = Consumering; ogs. Toldafgift af Fødevarer (= Accise); (Kl.) Tæring, Svindsot; Consum(ptions)-Forening, (is. Arbejderes) til billig Selvforhandling af Livsfornødenheder; consumptiv, fortærende.

Con-summation, l., Sammentælling; Fuldendelse, (Retsspr.) Fuldbyrdelse af en Kontrakt el. af en Forbrydelse; Consummator, Fuldender, Fuldbyrder, særl. om Jesus Kristus; consummatum est, det er fuldbragt; consummere, sammenregne; fuldbyrde.

Consus, s. Consualia.

consvadere, l., raade, give Raad.

Consvetudines, l., pl., Vedtægter; sing. Consvetudo, Vane, Skik, Vedtægt; consvetudo altera natura, Vanen er den anden Natur.

Contabescen(t)s, l., Udmagring, Indsvinding af hele Legemet, Tæresyge (jvf. Atrophi).

Contabulation, l., Brædebeklædning.

Con-tact, l. (tangere, røre, berøre), Berørelse, Røring; Røringspunkt; elektrisk Strømslutter, Tryk-Knap; Contagion, Smitte; smittende Syge, Pest; Contagionister, pl., de, som paastaa og hævde en Sygdoms smittende Kraft; Contagiositet, en Sygdoms smittende Kraft el. Beskaffenhed; Contagium, et, pl.: Contagia, Smittestof, smittende Gift, som forplanter sig ved Berøring; Smittestof, der næres og udvikles i den menneskelige Organisme (forskelligt fra Miasma); contagiøs, smittende, smitsom, forpestende; jvf. Infection.

Contadin, fr., it. Contadino (contado, Landsby), Bonde; contadinesca poesia, it., italienske Kærlighedssange i Bondedialekt.

Con-tamination, l. (contaminare, fordærve ved Sammenblanding, besudle), Besudling, Besmittelse; (Gram.) Sammenblanding af to sproglige Led til et tredie, der delvis rummer ethvert af de to, f. Eks.: „denne Bog hører til en af hans bedste", en C. af: „denne Bog er en af hans bedste" og „denne Bog hører til hans bedste Bøger" — Spillekant, af Spillemand og Musikant; contaminere, besmitte, besudle, plette.

Contango, s. Report.

contano, it., (Mus.) eg.: „de tælle", ɔ: de pausere: i Partiturer om Stemmer, der først senere indtræde.

contant, s. kontant.

Contarii, s. Contus.

Conte, it., Greve.

Conte (Kongt'), fr., kortere Fortælling i Poesi el. Prosa.

con-temnere, l., foragte; non contemnendus, ikke at foragte (som Skole-Karakter omtrent = maadelig); Contem(p)tion, Foragt; contem(p)tibel, foragtelig.

Con-templation, l., Beskuelse, Betragtning; Selvfordybelse; contemplativ, betragtende, beskuende, dybsindig, indadvendt; et contemplativt Liv, et beskuende, et til aandig Betragtning, Bøn og Grublen indviet Liv; contemplere, grunde, beskue; contemplatorisk = contemplativ.

Con-temporanëus, l., el. Con-temporain (Kongtangporæng), fr., = Coætanëus; contemporær, samtidig; contemporere, være til el. indtræffe paa samme Tid.

Con-tenance (Kongtenangs'), fr., Fatning, Holdning, fast Forhold, god Mine; Selvbeherskelse, Sindsro.

con tenerezza, it., (Mus.) med Ømhed, ømt, rørende.

con-tent, l. (ogs. med fransk Udt.: kongtang), tilfreds, fornøjet; Content og Non content, „Tilfreds, Ikke-tilfreds", Afstemningsord i det engelske Overhus; Contentement (Kongtangtemang), fr., Tilfredshed, Tilfredsstillelse, Fornøjelse; ogsaa tidligere (naar en nyser) Gud velsigne Dem! (men er i denne Betydning aldeles ufransk).

Con-tenta, pl. af Con-tentum, l. (con-tinere, indeholde), Indhold, Hovedpunkter af et Skrift; (Anat.) Indhold i en af Legemets Hulheder, f. Eks. Indvolde; Contenta ventriculi, de Stoffer, der ved en Obduktion (s. d.), efter Mistanke om Forgiftning, findes i Maven; Contenter, pl., trykte Fortegnelser over ankomne Varer (i Søstæder).

con-tentere, fr., tilfredsstille, fornøje, fyldestgøre; betale.

Con-tentiv-Bind, et Bind til at holde de ved et Knoglebrud fjernede Brudstykker sammen for at lette Sammenvoksningen (l. continere, holde sammen).

con-tentiøs, l. (con-tendere, stride, anstrenge), trættekær; stridig, tvistig; Contention, Trættekærhed; Strid, Tvistighed; Anstrengelse, Bestræbelse.

Conterfey, s. Contrefait.

conterminere, tilgrænse.

Conterranëus, l., Landsmand.

Contessa, it., Grevinde.

con-testabel, fr., stridig; Contestatio litis, l., (Retsspr.) Svar paa et Klagemaal; Contestation, l., Strid, Tvist; Bestridelse; Forstring; Bevidnen; contestere, stride; bestride, gøre stridig; ikke ville erkende den Ret, en anden paastaar at have i en vis Henseende; bevidne, stadfæste. Jvf. protestere.

Con-text, l. (texere, væve), Sammenhæng, Forbindelse i Talen og Tankerne; Contextus cellulosus, Cellevæv; uno contextu, i een sammenhængende Handling, uden Afbrydelse;

Contextūr, Sammenvævning (af Tøjer, Træ-trævler o. s. v.); Forbindelse, Sammenhæng.
Conti, pl. af Conto, s. d.
Con-tignatiōn, l. (tignum, Bjælke), Tømmerværk, Bjælkeværk, Spærværk; Stokværk.
Con-tiguitet, l.-fr. (tangere, røre, berøre), Tilgrænsning, Grænsefællesskab; Røring; ogs. = Continuitēt (tenere, holde), Uafbrudthed, Stadighed; contiguerlig, tilgrænsende, rørende.
continens pro contento, l., det indeholdende i St. for Indholdet; (Ret.) den ved Metonymi (s. d.) foregaaende Ombytning af Rummet og det rumopfyldende (f. Eks. Danmark i St. f. de danske; drikke en Flaske i St. f. Flaskens Indhold).
con-tinent, l., afholden; tugtig; „indgetogen"; Continen(t)s, Afhold, Maadehold; Ædruelighed; Tugtighed.
Con-tinent, l. (terra continens, af continere, sammenholde), et, Fastlandet (modſ. Øerne), is. Europas Fastland i Modſ. til England; continentāl, til Fastlandet hørende, Fastlandet vedkommende, Fastlands-, f. Eks. Continentāl-Fred, C.-Magt, C.-Tropper, Fastlands-Fred, Fastlands-Magt, Fastlands-Tropper; Continentāl-System, Fastlandsspærring, Napoleons Plan at udelukke England fra alt Handelssamkvem med det øvrige Europa; e, ex el. in continenti, straks, paa Stedet; continentia causarum, Sagernes Forbindelse, Tingenes Sammenhæng; continenter, uafbrudt, i et.
con-tinere, l., sammenhænge, grænse til; indeholde, indbegribe; holde tilbage; afholde sig.
Con-tingens (l. tangere, berøre), et, noget tilfældigt, ikke-nødvendigt; tilfældig Egenskab; Contingen(t)s, Tilfældighed, Uvished; Contingen(t)s-Vinkel, Vinkelen, som en krum Linie danner med en ret el. krum Linie, som den berører; Contingentia mundi, Verdens Tilfældighed (jvf. kosmologisk); contingere, hændes, tildrage sig; træffe, vedkomme, røre; bidrage til, give sin Del, Skærv.
Con-tingent, ny l., et, Andel, Bidrag, som man er pligtig at levere, f. Eks. af Tropper, Penge &c.
Con-tinuatiōn (l. tenere, holde), Vedvaren, Fortsættelse, Følge; Continuatiōns-Søgsmaal, Søgsmaal, der sættes i Forbindelse med et allerede anlagt Søgsmaal (der nu bliver Hovedsøgsmaalet); saaledes ogs. C.-Klage, C.-Stævning o. s. v.; pro continuatione, til el. som Fortsættelse; continuative Sætninger, (Gram.) Sætninger, forbundne ved en vis Følge, antydet ved: for det første, for det andet, eller: dernæst, endelig o. s. v.; Continuator, Fortsætter; continuēl, fr., og continuerlig, vedvarende, stadig, bestandig, uophørlig; fortløbende, sammenhængende; en continuerlig Størrelse, en Størrelse, hvis Dele alle ere forbundne ved en umiddelbar Paahinanden-Følgen, saasom alle Punkter i en Linie (modſ. discontinuerlig, discret); continuere, l., fortsætte, vedblive; vare, ikke aflade; Continuitēt, Stadighed, Vedvarenhed, Uafbrudthed, Delenes uafbrudte Sammenhæng, umiddelbar Paa-hinanden-Følgen; continuo, it., (Mus.) vedvarende; = Basso continuo, s. d.; Continuum, l., et, noget Vedvarende, Uafbrudt; (Mat.) udstrakt Størrelse, hvis Dele ere uafbrudt sammenhængende (Genstand for Geometrien).
Contio, l., en drøftende, ikke endeligt vedtagende Folkeforsamling; ogs. Tale, holdt i en saadan Forsamling.
Conto, it. (jvf. fr. compte), pl. Conti, (Kbspr.) Regning; alle Poster i et Regnskab vedrørende en vis Person el. Genstand samlede under eet; a C., i Regning; som Afdrag; C. a metà, fælles Handelsforetagende paa lige Vinding og Tab; C. corrente, it., el. C. courant, fr., løbende Regning; Mellemregning, Opgørelse af løbende Mellemværende; ogs. = Bank-Folio, s. u. Bank; C. finto, it., fingeret Regning, is. ved Kalkulationer; C. nuovo, ny Regning; C. di tempo, Regning paa Tid; C. loro, C. mio, C. nostro, C. suo. C. vostro, deres, min, vor, hans, Deres Regning; C. vecchio (vekkio), gammel Regning; give Conto = give Kredit; tage C. = borge, tage paa Kredit; saldere C., opgøre, afslutte en Regning.
Con-torni, it., pl., sing.: Con-torno (jvf. Kontur), Omgivelser, Omegn, Omrids; Contorniāt, gl. romersk Broncemedaille (med ophøjet Rand), ikke til Brug som Mønt, men til en eller anden (ukendt) Brug ved Væddeløbene.
con-torquere, l., fordreje, forvrænge; Contortiōn (fr. contorsion), Fordrejning, Forvridning; mindre end Luxation, s. d.; Vrængning, Ansigtets Fordrejelse; Grimasse; Contortionist, Vridningskunstner, Smidighedskunstner, „Slangemenneske".
Contour m. m., s. u. Kontur.
contra, lat. Forholdsord, fr. contre (kongt'r), imod, tværtimod; hyppigt i Sammensætninger med Bibegrebet af en Modsætning, Modvirken, Stilling imod el. lige over for, Gengæld og lignende; sjældnere med Bibegreb af en vis Underordning (f. Eks. i contrasignere). Af Sammensætningerne antage en Del alene Forholdsordets latinske, andre alene dets franske Form; nogle findes maaske lige almindelig med begge. — Disputere contra, sige imod, opponere; pro et contra, for og imod; hugge contra (Fægtek.) siges fægtende, naar det (efter gennemgaaet Skole og uden Kommando) er overladt dem selv at udføre de Hug, som de finde formaalstjenligst; spille contra = quitte ou double (s. d.).
Contra, (foræld.) = Alto, s. d.
Contra, s. Contra-Toner.
Contra-Apertūr, l., (Kl.) modsat Aabning (af en Byld, for at aabne Materien Udvej).
Contra-balance, af fr., Modvægt; contrabalancere, holde Modvægt, holde Stangen; Contrabalancier, en Del af det vattske Parallelogram (ved Pumper, Dampmaskiner &c.); Modvægtstang.
Contra-bande, fr. Contre-bande (Kongtr'-bangde), (af m. l. contra bannum [s. Ban], imod Forbudet), forbudne Varer, Sniggods; Handel med forbudne Varer, Snighandel, Smughandel; contrebandere, drive Snighandel, smugle; Contrabandist el. Contrebandier (Kongtrbangdje), Smugler, Snighandler.

Contra-Bas, it. Violono, det største Bue-Instrument og dybeste Bas-Instrument.
Contra-Basun (t. Contra-Posaune), dyb Basstemme i Orgelet.
Contra-billet = Contre-billet.
Contra-Bog, Bog, hvori de Varer indføres, som tages paa Kredit hos en Købmand; Modregnings-Bog.
Contra-cambio, it., Modveksel, Tilbageveksel, s. Ricambio.
Contra-cautionist, den, der forpligter sig til at indestaa for Opfyldelsen af Hoveddebitors Forpligtelse mod Kautionisten.
Contra-citant, ny l., (Retsspr.) en (den indstævnede), som udtager Kontrastævning mod en anden (Hovedcitanten); Modklager.
Contract, s. Kontrakt.
con-tract, l. (s. contrahere), lam, værkbrudden, sammenkrympet; contracte, forkortet; sammentrukken; contractibel og contractil, som har Evne til at trække sig sammen, el. lader sig forkorte el. trække sammen; Contractibilitet og Contractilitet, et Legems Evne til at trække sig sammen; Contraction, Sammentrækning, Sammenkrympning, Forkortning; Lamhed; (Gram.) to el. flere Vokalers Sammentrækning til een Lyd (jvf. Synaløphe); Contractio venæ, eg. Aarens Sammentrækning; en Vædskestraales Sammentrækning tæt udenfor Udstrømningsaabningen; Contractiv-Kraft = Contractibilitet; Contractur, Lamhed, Seneforkortning.
Contra-Dans (fordr. af eng. Countrydance, Provins-Dans, landlig Dans), et Slags muntre engelske Danse, som opføres af 4, 6, 8 (el. 8, 12, 16) Personer.
contra-datere et Brev, ombdagtegne, o: give det et andet Dagtal (Datum), end man først havde sat; s. datere.
Contra-dicent, l., (Retsspr.) Modpart; Kontrapart; contradicere, modsige, indvende; Contradiction, Modsigelse; Contradictions-Princippet, Modsigelses-Grundsætningen, der sædvanligst udtrykkes saaledes: „Ingen Ting kan paa een Gang være og ikke være (noget vist)"; contradictio in adjecto, Modsigelse i Tillægsordet el. Tilsætningen, el. in ipsis terminis, i selve Udtrykkene, f. Eks. lille Maglebŋ, 2den og tredie Prioritet; contradictoire (kongtradiktoar'), fr., modsigende; jugement (sjyssjemang) c., et, Dom, der er fældet i den anklagedes Nærværelse, saa at han har kunnet føre et lovformeligt Forsvar; vedkommende siges at være dømt contradictoirement (—mang); Contradictor, Modsiger; (Retsspr.) den, som i en Konkurs træder i Skyldnerens Sted for at afgøre med Kreditorerne; contradictorisk, modsigende; contradictoriske el. contradictorisk modsatte, modsigende, kaldes Forestillinger og Sætninger, af hvilke den ene simpelthen benægter, hvad den anden bekræfter (f. Eks. sort — ikke sort); Contradictoria excludunt tertium, el. medium, mellem modsigende Begreber gives der intet tredie (forkt. fra contrair, s. d.).
Contrados, ny l. (Retsspr.), eg. Mod-Medgift (s. Dos), en Gave, som Manden lover sin doterede (s. dotere) Hustru, og som hun faar efter hans Død; jvf. Antipherna.

Contra-facient, ny l., den, der efterligner, eftergør, f. Eks. ved Eftertryk; Overtræder af en Lov el. Forordning; Contrafaction og Contrafactur, uberettiget Efterligning; Eftertryk af et Skrift.
Contra-fagot, stor Fagot (s. d.), som staar en Oktav dybere, end den almindelige.
Contra-fei, s. Contrefait.
Contra-fissur og Contra-fractur, l. (findere, kløve; frangere, bryde), (Lk.) Modspalte, Modkløft, Kløft paa et Ben, isæ. Hjerneskallen, lige over for en anden, paa den modsatte Side af det Sted, paa hvilket Beskadigelsen ved et Stød o. s. v. er sket.
Contra-galop, Galop, ved hvilken Volter, Vendinger o. s. v. udføres til modsat Side af den, hvortil Hesten er bøjet og galopperer.
contraharmonisk (Mat.), s. harmonisk.
Contrahent, s. u. K.
Contra-hentia, pl., (Lk.) sammentrækkende Midler; contrahere, sammendrage, forkorte; underhandle; enes, indgaa Forlig om; contrahere Gæld, gøre Gæld.
Contra-in-dicans, l., et, (Lk.) Modtegn, som modstrider en Sygdoms foregaaende Tegn og gør andre Midler fornødne; Contraindication, Modangivelse, Modantydning, = Antendeixis, s. d.
contraire (kongtrær'), fr. (l. contrarius), imod, modsat, modstridig, som er til Hinder, imod ens Ønsker; contraire, contrært modsatte kaldes Forestillinger og Sætninger, af hvilke den ene, foruden at modsige eller ophæve den anden, endnu indeholder en nærmere Bestemmelse, f. Eks. sort — hvid (forkt. fra contradictorisk, s. d.); au contraire (o —), tværtimod, omvendt.
contra jus in thesi, l., imod en uomtvistelig, i sin Almindelighed erkendt Retsgrundsætning.
contra leges, l., imod Lovene, lovstridig.
contra-licitere, l., overbyde, byde højere end en anden.
Contr-alto, it., el. Haute-contre (Hot'-kongtr), fr., Altstemme (imellem Diskant og Tenor); Alt.
contramandere, s. contrem—.
contra manifesta jura, l., imod aabenbar Ret.
Contra-March, Tilbagemarch, March til den modsatte Side, modsat Bevægelse, saaledes at Fronten bliver den modsatte, men Rækkernes Orden den samme; (Søspr.) Stagvending.
contraminere, s. contrem—.
Contra-Mærke = Contre-marque.
contra naturam, l., imod Naturen, unaturlig.
Contra-Oktav, (Mus.), s. Contra-Toner.
Contra-Ordre, Modbefaling, Befaling, hvorved et tidligere givet Bud kaldes tilbage.
Contrapart, Modpart, Modstander.
contra-ponere, l., (Kbspr.) af- og til-skrive (jvf. scontrere); rette Bogindførelser; Contraposition, eg. Modsætning; Dækning af en Vekselgæld; Rettelse af Regningsfejl i Handelsbøger; (Log.) en Omvendingsslutning (s. Conversion) med Forandring af Kvalitet (s. d.), saaledes at vedkommende Sætning, uden Forandring i dens Materie, fra almindelig bekræftende bliver almindelig benægtende, og omvendt (f. Eks. alle Mennesker ere dødelige; altsaa er ingen udødelig et Menneske); Contrapost, it., Mod-

sætning (i de bildende el. plastiske Kunster = Antithesis i Talen).

Contra principia negantem disputari non potest, l., med den, der nægter Grundsætningerne, kan der ej disputeres (i en Strid maa man først være enig om de Grundsætninger, efter hvilke den skal afgøres); ogs. med Tilføjelsen: nisi de ipsis principiis, undtagen om selve Principperne.

Contra-Prøve (fr. contre-épreuve), (ved en Afstemning) Modprøve, det Forsøg, efter erfaret Udfald af Stemmingen for en Ting, ved en ny Afstemning at erfare Antallet af dem, der stemme for det modsatte, for et Modforslag.

Contra-punct, l. (eg. punctus contra punctum, Punkt mod Punkt, ɔ: Node mod Node), i videre Forstand Navn paa den harmoniske Sættekunst overhovedet, i snævrere paa den Sættemaade, der til en given Melodi, den saakaldte Cantus firmus (s. d.), føjer een el. flere jævnbyrdige Stemmer; C. falder i to Hovedklasser: det enkelte C., hvor Stemmerne bevare deres givne Forhold, d. e. Overstemmen vedbliver at være Overstemme, Understemmen at være Understemme; det dobbelte C., hvor Overstemmen kan blive Understemme og omvendt; Contrapunctist, en, som forstaar og udøver denne Kunst.

Contra-punsel, Punsel (s. d.), oftest med forbybet Præg, til ved Punsling at danne en til umiddelbart Brug bestemt anden Punsel.

contra rationem, l., fornuftstridig.

Contra-re-monstranter, l., el. Gomarister, pl., en reformert Religionssekt i Holland i Begyndelsen af det 17de Aarh.

Contra-re-volution, s. Contrerevolution.

contraria contrariis curantur, l., ondt skal ondt fordrive; haardt mod haardt (jvf. Allopathi).

contrariere, fr., være imod, modstræbe, virke el. arbejde imod; komme ubelejlig; Contrariëtet, l., Ubelejlighed, Modgang; Uoverensstemmelse, Modstand, Modstræben, Hindring, Modsigelse; Contrarium, l., et, det modsatte, pl. Contraria, Modsætninger, Ting, der ere hinanden modsatte.

contrariorum est eadem scientia, l., Modsætninger drøftes af en og samme Videnskab (f. Eks. sandt og falskt i Logikken, godt og ondt i Etikken).

contrary (—ri), eng., = contraire.

contra sextum (præceptum), l., mod det sjette Bud.

Contra-signatur, ny l., Medundertegning, Medunderskrift; contrasignere, medunderskrive til Vitterlighed (om Statsministerens Medunderskrift under Landsherrens Forordninger).

Contrast m. m., s. u. Kontrast.

Contra-stimulisme, af l., et i Italien af Brownianismen (s. d.) opstaaet, fra denne afvigende, Lægesystem.

Contrasto, it., lyrisk Digt el. Vekselsang, hvis Emne er en Tvist mellem to; jvf. Tensons.

Contra-sub-ject, l., et, (Mus.) den anden, underordnede Sats i en Fuga, Modsats.

Contra-Søgsmaal, Søgsmaal, anlagt af Contra-Citanten (s. d.).

Contrat (Kongtra), fr., Overenskomst; jvf. Kontrakt; Contrat de grosse = Bodmeri, s. d.; Contrat social, Samfunds-Overenskomst (som Statsrettens Grundlag, ifølge J. J. Rousseaus 1762 udgivne Skrift: Du contrat social ou principes du droit politique).

Contra-tempo, s. Contretemps.

Contra-Tenor, (Mus.) forældet Navn for Alt.

Contra-Toner, (Mus.) Bastonerne under det store C.

Contra-vallation, ny l. (l. vallum, Palisadering, Forskansning), Modforskansning; Contravallations-Linie, den Række af Forskansninger, som opkastes omkring en Fæstning for at hindre de belejredes Udfald.

contra-venere, ny l., handle imod, overtræde, handle lovstridig, mod Overenskomst; Contravenient, Overtræder, en, som handler mod Lov og Ret eller mod Øvrighedens Bud el. Forbud; Forbryder; Contravenien(t)s, Contravention, Overtrædelse, et Buds, en Lovs, Kontrakts Brud.

contra vim mortis non est medicamen in hortis, el. contra vim mortis non herbula crescit in hortis, l., mod Døden gror ingen Urt.

contra vim non valet jus, l., over for Magten gælder Retten ikke; Magt gaar for Ret.

Contra-Violon = Contra-Bas, s. d.

Contra-visit, Genbesøg (Contre-visite, fr., gentaget Syn, gentagen Undersøgelse).

contra-votere, ny l., stemme imod.

contre, fr., s. contra.

Contre-Admiral, fr.-ar., den tredie Sø-Befalingsmand, som følger paa Admiralen og Vice-Admiralen.

Contre-ap-procher (Kongtr'approschjer), fr. (af l. propinquus, nær, ad-pro-pinquare, nærme sig), pl., Mødegrave, Grave, som de belejrede anlægge for at modarbejde de belejrendes Løbegrave el. Nærmelsesgrave.

Contre-balance, Contre-balancier, fr., s. Contrabalance.

Contrebande, s. Contrabande.

Contre-batterie (Kongtr'-batteri), fr., et, Modskanse, (ældre) Angrebsbatteri paa Glacis'et til Bekæmpning af Fæstningens Gravforsvar; ueg. Modforsøg.

Contre-bille (Kongtr'bij'), fr., (Bill.) en Bal, som ved Tilbageslag fra Banden træffer Spillerens.

Contre-billet (Kongtr'bijæ), el. Contre-lettre, fr., Modbevis, Modforskrivelse, som gør en tidligere Forskrivelse ugyldig; Kontramærke.

contre-carrere (kongtr'—), fr., og contra-carrere, modarbejde, modstræbe, hindre, gøre en Streg i Regningen.

Contre-change (Kongtr'-schangsj'), el. Contre-échange (—eschangsj'), fr. (jvf. échange og change), Bytte, Byttehandel; Udveksling.

Contre-châssis (Kongtr'schassi), fr., pl., Vinduer, dobbelte Vinduer, Forsatsvinduer.

contre-coeur (à), (kongtr'kør), fr., imod sin Villie, ugerne, nødig.

Contre-coup (Kongtr'ku), fr., et, Modstød; modvirkende Tilbagegelse, ubehagelig Følge,

Genvordighed, Modgang, Tværstreg, Streg i Regningen, Bagsmæk.
Con-trectatiōn, l., Berøren, Beføelen; Stjælen; Contrectatiōns-Teorien, (Retsvidensk.) den Lære, at Berøring af Kosterne er nok til at konstituere et Tyveri (til Forskel fra Ablations- og Apprehensions-Teorien); contrectere, berøre, beføle; stjæle.
Contre-dit (Kongtr'di), fr., Modsigelse, Strid; sans c. (sang —), uden Modsigelse, ustridig; uden Vanskeligheder.
Contre-épaulette (Kongtr'epolett'), fr., Akselbaand uden Frynser el. Duske.
Contre-escarpe, s. Contrescarpe.
Contre-fait (Kongtr'fæ), fr., alm. Udt.: Contra-faj, et, Afbildning, Billede af en Person; contrefait, eftergjort; falsk, forstilt; vanskabt; contrefaire, eftergøre.
Contre-feu (—fø), fr., Ildskærm, Ovnskærm.
Contre-fiche (—fisj'), fr., (Bygnk.) Korsbaand af Tømmerarbejde, Støttebjælke, Halvsparre.
Contre-fort (Kongtr'faar), fr., Skraapille til at forstærke en Mur med.
Contre-fugue (Kongtr'fyg'), fr., el. Contra-Fuga, ny l. (s. Fuga), (Mus.) Dobbeltfuga, Fuga med to Hovedsatser.
Contre-garde (Kongtr'gard'), fr., (ældre Befæstnk.) et med svært Skyts forsynet Udenværk til Hovedvoldens Dækning; jvf. Couvreface.
Contre-jour (Kongtr'sjur), fr., Modlys, Modskin, Sidelys, falsk Belysning; Sted paa Skyggesiden.
contre la médisance il n'est point de rempart, fr. (Molière: Tartuffe, I, 1), mod Bagvadskelse kan ingen bjerge sig.
Contre-lettre = Contrebillet, s. d.
contre-mandere, fr., og contra-mandere, give Modbefaling, Modbud; afbestille, afsige.
Contre-marche (Kongtr'marsj), fr., s. Contra-marsch.
Contre-marque (Kongtr'mark'), fr., Mærke (f. Eks. paa Pakker) foruden et tidligere paasat; Udgangsbillet, som tilsikrer en fri Adgang ved Tilbagekomsten (i Skuespilhuse ꝛc.); contremarquere (kongtr'markere), forsyne med Modmærke; (i Spil) føre Modregning til des større Sikkerhed.
Contre-mine (Kongtr'min'), fr., og Contra-Mine, Modmine (udgaaende fra en Fæstning for at tvinge Angriberen til en Minekrig); Modforsøg, Modlist; contreminere, lægge Modminer; modarbejde, bruge List mod List; Contre-Mineur (Kongtr'minør), eg. en, som lægger Modminer; Modarbejder, Modpart; en, som spekulerer i Børspapirernes Fald.
Contre-opposition (Kongtr'opposisjong), fr., Opposition mod en Opposition; i det parlamentariske Sprog: Oppositions-Mindretal, der skiller sig fra sit Parti, skønt væsentlig enigt med dette.
Contre-ordre (Kongtr'ordr'), fr., s. Contra-Ordre.
Contre-parade fr., (Fægtek.) Afværgelse, Modparering; contreparere, afværge et Hug el. Stød, tilbagedrive med Vaaben.
Contre-partie (Kongtr'parti), fr., et, (Mus.) Modstemme, anden Stemme; (Kbspr.) Kontrabog.
Contre-pas (Kongtr'pa), fr., et, Modskridt, falsk Trin i Dans.
Contre-passation (Kongtrpasasjong), fr., Tilbageafstaaelse af en Veksel (jvf. Retrocession).
Contre-pente, s. Glacis.
Contre-pied (Kongtr'pje), fr., (Jagtv.) Modspor, falsk Spor; det modsatte.
Contre-poids (Kongtr'poa), fr. (poids = l. pondus, Vægt), Modvægt; Ligevægtsstang hos Linedansere.
Contrepoint, s. Contrapunct.
Contre-pointe (Kongtr'poængt'), fr., (Vaabenk.) Forbindelse af Hugning og Fægtning (Hug og Stød).
Contre-révolution, fr., og Contra-Revolutiōn, Modrevolution, Opstand imod den ved en nylig sket Omvæltning af Statsforfatningen indførte Tingenes Orden; contrerevolutionær og contra-r., stridende imod Statsomvæltningen; som har en Modomvæltning til Hensigt.
Contre-ronde (Kongtr'rongd), fr., (Krspr.) Modrunde, anden Runde, Visiter-Runde.
Contre-ruse (Kongterrys'), fr., Modlist.
Contr-escarpe (Kongtreskarpe), fr., (Befæstningsk.) Fæstningsgravens ydre Skraaning lige over for Hovedvolden.
Contre-salut (Kongtr'saly), fr., Genhilsen; s. Salut.
Contre-sens (Kongtr'sang). fr. (af l. sensus, Følelse, Sans, Mening), Modbetydning, modsat Mening; Modsigelse, vrang Mening.
Contre-signal (Kongtr'sinjal), fr., et, Modtegn, Svartegn; contresignalisere, svare paa et givet Tegn, give et Modtegn, Svartegn; Contresigne (Kongtr'sinj'), et, Feltraab; contresignere, s. contrasignere.
Contre-temps (Kongtr'tang), fr., el. Contra-tempo, it., eg. Utid; uventet, ubehagelig Hændelse, ubelejlig Hindring, Forfald, Streg i Regningen; (Ridek.) Hestens utidige Standsen i dens skolerigtige Bevægelse; (Fægtek.) et til urette Tid anbragt Stød; (Mus.) Ulighed, Uoverensstemmelse i Takten; Danse-Pas, hvorved man hæver den ene Fod og svæver paa den anden; à contretemps, i Utide, til ubelejlig Tid.
Contre-tranchée (Kongtr'trangsje), fr., (Befæstnk.) Mod-Løbegrav.
Contre-vallation (Kongtr'vallasjong), fr., el. Contra-vallatiōn, ny l. (l. vallum, Palisadering, Forskansning), Modforskansning; Contravallatiōns-Linie, den Række af Forskansninger, som opkastes omkring en Fæstning for at hindre de belejredes Udfald.
Contre-vent (—vang), fr., Vinduesskodde.
Contre-visite, s. Contra-visit.
con-tribuabel, fr., skattepligtig, som der kan lægges Skat paa; Contribuent, l., skatydende; overh. en, som yder Bidrag til noget; contribuere, l., bidrage, yde Bidrag til noget; hjælpe til, medvirke, fremme; betale Skatter el. Paalæg; Contributiōn, Bidrag; Skat, Paalæg; Krigsskyr; Brandskat; at sætte en i Contributiōn, volde ham Udgift, beskatte, brandskatte ham; contributær, medskatskyldig; contributiv, bidragende, medvirkende, fremmende.
con tristezza, it., (Mus.) tungsindig.

Con-tritiōn, l., (contritio cordis) Hjertets Sønderknuselse, dybt følt Anger, fremgaaende af Kærlighed til Gud (Attritiōn, af Frygt for Straf); (Kir.) Knusning.
Contro-vers, l., lærd Tvist, Strid, isr. i Religionssager; Controvers-Punkt, den særlige Genstand, om hvilken Striden drejer sig; Controvers-Prædiken, Stridsprædiken (imod kætterske Meninger); Controversia verborum, (Retsspr.) Ordstrid, = Logomachi, s. d.; Controversiæ status, s. Status controversiæ; controvers, stridig, modstridig, bestridt, omstridt; controversere el. controvertere, stride, veksle Stridsskrifter, holde Stridsprædikener; Controversist el. Controvertist, en, som tvister om noget; isr. Trosforfægter, Stridsprædikant, Stridsskrift-Forfatter.
Con-tubernāl(is), l., Teltbroder, Teltfælle, Staldbroder, Stuekammerat, Sambo; Contubernalitēt, Stuekammeratskab; Contubernium (af l. taberna, Hytte, Bod), et, Samboen, Staldbroderskab; et med Herrens Tilladelse stiftet Samliv mellem Slave og Slavinde.
con-tumacere, af l., anklage en og kræve (ogs. fælde) Dom imod ham trods hans Udebliven efter Rettens Indkaldelse; Contumacia, l. (temnere [temere, ubesindig], foragte), el. Contumāts, Ulydighed, Trods, Overhørighed mod Rettens Indkaldelse, Udebliven uagtet lovligt Kald og Varsel; in contumaciam, formedelst Overhørighed mod lovlig Stævning; formedelst Udeblivelse; Contumaciāl-Dom, (Milit. Ret) Dom over en Desertør, ifølge hvilken han, naar han paagribes, skal straffes; Contumāts er ogs. = Quarantaine, s. d.; Contumāts-Cordon, Afsondringskæde, Afsondringsværn; C.-Hus, Afsondringshus for Personer og Varer, som mistænkes for at være smittebringende; Contumacia libera, l., værdig, ædel Frimodighed og Standhaftighed; Contumax, l., overhørig, som ikke møder efter Kald og Varsel.
con-tundere, l., knuse, kvæste
Con-turbatiōn, l., Forvirring, Rædsel; conturbere, forurolige; forvirre; bringe ud af Fatning.
Contus, l. (gr. kontos), Stage; Lanse; Contarii, pl., Ryttere, væbnede med Lanser.
Con-tusiōn, l. (tundere, støde), Kvæstning, Stød, Saar ved Stød el. Knusning, uden aaben Beskadigelse af Huden, men saaledes, at der samler sig Blod under Huden el. i Cellevævet; contusus, (paa Recepter) knust.
Con-tutor, l., (Retsspr.) Medformynder.
Conus, s. Konus.
Con-valescent, l., en, som er i Bedring; Convalescen(t)s, Bedring, Helbredelse; = Reconvalescen(t)s; convalescere, komme til Kræfter igen, komme sig, være i Bedring; convalescerede, pl., helbredede, som ere komne sig af en Sygdom.
con variazioni, it., (Mus.) (Tema el. musikalsk Tanke) med Ændringer, gennem hvilke Temaet dog kan genkendes.
Con-vectiōn, l., Sammenkøren, Sammenbringen, særl. (Fys.) Varmeforplantning ved Strømning (i Vædsker og luftformige Legemer).
con-venable (kongvenabl'), fr. (s. convenere), passende, sømmelig, tilbørlig; passelig, belejlig; gavnlig, raadelig; Convenance (Kongvenangs'), Overensstemmelse; Passelighed, Sømmelighed; Bekvemmelighed; stiltiende Overenskomst, Skik og Brug.
Con-venatiōn, ny l., Jagt paa fælles Distrikt; Ret dertil.
con-venere, l., komme overens med; falde belejlig, være til Pas; passe, sømme sig; Convenien(t)s = Convenance; Convenien(t)s-Parti, Giftermaal el. Ægteskab, som indgaas mindre af Kærlighed, end af Hensyn til Overensstemmelse i ydre Kaar og Fordele; C.-Mennesker, Mennesker, der alt for meget ere afhængige af blot Skik og Brug.
Convenio, sp., Overenskomst.
Con-vent, l., (en og) et, Sammenkomst, Forening, Forsamling, s. Eks. Nationāl-Convent (Nationāl-Conventet i Frankrig 1792—95), Folke- el. Rigsforsamling; Kloster, Stift; samtlige Munke el. Nonner i et Kloster; C.-Broder, Klosterlem el. Munk, som endnu ikke er Pater; Convent-Øl, Convent, Covent, ogs. Cavent, eg. Kloster-Øl; Tyndtøl (enten svagt Øl, som man i Klostrene drak ved Siden af Vinen, el. i Modsætning til det de højere Patres forbeholdte Pater-Øl); Convent-Hus, (i København) et Hus, hvor Fattigvæsenets Bestyrere i ældre Tider forsamlede sig til Almisse-Uddeling; Præste-Convent, Præstemøde.
Con-ventikel, l., Vinkelforsamling, lønlig Sammenkomst af et Religionsparti (isr. af Mystikere el. Pietister), som ikke er erkendt af Staten; Sladderselskab.
Con-ventiōn, l., Overenskomst, Aftale, Forening, Forlig, Pagt; Conventiōns-Fod, den Møntfod, der ligger til Grund for Conventiōns-Mønten; C.-Mønt, de ifølge en Overenskomst (med Ændringer) imellem Rigsstænderne fra 1750 i Tyskland prægede Møntsorter, C.-Dalere o. s. v. (20 Gylden el. $13^1/_2$ C.-Dalere af een Mark fint Sølv); conventionāl, l., og conventionēl, som man er bleven enig om, ifølge Vedtægt, der beror paa Overenskomst, som Skik og Brug er, vedtagen, vedtægtsret, brugelig; sluttende sig til en Skoles Forbillede, uden Ejendommelighed og selvstændigt Virkelighedsstudium; Conventionāl-Straf, en Straf (sædv. Bøde), som den forpligtede underkaster sig i Tilfælde af hans Løftes mislige Opfyldelse.
Con-ventuāl, ny l., Klosterbroder, Stiftsmedlem, Stiftsherre; Conventualinde, Kloster- el. Stifts-Dame; Conventualer, pl., Klosterpersoner; conventuēl, klosterlig, som vedrører et Kloster el. Stift.
Convenæ, l., pl., sammenløbne Folk; fremmede.
con-vergent, l. (vergere, bøje, sænke sig; hælde), hældende imod, nærmende sig til, sammenløbende (om Linier); ueg. overensstemmende; Convergen(t)s, Nærmelse, f. Eks. af to Linier imod hinanden; convergere, hælde imod noget, nærmes, løbe sammen, være af samme Mening, stemme overens (mods. divergere, s. d.).
Convers, Conversa, Converso, s. u. Conversion.
Con-versatiōn, l. (versari, færdes), Samtale, Underholdning; Omgang, Selskab; Conversa-

tions-Lexikon, et, Underholdnings-Ordbog, almindelig Sag-Ordbog over de, i selskabelig Underholdning forekommende, til Videnskaber og Kunster henhørende Genstande; C.-Opera, en komisk Opera med talt Dialog; Conversations-Sprog, Omgangssprog; Conversations-Stykke, borgerligt Skuespil; (Mal.) et Maleri, hvis Emne er taget af det selskabelige Liv; Conversations-Tema, et, en (øjeblikkelig stedfindende, el. sædvanlig) Genstand for selskabelig Omtale; Conversations-Tone, Omgangstone, Tone ved selskabelig Underholdning; Conversatorium, et, Underholdningsstue, Forening til Samtale om og Øvelse i en eller anden Videnskab el. Kunst, isl. Forening til Sprogøvelser; (i Klostre) Talestue; conversere, omgaas; tale med, underholde sig med; conversabel, snaksom, underholdende, omgængelig.

Con-version, l., Forvandling, Forandring; Omsætning, Omsmeltning, Omprægning, Omvendelse, Overgang til en sandere Religion, til en bedre Tænkemaade, Hjertets Forbedring; (Ret.) = Antistrophe, s. d.; (Log.) Omvending af en Sætning ved Omsætning af Subjekts- el. Prædikats-Begrebet (aldeles forskellig fra Inversion, s. d.), hvorpaa Conversions- el. Omvendings-Slutningen grunder sig; f. Eks. 1) intet endeligt Væsen har uendelig Forstand: altsaa er intet, der har uendelig Forstand, et endeligt Væsen (ligefrem Conversion, C. simplex); eller 2) (med Forandring i Kvantiteten, s. d.): alle Roser ere Blomster: altsaa ere nogle Blomster Roser (forandret Conversion, C. per accidens); eller 3) (med Forandring i Kvaliteten, s. d.): alle Mennesker ere organiske Væsener: altsaa er intet uorganisk Væsen et Menneske (modsættende Conversion, C. per contra-positionem) (jvf. Contraposition); Convers(us), l., en, som fra en Religion er gaaet over til en anden, en omvendt, i fem. Conversa; Convers (it. Converso), Conversa ogs. = Lægbroder, Lægsøster; i Klostrene (til Opvartning); convertere, forandre, forvandle, ombytte (især. Statspapirer mod andre, der lyde paa en lavere Rente), overh. ombanne; omsætte; omvende; Convertering og Conversion, Ombytning, Omsætning, isl. Statspapirers imod andre, der lyde paa en højere el. lavere Rentefod; convertibel, som kan forvandles, ombannes, ombyttes, omvendes o. s. v.; Convertibilitet, Omvendelighed, Foranderlighed, Omsættelighed; Convertit, omvendt (jvf. Proselyt); Convertor, ogs. Converter, det Kar, i hvilket ved Bessemerprocessen Raajern forvandles til Staal el. Smedejern.

convex m. m., s. u. k—.

Conveyer (—vøer), eng. (af con-vey, føre, bringe af Sted, af l. via, Vej), Overbringer, Oversender; s. Conductor.

Con-vicium, l. (mul. for convocium, af vox, Røst), et, Skældsord, ærerørige Ord; Dadel; Bagtalelse.

Con-vict, l. (af vivere, leve), et, Fribord, Fri-spise for uformuende studerende; Convictor, Bordfælle, Selskabsbroder; Convictorium, et, Spisesal, Spiseværelse for mange; ogs. = Convict; Convictorist, en, som har frit Bord.

Con-viction, l. (af vincere, besejre), Overtydning, Overbevisning af en anklaget el. beskyldt; convictiv, overbevisende, grundig; convictus, overtydet, overbevist, jvf. confessus; convincere, overtyde, overbevise.

con vigore, it., (Mus.) med Kraft, Eftertryk, Udtryk.

convincere, s. u. Conviction.

Con-vive (Kongviv'), fr., Gæst; Convivium, l., eg. Samliv [med Rette roser Cicero (Cato major c. 13) sine Forfædre, fordi de have kaldt et Gilde: Convivium, i Modsætning til Grækernes mere sanselige Betegnelser: Syndeipnon, Symposion (s. d.), Syssition (s. d.)], et, Gæstebud, Gilde, Drikkelag; Convivialitet, Selskabelighed, Samkvemslystighed, Bordglæde.

con vivezza, it., (Mus) med Livlighed, livligt.

Con-vocans el. Con-vocant, l., en, der sammenkalder en Forsamling; Formand for en Forsamling; (Retsspr.) en, som indkalder sine Kreditorer; Convocation, Sammenkaldelse; Forsamling; convocere, sammenkalde.

Con-voi el. Con-voy (Kongvoa, alm. Udt.: Konvoj), fr. (af l. via, Vej), Ledsagelse til Ære el. til Værn, Dækning, Lejde; isl. Krigslejde; Lejdeskib til Handelsfartøjers Værn; Tilførselstog af Mund- og Krigs-Forraad; væbnet Postdækning; Convoyer (Kongvoaje), væbnet Postledsager; convoyere (kongvoajere), ledsage, dække, værne, tage under sit Værn.

Con-voitise (Kongvoatis'), fr. (it. cupidigia, m. l. cupiditia, l. cupidus, begærlig), Begærlighed, sanselig Attraa, Lystenhed, Lækkersult.

Con-vol, fr., et, (Retsspr.) andet Ægteskab; convolere, gifte sig igen (l. convolare, flyve sammen, neml. ad secundas nuptias [el. ad secunda vota], til andet Ægteskab).

Con-volut, l. (volvere, rulle), Pakke, Rulle Papir o. desl.; Brevomslag; convolutere, lægge Omslag om (et Brev); Convolution, Sammenrullen, Omvikling; Convolvulus, (Bot.) Snerle; (Lægek.) Tarmslynge (C. intestinorum).

convomere, l., bespy.

convorere, l., opsluge.

Con-vulsion, l. (vellere, rykke), Trækning, Krampe, Krampetræk; convulsionær, en, som har Krampe, under hvis Anfald han føler sig i en overspændt el. henrykt Tilstand; ogs. Spotnavn til Kvækerne; convulsivisk, krampagtig.

con zelo, it., (Mus.) med Iver, ivrig.

Cooley, s. Coulis.

Coom (Kum), eng., Rummaal, tidligere = 4 Bushel = c. 150 Potter d.; nu = 32 Imperial Gallons = c. 155 Potter.

Co-operation, l., Medvirkning (naar Talen er om Guds Medvirken, hellere: Assisten(t)s el. Concurs, s. d.); cooperativ, medvirkende, samvirkende, f. Eks. om Arbejdersamfund, der gaa ud paa Medlemmernes indbyrdes Hjælp til Fremme for deres Uafhængighed af Arbejdsgiverne; cooperative stores, eng., pl., Detailmagasiner grundede paa Co-operations-Princippet; Cooperator, l., el. Coopérateur (—tør), fr., Medvirker, Medhjælper, Embedsbroder; Coopératrice, Med-

arbejderske &c.; cooperere, medarbejde, medvirke, hjælpe til.
Co-optation, l., Valg el. Optagelse af Medlemmer ved de øvrige Medlemmer; Selvsupplering; cooptere, kaare, vælge; antage, optage.
Co-ordination, ny l., Medbestikkelse, Medansættelse; Sideordning; Sammenstilling, Lighed i Rang; (Mat.) Sammenstilling af Talstørrelser; Coordinater, pl., (Mat.) to hinanden skærende Linier: Ordinat og Abscisse, ved hvilke Beliggenheden af et Punkt i en Kurve bestemmes; ogs. andre sammenhørende Størrelser, ved hvilke et Punkts Beliggenhed bestemmes (polære Coordinater, skæriske Coordd.); coordinere, medbestikke, tilforordne; sideordne, samordne; give lige Rang og Rettigheder; coordinerede, sideordnede, samordnede, kaldes i Logikken Begreber, der, stillede ved Siden af hverandre, udgøre Omfanget af et tredie (et højere) Begreb (f. Eks. Dyr og Plante, i Forhold til organisk Væsen); i Gram. kaldes de Sætninger i en Periode coordinerede, der staa i samme Grad af Uafhængighed el. Afhængighed (f. Eks. kopulative Sætninger). (Jvf. subordineret).
Copa, sp., ældre Maal for Vin, c. $^1/_8$ Liter.
Copaiva-Balsam (sp. og port. copaiba; brasil. copahu), et sved- og urin-drivende Lægemiddel, vundet af det amerikanske Balsamtræ.
Copal, en Slags Harpiks; haard C., fossil Harpiks fra Afrika.
Copella, it., s. Capelle.
Copernikanere, pl., de indtil den nyere Tid af den rom. Kirke som Kættere betragtede Tilhængere af Polakken Coppernicus († 1543), hvis Lære om Himmellegemernes Bevægelser, det copernikanske System, er Grundlaget for den nyere Astronomi.
coperto, it., (Mus.) dækket; dæmpet (om Paukerne).
Copia, l., Forraad; Overflødighed, Overflødighedens Gudinde; copia verborum, Ordrigdom, Ordflom.
Copi m. m., s. u. Kopi.
copiös, l.-fr., rigelig, talrig, i Mængde (copia), overflødig.
Copper-head (—hedd), eng., et. Kobberhoved; nordamerikansk Øgenavn paa de Demokrater i Nordstaterne, som under Borgerkrigen 1861—65 hældede til Sydstaternes Side og ikke ønskede Opstanden undertrykt ved Vaabenmagt. Jvf. Demokrat, Republikaner.
Coprolith, s. Koprolith.
Co-proprietär, l.-fr., Medejer, Samejer; Co-propriëtet, Medejendom, Sameje.
Copula, l., Baand, Forbindelse; (Log.) Forbindelsesbegreb; Positionsordet (sædv. kaldet Forholdsordet) er, der sætter Prædikatet (Prædikatsordet) som det, der skal tænkes om Subjektet (f. Eks. Mennesket er et Fornuftvæsen); (Gram.) Bindeord, Forbindelsesord, det Verbum er, der (paa en fra den logiske noget forskellig Maade), udtrykt eller skjult, angiver Forholdet mellem Subjektet og Prædikatsordet; Bindetegn; et Orgelregister, ved hvilket Manualen og Pedalen forbindes; Copula carnalis, (Retsspr.) Samleje.
Copulation, l., el. Copulering, Forbindelse, ægteskabelig Forbindelse, Vielse (Copulations-Brev, kongelig Bevilling til Vielse uden foregaaende Tillysning, Kongebrev); (Ret.) = Symploce (s. d.); (Havel.) et Slags Ympning el. Podning, Forbindelse af en vild Stamme med en Gren af en forædlet Stamme; copulativ, forenende, forbindende; Copulativ-Sætning, (Gram.) en Sætning, hvori flere Subjekter el. Prædikater ere forbundne med hverandre (og som saaledes kan opløses [exponeres] i saa mange Sætninger, som der udkomme, naar Subjekternes og Prædikaternes Antal multipliceres med hinanden); copulative Sætninger, (Gram.) koordinerede Sætninger, forbundne ved: og, saa vel — som o. s. v.; det copulative α (i nogle græske Ord) er omtrent modst. Alpha privativum, s. d.; Copulator, Forener, den viende Præst; copulere, forbinde, vie, formæle; (Havel.) ympe el. pode paa ommeldte Maade.
Copy-holder (Koppiholder), eng. (copy = l. copia, s. d.), Arvefæster (i England), modst. Free-holder (s. d.); Copyright (Koppirejt), Forlagsret.
Coq (Kok), fr., Hane; coq à l'âne (Kokalan), fr., eg. Hane til Æsel; Forbindelse af ulige modstridende Ting; urimelig Snak; bagvendt, vrang Tale el. Svar („God Dag!" — „Økseskaft!"); Coqd'Inde (Kodængd'), kalkunsk Hane; coq du village (dy villasj'), eg. Landsbyhane; (ene) Hane i Kurven.
coque, l. (paa Recepter, fork. coq.), kog! coq. s. a. = coque secundum artem, kog det efter Kunstens Regler!
coquelicot (kokliko), fr., (eg. Efterligning af Hanens Gal), hanekamrød, højrød, valmuerød.
Coqueluche (Kok'lysj'), fr. (af l. cucullus, et Slags Hætte), Munkekappe; Kvindehætte; Yndling, Kælebarn; Kighoste.
coquet m. m., s. u. koket.
Coquiller (Kokiljer), fr. (coque, Skal, af gr. og l. concha), pl., Skaldyr, Muslinger, s. Konchylier; Jernformer, hvori Støbejern undertiden støbes; Coquille, ogs. Fordybningen om Fænghullet paa Kanoner og Mørsere; Coquillage (Kokijasj'), Muslingeværk (som Prydelse paa Vægge &c.).
Coquin (Kokæng), fr. (l. coquinus, hørende til Kogning, Køkkendreng), Skælm, Skurk; Coquinerie (Kokineri), et, og Coquinisme, Skælmsstykke, Skurkestreg.
Cor, l., et, Hjerte; pl. Corda; Corculum, et lille Hjerte; (Bot.) den i Frøet liggende Spire til den nye Plante. S. sursum corda.
cor-, lat. Forstavelse for con-, s. cum.
Cor (Kaar), fr., (Mus.) Horn; Cor anglais (anglæ), engelsk Horn, en Slags Obo; C. chromatique (—ik), Ventilhorn; C. de chasse (sjass'), Jagthorn.
Corallin, et organisk pragtfuldt Farvestof (det gule C. = Rosolsyre; det røde C. = Pæonin).
coram, l., for ens Øjne, i Nærværelse af; mundtlig, personlig; coram notario et testibus, i Notars og Vidners Overværelse, coram populo, i Folkets Overværelse, offentlig; coram senatu, for Raadet; tage en coram el. coramere, ogs. coramisere en, tage ham for sig for at irettesætte ham, skælde

ham dygtig ud; spørge en, om det har været hans Alvor med en formentlig Fornærmelse (Indledning til en mulig Duel).
Corba, it., Kurv; ældre it. Maal = 81,₃₈ Potter.
Corbeille (—ej'), fr. (af l. corbis, Kurv), Kurv; Skansekurv; Børsagenternes Samlingsplads paa Børsen i Paris; C. de mariage (—asj'), Brudegave (som Brudgommen overrækker i en udsmykket Kurv).
corbleu, s. morbleu.
cor bovinum, l., Oksehjerte, „for stort Hjerte", en Hjertehypertrofi.
Cor Caroli, l., Karls Hjerte; Stjerne af 2den Størrelse i Stjernebilledet Chora.
Corculum, l., s. u. Cor.
Corda, it., Streng; una corda, (Mus.) (paa) een Streng (betyder i Pianomusik, at Forskydningspedalen skal bruges, s. Verschiebung); mods. tutte corde (s. d.), naar Forskydningspedalen ikke bruges; due corde, to Strenge, ɔ: med halv Forskydning.
cordāt, l., forstandig, klog; brav, uforstilt, oprigtig, hjertelig; fortrolig.
Corde, fr. (s. Chorde), Streng; C. à jour (Kordasjur) el. C. à vide (Kordavid), løs Streng; C. fausse (fos'), falsk Streng; Corde sensible (— sangsibl'), øm Streng, svag Side.
Cordel, fr., troskeslaaet Tov.
cordelere, fr., tvinde, flette, sno sammen; Cordeller, pl., Snore til Kvindepynt; Cordelier (—lie), Franciskaner-Munk (eg. Strikke-Munk, af det Reb, corde, der tjener ham til Bælte); ogs. et Medlem af et politisk Selskab under den franske Revolution, der samlede sig i Franciskanernes Kloster i Paris.
cordial, fr., hjertelig, aabenhjertig, fortrolig, trofthyldig; entente cordiale, s. Entente, Cordial, eng., Cordiale, l. (= Kardiacum, s. d.), et, Hjertestyrkning, hjertestyrkende Lægemiddel; Cordialitet, fr., Hjertelighed, Inderlighed, Fortrolighed, Oprigtighed.
Cordi-colæ, l., pl., eg. Hjertedyrkere, Spottenavn til Dyrkere af Jesu Hjerte.
cordi-form, l., hjerteformet, hjertedannet.
Cordillera (Kordiljera), sp. (af gr. chorde, Tarm, Streng), Bjergkæde, Bjergstrækning; isl. Hovedbjergkæden i Sydamerika, sædvanlig kaldet Cordillererne, ogsaa Andes, fuldstændig: cordillera de los Andes.
Cordit, Cordite (eng. Udt.: Kordejt), et Slags røgfrit Krudt (Nitroglycerinforbindelse).
Cordon (Kordong), fr., Streng, Snor; Hattesnor; Ordensbaand; (Bygnk.) Murbaand, en fremspringende Stenrække, hvormed en Mur dækkes foroven; (Krvidsk.) Troppekæde til Grænsevæern, Værnekreds, Forsvarslinie; Cordon bleu (blø), (Helligaandsridderens blaa Ordensbaand; Cordon-Træer, (Havek.) Baandtræer til Havegangens Indfatning (isl. Æble- og Pære-Træer); Cordonist, Grænsesoldat, Grænsevogter.
Cords, eng., pl., eg. Snore, svære Bomuldstøjer af forskelligt Slags.
Corduan, et, blødt, fint, farvet Læder af Gede- og Bukke-Skind (opkaldt efter Staden Cordoba i Spanien)· S. Maroquin.
Core, eng., Kerne; den af et isolerende Kautschuklag omgivne Telegraftraad i et Kabel.
coriacēisk, s. l., læderagtig; Corium, l., et Læder; (Anat.) Læderhuden, det øverste, under Overhuden (Epidermis) liggende Lag af den egentlige Hud (Cutis).
Cormorne, fr., = Cromorne.
Corn, eng., Korn; i Amerika = Majs.
Cornamusa, it. (af prov. corna, Horn, og musa, Pibe), eg. Hornpibe; Sækkepibe (opr. forsynet med 2 Gedebukkehorn, af hvilke det ene optog den indblæste Luft, der kom ud af det andet som en Fløjtetone).
Cornard (—ar), fr. (l. cornu, Horn), eg. Hornbærer; Hanrej.
Cornea, l. (neml. oculi tunica), (Lk.) Hornhinden i Øjet (ogsaa Cornea transparens, el. Sklerotica); Cornëitis, Betændelse i samme.
corned beef (— biif), eng., et, saltet Oksekød.
Corner, eng., eg. Hjørne, Krog; (Børsudtryk) Klemme, naar Sælgeren ved Terminsforretninger ikke kan skaffe Varer nok til Opfyldelse af sine Forpligtelser; Markedet siges at være cornered.
Cornet, fr., Cornetto, it., Messingblæseinstrument, Krumhorn, Jagthorn; Cornet à piston (—ong), en Art højt stemmende Trompet; Cornettino, it., lille Krumhorn; Cornettist, Kornetblæser.
Cornette, fr., (forhen) Fændrik ved Rytteriet; Rytterfane, Standart; Skibsflag; Kvinde-Nathue.
Corniche (Kornisj'), fr. (af gr. koronis, det højeste, Slutningen, Kronen paa Værket), Karnis, Krans paa Brynet (Gesimsen) af en Søjle, el. paa Bjælkeværket, lige over Frisen el. Kanten; ogs. en overhængende Snemasse i Alperne.
Cornichon (—sjong), fr., lille Agurk; Fæhoved.
Cornish-stone, eng., eg. Sten fra Cornwall; kaoliniseret Granit, der bruges til Fajance.
corniske Dampmaskiner, enkeltvirkende Pumpemaskiner (Navn efter Cornwallis, hvor de meget bruges); saa vel til disse som til andre Dampmaskiner bruges ofte corniske Kedler, d. e. cylindriske Kedler med indvendig Fyring.
Corn-killer, eng. (corn, Ligtorn, kill, dræbe), Ligtornedræber, Middel mod Ligtorne.
Corno, pl. Corni, it., (Mus.) Horn; Corno (di) basetto, Bassethorn; C. cromatico, Ventilhorn; C. di caccia (kattsja), Jagthorn, Valdhorn, Stovhorn; C. inglese, engelsk Horn, en Slags Obo; Cornist, Valdhornist.
Cornu, l., et, Horn; Cornu cervi, et, Hjortetak; Cornu copiæ, et, Overflødighedshorn; Cornu cutaneum, et, (Lk.) Hudhorn, en sygelig hornformig Udvidelse af Overhuden.
Cornūt, l., eg. en, som bærer Horn; Hanrej; fordum hos Bogtrykkerne en Halvsvend, som vel havde udholdt sin Læretid, men af Svendene ikke blev optagen i deres Tal, før han havde postuleret, d. e.: betalt dem en Godtgørelse for den ham givne Undervisning. Ved denne Vedtægt (Postulat) paasattes der den postulerende en Hat med Horn, som derpaa ved Depositionen (s. d.) blev stødt af ham; deraf hint Navn.
Cornutus, l. (neml. Syllogismus) = Dilemma, s. d.

Coroa, portugisisk Mønt = 10000 Reis = c. 40 Kr.

Corolla, l., lille Krans; (Bot.) Blomsterkrone.

Corollarium, l., et, eg. lille Blomsterkrans; Tillæg, en Læresætning, hvis Rigtighed let eller umiddelbart følger af den Læresætning, til hvilken den er knyttet (jvf. Consectarium og Porisma).

corollitisk, ny l., (Bygnk.) prydet med Løvværk og Blomster, kranset.

Corona, l., Krans; Krone; (Astron.) Solens Photosphære (s. d.), der viser sig som en Straalekrans om Maanen under en total Solformørkelse; (i Mus.) Fermat (s. d.); Corona borealis og C. australis, den nordlige og den sydlige Krone (to Stjernebilleder); Corona civica, Borgerkrans, Egeløvskrans o. fl. a.; Corona clericalis = Tonsur (s. d.); Corona radiata, de fra de lavere liggende Dele af Hjernen kommende Nervetraades vifteformige Udstraaling til Hjernebarken; Corona Veneris, (Læ.) den hos syfilitiske ofte optrædende Krans af Saar paa Hovedet mellem Panden og Haarene; Coronation, Kroning.

Coroner, eng. (af l. coronator), (i England) Ligsynsmand, en Øvrighedsperson, som i Overværelse af en edsvoren Ret (Coroners-Jury) i Kongens Navn optager Syn over Ligene af dem, der under mistænkelige Omstændigheder el. paa voldsom Maade ere komne af Dage; Coroners inquest, Ligstue.

Coronium, l., luftformigt Grundstof, opd. 1898.

Coroza (Korodsa), sp., (i Spanien) en spids Hue, som paasattes „Forbryderne“ ved en Auto da Fé (s. d.), med Flammer paa for de til Baalet dømte, uden Flammer for ringere Forbrydere.

Corpo di Bacco, it., eg. Bakki Legeme; italiensk Ed.

Corpora, l. (pl. af Corpus, s. d.), Legemer; Corpora aliena, fremmede Legemer; Corpora a-morpha, l.-gr., formløse, ikke krystalliserede Legemer.

Corporal m. m., s. u. Korporal.

Corporale, l., et, (rom. K.) den indviede Messedug, hvorpaa Kalken og Tallerkenen med Hostien sættes; (Retsspr.) en korporlig Ed (maaske saaledes kaldet, fordi man ved Edens Aflæggelse berørte Korporalet).

Corpora nil agunt nisi soluta, l., Legemerne virke kun i opløst Stand.

Corporation, m. l., Samfund, Selskab, Lav; ethvert til et bestemt Formaal forenet og af Staten autoriseret el. tilladt Samfund.

corporél, fr., el. corporlig, legemlig, Legems-, paa Kroppen; corporlig (corporél) Straf, Legemsstraf; corp. Ed, s. Corporale.

Corpori-fication el. Corporisation, ny l., (Kem.) en flydende Masses Forvandling til et fast Legeme; Størkning; corporificere el. corporisere, gøre et flydende Legeme til et fast.

Corporis-metri, l.-gr., den Del af Skrædderkunsten, der vedrører Legemets Udmaaling; Maaltagen o. s. v.; corporismetrisk, hørende til, vedkommende Maaltagningen.

Corps (Kor, og, om særegne Hærafdelinger, stundom: Korps), fr. (it. corpo, af l. corpus), et, Legeme; et Helt; Samfund; Hærhob; corps à corps, Mand mod Mand; à corps perdu (perdy), i Blinde, paa Liv og Død; Corps d'armée, hele Krigshæren, Hærafdeling, Hærmagt; Hovedhæren (= Gros d'armée, s. d.); C. de bataille (bataj'), Hovedtræfning, den mellemste Del af en Slagorden; C. de garde (i ældre danske Skrifter: Kortegal), Vagt, Vagthus, Vagtstue, Vagtmandsstab; Garde du corps, Livvagt; C. de genie (sjeni), Krigsbygmester-Samfund, Ingeniørkorps; C. de logis (losji), Hovedbygningen af et Slot el. Palads (i Modf. til Sidefløjene); C. de place, Hovedvold, indre Fæstningsvold; C. de réserve, Baghaands- el. Understøttelses-Hær; C. détaché (detasje), en affondret Hærhob; udsendt Korps; C. diplomatique (—tik), samtlige fremmede Sendebud ved et Hof, efter den paa Wienerkongressen 1815 vedtagne, endnu væsentlig gældende Rangfølge: 1) Ambassadeurs og pavelige Nuntii, 2) Ministres plénipotentiaires, 3) Ministres résidents, 4) Chargés d'affaires, s. disse; C. législatif (—lesjis—), det lovgivende Samfund; Tinget; C. volant (volang), en flyvende (af lette el. let bevægelige Tropper bestaaende) Hærhob.

corpulent, l. (af corpus, Legeme), før, fyldig, hyldig, tyk, fed; Corpulen(t)s, l., Corpulence (—pylangs'), fr., Førhed, Fyldighed.

Corpus, l., et, Krop, Legeme; (Anat.) den midterste Del af et langstrakt Organ (f. Eks. C. sterni, Brystbenets midterste Del), ogs. en tydelig sondret Del af et Organ (f. Eks. C. vitreum, Glaslegemet i Øjet); Selskab, Samfund, Samling, Kollegium; (Bogtr.) en Skrift-Grad, (der udgør 10 Points [s. d.]), med hvilken corpus juris først blev trykt (deraf Navnet); (Corpus-Artikel, i et Dagblad, Hovedartikel, gerne trykt med C.-Skrift, medens Biartiklerne trykkes f. Eks. med Petit, s. d.); ved det københavnske Universitet kaldtes forhen Corpus de de ordentlige Professorer tillagte Boliger, Bønder &c.; Corpus catholicorum, samtlige katolske Rigsstænder (i det fordums tyske Rige); C. constitutionum imperialium, Samling af Rigsdagsbeslutninger; C. delicti, Indbegrebet af de Kendsgerninger, som udkræves for at tilvejebringe juridisk Vished om en Forbrydelses Tilværelse; denne Vished kan enten opnaas ved Forbrydelsens synlige Genstand, f. Eks. den myrdedes Legeme, den stjaalne Sag &c., el. udfindes ved kunstigt Bevis; C. domini, Herrens (Kristi) Legeme (Christi-Legemsfest, Fest i den katolske Kirke, Torsdagen efter Trinitatis Søndag); C. evangelicorum, de protestantiske Rigsstænders Samfund; C. juris, den af Kejser Justinian 528—534 e. Kr. foranstaltede Samling af alle romerske Love, romersk Lovbog (væsentlig bestaaende af Institutionerne, Digesterne el. Pandekterne, Codex Justinianeus og Novellerne) (Navnet indført i 16de Aarh.); C. juris canonici, Indbegrebet af Kirkeretten, Samlingen af gejstlige el. pavelige Love; C. juris civilis, den borgerlige Lovbog; C. quadratum, eg. et firkantet Legeme; en firskaaren Karl; ad corpus, overhovedet, Rub og Stub (= per aversionem, s. u. Aversion) in corpore, s. d.

Corpuscular-Filosofi = Atomistik, s. d.; Cor-

pusculærier, Tilhænger af Corpusculær-Filosofien, Atomist; Corpusculum, l., et, et lille Legeme; et usynligt Legeme, som, efter nogles Mening, omgiver Sjælen og indeholder Stoffet til et æterisk Legeme efter Døden; Corpuscula primitiva, pl., = Atomer; jvf. Moléculer.

corradere, l., sammenskrabe.

Corradiatiōn, ny l., Forening af Straaler i eet Punkt.

Corral, sp., Gaard, Gaardsplads; i 16de og 17de Aarh.: Teater (idet Gaardspladser brugtes hertil); en Indhegning, hvori Gauchos (s. d.) tæmme og afrette de indfangne vilde Heste.

Corrëa og corrëal, s. u. Corrëus.

cor-rect, l., rigtig, fejlfri, regelret, ren; sprogrigtig, rigtig trykt; Correcthed, Fejlfrihed, Regelmæssighed, Rigtighed, Renhed, Sprog-, Tryk-, Kunst-Rigtighed; Correcteur, s. Corrector; Correctio, (Ret.) Selvrettelse, en Figur, ved hvilken Taleren tilbagetager et brugt Udtryk og (med et: „rettere sagt“, „hvad siger jeg?“ o. desl.) sætter et andet i dets Sted; Correctiōn, Berigtigelse, Rettelse; Tugtelse, Revselse; (Fys. og Astron.) Berigtigelse af det simpelt hen observerede ved Medoptagelse af andre Momenter, der have medvirkende Indflydelse paa Resultatet; f. Eks. C. af en Lufttrykangivelse ved Beregning af Varmens Indflydelse paa Maaleredskaberne, C. af Højdeangivelsen for en Stjerne ved Beregning af Lysbrydningens Indflydelse; Correctionær, fr., Tugthusfange, Tugthuslem; Correctiōns-Anstalt el. -Hus, Forbedrings-Anstalt, Tugthus; C.-Middel, Forbedringsmiddel; correctionēl, som tilsigter Forbedring ved Tugtelse el. Straf; correctīv, som tjener til Forbedring el. har denne til Hensigt; Correctīv, et, Lindrings-, Forbedrings-Middel; Tugt-, Revselses-Middel; Berigtigelsesmiddel, Sandhedsprøve; Corrector, l., el. Correcteur (—ør), (fem.: Correctrice), Forbedrer, Trykforbedrer, Trykfejlretter &c.; Correctorium, l., et, (rom. K.) Klosterstraf-Fortegnelse; Strafværelse, Bodsværelse; Correctūr, l., Forbedring, Gennemsyn, Berigtigelse; Trykfejlsrettelse; Rettelses-Ark, Prøveaftryk (ogs. C.-Ark kaldet); Correctūr-Tegn, de ved Skrifters Korrektur vedtagne Tegn for Sætteren.

Cor-re-ferent, ny l., Med-Referent, Med-Indberetter; correferere, medreferere, medindberette.

Corregidor (Korrechidor), (i Spanien) Byfoged, Politidommer.

Corrëi, s. u. Corrëus.

Cor-re-lata, l. (re-ferre, henføre), pl., samsvarende Ting el. Begreber, d. e. saadanne, som staa i gensidigt Forhold (Vekselforhold) til hinanden, saaledes, at det ene ej kan tænkes uden det andet (f. Eks. Fader—Barn, Rettigheder—Pligter, Aarsag—Virkning); Correlatiōn, Samsvaren, gensidigt Hensyn, gensidigt Forhold, Vekselforhold; Jævnførelse; ogs. Medindberetning af een el. flere Sager; correlativ, samsvarende, som vekselvis el. gensidig afhænger af hinanden; correlative Begreber, f. Eks. Aarsag og Virkning; ogs.: som har Hensyn til Medindberetning; (Gram.) correlative kaldes Ord, der staa i Korrelation til hinanden, sammenhørende, samsvarende Ord (f. Eks.: den—som, der—hvor, saadan—som, jo—desto, o. s. v.); Correlativitēt, den Egenskab ved to el. flere Ting, at de staa i Vekselforhold til hverandre, ere samsvarende.

Correnda, it. (af l. currere, løbe), Cirkulære, s. d.; corrente, løbende, gangbar; Corrente = Courante.

cor-re-petere, ny l., gentage, gennemgaa med en anden, lade gentage, hjælpe, vejlede; Correpetītor el. Correpetiteur (—tør), en, som gennemgaar det læste eller hørte med en anden (is. paa Højskoler og i Teatre), Vejleder (Manuduktør). (Jvf. Repetent).

Correptiōn, s. u. corripere.

Cor-re-spondance (—spongdangs'), fr., el. Correspondenc(t)s, ny l., Overensstemmelse, Forstaaelse; Handels-Forbindelse; Brevveksling; Correspondent, en, som fører Brevveksling med en anden; en, der jævnlig giver Meddelelser til et Blad el. Tidsskrift; (Købspr.) den, der mere el. mindre selvstændigt fører Forretnings-Korrespondancen; ogs. Handelsforbindelse; correspondere, veksle Breve; stemme overens, komme overens; svare til, have Hensyn til, staa i Forbindelse med; correspondērende, ensliggende (f. Eks. Vinkler); correspondērende Højder, (Astron.) et Himmellegemes lige store Højder, observerede før og efter dets Kulmination (s. d.).

Cor-rëus, l., pl. Cor-reī, (Retsspr.) medskyldig, Medgerningsmand; C. credendi, Medkreditor; C. debendi, Medskyldner; Corrëa, medskyldig Kvinde, Medforbryderske; Corrëāl-Forbindlighed, fælles Forbindtlighed, af „een for alle og alle for een“ (jvf. Obligatio in solidum og Solidaritet).

Correx = Correction; correxe = corrigere.

Corrīda, sp., Løb, Væddeløb; C. de toros, Tyrefægtning.

Corridōr, s. Korridor.

Corriera, it., Postskib, Paketskib (i Ital.); Corriere, Ridepost, Brevpost (i Ital.).

Cor-rigend, l., en, der (ved Straf) skal forbedres; Corrigenda, l., pl., Ting, som maa rettes, Sætterfejl, Trykfejl; Udbedringer, Rettelser; Corrigentia, pl. (sing. Corrigens, et), (Lt.) forbedrende Tilsætninger til Lægemidler (for at gøre noget skadeligt uskadeligt, eller dæmpe en modbydelig Lugt eller Smag); ogs. Midler, som forbedre Vædskernes Beskaffenhed i Legemet; corrigere, rette, berigtige, afhjælpe, forbedre; dadle, irettesætte; revse; corriger la fortune (—risje—tyn'), fr., hjælpe paa Lykken, d. e. spille falsk; Corriger-Bord, -Stol, (Bogtr.) Bord el. Stol, paa hvilket Sætteren lægger Formen (s. d.), medens han retter de i Korrekturen paapegede Fejl; C.-Tang, (Bogtr.) pincetformet Redskab, som bruges ved Korrigering i Satsformen; corrigībel, el. med fransk Form: corrigible (korrisjibl'), forbederlig, som staar til at rette, kan afhjælpes, o. s. v.

Corrigia, Corrigiola, l., Skorem.

cor-ripere, l. (corrīpere), gribe, snappe; udtale en Sproglyd el. en Stavelse kort, forkorte; Correptiōn, Paagribning; kort Udtale, Forkortning.

Cor-rivalis, l., Medbejler; Corrivalitēt, Medbejlen. S. Rival.
Cor-rivatiōn, ny l. (rīvus, Bæk), Sammenledning af flere Vande.
cor-roborans, l. (robur, Styrke), styrkende; Corroboratīv el. Corroborans, et, pl. Corroborantia, Styrkningsmiddel; Corroboratiōn, Styrkelse; corroborere, styrke, gøre kraftig, stadfæste.
Cor-rodentia, l. (rodere, gnave), pl., Ætsemidler, Bejdsemidler; ogs. (Nath.) en Underafdeling af Hjelmkæbernes Orden; corrodere, bejdse, ætse, æde itu el. igennem, opløse; Corrosiōn, Bejdsning, Opløsning (særl. af faste organiske Substanser) ved Ætsemidler; Slid (f. Eks. af Dampkedler); corrosīv, ædende, ætsende, bejdsende, bidende; et Corrosīv, Ætse-, Bejdse-, Opløsnings-Middel.
corruere, l., styrte (ruere) sammen.
cor-rugere, l., rynke; Corrugator, en, der rynker Næse; en Muskel, der drager Panden i Rynker (rugæ).
cor-rumpere, l. (corrumpere), fordærve, forfalske; bestikke, forføre ved Bestikkelser, ved Smiger ꝛc.; corrupt, fordærvet, forfalsket; slet; liderlig; Corruptēl, Fordærvelse, Forførelse; Bestikkelse; corruptībel, forraadnelig, som er underkastet Fordærvelse el. Forraadnelse, forgængelig; bestikkelig; Corruptibilitēt, Fordærvelighed, Lethed til at fordærves, ødelægges, raadne; Forgængelighed; ogsaa Bestikkelighed; Corruptiōn, Fordærvelse, fordærvet Tilstand, Forraadnelse; Forværrelse; Forførelse; Bestikkelse; Forfalskning; Sædernes Corruptiōn, Sædernes Forfald.
Corsage (—sasj'), fr., (af corps, Krop), Overkrop, Barm (if. Kvinders); den Del af et Klædningsstykke, der dækker Corsagen.
Corsār, s. Korsar.
Corset, fr. (af l. corpus, Legeme), et, Livstykke, Snørliv; Corselet, et, Slags Snørliv.
Corso, it., Løb (l. cursus); løbende Pris, Penge- el. Veksel-Pris, jvf. Cours; Rendebane; en Gade (i flere italienske Stæder, if.) i Rom, hvor Hestevæddeløb (uden Ryttere) anstilles; Lystkørsel gennem denne Gade; Væddeløb (if. af Heste med el. uden Ryttere); al corso, efter Vekselpris, efter Kursen.
Cortège (Kortæsj'), fr. (af sp. corte, Hof, af l. cohors el. cors), et, Følge, Æresfølge, Optog; et Indtog en cortège, d. e. med Æresfølge.
Cortejo (Kortecho), sp. (corte, Hof, cortejar, gøre en fin Opvartning), i Spanien det samme som Cicisbeo (s. d.) i Italien.
Cortes, pl. (af corte, Hof, Domstol, af l. cors), spanske og portugisiske Rigsstænder; deres højtidelige Forsamling i Kongens Overværelse; Rigsdag; Cortes por Estamentos, pl., spansk Rigsforsamling af alle tre Stænder, jvf. Estamento.
Cortex, l. (i Slægt med l. corium, Læder; jvf. Sanskr. krit, kløve), Bark; (Anat.) det yderste Lag af visse Organer (f. Eks. Hjernen); cortex peruvianus el. c. chinæ, Peru-Bark, Kina-Bark; cortical, hørende til Barken, Bark-; udvendig.
Cortīna, l., eg. Kedel; den spaaende Pythias (s. d.) Sæde; Trefod.
Cortīna, it., = Courtine.

det cortiske Organ, et efter Corti opkaldt tangentlignende Organ, som udgør Endeapparatet af Nervus coleæ (s. d.).
Corund, et i ren Tilstand alene af Lerjord bestaaende Mineral, der efter indblandede Stoffers Beskaffenhed benævnes forskelligt: Diamantspath, Sapphir (blaa og hvid), Topas (gul), Smaragd (grøn), Amethyst (violblaa).
Coruscatiōn, l., Glimten, Blinken, Lysglimt, Lynglimt.
Corvée (Korve), fr. (af l. corrogata, sc. opera, det krævede Arbejde), Hoveri.
corvo rarior albo, l., sjældnere end en hvid Ravn; Corvus, l., Ravn; Stjernebilled paa den sydlige Himmel (8 Stjerner af 2den Størrelse).
Corybanter ꝛc., s. Korybanter.
Corymbus, s. Kor—.
Cosa, it. (l. causa, Sag), Sag, Hovedsag, Rod, den ubekendte i en Ligning; Cos, Coss el. Regel-Cos, arte della cosa, ældre Navn paa Algebra; Cossīst = Algebraist.
Coscino-mantī, s. Koskinomanti.
Co-secans el. Cosecans, fork. cosec., (Mat.) Bisnitlinie, Bisklærelinie, en trigonometrisk Linie, eg. complementi secans (skrevet co. secans, hvoraf Navnet), da Cosecans til en Vinkel er Secans (s. d.) til dens Komplementvinkel.
cosī fan tutte, it., saaledes gøre de alle (Kvinder).
Co-sinus el. Co-sīnus, fork. cos. (f. Eks. cos x = Cosinus til Vinkelen x), Bistøtte, en trigonometrisk Linie, eg. complementi sīnus (skrevet co. sīnus, hvoraf Navnet), da Cosinus til en Vinkel er Sinus (s. d.) til dens Komplementvinkel; Cosinus versus, fork. cos. v., (Mat.) en trigonometrisk Linie, eg. complementi sīnus versus, da Cosinus versus til en Vinkel er Sinus versus (s. d.) til dens Komplementvinkel.
cospetto di Bacco! it., eg. Bacchi Aasyn, Død og Pine! for en Ulykke! o. s. v.
costà, it., (Kbspr.) her; costī el. a costī (af l. eccum [ɔ: ecce eum] istic: se, der er han!), der, hos dem, paa det Sted, hvorhen Brevet skal gaa; costige Varer, Varer fra deres Sted el. Land.
costa, it., det koster; s. constat.
Costa, l., Ribben; costāl. hørende til Ribbenene; Cost-algī, l.-gr., Smerte i Ribbenene.
Costie, Barn af en hvid og en Fustie (s. d.).
Costūm el. Costume (Kostym'), fr. (m. l. costuma, costumia, o. s. v., af l. consvetudo, Skik, Sædvane), et, det paa en vis Tid og i visse Forhold brugelige i Sæder, Klædedragt, Moder ꝛc., Dragt, Klædedragt; Ydre; Costume-Bal, Bal, hvor Deltagere møde i Dragter fra forskellige Tider og Lande, men uden Maske; costumere (kostymere), klæde, indrette efter en vis Tids el. Tidsalders Skik og Brug; Costumier (—mie), Teaterskrædder; Marskandiser, som handler med el. udlejer Klæder; den Kunstner, der udkaster Billeder af Teaterdragter.
Cos (vīnum), Navn paa Vin af udmærket Farve, Lugt og Smag (l. color, odor, sapor).
Co-tangens el. Co-tangens, fork. cot. el. cotg. el. cotang., (Mat.) Birøringslinie, eg. complementi tangens (skrevet co. tangens,

hvoraf Navnet), da Cotangens til en Vinkel er Tangens (s. d.) til dens Komplementvinkel.
Cote, fr. (l. quota pars, s. d.), Mærke, Tal ved Højdeangivelser; Kursseddel.
Côte, fr., Ribben (l. costa); Kyst, Høj; Côte-Vine, pl., franske Rødvine, især fra Departementet Côte d'or („Guldhøjen", formedelst Jordbundens Frugtbarhed).
Côté, fr. (l. costa, Ribben), Side; Côté droit (droa), Côté gauche (gosje), højre og venstre Side i det franske Deputeretkammer el. den franske Nationalforsamling; hin indtages af de konservative, dem, der holde igen, denne af de frisindede (liberale), Fremskridtsmændene, som danne Oppositionen, s. d.; jvf. Centre.
Côtelette, fr. (af côte, l. costa, Ribben), ristet Ribbens-Stykke (af Kalv, Lam, Svin).
cotere, fr., mærke, betegne med Bogstaver og Tal, nummerere (af l. quot, hvormange?); Cotering, Handlingen at cotere (s. Cote).
Coterie, fr. (af m. l. cota, Hytte; kelt. coita, cot; jvf. oldn. kot), et, sluttet Selskab (med egenkærligt, mod udenforstaaende fjendtligt Øjemed), Morskabskreds, Klub; Sladderstue; jvf. Clique; ogs. = Intrigue.
Cotillon (Kotijong), fr. (af m. l. cotta, Kaabe, lang Klædning, jvf. isl. kot, Vest), Underskørt; ogs. en opr. fransk Selskabsdans (Navnet mulig deraf, at Damen ved landlige Ballers Slutning blev svunget saa stærkt, at Undertøjet saas).
Cotisation (Kotisasjong), fr. (jvf. cotere), Fastsættelse, Overslag, Fordeling af et Bidrag; = Quotisation (s. d.); cotisere, gøre Overslag, vurdere, beregne, hvad enhver har at bidrage for sin Del; sammenskyde, betale sit Bidrag.
Coton (Kotong), fr. (af ar. qoton), Bomuld; Cotonnade, Bomuldstøj, Kattun; Cotonnerie, et, Bomuldsplantage.
côtoyere (kotoajere), fr., eg. ro el. seile langs med Kysten (côte); gaa ved ens Side; c. en Hær, marchere parallelt med en Hærs Marchretning (om en Sikringsdel under Flankemarch), dække Flanken.
Cottage (Kottædsj'), eng. (m. l. cota, Hytte; jvf. isl. kot, Hytte), Hytte, lille Hus, Landsted; Cottage-System, et, det Princip i Stedet for store Bygninger (Kaserner) at bygge flere mindre med 1 el. 2 Etager (f. Eks. til Arbejderboliger og Hospitaler).
Cotton, eng., Bomuld, Kattun; C.-mill, et, Bomuldsspinderi. S. Coton.
Cotyledoner, s. Ko—.
couche! (kusj), fr. (l. collocare, lægge), læg dig! lig stille! ti stille! (til Hunde); coucher (—sje), ligge, tie stille („kuske"); Couche, Leje, Barselseng, Fødsel; fausse c. (fos), for tidlig Nedkomst, Abort; Couchette = Chaiselongue.
couci-cousi (kusi), fr., = comme ci comme ça.
Coudée, fr. (af coude, l. cubitus, Albue), Længden fra Albuen til Fingerspidserne; ældre fransk Længdemaal = c. $^3/_4$ Alen.
Cough-lozenge (Kaaflosendsj'), eng. (cough, Hoste, lozenge, ligesidet Firkant, Rombe), Hostekage, Brystsukker.
Coulage (Kulasj'), fr. (af l. colare, si, rense ved en Si [colum]), (Kbspr.) Tab paa flydende Varer ved Lækning, jvf. Lækage.
coulamment (kulamang), fr. (couler, flyde), flydende, med Lethed (is. om et fremmed Sprogs Brug); jvf. courамment; coulant (kulang), flydende, utvungen, is. om Skrift og Skrivemaade; imødekommende; føjelig, medgørlig; Coulance (Kulangs'), Imødekommen, Tjenstfærdighed, Forekommen; Coulant (—lang), Skydering (f. Eks. paa en Paraply).
Coulé (Kule), fr., (Dansek.) et Sløjftrin; (Mus.) Sløjfning; Coulée = Carsiv-Skrift (s. d.); Coulement (—mang), et, (Fægtek.) Kaardens Gliden hen ad Modstanderens Kaarde.
Couleur (Kulør), fr. (l. color), Farve, Anſigtsfarve; (i Kortsp.) Farve, is. den bedste Farve, Trumf; ueg. Paaskud, Skin; Karakter i Henseende til Stil, Tendens, f. Eks. et politisk Skrifts, et Dagblads; Couleur au feu (o fø), (i Keramik) Farve, frembragt ved Anvendelse af en bestemt Varmegrad; Couleur de préférence (preferangs'), el. favorite, den bedste Farve (i Kortspil); C. de chair (Sjær), Kødfarve; C. de rose, rosenfarvet; couleurt = coloreret, farvet, som har en en Farve (ikke hvid el. sort).
Coulevrine (Ku—), fr. (l. coluber, Slange), (Krk.) Feltslange, et Slags lang Kanon.
Coulis (Kuli), fr. (l. colare, si), affiet Kraftsuppe (jvf. Consommé).
Coulisse (Kulisse), fr. (af couler, løbe), Fure, Styrerende; Skydevæg, Skærmvæg, Teatervæg (C.-Dør, C.-Vindue, saadanne, der, uden Hængsler, aabnes ved glidende paa Ruller at forskydes); Lav af (franske) Fondsmæglere uden Bestalling, som, i Strid med den franske Lovgivning, forhandle Værdipapirer, hvorpaa Børsen sætter Kurs, næsten udelukkende opererende i „les rentes", d. e. de konsoliderede franske 3 pCt. Statsobligationer; Coulissen-reisser, fr.-t., Kulissesprænger (om en larmende Skuespiller); Coulissiers (—sie), pl., uberettigede Børsmæglere; jvf. Parquet.
Couloir (Kuloar), fr., Si, hemmelig Trappe, Forbindelsesgang = Corridor (s. d.); i Alperne en snæver, stejl Klipperende.
Coulomb (Kulong), fr., elektromagnetisk Enhed for Elektricitetsmængde = 3000 Mill. elektrostatiske Enheder (Navn efter den franske Fysiker C., † 1806).
Council, eng. (l. consilium, s. d.), et, Raad; County council, et, Grevskabsraad; town c., Købstadsraad; privy c., et, Gehejmeraad, Kabinet.
Counsel (Kovnsel), eng. (fork. for counsellor, Raad), Sagfører (i Engl.), der har Tilladelse til personlig at optræde for Retten under Sagers mundtlige Drøftelse.
Count, eng., (i England) en ikke engelsk Greve (Earl, en engelsk Greve); Countess, Grevinde (fem. baade af Count og Earl).
Country (Køntri), eng., Egn, Landskab, Land (mods. By).
County (Kovnti), eng. (fr. comté), et. Grevskab, Shire (s. d.); Provins; Kreds; County council, s. Council; County court (kort), Grevskabsret.
Coup (Ku, alm. Udt.: Kup), fr. (s. coupere), en og et, Slag, Stød, Hug, Stik, Streg, Kast, Stud, Fangst, Greb, Træk; rask Foretagende; Binding, f. Eks. gøre et godt Coup; Coup

d'archet (—sie), Buestrøg; C. d'éclat (bekla), Mesterstreg, Streg, som gør Opsigt; C. de collier (—je), Kraftanstrengelse, Hovedstød (i et Slag); C. de feu (fø), Skud; C. de force (fors'), Magtstreg, Voldsgerning; C. de grace (graf'), Naadestød; C. de hazard (hasar), Lovestykke; Lykketræf; C. de main (mæng), Overraskelse, uventet Overfald, Overrumpling i Krigen; C. de maître (mætr), Mesterstreg, Mesterstykke; C. d'essai (dessæ), Prøvestykke, Forsøg; C. d'état (deta), Statskup, pludselig el. voldsom Regeringshandling; C. de théâtre, s. Theater-Coup; C. de vent (vang), Vindstød; coiffé en C. de vent, med pjusket Haar; C. d'oeil (dø'j), Øjekast, Syn, Udsigt, Overblik; Øjemaal; C. manqué (manké), el. faux C. (fo Ku), Fejlslag, Fejlstød, overh. noget forfejlet; Coup-fin (Kufæng), et listigt Kneb, (is. i Kortsp.) Spillerkneb; à coup perdu (perdy), paa Lykke og Fromme, paa maa og faa.

coupabel (ku—), fr. (l. culpa, Skyld, Brøde), skyldig, strafværdig.

Coupe (Kup'), fr., Snit; (Kortsp.) Aftagning; Skaal, Bæger, Kalk.

Coupé (Kupé), fr., ensædet Halvkaret; den forreste Afdeling paa en Diligence (s. d.); Afdeling af en Jernbanevogn; (Dansel.) et Slags Dansetrin; (Fægtek.) Stød fra den modsatte Side af Modstanderens Vaaben, idet Klingen føres over dette.

Coupe-gorge (Kupegorsj'), fr. (af couper, skære, og gorge, Strube), eg. Røverkule, Mordergrube; Værtshus el. Spillehus, hvor man bedrages, snydes for sine Penge.

coupellere, s. cupellere.

coupere (kupere), fr. (it. colpire; gr. kolaptein, slaa, hugge), skære, klippe; afskære (s. Eks. Vejen el. Tilførselen); studse, afhugge, afkorte; afskære Spidsen af Halebenet paa Heste; (Fægtek.) udføre et Coupé; (i Kortsp.) tage af, ogs. stikke; (Mus.) afstøde Noderne (s. staccato); couperet, afbrudt, genuemskaaret; (Ret.) et couperet Foredrag, et i løse Sætninger, uden Periodebygning, affattet Foredrag; et couperet Terrain (Terræng), en ujævn Egn, som er gennemskaaren af Hulveje, Hegn, Grøfter 2c.; (om Heste) stumprumpet; ogs. gildet; en couperet Vogn, Coupé, Halvkaret; Coupering, Dæmning, man fører over en Flodarm for at bringe den til jævnt at tilsande, el. for at regulere dens Bund, el. for at spærre den; coupez! (kupe), tag af! (i Kortspil).

couperosé (kuperosé), fr. (l. cupri rosa), kobret, is. om Ansigtsfarven.

Couplet (Kuplæ), fr. (af l. copula, Baand), Versafsnit, Versafdeling, Strofe; lille Vise, hvis Strofer alle synges efter samme Melodi; særl. Spottevise; coupletere, spotte, gennemhegle en i Vers.

Coupole, s. Kuppel.

Coupon (Kupong), fr. (af couper, skære), eg. Afsnit, afskaaret el. afklippet Stykke; Rest, Stuv af Alenvarer; is ere Coupons de, en Obligation el. Aktie vedføjede, Rentekvitteringer, af hvilke een afskæres og afleveres ved hver Rentebetaling. Jvf. Talon.

Coupure (Kupyr'), fr., Skaar, Skure, Snit, Gennemstikning (f. Eks. af en Dæmning); (Krigsk.) Afsnit, Forskansning bag en Vold.

Cour (Kur), fr. (it. og sp. corte, af l. chors el. cors, = gr. chortos, Indelukke, Indhegning, Gaard), eg. Gaardsplads; Hof; ogs. (i Frankrig) Domstol, Ret; Opvartning ved Hoffet el. hos fornemme Personer; Hofmøde ved højtidelige Lejligheder; gøre Kur til en Person, is. til en Dame, „kure", gøre sig behagelig for hende, bejle til hendes Gunst el. Kærlighed; Cour d'amour (damur), Elskovshof, (i Middelalderen) et Slags Domstol ved adskillige „galante" Hoffer, for hvilken Kærlighedssager forebragtes og paakendtes; C. d'assises (—dassis'), stadige eller til visse Tider af Aaret sammentrædende Edsvornerettter (i England og a. St.); C. d'honneur (—donnør), Slotsplads, Borggaard; C. du roi Pétaud (dy roa Peto), Kong Petauds Hof, Tiggerkongens Hof; Sted, hvor alle ville regere (Pétaud enten af l. petere, bede, el. af l. pedere, slippe en Vind [paa Grund af de ubundne Sæder ved et saadant Hof]); C. parée, højtidelig Hofforsamling; C. plénière (plenicære), (i Middelalderen) en Lensmandsforsamling, indkaldt af Fyrsten ved højtidelige Lejligheder; senere (under Ludvig XVI.) et Slags Statsraad, sammensat af højtstaaende Mænd, valgte af Kongen; Cour-Dage, Hofdage, Dage til Opvartning ved Hoffet; Cour-mager, en, der gør Kur, Kvindelefler, Strømtbejler.

Courage (Kurasj'), fr. (af l. cor, Hjerte), Mod, Uforsagthed, Mandbom; have le courage de son opinion (—ong), være sin Mening bekendt, staa ved sin Overbevisning; courageux (kurasjø), modig, behjertet, uforfærdet.

couramment (kuramang), fr., løbende, færdig (f. Eks. læse, skrive); courant, fr., løbende, gangbar, brugelig, afsættelig (om Mønt, Varer, Priser); Courant, Hovedmønt, gangbar Mønt, i Overensstemmelse med Møntfoden prægede Hovedmønter (i Modsætning til Skillemønt og Papirpenge); jvf. Banco; grov Courant, de større Møntsorter; dansk Courant, en Møntfod i Danmark, fra 1695—1813, til $11^1/_3$ Rigsdaler af Marken (1 Rigsdaler = $^4/_5$ Specie = $3,_{20}$ Kr.); Hamborger C.: 3 Mk. 12 Sk. = 1 Specie (1 Mk. C. = c. $1,_{07}$ Kr.); vestindisk C.: 100 Rigsd. = 256 Kr.; Pris-Courant, en trykt Liste, der viser de gangbare Varepriser; au C. (o Kurang), (ved Veksler og Anvisninger) til Forfaldstid, forfalden til Betaling den sidste Dag i den bestemte Maaned; ogs.: til den løbende Pris; være au courant, skride frem med Tiden, være bekendt med Dagens Begivenheder og Tildragelser, være inde i en Sag (jvf. à jour). (Af fr. courir, l. currere, løbe).

Courante (Kurangt'), fr., Løbedans, hurtig Dans i $^3/_2$ el. $^3/_4$ Takt, en fransk Teaterdans; Courantin (—tæng), Løbeild (langs ad en Snor) til Antændelse af et Fyrværkeri.

Courbe (Kurb'), fr. (l. curvus, krum), (Bygnk.) Knæ; (Mat.) = Curve, s. d.; courbere, krumme, bøje; Courbure (—byr'), Krumning.

Courbette (Kur—), fr., (Ridek.) Buespring, med middelhøjt løftet Forpart og stærkt bøjede For- og Bagben; courbettere, gøre Krumspring.

Courer, fr. (Courrier), et Ilbud, i Statsanliggender (Cabinets-Courer, Statsbud); Courer-Stib, Hurtigsejler; C.-Tog, s. Expres-Tog.
Couronne (Ku—), fr. (l. corona), Krone; Fermat (s. d.); Couronnement, et, Kroning; (Krspr.) Løbegrav, som Belejreren, naar han er naaet op paa Fæstningens Glacis, anlægger parallel med dettes Crête (s. d.), som Basis for Angrebets sidste Operationer.
Cours, s. Kurs.
Court (Kort), eng. (jvf. Cour), (i England) Hof, Domstol, Ret; Court martial (marsjæl), Krigsret; Court of king's el. queen's bench (kings el. kuins bentsj), Overhofretten; C. of arches (— artsjes), gejstlig Overret (under Ærkebiskoppen af Canterbury); C. of equity, eg. Billighedsret; Kanslerret.
Courtage (Kurtasj'), fr. (af l. curare, drage Omsorg for), ogs. Censerie (Sangseri), Mæglerforretning, Mæglerløn; Courtier (Kurtje), Mægler, Waremægler; C. d'amour (—damur), Kobler, Ruffer; C. interprète (ængtr'præt), edsvoren Handelstolk i Frankrig.
Courtaud (Kurto), fr. (l. curtus, kort), Hest med afstumpede Øren og Hale; C. de boutique, Krambodsdreng.
Courtier, s. u. Courtage.
Courtine (Kur—), fr. (l. cortina, Dække, Forhæng), Mellemvold, Voldlinie imellem to Bolværker (Bastioner); Forhæng paa Teatret; Sengeomhæng.
Courtisan (Kurtisang), fr., (s. Cour), Hofmand, Hofsnog; Smigrer; Øjentjener; Courtisane, eg. Hofdame; nu kun foragtende om en Bolerske, fornem Sløge; courtisere, gøre flittig sin Opvartning, bejle til ens Yndest, smigre (is. overfor Kvinder).
Courtoisie (Kurtoasi), fr. (sp. og it. cortesia, s. Cour), Hof- el. Ridder-Skik, ridderlig Artighed, Forekommenhed, Høflighed (is. mod Kvinder); ogs. Jagttagelse af Høflighedsregler ved Brevskrivningen.
Courts jours (Kur sjur), fr., pl., eg. korte Dage; kort Frist (om Vekster), it. breve vista.
Cousin (Kusæng), fr. (Dimin. af l. culex, Myg), Myg.
Cousin (Kusæng), fr. (it. cugino, af l. consobrinus, Børn af to Søstre), Fætter (ogs. som Tiltale mellem Fyrster); Cousine, Faders el. Moders Søster- el. Broder-Datter, Fætterske; Cousins, pl., Søskendebørn; Cousinage (—asj'), Fætterskab; Cousinisme, Fættergunst (jvf. Nepotisme).
coutant (kutang), fr. (af l. constare, koste), kostende; à prix coutant (pri), for Indkøbsprisen; coute qui coute, koste, hvad det vil.
Couteau (Kuto), fr. (af l. cultellus, af culter, Kniv), Kniv; C. de chasse (sjass'), Jagtkniv, Jægerkniv (Hirschfænger); Coutelas (Kut'la), kort, tveægget Sabel, Huggert.
Coutume (Kutym'), fr. (af l. consvetudo, Vane, Skik), Vane, Skik, Brug; Vedtægt, Handelsvedtægt, Usance (jvf. Costum og Custom).
Couture (Kutyr'), fr. (coudre, l. consuere, sy), Syning; Couturier (—ie), Couturière (—ær'), Syer(ske), Modehandler(inde).
Couvade (Ku—), fr. (couver, ruge, af l. cubare, ligge), den Skik hos mange primitive og halvciviliserede Folkeslag (f. Eks. Baskerne og de sydamerikanske Indianere), at Faderen ligger i Barselseng med Barnet, efter at Moderen er kommen oven Senge; Mandsbarselseng; Couveuse (Kuvøs'), Liggehøne, Udrugningsovn, Opklækningsrum for is. ufuldbaarne Børn.
Couvert (Kuvær, alm. Udt. Kuvært), fr. (af couvrir, l. cooperire, dække), en og et, Omslag, Brevomslag; Dækning til een Person ved Bordet; Bestik, Ske, Kniv og Gaffel; à couvert, i Ly, i Sikkerhed; = à l'abri, s. d.; ogs.: for een Persons Maaltid, f. Eks.: à couvert 4 Kr.; par couvert, under Omslag, ved Indlæg (paa Breve); couvertere, forsyne med Omslag, indeslutte; Couverture (Kuvertyr'), Tæppe, Dække; Omslag.
Couvre-face (Kuvr'fas'), fr. (couvrir, dække, og face, Ansyn), (ældre Befæstnl.) et Bolværksværn, et til Geværild bestemt Udenværk foran en Bastion (jvf. Contregarde); Couvre-pied (Kuvr'pje), fr., Tæppe til at lægge over Fødderne.
Covado, port., Underarm; ældre Alen = 2 Pés.
Cow-boy, eng., eg. Kodreng; Kvæghyrde i det vestlige Nordamerika, udmærket Rytter.
Cow-catcher (Kou-kætsjer), eng., Kofanger, Redskab i Forenden af Jernbanelokomotiver til Fjernelse af større paa Skinnerne liggende Genstande.
Covenant (Kovvenænt), eng., kaldtes et i Aaret 1638 af de skotske Protestanter oprettet Forbund til den reformerte Læres Værn imod den af Ærkebiskop Laud anordnede nye Liturgi.
Covent, eg. Klosterøl, svagt Øl, simpelt Øl (skal komme af Convent (s. d.), fordi der for Klosterforstanderne blev brygget bedre Øl, end for de øvrige Klosterbrødre).
Coviello, it., Stryder, Straalhals.
Cowperske Kirtler, to efter den engelske Læge Cowper († 1710) opkaldte ærtestore Legemer i de mandlige Kønsorganer; jvf. Bartholinitis
Cox-agra, l.-gr. (l. coxa, Hofte, gr. agra, Jagt, Fangst), (Læ.) Smerte el. Gigt i Hofterne; Coxalgi, Coxitis, Hoftebetændelse, Betændelse i Hofteleddet.
co-ætan, l., samtidig, jævnaldrende; Coætaneus, samtidig, Ungdoms- el. Skole-Kammerat.
co-æternel, ny l., lige evig; Coæternitet, Medevighed, lige evig Varighed.
co-ævus, l., jævnaldrende, samtidig.
Crachat (Krasja), fr. (cracher, spytte, harke, isl. hráki, Spyt), eg. Spytteklat, opkastet Slim; ueg. (sands. fra Revolutionstiden), en Ordensstjerne paa Brystet; Chrachement (Krasjmang), et, Spytten, Sprøjten (om flydende Metal); Krudtgassens Undslippen gennem Tætdelene paa Baglådevaaben, Udbrænding; Crachoir (Krasjoar), Spyttebakke, Spyttekrukke.
Cracoviaque, Cracovienne, fr., = Krakoviak (s. d.).
Crafter = Crofter (s. d.).
craintif (krængtif), fr. (af fr. craindre [l. tremere], frygte), frygtsom, bly, undselig.
Crambe re-cocta, bis cocta el. re-petita, l., opvarmet Kaal, o: unyttig, ubehagelig Gentagelse af en Ting.

cramoisi (kramoasi), fr., = karmesin (s. d.).
Crampus, ny l., (Læ) Krampe, isl. i Læggene.
Cranium &c., s. Kranion.
Crank, eng., Krumtap (særl. ved Cykler), Sveiv*.
Crapaud (Krapo), fr., Struptudse, ogs. som Skældsord; Padde.
Crapula, l. (gr. kraipale, af kras, Hoved, og pallein, svinge, bevæge), en Rus og den efterfølgende Hovedpine; Crapule (Krapyl'), fr., Fylderi, Fuldskab; Pak, Pøbel; crapuløs, berusset, drukken, fuld.
Craquelé (Krakle), fr., kinesisk Porcelæn, hvis Glasur har kunstigt frembragte Revner, sædv. indgnedne med Tusk; craqueleret Glas, fr., Isglas, med ridset, ru Overflade.
Craqueur (—kør), fr. (craquer, brage, skryde), Praler, Vindmager.
cras, l., i Morgen; crastinere, opsætte til næste Dag, til en anden Dag; Crastination, Opsættelse. Jvf. Procrastination.
Crassamentum, l. (crassus, tyk), et, de i Blodvædsken (Plasma) svømmende Blodlegemer (Blodkorn), Blodkagen.
crassa Minerva, l., Tungnemhed; Mangel paa Dannelse; jvf. pingvis.
Crassula, ny l., Tykblad, en til Crassulaceerne (de tykbladede) hørende Plante med kødfulde Blade.
Cravall (m. l. charavallium, mul. i Slægt med Charivari, s. d.), Urolighed, Opløb; Rabalder; Cravaller, Urostifter; cravallere, gøre Optøjer, vække Urolighed.
Cravate, fr., Halsbind, Halstørklæde, Slips (indkommet med „Croaterne").
Crayon (Kræjong), fr. (craie, l. creta [af Øen Kreta], Kridt), Tegnestift af Blyant, Farvekridt eller andet; en dermed udført Tegning; første Udkast til denne; à deux crayons (—dø—), med to Farvestifter (f. Eks. sort og hvidt Kridt til Tegning paa graat Papir); Crayon-Maner, Kridt-Maner, Litografering med Kridt, ogs. Gengivelse af Kridttegning ved Kobberstikning; crayonnere, gøre Udkast, ridse, tegne el. male med en Tegnestift.
Cream (Krim), eng. (fr. crême, jvf. gr. chrisma, Salve), Fløde; en Slags Salve; jvf. cold cream.
Créance (Kreangs'), fr. (af l. credere, tro), Tiltro, Tillid, Kredit; Fuldmagt; hemmelig Forskrift; Borgen; Krav; Lettre de c., Akkrediterings-Skrivelse, Kreditiv (s. d.); Créancier (Kreangsje), Kreditor.
Creas, eng., Lærred af stærkt tvundet Hørgarn. (Ogsaa Dowlas).
Creatianer, Tilhænger af Creatianismen (modsat. Traducianisme, s. d.), d. e. den Lære, at Gud enten ved Verdens Tilblivelse har skabt, eller i Tiden skaber de menneskelige Sjæle og forbinder dem med Legemerne ved Avlingen el. ogs. 40 Dage efter Undfangelsen; Creatianere kaldes ogsaa alle, der antage en Verdensskabelse ved Gud. (Af l. creare, skabe).
Creation, l., Skabelse; Valg, Udnævnelse (f. Eks. Doktor-Creation), Ansættelse; Oprettelse; creativ, skabende; Creator, Skaber, Vælger, Udnævner; Creatur, s. u. K.
Crebritet, l. (af creber, hyppig), Hyppighed.
Crèche (Kræsj), fr. (jvf. d. Krybbe), Krybbe; Isbryder ved Broer.
credat Judæus Apella, l., eg.: det maa Jøden Apella tro! d. e.: tro det, hvo der vil! (Jvf. Apella).
Credenda, pl., l., Troesartikler; Credentiales el. literæ credentiales, ny l., pl., = Creditiv, s. d.
creden(t)se, it., (om Spiser og Drikke) smage paa og derefter overrække, en forbums Skik til Værn (it. credenza, Tro, Tiltro) imod Forgiftelse; gøre Komplimenter; Creden(t)ser, Forsmager, Mundskænk; Creden(t)s, Højtidsbæger; pl. = Komplimenter; Creden(t)s-Bord, fr. Crédence (—dangs'), it. Credenza, Skænkebord; C.-Tallerken, Præsenter-Tallerken; C.-Brev, C.-Skrivelse, s. Creditiv.
credere, l., tro; a mio credere, it., efter min Mening, mit Tykke.
credibel, l., trolig; troværdig; Credibilitet, Trolighed, Troværdighed.
Credit (fr. crédit, it. credito, af l. credere, tro), Tiltro, Tillid, og den derpaa grundede Anseelse og Indflydelse; den gode Mening, man har om ens Troværdighed el. Betale-Evne; Tro og Love, Handelstillid; Betalingsfrist, f. Eks. en Credit af 4 Maaneder; Borg, f. Eks. tage noget paa Credit; i Handelsbøger er Credit (med Tonen paa første Stavelse, l., eg. „han betror", pl. Credunt, „de betro"), el. Credit-Side, den Side, paa hvilken ens Tilgodehavende, hans Krav og de af ham betalte Summer indføres (modsat Debet, Debet-Side, s. d.); Credit-Saldo, Saldo (s. d.) med Overskud paa Credit-Siden; give Credit = creditere (s. d.); Credit-Brev, Laanebrev, hvori Udstederen indestaar for den, hvem paa hans Anbefaling et Laan betros; ogs. et Brev, hvorved man forskaffer nogen Troværdighed (= Accreditiv); Credit-Forening, Credit-Kasse, Laaneforening, Laanekasse, sædv. for Udlaan mod Pant i faste Ejendomme; Crédit foncier (Kredi fongsje), fr., (Navn paa Institutioner for) Kredit, der ydes i faste Ejendomme; Crédit mobilier (—ije), „Mobiliar-Credit-Forening" (siden 1852) Forening, hvis Virksomhed omfatter alle Arter af Bankforretninger, isl. industrielle Foretagender, Fabrikanlæg o. s. v.; Credit-Oplag, Købmænds Oplag i deres egne Pakhuse af indførte Varer uden straks stedfunden Ydelse af Indførselstold; Credit-System, Laane-System; Foranstaltning til den offentlige Kredits Opretholdelse; Indbegreb af de Grundsætninger, som en Stat har antaget ved Optagelse af Laan og disses Afbetaling; Credit-Votum, et, de Regeringen af Stænderne el. Kamrene for visse Tilfælde bevilgede Pengemidler (større, end den vedtagne Finanslov fastsætter); creditere, betro, laane, give paa Borg, „godskrive", skrive paa Credit-Siden, s. d.
Creditiv, ny l., et, = Credit-Brev, s. d.; isl. en skriftlig Fuldmagt for et Statssendebud (ogsaa Creden(t)s-Skrivelse kaldet); (Købspr.) Skrivelse, hvorved den, til hvis Ordre den er udstedt, bemyndiges til at hæve indtil en vis Sum hos Udstederens Korrespondent paa en anden Plads (ogs. Accreditiv); Circulær-

Accreditiv, Rundreise-A., lydende paa flere Korrespondenter paa forskellige Pladser.

Creditor, l. (pl. —tores el. Creditorer), ogs. Créancier (Kreangsje), fr., den, der har noget til Gode, Tilgodehaver, Kravsmand, Gældsherre, Gældner; modf. Debitor, s. d.; creditor anti-chreticus, l.-gr., Gældsherre, som i Stedet for Renter har Nytte og Brug af Pantet, o. s. a.; Creditrix, kvindelig Kreditor; Creditum, et, det betroede, laante Penge, Gæld, Skyld, Udestaaende.

credo, l., jeg tror; et Credo, en Trosbekendelse, „Troen" (efter de første Ord af den apostoliske Trosbekendelse: Credo in unum Deum, jeg tror paa een Gud); (rom. K.) en Del af Messen (der følger efter dens to første Afsnit: „Kyrie" og „Christe"); „credo, quia absurdum (est)", l., „jeg tror, fordi det strider mod Fornuften", en af ældre (Tertullian: credibile, quia ineptum) og nyere (S. Kierkegaard) kristelige Forfattere hævdet Tanke, at det overnaturlige kendes ved sin Strid med Fornuften; credo, ut intelligam, jeg tror for at kunne erkende, Erkendelsen afhænger af Troen (Augustinus, Anselm af Canterbury).

Credulitet, l., Lettroenhed, Villighed til at tro; Credulitets-Ed, de edsvorne Vidners edelige Forsikring, at de holde deres Parts Sag for retfærdig.

Creek (Krik), eng., Vig, Bugt; i Nordamerika en Bæk, Biflod.

creere, l. (creare), eg. skabe; vælge; udnævne, f. Eks. til Doktor (s. d.), beskikke; oprette; (ifølge eget Valg) at spille en Rolle ved et Teaterstykkes første Opførelse.

Crémaillère (—maj—), fr. (? af gr. kreman, ophænge), eg. Kedelkrog; en Slags Laas paa kirurgiske Instrumenter; (Krspr.) savdannet Indsnit i et Brystværns indvendige Straaning; cremailleret Tracé, savdannet Grundrids. (Jvf. Créneau).

Crematorium (l. cremare, brænde), et, Ligbrændingssted (for Lig i Almindelighed el. særlig for farsotsmittedes Lig).

Crème (Kræm'), fr. (l. cremor, tyk Saft), Fløde; en Ret af Æg, Mælk og Sukker; Fyld i Konfiturer og Kager; Likør med Tilsætning af meget Sukker; neg. det bedste af en Ting, ogsaa la crème de la crème, eg. Flødens Fløde, det bedste, s. Qvintessen(t)s; C. fouettée (fuetté), til Skum pisket Fløde el. Æggehvide; neg. skønne Ord uden Grundighed, Stinvittighed, Vind; Crèmerie, et, Konditori, Frokoststue; Cremo-meter, fr.-gr., et, Flødemaaler (til Maaling af Mælks Flødeindhold).

Cremoneser-Violin, et fortrinligt Slags Violiner fra Cremona i Italien.

Cremor-Tartari (cremor, l., tyk Saft; tartarus, ny l., Vinsten), renset Vinsten (s. Tartarus).

Créneau (Kreno), fr. (l. crena, Indsnit, Skaar). pl.: —x, et, Skydehul; smalle Skydeskaar for Geværer; crenelere, forsyne med Skydehuller; udtakke, udklippe i Form af Tænder; rande, f. Eks. Mønter.

Creol (sp. criollo, avlet), et i Amerika af europæiske Forældre født Menneske; Creol-Neger, en Neger, som er født i Amerika, men hvis Forældre ere Cussaler, d. e. indfødte Afrikanere; creolo-romanske Sprog, Sprog af romansk Ophav, der tales udenfor Europa.

Crepance (Krepangs'), dette af crepere (fr. crever, briste, dø) og den franske Endelse ance dannede Ord forekommer vel kun i Talemaaden: at staa (ligge) paa Crepance, som i Lykkespil betyder: at være i Færd med el. nær ved at tabe hele Indsatsen; ellers ogs.: nær ved at dø, at opgive sit Bo, at tabe sin Formue etc.

Crêpe el. Krêp, fr. (af l. crispare, kruse), et, Flor, Krusflor; ogs. et Slags kruset Haarpynt; Crépiner, pl., en Art Frynser med langt nedhængende Traade; Crépi, et, grov Kalkbelægning paa en Mur; Crépon (Krepong), et lignende Væv som Crêpe, men tykkere.

crepere m. m., s. krepere.

Crepida, l. (gr. krepis, Grundlag, Sko), Tøffel, Saal uden Overlæder; jvf. Ne sutor ultra crepidam!

Crepitation, l., Knagen, Knitren, f. Eks. Ildens; (Læ.) brækkede Bens, ogs. Ledemodenes Knagen; Bragen; Raslen; crepitere, knage, rasle; Crepitus ventris, Vind, som med en Lyd slippes ud af Endetarmen.

Crépon, s. u. Crêpe.

Crepundia, l. (crepare, larme), pl., Børnelegetøj; Rangle; musikalske Klapper-Instrumenter.

Crepuscularier (l. creperus, mørk, dunkel), pl., Tusmørke-Sværmere.

crescendo (kresjendo), it., (Mus.) voksende, tiltagende i Styrke (modf. de-crescendo el. di-minuendo, s. d.); crescendo il tempo antyder, at Tempoet (s. d.) skal tiltage i Hurtighed.

crescit in adversis virtus, l., Mod (Dyd) vokser i Modgang.

Creta, l., Kridt; cretaceïsk, kridtagtig; cretaceïsk Formation, Kridtformation.

Crête (Kræt'), fr. (af l. crista, Kam), Hanekam; Hjelmkam; Bjergaas; øverste Kant, Rand af et Bjerg el. en Bakkestrækning; 2 Straaningers sammenstødende Kant, Ildlinie (ydre og indre) paa et Brystværn; Crétois (—oa) = Ultrarevolutionær (som i det franske Nationalkonvent tog Plads paa „la crête de la montagne"; s. Montagne); ogs. Mand fra Kreta.

Crethi og Plethi, s. Krethi.

Creticus, s. Amphimacer (el. Amphimacrus; f. Eks. Modersmaal, —◡—).

Crétin s. Kretiner.

Cretio, l., Beslutning; Arvetiltrædelse, ogs. Fristen for denne.

Cretonne, fr., Lærred, halvt Hamp halvt Hør; Bomuldsstof (til Gardiner og Møbelbetræk).

Crevade, fr. (crever [l. crepare], sprænge), Sprængning; Crevasse, Sprække, Revne; Gletscherspalte; Crève-coeur (Kræv'kør), et, Hjertesorg, Kummer, Harme, Ærgrelse, Fortræd; fransk Hønserace.

Çri el. Lakshmi, ind., (Personifikation af) Lykken, if. Skønhed, Glans og Magt, dog ogs. Rigdom, Koner og Børn m. m.

Cri, fr., Skrig, Krigsraab, Løsen (vise Cri'et, bekende Kulør, Parti); criant (kriang), fr., skrigende; himmelraabende.

Cribbage (Kribbebsj), eng., et især i England yndet Kortspil.

Cribration, ny l., Sining, Sigtning; Cribrum, Si, Sigte; Cribrum Eratosthenis, Tavle over Primtallene (skyldes den græske Matematiker Eratosthenes, † 194 f. Kr.); cribri-form, sidannet; cribro aquam haurire, l., øse Vand med en Si (Sigte, Sold), ɔ: gøre forgæves Arbejde; cribrōs, l., hullet som en Sigte.

Cri-cri, fr., Faarekylling, Siris*; Legetøj med skrigende Lyd, frembragt ved en Metalplades Bøjning.

Cricket, eng., et i England og Amerika meget yndet Boldspil.

Crida, m. l. (it. grida, af gridare = fr. crier, skrige, offentlig udraabe), = Concurs; Gældsvæsen; Cridarius, Opbudsmand, en, som ikke kan betale sine Kreditorer.

Crimen, l. (smtr. af cernimen, af cernere, adskille [gr. krinein], retsligt afgøre), et, pl.: Crimina, Forbrydelse, Misgerning, Brøde; C. bestialitatis, unaturlig Omgang med Dyr; C. capitale, Forbrydelse, som straffes med Døden; C. falsi, Forfalskning, Falskneri; C. flagrans, s. u. flagrant; C. læsæ majestatis, Majestætsfornærmelse, Højforræderi, Statsforbrydelse; C. perduellionis, Landsforræderi; C. raptus, Kvinderan, Jomfruran; C. sacrilegii, Kirkeran.

crimināl, l., el. criminĕl, fr., forbrydersk, som vedkommer Misgerninger, som vedrører Liv og Ære, pinlig, ogs. = criminal-retlig; Criminal-Lovgivning, den Del af Lovgivningen, som fastsætter Straffene for de Forbrydelser, der drage Livets eller Ærens Tab eller en korporlig Tugtelse efter sig (forsk. fra Civil-Retten, der omhandler private Rettigheder og Forpligtelser). Heraf tydes let andre lignende Sammensætninger, saasom C.-Dommer, C.-Kammer, C.-Ret, C.-Sag (= Brødemaal, medens Civil-Sag = Tvistemaal) o. fl. a.; Criminalia, pl., = C.-Sager, Sager, som henhøre under den pinlige Ret; Criminalist, Kender af el. Lærer, Forfatter i Straffelovgivningen; ogs. en Livsforbryder; criminaliter, pinlig, paa Liv og Død; el. overh. til Afstraffelse; Criminalitet, Forbryderiskhed, Strafværdighed; Criminatiōn, Beskyldning, Anklage; Criminator, Anklager; criminere, beskylde, if. falskelig; laste, bagtale.

crimp, eng., skør, upaalidelig; Crimp, Hverver, Hyrebasse, Forlokker; jvf. Seelenverkooper.

crini-form, ny l., haardannet.

Crinoïdeer, l.-gr., pl., Søliljer, en Orden af Pighudklassen; s. Echinodermer.

Crinoline, l.-fr. (l. crinis, Haar), Haardug; Underskørt, udspændt ved Haardug, Fiskeben, Urfjedre, Spanskrør o. desl. (ej ulig de forældede Fiskebensskørter).

Crin végétal (Kræng vesjetal), fr., vegetabilsk Krølhaar (forskellige Plantetrævler).

Criollos (Krioljos), sp., pl., = Creoler, s. d.

Crique (Krik), fr., lille Vig el. naturlig Havn (jvf. Creek); Grav, opkastet til Hindring el. Vanskeliggørelse af en Fjendes Anlæg af Løbegrave.

Crise og Crisis, s. Krisis.

Crispatiōn, l., Krøllen, Krusen; (Læ.) Nervernes Sammentrækning, Krampe; Krillen; Crispatūr, eg. Krusning; kruset Sukkerbagværk; crispere (l. crispare), kruse.

Crispin (—spæng), fr., eg. Krølhop, til den italienske Arlecchino svarende, skaaende lystig Teaterfigur paa den franske Scene, første Gang fremtraadt 1654 i Scarrons L'écolier de Salamanque; jvf. Scapin.

Crispinade, Gave paa andres Bekostning (af den katolske Helgen Crispinus, som stjal Læder og gav de deraf forfærdigede Sko til de fattige).

Crista, l., Kam; (Anat.) linieformig Ophøjning paa Knogler.

Criterium, Critik 2c., s. u. K.

Croccia (Krottsja), r., Crocea, it. (eg. safranfarvet), den røde Kardinals-Klædning.

Croche, fr. (it. croma), Ottendedelsnode; double c., Sekstendedelsnode; triple c., Toogtredivtedelsnode.

crochere (krosjere), fr. (croc, Krog; isl. krókr), krumme, bøje, gøre kroget.

Crochet (Krosjæ), fr., lille Krog, Hage; Dirk; (Læ.) Krog til at trække Sten ud af Urinblæren; Pendeloque hos Kvinder; Klamme el. Klammer i Skrift; crochetere, aabne med en Krog, opdirke; Crocheteur (Krosj'tør), en, som aabner Laase med en Dirk; ogs. en Lastdrager („Strandkæsel").

Crociata (—tsjata), it. (croce, l. crux, Kors), Korstog; Crociati, pl., Korsfarere; ogs. Navn paa italienske frivillige mod Østerrig 1848, der bare det røde savojiske Kors som Felttegn.

Crocidisme, s. Krok—.

Crocodilinus (syllogismus), s. Krokod—.

Crocus, l., Slægt af Sværdliliefamilien; Crocus martis = Colcothar.

Croft, eng., Toft, Vænge, Hjemeng; Crofter, Fæster, Husmand.

Croisade (Kroasade), fr. (croix, l. crux, Kors), Korstog (mod de vantro); Krydstog; (Fægtek.) Bevægelse om Modstanderens Klinge med et Slag paa denne, croisere, (om Skibe) krydse; (Krspr.) gøre en krydsende Ild; (om Husdyr) forædle ved Racernes Blanding, krydse; Croisé, et, kipret Stof; (Fægtek.) Stød umiddelbart efter en Parade, fra samme Side af Vaabnet.

Croissant (—oasang), fr. (croître, l. crescere, vokse, tiltage), voksende Halvmaane (l. luna crescens, tiltagende Maane); det tyrkiske Rige.

Croma el. Chroma, pl. crome, it., Ottendedelsnode; en halv Tones Forhøjelse el. Fordybelse af en Node; s. Croche; Bis-croma, en Toogtredivtedelsnode, en halv Semicroma (s. d.).

Crom-lech (—læk), kelt. (af crom, skæv, og lech, Sten), Stenkreds; ogs. = Dolmen, s. d.

Cromorne, fr. (af t. Krummhorn), et gammelt Navn for et Slags Fagot; en dyb Orgelstemme.

Crops, eng. (crop, Høst), pl., (Kbspr.) store Tobaksfade.

Croquant (—kang), fr., Slyngel.

Croquante (Krokangt), fr., el. Krokante, et Slags haard Bakkelse, som knager mellem Tænderne; Croquet (Krokket), eng., et Spil med Trækugler, der drives henad Jorden med langskaftede Trækøller; croquere (krokere), knage, knase imellem Tænderne, knaske; (Mal.) gøre Udkast; mærke med hvilket som helst

Tegnemiddel ved Tegn el. Streger paa Landkort, Planer x.; (i Croquet-Spil) med sin egen Kugle at ramme en andens eller drive den fra Stedet (gøre en Croquade); Croquette, fr., en let, kogt el. bagt Ret af Fars, Østers m. m., omgivet af en tynd Deig; Croquis (Kroki), et, det første, flygtige Udkast til et Måleri, til en Tegning; et Kort, optaget efter Øjemaal (oculært Croquis), o. s. v., mindre udført end Skizze. Etym. s. crochere.

Crore, i Østindien 100 Lak el. 10 Mill. Rupier.

Crosse, fr. (l. crux, Kors), (Krigsl.) den bageste Del af Lavetten eller Styckvognen; Geværkolbe; Hyrdestav, Bispestav.

Cross-readings (—ridings), eng., pl., Krydslæsning, ved hvilken Læsning man springer over fra en Spalte til den anden, saa at der kan fremkomme en latterlig Mening.

Crotaler el. Krotaler, gr., pl., Rangler (= Castagnetter), som Faunerne afbildes med; Crotalus, Klapperslange.

Crotchet, eng., (Mus.) Fjerdedelsnode.

Croup (Krup), fr. (t. Kropf, Kro), Luftrørsbetændelse, Strubehoste, akut Laryngostenose, hvor der tillige kommer en fibrinøs Exsudation (Pseudomembran); croupøs (fr. croupeux) kaldes en Slimhindebetændelse, naar der paa Betændelsens Højdepunkt danner sig en saadan Pseudomembran (s. Diphteritis).

Croupe (Krup'), fr. (jvf. isl. kryppa, Pukkel), Krydset paa en Hest; Croupade, et Spring af en Skole-Hest, hvorved den trækker alle fire Fødder stærkt op under sig.

Croupier (Krupje), fr., Bankholderens Medhjælper i Lykkespil; hemmelig Bistand, unævnt Deltager i en Handel.

Croustade (Kru—), fr. (af l. crusta, s. d.), Postej med haard Skorpe (fr. croûte); Croutons (Krutong), pl., ristede Hvedebrød-Skiver.

Crown (Kronn), eng., Krone, engelsk Sølvmønt = 5 eng. Shillings, el. $^1/_4$ af 1 £ Sterling, omtrent = 4,60 Krone dansk; Crownglass (Kroungłæss), Kronglas, et eget Slags grønligt Glas, ved hvis Anvendelse i Forening med det meget hvide Flintglas det (1757) blev Dollond muligt at frembringe farvefrie Kikkerter. Jvf. Flintglas, achromatisk og Dollond.

croyable (kroajabl'), fr., trolig, troværdig; Croyant (—ajang), en troende.

Cruciada el. —ata, m. l., et, Korstog; crucial, korsdannet; Cruciation, Korsfæstelse.

Cruci-ferer, pl., (Bot.) korsblomstrede.

Cruci-fix, s. l., et, Korsbillede, den korsfæstede Frelsers Billede (plastiskt udført); Crucifixion = Cruciation.

Cruci-geri, l., pl., Korsdragere (en nederlandsk Munkeorden).

Crucis, l. (Gen. af crux, s. d.), Fork. af Exaltatio sanctæ crucis, Ophøjelsen af det hellige Kors; den 8die af Qvatemberne (s. d.); 14. September; ogs. 3. Maj (festum inventionis crucis).

crudel(is), l., grusom; Crudelitet, Grusomhed.

Cruditet, l. (crudus, eg. blødende [cruor, Blod], raa), Raahed, Ufordøjelighed; noget ufordøjeligt i Maven; fig. Grovhed, Uartighed, som er vanskelig at døje.

cruel (kryel), fr., grusom, haard, ubarmhjertig, umenneskelig.

Cruentation, l., Overbløden, Bestænken med Blod; jus cruentationis el. jus sandapilæ (s. d. O.), et Slags pinligt Forhør, da den for Mord mistænkte maatte berøre den dræbtes Saar, som derved troedes at skulle bløde paa ny; Cruor, l., Blod, if. dettes fastere, røde Bestanddel, Blodkagen (Crassamentum).

Cruiser, eng.. Krydser.

Crural—, l., hørende til crus, Stykket fra Knæ til Fodled; i Sammensætninger tidt: Laar-, f. Eks.: Crural-Muskel, Laar-Muskel.

Crusca, it., Klid; Academia della Crusca (l. Academia furfuratorum), (eg. Klid-Akademi) i Florens, en lærd Forening til det italienske Sprogs Rensning (ligesom Melets for Klidddet); Cruscanter, pl., Tilhængere af dette Akademi, Sprogrensere; Cruscantisme, for det italienske Sprog det samme som Purisme for Sprog i Almindelighed.

Crush (Krøsj), eng., Stød, Kvæstelse; Crusher Gauge (Gæbsj), Stukningsmaaler til Maaling af Gastryk i Skydevaaben.

Crusta, l., Skorpe, (Lk.) indtørret Afsondring el. Aflejring paa Huden; C. lactea, Mælkeskorpe; Crustacea, ny l., el. Crustaceer, pl., eg. Skorpedyr; de krebsagtige Leddyr, Dyr, som ere klædte med et Panser el. Harnisk, f. Eks. Krebs; Crustaceo-log, en, der er kyndig i Crustaceologi, Læren om el. Beskrivelsen over disse Dyr; Crustation, ny l., Skorpedannelse, Roesætning; crustere, overtrække med en Skorpe: Crustodermer, l.-gr., haardhude Fiske (Panserfiskene); crustøs, skorpeagtig

crustulere, l. (crustum, Stykke Brød), spise Mellemmad, if. imellem Frokost og Middagsmaaltid.

Crux, l., et, Kors; neg. Ulykke; Pine; Aarsag til Pine, f. Eks. crux interpretum („Fortolkernes Nød"), = et meget vanskeligt Sted hos en Forfatter; o. s. v.

Cruzada (—sa—), sp., Korsbulle, (i Spanien) Aflads- el. Friheds-Bulle, som fritager for Fastedagenes strenge Jagttagelse; Cruzado, Korsdaler, ældre Mønt i Portugal og Brasilien.

Crypt-, s. Krypt-.

Crystal, s. Krystal.

Csardas (Tsjardas), ung. (csarda, Værtshus, Kro), vild ungarsk Folkedans med skiftende Tempo, sædv. i $^2/_4$ Takt.

Csikos (Tsjikos), ung. (csiko, Føl), Hestehyrde.

Ctib, s. Chetib.

Cuarterone, sp., ældre spansk Vægt og Oliemaal, = $^1/_{100}$ Arroba (s. d.).

Cuartilla, s. Arroba.

Cuarto, sp.. Mønt paa Philippinerne, $^1/_{60}$ Peso = c. $2^1/_5$ Øre.

Cuatro, Skillemønt i Bolivia, = $^1/_2$ Peso (Moneda feble, svag Mønt).

Cubiculum, l. (af cubare, ligge), et, Soveværelse; Cubicularius, Kammerherre, Kammertjener, if. hos Paven.

cubik, s. kubik.

cubital, l., som angaar el. hører til Forarmen; Cubital-Bogstaver (literæ cubitales, m. l.), = Uncial-Bogstaver (s. d.); Cubitus (cubare, ligge), Albue, Forarm; en Alen ($^3/_4$

Alen); Cubit (Kjubit), eng. Maal = 1/2 Yard (s. d.) = 1,46 Fod (dansk).

Cubras, pl., Afkom af Mulatter og Negere (i Sydamerika).

Cuchilla (Kutschilja), sp., Klinge, Kniv; Klippe med meget skarp Kant (i sp.-amer. Navne).

Cucina (Kutschina), it., et, Køkken.

Cucujo, port., stærkt lysende Bille, isæ. i Syd- og Mellemamerika, bruges som Belysning og Pynt.

Cucullaris, l., Kappemusklen; Cucullle, Kappe, isæ. Rejsekappe; Munkehætte; cucullus non facit monachum, Kappen gør ej Munken; alm.: Kjolen gør ikke Manden.

Cucumis, l., Agurk.

Cucurbitæ, l., pl., Blodkopper.

Cudbear (Købber), eng. (Navn efter Opfinderen Dr. Cuthbert Gordon), = Persio, s. d.

Çudra, ind., den laveste af de 4 gamle „rene" Kaster.

cui bono? l., til Nytte for hvem? hvortil? cui dolet, meminit, (Cicero) den, hvem det smerter, husker det; brændt Barn skyr Ilden; cui prodest? hvem gavner det?

Cuir (Kyir), fr. (l. corium, Læder), et, Skind, Læder; Cuir de laine (— læn'), stærkt, læderagtigt Klæde; C. de Russie (— Rysſi), Ruslæder; Jufter.

Cuirasse, fr. (it. corazzo, af m. l. Coratium, curassia, af l. coriaceus, af corium, Læder), el. Kyrads, eg. Læderkollert; Brynie, Brystpanser; Cuirassier (— sje) el. Kyradser, en panser- el. harniskklædt Rytter.

Cuisine, fr. (af l. coquina), et, Køkken, = Cuisinerie, Kogekunst; faire la cuisine, sætte Smag paa Suppen.

Cuisse-ma-dame (kyiss' madam'), fr. (cuisse, [l. coxa], Laar, Bagfjerding), et ypperligt Slags gule el. røde Pærer af langagtig Form.

Cuivre, fr. (l. cuprum), Kobber; C. blanc, eg. hvidt Kobber; Nysølv; C. jaune, eg. gult Kobber; Messing; C. poli, poleret (el. slebet) Messing (Galanterivarer).

cujus regio, ejus religio, l., d. e. Herskeren over et Land er Herre over dets Religion, den med Religionsfrihed uforenelige, falske Grundsætning for det kirkelige Territorialsystem.

Culasse (Kyl—), fr. (cul, Bagdel), Bagenden af en Kanon; Svansskruen paa et Gevær; den nederste, indfattede Del (Flade) af en Brillant (modſ. Pavillon, Brillantens øverste Tavle).

Cul-bute (Kylbyt'), fr. (mul. af oldnord. kollr, Hoved, og byta, bytte, veksle, el. af fr. cul, Bagdel, og buter, slaa), Kolbøtte; Fald; culbutere (kylbytere), støde (støbe) Kolbøtter; falde, styrte hovedkulds; styrtes, kuldkastes.

Culdees (Køldiis), eng., pl., (af l. cultores dei), skotske og irske Munke i Middelalderen.

Cul de lampe (Ky dø langp'), fr. (cul, l. culus, Bagdel), nedhængende el. fremspringende Prydelse, særl. Slutstykke i Bøger, Ornament efter et Kapitel o. l.; Cul de Paris (Pari) el. Cul postiche (postiſſ), eg. en Pariser Bagdel, „forloren" Stjert, Udpolstring bagtil paa Kvindedragter; Cul de plomb (eg. Blyrumpe), en Hjemmesidder, „Stuegris"; særdeles flittig Arbejder; Cul-de-sac (Ky dø sak), et Stræde uden Gennemgang, el. som er lukket i den ene Ende; Gyde; fig.: vanskelig Situation, Knibe.

Culēus, l., (Ak.) Hudsæk, hudagtigt Overtræk, Skede.

culinarisk, l., som hører til Køkkenet (culina), til Madlavning; culinarisk Kunst, Kogekunst.

Culisse, s. Coulisse.

Culmination, ny l. (af l. culmen, Top), en Stjernes Gennemgang igennem et Steds Middagskreds; Culminations-Punkt, dens Højdepunkt; fig. det højeste Punkt, man i nogen Henseende kan opnaa, den højeste Grad; Culminations-Tid, det Øjeblik, da et Himmellegeme gaar igennem Stedets Meridian; culminant = culminerende; culminere (om Stjerner) gaa igennem Middagskredsen, have naaet det højeste Punkt paa Himmelen; fig. være paa sin Lykkes, Æres ɔc. Top; Culminatorium, et, (Astron.) = Passage-Instrument (s. d.).

Culot (Kylo), fr. (cul, Bagdel), det sidstfødte Barn i en Familie, „Strabekagen"; den yngste i et Selskab; Bundfald; (Bot.) Blomsterbæger; (Bygnk.) Løvprydelser.

Culotte (Kyl—), fr. (cul, Bagdel), pl. —s, Benklæder, Bukser. Jvf. Sansculottes.

Culpa, l., Skyld, Brøde, Forseelse; især (i Retsspr.) den Skyld, der bestaar i Uagtsomhed; (være) in culpa, skyldig, strafskyldig; C. lata, grov Forseelse; C. levis, ringe Forseelse; C. levissima, Vanvare; mea culpa! min Skyld! (som Udraab) jeg har syndet; præstere culpam, forskylde, give Vederlag; culpabel, skyldig, strafskyldig; Culpabilitet, Strafskyldighed; culpere (l. culpare), beskylde; culpøs, grundet i Forseelse, men ej i Forsæt.

Culte (Kylt'), fr., el. Cultus, l., Gudsdyrkelse, offentlig Gudstjeneste; ogsaa Kirkeskik; Cultus-Minister, C.-Ministerium, Minister, Ministerium for Kirke- og Undervisnings-Væsenet.

Culteranister, pl., spanske Digtere i 17. Aarh., der hyldede estilo culto, „den sirlige Stil".

Cultivateur (Kyltivatør), fr., Agerdyrker, Jordbruger, Landmand; Planter; Cultivation, ny l., Dyrkning, Opdyrkning; Beplantning; Forædling; cultivable (kyltivabl'), fr., som kan opdyrkes, forædles; Cultivator, ny l., et Slags Agerdyrknings-Redskab; Hyppeplov, Kartoffelplov; Stenplov; ogs. Exstirpator, Grubber, Scarificator; cultivere (alm. Udt. kul—), fr., dyrke, opdyrke, bearbejde Jorden; dyrke, forædle Vækster; danne, øve, dyrke Forstanden, Kunster og Videnskaber; forædle, gøre sædelig (Aanden, en Nation o. s. v.); pleje, søge at vedligeholde (f. Eks. et Bekendtskab); cultiveret, dyrket; dannet, sædelig.

Cultūr, l., Jordens el. Vækstens Dyrkning, Agerdyrkning ɔc.; ueg. Sædelighed, Aandens Dannelse, Ødling, Udvikling, Skærpelse; Cultur-Kamp, Kamp for Kulturens Fremme; et isæ. i Tyskland brugt Ord til Betegnelse for Forfølgelsen af Katolicismen; cultural, culturĕl, til Kultur hørende, Kultur vedrørende.

Cultus, s. Culte.

cum, lat. Forholdsord; med, tilligemed. Med dette Forholdsords Betydning af en Samværen, Samvirken med, ogs. ofte med Bi-

begrebet af en Forstærkning, en Fuldendelse, staar i mangfoldige Sammensætninger den lat. Forstavelse com, hvis m bliver uforandret foran b, p, m (combinere, Composition, Commission), og foran nogle enkelte med Vokaler begyndende Ord (Comes, Comitier); foran l, n, r assimileres det med den følgende Konsonant (collidere, Connexion, corrigere); foran de øvrige Konsonanter bliver det til n (concedere, Condemnation, confirmere, Conglomerat, Conjunction, conqvirere, Constitution, Context, convergent); foran Vokaler og h bortfalder m (Coalition, Coëxisten(t)s, coïncidere, coordineret, Cohæsion).

cum, l., med; cum ap-per-tinentiis, med Tilbehør; med alt tilliggende; c. ap-proba-tione, med Samtykke; c. bona venia, med gunstig Tilladelse; c. Deo, med Gud (paa Recepter betegnet med et Kors); cum fictili, (paa Recepter): med Krukke; c. grano salis, s. granum; c. in-famia, s. infamia; c. laude, med Ros, s. admissus; c. licentia superiorum, s. Licence; c. notis variorum, med Anmærkninger af forskellige Fortolkere; c. privilegio, s. Privilegium; c. pro-testatione, med formelig Indsigelse, Forvaring imod; c. re-servatione, med Forbehold; c. spe succedendi, med Haab om Efterfølge i Embedet; o. m. a.

Cumarin, vellugtende Stof (i Tonkabønner og Skovmærke; Weichseltræets Lugt skal ogsaa skyldes C.).

cum hoc, ergo propter hoc, l., samtidig dermed, altsaa grundet deri (Udtrykket af en bekendt urigtig Slutemaade; jvf. post hoc, ergo propter hoc).

Cumulation, l., Sammendyngning, Opdyngning; (Talek.) Opdyngning af lignende Begreber, = Amplification (s. d.); cumulatio actionum, (Retsspr.) Forening af flere Klager i eet Klageskrift; cumulativ, opdyngende, samlende, sammenfattende el. sammenstillende; cumulere, dynge oven paa hinanden; forebringe paa samme Tid; ogsaa beklæde flere Embeder paa samme Tid og trække de samme tillagte Lønninger; Cumulus, l., Dynge, Hob; Topmaal; Klodesky; Cumulo-stratus, Cirro-cumulus (jvf. Cirrus), nye Navne for forskellige Skydannelser.

Cumæi anni, l., pl., høj Alder (som den cumæiske Sibyllas).

Cunabula, l. (cunæ, Vugge), pl., Vugge; Fødested; Oprindelse, Begyndelse; a cunabulis, fra Vuggen af, fra den spæde Barndom.

Cunard-Linien (Cunard Steam ship Company), den første (i 1840 aabnede) stadige Dampskibsforbindelse mellem Nordamerika og England [skyldes Cunard († 1865) fra Halifax i Nyskotland].

Cunctation, l., Nølen, Dvælen, Senfærdighed; Cunctator, Nøler, Dvæler; Cunctator-System, et, Fremgangsmaade, beregnet paa at vinde Tid og oppebie et belejligt Øjeblik; cunctere, nøle, dvæle; finde Betænkelighed ved.

cunëi-form, ny l., kileformig, kiledannet; cunëus, l., Kile; kileformet Slagorden; kileformet Afdeling af Tilskuerpladsen i det antikke Teater; cunëus cunëum trudit, l., den ene Kile driver den anden.

Cunette (Ky—), fr. (af m. l. cuna el. cuva, Kar), ogs. Cuvette, (Befæstnk.) Afløbsrende i en tør Fæstningsgrav.

Cunicularius, l., Minerer; Cuniculus, eg. Kanin, Minegang.

Cunnus, l., kvindeligt Kønsorgan.

cupellere, fr. (l. cupa. Fad, Kop), prøve el. rense ædle Metaller ved Bly (jvf. capellere); Cupel-Ovn, Ovn til Omsmeltning af Raajernet; Cupellation, Fremgangsmaaden med at skille Sølv og Bly ved Afdrivning.

Cupiditet, l., Begærlighed, Lystenhed; Cupido, (Myt.) Elskovsgud, = Amor.

Cupole, fr., s. Kuppel.

Cuprit, af l. (cuprum, Kobber), rød Kobbermalm.

Cura, l., Pleje, Omsorg, Forsorg; Umag; Flid; Ængstelse; cura animarum, Sjælesorg; cura bonorum, Formues el. Midlers Forvaltning; pro cura, for Ulejlighed el. havt Umag. Jvf. Kur.

Cura, sp., Præst.

curabel, l., lægelig, som kan helbredes, istandsættes; in-curabel, ulægelig, som ikke kan bedres, hjælpes.

Curaçao (Ky—), Curassao, en fin Pomeranslikør (efter den vestindiske Ø af samme Navn).

cura esse, quod audis! l., sørg for at være, hvad (godt) du har Ord for at være!

Curancy, amer.-eng., s. Currency.

Curand, l., Myndling; Plejebarn.

Curant, holl., Avis.

Curare (amerik. Ord), en stærk Gift, med hvilken de indfødte i Sydamerika forgifte deres Pile; Pilegift; bruges (sjældent) i Medicinen.

Curat(us), ny l., katolsk Hjælpepræst, der har med Sjælesorgen (cura animarum) at gøre; jvf. Curé.

Curatel, l., et, Formynderskab, Formynderi, Forstanderskab, Værgemaal; særlig det Hverv at føre Tilsyn med mindreaariges (18—25 Aar) Formuesbestyrelse.

Curation, l., Helbredelse; Lægning; curativ, helbredende, lægende.

Curator, l., Forsørger, Værge, Formynder, Plejefader; Forstander for en offentlig Stiftelse, for et Universitet o. s. v.; C, ab-sentis, en fraværendes Værge; C. bonorum, en med Arvingernes og Kreditorernes Minde af Retten beskikket Person, som har at indkræve et Bos Tilgodehavende, undersøge Kreditorernes Krav og paase Boets Bedste; C. litis el. ad litem, = Contradictor, s. d.; C. ventris, Lavværge for et endnu ufødt Barn efter dets Faders Død; curatorio nomine, som Formynder, Værge; Curatorium, et, Formynderskab; Udnævnelse til Værge; Øvrighedens Stadfæstelse af en Formynders Beskikkelse.

Curé (Kyré), fr. (af s. l. curatus), Sognepræst; ogs. en Pels.

Cure-dent (Kyrdang), fr., Tandstikker; cure-oreille (—orej), Ørekke; c.-ongle (—aangl), Neglepudser (af curer, pudse, rense).

Curée (Kyré), fr. (it. corata, Hjertet [l. cor] og Indvoldene), (Jagtv.) Jagthundenes Part af det nedlagte Vildt.

Curette (Kyrett'), fr. (af curer, rense), (Kl.)

Redskab til at rense Indrum og Kanaler og bortskrabe sygt Væv, Stenpartikler o. l.
Curia, l., Folkeafdeling i det gl. Rom (hver af de 3 ældste Tribus (s. d.) deltes i 10 Curier, i hvilke kun Patricierne havde Stemmeret); Raadhus; in curia, paa Raadhuset, i Raadet; curial, i Raadhus- el. Kancelli-Stil, hvis Egenheder el. Formeligheder kaldes Curialier, pl.; Curial-Stil el. stilus curiæ, Kancelli-Skrivemaade; Curiat-Stemme, s. u. Votum; modsat Viril-Stemme, s. d.; curiatim, l., fælles, i Fællig med en anden el. andre (kurievis); Curie, l., = Curia; nu menes med den romerske Curie alle pavelige Embedsmænd og Domstole til den almindelige Kirkerets Udøvelse; endvidere betyder Curie en Ret, Domstol, f. Eks. i Lens-Curie; ogs. Stiftshus, Stiftsbolig; i nyere Tid stundom = Afdeling af en Rigsdag, Kammer; Curialist, ivrig Tilhænger af Pavens el. den romerske Kirkes Magt; Curialist, fr., = Courtisan, Hofmand.
curieux (kyriø), fr., el. curiōs, l., nysgerrig; sælsom, sær, rar*, forunderlig, snurrig, mærkværdig; Curiositēt, l., Nysgerrighed, Nysgjerrighed; Sjældenhed, Seværdighed, Mærkværdighed, Snurrepiberi; pl. Curiositeter; det samme betyder Curiosa, pl.; sing.: Curiosum, et, noget mærkeligt, en Særhed; curiositatis causa, l., = par curiosité, fr., af Nysgerrighed; for Sjældenheds Skyld.
Curling (Kør—), eng. (curl, kruse, sno, bevæge bølgeformigt), skotsk Stenkastnings-Idræt paa Isen.
Currency (Kørrensi), eng. (af l. currere, løbe), Penges Gangbarhed; i Omløb værende Penge, Omsætningsmiddel.
Currendaner, ny l., Medlem af en Currende, d. e. et Kor af fattige Skoledrenge, som droge syngende igennem Gaderne; i øvrigt betyder Currende ogsaa et Omgangsbrev (Cirkulære).
current, l., s. courant; currente calamo, l., med flygtig Pen; saa hurtigt, som Pennen kan løbe; currentis anni el. a. c., i det løbende, i det indeværende Aar; currentis mensis, i den løbende Maaned; Current-Skrift, den i Skrivning brugelige el. gængse, almindelige Skrift.
Curricle (Kørrikel), eng., let engelsk Køretøj, Kabriolet til 2 Heste.
Curriculum, l., et, Løbebane, Rendebane; C. vitæ, et, Levnedsløb, (kort) Levnedsskildring.
Currus, l., Vogn, Triumfvogn.
Curry, Curry-powder = Carri (s. d.).
cursere, s. coursere; Curseur (Kyrsør), fr., Løber; (Astron.) den bevægelige Traad paa Mikrometeret; cursim, l., hastigt, flygtigt; paa det løse, løst hen; Cursitatiōn, l., Løben hid og did.
Cursiv el. Cursiv-Skrift, l., (Bogtr.) Skraaskrift, skævt el. skraat liggende latinsk Skriftart (f. Eks.: *A*, *a*, *B*, *b*, *C*, *c*), der ofte bruges i merkantile Trykſager (Accidenser) saa vel som til Fremhævning af Fremmedord el. vigtige Ord og Afsnit i Bog-Arbejde (udført med Antiqua [s. d.]); cursivere, trykke, fremhæve ved Cursiv.
Cursor, l., Løber; Løbefugl (f. Eks. Strudsen).
cursorie el. cursorisk, l., fortløbende, nafbrudt; flygtig, løselig; cursorisk Læsning, fortløbende Læsning, som ikke opholder sig ved Anmærkninger, Tydninger etc. (modsat den statariske, s. d.)
Cursus, l., et, eg. Løb, if. Læreløb, Læregang; et fuldstændigt Foredrag af en Videnskab; ogs. Læretid, Lærebane el. den hele sammenhængende Rækkefølge af videnskabelige Forelæsninger, som man har hørt paa et Universitet; f. Eks.: han har fuldendt sit akademiske Cursus.
Curtana, Curteyn, Edvard Confessors stumpoddede Sværd, der ved Kroningen (i England) bæres foran Kongen som Tegn paa Mildhed og Naade.
curuliske Magistrater, Oldtidsromernes tre øverste Myndigheder: Konsulerne, Prætorerne og Ædilerne; en rigt prydet Elfenbensstol (sella curulis, af currus, gl. l. curus, Vogn), var deres Udmærkelsestegn.
Curvatūr, l., Krumning; Curve, krum Linie; Curvitēt, Krumhed, Krumning.
curæ posteriores, l. (s. Cura), Fremtidsſorger.
Cushion, eng., Pude; Gummiring med Luftkanal, til Cykler.
Custard (Køsterd), eng., en i England yndet Ret af Æg, Fløde, Sukker, Kanel etc.
Custodia, l., Værn; Vagt, Opsyn; Fængsel (custodia libera [hos Romerne], Husarrest); Custodiat, ny l., et, Vogterembede, Opsynsmandspost, Kronbevarer-Værdighed i Ungarn; Custos, pl. Custoder, l., Vogter, Opsynsmand, Tilsynsmand, if. (it. custode) ved et Bibliotek (i Rom ogs. Præsident i det arkadiske Selskab, s. Arkadiere); Degn; Klokker; Skoletjener; en streng Person; (Bogtr.) Følgeviser, (Stikord), den til højre neden under en trykt Side særskilt affatte Stavelse, med hvilken den næste Side skal begynde; (Mus.) det Tegn ved Enden af en Nodelinie, der antyder med hvilken Node den næste Linie begynder; ogs. = volti, s. d.
Custom (Køstøm), eng. (jvf. Coutume), Skik og Brug; Told; Custom-house (—hovs), Toldhus; C.-laws (—laas), pl., Toldlove.
cutanēus, l., til Huden hørende; Cutis, l., Hud; (Anat.) den egentlige Hud, der ligger under Epidermis (Overhuden) og bestaar af Corium (Læderhuden) og Tela cellulosa subcutanea (Underhuds-Cellelaget); Cutis anserinus, Gaasehud, rynket Hud, især ved Kulde; Cutitis, l.-gr., Hudbetændelse; Cuticula, Væv af forkagtige Celler el. Overhudsceller.
Cutting (Køtt—), eng., Skæren, Huggen; Indsnit, Gennemskæring, Skaar; grovt Pakkærred af Jute.
Cuvette, fr., Skyllekar, Badskebækken; tragtformig Udvidelse øverst paa Nedløbsrøret fra en Tagrende; ogs. = Cunette, s. d.
Cwms (Kums), pl., (i Wales) dybe, kløftagtige Dale, sædvanlig med Søer.
Cwt., eng., fork., = Hundred-weight, s. d.
Cyān el. Cyano-gēn, gr., luftformig Forbindelse af Kul- og Kvæl-Stof; Blaasyrestof (Cyanbrinte = Blaasyre); Cyane, blaa Kornblomst; Cyanid, Cyanforbindelse, Cyanmetal; Cyanit, et som oftest blaat Mineral (Ædelsten), Lerjordsilikat; Cyan-kalium, et, en, meget giftig, Forbindelse af Cyan og Ka-

lium: Cyano-meter el. Kyano-meter, et, et Redskab til at maale og bestemme Graden af Himmelens blaa (kyaneos) Farve, og derved tillige af Luftens Renhed; Cyanosis og Cyano-pathi, (Læ.) Blaasot; cyanotisk, (Læ.) blaalig (om Huden, særlig ved Hemmelser i Blodomløbet; Cyanotypi, fotografisk Kopieringsmetode, der giver hvide Billeder paa blaa Grund.

cyathi-form(is), gr.-l., el. cyatho-id(es), gr., bægerdannet, som et Bæger (cyathus); i Lægekunsten er cyathus en Kop til Kopsætning.

Cybele, Cybebe, l., Rhea, gr., el. Ops., l., den personificerede Natur (efter Myt. en Datter af Uranos og Gæa [Himmel og Jord], Saturns Søster og Hustru, Moder til alle Guder og Mennesker).

Cycade, (Bot.) Koglepalme.

Cyclamen, l., Alpeviol, Slægt af Kodriverfamilien.

Cycle (Sajkl; fr. Udt.: Sikl', d.: Sykel), eng. (af gr. kyklos, Hjul), Ridehjul, [ny isl. hjólhestr], Køretøj (Maskine) til een el. flere Personer, der bevæge det ved Hjælp af Fødderne; med 1 Hjul: Monocycle, Enhjul (kun til Kunstløb); med 2 Hjul (alm.): Bicycle (eng. Udt.: Bajsikl), Tohjul, opr. med højt Forhjul (Styre- og Drivhjul) og lille Baghjul, nu alm. med 2 omtrent lige store (c. 28") Hjul, af hvilke Forhjulet er Styrehjul, Baghjulet Drivhjul med Tandhjuls-Udveksling (Gear [Gir], udtrykt ved Diameteren af det Hjul, der uden Udveksling vilde give samme Hastighed): Bicyclette, ogsaa Safety (Sefti), eg. Sikkerhed (i Modsætning til de farefulde høje Cycler); med 3 Hjul: Tricycle, Trehjul; med 4 Hjul: Qvadricycle, Firhjul; med flere Hjul: Multicycle, Mangehjul; en Cycle til 2, 3, 4 el. flere Personer bag hverandre kaldes henholdsvis Tandem, Triplet, Qvadruplet, Multiplet, Roadster (Rod—), Landevejsmaskine; Racer (Re—), Væddeløbsmaskine; Road-Racer, Maskine til Landevejsvæddeløb; cycle, køre paa Cycle, hjulride; Cycledrom, lukket Lokale til Cycling, Cyclekørsel, Hjulløb, Hjulridning; Cyclist, Hjulrytter, Hjulrider. (Cycle kaldes paa fr. Velocipède, fork. til Velo, paa amer. Wheel (Uil), paa t. Fahrrad el. Rad).

Cyclitis, gr., en Slags Øjenbetændelse.

Cyder, s. Cider.

Cyesio-logi, s. Kyesiologi.

Cygnus, l., Svane; nordligt Stjernebillede.

Cykel, cykle, Cyklist o. s. v., s. u. Cycle.

cyklisk, gr., kreds- el. ring-formig; bestaaende af Kredse el. Ringe; samme dannende; cykliske Breve, = Omgangsskrivelser, s. encyklisk; cyklisk Forbindelse, (Kem.) Forb. af ringformig bundne Atomer, = aromatisk; cykliske Former, (Læ.) Sygdomssymptomer, der optræde intermitterende (s. d.) med en vis Regelmæssighed (f. Eks. cyklisk Feber); (Mus.) Kredsformer, store, af flere sammenhørende Afdelinger bestaaende, Instrumentalformer; cykliske Digtere el. Cyklikere, efter Homer levende, græske, episke Digtere, hvis Digte behandlede Oldtidens Mytekreds, is. den trojanske Krig, jvf. Cyklus.

cyklo-id(es), gr., kredsformig, cirkelrund; Cykloide, eg. Hjullinie; Snarfaldslinie; en krum Linie, som et bestemt Punkt af et paa en ret Linie rullende Hjul beskriver (jvf. brachistochronisk); cykloïdal, kreds- el. hjul-liniet.

Cyklo-meter, gr., Redskab til Maaling af en Maskinakses Hastighed; Cyklometri, Læren om Cirklers Udmaaling; Kredsmaaling; Cyklopædi og cyklopædisk, s. Encyklopædi og encyklopædisk; Cykl-orama, et, et stort Rundmaleri (jvf. Panorama); Cyclo-skop, et, Kredsmaaler, en Indretning til Afstikning af Jernvejskrumninger.

Cyklon, Hvirvelvind, stærk Storm i Troperne; det Vindsystem, der blæser omkring et barometrisk Minimum; ogs. Barometerminimum.

Cyklop, Kyklop, gr. (Kyklops), eg. et Rundøje; (Myt) en af Vulkans kæmpestore Smedesvende, med et eneste rundt Øje midt i Panden; ogs. et raat Kæmpefolk, efter Myt. boende paa Sicilien; Cyclopi, Enøjethed (særl. som Misdannelse); cyklopisk, som egner sig for, vedkommer en Kyklop; enøjet; cyklopisk Bygningsmaade, den første, raa Bygningsmaade med utilhugne, løseligt over hverandre optaarnede, ofte ikke engang ved noget Bindemiddel forenede og tættede Stenmasser; cyklopiske Mure, kolossale Mure af denne Bygningsmaade fra Oldtiden, af hvilke endnu Ruiner ere tilbage. — Ligesom Titanerne og Hekatoncheirerne (Centimanerne) ere i den gr. Myt. ogs. de tre Kykloper: Brontes, Steropes og Arges Sønner af Uranos og Gaia.

Cyklosis, gr., Omringen; ogs. Cyklose, Mælkesaftens kredsløbende Strømning i de fine Livskar; Vædskekredsløb i visse Planter; Kredsbevægelse.

Cyklus el. Cykel, gr., (jvf. Circulus), Kreds, Omløb, Omfang; Kredsbevis, Kredsslutning (jvf. Circulus in probando); Tidskreds, Tidsring, et vist Antal af Aar, som, naar de ere henrundne, tælles forfra igen, eller, efter hvis Forløb visse (is. astronomiske) Fænomener igen indtræde i samme Orden; Kredsløb; Omløbstid (Sol-Cykel, Solkreds, en Række af 28 Aar; Maane-Cykel, Decem-noval-Cykel, en Række af 19 Aar; In-dictions-Cykel, den romerske Skatte-Tidskreds, en Række af 15 Aar; jvf. Periode); Sagn- eller Digt-Kreds, en sammenhængende Række af historiske Digte, for saa vidt de have et fælles Midtpunkt; en Kreds af Foredrag, af Malerier etc., som dreje sig om en og samme Hovedgenstand.

Cylinder, gr. (Kylindros), Rundstøtte, Rundsøjle, Valse, Kavle*; høj (Silke-)Hat; C.-Maskine = Calander (s. d.); C.-Spejl, et cylindrisk hvælvet Spejl, der fortrækker Billedet; C.-Ur, Ur med Cylinder-Gang el. C.-echappement (det alm. Lommeurværk); cylindrisk, valseformig; cy-lindro-ogival, (om Projektiler) cylindrisk med spidsbuet Forpart; jvf. ogival; Cylindrus horodicticus, Timestøtte, Timeviser el. Solur i Form af en Cylinder; C. pyrotechnicus, en Valse, fyldt med Granater, Stormblok.

Cyma el. Cymatium, l. (af gr. kyma, kymation, Bølge), en omtr. i S-Form dannet Prydelse i Søjlebrynet (Gesimsen); Cyma recta, hvor Indbøjningen, C. reversa, hvor Udbøjningen er øverst.

Cymbal el. Cymbel, gr. (kymbos [Sanskr.

kumba], Fad, Kumme), (hos de gamle) Metalbækkener til musikalsk Brug; Klokkespil i Orgelværker (Cymbel-Klokke, C.-Stjerne o.s.v.); Hakkebræt; Cymbalin, et musikalsk Instrument, hvor Tonerne frembringes ved Slag med Hammere paa langagtige stemte Glasstykker.

cymøs, l., (Bot.) kvastdannet.

Cyn-, Cyno-, s. Kyn-, Kyno-.

Cynthia, s. Diana; Cynthius = Apollo.

Cypres, af gr. (kyparissos, hebr. gopher, og l. cupressus), et Slags Naaletræ, Sindbillede paa Sorgen.

Cypria el. Cypris, gr., Venusses Tilnavn, af Øen Kypern (gr. Kypros), hvor hun ivrigst blev dyrket; Cypri-por (o: Cypriæ puer), Cyprias Søn, Amor el. Cupido.

Cyprian(us), dansk Troldomsbog (trykt i Malmø 1771), som det synes, en Samling af middelalderlige Troldomskunster og tillagt Kirkefaderen af samme Navn, fordi han før sin Omvendelse skal have været en stor Troldmand.

Cyprius, Versfod af en kort, en lang, to korte og en lang Stavelse (⏑—⏑⏑—).

Cypræa moneta, l., lille Konkylie, „Snogepande“; jvf. Kauri(s).

Cyrenaikere, s. u. K.

cyrilliske Bogstaver, det gammel-slavoniske Alfabet (efter Opfinderen Cyrillus i 9de Aarh.), for hvilket det græske ligger til Grund.

Cyrtoma, gr. (kyrtos, krum, hvælvet), et, (Æ.) Svulst, Bule, Knude; Cyrto-meter, et, Redskab til Maaling af Brystkassens Omfang og Form.

Cyste, gr. (kyste og kystis, Blære, Sæk), Sæksvulst.

Cystis, Cystitis, Cysto- &c., s. u. K.

Cythere og Cytherea, gr., Venusses Tilnavn, af Øen Cythera, nu Cerigo, i det ægæiske Hav.

Cytisus, l., Guldregn; Cytisin, et i Guldregn indeholdt giftigt Alkaloid.

Cyto-blast, gr. (blastanein, spire, springe ud), Cellekerne; Cytode, kerneløs Celle; cytogent Væv, reticulært Bindevæv; s. Celle.

Cz—, manglende Ord søges under Tsch—.

Czaikister (Tsjai—), pl., østerrigske Soldater, tilhørende de paa Grænserne opstillede Pontonier-Bataillonser; jvf. Kaïk og Tschaïkister.

Czakan, ungar., Stridsøkse; Stokpibe, et Slags Piccolo-Fløjte.

Czako (Tsjako), ungar., (Krspr.) militær Hovedbedækning af Filt el. Klæde og Læder, Soldater-Hat.

Czamara, czechisk Snorefrakke.

Czapka, pol., den firhjørnede Uhlanhue, polsk Nationalhue.

Czar (Tsar, alm. Udt.: Sar; russ. zarj, pol. czar, af l. Cæsar), russ., Kejser; den gængse Titel for den russiske Selvhersker; Czarinde el. Czarewna, Kejserinde; Kejserdatter, Storfyrstinde; Czarinska, Storfyrstinde, Storfyrstens Hustru; Czarisme, uindskrænket Fyrstemagt; Selvvælde; Czarewitsch, Kejserens Søn, Storfyrste.

Czardake (Tsjard—), illyr., Vagtstue paa den østerrigske Militærgrænse.

Czardas, s. Cs—.

Czeber (Tsj—), ung., et Maal for Vædsker.

Czecher (Tsjecher), slav., eg. de første el. Ur-Indbyggerne; slavisk Folkestamme, som i det 6te Aarh. nedsatte sig i Bøhmen; czechisk (tsjechisk) Sprog, bøhmisk Sprog.

Czernebog (Tsjer—), „den sorte Gud“, en Guddom hos de hedenske Slaver; modს. Bjelbog, „den hvide Gud“; C. ansaas for Ophav til alle Ulykker.

Czetwert (Tsjetvert), russ., et russisk Maal, omtr. = $1^1/_2$ dansk Korntønde, = 2,09 Hectoliter (s. Litre); Czetwerik = $^1/_8$ Czetwert.

Cæcilia-Forening (Navn efter den hellige Cæcilia, Orglets og Kirkemusikkens Helgeninde), Forening, der vil fremme Kendskab til gammel (italiensk) Musik, særl. Kirkemusik, bl. a. i København (stiftet 1851 af H. Rung).

Cælatur, l. (cælare, grave, stikke), Billedskærerkunst, Formskærerkunst, is. anvendt paa Guld, Sølv og andre Metaller; jvf. Sculptur.

cæsa oratio, l., Tale, Skrivemaade i korte Sætninger (cæsim dicere, tale i korte Led, ikke periodisk).

Cæsar, l., Tilnavn for den juliske Slægt i Rom, af hvilken den første — Etymologien „cæsus“ — skal være bleven udskaaren af Moders Liv (deraf cæsarea sectio, s. u. Cæsarea), el. — Etymologien „cæsaries“ — være født med langt Haar. (Efter andre skal Navnet stamme fra punisk: Kaisar, Elefant, idet den første af den juliske Slægt, der fældede en Elefant, fik dette Tilnavn). Ved „en Cæsar“ tænkes nærmest paa en udmærket Feltherre, som Cajus Julius Cæsar († 44 f. Kr.), den berømteste af hin Familie. Cæsarer kaldtes til en Tid de romerske Kejsere og deres mandlige Descendenter, senere betegnede Augustus den regerende Kejser, Cæsar hans bestemte Eftermand. — Aut Cæsar, aut nihil, s. u. Aut-aut; Cæsar ad (citra) Rubiconem, s. Rubico, jvf. Hercules in bivio.

Cæsarea Majestas, l., kejserlig Majestæt; cæsarea operatio el. cæsarea sectio, l. (= Hysterotomi og Hysterotomotoki, s. d. O.), (Æ.) Kejsersnit; Cæsareo-papi, en, Cæsareo-papat, et, den verdslige Magthavers Indgreb i Gejstlighedens, is. Pavens, Rettigheder (det modsatte er Papo-cæsari, Pavens el. Gejstlighedens Indgreb i Regeringens Rettigheder); Cæsareo-papisme, i den nyeste Tid brugt = Papocæsari; cæsareo-regius, kejserlig-kongelig; cæsareus, kejserlig; Cæsar non supra grammaticos, o: ingen verdslig Magt har at byde over Grammatikken (i Anledning af en sprogstridig Befaling af Kejser Sigismund).

Cæsarem vehis et fortunam eius, l., du fører Cæsar og hans Lykke.

Cæsarinere, pl., en Gren af Franciskaner-Ordenen.

Cæsarisme, den under det 1ste og det 2det franske Kejserdømme stedfindende Enevælde, der hvilede paa Folkevalg og Lighedsgrundsætningen, altsaa paa et demokratisk Grundlag (jvf. Plebiscit); mods. den paa Legitimitet og Aristokrati hvilende Absolutisme.

Cæsar-Pæle, (Krspr.) Smaapæle (passivt Hindringsmiddel).

Cæsium, af l. (cæsius, blaa), (Kem.) Grundstof, Alkalimetal, opdaget 1861 af Bunsen ved Spektralanalyse.

Cæstus, l. (af cædere, fælde, slaa), Remme om Hænderne, tyngede med Blykugler, et Slags

Kamphandsker, som de romerske Nævefægtere brugte (forsk. fra cestus, s. d.).
Cæsūr, l., Overskæring; (Poes.) Versindsnit, Versafsnit, Deling af en længere Verslinie ved en kort Hvile efter nogle Versfødder (f. Eks. i Hexametret helst i den tredie, i Alexandrineren altid efter den tredie Fod); ogs. Overskæring af et Ord saaledes, at een Del af det hører til een, en anden til en anden Versfod; (Mus.) Afsnit el. kort Hvilepunkt efter en musikalsk Periode af nogle Takter.
cæteris paribus, s. ceteris paribus.
Cøcitēt, l., Blindhed; Cœcum, et, (Anat.) Blindtarm; cœcus cœco dux, blind blinds Fører.
Cœlebs el. Cælebs l., en ugift, Pebersvend, Ungkarl.
cœlestem adspicit lucem, l., eg. den (Ørnen) ser det himmelske Lys: den taaler at se mod Solen (Indskrift over Indgangen til Københavns Universitet under et Billede af en opadskuende Ørn).
Cølestīn, n., l. (l. cœlestis, himmelsk), blaat Mineral, Strontiumsulfat.
Cølestīner, Munk af Bernhardiner-Ordenen, som i det 13de Aarh. blev fornyet af Pave Cølestin V.
Cøliaca (Sø—), gr. (koilia, Bughulheden, Maven), (Lt.) Bugløb; Cøliacus el. Koiliakos, en, der lider af Bugløb; Cølialgi, Mavepine; Kolik; Cølitis, Betændelse i Underlivet; Cølio-cele, Bugvægsbrok; Cøli-oncus, haard Svulst i Underlivet; Cølio-phthoë, Bug-Svindsot; Cøliophyma, et, Hævelse i Maven; Cøliopyosis, Edder i Underlivet; Cølior-rhoe, Bugløb; Cølio-tomi = Laparotomi (s. d.).
Cølibāt el. Cælibāt, l. (og Célibat [Seliba], fr., jvf. Célibataire), et, ugift Stand, Ungkarlestand, Ugifte, is. den katolske Gejstligheds, ved kirkelige Love paabudne, ugifte Stand.
Cøli-cōler, l. (cœlum, Himmel, af gr. koilos, hul, hvælvet; colere, bo, opholde sig), pl., Himmelboere.
Cølōm, s. Koiloma.
Cœlum, non animum, mutant, qui trans mare currunt, l., Far du hen over Havet, ej Sind, men kun Himmel du skifter.
Cømeterium, s. Koimeterion.
Cœna, ogsaa Cena, l. (af gr. thoine), hos Romerne Hovedmaaltid, omtrent Kl. 3; overh. Maaltid; Cœna Domini, Herrens hellige Nadvere; Skærtorsdag; Bulla in cœna Domini, s. u. Bulla; Cønaculum el. Cønakel, l., et Spiseværelse, Spisesal i Klostre = = Refectorium.
Cønisme, gr., (Talek.) Sammenblanding af flere Mundarter.
Cøno-bi-arch, gr., Klosterforstander; Cønobit, Munk, Klosterboer (forskellig fra Anachoret, s. d.); cønobitisk, klosterlig; Cønobium, et, Sambo, Kloster (eg. Sted, hvor flere leve sammen) (gr. koinos, almindelig, fælles; bios, Liv).
Cøn-æsthesis (Sønæ—), gr. (koinos, fælles), Almenfølelse, den Fornemmelse, der kan vækkes i ethvert af Legemets Organer, uden klar Forestilling om noget objektivt (hvilken derimod medføres af den egentlige Sansning). Dertil hører Følelsen af Velbefindende, Ildebefindende o. s. v. (Ogsaa kaldt Vital-Sans, s. d.).
Cœtus, l., Forsamling, is. af Tilhørere; Mængde, Folkehob, Flok, Skare.

D.

D. som gammelromerst Talbogstav = 500; med en Streg over: $\bar{D}$, 5000, paa østerrigske Mønter: Grätz, paa preussiske: Aurich, paa franske: Lyon; D. og Div. = Divus, fem.: Diva, l., s. d.; D., Dn. og Dns. = Dominus, l., Herre; D. og Dr. = Doctor, l.; D. = Dux, l., Hertug; (i det spanske og portugisiske) Don, Dom; D. = Digesta, s. d.; D. = en Del romerske For- og Til-Navne, f. Eks.: Decimus, Divus; D. = Decurio; D. = Discantus, l., = Déchant, fr.; D. = Deserter, eng., Brændemærke paa Deserteurer, s. d.; D. = télégramme privé urgent (—hvrfjang), fr., = privat Iltelegram.

d. (paa Recept.) = da, giv, el. detur, maa gives; d. ad chart., ad scat., ad vitr., = detur ad chartam, ad scatulam, ad vitrum, ɔ: maa gives i Papir, i Æske, i Glas; d. = denarius, l., (i England) penny, s. d.

d. a. = dicti anni, l., i nævnte Aar.

dat. = datum, l., givet, udfærdiget; Dat. = Dativus, s. u. Casus.

D. C. el. d. C. = da Capo, it., (Mus.) forfra.

D. c. = differentia communis, s. d.

D. C. L. = Doctor (of) civil (el. canon) law, eng., s. d.

DCT. = Decretum, s. d.

d. d. = de dato, l., den el. af (f. Eks. 4de Marts); ogs. = dono dedit, s. d.

Dd. = Doctorandus, s. d.

dd. el. ddt. = dedi el. dedit, l., jeg har givet, han har givet el. betalt.

D. D. = Doctor (of) Divinity, eng., s. d.; (i rom. Indskrifter) = Diis, til Guderne.

D. D. D. el. d. d. d., den forkortede Tilegnelsesformel: do, dico, dedico el. dat, dicat, dedicat, l., jeg el. han giver, indvier, helliger; ogs. dono dedit, dicavit, l., han har givet og helliget det.

Deb. = Debitor.

Dec. = December; ogs. = Decisio el. Decisum, s. d.

Decl. og Declin. = Declinatio, s. d.

Decr. el. Dct. = Decretum, s. d.

Def. = Definitio, s. d.

def. = defect, l., ufuldstændig; ogsaa = defunctus, fem.: defuncta, l., afdød.

Del. = Delaware.

del. = dele el. deleatur, l., man udslette! del. og delin. = delineavit, l., (under Kobberstik og Tegninger) han el. hun har tegnet det.

Dem. el. Dlle. = Demoiselle, fr., Jomfru, Frøken.

den. og denat. = denatus, fem.: denata, l., afdød.

des. og design. = designatus, l., udnævnt, bestemt til.

Deut., Deuter. og Deuteron. = Deuteronomium, gr., s. d.

D. G. = Dei gratia, l., af Guds Naade, ved Guds Naade.

dg. = Decigram.

d. h. = das heisst, t., det er, det vil sige, det betyder.

Di. = kem. Tegn for Didym.

d. i. = das ist, t., det er, det vil sige.

dim. el. dimin. = diminuendo.

Dir. = Director, s. d.

Disc. = Disconto, s. d.

Disp. og Disput. = Disputatio, l., Stridsskrift.

Diss. el. Dissert. = Dissertatio, l., Afhandling.

Div. = Divus, fem.: Diva (s. d.), l., den salige, forklarede, hellige.

div. = dividatur, l., (paa Recept.) maa deles; div. in p. æqu. = dividatur in partes æquales, maa deles i lige Dele.

D. J. U. = Doctor juris utriusque, l., Doktor i begge Lovkyndighederne; D. Jur. el. Dr. Jur. = Doctor Juris.

dkg. = Dekagram.

dl. = dele el. deleatur, l., slet ud, stryg væk! ogs. = Deciliter.

d. l. = dicto loco, l., paa nævnte Sted.

d. l. C. d. J. = de la Compagnie de Jésus, fr., af Jesu (Jesuitternes) Selskab.

D. L. S. = Diis Laribus sacrum, l., helliget til Husguderne.

D. M. = Doctor of Music., s. Doctor.

D. M. el. Dr. Med. = Doctor Medicinæ.

Dm. = Dekameter, s. d.

d. m. = dextra manu, l., destra mano, it., med højre Haand; dm. = Decimeter;

dm² = Kvadrat-Decimeter; dm³ = Kubik-Decimeter.
D. M. S. = Diis Manibus sacrum, l., helliget til de forklarede Aander.
D. N. = Dominus noster, l., vor Herre.
Dn. el. Dns. = Dominus, l., Herre; Dna. = Domina, l., Frue, Herskerinde; Dnn. = Domini, Herrer.
do. = ditto el. detto, portug. og it., nævnt, bemeldt, af samme Slags, deslige.
Dom. = Dominica, l., Søndag; Dom. p. Trin. = Dominica post Trinitatis (Festum), Søndagen efter Treenighedsfesten.
D. O. M. = Deo optimo maximo, til den algode, almægtige Gud.
D. Ph. el. Dr. Phil. = Doctor Philosophiæ.
Dr. = Doctor; ogs. = Debtor, eng., Debitor.
Dr. el. dr. = Drachma, gr., Drakme.
d. S. el. D. S. = dal Segno (dal Senjo), it., (Mus.) fra Tegnet; ogsaa = da, signa, l., (paa Recept) giv og betegn! el. detur, signetur, l., gives og betegnes el. paaskrives.
D. og Dr. Th. el. Theol. = Doctor Theologiæ.
dt. = dedit, l., han har givet, betalt; ogs. = debet, s. d.
d. t. d. = da tales doses, l., giv saadanne Portioner! jvf. Dosis.
D. T. O. M. = Deo ter optimo maximo, l., til el. ved den algode, almægtige Gud.
D. u. s. = Datum ut supra, s. d.
d. v. = dicti valoris, ny l., af nævnte Værdi.
Dwt. = Pennyweight.

---

da, it., fra, af, ved.
Daalder (Dalder), ældre hollandsk Sølvdaler, lidt over 2 Kr.
Dabbich, et Slags Rilfartøj.
da capo, it., afkort. D. C., (Mus.) fra Begyndelsen, forfra; et Dacapo, Gentagelse. (Jvf. encore); da capo (sin') al fine, gentages forfra til Enden (fine); da capo (sin') al segno, gentages forfra til Tegnet (segno).
d'accord (dakkaar), fr., d'accordo, it., overensstemmende, enstemmig; tilstaaet, indrømmet.
Dachrak, ar., eg. din Ryg! ɔ: pak dig! den retslig hjemlede Formel, ved hvilken en muhamedansk Mand kan lade sig skille fra sin Hustru.
Dachs, t., Grævling; Gravhund.
Dacia, m. l., Danmark. [De gamle Romere forstode ved Dacia: Landskaberne Nord for Donau (det østlige Ungarn, Siebenbürgen, Wallakiet)].
Dacr— og Dact—, s. Dakr— og Dakt—.
Daddel (af gr. daktylos, Finger), Daddelpalmens Frugt.
Dad-uchor, gr. (dais, Fakkel; echein, have, holde). pl., eg. Fakkelbærere; Hierofantens (den ypperste Præsts) Tjenere ved Demeters hemmelige Dyrkelse.
Dag el. Dagge, holl., Tovende, Tamp (til at straffe med); ogs. Dolk.
Dagesch, (i det hebræiske) Forstærkning el. Hærdelse: et Punkt i en Konsonant, der antyder, enten at denne skal udtales dobbelt (D. forte), eller at den mister sin Aspiration (D. lene).
Dagged el. Degotj, russ., et tjæreagtigt, af Birkebark uddunstet Stof, brugt i Medicinen og i Læderberedelsen.
daggeisk Feber = Dengue-Feber, s. d.
Daggert, eng. (dagger), Dolk, Stødkniv.
Daggial, ar., eg. „Løgner", Navn paa Antikristen, der efter Muhamedanernes Forestilling skal fremtræde ved Verdens Ende og da blive overvunden af Kristus.
Dagh, tyrk., eg. Bjerg, tidt brugt i Sammensætninger, saasom: Temir-dagh &c.; Dagh-estan, Bjergland (det kaukasiske).
Dagoba = Dagop, s. d.
Dagon, hebr., en Afgud hos Filisterne, halv Fisk, halv Menneske.
Dagop, singhales., buddhistisk Relikvigemme i en Bygning, der ligner en uhyre Bikube el. Klokke med et lille Spir foroven.
Daguerreo-type, fr.-gr., et af Franskmanden Daguerre (Dagær') 1838 opfundet Afbildnings-Redskab, som bestaar af et Camera obscura, hvori Genstandens Billede dannes paa en Grund (kemisk tilberedt Metalplade), som ved Lysets Indvirkning lider en varig Forandring; ogs. selve Billedet; Daguerreotypi, den af Daguerre opfundne Afbildningskunst; ogsaa et ved samme tilvejebragt Billede; Lysbillede; (s. Photographi, Heliographi, Kalographi, Thermographi); daguerreotypere, optage Billeder paa den nævnte Maade.
Dahab, et Antal af 120 Glasperler, der i Abessinien bruges i Stedet for Mønt, omtr. = 6²/₃ Øre.
Dahlia, (Bot.) Georgine (Navn efter den svenske Botaniker Dahl).
Dak(h)ri, Dakro, ypperste Præst el. Pave i Japan (Europæernes tidligere Navn paa Mikadoen).
Daily Chronicle (Deli), Dagens Krønike, Daily-News (Deli Njus), eng., dagligt nyt, Dagens Nyheder, Daily Telegraph, Dags-Telegrafen (Titler paa engelske Aviser).
Daimio, japan., Lensadelsmand, Fyrste i Japan.
Daina, pl.: Dainos, Navn paa de lithauiske Folkeviser, der sædvanlig besynge Kærligheden eller skildre det huslige Livs Lykke.
Dainty (Dænti), eng., pl.: Dainties, Lækkerbidsken.
Dais (Dæ), fr., Tronhimmel, Altarhimmel, Bord, hvorved Abbeden i et Kloster spiser (af gr. diskos; i Slægt med d. Disk).
Dák, sanskr., eg. hurtig; Post; Dakvala, Tidsskriftet „Santhalposten".
Dakheil, (hos Beduinerne) den Pligt at værne en fremmed, selv en Fjende, der er i Livsfare.
Dakhma, Taushedens Taarn, Lig-Taarn, hos Parserne, idet disse paa Dakmaerne henlægge deres Trosfællers Lig til at ædes af Aadselgribbene (Dakhma, af en Rod, dah, brænde, altsaa Ligbaal, hidrørende fra en ældre Tid, medens Parsernes hellige Bog, Avesta, fordømmer Ligbrænding).
dako-romansk, Fællesbenævnelse paa de ro-

manske Dialekter, der tales i Makedonien og Istrien; jvf. Dacia.

Dakry-aden-algi, gr. (aden, Kirtel), Smerte i Taarekirtelen; Dakryadenitis, Betændelse i samme; Dakryo-blennor-rhe (blenna, Slim), Taare-Slimflod; dakryoïdisk, taareformig; Dakryokyst-algi (kystis, Sæk), Smerte i Taaresækken; Dakryokystis, Taaresæk; Dakryokystitis, Betændelse i samme; Dakryolith, Taaresten; Dakry-ops, Hævelse i Taaregangene; Dakryo-pyor-rhe (pyon, Pus, Materie), Taare-Edderflod; Dakryorrhysis, en, og Dakryo-stagon (stagōn, Draabe), et, Taareflod; Dakryosyrinx, Taarefistel; ogsaa en Sprøjte, som bruges ved Taarefistlerne; Dakry-æmor-rhysis (haima, Blod), Taare-Blodflod; (alle gr. af dakryon, Taare).

Daksha, sanskr. (eg. dygtig, Dygtighed), Gudedom i den indiske Religion; Dakshina, Offergave.

Daktyl, gr. (daktylos), eg. Finger; Versfod af een lang og to korte Stavelser (—◡◡, f. Eks. Fædrene); daktylisk, bestaaende af Daktyler, sammensat deraf (daktylisk Fod, daktyliske Versemaal); Daktylio-glyphik el. Daktylio-graphik, den Kunst at skære Stene til Signetringe; Daktylioglyph(os), Stenskærer; Daktyliographi, Beskrivelse over Signetringe; Daktyliomanti, Spaadom af Ringe; Daktylion, et, Redskab til at lede og lette Fingerøvelserne paa Klaveret og lignende Instrumenter; ogsaa en Samling af i Rader satte Fingerøvelser; Daktylio-t(h)ēk (theke, Gemmested), et, Samling af Signetringe, ogsaa af Aftryk og Afstøbninger af skaarne Stene el. Gemmer; Ringæske; Juvelskrin; Daktylitis, Betændelse i Fingeren, if. syfilitisk (jvf. Panaricium); Daktylo-lali og Daktylogi, Fingersprog; Daktylo-lyse, (Lt.) Afløsning af Dele af Fingeren; Daktylomanti, Spaadom af Fingrene; Daktylonomi, Daktylologi, Fingerregning; Daktylonōm, en, som regner paa Fingrene; Daktylosymphysis, Fingersammenvoksning, = Syndaktyli.

Dalai Lama (mongolsk: dalaï el. tale, Havet; tibetansk: lama, Præst; eg. den Havet lignende Præst), det ene (i Lhassa residerende) af de to Overhoveder for den buddhistiske Kirke i Tibet; s. Kutuchta.

[Daler, et større Pengestykke, i forskellige Lande og til forskellig Tid af forskellig Værdi (siden 1518: Navnet af Joachimsthal i Bøhmen)].

da liegt der Hund begraben, t., der ligger Hunden begravet; o: det er den inderste, dybeste Grund; „deri stikker Humlen“.

Dalila, s. Delila.

Dalles, jød., Fattigdom.

Dalmatica, l., Messehagel, Præsteoverkjole (i de kat. gejstliges Dragt ogs. Alba); et Stykke af de fordums tyske Kejseres Kroningsdragt.

dal segno (senjo), it., (Mus.) fra Tegnet (at gentage).

Daltonisme = Chromopsi (s. d.), Farveblindhed, Mangel paa Evne til at skelne visse el. alle Farver (efter en i Begyndelsen af det 19de Aarh. levende engelsk Naturgransker, der havde denne Mangel); ogsaa kaldet Dichromatopsi.

Daltons Lov, den af John Dalton († 1844) fremsatte Lov, at hver af de Luftarter, der findes i en Luftblanding, udøver samme Tryk, som den vilde frembringe, hvis de andre Luftarter ikke vare til Stede.

damascere, give Jern og Staal ved Sammensvejsning af Staalstykker af forskellig Haardhed og ved Ætsning et flammet Udseende; ogsaa indlægge Guld- el. Sølv-Figurer i samme; forsyne Tøjer med indvævede Blomster; deraf: damasceret Arbejde; en Damascener-Klinge, en Damascener, en saaledes forarbejdet og stærkt hærdet Kaardeklinge (Navnet efter udmærket Arbejde fra Vaabenfabrikker i Damask i Syrien).

Damask, it. damasco, fr. damas, et, tykt vævet Tøj med ophøjede Figurer i, af Silke, Uld el. Linned; Damassin (—sæng), fr., Halvdamask. (Navn efter Damask i Syrien).

Dame, fr. (af l. domina, it. donna, dama), Frue, Kvinde af Stand, nu Kvinde udenfor Almuen; Balkvinde; (Kort- og Skak-Spil) Dronning; Dobbeltbrikke (Dam) i Dam-Spillet (et Spil paa Tavlebrædt med 24 Brikker af 2 forskellige Farver); ogs. en Haandrambuk, Jomfru; Dame! fr. Ed (eg. par notre dame, s. notre dame); Dame blanche, (eg. hvid Dame), et Slags Hyrekareter i Paris, der rumme et stort Antal Mennesker; Dame d'atour (datur), Kammerdame; Dame d'honneur (donnør), Æresdame; Dame de la Halle, Fiskesælgerske i Paris (jvf. Poissarde); Dame du Palais, Palads- el. Hof-Dame.

Dame-jeanne (—sjan'), fr., eg. Madame Johanne, en med Vidier omflettet stor Flaske el. Dunk til Spiritus, Svovlsyre o. s. v. (Navnet enten en Folkespøg, som vort „Madam Brun“ (Ler-Kaffevarmer), eller folkeetymologisk Omdannelse af ar. damdjana, Navn efter en persisk By Damghan paa en saadan Flaske).

Damenisatiōn, (Mus.) Solfeggeren (s. d.) med de af Graun angivne Stavelser: Da, me, ni, po, tu, la, be.

Dame-sana, sp., = Dame-jeanne, s. d.

Damianitter, pl., Tilhængere af Alexandria-Patriarken Damianus, der lærte, at de tre Personer i Treenigheden ikke hver for sig ere Gud, men kun tilsammen.

da mihi facere, et jube, qvod vis, l., giv mig at gøre, og byd saa, hvad du vil.

Dam-looper, holl., et Slags hollandsk Kanalfartøj.

Dammar(a)-Harpiks, en til Fernis brugt Harpiks af flere indiske Øers Træer.

damn! (dæmn el. dæm), eng., i Stedet for damn me! (dæmmi), fordømme mig! (engelsk Ed). (Jvf. God-damn!)

damnabel, l., fordømmelig; forkastelig; afskylig; Damnatiōn, l., Damnatio, Fordømmelse, Domfældning til Straf; D. memoriæ, Mindets Udslettelse af ens Navn, Titel, Vaaben, Hus etc.; damnatorisk, fordømmende; damnere, fordømme (sædvanligere condemnere, s. d.); Damnatus, domfældet.

Damni-ficant, s. l., Beskadiger; Skadetilføjer, Forbryder; Damnificāt, den beskadigede, forurettede, den, som har lidt Skade, Afbræk, Tab; Damnificatiōn, Beskadigelse, Forurettelse; damnificere, gøre Skade, paaføre Tab,

gøre Afbræk; Damnificus, l., = Damnificant.
Damno, l.-it., (Afspr.) Tab, særl. ved Pengeforretninger; Damnum, l., et, Skade, Tab; Damnum dolo datum, en med Ondskab, forsætlig tilføjet Skade; D. e-mergens, umiddelbart Tab, Tab af en Fordel, man allerede har været i Besiddelse af (jvf. lucrum cessans); D. casu fortuito datum, Skade, tilføjet ved Vaade; D. ir-re-parabile, en ubodelig Skade.
Damoiseau (Damoaso), fr., og Damoisel, Jomfrukarl, Spradebasse; fordum: Junker (af Domicellus, m. l., Dimin. af Dominus, Herre).
Damokles-Sværd, et i et Hestehaar over Damoklesses Hoved af hans Herre Dionysios (syrakusansk Tyran, † 367 f. Kr.) ophængt Sværd, hvorved Damokles, der havde prist Dionysiosses Lykke og ved et rigt besat Bord faaet Lejlighed til at prøve denne Lykke, tillige skulde mindes om Herskerlykkens Farer; en overhængende Fare, isf. truende den lykkelige el. heldigt stillede.
Damon og Phintias (ikke: Pythias) = trofaste Venner (efter to fra Oldtiden ved deres Venskab navnkundige Pythagoreere fra Syrakus; jvf. Orestes og Pylades).
Danaer-Gave, en farlig Gave fra Fjendehaand; med Henblik til den med Krigere fyldte Træhest, som Grækerne (Danaerne) lode tilbage i deres Lejr og Trojanerne bragte ind i deres Stad; s. Timeo Danaos et dona ferentes.
Danaïder, gr., pl., (Myt.) 49 af Danaosses 50 Døtre bleve, for at have dræbt deres Mænd, dømte til i Underverdenen uophørlig at øse Vand i et bundløst Kar; deraf Talemaaden: at fylde Danaïdernes Kar, = at gøre et frugtesløst, endeløst Arbejde (et danaïdisk Arb.).
dandere, være „Karl for sin Hat", optræde med en overlegen Holdning; jvf. dandinere, Dandy.
Dandin (Dangdæng), fr., et tosset, fjollet Menneske, Fjog, Dot*. — Det gentagne Udbrud af en Person hos Molière: „Tu l'as voulu, Georges Dandin, tu l'as voulu!" („Du har selv villet det, G. D., Du har selv villet det!") er blevet en komisk Talemaade om selvvoldte Fortrædeligheder; dandinere, slingre med Kroppen, slænge med Armene &c.
Dandy (Dændi), eng. (? af dandle, lege, t. tändeln), Modenar, Spradebasse; Dandyisme, Lapsevæsen.
[Dane-fæ (isl. dánar-fê, d. e. død Mands Gods), = Dane-arv (dánar-arfr), Arv, der tilfalder Kongen el. Staten, naar den afdøde ingen Arvinger efterlader sig (har altsaa intet med „Dansk" at gøre)].
Danegelt, eng., den Skat („Danegæld"), som de danske Vikinger aftvang den engelske Konge Ethelred (978—1013).
Danfana, s. Tanfan.
Dania, ny l., Danmark.
Daniel, s. Prophet.
Danien, (Geol.) Kridtformationens yngste Afdeling, meget udbredt i Danmark.
Danischmend, pers. (af danisch, Videnskab), en studerende, underordnet gejstlig el. Tjener ved en Dschamie, s. d.
danisere, fordanske; Danisme, ny l., dansk Sprog-Egenhed.
Danisme, gr. (danos, Rente, Aager), Aagren; Danist, Aagrer, Aagerkarl.
Dank, t., i ældre danske Skrifter = Kamppris ved Turneringerne.
Danno, it., = Damnum, s. d.
dann und wann, t., nu og da, af og til.
Danois (—oa), fr., dansk; s. Grand Danois.
Danse d'ours (Dangsdurs), fr., Bjørnedans; (Mus.) en Komposition, der efterligner de ved hin Dans almindelige Sækkepibe-Melodier; Danse des morts (—maar) el. D. macabre (s. Macabre), Dødningedans; Danseur, Danseuse (—ør, —øs'), Danser, Danserinde (Solodanserinde).
Dantes, sp. (Tantos), pl., Regnepenge (i Spil); jvf. Tantes.
Daphne, gr., (Myt.) Laurbærtræet; den for Apollos Forfølgelse til et Laurbærtræ forvandlede Datter af Flodguden Peneus; Daphnis, de siciliske Hyrders Heros; Daphno-manti, Spaadom af en i Ilden kastet Laurbærgren; Daphno-phorier, pl. (pherein, føre, bære), Fester, Apollo til Ære, hvorved man bar Laurbærgrene i Hænderne.
Dapi-fer, l. (daps, Maaltid), en, som bærer Retterne ind paa Taffelet, Overkøkkenmester.
Dar, ar., eg. Bolig, tidt brugt i Sammensætning, f. Eks. Dar-es-selam, ɔ: Fredens Bolig, det Navn, som Kalifen Almansur gav den af ham anlagte Stad Bagdad.
Dara, pers., eg. Fyrste og Enehersre, særl. Navn paa den sidste persiske Konge, Darius Kodomannus.
Daradsch, ar., Trappen, der fører op til Kaaba, s. d.
Dardaneller, pl., fire befæstede Slotte paa begge Sider af Hellespont, ogs. = dette.
Darike, gr. (dareikos), gammelpersisk (og gammelgræsk) Guldmønt (omtr. 12 Kr.).
Darja, pers., Sø, Flod, Strøm (i Navne).
dark, eng., mørk, sort.
Darse, fr., Darsena, it., en indre Havn, indre liggende Del af Havnen (i flere Stæder ved Middelhavet) (ar. Darsinah, jvf. Arsenal).
Darsis, gr. (derein el. deirein, flaa), Hudløshed; Dartos, den indre Hud af Testikelpungen.
Darwinisme, den af den engelske Naturgransker, Charles Darwin († 1882), opstillede Teori om „Arternes Oprindelse", som vil godtgøre, at Dyr- og Plante-Arterne ikke, som man tilforn sædvanlig har forudsat, ere skabte hver for sig ved en særlig Skabelsesakt, men have udviklet sig af hverandre ved Forandringer saaledes, at Arten efter længere Tids Forløb i en ny Jordperiode optræder med et nyt Præg, nye „Karakterer", med andre Ord som „ny Art". Darwinist, Tilhænger af Darwin. Jvf. Selection.
da se, it., ved egne Kræfter, selv.
das grosse Vaterland (Fa—), t., det store Fædreland (om Tyskland).
Dasius, l., en Versfod af 3 korte og 2 lange Stavelser (◡◡◡——).
das liegt auf demselben Brett, t., det er Hip som Hap.
Dasy-meter, gr. (dasys, tæt), et, Tæthedsmaaler, Redskab til at paavise Legemers Vægt-

tab i Luft; ogs. Redskab til at prøve Papirs Styrke ved Sønderrivning; Dasypædes, pl., Fugle, hvis Unger udklækkes bunklædte.

Data, l., pl. (s. sing. Datum), givne Ting; Tidsangivelser, Dagtal, givet Stof, foreskrevet Indhold; Kendsgerninger; data et accepta, pl., Udgift og Indtægt.

Dataria, it., det pavelige Kammer for Naadessager; Datar(ius), it.-l., dette Kammers Formand; ogs. Medlem af samme.

dat census honores, l. (Ovid), Eje giver Ære.

datere, fr., skrive Sted og Tid for noget, dagsætte, dagfæste, dagtegne; datere sig, skrive sig fra en vis Tid.

dat Galenus opes, dat Justinianus honores, l., Rigdom giver Galen (o: Lægekunsten), men Ære Justinianus (o: Lovkyndigheden).

Datio de manu, l., (Retsspr.) Frigivelse af en Træl; datio in solutum, Afstrædelse af en Ting i Betalings Sted; datio curatoris el. tutoris, Ansættelse af en Formynder, Værge.

Dativ(us), sædv. Dativ, Hensynsfald, s. Casus; (i Spøg) per Dativum, = ved Bestikkelse.

dat møtt wi hebben, platt., det maa vi have (Bismarcks Ord om Grunden til Tysklands Angreb paa Danmark i 1864).

dato, s. u. Datum.

Datscha, russ. (eg. en af Fyrsten ydet Gave, af datj, give), Sommerbolig paa Øerne ved Petersborg.

Datum, l., et, det givne; Angivelse, Kendsgerning; Maanedsdag; Stedets og Tidens Opgivelse, paa hvilke et Dokument el. Brev er skrevet, Udfærdigelsesdag; Afsendelsesdag; Dagtal; Datum in blanco, s. blanco; dato, it., (Kbspr.) i Dag; a dato, it., fra i Dag, fra Skrivedagen, en vis Tid efter Udstedelsesdagen (om Veksler, Dato-Veksler); til dato, til denne Dag; datum, givet, skrevet (med tilføjet Sted og Tid); datum ut retro (paa Veksler), samme Tid og Sted som paa Bagsiden; datum ut supra, Tid og Sted som ovenfor (jvf. actum ut supra).

datur tertium, s. tertium datur.

Daturin, et, Giftstof i Pigæblet (datura stramonium).

dat veniam corvis, vexat censura columbas, l., „Ravnen skjæler frit, men Duen maa tolde". („Smaaskælmer hænger man op; de store lader man løbe").

Daube (Daab'), fr., Køds Stegning, Dampkogning; Daubière, Gryde til Dampkogning.

Daudi (mul. i Slægt med eng. dawdle, sjase), især i Slang-Udtrykket: „at gaa paa D." = at gaa „i Byen", paa Svir og Sværm.

Daumont, s à la Daumont.

Dauphin (Dosæng), fr., (fordum, fra 1349 til 1830) Kronprinsen i Frankrig; Dauphine (Dosin'), hans Hustru. (Jvf. Delphinus).

David, Jollebom, Bom af Træ el. Jern til Ophængning af (et Skibs) Baade og Ankere.

Davidici, Davidsdegne, kaldtes i ældre Tider Disciplene i de saakaldte latinske Skoler, der udførte Sangen i Kirkerne og Husene (Navn efter Brugen af Davids Psalmer).

Davit = David (s. d.).

Davorier, serb., illyriske Krigssange.

[Davre (isl. dag-verðr, døgurðr), eg. Dagmaaltid, Dagens første Maaltid (verðr); jvf. Nadver].

Davus sum, non Ødipus (Ord af en Slave i et af Terentiuses Lystspil), jeg er Davus, ikke Ødipus, o: jeg kan ej gætte vanskelige Gaader.

Davy Jones, et almindeligt engelsk Sømandsnavn paa Fanden.

Davys Sikkerhedslampe, en af Englænderen H. Davy († 1829), opfunden Grubelampe, hvis Flamme er omgiven af en cylinderformet, fin Kobbertraadsfletning, der tjener til at forebygge Eksplosion af Grubegassen.

Days of humiliation (Dæs ov jumiljæsjen), eng., Bodsdage, som Englænderne højtideligholdt i Anledning af Carl I.'s Halshugning (30. Jan. 1649) og den store Ildebrand i London (2. Sept. 1666).

de, l. og fr. (dø), af, fra, om; i Sammensætninger, hvor ogsaa disse Betydninger gøre sig gældende, kommer ofte Bibetydningen til af en Bevægelse nedad (deponere, descendere), af Fuldendelse eller Ophør (Denouement, desperere).

Dea, l., Gudinde.

Dead-heat (Dedhit), eng., et, dødt Løb (naar ved et Hestevæddeløb to el. flere Heste samtidig passere Dommerpælen uden at Dommeren kan afgøre, hvilken Hest der er den sejrende); jvf. Heat; dead letter, et, eg. dødt Brev, Brev, der ikke kan bringes Adressaten i Hænde; Dead-weight, s. Weight.

De-albation, l., den Handling at gøre hvid, Blegning (f. Eks. Knokler til anatomisk Brug).

dear (dir), eng., dyr, dyrebar, kær.

De-articulation, ny l., Forstrækning, Dragen af Led.

de asini umbra disceptare, l., stribes om Æselets Skygge; jvf. de lana caprina.

de auditu, l., efter hvad man har hørt sige (jvf. de visu); fr. par ouï-dire, t. von Hörensagen.

De-auration, ny l., Forgyldning.

Dé-bâcle, fr. (bâcler, spærre; af l. baculus, Stok, Bom), Ryddeliggørelse af en Havn for ulabede Skibe; Isbrud; brat Omvæltning, Forvirring.

Dé-ballage (—asj'), fr., Udpakning (Varers); déballere, udpakke Varer. Modf. emballere.

Dé-bandade (Debang—), en, og Dé-bandement (Debangd'mang), fr., et, (Krspr.) spredt Fægtning; Opløsning, uordnet Tilbagetog; à la débandade, i Uorden, i adspredte Hobe; débandere (debangdere), adsprede sig, løbe fra hverandre.

dé-banquere (debangkere), fr., sprænge Banken (i Hasardspil).

de-baptisere (af gr. baptizein, døbe), omdøbe.

Dé-bardage (—asj'), fr. (bard, Bør), Udlosning af et Skib, is. af en Ladning Brænde; Débardeur (—dør), Daglejer, eg. ved Udlosning (is. af Brænde); ogsaa en let Maskeradedragt som Arbejderens; Débardeuse (—døs), tilsvarende Kvinde og Kvindedragt.

de-barkere, udskibe, landsætte; Debarkering, fr. Dé-barquement (Debarkmang), Udskibning, Landing; Losning.

dé-barrassere, fr., udvikle, udrede, løsgøre, be-

fri, rydde bort, skaffe sig fra Halsen. Jvf. embarrassere.

Dé-bat (Deba, alm. Udt. Debat), fr., Raadslagning, Drøftelse, Strid, Ordstrid, mundtlig Forhandling over en (if. politisk) Genstand; Debating club (Debe—), Diskussions- el. Drøftelses-Samfund; debattere, strides om, tvistes om, tale for eller imod; raadslaa, drøfte (af fr. battre, af l. batuere, slaa).

Dé-bauche (Deboſſ'), fr., Fraaseri, Udsvævelse, Liderlighed, Rangl(ing)*, Svir; Débauché (Deboſſe), Fraaser, Ødeland, Vellystning, Svirebroder; debauchere (glfr. bauche, Værksted; altsaa eg.: lokke bort fra Værkstedet), være udsvævende, svire, rangle*, føre et liderligt Levned; forføre en anden til Udsvævelser; Débaucheur (Deboſſjør), Forfører, Rangler*.

De-bellation, l. (af bellum, Krig), Betvingelse, Overvindelse; debellere, bestride, betvinge, overvinde.

debemur morti nos nostraque, l. (Horats) vi og vort skyldes Døden (ɔ: ere dødelige).

Debent, l., Skyldner; Debentür (eng. Debenture), (uden Tvivl af den i Kvittering fordum brugelige latinske Begyndelse: „debentur mihi ...“ ɔ: mig skyldes ...), (Kbspr.) Toldforskud, som man faar tilbage; overh. Omkostninger.

Debet, l., et, Skyld, Gæld, som nogen har at betale for modtagne Varer, el. med Hensyn til Sælgeren det, som endnu tilkommer ham; Debet el. Debet-Side, den Side af Handelsbøgerne, hvor Gælden staar, jvf. Credit; debet ..., skylder ..., er skyldig ..., har faaet ...; pl. debent ..., skylde ..., have faaet ... Jvf. debitere.

debil, l., svag; Debilitation, Svækken, Afkræften; debilitere, svække, afkræfte; Debilitet, Kraftløshed, Svaghed; Debilitas animi, Forstandssvaghed.

Débit (Debi), fr., eg. udestaaende Betaling for solgte Varer; Afsætning, Aftræk, Udsalg; Debitant, en, som afsætter, udsælger Varer; Kræmmer; debitere, udsælge, forhandle, afsætte; udsprede, bringe ud iblandt Folk, f. Ex. et Rygte, en Usandhed; skrive paa ens Regning som Gæld; Købmanden debiterer („belaster“) sin Kunde, naar han i sine Bøger noterer denne som sin Skyldner (Købmanden crediterer derimod den, der har noget til Gode hos ham, uden Vederlag har leveret ham noget); altsaa i Kbspr. creditere = notere som Creditor, debitere = notere som Debitor.

Debita, pl. af Debitum, l., et, Gældsposter, Gæld; Debita activa, udestaaende Gæld, Krav; D. liquida, klar, bevist, unægtelig Gæld; D. il-liquida, ubeviste, ikke vedgaaede Gældsposter; D. passiva, Gæld, der skal betales; Debito, it., Gæld, Skyld; Skyldighed; Debitor, l., Skyldner, Laantager; pl. Debitorer; Debitor cessus, Skyldner, hvis Kreditor har afstaaet sit Krav paa ham til en tredie; Debitrix, Skyldnerinde; Debitum, et, Gæld; Skyldighed, Pligt; Debitum cambiale, Vekselgæld; Debitum conjugale, Debitum tori, den ægteskabelige Pligt; Debitum feudale, Lenspligt; Debitum naturæ, Naturens Gæld, den Nødvendighed at dø; Debit-Masse = Concurs-Masse, s. d.

Déblai (—blæ), fr., Udgravning ved Jordarbejder; den udgravede Jordmasse; déblais et remblais, Afslæg og Paalæg, alle Jordarbejder if. ved Fæstningsanlæg; déblayere (deblæjere), (af m. l. debladire el. debladare, af de og bladum (= ablatum). Korn, eg. borttage det afmejede Korn; el. af balai, en Kost), oprømme, gøre ryddelig; tilkaste Løbegravene efter en Belejring. Jvf. Remblai.

deblokere, fr. (débloquer), (Krspr.) undsætte, ophæve et Steds el. en Havns Tilspærring; (Bogtrl.) ombytte blokerede (s. blokere) Bogstaver med de rigtige; Déblocage (—kaſj'), saadan Bogstavrettelse; Déblocus (—ky), Deblokering og Débloquement (—kemang), Ophævelse af et Steds Spærring. S. Blokade.

de bon coeur, fr., s. Coeur.

dé-bonnaire (debonnær'), fr. (de bon air, jvf. Air), sagtmodig, from, god (med Svaghed); „le débonnaire“ var i sin Tid de Franskes Tilnavn til Ludvig XVI.

de bonne foi (—foa), fr., = bona fide, s. d.

de bonne grace (graſ'), fr., villig, godvillig, frivillig.

Dé-bordement (—mang), fr. (bord, Rand, Bred, Grænse), et, en Flods Træden over sine Bredder, Flom*, Oversvømmelse; (Sl.) Galdens Overløben; ueg. Strøm af Bebrejdelser, Skældsord ꝛc.; debordere, træde ud, træde over sine Bredder, flomme*, løbe over; tage Randen el. Kanten af noget; være udsvævende; (Krspr.) overfløje; deborderet, udsvævende.

débottere, fr., trække Støvlerne (bottes) af.

Dé-bouché (Debuſje), fr. (bouche, Mund; boucher, tilstoppe), Udgang af et Défilé (s. d.), f. Ex. af et snævert Pas, en Hulvej; (Kbspr.) Vej, Lejlighed til Af- og Om-Sætning af Varer; Débouchement (—mang), et, Bortryddelse af, hvad der spærrer et Pas; ogsaa = Débouché; debouchere, (Krspr.) rykke ud af et Defilé mod Fjenden; (Kbspr.) finde Lejlighed til Varers Afsætning og afsætte dem; tage Tolden af en Flaske, trække den op; overh. aabne, gøre Vejene ꝛc. ryddelige.

Dé-bours (Debur), Dé-boursé (Deburſe), Déboursement (Deburs'mang), fr. (af bourse; Pung, af gr. byrsa, Læder), Udlæg, Forskud; udlagte Penge; deboursere, udbetale, udlægge, forstrække; holde en fri; igælde, vederlægge.

Dé-bridement (—mang), fr., et, eg. Aftagelse af Tømmen (bride); (Sl.) Udvidelse (ved Indsnit) f. Ex. af Saar.

Dé-bris (Debri), fr. (briser, sprænge, bryde), Brag, Stumper, Stykker; Levninger (af en slagen Krigshær).

De-brouillement (Debruj'mang), fr., et, Udvikling af, hvad der var i Urede; Bringen i Lave; tydelig Forklaring; debrouillere (debrujere), bringe noget forviklet el. forvirret i Orden, vikle løs, udvikle, klare; forklare tydelig; bringe i Lave.

de-brutalisere, ny l., bringe ud af Vildhedsel. Raaheds-Tilstand, gøre sædeligere.

Debtera, en lærd habessinsk Jøde.

débuchere (debyſjere), fr. (barb.-l. de-boscare)

(Jagtsprog) drive op, jage Vildtet op af dets Leje; forlade sit Leje.
débusquere (debyskere), fr. (barb.-l. de-boscare), eg. jage ud af Buskene; (Krspr.) fordrive fra en fordelagtig Stilling; fortrænge, stikke en ud, rive en af Pinden.
Debus-skōp, et, et efter Opfinderen Debus opkaldt Vinkelspejl, s. Kaleidoskop.
Dé-bŭt (Deby), fr. (but, Maal, Øjemed), Begyndelse, Tiltrædelse; første Fremtræden paa Scenen; Tiltrædelses-Rolle el. -Tale; Débutant (Debytang, alm. Udt. Debutant), en, som debuterer; debutere (debytere), gøre Begyndelsen; begynde, tiltræde, træde for første Gang frem, spille sin første Rolle, lade sig for første Gang høre, holde sin Tiltrædelses-Tale el. -Forelæsning &c. Jvf. Maiden-speech.
de but en blanc, s. But.
Deca—, fr., = Deka—, gr., Ti—.
décachetere, fr., tage Seglet af, brække, aabne.
Décāde, (gr. dekas, s. d.), (under den franske Revolution, 1792—1806), Tidagsugen, hvis enkelte Dage vare: Primidĭ, den første; Duodĭ (Dy—), den anden; Tridĭ, den tredie; Quartidĭ, den fjerde; Quintidĭ (Kyængtidi), den femte; Sextidĭ, den sjette; Septidĭ, den syvende; Octidĭ, den ottende; Nonidĭ, den niende; Décadĭ, den tiende, Dekadedagen, et Slags Søndag el. Hviledag; Décadrier (—ie), den franske Republiks Kalender; jvf. Dekadik.
Dé-cadence (alm. udt. Dekadangse), fr., Aftagen, Afvælde, Forfald; komme i Décadence, komme til Agters, forfalde, komme i „Fjertab" (jydsk Talemaade); Decadenter (les décadents), pl., ny subjektiv-lyrisk fransk Kunstretning, særl. i Litteraturen, modſ. Naturalismen (s. d.); jvf. Symbolister.
Décadrier, s. Décade.
décaissere (dekæssere), fr., udpakke, tage ud af Kassen.
de-calere, it., (Kbspr.) aftage i Vægt, svinde; Decālo, en Vares Aftagen i Vægt, Svind (jvf. Calo).
décalquere (dekalkere), fr., aftrykke el. overføre Sten- el. Kobber-Tryk paa Træ &c. (jvf. calquere og xylographere).
Decamerone, gr.-it. (gr. hemera, Dag), ti Dages Historie (Titlen paa en bekendt Samling af 100 Smaafortællinger af Italieneren Boccaccio, † 1875).
Dé-campement (Dekangpmang), fr., et, Opbrud af en Lejr; décampere, ophæve Lejren, bryde op; undvige, tage Flugten, smøre Haser.
Decān(us), l. (eg. den, der er sat over ti, særl., i den gammelromerske Hær, over ti Soldater), el. Dechānt, overgejstlig, (i Stifter) den nærmeste efter Biskoppen el. Provsten; (ved Universiteter) Forstanderen for et Fakultet; tilforn Opsynsmand over et vist Antal Studenter paa Klosteret (Kommunitetet); Decanāt, et, en Dekans Embede og Værdighed; ogsaa hans Distrikt og Kirkesogn; Decanĭ, et, en Dekans Bopæl; decanisere, træde i en Dekans Sted, røgte hans Hverv; Decanesse, Forstanderske ved et Kloster el. en Stiftelse for Kvinder.
decanonisere, s. dekanonisere.
De-cantatiōn, l., Affyngen, Udraaben; decantere, affynge; udraabe, prise.
de-cantere, fr., afklare, forsigtig hælde en Vædske fra dens Bundfald; Decantation, denne Handling; Decanteur, den, der udøver den. (Ordet af en (? keltisk) Rod cant, jvf. d. Kant).
de-capere, l., kemisk og mekanisk rense en Metaloverflade, der skal overtrækkes galvanoplastisk.
De-capitatiōn, ny l., Halshugning; (Kl.) Fødselsoperation, hvorved Fosterets Hoved og Krop udtages hver for sig; decapitere, halshugge.
De-carbonisatiōn, ny l., Rensning for Kulstof, Befrielse fra Kulstof.
Décāre, s. Are.
Décastère, s. u. Stère.
décédé(e), fr., død (Mand, Kvinde), (ofte som Paaskrift paa et Brev ved dettes Tilbagesendelse til Brevskriveren efter den tilskrevnes Død [décès]); decedere, l., afgaa ved Døden, dø; vige; Decessus, Afgang, Død.
Decem, l., eg. ti; Tiende, den tiende Del (af Markfrugter &c., som Afgift til Gejstligheden, Godsejeren o. s. v.); at faa sin D., at faa sin „Bekomst".
December, l., Vintermaaned, Kristmaaned; eg. den tiende Maaned (efter den ældste romerske Kalender), talt fra Marts af; Decembrister, pl., Louis Napoleons Tilhængere og Medhjælpere ved Statskuppet af 2den December 1851; s. Dekabrister.
Decemnovāl-Cyklen, s. u. Cyklus.
Decem-peda, l., Tifodsstok el. Rode; Decempedātor, Landmaaler.
Decem-vir, l., Tiherre, Timand, sædv. om enhver af de ti, der for en Tid stode i Spidsen for Regeringen i det gamle Rom som Decemviri legibus scribendis, pl., ɔ: som Lov-Kommission, Lovnævn (451—449 f. Kr.); Decemviri lĭtibus judicāndis, et Timands-Dommernævn; Decemviri sacrōrum (el. sācris faciŭndis), et Timands-Præstenævn; decemvirāl, tiherrelig, som bestaar af ti Medlemmer, s. Ets. Decemvirāl-Collegium: Decemvirāt, et, Tiherredømme, Timandsraad, Timandsvælde, hvor ti regere med lige Magt; en Tiherres Embede og Værdighed.
Decen-dium, ny l. (dies, Dag), et, Ti-Døgn, Tidsrum af ti Dage; ti Dages Frist; Decennium, l. (annus, Aar), et, Tidsrum af ti Aar, Tiaar; decennāl, tiaarig (sj. om Fester).
decent, l., og decenter (Adv.) anstændig, sømmelig, sædelig, ærbar; Decen(t)s, Velanstændighed, Sømmelighed, Sædelighed.
De-centralisatiōn, Spredning; modſ. Centralisation, s. d.; decentralisere, sprede.
De-ceptiōn, l., Skuffelse, Bedrag, Svig, List; deceptĭvisk, deceptōrisk, bedragersk, svigagtig, forurettende, listig; Deceptor, Bedrager, underfundigt Menneske; Deceptrix, Bedragerske.
De-cernent, l., (Retsspr.) Dommer; det Medlem af et Kollegium, der har en afgørende Stemme; decernere, beslutte, bestemme; afgøre, tilkende, paadømme (jvf. Decret).
De-cerptiōn. l., Afbræk, Formindskning.
de-certere, l., stride; Decertatiōn, Striden, Kæmpen.
De-cessiōn, l., Afgang fra et Embede; Decessio verbōrum, Ords Forandring i Henseende til Betydningen; Decessor, en afgangen; Formand i Embedet. S. decedere.

Decet, it., Musikstykke for ti selvstændige Instrumenter el. Stemmer.
de cetero el. caetero, l., i øvrigt, for Resten.
decet imperatorem stantem mori, l. (Vespasian), det sømmer sig en Kejser at dø staaende; decet verecundum esse adolescentem, l. (Plautus), „Beskedenhed er en Ynglings skønneste Dyd".
déchagrinere (desja—), fr., fordrive ens Kummer (chagrin); opmuntre.
déchalandere (dessalangdere), fr., stille en ved hans Kunder; ogsaa bortskræmme en Køber ved Uhøflighed &c. Jvf. Chaland.
Dechant, s. Decan.
Décharge (Dessjarsj'), fr. (charge, Byrde, Ladning), Aflæsning, Losning; Lettelse, Befrielse; Frikendelse; skriftligt Bevis for, at en Forretning er tilendebragt (if. ved Regnskabs-Aflæggelse); Godkendelse; (Krspr.) Salve; Décharge-revêtement (—mang), D.-Beklædning, (Befl.) Beklædningsmur med overhvælvede Stræbepiller; lukkes Hvælvingerne bagtil, dannes der D.-Kasematter; dechargere (dessjarsjere), aflæsse, losse; lette; frikende; godkende; fyre, give Salve.
décharnere (dessjar—), fr. (af chair, l. caro, Kød), pille Kødet af; afmagre, udtære; berøve Stilen alle Prydelser.
dé-chaussere (dessjossere), fr. (s. chaussere), eg. tage Sko og Strømper af; (Tl.) blotte en Tand for Tandkødet, førend den tages ud; Déchaussoir (—oar), Instrument til denne Tand-Operation; Déchaussement, et, den Tilstand, at Tandkødet fjerner sig fra Tænderne (som i Skørbug).
Decher, t., s. Deger.
Déchet, fr. (af déchoir, af l. cadere, falde), = Decalo, s. d.
dé-chiffrabel (dessjiffrabel), fr., som lader sig opløse, gætte, udtolke; dechiffrere, udtolke, tyde, hvad der er skrevet med Cifre, opløse, gætte, udtyde; Déchiffreur (Dessjiffrør), en, som opløser, tyder Cifre el. Lønskrift.
Déchirage (Dessjirasj'), fr. (déchirer, sønderrive), Vrag, Planker &c. af ophugne Skibe.
dechristianisere, ny l., bringe til Frafald fra Kristendommen, afkristne.
Deci—, l. (decem, ti), Tiendedels—.
Déciare, s. Are.
Deciden(t)s, ny l. (cadere, falde, synke), Aftagen, Forfald (om Sundhed og Formue).
de-cidere, l., afgøre, paakende, fra- el. tilkende, dømme, bilægge; deciderende, afgørende; foregribende, paastaaelig; decideret, afgjort, bestemt, besluttet, paakendt; fast, bestemt (om Karakteren), s. Decision.
Decidua (sc. membrana), l., (Fysiol.) den Ægget i Livmoderen omgivende Hinde.
decies, l., ti Gange; decies re-petita placebit (fabula el. tabula), det (gode Skuespil el. Maleri) vil, ti Gange gentaget (set), behage.
Décigram, s. Gram.
Déciliter, s. Liter.
Decima, l., el. Decime, den tiende Del (pars), Tiende; (Mus.) den tiende diatoniske Tone fra Grundtonen opad (Tertsen til Grundtonens Oktav); en vis Stemme i Orgelet; (Versk.) en (spansk) Strofe paa ti Linier; Décime (Desim'), fr., en fransk Mønt, s. Franc.
décimabel, fr., tiendepligtig.
decimal, l., tidelt, som bestaar af Tiendedele; Decimal-Brøk, Tiendedels-Brøk, Brøk, hvis Nævner er en Potens af 10 (10, 100, 1000 &c.); Decimal, en, el. Decimal-Tal, et, ethvert Ciffer i en D.-Brøks Tæller, ethvert Ciffer paa højre Side af Kommaet (i Decimalbrøken 6,509 [= $6^{509}/_{1000}$] ere saaledes 3 Decimaler); Decimal-Grad = 100000 m = $^1/_{100}$ af Jordmeridian-Kvadranten; Decimal-Inddeling, Decimal-Maal, Maalsinddeling i Tiendedele (Foden delt i 10 Tommer, Tommen i 10 Linier o. s. v.); Tideling; Decimal-Regning, Decimal-System, Regning med Tiere og Tiendedele efter det almindelige dekadiske System; Titalsregning; Decimal-Vægt, Vægt, ved hvilken Vægtloddene holde Ligevægt med en 10 Gange saa tung Vejningsgenstand, jvf. Dekadik og det metriske System. Jvf. Duodecimal-Maal.
Decimant, l., Tiendeyder, s. decimere.
Decima-quarta, s. Qvartdecime; Decima-quinta, s. Qvintdecime; Decimatertia, s. Tertsdecime.
Decimation, l., Borttagen af en Tiendedel; Tiendetagelse; Tiendeydelse (jvf. Decem); Lodkastning om hver tiende Mands Udtagelse til Straf; Affolkning; Decimator, Tiendetager, Tiendeherre; Tiendetæller.
Decime, s. Decima.
decimere, l., tage Tiende, tiende; svare Tiende; (ved Lodtrækning) udtage hver tiende Mand (af et større Antal Personer, af hvilke nogle, uvist hvor mange, have begaaet en Forbrydelse) til Afstraffelse, særl. Dødsstraf; alm. om Sygdomme, der bortrive en betydelig Del af Befolkningen; hærge, affolke, styne, tynde; gøre folketom.
Decimeter, s. Meter.
decimo, l., for det 10de; Decimo-sexto-Format = Sedez, s. d.
Decimo, Sølvmønt i sydamerikanske Stater = $^1/_{10}$ Peso.
Decimol(e), ny l., (Mus.) en Gruppe paa 10 Noder, der har samme Værdi som et mindre Antal Noder af samme Udseende med sædvanlig Nodeværdi.
Decina, romersk Kornmaal = 6,35 danske Potter; som Vægtenhed = 10 Libbre (Pund) = 6,78 danske Pund.
decintere, fr., borttage det Stillads (cintres, af l. cinctura, Omgjorden, Omringen), hvorpaa en Hvælving er opført.
decipere, l. (capere, tage, fange), skuffe, bedrage; decipimur specie recti, l., (Horats), vi skuffes af det, der har Skin af det rette; Skinnet skuffer; Decipium, Jordartmetal, opdaget af Delafontaine 1878; Decipula, Fælde, Snare.
De-cision, en, og De-cisum, (caedere, hugge, skære), et, Beslutning, Afgørelse, Kendelse, Dom; decisiv, afgørende, bestemt; anmassende; decisivum votum, s. u. Votum; décisivement (—mang), fr., afgørende, paa en afgørende Maade, ganske bestemt; deciso (detsjiiso), it., (Mus.) bestemt, med markeret Foredrag; Decisor, ny l., en, som afgør stri-

dige Punkter, har den afgørende Stemme i Tilfælde af Meningsforskellighed; isl. en, der afgør, hvorvidt de ved et Regnskab gjorte Udsættelser skulle komme i Betragtning, ænses; s. decidere.

Décistère, s. Stère.

Deck-hand, eng., eg. (virksom) Haand paa Dækket; Matros.

De-clamatiōn, l., den kunstrigtige mundtlige Fremstilling (Foredrag) af Tanker og Følelser, Foredragskunst; Kunsttale, Højtale, (jvf. Recitation); (isl. i pl. = Skoletaler, Taleøvelser); Overdrivelse, Ordbram, Svulst, Ordgyderi; (Mus.) den poetiske Rytmes rette Overføring i den musikalske; Declamātor, Talekunstner, Kunsttaler; Declamatorīk, Anvisning til kunstrigtigt mundtligt Foredrag; declamatorisk, overensstemmende med Reglerne for det rette og skønne i det mundtlige Foredrag; højtravende; ordgydende; Declamatōrium, et, Kunstforedrag af taleriske el. digteriske Stykker, Kunstforelæsning; Taleøvelse; declamēre, tale el. oplæse meningsret, tankeret, stemningsret, kunstmæssig, efter Talekunstens Regler; tale om uvigtige Ting i en højtravende Tone; ivre, støje, trække løs paa; declamāndo, it., (Mus.) deklamerende; Mellemting mellem Sang og Tale. Jvf. Singsprechen.

De-claratiōn, l., Erklæring, Tilkendegivelse, Kundgørelse, Offentliggørelse; Angivelse, Forklaring over Varer rc. ved Toldsteder, Poster o. s. v.; Declaratiōns-Gilde, Fæstensgilde, Jagilde, Jaord; Declarātio sententiæ, l., Berigtigelse af Utydeligheder i en afsagt Dom; Déclaratiōn d'amoūr (—flong bamur), fr., Kærlighedserklæring; Declarātion of independence (—ressi'n ov —), eng., (de nordamerikanske Staters) Uafhængighedserklæring (4. Juli 1776); Declarātion of rights (— reits) el. bill of rights, den engelske Frihedslov fra 1689; declaratīv, oplysende, forklarende; erklærende; declaratōria sententia, l., Oplysnings-, Forklarings-Dom; declaratōrisk Lov el. Forskrift, en saadan, der kun kommer til Anvendelse, saafremt de kontraherende Parter ikke have vedtaget andet; declarēre, kundgøre, gøre vitterlig; offentliggøre (f. Eks. en Forlovelse); erklære; oplyse, forklare, udtyde; tilkendegive sin Beslutning; angive Varer til Fortoldning rc.; declarēre sig, lægge sin Mening, sin Følelse, tydelig for Dagen, udtale sig tydelig for eller imod.

Dé-classement (Deklass'mang), fr., et, Udtræden af sin Klasse el. Stand, Standsskifte, Forfald; declasseret, forfalden, usel.

de-clinābel, l, som lader sig bøje, (Gram.) bøjelig, som kan forandres i Endelsen; Declinatiōn, (Gram.) Bøjning, Ordbøjning, Faldbøjning, Navneordenes Forandring i Henseende til Tal (Numerus) og Forholdsformer (Casus), [hos de gamle Romere betød declinatio: et Ords Bøjning eller Formændring og omfattede baade Deklination og Konjugation]; (Naturl.) Magnetnaalens (Kompasnaalens) Misvisning, el. rettere Afvigelse, ɔ: den Vinkel, den danner med Retningen mod Nord og Syd (med Middagslinien); ogsaa Stjernernes Afvigelse (Vinkelafstand) fra Ækvator (Declinatiōns-Cirkler, kaldes Storcirkler paa Himlen, der gaa gennem Verdenspolerne og altsaa staa lodret paa Ækvator); (Kl.) Forvridning; ogs. en Sygdoms Aftagen; Declinātor, en, el. Declinatōrium, et, Kompas, som viser Magnetnaalens Afvigelse; declinatōrisk, afvigende; undvigende, afslaaende, som undslaar sig for; declinēre, afvige; være utilbøjelig til; afslaa, undslaa sig for; (Gram.) bøje, forandre Navneordenes Endelser. Jvf. konjugere, inclinere, Deviation.

de-clīv, l., nedadgaaende, nedskraanende; Declivitēt, Skraaning, Affald; Hælden.

De-cōct(um), l. (cōquere, koge), Afkog, Krydderdrik; Decoctiōn, Afkogning; Decōctor bonōrum, (Retssp.) Forøder, Ødeland.

Decollatiōn, l. (cōllum, Hals), Halshugning; decollēre, halshugge.

decolleteret, fr. (Collet, Halskrave), med blottet Hals el. Bryst, nedringet.

De-coloratiōn, l., Affarvning, Falmen; decolorēre, affarve; falme; skæmme, sværte; decoloreret, falmet, skæmmet.

de-com-ponēre, ny l., tage fra hverandre, sønderdele, sønderlemme, adskille, skille, opløse en Ting i dens oprindelige Bestanddele; decomponībel, som lader sig sønderdele, opløselig; Decompositiōn, Adskillelse, Sønderlemmelse, Sønderdeling, isl. kemisk Opløsning af et Stof og Tilbageførelse til Grundbestanddelene (jvf. Analyse); Decompōsitum, et, et saaledes opløst Legeme; (Gram.) et to- el. fler-fold sammensat Ord, f. Eks. Over-Hof-Jæger-Mester.

Dé-cōmpte (Dekongt'), fr. (s. compte), Regningsafdrag, Afregning; Modregning; decomptēre (dekongtere), afdrage, afregne.

de-conceptēre, forvirre, bringe ud af Sammenhænget, ud af Fatningen, forbløffe.

de concērt (dø kongsær), fr., enstemmig, efter Aftale.

Dé-con-cērt (Dekongsær), fr., Mangel paa Overensstemmelse; Misforstaaelse; Tvedragt, Tvistighed; deconcertēre (dekongsertere), forstyrre, forvirre; bringe ud af Tonen, ud af Fatning; bringe ens Planer til at strande.

Déconfitūre (Dekongfityr'), fr. (it. scon-fītta, af l. con-fīcere, gøre det af med, tilintetgøre), Nederlag; Uformuenhed til at betale.

de cōngruo, l., (Retsspr.) efter Billighed.

Dé-contenānce, fr. (s. Contenance), Mangel paa Fatning; Forvirring; déconten(anc)ēre (dekongtenangsere), bringe ud af Fatning, gøre forvirret, forbløffe, magtstjæle.

decorāted style (dekoreted stajl), eng., eg. smykket Stil; Englands Bygningsstil i 14de Aarh.

Décoratēur (—tør), fr. (décōr, Pryd, l. dēcor, decus), el. Decoratiōns-Maler, Prydmaler, Udsmykker, Teatermaler; overh. en, som giver sig af med at pynte el. smykke Værelser, Bygninger rc.; Decoratiōn, Decorēring, Udsmykning, Prydelse, Maleri el. Beklædning; Teatermaleri; Ærestegn, Ordenssmykke; decoratīv, smykkende, prydende; (Bygnk.) modsat: constructiv (s. d.); (Mal.) hvad der kun arbejder hen til ydre Farvevirkning, uden dybere Indgaaen i Form og Betydning; decorēre, l., smykke, pryde, pynte; beære med Ordenstegn o. desl.; Decōrum, l., et, Velanstændighed, Sømmelighed; Decōr-Varer,

Prydvarer (Sukkervarer, dannede ved Udsprøjtning).
Decortication, l. (cortex, Bark), Afbarkning.
dé-coupere (dekupere), fr., afskære, afhugge; sønderskære, udstykke; udklippe, udtakke; udhugge, udskære; Découpeur (Dekupør), en, der gør Haandværk af at udskære, udhugge 2c.; Découpeur de silhouettes, Silhuet-Klipper (jvf. Silhouette).
découplere (—kupl—), fr. (l. copula, Baand), afkoble; spænde fra.
Dé-couragement (Dekurassj'mang), fr., Modfaldenhed, Modløshed, Forsagthed; decouragere, betage Modet, gøre modløs, modsttjæle*; afskrække; forknytte.
decouronnere (—kuron—), fr., berøve, stille en ved Kronen (l. corona).
Dé-court (Dekur), fr. (l. curtus, kort), el. De-kort, Afkortning paa en Regning, Afslag; decourtere (dekurtere), afkorte, slaa af, fradrage; en decourteret Slutning = Enthymema, s. d.
Dé-couvert, s. à découvert; Dé-couverte (Dekuvert'), fr., Opdagelse, Opfindelse; decouvrere, opdage, blotte; aabenbare; give til Kende, lade vide; decouvertere, aabne og aftage Brevomslaget (Kuverten).
dé-créditere, fr., bringe i Miskredit; undergrave ens Anseelse, gode Rygte, berøve en andres Tillid; nedsætte; Décréditement (—mang), et, Bringen i Miskredit; Forringelse af andres gode Tanker om en; Kreditens Aftagelse.
Decrement(um), l. (crescere, vokse, tiltage), et, Aftagen, Formindskelse, Forfald. Modf. Increment, s. d.
de-crepere, ny l., forfalde, blive affægs; décrépit (dekrepi), fr., bedaget, udlevet, afiægs; Décrépitude (Dekrepityde), Decrepiditet, Alderssvaghed, Bedagethed, Afiægshed; Decrepitus, l., en udlevet, aldersvag.
De-crepitation, ny l., (Kem.) Knitren, Knagen, Forpufning af Saltarter i Ilden; decrepitere, knistre, knitre, forpuffe; jvf. explodere.
de-crescendo (dekresjendo), it., (Mus.) aftagende i Styrke (= diminuendo, s. d.); Decrescen(t)s, l., Aftagen, Formindskelse; decrescere, aftage, formindskes, svinde, forkomme.
De-cret(um), l. (de-cernere, beslutte, afgøre), et, en Øvrigheds Anordning, Forordning, Beslutning, Befaling; decretum in senatu, besluttet i Raadet; Decretum (electionis) absolutum, Guds Forudbestemmelses-Beslutning, ubetingede Raadevalg (s. Prædestination og Prædetermination); Decreta philosophorum, filosofiske Læresætninger; Decretaler el. Decretales (epistolæ el. libri), pl., pavelige Anordninger, Svar paa Forespørgsler; Beslutninger, Forordninger, Kirkelove; decretere, fr. (ogs. decernere, s. d.), beslutte, fastsætte, forordne; afsige Dom, Kendelse; Décrétist, (paa kat. Univers.) Kirkerets-Lærer, Lærer i den kanoniske Ret (modf. Legist, s. d.); decretorisk, besluttende, bestemmende, afgørende; Decretur, kortfattet Afgørelse fra en Øvrigheds Side.
dé-crottere, fr. (crotte, Gadeskarn, af l. crusta, Skorpe? jvf. d. Klods, Klode), tage Smudset af, børste Klæder, pudse Fodtøj; Décrotteur (—tør), Skopudser; Décrottoir (—toar), Skrabejern til Sko og Støvler.
decrustere, ny l., tage Skorpen af, afskrælle.
De-cubitus, ny l., (Kl.) Hudløshed efter langt Sygeleje, Gennemliggen.
Dé-culassement (Deƙylas'mang), fr., det at en Kanons Stødbund skiller sig fra det øvrige af Kanonen; jvf. Culasse.
Decuma, l., = Decima, s. d.; Decumana (porta), i den romerske Lejr den Port, der vendte fra Fjenden; decumatiske Agre (l. agri decumani el. decumates), tyske Landejendomme, hvis Ihændehavere maatte udrede Tiende til Romerstaten.
Decuncis el. Decunx, l. (decem unciæ), Maal el. Vægt af 10 Unser.
Decuplum, l., et, det tifoldige; decuplere, l., at tifolde.
Decurië, l. (decuria), eg. et Antal el. en Afdeling af ti; Afdeling (f. Eks. af Nævningerne i det gamle Rom); Decurio, Decurion, Fører for ti Mand; Medlem af Byraadet i de romerske Borgerkommuner.
De-cursion, l., Nedløb (af en Flod); decursiv, nedad løbende.
Decus, l., Gen.: decoris, Pryd, Ære.
decussatim, l., korsvis, over Kors; Decussation, Liniers Krydsning el. Gennemskæring (Dannelse af det romerske Tital: X); decussere, gennemskære i Korsform; decusseret, (Bot.) korsvis modsat. (Jvf. Chiasma).
Decussis, l. (decem asses), antik romersk støbt Bronzemønt; s. As.
De-cussorium, l., et, (Kl.) Redskab til at trykke ned med, til at udpresse Pus (s. d.) eller anden Fugtighed (ved Trepanation).
dé-daignere (dedænjere), fr. (af l. dignus, værdig), foragte, forsmaa, ringeagte, holde under sin Værdighed; Dédain (Dedæng), Foragt, Ringeagt, Haan, Harme.
de dato, s. a dato under Datum.
de-decorere, l., vanpryde, skæmme, vanære.
De-dication, l., Indvielse; Tilegnelse, Tilskrift; dedicere, indvie, vie, hellige; tilegne.
De-dignation, l., = Dédain; dedignere = dédaignere.
deditere, dedere, (Kbmspr.) afskrive en Gældspost som betalt, tilføje den et „dedit" (afkortet ddt.), d. e.: han har betalt.
Dedition, l., Overgivelse, Overlevering.
Dé-dommagement (—assj'mang), fr. (af fr. dommage, af m. l. damnagium, af l. damnum, Skade, Tab), et, Skadesløsholdelse, Erstatning; dedommagere, holde skadesløs, erstatte, godtgøre.
de-ducere, l., aflede, udlede, udvikle, fremlægge, forklare, godtgøre, bevise; Deduction, Afkortning i en Betaling; (Retsspr.) Udvikling, udførlig Fremstilling, Saggivelse; isl. Sagsøgerens første Indlæg med Deduction (Begrundelse) af Søgsmaalet; ogsaa logisk Bevisførelse el. Udvikling (sædv. ved Overgang fra det almene til det særlige, ovenfra nedad; modf. Induction, s. d.); deductio ad absurdum, l., Bevis, hentet fra det modsattes Falskhed (s. absurd og apagogisk) (ogs. deductio ad impossibile); Deductiones, pl., (Retsspr.) Indlæg; deductis deducendis, efter Fradrag af, hvad der skulde fradrages;

ogsaa: efter Beviisførelsen af, hvad der var at bevise; deductis impensis, efter Fradrag af Omkostningerne; deducto aere alieno, efter Gjældens Fradrag.
de eodem cuncti facti sumus luto, l., vi ere alle dannede af samme Muld.
Déesse, fr., Gudinde.
de-est, l., er der ej, mangler, findes ikke; pl. de-sunt; desunt non pauca, der mangler ikke lidt (ved Huller i Texter); cetera desunt, Resten fattes.
Def, ar., Gjæst.
de facto, s. Factum.
Défaite (Defæt'), fr (dé-faire, ødelægge, tilintetgjøre, af l. facere), Udflugt, ugrundet Undskyldning; Nederlag, en Hærs Tilintetgjørelse.
De-falcation, ny l. (l. falx, en Segl, Le), eg. Afmejning; (Retsspr.) forlods Udtagelse, Fradrag, Afregning; defalcere, afmeje, afhugge med Le; (Retsspr.) tage forlods, f. Ex. en Del af en Arv.
Defamation, defamere, s. Diffamation.
defanere, l. (fanum, helligt Sted), vanhellige (is. om Bygninger).
De-fatigation, l., Udmattelse, Træthed; defatigere, udmatte, trætte.
Défaut (Defo), fr. (af faillir, fattes, mangle), Fejl, Mangel, Ufuldkommenhed; (Retsspr.) Udeblivelse trods Stævning; au el. à défaut de, i Mangel af.
Dé-faveur (Defavør), fr., Mishag, Ugunst, Utilbøjelighed, slet Anbefaling; (Kbspr.) ugunstig Varepris, Tab, Skade; défavorabel, ugunstig, utilbøjelig, uvillig.
De-fect, l., Mangel, Fejl, Ufuldstændighed, det manglende, f. Ex. i en Kasse (Underbalance), i en Bog &c.; Hul; Defecter, (Bogtr.) Erstatningsskrift, Erstatningsark (ogs. ufuldstændige Exemplarer af Bøger); defect og defectiv, mangelfuld, ufuldstændig, ufuldtallig; defectere, opsøge Regnefejl, bemærke som manglende; Defectering, Anmærkning af Regnefejl; Defectio, l., Frafald; Ophør; Mangel; D. animæ, Afmagt; D. animi, Modløshed; D. solis, Solformørkelse; Defectiva, (Gram.) Ord, der kunne modtage Bøjning, men af hvilke ikke alle vedkommende Former ere i Brug, f. Ex. nomina defectiva, verba defectiva, s. u. Nomen, Verbum; Defectiv-Kirker, katolsk Navn paa Kirker, der ere frafaldne fra den ene sande romerske Kirke.
De-fectuositet, ny l., Ufuldstændighed; peccere in defectu, l., synde i Manglen, gjøre for lidt i en Sag (modf. peccare in excessu, s. d.).
De-fendens, l. (= Defendent), fordum ved offentlige Disputatser, = Respondens (s. d.); Defendent = Defensor; defendere, forsvare, værne; Defendend, den, der skal værnes (for Retten).
De-fension, l., Forsvar (særl. for en anklaget), Modværge, Værn, Forsvarslinie, is. ved en Havn (fast D., Søforter; flydende D., Skibe, Miner o. l.); Forsvarsskrift, Værneskrift; Defensio necessaria, Nødværge (jvf. Moderamen inculpatæ tutelæ); Defensionales, pl., Forsvars-Omstændigheder og -Skrifter; defensional, defensionel og defensiv, beskyttende, værnende, forsvarende; Defensiven (fr. la défensive), den til Forsvar indskrænkede Holdning (modf. Offensiven, s. d.); Defensiv-Alliance, Forsvarsforbund; D.-Krig, Forsvarskrig; D.-Vaaben, Forsvarsvaaben; defensive, forsvarsvis; Defensions-Vinkel, (Befæstnk.) den bestrygende (flankerende, s. d.) Vinkel.
De-fensor, l., Forsvarer, Værner, Forfægter; den Sagfører, som i offentlige Sager gives den tiltalte som Forsvarer (modf. Actor, s. d.); Defensor fidëi, Troens Forsvarer (fra Henrik VIII.s Tid, paa Grund af hans Skrift mod Luther til Forsvar for Pavemagten, Tilnavn for Kongerne i England); defensorisk, forsvarende, afværgende, værnende; defensorio nomine, som Defensor.
De-ferent, l., (Retsspr.) Angiver, Klager; en, som tilbyder en Sag afgjort ved Edsaflæggelse af sin Modpart (Delat); Deferen(t)s el. Déférence (Deferangs'), fr., Føjelighed, Eftergivenhed, Ærbødighed, Følgagtighed; Bevilling, Tilladelse; deferere, føje, indvilge, samtykke, tillade, give efter; angive, gjøre Anmeldelse; overdrage; tilbyde en Sag afgjort ved Eds Aflæggelse af en anden; en defereret Ed, en af Modparten tilbudt Ed; defererende Cirkel, s. Epicykel.
de-fervescere, l., afkøles, blive sval; Defervescen(t)s, det efterhaanden at blive kold; Ivrighedens Afkøling; (Lk.) Febres Aftagen.
Défi (Defi), fr. (l. fidere, have Tillid til), Udfordring (til Tvekamp); Fejdebrev (jvf. défiere).
Dé-fiance (Defjangs'), fr., Mistro, Mistillid, Mistanke; défiant (—ang), mistroisk.
defibrinere, l., borttage Trævlestoffet af Blod.
deficiendo, it. (Mus.) aftagende i Styrke og Hastighed, hendøende.
Deficient, l., en manglende, udeblivende; frafalden; afkræftet; Skyldner.
deficiente pecunia, deficit omne, l., Pengene tabt, alt tabt.
De-ficit, l., et, = Defect, s. d., is. det, som mangler i Indtægten, for at gjøre den lige med Udgiften; Underbalance, Underskud; deficit, mangler, er der ikke (= de-est, s. d.).
deficit ambobus, qui vult servire duobus, l., begge svigter enhver, som ønsker tvende at tjene; man kan ikke tjene to Herrer paa een Gang.
défiere, fr., mistro; udfordre; trodse, byde Trods.
Dé-figuration, ny l., Vansiring, Mispryd., Forvanskning; defigurere, skæmme, misprydde, skamfere, vanskabe; defigureret, grim, hæslig, styg, vanskabt.
Dé-filé, fr. (file, Række, af l. filum, en Traad), et, snævert Pas, Snævring, f. Ex. Bro, Dæmning, Hulvej gennem et ufremkommeligt Terrain; Défilé-March, Troppers Parademarch; defilere, marchere i Parade-March forbi den, til hvis Ære el. Bedømmelse Paraden holdes; dække et Fæstningsværk mod fiendtlig Ild og mod Indseende fra Forterrainet, sikre mod Enfilering; Défilement (—mang), et, Dækning af en Fæstnings indre Dele mod Beskydning og Indblik af en Fiende (mod Enfilade).

de-finere, l., eg. angive Grænserne (fines); bestemme, tyde, give et nøje bestemt Begreb om en Ting; særmærke; definibel, s. l., som kan defineres el. nøje tydes, bestemmes; definite, udtrykkelig, tydelig; Definition, Udvikling, Tydning, Redegørelse, Bestemmelse (af et Begreb), Angivelse af et Begrebs væsentlige Kendemærker; Begrebsbestemmelse; Angivelse af et Begrebs Indhold; Definitio nec sit latior, nec angustior suo definito, en D. maa hverken være for vid eller for snæver, o: hverken omfatte flere, eller indskrænke sig til færre Genstande, end der vedkomme det tydede Begreb; Definitio realis, Sag-Tydning; D. verbalis (nominalis), Ord-Tydning; D. genetica, en Tydning, der viser Begrebets Oprindelse, angiver de Betingelser, under hvilke dets Genstand opstaar; D. hybrida, s. u. hybridisk; definitiv, afgørende; endelig afgjort, endelig, bestemt (modsf. interimistisk og provisorisk), uforanderlig, uigenkaldelig; definitive, Adv., sluttelig, afgjort; Definitiv-Dom (definitiva sententia), endelig Dom; D.-Traktat, afsluttende el. endelig afsluttet Overenskomst; Definitivum, et, et Forholds endelige Ordning; Definitum, l., et, noget bestemt, et nøje bestemt Begreb; det Begreb, der just gøres til Genstand for en Definition.

De-flagration, l., (Kem.) Afbrænding, Udbrænding, Rensels el. Lutring ved Ild; Deflagrator, et galvanisk Apparat af stærk Virkning i Henseende til Varme-Udvikling; s. Calorimotor; deflagrere, afbrænde, udbrænde, rense ved Ild.

de-flectere, l., afvige, tage en anden Retning; dreje af, give en anden Retning; Deflector, Redskab paa Skibe til Undersøgelse af Deviationen (s. d.); Deflexion, Bøjning, Afledning fra den lige Vej; Afbøjning, Afvigelse (f. Eks. Lysets) fra den lige Vej.

De-florata, l., en krænket, besovet Mø; Defloration, Afblomstring; Blomstens Visnelse; (Retsspr.) en Møs Krænkelse; (Ll.) Sprængning af Hymen; deflorere, afblomstre; besove, besvangre, krænke en Jomfru; svække.

de-fluere, l., afflyde, affalde; Defluvium capillorum = Alopeki (s. d.).

De-foliation, ny l., (Bot.) Løvfald.

de-form, l., uformelig, hæslig, styg, vanskabt; Deformation, Misdannelse; deformere, bringe ud af den oprindelige Form; gøre hæslig, vansire, vanskabe; Deformitet, Hæslighed, Styghed, Vanskabning, Misdannelse.

De-fraudant, l., Bedrager, Besviger, især Kasse-, Told-Bedrager, Smugler, Snighandler; Defraudation, lønlig Svig, Underslæb, Snighandel, Toldsvig; defraudere, begaa Underslæb, Toldsvig, smugle, drive Snighandel, svige.

dé-frayere (defræjere), fr. (af frais, Omkostninger, af m. l. fredum, Sum, Pengebøde), holde en fri, give en fri Fortæring, fri Rejse &c.

dé-frichere (defrisjere), fr. (friche, Brakmark, af barb. l. friscum, fractitium, af l. frangere, bryde), opdyrke, rydde, opdyrde; Défrichage (—sjasj'), en, el. Défrichement (—mang), et, Opdyrkning, Rydning.

de front (dø frong), fr., forfra; jævnsides.

defrugere, l., udmagre, udpiske (Jorden).

Defterdar, pers. (defter, Bog), Stor-Skatmester, Finans-Minister; Defterchaneh (pers. châneh, khânah, Hus), et, Kancelli, Arkiv; Defter-Emir, tyrkisk Embedsmand, som fører Regnskabet over Land- og Lens-Godserne.

defunctoriē, l., skødesløst, uden tilbørlig Flid, løselig.

De-function, l., Død; Defunctus, fem.: Defuncta, den afdøde.

De-fæcation, l. (fæx, Bundfald, Bærme), Bortrensning af Bærme, Lutring; Tarmudtømmelse, Aabning; defæcere, rense.

dé-gagé (degasje), fr. (s. Gage), fri, tvangløs, utvungen; let; smidig; rank; Dégagement (Degassjemang), et, Tvangløshed, utvungent, Væsen, tvangfri Holdning; lønlig Udgang; Fritagelse for et Løfte; overh. Handlingen: at degagere, løse, befri, frikøbe, hjælpe ud af en vanskelig, mislig Stilling; tage sit Ord tilbage; (Krsp.) frigøre en Troppeafdeling, der er indviklet i en hidsig Kamp med en overlegen Modstander; (Fægtek.) forlade Modstanderens Klinge, sædv. for at undgaa et Stød af den, idet man gaar over paa den anden Side af den.

dégarnere, fr., blotte, tage Besætningen af noget bort; blotte en Fæstning for Skyts og andet Krigsforraad; sprætte noget fra.

De-gener, l., vanslægtet; Degeneration, Udartning, Afvigelse fra det typiske, Vanslægtning (legemlig og sjælelig), Vanbyrdighed; degenerere, udarte, vanslægte, blive slettere; degenereret, vanbyrdig, vanslægtet.

Deger, Degger (rimel. af isl. tugr, = et Antal af 10), et, (Kbspr.) et Antal af 10 Huder; (i den russiske Pelshandel) 40 Stykker.

deglubere, l. (glubere [gr. glyphein, udhule], afskalle, afbarke), afskrælle, aftrække, flaa.

de-glutere, l., synke, sluge; Deglutition, Nedsynkning, Nedslugning.

Degn (af gr. diakonos), uordineret Kirkebetjent, s. Diakon.

Dé-gorgement (—gorsjemang), fr., Udtømmelse, Udrensning; Dégorgeoir (—sjoar), Afløbsrende; degorgere, udskylle, rense; Degorgering, ved Tilberedningen af mousserende (s. d.) Vine: Bortfjernelsen af den med Gær dækkede Prop; Degorgeur (—gorsjør), den, der foretager Degorgeringen.

Dé-goût (Degu), fr. (af l. gustus, Smag), Afsmag, Modbydelighed, Væmmelse, Afsky, Lede; dégoutant (degutang), afsmagelig, modbydelig, væmmelig, lej*, frastødende; dégouté, ked og led af noget; degoutere, give Afsmag for, vække Modbydelighed, gøre ked af, afskrække.

Degra, fr. (dégras, af gras, fed, fedtet), et, Garvestof; Smørestof til Læder.

de grace, s. Grace.

De-gradation, ny l., Afsættelse fra en Værdighed, Fornedrelse, Nedværdigelse; (Krspr.) Nedsættelse fra en højere Tjenestegrad til en ringere; degradere, l., nedsætte, afsætte fra en Værdighed, fornedre, nedværdige; nedsætte til en ringere Tjenestegrad.

dé-graissere (degræssere), fr. (graisse, Fedt, af l. crassus, tyk), tage Fedtpletter, tage

Smuds af; Dégraisseur (Degræsør), en, som renser Klæder for Fedtpletter.
degravere, l., falde besværlig, være til Byrde, trykke.
de gravi causa, l., af en vægtig Grund, af en vigtig Aarsag.
De-gré, fr. l. (gradus, Skridt), Grad, $^1/_{90}$ (hos nogle, is. franske, Matematikere $^1/_{100}$) af en ret Vinkel el. af en Cirkelkvadrant.
Degrès, l., Afgang, Bortgang.
degrossere, fr., trække Guld- eller Sølv-Traad finere.
de grote mandrank, fris., den store Menneskedrukning (Oversvømmelse), særlig den, der 1362 hærgede Nordfrisland.
Dé-guisement (Degisemang), fr. (guise, Vis, Stil, Maade), et, Forklædning; Besmykkelse; Forstillelse; deguisere (degi—), forklæde; forstille; besmykke; skjule, dølge, hæle.
degulere, l., jage gennem Struben (gula), fraase; kvæle; Degulator, Fraaser, Slughals.
degustere, l., smage paa, prøve; udgranske.
de gustibus non est disputandum, l., s. u. Gusto.
de haut en bas, s. haut.
de hodierno die, l., fra den Dag i Dag.
De-honestation, l., Vanærelse, Beskæmmelse; dehonestere, vanære, beskæmme.
Dehors (Døaar), fr. (af fr. hors, af l. foris, udenfor), Udside, Yderside; Skin; udvortes, Anstand; det sømmelige; pl. et Steds nærmeste Omgivelser; en Fæstnings Udenværker.
De-hortation, l., Fraraadelse; Dehortatorium, et, Fraraadelses- el. Advarsels-Skrivelse; særl. en neutral Magts Forbud til Undersaatterne mod at tage Tjeneste i krigsførende Magters Hære el. Flaader; dehortere, fraraade, advare.
Dei, tyrk., eg. Morbroder, Overhoved i Algier fra 1600—1830; jvf. Beg.
Deïaneira, s. Nessos.
Dëi-fication, l., Forgudelse; = Apotheose; dëificere, forgude, ophøje til Gud, bevise guddommelig Ære.
Dei gratia, l., af Guds Naade (Tillæg til Titelen for Biskopper, siden ogsaa for Abbeder, efter det 15. Aarh. alene for suveræne Konger).
deiktisk, gr., henvisende.
de industria, l., med Villie, forsætlig.
Deinosis, gr. (deinos, frygtelig, stor), (Talek.) Forstørrelse, Overdrivelse, = Auxesis, Exaggeration og Hyperbel (s. d. O.).
de-integrere, l., forringe, formindske.
de integro, l., paa ny, forfra, fra ny af.
Deipara, l. (parere, føde), Gudsmoder (Maria).
Deipno-mani, gr., Ædesyge, Graadighed; Deipnon, Grækernes 2det el. 3die Maaltid; Deipnosophist, Bordtaler hos Grækerne, der underholdt Gæsterne med lærde Genstande.
Deira, ar., en arabisk Fyrstes Omgivelse, Følge, Familie, = Smala (s. d.).
Deisi-daimoni, gr. (deidein, frygte), Frygt for Guder, Frygt for Dæmoner; Overtro; Samvittighedsangst, hellig Sky.
Dëisme, ny l., Tro paa Guds Tilværelse af blotte Fornuftgrunde, uden Aabenbaring og Treenighed (sættes sædv. = Naturalisme og Rationalisme; modsat Supernaturalisme; opfattes sædv. forskellig fra Thëisme, hvis Modsætning er Athëisme [s. disse O.]); Dëist, Tilhænger af Deismen (forsk. fra Thëist); dëistisk, overensstemmende med denne Tro og Lære; Deïtet, l., Guddommens Væsen; Guddommelighed.
De-jecta, l., pl., Ekskrementer, Udtømmelser; Dejection, (Retsspr.) Forstødelse, Udkastelse; (Lk.) Afføring; Dejectus, en udkastet, forstødt, fordreven; Dejectorium, et, (Lk.) Afføringsmiddel; dejicere, udkaste, jage fra Besiddelsen, forstøde; afføre.
dejerere el. dejurere, l. (jurare, sværge), sværge, is. gøre Mened, gøre falsk Ed.
Dé-jeuné el. Dé-jeuner (Desjøne), fr. (af m. l. dis-jejunium, Ophævelse af Fasten, af l. jejunus, fastende), Frokost; D. à la fourchette (fursjett'), Gaffelfrokost, varm Frokost; D. dansant (dangsang), Frokost med Dans; D. dinatoire (dinatoar') el. D. diner, Frokost, som træder i Middagsmaaltidets Sted; dejeunere, spise Frokost.
dejicere, s. u. Dejection.
de jure, s. jure.
dejurere, s. dejerere.
Deka—, gr., Ti—.
Dekabrister, pl., Navn paa de adelige sammensvorne i Rusland, hvis Opstand brød ud i December (russ. Dekaber) 1825; s. Decembrister.
Deka-chord, gr., harpelignende Toneredskab med ti (deka) Strenge. S. Chorde.
dekadaktylisk, gr. (daktylos, Finger), tifingret.
Dekad-arch. gr. Timandsfører.
Dekadik, gr., en, el. dekadisk Talsystem, et, det brugelige Talsystem, som har ti enkelte Tegn, af hvilke alle Talstørrelser sammensættes, og ifølge hvilket 10 Enheder af een Orden udgøre en Enhed af den næst højere Orden; dekadisk Complement, det Tal, der udfylder et andet til 10.
Deka-eder, gr., et, Polyeder med 10 Sideflader.
Deka-gon, gr. (gonia, Vinkel, Hjørne), Tikant; dekagonal, vedkommende, lignende en Dekagon; Dekagonal-Tal, tikantede Tal, Tikantstal, s. Polygonal-Tal.
Dekagoni, gr. (gone, Avling), Forplantelse i 10de Led.
Dekagram, gr., s. Gram.
dekagynisk, gr., (Bot.) med ti Hunbele eller Støvveje, tihunnet.
Dekaliter, gr., s. Liter.
Dekalog, Decalogus, gr., de ti mosaiske Bud.
Dekamerone, r. Dec—, gr.-it. (gr. hemera, Dag), ti Dages Historie (Titlen paa en bekendt Samling af 100 Smaafortællinger af Italieneren Boccaccio, † 1375).
Dekameter, s. Meter.
Dek-andria, gr. (anêr, Mand), (Bot.) Linnées 10de Planteklasse, tihannede Planter med ti frie Støvdragere i en tvekønnet Blomst; dekandrisk, med ti Støvdragere, tihannet.
dekanonisere, ny l., udslette af Helgen-Listen, s. kanonisere.
deka-phyllisk, gr, (Bot.) tibladet, med ti Blade.
Deka-pode, gr., et, et Maal af ti Fod, en Rode; tibenet Krebsdyr.
Deka-polis, gr., et Landskab med 10 Byer (i Jødeland, nær Genesareth-Sø).

Dekar, s. Are.
Dekas, gr., en „Tigt", et Antal af 10 (Aar, Dage, Bøger ɔc.), jvf. Décade; ogs. Pythagoreernes hellige Tital, betegnende Verdenskuglen som bestaaende af Fiksstjernehimlen, de 7 Planetfirmamenter, Jorden og Modjorden (Antichthon); helligt for Pythagoreerne ogsaa som Summen 1 + 2 + 3 + 4 (s. Tetraktys).
Dekastichon, gr., et, et Digt el. en Strofe af ti Verslinier.
Dekastylon, gr, et, en Bygning, som hviler paa ti Søjler; hvis Front har en Søjlerad af ti Søjler.
Dekate, gr., Tiende (baade tvungen og frivillig).
dekatere, fr. (décatir), krympe Klæde ved Hjælp af Damp, betage det Pressеglansen (cati); Dekatering, Dekatür, Damp-Krympning.
dekatholisere, bortvende fra Katolicismen, afkatolisere.
Dekort, s. Décourt.
delabialiseret, ny l. (Fon.) Selvlyd, der fra at være udtalt med Læberunding er gaaet over til at udtales med spalteformet aabne Læber (f. Eks. y til i); modſ. labialiseret.
Dé-labrement (Delabr'mang), fr. (? l. lamberare, sønderrive), et, Brøstfældighed, Forfald, Forstyrrelse; delabreret, brøstfældig, forfalden, forstyrret, ødelagt, i slet Tilstand.
Delactatiōn, l., Fravænnelse fra Modersmælken (lac).
Délai (Delæ), fr. (af l. di-latio, Udsættelse), Udsættelse, Forhaling, Frist.
Délaissement (Delæs'mang), fr. (laisser, forlade, af l. laxare. løsne), et, hjælpeløs Tilstand; Opgivelse, Afstaaelse.
de lana caprina, l., (neml. rixari, trættes), (at trættes) om Gedeuld, om Gedernes Bedækning er Haar eller Uld, d. e.: om en ubetydelig, usel Ting, „om Kejserens Skæg".
de la première nécessité, fr., højst nødvendig.
Délassement (Delass'mang), fr. (af l. lassus, træt), et, Hvile, Moro, Vederkvægelse; delassere sig, udhvile sig, vederkvæge sig.
De-lat(us), l., den, hvem noget tilsendes; jvf. Deferent; Delatiōn, Angivelse, Tilsendelse; Delatio hereditatis, (Retsspr.) Arvens Tilkendelse el. Overdragelse; Delatio juramenti, Opfordring til Modparten om at aflægge Ed i en Sag; (jvf. deferere); Delator, Angiver (særl. i den rom. Kejsertid), hemmelig Anklager, Øretuder; delatorisk, angivende, forræderisk; Delatür, Angivelse, Angiveri, Øretuderi.
del credere, it., (Kbmspr.) paa Tro og Love; at staa del credere siges Kommissionæren, naar han gaar i Borgen for Opfyldelsen af en tredies Forpligtelser (Delcredere-Provision, det herfor beregnede Vederlag); Delcredere-Conto, Reservekonto.
dele, l., slet ud! stryg væk! deleatur! man udstryge, udslette! (heraf urigtigt: en Deleator), i Korrekturer forkortet til del. el. dl.; s. delere.
de-lectabel, l., fornøjelig, behagelig; Delectatiōn, Sindsforfriskning, Morskab, Moro, Fornøjelse; Kvægelse; delectere, more, fornøje, forfriske, kvæge, gotte.
Delectus, l., Udvalg.
De-legant, l., (Retsspr.) den, som overdrager en anden et Hverv; den, som anviser et Krav paa en anden; Delegatiōn, Affendelse af befuldmægtigede til en Sags Undersøgelse, Undersøgelsesnævn, Ombudsnævn; i Østerrig ere Delegationerne det østerrigsk-ungarske Fællesparlament, bestaaende af 60 østerrigske og 60 ungarske Medlemmer af de særlige Rigsdage; (tidligere i Kirkestaten) = Provins eller Distrikt (Herred); (Retsspr.) Overførelse af en Gæld, naar en Skyldner henviser sin Kreditor til sin Skyldner, for af denne at faa Betaling; Delegatar(ius), den med sit Krav til en Tredjemand henviste Kreditor (for at faa Betaling af sin Debitors Debitor); Delegat(us) el. Delegeret, den, paa hvem denne Anvisning el. Henvisning sker, og som altsaa har at betale; ogs. en Affending, affendt Ombudsmand; pavelig Statholder; delegere, affende i et vist Hverv; (Retsspr.) overføre en Gæld fra een Debitor til en anden, henvise til denne sidste som den, der har at betale den; delegerede, befkikkede, affendte.
de lege ferenda, l., saaledes som Loven burde være.
delenda, l., pl., Ting (Steder, Ord), der skulle udslettes; s. delere.
delenda Carthago, s. præterea censeo ɔc.
Delenimenter, l. (lenis, mild), pl., Lindringsmidler; Kærtegn, Smigrerier.
delere, l., udslette, udviske; tilintetgøre.
Delestage (—asj'), fr. (lest, Ballast), Udladning, Udkastning af Ballast; delestere, udlade, udkaste Ballast.
deletær, deleterisk, l., délétère, fr., ødelæggende, saarende, skadelig, giftig; Deleterium, et, (Lk.) et forgiftende Lægemiddel.
Deli, eg. dumdristig, tapper, en tyrkisk Overbefalingsmands Livvagt, if. Stor-Vizirens.
Delia, s. Diana.
Delibal, tyrk. (deli, tosset, bal, Honning), en bedøvende Honning, som Bierne have indsamlet af Giftplanter ved det sorte Hav. Af lignende Beskaffenhed var de gamles Mel ponticum.
De-libatiōn, l. (libare, løseligt berøre, tage noget af), Formindskelse, Afbrag; Delibatio hereditatis, Formindskelse af en Arv (f. Eks. ved testamentariske Bestemmelser).
De-liberatiōn, l., Raadslag, Raadslagning, Overvejelse, Betænkning; tage ad deliberandum, tage under Overvejelse; deliberativ, overvejende; raadgivende; deliberato, it., (Mus.) = risoluto (s. d.); deliberere, raadslaa, overlægge, overveje; deliberandi spatium, s. u. Spatium.
delibrere, l. (delibrare, af liber, Bark, Bast), afbarke, afskalle.
de-licat, l., spæd, fin, forkælet, svag; fintfølende; kræsen; lækker; ogs. vanskelig, mislig, som kræver hensynsfuld Behandling; Délicatesse, fr., Finhed, Spædhed, Ømhed; Omhu, Skaansomhed; Nydelighed; Kælenhed, Blødhed; Kræsenhed; Velsmag, Liflighed; Kræs, Lækkerbid; Delicatesse-Varer, finere Spisevarer; delicato, delicatamente, it. (Mus.), med Finhed, Ynde; Delicatulus, l., Lækkertand; et forkælet Menneske.

Dé-lice (Delis'), fr., noget kosteligt, velsmagende; Lyst, Vellyst, Glæde, Fryd; délicieux (delisjø), kostelig, liflig, yndig, velsmagende, lækker.

Deliciæ, l., pl., Behageligheder, Lækkerier (Titel paa Antologier); Deliciæ generis humani, Menneskeslægtens Glæde (Romerkejseren Titus's [† 81 e. Kr.] Tilnavn).

delicta majorum immerito lues, l. (Horats), uskyldig skal du bøde for Forfædres Ugerninger.

De-lictum, et, pl. De-licta, l. (af de-linquere, undlade, fejle), Forbrydelse, Misgerning, Delicta carnis, Utugt; Delictum commissionis el. D. commissivum, Gerningssynd, begaaet Synd; D. omissionis el. D. omissivum, Undladelsessynd, Forsømmelse; Delictum culposum, en af Skødesløshed el. Uvidenhed begaaet Forbrydelse; Delictum dolosum, forsætlig Forbrydelse; Delicta attentata, forsøgte Forbrydelser, modf. Delicta consummata, fuldførte Forbrydelser. Corpus delicti, s. u. Corpus.

De-ligation, l. (ligare, binde), (Ll.) Afbinding, Forbinding; Deligatur, Afbinden, Underbinden; deligere, afbinde, frabinde; forbinde.

Delila, Dalila, hebr. (Delîlâh), eg. den smægtende, en filistæisk Kvinde, Samsons troløse Elskerinde; alm.: Forførerske.

Delimation, ny l. (l. lima, Fil), Affiling.

De-limitation, ny l. (l. limes, Grænse), Grænseberigtigelse; delimitere, afgrænse.

De-lineant, l., Tegner, en, som gør Udkast el. Afrids; Delineation, Tegning, Udkast, Afrids; delineére, tegne, afridse, udkaste; delineavit (forkortet: del.), eg. har tegnet; tegnet af — (paa Tegninger, Kobbere, Træsnit ⁊c.).

De-linqvent, l., fængslet Forbryder, arm Synder; Delinqvent-Sag = criminél Sag, s. u. criminel; delinqvere, forbryde, begaa en Misgerning.

de-liqvescent, l., som bliver flydende; Deliqvescen(t)s, Smelten, Henflyden, is. ved Tiltrækning af Fugtighed fra Luften; deliqvescere, smelte hen, blive flydende; Deliquium, et, (Kem.) Smeltning, Flydendegørelse, Opløsning; Deliquium animi, Besvimelse.

De-liration, en, el. De-lirium, l., et, Aandsforstyrrelse, Aandsforvirring; Vildelse, Afsindighed, Ørske*, Raseri; Delirium tremens, Dranker-Galskab (en Nervesygdom, forbunden med Aandsforvirring, en Virkning af Drikfældighed); Ølveis*; delirere (l. delirare, gaa ud fra Furen, lira), være i Vildelse, snakke over sig, prime, rase; Delirant, Delirist, afsindig, vanvittig.

Delitescen(t)s, ny l. (af l. latere, være skjult), eg. Skjulen; (Ll.) Tilbagetræden af usunde Vædsker.

Delius, (Myt.) den Deliske, Apollos Tilnavn af hans Fødested, Øen Delos; Delisk Problem (problema Deliacum), et, den Opgave, at finde Kanten af en Terning, hvis Indhold er det dobbelte af en given Ternings (duplicatio cubi, s. d.). (Af Opgavens Løsning havde et delphisk Orakelsvar erklæret Ophøret af en Pest paa Øen Delos afhængigt; ligesom Vinklens Tredeling (Trisectio anguli) kan heller ikke Terningens Fordobling udføres ved Passer og Lineal, men vel ad anden Vej, f. Eks. ved Hjælp af Keglesnittene).

delivered, eng., (Kbspr.) = leveret, s. d.

Dé-livraison (Delivræsong), fr. (af l. liber, fri), Udlevering; Délivrance (—rangs'), Befrielse, Løsladelse; Frelse; Udlevering, Overlevering; delivrere, befri, løslade; frelse; udlevere, aflevere.

Dellâl, ar., Udraaber, Handelskommissionær.

Della Scala, it., stort (3600 Mennesker rummende) Opera- og Ballet-Teater i Milano.

[Delling, oldn. (Dellingr), (Myt.) Guddom af Asernes Slægt; med en Datter Nat (Nøtt) af Lokes Søn Narve (Narfi) avlede han Dag (Dagr); Nats Hest var Rimfaxe (Hrímfaxi), som hver Morgen bugger Jorden med Fraaden fra sit Bidsel; fra Manken af Dags Hest Skinfaxe (Skinfaxi) udstraaler en Glans, klar som Solens].

Dé-logement (Delosj'mang), fr. (s. Loge, Loggia), et, el. Dé-logering, en, Flytning, Opbrud, Afmarch; Fordrivelse, Fortrængen; delogere, flytte, drage bort, bryde op; fordrive, fortrænge (fra en Bolig eller Stilling).

de longue haleine (dø longalæn'), fr., eg. med langt Aandedræt; besværligt (s. Eks. stride); ouvrage de l. h., langvarigt, vanskeligt Værk.

dé-loyal (deloajal), fr., uredelig, troløs; Deloyalitet, Utroskab, Uredelighed; jvf. loyal.

Delphin, l., (Nath.) Tandhval, Marsvin, Nise*, Tumler; (Astron.) et Stjernebillede paa den nordlige Himmel; (Krspr.) Hank paa Kanoner og Mørsere; Delphinus = Dauphin, s. d.; in usum Delphini, s. u. usum.

Delphisk Orakelsprog = et tvetydigt, dunkelt Udsagn (fordi det delphiske Orakels Udsagn indklædtes i dunkle el. tvetydige Ord; Navn efter Byen Delphi i Phokis nær ved Parnas).

Delphys, gr., (Anat.) Moder, Frugtmoder (uterus).

Delta, et, det græske store D (Δ); den et Delta lignende Ø imellem Nilens tvende Hovedarme; derefter om ethvert af en udløbende Flod dannet Øland; en Messingart med Jerntilsætning; Delto-eder og Delto-id-dodeka-eder, et, Krystalformer af det regulære System, begrænset af 12 uregelmæssige Firkanter (Deltoider); deltoidisk, deltaformig, trekantet; Musculus deltoideus, l.-gr., den trekantede Overarms-Muskel.

de-ludere, l., spotte, have til Bedste, gøre Nar af; skuffe, føre bag Lyset; Delusion, Spot, Bespottelse; Skuffelse, Bedrageri; delusiv el. delusorisk, ny l., skuffende, bedragerisk.

Dé-luge (Delysj'), fr. (af l. di-luvium), Vandflod, Syndflod; après nous le déluge! s. u. après.

Dem-agog, gr., Folkeleder; Folkeforfører, Almueforfører, Urostifter, Opvigler*, Vigler*; Anfører for et Folkeparti (gerne i mindre god Betydning, ligesom Wühler, s. d.); Demagogi, et, Folkeledning; Folkeforførelse; Oprørsstiftelse blandt Almuen; demagogisk, folkeledende; folkeforførende; som sigter til el. fremmer Folkevælden; demagogische Umtriebe, t., lønlige Planer om at styrte det monarkiske Princip, om at ombanne de bestaaende monarkiske

Statsforfatninger; Demagogisme, Hyldning af demagogiske Planer og Grundsætninger.
demain (—mæng), fr. (af l. mane, Morgen, i Morgen), i Morgen; à demain! Lev vel til i Morgen! à demain les affaires! i Morgen er der atter en Dag!
de-manchere (af fr. le manche, Haandgreb, Skaft, Gribebræt), forandre den venstre Haands Stilling paa Stryge-Instrumenternes Gribebræt.
De-mandation, l., Ærinde, Hverv; demandere, overdrage, give et Ærinde; bortsende.
Demande (—mangd'), fr., Bøn; Spørgsmaal; demandere (—mangdere), bede; kræve; spørge.
Demant, s. Diamant.
démantelere, fr. (l. mantelum, Klædebon), eg. tage Mantelen (Kaaben) af; (Krspr.) aabne, rive Ringmurene ned; gøre værgeløs.
Dem-arch (—ark), gr., Forstander for en Demos (s. d.); Folkehersker; omtrent = Tribun, s. d.; Demarchi, et, hans Embede og Værdighed.
Démarche (Demarsj'), fr., Gang; Skridt, Forholdsregel, Fremgangsmaade.
De-markation, ny l. (af fr. marquer, af gl. t. Mark = Grænse), Grænsebestemmelse, Begrænsning, Afgrænsning; Demarkations-Cordon el. D.s-Linie, Grænsekæde, Grænse-, Markeskelslinie; (Krspr.) ved Afslutning af Vaabenstilstand en Linie mellem de to fjendtlige Hære, over hvilken ingen af Parterne maa gaa, ofte to Linier med et mellemliggende neutralt Bælte, som ikke maa betrædes; ved en Fæstning Grænselinien for den Del af Marken uden for Glaciet, paa hvilken der ikke maa bygges; D.-Servitut, Indskrænkning i Byggefriheden omkring en Fæstning inden for en vis Omkreds; D.s-Tropper, Grænsetropper; demarkere el. démarquere, betegne, trække Grænselinie, sætte Grænse- el. Markskel; ogs. tage Mærkerne bort.
de-maskere, fr. (dé-masquere), tage Masken af, blotte, afsløre; fremstille noget i dets sande Skikkelse; (Krspr.) aabne Ilden fra et Batteri; ogs. bortskaffe foranværende Tropper, som maskere Ilden.
Demat, fris., et Jordmaal, is. i Marsklandene, noget mindre end en dansk Tønde Land. (Forsøgt Etymologi: De = Dag, og mathen, = meje [Dagslet, saa meget, som kan mejes af en Karl paa een Dag]).
Dé-mêlé (Demæle), fr. (s. melere), Strid, Trætte, Slagsmaal; Haandmænge, Nærkamp; démêlere, udvikle, løse, rede noget forvirret; udlede, skelne, afsondre; blive var; have noget at démêlere med en, have nogen Tvistighed at afgøre med en; dèmêlere sig, trække sig ud af en vanskelig Sag el. Handel.
Dé-membrement (Demangbr'mang), fr., et, Udstykning, Sønderlemmelse; demembrere, sønderlemme, udstykke, dele i Stykker (l. membra).
Dé-ménagement (—asj'mang), fr. (s. ménage), et, Flytning fra eet Hus til et andet; déménagere, fraflytte en Bolig, skifte Bopæl.
demens, l., vanvittig, afsindig, gal.
Dé-menti (Demangti), fr. (af l. mentiri, lyve), et, Erklæring om, at noget er usandt, Paavisning af en Usandhed, Gendrivelse; give en et Démenti, modsige ham, sigte ham for Usandhed, gøre ham til Løgner; give sig et D., modsige sig selv, indvikle sig i Modsigelser; tage sine Ord tilbage, tilbagekalde; blotte sig; démentere, staa i Modsigelse til, ikke svare til; gøre til Skamme; modsige, sigte for Usandhed, løgste*; nægte at stadfæste, hvad en anden har lovet el. gjort paa ens Vegne, fragaa det, fornægte ham (altsaa = at give en et Démenti).
De-mentia, l., el. De-ments, Vanvid, Galskab; Dementia paretika, Hjernelamhed.
demephitisere, gr., rense for stinkende Uddunstninger, jvf. Mephitis.
Demerara, Sukker fra D. i britisk Guyana.
De-merent, l., en, som har gjort sig fortjent; demerere, gøre sig fortjent.
Dé-mérite, fr., Forseelse, last- el. straf-værdig Handling; déméritere, forse sig, begaa en urigtig Handling.
Demersion, l. (mergere, sænke), Nedsænken i el. Overskylling med Vand.
Demeter, gr., s. Ceres.
Dé-meublement (Demøbl'mang), fr., et, Flytten, Bohaves Bortskaffelse; démeublere, udflytte Bohave, gøre ryddelig.
Demeure (Demør'), fr. (af l. morari, opholde sig, dvæle), Opholdssted, Bolig; Ophold, Forsinkelse, Forsømmelse.
demi, fr. (af l. dimidius, halv), halv; i Sammensætninger antyder det en Indskrænkning til Halvdelen el. dog en Formindskelse; à demi, til Hælvten, kun halvt; jvf. den uforanderlige Partikel mi og a metà.
Demibastion, fr., Halvbastion.
Demibâton, fr., (Mus.) Totaktspause.
Demi-Breve, (Mus.) = en hel Node, = 4/4 (jvf. Brevis).
Demi-Canon, fr., Halvkartove, 24pundig Kanon (forældt.).
Demi-dessus (—sy), fr. (jvf. Dessus), = Mezzosopran; s. d.
Demi-drap (—dra), fr., et, Halvklæde.
demi-fin (d'mifæng), fr., halv fin, halv ægte; forgyldt sølvpletteret Kobbertraad.
Demi-fortune (—tyn'), fr., et let Enspænderkøretøj med fire Hjul.
Demi-hiatus (s. Hiatus), Halvhiatus, den Hiatus, der fremkommer ved Udtalen af det stumme e inde i franske Verslinier (hvor de Hiatus dannende Vokalers Sammenstød skjules ved en Elision el. ved et aspireret h); Ordet Halvhiatus kunde ogsaa bruges om de Tilfælde i Dansk, hvor en svag J- el. V-Lyd mellem sammenstødende Selvlyde mildner Hiaten (s. Eks. Vi (j) alle, Du (v) aander).
Demi-jeu (D'misjø), fr., et, (Mus.) halv højt Spil (= it. sotto voce el. mezza voce).
Demi-john, eng., = Damejeanne.
Demi-lune (D'milyn'), fr., Halvmaane; halvmaaneformig Skanse, Ravelin.
Demi-mesure (—syr), fr., Halvpause.
Demi-monde (D'mimongd'), fr., eg. Halvverden, et af Dumas den Yngre indført Navn paa de halvdannede el. moralsk tvetydige Samfundslag, der ved at efterabe det gode Selskabs Ydre søge at skjule deres egen Brøst; Folk af tvetydigt Rygte, især Kvindfolk; Skøgeemner, Halvskøger.
de minimis non curat praetor, s. minima 2c.

Deminutio capitis, l., (Retsspr.) borgerlig Død, de borgerlige Rettigheders Fortabelse.
Deminutiv, s. Diminutiv.
Demir-Basch, tyrk., Jern-Hoved, Tyrkernes Tilnavn til Carl XII.
Demi-relief (s. Relief), et, halvt ophøjet Arbejde.
de-mis, l., nedladende; beskeden, ydmyg; forknyt; Demission, Nedladenhed; Beskedenhed, Ydmyghed; ogs. (i fransk) = Dimission, s. d.; Demissionær, af fr., den, til hvem Gods, Ejendomme etc. aftrædes el. afstaas; demissionere, s. dimissionere.
Demi-sappe, fr., Halvløbegrav.
Demi-soupir, fr. (s. soupir), (Mus.) Ottendedels-Pause.
Demi-teinte (D'mitængt'), fr, Halvskygge, Mellemfarve.
Demi-tour (D'mitur), fr., Halvvending, halv Omdrejning af Legemet.
demittere, l., nedlade, lade falde; ogs. brugt = dimittere.
Demi-urg(os), gr, eg. som driver offentlige, Folket (demos) vedkommende, Forretninger (ergon); Øvrighedsperson; Værkmester, Bygmester; (hos de gamle, f. Eks. hos Platon) Verdensbygmesteren, artifex mundi, l., der da tænktes ikke at have skabt Verden, men dannet den af en med ham lige oprindelig Materie; hos Gnostikerne opfattet ikke som Gud selv, men som et Gud underordnet Mellemvæsen (stundom ogs. = Djævelen, artifex mali, l.); sjældnere = Demagog, s. d.
Demivolte, fr.-it., Halvvending med Hesten.
Dé-mobilisation, fr., (Krigspr.) Sætten paa Fredsfod; démobilisere, sætte paa Fredsfod.
Demodex (folliculorum), Hudmide, en i Ansigtshudens Haarsække hos Mennesket tidt forekommende Snyltemide. Jvf. Comedones.
Demo-geronter, gr., pl., folkeældste, Senatorer i Grækenland.
Demographi, gr., Folkelære, Folkebeskrivelse (statistisk behandlet).
Demoiselle (Demoasell'), fr. (forældr. Damoiselle, af m. l. domicella, Dim. af domina, jvf. Dame), Jomfru, Frøken; Haandrambuk, Brolæggerens Stempel (Jomfruen); ogs. et Insekt: Guldsmed.
Demo-krat, gr., Borger el. Tilhænger af en Statsforfatning, hvor Statsstyrelsens Medlemmer vælges af alle Stænder; Friborger, Folkeven, Frihedsven, Tilhænger af et Folkestyre, Republikaner; Tilhænger af Grundsætningen om Ophævelse af al Fødsels- og Stands-Forskel (modf. Aristokrat, s. d.); omtrent siden 1820 betegner D. en Tilhænger af det Parti i de nordamerikanske Fristater, der hævder Individets Selvstændighed overfor Samfundet og Staternes overfor Unionen, og kræver Bankfrihed og Frihandel; det holdt oprindelig paa Slaveriet, derfor = Antiføderalist, Antiabolitionist (modf. Republikaner, s. d.); Demokrati, et, en Stat med den ovenfor beskrevne Forfatning; Folkeregering, Folkestyre, Folkevælde, Friborgerstat, Fristat, Borgerrige, Republik (modf. Aristokrati og Monarchi, s. d.; forsk. fra Ochlokrati, s. d.); demokratisere, nære, ytre friborgerligt Sindelag; gøre el. forvandle til et Demokrati (Folkevælde); demokratisk, friborgerlig, overensstemmende med Demokratiets Aand; folkevældig, menigmandig, republikansk; Demokratisme, Friborgersind, Forkærlighed for Folkevælde, Hylding af og Virken for folkelige Grundsætninger.
Demokrit, en gammelgræsk Filosof († c. 360 f. Kr.) fra Abdera, en af den atomistiske Læres Grundlæggere, som (efter Sagnet) plejede at le ad Menneskenes Daarskaber (modf. Heraklit, s. d.).
de-molere, l. (af moliri, af moles, Masse, Dynge), nedrive, nedbryde, jævne, sløjfe; (Krigspr.) ødelægge murede Fæstningskonstruktioner ved en uregelmæssig Beskydning af svært Skyts; Demolering og Demolition, Nedbrydelse, Nedrivning, Sløjfning (især af Fæstningsværker); Demolitions-System, en saadan Indretning af en Fæstning, at de Værker, Fjenden maatte tage, straks kunne tilintetgøres (f. Eks. ved Demolerings-Miner); Demoler-Batterier, Belejrings-Batterier, der skulle demolere Dele af Fæstningsværkerne.
Demologi = Demographi.
Dé-monétisation, fr. (l. moneta, Mønt, Møntstempel), Afskaffelse af en Mønt; dens Nedsættelse i Værdi; demonetisere, nedsætte, afskaffe en Mønt, sætte den ud af Omløb.
de-monstrabel, l., forklarlig, bevislig, som lader sig bevise, som kan gøres fattelig; Demonstrabilitet, ny l., Forklarlighed, Bevislighed; demonstrandum, l., hvad der skal bevises, Bevisemnet; quod erat demonstrandum, (Mat.: efter et ført Bevis for en Sætning, fork.: Q. E. D.): og det var just det, der skulde bevises; Demonstration, l., Paavisning, Bevis; i snævrere Betydning = det strenge (apodiktiske, s. d.) Bevis, der udelukker Tanken om Muligheden af det modsatte; ogs. Bevis, der føres gennem Forsøg og Sanseanskuelse i Stedet for gennem Slutning; oprørsk el. heftig Tilkendegivelse af (f. Eks. et politisk Partis) Anskuelser, ofte kun en Trusel (tom D.); (Retsspr.) en mindre formel Bevisførelse, Deduktion; (Krigspr.) truende Bevægelse, som antyder el. synes at tyde hen paa en vis Hensigt, paa en Angrebsplan etc., og hvorved Fjendens Opmærksomhed søges bortledet fra det afgørende Angreb (forsk. fra Skin-Angreb for saa vidt, at der ved D. ej altid sker et Angreb); (Anat.) Forevisning og Forklaring af sønderlemmede Legemsdele; Demonstratio directa, umiddelbar Bevisførelse: Retledsbevis; D. indirecta, middelbar Bevisførelse: Omvejsbevis (jvf. apagogisk); demonstrativ, forklarende, henvisende, bevisende, overbevisende, anskueliggørende, iøjnefaldende, fyndig; som kan bevises; Demonstrativum (neml. pronomen), et, paa- el. henpegende Stedord, (f. Eks. denne, hin); demonstrere, vise, anskueliggøre; forevise og forklare; bevise; tilkendegive sin Mening paa en opsigtvækkende Maade; demonstrere ad hominem, bevise ved et argumentum ad hominem (s. d.); demonstrere ad oculum el. oculos, bevise ved Øjesyn, gøre anskuelig, indlysende; Demonstrator, Demonstrant, Bevisfører, en, som demonstrerer.
dé-montere (demongtere), fr. (s. montere,

forsyne, udruste), afstille (en Maskine) i de enkelte Dele; (Krsvr.) eg. tage af Hesten, (om Kanoner) tage af Lavetterne; gøre dem ubrugelige (ved Skydning); (om Batterier) gøre dem værgeløse, sætte dem ud af Forsvarsstand, bringe dem til at tie; Demonter-Batterier, Belejrings-Batterier, der ved frontal, direkt Beskydning skulle ødelægge Fæstningsværkernes Artilleri.

Demo-psychologi, gr., Folkesjælelære, Lære om de forskellige Folks Sjæls-Ejendommeligheder, Tro, Overtro, Litteratur, Vaner x.

Dé-moralisation, fr. (l. mores, pl., Sæder), Sædernes Fordærvelse, Forværrelse i aandelig og sædelig Henseende; demoralisere, gøre usædelig, fordærve Sæderne, moralsk fordærve; en Hær er demoraliseret, naar, ved Mangel paa Sysselsættelse eller ifølge et friskt Nederlag, den gamle, strenge Krigstugt er slappet, el. naar den har tabt Tilliden til sine Førere el. til sig selv.

de mortuis nil nisi bene (loquendum), l., om de døde skal man (uden Nødvendighed og uden Bevis) intet tale, uden godt.

Demos, gr., Folk, Stat; Almue, Mængde; Folkestamme; Distrikt, Underafdeling af de 10 attiske Phyler (s. Phyle); i Spidsen for enhver af de 174 Demer stod en Demarch.

Demo-sthenes, navnkundig Taler i Athen († 322 f. Kr.); deraf: en demosthenisk Veltalenhed, en henrivende, overordentlig Veltalenhed.

Demotheisme, gr. (demos, Folk; theos, Gud), Folkeforgudelse, Folkeafguderi.

demotisk, gr., folkelig, almindelig, forstaaelig; d. Skrift (hos de gamle Ægyptere), Folke- el. Almue-Skrift, den almindelige ægyptiske Bogstavskrift, modf. den hiëratiske, s. d.

dem(p)tis demendis, l., efter Borttagelse af det, der skal borttages; jvf. mutatis mutandis.

de-mulcere, l., klappe, kæle for; formilde; demulcerende, dulmende, formildende (om Lægemidler).

demøblere, s. u. Démeublement.

Denar(ius), l. (af deni, af decem, ti), gammelromersk Sølvmønt, = 10 Asses el. 4 Sestertii (s. d. O.), = c. 60 Øre dansk; Denaro, it., ældre Maal og Vægt.

denasalisere, ny l., udtale en ellers nasaliseret (s. d.) Medlyd uden Næselyd, f. Eks. fr. nom (nong), men nommer (nomme).

de-nationalisere, ny l., skille ved Folkeejendommeligheden, Nationaliteten (s. d.); folkemyrde; ogs. ikke mere erkende for en vis Nation tilhørende, erklære for udstødt af en Nation; Denationalisering, Rov af det folkeejendommelige; Folkemord; Udstødelse af Nationen.

denaturalisere, ny l., fratage Statsborgerret; løse fra undersaatligt Forhold.

de-naturere, ny l., forandre en Tings Natur; vanslægte, udarte; denatureret Spiritus, Spiritus, som ved visse foreskrevne Tilsætninger er gjort uskikket til anden Brug end teknisk (særl. gjort udrikkeligt).

denatus (fem.: denata), ny l., død.

Dendr-achat, gr. (dendron, Træ), en Art Agat med Tegninger i Form af Træer; Dendriter, pl., Stene, Mergelstykker, paa hvilke der findes Tegninger, som ligne Mosarter, Buske, Træer x.; Dendriter kaldtes i Middelalderen de Eneboere, som levede i høje Træer el. i lukkede Bure, der vare byggede paa høje Stilladser; dendritisk, træformig, forgrenet.

Dendro-graphi, gr., Træ- el. Træers Beskrivelse; dendroidisk = dendritisk; Dendrolither, pl., Forsteninger af Træer og deres Dele; Dendrolog, Trækender; Dendrologi, Lære, Kundskab om Træer, særl. dyrkede Frilands-Træer og Buske, Beskrivelse over samme; Dendrometer, et, Træmaaler, et Redskab til at maale Træernes Tykkelse (og Højde) med; Dendrometri, Træ-Maalekunst; (alle gr.).

Deneb, ar., Stjerne af 2den Størrelse i Stjernebilledet „Svanen" (l. cygnus).

De-negation, l., Vægring, Afslag; Nægtelse for Retten; Denegatio audientiæ, Nægtelse af Retshjælp; denegere, vægre sig for, afslaa; nægte.

Denga, Deneschka, russ. (denjga, af l. denarius), russisk Kobberskillemønt = $^1/_2$ Kopek.

Dengue-Feber (eng. Dandyfever), en Influenza (s. d.) lignende Feber i Troperne.

Denier (Denje), fr. (l. denarius, s. d.), ældre fransk Mønt = $^1/_{12}$ Sou, s. d.

De-nigration, l., Sværten, Bagvadskelse; denigrere, sværte, bagtale, gøre foragtelig; Dénigreur (—ør), fr., Sværter, Bagtaler (l. niger, sort).

de nihilo nihil, l., af intet (kommer) intet.

de niveau, fr., s. Niveau.

Denization (Deniseschen), eng. (af l. de, af, fra, og intus, inde); Borgerrets Meddelelse; Denison el. Denizen (Denis'n), fremmed, der har faaet Borgerret (men ikke Indfødsret); denizere, give Borgerret.

De-nobilitation, ny l., Berøvelse af Adelsskab; denobilitere. berøve Adelskab, erklære ens Adelskab for forbrudt.

De-nomination, l., Benævnelse; Udnævnelse; Kundgørelse; (Talek.) en Trope, Navneombytning, en Art af Metonymi (s. d.), f. Eks. naar man siger: Peliden for: Achilles, Bakkus for: Vinen o. s. v. (ogs. Immutatio); Denominatio fit a parte potiori, Navnet paa en Ting tages af det væsentlige ved den, af Flertallet, o. desl. (saaledes har f. Eks. „Sabelmageren" Navn efter „Sabelen", et af de vigtigste af hans Arbejder, men ikke det eneste); Denominativum, et, (Gram.) Ord, som er afledet af et Navneord; Denominator, (Regnek.) en Brøks Nævner (modf. Numerator, en Brøks Tæller); Udnævner; denominere, benævne; udnævne, foreslaa til et Embede; denominandi jus, Ret til at foreslaa en el. flere Kandidater til et Embede.

denoncere, s. denunciere.

De-notation, l., Betegnelse, Angivelse; denotere, betegne, angive.

Dénouement (Denuemang), fr. (nouer = l. nodare, knytte, af nodus, Knude), Udvikling, Knudens Løsning; Udgang, Udfald.

de novo, l., paa ny, forfra.

Denrées (Dangre), fr., pl., Fødevarer, Levnedsmidler. (Forældr. denerée, af m. l. denerata [l. denarium], hvad der solgtes for en denier).

Dens, l., Tand; D. Epistrophæus = Epistrophæus.

Densation, l., Fortættelse; densere, tætte, fortætte; Densi-meter, l.-gr., et, Tætheds- el. Vægtfylde-Maaler; Densitet, l., Tæthed, Fasthed (densus, tæt).

Dent (Dang), fr. (l. dens), Tand; i Svejts: en kegleformet Bjergtop (det tyske: Horn); jvf. Pic, Pico.

Dent-agra, l.-gr., Tandpine, Tandgigt; Dental-Bogstaver, l., Tandbogstaver (til hvis Udtalelse is. Tænderne bidrage); Denta-phon, l.-gr., Hørerедskab, hvis ene Ende holdes mellem Tænderne; Dent-arpag, l.-gr. (gr. harpage, Hage, Krog til at trække med), Redskab til at trække Tænder ud med; Dentationer, ny l., pl., Udtakninger, takket Rand; dente, dentelere (dangtelere), fr., forsyne med Tænder, udtunge el. udtakke; Dentelle (Dangtel'), fr., Knipling, Tak; (Bygnk.) takket Stenprydelse; s. Modillon; Dentelure (Dangtelyr'), fr., Udtakning; Denter, pl., takkede Syninger paa Handsker; Denticuli, l., pl., smaa Tænder, Tandliste, Tandsnit (som Prydelse i Bygningskunsten); Dentifricium, l. (fricare, gnide, glatte, polere), et, Tandmiddel, Tandpulver &c.; denti-labial, (Fon.) Læbetandlyd (dansk: f, v), = labiodental; Dentin, Tandplombe, som tjener til at stille Tandsmerter; Dentine, fr., Tandstof; Denti-palataler, pl., eg. Tunge- og Ganelyd, = Dorsaler, s. d.; Denti-scalpium, l. (scalpere, skrabe, kradse), et, Tandskraber, Redskab til at pudse Tænderne med; Den-tist, Tandlæge; Tandkunstner; Denti-tion, l., Tandfrembrud (hos Børn); Dentur, ny l., Tandværket, Tændernes Antal, Beskaffenhed; Tandsæt, = Gebiss, s. d. Jvf. Odont—.

dente, at sætte Tænder el. Takker paa; udtande, udtakke; især et ved Handskesyningen brugt Udtryk.

De-nudation, l., Blottelse; Afslidning; (Geol.) Jordskorpens Forvitring ved Atmosfærens Indflydelse; denudere, blotte, afdække, afsløre, afslibe.

De-nunciant, l., Angiver, Anklager, Klager; Denunciat, den angivne, anklagede; Denunciation, Angivelse for Øvrigheden, Anklage, Anmeldelse; Denunciatio litis, s. u. Litis; Denunciator = Denunciant; denunc(i)ere, angive, udpege, røbe; anklage (sædv. med Bibegreb af en lav Bevæggrund).

Deo annuente, l., s. u. Deus.

Deodand, af l. (Deo dandum, hvad der skal gives Gud, — med Hensyn til visse Bestemmelser i de mosaiske Love), et, (Retsspr.) forbrudt, hjemfaldet Gods (Dyr el. livløse Ting, der have voldt Skade, f. Eks. et Menneskes Død). Jvf. Maser.

Deo dicatus, Deo gratias &c., s. u. Deus.

Deo et justæ causæ, l., for Gud og den retfærdige Sag.

de omnibus dubitandum est, l., om alt bør tvivles, en af Filosoffen Descartes († 1650) udtalt Sætning, der sætter Tvivlen, d. e. den skarpe Prøvelse, Fordommenes Fjernelse, som Vilkaar for Sandhedserkendelsen.

de omnibus rebus et quibusdam aliis, l., eg. om alle Ting og nogle andre; om alt muligt og lidt til; om løst og fast.

Deonto-logi, gr. (deon, det tilbørlige, af dei, det bør sig); Pligtlære, = Moral.

de-optere, l., vælge, udtale sin Mening ved et Valg, afgive sin Valgstemme.

de-paciscere, l., slutte Overenskomst, træffe Akkord.

de pane lucrando, l., for at tjene Brødet.

dépaquetere (depaketere), fr., udpakke, aflæsse.

deparalysere, l.-gr. (jvf. Paralysis), befri for Lamhed.

Dé-partement (—mang), fr. (af l. pars, Del, partiri, dele); et, Fordeling, Uddeling; Forretningskreds, Fag, Forretnings- el. Forvaltnings-Fag, Embedskreds, Bestyrelsesfag; een af de flere Afdelinger under et Ministerium el. (i Norge) dette selv; i Danmark forestaas ethvert af de under et Ministerium hørende Departementer af en Departements-Chef (el. Departements-Directør), der umiddelbart foredrager Sagerne for vedkommende Minister, og hvert Departement omfatter sædvanlig flere Kontorer, hvert styret af sin Kontor-Chef; (Geogr.) Landkreds, Distrikt, Regeringskreds, Amt; Provins (især i Frankrig); departemental, Departementet el. Departementerne vedkommende; Departemental-Commission, Kommission nedsat af Regeringen, modsv. parlamentarisk C.; departere, uddele, fordele, ligne; afstaa fra noget; Departition, ny l., Fordeling, Ligning.

de parti pris (dø — pri), fr., med forudfattet, rodfæstet Mening.

depascere, l. (pascere, lade græsse), afgræsse.

dépassere, fr., forbisejle, indhente, naa og komme forbi; overstige.

depauperere, ny l., forarme, gøre fattig (pauper).

Dé-pêche (sædv. udt. Depæsje), fr., Ilbrev, Ordsending, Sendeskrivelse, Statsbrev; Embedsberetning, Forholdsbefaling; Beretning, Brev, Dokument, som angaar Statssager; dépêchere (af m. l. depedicare [af l. pes, Fod], gøre Foden løs, sætte den i Bevægelse; efter andre af en tænkt latinsk Form dispactiare, af pangere, fæste), udfærdige og afsende i en Hast; skynde paa, affærdige, sende bort; dépêchez (—sje)! el. dépêchez-vous; il! skynd Dem! af Sted!

depeculere, l., besvige en offentlig Kasse; Depeculat, et, Kassesvigeri. S. Peculat.

de-pellere, l., afholde, bortfjerne, afværge; fordrive, forskyde.

Dé-pendance (Depangdangs'), fr., el. De-penden(t)s, ny l. (af l. pendere, hænge), Afhængighed, Undergivenhed; Filial, Aflægger (f. Eks. af et Hotel); Dependentier el. Dependen(t)ser, pl., (Retsspr.) = Pertinentier, s. d.; dépendant (depangdang), fr., el. dependent, l., afhængig, undergiven, uselvstændig; dependere, afhænge, staa under, bero paa.

Dé-pense (Depangs'), fr. (af l. pendere, betale), Udgift, Bekostning, is. unødvendig el. overdreven Bekostning; Ødselhed; Forraadskammer paa et Skib; Dépenseur (Depangsør), Ødeland; Dépensier (Depangsje), Ødeland; ogs. Proviantuddeleren, is. paa Skibe;

depensere (depangsere), udgive meget, bekoste, anvende paa; øde, fortære, ødsle.
De-perdition, l., Tab, Forødelse; Deperditer, pl., Tab.
dépeuplere (depøplere), fr., affolke, gøre øde, hærge.
De-phlegma(tisa)tion, l.-gr. (s. Phlegma), (ældre Kem.) de vandagtige Deles Borttagelse af Vædsker; (ved Destillation) delvis Fortætning af de rektificerede Dampe, s. Rectification; dephlegm(atis)ere, borttage de vandagtige Dele; delvis fortætte.
de-phlogistisk, l.-gr. (s. Phlogiston), som ikke lader sig tænde, ubrændbar; dephlogisticere, ilte; dephlogisticeret, som er Brændstoffet (Brinten, Vandstoffet*) el. de brændbare Dele berøvet; dephlogisticeret Luft, ren Luft, Livsluft, Ilt, Surstof*; s. Gas.
De-pigmentation, l., Affarvning, Borttagen af Farve (pigmentum).
De-pilation, l., det at borttage Haar (pilus), Afhaaring; Skaldethed; Depilatorium, l., et, Middel til at bortskaffe Haar; depilere, borttage Haar; ueg. afklæde en, gøre ham fattig, plukke ham.
de pilo pendet, l., det hænger i et Haar.
depingere, l., afmale, beskrive, skildre.
Dé-pit (Depi), fr. (it. dispetto, af l. despectus, Foragt), Uvillie, Fortræd, Ærgrelse, Uvillighed, Modvillie; Trods; en (ang) dépit, til Trods, trods, for at gøre imod; par dépit, af Ærgrelse; Dépit amoureux (amurø), Kærligheds-Trods; dépiteux (—tø), ærgerlig.
dé-placere, fr. (place, af l. platea, Vej, egl. bred [gr. plateia] Gade, Plads foran Huset), flytte, rykke, forflytte, fortrænge, afsætte, fordrive fra sit Sted; at være deplaceret, ikke at være paa sit Sted, at være ilde anbragt, ske paa urette Tid, til Utide, være paa urette Hylde; Déplacement (Deplas'mang), fr., et, Bortrykkelse, Afsættelse, Forsættelse, Flytning, Sænkning; den af et svømmende Legeme (et Skib) fortrængte Vandmasse; Maal for Skibets Vægt i fuldt udrustet Tilstand, udtrykt i Tons; Deplacements-Centrum, den ved et Skib fortrængte Vandmasses Tyngdepunkt.
Dé-plaisance (Deplæsangs'), fr. (af l. placere, behage), Mishag, Misnøje, Modbydelighed; déplaisant (deplæsang), ubehagelig, modbydelig; Déplaisir, Mishag; Fortræd, Kummer.
de plano, l., ligefrem, uden Omsvøb el. Vidtløftigheder.
de-plantere, l., forplante, henplante paa et andet Sted; Deplantation, Omplantning, Forsættelse.
De-pletion, ny l. (l. plenus, fuld), Tømning; depletio sanguinis, Blodudtømmelse.
de-plorabel, l., el. dé-plorable, fr., beklagelsesværdig, ynkværdig; jammerlig; Deploration, l., Begrædelse, Jamren, Beklagelse; deplorere, bejamre, begræde, ynke.
dé-ployere (deploajere), fr. (af l. plicare, folde), (s. ployere), udfolde, udvikle, udbrede; udkramme; anvende, gøre Brug af, opbyde; (Krspr.) formere Linie fra sluttet Kolonne; d. sig, udfolde sig, udbrede sig; vise sig; Déployering, Udvikling; Opmarch; en Troppeafdelings Overgang fra Opstilling i sluttet Kolonne til Opstilling i Linie uden Foran-dring af den oprindelige Front; Déployer-Skridt, Hurtigskridt ved Opmarchering.
De-polarisation, ny l., Ophævelse af Polarisation (s. d.); depolarisere, ophæve Polarisation.
dé-polere, fr., tage Glatheden af, gøre mat igen.
de-polonisere, ny l., frarøve Polakkerne deres Folkeejendommelighed.
De-ponens (verbum), pl. De-ponentia, l., et, (Gram.) Udsagnsord af lidende Form, men handlende (dels transitiv, dels intransitiv) Betydning, i Dansken f. Eks. at mindes (noget), (Stoven) grønnes; det modsatte er Neutrale passivum (s. d.); Halv-Deponens, s. Neutro-passivum; Deponent, (Retsspr.)- en, som nedlægger el. giver noget i Forvaring (is. Rettens); Udsiger, Vidne, en, som afgiver Forklaring over noget; en, som afgaar fra en Skole for at blive Student; s. ogs. Depositor; deponere, nedlægge, antvorde, give i Forvaring (is. Rettens); udsige, aflægge Forklaring, vidne; forlade Skolen, blive Student (med Hensyn til den forældede Skik at lægge den vordende Student ned paa en Bænk [Depositionen el. Depositsen] og — for sindbilledlig at antyde hans Aflæggelse af Fordomme og andet urigtigt — hugge og høvle ham o. s. v., hvilke Skikke en gammel Student [Depositor] foretog; ogsaa med Hensyn til den sindbilledlige Aflæggelse af paasatte Horn o. desl., af den tidligere „dyriske Tilstand" [jvf. Cornut]). Jvf. Pennalisme.
Depontanus, l., = meget gammel (? fordi der ved romerske Comitier skal have været nægtet de mer end 60-aarige Borgere Adgang til de ophøjede Steder, hvor Stemmerne afgaves, over de dertil førende Broer [pontes]).
dépopularisere, fr., skille ved Folkets Yndest.
De-population, l., Affolkning, Folkesvind (el. Folkesvund), Folkeformindskelse, et Lands Blottelse for Folk; depopulere = dépeuplere.
Déport (Depaar), fr., = Backwardation.
De-portation, l., Landsforvisning og Henbringelse til et fjernt Sted (særl. til Kolonier); deportere, forvise, til Straf føre Personer ud af Landet, bringe dem bort; en deporteret, en, som er jaget el. med Vold ført ud af Landet, landsforvist (l. deportatus).
dé-posé, fr. (f. Eks. paa franske Kobberstik, Fotografier o. desl.), sikret, Eneret forbeholdt; Dépositaire (Depositær), fr., el. Depositar(ius), l., Forvarer, den, hos hvem noget er nedlagt i Forvaring; Modtager af en betroet Ting; Deposition, l., Afsættelse; Nedlæggelse i Forvaring; Antvar, Antvord; Vidners Forklaring; Udsagn; jvf. ogs. deponere; Deposito-Bank, en Anstalt, som modtager Penge til Opbevaring og foretager Udbetalinger heraf mod Anvisninger; Deposito-Conto, Regning, som Deposito-Banken fører over modtagne og udbetalte Kapitaler; Deposito- el. Deposit-Penge, under Øvrighedens Opsyn nedlagte, udsatte el. hensatte Penge; Dépositeur (—ør), fr., Depositor, ogs. Deponent, l., en, som nedlægger noget, giver det i Forvaring, betror en anden (Depositar[ius]) noget; jvf. ogs. deponere; Deposits (af depositio), første akademiske Eksamen (s. deponere); Depositum, et, det nedlagte,

betroede, Gemmegods; Underpant; Forvaringskontrakt; give ad depositum, give i Rettens Forvaring; nedlægge i Retten; overh. give i Forvaring; in deposito, i Forvaring, som betroet Gods; Depositorium, et, = Archiv, s. d.; Depositurus, en, som skal til at tage første akademiske Eksamen. Jvf. Rus.

dé-pos-sédere, fr., (Retsspr.) sætte en ud af Besiddelse; fordrive en Fyrste; Dépossession, Berøvelse af en Tings Besiddelse, Fordrivelse fra denne.

depossibilitere, ny l., gøre umulig, hæve Muligheden.

dépostere, fr., (Krspr.) fortrænge fra en Stilling.

Dé-pôt (Depo), fr., et, = Depositum, s. d.; ogs. (Krspr.) Ophobning af personelle el. materielle Krigsmidler, is. til Erstatning el. som Reserve; Oplagssted, Forvarings- el. Forraadshus, Magasin; give i Dépôt = give ad depositum; en Dépôt (ang —), fr., i Forvaring, som betroet Gods; Depot-Plads, Fæstning til Opbevaring og Tilvejebringelse af Krigsmateriel.

depoten(t)sere (r. de-potentiere), ny l., afkræfte, svække, nedstemme; (Mat.) nedbringe højere Potenser til lavere, uddrage Roden (jvf. poten(t)sere [el. potentiere]).

dé-pouillere (depujere), fr. (af l. de-spoliare, af spolia, Klæder, Rustning), berøve, blotte, klæde af, plyndre; Roi dépouillé (Roa depuje), fr., i Stakspil: „Kongen", naar den efter Plyndring af alle Brikkerne af samme Farve staar ene tilbage; Dépouille, et, Rov, Bytte; aflagte Klæder; Efterladenskab; Dépouillement (—mang), et, Berøvelse, blottet Tilstand.

De-pravation, l., Forværrelse, Fordærvelse (is. Sædernes); depravere, forværre, fordærve, gøre slettere, stæmme ud*.

De-precation, l., Afbøn, Afbigt; Gerningen at frabede sig; Tilstaaelse af Skyld med Bøn om Fritagelse for Straf; (Talek.) Vægring; Deprecatur, m. l., Retten til paa Livstid at nyde Indtægterne af Grundstykker, der ere skænkede til Klostre og Kirker; ogsaa et til tredie Led varende Arvefæste; deprecere, afbede, gøre Afbigt; frabede sig.

Depreciation, depreciere, s. Depretiation.

de-prehendere, l., paagribe, faa fat paa; Deprehension, Paagribelse.

dépressere, fr., tage af Pressen; betage Klæde dets Glans.

De-pression, l., Nedtrykkelse, Undertrykkelse; den ved Tryk bevirkede Fordybning; legemlig el. aandig Slappelse, Svækkelse, nedtrykt Stemning; Nedtrykning af Kviksølvet i Barometret paa Grund af Overfladespændingen, jvf. capillar; Sænkning af Termometrets Frysepunkt paa Grund af Glassets Udvidelse; (Astron.) negativ Højde, ved Højdecirklens Forlængelse under Horisonten, særl. Horisontens Depression = Kimmingen el. Horisontens Dybde, o: den Vinkel, som Synslinien til et Punkt i den naturlige Horisont (særlig til Søs) danner med det vandrette Plan (med det paa Tyngderetningen lodrette Plan); (Krspr.) den Vinkel, som Længdeaksen af en Kanon (el. Sigtelinien) danner med det vandrette Plan, naar Kanonens Forende sænkes under dette (mods. Elevation); (Geogr.) Landstrækning under Havets Niveau; (Meteor.) = Barometer-Minimum; Depressio cata-ractæ, l.-gr., Nedtrykning af den formørkede Krystallinse (ved en Operation for den graa Stær); depressiv, nedtrykkende, tjenlig til at nedtrykke; Depressorium, et, Nedstab (ved Trepanation) til at nedtrykke dura mater (s. d.) fra Hjerneskallen.

De-pretiation, l., Nedsættelse, Nedværdigelse, Forringelse i Værdi (pretium); depretiere, nedsætte, nedværdige, forringe i Værdi; anslaa for lavt.

de-primere, l., nedtrykke, undertrykke; (Lt.) svække, nedstemme; deprimerende Capillaritet = Capillar-Depression; deprimeret, nedtrykt, forstemt, svag, f. Eks. svag Puls (Tegn paa Kraftløshed).

De-privation, ny l., Berøvelse; Afsættelse fra et Embede; deprivere, berøve, afsætte.

de profundis, l., Af Dybet ꝛc. (Begyndelsen af en Psalme, der i den romerske Kirke afsynges ved Ligfærd og som Bodspsalme).

De-prædation, l. (præda, Bytte, Rov), Røveri, røverisk Overfald, Plyndring; deprædere, røve, plyndre, hærge, ødelægge.

Dé-pucellement (Depysell'mang), fr., et, Mødommens Berøvelse, Krænkelse; dépucellere, krænke, besove en Mø.

De-purantia og De-purgantia, l., pl., (Lt.) Renselsesmidler; Depuration og Depurgation, Renselse, Rensning, Lutring; depurere og depurgere, rense, lutre.

De-putat, l., et, en bestemt, fastsat Embedsindtægt, som nogen foruden den aarlige Løn nyder af visse Ting (f. Eks. af Korn, Brænde ꝛc.); Ydelse; Deputatist, en, som er aflagt paa denne Maade.

De-putation, ny l., Sendelse af nogle Personer, som, mest paa et større Samfunds Vegne, røgte et vist Hverv; disse Personer el. tilforordnede selv; Nævn, Sendenævn; Deputatus, pl. Deputati, el. Deputeret, pl. Deputerede, et Medlem af en Deputation, af et Deputeretkammer el. en Stænderforsamling; Folkerepræsentant; Fuldmægtig, Rigsdagsmand o. s. v., overh. en tilforordnet, beskikket; hos os indtil 1848: Medlem af et af de højeste Regerings-Kollegier (Kancelliet, Rentekammeret, Finansdeputationen ꝛc.); Deputati, ogs. = Syngebærere i den gammelromerske Hær; deputere, l. (deputare, afskære, bestemme, anvise), bestemme, fastsætte; udsende, beskikke, tilforordne; Deputeret-Kammer, i konstitutionelle Stater den lovgivende Forsamling el. den ene Afdeling af Folkerepræsentationen; i Frankrig det andet Kammer (jvf. Pairs-Kammer, Senat); Ting, Folketing.

Dêr, ar., Kloster (i geografiske Navne).

déracinere, fr. (racine, af l. radix, Rod), rykke op med Roden, udrydde.

Der-adenitis, gr. (dere, Hals, aden, Kirtel), Halskirtelbetændelse.

Dé-raison (Deræsong), fr. (af l. ratio, Fornuft), Ufornuft, ufornuftig Tænkemaade; déraisonnable (deræsonnabel), ufornuftig, fornuftstridig; ubillig; Déraisonnement (Deræsonn'mang), et, ufornuftig Snak, usammenhængende, for-

ufornuftstridig Slutning; Baas; déraisonnere, tale imod den sunde Fornuft, fælde vrange Domme, snakke ubesindigt.
Dé-rangement (Derangsj'mang), fr. (rang, Linie, Orden, Indretning), et, Uorden, Ugreje*, Forvirring, Forstyrrelse, isl. i Formuesomstændigheder; Hindring; derangere (derangsjere), bringe i Uorden, forvirre, forstyrre; hindre; være derangeret, være i mislige, forfaldne Omstændigheder, være forgældet.
de rato, l., besluttet, bifaldet; cavere de rato, indestaa for ens Samtykke til noget. S. u. ratum.
Derbar (ogs. Darbar), ind., Morgenopvartning, Statsraad hos indiske Fyrster.
Derbend, pers., Portslaa; snævert Bjergpas (i Navne).
Derby (Darbi el. Derbi), eng., et, (højt boteret) Væddeløb for 3-aarige Hingste og Hopper i flere Lande, Navn efter D.-Stakes, Englands største aarlige Hestevæddeløb (ved Epsom i Surrey-Shire, sædv. midt i Maj), indført 1780 af Jarl Derby. Jvf. Longchamps.
Dere, pers., Dal (i geografiske Navne).
déréglere, fr., bringe i Uorden.
De-relicta, l. (linquere, forlade), pl., (Retsspr.) forladte, opgivne, herreløse Sager; Derelictiōn, Opgivelse af Ejendomsret, Laden i Stikken; derelinquere, forlade noget, opgive Besiddelsen af en Ting, gaa fra den.
Derhem el. Dirhem, en lille arabisk og tyrkisk Mønt (Drachme).
de-ridere, l., udle, spotte; Derisiōn, Udleen, Spot, Haan; Derisor, Spotter, Spottefugl; derisorisk, spotsk, spottende, haanlig.
de rigore juris, l., efter den strenge Ret.
De-rivatiōn, l. (af rivus, en Bæk), Afledning, Udledning, isl. Ordafledning, Oprindelse, Nedstammelse, Udføring; ved Riffelskyts Skarpets Afvigelse til Siden som Følge af Riflingen; Derivations-Regning, (Mat.) Funktioners Udvikling i Rækker; derivativ, afledende; afledet; derivativ Erhvervelse, Erhvervelse af en Ret ved Indtræden i en andens Ret; Derivat(um), et, pl. Derivata, et afledet Ord, Afledningsord; ogs. Afledningsprodukt; derivatorisk, hørende til Afledning; derivere, aflede, bortlede; udlede; hidlede; stamme fra, hidrøre fra, oprinde fra; ætføre; deriverende Midler, Derivantia, (Læ.) Midler, som aflede Vædskerne; deriveret Function = Differential-Coefficient, s. d. Jvf. Etymologi.
Derketo el. Atargatis, syrisk Frugtbarheds-Gudinde (afbildet med Fiskehale), Filisternes Hovedguddom (Navnet betyder Kaos, Svælg).
Derm(at)-iatri, gr. (derma, Hud), den lægevidenskabelige Behandling af Hudsygdomme; Dermatin, et i England opfundet kautsjukagtigt Fabrikat, der skal kunne bruges i Stedet for Læder (s. Eks. til Skotøj-Saaler); Dermat(on)ose, Hudsygdom; dermatisk, hørende til Huden; Dermatitis, Hudbetændelse; dermato-gen, fra Hudlaget udviklet; Dermatographi, Hudbeskrivelse; Dermatologi, Dermologi, Læren om den menneskelige Hud, om Hudsygdomme; Dermatolysis, Løsning af Huden; Dermatomykose, Svampsygdom paa Huden; Derm(at)oplastik, Erstatning af Hudtab ved at flytte sunde Hudstykker hen paa de Steder, hvor Huden er gaaet tabt; Dermatotylus (tylos, haard Hud, Hævelse), haard Hud, Ligtorn; Dermatozoer, pl., Snyltedyr paa el. i Huden; Dermatozoonose, Hudsygdom fremkaldt ved Snyltedyr; Dermotomi, Hudens Sønderlemmelse; Dermoïd(-cyste), en egen isl. i Æggestokken forekommende Sækfvulst, udfyldt af en hvidlig Masse, stundom tillige indeholdende Haar, Tænder og Knokler; Derm-optera, pl., Insektædere med Flagrehud.
dernier cri (—nie), fr., et, eg. sidste Skrig; nyeste nyt; dernier mot (mo), et, sidste Ord; jvf. Ultimatum.
dé-robere, fr., eg. aftrække Kjolen (robe); fravende, stille hemmelig ved, fratage; unddrage; skjule; derobere sig, liste sig bort, stjæle sig bort.
De-rogatiōn, l., Afbræk, Hinder, Forurettelse, Indgreb, Skade, Forfang*; (især delvis) Afskaffelse, Ophævelse af en Lov, af en Forordning &c.; derogere, gøre Afbræk, forurette, gøre Indgreb i ens Rettigheder, tilføje Skade; afskaffe, ophæve, sætte ud af Kraft (især om Ophævelsen af visse Dele af en Lov, medens abrogere [s. d.] er = fuldstændig at afskaffe Loven).
Der-oncus, gr. (dere, Hals, Nakke), (Læ.) Udvækst paa Halsen, Krop; Derospasme, Halskrampe (s. Spasma).
Dé-route (Derut'), fr., eg. Afvej; Forfald, Forstyrrelse (af Formuesomstændigheder); Forvirring, uordentlig Flugt efter et Nederlag; déroutere, føre paa Afveje, vildlede; bringe ud af Fatning, bringe i Uorden, forstyrre; adsprede, sprænge (en Hær). S. Route.
Derpiah, hindu isk (der, Dør), (hos muhamedanske Hinduer) Helgengrav.
Derrière, fr. (af l. de retro, jvf. arrière), det bageste af noget, Bagdel.
Derringer, (lille) Revolver, opkaldt efter Opfinderen.
Derudsch, ar., Trappen, der fører op til Kaaba (s. d.).
Dervis, Dervis(c)h el. Derwisch, pers., (derwêsch, fattig), eg. Tigger, østerlandsk Tiggermunk el. Eneboer (jvf. Fakir).
dés—, fransk Forstavelse (jvf. dis, l.), svarer nærmest til det danske af el. fra, og antyder en Ophævelse, Nægtelse el. Forvanskning af det dermed sammensatte Hovedbegreb; (af Partiklen de, i Sammensætning, for Bellydens Skyld, med indskudt s foran en Vokal el. det stumme h).
dés-ab-usere (desabysere), fr., betage en Bildfarelsen, vise en til Rette, lære ham bedre, oplyse ham; Désabusement (Desabys'mang), et, det at betage en Vildfarelsen; det at komme ud af sin Vildfarelse; Oplysning.
désaccordere, fr., forstemme; ikke stemme sammen, skurre; være uoverensstemmende, uenig.
Désaccoutumance (Desakkutymangs'), fr. (af fr. coutume, af l. con-svetudo, Vane), Afvænnen, en Vanes Aflæggelse; desaccoutumere, afvænne, bringe fra en Vane.
dés-achalandere (—asjal—), fr., berøve Kunder, Søgning. S. Chaland.
Désaffectiōn, fr., Utilbøjelighed, Ugunst.
dés-agréable (desagreabel), fr., ubehagelig, fortrædelig, modbydelig; Désagrement (—mang),

et, Ubehagelighed, Mishag, Fortræd; noget ubehageligt, fortrædeligt, vanprydende; desagreere, mishage; misbillige, forkaste.

dés-ap-pointere (—poængtere), fr., eg. slette en Officer el. Soldat ud af Tjenestelisten; skuffe ens Forventning, sætte ham i Forlegenhed, narre ham; Désappointement (—poængt'mang), et, skuffet Forventning, Streg i Regningen.

Dés-ap-probation (—sjong), fr., Misbilligelse; désapprouvere (—pru—), misbillige, dadle, forkaste.

Dés-appropriation (—sjong), fr., Opgivelse af Ejendomsret.

Dés-armement (—mang), fr., et, el. Desarmering, Afvæbning; Sætten paa Fredsfod; desarmere, afvæbne, gøre værgeløs el. vaabenløs; sætte paa Fredsfod; opløse Hæren, afskedige Soldater, føre Kanonerne bort fra et Fæstningsværk; slaa Modstanderen Vaabnet af Haanden; aftakle et Skib.

dés-arrangere (—rangsjere), fr., bringe i Uorden, ud af Lave, forvirre.

Dés-assimilation, fr., Sondring, Udskillelse, isr. af brugte Stoffer; mods. Assimilation.

dés-assortere, fr., skille fra hinanden, gøre umage, gøre ufuldstændig.

Désastre, fr.-gr., ulykkelig Stjerne (gr. astron), Ulykke, Vanheld.

Desatir, pers.-ar. (dastur, Mønster), pl., eg. Grundtræk, Forskrifter; et persisk teologisk Værk, stammende fra et parsisk Religionssamfund, der i det væsentlige har fulgt Zoroasters Lære.

Dés-avantage (—angtasj'), fr., Men, Ulempe, Skade, Tab, isr. i Spil; desavantagere, paaføre Tab el. Skade; désavantageux (—angtasjø), ufordelagtig, til Hinder, skadelig.

Dés-aveu (—vø), fr. (s. avouere), Benægtelse; Genkaldelse; Gerningen at misbillige el. ikke at vedkende sig, hvad en anden har gjort el. sagt; Forkastelse; Underkendelse; desavouere (—vuere), ikke vedkende sig, fornægte, fragaa; misbillige, genkalde; erklære for ubeføjet el. ugyldig; underkende.

Descamisados, sp., pl. (eg. skjorteløse, af camisa, Skjorte), i Spanien som politisk Parti, det samme som Sansculotter (s. d.) i Frankrig.

de-scendendo (dessjen—), it., (Mus.) = decrescendo (s. d.); Descendent, l. (scandere, stige), Afkom, Livsarving, Efterkommer, Ætling (Barn, Barnebarn o. s. v.); pl. Descendenter, Efterslægt, Efterkommere (mods. Ascendenter, s. d.); Descenden(t)s, Æt, Efteræt, Afstammelse, Afbyrd, Herkomst; Afkom, Efterslægt; Descenden(t)s-Teori = Transmutations-Teori (s. d.); descendere, nedstige; nedstamme fra; Descension, Nedstigen, Dalen; (Krspr.) den Bue, et Skarp (Projektil) beskriver i Faldet fra dets største Højde; (Astron.) Dalen af en Stjerne under Horisonten; Descensional-Differen(t)s, (Astron.) Forskellen mellem et Himmellegemes lige og skraa Nedgang; Descensus, l., Nedstigen, Nedsynken; (Lk.) Organers sygelige Lejeforandring, særl. Nedsynken af Livmoderen og Moderskeden (D. uteri et vaginæ), jvf. Prolapsus; Descensus ad inferos (Christi), l., Kristi Nedfart til de dødes Rige; Helfærd; the descent of man (de desænt ov —), eng., Menneskets (Menneskeslægtens) Nedstamning; Descente (Dessangt'), fr., Nedstigen, Nedfart; Skrænt; Landing, Landgang, fjendtligt Indfald i et Land; Gravnedgang, dækket (over- el. underjordisk) Gang fra Glaciskroningen til Fæstningsgravens Bund og Brechen, udført af Belejreren før Stormen.

Descht, pe s., stor Slette, Ørken; bruges tidt i Sammensætninger, f. Eks. D.-Kiptschak, den store Slette N. og V. for det kaspiske Hav.

de-sciscere, l., affalde fra nogen, udarte.

de-scribere, l., beskrive, skildre; Description, Beskrivelse, Skildring; Fortegnelse; (Talek) = Hypotyposis, s. d.; descriptiv, beskrivende; descriptiv Geometri, nøjagtig Afbildning af Rumstørrelser i et Plan, højere teoretisk Tegnekunst, grundlagt af den franske Matematiker G. Monge, † 1818; descriptive Egenskaber, (Figurers) Beliggenhedsegenskaber.

Desdemona, s. Othello.

Dés-em-ballage (Desangballasj'), fr., Udpakning; désemballere, udpakke.

dés-em-barquere (—angbark—), fr., atter udskibe.

dés-em-barrassere (desangb—), fr., drage ud af Forlegenheden.

dés-en-chantere (—angsjang—), fr., løse, udfri af Fortryllelsen.

dés-en-ivrere (—angn—), fr. (s. enivrere, af ebrius, drukken), fordrive Rusen, gøre ædru.

dés-ennuyere (desangnyjere), fr. (s. Ennui), fordrive Kedsomheden, tjene til Tidsfordriv, forslaa Tiden, more.

dés-en-rhumere (—angry—), fr. (rhume, af gr. rheuma, Snue), fordrive Snue.

dés-en-rolere (desangrolere), fr. (s. enrolere), slette ud af Rullen el. Listen; (om Soldater, Matroser) afskedige.

dés-équipere (desekip—), fr. (s. equipere), aftakle, oplægge et Skib.

de-serere, l., forlade, drage bort; falde fra, blive utro; desert, øde, tom, udyrket; Desert, Ørken; desertere, fr., rømme, løbe bort, undløbe, undvige; Desertør, fr., Rømningsmand, Overløber; Desertion, l., Rømning (i mil. Retsspr. i den Hensigt at unddrage sig Militærtjenesten, jvf. Absentation); Overløb, Undvigelse; (Retsspr.) Forsømmelse, Tab ved Forsømmelse af en eller anden Handling, ved Proces: f. Eks. desertio appellationis, Forsømmelse af Appellationen til en højere Ret inden den bestemte Frist og Tabet derved; desertio juramenti, Tab paa Grund af forsømt Edsaflæggelse; Desertor malitiosus, den, der gør sig skyldig i ondskabsfuld Bortrømning (desertio malitiosa) fra sin Hustru.

Deseret-Sproget, et af Mormonprofeten Brigham lavet Sprog, der dog næppe har fundet almindelig Udbredelse i Utah, som han kaldte Deseret.

de-servere, l. (de-servire), gøre Tjeneste for en anden (isr. i kirkelige Anliggender); passe, pleje; deserveret, betalt for ydet Tjeneste; aflønnet; Deservit(um), l., et, Deserviter

Embedsſportler, iſ. Sagførerløn, Lægehonorar; jvf. desservere.
dés-espérere, ſ. desperere (af spes, Haab); Désespoir (—oar), fr., Fortvivlelſe.
Dés-habillé (Deſabije), fr., Nattøj, Morgendragt, Husdragt; en déshabillé (ang —) i Morgendragt, Husdragt; deshabillere, klæde af.
Dés-hérence (Deſerangſ'), fr., Arvs-Hjemfalden under Lensherren; déshérité, arveløs, fattig; déshéritere, gøre arveløs.
dés-honnête (deſonnæt'), fr., uartig, uanſtændig, uſædelig; Déshonnêteté (Deſonnætete), Uanſtændighed, Uſædelighed.
Dés-honneur (Deſonnør), fr., Vanære, Skam; déshonorable (deſonorabel), vanærende, uroesværdig, beſkæmmende; déshonorere, vanære, beſkæmme.
De-siccatiōn, l., Tørring, Udtørring.
de-siderabel, l., ønſkelig, atttraaværdig; Desiderāt(um), et, pl. D—ta, noget, ſom ſavnes, ſom var at ønſke, Fornødenhed, Mangel; Desiderata, hidtil ej behandlede Dele af en Videnſkab, hvis Savn maatte ønſkes afhjulpet; Desideratiōn, Attraa, Savn; desiderere, ønſke, attraa, kræve, ſavne; Desiderium, et, Ønſke; pium desiderium, et fromt Ønſke; pl. pia desideria, fromme, velmente Ønſker (gerne med Bibegreb om deres vanſkelige el. umulige Opfyldelſe); desiderativ, ſom udtrykker en Længſel, Attraa; Verbum desiderativum, ſ. u. Verbum.
de-sidiōs, l. (af de-ses, uvirkſom, dorſk, af de-sidere, ſidde længe hen paa et Sted), doven, ørkesløs.
Dé-signateur (Deſinjatør), fr. (af l. signum, Tegn), den, hvis Forretning det er at ordne noget, at anviſe Pladſerne o. ſ. v., Ceremonimeſter, Bedemand ꝛc.; Designatiōn, l., Betegnelſe, Beſtemmelſe; Fortegnelſe; Specifikation, foreløbig Udnævnelſe til et Embede; Designatiōns-Dom, Dom, ſom beſtemmer den Orden, i hvilken Kreditorerne i et Konkurs-Bo ſkulle betales; designativ, betegnende; Designator, (hos Romerne) Kampdommer ved offentlige Væddekampe; Designatus, pl. Designati, en, ſom foreløbig er udnævnt el. beſtemt til et Embede el. en Værdighed, f. Eks. consul designatus, l., den for næſte Aar udvalgte Konſul; udvalgt; omtr. = denominatus; designere, betegne, beſtemme, gøre kendelig; optegne, gøre Fortegnelſe over; udſe til, foreløbig udnævne.
des-illusionnere, fr., borttage en Illuſion.
De-sinen(t)s, ny l. (af l. sinere, lade, aflade, tillade), Ende, Endelſe (et Ords).
Dés-in-fectiōn, fr.-l., Rensning for, Tilintetgørelſe af Smitteſtof; Afſmitning; Desinfector, Redſkab til dette Brug; desinficere, afſmitte, fjerne Smitteevnen, renſe for Smitteſtof ved fyſiſke el. kemiſke Midler (f. Eks. tør Hede, Opløsninger af Karbolſyre, Salicylſyre, Klorkalk) (af l. inficere, dyppe, væde, farve, lade gennemtrænge af).
desinit in piscem mulier formosa superne, l. (Horats) dejlig Kvinde for oven, en Fiſkehale for neden.
Des-integrator, fr.-l., Maſkine til Findeling af forſkellige Stoffer, f. Eks. Ler, Gips, Kul, Ben.
dés-intér-essere (deſæng—), fr., holde ſkadesløs, affinde; desinteresseret, uegennyttig; upartiſk; Désintéressement (—mang), et, Uegennyttighed; Upartiſkhed; amour désintéressé, uegennyttig Kærlighed (ſærl. til Gud, uden Tanke om Løn).
de-sipere, l. (af sapere, være klog), ſjaſe, gøre Narreſtreger; ogſ. = delirere, ſ. d.; desipere in loco, være overgiven til paſſende Tid og Sted; Desipien(t)s, Taabelighed, Uforſtand.
désirabel, fr. (af l. desiderare, attraa), ønſkelig.
desistere, l., aflade, afſtaa fra, opgive noget.
Desjatina, russ. (af desjatj, ti), ruſſiſk Jordmaal, = 2400 □ Sascheuj (ſ. d.) = 27727 danſke □ Alen = 1,09 Hectarer (ſ. d.) = c. 1,98 Tønde Land d.; Desjatnik, Timand; jvf. Decemvir.
Desm-algi, gr. (desma el. desmos, Baand, deo, binder), (Læ.) Smerte, Værk i Senerne; Desmo-branchier, pl., Bruſkfiſk; Desmochaunosis (—kaon—), (chaunos, ſlap, løs, oppuſtet), (Læ.) Ophovnelſe og Slappelſe af Senerne; Desmographi, Senebeſkrivelſe; Desmologi, Læren om de forſkellige Baand, Strenge og Sener i dyriſke Legemer (ſ. Syndesmologi); Desmophlogosis (phlox, Lue, Flamme), Senebetændelſe; Desmor-rhexis (regnynai, bryde, ſprænge), Sprængning af en Sene; Desmo-tomi, Sønderlemmelſe af Senerne; Desm-urgi (ergon, Gerning, Arbejde), (Læ.) Forbindingslære.
Dés-ob-éissance (—ſangſ'), fr. (af l. ob-edire, adlyde), Ulydighed, Genſtridighed; désobéissant (—ſang), ulydig, genſtridig, opſætſig.
dés-ob-ligeant (deſobliſjang), fr., ubehagelig, uvenlig, ugodslig*, uforekommende, uhøflig, uartig; tvær, traa*, vrangvillig; Désobligeance, Uvenlighed, Tværhed; Désobligeante, eg. en uhøflig Kvinde; Vogn med eet Sæde; desobligere (deſobliſjere), behandle uvenligt el. uartigt, være uforekommende.
Des-obstructiva, fr.-l., pl., Midler mod Forſtoppelſe.
Des-odorisatiōn, fr.-l., Rensning for ilde Lugt; desodorisere, ſtankrenſe, fordrive Stank, lugtrenſe.
Dés-oeuvrement (Deſøvr'mang), fr. (ſ. Ouevre), et, Ørkesløshed, ledige Timer; Lediggang; desoeuvreret, ledig, forretningsløs, ørkesløs.
dé-solant (—lang), fr. (l. desolare), bedrøvende, ſørgelig, bedrøvelig; højſt kedelig; desolāt, l., ſorgfuld, kummerfuld, trøſtesløs, forladt, ødelagt; enlig, øde; Desolatiōn, ny l., Kummer, Trøſtesløshed; Ødelæggelſe; Desolāt-Kloſter, et forladt, nedlagt Kloſter; desolere (af l. solus, ene, forladt, øde), bedrøve ſmerteligt, gøre trøſtesløs, miſtrøſte, gaa en meget nær; ødelægge, hærge; desoleret, højſt bedrøvet; ødelagt.
de sole coecus judicat, l., den blinde dømmer om Farverne (eg. om Solen).
Dés-ordre (Deſordr'), fr., Uorden, Forvirring, Forſtyrrelſe; uordentlig Levemaade, Liderlighed; Uenighed, Kiv, Klammeri. S. Cache-désordre.
Dés-organisatiōn, fr.-l., Opløsning af el. Forſtyrrelſe i Sammenhænget imellem Organerne, el. i Organerne ſelv; Tilintetgørelſe; Forraadnelſe; Forſtyrrelſe, Opløsning (f. Eks. af et

Samfund, af en Hær); abnorm Forandring i en Organisme, hvorved denne taber de til den normalt knyttede Livsytringer; desorganisere, opløse, forstyrre, ophæve Sammenhænget, bringe i Uorden, Opløsning.

dés-orientere, fr.-l. (s. Orient), vildlede en i Henseende til Himmelegnen, saaledes, at han er uvis paa, til hvilken Side han skal vende sig; overh. gøre forvirret, vildfarende, bringe ud af Fatning; mislede, vildlede; desorienteret, bragt i Vilderede, forvirret, uvis el. usikket, stedvild, galvendt; Desorientering, Misledning, Vildledning; (Lk.) sygelig Mangel paa Opfattelse af Tidsbegivenheder, Stedforhold ꝛc.

dés-or-mais, fr. (dès, af l. de ex, fra, ore [heure], af l. hora, Time, og mais, af l. magis, mere), fra nu af, for Fremtiden.

Dés-ossement (—mang), fr., Udtagelse af Ben (l. os); désossere, tage Benene ud af Fjerkræ, Vildt el. Fisk; Désossé, en Vistelæbersmand.

Dés-oxydation, fr.-gr. (gr. oxys, skarp, sur), Afiltning; desoxydere, befri fra Ilt, afilte.

De-spect, l. (de-spicere, se ned; foragte), Foragt, vanærende Behandling, Bestæmmelse; modf. Respect; despectere, ringeagte, foragte; despecterlig, foragtelig, vanærende.

Desperado, sp., eg. fortvivlet, politisk radikal; Røver. S. næste Art.

de-sperat, l. (spes, Haab), haabløs, affindig, fortvivlet; opbragt; Desperation, Haabløshed, Fortvivlelse; Desperations-Kur, Helbredelsesforsøg paa Liv og Død, Hestekur; jvf. heroiske Midler; Desperatist, fortvivlet; desperere, l., og dés-espérere, fr., fortvivle, opgive alt Haab.

Des-poblado, sp. (af despoblar, affolke), ubeboet Sted, Ørken.

Despoina, gr., Herskerinde, Tilnavn til flere Gudinder.

De-spoliation, l., Plyndring, Berøvelse; despoliere, berøve, plyndre (spoliare).

De-sponsation, l. (spondere, love, tilsige), Trolovelse; Desponsata, den trolovede, Brud; Desponsatus, den trolovede, Brudgom.

Despot, gr. (despotes, Slaveherre, jvf. russ. gospodin, Herre), Selvhersker, Selvvoldsherre, Voldshersker, uindskrænket Hersker, som ikke erkender nogen anden Lov, end sin Villie, Tvangsherre (idet forsk. fra Tyran; jvf. Autokrat, Souverain); Despoti, et, Voldsherredømme, Tvangsherredømme, Tvangsvælde; ubunden, vilkaarlig Beherskning; despotisere, herske egenmægtig, byde efter eget Tykke som Voldsherre; despotisk, uindskrænket, vilkaarlig, egenmægtig, selvvolds; Despotisme, et Despotis Væsen og Grundsætninger; Udøvelse af et despotisk Herredømme, if. i politisk og i kirkelig Henseende; philosophisk Despoti(sme), Vilkaarlighed og Anmasselse i Opstilling af Grundsætninger og Paastande.

De-spumation, l. (spuma, Skum), Afskummen; despumere, afskumme.

De-sqvamation, l. (squama, Skæl), det, at Huden skaller efter visse Sygdomme, Afskalling.

Des-sein (Dessæng), fr. (af l. de-signare, betegne, bestemme), Hensigt, Agt, Forehavende, Forsæt; à dessein, med Forsæt, med Villie, med velberaad Hu.

Des-sert (Dessær, alm. udt.: Dessert), fr. (af des-servir, s. des-servere), Efterret (Bagværk, Frugt ꝛc.), Kræs.

Des-servant (—ang), fr., el. Des-servent, en, som midlertidig forestaar et Præstekald; (i Frankrig) af Bisopperne alene, uden Statens Mellemkomst, kaldet Sjælesørger, Sognepræst ved en Filialkirke, = Succursalist; desservere, afdække, tage af Bordet; gøre en en slet Tjeneste, spille en en slem Streg, skade ham; jvf. deservere.

Des-sin (Dessæng), fr. (af l. de-signare, betegne, bestemme), Tegning, Udkast; Grundrids; Mønster; Dessin-Traad el. Façon-Traad kaldes under eet Metaltraad, som ikke er rund; Dessinateur (—tør), Tegner; Tegnemester; dessiné, tegnet; dessinere, udkaste, tegne. (Dessin kun en anden Skrivemaade for Dessein).

dessous (—su), fr. (af l. sub, under), under, længere nede, lavere; ogs. substantivisk; Undersiden; Undertøj.

dessus (—sy), fr. (af Præp. sus, af l. super, over, sursum, opad), over; ogs. substantivisk: det øverste af noget, Overdel; Overhaand; Fordel; (Mus.) Overstemme (= Discant, Sopran, s. d. O.).

De-stillateur (—tør), l.-fr., en, som driver Destillation, l., Overdampning, Dampfortætning (ældre Navn: Brænding); den Handling ved Opvarmning af blandede Stoffer (draabeflydende, faste), der fordampe ved forskellig Varmegrad, at lede Dampene af det (el. de) flygtigste af dem hen i eet (el. flere) „Forlag", hvor de ved Afkøling fortættes til et Destillat; jvf. Retort; destillere (af l. stilla, Draabe), foretage en Destillation, overdampe, dampfortætte („brænde"); forøde, sætte over Styr.

De-stin (Destæng), og Destinée, fr., Skæbne, Bestemmelse, Tilskikkelse; Destination, l., Bestemmelse, Hensigt; Destinatør, Destinatar, den, for hvem Varer el. anden Forsendelse er bestemt (Køberen el. Kommissionæren), Modtager, Adressat, jvf. Consignatar; destinere, l. (destinare, jvf. gr. histanein, stille; sanskr. stha, staa), udse, bestemme, tiltænke, ætle*; foresætte sig.

de-stituabel, fr. (l. statuere, stille, henstille), afsættelig, som kan afsættes fra et Embede; destituere, l., afsætte; destitueret, afsat; blottet for (f. Eks. for Kundskaber); destitut, blottet, berøvet; Destitution, Afsættelse fra et Embede; Berøvelse.

Destra, it. (l. dextra), den højre Haand (it. mano, l. manus).

de-structibel, l. (struere, sammenføje, ordne, bygge), som kan ødelægges, tilintetgøres; opløses; Destructibilitet, ny l., den Beskaffenhed at kunne opløses, nedbrydes, tilintetgøres; Destruction, l., Ødelæggelse, Tilintetgørelse, Opløsning; eg. Nedbrydelse; destructiv, til Ødelæggelse sigtende, ødelæggende; Destructor, Nedbryder, Ødelægger; destruere, nedrive, nedbryde; ødelægge. Modsat: construere, s. d.

Destur el. Destur Mobed, parsisk Præst af den øverste Præsteklasse.
De-sudatiōn, l., Sveden; desudere, svede (sudare).
de suite, s. u. Suite.
De-sultor, l., = Apobat, s. d.; desultorisk, l. (salire, springe), frafpringende, som ikke bliver ved Sagen; vankelmodig, ustadig, flygtig.
Dés-union (Desynjong), fr., Uenighed, Tvedragt, Splid, Adskillelse; desunere, gøre uenig, stifte Splid imellem, adskille; desuneret, adskilt, afsondret (f. Eks. desunerede Grækere, de Grækere, som ikke have erkendt Pavens gejstlige Overherredømme), s. unere.
de-sunt, s. u. deëst.
de-svescere, l., afvænne, fravænne; gaa af Brug; Desvetudo, Afvænnen; Ophævelse af en Retsnorm ved en mod denne stridende Retsfædvanes Dannelse.
Dé-tachement (Detasj'mang), fr. (kelt. tac, Søm, Stift; jvf. dansk: tage; l. tango, af gl. Form tago, rører, tager paa), et, en fra Hovedstyrken udsendt Afdeling, der har sin særlige Opgave; detachere (detasjere), (modf. attachere, s. d.), afsondre og udsende; udstille fra Hovedstyrken; detacheret, afsendt, udsendt; løsgjort, adskilt fra, udenfor liggende, fritliggende (f. Eks. om Fæstningsværker [„detacherede Forter", fremskudte Forter, Eneværn, Smaaværn, liggende udenfor en Fæstnings Hoved-Enceinte el. Voldbælte]; ogs. om Figurer, som hæve sig frem i et Maleri); détaché, fr., = staccato, it., s. d.
Dé-tail (Detaj), fr., pl. Dé-tails, en og et, det enkelte, udførlige, omstændelige; Enkelthed; de nøjere Omstændigheder, Biomstændigheder ved en Sag, ved en Tildragelse el. Fortælling; Smaating; Detail-Handel, Handel i det smaa el. enkelte, Kramhandel; Detail-Handler, Détailleur (Detajør) og Detaillist (Detajist), en, som handler i det smaa, i mindre Dele, stykkevis, alenvis ꝛc.; en Kræmmer (Detaillist ogs. = Ven af Omstændelighed i Fortælling); en Détail (modf. en Gros, s. Gros), i det smaa, stykkevis, alenvis, enkelt; udførlig, omstændelig; detaillere (detajere) (m. l. talliare, it. tagliare, dele, sønderskære; l. talea, et afskaaret Stykke, if. afskaaren Kvist; jvf. isl. tálga, tælge), sætte fra hinanden, optælle, beregne, fremsætte stykkevis; fortælle, beskrive udførlig med alle Omstændigheder; sønderlemme, udstykke; detailleret, omstændelig, enkelt, stykkevis; Detaillering, omstændelig Beretning, Optælling, Beskrivelse, Forklaring over en Ting el. Begivenhed og dens Enkeltheder og Biomstændigheder.
De-taxatiōn, ny l. (l. taxare, Forstærkningsform af tangere, røre, tage stærkt paa, if. for at veje el. værdsætte [vurdere]), Værdi-Nedsættelse; detaxere, nedsætte Vurderingssummen.
De-tectiōn, l., Afsløring, Aabenbaren; detegere, l. (tegere, skjule, dække, tilhylle), blotte, afsløre, røbe; eng. Detecter, Detective, Detectiv, Opdager, Opdagelsesbetjent; lille Øjebliksfotografi-Apparat; Detector, l., Opdager, Angiver.
de te fabula narratur, l. (Horats), om Dig handler Fortællingen; Du er Manden.
de tempore, l., til rette Tid; efter Tidsomstændighederne.
dé-tenere, fr. (jvf. detinere), forholde, tilbageholde, indeholde; hindre, afholde, opholde; holde fangen; Detentiōn, l., Forholdelse, Vægring ved at udlevere, Tilbageholdelse; Besiddelse, Ihændehavelse; foreløbigt Fangenskab, Varetægt; Detentiōns-Arrest, Varetægtsfængsel; Detentiōns-Lokale, Lokale (paa Politistationer), hvori drukne Folk og andre anholdte foreløbig hensættes; Detentor, l., Forholder, en, som nægter Udleveringen af noget; ogs. Ihændehaver.
Detergentia, l., pl., (Lk.) Renselsesmidler, if. ved Saar; detergere, afviske, rense, aftørre.
Deterioratiōn, ny l., Forværrelse, forværret Tilstand, forringet Værdi; deteriorere, forværre, gøre slettere, fordærve, forringe, lade forfalde; deterioris conditionis, l., i slettere, værre Tilstand; forringet; i mindre fordelagtig Stilling; Deteriorisme, Hang til Forværrelse; den Mening, at alt efterhaanden bliver værre; Deteriorist, den, der hylder denne Mening. Jvf. Pessimisme, modf. Optimisme, s. d.
de-terminabel, l. (terminus, Maal, Grænse), bestemmelig, som lader sig bestemme; Determinabilitēt, Bestemmelighed, den Egenskab ved en Ting, at den nøje kan bestemmes; Determinatiōn, Bestemmelse; (Log.) Bestemmelse af et Begreb ved Sammenstilling af de enkelte Kendemærker; Fastsættelse; Beslutning; omnis determinatio est negatio, s. d.; determinativ, bestemmende, f. Eks. d. Pronomina (i Forhold til de relative); determinato, it., (Mus.) omtr. = risoluto (s. d.); Determinant, (Mat.) eg. Bestemmer, forkortet Betegnelse for en flerleddet Størrelse, hvis Led ere Produkter af Determinantens saakaldte Elementer (f. Eks.: $\begin{pmatrix} a_1 & b_1 \\ a_2 & b_2 \end{pmatrix} = a_1 . b_2 \div b_1 . a_2$); determinere, fastsætte, bestemme, afgøre, bringe til en Beslutning; determineret, bestemt, fast, selvsikker, afgørende og afgjort; uforfærdet, raadsnar, snarraadig (jvf. decideret og resolveret); Determinisme, Bestemmelses- el. Nødvendigheds-Lære, ifølge hvilken alle Forandringer i Verden, endog frie Væseners Handlinger, anses for at være bestemte ved en udvortes el. indvortes Nødvendighed (forsk. fra Fatalisme, modf. Indeterminisme, s. disse O.); Determinist, Tilhænger af denne Lære, Fornægter af den menneskelige Villies Frihed el. af dens Valgfrihed.
deterrere, l., afskrække; Deterritiōn, ny l., Trusel, Afskrækkelse fra det onde ved Straf.
Detersiōn, ny l. (tergere, afviske), Afviskning, Rensning ved Viskning.
de-testabel, l., afskyelig, modbydelig; Detestatiōn, Afsky, Modbydelighed, Gru; Forbandelse; ogs. Paakalden af Gud, af et Vidne; detestere, afsky; forbande; paakalde som Vidne.
De-t(h)ronisatiōn, l.-gr., Afsættelse fra Tronen; det(h)ronisere (fr. détrôner), afsætte, støde fra Tronen. Modf. Int(h)ronisation.
detinere, l., afholde fra; opholde, tilbageholde; holde fangen; jvf. détenere.
De-tonatiōn, ny l., (Mus.) falsk Angivelse af Tonen; Knald, Brag; (Kem.) Forpufning, den

sædv. med et Knald ledsagede bratte Sønderdeling af et tændt Legeme under Udvikling af Luftarter; Detonator, Stof, der bringer explosive Forbindelser, f. Eks. Skydebomuld, til at eksplodere heftigt; detonere, (Mus.) og distonere, synge falsk, tage Tonen for (højt el.) lavt; (Kem.) forpuffe; fig. ikke stemme overens (fr. dé-tonner, af l. tonus, Tone; dé-toner, af l. tonare, tordne). Jvf. explodere.

De-tonsion, ny l. (af l. tondere, klippe), Hovedhaarets Afragning; jvf. Tonsur.

de-torqvere, l., afvælte, skyde fra sig paa en anden (f. Eks. Skylden); fordreje Ytringer el. Skriftsteder; Detortion, ny l., Afvælten, Henskyden paa; Fordrejelse.

Dé-tour (Detur), fr. (jvf. Tour), Krumning, Vending, Bugt, Omvej; Omsvøb; Udflugt, listigt Paaskud; detournere, aflede, bringe fra, afholde fra, fravende; dreje om, udskeje fra Materien.

Dé-tracteur (—tør), fr., og De-tractor, l., Bagtaler, Bagvadsker; Detraction el. Detract, Bagvadskelse; Afdrag, Fradragelse; Unddragelse; jus detractionis, Ret til at tage en Afgift af Arv el. Formue, som gaar ud af Landet; detractis detrahendis, efter Fradrag af, hvad der var at fradrage; detractis expensis, efter Omkostningernes Fradrag; detrahere, fradrage, aftrække, korte; bagvadske.

de-trans-ponere og de-trans-portere, l., (Bogtrk.) at bringe forsatte el. forskudte Skriftsider i Orden; Detransposition el. Detransportation, Ordning af forskudte Skriftsider.

De-trectation, l., Indgreb, Afbræk, Forurettelse, Forfang*; detrectere, gøre Afbræk, forurette.

Dé-trempe (Detrangp'), fr. (af tremper, væde, af l. temperare), Vandfarve, Vandfarvemaleri, f. Gouache.

Dé-tresse, fr. (l. di-strictio, Hindring, Vanskelighed), Nød, Trængsel, Genvordighed; Sjæleangst.

de tri, f. u. Regula.

De-triment(um), l. (terere, rive, slide), et, Skade, Afbræk, Tab (især ved Slid el. Formindskelse).

de tri-pode dictum, l., talt ned fra Trefoden (i det delfiske Orakel), et orakelmæssigt Udsagn.

De-tritus, l., nedstreden, sønderknust Masse.

Dé-troit (—oa), fr. (l. districtus, indeklemt), Stræde, Sund, Bjergpas.

dé-trompere (detrongpere), fr., betage Vildfarelsen, oplyse, hjælpe ud af Drømmen, aabne Øjnene paa en.

De-truncation, l. (af truncus, Træstamme), Afstudsning eller Beskæring af Planter; Styning, Stævning.

De-trusorium, ny l. (trudere, støde), et, (Lk.) Redskab til at støde Legemer ned med, som ere blevne siddende i Svælget.

Dette, fr. (af l. debere, skylde), Gæld, Statsgæld; D. flottante (—angt'), svævende Gæld.

Detumescen(t)s, l., (Lk.) en Hævelses Aftagen, dens Forsvinden.

detur, l., (lad, skal) gives; detur copia, en Afskrift er at give; detur cum fictili, (paa Recept.) gives i en Krukke.

deuce (djus), eng. (af l. duo, fr. deux), (i Kort og Terningspil) to; (i Lawn-Tennis, [s. d.]) lige, lige mange Points for de modspillende. (Deuce, af l. deus, = Djævel, en mildere Form for Devil).

Deukalion, gr. (Myt.) en thessalisk Konge, som med sin Hustru, Pyrrha, vare de eneste Mennesker, der overlevede den Syndflod (s. d.), ved hvilken Zeus tilintetgjorde den fordærvede Menneskeslægt.

Deus, l., Gud, en Gud, Guden; Guddom; Deus dedit, Deus abstulit, Herren gav, Herren tog; Deus ex machina, eg. en Guddom fra Maskinværket (paa Teatret), en uventet, pludselig indtrædende Person, som giver en forviklet Sag en heldig Vending; et, Stykket uvedkommende, Hjælpemiddel til Knudens Opløsning; Deus omen avertat! Gud forbyde! Deus omnia constituit sibi, nobis, omnibus, Gud har skabt alt for sig, os, alle (F. C. Sibbern); Dei gratia, af (ved) Guds Naade; Deo dicatus, helliget til Gud, Munk; Deo dicata, Nonne; Deo annuente el. Deo favente, med Guds Hjælp (Naade, Velsignelse); Deo gratias, Gud ske Tak, Gud være lovet! Jvf. Theos, Deva.

Deut el. Döjt (holl. duit), en (ældre) hollandsk, meget ringe Kobbermønt; en ubetydelig Ting.

Deuter-agonist, gr., i det græske Teater den Skuespiller (agonistes), som udførte Roller af anden (deuteros) Rang; jvf. Protagonist og Tritagonist.

Deutero-gami (Dev—), gr., et, andet Giftermaal el. Ægteskab; Deuterogamist, en, som gifter sig anden Gang, lever i det andet Ægteskab; jvf. Protogami og Monogami.

Deutero-gæa el. -gea (Dev—), gr., Jorden, saadan, som vi nu kende den, modf. Protogæa, Ur-Jorden, saadan, som den i en tidligere, mere oprindelig Periode maa have været.

deutero-kanonisk, gr., af underordnet kanonisk Rang (jvf. kanonisk og antilegomena).

Deutero-log, gr., den anden Taler; Deuterologi, den anden Talers Tale (logos).

Deutero-nomion, gr., (nomos, Lov), et, eg. den anden Lovgivning, femte Mose Bog.

Deutero-pathi, gr., Eftersygdom, Følgesygdom (som Følge af en anden); deuteropathisk, indtræffende som Følge af en Sygdom (pathos).

Deutero-prisme og Deutero-pyramide, gr., Prisme og Pyramide af anden Art (to Krystalformer).

Deuterosis (Dev—), gr., Gentagelse; Jødernes Deuteroser, Sagn, mundtlig forplantede Efterretninger og derefter bestemte Skikke og Vedtægter; Tydninger og Tilsætninger til den strenge Lov (jvf. Talmud).

Deutero-skopi, gr. (skopein, se, betragte), Fremsynethed; den Evne at forudse tilkommende Ting, = Second sight, s. d. O.

Deutero-states, -gr., en, der indtager anden Plads.

Deuter-oxyd (ogs., mindre rigt., Deut-oxyd), gr., et, et Oxyd (s. d.) af anden Grad, Toilte (indeholdende dobbelt Iltmængde).

deutsche Treue (døjtsje Trøje), t., tysk Troskab; undertiden: Troløshed, jvf. Fides punica; Deutschthümelei = Teutomani, s. d.

deux à deux (døsadø), fr., to ad Gangen, to og to, to Mand højt; (Bill.) to mod to; deux-battants (døbattang), Fløjdør.

Dêv, pers. (af sanskr. deva, s. d.), Aand, Dæmon, mandlig el. kvindelig, isæ. ond; i Zoroasters Lære Navn paa de onde Aander, Ahrimans Skabninger og Tjenere, de vantros Guder, boende i Helvede.

Deva, sanskr., Gud (af Roden div, lyse, jvf. l. deus, divus, og oldn. tivar); (ind. Religion) velfindet overmenneskeligt Væsen; Naturmagt el. Kraft med guddommelige Egenskaber (Ilden, Vinden, Solen o. s. v.); (i Brahmanismen) Skaber (Brahman, Bishun og Çiva de højeste Deva'er); ogs. Navn paa Brahmaner og Konger som en Slags Guder paa Jorden; jvf. Brahma, Bhuta og Dev; Devadasis, pl., Gudetjenerinder, offentlige Danserinder i Østindien, Bajaderer; Tempeltjenerinder (sanskr. dâsi, Slavinde).

dé-valisere, fr. (valise, Vadsæk; m. l. valegia, jvf. Felleisen), fratage Vadsækken, udplyndre, afklæde.

De-valuatiōn, De-valvatiōn, ny l. (s. Valuation), en Mønts Nedsættelse til Værdien af dens Indhold af ædelt Metal (Fingehalt); ogs. dens fuldkomne Afskaffelse; devaluere, nedsætte en Mønt, forringe dens Pris; sætte den ud af Omløb.

Devanagari, s. Hindi.

devancere (devangsere), fr. (jvf. avant), komme forbi, komme foran, indhente; komme en i Forløbet; overgaa, overtræffe; Devancier (Devangsje), Formand i Embedet; pl. Devanciers. Forfædre; Devantière (—tiær'), Ridekjole for Kvinder, der sidde til Hest paa samme Maade som Mænd.

De-vaporatiōn, ny l., Dampes Forvandling til Vædske; Fortætning.

Devarshi, ind. (deva, Gud; rshi, Vismand), hellig Vismand el. Seer i det gamle Indien.

Devastatiōn, l., Ødelæggelse; Hærværk; Devastator, Ødelægger; devastere, ødelægge, hærge.

Devedadschis = Devadasis, s. u. Deva.

dé-veloppabel, fr. (af l. volvere, vælte, rulle), som kan afvikles, udfoldes; Developpant(e), s. Evolvent; Développée, s. Evolut; Développement (—mang), et, Udvikling, Udfoldning (f. Eks. af Tropper); Tydning; (Bygnk.) Fremstilling af en Bygning i Grundrids, efter alle dens Dele; developpere, afvikle, udvikle, udfolde; tyde; aabenbare.

de-venerere, l., have Ærefrygt for.

de vento vivere, l., leve af Lusten (eg. Vinden).

de verbo ad verbum, l., fra Ord til andet.

De-vergen(t)s, l., Nedadbøjning; devergere (l. devergere), bøje sig nedad.

Dé-vergondage (—ongdasj'), fr. (af l. verecundus, bly), ublu, skamløs Adfærd, Liderlighed.

Deversorium, l. (de-vertere, bøje af fra Vejen, drage til Side), et, Herberg, Værtshus.

de-vestere, l., eg. afklæde; berøve Præstekjolen; fratage en hans Len; modſ. investere; Devestitur, Præstekjolens (Præsteværdighedens) Berøvelse; Lens Fratagelse. Modſ. Investitur, s. d.

de-vex, l. (vehere, føre), nedad hældende, nedstraanende; Devexitēt, Nedstraaen, Hælden.

Devi, sanskr., Gudinde, Gudehustru, jvf. Deva.

De-viatiōn, ny l., et Legemes Afvigelse fra dets Bane el. Retning; Vildfarelse, Afvej, Misvisning, falsk Retning; Forandring i Kompas-Naalens Stilling paa Grund af nærliggende Jernmasser, paa Grund af Localattraction, s. d. (forskellig fra Declination, s. d.).

De-virginatiōn, l., = Dépucellement; devirginere = depucellere, s. d.

Devis (forv. af eng. Davit) = David.

Devise, fr. (af m. l. di-visa, det uddelte, tildelte), allegorisk Figur med Bedføjelse af Ord, der udtrykke en eller anden vægtig Tanke (jvf. Emblem); Sindbillede; Tankesprog, Livord, Løsen, Valgsprog; (Kbspr.) Veksel paa en fremmed Plads; pl. Deviser, i Sukkergodt indlagte Sedler med Vers.

de visu, l., ifølge Syn, f. Eks. Vidne de visu, d. e. Øjenvidne (testis oculatus); (jvf. de auditu).

devitere, l. (devitare), undgaa, sky.

de-vitri-ficere, l. (af de, u—, vitrum, Glas, og facere, gøre), ved stærk Ophedning at forvandle Glas til et uigennemsigtigt, porcelænagtigt Legeme (Réaumur-Porcelæn).

dé-voilere (—oa—), fr. (af l. velum, Dække, Slør), afsløre, afdække.

Devoir (—oar), fr. (af l. debere, at skylde, burde), Pligt, Skyldighed; Skolearbejde, isæ. skriftligt (Stil).

De-volutiōn, ny l. (volvere, vælte, rulle), (Retsspr.) Hjemfald, (arvelig) Overgang af hjemfaldet Gods el. Rettighed til en anden; Devolutiōns-Ret, Arvefølgeret, Hjemfaldsret, ifølge hvilken ved den ene Ægtefælles Død hele Formuen, særl. Jordegods, tilfalder Børnene, og den anden Ægtefælle kun beholder Nytte og Brug deraf (Devolutiōns-Krigen, Ludvig XIV's Krig mod Spanien 1667—68 for at hævde Dronningens, den spanske Prinsesse Maria Theresias foregivne Rettigheder til de spanske Nederlande); Devolutiv-Middel, Retsmiddel, hvorved en Klage fra Underdommeren indankes for en højere Dommer; devolvere, l., eg. afvælte, skyde fra sig paa en anden; gaa i Arv til en anden; arvelade, efterlade i Arv.

devomere, l., ved Brækning, Opkastning at give fra sig. S. vomere.

Devon, devonisk Formatiōn, (Geol.) en af Sandsten, Skifere og Kalksten bestaaende Dannelse mellem Silur- og Kul-Formationen, karakteristisk udviklet i Devon-Shire, hvorefter den har faaet Navn (den indeholder de første Spor af Landplanter).

devorere, l, sluge, fortære. S. Voracitet.

de-vōt, l. (votum, Løfte, vovere, love, indvie, hellige), andægtig, from, Gud hengiven; ærefrygtsfuld, ydmyg; andægtigladende, skinhellig; Devote, en andægtig Kvinde; Bedesøster; Devotiōn, (hos Romerne) højtidelig Forbandelse, Indvielse til Dødsrigets Guddomme, til Undergang (f. Eks. af en fjendtlig Hær, ogs. af sig selv, Selvopofrelse), jvf. devovere; Andagt, Hengivelse i Guds Villie; Ærefrygt, Ydmyghed, Underdanighed; Skinhellighed.

Dévouement (Devumang), fr. (s. devovere), Hengivenhed; Opofrelse.
devovere, l. (fr. dé-vouer), indvie, hellige, opofre.
Devs, pers., pl., s. Dev.
Dexio-graphi, gr., Skrivning fra venstre til højre (dexios); dexiographisk, streven fra venstre til højre; Dexiokardi, (Lt.) Tilfældet af Hjertets Liggen i Brystets højre Side.
Dextans, l., = Decunx (s. d.).
Dexteritēt, l., Færdighed, Behændighed, Duelighed i Forretninger. S. u. Axiopisti.
Dextra, Dextera, l., højre Haand, Symbol paa Troskab og Kraft; dextrāl, hørende til højre Side, til højre (l. Adj.: dexter, —a, —um).
Dextrin, ny l. (dextra, s. d., fordi den drejer det polariserede Lys stærkt til højre), Stivelsegummi; bruges, bl. a., som Lim og ved Forbinding (Dextrinbandage).
Dextrokardi, l.-gr., = Dexiokardi.
Dextrose, ny l. (s. Dextrin), Druesukker.
Dey, s. Dei.
Dhammapadam, en Samling berømte Tankesprog paa Pali (s. d.), udgivet af Fausbøll 1855.
Dhan-urveda, sanskr., Bueskyttevidenskab, Krigsvidenskab.
Dharma, sanskr., eg. Verdenslov, Verdensorden; Religion, særl. Buddhismen; Retfærdighedens Gud; ogs. Dødens Gud, Yama; jvf. Tripitaka.
Dhatar, sanskr., Stifter, Skaber, Gud, Brahman.
Dhaw, Dau, Dow, ar., Fartøj med 1—3 Master, Latinersejl og Aarer, is. til Kystfart og Slavehandel.
D(h)olera(h), en østind. efter Hjemstedet opkaldt Bomuldsart.
Di, (Mus.) s. u. Bobisation.
di—, s. dis, gr.
di—, s. dis, lat.
di—, for dia, gr., s. dia.
Dia, ar., Mandebod, den Pengesum, hvormed et begaaet Mord udsones.
dia, gr. Forholdsord med Grundbetydningen: igennem, ved, formedelst; hyppigt i Sammensætninger, hvilke det meddeler Bibegrebet af en Gennemgaaen, Mellemværen (Diameter, Diaphragma), en Fortsættelse, Fuldendelse (Diakrisis), en Adskillelse (Diæresis, Diaspasma), en Vekselvirkning (Dialog) og lignende Begreber.
Dia-basis el. Dia-base, gr. (bainein, gaa, vandre), Gennemgang, Overgang; Diabas, (Natl.) en til Grønstenene (s. Diorit) hørende Stenart; diabatisk, overskridelig, passabel, transitiv.
Dia-betes, gr. (bainein, gaa), Rør; Hævert; Taskenspiller-Bæger; (Lt.) en vedvarende, i høj Grad øget Urin-Afsondring; D. chylosus el. lacteus = Chyluri (s. d.); D. insipidus = Polyuri = Polydipsi, en D., ved hvilken Urinen ikke indeholder Sukker, mindre farlig end D. mellitus, en Sygdom af den nævnte Art, i hvilken Urinen indeholder en Mængde Sukkerstof; Sukkersyge; Diabetiker, en, der lider af Diabetes; diabetisk, med denne Sygdom.
Diable (Djabl'), fr. (af gr. dia-bolos, Bagvadsker, Angiver, Fjende), Djævel; for Pokker! Blokvogn (ogsaa, tidligere, en Kaleche); Diable boiteux (boatø), Haltefanden; diablement (—mang), djævels-, forbjævlet; Diablement-fort (Djab'lmangfaar), et Slags meget stærkt Silketøj; Diablerie, et, Djævelskab, Djævlespil, Djævelsstreg, Hekseri; et Slags Skuespil hørende til Moraliteterne (s. d.); Diablesse, Djævels-Kvinde, Furie; Diablotins (—tæng), pl. (i sing. —tin), Smaadjævle; et Slags overſukrede Chokoladekugler; diabol(i)sk, gr., djævelsk; diabolisere, holde et Djævels Hus, djævles, larme, støje, bande; Diabolisme, Djævelsværk, Djævleherredømme; Dia-bolo-latri, Djævledyrkelse; Diabolo-logi, gr., Læren om Djævlen; Diaboli Cartesiani, l., s. cartesianske Djævle.
Diablo, sp., = Diable.
Dia-botanum, gr. (eg. [emplastron] dia botanōn, [Plaster] af Urter), et, (Lt.) Krydderplaster.
Dia-brosis, gr. (bibroskein, æde, fortære), (Lt.) Ædning, Gennemædning af skarpe Vædsker; diabrotisk, gennemædende, fortærende.
Dia-chalasis, gr. (chalān, slappe; blive slap, løs), (Lt.) Aabning, Opløsning, Gaben (is. af Sømmene paa Pandeskallen).
dia-chemān, af gr., (Natl.) som tilsteder de kemisk virkende Lysstraaler Gennemgang; Diachemansi, den Egenskab ved et Legeme, at lade de kemisk virkende Lysstraaler gaa igennem. Jvf. diatherman.
Dia-choresis, gr. (chorein, give Rum, vige), (Lt.) Aabning, Stolgang; diachoretisk, som fremmer Stolgang; diachoretiske Organer, Organer, som tjene til Udtømmelsen.
Dia-chylon, gr. (ↄ: dia chylōn, ↄ: tillavet med Plantesafter), et, blødgørende Plaster; nu: Bly-Plaster; D.-Salve, Blysalve.
Dia-codium, s. Diakodion.
Di-adelphia, gr. (af dis, to Gange, og adelphos, Broder), Linnées 17de Planteklasse, tvekønnede Planter, hvis Støvdragere ere sammenvoksede i to Knipper; diadelphisk, ordret: to Brødres; til denne Klasse hørende; Diadelphist, en derhen hørende Plante.
Dia-dēm, gr. (af deein, binde), et, Pandebind; Pandesmykke; Hovedguld, Kongebind, kongeligt Hovedsmykke; Kvinde-Haarsmykke; digterisk ogs. for Krone, Herskab, Regering; diadematisk, i Form af et Diadem, dertil hørende.
Dia-dexis og Dia-doche, gr. (dia-dechesthai, overtage; gaa over fra en tidligere Besidder), (Lt.) Overgang el. Forvandling af en Sygdom til en anden; Diadochos, Efterfølger (især om den nyplatoniske Filosof Proklos († 485 e. K.), som en Hovedlærer i d. nyplat. Skole); Diadocher, pl., kaldes ogsaa Alexander den Stores Hærførere, der efterfulgte ham (323 f. Kr.) i de forskellige Dele af hans Rige.
Dia-dosis, gr., (Lt.) Fordeling af Næringsstofferne gennem Legemet; Formindskelse el. Ophør af en Sygdom; særl. Middel mod Søsyge.
Dia-drōm, gr. (dromos, Løb), eg. Gennemløb, Gennemgang; Tiden til en Pendul-Svingning.
Dia-dumenos, gr. (jvf. Diadem), den sig selv bekransende Yngling, en navnkundig Statue af Polykleitos.
Dia-glypher, gr. (glyphein, udhule, indgrave),

pl., i en Flade indskaarne el. fordybet arbejdede Figurer, modf. Anaglypher (s. d.); diaglyphisk, udarbejdet med Fordybning; Diaglyphik = Gravere-Kunst.

Dia-gnose el. Dia-gnosis, gr. (dia-gignoskein, adskille, prøve nøje, kende), (i Almindelighed) det i Ord indklædte Indbegreb af en Tings Særkender; (Log.) Skelnen mellem lignende el. beslægtede Begreber, Sætninger og Systemer; (Lk.) Udgranskning og Angivelse af en Sygdoms væsentlige Kendetegn (Forudsætning for en Prognose, s. d.); (Nath.) Undersøgelse af en Naturgenstands Særkender til Bestemmelse af dens Plads i vedkommende Naturriges Afdelinger og Underafdelinger; Diagnostik, den Kunst el. Videnskab, som lærer at skelne mellem lignende eller beslægtede Ting; (Lk.) den Kunst at skelne lignende Sygdomme fra hverandre og rigtigt bestemme enhver; diagnostisk, antydende, betegnende, særskelnende, tjenlig til en Sygdoms Erkendelse; diagnostiske Tegn, Tegn, der antyde Sygdommens Beskaffenhed og øjeblikkelige Tilstand; diagnostiske Hjælpemidler ere f. Eks. Stethoskopien, Ophthalmoskopien, Laryngoskopien, Varmemaalingen, kemisk og mikroskopisk Undersøgelse; Diagnostiker, Sygdomskender; diagnosere, diagnostisere, kortelig beskrive en Tings (is. Sygdoms) Kendetegn („stille dens Diagnose").

Di-ago-meter, gr. (di-agein, gennemføre, lede), et, Redskab til Maaling af elektrisk Ledningsmodstand.

dia-gonal, gr. (gonia, Vinkel), skraa, skraaløbende, paa tværs; Diagonal-Linie el. Diagonal, Skraalinie, Tværlinie, en ret Linie mellem to Vinkelspidser i en Polygon (s. d.), der ikke ligge i samme Side, eller mellem to Hjørnespidser i et Polyeder (s. d.), der ikke ligge i samme Grænseflade (i Polyedret haves tillige Diagonal-Planer); Diagonal-Kraft (ogsaa Resultant, s. d.), Kraft, maalt i Størrelse og Retning ved Diagonalen i et Parallelogram (s. d.), hvis Sider i Størrelse og Retning angive to samtidig virkende Kræfter (Composanter, s. d.), i Stedet for hvilke Diagonal-Kraften kan træde; Diagonal-March, Skraamarch, March med D.-Skridt; Diagonals (Daja—), eng., pl., tætte uldne, tiprede Stoffer, hvis Bindinger danne fine skraa Striber.

Dia-gram(ma), gr. (graphein, skrive, tegne), et, en Figur el. geometrisk Tegning, som tjener til en Sætnings Oplysning og Bevis, el. til Anskueliggørelse af forskellige grafisk angivelige Forhold, f. Eks. Dampens Tryk ved Prøve af Dampmaskiner (s. Indicator); overh. et Udkast, Afrids; (Mus.) den femliniede Nodeplan; ogsaa Partituren, s. d.; hos Gnostikerne en af to paa hinanden lagte Trekanter dannet sekstjernet Figur, som blev beskreven med et eller andet mystisk Navn paa Gud og brugt som Amulet; ogs. = Pentagram, s. d.

Dia-graph, gr., optisk Spejl-Redskab, hvorved man mekanisk kan eftertegne en Genstand i hvilkensomhelst formindsket Maalestok; Diagraphik, Tegning ved Hjælp af dette Redskab.

Dia-kaustik, Dia-kaustika, gr. (kaiein, brænde), (i Optikken) Brændflade, fremkaldt ved Lysets Gennemgang gennem en Linse el. et andet regelmæssig brydende Legeme. Brydes Straalerne ikke, men kastes tilbage, dannes en Katakaustik.

Dia-kinema, gr. (kinein, bevæge, flytte), et, (Lk.) Knoklernes Udvigen af deres Forbindelse.

Dia-klaser, gr. (klān, bryde), pl., sædvanlig parallele Kløfter el. Spalter, der opstaa i Tidens Løb i de fleste Bjergarter; Diaklasis, Brydning; Lysets Brydning; diaklastisk, opstaaet ved Brydning, dertil hørende; brudt.

Dia-klerosis, gr. (kleros, Lod), Valg ved Lodkastning.

Dia-klysma, gr. (klyzein, skylle), et, (Lk.) Gurglevand (= Gargarisma, s. d.); Diaklysis, Mundens Udskylling.

Dia-kodion el. Dia-codium, gr. (ɔ: dia kodiōn, beredt af Valmuehoveder), et, Brystsaft af Valmue.

Dia-kōn el. Dia-konos, gr., eg. Tjener); i den første kristne Kirke Fattigforstander og Sygeplejer; Medpræst, Hjælpepræst, Kapellan; ogs. Kirkebetjent (deraf Degn); kristelig Plejer af syge og fattige; Diakonat, et, dennes Embede, Værdighed og Bopæl; Diakonikon el. Diaconicum, et, en kort Bøn, som Diakonen i den græske Kirke afsynger; Diakonisse, Kirketjenerinde, en gammel Kone, som Katolikkerne pleje at bruge til Lærerinde og Sygevogterske; Sygeplejerske; barmhjertig Søster (tilhørende den evangeliske Kirke).

Dia-kope, gr. (koptein, slaa, hugge), Sønderskæring (jvf. Tmesis); (Lk.) Saar ved Hugning; ogsaa en paa langs gaaende Sprække el. Bræk i et Ben.

Dia-krise el. Dia-krisis, gr., (Lk.) Bedømmelse og Skelnen, is. om Sygdomstilfælde; diakritisk, som begrunder el. tjener til Bedømmelse og Skelnen i Henseende dels til rigtig Udtale, dels til rigtig Forstaaelse; f. Eks. diakritiske Tegn, saasom Interpunktions-Tegn og fonetiske Tegn.

di-aktinisk, gr., gennemtrængelig for kemisk virksomme Straaler.

Di-akustik, gr., Læren om Lydens Gennemgang; = Diaphonik; jvf. Katakustik, Kataphonik, Analogi med Dioptrik og Katoptrik (s. d.); diakustisk, indrettet efter Diakustikken, vedrørende denne.

Dia-leimma (pl. —mata), gr., et, Udeladelse, Afbrud. Mellemtid, Udeblivelse; (Lk.) sygdomsfri, is. feberfri Tilstand; Dialeipsis, Afbrydelse, Mellemrum; omtrent = Intermission; Dialeipyra, gr. (dia-leipein, afbryde, lade et Mellemrum imellem; pyr, Feberhede), (Lk.) Vekselfeber.

Dia-lekt, gr. (dia-legein, eg. samtale), eg. Tale, Udtale, Samtale; Mundart, Tungemaal, den Maade. paa hvilken eet og samme Sprog tales i forskellige Egne af et Land, Sprogart, Bygdemaal*, Landskabsmaal, Landsmaal, Folkemaal, Almuemaal, Særmaal, Maalføre; forskellige til eet Folk hørende Stammers Udtalemaade af Sproget, jvf. Provincialisme; Dialekt-Lexikon, et, Ordbog over de for et Lands forskellige Egne ejendommelige Ord og Talemaader, der ere fremmede for det vedtagne og almindelige Skrift- og Tale-Sprog; Dialektik, eg. Samtalekunst; omtrent = For-

nuftlære, Tænkelære, Logik (hos Platon = den højere spekulative Filosofi); hos Aristoteles og flere nyere = Sandsynlighedslære; Ordkunst = Eristik og Sophistik (s. d.); ogs. af de nyere ofte, ifølge en vilkaarlig Sprogbrug, taget i Betydningen alene af den lærde Stridekunst, Disputerkunst, der skarpt afvejer Sagens For og Imod: „dialektiske Kunster"; Samvittighedens Dialektik = Casuistik, s. d.; Livets D., Livets fristende, prøvende Modsætninger; Dialektiker, Fornuftlærer, Logiker; en, som er øvet i lærd Ordskifte; Dialektikon, et, (Talek.) Bevisførelse i Form af et Spørgsmaal og umiddelbart paafølgende Svar; dialektisk, som har sin Grund i Fornuftlæren, hører til Dialektikken, jvf. logisk (dialektisk Færdighed = Færdighed i Disputerkunsten; dialektisk Metode o. s. v.); haarkløvende, tvetydig, ordkræng; ogsaa henhørende til en Mundart; Dialektolog, Mundartkender, Landsmaalgransker; Dialektologi, Særmaalslære, Lære om Mundarter; Samling af Bemærkninger om et Sprogs forskellige Mundarter.

Dialemma, Dialimma = Dialeimma.

Diallag, 'et med Augit (s. d.) nærbeslægtet Mineral.

Di-allage, gr. (allassein, forandre, bytte), Ombytning; Forandring; Udsoning, Forlig.

Di-allele el. Di-allelos, gr. (di-allelos, neml. tropos, Udtryks-, Bevis-Maade; af di-allelon, eg. ved hinanden); Kredsbevis, en urigtig Slutning, hvorved den Sætning, der skal bevises, tillige forudsættes som Bevisgrund, = Circulus in probando, s. d.; ogs. = Circulus in definiendo, s. d.

Dia-log, gr. (dia-legein, samtale), Samtale; Ordskifte; Samtale-Form; Skrift i denne Form; sokratisk Dialog, = Katechese, s. d.; dramatisk Dialog, Skuespil-Samtale, mods. Monolog, s. d.; i Syngestykker det modsatte af Sangpartierne; dialogere, indføre flere Personer talende; dialogisere, indklæde og affatte i Form af en Samtale; dialogisk, samtalevis, som har Form af en Samtale; Dialogisme, Samtaledigtning; (Talek.) = Sermocination, s. d.

Dia-lyse, Dia-lysis, gr. (lyein, løse, opløse, adskille), = Diæresis; (Lk.) Opløsning; Kræfternes Udtømmelse; (Kem.) Adskillelse ved Diffusion af hurtig diffunderende Stoffer (Krystalloïder) fra meget langsomt diffunderende Stoffer (Kolloïder); hertil bruges en Dialysator, et fladt Kar, gennem hvis Pergamentpapirs-Bund, naar Karret anbringes i Vand, Krystalloïderne gaa, medens Kolloïderne blive tilbage; dialytisk, adskillende, ophævende, opløsende, ødelæggende, tilintetgørende; dialytisk Kikkert el. Dialyt, Kikkert, hvori Objektivglasset ikke bestaar af to tæt sammenføjede Linser af Crownglas og Flintglas, men hvori begge ere adskilt (dialytisk) opstillede, saa at derved en større Grad af Achromasi (s. d.) opnaas; Dialyton, et, = Asyndeton, s. d.

Dia-magnetisme, gr., Tværmagnetisme, den Egenskab ved næsten alle umagnetiske Legemer, at de af stærke Elektro-Magneter frastødes af begge Polerne og stille sig tværs paa den disse forenende Linie, i Stedet for, at de magnetiske (derfor ogsaa saakaldte paramagnetiske, s. d.) Legemer, der tiltrækkes af Polerne, stille sig parallelt med den nævnte Linie; diamagnetisk, tværmagnetisk, som vedkommer, som har den nævnte Egenskab.

Diamant, fr.-gr. (gr. a-damas, ubetvingelig, af damān, tæmme, tvinge), el. Demant, den af rent Kulstof bestaaende, haardeste, tætteste, gennemsigtigste, mest funklende og kostbare af alle Ædelstene, som forekommer i alle Haande Farver og kun kan slibes med sit eget Pulver (Diamant-bord), der faas ved Knusning af fejlfulde Diamanter; Diamantens Vægtfylde 3,5; dens vigtigste Findesteder: Østindien, Borneo, Brasilien, Sydafrika; den bruges til Glas- og Sten-Skæring, til Taplejer i Ure og til Smykker; nogle af de største Diamanter have særlige Navne: Régent (fr., 137 Karat), Koh-i-Nur (ɔ: Lysbjerget, eng., 106 K.); (Bogtr.) en Skriftgrad, der udgør 4 Points (s. Point); (Bygnk.) lille halvkugleformet Prydelse, anbragt i Rækker i den romanske Stil; Diamantspath, s. Korund; Diamant-Bor, et, Jordbor, en hul Staalstang, besat for neden med sorte Diamanter (Carbonados) til at bore Huller med i Stenmasser i Jorden; Diamant-Bryllup, Højtid i Anledning af 60 Aars Ægteskab; Diamant-Foliē og D.-Tinctūr, den sortfarvede Grund af Alkohol, Mastiks og brændt Elfenben, som man ved Indfatningen giver Diamanten; Diamant-Grav, (Krigsv.) en Grav af ringe Dybde og Bredde, anlagt umiddelbart foran en med Skydehuller forsynet Palisadering el. Mur for at hindre Fjenden i udvendig fra at naa op til Skydehullerne og spærre dem el. endog skyde ind ad dem; diamantere, besætte med Diamanter.

Dia-mastigosis, gr. (mastix, Pisk), Gennempiskning; (hos Spartanerne et pædagogisk Hjælpemiddel).

Dia-meter, gr. (diametros), Tværmaal, Tværlinie, Gennemsnit; Gennemmaal; (ved Keglesnittene: Ellipse, Parabel og Hyperbel) en ret Linie gennem Midtpunkterne af parallele Korder; en ret Linie, som halverer en Cirkel (har ogsaa med særegne Bibestemmelser, Anvendelse paa andre krumme Linier, paa Kuglen og flere andre matematiske Legemer); Diametral(e), Gennemsnitslinie; diametral(sk) og diametrisk, som hører til Tværmaal, gennemskærende, lige igennem, tværs igennem; diametral- (fr. diamétralement, l. e diametro) modsat, liggende i en Diameters to Endepunkter, snorlige, lige imod, stik imod.

Dia-morphose, gr. (morphe, Skikkelse, Form), Dannelse til en bestemt Form.

Dia-moron, gr. (moron, Morbær), et, (Lk.) Morbærmos.

Diana, l., el. Artemis, gr., ogs. Cynthia, Delia, Phœbe 2c., (Myt.) Gudinden for Jagten; som Maanens Gudinde hedder hun Luna, l., og Selene, gr.; i Kemien betyder Diana el. Luna Sølvet, som betegnes med en Maane, ligesom Guldet med en Sol; Diana-Skud, s. u. Diane; Diana-Træ el. Sølv-Træ, (Alkym.) arbor philosophica, (Kem.) udskilt grenet krystallinsk Sølv, der

faas ved at lægge Zink el. Kviksølv i en Sølvopløsning.

Dia-nasso-logi, gr. (dia-nassein, udstoppe, fortætte, udfylde), Anvisning til at udstoppe Dyrlegemer.

Di-andria, gr. (aner, Mand), Linnées 2den Planteklasse, tohannede Planter med to Støvdragere i en tvekønnet Blomst; diandrisk, tohannet, som har to Støvtraade; Diandrist, en til denne Klasse hørende Plante.

Diane, fr. (af sp. diana, af dia, Dag, l. dies), = Reveille, s. d., is. paa Skibe; Diana-Skud, det Skud, der i nogle Havne affyres i Dagningen.

Dia-noio-goni, gr. (dianoia, Forstand, goneia, Avlen), Lære om Intelligensens Frembringelser; en dianoiogonisk Teori er derfor hos nogle et Navn for den absolute Idealisme (s. Idealisme; Dianoiologi = Tænkelære; dianoëtisk, Forstanden vedkommende, tænkende.

Diantre! (Djangt'r), fr. (en eufemistisk Fordrejelse af diable, ligesom „bleu“ for Dieu i corbleu, d. e. corps de Dieu), Fanden! for Pokker!

Dia-pasma, gr. (passein, strø), et, Strøpulver af vellugtende Urter.

Dia-pason, gr. (dia pasôn, eg. gennem alle, neml. Tonerne), et, (Mus.) Oktaven; ogsaa Omfang af en Sangstemme el. et Instrument; Stemmegaffel; Diapason (—ong) normal, fr., den i 1859 i Frankrig indførte Kammertone (det eenstregede a); den denne Tone angivende Stemmegaffel med 870 (halve) Svingninger i Sekundet ved 15° Varme.

Dia-pedesis, gr. (pedân, springe, hoppe), (Lf.) Blodsved, Blodets (el. de hvide Blodlegemers) Udsiven igennem Karvæggene (uden at disse sønderrives).

Dia-pente, gr., (Mus.) som gaar igennem fem Toner, den rene Kvint.

dia-phan, gr.. (phainesthai, vise sig; diaphainein, lade skinne igennem), gennemskinnende, gennemsigtig; Diaphan(ë)itet, Gennemsigtighed; Diaphano-meter, et, (Natl.) Gennemsigtigheds-Maaler, et Redskab til at maale Luftens Gennemsigtighed og Klarhed; Diaphanorama, et, Diaphan-Billede, Gennemskins-Maleri (jvf. Transparent og Lithophani).

Dia-phonesis og Dia-phoni, gr., (Mus.) Misklang, Mislyd; = Dissonan(t)s, dissonerende Interval (mods. Symphoni, s. d.); ogs. den anden Stemme; foræld. = Discant; ogs. foræld. = en tostemmig Komposition; neg. Uoverensstemmelse, Uenighed; Diaphonik = Diakustik.

Dia-phora, gr. (dia-pherein, være forskellig), Forskel; (Talel.) Gentagelse i samme Sætning af det samme Ord i forskellig Betydning (f. Eks. et saadant Menneske er intet Menneske).

Dia-phoresis, D—rese, gr. (dia-phorein, udbrede, fordunste), Gennemsiven, Gennemsveden; (Lf.) kunstig Fremkaldelse af Sved; Diaphoreticum, et, pl. Diaphoretica, Svedemiddel; diaphoretisk, sveddrivende; fordelende.

Dia-phragma, gr. (phrassein, indslutte, omgærde, spærre), et, Mellemvæg, (Bot.) Skillerum i Frøkapsler; (Anat.) Mellemgulv, d. e. en stor, flad Muskel, der skiller Brysthulen fra Underlivshulen; ogs. Skillerummet i Næsen; (i Kikkerter) Blændiug (et kredsformet, gennemboret Stykke Blik, som tjener til at holde Sidestraalerne ude); Dia-phragmato-cele, Mellemgulvsbrok.

Dia-psephisis, gr. (psephis, lille Sten, Regnesten), (i det gamle Athen) Afstemning om Berettigelse til at bære Borgernavn.

Dia-phthora, gr. (phtheirein, fordærve), (Lf.) Fordærvelse, Forraadnelse, f. Eks. Spisernes i Maven; Hendøen.

Dia-physe, gr. (phyein, skabe), (Anat.) Mellem- el. Hoved-Stykket af lange Knokler (mods. Apophyse og Epiphyse).

Dia-plasis, Diaplase, gr. (plassein, danne), (Lf.) Ledsætning af et forvredet Lem.

Dia-plasma, gr., et, (Lf.) Salving, Indgnidning; Omslag af Krydderurter.

Dia-pnoë, gr. (pnein, blæse, aande), Uddunstning; (Lf.) Lungernes Uddunstning; Diapnoïca, pl., Midler, som fremme Uddunstning el. let Sved.

Di-a-poresis, gr. (poros, Udvej), Forlegenhed; talerisk Fortvivlelse („Hvorledes skal jeg finde Ord“ o. s. v.); jvf. Apori.

Dia-psalma, gr., pl. —mata, et, Pause; Mellemspil.

Dia-ptose, gr. (s. Ptosis), Falden, Fejlen; (Lf.) Mellemtilfælde.

Dia-pyema, gr. (pyon, l. pus, Edder), et, el. Dia-pyesis, en, Bullenhed, Edderbyld, især i Lungerne; diapyetisk, som fremmer Edderflod.

[Diar, oldn. (irsk de, dia, Gud), pl., is. Heimskringla de 12 Guder, der med Odin grundlagde Asernes Dyrkelse i Upsal].

Di-archi, gr., et, Dobbeltregering, to Regenter med lige Myndighed i een og samme Stat (mods. Monarchi og Polyarchi); ogs. to hinanden indskrænkende Statsmagter, f. Eks. en Regent og Folkerepræsentationen; Diarch, en af to samtidig regerende (f. Eks. i Sparta); jvf. Duumvir.

Diaria (febris), l., Feber, som kun varer een Dag (= Ephemera, s. d.); Diarium, et, Dagbog; Dagblad, Døgnblad; Kladdebog; Rejsejournal; Sygejournal.

Diar-rhoe, —r(h)e, gr., Tarmløb, tyndt Liv, Mavesyge.

Di-arthrosis el. Di-arthrose, gr., (Anat.) Led, Ledføjning, Forbindelse af Knokler med Bevægelse; diarthrotisk, som danner et Led el. en Ledføjning el. hører til samme.

Dias, s. Dyas.

Dia-schis, Dia-schisis, en, el. Dia-schisma (—asli—), gr. (schizein, kløve, spalte, adskille), et, (Lf.) Adskillelse, Spaltning.

Dia-skeue (—skev—), gr., Tilberedning, Anordning, Omarbejdelse; Diaskeuast, en, som kritisk ordner og bearbejder et Skrift (bruges især om de homeriske Digtes Bearbejdere paa Peisistratosses († 528 f. Kr.) Tid, forskellige fra Chorizonterne [chorizein, adskille], der antoge forskellige Forfattere til Iliaden og Odysseen.

Dia-sostes, gr. (af sozein, redde), Redningsmand; Diasostik, (Lf.) Læren om Sund-

hedens Vedligeholdelse, Sundhedspleje (= Diætetik, s. d.); diasostisk, reddende, forebyggende, vedligeholdende; jvf. præservativ; Diasostika, pl., Sundhedsmidler.
Dia-spasma, gr., et, Adskillelse, Mellemrum; Pause imellem to Vers af en Sang.
Dia-spora, gr. (dia-speirein, adsprede, fordele), Adspredelse, Adsplitten; forskelligt Hjem; i det nye Testament = de udenfor Palæstina boende Jøder; alm.: Troesfæller i et Land med en anden Tro end deres; Dia-sporometer, et, Redskab til at maale Legemernes farveadsprededende Kraft.
dia-staltisk, gr., udvidende, adskillende, affondrende.
Diastase, gr., Gæringsstof i spirende Frø, f. Eks. Byg (Betingelse for Maltens Anvendelse i Brænderier og Bryggerier).
Dia-stasis, Diastase, gr., Afstand mellem to sammenhørende Dele, særl. mellem Brudstykkerne af en brækket Knogle (jvf. Luxation).
Dia-stema, gr., et, Mellemrum, Gaben, Afstand; Mellemtid; (Mus.) = Interval; diastematisk, længe vedholdende; med Mellemrum; Dia-stemato-meter, et, Frastandsmaaler.
Dia-stole, gr. (dia-stellein, drage fra hinanden, dele), Adskillelsestegn (i den græske Sproglære); Forlængelse af noget, if. af en, ellers kort, Stavelse (modf. Systole, s. d.); Hjertets Udvidelse ved hvert Pulsslag, modf. dets Sammentrækning (Systole); Diastolik, Interpunktion; (Mus.) Læren om den rette Phrasering (s. d.) i Musikken.
Dia-stremma, gr., et, Forstrækning, Forstuven.
Dia-strophe, gr. (strephein, dreje), (Læ.) Forvridning, jvf. Luxation; særl. Fordrejelse af lammede Ansigtsmuskler ad den sunde Side til.
Dia-stylon, et, el. Dia-style, gr., en, (Bygnk.) en Hal med langt fra hinanden (med en Afstand af 3 Søjle-Diametre) staaende Søjler (modf. Pyknostylon, s. d.).
Dia-syrm(us), gr. (syrein, trække, slæbe), Gennemheglen, Spot, Haan, Haanlatter; (Talek.) en Talefigur, der bestaar i en overdreven Formindskelse af en Genstand; modf. Hyperbel (s. d.); diasyrtisk, spottende, haanende.
Dia-tessarōn, gr., et, (Mus.) ordret: gennem fire (Toner), den rene Kvart; (Læ.) et Lægemiddel, bestaaende af fire Ingredienser.
Dia-theke, gr. (tithenai, sætte, lægge, ordne, o. desl.), Pagt, det gamle og nye Testament, s. d. O.).
dia-thermān, gr., som lader Varmestraaler gaa igennem (om Legemer, modf. a-thermān = som opholder Varmestraalerne); Diathermanitēt el. Diathermasi, den ovennævnte Egenskab ved visse Legemer; Diathermansi, den Egenskab, fortrinsvis at absorbere visse Varmestraaler (en Hindring i mange Legemers Diathermanitet) = Thermochrose.
Dia-thesis el. Dia-these, gr. (dia-tithenai, sætte ud fra hinanden, ordne), (Læ.) Indretning, Forfatning, Stemning, Legemsbeskaffenhed, Anlæg til Sygdom; ogs. = Dyshæmi (s. d.); (Gram.) Paradigma af et Verbum; jvf. Disposition og Constitution; pl. Diatheses, de saakaldte Grundsygdomme el. Anlæg til Sygdommene.
dia-tōm, gr. (temnein, skære, dele), (Miner.) let at dele i een Retning; Dia-tome, af gr., Kløvtraads-Alge, Kisel-Alge; Diatome-pelit, Diatomit, Infusoriejord, Bjergmel, Jordart dannet af sammenhobede Skaller af Kisel-Alger.
dia-tonisk, gr., (Mus) som stiger op el. ned paa Tonestigen, fremskridende i hele og halve Toner; diatonisk Skala el. Tonesystem, den til Tonesystem antagne Tonestige (med 5 hele og 2 halve Toner i Oktaven) (modf. chromatisk og enharmonisk, s. d.).
Dia-tresis, gr. (titrān, gennembore), (Læ.) Gennemboring.
Dia-tribe, gr. (dia-tribein, tilbringe Tiden, sysle med noget), vidtløftig Afhandling el. Skrift, Skoleafhandling, skolemæssig Afhandling; et i bitre Udtryk forfattet lærd Bedømmelsesskrift.
Dia-trimma, gr. (tribein, slide, gnide), et, (Læ.) Afskuren, is. Hudens ved at gaa el. ride, Hudløshed; Hudafskrabning.
dia-tritæisk, gr., tre Dages-, som varer tre Dage; Diatritarii, gr.-l., pl., Læger, der have villet helbrede ved tre Dages Fasten.
Dia-typosis, gr., Billedliggørelse, billedlig Antydning, Anskueliggørelse ved Forbilleder; = Hypotyposis, s. d.
Di-aulos, gr., Dobbeltfløjte; ogs. Dobbeltløb, (hos de gamle Grækere) Væddeløb, ved hvilket Banen skulde løbes to Gange, frem og tilbage.
Diavoletti og Diavolini, it., pl., ordret: Smaadjævle; et Slags hidsig og Kønsdriften pirrende Konfekt; Diavolo, it., Djævel.
Diazo-Forbindelser, en Klasse organiske Legemer, dannede ved Salpetersyrlings Indvirkning paa Amid-Forbindelser.
Dia-zoma, gr., et, Bælte; Gang gennem Tilskuerpladsen i det antikke Teater; ogs. = Diaphragma, s. d.
Dia-zoster, gr. (zoster, Bælte), den tolvte Ryghvirvel.
di-baphisk, gr. (baptein, dyppe; farve), to Gange farvet (om Purpur).
Di-baptister, pl., græske Kættere i 9de Aarh., der foretoge Daaben to Gange.
dib(b)le, eng. (jvf. d. dyppe), lægge (ikke saa) Frø i Jorden (af Haanden, eller ved Maskiner, Dibbel-Maskiner, der i bestemte Afstande danne Huller i Jorden, i hvilke Sædkornene enkeltvis falde); Dib(b)ling, Handlingen at dible, Pletsaaning.
Di-brachys, gr., Versfod af to korte Stavelser (◡◡), = Pyrrhichius, s. d.
Di-branchiata, gr., pl., tvegællede; ægte Blæksprutter.
Dibs, arab., Druesirup.
Dicacitēt, l., Snaksomhed; Spottesyge, Bidskhed i Tale; dicax, spottende, bidende.
dic, cur hic? l., sig, hvorfor er Du her? tænk paa din Bestemmelse!
Dicentarius, m. l., Sladderhank, Ordgyder; Dicenteri, et, el. Dicentier, pl., Snak, Sludder.
di-cephal, s. dikephal.
Dicho-gami, gr., et, eg. Dobbeltægteskab, (Nath.) den Slags Befrugtning i Plantelivet, ved hvilken de mandlige og kvindelige Kønsorganer udvikle sig efter hinanden.

Dicho-phyï, gr. (phyein, lade opstaa, voxe), (Pl.) Haarkløvning (naar Haarspidserne flækkes).
di-chordisk, gr., tostrenget; Dichordi(on), et, tostrenget Instrument.
Di-choreus, gr., = Ditrochæus (s. d.).
Dicho-tomi, gr. (dicha, i to Dele, tve-; temnein, skære, dele), Tvedeling (jvf. Dualisme), gentagen Gaffeldeling; (Bot.) Gaffelgrening; en toleddet logisk Inddeling; Halvering; den halv belyste Maane (i første og sidste Kvarter, Halvmaane); dichotomisk, dichotomal, tvedelt, toleddet; gaffelformet; halvsynlig (om Maanen, s. ovenf.); jvf. Trichotomi.
Di-chroïsme, gr. (chrôs og chroma, Farve), Tofarvethed, tofold Farveveksel (bestaaende deri, at visse gennemsigtige Mineralier, sete fra forskellige Sider, vise sig med forskellig Farve; dichroïtisk, som har denne Egenskab; dichromatisk, tofarvet; Di-chro-mat-opsi, s. Daltonisme; di-chro-skopisk Loupe (s. Loupe), et af Haidinger opfundet Forstørrelsesglas til at gøre Dichroismens Fænomener synligere.
dicis causa el. dicis gratia, l., for dog at have gjort el. sagt noget; kun paa Skrømt.
Diclytra = Dielytra.
Di-cotyledoner, s. Dik—.
Dicta, l., pl. af Dictum, s. d.; eg. det sagte; Sprog, Steder; Dicta biblica, Bibelsprog, Bibelsteder; Dicta classica, Hovedsprog, Hovedsteder; Dicta probantia, Bevissteder; Dicta septem sapientium, de syv vises Ord; dicta et promissa, det sagte og lovede; Sælgerens Erklæring om, at det solgte har visse bestemte Egenskaber. Jvf. Dictum.
Dictamen, ny l., et, Tilsigelse, det tilsagte, det, der tilsiges i Pennen; Dictamina rationis, pl., Fornuftens Udsagn, Bud; dictando, l., tilsigende, ved Tilsigen i Pennen.
Dictat, s. Diktat.
Dictator, l., Magthaver, Voldsherre; Styresmand, Rigsforstander; (i det gamle Rom) en uindskrænket Magthaver, som iktun blev valgt (af Senatet) for den Tid, da Staten var i Fare (kun ved Magtran var f. Eks. en Sulla († 78 f. Kr.) Dictator perpetuus, o: D. for Livstid); et Menneske, som slaar om sig med Magtsprog og kræver ubetinget Tro paa den af ham udtalte Mening, Dom, Paastand &c.; dictatorisk, bydende, herskende, voldbrugende; dictatoriske Ytringer = Magtsprog; Dictatur, et, en Diktators Embede og Værdighed (Funktionstid i det gamle Rom opr. 6 Maaneder); Enevælde.
dictere, Dictering, s. u. Diktat.
Dicterium, l., et, Skose, Stikpille; pl. Dicterier, Gluffer, stiklende Ord; vittige Indfald.
dicti anni, l., i det nævnte Aar.
Diction, l., Sprog, Skrivemaade af en Forfatter, Stil, Fremstilling med Ord, Udtryk, Foredrag, Ordlag, Udtale.
Dictionnaire (Diksjonær'), fr., Ordbog (jvf. Lexikon, Vocabularium); D. de poche (poss'), Lomme-Ordbog; Dictionnarist, fr., Ordbogskriver (jvf. Lexikograph og Vocabularist).
dicto anno, dië, l., i det nævnte Aar, paa den nævnte Dag.
Dictum, l., pl. Dicta, et, eg. det sagte; Ord; Sprog; Skriftsted, Sted af Bibelen; dictum probans, Bevissted; dictum de omni et nullo, (Log.) de to logiske Grundsætninger: Hvad der gælder om alle el. tilkommer Slægten, det gælder ogsaa om de under Slægten staaende Arter og enkelte Ting; og: Hvad der gælder om ingen el. strider mod Slægten, det gælder ej heller om de under Slægten staaende Arter eller enkelte Ting; dictum, factum, som sagt, saa gjort; dictus, nævnt, ovennævnt.
di-cyklisk, gr., (Bot.) toaarig.
Didaktik, gr., Lærekunst, Undervisningslære; Didaktiker, lærekyndig, læreforstandig; Forfatter af et Lærebigt; didaktisk, lærende, belærende, som har Belæring eller Undervisning til Hensigt; didaktisk Digt, Lærebigt; Didaktron el. Didactrum, et, Lærelen, Lærepenge.
Didaskalia, gr., el. Didaskali, Lære, Undervisning, Anvisning; (i det gamle Athen) Indøvelse og Opførelse af et Drama; en efter Opførelsen opsat Indskrift med Oplysningerne, Dramaet vedrørende: Didaskalier, pl., eg. Beretninger om opførte Skuespil; Undersøgelser, Belæringer, Beviser, Kendemærker; Didaskalion og pl. Didaskalia = Didaktron, s. d.; didaskalisk, belærende; ogsaa = apodiktisk, bevisende, uigendrivelig; Didaskalos, Lærer.
Di-deka-eder, gr., et, Dobbelt-Tisflade-Legeme; didekaedrisk, dobbelt-tisfladet.
Di-delphys, gr. (s. Delphys), med dobbelt Frugtmoder; (Nath.) Pungrotte.
didicisse fideliter artes e-mollit mores, l., o: sand vidensкabelig Dannelse fremmer Sædelighed.
Dido (el. Elis(s)a), fønikisk Kongedatter, Karthagos Grundlæggerinde (888 f. Kr.).
Di-dodeka-eder, gr., et, Dobbelt-Tolvflade-Legeme (Krystalform af det regulære System); didodekaedrisk, dobbelt-tolvfladet.
didotske Lettre, fr., smukt formede Trykbogstaver (efter berømte franske Bogtrykkere af Navnet Didot).
Di-drachme, gr., dobbelt Drachme (s. d.).
di-ducere, l., udvide, fjerne fra hinanden; Diduction, Udvidelse.
Didym(ium), af gr., et, et sjældent Jordmetal (Navnet: „Tvilling", fordi det fandtes sammen med Lanthan, [s. d.]); didymisk, dobbelt, parret, Tvillings-; Didymos, gr., Tvilling, Tvillingbroder; Testikel; Didymæus, (Myt.) Apollos Tilnavn (fordi han var en Tvillingbroder til Diana); ogs. en Versfod af fire Stavelser (◡◡—◡), f. Eks.: undertiden.
Di-dynamia, gr., (Bot.) Linnées 14de Planteklasse: tomægtige Planter med tvekønnede Blomster, som have to lange og to kortere Støvdragere; didynamisk, dertil hørende; Didynamist, Plante af denne Klasse.
di-edrisk Vinkel el. Toplansvinkel, den Vinkel, som to Planer danne med hinanden; ogsaa kaldet Inclination, s. d.
Di-ëgesis el. —se, gr. (di-egeisthai, fortælle), Fortælling, sammenhængende Forklaring; diëgetisk, fortællende, udviklende.
diё ho-dierno, l., i Dag, den Dag i Dag; a

diēs, fra den Dag; f. Eks. a diēs insinuationis (el. recepti), fra Modtagelsesdagen.
di-elektrisk Legeme = elektrisk Isolator (s. d); Dielektricitets-Konstant, Tal, der udtrykker en Ikkeleders Indflydelse paa elektriske Kræfter.
Di-elytra, af gr. (elytron, Hylster), eg. Dobbeltbeholder; Hjerteblomst.
diem perdidi, s. u. perdidi.
Dienst, t., Tjeneste, Embede; (i den gotiske Bygningskunst) en Slags Søjler el. Stave, Bærere af Gjordbuerne og Ribberne.
Diēs, l., Dag, (Retsspr.) Retsdag, Tingdag; Frist; diēs ater, eg. en sort Dag, Ulykkesdag, Tychobrahesdag (ogs. d. nefastus); diēs criticus, (Læ.) den afgørende, Udslag givende Dag i visse Sygdomme; diēs currentes, pl., Løbedage (en Veksels); diēs fastus, hos Romerne en Dag, paa hvilken der kunde holdes Ret; diēs ferialis el. feriatus, Fest- og Helligdag; diēs inter-calaris, Skuddag; „diēs iræ", Vredens Dag (Begyndelsesordene i en Afdeling af det bekendte Requiem, s. d.); diēs juridicus, (Retsspr.) Tingdag, Tægtedag; diēs natalis, Fødselsdag; diēs profestus, Hverdag, Søgnedag; diēs salutaris, Frelsens Dag, Langfredag; diēs solutionis, Betalingsdag, Forfaldsdag; diēs stationum, d. e. Vagtdage, kaldtes i Oldkirken Onsdag og Fredag, paa hvilke Kristi Stridsmænd skulde styrke sig i Kampen mod den Onde ved Faste og Bøn; diēs supremus, den yderste Dag; diēs Solis, Søndag; — Lunæ, Mandag; — Martis, Tirsdag; — Mercurii, Onsdag; — Jovis, Torsdag; — Veneris, Fredag; — Saturni, Lø(ve)rdag; diēs diēm docet (den ene Dag lærer den anden), d. e.: den Dag, den Sorg, el.: kommer Tid, kommer Raad; ad diēs vitæ, paa Livstid.
Dièse, fr., Diēsis, gr. (di-ienai, sende igennem), (Mus.) i Oldtidens Musik: $^1/_4$ Tone el. lignende Interval; nu = $^1/_2$ Tone (f. Eks. Ut-diēsis, = Cis o. s. v.); Krydset, som forhøjer Noden en halv Tone.
Diespiter, l. (Dis = Deus, Gud; pater, Fader), = Jupiter, s. d.
Diete (Diæt'), fr. (m. l. dieta, Dagløn), Stænderforsamling, Valgforsamling, Rigsdag o. s. v.; en saadan Forsamlings Varighed el. Sessionstid, Samling, Tingtid.
Diēter, pl., Dagpenge, Tærepenge, Penge, der gives en dagvis (dietim, i m. l. af l. dies, Dag; s. forrige Art.); Diētarius el. Diētist, m. l., en, som trækker el. nyder Dagpenge (Diæter).
Di-eteris, gr. (etos, Aar), et Tidsrum af 2 Aar; dieterisk, toaarig; jvf. Biennium.
Dieu et mon droit (Djø e mong broa), fr., Gud og min Ret! (den engelske Krones Valgsprog); Dieu le veut (lø vø), Gud vil det (Korsfarernes Løsen, gl. fr.: Dieus lo volt); l'homme propose et Dieu dispose (lom propos e Djø dispos), Mennesket spaaer, Gud raa'er.
die Weltgeschichte ist das Weltgericht, s. Welt.
Di-ex-odus, gr., = Ekbasis, s. d.
Di-ezeugmenon (—zevg—), gr., = Disjunctum, s. d.

Diffalco, it. (af l. falx, Segl, Krumkniv), (Kbfspr.) Fradrag, Afkortning i Hovedbeløbet.
Dif-famation, l., Ærekrænken, Klafferi, Bagvaskelse, slet Omtale (jvf. Calumni og Medisance); Diffamations-Klage, Klage imod en Person, som har udbredt et slemt Rygte om Klageren; Diffamant, l., Diffamateur (—tør), fr., Diffamator, l., Bagvasker, Ærekrænder; diffamant, ærerørig, bagtalersk; Diffamāt, l., den bagtalte, ærekrænkede; diffamatorisk, ærerørig; diffamatoriske Skrifter, Smædskrifter; diffamere, bringe i slet Rygte, udraabe ilde, bagtale; diffameret, tilrakket, ilde udraabt; Diffami, Beskæmmelse, Ærekrænkelse. S. Fama.
Dif-farreatio, l., den højtidelige Opløsning af det ved Confarreatio (s. d.) sluttede Ægteskab. (Af far, Korn, Gryn, paa Grund af det ved Bryllupper anstillede Brødoffer).
Dif-férence (—rangs'), fr., el. Dif-feren(t)s, l. (dif-ferre, være forskellig), Forskel, Ulighed, Forskellighed; Forskel mellem to Størrelser, Rest (ved Subtraktion); Regningers Uoverensstemmelse el. Afvigelse fra hverandre; Misforstaaelse, lille Tvistighed; Difference- el. Differen(t)s-Forretning, en Handelsforretning hvorved Varerne ikke virkelig leveres, men kun Beløbet for deres Stigen eller Falden modtages eller godtgøres; Differen(t)s-Regning, et Afsnit af den højere Matematik, der behandler Afhængigheden mellem en Funktion og dens Differenser af forskellig Orden; D.-Række, = aritmetisk Progression, s. Progression; Differentia communis (i Logaritme-Tavlerne), den fælles Forskel mellem to paa hinanden følgende Logaritmer til Tangenterne og Kotangenterne; generisk, specifisk Differen(t)s, differentia specifica, Indbegrebet af de Kendemærker, ved hvilke een Slægt, een Art adskiller sig fra alle andre; individuel el. numerisk D. = de ejendommelige Egenskaber, ved hvilke eet Individ (f. Eks. Sokrates, Plato) adskiller sig fra alle andre; Differend (—rang), fr., Strid, Tvist; omstridt Sag; different, l., forskellig, ulige, afvigende; stridig; Differen(t)s-Tone, s. Combinations-Tone; Differential, et, pl. Differentialer, en uendelig liden Del af el. Tilvækst til en foranderlig Størrelse; Differential-Galvanometer, Galvanometer med to ens, jævnløbende Ledningstraade, hvorigennem to elektriske Strømme samtidig kunne ledes i modsatte Retninger; Differential-Maskine, en Spindemaskine, der ved en foranderlig Omløbshastighed af Spindlerne udjævner den Indflydelse, som bevirkes ved, at Spolens Tværmaal tiltager under Opvulningen; Differential-Observationer, (Astr.) Observationer for at bestemme en ukendt Stjernes Position i Forhold til en kendt Stjerne, der staar i Nærheden; Differential-Regning (opfunden omtrent samtidig af Tyskeren Leibnitz [† 1716] og Englænderen Newton [† 1727]), den Del af den højere Matematik, som omhandler Funktionerne og deres Differentialqvotienter; Differential-Qvotient, Differential-Coefficient, Forholdet mellem de samtidige, uendelig smaa Tilvækster af Funktionen og dens uafhængige variable (jvf. Infinitesimal-Reg-

ning); Differential-Anemometer, Differential-Barometer, Differential-Thermometer, l.-gr., et, forældede Redskaber til Paavisning af smaa Forskelle i Vindstyrken, Lufttrykket og Luftens Varme; Differential-Told, Forhøjelse af Told for Indførsel af Varer fra visse, upriviligerede, Lande el. med disses Skibe; Differentiation, (i Biologien) Udviklingen fra en ensartet (homogen) til en uensartet (heterogen) Tilstand; ifølge Differentiationens (Spaltningslovens) alm. Udviklingslov gaar det ubestemte, usammenhængende og ensartede forud for det bestemte, sammenhængende og uensartede; differentiere, adskille, antage en Differens, fremhæve Forskellen; finde el. beregne Forholdet mellem foranderlige Størrelsers uendelig smaa Tilvækster; differentiel Diagnose, (Læ.) Skelnen mellem flere indbyrdes lignende Sygdomme og Paavisning af den virkelig stedfindende; Differentisme = Determinisme; differere, være forskellig, afvige, være ulige; opsætte, sinke, tøve med.

Dif-fession, l. (af fateri, bekende, tilstaa), Benægtelse, Fragaaelse (det modsatte af Confession); Diffessions-Ed (diffessio jurata), i Retten aflagt Uskyldighedserklæring, Benægtelses-Ed, Fragaaelse, især af en Haandskrift, Underskrift ꝛc.; Ed paa ej at kende den paagældende Haandskrift; diffitere, ikke ville vedgaa el. vedkende sig, benægte.

dif-ficil, l., vanskelig, møjsom, besværlig, tung; vanskelig at omgaas eller tilfredsstille, underlig, sær, rar*, vranten, lunefuld, egensindig; kilden; difficile est satiram non scribere, l. (Juvenal), det er (ved visse Lejligheder) vanskeligt at afholde sig fra at satirisere; difficiles nugæ (Martial II, 86) svære Smaating; travl Tomhed; Mus i Barselseng; Difficultet, Vanskelighed, Hindring, Betænkelighed, smaalig Indvending, Ophævelser; difficultere, gøre vanskelig, lægge Hinder i Vejen; difficulter, vanskeligt, med Vanskelighed.

Dif-fidation, ny l. (it. disfidare, sfidare, undsige, af l. fides, Tro), Undsigelse, Udæskning.

Dif-fiden(t)s, l. (fidere, have Tillid til, stole paa), Mistro, Mistillid, Mishaab, Forsagthed; diffidere, mistro, have ingen Fortrøstning eller Tillid til, intet Haab om, tvivle.

dif-findere, l., kløve; Diffission, Kløvning, Spalten.

dif-fitere, s. u. Diffession.

dif-fluent, l., henflydende; Diffluen(t)s, Henflyden, Hensmelten; diffluere, henflyde.

dif-form, ny l., eg. af afvigende Skikkelse, anderledes skabt; ogs. = deform, s. d.; difformere, vanskabe, gøre ukendelig, = deformere; Difformitet, Uoverensstemmelse i Skabning el. Skikkelse; Vanskabning (i høj Grad: Monstrositet, s. d.); ogs. = Deformitet, s. d.

Dif-fraction, ny l., Lysets Bøjning eller Lysstraalernes Afvigelse fra den retliniede Bevægelse, naar de gaa forbi Randen af uigennemsigtige Legemer (s. ogs. Inflexion).

dif-fundere, l., adsprede, udbrede, udvide; spæde; forøde; gennemtrænge; diffus, adspredt, udbredt, mods. circumscript (Læ.), s. d.; vidtsvævende i Tale og Skrift; diffusibel, som let adspredes, delbar, flygtig; Diffusibilitet, ny l., denne Egenskab (is. om stærkt duftende Stoffer, f. Eks. Muskus); Diffusion, Adspredelse; Fortyndelse; Vidtløftighed i Tale og Skrift; Vædskers og Luftarters Indtrængen i hinanden, trods forskellig Vægtfylde, ogs. gennem porøse Legemer; Gennemgydning, Gennemsivning; jvf. Endosmose og Exosmose.

Difteritis, s. Diphthera.

Diftong, s. Dipht(h)ong.

Di-gallus-Syre, l., Garvesyre.

Di-gami, gr., et, andet Ægteskab (jvf. Bigami), (saavel Bi-gamia simultanea, naar en, der er gift, indgaar et nyt Ægteskab med en anden, som B. successiva, naar en efter det første Ægteskabs Ophør indgaar et nyt); Digamos el. Digamus, en, som gifter sig anden Gang, lever i andet Ægteskab.

Di-gamma, gr., et, (græsk Sproglære) det dobbelte Gamma el. Bogstavfiguren F med Lyden V.

di-gastrisk, gr., tvebuget, som har to Buge (om Muskler).

Di-genesis, Di-genese, gr., kønslig Forplantning, mods. Monogenesis.

[Diger-Død, gl.-nord. (isl. digr, tyk, stor), ældre Navn for Pesten her i Norden, særlig for den, der rasede 1348—50].

Di-gerentia, l., pl. (sing. et Di-gerens), (Læ.) fordelende, opløsende Lægemidler; digerere, fortynde, spæde, opløse; fordøje; fordele; ordne; (Kem.) behandle et fast Stof med en Vædske ved en Varme af 35—40° for at udtrække de i Vædsken opløselige Bestanddele af Stoffet; Digesta, pl., (Retsspr.) Undersøgelser, Fortolkninger, afdelte efter Bøger, Titler og Paragraffer (Love) i den romerske Ret el. Justinians Lovbog, ogsaa Pandekter kaldte, s. Corpus juris; digestibel, ny l., fordøjelig; Digestio, l., (Talek.) = Merismos og Dispositio (s. d.); Digestion, Fordøjelse; (Kem.) Opløsning (s. digerere); Gæring; (Læ.) Pus-Dannelse, Eddersætning; Digestions-Organer, Fordøjelsesorganer; Digestions-Proces, (Læ.) Fordøjelse; (Kem.) Opløsning; digestiv, Fordøjelsen el. Opløsningen fremmende; Digestiv, et, Fordøjelsesmiddel; Digestiva, pl., Fordøjelsesmidler; Midler til at fremme Dannelsen af Pus (Materie); Digestor, Papins Gryde, s. d.; Digestorium, et, (i kemiske Laboratorier) et ved hedt Vand eller Damp opvarmet Kogeapparat).

Digger, eng. (dig, grave), Guldgraver; Digging, Guldmine, Guldgraveri.

digital, l., Fingrene vedkommende; (Læ.) som udføres med Fingrene (f. Eks. d. Undersøgelse); ogs. som har sit Sæde i Fingrene (om Sygdomme); Digital-Harpe, Harpe, paa hvilken Halvtonerne frembringes ved Fingrene, ej ved Pedal; Digitalis, Fingerbølblomst; Digitalin, et, et i Digitalis indeholdt Alkaloïd; Digitation, ny l., Kløftning (som en Haand med adskilte Fingre); digiteret, forsynet med Fingre el. Tæer; Digitigrada, pl., (Nath.) Taagængere; Digitus. l., Finger; rom. Længdemaal; Digitus eclipticus, 1/12 (en „Tomme") af Solens el. Maanens Skive (Inddeling til Angivelse af en Formørkelses Størrelse).

Di-gladiation, l., Kæmpen med Sværd (gla-

dius), Sværdkamp, Strid; digladiere, fægte, stride.

Di-glyph, gr. (glyphein, indgrave), (Bygningsk.) dobbelt Split (som Prydelse paa Frisen).

Dignand, l., Tal, der skal opløftes til en Potens, Rod.

Di-gnathus, gr. (gnathos, Kæbe), (Anat.) Tvekæbe, en Misdannelse, ved hvilken der er en dobbelt Underkæbe.

Dignitar(ius), ny l., en, som beklæder en Værdighed, is. højt Kirke-, Stats- el. Hof-Embede; Stormand; Dignitet, l., Værdighed, Æresembede; (Mat.) = Potens, s. d.

di-gonisk, gr. (gonia, Vinkel), tovinklet, tohjørnet.

Di-gram, gr. (graphein, skrive), (ogs., mindre rigtigt, Di-graph), et, Dobbelttegn, to Bogstavers (Selvlyds el. Medlyds) Sammensmeltning i Udtalen til een Lyd, f. Eks. i Fransk: ou = u; ph. = f.

Di-gression, l. (gradi, skride), Udskejelse, Afvigelse fra Hovedsagen, Afstikker, Afdrift, Sidebemærkning; (Astron.) den Vinkel, Vertikalcirklen gennem en Stjerne, der kulminerer N. for Zenit, danner med Meridianen; ogs. = Elongation (s. d.).

digt, holl. (dicht), (Søspr.) tæt; d. til Vinden = bi de Wind; digte = kalfatre.

Di-gyni, gr. (gyne, Kvinde), eg. det, at have to Koner; (Bot.) Plante-Orden med to Støvveje; digynisk, som har to Koner; (Bot.) som har to Støvveje.

dii complices = consentes Dii (s. d.).

Dii majorum gentium, l., pl., (Myt.) Overguder, = consentes Dii, s. d.; fornemmere Folk; Dii minorum gentium, Underguder; ringere Folk; Di(is) aliter visum (Vergil) Mennesket spaar, Gud raa'r; Diis manibus sacrum, helliget de afdødes Sjæle.

Di-jambe, gr., (Versek.) Dobbeltjambe, en Versfod af fire Stavelser: ◡–◡– (f. Eks.: for Danebrog); ogs. varieret til: ––◡–.

Di-judication el. Di-judicatur, l., Afgørelse, Kendelse, Dom; dijudicere, paakende, dømme.

Dikai-archi el. Dikaio-krati, gr., et, en Stats-Forfatning og -Forvaltning, hvor der regeres efter Retslovene, ej efter Vilkaarlighed; Dikaio-logi, Retslære; Dikaio-politik, retfærdig (dikaios) Statslære, en paa Retfærdighedens Grundsætninger bygget Statsvidenskab; Dikaiosyne, Retfærdighed.

Dikasterion, gr., et, Ting, Dommerforsamling, overordnet Ret el. Domstol (jvf. Tribunal); Dikasterianter, pl., Medlemmer af en saadan Ret.

Dike, gr., s. u. Themis.

di-kephal(isk), gr., med to Hoveder; Dikephal, Misfoster med to Hoveder.

Di-kerion, gr. (keras, Horn), kaldes i den græske Kirke den Lysestage med to Lys, som Biskoppen, naar han fremtræder i fuldt Ornat, bærer som Tegn paa Kristi to Naturer.

Di-klinisme, gr. (kline, Seng), (Nath.) Særkønnethed, Adskilthed af begge Køn (hos de fleste Dyr), modsat. Hermaphroditisme, s. d.; diklin(isk), særkønnet, af adskilt Køn, (Bot.) med adskilte Han- og Hun-Blomster.

Di-klis, gr., Dobbeltdør; ogs. = Valvel (s. d.).

di-kokkisk, gr., med to Kerner (kokkos, Kerne).

Di-kolon, gr. (kolon, Lem, Ledemod; Sætningsled), et, Digt, som bestaar af to Versarter (dikolisk Digt); (Ret.) en toleddet Periode.

Diko-tomi, s. Dichotomi.

Di-kotyledoner, gr. (af kotyle, Hulhed), pl., tokimbladede, Planter med to Frøblade; dikotyledonisk, som har to Frøblade, tokimbladet.

di-krotisk, gr. (krotein, slaa), dobbeltslaaende (om Pulsen); Dikrotisme, denne Beskaffenhed af Pulsen.

Diktat, l. (dictata, pl.), et, hvad der oplæses el. foredrages til ordret Nedskrivning; det derefter nedskrevne; Foresagn; ogs. diktatorisk Befaling; diktere, tilsige Ord for Ord i Pennen; foresige; foreskrive; tilkende, paalægge, idømme, f. Eks. Straf, Bøder etc.; Diktering, Tilsigen, Tilsagn, Foresagn.

Diktyitis, gr., (Læ.) Betændelse i Øjets Nethinde (diktyon, Net); Diktyo-pteron, et, pl. Diktyo-ptera, netvinget Insekt.

Di-laceration, l., Sønderrivning, Adsplitning, Beskadigelse af Legemets Bløddele is. ved Flængning med stumpe Redskaber el. ved Afrivning; dilacerere, sønderrive, sønderslide, adsplitte, flænge.

Di-lapidation, l., Forødelse, Ødselhed, Bortødsling; Dilapidator, Forøder; dilapidere, eg. kaste en Hob Stene (lapides) fra hverandre; forstyrre; forøde, bortødsle, sætte over Styr.

Di-lapsion, l. (labi, falde), Falden fra hinanden; Forvitring.

di-latabel, ny l., som kan udvides, lader sig udstrække; Dilatabilitet, Udvidelseskraft, Udstrækkelsesevne; Dilatation, l., Udvidning, Udstrækning, Udspiling, Udbredelse; Dilatator, en, og Dilatatorium, ny l. et, (Læ.) Opspiler, et Redskab (kirurgisk Instrument, ogs. kaldet Dioptra og Speculum, s. d. O.) til at udvide noget med; dilatere, l. (latus, bred, vid), udvide, udstrække; Dilato-meter, l.-gr., et, Udvidelsesmaaler; Redskab til Maaling af Vædskers Udvidelse ved Opvarmning.

Di-lation, l. (af dif-ferre, udsætte), Udsættelse, Henstand, Frist; dilatorisk, forhalende, som har Forhaling til Hensigt; dilatorisk Exception, s. Exception; Dilatorium, et, Opsættelsesdom, Fristbevilling.

[Dile (oldn. þili, d. Tilje, t. Diele), Fællesstue i sønderjydske og holstenske Bøndergaarde].

Di-lemma, gr. (lemma, en antagen Sætning, af lambanein, tage), et, Dobbeltsætning, ved hvilken man ligesom griber sin Modstander fra to Sider (f. Eks. Joh. Evang. 18, 23); is. (Log.) en Dobbelt- el. Vexel-Slutning, med en baade hypotetisk og disjunktiv Oversætning, hvorved det vises, at hvilket af de deri opstillede Tilfælde man end antager, saa medfører Antagelsen noget urigtigt eller betænkeligt (en i mange Tilfælde berettiget Slutte-maade, som dog ofte er bleven misbrugt til Sofismer; ogs. kaldet Syllogismus cornutus, den hornede Slutning; jvf. Alternativ, Trilemma, Tetralemma, Polylemma); deraf Valgstilling imellem to ubehagelige Ting; Forlegenhed, Knibe, Klemme, Valgklemme, Tvekøre;

jvf. Collision; dilemmatisk, vekselslutningsformig; vedkommende, grundet i et Dilemma; valgklemt.

Di-lettant, it. (af l. delectare, fornøje, more), Kunstelsker, Kunstynder, Kunsten dyrkende (kun for sin Fornøjelse, ikke som Hovedsyssel el. Erhvervskilde) (jvf. Amateur), mods. den egentlige Kunstner og Kunstkender; dilettantere, virke som Dilettant; Di-lettant-isme, it.-l., Kunstelsken, ofte, ligesom dilettantmæssig, med Bibegreb af Overfladiskhed; dilettere, more, fornøje, underholde paa en behagelig Maade; drive en Kunst for sin Fornøjelse. S. Professional.

Di-ligence (alm. udt. Dilisjangse), fr. (l. diligentia), eg. Flid; Omhu; Omhyggelighed, Punktlighed, Travlhed, Ilfærdighed, Hast; Postvogn, Skydsvogn*, Ilpost; con diligenza (dilinsj—), it., (Mus.) med Flid, med Omhu.

Di-logi, gr., dobbelt Betydning, Tvetydighed; især (ved Skrifters Fortolkning) Antagelse af en allegorisk Betydning ved Siden af den egentlige; dilogisk, som kan tages i to Meninger, tvetydig. Jvf. Amphiboli.

di-lucida inter-valla, l., s. Interval; Dilucidation, Oplysning, Forklaring; dilucidere, oplyse, forklare.

Di-ludium, l., et, Mellemspil; Mellemakt; Hviletid, Opsættelse, Frist.

di-luendo, it., (Mus.) hendøende, forsvindende.

Di-luentia, l., pl., (Læ.) Fortyndelsesmidler; diluere, spæde, fortynde; skylle, aftvætte, udslette, borttage; gendrive, f. Eks. en Beskyldning el. Mistanke; Dilution, Fortyndelse; Udslettelse; Gendrivelse af en Beskyldning.

Di-luviës, en, og Di-luvium, et, l., Oversvømmelse, Vandflod, Flom*, isæ. Syndfloden (s. d.), (jvf. Déluge); diluvial og diluvi-ansk, som hidrører fra Syndfloden eller en anden Vandflod; Diluvium, Diluvial-Dannelser, de efter den tertiære (s. d.) Periode affatte Jordlag, Istidsdannelser, umiddelbart forud for Nutidsdannelserne.

Di-machæri, gr. (machaira, Dolk, Sværd), pl., Gladiatorer, som kæmpede med to Sværd.

Di-manche (—angsj'), fr., Søndag (af l., dies dominica, Herrens Dag).

Dime, fr. (af l. decima, af decem, ti), Tiende; eng. (Deim), en nordamerikansk Sølvmønt, = $^1/_{10}$ Dollar, = c. 38 Øre.

Di meliora (piis), l. (Vergil), Guderne unde (de fromme) Held! Gud være med os!

Di-mension, l. (dimetiri, udmaale), Afmaaling, Udmaaling; Maal, Maalfang; pl. Dimensioner, de Retninger, hvorefter et Legeme kan maales; Maalretninger; de tre Dimensioner: et Legemes Udstrækning i Længde, Bredde og Tykkelse (Højde, Dybde); Vidde, Rum, Frastand; Dimetiens, Tværmaal, Gennemsnit, Diameter.

di-merisk, gr., bestaaende af to Dele (mere).

Di-meter, gr., et, eg. Dobbeltmaaler; et Vers, som bestaar af to Verstakter (Metra), el. (et Metrum i anapæstiske, trokæiske og jambiske Vers regnet = en Dipodi el. 2 Versfødder) af 4 Versfødder (jvf. Dipodi og Qvaternarius); saaledes er: „Underlige Aftenlufte" et trokæisk Dimeter. S. ogs. Trimeter.

Di-micatiōn, l. (micare, glimte, kæmpe), Strid, Trætte; Kamp, Fægtning; Fare.

Di-midium, et, el. di-midia pars, l., Hælvt, Halvdel; dimidium facti, qui (bene) coepit, habet, vel begyndt er halv fuldendt; Dimidiatiōn, Deling, Halvering; dimidiere, halvere. Jvf. Demi.

di-minuendo, it., (Mus.) aftagende i Styrke (forkort. dim.); = decrescendo; diminuere (og deminuere), l., formindske, forringe; Diminutiōn, Formindskelse, Forringelse, Afdrag; Aftagende; (Mus.) Gentagelse af en Melodi i Noder af mindre, sædv. den halve Værdi; Diminutio capitis, s. Demin. cap.; diminutiv (demin.), formindskende, forringende; Diminutiv (Demin.), et, (Gram.) Formindskelsesord, f. Eks. „Barnlille", Dimin. af „Barn"; Diminutor, (Regnek.) = Subtrahend, s. d.; (Regnek.) Diminuendus = Minuendus, s. d.

Di-mis-Prædiken (Di-missions-Prædiken), l., Afskedsprædiken; Prøveprædiken, den Prøveprædiken, som holdes af den teologiske Kandidat i Almindelighed ved hans Bortgang fra Pastoralseminariet.

Di-missiōn, l., Løsgivelse, ærefuld Afsked el. Afskedigelse; Afgang, Aftræden; Fremsendelse el. Frastedelse fra Skolen til Universitetet; Dimissionær, ny l., en, som tager sin Afsked, nedlægger sit Embede; dimissionere, søge, tage, kræve Afsked (særl. om Ministre); Dimissoriale, et, el. Dimissoriales (literæ), pl., ogs. Dimissorium, et, Afskedsdokument; Erklæring fra en Biskop el. Præst, hvorved det tillades Kirkemedlemmer indenfor hans Embedskreds at træde over i en anden Menighed el. lade kirkelige Handlinger (f. Eks. en Vielse) udføre af en udenforstaaende Præst; Dimittender, pl., Skolelærlinger, som ere i Færd med at stedes til Universitetet el. blot afgaa efter fuldendt Lærelød fra Skolen, el. fra den private Forberedelse (efter Afgangen ere de Dimissi, frastedte, sing. Dimissus); Dimissor (el. Dimittent), den, der dimitterer nogen; dimittere, l., løsgive, bortsende, afskedige, aftakke, lade gaa; sende fra Skolen til Akademiet, frastede. Jvf. Demission.

Dimity el. Dimmitty (—ti), eng. (af gr. mitos, Traad), et, et Slags kipret Bomuldstøj (eg. dobbelttraadet), bruges til Dame-Undertøj.

[Dimma-lætting, færøisk, Gry (isl. dimma, Mørke, og lètta, lette), eg. Taageletning, Dagbrud].

[Dimmel-Ugen (isl. dymbill, Træknebel; deraf eng. dumb-bell, Klokke med dump Lyd, brugt i denne Uge), den stille Uge, Ugen mellem Palmesøndag og Paaskesøndag].

di molto, it., (Mus.) meget.

di-morph(isk), gr. (morphe, Skikkelse, Form), tvedannet, som har to Skikkelser; som forekommer i to Krystalformer; Dimorphisme, gr.-l., Tvedannethed, den Egenskab hos en Del Stoffer med samme kemiske Sammensætning at have et væsentlig forskelligt Udseende el. forskellig Skikkelse (Krystalform); saaledes er Kulstoffet dimorpht som Diamant og som Blyant.

di-movere, l., bortskaffe, bortfjerne.

Din, ar., Religion, som den giver sig Udtryk i et Folks Vandel.

Dinanderie, fr. (af den belgiske By Dinant), et, Messingvarer, Messingkar.
Dinār (af l. denarius), ældre arabisk Guldmønt; persisk Regningsmønt = c. 0,07 Øre; serbisk Sølvmønt = 1 Franc.
dînatoire (af dîner), s. Déjeuner.
Dîné el. Dîner (Diné). fr. (forældr. disner, it. desinare, maaske af l. (de)cønare; s. Déjeuné), Middagsmaaltid, Middagstaffel; D. de caserne, Kasernemiddag, magert, daarligt Middagsmaaltid; D. de concert, Middagsspisning til Orkestermusik (i store Hoteller); dinere, spise til Middag; Dîneur (Dinør), Middagsgæst; Ben af et stærkt Maaltid.
Dinero, ældre, lille spansk og portug. Mønt (af l. denarius); Mønt i Peru = $^1/_{10}$ Sol.
(das) Ding an sich, t., Tingen i og for sig (modś. Fænomenet, d. e. Tingen, som den viser sig for os), et i Tyskeren Kants († 1804) Filosofi forekommende systematisk Udtryk.
Dingo, papuansk Navn paa en forvildet australsk Hund, der ikke gør.
Dinika, s. Dinos.
Din-Imān! tyrk., ved min Tro!
Dinka, mager, langbenet Negerstamme ved Nilens øvre Løb.
Dinner, eng., Middagsmaaltid; Dinner-pills, pl., Piller, som tages for at øge Madlysten eller fremme Fordøjelsen.
Dinos, gr., Hvirvel, (Lk.) Svimmel; Dinika, pl., Midler imod Svimmel; r. Antidinika.
Dino-saurier, gr. (deinos, frygtelig, vældig), pl., Kæmpeøgler, uddøde Krybdyr; Dinotherium, et, fossilt (s. d.) Dyr af Tapirslægten.
di-numerere, l., tælle, optælle; Dinumeration, Optælling.
Dio, it. (l. Deus), Gud; per Dio! ved Gud! Dio mio! min Gud!
Di-obolos, gr., attisk Sølvmønt, = 2 Oboler (c. 20 Øre), med et Zeushoved paa Forsiden og en Ugle paa Bagsiden.
Di-odon, gr., Tvetand, = Bidens (s. d.), en Skabning med 2 Tand-Rækker.
Dio-genes, gr., eg. stammende fra Zeus, = en streng og tarvelig Mand (som den græske Kyniker Diogenes († 323 f. Kr.), der ved højlys Dag gik gennem Athens Gader med en tændt Lygte og søgte efter Mennesker (Mænd); derfor ordsproglig: at bære Diogenes-Lygten, ɔ: i utilfredsstillet Iver at kræve af Virkeligheden Mennesker og Ting, som de skulde være.
Di-onkosis, gr., Opsvulmen = Intumescen(t)s (s. d.).
Dionys(os), gr., s. Bacchus; Dionysier, pl., Fester, Bakkus til Ære; Drikkelag.
dionysisk Æra, s. Æra.
Dionysius Corinthi, l., eg. Dionysios i Korinth, ɔ: Hovmod gaar for Fald (med Hensyn til Dionysius den Yngres Liv i Korinth efter Fordrivelsen fra Syracus).
Dionæa, gr., Aphrodites Tilnavn, af hendes Moder Dione; ogs. en Plante: Venusses Fluefælde (Muscipula Dionæa), Fluefangeren.
diophantiske Ligninger, ubestemte Ligninger, særl. af 2den Grad (Navn efter den alexandrinske Matematiker Diophantos, 4de Aarh. e. Kr.).
Di-opter, gr. (opsis, Syn), et, Sigtesprække paa et Gevær el. et Maalebord; Diopter-Lineal, en Lineal med to lodret staaende Metalplader, der ere forsynede med Sigtesprækker; Dioptra, ogs. = Dilatatorium, s. d., og Speculum; Dioptri, Meterlinse, Linse med 1 Meters Brændvidde; Dioptrik, ogs. Anaklastik, Læren om Lysstraalernes Brydning i gennemsigtige Legemer; Straalebrydningslære; ogs. Lære om Forfærdigelse af alle Slags Sejglas; dioptrisk, til Dioptrikken hørende; eg. gennemsigtig; dioptriske Anamorphoser, Anamorphoser (s. d.), som vise sig rigtigt proportionerede ved at ses gennem Glas, slebne paa en vis Maade; dioptriske Farver, Farver, der opstaa ved Lysets Brydning; dioptrisk Kikkert, en Kikkert, som man ser lige igennem (i Modsætning til de katoptriske, med et Spejl forsynede).
Di-orama, gr. (horān, se), et, Maleri, som under en kunstig og foranderlig (dels forfra indfaldende, dels gennemskinnende) Belysning ses igennem et Forstørrelsesglas (noget forskelligt fra Panorama, s. d.), opfundet af Daguerre 1822.
Di-orisme, gr. (horizein, begrænse), Begrænsning; Forklaring, Begrebsbestemmelse; (Mat.) = Discussion; diorïstik, forklarende, begrebsbestemmende.
Diorit (af gr. di-orizein, afgrænse, bestemme), Grønsten, en af Hornblende og Feldspat blandet Stenart.
Di-orthosis, gr. (orthos, lige; rigtig), (Lk.) Ledsætning (forstrakte Lemmers); krogede Lemmers Strækning; Diorthota, Strækkemaskine; diorthotisk, til Ledsætning og Strækning hørende; strækkende, rettende.
Dios, sp., Gud.
Dios-kurer, pl., (Myt.) Zeusses og Ledas Sønner, Kastor og Polydeukes (l. Pollux); (Astron.) Tvillingerne (et Stjernebillede, det tredie i Dyrekredsen; s. Zodiakus).
Di-osmose, gr., s. Endosmose.
Di-ostosis el. Di-ostose, gr., (Lk.) Benforskydning, Benforrykning af Sted og Lave.
di-petalisk, gr., som har to Blomster- el. Kronblade (petala).
Di-phoni, en, Di-phonion, gr., et, Tonestykke for to Stemmer, Duet.
Diphthera, gr. (af dephein, garve), Dyrehud; Pergament; Pergamentsbog; Diphtheri(tis), smitsom Sygdom, hvis hyppigste Angrebssted er Svælget; den danner gulliggraa Plader af Fibrinmasse og henfaldende Væv, der trænge ind i Slimhinden og det underliggende Væv (Sygdommen skyldes den saakaldte Löfflerske Bacille); „trondhjemsk Halssyge“*; s. Angina maligna.
Di-pht(h)ong, gr. (phthongos, Røst), Dobbeltlyd, Tvelyd, f. Eks. au, ei, ɔc. (= av, ej, ɔc.); Dipht(h)ongi, (Lk.) Dobbeltstemme, Sygdom i Stemmebaandene; diphthongisk, dobbeltlydende.
di-phyisk, gr., af dobbelt Natur (physis), dobbelt.
di-phyllisk, gr. (phyllon, Blad), tobladet, som har to Bægerblade (ikke Blomsterblade, som dipetalisk).

di-phy-odont, gr., med Tandstifte; som stifter Tænder (om Pattedyr); jvf. monophyodont.

Dipla, gr. (diple), eg. dobbelt, et vinkeldannet Tegn (et liggende V) i gamle Haandskrifter til Antydning af citerede Ords Egenhed el. Forkerthed.

Di-plasiasme, gr., Fordobling; tætsluttet Soldaterstilling; Forøgelse af en Sygdom; Fordobling af en Konsonant af metriske Grunde, f. Eks. relligio for religio.

Dipl-eido-skop, gr., et, (Astron.) Redskab, gennem hvilket man ser to Billeder af Solen og som tjener til Iagttagelse af Solens Gennemgang gennem Meridianen.

Dipl-ekoi (—ko-i), gr., Dobbelthøren.

Diplo-coccus, gr., Navn paa Kuglebakterier, der hænge sammen to og to; jvf. Bakterie.

Di-ploë, gr. (di-ploos, dobbelt), de to Plader, af hvilke Pandeskallen bestaar; ogsaa de imellem disse liggende Marvkar el. celleformige Væv; (Bot.) Bladenes indre Cellemasse; (Kem.) Dobbeltkar, et Kar til at sætte inden i et andet, der er fyldt med Sand, Vand o. s. v. (ogs. Diplom, s. d.).

Di-plo-eder, gr., et, = Dyakisdodekaeder.

Di-plom(a), gr. (di-ploun, fordoble; di-ploma, et dobbelt, sammenlagt Brev), et, eg. Dobbeltbrev, kun een Gang sammenlagt Brev; et med visse Formaliteter, med Underskrift og Segl forsynet skriftligt Dokument; Udnævnelsesbrev, Bestallingsbrev, Benaadningsbrev, Adelsbrev, Brev paa Magister- og Doktor-Værdigheden; Haandskrift; (Kem.) Kogekar, der nedsættes i et andet, med kogende Vand fyldt, Kar (jvf. Diploë); Diplomat, en, som er kyndig i Statsunderhandlingskunsten, statskyndig; en, der er forsigtig i fine Udtalelser; ogs. en, der ved Snildhed uden voldsomme Midler søger at naa sit Maal; diplomatarisk Udgave, en saadan, der, uden at være en fotografisk Afbildning, gengiver et Haandskrifts grafiske Ejendommeligheder; Diplomatarium, et, en Samling af Dokumenter, af gamle for Historien o. s. v. vigtige Kildeskrifter og af Afskrifter deraf; Diplomatie, fr., Statsunderhandlingskunst, Gesandtskabskunst; Kundskab i Staternes Vekselforhold og Traktater; det Indbegreb af Grundsætninger og Regler, hvorefter Underhandlinger mellem Stater føres (ofte med et Bibegreb af Snedighed); stundom = det hele Statsmandsvæsen (= Politik. s. d.); ogs. = det ved Gesandtskabsvæsenet ansatte Personale (= Corps diplomatique, s. d.); Diplomatik, den Lære el. Videnskab, rigtigt at læse, forstaa, værdsætte og bruge Statsdokumenter; Haandskriftsvidenskab; ogs. = Diplomatie; Diplomatiker, Kender af el. Lærer i Diplomatikken; diplomatisk, efter Dokumenter, efter offentlige Papirer (diplomatisk Nøjagtighed o: en Nøjagtighed, som den, der, endog i Smaating, bør iagttages ved Kopiering af Diplomer); ogsaa som hører til et Statssendebuds Embede og Forretninger; forsigtig og snedig; det diplomatiske Korps, s. Corps diplomatique; diplomatisere, underhandle med fremmede Hoffer; behandle en Sag paa diplomatisk Maade; Diplomatist, Dokumentkender.

Dipl-opi, gr. (opsis, Syn), (Læ.) Dobbeltsyn (naar man ser Genstandene dobbelte), enten med eet Øje (monoculær D.) el. med begge Øjne (binoculær D.).

Di-plosis, gr., Fordobling (af Sygdomme).

diplo-stemon, gr., (Bot.) dobbelthannet.

Diplo-zoon, gr., et, Dobbeltdyr (D. paradoxum, en Igle, der først naar sin fulde Modenhed ved Sammensmeltning af to umodne Enkeltindivider til eet).

Dipno-mani og Dipno-sophist, s. Deipno—.

Di-podi, ogs. Sy-zygi, gr., (Versl.) Dobbeltfod, Sammensætning af to Fødder („underlige"); ogs. Udmaaling el. Læsning af Vers efter to Fødder; dipodisk, dobbeltfodet; i el. efter Dobbeltfødder (jvf. Dimeter).

Di-prosopos, gr., Misfoster med to Ansigter; jvf. Dikephal.

Dipsacus, gr. (dipsa, Tørst), (Læ.) Tørst (som Sygdom), ogs. = Diabetes (s. d.); ogs. en Plante: Kartebolle, Kartetidsel; Kareborre*; Dipso-bio-statik, Læren om Livets Forkortelse ved stærke Drikke; dipsodisk, som volder Tørst; Dipso-mani, sygelig stærk Trang til med Mellemrum at nyde Alkohol i Overmaal, Drikkesyge (ogs. Methomani); Dipsoman, Kvartalsdranker.

Dip-sector, eng.-l. (dip, dyppe, synke ned), og Redskabet Sector, s. d.), et Redskab til paa Havet at finde Horisontens Depression.

Di-ptera, gr. (pteron, Vinge), pl., (Nath.) tovingede Insekter med to hindeagtige Vinger, Myg og Fluer; = Antliater; Diptero-log, en, der er kyndig i Diptero-logi, Læren om de tovingedes Orden; Di-pteros, Dipteral-Tempel, (Bygnk.) et med en dobbelt Søjlerad omgivet Tempel; dipterygisk, tovinget.

Di-ptoton, gr. (ptosis = l. casus), et, et Ord, der kun har to Kasus (s. Casus), f. Eks. l. fors, forte, Hændelse.

Di-ptycha, gr. (ptyssein, folde), pl., dobbelte Skrivetavler hos de gamle (bestaaende af to med Voks overtrukne Blade); Fortegnelser (i Oldkirken: over levende og afdøde Personer, for hvem der skulde bedes, ofte Personer, der havde gjort sig fortjente af Kirken); Kirkebøger; Alterbillede, der kan foldes sammen, Foldetavle; er pl. af Di-ptychon, et, noget dobbelt sammenlagt = Diploma.

Di-pygus, gr. (pyge, Bag), Misfoster med to Underkroppe.

Di-pylon, gr., Dobbeltport; D.-Stil, en til Prydelse af Vaser, D.-Vaser, anvendt Stil, opr. mest Liniemotiver. S. Pylon.

di-pyrenisk, gr., som har en dobbelt Kerne (pyren).

Di-pyrites og Di-pyros, gr. (pyr, Ild), Tvebak. Jvf. Biscuit.

Di-pyrrhichius, gr., Dobbelt Pyrrhichius, en Fod af fire korte Stavelser (◡◡◡◡), = Proceleusmaticus (s. d.).

Di-radiation, l. (s. Radius), Straalernes Udbredelse i fra hverandre løbende (divergerende) Retning.

dira necessitas, l. (Horats), den grusomme Nødvendighed.

Dire, fr. (dire, l. dicere, sige), et, Udsagn, Sagn, Beretning; au dire de tout le monde, ifølge det almindelige Sagn, efter

hvad alle sige; dire fait rire, faire fait taire (dir' fæ rir', fær fæ tær'), Ord vække Latter, Handling Tavshed, Ord gør bum, Daad gør stum.

di-rect, adv. di-recte, l. (af di-rigere, rette, af dis (s. d.) og regere, styre), lige frem, lige ud, be(j)nt*, retleds, uden Omvej, umiddelbar (modf. indirect, s. d.); direct Handel, der henter Varerne fra første Haand (fra Kilden); d. Afgift, Skat, der ligefrem paaligger Personerne at udrede (f. Eks. Formueskat); d. Bevægelse, (Astron.) Bevægelse fra Vest til Øst, jvf. retrograd; d. Benbrud, (Kl.) Brud paa det Sted, hvor en ydre Vold (f. Eks. Hestespark) har virket, modf. indirecte Benbrud, der opstaar ved, at Knoglen bøjes sammen el. vrides; d. Maskine, Arbejdsmaskine, umiddelbart forbunden med sin Motor; d. Skydning, Skydning mod et Maal, der kan ses af den sigtende; d. Slægtskab, Slægtskab i op- og ned-stigende Linie; d. Tale = oratio recta, s. d.; d. (el. ostensivt) Bevis, modf. apagogisk (s. d.); d. modsat = contradictorisk, s. d.); (indirect modsat, = contrær, s. d.); Directarius, l., Indbrudstyv; Direction, Retning; Ledelse, Styrelse, Overopsyn, Regering; Directions-Linie, Retnings-Linie, lige Linie, Linen, hvorefter en Hærafdeling marcherer, hvori et Legeme bevæger sig, ogs. (= Directrice) Midtlinien af et Skydeskaar; Directions-Vinkel, Retnings-Vinkel; Directiv, et, Forskrift, der mere vejleder (instruerer) end byder (ordonnerer); (Krspr.) Befaling, der angiver det Maal, der skal naas, men giver frit Valg m. H. t. Udførelsen.

Di-rector, l., Di-recteur (—tør), fr., Leder, Forstander, Bestyrer, Styrer; Director ogs. et kirurgisk Redskab, en furet Sonde til at styre Kniven ved visse Operationer; Director musices, l., Musikdirektør; Musikdirigent; Directeur de conscience, fr., Skriftefader; Directorat, et, en Direktørs Værdighed, Embede, Bolig; directorial, hvad der hører til, udgaar fra en Direktør el. et Direktorat, f. Eks. Directorial-Beslutning; Directorium, et, Ledelse, Styrelse; Bestyrelseskollegium, Forstanderskab; (i Frankrig Regeringsmyndigheden 1795—1799), Fuldbyrdelsesraad, Regeringsstyrelse; Directorium divini officii, l., (i den kat. Kirke) Kirkekalenderen med Anordningen af Festdagene o. s. v.; Directrice, fr., Forstanderske, Styrerinde; ogs. = Directions-Linie, Directrix, l., (Mat.) den Linie, hen ad hvilken en anden (Generatrix, s. d.) tænkes glidende under sin Frembringen af en Flade eller et Legeme; Styrelinie, Ledelinie; a dirittura el. a drittura, it., (Kbspr.) ligefrem, umiddelbar, ad nærmeste Vej.

Di-reption, l. (rapere, røve), Plyndring, Ran.

Direr, s. Diræ.

Dirham el. Dirhem, ar., en arabisk Sølvmønt (Drachme).

dir-ibere, l. (dis, s. d.; habere, have, holde), uddele, fordele; Diribition, Omdeling (f. Eks. af Stemmetavler); Diribitor, Uddeler, Optæller.

Di-rigens, l., et, (Kl.) et Ledemiddel, ɔ: et Middel, som skal finde Sygdommens Sæde; Dirigent, Leder; den, der leder Forhandlingerne i en Forsamling; Ordstyrer; den Musiker, der leder en Musikopførelse (angiver Takt o. s. v.); dirigere, l., rette, give en Retning; lede, styre, stævne, forestaa, lede Forhandlingerne i en Forsamling; lede et Orchester, Opførrelsen af en Opera o. l. Jvf. Director.

di-rigere, s. u. Dirigens.

Dir-imation (rigt. Dir-emtion), l., Afsondring, Adskillen, Udsætten fra hinanden; dirimere, sætte ud fra hinanden, skille ad; bilægge, mægle Forlig (af dis, s. d., og emere, tage, købe); Dirimentia, pl. (Retsspr.), Ægteskabshindringer, ved hvilke et indgaaet Ægteskab gøres ugyldigt.

Dirk (Dørk), eng., Højskotternes Dolk; (Skibsspr.) et Tov til at hisse den yderste Ende af en Gaffel op med.

di-ruere, l, ødelægge, forstyrre.

Diræ, l., pl., (Myt.) Furierne (eg. de frækkelige).

dis, gr. Biord, to Gange, dobbelt, tve-; hyppigt i Sammensætninger med den nævnte Betydning; foran Konsonanter gerne di-. Jvf. l. bis, bi.

dis, lat. Forstavelse med Betydning: fra hinanden, sønder, til forskellige Sider, bliver i Sammensætninger uforandret foran c, p, q, t, samt foran s med en Vokal efter (discutere, disputere, Disqvisition, distrahere, dissolvere); foran f assimileres s (difference); foran de øvrige Konsonanter bortfalder gerne s (diducere, Digestion, dijudicere, Dilapidation, Dimission, dinumerere, Direption, distant, Divulsion); foran emere og habere til dir: diribere, dirimere. I mange Sammensætninger udtrykker dis det modsatte af det dermed forbundne Stamord (modf. con-).

Dis (pater), l., (Myt.) = Pluto, s. d.

[Dis, s. Diser].

dis-accordere, it., ikke stemme overens.

Dis-affection, ny l., Misgunst, Modvillie.

Dis-agio, it., Fradrag ved Bytning af mindre gode Penge el. Papirer; Underkurs.

Dis-ap-probation, l., Misbilligelse; disapprobere, misbillige; s. approbere.

Dis-borso, it., (Kbspr.) Forskud, Udlæg.

Dis-calceater, l. (calceus, Sko), pl., Barfodmunke.

dis-calere, fr. (gr. chalan, nedspænde, slappe), aftage, blive lettere; Discalering, Formindskelse, is. i Vægt.

Dis-cant, m. l. (Dis-cantus = Figuralsang; eg. den falske, fremtvungne høje Stemme, Fistel el. Falset), den øverste Stemme i flerstemmig Sang el. i firhændig Klavermusik; (ved Orglet) den øverste Halvdel af Klaviaturet; den øverste af de fire Syngestemmer, = Sopran, Højstemme; Discantist, en som synger denne Stemme; Discant-Clavis, Diskant-Nøgle (s. Clavis), C-Nøglen, sat paa Liniesystemets første Linie, hvor altsaa det enstrøgne c har sin Plads; Discant-Penge, Penge, som i ældre Tider gaves lærde Skolers Lærere og Elever for de sidstes Sang og Spil ved Folks Døre paa Helligaftener (Mortens-, Jule-, Nytaars-, Helligtrekongers-Aften).

dis-cedere, l., afvige; adskilles; aftræde, gaa; afstemme ved Fordeling i Grupper.

Dis-ceptatiōn, l., Undersøgelse, Drøftelse, Strid om en tvivlsom, uafgjort Genstand; Disceptator, Dommer, Voldgiftsmand; disceptere, undersøge, drøfte, afhandle; stride.

Dis-cernement (—mang), fr., et, Skelnen, Skelneevne, Dømmekraft; discernere, l., skelne, afsondre, bedømme; blive var, erkende; discernibel, skelnelig, kendelig.

dis-cerpere, l. (af carpere, plukke), sønderrive.

Dis-cēs, l., Bortgang, Afsked, Afmarch; Discessiōn, Bortgang, Afgang, Skilsmisse, Adskillelse; Afstemning ved Fordeling i Grupper.

Di-scidium (ikke Dis-sidium), l., et, Sønderskæring, Adskillelse, Uenighed; discindere, sønderskære; Discission, Sønderskæren; (Kl.) Operation for blød Stær i Øjet ved at Linsekapslen skæres itu.

Discipel, l. (af discere, lære selv), Lærling, Læresvend, Læremø, Skoledreng, Skolepige (jvf. Elev); i udvidet Betydning: den, der har modtaget Undervisning el. Dannelse af nogen (en Filosofs Disciple, Jesu Disciple, s. Apostel); Discipulāt, et, Discipelstand; Disciplin, Tugt, Ave, Orden, if. Skole-Tugt, Krigs- el. Mands-Tugt, Kirketugt; paalagt Bod, Hudstetten (i Holland ogsaa = Tugthus); Lære, Videnskab, Kunst, hos nogle særlig om de paa udvortes Sansning støttede Videnskaber; Disciplina arcani, Samling af Lærdomme og Skikke, der endnu maa holdes skjulte for uindviede (s. esoterisk); D. ecclesiastica, Kirketugt; disciplinabel, som lader sig optugte, ave el. opdrage, lærvillig; disciplinarisk, som angaar el. hører til Tugten; ogs. disciplinær, tugtsvet, som vedkommer Tugten, f. Eks. d. Forseelse = Tugtbrud; Disciplinær-Reglement, l.-fr., et, Tugt-Forskrift; Disciplinær-Straf, Straf, der af foresatte (af en Disciplinær-Myndighed) ikendes for Overtrædelser af Orden (Disciplinær-Forseelser); disciplinere, vænne til Ave og Orden; oplære, undervise, skole, afrette; tugte, ave; disciplinerede Tropper, velavede, tugtvante Soldater.

Disciplina sollerti fingitur ingenium, l., ved dygtig Flid dannes Aanden (Indskrift paa Københavns Metropolitanskoles Murtinde).

Discission, s. u. Discidium.

discite justitiam moniti et non temnere divos, l. (Virg. Æneid. 6, 620), Vared' I blev — lær Ret at øve og Guderne ære! ogs.: discite moniti! lær ved at vares! Brændt Barn skyr Ilden.

dis-clamere, l., fornægte, ikke godkende, fragaa.

dis-color, l., forskelligt farvet, broget, forskellig.

Disco-mycetes, gr., Skivesvamp.

dis-connect, eng., adskille; (paa Skruedampskibe) sætte Skruen ud af Forbindelse med Maskinen, naar man skal gaa for Sejl alene; modsat connect (s. d.).

dis-contabel, it.-fr. (af it. conto, Regning), som lader sig discontere, som man ikke tager i Betænkning at discontere; Discontant, Discontent, Discontør, den, som udbetaler en Veksels Beløb før dens Forfaldstid (mod et Afdrag); Vekseltøber; en, som driver Disconto-Forretning el. Discontering, Køb af senere forfaldne Krav; discontere, afdrage, afregne, afkorte; købe (og sælge) Veksler før deres Forfaldstid, mod et Afdrag, der svarer til Renten og Risikoen; Disconto, Afdrag; Afkortning af visse Procenter ved Betaling af endnu ej forfaldne Krav, if. Veksler; ogs. = Vekselhandel; det afdragne, kortede Beløb; Renter, der betales straks, naar Laan finder Sted; Disconto-Bank = Bank, der diskonterer Veksler.

Dis-con-tinuitēt, ny l., Afbrudthed, Mangel paa Sammenhæng; discontinuerlig, adskilt, usammenhængende, afbrudt; jvf. discret.

Dis-con-veniēn(t)s, l., el. Dis-convenance (Diskongvenangs'), fr., Uoverensstemmelse, Misforhold; Utilbørlighed; disconvenere, ikke stemme sammen, staa i Misforhold til, ikke passe, være forskellig fra; ikke indrømme, benægte; være ubelejlig; være af anden Mening.

Disco-placentalia, l., pl., Pattedyr med skiveformet Placenta (f. Eks. Mennesket).

dis-cordant (diskordang), fr., ikke stemmende, skurrende, forstemt, falsk; uenig; uoverensstemmende; (Geol.) uens liggende (om Jordlag, hvis Lagstilling afviger kendeligt fra de overel. underliggende Lag); Discordance (—angs'), fr., el. Discordan(t)s, Skurren, Mislyd, Misklang; Uoverensstemmelse, Uenighed, Usamdrægtighed; discordere, l. og fr., ikke klinge, ikke stemme sammen, skurre; være uoverensstemmende el. uenig; jvf. concordere.

Dis-cordia, l., Tvedragt, (Myt.) Tvedragtens Gudinde, s. Concordia, Eris.

Dis-cours, s. Dis-curs.

Dis-credit, fr., Mangel paa Credit, s. d.; det modsatte af denne; discreditere, bringe i Miskredit, i Vanrygte, skille ved Agtelse el. Tiltro; discrediteret, berygtet, i slet Rygte, som ikke nyder Agtelse.

dis-crepant, l. (crepare, knarke, give en Lyd), afvigende, forskellig; modstridende; Discrepan(t)s, Forskellighed, Uoverensstemmelse, Afvigelse; Stridighed; discrepere, være forskellig, afvige.

dis-crēt, l. (dis-cernere, adskille), adskilt, ikke sammenhængende, ikke sammenvokset eller nøje forbunden; findig, forsigtig, klog, tavs; besteden; skaansom; tilbageholden; som i Tale og Handling viser et Judicium discretivum, der vel adskiller Omstændigheder og Forhold; sømmelig, taktfuld; (Mat) discret Størrelse, Størrelse, hvis Dele ere adskilte fra hinanden og kun i Tankerne sammenfattes (som Tallene), Størrelse, som kun kan antage en Række adskilte Talværdier, f. Eks. Antal Mennesker, mods. de continuerlige (som Linier, Flader), s. d.; Discretiōn, l. og fr., Forsigtighed og Beskedenhed i Tale og Handling, Betænksomhed, Sindighed, Overlæg, Tavshed, Tilbageholdenhed; Takt; Vilkaarlighed, Skønnende, Godtbefindende; Skaansomhed, Ædelmodighed; Naade og Unaade, f. Eks. overgive sig paa Discretiōn, ɔ: overlade det til Sejrherrens Discretiōn, hvorledes han vil behandle den overvundne (forsk. fra Capitulation, der indbefatter Vilkaar, s. d. O.); ogs. = Douceur, Drikkepenge; Discretiōns-Aar, pl., Skels-Aar og -Alder, Myndighedsaar; Discretiōns-Dage, s. Respect-Dage; Discretiōns-Penge, utilladte Renter el. Fordele, som Udlaaneren betinger sig foruden de lovlige Renter; à dis-

cretion, con discrezione, s. d.; discretionær, som er overladt til ens (isl. Dommerens) Skjøn, f. Eks. d. Myndighed, Myndighed, der udøves efter Skjøn; discreto, it., = con discrezione, s. d.; Discretorium, ny l., = Diaphragma, s. d.

Dis-crimen, l. (smtr. af discernimen; discernere, adskille), et, Forskel; Strid, Fare; Udslag.

dis-cruciere, l. (af crux, Kors, Pineredskab, Pinsel), pine, plage.

Dis-culpation, ny l. (l. culpa, Skyld, Brøde), Retfærdiggørelse, Undskyldning; Frikendelse; disculpere, undskylde, retfærdiggøre; frikende.

Dis-curs, l. (currere, løbe), el. Dis-cours (Diskur), fr., Samtale; Tale, Foredrag, Forelæsning; discurrere, samtale, drøfte; discursiv, discursive, discursivisk, samtalevis, under Samtalen, i Forbigaaende; lejlighedsvis; (Log.) sluttende, slutningsvis; som erhverves ved Tydninger gennem Ord og ved Slutninger; discursiv Kundskab, middelbar Kundskab ved Tænkning, modf. intuitiv (s. d.); discursiv kaldes Begrebernes Tydelighed, naar den bevirkes ved Tydninger gennem Ord; — intuitiv, naar den bevirkes ved Sanseliggørelse, ved umiddelbar Anskuelse; Discursus præliminaris, Forberetning, Fortale.

Discus, l., = Diskos.

Dis-cussion, l., Udvikling, Drøftelse, Undersøgelse, nøje Overvejelse; mundtlig Forhandling af en omtvistelig Genstand; Ordskifte, Meningsudveksling; Ordstrid, Trætte; (Mat.) Redegørelse for, naar en Opgaves Løsning er mulig, naar ikke, og i første Tilfælde, hvor mange Løsninger den tilsteder, og hvilke Egenskaber de have; (Kl.) Fordeling; discussiv, udviklende, undersøgende; fordelende; discutere (l. quatere, ryste, sætte i Bevægelse), udvikle, nøje undersøge, betragte en Sag fra alle Sider og fremføre, hvad der kan siges for og imod den, drøfte; Discutientia, pl., (Kl.) fordelende Lægemidler.

Dis-dia-klasis, gr., Dobbeltbrydning, dobbelt Straalebrydning.

Dis-dia-pason, gr. (s. Diapason), et, (Mus.) et Interval af to Oktaver, Dobbeltoktav.

[Diser, pl., isl. (Dis, = Asynja, Gudinde), Gudinder, = Asynier].

di-sert, l. (serere, sammenføje), ordnet; tydelig; veltalende; pectus est, quod disertum facit., det er Hjertet, der gør veltalende; Munden taler af Hjertets Fylde.

Dis-establishment (Disestæblisjment), eng., et, Kirkens Adskillelse fra Staten.

Disette, fr., mul. af l. desecta, af desecare, afskære), Mangel, Fattigdom, Trang; isl. Savn af Livets Fornødenheder.

Diseur (—sør), fr., en, som siger, en Fortæller; Diseur de bons mots, de nouvelles, Vittighedsjæger, Nyhedskræmmer; D. de riens, en tom Sladrer.

Dis-favør, s. Défaveur.

Dis-figuration, ny l., Vanskabning, Misdannelse, Forvanskning.

Dis-grace (Disgras), fr., Ugunst, Unaade; Vanheld, Ulykke; Mangel paa Ynde; disgracieret, affkediget i Unaade, falden i Unaade; disgracios, ubehagelig, modbydelig, styg.

Dis-gregation, l. (grex, Flok, Hob), Adspredelse; (Fys.) Løsnen af Forbindelserne mellem et Legemes Smaadele, Sønderdelingsgrad.

dis-gustere, it. (l. gustus, Smag), mishage, være modbydelig; give Afsmag for, vække Lede til noget, afskrække; fornærme, støde for Hovedet; Disgusto, Modbydelighed, Mishag, Fortrædelighed, = Dégout, s. d.

dis-harmonere, ikke stemme sammen, være misklingende, skurre; være uenig; Disharmoni, l.-gr. (gr. Dysharmosti), Misklang, Mislyd, Skurren; Uoverensstemmelse, Uenighed, Tvist, Tvedragt; disharmonisk, misklingende, mislydende, skurrende; uenig.

dis-involto, it. (Mus.) fri, utvungen, aaben.

dis-ject, l., adspredt, kastet hid og did; disjecti membra poëtæ, digteriske Brudstykker (Hor. Sat. I; 4, 62); Poesi, opløst i Prosa (ofte høres: disjecta membra); disjicere, kaste fra hinanden, adsplitte.

dis-junct, l. (jungere, forbinde), uforbunden, adskilt; disjuncte, disjunctive Begreber, Begreber, der med Forskel i deres Indhold (Kendemærker) udelukke hinanden, men kunne henføres under et højere Begrebs Omfang (f. Eks. Mand og Kvinde under Begrebet Menneske); Disjunction, Afsondring, Fraskillelse; Modsætning; disjunctim, adskilt, enkeltvis, hver for sig (modf. conjunctim, s. d.); disjunctiv, adskilt, afsondrende, adskillende; uforenelig; hinanden udelukkende; disjunctiv Sætning, en Sætning, hvori man tillægger Subjektet eet blandt flere Prædikater (ved Hjælp af disjunctive Conjunctioner, adskillende, hinanden udelukkende Bindeord: enten—eller, f. Eks. Mineralierne ere enten forbrændelige, eller uforbrændelige); d. Slutning, en Slutning, hvis Oversætning er en disjunktiv Sætning; disjunctive el. disjunctivt, afsondret; hver for sig; et Adjektiv staar disjunctivt, naar det staar som Prædikatsord (f. Eks. Mobet er urokkeligt), modf. conjunctivt, naar det staar som Tillægsord (f. Eks. det urokkelige Mod); Disjunctor, Adskiller, et Redskab, hvorved et Induktionsapparats Aabningsstrøm og Slutningsstrøm kunne skilles fra hinanden og undersøges hver for sig; Disjunctum, l. (= gr. Di-ezeugmenon), (Retor.) en adskilt Skrivemaade, naar man nemlig stiller Sætninger aldeles fuldstændige ved Siden af hverandre, i Stedet for at lade dem have en eller anden Del, f. Eks. Verbet, fælles, f. Eks. Cæsar besejrede Gallerne, Pompejus slog Spanierne (ved Udeladelsen af „slog" vilde Udtryksmaaden være et Ant-ezeugmenon); disjungere, adskille, ophæve Forbindelsen, afsondre; gøre uenig.

dis-justere, ny l. (l. justus, rigtig, retfærdig), forurette, krænke.

Diskos, gr. (l. Discus; jvf. t. Tisch; d. Disk), (hos de Gamle) Kasteskive af Sten el. Metal, s. Pentathlon; „Trente" (jyd. Landsmaal); Sol- og Maane-Skive; Tallerken, isl. den Tallerken, paa hvilken Brødet under Indvielsen ligger (Patene, s. d.); disko-idisk, diskoïdal, diskusformet, skive- el. tallerken-formig; Disko-bolos, Diskoskaster.

diskret, Diskretion, Diskurs, diskutere, m. m., s. disc—.

Dis-location, ny l. (l. locus, Sted), Flytning, Omflytning, Forflyttelse til et andet Sted; (Krspr.) Fordeling af Tropper; (Ll.) et Ledemods Forvridning; (Geol.) Lags Forskydning ved Sænkninger og Hævninger; dislocere (fr. disloquer), forflytte, omflytte, forlægge, forsætte til et andet Sted; forvride, trække af Led, forstrække; fordele Tropper; Dislocering, Disloquement, en, et, = Dislocation.

Dis-membration, ny l. (l. membrum, Led, Lem), Sønderlemmelse; Udstykning af sammenhørende Godser eller Jorder; Dismembrator, Maskine til Findeling af bløde Mineraler, Ben m. m.; dismembrere, sønderlemme; udstykke, stille ad, dele (jvf. parcellere).

Dis-pache (Dispasj'), fr. (it. dis-pacciare, løse, udfærdige; s. Dépêche), Søskade-Beregning, Ligning af et ved Søskade voldt Tab paa Skibets og Ladningens Ejere og Assurandørerne, s. Avarie; Dispacheur (—sjør), Søskadeberegner, Søskadeligner; dispachere, beregne, ligne vedkommendes Andel i en Søskade.

dis-pandere, l. (pandere, brede), udstrække, udbrede; Dispansion, Udstrækning.

Dis-paragium, ny l. (af l. par, lige), et, (Retsspr.) ustandsmæssigt Giftermaal (is. af fyrstelige Personer), s. Mésalliance og Paragium.

dis-parat, l. (af disparare, adskille), uforenelig, uligeartet, stridende, modsigende; disparate Begreber, Begreber, der ej lade sig sammenfatte som et Par, eller, som henhøre under forskellige Begrebers Omfang, ikke kunne henføres under noget fælles Slægtbegreb (f. Eks. Pligt og By, Manden er rig og gammel); d. Domme, Domme, der ere forskellige i Henseende baade til Materie og Form. (Forsk. fra disjunct, s. d.). (Jvf. heterogen).

dis-parere, l., forsvinde; Disparition, Forsvinden.

Dis-parilitet, l., og Dis-paritet, ny l., Ulighed, Forskel.

Dispatch money (—pætsj monni), eng., Expeditionspenge; Godtgørelse for hurtigere Losning af Skibe end fastsat.

Dispater, s. Dis.

Dis-pathi, l.-gr., Forskellighed eller Ulighed i Sindelag, Følelser og Handlemaade; modf. Sympathi.

dis-pendiøs, l., bekostelig, pengespildende; Dispendium, et, Bekostning, Tab.

Dis-pense (—pangs'), fr., og Dis-pensation, l., Uddeling (f. Eks. af Lægemidler fra et Apotek), Fordeling; Tilladelse, Orlov, Eftergivelse af el. Fritagelse for et almindeligt Lovbuds Krav; Fritagelse for Straf, Benaadning; Dispensations-Penge, Penge, som gives for en saadan Tilladelse; Eftergivelse; Alders-D., Aldersorlov; dispensabel, som der kan faas Tilladelse til, som kan eftergives; Dispensator, den, der fritager for en Pligt el. Forbindtlighed; Hushovmester, Regnskabsfører, Skatmester, Skaffer (is. i Klostre); den, der paa et Apotek tilbereder og udleverer Lægemidlerne; Dispensatorium, et, Forskrift for Apotekere om Lægemidlernes Tillavning (jvf. Pharmacopoea); Dispensarium (fr. dispensaire, eng. dis-pensary), et, Sted, hvor der gives de fattige Lægemidler uden Betaling; dispensere (l. dispensare), uddele; fritage for en Forpligtelse el. Umag, tillade, eftergive, benaade; (Apot.) tillave og udlevere Lægemidler.

di-spergere, l. (spargere, strø), adsprede; forøde, bortøde; Dispersion, Adspredelse; Forøden; (Opt.) Lysets Farve-Spredning el. Adskillelse ved Brydning; ogs. Lysstraalernes Spredning ved Tilbagekastning fra en ru Overflade.

di-spermatisk, gr. (sperma, Sæd), (Bot.) som har to nøgne Frøkorn.

dis-pertiere, l. (pars, Del), fordele, uddele.

dis-pescere, l., = dispachere; opgøre, klare vanskelige Regnskaber.

Dis-plantation, ny l., Omplantning; displantere, omplante, flytte Træer el. andre Vækster.

Dis-plicents, l. (placere, behage), Mishag; displicentiæ pactum, et, (Retsspr.) Angerkøbs-Kontrakt; displicere, mishage.

Di-spondeus, gr., (Versl.) en Versfod af fire lange Stavelser, Dobbeltspondeus: — — — —; f. Eks.: slet bygt Vers-Fod.

Dis-ponenda, l., pl., Ting, som stilles til ens Raadighed; især i Boghandelen: af Sortimentsboghandleren til Salg modtagne, men uafsatte Bøger, som derfor stilles til Forlæggerens Raadighed; Disponent, Anordner; (Kbspr.) en, som forestaar en Næringsvirksomhed, som træffer de afgørende Forholdsregler, denne vedrørende, Direktør; ogs. den, som fører Handelshusets Procura (s. d.), Procurist; jvf. Factor; en, som raader over en Tings Bestemmelse el. Brug; disponere, anordne; gøre Udkast til, inddele; raade over; tage en Bestemmelse med noget; kundgøre sin sidste Villie; gøre tilbøjelig el. oplagt til, formaa til, overtale; disponeret, overtalt; stemt el. opsat (godt el. slet); godt oplagt (modf. indisponeret, s. d.); oprømt; disponibel, som er til Raadighed, som man raader over, som er paa rede Haand, f. Eks. d. Kapital, som straks kan tages i Tjeneste; brugsrede; undertiden = overtallig; Disponibilitet, det at være disponibel; Disposition, Foranstaltning; Ordnen af et Stof, Indretning, Inddeling, Udkast (f. Eks. til en Afhandling, Tale); (Krsp.) Plan for et Foretagende, ved hvilken de enkelte Led faa deres Opgave meddelt; Raadighed; Tilbøjelighed; Hang, Stemning (en slet D. = Indisposition, s. d.); Evne, Modtagelighed, Anlæg (f. Eks. til en Sygdom, = Diathese); testamentarisk Bestemmelse; Testament; (Mus.) et Orgels Indretning i Henseende til Klaviaturer og Stemmer; stille til Disposition, stille til Raadighed; foreløbig afskedige; (om Varer) nægte Modtagelse (f. Eks. paa Grund af mangelfuld Kvalitet el. forsinket Levering); dispositiones inter vivos, pl., Retshandler i levende Live; d. mortis causa, pl., Retshandler, der først afsluttes ved den Retshandelen afsluttende Parts Død; dispositiv, bestemmende, en Forskrift eller Anordning indeholdende; (Ll.) forberedende; d. Lov = declaratorisk Lov.

dis-pos (dispo), fr. (af l. dis-positus, = disponeret, s. d.), munter, rask, rørig.

dis-possessere, it. (dispossessare), fordrive fra Besiddelse; Dispossession, Besiddelses-Unddragen.

Dis-pro-portion, ny l., Misforhold, Uforholdsmæssighed, Ulighed; Mangel paa Symmetri; disproportioneret og disproportional, uforholdsmæssig, ulige; Disproportionalitet, Uforholdsmæssighed.

Dis-punction, l., nøje Gennemgaaen eller Gennemsyn (f. Eks. af et Regnskab); dispungere, gennemgaa Punkt for Punkt.

Dis-put, Dis-pute (Dispyt'), fr. (af l. putare, rense, bringe paa det rene, regne, mene, dømme), Ordstifte, Ordstrid, Strid, Tvist, Klammeri, Mundhuggeri; disputabel, l., omstridt, omtvistelig; Disputation (forkort. Disputats), l., Strid, lærd Strid, Skolekamp, Meningskamp (if. en offentlig, højtidelig), mundtlig Drøftelse; Stridsøvelse, Afhandling, videnskabeligt Skrift, som lægges til Grund ved en højtidelig lærd Strid; Disputatio pro gradu, lærdt Skrift for en akademisk Æresgrad; D. pro loco, en lignende Afhandling til Opnaaelse af et Lærerembede ved et Universitet (jvf. Inaugural- og Habilitation); Disputator el. Disputant, lærd Strider, Ordkæmper; undert. = Haarkløver, Ordkløver; Disputatorium, et, mundtlig Stridsøvelse, Anvisning til samme; Selskab med Disputer-Øvelse til Formaal; disputax, ny l., trættekær, stridlysten, kævlesyg; disputax animal, s. u. animal; disputere, veksle Ord, stride imod, gøre stridig; tage Del i en Disput; deltage i en lærd Drøftelse, forsvare en Disputats, hvorved man vil opnaa en akademisk Grad; disputere (ogs. af-disputere) en noget, gøre ham det stridigt, søge at formene ham det.

dis-qvali-ficeret, ny l., ubuelig, uskikket, uden Adkomst til; Disqvalification, Egenskab, der gør en uskikket, ubuelig til en vis Syssel, adkomstløs dertil.

dis-qvirere, l. (quaerere, søge), undersøge, drøfte, udgrunde; Disqvisition, lærd Undersøgelse, nøje Udgranskning, Drøftelse.

Dis-re-com-mandation, l.-fr., slet Anbefaling; disrecommandere, nedsætte, tale ilde om.

Dis-re-form, l.-fr., mislykket Forbedring, slet Forandring.

Dis-re-nommée, l.-fr., et, Vanry, slet Rygte; disrenommere, gøre berygtet, bringe i slet Rygte, vanrygte; disrenommeret, ilde udraabt, vanrygtet.

Dis-re-putation, l.-fr., slet Rygte, Vanære, Skam; disreputerlig, vanærende, beskæmmende, foragtelig, nedværdigende; som skader ens gode Navn og Rygte.

Dis-ruption, l. (rumpere, bryde), Brud, Overtrædelse.

(Dis-secation og) Dis-sektion, l., Sønderskærelse, Sønderlemmelse, if. af Dyre- el. Menneske-Lig for at lære Legemets indre Bygning at kende, særlig i sund Tilstand (jvf. Section); dissecere og dissekere (secare, skære), skære op, sønderlemme, sønderlægge, aabne, f. Eks. Lig (jvf. anatomere og obducere); Dissekering = Dissektion; Dissektor, Sønderlemmer.

Dis-semination, l. (semen, Sæd), Udsaaning, Udstrøen; Udspredning af et Rygte; disseminere, udsaa, udstrø; udsprede et Rygte; Vacuum disseminatum, s. u. Vacuum.

Dis-sens, Dis-sension og Dis-sensus, l., Meningsforskel, Meningstvist, Uenighed, Splid, Modsigelse; dissentere og dissentiere (l. sentire, føle, mene), være af en anden Mening, afvige fra, tænke anderledes; Dissenters, eng., pl., eg. anderledestænkende el. afvigende; særtroende; i England alle, særl. Protestanter (f. Eks. Kvækere, Metodister), som ikke bekende sig til den herskende biskoppelige Kirke; ogsaa Nonconformister, Presbyterianere, Independenter; Dissentiment (Dissangtimang), fr., et, = Dissens.

Dis-sepimentum og Dis-septum, l. (sepes, Gærde), et, Mellemvæg, Grænsevæg; Mellemgulv (= Diaphragma, s. d.).

Dis-sertation, l. (disserere, dissertare, drøfte), lærd, undersøgende Afhandling, Stridsskrift, s. Disputation; Dissertator, l., el. Dissertateur (—tør), fr., Forfatter af en lærd Afhandling; en kedsom, smagløs Fortæller, der taler som en Bog; disserere og dissertere, tale om noget el. afhandle noget paa en lærd Maade.

Dis-sident, l., eg. Sambrægtighedsfjende, en, som har afvigende Mening i, if. i Trossager, en anderledestænkende; pl. Dissidenter, afvigende, kaldtes i Polen de kristelige Religionssekter, som ikke bekendte sig til den herskende katolske Kirke; særtroende; alm.: af Staten ikke godkendte Trossamfund; Dissiden(t)s, Splid, Uenighed, Adskillelse; dissidere (l., eg. sidde adskilt fra hverandre), være af en anden el. ulige Mening, tænke anderledes, særtro, afvige; (Dissidium, et, Uenighed, Meningsforskellighed, Tvedragt; rigt.: Discidium, s. d.).

dis-simil, dis-similær, l., ulig; Dissimilaritet, Ulighed; Dis-similation, (Gram.) en Medlydsændring, ved hvilken man i Ord, hvor samme Lyd (sædvanlig l eller r) forekom i 2 paa hinanden følgende Stavelser, stundom ændrer den ene, f. Eks. Nøgle i St. f. Løgel (oldn. lykill), baldyre af bordyre, Balber af Barber; it. veleno af l. venenum &c.; modsat Assimilation.

Dis-simulation, l., Fordølgen, Dølgsmaal, Forstillelse, Skrømt; dissimulere, dølge, fortie; forstille sig, ikke lade sig mærke med; simulere (s. d.) og dissimulere, henholdsvis: give sig Mine af det, man ikke er, og skjule det, man er; dissimuler, c'est régner (—myle sæ rænje), fr., at hykle er at herske; dissimuleret, skjult, forstilt; hyklet, skrømtet; Dissimulator, Dølger, Hykler, Skrømter.

Dis-sipation, l. (sipare el. supare, kaste), Adspredelse, Forlystelse; Forødelse; Tankeadspredelse; Bortdunstning; Dissipatisme, Hang el. Drift til Ødselhed; Dissipator, l., og Dissipateur (—tør), fr., Forøder; dissipere, adsprede; forøde, bortødsle, sætte over Styr; dissiperet, adspredt; bortdunstet; forødet; tankevild.

dis-sociabel, l. (socius, Fælle), som ikke forener sig med andet; uselskabelig; Dissociabilitet, hin Egenskab; Uselskabelighed; Dissociation, Opløsning af et Selskab; Sønderdeling af en kemisk Forbindelse ved Varmens Indvirkning, saaledes at Spaltningsprodukterne atter ved Afkøling forene sig; ogs. Spaltning af Salte ved Opløsning i Vand; dissociere, gøre uenig, adskille.

Disso-graphi el. **Ditto-graphi**, gr. (dissos, dobbelt; graphein, skrive), Dobbeltskrift; **Dissologi** el. **Dittologi**, (Ret.) det, at sige noget to Gange, men med forskellige (dog ens-tydige) Ord; ere disse ensbetydende, kaldes Udtrykket Tautologi, s. d.

dis-solubel, l., opløselig, som kan opløses; Dissolubilitet, Opløselighed; dissolut, opløst; ubunden; udsvævende, liderlig, ustyrlig, vild; slap, fordærvet; Dissolution, Opløsning af et Legeme, Adskillelse, Ophævelse; Udsvævelse, Liderlighed; (Ret.) = Asyndeton, s. d.; dissolutiv, opløsende; dissolv. (paa Recepter) = dissolve! opløs! el. dissolvatur! skal opløses! Dissolventia, pl., (Lk.) opløsende, blødgørende el. fordelende Lægemidler; dissolvere, opløse, adskille, fordele; lade gaa fra hinanden; smelte; Dissolving views (— vjus), eng., pl., Taagebilleder, Vekselbilleder, Billeder, der opløse sig og afløses af nye, Billedskifte.

Dis-sonan(t)s, l., **Dis-sonanza**, it. (= Disharmoni), Misklang, Mislyd, Skurren; en Forbindelse af Toner, der kræver en Øret beroligende Opløsning (s. Consonan(t)s); dissonere, mislyde, ikke stemme sammen, klinge ilde; dissonerende og dissonant, skurrende, f. Eks. dissonerende Akkorder, modsat consonerende A. (s. d.).

dis-svadere, l. (svadere, raade), fraraade; Dissvasion, Fraraaden, Fraraadelse; dissvasiv, dissvasorisk, fraraadende.

Dis-syllabum, gr., et, pl. Dis-syllaba el. Dis-syllaber, Tostavelses-Ord; dissyllabisk, tostavelset. S. Syllaba.

Di-stance (sædv. udt. —angse), fr., og **Di-stants**, l., Afstand, Frastand, Mellemrum, Fjernhed, Mellemskel; (Astron.) Afstand mellem to Stjerner, Vinklen mellem to rette Linier fra Jordens Centrum til Stjernerne; (Krigsv.) Afstand mellem de enkelte Afdelinger bag hverandre (f. Eks. paa Marchen at holde Distance), (forsk. fra Interval = Mellemrummet mellem sideskillede Afdelinger); Distance-Blænder, (spøg.) en Person (isl. Kvinde), der tager sig godt ud i Afstand, men ikke nærved; Distance-Forretning, Forretning, der kræver Varernes Transport fra et Sted til et andet, modsat Pladsforretning; Distance-Maaler, et Redskab (med el. uden Kikkertglas) til at bestemme Frastande af synlige Genstande (Diastematometer, s. d.); Distance-Løb, D.-Ridt, Langvejsløb, Udholdenhedsridt; Distance-Signal, Signal, anbragt i nogen Afstand foran et farligt Punkt paa en Jernbane; distancere, ile forbi, komme i Forløbet, lade bag sig; distanceret kaldes i Væddeløbssproget en Hest, der i det Øjeblik, da den sejrende Hest ankommer ved Maalet, endnu ikke har naaet Distance-Pælen (240 eng. Alen (Yards) paa denne Side Maalet), og som i Heats (s. d. O.) ikke anden Gang maa løbe om den udsatte Pris (dog kan en Hest ogsaa blive distanceret af andre Aarsager); distant, l., fjern, langt fraliggende, adskilt fra; Actio in distans, l., (Natl.) Virken paa det fjerne (isl. gennem et materietomt Rum).

di-stegisk, gr. (stege, Tag, Hus), med to Stokværk.

di-stemonisk, gr. (stema, mandlig Kønsdel, Støvtraad), som har to Støvtraade.

dis-tendere, l. (tendere, spænde), (Lk.) udstrække, udspile, udspænde; Distension el. Distention, Spænding, Udspænding, Udspiling.

dis-terminere, l., afsondre, indeslutte med Grænser (l. termini).

Di-stichi, gr. (stichos, Række, Linie), (Lk.) Dobbeltrad, isl. af Haar i Øjelaagene; Distichiasis el. Dis-trichiasis, den unaturlige Dannelse af en saadan Dobbeltrad.

Di-stichon, gr. (stichos, Række, Linie), et, Dobbeltvers, Vers- el. Rim-Par; isl. det elegiske Distichon, et Heksameter med et efterfølgende Pentameter; distichisk, toliniet.

di-stillere, s. destillere.

di-stinct, l., skelnelig, forskellig, kendelig, tydelig, fattelig, bestemt, klar, grej*, afdelt; Distinction, Skelnen, Adskillelse, Begrebsbestemmelse, Begrebsadskillelse (f. Eks. ved Synonymer); Forskel; Bestemthed, Tydelighed; Udmærkelse; Fortrinlighed, Fornemhed, Stand; Folk af Distinction, Folk af Stand og Anseelse; Distinctions-Tegn, Adskillelses- og Udmærkelses-Tegn; Skilletegn, Interpunktion; Kendingstegn; Tegn paa Uniformer til Adskillelse af de militæres Grader o. s. v. (alm. Distinctioner); Skulder-D., Akselmærke, Akseltegn; distinctiv, adskillende, udmærkende; distingvere, adskille, skelne, gøre Forskel paa, udmærke, behandle med udmærket Agtelse; distingvere sig, udmærke sig; distingveret, fr. distingué (distænge), anselig, fornem; som man lægger Mærke til; distingvendum est inter — et inter —, man maa gøre Forskel imellem — og imellem —, imellem dette og hint; qui bene distingvit, bene docet, l., ɔ: til en god Undervisning kræves en god Begrebsadskillelse; distingvo, jeg skelner; distinto, it., (Mus.) bestemt, tydelig.

Dis-toki, gr. (tokos, Fødsel, Føden), (Lk.) Tvillingsfødsel.

Di-stoma, gr., en hos de indfødte i Ægypten forekommende Ikte, der fremkalder Sygdomme i Tarmkanalen og Urinorganerne; distomisk, med to Munde (stoma, Mund).

dis-tonere, it., (Mus.) angive Tonen falsk (med Stemmen el. paa et Instrument); jvf. detonere.

dis-torqvere, l., fordreje, forstuve; Distorsion, Forstuvning af et Led; Ansigtsfordrejelse; jvf Luxation.

Dis-traction, l., Tanke-, Sinds-Adspredthed Uagtsomhed, Ørske*; Forfald, Hindring, Afhændelse, Salg; (Lk.) Trækning (af brækkede Lemmer el. syge Led); distrahere, bortdrage Opmærksomheden fra en Sag, adsprede Tankerne, more; forvirre; hindre, forstyrre; afhænde; distraheret el. distrait (distræ), fr., adspredt, tankespredt, forvirret, uagtsom, fraværende med Tankerne, aandsfraværende.

dis-tribuere, l., fordele, uddele, inddele, tildele; Distribuent, l., el. Distributeur (—bytør), fr., Uddeler; Distribution, Inddeling, Uddeling (om Stipendie-Uddeling ogsaa den forældede Form: Distributs), Omdeling; (Talek.) (= Merismus, s. d.), Opløsning af et Begreb i flere lignende Begreber, Opløsning af et Begreb i dets underordnede Dele, Leddeling

(f. Eks. unge og gamle, rige og fattige, i Stedet for: alle Mennesker); (Digtek.) Anskueliggørelse ved Brug af en Række Enkeltheder el. Billeder; Distributions-Formel, (ved Nadveren) de Ord, der ledsage Nadveruddelingen („dette er mit sande Legeme og Blod . . ."); distributiv, uddelende, inddelende, tildelende; Distributiv-Kendelse, Kendelse over en Konkursmasses Fordeling; adverbia distributiva, (Gram.) inddelende Biord (f. Eks. nu, — nu; snart, — snart); Numeralia distributiva, Delingstalord (f. Eks. i Latinen: deni, ti til hver, ti ad Gangen); justitia distributiva, den tildelende (efter Fortjeneste gengældende Retfærdighed); Distributrice (—bytrisſ'), fr., Uddelerinde.

Dis-trichiasis, f. Distichiasis.

Di-strict, m. l. (di-strictus, Retsmyndighed over en vis Landsdel, af l. di-stringere, udstrække), et, Kreds, Omkreds, Landstrækning, Omraade; Skovareal under een Skovriders Administration.

Di-strictiōn, l., Vanskelighed, Hindring.

Di-strophon, gr., et, = Distichon; distrophisk, som bestaar af to Vers eller Linier (jvf. Strophe).

Dis-turbatiōn, l., Forstyrrelse, Foruroligelse, Afbrydelse, Forhindring; disturbere, forstyrre, afbryde, hindre; forvirre.

dis-uneret, l., = désuneret, f. d.

dis-vestere, l., = devestere, f. d.

Dit, f. Dits.

Di-tetra-ēder el. Di-tetra-ēdron, gr., et, (Geom.) Dobbelt-Tetraeder (f. Tetraēdron); ditetraēdrisk, som har Form af et Ditetraēdron; Ditetryl, gr. (hyle, Stof, Emne, Base), et, (Kem) den af Faraday opdagede flydende Kulbrinte.

Di-t(h)eïsme, gr., Lære om to Guder (f. Dualisme); Dit(h)eïst, en, der tror paa to Guder.

Di-thyramb(e), gr., eg. den to Gange fødte (dis thyraze bainein), et af Bakkuses Tilnavne; (efter andre i Forbindelse med Thriambos, gr., Triumf, el. af ithys, lige, ret, og rhabdos, Stav, altsaa = ithythyrsos, med løftet Thyrsusstav); en Dithyrambe, en begejstringsfuld, regelløs Højsang til Bakki, og senere hen ogsaa andre Guders og udmærkede Menneskers Ære; Rusſang, Drikkevise; dithyrambisk, regelløs, vild, sværmende, begejstret, løftet, rasende; højtravende, bombastisk.

Ditiōn, l., Magtomraade, Herredømme.

Dit og Dat (stundom høres: Ditten og Datten), holl. (dit en dat), dette og hint, løst og fast.

dito, f. ditto.

Di-tomi, gr. (temnein, skære, dele), Tvedeling, Deling i to Halvdele, Halvering.

Di-tonus, gr., (Mus.) et Interval af to hele, store Toner; den store Terts.

Di-tri-glyph, gr., (Bygnk.) eg. en dobbelt Tresplit, Rummet imellem to tredobbelte Fordybninger eller Splitter paa den doriske Frise.

Di-trochæus, gr., en dobbelt Trokæ, en firestavelses Versfod (—⏑—⏑, f. Eks. Skandinaver), som bestaar af to Trochæer, f. d. (hedder ogsaa Dichoreus, f. Choreus).

Dits (Di), fr., pl., Udsagn, (mærkelige) Ytringer, Tankesprog, Vittigheder: middelalderlige Smaadigte, foredragne af Jongleurerne (f. d.).

Ditta, it., (Kbspr.) Brev-Underskrift; = Firma (f. d.).

Ditt-ana-klasis el. Ditt-allelo-klange, gr. (klange, Klang), et Slags opretstaaende Fortepiano med to Klaviaturer.

ditto, gl. it. (it. detto, l. dictum) og dito, portug. (dito, it., = Finger), sagt, det sagte, af samme Slags, samme (som det forrige), nævnte, ligesaa.

Dittographi, Ditto-logi, f. Dissographi.

Ditt-opi og Ditt-opsi, gr., = Diplopi, f. d.

Di-uresis, Diurese, gr. (uron, Urin), (Fl.) Urinafsondring; Urinmængde; Diureticum, et, pl. Diuretica, urindrivende Middel, anvendes if. ved Vattersot, f. Eks. Diuretin; diuretisk, urindrivende.

diurn, l., daglig; een Dag varende; Diurnal(e), et, de katolske gejstliges daglige Bønnebog; Diurn(al)ist, en, som skriver i Dagleje; Diurnist-Løn, Dagløn; jvf. Jour.

Dius Fidius, l. (fides, Troskab), romersk Gud, hvis Navn brugtes ved Edsaflæggelse (me D. F. ɔ: saa sandt hjælpe mig D. F.).

Diuturnitēt, l., Langvarighed.

Div, pers., = Dêv.

Diva, l., Gudinde, den guddommelige, salige (Kvinde); ogs. forherligende Navn paa fremragende sceniske Kunstnerinder, if. Sangerinder; divæ memoriæ, salig Ihukommelse. Jvf. Divus.

Di-vagatiōn, l., Udskejen, Afvigelse fra Hovedsagen; divagere, udskeje, afvige.

di-valent, f. Valents.

Divan, pers., opr. Soldatfortegnelse, Arkiv, Statsraad (særl. den tyrk. Sultans), dettes Forsamlingsværelse; østerlandsk Løjbænk uden Ben, med Hynder lige ned til Gulvet; lav Sofa; en Samling af (orientalske) lyriske Digte, jvf. Ghaseler.

Divano, en Regnemønt i Abyssinien = Para (f. d.).

Di-varicatiōn, l. (varicare, stræve), en Aares Forgrening; divaricatio maxillarum, Mundklemme.

di-vellere, l., rive fra hinanden, sønderrive.

Di-verbium, l., = Dialog, f. d.

di-vergent, l. (vergere, hælde), el. di-vergerende, afvigende, fjernende sig fra, f. Eks. om Linier (el. Planer) som udgaaende fra deres Skæring (modf. convergerende, nærmende sig Skæringen; jvf. parallel); Divergen(t)s, Afvigen, Fjernelse fra; Meningsforskel, Uenighed; divergere, gaa fra hinanden, fjerne sig fra, sprike*; ueg. være af en anden Mening, af forskellig Tænkemaade, Tilbøjeligheder zc.

di-vers, di-verse, l., forskellig, mange Haande, allehaande; Conto pro diversi, (Kbspr.) Konto for forskellige Debitorer el. Kreditorer, f. Conto; diversiform, som er af ulig, skiftende Skikkelse; Diversiōn, Afvenden, Bortvenden fra en Genstand; forandret Retning el. Vending; Tværstreg; Forstyrrelse, Hindring; Adspredelse, Forlystelse; Udflugt; (Krspr.) uventet Angreb bagfra eller fra Siden, uventet Streg, som man spiller Fjenden for at drage hans Opmærksomhed til et vist Punkt og nøde ham til at dele sin Magt; Skinangreb, Demonstration (f. d.); diversi respectus o. f. v., f. u.

respectu; Diversitēt, Forskellighed, Ulighed; Mangfoldighed; diversiv, afledende; morende; Diversorium, s. Deversorium; divertere (fr. divertir, af l. di-vertere, afdrage, afbøje), adsprede, forlyste, more, fornøje; Diverticulum, rigt. Deverticulum, l., et, Bivej, Sidevej; Udsvævelse fra Emnet; Udflugt; Vedhæng; (Anat.) Udkrængning af en naturlig Kanal, f. Ex. det Meckelske D (s. d.); D. ilis, en Udkrængning paa Tyndtarmen; Divertimento, it., Divertissement (—mang), fr, et, Underholdning, Tidsfordriv, Forlystelse, Morskab; (Mus.) et af flere løsere forbundne Satser sammensat Tonestykke af underholdende Natur, Morskabsmusik; munter Teaterdans uden egentlig Handling (indlagt i en Opera); ogs. = Potpourri, s. d.; divertissant (—sang), fr., underholdende, morende, forlystende.

Divette, fr., lille Diva (s. d.); Operette-Primadonna.

dividatur, l., (paa Recept.) skal deles; divide in partes æquales! del det i lige Dele! divide et impera! del og hersk! (gør dine Fjender uenige! saa vil du sejre og herske). ogs. divide, ut imperes! split dem for at magte dem! (Macchiavelli).

Dividend(us), l., (Regnek.) Delingstal, det Tal, som skal deles; Dividende, Udbytte, den Del af Vindingen, som tilfalder enhver Deltager i et Handelsselskab, et Aktieselskab, en Bank, en Konkursmasse, i Forhold til hans Indskud; jvf. Tantième; dividere, dele, inddele; (Regnek.) undersøge, hvor mange Gange et Tal (Divisor) indeholdes i et andet (Dividendus), el. finde et Tal (Qvotient), som, multipliceret med et givet (Divisor), frembringer et andet givet (Dividend); Dividualitēt el. Dividuitēt, Delelighed; Dividuum, et, noget, som kan deles. Jvf. Fraction.

divided skirts (divajdid skerts), eng., pl., delte Skørter; en Slags meget vide (Idræts-)Benklæder for Kvinder.

Dividivi, pl., Bælgfrugter, indeholdende et garvesyreholdigt Stof, der faas af et sydamerikansk Træ (Cæsalpinia coriaria); bruges i Garverierne.

divin, l., guddommelig; divina gratia = Dei gratia, s. d.; Divinitēt, Guddom, Guddommelighed; Divina commedia, it., sildigere Navn paa Dantes († 1821) berømte Digt om Helvede, Skærsilden og Paradis.

Divinatiōn, l., Udtydning af Tegn, der ansaas sendte fra en Guddom, Anelse, Fremsyn, Spaadom, Gætning; Divinatiōns-Evne, Anelsesevne, Seergave, Spaakraft, Spaadomsgave, Fremsyn (jvf. Clairvoyance og Theomanti); divinatio ex post, Efterspaadom, Bagklogskab; divinatorisk, grundet paa Divination; d. Kritik, umiddelbar Kritik, grundet paa indgaaende Kendskab til vedkommende Forfatters Tænkemaade og Sprog; divinere, ane, gætte, gisse, forudse, spaa.

Divinitet, s. divin.

Divis, l., (Bogtr.) Delingstegn, Bindestreg (- -) (= det franske Tiret); Divisi, pl., eg. delte, betyder i Orkesterstemmer for Strygeinstrumenter, at ved Dobbeltgreb skulle de højere Noder udføres af den ene Spiller ved Pulten, og de dybere af den anden Spiller; divisibel, delelig, delbar; Divisibilitēt, Delbarhed, Delelighed; Divisiōn, Deling, Inddeling; (Log.) Angivelse af alle de Genstande, der staa under et Begreb el. udgøre dets Omfang; (Regnek.) Ligedeling, Taldeling (en Regningsart, s. dividere); Afdeling af en Flaade el. Eskadre; Hærdel, sammensat af forskellige Vaabenarter, i Stand til at udføre selvstændige Hverv, løse selvstændige Opgaver (nu sædv. sammensat af 2 Fodfolks-Brigader, 4 Eskadroner og 6 Batterier, med en Divisiōns-Chef (fr. divisionnaire), en Divisiōns-General til Befalingsmand); Divisor, Deler, (Regnek.) det Tal, med hvilket et andet (Dividend) divideres el. deles; Uddeler, (i det gamle Rom) en, der ved Valg af Embedsmænd uddelte Bestikkelser blandt Vælgerne; (Bogtrk.) Delings-Gaffel el. Klemme, der, anbragt paa Tenakelen (s. d.), tjener ikke alene som Manuskript-Klemme, men tillige som Linie-Viser; Divisorium, et, Delingsredskab; Delingsskive hos Urmagerne; Divisum el. Totum divisum, et, (Log.) det inddelte Hele; det Begreb, hvis Omfang fremstilles ved Anførelsen af alle Delingsleddene (membra dividentia), idet man derved gaar ud fra et vist Synspunkt el. en vis Delingsgrund (fundamentum divisionis, s. d.).

di-vorteret, l., skilt (om Ægtefolk); Divortium, et, Ægteskabs-Skilsmisse (jvf. Separation).

divotamente, divoto, it., (Mus.) med højtideligt, andægtigt, værdigt Foredrag (jvf. devot).

Di-vulgatiōn, l. (s. vulgere), Kundgørelse, Udspredelse (af en Efterretning el. et Rygte &c.); divulgere, kundgøre, udsprede, lade komme ud blandt Folk.

Di-vulsiōn, l. (vellere, rive, løsrive), Sønderrivning.

Divus, l. (med bibeholdt Digamma (s. d.) = gr. dios, guddommelig, af Dios, Gen. af Zeus), den guddommelige, forgudede, salige (Mand); Tilnavn til afdøde romerske Kejsere; jvf. Diva.

divæ memoriæ, s. u. Diva.

dixi, l., jeg har sagt det, har endt min Tale, er færdig; dixi et salvavi (liberavi) animam (meam), jeg har talt og frelst min Samvittighed, lettet mit Hjerte.

Di-æresis, gr. (di-airein, tage fra hinanden, skille, dele), (Gram.) Adskillelse el. Opløsning af en Dobbeltlyd i to Selvlyde, f. Ex. af eu (= ev) i: e-u (f. Ex. Orpheüs); (Kl.) Afsondring el. Adskillelse af naturligt el. unaturligt forenede Dele, en kirurgisk Operation til Adskillelse af sammenvoksede Lemmer; puncta diæreseos, Afsondrings- el. Adskillelses-Punkter over een af to paa hinanden følgende Vokaler, der tilkendegive, at hver af disse skal udtales særskilt (= Trema, s. d.), f. Ex. aërostatisk (jvf. Dialysis, Diastole, s. ogs. Synæresis).

Diæt, gr. (diaita), Leveorden, isr. med Hensyn til Næringsmidlernes Valg (ogsaa i Henseende til Luft, Bevægelse, Udtømmelser, Søvn, Lidenskaber); Sundhedspleje; mager Kost, Sygekost; Diæter (rigtigere: Diēter, s. d.); Diætetik, Sundhedslære, Kostregel, Livsopholdelses-Kunst (Makrobiotik, s. d.); diætetisk, overens-

stemmende med Diætetikken, sund; maadeholdende; diætetiske Midler, Sundheds-Midler; diætetiske Regler, Forskrifter til Sundhedens Bevaring; Diætetiker, Udøver af, Lærer i Diætetik.

Diæteter, gr., pl., (i det gamle Athen) Voldgiftsmænd, Voldgiftsdommere.

Di-öces el. Di-öcese, gr. (oikos, Hus; oikein, bo), opr. Led af en verdslig Inddeling af Romerriget; senere: Bispedømme (i den romersk-katolske Kirke); Diöcesan, til et Diöces hørende; isl. om Menigheder og geistlige; Biskop; Diöcesan-Synode, Fællesmøde af Biskopper og Præster i et Diöces (Stift); Landemode.

Di-öcia, gr. (oikein, bo), Linnées 22de Planteklasse, som indeholder Tvebo-Planter med Hanblomster paa den ene og Hunblomster paa den anden Stamme af samme Art; diöcisk, dertil hørende, Tvebo-; Diöcister, pl., de til denne Klasse hørende Vækster.

Dj—, i flere Tilfælde, s. Dsch—, J— og Y—.

Djam, pers., Vase, Spejl; Fyrtaarn; forekommer tidt i Sammensætninger, s. Eks. Djamschid, Solens Spejl el. Bæger, Navn paa en mytisk, Guldalderen betegnende, Person.

Djami, ar., s. Dschami.

Djebel, ar., et, Bjerg; forekommer i mange Stedsnavne, f. Eks.: Djebel Tarik, hvoraf Gibraltar, eg. Tariks Bjerg, saaledes kaldet efter den omajadiske Kalif Valids Feltherre Tarik, der her overvandt Vestgoternes Konge Roderik 711 e. Kr.

Djedid, ar., ny (i Stedsnavne).

Djehan-gir, pers. (djehan, Verden), Verdenserobrer (brugt ogs. som Egennavn).

Djehennem = Gehenna (s. d.).

Djennet, ar., Paradisets Have.

Djeride, s. Dscherid.

Djiggetai, mong., eg. Langøre, Halvæsel, et yderst sky Dyr af Hesteslægten i Syd-Sibirien.

Djihad, s. Dschihad.

Djinn, arab. (mul. af l. genius, s. d.), et Samlingsnavn, der betegner Genier, Dæmoner, overmenneskelige Væsener i Modf. til Menneskeet; særl. Ildaander, der viste Ulydighed mod Gud ved ikke at ville tilbede Adam, da han var bleven skabt; deres Fyrste er Iblis, s. d.

Djisjeh, ar., en Skat, som i muhamedanske Lande paalagdes Ikke-Muhamedanere.

Djonke, kin. Kyst- og Krigsfartøj med 3 Jagtmaster, Latinersejl, højt for og agter; i Boven er sædvanlig malet et el. to Øjne.

Djubbe, ar., Overklædning (hos Østerlænderne), s. Entari.

Djuim, russ., Tomme.

Djuma, ar., Forsamling, isl. til Gudstjenesten om Fredagen; ogs. denne Gudstjeneste; jvf. Chotbah.

Djumadi, s. Dschumadi.

Djungel, s. Jungle.

Djunke, s. Djonke.

[Djur-gården (Jurgaarden), sv., Dyrehaven (tæt ved Stockholm liggende Park og Forlystelsessted)].

Djætka, russ., Mand, der har Opsyn med Børnene, Børnepasser.

dò, it., = ut, s. ut re mi o. s. v.

do, l. (af dare, give), jeg giver; do, ut des, s. d.

Doab el. Duab, østind. (af pers. do, to, og ab, Vand, Flod), ɔ: to Vande, et i Forindien almindeligt Navn paa en kileformet Landstrækning mellem to sammenløbende Floder, særlig paa Landet mellem Floderne Dschamna og Ganges.

Doalium el. Doarium, m. l., et, = Douaire (s. d.).

Doblon, sp., s. Dublon.

Dobra, Dobrao, portug., i Portugal 1722—1835 præget Guldmønt af skiftende Værdi.

docendo discimus (el. discitur), l., ved at undervise andre lærer man selv; Docent, Lærer, isl. akademisk (undertiden med Bibegreb af en lavere Lønning el. ringere Indflydelse paa Universitetets Styrelse, end Professorerne); docere, lære, undervise, holde Læreforedrag; belære; godtgøre, bevise; Docering, Undervisning, Bevisførelse.

Dochmius, gr. (dochmios, gaaende paa tværs), (Versl.) en femstavelses Versfod, hvis første og fjerde Stavelse ere korte, de øvrige lange (altsaa en Jambe og en Creticus): ◡——◡—.

docil, l., lærvillig, lærenem; føjelig; Docilitet, Lærvillighed, Nemhed; Føjelighed.

Docimasi, s. Dokimasi.

Dock, eng., det Sted i en Retssal, hvor Forbryderen staar; Dok (s. d.); Dock-yard, eng., Skibsværft.

Docket, eng. (af dock, afskære, stubse, afbrage), Seddel, Varefortegnelse; Udsigt over Indholdet af et Skrift, Indholdsfortegnelse.

docte, l., lærdt; docti male pingunt, de lærde skrive (sædvanlig) slet (en slet Haandskrift).

doctissime! l., højlærde (Herre)!

Doctor, l., eg. Lærer; en lærd, som har faaet den højeste Grad el. Værdighed i Teologi, Filosofi, Retsvidenskab eller Lægevidenskab, og Ret til at docere sit Fags Videnskab; (i daglig Tale) en med denne Værdighed forsynet Læge, el. ogs. overh. en Læge; i Middelalderen en Hæderstitel til nogle udmærkede skolastiske Filosoffer, med Tillæg af et Adjektiv, der fremhævede det ejendommelige ved hver af dem især, saasom: Doctor angelicus el. communis: Thomas Aquinas; D. mirabilis: Roger Bacon; D. subtilis: Duns Scotus, o. m. fl.; doctoral, hørende til Doktor-Værdigheden; Doctorand(us), en, som er i Færd med at blive Doktor; Doctorat, et, Doktor-Værdighed el. -Embede; Doctor bullatus, s. u. Bulla; Doctor-Diplom, et, Doktorværdighedskaldsbrev; Doctor juris utriusque, l., Doktor i begge Slags Lovkyndighed (den geistlige og den verdslige, jvf. Decretist og Legist); Doctor of civil (el. canon) law (laa), eng., D. i verdslig (el. geistlig) Ret; Doctor of Divinity, eng., = Dr. theol.; Doctor legitime pro-motus, den, der paa lovmæssig Maade er ophøjet til Doktor-Værdigheden; Doctor-Promotion, den højtidelige Handling, ved hvilken saadan Forfremmelse ved Universitetet sker; Doctores miseri-cordiæ, pl., Barmhjertighedslærere, de, der antage, at ogsaa Hedninger, ja fordømte, kunne opnaa Salighed; Doctors Commons, eng., pl.,

de retslærdes Kollegium; doctorere, blive el. ville blive Doktor; ogs.: udøve Lægekunsten; doctorisere, gøre til Doktor (ligesom doctorere, gerne spøgende).
Doctrin, l., Lærdom; Lære, Lærefag, Undervisning i en Videnskab; Teori, Videnskab, Kunst; doctrinær, doctrinal, doctrinél, fr., lærd, videnskabelig; som bygger paa Læresætninger, uden tilbørligt Hensyn til de stedfindende Forhold; Principrytter; ofte = upraktisk; Doctrinaires, fr., pl., et politisk Parti (i Frankrig), som vilde indrette Staten og afgøre dens Anliggender efter videnskabelige Teorier, og holde Mellemvejen imellem Monarkiet og Demokratismen; Doctrinarisme, de doktrinæres System; Principrytteri; Doctrinale, et, Lærebog; Doctrinal, et, = Didaktron, s. d.
doctus cum libro, l., lærd efter Lektien, andenhaandslærd.
Document, l., et, Skrift, skriftligt Bevis, (synligt) Bevismiddel, Haandskrift, aabent Brev, Bedlæg, Tillæg; Document humain (Dokymang ymæng), fr., et, eg. menneskeligt Bevis, Virkelighedsbevis, Erfaringskilde, det Grundlag, paa hvilket, if. ifølge den franske naturalistiske Digter Zola, al Kunst hviler; documentere, bevise ved lovgyldige Brevskaber, brevhjemle, afhjemle, forsyne med oplysende og bevisende Tillæg; overh.: godtgøre, bevise klart; Documentation og Documentering, Bevisførelse, Godtgørelse ved Grunde og oplysende Skriftbilag; Skrifthjemmel.
Dodaim = Totem, s. d.
Dodarium el. Dotarium, m. l., et, (Retsspr.) Gods, som en Mand forskriver sin Hustru til Vederlag for det af hende tilbragte.
Dodeka-daktylon, gr. (dodeka, dyodeka, tolv), et, (Anat.) Tolvfingertarmen, = Duodenum (s. d.).
Dodekade, gr. (dodekas), et Antal af tolv, Dusin, Tylft.
Dodeka-deltos, gr. (deltos, Skrivetavle, der oprindelig havde trekantet Form), = Leges duodecim tabularum (s. d.).
Dodekadik, gr., el. dodekadisk System, Regning, Inddeling efter tolv (jvf. Dekadik); Tylfteregning, = Duodecimal-System.
Dodeka-ëder el. Dodeka-ëdron, gr., et, (Stereom.) et af tolv Planer indesluttet Legeme; Penta-gonal-Dodeka-Ëder, et regelmæssigt Legeme, begrænset af tolv regelmæssige Femkanter; Rhombo-ïdal el. Rhombe-Dodeka-Ëder, et Legeme, begrænset af tolv Rhomber, d. e. ligesidede Firkanter; Bi-Pyramidal- el. Tri-angulär-Dodeka-Ëder, dobbelt selssidig Pyramide, et af tolv Trekanter begrænset Legeme; dodekaëdral, henhørende til, lignende et Dodekaëder; dodekaëdrisk, som har Skikkelse af et Dodekaeder; Dodekaemeron, et, (if. den græske Kirke) Tid af 12 Dage fra Jul til Helligtrekongersdag.
dodeka-fidisk, gr.-l. (findere, kløve), tolvfold spaltet el. splittet; som lader sig kløve, splitte &c. i tolv Dele.
Dodeka-gon, gr., Tolvkant; dodekagonal, henhørende til, lignende en Dodekagon.
Dodeka-gyni, gr., (Bot) Planteorden med tolv Støvveje; dodekagynisk, som har tolv Hundele el. Støvveje; tolvhunnet.
Dodek-andria, gr., (Bot.) Linnées 11te Planteklasse, Planter med 12 til 20 Støvdragere i en tvekønnet Blomst; dodekandrisk, med tolv Støvpunge; tolvhannet.
dodeka-petalisk, gr., som har tolv Blomsterel. Kron-Blade.
Dodeka-pharmakon, s. Apostolorum ungventum.
Dodeka-phylon, gr., et, Tolvstammefolket, Jødefolket (opr. bestaaende af 12 Stammer).
Dodek-archi, gr., et, Tylftevælde, Regering af tolv Magthavere; Dodekarcher, pl., disse tolv Herskere.
Dodekate-morion, gr. (morion, en lille Del, lille Stykke), et, $^1/_{12}$ af en Cirkel, en Bue paa 30°; (forældet.) eet af Dyrekredsens 12 Himmeltegn.
Dodenkop, holl., Polerrødt, Brunrødt, Engelskrødt, Jernoveilte (eg. Dødningehoved; s. caput mortuum).
Do, dico, ad-dico, l., (Retsspr.) de tre formelle Ord, der antyde Prætorens (Overdommerens) Magt i det gamle Rom: til at udnævne Dommere, til at dømme, til at tilkende Kreditor Skyldnerens Gods.
Dodola, pl. Dodole el. Dodoler, i Serbien: „Regnpiger", der, iklædte Løv og Blomster (over det nøgne Legeme), dansende og syngende drage fra Hus til Hus for at bede om Regn.
dodonæisk Orakel, det ældste (pelasgiske) Orakel i et ældgammelt Zeustempel i Dodona i Epirus.
Doelen (Dulen), holl., Skyttelavshus; D.-Billeder, Skyttebilleder, Malerier (if. fra 17de Aarh.) med Emnet hentet fra de gammelhollandske Skyttelav.
Dogale, it., et, (forhen) Pragtklædning for de venetianske Nobili; Doge-Skrud.
Dogana, it., s. Douane.
Dog-cart, eng. (dog, Hund; cart, Karre, Vogn), Jagtvogn (med Plads til Hundene); let Enspænderwogn.
Doge (Dodsje, sædv. udt.: Dosje), (af l. dux, Anfører), Hærfører, Hertug; Titlen paa Overhovedet for Regeringen i de forrige Fristater Venezia og Genova; Dogaresse og Dogesse, Dogens Hustru; Dogat, et, Dogens Embede og Værdighed. Jvf. Duc.
Dogge, eng. (r. Dog), Hund, engelsk Hund, Bulbider (i Dansk sædv.: stor Hund).
Dogger, (Geol.) Juraformationens mellemste Afdeling, brun Jura.
[Dog-læp (eng. dewlap), den paa et Kvæghøved langs Hals og Bov nedhængende slappe Hud].
Dogger el. Dogger-Baad, et hollandsk Fiskerfartøj (gl. holl. dogger, Kabliau, s. d.).
Dogma, gr. (dokein, mene, dømme), et, pl. Dogmer el. Dogmata, Læresætning, Trossætning; Læremening, Lære; Dogmaticisme el. Dogmatisme, (Filos.) en fastsættende Filosoferings-Metode, der bygger sit System paa Grundsætninger, hvis Gyldighed den ej har undersøgt, men vilkaarlig antaget, og uden Hensyn til den menneskelige Fornufts Begrænsning; modsat. Skepticisme og Kriticisme, s. d.; Dogmatik, Lærekunst, den Kunst, videnskabeligt at foredrage en Lære, if. den lærde el. videnskabelige Fremstilling af den kristelige Troslæres Dogmer; Dogmatiker, (Teol.)

Religionslærer, som paa denne Maade foredrager Troslærdommene; (Filos.) en Tilhænger af en bestemt Læreform i hvilken som helst Videnskab, Tilhænger af Dogmatisme; (Kt.) Dogmatikere = teoretiske Læger (modf. Empirikere, s. d.); dogmatisk, læremæssig, som lærer, hvad man skal tro, isæ. den kristelige Troslære vedrørende; lærende, i Læretonen; dogmatiske Sandheder, Trossandheder; dogmatiske Prædikener, Prædikener, der særlig drøfte Fremstillingen og Tydningen af Troslæren; dogmatisere, fremsætte Læremeninger, foredrage el. afhandle Troslærdomme; tale i en afgørende, selvsikker Tone; ogs. fremsætte vrange el. farlige Lærdomme; Dogmatist, Ven af, hyldende Dogmatisme; Dogmato-latri, blind Hengivenhed for visse Læresætninger; Dogmatologi, Læren om Lære- el. Tros-Sætninger; Dogmatopöi, Opfindelse og Dannelse af Læresætninger.

Dogusch, s. Dosch.

Doigt à ressort (Doa a røsaar), fr. (doigt, Finger; ressort, Fjeder), (Kt.) Sygdom, ved hvilken en Fingers Bevægelse standser paa et bestemt Sted og derpaa frigøres med et Smæld; doigté (boaté), (Mus.) med Fingersætning.

doit (doa), fr., (Kbspr.) = debet; doivent (doav') = debent.

Doit, eng., Vægtenhed i den eng. Troy-Vægt, = 0,135 Milligram. S. Deut.

Dok, eng. (dock, maaske af gr. docheion, Kar), et Bygningsværk (ved en Havn), der er indrettet saaledes, at Vandet ved Sluseværk kan ledes ind og ud, for at brøstfældige Skibe der kunne istandsættes; Bødehavn; jvf. dry dock og wet dock; dokke, bringe i Dok.

Doketer, gr. (dokein, synes), el. Doceter, pl., en gnostisk Sekt, som paastod, at Kristus ikke havde havt et virkeligt menneskeligt Legeme, men kun et Skinlegeme; doketisk, skinmæssig; Doketisme, (Rel.) Doketernes ovennævnte Antagelse; (Filos.) en til blot Menen, til det blotte Sandhedsskin hengiven Sindsstemning (i Slægt med Dogmatisme).

Dokimasi, gr., Undersøgelse, Prøvelse (is. Metallers, Docimasia metallorum); (i det gamle Athen) Undersøgelse af en Borgers Afkomst til at udøve borgerlige Rettigheder el. Hverv; Docimasia pulmonum (i Medicina forensis), Lungeprøve (is. ved Undersøgelse af Barnelig, idet Lungen enten flyder paa el. synker i Vand, henholdsvis hvis Barnet før Døden har aandet el. ikke); Dokimasiologi el. Dokimastik, Prøvekunst, Proberkunst, den Del af Kemien, der lærer at opløse Fossilierne i deres Bestanddele; Dokimastikon, et, Prøvebeskrivelse; Prøveskrift.

Doko, Dværgfolk i det sydlige Abessinien.

Dola, Dolja, pl. Doli, russ., 1/96 af en Solotnik (s. d.).

Dolabra, l., (Kt.) et i Spiral lagt Bind; (Oprindelsen til dette Navn tvivlsom, da l. dolabra = Økse).

dolce (boltsje), dolcemente, dolciato el. con dolcezza, it., (Mus.) blødt, blidt, med Ømhed; dolcissimo, meget blidt; (il) dolce far niente, den søde Lediggang, Driverliv.

Dolcan, Dulcan, aaben Fløjtestemme i Orgler.

Dolcian, s. Dulcian.

Doléancer (—angser), fr., pl., Klager, Jammer, Klynken; Besværinger; dolere, l., eg. smerte, gøre ondt; føle Smerte, Bedrøvelse el. Ærgrelse; klage, beklage sig, sutre*, vaande sig; besvære sig; dolendo, dolente, con dolore, con duolo, it., (Mus.) smertelig, klagende.

Dolerit, grovkornet Basalt, en fortgrøn Stenart.

Dolicho-kephaler, gr. (dolichos, lang; kephale, Hoved), pl., Langhoveder, Mennesker, hvis Hoveder have en Bredde, der er mindre end 3/4 af Længden; dolichokephal(isk), dolikokefal, langhovedet; ogs. om misdannede Kranier, der vise en abnorm Længde i Forhold til Bredden; modf. brachykephalisk; jvf. orthokephalisk; Dolichos, Udholdenhedsløb ved de gamle Grækeres gymnastiske Øvelser.

Dolja = Dola.

Dollar, eng. (i Slægt med tysk: Thaler, Daler), nordamerikansk Daler (i Guld af Værdi c. 3,75 Kr.).

Dollen-Baad, t. (Dolle, Tap, Aaretol), Baad med en op fra Esingen hævet Tollegang for Aarerne.

dollondsk Kikkert, eller blot en Dollond, en akromatisk Kikkert (efter Opfinderen, Englænderen Dollond, † 1761); s. achromatisk.

Dolman el. Doliman, ung. (dolmany, tyrk. dolaman), opr. den nationale ungarske tætsluttende Trøje; Stuttrøje, den korte Trøje, som Husarerne bære under Pelsen; nu for det meste afløst af en Attila (s. d.).

Dolmen, gæl. (tol, Bord; men, Sten), keltisk Stenalter, dannet af en stor, vandret liggende Sten, der hviler paa to lodret staaende Stene (saadanne Dolmens findes i Bretagne og i England).

dolo malo, l., i ond Hensigt, svigagtig; dolōs, adv.: dolose, bedragerisk, svigagtig, med Forsæt at skade (modf. culpøs, s. d.); Dolus, Bedrageri, List, Svig, is. Hensigt at skade; forsætlig Fornærmelse; dolus non præ-sumendus, ondt Forsæt maa aldrig forudsættes (jvf. Quisque præsumitur bonus, o. s. v.); Dolus bonus, (Retsspr.) en god, d. e. tilladelig, uskyldig, velment List; Dolus malus, Argelist, Træskhed, Underfundighed.

Dolomit, Bitterspat, Kalk-Magnesia-Karbonat (opkaldt efter den franske Geolog og Mineralog Dolomieu († 1801)].

Dolor, l., Smerte; dolor est medicina doloris, l., ondt skal ondt fordrive; dolorosa, s. Mater dolorosa; dolorosamente, dolorose, doloroso, con dolore, (Mus.) smerteligt, klagende.

Dolus, s. dolo malo.

Dom (Dong), fr. og port. (af l. Dominus), Herre; i Frankrig: middelalderlig og senere Titel for Munkene af de fornemmere Ordener, is. Benediktinerne og Karteuserne, hvis Klostre kaldtes domeries; i Portugal: Titel for den regerende Konge og hans nærmeste Slægt (Fem.: Dona). Jvf. Don.

Dōm, m. l. (doma, af gr. doma, Bygning, l. domus [neml. Domini, Herrens Hus], fr. dôme, Kuppel, Hjelmtag), eg. et rundt, højt, hvælvet Tag, Kuppel; (mindre rimelig have nogle villet hidlede Ordet af D. O. M., ɔ: Deo Optimo Maximo, [helliget] den algode, almægtige Gud); en stor Bygning med

et saadant Tag; ogs. = Dom-Kirke, d. e. en Ærkebiskops eller Biskops Hovedkirke, Katedral-Kirke, Stiftskirke, Højstift, Mynster; Dom-Kapitel, et, Forsamling af Domherrerne el. Stiftsherrerne ved et Højstift; Medlemmerne af en gejstlig Korporation, der udføre Gudstjenesten i Stiftskirken og i vigtige Anliggender staa Biskoppen ved Siden; Stedet, hvor de samles; Dom-Dechant, Forstander for et Domstift (s. Dechant); Dom-Herre, s. Kanonikus; Dom-Provst, den øverste Domherre i et Kapitel; Dom-Custos, den Domherre, der har Opsynet med Kirkeskatten; Dom-Scholaster, Domherre, der har at undervise de unge gejstlige; Dom-Vicar, en, som i Stedet for Domherren forretter de denne paalagte Andagtsøvelser.

domabel, l. (domare, tæmme), som kan tæmmes.

domanial, vedrørende en Domæne, s. d.

Domesday, s. u. Doom.

domestica cautio, l., (Retssp.) Forskrivelse; dom. persona, Husfælle; domesticum furtum, et, Hustyveri; domestisk, domesticus, til Huset hørende, huslig; Domestici, pl., Husfæller; bekendte, Omgangsvenner; domestica mala majora lacrymis, hjemlige Onder ere for store til at kunne fremkalde Taarer; Domesticitet, Egenskab, Stilling som Medlem af Huset; (om Dyr) tæmmet Tilstand, Tamhed; Domestication, ny l, et vildt Dyrs Tæmmelse, dets Forvandling til et Husdyr; domesticere, tæmme, forvandle til Husdyr.

Domestics, eng., pl., tætte, glatte Bomuldstøjer (is. til Skjorter).

Domestik, fr. (Domestique), Hustyende, Tjenestetyende, Tjener, Karl; Domestikker, pl., Tjenestefolk, Husfinde.

Domicella, m. l. (Dimin. af domina, Frue), ikke regelbunden Kanoniske, Stiftsfrøken; tilsynshavende Nonne; Domicellar, pl. Domicellarer el. Domicelli, vordende Kanniker, unge Stiftsherrer (uden Sæde og Stemme i Kapitlet); (Domicellus og Domicella først Titel til Prinser og Prinsesser, siden til adelige).

Domicilat, den anviste Betaler af en domicileret Veksel; domicilere og domiciliere, bo, være bosat, have hjemme; (Kbspr.) anvise en Veksel, der egentlig skulde betales paa et Sted, som ingen Vekselplads er, til Udbetaling paa en Vekselplads; Domiciliant, den, der domicilerer en Veksel; Domicil(ium), l., et, Bosted, Bolig, Bopæl, Hjem(sted), (Kbspr.) det Sted, paa hvilket en Veksel er anvist til Udbetaling, det Handelshus, der skal yde Udbetalingen af Vekselen; D. habitationis, Opholdssted, Bosted, Bopæl; D. originis, Fødested; Domicil-Baand, Bostedsbaand; Domicil-Veksel = domicileret Veksel (jvf. Tratte).

Domina, l., Frue; Stiftsforstanderinde, Klosterforstanderske, Abbedisse, Priorinde.

dominant, l., herskende, raadende; overlegen, stærkere; Dominant(e), (Mus.) den herskende Tone, Kvinten til den Tone, i hvilken Stykket er sat (Quinta toni); ogs. Overdominant, modsf. Kvarten, der kaldes Underdominant el. Subdominant; den toniske Dominant, Hovedtreklangen (D.-Treklangen) paa 5te Trin af den Skala, i hvilken Stykket staar (til Forskel fra Dominanten i den Toneart, over i hvilken man har moduleret); Dominant-Accord, Treklang el. Firklang, der staar paa Quinten (5te Trin); enhver paa Dominanten bygget Accord.

Domination, l., Herredømme, Herskab, Vælde; Dominator, Hersker, Behersker.

Domine, l. (Vokativ af dominus), Herre (den protestantiske Præsts Benævnelse i Nederlandene); Domine frater! Hr. Broder! dominere, herske, overvælde, byde over; spille Herre; udøve en afgørende Indflydelse paa; voldføre; rage frem; (Krspr.) bestryge fra en højere liggende Stilling; (jvf. commandere).

Dominica (dies), l., Herrens Dag, Søndag (fr. dimanche); Dominica aurea, benedicta, duplex, Trefoldigheds-Søndag; Dominica in albis (stolis), første Søndag efter Paaske; D. olivarum = Palmarum; D. passionis = Judica; D. sancta, Paaskesøndag (en Del af Søndagenes fordum hyppigere brugte latinske Navne, saasom: Cantate, Esto mihi, Lætare, Quasimodogeniti, Septuagesima, Sexagesima o. fl., findes paa vedkommende Steder); i øvrigt betyder Dominica ogsaa et Herresæde, Slot; Dominica (el. Dominicalis) litera, et, Søndagsbogstav.

Dominical-Afgift, en Afgift af de paa en fast Ejendom hvilende Realbyrder, der paahviler den, :vem Realbyrden kommer til gode, og afdrages i den alm. Grundskat.

Dominicale, l., et, det Klæde, som i den gamle Kirke holdtes frem, medens Nadvergæsterne nøde Sakramentet; Søndags-Evangeliet; Lectiones dominicales, pl., Afsnit af den hellige Skrift til Oplæsning i Kirkerne om Søndagen; Perikoper (s. d.); dominicaliter, søndagsmæssig.

Dominicaner, Munk af den af Spanieren Domingo († 1221) stiftede og af Paven 1216 stadfæstede Orden, Dominikanerordenen; Dominicanerne, hvis Vaaben er en Hund med en Fakkel i Munden, kaldtes stundom Domini canes, l., Herrens (Spor-)Hunde, fordi de i sin Tid vare Pavens Redskaber til at opspore alskens Kætterier; i Danmark: Sortebrødre; Prædikebrødre. Jvf. Prædicatores.

Dominicum, l., et, Kirkens Midler, Kirkens Skat; ogs. Kirken selv; Messen.

Dominium, l., et, Herredomsret, Ejendomsret, Herredømme, Herskab, Godsherskab, Ejendom, Overvælde; ogs. = Territorium, s. d.; pl. Dominier, adeligt Jordegods, Riddergods; Dominion, eng., s. Puissance; Dominium ab-solutum, s. absolutum dominium; Dominium di-rectum el. superius, Ejendomsret til en Grund, med Udelukkelse af Nytte og Brug; D. e-minens, landsherlig Ejendomsret, Statens Overejendomsret; D. plenum, fuldstændig Ejendomsret; D. utile, Nytte og Brug, i Modsætning til D. di-rectum; Dominium in mare est nullum, over Verdenshavet gives der ingen Herredomsret; Havet er herreløst.

Domino, it., Herre (is. gejstlig); et Slags Vinterdragt, som de gejstlige i Frankrig bruge; Maskeradekappe, ogs. selve den maskerede Person; et vist Talspil (med 28 Brikker, hver med to fra 0 til 6 løbende Tal), ogs. Binder i

dette Spil; broget marmoreret (tyrkisk) Papir; Dominoterie, fr., et, Handel med farvede Papirsorter, Tapetpapir.

Dominus, l., Herre, Ejendomsherre, Grundherre, Grundejer; Tiltaleform til de romerske Kejsere fra Caligula af; D. ac redemptor noster, vor Herre og Genløser; den pavelige Bulle af 1773, der ophævede Jesuiterordenen (efter Bullens Begyndelsesord); D. directus, Grundherre, Landdrot; D. feudi, Lensherre; D. hereditarius, Arveherre; o. s. v.

Dominus mihi adjutor, l., Herren er min Hjælper; Dominus providebit, Herren (Gud) vil raade for det; Dominus vobiscum! Herren være med Eder! (Præstens Hilsen til Menigheden, der svarer: Et cum spiritu tuo! [Og med din Aand]).

Domitiana quaestio, l., et, domitiansk Spørgsmaal, = et urimeligt, enfoldigt Spørgsmaal (efter en Drøftelse mellem et Par romerske lovkyndige).

Domkapitel, s. Dom.

dommage rend sage (—asj' rang sasj'), fr., af Skade bliver man klog.

Domovoj el. Domovik, russ. (dom, Hus), Nisse.

Dompeler, holl. (dompelaar, af dompelen, dukke under i Vandet), eg. Dykker, Medlem af en Gendøber-Sekt; jvf. Baptisma per immersionem.

Domprovst, s. Dom.

Dompteur (Dongtør), fr., Betvinger; Dyretæmmer, Dressør.

Domus anatomica, l., den første i Danmark 1644 aabnede anatomiske Læreanstalt; Domus regia, et, kongeligt Hus; Kongehuset; i København = Regensen.

Domaene, fr. (domaine, af m. l. domanium, l. dominium, Herredømme, Ejendom), den hele ubevægelige Statsformue; særl. Statens Landejendomme; Statseje, Statsgods; tidligere: Krongods, Kroneje, Taffelgods.

Don, it. og sp. (af l. dominus), Herre; i Italien: Titel for Præster; i Spanien: opr. Titel for Konger og lignende Stormænd, nu for enhver Person af de dannede Klasser (Fem.: Doña (Donja)). D. bruges altid med efterfølgende Fornavn. Jvf. Dom og Donna.

Dona, s. Dom.

Dona, pl. af Donum, l., Gaver; Naturgaver, naturlige Evner; Dona paraphernalia, (Retsspr.) Brudegaver (s. Paraphernal-Gods); donandi animo, i den Hensigt at give en Gave; Donans, Giver.

Donar, gl.-t., = Thor (s. d.)

Donarium, et, pl. Donaria, Donarier, l., Votivgave, Helligdomsgave, noget, som er foræret og helliget til Kirkens Brug (jvf. Anathema); ogs. = Thorium, s. d.

Donat, en gammel latinsk Sproglære (saakaldt efter dens Forfatter Ælius Donatus, der levede c. 350 e. Kr.); Donat-Bommert, en grov Sprogfejl imod Sproglærens første Regler.

Donatar(ius), l., en, som har modtaget en Gave, en, til hvem noget er givet eller testamenteret.

Donater, l., pl., Gaver til Klostre; (rom. K.) Personer, som opofre deres Formue &c. til en geistlig Ordens Tjeneste, uden ligefrem at blive Medlemmer af Ordenen; jvf. Oblater.

Donation, l., Skænk, Gave; Gaverets handel; Donatio ad pias causas, Gave til et fromt Øjemed, til milde Stiftelser; Donatio Constantini, Constantin den Stores nægte Gavebrev, der hævder den pavelige Værdigheds Overhøjhed over den kejserlige; Donatio inter virum et uxorem, Gave mellem Mand og Hustru; Donatio inter vivos. Gave mellem levende, i levende Live; Donatio mortis causa, s. Mortis-donation; D. propter nuptias, den i Ægteskabskontrakten fastsatte Gave fra Manden til Hustruen, der skulde tjene hende til Forsørgelse, hvis hun overlevede ham.

Donatister, pl., Medlemmer af en kristelig Sekt, stiftet i det 4de Aarh. af en Biskop Donatus i Karthago; de krævede Kirkens ubetingede Renhed, kaldte sig selv de rene, foretoge Gendaab, holdt paa Adskillelsen af Stat og Kirke (de modarbejdedes af den hellige Augustinus).

Donativ(um), l., et, hos Romerne en Pengegave, som ved særlige Anledninger uddeltes til Soldaterne; ogs. = don gratuit.

Donator, l., Giver; Stifter; Donatrix, Giverinde; som giver el. testamenterer noget bort; donere, give, bortskænke.

Dondo = Albino, s. d.

Done, t. (Dohne, af Roden ten; jvf. gr. tanyein, l. tendere, spænde), Fuglefælde, Fuglesnare (sædv. af Hestehaar), forbudt i Danmark.

donec eris felix, multos numerabis amicos, l. (Ovid), Venner i Mængde Du har, saa længe Dig Lykken er gunstig.

don gratuit (dong gratyi), fr., en, el. donum gratuitum, l., et, frivillig Gave; særl. Afgift el. Skat, ydet Landsherren af Rigets Stænder ved overordentlige Lejligheder.

Donjon (Dongsjong), fr. (m. l. dunjo, af m. l. domniosus, af l. dominari, beherske?, irsk dun, Høj?), den inderste, stærkeste og højeste Del af en Borg el. Fæstning, bekvem til Udsigt, Forsvar o. s. v.; Slots- el. Fæstnings-Taarn, = Beffroi; Fangetaarn; Udkigssted (eng. dungeon, Fængsel); kasemateret Taarn (sidste Tilflugtssted for Besætningen).

Don Juan (— Chuan; sædv., urigtigt: Sjuang), sp., spansk Sagnfigur, i hvem Billedet af djævelsk Sanselighed og overhovedet Trods mod al Sædelighed og Religion er fremstillet; Kvindeforfører.

Donna, it. (af l. domina), Kvinde, Dame; Elskerinde; (i Operaer o. l.) italieniseret Form af sp. Doña; Donna è mobile, Kvinden er foranderlig, bøjelig; Prima-Donna, første Operasangerinde; første Baldame o. l. Jvf. Don.

donner un oeuf pour avoir un boeuf (donner-øn-øf pur avoar øng bøf), fr., kaste en Pølse efter Flæskesiden (give noget mindre bort for at faa noget større igen).

Donner-wetter, t., et, Tordenvejr; som Ed omtr. vort: for Pokker!

dono dare, l., give til el. som Gave; dono dedit, han (hun) har givet som Gave.

Don Quixote el. r. Don Quijote (fr. Udtale:

Dongkisjot, men rigt.: Don Chichote), sp., Navnet paa en omvankende Ridder i den spanske Roman af Cervantes († 1616); „Ridderen af den bedrøvelige Skikkelse"; fantastisk anlagt Person, der ikke ser Tingene i deres rette Skikkelse (tager en Ko for en Vejrmølle) og blander sig i ham uvedkommende Ting; Donquixotiader el. Don-quixoterier, pl., Fantasterier; eventyrlige Streger og Fortællinger; Don-quixotisme, Hang til latterligt Eventyrvæsen; fiks Idé hos en Eventyrer.

Don Ranudo, en adelsstolt, fattig Nar; efter Hovedpersonen i Holbergs: „Don Ranudo de Colibrados" (Ranudo er et Anagram (s. d.) af: „O du Nar"; Colibrados minder om den under Navnet: „von Kohl und Braten" ablede Kok).

Donum, l., et, Gave, Skænk; Naturgave, Evne; D. continentiæ, Afholdenheds- el. Kyskheds-Gave; D. gratuitum, s. don gratuit.

Doom (Dum), eng., Kendelse, Dom; Doomsday (Dumsdæ), Retsdag, Dommedag; Doomsday-book, „Dommedagsbog", den under Vilhelm Erobreren 1086 affattede engelske Jordebog.

Doppia, Doppietta, it. (l. duplus, duplex), Dobbeltstykke; ældre it. Guldmønt; jvf. Dublon; doppio, (Mus.) dobbelt (at gribe); Concerto doppio, Dobbelt-Koncert, s. u. Concert; Flauto doppio, Dobbeltfløjte; (il) doppio movimento, dobbelt Bevægelse, dobbelt saa hurtigt; doppio uso, (Kbspr.) dobbelt Sigt el. Forfaldstid.

Dorade, fr., Guldbrasen, Guldfisk; (Astr.) Havbrasen, et Stjernebillede nær Sydpolen; Dorage (—asj'), Forgyldning; (hos Hattemag.) Filtets Overtrækning med fine Haar; dorere (l. de-aurare, af aurum, Guld), forgylde; overtrække med Haar; la jeunesse dorée, s. u. Jeunesse; Dorure (Doryr'), Forgyldning; pl. Dorures, alle Slags rige Tøjer, rige Knipplinger, Epauletter ꝛc.

Doreloteri, af fr. (fr. dorloter, af kelt. dorlo, kærtegne), et, alle Haande Baandvarer, Frynser af Silke o. l.

do re mi fa sol la si, s. ut re mi o. s. v.

dorere, s. u. Dorade.

Dorere el. Doriere, pl., een af de fire Hovedgrene af den græske Folkestamme (de tre andre: Achæere, Ionere og Æolere); Dorisme el. dorisk Dialekt, de gamle Doreres Mundart (modf. Atticisme og Ionisme); dorisk Søjleorden, den ældste og simpleste (af Dorerne opfundne) Søjleorden; dorisk Toneart, i den gr. Musik Oktavrækken e f g a h c d e; i M. A. Oktavrækken d e f g a h c d, den første Kirketoneart.

Doris, gr., (Myt.) Havguden Nereuses Hustru, Nereïdernes Moder.

Dorking, eng., finløbet, firkløftet Hønserace (Navn af Byen D.).

dormant (—ang), fr. (dormir, sove), sovende; faststaaende, ubevægelig (om Møbler, om Skibets staaende Redskab o. s. v.); deraf: Dormant (—ang), fr., Stuemad, Stueret; et Slags Bordopsæt til at pynte et Taffel med.

dormant partner, eng., s. Partner.

Dormeuse (—øs'), fr., Nathue; en magelig Stol, Rejsevogn, som man kan sove i.

Dormitiv, l., et, (Lt.) Sovemiddel.

Dormitorium, l., Dormitory, eng., et, Sovekammer, isk. en Sovesal for flere (f. Eks. i et Kloster); ogs. Kirkegaard. Jvf. Cimetière.

Dorn, t., Torn, Tap; Staalstang (til at udvide et Hul med, smede en Ring over o. s. v.).

Dorobanzer, pl., slav., opr. ungarske Drabanter; nu Landeværn i Rumænien.

dorsal, l., som har Hensyn til Ryggen (dorsum) eller til Bagsiden af en Ting, f. Eks. Dorsal-Disciplin, Ryggens Hudstrygning; Dorsal-Hvirvel, Rygvirvel; Dorsaler, pl., (Fon.) Tungerygslyd; Dorsalia, pl., Altertæpper; tabes dorsalis, s. u. Tabes; dorsi-ventral (venter, Bug), (Bot.) uensſidet (f. Eks. et Blad); in dorso, paa Bagsiden, paa den sidste Side (af en Veksel).

Dorure, s. u. Dorade.

Dory-phoros, gr., Spydbærer (berømt Statue af Polykleitos).

Dŏs, l. (af do, giver), (Retsspr.) Medgift, Udstyr; Dos adventitia, Udstyr fra Moderens og fremmedes Side; Dos pro-fectitia, Medgift fra Faderen og hans Slægtninger.

Dos (Do), fr. (m. l. dossum af l. dorsum), Ryg; dos à dos (dosado), (Dansek.) Ryg mod Ryg; fjendtlig stemte imod hinanden; en Slags Divan; Dos d'âne (Dodan'), eg. Æselsryg; (Bygnk.) en oventil spidst sammenløbende Buehvælving; sadelformet Overmuring over Hvælvinger til Vandafledning.

Dosch-Fest, tyrk. (dogusch, Fødsel), Muhameds Fødselsfest.

Dosage (—asj'), fr. (af gr. dosis), Vægt- el. Mængdeforhold af en Blandings enkelte Dele (isk. ved Krudt o. l.).

Dose el. Dosis, gr., Gave; (Lt.) af et Lægemiddel saa meget, som den syge skal tage ad Gangen; Indgift.

Dosen-Gesicht, t., et, et Daase-Ansigt; et vel smukt, men sædvanlig noget flovt Ansigt (som man kan finde malet paa Daaser el. desl.).

Dosio-logi = Posologi, s. d.

dos (moi) pu (el. pe) sto, kai ten gen kineso, gr., giv mig et Sted (udenfor Jorden), hvor jeg kan staa, og jeg skal løfte Jorden (Archimedesses Ord om Maskinernes Kraft).

dossere (fr. doucir), slibe Glas, isk. Spejlglas, og Metalflader; (fr. dos, Ryg), afskraa, skakke; Dossering, Skakning, Skraaning, Hæld (af en Vold, ophøjet Vej, Dæmning, Flodbred ꝛc.); Dossier (Dossje), Rygstød; Hæfte, Akter, Retsakter.

Dotal, l., (hos Romerne) Slave, som en Fader gav sin Datter ved hendes Giftermaal; Dotal-Bonde, en Bonde, som skatter til en gejstlig Stiftelse; Dotal-Gods, Gods, som tilhører gejstlige Stiftelser; Dotal-Systemet (ved Spørgsmaalet om Ægtefællers Ejendomsret), det System, ifølge hvilket Ægtefællerne betragtes som særlige Formuessubjekter, der hver ejer sit; dotalia pacta, l., pl., (Retsspr.) Overenskomst om Medgift el. Udstyr; Dotalitium, et, „Livgeding", Enkesæde, Enkegods, Dotarium, et, (Retsspr.) Gengave, Forskrivelse fra Mandens Side for Hustruen, s. Dodarium; Dotation, Udredelse af Medgift; Udstyr, Gave, Skænk; Hædersløn; dotere (l. dotare), udstyre; begave (med faste Indkom-

ster, f. Eks. Kirker, Stiftelser 2c.); Dotering = Dotation; ogsaa (Krspr.) en Fæstnings Udrustning og Forsyning med Skyts; (alle lat.).

Dothien, gr., (Lk.) Blodbyld (= Furunkel, s. d.).

Dottore, it., = Doctor (s. d.); Type i den it. Maskekomedie, Pedant; Dottorello, usfel, lille Doktor, som er opblæst af sine ubetydelige Kundskaber.

Douaire (Duær'), fr. (af m. l. dotarium, Enkesæde), den en Enke sikrede Underholdning, Enkesæde, „Livgeding"; Douairière (Duæriær'), Enke, som nyder en Enkepenge; Enke af høj Stand; Reine douairière, Enkedronning.

Douane (Duan'), fr. (it. dogana, sandsk. af ar. divan, Statsraad, Skatteopkrævnings-Raad), Toldsted, Toldbod; Told; Douane-Linie, Toldlinie, Toldgrænse; Douanier (Duanje), Toldbetjent.

Douar (Duar), ar., (i Nord-Afrika) en beduinsk Landsby, bestaaende af en Samling Telte.

Doublage (Dublasj'), fr., eg. Fordobling; (Skibsspr.) Kobberforhudning paa et Skib; Skibets indre Beklædning med Bræder; (Bogtr.) Dobbeltsættelsen af et Ord eller en hel Linie (det tekniske Udtryk herfor paa Dansk er „et Bryllup"); Sammensnoning, Tvinding (af Silke).

Doublant (Dublang), Doublante (—blangt'), fr., Mand, Kvinde (is. i Teaterfaget), der kan træde i en andens Sted; = Double. S. dublere.

double (dubl), fr. (l. duplex el. duplus), dobbelt; quitte ou double, s. u. quit; en Double, en Dobbeltvinding; ogs. en Skuespiller, som i en andens Forfald spiller hans Rolle; Doubles, pl., (Mus.) Udpryndninger af eller Variationer over en Melodi.

Doublé (Dublé), fr., (Bill.) et Stød, hvorved man gør Ballen, efter at den er stødt imod den modsatte Bande; (Mus.) Dobbeltslag; Plet, pletteret Vare m. m., s. du—.

double stout, s. Stout.

Doubleton (Dubelton), af eng., (Kortsp.) et højt Kort, ved Siden af hvilket man kun har eet Kort til af samme Farve (jvf. Singleton).

Doublings (Døb—), eng., pl., (Jagtv.) den forfulgte Hares Spring paa Kryds og Tværs; overf. Kunstgreb.

Doublure (Dublyr'), fr., Undersor; et Slags grovt uldent Tøj til Soldaterklæder.

douce (dus'), fr. (af l. dulcis, sød), fem. af doux (du), sød, liflig; blød, blid, mild, behagelig; venlig, sagtmodig; sagte; varsom; ligesaa adv.: doucement (dus'mang); tout doux (tu du) og tout doucement, saa sagte, ikke for hastig; Doucerette (Duserett'), Kvinde, som spiller den søde, den fromme el. den ærbare; Douceur (Dusør), Sødhed, Sødme; Blidhed, Blødhed, Mildhed, Ynde, indtagende Væsen; Behagelighed, Artighed; Smiger; lille Gave, Drikkepenge.

Douche (Dusj'), fr. (it. doccia, af doccio, Vandrør, af docciare, rinde, af l. ducere, lede), Udløbsrør paa et Vandkar; Styrte- el. Dryppe-Bad; Sprøjtebad; douchere (dusjere), „dusje", anvende Dryppe-Bad, lade Vandet falde draabevis el. straalevis, el. sprøjte det paa en syg Legemsdel.

Douillette (Dujett'), fr. (douillet, blød; forkælet; af l. ductilis, smidig), vatteret Kvindekaabe.

do, ut des; do, ut facias, l., (Retsspr.) jeg giver, for at du skal give (gøre); noget for noget; „Gave vil gældes, om Venskab skal holdes" (Kontrakter, hvis Hensigt er, at Modtageren for det givne skal give eller udføre noget; ogs. politisk Grundsætning, brugt f. Eks. af Bismarck).

Doute (Dut'), fr., Tvivl; Betænkelighed; hors de doute, hævet over al Tvivl; sans doute, uden Tvivl, sikkert; doutere (af l. dubitare), tvivle; douteux (—tø), tvivlsom.

doux, s. u. douce.

Douzaine (Dusæn), fr., et, Dusin, Tylft.

Douze-le-va, fr., s. Paroli.

Dowager (Douædsjer), eng., = Douairière (s. d.); Dowager-queen (—kuiin), Enkedronning.

dove non viene il sole, viene il medico, it., hvor Solen ikke kommer, kommer Lægen; Skyggeside er Sygeside, Solside er Sundhedsside.

Dowlas (s. Creas), eng. (af l. ductilis, som lader sig strække [ducere]), et, et Slags tæt, stærkt Lærred.

down (daun), eng., ned, nede.

Dowson-Gas, en i Industrien brugt Gas, der faas ved at blæse Damp gennem glødende Kul (fremstillet 1880 af Englænderen D.).

Doxa, gr., s. u. Doxologi.

Doxale, m. l., Gitteret mellem Højkoret og Hovedskibet i Kirken.

Doxo-graph, gr. (doxa, Mening; den almindelige Mening, Dom; Ære, Anseelse o. s. v.), Samler af de filosofiske Skolers Læresætninger; Doxologi, Lovprisning, Forherligelse (Guds), Slutningen af Fader vor: Thi dit er Riget 2c.; ogsaa to Tonestykker i den katolske Kirke: den store D. (Doxologia magna) over Englenes Lovsang (hymnus angelicus) (Luk. 2, 14): Gloria in altissimis Deo, et in terra pax, in hominibus beneplacitum! (Ære være Gud i det højeste, og Fred paa Jorden, og i Mennesker en Velbehagelighed!), og den lille D. (Doxologia parva), over Ordene: Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto in saecula saeculorum! (Ære være Faderen og Sønnen og den hellige Aand i al Evighed!); (begge Doksologier med fildigere Tilsætninger); doxologisk, lovprisende; Doxomani, Ærgerrighed, Higen efter Berømmelse; Doxosophi, formentlig Visdom, indbildt Klogskab.

Doyen (Doajæng), fr. (af l. decanus, s. d.), den ældste (efter Tjenestealderen), særl. i Corps diplomatique, s. d.; ogs. = Decan, s. d.

Drabant, it. (trabante, Løber), Livjæger, Følgesvend, is. en Fyrstes Livsvend til Fods; (Astron.) Biplanet, Maane. S. Satellit.

Drachme, gr (af drassesthai, gribe med Hænderne), eg. Haandfuld, Smule; Sølvmønt hos de gamle Grækere og Jøder, = c. 66 Øre; ældre Apotekervægt, Kvintin; i Grækenland er 1 Dr. nu = 1 Gram; ogs. = 1 Franc. S. Mine.

Draco, l., Drage; Stjernebilledet „Dragen"; Draco mitigatus, eg. den tæmmede Drage,

allemistisk Navn paa Kviksølvforklor; Draconit, s. Drakonit.

Dracunculus, l., el. vena medinensis, (Lf.) Haarorm, Traadorm, Hudorm.

Draft, eng. (af draugh, drage), = Tratte, s. d.

Dragée (Drasjé), fr. (gr. tragema, Bagværk, Frugter), Suttergodt, med Sukker overtrukne Mandler, Anis etc.; Blandingsfoder; Drageoir (—sjoar), Daase til alle Haande Sukkersager.

Dragoman (tyrk. terdjumæn; jvf. kald. targum, Forklaring, Oversættelse), (hos Tyrkerne) Tolk.

Dragomir, bøhm., den fredkære, fredsæle, = Dagmar.

Dragōn, it. og fr. (Navnet enten af fordum brugte Rytterpistoler med Dragehoveder, eller af Drager i de første franske Dragoners Faner), opr. Infanterist til Hest, senere lettere væbnet Rytter (imellem Kyrasserere og lette Ryttere); Dragonnade, Protestanternes Tvangsomvendelse til Katolicismen ved Dragoner (1684 under Ludvig XIV.); overh. Soldatervold, grov Soldaterbehandling; Regeringsforholdsregel, sat igennem ved Militærmagt.

Dragōn-Eddike, s. Estragon.

Dragonne, fr., Kaardedusk, Felttegn.

Drain (Dræn), eng., et, Afflvningsrør, Grundrør; Drainage (—asj'), (Kir.) Nedlæggelse af tynde Kautsjukrør (Drainrør) el. Tøjstrimler i en Samling af Materie for derved at bortlede denne; Affivning; Draining, Vandafledning ved Hjælp af underjordisk Afløb is. gennem brændte Lerrør (Drainrør), Affivning, Rørlægning; draine, affive, aflede Vand ved i Jorden nedlagte Rørledninger; rørlægge, tørlægge.

Draisine (Dræsin'), en tohjulet Løbemaskine, ved Hjælp af hvilken man kommer halv gaaende og halv kørende af Sted (opkaldt efter Opfinderen v. Drais († 1851); firhjulede, med Haand- (el. Damp-)Kraft fremdrevne Draisiner, bruges paa Jernbaner af Funktionærerne; jvf. Vélocipède, Cycle, s. d.

drakonisk, overdrevent streng; drakoniske Love, overdrevent strenge Love (som de af Drakon, efter Sagnet Arkont i Athen 621 f. Kr., givne).

Drakonit, gr., Dragesten, Forstening med stjerneformede Tegninger.

drakonitisk Maaned, den Tid, Maanen er om at vende tilbage til samme Knude (af gr. drakon, Drage, Stjernebillede paa den nordlige Halvkugle).

Drall, t. (drall, drell, fast drejet, s. Drill), et, Riffelgangenes Snoning i Skydevaaben.

Dram (eng. dram, it. dramma, gr. drachme, s. d.), et lille Glas Brændevin (Navnet stammende fra den Tid, da Brændevin var en Apotekervare); eng. Vægtenhed = 1,77 Gram.

Drama, gr. (af drān, handle), et, pl. Dramer og Dramata; Handling; Digt, i hvilket Personer optræde talende og handlende, Handlingsdigt (is. forsaavidt Digtet egner sig til Opførelse paa et Teater), Skuespil, særl. et alvorligt Skuespil, der ikke ender tragisk; undertiden: rystende, opsigtvækkende Tildragelse (f. Eks. Mord); dramatisere, gøre til, ombanne til et Drama (f. Eks. af en Fortællings Indhold at danne et Drama); ogs. i en Fortælling el. Afhandling at optage Dramaets Form (f. Eks. i Platons Dialoger); dramatisk, hørende til, vedrørende et Drama; d. Digt = Drama; d. Kunst = Dramatik; d. Digter = Dramatiker el. Dramatist; d. Kunstner = Skuespiller; Dramato-mani, Skuespilsyge; Dramatopøi, Skuespil-Digtning el. Opførelse; Dramaturg (ergon, Værk), Fremstiller af Regler for et Dramas Bygning el. Opførelse; Dramaturgi el. Dramaturgik, Dramaturgens Lære og Gerning; dramaturgisk, vedrørende, hørende til Dramaturgi. Jvf. Tragedie, Komedie, Opera.

Dramma, it., = Drachme; ogs. = Drama; Dramma per musica, D. lirico, den store, alvorlige Opera (Opera seria), mods. Opera buffa; drammatico, dramatisk.

Dramolet, fr., et lille Skuespil.

Drap (Dra, sædv. udt. Drap), fr. (m. l. drappus, it. drappo, jvf. t. trappen, stampe, valke, perse), et, Klæde; adskillige Slags Tøjer; Drap d'argent (darsjang), Sølvmor; Drap de Berry (— dø Berri), kipret, tætvævet Halvklæde (Dobbeltkashemir), mest brugt til Dameklæder; D. de Dames (Dam'), Dameklæde, fint Halvklæde; D. d'or (dor), Guldstof, Gyldenstykke, Guldmor; ogsaa Navn paa en smukt farvet Keglesnegl (Conus textilis) fra de østindiske Farvande; D. de soie (soa), tykt Silkestof; Drap impérial (ængperial), Kejserklæde, fint Halvklæde.

[Drapa, isl. (drápa), større Æreskvad, i hvilket Stordaad, is. en Høvdings, prises].

Drapeau (—po), fr. (af drap, s. d.), Fane, Banner; D. blanc (blang), det hvide Banner (med Lilierne, fransk legitimistisk [bourbonsk] Fane); D. rouge (rusj'), den røde Fane, Oprørsfane, socialistisk Mærke; drapere, klæde; skrudklæde, kjælde; (i de tegnende Kunster) forsyne med Klædebon, fremstille el. udtrykke Klædebon; ordne Klædningen; Draperi, et, Skrud, Klædebon, kunstnerisk Foldekast; Drapering, Beklædning med Tøjer, der tjene til en Genstands Prydelse, f. Eks. et Værelses; Tjælding.

drastisk, gr. (af drān, handle), stærkt eller kraftigt virkende, slaaende; overdreven (is. om Komik); drastisk Henose (jvf. Henose), (hos Nyplatonikerne) virksom Forening med det guddommelige Væsen; drastiske Principer = virkende Aarsager; Drastica, pl., (Lf.) stærkt virkende, is. afførende, Lægemidler.

[Draug(e), isl. (draugr), Genfærd, Spøgelse, der menes at vise sig, hvor Mennesker ere omkomne, eller hvor sligt forestaar].

Dravāt, s. Travade.

dravidiske Sprog, ind. (sanskr. Dravida, Dekan), Sprog, der tales af c. 46 Mill. Mennesker, hørende til de før-sanskritiske (ikke-ariske) Urfolk i det sydlige af Forindien; til disse Sprog høre Tamulisk (Tamil), Telugu, Kanaresisk og Malayalam, alle fire Litteratursprog, som de vigtigste.

Draw-back (Draa-bæk), eng. (draw, drage; back, tilbage), Toldgodtgørelse for udførte Varer; Skyggeside, Ulempe; Drawing-room, opr. with-drawing-room (Draaing rūm), eng. (withdraw, trække, drage, sig tilbage),

et, Salon, Forsamlingsværelse, Selskabsværelse; Modtagelse ved Hoffet, Hoffest.
Dredge (Dredj), eng. (fr. dragée, s. d.), Blandingskorn (Byg og Havre saaet sammen).
Dreipass, s. Drypass.
Drepanon, gr., Segl, Krumkniv (brugt i Oldtiden til Overhugning af fjendtlige Skibes Tovværk og ved Entring).
Dress, eng. (af fr. dresser, l. dirigere, rette), Klædning, Stadsdragt, Pynt; jvf. full dress.
[Dressel, sv. (drätsel, af gr. thesauros, fr. trésor), Skat, Skatkammer, offentlige Indtægter; Arkiv, Rigsarkiv].
dressere, fr. (it. drizzare, dirizzare, af l. di-rigere, rette), rette, gøre lige; afrette, øve, skole, gøre duelig til noget (f. Eks. Hunde, Heste; har ogsaa været brugt om at indøve Soldater); lave, indrette; opsætte (f. Eks. Haar); dresseret, tillært, indøvet, afrettet; Dresseur, en, der dresserer (f. Eks. Heste, Hunde); Dressoir (—oar), et, (forvansket til Tresur i Talemaaden: at sætte noget paa Tresur), Anretningsbord, Retterbænk; Skænk; Dressur el. Dressering, Afrettelse, Øvelse, Opøvelse, Skole; Opsmykken, Opsætten.
Dressing-case (—kes), eng. (jvf. Dress), Rejsenecessaire; Dressingroom (—rum), et, Paaklædningsværelse.
Drill, t. (af drillen, dreje, bore, indøve), stram militær Eksercits, streng Rekruttjeneste; Drillhäuschen, Gabestok; Drillcultur (eng. drill, bore; som Subst.: Fure), Radsaaning.
Drille-Bor, et, Bor med en stejl, flerløbig Skrue udenpaa, og som sættes i Bevægelse ved en Møtrik, der føres paa langs frem og tilbage.
Drimy-phagi, gr. (drimys, skarp), (Lt.) Nydelse af skarpe Ting; Drimyphag, Krydderiæder.
Drittel, t., Tredjedel, Tredjedelstønde, Treding; is. $^1/_3$ Tønde Smør $= 74^2/_3$ ℔; (Bogtr.) Udfyldnings- (ogs. Udslutnings-)Materiale, der anvendes til Adskillelse af Ord; Drittel-Sats, Betegnelse for Bogtrykarbejde, i hvilket det almindelige Mellemrum mellem Ordene ikke maa overstige 1 D. (bruges hyppigt i fransk, undertiden ogsaa i dansk Bogarbejde).
a drittura, s. u. Director.
Drog(e)man, s. Dragoman.
Droguerie (Drogeri), et, og Droguer (Droger), fr. (holl. droog, tør; el. kelt. droch, slet, ubehagelig), pl., Urtekram-Varer; ogs. Raastoffer el. halvt tilberedte Stoffer til Lægemidler, Farvestoffer; Raaemner; Droguist (Drogist), en, som handler med disse Varer, Ejer af en Droguerihandel; Raavarehandler: Materialist; droguere (—gere), handle med Emner til Lægemidler o. s. v.; overvælde en med Lægemidler.
droit (droa), fr. (af l. di-rectus, lige), lige, ret, rigtig; aaben, redelig, dannis; Ret; Retighed; Retsvidenskab; Afgift, Skat; droit à la paresse, Ret til Lediggang; droit au travail (o travaj), Ret til Arbejde; droit d'aubaine (d'obæn'), s. Albinagium; d. de formariage, det ulige, vedtægtsstridige Ægteskabs Ret; d. de main morte, den døde Haands Ret (s. main morte); d. de pavillon, s. Surtaxe; d. de relief, Afgift, naar et Len stiftede Indehaver; d. de suite (dø sYit'), Standsningsret, Ret til at hindre Udlevering af Gods (f. Eks. til en Fallent); d. du feu (dy fø), Ildstedsskat; Fyrafgift; droits civiques (droa sivik'), pl., Borgerrettigheder; droits de l'homme (dø lom'), pl., Menneskerettigheder; droits réunis (re-yni), pl., de forenede Afgifter, kaldes i Frankrig de under een Administration henlagte Afgifter af Vin, Øl, Brændevin, Salt, Tobak, Spillekort ꝛc.; droite, højre Haand, s. à droite; Droiture (Droatyr'), Ligefremhed, Redelighed, Sævhed, Retskaffenhed, Oprigtighed, Aabenhed.
Drôle, fr. (eng. droll, Gøgler; jvf. t. drollig, løjerlig; isl. tröll, Trold), Skælm; Spøgefugl; Drôlerie, et, Pudserlighed, snurrigt Indfald, spøgefuld Streg, Løjer; Farce; skitsemæssigt udført Fremstilling i Middelalderens Kunst af fabelagtige Væsener.
Dromedar, gr. (m. l. dromedarius, af gr. dromas, løbende), eg. Løber; Kamel med een Pukkel.
Dromikon, gr. (dromikos, egnet til Løb), en Kirke af langagtig Form.
Dromos, gr., Løb; (hos de gamle Grækere) Væddeløb, ved hvilket Banen kun blev gennemløbet een Gang, s. Pentathlon; Dromo-skop, Hastighedsviser, Redskab til at angive f. Eks. et Jernbanetogs Hastighed; Dromund, et Slags Krigsskib i Middelalderen.
Dropacisme, gr. (drepein, afplukke), (Lt.) Haarenes Udrykning ved et Harpiks- el. Begplaster; en Beghue: Dropax.
Drops, eng., pl., eg. Draaber, et Slags Brystsukker (størknede Draaber af smeltet Sukker), indeholdende syrlige Frugtsafter.
Dros, s. Potztausend.
Dros(ch)ke, pol. og russ. (droschki, Dimin. af drogi, et Slags Køretøj), et aabent, let russisk Enspænder-Køretøj med lave Hjul (har faaet mange Udbedringer og Forandringer); jvf. Fiacre.
Droso-meli, gr., Honningdug; Manna; Drosometer, et, Dugmaaler, et Redskab til at maale Mængden af den faldne Dug (drosos).
Drude, t. (mht. trute, Troldkvinde), kvindelig Alf; Heks, Mare; Druden-fuss, Drudefod, = Signum Pythagoricum; Drude-Nat = Valpurgis-Nat; jvf. Druider.
Drudj, pers., Løgn (personificeret i Parsernes Religion); ogs. en Heks.
Druider, kelt. (irsk druidh, angels. dry, Troldmand; maaske af vallis. derw = gr. drys, Eg, paa Grund af Egens hellige Betydning for Kelterne), pl., de gamle Britters, Kelteres, Galleres Præster; deres Hovedsæde var i Britannien; Druidisme, Druidernes Lære. S. Pes Druidarum.
drummondsk Lys, et stærkt, af Englænderen Drummond († 1840) opfundet, Lys, frembragt ved Glødning af et Stykke Kridt el. Kalk i en Knaldgasflamme; brugt til Belysning af Genstanden i Hydro-Oxygen-Gas-Mikroskopet (Knaldluft-Mikroskopet).
Drurylane (—læn), et 3800 Tilskuere rummende, efter den Gade, i hvilken det ligger, opkaldt Teater i London.
Druse, t. (jvf. t. Drüse, Kirtel), en Samling Krystaller, voksede ud fra et fælles Underlag, is. Hulrum i Stene.

Drushina, russ., Broderskab; Navn paa den ved Varegernes Erobringer i Rusland indførte nordiske Hird, s. d.; Landeværn.
dry (drej), eng., tør (om Vine med en stærk, streng Smag).
Dryade, gr. (drys, Eg), eg. Egepige; (Myt.) Træ- el. Skov-Nymfe, s. u. Nymphe; Skovalf, Skovdis; jvf. Hamadryade.
dry dock (drej —), eng., tør Dok, Bassin, hvoraf Vandet udpumpes, for at indbragte Skibe der kunne udbedres; jvf. wet dock.
Dryiter, gr., pl., forstenet Egetræ.
Drypass, t. (Dreipass, Trekløver), (Bygnk.) en (if. gothisk) Prydelse: en Trekløver inden i en Cirkel.
[Drypner, s. Odin].
dræne, Dræning m. m., s. u. Drain.
Dsch-, i flere Tilfælde, s. Dj—, J— og Y—.
Dschahelijiah, ar., eg. Ukyndighed; (hos Araberne) Tiden før Muhamed.
Dschainas, s. Jainas.
Dschami, ar. (dschamaa, forsamle), et større tyrkisk Bedehus (Moske).
Dschangel, s. Dschungel.
Dschemadi, s. Dschumadi.
Dscherid, ar.-pers., arabisk og persisk Rytterøvelse, Lansekastning i fuld Galop; den derved brugte Lanse.
Dschihad, tyrk., eg. Propaganda (s. d.); Troskrig (ved hvilken Sultanen udfolder Sandschak Scherif; s. d.).
Dschimke, pol., Norkarl, Skipper paa en Vittine (s. d.).
Dschin, s. Djinn.
Dschisjeh, ar., s. Djisjeh.
Dschonke, s. Djonke.
Dschumadi, ar., den femte (D. el-evvel) og den sjette (D. el-acher) henholdsvis 30 og 29 Dage lange Maaned i den muhamedanske Kalender; s. Chronologi.
Dschungel, s. Jungle.
Dsiggetai, s. Djiggetai.
Dsinnistan, s. Ginnistan.
Dsu'l-kade(h), ar., den ellevte (30 Dage lange), Dsu'l-hidsche, den tolvte (29 Dage lange) Maaned i den muhamedanske Kalender (den første eg. „Siddemaaned" el. „Hjemmemaaned", den anden „Valfartsmaaned"); s. Chronologi.
Dualin, s. Nitroglycerin.
Dual(is), Dualis, l., (Gram.) Tvetal, Total, en Talform for en Dobbelthed, en Tohed, i forskellige, især i nogle østerlandske og i det græske Sprogs Deklinationer og Konjugationer.
Dualisme, l., eg. Dobbeltlære, Antagelse af to Principper; Tvehed; (Teol.) den Lære, at der er to evige og nødvendige Væsener til, af hvilke det ene tilvejebringer alt godt, det andet alt ondt i Verden; ogs. den Lære, at nogle udvalgte blive salige, og alle de andre fordømte; (Polit.) Spaltningen af en Stat i to hinanden modvirkende Kræfter; (Filos.) Antagelse af to forskellige Naturer el. Substanser, den tænkende el. aandige, og den materielle el. legemlige (Sjæl og Legeme), (den antropologiske Dualisme); overh. enhver Lære, der hævder to modsatte Principper, især naar den nægter Muligheden af deres Samgaaen i en højere Enhed; modf. Monisme, s. d.; (Naturv.) fysisk D. forekommer i Antagelsen af el. Læren om f. Eks. to hinanden modsatte Kræfter, to Arter af Elektricitet og Magnetisme, to Køn (Sexual-D.), o. s. v.; (Gram.) Tilstedeværelsen af en Form for Toheden (Dualis, s. d.) i visse Sprog; Dualist, Tilhænger af en af disse (teoret. el. prakt.) Lærdomme; dualistisk, som vedrører disse Lærdomme el. grunder sig paa dem, har Dualismens Præg; Dualitet, Tohed, Dobbelthed.
Duar, ar., Kreds; Teltlejr om Høvdingens Telt.
Dubbeltje, hollandsk Sølvmønt = 15 Øre, dobbelt Styver, s. d.
Dubhe, ar., Stjernen α i den store Bjørn.
Dubietet, l., Tvivlsomhed, Uvished; dubiøs, tvivlsom, uvis, usikker; Dubiosa, pl., (Kbspr.) usikre Krav; Dubium, et, pl. Dubia, Tvivl, Betænkelighed; in dubio, i Tvivl, tvivlsom, misliq; sine dubio, uden Tvivl; dubitabel, som kan omtvivles; Dubitation, Betvivlen; Tvivlraadighed, Ubestemthed; (Talek.) Opkasten af en Tvivl, af en Indvending, som Taleren gaar i Møde; Ytring af Taleren, som om han var tvivlraadig om, hvad han vilde fremføre (jvf. Apori); dubitativ, som indeholder el. udtrykker en Tvivl; Dubitativus (modus), et Navn i den latinske Grammatik for Conjunctivus, naar denne antyder noget tvivlsomt; dubitere, tvivle, være tvivlraadig, finde Betænkeligheder; quod dubitas, ne feceris! l., gør ej det, om hvis moralske Rigtighed du tvivler!
dublere, fr. (doubler, af l. duplicare, duplare), fordoble, tage dobbelt; tvinde; fore et Klædningsstykke; (Skuespl.) besætte en Rolle dobbelt; ogs. spille den en anden tildelte Rolle, naar han har Forfald, el. skiftevis med den anden; (Skibsspr.) omsejle en Landtunge, et Næs; skyde fra begge et Skibs Sider; gensidig degagere (s. d.) el. omkredse Kaarderne ved Fægtning; (Bill.) træffe en Bal saaledes, at den ved at tørne mod Vanden drives tilbage til et vist Punkt; (Bogtr.) det, at Trykfladen (Satsbilledet) som Følge af Uheld i Bogtrykpressen udviser et Dobbeltbillede; Dublering, fr. Doublement (Dublmang), det at dublere i nævnte Betydninger.
Dublet, fr. (Doublet), falsk Ædelsten, bestaaende af en ægte Overdel og en falsk Underdel, el. af to Krystalstykker med et mellemliggende Blad; i Billardspil = Doublé, s. d.; Navn paa to el. flere Ord, der ere dannede ved Spaltning af eet og samme Ord (f. Eks. attacher og attaquer; Kone, Kvinde) ved Ændring af Form el. Betydning el. begge Dele; (ikke fr.) toløbet Bøsse; næsten samtidig Nedlægning af to Dyr med en saadan Bøsse (gøre en Dublet el. Dublette); Dobbeltstykke, ethvert af to ens Stykker i en Samling (Bog, Mønt, Kobberstik o. s. v.); (fr. Doublette), Dobbeltregister i et Orgel (der angiver Oktaven over Principal).
Dublon, Doblon, Dobbeltstykke, Navn paa ældre spanske Guldmønter (fra c. 59 til c. 19 Kr.); ældre fransk Mønt = en Dobbeltlouis; ældre helvetisk Mønt; chilensk Guldmønt, tidligere = 5 Pesos, nu = 10 Pesos.
Duc (Dyk), fr., it. Duca, eng. Duke (Djuk), Hertug; Duchesse (Dyssess'), fr., Duchessa (Dukessa), it., Duchess, eng. (ny l. Ducissa,

af dux), Hertuginde; Duché (Dysje), Hertugdømme. Jvf. Doge.
Ducat, it., Guldmønt med Værdi af 6—8 Kr. (først slagen af en italiensk Hertug, Duca); alm. Navn paa Guldmønter af stor Finhed; Ducaton (Dykatong), hollandsk Sølvmønt.
Duc (Dyk) d'Albe, fr., et Slags Skibspæl, stærk Pæl el. Knippe af Pæle til Skibes Fortøjning i en Havn el. Flod, opkaldt efter Hertugen af Alba, (sandsk. spottende) af Hollænderne; Strømpæl, Havnepæl, Fortøjningspæl.
duce et auspice, l., under Ledelse og Bistand (den franske Helligaands-Ordens Devise).
Duché, Duchesse m. m., s. Duc.
Ducho-borzy el. Ducho-borzer, pl. (sing. Duchoborez), russ. (af duch, Aand, og borotjsja, kæmpe), eg. Aandskæmpere; en russisk, Kvækerne lignende Sekt, der forkaster Treenigheden, hverken har Kirker eller Præster, og anser Ed og Krigstjeneste for utilladelig.
Du-croire (Dykroar), fr., et; s. del credere.
ductil, l., strækkelig, seig, som lader sig række el. udtrække, smidig (f. Eks. Metaller); Ductilitet, Seighed, Smidighed, Strækkelighed.
Ductor, l., Fører; (Kir.) Vejviser, Søger, et Redskab, der baner Vej for et skærende Instrument, at dette ikke skal skade uvedkommende Dele (ogs. Director, s. d.; jvf. Gorgeret); Ductus, Førelse, Leden, Anførsel; Gang, Vej; Træk; Skrifttræk, Haand (f. Eks. Kancelli-Ductus, en vis regelmæssig, tydelig, men noget stiv Form af Skrifttrækkene); (Anat.) Udførselsgang for Kirtler (f. Eks. Ductus choledochus, s. Choledochus; D. lacrymales, pl., Taaregangene); ogs. kanalformet Hulhed i Karsystemet.
Duda, Dudka el. Dudotka, russ. Blæseinstrument med to Lydrør af forskellig Længde og eet Mundstykke.
Dudaim, pl., hebr., en vellugtende Plante, som menes at fremme Kvindernes Frugtbarhed (1. Moseb. 30, 14); jvf. Alrune og Mandragora.
Dudelsack, t. (af dudeln, spille, synge kunstløst, besl. med: at tude), Sækkepibe.
due, it. (l. duo), to; (Mus.) a due el. a due voci, for to Stemmer, tostemmig; a due, (i Partiturer el. Orkesterstemmer) Angivelse af, at samme Stemme skal spilles af to Instrumenter; a due corde, paa to Strenge; con due diti, med to Fingre; due volte, to Gange (= bis).
Duegne (Dyenj'), fr., Dueña (Duenja), sp. (af l. domina, jvf. Donna), (i Spanien) en ældre ugift Kvinde el. Enke, som har Opsigt med en yngre; Vogterske, Æresdame; Dueño (Duenjo), Herre, Ejer.
Duel, l. (duellum, den oprindelige lat. Form for bellum, Krig), Tvekamp (efter Overenskomst og visse Regler); amerikansk D., Lodtrækning mellem to, om hvem af dem der skal begaa Selvmord inden en vis Frist; Duël-Mandat, et, Lov angaaende (imod) Tvekamp; Duëllant, Tvekæmper; Slagsbroder; duëllere, holde Tvekamp; slaas.
Duerne, it. (duerno), et Dobbeltlag; (hos Bogbind. og Bogtr.) to i hinanden stukne Ark (jvf. Triterne, Qvaterne o. s. v.).
Duet, it. (duetto, duo), Sang el. Spil af el. for to Stemmer el. Instrumenter, is. om Sang, Tvesang (ny isl. tvísöngr); Duettino, lille Duet (Tvesang).
due volte, s. u. due.
Duffield = Dyffel.
Dug-mager (t. Tuchmacher), en, der væver Klæde (t. Tuch), Klædevæver, Tøjvæver.
Dugong (malay. dûyông), en Slags planteædende Hval, Søkoen (Halicore australis).
Dugt (t. Docht, jvf. d. Tot?) en af flere Garn sammenspunden Bestanddel af et Tov.
Duim (Doim), holl., = Centimeter.
Duit, s. Deut.
du jour el. de jour (sjur), fr., f. Eks. være du jour el. de jour, høre til Dagens Orden; (Krspr.) have Vagtdag, gøre Tjeneste samme Dag.
Dukat, s. Ducat.
Duke (Djuk), eng., Hertug.
Duks, s. Dux.
Dulbend, s. Turban.
dulc-amarus, ny l. (gr. glyky-pikros), bittersød; Dulc-amara, Bittersøde (en Plante); Kvaksalver (i Operaen „Elskovsdrikken"); Dulcamarin, et, Bittersødestof.
dulce est desipere in loco, l. (Horats), sød er Daarskab til rette Tid; det er godt en Gang imellem at slaa sig løs.
dulce et decorum est pro patria mori, l., sødt og herligt er det at dø for Fædrelandet.
dulces moriens reminiscitur Argos, l., han mindes døende det kære Argos (om den Smerte, som den unge Kriger føler ved at dø langt fra sit Fædreland) [Virg. Aen. X, 782].
Dulcian og Dolcian (af l. dulcis), et Slags Fløjte (ikke mere brugelig), ved Forbedringer omdannet til den nuværende Fagot (s. d.); et Stemmeregister i gamle Orgelværker.
Dulci-fication, ny l., Forsødelse; dulcificere, forsøde; Dulcinea, den søde, elskede (Don Quixotes tilbedte, derfor mest i Spøg el. til Spot).
Duli, gr., Tilbedelse, Gudsdyrkelse; is. Helgen-Tilbedelse (jvf. Latri og Hyperduli).
Duma, russ. (dumatj, tænke), Raad, Raadsforsamling, Raadhus, Borgerrepræsentation, Byraad, Sogneraad; ogs. = Dumka.
Dumb-show (Dømsjo), eng. (dumb, stum), (i det gamle engelske Drama) Pantomime, hvori Indholdet af den følgende Akt el. Scene fremstilles; Dumby (Dombi), r. Dummy, eg. den stumme; (i Whistsp. imellem tre Personer) den blinde Mand; paa fransk: le Mort (lø Maar), den døde.
Dum dum, eng., Navn paa et af Englænderne i 1898 brugt barbarisk virkende Geværprojektil.
Dumka, russ., lillerussisk Folkesang med stærkt skiftende Versemaal.
dum moliuntur, dum comuntur, annus est, l., inden de (Kvinderne) komme af Sted, inden de faa sig pyntede, gaar der et Aar.
Dumrian, et enfoldigt Menneske (t. Dummerjan, ɔ: dummer Johan; sv. Dummerjöns).
dum spiro, spero, l., eg. saa længe jeg aander, haaber jeg; saa længe der er Liv, er der Haab.
dum vitant stulti vitia, in contraria currunt, l., Tossen vil undgaa en Fejl, og den modsatte netop begaar han.

dum vivimus, vivamus, l., lader os leve, mens vi leve (ere i Live).
Dunanma, tyrk. Folkefest, som højtideligholdes i syv Dage og Nætter efter en stor Sejr ved Sultanens første Indtog i Staden.
Dunce (Døns), eng., Fjog, Dosmer, Drog; Dunciade, et komisk Heltedigt af Pope († 1744), hvortil hans Tids slette Digtere gave ham Emnet.
Dungeon (Dønsjøn), eng., s. Donjon.
Dunja, ar., eg. usel, ringe; Verden; denne Verdens Uselhed i Sammenligning med det tilkommende Liv.
Duo, it. og fr., = Duet, s. d.; duo, l., to.
Duo-decimal-System, Enhedens Inddeling i tolv (l. duo-decim) lige Dele, f. Ex. Fodens i tolv Tommer; Tylstemaal; Duodecimal-Regning, Regning efter denne Inddeling; Duodecime, af l., (Mus.) den tolvte Tone fra Grundtonen opad; Duodecimole, (Mus.) en Figur af 12 Noder, der i Varighed kun gælde som 8 af samme Betegning (f. Ex. en Fjerdedel, delt i 12 Noder af lige Længde).
Duodeka-gon, l.-gr. (gonia, Vinkel, Hjørne), Tolvkant; r. Dodekagon.
Duo-denitis, ny l., Betændelse af Tolvfingertarmen; Duodenostomi, Operation, hvorved man danner en blivende Aabning paa Tolvfingertarmen; Duodenum, ny l., el. Dodeka-daktylon, gr., et, Tolvfingertarmen, Galdetarmen.
Duo-dés, it. (duo-decimo), Tolvtedels-Form, Formatet af en Bog, hvori et Ark er delt i 12 Blade: en Bog i saadant Format.
Duodi, s. Décade.
Duo-drama, Drama med kun to optrædende Personer.
Duolo, it., Smerte; (Mus.) con duolo = doloroso, s. d.
duo quum faciunt idem, non est idem, l., naar to gøre det samme, er det ikke det samme, ɔ: den samme Handling bliver tit meget forskellig efter de handlendes forskellige Individualitet.
Dupe (Dyp'), fr. (duppe, en Fugl, der let lader sig fange), et enfoldigt Menneske, som er let at daare, Tosse, Fjog; den bedragne, overlistede, en andens Nar; (Kortsp.) Sorteper; dupere (dy—), narre, bedrage, vildføre, vildlede, føre bag Lyset, have til Bedste, snyde; Duperie, et, Bedrageri, Svig.
duplere, l., fordoble; du-plex, dobbelt; Duplex-Brænder, Petroleumsbrænder med to flade, parallele Bæger; Duplex-Gang, et i gode Ure (Duplex-Ure) anbragt Echappement med dobbelt Stighjul; Duplik, (Retsspr.) den anklagedes andet Forsvarsskrift paa Klagerens andet Indlæg (Replik), andet Forsvarsindlæg (efter Ordenen: Action, Exception, Replik, Duplik); ad duplicandum, til Besvarelse af Anklagerens Replik; Duplikat, Duplicatum, et, noget dobbelt; is. et dobbelt udfærdiget Skrift; Genpart, Afskrift; Duplication og Duplicatur, Fordobling (f. Ex. [Anat.] en Duplicatur af Huden, = en Overfoldning, Ombøjning af Huden); Duplicatio cubi, (Mat.) Fordobling af en Terning, Beregning (Konstruktion) af Kanten af en Terning, der skal være dobbelt saa stor som en given (det deliske Problem); Duplicator, (ældre) Redskab til at forstærke Elektricitet; duplicere, fordoble; (Retsspr.) indgive det andet Forsvarsindlæg; (Lk.) duplicerede kaldes Febre, der have to Udbrud (Paroxysmer) i det Tidsrum, i hvilket i Almindelighed ellers kun een Paroksysme tilligemed dennes Afbrud (Intermission) finder Sted; Duplicitet, Dobbelthed; ueg. Tvesind, Tvetydighed, Tvetungethed, Falskhed i Tale; (Natl.) to modvirkende Kræfters Sammentræffen i eet Punkt; Duplicister, Tilhængere af den Mening, at Sandheden ifølge Aabenbaring er og kan være en anden, end den ved Fornuft fundne (modf. Simplicister); Duplum, et, det dobbelte; Genpart, Afskrift; Dupli pōna, Straf af det dobbelte; in duplo, dobbelt; skrive noget in duplo, udfærdige to Exemplarer deraf; s. double.
Dūr, l., (Mus.) den haarde (durus) Toneart, i hvis Tonestige den store Terts findes.
durabel, l., varig, som der er Hold i; Durabilitet, Varighed, Hold.
Durak, russ., Fæ, Tosse.
dura lex, sed (ita) lex, l., en haard Lov, men — Lov.
dura mater, l., (Anat.) den ydre, fastere Hinde, der omgive Hjerne og Rygmarv.
duramente, it., (Mus.) haardt.
dura necessitas, den haarde Nødvendighed.
durante, l. (durare, hærde, vare), imedens, under, f. Ex. durante lite, under Processen, medens Processen staar paa; durante matrimonio, under Ægteskabet; durante vita, i levende Live.
durante causa durat effectus, l., vedbliver Aarsagen, da vedbliver ogsaa Virkningen; jvf. cessante causa o. s. v.
Duration, ny l., (Lk.) Forhærdelse; ogs. Varighed, den Tid, som noget varer.
Durbar el. Darbar, pers., eg. Bolig; Morgenopvartning hos en indisk Fyrste; Statsraad.
durch die Bank, t., uden Forskel, det ene med det andet, i Flæng (jvf. fr. en bloc); durch die Blume, forblommet; durchdreven el. durkdreven, t. (durchtrieben), dreven, paa een Gang snu og fræk; ram*; Durchlaucht (ighed), durchlauchtig, tysk fyrstelig Titel, dannet efter det tidligere paa lignende Maade brugte lat. Serenitet, s. d.; Durchløber, Hest, der er tilbøjelig til at „løbe durk“, løbe løbsk; durch und durch, t., helt igennem, aldeles.
durescere, l., blive haard, forhærde.
Dureté (Dyreté), fr., el. Duritet, l., Haardhed, Ufølsomhed; Grovhed; Fornærmelse; Fortrædelighed.
durius, l. (durus, haard), haardere; udtale sig in d., udtale sig for en haardere Straf.
durk, s. durch.
Duro = Peso duro (s. d.).
Durra, ar., et Slags Hirse, hvoraf der bages Brød i Østerlandene; ogsaa i Vestindien og Sydeuropa (i Italien til Polenta og Maccaroni).
Dusin, fr. (douzaine), et, et Antal af tolv (l. duodecim); en Tylft.
du sublime au ridicule x., s. u. sublim.
Dusør, s. Douceur.
Dutch-man (Døtsj—), eng. (dutch, i Slægt

med goth. þiuda, oldn. þióð, Folk), Hollænder; i N. Amerika ringeagtende Navn paa Tyskerne; Dutchmans head (—hedd), Edammerost (eg. Hollænders Hoved).

Duum-vir, l., pl. Duum-viri (Tomænd), Medlem, Medlemmer af et Duumvirat, d. e. en Statsforfatning, hvor to regere paa een Gang (Tomandsvælde); (hos Romerne) to Personer, som i Fællesskab varetoge visse Embeder; duumviral, en Duumvir el. et Duumvirat vedkommende.

Duval (Dyval), Etablissement D., Navn for Restaurationer, der i renlige Lokaler levere billig, kraftig Mad (D., et stort fransk Slagterfirma, der først indrettede saadanne).

Dux, l., Fører, Hærfører; Hertug; (Mus.) Tema, Subjektet, Hovedsatsen i en Fuga (= Phonagogus); den øverste Discipel i en Skoleklasse; Formand, Ophavsmand; dux gregis, at ipse pecus, Hjordens Hoved, men selv et Høved. Jvf. Doge, Duc.

Dvarpala, ind., Dørvogter (Stenbillede).

Dvejl, Dvæl(g), holl. (dweil), Stok, til hvis ene Ende er fastspigret Klædelapper, til Rengøring af Fartøjer; jvf. Svaber.

Dvornik, russ. (dvor, Gaard), Gaardskarl; Dørvogter.

Dyadik, s. u. Dyas.

Dyakis-dodekaëder, gr., et, Legeme, begrænset af 24 Firkanter, Krystalform af det regulære System.

Dy-arch, gr., = Duumvir; Dyarchi, et, = Duumvirat, s. d.; dyarchisk, som har to Regenter el. Herrer.

Dyas, gr., Tohed, Tvetal, Par; (Geol.) Formation mellem Kul og Trias, = Perm; Dyadik, den (af Leibnitz foreslaaede) Opskrivning af Tallene, ved hvilken man kun bruger to Cifre (1 og 0); Totals-System (arithmétique binaire); dyadisk, hvad der gaar frem efter Toheder, f. Eks. det dyadiske Talsystem.

Dyffel, eng. (duffel), et, tykt, temmelig langhaaret Uldtøj til Vinterklæder (opkaldt efter den belgiske By, Duffel).

Dygong, s. Dugong.

Dyn, af gr. (dynamis, Kraft), absolut Kraftenhed; s. absolut Maalsystem.

Dynamik, gr. (dynamis, Kraft), Kraftlære, Lære om Legemernes Bevægelser og de bevægende Kræfter; jvf. Kinematik og Statik; dynamisk, Dynamikken vedrørende; kraftig, virkende, selvkraftig, fritvirkende; som bliver frembragt ved en med Hensigt virkende Kraft; afhængig af, beroende paa visse Kræfter; dynamisk Accent, (Lydl.) Tryklyd, Fremhævelse af en Lyd ved en forstærket Udaandingsstrøm; dynamisk Elektricitet, Elektricitet i Bevægelse; dynamisk Sandsynlighed, en Sandsynlighed, der afhænger af Grundenes Vægt, ej af deres blotte Tal (her modsat den matematiske); dynamisk System, dynamisk Naturfilosofi, Dynamisme, Læren om Verdens Dannelse ved Grundstoffernes selvvirkende Kræfter; ogs. den Lære, der sætter Naturens hele Væsen i Kræfterne og deres Sammenvirken (modsat den mekaniske Naturfilosofi, Atomistikken [s. d.], der med Tilsidesættelse af Kraftens Begreb sætter Naturens Væsen i Stoffet, i Atomerne); Dynamiker, Dynamist, Tilhænger af disse Systemer (mods. Atomist); dynamo-elektrisk Maskine el. Dynamo, Maskine, der omsætter mekanisk Arbejde til elektrisk Energi; Dynam(e)o-logi, Kraftlære i Almindelighed; (Lk.) Læren om Lægemidlernes Kræfter; Dynam(e)o-meter, et, Kraftmaaler (et Redskab til at maale Menneskers, Dyrs og Modstandes Kræfter); ogs. = Auxometer, en Forstørrelsesmaaler (et Redskab, som angiver Kikkerternes Forstørrelsesevne, et Slags Mikrometer, s. d.; ogsaa, med et urigtigt dannet Ord, kaldet Dynameter); dynamei el. kata dynamin, gr., = l. potentia, potentialiter, efter Mulighed, mods. kat' energeian, = l. actu, actualiter, i Virkeligheden, virkelig.

Dynamit (af gr. dynamis, Kraft), Kraftkrudt, et Sprængmiddel, der dannes ved at Nitroglycerin (s. d.) opsuges af et porøst Stof; opr. $^3/_4$ Nitroglycerin og $^1/_4$ Infusorie-Jord (væsentlig Kiselsyre); opf. af Svenskeren Alfr. Nobel (1867); Dynamitard, Dynamit-Kaster el. -Morder, en, som dynamiterer.

Dynast(es), gr., Magthaver (i gl. Grækenland is. ulovlig), Hersker, Fyrste (ofte mindre Fyrste, mods. Konge); Dynasti, et, Herredømme, Herskab; Herskerfamilie med arvelig Regeringsret (ved Anmasselse, Usurpation, eller ved Vedtægt af Folket, Legitimitet), en Række Herskere af samme Æt; Kongsæt; dynastisk, hørende til, holdende med Dynastiet; dynastiske Interesser, = alt, hvad der stemmer overens med Herskerfamiliens Fordel, sikrer dens virkelige eller formentlige Rettigheder.

Dyne, t. (Düne, af kelt. dun, Høj), Klit; Sandbanke paa el. ved Havbredden.

Dyo-physiter, gr. (physis, Natur), pl., en Kristensekt, som antog to Naturer i Kristus (mods. Monophysiter).

dyo-theletisk, gr. (thelein, ville; thelema, thelesis, Villie), tvevilliet, som har to Villier, særl., om Kristus, en guddommelig og en menneskelig; Dyotheletisme, Lære herom. Jvf. Monotheleter.

Dyrendal, i den karolingiske Sagnkreds Navnet paa Rolands Sværd; skæmtvis: Sværd, tyk Stok. (Ordets Oprindelse usikker; mulig af l. durus, haard).

[Dyri-dagur, isl., Kristi Legems Fest, første Torsdag efter Trinitatis].

dys-, græsk Forstavelse, der i Sammensætninger, ligesom det danske u-, mis-, van-, betegner en Mangel, Ufuldkommenhed, Vanskelighed hos Hovedbegrebet.

Dys-ana-gnosi = Dystoxi.

Dys-angelium, gr., et, Ulykkesbudskab.

Dys-arthri, gr., Stammen; ogs. = Anarthri.

Dys-arthritis, gr., slem, uregelbunden Gigt (arthritis).

Dys-arthrosis, gr. (arthron, Ledemod), medfødt Forvridning, Misdannelse af et Led.

Dys-blenni, gr. (blenna, Slim), mislig Slimdannelse el. Slimblanding.

Dys-chezi, gr. (chezein, skide), besværlig, smertelig Stolgang.

Dys-choli, gr., slet Beskaffenhed af Galden (chole) og dens Afsondring.

Dys-chroë, gr., slet, sygelig Hudfarve (chroia).

Dys-chyli, gr., slet Beskaffenhed af Næringssaften (chylos).
Dys-chymi, gr., slet Beskaffenhed af Mavevællingen (chymos) og overh. af Safterne.
Dys-dakryosis, gr. (dakryon, Taare), sygelig Afsondring af Taarer.
Dys-ek-krisis, gr. (ek-krinein, afsondre, udskille), vanskeliggjort, svækket Afsondring.
Dys-ekoi, gr. (akuein, høre), Tunghørighed.
Dys-elki, gr. (helkos, Byld), vanskelig Lægning af Bylder; disses ondartede Beskaffenhed.
Dys-enteri, gr. (enteron, Indvold, Tarm), Blodgang; Blodsot; dysenterisk, blodgangagtig; syg af Blodgang, blodsottig.
Dys-ep-ulotika, gr. (ule, lægt Saar, Ar), pl., ondartede Bylder el. Saar, som ej ville tillæges.
Dys-erethisi, gr. (erethizein, tirre, ærte*, pirre), Mangel paa Pirrelighed.
Dys-genesi, gr. (genesis, Tilbliven), sygelig Avlings-Evne.
Dys-geusi, gr., fordærvet Smag (geusis); Mangel paa Evne til at smage.
Dys-hidri, gr., uregelmæssig, sygelig, med Vanskelighed fremkaldt Sveden (hidros); Dyshidrosis, et Ekzem (s. d.) paa Hænderne; if. som Følge af stærk Sved.
Dys hæmi, gr. (haima, Blod), Blodets sygelige Beskaffenhed. Jvf. Diathese.
Dysis, gr., Dukken, Synken til Bunds; Nedgang, Dalen (Himmellegemernes).
Dys-kata-brosis, gr. (bibroskein, æde), Vanskelighed ved at svælge.
Dys-kata-posis, gr. (pinein, drikke), Vanskelighed ved at synke Vædsker (i Hydrofobi).
Dys-kinesi, gr. (kinein, bevæge), Stivhed i Ledemodene.
Dys-kolist, gr., en, som er vanskelig at tilfredsstille (eg. i Henseende til Maden, kolon), vanskelig at omgaas; Særling i Religionssager el. Læremeninger.
Dys-kopri, gr. (kopros, Skarn), slet Beskaffenhed af Tarmkanalens Udtømmelser.
Dys-krasi, gr. (kerannynai, blande), slet Blanding af Safterne, tykt Blod; dyskratisk, slet blandet, tung- el. tyk-blodig
Dys-køli, gr. (koilia, Mave), Smerte i Underlivet ved Forstoppelse &c.
Dys-lali, gr., Vanskelighed ved at tale (lalein).
Dys-lochi, gr., vanskelig el. standset Renselse efter Barselsengen (lochos).
Dys-masesis, gr., Vanskelighed ved at tygge (masasthai).
Dys-meni el. Dys-menor-rhe, gr. (mēn, Maaned), besværlig el. sygelig maanedlig Renselse.
Dys-mnesi, gr. (mneme, Hukommelse), Hukommelsessvaghed.
Dys-morphi, gr. (morphe, Skikkelse), Misdannelse, Vanskabning; dysmorphisk, misdannet, vanskabt.
Dys-odi, Dys-odmi, Dys-osmi, gr. (osme, Stank), sygelig Forandring, if. Nedsættelse, af Lugteevnen.
Dys-odontiasis, gr. (odus, Tand), Vanskelighed ved at faa Tænder, Ondt for Tænder.
Dys-opi, Dys-opsi, gr., svagt Syn (opsis).
Dys-orexi, gr., Mangel paa Madlyst (orexis).
Dys-osmi, s. Dysodi.
Dys-osphrasi og Dys-osphresi, gr., Mangel paa Lugteevne (osphresis) ved Lugtenervernes Svækkelse.
Dys-ostosis, gr. (osteon, Ben, Knokkel), fejlagtig Bendannelse; Bensygdom.
Dys-pareunia, gr. (eune, Leje), Smerter ved Samleje, if. hos Kvinder.
Dys-pathi, gr. (pathos, Stemning), Ængstelse, stor Uro hos den syge.
Dys-pepsi, gr., slet Fordøjelse (pepsis), svag Mave (jvf. Apepsi); dyspeptisk, vanskelig fordøjelig, ufordøjelig; Dyspeptiker, en, som har en svag Mave.
Dys-phagi, gr. (phagein, spise), = Dyskatabrosis, s. d.
Dys-phasi, gr., sygelig Mangel paa sprogligt Udtryk for Tanker og Forestillinger.
Dys-phemi, gr., ildevarslende Ord; ondt Rygte (pheme).
Dys-phoni, gr. (phone, Stemme), = Dyslali.
Dys-phori, gr. (dysphorein, bære med Vanskelighed, finde utaalelig), Utaalmodighed og Mismod i en Sygdom.
Dys-pno(a), gr. (pnein, aande), tungt Aandedræt, Trangbrystighed, Aandenød, Kortaandethed.
Dys-potisme, gr. (pinein, drikke), Vanskelighed ved at drikke.
Dys-pro-pheron, gr. (propherein, fremføre), (Ret.) Brugen af vanskelig udtalelige Ord (f. Eks.: „Fly fra frække Fristeres Flok!").
Dys-siali, gr. (sialon, Spyt), vanskelig Spytdannelse.
Dys-spermasi, Dys-spermati(sme), gr., vanskelig Afsondring af Sæden (sperma); Dysspermi, sygelig Beskaffenhed af Sæden.
Dys-syn-usi, gr. (syn-einai, l. coire, omgaas, have Samleje), eg. Vanskelighed i at omgaas; (Lt.) vanskeligt Samleje.
Dys-thelasi, gr. (thelazein, amme), Vanskelighed ved at give Die.
Dys-therapeusi, Dys-therapi, gr., vanskelig Lægning; Dystherapeuta, pl., svære Sygdomme, som ere vanskelige at læge (therapeuein).
Dys-thesi, gr. (tithenai, sætte, indrette), Uro hos den syge.
Dys-thymi, gr. (thymos, Frejdighed, Mod), Modfaldenhed, Nedslagenhed, Forstemthed, Tungsindighed.
Dys-toci el. Dys-toki, gr. (tokos, Nedkomst), vanskelig el. haard Fødsel, Trangfødsel; Dystocia convulsiva, Krampe, der opstaar under Fødslen; Dys-toko-logi, Lære om Dystokien.
Dys-toni, gr., eg. Toneforstemmelse; sygelig Spænding (tonos) af Nerverne.
Dys-topi, gr., blivende Lejeforandring af Organerne, medfødt el. paafført.
Dys-toxi, gr., Muskelskælven, fremkaldt ved Pirringstilstand af Rygmarven.
Dys-trophi, gr., vanskelig, mangelfuld Ernæring (trophe); jvf. Atrophi.
Dys-tychi, gr. (tyche, Lod, Skæbne), Vanheld, Uheld, Ulykke.
Dys-uri og Dys-uresis, gr. (urein, pisse), Vanskelighed og Smerte ved at lade sit Vand; Koldpis.
Dys-æmi, s. Dyshæmi.
Dys-æsthesi, gr. (aisthanesthai, føle), Ufølsomhed

somhed, Sløvhed; ogs. sygelig forhøjet Følsomhed.
Dy-tomi, s. Ditomi.
Dyveke, holl. (duifje), Duelil, Tovelil.
Dyvels-dræk (holl. duivels-drek, t. Teufelsdreck; ny isl. djöflamjöðr), Djævlens Skarn, = Asa føtida.
Dziennik, pol. (af dzien, Dag), Dagblad, Journal.
dzierzonsk Stade, en (efter den schlesiske Præst Dzierzon [f. 1811] opkaldt) udbedret Form af Bistader.
dædalisk, indviklet, forvirret, vildsom, kunstig, kunstrig, sindrig, opfindsom; jvf. ikarisk; af Daidalos (Fader til Ikaros), en sindrig Kunstner i Athen, der byggede Labyrinten paa Kreta, dannede de første Billedstøtter i fremskridende Stilling, og skal have opfundet flere af de vigtigste Haandværksredskaber.
Dæmon, gr. (rimel. af et Rodord daein, vide), pl. Dæmoner, Mellemvæsen el. Aand imellem Gud og Menneskene, saa vel i god (som Sokrateses Dæmon el. to daimonion, d. e. det dæmoniske, den indre varslende, tilskyndende, dog mest advarende Røst), som i ond Betydning (s. Agathodæmon og Kakodæmon); Værneaand (Genius), Fylgie, men især Plageaand, ond Aand, stundom = Djævel; Vætte, Menvætte, Uvætte, Svartalf; Dæmon-arch, Aandernes Behersker; Dæmoniacus, en, som er besat af en ond Aand; en nervesyg el. vanvittig; dæmonisk, besat af, foraarsaget ved en is. ond Aand; nervesyg, vanvittig; rasende; troldomsagtig; Dæmonisme, Tro paa Dæmoner; ogs. = Dæmonologi; Dæmonist, en, som tror paa Aander (Dæmoner); Dæmono-latri, Aandernes Dyrkelse; Dæmonolater, Aandedyrker (gr. latreuein, dyrke, tjene); Djævledyrker; Dæmonologi, Lære om Aanderne; Dæmonomagi, Aandetrylleri el. Manelse; Troldom ved Hjælp af Aander; Dæmonomani, Vanvid paa Grund af, at man tror sig besat af en ond Aand; Dæmonomanti, Spaadom ved Hjælp af en iboende Dæmon; Dæmonophani, Aanders Tilsynekomst; Spøgeri; Dæmonophobi, Frygt for Aander eller Spøgelser.
Dødbider, holl. (doodbidder, Bedemand), en sløv og dvask Person, et Drog. (Undertiden fordr.: Døvbider).
Døgenigt, t. (Taugenichts), udueligt Menneske, Drog, Dovning*.
Døjt, s. Deut.
Dølle (t. Dille, af l. ductilis), Metalrør, der omfatter en anden Genstand; den nederste Del paa den alm. Bajonet, Døllebajonetten.
Dørslag, t. (Durchschlag, platt. Doerslag, holl. doorslag), et, en Grovsi, Metalsi, Si, Sil*; ogs. et Redskab til at slaa Huller i Metal, Hulstempel (jvf. Lokke-Maskine).

E.

E. som romersk Tal (i Middelalderen) 250; (paa rom. Indskrifter) Ennius (Mandsnavn), emeritus, evocatus, egregius, erexit, s. disse Ord; (Møntmærke) østerr.: Carlsburg, preuss.: Königsberg, t.: Freiberg (tidligere Dresden), fr.: Tours; E. = Elektricitet; (paa Kompasset) = Est, fr., East, eng., Øst.
E., e. og eccl. = Ecclesia, s. d.
E., Eg., ogs. e., eg. = ergo, l., følgelig, altsaa.
E. = Erbium (Grundstof).
e. c. = ex commissione, s. d.
e. c. el. e. g. = exempli causa, el. exempli gratia, l., for Eksempel.
Ed. = editio, l., Udgave, Oplag; ed. = edidit, l., ... har udgivet; edd. = ediderunt, l., ... have udgivet.
E. E., (paa Regninger) erroribus exceptis, l., el. errors excepted, eng., med Forbehold af mulige Fejl.
ej., ejusd. = ejusdem, l., samme (Dag el. Maaned, ogs. Forfatter).
El. = Elector, l., Kurfyrste.
Elect. = Electuarium, l., Latværge.
Elix. = Elixir, l., Afkog.
Emin. = Eminen(t)s.
e. o. = ex officio, l., paa Embeds Vegne; uden særlig Betaling; ogs. = extraordinær.
eod. = eodem, l., paa samme (Dag el. Sted)
e. p. = en personne, fr., i egen Person, personlig (paa Visitkort); ogs. = estafette payée, Stafet betalt.
Ep. = epistola, l., Brev; ogs. = Episcopus, Biskop.
EQ. = Eques, l., Ridder.
Er = Erbium (Grundstof).
Esq. = Esquire (Eskveir, Skveir), Titel i England; s. d. O.
etc. = et cetera, l., og de øvrige eller det øvrige; og saa videre.
Etr. = Etruria, Etrurien.
et s. p. = et sic porro, l., og saa videre.
EUOUAE, s. Euouae.
exc. og excud. = excudit, s. d.
exc. = excipe, l., undtag, undtagen.
Exc. = Exceptio, l., Undtagelse.
Exc. = Excellence.
excl. = exclusive, l., udelukkende, udelukt, ikke medregnet, fraregnet.
ex cons. = ex consensu, l., med Samtykke; overensstemmende med.
Exod. = Exodus, anden Mose Bog.
Ex S. D. = Ex Senatus Decreto, l., ifølge Raadets Beslutning.
Extr. og Extract = Extractus, l., Udtog.
Extr. og extraord., s. Extraordinarius.

---

e, lat. Forholdsord, s. ex.
E. el. e., (Log.) Betegnelse af en almindelig nægtende (negativ) Sætning (mods. A. el. a., s. d.).
eadem causa, l., samme Sag, Aarsag, Grund; eadem mensura metiri, maale med samme Maal (Alen); eadem oberrare chorda, spille paa samme Streng.
Eagle (Igl), eng. (l. aquila, Ørn), Ørn; en nordamerikansk Guldmønt = 10 Dollar (s. d.) = 37,81 Kr.
Ealdor-man, hos Angelsachserne den folkevalgte Styrer af et Shire (s. d.).
ea lege, l., under den Betingelse.
Earl (Erl), eng. (oldn. Jarl), pl. Earls, Greve (fordum det øverste, nu det ovenfra tredie Trin af den engelske Adel, efter Følgen: Duke (Djuk), Marquis, Earl, Viscount).
early english (erli inglisj), eng., eg. tidlig engelsk; (Bygnk.) den tidligste gotiske Periode i England (fra c. 1200 til 1300).
East (Ist), eng., Øst (hyppigt i Navne, f. Eks. East-India-Company, Ostindisk Kompagni).
Eau (O), fr. (af l. aqua), Vand; ogs. Navn paa forskellige alkaliske Vædsker; Parfume; pl. Eaux (O), Vande; Bad, Sundhedsbrønd; Eau bénite, Vievand; Eau cosmétique (—tik'), Skønhedsvand, Sminkevand; Eau

d'ange (d'angſj'), Englevand; Eau d'arquebusade (d'arkebyſad'), Skudvand, Saarvand; Eau de beauté (boté), Skønhedsvand; Eau de canelle (kanæl'), Kanelvand; Eau de Cologne (Kolonj'), kølnſk Vand, Hovedvand; Eau de fleurs d'orange (flør d'orangſj'), Pomeransblomſt-Vand; Eau de mille fleurs (mil' flør), Tuſindblomſter-Vand; Eau de Javelle, Eau de Labarrague, Navne paa Blegevædſker (efter Opfinderne); Eau de lavande (lavangd'), Lavendelvand; Eau de Luce (Lyſ'), et ſtærkt Lugtevand (efter Opfinderen); Eau dentifrice (dangtifriſ'), Tandvand, Mundvand; Eau de senteur (sangtør), Lugtevand, Duftvand; Eaux de senteur et d'odeur, alle Slags Lugtevande; Eau de vie, ſ. aqua vitæ; Eau d'or, Guldvand, Gyldenvand; Eau forte, Skedevand (Salpeterſyre); Radering; Eaux et forêts (O ſe foræ'), Skov- og Jagt-Væſen.

Ébauche (Eboſj'), fr. (gl. fr. bauche, et Slags Murkalk), Udkaſt, første Anlæg iſ. til en Tegning, et Maleri el. et Skrift; ſvagt Forſøg; ébauchere (eboſjere), tegne de første Omrids, udkaſte løſelig, udarbejde i det grove, give den første Udarbejdelſe.

Ebenaceæ, ſ. Ibenholt.

Ebenezer, hebr., Hjælpens Sten, en af Samuel rejſt Sten til Minde om en Sejr over Filiſtæerne; Navn paa flere Miſſionsſtationer.

Ebenist, fr. (hebr. eben, Sten), eg. en, ſom arbejder i Ibentræ, Kunſtſnedker; ebenere, kunſtſnedkre.

Ebioniter, hebr. (eg. de fattige), opr. Jødernes Fællesnavn paa Kriſtne; Kriſtne af jødiſk Oprindelſe, Jødekriſtne; en kriſtelig Sekt, der blandede jødiſke og kriſtelige Religionsbegreber, antog Jeſus for en Profet, Søn af Joſef og Maria, og af Evangelierne kun anerkendte Matthæi; Ebionitisme, dette Partis Lære.

Eblis = Iblis.

éblouere (ebluere), fr. (af bleu, blaa, el. af gl. t. blodi, ſvag), blænde, forblinde; forbløffe; forlede, forføre, daare; éblouissant (—ang), blændende; Éblouissement (—mang), et, Blændelſe, Forblindelſe.

Ebn, ar., Søn; jvf. Ben og Ibn.

Ebonit, vulkaniſeret Kautſjuk, der danner en til Kamme, elektriſke Iſolatorer o. ſ. v. brugelig haard, ſort Maſſe (Navnet af eng. ebon, ebony, Ibentræ).

ébranchere, fr. (ſ. Branche), afkappe Grene; kviſte.

Ébranlement (Ebranglemang), fr. (ſ. Branle), et, Ryſtelſe, Stød; ébranlere, ryſte, gøre vaklende, rokke.

Ebrietet, l. (ebrius, drukken), Drukkenſkab; Ebriositet, Drikfældighed; ebrios, drikfældig.

Ébrillade (Ebrijad'), fr., (Ridek.) et Ryk i Tømmen (bride).

Ebræer, ſ. Hebræer.

E-bullition, l. (bullire, boble, ſkyde Blærer; bulla, Vandblære), Opkogen, Strupſyden (ſaaledes at Vædſken bobler op); (Lf.) Hedeblegner; ebullitio stomachi, Halsbrynde; ebullere, boble; Ebullio-skop, l.-gr., et, Redſkab til at angive vinaandige Vædſkers Alkoholmængde ved Jagttagelſe af deres Kogepunkt.

Ebur, l. (gl. ægypt. ebur, Elefant, ſanskr. ibha), Elfenben; E. fossile, forſtenet Mammutstand; E. ustum, brændt Elfenben; Benſort; pulveriſeret Benkul til Sortfarvning; Eburin, et, kunſtigt Elfenben, dannet af Benſpaaner, Elfenbens- el. Perlemor-Affald, ved et egent Bindemiddel æltet til Dejg og derpaa formet; Eburnation, (Lf.) Forhærdelſe af Benvævet, ſaa det kommer til at ligne Elfenben.

Écaille (Ekaj'), fr. (af it. scaglia, af got. skalja, t. Schale, d. Skaal), Skæl, Skal, Øſtersſkal, Skjoldpadde-Skal, Skjoldpadde-Glaſur; Ecaille-Arbejde, et Slags Porcelæn- el. Tapet-Maling, ſom efterligner Skjoldpaddeſkaller o. l.

e cantu dignoscitur avis, l., paa Sangen kendes Fuglen.

Écarlate (—at'), fr. (m. l. scarleta; perſ. sakirlat, ſanskr. surakta, højrød), Skarlagen, Skarlagenfarve; iſ. Tjærefarve til Farvning af Uld og Silke.

Écart (Ekar), fr., Sideſpring; Afſtikker; Kaſtekort, det el. de kaſtede Kort; (Kbſpr.) Afvigelſe fra den ſædvanlige Pris, iſ. ved Præmieforretninger; Écarté, et Kortſpil (Hasardſpil) imellem to Perſoner med 32 Kort; écartere (it. scartare, af carta, Kort), bortfjerne, afſondre, bringe til Side, adſprede; (Kortſp.) kaſte Kort for at købe andre (Ordets oprindelige Betydning).

ecce homo! l., ſe, hvilket Menneſke! (Mal.) et Billede af den lidende Jeſus, om hvem Pilatus talte hine Ord (Joh. 19, 5.).

Eccellenza (Etſje—), it., = Excellence.

Ecchondrosis = Ekchondrosis.

Ec-clesia, l. (gr. ek-klesia, af ek-kalein, udkalde, ſamle), eg. Folkeforſamling; Menighed, Trosſamfund; den kriſtne Kirke; ecclesia mater el. matrix, Moderkirke, Hovedkirke; e. filia el. filialis, eg. Datterkirke, Filial- el. Bi-Kirke; e. ex-emta, Kirke, der ſtaar umiddelbart under Paven; e. militans, den ſtridende Kirke; e. pressa, den undertrykte, lidende Kirke (et Trosſamfund, ſom ikke har fri, eller dog ikke offentlig Religionsøvelſe); e. regnans, den herſkende Kirke; e. sepulcralis, Gravkirke; e. triumphans, den triumferende, ſejrende Kirke; e. vagans, en omflakkende, til intet Sogn henlagt Menighed; e. viduata, en ledigbleven Kirke; et ledigt Kald; Ekklesi-arch, gr., Kirkeoverhoved; Kirkeforſtander; Ekklesiarchi og Ekklesio-krati, et, kirkeligt Herredømme, Kirkevælde, Kirkeopſyn (jvf. Hierarchi og Theokrati); Ekklesiastes, Salomons Bog, Prædikeren kaldet; Ecclesiast (-icus), gejſtlig, Kirkebetjent; Ecclesiasticus, ogſ. Jeſu Sirachs Søns Visdom (en af de apokryfiſke Bøger); Ecclesiastik, Kirkelære; Ecclesiastik-departementet, (i Sverige) Kirke- og Undervisnings-Miniſteriet; ecclesiastisk, kirkelig, til Kirken og Kirkeembedet hørende, gejſtlig. De occultis non judicat ecclesia, l., om det ſkjulte dømmer Kirken ikke.

ecco, it., ſe! ſe der!

Eccoprotica, pl., ſ. Ekkoprotikon.

Échafaud (Eſjafo), fr., et, Skafot, Retterſted; Bygningsſtillads (ſ. Skafot; er det ſamme Ord ſom Katafalk, ſ. d.); Échafaudage

(Eſjafodaſſ'), Opſlaaen af et Stillads; (Krſpr.) Stillads bag Mure o. ſ. v. til derfra at ſkyde paa Fienden.
échalassere, fr., ſtøtte Vinſtokken ved en Stok (échalas, af gr. charax, Pæl, Stav).
échampere (eſjangpere), fr. (af l. campus), (Mal.) hæve Figurerne frem fra Grunden ved Lys og Skygge.
échancrere (eſjang—), fr. (l. cancer, Krebs; heraf: Tang, Krumning), udringe, udrunde, udſkære i Bue; Échancrure (—kryr'), (Krſpr.) Udſkæring i et Bryſtværn.
Échange (Eſjangſj'), fr. (ſ. changere), Bytte; Udveksling; échangere, bytte, udveksle.
Échantillon (Eſjangtijong), fr. (Dimin. af échantil, der kommer af gl. fr. cant, Hjørne, Stykke), Prøve (ſ. Eks. af Varer); Mønſter.
Échappade (Eſj—), fr., Fejlſnit, Fejlſtik hos Kobberſtikkere, naar Gravſtikken glider; overh. en af Flygtighed begaaet Fejl, Overilelſe; Échappatoire (Eſjappatoar), et, Udflugt, Paaſkud; Échappement (Eſjapmang), et, Bortløben: (Urmagerk.) Hemværket, der beſtemmer et Urs Gang ved at overføre Regulatorens Regelmæsſighed paa Gangværket, kaldes ogſ.: Gang (Spindel-, Cylinder-, Anker-, Dupleks-Gang o. ſ. v.); échappere (it. scappare, af m. l. cappa, Kappe, altſaa: kaſte Kappen, flygte); løbe bort, rømme, ſmutte bort; undſlippe.
Écharpe (Eſjarp'), fr. (it. sciarpa, af gl. t. Scherbe, jvf. oldn. skreppa, Skræppe*, Poſe), et, Skærf, Livbaand; Sværdbælte; et Slags bredt Halsbind; ſmalt Sjal; (Lk.) Bind, Akſelbind til at bære en ſaaret Arm i; (Fægtek.) Tværhug; en écharpe, i ſkæv, ſkraa Retning; écharpere, beſkyde, hugge, angribe i ſkæv Retning; gøre et Tværhug.
échauffant (eſjoffang), fr. (af chauffer, af l. calefacere, varme), hedende, hidſende; Échauffement (Eſjofmang), et, Hidsning, Hede, Ophidſelſe; échauffere, gøre varm el. hed, hede; ophidſe; échaufferet, hed, ophidſet.
Échéance (Eſjeangſ'), fr. (ſld. l. excadentia, af l. cadere, falde; ſ. chance), Forfaldstid (en Veksels el. Betalings).
Échec (Eſjek), fr. (ſ. Schach), Skak, Skakſpil; Stød, Tab; Nederlag; Knibe, Klemme; holde en échec, (Krſpr.) holde Fjenden faſt el. i beſtandig Frygt; holde i Uvirkſomhed; Échiquier (Eſjikje), et, Skakbræt; en échiquier, ſkakbrætmæsſig, paa Krydſ (rykke frem eller trække ſig tilbage, være opſtilt en e. (Krſpr.), d. e. i to eller flere Træfninger, hvis Afdelinger ere ordnede ſaaledes, at de i 2den Træfning ere ſtillede ud for Mellemrummene mellem 1ſte Træfnings Afdelinger o. ſ. v.).
Echeias-techni, gr., Bugtalerkunſt; Echeion, et, Klangkar (til Forſtærkning af Lyden i de græske Teatre), ogſ. = Bronteum, ſ. d.
Échelle (Eſjæl'), fr. (af l. scala, Stige), Stige, iſ. Toneſtige; Maal, Maaleſtok, hvorefter en Tegning er gjort; Skala; Échelon (Eſjelong), et, Stigetrin, Trappetrin; Échelons, pl., (Krſpr.) Dele af Tropper el. Train, der følge efter hinanden med visſe Afſtande (et Feltbatteris Vogne deles i 2 Échelons); med korte Mellemrum paa hverandre følgende Troppetransporter; échelonnere, opſtille bag hinanden; en échelon (aneſjelong), trinvis; marchere en échelon, (Krſpr.) rykke frem i ſkøns paa hinanden følgende Afdelinger.
Échelles (du Levant), pl., fr. (af tyrk. iskele, Dæmning), tyrkiſke Købmandshavne ved Middelhavet.
Eche-mythi, gr. (echein, holde, ſtandſe; mythos, Tale), Taushed, den Kunſt at høre og at tie; Echemythikos, en, ſom øver denne Kunſt.
Écheveau (Eſj'vo), fr., Streng, Bundt Traad (nu alm. 1000 m); Échevette (—vett'), et Fed, en Tiendedel af en Écheveau (af l. scapus, Rulle).
Échevin (Eſj'væng), fr. (m. l. scabinus, af germ. scepeuo, Dommer), Medlem af et, opr. frankiſk, Nævn; Meddomsmand; jvf. Scabinat og Schöffe.
Echidna, gr. (Myt.), et røveriſk Uhyre, halvt Jomfru, halvt Slange, Moder til Kerberos, Chimaira, Skylla og andre Uhyr.
Echinidæ, af gr. (echinos, Pindſvin), pl., Familie af Søpindſvin; Echinit, forſtenet Sø-Pindſvin; Søæble; Echino-kok(kos), Echino-coc(cus), gr. (echinos, Pindſvin; den trebie Mave hos drøvtyggende Dyr, og kokkos, Kerne), en Indvoldsorm, der hører til Blæreormene (jvf. Hydatider); E. er et lavere Udviklingstrin af en af Hundens Bændelorme, findes hyppigſt hos Faar, Ged og Svin; optagen i det menneſkelige Legeme, udvikles den iſ. i Leveren og fremkalder Sygdomstilfælde (af hvilke c. 3 % af Islands Indbyggere lide); Echinodermer, pl., et Slags Straaledyr, ſom ere dækkede med Pigge; Pighuder; Echinophthalmi, (Lk.) Strubbethed og Betændelſe af Øjelaagene; Echinus, (Sø)-Pindſvin; det pudeformede Led (Ægget) paa græske Søjler mellem Abacus (ſ. d.) og Søjleſkaftet.
Échiquier, ſ. u. Echec.
Echo, gr., (Myt.) en Bjergnymfe, ſom af ulykkelig Kærlighed til Narcissus henſygnede ſaaledes, at der til ſidſt ikke blev andet tilbage af hende end Røſten; et E., eg. Lyd; Genlyd, ſærl. den tilbagekaſtede Lyd, der kan ſkelnes fra den oprindelige; jvf. Resonan(t)s; (Muſ.) et Toneſtykke, hvori korte Slutningsafſnit fra Tid til anden gentages ſagte, enten af de ſamme, eller af andre Stemmer; (Digtek.) en lignende poetiſk Spøg, hvor Gentagelſe af en el. flere Stavelſer ſynes at indeholde et Svar, ſ. Eks.: „hvo gav dig disſe Egenſkaber? — en Skaber"; Echo-lali, Sygdom, ved hvilken den ſyge meningsløſt gentager det el. de ſidſt hørte Ord; Echometer, et, Lydmaal, Genlydmaal, et Redſkab til at maale Lydens Bedvaren med; ogſaa et Slags Taktmaaler; Echometri, den Kunſt at maale Lydens og Genlydens Styrke og Afſtand, at indrette Bygninger med Henſyn til Frembringelſen af Genlyd; Echoskopi = Auscultation, ſ. d.; Echoskop(ium), et, = Stethoskop; echodisk, genlydende.
Ecken-steher, t., en, der ſtaar paa et Gadehjørne (for at finde tilfældigt Arbejde).
éclaircere (eklærſere), fr. (l. clarus, klar), gøre klar, oplyſe, ſætte i det rette Lys; belyſe; forklare, udtyde; Éclaircissement (Eklærſisſ'-

mang), et, Belysning; Opklaring, Oplysning, Forklaring; éclairere (eklærere), oplyse, gøre lys; Éclaireurs (Eklærør), pl., (Krspr.) Fortropper, Blænkere; beredne Spejdere.
Éclat (Ekla), fr. (af gl. t. skleitan, bryde), Udbrud, Stykke (éclats, pl., omflyvende Stykker af en sprungen Bombe); Glans, Knald, Støj; Skin, Opsigt, Ry; éclatant, glimrende, udmærket, paafaldende, lydelig, opsigtvækkende; Éclatante, Raket med Brillantild; éclatere, udbryde, komme for Dagen, rygtes, blive bekendt, komme til Udbrud.
Eclectiker, Eclipse, Ecloge etc., f. u. Ek—.
é-clop(p)eret, fr. (gr. cholopus, fodlam), haltende, lam, aftræftet.
École, fr. (l. schola), Skole; E. des beaux arts (dæ bosar), Kunstakademi, f. beaux arts; E. militaire, Krigsskole; E. poly-technique (politeknik), højere Læreanstalt, hvis Lærefag især ere de matematisk-naturvidenskabelige (i Paris til baade militære og civile Ingeniørers Uddannelse); E. primaire (primær'), Skole for Begyndere; Forskole; E. secondaire (s'kongdær), Mellemskole; E. supérieure (syperiør), højere Skole; E. normale (normal), eg. Mønsterskole (i Paris: Skole til Lærerens Uddannelse, Lærerseminarium); E. vétérinaire (—nær'), Dyrlægeskole.
e con-spectu, l., bort fra ens Øjne; ud(e) af Syne.
e con-tinenti, l., straks, paa Stedet.
e con-trario, l., = au contraire.
é-corchere (ekorsjere), fr. (m. l. ex-corticare af l. cortex, Bark), flaa; kræve el. lade sig betale for meget; snyde; ogs. behandle paa en voldsom Maade, radbrække (f. Eks. et Sprog); Écorcheur (—sjør), Rakker; Snyder.
é-cornere, fr. (l. cornu, Horn), afstøde Hornene; afrunde.
Écossaise (—sæs'), fr., Skotlænderinde; en skotsk Dans, opr. en Runddans af alvorlig Karakter (i $^3/_2$ el. $^3/_4$ Takt), senere en livlig Kontradans (i $^2/_4$ Takt).
Écoute (Ekut'), fr. (af l. auscultare, it. ascoltare, høre), (Krspr.) Lyttekrog, Lyttegang (ved Mineanlæg); Écoutez (Ekuté), eg. Hør! hør en Gang! — en lille Spadserestok (= Badine, f. d.); Écoutille (Ekutij'), Luge paa Skibsdæk.
Écrasé, fr., et vidt Dansetrin; écrasere (oldn. krassa, knuse, jvf. d. kradse), sønderträde, nedtræde, knuse, tilintetgøre; Écraseur (—ør), (Kir.) et Redskab, som man har brugt i Stedet for Kniven ved forskellige kirurgiske Operationer, f. Eks. Borttagelsen af Svulster, som E. afsnører, hvorved Blodtabet bliver mindre, end ved Knivens Brug; Écrasez l'infâme (—fe længsam), „knus den afskyelige“, Voltaires berygtede Ord, sigtende snart til Kirken (église), snart til Overtroen (superstition); Écrasit, et til Sprængladning i Granater brugt, meget brisant Sprængstof (Pikrinsyre).
é-crêtere (ekrætere), fr. (f. crête), (Krspr.) nedskyde Kammen eller den øverste Del af en Vold.
Écritoire (—oar'), fr. (af l. scribere, skrive), et, Skrivetøj; Écriture (—tyr'), Skrift, Brevstab; l'Écriture, la sainte É., les (saintes) Écritures, Skriften, den hellige Skrift, Bibelen; Écrivailleur (—jør), en, som skriver meget og slet; Skribler, Bogsmører; Écrivain (—væng), Skriver, Forfatter.

Écru (Ekry), fr. (l. crudus, raa), raa (Silke).
Ectopistes, f. Ek—.
Écu (Eky), fr. (af l. scutum, Skjold, Vaabenskjold, it. scudo), Navn paa ældre Sølvmønter med det franske Vaabenskjold, Daler (paa 3 el. 6 Livres); et Papirformat (530 cm bredt, 398 cm højt).
Écumeur (Ekymør), fr. (af kelt. sgum, gl. t. scum, d. Skum), eg. Afskummer, Snyltegæst; Fribytter, Sørøver; ogs. = Plagiarius (f. d.).
Écurie (Ekyri), fr. (af f. l. scuria, Skur, jvf. sanskr. sku, bedække), Stald.
Écusson (Ekyssong), (af l. scutum, Skjold), et, Vaabenskjold; Écuyer (Ekyje), (af l. scutarius, = scuti-fer, Skjoldbærer), Skjoldbrager, Vaabendrager; Berider, Staldmester.
Eczem, f. Ekzem.
ed og e, it., = og (hint foran en Vokal, dette foran en Konsonant).
Edacitet, l., Graadighed, Slugenhed; Edax, Æder, Fraaser.
Edammer, f. Eidammer.
e-datur, l., maa udgives.
[Edda, isl. (óðr, Digt, Kvad), Lære om Digtekunst; Navn paa flere oldnordiske Værker].
ede, bibe, lude! l., æd, drik og spøg (spil)!
Edel-weiss, t., eg. ædelhvid; en Alpeplante (Leontopodium alpinum).
Eden, hebr. (o: Lyst, Fryd), et, Paradis; et behageligt og lykkeligt Opholdssted; Edenisme, Liv som i Eden, Uskyldsstand; edenisk, paradisisk.
Edentata, l. (dens, Tand), pl., tandløse; Gumlere, Pattedyr uden el. med faa Tænder (f. Eks. Dovendyr).
e-dere, l. (edere), udgive, give i Tryk, kundgøre; udlevere (f. Edition).
Edge (Edsj'), eng. (l. acies, angelf. ecg, oldn. egg), Eg paa en Kniv; Søm, Kant, Bræmme; Skarphed, Bitterhed.
Edhemiter, pl., muhamedanske Prædikemunke, dels i Klostre, dels i Ørkener (opkaldte efter Stifteren Ibrahim Edhem).
e diametro, l., f. Diameter.
E-dict(um), l., et, offentlig Kundgørelse, Befaling, Paabud, Forordning; Lov, given af Statens Overhoved; Edictal-Citation, Edictal-Stævning, el. Edictales (literæ), pl., offentlig Stævning ved Øvrigheden (ved Opslag og ved Kundgørelse i Tidenderne); citere edictaliter el. per edictales, indkalde offentlig (fra Øvrighedens Side).
ediderunt, edidit, f. Forkortelser.
é-difiant (edifjang), fr. (af l. ædi-ficare, bygge), opbyggelig, belærende, trøstelig.
Edikt, f. Edict.
E-dition, l., Udgave (af en Bog), Oplag; (Retsspr.) Udlevering; Editio documentorum el. Editio instrumentorum, Fremlæggen af de skriftlige Beviser til Modpartens Efterretning; Editio princeps, første Udgave (især af gamle Forfattere, efter Bogtrykkerkunstens Opfindelse); ogs. den bedste, fortrinligste Udgave, Hovedudgave; Editio Bi-pontina, Zweibrücker-Udgave o. m. fl.; édition de luxe (—iong dø lyks), fr., Pragtudgave; Editor, Udgiver; editoriel, stammende fra Udgiveren.

Edoction, l., = Docering.
Edomiter, pl., Esaus Efterkommere, boende i Idumæa (S. Ø. for Palæstina).
Édredon (—ong), fr. (af d. Ederdun), Dunpude, Dyne.
Edris el. Idris, mytisk i Koranen omtalt Person, hvem Bogstavskriftens Opfindelse tillægges, den samme som den bibelske Stamfader Enoch, Jareds Søn.
Education, l., Opdragelse; Educator, Opdrager; educere, opdrage, danne.
E-duct(um), l., et, Uddrag, det uddragne, (kemisk) uddragen Bestanddel af et sammensat Legeme (f. Eks. Metallet af Ertsen; forsk. fra Product, s. d.).
E-dulcoration, m. l. (l. dulcis, sød), (Kem.) Forsødelse (enten ved sure og saltagtige Deles Borttagning el. ved søde Stoffers Tilsætning); gammelt Udtryk for Udvadskning; edulcorere, forsøde (paa begge angivne Maader); udvadske.
Edulièr, l. (edere, spise), pl., Spisevarer.
e duobus malis minus est eligendum, l., af to Onder bør man vælge det mindste.
Efa, hebr., et Maal for tørre Varer = c. 40 Liter.
efemer(isk), s. ephemer(isk).
Efeu, t. (Epheu; eng. ivy, gr. apion), Vedbend.
ef-facere, fr. (af l. facies, fr. face, Aasyn, Stikkelse), udslukke, udslette, udviske, tilintetgøre; fordunkle, overstraale, overgaa langt; effacere sig, (Fægtek.) vende Siden i St. f. Brystet mod Modstanderen; indtage en tilbagetrukken Stilling.
ef-fareret, fr. (af l. ferus, vild), bestyrtet, forstyrret, forbløffet.
Effatha, hebr., Lad dig op! Jesu Ord, Marc. Evang. 7, 34, hvor han helbreder den døve.
Ef-fect, Effekt, l. (facere, gøre), Virkning, stærk Virkning („det gør Effekt"; Knald-Effekt, s. Theater-Coup; Effekt-Jagen, effekt-fuld, 2c.), Følge; Indtryk; Udfald; (Fys.) Arbejdshastighed (sædvanlig angiven i „Hestes Kraft"); Effecter, pl., Gods, Indbo, Løsøre, rørlig Ejendom (rede Penge deri ej medindbefattede); Værdipapirer, Obligationer, Veksler, Aktier, Stoks 2c.; ogs. Effekt-Steder i et Skrift el. i Musik; Effect-Conto, Conto, som anlægges for indkøbte Effekter; effectiv, virkende, bevirkende (f. Eks. e. Aarsag); virkelig, tilstedeværende, virksom; (Kbspr.) betalbar i den nævnte Møntsort (om Gældskrav); Adv.: effectivt, effective, l., effectivement (—mang), fr., virkelig, i sig selv, i Gerningen; virkelig forhaanden (= l. in effectu, fr. en effet) (modsat imaginair og nominel, s. d. O.); Effectiv-Forretning, Forretning, der er bestemt til at afvikles ved virkelig Levering og Modtagelse af den solgte Vare; effectuere, fr., bevirke, udvirke, iværksætte, udrette, udføre, gøre virkelig; Effectuering, Fuldbyrdelse, Iværksættelse, Virkeliggørelse.
Ef-feminatiön, l. (femina, Kvinde), Kvindagtiggøren, Forkælen; Kvindagtigbliven, effeminere, gøre kvindagtig, forkæle; stæmme bort (el. ud)*; pass. blive kvindagtig.
effen, holl., jævn, lige; effen of oneffen, effen eller ueffen, lige eller ulige (Antal), en Børneleg.
Effendi, tyrk. (af gr. authentes, nygr. Udt.: afthentis), Herre, Ærestitel særl. for en tyrkisk Embedsmand og lærd, is. retslærd; Reïs Effendi (ar. reïs, Hoved), Rigskansler og Minister for de udenlandske Anliggender, Udenrigsminister.
Ef-fervescen(t)s, l., Opkogning, Opbrusning, Gæring; heftig, lidenskabelig Bevægelse; effervescent, opbrusende; Effervescentia, Bruspulver; effervescere, opbruse, opkoge; fare op, blive hidsig.
Ef-festucation, m. l. (l. festuca, Straa), (tysk Retsspr.) sindbilledlig Overgivelse af et Grundstykke, ved Overrækning af en afskaaret Gren eller af en Spaan.
Ef-fet (Effe), fr., = Effect, s. d.
Ef-ficacitët, l., Virksomhed, Kraft, Eftertryk; ef-ficere = effectuere; efficiens (causa), s. u. Causa; Efficien(t)s, Virksomhed; efficient, virksom; fremstillende.
Ef-figiës, l., et, Billede; hæuge, brænde en in effigiē. hænge, brænde ens Billede, i Mangel af Personen; Effigie (—sji), fr., Billedsiden af en Mønt, jvf. Avers.
Ef-filé, fr. (l. filum, Traad), et, Traad- eller Trævle-Frynse; effilere, udtrævle, plukke op i Trævler; Effilure (—yr'), Udtrævling; det udtrævlede.
Ef-flatiön, l. (flare, blæse), Opstødning fra Maven.
Ef-fleurage (Efflørasj'), fr. (fleur, Blomst, det øverste, Overflade, af l. flos, Blomst), (ved Massage) Gnidning i bestemte Retninger, særlig følgende Lymfe- og Blodkarrenes Strømningsretning; effleurere, berøre i Overfladen, strejfe, ridse, stramme; behandle løselig, omtale flygtig.
Ef-floratiön og Ef-florescen(t)s, l. (flos, Blomst), Blomstring, Blomstertid; Udblomstring af Krystaller (f. Eks. af Salpeter paa Mure); (Lk.) Udslæt (jvf. Exanthema), sygelige Forandringer af Huden, sædvanlig af mindre Omfang; efflorescere og efflorere, fremblomstre, slaa ud paa Huden.
ef-fluere, l., udflyde, udstrømme; forløbe, henrinde; Effluvia, pl., Udflod, Uddunstninger, sing.: Effluvium (jvf.: Aporrhe); Effluxiön, Udflod, Udflyden, Udstrømmmen.
ef-focere, l. (faux, Strube), kvæle, dæmpe.
ef-fodere, l. (fodere, grave), udgrave, opgrave; udgrunde.
ef-forcere sig, fr. (af l. fortis, stærk), tvinge, anstrenge sig, gøre sig Umag for; Effort (Effaar), Anstrengelse, Bestræbelse, Kraft, Eftertryk; give sig el. gøre en Effort, anstrenge sig, samle, opbyde sine Kræfter, gøre et Tilløb.
Ef-fossiön, l., Udgravning, Eftergravning.
Ef-fractiön og Ef-fractür, (frangere, bryde), Opbrydning, Opbrækning, Indbrud; (Lk.) voldsom Beskadigelse af Hjerneskallen; Effractor, en, som har begaaet Tyveri ved Indbrud.
ef-frayant (effræjang), fr.. (l. frigidus, kold, hvoraf en tænkt Afledning: exfrigidare, gennemisne), skrækkelig, frygtelig, rædsom; effrayere (effræjere), forhærde, kyse, skræmme, sætte Skræk i.
Ef-frenatiön, l. (frenum, Bidsel, Tøjle), Tøjlesløshed, Frækhed; effreneret, fr. effrené, tøjlesløs, fræk.
ef-fronté (effrongté) el. effronteret, fr., ufor-

skammet, fræk, skamløs; dumdristig; Effronterie, fr., Uforskammethed, Frækhed, Ublufhed; Dumdristighed (l. ef-frons, uforskammet, af frons, Pande).
ef-froyabel, Adv.: ef-froyablement (effroajabl'mang), fr., frygtelig, rædsom, Gysen opvækkende; s. effrayant.
ef-fugere, af l., undfly, undgaa.
Ef-fulguratiōn, l. (fulgur, Lyn, af fulgere, skinne), Opglimten, Oplynen.
ef-fundere, af l., udgyde, udstrømme; Effusiōn, Udgydelse; Udstrømmen, særl. Luftarters gennem snævre Aabninger; Udbrud; Forødelse; Effusiv-Sten, Sten, dannet af de paa Jordens Overflade ved et vulkanskt Udbrud udstrømmende Lag af ildflydende Bjergart.
Efod = Ephod, s. d.
Efor, s. Ephor.
égal, fr. (af l. æqualis), jævn; lig, ligedan, lige meget, lige stor, ligegyldig, overensstemmende, mage, ens; cela m'est égal, det er mig det samme, ligegyldigt; égalere, ligne, være ens med, komme nær; gøre lige; Égalisation, Liggørelse, Ligning; Jævngørelse, Jævning; égalisere, gøre lige, jævne; gøre lige tung, ligne; Égaliseur (—sør) og Egaliste, en, som vil have alting gjort lige; Égalité el. Egalitēt, Lighed, Ligemaal, Overensstemmelse, Ligedanhed, Ensformighed; (i den franske Revolution) alle Menneskers Lighed i Rettigheder og Pligter (ved Ophævelse af al Standsforskel); Égalité, det Navn, Louis Philippe Joseph, Hertug af Orleans, antog som Medlem af Konventet (han guillotineredes 16. Nov. 1793); s. Liberté og Fraternité.
Égard (Egar), fr. (s. gardere, vogte, passe paa), Hensyn; Agtelse, Anseelse; à l'égard de, med Hensyn til, i Forhold til, i Sammenligning med; i Betragtning af, hvad angaar; à tous ègards, i enhver Henseende, i alle Stykker.
Égarement (—mang), fr. (af garer, s. gare), Forvildelse, Afvej, Vildfarelse; Udskejelse; Adspredelse, Aandsfraværelse; Vildelse, Affindighed; égareret, forvildet; adspredt.
égayere (egæjere), fr. (gai, it. gajo, glad), gøre oprømt, lystig, glad, more, opmuntre.
Egelan-tier, holl., Bæksi), den vilde Rosenbusk, ogs. kaldet Soverosen (s. Slaeproos), hvis Blomster mentes at have søvndyssende Kraft; s. Églantier.
Egeria, en gammelitalisk Kildenymfe eller Kamene, gift med Kong Numa, hvis Love tilskreves hendes Indskydelse; alm.: en Fyrstes fortrolige Raadgiverinde.
e-germinere, l. (germen [gerere, avle, frembringe], Knop, Spire), fremspire; udspringe.
E-gest, l. (e-gerere, udføre), et, (Lk.) det afførte, bortskaffede; Egestiōn, Udtømmelse, Afføring ved Stolgang (= Dejection, s. d.).
Egestas, l. (egere, trænge), Trang, Fattigdom.
Egg-shell (Eggskjel), eng., Æggeskal; tyndt kinesisk el. japan. Porcelæn.
e-glandere, ny l. (l. glans, Agern), (Lk.) udskære en Kirtel.
Églantier (Eglangtie), fr. (af l. aculeus, Braad, Torn), vild Rosenbusk; s. Egelantier.
Église, fr., = Ecclesia, s. d.
Églogue (Eklog'), fr., = Ekloge.
e-glomisere, fr. (Glomy, fransk Maler fra 18de Aarh.), udføre transparent, emailliqnende Maleri eller Forgyldning paa Glas.
ego, l., jeg; ego-centrisk, der gør Menneskets Jeg til Verdens Midtpunkt; alter ego, s. u. alter; égoïsere, fr., tale for meget om sig selv, tænke kun paa sig; Ego-altruisme (fr. autrui. Næste), Selvnæstekærlighed, Forbindelse af Selvhensyn og Hensyn til andre; egoaltruistisk, som forbinder begge nævnte Hensyn; ego et rex meus, l., jeg og min Konge; Egoīsme, ny l., Egenkærlighed, Selvkærlighed, Selviskhed, Selvsyge, Jegsot, egennyttig Tænkemaade, Egennytte af overdreven Selvkærlighed (= praktisk Egoīsme, mods. Philanthropisme, Kosmopolitisme og Altruisme; spekulativ E. = subjektiv Idealisme [s. d.], mods. Pluralisme; logisk og æstetisk E. = Rethaveri i logiske og æstetiske Domme; fysisk E. = Selvopholdelsesdrift). [Man skelner stundom mellem Egoisme og Egotisme (eng. Egotism), hvilket sidste da fortrinsvis bruges om formentlig aandeligt overlegne Folk]. Egoīst, selvkærlig, selvsyg, jegsottig, som kun har sit eget Jeg og sin egen Fordel for Øjne; Egoïsterī, et, selvkærlig, egennyttig Tænkemaade og Adfærd; egoīstisk, egenkærlig, selvkærlig, selvkær, selvisk, egengod, selvgod, egennyttig; Egoïtēt, ny l., (Filos.) Jeghed, Selvhed; ego sum, qui sum, l., jeg er den, jeg er [Guds Ord (2. Moseb. 3, 14) til Moses]; Egotheīsme, Forgudelse af Jeget, Selvforgudelse, jvf. Autotheisme.
é-gorgere (egorschere), fr. (l. gurges, Svælg; jvf. sanskr. gargara, Hvirvelvind, Malstrøm), eg. skære Halsen over; myrde, dræbe; ødelægge.
e granis acervus, l., af Korn (kan blive) en Hob; mange Bække smaa gøre en stor Aa.
e-gregiē, l., eg. ud af Flokken (grex), fortrinligt; jvf. Laudabilis; egregius, Adj.: udmærket, ypperlig.
é-grenere, fr. (grain, Korn), afkorne, borttage Korn el. Ujævnheder, f. Eks. af Bomulden; Egrenering, denne Handling.
E-grĕs(sus), l., Udtrædelse, Bortgang.
Égyptienne (Essipsienn'), fr., eg. ægyptisk; (Bogtr.) en Skrift-Art (s. Eks. A, a, B, b, C, c), Blokskrift.
eh bien! (e bjæng), fr., nu vel! godt! velan! hvad saa? ja, ja.
Ehl-i-Hekk, pers., „Sandhedens Venner" el. „Gudsvennerne", en panteistisk Trosretning (i Persien), der lægger stor Vægt paa Moralen, lærer Kvindens Ligestilling med Manden, tror paa en Sjælevandring og er venlig stemt mod de kristne.
Eidammer, en Ost (opr. fra den hollandske By Edam).
Eid-genossenschaft, t. (Eid, Ed, og Genoss, Kammerat), Edsforbund, isl. det svejtsiske.
Eido-graph, gr. (eidos, Billed, Skikkelse), eg. Billedtegner, et Slags Kopier-Maskine; Eidomusikon, gr., et, = Melograph, Pianograph, Apparat, der optegner, hvad man spiller paa Pianoet.
Eidōlon, gr., et, = Idol, s. d.
[Eidsiva-Ting, oldn. (mul. af Eidsivar, Beboerne omkring Heidsær, Mjøsen), Lagtinget for Oplandene (førhistorisk Oprindelse); Eid-

sivatings-Loven, den paa Eidsivating givne Lov (kun delvis bevaret)].
Eid-uranion, gr. (eidos, Billed, uranos, Himmel), et, Redskab til Fremstilling af astronomiske Forhold.
Eiffel-Taarn, et 300 m højt Jerntaarn i Paris, bygget af den franske Ingeniør Eiffel 1889; Udsigtstaarn.
Eighth (Ehth), eng., ottende; 1/8 Inch.
Eikono-gen, gr., eg. Billeddanner; en Opløsning, der bruges i Fotografien som Fremkalder.
[Eikthyrne, oldn., (Myt.) Hjorten, der staaende paa Valhals Tag bider af Læråds (Ydrasils) Løv].
Eiland, t., et, en Ø.
Eileithyia, gr., (Myt.) hos Grækerne, den Gudinde, som hjalp dem, der vare i Barnsnød; jvf. Lucina.
Eile mit Weile! t., far i Mag! jvf. festina lente.
Eimarmene, s. Fatum.
Eimer, t., en Spand; ældre Maal for Vædsker, i Preussen, Østerrig og Svejts.
eine grausame Salbe, t., en grusom Salve, en svær Overhaling, smurt tykt paa.
einerlei, t., et og det samme, samme Slags, samme, ligegyldigt, ligemeget.
[Einherier, oldn. (Einherjar), pl., Valhals Kæmper (sing.: Einheri bruges særlig om Thor: den, der alene giver sig af med at kæmpe [herja])].
Einjähriger (Freiwilliger), t., (i den tyske Hær) en etaarig frivillig, omtr. svarende til vort: Officersaspirant.
Einmal eins, t. (forv. Udt.: Emollet), = Multiplikations-Tabel.
ein Mal ist kein Mal, t., een Gang er ingen Gang.
eins Bier, t., ens (samme) Øl; isl. i Talemaaden: det er eins Bier, = det er lige meget.
[Eir, oldn. (eira, skaane), (nord. Myt.) Lægekunstens Gudinde].
Eirene, s. Irene.
Eiro-meter, gr. (eiros, Uld), Uldmaaler; s. Eriometer.
Eis-agoge = Isagoge.
Eis-anthem, gr., et, = Enanthem (s. d.).
Eisen-fresser, t. (eg. Jernæder), Stryder, Pralhals; jvf. Bramarbas.
Eisen-garn, t. (eg. Jerngarn), Garn af Linned eller Bomuld, som har faaet en stærk Glans og et jernagtigt Udseende.
Eisen und Blut, t., Jern og Blod (Stikord for Voldsherredømmet og Erobringssygen).
Eisteddfod(d) el. Gorsedd, Navn paa de walliske Barders regelmæssige Lavsmøder.
E. I. t., Betegnelse for elektrisk Arbejde, Produkt af elektromotorisk Kraft (E), Strømstyrke el. Intensitet (I) og Tid (t); s. Volt.
E-jaculation, l., Udkastelse; Udsprøjtning, (Lk.) isl. Sædens (Ejaculatio seminis); ogs. en kort Bøn, Hjertesuk; Fremstøden af Lyde, Ord; ejaculatorisk, udsprøjtende, stødvis; ejaculere, udsprøjte.
Ejalet, tyrk. (ar. iyala, Bestyrelse, af āl, staa i Spidsen for), Statholderskab, hvis Bestyrer staar direkte under Generalguvernøren, Valien; E. deles i Sandschaks (Amter) og disse i Kazas (Herreder).
E-jection, l. (jacere, kaste), Udkastelse, Udstødelse; voldsom Bortfjernelse; ejicere, udkaste, udstøde; kaste ud af Besiddelse; Ejector, Udkaster; Dampstraale-Apparat (til at løfte Vand, Sand etc.).
e-jurere, l. (jurare, sværge), edelig el. formelig fraskge sig en Ting; afsværge.
ejusdem (anni el. mensis), l., i samme Aar el. Maaned (forkort. ej. a. og ej. m.).
ejusdem est farinæ, l., det er af samme Mel (samme Surdeig, samme Tønde, eins Bier).
ek-, ec-, s. u. ex-.
Ek-basis, gr. (s. Basis), (Talek.) kort Udskejelse fra Hovedgenstanden (= Di-ex-odus, der ogsaa betyder Talens Fortsættelse).
Ek-blepharon, gr., et, kunstigt Øje.
Ek-bolia, gr. (ballein, kaste), pl., = Abortiva, s. d.
Ekbrasma, gr. (brazein, syde, bruse), et, (Lk.) pludseligt Udslæt, isl. omkring Munden.
Ek-chondrosis, gr. (chondros, Brusk), Bruskvulst.
Ek-chyloma, gr. (chylos, Saft), et, udpresset Plantesaft.
Ek-chymosis, en, el. Ek-chymoma, gr. (chymos, Saft, Vædske), et, (Lk.) en med Blod underløben Plet el. Streg paa Huden, Blodunderløb(ning).
Ek-darsis, gr. (derein, flaa), (Lk.) Hudløshed.
Ek-demio-mani, ogs. Ek-demio-nosos (ekdemia, Udvandring, Ophold i Udlandet), gr., Raseri for at se fremmede Lande, Udve, Rejsesyge (jvf. Nostalgi).
Ek-echeiri, gr. (echein, holde (tilbage), og cheir, Haand), Vaabenhvile, Landefred (s. Ets. under store Nationalfester).
Ekinokok—, s. Ech—.
Ek-kanthis, gr., (Lk.) en Kødudvækst i Øjekrigen (kanthos).
Ek-kathartika, gr., pl., (Lk.) Afføringsmidler (= Kathartika); Renselsesmidler, som virke igennem Huden.
Ek-klisis, gr. (klinein, bøje), (Lk.) Knoklernes Udtræden af deres naturlige Leje og Sammenføjning, Forvridning.
Ekko, s. Echo.
Ek-kope, gr. (koptein, hugge), Beskadigelse (isl. af Hovedskallen) ved et ikke dybt Hug.
Ek-koprotikon, gr. (kopros, Skarn), et, (Lk.) afførende Middel; ekkoprotisk, afførende.
Ek-krino-logi og Ek-krisio-logi, gr. (krinein, udskille, afsondre), (Lk.) Lære om det menneskelige Legemes Udkastninger eller Udtømmelser (ved Sved, Uddunstning, Urin etc.); Ekkrisis, Sygdomsstoffets Afsondring og Uddrivelse ved Sved, Urin etc.; ekkritisk, som fremmer Afsondring, vedkommer denne.
Ek-kyklema, gr. (ek-kyklein, fremrulle), en Rulle- eller Dreje-Maskine paa det gamle græske Teater, ved hvilken Scenens Baggrund aabnedes, saa at Tilskuerne kunde se det Indre af et Hus.
Ek-lampsi og Ek-lampsis, gr. (eklampein, pludselig lyse el. bryde frem), (Lk.) Krampe, isl. hos spæde Børn og hos fødende Kvinder; Ligfald, Bevidstløshed, men af kortere Varighed og sjældnere gentagende sig. Jvf. Epilepsi.
eklatant, s. Eclat.

Ek-legma (rigt. Ek-ligma, Lægemiddel, der opløses i Munden [eg. ved Slikken, af eklei-chein, beslikke]), gr., et, = Latverge, s. d.

Ek-lektiker, gr. (eklegein, udvælge), udvælgende Fornuftgransker, som ikke holder sig til el. selv grundlægger noget særligt filosofisk System, men af alle udvælger det, som han anser for det rigtige og bedste; valgvis, Valgtænker (mods. Systematiker); Eklekticisme, Tilbøjelighed til og Stræben efter at udvælge det bedste (is. blandt filosofiske Synsmaader, jvf. Synkretisme); eklektisk, prøvende, udvælgende, udsøgende.

Ek-lepisis, gr. (lepis, Skal, Skæl), (Lk.) Hudens Afskallen.

Ek-lipse, Ek-lipsis, gr. (ekleipsis), eg. Udebliven, Mangel, Forsvinden; et Himmellegemes, særl. Solens og Maanens, Formørkelse ved et andet, ogs. alm.: Stjernebedækning, Stjernegennemgang (Forbigang, Passage); Fordunkling; (Lk.) Aandebrættets Standsning, Besvimelse; eklipsere, fordunkle, formørke (eg. og ueg.); eklipsere sig, gøre sig usynlig, smutte bort; Eklipserion, et, en Indretning til at sanseliggøre Sol- og Maane-Formørkelser; Ekliptika og Ekliptik, Solens tilsynelabende Bane igennem Dyrekredsen (eg. Jordens Bane i det aarlige Omløb om Solen); Solvejen; dens c. $23^1/_2{}^\circ$ store Vinkel med Ækvators Plan, E.s saakaldte Hældning, Ekliptika-Skraaheden, er underkastet baade en periodisk (i 18,6 Aar) og en seculær Forandring, ifølge hvilken den nu aftager aarlig med c. $^1/_2$ Sekund.

Ek-loge, gr. (legein, samle, udsøge), Udvalg; udvalgt Stykke (is. Digt); Hyrdedigt, landligt Digt, Hyrdesang.

Ek-lysis, Eklyse, gr. (lyein, løse), eg. Opløsning, (Lk.) Afmagt, Daanelse.

Ek-phonesis, —nese, gr. (phone, Stemme), (Talek.) Udraab.

ek-phraktisk, gr. (phrassein, lukke), (Lk.) aabnende; Ekphraxis, eg. Gennembrud; Aabning, Udtømmelse.

Ek-phroni og Ek-phrosyne, gr. (phren, Sind), Affind, Vanvid.

Ek-phyma, gr., et, Ek-physis, Ekphyse, en, (Lk.) Udvækst. S. Phyma.

Ek-piesis, gr. (piezein, trykke), Udtrykken, Fremtrykken; Ekpiesma, det udpressede, Saft; Ekpiesmus = Ekpiesis; ogs. = Exophthalmi, s. d.

Ek-plexi, gr. (plessein, slaa), Bedøvelse, Forbauselse.

Ek-ptoma, et, og Ek-ptosis, gr. (piptein, falde), en, eg. Udfald; (Lk.) Forvridning.

Ek-pyem(a), gr. (pyon, Raad, Materie, Edder), et, Edderbyld; Ekpyesis, Eddersætning, Dannelse af et Ekpyem.

Ek-pyrose, gr., Forbrændelse, Verdens Undergang ved Ild (pyr).

ekrasere, Ekrasit, s. Écrasé.

Ek-rhythme, gr., = Arrhythmus, s. d.

eks—, s. ex—.

Ek-sarkom(a), gr. (sarx, Kød), et, Kødudvækst; dødt Kød i Saar (= Hypersarkosis, s. d.); Eksarkosis, Dannelsen af et Eksarkom.

Ek-stase, Ek-stasis, gr. (eg. Bortrykkelse, Fjernelse fra Sted eller Stilling, stasis), Extase, fr., Henrykkelse, Fortryllelse, den højeste Grad af Glæde el. Begejstring; være en (an) Extase, være henrykt, være ude af sig selv, og derved umodtagsom for udvortes Indtryk; ekstasiere og ekstasere, henrykke, fortrylle, henrive; ekstatisk, henrykkende, fortryllende; ogs. henrykt, sværmersk; Ekstatiker, henrykt eller begejstret Præst, Profet &c. (Jvf. Visionær, Fanatiker).

Ek-tasis, Ektasi, gr. (teinein, spænde), Udspænding, Forlængelse; Udvidelse (f. Eks. Bronchi-ektasis); Forlængelse af en ellers kort Stavelse, = Diastole.

Ek-thesis, gr. (tithenai, sætte, lægge), Fremlæggelse, Tydning, Udlægning.

Ek-theto-brepho-tropheum, gr. (tithenai, lægge; brephos, Foster; trephein, føde, ernære), et, Hittebørns-Hospital, Fostrely.

Ek-thlipsis, gr. (thlibein, trykke, sammentrænge), Udstøden; Saaren ved Tryk eller Riven (den herved voldte Hudbeskadigelse kaldes Ekthlimma); i den latinske Verselære: Udstøden af m med foregaaende Vokal, naar en Vokal begynder næste Ord (f. Eks. multum ille, læst; mult'ille).

Ek-thyma, gr. (thyein, brænde), et, (Lk.) Hududslæt, hvorved der dannes større fra hverandre adskilte Pustler (Blegner); Ekthymosis, (Lk.) Oprør el. Hede i Blodet.

Ek-tillotika, gr. (tillein, udrive, udrukke), pl., (Lk.) Midler til at udrykke Haar.

Ekto-derm, gr., (i Embryologien) det ydre Kimblad (Cellelag), ogs. Epiblast.

Ek-tomias og Ek-tomos, gr. (temnein, skære), = Kastrat.

Ekt-oo-toka, gr. (oon, Æg; tekein, føde), pl., = Ovipara, s. d.

Ekto-parasit, gr., en udvendig paa Værten levende Snylter (Snylteplante el. Snyltedyr).

Ek-topi, Ek-topisis, Ek-topisme, gr., et Organs Lejring udenfor dets normale Sted (topos); en Legemsdels Forrykkelse, Forvridning; Ektopistes, Vandredue.

Ek-trimma, gr. (tribein, gnide), et, (Lk.) Hudløshed ved Gnidning.

Ek-troma, et, Ek-trosis og Ex-trosmus, gr. (ek-titroskein, abortere), = Abort, s. d.

Ek-trope, gr., = Digression, s. d.

Ek-tropium, gr. (trepein, vende), et, Øjelaagenes Ombøjning udad (mods. Entropium, s. d.).

Ek-trotika, gr. (s. Ektroma), = Abortiva, s. d.; ektrotisk, abortiv; e. Metode, Behandling af Hudlidelser (ved Helvedssten, Jod o. l.) uden om Lidelsens Grænse.

Ek-tylotika, gr., pl., (Lk.) Midler mod Vorter, Ligtorne &c. (tylos, haard Hud).

Ek-typ el. Ek-typon, et, pl. Ek-typer el. Ektypa, gr., Aftryk, Afstøbning (is. af skaarne Stene); Ek-typo-graphi, Kunsten at fremstille enhver Skrift i Træ-, Sten- el. Metal-Former saaledes, at den, ved Aftryk ophøjet, mangfoldiggøres; ophøjet Metalætsning; Relief-Tryk (s. d.) for blinde, læselig ved Beføleise; s. Typus.

Ekvipage, ekvipere, ekvivok, s. Équi—.

Ek-zem(a) og Ek-zesma, gr. (zeein, koge, syde), et, eg. Opbrusen; Hedeblegn; (Lk.) alm. Betegnelse for sædv. vædskende el. afskallende, kløende, oftest kronisk optrædende Hudsygdomme.

el, arab. Artikel, s. al.
El, hebr., Gud, ofte i Navne, f. Eks. Eliezer, Gud er min Hjælp.
El, holl., Alen (ældre Maal); nu = Meter.
e-labere, l. (elabi), glide hen (om Tiden); smutte bort; undslippe (om Ord).
E-laboration, l., Udarbejdelse; Elaborat, et, noget udarbejdet, isæ. et udarbejdet Skrift; elaborere, udarbejde, forfærdige, tilberede (f. Eks. Lægemidler). S. laborere.
Elain, Elæin, gr. (elaion, Olie), el. Olein, l., Oliesyre, den flydende Olie, der faas ved Stearinpresning.
Élan (Elang), fr. (af élancer, stikke, drive fremad), Fart, Kraftstød, Spring; pludselig og kraftig Anstrengelse; en højere Flugt, Ild, Ildhu.
e-langvescere, l., blive mat, trættes.
Elaphe-bolion, gr. (elaphos, Hjort), det attiske Aars 9de Maaned (svarende til sidste Halvdel af Marts og første Halvdel af April), i hvilken man fejrede Elaphebolia (Hjortejagten) til Ære for Artemis, s. d.
e-lapso termino, l., (Retsspr.) ved el. efter Fristens Udløb.
élargere (elarsjere), fr. (l. largus, bred, vid), udvide, gøre videre, udstrække; løslade, sætte i Frihed; Élargissement (Elarsjiss'mang), et, Udvidelse, Udstrækning; Løsladelse, Frigivelse.
Elasticitet, gr.-l. (gr. elan, elaunein, drive), Fjederkraft, Spændkraft; Spændighed; et Legemes Evne til at antage sit forrige Rumfang el. sin forrige Form, naar Rumfanget el. Formen ved ydre Kræfter er bleven forandret; Aands-Elasticitet tillægges Mennesker, der, med Eftergivenhed i ligegyldige Ting, vise Karakterstyrke og Modstandskraft, hvor det gælder noget vigtigt el. Overvindelsen af Vanskeligheder; Elasticitets-Coefficient el. E-s-Modulus, Forholdet mellem en Stangs (Traads) Længde og dens Forlængelse ved Belastning med 1 Kg. for hver mm² af Tværsnittet; (Tekn.) Forholdet mellem Kraften pr. Arealenhed og Formforandringen pr. Længdeenhed; Elasticitets-Grænse, det Antal Kg. pr. mm² af Tværsnittet, hvormed en Stang (Traad) kan belastes uden at lide nogen blivende Forlængelse; Elasticitets-Maaler el. Elatero-meter, et, Spændkraft-Maaler, isæ. til at maale Dampens Spændkraft med; Elasticitets-Viser, Mercurial-Viser el. Barometer-Prøve, et paa Luftpumpen anbragt Barometer, som skal vise Trykket af den under Luftpumpens Klokke værende fortyndede Luft; Elastik el. Elast (fr. élastique), skrueformig vundne Messingfjedre (i Seler, Halstørklædeindlæg &c.); Gummitøjer; et Slags dobbelt Klæde med en grov Kæde paa Vrangen og en finere paa Retten; ogs. Elater, s. d.; elastisk, fjederkraftig, spændbøjgtig, spændig; mods. blivende, om Formforandringer, som forsvinde, saasnart det Tryk ophører, der frembragte dem; elastisk Gummi, s. Gummi og Resina; elastisk Væv, et gulagtigt, af mikroskopisk-fine, spændige Traade bestaaende Væv, der væsentlig danner Legemets Baand og Hinder.
Elater, gr. (elater, eg. Fremdriver), Spændfjeder, Drivfjeder (elateres animi, l., Drivfjedre, Bevæggrunde); ogs. elastisk Snor, Baand, Springsnor, Springbaand, Spring, kaldes sædv. Elast (gr. elastron); (Nath.) Smælder, Spring-Bille; Elatero-meter, s. u. Elasticitet.
Elaterin, den virksomme Bestanddel i Elaterium, gr., et, (Lf.) tidligere meget brugt Afføringsmiddel, Middel mod Vandsot (Vattersot).
E-lation, l. (e-latus, stolt, af ef-ferre, hæve i Vejret), Selvophøjelse, Opblæsthed, Hovmod.
Elayl el. Æthylen, Kulbrinte, oliedannende Gas, Lysgas.
El borracho, sp., den brukne, en hos Mexikanerne yndet Folkedans.
Elbow (Elbo), eng. (angels. elboga = l. ulna), Albue; Næs, Bugt.
El cojo (— cocho), sp., den halte, en af Mexikanerne yndet Folkedans.
Eldorado, sp. (el Dorado, den gyldne, om en efter Sagnet umaadelig rig Mand (hombre) el. Konge (rey); af l. aurum, Guld), et, fabelagtigt Guldland i Sydamerika. (Jvf. Slaraffenland, Utopien).
Eleatere og Eleatikere, pl., el. den eleatiske Skole, den af Xenophanes fra Elea i Nedre-Italien stiftede filosofiske Skole (6te—5te Aarh. f. Kr.), der ansaa Sanseverdenens Mangfoldighed og Vorden for Skin og antog, at kun det for Tanken værende („det Ene") var, hvorimod det ikke-værende hverken kunde udtales eller tænkes.
E-lecti, l., pl. (af Electus, s. d.), de udvalgte, en lille særlig religiøs og asketisk Kreds (hos Manichæerne og Katharerne); Election, Valg, Kaarelse, Kaaring; Guds Naadevalg (jvf. Decretum [electionis] absolutum); electiv, som sker ved Valg, med Udvalg; Elector, l., el. Électeur (—tør), fr., Vælger, Valgmand, Valgherre; Kurfyrste; Electoral College (—edsj), eng., et, i Nordamerika Navn for Valgmændene (den enkelte Stats el. hele Unionens), der foretage Valg af Unionens Præsident og Vicepræsident; Electoral-Uld, eg. kurfyrstelig Uld (fin, forædlet Uld fra de kurfyrstelig sachsiske Faarehold); Electorat, et, Kurfyrstendømme; Electrice, fr., Vælgerske; Kurfyrstinde; Electus (sc. episcopus), l., valgt, men endnu ikke indviet Biskop.
Electrum &c., s. Elektr—.
Electuarium, m. l., s. Eklegma og Ekligma, et, = Latværge, s. d.
Eleëmosynarius, gr., = Almosenier, s. d., (gr. eleëmosyne, Barmhjertighed, Godgørenhed; Almisse).
Elefant, s. Elephant.
Élégant (Elegang), fr. (l. elegans, Biform til eligens, udvælgende), Spradebasse, Straajunker; elegant, l., udsøgt, sirlig, pyntet, pyntelig, smagfuld, formskøn; flot; den elegante Verden, den fine, dannede Verden; Elegan(t)s, l., el. Élégance (sædv. udt.: Elegangse), fr., Sirlighed, Ynde, Smagfuldhed; elegante, elegantemente, con eleganza, it., (Mus.) med fin Anstand, smagfuldt.
E-legi, gr. (af e e legein, udbryde i Veraab), opr. et i elegisk Versemaal (s. d.) skrevet Digt, uden Hensyn til Indholdet; senere: Sørgedigt, Klagesang; et Digt, i hvilket en blid Be-

modighed herſker; et dybt, følſomt Digt; elegiaco (eledjako), it., (Muſ.) elegiſk; elegisk, klagende, rørende, vemodig; dyb, følſom; elegisk Verſemaal, et af vekslende Hekſametre og Pentametre beſtaaende Verſemaal (hos de gamle Grækere og Romere); E-leg-iambus, Versart: Forbindelſe af det mindre archilochiſke Vers med en 2-Takts Jambe (jvf. Jambelegus).

eleison! gr. (eg. eleēson, Imperativ af eleein), forbarm dig! S. Kyrie.

Elektricitēt, af gr. (elektron, Rav, rimelig i Slægt med helkein, trække), eg. Ravkraft (l. vis electrica) o: den Kraft, Rav (og mange andre Legemer) udvikler, naar det gnides, Gnidnings-Elektricitet (Tiltrækning og derefter Fraſtødning af lette Legemer, Udvikling af Gniſter o. ſ. v.); alm.: den Naturvirkſomhed, der ligger til Grund for disſe og mangfoldige andre Fænomener; Lynkraft; jvf. Galvanisme og Thermo-Elektricitet; positiv og negativ Elektricitēt, Plus- og Minus-Elektr. (+ E. og ÷ E.), de to antagne modſatte Arter El.; atmo-sphærisk El. el. Luft-El., den i Jordens Luftlag udbredte Elektricitet, jvf. Elektro-Meteor); dyriſk El., Berørings-El., ſ. Galvanisme; Elektriker, en, der giver ſig af med Elektricitet, iſ. med elektriſke Anlæg (ſærl. i en underordnet Stilling); elektrisere, gøre elektriſk; ogſ. glad overraſke, beſjæle, opflamme, begejſtre, gennemlyne; Elektriser-Maskine, Maſkine, der frembringer Elektricitet ved Gnidning el. elektrostatisk Fordeling; elektrisk, til Elektricitet hørende, grundet paa, indeholdende Elektricitet; ſom frembringes, drives ved Elektricitet; elektrisk Accumulator, ſ. Accumulator; elektrisk Atmosphære, den Fraſtand, inden hvilken de genſidige Virkninger af Elektriciteten ytre ſig; elektrisk Batterī, en Forbindelſe af flere ſammenvirkende Ladningsflaſker, Leydner-Flaſker el. kleiſtiſke Flaſker (Flaſker til Dels belagte indvendig og udvendig med Stanniol); elektrisk Capacitet, en Leders Evne til at modtage e. Ladning; elektrisk Energī, e. Arbejdsevne (en e. Ladnings Energi maales ved det Arbejde, den kan udføre, naar den afledes til Jorden; elektrisk Felt, Rum, hvori der virker elektriſke Kræfter; elektrisk Influen(t)s, e. Fordeling; elektrisk Isolator el. dielektrisk (idio-elektrisk, i ſig ſelv elektriſk) Legeme, Legeme, der ikke lader elektriſke Strømme pasſere gennem ſig, men ſom er gennemtrængeligt for de elektriſke Kræfter, modſ. elektrisk Leder (ſ. anelektrisk); elektrisk Motor = Elektromotor; elektriske Organer, de Redſkaber, ved Hjælp af hvilke flere Fiſk (elektriſke Fiſk) kunne uddele elektriſke Stød; elektrisk Pendul, en Hyldemarvskugle, ophængt i en fin Silke- el. Metaltraad; elektrisk Polarisation, ſ. Polarisation; elektrisk Potential, e. Spænding (e. Potential i et Punkt maales ved det Arbejde, der udkræves for at føre Enhed af poſitiv Elektricitet fra Jorden til Punktet); elektrisk Transformator, Redſkab til at omſætte højſpændte elektriſke Strømme i Strømme af lav Spænding og omvendt; ogſ. til at omſætte Vekselſtrømme i Jævnſtrømme og omvendt; Elektrisør, fr. (Electriseur), en, der elektriſerer, iſ. en Læge, der anvender Elektriciteten.

Elektro-bio-skopī, Anvendelſe af den elektriſke Strøms Indvirkning paa Legemets Organer, ſærl. Muſklerne, for at ſkelne mellem Død og Skindød; Elektro-Chemī, Læren om den elektriſke Strøms kemiſke Virkninger; elektrochemisk Theorī, Elektro-Chemisme, den Anſkuelſe, at Stoffernes elektriſke Egenſkaber ogſaa indeholde Grunden til deres kemiſke; Elektro-chemi-typī, en Slags Zinkætsning ved Hjælp af den elektriſke Strøm; Elektrode, ſ. Elektrolyse; Elektro-diagnostik, Anvendelſe af Elektricitet til Erkendelſe af Sygdomme; Elektro-Dynamik, Læren om de Kræfter, hvormed elektriſke Strømme virke paa hinanden; elektro-dynamisk kaldes enhver ved en elektriſk Strøm frembragt Virkning; elektrodynamisk Induction, ſ. Induction; Elektrodynamo-meter, et, Redſkab til Maaling af elektriſke Strømmes Styrke ved Hjælp af de Kræfter, hvormed Strømlederne virke paa hverandre; Elektro-gen, gr., et, det elektriſke „Stof", Aarſagen, ſom frembringer de elektriſke Virkninger (ogſ. kaldet Elektrikon); Elektro-graphī, Frembringelſe af Billeder ved den elektriſke Strøm (ved galvaniſk Ætsning af Zinkplader); Elektro-lyse, kemiſk Sønderdeling ved elektriſk Strøm, iſ. af en kemiſk ſammenſat Vædſke: Elektro-lyt, der adſkilles, idet den ene Ion (eg.: „gaaende") eller Beſtanddel af Vædſken, nemlig An-ionen eller Medgængeren, gaar til den poſitive Pol: An-oden eller Indlederen, medens den anden Beſtanddel, nemlig Kat-ionen eller Modgængeren, gaar til den negative Pol: Kathoden eller Udlederen (Anode og Kathode kaldes med et fælles Navn: Elektr-oder [gr. hodos, Vej]); elektro-lytisk, til Elektrolyſe hørende; elektro-lytisk Polarisation, ſ. Polarisation; Elektro-Magnēt, en ved en elektriſk Strøm frembragt (temporær) Magnet; elektro-magnetisk, til Elektromagnetisme hørende, magnetiſk ved Elektricitet, bevæget ved Elektromagnetisme (elektromagnetiſk Ur), jvf. Induction og Telegraph; Elektro-Magnetisme, den elektriſke Strøms Indvirkning paa Magneter (H. C. Ørſteds Opdagelſe 1820); elektriſke Strømmes magnetiſke Virkninger; Magnetisme, fremkaldt ved Elektricitet; Elektro-Metallurgī, Anvendelſe af Elektricitet til Smeltning og Indvinding af Metaller af deres Malme; Elektro-Meteor, et, Luftfænomen, ſom ſkyldes el. antages opſtaaet ved Luftens Elektricitet, iſ. Lynilden, ogſ. St. Elms Ild og Nordlys; Elektro-meter, gr., et, Elektricitetsmaaler, et Redſkab til at maale elektriſk Spændingsforſkel; Elektro-motor, gr.-l., Elektricitetsfrembringer, Elektricitetsvækker, Maſkine, ſom omſætter den elektriſke Energi i mekaniſk Energi, modſ. Dynamo; elektro-motorisk Kraft, en Virkſomhed, der frembringer en Forſkel i elektriſk Spænding mellem to Legemer, der berøre hinanden, el. mellem to Punkter i ſamme Legeme; Elektron (ſ. Elektricitet), et, Rav; ogſ. Navn paa en naturlig forekommende Legering af Guld og Sølv; ogſ. en hos Grækerne og Romerne meget anſet Legering af 4/5 Guld og 1/5 Sølv (til Mønter);

Elektro-phŏr, gr., et, Elektricitetsbærer, et af Volta opfundet Redskab til Frembringelse af Elektricitet ved Fordeling og Opbevaring af den; Elektrophor-Maskine = Influen(t)s-Maskine; Elektro-plastik = Galvanoplastik; Elektro-plet, galvanisk forsølvet Nysølv; elektro-positiv, elektro-negativ, Metal, som bliver positiv, negativ elektrisk ved Berøring med et andet Metal; Electro-punctūr, gr.-l., et Slags Acupunctur (s. d.) med Naale, gennem hvilke der ledes en galvanisk Strøm; Elektro-skop, et, Elektricitetsviser, Redskab til at afgøre, om et Legeme er elektrisk, og om det er positivt el. negativt; Elektro-Statik, Lære om hvilende elektriske Ladninger og om det til disse hørende elektriske Felt; Elektro-technik, Lære om Elektricitetens tekniske Brug; Elektro-techniker, en, der studerer el. anvender Elektroteknik; Elektro-therapi, gr. (Lf.) Sygdommes Behandling ved Hjælp af Elektricitet (medicinsk Elektricitet): den elektriske Kur; Elektro-typi, Trykning med en ad galvanoplastisk Vej fremstillet Kobberplade (Voltatypi); Elektro-vegeto-meter, gr.-l., et, Plante-Elektricitetsmaaler, Redskab til at vise Elektricitetens Indflydelse paa Plantevæksten; Elektrum, l., = Elektron.

Element, l. (elementum, mul., som alimentum, af alere, nære), et, Grundstof, Grundemne, Grundbestanddel (gr. stoicheion); i Oldtiden (tidligst af den græske Tænker Empedokles) forstodes ved Elementer: Jord, Vand, Luft, Ild, til Dels svarende til de nu saakaldte Tilstands- eller Aggregations-Former; i Nutidsvidenskaben forstaas ved kemiske Elementer de c. 80 Grundstoffer, af hvilke ethvert kun har kunnet opløses i ensartede, fra de andre Grundstoffer forskellige, Dele, og af hvilke alt legemligt er sammensat; overført er Element: Livsemne, Livsbetingelse, den til Ophold nødvendige Omgivelse („Vandet er Fiskens E."), Yndlings-Omraade el. -Syssel („Søen, Musikken er hans E."); logiske Elementer: Grunddele (Kendemærker) af Begreber, af Domme; en Videnskabs el. Kunsts Elementer ere dens Begyndelsesgrunde; i Astronomien forstaas ved Bane-Elementerne for en Planet eller en i Ellipse gaaende Komet de 6 (7) Størrelser, der i Forbindelse med Lovene for disse Himmellegemers Bevægelse bestemme deres Sted til enhver Tid, nemlig: 1) den opstigende Knudes Længde, 2) Inklinationen 3) Periheliets Længde (i Banen), 4) Ellipsens halve Storakse, 5) Ellipsens Excentricitet, 6) Himmellegemets Længde i Epochen; som et 7de E. medtages oftest den daglige Middelbevægelse; (Fys.) galvanisk Element, det, paa forskellig Vis sammensatte, enkelte galvaniske Apparat; (Geom.) Elementer, en geometrisk Størrelses uendelig smaa Dele; (Gram.) et Ords Elementer, de Grundlyde el. Bogstaver, hvoraf det er sammensat. — Stundom bruges Elementer = Naturkræfter („E. rase").

elementār(isk), elementær, hørende til, vedrørende, afhængig af, udgørende, drøftende Elementer (s. d.) i disses forskellige Betydninger; Elementar-Aander (i den mystisk-kabbalistiske Lære, i ældre Folketro); de personificerede Elementer, Gnomer, Undiner (el. Nixer), Sylpher, Salamandre, henholdsvis Jord-, Vand-, Luft-, Ild-Aander. Elementær-analyse, kemisk Analyse af organiske Forbindelser til Bestemmelse af Mængden af de i dem indeholdte Grundstoffer; Elementār-Begreber, Forstandens Grund- el. Stamme-Begreber (jvf. Kategorem); Elementār-Bøger, Bøger, som lære, indeholde Grundkundskaberne el. Begyndelsesgrundene til en Videnskab el. Kunst; E.-Dele, Hovedbestanddele, Grunddele; E.-Functioner, (Sjælens) Grundvirksomheder, Grundevner (Erkendelse, Følelse, Villie); E.-Ild, ældre Forestilling om Kilden til Varme og Lys; E.-Kræfter, Elementernes Naturkræfter; E.-Kundskaber, Grundkundskaber, Forkundskaber; E.-Lære, Lære om Elementerne; Undervisning i en Videnskabs Begyndelsesgrunde; de af Principper i en Videnskab udledte Læresætninger; E.-Filosofi, s. Fundamental-Filosofi; E.-Skole, Skole, hvori Begyndelsesgrundene (at læse, skrive etc.) læres; E.-Sætninger, Begyndelsesgrunde af en Videnskab; Videnskabens øverste Grundsætninger; E.-Verden, et fysisk Legeværk; 4 med hverandre ved Omrystning blandede Stoffer af forskellig Vægtfylde, der efter Omrystningen atter indtage deres Plads efter Vægtfylden; elementere, n. l., opløse i Elementer, særl. opløse et Ord i dets Grundlyde (Bogstaver).

Elemi, sp. (? ar.), Navn paa forskellige i Lf. og teknisk brugte asiatiske og amerikanske Harpiksarter.

Elenchus, gr. (elenchos), Modbevis, Gendrivelse; Beskyldning; Prøvelse; ogs. Fortegnelse, Register; E. nominalis, den, for en Prædikant utilladelige, med Navns Nævnelse udslyngede Anklage imod tilstedeværende eller overh. bekendte og levende Personer; Elenchtik, Gendrivelseskunst, Anvisning til Modbevisførelse; kirkelig Stridslære; ignoratio elenchi, l., den Fejltagelse i en Bevisførelse, at man beviser noget andet end det, hvorpaa det just ved det krævede Bevis kommer an; ved en mutatio elenchi, der er forsætlig Begaaelse af denne Fejl, er Ignoreringen kun tilsyneladende.

eleo-dorisk Toks, s. punisk Toks.

Eleos, gr., Medlidenhed, Medlidenhedens Gudom.

Elephant (gr. elephas, l. elephantus, af hebr. aleph, Okse, og hindi, indisk), eg. indisk Okse, det største, til Tykhuderne hørende, Land-Pattedyr; Elephantiasis, Elefant-Sygdom, en især i de tropiske Lande forekommende ondartet kronisk Hudsygdom, der viser sig ved en stærk Hudfortykkelse (Pachydermi), enten delvis (E. Arabum, Arabernes E.), f. Eks. paa Benene (Barbados-Ben), og paa Scrotum (Testikelpungen), el. over hele Legemet (E. Græcorum, Grækernes E.); Spedalskhed (jvf. Lepra); findes nu is. i Norge (Radesyge), paa Island, i Vestindien.

Elephanto-macher, gr., pl., Elefantbekæmpere; Elephantomachi, Kamp med Elefanter, ogs. imellem Elefanter; Elephantophager, pl., Elefantædere; Elephant-Papir, den største Papirsort (624 × 780 mm.).

Eleusinia, gr., pl., el. eleusinske Mysterier,

de i Staden Eleusis i Attika fejrede, hemmelighedsfulde Fester (Lønfester), Demeter til Ære.

Eleutherata, gr. (eleutheros, fri), pl., (Nath.) en Klasse af Insekterne, med fritsiddende Munddele, d. e. Biller; Eleutheria, Frihed; Frihedsgudinde; Eleutherio-logi, Lære om de menneskelige Handlingers Frihed; Eleutherio-mani, Frihedsraseri, Frihedssyge, Frihedssvimmel; Eleuthero-nomi, den frie Villies Lovgivning, sædelig (moralsk) Lovgivning; Eleuthero-petalæ, pl., (Bot.) frikronbladede.

Elev, fr. (Elève), Lærling, Discipel; Læresvend, Lærepige.

elevated railroad (eleveted relrod), eng., hævet Jernbane, Højbane, Jernbane, anlagt paa Viadukter el. Dæmninger over en Gades Niveau.

E-levation, l., Højde; Ophøjelse, Højderetning, Forhøjelse, Højhed, Opløftelse; Rejsning (den Vinkel, som et Stykke Skyts Midtlinie danner med Horisontalplanet (E. over Horisonten) el. med en Linie til Maalet (E. over Maalet) el. med Sigtelinien (E. over Sigtelinien), modf. Depression; (rom. K.) Hostiens Opløftelse; (Bygnk.) Oprids, Gennemsnits-Tegning; elevatio poli, Polhøjde, Polens Højde over et Steds Horisont; Elevatorium, et, (Lk.) Hævemiddel, Hæveredskab (et kirurgisk Redskab til at opløfte indtrykte Dele af Hjerneskallen); Élévateur (—tør), fr., el. Elevator, l., Muskel, der tjener til at løfte en Legemsdel op, f. Eks. Øjelaaget, Øjet; — Maskine til at hejse noget, f. Eks. Mad, Mennesker, fra een Etage op i en højere; Hejseværk, Hejsemaskine (sv. hissa, eng. lift); ogs. amerikansk med Hejseværk forsynet Kornmagasin, hvorfra Kornet (Hveden) ikke flyttes med Haandkraft, men kun med Maskinkraft, fra det Øjeblik, da det modtages fra Marken, indtil det Øjeblik, da det æltes til Brød; jvf. Kran; elevato, it., (Mus.) ophøjet.

e-levere, l. (elevare), hæve, opløfte, løfte, forhøje; rejse; (Kbspr.) elevere Protesten, tilbagesende en protesteret (tilbagevist) Veksel til den sidst foregaaende Endossent (s. d.).

Elfen-ben (t. Elfenbein), Ben af Elefantens Stødtænder.

[Elfestenar, sv., pl., = Schalensteine (i Svejts), „Ædlestivestene" (i Danmark), d. e. store Stene med mange smaa, i Oldtiden ved Kunst frembragte Fordybninger].

Elgin marbles (marbl's), eng., pl., den af Grev Thomas Bruce Elgin († 1842) fra Grækenland hjembragte (delvis stjaalne) og i det britiske Museum indlemmede Samling af gammelgræske Billedværker.

e libris = ex libris.

Eli! Eli! Lama Sabachtani? hebr., min Gud! min Gud! hvorfor har du forladt mig? (Matth. Evang. 27, 46).

e-licere, l. (elicere), udlokke, fremlokke, opvække.

e-lidere, l. (elidere), udstøde, bortkaste, udelade, især Bogstaver for Velklangs el. Stavelsemaals Skyld; jvf. Elision.

e-ligere, l. (eligere), vælge, udvælge, udsøge; eligeret, kaaret, udvalgt; eligerede Borgere, Borger-Repræsentanter, Byraadsmedlemmer; jus eligendi, Valgret; eligibel, valgdygtig, valgbar, som har de fornødne Egenskaber til at kunne vælges; Eligibilitet, Valgdygtighed, Valgbarhed.

Eliksir, s. Elixir.

E-limination, l., Udstrygning af Listerne (is. om lønnede Embedsmænd el. om landsforviste); Udstødelse af et Samfund; (Algebra) Bortskaffelse af ubekendte Størrelser ved Opløsning af Ligninger med flere ubekendte; eliminere, bortskaffe, udstøde, udstryge; landsforvise (limen, Dørtærskel, Hus, Hjem).

E-liqvation, l. (liqvare, smelte), Flydendegørelse, Smeltning; Lutring.

Elisabeth-Stil, (Bygnk.) den tunge, men pyntede og pralende Stil, der i sidste Halvdel af 16de Aarh. opstod i England.

E-lision, l., (Gram.) Bortkastelse, Udstødelse, is. af en Vokal i Enden af et Ord foran et andet Ord, der begynder med en Vokal, for at undgaa Hiatus, s. d. (s. elidere).

elisk Skole, en af Sokratikeren Phaidon fra Elis stiftet Filosofskole (Gren af den megariske Skole).

É-lite, fr. (af élire, af l. eligere, udvælge), Udvalg; det bedste, fortrinligste, Udvalg, „Blomsten", Kerne, f. Eks. af en Krigshær, af den fornemme Verden; Eliter, pl., udsøgte, udvalgte Soldater; Elite-Trop, Adelsfylking.

[Eli-vaager, oldn. (él, Byge, Stormflod), pl., de fra Hvergelmer (s. d.) udstrømmende tolv Floder].

E-lixation, l. (elixare, afkoge, af l. lix, Aske, Lud), Blødgøren ved Kogning.

Elixir (ar. el-iksir, de vises Sten, af Artiklen al og aksir, Kraftuddrag, Kvintessens, Essensen af en Substans), et af mange Slags Lægemidler sammensat Afkog el. Udtræk, Kraftmiddel, Lægedrik (nu sædv. afløst af Tinctur el. Liqvor, s. d.); den store Elixir, (Alkem.) de vises Sten.

E-lixivation, ny l. (l. lix, Aske, Lud), Udludning.

Eljen (Æljæn), ungar., Hurra! Leve!

Ell, eng. (gr. olene, l. ulna, oldn. öln), Alen, Længdemaal i England: English E. = 1,82 danske Alen, Flemish E. = 1,09 Alen, og French E. = 2,19 Alen. Jvf. El.

Elle, t., Alen, tysk Længdemaal, hvis Størrelse i Preussen er = 25½ pr. el. d. Tommer.

[Ellide, oldn. (Elliði), Frithiofs Skib; ogs. tidligere sagnhistorisk Skibsnavn].

Ellilik, en tyrkisk (af elli, 50) Guldmønt = c. 8 Kr. = 50 Pjastre, s. d.

El-lipse el. El-lipsis, gr. (el-leipsis, Udebliven, Udeladelse), (Gram.) Udeladelse af Ord (eet el. flere), der let kunne tænkes til, og i mange afkortede Udtryk maa tænkes til, som indeholdende Grunden til de stedfindende grammatikalske Forbindelser, dels i Almindelighed, dels i visse gængse Talemaader (f. Eks. „hos Præstens", d. e. „hos Præstens Familie") og ved Affekt (f. Eks. „ja, jeg skal —"); (Mat.) en Keglesnitslinie (frembragt ved et skraat Snit igennem en Kegle), i hvilken Afstandene fra ethvert Punkt i Omkredsen til to bestemte Punkter (Brændpunkterne, foci [s. d.]) indenfor den give den samme Sum, (en Langkreds, forskellig fra Ovalen, skønt lignende den); Ellipso-graph, et Redskab til en Ellipses Beskrivelse; El-lipso-ide el. El-lipto-ide,

en Flade (Keglesnitsflade), hvis Snit med et vilkaarlig skærende Plan er en Ellipse; Revolutions-Ellipsoiden (Omdrejnings-Ell.), det Legeme, der dannes ved en Ellipses Omdrejning om een af Akserne (foregaar Omdrejningen om den lille Akse, d. e. den lodret paa Midten af den gennem Brændpunkterne gaaende store Akse, kaldes Omdrejnings-Ellipsoïden ogsaa Sphæroide tilnærmelsesvis Jordens Skikkelse]); elliptisk, udeladelsesvis, afkortet; langagtigrund; Ellipticitet, (Mat.) den Beskaffenhed, der er en Følge af Forskellen mellem en Ellipses store og lille Akse; Jordens Afvigelse fra Kugleformen; (Gram.) Beskaffenheden af en elliptisk Vending, af en Talemaade, der beror paa Udeladelsen af eet el. nogle Ord, som indeholde Grunden til den; elliptiske Funktioner, en særegen, i Integralregningen forekommende Art Functioner; elliptisk Hypothese, den (keplerske) Antagelse, at Himmellegemerne bevæge sig i elliptiske Baner om deres Hovedlegeme, som befinder sig i Ellipsernes ene Brændpunkt.

El-lychnion, gr. (lychnos, Lampe), Lampevæge.

(St.) Elms-Ild, elektriske Lysbuske, der vise sig paa Master, Ræer og andre fremragende Genstande (Navnet sandf. af St. Erme's Ild [St. Erme el. Erasmus: Børnehelgen for Middelhavets Søfolk]; ogs. opfattet som St. Helenes Ild el. St. Elias Ild; i Oldtiden: Kastor og Pollux).

Eloah, sædv. i Plur.: Elohim, hebr., = ar. ilah, med Art., allah), Guddom, Gud, (ogs. om Israels ene sande Gud, hvis Navn er Jahve).

E-location, l., Bortleje, Bortforpagtning; Udstyrelse af en Brud; elocere, bortleje, bortforpagte; udstyre.

E-locution, l. (loqui, tale), eg. Udtale; is. talerisk Udtryk, Tankernes Udførelse, Foredrag, det taleriske Stofs Indklædning i Ord: elocutiv, godt udtrykt; veltalende.

Elodea (canadensis), l., (kanadisk) Vandpest, en Vandplante, der breder sig stærkt.

E-loge (Elosj'), fr. (gr. logos, Ord), Ros, Lov, Lovtale, is. biografisk, Berømmelse; Elogium, l., Indskrift, Titel, Udsagn, Bøn, Fortegnelse, Testament; ny l.: Ros, Lovtale; Elogiast, ny l., Lovtaler (jvf. Panegyrik, Panegyrist og Enkomiast).

Elohim, s. Eloah; Elohist, Navn paa den Kildeforfatter (i det gamle Testament), der kalder Gud: Elohim.

El Ole, sp., en spansk Pantomimedans, som er indført hos os paa Teatret af Danserinden Pepita.

E-longation, ny l. (l. longus, lang), Forlængelse (is. Forlængelsen ved Brudgrænsen, bestemt ved Trækprøver), Udstrækning; Udslag (et Penduls); (Lk.) Udstrækning, der nærmer sig til en Luxation (s. d.); Elongations-Vinkel, (Astron.) Afstandsvinkel, is. den, i hvilken en Planet fra Jorden ses at staa mod Solen; Længdeforskel; elongere, forlænge, udstrække.

e-loqvent, l., veltalende; Eloqven(t)s, fr.: Éloquence (Elokangs'), Veltalenhed.

Elpistikere, gr. (elpis, Haab), en gammel græsk filosofisk Skole, der især fremhævede Haabets Vigtighed for det menneskelige Liv; Elpizon, den haabende (Titel paa en tysk Bog af Sintenis, der handler om Sjælens Udødelighed); jvf. Pisteuon.

Elu, Navnet paa den ældre Form af det singhalesiske, ɔ: det paa Ceylon (Singhala) talte Sprog.

Elucidarium, l., et af Kildeskrifterne (forfattet i 12te Aarh.) til Lucidarius, s. d.; Elucidation, ny l. (l. lux, Lys), Belysning, Oplysning, Forklaring, Tydning; elucidere, oplyse, forklare, tyde.

E-lucubration, l., = Lucubration, s. d.; elucubrere, udarbejde ved Lys eller ved Nattetider.

e-ludere, l., gække, bedrage; undvige, afbøde, afværge paa en snu Maade, undgaa; omgaa; gøre frugtesløs; Elusion, Undvigelse, listig Tilintetgørelse, Frugtesløsgørelse, Omgaaelse (f. Eks. af et Lovsted), Skuffen, Bedrag; elusiv(isk), undvigende, skuffende, fordrejende; elusorisk, frugtesløs, forgæves, spildt, bedragersk.

Elul, hebr. (alal, indsamle), eg. Høst; den 12te Maaned i Jødernes borgerlige Aar (d. 6te i Kirkeaaret, svarende omtrent til vor September; s. Chronologi).

élus (ely), fr., pl., udvalgte, Guds udvalgte; fordum: Bisiddere i en Ret om Skattesager; s. u. pays d'election.

Elusion m. m., s. eludere.

E-lution, E-lutriation, l. (eluere, udvadske), (pulverformede Stoffers) Udvadskning; Afskning, Afklaring.

E-luxation, ny l., Forstrækning (s. Luxation).

elydorisk, s. elæodorisk.

Elymus, gr., Marehalm, Strandrug*.

Elysium, gr. (Elysion, af en Verbalstamme elyth, hvoraf elython, jeg kom), et, el. de elysæiske, elysiske, Marker, (Myt.) de saliges Opholdssted (mods. Tartarus) el. (tidligere) en yndig Egn ved Jordens Vestrand, til hvilken ædle Helte henfattes uden at dø, for der at tilbringe et saligt Liv under Rhadamanthyses milde Styrelse; Gladhjem; Himmerig; elysisk, yndig, fortryllende, paradisisk, himmelsk; s. Champs élysées.

Elytritis, gr. (elytron, Skjul; Moderskede), (Lk.) Betændelse i Moderskeden; Elytro-cele, Elytro-ptosis, Brok i, Fremfald af Moderskeden; Elytr-oncus, Svulst i samme; Elytro-phyma, et, Knude i samme; Elytrorrhagi, Blodflod af samme; Elytror-rhaphi, plastisk Operation for at forsnævre Moderskeden ved Fremfald af den.

Elzevir, Navn paa Bøger, hvoriblandt Udgaver af flere Klassikere, bekendte for deres korrekte og nette Udstyrelse, ved Elzevirerne, en navnkundig Bogtrykkerfamilie i Holland i 16de og 17de Aarh.; ogs. et lille Bogformat; (Bogtrk.) en Skrift-Art (f. Eks.: A, a, B, b, C, c).

elæo-dorisk, eleo-dorisk, ely-dorisk, gr. (elaion, Olie), olieblandet; elæodorisk Voks, s. punisk Voks; Elæo-graphi, Oliemaling; elæographisk, strevet, malet med el. i Olie; Elæolith, Oliesten (lithos, Sten); Mineral med Fedtglans; Elæometer, et, et til Olie bestemt Aræometer; Elæopten, gr. (ptenos, fjedret), et, de flygtige Oliers flydende Dele,

modſ. Stearopten, ſ. d.; Elæosaccharum, gr. (sakcharon, Sukker), et, Oliesukker el. Sukkerolie; ſ. Saccharat.
em—, ſ. en—.
E-maceration og E-maciation, l. (macer, mager), Afmagring, Udmarvelse, Udmattelse; Udpining (om Jorden); emacerere, afmagre, udsulte, udmarve; udpine; emacieret, afmagret.
Émail (Emaille) (Emaj, ſædv. udt. Emalje), fr. (forældet esmail, it. smalto, fr.-gr. og l. maltha, et Slags Cement, og isl. smelta, indlægge ved Smeltning, emaillere), Smalte, Smelteglas, en forglasset Masse af alle Haande Farver, ofte med tilsatte Metalilter, hvormed man overdrager Metaller til Pryd (f. Eks. Ordener) el. Værn (f. Eks. Kogekar af Jern); Tændernes glasagtige Overtræk el. Skorpe; Email-Farver, Farver, der fremstilles ved til Emaillen at sætte forskellige Stoffer, iſ. Metalilter; ogſ. forskellige Malerfarver, udrørte i en Opløsning af Vandglas (Silikat-Farver); É.-Maleri, Maleri i el. paa Email; Email à jour (ſjur) (m. l. esmalta clara), Bindnesemail, Email, der bringes til at udfylde gennembrudt Guld- el. Sølvfiligranarbejde; É. champlevé (ſjangleve), Grubeemail, Email, der anbringes i Fordybninger, indgraverede i en Plade af forgyldt Kobber el. Bronze; É. cloisonné (kloaſ—), Celleemail, Email, der anbringes mellem tynde Guldstrimler, loddede paa en Guldplade; É. ombrant (ongbrang), ſ. Lithophani; émaillere (emaljere), overdrage med Smelteglas, arbejde i Smelteglas; Émailleur (ſædv. udt. Emaljør), Smelteglas-Kunstner, Metalmaler; Émaillure (Emajyr'), og Émaillering, Smelteglas-Arbejde; Kunsten at arbejde i Email.
E-manation, l. (manare, flyde), Udflod, Udspring, Udstrømmen, Udflyden (f. Eks. af meget fine, af Legemer affondrede Dele, saasom Uddunstninger rc.); ogſ. Udgaaen af en Forordning, dens Kundgørelse; Emanations-Lære, (Teol.) Læren om Sønnens og Aandens Udgang fra Faderen; Emanations- el. Emissions-System, Emanatisme, (Filoſ.) Læren om alle Tings Udflod el. Udspring af et højeste Grundvæsen, af den guddommelige Fylde, i trinvis nedstigende Udviklinger; emanatistisk, overensstemmende med Emanations-Læren; Emanations-Theorien, den paa Newton støttede Lære (ogsaa kaldet Corpuscular-Theorien), at Lyset er en egen, af yderst fine Smaadele bestaaende Materie, der udstrømmer fra de Lys givende Legemer (modſ. Undulations- el. Vibrations-Theorien, ſ. d.); emanere, udflyde, udspringe, hidrøre fra; udgaa, udkomme (om Forordninger, Love).
E-man-cipation, l. (jvf. Mancipium), Løsgivelse, Frigørelse, Udfrielse af saadanne Afhængighedsforhold, der ej ere grundede i Tingenes Natur el. i Fornuften, Selvhævdelse; saaledes Barnets Frigørelse fra Fædrenemagten, Myndighedserklæring, Slavens Løsladelse af Trældom (hos de gamle Romere Manumission, ſ. d.); Ophævelse af borgerlige el. kirkelige Indskrænkninger, Udfrielse fra politiſk Trældom, Ligestilling i Henseende til Rettigheder, f. Eks. af Kolonialstater i Forhold til Moderstaten, af den taalte Kirke i Forhold til den herskende (af Jøderne, de engelske Katolikker rc.); af Bondestanden, Negerne, Kvindekønnet rc.; ogsaa Aandens Frigørelse fra Fordomme; man har ogsaa talt om „Kødets" (Sanselighedens) Emancipation; Emancipator, Udfrier, Frelser; emancipere, frigive, frigøre, løslade; erklære for myndig, for ligeberettiget; emancipere ſig, gøre ſig fri, afkaste Afhængighedsforholdet; driste ſig til, underſtaa ſig, anmasse ſig, tiltage ſig; emanciperet, ofte = for fri i ſit Væsen.
emanere, ſ. Emanation.
E-mansion, l. (emanere, udeblive), Udebliven over Orlovstiden; Emansor, den udeblevne, ſavnede.
e-margineret, l. (margo, Rand), (Bot.) udrandet (om Kronblade).
E-masculation, ſ. l., = Kastration, ſ. d.
Em-ballage (ſædv. udt. Angballaſje el. Emballaſje), fr. (balle, Pakke), Indpakning, Pakhylster; Omsvøb, Omslag; Betaling for ſamme; emballere (angballere), indpakke, forſyne med Emballage; Emballering, Indpakning.
Em-bamma, gr. (baptein, dyppe), et, (Pl.) Dyppelse; ogſ. det dyppede.
Em-bargo, ſp. (m. l. barra, Bom, Slaa), Beslag, Arrest paa en fremmed Nations Skibe og Ladning.
Em-barillage (Angbarijaſſ'), fr. (jvf. Baril), Nedpakning af Krudt og Kugler i Fade; embarillere (angbarijere), indpakke i Fade.
Em-barquement (Angbarkmang), fr. (ſ. Bark), et, Indskibning af Personer og Varer; embarquere, embarkere, indskibe, bringe i Skib; embarkere ſig, indlade ſig paa noget.
Em-barras (Angbarra), fr. (barre, Stang, Stranke), Forvirring, Vanskelighed, Forlegenhed, Hindring, Knibe; Ulejlighed; embarras de richesse (— dø riſjes), el. e. d'abondance (dabongdans), Rigdoms Vilderede, Forlegenhed af Overflod; Vanraad af Overflod; vanskeligt Valg mellem alt for mange Genstande; embarras du choix, vanskeligt Valg; embarrassant (angbarrasſang), besværlig, byrdefuld, hinderlig; embarrassere (angb—), forvirre, sætte i Forlegenhed, gøre forlegen; spærre, opholde, ſinke.
Embarrer, pl. (ar. anbar, pl. af nibr, Magaſin), Varelager, iſær til Hamp (i St. Petersborg).
Em-baterier, gr. (em-bainein, gaa om Bord; marchere), pl., Krigssange, iſ. ved Marcher, ved et Angreb; Marchſange.
em-bauchere (angboſjere), fr. (ſ. Débauche; jvf. oldn. bálkr, Skillerum, Baas, Flok, Afdeling), hverve med Liſt (til Soldat, Matros, Svend rc.); Embaucheur (Angboſjør), liſtig Hverver; „Seelenverkooper" (ſ. d.).
em-béguinere (angbeginere), fr. (béguin, en Barne-, Nonne-Hue), indhylle Hovedet; sætte en noget i Hovedet; være embéguineret, være ganſke indtagen af, være forgabet i.
Embelle (Angb—), fr., øverſte Skibsdæk, Fordæk.
em-bellere (angb—), fr. (embellir, af l. bellus, ſkøn), forſkønne, pynte, udſire; Embellissement (Angbelliſſ'mang), et, Forſkønnelſe, Prydelſe, Udſiring.

em-bêtere (angbætere), fr. (bête, Dyr), gøre dum, forblinde; kede.
[Embla, s. Ask].
Em-blēm, gr. (emballein, indlægge, paasætte), (eg. det indlagte), et, opr. indlagt, ophøjet Arbejde (noget forskelligt fra l. crusta, den paalagte tynde Beklædning af Træ, Sten o. s. v.); nu: Prydelse; Vaabenbillede; Sindbillede med el. uden Tankesprog (jvf. Devise); Mærke, Særmærke, Festtegn; Emblemata, pl., Samlinger, til Kunstneres og Haandværkeres Vejledning, af Mønstersindbilleder, ledsagede af versificerede Tydninger; emblematisk, billedlig, sindbilledlig; emblematisere, tale i Sindbilleder, forestille, udtrykke ved Sindbilleder.
Em-boîtement (Angboat'mang), fr. (boîte, Æske), et, Indskydning, Indslutning af mindre Æsker i større; (Talek.) Indskydning af een Sætning i en anden; emboîtere, indskyde i hinanden, indpasse, indfælde; ogs. om en Marchorden, ved hvilken enhver Soldat i en følgende Række netop sætter sin Fod, hvor hans Formand havde havt sin.
Em-boli, gr., Tilstopning af Aarerne ved en Embolus; embolisk, stempelagtig, tapagtig; Embolisme, Indsættelse, is. af en Dag (Skuddag), en Maaned el. et Aar i Kalenderen, jvf. Intercalation; berigtigende Efterskrift; den under Messen mellem Fadervor og Brødets Brydning indskudte Bøn; Embolon og Embolus, gr. (emballein, indsætte, indskyde), Stempel i Sprøjter og Luftpumper; (Lk.) Blodprop, der ikke er opstaaet paa det Sted, hvor den findes, men er ført derhen af Blodstrømmen (s. Thrombus).
Em-bon-point (Angbongpoæng), fr. (s. Point), (eg. i god Tilstand), et, Førhed, Fyldighed, Rødfuldhed, godt Huld, Hold*.
Em-bouchement (Angbussj'mang), fr. (bouche, Mund, af l. bucca), et, og Em-bouchure (Angbusjyre), en, Munding af en Flod, af en Kanon ꝛc.; Mundhul; Mundstykke; den Maade, paa hvilken Musikeren frembringer Tonen paa et Blæseinstrument: emboucherer; Aabning, Gab, Udgang af en Hulvej.
em-boursere (angbursere), fr., punge ind, putte i Pungen, skrabe til sig; s. Bourse.
Em-branchement (Angbrangsj'mang), fr., et, eg. Grenenes Sammenslyngning, Sammenfletning; Forgrening; (Bygnk.) Bjælkernes og Sparrernes Forbindelse; embranchere, forgrene, slynge sammen; forbinde Bjælker og Sparrer; s. Branche.
em-brasere (angbrasere), fr. (braise, gloende Kul; gr. brazein, syde, brase), antænde, sætte Ild paa.
Em-brassade (Angbr—), en, el. Em-brassement (Angbrass'mang), et, fr., Omfavnelse; Kys; embrassere (fr. bras, gr. brachion, Arm), omfavne; kysse; (Krspr.) bringe imellem dobbelt Ild.
Em-brasure (Angbrasyr'), fr. (braise, Gløds, gloende Kul, jvf. Brasero), Skydeskaar, Skydehul; Dør- el. Vindues-Fordybning med skraat tilbagegaaende Sider (Vanger, s. d.).
Em-bregma, gr. (brechein, væde), et, og Embrocation, Em-brocha, ny l., Embroche (Angbrosj'), fr., en, Dryppebad (jvf. Douche); et Lægemiddels Indgnidning.
em-brochere (angbrosjere), fr. (s. Broche), spidde, sætte paa Spid; jage en Kaarden igennem Livet.
Embroidering, eng. (embroidery, af en, paa, og fr. bord, Rand, Bræm, Bort), Brodering; baldyret Arbejde; Embroidery-Garn, Brodergarn.
Em-brouillement (Angbruj'mang), fr., et, Uorden, Forvirring; embrouillere (angbrujere), forvirre, bringe i Uorden; embrouilleret, forvirret, forviklet; s. brouillere.
em-brunere (angbrynere), fr. (brun, brun), brune; (Mal.) give mørkere Skygger.
Em-bryo(n), gr. (bryein, spire, svulme), et, Foster, is. utidigt, ufuldbaaret, umodent Foster (for Menneskets Vedkommende indtil Enden af Svangerskabets 3die Maaned; efter dette Tidspunkt fortrinsvis kaldet: Foster; jvf. Føtus); (Bot.) Kim, Spire; Embryo-geni, Fosterudvikling; Læren om denne; Embryographi el. Embryologi, Beskrivelse af el. Lære om Fosteret; Embryoktoni (gr. kteinein, dræbe), Livsfrugtens Drab; embryonal, embryonisk, fosterlig; embryonalt Væv, (Bot.) ungt, endnu delingsdygtigt Parenchym (s. d.); Embryothlastes (gr. thlan, knuse), et kirurgisk Redskab til at søndertrykke det døde Fosters Ben, at det kan uddrages; Embryotomi, et Fosters Sønderlemmelse i Moders Liv, fordi det ikke kan fødes levende uden Livsfare for Moderen; Em-bry-ulki (gr. helkein, trække, drage), Læren om Fødselshjælp, dels i Almindelighed, dels ved Hjælp af Em-bry-ulcus, et hagebannet Redskab.
Em-buscade (Angbyskad'), fr. (s. l. bosca, Skov; jvf. d. Busk), Baghold; embusquere (angbyskere) sig, lægge sig i Baghold.
E-menda, m. l., it., Pengebod, Bøde. (Jvf. Amende).
E-mendation, l. (menda el. mendum, Fejl), Forbedring, Berigtigelse, Rettelse, is. af Skrifter el. Skriftsteder; Emendator, Forbedrer; emendere (l. emendare), forbedre, berigtige, rette; Emendanda, pl., det, der skal rettes.
Emeraldin, Aldehydgrønt, grøn Anilinfarve, der dannes umiddelbart paa det Bomuldstøj, som skal farves dermed (eng. emerald, gl. fr. esmeralde, Smaragd).
emere malo, quam rogare, l., jeg vil hellere købe end bede.
emerere, s. Emeritus.
Émergement (Emersj'mang), fr. (s. næste Art.), Opdukken (af Havet), Fremkomst; liste d'émergement, Angivelse af en Valghandlings Udfald.
e-mergens damnum, s. damnum emergens; emergens novum, l., et, (Retsspr.) en ny (vigtig, ændrende) Omstændighed; Emergen(t)s, eg. Opdukken; Fremkomst, Opkomst, det, at stige i Rang, Ære ꝛc., at blive berømt, at udmærke sig; emergere (l. emergere), dukke frem; fremkomme, stige i Vejret, blive berømt; haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat res angusta domi, ɔ: tynd er Fattigmands Lykke.
E-meritus, l., udtjent (opr. Soldat, nu is. Præst, Pastor emeritus), en, som paa Grund af Alder eller Svagelighed er afgaaet fra sit Em-

bede; emeritere, erklære pro emerito, erklære en værdig til at hvile fra Embedsforretningerne, fritage ham for samme, afskedige ham i Naade; Emerit-Anstalt, katolsk Forsørgelsesanstalt for udtjente gejstlige; emerere (l. emereri), udtjene; gøre sig fortjent.

E-mersiōn, l. (s. emergere), eg. Opdukken, Fremtræden af Vandet; (Astron.) et Himmellegemes Udtræden af et andets Skygge (f. Eks. om Planeten Jupiters Drabanter; jvf. Immersion); dets Fremtræden ved Randen af en Klode, som har bedækket det; Emersiōns-Vinkel, den Vinkel, under hvilken et imod et blødt Legeme (Vand 2c.) skraat kastet Legeme preller af fra dette (større, end den skulde være som Tilbagekastnings-Vinkel, der er = Indfalds-Vinkelen). Jvf. Ricochet.

é-merveilleret (—vejeret), fr. (af l. mirabilis, forunderlig), forundret, forbauset.

Emesi, gr., Tilbøjelighed til Brækning, Kvalme; Emesis, Brækning; Emesma, et, det opkastede; Emet-a-trophi, Tæring ved idelig Brækning (s. Atrophi); Emeticum, et, pl. Emetica, Brækmiddel (= Vomitiv); emetisk, Brækning virkende; Emetīn, et ejendommeligt, giftigt Alkaloïd i Brækroden (Ipecacuanha), hvoraf allerede $^1/_{16}$ Gran frembringer Brækning; Emeto-katharsis, Udtømmelse ved Brækning og Stolgang; afførende Brækmiddel; emeto-kathartisk, som bevirker baade Brækning og Stolgang; Emetologi, Læren om Brækmidler; Emetomani, Forkærlighed (mania) for Brækmidler; Emetophobi, Sky (phobos) for samme (alle gr., af emein, brække sig, kaste op).

É-meute (alm. udt. Emøte), fr. (af l. motus, Bevægelse), Opløb, Opstand, Oprør, Mytteri.

Emf—, s. Emph—.

E-micatiōn, l. (micare, glimte), Fremspringen, Fremragen; Gnistren; Fremglimten.

E-migrant, l. (migrare, flytte), udvandrende; en, som forlader det Land, hvor han har sin Hjemstavn, for at drage til et fremmed; Emigratiōn, Udvandring; emigratio coacta, tvungen E., Landsforvisning; e. voluntaria, frivillig Udvandring; Émigré, fr., og Emigreret, udvandret (særl. med den Hensigt at vende hjem igen); emigrere, l., udvandre, forlade sit Fødeland for at nedsætte sig andet Steds.

Émile ou de l'éducation (— u dø ledykasjon), fr., Emil eller om Opdragelsen, navnkundigt, 1762 udgivet, Skrift af Jean Jacques Rousseau (f. 1712, † 1778).

Emīn, ar., eg. paalidelig; (i Tyrkiet) Forstander, Direktør (i Embedstitler).

e-minent, l., fremragende, ophøjet, høj; udmærket, fortrinlig; Eminen(t)s, Forhøjning, f. Eks. paa et Ben (jvf. u. Proces), Fortrinlighed, Højhed, Fortræffelighed; ogs. en Titel, som gives meget høje gejstlige, isr. Kardinaler (fr. Éminence); eminentiæ via, den Forestillingsmaade, at tillægge Gud hans Skabningers, isr. de fornuftiges, Egenskaber i den allerhøjeste Grad; eminere, fremrage, overgaa, udmærke sig.

Emīr, ar. (emīr, amīr, Høvding, af amara, byde), arabisk Høvding, Stammeoverhoved; Titel for dem, som nedstamme fra Muhamed ved hans Datter Fatime; Emir-al-bahr, „Havets Herskeр"; Øverstbefalende til Søs (s. Admiral); Emīr al Muminīn, de troendes Hersker (Kalif-Titel); Emīr al Umara (Omra), Anfører for Kaliffernes selvskrikiske Livvagt („Høvdingernes Høvding"); nu enkelte tyrkiske Provins-Statholderes Titel; Emīr Hadschi, Fører for Pilegrimmene paa Valfarten til Mekka (Paschaen af Damask).

É-missaire (—sær), fr. (l. mittere, sende), E-missar(ius), l., Udsending, Sendemand, Lønbud, Spejder; Emissār, et, (Vandbygningsk.) Sluse, Tunnel, Afløbssluse; Emissiōn, l., Udsendelse, især i hemmelige Ærinder; Udstrømmen; Udgiven og Sætten i Omløb af Papirpenge og andre Papirer; Emissions-Systēm = Emanations-S.; emittere, udsende, lade gaa ud, udstede, sætte i Omløb; emissa manu, l. (Retsspr.) med fremrakt Haand, med Haandslag.

Em-magasinage (Angmagasinasj'), fr. (s. Magasin), Opbevaring i Pakhus; Pakhusleje; emmagasinere, bringe i Magasin, oplægge.

Em-manchement (Angmangsj'mang), fr., et, (Mal. og Billedhk.) den Maade, hvorpaa Lemmerne ere indbyrdes forbundne og føjede til Kroppen; emmanchere, forsyne med Skaft (manche), skæfte.

Em-ménagement (Angmenasj'mang), fr., et, Indbos Anskaffelse, huslig Indretning, Bosættelse.

Em-meleia, gr., Kordans i Tragedien.

Em-men(i)-agoga, gr. (em-menia, det maanedlige; agein, føre, befordre), pl., (Lk.) bloddrivende, den maanedlige Renselse fremmende Midler; Em-menia-logi, Læren om den maanedlige Renselse; Emmenier, pl., den maanedlige Renselse.

Emmert (holl. emmertje, lille Spand; jvf. t. Eimer), den nederste, faststaaende Bøsning i en Pumpe, i hvilken en Ventil (Hjertet) er anbragt.

Em-metr-ōp, em-metr-opisk, gr., kaldes den, i hvis Øje parallelt indtrædende Lysstraaler mødes paa Nethinden; et Øje (ops) med denne Egenskab, Emmetropi, betragtes som normalt bygget (emmetros); jvf. Hypermetrop, Myop.

Emollet, s. Mollet.

e-molliens, l., (Lk.) blødgørende, blødende; Emollientia, pl., blødgørende Midler (f. Eks. varme el. kolde Omslag); emolliere el. emollere, blødgøre; gøre blid; (jvf. didicisse fideliter artes emollit mores); forkæle; Emollitiōn, opblødt Tilstand; (Lk.) sygelig Forandring af Vævsdele; emollitio, cerebri, Hjerneblødhed.

E-molument, l. (emolīri, bringe ud), et, Fordel, Nytte, Vinding; Embedsindkomst; Biindtægt, Sportler, Kendelser.

E-motiōn, l. (movere, bevæge), heftigt Sindsrøre, Rørelse; Oprør i Blodet; ogs. Opløb, Gæring, Oprør; emotionel, fremkaldende Sindsrøre; Emotions-Neurose, (Lk.) Neurose (s. d.), som skyldes sjælelige Aarsager; Emotivitet, (sygelig) Modtagelighed for Indtryk.

É-mouchette (Emusjet'), fr., Fluenet isr. til

Hefte; Émouchoir (Emusjoar), Fluevifte (af l. musca, Flue).
e-movere, bortskaffe, skaffe til Side; ophidse, bringe i Sindsrøre; f. Emotion.
Em-paisme, gr. (empaiein, indpræge), drevet Metalarbejde med fordybede Mønstre; Empaistik, Kunsten at udføre saadant Arbejde; Metaldrivningskunst (hos de gamle), ved hvilken Figurerne ved Slag drives som ophøjet Arbejde i Metalplader, der saa samles og ved Nagler fæstes paa Underlaget.
em-paillere (angpajere), fr. (paille [l. palea], Straa), udstoppe med Halm; omvikle med, indpakke i Halm.
em-palere, fr. (af l. palus, Pæl), spidde.
em-paquetere (angpakketere), fr. (f. Paquet), indpakke, indsvøbe.
Em-pasma, gr. (em-passein, paastrø), et, (Læ.) Strøpulver.
Em-pâtement (Angpat'mang), fr. (l. pasta, Deig), et, (Mal.) = Impastering (f. d.), Farvernes tykke Paalæggelse; (Kobberstik.) Afveksling af Punkter med Streger.
em-pathisk, gr., som kan føle baade Glæde og Smerte (modf. apathisk), som er i heftigt Sindsrøre (pathos).
Em-pêchement (Angpæsj'mang), fr., et, Hindring, Ophold, Sinkelse; empêchere (angpæsjere) (af l. im-pedicare), hindre, forhindre, afholde fra, sinke, standse.
Empereur (Angperør), fr. (af l. imperator, Overbefalingsmand), Kejser; vive l'Empereur! Kejseren leve! Empire (Angpir'), et, Kejserdømme (særl. Napoleon I.'s og III.'s; ogs. den under Napoleon I. herskende Stil, en ny Renaissance; „l'empire c'est la paix!“ (—sælapæ), „Kejserdømmet er Freden!“ (et bekendt Udsagn af Napoleon III.).
Em-phase el. Em-phasis, gr. (emphainein, vise, gøre anskuelig), Eftertryk, som lægges paa et Ord el. Sted, Fynd og Klem i Tale; emphatisk, eftertrykkelig, kraftig, fyndig.
Em-phracticum, gr. (phrassein, omhegne, spærre), et, (Læ.) Stoppemiddel; emphraktisk, stoppende, bindende, forstoppende; Emphraxis, Forstoppelse, Bindsel.
Em-physem(a), gr. (physan, blæse), et, (Læ.) Bælgsvulst, Blære; Tilstedeværelse af Luft i Legemets Væv (if. Bindevæv); et Saars Ophovnen; særl. (Lunge-Emphysem) den sygelige Tilstand i Lungerne, hvorved flere mindre Lungeblærer smelte sammen til større Blærer, el. hvorved der træder Luft ud under den Lungen beklædende Hinde (Pleura): emphysematicæ variolæ, Skoldkopper; emphysematisk, opblæst, stolt.
Em-phyteusis (—teu—), gr. (em-phyteuein, indplante, indpode, af phyton, Plante), Arvelen, Arvefæste; ogs. Forpagtning med Nytte og Brug af en Ejendom; Emphyteuta, Arvefæster; ogs. en, som har Nytte og Brug af en Jordejendom, og som kan afhænde denne Rettighed eller lade den gaa i Arv, alt mod en aarlig Afgift til Ejeren; emphyteutisk Kontrakt, Arvefæste-Kontrakt.
Em-pirance (Angpirangs'), fr. (fr. pire, af l. peior, værre), Forværrelse, Beskadigelse el. Fordærvelse af Varer, if. til Skibs; Søskade; Mønters Forringelse i Værdi.
Empire, f. u. Empereur.
Em-pirēm(a), gr., et, = empirisk Sætning, en Læresætning, hvis Sandhed alene beror paa Erfaring; Empiri (gr. peira, Forsøg, Prøve), Erfaring, ved Forsøg og Erfaring vunden Kundskab, Erfaringslære; uvidenskabelig (rent praktisk) Fremgangsmaade; Empiriker, en (if. Læge), hvis Kundskaber ikke hvile paa et teoretisk (rationelt) Grundlag, men alene paa Forsøg, Øvelse og Erfaring; ogs. = Kvaksalver; empirisk, erfaringsmæssig, som grunder sig el. hviler paa Erfaring, f. Eks. empirisk Psychologi (Sjælelære); empiriske Doctriner = Erfaringsvidenskaber; empirisk Sætning, Erfaringssætning; Empirisme = Empiri; ogs. Tænke- og Behandlings-Maade, som alene hylder Erfaringen, kun holder sig til denne; det filosofiske System, der paastaar, at al Erkendelse, ogsaa den filosofiske og matematiske, alene udspringer af Erfaringen; Erfaringstro; Empirist, en, som udleder alle rene Fornuftkundskaber fra Erfaringen, som hylder Empirismen; moralsk el. praktisk Empirisme (f. posteriori og Sensualisme).
Em-placement (Angplas'mang), fr., et, Anbringelse, Opstilling; (urigt. Placement) en forud forberedt, i Terrainet indskaaren Standplads for lettere Skyts; Beliggenhed, Plads (f. Eks. til en Bygning); Ansættelse i et Embede; emplacere, anbringe, sætte paa et Sted, opstille; anbringe, ansætte i et Embede; anvende; f. placere.
Em-plasticum, gr. (em-plassein, oversmøre; forstoppe), et, (Læ.) et Middel til at smøre (og derved lukke) Huden med; emplastisk, forstoppende, tilklinende, dækkende; Emplastration, gr.-l., Okulering (et Slags Ympning); Emplastrum, gr.-l., et, Plaster; E. adhæsivum, gr.-l., Hæftplaster; E. consolidans, Lægeplaster; E. diachylon, f. Diachylon; E. defensivum, forbeledende Plaster.
Em-plekton, gr. (em-plekein, sammenflette), et, Murværk, bestaaende af regelmæssig forbundne Ydermure med Mellemudfyldning af uregelmæssige Stenstykker, blandede med Kalkmørtel.
Em-plette (Ang—), fr. (m. l. implicare, gøre Udgift; implicita, Udgift), Indkøb; det indkøbte; gøre Empletter, gøre Indkøb af Varer (til dagligt Brug).
Em-ploi (Angploa, alm. udt. Empløj), fr (af l. im-plicatio; gr. em-plekein, indvikle, sammenflikke, give sig i Færd med), Ansættelse, Tjeneste, Embede, Forsørgelse; Forretning; Rolle; Brug, Anvendelse; Employé, employeret, en ansat, Embedsmand, Medhjælper; employere (angploajere) (af l. im-plicare, indvikle), ansætte, forsørge; anbringe, anvende, anlægge (f. Eks. Penge); bruge, sysselsætte.
em-plumere (angply—), fr. (plume, Fjer), besætte med Fjer; e. fig. faa Fjer.
Em-pneumatosis, gr. (pnein, blæse), = Emphysem, f. d.; ogs. Indblæsen af Luft.
em-pochere (angposjere), fr. (poche, Lomme, Taske; isl. poki, Pose, Sæk), putte i Lommen.
Em-pois (Angpoa), fr. (af l. pix, Beg), Stivelse.
em-poisonnere (angpoas—), fr. (af l. potio, Drik; Giftdrik), forgifte; Empoisonneur,

Giftblander; Empoisonneuse (—nøs'), Giftblanderske.

Em-polo-krati, gr. (polein, sælge), et, Handels-Herredømme.

Empore (af gl. t. en, i, og bor, Højde, øvre Rum), (Bygnk.) Galeri under Sideskibenes Hvælvinger, aabent imod Kirkens Midtskib.

Em-porium, gr., et, Stabelplads, Handelsplads, Stabelsted, Oplagssted.

Em-portement (Angportmang), fr., et, Opbrusen, Opfaren, Hidsighed, Vrede; emporteret (angp—), opbragt, hidsig, vred; emportere, (Krspr.) borttage, indtage; erobre; emportere sig, forivre sig, vredes, blive hidsig, fint*; Emportering, Indtagelse, Erobring.

Em-preinte (Angprængt'), fr. (af l. im-primere, paatrykke), Aftryk, Præg; Spor.

Em-presmo-mani, gr. (em-prethein, antænde), Brandraseri, Hang til at stifte Ildebrand.

Em-pressement (Angpress'mang), fr., et, Nidkærhed, Iver, Travlhed, Driftighed; Tjenstiver; empressere sig, bestræbe sig, anstrenge, umage sig; empresseret (angpresseret), ivrig, nidkær, driftig; være empresseret, ogs. have travlt, have Hastværk. (Jvf. pressere).

em-prisonnere (ang—), fr. (s. Prison), tage fangen, sætte i Fængsel; Emprisonnement (—mang), et, Fængsling.

Em-prostho-toni el. Em-prostho-tonus, gr. (prosthen, for til, for over; teinein, strække), (Lk.) Legemets Fordrejelse ved Stivkrampe, is. dets Bøjning forover. S. Tetanos.

Em-prunt (Angprøng), fr. (af l. in, til, i, og promutuum, Forskud), et, Laan; Emprunt forcé, tvungent Laan; emprunterе, laane.

Em-psychi, gr. (psyche, Sjæl), Sjælens Forbindelse med Legemet; Empsychosis, gr., eg. Besjæling, Levendegørelse; Sjælevandring (jvf. Metempsychosis).

Em-psyxis, gr. (psychan, blæse; køle), Afkøling, Forfriskning.

Emptio, l. (emere, købe), (Retsspr.) Køb; emptio et venditio, Køb og Salg; Køb- og Salgsretshandel; E. in spem, Køb paa Haab (f. Eks. af Sæden paa Roden); Emptio per aversionem, s. u. Aversion; emptionis jure, s. jure emptionis; emptionis lege, efter Købsbetingelse, ved Køb; Emptor, Køber; Emptor bonæ fideï, Køber paa Tro og Love, med fuld Tiltro til Sælgerens retmæssige Besiddelse af Genstanden; Emptrix, Køberinde.

Empusa, gr., (Myt.) et Spøgelse, sendt af Hekate (s. d.), eller Hekate selv; ogs. en Snyltesvamp (is. hos Fluer).

Em-pyem(a), gr. (pyon, Edder), et, (Lk.) indvortes Eddersætning (Pus-Dannelse); Materiesamling i en af Legemets Hulheder, oftest brugt om den purulente Brysthindebetændelse (E. pleuræ); Empyesis, en saadan Betændelse; Empyo-cele, Edderbrok, Pus-Dannelse i Testiklerne; Empy-omphali el. Empy-omphalos, el. —lus, Edder (Pus) i Navlen.

Em-pyra, gr. (pyr, Ild), pl., Brændofre; Empyreum, et, Ildhimlen, Stjerne- el. Fiksstjerne-Himlen („den syvende Himmel"), de saliges Opholdssted; empyreïsk, himmelsk (efter Forestillingen om Ilden som det reneste og højeste Element); Empyreuma, et, brændt, sveden, branket Lugt el. Smag; empyreumatisk, brændt, brændtlugtende, branket, sveden; e. Olie, Brandolie; Empyri, Empyro-manti, Spaadom af Offerilden; Empyrosis, Brand, Forbrænding.

Emser-Depechen, det af Bismarck 13. Juli 1870 affendte forkortede (og derved forfalskede) Telegram til de tyske Affendinger i Udlandet om Forhandlingerne i Ems mellem Wilhelm I. og den franske Affending Benedetti; Depechen fremkaldte den franske Krigserklæring.

emsig, t., travl, ivrig (i Smaating).

Emu (af portug. Ema), opr. Trane; en australsk Struds.

Emulation, s. Æmulation.

E-mulsion, l. (emulgere [gr. amelgein], udmalke), Udblødning; Vædske, hvori et uopløseligt Stof, is. en Olie, holdes fint fordelt, udslemmet (ved et Bindemiddel, f. Eks. Gummi); (Lk.) Svaledrik (Mandelmælk etc.); Emulsions-Billede, forstørret Gengivelse af et fotografisk Billede, direkte overført paa Emulsions-Papir (Papir, behandlet med en Emulsion, særl. Bromsølvgelatine) fra en mindre Plade; Emulsin el. Synaptase (s. d.), Ferment, som forefindes i Mandler, jvf. Amygdalin.

E-munctoria, l., pl., (Lk.) Affondringsredskaber i det menneskelige Legeme, f. Eks. Næseborene; homo emunctæ naris, eg. et Menneske med snydt Næse, o: med fin Lugt; kløgtig; (af e-mungere, snyde; bedrage).

E-mundantia, l. (mundus, ren), pl., (Lk.) udvortes Midler til at rense Saar, Bylder etc.; Emundation, Rensning, Renselse.

E-munitas, ny l. (s. Immunitet), Eftergivelse, Fritagelse; Forrettighed, Frihed (is. Gejstlighedens); Emunitas regia, kongeligt Fribrev; Emunitet = Emunitas.

en, græsk Præposition, l. in, = i, paa; i Sammensætninger, hvor den antyder en Væren, Dvælen i el. paa, en Nærhed ved, o. desl., hyppig med Assimilation, og foran Læbebogstaver med Overgang til m (Ellipse; Embamma, Empsychosis etc.).

en (ang), fransk Præposition (Adverbium), = i, paa, til, derfra, is. om Sted og Tid, om Maaden at være paa; i Sammensætninger foran Læbebogstaver em (embellir, emmagasiner, Emportement etc.).

en ab-ondance (angnabongdangs'), fr. (l. abundantia), i Overflødighed, rigelig.

En-allage, gr. (allassein, veksle, ombytte), (Gram.) Forveksling, Ombytning af Ord, f. Eks. naar een Taledel sættes i Stedet for en anden, jvf. Abstractum pro concreto, Antimeri og Heterosis.

En-amorado, sp., den forelskede.

En-anthem, gr. (anthein, blomstre), et, indvortes Udslæt, især paa Tarmkanalens Slimhinde; jvf. Exanthem.

En-anthropese = Incarnation, s. d.

En-antio-dromi og En-antio-tropi, gr. (dromos, Løb; tropos, Vending); Tingenes bestandige Modvirken, hvorved noget bliver til, og andet forgaar; Enantiologi, Gendrivelse, Modsigelse, Indvending; Enantiomorphi, den Egenskab hos visse Krystalformer at udkrystallisere i to symmetriske (enantiomorphe)

Krystaller, „højre" og „venstre" Krystaller; Enantiopathi = Allopathi, s. d.; Enantiophana, pl., Ord (Ting), som kun i Udseende, ej i Grunden, ere forskellige; Enantiophani, tilsyneladende Modsigelse; Enantiosis, Modstrid, Modsigelse, Modsætning (enantios, ligeoverforværende, modsat).

En-argi, gr. (argos, klartskinnende, glimrende), = Eviden(t)s, s. d.; enargisk, tydelig, anskuelig (ikke at forveksle med Energi, energisk, s. d.).

E-narration, l. (s. Narration), Fortælling, Forklaring.

en arrière (angnarriær'), fr., tilbage, baglængs (s. arrière).

En-arthrosis, gr. (arthron, Led), (Lk.) Kugleled med stærkt begrænset Bevægelighed i de forskellige Retninger (f. Eks. Hofteled), modſ. Arthrodi, Led med meget fri Bevægelighed (f. Eks. Skulderled).

en attendant (angnattangdang), fr., imidlertid.

en avant! (angnavang), fr., fremad!

en badinant (ang badinang), fr. (badin [m. l. badare, gabe], munter, skæmtende), spøgende, for Spøg.

en (ang) bagatelle, fr., som en ringe Ting, Ubetydelighed.

en bas (ang ba), fr., neden, nedentil, nedenfor; foragtelig.

en blanc, fr., = in blanco, s. u. blanc.

en bloc (ang blok), fr. (sml. d. Blok), under eet, Rub og Stub, stort og smaat; i Bunke; vedtage en Lov en bloc, vedtage den uden Drøftelse af dens Enkeltheder.

Enc—, s. Enk—.

En-cablure (Angkablyr'), fr. (jvf. Kabel), Kabellængde, fr. Maal, tidligere af 120 Favne, nu 200 m (til Søs).

en cachette (ang kasjett'), fr., lønligt, i Smug.

en-cadrere (angk—), fr., indfatte, sætte i Ramme, stille i Række; (Krigsv.) stille en Afdeling som Led i en større Kamplinie, støttet paa begge Fløje af andre Afdelinger; Encadrement (—mang), et, Indfatning i Ramme; Inddeling i Cadrer (s. d.).

en-cagere (angkasjere), fr. (af l. cavea, Bur), indspærre i Bur; fængsle.

en (ang) camarade, fr., som Kammerat, fortrolig.

En-camisada, sp., natligt Overfald, ved hvilket Soldaterne trak Skjorten (camisa) uden paa Rustningen.

en canaille, encanaillere sig, s. Canaille.

en carrière, s. Carrière.

en-cartere (angk—). fr. (s. Carte), indhæfte (trykte) Blade mellem andre; indføre, føre til Bogs.

En-cavement (Ang—mang), fr., et, Indlægning i Kælder (cave).

En-ceinte (Angsængt'), fr. (af l. cingere, omgive), Omfang, Omgivelse, Omkreds, Værnekreds, Voldbælte, Ringværn, d. e. en Fæstnings sammenhængende Forsvarslinie (i Modſ. til Udenværker og Forværker eller til Bæltet af detacherede Forter, s. d.); Ringgrænse, Indhegning; indhegnet Plads; enceinte (l. incincta, uden Bælte), frugtsommelig.

En-cens (Angsang), fr. (af l. in-censum, af in-cendere, antænde, brænde), Virak, Røgelse; Ros; Encenseur (—sør), Lovpriser, Smigrer; Encensoir (Angsangsoar), et, Røgelsekar; overdreven Ros.

En-cephal-algi, gr., Smerte (algos) i Hjernen; Hovedpine; En-cephalisme el. Encephalo-logi, Hjernelære; En-cephalitis, Hjerne-Betændelse; En-cephalo-cele, Hjerne-Brok; En-cephal-odyni = Encephalalgi; Encephalo-gnomik, Hjerneskals-Lære; Encephaloid, blød Kræftsvulst, hvor Vævet ligner Hjernevæv; Encephalolithiasis, eg. Hjerneforstening, Forhærdelse af Hjernen, Dannelse af Sten (lithos) i samme; Encephalomalaci el. —malaxis, Hjerneblødhed (gr. malakos, blød); Encephalopathi, Hjernelidelse; Encephalophyma, et, Hjernesvulst; Encephalos, en, el. Encephalon, et, Hjerne; Encephaloskopi = Kranioskopi, s. d.; Encephalotomi, Anatomi af Hjernen; Encephalozoon, et Dyr med Hjerne (alle gr., af kephale, Hoved).

En-chaînement (Angsjæn'mang), fr. (s. Chaîne, af l. catena, Kæde), et, Sammenkædning; Sammenhæng; enchaînere (angsjænere), sammenkæde, sammenknytte, forbinde.

en-chantere (angsjangtere), fr. (l. in-cantare, trylle, forhekse), fortrylle, henrive; indtage; Enchantement (Angsjangt'mang), et, Troldom, Hekseri; Fortryllelse; Henrykkelse; Enchanteur (Angsjangtør), Troldmand; Forfører; Enchanteresse, Tryllerinde, Forførerske.

En-charaxis, gr. (charassein, skrabe, kradse), (Lk.) Hudridsning, Kopsætning (Scarificatio).

En-châssure (Angsjasfyr'), fr. (af châssis, s. d.), Indfatning (af en Ædelsten).

en chef (ang sjef), fr., som øverstbefalende; som Anfører; Général en chef, Overgeneral (s. Chef); Rédacteur en chef, Hovedredaktør, ledende Redaktør.

En-cheiresis, gr. (cheir, Haand), Haandtering, Haandnemhed, Haandgreb (if. ved Operationer).

En-cheiridion el. En-chiridion, gr., et, lille Haandbog.

Enchelys, gr., Aal; Encheloïder, pl., aalformede Dyr; encheloïdisk, aalformet.

En-chère (Angsjær'), fr. (af l. carus, dyr), Overbud, højere Bud; enchérere (angsjerere), fordyre; overbyde; Enchérissement, et, Prisforhøjelse, Fordyrelse.

en cheville (ang sjevil'), fr., i Mellemhaanden (Kortsp.); i Klemme (cheville, af l. clavicula, lille Nøgle).

en chien (ang sjæng), fr., = à la chien, s. d.

en chiffres (ang —), fr. (s. Chiffre), ved hemmelige Skrifttegn, ved Løntegn.

En-chondrom(a), gr. (chondros, Brusk), et, indre Bruskdannelse, Brusksvulst.

en-chorisk, gr. (chora, Egn), egen for en vis Egn, for et vist Sted; stedegen; enchorisk Skrift (hos Ægypterne), = demotisk, s. d.

En-chrisis, gr. (chriein, salve), Indsalvning; Enchrisma, et, Salve.

en-chronisk, gr. (chronos, Tid), til visse Tider, Aar og Aarstider optrædende.

En-chymoma, et, el. En-chymosis, gr., en, (Lk.) Safternes Udgydelse i Legemsdele; ogsaa underløbet Blod, blaa Plet.

Encierro, sp. (l. sera, Slaa, Lukke), Indspær-

ring (særl. af de til Tyrekampe bestemte Tyre i deres Stalde).
en cire perdu (ang sir' perdy), fr., en egen Slags Støbemetode (ved Guldsmedarbejde); s. cires perdues.
En-clave (Angklave, sædv. udt. Enklave) el. En-clavure (Angklavyr'), fr., af fremmed Omraade indsluttet Land, en i fremmed Land liggende Besiddelse; enclavere (angk—), indslutte, indklamre, omgive med fremmed Land; ogs. indlade, sammenføje med en Tap, indkile (af l. includere, indeslutte; clavis, en Nøgle).
En-clôture (Angklotyr'), fr. (af l. claudere, lukke), Omslutning, Indhegning.
En-clouage (Angkluasj'), fr., Fornagling (af en Kanon; ogsaa om Hesten, der har traadt et Søm [clou, af l. clavus] op i Foden).
En-combrement (Angkongb'rmang), fr. (af l. cumulus, Hob), et, Overfyldning, Rummangel paa Grund af Forpakning.
En-comium, s. Enkomion.
en commandite, fr., s. Commandite og Associé.
en comparaison, s. u. comparabel.
en confidence (ang kongfidangs'), fr., i Fortrolighed; = en confiance (—fiangs').
en congé, s. Congé.
encore (angkaar'), fr., endnu engang! om igen! da capo! s. ancora (it., af anche ora, af l. hac hora, i denne Stund, el. ad hanc horam, til den Stund).
en corps (ang kaar), fr., = in corpore, s. d.
en couleur (ang kulør), fr., i Farve (Spille).
En-couragement (Angkurasj'mang), fr. (s. Courage), et, Opmuntring, Tilskyndelse, Opflammen; encouragere (angkurasjere), opmuntre, sætte Mod i, tilskynde, opflamme, ægge; encourageant (angkurasjang), opmuntrende.
en creux (ang krø), fr. (af l. corrosus, afgnavet), hult, f. Eks. gravere e. c., udføre fordybede Arbejder, s. Intaglio.
en crémaillère (ang kremajær'), fr, i Siksak, savformet; s. Crémaillère.
en crochet (ang krosje), fr., = en potence.
en-cyklisk, gr. (s. Cyklus), kredsløbende, f. Eks. encykliske Breve, Omgangs-, Rund-Skrivelser; [Encyclica (epistola), pl.: literæ encyclicæ, Rundskrivelse, is. Pavens til Ærkebiskopperne og Biskopperne el. til alle troende]; bestemt for en videre Kreds, = exoterisk, s. d.
En-cyklo-pædi, gr. (en-kyklios paideia, kyklo-paideia, Undervisning (paideia) i (en) Kredsen (kyklo), d. e. i alt, hvad der kræves til Dannelse), hos Oldtids-Grækerne og -Romerne det hele, Videnskab og Kunst, omfattende Dannelsesgrundlag, som enhver fribaaren skulde tilegne sig, før han begyndte sin særlige Livsgerning, nemlig de (ogs. middelalderlige) „syv frie Kunster", artes liberales, s. d. (Trivium og Qvadrivium); nu: almindelig Oversigt over al Videnskab og Kunst, eller over en afgrænset Del af disse; en saadan Oversigt i Ordbogsform, enten alfabetisk E. (alfabetisk Real-Ordbog, Universal-Leksikon) eller systematisk E., i hvilken Artiklerne ere ordnede efter deres indre Sammenhæng; encyklopædisk, vedkommende, hørende til E., Encyklopædiker el. Encyklopædist, Dyrker af E.; Encyclopædister, pl., særl. Forfatterne og Udgiverne (i 1751—1777) af den, 33 Bind omfattende, franske: Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, hvis Aand: Encyklopædisme, i flere Retninger var fjendtlig mod Datidens især franske Samfundsforhold.
En-cyklo-posi, gr. (posis, Drik, af pinein, drikke), Drikken rundt; Omgangsskaal.
En-cænier, gr. (kainos, ny), pl., Fornyelsesfest; jød. Tempelfest; Kirkeindvielsesfest; Universitetsfest (i Oxford).
En-cœli-algi, gr. (koilia, Bug), (Læ.) Smerte (algos) i Underlivet el. i Indvoldene; Encøliitis, Betændelse i samme; Tarmbetændelse.
End-aortitis, gr. (Læ.) Betændelse af Aorta's (s. d.) Hinde; Endarteriitis, (Læ.) Betændelse af Pulsaarernes inderste Hinde.
Endase(h), ældre Alenmaal (i Tyrkiet, Grækenland o. fl. St.).
En-decha, pl. En-dechas (Endetsjas), sp. (? l. indicere, tilsige, forkynde el. gr. hendeka, elleve); erotiske Klagesange, Ligsange, bestaaende af firliniede Strofer (oftest med 6 el. 7 Stavelser i hver Linie).
En-deixis, gr., = Indication, s. d.
Endeka-gon og Endeka-syllabum, s, Hendek—.
En-demi, gr. (demos, Folk), (Læ.) en Sygdom, som i et længere Tidsrum har hjemme i en vis Stad, Egn, Del af Jorden, eller som er egen for alle el. en vis Klasse af sammes Beboere og hidrører fra Jordbunden, Luften og Levemaaden; endemisk, (om Sygdomme) indenlandsk, som er egen for et vist Sted, Land el. Folk (ogs. Dyr og Planter), som har hjemme der; hjemlandsk, landegen (forsk. fra Epidemi, epidemisk, s. d. O.).
en dé-pit, s. Dépit.
en dé-pôt (ang depo), fr., i Forvaring.
en-dermatisk og en-dermisk, gr. (derma, Hud), (Læ.) som anbringes paa Huden, is. paa den for Yderhuden (Epidermis) blottede tykkere Hud (Corium); e. Metode, den Metode, ved hvilken Lægemidler, anbragte paa saarede Steder af Huden, gaa over i det syge Legemes Vædsker; Endermisme og Endermosis, Anvendelse af e. Midler.
Enderun, pers., i de persiske Huse den for Kvinderne bestemte Afdeling, svarende til Harem.
en dés-habillé (ang desabije), fr., i Morgendragt, i Natkjortel el. Magskjole. Jvf. Négligé.
en dé-tail (ang detaj), fr., s. u. Détail.
en-dettere (angd—), fr. (af dette, Gæld, af l. debita, pl., det skyldte), sætte i Gæld; endetteret, forgældet.
En-dia-dys, s. Hendiadys.
en diaspora, gr., i Adsplittelsen, s. Diaspora.
En-dio-meter, gr. (endios, middagslig, middags—), et, Redskab til Middagsliniens Bestemmelse.
Endo-arteriitis = Endarteriitis.
Endo-cardium, gr., et, den Hjertets Hulheder beklædende Hinde; Endokarditis, Betændelse af den.
endo-chondral, gr. (af chondros, Brusk), som foregaar i Brusken; e. Forbening (Anat.) Forbening, som bestaar i, at Brusken opløses, og at der i dens Sted dannes ungt Benvæv.
Endo-derm, s. Central-Cylinder.

Endo-gami, gr. (endon, inden i, og gamos, Ægteskab), et, Ægteskab mellem Medlemmer af samme Stamme el. Stammegruppe (Klan, Totem), Indengifte; modſ. Exogami.

endo-gēn og endo-genisk, gr., indeni (endon) groende; (ældre Bot.) eenkimbladet (Karkryptogamer); indeni opſtaaet el. tilblevet (f. Eks. i Geologien: de plutoniſke el. vulkanſke Stenarter); i Bot.: et Organ, der anlægges inden i Moderorganet og kommer frem ved at bryde gennem dettes udenfor liggende Cellevæv; jvf. exogen.

Endo-metritis, gr., (Læ.) Betændelse af Livmoderens Slimhinde.

en-dommagere (angdommasjere), fr., beſkadige, tilføje Skade, forvolde Skade el. Tab. (Jvf. dedommagere).

Endo-parasit, gr., (Natḩ.) en indvendig i ſin Vært levende Snylter (i Bot. ogſ.: Endophyt).

Endo-phlebitis, gr. (Læ.) Betændelse af Blodaarernes inderſte Hinde.

Endor-rhizon, gr. (rhiza, Rod), et, (Bot.) Frøkorn, hvis Kimrod ikke udvikles til Rod, men udſkyder Rodtrævler.

Endorso, Endos, ſ. Endossement.

Endo-skōp, gr., (Læ.) et, rørformet Redſkab, der indføres gennem en Kanal (f. Eks. Urinrøret, Endetarmen), ſaa at man kan kaſte Lysſtraaler gennem Røret og gennem det ſe ind til Dybden af Kanalen.

End-osmosis el. End-osmose, gr. (endon, indeni, osmos, Støden, Driven), (Natl.) en Art af kemiſk Gennemgydning, ved hvilken der gennem et ſint poröſt Legeme (f. Eks. en Blære, en Plantecelles Vægge), ſom adſkiller tvende Vædſker, foregaar en Indſivning af den ene af disſe, (ligeſom ogſaa en Exosmose [ſ. d.], en Udſivning af den anden); jvf. Diffusion; Endosmose og Exosmose kaldes med et fælles Navn: Diosmose (af væſentlig Betydning ved Planternes og Dyrenes Ernæring).

Endo-sperm, gr., Frøhvide.

En-dossement (Angdosſemang), fr. (ſtundom Endos [Angdo]), ogſ. In-dossement, Endorso el. In-dosso, it. (fr. dos, it. dosso, dorso, af l. dorsum, Ryg), et, et ſkriftligt Krav, f. Eks. en Anvisnings, en Veksels Paategning paa Bagſiden, hvorved den overdrages el. aftrædes til en anden; Endossent, Indossator, Indossant el. Indossent, Overdrageren, Paategneren, ſom aftræder en til ham udſtedt el. overdragen Veksel til en anden, ſom kaldes Endossatar, Indossatarius, Indossāt el. Endossāt; endossere (angdosſere) og indossere, aftræde el. overdrage en Veksel til en anden ved Paategning paa dens Bagſide; at give Vekſelen en Paategning, hvori alene Endosſenten, men ikke Endosſataren, nævnes, kaldes: at endossere in blanco, og Handlingen: Endossement in blanco; en ſlere Gange endosſeret el. aftraadt Veksel kaldes: en gireret (i Kredsløb ſat) Veksel; jvf. Giro.

Endo-therm, gr., (Kem.) Reaktion, der forløber under Varmeabſorption.

En-doxon, gr., et, noget troligt, bevisligt, ſom kan forudſættes antaget af alle, er almenerkendt (modſ. Paradoxon, ſ. d.).

Endo-zoon, gr., et, pl.: Endo-zoa, = Enterozoon, ſ. d.

Endymion, gr., (Myt.) den ſkønne, ſovende Yngling, der heftigt elſkedes af Artemis (Diana, Selene, Luna).

En-dytis, gr. (af en-dynein, iføre, beklæde), et, Alterklæde (i den græſke Kirke).

[Ene, Ener*, af l. juniperus, Slægt af Cypresfamilien; Enebær, Bærkogle af Ene].

en écharpe, ſ. Écharpe.

en échec, en échiquier og en échelon, ſ. Échec og Échelon.

En-echēm(a), gr. (echo, Lyd), et, (Læ.) Klingen el. Bruſen i Øret; Enechesis, dens Tilbliven.

en ef-fet (an effæ), fr., i Gerningen, virkelig, nemlig.

En-ema, gr. (af en-ienai, indſende, indbringe), et, (Læ.) Indſprøjtning, el. det indſprøjtede, Klyſter.

En-ergetik, gr., Energilære, ſ. Energi.

en-ergico, it., kraftig; con energia, med Eftertryk (muſikalſke Foredragsbetegnelſer).

En-ergi, gr. (ergon, Gerning), Kraft, Kraftfylde, Fynd, Eftertryk, Styrke, Villieskraft, Iḩærdigheđ; Virkſomhed; Virkelighed; Energi-Faktor, Beſtanddel af Energien, der enten udtrykker dens Intensitet el. dens Capacitet; kat'-energeian (ſ. d.), efter Virkeligheden; jvf. actu, actualiter; i Fyſ. er Energi: alt, hvad der direkte el. indirekte kan udrette Arbejde og maales derved (actuel E., den E., der er i Virkſomhed ſom Bevægelſe, Varme, Lys, Lyd, elektriſk Strøm, modſ. den potentielle el. hvilende E., E.-Anlæget); Arbejdsevne; energisk, kraftfuld, kraftig, fyndig, eftertrykkelig, daadſør, iḩærdig, gennemgribende.

En-ergumēn el. En-ergumenos, gr., eg. bearbejdet (neml. af en ond Aand), beſat, Sværmer, Daarekiſtelem; energumenisk, beſat, ſværmerſk, raſende.

E-nervatiōn, l., el. E-nervering, Afkræftelſe, Svækkelſe; enervere, afkræfte, udmarve, margſtjæle*, ſvække, afmande; ſ. Nerve.

en escarpins (—pæng), fr., med Danſeſko; i Sko og Strømper; ſ. Escarpins.

en espalier (—lje), fr., ſom Rækværk; i Dobbeltrække; paa Solvæg; ſ. Espalier.

en espèce, en éventail, en face, ſ. Espèce, Éventail, Face.

en famille (ang famij), fr., i Familien, alene med dem, ſom høre til Huſet, i ſnæver, fortrolig Kreds (f. Eks. at ſpiſe).

enfantin (angfangtæng), fr., barnlig; barnagtig.

Enfants de France (Angfang dø Frangſ'), fr., pl., eg. Frankrigs Børn; (til 1830) de franſke Kongers legitime Børn og Børnebørn, Søſkende og Søſkendebørn; Enfants de troupe (—trup'), Soldaterbørn; Enfant gâte, forkælet Barn, Kælebægge; Enfants perdus (— perdy), pl., eg. fortabte Børn; (Krſpr.) Mandſkab, ſom anſes for tabt, de forreſte ved Stormløb ꝛc.; Vovehalſe; Enfant terrible, et, eg. ſkrækkeligt Barn; den, der ved ſin Aabenmundethed ſkader det (iſ. politiſke) Parti, til hvilket han hører, omtr. Gabſkab, Flaabjæſt*.

en faveur, ſ. Faveur.

En-filade (Ang—), fr. (fil, af l. filum, Traad), Følgerække, f. Eks. af Kort, Værelſer ꝛc., (i Whiſtſp.) det, at de Triks, ſom i det førſte

Parti ere bundne over det nødvendige Antal, lægges over til det andet; (Krspr.) Bestrygning fra Siden, efter Længden, Bestrygning af en Linie; Enfilement (Angfil'mang), et, (Krspr.) Bestrygning med Skyts; enfilere, eg. træde, f. Eks. en Synaal; trække paa Traad, f. Eks. Perler; forvikle, trække ind i en Sag; (Krspr.) bestryge efter Længden, bestryge.

en-fin (angfæng), fr. (l. in, i, og finis, Ende), endelig, kort sagt, med eet Ord; nu vel!

en flagrant délit (ang flagrang deli), fr., paa ferst Gerning; s. Delictum.

en-flammere (ang—), fr., antænde, oplue, opilde, betænde.

En-fleurage (Angflørasj') fr., det at give Parfumer Blomsterduft.

en flûte, s. Flüte.

En-foncement (Angfongs'mang), fr. (af fond, af l. fundus, Grund), et, Fordybning; Baggrund (af et Maleri, en Scene); Sprængning; enfoncere, nedsænke; fordybe; slaa ind, gennembryde, indbryde, sprænge; synke til Bunds; enfoncere sig, fordybe sig i, ganske hengive sig til; enfoncer les portes ouvertes, eg. sprænge aabne Døre, o: anstrenge sig for at betvinge en indbildt Hindring; prale.

en-forcere (ang—), fr., forstærke; blive stærkere.

en front (ang frong), fr., i Spidsen, foran, i forreste Række.

en-fumere (angfymere), fr. (l. fumus, Røg), røge, gennemrøge, tilrøge, tilsmøge.

en-gageant (anggasjang), fr., forbindende, indtagende, tiltrækkende; Engageanter, nedhængende Dame-Haandlin; Engagement (Anggasj'mang), et, Pantsættelse; Antagelse, Hværving; Løfte, Forpligtelse, Forbindtlighed; Overenskomst; Tjeneste, Embede; (Krspr.) Fægtning, Haandmænge; (Fægtek.) let Tryk til en af Siderne mod Modstanderens Vaaben for at være bedre dækket paa denne Side og for derved at bringe Modstanderen til at angribe den anden Side; engagere (anggasjere), (s. Gage), pantsætte; bevæge, formaa til; opfordre, byde op (f. Eks. til Dans), indbyde; hverve, antage; forpligte, forbinde; tage i Tjeneste, stede*; (Fægtek.) udføre et Engagement; engagere sig, indlade sig paa noget; forpligte sig til; give sit Ord paa, sætte sin Ære i Pant; engageret, forpligtet; hvervet; ansat, tilsagt, lovet bort; indviklet i; være engageret, have lovet, tilsagt en Dans; Engagist (—sjist), Indehaver el. Besidder af et Pant.

en gala, s. Gala.

en garçon, s. Garçon.

en garde, fr., (Fægtek.) i en Holdning af Legemet og Kaarden, hvorved man baade er dækket og færdig til Udfald; paa sin Post; stridbar.

En-gastri-lōg, ogs. Engastri-myt, gr. (gastēr, Bug), Bugtaler (jvf. Ventriloque); Engastri-mant, Bugtaler, som spaar; Engastri-manti, Spaaning ved Hjælp af Bugtalekunst; Engastrius, (Lt.) Dobbeltmisdannelse, hvor det ene Foster er indesluttet i det andet Barns Bughule.

Engels, holl., = Esterling, s. d.

en général, s. generaliter.

Enghil, ar.-tyrk., (Forvanskning af Ordet Evangelium), (i Koranen) det nye Testament, ligesom Taurat (s. d.) det gamle.

Engine (Endsjin), eng., Redskab, Maskine; Engineer (—nir), = Ingenieur, s. d.

englisere, s. anglisere.

english spoken, eng., her tales engelsk.

en-gloutere (angglutere), fr., sluge, fortære.

Engobe (Anggob'), fr. (? kelt. gob, gab, Mund), et tyndt finere Lerlag, hvormed simplere Lervarer overdrages, før de glaseres.

En-gonade, En-gonat, gr. (gony, Knæ), knælende (ægyptisk) Figur.

Engouement (Anggumang), fr. (af l. cavus, hul), et, Vanskelighed ved at synke; (Lk.) Tilstopning, Ophobning (i Tarmen, ved Brok; i Karrene og Vævspalterne, ved begyndende Betændelse), is. om første Stadium af Lungebetændelse.

en-gourdere (anggur—), fr. (l. el. glsp. gurdus, dum), gøre stiv el. følesløs (af Kulde); bedøve, bringe til at sove; Engourdissement (Anggurdiss'mang), et, Bedøvelse, Lemmernes Stivhed, Soven).

en-graissere (anggræss—), fr. (graisse, Fedt [gras, fed], af l. crassus, tyk), fede; blive fed.

en grande tenue (ang grangd tenü), fr., i fuldt Puds, i Festdragt, i fuld Gala.

en grand seigneur, fr, s. en seigneur.

En-grêlure (Anggrælyr'), fr. (af fr. grêle, Hagl), takket Indfatning, Kniplingskant.

en gros, s. Gros.

en gunasi Theon, s. Theon en gunasi keitai.

Engy-meter, gr. (engys, nær, i Nærheden), et, Redskab til at maale korte Frastande; Engyskōp, et, Forstørrelsesglas.

en haie (ang æ'), fr., i Siderække, opstillet i Dobbeltrække lige for hinanden; jvf. Haie.

en-hardere (angh—), fr. (hardi, dristig), gøre dristig, opmuntre, indgyde Mod.

en-harmonisk, gr., (Mus.) sat i Grækernes harmoniske Tonefølge, efter hvilken Tetrakordet var saaledes delt, at de tvende første Intervaller vare mindre end halve Toner; enharmoniske el. ensklingende Toner kaldes saadanne Toner, der, skønt de staa paa forskellige Trin, ere enslydende, f. Eks. cis og des, e og fes etc.; ogs. sømmelig, passende, i rigtigt Forhold.

en haut (ang o), fr., højt; oppe; op.

Enif, ar. (anf, Næse), Stjernen ε i Stjernebilledet Pegasus (Hestens Næse).

Enigma, s. Ænigma.

e-nitere, l, fremskinne, fremstraale, blive berømt.

en-ivrere (angnivrere), fr. (af l. ebrius, drukken), beruse, gøre beruset; daare, bedøve, forblinde.

En-jambement (Angsjangb'mang), fr. (enjamber, gaa med store Skridt, af jambe, Ben), et, (Digtek.) Overgang, Overskriden, naar Meningen løber fra det ene Vers over i det andet.

En-jeu (Angsjø), fr. (jeu, Spil, af l. jocus, Leg), Spille-Indsats, Indskud.

En-kanthis, gr. (kanthos, Øjenkrig), (Lk.) Svulst i Taarekirtlen.

En-kathisma, gr. (kathizein, sætte, sidde), Siddebad, Sædebad.

En-kauma, gr. (kaiein, brænde), et, eg. noget indbrændt; (Lk.) en dybt liggende Hornhindebyld; Enkausis, Indbrænding; enkaustere, gennemtrænge med Voks, Fedt o. l.; is. im-

prægnere Gips med Stearin el. Parafin, for at den skal kunne taale at vadskes; enkaustisk, indbrændt; Enkaustik el. enkaustisk Maleri, indbrændt Maleri, Voksmaleri, s. punisk Voks.

En-kelados, gr. (kelados, Larm), eg. den larmende, (Myt.) en Gigant (s. d.), der hviler under Ætna.

Enkephal—, s. Encephal—.

Enklave, s. Enclave.

En-klisis, gr., (græsk Gram.) Tilbagekastning af et Ords Accent paa det foregaaende Ord (is. i Græsk); Enklitika (neml. particula), en, og Enklitikon, et, el. enklitisk hedder et Ord, som kaster sin Accent tilbage paa det foregaaende Ord (s. Eks. „da" i en Forbindelse som: „det skulde da være sært, om…"). Jvf. Proklitika.

En-kolpion, gr., et, eg. som findes ved Barmen (kolpos); derfor: en om Halsen baaren Relikviedaase; ogsaa: Bispernes Brystkors.

En-komiast, gr. (komos, Optog, Fest), Lovtaler; (jvf. Panegyrist); enkomiastisk, lovtalende, lovprisende; Enkomiastikon, et, Lovprisningsdigt; Enkomion el. Encomium, et, Lovsang, Lovtale; publico encomio ornatus, hædret med offentlig Ros, (ved Eksamina) udmærket, „indkaldt" (jvf. Laudabilis præ ceteris).

En-kope, gr. (enkope; koptein, slaa), Indsnit; Hindring.

En-krateia, En-krati, gr. (kratos, Styrke), et, Afholdenhed, Afhold; Enkratit, afholdende; Sværmer (en Sekt i 2det Aarh., der afholdt sig fra Ægteskab, fra Nydelsen af Kød og Vin; kaldes ogsaa, fordi der ved Nadveren brugtes Vand i Stedet for Vin, Aquarii og Hydroparastater); jvf. Tatianister.

En-krinit, gr. (krinon, Lilie), Liliestén, en til Crinoïdeerne (s. d.) hørende Forstening; de enkelte Led af dens Stængel hedde Trochiter, Entrochiter.

enkykl—, s. encycl—.

en-kypro-typiske Kort, gr. (Kypros, Cypern; l. æs Cyprium = cuprum, Kobber); i Kobber afbildede Kort, der forfærdiges saaledes, at der ved et Overtryk gøres et svagt Aftryk paa Kobberpladen, efter hvilket Stikkeren da kan udarbejde alt.

en-laidere (anglædere), fr. (laid, styg; jvf. d. led), gøre styg, vanskabe.

En-lèvement (Anglæv'mang), fr. (l. levare, løfte), et, Borttagelse, Bortførelse; enlevere, borttage; Enlevage-Tryk (—asj'), Tøj-Trykning, ved hvilken Farven paa de trykkede Steder bortætses af det helt over farvede Tøj, saa at der derved frembringes Mønstre.

en ligne, fr. (s. Linea), i Linie, i Række.

en maître, s. Maître.

en masque, s. Masque.

en masse (ang —), fr., i Masse.

en médaillon, s. Médaillon.

en ménage (—asj), fr., i (ægteskabeligt) Samliv; jvf. Ménage.

en miniature, s. Miniatur.

en muraille, s. Muraille.

Enna-eteris, gr. (ennea, ni; etos, Aar), et, Tidsrum af 8 Aar (kaldet Niaar, da Begyndelsesaarene i to paa hinanden følgende Perioder medregnedes til samme Periode).

Ennea-gon, gr. (gonia, Vinkel), Nikant; ennene-konta-ëdrisk, som har 90 Hjørner.

Ennea-kai-deka-eteris, gr. (etos, Aar), Metons 19-aarige Cyklus (s. Cyklus), en Tid af 19 Sol-Aar el. 235 Lunationer (s. d.), efter hvilken Maanefaserne igen indtræffe paa de samme Maanedsdage.

Enne-andria, gr. (s. —andri), Linnées niende Planteklasse, nihannede Planter med ni frie Støvdragere i en tvekønnet Blomst; Enneandrist og Enneandrit, en til denne Klasse hørende Plante.

ennoblere = anoblere, s. d.

Ennosi-gaios og Enosi-chthon, gr. (af en antagen Verbalform: enothein, ryste, gæa og chthon, Jorden), Jordrysteren, Poseidons (Neptuns) Tilnavn.

En-nui (Angnyi), fr. (it. noja, af l. in odio, forhadt), Kedsomhed, Lede, Kedsommelighed; Sorg, Fortræd, Kummer; ennuyant (tidt udt. ennyant) el. ennuyeux (angnyjø), kedsom, kedelig, fortrædelig, lej*; ennuyere (tidt udt. ennyjere), kede, opvække Kedsomhed, være til Besvær, til Byrde.

E-nodation, l. (nodus, Knude), Knudens Udvikling, Opløsning; enodere, udvikle, løse, rede.

En-omoti, gr. (enomotos, edsvoren), en Skare edsvorne Krigere; en Afdeling af den spartanske Hær paa 25 til 36 Mand; Enomot-arch, Fører for en saadan Skare.

En-optro-manti, gr. (enoptron, Spejl), Sandsigen af Spejle.

en or battu (anaar baty), fr., (paa Broderier) Figurer og Rankeværk.

En-orchisme = Kryptorchisme, s. d.

en ordre de bataille (anordr' dø bataj'), fr., i Slagorden.

Enorēm, s. Enæorema.

e-norm, l., eg. afvigende fra Regelen (norma), (sædv. over Regelen, medens abnorm (s. d.) sædv. er: under Regelen), overordentlig, overdreven, overhændig, overhaands, umaadelig, mageløs, uhyre, uhørt; enormis læsio, (Retsspr.) Forurettelse over Halvdelen (naar f. Eks. Sælgeren ikke faar Halvdelen af, hvad det solgte var værd); Enormitēt, Overmægtighed, uhyre Størrelse, Mageløshed.

En-ormōn, gr. (pl. ta en-ormōnta, det fremdrivende, oplivende), et, indvortes Liv, Livskraft (hormān, sætte i Bevægelse).

En-ostose, En-ostosis, gr. (osteon, Ben, Knokkel), (Lk.) indvortes Bensvulst.

e-notere, l., udtegne, opskrive.

en par-ergo, gr., s. Parergon.

en particulier, s. Particulier.

en parure, s. Parure.

en passant, s. Passant.

en pastel, s. Pastel.

en peine, s. Peine.

en petit comité (ang peti —), fr., i fortrolig Kreds; mellem os; en petite tenue (— petit' teny'), i Hverdagsdragt.

en peu d'heures Dieu labeure (ang pø dør' diø labør'), fr., i skaffet Tid Gud alt kan ændre.

en pneumati kai aletheia, gr., i Aand og Sandhed (Joh. 4, 24).
en potence (ang potangs'), fr., (Krspr.) vinkelformet (Opstilling).
en profil, s. Profil.
en quarré (ang karré), fr., i Firkant.
en question, s. Qvæstion.
Enquête (Angkæt'), fr. (af l. in-quisitio, af quaerere, søge, undersøge), Undersøgelse, isæ. retslig og parlamentarisk; ogs. en (is. journalistisk) Undersøgelse af kendte Mænds Mening om et el. andet foreliggende Spørgsmaal. Jvf. Interview.
En-ragé (Angrasje), fr. (af l. rabies, Raseri), rasende, affindig, forrykt; lidenskabelig Tilhænger (af et politisk Parti); enragere (angrasjere), gøre og blive gal, arg, fint*, affindig; enrageret, rasende, vred, forbitret; forhippet paa noget (f. Eks. en enrageret Spiller, d. e. en lidenskabelig Spiller).
en regard, s. u. Regard.
En-registrement (Angreshistr'mang), fr., et, Indførelse, Indskrivning; enregistrere, indføre, indskrive (s. Register).
en règle (ang rægl'), fr., med alle Formaliteter, efter alle Regler, paa det rene.
en re-traite (ang retræt'), fr., i Stilhed (Løn), lønligt, ene, jvf. Retraite.
en-rhumeret (angrymeret), fr. (rhume, gr. rheuma, s. d), som har Snue, forkølet.
en-rhythmisk, gr., som er efter Rhythme, s. d., vel afmaalt.
en-richere (angrishjere), fr., berige, udsmykke; s. riche.
En-rôlement (Angrol'mang), fr., et, el. Enrol(l)ering, en, Indskrivning til Sø- el. Krigs-Tjeneste; Indrullering; enrol(l)ere (angrolere), indføre i Rullerne eller Listerne, indskrive til Sø- el. Krigs-Tjeneste; indrullere; Enrol(l)eret, indskreven til Sø- el. Krigs-Tjeneste; Enrôleur (—ør), fr., Hverver; s. Rolle.
en roturier (ang rotyrie), fr. (s. Roture), som en Spidsborger; plump.
en rouche (ang rusj'), fr., (Rbspr.) for Skroget; Fragt for hele Skibet uden Hensyn til den indladede Mængde.
en-rouillere (angrujere), fr. (af l. robigo, Rust), bringe til at ruste.
en-rouere (angru—), fr., gøre rusten, hæs (l. raucus).
en route (ang rut'), fr., under Vejs; fremad! s. Route.
Ens, l., et, Væsen, en Ting; pl.: Entia; ens a se, et Væsen, der er til ved sig selv alene (Gud); jvf. Aseitet; Non-ens, s. d.; Ens entium, Væsenernes Væsen, Guddommen; Ens rationis, en Ting, som kun er til i vor Forestilling, Tankefoster, Tanketing.
En-sarkose, gr. (sarx, Kød, Legeme), = Incarnation, s. d.
ense et aratro, l., med Sværd og Plov (tjene sit Land, i Krig og Fred, som god Borger).
en seigneur (ang sænjør), en grand seigneur (—grang—), fr., som Herre, paa Stormandsvis, paa en stor Fod; jvf. signorilmente.
En-semble (Angsangbl'), fr. (af s. l. in-simul, tilsammen, tillige), et, et Helt, det af alle Deles Forening dannede Hele og deres indbyrdes Sammenhæng og Overensstemmelse; Totalindtryk, Totalvirkning; Sammenspil, Samspil (E.-Spil), mods. Solospil; Samklang, Samsang (E.-Sang); Ensemble-Stykker, (Mus.) mer end firstemmige Sange i Operaer.
Ensi-fer, l., eg. Sværdbærer, Tilnavn til Orion; fordum Titel for Kurfyrsten af Sachsen; ensiform, l., sværddannet (ensis, Sværd); ensis haeret jugulo, l., han har Kniven paa Struben.
Ensign (Ensajn), eng., Mærestegn, Fane; Fanebærer; jvf. Insigne.
En-silage (Angsilasj'), fr., Nedlægning og Opbevaring af Korn og tæt sammenpresset Grønfoder i saavidt muligt luft- og vandtætte Gruber (s. Silo).
enskild (ensjild), sv., privat; enskilda Banker, private Banker med Ret til Seddeludstedelse.
En-soph, gr. (sophos, vis), det guddommelige Væsen i den kabbalistiske Filosofi.
En-sorceleur (ang—lør), fr., Fortryller. S. Sorcier.
en-suite (angsyit'), fr., derpaa, derefter; en suite, s. u. Suite.
En-tablement (Angtabl'mang), fr., et, Murbrynet, den Del af en Bygning, der hviler paa Søjlerne: Arkitraven, Frisen og Gesimsen.
en-tamere (angta—), fr. (af gr. temnein, skære, eller af s. l. intaminare, røre, lægge Haand paa; jvf. ogs. Étamine), eg. skære Hul paa; ridse, saare; neg. begynde, indlede, aabne, bringe paa Bane.
Entari, Østerlændernes Underklædning, s. Djubbe.
En-tase, En-tasis, gr. (teinein, spænde), eg. Anspændelse; (Bygnk.) Søjlernes Bugethed.
En-tassement (Angtas'mang), fr. (tas, Dynge, Hob), et, Opdyngning, Opstabling; entassere, opdynge, opstable, tæt sammentrænge.
En-tel-echi, gr. (enteles, fuldkommen; echein, have), Utrættelighed, uafbrudt Virksomhed, is. Aandens; Kraftvæsen; ogs. Virkelighed; Fuldkommenhed; i den aristoteliske Filosofi er E. Virksomhedsprincippet, det Stoffet iboende virksomme formende (ideelle), der har Virksomhedens Maal i sig; det bevægende Princip, der fører Stoffet fra Mulighed til Virkelighed; den højeste Virkelighed selv (Sjælen er Legemets E.).
En-tente (Angtangt'), fr. (entendre, høre, forstaa, af l. in-tendere, henvende, anspænde), Mening, Forstand, Betydning, Fortolkning (et Ords); ogs. Samordning, skønsom, forstandig Indretning (i Bygnk. og Mal.); Entente cordiale, hjertelig, oprigtig Forstaaelse, Ytring af Velvillie mellem to Staters Styrere.
Enter-adeno-graphi, gr. (enteron, Indre, Tarm; aden, Kirtel), Beskrivelse over Tarmkirtlerne; Enter-adeno-logi, Lære om Tarmkirtlerne; Enter-algi, Tarmsmerte, Tarmgigt (Kolik); Enter-angi-em-phraxis, Forstoppelse i Tarmkarrene; Enter-emphraxis, Tarmforstoppelse; Enter-en-chyta, gr. (encheein og en-chynein, gyde i, hælde i), Tarmsprøjte; Enter-epi-plo-cele, Net-Tarmbrok; Enter-epi-pl-omphalo-cele, Nettarm-Navlebrok; enterisk, til Indvoldene hørende eller dem vedrørende; Enteritis, Tarmbetændelse.
Enter-lo(o)per, holl., Smughandler; Smughandlerskib (eg. Mellemløber).

Entero-cele, gr., Tarm-Brok; Entero-centesis, Punctur (s. d.) af en Tarm, isl. for at udtømme Luft; Entero-cysto-cele, Tarm- og Urinblære-Brok; Entero-dyni, Tarmsmerte; Entero-gastro-cele, Bug-Tarm-Brok; Entero-graphi, Beskrivelse over Indvoldene; Entero-klyse, Indhælding af Vædske gennem Endetarmen; Entero-lith, Tarmsten; Entero-lithiasis, Dannelse af Sten i Indvoldene; Entero-logi, Læren om Indvoldene (s. Splanchnologi); Enteromero-cele, Hoftetarm-Brok; Enter-omphalus, Navletarm-Brok; Entero-pathi, Indvoldssygdom; Entero-peri-stole, Yderdelenes Indvirkning paa Indvoldene; ogsaa Tarm-Indklemning; Entero-phlogi el. Enterophlogosis = Enteritis; Enteror-rhagi, Blodflod af Tarmene; Enteror-rhaphi, Tarmsøm; Tarmsyning; Entero-sarko-cele, Tarmkød-Brok; Enter-oscheo-cele, Testikelpung-Brok (med Tarmfremfald); Entero-skop, et, Redskab til Undersøgelse og Belysning af en Tarms Indre (ved elektrisk Lys); Enterostenose, Tarmforsnævring; Entero-stomi, Tarmsnit, hvor Aabningen ikke skal lukkes; Entero-tom, Redskab til at genoprette en standset Passage i en Tarm; Entero-tomi, Tarmsnit, Opskæring af Tyndtarmen; Entero-zoon el. Ento-zoon, et, Indvoldsdyr; jvf. Epizoer; Enter-ydro-cele, Tarm- og Vand-Brok.

En-têtement (Angtæt'mang), fr. (s. Tête), et, Stivsind, Egensindighed, Haardnakkethed, Halsstarrighed, Stædighed; forudfattet Mening, noget, som man har sat sig i Hovedet, Grille; entêtere (angtætere) sig, paastaa, fremture, vedblive haardnakket i eller med noget; være indtagen for noget; entêteret, egensindig, stivsindet, paastaaelig, haardnakket, stædig; indtagen for.

Ent-helminther, gr., pl., Orme, som findes i dyriske Organismers Indvolde, Kød, Vædsker &c.; kaldes rigt. Helminther (s. d.).

En-theo-mani, gr., Trosvanvid, Religionsraseri; jvf. Enthusiasme.

En-thlase, En-thlasis, gr. (thlân, trykke, knuse), (Lk.) Indtryk, Kvæstning, især paa Hjerneskallen.

ent-holde sig, t. (enthalten), fraholde sig, afholde sig.

En-thronisticum, gr. (thronos, Sæde, Trone), et, Tiltrædelsespenge, Sportler ved Indsættelse i (is. gejstligt) Embede.

En-thusiasme, gr. (theos, Gud, en-theos el. enthus, den, i hvem en Gud er, gudbeaandet, begejstret), En-thousiasme (Angtusiasm'), fr., Fyrighed, Ild, Ildhu, Sværmeri, Henrykkelse; enthusiasmere, begejstre, besjæle, oplive, opilde, opflamme, henrykke, løfte, aandsløfte, højstemme; Enthusiast, begejstret, henrykt; Brushoved, Sværmer; lidenskabelig Beundrer el. Tilbeder (jvf. Phantast); enthusiastisk, begejstret, med Begejstring; opflammet, højtflyvende, højstemt, sværmerisk; i høj Grad indtagen for noget.

En-thymêm(a), gr. (en-thymeisthai, tage sig til Hjerte [thymos], have i Tankerne (en thymo), underforstaa), et, en ufuldstændig, afkortet Fornuftslutning (syllogismus decurtatus), som kun bestaar af to Sætninger, idet nemlig enten en af Forsætningerne (Præmisserne), eller endog Følgesætningen (Conclusionen) selv udelades (f. Eks. Summen af Nabovinklerne til en Polygons Vinkler er 360°, altsaa er Summen af Nabovinklerne til en Trekants Vinkler 360°, — hvor Præmissen: „Trekanten er en Polygon" er underforstaaet); enthymematisk, affattet i Form af en afkortet Slutning; enthymematiske Domme, Sætninger i „Larvetilstand" (f. Eks. Brand! et Lyn!) ere saadanne, i hvilke Prædikatet fremtræder under Udraabsform, mens Subjekt og Kopula ikke have fundet noget bestemt Udtryk, men hvile i Bevidstheden (l. in mente, gr. en thymo).

Entia, s. Ens.

Entian, s. Enzian.

Entitêt, barb.-l., (Filos.) Væsenhed, en Tings Tilværen, Tilværelse; s. Ens.

ent-ledige, t. (entledigen), fraskede, afskedige; Entledigelse, Fratræde, Fraskedelse, Afskedigelse.

Ento-derm, gr. (entos, inde; derma, Hud), (i Embryologien) det indre Kimblad (Cellelag), ogs. kaldet Hypoblast; entodermal, hertil hørende.

En-toilage (Angtoalasj'), fr. (fr. toile, af l. tela, Væv, vævet Tøj), meget fine franske klare Tøjer el. Kniplinger af Silke-, Hør- el. Bomulds-Garn (Nælbegarn).

En-tomo-graph, gr., Insektbeskriver; En-tomographi, Insektbeskrivelse; entomo-graphisk, hertil hørende; En-tomo-lith, forstenet Insekt; En-tomo-log, insektkyndig; En-tomologi, Insektlære, Insektkyndighed; en-tomologisk, som handler om Insekter; En-tomon (af gr. en-temnein, indskære), et, = Insect (s. d.); En-tomo-phag, Insektæder, Pattedyr af en Gruppe af Gumlernes Orden; Fællesnavn for Snyltehvepse; ogs. om mange østerlandske Folkeslag; entomo-phil, insektelskende (om Blomster, som bestøves ved Hjælp af Insekter), jvf. anemophil; En-tom-ostraceer, pl., krebsagtige Dyr (de lavere Krebsdyrs el. Smaakrebsenes (Halvkrebsenes) Afdeling); Entom-ostraciter, pl., forstenede krebsagtige Dyr.

En-toni, gr. (teinein, strække, spænde), (Lk.) Spænding; entonisk, spændt; overspændt.

en-tonnere (ang—), fr. (tonne, Tønde), fylde paa Fade, fade; Entonnoir (—noar), Tragt; tragtdannet Hul, fremkommet ved Sprængningen af en Mine.

Ent-oo-toka, gr., pl., = Ovovivipara, s. d.

Ento-parasit, gr. (entos, inde; s. Parasit), Snyltedyr (f. Eks. Bændelorm, Trikin), der lever i andre Dyrs indre Organer.

en-topisk, gr., paa Stedet (topos) værende, stedlig.

Ent-ophthalmi, gr., (Lk.) indvendig Øjenbetændelse; jvf. Ophthalmi.

Ento-phyt, Ento-phyton, gr., et, pl. Entophyter el. Ento-phyta, Snylteplante paa el. i Plante- og Dyre-Legemer.

ent-optisk, gr. (entos, inde i, indvendig), tjenlig til at se ind i; derved opstaaet, f. Eks. ent-optiske Syn, som man iagttager ved at se ind (i et Spejl &c.), el. med lukkede Øjne; entoptisk Fænomen, det Fænomen, at man

kan se Genstande, der ligge i ens eget Øje, naar de kaste Skygge paa den Del af Nethinden, hvor Synsbilledet dannes, f. Ex. mouches volantes, s. d.; entoptiske Farver, Farver, der danne sig ved den dobbelte Straalebrydning i gennemsigtige Legemer af ufuldkommen krystallinske Masser; s. dioptrisk.

en-tortillere (angtortijere), fr. (af l. torquere, sno), omvikle, omsno, omsvøbe, omslynge; indvikle, forvirre.

Ent-ostosis, gr., indvendig Knoklelsvulst; jvf. Ostosis.

ent-otisk, gr., som opstaar inde i Øret (Øs) el. i dets nærmeste Omgivelser (om Lyde, Øresusen o. l.).

En-tourage (Angturasj'), fr. (s. Tour), Omgivelse; Indfatning (af Smykker), Besætning (if. paa Kvindeklæder); Entours (Angtur), pl., Omegn; Omgivelse (dagligt Selskab); entourere, omgive, omringe, indslutte, indfatte, kante.

en tout (ang tu), fr., i alt, kort, alt sammentaget; En-tout-cas (—ka), eg. i ethvert Tilfælde; Mellemting mellem Regnskærm og Solskærm.

En-toxisme, gr., Forgiftning; jvf. Toxicum.

Entozoon, s. Enterozoon.

Entr'-acte (Angtrakt'), fr., Mellemakt, Mellemspil, Mellemaktsmusik; Mellemrum eller Mellemtid imellem et Skuespils &c. forskellige Optog.

Entrade, it. (entrata), s. Intrade og Entrée.

en train (ang træng), fr., i (rask) Gang; (ved Spil) i Stød, i Stød.

en-trainere (angtrænere), fr. (fr. traîner [l. trahere], trække, slæbe), henrive, bortrive, trække med sig, drage efter sig.

entrant (angtrang), fr., indtagende, indsmigrende; selskabelig; jvf. entrere.

entre (angtr'), fr. (l. inter), imellem; hyppigt i Sammensætninger (f. Ex. Entre-colonnes, Entre-mets &c.).

entre (entre) (af fr. entrer, l. intrare, gaa ind), med væbnet Magt bestige, borde et Skib (fjendtligt); løbe til Vejrs ad Vanterne.

Entre-bande el. Entre-bat (Angtr'bangd, —ba'), fr., Tøjrand, Æg, Jar (norsk: jvf. d. Gærde).

Entrechat (Angtr'sja), fr. (af it. intrecciato [sc. salto, Spring], af intrecciare, af l. intricare, flette, slynge i hinanden), et, kunstigt Dansespring, Krydsspring, hvorved man i Springet flere Gange krydser Benene.

entre chien et loup, fr., = inter canem et lupum (s. d.).

Entre-colonne (Angtr—), fr., Søjlefjerne, Afstand el. Mellemrum imellem to Kolonner el. Piller, = Entrepilastre (s. d.).

Entre-deux (Angtr'dø), fr., Mellemrum, Skillerum; Mellemstykke; Mellemting; entre deux âges, eg. mellem to Aldre; i den tvivlsomme Alder, som Damerne ikke gerne ville ud med, ɔ: midaldrende, halvgammel; entre deux vins, halvdrukken.

Entrée (Angtré), fr., Indgang, Indtrædelse (som Handling); Indgangs- el. Hoved-Dør, Stedet, hvorigennem man træder ind; Indtrædelsesværelse, Forstue, Forsal; Indtog; Adgang (til fornemme Personer); Forspise, Formad, Forret, Ret straks efter Suppen; Indgangspris, Adgangspris, Indladelsespenge; (Mus.) Indledning, Indgangsstykke, Forspil; (Dansek.) en lille figureret Teaterdans (Ballet i det smaa, uden egentlig Handling); Indførselstold; (i l'Hombrespil) et Spørgsmaal, Spørgespil; Entrée-Billet (Angtrébijé), Adgangskort, Indladelsesseddel (l. intrare, træde ind).

Entre-filet (Angtrfilæ), fr. (filet, fin Traad, Trævl), en i en Tale indflettet let Antydning; noget, der kan „læses mellem Linierne“; en indskudt kort Avisartikel.

Entre-fins (—fæng), pl., fr., (i den franske Klædehandel) Mellemsorterne.

Entre-gent (Angtr'sjang), fr., et, eg. iblandt Folk; Artighed og Lethed i at omgaas Folk (if. Kvinder), Belevenhed, „Levemaade“.

Entre-lacs, fr. (s. Lacs), pl., (Bygnk.) sammenslyngede Prydelser; Bladværk, Løvværk; sammenslyngede Skrifttræk.

Entre-mes, sp. (mesa, Bord og de derpaa fremsatte Spiser), et, eg. Mellemret; Mellemspil; lille muntert Enaktsskuespil; jvf. Intermezzo.

Entre-mets (Angtr'mæ), fr. (mets, Ret, Mad), Mellemret, Biret; Navn paa et Slags middelalderlige Festskuespil, der oprindelig opførtes under Taffelet, „mellem Retterne“, senere ogsaa ved Turneringer og Hoffester, ja selv ved kirkelige Processioner, og som bestode af mimiske Optog, ledsagede af Sang og Dans.

Entre-metteur (Angtr'mettør), fr., Mellemhandler; Mægler; Entremise, Mellemhandling, Mellemkomst, Mægling.

entre nous (angtr'nu), fr., imellem os (sagt), i Fortrolighed; = unter uns, s. d.

Entre-pas (—pa), fr., et, (Ridek.) Halvtrav, Halvpas, Mellemting mellem Pasgang og Trav.

Entre-pilastre (Angtr'pilastr'), fr., = Entrecolonne; jvf. Pilaster.

Entre-pont (Angtr'pong), fr., et, Mellemdæk (paa Skibe).

Entre-poseur (Angtr'posør), fr., Opsynsmand ved et Oplag; Entre-pôt (Angtr'po), et, Oplagssted, Pakhus, Vareoplag, Kreditoplag eller Frilager; Stabelsted (ville d'entrepôts).

entre-prenant (angtr'prenang), fr., foretagende, foretagsom, bjergsom, vindskibelig, driftig, virksom, dristig i sine Foretagender; entreprenere, foretage, overtage, paatage sig at udføre, at forestaa, at levere (særl. Byggearbejder); Entrepreneur (Angtr'prenør), en, der paatager sig at levere, forfærdige, istandbringe, forestaa, bestyre, foranstalte &c. noget (s. Impresario); Entreprise, Foretagende, Forehavende; Overtagelse af et Arbejde, Paatagelse.

entrere (angtrere), fr. (l. intrare, gaa ind), indgaa, indtræde; betræde; tiltræde, begynde; forsøge, vove; indlade sig i, tage Del i; gaa ind paa ens Forslag, ind i ens Aand, Tænkemaade, Hensigter, Mening &c.

Entre-sol (Angtr'sol), fr. (sol, af l. solum, Grund, Gulv o. l.), Mellemstokværk, et lavere Stokværk imellem to højere, if. mellem Stue og 1ste Sal (jvf. Mezzanin); Halvstokværk, Lavsal.

entre souverains il n'y a pas d'étiquette,

fr., mellem Herstere gives der ikke Etikette (Napoleon III.'s Ord til Komponisten Rossini, der ikke vilde sætte sig ned i Kejserens Nærværelse).

Entre-taille (—taj), fr., let Streg (taille) i Kobberpladen til i Kobberstik at angive de lysere Partier; Dansestridt, hvorved den ene Fod sættes i den andens Plads.

entre-tenere (angtretenere), fr., underholde, holde, forsørge, give Livs-Ophold; vedligeholde; underholde, tale med, more, korte Tiden; Entretien (Angtretjeng), Underhold, Ophold, Forsørgelse; Underholdning, Samtale; Vedligeholdelse; Entretenue (Angtretenü), et Kvindfolk, som bliver holdt, Bolerske.

Entre-vue (Angtr'vy), fr., Sammenkomst, Stævne, Møde, Samtale, isr. et flygtigt Møde (entrevoir [—voar], skimte, se et Glimt af). Jvf. Interview.

entrez (angtré), fr., kom ind!

En-trichoma, gr., et, (Lf.) Øjenlaagenes Haarrand; jvf. Trichoma.

en tricot (ang triko), fr. (af t. stricken), i strikkede (tætsluttende) Klæder [i denne Betydning bruges paa Fransk forøvrigt: maillot (majo)].

En-tripso-logi, gr. (tribein, gnide), = Anatripsologi, s. d.

En-trochiter, gr., pl. (trochos, lille Hjul), Hjulstene; s. Enkriniter.

En-tropion, gr. (trepein, vende), et, (Lf.) Vending indad, isr. Øjelaagenes (jvf. Ektropion).

Entry (—ri), eng., Indgang; Indskud ved Væddeløb. S. Entrée.

Ent-rüstung, t., Harme, Sindsoprør.

Entusiasme, Entusiast etc., s. Enthus—.

entusiastico, it., (Mus.) sværmerisk, begejstret.

e-nubilere, l. (nubes, Sky), oplyse, opklare.

E-nucleation, l., eg. Kærnens Udtagelse; Udvikling, Forklaring; (Lf.) = Exstirpation; enucleere, udpille Kærnen (nuclëus), udvikle, forklare.

E-nudation, l., Blottelse, Afhylling; enudere, blotte, afhylle, fremstille i sin Nøgenhed (nudus, nøgen).

En-ula, gr. (ulon, Tandkød), pl., (Lf.) den indre Side af Tandkødet.

E-numeration, l. (s. Numerus), Optælling, Opregning; enumerere, optælle, fremtælle, opregne; Enumerativ-Sætninger, Sætninger, i hvilke flere Genstande opregnes efter hverandre.

E-nunciation, l. (s. Nuncius), Udsagn (Bejaelse eller Benægtelse); (Log.) Udsigende, Sætning; en andens Ord; Udtale; Erklæring; Kundgørelse; Enunciatum, et, Kendelse, Dom; e-nunc(i)ere, udsige, udtrykke med Tydelighed; kende for Ret, dømme; udtale; erklære, kundgøre.

En-uresis, gr., (Lf.) det, at man ikke formaar at holde sit Vand (uron), Urinflod.

e-nutrere, l. (s. nutrere), ernære, opføde, opfostre.

en vain (ang væng), fr. (l. vanus, tom), forgæves.

En-veloppe (Angvelopp'), fr. (l. velum, Slør, Dække; in-volvere, indhylle, el. af et gammelt Verbum voleper, omgive), Omslag, Svøb, Hylle, Hylster; Skjul; Brevomslag; Kvindekaabe; Indklædning (i Billeder); (Krspr.) en lav Vold, langt, smalt Udenværk (anbragt i Graven el. udenfor samme, indenfor den dækkede Vej), Forvold; enveloppere, indhylle, indsvøbe, indvikle; forvikle; indklæde, tale forblommet.

en vérité (ang —), fr., i Sandhed, sandelig, tilforladelig, virkelig.

En-vers (Angvær), fr. (l. in-versus, omvendt), Vrangside, Vrange; à l'envers, forkert, vrangt, omvendt; étoffe sans envers, Tøj, der er ens paa begge Sider, uden Vrangside.

Envi (Ang—), fr. (af l. invitare, indbyde), Bud (i Spil); à l'envi, om Kap.

En-vie (Angvi), fr. (l. invidia, Misundelse), Misundelse; Attraa, Begærlighed, Lyst.

en-viron (angvirong), fr. (af l. in gyrum, i Kreds, omkring), omtrent, henved.

En-virons (Angvirong), fr., pl., Omegn, omliggende Egne (isr. omkring Stæder).

en-visagere (angvisasjere) fr. (s. Visage), se lige i Øjnene, betragte; se i Møde.

en vogue (ang vog), fr. (s. Vogue), i Omløb, i Gang, i Brug, Anseelse, Agtelse; være en vogue, have Tilløb, Søgning, være i Mode; høre til Dagens Orden, gælde meget, være „i Vælten" (s. d.).

En-voi (Angvoa), fr. (voie, af l. via, Vej), Sendelse, Forsendelse, Afsendelse, Tilsendelse; Tilegnelses- el. Forklarings-Strofe ved Slutningen af et Digt el. andet litterært Værk; Envoyé (Angvoaje), Sendebud, Gesandt, Statsbud af anden Rang (E. extraordinaire et Ministre plénipotentiaire; jvf. corps diplomatique); envoyere (angvoajere), afsende nogen, sende ham et Steds hen.

en vue (ang vy), fr., s. Vue.

Enyo, gr., (Myt.) oldgræsk Krigsgudinde, Tvedragtstifterinde, nævnt snart som Moder til Ares (Mars), snart som hans Datter eller elskede, med hvem han havde Sønnen Enyalios, der dyrkedes ved Siden af Ares som Krigsgud; s. Bellona.

En-ypostasi, gr. (hypostasis, Væsen), Kristi menneskelige Naturs Tilstedeværelse i den guddommelige.

Enystron, gr. (enystron, af anyein, fuldende), et, den fjerde Maveafdeling hos drøvtyggende Dyr (i hvilken Fordøjelsen fuldendes), Kallun, Løbe.

Enzian (l. gentiana [sc. herba], opkaldt efter den illyriske Konge, Gentius), Bitterrod, en til Gentianernes Familie hørende Plante, hvis Rod indeholder et mavestyrkende bittert Stof (Gentianin).

En-zooti, gr. (zoon, Dyr), el. en-zootisk Sygdom, en i et Land eller en Egn hjemmehørende Kvægsyge; jvf. Endemi.

En-zym, af gr. (s. Zyma), et, et uorganiseret el. kemisk Ferment, s. d.

En-æmon, gr. (haima, Blod), et, (Lf.) Middel imod Blødning (Blods Tab).

En-æorem(a), gr. (aiorein, holde svævende), et, (Lf.) Sky el. Trævl i Urinen.

eo animo, l., i den Mening, Hensigt; saaledes findet.

Eo-cen, gr., (Geol.) den ældste af Tertiærtidens fire Afdelinger, s. tertiær; eo-cenisk, eocen, gr. (eos, Morgenrøde og kainos, ny),

(Geol.) hørende til denne Formation, hvis Forsteninger, af hvilke kun meget faa lade sig henføre til nu levende Arter, vise den nye Skabnings „Morgenrøde"; jvf. pliocenisk.

eodem die, anno, l., paa samme Dag, i samme Aar.

eo ipso, l., netop derved, dermed tillige; uden videre.

Eorl, angelf., = Earl, f. d.

Eortologi og Eortologium, f. Heort—.

Eos, gr., = Aurora, f. d.

eo sensu, l., i den Mening, Forstand.

Eostra (Easter, Ostera), en gammeltydsk Foraarsgudinde (t. Ostern, Paaske).

Eo-zoon, gr. (eos, Morgenrøde, zoon, Dyr), et, (Geol.) en opr. for en Organisme antagen uorganisk Dannelse, henhørende til den archæiske (f. d.) Form (deraf eozoisk Formation).

ep-, i Sammensætninger, f. epi.

Épagneul (Epanjøl), fr., langhaaret spansk (Espagnol) Jagthund.

Ep-agoge, gr. (ep-agein, tilføre, tilføje), Trylleord, til Fremmaning af underjordiske Guder og onde Aander; (Filos.) = Induction, f. d.; epagogisk, (Lt.) selvlægende; (Filos.) = inductiv, f. d.; jvf. epistematisk.

Ep-agomener, ep-agomeniske Dage, gr. (epagein, tilføje), 5 Tillægsdage til det græske og ægyptiske Aar, for at udfylde dettes 360 Dage til Solaarets 365; jvf. Chronologi.

ep-akmastisk, gr., (Lt.) tiltagende, stigende; Ep-akme, Tiltagende (om Sygdomme), Tilvækst, Stigen (jvf. Akme).

Ep-akter, gr. (ep-aktos, tilsat, af ep-agein, tilføje), pl., Skuddage (11 i Tallet), som Solaaret (365 Dage) har mere end Maaneaaret (354 Dage); (Kronol.) de Tal, som for hvert Aar tilkendegive, hvor mange Dage der ere forløbne mellem Aarets sidste Nymaane og det følgende Nytaar (if. mærkeligt for Beregningen af Paaskefesten og derved af de øvrige bevægelige Fester; ved de kirkelige Epakter bestemmes Forskellen mellem Maaneaaret og Solaaret alene efter hele Dage, ved de astronomiske tillige efter Tallet af Timer 2c.).

Ep-alleli, gr., umiddelbar Paahinandenfølgen; (Ret.) Ophobning af de samme Bogstaver, Stavelser og Ord.

Ep-ana-diplosis, gr., (Talek.) Fordobling, Slutning af en Sætning med dens Begyndelsesord; ogs. = Anadiplosis, f. d.

Ep-ana-klisis, gr. (klinein, bøje), tilbagegaaende Svingning til venstre.

Ep-ana-lepsis, gr. (ana-lambanein, gentage), (Talek.) Genoptagelse el. Gentagelse, Begyndelse af en Talesætning med den foregaaende Sætnings Begyndelses- el. Slutningsord, af et Vers med sidste Linie i det foregaaende Vers; Kæderim.

Ep-ana-phora, gr. (f. Anaphora), Talefigur, hvorved flere paa hinanden følgende Led begynde med samme Ord (for Eftertrykś Skyld).

Ep-ana-stasis, en, og Ep-ana-stema, et, gr. (f. Anastasis), en ondartet Øje-Udvækst.

Ep-ana-strophe, gr. (f. Anastr.), Gentagelse af samme Ord i Enden af en foregaaende og i Begyndelsen af en følgende Sætning.

É-panchement (Epangsj'mang), fr., et, Udgydelse, if. Hjertets fortrolige Udgydelse; épanchere (epangsjere) (l. pandere, udbrede, aabne) sig, udgyde, udøse sit Hjerte.

Ep-an-odos, gr. (hodos, Vej), Tilbagekomst til Hovedgenstanden efter en Udskejelse; (Talek.) Gentagelse af Ord i en anden Orden.

Ep-an-orthosis el. Ep-an-orthose, gr. (orthos, ret, rigtig), (Talek.) Selvrettelse el. Berigtigelse af det sagte ved et mere sigende eller nøjere bestemmende Udtryk; f. Correctio; ogs. Formaning til det gode; Epanorthotikon, et, Forbedringsmiddel; epanorthotisk, som sigter til Forbedring, formaner til det gode, opmuntrende, opbyggelig.

épanouere (epanuere), fr. (l. pandere, aabne, udbrede) sig, aabne sig, udfolde sig, gaa op; give sit Hjerte Luft; opmuntre sig; Épanouissement (—mang), et, Udfoldelse, Udblomstren; Sindets Opmuntring.

Ep-anthema, gr., f. Exanthem.

Epaphos, gr., (Myt.) Søn af Zeus og Io; ægyptisk Konge, der byggede Memphis; græsk Navn for Apis, f. d.

Ep-aph-æresis, gr. (hairein, tage), (Lt.) gentagen Borttagelse (f. Eks. gentagen Aareladning).

Ep-arch, gr., Befalingsmand, Statholder, Ærkebiskop el. Biskop i den græske Kirke; Eparchi, et, Statholderskab; Ærkebispe- el. Bispe-Dømme i den græske Kirke.

épargnant (eparnjang), fr. (af it. sparagnare, af l. parcere; isl. spara, spare), sparsom; karrig; Épargne (Eparnj'), Sparen; Besparelse; Sparsommelighed; ogs. det opsparede, Sparebøssen; épargnere (eparnjere), spare, opspare; skaane, forskaane.

Ep-arma, gr. (ep-airein, løfte), et, Ophøjning, (Lt.) Svulst, Udslag.

Épaule (Epol), fr. (af l. spat(h)ula, Skulderblad, Dimin. af spatha, Ske, Slev, bredt Sværd), Aksel, Skulder; Épaulement (Epol'mang), et, (Krigv.) Akselværn, Brystværn af opkastet Jord, Sandsække 2c.; épaulere (epolere), dække mod Skud, holde Flankerne dækkede; Épaulet(te) (Epolett'), Skulderbaand, Skulderstykke, Akselbaand, Akseldusk, særl. den af en Plade, undertiden kantet med Frynser af Uldsnore el. Metaltraad, bestaaende militære Akselprydelse.

É-pave, fr. (af l. ex-pavere, forfærdes, blive sky; altsaa om det bortstrømmede, forvildede Dyr), herreløst Gods, Dyr 2c.; ogsaa Strandingsgods; droit (droa) d'Épave, Forstrandsret.

epea pteroenta, gr., pl., vingede, fra Læberne hurtig flyvende Ord.

Epée, fr. (af it. spada, sp. espada, Kaarde, af l. spatha, et bredt Sværd), Kaarde; Porte-épée, f. d. O. (jvf. Dragonne).

Ep-endyma, gr. (endyein, paaklæde), et, Overklædning; (Lt.) den fine Hud over Hjernehulerne; Ependymitis, Betændelse af Ependyma.

Ep-en-thesis, Ep-en-these, gr. (tithenai, sætte), (Gram.) Indskydning af et Bogstav el. en Stavelse i Midten af et Ord (f. Eks. af t i „mundtlig", af en i „hovedsagenlig"); en Selvlyds Flytning fra en følgende svag til en foregaaende stærk Stavelse (f. Eks. i gr. teino

for tenio); epenthetisk, indskudt, indrykket, tilføjet, Skud- (s. Sks. Skuddag).
é-perdu (—dy), fr. (af l. per-dere, styrte, fordærve), forbauset, ude af sig selv, forbløffet; éperdument (—maug), yderst heftigt, rasende (s. Sks. forelsket).
Éperon (—ong), fr. (it. sperone, isl. spori), Spore; lille fremspringende Udenværk ved en (ældre) Fæstning.
Ep-ex-egese el. Ep-ex-egesis, gr. (s. Exegese), Biforklaring, Tydningstillæg, forklarende Tilsætning, = Apposition.
Epha, Ephata, hebr., s. Efa, Effatha.
Epharmoni, gr., (Bot.) en Plantes Evne til at tilpasse sig efter de ydre Livsforhold.
Eph-eb, gr. (hebe, Ungdom), kønsmoden Yngling (fra det 18de), Pige (fra det 14de Aar); Epheber, pl., de to yngste Aargauge (18—19 Aar) af det gamle Athens værnepligtige Borgere; Ephebi, den mandbare Ungdomsalder.
Eph-ektikere, gr. (ep-echein, tilbageholde, ep-oche, Tilbageholden af endelig Dom, Ubestemthed), pl., Folk, som holde deres Dom og Bifald tilbage, et Tilnavn til Skeptikerne, s. d.; ephektisk, tilbageholdende.
Eph-elides, gr. (helios, Solen), pl., (Lt.) Fregner (sing.: Ephelis).
Eph-elkis, gr. (helkos, Saar), Skorpe, Roe paa Saar.
eph-elkystikon, gr. (helkyein og helkein, drage, trække), (Gram.) som trækkes til bagefter, tilhængt (om Tilhæng af et Bogstav, is. for at undgaa Hiatus).
Eph-emera (sc. Febris), gr. (hemera, Dag), (Lt.) Eendagsfeber, Forkølelsesfeber (jvf. Diaria); E. uterina, Mælkefeber; Ephemerider, pl., Dagbøger, Døgnblade, Aviser; astronomiske Aarbøger; Døgnfluer; ephemær el. ephemerisk, som kun varer een Dag; døgnflygtig; af kort Varighed, forbigaaende, stakket; Ephemeron, et, pl. Ephemerer, Tidløs (en Plante); Døgnflue (et Insekt, som i sin fuldkomne Tilstand kun lever faa Timer).
eph hemin, gr., s. ta eph hemin.
Ephesia, gr., pl., ionisk Nationalfest i Ephesos til Ære for Artemis; ephesisk, fra Ephesos; ephesiske Bogstaver, Trylleformularer, dannede af meningsløse Ord (opr. brugte ved Templet i Ephesos).
Eph-eter, gr. (eph-ienai, overdrage, befale), (i Athen) et Dommer-Kollegium af 51 Medlemmer, der dømte i Mordsager af ringere Betydenhed.
Epheu, s. Efeu.
Eph-ialtes, gr. (eg. Paaspringer, hallesthai, at springe), (Lt.) ængstende Trykken for Hjertet i Søvne, Mare, Mareridt; ogs. en Snyltehveps.
Eph-idrosis, gr. (hidrōs, Sved), (Lt.) Sveden, Svedens Udbrud.
Eph-ippion, gr. (hippos, Hest), et, Hestedækken, Sadel; (Anat.) = Sella Turcica, den tyrkiske Sadel, en Del af eet af Benene i Hjernen.
Ephod, Efod, hebr., den jødiske Ypperstepræsts af Byssus forfærdigede guldindvirkede Axelklæde; mulig ogsaa et af dette dækket Jahvebillede (Dommernes Bog 8,27, 17,5 o. fl. St.).
Eph-odos, gr. (hodos, Vej), (Talek.) vindende Indgang af en Tale.
Eph-ōr el. Eph-oros, gr. (eph-orān, se paa, have Tilsyn med), Tilsynsmand, Tilsynsfører, Opsynsmand, foresat, Forstander, især Kirke- og Skole-Forstander; i Sparta vare Ephorerne fem Øvrighedspersoner, valgbare blandt alle fuldtberettigede Borgere, førende Tilsyn med Borgerne, særl. med Ungdommens Opdragelse, senere i høj Grad indskrænkende Kongemagten; hos os Navn for Stiftsøvrighedspersonerne som Tilsyn med de lærde Skolers Midler; Ephor kaldes ogsaa den, hvem Bestyrelsen af et akademisk Stipendium tilkommer; Ephorat, et, en Efors Embede; Tilsynsraad; Ephori, et, Tilsynskreds, Embedskreds.
Ephraïmiter, pl., Navn paa de slette tyske Mønter, som Frederik II. under Syvaarskrigen lod slaa af Jøderne Ephraïm, Itzig & Comp.
Eph-ydriade, gr. (hydor, Vand), (Myt.) Vandnymfe, Undine for Kilderne.
epi, gr. Præposition: paa, i, ved, til, imod, over, efter, foran Vokaler og h i Almindelighed henholdsvis ep og eph i Sammensætninger, hvilke denne Præposition meddeler Bibegrebet af en Væren paa et Sted, en Kommen til, Fornyelse el. Gentagelse o. desl.
Epi-ala og Epi-alus, gr. (epialos = epiales = ephialtes, s. d.), (Lt.) Feberfrost, Feberkulde; Feber, i hvilken Heden og Kulden paa samme Tid ligesom kæmpe med hinanden; Epialtes, s. Ephialtes.
Epi-bateria, gr. (bainein, gaa, bestige), pl., Offer ved Landstigningen.
Epi-blast = Ektoderm, s. d.
Epi-blema, gr. (ballein, kaste), et, omkastet Klædning, Dække; Tillæg, Tilsætning.
Epi-buli, gr., ond Villie (bule) mod en; Efterstræbelse.
Epi-cedion el. —um, gr. (kedos, Sorg), et, Ligvers, Sørgesang til Ære for en afdød; Ligtale.
Epi-cerastica, gr. (kerān, blande), pl., (Lt.) fortyndende, formildende Lægemidler.
Épice, Épicerie, fr. (it. spezie, spezieria, af m. l. espiciæ, af l. species, Art, is. af Krydderier, Urter &c.), en, et, Urtekram; Specerihandel (jvf. Specerie); Épicier (Episje), Specerihandler, Urtekræmmer.
Epi-cheirema el. Epi-chirem(a), gr. (eg. Foretagende, af cheir, Haand), et, (Log. og Talek.) en Indskudsslutning, en egen Slutning, ved hvilken Beviset for een af Hovedslutningens Præmisser strats, ligesom i Forbigaaende, tilføjes samme; Epi-cheiresis el. Epi-chiresis, gr., det, at lægge Haand (cheir) paa noget, paa et Arbejde, tage fat derpaa.
epi-chorisk, gr. (chora, Egn), = endemisk, s. d.
Epi-chrosis, gr., Farvning; farvet Hududslæt.
Epicuri de grege porcum, l. (Horats) et Svin (porcus) i Epikurs Hjord (grex). S. Epikuræer.
Epi-cyclus el. Epi-cykel, gr. (s. Cyklus), en Cirkel, hvis Midtpunkt bevæger sig i Periferien af en anden Cirkel (defererende Cirkel), anvendt af de gamle Astronomer til Forklaring af Planeternes tilsyneladende Bevægelser, en Bikreds; epicyklisk, som danner en Bikreds,

forholder sig som en Bikreds; Epi-cyklo-ïde, en krum Linie, som beskrives af et Punkt i Planet, sædv. i Omkredsen af en Cirkel, der ruller hen paa Omkredsen af en anden, i samme Plan liggende Cirkel; Epicykloiden er en udvendig, naar denne Henrullen sker paa den sidstnævnte Cirkels konvekse Side, en indvendig (Hypo-cyklo-ïde), naar den foregaar paa sammes konkave Side.

Epi-cysto-tomi, gr., (Lk.) Operation, hvorved Blæren aabnes oven over Isbenet.

Epi-cønum ((—sø—), gr., s. Genus epicønum.

Epi-deixis, gr. (deiknynai, vise), Fremvisning, Stillen til Skue; Prunkstykke; Prøvestykke; Prunktale; et givet Bevis; Epideiktik = Enkomiastik (s. d.); epideiktisk, fremvisende, fremstillende; bevisende; prunkende; ep. Tale, Prunk- el. Kunst-Tale.

Epi-demi, gr. (demos, Folk, Land), Sygdom, der er i nogen Tid herskende paa et Sted eller i en Egn (den er ikke altid smitsom eller contagiøs, men kan blive det under visse Omstændigheder), Farsot, Landfarsot, Omgangssyge; Epidemio-graphi, Farsotbeskrivelse; Epidemiolog, Dyrker af Epidemiologi, Lære om Omgangssyger; epidemisk, som udbreder sig over en hel Egn, angriber Mængden af Beboerne, omgaaende, Omgangs-, Landfar-(Sot) (forskellig fra endemisk); epidemisk Constitutiön, den i ældre Tider antagne, til en vis Tid fremherskende Tilbøjelighed til hyppig Optræden af visse Sygdomme eller Symptomer, der da give de herskende Sygdomme en egen Karakter. Jvf. Epizooti.

Epi-dendrum, Epi-dendron, gr. (dendron, Træ), et, en paa Træer voksende Søgeurt; jvf. Epiphyt.

Epi-dermis, gr. (derma, Skind, af derein, flaa), Overhud, den yderste, tynde Hud paa Legemet, bestaaende af Stratum corneum, Hornlaget, og Rete Malpighii el. Stratum mucosum, Slimlaget; = Cuticula; epidermisk, henhørende til Overhuden; Epidermidoser, pl., Hudanomalier, udgaaende fra Epidermis; Epidermoïde, Overhudvæv.

Epi-dese el. Epi-desis, gr. (deein, binde), (Lk.) Forbinding af Saar; Binding af en Legemsdel for at standse Blødningen; Epidesma, et, el. Epidesmus, en, det paabundne; Tilhæng; ogs. = Amulet, s. d.

Epi-didymis, gr., (Anat.) Bitestikel; Epididymitis, Betændelse i samme. S. Didymos.

epi-diktisk = epideiktisk (s. d.).

Epi-dosis, gr. (s. Dosis), eg. Tilgift; (Lk.) Sygdoms Tiltagende; ogs. usædvanlig Forstørrelse af en Legemsdel.

Epi-dot, af gr. (s. Epidosis), et Mineral, Kalk-Lerjordsilikat.

Epi-drome, gr. (dromos, Løb), Tilløb, = Congestion (s. d.).

Epi-gami, gr., et, andet Ægteskab (gamos), Attergifte; gensidig Giftermaalsret imellem to Staters Borgere; ogs. i Almindelighed gensidigt Giftermaal imellem forskellige Familier el. Stænder.

Epi-gastrium, gr., et, (Lk.) Overlivet (Egnen over Maven, gaster); Epi-gastr-algi, Smerte (algos) i Overlivet; epigastrisk, til Overlivet hørende.

Epi-genesis, gr., Tilblivelse (genesis) ved flere Kræfters fælles Virksomhed; Legemers Fremkomst ved een Dels Dannelse efter den anden, eet Organs Dannelse efter det andet; Fremdannelse (modſ. Evolutio, Udvikling); Læren om det sammensattes og højeres Udvikling ud af det enkelte; Epigennema, et, noget tilkommet, senere dannet; epigenetisk, opstaaet ved Virksomhed af Kræfter, forenede til samme Øjemed; bleven til ved Fremdannelse, efterhaanden tilgroet; Epigenesist, Antager af Læren om Epigenesis.

Epi-ginomena, gr. (gignesthai, blive til), pl., (Lk.) tilfældige Kendetegn ved en Sygdom.

Epi-glottis, gr. (glottis, Stemmeridse), Strubedækket, Strubelaaget; Epiglottitis, Betændelse i samme.

Epi-gonatis, gr., Knæskal (gony, Knæ).

Epi-goner, gr., pl., efterfødte; Børn af andet Ægteskab; Efterkuld; i Alm. Efterkommere (særl. Sønnerne af de i den første thebanske Krig mod Theben kæmpende 7 Hærførere, der, med Undtagelse af Adrast, alle faldt). I Litteraturen og Livet overh. betegner E. dem, der uden Originalitet træde i store Forgængeres Fodspor.

Epi-gräm, gr. (epigramma), et, eg. Paa- el. Ind-Skrift; Fyndkvad, kort Tankedigt, Tankebraadsdigt (jvf. Pointe), is. af spøgende el. spottende Indhold; ofte i Form af Distichon, s. d.; epigrammatisk, som har et Epigrams Egenskaber, kort, fyndig, rammende, bidende; epigrammatisk Digter, Epigrammatiker el. Epigrammatist, Forfatter af Tanke- el. Spotte-Digte; Epi-grammato-logi, Samling af Indskrifter; Samling af Fyndkvad, Tankedigte; Lære om dem.

Epi-gräph, gr. (epigraphe), et, Overskrift, Indskrift, Paaskrift (paa en Mønt, Bygning ꝛc.); ogs. et Tankesprog, = Motto; en Indskriftskyndig, = Epigraphiker, Epigraphist; Epigraphik, Kundskab om Indskrifter; Indskriftskyndighed; Kunsten at gøre Indskrifter; plastisk Epigraphik, Kunsten at forme Billeder og Indskrifter paa visse Flader, saasom paa Mønter; epigraphisk, som har eller bærer en Indskrift; den epigraphiske Side paa en Mønt er den, paa hvilken Billedet og Indskriften findes (sædv. Aversen, s. d.); monepi-graphisk, hvis den blot har Skrift; anepi-graphisk (uden Indskrift), hvis den blot har Billede.

Epi-gæa, gr. (ge, Jorden), (Bot.) Slægt af Lyngfamilien; epigæïsk, overjordisk (jordisk), over Jordbunden fremtrædende; jvf. hypogæisk.

Epik, gr., fortællende Digtekunst; s. episk. Jvf. Dramatik og Lyrik.

Epi-karpium, gr., et, Pulsaare-Omslag eller -Plaster; Forbinding paa Haandleddet (karpos).

Epi-kauma, gr. (kaiein, brænde), et, eg. Brænding paa Overfladen; (Lk.) Brandblære; Byld paa Øjestenen el. paa Hornhinden.

Epiker, s. u. episk.

Epi-klesis, gr. (kalein, kalde), Tilnavn; Paakaldelse; (i den græske Kirke) Bøn ved Indvielsen af Brødet og Vinen; Kollekt (s. d.).

Epi-kranium, gr., et, Isſen, den øvre Del af

Pandeskallen; Huden om Hjerneskallen (kranion).
Epi-krasis, gr., (Læ.) Helbredelse ved milde Afføringsmidler; jvf. Krasis.
Epi-krise el. Epi-krisis, gr. (s. Krise), (Læ.) sammenfattende Bedømmelse af en Sygdoms Forhold og de Slutninger, der lade sig uddrage deraf.
Epi-krusis, gr. (kruein, slaa, banke), (f. Eks. japanesisk) Lægemetode, hvorved man med et tyndt Bræt slaar paa kødfulde Dele af Legemet, indtil Rødhed og Hævelse derved fremkaldes.
Epikuræer, Epikuræer, gr., eg. en Tilhænger af Epikurs, en 270 f. Kr. død græsk Filosofs, (ofte mistydede) Læresystem; en, der sætter Livets højeste Glæde i sanselig Nydelse; Vellystning, Fraaser; epikuræisk, epikurisk, vellystig, yppig, ødsel, ekkel; Epikurisme el. Epikuræisme, Epikurs Lære og Levemaade, eller hans Tilhængeres; et vellystigt Levned.
Epi-kyema, gr. (s. Kyema), et, el. Epikyesis, en, (Læ.) Overbesvangrelse, Overbefrugtning (= Superføtation, s. d.).
Epi-lemma, gr. (af lambanein, tage), et, (Talek.) Selvindvending, som Taleren gør sig selv og besvarer.
Epi-leni, gr. (lenos, Vinperse), Vinhøst-Sang; pantomimisk Dans (hos Grækerne), med Efterligning af Vinhøst-Syslerne.
Epi-lepsi, gr. (lambanein, tage, gribe), faldende Syge, Maanesyge, Faldsot, Ligfald, Fang*, en kronisk Sygdom af Centralnervesystemet, der særlig ytrer sig ved hyppigt optrædende Krampeanfald med Tab af Bevidstheden (jvf. Eklampsi); epilepti-form, epileptoid, som har Lighed med Epilepsi; Epileptika, pl., Midler mod Ligfald; Epileptiker, (Læ.) en, som lider af Ligfald; epileptisk, som er hjemsøgt af Ligfald, faldsotig.
e-pilere, l., fjerne Haar (pilus) ved Udtrækning.
Epi-lōg el. Epi-logus, gr., Slutningstale, Eftertale, Efterord (is. efter et Skuespil, og da ofte versificeret); ogsaa Taleren, der fremsiger Slutningsordene (modf. Prolog[us], f. d.); epilogere, holde en Slutningstale; dadle.
Epi-logisme, gr., Fremslutning, Slutning fra kendte Omstændigheder til endnu ukendte (altsaa enten fra noget alment til et andet alment eller fra noget særligt til et andet særligt); Betænkning af flere Læger i Fællesskab om et Sygdomstilfælde.
epi-lytisk, gr. (lyein, løse), opløsende; forklarende.
Epi-machi, gr. (mache, Kamp), Forbindelse til fælles Forsvar imod et Angreb; Forsvarsforbund.
Epi-meleter, gr. (melein, ligge paa Hjertet), pl., Tilsynsmænd, Opsynsmænd, Styrere.
Epi-menides, gr., en paa „de syv vises Tid" levende Kretenser, der efter en 40aarig Søvn opvaagnede med Sandsigergave.
Epi-menier, gr. (men, Maaned), pl., maanedlige Offerfester; ogs. = Menstruation, s. d.
Epi-merisme, gr. (meros, Del), = Recapitulation, s. d.
Epi-metheus (—teus), gr., den, der tænker, betænker bagefter; bagklog; (Myt.) Søn af Titanen Japetos og Klymene, Broder til Prometheus (s. d.) og gift med Pandora (s. d.).
Epi-metron el. Epi-metrum, gr. (s. Metrum), et, Overmaal, Tilgift.
Epi-mone, gr. (menein, dvæle, blive), Dvælen ved en Genstand; (Talek.) = Epizeuxis, s. d.
Epi-mythion, gr., et, Tilhæng, Tillæg til et Digt el. en Fabel (mythos), dens Tydning og Anvendelse.
Epinette, s. Spinet.
épineux (epinø), fr. (af l. spina, Torn), eg. tornefuld; vanskelig, mislig, kilden, betænkelig, farlig.
Épingle (Epængl'), fr. (l. spinula, lille Torn), Knappenaal, Brystnaal; naalestribet Tøj; i Plur.: Naalepenge.
Epi-nicium el. Epi-nikion, gr. (nike, Sejr), et, pl. Epi-nicia el. Epi-nikia, ogsaa Epinicier, Sejrsfest; Sejrssang.
Epi-nomis, gr., Tilsætning til en Lov (nomos); overh. Tillæg, Tilgift.
Epinositet (s. épineux), Tornefuldhed; Vanskelighed, Mislighed.
Epi-notium, gr. (notos, Ryg), et, Skulderblad, Akselblad.
Epi-nyktides, gr. (nyx, Nat), pl., (Læ.) Natblegner, om Natten udbrydende smertelige Blegner el. Kopper; kaldes ogsaa Perinyktider.
Epi-par-oxysme, gr., (Læ.) forstærket Feber-Anfald; s. Paroxysme.
Epi-paston, gr. (epi-passein, strø paa), et, Strøpulver.
Epi-pedo-metri, gr. (epipedon, Flade), Flademaalingslære, Fladefangslære (jvf. Planimetri).
epi-petal(isk), gr. (s. Petalon), (Bot.) som er stillet lige for et Kronblad.
Epi-phani(a), gr. (phainesthai, vise sig, aabenbares), (= Apparition), Tilsynekomst, Syn, Aabenbarelse (is. Kristi); Fest til Minde om Kristi Daab, og længere hen i Tiden, med Hensyn til den Stjerne, der havde vist sig for Magerne, = Helligtrekongersdag, 6te Jan., Epiphanias-Festen, paa hvilken Vandet indvies i den græsk-katolske Kirke, medens paa den Dag i Romerkirken Propagandaens Mænd fra de forskellige Folk holde Taler, hver i sit Tungemaal; i protestantiske Samfund holdes samme Dag mange Steder Gudstjeneste for Hedningmissionen; Epiphanias-Søndagene, Dominicæ post epiphanias (festum), de nærmeste Søndage efter Epifaniasfesten.
Epi-phlogisma, gr. (phlox, Lue), et, brændende Hede; et inflammeret Sted.
Epi-phonem, gr. (phone, Lyd, Røst), et, (Talek.) Tilraab, Udraab, et tankerigt, mærkeligt Sprog, hvormed en Tale sluttes, Slutningstanke.
Epi-phora, gr. (pherein, føre, bære), (Talek.) Navn paa en retorisk Gentagelse af eet eller flere Ord i Slutningen af flere Sætninger el. Sætningsled; modf. Anaphora; (Læ.) sygelig Taareflod.
epi-phyllisk, gr., som sidder paa Bladene; Epiphyllo-sperma, Plante, hvis Blomster sidde paa Bladene (sperma, Sæd; phyllon, Blad); Epiphyllum, en Kaktusslægt.

Epi-physis, gr. (phyein, frembringe), Tilsætning, Tilvækst til et Ben el. en Brusk (jvf. Apophyse); Epiphyser, (Anat.) de lange Knoglers to tykkere Endestykker, der bære de med et tyndt, glat Bruskslag beklædte Ledflader (Knoglernes Midtstykke hedder Diaphyse); Epiphysis cerebri = Pineal-Kirtlen, s. d.; Epiphyse-Brusk, bruskagtige Partier i Nærheden af Leddene; Epiphyt. Epiphyton, en, et, Plante, som vokser paa en anden uden at drage Næring af den; (Lk.) Svamp, som frembringer Hudsygdomme ved at vokse paa Overhuden; epiphytisk, voksende paa levende Planter; epiphytiske Sygdomme, Sygdomme, som paa en og samme Tid angribe de fleste eller dog mange Planter af een Art; Epiphytoci, Plantesyge.

Epi-phænomēn, Epi-phænomenon, gr., et, (Lk.) et Tilfælde, der senere har vist sig, tilkommende Omstændighed, Bitilfælde ved en Sygdom; s. Phænomen.

Epi-plasma, gr., et, (Lk.) Omslag af Grød ꝛc.; s. Plasma og Kataplasma.

Epi-plegi, gr., = Hemiplegi, s. d.

Epi-plerosis, gr., (Lk.) Overfyldelse af Slagaarerne; Fuldblodighed; s. Plerosis.

Epi-plexi = Hemiplexi, s. d.

Epi-plexis, gr. (plessein, slaa), Dadel, Bebrejdelse.

Epi-ploce, gr., = Klimax, s. d.

Epi-plo-cele, gr., (Lk.) Netbrok; Epi-plo-cyst-oscho-cele, Netblære-Testikelpung-Brok; Epi-plo-ĕnter-oscho-cele, Nettarm-Testikelpung-Brok; Epi-ploïtis, Net-Betændelse; Epi-pl-omphalum, et, Net-Navlebrok; ogs. Epi-pl-omphalo-cele; Epi-ploon, et, Tarmnettet; Epi-plo-emphraxis, Netforhærdelse; Epi-plo-sark-omphale, Net-Navlekød-Brok; Epi-pl-oscho-cele, Net-Testikelpung-Brok.

Epi-poēse el. Epi-poiesis, gr. (poiein, gøre), Overflod, en senere tilkommen Dannelse.

Epi-poroma, gr. (s. Poroma), et, Forhærdelse i Huden, Træl (et), haard Hud.

Epiro-graphi, gr. (epeiros, Fastland), Fastlandsbeskrivelse; modſ. Hydrographi.

Epir-rhema, gr. (rhema, Ord), Slutningsord; i den gamle græske Komedie en til Parabasen (s. d.) knyttet Versgruppe; (Gram.) Adverbium (s. d.).

Epir-rhoē, gr. (rhein, flyde), Tilløb af Vædsker.

Epi-sarcidium, gr. (sarx, Kød), et, (Lk.) Hudvandsot.

Epi-scenium, gr. (s. Scene), et, den øvre Del el. Baggrunden af Teatret (mul. ogs. de tre over hverandre sig hævende Sæderækker paa Tilskuerpladsen i de græske Oldtidsteatre).

Epi-schesis, gr. (ep-echein, holde tilbage), (Lk.) unaturlig Besværlighed ved en Udtømmelse (f. Eks. Urinens); Bindsel.

Epi-scopus, s. Episkopos.

Epi-semasi, gr. (sema, Tegn), Tegn, Forvarsel; (Lk.) Forvarsel for (Begyndelse til) Sygdom; Episemeiosis, Betegnelse, kort Udkast, Indholdsangivelse af et Værk; Episemon, gr., et, Admiralsflag; Flag el. Fane, hvormed der gaves Tegn til Angreb; (gr. Gram.) Taltegn (Bau, Koppa, Sampi, tagne af det ældste græske Alfabet) for 6, 90, 900.

epi-sepal(isk), gr., (Bot.) som er stillet lige for et Bægerblad; s. Sepalum.

Episio-cele, gr. (episeion, Egnen om Skamdelene), (Lk.) Brok i Skamlæberne; Episioncus, Svulst i samme; Episio-phyma, et, Knude i samme; Episior-rhagi, Blødeu af samme; Episior-rhaphi, Skamlæbernes Sammensyning til Hindring af Moderskedens Fremfald; Episio-tomi, Indsnit for at forstørre den ydre Aabning af de kvindelige Kønsdele, særl. for at skaffe Plads ved Fødsler.

episk, gr. (epikos), til Heltedigtet hørende, i Heltedigtets Aand og Stil; episk Digt, Heltedigt, overh. fortællende Digt (den episke Digteart indbefatter især det egentlige Epos, Romancen, Balladen, Romanen og Novellen); episk Digter el Epiker, Heltedigter, Sagaskjald, fortællende Digter, s. Epos; episk Verseart, særl. = Heksameter.

Epi-skleritis, gr. (skleros, tør, haard), (Lk.) overfladisk Betændelse af Øjets Læderhud.

epi-skopal, gr., biskoppelig, bispelig; Episkopaler, pl. (Episkopal-Kirke), biskoppelige, Medlemmer af den (af Henrik VIII. 1534 grundlagte), biskoppelige, anglikanske Kirke (Statskirken, High-church) i England; Episkopalisme, den stærke Hævdelse af Bispernes Betydning, særl. i den anglikanske Kirke; Episkopal-System, et, den Anskuelse, ifølge hvilken den biskoppelige Magt ved Reformationen gik over paa de evangeliske Landsherrer, som bleve deres Landskirkers gejstlige Overhoveder, s. Territorial-System; (rom. Kirke) den Lære, at Paven staar under det samlede Episkopat, repræsenteret af de almindelige Kirkemøder; Episkopat, et, Bispedømme, biskoppelig Værdighed og Embede, Magt og Ret; Epi-skopo-krati, et, den højere Gejstligheds egenraadige Myndighed og Herredømme; Bispevælde; Episkopos el. Episcopus, gr. (af epi-skopein, bese, efterse), Opsynsmand, Tilsynsmand, Biskop; Episcopi in partibus infidelium, l., Biskopper i vantroendes (Hedningers el. Tyrkers) Lande; de kaldes ogsaa Episcopi titulares, Titulær-Biskopper; E. ruris, s. Kor-Biskop; E. episcoporum, Biskoppernes Biskop (Titel for Paven); E. suffraganeus, Lydbiskop; episkopisere, give sig biskoppelig Anseelse, spille Biskop; stræbe efter Biskopværdigheden; Episkopalister, pl., de Katolikker, der anse Kirken for repræsenteret ikke i Paven alene, men ogsaa i de paa et Koncilium forsamlede Biskopper, modſ. Curialisterne (s. d.), der tillægge Paven en uindskrænket Magt i Kirken.

Ep-is-ode, gr. ((ep-eis-odion, noget udenfra indkommende), Indskud, Indfletning i et Digt (is. i et Epos el. Drama), underordnet Handling, Mellem- el. Bi-Handling, Mellemsang, Mellemspil, som ikke udgør en nødvendig Del af Hovedstoffet (oprindelig, da i den ældste græske Tragedie Koret var Hovedsagen, den imellem Korsangene indskudte Handling); jvf. Digression; episodisk, indskudt, indflettet (digressiv); Mellem-, Bi-; episodisk Fortælling, Bifortælling.

Epi-spadi, gr. (span, trække), (Anat.) medfødt Misdannelse, hvorved Urinrørets Aabning findes paa den øverste Side af det mandlige Lem,

der er spaltet i sin øvre Flade; Epispasticum, gr., et, (Lf.) Trækmiddel, Trækplaster; epispastisk, trækkende, som trækker Blærer el. Edder (Pus).

Epi-spermium, gr. (sperma, Frø, Sæd), et, (Bot.) Frøets ydre Dække el. Hylster.

Epi-stalma, gr. (af epi-stellein, hensende, tilmelde, paalægge, befale), et, Ærinde, Befaling, Besked, Hverv.

Epi-stasis, gr. (ephistanai, standse), Standsen; Dvælen, Opmærksomhed; Opsyn; (Lf.) s. u. Hypostasis.

Epi-staxis, gr. (stazein, dryppe), (Lf.) Næseblod, Næseblødning.

Epi-stel, Epistola, gr. (epistole, af epistellein, s. u. Epistalma), Brev, Sendebrev, Skrivelse; et Stykke af Apostlernes Skrivelser til deres Menigheder som Tekst for Aftensangsprædikener; Versbrev; Rimbrev; ueg. Irettesættelse, Strafprædiken; Epistolar, (rom. K.) den gejstlige, som fra højre Side af Alteret (Epistel-Siden; s. Evangelie-Side) oplæser et Stykke af Epistlerne; epistolarisk og epistolisk, brevlig, i Brevstil; epistolarisk Form, Brevform; Epistolarium, et, Epistel-Bog, indeholdende de Stykker af de nytestamentlige Breve, der oplæses ved Gudstjenesten (jvf. Evangeliarium); Epistolium, et, lille Brev; Epi-stolo-graph, Brevskriver; Epi-stolographi, Brevskrivekunst; Anvisning til at skrive Breve; Brevskrivning; Epistolo-graphik, Brevskrivningens Teori (alle gr.); Epistolæ canonicæ, de kanoniske Breve, d. e. Brevene i det nye Testament; Epistolæ canonicæ el. decretales, l., pl., ansete, isl. romerske og alexandrinske Biskoppers Svarskrivelser om den hos dem gældende kirkeretlige Praksis; Epistolæ laureatæ, l., pl., laurbærombundne Breve, med Sejrsbudskab fra romerske Feltherrer til Senatet; Epistolæ synodales, l., pl., Meddelelser om Synodalbeslutninger til fjernt boende Menigheder; Epistolæ obscurorum virorum, l., „ubekendte Mænds Breve", et satirisk Værk fra 1515—16, sandsynlig delvis af Ulrich von Hutten, rettet især mod Datidens Gejstlighed, affattet i barbarisk Latin, i høj Grad forberedende Reformationen; Epistolæ Pilati, l., pl., to, Pilatus tillagte, apokryfiske Bøger om Jesu Død; epistola non erubescit, l. (Cicero) Brevet rødmer ikke.

epi-stematisk, nydannet gr. (episteme, Videnskab), videnskabelig; epistematisk Filosoferen, o: spekulativ Filosofi, modf. apagogisk, inductiv, s. d.; epistemonisk, gr., til Videnskaben hørende, videnskabelig; Epistemonarch, Trosvogter i den græske Kirke.

Epi-sternon el. -num, gr. (sternon, Bryst), et, For-Brystben, forekommende hos mange forskellige Dyr, ogs. delvis antydet hos Mennesket.

Epi-stomium, gr. (stoma, Mund), et, (Lf.) Tol, Prop; Hane, Tap, Spuns; Vindklap (Ventil) i et Orgel.

Epi-strophe el. Epi-strophe, gr. (strephein, vende), (Lf.) Tilbagekomst, nyt Anfald af en Sygdom (Recidiv); (Talek.) = Epiphora (s. d.); Epistropheus, eg. Omdrejeren, den anden Halshvirvel, Taphvirvlen (jvf. Atlas).

Epi-styl(ion), gr., et, (Bygnk.) den øverste Del, Hovedbjælken, som hviler paa en Søjle (stylos), = Architrav.

Epi-syllogisme, gr., (Log.) nedstigende Række af Fornuftslutninger (fremkommer, idet man gør den foregaaende Slutnings Følgesætning [Konklusion] til Forsætning [Præmisse] i den følgende); en episyllogistisk Slutningsrække opstaar, naar man paa denne Maade sammenknytter flere Slutninger. (Jvf. Prosyllogisme). S. Syllogisme.

Epi-syn-alophe, gr. (syn-aloiphe, Sammensmeltning, af aloiphe, Salve), Sammentrækning af to Vokaler (= Synæresis, s. d.).

Epi-syn-thetisme, gr. (s. Synthese), Stræben efter Forening af de forskellige Lægeteorier, af Teori og Praksis.

Epi-tafium, Epi-taph(ium), gr. (taphos, Grav, thaptein, begrave), et, Gravskrift, Mindeskrift; Gravminde, Gravmæle; Epitaphios (sc. logos), Ligtale.

Epi-tasis, gr. (teinein, spænde), Knudeknytning, Forvikling, Knuden i et Skuespil (der løses ved Katastrophen, s. d.); (Lf.) en Sygdoms Tiltagen, Heftighed og Hede.

Epi-taxis, gr. (tassein el. tattein, ordne), Anordning, Befaling; anden Slaglinie, Bagtrop.

Epi-thalamion, gr. (thalamos, Sovekammer), et, et (opr. udenfor Brudekammeret afsunget) Bryllupsdigt, Brudevers; s. Hymenæus.

Epi-thel, Epi-thelium, gr. (thele, Brystvorte), et, den fine Hud paa Slimhinderne m. m., eg. paa Brystvorterne; Epi-theli-om(a), et, en Art Kræft i Slimhinderne; s. Canchroid.

Epi-thema el. Epi-them, gr., et, (Lf.) Omslag; Vandomslag; Epi-these el. Epi-thesis, gr., Tilsætning, Tillæg; Endetillæg til et Ord (modf. Prothesis og Epenthesis); Epi-theton, et, pl. Epi-theta el. Epi-theter, Tillægsord, Bestemmelsesord, Tilnavn; Epitheton ornans, et (ikke nødvendigt, men) forskønnende Tillægsord; Pryd-Ord, -Navn, -Kending; epi-thetisere, give et Tilnavn el. Binavn; Epithetisme, Betegnelse ved et Bibegreb, ved et Tillægsord. S. Thema, Thesis.

Epi-thymi, gr. (s. Thymus), Begærlighed, Attraa, Lyst, Lystenhed (is. hos frugtsommelige).

Epi-timia, gr., den Stilling for en Borger, at han er i Nydelsen af alle sine Rettigheder (modf. Atimi, s. d.).

Epi-togium, gr.-l. (s. Toga), et, Kaabe, Slængkappe; (Lf.) Akselbind.

Epi-tomator, gr.-l., Udtogsforfatter; Epitome, gr. (af temnein, skære), et, Udtog, kort Begreb; epitomere, uddrage, bringe i kort Udtog, sammenfatte i faa Ord.

Epi-tonier, gr. (teinein, spænde), pl., Strengestifter, Strengeskruer el. Hvirvler.

Epi-trachelion, gr. (trachelos, Hals), Halsstykke; Søjlehals (Stykket nærmest under Kapitælen); Halsbaand med nedhængende Ender (for højere græsk-katolske gejstlige).

Epi-trit el. Epitritos (pes, Fodmaal i Vers), gr. (tritos, tredie), eg. $^{1}/_{3}$ større; en Versfod af een kort og tre lange Stavelser, altsaa opløselig i en Sponde (— —) og en Iambe (◡—) el. Trochæ (—◡), saa at dens to

Stavelsepars Taktforhold er 4:3; den er firfold: ◡———, —◡——, ——◡— og ———◡ (første, anden, tredie og fjerde Epitrit).
Epi-trochasme, gr. (—mos; eg. [trochazein, løbe] let Henløben over), (Talek.) flygtig Omtale, Sammenhobning af mange Tanker i een Periode.
Epi-trope el. Epi-trope, gr. (s. Trope), (Talek.) skrømtet Indrømmelse, foreløbig Tilstaaelse, om hvilken man viser, at den dog ikke kommer Modstanderens Paastand til Gode.
Epi-zeuxis, gr. (s. Zeugma), (Talek.) Gentagelse, et Ords Fordobling med Eftertryk; f. Eks.: o, Gud! o, Gud!
Epi-zoer, gr., pl., Dyr, som leve paa andre Dyr, Snyltedyr (sing.: et Epi-zoon; jvf. Entozoon).
Epi-zoo-noso-logi, gr. (zoon, Dyr, nosos, Sygdom), Læren om Kvægsyge; Epizooti, Kvægsyge, Kvægfarsot, svarende til Epidemi (s. d.) for Menneskenes Vedkommende; forskellige fra Enzooti og Endemi (s. disse), derbetegne en i en vis Egn hjemlig Sygdom, henholdsvis hos Dyr og Mennesker; epizootisk, kvægsygeagtig, kvægfarsottig.
Ep-oche, gr. (ep-oche, af ep-echein, holde tilbage &c.), el. Epoque (Epok), fr., Tilbageholden, Hindring, Standsning; (Filos.) Tilbageholden af endelig Dom om noget, Afhold fra Bifald; Tvivl (jvf. Ephektikere); (Kronol.) Opholdspunkt i Historiens Fortløben, Hvilepunkt, Grænsepunkt mellem Historiens Perioder (s. d. O.), Tidsskel, Indsnit, hvorfra en ny Periode begynder, en ny Aarrække tælles, eller som er mærkeligt ved en eller anden vigtig Tildragelse (jvf. Æra); (Astron.) vilkaarlig valgt Tidspunkt i et Himmellegemes Banebevægelse, fra hvilket man vil gaa ud ved Beregningen af den Vej, Himmellegemet fremdeles vil gaa; gøre Epoche, gøre sig eller den Tid, hvori man lever, mindeværdig; Epochant, en, som gør Epoke.
Ep-ode, gr. (epode, s. Ode), Eftersang, Slutningssang, i de græske Korsange et efter Strophen og Antistrophen (s. d. O.) følgende Versaffsnit; et Digt, hvori en kortere Linie vekslende følger efter en længere (Horatiusses Epoder); (hertil dog ikke regnet det elegiske Distichon); ogs.: et med bestemte Mellemrum genkommende Omkvæd; epodisk, efterfølgende; Epoden vedkommende; Epodus, en, som driver Trylleknnster ved Sang og Besværgelser; ogs. (Lk.) en magnetisk Sover.
Epoke, s. Epoche.
Ep-omis, gr. (omos, Skulder), Overdelen af Skulderbladet.
Ep-omosi, gr. (omnynai, sværge), Sværgen ved noget, edelig Forsikring.
Ep-omphalion el. —ium, gr. (omphalos, Navle), et, (Lk.) Navleegnen; ogs. Navlebind, Navleplaster.
ep-onym, gr. (onoma, æol. onyma, Navn), med Tilnavn (jvf. An-eponym), opkaldt efter noget; Eponymos, (hos de gamle Grækere) den, efter hvem Aaret fik Navn, saaledes i Athen den øverste Arkont, i Sparta den øverste Efor; Eponymi, Tilnavn, Binavn, Navn efter en Person el. Ting.
Epope, gr. (epopoiia, eg. Eposdigtning), = Epos; særl. heroisk Epos.
Ep-opsi, gr. (opsis, Synet, Seen), Betragtning, egen Anskuelse; Gennemsyn; Epopt, pl.: Epopter, eg. Tilskuere; de, som maatte overvære alle Mysterier el. de gamles hemmelighedsfulde Gudsdyrkelse, altsaa indviede af højeste Grad; ogs. Sværmere, Seere; spottende, om dem, der rose sig af en kun for faa Mennesker tilgængelig hemmelig Viden el. Anskuelse af Guddommen; Epopti (epopteia), den højeste Indvielsesgrad i de eleusinske Mysterier, salig Skuen; Epoptik, en Del af Farvelæren, der afhandler de epoptiske Farver, d. e. Farver, der opstaa paa Overfladen af et farveløst Legeme under forskellige Omstændigheder, saasom ved Berørelsen af to glatte Flader af haarde, gennemsigtige Legemer, ved Lysets Virkning paa meget tynde Blade, f. Eks. Sæbebobler &c.
Epos, gr. (epos, Tale, Ord, Fortælling, Kvad), Heltedigt, Heltesang, Sagakvad, Drapa, et større fortællende Digt, i hvilket en mærkværdig Persons Bedrifter blive besungne (s. episk og Epope).
épouvantable (epuvangtabel), fr. (af it. spavento, l. pavor, Skræk), gyselig, forfærdelig.
ep-pur si muove, it., og dog bevæger den sig (Galilei [† 1642], efter nogle med Urette, tillagt Ord om Jorden, efter at han i Rom 1633 havde afsvoret sin Fastholden ved det kopernikanske System).
Épreuve (—prøv), fr. (l. proba), Prøve, Forsøg; ved Kobberstik Aftryk paa forskellige Trin af Arbejdet indtil dettes Slutning (uden el. med Underskrift, avant el. avec la lettre); Épreuves d'artiste, pl., Kunstnerprøvekobberstik, de første og kostbareste Aftryk af Kobberstik.
e pro-fundis, l., s. de pro-fundis.
Éprouvette (Epruv—), fr., Prøveredskab, Prøver; Krudtprøver, Prøveske; Sonde; Éprouvettes gastronomiques, pl., Prøveskene for Madkyndighed; lækre Retter.
Epsomit, Epsom-salt, eng., (efter Flækken Epsom i Surrey-Shire i England, Stedet for Derbyrace, s. d.), Haarsalt, naturligt Bittersalt, engelsk Salt, svovlsur Magnesia.
Ep-ulis, gr. (ulon, Tandkød), (Lk.) Tandbyld, Tandkødsvulst.
Epuloner, l., pl., fra 196 f. Kr. et Præsteskab, der som Medhjælp for Pontifices (s. d.) ledede Festmaaltiderne paa Capitolium til Ære for Guderne; Fraasere; s. Epulum.
Ep-ulosis, gr. (ule, lægt Saar, Ar), (Lk.) Roesætning (om Saar); Ep-ulotikon el. Epuloticum, gr., et, sammentrækkende, Roesætningen fremmende, Lægemiddel.
Epulum, l., et, Gæstebud, Gilde.
E-puration, ny l., Renselse, Lutring, Affondring (jvf. Purification og Purisme); Epurator, Renser; epurere, rense, lutre, udsøge, udvælge, affondre; epurativ og epuratorisk, rensende, tjenlig til Rensning.
e pur si muove, s. eppur—.
ep-ænetisk, gr. (ainein, rose), rosende, lovprisende.
equabilmente, it., (Mus.) paa samme (l. æqualis) Maade.

é-quarrere (—kar—), fr. (af l. quadrare, gøre firkantet), tilhugge, tilskære, tildanne i Firkant, firhugge.
Équation, équidistant, Équilibre ɛc., s. u. Æq—.
Eques, l. (equus, Hest), pl. Equites, Rytter; Ridder.
Equester-Statue, s. u. Statua.
equinus, s. Pes.
Équipage (Ekipasj', sædv. udt.: Ekvipasje), fr., Udrustning; Rejsetøj, Rejsetilbehør af alt Slags; Heste og Vogn, if. elegant Køretøj; Tjenere; Jagttøj; Krigstøj, en Officers Udrustning; Skibsbesætning; Ekvipagemester, den Søofficer, som paa et Orlogsværft leder Skibenes Klargøring til Togt; equipere (ekvipere) (eg. esquiper, af esquif, Skib, Baad [i Slægt m. it. schifo, nord. Skib, oldn. skipa, ordne; l. scapha, o. s. v.]; oprindelig om Skibs-Udrustning), klæde, udstyre, udruste, forsyne med alt fornødent; bemande; Équipement (Ekip'mang), et, og Equipering, en, Klædning, Udrustning (if. et Skibs), Udstyr, Bemanding; Équipeur (Ekipør), Arbejder i Geværfabrikkerne, som sammensætter de af andre forfærdigede Geværdele.
equipollent, s. æqvip—.
Equisetum, l., (Bot.) Padderokke, Snelde*.
Equitation, l., Ridning, Ridekunst; Equitatus, Rytteri, Ridderskab; Équites, s. Eques.
Equity, s. u. Court.
Équi-voque (Ekivok', alm. udt.: Ekvivaak), fr. (l. æquus, lige, og vox, Røst), Tvetydighed; équivoque, tvetydig, som kan tydes (forstaas) paa to Maader, af dobbelt Mening; ogs.: ubestemt, if. slibrig, „vovet“; fordægtig (jvf. Æqvivok).
Equuleus, l., lille Hest (equus); Træhest; Pinebænk; Føllet, et nordligt Stjernebilled i Nærheden af Pegasus.
er—, en ved Svækkelse af Partiklen ur [opr. Forholdsord: ud af (oldn. or, ht. ur)] opstaaet tysk Forstavelse, der enten skærper transitive Verbers Begreb (f. Eks. ernære), eller lægger transitiv Betydning ind i intransitive Verber (f. Eks. erfare).
e-radere, l., udkradse, udskrabe (s. radere).
E-radiation, ny l. (af l. radius, Straale), Udstraaling, Straalekastning, Lysets Udstrømning.
E-radication, l., Oprykning med Rod (radix), Udryddelse; eradicere, optrække med Rod, udrydde.
er-agte, t. (erachten), indse, skønne; i Retssproget: afsige en Kendelse (i Modsætning til en egentlig Dom).
Eranier, gr. (eran, elske), pl., eg. Kærlighedsgaver; smaa Bidrag, Skærve; Eraner, pl. (sing.: Eranos), Sammenskudsmaaltider, Føringsgilde, Festmaaltid; Sammenskud, Bidrag. Jvf. Agaper.
eraniske Sprog, s. iraniske Sprog.
Eranthis (hiemalis), l., (Bot.) „Vinterblomme“, hørende til Ranunkelfamilien.
érardske Pianoforter, Pianoforter fra den af Sébastien Erard († 1831) grundlagte Fabrik (i Paris); deraf: en (et) Érard, Koncertflygel fra denne Fabrik.
erasmisk Udtale, s. Etacisme.
Erastianere, Tilhængere af Erastianisme, Bekæmpelse (i England og Skotland) af Kirkens Selvstyre, det Krav, at Kirken skal underordnes Statsmagten (Navn efter Schweizeren Thomas Erastus, † 1583).
Erastik, gr. (eran, elske), = Ars amandi, s. d.
Erato, gr. (Erato), s. Muser.
Erbium, et, meget sjældent Metal (opd. 1843 af Mosander).
Er bürstete die Fürstenkinder und fürstete die Bürstenbinder, t., han børstede Fyrstebørnene og „fyrstede“ Børstenbinderne“. [Friedrich Wilhelm IV.s Ord om Napoleon I.].
e re, l., tjenlig til Sagen, nyttig, gavnlig; e re nata, efter Sagens Beskaffenhed.
Erebos, gr. (sandf. af orientalsk Opr.; hebr. ereb, Aften), (Myt.) Underverdenen, de dødes Rige, Skyggeverdenen; Mørkets Gud, Søn af Kaos (med sin Søster, Natten, avlede E.: Dagen og Æteren); erebisk, Underverdens-, mørk, skummel; Erebo-diphonter (diphan, søge, opsøge), pl., Mørkets Granskere.
Erechtheus, gr. (Erechtheus), en attisk Sagnkonge, en af Athens Grundlæggere, der skal have indført Athenedyrkelsen; Erechtheion, et, Erechtheuses Tempel paa Akropolis i Athen; Erechthider, pl., Erechtheuses Efterkommere (Athenienserne).
E-rection, l., Rejsning, Oprejsning, Oprettelse; Opførelse, Bygning; Stiftelse, oprejst Tilstand; Stivhed; Ophøjelse til højere Værdighed; Erections-Patent (s. Patent); Erections-Brev, Bevilling til Oprettelse af et Stamhus o. desl.; erectil, som har Evne til at rejse sig (om visse Lemmer, ved forøget Blodtilstrømning); Erector, den, som har oprettet et Majorat; erigere (l. erigere), oprejse, rejse i Vejret; oprette; ophøje; opføre, bygge, grunde.
e regione, l. (s. Region), lige over for.
Erektion, s. Erection.
Eremit, gr. (eremos, ensom, forladt, øde), Eneboer, if. en saadan, som i gudfrygtig Hensigt lever et ensomt Liv; = Anachoret; Er(e)-mitage, Hermitage (—tasj'), fr., Enebo, Eremithytte; i Haveanlæg: Efterligning af en saadan Hytte, straatækket, udhugget i Klipper ɛc.; Lystslot, el. ogs. særegne Værelser i et Slot, hvori Regenten trækker sig tilbage fra det offentlige Liv; ogs. en ædel fransk Vin; spise en ermitage, ved Eremitageborde, spise uden opvartende Tjenere; Eremitisme, Eneboerlevned; Forkærlighed for samme; Ere-mo-dicium, gr.-l. (gr. dike, Retssag), et, (Retsspr.) en Retssags Forsømmelse; romerretligt Udtryk for en Procedure, der ved den ene Parts Udebliven grundedes paa den andens Udsagn.
e re nata, s. u. e. re.
E-reption, l. (rapere, røve), voldsom Fratagelse, Rov, Ran; Ereptoria el. ereptitia bona, pl., (rom. Ret) Arvelodder, som fratoges den Arving, der havde gjort sig skyldig i et uværdigt Forhold.
Erethisi og Erethisme, gr. (erethizein, pirre, hidse), Pirrelse, pirrelig Tilstand, i hvilken Nerve- og Kar-Systemet er i en livligere Virksomhed; deraf: erethisk (sthenisk) Sygdom; e. Constitution; Erethisma, et, (Lk.) Fibrenes heftige Spænding.

Ereuxis, gr., = Eructation, s. d.
erexit, l. (s. Erection), (N. N.) har rejst det (et Mindesmærke, Taarn, Tempel).
Erg, af gr. (ergon, Værk), Maal for Energi (s. d.), Energien af Massen i et halvt Gram, der bevæger sig med en Hastighed af 1 cm i 1 Sekund.
erga, l., imod, til; erga schedam; s. Scheda.
Ergane, gr. (ergon, Gerning) Tilnavn til Athene som Værnerinde af Haandværk, særl. kvindeligt Haandarbejde.
Ergasterion el. **Ergasterium**, gr. (ergon, Gerning), et, Værksted; Arbejdshus, Tugthus; Kloster; Ergastik, Arbejds- el. Driftigheds-Lære; ergastisk, duelig til Arbejde, dertil hørende; driftig, virksom; Ergastulum, gr.-l., et, Fængsel for Slaver; Gældsfængsel; nu Arbejdsstedet i den farmaceutiske Ovn.
ergo, l., følgelig, altsaa, thi, af den Aarsag; ergotere, fr., slaa om sig med altsaa og følgelig, ville føre skolerigtigt Bevis i Utide, strides over enhver Smaating; Ergotisme, en, og Ergoterie, fr., et, det, altid at ville have og beholde Ret, Rethaveri, Trættesyge; Ergotist og Ergoteur (Ergotør), en, som altid vil have Ret, trættekær.
Ergo-graph, af gr. (ergon, Værk), Redskab til at maale og optegne Kraftforbruget (Trætheden) i det menneskelige Legeme.
Ergo-stat, gr. (ergon, Værk), Redskab til Maaling af udført Muskelarbejde (for Patienter og Rekonvalescenter).
Ergot (Ergo), fr., Meldrøje; Ergotin, den giftige Bestanddel i Meldrøje; Ergotisme, Forgiftning ved Nydelsen af Meldrøje; Meldrøjesot.
Erica, gr. (ereike), Lyng; Eri(ca)ceer, pl., Lyngarter; Ericiter, pl., Stene med naturlige Tegninger, som ligne Lyng.
Erichthonios, opr. = Erechtheus (s. d.), senere skildret som en anden.
erigere, s. u. Erection; erigibel, = erectil.
Erih, Adelen paa Selskabsøerne.
[**Eriks-gata**, sv. (Allrikes-väg, al Rigets Vej, ? maaske af Sveriges Værnehelgen Erik den hellige), den efter Landskabslovene enhver svensk Konge, naar han paa Morating var kaaret, paahvilende Hyldingsrejse gennem de forskellige Landskaber; ogsaa efter at Landskabslovene vare blevne afskaffede, og Sverige var blevet et Arverige, vedbleve Kongerne at „ride Eriks-gata“].
Erin, kelt., Irland; Erigena, l., indfødt Irlænder; Erin go bragh! irsk, Irland for alt (altid)! Erinit, en Slags irsk Kobbererts.
Erinnys, r. **Erinys**, gr. (erinyein, vredes), pl. Erin(n)yer, s. Furier, Eumenider.
Erio-comi, gr. (erion, Uld, kome, Haar), pl., Menneskeracer med Uldhaar ligelig fordelt over hele Hovedet; Erio-meter, et, Uldmaaler, Redskab (Forstørrelsesglas) til at iagttage og maale Uldens Finhed med; s. Eirometer.
e-ripere, l. (eripere), frarive, fratage, fravriste, rane; eripuit cœlo fulmen sceptrumque tyrannis, l., s. u. Fulmen.
Eris, gr. (l. Discordia), (Myt.) Tvedragtens Gudinde, Søster til Ares (Mars); Eristik, Stridskunst (isl. den lærde); Eristikere, pl., stridsbydtige, Stridere, trættekære (en gammelgræsk [den megariske] filos. Skole); eristisk, trættekær, stridlysten; sofistisk; ogs. omstridt, som er underkastet Strid.
Erisma, gr. (ereidein, støtte, læne til), et, Støtte, Støttepille (= Anteris, s. Anterider).
eritis sicut Deus, scientes bonum et malum, l., I skulle vorde som Gud, til at kende det gode og det onde (Slangens Ord i Paradiset).
Erke-, **Ærke-**, = Archi (s. d.).
Er-laucht, t. (erleuchtet, oplyst), fornem, høj (ældre Titel for regerende tyske Rigsgrever).
Er-lebnis, t. (—niss), Oplevelse; oplevet Tildragelse.
Ernst ist das Leben, heiter ist die Kunst, t. (Schiller), Livet er Alvor, Kunsten Glæde.
e-rodere, l. (rodere, gnave), afgnave, ætse, bortbejtse; Erodentia, pl., ætsende, bejtsende Stoffer; = Kaustika.
E-rogatiōn, l., (Retsspr.) Udgift, Udbetaling; Fordeling; Erogator, Udgiver, Udskyrer; Fuldbyrder af ens sidste Villie (executor testamenti); erogere (l. erogare), uddele, fordele, dele omkring; super-e-rogatorisk, opera super-e-rogatoria, s. u. Supererogation.
eroïcamente, eroïco, it., (Mus.) heltemæssig, modig (s. heroisk).
Ero-mani, s. Erotomani, u. Eros.
Eros, gr., Kærlighedsguden, Afguden, = Amor; pl. Eroter, Kærlighedsguder; Erotia, Erotidia, pl., Eros-Fest; Erotik, Elskov, Elskovsstemning; ogsaa = Ars amandi (s. d.); Erotiker, Kærlighedssanger, Forfatter af Elskovsdigte; Afskjald; erotisk, som har Hensyn til Kærlighed, handler om Elskov, Elskovs-; erotiske Digte, Kærligheds-, Elskovs-Digte; Erotisme, en Litteratur-Retning, der særlig dvæler ved erotiske Emner; Eroto-man, en, der lider af Eroto-mani, Elskovsraseri, sygelig Forøgelse af Kønsdriften (isl. hos Kvinder); erotoman, elskovsrasende; Eroto-pægni, Elskovs-Fjas, Lefleri, Flogsen* (gr. paignia, Leg).
E-rosiōn, l. (s. erodere), Søndergnaven, Ætsning; Saar, der er el. ser ud som frembragt ved Afskrabning; (Geol.) Udhuling ovenfra nedad i en Jord- el. Stenmasses Overflade.
Erotema, gr., et, Spørgsmaal, Spørgsmaalssætning; Erotematik, Spørgekunst (den Kunst at fremlokke Svar, som passe til den spørgendes Hensigt); erotematisk, spørgsmaalsvis, f. Eks. en erotematisk Undervisning, hvor den ene spørger, og den anden svarer; den erotematiske Metode, anvendt isl. paa Ungdomsundervisningen, = Katechetik (s. d.).
Erotiker, erotisk, Erotomani &c., s. u. Eros.
Erpetologi &c., s. Herpet—.
errant, l. (errans), fejltagende; omvankende, omflakkende; errare humanum est, at fejle er menneskeligt; Errata, pl. af Erratum, et, Fejl; Trykfejl; erratisk (l. erraticus), som findes eller forekommer hist og her, som har forvildet sig fra sit oprindelige Hjem; erratiske Blokke, (Geol.) Klippestykker, som af Ismasser ere flyttede fra deres oprindelige Sted, Vandreblokke, Flytblokke; erratiske Sygdomme, s. atypiske Sygdomme.

Errhina, gr. (af en, og rhin, el. rhis, Næsen, hvad man kommer i Næsen), pl., (Lf.) Nysemidler.

Error, l. (errare, fejle), Fejl, Fejltagelse; Vildfarelse; error calculi el. error in calculo, Regnefejl; error facti, en Kendsgerningen vedrørende Fejltagelse; error (el. ignorantia) juris, fejlagtig Forestilling (Uvidenhed) om Lovbestemmelser; error loci, Stedfejl; errore ebrio, i Drukkenskab; error juris nocet, error facti non nocet, Retsvildfarelse skader, Vildfarelse angaaende Fakta skader ikke; error in persona, in corpore, Forveksling af Person, af Genstand; error non est imputabilis, l., Fejltagelse er ikke tilregnelig; salvo errore, salvo errore et omissione, s. u. Salvo.

Errungenschaft, t., = fait accompli, s. d.

Er-scheinung, t., Tilsynekomst, Forekomst, Fremtoning, Foreteelse, Fremtrædelse. Jvf. Phænomen og Apparition.

ersisk Sprog (af gl. skotsk Erse = Irish, irsk), det højskotske og irske Gælersprog; s. Gæler.

Erts, t. (Erz), Malm.

E-rubescen(t)s, l. (ruber, rød), Rødmen, Blusfærdighed; erubescere (l. erubescere), rødme, blues.

E-ructation, l. (ructare, ræbe), Opstød (Mavens), Ræben; eructere, ræbe.

e-rudere (—dire), l. (rudis, raa, ubannet), undervise, lære; erudit, lærd; Erudition, Lærdom, grundig Lærdom.

e-ruere, l. (ruere, styrte, grave), (eg. udgrave, opgrave), udgranske, udgrunde, udgruble.

e-rumpere, l. (rumpere, bryde), udbryde, frembryde, styrte frem; Eruption, Udbrud (is. et ildsprudende Bjergs); (Lf.) Udslæt, Hududslæt; (Krspr.) Udfald; eruptiv, frembrudt af Jordens Indre; jvf. plutonisk.

Erykine, gr., Erycina, l., Aphrodites, Venusses Tilnavn efter Bjerget Eryx paa Sicilien.

Erysipelas, gr. (erythros, rød, og pella, Hud), (Lf.) Rosen, Rødsyge (Hudsygdom); E. ambulans el. migrans, Vandrerosen, en Rosen, der angriber flere Partier af Huden efter hinanden; E. faciei, Ansigtsrosen; erysipelatodes, rosenagtig; Erythanthema, erythemlignende Hududslæt; Erythema el. Erythrema, et, den feberløse Rosen, sygelig Rødme i Huden, let Hudbetændelse; Erythrophyl, et, (Bot.) Bladrødt; de røde Farvestoffer i mange Planters Blade ved Løvfaldstid; Erythr-opsi, (Lf.) Rødsyn, ɔ: at Genstandene ses rødtfarvede, skønt de ikke ere det.

Es, s. As og Esse.

es-, fransk Forstavelse med Betydning af l. ex (s. d.).

[Es = As = Gud, oldn. (s. Aser), forekommer i mange danske Egennavne: Esbjerg, Eshøj, Esbønderup (Asbjørn), Eskildstrup (Askell)].

Es, i Talemaaden: „være i sit Es“, enten af fr. aise (s. d.), el. af l. esse, være, el. af en Blanding af begge Kilder.

es (æ), fr., = en les (ang læ), i —; s. u. Bahelier.

Es-bouquet, s. Essbouquet.

Escablon (—ong), fr. (af l. scabellum, Skammel), Fodstykke til et Brystbillede, en Buste.

Escadre, Escadrille, Escadron m. m., s. Eskadre.

Escalade, Escaladering, fr. (l. scala, Stige), (Krspr.) Voldes el. Mures Bestigelse ved Hjælp af Stormstiger; E.-Festen i Genf, Fest, som 12. Decbr. fejres til Minde om Hertugen af Savoyens afslaaede Storm paa Staden 1602; escaladere, bestige med Stormstiger.

Escalope (—laop'), fr. (af t. Schale, Skal), Ret af sammenrullede, tynde Kødskiver; s. Scallop.

escambere, it., veksle (s. Cambio).

Escamotage (—asj'), fr., Taskenspillerkunst; Gavtyvestreg; escamotere (sp. escamodar, mul. af l. com-mutare, ombytte, forveksle), gøre Taskenspillerstreger, bringe hemmelig til Side; Escamoteur (—tør), Taskenspiller; Tryllekunstner; Gavtyv, Lommetyv; falsk Spiller.

es-campere (eskangpere), fr. (af l. campus, Mark), rømme, undvige; jvf. decampere.

Escapade, fr. (s. echappere), (Ridek.) falsk Spring (en Skolehests); ueg. en ubesindig, kaad Streg.

Escara, Euscara, r. Escuara, Ibererues (Baskernes) Navn paa deres eget Sprog (af keltisk Oprindelse).

Escarpe, fr. (it. scarpa, af t. scharf; isl. skarpr, skarp), (Befæstningsk.) Skråning, Skraaning, Hældning, Fæstningsgravens indre Skraaning; (jvf. Contrescarpe); escarpere, skrække, give en Skraaning.

Escarpin (Eskarpæng), fr. (it. scarpino, lille Sko [scarpa]), let Sko, Dansesko; en escarpins (an —), i Baldragt.

Eschara, gr., eg. Ildsted, Arnested; Alter; (Lf.) Brandskorpe; Escharotica, pl., Ætsemidler, som tilvejebringe en Roe el. Skorpe paa Saar.

Eschato-logi, gr. (eschaton, det sidste), Læren om de sidste Ting: Død, Dommedag, Salighed, Fordømmelse.

Esclavage (—asj'), fr., Slaveri, Trældom; Halsbaand; s. Slaver.

escobardere, fr. (som den spanske Jesuit Escobar, f. 1589), bruge Hykleri (fr. escobarderie), Reservationes mentales (s. d.) ɔc.

Escompte (Eskongt'), fr. (af l. ex, ud, og com-putus, Regning), = Disconto, s. d.; escomptere = discontere.

Escorial, sp. (eg. et forladt Bjergværk, af escoria, l. scoria, Hammerskæl, Metalaffald, Slagge), et kongeligt Lystslot 6 Mil fra Madrid.

Escouade (Eskuad'), fr. (s. Eskadre), Rode, Korporalskab.

Escroc, fr. (it. scrocco, t. Schurke, Skurk), Snyder, listig Bedrager Gavtyv; escroquere (—kere), snyde, bedrage; Escroquerie, et, Snyderi.

Escualdunac, pl., = Baskere (i disses eget Sprog; s. Escara).

Escudo (jvf. Ecu), sp., ældre og nyere spanske og portugisiske Guld- og Sølvmønter, s. Ets. Escudo de Vellon (Veljon), ældre spansk Sølvmønt; Escudero, Vaabendrager, Væbner, Adelsmand af lavere Rang; Kammertjener; jvf. Esquire.

Esculenta, l., pl., spiselige Ting.

Escurial, s. Escorial; Escurial-Uld, fin spansk Uld.

Esdragon, s. Estragon.

Esempio, it. (af l. exemplum, Forbillede), et, Eksempel; Skuespil, der tager bestemt Sigte paa det virkelige Liv.
e-sexual, ny l., kønsløs, uden Køn (sexus).
Es giebt Wörter, welche Thaten sind, t. (Jean Paul), der gives Ord, som ere Handlinger.
Es ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie immer neu, t. (Heine), det er en gammel Historie; dog bliver den altid ny, — dog gentager den sig stadig.
Esito, it. (af l. ex-itus, Udgang), (Kbspr.) Udgang, Udførsel.
Eskadre, fr. (escadre, af it. squadra, sp. escuadra, en i Firkant stillet Hob, af l. quadra, Firkant), Samling af indtil 6 større Krigsskibe; Escadrille (—drij'), lille Flaadeafdeling; Eskadron (—drong, alm. Udt. —dron), Underafdeling (Trediedel) af et Rytterregiment, Rytterfane, Rytterfænnike; Eskadrons-Chef, Ritmester; chef d'escadrons, en til Major svarende Officersgrad i den franske Hærs Rytteri, Artilleri og Generalstab; eskadronere, opstille Ryttere, foretage Kavalleri-Manøvrer.
eski, tyrkisk Ord, der betyder gammel og tidt bruges i Sammensætninger.
Eskimo, indiansk (ɔ: den, der spiser raat Kød), Navn paa en ved Havet levende Folkegruppe i det nordligste af Amerika og det nordøstlige Asien (c. 35000, deraf 10000 i Grønland. Eskimoerne kalde sig selv Innuit, d. e. Mennesker).
Eskorte, fr. (Escorte, it. scorta, af it. scorgere, l. excorrigere, paapasse, ledsage, føre), Dækning, Følge, Æresfølge; Lejde, Værn; eskortere, dække, lejde, værne, følge; ledsage som Eskorte.
Esmeralda, sp., Smaragd.
Esnafdji, tyrk. (ar. esnaf, forskellige Arter, pl. af sanf, Del, Art), en Kræmmer i Tyrkiet.
Es-oche, r. Es-ochas, gr. (eisechein, naa, strække sig henimod), Svulst, Hæmorrhoidal-Knude i Endetarmen.
Esoteriker, gr. (eso, eiso, ind), en, som har Adgang til et Samfunds Hemmeligheder, er fortrolig med det Indre af en Videnskab, en indviet, lønvis; esoterisk, indvortes, lønlig, alene bestemt for de indviede, for øvede Tænkere; videnskabelig, lærd; jvf. exoterisk.
Esoteromani, Esotikomani, s. Exot—.
esotisk, gr., indenlandsk; modf. exotisk, s. d.
Espada, sp., Kaarde; Torero (s. d.), som skal fælde Tyren ved et Stød med sin Kaarde, = Matador og Toreador.
Espadille (—dij'), fr. (jvf. Epée), lille Kaarde; i visse Kortspil: Spader Es; s. Spadille; Espadon (—dong), Slagsværd; espadonnere, bruge Sværd el. Sabel, svinge med Sabel (som gymnastisk Øvelse: 'Espadonnering) enten paa en og samme Side eller skiftevis paa begge Sider, saavel ovenfra nedad som nedenfra opad.
Espadrille, fr., spansk Sko med Saal af Espartogræs (s. Esparto).
Espagne, fr., Spanien; chateaux en Espagne, s. u. Chateau; folie d'Espagne, s. u. Folie; Espagnol (Espanjol), sædvanlig Spaniol, Spanier; spansk Snustobak; Hønsehund; Espagnolade (Espanjolad'), Storpraleri, Skryderi; Espagnole (Espanjol'), spansk Dans; Espagnolette, et fint uldent Tøj; Jernsvingel til at aabne og lukke et (indadgaaende, Vinduespost manglende) Vindue.
Espalier (—je), fr. (it. spalliera, Rygstød; af l. spathula, Skulderblad), et, Rækværk; Gitterværk; Dobbeltrække af Personer ved højtidelige Optog; E.-Træer, Træer, hvis Grene ere udspændte til et fritstaaende Rækværk, en Mur x.; en espalier (anespalje), bunden til et Rækværk, eller i Form af en Vifte; paa Solvæg; i Dobbeltrækker (jvf. Spalier).
espansivo, it. (s. expansiv), (Mus.) bredt, fyldigt.
Esparcette, fr. (af sp. esparcir, udstrø), ogs. Esparsette, tyrkisk Kløver (en is. sydeuropæisk Foderurt af Bælgplanternes Familie).
Esparto-Papir, sp., Papir, tilberedt af en ved Kysten af Middelhavet voksende Græsart, Esparto el. Atocha (stipa tenacissima).
Espèce (Espæs'), fr. (af l. species, Slags, Art), Art, Slags, Sort; Mønt- el. Penge-Sort; klingende Mønt; en espèces (ang esspæs'), i klingende Mønt; ogsaa en espèces sonnantes (—nangt').
Espérance (—angs'), fr., Haab; esperere, haabe (l. sperare).
Esperto, it. (jvf. expert), erfaren, underrettet, indviet (hos Carbonari, s. d.).
Es-phlasis, gr. (af phlan = thlan, trykke), = Enthlasis, s. d.
Espièglerie, fr., Skalkagtighed, barnlig Overgivenhed; Uglspilsstreg; Espiègle (gfr. Ulespiegle, t. Eulen-spiegel, af heule, Ugle, og spiegel, Spejl), eg. Uglspil; skalkagtigt Menneske.
Esping (ogs. Essbing, Essping), t. (isl. espingr, Skibsbaad), Lastskib (paa Østersøen); Baad el. mindre Skib, hængt til et større.
Espingol(e) (Espængol'), fr. (it. spingola, af spingere, fremdrive), kort Bøsse med vidt Løb til at lade flere Kugler i; (i det ældre danske Artilleri) et Slags Skyts, bestaaende af flere forenede Rør, der ved en egen Ladningsmaade udskyde et stort Antal Kugler hurtigt efter hverandre (til Dels Forløber for Mitrailleusen, s. d.).
Espion (Espjong), fr. (af épier, éspier, spejde, af m. l. spicare, af l. adspicere el. inspicere, bese; isl. spæja, spejde), Spejder, Spion; Espionnage (Espjonnasj'), Spejden, Spioneri. Jvf. Spion.
espirando, it. (s. exspirere), (Mus.) udaandende, hendøende.
Esplanade, fr. (af l. planus, flad, jævn), fri, jævn Plads foran en stor Bygning el. Fæstningsværker; det ubeboede Rum mellem en By og en ved den liggende Fæstning; Grønning; ogs. Brystværnets Skaaning ved den saakaldte dækkede Vej, Markbrystværn, s. Parapet.
Espoir (—oar), fr. (l. sperare, haabe), et, Haab.
Esponton, s. Sponton.
es-pressivo, it. (s. expres), (Mus.) udtryksfuldt, = con espressione, med Udtryk.
Esprit (Espri), fr. (l. spiritus, Aande, Aand), Aand, Forstand, Hoved, Aandrighed, Vid, Indbildningskraft; den rigtige Mening af

noget; væsentligt Indhold af et Skrift; Kraft-Vand, Spiritus; Bel-Esprit, vittigt Hoved, Skønaand; esprit borné, et indskrænket Hoved; e. calculateur (—kylatør), beregnende Aand; e. désapprobateur (—tør), Modsigelsesaand, Dadlesyge (iſ. hos Kunstdommere); e. supérieur, fortrinligt Hoved; e. vaste, omfattende, mægtig Aand; esprit de corps (kaar), Samfundsaand, Foreningsaand; Kasteaand, Lavsaand; esprit d'escalier (—lie), Trappeaandrighed, Bagklogskab, som, i Modsætning til Présence d'esprit, først paa Trappen (naar den gode Lejlighed i Stuen er forbi) faar fine gode Indfald; esprit des lois (dæ loa), Lovenes Aand; esprit fort (faar), Fritænker; esprit public (pyblik), Almenaand; esprit de vin (dø væng), Vinaand (spiritus vini, l.); les beaux esprits se rencontrent (læ boseſpri sø rangkongtr'), de gode Hoveder mødes, have samme Indfald.

Esquif (—skif), fr., lille Fartøj, Galejbaad. Jvf. Equipage.

Esquiliner-Bjerget (l. Exquiliæ, Esqu., Æsqu.), den højeste af Roms 7 Høje).

Esquire (Eskueir), eng. (af fr. ecuyer [forældr. escuyer], ſ. d.), eg. Skjoldbærer, Vaabendrager; Titel for den lavere Adel i England og for ansete Personer af borgerlig Stand (svarer omtr. til: Velbaarenhed); sædvanlig forkort.: Esq.

Esquisse (Eskiss'), fr., ſ. Skizze; esquissere, ſ. skizzere.

Essay, eng., Essai (Esſæ), fr. (it. saggio, af m. l. exagium, af l. examen), Prøve, Forsøg; kort populær-videnskabelig el. litterær Afhandling, Studie; Essayist, fr.-eng., Forfatter af Essay; ogſ. = Publicist.

Ess-bouquet (—bukè), fr. (ſmtr. af essence de bouquet), eg. Blomsteraand), et fint lugtende Vand af engelsk Opfindelse.

Esse, l., eg. at være, Væsen; Velgaaende; være i ſit Es(se), være veltilfreds med ſin Stilling, være oprømt, befinde ſig vel (maaske ſnarere af det franske à son aise, ſ. d.); esse, non videri, l., at være, ej (bare) at ſynes (ej stræbe efter det blotte Skin).

Essence (—ſangſ'), fr., = Essen(t)s.

Essentialia, Essentialier, ſ. l. (af l. esse, være), pl., væsentlige Ting el. Omstændigheder, Hoved- el. Grund-Bestanddele; essentialia constitutiva, (Log.) grundvæsentlige Egenskaber el. Kendemærker; e. consecutiva, væsentlige, men afledede Følger af hine (jvf. constitutiv og consecutiv); error in essentialibus, (Retsſpr.) Fejltagelse, Misforstaaelse angaaende grundvæsentlige Genstande for en Kontrakt; Essentialitet, Væsentlighed; essentiāl el. essentiēl, væsentlig, aldeles nødvendig; essentielle Olier, Olier, der ved Destillation vindes af Planter (i en videre Betydning modſat de empyreumatiske); Essen(t)s, l., Væsen; Grundindhold; destilleret Kraftvand, Udtræk, Kraftdraaber, æterisk Olie; ſ. Eks. Pomeran(t)s-Essen(t)s; Essentia, l., det, der bestemmer en Tings Natur og adskiller den fra enhver anden; (Kem.) den balſamiske, kraftigste Del af en Ting; Essentia quinta, l., ſ. Qvintessents; Essentia amara, Bitteressens (modſ. E. dulcis); essentiæ rerum sunt immutabiles, Tingenes Grundvæsen er uforanderligt (Forandring i Tingens Grundvæsen ophæver Tingen ſelv).

Essera (ogſ. Sare og Sora), fr. (essère), et Slags Nældefeber.

essetai emar, hot'an pot'olōle Ilios hire, gr. (Homer, Il. 6, 448), oprinde vil den Dag, da det hellige Ilios falder (citeret af P. Scipio Æmilianus, da han, forudſeende Roms fremtidige Vanskæbne, naar dets Medbejler Karthago var tilintetgjort, med Sorg afløſ Senatets Bud: at jævne Karthago med Jorden).

[Essing, Æsing (af isl. áss, Aas, Bjælke), Næling paa en Baad].

Esseere el. Essenere, gr. (Essaioi el. Essenoi, af hebr. asa, læge, el. af hebr. Chasidim (ſ. d.), med hvilket Navn Essæerne forekomme i Talmud), pl., en gammeljødisk Sekt (fra 2det Aarh. f. Kr.), der mindre holdt paa offentlig Gudsdyrkelse, Ofre ꝛc., end paa stille Andagtsøvelser, rene Sæder ꝛc.; de havde Ejendomsfællesskab og afholdt ſig fra Ægteſkab; Essæisme el. Essenisme, den nævnte Sekts Lære; ogſ. det grænsende Liv (ſ. contemplativ) overhovedet (fordi hin Sekt var hengiven dertil); ſ. Therapeuter.

Estacade, fr. (af m. l. staca, estaqua, Pæl, Stage, t. Staken), Pæleværk til at spærre Indløbet i en Havn, Flod ꝛc.; Pæleværn, Bølgebryder.

Estadal, ældre ſpansk Længdemaal = c. 11 Fod; Estado (l. status), portugisisk Længdemaal = 5,337 danske Fod; Estadio, ældre portugisisk Vejmaal = 823 danske Fod.

Estafette, ſ. Stafet.

Estakade, ſ. Estacade.

Estamento, ſp. (l. stare, staa), ſpansk Rigs- el. Stænder-Forsamling, Rigsdag; ogſ. en af de tre Stænder (Gejstlighed, Adel og Borgere).

Estaminet (—næ), fr. (l. stare, staa), Hvilested, Kro, Ølhus, Kippe; Røgstue, Tobaksværelse (= Tabagie, ſ. d.).

Estampe (Estangp'), fr. (it. stampare, trykke, præge, stampe), et, Aftryk; Kobberstik, Kobberaftryk.

Estancia, ſp. (estar, være), Bolig, Opholdssted; iſ. en Mejerigaard i Sydamerika; Estanciero, dens Ejer.

Estandart = Standart, ſ. d.

Estatuto real, ſp. (af l. statuere, beslutte; regalis, af rex, Konge), en kongelig Forordning (ſærlig den af den ſpanske Enkedronning Christine 1834 udstedte Forfatning, der, omstyrtet i 1836, væsentlig genindførtes i 1845 og holdt ſig til 1868).

est deus in nobis, l., der bor en Gud i os (Ovid. Fasti VI, 5).

Esterlin (—læng), fr., en gammel fransk Guld- og Sølv-Vægt; nu = Gram i Belgien; Esterling = Engels(e); jvſ. Sterling.

est, est, l. („her er, her er", neml. god Vin, — ifølge en Vinkælder-Anekdote), Navn paa en god Muskatvin fra Monte Fiascone.

estilo culto = Gongorisme, ſ. d.

estimable, fr., agtværdig, agtet; Estime, Agtelſe, Højagtelſe, Anseelse; (Skibsſpr.) Overslag, Skøn over den Vejstrækning, ſom et Skib har tilbagelagt; Gisning; estimere (l. æsti-

mare), agte, skatte, paaskønne, sætte Pris paa; jvf. Æstimation.
e-stinto, it. (s. extingvere), (Mus.) eg. udslukket, omtr. = morendo (s. d.).
Estive, fr. (eng. stiff, d. stiv, om Skibe, der ved Sejlføring ej let krænge), Ligevægt af et Skib; estivere (l. stipare, sammentrykke), lade et Skib saaledes, at det er i Ligevægt.
est modus in rebus, l., alt har sine Grænser; ogs. est modus in rebus, sunt certi denique fines, (Horats Sat. I, 1, 106) Maade er der med alt, og Grænser, der ikke tør krænkes; sit modus in rebus! alting med Maade!
Estocade, fr. (estoc, en lang og smal Stødkaarde; isl. stokkr, Stok), eg. Kaardestød; paatrængende Tryglen om Laan; fornemt Tiggeri; Snyderi.
Esto mihi, l., Søndagen før Fasten, hvis latinske Kirkemesse begynder med de Ord: Esto mihi in Deum protectorem, Vær min Værnegud ɔc. (Ps. 31 [30] 3 efter Vulgata).
Estompe (Estongp'), fr. (t. stumpf, stump, but), en Visker, Stub, et sammenrullet Stykke Papir, Skind el. Bomuld, til at udbrede og sammensmelte en Tegnings Streger med; estompere (estongpere), udbrede Stregerne paa den angivne Maade og derved tilvejebringe Lys og Skygge.
est quaedam flere voluptas, l., der er en vis Nydelse i at græde (Ovid. Trist. IV, 3, 37).
Estrade, fr. (it. strada, af l. strata [via el. area], eg. jævnet [Vej, Stræde el. Plads]), ophøjet Plads, Forhøjning foran et Vindue, foran en Trone ɔc.; Hjal.
Estragon (—gong), fr. (af l. dracunculus, lille Drage), Kongesalat, Dragon, Art af Bynkegruppen.
Estrapade, fr. (af t. straff, stram), Vippegalge; Vipning, et Slags kunstigt Spring (hos Kunstspringerne).
Es-tratto, it. (l. extractus, af trahere, trække), et Udtræk i Lotteriet.
Estribillo (—jo), sp., eg. lille Stigbøjle (estribo), Slutningsrim, det 3-liniede Omkvæd til Bolero (s. d.).
Estrik, holl. (t. Estrich), et, Gulv af sammenhængende Ler-, Gibs- el. Kalk-Masse; Mosaikgulv.
Estropié (—je), fr., Krøbling; lemlæstet; estropiere, lemlæste, gøre til Krøbling (it. stroppiare el. storpiare [l. turpis, hæslig], lemlæste; maaske af gr. strephein, dreje, forvride).
Estuche, sp., (i Kortspil) de tre fornemste Matadorer (s. d.).
Esus, Æsus el. Hesus, keltisk, særl. gallisk Krigsgud; til hans Dyrkelse hørte Menneskeofre.
et, l., og, samt; et—et, baade—og; et (e), fr., og.
et ab hoste doceri, l., ogsaa af Fjenden skal man lade sig belære.
Établage (—asj'), fr. (af l. stabulum, Stade, Stald), Stadepenge; Staldpenge; Rummet imellem Vognstængerne for en Enspændervogn.
établere, fr. (l. stabilire, fæste, grunde), grunde, oprette, stifte; fastsætte, opstille (f. Eks. en Regel, en Grundsætning); forsørge, udstyre; établere sig, nedsætte sig, bosætte sig, grundlægge en Handel, aabne et Værksted, indrette sig; Établissement (Etablisf'mang), et, Anlæg, Anstalt, Oprettelse, Stiftelse, Stel, Indretning; Forsørgelse, Udstyr; Nedsættelse, Bosættelse; Handelsanstalt paa fremmed Sted.
Etacisme, s. Ætacisme og Itacisme.
Étage (Etasj', sædv. udt. Etaste), fr. (m. l. stagium, estagium (jvf. gr. stege, Tag), af l. stare, staa), Stokværk, Loft, Stuelag, Sal, alle i et Hus i samme Række liggende Værelser; Afsæt, Trin; (Geol.) en Formations Underafdeling; étagere (etasjere), afdele trinvis; Étagère (Etasjær'), et Møbel med Hylder til at sætte Glas, Kopper ɔc. paa, lægge Papirer ɔc. paa.
Étalage (—asj'), fr., Udlæggen, Udstilling, Udkrammen og Oppynten af Varer; det udhængte, opstilte; Udpyntning, Prunk, Udmajelse; étalere (jvf. ny l. stallare, t. stellen), stille til Skue, udkramme.
Étalon (—ong), fr. (m. l. stalla el. stallum, Stald), Stodhingst, Avlshingst; Normal-, Justeer-Maal el. -Vægt, Prøve-Maal; Møntfod (i denne Betydning af gl. fr. estaillon, besl. med gl. t. Stihil, Pæl); Étalonnage (—asj), Justering.
étamere, fr. (étain, af l. stannum, Tin), fortinne; Étamage, Fortinning.
Étamine, fr. (af l. stamen, Rending, Traad), et let, aabent, uldent Tøj, Sidug, Sikkede; (Bot.) Støvtraad.
étançonnere (etangsonnere), fr. (af l. stare, staa), støtte, afstive; Étançon, Støtte, Stive.
Étang, fr. (opr. estang, af l. stagnum, Sump, Kær), Dam, Fiskepark; Vandbeholdning i Smedier; Navn paa de ved Frankrigs Kyst liggende store Indsøer, som ere dannede af Kystfloder.
Étape, fr. (m. l. estapula, t. Stapel), Forraadshus, Vareoplagssted; (Krspr.) Rast- el. Forplejnings-Sted bag Felthæren; Magasin paa et saadant Sted, hvorfra gennemmarcherende Soldater forsynes med Mundforraad, Ammunition m. m.; ogsaa den for en Soldat fastsatte Portion af Levnedsmidler; Étape-Commissair, Proviantbestyrer paa Marcher; É.-Convention, Overenskomst angaaende Krigsfolks Gennemmarch gennem fremmed Omraade; É.-Vej, en til en Hærs Forsyning bestemt og med Étaper forsynet Vej, Hærvej; étapemæssig, rastmæssig; étape-mæssig Forplejning, den foreskrevne daglige Forplejning paa Marchen; Étape-Væsen, den hele Virksomhed bag en opererende Hær til Sikring af Forbindelsen med Hjemlandet; Étapier (Etapje), Proviantforvalter, Forpagter eller Forvalter af en Étape.
État (Eta, alm. udt.: Etat), fr. (af l. status), Stat; Stand, Tilstand, Stilling; Fod, Overslag, Regning, Liste over en Stats el. en Forvaltningsgrens Indtægt og Udgift; Budget; Liste over en vis Stands Medlemmer; den Vedmasse, som i et givet Skovdistrikt ifølge den vedtagne Driftsplan aarlig bør hugges; (ved Kobberstik) Aftryk af samme Plade, men med Ændringer; Civil-État, det borgerlige Bestyrelsesvæsen; Felt-État, Krigsfod; Hærliste; Værn; Hof-État, Hoffets Underholdning; samtlige Hofbetjente; Regnskab over Hoffets Udgifter; Land-État = Landværn; Sø-État

= Svækn; États-Minister, Stats-Minister, og mange andre Sammensætninger, som let kunne forklares af det her sagte; États-Raad, (ikke = Stats-Raad, men) Titel med Rang i 3die Rangklasse; États-Aar, Regnings- el. Overslags-Aar; étatmæssig, overensstemmende med det lovmæssig bestemte Overslag; „l'état c'est moi“ (—moa), „Staten, det er mig (et bekendt Ludvig XIV. tillagt Udtryk til Parlamentet, 1655); États généraux (eta sjenero), fr., pl., Rigsstænderne, de almindelige Stænder el. Generalstænderne, de af Adelens, Gejstlighedens og Borgerstandens deputerede sammensatte Landstænder, der i Frankrig sammenkaldtes fra 1302 til 1614 og efter 1789; les États-Unis (—yni) de l'Amérique, de forenede Stater i (Nord-) Amerika.

Étatist, fr., Tilhænger af Étatismen, d. e. den Lære, der fastholder Begrebet Stat (état) i Modsætning til Anarchismen, der forkaster baade Stat og Kommune eller dog den første.

État-major (général) (Etamasjor sjeneral), fr., Generalstab.

et cætera el. et cetera, l., og saa videre.

É-teignoir (Etænjoar), fr. (af l. exstingvere, slukke), Lysesslukker, Slukkehorn; l'ordre de l'É., Lysesslukkerordnen, Øgenavn for Jesuiterordenen.

Eteio-stichon el. Eteo-stichon, gr. (etos, et Aar), et, = Chronostichon, s. d.

Étendard (Etangdar), fr., s. Standart.

é-tendere (etangdere), fr., = extendere, s. d.; Étendue (Etangdy), Strækning, Udstrækning, Vidde, Omfang, Rum, Størrelse; (Mus.) Omfang af en Syngestemme el. et mus. Instrument.

éternel, fr., evig, stedsevarende; Éternelle, Evighedsblomst (jvf. Immortelle); éternere, forevige (jvf. æternere).

Etesier, gr. (etos, Aar, eg. Aarstids-, el. aarlige Vinde), pl., Hundedags-Vinde.

Etheling (m. l. ethelingus), (hos Angelsachserne og Frankerne) Medlem af den høje Adel, hvoraf Fyrsterne valgtes [oldn. ödlingr, Fyrste].

Etheo-gamer, gr. (etheos, eitheos, ugift Yngling), pl., (Bot.) = Kryptogamer, eg. uformælede (Planter), blomsterløse Planter, Lønboplanter, Sporeplanter.

Ethik, gr., Sædelære, Dydslære, Pligtlære; Retfindighedslære, Tilbørlighedslære; Ethiker, Sædelærer, Dydslærer; Ethiko-theo-logi, den paa Sædelære grundede Religionslære; (jvf. Physikotheologi); ethisk, sædelig, overensstemmende med Dyd, moralsk; ethisk Filosofi = praktisk Filosofi. S. Ethos, Moral, Metethik, Askethik.

ethmo-ïdal(sk) el. ethm-odisk, gr. (ethmos, Si, Sil*, Sold), sigte- el. sold-formig, sibannet (= cribriform, s. d.); Ethmoïdal-Knogle, Sibén.

Ethn-arch, gr., Folkehersker; Statholder, Jarl, Underkonge, Overbefalingsmand i en Provins; Ethnarchi, et, Statholderskab; Provins; Ethnicisme, Tro paa flere Guder, Hedenskab; Ethniker, Hedning; ethnisk, hedensk; s. paganistisk, Gentilisme; Ethno-graph, Folkebeskriver; Ethnographi, Folkebeskrivelse, Folkehistorie; særl.: Videnskab om Mennesket som Folkeindivid (medens Anthropologien er Videnskaben om Mennesket som Naturindivid), som Medlem af et ved fælles Afstamning, materiel og aandelig Kultur dannet Samfund (Horde, Stamme, Folk, is. de ikkeeuropæiske Folk); ethnographisk, efter Folkehistorien, saaledes, at hvert Folks Historie gennemgaas for sig (modſ. synchronistisk, s. d.); som hører til E. i særlig Forstand; til Folkehistorien el. Folkebeskrivelsen hørende; ethnographisk Museum, et, en ordnet Samling af Genstande, der vise Nationernes Levemaade ꝛc. paa de forskellige Kulturtrin; Ethnologi, Folkekyndighed, Folkelære, særlig den paa Etnografien i snævrere Forstand (med hvilken den tidt falder sammen) grundede sammenlignende Videnskab, der søger at finde det beslægtede i alle Menneskesamfunds Udvikling: Menneskeslægtens Naturhistorie; ethnologisk, hørende til, vedkommende Ethnologien; alle af Ethnos, Folk, pl.: Ethne (l. gentes), hos Middelalderens kristelige Forfattere is. Navn paa alle Ikke-Kristne og Ikke-Jøder.

Ethnike Hetairia, gr., et, Folkebroderskab, Navn paa et nygræsk Nationalforbund, der tilsigter Samvirken af alle Hellenere.

Etho-gnosi, gr., Karakter-Kendskab; Ethographi og Ethologi, Beskrivelse el. Fremstilling af Sæder og Skikke; ogs. Læren om den menneskelige Karakters Udvikling; ethographisk, dertil hørende, som har et Folks Sæder til Genstand; Ethokrati, et, Dydsregering, en Regeringsforfatning, i hvilken Moraliteten er ene Lovgiver og Hersker; Ethopöi, Efterligneiſe el. Fremstilling af en andens Sæder; Ethos, gr., et, Sæd, Skik, sædeligt Sindelag el. Sindsbeskaffenhed (E., et Menneskes blivende Særkende, modſ. Pathos [s. d.], den øjeblikkelige og skiftende Sjælstilstand), pl. Ethe, Sæder.

etiam periere ruinæ, l. (Lukan: Pharſ. IX, 969), selv Ruinerne ere forsvundne (Cæsars Ord ved Trojas Tomt).

etiamsi omnes, ego non, l., om end alle, jeg dog ikke (Peters Ord til Jesus).

Etienne, fr. (Bogtrk.) en Skrift-Art (f. Eks. A, a, B, b, C, c).

Etik, s. Ethik.

Etikette, fr. (Étiquette; af samme Rod som gr. stizein, d. stikke; t. stecken), Navnepind, Navneseddel, Plade, som hæftes paa eller hænges ved noget, Paaskrift, Prisseddel, Indholds- el. Brugs-Seddel (f. Eks. paa Medicinflasker); Høflighed; Hofbrug, Hofskik, Hoftvang, Hof-Ceremoniel; Indbegrebet af udvortes Former; Skik og Brug for velopdragne Folk, Omgangsskik, Velanstændighedsbrug; etikettere, paahæfte Pris- el. Brugs-Sedler.

et in Arcadia ego, l, = auch ich war in Arkadien geboren, s. d.

étiolere, fr. af l. stipula, Halm; eng. stubble), foraarsage Étiolement (—mang), et, d. e. Planters Afblegning og Svækkelse af Mangel paa Lys.

étique (etik'), fr., = hektisk, s. d.

Etmaal, holl., et, (Søſpr.) Døgn.

et me dixere poetam, l., ogsaa mig har man kaldt Digter.

Etnark, Etnograf m. m., s. Ethn—.

Étoile (Etoal'), fr. (l. stella), Stjerne; É. mobile, eg. bevægelig Stjerne; Redskab til at eftermaale Diameteren af Sjælen (Løbet) i Skyts; Arc de triomphe de l'Étoile, Stjerne-Triumfbuen i Paris (Opførelsen dekreteret af Napoleon I., 12. Febr. 1806).

étonnant (—ang), fr. (af l. ex og tonare, tordne), forbausende, forunderlig.

Étouffade (—tuff—), fr., stuvet Kød; étouffant (—fang), kvælende, lummer, kvalm; étouffere (fr. forældet éstouffer, it. stufare; gr. typhos, Damp; holl. stooven, stuve), kvæle, dæmpe, undertrykke; stuve; Étouffement (—mang), et, Vanskelighed ved at drage Aande, Beklemmelse.

Étoupe (Etup'), fr. (af l. stuppa, Værk), Værk; étoupere, stoppe, udstoppe med Værk.

Étourderie (—turd—), fr., en og et, Ubesindighed, Dumdristighed, Fremfusenhed, dum Streg; étourdi, ubesindig, dumdristig; Étourdi, et ubesindigt Menneske, Fusentast; étourdere (it. stordire, af l. torpidus, stiv, følesløs), bedøve, forfærde, forbløffe; étourdissant (—sang), bedøvende; Étourdissement (—diss'-mang), et, Bedøvelse, Forfærdelse, Forvirrelse; Svimmel.

ét quidem e-gregiē, l., og det ypperligt, i udmærket Grad (jvf. egregiē og Laudabilis).

etrange (etrangsj'), fr. (l. ex-traneus), sær, sælsom, forunderlig, paafaldende; étrangement (—mang), paa en sælsom Maade, mod Skik og Brug.

étranger (etrangsje), fr. (l. ex-traneus), fremmed, udenlandsk; Étranger, fremmed, Udlænding; Udland; Étrangère, fremmed, udenlandsk Kvinde.

être (ætr'), fr. (l. esse), være; Væsen; Être suprême (—syprœm), et, højeste Væsen, Gud; être à son aise, s. aise.

Étrenne, fr. (l. strena, Foræring), Handsel; Étrennes, pl., Nytaarsgave.

Etr-oncus, gr., Svulst i Underlivet (etron).

et semel emissum volat irrevocabile verbum, l., uigenkaldelig Ordet, som een Gang er udsendt, vil flyve (Horat. Epist. I; 18, 71).

et si omnes ... ego non, l. (Mark. 14, 29), om ogsaa alle ..., gør dog jeg det ikke; jvf. si omnes consentiunt, ꝛc.

Etturo, it., = Hectare (s. d.)

Etto—, it., = Hecto— (s. d.).

Étude (Etyd', alm. Etyde), fr., Studering, = Studium (s. d.); Studie, Øvelse; Øvelsesstykke (i Tegning, i Musik); jvf. Exercices (i Musik Études alene for Instrumenter, Exercices ogs. for Sang); jvf. Skizze; Étudiant (Etydiang), Student, studerende; É. en belles lettres, en droit, en médécine, en théologie, en, som studerer de skønne Videnskaber, Lovkyndigheden, Lægevidenskaben, Religionsvidenskaben; Étudiante (Etydiangt'), kvindelig Student; Studentfrille.

Étui (Etyi), fr. (it. astuccio, af gl. t. Stuche, oldn. stúka, Ærme), et, Bestik, Foldeæske, Foderal; Naalehus.

etwas, t., noget.

Etymo-lōg, ogs. Etymo-logiker og Etymologist, gr., Ordgransker, som sysler med Ordenes Afstamning og Afledning; Etymologi, Ordenes Oprindelse, Afledning, Afstamning; Ordgranskning; Ordkilde, Ordrod; Ordbyrd, Ætføring; Ordafledningslære (en Del af Grammatikken; ofte brugt = Formlære, Bøjningslære); Etymologikon el. Etymologicum, et, Ordgranskningsværk, Afstammelses- el. Afledningsordbog, Ordbog over Stammeord (særl. E. magnum, et vigtigt græsk Værk fra det 10de Aarh.); etymologisk, ordgranskende, udledende; overensstemmende med Ordgranskningen; e. Del af Grammatikken = Etymologi (s. d.); etymologisk Figur, (Gram.) enkelt Afvigelse fra den sædvanlige Ordform, ved enkelte Bogstavers Tilføjelse, Udeladelse eller Forandring; etymologisk Lexikon, Rodordbog; etymologisere, sysselsætte sig med Ordgranskninger, eftergranske Ordenes Grundbetydninger og Afstamning; ætføre; Etymon, et, (eg. det sande, ægte, virkelige) den sande, første Betydning, Grundbetydning, af et Ord, et Ords Afledning og Grundbetydning.

eu; denne Stavelse udtales i alle græske og latinske Ord: ev (efter den nygræske Udtale i nogle Tilfælde: ef), i fr.: ø, i t.: øj.

eu, græsk Biord, godt, vel, rigtigt, let; hyppigt i Sammensætninger; i Betydningen modsat dys (s. d.).

Euan, gr., s. Evan.

Eu-ana-lepsis, gr. (af analambanein, tage (sig) op, komme til sig selv, komme til Kræfter), (Læ.) hurtig Bedring; euanaleptisk, som kommer sig let.

eu-anthisk, gr., skønt blomstrende (s. Anthos).

Eu-biotik, gr. (bíun, leve), = Diætetik, s. d.; ogs. den Kunst at gøre sig Livet tækkeligt.

Eu-buli, gr. (bule, Villie, Raad), eg. Raadsnille, klog Handlen; Indsigt, Klogskab; Eubulos, Eubuleus, eg. godt raadende; Tilnavn til flere Guder (Zeus, Dionysos, Hades).

Eucalyptus, gr. (kalyptein, skjule), australsk Slægt af Myrtefamilien; til denne Slægt høre Jordens højeste Træer.

Eu-charisti, gr. (eu-charistein, være taknemmelig, takke), eg. Takſigelse, Taknemmelighed; (Teol.) Takkebøn (før Indvielsen af Brødet og Vinen); Nadveren, Alterens Sakrament; Eucharistik, Læren om Nadveren, Nadverlære; eucharistisk, som har Hensyn til Nadveren; Eucharistikon, et, Takkesang.

Euchelaion, gr., et, „den sidste Olie" (i gr. Kirke); jvf. extrema unctio.

Eucheter, Euchiter (ogs. kaldede Messalianere, Euphemiter (lovsyngende), Choreuter (dansende)), gr. (euche, Bøn, Ønske, Løfte), pl., Bedebrødre; særl. en Sværmersekt fra det 4de Aarh.

Eucho-logion, gr., et, Bønnebog; Samling af Anordninger for Kirkehøjtider (særl. i den Filbigere græske Kirke); s. Agende.

Euchri, tyrk., Tiendedel, Deci—.

Eu-chroe, gr. (chroia, Farve), (Læ.) sund Hudfarve, frisk Udseende.

Eu-chyli, gr. (Læ.) god Beskaffenhed af Chylus (s. d.).

Eu-chymi, gr. (Læ.) god Beskaffenhed af Chymus (s. d.).

Eu-daimon, Eudæmon, gr., god Aand el. Genius; som har en god Dæmon eller Fylgje;

lykkelig; (Astrol.) eet af de lykkevarslende „himmelske Huse"; Eudaimoni, Lyksalighed; Eudaimonisme, Eudæmonologi, Lyksalighedslære, som gør Menneskets egen Lyksalighed til dets Hovedformaal og til højeste Bevæggrund for Pligternes Opfyldelse (jvf. Epikuræisme og Hedonisme); Eudaimonist, Lærer, Ven, Tilhænger af Lyksalighedslæren (jvf. Hedonist); eudaimonistisk og eudæmonologisk, som hører til, grunder sig paa denne Lære.

Eu-dialyt, gr. (dialyein, opløse), eg. let opløselig (i Syrer), et grønlandsk Mineral (Silicat).

Eudio-biotik, gr., den Kunst, at føre et glad og lykkeligt (eudios) Liv (bios); jvf. Eubiotik.

Eudio-meter, gr. (eudios, ren, klar, stille), et, Redskab til at undersøge Luftens Godhed ved at maale dens Iltmængde (= Oxygenometer, s. d.); Eudiometri, Bestemmelse af Iltmængden i Luften; Analyse af den atmosfæriske Luft; eudiometrisk, denne vedkommende, deri grundet; eudiometriske Stoffer, Legemer, ved hvis Affinitet til Ilt denne afsondres fra Luftens øvrige Bestanddele.

Eu-doxi, gr., godt Rygte, andres gode Mening (doxa) om os; god, rigtig Dom (= Orthodoxi).

Eu-dynami, gr., (Lf.) Kraftighed; Kraftfylde.

Euemerisme, den af den græske Filosof Euemeros (i 4de Aarh. f. Kr.) opstillede Lære, som tog de græske Guddomme for Mennesker, der efter deres Død vare blevne forgudede; Euemerist, Tilhænger af denne Lære.

Eu-epi, gr. (epos, Ord, Tale), Vellyd i Talen; · ogs. Veltalenhed.

Eu-ergetes, Eu-erget, gr. (ergon, Værk, Gerning), Velgører; Tilnavn til 2 Ægypterkonger Ptolemæus; Euergeter, pl., Navn paa et Frimurer-Forbund i Schlesien (fra 1792—95).

Eu-exi, gr., (Lf.) = Eupathi, s. d. (mods. Kachexi).

Eufemi, Eufoni m. m., s. Euph—.

Eu-geni, gr. (genos, Æt), Ætstorhed, god Herkomst („Velbaarenhed"); Eugenia, (Astron.) een af Planetoïderne; (Bot.) Slægt af Myrtefamilien; Eugenin, Nellikekamfer, et med Eugenol, Nellikesyre, isomert Stof.

eugubinske Tavler, syv, Aar 1444 i Gubbio (d. gl. Eugubium el. Iguvium) i Mellemitalien fundne, Kobbertavler, et værdifuldt Mindesmærke om det umbriske Sprog.

Eu-hemerisme, s. Euemerisme.

Eu-hæmi = Eusæmi (s. d.).

Euios, gr., hvad der vedkommer Dionysos (Bakkus), bakkisk; raabende Euoi, s. d.

Eu-kleia, gr., Ry; græsk Gudinde.

Eu-koli, gr., eg. Tilfredsstillelse ved Spise (kolon); Munterhed, Tilfredshed; Nøjsomhed.

Eu-krasi, gr. (kerannynai, blande), (Lf.) god Blanding af Vædskerne, sund Legemsbeskaffenhed, (mods. Dyskrasi); ogs. lykkelig Sindsstemning, Temperament.

Eu-krati, gr. (kratein, herske, udøve Magt), et, god Styrelse, god Regering.

Eu-kæri, gr. (kairos, Tid, rette Tid), belejlig Tid, gunstigt Øjeblik.

Eu-lali, gr. (lalein, tale), Veltalenhed; eulalisk, veltalende.

Eulat Vakuf, s. Vakuf, Wakf.

Eu-logi, gr., Fornuftighed i Tale (logos) og Handlinger; velklingende Tale; Sandsynlighed; Rimelighed; Lovprisning; Velsignelsesønske (= Benediction, s. d.) særl. over Brødet og Vinen ved Nadveren; Vielse; Eulogier, pl., (i den græske K.) indviede Brød, der sendes dem, som ej kunne være til Stede ved den hellige Nadver; eulogisk, godtsagt; fornuftig, hensigtssvarende; sandsynlig; velsignet; Eulogisme, Eulogisti, sindig Fremgangs- el. Handle-Maade, Sindighed (= Eubuli); eulogistisk, sindig, betænksom; Eulogium, Hovedritualet i den græske Kirke

Eu-menider, gr., pl., (Myt.) = Erinyer, Furier, s. d. (eg. de naadige, velmenende, ved en Eufemisme, eller til Antydning af deres Forsoning i Anledning af Orestesses Modermord).

Eu-meni, gr. (menos, Kraft, Stræben), Velvillie; eumenisk, velvillig.

Eu-metri, gr., rigtigt Maal; Forholdsmæssighed; eumetrisk, med godt, rigtigt Versemaal (metron); maadeholden; forholdsmæssig.

Eu-morphi, gr., skøn Skabning (morphe), Skønhed; eumorphisk, velskabt; dannet.

Eu-musi, gr., Indsigt i Musernes Kunster (is. Digtekunst, Musik og Dans); højere Aandsdannelse, Skønhedsfølelse, Kunstsans; eumusisk, som har saadan højere Aandsdannelse 2c. Mods. Amusi, s. d.

Eunæ, pl., gr. (eunai), Stene, der i Oldtiden brugtes i Ankeres Sted, Ankerstene.

Eunomi, gr. (nomos, Lov), Lovmæssighed, velordnet Statsforfatning, god, borgerlig Orden; Eunomia, (Myt.) Gudinden for Lovgivningen, s. Themis; een af Planetoïderne; Eunomianer, Tilhænger af Eunomios (streng Arianer-Sekt); eunomisk, med gode Love, en god Forfatning, lovmæssig.

Eun-uk, gr. (eune, Seng, og echein, holde, eg. Sengevogter; Kammertjener; Kvindevogter i et Harem), Gilding, Halvmand.

Eu-odi, Eu-odmi, Eu-osmi, gr. (ozein, lugte), Vellugt.

Euoi, gr., et, Bakkantindernes Jubelraab til Ære for Dionysos (Bakkus) (Ordet enten gr. (= vel ham!) el. opr. thrakisk, hvis det ikke er en Naturlyd). S. Euios.

Euouae (EUOUAE), i gamle Koralbøger, de 6 Vokaler i Ordene: seculorum amen, hvormed Psalmerne sluttedes.

Eu-pathi, gr., Velbefindende, Velbehag, Velværen; god Sindsstemning; Taalmodighed i Lidelser; s. Pathos.

Eu-patrider, gr. (pater, Fader), pl., Folk af høj Byrd, adelige, Patriciere; eupatridisk, af ædel Herkomst, adelig; Eupatridisme, Adelsbegunstigelse, Adelsforret.

Eu-pepsi, gr. (peptein, blødgøre, koge, fordøje), god Fordøjelse; Letfordøjelighed; eupeptisk, let fordøjelig (mods. dyspeptisk og apeptisk).

Eu-phemi, gr. (pheme, Tale, Ord, Sagn, af phanai, sige, tale), godt Ry el. Varsel; Brug af heldvarslende Ord, Besmykkelse ved skaansommere Udtryk; andægtig Taushed; Euphemisme, Omskrivning for at undgaa det haarde eller stødende (uheldvarslende) i det egentlige

Udtryk; et skaanende, formildende Udtryk, Formildelsesudtryk (f. Eks. henfove i Stedet for dø, annektere i St. f. stjæle, rane); Lempeudtryk, Ordlempe, Pynteord; euphemistisk, besmykkende, mildnende; Euphemiter, s. Eucheter.

Euphemia-Viser, opr. franske rimede Riddervisér (saa kaldte efter den norske Dronning Euphemia († 1312), der lod dem oversætte).

Eu-phōn, en, Euphonion, et, af gr. (phone, Lyd), en Art Messingblæseinstrument (ogs. = „Baryton" el. Tuba i B. alto); ogs. Navn paa et af Chladni (1790) opfundet Toneredskab, hvis Toner frembragtes ved Strygning (med vædede Fingre) af Glasrør, der stode i Forbindelse med Staalstænger: „Stavharmonika"; Euphoni, Vellyd, Ord-Velklang; euphonisk, velklydende, formildende; euphoniske Bogstaver ere Bogstaver, som ikkun sættes for Vellydens Skyld, f. Eks. t i mundtlig.

Eu-phorbia, gr. (phorbe, Foder, Græsgang), (Bot.) Vortemælk, hørende til Vortemælksfamilien (Euphorbiaceæ); Euphorbion el. —um, et, den indtørrede Mælkesaft af flere Arter E., der udgør en Bestanddel af flere trækkende Plastre.

Eu-phori, gr. (pherein, bære, taale), Evne til let at taale Smerter; Frihed for Smerter; Velbefindende i Almindelighed, ogsaa særlig efter Nydelsen af Mad el. af et Lægemiddel.

Eu-phradi, gr. (phrazein, tale), Veltalenhed.

Eu-phrasi, gr. (eu-phrainein, glæde), muntert Sind, Munterhed.

Eu-phrone, gr., = Euphrosyne.

Eu-phrosyne, gr. (phren, Sind), Glæde, Munterhed; (Myt.) een af Kariterne; een af Planetoïderne.

Eu-phuisme, gr. (euphyes, skjøntformet), en søgt, antiteserig, svulstig Stil, opkaldt efter Englænderen John Lilys Roman: Euphues (1580); jvf. Gongorisme og style précieux; Euphyist, en, som lægger Vind paa pyntelige Udtryk, Talemaader og Vendinger; euphyistisk, med søgt Pyntelighed.

Eu-pion, gr. (pion, fed), et, Olie, frembragt ved en egen Destillation af organiske Substanser.

Euplo-comi, gr. (plekein, sno; kome, Haar), pl., Menneskeracer med lokket og bølget Haar.

Eu-pnoe, gr., (Lk.) let Aandedrag (pnoe el. pnoie).

Eu-pori, gr. (poros, Vej, Middel), Lethed, Nemhed, Færdighed; Velstand; euporistisk, som let kan bringes til Veje; euporista medicamina, gr.-l., Husmidler, Husraad.

Eu-praxi, gr. (prassein, gøre, handle), god Opførsel; Velbefindende.

Eu-pyrion, gr. (pyr, Ild), et, (Lettænder) kemisk Fyrtøj.

Eur-asian, eng., Barn af en Europæer og en Asiater, særlig Søn af en Europæer og en indisk Kvinde; Eurasien, det europæisk-asiatiske Fastland.

Eu-rhythmi, gr., rigtigt og skjønt Forhold (rhythmos), Ligemaal (jvf. Symmetri), skjøn Overensstemmelse af et Helts samtlige Dele; Ordføjnings-Velklang; skjøn, taktmæssig Bevægelse i Musik, af Legemet i Dans, under et Foredrag; (Lk.) Jævnhed i Pulsslaget, ordentlig Puls, regelmæssigt Blodomløb; eurhythmisk, velordnet.

Eu-ripos, gr., Kanal (paa de gamles Cirkus). (Egentlig det smalle Stræde ved Øen Euböa).

Eurit el. Felsit, en finkornet, Kvarts og Feldspat indeholdende Stenart.

Europa, gr., (Myt.) den phønikiske Konge Agenors Datter, hvem Zeus, i Skikkelse af en Tyr, bortførte til Kreta; deraf Verdensdelens Navn; een af Planetoïderne; europa-müde, gr.-t., europatræt, ked af Europa; Europæer, Menneske fra Europa; særl.: Medlem af det (politisk og religiøst) radikale, til Kosmopolisme (s. d.) hældende Parti i Danmark; europæisk, vedkommende Europa, ofte = kosmopolitisk (s. d.), modsat national (s. d.); europæisk Concert, Samstemmen (el. Modspil) mellem Stormagterne om Indblandelsen i Europa.

Europ-orama, s. u. Kosmorama.

Euros el. **Eurus**, gr., l., Sydøstvinden; (Lk.) Skimmel, Muggenhed; Benkræft (i denne Betydn.: eurōs).

Euryale, s. Gorgo.

Eurydike el. —ydice, en Dryade, Orfeuses Hustru; s. Orpheus.

Euryklide, gr. (eurykleis, eurykleides), Bugtaler (Navn efter en oldgræsk Bugtaler Eurykles).

Eu-sarki, gr. (sarx, Kød), (Lk.) godt Huld, Hold*; Kødfuldhed.

Eu-sebia, gr. (sebein, sebesthai, ære, bære Ærbødighed for, dyrke), Fromhed, Gudsfrygt; Religion; allegorisk Væsen som (Gudinde el.) Forstanderinde for Religionslæren; Eusebianere, pl., i 4de Aarh. Navn paa Arianerne (s. d.), som begunstigedes af Eusebius, Patriark i Konstantinopel; Eusebiologi, Anvisning til et gudfrygtigt Levned. Jvf. Pietas.

Eu-semi, gr., (Lk.) godt Forvarsel, godt Kendetegn (sema).

Eu-siti, gr. (sitos, Mad), (Lk.) god Madlyst.

Eu-splanchni, gr., (Lk.) god Beskaffenhed af Indvoldene (splanchna).

det eustachiske Rør (Tuba Eustachiana), Øretrompeten, Forbindelsesrøret mellem Trommehulen i Øret og Næsehulen; opkaldt efter den italienske Læge Eustachio (død i Rom 1574).

eu-stomachos, gr., som har en god Mave; tjenlig for Maven (stomachos).

Eu-stylon, gr., et, Bygning med smukke Søjler; eustylos, som har skjønne eller skjønt stillede Søjler (styloi); eustylisk, (Bygning), hvis Søjler have det rette Forhold, særl. have en indbyrdes Afstand af $2\frac{1}{4}$ Gang deres Gennemsnit forneden.

Eu-terpe, gr., s. Muser; een af Planetoïderne; sydamerikansk Palmeslægt.

Eu-thanasi, gr., let, rolig Død (thanatos), Henslumren.

Eu-thesi, gr. (tithenai, sætte, ordne), (Lk.) god, stærk Legemsbeskaffenhed.

Euthy-comi, gr. (euthys, lige; kome, Haar), pl., Menneskeracer med glat og stridt Haar.

Euthy-metri, gr. (euthys, lige; metron, Maal), Maaling af, Lære om retliniede Figurer (Del af Geometrien).

Eu-thymi, gr. (thymos, Sjæl, Sind), Sjæls- eller Sinds-Ro, Munterhed, Sjælefred.

Euthy-tona, gr. (euthys, lige; teinein, spænde), pl., tvarmede Buer til vandret Udslyngning af store Pile (jvf. Katapult og Ballist).
Eu-toci el. Eu-toki, gr. (tekein, føde), let Forløsning.
Eu-tolmi, gr., Bestemthed, Mod (tolma); (Lt.) Tillid og Haab hos den syge, Frejdighed.
Eu-toni, gr. (teinein, spænde), (Lt.) Kraftfuldhed, Førlighed.
Eu-trapeli, gr. (trepein, vende; eu-trapelos, eg. som let lader sig vende), Artighed, Vittighed, Finhed i Omgang, Urbanitet.
Eu-trophi, gr. (trephein, nære), (Lt.) Legemsfylde, godt Huld; Hold*; sund og rigelig Næring.
Eu-tychi, gr. (tyche, Lykke), Lykke, Lyksalighed.
Eutychianere, s. Jacobiter.
Eu-zeli, gr., god eller lykkelig Efterligning; Kappelyst (zelos), modf. Kakozeli (s. d.).
Eu-zoi, gr. (zen, leve), et lykkeligt Liv (= Eubiotik, baade Eudaimoni og Eupraxi).
Eu-zon, gr. (zone, Bælte), slanbæltet, rask, flink; nygræsk Soldat i Nationaldragt.
Eu-æmi, gr., (Lt.) Blodets gode Beskaffenhed (gr. haima, Blod).
Eu-æsthesis, gr. (aisthanesthai, føle), Følelsens gode Beskaffenhed.
Eva (af hebr. Chavvah, Liv, Moder), de levendes Moder, Adams Hustru.
E-vacuantia, l., pl., (Lt.) afførende Midler, ogs. Brækmidler; Evacuant, Orgelventil (til Udtømning af Vinden i Bælgen); Evacuation, Udtømmelse, Afføring; Udflytning (is. af syge og saarede), Bortflytning (is. af Tropper og Krigsmateriel); evacuere, udtømme, afføre; udflytte, forlade, tømme, rømme (f. Eks. en Fæstning, et Hus &c.). S. Vacuum.
Evader, s. Eviader.
e-vadere, l. (evadere), slippe, komme løs; bortsnige sig, smutte bort; søge at undgaa, at undvige eller at slippe fra (f. Eks. et Spørgsmaals Besvarelse). S. Evasion.
E-vagation, l. (vagus, omflakkende), eg. Udsvævelse, Udskejelse; Tankernes, Opmærksomhedens, Andagtens &c. Adspredelse; evagere, udskeje; svæve omkring med sine Tanker.
evakuere, s. evacuere.
e-valescere, l., blive større eller stærkere; stige i Værdi.
E-valuation, m. l. (af l. valere, gælde), Værdsætning, Prisbestemmelse af Mønter og Varer; (tilnærmet) Beregning overhov.; evaluere, anslaa, værdsætte, beregne.
Evan, sædv. Evan, l., Bakkus'es Tilnavn; Bakkantindernes Jubelraab (gr. euan, ogs. euoi, s. d.); Evans, l., Bakkantinde.
e-vanescere, l. (af vanus, tom), forsvinde; Evanescen(t)s, Svinden, Hensvinden.
Ev-angelium, gr. (af eu, vel, og angelos, Sendebud, angelia, Budskab), et, eg. Glædesbudskab, især det, at den forjættede Frelser er kommen; det nye Testament el. Frelsens Forkyndelse; Mærkværdigheder af Jesu Levned og Lære (i fire af det nye Testaments Bøger); et Stykke af Jesu Levnedshistorie, som paa Søn- og Fest-Dagene oplæses og tydes; evangelisk, eg. glædelig, heldbringende; overensstemmende med Jesu Lære, kristelig; is. som erkender Evangeliet for eneste Trosgrundvold; f. Eks. evangelisk Kirke, evangeliske Kristne, (i nyere Tid) de forenede Lutheranere og Reformerte; jvf. Protestant; evangeliske Brødre, = Herrnhutere: evangelisk Alliance, en 1845 i England grundet Forening af protestantiske Kirker og Sekter til Protestantismens Fremme og Romanismens Modarbejdelse; Evangelist, Overbringer af et glædeligt Budskab; Forfatter af Jesu Levnedsbeskrivelse i det nye Testament; ueg. Forkynder, Udbreder af en vis Lære (f. Eks. af Kiliasmen, Kommunismen) (jvf. Apostel); de fire Evangelister: Matthæus, Markus, Lukas, Johannes, som Forfattere af Jesu Levnedsmærkværdigheder; (ueg. i Statsl. = de fire fornemste Adelsfamilier i Venedig: Giustiniani, Cornaro, Bragadini og Bembo; i Apotek. = fire Hovedbestanddele ved Lægemidlernes Tilberedelse: Honning, Olie, Voks og Sukker): Evangeliarium el. Evangelistarium, et, Evangelie-Bog, indeholdende de Stykker af Evangelierne, der oplæses ved Gudstjenesten (Perikoperne); jvf. Epistolarium; Evangelie-Harmoni, sammenlignende Sammenstilling af de fire Evangelier; Evangelie-Side, venstre Side af Altret (set fra Skibet), „Brødsiden", hvor Alterbrødet stod, og hvorfra Evangeliet (i den gamle Kirke) oplæstes; (fra Alterets højre Side, „Kalksiden" el. Epistel-Siden oplæstes Epistlerne); jvf. Synoptikere; evangelio non crederem, nisi me catholicæ ecclesiæ commoveret auctoritas, l. (Augustinus), jeg vilde ikke tro paa Evangeliet, hvis den katolske Kirkes Myndighed ikke drev mig dertil.
e-vaporabel (l. vapor, Damp), som kan bortdunste; Evaporation, l., Afdampning, Fordampning, Uddampning; Evaporator, Maskine til at fremme Fordampningen (is. i Saltværker); Evaporatorium, et, Redskab til at bestemme Fordampningens Grader; evaporere, uddunste, fordampe, afdampe, bortflyve, bortryge.
E-vasion, l., Slippen, Bortkommen (f. Eks. flygtige Stoffers); Undkomst, Rømmen, Flugt; Udflugt, Paaskud; evasiv og evasorisk, som tjener til Udflugt eller Paaskud; evasoriske Grunde, Udflugtsgrunde; e. Svar, undvigende Svar. S. evadere.
E-vection, l. (vehere, føre, drage), Opstigen; (Astron.) Ujævnhed el. Afvigelse i Maanens Bevægelse ved Solens Indvirkning.
e-vellere, l. (s. Evulsion), oprykke, udrive.
É-vénement (Even'mang), fr. (af l. venire, komme), et, Udfald af en Sag el. Begivenhed; Tildragelse, Forefald, Hændelse; evenere, tildrage sig.
Evening (Iv—), eng., Aften; E.-dress, Aftendragt, Selskabsdragt; E.-star, Aftenstjerne.
even money (ivn maani), eng., lige Penge; modf. Odd (s. d.).
É-ventail (Evangtaj), fr. (af ny l. e-ventare, gøre Vind, vifte), Vifte; en éventail (angevangtaj), i Form af en Vifte, viftedannet.
E-ventilation, s. l. (l. ventus, Vind), Udluftning, Rensning ved Lufttræk; eventilere, udlufte.
E-ventration, l. (venter, Bug), (Lt.) medfødt

Misdannelse med mangelfuld forreste Bugvæg; høj Grad af Bugvægsbrok.

e-ventual, ny l., og é-ventuël, fr. (af l. venire, komme, e-venire, tildrage sig), afhængig af Tilfældet; afhængig af Udfaldet; beroende paa Udfaldet af noget, der endnu er uvist (f. Eks. naar man kalder en Mands Hustru hans eventuelle Enke, da hun vil blive Enke i det Tilfælde, at hans Død indtræffer før hendes); fremtidig, hændelig, mulig; E-ventual-Maxime, E.-Princip el. Concentrations-Maxime, (Retsspr.) den i dansk og norsk Civilproces gældende Regel, at enhver af Parterne paa een Gang og straks skal fremkomme med alle sine Angrebs- og Forsvars-Grunde; E-ventual-Rettigheder, Rettigheder, der ere knyttede til Betingelser, som kunne indtræffe eller udeblive; E.-Bedømmelse, Handlingernes (urigtige) Bedømmelse efter Udfaldet, Retfærdiggørelse efter Udfaldet, efter Lykken; eventualiter, éventuel (= in e-ventum, s. d.), i paakommende el. fornødent Tilfælde, i Tilfælde af, tilfældig, mulig; ogs.: for Forsigtigheds Skyld; betingelsesvis; Eventualitet, et muligt indtrædende, paa alle Haande Betingelser beroende Tilfælde; Mulighed; Eventus, l., Udgang, Udfald; Begivenhed, Tilfælde; in omnem eventum, i alt Fald, for ethvert Tilfælde; eventus docebit, Udfaldet vil vise det; eventus stultorum magister, Udfaldet er Daarernes Læremester, af Skade bliver man klog.

Eventyr el. Æventyr (m. l. adventura, fr. aventure, t. Abenteuer), et, en sælsom, spændende Oplevelse, tidt overnaturlig Tilbragelse, ogsaa (opdigtet) Fortælling om en saadan (forbr. til Emtyr og Emter); till Äfventyrs, sv., maaske.

Évêque, fr. (gr. episkopos), Biskop.

ever (evver), eng. (isl. ei, ey, æ, altid; got. aivs, Tid), altid, bestandig; for ever, for stedse (Ønske); Ever-lasting (eng. last, vedvare), eg. stedsevarende; et atlaskagtigt, tykt Tøj af Bomuld, Kamgarn el. begge.

Ev-ergetes, s. Euergetes.

Everlasting, s. u. ever—.

e-verrere, l. (verrere, vende (hverre), feje), udfeje.

e-vers(us), l., udad vendt, udad rettet (mods. invers, s. d.).

E-version, l. (vertere, vende), Kuldkastning; Omstyrtning; Tilintetgørelse; eversiv, omstødende, omstyrtende, kuldkastende; evertere, kuldkaste, omstyrte, vende op og ned paa; tilintetgøre, gøre ugyldig.

Evert (t. Eber, Ewer, Ever), et lille fladbundet, eenmastet Fartøj (Elbfartøj).

E-vertebrata, l. (vertex, Hvirvel, vertebra, Led i Rygraden), pl., hvirvelløse Dyr.

e-vertuere sig (—ty—), fr. (l. virtus, Dyd, Mod), angribe, anstrenge sig, gøre sig Umag; tage Mod til sig; vinde mere Duelighed ved Øvelse.

e-vestigere, l., udgranske, udspejde; Evestigation, Udgranskning.

e vestigio, l., paa Stedet, straks.

e-vex, s. l. (l. evectus), opad, rundet; højrund.

Eviader, gr., pl. (sing.: euias), Tilnavn til Bakkantinderne; Evius, Bakkuses Tilnavn (gr. euios).

E-viction, l. (vincere, vinde, sejre), (Retsspr.) den af Sælgeren overtagne Forpligtelse til at holde Køberen skadesløs og fri for alle lovmæssige Krav; Godtgørelse, Oprejsning, Kaution; ogs. retlig Tilbagekræven af ens Ejendom fra dens hidtilværende Besidder; Udsættelsesret, Ret til at udsætte el. bortjage Fæstere (i Irland); Vanhjemmel; evictionis præstatio, Sælgerens Pligt, at yde Køberen Skadeserstatning, naar den købte Genstand er bleven ham frakendt ved Dom; evincere, forpligte sig til Skadeserstatning; bevise, overbevise, godtgøre; sætte en ud fra en Ejendoms Besiddelse; evincibel, bevislig; som er at overbevise.

e-videmment (—damang), fr., = evidenter (s. d.).

e-vident, l. (videre, se), øjensynlig, aabenbar, indlysende, rede, klar, soleklar, selvklar, haandgribelig; Eviden(t)s, Øjensynlighed, indlysende Vished, Tydelighed, Klarhed, Haandgribelighed; evidenter, øjensynlig, paa en indlysende Maade, aabenbart, aabenbare.

e-vigilere, l. (vigil, vaagen), vaagne op, omhyggelig udarbejde; Evigilation, Opvaagnen.

e-vincere, s. u. Eviction.

E-viration, l. (vir, Mand), Afmanding, Mandbommens Berøvelse, Gildning; evirere (l. —are), gilde, afmande.

E-visceration, (Kl.) Fødselsoperation, hvorved Fosterets Underliv og Brysthule aabnes og disses Indhold udtages; eviscerere (l. —are), tage Indvoldene (viscera) ud.

e-vitabel, l. (vitare, undgaa), undgaaelig; evitere, undgaa, undsky.

eviva = evviva, s. d.

Evkaf, tyrk., s. Vakuf.

e-vocabel, l. (vocare, kalde), som kan indstævnes; Evocati, (hos Romerne) udtjente Soldater, der opbødes til igen at stille sig; Evocatio manium el. mortuorum, Fremkaldelse, Opmaning af de døde; Evocation, (hos de gamle) en Manesang, Formular, ved hvilken man opfordrede en belejret Stads Guder til at forlade Opholdsstedet inden den sidste Storm paa den (Evocatio sacrorum); Udskrivning af Mandskab til Krig (Evocatio militiæ); Stævning for en fremmed (eg. ikke kompetent) Ret; i Alm. Stævning (= Citation, s. d.); Evocatorium, et, Stævningsskrivelse; evocere, fremkalde, indkalde, stævne; besværge, mane.

Evoë og Evoë, l. (evoe [evø], gr. euoi, s. d.), et, Bakkantindernes Jubelraab; jvf. Evan.

evolere (fr. évoluer; s. Evolution), (Krspr.) øve Tropper i at foretage Bevægelser, f. Eks. March, Straamarch, Vendinger, Overgang fra en Formation til en anden, fra Linie til Kolonne og omvendt; Evolering, en saadan Øvelse.

E-volution, l. (volvere, vælte, rulle), Udvikling; Afvikling; Udfoldning; (Mat.) Dannelse af en krum Linie ved Afvikling fra en anden krum Linie, idet man nemlig i Tankerne lægger en Traad (der forestiller en bøjelig matematisk Linie) om el. paa en Kurve (krum Linie), og nu afviklende og strammende fører dens

ene Ende omkring, hvorved denne Ende el. ethvert andet Punkt i den afviklede Linie danner en Kurve, der kaldes den (fig) evolverende (ved Evolution frembragte) Linie el. Evolvent (= Développant), medens den afviklede Linie el. den Kurve, fra hvilken den afvikles, hedder Evolut(e) (= Développée, jvf. d. O. og Osculation). (Filos. og Naturv.) Evolution, den af Evolutionslæren forsøgte Tydning af Verdens-Altet som en Udvikling fra det enkelte og ensartede til det mangfoldige og mangeartede (Differentiation), ud af hvilket mindre Helheder derpaa dannes (Integration); særl. Antagelsen af alle levende Væseners (Planters, Dyrs) Udvikling fra een oprindelig usammensat Organisme (Urcelle, Moner); jvf. Descenden(t)s, Transformation, Darwinisme; E. ogs. en ældre Antagelse, at Fosteret allerede før Befrugtningen er tilstede i Kønsemnerne; s. Præexisten(t)s, Ovist, Animalculist og Epigenese; (Krspr.) Hærbevægelse, Hærudfoldning, Hærvending, Hærsvingning; (Søspr.) Skibets Bevægelser i Søen, for at tage en anden Stilling el. naa et vist Punkt; (Mus.) Stemmernes Omvending, hvorved den øverste bliver Understemme, og omvendt; Evolutions-Eskadre, en Flaade, bestemt til ved foretagne Manøvrer at indøve Mandskabet i den praktiske Søtjeneste; Evolutions-System el. E.-Teori, de ovenfor nævnte Anskuelser is. i Naturv. og Filosofi; evolutionær, til Evolution hørende, Evolution foretagende; evolvere, udvikle, udfolde; udbrede sig (undertiden siges ogsaa: evolere, urigtigt, med mindre det tages i Bet.: flyve ud [l. evolare]).

e-vomere, l., udspy; kaste op; Evomition, Brækning; s. vomere.

e-vulgere, l. (—are; vulgus, Mængden, Folket), udsprede, bringe ud iblandt Folk.

E-vulsion, l. (vellere, rykke), Oprykning, Gerningen at trække el. rive ud; Evulsio dentis, Tandudtrækning.

evviva! it., = l. vivat! han, hun leve!

ex, l. Præpos., foran Konsonanter ogs.: e; gr. Præpos. ek (ec-); foran Vokaler: ex, af, ud af, fra; hyppig i Sammensætninger, med noget afændrede Betydninger, især af Oprindelse, Adskillelse og Fuldendelse; i nyere Sammensætninger, især med Titler, = forhenværende, f. Eks. Ex-Konge, Ex-Minister, Ex-Jesuit ꝛc.

ex abrupto, l. (s. abrumpere), pludseligt.

Ex-acerbation, l. (acerbus, skarp, bitter), Forbitrelse; (Lk.) Sygdommens Forværrelse; mods. dens Remission (s. d.); exacerbere, forbitre, fortørne; forværre.

Ex-acervation, l. (acervus, Hob, Dynge), Opdyngelse, Ophobning.

ex-act, l. (ex-igere, uddrive, indkræve, prøve, afgøre o. l.), nøje, nøjagtig, punktlig, omhyggelig, træffende, tankeret; exacte Videnskaber (især efter fransk Talebrug), de Videnskaber, der grunde sig paa Regning, Maalen, Jagttagelse og Forsøg (de matematiske og fysiske); Exaction, Inddrivelse, f. Eks. af Skatter ꝛc.; Udsugelse; Exactitude (—tyde), fr., Nøjagtighed, Punktlighed, Omhu; l'exactitude est la politesse des rois (— e la polites' dæ roa), Punktlighed er Kongernes Høflighed; Exactor, l., og Exacteur (—tør), fr., en, som inddriver Krav, Skatter; Plager, Udsuger.

ex-acuere, l., skærpe, spidse; pirre, tirre. S. acuere.

ex ad-verso, l., tværtimod; fra den modsatte Side, lige over for, forfra.

Ex-aggeration, l. (agger, Dæmning, Vold), Overdrivelse, Forstørrelse (= Hyperbel, s. d.); exaggerere, overdrive, forstørre; exagéré (—sjeré), fr., overdreven, overspændt (jvf. exalteret).

Ex-agitation, l., Pirren, Drillen, Spotten, Tirren; exagitere, drille, tirre, ærte*, gøre Nar af en.

Ex-aimatosis el. Ex-æmatosis, gr. (haima, Blod), (Lk.) Blodberedelse; det, at blive saaret til Blods; Exaimi el. Exæmi, Blodmangel; Forblødning; exæmos, tom for Blod, blodløs.

Ex-airesis el. Ex-æresis, gr. (hairein, tage), Udtagelse, f. Eks. af Indvolde.

Ex-alma, (pl. —mata), et, el. Ex-alsis, gr. (hallesthai, springe), en, (Lk.) Udspringen, Gaaen af Led, is. af et Hvirvelben.

Ex-altados, sp. (af l. altus, høj), pl., et yderliggaaende politisk Parti i Spanien under Revolutionen (1820—23); de Ultra-Liberale; mods. Moderados, s. d.

Ex-altation, l. (altus, høj), Ophøjelse, Opløftelse; is. Aandsopløftelse, Begejstring, Henrykkelse; forhøjet Sindsstemning, Spænding; Sjælsspænding, overspændt Tilstand; exaltere, opløfte, forhøje, spænde, henrykke, begejstre; exalteret, spændt, højspændt, begejstret, henrykt, overspændt; i exalteret Tilstand, i høj Aandsspænding (undertiden med Bibegreb af delvis Utilregnelighed).

ex amante alio accenditur alius, l. (Augustinus), Kærlighed vækker Genkærlighed.

Ex-ambloma, gr., et, (Lk.) for tidlig Nedkomst; s. Ambloma.

Ex-amen, l. (af exagmen, udflyvende Sværm, f. Eks. Bisværm, fr. essaim), pl. Ex-amina, Prøve, Undersøgelse, Overhørelse; is. Læreprøve, Skoleprøve, Universitetsprøve; E. artium (ved Overgangen til Universitetet), Afgangs-E.; s. Artium; Afgangs-E. (fra Skolen); filosofisk E.; Embeds-E., ꝛc.; E. rigorosum, streng Eksamen; E. testium, (Retsspr.) Vidneforhør; Examinand(us), den, der skal overhøres; Examination = Examen, Overhørelse; Prøvelse; Afhørelse for Retten; Examinator, Undersøger; den, der overhører; (Retsspr.) den, som optager Forhør; Examinatorium, et, (ved Læreanstalter) en bestemt Læretime, hvori Læreren overhører de studerende i, hvad han har gennemgaaet med dem; Examinatus, en, som er bleven overhørt, som har aflagt Prøve paa sin Kundskab (jvf. Candidatus; Examinatus juris, den, der har gennemgaaet den juridiske Eksamen for ustuderede); examinere, overhøre, prøve; udspørge; undersøge, betragte nøje; afhøre, optage Forhør.

Ex-ana-stomosis, —ose, gr. (stoma, Mund), (Lk.) Udvidelse og Aabning (is. af Blodkarrenes Mundinger).

Ex-ana-strophe, gr. (strephein, vende), (Lk.) Helbredelse.

Ex-ania, ny l. (af l. anus, s. d.), (Lk.) Endetarms-Fremfald (= Proktocele, s. d.).
Ex-animation, l. (anima, Sjæl), eg. Afsjælelse; (Lk.) Bevidstløshed, dyb Afmagt; Nedslagenhed, Modløshed; exanimere, afsjæle; betage Modet, gøre modløs, stræmme.
ex animo, l., af Hjertet, med Forsæt, oprigtig.
Ex-an-kephali, gr., = Anenkephali.
Ex-anthem(a), gr. (anthein, fremspire, blomstre; anthos, Blomst), et, noget, der slaar ud paa Legemets Overflade, Udslæt, Blegn; Hudbetændelse; exanthematisk Feber, hidsig Feber, forenet med Udslæt (f. Eks. Kopper, Skarlagensfeber, Mæslinger); Exanthematologi, Lære om Udslæt; Exanthese, et Udslæts Udbryden. Jvf. efflorere.
Ex-anthropi, gr., eg. Umenneskelighed, Menneskesky (anthropos, Menneske).
Ex-antlation, gr. og l. (antlia, en Pumpe), Udpumpning, Udtømmelse; exantlere, udpumpe, udtømme; lide, bære.
Ex-apo-theose, gr., (eg. Afgudelse, i Modsætn. til Forgudelse) Berøvelse af den guddommelige Rang. S. Apotheose.
Ex-aragma, gr. (exarassein, knuse), et, det sønderbrudte; Benbrud.
Ex-aration, l. (arare, pløje), skriftlig Udarbejdelse.
Ex-arch(os), gr., Fører, Officer; Statholder i det østromerske Riges Besiddelser i Italien og Afrika; (i den græske K.) Patriarkens deputerede, som bereiser Provinserne for at visitere Kirkerne og Bisopperne; Exarchat og Exarchi, et, en Exarks Omraade, Embede og Værdighed; særl. 568—751 Fællesnavn paa de byzantinske Besiddelser i Italien.
Ex-arch-iater, gr., Under-Livlæge; ogs. en forhenværende Livlæge; s. Archiater.
Ex-arma, gr. (af exairein, hæve), et, Hævelse, Svulst; (Astron.) Højde.
ex-armere, l., afvæbne (jvf. desarmere).
Ex-arteritis, gr., (Lk.) Betændelse af Pulsaarernes Yderhinde.
Ex-arthrem(a), Ex-arthrom(a), et, el. Exarthrosis el. —ose, gr., en, og Ex-articulation (gr. arthron, l. artus, Ledemod), en, (Lk.) et Leds Forvridning, Ledvrid (= Luxation, s. d.); Exarticulation dog hyppigst = Afsætning el. Afløsning af et Lem i Ledet; exarticulere, foretage en saadan Operation.
Ex-arysis, gr. (aryein, øse, udtømme), (Lk.) Kræfternes Udtømmelse ved Sygdom &c.
ex-asciere, l. (ascia, Økse), udhugge, grovhugge; forarbejde.
Ex-asperation, l. (asper, ru), Forbitrelse; Exasperatio pœnæ, (Retsspr.) Straffens Skærpelse; (jvf. Exacerbation); exasperere, forbitre, opbringe, ægge til Vrede; skærpe; forværre et Onde.
ex asse, l., ganske, aldeles; heres ex asse, eneste Arving, Universalarving. (As i Betydn. = et Helt).
Ex-atmo-skop(ium), gr. (atmos, Damp; skopein, undersøge), et, Uddunstningsmaaler, Fordampningsmaaler.
Ex-auctoration, Exauctoritas, l. (auctorare, forpligte), Afsættelse fra Embedet; exauctorere, afsætte, stille ved offentlig Embede og Anseelse.
Ex-audi, l., Søndagen før Pinsedag, af det Sted i den latinske Bibel, Ps. 27, 7: Exaudi, Domine, vocem meam (bønhør, Herre &c.), som paa denne Dag oplæses i de katolske Kirker.
ex auditorio, l., af Tilhørerne el. fra Tilhørernes Forsamling (nemlig svare el. opponere ved en lærd Disputats).
Ex-auguration, l., Helligbedens el. Vielsens Berøvelse (modsf. Inauguration).
ex bene placito, l., efter Behag, = à discrétion.
Ex-calceatus, l. (calceus, Sko), barfødet; s. Discalceater.
Ex-candescen(t)s, l. (candere, skinne), Udgløden; voldsomt Vredesudbrud.
ex capite, l., eg. af Hovedet, udenad; (Retsspr.) i Henhold til, paa Grund af; ex capite debiti, paa Grund af Gæld &c.
Ex-capitulant, ny l., en, som har udtjent, er fri for Krigstjeneste; Excapitulation, det, at have udtjent, Afskedigelse, Afsked; excapitulere, at have udtjent, blive fri for Krigstjeneste; ogs.: søge om sin Afsked. S. capitulere,
Ex-carnation, l. caro, Kød), Kødets Afskrabning, Flaaen; excarneret, som er Kødet berøvet, flaaet; excarnificere, martre, plage, pine; flaa.
ex cathedra (Petri) de-cidere, l. (de-cidere, afgøre), eg. give Kendelse fra Petri Lærestol, d. e. gøre et paveligt Magtsprog.
Ex-cavation, l. (cavus, hul), Udhuling, Fordybning; Udgravning; Excavator, Jordgraver, Gravemaskine, Uddybningsmaskine; excavere, udhule; udgrave.
Ex-cedent, l., et udsvævende Menneske; Klammeristifter, Slagsbroder; excedere (l. —cedere), overskride (Maalet), overstige, gaa for vidt, gøre for meget; skeje ud (jvf. Exces); Excedens, den Del af Inddelingen paa en Spejlsekstant eller andet Refleksionsinstrument, som gaar fra Nulpunktet tilbage, o: i modsat Retning af Hovedinddelingen, hvilken sidste kaldes Limbus, s. d.
Ex-cellence el. Ex-cellen(t)s, l., Ypperlighed, Fortrinlighed; Rangtitel for de højeste Embedsmænd i Rangforordningens første Klasse); excellent, ypperlig, udmærket, ualmindelig skøn; excellere (l. excellere), udmærke sig, være fortrinlig, overgaa andre (af gr. kellein, bevæge, drive). S. par excellence.
Ex-celsitet, l., Højhed; gloria in excelsis, s. u. Gloria; excelsus, høj; excelsior, højere; opad! (Staten New Yorks Motto).
Ex-centricitet, l.-gr. (gr. kentron, l. centrum, Braad, Midtpunkt), Bortfjernelse fra Kredsbanen, Afvigelse fra Midtpunktet; isf. ved krumme Linier, f. Eks. Ellipsen, Brændpunktets Afstand fra Midtpunktet (Centrum) eller Forholdet mellem denne Afstand og den halve Stor-Akse; Sværmeri, Overspændthed; excentrisk, som ligger uden for Midtpunktet; som bevæger sig omkring et andet Midtpunkt, har et andet Midtpunkt (modsat concentrisk); som afviger fra Kredsbanen; fig. sværmersk, overspændt; uden Regel; exc. Bevægelse, (Lk.) Bevægelse fra det Indre af Legemet udad mod

Huden; exc. Bombe, en Bombe, støbt saaledes, at Hulningens Midtpunkt ej falder sammen med Yderfladens; excentriske Kredse, Kredse, som have forskellige Midtpunkter; exc. Angreb og Ild, Angreb og Ild, som fra et Punkt er rettet udad til flere Sider (modf. concentrisk Ild); Excenter, Excentrik el. excentrisk Skive, en rund Skive, der har Omdrejningsakse uden for Centrum, f. Ex. Dampmaskinens Styreskive, ved hvis Omdrejning Glideren bevæges saaledes, at Dampen skiftevis ledes ind under og over Stemplet.

Ex-ception, l., Undtagelse; (Retsspr.) Indvending, Udflugt, Indsigelse, Forsvar, den anklagedes første Forsvarsindlæg (kaldes ogsaa Exceptions-Indlæg), (jvf. Action og Duplik); nulla regula sine exceptione, s. u. Nulla; Exceptio dilatoria, Indsigelse, der gaar ud paa at bevirke Udsættelse; E. peremptoria, Indsigelse, der ved at hæve Klagen gør Ende paa Sagen; absque omni exceptione, uden nogen Undtagelse, Indvending; omni exceptione major, hævet over enhver Undtagelse, Indvending el. Dadel; Exceptio cæsarea, den Sætning: hvor intet er, har Kejseren tabt sin Ret; E. actoris in-competentis, Indsigelse mod Klageren som uberettiget til at anlægge Sagen; E. doli mali, Indf. paa Grund af Svig i Henseende til det væsentlige i en Kontrakt; E. fori in-competentis, Indsigelse mod vedkommende Ret som Værneting for den indstævnede; E. judicis inhabilis el. suspecti, Indf. mod en Dommer, som uskikket el. mistænkt; E. manus, Fragaaelse af Underskriften paa et Dokument; E. minorennitatis, Indsigelse mod en Forpligtelse som indgaaet under den indstævntes Mindreaarighed; E. non numeratæ pecuniæ, Indf. ifølge Paastand om ej at have faaet de i et Gældsbevis angivne Penge; E. rei judicatæ, Indf. paa Grund af en ved Dom afgjort Sag; E. veritatis, Indf. ifølge Paastand om, at det som en Injurie paatalte kun er Sandhed, o. m. fl.; exceptionabel, som der kan gøres Indsigelse eller Indvendinger imod; omstridt, omtvistelig; exceptionel og exceptiv, som indeholder en Undtagelse; excepto og exceptis, undtagen, med Undtagelse af; exceptis excipiendis, med de fornødne Undtagelser, med det fornødne Forbehold; exceptive, udelukkende, betinget, med Forbehold, med Undtagelse; Exceptor, Hurtigskriver; Afskriver. S. excipe.

Ex-cerebration, l., (Ll.) Udpresning af Fosterhjernen efter Knusning af Kraniet.

ex-cernere, l., afsondre, udstøde, udkaste; jvf. Excrement.

ex-cerpere, l. (carpere, plukke), uddrage, gøre Udtog; Excerpt, Udtog, Uddrag, enten summarisk Indhold af Skrifter (= Extract), eller Samling af Notitser af alle Slags Bøger (= Collectanea).

Ex-ces, l. (s. excedere), Overmaal, Yderlighed, Overdrivelse, Overskriden af en Tings Grænser; Udsvævelse, Uorden; Voldsomhed, Krænkelse af Anordninger, Love &c.; sphærisk Exces, Overskud af Vinklerne i en sfærisk Trekant over to Retvinkler; excessus in modo, l., Fejl i Maaden el. Formen af en Handlings Udøvelse (om end Handlingen i sig selv er tilladelig); peccere in excessu, l. (peccare, synde, fejle), gaa for vidt, gøre for meget af en Sag, overdrive Tingen (modf. peccere in defectu, s. d.); excessiv, ny l., overhaands, overhændig*, umaadelig, udsvævende.

Exchange (Ekstsjensj'), eng., Bytte; Veksel; Kurs; Børs; bill of exchange, Vekselbrev, Veksel; jvf. Change.

Ex-chequer (Ekstsjekker), eng., Statkammer; Court of E. (Kaart ov —), Statkammer-Ret el. -Domstol i England (af det over Statkammer-Bordet udbredte skakbrætternede Klæde: Check, eng., = Échec, fr., s. d.); Exchequer-Bills, pl., Statkammer-Beviser el. -Obligationer.

Ex-ciden(t)s, l. (cadere, falde, cædere, skære), Udfalden (et Lems); excidere, udfalde; udskære.

ex-cipe, l. (capere, tage), undtag, man undtage! excipere, undtage, gøre Undtagelse fra; (Retsspr.) indvende, gøre Indvending el. Indsigelse imod, modsætte, fremsætte til sit Forsvar; indgive sit første Forsvarsindlæg; jvf. Exception; Excipiens, et, (Farmk.) den Ingrediens, der giver de egentlig virksomme Dele i et Lægemiddel den fornødne Form (f. Ex. Honning i Latværger); Excipulum, et, Forlag, Recipient (s. d.).

Ex-cision, l. (cædere, skære, hugge), Udskæren (f. Ex. af en Svulst); Excisur, Udsnit.

ex-citabel, l., letbevægelig, pirrelig; Excitabilitet, Pirrelighed; Letbevægelighed; Excitantia, pl., Pirremidler; Midler til at vække de alt for dorske Bevægelser el. Følelser til større Livlighed; Excitation, Opmuntring, Vækkelse, Tilskyndelse; Pirring; excitativ, opmuntrende, tilskyndende, pirrende; Excitatorium, et, (Retsspr.) Paamindelse, Erindringsskrivelse om at opfylde sin Pligt; excitere, opmuntre, opfordre, oprøre, opvække, tilskynde, pirre, opirre; Excitat(us), (Retsspr.) en, der har gjort Opbud; Excitement (Ekssajt—), eng., stærkt Røre, Spænding, spændende Tildragelse; excitomotorisk, som volder uvilkaarlige Refleksbevægelser (f. Ex. Nysen, Hosten &c.).

Ex-clamation, l., Udraab; Exclamations-Tegn, Udraabstegn (!); exclamere, udraabe; skrige; exclamativ, indeholdende et Udraab.

ex-cludere, l. (claudere, lukke), udelukke, afsondre; ogs. = relegere, s. d.; exclusiva (sententia), den udelukkende Stemme, med hvilken Østerrigs, Frankrigs og Spaniens Monarker havde Ret til at erklære en Kardinal for udelukket fra at komme i Betragtning ved Valg af Pave; Exclusion, Udelukkelse; Exclusionister, pl., de, som udelukke andre fra Deltagelsen i visse Fordele og Rettigheder; exclusive, exclusiv el. exclusivisk, udelukkende, med Udelukkelse, med Undtagelse af, fraregnet (modf. inclusive, s. d.); Exclusivitet, Udelukkelsesvæsen; Ultrapatriotisme; exclusi medii (principium), s. u. Principium.

Ex-coction, l. (coquere, koge), Udkogning.

Ex-cogitation, l., Udtænken, Optænken; excogitere, udtænke, opfinde, opdigte.

ex-colere, l. (colere, dyrke), dyrke, uddanne, gøre fuldkommnere, forbedre.

ex com-missione, l., efter Fuldmagt, paa N. N.s Vegne.
ex commodo, l., efter (Tid og) Lejlighed; naar det passer.
Ex-com-municatiōn, l., Udelukkelse af Kirkens Samfund, Bandsættelse, Bandlysning, Kirkens Band; excommunicere, udelukke fra Kirkesamfundet og fra Sakramentets Modtagelse, bandsætte, bandlyse. Jvf. Ban.
ex composito, s. u. Composition.
ex con-cessis, s. u. concessibel.
ex con-sensu, l., ifølge Overensstemmelse; s. Consensus.
ex con-tinenti, s. u. Continent.
Ex-coriatiōn, ny l. (corium, Hud, Skind), Hudens Aftrækning, Flaaning; Hudløshed (= Darsis), Blottelse af Læderhuden ved Overhudens Fjernelse paa Grund af Gnidning o. desl.; Udpresning, Udsugelse; Excoriator, Rakker; excoriere, flaa.
Ex-corticatiōn, ny l. (cortex, Bark), Afbarkning, Afbastning, Afskalling; excorticere, afbarke, afbaste, afskalle.
Ex-crement, l. (s. ex-cernere), et, det afsondrede, hvad der bortskydes som ej videre tjenligt til Legemets Næring (Ørevoks, Spyt, Sved &c.), if. Skarn, Urenlighed, som udkastes af Mennesker og Dyr, Stolgang; jvf. Fæces.
Ex-crescen(t)s, l. (crescere, vokse), Udvækst, Knude, Vorte (jvf. Hypersarkosis).
Excrēt, l., et, udsondret, udskilt Stof; Afsondring af Stoffer, der enten forbruges i Stofskiftet (f. Eks. Mavesaft) eller udsondres af Organismen (f. Eks. Urin); ogs. om egne voksagtige el. balsamiske Stoffer, der udsondre sig paa Overfladen af visse Plantedele (jvf. Secret); Excretiōn, l., Afsondring, Udsondring, Afførelse, Udkastelse (Skarnets); excretorisk, afsondrende. S. Excrement.
Ex-cruciatiōn, l. (crux, Kors), Pinsel, Plage; excruciere, pine, plage.
Ex-cubatiōn, l. (cubare, ligge), Vagtholden.
ex-cudit, l. (cudere, slaa, præge), (paa Kobbere) . . . har stukket det, el. stukket af N. N. (= sculpsit, s. d.); ogs. (tidligere) i Betydn.: har forfattet, udgivet, trykt; excudatur! kan stikkes! (Censurens Tilladelse til Kobberstikning af en Tegning); jvf. imprimatur.
ex-culpabel, ny l. (l. culpa, Brøde), som kan retfærdiggøres el. erklæres for skyldfri; Exculpatiōn, Retfærdiggørelse; Fralæggelse af Brøde; Frikendelse; exculpere, frikende for Skyld, retfærdiggøre, fremstille som uskyldig (forsk. fra excusabel &c.).
Ex-curren(t)s, ny l., Overskud; Excursiōn, l., Strejferi, Udflugt, Udvandring (if. efter Planter og andre Naturprodukter); Afstikker, Lystrejse; (Krspr.) Strejftog, Udfald; Excurs(us), en, Hovedværket tilføjet, udførlig Undersøgelse af en Genstand, der staar i nærmere el. fjernere Forbindelse med Hovedværkets Emne. S. Cursus.
ex-cusabel, l. (causa, Aarsag; Skyld), undskyldelig, som kan tilgives, forsvares; Excusatiōn, l., el. Excuse (Ekskyse), fr., Undskyldning, Udflugt; excusere (—ky—), undskylde, forsvare; bære over med; forskaane; excusez (ekskysé)! fr., om Forladelse! undskyld! qui s'excuse, s'accuse (ki sekskys', sakkys'), fr., den, der undskylder sig, anklager sig (Undskyldning medfører Tanke om Forseelse); Selvundskyldning—Selvbeskyldning.
Ex-cussiōn, l. (quatere, ryste, forurolige), (Retsspr.) Skyldnerens Tiltale, Sags Anlæg imod Skyldneren; excutere, indklage Gældskrav, undersøge en Debitors Betalingsevne.
ex decreto, l., efter retslig Kendelse; s. Decret.
ex die, l., fra den Dag (særl. om et fra en opgiven fremtidig Dag i Kraft trædende Retsforhold).
ex dono, l., ved Gave, som Gave (donum); skænket af.
ex duobus malis &c., s. e. duobus malis.
ex-eat, l. (exire, gaa ud, bort), gaa! træd af! ogs. biskoppelig Tilladelse for en gejstlig til at overtage et Embede i et andet Stift.
ex-ecrabel (og ex-secr.), l. (af sacer, hellig, ogs. [som helliget de underjordiske Guder] forbandet), forbandelsesværdig, forbandet, afskylig; Execrament, et, Execratiōn, en, Forbandelse; Afsky; execrere, forbande, ønske ondt over.
Ex-ecutiōn, l. (af ex-sequi, s. u. ex-equatur), Udførelse; Iværksættelse; Fuldførelse, Fuldbyrdelse af en tildømt legemlig Straf el. Livs-Straf, Afstraffelse, Henrettelse; Anvendelse af lovmæssige Tvangsmidler, Indførsel i et Bo, Udpantning, Indkvartering af Soldater hos Skyldneren &c.; (Mus.) Foredrag; ab executione, s. d.; Executiōns-Kommando, en til en Doms Fuldbyrdelse udsendt Soldatertrop; Executiōns-Termin, den Frist, der maa hengaa, inden en Dom kan fuldbyrdes; executabel, udførlig, som kan udføres; executere, udføre, iværksætte, fuldbyrde; afstraffe, henrette; (Mus.) udføre, foredrage; executiv, udøvende, iværksættende, fuldbyrdende (f. Eks. den executive Magt, den udøvende Myndighed, forsk. fra den dømmende og den legislative, s. d.); Executiv-Komité, Forretningsudvalg o. l.; Executiv-Proces, kort Retsforfølgning; executiv Straf, en ved administrativ Resolution paalagt Straf (f. Eks. Stolemulkter); Executant el. Executor, Exécuteur (—kytør), Iværksætter, Udfører, Fuldbyrder af en Dom el. lovmæssige Tvangsmidler; ogs. = Concertist, s. d.; Executor testamenti, den sidste Villies Udfører el. Fuldbyrder; Executoriale (mandatum), et, el. Executoriales (literæ), pl., Inddrivelses- el. Fuldbyrdelses-Befalinger; executorisk, inddrivende ved Rettens Hjælp. (Jvf. exeqvere, fatalia executionis, terminus executionis).
Ex-edentia, l. (edere, æde), pl., Ætsemidler; exedere, opæde, fortære.
Ex-edra el. Ex-edra, gr. (hedra, Sæde), eg. Sæde udenfor, Sæde under aaben Himmel el. i dækkede Haller (hos Oldgrækerne); Forsamlingssal; Forsamling, Session; i den kristne Bygningskunst = Apsis, s. d.
Ex-egese el. Ex-egesis, gr., Udlægning, Tolkning, Tydning, Udtydning, if. Biblens; = Interpretation; exegesere og exegetisere, udlægge, tyde, tolke; Exegēt, Udtyder, Udlægger, Fortolker, Tolk; Exegetik, Fortolk-

nings-, Udtydnings-Kunst (jvf. Hermeneutik); exegetisk, udtydende, fortolkende.

exegi monumentum 2c., s. u. Monument.

Ex-elcysme el. Ex-elkysme, gr. (helkein, drage, trække), (Kl.) Uddragen, f. Eks. af en Bensplint.

Exempel, l. (eximere, udtage, vælge), et, Mønster, Forbillede, Forskrift; Efterdømme (isl. dæmi, eptirdæmi), Foredømme; (Regnek.) Regningsopgave; statuere et Exempel, straffe til Afskrækkelse el. Advarsel for andre; tage E. af noget, o: spejle sig deri, lade det tjene sig til Lærdom eller Advarsel; res sine exemplo, noget eksempelløst, noget, hvis Lige ej før er sket; exempla docent, Eksempler belære; exempla trahunt, Eksempler drage (stærkere end Ord); exempla non probant, sed illustrant, Eksempler ere ej egentlige Beviser, men vel Oplysninger; exempla (nomina) sunt odiosa, eg. Eksempler ere forhadte, o: Anførelse af bestemte Personers Navne har noget hadefuldt (uvillievækkende) ved sig; ogs.: man taler ikke gerne derom; exempli causa el. e. gratia, for Eksempel (= fr. par exemple, s. d.); ad exemplum, efter . . . Mønster el. Eksempel, ligesom; regis ad exemplum totus componitur orbis, som Herren er, saa følge ham (hans) Svende; argumentatio ab exemplo, Eksempelslutning, en Induktions-Slutning, grundet paa et enkelt Tilfælde af en vis Art.

Exemplar, l., et, Mønster, Forbillede; enkelt Stykke, Aftryk, Genpart af Skrifter, Bøger, Kobberstik 2c.; enkelt Dyr, Plante eller anden naturhistorisk Genstand; exemplarisk, følgeværdig, mesterlig; advarende, afskrækkende (f. Eks. e. Straf); exemplariter, saaledes, at det kan tjene til Mønster, til Advarsel, til Afskrækkelse; Exemplaritet, Mønsterværdighed.

Exempli-fication, l., Oplysning, Bevis ved Eksempler; ogs. stadfæstet Afskrift el. Dokument (exemplificatio documenti); exemplificere, oplyse, vise, godtgøre ved Eksempler.

ex-empt, ex-emt og ex-imeret, l. (emere, tage), fri, undtagen, fritagen for en ellers almindelig Pligt, Byrde eller Retsforfatning (s. ecclesia exemta); tjenestefri, skattefri; Exempt (Eksang), fr., Vagtfører, „Gefrejder“; Exemtion, l., Undtagelse, Befrielse, Fritagelse, Eftergivelse; jvf. Immunitet og Privilegium; Exemtions-Prætention, Paastand om Eftergivelse af, Fritagelse for en Forpligtelse; eximere, undtage, fritage, befri.

Ex-enteration, gr.-l., Ex-enterisis el. Ex-enterisme, gr. (entera, Indvolde), (Anat.) Udtagen af Indvoldene (ved Obduktion); ex-enterere, tage Indvoldene ud; Exenterese = Evisceration.

ex-equatur, l. (eg.: han el. man fuldbyrde!); Stadfæstelse, Godkendelse, Fuldmagt; et Exequatur, en Landsherres Stadfæstelse af en pavelig Bulle (= Placet el. Placetum regium, s. d.); ogs. Antagelse el. Autorisation af en fremmed Agent el. Konsul; Exeqvent = Executor, s. d.; exeqvere el. exseqvere (af l. ex-sequi, af sequi, følge), udføre, fuldbyrde (en Befaling, Straf 2c.); inddrive (Gæld); jvf. Execution; (Mus.) foredrage, udføre.

Ex-equïer, rigt.: Ex-sequier, l. (exsequiæ, af sequi, følge), pl., Ligfærd, Jordfæstelse, Jordefærd; (rom. K.) Sjælemesse; exseqvial, Jordefærd vedkommende.

ex-ercere, l. (arcere, holde borte, ave), øve, udøve, drive; (Krspr.) øve, øve sig i Vaabnenes Førelse og i de taktiske Formationer; Excercer-Patron, Patron (uden Krudt) til Indøvelse af Ladningsgreb; Exercice, fr., en, el. Exercitium, l., et, sædv. Exercits, en, Øvelse, Skoleøvelse, Øvelses-Udarbejdelse; Opgave; Krigsøvelse, Vaabenøvelse; Exercices, pl., (Mus.) s. Études; Excercitium religionis, (fri) Religionsøvelse, Kultus-Frihed; Exercitiër, pl., (rom. K.) Bodsøvelser; Exercitia spiritualia, l., pl., eg. aandelige Øvelser; (rom. K.) Øvelser i Selvfornægtelse og Selvbetragtning under Ledelse af en Sjælesørger; Exercitation, Øvelse, lærd Undersøgelse; Exercitor, Øver, Leder; Exercitus, Hær.

Ex-ergasi, gr. (ergon, Værk), (Talek.) Udarbejdelse, udførlig Behandling af en Genstand.

Ex-ergue (Eksergé), fr.-gr. (gr. ergon, Værk, altsaa eg. Udenværk, Biværk), det nederste lille Rum paa en Mønts Billedside til Aarstal og Værdi, Underskriften.

ex-eunt, l. (ex-ire, gaa ud), (i eng. Skuespil) de gaa, træde af; sing.: exit; exeunt omnes, alle gaa.

Ex-foliation, l., (Kl.) Bens Afbladning el. Afskalling bladvis; Exfoliativ, et, Middel til at bevirke denne Afskalling; exfoliere, afskalle(s) bladvis (folium, Blad).

ex fructu cognoscitur arbor, l., af Frugten kendes Træet.

ex granis acervus, l., eg. af Korn en Dynge: mange Bække smaa gøre en stor Aa.

Ex-føtation, l. (føtus, Foster), = Extrauteri.

Ex-halation, l. (halare, aande), Udaanden; Uddunstning, Uddampning, Duft; særl. Luftudvikling under vulkanske Udbrud; exhalere, udaande, uddunste, uddufte; give sin Harme Luft.

ex-haurere, l. (haurire, øse), udtømme, trætte, udmatte; Exhaustion, Udtømmelse; Udmattelse; (Mat.) Exhaustions-Metoden, en allerede af Eukleides og Archimedes i Geometrien brugt Bevismaade, som bestaar i, at Udmaalingernes Rigtighed godtgøres saaledes, at det vises, hvorledes i de enkelte Tilfælde saa vel et større som et mindre Maal vilde lede til en Urimelighed (f. Eks. ved Cirkel- og Kugle-Beregningen); Exhaustor, Ventilator, Udsugningsredskab for Luftarter, særl. hvor Udsugningen bevirkes af en Dampstraale, der river Luften med sig (i Gasværker).

Ex-heredation, l. (heres el. hæres, Arving), Arveløsgørelse; exheredere, gøre arveløs.

Ex-hibent, l. (habere, have, holde, sætte), Indgiver, (Retsspr.) den, som indgiver et Skrift, et Indlæg; exhibere, indgive, indhænde, overgive, fremlægge, fremvise; udlevere; exhibere sig, vise sig, udmærke sig; Exhibition, Indgivelse, Fremlæggelse, Forevisning; Udlevering, Udstilling (f. Eks. Verdensudstilling, Udstilling af Natur- og Kultur-Genstande fra alle Lande; sædv. da med eng. Udt.: Eksibisjen; jvf. Exposition); Exhibitions-Klage, Klage, der gaar ud paa Udleveringen af en Ting, af et

Dokument; Exhibitum, et, Indlæg, indgivet Skrift; det forevifte.

Ex-hilaration, l. (hilaris, glad), Opmuntring, Adspredelse; exhilarere, glæde, opmuntre.

Ex-hortation, l. (hortari, opmuntre), Formaning, Opmuntring, Tilskyndelse; Exhorte, kort Opbyggelses- el. Formanings-Tale; exhortativ, formanende, tjenende til Opmuntring; Exhortatorium, et, Formaningsskrivelse; exhortere, formane, opmuntre, tilskynde.

Ex-humation, l. (humus, Jord), Opgravning af et Lig; exhumere, opgrave igen; drage ud af Glemsel.

ex hypothesi, s. Hypothese.

Ex-hæredation, ex-hæredere, s. Exher—.

ex-igeant (eksisjang), fr. (l. agere, drive), begærlig, paastaaelig, unøjsom, som gør store Krav; Exigent, l., Indkræver, Inddriver; = Exactor; Exigen(t)s, Fordringsfuldhed; Tarv, Fornødenhed, Behov, Nødvendighed; Nødsfald; Exigen(t)s-Etat = Budget (s. d.); exigere, kræve; inddrive; exigibel, som med Rette kan kræves, som kan inddrives.

Exiguitet, l. (exiguus, ringe), Ringhed, Lidenhed, Ubetydelighed.

Exilitet, l. (exilis = exigilis, af agere, drive, føre), = Exiguitet; exilis domus est, ubi non et multa supersunt, l. (Horat. Epist. I, 6, 45), fattigt og ringe det Hus, hvor der ej er meget tilovers.

Exil(ium) (og Exsil—), l., et, Landsforvisning, Landflygtighed, Udlændighed; særl. Jødernes babyloniske Fangenskab, s. babylonisk; (jvf. Deportation og Relegation); exilere, landsforvise (jvf. exulere).

ex-imere, s. u. exemt.

ex im-pro-viso, s. improvisere.

Ex-inanition, l. (inanis, tom), (Lt.) Karrenes Udtømmelse el. Tomhed ved Tab af Vædsker; (Teol.) Fornedrelse, Selvindskrænkning, den guddommelige Naturs Fornægtelse under Jesu Fornedrelse. Jvf. Kenosis og Krypsis.

ex in-curia, l., af Uagtsomhed, af Vanvare.

ex inferno nulla red-emtio, l., fra Helvede er der ingen Udløsning.

Ex-iris, gr., = Irido-ptosis, s. d.

Ex-ischion, gr. (s. Ischion), et, (Lt.) en fremstaaende Hofte; Exischios, en, som har en frem- el. ud-staaende Hofte; exischon, gr. (exischein = exechein, rage frem), fremstaaende.

Ex-isten(t)s, ny l., Tilværelse, Virkelighed, Liv, Væsenhed; Enkeltvæsen; Bestand, Varighed; Underhold, Ophold (Existens-Minimum, Mindstemaal af Livsfornødenheder for en Person el. en Familie); existentia est singulorum, l., kun det enkelte eksisterer, har faktisk Væren; existere (l. exsistere), (eg. blive til, fremstaa), være, være til, finde Sted; bestaa, leve, have sit Udkomme; existent, tilværende; Existential-Sætning, en Sætning, der udsiger en Tings Tilværelse (er = er til, har Tilværelse); Existentialitet, Tilværelsestilstand; existentiel, som har Tilværelse, forhaandenværende, Tilværelse vedkommende; existibel, som kan være til, mulig.

Ex-istimation, l., Vurdering, Værdsættelse; offentlig Agtelse, Mening, gode Navn, Rygte; existimere (af æstimare, holde for), vurdere, værdsætte.

ex-it, l. (ex-ire, gaa ud), (i engelsk Skuespil) (han, hun) gaar ud, træder af; pl.: exeunt.

Exitat, s. Excitat.

ex-itial, l., fordærvelig, ødelæggende; Exitus, Udgang, Ende; exitus letalis, dødelig Udgang, Død; exitus acta probat, naar Enden er god, er Alting godt.

ex jure, s. jure.

ex-lex, l., lovløs, som ikke er el. vil være nogen Lov (lex) underkastet; ogs. uden Lovenes Værn, fredløs.

ex libris, l., af (N. N.s) Bøger; et Ex-libris, Ejermærke, tit med kunstnerisk Udførelse.

ex mandato, s. u. Mandat.

ex-matriculere, ny l., udslette af Listen, isr. af Borgernes, Studenternes Tal; Exmatriculation, Udsletning af Universitetets Matrikel, mods. Immatriculation (jvf. Matricul).

ex mera gratia, l., af bare Naade, kun af Naade.

ex-missibel, ny l. (mittere, sende), som kan kastes ud, fordrives fra en Ejendom; Exmission, l., Udkastelse; Fordrivelse fra en Ejendom ved Øvrigheden; exmittere, udkaste, sætte ud af Besiddelse.

ex more, l., efter Skik og Brug.

ex nexu, s. l., uden Forbindelse, Forretningsforhold; (Kbspr.) uden mere at have Regning med en.

ex nihilo nihil fit, l., af intet bliver intet. Jvf. Nihil.

ex nunc, s. l., fra nu af.

Ex-ochas el. Ex-oche, gr. (exechein, rage frem), (Lt.) en blød Byld i Endetarmen; Hæmorroidal-Knude.

Exo-cyste el. Exo-kystis, gr., Urinblærens Fremfald; s. Kystis.

Exo-dermis, gr., Yderhud; (Bot.) særl. det lige under Huden liggende Barklag. Jvf. Endodermis.

Ex-odium, gr. (hodos, Vej), et, Udgang, Ende (isr. af et Skuespil); ogs. lystigt Efterspil paa Teatret (hos Romerne). Jvf. Satura.

Ex-odus, gr. (hodos, Vej), Udgang, Udtog; anden Mose Bog, som beskriver Israeliternes Udgang af Ægypten (c. 1320 f. Kr.); i England Masseudvandring af Storbritannien.

ex of-ficio, l., ifølge Embedspligt, paa Embeds-Vegne; uden Betaling, frit; (som Udskrift paa Breve:) Tjenestesager.

Exo-gami, gr. (exo, udenfor; gamos, Ægteskab), et, Ægteskab mellem Medlemmer af forskellige Stammer el. Stammegrupper (Klan, Totem); Udengifte. Mods. Endogami.

exo-gen el. exo-genisk, gr. (ginesthai, blive til), som er vokset udenpaa, udvortes; (Bot.) som er opstaaet ved Delinger i og Fremvækst af de ydre Cellelag paa Planten; (ældre Bot.) tokimbladet; tilblevet uden paa Jordens Overflade (i Geol.: om Sediment- el. Fløts-Sten). (Jvf. endogen).

Ex-oidesis, s. Exødesis.

Exo-kystis, s. Exocyste.

ex-olescere, l. (—escere), forældes, gaa af Brug; exolet, forældet (isr. om Ord).

Exo-meter, gr., (Lt.) Frugtmoderens Fremfald; jvf. Metra.

Ex-omis, gr. (omos, Skulder), den ærmeløse Chiton (s. d.); den sædvanlige Arbejderdragt hos Oldgrækerne, der lod højre Arm og en Del af Brystet udækket; hos Romerne kortærmet el. ærmeløs Tunica.
Ex-omo-logesis, gr. (homologein, tilstaa), Tilstaaelse; Syndsbekendelse, Skrifte.
Ex-omphalus, gr. (omphalos, Navle), (Lk.) Navle-Fremfald, Navlebrok.
Ex-oneirōgmos, gr. (oneiros, Drøm), = pollutio nocturna, s. d.
Ex-oneratiōn, l., Lettelse, Befrielse for Skyld, Fritagelse for en Byrde (onus); exoneratio alvi, Mavens Udtømmelse; exoneratio conscientiæ, (Retsspr.) Samvittighedslettelse (naar en i Stedet for at sværge en Ed, til hvilken han er opfordret, fører Beviset ved andre Bevismidler); exonerere, befri, lette for en Byrde.
Ex-onkoma, Ex-onkom, gr., et, det opsvulmede; (Lk.) en haard Knude el. Byld; jvf. Oncus.
Ex-ophthalmi, gr. (ophthalmos, Øje), (Lk.) Øjeæblets Hævelse, unaturlige Fremstaaen (ved Tryk af Svulster i Øjehulens bageste Del, el. ved Lamhed i Øjemusklerne).
ex-optabel, l. (optare, ønske), ønskværdig, ønskelig.
ex-orabel, l. (orare, bede), som lader sig overtale, røre, bøje, formilde ved Bønner; Exorator, Forbeder; exorere, bede, bønfalde, anraabe, røre ved Bønner.
ex oratore arator, l., fra Taler Landmand; fra Loven til Ploven.
ex-orbitant, l. (orbita, Spor, Bane), eg. gaaende ud af Sporet, umaadelig, overordentlig, overdreven, uhyre; jvf. enorm og paradox; Exorbitan(t)s, Umaadelighed, Yderlighed; exorbitere, overskride Maalet, overdrive, gaa for vidt.
ex-orcisere, gr. (horkos, Ed), besværge, mane, uddrive Djævelen; Exorcisme, Besværgelse, Forsagelsesformel ved Daaben; Manen, Aandebesværgelse; Exorcist, Maner, en, som besværger Aander, driver Djævelen ud.
Ex-ordium, l. (ordiri, begynde), et, Indgang, Indledning til en Tale, f. Eks. Prædiken (= Proømium, s. d.); exordere, begynde.
ex ore parvulorum, veritas, l., af Barnemund (høres) Sandhed; Barn lyver ikke.
ex-orere, s. u. exorabel.
exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor, l. (Virgils Æneide, 4, 625), en af mit eget Blod opstaa som min Hævner i Tiden!
ex Oriente lux, s. u. Oriens.
Ex-ornatiōn, l., Udpyntning; exornere, udpynte.
Ex-osmosis el. Ex-osmose, gr. (ex, udad, osmos, Støden, Driven), Udsivning; s. u. Endosmosis.
Ex-ostosis el. Ex-ostose, gr. (osteon, Ben), (Lk.) Benudvækst, Bensvulst, Overben.
Ex-ostra, gr., Maskine i det gammelgræske Teater, hvorved Tilskuerne fik Underretning om Slutningen af Scener, der ikke kunde opføres for deres Øjne; (Krspr.) Stormbro, der blev skudt over til Fæstningsmuren fra et bevægeligt Taarn.
Exoteriker, gr., uindviet (mods. Esoteriker, s. d.); exoterisk, udvortes; uindviet, bestemt for uindviede, for ukyndige, for Menigmand, offentlig, almindelig, almenfattelig.
Exotero-mani og Exotiko-mani, gr., overdreven Forkærlighed for alt, hvad der er udenlandsk (modsf. Esotero-mani og Esotikomani, overdreven Værdsætten, af det indenlandske).
Exo-therm, gr., (Kem.) Reaktion, der forløber under Varmeudvikling.
Exotik-udeni, gr. (exotikos, fremmed, udēn, intet, hvoraf udenizein, ringeagte, nedværdige), Foragt el. Ringeagt for det udenlandske; exotisk, udenlandsk, fremmed, fra et varmere Klima (is. om Vækster); exotiske Folk, afsides liggende Folk, der kun have staaet i ringe Forhold til europæisk Kultur. Modsf. esotisk (s. d.).
ex pacto et con-vento, l., ifølge Overenskomst og Aftale.
ex-pandere, l. (pandere, spænde, brede), udvide, udspile, udspænde, udbrede, strække; expansibel, som lader sig udvide, udspænde; Expansibilitet, Evne til at udvides, udspiles; Expansiōn, Udvidelse, Udbredelse, Udspilelse; Aabenhed, Meddelsomhed; Expansions-Maskine, Dampmaskine (med Højtryk), ved hvilken Dampen afsluttes, naar Stemplet har tilbagelagt $^1/_2$, $^1/_3$, indtil $^1/_8$ af sin Vej, og derefter virker med aftagende Tryk; expansiv, udvidende; Expansiv-Kraft, Udvidekraft (f. Eks. Dampens i Dampmaskiner).
ex parte, l., til Dels; fra . . . Side; paa . . . Side.
Ex-patriatiōn, ny l., Udvandring fra Fædrelandet (patria); expatriere, forvise fra Fædrelandet; udvandre (i den Hensigt at blive borte fra Fædrelandet).
Ex-pectant &c., s. Exspectant.
Ex-pectorans, l. (pectus, Bryst), et, pl. Expectorantia, Brystrenselsesmiddel; Expectorat, Expectoratiōn, Ophosten, Udspytten; det ophostede; Udøselse af sit Hjerte, Hjertelettelse; Hjertensmening, den rette Mening; expectorere, spytte op; expectorere sig, udøse sit Hjerte, sige sin Hjertensmening, tale frimodigt, sige alt, hvad man har paa Hjerte, tage Bladet fra Munden.
ex-pedere, l. (ex-pedire, eg. udvikle Foden, pes; modsf. impedire), udfærdige, fuldende; affærdige, affende; skaffe hurtig af Sted, ogs. ud af Verden; expediatur, det vil være at udfærdige; Udfærdigelsesordre; Expediens, l., el. Expédient (Ekspedjang), fr., et, Middel, Hjælpemiddel, Udvej, Raad; Expedient, l., ogs. Expeditionær og Expéditionnaire, fr., Udfærdiger; en, som afskriver, forsegler og affender et Skrift; expedit, l., og expeditiv, fr., hurtig, sodlet, flink, nem, grej*, rask, øvet i Forretninger; Expéditeur (—tør), fr. el. Expeditor, l., = Expedient; ogs. = Speditør, Forsender af Varer &c.; expediti juris, l., uomtvistelig; Expeditiōn, Udførelse, Udstedelse, Udfærdigelse; Affærdigelse, Besørgelse, Forsendelse; krigersk Foretagende, Tog (til Lands og til Søs); ogs. Udfærdigelses- el. Affærdigelses-Stedet, Udfærdigelsesanstalt (= Bureau, s. d.), f. Eks. Post-Expeditiōn, Avis-E.; de udfærdigende Personer; Expedi-

tions-Sekretær, den, der i et Regerings-Departement besørger Korrespondancen.

ex-pellentia, l., pl., (Lt.) uddrivende, rensende Midler; ex-pellere, l., uddrive, forjage (jvf. Expulsion).

ex-pendere, l. (pendere, veje), udlægge, betale; Expensæ el. Expenser, pl., Bekostninger, Pengeudgifter, Udlæg, Omkostninger (isl. Rettergangs); in expensas kondemnere, dømme til at betale Processens Omkostninger; Tabulæ accepti et expensi, pl., Indtægts- og Udgifts-Bog; Expensarium, et, Fortegnelse over Omkostningerne; Expensilation, en Udgifts Indførelse i Udgiftsbogen; fremmet Udgift (jvf. Acceptilation); expensiv, bekostelig; dyr.

Ex-périence (—jangs'), fr., el. Ex-perien(t)s, l. (ex-periri, forsøge, prøve), Erfaring, ved Erfaring vunden Klogskab, Forfarenhed; experientia est optima rerum magistra, Erfaring er den bedste Læremester; Experiment, l., et, Forsøg, Prøve (i Kunst og Videnskab); experimentum crucis, en Korsets Prøve, Prøve ved Korset (et Slags Gudsdom); afgørende Prøve; experimental, erfaringsmæssig, som støtter sig paa Forsøg og Erfaring; stadfæstet ved Erfaring; udøvende; Experimental-Kemi, Kemi, grundet paa Prøver og Erfaring; E.-Physik, Erfarings-Naturlære, Naturlære i el. med Forsøg; E.-Filosofi ofte = E.-Physik el. E.-Kemi; Experimentator, en, der udfører Forsøg; experimentere, anstille Forsøg, prøve, forsøge, forsare.

ex-pert, l., erfaren, forfaren, sagkyndig; experto credite! el. experto crede Ruperto! (ordsprogl.) tror el. tro en erfaren Mand! Expert, (Retsspr.) en, der er stævnet for at give Oplysninger; Vidne; Expertise, fr., Undersøgelse ved sagkyndige, Synsforretning; expertisere, lade undersøge ved sagkyndige Mænd.

Ex-peten(t)s, ny l. (petere, bede), Ønskelighed; Ønskværdighed; Fordring, Krav.

ex-piabel, l. (pius, from), som kan udsones, affones; oprettelig; Expiation, Forsoning, Affoning, Fyldestgørelse, Syndsudslettelse; Oprejsning; expiatorisk, forsonende, oprettende, fyldestgørende; exp. Død, Sonings-Død; expiere, bøde for, sone, udslette, gøre Fyldest for.

Ex-pilation, l. (pilare, udrykke Haar (pilus), plyndre), Berøvelse, Fravendelse, isl. Arvesvig; Expilator, en, som begaar Arvesvig; Stimand; expilere, bestjæle, berøve, udplyndre; expilata hereditas, en plyndret Arvelod.

ex-pingere, l. (pingere, male), udmale, beskrive udførlig.

Expiration, expirere, s. Exsp—.

ex-piscere, l. (piscis, Fisk), eg. udfiske; udgranske, udspørge, fritte.

Ex-planation, l. (planus, jævn, klar), Forklaring, Udtydning; explanativ og explanatorisk, klarende, udtydende; explanere, gøre tydelig, klare, udlægge, oplyse.

ex-pleere, l. (explere), udfylde, gøre fuldstændig eller fuldtallig; Explement(um), et, Udfyldning; Explement-Vinkel el. -Bue, (Mat.) hvad der udfylder en Vinkel el. Bue til 360° (jvf. Complement og Supplement); expletiv, udfyldende, fuldstændiggørende; Expletivum, et, pl. Expletiva, Fyldeord, Fyldekalk, Flikkeord (f. Eks.: tag og gaa!" i St. f.: „gaa!"); Particulæ expletivæ, Navn paa visse Smaaord el. Orddele, der ere tilføjede uden at give Meningen nogen virkelig Udfyldning el. Ændring (f. Eks. den her, den der, bekranse, paa begynde).

ex-plicabel, l. (plica, en Fold), forklarlig, som lader sig forklare; Explicabilitet, Forklarlighed; Explication, Forklaring, Udvikling, Udlægning, Redegørelse; Ordveksling; Explicationer (= Expositioner, s. d.) ofte = foreløbige Tydninger, ved hvilke man baner sig Vej til Definitioner; explicativ, forklarende, oplysende; explicere, udfolde, udvikle, udlægge, redegøre, forklare; explicite, tydeligt, klart, udtrykkeligt, bestemt, efter Ordene, mods. implicite; (Mat.) den ubekendte i en Ligning siges at være funden explicite, naar den staar alene paa den ene Side af Lighedstegnet, og kun bekendte paa den anden; før Ligningens Løsning stod den implicite.

ex-plicit, l. i gamle Bøger (Haandskrifter), maaske afkortet for explicit(us est liber), explicit(um est volumen), ɔ: Bogen er til Ende. (Jvf. feliciter og Finis).

ex-plodere, l. (plaudere), eg. udklappe, bryde heftigt ud, gaa løs, knalde af, briste (jvf. Explosion).

Ex-ploit (Eksploa), fr. (af l. ex-pletum el. sandsynligere af ex-plicitum), Daad, Gerning, Stordaad, Heltedaad; exploitable (eksploatabl), som kan gøres nyttig el. udnyttes, som der kan drages Fordel af, som lover el. giver Udbytte; giftig; exploitere (eksploatere), benytte, udnytte, dyrke, drive (f. Eks. en Skov, et Bjergværk ɪc.); Exploitation, fr., Benyttelse, Udnyttelse, Drivning, Drift.

Ex-plorateur (—tør), fr., Spejder; Udforsker, Lurer; Explorator, Redskab til Iagttagelse af Luft-Elektriciteten (s. Elektrometer); Exploration, l., Spejderi, Spejdetog; Udforskning, Undersøgelse [især (Lt.) af visse af Legemets Huler med Fingeren, Sonder el. desl.]; explorere, udforske, udspejde, undersøge; opsnuse; Exploratorium, et, = Dokimastikon; = Sonde, s. d.

Ex-plosion, l., pludseligt og heftigt Udbrud, især Udvikling af Luftarter, forbundet med Knald, f. Eks. af tændt Krudt, en Vulkan ɪc.; fig. om Udbruddet af heftige Lidenskaber, af Krig ɪc. (jvf. explodere); Explosions-Maskine, Kraftmaskine, ved hvilken Stemplet bevæges i Cylinderen, ved at der i denne indføres en Blanding af forskellige Luftarter, som bringes til at eksplodere (f. Eks. Gasmaskiner, Petroleumsmaskiner); explosiv, i Stand til, tilbøjelig til at eksplodere; Explosiv-Lyd, Sprænglyd, der dannes, naar efter en Clusil (s. d.) Luften atter frit kan fortsætte sin Vej; Explosivæ, ny l., pl., (Gram.) pludselig frembrydende Lyde, hvortil Mutæ (s. d.) høre.

ex-polere, l. (s. polere), glatte, afpudse; udsmykke, forskønne; Expolition el. Expolitur, Afpudsen; Forskønnelse, Udpynten, f. Eks. af Foredraget ved forskønnende Talemaader.

Ex-ponent, (ponere, sætte), Fremstiller, Betegner, Viser, Angiver, Antyder af et Forhold;

Forholdsbetegner; (Mat.) et Tal, der angiver andre Tals Forhold: Forholds-Exponent, Forholdsviser, det Tal, der udkommer, naar ved et (geometrisk) Forhold Forleddet divideres med Efterleddet ($4 : 2 = 4/2 = 2$; $3/15 = 1/5$), = Brøk = Qvotient (s. d.); Potens-Exponent, Værdighedsviser, Selvfoldsviser, det Tal, der angiver, hvor ofte Enheden maa multipliceres med en og samme Størrelse (Rod), for at en vis Værdighed (Potens, Selvfold) kan fremstaa (3 i $2^3 = 2 \times 2 \times 2$); Rod-Exponent, Rodviser, det Tal, der angiver Eksponenten af den Potens, til hvilken Rodstørrelsen maa opløftes, for at den under Rodtegnet ($\sqrt{}$) staaende Størrelse kan fremkomme (3 i $\sqrt[3]{64} = 4$, da $4^3 = 64$); Ordens-Exponent, det Tal, der antyder, hvilket i Ordenen i en vis Række et andet Tal er (i de ulige Tals Række er f. Eks. 9 Eksponenten for 17); exponentiel Function, Exponential-Function, Funktionen a^x, hvor x er uafhængig variabel; exponentiel Ligning, en Ligning, i hvilken Potens-Eksponenten er den søgte; i ældre Gram. kaldtes Forholdsformerne (Kasus) og Forholdsordene (Præpositionerne) stundom Eksponenter el. Betegnere af Forholdet mellem Sætningsdelene, — Bindeordene (Konjunktionerne) Eksponenter el. Betegnere af Forholdet mellem Sætningerne; exponere, udsætte for, give til Pris; udlægge, forklare; oversætte; e. sig, udsætte sig for, stille sig blot for (Fare, Bagtalelse ꝛc.); exponibel, forklarlig, som kan udtydes; exponible Sætninger, (Log. og Gram.) flere paa en skjult Maade i een sammendragne Sætninger, som derfor kunne oplyses og udsættes fra hverandre.

Ex-port og Ex-portation, l., Udførsel, Vareudførsel; Export-Huse, saadanne Handelshuse, der særlig sende indenlandske Varer til Udlandet; Export-Øl, Øl, der er skikket til Udførsel; exportabel, som kan el. maa udføres; Exporter, pl., udgaaende Varer, isæ. af Landets egne Frembringelser; exportere, udføre, bortføre.

Ex-posant (—sang), fr., (Mat.) = Exponent, s. d.; Exposé, fr., Fremsættelse, Oversigt, Fremstilling, Udvikling, f. Eks. af Retsgrunde, Stridspunkter ꝛc.; Exposition, l., Udstilling (f. Eks. af Kunstsager); Fremstilling, Udvikling, Forklaring, Oplysning, udførlig Beretning; (i Dramaturgien) indledende Fortælling om, hvad der har tildraget sig før det Tidspunkt, med hvilket Hoved-Handlingen begynder, som og om Handlingens Sted, Tid ꝛc.; ogs. Udsættelse for, f. Eks. Luft og Sol; Børns Udsættelse (Expositio infantium); Expositio Sanctissimi, (i den rom. Kirke) Udstilling af det allerhelligste; jvf. Sanctissimum; Exposition universelle (—sjong yn—), fr., Verdensudstilling; s. Exhibition.

ex post el. ex post facto, s. l., bagefter; naar det er for sildigt; eg. efter sket Gerning (ifølge det siden-skete).

Ex-postulation, l., Ordvexling, Trætte, Klammeri; Krangl*; expostulere, kives, trættes; besvære sig over noget; expostulatorisk, som indeholder, gaar ud paa Besværinger.

ex-pres, l. (premere, trykke), udtrykkelig, særegen, egentlig; med Villie, med Forsæt; Expres, Ilbud, Snarbud, eget Bud; par exprès (ekspræ), fr., per expressum, l., ved særligt Bud; Expres-Tog el. Courer-Tog, Iltog; Expression, Udtryk, Fremstilling, Ordlag; (Mal.) Farvevalg; expressis verbis, med udtrykkelige el. rene, tydelige Ord; expressiv, udtryksfuld; eftertrykkelig; expressibel, som kan udtrykkes; exprimere, udtrykke, udpresse; beskrive, skildre med Ord, Farver, Toner ꝛc.; exprimabel = expressibel.

Ex-probration, l. (probrus, skændig), Foreholdelse, Bebrejdelse, Udskælden; exprobrere, foreholde, bebrejde, udskælde.

ex professo, l., forsætlig, med Villie, med beraad Hu, egentlig; ifølge Kaldspligt, paa Embeds Vegne; som Næringsvej, af Yrke*, Livsopgave; jvf. Dilettant.

Ex-pro-mission, l. (promittere, love), frivillig Overtagelse af en andens Gæld, saaledes, at den egentlige Skyldners Forpligtelse til Betaling aldeles ophører (er altsaa mere end sædvanlig Kaution); Expromissor, Selvskyldner (paa egen Fare), Forløsningsmand, som træder ganske i den oprindelige Skyldners Sted; expromittere, gaa i Borgen for en anden paa den nævnte Maade.

ex pro-posito, l., med Forsæt, forsætlig.

Ex-propriation, ny l. (proprius, egen), Berøvelse af Besiddelse el. Ejendom; den ved lovlig Bestemmelse (mod en vis Fyldestgørelse) paabudne Afstaaelse af Grundejendom til det offentliges Tarv (ifølge Grundsætningen: Salus publica suprema lex esto! s. d.); Tvangsafstaaelse, Tvangssalg, Afeje, Udkøb; Ex-propriations-Lov, en Lov, der indeholder de nærmere Bestemmelser om saadan Tvangsafstaaelse; E.-Ret, Udkøbsret; expropriere, stille ved Ejendom el. Besiddelse; købe ud.

ex propriis, ex proprio Marte, s. proprio.

ex pugnabel, l. (pugna, Kamp), indtagelig, overvindelig, som kan erobres; Expugnation, Indtagelse, Erobring; Expugnator, Erobrer; expugnere, indtage, erobre, betvinge, overvinde, tilkæmpe sig.

Ex-pulsion, l. (pellere, drive af Sted), Uddrivelse, Fordrivelse, voldsom Fortrængelse fra et Sted; expulsiv, uddrivende, afførende.

Ex-punction, l. (pungere, stikke), Udstrygning; expungere, udkradse, udstryge, udslette.

Ex-purgation, l. (purgare = purum agere, rense), Renselse; Afføring; Retfærdiggørelse; Rettelse el. Berigtigelse af Skrifter; expurgativ, rensende ꝛc.; expurgere, rense, afføre; retfærdiggøre; rette, berigtige; Expurgatorium, et, el. Index librorum expurgandorum, Fortegnelse over (paa Grund af formentlige Udfald mod Sædelighed el. Tro) Rensning krævende, ligesom Index librorum prohibitorum, over forbudne Bøger (i Rom).

ex puris negativis nihil sequitur, (Log.) af lutter nægtende Forsætninger kan ingen Følgeslutning drages (med Sikkerhed).

ex puris particularibus nihil sequitur, (Log.) af lutter særlige (particulære) Forsætninger kan ingen Følgeslutning drages (med Sikkerhed).

ex-qvirere, l. (quaerere, søge), eftersøge, eftergranske; efterspørge; udsøge, udvælge; exquis (ekski), fr., og exqvisit, l., udsøgt, udvalgt,

fortrinlig; Exqvisitiōn, Undersøgelse, Eftergranskning; Udsøgen, Udvælgelse, Udvalg.
ex quocunque capite, l., (Retsspr.) af eller paa hvilken som helst Grund.
ex re-censione (forkort. ex. rec.) . . ., l., efter . . .s Tekstforbedring (s. Recension).
Ex-rex, ny l., forhenværende Konge (rex).
Ex-rotulatiōn, ny l., (Retsspr.) Aabning af tilbagesendte Akter (jvf. Rotulation).
ex-scalpere, l., udskrabe, udhule; s. scalpere.
ex schedula, l., (læse op) af en Seddel, af Papiret, fra Bladet; s. Scheda.
ex-scindere, l. (scindere, kløve, skære), udskære.
Ex-screatiōn, l. (screare, harke), Ophosten, Udspytten; exscreere, udspytte.
ex-scribere, l. (scribere, skrive), udskrive, afskrive.
ex-secere, l. (s. secere), udskære, afskære; Ex-sectiōn, Afskæring.
Ex-secratiōn, ex-secrere, s. Execration.
ex senatus decreto, l., efter Senatets Kendelse, Beslutning.
ex-seqvere, s. exeqvere.
Ex-seqviër, s. Exeqviēr.
Ex-siccantia, l. (siccus, tør), pl., (Læ.) udtørrende Midler; Exsiccata, pl., Samlinger af tørrede Planter, omtrent = Herbarium (s. d.); Exsiccatiōn, Udtørring; Exsiccator, Tørreapparat.
Ex-solutiōn, l. (solvere, løse), og Ex-solvering, Opløsning; exsolvere, opløse.
ex-sorbere, l. (sorbere, søbe, svælge), uddrikke.
ex speciali gratia, l., af særlig Gunst eller Naade; ex speciali mandato, paa særlig Befaling.
Ex-spectant, l., en, som venter paa, har Løfte om el. Udsigt til at opnaa en Forsørgelse, et Embede el. desl.; Exspectance (—angs', sædv. udt. —tangse), ogsaa Exspectative, fr., Forventning, Udsigt, Bon*, Haab, Løfte, Krav paa Forsørgelse, paa Forfremmelse; Ret til at faa et Embede, naar det bliver ledigt; Exspectance-Liste, Venteliste; Exspectatio casuum similium, l., Forventning (uden videre Indsigt i Sammenhængen) af visse Tilfældes Indtræden i Følge med andre, fordi saadanne have været forbundne med hinanden (jvf. Analogon rationis); exspectere, vente, haabe, leve i Haabet; (Læ.) den exspecterende el. exspectative Sygebehandling bestaar i Afventning af Sygdommens Forløb uden anden Indgriben fra Lægens Side end Ordning af den syges hygieiniske og diætetiske (s. d.) Forhold; exspectivere, give Forhaabning om, fortrøste med, sætte paa Ventepenge.
Ex-spiratiōn, l. (spirare, aande, blæse), Udbunstning; Udaanden; Døen; (Retsspr.) Udløb, Forløb af en bestemt Tid el. Frist; exspirere, udaande, opgive Aanden, dø; udbunste; (om Tiden) udløbe, gaa til Ende; forfalde (om Veksler, Policer &c.)
Ex-spoliatiōn, l. (spolium, Hud; den en fældet Fjende fratagne Rustning; Bytte), Udplyndring; exspoliere, afklæde, udplyndre, bestjæle, berøve.
ex-spuere, l., udspytte (spuere, spytte).
ex-spumere, l., skumme op (spumare, skumme).
ex-stant (extant), l. (exstare, rage frem, være synlig, være), tilværende; endnu forhaandenværende.
Ex-stase, s. Ekstase.
ex-stimulere, l. (s. Stimulans), spore, ophidse.
Ex-stinctiōn, s. Extinction.
Ex-stirpatiōn, l. (stirps, Stamme; Rod), Udryddelse, Ødelæggelse; (Læ.) Udskæring (af en Svulst el. et sygt Organ); deraf Exstirpations-Kniv; Exstirpator, Udrydder, et Agerdyrkningsredskab til at rense Jorden for Ugræs (s. Cultivator); exstirpere, udrydde, ødelægge, tilintetgøre; udskære; bortskaffe.
Ex-structiōn, l. (struere, sammenføje, bygge), Opbygning, Rejsning; exstruere, opbygge.
Ex-sudat, l., et, noget udsvedt; (Læ.) Betændelsesprodukt; Exsudatiōn, Udsveden; exsudere (l. —are), udsvede.
Ex-sultation, s. Exult—.
ex-superere, l. (—are), overtræffe, overgaa.
ex-suscitere, l. (—are), opvække; opmuntre.
Exta, l., pl., Indvolde.
ex Tacito, s. tacite.
Ex-tase, s. Ekstase.
ex-templo, l. (af templum, lille Tid (tempus)), straks.
Ex-temporale, et, pl.: Ex-temporalia, l. (tempus, Tid), en skriftlig Udarbejdelse, Oversættelse &c., til hvilken der ingen Betænkningstid er given, hvor det dikterede, uden selv at nedskrives, straks skal overføres i et andet Sprog; ex tempore, uforberedt, paa Timen, paa Stedet; s. Stegreif, a prima vista; extemporere, tale, skrive, spille, synge &c. uforberedt, straks paa Stedet; (Skuespilk.) tilføje noget uden for Rollen (jvf. improvisere); Extemporer-Maskine, en Maskine, der, bragt i Forbindelse med et Klaviatur-Instrument, opskriver i Noder, hvad der spilles paa dette; extemporēr og extemporān, ny l., uforberedt, som gøres uden Forberedelse eller Betænkningstid, øjeblikkelig, paa Stedet.
ex-tendere, l. (tendere, spænde), udstrække, udvide; give en mere omfattende Fortolkning (f. Eks. af en Lov); extendere sig, strække sig, naa i Længden, ligge langs med noget; udbrede sig vidtløftigt om en Sag.
ex-tensibel, ny l., udstrækkelig, som lader sig strække, udvide; Extensibilitēt, Udstrækkelighed, Udstrækningsevne; Extensiōn, l., Udvidelse (ogs. i Retsspr. f. Eks. af en Fuldmagt; Extensiōns-Bevilling, Udvidelse af et Kommissorium til Behandling af flere Spørgsmaal, end de oprindelig bestemte); Udstrækning (ogsaa i Læ. om Strækningen af et brudt el. forvredet Lem, for at dette kan reponeres [s. d.]); Omfang (i Log. = et Begrebs Anvendelighed paa flere Genstande); Vidde, Størrelse, Rum; Extensiometer, l.-gr., et, Udvidelsesmaaler, fysisk Redskab til at bestemme Legemers ved Varme bevirkede Udvidelse; Extensions-Kursus = University Extension (s. d.); Extensitet (ikke fr.), Udstrækning, Vidde, Kraftomfang, Kraftomraade (s. Intensitet); extensiv, adv.: extensive, udvidende, omfattende; særl. i Henseende til Udstrækning i Rummet, til Tidens Varighed, modf. intensiv; extensivt Landbrug, „Strejfdyrkning“,

en Rovdrift, der betegner Overgangen fra Nomadedriften til en regelmæssigere Dyrkelse af Jorden; jvf. Feldgrasswirt(h)schaft; extensiv Størrelse, Rumstørrelse; in extenso, udførlig, omstændelig, i sin hele Udstrækning, fuldstændig; Extensor, Strækkemuskel (jvf. Flexor); Extensum, et, udførlig Udvikling (f. Eks. en Fallents udførlige Fremstilling af Aarsagerne til hans Insolvens).

Ex-tenuation, l. (tenuis, tynd, svag, ringe), Fortyndelse, Formindskelse; Svækkelse, Afkræftelse; ogs. Nedsættelse, Nedværdigelse; Besmykkelse; extenuere, fortynde, forringe; svække, udtære, nedsætte, gøre foragtelig; besmykke, formilde.

Extérieur (Eksteriør), fr. (l. exterior), et, Ydre, Udvortes, det udvortes Udseende; Udsiden; modf. Intérieur; à l'extérieur, efter det Udvortes (at dømme), efter Skinnet; Exterioritet, Yderside, Overflade.

Ex-termination, l. (terminus, Grænse), Udryddelse (f. Eks. Exterminations-Krig), Ødelæggelse; Fordrivelse; (jvf. Deportation, Exil); (Mat.) Elimination, f. d.; exterminere, udrydde, ødelægge; fordrive; landsforvise.

ex-tern, l., ydre, udvortes, udvendig; fremmed; ogs. = Extraner, f. d.; Externat, et, Bolig, udenfor det Sted, hvor Vedkommendes Uddannelse foregaar; Udenhjem (modf. Internat, f. d.); Externister, pl., (Lf.) Personer med udvortes Skade, Vanføre; ogs. syge, der uden for Hospitalet faa fri Medicin.

ex-territorial, ny l., udenlandsk, som hører til el. ligger paa fremmed Omraade; som ikke er underkastet Landets Love; Exterritorialitet, Sendemænds (Gesandters) Rettighed til i fremmede Stater at leve efter deres egne Landes Love, og deres Fritagelse for alle personlige Statsafgifter og Skatter; samme Rettighed for Suveræner med Følge paa Besøg i, for Troppekorpser under tilladt Dragen igennem fremmed Land, for Krigsskibe under Fredsforhold i fremmed Farvand; Pavens Skattefrihed i Italien; ogs. = den Stilling at leve i Forvisning.

Ex-tinction og Ex-stinction, l. (stingvere, slukke), Udslettelse, Udslukning; Uddøen (f. Eks. af en Fyrsteslamme); Extincteur (—tør), fr. (eng.: Extinguisher), Sprøjte, ved hvilken Kulsyrens Evne til at slukke Ilden bruges; extinctiv, udslettende, udslukkende; tilintetgørende; exstinctiv Erhvervelse (modf. derivativ Erhvervelse), Erhvervelse af en Ting, der i Forvejen er en andens Ejendom, men uden at denne Ejendomsret danner det nødvendige Grundlag for den nye Ejendomsrets Stiftelse (f. Eks. Hævd); extingvere, udslukke, udslette.

Exti-spex, l. (specere, se, skue), (i det gamle Rom) en Offerpræst, som beskuer og spaar af Offerdyrenes Indvolde; Extispicina, Læren om Extispicium, et, Spaadom af Offerdyrenes Indvolde (exta).

ex-tollere, l. (—tollere), fremhæve, rose.

ex-torqvere, l., eg. udvexe, afpresse, tiltvinge sig, afnøde, udsuge; Extorsion, Udsugelse, Udpinen, Voldsomhed; Extortor, Udpiner, Udsuger.

extra, l. (smdr. af extera [sc. parte], paa Ydersiden), Præpos., udenfor; foruden; Bi-; overordentlig, udmærket, usædvanlig (godt el. slet), i Tilgift, atpaa*; i Ordforbindelser fremherske Betydningerne: udenfor; udenfor det sædvanlige; overordentlig; ad extra, udadtil; extra lineam, f. d.; Extra-Blad (E.-Nummer), Biblad, Tillægsnummer til et Skrift, en Tidende; E.-Fortjeneste, Bifortjeneste; E.-Omkostninger, Biudgifter; E.-Post, overordentlig Post, egen Post, modf. den almindelige el. ordentlige Post; E.-Ret el. E.-Ting, Ret, der (især i Justits- og Delinkvent-Sager) holdes udenfor det sædvanlige Tingsted el. den sædvanlige ugentlige Tingdag; E.-Session, Samling, f. Eks. af Rigsdag eller Udskrivningsmyndighed udenfor den sædvanlige Tid; E.-Strøm, Strøm, frembragt i en elektrisk Ledning ved Selvinduktion; E.-Tog, Særtog (paa Jernbaner); gaa extra, gaa udenom; være udsvævende, if. overtræde den ægteskabelige Pligt; extra-fin, udmærket fin; extra, stundom brugt = extraordinær, „det er ganske extra".

extra-con-tinental, ny l., uden for det faste Land (Continentet) værende.

Ex-tract (ny l. ex-tractus), Uddrag, Udtog (af Skrifter, Regnskaber x.), (jvf. Excerpt); (ny l. ex-tractum) Uddrag af de renere og kraftigere Dele af en Substans i en koncentreret Form; Forening af flere Ingredienser i et passende Forhold, bestemt til Drik ved Fortyndelse med Vand (f. Eks. Punch-Extract); Extractus actorum, (Retsspr.) Udtog af Forhandlingerne; Extraction, Uddragning, Udtrækken; (god) Herkomst, Afbyrd, Opdragelse og Dannelse, f. Eks. en Mand af Extraction; extractiv, som lader sig uddrage af andre Legemer; Extractiv-Stof, de opløselige Dele, som lade sig uddrage af Planter og af dyriske Legemer; den nærende Del af Muldjorden; Extractor, Udtrækker; ogs. = Ventilator, f. d. Jvf. extrahere.

extra culpam, l., uden Brøde el. Skyld.

ex-tra-dere, ny l. (f. tradere), udlevere, overlevere, overantvorde, tilbagegive (f. Eks. et betalt Gældsbevis); (Kbmspr.) gøre Uddrag af Handelsbøger; Extradition, Udlevering, Tilbagelevering, Overantvordelse; Udtog af Handelsbøger (i sidste Betydn. rigt. Extract af extrahere, f. d.); extraditio actorum, Udgivelse af Retsforhandlinger; Extraditions-Bevis, (Kbmspr.) et Bevis, imod hvilket Varer kunne udleveres.

Extra-dos (—do), fr. (f. Dos), Rygfladen, den udvendige Side af en Hvælving, modf. Intrados (f. d.).

ex-tra ec-clesiam nulla salus, l., uden for Kirken er ingen Frelse el. Salighed (Grundsætning i den katolske Kirke, der anser sig for den eneste saliggørende).

extra-essentiel, ny l. (f. essentiel), uvæsentlig.

ex-trahere, l. (trahere, drage), uddrage, gøre Udtog; (Retsspr.) udtage, udvirke, f. Eks. extrahere mandatum, udvirke en Befaling; Extrahent, en, som gør Udtog; (Retsspr.) en, som udvirker en Befaling, udtager en Stævning x. S. Extract.

Ex-trait (—træ), fr., et, = Extract, s. d.
extra-judicial, ny l., som er el. sker uden for Retten, udenrets (f. Eks. en Tilstaaelse, en Omkostning).
extra-kontant Betaling, Betaling strats, uden den sædvanlige Frist af 8 Dage til 1 Maaned for kontant Betaling.
extra lineam el. lineas, l., uden for Linien el. Linierne (i Handels- el. Regnskabs-Bøger), ikke at medregne.
extra-mundan, l., som ikke hører til Verden (mundus), uverdslig.
extra muros, l., uden for Murene, uden for Byen.
ex-tran, l. (ex-traneus), udenlandsk, fremmed; Extraner, Lærling, som vel nyder Undervisning, men ikke Kost og Bolig i en Læreanstalt (jvf. Extern; mods. Pensionnaire, s. d.); Extranëus, Udlænding, Fremmed.
extra-ordinær, l., undertiden forkort.: extra, overordentlig, usædvanlig; særlig, sjælden; uden for el. over det sædvanlige, oprindelig bestemte Tal, overtallig (jvf. surnumerær); Extraordinarius, især en overordentlig Professor ved en Højskole; mods. Ordinarius (s. d.); extra ordinem, uden for Ordenen el. Raden.
extra-par-ochial, l.-gr. (s. Parochie), Udensogns-.
extra rhombum, l., upassende, mods. ad rhombum, s. d.
extra-territorial = exterritorial (s. d.).
Extra-Post, s. u. extra.
Extra-uteri, ny l., (Lk.) Svangerskab uden for Livmoderen; extrauterin, som ligger uden for denne.
extra-vagant, l. (vagari, være ustadig, vanke, streife), udsvævende; urimelig, overdreven, overspændt, tosset, naragtig; Extravagance (—angs', —angse), fr., el. Extravagan(t)s, Udsvævelse; Ødselhed; Urimelighed, Overspændthed, Daarskab; Extravaganter, pl., (Retsspr.) Tillæg af pavelige Dekreter til det egentlige Corpus juris canonici; extravagere, være udsvævende, skeje ud; handle el. tale urimeligt, sværme, overdrive; ødsle.
Extra-vasat, ny l. (vas, Kar), et, (Lk.) udtraadt Blod el. Vædske; Extravasation, Blodets, Vædskernes Udtrædelse af Aarerne el. Karrene; extravasatio aëris, omtr. = Emphysema (s. d.); e. sangvinis, Blodudtrædelse; extravasere, udtræde af fine Kar.
Extra-version, ny l. (s. Version), (eg. Udadvending), Afsondring af Syrer og Salte.
Extrem, l., et, det yderste, Yderlighed, Endepunkt; det højeste, Toppen; pl. Extremer, hinanden modsatte Ting; Overdrivelser; de Grænser, hvorimellem foranderlige Talstørrelser ligge; les extrêmes se touchent (—træm sø tusj'), fr., Yderlighederne (be)røre hinanden, ɔ: Overgangen fra den ene Yderlighed til den anden kan let ske; extrem, yderlig, højst, overdreven, overmaade; Extremister, pl., eg. de yderliggaaende, et politisk Partinavn i Nordamerika; ad extrema, til det yderste; ad extremum, tilsidst, til Slutningen; in extremo og in extremis (momentis), paa det yderste, i sidste Aandedræt; extrema unctio, l., den sidste Salvelse (for døende, i den katolske Kirke).
Extremitet, l., det yderste, Endespidsen; Yderlem; den yderste Forlegenhed, Nød el. Fare; den sidste Befaling, sidste Tilflugt; Extremiteter, pl., Ydeidelene (Hænder og Fødder, el. endog Lemmerne: Arme (Over-Extremiteter) og Ben (Under-Extr.) i Mods. til Hoved og Krop [truncus, s. d.]; de yderste Legemsdele, Spidserne paa Hænder og Fødder ꝛc.
ex-tricere, l. (tricari, gøre Vanskeligheder, være dunkel, af tricæ, Forvirring), udvikle, udfri; tilvejebringe.
extrinsecus, l., udenfra; udvendig, udvortes.
ex tri-pode dictum, l., (eg. talt fra Trefoden [gr. tripus], i Oraklet den spaaendes Sæde), Orakelsprog; Magtsprog.
Ex-trophi, af gr., r. Extropi, ogs. Extopi, Eversion, Misdannelse ved et indvendigt Organs Udtrængning paa Legemets Overflade.
extro(ve)rsum, ny l., udadvendt.
ex-trudere, l. (s. Trusion), udstøde, udjage, fordrive; Extrusion, Udstødelse.
Ex-tuberan(t)s og Ex-tuberation, l. (tuber, Udvækst), Hævelse, Bule, Knude, Kul* (jvf. Apophyse); extuberere, ophovne.
Ex-tumescen(t)s, l. (s. Tumor), Ophovnelse (ss. af en Knoktel).
ex tuto, s. l., forsigtigt, varsomt.
ex-uberant, l. (uber, fyldig, frugtbar), overflødig, overvættes, alt for rigelig, alt for frodig, gejl; Exuberan(t)s, Overflod, Overflødighed; (Talek.) Svulst; exuberere, løbe over; trives meget stærkt, vokse frodigt; være i Overflødighed.
Ex-udenisme, gr. (uden, intet; udenizein, ringeagte), Gendrivelse med ringeagtende Tilsidesættelse el. spodsk Besvarelse af Modpartens Grunde.
Ex-uk-ontianere el. Ex-uk-ontiere, pl., en ariansk Sekt i 4de Aarh., der lærte, at Guds Søn var skabt af intet (gr. ex uk ontōn [af det ikke værende]).
Ex(s)ul, Exulant, l., forvist, landflygtig, udlændig; exulere og exsulere (solum, Jordbund [neml. patriæ]?), leve i Landflygtighed; begive sig i Landflygtighed, i Udlændighed; landsforvise (jvf. exilere).
Ex-ulceration, l. (ulcus [gr. helkos], Byld), suppurerende Saardannelse, Bulnen, Bullenskab, Edderfætning; exulcerere, bulne; bringe til at bulne; s. Ulcus.
Ex-ultation, l., Jublen, Fryderaab; exultere (l. ex-sultare, af salire, springe), eg. hoppe af Glæde; juble; exultet jam angelica turba, nu juble Engleskaren! (en katolsk Paaskehymnes Begyndelsesord).
Ex-undation, l., Oversvømmelse; exundere, l. (unda, Bølge), flyde over, oversvømme.
ex ungue leonem, l., (Ordspr.) paa Kloen kender man Løven, eller paa Fjerene skal man kende Fuglen.
Ex-ustion, l. (urere, brænde), Udbrænding; Forbrænding.
ex usu, s. u. usu.
Ex-utorium, ny l. (l. exuere, uddrage, afdrage), et, (Lk.) eg. et Udtrækmiddel; en kunstig Edderbyld til at udtrække og aflede skadelige Vædsker, = Fontanelle; Moxa.

Ex-uviër, l. (exuere, uddrage, afdrage, aftrække), pl., aftrukne Klæder, Rustning, Vaaben, som ere fratagne Fjenden; Bytte; Dyrenes afkastede el. afflaaede Hud, Ham &c., f. Eks. exuviæ viperarum, Slangeham.

ex voto, l., efter Ønske, Løfte; ifølge et til Ønske (Bøn) knyttet Løfte (neml.: datum el. factum el. consecratum, givet, gjort, indviet) ved Votivgaver; s. votiv; et Ex voto, en Votivgave.

Ex-æmatosis, s. Exaim—.

Ex-æqvatiōn, l., Ligegørelse, Ligning. S. Æqvation.

ex æquo et bono, l., efter Billighed.

ex-æstuere, l. (—are; æstus, Hede; Brusen), opbruse.

Ex-ødese el. Ex-oidesis, gr. (oidān, svulme, hovne), (Af.) Ophovnelse.

Eyalet, s. Ejalet.

Ex-økese, gr. (exoikesis, af oikos, Hus, Hjem), Udvandring.

[Ey-gotaland, oldn. (ey, Ø), Øgotland, de danske Øer mellem Jylland og Skaane; jvf. Reidgotaland].

[Eyrar-sund, oldn. (eyrr, lav Landtunge, Odde), Øresund].

[Eystra-salt, oldn. (eystri, Komparat. uden Positiv, østligere, østre; salt, Salt, Hav), Østersøen].

Ezan (af ar. azan, at forkynde, særlig at udraabe Tiderne til Bøn), Muhamedanernes Opraab til Bøn; jvf. Muezzin.

Ez-chajim, hebr. (ez, Træ) Livstræer (Sølvsmykker paa Thora-Rullerne); Navn paa en jødisk Foredragsforening i København.

Ezechiel, s. Prophet.

F.

De Ord, der ikke findes under F, søge man under Ph.

F., som romerskt Tal, 40; F̄. = 40,000; F. paa franske Mønter: Angers, paa østerrigske: Hall i Tyrol, paa preussiske: Magdeburg; F. (paa Termometre) = Fahrenheit; F. = Fluor (s. d.); = Fugitivus, l., Flygtning, fordi der paa flygtede, men indhentede Slavers Pande indbrændtes et F.; = Fellow, eng., Medlem.
f. (paa Recept.) = fac! lav! tillav! paa Stilleskiven i engelske Ure = faster, eng., hurtigere (antyder Drejning paa Stilleskiven for at fremskynde Urets Gang), = fecit, s. d.; = fiat, l., (paa Recept.) det ske! det gøres! = fino, it., fin; (Mus.) = forte, it., stærkt; = Femininum, l., Hunkøn; = Florin, Gylden; f. og Fol. = Folio, Blad- el. Halvarks-Størrelse; f. og Fut. = Futurum, l., den tilkommende Tid; f. = Function, s. d.; i romerske Indskrifter = filius, s. d.
F. og Fil. = filius, l., Søn.
Fac. = Facultas, l., Fakultet.
Fasc. = Fasciculus, l., Hæfte, Pakke.
F. C. = Formula Concordiæ, s. u. Concordia.
fco. = franco, s. d.
Fe, (kem. Tegn), = ferrum, l., Jern.
Febr. = Februarius.
fec. = fecit, s. d.
fem. = femininum.
f. f. = finissimo, it., meget fin; (Mus.) = fortissimo, it., meget stærkt; (Retsspr.) Pandekter, s. d.
F. F., ogs. Fr. Fr., = Fratres, l., Brødre.
F, F, F, eng., de tre F'er = fixity of tenure, free sale, fair rents, s. disse.
F. F. F. F. som Turner (s. d.) -Symbol = t.: frisch, fromm, froh, frei; fr.: franc, frais, fier, fort; eng.: frank, fresh, frisk, free; it.: franco, fresco, fiero, forte; sp.: franco, fresco, firme, fuerte; port.: franco, fresco, fero, forie; d.: frisk, from, frejdig, fri.
Fig. = Figūr, l.; fig. = figurlig.
Fin. = Finis, l., Ende.
Fl. = Fluor.
Fl. el. fl. = Florin, Gylden.
f. l. a. = fiat lege artis, l., (Lk.) lad det gøre el. tilberede efter Kunstens Regler.
flor. = flores, l., Blomster.
F. M. = fiat mixtura! l., (Lk.) maa blandes!
F. m. = Folio meo el. Folio mihi, l., paa mit Blad, d. e. paa Bladet af den af mig brugte Udgave.
fob = free on board (fri aan bord), eng., frit om Bord (Kbspr., om Varer, som af Sælgeren leveres Køberen frit om Bord).
Fol. = Folio, l., i Halvarksstørrelse; ogsaa: paa Bladet el. Siden.
fol. = folia, l., Blade.
f. pill. = fiant pilulæ, l., (Lk.) heraf gøres Piller!
Fr. = Frater, l., Broder.
fr., frs. = Franc, Francs, s. d.
fr. = franco, it., fri, post- el. fragt-fri, betalt.
fr. dl., (Kbspr.) = free delivered, eng., frit leveret, ɔ: uden Fragtomkostninger.
F. r. = Folio recto, l., paa første Bladside.
Frc. = Franc.
F. R. I. B. A. = Fellow of the Royal Institute of British Architects (Fello ov dhe røjel Institjut ov britisj Arkitekts), eng., Medlem af det kongelige Institut for britiske Arkitekter.
F. R. S., ogs. Frs. = Fellow of the Royal Society (Fello ov dhe røjel Sokeieti), eng., Medlem af det kongelige Selskab (Akademi).
F. S. = télégramme à faire suivre (—gram a fær sjivr'), fr., (Telegraftegn) Eftersendelse.
F. S. A. = Fellow of the Society of Arts (Fello ov dhe Sokeieti ov Arts), eng., Medlem af Kunstsamfundet, Kunstakademiet; ogsaa = Fellow of the Society of Antiquarians, Medlem af Oldgranskersamfundet.
f. s. a. = fiat secundum artem! l., (Lk.) at gøre (lave) efter Kunstens Forskrift.
f. t. = foot, feet.
F. v. = Folio verso, l., paa anden Bladside.
Fut., s. f.
fz., (Mus.) = forzando (s. d.).
F.Z.A. = Fellow of the Zoological Society, eng., Medlem af det zoologiske Selskab.

fa, it., s. ut re mi etc.
[Faavne, s. Fafner].
Faba, l., Bønne.
Fabel, l. (af fari, tale, altsaa eg. enhver Tale), en opdigtet Fortælling, isæ. Fortælling om en opdigtet, sanselig Handling, som tilskrives Dyr og andre Ting, for derved at gøre moralske Sandheder anskuelige (jvf. Apolog); Opdigtelse, Eventyr; „Røverhistorie", Løgn, Skrøne*, Snak; Genstand for Bysnak („blive til Fabel for hele Byen"); et Skuespils Fabel, Fabelen i et Epos, er dets Handlingsstof (Sujet, s. d.); Fabel-Epope, spøgende Heltedigt, i hvilket Dyr optræde som handlende Hovedpersoner; Fable con-venue (— kongveny), fr., opdigtet Historie, som man vil være bleven enig om at betragte som sand; (f. Eks. naar Fontenelle kalder Historien en „fable convenue"); Fabel-Lære = Mythologi, s. d. S. ogs. Fabula; fable = fabulere, s. d.
Faber, l., Arbejder (isæ. i haardt Materiale); Smed; suæ quisque fortunæ faber, enhver er sin egen Lykkes Smed; Fabri, pl., gl. romerske Ingeniørtropper.
Fable, s. Fabel.
Fabliaux (Fablio), Fableaux (Fablo), fr. (af l. fabulari, fortælle), pl., franske eventyrlige Digtninger i Middelalderen; Fabliers (Fablje), pl., disses Forfattere; Troubadourer (s. d.); Fabelsamlinger.
Fabrica, l., (om Kirker og gejstlige Stiftelser) Bygning, Værksted, Underholdning, Vedligeholdelse; Kassen, hvoraf samme bestrides; Kirkeformue (F. ecclesiæ); in fabricam scholæ, til Skoleøjemed, ɔ: til Vedligeholdelse af Skolebygninger, Læreanstalter o. s. v.; pro fabrica, til Vedligeholdelses-Omkostninger.
fabricol (forvansket af: par bricole, s. Bricole), uventet, bagpaa.
Fabrik (fr. fabrique), en, et, eg. et Værksted, Værk*, Brug*, hvor Varer forfærdiges i det store ved Hjælp af Maskiner, Ild og Hammer; ethvert Værksted, i hvilket visse Slags Varer forfærdiges i Mængde og af flere øvede Arbejdere (jvf. Manufactur, Machinofactur), en Bygning, indrettet til saadanne Værksteder; Fabrik-Arbejde, Arbejde, gjort i en Fabrik, leveret derfra; stundom = flygtigt, skødesløst Arbejde (gjort paa Køb); Fabrik-Arbejder(ske), Mand (Kvinde), som ernærer sig ved Arbejde i en Fabrik; Fabrik-Guld, det tykkeste Bladguld, f. Eks. til Tandplombe; Fabrik-Lov, i Danmark en Lov, der bl. a. indeholder Bestemmelser m. H. t. Fabriksvirksomheder, hvor Anvendelsen af unge Mennesker, som ikke ere fyldte 18 Aar, finder Sted; Fabrik-Mester, (i Marinen) den Officer, der forestaar Skibenes Konstruktion; Fabrik-Planter, Planter, der afgive Raastoffer for Fabrikvirksomhed, f. Eks. Olieplanter, Spindeplanter, Sukkerroer, Tobak.
Fabrikant, af l., Fabrikejer, Værks- el. Brugs-Ejer*, en, der driver Fabrikvirksomhed. (Jvf. Manufacturist).
Fabrikat, pl. Fabrikata el. Fabrikater, l., et, forfærdiget Vare, det, som frembringes el. forarbejdes i en Fabrik; Fabrikation el. Fabrikatur, Vareforfærdigelse, Varefrembringelse, Tilvirkning af Fabrikater.
fabrikere, af l., forfærdige, tilberede, gøre, frembringe, særl. i det større, fabrikmæssig; Fabrikering = Fabrikation; Fabrikør, urigt. for: Fabrikant.
Fabula, l., opdigtet Fortælling, Fabel (s. d.), Skuespil; Fabula docet, Fabelen lærer, Moralen heraf er, heraf lærer man; Fabulant, l., Fabelmager, Eventyrkræmmer; Fabulation, Fortælling af opdigtede Ting som Sandheder; fabulere, fable, opdigte, fortælle Fabler; jugle*, snakke hen i Vejret; fabulisere, indklæde i Fabler; Fabulist, Fabeldigter (i ædel Forstand); fabuleux (fabylø), fr., el. fabulōs, l., fabelagtig, eventyrlig, vidunderlig, opdigtet, usandsynlig; Fabulositēt, Fabelagtighed.
fac! l., gør! lav! (paa Recepter).
Façade (Fasade), fr. (l. facies, Aasyn), Forsiden af en Bygning (isæ. af en Pragtbygning).
Facchino (Fakkino), it. (af l. fascis, Knippe, Bundt), Lastdrager, Sjover; udstoppet Figur; Laps; Gavtyv; jvf. Faquin.
Facciata (Fatsjiata), it. (jvf. Facade), Forside, Side i en Handelsbog.
faccioso, sp., s. factiøs.
Face (Fas'), fr. (l. facies, Aasyn; jvf. d. Fjæs), Ansigt; (Tegnek.) en Ansigtslængde; Forside; (Krigsk.) den yderste, forreste Linie af et Bolværk etc. mod Marken, frontal Forsvarslinie (pl. Facer, de Linier i en Bastion, der ved at løbe sammen danne en fremspringende Vinkel); skarp Kant eller Liste paa Træarbejde; (Vaabenk.) Tværbjælke tværs over Skjoldet; Tilstand, Tingenes stedfindende Forhold; gøre Face, (Krigsk.) vende Ansigtet til Fjenden, holde Stand, byde Spidsen; en face (ang fas'), lige i Ansigtet (forsk. fra: en profil), forfra.
Facenda, s. Fazenda.
facessere, l., give at bestille, gøre Bryderi, Fortræd, Ulejlighed.
facete, l., spøgefuldt, vittigt, artigt, snurrigt; facete dictum, godt sagt, vittigt udtrykt; Facetiæ, Facetiër (Faset-si-er), pl., spøgefulde, vittige Indfald, Skæmt, Løjer.
Facette (Fasett'), fr. (Dimin. af Face, s. d.), sleben Flade paa Ædelstene og Glas; ogs. om Sidefladerne af et Polyeder, om de enkelte Dele af Insekternes sammensatte (facetterede) Øjne; overh. lille plan Flade; facettere, rudre, tavle, skære el. slibe Ruder paa haarde Legemer; facetteret, med Ruder, rudret, tavlet.
fâchere (fasjere), fr. (l. fastidire, føle Lede, ringeagte), ærgre, fortørne, gøre vred; Fâcherie (Fasjeri), Ærgrelse; fâcheux (fasjø), fortrædelig.
Fachine, s. Faschine.
facial(is), ny l., Ansigtet (facies) vedkommende, dertil hørende; Facial-Linie, F.-Vinkel, Ansigtslinie, Ansigtsvinkel (den camperske, s. d.).
faciebat, l., han gjorde, udførte (paa Kunstværker), bestemtere Form i St. f. fecit, s. d.
Faciës, l., = Face; (Geol.) Beskaffenhed af en Afleiring paa en vis Tid; Udseende; Faciës Hippocratica el. abdominalis, (Lt.) et Dødningansigt, en paafaldende Forandring i en isæ. af Underlivsbetændelse angreben syge

Udseende (efter den allerede af den græske Læge Hippokrates givne Beskrivelse).
facil (fasil), l., let; forekommende, villig, lemfældig, skaansom, føjelig; omgængelig; modsf. difficil; facilitere, lette, fremme; Facilitation, Lettelse, Fremme, Befordring; Facilitet, Lethed, Nemhed, Behændighed; Lemfældighed, Lempelighed; Venlighed; Overbærenhed; Beredvillighed.
facile, facilmente (fatsj—), it., (Mus.) let (at udføre).
facile princeps, l., med Lethed (utvivlsomt) den ypperste, første.
facile volentem trahas, l., den er let at lokke, som efter vil hoppe.
facilis descensus Averno, l. (Verg. Æneid. 6, 126), let er Nedgangen til Underverdenen.
Facinora, (sing.: facinus), l., pl., skændige Gerninger, Skarnsstykker, Udaad.
facio, ut des; facio, ut facias, l., jeg gør (det), for at du skal give, for at du skal gøre (en Kontrakts-Formel i Romerretten); jvf. do, ut des.
Facit, l., et, eg. det gør, udgør; det søgte og fundne Tal, Sum, Beløb; Ende, Udfald, Udslag, Resultat.
facit experientia cautos, l., Erfaring gør forsigtig; af Skade bliver man klog.
facit indignatio versum, l., s. Indignation.
Fachr, ar., eg. Hæder, forekommer tidt i Sammensætninger for at danne Egennavne, f. Eks. F. ed-din, Troens Hæder; F. ed-daulah, Rigets Hæder.
Façon (Fasong), fr. (l. factio, it. fazione, Handling, Adfærd), Maade; Skikkelse, Dannelse, Form, Snit, Sving; Indfatning; Stil, Anstand, Levemaade: ogsaa Arbejdsløn; pl.: Façons, Omsvøb, Omstændigheder, Vidtløftigheder; Façon Jern, Stangjern af andet Tværsnit end firkantet el. rundt; Façon-Vin, Vin, helt el. delvis fremstillet af Vand, Alkohol, Æterarter o. l.; Façon de parler (parle), Talemaade; tomme Ord; Mundsvejr; sans façon (sang fasong), uden Omstændigheder; en Sans-façon, et ubehøvlet Menneske, Tølper, Grobian: façonnere, forme, tilskære, danne, sætte Skik paa; Façonnerings-Maskine, Maskine til Formning af Straahatte; façonnerede Tøjer, Tøjer med indvævede Blomster og andre Figurer, blommede Tøjer; Façonnerie, et, Anbringelse af Blomster paa Tøjer; Façonneur (Fasonnør), Smagskunstner, som giver et Kunstværk dets Fuldendelse; Façonnier (Fasonje), en, som gør mange Omstændigheder.
Fac-simile, l. (eg. gør det ligt! gør noget lignende!), et, en i Kobber, Sten ꝛc. udført nøjagtig Afbildning af noget skrevet, tegnet el. trykt, Efterstik; facsimilere, at eftergøre en Haandskrift el. desl.; Facsimile-telegraph = Pantelegraph, s. d.
Facta, s. Factum.
Factage (—asj), fr., Overbringen, Ombæring (af Varer, Pakker); Factage-Bogn, en is. af Postvæsenet brugt Pakvogn.
factice (faktis'), fr. (l. facticius), eftergjort, kunstig, kunstlet, fremkunstlet; ogs. paadigtet.
Faction, l., Sammenrottelse; Tilhæng; politisk Parti (sædv. i ond Betydning); Factionnaire (Faksjonnær'), fr., Skildvagt, Vagt, vagthavende Soldat; Factionær, Factionist, Oprørsstifter, Partistifter, Tilhænger af et politisk Parti; Factiositet, Partiaand; Factioso, r. faccioso, sp., eg. Oprører: en Tilhænger af Carlisme, s. d.; factiøs, l.-fr. (l. factiosus), oprørsk, urolig, opsætsig.
factisk, af l., som skyldes gjort Gerning, som virkelig er sket, bevist ved, grundet paa Kendsgerninger, paa den stedfindende Tilstand, afgjort, virkelig, vis, utvivlsom; factiske Omstændigheder, Omstændigheder, der staa i Forbindelse med vedkommende Sag; Facticitet, Egenskaben at være factisk, Virkelighed.
factitiv, ny l., bevirkende; Factitiva, pl. af Factitivum, et, el. factitive Verber, (Gram.) afledede Gerningsord, som betegne en Virksomhed, ved hvilken Objektet sættes i den ved Stamme-Gerningsordet betegnede Virksomhed el. Tilstand (f. Eks.: fælde = lade falde, bringe til at falde). (Jvf. causativ).
factiøs, s. u. Faction.
facto, l., i el. ved Gerningen; de facto, s. u. Factum.
Factor, l., (Regnek.) eet af to el. flere Tal som multipliceres med hinanden (hverandre); Fællesnavn paa Multiplicator og Multiplicand (s. disse); pl.: Factorer, (Natl.) virksomme Bestanddele el. Kræfter (i Fysiol.: Livets Factorer, de Naturkræfter, ved hvis Samvirkning Livet bestaar); en Slutnings Præmisser ere Slutningssætningens Factorer; Factor, fr. Facteur, ogs. en Fuldmægtig, Styrer, Værk-Mester el. -Fører, Opsynsmand, Forvalter, i en Handel, et Bogtrykkeri, et Skriftstøberi, en Fabrik ꝛc. (jvf. Disponent og Procurist; den en Faktor givne Fuldmagt kaldes Procura); Factori, eng. Factory, et, en Faktors Embede og Bolig; Vareoplag; ogsaa et Handelshus, som en har paa et fremmed Sted (is. paa Island og uden for Europa), og som en Faktor i hans Sted forestaar; Handels-Underbrug*; Factori-Handel = Kommissions-Handel; factorere, gøre Forretninger med et fremmed Faktori; Factoriel, Produkt af en Differensrækkes Led: $a(a+d)(a+2d)\dots(a+(n\div 1)d)$, betegnes: $a^{n|d}$.
Fac-totum, l., et, (eg. gør alt!) et Menneske, som i en vis Kreds er den altformaaende, som alt kommer an paa (i huslige og offentlige Anliggender), den højre Haand, Pot og Pande, Drivhjulet.
Factum, et, pl. Facta, l., Kendsgerning, Kendssag, Handling, Tildragelse; Facta concludentia, afgørende Kendsgerninger; speciës facti, s. Speciës; de facto, i Virkeligheden, i Gerningen; af egen Myndighed, egenmægtig, straks, uden videre Omstændigheder (modsf. de jure, s. d.); factum est, det er sket, saaledes er det gaaet til; factum in-fectum fieri ne-quit, ogs. facta infecta reddi non possunt, sket kan ej gøres usket, gjort Gerning staar ej til at ændre; facta moderatione, efter opnaaet Nedsættelse (i Omkostningerne); facta, trans-acta omnia, alt var (er) klappet og klart; facta loquuntur, Kendsgerninger tale; factum stultus-agno-

scit, Tossen bøjer sig for Kendsgerningen; efter fuldbragt Daad lemper Daaren sit Raad.

Factur, Factura, ny l., Fattura, it., Vare-fortegnelse med hosføjet Prisberegning, Vare-regning, Indkøbsregning; Factura-Bog, Bog, hvori Fakturerne indføres; Facturier (Fak-tyrie), fr., den Handelsbetjent, som fører denne Bog; facturere, udfærdige Regning over solgte Varer.

Facula, l. (eg. lille Fakkel, fax), Solfakkel.

Facultas, l., Evne, Dygtighed; Facultas di-cendi, Talergave; Facultas testandi, (Rets-spr.) Bevilling (forhen, for den, der er uden Livsarvinger) til uden Indskrænkning af Loven at gøre Testament efter eget Tykke.

facultativ, ny l., som er overladt til ens frie Villie, frivillig, valgfri, fri (modf. bunden el. obligatorisk, s. d.; f. Eks. om Læreemner i Skoler), som han har Ret og Beføjelse til; som giver Føje til at handle saa eller ander-ledes; vilkaarlig; ogsaa som befuldmægtiger, bemyndiger til en Forretning, et Embede &c. (jvf. discretionær); facultativt (Civil)-Ægteskab, et saadant, ved hvilket det stilles vedkommende frit at søge den kirkelige eller den borgerlige Vielse.

Faculté (Fakylte), fr., Facultet, l. (facultas), en, Evne, Kraft, Gave; Fuldmagt; et Facul-tet, (paa Universiteter) lærd Samfund el. Lav, Lærdomslav, samtlige til et Videnskabs-fag (det teologiske, juridiske, medicinske, filo-sofiske, matematisk-naturvidenskabelige) hørende Professorer; la faculté dominante (—angt') el. maîtresse (mæ—), den herskende Evne, Grundevnen; det karakteristiske (hos en Per-son); (Mat.) n Facultet, Produktet af Tal-lene fra 1 til n, betegnes: n! (jvf. Factoriel); Facultist, Medlem af et Fakultet, lærd Lavs-broder.

Facunditet, l. (facunditas, facundia; fa-cundus, veltalende), Veltalenhed.

fad (af l. fatuus, smagløs; dum), flov, smag-løs; naragtig; (om Drikkevarer) mat, doven, dval; Fadaise (Fadæse), fr., Flovhed, Dum-hed, Taabelighed, Smagløshed, Narrestreg; Fadeur (Fadør), Smagløshed, smagløst Væ-sen, Flovhed.

Fadda, ægyptisk Sølvmønt, = Para (s. d.); = Aktscheh (s. d.).

Faden, t., = Klafter (s. d.); ogs. et Garn-maal; Traad.

Fadæse, s. Fadaise.

Faeton, s. Phaethon.

[**Fafner**, oldn. (Fâfnir), (Saguhist.) en Dverge-søn, der paa Gnitahede i Ormeskikkelse ruger over en Skat, til hvilken Forbandelse er knyttet; han dræbes af Kongesønnen Sigurd (derefter kaldt Fafnersbane), der tager Skatten].

Fagging-System, et, Faggisme, en, den i engelske Skoler gældende Skik, at de yngre Elever ere de ældres Tjenere (eng. fags, mul. af l. fatigare, trætte).

Fagin, ny l. (l. fagus, Bøg), et af Bøgens Frugt (Bog) uddraget bittert Plantestof; Fa-go-pyrum, l.-gr. (pyros, Hvede), et, Bog-hvede.

Fagocyt, —er, pl., s. Phagocyt.

Fagot, it. (fagotto, Bundt, af l. fax, Fakkel), Træblæseinstrument (Bas) med to sammen-lagte Rør (fr. Basson); et 8 og 16 Fods Snarreværk i Orgelet; ogs. Risknippe; Grene-knippe, Kvas, Grenebrændе is. af Bøg (l. fa-gus?); Fagotaille (—aj), fr., Ris-Indheg-ning om en Dam; Fagottist, Fagotblæser; Fagottino, it., et Fagotten lignende Tenor-Instrument.

Fagus, l., Bøg.

Fahl-erts, t. (Fahlerz; fahl, bleg, bleggul, stammebeslægtet med l. palleo, blegner), en Gruppe af vigtige Kobber- og Sølv-Malme; Graamalm, Hvidgylden; Fahl-Læder, med Fedt gennemtrængt, blødt, ufarvet Læder.

Fahrenheits Thermometer, et, Varmemaaler med 180° mellem Frysepunktet (32°) og Koge-punktet (212°), saa kaldt efter en tysk Fysiker († 1736).

Fahr-Kunst, t., (Bjergmandsspr.) Maskine til at bringe Arbejderne op og ned i en Grube.

Fahr-rad, t., s. Cycle.

Faiblage (Fæblasj'), fr., eg. Svækkelse; det ved Mønters Udprægning tilladte ringe Afdrag paa Vægt og Finhed, jvf. Remedium.

faible (fæbl'), fr. (it. fievole, af l. flebilis, ynkelig), svag; en Faible, Svaghed, den svage Side; Forkærlighed; Faiblesse, Svaghed (legemlig og aandig); Afmagt; faiblere (fr. faiblir), blive svag, aftage, tabe Modet.

Faïence, s. Fajance.

Faille (Faj), fr., ribbet Silketøj (vævet i Flan-dern); Hovedklæde, brugt af Flamlænder-inderne.

Fainéant (Fæneang), fr. (faire, gøre; néant [af l. ne, ikke, og ens, Væsen, Ting], intet), Drog, Slark, Lediggænger, Dagdriver; Fai-néantise (Fæneangtis'), Ørkesløshed, Ledig-gang, Dagdriveri; fainéantere, dovne, drive.

Fair (Fær), eng. (gl. fr. feire, af l. feriæ, s. Ferier), Marked, Messe, Udstilling; fair day, kirkelig Festdag.

fair (fær), eng. (angels. faeger, isl. fagr, fager), fager; ærlig, aaben, hæderlig; jvf. fair play, fair trial m. m.

faire (fær'), fr. (l. facere), gøre, lade; faire bonne chère à quelqu'un, s. Chère; faire bonne mine à mauvais jeu (fær' bonn' min' a movæ sjø), gøre gode Miner til slet Spil; faire la bouche en coeur (busj ang kør), spidse Munden som til Kys; smiske, kokettere; faire part, s. pour faire part; faire plus de bruit que de besogne (ply dø bryi kø dø b'sonj'), gøre mere Støj end Gavn; faire sauter l'archet (sote larsjæ), eg. lade Buen hoppe; spille med Ryggen a Violinbuen, jvf. col legno; faire suivre, lade følge; eftersendt (neml. Afsenderens Tele-gram) til Adressaten, naar han er bortrejst, fork. f. s.

fair play (fær ple), eng., eg. fagert Spil; op-rigtig Handlemaade, ærligt Spil, aaben Færd.

fair rents (fær —), eng., pl., passende Fæste-afgift (af de irske Home-rulers, s. d., krævet som Lettelse for Fæsterne); s. F. F. F. under Forkortninger.

fair trade (fær tred), eng. (s. Trade), mode-rat Beskyttelse, særl. i England, modf. Fri-handelsprincippet.

fair trial (fær treiæl), eng., et, ærligt, rigtigt

tilgaaet Forhør (try, prøve); forsvarlig, god Prøvelse.
Fairy (Feri), eng., Fe, Alf; jvf. Fe.
faisable (f'sabl'), fr., gørlig, som lader sig gøre; ogs. tilladt; raadelig.
Faisances (F'sangs'), fr., pl., Forpligtelser, Ydelser, is. en Forpagters foruden Forpagtningssummen.
Faisanderie (Fæsangderi), fr., = Fasaneri (s. d.).
Faiseur (F'sør), fr., Arbejder, Forfærdiger, Bereder, -Mager; som arbejder for en andens Planer; F. d'affaires, Mellemmand, Svindler; F. d'esprit, Vittighedsjæger; F. de phrases (= Phrasier), affekteret Snakker, Ordkræmmer.
Faisserie (Fæs—), fr. (af l. fascia, Bind), et, gennembrudt Kurvemagerarbejde.
Fait (Fæ), fr., et, Væsen, Gerning; = Factum, s. d.; gøre Fait af noget, give sig af med noget, drive noget som Forretning eller Erhvervsgren; gøre Væsen af noget; gøre sig vigtig med noget; være au fait (o fæ) med noget, vel forstaa det, være nøje underrettet om det, vel kendt med det, inde i, paa det rene med; au fait! til Sagen! de fait, i Virkeligheden, ogsaa = de facto (mods. de jure); en fait de, i ...-Sager, hvad ... angaar; Fait accompli, gjort Gerning, Kendsgerning, afgjort Sag (s. accompli); avoir son fait (avoar song —), have (faa) sin Lod (hvad der tilkommer en, særl. fortjent Straf; heraf sandſ. ved en Fordrejelse af „fait" Udtrykket: „faa sit Fedt").
Faja (—cha), sp. (l. fascia), Baand, Skærf.
Fajance, fr. (faïence), Lervare med porøs, uigennemsigtig Skærv, dækket af en gennemsigtig Blyglasur, uægte Porcelæn (Navn efter den italienske By Faenza); faïences bleues (blø), fr., (under den store Revolution) Spottenavn paa den franske Nationalgarde.
Fakir (ar. fakir, fattig), muhamedansk Dervish; i Europa Navn paa et Slags Tiggermunke i Indien, Selvplagere og Asketer med særlige hypnotiske Evner; jvf. Dervish.
Faksimile, s. Facsimile.
faktisk, Faktor m. m., s. Fact—.
Fal, ar., Varsel, f. Eks. ved Opslag i Koranen.
Falaise (Falæs'), fr. (af t. Fels, d. Fjeld), stejl Klint, is. ved den nordfranske Kyst.
Falak, r. Falaka, tyrk. (af ar. falak, filak, Spalte), et spaltet eller hullet Træ med et Reb, hvormed Fødderne fastsnøres paa den, som skal modtage Bastonnade; ogs. = Bastonnade.
Falalella, it., en Folkevise, saakaldet efter sit Omkvæd.
Falanks, s. Phalanx.
Falarica, l., et Slags stort Kastespyd eller Brandpile, der udslødes af Katapulter (s. d.) el. ved Haandkraft.
Falasja, et semitisk Folkeslag i Abessinien med en med den jødiske beslægtet Tro; sædv. kaldt habessinske Jøder.
Falblad, Falbelade (fr. falbala, eng. furbelow), rynket Garnering paa Kvinde-Klædningsstykker.
Falcade, fr. (l. falx, Segl, Krumkniv), (Ridek.) Bagbenenes stærke Bøjning paa en Skolehest, Hestens Spring med en saadan Bøjning; lade en Hest falkere, o: lade den gøre saadanne Spring.
Falces, l. (falx, Segl), pl., Segle (til at skære Sæd el. til at stævne Træer, is. Vinstokke); falces murales, f. navales, store segllignende Redskaber i Oldtiden henholdsvis til Fæstningsværkers og Skibes Ødelæggelse.
falcidisk Lov (l. lex Falcidia), romerretlig Lov (af Aar 40 f. Kr.), der kun tillod $^3/_4$ af en Arv at gaa med til Legater, saa at der sikredes Arvingen $^1/_4$ af Arven (falcidia quarta).
Falci-feri, l., pl., Lebærere; falciform, l., seglbannet, dannet som en Segl (falx); processus falciformis, l., (Anat.) den segldannede Forlængelse, med hvilken Hjernens haarde Hud (dura mater) gaar ind i Hjernehulen.
Faldage (Faldetsj'), eng. (m. l. faldagium, eng. fald el. fold, Faarefold), Græsningsret, Ret til at sætte Faarefold; Fald-fee (—fi), Græsningsafgift for Faar.
Faldetta, it. (Dimin. af falda, tynd Plade, Blad), lille Fold; kort Frakkeskød, Kjolesnip.
Faldistolium el. **Faldistorium**, m. l., et, den pavelige Bærestol ved Processioner (i den rom. Kirke); jvf. Fauteuil.
Falerner, l., Falerner-Vin (en i Oldtiden berømt Vin fra Campanien i Italien).
Falkener, Falkoner, t. (Falkner), Jæger, som afretter Falke til Jagt Falkejæger; Falkoneri, et, Falkenerkunst; Falkenergaard; Falkejagt; Jagt med afrettede Falke.
falkere, s. Falcade.
Falkonet, it. (falconetto, af l. falco, Falk), en ikke mere brugelig Art lange, lette Kanoner, Feltslange; ogs. Navn paa en lille, i en bevægelig Gaffel anbragt, Skibskanon.
Fallacia, l., Skuffelse, Bedrag; (Log.) Fejlslutning, falsk Slutning, Skinbevis, Sofisme (en ufrivillig Fallacia kaldes: Paralogisme, en forsætlig: Sophisme); Fallacia optica, Øjebedrag, Synsskuffelse, Synsbedrag; fallaciøs, skuffende, bedragerisk.
Fallent, it. (l. fallere, skuffe), en, hvis Bo enten af ham selv overgives til Rettens Behandling, eller af hans Kreditorer kræves taget under samme, fordi han ikke tror sig eller er i Stand til at fyldestgøre sine Kreditorer (jvf. Bankerotterer); fallere, ophøre at betale, ikke kunne tilfredsstille sine Kreditorer, opgive sit Bo til Skiftebehandling, uden at Kreditorerne kunne faa fuld Betaling. Jvf Concurs.
fallibel el. **faillible** (fajibl'), fr., fejlbar, som er underkastet Vildfarelse; Fallibilitet, Fejlbarhed, Mulighed at tage fejl.
Fallimen(to), it., **Fallissement** (ikke fr.), et, **Faillite** (Fajit''), fr., en, og **Fallit**, en, (Opbud) Uformuenhed til at betale; Overgivelse af et til Gældsbetaling utilstrækkeligt Bo til Behandling af Skifteretten (jvf. Bankerot); være fallit, og gøre Fallit, = fallere; Fallit-Bo, Opbudsbo, et Bo, hvor Gælden ej kan betales.
fallitur, aut fallit, qui vulgi pendet ab ore, l., brages af Pøblen Din Hu, bedrages Du eller bedrager.
fallopisk Rør, s. Tuba Fallopii.
falquere, s. falkere.

Falsa, f. Falsum; **falsa causa**, l., fejlagtig Forudsætning, hvorunder en Retshandel er indgaaet; Fals**a**rius, l. (og Fals**a**tor, ny l.), Bedrager; Falskner, en, som forfalsker Dokumenter, gør falske Underskrifter, skriver andres Haand efter ɔc.; Falsati**ō**n = Falsification; fals**e**re = falsificere, f. d.

Falset, it. (fals**e**tto), (Muf.) eg. falsk Stemme, (i den menneskelige Røst) et Register (f. d.), i hvilket kun en Del (sædv. ²/₃) af Stemmebaandene deltager i de tonedannende Svingninger; Fistelstemme (jvf. Fistel); Falsett**i**st, Fistelsanger.

Falsi-fication, l., Forfalskning, Skriftforfalskning; Falsific**a**t, et, det forfalskede; falsific**e**re, forfalske; Falsil**o**quium, et, falsk Udsagn, Løgn; Falsimon**i**, Falsim**o**nia, Bedrageri, Falskhed; **Falsi-Regning**, f. Regula falsi.

Falso bordone, f. Faux-bourdon,

Falstaff, komisk (fejg, løgnagtig, liderlig, skrydende) Person særl. i Shakespeares „King Henry IV."; alm.: lystig Broder, Bonvivant (f. d.), Dögenigt (f. d.), Pralhals.

Falsum, l., et, pl. **Falsa**, Bedrag, Bedrageri; Falsk, Forfalskning (af Skrifter, Dokumenter), Falskneri; Underslæb; **falsus**, falsk; som udgiver sig for noget uden at være det.

Fama, l. (gr. pheme), Rygte, Sagn; (Myt.) Gudinden for Rygtet; **fama clamosa**, skrigende (højrøstet) Rygte; **fama crescit eundo**, Rygtet vokser under Gangen (paa sin Vej); **fama, malum, quo non aliud velocius ullum**, l., Rygtet et grueligt Onde, der søger sin Lige i Snelhed (Verg. Æneid. IV, 17); **famam extendere factis**, l., at udbrede sit Ry ved Gerninger; **fama mendax**, løgnagtigt Rygte; Rygtet lyver; **fama volat**, Rygtet har Vinger; **salva fama**, uden Skade for det gode Rygte.

Fames, l., Sult; Guddom (Gudinde) for Sult; **Fames canina** = Kynorexi, f. d.

fameux (famø), fr., navnkundig, udmærket, berygtet, udraabt.

Familia, l., Familie, f. d.; Famili**a**rer, pl., Inkvisitionens Tjenere, Spejdere, ogs. Universitetsbetjente i Spanien; Husvenner, fortrolige; familiaris**e**re sig, fr., gøre sig fortrolig eller kendt med en Sag, vænne sig til den; ogs. gøre sig „gemen"; famili**a**riter, l., = famili**è**rement (—mang), fr., fortrolig, i Fortrolighed; Familiarit**e**t, Fortrolighed, fortroligt Bekendtskab, fortrolig Optræden; paatrængende Opførsel; famili**æ**r, l., velbekendt, fortrolig; paatrængende; Fam**i**lie, (af l. **famulus**, Tjener), Slægtskab, Slægt, Æt, Hus, Stamme, Herkomst; Samling af Forældre, Børn, Frænder og Tyende, som udgøre eet Hus-Samfund; i mere indskrænket Betydning: Børn; ved Misbrug = fornem Herkomst („være af Familie"); (Nat.) Underafdeling af en Orden, omfattende flere Slægter; Fam**i**lie-Stykke, Maleri, der forestiller flere Medlemmer af en Familie; en i en Familie nedarvet Genstand, der har faaet Affektions-Værdi; Fam**i**lie-Vaaben, Ætmærke; en fam**i**lle (ang famij), fr., i Familiekredsen (uden fremmede); Famil**i**ster, pl., et engelsk og hollandsk Religionsparti, der forenede sig til en **family of love** (femmeli—), eller **familia caritatis** (Kærlighedsfamilie), stiftet omtr. 1575 af Henrik Niklas fra Münster; Familist**è**re, fr., Husholdningsfællesskab, den mindste sociale Gruppe i Fourierismen, f. d.; **family compact**, eng., en Forbindelse af gammelengelske Familier i Canada.

famos, t. (l. fam**o**sus), udmærket, glimrende, storartet.

famosa actio, l. (f. Fama), ærerørig Klage; **famosum carmen**, et, Smædedigt, Nidvise; **famosum judicium**, et, en vanærende Dom; **famosus libellus**, Skandskrift; Famosit**e**t, Berygtethed, Bekendthed, Navnkundighed, Ry, Vanry.

Famula, l., Tjenerinde; Famul**a**nt, en tjenende, if. en Tjenestedreng; Famulat**ū**r, Haandsrækning, Hjælp; en tjenendes, en Hjælpers Stilling el. Plads; famul**e**re (l. famul**a**ri), tjene, opvarte, gaa til Haande, forestille en Tjener; **Famulus**, Tjener, i Middelalderen: Væbner; nu en Student, der gaar en Universitetslærer til Haande; Kontorist hos en Biskop; f. Amanuensis).

famøs, l., = fameux, f. d.

Fan (Fæn), eng. (af l. **vannus**, Kasteskovl), Vifte; **reflecting f.**, Spejlvifte.

Fanāl, fr. (it. fan**a**le, af m. l. fan**a**rium, af gr. phan**o**s, Fakkel, Lygte), Skibslygte; Fyr, Fyrtaarn; (Krfpr.) Alarmstang, Signal med høj Flamme og stærk Røg til Brug henholdsvis Nat og Dag, Vaon; Fan**ā**l-Vagt, Alarmvagt, Vaonvagt.

Fanār (og Fan**ā**l), det if. af Grækere beboede Kvarter i Konstantinopel (Navn efter et derværende Fyrtaarn; f. forr. Art.); Fanari**o**ter, pl., de (fornemme) græske Familier samme Steds.

Fanatiker, l. (**fanum**, Tempel, indviet Sted), Sværmer, Meningssværmer, if. Religionssværmer; en, som forfølger anderledes tænkende (if. i Religionssager, ogs. i Politik); fanatis**e**re, sværme; gøre sværmersk, ægge, forføre til Sværmeri: fan**a**tisk [it. (Muf.) fan**a**tico], sværmersk, utaalsom, overspændt; Fanat**i**sme (ogs. Fanatic**i**sme), Sværmeri, Trosraferi, Meningsraferi, blind Iver i at paatrænge andre sine Meninger; Forfølgelsesaand mod anderledes troende.

Fanchon (Fangsjong), fr. (Dimin. af Françoise), Hovedklæde (Kvindepynt).

Fancy (Fænsi), eng. (af fr. fantais**i**e; jvf. Fantasi), Indbildningskraft, Indbildning; Smagssag; **Fancy-articles**, pl., Modevarer; **Fancyfair** (—fær), Mode-Marked, Udstilling og Salg af kvindelige Arbejder i milde Øjemed.

Fandango, spansk Folkedans i ³/₄ el. ³/₈ Takt, og i Mol (f. d.), som oftest ledsaget af Kastagnetter.

Fandarole = Farandole (f. d.).

Fanega, sp., (ældre) Kornmaal, = 0,₄ Tdr. dansk, ogs. et Markmaal (Faneg**a**da).

Fanerogamer m. m., f. Phanerog—.

Fanfare (Fangfar', sædv. udt. Fanfare), fr. (Lydord), kort Musikstykke el. Signal for Trompet el. Horn, muntert Jagtstykke (sædv. i ⁶/₈ Takt); musikalsk Hylding, Touche (f. d.); overh. en støjende Musik; Skryderi, Skraal; Fanfar**o**n (Fangfarong), Praler, Skryder, Vindmager;

Fanfaronnade, en, el. Fanfaronnerie, et, Praleri, Skryderi, vindig Snak; fanfaronnere, prale, skryde, bravte, gøre Blæst.
Fanfreluche (Fangfr'lyjj'), fr. (af gr. pompholyx, Vandblære), et, Flitterkram, Snurrepiberier.
Fanfulla, it., Navn paa et meget udbredt liberalt Dagblad, der udgives i Rom og skal være opkaldt efter Fanfulla di Lodi, en populær Krigertype i Massimo d'Azeglios historiske Roman „Ettore Fieramosca"; ogs. et Spøgelse el. et Slags godmodig Nisse, der is. hører hjemme i Rom, ofte spillende strenge Forældre et Puds.
Fanga, port., ældre Hulmaal, = c. 0,4 Tdr. dansk.
Fanitet, ny l., Indvielse; Fanum, l., et, eg. et ved Ord (af l. fari, sige) til Helligdom indviet Sted, et Tempel.
Fant (l. in-fans, Barn, hvoraf it. infante, Fodsoldat, fante, Karl, oldn. fantr, jvf. d. Fjante), Tjener, Landstryger; Tater; Fantassin (—sæng), fr., Soldat til Fods, Infanterist.
fantasere, gr., være i en Tilstand, hvori Indbildningskraften hersker over de øvrige Sjælsevner, have Syner, antage genstandsløse Forestillinger for noget virkeligt, avle Hjernespind; (om syge) snakke vildt, tale over sig, prime; (Mus.) spille udenad, spille, hvad man paa Stedet komponerer; Fantaser-Maskine, en mekanisk Indretning, der, sat i Forbindelse med et Klaviatur-Instrument, nedskriver i Noder, hvad der spilles paa Instrumentet; Fantasi (af gr. phainesthai, synes, vise sig), (hos de gamle) Evne til at modtage sanselige Forestillinger og disse Forestillinger selv; Indbildningskraft, Opfindelsesevne, Digtekraft; Indbildning, Digtning, Luftbilled, Drømmebilled, Tankebilled, Hjernespind, Hugsyn, Dagdrøm; (Mus.) Lunespil, et Tonestykke, som uden Forberedelse foredrages frit, efter Lune og Følelse, musikalsk Improvisation; Feberdøm, uregelmæssig Forestilling hos en syg, Vildelse (jvf. Hallucination); Fantasi-Stykker, Malerier, Tonestykker (fr. fantaisie, it. fantasia), Digtninger, i hvilke Fantasien mindre regelbunden har faaet Frihed til at raade.
Fantasiaster, gr., pl., en Sekt, som paastod, at Kristi Legeme var kun et Skyggebillede, og følgelig hans Død kun tilsyneladende. (Jvf. Doketer).
Fantasma, gr., et, Fantasi-Billede, Skabning af Indbildningskraften, Hjernespind, Skrækkebillede, Skyggebillede, Syn, Spøgelse; Fantasm-agori (gr. ageirein, samle), den Kunst, ved Hulspejle, Røg ꝛc. (jvf. Laterna magica) at lade menneskelige Skikkelser el. Skyggebilleder overh. fremkomme; alm.: Blændværk, Gøglebilled; Fantasmagoriker, Gøgler; Fantasmatist og Fantomist, Drømmer, en, som er fuld af Hjernespind; ogs. en Drømmetyder; Fantasmorasi og Fantasmoskopi (rigt. Fantasmato-skopi), et Slags Vanvid, hvori den syge ser Spøgelser; Aandeseeri; Drømmesyn ꝛc.
Fantast, gr., en, som beherskes af daarlige, latterlige, sære, eventyrlige Forestillinger, en Sværmer; Drømmer; Fjante, Grillefænger; Fantasteri, et, en Fantasts Væsen, Drømmeri, Særhed; Fantastikon, et, Indbildningsevne; fantastisk, sværmersk, eventyrlig, forunderlig, sælsom, naragtig, indbildt; Fantasos, gr., Phantasus, l., (Myt.) Guden for Drømmene, Broder til Morpheus, s. d.
Fantôm, gr., et, = Fantasma, s. d.; ogs. en Indretning (et Slags Dukke), hvorved Operationer, is. Fødselshjælp, læres og forklares; Fantomist = Fantasmatist, s. d.
Fanto-skop, sammentrukket af Fantasmato-skop, gr., et, = Stroboskop, s. d.
Fantoccini (—totsji—), pl., it. (fantoccio, Dukke), et, Dukketeater; Dukkeleg.
Fanum, s. Fanitet.
Faofi, ægypt., den anden Oversvømmelsesmaaned.
Faquin (Fakæng), fr. (af it. facchino, s. d.), Træmand, som man paa Ridebanen støder efter med Lansen; slet Karl, Skurk; ogs. en opblæst, indbildsk Person; Faquinerier (Fakinerier), pl., Skurkestreger; ogs. Skryderi, Praleri.
farà da sè, it., vil gøre det ved egne Kræfter, f. Eks. L'Italia f. d. s., Italien vil selv tilkæmpe sig sin Frihed.
Fara, (hos Longobarderne) Slægter.
Farad, elektrisk Maaleenhed: Kapaciteten af en Kondensator, som af en Coulomb (s. d.) kan lades til Spændingen 1 Volt (s. d.). Navnet efter Faraday, s. n. Art.
Faradayisme, Faradisme, Induktions-Elektricitet, efter Opdageren (Englænder) Michael Faraday († 1867); Faradisation, sammes Brug i Lægeøjemed.
Faramaner, pl., i det middelalderlige burgundiske Rige: de fornemme, ligesom de lombardiske Arimanner (s. d.).
Farandole, livlig Dans i Provence (i $^6/_8$ Takt).
Farao, ægypt. (par—ao, det store Hus), (i det gamle Ægypten) Konge, Fyrste; et Lykkespil (ogs. kaldet Faro), med 2 Spil Kort (Navn efter en af Kortkongerne, der fordum kaldtes Farao); Faraoner, pl. af Farao, stundom = Zigeunere, s. d.; Faraos Køer, nemlig de 7 magre Køer (ɔ: Aar), der [ifølge 1. Mosebog 41, 4, 21] opslugte de 7 fede uden selv at blive federe; Faraos-Mus el. Faraos-Rotte, s. Ichneumon.
Farce (Fars'), fr. (af l. farcire, stoppe), Løjer, Narrestreger; et Teaterstykke, der kun har til Hensigt at vække Latter; Skæmtespil; (Kogek.) Fars, hakket Kød el. Fisk, Æg, Brød og Krydderier, Fylding, Fyldedeig; farcere, fylde, spække; farceret, fyldt; Farceur (Farsør), Farceuse (—søs), Farce-Skuespiller, -Skuespillerinde; lystig Person, Hanswurst, Spilopmager(ske); la farce est jouée (e sjue), Stykket er forbi (s. acta est fabula).
Farciminium, l. (farcimen, en stoppet Pølse, af farcire, stoppe), et, kronisk Snive.
fardere, fr. (fard, Sminke; jvf. d. Farve), sminke, give et smukt Anstrøg; dølge, forstille.
Fare-well (Færuel), eng., Farvel.
Farfarelle (it. farfalla, Sommerfugl), lille Sommerfugl.
farfaræ folia, pl., Bladene af Planten Følfod (ny l. farfara).
Faribøler, fr., pl., Ammestuesnak, Fjas, Narrestreger; Lapperier.

Farina, l., Mel; farinøs, l., melet, melagtig; Farin-Sukker, Puddersukker; renset Roesukker.

Farisæer, hebr. (parasch, adskille, afsondre), pl. —ere, egl. afsondrede, Særlinger; en Sekt iblandt Jøderne (siden det babyloniske Fangenskabs Tid), der holdt sig strengt til Bogstaven i den mosaiske Lov (foruden hvilken de ogsaa støttede sig til mundtlige Traditioner), men i Løn ofte førte et forargeligt Levned; deraf: en Hykler, skinhellig (deres Modstandere: Essæere og Sadducæere, s. d.); farisæisk, falsk, forstilt, selvgod, slesk, hyklersk, skinhellig; Farisæisme, Hykleri, hyklersk Adfærd, Skinhellighed, Sleskhed.

Farm, eng. (= Ferme, s. d.), Forpagtning; Forpagtergaard; nu alm. Landbrug; Farmer, Forpagter; nu Landmand, der er Ejer el. Forpagter af en Farm.

Farmaceut, Farmaci m. m., s. Pharm—.

farnesisk, it., hørende til Galleriet i Palazzo Farnese i Rom, f. Eks. den f. Tyr, den f. Herkules &c., berømte Billedhuggerværker.

far niente, s. u. dolce.

Faro, it., Fyrtaarn, Sund; F. di Messina, Strædet ved M.

Faro, s. Farao.

farouche (farusj'), fr. (l. ferox, vild), vild, sky, menneskesky; streng, barsk.

Farrago, l. (far, Spelt), eg Blandkorn; Blandingsgods, Allehaande; Farrago libelli, en Bog, som handler om alskens forskellige Genstande; Miskmask; farraginøs, blandet, sammensat af Allehaande; in tenui farragine mendax = løgnagtig i Bagateller.

Fars, s. Farce.

Farsi, Sproget i Fars, ɔ: Persien.

Farthing, eng. (af angelf. feower, fire), den mindste engelske Kobbermønt, Hvid (= 1/4 penny, = omtr. 2 Øre); ueg. noget ubetydeligt.

(the) far West (— Uest), eng., (det) fjerne Vesten, det vestlige Nordamerika (i de forenede Stater).

Fas, l. (af fari, sige), guddommeligt Bud; Ret, Moral; forsk. fra l. jus, menneskelig Ret, Lov; fas et nefas, Ret og Uret; per fas et nefas, med Rette og med Urette, med tilladelige og utilladelige Midler.

Fasaneri, gr.-d. (af gr. phasianos, fra Floden Phasis i Asien), et, Fasanhus, Fasangaard.

Fasces, l., pl., et Stokkeknippe med en fremstikkende Økse, der af Liktorerne el. Retsbetjentene blev baaret foran de højere Øvrighedspersoner i det gamle Rom som Tegn paa disses Magt over Liv og Død.

Fasching, t., Fastelavn; Faschings-schwank, Fastelavnsløjer (t. Schwank, Spøg), s. Carneval.

Fascia, l., Bind, Baand, Omvikling (brugt i den antikke Dragt); Senehinde; (Bygnk.) fladt, vandret Baand som Prydelse, is. paa Arkitraven; Fascia tortilis = Tourniquet, s. d.; Fasciation, l., (Lk.) Indbinding, Indsvøbning i Bind, Forbinding.

Fascikel, Fasciculus, l. (af fascis), Bundt, Knippe, Samling, Hæfte (is. om Skrifter og Dokumenter), jvf. Convolut; fasciculere, binde i Pakker, hæfte sammen.

Fascination, l., Forblindelse, Forheksning (f. Eks. ved „onde Øjne" &c.), Fortryllen; jvf. Jettature; fascinere (gr. baskainein), forblinde, fortrylle, forhekse; Fascinum, (hos Romerne) Fortryllelse, ogs. Middel herimod.

Fascis major, l., en Balle Papir; fascis minor, et Ris Papir.

Fase, gr. (phasis, af phainein, skinne), Skikkelse; Lysændring, Lysskifte, f. Eks. ved Maanen og de nedre Planeter efter deres forskellige Stilling til Solen og Jorden, ogsaa ved Mars og ved Saturns Ringe; fig. Veksel, Skifte, Forandring i et Menneskes Liv, Tilstand, Skæbne &c.

Fas est et ab hoste doceri, l., ogsaa af en Fjende kan læres.

Fashion (Fæsjen), eng. (af fr façon, s. d.), Skikkelse; Dragt, Mode, Snit, Maade; Skik og Brug; Levemaade, god Tone; Rang, Stand; fashionable (fæsjonebel), efter Moden, fin, smagfuld, standsmæssig; fashionable news (— njus), pl., fine, fornemme Nyheder; en Fashionable, en Mand af Levemaade, af Verden; Modenar, Gæk.

Faskiner, it. (af l. fascis, Bundt), pl., Risbundter, Greneknipper, Sileris (sv.) til at fylde slette Veje el. ogs. (ved Stormløb) Fæstningsgrave, til Beklædning af stejle Jordskraaninger, til at lægge i Bunden af Grøfter, der skulle dækkes &c.

Fass, t., et, Fad, Vædskemaal, nu = 1 Hektoliter, s. d.

Fassade, s. Façade.

Fassion, m. l., Tilstaaelse, Bekendelse; Angivelse, is. Formue- el. Indtægts-Angivelse; fatere, l. (fateri), bekende, tilstaa; angive.

Fasson, s. Façon.

Faste, fr. (l. fastus, Hovmod), Pragt, Prunk, Pragtoptog.

[Fastelavn (sandf. af fast, bindende sig selv til Afhold; oldn. fasta, faste; t. Fastel-abend, Fastelauen; d. Fastelag, sv. Fastlag), opr. en hedensk Fest for Vaaren og Frugtbarheden; i den kristne Kirke Begyndelsen (tidligst 1. Febr., sildigst 7. Marts) af den 40 Dage lange Faste før Paaske].

Faster, Fasti, l., pl., Marmortavler i det gamle Rom, paa hvilke enten Navnene paa de aarlige Fester og Højtidsdage vare indhugne, altsaa et Slags Kalendere, el. Navnene paa Konsuler, Diktatorer &c.; Fasti Capitolini (ogs. majores), Tavler af sidst nævnte Art, genfundne paa Capitolium i 16de Aarh.; jvf. dies fastus u. Dies.

faster, eng., hurtigere (paa Stilleskiverne i engelske Ure betegnet med Bogstavet f.).

Fastidium, l., et, Lede; fastidiøs, ledsommelig, modbydelig, overmodig; Fastidiøsitet, haanlig Forsmaaen, Nedseen paa noget.

[Fastighet, sv., fast Ejendom, Grundejendom].

fastigia eminent, fundamenta latent, l., Tinden knejser i Sky, — Grundvolden skjuler sig bly.

Fastigium, l., et, Gavl, Tinde, Spids; højeste Grad, særl. Feberens Højdepunkt; fastigeret, gavlformig, tilspidset; Fastigation, gavlformig Tilspidsning.

fastoso, it., (Mus.) stolt, pragtfuld, højtidelig, festlig.

fastueux (fastyø), fr., el. fastuøs, l., prægtig, pragtfuld, prunkende; hoffærdig. S. Faste.
[Fat, sv., et, Fad, = Åm, s. d.].
Fat, fr. (af l. fatuus, fjantet), Laps, Gæk; fat, naragtig, lapset, tosset, fjasevorn; Fatuitet, l., Naragtighed, Daarskab, lapset Væsen; Smagløshed; Aandssløvhed, Sløvsind, is. i højere Grad: Fjollethed.
Fata, s. Fatum.
fatal, l., tilskikket af Skæbnen, skæbnesvanger, uundgaaelig; uheldbringende, usæl, ulykkelig, uheldig, slem; modbydelig, led, lej*; Fatale, et, pl.: Fatalia, (Retsspr.) Nødfrist, Tid, inden hvilken noget skal efterkommes; peremptorisk Frist; Fatalia appellationis, det Tidsrum, inden hvis Udløb en Retshandling (Dom) skal kunne indankes for en overordnet Domstol; Indankningsfrist; F. executionis, den Tidsfrist, efter hvis Udløb en retlig Eksekution ikke mere kan udføres; Fatalia ogs. = Beretning om mærkelige, uheldige Tildragelser; Fatales libri, Spaadomsbøger (hos Romerne is. de sibyllinske).
Fatalisme, l., Tro paa en forudbeskikket, uundgaaelig Skæbne; moralsk Fatalisme, Lære om en ubetinget Forudbestemmelse til Salighed el. Fordømmelse (s. Prædestination; jvf. Determinisme); Fatalist, Tilhænger af denne Tro el. Lære; fatalisere, gøre til, være Fatalist; Fatalitet, Tilskikkelse, Skæbne; Vaade, Modgang, Uheld, Ulykke; ubehageligt Tilfælde; f. Eks. Rejse-F. = Rejsevaade.
Fata Morgana, it., d. e. Fe Morgana, i de middelalderlige italienske Sagn den lykkebringende Plejedatter af Troldmanden Merlin; Luftsyn især i Egnene mellem Vendekredsene og over Strædet ved Messina, som ofte antage de vidunderligste Skikkelser af Træer, Taarne Skibe &c., og som Overtroen tilskriver hin Fe; Luftspejling, Hildringer, „Smørland“ (i Søspr.). S. Fe.
fatere, s. u. Fassion.
Fathom (Fædhom), eng. (angels. faedhm = Faden, s. d., jvf. l. patere, strække sig), Favn = 2 Yards = 6 eng. Fod = 5,83 Fod d., ogs. Brændemaal = 1 Kubik F.
fatigant, l., trættende, møjsom, udmattende, besværlig; til Byrde, kedsommelig; Fatigation, Træthed, Udmattelse, Mathed; Fatigue (Fatig'), fr., Mathed, Træthed; trættende Anstrengelse, Møjsommelighed; Besværlighed; fatigere, l., el. fatiguere (—gere), fr., trætte, udmatte, tage paa Kræfterne; kede, være til Byrde, til Besvær; fatigere Salat, tilberede den med Olie, Æg o. desl. (ved hyppig Omrøren).
Fatiha, ar. (fataha, aabne, begynde), Koranens første Sure (s. d.); Muhamedanernes Hovedbøn.
Fatimider, pl., den fra Muhameds Datter Fatime († 632) og hendes Mand, Ali, nedstammende Række af Kaliffer i Ægypten (910—1171).
fatiscere, l. (fatiscere), faa Ridser, revne, forvitre, f. Eks. om vandholdige Salte, der i tør Luft afgive Krystalvandet og falde hen til Pulver.
Fattore, it., en, som udfører, gør noget: Skaber, Frembringer; Styrer, Forvalter. Jvf. Factor.
Fattura, it., = Factur.
Fatua, s. Fauna.
Fatuitet, s. Fat.
Fatum, l. (eg. det udtalte, af fari, tale, sige), et, pl. Fata, den af Jupiter udtalte Villie, det uigenkaldelige, nødvendige, særl. Døden; Skæbne; Fata, Menneskettilskikkelser; Skæbneguddomme, særl. Gudinder (Fatæ, s. d.), der ved hvert Menneskes Fødsel nedskrev dets Skæbne (jvf. Moirer, Parcer, Genius); sic erat in fatis, saaledes var det bestemt af Skæbnen; fata obstant, Skæbnen hindrer det; fata viam invenient, Skæbnen vil vise Vej; Tiden vil vise det.
Fatuus, s. Faunus.
fatuus, l., smagløs, dum, is. aandssløv, sløvsindet; s. Fat.
Fatæ, l., pl. af Fata, romersk Tilnavn til Parcerne som Skæbnestyrerinder. S. Fe.
Faubourg (Fobur), fr. (af fors-bourg, af l. foris, udenfor, og fr. bourg, Flække, m. l. burgus), Forstad.
Faucaler, l. (af fauces, pl., Svælg, Strube), pl., Navn paa forskellige Slags Guttural- og Strubelyd; faucal Lyd, Strubelyd.
Faucet og **Fausset**, fr., = Falset, s. d.
Fauchon (Fosjong), fr. (af fr. faux, l. falx), lille Le, Segl.
Fauconnier (Fokonnie), fr., = Falkener (s. d.); Fauconnerie = Falkoneri (s. d.).
faufilere (fofilere) sig, fr. (af faux, falsk, og filer, spinde, ri med lange Sting), indlade sig i Forbindelse med, indgaa nøje Bekendtskab med.
Fauna, l. (af favere, være gunstig), romersk Gudinde (Faunuses Søster el. Datter), som Velgørerinde: Bona Dea el. Maja, som Sandsigerske: Fatua (af fatum, s. d.); et større el. mindre Omraades Dyreverden el. Dyreliv; Faun(us), romersk Skov-, Mark- og Hjord-Gud, = Lupercus (Ulveskræmmer), som Fremtidsvarsler: Fatuus, Incubus (Nødselsvækker, Mare); tidt identificeret med Grækernes Pan; senere opfattet som mytisk kulturgrundende Konge i Latium; Faunalia, pl., Fest til Ære for Faunus (s. Lupercalia); Fauner, pl., kaade Dæmoner med Bukkefødder, -Øren og -Hale (jvf. Silen, Satyr); faunisk, kaad, sanselig, utugtig; Faunist, Faunolog, Dyrker af Faunologi, Beskrivelse af en Egns Fauna.
fausse (fos'), fr., fem. af faux (fo), falsk (s. d.); Fausse-carte el. Fausse, s. u. Carte; Fausse-alarme, blind Alarm; Fausse-attaque(-attak'), Skinangreb; Fausse-batterie, falsk Batteri (med Trækanoner); Fausse-braie (—bræ), en lav Vold forved Hovedvolden; den dækkede Gang (tidligere ved København = Kirsebærgangen) imellem begge; Fausse-branche(—brangsj'), Vangren, Vanskud; Fausse-clef (—kle), falsk Nøgle, Dirk; fausse corde, falsk, uren Streng; Fausse-couche (—kusj), for tidlig Nedkomst, Omslag; Fausse-fenêtre, blindt Vindue; Fausse-page (—pasj') = Faux-titre, s. d.; Fausse-porte, blind Dør; Bagdør; Fausse-queue (—kø), (Bill.) Fejlstød, Kiks.
faussere (fosere), fr. (af faux, s. d.), forbøje, krumme (f. Eks. en Klinge); fordreje (f. Eks.

en Røgle); Fausset = Falset (s. d.); Faussetė, Falskhed, Usandhed; Faussure (Fossyr'), Udbugning paa en Vase, en Kiokke.

Faust (Doktor Johan F., † 1539), tysk Sagnfigur, Magiker; sluttede Pagt med Djævlen, der sendte ham Mephistopheles (s. d.) som tjenende Aand; for Verden om, videbegærlig, nydelsessyg, ryggesløs (Fortællingen om F. første Gang trykt 1587).

Faustitas, l., Lykke, ogs. som Gudinde.

Faust-recht, t., Næveret, den stærkeres Ret (jus fortioris).

faustus, l., lykkelig. Jvf. quod bonum ꝛc.

Faute (Fot'), fr. (af l. fallere, svige, bedrage), Mangel; Fejl, Forseelse; Skyld, Fejltrin; faute de grives on prend (mange) des merles, i Mangel af Kramsfugle nøjes man med Drosler („Naar Dig nogen Karper byder, og Du faar kun tørre Jyder" ꝛc. [Wessel]); faute de mieux (mjø), i Mangel af bedre.

Fauteuil (Foøj), fr. (af m. l. faltisterium el. faltistorium, af t. Faltestuhl, Stol til at slaa sammen, Feltstol), Lænestol, Armstol; Præsidentstol; Plads i det franske og svenske Akademi. S. ogs. Faldistolium.

Fauteur (Fotør), fr. el. Fautor, l., Belynder, Værner; Fautor delicti, Begunstiger af en Forbrydelse; Fautrice (Fotris'), fr., el. Fautrix (Fav—), l., Belynderinde, Værnerinde.

Faut-Fragt (af fr. faute, s. d.), Fragt, Skipperen kan kræve for Gods, der skulde have været indladet, men ikke er blevet det.

faux (fo), fr. (af l. falsus, falsk), (jvf. fausse), falsk, nægte, opdigtet; Faux-argent (Fosarsjang), Kattesølv; Glimmer; Faux-bourdon (it. Falso bordone), en musikalsk Sats, hvori Melodien lægges i en Mellemstemme (især i Tenoren, Bordone): ogs. Overstemmens Ledsagelse med Sekstakkorder; Faux-brillant (—brijang), uægte Ædelsten; falsk Glimmer; Flitterkram, Flitterstads; Flittervid; Faux-coup (—ku), et, Fejlhug, Fejlslag, Fejlstød; Fejltræk; Faux-feu (—fø), et, Blikfyr, Blinkfyr; et Skydegeværs Klikken; Faux-frais (—fræ), pl., Biomkostninger, som man ikke har gjort Regning paa; Faux-fuyant (—fyjang), Bivej, Smutvej; Udflugt, ugrundet Undskyldning; Faux-jour (—sjur), falsk Lys, urigtig Belysning; Faux-matadors, s. Matador; Faux-pas (—pa), et, Fejltrin; Faux-pli, urigtig Fold; falsk Retning; Kneb, Rænker; Faux-semblant (—sangblang), falsk Skin, Paafund, Paaskud, Spilfægteri; Faux-titre Smudstitel.

faux-filere, s. faufilere.

favete lingvis! l., eg. begunstiger ved Tungerne (ɔ: ved at lade være at bruge Tungerne)! stille! (hos Romerne Offerpræstens Opfordring til Afhold fra ildevarslende eller forstyrrende Tale under den religiøse Handling).

Faveur (Favør), fr. (l. favor), Gunst, Yndest, Fordel; Gunstbevisning, Hyldest (ydet en underordnet, medens Hylding ydes en overordnet); tage Faveur, (Kbspr.) om Varer, der stige i Pris; Faveur-Dage = Respect-Dage, s. d.; à la faveur, under Begunstigelse, under Beskyttelse; en faveur (ang favør), til Fordel, til Bedste for; i Betragtning af; være en faveur, være yndet, afholdt, søgt (om Personer, Varer, Moder, Besler ꝛc.); par faveur, af Gunst, af Velvillie; Faveurs, pl., et Slags smalle Silkebaand; kvindelige Gunstbevisninger.

Favilla, l., gloende Aske, Emmer.

Favonius, l., Vestvind, = Zephyr, s. d. Jvf. Føhn.

Favor, l., Begunstigelse, Gunst, Yndest; favorable, fr., og favorabel, l., bevaagen, huld; gunstig, fordelagtig; favorisere, fr., begunstige, føje, vise Velvillie for; Favorit, Yndling (i Sammensætninger: Liv-, f. Eks. Favorit-Hest, Liv-Hest); (Idræt) den (særl. Hest), der alm. antages at have størst Udsigt til at vinde i Væddeløb o. l.; Favorit-Vals ꝛc.; Favorite el. Favoritinde, en Kvinde, som man fortrinsvis ynder el. elsker; Favorite-Sultaninde, Yndlings-S., den af Sultanens Hustruer, der har født ham den første Søn; Favorite eller Préférence (Preferangs') kaldes ogsaa en nyere Spillemaade af Whistspillet, hvorefter, foruden andre Afvigelser fra den oprindelige Spillemaade, alting regnes dobbelt; Favoriter, pl., Yndlinger, nedhængende Haarlokker; ogs. Kindskæg (t. Backenbart); Favoritisme, Yndlingers Indflydelse og Herredømme; Føjelighed mod deres Ønsker; jvf. Camarilla. En Art af samme er Nepotisme (s. d.).

Favus, l., Kopskurv; den af en Skimmelplante (Achorion) fremkaldte Hudsygdom (F. egentlig Viernes Honningskive). Ældre Navn Tinea, s. d.

Favør, s. Faveur.

[Faxe, oldn. fax, Manke), Hestenavn, f. Eks. Freysfaxe].

Fax et tuba, l., eg. Fakkel og Trompet; Ophavsmand, Anfører (is. for Mytteri, Oprør ꝛc.).

Fayence, s. Fajance.

Fazenda (Fasenda), port., Landejendom, Mejeri; sp. Hacienda, s. d.; Fazenda real, Statsskat, Skatkammer i Portugal; Fazendeiro (—ero), stor Landegods-Ejer.

Fe, fr. (fée, it. fata, af m. l. fata, Sandsigerinde; s. Fatæ, Fatum; af l. fari, tale), (ifølge Folketro) overnaturligt kvindeligt Væsen (godt el. ondt), Troldgudinde, Troldkvinde; Feeri, et, Trolddom, Tryllekomedie. Jvf. Fata Morgana.

Féauté (Feoté), fr. (af l. fidelitas), Lens-Troskab; serment (—mang) de féauté, Troskabsed.

Febricitant, l., en febersyg; febricitere, have Feberen; Febri-fuga, s. l., pl., = Antipyretika, s. d.; febril el. febrilsk, feberagtig; urolig; Febris, l. (sandsk. af gr. phebomai, flyr, skælver), Feber; ogs. romersk Gudinde; F. quartana, Fjerdedags-Feber; F. quotidiana, Hverdags-Feber; F. tertiana, Tredjedags-F., sædv. kaldet Andendags-Feber; jvf. inflammatorisk, intermitterende, rheumatisk.

Febronianisme, ny l., det katolske Kirkesystem, der tilsigter en selvstændig biskoppelig Nationalkirke i Tyskland (efter Biskoppen af Trier, v. Hontheim, der skrev under Navnet Justus Febronius).

Februar, l. (af februare, rense, paa Grund af de ved Lupercalia (s. d.) brugte Renselsesmidler, Februa, pl., hvorefter Maaneden har

Navn), Marts anden Maaned, Blidemaaned, Gjømaaned*; Februar-Revolutionen, Opstanden i Paris 22.—24. Februar 1848, ved hvilken Ludvig Philip styrtedes; Februation, Renselse.
Feces, s. Fæces.
Fecialer, l. (maaske af fari [fatus] tale), pl., et gammelromersk Præsteskab, optrædende særl. som et Slags Krigs- og Freds-Herolder; ogs. Fetialer.
fecit, l. (forkortet fec.), han har gjort det, el. gjort, forfærdiget af . . . (paa Kunstværker).
Fécondation, fr., s. Føcundation.
feculent og Feculents, s. fæculent.
Fedt, i Talemaaden: „faa sit Fedt", s. u. Fait.
Fee (Fi), eng. (isl. fè, Gods), Len, Lensgods; Løn; Sportler; Andel, Portion.
Feeri, s. Fe.
Feet, s. Foot.
Fehm, Vehm, Fem(gericht), t. (veime; got. faima, Straf; jvf. gr. poine, l. pœna), tysk (vestfalsk) Folkedomstol (is. i 14. og 15. Aarh.), oprindelig offentlig, senere ogs. hemmelig, med Hals- og Haandsret over den anklagede; Blodret, Blodband.
Fein-schmecker, t., Finsmager, Læffermund, Gourmand, s. d.
Feinte (Fængt'), fr. (it. finta), Forstillelse, List, Kneb, Udflugt; Skose; (Fægtek.) Stremtstød, Finte. (Af l. fingere, fr. feindre, foregive, lade som).
feist, t. (got. faitjan, fede), (Jagtspr.) fed (om Haarvildt).
Fel, l., Galde; fel tauri, Oksegalde; Fellin-Syre, Galdesyre; fellos (l. fellosus), fuld af Galde.
Fel-apton (af gr. phelos, bedragerisk, skuffende), et, (i Logikken) den anden Slutningsmodus i den tredie Figur, ved hvilken Oversætningen almindelig benægter (e), Undersætningen almindelig bejaer (a) og Slutningssætningen særlig bejaer (i).
Feldgraswirtschaft, t., Streifdyrkning, Overgangsled fra Nomade- til Agerdyrkningsliv.
Feld-spat(h), t., Mineralgruppe, en af Jordskorpens vigtigste Dele; kiselsure Salte af Lerjord og Alkalier el. Kalk.
Feld-webel, t. (Feld, Mark; Weibel, Retstjener), Kompagniets første Underofficer; Stabssergent.
Felibre, fr., provençalsk Folkedigter; alm. enhver, der søger at frede om og at hæve sydfranske Dialekter til selvstændige Litteratursprog; jvf. lou felibrige.
felice notte! (felidsje —), it., god (eg. lykkelig) Nat! felicissima notte, it., bedste Nat! Felicitas, l., Lyksalighed; (hos Romerne) Lyksaligheds-Gudinden; Felicitas Julia, l., det romerske Navn paa Lissabon; Felicitation, Lykønskning; feliciter, lykkeligvis, lykkeligt (ofte ved Slutningen af gamle Haandskrifter = explicit og Finis, s. d. O.); feliciter væl = rask hen, paa Lykke og Fromme; felicitere, lykønske; prise lykkelig; jvf. p. f.
felicium multi cognati, l., de lykkelige have mange Frænder.
felix, l., lykkelig; felix culpa (Augustinus), lykkelige Fald (Syndefald, der førte til Forløsning ved Kristus); felix, quem faciunt aliena pericula cautum! Held den, hvem andres Farer gøre varsom! felix qui potuit rerum cognoscere causas, lykkelig den, som formaar til Tingenes Aarsag at trænge (Virg Georg. II, 490).
[Fell, forhenværende færøisk Regningsmønt (af isl. feldr, Skind, brugt som Værdimaal)].
Fellah, ar. (falah, pløje), Bonde, Agerdyrker, særl. den i Ægypten levende agerdyrkende Befolkning.
Fell-eisen, t., Vadsæk af Læder (jvf. devalisere).
Felloplastik m. m., s. Phello—.
Fellow (Fello), eng. (isl. fèlagi, Fælle, Stalbroder), Stalbroder, Fælle, Kammerat, Fyr; Embedsbroder; Medlem af et lærd Selskab, af en Stiftelse 2c.; i Sammensætn.: Med-, f. Eks. Fellow-prisoner, Medfange. S. Ordforkortningerne F; s. ogs. Odd-Fellow.
Felonie, fr. (m. l. felonia, af felo, Meneder, troløs; fr. félon; jvf. kelt. feall, Skuffelse, Forræderi; d. Fejl), Krænkelse af Lenspligterne, Forbrydelse mod Lenspligterne (ikke alene fra Lensmandens [Vasallens], men ogsaa fra Lensherrens Side); Forræderi; i England Felony: enhver Forbrydelse, som straffes med Tab af Ejendom og sædvanlig tillige med Døden.
Felpel (it. felpa, maaske af l. vellus, Tot, Skind), langhaaret (uægte) Fløjl (Hatteplys); jvf. Velpel.
Felsit, tæt Bjergart, Kvartsporfyr.
Felt, t. (Feld), et, Mark, Omraade, Enemærke (r. Indemærke); afgrænset Plads i et Skjold el. en Fanedug; kvadratisk Figur paa et Brætspil; det samlede Antal Heste, som deltage i et Væddeløb; Mellemrum mellem Riffelgangene i riflet Skyts; særl. hvad der hører til Kamp i aaben Mark (Felt-Armé, Felt-Artilleri, Felt-Batteri) el. til Hæren (F.-Præst, -Bager = Hær-Præst, -Bager); jvf. Gebet.
Feltstol, s. Fauteuil.
Feluke, it. (af arab. felukah, af fulk, Skib), Felukke, Felouque (—luk'), fr., et Slags Galej; nu et lille letbygget Skib med Sejl og Aarer.
Feme covert (Fiim kovvert), eng. (cover, dække, værne), gift Kvinde; Feme sole (—sool), ugift Kvinde.
Femenie, fr., eg. „Kvindelandet", et i oldfranske Heltedigte omtalt fjernt liggende Land, der mentes at være beboet af Amazoner (s. d.). [Ordet F. er forv. af l. Philomelium, Navnet paa en By i Lilleasien].
feminin(um), l, kvindelig; hunlig; kvindagtig; et Femininum, Hunkøn, et Ord af Hunkønnet; feminini generis, af kvindeligt Køn el. Hun-Køn; feminisere, gøre kvindagtig; gøre kvindelig; (Gram.) af et Hankønsord danne et Hunkønsord (l. femina, Kvinde; kvindelig).
Femme (Famm'), fr., Kvinde, Kone; Femme (el. fille) de chambre (dø sjangbr'), Kammerfrue, Kammerjomfru; femme de charge (—sjarsj'), Husholderske, Husbestyrerinde; femme de lettres, kvindelig Litterat; femme du monde (— mongd'), Verdensdame; Femmelette, enfoldig Kvinde; femme sage (— sasj'), en forstandig Kvinde; (sage femme, en Jordemoder).

femoral, l., som hører til eller vedkommer Laaret (femur).
Fen, kinef., Tiendedel; som Mønt = $1/10$ Tsjen, som Vægt = $1/10$ Tsin, som Længdemaal = $1/10$ Tsun; kaldes ogs. Candarin (som Mønt og Vægt).
Fencibles (Fensibels), eng. (af fence, indhegne, værne), pl., Strandvogtere, Kystmilits i England.
Fender, eng. (af l. defendere, værne), Friholder, Hviler, d. e. udstoppet Tovværkspude el. kort Træstang, som, anbragt udvendig paa Skibs- el. Baadsiden, sikrer denne mod Stød (under Roning tages de ind).
Feneration, l., Udlaan mod Rente (fenus), mod Aager; Fenerator, Kapitalist; Aagrer; feneratorisk, aageragtig; fenerere, udlaane mod Renter; aagre.
Fenestra, l., Vindue; (i Øret) Aabning i Labyrinthens (s. d.) Benvæg; fenestreret, gennembrudt; Fenêtrage (Fenætrasj'), fr., Vinduessæt, samtlige Vinduer i en Bygning; Fenêtrière, Tæppe til at hænge for et Vindue (fenêtre, l. fenestra), Vinduesforhæng; i Lighed med Portière.
Fen-ey, el. pl. Fen-eyar, oldn. (s. Fenn), eg. „Sumpø(er)", de gamle Nordboers ved en Misforstaaelse dannede Navn paa Venezia.
Fenier, irsk (fenian, mul. af Fianna Eirinn, en sagnhistorisk Krigerstand), Medlem af et 1861 i Nordamerika stiftet politisk Løn-Samfund af Irere, der tilstræbe Irlands Løsrivelse fra Storbrittanien og Grundlæggelsen af en irsk Republik under Nordamerikas Højhed; forskellige Former for Fenierne: Countrymen, Homerulere, Hibernianere og de to radikaleste Grupper: Clan na gael og Invincibles; Fenier-Ild, et ved Feniernes Brandstiftelser brugt Tændstof; fenisk, hørende til Fenierne, hyldende disses Grundsætninger, Fenianismen el. Fenismen.
Fenn og Fen, (eng. og isl. fen, Sump, Hav), Sump, Mose, Marsk (særl. paa Englands Østkyst ved Bugten the Wash).
Fennikel, Føniculum, l. (af fenum, Græs), (Bot.) Slægt af Skærmplanter; af Frugterne faas en æterisk Olie, Fennikel-Olie, der bruges i Medicinen, til Likører, Parfumer m. m.
Fenno-log, l.-gr. (Fenni el. Phinni, Finner), Granskér af finsk Sprog; Fennoman, en for finsk Ejendommelighed el. Uafhængighed sværmende, særl. Forkæmper for det finske Sprog (Forkæmpere for svensk Sprog og Aandsliv i Finland kaldes Svecomaner).
Fenre, Fenres-Ulv (ofte Fenris), oldn. (Fenrir), (nord. Myt.) et uhyre Vilddyr, der ligger bundet, indtil det ved Verdens Undergang slippes løs; er Søn af Loke og Jættekvinden Angerbode, Broder til Hel].
[Fensal(r), oldn. (fen, Hav, Sump), (nord. Myt.) eg. Havsal; Friggs Bolig].
fenstre, t. (fenstern, sandf. af t. finster, mørk), gaa paa Nattefrieri (særl. i Nordtyskland, Norge og Sverige).
Fenton (Fangtong), fr. (l. findere, kløve), Krampe, Hage, Tap (af Træ el. Jern); særl. Murbrynsbærere.
féodal, fr., Féodalitet, = feudal, Feudalitet rc., s. d.
Fer à cheval (sj'val), fr., Hestesko; (Krspr.) halvrundt Udenværk ved en Fæstning.
Feracitet, l. (ferax, frugtbar), Frugtbarhed (Jordens).
Feralier, l. (Feralia), pl., gammel romersk Fest for de døde (21. Februar).
Ferande (—angd'), et Slags Tyrefægtning (i Sydfrankrig), i hvilken man med gloende Jernstænger (fer?) hidser Tyre sammen til Kamp.
fer aut feri, l., bær eller slaa! enten lyde eller byde.
Ferculum, l. (smdr. af ferículum), et, Bærebør, Opsats, hvorpaa Spiser fremhæres; Anretning.
Ferdah, Ferde, ar., Kappe, Overstykke (is. hos de afrikanske Muhamedanere).
Feredje, Feradshe, tyrk., Overklædningsstykke for Kvinder.
Ferentarii, l., pl., = Veliter, s. d.
Ferier, l. (Feriæ), pl., Fridage, Hviledage; bruges sædv. i sing.: en Ferie, f. Eks. Skole-F., Ting-F., Skole-, Ting-Hvile; feriæ caniculares, Hundedags-Hviletid; hos Oldromerne var Feriæ = Helligdage; i den katolske Kirke, der hævder, at enhver Dag er Helligdag (bør vies til Gud), kaldtes, til Forskel fra Søndagen som den egentlige Helligdag, de øvrige Dage: Feria secunda (Mandag), F. tertia (Tirsdag) o. s. v. og bleve til de nu saakaldte Søgnedage; ferial, Festdage vedrørende; hvad der hører til Søgnedagen; Søgnedags-, søgn; feriatus, fri for Forretninger; feriere (l. feriari), holde Ferie, hvile, være ledig, „have fri" (heraf: feire).
Ferik-Pascha, tyrk. (af ferik, Afdeling), Divisions-General; Feriki Bahrieh, Admiral.
ferin, l., vild; skadelig, ondartet; Feritet, Vildhed.
Feringeh = Firenki, s. Franker.
Ferio, i den ældre Logik en Slutningsmodus, i hvilken Oversætningen almindelig benægter (e), Undersætningen særlig bejaer (i) og Slutningssætningen særlig benægter (o). S. Syllogisme.
feriunt summos fulmina montes, l., Lynet rammer de højeste Tinder; jvf. Capitolium.
Ferle (af l. ferula, af fero el. ferio), et forældet Strafferedskab i Skolerne (til Haandbask).
ferm, fr. (l. firmus, fast, stærk), fast, ubevægelig (i visse Slags Spil om den, der ej vil bytte Kort el. Brikke, der „staar"), mandig, standhaftig; duelig; rask, kæk; Ferma, Fermat el. Fermata, it., (Mus.) en Nodes el. Pauses Udholdelse over dens Varighed, altsaa et Hvilepunkt i den musikalske Periode; Udhold (med Tegnet 𝄐).
Fermage (—asj'), fr., Forpagtningsafgift; Ferme (m. l. firma, fast, omgiven af Mure), Fæste, Forpagtning; Forpagtergaard, Mejeri (jvf. Farm); Fermier (Fermje), Forpagter; F. général (sje—), Overforpagter, Stats- el. Skatte-Forpagter (fordum i Frankrig).
Fermail (—aj), fr. (af l. firmare, fæst(n)e), Spænde.
Fer malléable, fr., et, bøjeligt el. smedeligt Jern (is. om Støbejern, der kan smedes).
Ferman, s. Firman.
Fermat, s. u. ferm.

Ferme, s. u. Fermage.
fermement (—mang), fr. (it., (Mus.) fermamente) med Fasthed; standhaftig.
Ferment, l. (af fervere, gløde, syde), et, Gæringsvækker, Gæringsmiddel, Gæringsemne; Gær, Surdeig; fermentabel, som kan sættes i Gæring; Fermentation, Gæring; Uro; Oprør; fermentativ, Gæring frembringende el. fremmende; fermentere, gære, gæres; Fermentum morbi, et, (Læ.) Sygdomsstof; Fermentum ventriculi, Mavesaft; Fermentariere, pl., Navn paa de græske Kristne, fordi de ved Nadverens Sakrament brugte syret Brød.
Fermeté, fr., Fasthed, Standhaftighed, Mandighed; Kraft; Dygtighed.
fermez (—me) la porte, fr., luk Døren! (Indskrift paa Døre, som ej maa staa aabne).
Fermier, s. u. Fermage.
Fermoir (—oar), fr. (af fermer [l. firmare], lukke), Bogspænde; Stemmejern.
Fernis (m. l. vernix, fr. vernis, ny l. vitrinire, forglasse, af l. vitrum, Glas), Lak, glinsende Paastrøg el. Overtræk; udvortes Glimmer; fernissere, overtrække med Fernis; Fernisserings-Dag, s. Vernissage.
Ferocitet, l. (ferox, kæk, vild), Vildhed, Raahed, Grumhed, Grusomhed; Frækhed, Trods, Overmod; feroce (—aatsje), ferocemente, con ferocità (—tsjita), it., (Mus.) med Vildhed, stormende.
Ferraille (Ferraj'), fr., gammelt Jern (l. ferrum); Ferrailleur (Ferrajør), en, som handler med gammelt Jern; ogs. en Slagsbroder; ferraillere, slaas, kives, stride heftig.
Ferrasch, ar., Tæppeudbreder; Tjener, der holder Orden i Stuerne og gør rent.
Ferri, Ferro, s. Ferrum.
Ferro et igne, l., med Jern og Ild.
Ferronnière, fr., et Pandesmykke for Damer (eg. Jernhandlerske, efter „den smukke Jernhandlerske" i Frankrig paa Frants I.'s Tid).
Ferro-typi, l.-gr., Fotografi paa Jern; ogs. et Slags Lystryk, hvortil der bruges Jernsalte.
Ferruginosa, l., pl., jernholdige Lægemidler; ferruginøs, jernholdig, jernagtig; rustfarvet; rusten (ferrugo, Jernrust).
Ferrum, l., et, Jern; Jernforbindelser kaldes Ferro og Ferri, eftersom Jernet optræder med henholdsvis lavere og højere Valens, altsaa kan binde mindre el. mere af et andet Stof; Ferri-cyan-kalium, rødt Blodludsalt; Ferro-cyan-kalium, et, gult Blodludsalt; Ferrum candens, gløbende Jern, brugt ved Ætsninger (Kauterisation).
Ferrumination, l., Svejsning; ferruminere, sammenkitte, lodde, svejse.
fertil, l. (fertilis), frugtbar, giftig (som giver meget af sig); fertilisere, gøre frugtbar, befrugte; Fertilitet, Frugtbarhed.
Ferto, l. (eg. Imp. af ferre, føre, frembære), den Formuesdel, som en katolsk gejstlig maa testamentere til Kirken.
fervent, l. (fervere, bruse), varm, hidsig, gløbende; ivrig.
Ferver, pers. (Fravashi, Bekender, Bekendelse), den Værneaand el. Fylgie, som enhver Skabning, lige fra Dyret til Englen, ja, selv Gud, ifølge den persiske Troslære har; Tingens Grundspire, dens Væsens indre Enhed, præeksisterende Ide, der selvstændig kan aabenbare sig; Ferverne høre til Lysets, til Ormudzes Rige.
fervescere, l., hede, gøre hed, opgløde; blive hed, opblusse, blive vred; Ferveur (Fervør), fr., el. Fervor, l., Varme, Hidsighed; Iver, is. Andagtsiver; fervid, hed, gløbende; hidsig. Jvf. fervent.
Fervidor, s. Thermidor.
Fes, s. Fez.
Fescenniner, l., pl., el. fescenninske Vers, et Slags gammelromerske kaade Smæde- eller Spotte-Digte. (Af Fescennia, en By i Etrurien).
Festi-log, l.-gr., Fortegnelse over Festdage, is. Helgenfester.
Festin (Festæng), fr., et, Fest, Gæstebud, Højtidsmaaltid.
festina lente, l., (Ordspr.) hast, men forhast dig ikke! (Far i Mag! Tag det med Ro!), jvf. speude bradeos; Festination, Ilen, Hast, Ilfærdighed; Festinator, en, der skynder sig, har Hast(værk); festinere, ile, haste.
Festino, it., Fest; Maskebal (i Italien); stort Aftenselskab; ogs. = Soirée, s. d.
festiv, l., festlig (Mus. it. festivo); Festivitas, Festivitet (it. (Mus.) festivita), l., festlig Alvor, Stemning; Munterhed, Lune; Højtidelighed, Fest.
Feston (Festong), fr. (af l. festum, Fest), Prydelse af Løvværk, Kæde af Blomster, Blade og Frugter; is. den enkelte Bue af en Buekæde (Guirlande); festonnere, pryde med Blomsterværk og Frugter, pryde med Blomsterkranse; ogs. udskære, danne i Form af Buer, Kranse &c. (jvf. Guirlande).
Festuca, l., Halm, Græsstraa; (i det gl. Rom) Stav, hvormed Prætoren berørte en Slaves Hoved, naar han skulde erklære ham fri.
Festum, l., et, en, Fest, Højtidelighed; post festum, (efter Festen) bagefter, for silbig.
Fetalie-Brødre, s. Victualie-Brødre.
Fête (Fæt'), fr., Fest, Højtid(elighed); Fødselsdag, Navnedag &c., s. Festin; Fête des morts (dæ maar), Allesjælesdag; Fête-Dieu (—Djø), Kristi Legems-Fest (Torsdagen efter Trinitatis-Søndag, indviet Mysteriet af den virkelige Tilstedeværelse i Nadveren), gøre Fête af en, gøre Væsen af en, bevise ham særlig Ære; fêtere, fejre, højtideligholde; gøre Stads af, vise Ære, smigre.
Fetfa el. Fetva, ar. (fata, belære), den tyrkiske Muftis skriftlige Kendelse el. Betænkning, is. over Krigsanliggender og Fredsslutninger; ogs. Storvizirens Stadfæstelse paa en Dødsdom; Fetfa-Emini, en Muftis Medhjælper eller Sekretær.
Fetialer, s. Fecialer.
Fetis el. Fetisch, port., feitiço, it. fattizio (af l. facticius, frembragt ved Kunst, eftergjort), Trækløds, (hos Negerne og andre Naturfolk) enhver Genstand for Afguderi (Træer, Slanger, Aber &c.), Afgud; ogs. Tryllemiddel; Fetisme el. Fetischisme, Fetischtjeneste, Dyrkelse af saadanne Genstande. Jvf. Amulet, Talisman.
fêtoyere (fætoajere), fr., modtage vel, beværte festlig.
Fetva, s. Fetfa.

Feu, et, pl. Feux (Fø), fr. (af l. focus, Arne), eg. Ild; (i Teaterv.) Flidspenge, særskilt Betaling, foruden den faste Løn, for hver Gang en Skuespiller optræder, Spillepræmie; Vinens „Ild", Kraft, Styrke.

feu (fø), fr. (af l. functus, nemlig vita, el. mul. af en tænkt Form: fatutus, ɔ: som har har opfyldt Skæbnens Bestemmelse, fatum), afdød, salig.

Feudale og Feudum (Fev—), m. l. (got. faihu, gl. t. Feh-od, skattepligtigt Gods; isl. fé, Gods, Penge, Rente, og ôdal, Fædregods, Odel; modſ. All-od, ſ. Allodium), et, Len, Lensgods (jvf. d. Laan), Lande, Landsdele, Godser, der af Ejeren (Fyrsten) overdrages Lensmanden (Lydmanden, Vasallen) til Besiddelse el. Brug, imod at Lensmanden forpligter sig til Troskab, Lydighed og visse Ydelser; Lensret; feudal, som vedkommer Lensvæsenet; som hylder Feudalismen; Feudal-Ret, Lensret; Feudal-System, Lensforfatning; Feudalia, pl., Lenssager; feudalis curia, Lensdomstol; feudalis successio, Lensfølge; Feudalisme, Lensvæsen; Forkærlighed for samme; politisk Retning, der ønsker at hævde de fra Lenstiden stammende Rettigheder, is. en priviligeret Godsejeradel; Feudalist el. Feudist, Lærer el. Kender af Lensretten; Feudalitet, Lensforhold, Lensherlighed og Lenspligt; Feudaster, et, uægte Len; Feudatarius (og Feudarius), Lensmand, Vasal; Feudum antiquum, et, Stamlen; F. apertum, ledigt Len; F. de camera el. F. cameræ, Len, hvorved en Vasal for visse Tjenester, som han skal yde, faar visse aarlige Indtægter af Fyrstens Kammer.

Feuillage (Føjasj'), fr. (af l. folium, Blad, Løv), Løv, Løvværk (is. udskaaret eller malet).

Feuillants (Føjang), fr. (Navn efter Feuillans i Languedoc), pl., Medlemmer af en, under den hellige Bernhards Ordensregel staaende, (1586 stiftet) Munkeorden i Frankrig; (under den franske Revolution) en (1790 stiftet) Forening af maadeholdende Frihedsvenner, som forsamledes i hine Munkes Kloster i Paris; Feuillantine (Føjangtine), Nonne efter samme Ordensregel som hine Munkes; ogſ. = Feuilletage (Føjetasj'), Bladdeig, Smørdeig, „Butterdeig"; Feuillantisme = Moderantisme, ſ. d. (modſ. Jacobinisme).

Feuille (Føj'), fr. (l. folium), Blad; Feuille de route (rut'), (Krſpr.) March-Seddel, Pas; feuille-morte, brungul, mørkegul (som visſent Løv); feuilletere (føjetere), blade, gennemblade, efterslaa i en Bog; Feuilleton (Føj'tong), et lille Blad, Biblad, Flyveblad; ogſ. en særlig lille Plads i el. Afdeling af et større Blad (til Optagelse af Morskabs-Artikler, Kritikker ꝛc.); Feuilletonist, den, der leverer Artiklerne dertil; Feuillette (Føjet'), et gl. fransk Vinfad, Burgunderfad = c. 140 d. Potter.

Fexer, t., pl., = Kretinere; Fexisme = Kretinisme.

Fez (Fess), tyrkisk ulden Hue, som bæres under Turbanen (efter Byen Fes i Marokko); rød ulden Soldaterhue med blaa Dusk.

Fiaba, it. (af l. fabula), Fabel, Fortælling.

Fiacre (Fjakr'), fr., Droske med 1 el. 2 Heste; Hyrekusk (Navn efter en irsk Helgen, St. Fiacre (ca. 600), Gartnernes Skytspatron, ogſ. paakaldt mod Hæmorrhoider (mal de St. F.).

Fial, ſ. Phiale.

Fiammingo, it., Flamlænder, Tilnavn til flamske, i Italien arbejdende Kunstnere.

Fiance (—angſ'), fr. (forældr., af ny l. fidentia, af l. fides, Tro), Troskab, Sikkerhed; Fiançailles (—saj'), pl., Forlovelse; fiancé, f. fiancée, forlovet; Brudgom, Brud.

Fiasco (Fiasko), (? l. vasculum, et lille Kar), Flaske; gøre Fiasco, mishage, „gaa i Stykker" (som en Flaske), falde igennem (om Skuespil). (Modſ. Furore).

fiat, l., det ske! bevilget! tilstaaet! fiat applicatio, man anvende det; Anvendelsen er let! fiat lux, vorde Lys! fiat mixtura, (paa Recept.) skal blandes; fiat lege artis el. secundum artem, at tilberede efter Kunstens Forskrift; fiat justitia, (et) pereat mundus! Retfærdighed maa øves, om end Verden skulde forgaa derved! (ofte mistydet til Forsvar for den blotte Overholdelse af Lovens Bogstav); (Sk.) til Spot el. i Spøg: fiat experimentum in corpore vili! man anstille Forsøget paa en ubetydelig Person; fiat voluntas tua! ske Din Villie!

Fiato, it. (l. flatus), Vind, Blæsen; strumenti di fiato, Blæse-Instrumenter.

Fibel (af gr. biblos, Bog, el. l. fibula, Spænde), ABC-Bog; ogſ. = Monochord, ſ. d.

Fiber, l., Bæverrotte.

Fiber, l. (fibra), Trævl, Traad, Muskeltraad; Fibriller, pl., (Anat.) meget fine Traade; Fibrin, Trævlstof; is. Blodets Trævlstof, et farveløst, uopløseligt Æggehvidestof, der dannes ved Henstand af Fibrinogen, en Globulinsubstans i Blodvædsken; Fibroid el. Fibrom, en Svulst, der is. bestaar af fast Bindevæv; Fibroin, Hovedstoffet i Silke; fibr(in)øs, trævlet, traadet; fibrosa vasa, pl., (Anat.) Fiberkarrene.

Fibula, l., Spænde, Spang, Klamme(r), Sølje*, Broche; Hæftemiddel til at lukke gabende Saar; (Anat.) Lægben; Fibulation, ſ. Infibulation.

Ficaria, (Bot.) Vorterod, Vaarkaal*, Slægt af Ranunkelfamilien.

Ficelle, fr. (mul. af en Diminutivform af l. filum, Traad), Sejlgarn; ficellere, binde, omvikle med Sejlgarn.

Fiche (Fisj'), fr. (l. figere, fæste) (eng. fish), Spilletegn, Spillemærke, Regnepenge, (i Bostonsp.) „Fisk", „Aal" (jvf. Jeton); (Krſpr.) Pæl til at afstikke Lejren med; Markérpæl; fichere (fisjere), stikke el. drive en Pæl el. et andet spidst Legeme ind; bore, indbore; beskyde en Forskansning forfra (deraf: feu fichant).

Fichetto, it. Maskefigur, dum og feig Tjener.

Fichu (Fisjy), fr., et, lille trekantet Kvinde-Halstørklæde.

fictil, l. (fingere, danne), eg. som er dannet med Hænderne; som er gjort af Ler; Fictile, et, pl. Fictilia, Pottemagervare, Lerkar, Krukke; detur cum fictili, (paa Recept.) gives i en Krukke.

Fiction, l., Digtning, Opfindelse; Opdigtelse, Paahit; Foregivende; (Retsſpr.) Antagelse af visse Omstændigheder som tilværende, uden at

de ere det (fictio juris; jvf. præsumptio juris); fictiv, optænkt, indbildt; forudsat el. antaget for sand, uden just at være det.
Ficus, l., Figen, Slægt af Morbærfamilien.
Fidalgo, port. (filjo de algo, Søn af noget), Adelsmand (af den lavere Adel) i Portugal; ogs. Page; i Spanien Hidalgo, s. d.
fide, sed cui, vide! l., tro, men se til, hvo (hvem)! o: se dig for, før du stoler paa nogen!
Fidëi-kom-mis, l., et, eg. betroet Gods; Arvestol, Kapital el. Gods, som er baandlagt til stadigt Underhold for en Familie el. til Opretholdelse af velgørende Stiftelser el. Legater; fideikommissarisk, et Fideikommis vedrørende; Fideikommis-Gods, et med fideikommissarisk Baand behæftet Gods el. Stamhus; Fidëikommissarius, den, der har saadant Gods til Nytte og Brug, Stamgodsbesidder; Fidëikommittens, Stifteren af et Fideikommis.
fide-jubere, l., borge, sige god for, gaa i Borgen; Fidejussio, Borgen, Kaution; Fidejussiv(um), et, Forskrivelse, Kautionsdokument; Fidejussor, Borgen, Kautionist.
fidel, l., tro, trofast, trohjertig; lystig, munter (i det t. Studenspr.; forstærket: kreuz-fidel [krøjts—]); Fideles, pl., troende; de Kristne; Fidelitas, Troskab; Fidelissimus, allertroeste, Titel til Kongerne i Portugal; Fidelitet, Trohjertighed, Troskab; Lystighed, muntert Væsen.
fidemere, s. fidimere.
fidere, l. (fidere), stole paa, slaa Lid til; give Kredit.
Fides, l., Tro, Troskab, Redelighed; Tillid; Troværdighed; (Teol.) Troen paa Aabenbaringen; fides, qua creditur, den Tro, med hvilken der tros (Troens Inderlighed); fides, quæ creditur, den Tro, der tros (Troens Indhold); Fides borussica, preussisk Troskab, d. e. Troløshed, særl. med Hensyn til Art. V i Pragfreden (23de Aug. 1866), ifølge hvilken Preussen forpligtede sig til — en Forpligtelse, det i 1878 brød — at tilbagegive Danmark den nordlige Del af det af Preussen røvede Slesvig, naar Indbyggerne ved en fri Afstemning udtalte sig derfor; Fides documenti, et Dokuments Troværdighed; Fides græca el. punica, Troløshed (Haansord fra det romerske Voldsherredømmes Standpunkt, jvf. væ victis); F. publica, offentlig Troværdighed, offentlig Stadfæstelse; Sikkerhed, sikkert Lejde; F. implicita (ogs. carbonaria, ny l.), Kulsviertro; bona fide, ærlig, oprigtig, paa Tro og Love (s. Love), uden Svig, i en god Mening og Hensigt, i den Tro, at alt har sin Rigtighed (det modsatte er mala fide); sub fide nobili, paa Ridder-Ord og -Ære; have Fidem til en, have Tro el. Tiltro til ham, anse ham for troværdig; i Retsspr. er en Person, som har Fidem, en saadan, hvis mundtlige og skriftlige Vidnesbyrd er gyldigt for Retten; in fidem, til Stadfæstelse, for Troværdigheds Skyld (f. Eks. bevidne el. underskrive noget).
Fidibus (enten af fr. fil de bois, Træstikke, tynd Træsplint, el. af l. Fid[elibus fratr]ibus, „for trofaste [el. lystige] Brødre“, en Paaskrift paa Indbydelsesedler til de ved Universiteterne en Tid forbudne [hemmelige] Tobakselskaber; ved Sammenkomsterne brugtes Sedlerne til Pibetændere), Pibetænder, Tændpapir.
fidimere, rettere: vidimere, s. d. (for Skrivemaaden fidimere el. fidemere anføres den sædvanlige Paaskrift paa afskrevne Dokumenter: „in fidem copiæ“, „til Bekræftelse af Afskriften“), stadfæste, godkende.
Fido, it., Tillid, Tiltro, = Credit; give Fido, (Kbspr.) tro; give Kredit.
Fiducia, l. (forkort.: Fidus), Tiltro, Tillid; Selvtillid; con fiducia (—dutsja), it., (Mus.) selvtillidsfuldt; fiduciaria hereditas, Fideikommis, som en har arvet; Fiduciarius el. fiduciarisk Arving, en, som har arvet Nytte og Brug af et Fideikommis-Gods el. en F.-Kapital; Fiducit = Fiducia; forkort. af Fiducia sit! = stol paa mig! jvf. ogs. Smollis; Fiducitet, Tillid.
fidus Achates, s. Achates.
Fief, fr., = Feudum, s. d.; fieffal, et Len vedkommende; Fieffant, Lensherre.
fier (fjær), fr. (af l. ferus, vild, stolt), modig, kæk; hovmodig, overmodig, trodsig; Fier-à-bras (Fjær-a-bra), Storpraler, Skryder, „Eisenfresser“; Fierté (Fjerté), Stolthed, Hovmod, trodsigt Væsen.
Fiera, it. (fr. foire, eng. fair, af l. feriæ, pl., Festdage, Fridage), Marked; Messe; Fierant, Kræmmer, Købmand, som søger Markederne, Markedsfarer.
fiero el. fieramente, it., (Mus.) vildt, trodsigt.
Fifre, fr. (beslægtet med d. Pibe), lille Tværfløjte med en gennemtrængende Tone.
Figaro, bidende, vittig Kritikker, Rænkesmed (efter en Person i Lystspil af Beaumarchais († 1799), f. Eks. i: le barbier de Seville); Udtryk for den snilde Plebejer i Forholdet til de fornemme eller privilegerede; Navn paa Tidender, Tidsskrifter, Danselokaler i og udenfor Frankrig.
figere og fixere, l. (figere), gøre et flydende Legeme fast, gøre tyk el. stiv, bringe til at størkne; (Kem.) gøre flygtige Legemer ildbestandige; jvf. fixere.
Figment, l. (af fingere, danne, digte), et, Opdigtelse, Paafund.
Figur, l. (figura, af fingere, danne), Skikkelse, Dannelse, Skabning; (Mat.) enhver Sammenstilling af Punkter, Linier, Flader (ligge Punkterne og Linierne i samme Plan, er Figuren en Planfigur, ellers en Rumfigur); Tegning til Oplysning af et Bevis for el. Opløsning af en Opgave; Omrids med Linier, Afbildning, Tegning, Billede (særl. af menneskelige Skikkelser); Mønster; (Herald.) enkelt Del af Billedet i et Vaabenskjold; (Dansek.) den efter visse Linier beskrevne Vej, som Danseren har at tage; (Astron.) Sammenfatning af flere Stjerner til eet Stjernebillede, Konstellation (jvf. Configuration); (Log.) logisk el. syllogistisk Figur, = den særegne Form for den syllogistiske Slutning, der opstaar ved den forskellige Stilling af Mellemordet (Terminus medius, s. d.) i de to Præmisser („de fire syllogistiske Figurer“); (Mus.) Udpyntning, Forsiring; den mindste Sammenstilling af Noder, der danner en melodisk el. rytmisk Helhed samtidig med at være en Del af et

større Hele; (Gram. og Æstet.) en enkelt Afvigelse fra den sædvanlige Udtryksform; i Gram. enten i etymologisk el. i syntaktisk Henseende; i Æstet. enten i Almindelighed: en kunstig Vending af det naturlige Udtryk for at give Talen Anskuelighed og Liv (og da medindbefattende Troperne [s. d.]), eller (forskelligt fra Tropen, der ved Brug af det billedlige Udtryk, f. Eks. ved Metonymien, Metaforen 2c., gaar ud paa en større Anskuelighed for Fantasien): en fra Talens ligefremme og simple Betegnelse afvigende Udtryksform, der (f. Eks. ved Spørgsmaals- og Udraabs-Figuren, ved Antitesen, Apostrofen [s. d.] 2c.) gaar ud paa at fremstille og derved vække et større Liv i Følelsen; Rolle, Anseelse; gøre Figur, ɔ: tage sig godt eller slet ud; falde i Øjnene, udmærke sig, gøre Opsigt, spille en Rolle; Figur-Tal, s. figurerte Tal; ut figura docet, l., som Figuren (det foreliggende) udviser, et fra den geometriske Bevisførelse hentet Udtryk. Jvf. Taille.

figurabel, ny l., dannelig, som kan gives en Skikkelse el. Form; Figurabilitet, Dannelighed, den Egenskab ved et Legeme, at der kan gives det Figur.

Figural- el. figureret (kunstlet, udpyntet) Musik el. Sang staar i Modsætning til den jævne Koralmusik el. Koralsang (Canto fermo), som ingen Figurer (Udpyntninger, Forsiringer) har; jvf. Figuration.

Figurant, fr., fem. Figurantinde, (Skuespil og Ballet) Biskuespiller, som ingen egentlig Rolle har, som oftest endog en stum Person; Bidanser, som kun tjener til at udfylde, hjælper til at danne Grupperne 2c. (jvf. Statist, Comparser); ueg. en ubetydelig, uvirksom Person, som kun fylder Pladsen.

Figuration, l., Dannelse; Formgivning; Indbildning; Talens Oplivelse ved billedlige Udtryk, usædvanlige Vendinger 2c.; (Mus.) Kontrapunktering af en given Stemme i melodisk el. rytmisk bevægede Figurer (figureret Contrapunct, s. d.); ogs. Udstyrelse med livlige Figurer, brudte Akkorder o. l. i Akkompagnementet (s. Figur): figurativ, billedlig, forbilledlig.

figurere, l. (figurare), forme, danne, afbilde; gøre anskuelig, oplive; udsmykke; ogs. = gøre Figur (s. d.); passe vel el. slet sammen; udfylde en Plads el. et Embede kun for et Syns Skyld; (Mus.) pryde, forskønne; (Dansek.) udføre de foreskrevne Dansefigurer og Vendinger; gøre en Figurants (s. d.) Tjeneste; figureret, forsynet med Figurer; prydet, forskønnet, udpyntet med Figurer i Ordets egentlige og uegentlige Betydning; figureret Tøj, blommet Tøj, saadant, i hvilket Mønstret el. Tegningen hæver sig fra Tøjets Grund (f. Eks. Damask, Drejl); figureret Musik og Sang, s. u. Figural-; figurerte Tal = Polygonal-Tal, s. d.; figureret Syllogisme, en Slutning, der er dannet paa en fra den regelmæssige Slutningsform afvigende Maade; figureret Taffel, Gæstebudsbord i Form af en Hestesko, af en feteret Gæsts Navnetræk 2c.

Figurine, fr., lille Figur; lille Kunstværk fra Oldtiden; (Mal.) Bifigur til Udfyldning og Prydelse (is. af Baggrunden i Landskabsmalerier).

Figurisme, ny l., Læren om Forbilleder, d. e. den Mening, at alle Begivenheder i det gamle Testament ere Forbilleder paa det nye Test.; hedder ogs. (teologisk) Typologi; jvf. Præfiguration, Præformation; Figurist, Tilhænger af denne Mening; en, som danner, maler, fremstiller Figurer; en Danser, som udfører de kunstigere Danse (modf. Figurant, s. d.).

figürlig, billedlig, sindbilledlig, uegentlig, lignelsesvis; et Ords figürlige ɔ: uegentlige, billedlige Betydning.

Fikh, ar., den muhamedanske Teologi og Retsvidenskab.

Fil— el. Filo—, gr. (i Sammensætninger) s. Phil— el. Philo—.

Filagramme, Fordrejelse af Filigran (s. d.), et, af Traad dannet Form til Frembringelse af Vandmærker i Papir; ogs. disse selv.

Filament, l., et, Trævl, Fiber; traad- el. netformet Bundt af Bindevævs-Fibriller; (Bot.) Støvdrager; filamentarisk, bestaaende af Trævler; Filaria, (Nath.) Traadorm; F. sangvinis, en Traadorm i Menneskets Blod- og Lymfekar, kan fremkalde Sygdomme, is. Barbados-Ben; Filar-Mikrometer, et, Traad-Mikrometer (s. Mikr.); Filatorium, et, Traad- el. Silke-Binde, Haspe; Silkespindemaskine.

[Fil-bunke el. Fil-bytta, sv. (af fil, sur Mælk med Fløden paa, og bunke, Kar), Tykmælk].

Fil d'archal (darsjal), fr. (gr. oreichalkos, eg. Bjergmessing), Staaltraad.

filere, fr. (filer, af l. filum, Traad), spinde; sno, knytte (Net); trække i Langdrag; (Mus.) holde en Tone et helt Aandedræt med tiltagende og aftagende Styrke; (Kortsp.) bortliste et Kort og give et andet i dets Sted; jvf. filetere.

Filet (Filé), fr., et, Netværk (dannet af en enkelt Traad), Knytteværk med aabne Masker; (Kogek.) Mørbrad, Lændekød, (stegt) Pattedyrs- og Fiske-Kød uden Ben; pl. Fileter, Bogbindernes linieformige Forgylderstempler; ogs. de ved dem Bogen paatrykte Udsmykninger; filetere (sædv. filere), knytte med aabne Masker, nette.

Filia, l., Datter; F. legitima, lovlig, retmæssig Datter; F. naturalis, naturlig, uægte Datter; filial, barnlig, sønlig, datterlig; Filial, en i ydre Henseende som selvstændig Forretning fremtrædende Underafdeling af Hovedforretningen; jvf. Factori, Commandite; Filial-Kirke, Datterkirke, Kirke, hvor Gudstjenesten besørges af Moderkirkens Præst el. under hans Tilsyn af en Hjælpepræst; forsk. fra Annex-Kirke (s. d.); Filial-Menighed, Dattermenighed, den til en Filialkirke hørende Menighed; Filial-Bank, F.-Skole, F.-Magasin, Bank, Skole, Magasin, som ere indlemmede i eller staa i et vist Afhængighedsforhold til Hovedbanken, Hovedskolen 2c.; Filialist, en Filialkirkes Sognebarn; Filialitet, Barneforhold, Forhold til noget, lig Barnets til Forældrene; Filiaster, m. l., Stifsøn; Filiation, ny l., Afstammelse; Børns Forhold til el. Afhængighed af deres Forældre, barnlig Forpligtelse (jvf. Affiliation); en Filialkirkes Forhold

til Moderkirken; Følge, Forbindelse, Sammenhæng.
Filibusters, eng., = Flibustiers, s. d.
fili-form (af l. filum, Traad), traadagtig, traadbannet.
Fili-gran, fr. (l. filum, Traad, granum, Korn); et, Arbejde af fin, ofte med Smaakorn besat, snoet Guld- el. Sølv-Traad; gennembrudt (à jour) Metalarbejde; Slyngværk, Netværk; Filigran-Glas, Traadglas (gennem hvilke uigennemsigtige Glastraade slynge sig).
Filio-que, l., „og fra Sønnen", Tilføjelse, i den vesterlandske, men ikke i den græsk-katolske, Kirke, til det nikænske Symbols Ord, at „Helligaanden udgaar fra Faderen".
Fili-pens, ny l. (fili-pendulus, hængende som ved en Traad?), eg. en lille Udvækst i Form af et Byghorn (sædv. i Mund- el. Øje-Vigene); Hedeblegn, Fin*, t. Finne, gr. Akne, opstaaet ved Betændelse af Hudens, is. Ansigtshudens, Fedtkirtler (hyppigst hos Mandkønnet i Pubertets-Udviklingen). Jvf. Pustel.
Filippine (sandsk. fordr. af t. Viel-liebchen), i Talemaaden: at spille F., en ældgammel, almindelig udbredt Skik, som bestaar i, at to Mennesker fastsætte en Tid, paa hvilken den, der først husker at hilse den anden med F., skal have en Gave. Anledning til at spille F. er, at man finder en Tvilling-Nød el. -Mandel, hvoraf de to Parter spise hver sin Del.
Filister, hebr. (fønik.: Pelischti el. Pelaschi, Udvandrer; jvf. Pelasger), fordum en (fønikisk) Grænseboer ved Judæa; (Studentersp.) enhver, der ikke er Student, en Ikke-Student; en Spidsborger; Filisterium, et, Filisterskab, Spidsborgerens Liv, Væsen og Stand, de ikke-akademiske Forhold; filistrøs, spidsborgermæssig; Filistrositet, Spidsborger-Tænkemaade, = Banausi, s. d.
Filius, l., Søn; Filius-familias, den Fædrenemagt undergivne Søn; F. legitimus, ægte, retmæssig Søn; F. naturalis, uægte Søn; Filius ante patrem, eg. Sønnen før Faderen; Benævnelse for visse Planter, hvis Frugt viser sig, før Blomsten udfolder sig; Filius Sancti Petri, St. Peters Søn, Ærestitel, given af Paver til Fyrster, til de danske Konger i Middelalderen oftest: Filius specialis S. Petri.
Filix, l., Bregne.
Fillage (Fijassj'), fr., Jomfrustand; Fille (Fij'), Datter; Pige; Fille de chambre (sjangbr'), (rigtig: femme de chambre, s. d.), Stuepige; F. de France, (tidligere) Prinsesse af det kgl. Hus i Frankrig; F. d'honneur (bonnør), Æresdame, Hoffrøken; F. de joie (sjoa), (egentl. Glædespige), offentligt Fruentimmer, Skøge.
Filoche (Filoss'), fr., et Slags Væv af Silke el. Traad; deraf filocheret, vævet.
Filoselle, fr., en Art Flokfilke, Floretsilke.
Filou (Filu, tidt galt: Filur), fr. (s. u. Felonie), listig Bedrager, Skælm, Skøjer*, falsk Spiller; filoutere, stjæle paa en listig Maade, snyde, bedrage; Filouterie, et, listigt Bedrageri, Snyderi, Skurkestreg.
Fils (Fis), fr., Søn; f. Eks. Dumas fils, Sønnen D., D. den Yngre (til Forskel fra D. père, Faderen D., D. den ældre); Fils aîné (æné) de l'Église, Kirkens ældste Søn (fransk Kongetitel). Jvf. senior og junior.
Filtration el. Filtrering, m. l. (eng. felt, Filt, Skind, af l. pilus, gr. pilos), Gennemsien, Siling*, Gennemsivning, hvorved faste Stoffer (Bundfaldet) skilles fra en Vædske; Filtrat, et, den ved Filtrering gennemløbne Vædske; filtrere, si, sile*; Filtrer-Sten, Sisten, løs Sandsten til at si Vand igennem; Filtrum, et, Siredskab, Siklæde, Sipapir (forsk. fra Philtrum, s. d.); et Filter, pl. Filtre, Bassin, indrettet til at filtrere Vand (gennem Sand) i det store; Rensningsdam, Sileværk, Siveværk; ogs. = Filtrum.
Filum Ariadneum, l., s. Ariadne-Traad.
Filur, Filureri, s. Filou.
Filure (Filyr'), fr., Spind; jvf. filere.
Fimbrier, l. (fimbria, Bræm), Frynser; heraf: at fimre, Fimren, Bevægelse af Fimre-Haar, d. e. fine, paa flere Dele af Epitheliet (s. d.) siddende, slimbevægende Haar (hos de laveste i Vandet levende Dyr: Føde tilførende eller bevægende Redskaber).
[Fimbul-Vinter, oldn. (fimbulvetr), (Myt.) den store Vinter, der gaar forud for Ragnarok, s. d.]
fimere, ny l. (af l. fimus, Skarn), gøde.
Fin (Fæng), fr., Ende; Fin de siècle, Aarhundredets Slutning; det mest moderne (i Dragt, Sæder, Sprog, Kunst m. m.); sædv. det overdrevne, paafaldende, blaserede, i Forfald værende; det radikale, stemmende med de videst og vildest gaaende Krav; jvf. Fine og Finis; à la fin, til Slutning; Final el. Finale, l., Ende, Slutning, det sidste; (Mus.) Slutningsstykke, Slutningssang; sidste Afdeling af et symfonisk Musikværk; Afslutning af en Akt i en Opera; Finalis, Slutnings- el. Grundtonen i de gamle Kirketonarter; finale Conjunctioner, pl., (Gram.) Hensigts-Bindeord, f. Eks. for at; final, endelig, Ende- el. Slutnings-, f. Eks. Final-Prøve, Slutningsprøve, sidste Prøve; Final-Aarsag, s. Causa finalis; Final-Sammenhæng, Tings Forhold til hinanden som Øjemed og Middel (Genstand for Teleologien, s. d.); finalisere, ende, slutte, gøre en Ende; finaliter, endeligen, til Slutning.
fin (fæng), fr. (l. finitus, fuldendt), fin.
Financer (—angser), fr. (m. l. financia, af finare, betale Afgift; finis betød i Middelalderens Latin: Betalingstermin, Afgift af Købekontrakter, Bøder; gl. t. fina), el. Finan(t)ser, pl., Statsindkomster, Statsformue, Statkammer (deraf: Finan(t)s-Kollegium, F.-Deputation, F.-Direktion, F.-Lov (Stats-Budget), F.-Minister, F.-Raad, F.-Videnskab 2c.); ogs. Kommuners og Privatpersoners Formuesomstændigheder, Pengeforraad, rede Penge; financiel, finansiel, som vedkommer Finanserne, Penge-, f. Eks. finansiel Forlegenhed, Pengeforlegenhed; financial trusts, eng., pl., Aktieforetagender (Banker), ved hvilke Kapitalen anlægges i mange forskelligartede Aktier for at sikre en nogenlunde regelmæssig Dividende; Financier (—angsje), fr., en ved Finansvæsenet ansat Embedsmand; en, som har Indsigt i Finansvæsenet; Pengemand; finan(t)sere,

forøge Statsindkomsterne; lægge Penge op; tjene Penge, være om sig, aagre, spare. (Forældt.: Finan(t)ser, Bedrager, Aagrer; Finan(t)ser, pl., Rænker, Kneb, Bedragerier; Finan(t)seri, et, Bedrageri).

Finasserie, fr., et, Kneb, Rænker, smaalig Finesse (s. d.).

Fin de siècle, s. u. Fin.

Fine, it., (Mus.) Ende. Jvf. Finis og Fin.

finere, (Snedkerspr.) spaanlægge, ved Paalimning at belægge et tykkere Undertræ („Blindtræ") med et tyndt Overtræ el. Spaanlag (en „Finer"); (paa Engelsk: veneer; paa Fransk: plaquer, ikke fournir, hvoraf den tyske Betegnelse for Handlingen: furniren, er dannet; det danske finere synes at forudsætte en i alt Fald kun i vort Sprog tænkt Afledning af „fin"); jvf. fournere og fourrere. Finering, Handlingen at finere.

fines herbes (finsærb'), fr., pl., fine Urter; if. fint hakket Løg, Persille, Kørvel o. l. i Smør.

Finesse, fr., Finhed, List, Snuhed, fin Vending, Kneb; finessere, (Kortsp.) knibe, d. e., naar man har det højeste Kort og det paa samme følgende tredie, da at spille dette sidste ud, og lade det komme an paa, om den følgende Spiller maaske har det andet efter det højeste.

Fingal, Finn Mac Cumaill, Finn gall (den hvide Finn), Gaëlernes Sagnhelt, Fyrste i Morven i Skotland (3die Aarh.); Ossians Fader.

fingere, l. (fingere), opdigte, digte, udtænke, finde paa, hitte paa; foregive; skrømte; fingeret, opdigtet; forstilt, skrømtet, paatagen, ikke virkelig, indbildt (jvf. fictiv, imaginær), f. Eks. fingerede Mønter, ikke virkelig udprægede, blotte Regningsmønter (Hamburger Banko, o. s. v.); fingeret Regning, s. Conto finto; fingibel, tænkelig, optænkelig (jvf. Fiction).

Finis, l., Ende; Grænse; Øjemed, Hensigt; finis coronat opus, (Ordspr.) Enden kroner Værket; er Enden god, er Alting godt; finis primarius, Hovedøjemed; finis secundarius, Bihensigt; Finis Poloniæ! l. (eg. „Polens Ende"; et Kosciuszko med Urette tillagt Udraab i Slaget ved Maciejowicz, 1794), = nu er alt tabt! det er forbi! (jvf. Fuimus Troes); Finis sancti-ficat media, s. l., den (falske) Grundsætning: Hensigten helliger Midlerne; Finissage (—asj'), fr., og Finissering, Fuldendelse af et Arbejde; Færdiggørelse af en Genstand; Finisseur, Færdigmager, en, der udfører en Tegning o. l. i Detail efter et Udkast; Finisseuse, (i Uld- og Bomuldsspinderier) Finkardemaskine; finissimo, it., meget fin; Finitio, l., hos Latinerne = Definitio, s. d.; finitiv, bestemmende; finitivus modus, Finitiv, (Gram.) = Indicativus, s. d.; Finito, it., (Kbspr.) Regningsafslutning; finito, l., finitum, endt, sluttet; finitum verbum, s. u. Verbum.

Finish, eng., Fuldførelse; (Væddeløbsspr.) Slutningskamp, Opløb.

Finkel, Finkel-Jochum, t. (Finkeljochem, af det jødisk-tyske Jochem, Vin, og finkeln(?), koge), slet Korn-Brændevin (hebr. jajin, Vin).

Finkenet, holl. (Vinkenet), et, Rummet langs Skibets Ræling især til at optage Mandskabets Køjer og til at værne det mod Fjendens mindre Projektiler.

Finna-Eirinn, en af de irske Konger oprettet, efter den irske Nationalhelt Finn opkaldt Nationalmilits, der kan betragtes som et Forbillede for Thingmannalid (s. d.).

Finocchio (—okkio), it., Fennikelplanten, hvis anisholdige Rodskud ere et yndet Grønsel i Italien.

Finte = Feinte (s. d.).

Finto, conto finto, it., s. u. Conto.

Fiocchi (Fjokki), it. (af l. floccus, Uldtot), pl., Topper til Karrethefte.

fioco, it. (l. flaccus, blød, slap, flov), (Mus.) let, svagt.

Fiole, s. Phiole.

Fion (Fjong), fr., passende Vending, god Maner, elegant Snit i Dragt el. Stil; sætte F. paa en Ting, = lægge sidste Haand paa den (F. maaske af l. finis, Ende); bruges ogsaa adjektivisk, f. Eks. være fion. Jvf. chic.

Fionia, Feonia, l., gammelt Navn paa Fyn (Valdemar II.'s Jordebog).

Fiorino el. Florino, it. (tidl. it. Mønt) Gylden (s. Floren).

Fioritur (Fjoritur), it., eg. Blomstring; Forsiring, Udsmykning (af Stilen, Sangen ꝛc.).

Firdusi, pers., eg. den paradisiske, Kendingsnavn paa Abul Kasim († 1021 e. Kr.), den navnkundige Forfatter til det Persiens Historie fra de ældste Sagn indtil 636 e. Kr. skildrende Epos Schahnameh (Kongebogen), s. d.

Fire ((Feir), eng. (gr. pyr), Fyr, Ild, Brand.

Firenki, tyrk., pl., = Franker, s. d.

Firkin (Førkin), eng., engelsk Ølmaal = 9 Gallons (s. d.) el. $42^1/_8$ danske Potter; ogs. eng. og amer. Vægt for Smør og blød Sæbe.

firm, l. (firmus), sikker, fast; duelig, dygtig, øvet; jvf. ferm.

Firma, it. (s. firm), et, Handelsnavn, Handelsunderskrift, det Navn, under hvilket et Handelshus driver sine Forretninger; give Firma (= Ragione og Ditta), give en Handelsbetjent Fuldmagt til at handle og underskrive (firmere) i sin Principals Navn; Firma, ogs.: Forretningsnavn i Alm. (ved Haandværksdrift, Fabrikation, fabrikmæssig dreven litterær Virksomhed); „Hus".

Firmament(um), l., et, den tilsyneladende faste Himmelhvælving, Stjernehimmelen, Himmelfæstet, Fæstet; Haarprydelse af Diamanter; firmamental, som vedkommer el. hører til Stjernehimmelen.

Firman, tyrk. (pers. ferman), et, eg. Befaling; enhver i Sultanens Navn af Storvesiren udfærdiget Befaling, forsk. fra Hattisherif.

firme, firmele, af l. (firmare, stadfæste, jvf. confirmere), (i den kat. og græske Kirke) stadfæste Daabens Pagt, salve, indvie og give et nyt Navn; Firming, denne Handling (et Slags Daabs-Konfirmation, den katolske Kirkes 2det Sakrament).

firmere, l. (firmare), stadfæste, bekræfte; = firme; (Kbmspr.) underskrive Handelsnavnet (Firma); Firmitet, Styrke, Fasthed; Udholdenhed.

Firn, t. (angels. fyrn, gammel), Snebræ.

first rate (reet), eng., første Slags, Rang.
Firth, s. Frith.
Fiscal, ny l., offentlig Anklager, Regeringens, det offentliges Sagfører, som paa Embeds Vegne paaser Lovenes Overholdelse og Statskassens (Fiscus) Rettigheder (deraf Kammer-F., General-F., 2c.); (paa tyske Universiteter) en, som indkræver og inddriver Betalingen for Forelæsningerne; fiscalsk el. fiskal, henhørende under Fiskalen, udgaaet fra, foretagen af ham; Fiscalat, et, en Fiskals Embede; fiscalisere el. paatale fiscaliter, undersøge, paatale ved Lov og Dom; anse (med Straf); Fiscus, l., eg. Kurv, Pengesæk; Statskasse, Bødekasse; (hos Romerne = Ærarium [s. d.], Statens Kasse; ogs. Kejserens private Kasse); Fiscarius, Skyldner til Statskassen; Forpagter af Statsindkomster.
Fiset-Træ, Fustik-Træ, Fustet, Paryktræets Ved (bruges til Gulfarvning).
Fisk, s. Fiche.
Fiskal m. m., s. Fiscal.
Fisk(u)r, isl., Fisk (som Værdibetegnelse); ogs. = $^1/_2$ Alen.
Fissiculation, ny l. (af l. findere, kløve), Spaltning, Aabning med en kirurgisk Kniv.
fissil, l. (fissilis), som lader sig kløve; Fissilitet, Spalteligheb.
Fissi-peder, l. (findere, kløve; pes, Fod), pl., (Nath.) Dyr med Klove, Klovdyr.
Fissur, l. (findere, kløve), Spalte, Revne, if. Sprække i et Ben; Fissura ani, Rift el. Revne i Endetarmens Slimhinde.
Fistel, l. (fistula), kronisk, rørformet Saar, abnorm Forbindelse mellem to Legemshulheder eller mellem en Legemshulhed og Legemets Udside; ftundom = Fontanelle, s. d.; Fistel-Bistouri, Kniv til Fistel-Operationer; (Mus.) Fistel = Falset (s. d.) ved Mandsstemmen; Fistula, Rør, Rørfløjte; Sugerør, brugt i Middelalderen ved Nadverens Nydelse, før Kalken unddroges Lægstanden; fistulere, synge med Fistel; fistulær og fistulös, rørformig; fistelagtig.
fit, eng. (isl. fitja, sammenknytte), færdig, tjenlig; i bedst mulig Træningstilstand; Fitter, s. Gasfitter; Fittings, pl., Forbindelsesstykker, særl. til Gas-, Vand- og Damplednigers Forbindelse og Forgrening.
Fitz (Fis), eng. (normannisk Form for fr. fils; l. filius, Søn), Søn, if. uægte Søn i Sammensætninger, som Fitz-Clarence, Fitz-William 2c.
Fitzli-putzli, s. Vizlipuzli.
five o'clock tea (fejv o klok ti), eng., Klokken-fem-Te, Fem-Te, Eftermiddagste; lille Eftermiddagsselskab.
fix, l. (figere, fæste), fast, ubevægelig, blivende; bestandig, ildfast; vis, bestemt; (i daglig Tale, — oldn. fikjask, fige, hige, ile —), net, flot, hurtig, flink, ferm, rask; fix Ide, en Tanke, som har sat sig fast i Sjælen, og til hvilken Forestillingsevnen uafladelig vender tilbage; fix Luft, Kulsyre; fix Pris, fast, staaende Pris; fixe Alkalier, kulsure Alkalier; Fix-Stjerner (l. stellæ fixæ), eg. faststaaende Stjerner, Stjerner, som synes bestandig at blive i samme Afstand fra hverandre, Solstjerner; fixa sedes, fast Bopæl, blivende Sted; fixa vincta, (Retsspr.) jord- og nagelfaste Ting.
Fixation, ny l., og Fixering, Fastsættelse, Bestemmelse; Nedsættelse paa et Sted; (Kem.) Fastgørelse, Bestandiggørelse (en kemisk Operation, ved hvilken Legemer, der ellers forflygtiges ved Luftens, Varmens 2c. Indvirkning, ændres saaledes, at de udholde samme); fixativ, fæstende, fastgørende; Fixativ, et, Middel til at fæst(n)e, if. Kul- og Blyantstegninger, til Papiret.
fixe, (Børsspr.) sælge à découvert (s. d.); spekulere à la baisse, s. baisse; Fixer = Baissier.
fixere, ny l., fæste, gøre fast, befæste; fastsætte, bestemme; (Kem.) gøre flydende Ting faste; gøre ildbestandig; hæfte Øjnene paa noget, ligesom gennembore med fine Øjekast, jvf. figere; fixere Billedet paa en Fotografiplade, fæste det; fixere sig, nedsætte sig, bosætte sig; fixere, i Bet. holde for Nar, sandf. en Sammenblanding af l. fixare, mønstre, og vexare, plage; heraf: Fixer-Billede, Drillebillede; Fixur, Fastgøren, Befæsten.
Fixfaxerier, t. (fixfax, Skuffelse, Gøgleri; er ved Fordobling dannet af fix (s. d.), hurtig), pl., Kunster, Kneb (if. om Taskenspillernes tilsyneladende Trolddom).
Fixitet, ny l., Bestemthed, Faststaaen, Uforanderlighed; Ildfasthed; Fixity of tenure, (—ti ov tenjur'), eng., Livs- eller Arve-Fæste (krævet for Fæsterne af de irske Homerulers (s. d.)); s. F. F. F. under Forkortninger.
Fixum, l., et, noget fast; Fixum (salarium), fast Løn, vis, bestemt Indkomst (i Modsætn. til Accidentiër el. tilfældige, uvisse Indkomster); ogs. F. (tributum), fast Afgift, en bestemt, fastsat Ydelse.
Fjong, s. Fion.
[Fjäsk, sv. (? af Fiasco, s. d.; ? af d. fjase), et, Vigtigmageri, paatagen Travlhed, upaakaldt, tanketom, snakkesalig Anstrengelse for at gøre sig bemærket og behagelig].
Flabellum, l. (af flabrum, Blæst), Vifte; Flabellation, Udluftning af forbundne Saar.
flaccescere, l. (flaccus, slap), blive slap, slat, visne; flaccid, slap, slattet, vissen; Flacciditet, Slaphed, Slunkenhed, Vissenhed.
Flacherie (Flasjeri), fr., en parasitisk Sygdom hos Silkesommerfuglen.
Flacianere, Tilhængere af Matthias Flacius i 16de Aarh., der paastod, at Arvesynden hørte til den menneskelige Naturs Substans.
Flacon (Flakong), fr. (it. fiasco, fiascone), lille (fleben) Flaske, Lugtevands-Flaske; flaconnere, pimpe, drikke stærkt.
Fladder-Mine, t. (fladdern el. flattern, flagre), (Krigsk.) Flagremine, en i ringe Dybde lagt Mine, if. uden for Feltværker, bestemt til at sprænges, naar Fjenden stormer hen over den; = Fougasse.
Flagel, en, Flagellum, l., et, Pisk, Svøbe; Flagellant, pl. Flagellanter, Svøbebrødre, Sværmere i det 13de til 15de Aarh., som ansaa sig forpligtede til offentlig at piske sig til visse Tider; Flagellation, Piskning, Hudstrygning; unaturlig Tilfredsstillelse af Kønsdriften ved Anvendelse af Ris el. Svøbe;

Flagellator, en, som pisker (andre); flagellere, piske, hudflette, hudflænge.

Flageolet (Flasjolé), fr. (tænkt l. Dimin.-Form: flautiolus, af it. flauto, Fløjte), lille Fløjte el. Pibe (med hvilken Fugle afrettes til Sang); ogs. et Orgelregister; ogs. en særegen Behandlingsmaade af Stryge-Instrumenter (ved en løs Berørelse af Strengene og et egent Buestrøg), hvorved der frembringes Flageolet-Toner (fr. sons harmoniques), harmoniske Overtoner med fløjtelignende Klang; Flageoletist, Flageoletspiller.

Flagitation, l., indtrængende Krav; Flagitator, Fordrer, Maner, Kræver; flagitere, heftig kræve.

Flagitium, l., et, (Retsspr.) Skurkestreg, Ildgerning, Skarnsstykke; flagitiøs, skændig, nederdrægtig.

flagornere, fr., smigre paa en lav, krybende Maade; Flagornerie, et, Øretuderi, lav Smiger; Flagorneur (—nør), Øretuder.

flagrant, l. (eg. brændende), frisk; gribes in flagranti (crimine el. delicto), l., en flagrant délit (ang flagrang deli), fr., gribes paa fersk Gerning, i Udøvelsen; Flagrants Hede, Ild, Hidsighed, lidenskabelig Heftighed, Brynde; flagrere, brænde.

Flaireur (Flærør), fr. (flair, Lugtesans, Sporsans), Opsnuser, Sporhund, Snushane; F. de cuisine, Køkkenskriver; F. de table, Snyltegæst.

Flambeau (Flangbo), fr. (flamber, flamme), Fakkel, Kærte; høj Armstage; flamboyant (flangboajang), flammende; Flamboyant-Stilen (Gothique flamboyant), Flammestilen, en Stilart i den gotiske Bygningskunst (fra 15de og 16de Aarh.) med flammelignende Prydelser; flambere, svide (ved en hurtig Bevægelse gennem Ild), is. plukket Fjerkræ.

Flam(m)-berg, t., Flamberge, fr.-t. (fr. flanc, Side, t. bergen, dække), et bredt Riddersværd, Slagsværd; overh. Sværd; særlig Rolands Sværd (durandal).

Flamen, pl. Flamines, l., (i Rom) Præst for en enkelt Guddom el. for een af de forgudede Kejsere.

Flammette, fr., eg. lille Flamme, Aareladejern, Snæppert.

Flammeum, l., et, eg. det flammende, ɔ: Slør, (i Oldtiden) Romerindens ildfarvede Brudeslør.

Flammula, l., eg. lille Flamme (flamma); det romerske Rytteris (røde) Standart.

flamsk, holl. (vlaamsch), som er fra Flandern, fra Nederlandene; den flamske Skole, navnkundige nederlandske Malere i 16de og 17de Aarh.; det flamske Sprog, der væsentlig er eet med det hollandske, er det i det nordvestlige og vestlige Belgien talte Sprog.

flandersk = flamsk, s. d.; Flandres au lion (Flangdr' o ljong), Flandrere, flokker Eder om Løven (Valgsprog i Flanderns Vaaben).

Flanel el. Flonel, fr. (af fr. flaine, Sengebetræk, mul. en sammentrukken Form af velamen, Klædning), et, let, aabent Uldtøj.

Flâneur (—nør), fr. (mul. i Slægt med isl. flanni, en Driver), Driver, Person, der hendriver Tiden uden at bestille noget; Flane, Driverske, Rendetaske (fr. flâneuse); flanere, ørkesløs hendrive Tiden is. for at se og ses.

Flange (Flændsj, sædv. udt. Flangsje), eng., fremstaaende Kant, Krave (paa Rør, Jernbaneskinner, Hjul).

Flanke, fr. (flanc, maaske, som Udtryk først for den bløde Side under Ribbenene, af l. flaccus, slap), Side; (Krspr.) Sidelinie af en opstilt el. marcherende Hær, modf. Front og Queue; Fløj; ogs. Sidelinie af et Fæstningsværk; (Ridespr.) Hestens Side (bag Ribbenene); Flanke-garde, Flankedækning, Marchsikringsdel til Siden; Flanke-Manoeuvre, Forsøg paa at komme Fjenden i Flanken; Flankemarche, March langs Fjendens Front, saa at man byder Flanken til Fjenden; flankere, beskyde paa langs, fra Siderne (til Understøttelse af egne Værker o. l.); dække Siderne; forsyne med Sideværker; strejfe om, sværme omkring; leve ødselt og overdaadigt; flankerende Vinkel, s. Defensions-Vinkel; Flankør (Flanqueur), Strejfrytter (Blænker) til at iagttage el. forurolige Fjenden; Gadestryger; Flanconade, (Fægtek.) Sidestød, Bevægelse, hvorved man fører Modstanderens Klingespids ud til Siden for at rette et Stød mod ham.

Flaschen-zug, t., eg. Flasketræk, Vinde (Løfteredskab); (Lt.) Triseværk, ved hvilket Lemmer, der ere gaaede af Led, sættes i Led igen.

flat race (res), eng, Fladløb, Væddeløb uden Hindringer.

flattere, fr. (i Slægt med eng. flat, isl. flatr, flad), smigre, kærtegne; forskønne, give mere Skønhed, end Originalen har; Flatterie, et, Smiger; Flatteur (Flattør), Flatteuse (—tøs'), Smigrer, Smigrerske.

flatulent, l., opblæsende, spændt af Vinde, luftspændt; tom, vindig, forfængelig; Flatulen(t)s, Opblæsning, Kvalme; Trommesyge; Flatulentia, pl., Næringsmidler, der forvolde Vinde; Flatus, Opblæsning, Vind; ogs. om Ræben; flatus vocis, Mundsvejr, tomt, indholdsløst Navn.

Flauto, it. (af flatus, Blæsen), Fløjte; ogs. en Fløjtestemme i Orgeler; Fl. dolce (doltsje), = Flûte douce, s. d.; Fl. piccolo, Pikkelfløjte, en lille Fløjte, som staar en Oktav højere end Fl. traverso, Tværfløjten; flautando, (Mus.) fløjtende, i Fløjtetoner; Flautino, Violinens Flageolet-Toner.

Flavedo (ny l.) corticis, l. (Farm.) den gule Skal (f. Eks. af en Citron, Pomerans etc.); flavescent og flavid, gullig; flavescere, blive gullig (flavus, gul).

flebile, it., (Mus.) vemodig, klagende; flebile bene-ficium, l., en sørgelig Begunstigelse, en Gunst, der ledsages af trykkende, Modtageren lidet gavnende Vilkaar.

Flèche (Flæsj'), fr. (holl. flits), Pil; (Krspr.) Pilskanse, Feltværk (med to, en Vinkel dannende Facer el. Linier); Taarnspir; (Geom.) en Linie, der forbinder en Cirkelbues og den tilsvarende Kordes Midtpunkter.

flectere, l., (Gram.) bøje, ændre et Ord efter dets forskellige Forhold, f. Eks. ved Deklination og Konjugation, særl. om en Ændring af Rodens Skikkelse (springer—sprang—sprunget); flecterende Sprog, Bøjningssprog (som Indoeuropæernes og Semiternes), Sprog, hvis

Bøjningsformer ere organisk sammensmeltede med Ordstammerne; jvf. agglutinerende og isolerende Sprog (en Tredeling, der ved nyere Granskning har vist sig uholdbar); flectamus genua! (i den kat. Kirke) lader os bøje Knæ! flectere si ne-queo Superos, Acheronta movebo (Virgil Æn. VII, 312), mægter jeg Himmelen ej at røre, jeg Helvede vækker.
Flegma m. m., s. Ph—.
Fletus, l., Graad.
Fleur (Flør), fr. (af l. flos, Gen.: floris, Blomst), Blomst; det fineste, bedste; F. de lis (li), s. Lillie-Banneret; à fleur d'eau (do), s. à fleur.
—fleur (flør), fr., Endelse paa adskillige franske Stednavne, Fordrejelse af det nord. fljót, Flod.
Fleuret (Flørœ, alm. Udt.: Fløret), Fægtekaarde (saakaldt efter den en Blomsterknop lignende Dop (til Forebyggelse af Legemsbeskadigelse ved Øvelserne), hvormed Kaarden ender); ogs. Flokfilke. Ogs. Floret.
Fleuretter (Flør—), fr., pl., eg. Smaablomster; Smigrerier, Elskovssnak, søde Ord; ofte gentagne Yndlingstanker hos en Komponist.
Fleurisme (Flør—), Blomster-Elskning, Blomster-Dyrkning; Fleurist, fr., ogs. Florist, Blomsterven, Blomsterkender, Blomsterdyrker; Blomsterhandler; Blomstermaler.
Fleuron (Flørong), fr., (Bygnk.) Blomsterværk, Blomsterprydelse; ogs. en af allegoriske Figurer sammensat Titelvignette.
Fleurs (Flør), fr., pl., = Menstruation, s. d.
Fleutist, s. Flutist.
flexibel og flexil, l., bøjelig; (om Mennesker og Ord) føjelig, smidig; Flexibilitet, Bøjelighed; Føjelighed, Smidighed; Flexion og Flexur, Bøjelse, Bøjning; (Gram.) Ordenes Forandring if. i Konjugationerne og Deklinationerne; Ordbøjning (jvf. Agglutination og flecterende Sprog); Flexor, Bøjemuskel (modf. Extensor, s. d.).
Flibustiers (Flibystje), fr. (af eng. flyboat, holl. vlyboot, Ilbaad, Hurtigsejler, el. af eng. freebooter, t. Freibeuter, Fribytter), pl., Sørøvere, som i det 17de Aarh. (c. 1625—1700) gjorde de amerikanske Farvande yderst usikre; jvf. Boucaniers; Flibustering, (i Nordamerika) ørkesløse Taler for at trække Tiden ud.
Flic-Flac, fr., (Lydord), et, Piskesmæld; et Slags Dansetrin.
Flies, s. Vlies.
Fliete (Flite), t. (gr. phlebo-tomon, af phlebs, Blodaare, og temnein, skære), Aareladejern, if. til Dyr.
Flintglas, eng. (i Slægt med gr. plinthos, Teglsten), hvidt blyrigt Kali-Bly-Glas, engelsk Krystal-Glas, stærkt lysbrydende og let at slibe, som bruges til Forstørrelsesglas og Kikkerter, og som i Forbindelse med Crownglas giver farvefrie Billeder (s. Dollond).
Flip, eng., en Drik af Øl, Brændevin og Sukker.
Flirt, Flirtation (—tesjen), eng. [oldn. fláráð, falsk (flá) Raad (ráð); angels. fleard, Fjas; gl. d. flerdh, sv. flärd, Svig], (deraf fr. flirtage), Koketteri, Kurmageri uden alvorlige Hensigter, Flogsen*; flirte, drive Flirt, leske, flogse*.

Flits-Bue (af holl. flits, fr. flèche, Pil), = Armbrøst.
Flitte = Fliete.
[Flok, isl. (flokkr), kortere Æreskvad om Høvdinger el. Daad, i hvilket Verſene følge paa hverandre („flokkes") uden Omkvæd; jvf. Drapa].
Flonel, fr., = Flanel, s. d.
Flonflon (Flong—), fr. (Lydord), Omkvæd, muntre Vaudevillevers.
Flor, t. (sands. af samme Oprindelse som næste Art.), et, meget fint, aabent Tøj med netformige Øjne, mest af Silke og af mange forskellige Sorter og Navne; Luven paa Fløjl.
Flor, l. (flos; Gen.: floris), Planternes Blomstring, Blomsterstand; Blomstretid; Samling af Blomster, if. ensartede (Nellike-Flor, Hyacint-Flor ꝛc.); Velstand, lykkelig Forfatning, kraftig Virksomheds-Periode (Videnskabernes, Kunsternes Flor); Flora, (Myt.) Blomstergudinde; Samling af blomstrende Planter; Planteverden; (Fortegnelse over) de i et Land el. en Egn hjemmehørende Planter (f. Eks. Flora Danica, med Afbildninger af de i Danmark vildtvoksende Planter); det samlede Antal Plantearter, der særtegne en Jordperiode (f. Eks. Kridttidens Flora); jvf. Fauna; floral, til Blomsten eller Blomsterne hørende; Floralia, pl., Fest for Gudinden Flora, Blomsterfest; Floréal, fr., Blomstermaaned, fra 20de April til 19de Maj (i den nyfranske Kalender); s. Chronologi.
floreas, floreat, l., gid Du, han, maa blomstre; gid det maa gaa Dig, ham, vel.
Florēn, m. l., el. fr. Florin (Floræng), eng. Florin (Florrin), (forkort. Fl. el. fl.), Gylden (s. d.), først præget i Firenze.
Florence (Florangſ'), fr., et, florentiner Taft, et glat vævet, stærkt glinsende Silketøj.
Florentiner-Arbejde, et Slags Mosaïk, s. d.; Florentiner-Flaske, Flaske med Afløbsrør, til Adskillelse af to Destillater, der ikke blandes; Florentiner-Lak, en højrød Malerfarve; florentinsk Skole, de berømte Malere og Billedhuggere i Staden Florents (Firenze), fra det 13de Aarh. af.
florere, l., blomstre; være i Velstand, trives.
Flores, l., pl. af Flos, Blomster; (Farm.) tørrede Blomster, f. Eks. Fl. cinæ, Ormefrø; skønne Ord; billedlige Udtryk; ogs. (Flores chymici) kemiske Præparater, til Dels vundne ved Sublimation (s. d.), f. Eks. Fl. sulphuris, Svovlblomme, Fl. Zinci, Zinkilte; Fl. sparsi, eg. adspredte Blomster, samlede, udvalgte Steder af Bøger; in floribus (leve), eg. i Blomster, d. e. i lykkelige Omstændigheder, herligt.
Flores og Blanzeflor, middelalderlig, opr. provençalsk Kærligheds roman paa Vers, trykt paa Dansk første Gang 1509.
Florescen(t)s, ny l., Blomstring; Maaden, paa hvilken Blomsterne ere forbundne, saa vel indbyrdes som med Hoved-Stilken el. -Stammen; Tidsrummet, i hvilket en Plante staar i Blomstring; florescere, sætte Blomster, opblomstre.
Floret (it. fioretto, lille Blomst), Fægtekaarde, Øvelsesvaaben (s. Fleuret); Silkeormens ydre, grove Væv; Floret-Silke, ogsaa Fleuret-(Flørœ), Flok-Silke, Fnugsilke (kortere Ender

af Silke); Floret-Baand, Baand af denne Silke, Barattes-Baand.
flori-colisk, ny l., levende paa Blomster.
florid, l., blomstrende; Floriditet, blomstrende Tilstand.
Flori-legium, l., et, = Anthologi, s. d.
Flori-man, l.-gr., en, som sætter overdreven Pris paa Blomster og Blomsterdyrkning; Blomsternar; Florimani, Blomsterraseri.
Florin, s. Floren; Florin d'or, nederlandsk Guldmønt (omtr. 5 Kr.).
florissant, fr., blomstrende.
Florist = Fleurist, s. d.; en, der giver sig af med Floristik, Tilvejebringelse af en Fortegnelse over et Landomraades Indhold af Plantearter.
Flos, l., Blomst; flosculere, pryde sin Tale med Blomster; flosculøs, blomstrende, blomsterrig (om Stil); Floskel, l. (flosculus), pl.: Floskler, eg. Smaablomst; Talepynt, Taleblomst, blomstrende, som oftest søgt, svulstigt Udtryk.
flot, (af l. fluctus, Bølge), flydende, i Stand til at flyde paa Vandet, løs, bevægelig; ueg. overdaadig, overflødig; „rask paa det"; flotte sig, leve flot, ødsle, leve i Overdaad; flottere, fr., flyde paa Vandet; bølge; flagre, vaje; svæve; vakle, være tvivlraadig; Flotille (sædv. udt. Flottilje), fr., Smaaskibs-Flaade.
flou (flu), fr. (af t. flau, mat; el. l. fluidus, s. d.), (Mal.) blidt el. blødt overgaaende i hinanden, mat, sammensmeltende (om Farver).
flov (s. flou), mat, smagløs, „flag", „hjamst" (danske Landsmaalsord); (Kbmspr.) manglende Købelyst; (Søspr.) laber, s. d.
Flower (Flau'r), eng., Blomst.
Fluat, ny l., et, (forældet) = Fluorid, s. u. Fluor.
Fluctuation, l., Bølgen, Gyngen, Husking*, Skvulpen, Vippen, Vaklen; Stigen og Falden (f. Eks. Kursens); Ubestemthed, Ubestandighed, Vankelmodighed; fluctuat nec mergitur, det gynger, men synker ikke (Valgsprog for Paris, hvis Symbol er et Skib); saa længe det knager, holder det; fluctuere, stige og falde, gynge, huske*, bølge, vakle; fluctuøs, bølgeformig, skvulpende, sig heftig bevægende, gyngende.
fluid, l. (fluidus, fr. fluide; l. fluere, flyde), flydende; ueg. utvungen, med Lethed; Fluidalstructur, (Geol.) Structur, som viser, at en eruptiv Bjergart har været i Bevægelse kort før den stivnede; Fluiditet, Flydenhed, den Egenskab at være flydende; Lethed i Overgange, Utvungenhed i Tale; Fluidist, Tilhænger af Læren om et egent Fluidum som Grunden til den dyriske Magnetisme; Fluidum, l., fr. Fluide (Flyid'), et, noget flydende, et flydende Stof (enten draabeflydende = Vædske, el. luftformigflydende; modsf. et fast Legeme); særl. Vædske; fluid meat (miit), eng., flydende Kød; Kødekstrakt; Flumen dicendi, l., et, eg. Taleflod (sædv. godt Snakketøj).
flunkende (ny), (af t. flunkernd, straalende), helt (ny).
Flunky (Flønki), eng., Tjener, Betjent.
Fluor, l., et Flod; (Kem.) et luftformigt, i Naturen aldrig i fri Tilstand forekommende, Grundstof, hvis vigtigste naturlige Forbindelser ere Flusspat og Kryolit; jvf. ogs. Fluater; Fl. albus, (Lt.) det hvide Flod, det hvide; Fl. lactis, Mælkeflod; Fluorescen(t)s, den Egenskab hos mange Legemer, at blive selvlysende under Paavirkning af Lysstraaler el. andre Straaler (Fluorescen(t)s-Lyset er anderledes sammensat end den Straaling, der har fremkaldt det); Fluorid, et, (Kem.) Fluorforbindelse, is. Fluormetal; Fluorit, Flusspat.
Flus, t. (Fluss, Flod), (Kem.) en saltagtig Tilsætning, som fremmer is. mineralske Legemers Smeltning; ogs. Smeltningen selv; Glas-Flus, en meget haard Glasmasse, af hvilken alle Haande kunstige Ædelstene forfærdiges; Flusspat(h), Mineral (af Kalcium og Fluor); Flussyre, Fluorbrintesyre, opløser og ætser Glas.
flush deck (fløsj —), eng., (Søspr.) lige Dæk, et fra for til agter fortløbende øverste Dæk.
Flûte, fr., (holl. Fluit), et hollandsk tremastet Fragtskib; équipé en flûte (ekipé ang flyt'), fr., udrustet som et Fløjtskib (f. Eks. om et til Koffardiskib ombannet Krigsskib); ogs. Fløite.
Flûte (Flyt'), fr., Fløjte; Flûte d'amour (damur), Kærlighedsfløjte, Tværfløjte (Flûte traversière = it. Flauto traverso, s. d.), der staar en Terts (eller ogsaa en Kvart) dybere end den almindelige Tværfløjte; ogsaa et 4-Fods Orgelregister; Fl. douce (dus') (= Flauto dolce, s. d., ogs. Flûte à bec, Snabelfløjte), et ikke mere brugeligt Slags Fløjte med otte Huller; jvf. Flauto; Flutist, Fløjtespiller; Flutraversist (mindre rigt.: Fleutraversist) (dannet af Fransk), den, der spiller paa Flûte traversière.
fluvial, fluviatil, l., som hører el. har Hensyn til en Flod (fluvius) el. Strøm, f. Eks. Fluvial-Vand, Flodvand, rindende Vand.
Fluviale, s. Pluviale.
Flux de bouche (Fly dø busj'), fr., eg. Mundflod, flydende Tunge, Ordstrøm, Snakkesalighed („Mund-Diarré"), Svada; flux et reflux (— e røfly), Flod og Ebbe, Tidevande (jvf. Marée).
Fluxion, l., Flydning, Flyden; Flod i Legemet, Tilstrømning, især en øget og paaskyndet Tilstrømning af Blod til en eller anden Legemsdel; (Kem.) Metallers og andre Legemers Forvandling til en flydende Tilstand ved Ild, Smeltning; (Mat.) hos Newton = hvad Leibnitz kaldte Differential, s. d.; Fluxions-Regning = Differential-Regning, s. d.; Fluxio alvi el. ventris, Bugløb; Fluxio hæmorrhoïdalis, den gyldne Aare; Fluxionnaire (Flyksionnær'), fr., el. Fluxionær, en, som lider af Flod; Fluxus, l., = Fluxion; Fluxus menstruus, den maanedlige Renselse; Fl. cøliacus, Bugflod. Jvf. Katarrh.
Flyer (Flejr), eng., Flyver; en is. paa korte Strækninger meget hurtig Hest.
Flygel, t. (Flügel, Vinge), et, et i Form af en retvinklet Trekant bygget Klaver; Flygelhorn, Messingblæseinstrument, opr. Signalhorn; jvf. Buglehorn.
flying jib (flejing djib), eng., (Sejlsport) flyvende Klyver.
Fløjte, en, el. Fløjt-Skib, et, = Flûte, s. d.

fløjten, at gaa fløjten (sandſ. af platt. fleuten gaan, t. flöten gehen; jvf. eng. flit, flytte), gaa tabt; jvf. Valet.
Flöts, t. (Flötz), et vandret ſtrygende (opr. i Vand affat) Lag af en tekniſt brugbar Sten- el. Bjerg-Art, Flage, Flo*.
Fo, Fu, Foë, el. (urigt.) Fohi, den ſom en Guddom dyrkede Stifter af Folkereligionen i Kina og Japan; (forkort. af kin. Futo = Buddha, ſ. d.): Foisme, Fos Lære; Troen paa Fo. Jvf. Buddhaisme.
fob = free on board, ſ. u. Forkortn.
focal, l., vedrørende Brændpunktet; Focal-Distance, l.-fr., Focal-Længde el. -Vidde, Brændpunktets Afſtand fra Brændeglasſet; Focarie, l. (eg. Kokkepige, Husholderſke), Navn paa Præſternes Friller i Middelalderen; Focus, l., pl. Foci, en, et, Arne, Sted, hvor Ilden ſamles; det Punkt, hvor Lys- el. Varme-Straalerne ſamles, Brændpunkt ved Brændeglas og Brændſpejle; i en Kikkert det Sted, hvor Billedet dannes; ueg. Samlingsſted, Forenings- og Udgangs-Punkt (f. Eks. ved Sammenrottelſer); om Ordets geometriſke Betydn. ſ. Excentricitet, Radius vector; focoso, ſ. fuocoso.
Foder, ſ Fuder.
Foderal, t. (Futteral, af Futter, Foder, med lat. Endelſe; m. l. fodrus, fodorus), et, Gemſel, Hylſter, Skede, Beſtik, -hus (f. Eks. Pennehus, Brillehus).
Foermand, t. (Fuhrmann), Vognmand, Fragtmand, Fragtfører, Skydsfører, Skydsſkaffer.
Foglietta (Folj—), it., eg. lille Blad; Vinflaſke; Vinmaal paa $^1/_2$ el. $^1/_3$ Pot.
Foglietto (Folj—), it., eg. lille Papirsblad, (Muſ.) den førſte Violinſtemme, hvori de andre Stemmers Soli ſtaar indført.
Fohi, en kineſiſk Heros (omtr. 3000 Aar f. Kr.), der anſes for Opfinder af Kunſter og Videnſkaber og ſom den førſte Lovgiver (forveksles tidt med Fo = Buddha, ſ. d.).
Foi (Foa), fr. (af l. fides, Troſkab), Tro; foi d'honneur (donnør), paa Ære; foi d'honnête homme (donnætomm'), ſaa ſandt jeg er en ærlig Mand; foi de gentil-homme (dø ſjangtijomm'), ſaa ſandt jeg er en Adelsmand! paa Kavalers Parole! ma foi, paa min Tro; foitable, troværdig. S. roi, loi, foi.
Foire (Foar'), fr. (af l. feriæ, ſ. d.), et, Marked (ſp. feria, it. fiera, eng. fair).
Fok, holl., Sejlet under Fokke-Raaen, nederſte Raa paa Fokke-Maſten (Formaſten, forreſte Maſt); (paa Skibe uden Raaſejl) Stagſejlet nærmeſt Fokkemaſten
Fokara, tyrk.-ar. (af ar. fakara, tænke), i Øvre-Ægypten en Lærd, der kan læſe Koranen og ſkrive Trylleſkrift.
folâtre, fr. (fol, gal), letſindig, ſpøgende, overgiven, kaad.
Folia, l., pl. af Folium (ſ. d.), Blade.
Foliant, af l., Bog i Folio el. Halvarks-Størrelſe; Storbog (forſk. fra Patent, der er Arket uden Sammenbøjning).
Foliatiōn, ny l. (ſ. Folium). Bladudvikling, Løvſpring; ſamtlige en Vækſts Blade: Bladſæt; Bladenes Stilling om Stængelen; foliær, til Bladet el. Bladene hørende, Blad-.
Folie (Foli), fr., Daarſkab, Galſkab; Forrykthed; Folie morale = moral insanity, ſ. d.; Folies d'Espagne (—deſpanj), en alvorlig Dans, opr. ſpanſk Nationaldans, ſædvanlig i Mol og i $^3/_4$ Takt; olies dramatiques (—tik), eg. dramatiſke Daarſkaber, Navn paa et Pariſerteater.
Foliē, af l., (treſtavelſes), et meget tyndt udhamret Metalblad, Glansblad bag Spejlglas og under Ædelſtene for at give dem Tilbageſtraalingskraft (ved Amalgama, Stanniol 2c.); fig. alt, hvad der tjener til at fremhæve nogets Skønhed, iſ. alt uægte, ſom giver en Sag en højere Glans („Syn", Sving); foliere, belægge med et ſaadant Glansblad; ogſ. = paginere, ſætte Tal paa Siderne i Bøger; Foliering, Beklædning med Tinfolie paa Bagſiden af Spejle; Mærkning af Bladenes Antal (i en Retsprotokol), jvf. Paginering.
Folio, af l., et, Halvark-Størrelſe; paa ... Blad; (Kbſpr.) en Side i Regningsbogen; Bank-Folio, ſ. u. Bank; Folio mihi el. Folio meo, l. (it. foglio mio), paa mit Blad, d. e. paa Bladet af den af mig brugte Udgave; F. recto, paa forreſte, F. verso, paa den omvendte, anden Side af Bladet (forkort. f°. r°. og f°. v°., ogſ. kun r° og v°)); foliōs, bladrig; Folium, l., et, et Blad i en Købmands, i Bankens Regningsbøger; (Bot.) Grenblad.
Folk-lore (Foklor), eng. (folk, Folk; lore, Lære, Sagn), eg. Folkelære; Folkeſagn, Folkeoverleveringer, Folkemindegranſkning; Folklorist, Folkemindegranſker; Folkloristik, videnſkabelig Folkemindegranſkning; folkloristisk, vedrørende Folkeminder [Navnet Folklore ſkal førſt være foreſlaaet af W. J. Thoms („Ambroſe Merton") i 1846].
[Folk-vang, ſ. Freya].
folle (fol'), fr. (Femin. af fou, fol), gal (Kvinde).
Folliculaire (—kylær'), fr. (galt dannet Dimin. af l. folium, Blad), Døgnſkribler, Døgnblad-Smører, Blad-Smører.
Follikler, l. (folliculus, lille Sæk [follis]), pl., (Kl.) af en Hinde beklædte Dannelſer; Folliculus pili, Haarſæk; solitære Follikler, ſmaa Hobe af Leukocytter i Tarmens Slimhinde; folliculære Saar, der jævnlig viſe ſig paa Slimhinderne, hidrøre fra en Betændelſe i F.
Follis, l., Sæk, Pung; in folle, i Sækken, ubeſet, Rub og Stub (f. Eks. købe noget).
Fom-al-haut, ar., eg. Fiſkens Mund, (Aſtron.) Navn paa en Stjerne (α piscis austrini) af førſte Størrelſe i den ſydlige Fiſk.
Foment, l. (af fovere, vederkvæge, varme), et, varmt Omſlag, Lindringsmiddel; Fomentatiōn, Brug af varme Omſlag, Krydderpoſer, Gniduing og andre Styrknings- og Lindrings-Midler; fomentativ, tjenlig til varme Omſlag; fomentere, ſtyrke ved varme Omſlag 2c.; ogſ. nære, underholde (Oprør, Venſkab).
Fomes, l., Tønder, Næring for Ild. og (fig.) for Lidenſkaber 2c.
foncé (fongſé), fr. (l. fundus, Grund), mørk (om alle Farver), mørkeblaa, mørkerød 2c.; formuende; vel bevandret, kyndig i noget.
foncier, ſ. Fonds.
Fonction (Fongſiong), fr., m. m., ſ. Function.

Fond (Fong), fr. (af l. fundus), Grund, Bund (det nederste, fjerneste), Grundlag, Grundvold; det væsentlige, Hovedsagen; Jordbund; Grundsum (s. Fonds); Grund (i Broderi, i Tøjer 2c., f. Eks. fond d'or, fond d'argent (barsjang), Guldgrund, Sølvgrund); Baggrund af et Maleri, Teater 2c.; Bagsæde i en Karet; à fond, grundig; au fond (o fong) el. dans le fond, i Grunden.

Fonda, sp., Hotel, Gæstgivergaard (af første Rang).

Fondaco, it. (ar. fonduk, af gr. pandokeion, Værtshus), Butik, Pakhus, fælles Varelager for fremmede Købmænd.

Fondamento, it., et, Grund, Grundlag, (Mus.) Grundbas, Grundstemme. S. Fundament.

Fondant (Fongdang), pl. Fondants, fr., Sukkervare, der indenfor Skallen indeholder en sød og duftende Vædske el. Deig.

Fonderie (Fongderi), fr. (af l. fundere, gyde, smelte, støbe), et, Støberi, Smeltehytte; Fondeur (—dør), Støber.

Fonds (Fong), fr. (l. fundus), en og et (pl. som sing., men udtales sædv.: Fongs), eng. Fund (Fond) (ifølge Brugen nu ogs. i Dansken almindelig; en Fond), Gods, Jordegods; Penge, Pengeforraad til bestemt Brug; Grundsum, Driftskapital (f. Eks. i en Handel); Hovedsum, Hovedstol; offentlige Obligationer, is. Statsobligationer; Forraad; Overflødighed; Skat; Fonden ad usus publicos, s. usus; den synkende Fond(s) (eng. sinking funds), Forening af Statsindtægter, bestemte til successiv Afbetaling af Statsgælden (= Amortisations-Fond, s. Amortisation); productive Fonds kaldes (i Økonomien) de i Brug tagne Naturkræfter, der forsyne Menneskene med nye Stoffer (Jorden, Bjergværker o. s. v.); Fonds perdu (Fong perdy), en fra Kreditors Side uopsigelig Kapital, hvoraf han alene nyder Renten; uopsigelig Statsobligation, Livrente o. desl.; jvf. Funds; foncier (fongsje), fr., Jordejendom el. Jordegods vedkommende; banque foncière, Hypotek- el. Laane-Bank; jvf. Børs; Foncier, Jordegodsejer; Grundejer; fondere, s. fundere.

Fonduk, en tyrkisk Guldmønt (omtr. 7 Kr.).

Fonetik, Fonograf m. m., s. Ph—.

Fons, l., Kilde; Kildegud; Fontanalier, Fontanalia, pl., Fest til Ære for Fons (i Rom 13. Okt.).

Font, eng. (it. fonte; l. fons [sacer], hellig Kilde), Stedet i en Kirke, hvor Daaben forrettes; Døbekar (fr. fonts, pl.).

Fontanalia, s. Fons.

Fontanella, ny l., it. (sædv. Fontenelle), eg. lille Brønd; et kunstigt Saar, kunstig Byld, hvorhen de usunde Vædsker ledes, og som holdes aaben; ogs. den bløde Aabning imellem Hjerneskallens Ben hos nyfødte Børn.

Fontange (Fongtangsj'), fr., Baandsløjfe paa Kvindernes Hovedpynt; ogs. et Slags højt Hovedtøj el. Sæt (Navnet efter en af Ludvig XIV.'s Friller, Hertuginden af Fontange).

Fonte (Fongt'), fr. (s. Fonderie), Smeltning, Støbning; ouvrage de fonte (uvrasj' —), Støbegods.

Fontenelle = Fontanella.

Fontene, fr. (Fontaine [Fongtæn'], af l. fontana, neml. aqua, Kildevand), eg. Kilde, Brønd; Vandkunst, Vandspring, Springvand (paa Fransk hedder dette sidste: jet d'eau el. fontaine jaillissante).

fool of fortune, eng. (Shakespeare), Lykkens Nar.

Foot (Fuut), pl.: Feet (Fiit), eng., Fod (= 0,971 Fod i dansk Maal) = 12 Inches = 144 Lines = $^1/_3$ Yard; ogs. ældre Vinmaal og Vægt; Foot-ball (Futbaal), Fodbold; Footing (Futing), Gang, Trin; Hurtiggang (som Sport el. Idræt).

Fop, eng. (t. foppen, narre, brille), Gæk, Laps, Nar.

Fora, s. Forum.

for-accordere sig, d.-fr., slutte, indgaa Accord (s. d.) til sin Skade.

forain (—æng), fem.: foraine (—æn'), fr. (af l. foras, ud), udenfor værende, fremmed; ogs. (ved en Misforstaaelse): hørende til, værende paa Markedet (foire), f. Eks. fête foraine (fæt' —), Markedsfest. Jvf. foreign.

Foramen, l. (forare, bore), et, Aabning, Hul, særl. Aabning i en Knogle til Gennemgang for Kar og Nerver; foraminere, gennembore; Foraminiferer, pl., eg. de hulbærende; mikroskopiske Bløddyr med gennemhullede Kalkskaller (deres Levninger en væsentlig Bestanddel af Kalkdannelserne).

Forban (Forbang), fr., (landsforvist, ved Ban stødt ud [foras]), Sørøver; Forban littéraire = Plagiarius, s. d.

Forbandt, t. (Verband), et, Forbindelse, særlig (Murforbandt) Stenenes Ordning i Murværk; i et godt F. skal enhver lodret Fuge baade foroven og forneden dækkes af en Sten.

for-bodme, s. u. Bodmeri.

forborgen, t. (verborgen), skjult, dulgt, lønlig, løngemt.

Forbundter, t. (Verbundner), en Haandværkslærling, der før Læretidens Udløb har forladt een Mester og arbejder (staar i Forbundt) hos en anden (hos denne er han F., indtil han har gjort sit Svendestykke).

Forçage, Forçat, s. u. Force.

Force (Forj', sædv. udt.: Forse), fr. (l. fortis, stærk, kæk), Styrke, Kraft, Magt, Eftertryk, Vold, Tvang; Krigsmagt; stor Mængde, have sin Force i noget, ɔ: være stærk, dygtig deri; (Kortsp.) et Kort, som kun kan stikkes med Trumf, jvf. Carte forte; Force majeure (—sjør'), tvingende Omstændighed(er); særlig (i Søretten) ved Spørgsmaal om Ansvar for Skade paa Ladningen: nødvendelig Tilbragelse (f. Eks. Orkan, Taage, Lynild, Sørøveri), ulykkelig Hændelse; par force (s. d.), med Magt; à toute force, med al Magt, med Vold og Magt, endelig; Forcé (par tout), (l'Hombrespil) en tvungen Casco, naar man nemlig har Spadille; forcere, tvinge, nøde, anstrenge drive; forstærke; overdrive; overvælde, bruge Vold, aabne med Magt, storme, tage med Storm, sprænge; jage ihjel (s. Parforce-Jagt); (i Whistspil) spille en Kulør ud, som Modspilleren eller Medspilleren ikke har, og derved nøde dem til at stikke med Trumf; forcere Sejl,

føre flere Seil, end Kulingen tillader; forceret, overdreven, kunstlet; forceret March, Ilmarch, anstrengt March; Forçage (—fasj'), Overvægt paa en Mønt; Forçat (—sa), dømt til Tvangsarbejde, til Galejerne.

Forceps, l., Tang, (Læ.) Fødsels-Tang.

For de Wind, holl. (voor de wind), (sejle) med Vinden lige fra Ryggen. Jvf. Bi de Wind.

Fordicidia, l., pl., Fest i Rom for Jordens Gudinde Tellus, hvorved der ofredes en drægtig Ko (forda).

fore and aft, eng., for og agter; Skonnert uden Raasejl, Togaffeltopsejls-Skonnert.

foreign office (forren offis), eng. (af l. foris, udenfor), (i Engl.) Ministeriet for de udenlandske Anliggender, Udenrigsministeriet.

forende, t. (verenden), (Jagtspr.) dø (om Vildtet).

forensis, l. (af forum, s. d.), som hører til Rettergang, retslig, Rets-; causa forensis, Retssag; eloquentia for., Veltalenhed for Retten; medicina for., s. u. medicina; Forensis, pl. Forenses (m. l. af foris, udenfor, udenlands), (Retsspr.) en, der har Ejendom i fremmed Land og kun for Ejendommens Vedkommende er undergivet Landets Love.

Forestagium, m. l. (foresta, af l. foris, udenfor, hvoraf fr. forêt, Skov), et, Forst- el. Skov-Brug.

Forestiero, it. (l. foris, udenfor), Fremmed, Udlænding.

for ever, s. ever.

For-fait (Forfæ), fr. (af m. l. foris-factum, en Handling uden for Retten, imod samme), Udaad, svær Forbrydelse; ogsaa Salg i det store; à forfait, Rub og Stub, = en bloc (i denne Bet. opr. fort-fait).

For-fanterie (—fangteri), fr. (af it. forfare [m. l. foris facere], forsynde sig), et, Vindmageri, Skryderi.

Forfeit (Forfit), eng., eg. den forbrudte Genstand (jvf. Forfait); Bøder, Pengebod; (Væddeløbsspr.) det Beløb, Deltageren i et Væddeløb har at bøde, hvis han af en eller anden Aarsag ikke lader sin Hest løbe med.

Forfex, l., Saks; Pelikan (s. d.) til Tandudtrækning.

For-gattering, holl. (vergadering; t. vergattern, samle, f. Eks. Soldater til Afmarch); Forsamling, Samling.

foris positi, l., de udenfor siddende (af Kirken bandlyste).

for-jynget, t. (verjüngt), eg. foryngет, (Haandværksspr.) indsnævret, f. Eks. om Søjler eller Huller, der blive tyndere eller snævrere hen imod den ene Ende; formindsket (Maalestok).

for-kroppet, for-kryppet, t. (verkröpft), tvebrudt, f. Eks. (i Haandværksspr.) om en Stang el. et Murbryn, hvis Dele ere saaledes stillede, at den første staar lodret el. skævt paa den anden, den tredie parallel med den første.

Forlana, it., en munter Almuedans i Venezia, i $^6/_4$ el. $^6/_8$ Takt (Navn efter den italienske By Forli).

for-loren, t. (verloren), (for)tabt („den fortabte Søn"); falsk, uægte, kunstig (f. Eks. om Tænder, Haar, Skildpadde).

Form (l. forma, = gr. morphe [s. d.], og dannet deraf ved en Metatesis [s. d.], Stilkelse, Dannelse, Figur (f. Eks. Jordens Form som en noget fladtrykt Kugle); det udvortes ved en Ting (derfor gerne modsat Materien [s. d.] eller Stoffet, det Indre); Maade at være paa (f. Eks. i Fysikken: et Legemes faste, draabeflydende Form, Luftform) (jvf. Aggregations-Form); Virksomhedsmaade, f. Eks. i Filosofien: Sanseform, Forstandsformer; ogs. = Ide (s. d.; deraf Udtrykket: Forma dat esse rei, Formen bestemmer Tingens Væsen, d. e. Tingens Ide gør den til det, den er, (en opr. platonisk Tanke), altsaa, idet Forma her betegner det indre Tilgrundliggende, netop det modsatte af, hvad Sætningen kunde synes at udsige: Tingens Ydre bestemmer Tingen, „Kjolen gør Manden"); Mønster el. Model (is. hult), hvorefter man danner visse Legemers Ydre (f. Eks. en Kugleform, Osteform, Form til Gipsafstøbning af Kunstværker); Maade, paa hvilken en vis Mangfoldighed bringes til Sammenhæng, til Enhed (f. Eks. en Afhandlings, en Tales Form; en Regeringsform); en som hensigtsmæssig for en Tings Behandling vedtagen eller foreskreven Indretning af Tingen (f. Eks. af en Retshandel, en Kontrakt; jvf. Formalitet); (Gram.) Maade, paa hvilken Ord dannes og forandres til hensigtsmæssig Betegnelse af visse Forhold, f. Eks. Navneordenes (Substantivernes) Forholdsformer (Casus), Udsagnsordenes (Verbernes) Handleform (Activum) og Lideform (Passivum); (ad formam, s. ad formam . . .); (Bogtr.) den til Tryk fremstillede Sats; in forma, (Log.) = formel, om en Slutning: overensstemmende med de logiske Regler for Følgesætningens Udledning af Forsætningerne; in optima forma, i bedste Form, som det bør sig; in forma probante, i bevisende el. retsgyldig Form; pro forma, paa Skrømt, for et Syns Skyld; sub utraque forma, i begge Skikkelser (Brød og Vin i den hellige Nadvere), = sub utraque specie, s. d.; Form-Lære, (Gram.) den Del af Sproglæren, der især omhandler Ordenes Bøjninger (Deklination, Motion, Komparation, Konjugation &c.); Form-Væsen, s. Formalisme; o. m. a. Sammensætninger.

formabel, dannelig, som kan dannes; formal, l., el. formél, fr., som vedrører en Sags Form el. udvortes Beskaffenhed (mods. material), f. Eks. formal Tænken = den „rene" Tænkning (Logikkens Genstand) uden Hensyn til de Genstande, der bestemme Tankernes Indhold; ogs. = ideal, ideël, s. d. (jvf. Forma = Ide); formal Dannelse, (i Pædagogikken) den Dannelsesretning, der lægger Hovedvægten paa det sproglige og logiske som Dannelsesmiddel (mods. real Dannelse); Formal-Filosofi = Logik (s. d.), (mods. Material-Filosofi, Metafysik); Formale, et, det brugelige, udvortes Skikkelse, Form, Beskaffenhed, Bestemmelse (mods. Materiale, en Tings Væsen); Formalier eller Formaliteter, pl., Former, foreskrevne Regler og Skikke, vedtagne, gældende, paabudne retlige Fremgangsmaader, hvis Iagttagelse kræves til Gyldigheden af en Retshandling; Biomstændigheder ved Handlinger; Skik og Brug.

forma bonum fragile est, l., Skønhed er skør Vare.
Form-aldehyd, Myresyrens Aldehyd (s. d.), stærkt Desinfektionsmiddel (Formalin, Formol).
for-male-didet, d.-l. (t. vermaledeit), forbandet (modsf. benedidet, t. benedeit, velsignet).
formalisere, holde strengt paa Formen; gøre Vanskeligheder, Ophævelser; formalisere sig = tage ilde op, føle sig fornærmet.
Formalisme, ny l., Formvæsen, Overvurdering af det blot formale, Jagttagelse af el. Dvælen ved den udvortes Form og Beskaffenhed, uden Indtrængen i Indhold og Aand (f. Eks. af en Videnskab); ogs. = Idealisme (s. d.); jvf. Forma = Ide; Formalisme (ogs. kaldet Humanisme), den pædagogiske Retning, der sætter formal Dannelse (s. d.) som sin Opgave (modsf. Realisme, s. d.); Formalist, en, som udelukkende holder sig til Formen, til det udvortes; ogs. en, der gør mange Omstændigheder, finder Behag i Former, en Komplimentmager; en, der hylder Formalismen; formaliter, formelig, efter Formen eller Beskaffenheden (modsf. materialiter); ogs.: med Jagttagelse af den brugelige Form; udtrykkelig; Formalitet, s. Formalier.
Format, ny l., en og et, Form, Størrelse el. Længde og Bredde af Papir el. af en Bog; Formation, l., Formgivning, Dannelse; Stikkelse; den Naturens Fremgangsmaade, ved hvilken en Tings Dele efterhaanden udvikle sig (if. om Mineraliernes Dannelse ved de forskellige Naturkræfters Indvirkning); Jordlag; de geologiske Formationer ere, regnede fra Jordens Overflade nedad: Kvartær-Formation, Tertiær-Formation, Kridt-Formation, Jura-Formation, Trias-Formation, permisk Formation, Stenkuls-Formation, devonsk Formation, Silur-Formation, arkaisk Formation; (Krspr.) Opstilling (f. Eks. March-, Fægtnings-Formation), Ordning (f. Eks. Krigs-, Freds-Formation); formativ, dannende, plastisk (s. d.); Nisus formativus, s. Nisus.
For-Matadorer, forv. af fr. Faux-Matadorer.
forme, danne, tildanne (s. formere).
formel, fr., = formal, s. d.; ogs. formelig, med Jagttagelse af Formerne (formel Slutning, f. Bevis, — Slutning, Bevis, der har den i Logikken foreskrevne Form); udtrykkelig; tom, indholdsløs; formellement (—mang), adv., formelig, i ordentlig Form; særdeles, udtrykkelig.
Formel, l. (formula, s. d.), Talemaade, Talevending, foreskrevne Ord for visse Tilfælde, Forskrift; Ordmønster; kort Betegnelse, Tegnsprog (f. Eks. botanisk, kemisk F.); (Algeb.) en i Ligningsform med Bogstaver udtrykt Forskrift til Opløsning af en bestemt Art Opgaver, en i matematiske Tegn udtalt algebraisk Lov.
formere, l. (formare), forme, bilde, danne; forfærdige; (Krspr.) opstille Tropper; Formering, Opstilling.
Formiat, af l., et, myresurt Salt.
Formica, l., Myre; ogs. = Formication, Formicatio, Kløen, Kryben i Huden, ligesom af Myrer; formicans pulsus, svag, ujævn Puls, som om en Myre bevægede sig under Huden.
formidabel, l. (formidare, frygte), frygtelig, skrækkelig; stor.
formidle, t. (vermitteln), mægle, = mediere, s. d.
formos, l. (af forma, Skikkelse, Skønhed), fager, smuk; Formositet, Fagerhed, Skønhed.
Formula, l., = Formel; ogs. Recept (Formula dis-pensatorialis el. officinalis, Lægemiddel efter en i Apotekerne forhaandenværende Forskrift; F. magistralis el. extemporanea, Lægens Forskrift til et Lægemiddel, der særlig skal tilberedes); Formula concordiæ, s. Concordia; F. juramenti, Edsformular; Formular, Formel, Forskrift, hvorefter noget ordret maa indrettes, skrives ɔc., Mønster; ogsaa = Schema; Formular-Bog, Bog, der indeholder saadanne Mønstre for Dokumenter af forskellig Art; formularisk, forskriftmæssig; Formularius, en (if. Jurist), der alene holder sig til, hænger sig i Retsformlerne, det udvortes forskriftmæssige; formulere, bestemt udtrykke, indslutte i Formler; Formulering, Udtryk ved, Indslutten i en Formel, Formgivning.
Formyl, et, en i Myren (l. formica) forekommende Syres, Myresyrens, Radikal; Formyl-Syre, Myresyre; Formyl-tri-chlorid, Kloroform.
Fornacalia, l., pl., Fest til Ære for Bagningens Gudinde Fornax (af fornax, Ovn til Bagning eller Korntørring).
Fornicant, s. l. (l. fornix, Hvælving, Grotte, Kælder, Bordel), Horkarl; Fornicantinde, en besvangret ugift Kvinde; Fornicaria, Hore; Fornication, Hor.
[Fornyrðis-lag, isl. (forn-yrði, gammelt Ord, Oldtids-Digt), det ældste og simpleste nordiske Versemaal, der er brugt i de fleste Eddasange].
Fors, l., Tilfælde (Gudinde hos Romerne).
forsan et hæc olim ɔc., s. olim.
[Forsete, oldn., (nord. Myt.) Retfærdighedens Gud, Søn af Balder og Nanna].
for-skalle el. for-skale, t. (verschalen, forsyne med Schale, Skal), (hos Tømrerne) at beklæde Loftsbjælkerne med Brædder; Forskaling, en saadan Brædebeklædning, som derpaa rørlægges for endelig at forsynes med Gipsdække; Trætjælding.
Forst, t., en efter videnskabelige Grundsætninger behandlet og dyrket Skov; Forst-Insekter, Insekter med nyttig el. skadelig Betydning for Forstmanden; Forst-Væsen, Skovvæsen, Skovbrug, Skogstel*; Forst-zoologi, Læren om de for Skovbruget nyttige el. skadelige Dyr o. m. a. Sammensætninger; jvf. Forestagium.
Fort (Faar, alm. Udt. Fort), et, el. Forteresse, fr., lille Fæstning, Skanse, Borg, Fæste, Virke; særl. et til selvstændigt Forsvar indrettet permanent el. provisorisk Værk.
forte, it., (Mus.) stærk; piu forte, stærkere (s. piu); fortement (—mang), fr., stærkt, eftertrykkelig; forte-piano, it., stærkt og strax igen svagt; Forte-piano, s. Pianoforte.
fortes fortuna (ad-juvat), (l. Ordspr.) Lykken hjælper de modige; dristig vovet, halvt er vundet.

Forti-fikation, l., Fæstningsværk, Værn, Vold, Virke; Terrænets Omdannelse hertil; Befæstningskunst, Krigsbygningskunst, Værnbygning; fortifikatorisk, dertil hørende; fortificere, befæste, forstærke; fortifiere, fr., styrke; f. fig. blive stærk; remède fortifiant (—fjang), et, Styrkningsmiddel.

Fortin (—tæng), fr., lille Skanse; Kornmaal i Levanten, = 131 Litres (s. d.).

fortis, l., stærk; modig, kæk; fortissima consilia tutissima, l., de kækkeste Planer ere de sikreste („de værste Raad de bedste"); a fortiori (slutte, bevise), o: med des større Ret el. Grund; end mere.

fortissimo, it., (Mus.) meget stærkt, saa stærkt, som muligt.

fortiter, l., tappert, modigt, kraftfuldt; svaviter in modo, fortiter in re, s. u. svaviter; Fortitudo, Tapperhed, Mod; Sjælsstyrke.

for trust not him that hath once broken faith, eng. (Shakespeare), thi tro ej den, der en Gang brød sin Tro.

fortuito, l., tilfældigvis, hændelsesvis; casus fortuitus, Tilfælde (fors).

Fortuna, l., el. Tyche, gr., Lykke; (Myt.) Lykkens, det uberegnelige Tilfældes Gudinde; et Kuglespil (jvf. Tivoli); Fortuna bruta el. cæca, den blinde Lykke; F. secunda, Medgang; F. adversa, Modgang; cui Fortuna favet, sponsa petita manet, hvem der har Lykken med sig, fører Bruden hjem; Fortunatus, den af Lykken begunstigede; rig &c.; en Person i en forhen yndet opr. tysk Folkeroman (trykt første Gang 1509), hvis Pung og Ønskehat ere blevne til Ordsprog; jvf. Pamphilius; Fortune (Fortyn'), fr., Lykke, god Fremgang; Tilfælde, Skæbne, Slump; gøre Fortune, gøre Lykke (ved Hoffet, hos Damerne &c.), behage; de fortune, af en Hændelse; (Forskellen mellem fortune om noget lavere og bonheur om noget højere, ligger udtalt i Udsagnet: j'ai fait ma fortune, et j'ai perdu mon bonheur, jeg fik Held, men mistede Lykken); de bonne fortune, lykkeligvis; indbyde en à la fortune du pot (— dy po) (ordret: paa Pottelykke), indbyde til at tage til Takke med Husmandskost, eller som det netop falder (uden at vide, hvad man har at spise).

Forum, l., et, pl. Fora, Torv, Torg*; en aaben Plads, hvor Folkeforsamlingerne holdtes, Retten plejedes, og Statssager afhandledes (i Rom: F. Romanum, ved Foden af Capitolinerbjerget); (Retsspr.) Domstol, Ret, Tingsted; in foro, i eller for Retten; forum cambiale, Vekselret; f. competens, beføjet, vedkommende, lovlig Domstol; Værneting; f. in-competens, ubeføjet, uvedkommende Domstol; f. de-licti commissi, den Jurisdiktion, under hvilken en begaaet Forbrydelse skal paakendes; f. supremum, Højesteret.

forward, eng., fremad; som Adj.: fremrykket, tidlig, ivrig, dristig; som Verb.: fremme; Forward, Halfback (Haf—) og Back, Formand (Frontmand), Hjælper og Bagmand (ved Fodbold).

Forza, it., Kraft; forzato, forzando, s. sforzando.

Fossa, l. (fodere, grave), Grav, Grube, rendeformet Fordybning; Fossil, et, pl. Fossilier, opgravede uorganiske Legemer, Mineralier, Bjerggods; ogs. opgravede, forstenede organiske Levninger fra Fortiden; fossil, opgravet af eller fundet i Jorden; undertiden ogs. = forstenet; Fossilisation, Forvandling til et Fossil, Forstening; fossilisere, forvandle til et Fossil; Fossilio-graph, l.-gr., en, som beskriver eller afbilder Fossilier; Fossiliographi, disses Beskrivelse eller Afbildning; fossiliographisk, dertil hørende; Fossiliolog, l.-gr., en, som er kyndig i el. forstaar sig paa de under Fossil anførte Genstande; Fossiliologi, Kyndighed i og Lære om samme; fossiliologisk, derhen hørende, derom handlende; Fossilist, ny l., = Mineralog; Fossion, Gravning; (Zool.) fossi-pedisk, forsynet med Gravefødder; Fossor, Graver; Skansegraver, = Minerer, s. d.

Fothergills Ansigtssmerte [opkaldt efter den engelske Læge F. (1773)], s. Tic douloureux.

Foto—, s. Photo—.

fou, Fou (Fu), fr., gal, Nar; (Skaksp.) Løberen.

Foudre! (Fudr'), fr., eg. Lynild (l. fulgur), for en Ulykke! foudroyant (fudroajang), tordnende, knusende; foudroyere (fudroajere), eg. nedlyne, nedtordne; (Krspr.) nedstrække, nedskyde; støje, bande, lyne og tordne.

Fougade el. Fougasse (Fu—), fr. (l. focus, Arne), (Krspr.) = Fladder-Mine, s. d.

Fougt (? af holl. vouw, Fold), den spiralformige Fure mellem de enkelte Reb, hvoraf et Tov er slaaet.

Fougue (Fug'), fr. (af l. fuga, Flugt), Hidsighed, Heftighed, Opbrusen; fougueux (fugø), opbrusende, heftig, ilsindet, vild.

foul, eng., ful, uren, uklar; (Bøddelsbsspr.) utilladelig, mod Reglerne.

Foulard (Fular), fr., eg. et Slags østindisk Silketøj til Tørklæder, Sjaler &c., men som nu eftergøres i Europa, til Dels af Raa- og Floret-Silke; Lommetørklæde.

Foule (Ful'), fr. (it. folla, Mængde, Trængsel, af follare, presse), en Mængde Mennesker, Hob, Trængsel, Stimmel; den store Hob, Almuen; en foule, i Mængde; hobevis.

Founder, eng., Stifter; s. Gründer.

Fourage, r. Fourrage (Furrasj'), fr. (m. l. foderagium, af l. farrago, Blandkorn; isl. fóðr, Foder), Foder, Kvæg-, is. Heste-Foder, særl. Havre, Hø og Halm; fourragere (furrasjere), hente, opdrive Hestefoder, ogs. Levnedsmidler; Fourragering, Foderhentning; Foder-Udskrivning; Fourrageur (Furrasjør), en, som henter, opdriver Foder &c.

Fourbe (Furb'), fr. (it. furbo, af l. fur, Tyv, el. af it. forbire, gl. t. furben, pudse), Bedrager, Skælm, Skurk; Fourberie (Furberi), et, Svig, Bedrageri, Skurkestreg; Skalkestykke.

Fourchette (Fursjet), fr., Gaffel (l. furca); Tvege til Anlæg for Geværer; Buk til Støtte for Geværer uden for Vagtbygninger; déjeuner à la fourchette, s. u. Déjeuné.

Fourer el. Furer, fr. (fourrier, af m. l. fodrarius, jvf. Fourage), Feltskriver (Underofficer), som holder Mønsterrullerne, skaffer Kvarter for Soldaterne &c.; Forbud, Herbergs-

skaffer; Fourer-Skytter, de menige, der hjælpe Foureren ved Ordningen af Indkvarteringen; Hof-Fourer, en Hofbetjent, som udretter Hofmarstallens Befalinger; Kammer-Fourer, som sørger for Kvarter til et fyrsteligt Herskabs Følge 2c.

Fourgon (Furgong), fr. (af l. furca, Tvege, Tyve, Fork), Enspænderbogn; Brødkarre, Krudtkarre, Rustvogn; fourgonnere, rode omkring i, vende op og ned paa noget.

Fourierisme (Fu—), det kommunistiske System efter Fouriers († 1837) Lære, der gaar ud paa en særegen Associations-Maade og Arbejdsfordeling (jvf. Kommunisme og de der nævnte Artikler). S. Phalanstère.

Four-in-hand (For-in-hænd), eng., Firspand.

Fourmillement (Furmijmang), fr., et, = Formication, s. d.; fourmillere (furmijere), myldre, vrimle.

fournere (fur—), fr. (fournir; gl. t. frumjan, isl. fremja, fremme), forsyne, forsørge, levere, forskaffe, forstrække, bidrage; ogsaa i Betydningen: at indlægge el. belægge Snedkerarbejde med fint Træ; i denne Henseende sammenligne man, hvad der er sagt under finere og fourrere; Fournisseur (Furnissør), en, som forskaffer el. leverer noget; Fourniture (Furnityr'), Forsyning, Levering; Forraad; Tarv; Tilbehør (f. Eks. til Sygepleje); Skuespilleres Garderobepenge; i Orgelet = Mixtur, s. d.

Four-pence (For-pens), eng. (s. Penny), Firpence, en engelsk Sølvmønt, hvoraf 3 paa en Shilling, el. af Værdi omtr. 30 Øre.

fourrere (fur—), fr. (fourrer, it. foderare; jvf. got. fodr, Sværdskede, og isl. fóðra, fore), eg. fore (et Klædningsstykke) isl. med Pelsværk; overtrække en Mønt af uædelt Metal med en tynd Plade af Guld el. Sølv; belægge Træarbejde med tynde Plader af fint Træ; deraf: fourreret Arbejde (jvf. finere og fournere); Fourrure (Furryr'), Forværk, Pelsværk; (Vaabenk.) Hermelin; ogs. et Skibs indre Beklædning.

Four-wheeler (Faaruiler), eng. (four, fire, wheel, Hjul), et firehjulet Køretøj. Jvf. Hansom-Cab.

Foustage, s. Fustage.

Fovea = Fossa.

fovere, l., holde varm, lægge varmt Omslag paa; pleje; vise Yndest.

Fox, eng., Ræv; Fox-hound, Rævehund; Fox-Terrier (t. Fuchsterrier), s. Terrier.

Foyer (Foaje), fr. (af l. focus, Arne, Ildsted), Ildsted, Arnested; Brændpunkt, Midtpunkt, Sæde for et Onde; (i Skuespilhuse) Samlings-Værelse for Skuespillerne (Foyer des artistes) og for Tilskuerne (F. public).

Fra, it., Forkortning af Frate (l. frater), Broder (især foran ringere Munkes Navne); Fra Diavolo, Broder Djævel (Navn paa en 1806 i Neapel hængt Røver).

Fracas (Fraka), fr., Knagen, Bragen; Larm, Støj; Trætte; fracassere, knuse (Lydord, ligesom de danske: brage, smadre).

Fraction, l. (af frangere, bryde), Brækning, Brud, (Regnel.) brudt Tal, Brøk; (Natl.) Lysstraalernes Brydning; en Del af et større Parti; ogsaa en Del af et politisk Parti, der afsondrer sig fra dette; Særsamfund; fractionnaire (—nær'), fr., indeholdende en Brøk; fractionnal, hørende til et brudt Tal; fractionnere, dele, opløse i Smaadele; fractionneret Destillation, Destillation, der afbrydes, naar en vis Temperatur er naaet.

Fractur(a), l. (af frangere, bryde), (Lk.) Brud, Benbrud; Fractura obliqua, Skraabrud; jvf. complicerede Fracturer og direkte Benbrud; brudt, kantet, saavel skreven som trykt Skrift; (Bogtrk.) en Skriftart (f. Eks. 𝔄, a, 𝔅, b, ℭ, c), mods. Antiqua (s. d.); fracturere, ny l., (Lk.) brække (en Knokkel).

fragil, l. (fragilis), skør, let brækkelig, skrøbelig; Fragilitet, Skørhed, Skrøbelighed, Forgængelighed, Svaghed; fragilitas ossium, (Lk.) Knogleskørhed.

Fragment, l. (s. Fraction), et, Brudstykke, afbrudt Stykke af et Helt, Stump, Levning; Fragmenter, Titel paa forskellige Samlinger af Bemærkninger el. Udkast, der ikke ville gælde for en udtømmende Behandling (jvf. Aphorisme); fragmentarisk, afbrudt, i Brudstykker (jvf. aphoristisk); Fragmentist, Forfatter el. Udgiver af Brudstykker; fragmentøs, bestaaende af Brudstykker.

fragrant, l., duftende; Fragran(t)s, stærk Duft, Vellugt.

Frai (Fra-i) el. Fraile, sp., eg. Broder (l. frater); Munk, is. Tiggermunk.

Fraîcheur (Fræsjør), fr. (af gl. t. frisc, isl. ferskr, fersk, frisk), Svale, Køling; frisk Udseende, sund Ansigtsfarve; (Mal.) Farvernes Livlighed, Farveglans; ogs. om Indbildningskraftens, Stilens Livlighed, — Ynde; s. Rafraîchisseur.

Frailty, thy name is woman! (Freelti, ðei neem is uumen), eng. (jvf. Fragilitet), Svaghed, dit Navn er Kvinde! (Shakespeare).

Frais (Fræ), fr. (af m. l. fredum, Pengebøde, opr. for Brud paa Fred [isl. friðr]), pl., Omkostninger; à peu de frais (— pø —), med ringe Omkostninger, med liden Møje.

Fraise (Fræs'), fr. (l. fragum), Jordbær; kruset Halskrave for Kvinder; (Krspr.) Pæleværk, Stormpæl; (Haandværksspr.) en hurtigt drejende, skarpfuret Skive el. Valse af Staal til at gøre Indsnit i Metal og Træ el. afhøvle dets Overflade; fraise écrasée, eg. knust Jordbær; en Modefarve; Fraisette, lille Halskrave; fraise, fraisere (fr. fraiser), kruse, lægge i Folder; bruge Fraise.

Frak (af det franske froc [m. l. froccus, af l. floccus, Uldtot, Fnug], Munkekappe), kort, let Overkjole.

Frambøsia (fr. framboise, Hindbær, Bringebær*, gl. t. bramberi, Brombær), hindbærlignende Udslæt, særl. (F. tropica) en smitsom Udslætssygdom i de tropiske Lande, = Yaws, s. d.

Franc, (fr.) (Frang), fr., pl. Francs, (frs.) el. Franker, fransk Mønt (71$^1/_4$ Øre); dens Underafdelinger ere: Décime, Centime (Sangtim') og Millime, $^1/_{10}$, $^1/_{100}$ og $^1/_{1000}$ af en Franc.

franc, fr., el. frank, eg. frankisk (i denne Bet. femin.: franque); fri, frimodig, oprigtig, aabenhjertig (i denne Bet. femin.: franche);

franchement (frangſjimang), frimodig, med Aabenhjertighed, uforbulgt, rent ud, oprigtig; Franchise (Frangſjiſ'), Frihed for noget, iſ. Portofrihed; Ret til at være el. yde Friſted (f. Eks. Kirkernes, Sendemændenes i Rom); Frimodighed, Aabenhjertighed, Aabenhed.
franca, ſ. Lingva franca i Art. Franker.
Française (Frangſæſ'), fr. (femin. til Français), en franſk Kvinde; en Lærerinde i det franſke Sprog; en franſk Dans af munter Karakter, opr. i 6/8 Takt, nu en Selſkabsdans (Kvadrille) med 6 Ture i forſkellig Takt; à la française, efter franſk Mode, paa Franſk (i Sæder, Dragt ꝛc.).
Francatūr, ny l., Frigørelſe, Forudbetaling af Portpenge (jvf. Franco).
la France (Frangſ'), fr., Frankrig; Navn paa en lyſerød Roſe.
Franchezza (—ketſa), it., (Muſ.) Driſtighed.
Franciade (Frang—), fr., (under den franſke Revolution) Periode paa 4 Aar; ogſ. en for Perioden gældende Skudbag; Heltedigt om Frankrig.
Francisatiōn, ny l., eg. Forfranſkning, Antagelſe af franſke Sæder; Francisca, Frankernes Stridsøkſe; francisere, forfranſke, gøre franſk, give et fremmed Ord en franſk Endelſe; efterligne eller efterabe franſke Manerer; Francisme = Gallicisme, ſ. d.
Franciscaner, en Munk af den hellige Franciscus af Aſſiſis Orden, ſtiftet 1208 (jvf. Minoriter), Graabroder (en Gren af F.-Ordenen ere Capucinerne).
Franc-maçon (Frangmaſong), fr., Frimurer; Francmaçonnerie, et, Frimureri, Frimurer-Ordenen; jvf. Maçon.
franco, it. (gl. t. frank, fri), iſ. poſtfri, betalt; franco di spese, omkoſtningsfri, fragtfri; frankere (it. francare), frigøre, betale Poſtpenge forud; jvf. franc.
Francomanī, l.-gr., = Gallomani, ſ. d.
Francs-archers (Frangſarſjé), fr., pl., Friſkytter; et Bueſkyttekorps oprettet i Frankrig 1448.
Franc-tireur (—tirør), fr., Friſkytte; Navn paa de franſke Friſkaremænd, iſ. i Krigen mod Tyſkland 1870—71.
francum feudum, ny l., et, Værelen.
Frange (Frangſj'), fr. (l. fimbriæ, Trævler), Frynſe; frangere (—ſje—), beſætte med Frynſer.
Frangula vulgaris, l., (Bot.) Tørſtetræ, en til Brietornfamilien (Rhamnaceæ) hørende Planteart.
frank, ſ. franc.
Franker, tyrk. Firenki, pl., hos Tyrkerne det almindelige Navn paa alle (veſt-)europæiſke Kriſtne; fordum en germaniſk Folkeſtamme; Franker-Sproget (lingva franca), Europæernes Sprog i Øſterlandene, en Sammenſmeltning iſ. af Italienſk, Franſk og Spanſk; Frankistan, øſterlandſk Navn paa Europa.
frankere, franko, ſ. u. franco.
Franquillon (—kijong), fr., franſkſindet Belgier; halv Franſkmand.
Franzoser, t. (Franzosen), pl., Franſkmænd; Syfilis, veneriſk Syge; ogſ. en Kvægſygdom; Franzosen-fresser, Franſkæder, Hader af alt franſk.
frappant (—pang, ſædv. udt. —pant), fr. (holl. flappen, ſlaa; jvf. d. Rap), træffende, ſlaaende, paafaldende, overraſkende; frappere, ſlaa, overraſke, forbauſe, ryſte, gøre Indtryk paa; afkøle Vin; Frappé, (Muſ.) = Nedſlag, Nedtakt, den gode Taktdel; frappé, frapperet, afkølet, f. Eks. du Champagne frappé, isafkølet Champagne.
Frascatinerinde (it. Frascatana, eg. fra Byen Fraſcati, hvor Havekunſten ſtaar højt; it. frasca, grøn Gren), en italienſk Havepige.
Frase m. m., ſ. Ph—.
Fratello, it., Broder.
Frater, l., pl. Fratres, Broder; Embedsbroder, Lavsbroder, iſ. Kloſterbroder, Ordensbroder; Fraterculus, Brorlille; Frater laicus, Lægbroder, Tjeneſtemunk til Ordensbrødrenes Opvartning; Fratres minores = Minoriter, ſ. d.; fratern og fraternel, fr., broderlig; Fraternisatiōn, ny l., broderlig Forening, Broderſkabs el. nøje Venſkabs Oprettelſe; fraternisere, gøre Broderſkab; omgaas, leve fortroligt med hinanden; Fraternisering = Fraternisation; Fraternité, fr., el. Fraternitēt, l., broderlig Forbindelſe (ved Slægtſkab, Embede, Sindelag ꝛc.), Broderlighed, Broderſkab („Liberté, Égalité, Fraternité", Indſkrift paa den franſke Fane under Revolutionen, ogſ. paa den nuværende franſke Republiks offentlige Bygninger); broderlig Kærlighed, Venſkab; Lav.
Fraticelli (—tſjelli), it., pl., Sværmere fra det 14de Aarh., ſom fremgik af Franciskanerordenen.
Fratres, ſ. Frater.
Fratriagium, ny l., ſ. Freragium.
Fratri-cīde, l. (af cædere, hugge, dræbe), og fr., Broder- el. Søſter-Morder; Fratricīdium, l., et, Broder- el. Søſter-Mord; Søſkendemord.
Frau Bertha, ſ. Bertha, Frau.
Frau Holde, t., eg. den milde; en gammeltyſk Guddom for Ægteſkab og Frugtbarhed, under hvis Varetægt Agerdyrkning og Husvæſen tænktes at ſtaa (deraf: Mor Hulde, Hyldemor).
Fraudatiōn, l., Svig, Snyderi, Bedrageri; Fraudator, Bedrager, Snyder; fraudatorisk, bedrageriſk; fraudere, bedrage, ſkuffe, ſnyde; ſmugle; fraudulent el. fraudulōs, ſvigagtig, bedrageriſk; fraudulenter, paa bedrageriſk Maade, ved Svig; Fraudulen(t)s, Bedragelighed, Svig. Jvf. Fraus.
fraunhoferske Linier, mørke Linier i det prismatiſke Solbillede (fundne af Tyſkeren J. Fraunhofer, † 1826).
Frau Precht, ſ. Bertha, Frau.
Fraus, l., Forurettelſe, Falſkhed, Falſk, Svig, Argeliſt, Bedrageri; fraus optica = fallacia optica, ſ. d.; fraus pia, et fromt, velment Bedrageri; in fraudem legis, med Lovens Tilſidesættelſe eller Overtrædelſe; in fraudem creditorum, til Kreditorernes Beſvigelſe.
Fraxin, l., et i Barken af Aſketræet (fraxinus) fundet kryſtalliniſk, bittert Stof.
Fre, Fra, ſ. Ra.
Fredaine (—dæn'), fr. (mul. i Slægt med fredon, ſ. d.), en gal Streg, Ungdomsſtreg, Galſkab.
Frederik(s)d'ōr, ældre danſk Guldmønt (omtr. 14,52 Kr.).

Fredon (—ong), fr., Trille, Trilleløb; fredonnere, fr. (mul. af fritinnire, kvidre), slaa Triller, nynne, synge ved sig selv; Fredonnement (—mang), et, Nynnen, Trillen.

Free-board (Fribaard), eng., Fribord, et Skibs Højde fra Vandlinien til øverste Dæk; Freeholder (Friholder), Fribonde, Ejer af en skattefri Gaard (Freehold); modf. Copyholder, f. d.; free sale (fri seel), et, frit Salg (af de irske Home-rulers, f. d., krævet til Bedste for Forpagterne); f. F. F. F. under Forkortninger; Free-soilers (Frisøjlers), (soil, af l. solum, Jordbund), pl., Frijords-Mænd, et Parti i Nordamerika (1848—1850), der krævede, at der af Statens hidtil usolgte Jorder skulde uddeles Stykker, dog kun til en Størrelse af 160 Acres (Partiet modsatte sig Slaveriets videre Udbredelse); Freetrade (Fritred), Frihandel.

Fregat, fr. (frégate, it. fregata, sp. fragata, mulig af l. fabricare, tømre, bygge), (tremastet) Krigsskib af anden Rang, med et lukket og et aabent Batteri, Todækker (tidligere med 24 til 60 Kanoner); ogs. en Søfugl med overordentlig stort Vingefang; Fregat-Skib, et Skib, rigget som Fregat, uden at være indrettet til Krigsskib (fuldrigget, tremastet; Raasejl paa alle Master); Fregaton (—tong), et lille Fregatskib.

Freight (Fræt), eng., Fragt.

Frei-schütz(e), t., Friskytte, Skarpskytte; en, som skyder med Troldkugle.

Frei-schärler, t., Friskaremand, Friskytte. Jvf. Franctireur.

[Freja, Frej, f. Freya, Frey].

[Freki, f. Odin].

frekvent, l., hyppig; folkerig, stærkt besøgt, levende (om Stæder og Gader); Frekventation, idelig, daglig Omgang med, Besøg af (især Skolen); Frekventativ, et, (Gram.) Gentagelses-Ord, som tilligemed Begrebet, det betegner, forbinder Begrebet om sammes hyppigere Gentagelse, f. Eks. tradske, d. e. træde idelig; frekventere, besøge flittig, søge (Skole); omgaas, holde Selskab med; Frekventant, en, der kommer meget paa et Sted, if. en Købmand, der regelmæssig besøger Messerne; Frekven(t)s, l., og Fréquence (—kangs'), fr., talrig Forsamling, Mængde, Tilløb, Søgning; Hyppighed.

frelatere, fr. (af holl. verlaaten, verladen, gyde [Vin] i et andet Fad), forfalske, if. Vinen; opsminke.

frémissant (—ang), fr. (l. fremere, brumme, larme, suyse), fnysende; Frémissement (—mang), et, Fnysen; (Læ.) Snurren, sygelig snurrende Lyd el. Fornemmelse; F. cataire (katær'), Kattesnurren (ved Klappefejl i Hjertet); Fremitus, l., (Læ.) Brystkassens rystende Bevægelse ved Tale, if. Udtale af snurrende Lyd (rrr); F. dentium, Tænderskæren.

Frénésie, frenetisk, f. Phrenesi, phrenetisk.

Frengi = Firenki, f. Franker.

Frenolog, Frenologi m. m., f. Phren—.

Fresagium, ny l., et, (Retsspr.) den Arvelod, som ved et Majorat de yngre Brødre faa; Deling af et Len, hvorved de yngre Søskende faa deres Del til Len af den ældste Broder.

Frère (Frær'), fr., Broder; Munk; F. de lait (dø læ), Mælkebroder; mon (mong) frère! min Broder! kære Broder!

fresco, it., frisk; (Mus.) munter, levende; Fresco-An-ek-dote, it.-gr., en frisk, ny (ikke opkogt) lille Fortælling; Fresco-Maleri, Maleri paa frisk el. vaad Kalkgrund; male a(l) fresco, male paa den frisk paalagte, endnu vaade Kalkgrund; jvf. secco.

Fret (Fre), fr. (jvf. d. Fragt, t. Fracht, eng. Freight), Skibsfragt; Fréteur (—ør), Skibsreder.

frétillant (fretijang), fr., urolig, stadig omløbende (om Børn); frétillere (fretijere), sprælle; vimse omkring; Frétillement (—mang), et, Vimsen, Sprællen.

Fretta, it. (af l. fricare, gnide), Il, Ilfærdighed; (Mus.) con fretta, frettevole, frettoloso, ilende.

[Frey, oldn. (Freyr), (nord. Myt.) Søn af Njord (f. d.), Gud for Regn, Solskin og Jordens Grøde; Hustru: Gerda; Svend: Skirner; Hjem: Alfheim; Skib: Skibladner; Galt: Gullinbørste].

[Freya, oldn. (Freyja), (nord. Myt.) Søster til Frey (f. d.), Gudinde for Kærlighed og Yndе; Husbond: Od(er); Borg: Folkvang med Hallen Sessrymner (Rum til mange Sæder)].

friable, fr. (af l. friare, sønderguide, smuldre), som let lader sig smuldre; Friabilitet, denne Egenskab; Smuldrevorнhed.

Friand (—ang), fr. (af frire, stege i en Gryde, af l. frigere; jvf. got. friks, begærlig, isl. fria, elske), Lækkermund, Lækkertand; Friandise, Slikvornhed; Slikkeri, Lækkerbidsken (jvf. Gourmand og Gourmandise); friandere, være slikken, slugen.

Fricandeau (Frikangdo), fr., den indvendige Del af Kalvekøllen, tilberedt med Smør og Fløde el. Mælk; Fricassée, Ret af smaaskaarne Stykker Kød med Sauce; fricassere, tillave paa denne Maade; ogs. fraase op, forøde, bortødsle (sin Formue); gøre det af med en; ødelægge.

Fricativ-Lyd, l.-d., eg. en Gnidningslyd, en Dental- el. Tunge-Aandelyd; fricative Medlyde, de Medlyde, hvis Udtale kan forlænges ved en Gnidningslyd (f, v, j, ch, m, n, r, l).

Friction, l. (af fricare, gnide), Gnidning; Indgnidning; Meningsforskel; Frictions-Coëfficient, Gnidningstal; Frictions-Hjul, Gnidning mindskende Hjul; Fr.-Vinkel, den Hældning af et Straaplan, ved hvilken et paa det liggende Legeme begynder at glide ned; Friction (af l. frigere, riste, stege), Ristning, Udtørren ved Ild el. Kogning.

Friedrichsd'or, (tidligere) preussisk Guldmønt, omtr. = 15 Kr.

Fries, fr. (frise), et grovt, uldent, kipret Tøj med en haarrig og laadden Overflade; ogsaa = Frise, f. d.

[Frigg, oldn., (nord. Myt.) Odins Hustru (f. Odin), boende i Fensal; Friggs Rok = Bæltet i Stjernebilledet Orion].

frigid, l., kold, koldsindig, ligegyldig; hjerteløs; Frigiditet, Kulde; kold Natur, Udueligheb til Avling; Koldsindighed, Uvenlighed; Ufølsomhed, Hjerteløshed; Frigidarium, et, Afkølingsværelse i et Bad, Svalerum; Baderum

med koldt Bassin; Frigorique (Frigorik), fr., en, et (formentligt) Kuldestof, modſ. Calorique (ſ. d.); Frigorifique (—ik), fr. (l. frigus, Kulde, facere, gøre), eg. koldgørende; Køler, Frostmagasin, Kuldekammer; Middel til Vedligeholdelse af en lav Varme; ogſ. Rummet, i hvilket Afkølingen foregaar.

Frikadelle (Ordet findes ikke i Fransk) stegt Kødbolle, Kødkage.

Frikasse, Friktion m. m., ſ. Fric—.

frileux (—lø), fem.: frileuse (—øſ'), fr. (af l. frigidus, kold), kuldskær.

Frimaire (—mær'), fr. (fr. frimas, isl. hrím, Rim), Rimmaaned, den 3die Maaned i den fordums nyfranske Kalender, fra 21. Novbr. til 20. Decbr.; ſ. Chronologi.

fringere, af fr. (fringuer), stærkt udvride, iſ. hos Farvere.

Friperie, fr. (af gl. fr. frepe, ferpe, fripe, Pjalter), et, Handel med gamle Klæder og Bohave, Marskandiserhandel; Fripier (Fripje), en, som handler med hine Varer, Marskandiser; Fripière (Fripjær'), Marskandiserkone, Bissekræmmerske.

Fripon (—ong), fr., Skælm, Skurk, Gavtyv, Snyder; Friponnerie, et, Skælmsstykke, Skurkestreg, Snyderi, Gavtyvestreg; friponnere, udøve Skælmsstykker; bedrage.

Frise (el. Fries), fr. (it. fregio, l. Phrygius), (Bygnk.) den Del af Hovedbrynet (Hovedgesimsen), som er over Hovedbjælken (Arkitrav) og under Kransen (Karnis), ofte prydet med Løvværk, Basreliefs ꝛc.; langstrakt Basrelief, Billedbælte paa en Væg; ogſ. en lang, smal Stribe, som i horisontal Retning løber langs med en Væg, hvor denne slutter til Loftet; Prydelse paa Kanoner, Skibe ꝛc.

frisere, fr., kruse (baade om Damepynt og om Haar), besætte, sy Læg paa, iſ. pynte, opsætte Haar, krølle det; jvf. Fraise; Friseur (—sør), Haarskærer, Haarsmykker (for Mænd: Perruquier, for Kvinder: Coiffeur, ſ. d. O.); Friseuse (—søſ'), kvindelig Frisør; Frisure ((Frisyr'), fr., el. Frisur, Haaropsætning, Haarsæt, opsat Haar; kruset Besætning paa Kvindeklæder.

Friska, Friss, hurtig Afdeling af Csardas (ſ. d.).

Frisler, t. (Friesel), pl., en smitsom Sygdom, den engelske Sved; ogſ. Blegner, Svedblegner, der ledsage denne og andre Sygdomme (f. Eks. Skarlagensfeber).

Frisonnement (—mang), fr. (m. l. frigio, af l. frigus, Kulde), et, let Gysen, Skælven; frisonnere, gyse, skælve (iſ. af Kulde).

Frisure, Frisør, ſ. frisere.

Frith, Firth, eng. (af oldn. fjörðr, Fjord), Fjord.

Frit(te), (t Fritte, fr. furet, af l. fur, Tyv), (Zool.) en Maarart (mustela furo).

fritte, ophede pulveriserede Stoffer, saa at de sammensintre, uden helt at være sammensmeltede (bruges iſ. i Glas- og Porcelæns-Fabrikationen); Fritte, it. (fritta, af l. frixus el. frictus, af frigere, stege, riste), den sammensintrede Masse; Fritning, den nævnte Ophedning.

Frittura, it., Friture (Frityr'), fr. (frire, stege), i en Pande brunet Smør; det paa denne Maade stegte; ogſ. Stegning i Smør, Olie ꝛc.

frivol, l. (frivolus), intetsigende, tom, forfængelig; strafbar; ubetydelig, smaalig, usel; letsindig; kaad, uhøvisk, letfærdig; vindig (jvf. futil); frivola ap-pellatio, ugyldig Indstævning for en højere Ret; frivola ex-ceptio, intetsigende Udflugt, ugyldig Indsigelse; frivolisere, gøre letsindig; behandle frivolt; Frivolitet, Forfængelighed; Uselhed; Letsindighed; Kaadhed, Letfærdighed; Frivoliteter, pl., et Slags kvindeligt, kniplinglignende Haandarbejde; jvf. bunkelere; frivolo, it., (Muſ.) letsindig, kaad.

Froc, fr., Munkekappe; jvf. Frak.

Froideur (Froadør), fr. (af froid, l. frigidus, kold), Kulde, Koldsindighed.

Fromage (—aſj'), fr. (m. l. fromago, formago, af l. forma, Dannelse, Skikkelse, altsaa eg. noget formet, presset), Ost; hos os iſ. Navnet paa et Slags sød, kold Budding.

From sounds to things, eng., fra Lyd (Ord) til Ting (Handling).

Fronde (Frongd'), fr. (af l. funda, Slynge, med indskudt r), eg. en Slynge; Navn paa et fransk Parti, som i Ludvig XIV.'s Barndom 1648—53 modsatte sig Hoffet og Kardinal Mazarin; frondere (frongdere), eg. slynge, kaste; neg. tale offentlig og frit imod Regeringen, vise sig misnøjet med den; skumle; Frondeur (Frongdør), eg. en, som kaster med Slynge; en Tilhænger af hint Parti; overs. en, som højt dadler Regeringen, en misnøjet; Skumler.

Frondescen(t)s, ny l. (af l. frons, gen.: frondis, Løv), Løvspring; frondescere, l., springe ud; frondōs, l., løvfuld; Frondositet, ny l., Løvfylde (Træernes).

Frons, l., og Front (Frong), fr. (l. frons, frontis, Pande), Pande; undertiden bruges Frons = Frækhed, Uforskammethed, urigtigt efter Latinen, som betegner disse Egenskaber ved Frons ferrea og til Dels ved F. urbana; front à front (frongtafrong), eg. Pande mod Pande; Mand mod Mand, lige over for hinanden; Front d'airain (—dæræng), = Jernpande, ɔ: Uforskammethed, Frækhed; fronte capillata est, post-hæc occasio calva, l., Lejlighedens Pande har Haar; dens Baghoved finder du skaldet, ɔ: benyt Lejligheden, medens du har den; frontāl, l., hvad der vedkommer det forreste, Forsiden, Forlinien; Frontāl-Angreb, Angreb, udelukkende rettet mod Fjendens Front; Frontāl-Ild, Ild paa Fjendens Front (modſ. Flanke-Ild); Frontāl-March, Fremrykken med fuld Front (modſ. Colonne-March og Flanke-March); (Lk.) som har Hensyn til el. hører til Panden, f. Eks. Frontāl-Arteriē, Pande-Pulsaare; Frontāl-Ben, Pandeben; et Frontāl, (Lk.) Pandebind, Krydderpose o. desl., som lægges paa Panden; Frontale, et, Pandesmykke; ogsaa en Alterdug; Front el. (it.) Fronte, Forside, Ansigtsside; Forside af en Bygning; (Krſpr.) den forreste Side af en Hær el af en Afdeling opstilte Soldater; samtlige langs en Side af den en Fæstning omgivende Polygon liggende Befæstningsanlæg; gøre Front, vende Ansigtet imod, særl. imod Fjenden, byde ham Spidsen, angribe ham forfra; omvendt Front, Front med 2det Geled

foran; gøre forkert Front (Soldaterudtryk), vende Fjenden Ryggen, flygte; Front-box (eng.), = Front-Loge, Loge i Teatret midt over for Scenen; Front-March = Frontal-March, s. d.; de front (fr.), fr., forfra; ved Siden af, jævnsides, i Række med.

Frontière (Frongtjær'), fr. (l. frons, s. d.), Grænse (et Lands).

fronti nulla fides, l., Panden tidt viser en anden end Manden; Skinnet skuffer.

Frontispice (Frongtispis', ofte udt. Frontespids), fr. (m. l. frontispicium, af l. frons [s. d.] og spicere, se), Forsiden af en Bygning; Gavl paa en Bygnings Forside, anbragt over dens Midte, over en Indgang el. et Vindue; Midtgavl; ogs. Titelblad og Titelkobber.

Frontist, s. Phrontist.

Fronton (Frongtong), fr. (l. frons, s. d.), Gavltag; Gavlen under samme; ogs. = Frontispice.

Frosch, t., Frø, det fremragende bevægelige Stykke Træ ved den nederste Ende af Strygeinstrumenternes Bue, ved hvilket Haarene spændes (fr. la hausse).

Frottement (—mang), fr., et, og Frottering, Gnidning, særl. en Slags Massage (s. d.); Bonen; frottere (l. fricare, gnide), gnide; bone; Frotteur (—tør), femin.: —teuse, en, som boner Gulve, el. gnider den, der er i Bad; Masseur; Frottoir (—oar), Gnide-Klud, -Børste.

Frottola, it. (frotto, Sværm, Skare), spøgefuld Sang, Gadevise; Spøg.

Fructidor (Frykt—), fr., Frugtmaaned, den sidste (12te) Maaned i den franske Revolutions-Almanak, fra 18de Aug. til 16de Septbr.; s. Chronologi.

Fructi-fication, l., Befrugtning; Frugtdannelse; fructificere, befrugte; bære Frugt; sætte Frugt; Fructose, Frugtsukker, virker venstredrejende paa polariseret Lys, kaldes derfor ogsaa Lævulose; Fructuarius, en, som nyder Frugten, Indtægten af noget (jvf. Ususfructuarius); Fructuositet, Frugtbarhed; fructuøs, frugtbar, frugtbringende; indbringende, fordelagtig; Fructus, Frugt; Nytte; Fructus in herbis, Sæd paa Roden, i Straaet; Fructus pendentes, pl., hængende Frugt, Frugt, som endnu er paa Træerne; Fructus primi anni, første (Embeds-)Aars Indkomster; Fructist, Botaniker, der klassificerer efter Frugterne.

Fruen-timmer, platt., eg. Kvindeværelse (timmer, Tømmer, Bygning, Værelse); Kvinde (is. foragteligt).

frugal, l. (af frux, gen.: frugis, Frugt), nøjsom, sparsommelig, maadeholden; tarvelig, jævn, knap, fattig, usel, nødtørftig; Frugalitet, Nøjsomhed, Sparsomhed, Tarvelighed (i at spise og drikke); fruges con-sumere nati, pl., Folk, som kun ere fødte for at nyde og fortære, ørkesløse Fortærere, Lediggængere; ogs. Taaber, Aalehoveder; frugiferisk, frugtbringende.

Fruition, l. (frui, nyde), Nydelse.

Frumentarii, l., pl., (i det gl. Rom)-Folk, der skulde sørge for Hærens Forplejning, Kurerer, Politispioner.

frustra, l., forgæves, saafængt; Frustration, Tilintetgørelse (af en Forventning, et Haab ɔc.), (jvf. Désappointement); frustrere, tilintetgøre (en Plan, et Haab), skuffe.

Frustum, l. (af frui, nyde), et, en Stump, Del af noget, en Bid; (Mat.) Affnit af en geometrisk Figur; Stub, f. Eks. Keglestub.

frutescent, ny l., busfagtig (af l. frutex, Busk).

frutti di mare, it., pl., eg. Frugter fra Havet: spiselige Havdyr (Fisk og især Krebs, Snegle, Østers ɔc.).

Früh-schoppen. s. Schoppen.

Fræse, s. Fraise.

Fröbelske Børnehaver, en Slags Forskoler for Smaabørn i 3—6 Aars Alderen med ordnede Lege som det væsentligste Opdragelsesmiddel (Navn efter den tyske Pædagog, Fr. Frøbel, der 1837 oprettede den første Børnehave).

Ftah, s. Phtha.

Fu, kin., Hovedstad (i Bynavne); Provins; s. ogs. Fo.

Fuang, siam. Mønt, = $^1/_8$ Bat; ogs. Guld- og Sølv-Vægt.

Fuchsia, almindelig Prydplante (Slægt af Natlysfamilien) med nedhængende, mest mørkerøde Blomster (Navn efter den tyske Botaniker Fuchs, † 1566); ogsaa kaldet Kristi Blodbraaber; Fuchsin, Anilinrødt.

Fuchs-sveif m. m., s. Fux.

Fuciter, pl., forstenede Søtang-Arter; Fucologi, l.-gr., Læren om Søvækster, Beskrivelse over Tangarterne; Fucus, l., l., Klør, Tang, Søgræs (gr. phykos); Fucace, Brunalge.

Fuder, (holl. voeder, voer), et, Fad (svensk Foder), tysk Maal paa flydende Varer, is. Vin, i Alm. c. 900 Potter.

Fuen, Fuente, sp. (l. fons), Kilde (i mange Stednavne).

fuera! sp. (l. foras), ud! bort!

Fuërista, sp., en, som forfægter de (spanske) landskabelige Forrettigheder; Fuëro, pl. Fuëros, Jurisdiktionssted; Lovsamling; Forrettighed; Privilegium, is. de baskiske Provinsers; (Af l. forum, Torv, Ret, Domstol).

Fuga, l., Flugt; (Mus.) (it. fuga, fr. fugue), Fuge, et kunstigt Tonestykke, hvori en Hovedtanke (Tema) først foredrages af een Stemme og siden efter visse Regler med Forandringer gentages af de øvrige, indtil alle Stemmer samle sig til en fælles Slutning; fugato, it., = fugeret, fugeartet komponeret, skrevet i Fuga-Stil; Fugacitet, l., Flygtighed; fugæ su-spectus, (Retsspr.) mistænkt for at ville undvige.

Fughetta, it., lille Fuga, en Fuga med en mindre end sædvanlig gennemarbejdet Hovedsats.

fugit irreparabile tempus, l., uigenkaldelig tabt er Tiden.

fugitiv, l., flygtig; løselig; stedesløs; pièces fugitives (fysjitiv'), fr., pl., Flyveskrifter.

Fugle-per-spectiv, s. Vue d'oiseau.

fugtle, t. (Fuchtel, en bredklinget Kaarde), prygle (med den flade Klinge).

Fu-hi = Fohi.

Fuks, Fukssvans, Fukssveif, s. Fux.

fuimus Troës, l., (Ordspr.) vi have været Trojanere! d. e.: vor Herlighed er forbi; det er

ude med os! (jvf. Finis); fuit, (han, hun, den, det) har været, er ikke mere, er borte, død.
Fulcra, pl., i sing.: fulcrum, l., Støtte, Støtning, Støttemidler.
fulgent, l. (fulgere, lyne, glimre), glinsende, lysende, glimrende, straalende, blændende.
Fulgur, l., et, Lyn; Fulgur ex pelvi, eg. Lyn af Bækkenet, d. e. blind Alarm, afmægtig Trusel; fulgural, som hører til Lynild; Fulguration, Lyn, Lynild, Kornmod; ogs. Henrettelse ved Elektricitet; (Kem.) Sølvblik; fulgurere, lyne; Fulgurit, Lynildsfrembringelse, f. Eks. et Lynrør (dannet ved Lyn-Nedslag i sandet Jordlag); ogs. et kraftigt Sprængstof, en Slags Dynamit, s. d.
Fuligo, l., Rust; Kønrøg; (Lk.) Skorpe paa Tunge og Læber; fuliginøs, sodet, sodagtig, sodfarvet.
[Fulla = Fylla, s. d.]
full dress, eng., fuld el. hel Paaklædning; stiv Stads; Selskabsdragt.
Fulmen, l., et, Lyn; e-ripuit cœlo fulmen sceptrumque tyrannis, Himlen fravristede han dens Lyn og Tyrannerne Sceptret (om Nordamerikaneren Benjamin Franklin, der 1752 opfandt Lynaflederen og senere udmærkede sig ved de nordamerikanske Fristaters Grundlæggelse); Fulmen brutum, et, en uskadelig Lynstraale, koldt Slag; afmægtig Trusel, uvirksom Bandstraale; fulminans argentum og aurum, s. argentum og aurum; fulminant, lynende, tordnende, smældende, truende, heftig; Fulminatin, en Slags Dynamit (s. d.); Fulmination og Fulmineren, Lynen og Tordnen; Skænden; Banden; det pavelige Kirkebands Forkyndelse, Bandstraalen; Knaldpulverets Bragen, Forpufning; Fulminater, pl., (Kem.) knaldsure Salte; Fulminator, Lyner, Tordner (Tordengud); fulminatorisk, lynende, tordnende; heftigt udtalende; fulminere, lyne, tordne, bande, skælde, smælde, buldre, true; forpuffe.
Fumaroler, it. (l. fumus, Røg), pl., vandagtige, igennem Jordsprækker opstigende hede Dampe; Dampkilder.
Fumet (Fymæ), fr. (l. fumus, Røg), behagelig Lugt ved Vine, Kaffe, Kødmad ꝛc., is. Vildtlugt; Fumeur (Fymør), Ryger, Tobaksryger; Fumigation, l., Røgning; Gennemdampning; fumigere, røge, gennemrøge; Fumiste (Fy—), fr., en, som sætter Ovne op; Røgfordriver; Bedrager; Fumisterie, Snyderi; Fumoir (Fymoar), Rygeværelse, Rygekupé; Fumus, l., Røg; fumum ex fulgore dare, l., at give Røg efter Blus (om tomt Praleri).
Fun, Fung, japan. Vægt, = Fen.
Fun-ambulist, l. (funambulus, fr. funambule, af l. funis, Reb, Tov, ambulare, vandre), Linedanser (jvf. Akrobat).
Function, l., Fonction (Fongsjong), fr., Forretning; Virksomhed (i Psykologien om Sjæleevnernes, i Fysiologien om de legemlige Organers Virksomhed); Embedsforretning, Syssel; Embede, Virksomhedsomraade; (Mat.) en Størrelse, der efter en vis Lov afhænger af andre Størrelser, saa at enhver Værdi af den bestemmes ved de Værdier, som vilkaarlig tillægges disse (de uafhængig Variable); en Funktion af x betegnes: f(x); Functions-T(h)eori el. -Lære, den Del af Matematikken, der gaar ud paa klassificere Funktionerne og bevise almindelige Sætninger, der gælde for større Klasser af dem; functionere el. fungere (l. fungi), foretage Embedsforretninger, forvalte, røgte, bestyre, forestaa et Embede el. Kald (særl. midlertidig); Functionær, fr. Fonctionnaire, Embedsmand, Tjenestemand, tjenestegørende (ogs. i Almindelighed: den, der røgter et Hverv); Fonctionnairisme, Tilbøjelighed til at oprette Embeder, Embedslaveri.
Fund (Fond), eng., Grundsum, anlagt Kapital, Hovedstol, Hovedsum, Bank; Funds, pl., el. Fonds (Fongs), fr., eg. Afgifter til Statsgældens Dækning; Statsgæld; Statsgældsbeviser, Statsobligationer, Stocks; jvf. Fonds.
Funda, l., Slynge; (Lk.) Slynge til Fosterets Vending under en vanskelig Fødsel; Bind (F. mentalis, Hagebind).
Fundament(um), l., et, Grund, Grundvold, Syld, Grundsten, Fodstykke; Hovedsag; pl. Fundamenter, Begyndelsesgrunde; Grundbegreber, Grundregler, Grundkundskaber, Forkundskaber; Elementer (s. d.); fundamental, som hører el. er tjenlig til Grundvold, grundlæggende, grundende, Grund-; ogs. henhørende til Begyndelsesgrundene; Fundamental-Afstand, (Fys.) Varmemaal, Afstanden imellem Varmemaalerens (Termometrets) Frysepunkt og Kogepunkt; F.-Artikel, Hovedpunkt; F.-Bas, F.-Tone, Grundbas (forsk. fra Bassen el. Grundstemmen), Rækkefølgen af Akkordernes Grundtoner i et Tonestykke; F.-Inddeling, Grund-Inddeling, hvorfra man ved en Klassifikation gaar ud; F.-Ligning, (Mat.) Grundligning, den Ligning, fra hvilken man gaar ud for at bestemme Værdien af en ubekendt ved bekendte Størrelser; Fundamental-Ligning kaldes i Funktionslæren en Ligning, der indeholder den almindelige Funktionsbetegnelse f(x) med forskellige variable indsatte og for Resten kun bekendte Funktioner; F.-Lov, Grundlov; F.-Filosofi (jvf. Elementar-Filosofi), den filosofiske Grundlære, der gaar ud paa Udfindelse af Tænkningens øverste Grundsætninger og derved paa Paavisningen af Filosofiens Mulighed som Videnskab; F.-Stjerner, visse is. fremragende Stjerner (f. Eks. Sirius), hvis Sted paa Himmelkuglen er meget nøje bestemt, og som tjene til at angive andre Stjerners Sted; F.-Vilkaar, Grund- el. Hoved-Vilkaar; Fundamentering = Fundering; Fundamentum, (Mus.) Generalbas; Fundamentum agendi, (Retsspr.) Klagegrund; F. dividendi el. divisionis, Inddelingsgrund; F. probationis, Bevisgrund.
Fundation, l., Grundlægning, første Anlæg; Stiftelse; stiftet Indretning; Fundator, Grundlægger, Stifter; Fundatrix, Stifterinde; Fundats (Fundation), Anordning for en Stiftelse, Reglement, Skraa.
fundere, l. (fundare), grunde, stifte, oprette; f. paa, gruble over; fundere Penge, sætte, anlægge Penge i faste Ejendomme; funderet Gæld (Fonds, Stocks), Statsgæld, hvis Forrentning og Afbetaling er anvist paa bestemte Statsindtægter; vel funderet i noget, kyndig, dygtig deri; fundere sig paa noget, støtte sig

paa, bero paa; Fundering, Grundlægning, Tilvejebringelse af et Fundament.
Fundibalus, l. (funda, Slynge), Slyngemaskine; Funditor, Slyngekaster.
funditus, l., fra Grunden af, til Bunds, ganske og aldeles.
Fundus, l., Grund, Jordegods og de deraf flydende Indtægter; Fundus dotalis, et Medgifts-, ogs. et Stiftelses-Gods; Fundus instructus, en indrettet Avls- el. Mejeri-Gaard, med Besætning, Redskaber 2c.
funebral, l., funèbre (fynæbr'), fr. (af l. funus, Lig), som hører til Ligfærd, Jordefærd; Lig-; sørgelig, stummel, jammerlig; marche funèbre, Sørgemarch.
Fune-chore-graphi, l.-gr. (funis, l, Tov, Reb; jvf. Choregraphi), Beskrivelse over el. Anvisning til Linedanserkunsten; funechoregraphisk, samme vedrørende.
funerale, it., (Mus.) sørgelig, Sørge-; Funeraliër, l. (funus, Lig, Jordefærd; jvf. gr. phonos, Drab), pl. (fr. funérailles, pl.), Jordefærds-Anstalter og -Omkostninger; Ligfærd; Funeratiōn, Ligfærd, Jordefærd; funerere, jorde; funest(e), l. og (fynest) fr., sørgelig, ulykkelig; skadelig, fordærvelig; uheldsvanger.
fungere, s. u. Function.
fungībel, ny l. (s. Function), som fortæres ved Brug (f. Ex. Levnedsmidler), og som kan erstattes ved Ting af samme Antal, Maal, Vægt 2c., is. om Penge.
Fungīn, ny l., et, Svampstof; Fungit, svampagtig Forstening; fungōs, l., svampet, svampagtig; Fungositēt, svampagtig Beskaffenhed; svampagtig Udvækst; Fungus, Svamp, Jordsvamp, Plante, hørende til den laveste Afdeling af de blomsterløse Planters Række; (Kir.) blød og svampet Kødudvækst paa Saar el. Bylder; F. articulorum, Leddesvamp; F. hæmatodes, Blodsvamp; F. vasculosus, Karsvulst, = Angiom. Jvf. spongiøs.
Funiculus, l. (funis, Reb), tyndt Reb, Snor; (Bot.) Ægstrengen; F. umbilicalis, Navlesnoren.
Funt, s. Font.
Funt, russisk Sølvvægt af 96 Solotniks el. Kvintin, = 1 russisk Pund, = $^1/_{40}$ Pud (jvf. Pud).
funtus, sandf. Forvrejelse med latinsk Endelse af: „fundet!". Jvf. heureka.
Fuoco, it., Ild; fuocoso el. focoso, it. (af l. focus, Arne), (Mus.) ildfuld, lidenskabelig.
fuora! it. (af l. foras, ud, foris, ude), frem! kom frem! (i Skuespilhuse ved en Skuespillers Fremkaldelse).
Fur, l., Tyv; Furacitēt, Tyvagtighed; furax, tyvagtig.
Furca, l., togrenet Gaffel, Tvege, Fork; et Strafferedskab.
Fureur (Fyrør), fr., Galskab, Raseri; heftig Vrede el. overh. Lidenskab; Begejstring; jvf. Furor.
Furfur, l., Klid; F. amygdalarum, Mandelklid; Furfuratiōn. ny l., Skurv.
furibund(us), l., rasende.
Furiē, l., Raseri; (Myt.) (den personificerede Samvittighedsangst), Plagegudinde, Hævn- og Straffe-Gudinde, Hævnnorne, en af Underverdenens tre frygtelige Halv-Gudinder (Furiæ, ogs. Erinnyer og Eumenider kaldte), nemlig Alekto, Tisiphone og Megæra; ueg. en arrig Kvinde; Heftighed, Hidsighed; la furie (fyri) française (l. furor Gallicus), (Ordspr. om Gallernes Hidsighed, der var frygteligst i det første Kampanfald); Furia, it., Furie (Fyri), fr., (Mus.) et Tonestykke af heftig Karakter og hastigt Tempo, i $^4/_4$ el. $^3/_4$ Takt; Furia infernalis, l., Helvedfurie, en i Sverige iagttaget, meget smertelig furunkuløs Lidelse.
furieux (fyrjø), fr., el. furiōs, l., rasende, gal; heftig, hidsig, opbragt; en Furieux, en ved Siden af den egentlig trækkende Hest (Gaffelhesten) løst tilspændt galopperende Kane- el. Vogn-Hest; fou furieux, en i Sindssyge rasende; furioso, it., (Mus.) heftig, rasende, lidenskabelig.
Furlong (Førl—), eng., $^1/_8$ engelsk Mil (a furrow-long, en Fure-Længde), = 641 danske Fod = 220 Yards).
Furno-logi, l.-gr. (l. furnus, Ovn), Læren om den Kunst at bygge Ovne.
Furor, l., Raseri, Galskab; Lidenskab; Furor poëticus, Digterraseri, poetisk Begejstring; Furor uterinus, (Lf.) Mandgalskab; Furore, it., levende, støjende Bifald; gøre Furore, faa et saadant Bifald (mods. Fiasco, s. d. O.), vække Opsigt, gøre stormende Lykke.
furtīv, adv.: furtive, furtim, l., eg. stjaalen, tilstjaalen; lønlig, hemmelig; furtiva res, en stjaalen Ting; Furtivitatis vitium, ny l., den Egenskab, som en Ting faar derved, at den er stjaalen.
Furtum, l., et, Tyveri; F. attentatum, forsøgt, men ikke udført Tyveri; F. domesticum, Hustyveri (af Husfæller el. Familielemmer); F. qualificatum, et med andre til Last faldende Omstændigheder (f. Ex. Indbrud) forbundet Tyveri.
Furunkel, l. (furunculus, lille Tyv, Byld), Byld, Betændelse i en Haarsæk el. i en Svedkirtel (skyldes en Bakterie); jvf. Dothien; Furunkulose, Sygdom med talrige Furunkler; furunculøs, lignende el. hørende til Furunkler.
Fusa, ny l., $^1/_8$ Node (en Fus); Fusella, $^1/_{64}$ Node. (Jvf. Semifusa).
Fusarolle (Fysaroll'), fr. (fuseau, s. Fusée), tenformet arkitektonisk Prydelse.
fuse, l. (af fundere, udgyde, udbrede), vidtløftigt, overflødigt.
Fuseau, fr. (s. næste Art.), Ten; (Geom.) Del af en Kugleoverflade mellem to Storcirkelbuer.
Fusée (Fysé), fr., (det, der er viklet om en Spindel, fr. fuseau [le fuseau des Parques, Parcernes Ten, — Menneskets Livstraad], af l. fusus, Spindel, Ten), Brandrør i en Bombe; Raket; Sværmer.
Fusel, t. (mul. af gr. physalis, Blære), et flygtigt Biprodukt ved Vinaandsgæringen; slet Brændevin; den ubehagelige Bismag ved samme.
Fuseler, fordr. af Fusilier (Fysilie), fr., Soldat til Fods, væbnet med en Flint (fr. fusil [fysi], af it. focile, Ildstaal, Fyrtøj, af fuoco, af l. focus, Ildsted); Fusillade (Fysijade) (rigtigere end Fusillage), Geværild; Skjel-

skydning med en Flint (til Straf); fusillere (fysiljere), skyde, skyde ihjel (til Straf), jvf. arquebusere); Fusillette (—jett'), lille Raket.

Fusentast, en, der handler overilet og fremfusende (mul. en Sammenblanding af fus (isl. fúss), hastig, og Fantast).

fusi-form, l., spindelbannet, tenformet; fusiformt Sarkom, et, Sarkom (s. d.) opbygget af tendannede Celler.

Fusil, s. u. Fuseler; Fusil à vent (— vang), fr., Vindbøsse.

Fusion, l. (af fundere, gyde, smelte, støbe), Smeltning, Støbning (is. af Metal); Sammensmeltning (f. Ex. af Aktieselskaber), Forening (af forskellige Systemer eller Partier); politiske Partiers Sammensmeltning; i Frankrig: den bourbonske og den orleanske Linies forsøgte Forening i fælles Interesser; Fusionær, den, der foretager, virker for en Fusion; Fusionnìste (Fysionnist), Tilhænger af en Sammensmeltnings-Politik, af et Forenings-Ministerium, F.-Dynasti. (Jvf. Synkretisme og Henotik).

Fuss, t., Fod.

Fustage (Fustasje) (ikke fr.; det franske Ord er futaille), det, hvori en Vare forsendes, is. Fad el. Tønde; Stavgemme; ogs. et med Varer fyldt Fad (af l. fustis, Stok, Træstykke).

Fustanella, (fr. fustanelle), græsk hvidt Mandsskørt (Navn efter Fuchtan el. Fostan, Forstad til Cairo, hvor Tøjet tilvirkes).

Fuste (Fyst), fr. (af l. fustis, Stav), et lille Fragtskib.

Fusti, pl., it. (fusto, Stilk, Stok; l. fustis), (Kbmspr.) opr. Stilke ved Rosiner o desl.; senere alm.: Afgang, Mangel, Afbræk paa en Vare (ved Beskadigelse, Smuds &c.), Vægtafdrag herfor, (jvf. Gerbulur og Refactie); Fusti-Regning, Afgangs- el. Skade-Beregning.

Fustian (Føstien), eng., Olmerdug; ogs. Manchester; jvf. Fustanella.

Fustie, Barn af en Hvid og en Mustie (s. d.).

Fustigation, m. l., Piskning; Kagstrygning; Kat; fustigere, piske, prygle, kagstryge, katte (fustis, Stok).

Fustik, s. Fiset.

Fustuarium (sc. supplicium), l. (fustis, Stok), Stokkeprygl til Døden.

Fût (Fy), Futaille (Fytaj'), fr. (af l. fustis, Stok, Træstykke), Tønde, Fad; jvf. Fustage.

Futhark, et, Rune-Alfabet (efter Navnene paa de første Bogstaver i Runerækken).

futil, l. (futilis, af fundere, udgyde; altsaa eg.: let at udgyde), ringe, usel, jammerlig, intetsigende, ubetydelig, uduelig, ugrundet; Futilitet, Uselhed, Lapperi, Ubetydelighed.

Futteral, s. Foderal.

Futur (Fytyr), fr., eg. den tilkommende; den forlovede, Kæreste; fem.: Future; Futurition, ny l., Fremtid, tilkommende Tilværelse, Tilbliven, en Tings Tilværen i en Tid, der skal komme; Futuribile, ny l., det, der under en Betingelse, som ej kommer til Virkelighed, vilde have tildraget sig; Futurum, l., et, (Gram.) den tilkommende Tid, Fremtid (ogs. Futurum ab-solutum el. simplex); Futurum ex-actum el. perfectum el. compositum, fr. futur antérieur, Førfremtid (f. Ex. jeg faar læst, skal el. vil have læst); Futurum in præterito, Fortids Fremtid, = 1ste Conditionalis (f. Ex. jeg skulde læse); Futurum exactum in præterito, Fortids Førfremtid = 2den Conditionalis (f. Ex. jeg skulde have læst); in futurum (el. pro futuro), for Fremtiden, herefter; futuri anni, i tilkommende Aar; ad futuram memoriam, til Minde i Fremtiden.

Fux (t. Fuchs, Ræv), den i sin Klasse nederste Skoledisciple (modf. Dux, s. d.); (paa tyske Universiteter) Spotteord om Studenter i det første Universitets-Aar; en rød Hest; en Guldpenge, Dukat; Samling af Kabelgarn, dannende den ene Gren af en Sejsing (s. d.); (Log.) (= vulpecula, en Ræv), en Syllogisme (s. d.) med 4 (i St. for 3) Hovedbegreber; Fux-svans el. Fux-sveif, t. (Fuchsschwanz, Fuchsschweif), en bredbladet Sav med Haandtag (uden Stilling); Fuxsvantser (t. Fuchsschwänzer), Spytslikker, = Patelin, s. d.

Fuyant, s. Faux-fuyant.

Fuyard (Fyjar), fr. (af l. fugere, flygte), Flygtning.

Fuzz, eng., Bomuldsstøv i de engelske Fabriker; flygende Støv, Gyv*.

Fyle, s. Ph.

[Fylla, eg. Fylde; (nord. Myt.) en Mø med udslagne Haar og Guld-Pandebaand; bærer Friggs Æske].

Fyr-aften, plattysk (fîravend, Aften før Helligdag), Friaften, Tiden efter Arbejdets Ophør; fyrig, (t. feierig), ledig, uden Arbejde, (i Haandværkssproget) arbejdsledig, arbejdsløs.

Für-sprecher, t., Talsmand.

Fys—, Fysio—, s. Ph—.

Fæces el. Feces, l., pl., Bærme, Bundfald; (Lk.) Skarn, Tarmindhold = Excrementer; fæcal, hvad der har Beskaffenhed af Ekskrementer; Fæcalier, pl., Fæcal-Stoffer = Ekskrementstoffer; fæculent, bærmet, grumset, uklar; Fæculen(t)s, Bundfald, Grums.

fähig, t. (af fahen, fange), i Forbindelser (f. Ex.: hof-fähig): skikket, værdig.

Fænomen, fænomenal m. m., s. Phæn—.

Fært, af t. (Fährte), Spor; is. Talemaaden: at faa F. af noget (et Dyr).

Føcundation, l., Befrugtning; Føcunditet (Føcunditas), Frugtbarhed; føcundere, befrugte, gøre frugtbar (føcundus).

føderal, l. (fœdus, Forbund), forbundsmæssig; til et Forbund hørende; føderalisere, forbinde, stifte Forbund (mellem for Resten af hverandre uafhængige Stater); føderalisere sig, indgaa Forbund med; antage en Forbundsstatsforfatning; Føderalisme, ogs. Fédéralisme, fr., Forbundssystem; Forbundssyge, (under den første franske Revolution) den Girondisterne tillagte Plan, at forvandle Frankrig til en Forbundsstat; Bygdevælde; Føderalist, Tilhænger af hint System (i Alm., el. med Hensyn til den nævnte, Frankrig vedkommende Plan); føderalistisk, som er i Føderalismens Aand eller vedkommer den; Føderal-theo-logi, hos de Reformerte den Teologi, der udvikles af Begrebet Pagt: Menneskets dobbelte Forbund med Gud, før og efter Syndefaldet (fremstillet først af Coccejus

† i Lejden 1669); Føderation, Forbund, Forbindelse, fleres Forening til et fælles Øjemed, isf. til fælles Værn (jvf. Confoederation); føderativ, forbundsmæssig, forbunden, Forbunds-; Føderativ-System, et, Forbundsforfatning, en Forfatning for flere forbundne Fristater, som tilsammen udgøre en Stat, et Statsforbund, medens hver enkelt af dem har sin egen selvstændige Regering og kun i visse Tilfælde er underkastet fælles Beslutninger (f. Eks. det achæiske Forbund, det svejtsiske Forbund &c.); Føderérede, pl., forbundne, medforbundne. Jvf. Confoederation, Centralisation.

fœdum, l., hæsligt, styggt; Nil dictu fœdum visuque hæc limina tangat! Aldrig vove sig hid, hvad styggt er for Øre og Øje! (Overskrift over Scenen paa et Teater).

Föhn, t. (af l. Favonius, Vestvind), varm, tør Vind, der opstaar paa Læsiden af Bjerge, varm Søndenvind (i Svejts).

Fœnum habet in cornu, l. (eg. om Oksen, der stanger), den har en Visk Hø paa Hornet, ɔ: vogt dig!

Fœnus, Fenus, l., Renter, Laan, Aager; F. nauticum, Sølaan.

Förster, t., Skovrider; fædv. i Sammensætningen: Overførster (t. Oberförster; jvf. Forst.

för tillfället, sv., den Gang, i Øjeblikket, i Sagens el. Dagens Anledning.

føtal, l., vedrørende Fosteret; Føtation, ny l., (Lt.) Frugtdannelse; s. Føtus.

Fœtor ex ore, l., ubehagelig Lugt fra Munden, stinkende Aande.

Fœtus, l., et, Foster, Livsfrugt (som er over tre Maaneder gammel), jvf. Embryon.

G.

G., som romersk Tal, 400; $\overline{G}$. = 400000; i romerske Indskrifter = Gajus, ogsaa Gens; (paa Recepter) = Gummi; paa østerrigske Mønter: Nagy-Banya i Ungarn, paa preussiske: Glatz el. Stettin, paa franske: Poitiers og (Aar VI—XIII) Génève; paa Kurslister = Geld, t., Penge, Køberkurs.
g. = Gram; i Fys.: Tyngdekraftens Acceleration (s. d.); paa romerske Indskrifter = Gens, s. d.
Ga, officiel Forkortelse af den nordamerikanske Stat Georgias Navn; ogs. = Gallium, s. d.
Gall. = Gallons, s. d.
Ge. = Germanium, s. d.
Gen. = Genitiv, General, Genesis, s. disse.
Gent. = Gentleman, s. d.
Geo. = Georg (Egennavn).
Germ. = Germania, l., Tyskland.
gl. m. el. glor. mem. = gloriosæ memoriæ, l., højlovlig Ihukommelse.
Gn. = Gnæus, Cnejus, et romersk Egennavn.
Gr. = Gram, s. d.
Gr. = Granum, l., et Gran.
Gr. el. Gram. = Grammatik, s. d.
gran. = grana el. granula, l., pl., Korn, Frøkorn.
gr. m. = grosso modo, l., (paa Recepter) groft skaaret el. stødt.
G. T. = Genio tutelari, l., til Værneaanden.
gtt., gutt. = guttæ el. guttas, l., Draaber.

Ga, s. Bobisation.
Gabaniza (jvf. it. Gabbano, et Slags Kappe; mul. af samme Opr. som Cabane, s. d.), den tyrkiske Sultans kostbare Pels, om Sommeren foret med Zobel, om Vinteren med sort Ræveskind (som ingen maa bære uden han); Gaban, fr., Regnkaabe af Filt el. groft Klæde (i Levanten).
Gabar(r)e, fr. (l. carabus, et Slags Søkrebs), et fladbundet Fartøj, Pram; ogs. Vagtskib; jvf. Caravelle.
Gabbatha, hebr., Domstolen i Jerusalem („det Sted, som kaldes stenlagt" [gr. litho-strotos], Joh. Evang. 19, 13).
Gabbro, it. (Navn efter en toskansk By Gabbro), Urgrønsten, en af Labrador og Diallag bestaaende til Ornamenter brugt Stenart.
Gabella, it., el. Gabelle, fr. (sp. Gabela og Alcabala, Afgift, af ar. kabal, faa, tage; el. af Roden give), (Retsspr.) Afgift, Paalæg, Skat, især paa Gods og Penge, som gaa ud af Landet; (i Frankrig) Saltskat; Saltmagasin.
Gabie, fr. (it. gabbia, af l. cavea, Hulning, Bur), Mastekurv, Mærs; Gabier (Gabje), Vagt paa Skibsmærset; Topsgast; Gabion (Gabjong), (Krspr.) Skansekurv; Gabionnade, Forskansning ved Skansekurve; gabionnere, dække ved Skansekurve.
Gabriel, hebr., ɔ: Guds Mand, en af de syv Ærkeengle (æret ogs. af Muhamedanerne som den, der har indgivet Muhamed hele Koranen).
gâchere, fr. (af angels. wascan, oldn. vaska, vadske), male slet, smøre; sælge for Spotpris; Gâcheur (Gasjør), daarlig Maler, Smører; Godtkøbshandler.
Gachupin(o) (Gatsjupin), sp. (af aztek. cactzopini, ɔ: den, der stikker med Skoen: Sporebærer), i Mejiko indvandret Spanier (til Forskel fra Kreoler: i Mejiko født hvid), = Chapeton.
Gaditano, sp., Cadiz-Beboer.
Gadsteel (Gædstil), eng. (gad, spids Ting, Stang, Metalstykke, i Slægt med oldn. gadd(r), Braad), et, Mejselstaal, en Sort Staal, tjenlig til File, Knive ꝛc.
Gaëler, keltisk Højskotte, Irlænder el. Man-Bo; gaëlisk (eng. gaelic), en saadan vedkommende; s. Celt.
Gaëta, dalmatisk Halvdæksfartøj med 1 eller 2 Master.
Gagat el. Jet, gr. (gagates, af Gagai, By i Lykien), en sort, glinsende Brunkulart, hvoraf Brugsgenstande og Smykker laves; ogs. kaldet sort Rav.

Gage (Gasj'), fr. (af m. l. vadium, af l. vas, Gen.: vadis, Borgen; el. af got. vade, oldn. veð, Pant; jvf. d. vædde), Pant, Underpant; Venskabsgave; Pengeløn, Aarsløn, Embedsløn, Lønning, Sold (i denne Betydn. i Fransken: Gages, pl.); Gage-Caren(t)s, fr.-l., Lønafkortning, Indeholden af Lønnen; Gage d'amitié, Vennegave; Gage d'amour', Kærligheds-Pant el. -Gave; gagere, vædde; lønne; Gagering, Lønning; Gageure (Gasjyr'), Væddemaal; Gagist, en, som staar i en andens Løn el. Sold (applaudisseur à gages, lejet Bifaldsklapper).

Gag-law, eng. (gag, Knevel), Mundkurv-Lov.

Gagliarda, it., s. Gaillarde.

gagné (ganjé), fr. (it. gana, heftig Attraa; jvf. d. Gavn), vunden (modsat perdu, s. d.); gagnere (fr. gagner), vinde; Gagneur (Ganjør), Vinder, den vindende; Gain (Gæng), Vinding, Fordel.

Gaia, Ge, gr., Jorden, s. Gæa.

gaillard (gajar), fr. (s. Gala), munter, lystig, pudsig, overgiven; en Gaillard, en lystig Broder; Kastel el. Skanse paa et Skib; Gaillarde (Gajarde) (it. gagliarda), (Bogtrk.) en særlig i Frankrig brugt Skrift-Grad (jvf. Petit); en forældet italiensk Dans med lystige Spring, i hurtigt Tempo og 3/2 el. 3/4 Takt (jvf. Romanesque); Gaillardise (Gajardis'), Munterhed, Overgivenhed.

gaîment (gæmang), el. gaiement, fr. (gai, fem.: gaie (gæ), glad, munter; gl. t. gâhi, t. jähe, rask, kraftig, brat), adv. lystigt, muntert.

gain, s. u. gagné.

Gaîne (Gæn), fr. (af l. vagina, Skede), Skede; Løngang (ved Fæstningsværker).

Gaïtan, tyrk., Snor, Silkesnor.

Gaîté, Gaieté (Gæ'te), fr. (jvf. gaîment), Glæde, Lystighed; Navn paa et Pariserteater.

gajo, gajamente, it., (Mus.) = gaîment, fr., s. d.

Gala, fr., it., sp. (? gr. kala, skønne Ting; gl. t. geili, Pragt; ar. chalj, Prydelse, Stads), Hoffest, Hofhøjtid; Pragtklædning, Højtidsskrud, Storstads; en (ang) Gala el. i Gala, i Festdragt.

Galads = Callads; s. Collats.

Galakt-agoga, gr. (gala, Mælk; gen.: galaktos), pl., = Galaktophora; Galaktit, Mælkesten, mælkehvid Jaspis; Galakto-cele, smaa Svulster i Mælkekirtlens Mælkegange; Mælkebrok; galakto-des og galakto-ides, mælkefarvet; Galaktodendron, et, Mælketræ (et Træ i Amerika, hvis Saft tjener i Stedet for Mælk); Galaktographi, Beskrivelse over Mælkesafterne; Galaktologi, Lære om Mælkesafterne; Galakto-meta-stase, Mælkforsættelse; Galaktometer, et, Mælkeprøver (til Undersøgelse af Mælks Forfalskning); Galaktophag, eg. Mælkæder, Menneske, hvis Hovednæring er Mælk; Galaktophora, pl., Midler, som fremme Mælkdannelsen i Brysterne; galaktophorisk, som giver Mælk; galaktophori ductus = vasa lactea, Mælkekar, Mælkegange (i Legemet); Galaktopio-meter, et, Redskab til at bestemme Mælkens Fedme (pion, fed); Galaktoplani, Mælkens Udtræden; Galaktoplerose, Overflod paa Mælk i Brysterne; Galaktopoësis, Mælkeafsondring el. Mælkedannelse; Galaktoposi, Mælke-Kur; Galaktopöt, Mælkedrikker; Galaktopyra el. Galaktopyretos, Mælkefeber; Galaktor-rhøe el. —rhe, Mælkeflaad; Galakto-schese, Mælkens Udebliven; Galaktose, Mælkedannelse; ogs. et Kulhydrat, der dannes ved Hydrolyse (s. d.) af Mælkesukker; Galaktoskop, et, Mælkeseer, Mælkemaaler, ved hvilken, straks efter Malkningen, Mælkens Flødeholdighed angives; Galaktotrophi, Ernæring med Mælk; Galaktozemi, Tab, Spilde af Mælk; Galakt-uri = Chyluri, s. d.

Galan, sp. (s. Gala), Elsker, Tilbeder, Boler (jvf. Cicisbeo; fordum i god Betydn.); galant, fr., høflig, artig, gild*, høvisk, forekommende (is. mod det andet Køn); forelsket, liderlig, udsvævende i Elskov (i denne Betydning altid fem. galante, om Kvinder); pyntet, smagfuldt klædt; gild*, herlig; (Mus.) galant Stil, i det 18de Aarh.s Klavermusik en Skrivemaade, der tillod sig mange Friheder i Melodik og Stemmeføring; galant Sygdom, s. Galanteri-Sygdom; Galanteri, et, Høflighed, Artighed, fin Levemaade; Forekommenhed mod det andet Køn; forelsket Snak; lille Gave til en Kvinde; Elskovshandel, Flogsen*, Lefleri; Liderlighed, Udsvævelse med det andet Køn; Pynt, Pyntevarer; deraf Galanteri-Handler; Galanteri-Varer ꝛc.; Galanteri-Sygdom, venerisk Syge; Galant-homme (Galangtomm'), en gæv, brav, ærlig, ogs. fin Mand; homme galant (omm' galang), Kvindeven, Dameven; Galantin (Galangtæng), en lapset Nar; Galantine, en Ret af kogt Fuglekød el. Fisk uden Ben; galantisere, spille en Galantins Rolle, gøre sig lækker; Galantisme, fr.-l., Skinviden, uægte Dannelse, Skinlærdom, der kun hylder en Modesmag; Galant-uomo, it., = Galanthomme, s. d.; il re (Kongen) galantuomo, italiensk Kendingsnavn for Kong Victor Emanuel.

Galatea, gr., (Myt.) Navn paa en Nereïde (s. d.), i hvem Kyklopen Polyphemos forelskede sig, men som spottede hans Elskov.

Galatine = Gelatine, s. d.

Galaxi, gr. (galaxias), (Astron.) Mælkevejen paa Himmelen (isl. vetrgata, Vintergade).

Galbanum, hebr.-l. (hebr. cheleb, Fedme), et, en til Gummiplaster brugt Harpiks af en persisk Skærmplante (ferula erubescens).

[Galder, oldn. (galdr), Trolddom, is. ved Tryllesange og Runeristning; galdre (oldn. galdra, i Slægt med gala, synge), at øve Galder; jvf. Seid].

Gale-anthropi, gr. (galee, Maar, Kat), (Læ.) Kattesyge, et Menneskes Indbildning at være forvandlet til en Kat.

Galease, Galeasse, it. (galeazza, af m. l. galea, galio, galeo, efter nogle af l. galea, Hjelm, som Mærke malet paa Forstavnen; efter andre af galea, en Væsel, en Kat som [lig andre Dyrfigurer] Forstavnsmærke); (tidligere) stort tremastet, væbnet Aareskib (med Skyts paa to Dæk); stor Galej; nu et Koffardiskib med to Master uden Mærs, den forreste større end den agterste.

galeatum ex-ordium el. galeatus pro-logus, s. Prologus galeatus.

Galeazza, s. Galease.
Galej (it. galea, fr. galère, s. d.), et væbnet, fladt, sædv. tomastet Fartøj, som baade fører Sejl og ros (af Forbrydere og Slaver: Galej-Slaver); gaa paa Galejen, gaa paa Svir.
Galena, l., Sølverglød; Blyaske.
Galenica (figura), den fjerde syllogistiske Figur (lagt til de tre aristoteliske af Filosoffen og Lægen Galenos, † c. 200 e. Kr.); galeniske Lægemidler, enkelte, ikke sammensatte Lægemidler, el. af de sammensatte saadanne, der kun kræve en simpel Tilberedelse, saasom ved Kogning, Infusion &c. (modsf. de chemiske og spagyriske, s. d.); galenisk Lægekunst el. Galenisme, Lægekunst, der, som Galenoses, støtter sig paa Forening af Erfaring og Fornuft; Galenister, Tilhængere af Galenoses Lære; ogs. (el. Galeniter) en Gren af Gendøber-Sekten i det 17de Aarh. (efter dette Partis Formand, Galenus Abrahamssohn de Haen).
Galeo-machi, gr., Kattekrig; Galeo-myomachi, Katte- og Muse-Krigen (et i Efterligning af Batrachomyomachien [s. d.] skrevet spøgefuldt oldgræsk Heltedigt af Theod. Prodromos).
Galeon el. Galione, sp., stort tremastet, væbnet Koffardiskib (brugtes til at hente Sølv og andre kostbare Varer fra Amerika).
Gale-opsis, gr., eg. Katteøje; (Bot.) Hanekro, Daa*, Slægt af læbeblomstrede.
Galeot, it. (galeotto), Galejslave; (galeotta), en lille Galej; tomastet Handelsskib.
Galère, fr., s. Galej; ordsproglig Talemaade (efter et Sted i Molieres „Scapin"): Que diable allait-il faire dans cette galère? (kø djablallætil fær' dang sæt' galær'), Hvad Djævlen vilde han paa den Galej? (ɔ: blande sig i den Sag?); vogue la galère, s. u. vogue.
Galeri el. Galleri (m. l. galeria, it. galleria, fr. galerie, maaske af gualler, aller, gaa, altsaa = en Gang; jvf. Gala), et, en lang, dækket, men paa den ene Side aaben og med Søjler, Gitter- el. Ræk-Værk forsynet Gang; Svale, Hjal; (lang og smal) Billedsal, Billedhal, Søjlehal; Gemme for de tegnende Kunsters Frembringelser; Kunstsamling (i Almind., saa vel som i enkelte Retninger og Klasser); Samling af navnkundige Personers Portrætter; Række af klassiske Værker i en vis Litteratur; Passage, (overdækket) Gennemgang fra en Gade til en anden; gennembrudt Ornament, som kranser Gesimsen paa et Møbel; (Bjergv.) = Stolle, s. d.; (Krspr.) lang, overdækket Gang af Træ el. Murværk; Minegang; (i Skuespilhuse) den øverste Etage el. Loge-Rad (ogs. om Folk, der benytte samme, ueg. = Folk uden Smagsdannelse); ogs. et Slags Altan paa store Krigsskibes Agterdel.
Galerne, fr. (maaske af m. l. galerna, af l. gelare, fryse; sandf. af irsk: gal, Vindstød), kold Nordvestvind.
Galer-opi, gr. (galeros, munter), (Lf.) glad Udseende (som unaturlig Virkning af en Sygdom).
Galette, it. Galetta, Kokon, Udskuds-Floksilke; ogs. et Slags Kage el. Tærte, særl. Foderkage til Heste (af Havre, Byg, Rug, Ærter, Kartofler, Linolie, Salt).
Galgen-frist, t., Galgefrist, kort Opsættelse af en Straf eller Ulykke; Galgenhumor, fortvivlet Lystighed.
Gali-ankon, gr., som har en ved Forvridning kortbleven Arm.
Galiath, forv. af Gaillarde (s. d.).
galileïsk (ogs. hollandsk) Kikkert, den af den italienske Astronom Galilei († 1642) forbedrede simpleste Kikkert, alene sammensat af eet konveks-konvekst Objektiv- og eet konkav-konkavt Okular-Glas; galileïske Tal, de ulige Tal: 1, 3, 5 . . ., saakaldte efter ovennævnte G., Faldlovens Opdager, fordi de, multiplicerede med $15^5/_8$, angive et frit faldende Legemes Vejlængder i Fod i henholdsvis 1ste, 2det, 3die . . . Sekund.
Galilæer, hebr. (galil el. galila, Kreds, Distrikt, opr. en Del af Naftali Stammes Land), Navn paa Jesus Kristus som den i den galilæiske B Nazareth opdragne; Navn paa de første Kristne; „Du har sejret, Galilæer! (Kristus!)" et Udraab, tillagt den døende (i en Krig mod Perserne saarede) Romerkejser Julianus Apostata († 363).
Galimafrée, fr., Ret af alle Haande levnede Kødstumper; forvirret Sludder.
Gali-mat(h)ias (efter nogle opstaaet ved, at en latintalende Sagfører i en Retssag om en, en vis Mathias tilhørende, Hane, forvekslede gallus Mathiæ [Mathiases Hane] med galli Mathias [Hanens Mathias]; sandsynligere af galimafrée, s. d., en, et, Uorden i Ord og Foredrag, Miskmask, Snikknak, Vaas, Tøv*.
Galiōn el. Galliōn, af sp., Forbelen af et Skib; Stavnrum; Bov; Skibssnabel, Skibstryne, Skibssnude; Stavnbilled; s. Galeon.
Galiondschi-Aga, (i Tyrkiet) Højbaadsmand.
Galiot = Galeot, s. d.
Galium, (Bot.) Snærre, Maure*, Slægt af Krapfamilien.
Galla, ar., eg. indvandrende; et østafrikansk tappert og smukt Folk med aaben, gæstevenlig Karakter.
Galla, s. Gala.
Galle (t. Galle, eng. gall, Galde; l. galla, Galæble), Sygdom hos Hesten, Vædskesamlinger is. i Ledsække og Senesteder; ogs. hypertrophisk Misdannelse af Plantevæv, frembragt af Svampe el. Dyr.
Galleri, s. Galeri.
Gallerte, t. (m. l. galatina, ogs. galreda, af l. gelatus, frossen), en slimet, mer eller mindre gennemsigtig, størknet Saftmasse.
Galli, gr., pl., (Myt.) Kybeles Præster; Galliambus, pl. Gall-iamber, et Slags Vers el. Kvad, som hine sang ved deres Ofringer; ogs. et egent Versemaal, i hvilket de vare affattede.
Gallia, s. Gallien.
Galliarde, s. u. Gaillard.
Galliasse, s. Galease.
gallicansk, l., fransk (kun brugeligt om Kirken), om den katolske Kirke i Frankrig i dens Forhold til (relative Uafhængighed af) den pavelige Stol; Gallicanisme, Stræben efter den nævnte Uafhængighed; Gallicisme, fransk Sprogegenhed el. Vending (for saa vidt den indblandes i et fremmed Sprog); Franskagtighed; gallicistisk, franskagtig; Gallicomani

= Gallo-mani; gallicus morbus, eg. den franske Sygdom; ældre Navn paa Syphilis; Galliën, l., opr. Navn paa Norditalien (Gallia cisalpina), senere ogs. paa Frankrig (Gallia transalpina); Galliëre el. Gallere, pl., Frankrigs gamle Indbyggere (l. Gallus, fr. Gaulois, en Galler); gallisk, fra Gallien, fransk; gallisk Hane, s. u. Gaulois.

Galli-cinium, l. (af canere, synge; gale), et, Hanegal; den tidlige Morgenstund.

Gallin, Galæble-Syre.

Gallinaceæ, ny l. (gallinæ, l. (s. Gallus), pl., Hønsefugle.

Galliōn, s. Galion og Galeone.

Gallionisme, Ligegyldighed ved Religionsforestillingeder (Navn efter Gallio, men uden tilstrækkelig Grund i Ap. G. 18, 12, ff.), = Indifferentisme; Gallionist, en, som er ligegyldig i Religionssager, = Indifferentist; ogs. Købmand paa de spanske Galioner el. Register-Skibe (s. d. O.).

Galliōt, s. Galeot.

gallisere, (en af Gall [tysk Tekniker, † 1863] opfunden Maade) at forbedre slette Vine ved Tilsætning af Sukker og Vand.

Gallisme, Tyskeren Dr. Galls († 1828) Hjernelære (s. Kraniologi, ogs. Phrenologi).

gallisk, s. u. gallicansk.

Galli-typi, en af Italieneren Galli opfundet Fremgangsmaade, ved hvilken der graveres paa Træplader, overtrukne med et Lag af Kridt og Klister.

Gallium (af Gallia), et, Zink meget nær staaende, af Franskmanden Lecoq de Boisbaudran i 1875 opdaget metallisk Grundstof.

Gallo-Amerikaner, en indfødt Franskmand, som har nedsat sig i Amerika.

gallo-batavisk, l., fransk-nederlandsk.

Gallo-mān, l.-gr., en, som lider af Gallomani, overdreven Forkærlighed for alt fransk.

Gallon, eng., et engelsk Maal til tørre og flydende Varer (= 4,7 danske Potter).

Gallonius = en Fraaser (efter en Romer af dette Navn).

Gallo-phag, l.-gr., eg. Franskmandæder (t. Franzosenfresser), en, der hader Franskmændene.

Gallo-phīl, l.-gr., Ven af Frankrig og franske Sæder.

Gallo-phob, l.-gr., en, der er ræd for Franskmænd.

gallo-romansk, l., opstaaet ved Sammensmeltning af Gallisk og Romansk.

gallulascere, l. (gallus, Hane), slaa over, om Drengestemmens ejendommelige Lyd ved Overgangen (Mutationen, s. d.).

Gallus, l., Hane; Galler (s. u. gallicansk); (gildet) Kybele-Præst (s. Galli); Gallus-Syre, en i Galæblet (l. galla) indeholdt (i Fotografien brugt) Syre.

Galmej(e) (af gr. kadmia), kulsurt Zinkilte (Zinkspat, ædel G.) el. kiselsurt Zinkilte (Kiselzinkerts, uædel G.), en Zinkmalm, der bruges ved Tilberedelsen af Messing.

Galocher (Galosjer), fr. (it. galloscia, maaske af l. caliga, Halvstøvle; el. af l. gallicæ [neml. crepidæ el. soleæ], et Slags gallisk Fodtøj; el. af gr. kalon, Træ, Træsko), pl., Oversko, Gummisko.

Galoner, fr. (jvf. Gala), pl., Tresser, if. guld- og sølv-indvirkede Baand; galonere, bræmme, besætte med Tresser el. Borter, sølv-, guldbryne*.

Galop (maaske et Lydord; smlg. gr. kalpazein, galoppere; glt. klaupan, isl. hlaupa, løbe, 2c.), hurtigt Løb, hurtigt Ridt, Firspring, Firsprang*; den stærkeste G. = Carrière (s. d.); Galopade = Galop; ogs. en rask Dans i ²/₄ Takt (langsommere end Ecossaisen); Springdans; galopere, løbe i Firspring; ride i Galop; Galopin (Galopæng), en Dreng, som løber Ærinder, Løbedreng, Postdreng 2c.; en Ordonnansofficer hos en General; ogs. Navn paa en Dans.

Galvanisation, Anvendelse af den galvaniske Strøm if. til Behandling af Sygdomme; Galvanisme, Galvano-Elektricitet, den af den italienske Læge Galvani 1791 opdagede (men først af den italienske Fysiker Volta forklarede) Berørings-Elektricitet (Elektricitet, fremkaldt ad kemisk Vej), ogs., men mindre rigtigt, kaldet dyrisk Elektricitet, paa Grund af dens pirrende Virkning paa Muskler og Nerver; galvaniske Apparater, Led (Elementer), hvoraf sammensættes Kæder el. Batterier, ere Redskaber, ved hvilke hin Kraft udvikles (det ældste galvaniske Batteri er Voltas Støtte, der dannes af Plader af to forskellige Metaller, sædvanligst Zink og Kobber, saaledes, at der oven paa et saadant metallisk Pladepar lægges en fugtet Papskive, paa denne et Pladepar, som det første, saa en fugtet Papskive, o. s. fr.); galvanisere, paavirke ved Galvanisme (om Virkningen paa det dyriske el. menneskelige Legeme); dække med en metallisk Hinde, idet Metallet ved en galvanisk Strøm udskilles af en Opløsning (f. Eks. galvaniseret Jerntraad, i Alm. forzinket Jerntraad); Galvano, en ved galvanoplastisk Udfældning dannet Cliché (s. d.) til Bogtryk; Galvano-chirurgi, den Kirurgi, der bruger den elektriske Strøm som Middel; Galvanochromi, farvet Overtræk paa Metal ved galvanisk udfældede (farvespillende) Lag af Metal; Galvanoglyphi, en første Gang 1856 brugt Metode til galvanoplastisk at frembringe ophøjede Billeder paa en Metalplade; Galvanographi, Fremstilling ad galvanoplastisk (s. d.) Vej af Kobberplader, hvorfra Aftryk kunne tages paa Papir; galvanographere, udøve Galvanographien; Galvanokaustik, Fremstilling af Trykplader ved galvanisk Gravering i Stedet for Ætsning; (Lk.) Brug af den ved Galvanisme frembragte Glødning af den ledende Metaltraad til Ætsning eller Udbrænding af organiske Væv (f. Eks. Svulster); Galvanolyse = Elektrolyse; Galvano-Magnetisme = Elektro-Magnetisme (s. d.); Galvano-Metallurgi = Elektro-Metallurgi; Galvano-meter, gr., et, Redskab til at maale den elektriske Strøms Styrke ved Hjælp af dens magnetiske Virkninger; Galvanoplastik (opf. 1838 af Jacobi i Petersborg), gr., den Kunst ved den galvaniske Strøm at udfælde Metaller af deres Saltes vandholdige Opløsninger som en sammenhængende Masse, enten for at mangfoldiggøre (ornamentale, plastiske) Genstande eller for at forsyne færdige

Metalsager med et tyndt Overtræk af et andet Metal (Galvanostegi), f. Eks. Forstaaling af Kobberplader som Værn mod Slid under Trykning; galvanoplastisk, henhørende til, frembragt ved denne Kunst; Galvanopunctur = Elektropunctur (s. d.); Galvanoskōp, et, Redskab til at paavise en elektrisk Strøms Tilstedeværelse og Retning; Galvanotypi = Elektrotypi.

Gamache, fr. (af it. gamba, = glfr. gambe, fr. jambe, Ben; el. af sp. guadamacil, presset Læder, opkaldt efter Gadames i Tripolis), Overstrømpe, Knappestrømpe, Knappestøvle uden Saal (bruges i flere europæiske Hære); Gamache-Tjeneste, Støvlettjeneste, pedantisk Eksercits og Overholdelse af militære Former o. l.

Gambade (Gangbad'), fr. (pers. kanbad, Luftspring; el. af it. gamba, = fr. jambe, Ben; el. af gr. kampe, Krumning), Luftspring; Narrestreg; hurtig Beslutning.

Gambe, it. (gamba, fr. jambe, Ben), (viola di gamba), Basviol, som holdes imellem Knæene; Knæviol, noget mindre end Violoncellen, med 6—7 Strenge (nu forældet); ogs. et Orgelregister; Gambe-Klaver el. Gambe-Værk, el. Bue-Clavicymbel, et forældet Klaviatur-Instrument; Gambist = Gambe-Spiller.

Gambier, Gambir Catechu, Gutta Gambir, indtørret Saft af Bladene og Grenene af en i Bagindien og paa de indiske Øer vildtvoksende Busk, brugt i Garverierne. S. Catechu.

Gambit, fr. (jvf. it. dare il gambetto, spænde Ben, bruge List), et vist underfundigt Træk i Skakspil (naar man, efter at have fremskudt Kongens eller Dronningens Bonde to Skridt, trækker vedkommende Løber to Pladser frem); en Fælde, Snare.

Gambrinus, tysk (flamsk) Sagnkonge, hvem man tilskriver Opfindelsen af Ølbrygningen; (mul. fordr. af: Jan primus, Johan I. af Burgund); en Søn af G., = en Ølelsker, Øldrikker.

Game (Geem), eng. (game, i Slægt med isl. gaman, Skæmt), Spil; Game-cock, Game-fowl, Kamphane.

Gameliōn, gr. (gamos, Ægteskab), den 7de Maaned i det gamle attiske Aar (fra 10de Januar til 6te Februar), Navn efter Ægteskabsfesten Gamelia.

Gamelle, fr. (af l. camella, Drikkeskaal), Kogekar, der hører til Militærets Feltudrustning; ofte brugt som Navn paa de franske Rekrutter.

gameto-petal, gr. (af gamos, Ægteskab, og petalon, Kronblad), (Bot.) helkronet.

—gami, ofte forekommende Endelse, betegnende Ægteskab (gr. gamos), f. Eks. Agami, Monogami, Polygami.

Gamin (Gamæng), fr. (? af fr. jambe, Ben; ? af t. gemein, menig), = Galopin og Polisson, s. d.; Køkkendreng; Læredreng; Gadedreng, Gadegut*; Gaminerie, et, en Drengestreg.

Gamma, gr. (Mus.) Skala (fr. gamme), Tonestige (fordi dens dybeste Tone opr. kaldtes Gamma [Γ, det græske G]), s. Solmisation; som Taltegn: 3 el. 3die, s. Alphabet.

Gammaro-lith, gr. (kammaros, en Art Krebs), Krebsstenen (forstenet Krebs); Gammarologi, Krebskyndighed, Læren om Krebs.

[Gamme, oldn. (gammi, af samme Rod som l. humus, Muld; jvf. slav. jama, Hul i Jorden), Jordhytte i Form af en lav, aflang, græsklædt Høj, særl. hos Søfinnerne (i Norge)].

Gamo-logi, gr. (gamos, Bryllup), Lære el. Afhandling om Ægtestanden; Gamonomi, Lære om Ægteskabs-Love, om Bryllupsskikke; Gamopetalæ, pl., (Bot.) helkronede; gamosepal, (Bot.) med sambladet Bæger (sepalum, Bægerblad).

Ganache (Ganasj'), fr., el. Ganasse (af l. gena, Kind), Hestens Underkæbes nederste fremspringende Rand; Kinden; ogs. et enfoldigt Menneske, Fjog.

Gandharva, ind., (Myt.) en Slags indiske Halvguder; stundom sammenstillede med Grækernes Kentaurer; (senere) himmelske Musikanter; Gandharva-nagara (eg. Gandharvernes By) = Fata Morgana (s. d.); Gandharva-Ægteskab, et Ægteskab, indgaaet uden de sædvanlige Ceremonier.

Gandin (Gangdæng), fr., fejende Laps, Modeherre (fra Boulevard de Gand i Paris).

Gändsur el. Gondschur, Buddhaisternes Religionsbog.

Ganelon (—ong), fr., den Ridder, der ved sit Forræderi var Aarsag til Rolands Fald; alm.: Forræder.

Ganeo, l., Fraaser; pl. Ganeōner.

Ganerbiāt el. Ganerbināt (glt. gan, = l. con, med, sammen, og t. Erbe, Arving), et, kaldtes i Middelalderen, is. i Næverettens Tid, en imellem flere tyske adelige Familier sluttet Overenskomst til fælles Værn.

Ganga, s. Gonga.

[ganga undir jarðarmen, oldn., gaa under Jordsmon, en Renselsesceremoni ved Indgaaelse af Fostbroderskab].

Ganglion, gr., et, pl. Gangliër, Nerveknude, Nervevæv; ogs. et Overben, brusket Udvækst; Gangliītis og Ganglionītis, Nerveknude-Betændelse.

Gangræn(a), gr. (grainein, nage, æde), (Lt.) Koldbrand, Brand, enhver i levende Live opstaaet Bortdøen af en Del af Legemet; jvf. Antonius-Ild og Sphacelus; Gangrænescen(t)s, Overgang til Brand; gangrænescere, gr.-l., gaa over til Brand; gangrænōs, angreben af Brand; fig. samvittighedsløs.

Ganoïde, gr. (ganos, Glans, Glimmer), frigællet Fisk med Luftgang (Bikiren, Panseraalen og Pansergedden; i tidligere Jordperioder hyppigere og formrigere); Ganōsis, Glans-Overtræk, som de oldgræske Billedhuggere gave deres Marmorarbejder ved Kausis (s. d.).

Gant (Gang), fr. (m. l. vantus, it. guanto, Vante), Handske; Gantelet, Panserhandske; (Lt.) Haandbandage; Ganterie, et, Handskehandel, Handskemagerhaandværk.

Gantang, Gantong, Hulmaal og Vægt i Straits Settlements, s. d.

Ganymedes el. Ganymēd, gr., (Myt.) en frygisk, overordentlig skøn Yngling, som Jupiter gjorde til sin Mundskænk og Yndling.

ganz und gar (nicht), t., aldeles (ikke).

gar, t., tilberedt; færdigbrændt, færdigsmeltet; gennemgarvet; s. saagar.

Garamanter, (hos de gamle) et afrikansk Nomadefolk, der boede i det nuværende Fezzan.
Garancin, et af Krap fremstillet kraftigt Farvestof.
Garant (Garang, sædv. udt. Garant), fr., Borgen, Borgner, Forlover, en, som indestaar, siger god for noget, Forsikrer; garantere, være Borgen for, indestaa for, sige god for, tilsvare; borge for; trygge; Garanti (m. l. guaranda, varandia, af glfr. garer, jvf. glt. wahren og wehren, vare, værge), Borgen, Forløfte, Sikkerhed, Betryggelse, „Trygd".
Garbanzo, sp. (bask. garbantzua, af garau, Korn, og antzua, tør), et Slags store, velsmagende Ærter.
Garbo, it., sp. (glt. garwi, Smykke, af garawan [gerben], berede, smykke), Anstand, Ynde, Artighed; con garbo, med Anstand, værdig, med Ynde.
Garce (Garſ'), fr., Skøge; (gars, en Knøs, Gut).
Garci, østindisk Kornmaal og Vægt.
Garçon (Garsong), fr. (m. l. garcio, Marketender), eg. Dreng, Gut*; Tjener, Opvarter, Bord- el. Dug-Svend; ugift Mandsperson, Ungkarl; leve en garçon, leve som Ungkarl; Garçonnière (Garsonjær'), en ung liderlig Pige; s. Garce.
Garde, fr. (s. gardere), Vagt, Varsomhed mod Overraskelse; Vagt, Vagtmandskab, Livvagt (hos en Fyrste); Elite, Mønsterkorps; (Fægtek.) en til Værn eller til Angreb bekvem Legemsstilling og Holdning af Vaabnet; en garde, i Dækstilling (ogs. som Kommando-Ord: Dæk!); prenez garde! giv Agt! prenez garde à vous! tag Dem i Agt! pas paa! Garde avancée, Forvagt, Forpost; Garde d'honneur (—donnør), Æresvagt; Garde du corps (— dy kaar), (bereden) Livvagt; Hirdfylking; Corps de garde (Kaar —), Vagtstue; Nobel-garde (fr. garde-noble), Livvagt af lutter Adelsmænd; Garde-bas (—ba), Overstrømpe; Garde-bonnet (—bonnæ), Overtræk over en Hue; Garde-boutique, gamle, forgemte Varer; Garde-chaîne (—ſjæn), Forfald, Hindring for Spindelens Tilbageløben, naar Uret er trukket op; Garde-chasse (—ſjasſ'), Skovrider; Garde-côte, Kystvogter, Strandvagt; Krigsskib til Kystværn; Garde-feu (—fø), Gitter om en Kakkelovn; Garde-fou (—fu), Rækværk paa Trapper, Broer ꝛc.; Garde-gardienne, Værnebrev; Garde-magasin (—ſæng), Pakhusforvalter; Garde-main (—mæng), Haandbedækning; Papir, hvormed man sikrer Broderi, Tegning og Skrift for under Arbejdet at tilsmudses af Haanden; Garde-manche (—mangſſ'), Overærme, Ærme-Overtræk; Garde-malade, Sygevogter; Garde-manger (—mangſje), Spisekammer, Fadebur; Garde-meuble (—møbl'), Værelse, hvor Boskab gemmes; Garde-nappe, Straatæppe at lægge paa Bordduge, Bordkrans; Garde-oreille (—orej'), en ulden strikket Hovedbedækning, = Jeunesse, s. d.; Garde-robe, Klædekammer, Klædeskab; Gangklæder, ens hele Forraad af Klæder; et Teaters Forraad af Dragter; (ved Hoffer) Tjenerværelse og samtlige Tjenere; ogs. = Water-Closet (s. Closet), (G. in-odore, stankfrit Lokum);
Garde-robier(—bje),(fem.: Garde-robière), Opsynsmand over en Garderobe, over de aftagne Klæder ved Baller ꝛc.; Garde-scel el. Garde du sceau (— dy ſo), Seglbevarer; Garde-temps (—tang), (= Timekeeper), Sø-Ur; Garde-vaisselle(-væſæll'), Sølvpop; Garde-vue (—vy), Lysestærm, Øjeskærm.
Garden, eng. (fr. jardin, t. Garten; jvf. d. Gaard), Have; Garden party (—ti), Haveselskab, Havefest.
Garder el. Gardist, Soldat, som tjener i Livvagten; Livvagtskarl; Kongskarl; Hirdmand; gardere, fr. (garder, it. guardare, oldn. varða, vara; t. warten), vare, vogte, værge, værne, dække; gemme; garderet el. gardé, (Kortsp.) besat, dækket ved et andet el. flere Kort; (i Skakspil ꝛc.) en Brikke, dækket ved en anden el. flere Brikker, saa at den ikke, eller dog kun med et forholdsløst Tab, kan tages; proportion gardée, toute p. g. el. les proportions gardées, bortset fra (Grads-) Forskellen (jvf. mutatis mutandis); gardez (garde)! vogt! tag i Agt! (i Skaksp.) gardez la reine (ræn')! vogt Dronningen! gardez la tour (—tur)! vogt (var) Taarnet!
[Garderige, isl. (Garðaríki, af garðr, Gaard, Fæstning; ríki, Rige), gl. nord. Navn paa det nordvestlige Rusland, is. omkring Novgorod, dets Hovedstad].
Garderobe m. m., s. u. Garde.
Gardeur, Gardeuse (—ør, —øſ'), fr., Vogter, Vogterske; Plejeforældre.
Gardian, s. Guardian.
Gardien de la paix (Gardieng dø la pæ), fr., Fredsvogter, Ordensvagt, Politibetjent = Sergent de ville.
Gardin (l. og it. cortina, fr. courtine, af l. cors, Indhegning), et, nedhængende Tæppe, Forhæng, Omhæng til Pynt el. Skjul (jvf. fr. rideau); Tjæld; Gardin-Prækεn, Sparlagens-Præken, Straffetale, som Konen holder for sin Mand bag Sengeomhænget.
Gardist, s. u. Garder.
Gardner-Mitrailleuse, en 8mm toløbet Mitrailleuse, der kan skyde 200—400 Skud i Minuttet.
Gard-seër-Olie, fin Olie fra Egnen om Gardasøen (urigt. Udt. Carcer-Olie).
gare! fr. (garer, tage sig i Agt for, oldn. vara, d. vare sig; jvf. gardere), varsko! af Vejen! Gare, Banegaard.
Garethinx, (hos Longobarderne) Tingstedet, hvor Kongen mødtes med Frimændene el. de fornemmere af disse.
Gargalisme, gr., (Lk.) Kildren, is. unaturlig.
Gargantua, Helten i en af Franskmanden Rabelais († 1553) forfattet Æventyr-Roman af samme Navn, Fader til Pantagruel; i Alm. vældig Fraaser.
Gargarisation el. Gargarisme, gr., (Lk.) Gurglen; Gargarisma, et, Gurglevand; gargarisere, gurgle.
Gargotage (—aſj'), fr., ilde el. urenlig tillavet Mad; Gargote (glfr. gargoter, syde, koge, bruse), Marketenteri, Spisekvarter, slet Værtshus; gargotere, spise og drikke urenlig; Gargotier (—tje), Spisevært, Værtshusholder, Marketenter; daarlig Kok; fem.: Gargotière (—tjær').

Gargouille (Garguj'), fr., Springvandsrør; Snude paa en Tagrende; Gargouillement (—gnjmang), Vandets Rallen i Halsen, naar man gurgler sig; Knurren i Indvoldene; Luftens Boblen gennem vædskefyldte sygelige Hulheder i Lungerne; Gargouillette (Gargujet'), Kar til Vand-Afkøling.

Gargousse (Gargusſ'), fr. (forv. af cartouche, s. d.), Kardus.

Gari, østindisk Regningsmønt, = 4000 Rupier (s. d.).

Garibaldist. Vaabenfælle af den navnkundige italienske Frihedskæmper Giuseppe Garibaldi (f. 1807, † 1882).

Garizim, Fjældspids (i Ephraims Bjergegn i Palæstina) med et paa Nehemiases Tid oprettet samaritansk Tempel.

[Garm, (nord. Myt.) en Hund, bunden foran Gnipahulen; slipper løs ved Ragnarøk og kæmper med Tyr].

Garmond (—ong), fr., (Bogtrk.) en Skrift-Grad (= Corpus, s. d.), (opkaldt efter den franske Bogtrykker Claude Garamond, † 1561 i Paris).

Garnel, holl. (garnaal, garneel), Nordsøens almindeligste Reje; Hestereje (brugt til Mading).

garnere, fr. (it. guarnire, t. wahren, warnen; d. vare, værge), forsyne, udruste; besætte, beslaa, overtrække; indrette; kante, bræmme; smykke, pynte; (Guldsm.) indfatte med smaa Ædelstene; Garnering, Tøjstrimler, rynkede for oven, som paasys f. Eks. en Kjoleneberdel; (Søspr.) indenbords Klædning langs Indersiden af et Skibs Spanter; garni, forsynet &c.; møbleret; Chambre garnie, Hôtel garni, s. u. Chambre og Hôtel.

Garne(t)z el. Garnitz, russisk Kornmaal, = $^1/_4$ Czetwerik, s. d.

garni, s. garnere.

Garnisaire (—sær'), fr., Eksekutions- el. Straffe-Soldat, s. Executor.

Garnison (alm. Udt. —son), fr. (jvf. garnere), Militær-Besætning paa et Sted, en aaben By el. en Fæstning; ogs. selve Stedet, Standkvarter; Garnisons-Tjeneste, modſ. Felt-Tjeneste, o. fl. Sammensætninger; garnisonere, ligge i Besætning. have sit Standkvarter.

Garniture (—tyr'), fr (s. garnere), el. Garnitur, Udstyr, Tilbehør, Besætning, Indfatning; Bræm, Lad; Udpyntning, Smykke, Hovedpynt; Bestik af Knive og Gafler; Stel af Tallerkener &c.; Sæt af Ørenringe, Halsbaand &c.; overh. Samling af flere Stykker af een og samme Varesort; Skæftebeslag paa Geværer; (Tekn.) = Armatur (s. d.).

Garrochōn (—otſj—), sp., lille Lanse, som bruges ved Tyrefægtningerne (Dimin. af garrocha, Spyd med en lille Hage, af garra, Klo, af kelt. gar, Ben, Laar).

Garrot, fr., el. Garrote, sp. (garra, Krog, Bøjle), Knevel; (i Spanien) et Kvæleredskab (ved Snoning af et Reb om Forbryderens Hals); kirurgisk Redskab, med hvilket Pulsaarer tilsnøres; garrottere, knevle el. kvæle; Garrotteurs (—tør), (eng. Garrotters), pl., Røvere, som kvæle el. bedøve deres Ofre bagfra.

Garrotillo, sp., den difteritiske Halsbetændelse.

Garrulitēt, l., Sladdervornhed (garrire, sladre, snakke).

Garter-Orden, Hosebaands-Orden i England (Garter, eng., = fr. Jarretière, Hosebaand, Strømpebaand, af kelt. gar, Ben).

Gas el. (fr.) Gaz (jvf. holl. geest, t. Gäscht, Gischt, Geist; oldn. geysa, bruse), en (efter van Helmont, † 1644) af gærende Vædsker sig udviklende Damp, Gæringsluft; ethvert i Luftform fremtrædende Legeme (ogsaa Damp); Luftart, Luft; særl. den brændbare Luftblanding, der udvikles ved Opvarmning i lukkede Beholdere af organiske kulstof- og brintholdige Forbindelser; atmosphærisk Gas, almindelig (atmosfærisk) Luft; mephitisk Gas, ogs. Mephitis (s. d.), en for Indaandingen skadelig, kvælende, dræbende Luft; Gas oxygenium, fr.-gr., fr. Gaz oxygène, Ilt, Surstofgas* (forældt. dephlogisticeret Luft); Gas hydrogenium, fr.-gr., fr. Gaz hydrogène, Brint, Vandstofgas* (forældt. phlogisticeret Luft).

Gas-check (Gasſjek), eng. (check, Stak; Stød, Standsning), (Krigsk.) en af den engelske Kaptejn Noble opfunden flad Kobberskaal, der ved Forladestykts anbragtes om Grundfladen af Skarpet (Projektilet), og som ved Krudtgassens Tryk forceredes ud i Riffelgangene.

Gasconnade, fr., Praleri, Brovten, latterligt Skryderi; gasconnere, prale, gøre Vind (en Vane, man har tillagt Indbyggerne i den franske Provins Gascogne).

Gasel, et, pl. Gaseler, s. Ghaseler.

Gas-fitter, eng. (fitter, Tilbereder; jvf. fr. fait, l. factum, gjort), Gastilbereder, Arbejder ved Gasbelysningsvæsenet; Gasfitting, Gasberedning.

Gasi-ficatiōn, ny l., Luftdannelse, Udvikling af Luft.

Gasindi, (hos Longobarderne) Kongens Hird, en Slags kongelige Vasaller.

Gas-maskine, Gas-kraft-maskine el. Gasmotor, s. Explosions-Maskine.

Gaso-chemi, fr.-gr., Del af Kemien, der afhandler Gasarterne.

Gasolin, Gas-Æther, Petroleums-Æther, den Del af raa Stenolie, der destillerer over ved 70—80°.

Gaso-meter (el. Gazo-meter), fr.-gr., et, eg. Gasmaaler, Luftmaaler; Redskab til Opsamling af Luftarter, is. til Laboratorieforsøg; Gasopyrion, fr.-gr., et, Gasfyrtøj, Lufttænder, elektrisk Fyrtøj, hvori Brint tændes ved en elektrisk Gnist (et Slags Tachypyrion, s. d.).

gassatim, t.-l. (skæmtvis dannet), gaa g., drive ørkesløs om paa Gaden, t. Gasse (is. om Natten).

Gastaldus, s. Guastaldus.

Gaster, gr., Mave, Mavesæk; Gaster-algi, Gastr-algi, gr. (algos, Smerte), (Lk.) = Kardialgi; Mavesmerte; Gaster-anax el. Gastr-anax, Mavens Fordøjelses-Driftighed (fantastisk Navn paa et som udgaaende fra Maven tænkt Princip (anax, Herre) for det vegetative Liv); Gaster-emphraxis, Mave-Overlæsning; Gastero-poda, s. Gastropoder; Gastero-pterygii, bugfinnede Fisk; Gastr-algi, s. Gasteralgi; Gastr-ektasi, gr., Udvidning af Maven (= dilatatio ventriculi); Gastr-ektomi, (Lk.) Fjernelse af Mavesækken, helt el. delvis.

gastr-enterisk, gr. (entera, Indvolde), som hører til Maven og Tarmene; gastrepatisk,

gr. (hepar, Leveren), som angaar baade Maven og Leveren.
Gastricisme, gr., den lægevidenskabelige Synsmaade, efter hvilken de fleste Sygdomme hidrøre fra Maven; Fællesnavn for forskellige Mavelidelser; Gastricitet, gastrisk (s. d.) Beskaffenhed; gastri-colisk, gr.-l., som lever i Maven; gastricus liquor, Mavesaft.
Gastri-lōg, gr., Bugtaler (jvf. Ventriloque og Engastrilog); Gastrilogi, Bugtalen.
Gastri-marg, gr. (margos, rasende, graadig), Tværfylding, slugen Fraaser; Gastrimargi, Fraaseri.
gastrisk, gr., hvad der vedrører Underlivet (gaster), hidrører fra Maven el. Uorden i Fordøjelsen; gastrisk Feber, Feber, der er ledsaget af gastriske Tilfælde; Gastrisme, Mavens Overlæsning; ogs. Urenlighed; Gastritis, Mavekatarr, Betændelse i Maven.
Gastro-adenitis, gr., Betændelse af Kirtlerne i Mavesækken.
Gastro-brosis, gr. (bibroskein, æde, fortære), Mavens Gennemboring (ved indvortes Aarsager).
Gastro-cele, gr., Mavebrok.
Gastro-diaphani, gr., (Lk.) Gennemlysning af Maven.
gastro-duo-denāl, gr.-l. (l. duodecim, tolv), som hører til, vedrører Maven og Tolvfingertarmen.
Gastr-odyni, gr., Bugvrid, Kolik, Kardialgi; Gastrodynia ab acido, Halsbrynde.
Gastro-enteritis, gr., over Maven og hele Tarmkanalen (entera) udbredt Betændelse, oftest i Slimhinden alene; jævnligt forekommende hos smaa Børn.
Gastro-hystero-tomi, gr., (Lk.) Kejsersnit.
gastro-intestināl, gr., vedrørende Mave og Tarm.
gastro-knemiske Muskler, de Muskler, der danne Læggen (kneme).
gastro-kolisk, gr., som har Hensyn til Maven og den største Tarm (kolon).
Gastro-lāl, gr., = Gastrilog (s. d.); Gastrolali = Gastrilogi.
Gastro-lāter, gr. (latreuein, tjene), Fraaser, Bugdyrker, en, som gør sin Bug til sin Gud; Gastrolatri, Fraasen, Lækkersyge, overdreven Omsorg for Mavens Pleje.
Gastro-līth, gr., Sten i Maven; Gastrolithiasis, Dannelse af Sten i Maven.
Gastro-logi, gr., Afhandling om Mavens Pleje.
Gastro-malaci, gr. (malakos, blød), Mavens Blødnen, dens Opløsning til en blød Masse (efter Døden).
Gastro-mān, gr. (mania, Raseri, mainesthai, rase); Fraaser, Bugtræl; Gastromani, Udsvævelse i Æden og Drikken, = Gastrolatri.
Gastro-manti, Gastro-mantik, gr., Spaadom (manteia) af bugede, med Vand fyldte Flasker; Sandsigen ved at tale fra Bugen.
Gastro-metritis, gr., Mave- og Livmoder-Betændelse (s. Metritis).
Gastro-metro-tomi, gr., Kejsersnit (jvf. cæsarea sectio).
Gastro-mycus, gr., Bugsvamp.
Gastro-mythi, gr., Bugtalen; s. Gastrilog.
Gastro-nōm, gr., Kunstkok, Kok for Lækkermunde; Lækkertand, Fraaser (= Gourmand); Gastronomi, den højere Kogekunst og Kendskab til den; Fraaseri; grastronomisk, hørende til den højere Kogekunst; fraasersk, kræsen.
Gastro-pagus, gr. (pegnymi, fæster), Dobbeltmisfoster, to med Bugen sammenvoksede Individer.
Gastro-pathi, gr., Smerte i Maven; overh. Mavesygdom.
Gastro-phīl, gr., madkært Menneske; Fraaser.
Gastro-poder, gr., pl., bugføddede Dyr, Bugkrybere, paa Bugen krybende Orme; Snegle.
Gastror-rhagi, gr. (regnynai, sprænge, bryde), Maveblødning; Mavens Bristning; Gastrorrhaphi, en Bugsøm, Sammensyning af Saar i Bugen og Indvoldene.
Gastrosis, gr., enhver Mavesygdom.
Gastro-skopi, gr., Undersøgelse af Mavesækken (ved Kikkert og elektrisk Lys).
Gastro-spasme, gr., Mavekrampe.
Gastro-stomi, gr., Operation, hvorved der dannes en blivende Aabning (stoma, Mund) paa Mavesækken (til kunstig Ernæring ved Spiserørsindsnævring).
Gastro-tomi, gr., Bugsnit, hvorved man foreløbig aabner Mavesækken for at befri den for noget af dens Indhold, is. fremmede Legemer.
[Gat, oldn., ogs. holl. (Gat, jvf. d. Gade), Hul, Aabning (s. Eks. Spy-gat, Gat-bor); Anus (s. d.)].
Gâteau (Gato), fr., Kage; ogs. en Slags Budding.
Gâte-enfant (Gatangfang), fr., Barneforkæler (s. næste Art.).
Gâte-métier (Gat'metje), fr. (af gâter [l. vastare], fordærve, og métier, s. d.), en, som ødelægger et Haandværk el. en Handel ved at sælge under Prisen; Fusker, Stymper, Bønhas.
Gatha, gl. pers., hellig Sang, Hymne (Gathas udgøre en Del af Yasna, s. d.).
Gathering, eng. (gather, t. gatten, samle, forbinde; jvf. d. kotte sig sammen), Samling, Sammenkomst.
Gatling-Kanon, en af Amerikaneren Gatling 1862 opfunden Revolverkanon, opr. med 6 Løb; Gattling-Mitrailleuse, 8mm tilløbet Mitrailleuse, der kan skyde 600—900 Skud i Minuttet.
Gau, t. (got. gawi), Landskab, Egn, Omraade (opr. for en enkelt Stamme; jvf. fr. pays, l. pagus), Land modſ. By.
gauche (gosi'), fr., venstre; kejthaandet, kejtet, klodset, kluntet; skæv, vrang; à gauche, til venstre, paa venstre Side; jvf. droit; Gaucherie (Gosjeri), et, Ubehændighed, Ubehjælpsomhed; Tølperstreg.
Gauchos (Ga-utsjos), sp. (s. gauche), pl., Beboere af Provinserne ved Platastrømmen, som udelukkende sysle med Kvægavl, overordentlig dygtige Ryttere (raa, næsten halv vilde Mennesker, skønt af spansk Herkomst; mest Mestitser, s. d.).
gaudeamus! l., lader os være lystige! (Begyndelsesordet af den gamle Studentervise: „Gaudeamus igitur, juvenes dum sumus", lader os da være glade, mens vi ere unge; (som Subst.) et, Lystighed, Svir; gaudere, more sig, glæde sig, være lystig; Gaudium, et, Fornøjelse, Glæde, Forlystelse; gammelt Gaudium, (spøg.) stærkt gammelt Øl el.

Vin; gaudii moror comes, l., Sorrig og Glæde, de vandre til Hobe.
gaufrere (gofrere), fr. (gaufre, Vaffel), indpresse Mønstre paa Tøj (ved Presning mellem mønstrede Valser).
Gaulois (Goloa), fr. (af Gaule = l. Gallia, Gallien), Galler, vælsk, gallisk; gammelfransk; ogs. det gammelfranske Sprog, en Gren af det keltiske; jvf. Celt, gaëlisk (eng. gaelic); coq gaulois, Gallerhanen, Symbol for Frankrig fra Revolutionstiden (l. gallus, baade en Galler og en Hane); esprit (espri) gaulois, gallisk Aand, særl. om det 16de Aarh.s Forfatteres kaade, drøje Stil.
Gault (Gaalt), eng., (Geol.) Galt, Albien, den yngste Afdeling i Kridtformationens ældste Affnit.
Gaurer el. Gebrer, ar. (pers. gabr), pl., (hos Muhamedanerne eg. Vantro, Kættere); Ildtilbedere i Asien, Efterkommere af de gamle Magierc; kaldes ogs. Parsi (jvf. ogs. Giaur); i deres Templer vedligeholdes Behram, d. e. den store Ild, medbragt fra de hellige Gaskilder ved Baku (paa Vestbredden af det kaspiske Hav).
Gautama, Gotama, s. Buddha.
Gavache (—asj'), fr. (af sp. gavacho), Kryster.
Gavial, østindisk Krokodil med meget lang og tynd Snude (mange Fortidsformer).
Gavotte, fr. (Navn efter Bjergboerne i Landstrækningen Gap: „les Gavots"), en fransk, livlig, udtryksfuld Dans i $^2/_4$ eller $^4/_4$ Takt; Musikken dertil.
Gav-tyv, t. (Gaudieb. holl. gaauw, hurtig), Landtyv, Omstrejfer, Fant; Skælm, Skarv*, (Gavstrik, sands. Sammenblanding af Gavtyv og t. Galgenstrick).
Gay Lussac (Gæ Lysak), fr., et af den franske Kemiker G. L. († 1850) opfundet Redskab til Svovlsyrefabrikation, hvorved det brugte Salpeter genvindes; Gay Lussacs Lov, den af G. L. 1802 opdagede Lov, at alle fuldkomne Luft rter udvide sig ens ved Varme og proportionelt med Varmestigningen.
Gazfa, Gasa, Ghasa, ar., = Gedal, s. d.; jvf. Gazi.
Gaze (Gas'), fr. (opr. fra Gaza i Syrien?), Flor, Slørtøj, et fint, gennemsigtigt Væv med firkantede Aabninger af Silke, Bomuld og Hørgarn; gazere (gasere), tilsløre; overtrække med Flor, florklæde.
Gazel, s. Ghaseler.
Gazel el. Gazelle, ar. (al gazâl, vild Ged), en østerlandsk Antilopeart, udmærket ved yderst fine Former (af Størrelse som Raadyret).
Gazette (Gasett'), fr. (af it. gazzetta, enten af gazetta (l.-gr.-pers. gaza, Skat?), en lille italiensk Skillemønt, der i det 16de Aarh. var Prisen paa et i Venezia udkommende Blad, el. Dimin. af gazza, en Skade [Bladets Emblem]), Tidende; Gazetier (Gasetje), Avisskriver, Journalist; Udgiver, ogsaa Ombærer af en Avis; Gazetin (Gasetæng), lille, især skreven Avis.
gazeux (gasø), fr., luftformig, brusende; s. Limonade gazeuse.
Gazi el. Ghazi, ar. (eg. Erobrer), almindeligt Tilnavn for arabiske, persiske og tyrkiske Fyrster, der ved Erobring have udvidet Islams Grænser.
Gazon (Gasong), fr. (m. l. vaso, t. Wasen, Græstørv), Grønning, Grønsvær; gazonnere (gasonnere), dække med Grønsvær.
Gazo-phylacium, gr. (phylassein, bevare, bevogte), et, Skat- el. Kunst-Kammer; (i Middelalderen) Gemme i Kirkerne for de ofrede Gaver (af pers. gaza, det kongelige Skatkammer).
Gazopyrion, s. Gasopyrion.
Gazua, ar., Slavejagt i de afrikanske Stater; Ordet af samme Opr. som Razzia, s. d.
Ge, (Mus.) s. Bebisation.
Ge, Gea, s. Gæa.
Gear (Gir), eng., Hjulværk, alle til et Skibs Løsning nødvendige Redskaber; Gearing (Giring), Landhjulsudveksling ved Cykler, s. Cycle.
Geber, s. Algebra.
Gebet, t. (Gebiet), et, Landemærke, Landeje, Omraade, Enemærke (eg.: Endemærke [oldn. endimark, Grænse], d. e. Mærker (Pæle), der angive, hvor en Ejendom, et Land, ender).
Gebiss, t., et Tandsæt, Tandrække.
Gebrer, s. Gaurer.
gebrokken, t. (gebrochen), braaden, sammenblandet af flere Sprog; gebrokkent Sprog, Blandingsmaal.
gebrækkelig, t. (gebrechlich), vanfør; rygbraaden; et g. Menneske, en Vanfør(ing).
Gebur(t)sdag, t. (Geburtstag), Fødselsdag.
Gebyr, t. (Gebühr), et, det, som man er pligtig til at betale, if. for visse offentlige Breves og Bevillingers Udstedelse, Sportel, Afgift, Kendelse, Ydelse; (Kortsp.) Vibetaling foruden Beten.
Gebærde, t. (Geberde), Lade, Mine, Minespil; Fagter; Adbyrd; gebærde sig, te sig, skabe sig, bære sig*.
Geda(c)kt, t. (for: gedeckt), kaldes i Orgelet de oventil lukkede Piber, der angive Tonen mildere og en Oktav dybere end de aabne Piber af samme Længde.
Gedal, tyrk., Krig paa Guds Vegne, d. e. mod de Vantro.
Gedekli, tyrk., Sultanens Æresgarde til Hest.
gedigen, t. (gediegen, for: gediehen), af Naturen frembragt ublandet, ren, fuldblødig, uden Tilsætning (if. om Metaller); ægte, dygtig (saasom om grundige Kundskaber, gennemtænkte Planer ꝛc.), ypperlig i sit Slags, særl. i det onde.
Geest, t., holl., højere liggende, tørt Land; Hedeland; mods. Marsk, s. d.
gefalde el. gefalle, t. (gefallen), behage, huge, hove; lade sig noget g., = finde sig i noget.
Gefe politico (Kefe —), sp. (fr. chef), omtr. = Amtmand (i Spanien).
[Gefion, oldn. (mul. af gefa, give), (Myt.) nordisk Gudinde; fik af Sveriges Konge, Gylfe, saa stort et Stykke Jord som 4 Okser i eet Døgn kunde pløje, og pløjede da med 4 Okser, hun havde født ved en Jætte, Sjælland ud i Havet].
geflügelte Worte, t., vingede Ord, Vingeord; Løbeord.
Gefrejder, t. (Gefreiter), Soldat, der er fritagen for at staa Vagt, men gør Tjeneste som

Fører for Afløsninger og Patrouiller og stundom træder i Underofficers Sted; Vagtfører.
gefundenes Fressen, t., eg. funden Æde; netop hvad man ønsker; kærkommen; „Mad for Mons“; „Vand paa ens Mølle“.
gefærlig, t. (gefährlich), farlig.
Gehalt, t., den større el. mindre Del af ædelt Metal, som en blandet Masse indeholder (jvf. Aloi); Lødighed; indre Værd; Indholdsfylde; overh. indvortes Værd; ogs. (forældt.) = Besolding, Løn; gehaltløs, indholdsløs, tom.
geheim, t., hemmelig, lønlig, løngemt. Forældet (GeheimeArkiv, nu: Rigsarkiv ꝛc.); bruges endnu i Titler (1ste Rangklasse).
Gehenna, hebr. (ge [bene] hinnom, eg. Hinnoms [Børns] Dal, Syd for Jerusalem, Stedet, hvor Mennesker ofredes til Afguden Moloch), et, Helvede.
Gehennem, tyrk., et, Helvede (efter Muhamedanernes Lære).
Gehæng, t. (Gehänge, Gehenk), et, Axelrem, Sværdrem, Livrem.
Gehør, t., et, Evne til med Lethed at opfatte og huske Toner og at skelne mellem det gode og fejlagtige el. mislydende i Toneforbindelserne; Tonesans; Modtagsomhed for ens Forestillinger el. Bønner, Øre. („at finde Gehør hos en“); (Jagtspr.) Ørene hos Haarvildt.
Geige, t., Violin; der Himmel hängt voller [foller] Geigen, alt er Solskin.
geil, t., kønslysten, brunstig, yppig, fed, vammel.
Gein, s. Gæa.
Geira, portugisisk Flademaal, = 14863 danske □ Alen, = 1,06 Td. Land.
[Geirs-od, oldn. (geirr, Spyd), Spydsod; heraf: mærke sig med G., naar man venter at dø Straadød, for ligesom de vaabendøde Kæmper at komme til Odin].
[Geiser, isl. (geysir), Varmkilde, der kaster Vandet højt i Vejret (s. Hver); særl. den ved Gaarden Haukadal paa Island].
Geisha, (i Japan) en ung, selskabeligt dannet Pige, der serverer Te, danser, synger og spiller til Gæsters Underholdning.
Geison, gr., fremragende Del af en Mur, Murkrans, hvorpaa Taget hviler; Kransgesimsens Hængeplade over Frisen i en Søjlebygning, = Corniche, s. d.
Geissfuss, t., (Lf.) Gedefod, et Redskab til Udbragen af Tænder.
Geist, t., Aand; Spøgelse, Vætte; ogsaa = Spiritus, s. d.
Geïstik, s. Gæïstik.
Gekko, et stygt Firben i Ægypten og Østindien.
gelabel, ny l. (l. gelu, Frost), som kan fryse; gelascere, l., fryse; Gelation, l., Frysen.
Gelasiner, gr. (gelan, le), pl., Skæretænderne (som ses, naar man ler [l. dentes gelasini]); Smilehuller; Gelasme, gr., Latter, især krampagtig Latter.
gelassen, t., lemfældig, medgørlig, taalig, taalmodig.
Gélatine (Sjelatin', sædv. udt. Gelatine), fr. (af l. gelare, fryse), tykt, klæbrigt Stof, som ved Kogning uddrages af dyriske Legemer; en særlig ren Lim; gelatin(is)ere, forvandle(s) til et saadant Legeme, størkne; gelatinøs, klæbrig, tyk, størknet.
Geled, t. (Glied), et, en Række ved Siden af hinanden stillede Soldater; Led; at avancere fra Geleddet, ɔ: fra Menig blive Befalingsmand.
Gelée (Sjelé), fr., = Gélatine, s. d.; bruges ogsaa om størknede Safter af Plante-Riget, f. Eks. Frugtsafter (jvf. Gallerte).
gelejde, t. (geleiten, Geleit geben), følge, ledsage; give Følge, Lejde.
Gelenk, t., (Haandværksspr.) Svangen paa en Støvlesaal.
Geliditet, ny l. (l. gelu, Kulde), streng Kulde.
gelinde, t., lind, mild, blød, glat.
Gelo-skopi, gr. (skopein, betragte, undersøge), et Menneskes Sindsegenskabers Udgranskning af dets Latter (gelos).
Gelsomino (Dsjel—), it., Sprudebasse (Karakterrolle i det italienske Skuespil).
Gelænder, t. (Geländer), et, Rækværk, Ræk.
geløjsig, t. (geläufig), dreven, færdig.
Gem (Dsjem), eng., Ædelsten; en Art smaat, formpresset Hvedebrød; Miniatur-Fotografi (is. frembragt ved Ferrotypi, s. d.); = Gemme, s. d.
Gemadi = Dschumadi.
Gemak, t. (Gemach), et, Slotsværelse, Pragtværelse.
Gemal, t. (Gemahl), fem.: Gemalinde, Ægtefælle (om høje el. fyrstelige Personer).
Gemara, s. Talmud.
Gematria, hebr. (sandsynl. af Geometria), kabbalistisk Betragtning af Bogstaverne i et Ord som Tal og Udtydning af Ordet derefter.
gemebondo og gemente (dsje—), it. (l. gemere, sukke), (Mus.) sukkende, klagende.
Gemein-platz, t. (pl. —plätze), = locus communis, s. d.
Gemeller, l. (gemelli), pl., Tvillinger (jvf. Gemini).
gemen, t. (gemein), lav, foragtelig; særl. ukysk; uhøvisk; gemen Soldat, menig Soldat, Menig; Gemenhed, Lavhed, utugtig Adfærd.
Gemination, l., Fordobling. = Epizeuxis; geminere, fordoble; gentage; Gemini, l., pl., = Gemeller, s. d.; (Astron.) Tvillingernes Stjernebillede; Gemi-punctus, ny l. (af geminum punctum), et, Dobbeltpunkt, Dobbeltprik (i Haandskrifter til Antydning af manglende Ord el. Bogstaver); geminis sellis sedere, l., sidde mellem to Stole.
Gémissement (Sje—mang), fr., et, = Gemitus, l., Sukken.
Gemmation, l. (gemma, Knop, Øje, Ædelsten), Knopsætning, Knoppernes Fremtræden.
Gemme, l. (gemma), pl. Gemmer, Ædelsten, især skaaren Ædelsten (enten med ophøjede Figurer, = Camée, eller med fordybede, = Intaglio, s. d. O.); Ringsten; Stjernen Gemma, en Stjerne af 2den Størrelse i Stjernebilledet „Kronen“ (α Coronæ); Gemmarium, et, Juvelskrin.
Gemmi-fication, ny l., = Gemmation (s. d.).
Gemshorn, t. (af Gems el. Gemse, vild Ged fra Sydeuropas Bjerge), et, en Fløjtestemme i Orgelet.
Gemyse, t. (Gemüse), Grønsel (spiselige Plantestoffer).
Gemyt, t. (Gemüth) et, overh. den hele menneskelige, fornuftige saa vel som sanselige, i Følelse og Villie grundede Attraa; Sind,

Sindelag, Hjertelav, Sindsbeskaffenhed, især for saa vidt den er aaben for levende og blidere Følelser; „Hjerte", „Sjæl" („Temperament"): Sjælshygge, Hygge; gemytlig, præget af Gemyt; hyggelig, skikket til at fremkalde blide Følelser eller behagelig Stemning; godslig*, af blidt og roligt Sindelag; munter; Gemytlighed, en for blidere Følelser aaben og samme vækkende Stemning; Hygge, Hyggelighed.

Gemækt, t. (Gemächt), et, Kønsdelene, if. de mandlige.

—gēn, —genī, gr., ofte forekommende Ordendelser, betegnende Oprindelse, Tilbliven (genos, genesis).

Gênance, urigtigt i St. f. Gêne, f. d.

Genan(n)t, t. (genannt, ein Genanntes, l. nominatum), et, (i ældre Tid) en fastsat Pengesum, bestemt satte Indkomster.

gênant, f. u. Gêne.

Gendarm(e) (Sjangdarm'), fr., pl. Gendarmes (el. Gens d'armes, eg. Vaabenfolk), opr. ridende Livvagtssoldat; Politisoldat (til Hest el. til Fods) til offentlig, især Landevejenes, Sikkerhed, til Bevogtning af Toldgrænsen m. m.; Gendarmerī, et, denne Indretning; militært organiseret Politikorps.

Gêne (Sjæn', sædv. udt. Sjæne), fr. (af hebr. Gehenna, f. d., glfr. geéne, Helvede, Kval), Pine, Plage, Tvang, Ulejlighed, Ulempe, Byrde, Bryderi, Bry*; gênant (sjenang), tvangfuld, byrdefuld, til Besvær, fortrædelig; gênere, paalægge Tvang, plage, være til Besvær, gøre Ulejlighed, umage, forulempe, twinge, indskrænke; trykke, bry*, bryde (maa jeg bryde Dem med ...?); g. sig, paalægge sig Tvang; twinge sig; være undselig; genert (sjenert), tvungen, indskrænket; undselig, forlegen, hindret i fri Virksomhed; verdensfremmed (modf. ugenert = verdensvant).

Genea-logī, gr. (genos, Æt, Slægt; f. —logi), Slægtkyndighed, Slægtlære; Ætføring, Ætgranskning; Slægtlinie, Slægtfølge, Afstammelse; Slægtregister, Stamtavle, Ættavle, Stammetræ (saa vel om Personer og Familier, som om Begreber, ved Paavisning af deres Side- og Underordning); Ordenes Genealogī, Ordbyrd, f. Etymologi; Systemers G., f. Filiation; genealogisk, som vedkommer G. eller er indrettet efter den, f. Eks. genealogiske Tavler (Tabeller), Ættavler, Ætlister; Genealōg og Genealogist, slægtkyndig, Slægtgransker, Slægtbeskriver, Ætgransker, ætkyndig.

genegen, t. (geneigt), tilbøjelig til, stemt for.

Geneo-kratī, gr. (genos, Æt; f. —krati), fornemme Slægters, adelige Familiers alt for store Indflydelse paa Regeringen; = Aristokrati.

Genera, f. u. Genus; Genera non pereunt, l., Slægterne (Arterne) forgaa ikke, et retsligt Udtryk, der hævder Forpligtelsens Vedbliven for den, der f. Eks. har lovet at levere en anden en vis Mængde Korn af en vis Art (jvf. generisk), nanset om dette gaar tabt, da der jo altid er en ensartet Vare at opdrive i den tabtes Sted, medens en lignende Forpligtelse ophører, naar den lovede, men tabte Genstand f. Eks. er en bestemt Hest.

generāl—, l. (generalis, almen; af genus, Slægt), almen, almindelig, altomfattende, fælles; indeholdende et helt Omraade el. dog en meget stor Del af det; Over-, Hoved-, Slægts-, Sam-, Arki-, Ærke- (ogs. spøgende, f. Eks. General-Gavtyv = Ærke-G.); modf. special el. speciel; jvf. particulær og individuel; i mange Forbindelser let forstaaelig ved Betydningen af det tilknyttede Ord; en général, fr., = generaliter, généralement (f. d.).

Generāl, den højeste Officersklasse, Hærfører, Hærstyrer, Hærhøvding, Overhøvding, Feltherre, Fører for en hel Landhær el. for en større Del af den (Brigade-Generāl, Divisions-G. &c.); ogs. Hovedet for adskillige gejstlige Ordener (f. Eks. for Jesuiterne).

Generāl-Adjutant, General, der er Adjutant (f. d. O.) hos en Fyrste; Chef for Adjutantstaben.

Generāl-Admirāl, øverste Søkrigs-Befalingsmand.

Generāl-Advocāt, (i Frankrig og flere Stater) offentlig Anklager ved Statsforbrydelser.

Generāl-Agent, Hovedagent for et Distrikt, en Landsdel, et el. flere Lande; jvf. Agent.

Generalāt, ny l., et, Feltherre-Embede og -Værdighed; Overbefaling.

Generāl-Auditeur (—tør), den Embedsmand, der har Opsyn over alt, hvad der vedkommer Hærens og Flaadens Retsvæsen.

Generāl-Balance, Sammenstilling af Activa og Passiva efter Udløbet af hvert Driftsaar.

Generāl-Baptister, pl., Baptister, som forkaste den calvinistiske Prædestinationslære.

Generāl-Bas, Hoved- el. Grund-Bas; Grundstemme i et Tonestykke, ledsaget af alle Akkorder, af hvilke dets Harmoni bestaar; Musikteori; Harmoni-Lære; Tonesætterkunst; Generālbas-Skrift = Becifring, f. Signatur.

Generāl-Capitain, Navn paa Guvernørerne i de spanske Provinser; (i Bayern og Østerrig) Ærestitel for Livgardecheferne.

Generāl-Concīlium, et, almindelig Kirkeforsamling.

Generāl-Consul, Consul (f. d.) med højere Rang, for et helt Land.

Generāl-Debat, almindelig Forhandling (af en Sags Principper, modf. Drøftelsen af dens Enkeltheder).

Generāl-Directorat, et, øverste Ledelse, i Danmark af Skattevæsenet, Postvæsenet, Telegrafvæsenet og Statsbanedriften, hvilke Grene hver forestaas af en Generāl-Directeur.

Generāl-Divisor, (ved simpel Renteregning) 36000 (el. 36500) divideret med Procenttallet (divideres G.-D. ind i Kapital gange Dagantal, faas Renten).

généralement (sjeneral'mang), fr., i Almindelighed, almindelig.

Général en chef (ang sjef), fr., Overfeltherre.

Generāl-Feltmarschal, den højeste Generalsgrad (i Tyskland); Generāl-Felttøjmester, Titel for Artillerichefen (i Norge).

Generāl-Fiscāl, Regerings-Sagfører (Actor) ved alle Statsforbrydelser.

Generāl-Forpagter, (fermier général, i Frankrig før Revolutionen) Medlem af et Selskab,

der havde forpagtet visse Statsindtægter (if. Salt- og Tobaks-Monopolet).
General-Forsamling, Hovedforsamling, Fællesmøde; øverste Organ i Aktieselskaber, Kreditforeninger o. l.
General-Gouverneur, den højeste militære el. civile Embedsmand i en By, et Distrikt el. en Provins (i eget el. fjendtligt Land).
Generalia, l., pl., almindelige Sager, d. e. af almindeligt Indhold; almindelige Omstændigheder, om hvilke der for Retten afæskes den anklagede Forklaring (f. Eks. hans Navn, Alder ꝛc.).
Generalife (Che—), sp. (af ar. Djen nat alarif, Bygmesterens Have), maurisk Sommerpalads.
General-In-spektør el. G.-In-spector, Overtilsynsmand; General, der har G.-In-spection, Overtilsyn med en Vaabenarts Uddannelse, Udrustning ꝛc.; i Norge Titel for Cheferne for Ingenieurvaabenet og Kavaleriet; General-Inspektorat, en G.-Inspektørs Embede.
General-In-tendant, Overbestyrer, if. af alt, hvad der vedkommer Krigshærens Forplejningsvæsen; G.-Intendantur, en saadan Overtilsynsmands Embede.
generalisabel, som kan almindeliggøres; Generalisation, ny l., Almengørelse; generalisere, gøre almen; anvende paa alle indenfor et vist Omraade faldende Tilfælde.
Generalissimus, ny l., øverste Befalingsmand over en Stats Krigsmagt, Overhøvding.
Generalister, pl., Kristne, som ikke vilde høre til noget særligt Religionsparti.
generaliter, generatim, l., og en général (ang sjeneral), fr., i Almindelighed, alment, i det Hele, overhovedet (modſ. specialiter).
Generalitet, ny l., et, en Hærs samtlige Generaler; Feltherreraad; et Kollegium, som styrer Krigsvæsenet; Krigs-Kollegium. Pl.: Generaliteter undertiden = Trivialiteter, s. d.
General-Kapitel, et, Hovedforsamling af alle dem, der have Sæde og Stemme i en gejstlig Orden.
General-Kommando, militær Territorial-Inddeling (Landskabs-Indd.), med en kommanderende General som Overbefalingsmand over samtlige Troppeafdelinger og Fæstninger.
General-kirke-inspektions-collegiet, et af Christian VI. til det kirkelige Livs Fremme 1737 oprettet, Inkvisitionen noget lignende, Kollegium (ophævet 1791).
General-Kontrolør, før Revolutionen den franske Finansminister.
General-Kort, almindeligt Kort, Kort over en Verdensdel, et Land, en Provins, ogſ. over et helt Stovdistrikt.
General-Krigskommissær, opr. Embedsmand, der forestaar alt vedrørende de værnepligtiges Udskrivning til Land- og Sø-Tjenesten; nu en Titel.
General-Kvartermester, Overkvartermester (der har at styre Hærens Anliggender i Henseende til Undersøgelse af Terrænet, Lejrvæsenet o. desl.); Generalstabschefens Hjælper i Hovedkvarteret under Krigsforhold.
General-Lieutenant (sædv. udt. med stærk Betoning kun af Stavelsen: Lieu (Løj), (s. Lieutenant), Stabsofficer med Rang næst Generalens, General af anden Rang (oprind., som i Generalens Sygdom eller Fraværelse traadte i hans Sted); i Danmark den højeste militære Grad; G.-Læge, (i Danmark) Chef for Hærens Lægekorps; G.-Major, General af tredie Klasse.
General-March(e), almindeligt Tegn (Trommeslag, Alarmblæsen) for Soldaterne til hurtigst muligt at møde paa Alarmpladserne i fuld Udrustning.
General-Nævner, fælles Nævner for Brøker, der skulle adderes eller subtraheres; Fællesnævner, Samnævner.
General-Pardon (—Pardong, alm. Udt. —don), l.-fr., alm. Benaadning for alle, som have begaaet Forbrydelser (jvf. Amnesti).
General-Pause, (Mus.) Pause paa mindst en fuld Takt for alle Instrumenter el. Stemmer, uden Forstyrrelse i Taktbevægelsen.
General-Procureur (—kyrør), (i Danmark, tidligere) Kronens juridiske Konsulent.
General-Prøve, sidste Prøve (for samtlige deltagende) inden Opførelsen af et Skuespil, en Koncert ꝛc.; Hovedprøve, Slutningsprøve.
General-Raad, (i Frankrig) folkevalgt Raad, der sammen med en Præfekt styrer et Departement.
General-Rulle, Liste over et Orlogsskibs Besætning med Bedføjning af hver enkelts Hverv.
General-Stab, samtlige Generaler ved en Hær, med Adjutanter, Generalkvartermesteren, Generalauditeuren, o. a. I en mere indskrænket Betydning: et Korps af særlig uddannede Officerer til Understøttelse for de højere Førere. Jvf. État major.
General-Stater, de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, (i Holland) Provinsernes, Stædernes og Stændernes Repræsentanter (som fordum, under Landets republikanske Forfatning, havde den højeste lovgivende og udøvende Magt); (siden 1815) de to Stænder-Kamres deputerede i Nederlandene.
General-Stænder = États généraux.
General-Super-in-tendent, l., Overopsynsmand over et Lands Gejstlighed; G.-Superintendentur, en og et, hans Embede og Bolig; General-Superior, (rom. K.) Overhoved for en Munkeorden.
General-Vare-Conto, Generalregnskab over Køb og Salg af Varer og Effekter af enhver Art.
General-Vicar(ius), l., (rom. K.) en Biskops Medhjælper el. Embedsfuldmægtig; G.-Vicariat, et, hans Embede og Værdighed.
generatim, s. generaliter.
Generation, l., Avling, Slægtforplantning, Frembringelse; Slægt, de til en vis Tid levende Mennesker, Slægtfølge; Menneskealder, en Slægts Levetid (Tidsrum af 30—33 Aar); Slægtled, Ætled; Generations-Skifte, Generations-Veksel, Ætskifte, det (af J. Steenstrup, 1842, paaviste) Forhold, at der hos adskillige lavere Dyr finder et lovbundent Skifte Sted mellem en kønnet Generation og een eller flere Generationer, der forplante sig ad kønsløs Vej; (Bot.) Skifte mellem to Generationer, en kønnet og en ukønnet (ægte G.-Skifte), ogſ. (hos visse lavere Planter) en bestemt Følge af forskellige Formeringsformer, blandt hvilke der ikke findes kønnede Generationer; Generatio

æquivoca, spontanea, originaria, primitiva, cosmica el. automatica (modſ. Generatio vivipara), (Nath.) organiſke Væſeners direkte Opſtaaen af uorganiſke Subſtanſer, Selvdannelſe, Selvavling el. Selvavl (modſ. den fyſiologiſke Lære: Omne vivum ex ovo, ſ. d., jvf. ogſ. Epigenesis); generativ, forplantende, ſom hører til Avling, avlende, frembringende; Generator, ordret: Avler, Fader, Stammefader; (Mek.) Dampkedel; Gas- el. Dampfrembringer, Ovn til Gasudvikling af Kul ved Forbrænding med indſkrænket Lufttilførſel; Generator-Gas, Kuliltegas; Generatrix (fr. génératrice), (Geom.) Frembringer, en Linie, ſom ved en tænkt glidende Bevægelſe paa en anden Linie (der kaldes Directrix, den ledende) frembringer en Overflade.

gênere, ſ. u. Gêne.

genere, in genere, ſ. u. Genus.

generel, l. (generalis), almindelig, almen, almengyldig.

generere, l. (generare), avle, frembringe.

Genere semi-serio (Dſje—), it., et halv-alvorligt Skueſpilſlags.

généreux (ſjenerø), fr., el. generøs, l. (generosus), ædelmodig, højmodig; gavmild; Générosité (Sje—), fr., og Generositet, l., Ædelmodighed; Højmodighed, Højmod, Uegennyttighed; Gavmildhed; generoso (dſjeneroſo), it., (Muſ.) ædel, ædelt Foredrag.

Generi-fication, ſ. u. Generis.

Generis communis ꝛc., ſ. Genus; generisk (fr. générique), ſlægtlig, Slægts-, ſom vedrører el. hører til Slægten (modſ. specifisk); generisk Forſkel, Slægtsforſkel; generiske Ord, Subſtantiver el. ſubſtantiviſk behandlede Ord, foran hvilke Artikelen kan ſættes; generiske el. generelle kaldes Ting, der (ſom Penge, Korn) i Retsforholdene kun gælde efter deres Genus (ſ. d.) og Mængde, ikke (ſom en beſtemt Heſt) efter individuelle Egenſkaber; Generification, ny l., Dannelſe af Slægtbegreber, Arternes Reducering til Slægter, Dannelſe af højere Begreber, hvis Omfang udvides ved Udſkydelſe af viſſe Kendemærker.

generoso m. m., ſ. généreux.

genert, ſ. u. Gêne.

Genesier, gr. (genesia), pl., Fødſelsdagsfeſt (iſ. til afdødes Minde).

Genesi-manti, gr., Fødſelsſpaadom, Spaadom (manteia) om et Menneſkes Hændelſer og Skæbne af ſærlige Omſtændigheder ved dets Fødſel (genesis, genete).

Genesio-logi, gr., = Genethlio-logi, ſ. d.

Genesis el. Genese, gr., Oprindelſe, Tilbliven, Ophav, Opkomſt, Avling; (Aſtrol.) Stjernernes Stilling i et Menneſkes Fødſelstime; førſte Moſe Bog, Skabelſeshiſtorien.

Genet (Sjenæ), fr. (ſp. ginete, en væbnet Rytter; let Ridehеſt), et Slags ſmaa ſpanſke Heſte.

Genethlia, gr., pl., Fødſelsfeſt; Genethliakon, et, Fødſelsdigt; Vuggeviſe; Genethliacus el. Genethlio-lōg, Sandſiger af Fødſelstimen; Genethliologi, Spaadom af Fødſelstimen, = Horoskopi (ſ. d.); genethliologisk, ſaadan Spaadom vedkommende.

genetisk, gr. (gennetikos) ſom vedkommer Avlingen; ſom udvikler el. forklarer Oprindelſen af noget; genetisk Kraft, Avlingskraft; genetisk Definition, ſ. u. Definition.

Genetiv = Genitiv.

Genetrix, l., Moder, romerſk Tilnavn til Venus ſom den juliſke Slægts og derved Romerfolkets Stammemoder.

Genette (Sje—), fr., (ſ. Genet), et, tyrkiſk Mundbid for Rideheſte; à la genette, med meget korte Stigbøjler.

Genette (Sjenet), fr. (af ar. djerneyth), en Slags Desmerkat, Pelsværk af dennes Skind.

Genever = Genfer (fr. Génevois), ſom er fra Genf (fr. Genève), ſ. Eks. et Genever-Ur.

Genever (r. Geniêvre) (Sje—), fr. (af l. juniperus), Enebærbrændevin; Genévrette, Enebærvin.

Genezareth, ſ. Gennesareth.

Genfer-conventionen, en paa en Kongres i Genf (Genève) i 1864 af flere Stater ſluttet og ſenere af hele Europa tiltraadt Overenskomſt om ſaaredes Pleje i Krig og Neutraliſering af Ambulancer og Hoſpitaler.

genial (el. genialsk), l. (genialis, behagelig, lyſtig, feſtlig; ſ. l.: følgende ſin Genius, ſ. d.), aandsfuld, ſjælfuld, ſnilrig, ſom :ar el. vidner om Geni, bærer dets Præg; Genialitet, aandig Skaberkraft, Selvopfindelſeskraft, aandig Selvſtændighed el. Ejendommelighed, Snille, Snillegave(r), Snilrighed; et Væſen, ſom røber Aand; Génie (Sjeni), fr. (af l. genius og in-genium, Aandskraft, Anlæg ꝛc.), et, Natur el. det ejendommelige ved en Perſon el. Ting; medfødt Aandsevne, naturligt Anlæg, Naturgave, Aandsgave, Aandsſnille, Snille, Kunſtſnille; iſ. Opfindelſesaand, Aandsoprindelighed, Skaberkraft (forſkelligt fra Talent, ſ. d., idet Genie nærmeſt betegner Evnen til at modtage det højeres indenfra kommende Forkyndelſer, Talent Evnen til at udføre diſſes Krav i Verden ved Hjælp af de Midler, Verden frembyder); (i Udtrykket „at være et Geni“) den, der har Geni, godt Hoved (ſtundom med Bibegreb af — virkelig el. paatagen — Ligegyldighed for det udvortes); ogſ. (i Franſken) = Ingenieur- eller Krigsbygnings-Kunſten; Génie-Corps, ſ. Corps de Génie; géniemæſſig = genial (men ofteſt med Bibegreb af noget uordentligt, paataget, ſom naar der tales om et „forfaldent Geni“); Géni-Streg, bruges meſt i misbilligende Forſtand for: vrang, urimelig Streg; Génie-Væſen, Væſen, der affekterer Præg af Geni; Ingenieur-Kunſten; Kraft-Géni, (foragt.) Kraftaand, Sværmer; Original-Geni, en Perſon med ſtærkt udpræget ſkabende Evne. Jvf. Genius; Geniër, ſ. u. Genius.

Geniculi el. Genicula, pl., l., Knuder, Knæ paa viſſe Plante-Stængler el. -Rødder; geniculeret, forſynet med, afdelt ved ſaadanne Knæ, leddet; Geniculation, Plantedannelſe med Knæ; ogſ. Knæbøjning; jvf. Genu og Genuculation.

Genio-glossus, af gr., (Lt.) Tungemuſkel; Genio-hyo-ïde, Tungeben-Muſkel; Genio-pharynx, Svælgmuſkel; (gr. geneion, Hage).

Genio-graphi, l.-gr., Aandebeſkrivelſe; Lære om Værneaander; ſ. Genius.

Genista, (Bot.) Viſſe; Genista tinctoria, Farve-Viſſe.

Genister, pl., en Sekt af Jøder, der paastode at nedstamme fra Abraham i lige Linie.
Genitalia el. Genitaliër, l. (genere, gignere, avle), pl., Avlings- eller Køns-Dele, Køns-Organer.
Genitivus (ogs. Genetivus) el. Genitiv, Ejeform, Ejefald; s. u. Casus; per genitivum (i Spøg), = ved Giftermaal, eg. „ved Avlekasus" (f. Eks. komme til Embede).
Genitor, l., Avler, Fader, Frembringer; pl.: Genitores, Forældre; Genitrix og Genetrix (s. d.), l., Moder; Genitur, Avling; den befrugtende Sæd; det avlede Væsen, Frugt, Livsfrugt, overh. Frembringelse; ogsaa Spaadom af Stjernernes Stilling i Fødselstimen, = Nativitet, s. d.
Genius, l., pl.: Geniër (l. Genii), ofte = Génie; Aand (f. Eks. i: Sprogets Genius, et Sprogs særegne Natur, dets ejendommelige Aand og Væsen; Tidens Genius (genius saeculi), Tidsaanden, Tidsalderens Aand, Tidsalderens særegne, raadende Anskuelses- el. Tænke-Maade); Værneaand, Værneengel, Fylgie; overh. et aandigt Væsen (godt eller ondt) (s. Dæmon; jvf. ar. Djinn, Aand); (i de skønne Kunster) et aandigt Væsen i Skikkelse af en vinget Yngling el. et vinget Barn.
Gennah (Dsj—), ar. (af dschanna, være bedækket), et, eg. en med Palmer og andre Træer bevokset Have, Muhamedanernes Paradis.
Gennesareth, den galilæiske Sø, Tiberias Sø, en i Evangelierne nævnt Bjergsø i det nordlige Palæstina.
Genou (Sjenu), fr. (l. genu), et, Knæ; à genoux (—nu), paa Knæ; Genouillère, Knæstykke af et Harnisk; Underdel af et Skydeskaar.
Genoveva, Geneviève (Sje—), Parises Værnehelgeninde († 512 i Paris); Genovevaner, fransk Orden af Korherrer, stiftet 1614; Genovevanerinder, fransk Nonneorden, stiftet 1636.
Genre (Sjangr', sædv. udt.: Sjangre), fr. (l. genus, gen. generis, Slægt), Slægt, Art, Slags, Orden, Rang; Fag; Stil el. Fremstillingsmaade; Skrivemaade; tous les genres sont bons hors le genre ennuyeux (tu læ sjangr' song bong or lø sjangrangnyø), (Voltaire) alle Stilarter ere gode undtagen den kedelige; Genre-Maleri, Maleri, som forestiller en Scene, Handling ꝛc. af Hverdagslivet, eller overh. alt, hvad der ikke er Genstand for Historie- eller Landskabs-Maleri; Folkelivsbillede, Folkelivsstykke, Livsbillede.
Gens, l., Æt, Slægt, Stamme, Adelsslægt; Rang; Afkom; Folkestamme; jvf. Dii majorum gentium.
Gens d'armes, s. Gendarme, jvf. Maréchaussée; Gens de lettres (letr'), Folk med litterær Dannelse, Litterater; G. de qualité (ka—), Folk af Stand, fornemme Folk.
Gensing, s. Ginseng.
Gentian, Gentianin, l. (Gentiana), s. Enzian.
gentil (sjangti, sædv. Udt.: sjangtil), fr. (af l. gentilis, hørende til en [Adels-]Familie [gens]), smuk; fin, net, høflig, høvisk, dannis; Gentillâtre, ubetydelig Adelsmand; Straajunker; Gentillesse (Sjangtijess'), Nydelighed, Huldsalighed, Høflighed, Høviskhed, Dannished; en fin Smaating, Bagatelle; Gentilhomme (Sjangtijomm'), = it. Gentiluomo (Dsjent—), Adelsmand; Hofkavaler; fin Mand; G. de la chambre (sjangbr'), Kammerjunker.
gentile (dsjen—), it., (Mus.) behagelig, tiltalende; Gentilezza, Ynde.
Gentile (neml. nomen), l., pl. Gentilia, et, (Gram.) Folkenavn; Gentilitet, Slægtskab; Hedenskab.
Gentiles, l., pl., opr. Medlemmer af en Gens (s. d.), senere: fremmede Folkeslag; deraf hos kristne Forfattere: Hedninger; jvf. ethnisk; Gentilisme, Hedenskab.
Gentleman (Djentl'mæn), pl. Gentlemen, eng. (gentle = fr. gentil, s. d.), en Mand af høj Æt, fornem Mand; Mand af Opdragelse, Dannelse og fine Sæder (indbefattet Skønhed i den ydre Fremtræden); ogsaa en brav, honnet Mand, Hædersmand, Dannemand, Dannismand; (som Titel) Herre (jvf. Kalokagathi); Gentleman of the press, s. Journalist; G. of the turf, (i England) enhver, som giver sig af med Væddemaal ved Kapløb; Gentlemen of no occupation, Herrer Dagdrivere; gentlemanlike (—lejk), hvad der passer for en Gentleman, bravt; fornemt; anstændigt, dannis, høvisk; Gentleman-Ridt, Ridt for Gentleman-Ryttere, ɔ: ikke Jockeyer.
Gentoo, s. Hinduer.
Gentry (Djentri), den lavere Adel i England (modſ. den højere: Nobility); ogs.: de dannede Klasser.
Genu, l., et, Knæ; G. recurvatum, Knæets unaturlige Tilbagebøjning; G. valgum, Kalveknæ; G. varum, Hjulben; genual, til Knæet hørende; Genuale, et, Knæbaand; Genuculation og Genu-flexion, Knæbøjning; knæfaldende Tilbedelse; Genuflectentes, (i den ældste kristne Kirke) Katekumenerne før deres fuldkomne Optagelse i Kirken.
genuin, l. (genuinus), naturlig, medfødt; ægte, ren, uforfalsket; Genuinitet, Ægthed, Uforfalsketheb.
Genus, l., et, pl. Genera, Slags, Slægt (mere omfattende end Species, Art); (Gram.) Køn, Ordenes Køn; Genus irritabile vatum, l. (Horats) Digternes pirrelige Slægt; G. masculinum, Hankøn; G. femininum, Hunkøn; G. commune, Fælleskøn; G. neutrum, Intetkøn, Detkøn; ogs. i Genitiv: Generis masculini, feminini, neutrius, af Han-, Hun-, Intetkøn; Generis communis, af Fælleskøn (baade mandligt og kvindeligt), Denkøn; (Genus epicoenum, gr., om Dyrenavne, der med eet grammatikalskt Køn betegne begge de naturlige Køn); Generis omnis, af alle tre Køn; Genus (Betydningsform, Omsagnsform) verbi: Activum, Passivum, Medium; in genere, i Almindelighed, overhovedet; Genus causae, (Retsspr.) det omstridte Punkt i en Retssag, der netop kræves paakendt ved Dom; (Mus.) G. chromaticum, diatonicum, enharmonicum, s. chromatisk, diatonisk, enharmonisk; (Ret.) Genera orationis, Talens forskellige Arter, f. Eks.: i Raadslagning (G. deliberativum), i Retssager (G. judiciale).
Geny-antr-algi, gr., Smerte (algos) i Kæbeben-Hulen (genys, Kæbe; antron, Hule).

Geo-blaster, gr. (blastanein, spire, fremskyde), pl., (Bot.) Planter, hvis Frøblade ved Spiringen blive under Jorden (ge, gaia).
geo-centrisk, gr. (om et Himmellegemes Sted), som har Hensyn til Jordens Midtpunkt (kentron, l. centrum); tænkt at ses fra Jordens Midtpunkt (gerne modf. heliocentrisk, f. d.).
Geo-chosi, gr. (chonnynai, overdynge, overfylde med Jord), (Lt.) Jordbad, Overhyllen med Jord.
Geo-cyklik, en, Geo-cyklon, gr. (f. Cyklus), et, el. geo-cyklisk Maskine, en Maskine, som gør Jordens Løb om Solen anskueligt og forklarer Aarstidernes Veksel m. m.
Geode, gr., Rangleften, Blæreften, en geognostisk Betegnelse for Masser, der ere affatte i større Blærerum i Bjergarterne; ogf. Geo-des, gr., = Aëtites, f. d.
Geodolith, f. Theodolith.
Geo-dynamik, gr., Jordkraftlære, Læren om de i Jorden virkende Kræfter; ogf. en Del af Geomechaniken, f. d. Jvf. Dynamik.
Geo-dæsi el. Geo-desi, gr. (daiesthai, dele), Landmaaling (if. den højere, geografiske), Markdelingskunst; Geo-dæsi-graph, Landmaalingsredskab; Geodæt, en, der giver sig af med Geodæsi, særl. den højere; Landmaaler; geodætisk, til Geodæsi hørende, samme vedrørende.
geo-genetisk, gr., som har Hensyn til eller handler om Jordens Oprindelse, Udvikling og Dannelse (genesis).
Geo-geni, f. Geogoni.
Geo-gnosi og Geo-gnostik, gr., Lære (gnosis) om Jordskorpens Sammensætning og Stilkelse; Jordbundslære; Kundskab om Bjergarterne, om Jordlagene, Bjergvidenskab (jvf. Geologi, Mineralogi og Oryktologi); Geognost, bjergkyndig, en, som har Kundskab om Jordskorpens Bestanddele; geognostisk, som hører til Bjergkyndighed, vedrører samme; geognostiske Ækvivalenter, gr.-l., pl., Bjerg- el. Sten-Arter, som vekselvis træde i hinandens Sted.
Geo-goni el. Geo-geni, gr., Lære om Jordens Oprindelse, Udvikling og Dannelse; geogonisk, som handler herom, har Hensyn hertil; som er bleven til ved Jordens Oprindelse; Geogonist, Gransker el. Kender af denne Videnskab.
Geo-graf, Geo-graph, gr. (ge, Jord; f. —graphi), Jordbeskriver, jordkyndig; Geographi, Jordbeskrivelse, Jordkyndighed; mat(h)ematisk (el. astronomisk) G., Jordbeskrivelse, forsaavidt Jorden er Genstand for Maalekunsten og betragtes i Forhold til de andre Verdenslegemer; physikalsk el. physisk G., Jordbeskrivelse med Hensyn til Jordens naturlige Beskaffenhed; politisk G., Jordbeskrivelse efter Jordfladens Beboelse og borgerlige Inddeling; geographisk, jordbeskrivende, som hører til Jordbeskrivelse, efter Landenes Beliggenhed og Folkenes Bopæl; den geographiske Bredde af et Sted er dets Afstand i Grader fra Ækvator mod Nord el. Syd (nordlig, sydlig Bredde); et Steds geographiske Længde er dets Afstand i Grader mod Øst el. mod Vest (østlig, vestlig Længde) fra en vis Middagskreds (sædvanligst fra den, der gaar gennem Øen Ferro; regnes ogsaa ofte fra Greenwich og fra Paris); geographiske Mile ere saadanne, hvoraf der gaar 15 paa en Grad af Ækvator (en saadan geografisk Mil = 23643 danske Fod, = 0,$_{98513}$ danske Mil).
Geo-hydro-graph, gr., Jord- og Vand-Beskriver; Geohydrographi, Jord- og Vand-Beskrivelse; geohydrographisk, som beskriver el. afbilder Jordens Lande og Vande (hydor, Vand).
Geo-lith, gr., eg. Jordsten; en Malerfarve, der skal værne mod Fugtighed og Syrer.
Geo-log, gr. (f. —logi), Jordkender, jordkyndig; ogf. = Geogonist, f. d.; Geologi, videnskabelig Fremstilling af den faste Jordskorpes Oprindelse, af de i ældre og nyere Tider med samme foregaaede Forandringer og Omdannelser; Jorddannelseslære (= Geogoni, f. d.); almindeligere: Videnskaben om Jordens Natur, indbefattende Geogoni (Læren om Jordens Tilblivelse og Udvikling), Geognosi (Læren om Jordskorpens nuværende Natur) og Palæon-tologi (Læren om Plante- og Dyre-Livets Udvikling; Forsteningslære) (Danskeren Niels Steensen [Nicolaus Steno, † 1687] den første egentlige Grundlægger af Geologien); geologisk, som vedrører Jordkyndigheden; geologisk Formation, f. Formation; g. Profil, Gengivelse, tidt med forskellig Maalestok i Højde og Længde, af en (virkelig el. tænkt) lodret Snitflade gennem et Antal Jordlag til Belysning af deres Lejringsforhold og Lagstilling..
Geo-mant, gr., en, som forstaar og øver Geomantien el. Geomantiken, d. e. Sandsigen (manteia) ved underjordiske Lyde, Jordskælv o. l., el. skjulte Tings Opdagelse ved i Jord, Sand &c. gjorte Punkter (kaldes ogf. Punkterkunst); geomantisk, som hører til denne Kunst.
Geo-mechanik, gr., de faste Legemers Mechanik, handlende dels om deres Ligevægt (Geostatik), dels om deres Bevægelse (Geodynamik); jvf. Hydromechanik, Aëromechanik.
Geo-meter, gr., eg. Jord-, Land- el. Mark-Maaler; maalekyndig; ogf. (i Fransken) = en Matematiker; en, der giver sig af med Geometri, eg. Jord-, Land-Maaling; Maalekunst, den Videnskab at maale, beregne og finde Rumgenstandes Størrelse; den matematiske Lære om Rumstørrelsernes Former, Konstruktion og Udmaaling (indbefatter Plan-Geometri og Stereometri); analytisk Geometri, den (af Descartes, † 1650, først fremstillede) matematiske Videnskabsform, der bruger algebraisk Regning (Ligninger) til Bestemmelse af Rumstørrelsers Egenheder; descriptiv Geometri, f. u. descriptiv; elementær G., Fremstillingen af de simpleste Egenskaber ved Rumstørrelser, der afhænge af den rette Linie og Cirkelen; praktisk Geometri, G., anvendt paa de i Livet forekommende Forhold (if. den topografiske Landmaaling); geometral = geometrisk; geometrisk, som hører til el. er grundet paa Geometri; det geometriske Bord, (Landmaalerens) Maalebord (Mensula Prætoriana, f. d.); et geometrisk Forhold, en Brøk, Kvotient, Sammenligning mellem 2 Størrelser, hvorved der undersøges, hvor ofte

den ene indeholdes i den anden; geometrisk Proportiōn, to lige store geometriske Forhold, forbundne ved Lighedstegnet; en Ligning, hvis Sider ere Brøker; Brøksligning; geometrisk Kors, f. Jacobsstav; geometrisk (modf. physisk) Legeme, den Del af Rummet, som en Genstand udfylder; geometrisk Maal, Længde-, Flade- el. Rumfangs-Maal (uden Hensyn til den maalte Genstands øvrige Egenskaber); f. Eks.: en Tønde Land er 14000 □ Alen geometrisk Maal; geometrisk Middeltal for n Tal, nte Rod af deres Produkt; geometrisk Progressiōn el. Række, ogs. Kvotientrække, en Række Størrelser, af hvilke enhver opstaar af den umiddelbart foregaaende ved Multiplikation med eet og samme Tal, f. Eks.: 1, 2, 4, 8, 16 ꝛc., el. 16, 8, 4, 2, 1 ꝛc.; i det første Eksempel er 2, i det andet 1/2 Multiplikator; geometrisk Sandhed, stundom = streng videnskabelig Sandhed; geometrisk Skridt, et Længdemaal af 5 Fod; geom. Sted, den Linie el. Flade, hvis Punkter alle opfylde en given Betingelse (f. Eks.: i Planet er Cirkellinien, i Rummet Kuglefladen geom. Sted for de Punkter, der have en given Afstand (Radiens) fra et givet Punkt (Centret)); geometrisk Tegning, en Tegning, i hvilken alle Dele have det samme Forhold til hverandre som de i Virkeligheden fremdyde (modf. den perspectiviske, f. d.); Geometro-graphi. Læren om geometriske Konstruktioner; ogs. Forfærdigelse af Reliefkort.

Geo-monto-graphi, gr.-l. (? mons, Bjerg), Fremstilling af farvetrykte Reliefkort i presset Papirmasse.

Geo-nomi, gr. (f. —nomi). Kundskab om Jordarterne og deres rigtige Brug; Geonōm, en, som har saadan Kundskab; geonomisk, hørende til samme Kundskab, grundet paa den.

Geo-phager, gr. (f. —phag), pl., Jordædere (adskillige vilde Folkeslag); ogs. en Slags Fisk.

Geo-physik, gr., Jordfysik, Jordklodens Fysik; Læren om Naturkræfternes Indflydelse paa Jordens Skikkelse, Opretholdelse og Omdannelse (Mellemled mellem Geografi og Geologi); geophysisk, geophysikalsk, vedkommende Geophysikken.

Geo-phyta, gr. (phyton, Plante), pl., Landplanter.

Geo-plastik, gr., Fremstilling af Jordens Relief el. enkelte Dele af den.

Geo-poni, gr. (ponos, Arbejde), Jordens Bearbejdelse, Landbrug; Geoponici, pl.. Landbrugsforfattere; Geoponika, pl., en Samling af græske Skrifter om Jordbrug.

Ge-orama, gr. (horan, se), et, Jord-Overblik, kaldte Opfinderen Delanglard en hul Kugle af 40 Fod i Tværmaal, hvis indvendige Side ydede et Overblik over Jordkloden.

Ge-organo-logi, gr., Jordelinslære (Gabriel Sibbern).

Georg-d'or, ældre hannoveransk Guldmønt, c. 14 Kr.

Georges Dandin, f. Dandin.

Georgia Augusta, Universitetet i Göttingen (Navn efter Stifteren, Georg II. August († 1760), Konge i England).

Ge-orgica el. Ge-orgika, gr., pl., landlige Digte, Skrifter om Landvæsenet, is. Vergils († 19 f. Kr.) Digt om Landvæsenet.

Georgine, Slægt af kurvblomstrede (Astersgruppen) (Navn efter den russiske Naturgransker og Rejsende Georgi); ogs. kaldet Dahlia (f. d.).

Ge-orgo-philos el. Georgo-phil, gr. (georgos, Landbruger), Elsker af Agerdyrkning el. Landvæsen; Bondeven.

Geo-skōp, gr., Jordbetragter, Jordiagttager; Geo-skopi, Jordundersøgelse, Jordiagttagelse (i fysisk Henseende), is. med Hensyn til Varmeforholdene; ogsaa = Geomanti, f. d.

Geo-statik, gr., Lære om Jordens og overh. de faste Legemers Ligevægt; jvf. Geomechanik, Hydrostatik og Aërostatik; geostatisk, dertil hørende, derpaa støttet.

Geo-stereo-plastik = Geoplastik.

Geo-tektonik, gr., Lære om Jordklodens Sammensætning af forskellige Lag.

Geo-t(h)ermo-meter, gr., et, Termometer til at maale Jordtemperaturen i meget store Dybder; geot(h)ermisk Maal, geot(h)ermisk Dybdetrin, det Stykke, man skal gaa ned for at faa en Tilvækst i Jordlagenes Varme af 1° (sædvanlig c. 30 m).

Geo-tomi, gr., Jordens Inddeling.

geo-tropisk, gr., jordvendt, jordsøgende; Geotropisme, (Bot.) den Egenskab hos Planter og Plantedele, at deres Vækstretning bestemmes af Tyngdekraften, der saaledes virker til, at Kimroden vokser ind mod Jordcentret (positiv geotropisk), Kimstængelen derimod bort fra Jordcentret (negativ geotropisk).

Geo-zoa, gr., pl., (Nath.) Landdyr.

Gepard, Jagt-Leopard.

Gepyr, f. Guipure.

Gepäck, t., Oppakning, Rejsetøj.

geraade i, t. (geraten), stedes i, falde i, komme i.

Gerade-zug, t., et, Ligetræk, Geværmekanisme, ved hvilken Bundstykkets Aabning og Lukning sker ved en retliniet Bevægelse.

Gerah, hebr. (eg. Bønne), en gammel hebraisk lille Mønt, = 1/20 Sekel (f. d.).

Geranium, gr., eg. Tranenæb, Storkenæb (gr. geranos, Trane), en Planteslægt med mange Arter; ogs. en Kran, Hævemaskine.

Gérant (Sjerang, ogs. Sjerant), fr., (Kbfpr.) Forretningsfører, Fuldmægtig, Styrer; ansvarlig Redaktør el. Udgiver af et Dagblad (ikke at forveksle med Garant, f. d.); gerere, l. (gerere), føre, lede, styre; gerere sig, opføre sig som, te sig, bære sig*; give sig ud for; klare sig.

Gerbulur, Gerbelur (af sp. garbillar, si; ar. gharbal, Sigte; jvf. fr. grabeau, Affald, og d. grave), Urenhed ved Varer; Betalingsafkortning paa Grund deraf; jvf. Fusti og Refactio.

Gerçure (Sjersyr), fr. (af gr. charassein, indgrave, præge); Sprække, Revne; jvf. Fissur

[Gerda, f. Freir].

Gerefa, angelf., = Scir-gerefa (f. d.).

gerere sig, f. Gerant.

Gergo (Dsjergo), it., Tyvesproget i Italien; jvf. Jargon.

[Geri, Gere, f. Odin].

Gerid, f. Dscherid.

Geridon, f. Gueridon.

Gerigt, t. (Gericht), (Bygnk.) = Chambranle (s. d.).

germān, l., ægte, virkelig, sand; Germani, pl., (Retsspr.) ægte, kødelige Søskende; germane fraterneque, oprigtigt og broderligt; Germanitēt, kødeligt Slægtskab.

Germaner, pl., eg. Værge- el. Krigs-Mænd (hvis det kommer af glt. gêr, isl. geirr, = Spyd; efter andre af et keltisk Ord, ger, der betyder Nabo, forbi de vare Gallernes og Romernes Naboer), opr. Navn paa forskellige keltiske Folk; det gamle Navn paa Tyskerne; Germania, Germanien, det gamle Tyskland; Germania (Gjerm—), ogs. Gerigonza, sp., Tyvesproget i Spanien; jvf. Jargon; german(i)sk, hørende til Germanien, af gammeltysk Oprindelse; german(i)sk tages ogsaa i videre Betydning = gothisk (Navn paa en til den japetiske Æt hørende Folkeklasse, hvis Grene ere: den overtyske, nedertyske, skandinaviske og engelske); germanisere, fortyske (give et fremmed Ord en tysk Form); Germanisme, tysk Sprogegenhed (is. for saa vidt den overføres i et fremmed Sprog); Tyskagtighed; Germanist, Kender af og Lærer i den tyske Ret; ogs. den, hvis egentlige Studium er det tyske Sprog: germansk Filolog; Germanium, et, metallisk Grundstof, opdaget af Cl. Winkler 1886; Germano-phobi, Frygt el. Afsky for Tyskere; german rule (bjermen ruul), eng., eg. tysk Regel; Formel, hvorefter Skibes, særl. Dampskibes, afgiftspligtige Lasterum maales; german silver (bjerm—), eng., eg. t. Sølv, Nysølv = Argentan (s. d.).

Germen, l. (af gerere, bære, avle), et, Spire, Kim; Germinal (Sjerminal), fr., Spiremaaned, den 7de Maaned efter den franske Revolutions-Almanak, fra 21de Marts til 19de April; s. Chronologi; Germinatiōn, l., Spiren, Kimen; Spire-Tiden; germinatīv, spirende, voksende, som fremmer Spiren; hvad der vedrører Forplantning; germinere, kime, skyde Spire.

Gero-komi og Gerokomik, gr. (geras, Alderdom; komein, pleje), (Lk.) Alderdomspleje, Leveorden for gamle Folk; Gerokomion = Gerontokomion, s. d.

Gérondif (Sjerongdif), fr., udsjelig Verbalform, der ender paa —ant (af l. Gerundium, s. d.).

Geront, gr. (geron), eg. Olding, ældste; Raadgiver; Raadmand, Senator; Gerontisme, Aandssvaghed af Alderdom; Oldings-Politik; Geronto-komion, et, en Forplejningsanstalt for gamle Folk; Gerontokrati, et, Oldingevælde, en Statsforfatning under Bestyrelse af et, af de Ældste dannet, Raad (Modsætningen vilde være Nepiokrati, s. d.); gerontokratisk, hørende til, udgaaende fra et Gerontokrati; Gerontotoxon (rigt. end Gerontoxon), gr. (l. arcus senilis), en Fordunkling i Øjets Hornhinde (hos gamle Folk), Aldersring; Gerusia el. Gerusi, eg. de ældres Raad, Oldingeraad, Senat (s. d.); det ny-græske Statsraad; Gerusiast, et saadant Raads Medlem, = Senator (s. d.).

Gersch, ar., = Piaster.

Gerundium, l. (af gerere, bære, føre), et, (Gram.) Øjemedsform, en (det latinske Sprog til Dels ejendommelig) Form af Udsagnsordet, der bruges til at betegne Handlingen i Almindelighed (ligesom Infinitiv), men i visse Kasus, f. Eks. l. scribendo, ved at skrive, ad scribendum, til at skrive; Gerundiv(um), et, Nødvendighedsform, en i Anvendelsen med Gerundium nøje forbunden Form af Udsagnsordet (i Latinen sædv. kaldet Futurum Particip. i Passiv, i Græsken = Verbale paa —teos), f. Eks. l. epistola scribenda est, Brevet er at skrive, bør skrives.

Gerusia, s. u. Geront.

Geryōn (el. Geryones el. —neus), gr., efter Sagnet en Kæmpe med tre Kroppe el. Hoveder, Konge paa Øen Erytheia (ved Spanien el. paa de baleariske Øer), hvor han havde store Hjorde; disse bleve røvede af Herakles, der fældede G., da denne forfulgte Ransmanden.

gesammte Hand (die), t., (i Lensvæsenet) den Tilstand, at flere have eet og samme Len; Lensfællesskab.

Gesandar-Aga, Stor-Skatmester i Tyrkiet.

Gesandt, t. (Gesandter), et Statsbud, Affending, Sendemand; Sendebud fra en Stat el. Regering til en anden, s. Ambassadeur, Envoyé, Minister-Resident, Chargé d'affaires (en siden Wiener-Kongressen 1815 noget simplificeret Rangorden); Gesandtskab, et, en Gesandts Sending, hans Embede, Ærinde; en Gesandt med hans Følge; Sendelse, Sendefærd.

Geschichte, t., Tildragelse, Fortælling, Historie (særl. upaalidelig: Røverhistorie, Løgn, Skrøne*).

geschickt, t., skikket, egnet, flink, rask.

Geschworner, t., (i Norge) en Embedsmand, der, under Bergmesteren, har at paase og sørge for Bjergværkslovens Overholdelse; Nævnsmand.

Geschæft, t. (Geschäft), Forretning (tidt med ringeagtende Betydning) Virksomhed, Virke, Yrke*.

Gesell, t. (eg. som bor i samme Sal), Svend, Fælle; (i Norge) Arbejderformand hos Fiskeeksportører.

Gesenk, t., (Bjergmandsspr.) en nedadgaaende Drift af forholdsvis ringe Dybde, Synk; Sænkning, Søkk*.

Gesere, jød., Forfølgelse (politisk).

Gesigt, t. (Gesicht), Fjæs.

Gesims, t., en fremstaaende, udarbejdet Rand, der løber om det øverste af en Bygnings (Façades) Mur el. af Væggen i en Stue; Murkrans, Murbryn; Hylde.

gesinnungs-tüchtig, t., retfindet, paalidelig, fuldtro.

Gesith, angelf., eg. Følgesvend; Hirdmand.

geskæftig, t. (geschäftig), travl, skinvirksom; vims; stundesløs.

Geskænk, t. (Geschenk), (Haandværksspr.) Gave, Vandrepenge.

Gespan (af slavon. Ban, Herre; Ispan, Greve), Greve; Kredsformand; Gespanschaft (eg. Ispanschaft), slav., et, s. Comitat.

Gespenst, t., et, Spøgelse, Genfærd.

Gespōn, t. (Gespan(n), (i Bogtrykkerierne) Sætterfælle, Medarbejder.

Gesta, l. (gerere, gøre, handle), pl., Gerninger, Bedrifter (Samlinger af Legender, Sagn, historiske Fortællinger), f. Eks. af danske: Gesta Danorum.

Gestalt, t., Stikkelse, Skabning, Form, Udseende; gestalte sig, skikke sig, forme sig.

Gestation, l. (gestare, bære med sig), Bæren, Ombæren; Holdning; (Nath.) Drægtighedstid.

Geste (Sjest'), fr., = Gestus, s. d.; (af l. gesta, s. d.) = Historie, Fortælling, Krønike; chanson de geste, s. Chanson.

Gestikulation, l., Minespil, Minesprog; Lader, Fagter, is. Haandbevægelse, som ledsager Talen og giver den mere Udtryk; Gesticulator, en, som taler med (store) Fagter eller Hænderne; ogs. Gøgler; gestikulatorisk, med Minesprog; gestikulere, gøre Haandbevægelser eller Talerfagter (Gestus); jvf. Gebærde, Gestus, Pantomime.

Gestion, l. (gerere, gøre, handle), Udførelse; Forvaltning, Bestyrelse, Embedsførelse; Gestio negotiorum, (uanmodet) Forretningsførelse; Gestio pro herede, (Retsspr.) Optræden som Arving (ved Handlinger, der uden videre lade slutte til Overtagelse af Arven); Gestor, Bærer, Fører; Udfører; Gestor negotiorum, Forretningsfører (der ikke faar Vederlag) = Gérant, s. d.

Gestus, l., pl., en Talers Legemsstilling, Miner, Bevægelse, Fagter, især Haandbevægelse; Udtryk i Lader, Haandudtryk; jvf. Gebærde.

gesvassig, t. (geschwätzig), snaksom, sladdervorn.

gesvindt, t. (geschwind), hurtig, rap.

Get, jød. (talmud. ghet, Skilsmisse, Fjernelse), et, Skilsmissebrev (ved Ægteskabers Ophævelse).

Gethsemane, hebr., et, eg. Olivenperse, en i Nærheden af Jerusalem ved Oliebjerget liggende Have, ved Kedrons Bæk adskilt fra Staden; i G. mødtes Jesus ofte med sine Disciple, blev her forraadt af Judas og fængslet.

Gettatore (Dsjet—), it., s. Mal'occhio.

Getto, s. Ghetto.

Get-up, eng., Udstyrelse (en Bogs); Iscenesættelse.

Geumatik el. Geustik (Gev—), gr., Læren om det, som lader sig smage; Geusio-dysphori, smertelig Pirrelse af el. Indtryk paa Smagsnerverne; Geusionosos, Sygelighed i Smagen; Geusis, Smag, Smagsevne.

Geuser (af fr. gueux), pl., eg. Tiggere, kaldtes under den nederlandske Rejsning (1565) de misnøjede Adelsmænd og andre, der modsatte sig Philip II.'s Voldsfærd, krævede Inkvisitionens Afskaffelse og Nederlandenes Frihed.

Gevalt, t. (Gewalt), Vælde, Magt, Vold, Overlast; ogs. Skrig om Hjælp mod Overfald: Hjælp! Heraf: Gevaldiger, t. (Gewaltiger), Slavefoged, Bøddel (ved et Regiment); gevaldig, gevaltig, stor, mægtig.

Gevandt, t. (Gewand), et, Klædning, Klædebon; (Mal. og Billedhk.) Figurernes vide og folderige Beklædning; Skrud; Gewand-haus, et, Oplagssted for Klæde og Tøjer i Leipzig, i hvilket de store G.-Koncerter oprindelig afholdtes.

Gewerke, t., (Bjergv.) Medlem af et Selskab (Gewerkschaft), paa hvis fælles Bekostning en Grube bearbejdes.

Gevind, t. (Gewinde), et, Skruegang, Skruegænge.

Gevinst, t. (Gewinn), Fordel, Vinding; „Vund", „Vindst", Udbytte, det vundne.

Gevir, t. (? Gewehr, Værge; kan ikke komme af den sædvanlige Betegnelse for Begrebet: Geweih), et, Tak, Takke (paa Hjorten).

gevorben, t. (geworben), hvervet (forældt.); paa en gevorben Fod = strengt, raat affærdigende.

Gevælft el. Gevölft, t. (Gewölbe), Hvælving (i Haandværksspr.), Bue.

Gevær, t. (Gewehr), et, Haandskydevaaben, Skudværge, Bøsse, Børse*, (eg. alm. Værge; Sidegevær = Sideværge = Sabel).

Gevæxt, t. (Gewächs), Vækst; Udvækst, Svulst.

Geysir, s. Gei—.

ge-okisk, gr. (oikein, bo), levende paa el. i Jorden.

Ghasa, ar., Kamp, især mod de vantro, = Dschihad.

Ghaseler, pl. (ar. ghazila, tale kælent, forelsket), persiske og arabiske smaa lyriske, især Elskovsdigte, af en særegen, kunstig Form.

Ghats, pl., eg. de hellige Trapper, der føre ned til Floden Indus; et trappe- el. terrasseformet Land.

Ghavasi, pl., offentlige Danserinder i Ægypten.

Ghazeler, s. Ghaseler.

Ghazi, Ghasi, s. Gazi.

Ghetto, it. (s. Get), det af Jøderne (i Følge Befaling) beboede Kvarter i Rom og andre Steder.

Ghibelliner, s. u. Welfer.

Ghiribizzi, it., pl., (Mus.) eg. Grille, Indfald, vilkaarlige, overraskende Spring og Overgange.

Ghulam, Gulam, pers., eg. Dreng; Bud; (hos Muhamedanerne) Slave.

Giallo (Dsjallo), it. (l. gallus, t. gelb, gul), gult; Giallo antico, en gul Marmorart, gammelgult (brugt i Bygninger fra Oldtiden); Giallo e nero, gul- og sort-plettet Marmor; Giallorino, Neapelgult (en Malerfarve).

Gian-gurgulo (Dsjan—), it., en Bondeknolds Karakterrolle paa det italienske Teater.

Giardinaria (Dsjar—), it. (giardino, Have), Gartnerindernes Loge hos Carbonari, s. d.

Giaur, tyrk. (fordr. af ar. Kafir, s. d.), vantro, Kætter, Øgenavn paa alle Ikke-Muhamedanere, særl. kristne Undersaatter i Tyrkiet.

gibbe, holl. (gijpen), (Søspr.) skifte Vinden fra den ene Side agterind til den anden, lade Storsejlet gaa over fra den ene Side til den anden.

Gibbon (Hylobates), (Zool.) en langarmet, menneskelignende Abeart, i Slægt med Urangutangen.

Gibs, ogs. Gips, gr. (gypsos), vandholdig svovlsur Kalk.

gibbøs, l., puklet, pukkelrygget; Gibbositet, Pukkel (l. gibbus), Krumning af Rygsøjlen.

Gibelliner, s. u. Welfer.

Gi el. Gie, (eng. guy (gi), Tørn-Ende, Bardun (s. d.)), (Søspr.) en svær Talje; deraf: „at gie (ɔ: hale) et Sejl op". [Det engelske Guy er af samme Rod som Guide (s. d.)].

Gicht, s. Gigt.

Gig = Gique (s. d.).

Gig, en let engelsk Enspænderyogn med to Hjul; ogs. en let Robaad.

Giga, it., s. Gigue.

Gigant, gr. (Gigas, = Ge-genēs, den af Jorden [Gæa] fødte), Kæmpe, Jætte, Jøtul*; (Myt.) Giganter, pl. (de personificerede Naturkræfter, som i Jordskælv, Ildspruden &c.), Jordens el. Gæas trodsige Sønner; de gjorde Zeus Tronen stridig, og optaarnede Bjerge paa hinanden for at storme Himmelen &c., jvf. Titaner (med hvilke de ofte sammenblandes); gigantisk, kæmpemæssig, kæmpestor, kæmpestærk, uhyre; kolossal; ogs. gigantesk (med Bibegreb af Dadel); Giganto-machi, Giganternes Kamp med Guderne; Gigant-osteologi, Lære om (formentlige) Kæmpeben (Knogler).

Gigerl, t. (gl. t. giege, giegel, Nar; østerrigsk Dialektnavn paa Hanen), Modenar, Laps med afstikkende Dragt og Væsen.

Gigliato (Dsjiljato), it. (af giglio, Lillie), ældre florentinsk Guldmønt (omtr. 8 Kroner).

Gigot (Sjigo), fr., Vedeløsle; Gigots, pl., el. Gigot-Ærmer, oventil vide, nedentil snævre Ærmer paa Kvindeklæder.

Gigt, t. (Gicht), en Højovns øverste Del el. Fyldaabning.

Gigue (Sjig'), fr., en munter fransk Dans i 6/8 el. 12/8 Takt; Musikken dertil; opr. et i Middelalderen brugt musikalsk Instrument, der lignede Violinen; Strengeleg (it. giga, ældre d. Gige). Jvf. Geige.

Gilet (Sjilæ), fr., Brystdug, kort Vest uden Skød; Gilet hydrostatique (idrostatik'), Svømmetrøje.

Gill (Djil), eng., et, Maal for flydende Sager; 1/4 Pint, s. Pinte.

Giltig-erz, t. (Bjergv.) eg. gyldig Erts, fælles Navn paa Malme, som det kan lønne sig at behandle.

Gimel, tredie Bogstav i det hebr. Alfabet; Kamel (efter Bogstavets oprindelige Form).

[Gimle, oldn. (mul. opr. Ildbolig, af gim, Ild), (nord. Myt.) de retskafnes salige Hjem i Fornyelsen efter Ragnarok (s. d.), svarende nærmest til Valhal (s. d.) før Ragnarok; jvf. Nastrond].

gimpe (s. Guimpe), at danne en vis Art Blonder (eng. gimp, Knipling el. Blonde af Silke).

Gin (Djin), eng. (Forkort. af Genever, s. d.), et, Kornbrændevin med tilsatte Krydderier.

Gin(n) (Djin), ar., overnaturligt Væsen, der færdes paa Jorden, Fe, is. ond; jvf. Djinn.

Gingan, s. Gingham.

Ginger-beer (Djindjerbiir), eng. (ginger, Ingefær), et, Ingefær-Øl.

Gingham (Ginghæm), eng., sædv. Gingan(g), opr. østindisk Tøj af Bomuld og Silke, el. af Bomuld og Bast; nu Bomuldsstof is. til Damekjoler, engelsk el. skotsk Lærred.

Gingi-brachium, ny l., et, (Lf.) Skørbug paa Armene; Gingi-pedium, et, Skørbug paa Fødderne (Navnet skal antyde, at disse Skørbugsarter ikke ene angribe Tandkødet, l. gingiva, men ogsaa Arm [brachium] og Fod [pes]).

Gingko, japansk Træ, der holdes helligt og derfor plantes ved Grave og Templer; Veddet bruges til Møbler, og Frøene spises.

Ginglymus, gr., (Anat.) Ledføjning, Hængselled; ginglymo-ïdalsk, passende i hinanden, indføjet.

Ginnistan (Djinnistan), ar., et fabelagtigt, af Aander beboet Land, Fe-Verden (ar. Dschin, Djin, = Genius, Aand).

[Ginnregin, oldn., de høje el. hellige Guddomsmagter].

Ginseng (Dsjinseng), kin., Kraftrod, en Rod af krydret Smag og nervepirrende Egenskab; af Kineserne, som endog tilskrive den en livforlængende Kraft, blev den fordum opvejet med Guld.

[Gin(n)unga-gab, oldn. (gina, gabe), (nord. Myt.) det svælgende Dyb imellem Muspelheim og Niflheim (s. d.)].

Gioco (Dsjo—) alla mora el. morra, it., Mora-Legen, s. Mora el. Morra.

giocondamente, giocondoso (dsjo—), it. (af l. jucundus, behagelig), (Mus.) behagelig, fornøjet.

giocoso, giojoso, giocchevole (dsjo—), it. (af l. jocosus, spøgende), (Mus.) spøgefuld, spøgende, glad; Gioja, Glæde.

a giorno (dsjorno), it., som Dagen, f. Eks. om en stærk Belysning: „Salen var oplyst a g."

Giostra (Dsjo—), it., Lystkamp, Tyrefægtning.

Giovedi grasso (Dsjo—), it. (l. dies Jovis, = fr. jeudi, Torsdag), den fede Torsdag, Kødtorsdag (fr. jeudi gras), Torsdagen før Fastelavn (ɔ: før Karnevalets sidste Dag: martedi-grasso, fr. mardi gras, Fastelavnstirsdag); Giovedi santo = fr. jeudi saint, Skærtorsdag.

giovine Italia (dsjovine—), it. (l. juvenis, ung, Yngling), det unge, genfødte Italien, Navn paa et Løn-Samfund, der havde Italiens politiske Genfødsel og alle italienske Staters Forening til en eneste Stat, helst Republik, til Øjemed.

Gips, s. Gibs.

Gipsy (Djipsi), eng., eg. Ægypter, Zigeuner, Tater, Fant; rejsende.

Gique, fr., s. Gigue.

Gir, holl. (gier), et Skibs Afvigen fra sin Kurs, Slingren; ogs. Rus („at ha'e en Gir").

Giraffe (Sji—), fr. (ar. zaraf, af ægypt. soraphé, Langhals, el. forlænget Hoved), Giraf, et Dyr (Drøvtygger) af Hjorteslægten; Giraffen, l. Camelopardalis, Stjernebillede paa den nordlige Himmel; Giraffe-Piano-forte el. Piano-forte en giraffe, opstaaende Pianoforte.

Girande (Sjirangd'), fr. (af gr. gyros, Kreds, l. gyrare, dreje i en Kreds), et Springvand el. Vandingsredskab med flere forskillede, i Spidsen ombøjede Rør, der dreje sig rundt ved Vandets Udstrømning; Girandole (Sjirangdol'), fr., Armlysestage; Diamantsmykke (Ørenringe); Ildhjul el. Sol ved Fyrværkerier; it. Girandola, Slutningsscenen af Fyrværkeriet fra Engelsborg (i Rom), tidligere i Paaskenatten, nu 2. Juni (Konstitutionsdagen), med flere tusinde paa een Gang opstigende Raketter, samt Illumination af St. Peterskirkens Kuppel.

Girant, it. (girante (dsji—)), = Endossent; Girat = Endossatar; girere, eg. sætte i Omløb (l. gyrare), = endossere; Giro (af gr. gyros, Kreds), eg. Kredsløb, = En-

dossement (s. d.); særl. direkte Overførsel fra Konto til Konto (Giro-Overførsel); Giro-Bank, en offentlig Anstalt, hvori især Købmænd kunne indsætte deres Penge og gøre Betalinger ved blot Anvisning paa deres Tilgodehavende; Giro-Conto = Bank-Folio, s. u. Bank; Giro in bianco (blanco), en gireret Veksel, hvor der er ladt aaben Plads til Giratens Navn.

Girasol (Dshirasol), it. (gr. gyros, Kreds), en Slags Opal, "Katteøje" (en Halvædelsten); ogs. (Bot.) Solsik; Giration, s. Gyr—.

Girl (Gerl), eng., Pige.

Giro, s. u. Girant.

Giron (Shirong), fr. (m. l. giro, gl. t. gero, et kileformet, spydlignende [gl. t. gêr, Spyd] Stykke af en Klædning), (Bygnk.) Trappetrins-Bredde el. -Flade; (Herald.) trekantet Flag, Stander i et Vaaben.

Gironde (Shirongd'), fr., et Departement i Frankrig; (under Revolutionen 1791—93) et moderat republikansk Parti; Girondiner (el. Girondister), pl., dette Partis Tilhængere; (mods. Jacobinere); Girondisme, sammes Grundsætninger.

Girouette (Shiruett'), fr. (af m. l. gyruetta, af l. gyrare, dreje i en Kreds), Vejrhane, Taarnfløj; ueg. et ustadigt, ubestandigt Menneske (med Hensyn til politiske Grundsætninger), politisk Vejrhane; en som vender Kaaben efter Vejret; Vendekaabe; Girouetterie, et, Vendekaabe-Væsen; Girouettisme, Ustadighed i politiske Grundsætninger.

Gitano (Chi—), sp. (af l. Ægyptianus, en Ægypter), Zigeuner; Gitana, Zigeunerinde; Zigeunerdans.

Gitar = Guitare, s. d.

Githith, hebr., et i Davids Psalmer nævnt musikalsk Instrument.

Gitter, holl. (gieter, af gieten, overgyde), (Søspr.) en Hulskovl til Overskylning af et Skib; gitre, overskylle, rense.

giubbiloso (dshu—), it., (Mus.) jublende.

Giunta (Dshunta), it. (l. jungere, forene), Forening, (i det gamle Venezia) de i visse Tilfælde Timandsraadet (Dieci) tilforordnede Senatorer. (Jvf. Junta).

giurare (dshu—), it. (l. jurare), sværge; giuro, jeg sværger.

Giustizia, it. (l. justitia), Retfærdighed.

giusto (dshusto), it. (l. justus), rigtig, passende; afmaalt; tempo giusto, s. u. Tempo.

[Gjallar-bro, oldn., (Myt.) Broen over den gjaldende, brusende Aa mellem de dødes og de levendes Verden; Gjallar-horn, (Myt.) det gjaldende, drønende Horn, s. Heimdal].

Gjaur, s. Giaur.

[Gjel(d)ker, (i Middelalderen) Høvedsmand el. øverste Lensmand, særl. i Skaane (isl. gjaldkeri, Skatmester, af gjald, Skat)].

Gjet-Huset, holl. (giethuis), en is. til Kanonstøberi i København paa Kongens Nytorv 1671 opført Bygning, der nedreves 1872 og for største Delen afgav Grunden til det nye kongelige Teater; Støbehus.

Glabella, l. (af glaber, glat, skaldet), Pande, Rummet imellem Øjenbryn.

Glace (Glas'), fr. (l. glacies, Is), kunstig, spejlende Is; Sukkerovertræk paa Bagværk; Spejlglas; Spejl, is. stort Spejl (miroir, et lille S.); glacere, lade fryse el. størkne; overtrække med Sukker; gøre glinsende; glacerede Handsker (ogs. Glacé-Handsker), Baand &c., Glanshandsker, Glansbaand; Glacerie, et, Kunsten at gøre Spejlglas; ogs. Spejlhandel; Glacière (Glasjær'), Iskælder; Glacial-Periode, Isperiode, Istid; Glacial-Formationen, Istidens Dannelser, den ældste af de qvartære Formationer (s. Formation).

Glacis (Glasi), fr. (af m. l. glatia, Slette; jvf. d. glat), Skraaning uden for en Fæstning ad Marken til; det fra Contrescarpen (s. d.) eller den dækkede Vej ned i den flade Mark skraanende Brystværn; Markbrystværn; Glacis en contrepente (ang kongtrepangt'), en flad, fremadstigende Skraaning, der forbinder Graven med Terrainet (til Lettelse af Udfald).

Gladiator, l. (gladius, Sværd), Fægter, der kæmpede offentligt (i det gamle Rom); gladiatorisk, paa Fægtervis, fægtermæssig.

gladiatus, ny l., (Bot.) = ensiform, s. d.

gladii jus et potestas, l., Sværdets Ret og Magt, (Retsspr.) Halsretten, = Jus vitæ et necis, s. d.

[Glads-heim, oldn. (glaðr, glad, klar), et, (nord. Myt.) Glædens eller Glansens Hjem, Gladhjem (for Guderne); s. Idasletten, Vingolf og Odin].

Glagolica, Alfabetet i det glagolitiske Sprog, det gamle hellige slavoniske Sprog (slav. glagol, Ord, glagolati, at tale).

glaireux, fr. (glaireux), fuld af Slim, slimet (glaire [ɔ: clara pars ovi], Æggehvide).

Glandel (glandula, pl. glandulæ), l., Kirtel, f. Eks. Halskirtel; Glandula supra-renalis, Binyre; Glandulæ lacrymales, Taarekirtler; G. mammales, Brystkirtler; glanduli-form, kirteldannet; glandulös, kirtelagtig; fuld af Kirtler.

Glans, l., eg. et Agern; (Anat.) den et Agern lignende yderste Del af det mandlige Lem; glandi-form, ny l., agerndannet.

glas(s)ere (angels. glæs, oldn. gler, Glar, Glas), forglasse, overdrage med Glas el. et glaslignende Stof, glasløbe; gøre glinsende; glaseret, glasløben; Glasur, Forglasning, Overglasning, Glasskorpe, glasagtigt, glinsende Overtræk paa Lervarer, Tænder &c. (jvf. Email); (Mal.) et Overtræk af lette, glinsende Farver (Transparent-Farver). Jvf. glacere.

Glauber-Salt, svovlsurt Natron; bruges som afførende Middel; fremstillet af og opkaldt efter Glauber, tysk Læge og Kemiker, † 1668.

Glaucedo, l., en, og Glaukom(a), gr., et, (Ll.) den grønne Stær (Øjensygdom); Blændværk, Svig, Gøgleri; glaukomatisk og glaukomatøs, lidende af den grønne Stær; Glaukonit, grønt Mineral, is. som smaa runde Korn, Grønsand; Glaukosis, gr., hin Øjenfordunklings Tilbliven; Glauk-opis, gr. (Tilnavn til Pallas Athene), blaaøjet; med tindrende Øjne, ugleøjet, klarøjet (glaux, Ugle, glaukos, funklende, blaaligskinnende).

glauk' Athenaze, gr. (s. forr. Art.), (bringe) Ugler til Athen; jvf. Ululas.

[Glavind (ældre d. og sv. glaver, oldn. glefja, oldfr. gla(i)ve, Spyd; ved Paavirkning af l.

gladius, Sværd, har Glavind faaet den nugældende Betydning), Sværd (poetisk Ord)].
Glaymore (Glemor), skotsk, de gamle Bjergskotters store Slagsværd.
Gleaning (Glen—), eng. (mul. af angelſ. gelm, Haandfuld), Indsamling; Sankeaks.
glebæ ad-scriptus (ad-strictus, ad-dictus), stavnsbunden, Vorned, Livegen; ogs. Hjemmesidder, Stuegris; s. adscriptus.
Glee (Gli), eng. (angelſ. gligg, Musik), en Slags Sang for tre Solostemmer (Mandsrøster), a cappella (s. d.).
Glen, eng. (gæl. Gleann), i det skotske Bjergland en snæver vegetationsløs Dal.
Glene, gr., (Lf.) eg. Øjesten, Pupil, en flad Fordybning, Benfordybning, Ledhuling i en Knokkel (jvf. Ginglymus); Glenitis, Øjelinsebetændelse; gleno-īdisk, fladt fordybet.
Glesum, l. (af samme Rod som Glas), et, Rav.
Gletscher, t. (af fr. glacier), Isbjerg (paa Land); fra den evige Sne nedglidende Is, Isbræ*, Isfjel (Skridjøkel, naar den flytter sig hurtigt), Bræ, Fond.
Gleuko-meter (Gleuk—), (rigt. Glyko-meter [ogs. Gleuko-œno-meter]), gr. (glykys, sød; gleukos, Most, sød Vin; oinos, Vin), et, eg. en Sødmemaaler; et Redskab til at bestemme Druemostens Vægtfylde.
Gliadin, en egen Del af Klister (gr. glia, Lim).
Glidermand, t. (Gliedermann), Sprællemand, Hallingmand*; Leddedukke, til Brug for Kunstnere ved Studiet af Foldekast, og til Vejledning i (kirurgisk) Bindlægning; jvf. Mannequin.
[Glíma, isl., Brydden; glime (isl. glíma), brydes].
Gliom, gr. (glia, Lim, Kit), en Slags Bindevævs-Svulst, is. i Hjernen.
Glipper, holl., = Desertør.
Glis, l. (Gen.: gliris), Rotte; alm.: Gnaver.
Glissade, fr. (af glace, s. d.), et Glid, Gliden; Glidebane; (Dansek.) et Slæbetrin; (Mus.) Overgliden af en Tone fra en lavere i en højere, eller omvendt, gennem alle mellemliggende Intorvaller; (Fægtek.) Kaardens Gliden paa Modstanderens Klinge; en glidende Finte; glissando, glissato, glissicando, glissicato, it. (fr. glissant, glissé), (Mus.) blidt henglidende, sløjfende, sløjfet; i Pianomusik betyder g. et hurtigt Skalaløb (uden Overtaster), der udføres med een Finger, som glider hen over Tasterne; glissant (glissang), fr., slibrig; mislig, betænkelig, kilden; Glissoire (—oar), Glidebane, Rutschbane.
Glitnir, isl., (Myt.) Forsetes (s. d.) himmelske Bolig, Glanshjem (isl. glita, glitra, glitre, glimre, skinne)].
Globe, fr., eng., = Globus, s. d.; Navnet paa Pariser- og en Londoner-Tidende; Globe de com-pression (kongpressiong), fr., (Krspr.) en Art Mine; Globe-trotter, eng., eg. Jordtraver; Jordomrejser (af Lidenskab og for Fornøjelse).
globi-form og globōs, l., kugledannet; Globositēt, Kugledannelse.
Globulār-Taktik, l.-gr. (l. globulus, lille Kugle), Fyrværkerkunst, Bombekastning; globulōs, l., kugleformig, kugleagtig; bestaaende af Smaakugler; Globuli sangvinis, l., pl., Blodkuglerne, hvis Hovedbestanddel kaldes Globulīn; Globulīn-urī, en Slags Albuminuri, s. d.; Globulīt(h)er, pl., meget smaa kugleformede Legemer, rimeligvis stivnede Draabedannelser.
Globus, l., pl. Globi el. Glober, Klode, Kugle, især en kunstig Jordkugle (Globus terrestris), el. Himmelkugle (Globus cœlestis); Globus hystericus, l.-gr., Kugleformemmelse, den kvælende Fornemmelse (i Hysteri) som af et fra Underlivet mod Struben opstigende Legeme („Moderens Opstigen"); Globus imperialis, Rigsæblet.
Gloire (Gloar'), fr. (s. Gloria), Ære (mere almenkendt og glimrende end fr. honneur, s. d.), tidt i Bet.: udvortes, tom Ære; Gloire de Dijon (Dissjong), Navn paa en Rose.
Glomerīde, ny l., Nøgle- el. Kugle-Dyr.
Glomus, l. (Gen.: glomeris; i Slægt med globus), (Lf.) en Told el. Prop af Trævler (Charpi), til at sætte i Saar.
Gloria, l., Ære, Ry, Højhed, Herlighed; Ærens Gudinde; en Lovsang (ogs. Gloria patri) efter Englenes Lovsang ved Kristi Fødsel (Luk. 2, 14; jvf. Doxologia magna og parva) (Soli Deo gloria! s. u. Soli); et Halvfilkestof, særl. til Paraplyovertræk; (i Spøg) Kaffe med Rom el. Kognak; (efter en anden gammeldags Vittighed er Gloria in ex-celsis = en Blytækker, og Pax in terris = en Brolægger); Gloria ex amore patriæ, l. (Kristian VII.s Valgsprog), Kærlighed til Fædrelandet bringer Hæder; Gloria maris, eg. Havets Ære, en meget skøn Sømusling; Gloria mundi, eg. Verdens Ære, og Gloria rubrorum, eg. de rødes Ære, to skønne Tulipanarter; Gloria victis, Ære de overvundne, modſ. væ victis; sic trans-it gloria mundi, l., saaledes forgaar al jordisk Herlighed, s. u. Sic.
Gloriē = Gloria; ogs. (Mal.) Helgenskin, Straalekrans om Kristi, Englenes og Helgenernes Hoved, Gisel (isl. geisli), Helgengisel; et Maleri, som forestiller Himlen og dens Beboere, Himmelstykke; (Fyrv.) en stor staaende Sol.
gloriere, l. (gloriari), prise; prale, rose sig selv.
Gloriette, fr., (eg. den højeste Del af et Slot eller andet Hus), Lysthus, lille Havehus.
glorieux (glorjø), fr., el. gloriōs, l. (gloriosus), ærefuld, berømmelig, prisværdig; forklaret, glansfuld; stortalende, pralende.
Glori-ficatiōn, l., Forherligelse, Forklaring; glorificere, forherlige.
Gloriole, fr. (l. gloriola), smaalig Forfængelighed, usel Æresyge, forfængelig Glimmer; Helgenskær.
gloriosæ memoriæ, l., berømmelig Ihukommelse.
glorios, s. glorieux.
Glosa, sp., s. Glose.
Glose, Glossa, Glosse, gr. (glossa, glotta, Tunge; Tale, Sprog, Mundart; forældet Ord), oprind. et mørkt, til Tydning trængende Ord (Glose-Bog, Forklaring over de i et vist Skrift forekommende eller i Hverdagslivet mest gængse Ord); sædv. Udtydning, Ordforklaring, Bemærkning, Vedtegning; spotsk stikkende Ord; ogs. Glossema el. Glossēm, et; Glosser, pl., i Middelalderen de retslærdes

(Glossatorernes) Forklaringer (Kommentarer) over de romerske Lovsamlinger (samlede af Ital. Accursius 1220—1260); i Digtekunsten er Glosse (sp. Glosa) et Slags poetisk Leg, som bestaar i, at en, i et saakaldt Tema given, Tanke bliver udviklet saaledes i fire Decimer (s. d.), at ved Enden af hver Strofe et Vers af Temaet kommer til at staa (ogsaa kaldet Variation); Rand-Glosse, Randforklaring, Randvedtegning (og derved Glosse og Glossem ofte = Indskud i Teksten fra en fremmed Haand; sædv. alene tilskreven i Randen); gøre Glosser (sædv. Gloser), gøre (dadlende) Anmærkninger, spotte, stikle; Gloseur (—sør), fr., en, der gør dadlende Anmærkninger ved alt, en Dadler.

Gloss-algi og Gloss-argi, gr., Smerte i Tungen; ogs. Raadmundethed, Talefrækhed; Glossagra, gigtisk Smerte i Tungen; Gloss-anthrax, (Læ.) ondartet Byld paa Tungen.

Glossar(ium), gr.-l., et, en Ordbog, hvori især forældede og ubekendte Ord tydes (jvf. Dictionnaire og Vocabularium); Ordsamling, Ordtavle, særl. vedkommende et enkelt Fag el. indeholdende en enkelt Forfatters Ordforraad; Særordbog; Gl. etymologicum, et, Ordbog, som viser Ordenes Oprindelse og Afledning, Stamme-Ordbog; Glossator, Ordfortolker (i Middelalderen især Fortolker af Corpus juris civilis; s. u. Glose).

Glosse og Glossema, s. u. Glose.

gloss-epi-glottisk, gr., (Læ.) som vedkommer Tungen og Luftrørslaaget. Jvf. Epiglottis.

glossere (fr. gloser), af gr., tolke; gøre (is. dadlende) Anmærkninger til noget, opholde sig over noget; skose. S. Glose.

Glossitis, gr. (glossa, Tunge), (Læ.) Tungebetændelse, Tungebrand.

Glosso-cele, gr. (kele, Brok), Tungefremfald paa Grund af Tungens Opsvulmen; Glosso-desmus, Tungebaand; Gloss-odyni, Smerte i Tungen.

Glosso-graph, gr. (s. —graphi), en, som gør Randvedtegninger, som skriver Glosser; Redskab, der mekanisk gengiver udtalte Ord; Glossographi, Glosseskrivning; Beskrivelse af Tungen.

glosso-idisk, gr., tungedannet.

Glosso-krati, gr. (s. —krati), Tungens Herredømme (ved Folketaleres Veltalenhed); Tungens Beherskelse (ved Selvbeherskelse og Maadehold).

Glosso-lali, s. Glottolali.

Glosso-logi, gr., Lære (logos) om Sproget; almindelig Sproghistorie; Kunstsprog el. Terminologi (s. d.); (Læ.) Læren om Tungen.

Glosso-lysis, gr. (lyein, opløse, slappe), (Læ.) Tunge-Slappelse og -Lamhed; jvf. Glossoplegi.

Glosso-mani, gr. (s. Mani), det, ikke at kunne styre sin Tunge, Frækhed i Tale; ogs. den Syge, at ville tale fremmede Sprog.

Glosso-manti, —tik, gr., Tungespaadom, Spaadom (manteia) af Tungens Beskaffenhed.

Gloss-oncus, gr., Svulst (onkos) i Tungen.

Glosso-nomi, gr., Lovgivning for Sproget; almindelig Grammatik (nomos, Lov).

glosso-palatinisk, gr.-l., som vedrører Tunge og Gane (l. palatum).

Glosso-petræ, gr. (petros, Sten; petra, Klippe), pl., Tungesten, „forstenede Fugletunger", ɔ: Hajfisketænder, fundne i forskellige Jordlag.

glosso-pharyngisk, gr. (pharynx, Strube, Svælg), som vedrører Tunge og Svælg; Glossopharyngeus, den 9de Hjernenerve.

Glosso-plegi, gr. (plessein, slaa), Lamhed i Tungen (uden Slaphed); jvf. Glossolysis.

Glossor-rhagi, gr. (regnynai, bryde, sprænge), Blodflod af Tungen.

Glosso-scirrhus, gr., Kræft (skirrhos) i Tungen.

Glosso-skopi, gr. (s. —skopi), Tunge-Eftersyn el. -Undersøgelse.

Glosso-spasmus, gr., Krampe (spasmos) i Tungen.

glosso-staphylinisk, gr. (staphyle, Vindrue; Drøbel), som vedkommer Tungen og Drøbelen.

Glosso-tomi, gr. (temnein, skære), Indsnit i Tungen, Tungens Sønderlemmelse.

glossy (—si) skin el. fingers, eng., eg. glinsende Hud el. Fingre; en Hudsygdom.

Glottis. gr., Stemmeridse; Mundstykke paa Blæse-Instrumenter; Glottitis, Betændelse i Stemmeridsen.

Glotto-lali el. Glosso-lali, gr., det, at tale (lalein) i fremmede Sprog, særl. Apostlenes paa Pinsedag; Glotto-logi, s. Glosso—.

Glouton (Glutong), fr. (l. glutire, sluge), Slughals, Fraaser; Gloutonnerie (Glutonneri), et, Slugenhed, Graadighed. (Jvf. Goinfre og Goulu).

gluant (glyang), fr., klæbende (af glu, l. gluten, Lim).

Gluckisme, det af Tyskeren Gluck († 1787) fulgte musikalske System; Antagelse deraf; Gluckist, Tilhænger af samme.

[Gluffer, (t. Glufe, Knappenaal), pl., Spotteord, Stikpiller].

Glukose, Glukosid, s. Glykose.

[Glunt (pl. Gluntar), sv. (glunt, Dreng), ung Student].

Gluten, l., et, Lim; Æggehvidestof i Kornsorternes Frø (heraf Gluten-Brød); Glutin, Benlim; Glutinantia, pl., Lim- el. Binde-Midler; Glutination, Sammenlimning; Lodning; glutinativ, bindende, sammenlægende; glutinøs, klæbrig, limagtig, seig, klæsken*.

Glutæer, gr. (glutos, Sæde, Bag), pl., Sædemuskler.

Glycerin, af gr. (glykys, sød), et sødt Stof i Fedtstofferne, Oliesødt, ogsaa efter Opdageren kaldet Scheeles (Svensker, † 1786) sødt, en farveløs, sirupslignende Vædske, trivalent Alkohol (Glyceryl-Alkohol), Vægtfylde 1,27; bruges teknisk paa mange Maader, i Medicinen som blødgørende Middel; Glycerin-Krudt = Nitroglycerin; Glyceryl-nitrat, et, = Nitroglycerin; Glycin = Glykokoll.

Glycine (af gr. glykys, sød), en Guldregnlignende Plante med blaa Blomster; Blaaregn; Glycinium, et, = Beryllium.

Glück auf! t., almindelig Hilsen mellem Bjergarbejdere og (forhen) Jægere; Lykke paa Vejen!

Glycyrrhiza, s. Glykyrrhiza.

Glyko-gen, af gr., Leverstivelse, Kulhydrat, der is. findes i Leveren; Glyko-kol(l), Limsukker, et sødligt Stof, der kemisk fremstilles af Lim; Glykokol-Syre, Galdesyre.

Glykol, af gr., Fællesnavn for en Række Alko-

holer, farveløse, noget tykflydende Vædsker med sød Smag og højt Kogepunkt, opløselige i Vand og Vinaand.
Glyko-meter, s. Gleukometer.
glykoniske Vers (Navn efter en oldgr. Digter Glykon) bestaa af en tostavelses Indledningsfod, en Daktyl og en Amphimacer el. Daktyl (s. d. O.) (⏑⏑ | —⏑⏑ | —⏑⏑).
Glykose, af gr., Drucsukker, Dextrose; Glykosid, organisk Stof, der ved kemisk Behandling spaltes i en Sukkerart og andre Stoffer; Glykos-uri, gr., el. Mellituri, sygelig Forekomst af Sukker i Urinen; jvf. Diabetes mellitus.
glyky-pikros, gr., = dulcamarus, s. d.
Glykyr-rhiza, gr., Sødrod, s. Lakrits.
Glyph, gr. (glyphis), (Bygnk.) Kærv, Skaar, Indsnit, Ridse, Fordybning, Fure.
Glyphanon og Glyphion, gr., et, Gravstik; Mejsel.
Glyphik og Glyptik, gr. (glyphein, indgrave; jvf. d. kløve), Billedhuggerkunst, Stenskærerkunst, den Kunst, ved Gravstik og Mejsel at danne Kunstværker af og i Sten og Metal; glyphisk, udskaaret; forsynet med Snitværk; Glypho-gène (Glifosjæn'), gr.-fr., et, Staalbejdse, et Ætsemiddel til Staalplader; Glyphographi, Fremstilling (ved Galvanoplastik) af ophøjede Typer, Vignetter 2c. til Brug i Bogtrykkerpressen; Glypter, pl., i Sten el. Metal stukne el. udgravede Figurer; skaarne Stene; Glypto-gnosi, Kundskab om saadanne Kunstværker; Glypto-graphi, Beskrivelse over samme; Glypto-logi, Lære, Afhandling om skaarne Kunstværker; glyptologisk, dertil hørende; Glypto-thēk, et, Samling af og Opbevaringssted for med Mejsel og Gravstik udførte Kunstværker, især Billedhuggerarbejder; ogs. = Daktyliothek, s. d.
Gnathor-rhagi, gr., Blødning af Mundhulen (gnathos, Kæbe, Kind); Gnathorrhinis, Ganespalte.
Gnauser, r. Knauser; s. d.
Gnav (vistnok opr. Lydord, stammende fra Italienernes Navn paa Katten: Gnao, svarende til vort: miau), et Slags Billed-Brikkespil.
Gneis, Gneus, t. Gneis(s), lagdelt Stenart, bestaaende af Kvarts, Feldspat og Glimmer, hører til de ældste Dannelser, som kendes (hyppig i Skandinavien, i Danmark som Rullesten).
Gnidia (ogs. Knidia), gr., (Myt.) Afrodites (Venuses) Tilnavn, af Staden Knidos i Karien, hvor hun havde et Tempel.
Gnōm, Gnome, gr. (gnome, Indsigt, Villie, Mening, jvf. Gnosis), pl.: Gnomer, Jordaand, underjordisk Nisse, Bjergaand, Vætte, Fjeldvætte (s. Elementar-Aander); Sprog, Tankesprog, Fyndord, Ordsprog (som oftest i metrisk Form); Gnomide, kvindelig Jordaand; Gnomiker, Forfatter af Tankesprog; gnomisk, som har Formen el. Egenskaberne af et Tankesprog, kort, fyndig, sindrig; gnomisk Visdom, vise Lærdomme, indeholdte i Gnomer; gnomiske Digtere, Digtere af deslige Sprog; Gnomo-lōg, en, som samler Tanke- og Ordsprog; Gnomo-logi, Samling af Tankesprog; ogs. Lærdom i Gnomer; gnomo-logisk, hørende til, indbefattet i Fyndord.
Gnomon, gr. (Kender, Dommer); en paa et vandret Plan lodret Stang, ved hvis Skygge Solens Højde og sand Middag fandtes; Viser, Solviser, Viser paa en Solskive, paa Timecirklen paa en Globus; Solur; Vinkelmaal; ogsaa et Redskab til at maale Stjernernes Højde med; Gnomonik, den Kunst, at forfærdige Solvisere, Solure; gnomonisk Kort, Kort, fremstillet ved fra Jordens Centrum at trække Linier gennem de paagældende Punkter til et Jordoverfladen rørende Plan.
Gnosis, gr. (ginoskein, kende, lære at kende), Erkendelse, Kundskab, højere Indsigt, hemmelig Videnskab, Lønvisdom, Aabenbaring; Gnoseologi, Erkendelseslære, Metafysik; Gnosimachi, den Lære, der forkaster al Eftertænken over Bibelens Udtryk som skadelig for Fromheden; Gnostikere, pl., Religionsfilosoffer i Kristendommens første Tid, der gjorde sig til af lønlige Kundskaber og Aabenbaringer; lønlærde; Gnosticisme, deres Lære, en af persisk-hinduisk Teosofi, græsk Filosofi og kristelige Frelsestanker sammensat Aandsretning, hvis fremherskende Dualisme af Gud og Materie sædvanlig søgtes hævet ved Forestillingen om en Emanation (s. d.), ved hvilken Gud lader fremgaa en Række guddommelige Skikkelser, Æoner, des mattere, jo fjernere fra den evige Kilde; gnostisk, hemmelighedskyndig, indviet, lønvis; overensstemmende med Gnostikernes Lære; Gnosto-logi, det, at ville vide alt, foregiven Kundskab om alt. Jvf. Æoner.
gnothi seauton, gr., = nosce te ipsum, l. (s. d.).
Gnu, afrikansk Antilopeart.
Gnuf(f), (eng. gnoff(e), knuff, Gnier, Lømmel), Bæncel, Tølper, Fyr; (Bogtrk.) en vanskelig, meget blandet Sats.
go ahead (æhedd), eng. (s. Head), gaa fremad! fremad! over Hals og Hoved! gaa paa! amerikansk Talgsprog. Jvf. en avant.
Goal-keeper (Golkiper), eng., Maalmand (ved Fodbold).
Gobang, et japanesisk Brikkespil.
Gobelet (—læ), fr. (af l. cupa, Fad, Tønde), Bæger, Terningbæger, Taskenspillerbæger; Kop.
Gobelins (—læng), pl., opr. franske, uldne Tapeter med indvævede Figurer; saa kaldte efter Opfinderen, Gobelin (Farver i Paris, 15de Aarh.). Jvf. Basselisse og Hautelisse).
Gobe-mouche (—muss'), fr. (af gober, sluge, snappe), eg. Fluesnapper; en, som ikke selv har nogen Mening, en Jabroder; Øjentjener; Nyhedskræmmer; Dagdriver.
goclenisk, gocleniansk, s. u. Sorites.
God-dam, eg. God damn! (God dæm), eng., Gud fordømme (mig); en God-dam (i Spøg) = en Englænder.
[Gode, isl. (godi), Tempelforstander, Højpræst (der tillige i Nordens Forntid var verdslig Øvrighedsperson); God-ord, et, Godedømme, Godens Værdighed, Embede og Magtomraade; jvf. Gydie og Hof].
Godron (—ong), fr., rund Fold, buglet eller pibet Rand paa Guldsmedarbejde; (Bygnk.) Æggeliste; godronnere, forsyne med Bugler, pibe, danne Pibelæg.
Gods, eng., pl., eg. Guder, spøg. Navn paa Tilskuere i øverste Etage eller Galeriet i et Teater.

God save (ſev') the King (the Queen [Kuiin]), Gud bevare Kongen (Dronningen)! (Bøn, forekommende i en efter den opkaldt engelſk Folkeſang; Melodien tilſkrives af nogle den it.-fr. Komponiſt Lully [† 1687], af andre den engelſke Komponiſt John Bull [† 1628].

Goël, hebr. (af gaal, tilbagekræve, indløſe), (hos Jøderne) „Løſer", forpligtet til at indfri den afdødes Jord, naar ſamme var pantſat, indgaa Levirats-Ægteſkab, ſ. d., ꝛc.

Goëlette, fr., et Fartøj paa 50—100 Tons.

Goët, gr. (goan, raabe), Beſværger, Troldmand; Goëti, Goëtik, Trolddom, iſ. ved onde Aanders Paakaldelſe; goëtisk, grundet paa Trolddom, forhekſende, toglende.

Goffo, it., Tølper, Klodrian, Nar (en Karakterrolle i de italienſke Intermezzi).

Gog og Magog, hebr., et Slags Kollektiv-Udtryk (Joh. Aabenb. 20, 8), = en ødelæggende Fjende, de Folkeſlag, der mod Slutningen af det tuſ. ndaarige Rige fra alle Sider ſkulle ſamle ſig mod den hellige Stad. (Jvf. Ezek. 38, 2, hvor G. og M. henholdsvis ere en Fyrſte og et Folk, der vilde true det genoprettede Israel med Ødelæggelſe).

Goi, hebr. (eg. Folk, iſ. fremmed, fjendtlig), pl. Gojim, (hos Jøderne) enhver, ſom ikke er Jøde; Hedning, Kriſten (eg. en uren, Slave, Fjende).

Goinfre (Goængfr'), fr., Fraaſer, Slughals, Tværfylding (jvf. Glouton og Goulu).

Gold-excitement (—ekſejt—), eng., Guldfeber, Guldgraverhigen.

Golf, eng. (oldn. kólfr, Kolv, Pil, t. Kolbe, Kølle), et oprindelig ſkotſk, nu overalt udbredt Boldſpil (med Kølle), der har nogen Lighed med Croquet (ſ. d.).

Golf og Golfo, it. (af gr. kolpos, Barm; Bugt), Havbugt; Golf-Strømmen, en fra den mexikanſke Havbugt udgaaende varm Havſtrømning. Jvf. Sinus.

Golgas, et, tyrkiſk Flonel.

Golgatha, Golgotha, gr. (hebr. Gulgoleth l. calvaria (ſ. d.), Isſe), Retterſtedet ved Jeruſalem; Golgatha-Vandring, en ſmertefuld, en Smertens Vandring.

Goliarder, pl., = Vaganter.

Goliath, den Filiſterhøvding, ſom David fældede; alm.: en høj og ſtærk Mand, en Kæmpe.

Golodofka, ruſſ., Sulteſtrike (af ſibiriſke Fanger for at faa mildere Vilkaar).

Golos, ruſſ., Glos, pol., Røſt, Stemme, Valgſtemme, Sangſtemme; Navn paa et ruſſiſk Dagblad.

Golova, ruſſ., Hoved; omtr. = Chef, ſ. d.

Gomariſter (Navn efter den leydenſke Profesſor F. Gomar († 1641), ſ. Contraremonſtranter.

Gomer, hebr., et gammelt jødiſk Maal, = $^1/_{10}$ Efa, ſ. d.

Gomme, fr., Modejunkerſkab; Gommeux (—mø), Modejunker; ſ. Dandy.

Gomorrha, hebr. (Hamorah), eg. Overſvømmelſe, en palæſtinenſiſk By, der ligeſom Sodoma (ſ. d.) lagdes øde paa Grund af Indbyggernes Liderlighed; almindelig: Syndeſtad.

Gomphiasis el. Gomphiasme, en, ogſ. Gomphoma, gr. (gomphios, Kindtand; gomphos, en Nagle), et, (Lk.) den Fornemmelſe i Tænderne, at de ſynes at være for lange; ſure Tænder; Gomphosis, Tændernes Indkiling i Kæbebenene.

—gon, —goni, gr., almindelige Endelſer, betegnende Avl, Avling (gone), el. Vinkel (gonia).

Gon-agra el. Gony-agra, gr., Knægigt; Gonalgi og Gonat-algi, Knæſmerte.

Gondōl, it. (gondola, Dimin. af gonda, af ſild. gr. kondy, Bæger), en Art Robaad med Soltelt, iſær i Venezia; Teltbaad; en Kurv o. l. under Luftballonen (til Luftſkipper og Paſſagerer); Gondolier (Gongdolje), fr., el. Gondoliere, it., Gondolfører; Gondoliera, it., Baadførerſang.

Gontaloniere og Gonfaloniero, it., Bannerfører; fordum Navn paa forſkellige pavelige Embedsmænd i Kirkeſtatens Provinſer (m. l. gunt-fanonarius, af glt. gundfano, Krigsfane, hvoraf gonfalone, it., Lanſefane).

Gonga, (hos Hinduerne) Gangesfloden ſom Gudinde, Schivas Huſtru; ogſ. Ganga.

Gon(g)gong el. Gong, et Bækken af Malm (Klokkemetal), ſom Hinduer, Kineſere o. fl. bruge ved deres Muſik, og ſom ſlaas med en Trækníppel; G. bruges ogſaa ſom Muſikinſtrument, ſom Signal til at kalde Folk ſammen og i Teatret ſom Middel til at byde et ſtøjende Publikum Tausbed; jvf. Tamtam.

Gongorisme, den ſøgte og ſvulſtige Stil, der indførtes i den ſpanſke Litteratur af Gongora (1561—1627); = estilo culto.

Gongros, gr., (Lk.) en rund, knudret Udvækst.

Gongyler, gr., pl., runde Smaaknuder, Piller; Gongylus, Kimknude.

Gonidier, gr., pl., (Bot.) Yngleceller (hos flere blomſterløſe Planter; Algeceller (hos Lichenerne).

Gonio-meter, gr. (gonia, Vinkel), et, Vinkelmaaler, ſærl. til at maale Kryſtallers Vinkler; Goniometri, Vinkel-Maalekunſt, Lære om Vinkelmaaling; ogſ. = Trigonometri og Polygonometri tilſammen.

Gonitis, gr., Ledbetændelſe, = Arthroitis.

Gono-cele, gr., (Lk.) Sædbrok; Gonorr(h)e el. Gonor-rhoa, opr. Sædflod; (Lk.) Dryppert, en ved Smitte fremkaldt Katar af Urinrørets Slimhinde.

Gony-agra, ſ. Gonagra; Gony-algi = Gonat-algi, ſ. d.; Gony-ankon, gr. (ankon, Krumning), ſygelig Knækrumning; Gony-oncus, Svulſt i Knæet.

good bye (gud baj), eng. (mul. af God be with ye, Gud være med Eder), Farvel; good for nothing (gud for noddhing) [fellow], et Drog; Good Templar, ſ. Templar.

Go on, eng., bliv ved! hæng i! gaa paa! fremad!

Goose-berry wine (Guus—uein), eng., Stikkelsbærvin.

Gopler, pl., en til Straaledyrene hørende Dyreklasſe; Vandmænd, Manæter, Meduser, ſ. d. (? af l. cupella, lille Fad, eng. goblet, Bæger).

Gordiër, ny l., pl., Traadorme, f. Eks. Nerveormen el. Farenteit i Øſt- og Veſt-Indien, paa 2 Alens Længde, ſom avles i det menneſkelige Legeme (iſ. Laar og Ben) og volder farlige Bylder. Jvf. Dracunculus.

gordisk Knude (nodus gordius), l., eg. en kunstigt sammensnoet Knude paa den frygiske Konge Gordios's Seletøj, hvilken Alexander den Store sønderhuggede med Sværdet (Oraklet havde lovet den, der løste den, Verdensherredømmet); deraf overhovedet en uopløselig Knude; Haardeknude; en meget indviklet Sag.
Gordon Setter, s. Setter.
Gorge (Gorsj'), fr. (af l. gurges, Svælg), Strube; Hals og Bryst; Barm; Hulvej, Snævring, Pas; elvgennemstrømmet Bjergkløft, = Klamm, s. d.; (Befæstnk.) den fra Fienden vendende Linie af et Værk, Værkets „Strube"; Gorge de pigeon (—pisjong), Duehalsfarve, jvf. Changeant; gorgere, proppe med Mad; gorgeret, (om Kvinder) med fuld Barm, højbarmet; Gorgeret (Gorsjeræ), et kirurgisk Instrument til Undersøgelse af Endetarm og Moderskede, og som en Slags Ductor (s. d. og u. Director).
Gorgo el. Gorgone, gr., (Myt.) et gammelgræsk tvindeligt Skræmsel; pl.: Gorgoner, tre Søstre, Stheino, Euryale og Medusa, med uhyre Tænder, Malmkløer og Slangehaar, og som forvandlede til Sten enhver, der saa paa dem, jvf. Medusa; Gorgoneion, et, deres Stikkelse (Hoved); gorgonisk, eg. frygtelig, gyselig, rædsom; ogsaa forstenende, som overtrækker med en Stenskorpe (f. Eks. Kilden i Karlsbad).
Gorgonzola, it. (Navn efter en Flække i Norditalien), en Slags Ost, ogs. Stracchino.
Gorilla, afrikansk Abeart, der hører til de mest menneskelignende Aber.
Gorkha el. Gorkhali, den herskende Folkestamme i det indiske Kongerige Nepal; en Afdeling af den engelsk-indiske Hær.
Gorod, russ. (af lit. gardas, Kvægfold; jvf. d. Gaard), By, Borg (Novgorod, den nye By); Gorod-nitschij, Politimester; Gorodovoj, Politisoldat.
Gorro, sp., katalonisk Hue (højrød).
Gorschi, pl., persiske Ryttere, anførte af Gorschi-baschi.
Gorsedd, s. Eisteddfod(d).
Gose, t., en Slags Hvidtøl fra Gose, ved Goslar. [I sin Tid fandtes i København et „Gose-Bryggeri"; deraf: „Gaase-Gaden"].
Gosen, (hebr. Goschen), et, Nedreægyptens frugtbare østlige Egn, hvor Israeliterne boede.
Gospel, eng. (angels. godspell, isl. gudspjall, Guds Ord), Evangelium.
Gospod, russ., Herre, Gud (af gr. despotes, Herre, jvf. Hospodar); Gospodar (el. Ghospodar, slav. Udtale af Hospodar), s. Hospodar.
Gos-samer, eng., de især om Høsten i Luften frit svævende Spindelvæv, Kingelvæv*, den saa kaldte „flyvende Sommer", [„samer" saa vel som vort „Sommer" mul. forv. af samare (s. Simarre); ifølge Sagnet: de Traade, der faldt til Jorden af Jomfru Marias Klædning ved hendes Himmelfart].
Gossudarj, russ., Kejser, Konge; i Tiltale: Majestæt; Gossudarynja, Kejserinde, Dronning; Majestæt; s. Gospod.
Gossypium, l., Bomuldsplanten.
Gotama, s. Buddha.
Gotha-Kalender, fr. Almanac de Gotha, en i Gotha aarlig udkommende genealogisk-statistisk Haandbog, Hofkalender.
Got(h)er, pl., en nordisk-germanisk Folkestamme; Got(h)ik, det ejendommelige ved den got(h)iske Bygningskunst; got(h)isk, som hidrører fra Got(h)erne, som er udført i den Smag, der tillægges dem (is. i Bygningskunsten, der i sin tidligere Periode havde meget byzantinsk og maurisk, og i den sildigere især udmærker sig ved Spidsbuer, saa vel som i det hele ved snirklede Prydelser, dristige Piller og Taarne x.); uregelmæssig; ogs. smagløs, uformelig; gammeldags (hos Franskmænd og Italienere); got(h)isk Skrift, kantet og snirklet Munkeskrift, omtr. = Fractur, s. d.; særlig om Skrifttrækkene i Codex argenteus, s. d.
Gott mit uns, t., Gud med os (preussisk Valgsprog).
Gouache (Guasj'), fr. (it. guazzo, af guazzare, lade svømme; jvf. d. vadske), Dækfarvemaleri, Maleri med Vandfarve, hvori opløses noget Gummi; jvf. Aquarel og Detrempe.
Gouden Willem, holl. (goud, Guld), Wilhelmd'or, ældre hollandsk Guldmønt, c. 15 Kr.
Goudronnière (Gudronniær'), fr. (af goudron, Tjære), (Lf.) et Redskab til at udbrede Tjæredampe (til Indaanding).
Gouffre (Guffr'), fr., Afgrund, Svælg, Havhvirvel; ogs. en Ødeland (opr. samme Ord som Golf, s. d.).
Goulards Blyvand, det i Danmark officinelle Blyvand, smertestillende og kølende Middel til udvortes Brug (efter Opfinderen, den franske Læge Goulard).
Goulu (Guly), fr. (l. gula, Svælg), Fraaser, Slughals, Tværfylding (jvf. Goinfre).
Goum, ar. (qaum, Trop), det vaabendygtige Mandskab i en Deira (s. d.)
Gourde (Gurd'), (paa Haïti) = Peso, s. d.
Gourgandine (Gurgangdin'), fr. (af pers. ghar-ghandjah, lønslysten Kvinde), Gadetøjte, Sløge.
Gourmand (Gurmang), fr., Æder, Storæder, Slughals, Fraaser; Lækkermund (jvf. Friand og Gastronom); Gourmandise, Graadighed, Slugenhed; Kræsenhed; ogs. Lækkerbid; Gourmet (Gurme), Vinkender, for Vinens Bekommende, hvad Gourmand er for Spisevarernes; ogs. = raffineret Gourmand (usikker Opr.: isl. gormr, Mudder; eng. groom, Tjener).
Gout, eng., (Lf.) Gigt.
Goût (Gu), fr. (af l. gustus, Smag), Smag, Behag; chacun (à) son goût, s. chacun; haut goût, s. Haut-goût; Goûter (Gute), Vesperkost, Midaftensmad; let Maaltid mellem Hovedmaaltiderne; goutere, smage, nyde, finde Behag i; billige, bifalde.
Goutte (Gutt'), fr. (l. gutta, Draabe), Draabe, Smule; (Lf.) Gigt (saa kaldt, fordi man tænkte sig denne Sygdom hidrørende fra visse fra Hjernen nedfaldende Draaber); G. militaire, (Lf.) kronisk Gonnorre, Efterdrypperi; goutte à goutte, draabevis; Goutte d'or, eg. Gulddraabe, en hvid Burgundervin; Gouttière, fr., Tagrende; (Kirurg.) rendeformig Staaltraadsskinne, der, polstret med Puder, optager det brudte Lem (Arm, Ben), som, hvad tidt er ønskeligt, da kun faar en løseligere Forbinding.

Gouvernail (Guvernaj), fr., et, Ror, Styrelse; Gouvernante (Guvernangt', sædv. udt.: Guvernante), Hovmesterinde, Opdragerinde; Gouvernement (Guvernemang), et, Statsforvaltning, Regering; Statholderskab, Forvaltningskreds; gouvernere (l. gubernare, styre [et Skib], regere), regere, styre, forestaa, forvalte, føre; jvf. régner; Gouverneur (Guvernør), Statholder, Landshøvding, Befalingsmand over en Provins, Stad el. Fæstning; Landfoged; Opdrager, Hovmester, Fører.

Governo, it., (Kbspr.) Efterretning, Regel, Forskrift, hvorefter f. Eks. en Kommissionær har at rette sig; per governo, til Efterretning, til Jagttagelse.

Governor, eng., eg. Styrer, Leder, en Indretning i Gasledningernes Hovedrør til at regulere Gassens Tryk og frembringe en jævn Brænden af Flammerne (opf. af Sam. Clegg).

Graal (Gral), el. Gral el. Saint Gral (mul. af en Form: cratale, dannet af gr. og l. crater, en Skaal, el., maaske sandsynligere af sang reale, (Jesu) sande Blod), den Kalk (Jaspis-Skaal), som Jesus efter et middelalderligt Sagn brugte ved Nadverens Indstiftelse, og i hvilken Josef fra Arimathia opfangede den korsfæstedes Blod; (efter et spansk Sagn skal den være baaren af Engle til Bjerget Montsavat i det nordlige Spanien og der være bleven gemt i et Tempel, Graals-Templet, blandt hvis Konger en af de navnkundigste var Percival el. Parsifal (ar. Parsi-fal el. Falparsi, d. e. den naivt uvidende), besungen i 12te Aarh. af den franske Sanger, Chrétien de Troyes).

Graa-vakke (t. Grau-wacke), en fast Sandsten fra de ældre (palæozoiske) Lag, ofte bestaaende af kantede el. afrundede Sten-Korn, sammenkittede med et kulsyreholdigt Bindemiddel.

Grabeau (—bo), fr., s. Gerbulur.

Grabouge (—busj'), fr. (af kelt. krabisa, isl. krapsa, kradse, rive), el. Grabuge (—byſj'), Klammeri, Trætte; et Slags Kortspil; jvf. Rapus(e).

Grâce (Gras'), fr. (l. gratia), Naade, Gunst, Yndest; Ynde, Yndighed, Tækkelighed, Anstand; Tak; grâce à Dieu (gras' a Djø), Gud ske Tak! Gud være lovet! de bonne grâce, med Anstand, Værdighed; gerne; de mauvaise (movæs') g., uden Anstand, smagløst; ugerne, nødig; de g., med Tilladelse, jeg beder; par g., af Naade, ved Gunst; par la Grâce de Dieu, af Guds Naade; les Grâces, Gratierne.

Graces (Gre—), eng., pl., musikalske Forstringer.

Gracht, ogs. Graft og Gragt, holl., = Grav, Canal.

gracil, l., spæd, fin, smækker; Gracilis, (Bogtrk.) en Skrift-Art; Gracilitet, Finhed, Smækkerhed.

Gracioso, sp., den lystige Person, en Art Harlekin i det spanske Lystspil.

graciøs, fr. (gracieux), naadig, gunstig; yndig, huldsalig, livsalig, indtagende, venlig.

Grad (el. Gradus), l., Skridt, Trin, Mon; en vilkaarlig antagen Størrelse ved mange fysikalske Redskabers Inddeling (f. Eks. Termometrets); en 360de Del af en Cirkelperiferi el. en 90de Del af en ret Vinkel, hver Grad igen delt i 60 Minuter, hvert Minut i 60 Secunder (Grad-Maaling, Maaling af en Cirkelbue efter Grader og mindre Dele; særl. Maaling af Længden af en Meridiangrad (el. af Graden af en med Ækvator parallel Cirkel) paa Jordens Overflade til Bestemmelse af Jordens Figur og Størrelse); (Algebra) ved algebraiske Ligninger Eksponenten for den højeste Potens af de i dem forekommende ubekendte Størrelser; (Gram.) Stigningstrin, Sammenligningstrin (gradus com-parationis), nemlig Positiv, Comparativ og Superlativ, f. Eks. varm, varmere, varmest; Ærestrin, lærd Værdighed (Gradus academicus), f Eks. Magister-Grad, Doktor-Grad; Trin i Slægtskab (Gradus cognationis), og overh. i alt, hvori Fremgang, Tiltagen el. Udvikling kan have Sted; Gradus ad Parnassum, eg. Trin el. Stige til Parnasset, d. e. en Anvisning til (is. den latinske) Vers- el. Digte-Kunst, ogs. Vejledning til Studium af musikalsk Teknik; Gradus pønitentiales, pl., de forskellige Grader af Kirkebod; Gradus prohibiti, pl., de forbudne Led i Ægteskab; per gradus = gradatim (s. d.); disputere pro gradu, forsvare en Gradual-Disputation (s. d.) el. visse Strids-Teses (s. Thesis). S. primi gradus, secundi gradus.

Grad (i Haandværkssproget), s. Grat.

Grad, slav., = Gorod, s. d.

gradatim, l., gradvis, trinvis, lidt efter lidt, = graduel, s. d.

Gradation, l., Stigen trinvis (op el. ned); Trinfølge; ogs. Stigen i Kraft, f. Eks. i Musik ved et Crescendo; (Talek.) den retoriske Gradation, det, at Tanken og Udtrykket stige i Fynd, s. Klimax og Antiklimax.

gradativ, ny l., som indeholder el. paaviser Graden (f. Eks. af en Egenskab).

grade, maale Grader.

gradere, l. (gradare), overh. give en højere Grad, lutre, forædle, bringe til en højere Grad af Godhed; gradere Guld, give det en højere Farve; (i Saltværker) gøre Saltvandet eller „Sohlen" righoldigere ved at lade de vandagtige Dele fordampe i Grader-Huse el. Grader-Værker (store Stur, fyldte med Ris, over hvilke Sohlen hældes) (graderet Sohle, Sohle, der efter Bortfjernelse af Vanddelene &c. er færdig til at komme i Kogepanderne [Grader-Panderne]); ofte bruges det ogsaa i Stedet for graduere (s. d.), inddele i Grader; Grader-Jern, en med Tænder forsynet Billedhuggermejsel (bruges efter at Spidsmejselen har gjort det groveste Arbejde).

gradevole og graditamente, it., (Mus.) behageligt, med Ynde.

Gradiation, s. Graduation.

Gradient (den barometriske), l., (eg. skridende, af l. gradi, skride), s. u. Isobar; Gradient, eng., Afvigelse fra horisontal til skraa Retning, Skraaplan; Gradient-Visere, pl., paa Jernveje de Pæle, der vise Banens Stigning og Sænkning.

Gradino, it., det nederste Trin af et Altar el. en Trone; jvf. Predel.

Gradins (Gradæng), fr., pl., trinvis forhøjede Bænke i Skuespilhuse; Trappestiger; Opsatser, f. Eks. paa et Alter, paa et Skænkebord.

Gradivus, l., den skridende (Tilnavn til Mars).
Grado-natschalnik, russ. (af grad = gorod, d., og natschalnik, Overhoved), Byhøvedsmand, „Stabshauptmand", Guvernør i en russisk By.
gradual (af l. gradus, s. grad), trinvis, gradvis fremskridende; Gradual el. Graduale, ny l., et, (rom. Kirke) en Bog, som indeholder Messesangene, paa hvilke Koret svarer i visse Afsæt (jvf. Cantatorium); Gradual-Arvefølge el. Gradual-System i Arvefølgen, Arvefølgens Bestemmelse efter Nærheden af Slægtskabsgraden (modf. Lineal-System, f. d.); Gradual-Disputation, et lærd Stridsskrift el. dets mundtlige Forsvar til en akademisk Grads (Værdigheds) Opnaaelse; Gradual-Psalmer = Cantica graduum.
Graduat, ny l., en, der har faaet en akademisk Grad; Graduation, ny l., Gradafdeling, Afdeling i Grader (paa Landkort, Instrumenter 2c.); (paa Højskoler) Meddelelse af en akademisk Værdighed; ogs. kaldet Graduering.
graduel, fr., grad- el. trin-vis gaaende, = gradual.
graduere, fr., afdele i el. efter Grader; tildele en akademisk Værdighed (gøre til Doktor 2c.); gradhædre; gradueret, beklædt med en lærd Værdighed (Licentiat, Magister, Doktor); Graduering, s. u. Graduation.
Gradus, s. u. Grad; ogs. en Læsepult i Kirker.
Graffito, Graffiato, it. (graffiare, kradse, gr. graphein, skrive), graat i graat, en Slags Frescomaleri (jvf. sgraffito).
Grafik, grafisk, Grafologi 2c., s. Graph—.
Graham-Brød, Brød af usigtet Hvedemel og Vand med el. uden Tilblanding af usigtet Rugmel el. Majs, uden Brug af Gær. [Navn efter den amerikanske Maadeholdsprædikant S. Graham († 1851)].
Graier, gr., pl., eg. de gamle, (Myt.) tre Gudinder, der fra Fødselen af vare graahærdede og havde een Tand og eet Øje til fælles Brug.
Grain (Grœng, sædv. (eng.) Gren), fr. (l. granum, Korn), et, pl. Grains, en (ældre) meget lille Guld- og Sølv-Vægt, ved Guld $^1/_3$ af et Gran og $^1/_{12}$ af en Karat; ved Sølv $^1/_{18}$ af et Lod; overh. $^1/_{288}$ af en Mark; i den engelske Handelsvægt (Avoirdupois) en Vægt = $^1/_{10}$ Scruple, = 59 Milligrammer; i Troy-Vægten (tillige Medicinalvægt) = $^1/_{20}$ Scruple, = $^1/_{24}$ Pennyweight, = 65 Milligrammer; i den gamle franske Poids de table (Marseille) = 44 Milligr.; i Poids de marc (Paris), der tillige var Medicinalvægt, = 53 Milligr. (1 Pd. Avoirdupois = 0,907 Pd. dansk, 1 Pd. Troy-Vægt = 0,7465 Pd. d.); Grainage (Grœnasj'), kornet Forgylding; grainert (græ—), kornet, prikket (om Tegninger).
Grains (Grœng), fr., pl., Silkeormeæg.
Gral, s. Graal.
Grallæ, l., eg. Styltер; Vadefugle.
Gram, r. Gramme, gr. (hos de oldgræske Læger var gramma Navn paa en lille Vægt, en Skrupel), et, Enheden af Vægten i Frankrig og mange andre Lande, d. e. Vægten af en Kubikcentimeter destilleret Vand, hvis Varme er 4° Celsius, omtr. 19 gamle franske Grains; 10 Grammer udgøre et Deka-gram(me); 100 Grammer et Hekto-gram(me); 1000 Grammer et Kilo-gram(me), = 2 Pd. d.; 10000 Grammer et Myriagram(me) (hed i Begyndelsen Centibar); Underafdelingerne af Grammerne ere: Deci-gram(me), $^1/_{10}$; Centi-gram(me), $^1/_{100}$; Milli-gram(me), $^1/_{1000}$ af Grammet.
Gramaner, s. Agréments.
Gramata, russ. (Gramota), et, Frihedsbrev (for Kosakkerne, hvorved de fritages for al Skat og kun forpligtes til Krigstjeneste).
Gram-calorie, den Varmemængde, der bruges til at opvarme et Gram Vand 1° C.
Gramen, l., et, Græs; pl. Gramina, Græsarter; Graminaceæ, pl., Græsfamilien; Gramineer (gramineæ), pl., Græsarter.
Gramma, gr., et, (Ll.) $^1/_8$ Kvintin, = Scrupel (s. d.).
Grammaire (—mær'), fr., og Grammatik, gr. (grammatike, af gramma, Bogstav, det skrevne, af graphein, grave, kradse, ridse, skrive), Sproglære, Indbegrebet af Reglerne for Sproget i Almindelighed (almindelig Gr.), eller for et vist Sprog (særlig Gr.), (hos de gamle tillige omfattende Undervisning i Poesi, Retorik 2c., = Sprogvidenskab, Filologi, s. d.); grammatikalsk el. grammatisk, Sproglæren vedkommende, overensstemmende med Sprogets Regler, sprogrigtig; Grammaticus el. Grammatiker, Sprogkender, Sproggransker, Sproglærer; Runemester (Saxo Gr. = Salse Runemester); Filolog; Grammatici certant, et adhuc sub judice lis est [Horats: Ars poët. v. 78] Derom stride de lærde, og end ej Dommen er falden; Grammatikaster, ny l., usel, uvidende Sproglærer; Skolefuks; Grammateus (—teus), Skriver, Statsskriver, Sekretær; Grammatisme, grammatisk (pedantisk) Forskrift; Grammatist, en, der underviser i Begyndelsesgrundene i et Sprog; (hos de gamle Grækere) en Lærer i Grammatistik, d. e. den Kunst, rigtigt at tale, læse og skrive, eller Sproglærens Begyndelsesgrunde; Grammato-latri, gr. (latreuein, tjene, dyrke), eg. Bogstavdyrkelse, overdreven Agtelse for bogstavelig Udtydning, med Aandens Tilsidesættelse; Grammatologi, Anvisning til en Sproglæres Forfattelse; ogs. = (almindelig) Grammatik; ogs. = Graphologi; grammato-logisk, dertil hørende; Grammato-philus, Skriftven; Bogorm; Grammato-phylacium (gr. phylassein, bevogte, bevare), et, = Archiv, s. d.
Grammar school (skuul), eng., eg. Sproglæreskole; lærd Skole.
Grammatit, = Tremolit, en, (Mineralog.) en Art Hornblende (Navn efter en Linie (gr. gramme) tværs over Bruddet af et Prisme af dette Mineral).
Gramme, s. Gram.
Grammit, gr. (gramme, Streg, Linie), Bogstavsten, Skriftsten.
Gram-Molecule, et, saa mange Gram af et Stof, som Molekularvægten angiver.
Grammo-phon, gr., et af Berliner 1887 opfundet Redskab, bestemt til at optage og gengive Tale og andre Lyde; jvf. Phonograph.
Gran, l. (granum, et Korn), et, eg. et Korn, Bygkorn; en lille Vægt, is. som Apotekervægt, = $^1/_{20}$ af en Skrupel eller $^1/_{60}$ af et Kvin-

tin (el. Drachme), el. 62 Milligrammer (Apotekervægten el. Medicinalvægten i Danmark er siden 1ste Juli 1869 den franske Gram-Vægt); som Guldvægt = $^1/_4$ Karat, = 50 Milligrammer; ogs. = en lille Smule. Jvf. Grain.

Granadino, ældre Navn paa Colombiano, s. d.

Granaliër, pl., smeltelige Legemer, isl. Metaller, der ere bragte i kornet el. pulverformet Tilstand (særl. ved at hældes smeltede i koldt Vand).

Granarius, l., Kornskriver (granum, Korn).

Granat, ny l. (l. granatus, kornet, sc. lapis, Sten), en Halvædelsten, mest af blodrød Farve og gennemsigtig; ogs. et Farvestof; (Krspr.) et med en Sprængladning fyldt Projektil el. Skarp, Brandkugle, Sprængkugle, Sprængskarp; Granat-bord, Pulver af Granat til Slibning af de blødere Ædelstene (jvf. Diamantbord); Granat-kardæsk, Projektil, fyldt med en Sprængladning og mange smaa Kugler, bestemt særl. til at springe i Luften før Nedslaget; jvf. Shrapnel.

Granato-Éder el. Granat-dodeka-Éder, l.-gr. (Rhombe-dodeka-Éder), et, Krystalform, henhørende til det regulære System, begrænset af 12 lige store Rombeflader (Navnet hidrørende fra, at Granaten sædvanlig findes udkrystalleret i denne Form).

gran cassa, it., Stortromme.

grand (graug), fem.: grande (grangd'), fr. (af l. grandis), stor, vigtig, fornem; Grand (it. Grando), en Spillemaade, ved hvilken man uden Trumf søger at gøre de flest mulige Stik, jvf. Grandissimo; Grand aumonier (Grangdomonje), Stor-Almosenier el. Almisseuddeler; Grand Danois (—oa), den store danske Hund; Grand-duc (—dyk), Storhertug, Storfyrste; Grande-duchesse (dyskes), Storhertuginde, Storfyrstinde; grand jeu (sjø), (Mus.) fuldt Værk, d. e. naar alle Orgelets Stemmer samvirke; Grand-maître (mætr'), Stormester; G.-m. des cérémonies, Overceremonimester; Grand'-maman, Bedstemoder; grand merci! mange Tak! grande misère, grande misère forcée. grande misère ouverte, s. Misère; grande mode, højeste Mode, mest brugelig, gængs; grand monde (mongd'), mange Mennesker, stor Forsamling; la grande nation (nasjong), den store Nation, det franske Folk (udtalt af Napoleon 1797); Grand-papa, Bedstefader; Grand-prévôt (prevo), Stor-Profos (Felt-Skarpretter); grand prix (pri), høj(este) Pris, Præmie, Kapløn (særlig ved det store offentlige Hestevæddeløb ved Paris); Grand-Seigneur (Sænjør), Storherre (med ædelt Sindelag); Grande-tenue (grangd' teny), stor Stads, Gala, festligt Optog; Grand-tourné (turne) (i l'Hombrespil) en Tourné (s. d.) med begge sorte Es paa Haanden; jvf. Respect.

Grande, pl. Grander el. Grandes (Grandes de España), sp., Medlem, Medlemmer af den højeste Adel i Spanien, Rigets store (jvf. Hidalgo); Grandeur (Grangdør), fr., Storhed; Højhed, Værdighed, Herlighed (som Titel for Biskopper); Grandeza, sp., it. Grandezza, en Grandes Værdighed; Højhed, ædel Anstand, Stolthed; con grandezza, (Mus.) med Højhed, Værdighed.

[Grande, Granne, isl. (granni), Nabo].

grandi-florisk, l., storblomstret; grandi-folisk, storbladet; grandi-loqvent, stortalende; Grandi-loqven(t)s, Stortalenhed.

grandiös, it., stor, storladen, storslaaet, ophøjet, i stor Stil eller Maner, majestætisk; Grandiositet, Storhed, stor Maner el. Stil, Storladenhed; grandioso, (Mus.) prægtig, storladent, pompøst.

grandisonante, it., (Mus.) larmende.

Grandisson (Grændisen, men alm. Udt. Grandison), eng., Dydshelt, Dydsmønster [efter den engelske Romanforfatter Richardsons († 1761) Roman af dette Navn].

Grandissimo, it. (meget stor, størst), en Spillemaade i Whist (uden Trumf); i l'Hombre en Solo, hvor man skal gøre alle Stikkene (modf. Nullissimo, s. d.).

Grando, l., Hagl; (Læ.) Bygkorn (i Øjet), Sti*.

Grand-ævitet, l. (ævum, Levetid, Alder, Menneskealder), lang Livstid, høj Alder.

granere = granulere; graneret, kornet, = grainert.

Granit, fr., af l. (granum, s. d.), krystallinsk, kornet Bjergart, bestaaende af Kvarts, Feltspat og Glimmer, af plutonisk Oprindelse, en af de vigtigste Bjergarter i den archæiske Formation; bruges som Byggemateriale; betragtet som Jordens egentlige Kerne, og derved Sindbillede paa Fasthed (granit-fast, Granit-Grund, &c.), Graasten, Kampesten, Kamp*; Granit-Gneis, granitlignende Gneis, s. d.

Granité, fr., et, nopret, uldent, paa begge Sider eens Møbel- og Gardin-Tøj.

Grano, it. og sp., Gran (s. d.); ogs. Navn paa forskellige ældre Smaamønter.

Granth, eg. Bog; Sikhernes hellige Skrift.

Granula, l., pl., (Apotk.) smaa Piller; Granular-atrophi, l.-gr., (Læ.) sygelig Indskrumpning, med kornet Overflade, af Nyrer og Lever; Granulated (—le—), eng., Krystalsukker; Granulation, l., og Granulering, Forarbejdning til Korn, Korning; i Læ. betegner Granulationer særl. de efter et Substanstab i Hud el. paa Slimhinde nydannede kornede Væv, der efterhaanden udfylde Substanstabet; granulere, forarbejde til Korn (f. Eks. Krudt), bringe i Form af Korn el. groft Pulver, jvf. Granalier; granulös, kornet; in granulis, i smaa Korn; granum, Korn; granum salis, eg. et lille Korn Salt; cum grano salis, med Forstand og Eftertanke, med Skønsomhed.

Grão (Grong), port., pl. Groes, det portugisiske Gran, = c. 50 Milligrammer.

Grapheion, Grapheidion el. Graphidion, gr. (graphein, skrive), et, Griffel, Tegnepen.

—graphi, i Sammensætninger = Beskrivelse af . . . (Geo-graphi, Topo-graphi), Skriven eller anden kunstmæssig Tegnen paa et vist Legeme (Chalko-graphi, Litho-graphi, Xylo-graphi) s. ogs. f. Eks. Kalli-graphi).

Graphik, Skrivekunst; Tegne- og Male-Kunst (is. den sidste; modsættes undertiden Plastik, s. d.; plastisk Graphik, s. Relief); diplomatisk Skrifttydning; graphisk, skriftlig, som hører til Skrivekunsten; beskrivende; tegnende; gra-

phisk Defilement (—mang), gr.-fr., et, (Befæstnk) Bestemmelse ved Hjælp af et nøjagtigt Kort af et Værks Konstruktion saaledes, at det er dækket mod Indseende (Indsyn) fra Forterrainet; graphisk Figur el. Tegn, Skrifttegn; graphisk Fremstilling el. Metode, Anskueliggørelse ved Linier (Curver) og Figurer af mange foranderlige Forhold (brugt f. Eks. i Statistik Lægevidenskab, Meteorologi), jvf. Diagram; graphisk Statik, Ligevægtslære, udført ved geometriske Konstruktioner i Stedet for Regning (væsentlig grundlagt af Züricheren K. Culmann, 1866); graphiske Kunster, de forsk. Maader til Frembringelse og Gengivelse af Skrift og Tegninger &c.; Graphis, Tegnestift, Ridsefjeder; Graphit, Mineral af Kulstof; Blyant, Kulblende.

Grapho-drom, gr., ordret: Skriveløber; Ilskriver, en mekanisk Indretning, der letter Skrivningen; Graphodromi, Hurtigskriverkunst, Snarskrift, = Tachygraphi; Grapholith, Skrivesten, Skifertavle; Graphologi, Haandskrifttydning; Læren om, hvorledes man af et Menneskes Haandskrift skal kunne slutte sig til dets Karakter; Grapho-mani, Skrivesyge, if. hos Forfattere; Graphometer, et, Vinkelmaaler (geometrisk Redskab), = Goniometer, f. d.; Graphophon, eg. Skrifttaler, en Slags (forbedret) Fonograf; Graphospasme, Skrivekrampe; Graphostatik = graphisk Statik, f. d.; Graphotypi, en Fremgangsmaade til af Tegninger, uden Hjælp af Gravstik, at frembringe Trykformer til Brug i Bogtrykkerpressen.

Grapter, gr. (graptoi, bestrevne, mærkede), Tilhængere af Billeddyrkelsen, der under de stedfindende Forfølgelser brændemærkedes med visse Bogstavfigurer.

Grapto-lither, gr., pl., eg. Stene med Tegninger paa; forstenede cambriske og siluriske Kolonidyr (Goplepolyper); jvf. Dendriter.

Gras-Riffel, en nyere fransk Soldater-Riffel, Model 1874 (Navn efter Opfinderen).

grassat, af l. (grassari, gaa), løbe grassat, løbe om paa Gaderne, if. om Natten, og gøre Uordener, Ugagn*; ogf. løbe forgæves flere Steder for at faa noget udrettet; jvf. gassatim; Grassation, l., Overhaandtagen, Griben om sig, Herffen, Rasen; grassere, gribe om sig, rase, herske (om Sygdomme).

Grasus, gr., (Lk.) Akselstank, Bukkestank.

Grat, t., skarp Kant (særl. fremkommen ved en Metaldels Tryk mod en anden); Kam; Spids; Kræmmereg.

grata negligentia, l., behagelig Skødesløshed, en vis Lethed og Frihed for ængstelig Korrekthed (f. d.), f. Eks. i Brevstil (= fr. abandon du style); Flothed.

grata superveniet, quæ non sperabitur, hora, l. (Horat Ep. I, 4, 14), overraske Dig glad vil en Time, Du ej turde vente.

Gratia, l., Behagelighed, Ynde (jvf. Gratie); Gunst, Naade, Yndest; Tak, Taknemmelighed; Dei gratia, af Guds Naade; Gratia Dei, (Lk.) et for sin kraftige Virkning saaledes kaldet Plaster; bona gratia, med det gode; in gratiam, til Fordel, af Gunst for; mea gratia, mig til Behag, af Gunst for mig; ex mera gratia, kun af Naade; ex speciali gratia, af særlig Gunst (Naade); exempli gratia, for Eksempels Skyld, for Eksempel; gratia gratiam parit, Yndest avler Gengyndest; gratias! (eg. gratias ago), Tak! ogf. = en Takkebøn (Bordbøn, Aftenbøn) (efter Begyndelsesordene: Gratias agamus Deo! lader os takke Gud!); gratias quam maximas ago, jeg siger saa mange Tak; gratiarum actio, Taksigelse, Tale, hvis Genstand er at takke for noget (saasom for Modtagelsen af akademisk Borgerret).

Gratial el. Gratiale, ny l., et, Erkendtlighedsbevis, Gengæld, Belønning; Naadepenge (jvf. Gratification); Bordbøn; Gratias, f. u. Gratia.

graticulere, fr. (rigt. craticulere, af m. l. og it. grata, gratola, af l. crates, en Risfletning, Rist), (Tegnek.) overtrække med Net el. Gitter-Værk, aftegne ved Hjælp af Gitter-Værk (ved Inddeling i Kvadrater).

Gratiē, l., pl. Gratiër el. Chariter, gr., (Myt.) „Huldgudinde" (t. Huld-göttin), Yndighedsgudinde, Yndedis, Tækkedise (Navnet paa Venuses (Aphrodites) 3 yndige Ledsagerinder: Aglaja, Thalia og Euphrosyne); alm. Ynde, indtagende Væsen; jvf. Gratia og Grace.

Grati-fication, l., Godtgørelse, Belønning, Gave, Skænk (jvf. Gratiale); gratificere, give, godtgøre, lønne; benaade; begunstige, gøre el. være til Villie.

gratiøs, f. graciøs.

Gratin (Grataeng), fr. (af gratter, skrabe, kradse), Grydeskrab, Skover; Ret af indbagt, hakket Kød el. Fisk.

gratis, l. (sammentr. af gratiis), af Føjelighed, velvillig (ɔ: uden at det ydede skal gengældes el. godtgøres, forsk. fra frustra, f. d.), for intet, uden Vederlag, frit; gratis pro Deo, for Gud, uden Tanke om Løn; Gratist (el. Gratuist), ny l., en, som modtager noget frit, særl. nyder fri Skole, fri Kost; Frigænger.

gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ, l., brukket af Vældet selv, Vandet vil smage dig bedst.

gratuit (gratyi), fr., frivillig; don gratuit, f. u. Don; école gratuite, Friskole (uden Betaling for Undervisningen); gratuita mensa, l., (Retsspr.) fri Kost; gratuito, l., uden Gengæld, frivillig; uden Aarsag; uden Nytte; Gratuity (—ti), eng., = Gratification.

Gratulant, l., en, som lykønsker; Gratulation, Lykønskning; gratulere (l. gratulari), ønske til Lykke; gr. sig, prise sig lykkelig.

Graunske Stavelser, (Mus.) f. u. Damenisation.

(eine) grausame Salbe, t., en gyselig Salve, svær Overhaling.

grau, theurer Freund, ist alle Theorie, und grün des Lebens goldner Baum, t., graa, kære Ven, er hver en Teori, grønt Livets Træ med gylden Frugt (Goethes „Faust").

Gravamen, l., et, pl. Gravamina, (Retsspr.) Anke, Klage over Forurettelse; gravaminere, besvære sig, føre Klage; Gravantia, pl., eg. tyngende, d. e. mistænkeliggørende Omstændigheder; Gravation, det at kaste Mistanke paa nogen; gravativ, ny l., trykkende, tyngende (om visse Arter af Smerter); Gravatus, en, som finder sig fornærmet el. forurettet; ogf.

en, som bliver beskyldt for en Forbrydelse, en „fordægtig“, mistænkt.

grave, it., (Mus.) alvorligt, højtideligt, med Værdighed, ogsaa con gravità, meget langsomt; grave, fr., s. Accent grave.

Gravedo, l., tør Snue, = Koryza, s. d.

grave-olent, l., ildelugtende, farlig uddunstende.

gravere, fr. og l. (fr. graver, indgrave; jvf. d. grave, gr. graphein; l. gravare, trykke, tynge), udgrave, udskære, stikke i Metal eller Sten, stinge; falde til Byrde; gøre mistænkelig; beskylde; krænke, gaa for nær, ærgre; graverende Omstændigheder, (Retsspr.) Omstændigheder, som have en Skærpelse i Straffen til Følge; skærpende Omst.; jvf. qvalificeret; Graver-Kunst, Graver-Kunst, f... Formskærerkunst, Kobberstikkerkunst; Gravering, ethvert Arbejde med Gravstikken el. Radernaalen; Skæren i Metal, Træ, Sten, Ben &c.; Vaabenstikkerkunst, Stempelskærerkunst; Præg; ogs. = Gravure (—vyr'), fr., Værk af en saadan Kunst: Kobberstik, Staalstik &c.; Graver, fr. (Graveur), Kunststikker, Kobberstikker, Stempelskærer, en, som stikker el. skærer i Træ, Metal, Elfenben, Sten &c.; Graveur-Kunst, s. u. gravere.

Graves, et Slags hvid el. rød Bordeaux-Vin (fra Distriktet Grave i Departementet Gironde).

Graves' disease (Grevs disis), eng., = Basedows Sygdom.

Gravida, l, frugtsommelig; Graviditet, Tyngde; Svangerskab.

Gravi-meter, l.-gr., et, Tyngdemaaler, Synkevægt, Flydevægt.

Gravis (neml. Accentus, s. d.), l. (gravis, tung, vigtig, alvorlig), (i den græske Gram.) en Stavelses el. Vokals svækkede el. synkende Betoning; dennes Tegn (`), modf. Acutus), der kun skrives i visse Tilfælde over et Ords Endestavelse.

gravissimo, it., (Mus.) meget langsomt og alvorligt.

Gravitation, ny l. (l. gravis, tung), Tyngdekraft, Tyngde; Legemernes almindelige indbyrdes Tiltrækning; Legemers Dragning mod et (Jordens, Solens &c.) Midtpunkt (Gravitations-Punktet); Gravitations-Lov, den Naturlov, ifølge hvilken Legemer „gravitere“ mod hinanden (Gr.-System, Gr.-Teori (Newtons), og flere Sammensætninger); gravitere, tynge, trykke, nærme sig et andet Legeme paa Grund af sin Tyngde; stræbe hen imod det.

Gravitet, l. (gravitas), Tyngde, Alvorlighed; (paatagen) Vigtighed og Værdighed; stiv, højtidelig Anstand; (Mus.) Dybde; Gravitet-Center, et, (Søspr.) et Skibs Tyngdepunkt; gravitetisk, alvorlig, festlig, højtidelig; stiv, vigtig, med (paatagen) Værdighed. (Jvf. grave og con gravità).

Gravure, Graver, s. u. gravere.

Grazië, s. u. Gratië og Grace; con grazia, grazioso, it., (Mus.) med Ynde, yndig, behagelig, indtagende; grazie tante, it., pl., mange Tak.

Gré, fr. (l. gratia), Behag, god Villie, fri Villie; Tykke; Smag, Mening; bon gré (bong gre), mal gré, enten med det gode, eller med det onde; enten man vil, eller ikke; de bon gré, gerne; à mon gré, efter min Mening, efter min Smag, efter mit Sind.

great attraction (greet atraksjen), eng., eg. stor Tiltrækning; Lokkemiddel (f. Eks. ved teatralske Forestillinger); jvf. Clou; Great-Britain (Britt'n), Storbritannien; Great charter (tsjarter), et, Englændernes Magna Charta, s. Charta magna; Great-Eastern (Istern), eg. det store Østlige, engelsk Kæmpedampskib, bygget fra 1854—59 [660 Fod langt, 80½ Fod bredt, c. 20000 Tons drægtigt, baade Hjul og Skrue, 5 Skorstene og 6 Master].

Grec, fr., Græker; (Kortspil) Snyder, listig Bedrager; grec, græsk; à la grecque (grek), paa græsk Mode el. Maner; Indbinding af en Bog med glat Ryg; (Bogtrk.) et Indfatnings-Materiale; Mønster til en Udpyntning med rette Linier, brudte under rette Vinkler.

Green-back (Grinbak), eng, Grønryg, d. e. de nordamerikanske Banksedler, som paa Bagsiden ere grønt farvede; Greenbackers, pl., (amerikansk) Partinavn paa dem, der kæmpede for udstrakt Brug af Papirpenge; Green-room (Grinrum), eg. det grønne Rum, Foyeren (s. Foyer) i de engelske Teatre.

Greffe épidermique (—mik), fr., Hudpodning; en af Reverdin i 1869 opfunden Overførelse af smaa Hudlapper paa et Saar, hvor de da vokse fast og ved deres videre Udvikling hjælpe til at dække dette (gl.-fr. grefe, Stift, Griffel, gr. grapheion, af graphein, skrive).

Greffier (Greffje), fr. (af m. l. graphiarius, grafarius, af gr. graphein, skrive), Retsskriver, Byskriver, Amtsskriver, = Actuarius, Cancellist.

gregal og gregar, l. (grex, Hob, Flok Mængde), hørende til Hoben; almindelig Gregariner, pl., smaa eencellede Organismer snyltende i lavere Dyr; Gregarisme, Samfundsliv, Flokkeliv (om Dyr, der leve i Flokke) gregatim, hobevis, skarevis, flokkevis.

Grège-Garn (soie grège, fr., ophaspet Raasilke, af it. greggio, raa), sammenspunden fin Kamuld og Floretsilke, der som meget fint og stærkt Garn bruges til Kæde i de fineste Sjaler.

Gregoriansk Kalender, s. u. Juliansk Kalender; gregoriansk Sang, den af Pave Gregorius I. († 604) forbedrede Kirkesang.

(der) Greise, t., den graa, den gamle.

grel, t. (grell), for stærkt fremtrædende; skarp, skærende, afstikkende (bruges is. om Farver og Toner).

Grelot (—lo), fr. (af gr. krotalon), Bjælde; attacher (—asje) le grelot, hænge (Katten) en Bjælde paa, ɔ: vove noget farligt.

Greluchon (—lysjong), fr., en hemmelig begunstiget Boler.

Gremiale, ny l., et, (rom. K.) en Biskops Skøddug, naar han siddende holder Højmesse; Gremio, sp., et, Lav; Gremium, l., et, Skød; Midte, Samfund, Kollegium.

Grenade, fr., Brandkugle, = Granat; ogs. et rødbrunt Farvestof; Grenader, fordum en Soldat (Infanterist), som kastede Haandgranater, Stormsoldat; senere en Slags Elite-Fodfolk; Grenader-Hue, en spids Hovedbedækning med et Vaabenskjold forved; Grenadin (—dæng), en Slags Fricandeau; Gre-

nadine, et fransk Silketøj; en Art Gaze; ogs. en Likør.

Grenage (—asj), fr. (grener, korne), kornet, en Forgyldning; Grenaille (—aj'), kornet Metal; grenaillere = granulere, s. d.

Grènetis (—ti), fr., kornet Rand om Mønter (af grain, l. granum, Korn).

gressu impari, l., med ulige Skridt; ude af Takt.

Grève (Græv'), fr. (jvf. fr. gravier, af m. l. graveria, Grus, Sand), Strand; Arbejdsnedlæggelse, Strike (fordi arbejdsledige Personer samledes paa Grève-Pladsen, en offentlig Plads i Paris ved Seinen, hvor Henrettelserne skete).

Grex, l., Hjord, Hob, Flok; Stuespillertrop.

Grey-hound (Grehavnd), eng. (grey, graa; hound, Jagthund), Mynde; Navn paa de hurtigsejlende Paketdampere over Atlanterhavet.

Gribeauval (—boval), fr., en nu forladt Voldaffutage (s. Affutage); Navn efter dens Opfinder, en fransk Officer G. († 1789).

Gribouillage (Gribujasj'), og Griffonnage (—asj'), fr. (jvf. d. gribe), slet, ulæselig Skrift, Smøreri, Kragetæer; griffonnere, smøre, skrive utydeligt, slet; Griffonneur (—nør), Smører, Jakker, Skribler.

Grid-iron (Gridajrn), eng. (grid, Rist, iron, Jern), Stegerist; Øgenavn paa de nordamerikanske Fristaters stribede Flag.

il grido di dolore, it. (gridare, l. quiritare, fr. crier, skrige), Smertensskrig (særlig Italiens; Victor Emanuels Ord i 1859 under Kampen for Italiens Genfødelse).

Grief (Grjæf), fr. (af l. gravis, tung, besværlig), Forurettelse, Skade; Klage, Besværing, Anke.

Grif, af gr. (gryps), et fabelagtigt Uhyre, ligt en vinget Løve med et Ørnehoved.

Griffer, pl. (sp. grifos, krøllet el. kruset Haar?), Afkom af en Mulat og en Negerinde.

Griffon (—ong), fr., en engelsk stridhaaret Hund, Fuglehund; Griffonnage, s. Gribouillage.

Grillade (Grijad'), fr., Kød, som er stegt paa Rist; paneret og let stegt Kød; Gril og Grille (Grij'), fr. (af l. craticula, af crates, Risfletning, Rist), Gitter (oldn. grind), Traller, Tralleværk; Rist; Talegitter, Gittervindue i Talestuen i et Nonnekloster; grillere (grijere), forsyne el. lukke med et Gitter; give Tøj Udseende af et Gitter; riste, stege paa Rist.

Griller, pl., i Talemaaden: fange Griller, sætte Griller (Fluer) i Hovedet, skyldes l. gryllus, Faarekylling, Sirisse*.

Grillon (Grijong), fr., Faarekylling, Sirisse*; Tommeskrue.

Grimace, fr. (af it. grimo, rynket, el af isl. grima, Maske), el. Grimasse, Ansigtsfordrejelse, Miner og Lader, som vanskabe Ansigtet; Brænglader; Grin; Forstillelse, Maske, paataget Væsen; Grimacier (Grimassje), en, som fordrejer, vrænger Ansigtet, Grimassemager; Hykler; grimassere (fr. grimacer), vrænge Ansigt, gøre sære Miner; grimere, fr., sminke.

[Grinda-boð, færøisk, et, Bud om, at en Grind el. en Flok Hvaler (Grindehvaler, d. e. Flokkehvaler) er i Sigte].

Griotte, fr. (agriotte, af l. acer, fr. aigre, sur, besk), stort, mørkerødt Weichselkirsebær; rødbrun (kirsebærfarvet) plettet Kalksten (poleres som Marmor).

Griphi el. Gripher, gr. (sing. griphos, eg. Fiskergarn, Net), pl., Gaader og andre Vittighedslege, saasom Karader, Akrostiker &c. (jvf. d. O. og Logogriph); Gripho-logi, Talen i Gaader; ogs. Samling af Gaader.

Gripomenus el. —minus, (i Spøg) en, som griber, tager fat, en Rettens Betjent, Byfoged &c. (mul. af plat. griepen, gribe, og l. homines, Mennesker).

Grippe, fr. (af nord. gribe), Grille; Yndlingssag, Kæphest; Modbydelighed; la grippe, en epidemisk Sygdom, = Influenza, s. d.

grippere, fr., bortsnappe hemmelig, rapse.

Griquas, pl., et sydafrikansk Folkeslag, Afkom af Europæere og Hottentotter el. Buskmænd.

gris (gri), fr. (m. l. griseus; jvf. t. greis), graa; gris-cendré, askefarvet (s. cendré); gris de lin (—læng), rødliggraa; Grisaille (Grisaj'), (Mal.) graat i graat; grisâtre, graalig, graaagtig.

Griseldis, i flere Fortællinger fra Middelalderen forekommende Kvindefigur: en trofast, af sin Husbond haanet og forladt, men endelig for sin Troskab lønnet Hustru.

Grisette, fr., et Slags Tøj af Bomuld, blandet med Silke og Linned; en graa Husklædning for borgerlige Kvinder i Frankrig; en ung Kvinde af de lavere Klasser, som ernærer sig ved Haandarbejde; Sypige &c. (ofte med Bibegreb af Løsagtighed).

Gris-gris (Grigri), fr., (i Afrika) et Slags Fetisch, Amulet el. Talisman (s. d. O.) mod Trolddom.

Grison (Grisong), fr., Graahoved, Graaskæg; Graaskimmel; en Slags Maar; en til en hemmelig Forretning forklædt Tjener; en Graubündner: Grisonnade, Graubündner-Tungemaal, Rotvælsk; s. gris.

Grive, fr., Kramsfugl.

Grivenik el. Grivna, russisk Sølvmønt = 10 Kopeker = $^1/_{10}$ Rubel.

Grjoter, pl., (hos de sudanesiske Folk) omrejsende Sangere, der tilhøre en ringeagtet Kaste.

Groan (Gron), eng., et, hul Lyd, som f. Eks. Hjortens Skrigen; Suk, Stønnen; Mishagsytring.

Groat (Grot) el. Fourpence, engelsk Sølvmønt = c. 30 Øre.

grober Unfug, t., grov Uorden, groft Uvæsen; Navn paa en, efter tysk Retspraksis vilkaarlig straffet, virkelig el. foregiven Lovovertrædelse.

Grobian, t. (grob, grov, med lat. Endelse), grov, ubehøvlet Person, Tølper, Bengel; Grobianisme, Grovhed, Plumphed, Bengelstreg.

Grocer, eng. (af fr. grossier, raa), Urtekræmmer.

Grog, eng., en Drik af Rom (Kognak o. l.) Vand og undertiden tillige Sukker (de engelske Matrosers Øgenavn: „den gamle Grog“, til Admiral Vernon [af hans sædvanlige Dragt, en Kjole af Kamelgarn, Grogram], der først (i Midten af forr. Aarh.) indførte hin fortyndede Drik, som nu ogsaa fik Navnet).

grognere (gronjere), fr. (gronder, af l. grunnire, grynte), knurre, brumme; Grogneur (—jør), Knurrepotte, Brumbasse.

Grolier-Bind, Grolier-Indbinding, en af den

franske Bog- og Kunstven Jean Grolier († 1565) indført Smag med Hensyn til Bogbind.
Gromatik, l., Lejrkunst, den Kunst, at afstikke og befæste en Lejr (af l. groma, et Landmaalings-Instrument); Gromatikere, Landmaalere, Afmaalere af en Lejr; gromatici auctores, gamle latinske Forfattere af Landmaalings-Skrifter.
grondere (grongdere), fr. (gronder, jvf. grognere), knurre, skænde; Gronderie, et, Knurren, Skænden.
Groom (Gruum), eng., Opvarter, Tjener, Staldkarl, Rideknægt; ogs. engelsk Hoftitel.
Groot el. Grot, holl. Sølvmønt (omtr. 8 Ø.); ogs. en engelsk af forskellig Værdi.
Groppo, it. (eg. en Balle), (Mus.) en Forbindelse af fire hurtige Noder af samme Værdi, af hvilke den første og tredie staa paa samme Trin, de andre eet Trin højere el. dybere.
Gros (Gro), fr., et, Mængden, den store Hob, den største Del, det hele; (Krspr.) Hovedmassen af en til March, Sikringstjeneste el. Fægtning formeret Hærafdeling; Navn paa gamle franske Guld- og Sølvmønter; en gros (ang gro), i det store (handle), modf. en détail, f. d.; et Gros (fr. grosse) (udt.: Gros), (Kbspr.) et stort Dusin, d. e. 12 Dusin el. 144 Stykker (i den nyere Tid, efter det metriske System, regnes stundom et Gros = 10 Dusin à 10 Stykker = 100 Stykker); Gros kaldes ogs. adskillige svære Silketøjer, f. Eks. Gros de Naples (Gro dø Napl'), tykt Silketøj fra Neapel; Gros de Tours (Tur), svært Silkestof, som ofte laves i Tours; Gros-Avari, f. Gros-Havari; Gros-Aventur-Laan, fr. (grosse aventure. vanskeligt Handelsforetagende til fjerne, oversøiske Lande), = Bodmeri, f. d.
Groschen, t. (af m. l. grossus, it. grosso, tyk; oprind. = alle tykke Mønter, i Modf. til Bracteaterne, f. d.), en tysk Sølvmønt af forskellig Værdi, mest 24, 30, 36 paa en Thaler (en preusf. Thaler = 2,64 Kr., er = 24 „gute Groschen" (à c. 11 Øre) el. 30 Silbergroschen; 1 Silbergroschen el. Neugroschen = c. 8,8 Ø.).
Gros-Havari, fr. (avarie grosse), fælles Søskade; Opofrelser (forsætlige Beskadigelser, Udgifter) til Skibets og Ladningens Redning; grosse aventure, f. Gros-Aventur.
grosmægtig, t.-d., stormægtig, storsindet, hoven.
Grosserer (Grossist, Gros(so)-Handler, Engros-Handler (Anggro—), Købmand, som driver Gros-Handel, Handel i det store, Storkøbmand (fr. marchand en gros; de andre Navne bruges ikke i Fransk); Grosserer-Societet, et, Storkøbmandslag, i København samtlige der bosatte Grosserere; Grosserie, fr., et, Handel i det store; ogs. grove Jernvarer. Jvf. Detail.
Grosseria, it., Guldsmedarbejde af tykkere Plader (Minuteria, af tyndere, der paalægges en Genstand af uædelt Metal).
Grossesse, fr., Frugtsommelighed; Grossesse nerveuse (—vøs'), (Lt.) indbildt Svangerskab, en Slags Hysteri.
Grossièreté (Grossjærté), fr., Grovhed, Uslebenhed (fr. grossier, grov, plump).
Grosso-Handel, it., Handel in grosso el. Gros-Handel, fr., Handel i det store.
grosso modo, ny l., (paa Recept.) grovt stødt el. skaaren.
Grossular, (Min.) en Slags Granat, mest grøn (stikkelsbærfarvet).
Grot, t., tidligere Sølvmønt i Bremen, = c. 4 Øre.
grotesk, it. (grottesco; Navnet af Grotte; oprind. om de sælsomme Billeder, man i det 16de Aarh. fandt i de saakaldte Grotter under Ruinerne af Tituses Pallads i Rom), el. grotesque (—sk), fr., sælsom, underlig, unaturlig, eventyrlig, latterlig; overdreven; lavkomisk, jvf. burlesk; Grotesk, (Bogtrk.) en Skrift-Art (f. Eks. A, a, B, b, C, c); Grotesker, pl., Luneværk, malede, tegnede el. modelerede Prydelser med fantastiske Dyre- og Menneskeskikkelser, Satyrer, Kentaurer og Masker indslyngede mellem (stiliserede) Planter og Linier; forsk. fra Arabesker, f. d.
Grotte, fr. (it. grotta, af gr. og l. krypte, crypta, en underjordisk Hvælving, af gr. kryptein, at skjule), naturlig el. kunstig Hule (med Bibegrebet af Hyggelighed), ofte med Stenhvælving, med Prydelser af Muslingskaller &c.; Grotta di cane, it., Hundegrotten i det neapolitanske; grotteret, grottemæssig, prydet med Koraller, Muslingskaller &c.; grottesco, it., f. grotesk.
Grouillement (Gruj'mang), fr., et, Knurren, Rumlen i Maven.
Grubber, eng. (af grub, grave), = Cultivator.
Grumescents, ny l., Sammenløben, Størknen; grumøs, tyk, sammenløben, størknet, klumpet; Grumus, l., noget sammenløbet, størknet.
grundere, t. (grundiren = gründen), grunde, stryge første Gang med en Farve.
Gruppe, fr. (Groupe, af it. groppo, en Knude, jvf. croupe), Hob, Dynge, Klynge; Sammenstilling af flere enkelte Genstande el. Personer til Dannelsen af et malerisk Hele; Navn paa de enkelte, af flere Noder bestaaende, Led i Skyttekæder; ogs. (Mat.) paa visse Forbindelser af Størrelser; (Geol.) Indbegrebet af alle de Jord- og Stenarter, der ere dannede i samme geologiske Tidsalder; (i parlamentarisk Forstand) = Fraction, f. d.; gruppere, samle i Hob, i Klynge; fylke; sammenstille og ordne med Kunst; Gruppetto, Gruppo, it., (Mus.) Dobbeltslag.
Gruppetto, f. u. Groupe.
Grus, l., Trane; (Astr.) Tranen, Stjernebillede paa den sydlige Himmel; Tranenæb (kirurgisk Tang).
Grus, t. (Gruss), Hilsen, særl. den Hilsen, ved hvilken Haandværkssvende af samme Lav give sig til Kende for hverandre som Lavsfæller; Lavshilsen.
Grusons Støbejern (Navn efter Opfinderen), udmærket ved en meget haard Overflade og en overordentlig stor Modstandsevne, bruges til Panser, Projektiler m. m.
Gruyère (Gryijær'), Schweizer-Ost (Navn af Landsbyen G. i Freiburg).
[Gryla, oldn., Jættekvinde; Næv; kvindeligt Væsen, som man paa Island truer Børn med].
Gryllus, pl. Gryller, gr. (gryllos, Gris), et dyrisk Allehaande paa en skaaren Sten, Sammensætning af Lemmer af alskens Dyr til et eventyrligt Hele; et saadant Maleri.

Gründer, t., Grundlægger; Stifter af, Indbyder til et Aktieforetagende (is. med Bibegreb af Svig); Gründung, Grundlæggelse af et saadant Foretagende.

Gryposе, Gryposis, gr. (grypos, krummet), kloliguende Krumning af Neglene (især hos svindsottige).

Græca, l. (af gr. graikos, Hellener, Græker), pl., græske Skrifter, Værker; Græsk; græca sunt, non leguntur, det er Græsk og læses derfor ikke (Uvidenheds-Udtryk i Middelalderen hos Lærere, naar de traf paa græske Citater): = det er for vanskeligt og springes over: græca fides, s. u. Fides; græca fide mercari, handle med græsk Troskab, snyde; græco more bibere, drikke paa græsk Vis (enten = først til Gudernes, saa til Vennernes Ære, eller = fra smaa Bægere gaa over til større Pokaler); græcisere, blande græske Sprogegenheder ind i et andet Sprog, bruge græske Talemaader; Græcisme, græsk Sprogbrug; en det græske Sprog egen Talemaade, Vending el. Endelse (is. forsaavidt den indbringes i et andet Sprog, særl. Latin); Græcist, lærd Kender af det græske Sprog; Græcitet, Græskhed, græsk Skrive- el. Udtryks-Maade, det særegne i det græske Sprog og i græske Sæder; Kyndighed i dette Sprog; Græco-mani, l.-gr., overdreven Forkærlighed for alt, hvad der er græsk, og den Syge at efterabe det.

Græer, s. Graier.

[Grønskolling, forhen: Grønskalling. Spottenavn paa en uerfaren Yngling: en Dunhage (enten: skoldet, skaldet, o: blottet for Skæg over Læben (oldn. grøn), eller: grønskallet (nysudklækkede Fugleunger have en grøngul Hinde paa Næbbet); jvf. t. Grünschnabel (Gelbschnabel), fr. béjaune (o: bec jaune), eng. greenhorn].

Guaco, sp., sydamerikansk Plante, hvis Blade med Held skulle spises som Modgift mod Slangegift (Navn efter Fuglen Guaco el. Huaco (saa kaldt efter en Lyd, den giver fra sig), der, slangebidt, skal bruge denne Modgift).

Guad, Guadi . . ., ar., = Dal; Flodleje (deraf i Spanskeu Begyndelsesstavelse i mange Floders Navne); s. Vadi.

Guajak-Harpix, en sved- og urindrivende Harpix, der faas af Guajak-Træet, Pokkenholt, Pokkentræ, opr. Boccotræ (brugt raspet, tillige med dets Bark og Harpiks, som Middel mod Pokker, d. e. mod venerisk Syge); Veddets Vægtfylde er 1,3.

Guajava-Træ, et vestindisk Træ (sp. guayabo) af Myrtefamilien med velsmagende Bær (guayaba) (et Afkog af Træets Blade bruges som Lægemiddel og til Bade).

Guancher, pl., spansk Navn paa en Folkestamme, der boede paa de kanariske Øer ved Europæernes Komme (paa Stammens Sprog er Guan = Mand).

Guano (ogs. Huano, sp., af peruviansk: huanu, Møg), Gødning af Fuglemøg, is. fra Smaaøerne ved den peruanske Kyst (nu næsten udtømte) og fra selve Kysten.

Guarache (Garatsje), sp., spansk Nationaldans i skiftende $^3/_8$ og $^2/_4$ Takt.

Guardein (af it. guardiano, s. næste Art.), den Embedsmand, der kontrollerer ægte Metallers Lødighed (s. Ets. Mønt-Guardein), = Vardein.

Guardian, it. (guardare, give Agt, passe paa; isl. varða. bevogte), (jvf. Garde), Forstander (Pater superior) over et Munkekloster (is. hos Tiggerordenerne); (i England) en Biskops Stedfortræder under en Vakance; ogs. Navn paa et Forsikringsselskab.

Guard-in-fante, it., et vidt Fiskebens-Skørt, som skjuler Svangerskabet; eg. Barnskærmer.

Guarneri(us), Navn paa de af Italienerne Guarneri forfærdigede ypperlige Violiner (fra 1650).

Guastaldus el. Gastaldus (jvf. t. Gestellter, Bestallter). hos Longobarderne Provinsstyrer.

Guava = Guajava, s. d.

Guazzo, it., = Gouache, s. d.

Gubernakel, l. (gubernaculum), et, et Ror; Gubernator, Styrmand; Statholder; Landshøvding; Gubernium, et, = Gouvernement, s. d., is. Landsregeringen i nogle østerrigske Provinser; gubernial, som vedrører et Gubernium.

Gubo, et sydafrikansk Musikinstrument med en over en Kalabas spændt Streng, der slaas med en Pind.

Guck-in-die-Welt, t., et uerfarent, ungt Menneske, jvf. Grønskolling.

Gudok (af slav. guda, gusti, at spille et Strengeinstrument), en russisk Violin med 3 Strenge.

Gu(d)sker, (eng. coucher, fr. coucheur, t. Gautscher, Kautscher), den Papirarbejder, der „gu(d)sker", lægger det nys formede Ark af fra Formen paa Filtet.

Gueb(e)r, persisk Ildtilbeder.

Guelfer, s. Welfer.

Guéridon (Geridong), fr., lille rundt Bord, særl. til at bære et Lys; Kandelaber, høj Lysestage, Alterstage; Etagère; ogs. ofte: Stumtjener.

Guerre (Gær'), fr. (m. l. verra, eng. war, af glt. werre, Forvirring, Krig), Krig; Guerre à mort (maar) el. à outrance (utrangs'), Krig paa Kniven; Guerre aux châteaux! Paix aux chaumières! (— o sjato — pæ o sjomiær'), Krig mod Borgene! Fred over Hytterne! à la guerre, paa Krigsvis, et Slags Billardspil, hvori flere paa een Gang tage Del; à la guerre comme à la guerre, eg. i Krig som i Krig; man maa tage det som det kan træffe sig under Krigsforhold; Guerrier, fr. (it. guerriere, sp. guerrero), Kriger; guerriero, it., (Mus.) krigersk.

Guerrillas (Gu-e-riljas), sp., pl., spanske Friskarer, Bander el. Streifkorps, bestaaende af let væbnede Krigere, Guerrilleros; udisciplinerede Bander (Guerrilla, lille Krig, Smaakrig, Dimin. af Guerra, Krig).

Guet (Ge), fr. (af gl. t. wahta, Vagt, oldn. vakta, vogte). Vagt; Løsen, Parol; Trompetstykke ved Vagtparaden; guetable (getabl'), vagtpligtig; guettere (gettere), staa Vagt; lure; Guet-apens (Getapang) (guet appensé, Agraad, paatænkt Luren paa —), Efterstræbelse; Snare, lumsk Streg.

Gueuser, s. Geuser.

Guichet (Gisjæ), fr. (af oldn. vik, Vig), lille

Dør paa en større, Laage; Kighul i en Dør el. Væg; Dørfløj paa en Skranke; indvendig Vindueskskodde.

Guida, it. (af got. vitan, iagttage, vogte), (Mus.) Føreren (Dux, s. d.) i en Fuga; Guidagium, fr.-l., et, Lejdepenge; Guide (Gide), fr., Fører, Vejviser, Bud, Ledsager; Guide-main (—mæng), fr., Haandleder, en af Kalkbrenner († 1849) opfunden Indretning til Brug ved Klaverundervisningen; Guider, Guides, pl., el. Guide-Korps, Navn paa forskellige Korps: let Rytteri, Ordonnanser, Kolonneførere; (i Danmark) Underofficerer af Generalstaben, Stabsfanejunkere*; Guidon (Gidong), fr., Standart; ogs. Standartjunker; Sigtekornet; (Mus.) = Custos; ogs. Henvisningstegn til noget, der skal indføres i et Manuskript.

guidoniske Stavelser, (Mus.) Stavelserne: Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si, med hvilke Guido fra Arezzo, i 11te Aarh., betegnede Tonerne; guidonisk Haand, Mano harmonica, s. Solmisation.

Guignol (Ginjol), fr., Polichinel, Marionet, „Mester Jakel“.

Guignon (Ginjong), fr. (af guigner, skele), Uheld, is. i Spil.

Guikvar el. Guikovar, Navn paa en navnkundig Maharatfamilie; bruges som Fyrstetitel visse Steder i Indien: Guikvaren af Baroda.

Guildhall (Gildhaal), eng., Gildehus, Raadhus i London.

Guillemets (Gij'mæ), fr., pl. (Navn efter Opfinderen, Guillemet), Gaaseøjne, Anførelsestegn („—“).

guillochere (gijoſjere), fr., indridse lige el. krumme sammenslyngede Linier el. Træk (is. paa Daaser, Urfoderaler ɔc.); Guillocher-Maskine, Maskine hertil, særl. en Maskine, der ved lutter Punkter i rette Linier danner en en Grund f. Eks. paa Kort (guillochere altsaa omtrent = punktere) (Navnet mulig efter en Opfinder heraf, Guillot).

Guillot-Gorju, fr. (i fransk Skuespilkunst) en latterlig Pedanttype.

Guillotine (Gijotin'), fr., fransk Henrettelses-Maskine, Faldøkse (efter Forslag af Lægen Guillotin, † 1814); guillotinere (gijotinere), halshugge med dette Redskab (første Gang brugt 25de April 1792).

Guimpe (Gængp), fr., s. Gimpe.

guindere (gændere), fr. (af oldn. vinda, vinde, hejse), hisse op is. ved Hjælp af en Maskine, vinde op.

Guinea (Ginni), eng., Guinée (Giné), fr. (Navn efter den guldrige Guinea-Kyst), en engelsk Guldmønt, = 21 Shillings (= c. 19,07 Kr).

Guinea-Kopper = Frambøsia; Guinea-Orm el. Medina-Orm, en c. 30 Tommer lang hos Mennesket snyltende Rundorm fra det tropiske Afrika og Vestasien.

Guinguette (Gængætt'), fr. (guinguet, slet Vin), lille Værtshus el. Dansebod uden for en Stads Port, Ølkippe; et Slags Vogn; en lille Tobakspibe.

Guipure-Kniplinger (Gipyr—), fr. (guiper, overspinde med Silke, besl. med d. væve), en Art Kniplinger, saa kaldt efter Guipure, en tyk Traad eller en Kortpapirsstrimmel, som helt er omviklet med Traad.

Guirlande (Girlangd'), fr. (? gr. gyros, snoet; glt. wiara, Krone), Lænke af Blomster, Blade, Frugter ɔc., Blomsterlænke, Blomsterbaand, Løvslyngning, Krans.

Guitar el. Guitare (Gittar), fr., den spanske Citer, et med 6 (E, A, d, g, h, ē) til 10 Strenge betrukket opr. indisk Toneredskab (af gr. kithara); Guitar-Violoncel, et 1823 af G. Staufer i Wien bygget Strenge-Instrument, der lignede en Gambe, = Arpeggione.

Gujarati, sanskr., et arisk fra Sanskrit stammende ny-indisk, af c. 10 Mill. Mennesker talt Sprog.

Gula, l., fr. Gueule (Gøl'), Strube, Svælg; Spiserøret.

Gula, ungar., Hjord, der hele Sommeren Dag og Nat er under aaben Himmel; Gulasch, eg. Gula-Hyrdens Mad; en opr. ungarsk Ret af smaat skaaret Kød, stærkt tilsat med Kommen, Løg og Peber.

Gulden, s. Gylden.

Gulianje, russ. (af guliatj, spadsere), eg. Spadseregang, offentlig Promenade; en i en offentlig Have afholdt stor Folkefest med alskens Forlystelser.

Gulistan, pers. (gul, Rose; stan, Sted), en persisk Rosenhave; Navn paa en Samling moralske Fortællinger (fra 13de Aarh. e. Kr.) af den persiske Digter Sadi.

Gullasch, s. Gulasch.

[Gullinbørste, s. Frey].

Gulliver (Gøll—), den fortællende Helt i den engelske Forf. Swifts „Gullivers travels“ (G.s Rejser), udg. 1726.

Gum, s. Goum.

Gummata, l. (gr. kommi, Gummi), el. Gummater, pl., Bækster med slimet, klæbrig Saft, ofte medicinsk og teknisk brugt; (Lt.) Gummiknuder, bløde Knuder, der kunne opstaa rundt om i Legemet, is. i de senere Perioder af Syfilis.

gummere, fugte el. bestryge med opløst Gummi; Gummi, l. (gr. kommi), et, klæbrig Plante-slim; G. arabicum, arabisk Gummi; G. elasticum, elastisk Gummi, Viskelæder, Kautsjuk, udvundet af Mælkesaften af Træet Siphonia elastica; Gummigut(tæ) (malay. gatah, guttah, Gummi, Balsam), Gummi Cambogiæ, en gul Gummiharpiks (giftig, bruges som Lægemiddel og Malerfarve); Gummi-Harpix, Gummi resinæ, en Blanding af Harpiks, Gummi og æterisk Olie; Gummi-Lak, gummi lacca, harpiksagtigt Stof, der frembringes ved Stik af Lakskjoldlusen (Coccus lacca) paa forskellige østindiske Træer; gummøs, gummiagtig, klæbrig.

Gun (Gøn), eng., Ildvaaben, Kanon, Bøsse.

[Gungne(r), s. Odin].

[Gunlad, Gunløde, oldn., Jættemø, der vogter Skjaldemjøden].

Gunny (Gønni), eng., = Jute.

Gunsthover, r. Guntzhover, (i Middelalderen) en Slags tyske Lejesvende (saa vel Hest- som Fodfolk).

Gurgemeie (fordr. af l. curcuma), Urt af Krydderurternes Familie, hvis Rodstok inde-

holder et gult Farvestof (Curcumin); ogsaa brugt som Lægemiddel.
Gurkha, r. Gorkha (s. d.).
Gursay (Gørsi), østind. Vægt, = 20 Candies, s. Candy.
Gurt-Boer, t. (Gurt, Gjord), pl., Gjordbuer (til Forstærkning af Hvælvinger).
Guru, sanskr., eg. tung, vægtig, ærværdig; Lærer, Præst (i Indien).
Gusjanki, pl., russ., lange Fartøjer, som bruges paa Oka og Volga.
Gusli, russisk Nationalinstrument, en liggende Harpe, der er betrukken med Messingstrenge, som anslaas med Fingrene; hos Serberne en Lut med kun een Hestehaarsstreng (ogs. Gusle, Gusla).
Gustatiōn, l., eg. Smagen, Prøven; Mundsmag; anden Frokost, Maaltid før Middagen; gustere = goutere, s. d.; Gusto, it., = Goût, s. d.; con gusto, gustoso, it., (Mus.) med Smag, smagfuldt; gustōs, smagfuld; velsmagende, behagelig, kostelig; de gustu el. de gustibus non est disputandum, l., om Smag og Behag kan ingen disputere, maa man ikke disputere; hver sin Smag.
Gut, eng., Tarm; Tarmstreng; ogs. Streng af Silkemasse, der udtrækkes af Silkeorme, som dræbes umiddelbart før de vilde indspinde sig.
Guter-Groschen, t., s. Groschen.
gute Leute (Løjte), und schlechte Musikanten, t., gode Mennesker, men daarlige Musikanter.
guter Dinge (sein), t., (være) glad, sorgløs.
Gutta, l., Draabe, draabelignende Plet; pl. Guttæ, Draaber; ogsaa en Prydelse i Bjælkeværket over den doriske Søjleorden, bestaaende i en Række (sædv. 6) smaa, terninglignende Fremspring el. Tapper (fjernere Lighed med Draaber), anbragt under Mutulerne (s. d.) og under Triglypherne (s. d.).
Gutta opaca, l., (Lk.) den graa Stær (= Cataracta; G. balata = Balata; G. rosacea, kobberfarvet Udslæt i Ansigtet; G. serena, den sorte Stær (eg. den klare Stær, saa kaldt fordi den ikke kan ses paa Øjet) (= Amaurosis); Gutta cavat lapidem, (Ordspr.) „Draabe huler haarden Kamp"; ogs. fortsat enten: consumitur annulus usu (Ovid.), Draaben huler en Sten, og Ringen slides ved Brugen; el.: non vi, sed sæpe cadendo, ikke brat, men lidt efter lidt kun; guttatim, draabevis; Guttation, (Bot.) Udtræden af draabeskydende Vand fra Planter; jvf. Goutte.
Gutta percha (pertsja, alm.: perka), malayisk (af gatah, Gummi, og percha, Sumatra), eg. Gummi fra Sumatra, et Gummi elasticum lignende vegetabilsk Stof, udvundet af Mælkesaften af forskellige Træer paa de indiske Øer og Malakka, alm. kendt siden 1842.
guttural, l., henhørende til Ganen (guttur), dannet i denne; Guttural, G.-Lyd, Ganelyd, særl. h og „Stødet" i dansk Udtale; ogs. l i jydsk og norsk (gutturaliseret, Mellemlyd mell. r og l); andre Ganelyd i de semitiske Sprog.
Guvernør, s. Gouverneur.
Gux, t., pl., (i Svejts) kolde Nordenstorme; = Tourmentes (i fransk Svejts).
Guz, Gaz, Ges, indisk Alen.
Guzla, s. Gusli.
[Gydie, Gydje, oldn. (gyðja), Præstinde ved Gudindernes Dyrkelse hos vore hedenske Forfædre (ogs. Gudinde); jvf. Gode, Hof og Harg].
[Gyge, oldn., (nord. Myt.) Jættekvinde; s. Jætte].
Gyges, gr., (Myt.), s. Centimaner.
Gyges, en Konge i Lydien, der ved en Ring, som havde den Egenskab at gøre usynlig, skal have opsvunget sig fra Hyrdestanden til Kongetronen. Deraf Talemaaden: „at eje Gyges's Ring", d. e. være lykkelig, se alle sine Ønsker opfyldte.
Gylden, t. (Gulden, Gülden), = Floren el. Florin, s. d.; den beregnes forskellig; den østerrigske er = 100 Kreuzer = c. 1,5 Kr.
[Gylfe, en vis svensk Sagnkonge, der gæstede Aserne i Valhal; jvf. Gefion].
Gymnasi-arch, gr., Overopsynsmand over et Gymnasium; Gymnasiast el. Gymnasist, Discipel i et Gymnasium, eg. Øvelsesplads (hos de gamle), hvor Ungdommen i let Dragt el. nøgen (gr. gymnos, nøgen, gymnazein, kæmpe nøgen), øvedes i alle Slags Lege og Legemsøvelser (jvf. Palæstra); nu en højere lærd Skole (særl. dens øverste Klasser), Forberedelsesanstalt til Universitetet (is. i Tyskland); gymnasial, et G. vedkommende; Gymnast, Lærer, Mester i Gymnastik, d. e. Legemsøvelseskunst, planlagte Legemsøvelser, Idræt; Gymnastiker = Gymnast, Udøver af Gymnastikken, Idrætsmand, en, der driver Legemsøvelser, gymnastiserer (s. Turner); Gymnastikon, et, en Maskine til at skaffe sig Bevægelse (Motion); gymnastiske Øvelser, Legemsøvelser; Gymneter, pl., letvæbnede Tropper; gymnisk, vedkommende de hos de gamle Grækere mest i nøgen Tilstand foretagne Legemsøvelser; gymniske Øvelser, = Gymnastik. Jvf. Sport.
Gymno-blaster, gr. (blaste, Spire, af blastanein, spire), pl., Planter med nøgen Kim.
Gymno-karper, gr., pl., Planter med udækket Frugt (karpos).
Gymno-paidiai, gr., pl., spartansk Fest i Oldtiden med Kor af nøgne Drenge og Mænd.
Gymno-poder, gr. (pus, Fod), pl., Barfodmunke.
Gymno-pædes, gr., pl., Fugle, hvis Unger fødes nøgne; jvf. Dasypædes.
Gymno-ptera, gr. (pteron, Vinge), pl., (Nath.) Insekter med nøgne el. skælløse Vinger.
Gymno-sophister, gr., pl., eg. nøgne Vise; indiske Filosoffer og Religionslærere, som gik næsten nøgne, afholdt sig fra alt Køds Nydelse, forsagede al sanselig Nydelse og ene syslede med Naturens Betragtning; jvf. Fakir.
Gymno-spermæ el. Gymno-spermia, gr. (sperma, Sæd, Spire), pl., (Bot.) Planter med Frøene paa aabne Frugtblade; nøgenfrøede.
—gyn, —gyni, —gynisk, ofte forekommende Ordendelser, dannede af gr. gyne, Kvinde; heraf ogs. Ordbegyndelserne Gyn—, Gynæko—, Gynæo—.
Gynaikon, Gynaikonitis, gr., = Gynæceum.
Gynandræ, Gyn-andria, gr. (aner, Mand), Linnés 20de Planteklasse, Hunbovplanter (med Støvdragere siddende paa Støvvejen); Gynandrist, en til denne Klasse hørende Plante;

Gynandros el. Gynanthrōp, Tvekulle, som i Legemets Dannelse nærmer sig mere Hunkønnet end Hankønnet (modſ. Androgyn, hvor Hankønnet er fremherskende); jvf. Hermaphrodit.

Gyn-a-tresi, gr. (tetrainein, gennembore), (Læ.) Lukning af Moderſkeden.

Gynide, gr. (gynis, gynnis), = Androgyn, ſ. d.; ogſ. blødagtig Mand.

Gyno-di-øci, gr., (Bot.) det, at der hos en og ſamme Art findes Tvekønsblomſter paa nogle Individer, Hunblomſter paa andre; Gyno-mon-øci, det, at der hos en og ſamme Art findes baade Tvekøns- og Hunblomſter paa ſamme Individ.

Gynæcea el. Gynæcia, gr. (gyne, Kvinde), pl., (Læ.) den maanedlige Renſelſe.

Gynæceum, gr., et, Kvindeværelſe hos Grækerne; Fruerſtue, Fruers*, Jomfrubur; Gynæcisme el. Gynækisme, kvindagtig Opførſel.

Gynæko-krati, gr., et, Kvindevælde; gynækokratisk, hørende til Kvindevælde, med Kvinders Del i Herredømmet.

Gynæko-logi = Gynæologi, ſ. d.

Gynæko-mān, gr., Kvindenar, kvindeſyg; Gynækomani, Kvindeſyge, udſvævende Kærlighed til Kvindekønnet.

Gynæko-mastos, gr. (mazos, Bryſtvorte), (Læ.) en Mand med Kvinde-Bryſter.

gynæko-morphisk, gr., med Kvindeſkikkelſe.

Gynæko-nōm, gr., Opſynsmand over Kvinder.

Gynæo-logi el. Gynæko-logi, gr., Læren om Kvindekønnets Natur og Sygdomme, ſærl. i Kønsorganerne; gynæologisk, ſom henhører til el. vedrører Kvindekønnets Naturlære.

Gynøceum, gr., (Bot.) Indbegrebet af alle Frugtblade i en Blomſt.

Gypso-phila muralis, l., (Bot.) Gipsurt, en til Nellikefamilien (Caryophyllaceæ) hørende Planteart.

Gyratiōn, Giration, gr.-l. (ſ. Gyrus), kredsformig Bevægelſe; (hos Faar) Ringſyge, Drejeſyge; (Læ.) Svimmel; Gyrantes, l., pl., kredſende; Fællesnavn for Duer.

Gyro-manti, gr., Kredsſandſigeri, Spaadom, ſom ſker ved Kredsgang.

Gyro-meter, gr., et, Redſkab til Maaling af Omdrejningshaſtighed.

Gyro-phāg, gr., en, ſom gaar om og ſpiſer paa Omgang eller ſnart hiſt, ſnart her; Snyltegæſt.

Gyro-skōp, gr., et, Omdrejningsredſkab, ſærl. Redſkab til Paaviſning af Jordens Akseomdrejning; Gyrostat, en Slags Gyroskop (til Underviſningsbrug).

Gyro-trōp, gr., = Commutator, ſ. d.

Gyro-vāg el. Gyro-vagus, gr.-l. (vagus, omvankende), Landſtryger, omløbende Tigger (Munk).

Gyrus, gr. (gyros), Kreds, Kredsgang; Skruegang; Hjernevinding.

gyrōs, l., drejet, ſnoet.

[Gytje, ſv. (gyttja), Dynd, Mudder; Gytje-Bad, ſ. Slam-Bad].

Gæa el. Gea, gr. (Gaia, Ge), Jorden, (Myt.) Jordens Gudinde, Uranoses Huſtru, l. Tellus; Gæin, et, det ſortbrune, plantenærende Stof i Agerjord; Gæistik, Jordkyndighed, Jordens Naturlære; Gæophager, pl., Jordædere. (Jvf. Sammenſætningerne med Geo—).

Gælisk, ſ. Gaëler.

Gætuler, pl., et nordafrikanſk Oldtidsfolk, omſtrejfende Ryttere, ſandſ. Berbernes Stamfædre.

Gōpel, t., en i Bjergværker til Transport, Pumpning o. desl. brugt Kraftmaſkine.

Gørtler, t. (Gürtler), Smaagods-Støber, iſ. Meſſingſtøber (opr. om den, der forarbejdede Metalprydelſer til Akſelremme, Bælter o. l.).

Gøs, holl. (geus), lille Orlogsflag el. Unionsmærke forude i et Orlogsſkibs Stævn el. paa dets Bovſpryd, naar Skibet ligger for Anker (Tegn paa, at Skibet er i Orden og kan modtage Beſøg).

H.

H., som romersk Talbogstav, 200; paa østerr. Mønter: Günzburg, paa franske: Rochelle; som kemisk Tegn = Hydrogenium, s. d.
h. (paa Recept.) = hora, s. d.; = herba; = habet; = homo, s. disse.
h. a. = hoc anno el. hujus anni, l., i dette Aar.
ha = Hektar.
Hb., H B. el. hb. = herba, l., Urt.
Hbl. = honourable, eng., hæderlig, højvelbaaren.
H. C. = Helvetica confessio, s. d.
h. e. = hoc est, l., det er.
Hep! den kristne Pøbels Spotteraab til Jøderne (tvivlsomt, om det er en Forkortn. af Hebræer, el. Sammenstilling af Begyndelsesbogstaverne i: Hierosolyma est perdita, Jerusalem er ødelagt, sandsynligere en Efterværengen af Jødernes Raab i Rom, naar de falbød Varer).
Hfl. = hollandsk Gylden.
Hg. (kemisk Tegn), = Hydrargyrum, Kviksølv.
hl. = Hektoliter.
h. l. = hoc loco el. hujus loci, l., paa dette Sted, her.
H. L. Q. C. (el. H. L. Q. S.) = hora locoque consveto (el. hora loco-que solito), l., til sædvanlig Tid og paa sædvanligt Sted.
H. M. = His (Her) Majesty, eng., hans (hendes) Majestæt.
h. m. = hoc mense el. hujus mensis, l., i el. af denne Maaned.
Hon. = Hbl., s. d.
H. P. = horse-power, eng., Hestekraft (Kraftmaal f. Eks. ved Dampmaskiner).
hr. el. h. = hours (ours), eng., Timer.
H. S. = hermetice sigillatus, l., s. hermetisk; = Sestertius (s. d.), opstaaet af L. L. S. = libra libra semissis, $2^1/_2$ As.
h. s. = hoc sensu, l., i denne Mening eller Betydning.
H. s. = hic situs, el. H. s. e. = hic situs est, l., her ligger, herunder hviler.
h. t. = hoc tempore, l., i denne Tid, for nærværende Tid, nu.
huj. = hujus (nemlig mensis), l., i denne Maaned.
Hydrarg. = Hydr-argyrum, gr., Kviksølv.

Haaut, s. Tahaut.
Hab, siam., = Pikul.
Habakuk, s. Prophet.
Habanera, spansk-vestindisk Dans og Melodi; Habano, Habanero (Avan—), sp., Havaneser, Havanatobak.
Habara(h), ar., et vidt, Figuren skjulende, kvindeligt Klædebon el. Overkast.
Habeas-corpus-Act, l.-eng., en med Ordene „Habeas corpus", eg. Hav Legemet, ɔ: fremstil den sigtede (for Dommerne)! begyndende engelsk Grundlovsbestemmelse (fra 1679), ifølge hvilken ingen Britte tør holdes fængslet længere end 24 Timer, førend han bliver forhørt, efter hvilken Tid han kan kræve at blive løsladt imod at stille Borgen, hvis han iøvrigt ikke kan beskyldes for nogen Hovedforbrydelse; Fredhelgslov, Mandhelgslov.
habeas tibi, l., behold det for Dig! det maa Du tilskrive Dig selv; habeat, lad ham have det! habeat sibi, lad ham beholde det for sig, faa sin Villie! det maa han om; for mig gerne.
habemus Papam, l., vi have en Pave (et Pavevalgs Forkyndelse fra Peterskirken).
habendo crescit, l., (om Havesygen) den vokser ved Besiddelsen, den øges ved Eje.
habemus quia accepimus, l., vi have, fordi vi have modtaget; hvad vi have, have vi faaet.
Haben-gut, holl. (have en goed, t. Habe und Gut), alt, hvad man ejer og har.
Habe-nichts, t., en, som intet ejer, pengeløs.
habenti datur, l., eg. der gives til den, der har; mer faar mere.
habent sua fata libelli, l., Bøger have deres (vekslende) Skæbne, ɔ: Mode ytrer ogsaa sin

Indflydelse i Litteraturen; Tanker maa og til Moden tolde; s. pro captu lectoris.

habet, l., „han har det!“ (i Rom: Folkets Udbrud, naar en Gladiator fik et farligt Saar el. Dødsstødet); (i Regnskabsbøger) har modtaget (modſ. Debet).

habil, l., duelig, øvet, gild*, skikket; vidnedygtig; habilitere sig, gøre sig duelig, dygtig til noget; godtgøre sin Duelighed til et akademisk Lærerembede ved en offentlig Disputation og melde sig til et saadant; Habilitering og Habilitation, denne Handling; (et Habilitations-Skrift, en til Opnaaelse af en akademisk Lærerpost skreven og forsvaret lærd Afhandling); Habilitet, Duelighed, Dygtighed; (et Vidnes Habilitet = den lovlig anerkendte Evne hos et Vidne til at aflægge et retsgyldigt Vidnesbyrd; jvf. inhabil).

habillere (abijere), fr., eg. klæde, paaklæde; (Kogek.) tillave slagtet Fjerkræ til Kogning og Stegning; Habillement (—mang), et, Klædning, Beklædning; Habilleuse (—jøs'), Teater-Skrædderske, Paaklæderinde (Pyntekone) for Skuespillerinderne.

Habit, (abi, sædv. udt. Habit), fr. (l. habitus), Klædning, Dragt; Habit noir (noar), sort Klædning, „sorte Klæder“, Selskabsdragt.

habitabel, l., beboelig; Habitaculum, et, Bo, Bolig, Bopæl; Habitant, Beboer, Indbygger; Habitation, Beboelse; Beboelsesret; (Nath.) Opholdssted, Findested, Forekomst; Habitator = Habitant; habitere, bo, bebo; findes, forekomme.

Habitude (Abityd'), fr. (l. habitudo), Vane, Sædvane; Holdning; Færdighed; Hang; legemlig Anstand, Væsen; Legemsbeskaffenhed; nøje Bekendtskab, Omgang; Habitué (Abitye), Gæst, Besøger, en, som idelig søger et Stuespilhus, Kaffehus, daglig Gæst, Stamgæst; Abonnent; habituel, vant, indgroet, stadig, sædvanlig; (Nath.) som har Hensyn til udvortes Bygning og Udseende; habituere, vænne; h. sig, vænne sig til.

Habitus, l. (jvf. Habitude), legemlig Holdning og Vane; en Tings hele Maade at være paa; ydre og indre Beskaffenhed; Kendemærke; Færdighed (jvf. Disposition); i den aristotelisk-skolastiske Kategori-Tavle er Habitus (gr. hexis) = Haven, Besidden; (Nath. og Lt.) Indbegrebet af alle udvortes Kendetegn, Udseende; Habitus non facit monachum, Kjolen gør ikke Munken (Manden); s. cucullus.

Hâblerie, fr., et, Pralen, Skryderi, Brovten; Hâbleur (Ablør) (sp. hablador, af l. fabulator), Skryder, Pralhans, Vindmager.

hacendero, sp., husholderisk; ogs. som Navneord: Landbruger, Avlsbruger.

hac gratia, l., af denne Grund, derfor.

hachere (asjere), fr. (jvf. l. ascia, Økse, asciare, hugge, hakke), hakke; gøre ujævn, opkradse, = schraffere (s. d.); Hachis (Asji, sædv. udt. Hasji), hakket Kød med krydret Sauce, Hakkemad; Hachure (Asjyr'), Ridsning, Karven; (hos Kobberstikkerne) = Schraffering; (Herald.) de Streger og Punkter, med hvilke Farver paa Vaabener angives.

Hachich = Haschisch.

Hacienda, sp. (hacer, gøre; l. facere), Mejeri, Landejendom, Formue (portug. Fazenda); Hacendado, Grundejer.

hac (via) itur ad astra, l., ad denne Vej gaar man til Hæder (eg. til Stjernerne); s. sic.

Hack (Hæk), eng., Ridehest; Hackney (—ni), Lejehest, Skøge; hackney-coach (—kotsj'), Hyrevogn.

hac lege, l., paa det Vilkaar, under den Betingelse.

hac-tenus, l., hertil, saa vidt, ikke videre; hæc hac-tenus, saa vidt herom; dette maa være nok herom.

Haddsch, ar., eg. Gang; Muhamedanernes pligtmæssige Valfart til Mekka og Jagttagelse af de dermed forbundne Ceremonier; Ordet bruges ogs. om en Kristens el. Jødes Valfart til Jerusalem; Haddschi, Æresnavn for den, der har gjort Valfart til Mekka.

Hades, gr., (Myt.) Underverdenens Gud; de dødes Rige; jvf. Pluto.

Hadhari, Hedheri, ar., pl., Stadboere i Arabien; Arabere med faste Boliger (jvf. Fellah; modſ. Beduin).

Hadis, Hadith, ar., eg. Fortælling; alle de Udtalelser, der tilskrives Muhamed (ved Siden af Koranen den muhamedanske Dogmatiks vigtigste Udgangspunkt); svarende til Talmud hos Jøderne.

Hadjisch, s. Haschisch.

Hadria, l., det adriatiske Hav.

Hadsch, s. Haddsch.

Hadschar, ar., eg. Sten; den i Kaaba (s. d.) indmurede sorte Sten, som Pilegrimmene kysse under deres Vandring om Kaaba.

Haff, t. (ligesom Havn, t. Hafen, af angelſ. hæf, oldn. haf, Hav), et, Strandsø, Indhav, Nor (ogs. Kystsø med fersk Vand).

Hafi, ar., en barfodet.

Hafis el. Hafiz, ar. (hafisa, beholde, lære udenad), en, der kan Koranen udenad; ogs. Hædersnavn for den lærde Muhamedaner.

Hafnia, latiniseret Navn paa København.

Haftara, s. Haphtarer.

Hagada og Haggadah, hebr., eg. sagt, Forkyndelse, Sagn; Navn paa en homiletisk Udlægning af de gammeltestamentlige (is. profetiske) Skrifter; en Afdeling af Talmud; jvf. Halacha.

Hagaranere el. Hagarenere, pl., = Ismaeliter (efter Hagar; jvf. ar. hadjara, forlade, fly).

Haggai, s. Prophet.

Hagi, s. Haddsch.

Hagiasme, gr. (hagios, hellig), Indvielse (af Vievandet, Hagiasma, et); den store H., der foregaar Lørdagen før Epiphania (s. d.); alm. Præsternes Indvielse af Personer el. Ting; Hagiasmatarion, en Del af Euchologion (s. d.); Hagio-graph, Helgenes Levnedsbeskriver; Hagio-grapha, pl., Skrifter om religiøse Emner; de hellige Skrifter af det gamle Testament, som hverken høre til de mosaiske (Pentateuchen) eller de profetiske (de større og de mindre Profeter), Psalmerne, Salomons Skrifter, Job ꝛc.; Hagio-graphi, Helgenes Levnedsbeskrivelse; Hagio-latri, det helliges (Guds) Dyrkelse; Helgenes Dyrkelse

eller Tilbedelse; Hagio-lŏg = Hagiograph; Hagio-logi = Hagiographi; hagio-logisk, handlende om hellige Ting; som vedrører el. handler om Helgene, deres Levnedsbeskrivelse el. Helgenalmanakken (Hagio-logium); Hagio-machi, Strid om Helgenes Tilbedelse; Hagio-pneumatik, Læren om den hellige Aand; Hagio-sideron, et, eg. det hellige Jern: en Staalstang, der slaas med en Hammer, og som de græske Kristne i Orienten bruge i Stedet for Kirkeklokker; Hagiotik, Læren om Helliggørelse og Forbedring.

Hagneuma, gr. (hagnos, hellig, kysk), et, Kyskhed.

Hag-stone, eng., Heksesten, en Slags Amulet, der bruges mod Maren.

Haha, paa japansk Børnemaal = Mama.

Haha, fr., enhver Hindring, der brat afbryder en Vej; (isl. i Havek.) en Aabning i et Havehegn til fri Udsigt, men med en dyb Grav for (Navn efter Overraskelses-Udraabet: Haha!)

Haid-amak, serbisk Røver el. hjemløs; s. Haidukker.

Haidud, tyrk., = Haidukker.

Haidukker el. Heidukker, ung., pl., forhen ved Hofferne et Slags Lakajer, klædte som en egen Art ungarsk Fodfolk (opr. Navn paa magyariske, serbiske og vallakiske Flygtninger, der som Røvere kæmpede i Ungarn mod Tyrkerne, 1605 fik Adelsrettigheder og et eget Distrikt i det nordlige Ungarn).

Haie (Hä'), fr. (gl. t. hagan, hegne), Hæk, Gærde, Hegn; Geled, Dobbeltrække (af Soldater); en haie (ang —), i Dobbeltrække, som Espalier paa begge Sider af en Vej.

Haik (ar. haka, væve), et stort Stykke Uld- el. Bomulds-Tøj, som Maurerne i det nordlige Afrika kaste om sig, naar de gaa ud; i slet Vejr bæres over Haiken endnu en Kaabe med en Kappe, der kaldes Zolhan el. Burnuss.

Hakama, (paa Japan) et Silke-Mandsskørt, som Bruden giver sin Brudgom.

Hakel-dama, hebr. (chakaldema, Blodager), Blodageren; det Jordstykke, der købtes for de Penge, for hvilke Judas forraadte Jesus (Ap. Gern. 1, 19), og som brugtes til at jorde fremmede i.

Hail Columbia (Hæl —), eng., Hil dig, Columbia! (en nordamerikansk Nationalsang).

Hair-cords (Hær—), eng. (hair, Haar; s. Cords), pl., hvide Bomuldstøjer med farvede Striber; Hair-splitter, Haarkløver.

Hakim, ar. (hakama, herske, vide), en tyrkisk Vis; ogs. Læge; Hakim-Baschi, Overlægen, Hoflægen i Persien.

Hakry el. Hakkery (—ri), et af Stude trukket Køretøj i Østindien.

Halacha, pl. Halachoth, hebr., eg. Gang, hvad der er gængs; det i den efterbibelske Tid af de skriftlærde udviklede og hævdvundne Lovstof; jvf. Hagada, Talmud.

Halage (—asj'), fr. (haler, hale), Skibes Trækning; Chemin de h. (Sjmæng —), Trækkevej.

Half and half (Hahf ænd hahf), eng., eg. halv og halv, halv af hvert (af to Ting, der blandes, f. Eks. Porter og Ale).

Half-back, s. Forward.

Half-blooded (Hahf-blødded), eng., Halvblods-; half-bred (—bredd), af blandet Herkomst; halvbannet; Halvblods- (om Heste).

Half-cent (Hahfsent), eng., 1/100 af 1 Dollar (jvf. Cent); Half-crown (Hahfkrovn), 1/2 Krone (en engelsk Sølvmønt, = 2 1/2 engelsk Shilling (s. d.).

Half-dress (Hahfdres), eng., eg. halv Paaklædning, Husdragt. (Modf. full-dress, s. d.).

Half-penny (Hæppeni), eng., lille engelsk Kobbermønt, 1/2 Penny, s. d., = c. 4 Øre.

Hali-anthus peploides, l., (Bot.) Strandarve, en til Nellikefamilien hørende Planteart.

Halieutik (—ev—), gr., eg. Fiskerkunst; ueg. den Kunst at fange Mennesker, vinde dem ved Overtalelse ꝛc.; halieutisk, fiskeri vedkommende (halieus, Fisker).

Hali-graphi, gr. (hals, Salt; Hav), Beskrivelse af Saltværker; ogs. Halo-graphi; Halit, Stensalt.

Halisteresis, —se, gr., (Lt.) Afkalkning af Knoglerne.

Halitus, l., Aande, Udaanding, Uddunstning (halare, halitare, aande).

Halkyōn, gr., Isfugl; Halkyone, ogs. Alkyone, den klareste Stjerne i Pleiaderne (s. d.); halkyonisk, stille, rolig, om Vejrliget (ifølge den Mening hos de gamle, at Havet var uden Storme, saa længe Isfuglen rugede), ogs. om det menneskelige Sind.

Hall (Haal), eng., Hal.

Hallage (Allasj'), fr., Stadepenge af Varer, som sælges i en Hal.

Hallali (Alali), fr. (gr. alala, el. mul. fordr. af det muhamedanske la ilah, illa 'llah, s. d.), Jagtraab ved Parforcejagten, naar Hjorten fældes, ogs. den derved brugte Musik.

Halle, t.-fr. (isl. höll, Genit. hallar, en Hal), Hal, stor Sal; Buegang; dækket Torv; Hallens Damer (les dames de la halle), Sælgekoner, Torvekoner, Fiskerkoner i Paris; Halle-Sprog, Pøbelsprog (langage des halles).

Hallel, hebr., Lovsang, særl. Davids Psalme 113—118; Hallelu-jah, Halleluja, hebr. (hallêl, hillêl, prise, og (mul.) Jâh, Jahve = Jehovah), lover Herren! lovet være Gud! (et i Davids Psalmer ofte forekommende Lovord).

Hallig, t. (Hallige), i aaben Sø liggende, af Diger uværnet, lavt Land, som ved Flodtiden helt eller til Dels oversvømmes.

Hallorer el. Halorer, pl., Arbejderne ved Saltværkerne i Halle ved Saalefloden.

Hallucination, l. (hallucinari, r. alucinari, fare vild, famle, drømme; gr. alyein, alyssein, være urolig, vild), Sanseiagttagelse, til hvilken der ikke findes nogen tilsvarende ydre Paavirkning; Sanseskuffelse, Sansevildelse; Ørske*; Drøm (i vaagen Tilstand); hallucineret, som har Hallucinationer.

Hallux, l., den store Taa.

Hally-meter, r. Halometer, gr., et, Redskab til Bestemmelse af Øllets Værdi ved Hjælp af Kogsalt (gr. hals), hvoraf des mindre opløses i Øl, jo rigere dette er paa Vinaand, Sukker, Ekstraktivstof ꝛc.

Halma, gr., et, Spring (s. Pentathlon); et Brætspil, ved hvilket Brikkerne gøre Spring.

Halo, pl. Haloner, s. d.

Halo-chemi, gr. (hals, Salt), Kemi, anvendt

paa Saltberedning; Halo-gēn, et, Saltdanner, saltdannende Stof, = Haloïd; Halo-graphi, Beskrivelse over Saltarterne; Haloīd, et, = Halogēn; Haloīder el. halogene Stoffer, kaldes en Gruppe af Grundstoffer, Fluor, Klor, Brom, Jod, som forene sig direkte med Metallerne til Salte, Haloīdsalte (der ikke indeholde Ilt), med Brint til Haloīdsyrer el. Brintesyrer; Kogsalt (Klornatrium) er et Haloīdsalt; Halo-mantī, Spaadom af Saltbunker el. af et Saltkar; Halo-mēter, et, Saltmaaler, Saltvægt.

Halōner, gr. (sing. halōn og halōs, Lo, Tærskeplads; Havgaard), pl., Havgaarde, Taagekredse, der vise sig i Jordens Atmosfære omkring Solen og Maanen; ogs. Ringe omkring Brystvorter og Kopper.

Halōrer = Hallorer, s. d.

Halōscias scōticum, l., (Bot.) skotsk Lostilk, en til Bedbendefamilien (Araliaceæ) hørende Planteart.

Halo-skōp, gr., et, et Redskab til at bestemme Vandets Saltholdighed af dets Vægtfylde; Halo-technī, Halo-technīk og Hal-urgī, Læren om Saltets Tilvirkning, Saltværkskyndighed; Hal-ūrg, Saltkoger, saltværkskyndig.

hals-stārrig, t. (starr, stiv), stiv, stivsindet, traa*, strid*, stind (isl. stinnr), stædig; Halsstārrighed, Stædighed.

Haltērer, gr. (af hallesthai, springe), pl., Haandvægte (af Bly), der førtes fremad ved Opspringet til dettes Fremme og bagud ved Nedspringet til dettes Sikring; Ligevægtskugler; (Zool.) lignende Redskaber hos visse Insekter.

Halūnk, t. (Halūnke, af tschek. holomek, nøgen (holy) Tigger), en elendig Karl, Nidding.

Halva, tyrk., Konfekt af Mel, Sesamolie og Honning el. Sukker.

hāma, gr., (paa Recepter) paa een Gang (at tage); sammen med.

Hama-chromī, gr., Farvetryk med flere Farver paa een Gang, efter Franskmanden Monnots Opfindelse.

Hama-dryāder, gr., pl., = Dryader. (Dryaden dør samtidig (hāma) med det Træ, hun bor i).

Hamāk, fr. (hamāc, mul., hvis Ordet ikke er af amerik. Opr., af holl. hāngmat, Hængemaatte), Hængekøje (i Brasilien).

Hamām, ar., et, (i Tyrkiet) varmt Bad; Badested.

Hāmans-Fest, s. Purim.

Hamartī, gr., Fejl, Forseelse, Synd.

Hamāsah el. Chamasa, ar., eg. Tapperhed; Navn paa flere arabiske Samlinger af Digte, der især prise Tapperheden; den navnkundigste H., indeholdende c. 800 Digte, til Dels fra Muhameds Tid, er samlet af Ibn Temmam.

Hamaxō-bière el. Hamaxo-bīter, gr. (hāmaxa, Vogn), pl., paa Vogne og Karrer omflakkende Folkeslag.

Hamei, holl., Hameide, Hamei(n)e, t., Palisade-Indhegning, Bolværk, Plankeværk.

Hamīter, hamītisk, s. Chamiter.

Hamletīsme, tungsindig Raadvildhed (som hos den shakespearske Hamlet).

Hāmma, gr. (hāptein, hæfte, knytte), et, Baand; Brokbaand; et gammelgræsk Længdemaal paa 40 Alen.

Hammāl, ar., Lastdrager; H.-Bāschi, Lastdrager-Oldermand (i Konstantinopel).

Hammām = Hamam.

Hāmmonds Sygdom = Athetose.

Hammōnia, ny l., Hamborg (is. personificeret).

[hāmper, oldn. (apr, haard, skarp, bitter; i Sl. med l. amārus, bitter), amper*, skarp, bitter (af Smag), egensindig, vrangvillig].

[hām-ram, oldn., eg.: stærk (rammr) i Skikkelse (hamr); egnet til at vise sig i overnaturlig Skikkelse (skifte Ham, „gaa ud af sit gode Skind“)].

Hamsin = Chamsin.

Hamus og Hamulus, l., Krog, Hage (Navn paa forskellige kirurgiske Redskaber); (Anat.) krogformet Dannelse; heraf: Hamīt, hageformet Forstening.

Han, pers. (khān, khâneh, Hus, Herberg), (i Tyrkiet) et offentligt Herberg (mindre end Karavanseraï, s. d.), ogs. kaldet Khan; Hāndschi, Opsynsmand over en Han.

Hānaper (Hænnæpr), eng. (m. l. hanapērium, et stort Kar; jvf. t. Napf), Statkammer, Statskasse.

Hānche (Angsj'), fr., Hofte; (hos Hesten) Stykket mellem Bagdel og Knæled.

hanc veniam etc., s. u. vicissim.

Hand (Hænnd), eng., engelsk Længdemaal, = 8,₉ d. Tommer.

Hāndicap (Hændikæpp), Hāndikap, eng. (hand i' the cap, Haand i Huen), et, opr. en Bytteleg mellem tre, af hvilke den ene (hāndicapper), bestemmer, hvad hver af de andre Deltagere skal skyde til af Penge for at udjævne Værdien af de Genstande, hvorom der spilles; (Idræt) Væddekamp, hvori man (en Handicapper) søger at gøre alle Deltageres Udsigter lige, f. Eks. Hestevæddeløb, ved hvilket Vægten, som Hestene skulle bære, bestemmes efter deres formentlige Dygtighed; Travløb og Cykleløb, Forspringsløb, ved hvilke den Vejlængde, der skal gennemløbes, afpasses efter Dygtighed (s. Scratch); Væddekamp (Roning, Svømning, Sejlsport), ved hvilken den Tid, hvori en bestemt Vejlængde skal passeres, afpasses efter Dygtighed og andre Forhold (f. Eks. Fartøjernes Størrelse); Bēaten-Handicap (Bi—), slaaet Handicap, H. for Heste, der have deltaget i Væddeløbsmødets tidligere Løb uden at sejre.

Handschār, et tyrkisk Vaaben, en Mellemting imellem en Dolk og en Sabel.

hands off, eng., Hænderne bort! ikke røre!

Hangār (Anggar), fr., Skur; (Befæstnk.) skudsikkert Opholdsrum, særl. Beredskabsrum umiddelbart ved Ildlinien for Mandskab og Skyts.

Hanīfer, ar., pl., eg. Hyklere: arabisk monotheistisk Sekt før Muhamed.

Hanifīt, ar., Tilhænger af den ældste (ved Abu-Hanifa an No'man stiftede) af de orthodoks-sunnitiske Sekter.

Hānim, tyrk., alm. Tiltale til Damer.

Hank, eng., = Écheveau.

Hānneman, t., Tyskernes Øgenavn paa de Danske (sands. Fordr. af Hansemand, lille Hans).

Hānnibal ānte (el. ad) pōrtas, l., eg. Hannibal staar for Portene (af Rom), d. e. Fjenden, den yderste Fare er der.

Hanrej, t. (Hāhnrei; mul. af Hahnreh =

Kapun; el. af kelt. hannerey, Hælft), en Mand, hvis Kone er ham utro.
Hanse, t. (Hansa, opr. Hob, Skare; Forbund; ældre holl. hanze, Skat, Handelsafgift), det i Middelalderen imellem flere (især tyske) Handelsstæder indgaaede Forbund; Hanseater, pl., Beboere af, Tropper fra de tre, endnu under Navnet af Hanse-Stæder eksisterende, Stæder: Hamborg, Lübeck og Bremen; hanseatisk, som hørte el. hører til Hansen el. til de nysnævnte Hansestæder.
Hansom, Hansom-Cab, eng., en (efter Opfinderen saakaldt) tohjulet Kaleche-Vogn med bagtil anbragt højt Kuskesæde; jvf. Cab.
Hans-wurst, t., den lystige el. latterlige Person i det lavere (ældre) tyske Skuespil (s. Harlekin; jvf. holl. Pickelhering, fr. Jean Potage, eng. Jack Pudding, it. Maccarone); Nar, Hanskvast, Storskryder.
Hao, kin., kinesisk Mønt = 1/10000 Liang (el. Tehl) = c. 1/20 Øre.
hapax-ant(h)isk, gr., (Bot.) som kun sætter Blomst (anthos) og Frugt een Gang; Hapax legomenon el. hapax eiremenon, et, pl. H—ena, et Ord, som kun een Gang er sagt el. brugt, kun forekommer en eneste Gang.
Haphtarer, hebr. (hiphtir, gøre fri), pl., Afsnit af Profeterne, der forelæses hos Jøderne paa Sabbaten og Festdagene efter Thora-Læsningen; jvf. Parascher.
Hapi, Hape, ægypt., Nilen som Gud.
Haplosis, gr. (haplûs, enkelt), Enfoldgørelse (f. Eks. Sindets — efter den nyplatoniske Anskuelse —, hvorved dets Opløstelse til og Fordybelse i Gud, Henosis (s. d.), bliver mulig); = Simplification, s. d.; Haplo-logi, eg. Enkelttale, (Gram.) Fjernelse af den ene af to enslydende Stavelser eller Lyd, som følge lige efter hinanden, f. Eks. heroï-komisk for heroiko-komisk; alkoholdig for alkoholholdig; Haplo-tomi, (Lt.) et enkelt Snit.
Happelourde (—lurd'), fr. (happer, snappe; lourd, dum; altsaa: Tossefrister), uægte, falsk Ædelsten; Flitterstads, falsk Glimmer.
Hapsi-kori, gr. (koros, Mæthed; hapsis, Berøring), Snarmæthed, den Egenskab el. Tilstand snart at blive mæt (led) af en attraaet Spise.
haptisk, gr. (haptein, berøre, hæfte), som berør paa el. har Hensyn til Følelsens Sans; haptisk Bedrag, Skuffelse af Føleredskaberne (s. Pseudaphi); Hapto-gēn-membrān, gr.-l., Fortætningshinde; den fine Hinde, der opstaar paa Grænsen mellem to Vædsker af forskellig Konsistens (f. Eks. Olie og Vand), naar disse henstaa blandede.
Haradsch, ar., = Charadsch, s. d.
Hara-kiri (ogs. Harikari, Harikiri), japan., Selvdrab ved Maveopsprætning (Forret for dødsdømte adelige); ogs. Seppuku.
Harami, ar., Røver, Hædersnavn for en Beduin (der dog aldrig røver indenfor sin egen Stamme).
(al) Haramin, ar., s. Harem.
Harangue (Arang'), fr. (it. aringo, en Kampbane; Talerstol; isl. hringr, Ring, Kreds), offentlig, højtidelig Tale, is. Modtagelses-, Lov- el. Hyldings-Tale; ogsaa, og oftest, en lang, kedsommelig Snak el. Prædiken; haranguere, tale til eller holde Tale til en; bruge mange Ord, stedse føre Ordet, gøre mange Omstændigheder over Smaating; Harangueur (Arangør), Taler; Sladrer, Ordgyder.
Haras (Ara), fr. (l. hara, Stald, Sti; ar. faras, Hest), Stutteri.
harassere, fr., trætte, afmatte, udmarve.
harcelere, fr. (harceler, i Stedet for herseler, af herser, harve; jvf. d. herse), drille, ærte*, pirre, tirre; (Krfpr.) forurolige, anfalde idelig (jvf. haselere); Harceleur (Harselør), Plageaand, Driller.
Hardes (Ard'), fr., pl., Klædningsstykker, Tøj, Rejsetøj.
hardi, fr. (it. ardire, vove; maaske besl. med isl. harðr, haard, tapper), modig, driftig, køk, forvoven; Hardiesse, Mod, Kækhed, Driftighed, Forvovenhed; Frækhed.
Hard-metal, eng., et, en Komposition af Tin og *Zink; hard money, s. Money; Hardware, Jern- og Staal-Varer (jvf. Quincaillerie).
Harem, ar., et, eg. det forbudne Sted; Fruerstuen, Fruers*, Kvindeværelset i et muhamedansk Hus; Husfaderens Koner (indtil 4 retmæssige) og Konkubiner (i ubegrænset Antal); al Huramîn, Dual. af Harem, Fællesnavn for de to for Muhamedanerne hellige Steder Mekka og Medina, som ingen Ikke-muhamedaner (vantro) maa betræde.
Harf = Dahab.
Harfenett, t., en lille Harpe (Harfe), is. Spidsharpe; Harfenist, Harpespiller; jvf. Harpa.
[Harg, oldn. (hörgr), Offersted, Offerhøj (hos vore hedenske Forfædre), is. Gudindernes: jvf. Hof].
Haricot (Ariko), fr., Ragout af Bedeføb og Roer; Bønne; Haricots verts (vær), pl., Snittebønner.
Hari-Hara, Vishnu (Hari) og Çiva (Hara) i een Person.
Harikiri, s. Harakiri.
hariolere, l. (hariolari), spaa, snakke hen i Vejret; Hariolus, Spaamand.
Harlekin (it. arlecchino, fr. arlequin (Arlekæng); mulig efter en el. anden virkelig Persons Navn), Skalk, Gøgler, Maskefigur (Tjener) fra den gamle Commedia dell' arte (s. d.); i den Caſortiske Pantomime en vims Fyr, Kolumbines lykkelige Elsker; Nar; Harlekinade (fr. arlequinade), Narrestreg, Løjer.
Harm-amaxa, gr. og l., østerlandsk lukket Rejsevogn, persisk Bærestol.
Harmattan, en tør, skadelig, ofte dræbende, østlig Vind i det nordlige og vestlige Afrika (jvf. Samum el. Chamsin); blæser især i Decbr.—Febr. (c. 40° C. i Solen).
Harmoni, gr. (harmonia, harmos, Sammenføjning, af en Stamform, aro, sammenføjer), Sammenføjning, Sammenpasning; Forbindelse; Overensstemmelse, is. Tonernes rigtige indbyrdes Forhold, Velklang; hos de gamle ofte: Tonerække, ordnet Tonefølge, Skala; nu sædvanlig: indbyrdes samklingende Toner, Samlyd, Samklang; de en Melodi ledsagende Akkorder; i snævrere Forstand: Treklang; i Almindelighed: Overensstemmelse; (Kosmol.) den overensstemmende Sammenhæng mellem alle Verdens Dele; (i denne Betydning — i det mindste oprindelig — talte den pythagoreiske

Lære om Sfærernes Harmoni, der dog ogsaa er forstaaet om virkelig samstemmende, men for det menneskelige Øre uhørlige Toner, frembragte ved Himmellegemernes Bevægelse i Ætheren); (Psykolog.) Overensstemmelsen mellem Sjæl og Legeme, især efter den leibnitziske Lære om en Harmonia præ-stabilita (fr. harmonie préétablie), den guddommelige Ordning af alt saaledes, at Monadernes (Sjælenes) indvortes Forandringer i ethvert Øjeblik stemme overens med deres virkelige Omgivelser, som om de gensidig bestemtes af hinanden (mods. Systema influxus physici, s. Influxions-System) (forskellig derfra er den swedenborgske Harmonia con-stabilita); (Teol.) H. evangelica, Evangelie-Harmoni, Evangelisternes Harmoni, Overensstemmelse mellem de 4 Evangelisters Beretninger; en sammenlignende Sammenstilling og Ordning af Enkeltbederne i Jesu Liv efter hine Beretninger (jvf. Synopsis); (i de skønne Kunster) Jævnmaal, skønt og rigtigt Forhold mellem de enkelte Dele af et helt, f. Eks. i Maleriet; Overensstemmelse mellem Delene af et Maleri saaledes, at saa vel Figurer som Farver have en for Øjet behagelig Ligevægt; i Musikken stundom om det klangfulde og behagelige i en enkelt Stemme, et enkelt Instrument; (Moral) Endrægtighed, Enighed, Overensstemmelse i Sindelag 2c.; Harmoni-Musik, Musik, sat for el. udført af Harmoni-Orchester, ɔ: lutter Blæseinstrumenter; Harmoni-Concert, Koncert, ved hvilken der alene gives Harmoni-Musik; harmonere, sammenstemme, samlyde, samklinge, stemme overens (jvf. consonere); leve i god Forstaaelse med, passe til hinanden, passe sammen; Harmoni-chord, et af Fr. Kaufman 1808 opfundet Klaviatur-Instrument i Form af et opretstaaende Flygel; ogs. et af Debain opfundet Instrument, en Slags Kombination af Klaver og Orgel; Harmonik, (Mus.) Læren om Tonernes Samstemmen, om den musikalske Velklang; Harmonilære; Harmonika, opr. et musikalsk Instrument, hvis Toner frembringes ved Berøringen af Glasklokker, som omdrejes ved en Valse (i det væsentlige Franklins Opfindelse, eller i det mindste Forbedring [1763]); ogs. et Instrument, bestaaende af en Række afstemte Glas- el. Staalstænger, der anslaas med Hamre; alm. Haandorgel, Trækharmonika, Trækspil*, Dragspil*, = Accordion = Positiv; Mund-Harmonika kaldes flere, til Dels Barne-Instrumenter, hvorved Munden spiller Hovedrollen, sædv. Mundharpe; chemisk Harmonika, en Række forskellige Glasrør, der holdes over Brintflammer, hvorved der frembringes Toner; Harmonika-Tog, Jernbanetog, bestaaende af indbyrdes ved en gennemgaaende Korridor forbundne Vogne; Harmoniker, hos de gamle (mods. Kanoniker, s. d.; jvf. Organik) en, der ved Bedømmelse af Toneforbindelser alene antager Øret for Dommer; nu: en, der forstaar Harmonilæren og kan anvende samme; Harmonikon, et, et af Meyer opfundet, Chladnis Euphon lignende, Toncredskab; ogs. et harmonikalignende Instrument; harmonisere, udsætte (arrangere) harmonisk, udsætte for flere Stemmer efter Harmonikkens Regler; Harmonisering, et Tonestykkes Indretning for flere Stemmer; Maaden, paa hvilken det harmonisk er udsat; harmonisk, gr., som vedkommer Harmonien; sammenstemmende, velklingende; overensstemmende; samdrægtig, enig; harmonisk Treklang, en Akkord, bestaaende af Grundtonen, dens Ters og Kvint; (Mat.) harmonisk Proportion, en saadan Forbindelse imellem fire Størrelser (a, b, c, d), at de to første Differens forholder sig til de to sidstes Differens som den første til den sidste [(a—b) : (c—d) = a : d; er b = c, kaldes Proportionen sammenhængende); forholder de to førstes Differens sig til de to sidstes som den sidste til den første, kaldes Proportionen contraharmonisk; harmonisk Række, en Række af Brøker, hvis Tællere ere 1, og hvis Nævnere ere 1, 2, 3, 4...; harmonisk Deling af en ret Linie AB ved to Punkter C og D finder Sted, naar AC : CB = AD : DB; Harmonisme, Stræben efter Overensstemmelse i Stilen; Harmonist, en, som dyrker Harmonien, særl. i skøn Kunst (jvf. Harmoniker, = kyndig i Harmonik); (mods. Melodist, s. d.), en, der ensidig lægger Vægt paa Harmoniseringen; ogs. Dyrker af Harmonistik, ɔ: en Skriftfortolkning, der søger at paavise Overensstemmelsen mellem de forskellige bibelske Beretninger; Harmonium el. Physharmonika (s. d.), et Tasteinstrument, hvis orgellignende Toner fremkomme ved Metaltunger, som sættes i Svingning ved en Luftstrøm.

Harmoniter, —ister, pl., religiøse Sværmere i de nordamerikanske frie Stater, hvor de danne en Koloni uden Ægteskab og uden Ejendom (Navn af Byen Harmony).

Harmono-meter, gr., et, en Harmonimaaler (et Redskab, bestaaende af en enkelt Streng, paa hvilken Klangforholdene kunne afmaales).

Harmost, gr., Ordner, Styrer; særl. Navn paa spartanske Kommandanter i erobrede Stæder; Statholder, Befalingsmand.

Harmo-tom, Korsften, et til Zeolithernes (s. d.) Gruppe hørende Mineral.

Harnisk, t. (Harnisch, fr. harnais, it. arnese; jvf. d. Jern), et, Metalrustning, Panser, Brynje; bringe en i Harnisk, fortørne, opirre ham.

Haro, fr. (mul. af glt. haro, hera, hid! flgn. haren, raabe), Raab om Hjælp til at gribe en Forbryder; Indstævning til straks at møde for Dommeren; clameur (—mør) de haro, Angstskrig, Nødskrig; Harmskrig over noget.

Harpa og Arpa, it., det allerede i Oldtiden bekendte Strenge-Instrument, Harpe; ogsaa et Staaltraads-Sold til Rensning af Korn; Grusharpe; Harpe-Bas, en Grundstemme i et Musikstykke, i hvilken Akkordens Toner ej anslaas samtidig, men i en vis Orden efter hverandre; Pedal-Harpe, s. d. O.

Harpago, l. (af gr. harpazein, gribe, røve), Entrehage; Røver; Gnier; Harpagon (ong), Hovedperson i Molières „l'Avare" [den Gerrige]); Harpax, Røver; Rav (paa Grund af dets tiltrækkende Evne; jvf. Kahruba).

Harpe, s. Harpa.

Harpeggiatura og Harpeggio, s. Arp—.

Harpiks, Harpix (holl. harpuis, gl. fr. har-

pois), Kvade, Kvae* mer el. mindre tykflydende Udsved af Planter (f. Eks. forskellige Slags Naaletræer), opløselig i Vinaand, ikke, som Gummierne, i Vand; Harpix-Elektricitet el. Lak-Elektricitet = negativ Elektricitet.

Harpokrates, gr. (af ægypt. har-pe-khrot, ɔ: Barnet Horos), (Myt.) ved en gr.-rom. Misforstaaelse opfattet som Taushedens Gud; sædvanlig afbildet med Fingeren paa Munden (ægypt. Betegnelse for et Barn); hos Ægypterne nærmest: Solguden. (Jvf. Sigalion).

Harp-sichord, eng., = Clavecin.

Harpun, gr. (harpe, en Segl, Hage, m. l. harpo), Kastespyd, Hagespyd, lang Kastepil, hvormed isf. Hvalen fanges; Hvalspyd; harpunere, kaste Harpun, saare el. fange med den; Harpunerer, Harpunkaster; Harpunering, Harpunkast; (Lt.) Acupunctur (f. d.) ved Hjælp af Naale med Modhager.

Harpyer el. Harpyier, gr. (harpazein, gribe, røve), pl., (Myt.) Uhyrer (under Navnene Aëllo og Okypete) med Kvindeansigter, Vinger, og Kløer i Stedet for Hænder; Personifikationer af Stormvinden; Billeder paa den umætteligste Rovgerrighed; neg. en gerrig, ond Kvinde.

Hart-guss, t., haardstøbt Jern.

[Hart-korn, et, „haardt Korn", ɔ: Rug eller Byg (modf. Havre, der kaldtes „blødt Korn"), i Forhold til hvilke, som de i Danmark almindeligste Sædarter, Afgifterne af Jorden beregnedes, uden Hensyn til eller Bestemmelse af Flade-Indholdet; det Antal Tønder Land, der gaar paa 1 Tønde Hartkorn, er Maal for Jordens Frugtbarhed, saa at denne er des større, jo mindre hint Antal er (paa Lolland-Falster gennemsnitlig c. $8^3/_4$, i Ringkøbing Amt c. 43, i hele Danmark 11,8 Td. Land paa 1 Td. Hartkorn); ved Boniteringen (f. d.), der angives ved Tallene fra 1 til 24, har den bedste Jord, til Takst 24, $5^1/_7$ Td. Land paa 1 Td. Hartkorn].

Hart-looper, r. Hard-looper, holl., Hurtigløber, et hurtigt sejlende Skib.

Haru-spex, l. (haruga el. aruga, Offerdyr, specio, ser, skuer), pl. Haru-spices, Offerspaner, Offertyder; Præst hos Romerne, som isf. spaaede af Offerdyrenes Indvolde; Varselsmand; Haruspicium, et, Spaadom, Spaadomskunst, Varsel.

Harvani, en tyrkisk Kadis Embedsdragt.

Harveysering (—vis—), eng., Hærdning af Panserplader (harveyserede Plader) af Staal el. Nikkelstaal, ved at der tilføres deres Yderflade Kulstof.

Harzer, t., en Harzboer; en Slags Kanariefugl med en godt uddannet Sang.

Hasard (Asar, alm. Udt.: Hasar), fr. (m. l. azardum, it. azzardo, sp. azar, Fejlkast i Spil; ar. al-zâr, Spil med Terning), Hændelse, Tilfælde, Træf, Slumpelykke; Lykkespil; Vovestykke, Fare; par hasard, tilfældigvis, paa Slump; au hasard (o —), à tout hasard (a tu asar), paa Lykke og Fromme; Hasard-Spil, Lykkespil (hvor ikke Spillerens Kyndighed el. Færdighed, men Lykken el. Tilfældet alene giver Udslaget); hasardere, vove, vaage*, lade det komme an derpaa, sætte paa Spil; hasarderet (fr. hasardé), hasardøs, vovet, farlig, mislig, dumdristig; slibrig.

Haschisch, ar., orientalsk Berusningsmiddel, tilberedt af den indiske el. arabiske Hamp.

Haschischim, ar., pl., = Assassinere, f. Assassin.

Haselant, t. (af harcellere, f. d.), Nar, Laps, Hanswurst; haselere, gøre Narrestreger, drive Spøg, fjase.

Hasen-fuss, t., Harefod, Kryster; nøragtig Person, Sprabebasse.

Hasne (ar. chasana, gemme i et Magasin), et, det kejserlige Skatkammer i Konstantinopel; Hasnadar-Baschi, den tyrkiske Sultans Storskatmester; Hasnadar-Kadyn, Overhofmesterinde i Serailet.

Hassagei = Assagai.

Hassan, r. Chassan (hebr. chassen), Forsanger i Synagogen; jvf. Schames.

Hassi, ar., Brønd.

Hassock, eng., Sivmaatte; Knælepude (i Kirker).

Hasta, l., eg. Skaft; Spyd, Kastespyd; f. sub hasta; Hastati, l., pl., Spydkastere; i Oldtiden den forreste Linie af det romerske Infanteri (Principes [f. d.] den anden, Triarii [f. d.] den tredie).

Hat, i Talemaaden: „Karl for sin Hat" Forvekslíng af t. die Hut, Vagt, Post, med der Hut, Hat (auf seiner Hut = paa sin Post).

Hâte (At'), fr., Hast; en hâte, ilsomt; à la hâte, i en Hast (Ruf).

Hâteletter, fr. (af l. hastula, et lille Spyd, Spid), pl., Mad, ristet paa Smaaspid; Hâtereaux (—ro), pl., ristede Leverstiver.

Hath, Længdemaal, i engelsk Østindien = Cubit (f. d.), i fransk Indien = Coudée (0,81 m).

Hathor, ægypt., Gudinde, nær beslægtet med Isis; ogs. Athor, f. d.

Hatif, ar., en Røst fra Gudbommen; ogs. en skuffende Ørken-Røst; jvf. Synsskuffelsen Fata Morgana.

Hatrasch, en tyrkisk Opbudsbefaling til Grænseboerne af Bosnien og Kroatien om at indfinde sig paa en bestemt Tid.

Hatscherere (af it. arciere, fr. archer, Bueskytte, af l. arcus, Bue), pl., kejserlige Livdrabanter til Hest ved Wiener-Hoffet.

Hat-scherif, Hatt-i-Scherif, Hatt-i-humajun, ogs. Chat-Scherif el. blot Hatt (ar. chatt, Skrift; scherif, hellig, ærværdig, ædel; humajun, kongelig), eg. hellig Skrift, et Slags Kabinetsordre fra den tyrkiske Kejser, der ufortøvet og uden Indvending maa fuldbyrdes. Jvf. Firman.

Haubits, t. (sandf. efter Opfinderen, en Venetianer Obizzo, fr. obus, it. obizzo), et Slags korte og tykke Kanoner, med Kammer som Mørsere, men noget længere Løb; nu kort Kanon.

haud (neml. il-laudabilis), l. (laus, Ros), ikke (haud) urosværdig (som anden Eksamenskarakter, og hos os igen i visse Forhold delt i haud ill. primi og secundi gradus [af første og anden Grad]); haud con-temnendus = non contemnendus, f. d.; haud ignota loquor, l. (Virg. Æn. II, 91), det er kendte Ting, jeg fortæller.

Haunia = Hafnia.

Haupt- und Staatsactionen, t., pl. (paa

Holbergs Tid) en Slags historisk-politiske Rabalderstykker, spillede af omrejsende (tyske eller hollandske) Skuespillere.
haurere, l. (haurire), øse, hørte fra. laane hos.
Hausse (Ofs'), fr. (haut, s. d.; hausser, løfte, hæve), Prisstigning, Kursens Stigen; Froschen (s. d.) paa Violinbuen; overh. Forhøjning, Forhøjelse (jvf. Baisse); Haussier (Ossje), en, som spekulerer i Prisernes Stigen (à la hausse), og som søger at drive Kursen i Vejret (jvf. Baissier og Bull).
Haustorie, l., (Bot.) Sugeorgan (hos mange Snylteplanter, Sugegren, Sugevorte).
Haustus, l., eg. Slurk; (Lt.) Drik, som tages ind paa een Gang; (Retsspr.) Ret til at hente Vand fra Naboens Brønd. S. haurere.
haut, haute (o, ot), fr. (af l. altus, høj), høj; ophøjet; lydelig; de haut en bas, fra oven af ned; overlegent, ringeagtende; à haute voix (voa), med lydelig Røst; en haut, oppe, højere op, oven over.
hautain (otæng), fr., stolt, storagtig, hovmodig
Haut-bois (Oboa), fr. (bois, Træ; altsaa eg.: Højtræ, Instrument med en høj Tone), Obo, et Træ-Blæse-Instrument; Haut-bois d'amour, et større Instrument af dette Slags, der staar en Terts dybere; Haut-boist, Hoboist, en, som blæser Obo; i Alm. Militærmusiker.
Haut de chausse(s) (—sjos'), fr., et, Knæbukser; Herredømme i Huset, s. Chausse; haut de forme, fr., høj (Hat).
Haut-dessus, fr., høj Sopran; første Diskantist (s. Dessus).
Haute-contre (Ot'kongtr'), fr., Altstemme, Altsanger.
Haute-cour, fr., Overret.
(la) haute finance, den store Pengeverden, Pengearistokratiet.
Haute-lisse (Ot'liss'), fr., Tapet af Silke og Uld (med under Vævningen lodret staaende Kæde el. Rending), den fuldkomneste Form af Gobelins (s. d.); jvf. Basselisse (med vandret liggende Kæde).
hautement (ot'mang), fr., højt, lydelig; ligefrem, rent ud, uden Undseelse; Hautesse (Otess'), Højhed (i fransk Tiltale til den tyrkiske Kejser; i andre Tilfælde hedder Højhed: Altesse); Hauteur (Otør), Højde; Høj, Bakke; Højhed, Værdighed; Stolthed.
Haute-taille, fr., høj, første Tenor (s. Taille).
Haute-volée, fr., det fornemste Selskab (s. Volée).
Haut-goût (Ogu), fr., Finsmag, Højsmag, isl. om Vildt, der har hængt længe.
Haut-mal (Omal), et, Ligfald, = Morbus sacer = Epilepsi.
Haut-re-lief (Oreljef), fr., et, s. Relief.
Haut-Sauterne (O-So—), ligesom Haut-Barsac ꝛc, Navn paa en Bordeaux-Vin af 1ste Klasse.
Hawadsche el. Chawadsche, pers., eg. Købmand; alm. Betegnelse for enhver Europæer.
[Hávamál, oldn. (eg. den Højes [Odins] Tale), Navn paa et Digt i „den ældre Edda“, af overvejende etisk-gnomisk Indhold].
Havanna-Cigar, Havanneser, en Cigar fra Havanna, s. Habano.
Havari (m. l. havaria, it. avaria, fr. avarie, eng. average; mul. af l. habere, have, el. af nord. Hav, el. af ar. avar, Brud, Skade), et, Tab og Udgifter, indtrufne under en Sørejse, enten sædvanlige (lille el. ordinært H., eng. petty average) el. isl. usædvanlige (ekstraordinært H.), Søskade; Erstatning for denne; Havari Grosse, s. Gros-Havari; jvf. particulært Havari; havareret (fr. avarié) beskadiget, fordærvet ved Søskade, søslaaet; ogs. i overført Bet.: havareret Existens.
have! l. (jvf. ave), vær hilset! lev vel! (baade ved Hilsen og Afsked; jvf. Salve og Vale); have pia anima! lev vel, fromme Sjæl! (Indskrift paa Gravstene).
Havelock (Hevlok), eng., Havelok, Kappe med Slag og uden Ærmer (Navn efter en engelsk General H., † 1857).
[Hav-kal, Haakal*, isl. (hákarl, af hár, høj, stor, og karl, Karl, Mand), en indtil 25 Fod lang nordisk Hajart].
Havre-sac, t.-fr., eg. Havresæk, Vadsæk, Ransel, Tornister.
Haya, en afrikansk Gift, brugt som smertestillende Middel.
Hay-fever (Hefiver), eng., Høfeber, Høastma, en isl. amerikansk Sygdom (med Nysen, Øjnenes Løben i Vand og Hoste), der antages at skyldes Indvirkning af Blomsterstøv (isl. af Græs) paa Næseslimhinden.
Haysan, Hayson, Hyson, et Slags kinesisk grøn Te.
Hazard, s. Hasard.
Hazna, tyrk., Sultanens Civilliste; s. Hasne.
Head (Hedd), eng., Hoved; Formand; Head-centre, Fører for et politisk Parti.
hear (hir) el. hear him, eng., hør! hør paa ham! (Udraab i Parlamentet til at vække [bifaldende] Opmærksomhed).
Heat-Løb (Hit), eng. (heat, Hede, Iver), Væddeløb i flere Afdelinger (Heats), der alle løbes over samme Distance; dels Løb, hvor alle Deltagerne løbe i hvert Heat, og hvor den, der vinder et vist Antal Heats, f. Eks. 2 af 3, vinder; dels Løb med mange Deltagere, der fordeles til de indledende Heats, hvorefter Vinderne i disse løbe sammen i et Slutnings-Heat, det afgørende Heat.
Heauto-gnosi, gr., Selverkendelse (s. Autognosi og Gnothi seauton); Heauto-nomi, Selvlovgivning (s. Autonomi), (modf. Heteronomi); Heauton-timorumenos, Selvplager (Lystspil af Terents).
Hebdomada, Hebdomas, l. (af gr. hebdomas), et Antal af syv, særl. syv Dage, Uge; H. sancta, den stille Uge; hebdomadal, l., ugentlig; Hebdomadar(ius), en, hvis Uge det er, efter Skifte, at sørge for noget (i Tjenestesager).
Hebe, gr., (Myt.) Ungdommens og den ungdommelige Skønheds Gudinde, Datter af Zeus og Hera (jvf. Juventa, Juventus el. Juventas); Gudernes tvindelige Mundskænk; gift med Herakles efter hans Forgudelse; (Astron.) en Asteroide.
Hebe-phrenetiker, gr., en, der lider af Hebephreni, Sindssygdom, indtrædende ved Pubertets-Alderen.
hebescere, l. (hebes, sløv), blive stump, sløv, kraftløs, sløves; hebetere, sløve, afstumpe;

Hebetudo, l., el. Hébétude (—tyd'), fr., Sløvhed (eg. og ueg.), Sindssvaghed; Hebetudo visus = Asthenopi.

hé bien = eh bien, s. d.

Hebraïcus, l. (hebr. heber, ibri), Hebræer, Kender af eller Lærer i det hebraiske Sprog; Hebraïcitet, Kundskab i det hebraiske Sprog; dets Ejendommelighed; hebraïsere, blande det hebraiske Sprogs Egenheder ind i et andet Sprog, hvorved dette bliver hebraïserende; Hebraïsme, hebraisk Sprogegenhed, isl. forsaavidt den indføres i et fremmed Sprog; Religion, religiøs Ejendommelighed hos Israelitter i ældre Tid, til Forskel fra senere Tids saakaldte Judaisme; Hebraïst, Kender af det hebraiske Sprog (som talt Sprog uddødt omtr. paa Kristi Tid; hebraïsk Alphabet, א (Aleph), spiritus lenis [']; ב (Beth), b el. bh; ג (Gimel), g el. gh; ד (Daleth), d el. dh; ה (He), h; ו (Vav), v (f); ז (Dsajin), s (ds); ח (Chet), ch; ט (Thet), t; י (Jod), j; כ (Kaf), k el. kh; ל (Lamed), l; מ (Mem), m; נ (Nun), n; ס (Samekh), s; ע (Ajin), Strubelyden gh; פ (Pe), p el. ph (f); צ (Tsade), ts el. z (ss); ק (Kof), k; ר (Resch), r; שׂ (Sin), s; שׁ (Schin), sch; ת (Taw), t el. th; Bogstaverne Kaf, Mem, Nun, Pe og Tsade have i Slutningen af Ord følgende Form: ך, ם, ן, ף, ץ; (Bogtrk.) Deling af Ord finder kun ganske undtagelsesvis Sted i hebraisk Bogarbejde, og samtidig kræves der et saa vidt muligt ensartet Mellemrum (Spatium) imellem de enkelte Ord; for at opfylde disse to Betingelser forekomme Bogstaverne Aleph, He, Lamed, Mem og Taw ofte i følgende Form: ﬡ, ﬣ, ﬥ, ﬦ, ﬨ.

hebraïsk. Hebræer, s. Hebraïcus.

Hechinger-Latin, barbarisk Latin (saaledes som en vis Greve af Hohenzollern-Hechingen skal have talt det), Munke-, Kloster-, Køkken-Latin.

Hect-are, s. u. Are; 1 Hect-are = 25382 danske □ Alen = 14,503 Skæpper Land = 1,813 Td. Land.

Hecto—, i franske Maals- og Vægts-Bestemmelser, af gr. hekaton, hundrede.

Hecto, Hecto-gramme, s. u. Gram; $^1/_5$ Pd. dansk.

Hecto-litre, s. u. Litre; 103_5 Potter dansk.

Hecto-mètre, s. u. Mètre; $318_{,62}$ Fod dansk.

Hector, s. Hektor; Hectora quis nosset, si felix Troja fuisset? l. (Ovid Trist. IV, 3), hvo vilde Hektor kendt, havde Lykken tilsmilet Troja?

Hecto-stère, et Maal af 100 Stères, s. d.

Hedera, l., Vedbend, Bergflette*. Jvf. Efeu.

Hedone, gr., Nydelse, ogs. som Gudinde; Hedonisme, den filosofiske Lære, at Nydelsen, særlig den sanselige Nydelse, er det højeste Gode; Nydelseslære, Lystlære; Hedoniker el. Hedonist, Tilhænger af denne Lære. Jvf. Eudaimonisme og Eudaimonist. S. ogs. Kyrenaiker.

Hedra, gr., et, Sæde; Endetarm; Hedro-cele, Endetarmbrok.

Hedschra, ar., Flugt (Muhameds fra Mekka til Medina den 16de Juli 622 e. Kr., fra hvilken Dag Muhamedanernes Tidsregning begynder).

Hedspore, s. Hotspur.

Hedy-pathi, gr. (hedys, sød), legemligt Velbefindende; Fornøjelse, Vellevned, Vellyst; Hedysma, et, (Pl.) Forsødelsesmiddel, hvorved man giver Lægemidler en behageligere Smag el. Lugt.

Heffata = Effatah.

Hegemoni, gr., et, Hærførsel; Overherredømme, raadende Magt, udøvet af en Stat imod andre uafhængige; Overvælde, Storvælde; hegemonisk, fremherskende.

Hegira, fransk Form for Hedschra.

Hegumenos, gr., eg. Fører; Klosterforstander i den græske Kirke; Prior.

[Heid, oldn. (Heiðr), Navn paa en Vølve el. Spaakvinde, særl. i Vøluspaa].

Heidukker, s. Haidukker.

Heigut, i Talemaaden: at spille H. med en, = at drive Gæk med en (er maaske en Forvanskning af Heiduk, s. d.).

heikel, t., kræsen, vanskelig.

Heil Dir im Siegeskranz, preussisk Nationalsang, til Mel. God save the King, digtet 1790 af den holstenske Præst Harries til Danmarks Konge, Christian VII.

Heiloter, s. Heloter.

Heimarmene, gr., s. Fatum.

[Heimdal, oldn., (nord. Myt.) Gudernes Vogter, med Luren: Gjallerhorn, Hesten: Guldtop, hans Bolig: Himmelbjerg (Himinbjørg)].

[Heims-kringla, oldn. (heimr, Hjem, Verden; kringla, Kreds), Jordkreds, Jordklode; Verdenskreds; Navn paa de af Snorre Sturleson forfattede norske Kongesagaer].

[Heit, Heitstrenging, oldn., Nordboernes Aflæggelse af Løfte om Storværk].

Hejduk, pl. Hejdukker, s. Haidukker.

Hekate, gr. (Myt.) = Luna el. Selene som Trolddommens Gudinde; jvf. Diana.

Hekatombaion, gr., den 1ste athenienfiske Maaned, omtrent svarende til Juli; Hekatombe, et Offer (eg.) af 100 (hekaton) Dyr, isl. Okser, (bus, Okse), som Grækerne og Romerne ved store Højtideligheder bragte Guderne; alm. et stort Offer; Hekatom-pedon, et, det 100 Fod brede Parthenon paa Athens Akropolis; Hekatom-phoni, Drab (phonos) af 100 Fjender; det Offer, en Kriger efter saadan Daad (f. Eks. Aristomenes 3 Gange) bragte Zeus; Hekaton-cheirer, pl., = Centimaner, s. d.; Hekatontade, et hundrede, 100 Stykker, = Centuria; hekatonta-phyllisk (ogs. hekato-phyllisk), hundredbladet; Hekatont-arch, Befalingsmand over 100; Hekatont-archi, et, Skare af 100, en Centurie (Kompagni); Hekato-stylon, et, en Søjlegang el. Hal med 100 Piller.

[Hekkenfeld, folkeligt Navn paa det islandske Fjeld Hekla som Samlingssted for Hekse].

Heksameter, s. Hexameter.

Hekteus, gr., den 6te Del af Medimnus; s. Sextarius.

Hektik, gr. (af hexis, en Egenskab, en blivende, vedvarende Tilstand), sygelig Tilstand med Afmagring, Blodmangel, Tab af Kræfter; Tæring, Svindsot; Hektiker el. Hecticus,

svindsotig; hektisk, svindsotig, til Hektik hørende (f. Eks. hektisk Rødme, Kindernes røde Farve i Modsætning til den i øvrigt blege Hud). Jvf. Phthisis.
hekto—, gr. (hekaton), hundrede (i Sammensætninger); fr. hecto—.
hekto-edrisk, gr., seksfidig (om Krystaller).
Hekto-graf, Hekto-graph, gr., eg. Hundredskriver; Flertrykstedskab, Kopiermaskine til at tage Aftryk af et med en egen Slags Blæk skrevet Dokument; heraf hektografere, —phere, bruge H., der ogsaa kaldes Chromograph (naar Blækket indeholder Chrom).
Hektogram, Hektoliter, Hektometer, f. Gram, Liter, Meter.
Hektor, gr. (eg. Fastholderen, Bevareren, af echein, have, holde), en brav Fædrelandsforsvarer, efter den største af de trojanske Helte, Kong Priamoses Søn, dræbt af Achilles; Hektors Hustru: Andromache; Søn: Astyanax.
Hekto-watt = 100 Watt, f. d.
[Hel, oldn. (sanskr. kali), (nord. Myt.) Død; Dødsrige; Herskerinde i Helheim, hvorhen de onde og de fejge kom efter Døden; hun er Datter af Loke og Jættekvinden Angerbod; heraf: Helvede (viti, Straf), t. Hölle; og: „ihjel".
hélas (ela[s]), fr. (he, Udraabsord; las, l. lascus, laxus, slap, nedslaaet), ak!
Helcydrion, Helcyster, gr., f. Helk—.
Helena, gr., den græske Konge Menelaoses dejlige Gemalinde, hvis Bortførelse ved den trojanske Prins Paris gav Anledning til den tiaarige trojanske Krig og Trojas endelige Undergang.
Helene-Ild, f. (St.) Elms-Ild.
[Helheim, f. Hel].
Heliader, gr., pl., (Myt.) Døtre af Helios (f. d.) og Søstre til Phaëthon (f. d.), af Sorg over hvis Fald de forvandledes til Popler el. Elmetræer; af deres Taarer fremkom Ravet.
Heliaia, f. u. Heliast.
heliakisk, gr., hørende til Solen; f. heliotisk.
Heliand, d. e. Frelseren, sachsisk Digt fra 9de Aarh. om Kristi Levned.
Heli-anthemum, gr., (Bot.) Soløje; Heli-anthus, eg. Solblomst; Slægt af kurvblomstrede (Jordæble, Jordskok; Solsikke, Solvendel*).
heliarisk, af gr., Solen vedkommende.
Heliasis, f. Heliosis.
Heliast, gr., et Medlem af Heliaia, den højeste Domstol i det gamle Athen, der isr. paakendte Statsforbrydelser.
Hélice (Elis'), fr. (af gr. helix, Skrue), Skruelinie, Sneglegang, f. Eks. i en Riffel.
helici-form, gr.-l., og helicitisk, gr., snegle- el. skrue-formig; Heliko-ide, Sneglelinie; heliko-idal, heliko-idisk, snegle- el. skrueformig, spiralformet; Heliko-metri, den Del af den højere Geometri, der handler om Sneglelinier el. Spiraler; Heliko-sophi, gr., den Kunst at drage Sneglelinier.
Helike, gr., Karlsvognen.
Helikon, gr., (Myt.) et Bjerg i Boiotien, Apollons og Helikoniderne (de 9 Musers) Opholdssted, med Kilderne Aganippe og Hippokrene; et gammelgræsk Strengeinstrument; et moderne Blæseinstrument (Kontrabastuba).
helio—, gr. (helios, Sol), Sol— (i Sammensætninger).
helio-centrisk, gr., (Astron.) som har Hensyn til Solens Midtpunkt; hvad der tænkes set fra dette.
Helio-chromi, gr., fotografisk Fremstilling af farvede Lysbilleder.
Helio-gnostiker, gr., Soltilbeder.
Helio-graf, Helio-graph, gr., Soltelegraf, Spejltelegraf, et af Englænderen Mance opfundet Redskab, ved hvilket Solstraalernes Tilbagekastning fra Spejle bruges til Signalisering, idet lange Solreflekser og korte Glimt gælde ens med de elektro-magnetiske Telegrafers Streger og Prikker; ogs. et Redskab til Fotografering af Solen; Helio-graphi, Solbeskrivelse; Solskrift, Navn paa forskellige Metoder til mekanisk Reproduktion af Kobberstik, Landkort ꝛc. ved Fotografiens (el. Sollysets) Anvendelse; jvf. Daguerreotypi; helio-graphisk, til Solens Beskrivelse hørende; frembragt, afbildet ved Sollysets Indvirkning, soltegnet.
Helio-gravure (—vyr), gr.-fr., Fremstilling, ved Anvendelse af Fotografi og Ætsning, af Metalplader, hvormed der kan trykkes kobberstiklignende Billeder; ogs. Billedet selv.
Helio-komet, gr., Sol-Haarstjerne (Luftsyn, der undertiden viser sig ved Solens Nedgang).
Helio-latri, gr., Soltilbedelse, Solens Dyrkelse (latreia).
Helio-lith, gr., Solsten.
Helio-meter, gr., et, Solmaaler, en Indretning ved en Kikkert til at bestemme Solens og Maanens tilsyneladende Gennemsnit og (i videre Betydning) til nøjagtig Maaling af smaa Vinkler overhovedet.
Helio-phobi, gr., Solsky, Frygt (phobos) for Sollyset; Lyssky; Heliophob, den, der ej kan taale Sollyset, en solblind, solræd, lysræd, Lysskyende; f. Albino.
Helio-plastik, gr., fotografisk Fremstilling af Reliefbilleder.
Heli-opt, gr., et Redskab til at maale Længden til Søs.
Helios, gr. (Myt.) Solen, Solens Gud, f. Apollo og Phøbus.
Heliosis og Heliasis, gr., Gerningen at sole, Solbad (som Lægemiddel, f. Aprication og Insolation); Solstik.
Helio-skop, gr., Redskab til Iagttagelse af Solen, Solkikkert, f. Eks. Kikkert med farvede el. anløbne Glas; helioskopisk, til Helioskopet hørende.
Helio-stat, gr., den Indretning ved en Kikkert, at denne ved et Urværk drejer sig saaledes, at Solen (el. et andet Himmellegeme) under den daglige Bevægelse stedse forbliver (fastholdes) i dens Felt (jvf. parallatisk); Solgangskikkert; ogs. et Spejl, der ved et Urværk drejes saaledes, at de fra det tilbagekastede Solstraaler trods Solens Bevægelse beholde samme Retning; heliostatisk, hørende til, frembragt ved Heliostaten.
helio-theologisk Bevis, Bevis for Guds Tilværelse af Solen.
Helio-therapi, gr., (Lt.) Behandling af Sygdomme ved Solvarme og Sollys (Solbade).
Helio-thermo-meter, gr., et, en Solvarme-Maaler.

heliotisk, heliakisk el. helisk, gr., Solen vedrørende: en Stjernes h. Opgang, dens første Tilsynekommen, efter at den forud har været skjult i Solens Straaler; dens h. Nedgang, dens Forsvinden i disse (ortus et occasus siderum heliacus).
Helio-tropium el. Helio-trop, gr. (trepein, vende), en Solvender (tropisk og subtropisk Planteslægt af de rublabedes Familie); en grønlig Halvædelsten (Afart af Kalcedonen) med røde Pletter; Blodjaspis; et Tjærefarvestof; et af Gauß opfundet Solspejl (Forbindelse af to lodret paa hinanden staaende Spejle), hvorved Sollyset henkastes til fjerne Steder (ved trigonometriske Opmaalinger); Heliotropi, Heliotropisme, den Egenskab ved Planter, at de dreje sig mod Solen; heliotropisk, solsøgende.
Helio-typi, gr., Soltryk; Lysbilleders Mangfoldiggørelse ved Trykning.
Helio-typo-graphi, gr., Brug af Fotografien til Aftrykning af Haandskrifter o. desl.
Helium, eg. Solstof; et Grundstof(?), spektroskopisk paavist i Solen 1868 af Lockyer, opdaget af Ramsay 1895 i det norske Mineral Cleveit.
Helix, gr., eg. Snegl; Snegle- el. Skrue-Linie, vindelbugtet Linie; Vinde, Gangspil; den ydre Rand paa Øret; s. helicitisk.
Helko-logi, gr., Læren om Bylder og bullent Saar; Helkoma, et, en Byld; Helkosis, Edderſætning; Helktik, Trækkekraft, Tiltrækningskraft; helktisk, som trækker Edder; Helktika, pl., (Lk.) Trækmidler; Helkydrion, (Dimin. af helkos, Byld), et, en lille Byld; Helkyster, (Lk.) en Krog til at trække noget frem med (helkein, trække); Helkysmo-meter, et, Tiltrækningsmaaler.
Hellano-diker, gr., pl., (hos Grækerne) Kampdommere, = Agonotheter, s. d.
Hellas, gr., Gammel-Grækenland; opr. Hellenernes Stamland i Thessalien; Mellemgrækenland (nordlig for Halvøen Morea el. Peloponnes), siden Livadien; nu: Kongeriget Grækenland.
Hellebard, t. (opr. Helmbarte, Økse til at gennemhugge en Hjelm), Huggespyd, et Spyd med en Økse, som baade tjener til at hugge og stikke med; Hellebardist, Kriger, Drabant, Gardist, væbnet med en saadan Spydøkse.
Helleborus, gr., Nyseurt, Nyserod; Helleborisme, Rensning el. Afføring ved Nyserod (en Banvidskur hos de gamle; herfra Ønskerne: salve, prosit, s. disse); s. Anticyra.
[Hellemisse, Helmis, af: Helgenmesse, vor Almues gamle Navn paa Alle-Helgens Dag (1. Nov.); ogs.: en aflægs Hest, et „Udgangsøg"].
Hellen, gr., Grækernes mytiske Stamfader, Søn af Deukalion og Pyrrha; Hellenere, pl., Indbyggere af Hellas eller Gammel-Grækenland; overhovedet Grækere; hellenisk, græsk; Hellenisme = Græcisme, s. d.; græsk Aand, Tænkemaade; Kultur; Forkærlighed for Hellenerne; Hellenika, pl., Skrifter om den græske Historie; Hellenist, lærd Kender af græsk Sprog og Aandsliv; ogsaa en græsk Jøde; hellenistisk, hebraisk-græsk, efter de Jøders græske Tungemaal, som vare fødte iblandt Grækerne, is. i Ægypten (Græsk med indblandede hebraiske Sprog-Egenheder, i hvilket Tungemaal de 70 Fortolkere oversatte det gamle Testament, og Evangelisterne samt Apostlerne skreve det nye); Hellenisticisme, hellenistisk Sprogbrug; Egenhed i det hellenistiske Sprog; Helleno-mani = Grækomani; Helleno-phil, Grækerven, = Philhellener (s. d.).
Heller, t., afskaffet tysk Kobbermønt af forskellig ringe Værdi; østerrigsk Mønt (fra 1892) = $^1/_{100}$ Krone (østerrigsk) = c. $^3/_4$ Øre; Hellergewicht, ældre Vægtenhed, = c. $^1/_{10}$ dansk Kvint.
Helles-pont(os), gr. (Navnet: Helles Hav, ifølge det gamle Sagn, efter den der druknede thebanske Kongedatter Helle), et, Strædet ved Dardanellerne imellem Asien og Europa.
Hell is paved with good intentions (— peevd uid gud intensjens), eng., (Vejen til) Helvede er brolagt med gode Forsætter.
Helminther, gr. (helmis el. helmins, Orm, Ma(r)k*, særl. Indvoldsorm), pl., Indvoldsorme; jvf. Ent-helminther; Helminthagoga el. Helminthika, pl., ormdrivende Midler; Helminthiasis, Ormesyge; helminthisk, som vedrører Orme og Ormesygen; helminthiske Midler = Helminthagoga; Helmintho-chorton, eg. Ormefoder; Ormemos, en paa Middelhavskysterne voksende, tidligere som Lægemiddel brugt Algeart; helmintho-idisk, ormeagtig; Helmintho-lith, en forstenet Orm; Helmintho-lōg, Ormekender; Helmintho-logi, Beskrivelse over og Lære om Ormene; helmintho-logisk, dertil hørende; Helmintho-pyra, Ormefeber; Helmintho-sporium, (Bot.) Bladpletsyge; Helmintho-typo-lith, Ormaftryk paa Sten.
Helodea = Elodea; Helodes el. Helo-pyra, gr. (hēlos, Sump); (Lk.) Sumpfeber.
Heloïse, s. Abailard.
Helos, gr. (hēlos), eg. et Søm; (Lk.) Udvækst, Vorte, Ligtorn.
Heloter, gr., pl., spartanske Slaver, de oprindelige Indbyggere i det gamle Lakonien og i det c. 650 erobrede Messenien; deraf helotisk, slavisk, trælbaaren, Trældoms-; Helotisme, Undertrykkelsessyge, Herskesyge.
Helotika, gr. (urigt. Form for Helktika), pl., (Lk.) Trækmidler.
Helotis, gr. (hēlos, Tap; el. elos, forvirret), (Lk.) Marelok.
help your self (— jur —), eng., hjælp dig selv, nordamerikansk Løsen; jvf. self-made man.
Heluatiōn, l., Fraaseri; heluere (heluari), fraase; Heluo, Fraaser, Øder.
Helvēt, pl. Helveter, Tilhænger af den (i Svejts opstaaede) reformerte Kirke; Helveticæ confessiones, l., de svejtserske reformertes Trosbekendelser (1536 og 1566); Helvetia, l., Svejts; Helvetien, den helvetiske Afdeling. (Geol.) en Underafdeling af Miocænformationens mellemste Afsnit; Helvetiēr, Svejtser; helvetisk, svejtsersk; ogs. reformert.
Hemera, gr., Dag; Dagens Gudinde, jvf. Erebos; Hemeral-opi, den Øjenbeskaffenhed, at man kun ser ved højlys Dag, Hønseblindhed (ogs. Amblyopia crepuscularis, gr.-l.;

modſ. Nyktal-opi, ſ. d.); Hemeralops, en, hvis Øjne have denne Beskaffenhed (modſ. Nyktalops); hemeralopisk, denne Øjensvaghed vedkommende.
Hemero-baptister, gr., pl., en jødisk Sekt, som holdt den daglige Tvætning for en vigtig Religionshandling (de ſaa en Messias i Døberen).
hemero-bisk, gr. (bios, Liv), ſom kun lever een Dag (jvf. Ephemeron).
Hemero-dromer, gr.. pl., eg. Dagløbere; Hurtigløbere; Brevbud hos de gamle Grækere.
Hemero-logium, gr., et, Dagviser, Kalender; Hemerologi, den Kunſt at indrette en Kalender.
Hemero-loxi, gr. (loxos, ſkraa, ſkelende, dunkel), en Øjenſvaghed, hvorved man ſer klarere om Natten, end om Dagen.
Hemero-pathi, gr., Sygdom, der kun ytrer ſig (f. Eks. ved Udſlæt) om Dagen.
Hemerose, gr. (hemeros, tam, eg. om Dyr), Tæmmelſe, Forædling; Lidenſkabernes Tæmmelſe, Selvbeherſkning.
Hemero-skōp, gr., Dagvægter.
hemi, gr. (forkort. af hemisy[s], halv; jvf. l. semi— og fr. demi—), i Sammenſætninger: halv—.
Hemi-achromat-opsi, gr., enkeltſidig Farveblindhed; Hemi-anopsi = Hemiopi; Hemi-anthrop, Halvmenneſke; Hemi-anthro-pi, halvmenneſkelig, halvdyriſk Tilſtand, Vanvid, Raſeri; Hemi-an-æsthesi, halvſidig Føleſløshed; Hemi-athetose, Athetose (ſ. d.) i den ene Side af Legemet.
Hemi-cephalus, gr., Misfoſter med halvt Hoved (kephale); (Hemi-cranium, et, el.) Hemicrani, en, Hovedpine i kun een Side af Hovedet; = Migraine; Hemi-cyclium, et, et Slags Solur i Form af en Halvkreds; ogſ. en Buehvælving; hemi-cyklisk, halvkredsformet; (Bot.) halvkransbladet; Hemicyklus, Halvcirkel, Halvkreds; den franſke Maler Paul Delaroches († 1856) Hemicycle (i École des Beaux-Arts i Paris, paa den halvcirkelformede Høreſals Væg) er en Fremſtilling af ſtore Mænd, iſ. Kunſtnere, fra forſkellige Tider, ſamlede ſom i et Elysium.
Hemi-ditonus, gr., (Muſ.) den lille Terts.
Hemi-ëdri, gr., visſe Kryſtallers ejendommelige Forhold til andre (de holo-edriske), hvorved hine kunne tænkes afledede af disſe derved, at Halvdelen af Fladerne have udvidet ſig ud over den anden Halvdel; hemi-ël-liptisk, halv-langagtigrund.
Hemi-globus, gr.-l., Halvkugle.
Hemileia vastatrix, l., et for Kaffe-Træet ødelæggende Inſekt.
Hemi-meli, gr. (melos, Lem), medfødt Misdannelſe, hvor en Haand el. en Fod mangler; hemi-morph(isk)e Kryſtaller, ſaadanne, der ved begge Ender ere forſkelligt dannede.
Hemi-obolion, gr., et, en halv Obol (ſ. d.); hemi-olisk, halvanden, (hos Grækerne) en Rytme, hvis Forhold er: $^3/_2$; hemi-onisk, gr. (onos, Æſel), eg. mulæſelagtig; doven, dorſk, lad, ſløv; Hemi-opi el. Hemi-opsi, gr. (ōps, Øje), Halvſyn, en Øjenſvaghed, hvorved man ſer Genſtandene kun halvt (den højre el. den venſtre Del af ſamme).
Hemi-parese, gr., = Hemi-plegi; Hemi-phoni, halv, ſvag Røſt (phone); Hemi-plegi el. Hemi-plexi (plessein, ſlaa), Rørelſe, Slag kun i den ene Side af Legemet; halvſidig Lamhed; Hemi-prisme og Hemi-pyramide, Kryſtalformer, der kunne afledes af fireſidede Prismer og Pyramider ved at udelade det halve Antal af Fladerne; Hemi-ptera el. Hemi-pterer, pl., Inſekter med halve Vingedækker, halvvingedækkede.
Hemi-sphære, gr., Halvkugle, iſ. Halvdelen af Jord- el. Himmel-Kuglen; ogſ. Navn paa den ſtore Hjernes to ſymmetriſke Halvdele; hemi-sphærisk, halvkugleformig; Hemi-stichion, gr. (stichos, Række, Linie, Vers), et, et Halvvers, den ved Cæſuren affondrede halve Del af et Vers.
Hemi-tonium, gr., et, (Muſ.) en Halvtone (ſ. Semitonium); Hemi-tritæus, (Kl.) en Feber, ſom indfinder ſig ſtedſe efter halvtredie Dags Forløb; Hemi-tropi, gr. (trepein, vende, dreje), (Nath.) en Tvillingkryſtaldannelſe, ved hvilken det ſer ud, ſom om Kryſtallen var delt i to Halvdele ved et Tværſnit, og derpaa den ene Halvdel drejet 180° om en paa Snittet lodret Akſe; hemitropisk, halvdrejet, halvforſkudt (iſ. om Kryſtaller).
[Hemman, ſv., et, Landejendom, Gaard; Matrikelenhed, idet en Gaard af den Størrelſe, der anſes tilſtrækkelig for en Bonde, regnes for 1 hemman; Hemmans-egare, Gaardejer, Gaardmand].
Henader, gr., pl., = Monader, ſ. d.
Hench-man, amer.-eng., Hovedagitator el. Adjutant for en Boss, ſ. d.; Anbefaler, Lovpriſer, „Trompeter“, eg.: ſom ſtaar ved ens Side (hanch el. haunch, Hofte).
hendeka, gr., elleve; Hendeka-gōn, Ellevekant; Hendekagonal-Tal, Ellevekantstal, ſ. Polygonal-Tal; Hendeka-syl-labon, et, el. Hendeka-syl-labus, en, et Vers af elleve Stavelſer (ſom det alkæiſke, ſapphiſke, phalækiſke); ſ. phalæcisk Vers.
Hen-dia-dys, gr. (hen dia dyoin, et ved to), et, (Talel.) en Tings Udtryk med to forſkellige Ord, hvoraf det ene ſtaar i Genitivens eller ogſaa et Tillægsords Sted (f. Eks. Digterens: Guld og Offerſkaal, for: gylden Offerſkaal; Safter og Planter, for: Planternes Safter el. Plantesafter); under Begrebet H. kunne ogſaa regnes Udtryk ſom: Digte og Sange, Viſer og Vers, tidt og ofte.
Hen kai pan, gr., eet og alt.
Henna, ar., ſ. Alhenna.
Hennin (Ennæng), fr., mægtigt, kræmmerhusformet Kvindehovedtøj med Slør (fra 15de og 16de Aarh.).
Henosis, gr. (henuun, forene, af hen, eet), Forening (jvf. Haplosis); drastisk Henose, ſ. u. drastisk; Henotik, Forenings- el. Forſonings-Kunſt (jvf. Irenik); Henotikon, et, Udſoningsforſøg, Udſoningsſkrift (ſærl. Navn paa et af Kejſer Zeno 482 udſtedt Edikt, der ſkulde ſtandſe de monophysitiske Stridigheder om Kriſti Perſon); henotisk, udſonende, ſom ſigter el. fører til Forening (iſær i Trosſager); jvf. irenisk; henotisk Regel, f. Eks. den allerede af Auguſtinus givne: „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omni-

bus charitas" (I det nødvendige Enhed, i det omtvistelige Frihed, i alt Kærlighed).

Henriade (Angriad'), fr., Voltaires Heltedigt om Henrik IV. (l. Henricias); Henri-deux (— dø), Navn paa en ejendommelig Art Fajancearbejder, der bære den franske Konge Henrik II's (1547—1569) Devise; ogs. den franske Højrenaissance fra sidste Halvdel af 16de Aarh. (f. Eks. Louvre, Tuillerierne); Henri d'or, eg. Guldhenrik, fransk Guldmønt under Henrik II, = 1 Ducat, s. d.; Henri quatre (—kattr'), den franske Konge Henrik IV.; ogs. et kort Skæg (Fipskæg) lige under Underlæben.

Henri-quinquister (Angrikængkister), fr., pl., i Frankrig: Tilhængere af Henrik V. (Grev Henri af Chambord, † 1883), hvis Parti el. Vedhængen ved ham kaldes Henri-quinquisme; jvf. Legitimister.

Heorto-logi, gr. (heorte, Fest), Læren om Festdagene; Heortologium, et, Festkalender.

Hep! Hep! (maaske Jødernes Raab, naar de i Rom falbød noget); s. iblandt Forkortningerne.

Hepar, gr., Lever; hepar sulphuris, Svovllever, Svovlkalium; hepatalgisk, som lider af Hepatalgi, Nervesmerte i Leveren; Hepat-apo-stema, et, Byld i Leveren; Hepat-em-phraxis, Leverforstoppelse; Hepatica, Leverurt; Varietet af blaa Anemone (anemone hepatica); Hepaticus, en leversyg; Hepatisation og Hepatification, betændelsesagtig Fortætning af Lungen (Forvandling til en leverlignende Masse); hepatisk, som vedrører Leveren; ogsaa leverfarvet; hepatiske Midler el. Hepatika, pl., Midler mod Leversygdomme; hepatisk Gas el. Luft, Svovllever-Luft el. Svovlluft, Svovlbrinte, en stærk, stinkende, til Indaandring uduelig og brændbar Luftart; Hepatit, Leversten, en af bituminøse Stoffer gennemtrængt Tungspat, som ved Gnidning udvikler svovlleverlignende Lugt; Hepatitis, Leverbetændelse: Hepatizon, Leverfarve.

Hepato-cele, gr., Leverbrok; hepato-cystisk, som vedrøre Leveren og Galdeblæren; Hepato-graphi, Beskrivelse over Leveren; Hepato-lithiasis, Stendannelse i Leveren; Hepato-logi, Lære el. Kundskab om Leveren; Hepat-omphalo-cele, Lever-Navlebrok; Hepat-oncus, Svulst i Leveren; Hepatophthoe og Hepatophthisis, Lever-Svindsot; Hepato-skopi, Spaadom af Leveren, eg. Leverskue; Hepato-tomi, Leverens Sønderlemmelse.

Hephaistos, gr., s. Vulcan.

Hepht-hemi-meres, gr. (hepta, syv; meros, Del), (en Versbygning) bestaaende af syv Halvdele eller halvfjerde Fod; især den i Heksametrets fjerde Fod indtrædende Cæsur (Cæsura hephthemimeres).

Hepsema, gr. (hepsein, koge), et, = Decoct, s. d.; Hepsesis, Kogning, Kogningsmaade.

Hepta-chord, gr., Lyra med 7 Strenge; (Mus.) Syvstreng, Syvtone, den syvende Tone (fra Grundtonen), s. Septime; ogs. det nuværende af syv Toner bestaaende Tonesystem; jvf. Hexachord.

Heptade el. Heptas, gr., Tallet syv; en Syvnt(e).

Hepta-Eder, Hepta-ëdron el. —drum, gr., et, et Legeme med syv Grænseflader.

Hepta-Emeron, gr., et, Syvdagsværk, Skabelsens syv Dage (hemera, Dag).

Hepta-gon, gr., Syvkant, Planfigur med syv Sider (gonia, Vinkel); Heptagonal-Tal, Syvkantstal, s. Polygonal-Tal.

Hepta-meron, gr. (s. Heptaëmeron), syv Dages Historie (en Samling af 72 Smaafortællinger af Margrete af Valois, Dronning af Navarra); jvf. Decamerone.

Hepta-meter, gr., et, et Vers med syv Fødder.

Hept-andria, gr. (s. —andri), Linnés syvende Planteklasse, syvhannede Planter med syv frie Støvdragere i en tvekønnet Blomst; Heptandrist, en til denne Klasse hørende Plante.

Hepta-pharmakon, gr. (s. Pharmakon), et, et (fordum meget brugt) Lægemiddel af 7 Ingredienser.

hepta-phyllisk, gr. (s. Phyllon), syvbladet, som har syv Blade.

Hept-archer, gr., pl., Herskere, som danne et Heptarchi, d. e. en Regering af syv Mænd; Heptarchi kaldes ogsaa det gamle Englands Inddeling i syv Kongeriger.

hepta-syl-labisk, gr. (s. Syllaba), syvstavelset.

Hepta-teuch(os), gr., Bibelens syv første Bøger. (Jvf. Pentateuchos).

hepta-tomisk, gr. (s. —tom), syvdelt.

Hera el. Here, gr., s. Juno; jvf. Herus; Heraia, pl., Fest, Høre til Ære; Heraion, et, Tempel for Hera.

Herakleia, gr., pl., Fest for Herakles; Herakleion, et, Tempel for Herakles; Herakles = Herkules; Heraklider, pl., Herakleses Efterkommere.

Heraklit, en gammelgræsk Filosof (omtr. 500 f. Kr.), der særlig havde Tanken rettet paa den i Tilværelsen raadende Strømning, Bevægelse, Vorden; at han altid græd over Menneskenes Daarskaber (mods. Demokrit, s. d.), er et Sagn af tvivlsom Paalidelighed.

Heraldik, ny l., Heroldens (s. d.) Kunst el. Videnskab: Videnskab over Vaabenerne (Skjoldmærkerne), om disses Rettigheder og de om dem gældende Regler; Vaabenkyndighed, Vaabenkunst, Vaabenlære, Skjoldmærkelære (s. Blason); Heraldiker, en vaabenkyndig, Kender af Heraldikken el. Lærer i samme; heraldisk, hørende til, vedkommende Heraldik.

Herba, l., Plante, Græs, Urt, i Apotekl. sædv. om Urters Blade alene; H. Nicotiana, Tobak (Navn efter J. Nicot, der først gjorde Tobakken kendt i Frankrig); herbarisere, herborisere og (spøg.) gaa herbatim, søge og samle Planter, Urter, = botanisere, s. d.; Herbarium, l., et, en Urte- el. Plante-Bog, Samling af is. tørrede Planter; Herbarium vivum, en Samling af naturlige (ikke afbildede) tørre Planter; herbescent, urteagtig, fremspirende; herbescere, spire frem, skyde Straa; herbi-colisk, levende paa Planter; herbi-ferisk, urtefrembringende, urterig, græsrig; Herbi-vora, l. (vorare, sluge), pl., Planteædere, planteædende Dyr; Herborisation, Plante-, Urte-Samlen; Herboriseur (—sør), fr., og Herborist, Plantekender; Plantesamler; Plantehandler; herbæ resol-

ventes, forbelende Urter; herbōs, l., urterig, græsrig. Jvf. Botanik.
Hercules, herculeus, s. Herkules.
Hercynia, t.-l., Harzen, Harzbjergene; hercynisk, dertil hørende, derfra kommende; h. Formation, (Geol.) Overgangsled mellem Silurformationen og den devoniske Formation.
Herd, t., Arne; (aabent) Ildsted; det med et Sandlag dækkede Gulv i Jernstøberier.
Herds-man, eng., Kvæghyrde, Ejer af Kvæg.
heredi·ær, l., og hérédītaire (erebitær'), fr., arvelig; Prince héréditaire (Prængs' —), Arveprins; Hereditas, l., Arv; Hereditet, Arvelighed; Arveret; hereditas jacens, en (eg. liggende) ikke tiltraadt Arv; Heredipeta, l., en, som tilliſter, tilsniger sig en Arv; Arvejæger; Heres el. Hæres, ogs. Hereditarius, Arving; Heres ab in-testato, necessarius, legitimus, lovmæssig Arving, som ifølge Slægtskabsgrad skal arve, om den afdøde end ikke har efterladt noget Testament; Heres ex asse el. universalis, eneste Arving, Universal-Arving; Heres testamentarius el. institutus, en indsat Arving, som arver ifølge Bestemmelse i et Testament.
Hérisson (Erissong), fr. (af l. ericius og erinaceus, Pindsvin), Pindsvin; (Krſpr.) en Stormbjælke med lange Jerntakker til at dække en Breche ꝛc.; et Stjernehjul.
Héritage (—asj'), fr., Arv, Arvelod; hériter, arve.
Herko-gami, gr. (herkos, Gærde), (Bot.) det i nogle (herkogame) Blomster herskende Forhold, at selve Blomstens Bygning hindrer Selvbestøvning.
herkos odontōn, gr., et, Tændernes Gærde.
Herko-technik el. Herko-tektonik, gr. (herkos, Indhegning, Gærde, Forskansning), Befæstnings- og Forskansnings-Kunst.
herkulānsk, (om Haandskrifter, Malerier, Oldsager ꝛc.) funden i den ved Besuvs Udbrud, 79 e. Kr., undergaaede By Herkulanum (i Kampanien); dannet efter den i hine Oldtidslevninger raadende Smag. (Jvf. pompeiansk).
Herkules, l, gr. Herakles, den største og navnkundigste af alle græske Heroer el. forgudede Helte, efter Myt. en Søn af Zeus og Alkmene; (Astron.) et Stjernebillede paa den nordlige Himmel; en H. = en Kæmpe, stærk Mand; Herkulesses Støtter (l. columnæ), = Bjergene Kalpe (Gibraltar) og Abyla (Ceuta) ved Indgangen til Middelhavet; Hercules (el. Alcides [s. d.)] in bi-vio, H. paa Skillevejen (ved Valget mellem Dydens og Vellystens Bane); Herculis cothurnos aptare infanti, l., give et Barn Herkulesses Koturner paa; skyde Spurve med Kanoner; herkulisk, Herkules vedkommende; heltemæssig; kæmpemæssig; kraftig; tapper; et herkulisk Arbejde, et Herkules-Arbejde, et Kæmpearbejde; hercülēus morbus, (Lf.) Faldsot, den faldende Syge.
Herm-afrodit m. m., s. Hermaphr—.
Hermandad, sp. (af l. germanitas; sp. hermano = l. germanus, Broder), eg. Broderskab; Forbund mellem spanske Byer til gensidig Sikring (en Tid lang ogs. til Støtte for Kongemagten); senere et Slags Landevejspoliti i Spanien, ofte til Tjeneste for Inkvisitionen.
Herm-aphrodisi, Herm-aphrodisme, Herm-aphroditisme, gr., Tvekulle-Tilstand el. -Dannelse, mandlige og kvindelige Kønsorganers Tilstedeværelse hos samme Individ; Tvekønnethed; Hermaphrodit, Tvekulle, Hanhun, Mandkvinde (blandt Mennesker, Dyr og Planter), (Navn efter Mytologiens Hermaphroditos, fejlagtig opfattet som en Søn af Hermes og Afrodite); hermaphroditisk, tvekullet, tvekønnet (Almuens: halvtig), hanhunnet.
Herme, gr., en Billedstøtte af Hermes el. Merkur, s. d.; som oftest kun en firkantet Stenstøtte med et Hoved paa, uden Arme og Fødder. Var hint et Athene-Hoved, kaldtes Støtten en Herm-athene, og Herm-erakle, hvis den bar et Herakles-Hoved.
Hermelin, den nordiske hvide Væsel; Lækat; Røskat*; Pelsværket af samme (m. l. hermellina, ogsaa pellis arminia, forbi man fordum fik dette Pelsværk fra Armenien).
Hermeneut (—nevt), gr. (af Hermes, som Ordets Gud), Tolk, Udlægger; Bibeloversætter; Hermeneutik, (Bibel-)Fortolknings- el. Tydnings-Kunst; hermeneutisk, fortolkende, tydende.
Hermes, gr., s. Mercurius.
Hermes Tris-megistos, gr., („den meget store"), det græske Navn for Thot (s. d.); en græsk-ægyptisk Gud for Skrift og Videnskab; hermetisk, henhørende til den græske Gud Hermes og til Hermes Trismegistos; vedrørende græsk-ægyptisk Skrift, Videnskab, Naturens Løndomme, Gudsdyrkelse, magiske Formularer; hermetisk lukket (hermetice sigillatus), tilsmeltet, lufttæt, luftfri (man tilskrev Hermes den Kunst, ved magiske Segl at gøre Gemmesteder utilgængelige); hermetisk Filosofi, Alkymi, Guldmagerkunst; hermetisk Medicin, Brug af lønlige kemiske Lægemidler; den hermetiske Kæde (gr. seira), en Række af Mænd, gennem hvilken Oldtidens Visdom fra Hermes Trismegistus af skulde have forplantet sig ved Traditionen fra Slægt til Slægt; hermetisk Sprog, den mørke Tale og Skrivemaade, som Alkymisterne bruge; Hermetik = hermetisk Kunst og Videnskab i de forskellige Betydninger af hermetisk, særl. = Alchymi; Hermetiker, Udøver af Hermetik.
Hermitage (Ermitasj'), fr., s. Eremitage; ogs. Navn paa røde og hvide Vine fra Dauphiné.
[Hermod, oldn., (nord. Myt.) eg. Krigsmod, Gudernes Sendebud].
Hermo-glyph, gr. (s. Glyphik), eg. en, som udfører Billedstøtter af Hermes (s. d.); overh. en Billedhugger, Billedskærer; Hermoglyphik, Billedhuggerkunst; hermoglyphisk, som har Hensyn til, er grundet paa Billedhuggerkunsten; Hermo-kopider, gr. (koptein, slaa), pl., Hermes-Støtters Ødelæggere.
Hermæon, gr., et, noget fundet, Hittegods (af de gamle betragtet som en Gave af Hermes el. Merkur).
Hernia, l. (sandsynligvis i Slægt med gr. ernos, Spire, Skud), (Lf.) Brok, Brokskade; Hernia femoralis, Laarbrok; H. incarcerata, indeklemt Brok; H. ingvinalis, Lyske-

brok; H. umbilicalis, Navlebrok; Herniotom, Brokskærer, Broklæge; Herniotomi, Brokskærekunst; Brokoperation (ved indeklemt Brok); herniøs, vedrørende Brokflade.

Hero, gr., Afrodites Præstinde (i Sestos i Trakien), hvis Elsker Leandros (fra Abydos i Asien) plejede at svømme hen til hende over Hellespont, indtil han i en Stormnat omkom paa Vejen; da hun saa hans Lig, styrtede hun sig i Bølgerne for at følge ham i Døden; Hero og Leander alm. Billede paa trofast Kærlighed.

Heroër (pl. af Heros), gr., den græske Oldtids forgudede Helte, til Dels Sønner af Guder og dødelige Mødre, Halvguder; Sagnhelte; Heros eponymos, navngivende Helt, f. Eks. Skjold, hvoraf Skjoldunger; Heroïcitet = Heroïsme, s. d.; Heroïde, et elegisk (s. d.) Digt i Brevform, hvori en af Oldtidens Helte el. Heltinder meddeler en anden sine Følelser ved en eller anden vigtig Tilbragelse (denne Digtform indført af Ovid ved hans epistolæ heroidum); Heroïne, Heltinde, Halvgudinde; heroïsk, fr. héroïque (eroïk), heltemæssig, heltemodig, heltelig, højhjertet; heroïsk Tidsalder = Heroernes Tidsalder; h. Digt, Heltedigt; heroïsk Versemaal = Hexameter, s. d.; heroïsk Dyd (Dydens Heroïsme), en sædelig Tænke- og Handle-Maade, der viser sig i Opofrelse (af Gods og Liv) for en god Sag; h. Figur, (Billedhl.) en Billedstøtte af imellem 6 og 7 Fods Højde (er den højere, kaldes den kolossal), (jvf. ogs. gigantisk); heroïske Midler, vovelige, med Fare forbundne Lægemidler; heroïskkomisk Digt, Digt, der virker komisk ved Brug af Heltedigtets Form paa en ubetydelig Genstand; Heroïsme, Heltemod, Helteaand, Højsind, Højhjertethed; Hero-mani, den Syge, at ville udmærke sig som Helt; Heroon, et, Heros-Tempel; Hero-theïsme, Helteforgudelse.

Herold, t. (m. l. heraldus, fr. herault, héraut, sands. af glt. haren, raabe; glt. hariowalt, en Hærembedsmand; oldn. Navn Haraldr), et højtideligt Sendebud, Krigsbud; Udraaber ved højtidelige Lejligheder; tilforn ogs. Opsynsmand ved Turneringer ꝛc. (jvf. Heraldik).

Herons-Brønd og Herons-Kugle ere begge Springvand i det smaa, hvor Vandet drives i Vejret ved Luftens Tryk (efter Opfinderen Heron fra Alexandria, omtr. 200 f. Kr.).

Heros, s. Heroer.

Herostrat el. Herostratos, en æresyg Sværmer, som 356 f. Kr. satte det berømte Artemis-Tempel i Ephesos i Brand, kun for at forevige sit Navn; derefter = enhver, der vil skaffe sig et Navn ved at gøre ondt; heraf: en herostratisk Berømmelse = Vanry.

Heroum filii noxæ, l., (Ordspr.) = fornemme Folks Børn blive sjælden noget rigtigt; Stormands Børn blive Stakler.

Herpes, gr. (herpein, krybe), en Hudsygdom, ved hvilken der dannes Grupper af smaa Blærer rundt omkring paa Kroppen og Hovedet; Herpes Zoster = Zona; H. labialis, Udslæt i Ansigtet, isl. paa Læberne; H. genitalis, Udslæt paa Kønsdelene; H. tondens = Tinea tonsurans (s. d.); herpetisk, udslaaet paa Kroppen, lidende af Herpes; Herpetisme, Disposition til Hududslæt; Herpeto-graphi, denne Sygdoms Beskrivelse; Herpeto-log, en, som sysler med Herpetologi, d. e. Læren om Hududslæt, ogs. Læren om Krybdyr og Padder; Herpo-graphi, krybende Skrivemaade.

Herpukke = Hærpauke, s. Pauke.

Herr(e)nhutter, Tilhænger af en af Zinzendorf 1727 organiseret kristelig Brødremenighed (Navn efter den af ham grundede Koloni, Herrnhut, „Herrens Varetægt“).

Herren-Staterne, pl., fordum (Holbergs Jacob von Tyboe II, 1) den Forsamling af Fællesstænderne: „de heeren Generaalstaten“, der styrede Republikken, de forenede Nederlande; jvf. General-Staterne.

Herse, fr. (l. hirpex, Harve; jvf. gr. harpax, røversk), Harve; (Krspr.) Faldgitter, Stormharve; Stel med Spid til Teaterlampetter o. l.

[Herse, oldn. (hersir), en norsk Høvdingværdighed, sandsk. allerede før Rigets Samling under Harald Harfager].

Herte, forv. af fr. Herse.

Hertha, urigtigt Navn for Jordens Gudinde hos de gamle Germanere (Fejllæsning af Tacituses Beretning om Nerthus, s. d.); Herthas Ø, Sjælland.

Hertug, t. (Herzog), oprindelig Hærfører, valgt for den enkelte Krig; senere Titel for Fyrster og adelige.

herunter, t., nede, „færdig“, reduceret.

Herus, l., Husfader, Herre, Ejer (jvf. Hera, der ogsaa betyder Frue, Herskerinde).

Hesperider, gr., pl., (Myt.) efter nogle Kilder Døtre el. Datterdøtre af Hesperos, „Nattens lifligt syngende Døtre“, der sammen med en Drage vogtede de i deres yndige Haver værende Guldæbler (jvf. Iduns Æbler i den nordiske Mytologi); Hesperiën, Hesperia (eg. Aftenlandet, Vesterlandet) kaldtes af Grækerne Italien, af Romerne den pyrenæiske Halvø; Hesperis, (Bot.) Aftenstjerne, en Art af de korsblomstrede; hesperisk, liggende mod Vest; italisk; Hesperiderne tilhørende; Hesperos, gr. (l. Vesper), (Myt.) Søn af el. Broder til Atlas; Aftenstjernen, opr. tænkt som forskellig fra Morgenstjernen, Heosphoros, Phosphoros, l. Lucifer, Lysbringeren (begges Identitet siges Pythagoras el. Parmenides at have godtgjort); Planeten Venus.

Hessian (fr. hessian), af Jute (s. d.) vævet Stof, brugt isl. til Ballærred.

Hessorit, en gullig Granat-Art.

Hestia, gr., Arne; det græske Navn paa Vesta (s. d.).

Hesus, s. Esus.

Hesychaster el. Hesychiaster, gr. (hesychios, rolig), pl., eg. hvilende, Stillesiddere; sværmeriske Munke (paa Bjerget Athos, i det 14de Aarh.), der under en ufravendt Stirren paa deres egne Navler bragte sig selv i en religiøs Henrykkelsestilstand (Hesychasme); jvf. Qvietister, s. ogs. Umbilicani og Omphalopsychiter; Hesychi = Ataraxi, s. d.

Heter-archi, gr. (heteros, en anden), et, Fremmedsvælde, en Fremmeds Herredømme.

Hetero-bio-graphi, gr., en Persons Levneds-

beskrivelse, forfattet af en anden (modf. Autobiographi).
hetero-cerk, gr. (kerkos, Hale), skævhalet (om Fisk); hetero-chroïsk, forskelligfarvet, broget; hetero-cyklisk, (Bot.) (Blomst) som ikke har samme Antal Blade i alle sine Kredse; heterocyklisk Forbindelse, (Kem.) Forbindelse af forskellige ringformig bundne Atomer, isr. Kulstof og andre Grundstoffer (særl. Kvælstof).
Hetero-dicho-gami, gr., (Bot.) det, hidtil kun hos enbo (monøciske) Arter iagttagne Forhold, at der findes nogle førsthannede (proterandriske), andre førsthunnede (proterogyne) Individer (f. Eks. Valnød; Hassel); hetero-didakt, gr., oplært af en anden, modf. autodidakt; heter-odont, forskelligtandet, (Pattedyr) med For-, Hjørne- og Kindtænder; hetero-dox, anderledes dømmende, afvigende fra det herskende Lærebegreb (doxa) i Religionen, anderledestroende, fritænkende; (rom. Kirke) kættersk; Heterodoxi, afvigende Læremening, Vranglære, Vrangtro, Vantro, vrang, urigtig Lærdom i Trossager, afvigende fra den herskende; modf. orthodox ꝛc.; Hetero-drōm, eg. modløbende, (i Mekaniken) en toarmet Vægtstang (med Hvilepunktet mellem Kraft og Byrde); en Løftestang, som hæver Byrden ved at nedtrykkes; jvf. Homodrom; hetero-dynamisk, som virker med fremmede Kræfter (modf. autodynamisk, f. d.).
hetero-gēn, gr. (heterogenes), uligeartet, af forskellig Art (genos) el. Beskaffenhed; modf. homogen, f. d.; Heterogenea, pl., sing.: Heterogeneum, l., (i visse Sprogs Gramm.) Ord, der i Flertallet have et andet Køn, end i Enkelttallet; Heterogeneïtēt, Ulighed, Forskellighed i Art og Beskaffenhed; Heterogenesis, —genese, gr., levende Væseners Oprindelse, uafhængigt af nogen anden Organisme af samme Art, = Generatio æqvivoca; H. antages da at ske ved Agenesis, Nekrogenesis el. Xenogenesis (f. disse); Heterogoni, Skifte mellem forskellige paa hverandre følgende kønnede Generationer; Heterograph, gr. (graphein, skrive), en, som bruger eller søger at indføre en ny Retskrivning; Heterographi, en fra den sædvanlige afvigende Skrivemaade; heterographisk, afvigende fra den gængse Retskrivning, sælsomt el. underligt skreven.
Hetero-infection, gr.-l., (Lk.) Smitteoverførelse fra en Smittekilde uden for Patientens eget Legeme; modf. Autoinfection.
hetero-karpisk, gr. (karpos, Frugt), (Bot.) som bærer ulige Frugter, forskellige Slags Frø; Hetero-klita, gr. (klinein, bøje, [i Gram.] forandre [deklinere og konjugere]), pl., uregelret bøjede eller forandrede Ord; heteroklitisk, afvigende fra Regelen, uregelret; sælsom, underlig, vrangbøjet; Hetero-krani = Hemikrani, f. d.; Hetero-krasi, gr. (kerannynai, blande), fremmedartet Blanding (af Safterne i Legemet), Vrangblanding.
hetero-klin Pollination, gr. l. (gr. kline, Seng, l. pollen, Støv), eg. Bestøvning fra anden Seng, (Bot.) naar Støvet fra Støvdragerne i en Blomst befrugter Støvvejen i en anden.
Hetero-lali, gr. (lalein, tale), urigtig Tale; det, at fortale sig; Vrangtale; Hetero-logi, f. u. Autologi.
hetero-mek, gr. (mekos, Længde), rektangulær, ikke kvadratisk; ogsaa om et Tal, der er Produkt af to uligestore Tal, særlig af to paa hinanden følgende hele Tal: n(n + 1).
hetero-mer, gr., sammensat af forskellige Bestanddele (gr. mere); hetero-mere Biller, Biller, hos hvilke Foden (Tarsus, f. d.) paa Bagbenene har 4 (paa de andre Ben 5) Led; hetero-morph(isk), gr. (morphe, Skikkelse), forskelligt el. anderledes dannet; et heteromorpht Stof kaldes i Kemien et saadant, der under forskellige Betingelser krystalliserer i Former, som høre til forskellige Krystalsystemer; Kulstoffet er saaledes dimorpht, Titansyren trimorph (krystallisere i henholdsvis 2 og 3 Systemer).
Hetero-nomi, gr., fremmed Lovgivning; (Filos.) Lov, hentet fra et andet Omraade (f. Eks. Lysten, Nytten) end det, for hvilket Loven gælder (Sædeligheden); modf. Heautonomi, Autonomi.
hetero-pathisk, f. allopathisk.
Hetero-phoni, gr., en unaturlig syngelig Stemme (phone), Vrangrøst.
Heter-ophthalmi, gr. (ophthalmos, Øje), den Egenhed, at ens Øjne ere af forskellig Farve.
hetero-phyllisk, gr. (f. Phyllon), (Bot.) som har forskellige el. ulige Blade.
Heter-optera, gr., pl., (Nath.) de uensvingede Insekter, modf. Homoptera, f. d.
Heter-optik, gr. (opsis, Syn), Vrangsyn, Synsskuffelse, falsk Skin, Bildfarelse.
Heter-orexi, gr. (orexis, Attraa), Lyst til usædvanlige, skadelige eller modbydelige Spiser.
hetero-rhythmisk, gr. (rhythmos, Takt), (i Versl.) ulige afmaalt, ulige skridende; Heterorhythmus, (Lk.) Afvigelse i Pulsens Beskaffenhed fra den ifølge Personens Alder naturlige.
Hetero-scii, gr. (skia, Skygge), pl., (Geogr.) eg. modskyggende, de tempererede og kolde Jordstrøgs Beboere, som om Middagen kaste deres Skygge, Nord for Ækvator mod Nord, Syd for Ækvator mod Syd. Jvf. Amphiscii.
Heterosis, gr., = Enallage, f. d.
Hetero-styli, gr. (stylos, Griffel), det hos mange Planter Sted findende Forhold, at Griflernes og Støvdragernes relative Længde er forskellig paa forskellige Planter af samme Art.
Hetero-teli, gr. (telos, Maal, Øjemed; Skat), Uselvstændighed (modf. Autoteli); heterothetisk, oversanselig; f. transscendent; hetero-tomisk, gr. (tome, Skaar, Snit), ulige indskaaren el. udtakket; hetero-trop, (et Legeme) med forskellige Egenskaber (f. Eks. Styrke, Varmeledningsevne, Lysbrydning) i forskellige Retninger.
Hetero-zetese, (zetein, søge, spørge), et underfundigt Spørgsmaal; = Paradoxomani (f. d.); den Bevisfejl, ved hvilken det, der faktisk bevises, ikke falder sammen med det, der skulde bevises. (S. u. Sophisma).
Heter-usi, gr., eg. Væsens-Forskellighed; den Lære, ifølge hvilken Jesu Væsen (usia) tænkes som forskelligt fra Guds Væsen; jvf. Homoiusi.

he thinks too much; such men are dangerous, eng. (Shakespeare, Jul. Cæsar I, 2), han tænker for meget; slige Folk ere farlige.

Hetman, pol., el. Ataman, russ., Kosakkernes Hovedanfører; fordum ogs. polsk Kronfeltherre. (Maaske i Slægt med t. Hauptmann).

Hetære, gr. (hetaira, femin. af hetairos, Kammerat, Staldbroder, Ven), (hos Grækerne) eg. Veninde; (som Romernes amica), et formildende Navn for Frille, Konkubine, Skøge; Hetæri, et, Broderskab, fortroligt, lønligt Samfund, Kammeratskab; Nygrækernes Forbund imod Tyrkerne; Hetærist, Medlem af denne Forening; Hetæri-arch, Anfører for Hjælpetropperne (hos de græske Keisere); Hetærisme, løst og uregelmæssigt kønsligt Samliv.

heu me miserum, l., ak, jeg ulykkelige!

Heure (Ør), fr. (l. hora), Time; à la bonne heure, eg. i en god Time; i et belejligt Øjeblik; velan! (ikke at forveksle med Bonheur, s. d.).

heureka (hev—), gr., jeg har fundet det; fundet! (Udraab af Archimedes, da han fandt Midlet til Bestemmelse af Legemers Vægtfylde, den saakaldte hydrostatiske Lov el. det archimediske Princip).

heurematisk (hev—), gr. (heurema, Fund, uventet Vinding), som tjener til at afvende Skade eller Fare, som giver Forsigtigheds-Regler.

heureusement (ørøs'mang), fr., lykkeligvis, til Lykke; heureux (ørø), femin.: heureuse (ørøs'), lykkelig (af fr. heur, Lykke, opstaaet af l. augurium, s. d.); heureux les peuples dont l'histoire est ennyeuse, lykkelige de Folk, hvis Historie er kedelig.

Heuristik el. Hevristik, ogs. Hevretik, gr. (heuriskein, finde), Opfindelseskunst, Opfindelseslære; heuristisk el. hevristisk, opfindsom, undersøgende; heuristisk Methode, udviklende Læremaade, som leder Disciplen til selv at udfinde Læresætningerne (jvf. analytisk Methode og katechetisk); heuristisk System, et, Hjælpesystem, kunstigt System, f. Eks. (Bot.) det linneiske (modsat naturligt S.).

Heurteloup (Ørtlu), fr., kunstig Blodsuger el. Igle (et efter Opfinderen, en fransk Læge, opkaldt Redskab).

he was a man, take him for all in all, eng. (Shakespeare, Hamlet I, 2), han var en Mand, i eet og alt en Mand.

hex—, hexa—, gr., seks (i Sammensætninger).

Hexa-chord, gr. (hex, seks), et Toneredskab med seks Strenge; (Mus.) Seksten, den sjette Tone fra Grundtonen; ogs. en Skala af 6 Toner.

Hexa-ëdron, Hexa-Æder, gr. (hedra, Sæde), et, et Legeme, som er indesluttet af seks Grænseflader (især. Kvadrater); Krystalform af det regulære System; et regulært H., en Terning = Kubus, s. d.

Hexa-Ëmeron, gr. (hemera, Dag), et, et Arbejde i seks Dage; (Bøger om Skabelsens seks Dagværker, f. Eks. Anders Sunesøns og Arrebos bekendte Digte).

Hexa-gon, gr. (gonia, Vinkel), Sekskant; hexagonal, sekskantet; det hexagonale Krystalsystem, som har fire Akser, af hvilke de tre ere lige store, ligge i samme Plan og skære hverandre under Vinkler paa 60°, men ere forskellige i Længde fra den fjerde, der staar lodret paa de andres Plan; Hexagonal-Tal, Sekskantstal, s. Polygonal-Tal.

Hexa-gram, gr., et, en seksliniet Skrift; Hexagram(ma) ogs. = Hexagon; Hexagramma mysticum, gr.-l., et, Løn-Sekskanten, Navn paa den af Pascal fundne geometriske Sætning: Skæringspunkterne for en i et Keglesnit indskreven Sekskants modstaaende Sidepar ligge i een ret Linie.

Hexa-gynia, gr. (gyne, Kvinde), eg. sekshunnet, Planteorden med seks Støvveje.

Hexakis-oktaeder og Hexakis-tetraeder, gr., et, Krystalformer af det regulære System med henholdsvis 48 og 24 Flader (Trekanter).

Hex-ameron, en seks Dage varende Fortælling; s. Decamerone; s. Hexaëmeron.

Hexa-mëter, gr. (metron, Maal), et, en Versart af seks Fødder, de 4 første Daktyler el. Spondeer, den 5te sædv. en Daktyl, den 6te en Sponde el. Trochæ.

Hex-andria, gr. (aner, Mand), Linnés sjette Planteklasse, indeholdende Planter med 6 Støvdragere af lige Længde i en tvekønnet Blomst; Hexandrister, pl., de til samme hørende Planter.

hex-angulær, gr.-l. (angulus, Vinkel), seksvinklet, som har seks Vinkler, = hexagonisk, hexagonal, s. d.

hexa-petalisk, gr. (petalon, Blad), som har seks (Blomster-) Blade; hexa-phyllisk, seksbladet (phyllon. Blad, Løv).

Hex-apla, gr. (hexaplus, seksfoldig) (neml. biblia), pl., et seksspaltet Bibelværk af Origenes († 254 e. Kr.), indeholdende, foruden Grundteksten, seks græske Oversættelser af det gamle Testament.

Hexa-poder, gr. (pus, Fod), pl., seksføddede Dyr, Insekter.

Hexa-polis, gr., Forbund af 6 Stæder.

Hexa-ptera, gr. (pteron, Vinge), pl., Insekter med seks Vinger.

Hexa-ptoton, gr. (ptosis = casus, Fald, af piptein, falde), et, et Ord, som har seks Kasus.

Hexa-stichon, gr. (stichos, Linie), et, sekslinier Vers.

Hexa-stylon, gr., et, en Hal el. et Tempel med seks Søjler (styloi).

Hexa-teuch, gr., en seksdelt Bog; Pentateuchen (s. d.) tillige med Josva Bog.

Hexis, gr., (Fl.) Legemets (vanlige) Beskaffenhed el. Befindende (jvf. Habitus).

Hexose, af gr., Kulhydrat med 6 Kulstofatomer (f. Eks. Druesukker).

Hezechiel = Ezechiel; s. Prophet.

Hiatus, l. (jvf. Chaos), Gaben; Hul, Gab; (Metaf.) = Vacuum, s. d.; Aabning i et Skrift, hvor noget af Teksten er forkommet; (Gram.) Mislyd ved Sammenstøden af to el. flere Vokaler, isl. i forskellige Ord, f. Eks.: Du, o Adam; Lydgab; in mundo non datur hiatus = in mundo non datur vacuum, s. Vacuum.

Hiawatha, irokesisk, o: den, der søger Wampum-Bæltet; en sandst. historisk Irokeserhøvding, der i 1ste Halvdel af 15. Aarh. samlede de

afskilte som Irokeserstammer; indiansk Sagnhelt: Læreren, Vismanden; „Sangen om H." (indiansk Edda), Digtcyklus af den nordamerikanske Digter H. W. Longfellow († 1882).

hibernal, l., vinterlig; Hibernation, l. (hibernus, vinterlig; hiems, Vinter), Overvintring; Vinterophold; Vintersøvn, Dyrenes Vinterdvale; hibernere, overvintre, ligge i Vinterdvale.

Hibernia, l., Irlands gamle Navn; Hibernicisme, irsk Sprogegenhed.

hibridisk el. hibrisk, l., ogs. hybridisk, hybrisk (af gr. hybris, Overmod, Haan; Forhaanelse af Naturen?), tvesłægtet, blandet, opstaaet af to forskellige Arters Blanding, f. Eks. Mulæselet, Muldyret og en Del Plantearter (hibrida el. hybrida = Blanding, Bastard); hibridisk Ord, (ny l. Betydn.), et af to forsk. Sprog sammensat Ord (f. Eks. gr. l.: Archidux, anti-moralsk, mon-oculus, cholera-morbus); (Log.) syllogismus hybrida, uren, blandet Slutning, Slutning i en ikke tilbørlig Form.

hic et nunc, l., her og nu, uden Opsættelse, straks, paa Stedet.

hic haeret aqua, l., eg. her standser Vandet (neml. i Vanduret), d. e. deri stikker Knuden, ligger Vanskeligheden.

hic jacet, l., = hic situs est, s. d.

Hickory (—ri), amerikansk, med Valnød beslægtet, meget sejgt Træ.

Hicksitter, pl., Kvækersekt, grundet 1822 af Elias Hicks, med deistisk Præg, Forkastelse af Dogmer, Jævnstilling af Kristus med alle andre Mennesker.

hic niger est; hunc tu caveto! l., (Horats) vogt dig for ham; det er en sort Sjæl.

hic Rhodus; hic salta! l., her er Rhodus — spring her! (eg. Opfordring, i en æsopisk Fabel, til en, der i Rom pralede af den gymnastiske Færdighed, han havde vist paa Rhodus), ordsproglig Opfordring til Praleren = vis din Dygtighed her paa Stedet!

hic murus aheneus esto, l., dette være en Mur af Malm! — s. Forts.: nil conscire sibi o. s. v. u. Art. Nil.

hic situs est, l., (om den jordede:) her ligger, herunder hviler...

Hidalgo, sp. (o: hijo [af l. filius] de algo, [l. aliquo], Søn af noget, o: af Formue), en spansk Adelsmand af den lavere Klasse (jvf. Grande), = portug. Fidalgo (s. d.); Hidalguia (Id—), Adel.

Hide of land (Heid ov —), engelsk Flademaal = 73,36 danske Tønder Land = 100 Acres (s. d.).

hideux (idø), fr. (af l. hispidus, laaden, vild; gl.-fr. hide, Skræk, Gru), styg, gyselig, afskyelig.

Hidroa, gr. (hidros, Sved), pl., (Læ.) Hede- el. Svede-Blegner; Hidro-kritika, pl., Kendetegn, tagne af den syges Sved; Hidro-nosos, Svedefeber; Hidro-plani, Sveden paa usædvanlige Steder; Hidro-poëtica, pl., svedbrivende Midler; Hidrosis, Sveden; Hidropyra el. Hidro-pyretos, = Hidronosos; Hidro-schesis, Svedens Tilbagedrivning, Svedstandsning; Hidroterium, = l. Sudatorium, s. d.; Hidrotikon el. Hidroticum, et, pl. Hidrotika, Svedemiddel; hidrotisk, svedbrivende.

hiëmal, l., vinterlig; hiëmere, overvintre; (hiems, Vinter, Frost, Storm); Hiemanter, pl., i den gamle kristne Kirke: af Djævelen besatte (af l. hiëmare, storme).

Hieracium, l., (Bot.) Høgeurt, Svæve*.

Hiëra-nosos, gr. (af hieros, hellig; nosos, Sygdom), = Ballisme (jvf. Epilepsi); Hiërarch, gejstlig Magthaver; Kirkehøvding; Prælat, herskesyg Præst; Hiërarchi, et, eg. helligt Herredømme; gejstlig Magt, Præstevælde, (saa vel om Kirkens Regering ved sig selv, som om dens attraaede Herredømme over Staten); Rangfølge af de gejstlige Autoriteter; ogsaa om en Rangfølge mellem Englene; og stundom i Almindelighed om en Rangfølge af Embeder og Værdigheder (derfor: himmelsk H., politisk, militært H.); (jvf. Hildebrandisme); hiërarchisk, hvad der afhænger af, staar under eller hører til Præsteherredømmet; præstevældig, kirkevældig, embedsmyndig; Hiër-archomani, lidenskabelig Stræben efter, Raseri for Fremme af gejstlig Despotisme.

Hierateion, Hieratikon, gr., et, s. Bema.

hiëratisk Skrift, gr. (hieratikos, præstelig, hellig), (hos de gamle Ægyptere) den i Bøger, Breve o. s. v. sædv. brugte, ved Afkortninger af Hieroglypherne (s. d.) dannede Skrift; ved yderligere Afkortninger dannedes den demotiske Skrift; hieratisk, alm.: hørende til den religiøse Kultus, f. Eks. h. Stil i den græske Billedhuggerkunsts og i Vaseprydelsernes Udviklingshistorie, mest fulgt ved Tempelgaver; ejendommelig ved sin Fastholden af de ældste græske, stive Former; ogsaa nyere (religiøs) Kunsts Brug af ældre Stilart.

Hiero —, gr. Forstavelse; hellig.

Hiero-drama, gr., et, Skuespil af den bibelske Historie.

Hiëro-duler, gr. (dulos, Træl, Tjener), pl., eg. Helligdomstjenere; (hos Grækerne) de en Guddom helligede mandlige og kvindelige Slaver el. Tjenere; (i den græske Kirke) Kirketjenere af lavere Rang.

Hiëro-glypher, gr. (glyphein, indgrave), pl., eg. hellige Skriftbilleder; de gamle Ægypteres sindbilledlige Skriftsprog; Helligskrift; Billedskrift (ligesom den semitiske Skrift væsentlig Konsonantskrift); de egentlige H. ere ældre end den hieratiske (s. d.) Skrift, denne igen ældre, end den demotiske (s. d.), og sildigst hos Ægypterne den koptiske (s. d.); Hiëroglyphik, Kundskab om Sindbilleder el. Billedskrift; Billedsprog; hiëroglyphisk, sindbilledlig, forblommet, hemmelighedsfuld, lønlig, gaadefuld, mørk; (hiëro-glyphicæ notæ, Rynker og Folder i Hænderne [Genstand for Chiromantien, s. d.]).

Hiëro-gram(ma), gr. (graphein, skrive), et, hellig Skrift, helligt Skrifttegn; hiërogrammatisk, skrevet i el. med saadanne Skrifttegn; Hiërogrammateus (—tevs), ægyptisk Skriftlærd; Hiërogrammatist, en, som forstaar det hellige Tegnsprog; Hiërograph, en, som beskriver hellige Genstande; Hiërographi, hellig, hemmelig Skrift og dens Brug; Lønskrift; sindbilledlig Fremstilling af hellige Ting;

ogſ. Beſkrivelſe og Tydning af hellige Skikke, Skrifter ꝛc.
Hiero-keryx, gr. (keryx, Herold, Forkynder, Præſt), Præſt (i det nuværende Grækenland).
Hiëro-krāt, gr. (kratein, herſke), = Hiërarch; Hiërokrati = Hiërarchi; hiërokratisk = hiërarchisk. (Jvf. —archi og —krati).
Hiëro-logi, gr., Tale (logos), Afhandling om, Beſkrivelſe af gejſtlige Ting, af de forſkellige Religioner; den præſtelige Velſignelſe ved Vielſen.
Hiëro-manti, gr., eg. hellig Spaadom; Spaadom af et Offerdyrs Gang, Indvolde ꝛc.; Hiëromant, en, der giver ſig af med ſaadan Spaadom (manteia).
Hiero-monachos, gr., en præſteviet Munk.
Hiëronymianere, Hiëronymiter, pl., Eneboere (i Spanien og Italien) efter den hellige Hieronymuses Leveorden (ſtiftet c. 1370).
Hiëro-phant, gr. (phainein, viſe, lade ſe, forevise; lære), Demeters (Cereses) Overpræſt og Religionsfortolker hos Grækerne og Ægypterne (jvf. Mystagog); Stiftsforſtander, Prælat; Hiëro-phantis, Præſtinde ved de eleuſinſke Myſterier.
Hiëro-phylacium, gr. (phylassein, gemme, paſſe paa), et, = Sacristi, ſ. d.; Hiërophylax, Kirkevogter, Degn.
Hiëros-arch, gr., Kirkens Overhoved, Pave.
Hiëro-skōp, Hiëro-skopi, gr., = Hiëromant, Hiëromanti, ſ. d.
Hiërosolyma, gr.-l., Jeruſalem.
Hiëro-thēk, gr. (tithenai, ſætte, lægge), et, Gemme for hellige Genſtande; Helgenſkrin, ſ. Ets. Monstransen, ſ. d.
Hiëro-thēt, gr. (thetes [af tithenai, ſætte], den ſættende, beſtemmende), en, ſom foreſkriver el. indfører hellige Skikke, iſ. ordner Gudstjeneſten.
Hiërotik, gr., Lære om det hellige, om Helliggørelſen.
High-church (Hejtſjørtſj), eng., Højkirken, (inden for den anglikanſke Kirke) et (ariſtokratiſk) Parti, der holdt ſig nøje til Book of Commonprayer (ſ. d.), og fra hvilket den anglo-katolſke (ſ. Puscyisme) Bevægelſe udgik. Jvf. Lowchurch.
High-court (Hejkort), eng., Højeſteret.
High-land (Hejlænd), eng., et, Højland (iſ. det ſkotſke); Highlander, Højlænder, Bjergſkotte.
High-life (Hejlejf), eng., eg. højt Liv; fornemt Liv, den fine Verden.
highly commended, ſ. commended.
Highness (Hej—), eng., Højhed (Titel for engelſke Prinſer og Prinſeſſer, tidligere i Tiltale til Kongen).
high-spirited (hej—), eng., modig, ſtolt; oprømt, højſtemt.
(Lord) High-Steward (Hejſtjuærd), eng., Leder af Forhandlingerne, naar der af Suverænen rettes Anklage mod Peerer el. Peerinder for Forræderi og ſtørre Forbrydelſer.
High-tory (Hejtori), eng., en ſtreng Tory el. Ærke-Tory. ſ. d.; fuldblods Ariſtokrat.
High-treason (Hejtriſ'n), eng., Landsforræderi.
High-way-man, pl. High-way-men (Hejuæmæn), eng. (high-way, Højvej, Landevej), Stimand til Heſt (i Engl.).

Hihulitter, pl., af Bodsprædikanten L. Læſtadius foranlediget, mod Statskirken fjendtlig Sekt (fra c. 1870) i Finland; Navn efter Medlemmernes jævnlige ekſtatiſke Udraab: Hi—hu!
Hija (Jcha), ſp., Datter; Hijo (Jcho), Søn.
hilarant, l. (hilaris, gr. hilaros, glad), opmuntrende, glædende; hilarere = exhilarere, ſ. d.; Hilariër, l., pl., Glædesfeſt; Hilaritēt, Munterhed, Lyſtighed, Glæde; Hilar-odi, l.-gr., Glædesſang, muntert Kvad; Hilarotrag-edie, l.-gr., Lyſt- og Sørge-Spil, blandet Skueſpil; Travesti af Tragedien.
[Hild, Hildur, oldn. (Hildr), Kamp; Valkyrie; Hilds Leg (oldn. Hildar leikr), Krig; Hilding, Kæmpe].
Hildebrandisme, eg. Hildebrands-Vælde; det hele Syſtem af pavelige Overgreb ſiden Gregor VII., født Hildebrand († 1085); den højeſte Grad af gejſtlig Deſpotisme; jvf. Hierarchi og Hierokrati; Hildebrandist, Tilhænger af pavelig Deſpotisme.
Hildur, ſ. Hild.
Hill, eng. (jvf. isl. hjallr, Forhøjning; l. collis, Høj), Høj, Bakke.
Hilum, l., et, (Bot.) Frøarret; Hilus, (Anat.) det Sted i et Organ, hvor dets Blodkar og Nerver træde ind i det.
Himalaja, Sneens Bolig, Jordens højeſte Bjergkæde.
Himantoma, et, el. Himantosis, gr. (himas, Rem), en, (Ll.) Drøbelens Forlængelſe.
Himation, gr., et, Overklædning, Kappe (hos de gamle Grækere).
Himeros, gr., (Myt.) Gud for Kærligheds-længſlen, jvf. Cupido; tidt = Eros.
Him(p)ten, t., ældre Kornmaal, = c. 2 Skæpper.
Hin, hebr., et, et jødiſk Rummaal, $^1/_{60}$ Homer (ſ. d.).
hinc illæ lacrymæ, l., (Terents) eg. deraf hine Taarer, d. e. deri ſtikker Ulykken; det er Ulykkens ſande Aarſag.
hinc inde, l., fra den ene, fra den anden Side, fra begge Sider.
Hinduer el. Gentoos (Dſjentus), pl., Hindoſtans (Oſtindiens) oprindelige Indbyggere; de af diſſe, der bekende ſig til de forſkellige Former af Hinduisme el. Ny-Brahmanisme (c. 180 Mill.), iſ. i Modſætning til de muhamedanſke Indere; Hindostani el. Urdu, det hindoſtanſke, det iſ. i Forindiens Byer almindelige Sprog, i hvilket arabiſk og perſiſk i ſtort Omfang have forbundet ſig med det oprindelig indiſke, og i hvis Skrifter det arabiſke Alfabet bruges. Hindi, det paa Landet i Forindien almindelige Sprog, der har bevaret mere af det oprindelig indiſke, og ſom bruger indiſk Skrift, den ſaakaldte Devanagari. (Navnet Hindhus er en perſiſk Ændring af det oprindelige Sindhu, Draabe, Sø, Navn paa Indusfloden og Landet om den; hos Grækerne ændret til Indos, India).
hinten, t., bagefter; von hinten, bagfra; hinter! bag ved!; Hinter-land, et, eg. Bagland; Opland (ſærl. bag europæiſke Kyſtbeſiddelſer i Aſien og Afrika).
Hiob, ſ. Job.
Hip! eng., et Udraab: hør! hejda! Hurra!
hiphilica notio, hebr.-l., et Verbums causa-

tive el. factitive (s. d. O.) Betydning (efter den hebr. [saakaldte] Conjugation Hifil).
Hipp-anthrōp, gr. (hippos, Hest; anthropos, Menneske), = Kentaur, s. d.; Hippanthropi, Vanvid, hvori den syge tror at være en Hest.
Hipp-arch, gr., Rytteranfører.
Hipparion, gr., = Hippotherium.
Hipparmost, gr., Rytteranfører (hos Spartanerne).
Hippeis, gr. (sing.: hippeus), pl., Ryttere, Riddere.
Hipp-elaph, gr. (elaphos, Hjort), ordret: Hestehjort; Elsdyr, Elg*.
Hippiader, gr., pl., Billedstøtter af kvindelige Personer til Hest.
Hippi-arch, gr., Staldmester, Berider.
Hipp-iater, gr. (iatros, Læge, af iasthai, læge), Hestelæge; Hippiatrik, Hestelægekunst; Dyrlægevidenskab; hippiatrisk, til samme hørende.
Hippikon, græsk Længdemaal, = 4 Stadier.
Hippo—, gr. (hippos, Hest), Heste—.
Hippo-bosk, gr. (boskein, lade græsse), Hestefluе.
Hippocastanaceæ, l., pl., (Bot.) Hestekastaniefamilien.
hippo-damisk, gr. (damazein, tæmme), som vedrører Hestes Tæmmelse og Afrettelse.
Hippo-dromi, gr. (trechein, løbe, perf.: dedroma), Hestevæddeløb, Væddeløbrsel; Hippodromium, et, Hippo-drōm eller Hippodromus, gr., en, Rendebane, Plads til Hesteløben; omtr. = Romernes Cirkus.
Hippo-gryph, gr. (gryps, Grif), „Hestegrif", en fabelagtig, vinget Hest med Rovfuglehoved; ogs. = Pegasus.
Hippo-kamp, gr., en fabelagtig Søhest med bugtet Fiskehale (kampos, stort Sødyr, Haj).
Hippo-kentaur, gr., = Kentaur (s. d.).
Hippo-kōm, gr. (komein, passe, pleje), Rideknægt, Berider.
Hippokras (vinum Hippocraticum), krydret Vin, Krydderbrændevin; Hippokratikere, gr., pl., Læger, som slutte sig til den navnkundige græske Læge Hippokrates († 377 f. Kr.; ikke at forveksle med Matematikeren Hippokrates fra Chios, s. Lunula) som deres Forbillede, og især hævdede Erfaringen som Grundlag for deres Videnskab; hippokratisk Ansigt = faciës hippocratica, s. facies; Hippokrateses Bænk, s. Scamnum Hippocratis; hippokratisere, opofre sig til Lægekunsten; spille Læge; Hippokratisme, Lægekunst, grundet paa Hippokrateses Principper.
Hippo-krene, gr. (krene, Kilde), (Myt.) eg. Hestekilde, en berømt Kilde i Bøiotien paa Bjerget Helikon, hvis til Digtning begejstrende Vand skal være fremkommet ved Pegasoses (s. d.) Hovslag.
Hippo-lōg, gr. (s. —log), Hestekender, hestekyndig; Hippologi, Kundskab om Heste og Hesteavl; hippologisk, som hører til Kundskab om Heste, hestekyndig.
Hippolyte, gr., (Myt.) Amazonernes Dronning, fældet af Herakles, der vilde hente hendes Bælte, som hun havde faaet af Ares.
Hippo-machi, gr., Kamp (mache) til Hest, Rytterfægtning.
Hippo-mān, gr. (mania, Raseri), Hestenar, lidenskabelig Hesteelsker; Hippomani, Hestesyge, lidenskabelig Forkærlighed for Heste;
Hippomanes, et, en Kødudvækst i det nyfødte Føls Pande (Genstand for Fabler; brugt som Elskovs-Tryllemiddel hos de gamle).
Hippo-manti, gr., Spaadom (manteia) af Hestenes Vrinsken, Bevægelser o. l.
Hippo-molg, gr. (amelgein, malke), eg. Hestemalker, en, som især lever af Hoppemælk.
Hippona, gr., Gudinden for Hestene.
hipponakteïsk Vers (efter dets Opfinder, den græske Digter Hipponax, c. 540 f. Kr.), = Choliambus, s. d., efter Skemaet:

—◡—◡—◡—

⏓—◡—⏓—◡—◡—◡

Hippo-nomus, gr. (nomos, Græsgang), Hesterøgter.
Hippo-patho-logi, gr., Læren om Hestens Sygdomme.
Hippo-pera, gr. (pera, Rejsesæk), Vadsæk, Tværsæk (til at lægge bag paa Hesten).
Hippo-phag, gr. (phagein, spise), Hestekødæder (Navn paa et skythisk og paa et sarmatisk Oldtidsfolk).
Hippo-poder, gr. (pus, Fod), pl., (Myt.) Mennesker med Hestefødder.
Hippo-potamos el. —mus, gr. (potamos, Flod), Flodhest, Nilhest.
Hippo-sandaler, gr., pl., Hestesko uden Søm.
Hippo-therium, gr., uddød pliocen Hesteart.
Hippo-thoros, gr., Stodhingst, Avlshingst, is. om Æselet, der bruges til Parring med Hopper (throskein, springe, befrugte).
Hippo-tomi, gr. (tome, Snit), Hestens Sønderlemmelse.
Hippo-toxot, gr., ridende Bueskytte.
Hippo-trophi, gr. (trophe, Pleje, Kost), Hesterøgt, Hesteavl.
Hipp-uris, gr. (ura, Hale), Hestehale; ogs. Hjelmbusk.
Hippuriter, gr., pl., (Geol.) uddøde marine Muslinger fra Kridttiden.
Hipp-ur-Syre, gr., eg. Hestenrinsyre, en i de planteædende Dyrs Urin forekommende Syre.
Hippus, gr., (Lt.) Pliren, Glippen med Øjenlaagene (eg.: Hest).
Hiragana, en Slags japansk Stavelsesskrift.
Hirculatiōn, ny l. (hircus, Buk), Vinstokkens overvættes Yppighed (Gejlhed), naar den sætter for meget Ved.
Hircus, l., Buk, Bukkestank, Stank af Akselhulesved (i sidste Bet. ogs. Hircisme).
[Hird, oldn. (hirð), Drottens haandgangne Mænd (hirðmenn) tilsammentagne; Hof; Hird-skraa, Lov for Hirden; Hirðstjóri, Hirdstyrer, den øverste verdslige Øvrighedsperson paa Island i 14de og 15de Aarh.].
Hirka, s. Scherif.
Hirquitalitas, ny l. (l. hirquinus, hircinus, Buk), = Paraphoni; jvf. Mutation og gallulascere.
Hirsch-fænger, t. (Hirsch, Hjort), en lang Jagtkniv, Jagtdolk, med hvilken Jægeren giver det saarede Dyr „Fangst" (t. Fang), d. e. Dødsstødet.
hirsut, l. (hirsutus), hvas, børstet, strid.
Hirudo, l., Blodigle, Lægeigle.
Hirundo, l., Svale (Fuglen).
Hispanisme, ny l. (l. Hispania, sp. España

Spanien), spansk Sprogegenhed, især forsaavidt den overføres i et andet Sprog.
hispid, l. (hispidus), ru, laadden.
Hissar, tyrk., Borg (i Stednavne).
Histio-dromi, gr. (af histion, Væv, Klæde, Sejl, og dromos, Løb, Fart), Sømandskunst, Søfartsvidenskab.
Histo-chemi, gr., den Gren af den fysiologiske Kemi, der afhandler den kemiske Konstitution af det dyriske Legemes Væv; Histo-genese, Histo-geni, gr. (af histos, Væverstol; en Væv; et Væv; s. —gen, —geni), Tilblivelse og Udvikling af Vævene i menneskelige og dyriske Legemer og Læren derom; Histographi, Histo-logi, Vævslære, Læren om Vævene i de dyriske Legemer; Histo-nomi, Læren om Aarsagerne til disse Væv og om Lovene for deres Udvikling; Histo-tomi, Sønderlemmelse af de organiske Væv.
Historicus, l., el. Historiker, Historiekender, Historiegransker, Historieskriver.
Historiē, gr. (af historein, erfare, udgranske, fortælle), og l. (Historia), fransk: Histoire (Istoar'), eng. History, i Almindelighed: Begivenhed; Fortælling om (virkelige el. opdigtede) Tilbragelser; (i egentlig, snævrere Betydning) den samme, betragtet som Videnskab: sammenhængende Fortælling af virkelige Tilbragelser, der have en vis Betydning og Vigtighed (Verdenshistorie, Kulturhistorie etc.); stundom (spøg.) „en halv Historie“, (forhen) et halvt Glas Gammel-Rom Toddy; „en Historie“ el. „en Røver-Historie“, Skrøne*, = Opspind, Løgn; (Naturhistorie = Naturbeskrivelse); Historia ecclesiastica, Kirkehistorie (modsf. Profan-Historie el. verdslig Historie); Historia vitæ magistra, Historien er en Lærer for Livet; histoire scandaleuse (istoar skangdaløs'), fr, = chronique scand., s. d.; Historiē-Maler, en, som maler Historie-Malerier, historiske Billeder, d. e. Billeder, hvis Genstande ere bestemte Tilbragelser af Historien eller Sagnet.
historiere, i historiske Billeder at iagttage Kostumet etc.; historisere, (Herald.) lære, hvorledes Vaabeners Historie med deres successive Forandringer er at fremstille.
Historiette, fr., lille Fortælling.
Historik, gr., den historiske Videnskab, den Kunst at skrive en Historie.
Historio-graph, gr., Historieskriver; Historiographi, Historieskrivning.
Historio-mathi, gr., Historielæren; Anvisning til at lære Historie.
historio-sophisk, gr., vedkommende Historiens Filosofi, Historiosophien.
historisk, gr. og l., grundet i, hørende til, vedkommende Historien; faktisk, virkelig sket; ordnet og sammenhængende som en Historie; historisk Kundskab, Indsigt i en Kunsts el. Videnskabs Sammenhæng og indre Væsen, uden at man derfor selv er Udøver af den; historisk Digteart = episk Digt, s. d.; historisk Billede, et Billede, hvis Formaal er Fremstilling af en bestemt Genstand af Historien eller Sagnet. Historiske Hjælpevidenskaber ere f. Eks. Arkæologi, Numismatik, Heraldik, Etnografi etc.
Histrioner, l., pl., (i det gamle Rom) Gøglere; Skuespillere; histrionisk, gøgleragtig; skuespillermæssig; Histrionisme og Histrioni, Skuespillerstand (i mindre hæderlig Betydning).
Hit-ōpadēça, sanskr. (hita, gavnlig; upadeça, Undervisning), eg. den gavnlige Undervisning, en indisk Fabelbog, en Slags „Børneven“ el. „Ungdomsven“, hvis religiøst-filosofiske Indhold skal være samlet omtr. 500 e. Kr.
Hivernage (Ivernasj'), fr. (hiver, Vinter), Skibes Overvintring (s. Hibernation).
Hjob, s. Job.
[Hjon, oldn., Husstand, Tyende].
Hlafard, angelf., eg Brødudbeleren, (hos Angelsachserne) den større Godsejer, der samlede om sig en Kreds af undergivne; jvf. Lord.
[Hlaut (Hløjt), isl., et, Offerblod].
[Hlèr, s. Ægir].
[Hlið-skjálf, Lidskjalf, s. Odin].
Hoards (Hords), eng. (hoard, Forraad, Skat, Dynge), pl., opsamlede Beholdninger af ædelt Metal, der unddrages Cirkulationen.
Hoax (Hoks), eng. (forv. af hocus, s. Hocus-pocus), opdigtet Fortælling, Skrøne*, Æventyr.
Hobbesianere, Tilhængere af den engelske Filosof Hobbes († 1679), særl. af hans med politisk Frihed og med Religionen uforenelige Meninger (Hobbisme el. Hobbesianisme).
Hobblers, eng. (hobble, halte), pl., ridende Strandvogtere mod Snighandelen.
Hobo, Hoboist, s. Hautbois.
Hoca, et italiensk Hasardspil.
hoc age! l., (romersk Offerudtryk) = pas paa det, du skal! hoc anno el. hujus anni, i dette Aar; hoc est, det er, det vil sige; hoc habet (neml. vulnus, Saar), (romersk Gladiatorudtryk), jvf. Habet; = med ham er det ude; hoc loco, paa dette Sted; hoc mense el. hujus mensis, i denne Maaned; hoc sensu, i denne Mening eller Forstand; hoc tempore, i eller paa denne Tid; for Tiden; ad hoc, til dette, i dette bestemte Øjemed; hoc erat in votis, l. (Horats), dette var i mine Ønsker, netop hvad jeg ønskede.
Hōch, t., et, eg. Højt; et Vivat, s. d.
Hock (Forkortelse af Hochheimer), engelsk Navn paa Rhinskvin; jvf. Claret.
Hockey (—ki), eng., eg. Høstgilde; Slagbold (et Boldspil), Stavbold, Stokkebold.
Hoco-poco, pl. Hocopocos, Øgenavn paa det politiske Tilbageskridtsparti i Nordamerika, modsf. Locofocos, s. d.
Hocuspocus, et, Gøgleri, Taskenspilleri, Blændværk (mulig forvansket af Ordene ved Transsubstantiationen [s. d.] i den romerske Kirke: Hoc est corpus . . . (dette er (Jesu) Legeme), misbrugt ved Gøglerforvandlinger; jvf. lignende sandsynlig Profanation ved Hallali; efter andre af en Taskenspiller ved Navn Ochus Bochus.
hoc volo, sic jubeo, s. sic volo.
Hod-egese, Hod-egesis, el. Hod-egetik, gr. (hodos, Vej; hegeisthai, vise, føre an), særlig Vejledning til en Videnskabs hensigtssvarende Studium; Hodeget (urigt.: Hodogēt), Vejviser, Fører; hodegetisk, anvisende, indledende til Forelæsninger.
Hoder, s. Høder.
ho-diē mihi, cras tibi, l., i Dag mig, i

Morgen dig; ho-diё tibi, cras mihi, i Dag dig, i Morgen mig.
ho-diern(us), l., hørende til Dagen i Dag; ad hodiernum diem, indtil i Dag.
Hodito-logi, gr. (hodites, en Vandrer), Reise-lære, Vejledning til formaalstjenlig at indrette en Reise, til at rejse med Nytte.
Hodogese = Hodegesis; Hodoget = Hodeget; Hodo-graph, Vejbeskriver; Hodometer, gr. (metron, Maal), et, Vejmaaler, Stridttæller (Redskab, som viser den tilbagelagte Vejs Længde); hodometrisk, vejmaalende, efter Vejmaaleren; Hodo-plani, Afvigelse fra den rette Vej, Forvildelse (planan, føre vild).
[Hof el. Hov, isl., et, hedensk Tempel, Gudehus, Offersted hos vore hedenske Forfædre (isl. Gudernes hellige Steder; jvf. Harg); heraf: Hovgaard, d. e. Gaard, hvis Indtægter brugtes til Hovets Vedligeholdelse; Hofgode, Præst; Hofgydie, Præstinde; s. Gode, Gydie].
hofere, t. (hofi[e]ren), eg. gøre sin Opvartning ved Hoffet; krybe for, smigre; forsk. fra hovere, s. d.
hof-fähig, t., berettiget til at komme til Hoffet; hofegnet.
Hofmei = Hamei (s. d.).
Hogs-head (—hœd), eng., eg. Svinehoved, et, Vin- og Øl-Maal, Oxehoved, for Øl = 54 Gallons, for andre Varer = 63 Gallons.
Hoi o (gr. οἱ ὁ), = Septuaginta (s. d.) (det korte græske ὁ er = halvfjerdsindstyve).
Hoist, eng. (hoist, heise), Hejseværk; s. Élévateur.
Hokkabas, tyrk., Gøgler, „Taskenspiller"; jvf. Hocus-pocus.
Hold-skrue (af t. Holz, Træ, oldn. og d. Holt), eg. Træskrue, skarpgænget Metalskrue til som fastholdende Middel at skrue ind i Træ.
Hollænder, en Valse (efter hollandsk Indretning) i Papirmøllerne; Hollænderi, et, Forpagtning og Brug af en større Gaards Kvægbesætning og Græsning (jvf. Mejeri); hollandsk Kikkert (saa kaldet efter Hollænderen Hans Lippersheim, der opfandt den 1609), s. Galileisk K.; hollandsk Skole, (Mal.) en Del af den nederlandske el. flamske Skole med Lucas fra Leyden i Spidsen.
Holmium, et med Erbium nær beslægtet Metal.
holo-blastiske Æg kaldes i Embryologien Æg, der gennemgaa en fuldstændig Kløvning, hvorved hele Ægcellen (gr. holos, hel, og blaste, Spire) deles i mindre Dele; modsl. meroblastiske Æg.
Holo-branchier, gr. (holos, hel, fuldstændig), pl., Brustfiske med fuldkomne Gæller eller Gællelaag (branchia).
Holo-ëder, gr. (hedra, Sæde, Grænseflade), et, (Krystallogr.) en Krystal, der har alle fine Grænseflader (i Modf. til Hemiëder); Holoëdri, denne Egenskab ved Krystaller; holoëdrisk, denne Egenskab vedkommende.
Holo-graphum, gr., et, et helt igennem af Udstederen selv skrevet (egenhændigt) Dokument, f. Eks. et saadant Testament; holographisk, helt igennem egenhændig skreven.
Holo-kaustum, gr. (kaiein, brænde), et, et Brændoffer, som bliver aldeles opbrændt.
holo-krystallin, gr., helkrystallinsk, helt igennem krystallinsk.
Holo-merianere, gr. (meros, Del), pl., de Spiritualister (s. d.), der paastaa, at Aanden er i et Rum, i dettes Helhed og enkelte Dele; modsl. Nullibister, s. d.
Holo-meter, gr., = Pantometer, s. d.
Holo-photal-reflector, gr.-l., et af Stevenson konstrueret fordelagtigt Belysningsapparat til Fyrtaarne (phos, Lys).
holo-serisk, gr. (serikos, af Silke; Navn efter Sererne (Seres), et indisk Folk, fra hvilket Grækerne først fik Silken), som er helt af Silke.
holo-siderisk, gr., som er helt af Jern (sideros); Holosiderit, Meteorjern, Meteorit, som er omtrent helt af Jern.
Holo-stereo-barometer, gr., et, Daasebarometret (stereos, fast), = Aneroidbarometer (s. d.).
Holo-symphysis, gr. (s Symphysis), (Lt.) fuldstændig Sammengroning.
Holo-thurier, gr. (af thyra, Dør), pl., Søpølser (en Familie blandt Straaledyrene).
Holo-toni, gr. (teinein, spænde), (Lt.) Stivkrampe; holotonisk, greben af Stivkrampe; hidrørende fra samme.
Holsatia, latiniseret Navn paa Holstein.
Holt-skrue, s. Holdskrue.
Holy-day (Hollidæ), eng., Helligdag, Festdag, Fridag; Holydays, pl., Ferie.
Homagium, m. l. (af homo, Mand, ɔ: Vasal; Tjener), et, el. Hommage (Ommasj'), fr., Hylding, Hyldingsed; Lenspligt; ærefrygtsfuld Underkastelse; Hommage de dévouement (—devumang), Hengivenheds-Gave (f. Eks. ved Bøgers Forœring fra Forfatteren; = „med Højagtelse, hengivenst"; homagial, henhørende til Hylding eller Underkastelse; Homagial-Ed, Lensed.
Hom-agra, s. Omagra.
homalo-dermisk, gr. (homalos, jævn, glat; derma, Hud), glathudet; homalo-graphisk, jævntegnet, = isographisk (s. d.); homalophyllisk, fladbladet.
Homard (Omar), fr. (l. homarus), Hummer.
Home (Hoom), eng., et, Hjem; H. Office, Indenrigsministerium; H. Secretary, Indenrigsminister; s. at home.
Homer, Chömer, hebr., et, et jødisk Rummaal = Omer, s. d.
Homerider, gr., pl., græske Sangere el. Digtere i Homers Aand og Maner; særl. en paa Chios hjemmehørende Sangerskole, der bevarede de homeriske Digte og mentes at nedstamme fra Homer; homerisk Latter, en hjertelig Skoggerlatter, saa kaldt efter den Latter, Hefaistos en Gang ved at gøre Tjeneste som Mundskænk (Iliad. I., 599), vakte blandt Guderne; Homerist, Efterligner af Homer (f. Eks. Vergil); Homero-cento, l. (cento, Lappeværk), et af 2344 homeriske Vers (Hexametre) sammensat gammelt Digt om Jesu Liv; Homero-mastix, gr., Homerossvøbe, Navn for Grammatikere, der, som Zoilos (s. d.), gik ud paa at finde Fejl hos Digteren Homeros; = en Ørkedabler, Kritikaster (s. d.).
Home-rule (Homruul), eng. (home, Hjem; rule, Regering), Hjemmeregering, Selvstyre

(eng. self-government); ofte forekommende som Tegn for Irlands Krav i politisk og statsretlig Henseende (med særligt Parlament o. s. v.); Home-ruler, pl. H.-rulers, Tilhænger af det for denne Sag kæmpende Parti; Home-spun (—spønn), eg. hjemmespundet, hjemmegjort Tøj; Home-stead (—stedd), et, Hjemsted, Hjemstavn; (i Nordamerika) Grundejendom, der indenfor visse Grænser ere undtagen fra Udlæg; ogs. Jordstykke, som af Staten overlades Kolonister frit el. mod en ringe Sum.

Homi-cida, l. (caedere, hugge, dræbe), Manddraber, Morder; Homicidium, l., et, Menneskemord, Mord, Drab; H. casuale, tilfældigt Drab; H. culposum, Drab, voldt ved Skødesløshed (s. culpos); H. voluntarium, forsætligt Mord; H. necessarium, Drab af Nødværge.

Homiletik, gr., Prædikekunst, gejstlig Talekunst; Homiletiker, Kender af el. Lærer i gejstlig Talekunst; ogs. gejstlig Taler, Prædikant; homiletisk, som vedkommer gejstlig Talekunst, prædikemæssig; Homiliarium, gr.-l., et, en Samling af Homilier el. Prædikener; Homilie, Homili, (eg. Omgang, Samliv, Underholdning, Undervisning), i Kirkens ældste Tid: Menighedsforstanderens korte, til et Skriftsted knyttede Tale ved Gudstjenestens Slutning; senere: Prædiken i Menigheden (til Forskel fra den missionerende Forkyndelse); nu: bibeltydende Prædiken (uden egentlig Inddeling, og uden særskilt fremhævet Tema, som i den sædvanlige Prædiken); Homilist, Prædikant, gejstlig Taler.

homines in regis mores se formant, l., som Herren er, saa følge ham Svende.

homini plurima ex homine sunt mala, l., Mennesket volder Mennesket de største Ulykker.

Homiosis, gr., = Assimilation, s. d.; ogs. = Homøosis.

Hommage, s. Homagium.

Homme (Omm'), fr. (l. homo), Menneske; Mand; H. d'affaires (daffær'), Forretningsmand; Fuldmægtig; Forvalter; Hushovmester; H. de confiance (kongfjangs'), Mand, der nyder almindelig Tillid, Tillidsmand; H. de cour (kur), Hofmand; H. de Dieu (Djø), en Guds Mand, from Mand; H. d'épée, Soldat; H. d'esprit (despri), Mand af Aand; H. d'état (—ta), Statsmand; H. de fortune (fortyn'), et Lykkens Barn (som er bleven rig ved Slumpelykke); H. de lettres (lætr'), en Lærd, Videnskabsmand; H. de main (mæng), en haandfast Mand; H. de paille (paj'), Straamand; H. de qualité (kalité), Mand af Stand; H. de robe, en retslærd, lovkyndig; H. du jour (sjur), Modeherre; H. galant, s. u. galant; homme (el. un bon) averti en vaut deux, en (godt) advaret er dobbelt forsigtig; l'homme propose et Dieu dispose, s. Dieu.

Hommeid = Hamei (s. d.).

Homo, l., Menneske, Mand.

homo—, gr. (homos), lige, ens, fælles, af samme Slags (i mange Forbindelser).

Homo alieni juris, l., umyndig (mods. H. sui juris, s. d.).

homo-centrisk, gr. (af homos, lige, ens), = concentrisk, s. d.

homo-cerk, gr. (kerkos, Hale), (næsten) ligehalet (om Fisk).

homo (testis) diluvii, l., Syndflodsmennesket, uddød tertiær Fiskepadde.

homo-dont, gr., enstandet, (Pattedyr) der har alle Tænder ens.

Homo-drom, gr. (af homo-dromos, eg. samløbende), Bærestang, Løftestang, eenarmet Vægtstang (ɔ: med Kraft og Byrde paa samme Side af Hvilepunktet). Jvf. heterodrom.

Homo-ethni, gr. (homos, lige, ens, samme; ethnos, Folk), fælles Nedstammen fra det samme Folk (jvf. Gentilitet).

homo-fokal, gr.-l., (Keglesnit) som har samme Brændpunkt (focus).

Homo-galaktos, gr. (gala, Mælk), Fosterbroder, Pattebroder.

Homo-gami, gr. (gamein, ægte), (Bot.) det Forhold i Tvekønsblomster, at Støvknapperne aabne sig samtidig med, at Arret bliver modtageligt for Bestøvning.

homo-gen, gr. (homogenes, af genos, Slægt, Art), ligeartet, ensartet, beslægtet, sammensat af ligeartede Dele, af ens Art, Natur el. Beskaffenhed, mods. heterogen, s. d.; homogene Størrelser, saadanne, der maales med een og samme Enhed; homogent af nte Grad m. H. t. visse Bogstaver kaldes et helt, rationalt Polygonium, naar alle Leddene ere af nte Grad m. H. t. disse Bogstaver (ligesaa om en hel, rational Ligning); Homogeneïtet, Ligeartethed, Enshed; homogenisere, gøre ligeartet; Homogenesis, Homogeni, levende Væseners Oprindelse fra en Organisme af samme Art, = Generatio æqvalis, mods. Heterogenesis, s. d.

Homo-gram, gr. (graphein, skrive), et, = Fac-Simile, s. d.; Homograph, et af Franskmanden Burnier opfundet Redskab til perspektivisk Tegning; Homo-grapher, pl. (Gram.) ens skrevne Ord, der have forskellig Betydning og Lyd [f. Eks. kort (Tillægsord) og Kort (Navneord), men (Bindeord) og Men (Navneord)]; homographisk, s. u. homonym; homographiske Figurer, (Geom.) Figurer, der kunne bringes til at være homologe, s. d.

homo homini lupus (monstrum), l. (Plautus), det ene Menneske er en Ulv (et Uhyre) mod det andet (Ordspr. med Hensyn til den saa ofte gældende „stærkeres Ret"); Frænde er Frænde værst.

homo-klin Pollination, gr.-l. (gr. kline, Seng; l. pollen, Støv), (Bot.) Bestøvning fra samme Seng, naar Støvet fra Støvdragerne befrugter Støvvejen i samme Blomst.

homo literatus, l., en lærd Mand.

homo-log el. homo-logisk, gr. (s. —log), ligelydende, af samme Navn (= homonym), overensstemmende, samstemmende, bifaldende; (Geom.) to Figurer siges at være homologe el. ensliggende, naar der til ethvert Punkt i den ene svarer et Punkt i den anden, saaledes at til hinanden svarende Punkter ligge i samme rette Linie gennem et fast Punkt, Homologi-Centret, Fællespunktet; homologe Rækker, (Kem.) nærbeslægtede Forbindelser med en Sammensætningsforskel af et Antal Kulstof-

atomer og dobbelt saa mange Brintatomer; i Nt. kaldes til hinanden svarende Organer homologe; ligesaa ensartet fungerende Væv; Homologation = Vidimation; homologativ, retslig stadfæstende; homologere = vidimere, s. d. Homologet, Bekender; Homologi, Overensstemmelse (som hos Stoikerne: Fornuftens Overensstemmelse med sig selv; hos Pythagoreerne: Lighed med Gud); Bifalden; overh. homologisk Egenskab; Homologumenon, et, pl. Homologumena, almindelig for ægte erkendte Skrifter (f. Eks. i det nye Testament), modſ. Antilegomena, s. d. Jvf. ogs. Notha.

homo-morphisk, gr., som har samme Skikkelse (morphe), ensdannet, ligedannet.

Homo naturæ minister et interpres, l. (Bacon), Mennesket er Naturens Tjener og Tolk.

Homonoia, gr., = Concordia, s. d.

homo-nomisk, gr., lydende een og samme Lov (nomos), staaende under de samme Love.

homo novus, l., eg. ny Mand; uden navnkundigblevne Forfædre, aneløs; nybagt Adelsmand; jvf. Parvenu.

hom-onym, hom-onymisk, gr. (onoma, onyma, Navn), ordlig, ensnævnt, men med forskellig Betydning, om Ord, der skrives forskelligt, men udtales ens: homophone Ord (Hvin, Vin), eller udtales forskelligt, men skrives ens: homographiske Ord (led, Led), eller udtales og skrives ens, hvilke kunde kaldes homo-grapho-phone (Sold [Løn], Sold [Si], Sold [Svir]); Homonymon, et, pl. Homonyma, homonymt Ord, Ordnavne; Homonym, Homonymus, Navne, Navnebroder; Homonymi, Ordlighed, Navnelighed; ogs. Tvetydighed.

homo omnium horarum, l., eg. et Menneske for alle Timer, d. e. som ved at finde sig i alt.

Homo-phag og Homo-phagi, gr., s. Omophag.

Homo-phasis, gr. (phasis, Tale), = Petitio principii, s. d.

homo-phon el. homo-phonisk, gr., overensstemmende i Tone, Lyd el. Klang (phone), ligelydende; s. u. homonym; Homophon, enslydende Tegn (i den ægyptiske Hieroglyfskrift); Homophoni, Tonernes Overensstemmelse, Lighed; hos de gamle: Syngen i Unisono eller i Oktaven; homophonisk Sættemaade, (Mus.) en Indretning af et musikalsk Stykke, ifølge hvilken det kun har een virkelig Hovedstemme, der alene akkompagneres af de andre Stemmer (modſ. polyphonisk, s. d.).

homo pro-ponit, Deus dis-ponit, ſtldig. l., Mennesket spaar, Gud raa'er. Jvf. Dieu.

Hom-optera, gr. (pteron, Vinge), pl., (Nath.) de ensvingede Insekter, Cikader og Bladlus, modſ. Heteroptera, s. d.

hom-organe Lyd, Lyd, der frembringes ved samme Organ (f. Eks. Læben, Tungen).

homo sui juris, l., (Retsspr.) en myndig Person (modſ. H. alieni juris, s. d.).

homo sum; humani n(ih)il a me alienum (esse) puto, l., (Terents) jeg er et Menneske og anser intet menneskeligt for mig uvedkommende.

homo-tonisk, gr. (teinein, spænde), ligestemmende, enslydende, enstemmig; (Lt.) vedholdende i samme Spænding; h. Feber, Feber, som hverken tager til eller af.

homo trium literarum, l., eg. et Menneske med tre Bogstaver: Fur, Tyv.

homo troglo-dytes (troglo-dytes, gr.), eg. Hule(be)boer, Hulebo, ogs. = Orang-Utang.

Homo-usi og homo-usios, s. u. Homøusianere.

Homuncio og Homunculus, l., et stakkels Menneske, ubetydelig Person; ogs. et lille Menneske, der tænkes frembragt ved kemiske Midler, efter Anvisning af Paracelsus i hans Skrift „de generatione rerum naturalium“.

hom-usios, gr., = homousios.

homøo—, gr. (homoios), lige, lignende (i mange Forbindelser), s. homo—.

Homøo-graphi, gr., = anastatisk Tryk.

Homøo-meri el. Homoio-meri, gr., Delenes Ligeartethed (ikke Lighed, Enshed); de ligeartede Grunddbestanddele i de enkelte Tings Masser kaldes med et aristotelisk Udtryk Homoiomerer (homoiomere), af Anaxagoras selv († c. 430 f. Kr.), der først opstillede dem som Væsensprincip, Spermata, Spirer.

homøo-morph(isk), gr., med lignende Skikkelse (morphe), skikkelselignende.

Homøon el. Homoion, gr., et, det lignende; Lignelse.

Homøo-pathi, gr., en lignende Lidelse; (Lt.) (Homøo-pathik), den Lægemetode (opfunden af Tyskeren Hahnemann, † 1843), efter hvilken der imod en Sygdom bruges saadanne Midler, som i et sundt Legeme vilde frembringe et lignende (ikke det samme s. Isopathik) Onde (ifølge Grundsætningen: Similia similibus [curantur], s. d.), modſ. Allopathi, s. d.); Homøopath, Tilhænger af denne Lægemaade; ogs. en ligestemt, ligesindet, Fælle; homøopathisk, efter hin Lægemetodes Regler; ueg. som rækkes eller bruges i meget ringe Gaver eller Indgifter (doses), (et af denne Kurmetodes Særkender, jvf. potentsere); homøopathisere, bruge den homøopatiske Lægemaade.

homøo-phon, gr. (phone, Stemme), enslydende, el. rettere: lydlignende; Homøophona, pl., Ord, som have ens el. ogsaa kun en lignende Lyd, s. homonym; Homøophoni, Lydslægtskab, Lyd-Lighed; Homøophonik, Samling el. Sammenstilling af Ord, der i Lyden ligne hverandre.

Homøo-pro-phera, gr., sing.: —pheron, et, tæt sammenstillede Ord med lydlignende Begyndelser, f. Eks.: „Disse Viser vise hen til Visdom“ (i Peder Syvs Dedikation foran Kæmpeviserne), uheldig Brug af Allitteration.

Homøo-ptota, gr. (ptosis, Fald, Kasus, Endelse), sing.: —ptoton, et, især i Endelserne ligelydende Ord i samme Sætning el. Ordforbindelse.

Homøosis, gr., belærende Sammenligning, Forklaring ved Lignelser; Efterligning, Stræben efter Lighed med, f. Eks. theo, med Gud, (Platons Moralprincip).

Homøo-teleuton, gr. (telos, Ende, Endelse),

et, (Talek.) = Epiphora, s. d.; Homoo-teleuta, pl., lignende Ordendelser, Rim.
homoo-tonisk, gr., som har en lignende Lyd (tonos).
Homo-usianere el. Homoi-usianere, ogsaa Homoi-usiaster, gr. (usia, Væsen), pl., (Kirkehist.) Tilhængere af den Mening, at Jesus ikke har været af samme Væsen (homo-usios, homusios) med Gud, men kun af et lignende (homoio-usios el. homoi-usios); Homo-usi el. Homoi-usi, Væsens-Lighed; Homo-usi, Væsens-Enshed (Identitet).
Hon, ung., et, Hjem, Fædreland.
honesta mors turpi vita potior, l., bedre falde med Ære end Skændsel være.
Honestas, l., Ære, Anseelse; Ærlighed; Honestation, ny l., Hædren, Æresbevisning; honestere, ære, hædre; honestus, hæderlig; honestum, det hæderlige, det menneskeværdige.
honesto inter labores otio sacrum, l., viet til hæderlig Arbejdshvile (Indskrift paa Bernstorf Slot).
Hong, kin., Købmændenes Lav i Kina; Forstander for de fremmede Handelskontorer i Canton; Varelager, Handelshus.
Hongroise (Ongroas'), fr. (la Hongrie, Ungarn), ungarsk Dans; à la hongroise, (Mus.) i ungarsk Folkemusik-Stil.
honnet (fr. honnête [onnæt]; l. honestus) (alm. Udt. honnet), ærlig, retskaffen, redelig; hæderlig, sømmelig, sædelig; høflig, artig, forekommende; billig, god; Honnête-homme (Onnætomm'), en retskaffen Mand, Dannismand; honnet Ambition, falsk, latterlig Æresfølelse, fine Fornemmelser; Honnêtete (Onnætete, alm. Udt. Honnætetet), Redelighed, Retskaffenhed; Sædelighed, Artighed.
Honneur (Onnør, alm. Udt. Honnør), fr. (l. honor), Ære, Hæder; militær Hilsen og Æresbevisning; Honneur-Post, Skildvagt foran kongelige Slotte el. højere Officerers Boliger; honneur et patrie, Ære og Fædreland (den franske Æreslegions Devise); sur l'honneur (syr —) el. d'honneur el. parole d'honneur, paa (min) Ære! par honneur, for Ærens Skyld; ogs. uden Betaling; Point d'honneur, s. Point; Honneurs, pl., Æresbevisning, is. Gæsters Modtagelse, Beværtning, Underholdning x.; gøre Honneurs, pl., forestille Vært; i Kortsp. ere Honneurs de 4 el. 5 højeste Kort i Trumf; ogs. visse andre Fordele, som betales særskilt.
Honni soit qui mal y pense (Onni soa ki mal i pangs'), fr., Skam faa den (honni, Particip. af honnir, eg. haanet være den), som tænker ondt derved! (Indskriften paa den engelske Orden af det blaa Hosebaand, order of the garter, stiftet 1350 af den engelske Konge Edvard III.).
Honnør, s. Honneur.
Honor el. Honos, l., Ære; Honør-Dage, s. Respect-Dage; Honør di littera, gl.-it. (it. onore di lettera), (Kbspr.) Antagelse af en Veksel til Udbetaling af Højagtelse for Udstederen; H. del giro, H. del indosso, Trediemands Antagelse og Udbetaling af en Omløbs-Veksel af Agtelse for Indossanten (s. Giro).
honorabel, l., ærefuld, ærværdig, rosværdig, hæderlig, agtbar.
Honorant, l., en, som antager en Veksel for en andens Regning.
Honorar(ium), l., et, Æresløn, Hæderslon, Belønning, Vederlag, Betaling til Lærere, Læger, Forfattere x., hvor det ej kommer an paa det præsterede Arbejde alene, men især paa vedkommendes aandige Dygtighed x. (jvf. Didaktron og Salarium); Honorarius, en, som har Titel og Rang af et Embede, men ingen Lønning; Æresmedlem.
Honorat(us), l., en højere ordensgejstlig; ogs. en Vekselskyldner, til Ære for hvem en Honorant (s. d.) accepterer el. indfrier en Veksel; Honoration, Æresbevisning; Antagelse og Indløsning af en Veksel; Honoratiores, pl., et Steds fornemmere el. ansete, Folk af de højere Stænder; Storfolk.
honorere, l., ære, højagte, holde i Agt og Ære; antage og udbetale, indfri (Veksler, Anvisninger x.); betale, give i Æresløn til Læger, Forfattere x.; aflægge militær Honnør.
honores mutant mores, l., Værdigheder forandre Sæderne, eller: anden Stand, andre Sæder; anden Stand, anden Mand, (ogsaa: Naar Skarn kommer til Ære, ved det ikke, hvordan det vil være).
honor est praemium virtutis, l. (Cicero), Ære er Dydens Løn.
honori-fice, l., ærefuldt, med al Ære.
honoris causa, for Ærens Skyld; uden Vederlag; at nævne en honoris causa, o: med Agtelse.
honos alit artes, l., Æren er Kunstens Amme; honos habet onus, Værdighed har Byrde, medfører Besvær; Ære giver meget at bære.
honourable (onnørabl'), eng., ærefuld, hæderlig; „højvelbaaren" (eng. Adelstitel).
Honover, zend., Skaberordet, Ordet, ved hvilket efter Zoroasters Lære Urguddommen, Zaruana akarana, skabte alt, ogs. Ormudz og Ahriman, de højeste skabte Guddomme. Jvf. Logos.
honteux (ongtø), fr. (honte, Skam; honnir, haane), skammelig, skændig; skamfuld, undselig; Parties honteuses og Pauvre honteux, s. u. Parties og Pauvre.
Honved, ung. (hon, Hjem; ved, Værge); eg. Fædrelandsforsvarer, først (1848) Navn paa frivillige, senere paa den mod Østerrig (1848—49) dannede særlige ungarske Hær, siden 1868 den ungarske Milits el. Forstærkning.
Hooka (Huka), en østindisk Tobakspibe med et meget langt Rør, som gaar igennem et med vellugtende Vand fyldt Glas. Ogsaa Huka. Jvf. Nargileh.
hoper edei deixai, gr., = quod erat demonstrandum, s. d.
Hoplit(es), gr. (hoplon, et stort Skjold), tungvæbnet, fuldrustet Soldat; Hoplitik, gr. (hopla, pl., Vaaben), Vaaben- el. Væbnings-Lære; Hoplito-drom, en, der løber Væddeløb i fuld Rustning; Hoplitodromi, et fordant Væddeløb; Hoplo-chrisma (af chriein, salve), et, Vaabensalve (som troedes at læge Saar, naar man strøg den paa de Vaaben, hvormed hine vare gjorte); Hoplo-mach, en, som kæmper i fuld Rustning; Hoplo-

machi, Kamp, Kæmpen i fuld Rustning; Hoplomochlion (gr. mochlion, Løftestang, Redskab til at ledsætte forvredne Lemmer), et, Vaabenpanser, en forældet kirurgisk Forbinding til hele Legemet; Hoplo-thek, et, Rustkammer, Tøjhus.

Hoplo-meter, gr. (af hople, Hov), en (af den franske Dyrlæge Riquet opfunden) Hovmaaler; Hoplometri, Hovmaaling, Maaltagning til Hovbeslag.

Hopo, (hos Kafferne) en Faldgrube for vilde Dyr.

Hopper, eng., eg. en, som hopper; Mølletragt, hvorigennem Kornet løber ned i Kværnen.

Hora, l., Time, pl. horæ, Synge- og Bede-Timer, Timesange, Timebønner i Klostre; deraf: synge horas; horæ canonicæ el. h. regulares, pl., de i Klostrene foreskrevne 8 Bedetimer: Matutina el. Mette Kl. 3, Prim(a) 6, Tertia el. Terts 9, Sext(a) 12, Nona el. None 3, Vesper 6, Complet-(orium) 9, Vigilia 12; (Horaer, Timegudinder, s. Horæ); hora ruit, Tiden løber; hora loco-que consveto (el. solito), til sædvanlig Tid og paa sædvanligt Sted; horis sub-secivis, i Bitimer, i levnede, ledigblevne Timer.

horatiansk, hørende til, forekommende hos Digteren Qvintus Horatius Flaccus († 8 f. Kr.); horatianske Metra, de hos denne romerske Digter forekommende antikke Versearter.

Horde, tatar. (horda, pers. ordu, Lejr, Hær), en Flok, isærdeles omvankende (nomadiske) Folk.

Horde, holl. (oldn. hurð, Dør; jvf. eng. hurdle), Fletværk (til Dækning af stejle Skraaninger), Hegn.

Hordeïn, en vis Grundbestanddel i Bygmelet (hordeum, l., Byg); Hordeolum, l., et, Bygkorn; Udvækst paa Øjelaaget (ogs. Krithe).

Horebiter, pl., et Parti blandt Hussiterne (s. d.), der samledes paa Bjerget Horeb (i Bøhmen).

Horer = Horæ, s. d.

hererte (ornerte?) Bogstaver, (Bogtr.) store, i Træ og Bly fremstillede, med Blomster el. Figurer prydede, Begyndelsesbogstaver.

Horismos, gr., Begrænsning, ogs. = Definition, s. d.; Horismo-graphi, Grænsebeskrivelse, Grænsekundskab; Horistik, Anvisning til at definere.

Horisont, gr. (horizon, den begrænsende, nemlig kyklos, Kreds, Cirkel, af horos, Grænse), den begrænsende Kreds, Grænsekreds; Synskreds, Kimming, Dagrand, Himmelbryn; Omfanget af ens Begreb, Fatteevne (f. Eks. i Talemaaden: det gaar over hans Horisont, o: ud over, under den [eg. det kommer ej op over den]); horisontal, parallel med Horisonten, vandret (modſ. vertical, s. d.; jvf. ogs. perpendiculær); Horisontalitet, Vandrethed, vandret Stilling el. Beliggenhed (modſ. Verticalitet); Horisontal-Linie, H.-Flade el. -Plan, vandret Linie el. Flade, o: en Linie, en Flade, som staar lodret paa Tyngderetningen (paa den vertikale Linie, Stedets Jordradius); Horisontal-Parallaxis, et Himmellegemes Parallaxis (s. d.), i det Øjeblik, da det viser sig i Horisonten; Horisontal-Projection, s. Projection; Horisontal-Vægt, Vaterpas (jvf. Libella, Niveau).

Horkios, gr., Eds-Værner (Tilnavn til Zeus).

Horloge (Orlosj'), fr., Ur, = Horologium (s. d.).

Horme, gr., den personificerede Livlighed og Rasthed, med hvilken man driver en Ting.

Horn-blende, t., Fællesnavn for en Del af Kiselsyre, Kalk, Magnesia og Jernilte bestaaende Mineralier; ogs. Amphibol.

Horn-pipe (—pejp), eng., et (til Dels forældet) musikalsk Instrument i England, Træpibe med Lydhuller (forskell. fra Sækkepiben); en især af de engelske Matroser yndet Dans, i $^3/_4$ el. $^4/_4$ Takt.

Horo-dikt, gr. (af hora, Time, deiknynai, vise), Timeviser, Timeglas &c.; horodiktisk, tjenende til Timeviser.

Horo-graphi, gr. (hora, Time; horos, Grænse), Time-Beskrivelse el. -Inddeling; Kunsten at forfærdige Solure, s. Gnomonik; ogs. Grænse-Beskrivelse el. -Tegning; horographiske Landkort, Kort over et Lands Grænser.

Horo-loger, pl., i sing. Horo-log, gr., Timeudraabere (i Oldtiden dertil satte Slaver); Horologium, et, Timeviser, Ur; Horo-logio-graphi, Kunsten at forfærdige Ure.

Horo-meter, gr. (metron, Maal), et, Timemaaler, f. Eks. et Timeglas; Horometri, Timemaaling, den Kunst at inddele Timerne.

Hor-opter, gr. (horos, Grænse; opter, Spejder, seende), et, Synsmaal, samtlige Punkter, som man ved en bestemt Stilling af begge Øjnene ser enkelt; Kornet paa et Geværløb.

Horos = Horus.

Horo-skop, gr. (hora, Aarstid, Dagstid, Time), et, Timeviser, Fortegnelse over samtidige Klokkeslet og Daglængder paa forskellige Steder; særl. (Astrol.) det opstigende Punkt af Ekliptika, der er i Horisonten ved et Barns Fødsel, og det samtidige Billede af Himlens Udseende, hvoraf Barnets Fremtid mentes afhængig; heraf: at stille ens Horoskop = tyde hans Fremtidsskæbne; en Horoskop = Astrolog; Horoskopi, Brug af Horoskopet, Skæbnetydning; jvf. Nativitet.

horrend, l., = horribel; horrere, horrescere, ræddes, gyse; forfærdes, afsky, have Afsky for; Horreur (Orrør), fr., Gysen, Gru, Rædsel; Afsky; Horreurs, pl., Afskyeligheder, Rædselsoptrin; gyselige Ytringer; horribel, l., gyselig, gruelig, rædsom; horribile dictu, visu, l., skrækkeligt at sige, at se; horriblement (—mang), fr., forfærdeligt, græsseligt; overdrevent, over al Maade; Horribilitet, Frygtelighed, Rædsomhed.

horresco referens, l. (Vergil), jeg gyser ved at fortælle det.

horrid, l., raa, vild, fæl.

Horri-pilation, l. (pilus, Haar), (Læ.) feberagtig Gysen, Feberkulde.

Horror naturalis, l., naturlig, medfødt Afsky, Afholdenhed fra noget, Gysen for noget; Horror vacui, (Natl.) Sky for det tomme Rum, som man tilforn tilskrev Naturen, for derved at klare mange Naturvirkninger, f. Eks. Vandets Opstigen i Pumperne (paa Grund af Luftens Tryk, som det først paavistes af Torricelli og Pascal).

hors de combat (aar d'kongba), fr. (hors, af l. foras, ud, el. foris, ude), uden for, fjernt fra Kampen; ud el. ude af Stand til at kæmpe, kampudygtig; hors de concours (—kongkur), udenfor Kappestriden (om et Arbejde, der deltager i en Udstilling uden at skulle komme i Betragtning ved Prisuddelingen); hors de doute (— dut'), upaatvivleligt; hors de la loi (— loa), uden for Loven, fredløs; hors de saison (— b'sæsong), eg. uden for Aarstiden; i Utide; hors de soi (— soa), ude af sig selv (af Sindsrørelse); hors d'oeuvre (d'øvr'), fr., et, Bisag, Biværk; Tilgift; noget undværligt, overflødigt, uvedkommende; en Udskejelse fra Hovedsagen; Tilbygning, fremspringende Del af en Bygning; ogs. en appetitvækkende Biret (ved et Maaltid).

Horse (Hors), eng., Hest, Hors; Horse-man, Rytter; Horse power, „Hestekraft", Maal for en Maskines Effect (s. d.): 75 Kilogrammeter (i England 550 eng. Fodpund; i Danmark 480 d. Fodpund) i hvert Sekund; Horse-way (—uee), Hestevej, Kørevej (Modf. til Sti, Gangsti).

Hortamen, l., et, Opmuntringsmiddel, Opmuntring, Formaning; Hortatiōn, Formaning; hortatīv og hortatorisk, tjenende til Opmuntring, formanende; hortere (l. hortari), formane.

hortensisk, l., hørende til Haven (hortus); Hortensia, s. Hydrangea; Horti-cultūr, Havedyrkning; Havekunst; Horticulturist, Havedyrker; Horto-lage (—lasj'), fr., Køkkenhave; Køkkenvækster; Horto-logi, l.-gr., Havekyndighed; Hortolōg, havekyndig; Haveven; if. Blomsterdyrker; hortologisk, havekyndig; til Havedyrkning hørende; hortu-lān, l., Haven vedkommende; Hortus siccus, l., den tørre Have, ɔ: Urtebogen = Herbarium, s. d.

Horus, (Myt.) en ægypt. Guddom (Søn af Osiris og Isis); Solens og Lysets Gud; svarende omtrent til Apollo hos Grækerne; Horus, Ra og Tum, Solen henholdsvis i sin Opgang, ved Middagstid og i sin Nedgang.

Horæ el. Horaërne, gr. og l., (Myt.) Aarstidernes, Dagstidernes, Timernes, Ordenens og Elskværdighedens Gudinder: Eunomia, Dike, Eirene.

Hosea(s), s. Prophet.

Hosianna og Hosanna, hebr. (hoschiana! frels dog! Psalme 118, 25), giv Frelse! Herre, hjælp! Hil være ham! Velkomsthilsen til Jesus ved Indtoget i Jerusalem (Math. 21, 9); Hosianna-Dag, den 7de Dag i Jødernes Løvsalsfest.

Hospes, l., Gæsteven; Vært, if. som beværter af Venskab; Gæst, Husven; pro hospite, som Gæst; ogs. = Hospitant, s. d.; hospes, hostis, Fremmed—Fjende.

Hospice, fr., s. Hospitium.

hospitāl, l., gæstfri; Hospitāl, et, Bygning til Optagelse og Pleje for nødlidende, if. enten for svagelige gamle (fr. hospice), el. for syge (fr. hôpital); Plejehus, Fosterly; Sygehus, Sygely; ogs. Fattighus, Fattigly; flyvende Hospitāl, = Ambulance, s. d.; Hospitāls-Sygdomme, en Række tidt epidemiske Sygdomme, som før Antiseptikkens Tid hjemsøgte stærkt fyldte, usunde Hospitaler; Hospitale, et, i Middelalderen (i Klostrene) Kvarter for fremmede (rejsende, Pilegrimme); Gæstely, Herberg; Hospitalarius, Forstander for et saadant; Hospitalière og Hospitalitere, pl., Hospitalsbrødre, Munke og Riddere (Hospitaliterinder, Nonner), som gjorde sig syges og fattiges Pleje til Pligt; særl. = Johannitere; Hospitalit, Hospitalitinde, et Hospitalslem, Plejehuslem; Hospitalitēt, Gæstmildhed, Gæstfrihed; Gæsteret.

Hospitant, l., en, der besøger Forelæsninger som Gæst, uden stadig at høre dem; hospitere, besøge el. overvære en Forelæsning som Gæst (for enkelte Gange, el. uden at tegne sig som stadig Tilhører); tage i Herberg, drage ind.

Hospitium, l., el. Hospice (Ospis'), fr., et, Gæstevenskab; Gæstehus, Gæstehjem, Gæstely, Herberg; Kloster, som modtager rejsende Munke, ogs. som gør sig de rejsendes Pleje til Pligt; Gæsteret; (ved tyske Universiteter) et Drikkelag og Sanglag, „Sold"; jvf. Commers; Hospitium publicum = Proxenie, s. d.

Hospodār, Herre (Titel, som Fyrsterne af Moldau og Vallakiet førte); jvf. Gospodi.

Hostagium, m. l., et Gældsfængsel.

Hosteria, sp., = Osteria, s. d.

Hostiē, l. (hostia), eg. Offerdyr, Slagtoffer; Nadverbrød (af usyret Hvededeig bagt Skive, i den rom.-kat.- og lutherske Kirke sædv. mærket med et Crucifiks og Bogstaverne J. N. R. J., s. d.); s. Oblat.

hostīl, l., fjendtlig, fjendsk; hostilisere, gøre fjendtlig; hostīli animo, med fjendtlig Hu, fjendtligsindet; hostīliter, paa fjendtlig Vis; Hostilitēt el. Hosticitēt, Fjendtlighed, fjendtlig Medfart; Hostilītium et, Krigsskyr; Hostis, Fjende.

Hotar, indisk Offerpræst (Hovedpræsten).

Hôtel (Otell, sædv. Udt. Hotel), fr. (l. hospitalis, gl. fr. hostel, fr. hôte, Vært, Gæst, af m. l. hostis, = l. hospes), et, Palads, en stor Herres Bolig, Pragtbygning; stor Gæstgivergaard; Hôtel garnī, en møbleret Bolig, Gæstehus, Hotel, der udlejer møblerede Værelser, men kun delvis yder sine Gæster Beværtning; Hôtel Dieu (Djø), eg. Gudshus; et stort Sygehus (i Paris); Hôtel de ville (vil'), Raadhus; Hôtelier (Otelje), Gæstgiver, Vært; Hôtelière (—jær'), Værtinde; Hôtellerie, et, Gæstgiversted; Gæstgiveri.

Hotchkiss-Kanon, en af Amerikaneren Hotchkiss 1870 opfunden Revolverkanon, opr. med 5 Løb.

Hot-flue, eng. (af hot, hed, og flue, Rør), Tørrestue, Tørreapparat.

Hotra. ind., et, Offer (baade Handlingen og Gaven).

Hot-spur (Hotspør), eng., eg. „Hedspore", hidsigt Menneske, Brushoved (opr. Tilnavn for den fra Shakespeares Henrik IV kendte hidsige Henrik Percy).

Houdans (Udang), fr., pl., lavbenet, firklaaren Hønserace med Top.

Hound, eng., Jagthund; Hounds-ditch, eg. Hundegrav, Hundehul, Navn paa Londons Jødekvarter.

Houppelande (Up'langd'), fr., en skindforet, vid og lang Overkjortel (fra Slutn. af 14de Aarh.); Præsteoverkjortel, jvf. Soutane.
Hour (Aur), eng., Time (l. hora).
Houri, s. Huri.
House of commons (Haus' ov —), eng., ɔ: de meniges Hus, Underhuset; House of Lords el. Peers (Piirs), Overhuset i England.
Household suffrage (Hausholld søffredsj'), eng., den siden 1857 gældende engelske Lov, at enhver Mand, der i en By (ikke paa Landet) bebor et Hus og svarer Skat deraf, har Ret til at vælge til Parlamentet; Household words, pl., Hverdagsord, Navn paa et Ugeblad, udgivet af Charles Dickens 1850—59.
[Hov, s. Hof].
Howaer, pl., Madagaskars Hovedfolk.
Howdah, eng. (ar. hawdaj), Teltsæde, Teltsadel (paa en Elefant).
hovere, s. Ovation.
Hraser, hebr. (chasir), Svin, Flæsk.
Hramor, hebr. (chamor), Æsel; overført: Dumrian.
Hrain, hebr. (chên, Ynde), Ynde, Naade.
Hranucko, hebr. (chanukkah), Tempelvielsesfesten.
Hrasan, s. Hasan.
[Hraun (Hrøin), isl., størknet Lavastrækning; Stendynge, Stenrøs*, Rogn*, Røn (s. Eks. i Stednavnene Thyborøn og Rønne)].
[Hrepp(ur), isl. (Hreppr), en af mindst 20 Bønder bestaaende islandsk Kommune; Fattigdistrikt; Hreppstjóri, Forstander for en H., Sognefoged paa Island; Hreppstjórn, Forstanderskab for, Styrelse af en H. og dens Anliggender].
[Hrimfaxe, Hrimthurse, s. Rim—].
Hromets, hebr. (chamez, syret), syrede Ting el. Kar, som bruges dertil.
Hrumisch, hebr. (chumasch), trykt Eksemplar af de fem Mosebøger paa Hebraisk. Jvf. Thora.
[Hrungne(r), isl. (Hrúngnir), (nord. Myt.) en Jætte, hvis Stenhoved Thor knuste med Mjølner].
Hruppa, s. Chuppa.
Hrutspe, jød., s. Chutspe.
Huacas, pl., de peruanske Urindbyggeres Gravsteder: firkantede Sten- el. Jord-Bygninger, i hvilke de afdøde bisattes i siddende Stilling.
St. Hubert, Jægernes Værnehelgen; Hubertus-Dagen, den 3die November.
Hucker, s. Huker.
Hudibras (Judibras), eng., et af S. Butler († 1680) forfattet satirisk Heltedigt, der latterliggør de politiske Partier og de religiøse Sekter, isl. Puritanerne, før og under den engelske Revolution.
Huerto og Huerta, sp. (l. hortus), mindre og større Have; la Huerta, særlig Valencias frugtbare Omegn.
Hugenotter, pl., (fr. huguenots, ældste Form Eiguenot, af t. Eidgenossen, ɔ: Svejtserne, fordi de franske reformerte bekendte sig til disses Lære); fordum et Øgenavn paa de reformerte i Frankrig; Hugenottisme, Hugenotternes Parti el. Lære; hugenottisk, hørende til, vedkommende Hugenotterne el. deres Lære.

[Hugin, s. Odin].
Huile (Yil), fr. (l. oleum), Olie.
Huissier (Yissie), fr. (af l. ostiarius, af ostium, en Dør, fr. huis; jvf. Guichet), Dørvogter; Retsbetjent, Stævningsmand, Bud og Skriver.
Huitain (Hyitæng), fr. (af huit, glfr. huict, af l. octo, otte), et, en otteliniet Strofe.
Huitzilopochtli (Vi—potsjli), s. Vizlipuzli.
hujus (neml. mensis), l., dennes, i denne Maaned; hujus anni, i dette Aar; hujus loci, her.
Huka el. Huki, s. Hooka.
Huker el. Hukkert, et Slags fladbundede, bredbovede Fartøjer (holl. hoeker, udt. huker).
Hulk (Hølk), eng. (gr. holkas, Lastskib), Skibsskrog, kasseret Krigsskib, der bruges til Fangeskib, Opbevaring af Kul m. m.
Hulla, ar., den, der i Østerlandene ægter en forstødt Hustru for et Tidsrum af et Døgn, hvorefter hendes første Mand har Ret til at tage hende tilbage, idet hun ved hint Døgnægteskab menes at have genvundet sin Ære.
hulter til bulter (nt. hulder de bulder), i broget Uorden.
humajun, tyrk., ophøjet, kejserlig (særl. i Bogtitler).
human, l. (humanus, af homo, Menneske), menneskelig, menneskekærlig, mild, god, venlig, sædelig, alfindet; human Dannelse, Dannelse paa et bredt, særlig sproglig-historisk Grundlag, uden udtrykkeligt Forhold til, ofte endog i Modsætning til det positivt religiøse; Humaniora, pl., studia humaniora, literæ eller artes humaniores, humanistiske Studier, Humanitæts-Studier, Indbegrebet af de Sysler, der uddanne den ædlere Menneskelighed hos Mennesket, de Menneskenaturen forædlende Kunster og Videnskaber (stundom ikke uden Ensidighed forstaaet udelukkende om de gamle klassiske Sprog og hvad dermed nærmest kunde sættes i Forbindelse, og derved stillet i Modsætning til Realisme, Philanthropinisme, Pietisme); dannende For- el. Hjælpe-Kundskaber, skønne Kunster og Videnskaber, isl. de ældre Sprog; Sprog- el. Skole-Lærdom; humanisere, gøre menneskelig, mild, sædelig, dannet; Humanisme, den hos Oldtidsgrækerne raadende, harmonisk Udvikling af Menneskets Evner tilsigtende Aand; denne Aandsretnings Fornyelse i Renaissancetiden (15de og 16de Aarh.) ved Granskning og Efterligning af den klassiske Oldtids Værker i Videnskab og Kunst, i Modsætning til Middelalderens naturfjendtlige religiøse Livssyn og skolastiske Spidsfindighed; den paa Humaniora ensidig grundede Skoledannelse; Humanist, en, som har lagt sig efter Humaniora, sproglærd, skolelærd; humanistisk, s. u. Humaniora; Humanitarisme, en efter 1839 udviklet kommunistisk Retning; humanitær, hørende til, virkende for H., ogs. for Humanitet; Humanitæt, Menneskehed, den ædlere Menneskenatur og den i samme grundede Menneskeværdighed; Menneskelighed, Menneskekærlighed, Alfind, Mildhed, Godhed, Sædelighed, Overbærenhed.
human flesh (jumæn flæsj), eng., Menneskekød,

amerikansk Spotnavn paa de til Amerika kommende Udvandrere.
Humation, l., Jordfæstelse, Jordelse; humere, jorde; s. Humus.
humble (øngbl'), fr. (l. humilis, af humus, s. d.), lav, ringe; lydig; beskeden, ydmyg; s. très-humble.
Humbug, eng. (mul. af hum, surre, brumme, og bug, Bæggelus, Bussemand, ogs.: skræmme), den Kunst, paa en kløgtig Maade at føre et Publikum bag Lyset og derved fralokke det Penge; alm. Vindmageri, tomt, svigagtigt Spræl; Blaar; Juks*; „Fjæst"; jvf. Réclame; ogs. falsk („forlorent") Halstørklæde (Halsbind), nemlig en fortil paahæftet Sløjfe, der skal forestille et helt Halstørklæde.
Humectantia, l. (humeo, er vaad), pl., (Lk.) Fugtningsmidler; Humectation, Fugten, Væden; humectere, fugte, væde.
Humeral(e), l., et, Skulderklæde under Messeskjorten (rom. K.); Humerus, Skulder; (Anat.) Overarmsbenet.
Humeur (Ymør, ofte udt. Homør el. Humør), fr. (af l. humor, Fugtighed; den særegne Betydning er kommen af de ældre Fysiologers Teori om det hele Velbefindendes Afhængighed af de faste og flydende Deles Blanding i det menneskelige Legeme), et, Gemytsart, Sindsstemning, Lune, Sind; undertiden: Oprømthed, muntert Lune, Munterhed; ogs. = Humor, lunefuld, sælsom Anskuelses- el. Fremstillings-Maade; en ejendommelig Blanding af Godmodighed og vittig Satire, af Alvor og Spøg.
humid, l., fugtig, vaad; Humiditet, Fugtighed, Væde.
humiliant, l. (humilis, lav, af humus, s. d.), nedværdigende, ydmygende; krænkende; Humiliation, Fornedrelse, Nedværdigelse, Ydmygelse, Krænkelse; humiliere, nedværdige, ydmyge; Humilitet, Lavhed; Ydmyghed; Humiliaterne, pl., „de ydmygede", et norditaliensk Haandværker- og Munkesamfund (i 12te—16de Aarh.), delvis uden Cølibatløfte.
Humin-Stoffer, Produkter af Plante- og Dyr-Levningers langsomme Forraadnelse (Formuldning; s. Humus); findes if. i Tørv og Muldjord, ogs. opløste i de naturlige Vande.
Humor (Humor), l. (s. Humeur), Fugtighed, Vædske (f. Eks. humor aqueus, h. vitreus, Vand-Vædsken, Glasvædsken i Øjet; humores peccantes, Sygdomsstoffer i Legemet); Lune, Mandevid; den Livsanskuelse og Kunstretning, hvis Særkende det er at smile gennem Taarer, paa een Gang at være skæmtende og alvorlig, samtidig at gribe det timelige og det evige; humoral, Legemets Vædsker vedkommende, derfra hidrørende; Humoral-Feber, Flodfeber; Humoral-Patholog, s. u. Humorist; Humoral-Pathologi, (Lk.) Læren om Sygdommenes Oprindelse af onde Vædsker (modf. Solidar-Pathologi, s. d.).
Humoresk(e) (af Humor, s. d.) en med Lune skreven Fortælling; en Art Musikstykker.
humorisere, tale, skrive, fremstille med Lune; Humorisme = Humoral-Pathologi; Humorist, en Mand af muntert Lune, særl. en lunefuld, paa een Gang alvorlig og spøgefuld Forfatter; Karaktertegner; ogsaa = Humoral-Patholog, en Læge, som søger Sygdommens Oprindelse i Vædskernes Beskaffenhed (modf. Solidar-Patholog); humoristisk, lunefuld, munter, spøgefuld, morende og samtidig alvorlig (om Mennesker og Skrifter); jvf. Humor under Humeur.
Humóur (Jumor), eng., optaget i fr., = Humor (s. d.) som Livspræg og æstetisk Kategori.
Humulus, l., Humle.
Humus, l., (mørktfarvede Stoffer i) Muldjord, Muld, Madjord, ren sort Jord af forraadnede og opløste Dyr- og Plante-Legemer.
Humør, s. Humeur.
Hundred, eng., et, Hundrede; som Talmaal ogs. 120, 124, 126 og 128; Hundred-weight (Hønderdueet), eng., et, = Centner, = 112 Pd. avoirdupois (s. d.), = 101,6 Pd. dansk (forkort. Cwt., s. d.).
Hundsfot, Hundsvot, holl. (hondsvot, eg. cunnus canis), lille Øje i Enden af et Tov, Linestrop; lav, skamløs Person, Æsel, Slyngel; lille Bagsæde paa en Slæde.
[Hune-Kastel, oldn. (húnkastali), Skibstaarn til Værn mod og Angreb paa Fjendeskib].
Hunkjar, pers., Overherre, Suveræn.
Hunner, et finsk eller mongolsk Nomadefolk, der i 4de Aarh. e. Kr. trængte ind i Europa. (Navnet mul. afledet af Hiong-nu, et N. for Kina levende Folk, som i 1ste Aarh. e. K. af Kineserne trængtes mod Vest; Ungarn [l. Hungaria] er opkaldt efter Hunnerne).
Hunter (Høn—), eng. (hunt, jage), Jæger, Jagthund, Jagthest; Hunting-coat (—kōt), Jagtdragt; Hunts-man, Jægersmand, særl. den, der fører Hundene under en Parforce-jagt.
Hunyadi János, magyar., et afførende Mineralvand fra en Kilde nær Budapest.
Huracan, sp., el. Hurican, = Orcan, s. d.
Hurdle-race (Hørdlrees'), eng. (hurdle, Risgærde, og race, Væddeløb), et, Væddeløb med Hindringer, der udelukkende ere Hurdler.
Huri, ar. (eg. gazeløjet, sortøjet), pl.: Huris, Astmøer, evigt unge Kvinder i Muhameds Paradis.
Hurly-Burly, eng., Tummel, Larm, Virvar.
Huroner, pl., en ved Huron-Søen boende nordamerikansk Indianerstamme; huronsk Formation, (Geol.) Afdeling af den archæiske Formation.
Hurra (? slav. hu-raj, til Paradis! ifølge den Forestilling, at ethvert Menneske, der falder tappert kæmpende, gaar til Paradis; ? eller Imperat. af tatarisk: aramak, dræbe; efter andre af et Lydord: Hurr, Fart; jvf. t. hurren, bevæge sig hurtigt), et, lydeligt, begejstret Bifalds-Udraab; Kampraab.
Hurrikan, indiansk, = Huracan.
Husar, ung. (huszar, den 20de, af ung. húsz, tyve, med Hensyn til en ældre ungarsk Lov, at hvert Antal af 20 Huse skulde stille en Rytter til Hæren), eg. en ungarsk Rytter; letvæbnet Rytter; Bibel-Husar, en, der uforstandigt og smagløst læser og idelig citerer Bibelen; Husarka = Attila.
Husblas, t. (Haus[en]blase), Fiskelim, eg. tilberedt af Svømmeblæren i Støren („der Hausen").
Husgeraad, t. (Hausgerät[h]), et, Bohave, Bostab, Indbo.

Hussitter, pl., (Kirkehist.) Tilhængere og Hævnere af den tjekkiske Reformator Joh. Huss, som paa Grund af sine, af Papisterne forkætrede, Lærdomme blev brændt ved Costnitz 1415; hussitisk, som hører til Hussitterne, hidrører fra dem.

Hustings (Høstings), eng. (angelf. husting, oldn. húsþing, Forsamling), pl., (i England) Valgsted, Stillads el. Talerstol, paa hvilken de, som hverve Stemmer ved et Parlamentsvalg, holde Taler til Vælgerne; Æresspladsen ved Lord-Mayors-Gildet i London.

[Hvege-hors (gl. d. hvege = gynge, huske*, af oldn. hvika, valle), Rokkehest, Gyngehest (ældre Juleleg)].

[Hver, isl. (hverr, Kedel), Varmkilde med sprudlende Vand (paa Island); jvf. Laug; Hvergelmer, oldn. (galmir = gamlir, den gamle), (nord. Myt.) en Brønd midt i Verden, hvorfra de mytiske Vande udsprang; ogs. et Usalighedens Sted efter Ragnarok, endnu værre end Nastrond; Hver-salt, isl. Jernalun].

[Hvit-á, isl., eg. Hvidaa; Gletscher-, Stridjøkelflod].

Hyacint(h), en Løgblomst af Liliefamilien, en Ædelsten, s. u. Zirkon. (Opr. et græsk mytologisk Personnavn: Hyakinthos, Apollons Yndling, af hvis Aske Blomsten H. fremvoksede).

Hyader, gr. (hyein, væde, regne), pl., (Myt.) Nymfer for Bække og Damme; ogs. Regnstjerner (de fem Fiksstjerner, blandt hvilke Aldebaran, i Tyrens Hoved, med hvis Opgang de gamle ventede Regn). Jvf. Pleiader.

Hya-hya, (i Guyana) Mælketræet, hvis mælkeagtige Saft de indfødte bruge i Stedet for Mælk.

hyalin, gr. (hyalos, Glas), glasagtig, glasklar; Hyalit el. Hyalith, eg. Glassten, en Slags Opal, Basaltglas (et hvidagtigt, gennemsigtigt Mineral); ogs. en Slags sort Glas, Lavaglas; Hyalitis, (Lk.) Betændelse af Glaslegemet i Øjet; hyal-odes el. hyalo-idisk, glasagtig, gennemsigtig; Hyalo-idea (membrana), Glashinden i Øjet; Hyalo-graphi, Malning ved Hjælp af en Glastavle, bag ved hvilken Billedet anbringes; ogs. Glasætsekunst, Glastryk; Kunsten at ætse Tegninger paa Glas og aftrykke dem, = Hyalo-typi; Hyal-urg (gr. ergon, Værk, Gerning), Glasmager; Hyalurgi el. Hyalurgik, Glasmagerkunst, Glasberedning.

Hy-anche, gr. (hys, Svin; anchein, tilsnøre), (Lk.) Halskirtel-Betændelse.

[Hybel (oldn. hý-býli, hý-boli, Hus, Hjem), tarveligt Værelse, Hule].

Hyber-naliër, l., pl., Vinterlejr, Vinterkvarter; Hybernation og hybernere, s. Hibern—.

Hybom(a), et, og Hybosis, gr. (hybun, krumme), en, Pukkel.

Hybrid, gr., = Bastard; hybridisk, tvekønnet, s. hibridisk.

Hybris, gr., Overmod, græsk Gudinde.

hyd—, hydr—, hydro—, Forstavelser med Betydning: Vand = (gr. hydor).

Hyd-arthrus, s. Hydrarthron.

Hydatido-cele el. Hydato-cele, gr. (hydor, Vand; kele, Brok), (Lk.) Vandblære-Brok;

Hydatis, pl. Hydatider, (Lk.) Vandblegner, Vandkopper; Blæreorme i dyriske Legemer; Hydatiter, pl., Stjernekoraller med bølgeformige Straaler.

hydato-chloros, gr., vandgrønlig; hydatochroos, vandfarvet (om Huden); hydat-odes, vandagtig; hydato-gen, opstaaet i el. under Medvirkning af Vand; Hydat-oncus, Vandhævelse; hydato-pyro-gen, frembragt ved en smeltet Masses Størkning, paa hvilken Vanddamp under stærkt Tryk indvirkede (Granit er en h. Bjergart); Hydato-skopi = Hydroskopi, s. d.; hydatrisk, vandagtig, som ligner Vand.

Hyde-park (Hejdpark), eng. (hyde, hide, Bol, Landejendom), den kongelige Dyrehave og Spadsereplads i London.

Hyder, Hydra, gr., Vandslange; is. (Myt.) den lernæiske Hydra, en uhyre Slange med ni Hoveder, som opholdt sig i Sumpen Lerna og blev dræbt af Herakles; „Vandslangen", et Stjernebilled paa den sydlige Himmel; fig. et Onde, som tiltager des mere, jo mere man kæmper mod det (f. Eks. Revolutionens Hydra); ogs. Armpolyp, Ferskvandspolyp.

Hydor, gr., Vand.

Hydr-achne, gr., en Vandblegn paa Huden el. i Munden; Hydr-achnis, (Lk.) Vandkopper.

Hydr-acidum, gr.-l., et, Brint-Syre.

Hydr-agoga, gr., pl., (Lk.) vandafførende Midler; hydragogisk, vanddrivende.

Hydr-akryl-Syre, (Kem.) en Slags Mælkesyre.

Hydr-amnios, gr., en Art Vandsot, ved hvilken Amnions-Vædskens Mængde øges (s. Amnion).

Hydr-angea, en Prydblomst fra Japan; Hydrangea hortensis, ogs. kaldet Hortensia (til Ære for en Hortensia Lepaut).

Hydr-angio-logi, gr. (angos, Kar), Beskrivelse af de lymfatiske Kar (s. lymphatisk).

Hydrant, af gr., Vandhane, Brandhane (til Sikring mod Ildsvaade).

Hydr-argyriasis, gr., Kviksølvsygdom (Forgiftning); Hydrargyrose, (Lk.) Kviksølvkur; Hydrargyrum, et, Kviksølv.

Hydr-arthron, et, el. Hydr-arthrosis, gr., en, (Lk.) Leddevand, en sygelig forøget Afsondring af Synovia, s. d.

Hydrat, Hydroxyd, gr., et, (Kem.) Vandforbindelse, f. Eks. Oxyd-hydrat, Forbindelse af et Oxyd (s. d.) med Vand (i den nyere Kemi betragtes Hydraterne som Forbindelser af et Metal med Radikalet Hydroxyl, s. d.).

Hydr-aulik el. Hydro-dynamik, gr. (aulos, Rør), Vandets Bevægelseslære, Vandkraftlære, Vandledningskunst; ofte bruges Hydraulik = Hydromechanik (s. d.), saa at Hydrodynamikken kun bliver en Del af Hydraulikken; Hydrauliker, Vandbygmester; Hydrauliko-statik, Læren om det Tryk, som flydende Vand frembringer paa en Kanals Vægge; hydraulisk, som hører til el. har sin Grund i Hydraulik, f. Eks. Segners h. Maskine, en Centrifugalmølle, bevæget ved den Modstand, en Vandstraale lider ved sin Udtræden i Luften; Montgolfiers h. Vædder (Stødhævert), en ved Stød virkende Vandløftnings-Maskine; h. Ventil, en ved Gasledningsrør brugelig Ventil til hurtigt at stoppe Gasudstrømningen; h. Hvirvel = Turbine, s. d.;

h. Kalk = Cement, s. d.; h. Motor, Vandsøjlemaskine; h. Presse = Bramah-Presse; Hydraulist = Hydrauliker; Hydraulos, hydraulisk Orgel, Vandorgel, opfundet c. 150 f. Kr. (Vandet regulerede Vindtrykket).

Hydr-elæon, gr., Blanding af Olie (elaion) og Vand.

Hydr-emesis, gr., (Lt.) Vandbrækning.

Hydr-en-cephalion el. Hydro-cephalion, gr., et, Vandsot i Hjernehulen; Hydr-en-cephalo-cele el. Hydro-cephalo-cele, Hjerne-Vandbrok; Hydr-en-cephalus el. Hydro-cephali, Hydro-cephalus, Vand i Hovedet, Hjerne-Vandsot.

Hydr-entero-cele, gr., Vand-Tarmbrok; Hydr-enter-omphalo-cele el. Hydr-enter-omphalus, Tarm-Vand-Navle-Brok.

Hydr-epi-gastrium, gr., et, udvortes Bug-Vandsot.

Hydr-epiplo-cele, gr., Net-Vand-Brok; Hydr-epipl-omphalo-cele, Vand-Net-Navle-Brok.

Hydria, gr., Vandkrukke, if. med vid Bug, kort Hals, bred Rand ved Mundingen, to smaa Hanke paa Siderne og en større bagtil.

Hydriader, gr., pl., (Myt.) en Art Vand-nymfer.

Hydr-iasis, gr., (Lt.) Vandkur; Hydr-iaslo-logi, Hydr-iatri(k), eg. Vand-Lægekunst, den Kunst, at bruge Vand som Lægemiddel (gr. iasthai, læge).

Hydriot, Indbygger af Øen Hydra.

Hydroa, gr., Vandblegn, Svedblære = Hydatis; H. febrilis, de ofte under Febre optrædende Blegner i Ansigtet.

Hydro-bat, gr. (bainein, gaa), en, som gaar paa Vandet, Vandtræder; Svømmekunstner.

Hydro-blepharon, gr., et, Vandsvulst i Øjelaagene.

Hydro-cele, gr., Vandbrok; Hydrocephalus = Hydrencephalus, s. d.

Hydro-chemi, gr., Kemiens Lære om Vandet.

Hydro-chezi, gr., vandagtigt Bugløb.

Hydro-chlor-Syre, gr., Saltsyre, Klorbrinte.

Hydro-chole-cystis, gr., Galdeblære-Vandsot.

Hydro-cøli, gr., Bug-Vandsot.

Hydro-cyan-Syre, gr., Blaasyre, Cyanbrinte.

Hydro-cystis, gr., = Hydatis.

Hydro-derma, gr., et, Hud-Vandsot.

Hydro-dynamik, gr., Vand-Kraft-Lære, Videnskab om Lovene for Vædskers Bevægelse (jvf. Hydraulik, Hydrostatik, Hydro-mechanik); hydrodynamisk, som hører til el. er grundet paa denne Videnskab.

Hydro-elektriser-maskine, Damp-Elektriser-maskine; Hydro-elektricitet, gr., Galvanisme, Berøringselektricitet (for saa vidt dens Frembringelse betinges af Vædsker).

Hydro-ënter-omphalus, gr., = Hydrenter-omphalocele, s. d.

Hydro-ëpiplo-cele, gr., = Hydrepiplocele, s. d.; Hydro-ëpipl-omphalus = Hydr-epiplomphalocele, s. d.

Hydro-gala, gr., et, Blandingsdrik af Mælk og Vand.

Hydro-gaster, gr., Bug-Vandsot.

Hydro-gen, Hydrogenium, gr., et, Vandstof*, Brint (s. u. Gas); Hydrogenisation, Forbindelse med Brint; hydrogenere og hydrogenisere, forbinde med Brint.

Hydro-geo-logi, gr., Læren om Vandets Indflydelse paa Jordoverfladens Dannelse.

Hydro-glossum, gr., et, eg. Vandtunge, (Lt.) en Hævelse under Tungen, der ligner Frøæg.

Hydro-gnonomi, gr., Kunsten (den foregivne) at finde Vand ved Pegestikken (Ønskekvisten, Vandviseren).

Hydro-graph, gr., eg. Vandbeskriver; særl. den, som beskriver Søer og rindende Vande; Hydrographi, Videnskab herom; hydrographiske Kort, Kort over Flodnet, Vandskel, Søbydder x. Jvf. Oceanographi.

Hydroide, Hydroid-polyp, gr., Gopleporyp.

Hydro-kardi, gr., (Lt.) Hjertepung-Vandsot.

Hydro-kelis, gr., Vandsvulst i Testikkelpungen; ogs. H.-cele.

Hydro-kello-meter, gr., et, = Hydrotachymeter, s. d.

Hydro-keramon, et, H—ma el. Hydrokeramer, gr., Lerkar (keramos), som lader Vand sive igennem og derved afkøles; Vandkøler. (Jvf. Alcarraza).

Hydro-kinon, gr., en Phenol, der bruges i Fotografien som Fremkalder, og i Medicinen som Antipyreticum.

Hydro-konion el. Hydro-conium, gr. (konis, Støv), et, Støvregn-Bad (et Slags Dryppebad).

Hydro-kranium, gr., et, Vandsot i Hjernen.

Hydro-krithe, gr., Bygvand (krithe, Byg).

Hydro-leros, gr. (leros, taabelig Snak), (Lt.) Vanvid, forbunden med Uro.

Hydro-logi, gr., Vandlære, Læren om Vandenes, særl. Mineralvandenes (kemiske) Natur, Egenskaber x.; hydrologisk, som hører til denne Videnskab; Hydrologium, et, Vandur, = Klepsydra, s. d.

Hydro-lyse, gr., Vandoptagelse og Spaltning af visse Stoffer ved Behandling med Vand eller Fermenter i vandig Opløsning.

Hydro-mani, gr., ordret: Vand-Raseri, den sygelige Attraa efter at styrte sig i Vandet.

Hydro-manti, gr., Spaadom (manteia) af Vand; Vandprøve; Hydromantik, den Kunst, ved Hjælp af en spejlende Vandflade at frembringe visse Syn (til Spaadomme).

Hydro-mechanik, gr., Læren om Lovene for Vædskers Ligevægt (Hydrostatik) og Bevægelse (Hydrodynamik). Jvf. de paa tilsvarende Maade inddelte Videnskaber: Geomechanik og Aeromechanik, der sammen med Hydromechanikken udgøre Mechanikken.

Hydro-meduser, gr., pl., Smaagopler.

Hydro-mel, gr., et, Vandhonning, et Slags Mjød; Hydro-melon, et, en kølende Drik af Vand med Æble- el. Kvæde-Saft.

Hydro-meningitis, gr. (meninx, den Hjernen omgivende Hinde), Hjernehinde-Vandsot.

Hydro-metallurgi, gr., Metallernes Fremstilling ad den vaade Vej.

Hydro-met-eor, gr., et, et vandagtigt Luftsyn (f. Eks. Taage, Regn); Nedbør.

Hydro-meter, gr. (metron, Maal), et, opr. = Aræo-meter (araios, svag, tynd), el. hydrostatisk Vægt, Flydevægt (et Redskab til at finde Legemers Vægtfylde); ogs. Vandstandsmaaler; Regnmaaler; nu: Redskab til at finde rindende Vands Hastighed; Hydro-

metri, Vandmaaling, Strømmaaling, Anvendelse af Hydrometer.
Hydro-metra, gr., (Læ.) Vandsot i Moderen (metra).
Hydr-omphalus, gr., Vandsvulst i Navlen (omphalos); Hydr-oncus, Vandsvulst.
Hydro-nephrosis, gr. (nephros, Nyre), Udvidelse af Nyrebægeret (calyx renum) paa Grund af hindret Afløb af Urinen ved Tilstopning af Urinlederen.
Hydro-nosos, gr. (nosos, Sot), = Hydrops (s. d.).
Hydro-ovarium, gr.-l. el. Hydr-oarion, gr., et, Vandsot i Æggestokken.
Hydro-oxygēn-gas-Mikro-skōp, et, Forstørrelsesglas, ved hvilket man bruger det drummondske Lys (tændt Knaldgas (Hydrooxygengas), d. e. en Blanding af Ilt [Oxygēn, Surstof*] og Brint [Hydrogēn, Vandstof*]).
Hydro-para-stater, gr. (paristanai, hosstille, give), pl., Vanddrikkere (Tilhængere af Gnostikeren Tatian), fordi de i Nadveren brugte Vand i Stedet for Vin. (Jvf. Aqvariere, Enkratit).
Hydro-path, gr., en Læge, der særlig el. udelukkende bruger Vand som Lægemiddel; Hydropathi, gr., = Hydriatrik, s. d.
Hydro-peri-kardion, gr., et, Hjertepung-Vandsot; Hydro-peri-tonæum, et, Tarmhinde-Vandsot.
Hydro-phān, gr., eg. Vandskinner; en Art (ædel) Opal, som indsuger Vand, derved bliver gennemsigtig og ofte viser Regnebuefarver (kaldes ogsaa oculus mundi, l., Verdensøje); ogs. Tabaschir (Tabaxir, s. d.), et hint Mineral lignende Planteprodukt, der undertiden findes i enkelte af Bambusrørets Knuder.
Hydro-phil, gr., Vandelsker.
Hydro-phimose, gr., Forhudens Sammensnerpning ved en Vandsvulst.
Hydro-phobi, gr. (ogs. Hygro-phobi), (Læ.) Vandskræk (heftig Frygt [phobos] for alt drikkeligt og blankt); Hundegalskab; Hydrophob, en, som har Vandskræk.
Hydro-phōr, gr., Vandbærer; Sprøjteslange.
Hydr-ophtalmi, gr., Øjenvandsot; Hydrophthalmion, et, en blaa Ring om Øjnene.
Hydro-physo-cele, gr., Vand-Vindbrok.
Hydro-phyt, gr., Vandplante; Hydro-phyto-graphi, Vandplante-Lære; Hydro-phyto-grăph, Vandplantebeskriver; Hydro-phyto-logi, Lære om Vandplanter.
Hydropika, gr., pl., Lægemidler mod Vandsot; Hydropicus = Hydrops, s. d.; Hydropisi (rigt. Hydropsi), Vandsot; hydropisk, vandsotig.
Hydro-plastik, gr., en Fremgangsmaade, ved hvilken der ad galvanisk Vej gives Blomster, Insekter o. desl. et konserverende metallisk Overtræk.
hydro-pneumatisk, gr., som vedrører, drives ved Vand og Luft (Gas).
Hydro-pneumoni, gr., Lunge-Vandsot.
Hydro-posi, gr. (posis, Drik, af pinein, drikke), Vanddrikken; Hydropōt, Vanddrikker; ogs. Hydato-posi og Hydato-pōt.
Hydrops, gr., en vandsotig; ogs. Vandsot; Hydrops ad matulam (matula, Natpotte) = Diabetes, s. d.; H. anasarka, s. Anasarka; H. cysticus el. saccatus, Vandsot, hvor Vandet samler sig i en særegen Sæk; H. siccus = Tympanitis, s. d.; Hydroptica, pl., Midler mod Vandsot.
Hydro-pult, gr.-l. (l. pultare, støde, drive), lille Haandpumpe; Havesprøjte.
Hydr-orchis, gr., Vandsot i Testiklerne.
Hydror-rhachi el. Hydror-rhachis, gr., Vandsot i Rygraden (rhachis), medfødt Vædskesamling i Hvirvelkanalen, forbunden med en Spaltedannelse i Ryghvirvlernes Buer, gennem hvilken Rygmarven træder sækformig frem under Huden; = spina bifida.
Hydro-saccharum, gr., et, Sukkervand.
Hydro-salpinx, gr. (salpinx, Trompet), Æggelederens Udspiling af vandagtig Vædske.
Hydro-sarka, gr., (Læ.) Vandsvulst; Hydro-sarko-cele, Kød-Vandbrok.
Hydro-skōp, gr., en og et, et Vandur; Hydroskopi, Sandsigen af Vand; ogsaa den foregivne Evne at opspore underjordisk Vand.
Hydro-sphære, gr., den af Vand dækkede Del af Jordens Overflade; ogs. den Del af Jordens Atmosfære, der indeholder Vanddampe.
Hydro-statik, gr., Vandtryklære; Læren om Vædskers Ligevægt; hydrostatisk, som henhører dertil; h. Vægt, Vægt til Bestemmelse af Legemers Vægtfylde; Flydevægt, s. Hydrometer; det hydro-statiske Paradox, den for den første overfladiske Betragtning paafaldende Lov, at en i et Kar indeholdt Vædskes Tryk paa Karrets Bund kun er afhængigt af Bundens Størrelse og den lodrette Afstand fra Vædskens Overflade til Bunden, men uafhængigt af Karrets øvrige Form, saa at yderst forskellige Mængder af den samme Vædske kunne øve samme Tryk paa Bunden af et Kar; Loven forsøgsvis godtgjort ved det af Pascal opfundne Apparat, de pascalske Kar (Vaser); hydrostatisk Presse, et Apparat, ved hvilket især Plantesafter udpresses.
Hydr-osteon, gr., et, (Læ.) Ben-Endernes og Marvens Opløsning til Vand.
Hydro-tachy-meter, gr., et, Redskab til at maale Vandstrømmes Hurtighed (tachos); Strømmaaler.
Hydro-techni el. Hydro-technik, gr., Vandbygningslære, Vandbygningskunst; Kunsten at bygge Maskiner, ved hvilke Vandet er den bevægende Kraft (hydrauliske Maskiner); hydrotechnisk, som hører til Vandbygningskunsten; Hydrotekt, vandbygningskyndig.
Hydro-therapi, gr., Vandkur, Brug af koldt Vand som Lægemiddel, = Hydriatri(k); Hydrotherapeut (—pevt), en, som kurerer med Vand, bruger Hydrotherapi.
Hydro-thion-Syre, gr., (Kem.) Svovlbrinte (gr. theion, Svovl); Hydro-thion-æmi, Forgiftning med Svovlbrinte.
Hydro-thorax, gr. (thorax, Brystpanser, Bryst), Vand i Brystet, Bryst-Vandsot.
Hydrotikon, et, pl. Hydrotika, gr., s. Hidroticum.
Hydro-tropisme, gr., (Bot.) den Egenskab hos voksende Rødder, at de ofte bøje sig henimod de fugtigste Steder af den omgivende Luft eller Jord.
Hydr-ovarium, gr.-l., et, = Hydroovarium.

Hydr-oxyd, s. Hydrat; Hydroxyl, Radikal af Ilt og Brint (et Atom af hver).
Hydro-zoon, et, pl. Hydro-zoa, gr., eg. Vanddyr, Gopleyolyp.
Hy-r-æmi, gr. (haima, Blod), vandagtig Beskaffenhed af Blodet (hvorved Massen af Blodlegemerne forholdsvis formindskes); Blodmangel; jvf. Anæmi.
Hyetios, gr. (af hyetos, Regn; hyein, væde, regne), Regnbringer, Tilnavn til Zeus; Hyeto-graphi, eg. Regnbeskrivelse, Fremstilling af et Lands el. en Egns Regnforhold, Nedbørsforhold; Hyeto-meter, et, el. Hyeto-skop, et, ogs. Ombro-meter, et, Regnmaaler, et Redskab til at maale Mængden af den faldne Regn og Sne; Nedbørsmaaler.
Hygea, Hygæa, rigt. Hygiea el. Hygieia, gr. (hygies, sund), (Myt.) Gudinde for Sundhed, Helsebise, Asklepioses (Æskulaps) Datter, fremstillet som en Mø, der lader en Slange drikke af en Skaal; hygieïsk el. hygieinisk, som hører til Sundhedslæren, Helselæren, bevarer el. fremmer Sundheden; Hygeisme, Hygiastik, Sundhedskunst, Vejledning til at vedligeholde Sundheden, forebygge Sygdomme og forlænge Livet; Sundhedspleje, Helserøgt; Hygiene el. Hygieine, Hygieologi = Hygiastik.
hygr—, hygro—, græsk Forstavelse: vaad (hygros).
Hygro-baro-meter, gr., et, Luftfugtighedsmaaler.
Hygro-eu-dio-meter, gr., et, Luftgodhedsmaaler.
Hygro-graph, gr., selvregistrerende Fugtighedsmaaler.
Hygro-kollyrium, gr. (kollyrion, Brødbeig), et, (Læ.) Øjenvand.
Hygro-logi, gr., Læren om (Luftens) Fugtighed.
Hygrom(a), gr., et, (Læ.) Vandsvulst, vandagtig Bælgsvulst i Legemets Slimsække.
Hygro-meter, et, Hygro-skop, et, ogs. Notiometer og Psychrometer, et, Fugtighedsmaaler el. -Viser, Redskab til at iagttage og maale Luftens Fugtighedsgrad; Hygrometri, Fugtighedsmaaling.
hygro-phil, gr., som let trækker Fugtighed til sig.
Hygro-phobi, gr., s. Hydrophobi.
Hygr-ophthalmi, gr., fugtig Øjenbetændelse.
Hygro-skop, s. Hygrometer; hygro-skopiske Legemer, især organiske Legemer, saasom: Fiskeben, Haar &c, der have den Egenskab, at de kunne optage Luftens Vanddamp i deres Porer, hvorved deres Omfang øges; ogs. overhovedet: vandsugende Legemer; Hygroskopicitet, Egenskaben at være hygroskopisk.
Hygrusin, gr., et, = Elæopten, s. d.
Hyio-thesi, gr. (hyios, Søn), Gudsønlighed (F. C. Sibbern).
Hyksos, pl., Hyrdekonger (el. Hyrder), et Dynasti (el. et Folk), af semitisk Oprindelse, der herskede i Ægypten ved Josefs Indvandring i dette Land, og som, sands. trængt af en Fjende nordfra, var kommet dertil c. 2000 f. Kr.
Hyl-arch, gr., eg. Stofbehersker; Verdensaand, Verdenssjæl; Hyle, gr. (heraf l. silva), Ved, Skov, Stof, Materie, Urstof, Materiale, uformet Stof, hos Aristoteles: Grundlag for Vorden; Muligheden, modf. Formen el. Ideen, som det virkelige; Grundstof (særlig for de vises Sten); Hyle iatrike, gr., = l. Materia medica, s. d.
Hylas, gr., (Myt.) en skøn Yngling, Ven og Ledsager af Herakles, fra hvem han røvedes, da han vilde hente Vand, af Nymfer i en Kilde ved Troja.
Hylde-mor, en Omformning af: Huldemor, Moder Hulde, s. Frau Holde.
Hyle, gr., s. u. Hylarch.
Hyliker, gr., = Hylothëist, s. d.
Hylo-bates, gr., = Gibbon, s. d.
Hylo-bière, gr. (bios, Liv), pl., Skovboere, i Skove levende Mennesker (Navn for indiske Eremiter), ogs. Hylo-goner; Hylo-geni, Hylo-genesis el. Hylo-plastik, gr., Stofdannelse; Hylo-gnosi, Kundskab om Stofferne; Hylo-logi, Stoflære; den filosofiske Lære om Materien, dens Udfylden af Rummet &c.; hylo-nomisk, som græsser, bor i Skove; Hylo-pathisme, den Lære, at Materien, som saadan, har Følelse og Lidenskaber (s. Hylozoisme, af hvilken den er en Del); Hylo-phager, pl., Træædere; Hylo-sophister og Hylo-theïster, pl., Filosoffer, som holde Materien el. Verden for Guddommen selv; Hylo-zoïsme, den Paastand el. Lære, at hver Del af Materien (Atomisme) el. Naturen som Helhed (Hylotheisme, Pantheisme) lever; Hylo-zoïster, pl., Tilhængere af denne Lære.
Hyl-urgus pini-perda, gr.-l., Bastborer, en for Fyrren (l. pinus) skadelig Bille.
Hymen el. Hymenaios, gr., (Myt.) Guden for Ægteskabet, en vinget Yngling med Fakkel og Krans; ueg. Bryllup, Ægteskab; Hymenæer, pl., Bryllupsfester, Bryllupssange; Hymenæus, Bryllupssang; i Anat. er Hymen Mødom, Mødomsmærket (Hinde hos en Mø ved Indgangen til Vagina, s. d.); Hymenitis, Betændelse i Indvoldenes fine Hinder; hymen-odisk, hindeagtig; Hymeno-graphi, Hudbeskrivelse, Hindebeskrivelse; hymenoïdisk, hudagtig, hindeagtig; Hymeno-logi, Læren om Hinderne el. om Huden; Hymenomycet, Hatsvamp, hører til Basidiomycetes, s. d.; Hymeno-ptera, pl., Insekter med hudagtige, gennemsigtige og aarede Vinger; aarevingede; Hymeno-ptero-logi, Kundskab, Lære om disse Insekter; hymeno-ptero-logisk, derom handlende, dertil hørende; Hymeno-tomi, Hudens el. Hindernes Sønderlemmelse; Læren derom.
hymettisk Honning, den i Oldtiden berømte Honning fra den ogsaa for sit Marmor bekendte Bjergstrækning Hymettos i Attika.
Hymne el. Hymnus, gr., Sang (Art af Ode [s. d.], men med Særkendet af religiøs Højtidelighed); Højsang, Lovsang (if. Guddommen til Ære); Hymnus Ambrosianus = Te Deum laudamus, s. d.; Hymnarium, gr.-l., et, aandelig Sangbog, Psalmebog; Hymnion, en lille Hymne; Hymnist, Hymnedigter; Hymn-oder, pl., Hymne-Sangere (ved Gudefesterne); Hymno-graph, gr., Højsangskriver, Psalmeskriver, Hymnedigter; Hymno-graphi, Lovsangskrivning, Psalmeskrivning; Hymno-log, en som sysler med Hy-

nologi, Kundskab om de tristelige Kirkesange og Psalmedigtere; ogs. Lovprisning, Fremsigen el. Syngen af Lovsange; hymnologisk, som vedkommer Kirkesangenes Historie.
Hünen-gräber, t. (Hüne, Jætte, Kæmpe), pl., store Kæmpehøje i Nordtyskland.
hy-odes el. hyo-ïdisk. gr. (hys, Svin), eg. dannet el. skabt som et Svin; tryneformig; Hy-ophthalmos, en, som har Svineøjne (meget smaa Øjne).
Hyo-ïdes, ogs. Lambdo-ïdes, gr. (af Ligheden med de græske Bogstaver *γ* og *λ*), et, Tungebenet.
Hyoscin og Hyos-kyamin, gr., Giftstoffer i Bulmeurten (hyos-kyamos).
hyp—, s. hypo—.
Hyp-aktika, gr., pl., (Lf.) mildt afførende Midler.
Hyp-albuminose, gr., Formindskelse af Æggehvidestof i Blodet.
Hyp-allage, gr. (allassein, forandre), en af Sprogbrugen tit hjemlet bagvendt Ordføjning; Brang-Konstruktion, is. Henførelse af et Ord til et andet Sætningsled end det, hvortil det efter Indholdet hører; f. Ex.: „afviske Bordet for Støv", i St. f. „afviske Støvet af Bordet"; „han bor paa den ensomme Hede", i St. f.: „han bor ensomt paa Heden"; „jeg vil ikke haabe, det sker", i St. f.: „jeg vil haabe, det ikke sker"; ogs. en Art af Metonymi, s. d.
Hyp-amaurosis, Hyp-ambly-opi, Hyp-apo-plexi, gr., ringere Grad af Amaurosis, Amblyopi og Apoplexi.
Hyp-ante, gr. (hypantaein, gaa i Møde), (gr.-kat. Kirke) = Kyndelmisse.
Hyp-aspister, gr. (aspis, rundt Skjold), pl., Skjoldbærere; lettere Fodfolk i den makedoniske Hær.
Hypate, gr., den øverste, højeste (neml. Streng [chorde]) eller, efter vor Udtryksmaade, den nederste, dybeste Streng i det gammelgræske Tonesystem.
Hyp-elæon, gr., et, Oliens Bundfald el. Bærme.
hyper, gr. Forholdsord: over, ud over; ofte i Sammensætninger: = overdreven, overvættes, alt for (= l. super—).
Hyper-aciditet, gr.-l., for stor Syreholdighed i Mavesaften.
Hyper-akusis, gr., alt for fin Hørelse.
Hyper-albuminose, gr., forøget Æggehvideholdighed i Blodet.
Hyper-algesi, gr., forøget Smertefølelse.
Hyper-aphi, gr. (haptein, røre, føle), Forøgelse i Hudfølelsen.
hyper-arthrisk, gr., som har overtallige Lemmer (arthra), f. Ex. seks Fingre paa en Haand.
Hyper-auxese, gr., (Lf.) sygelig el. unaturlig Forstørrelse.
Hyper-basis, en, Hyper-baton, gr., et, Ordskred, Fremhæven el. Understregen ved Omflytten af Ord og Sætningsdele, f. Ex.: „ham mindes trofast jeg og kærlig"; „kun Hermod ved, og Frigga, Helas Løfter"; jvf. Inversion.
Hyper-bel, gr. (af hyper-ballein, eg. kaste ud over Maalet), (Geom.) en Keglesnits-Linie, frembragt ved et Plans Skæring af begge Keglefladens Net, saa at den bestaar af to i det uendelige fortsatte, fra hinanden adskilte krumme Linier, der vende Convexiteterne (Udbøjningerne) imod hinanden; den er en krum Linie, hvis Punkters Afstande fra to faste Punkter, Brændpunkterne, have en konstant Differens; Hyperbel el. Hyperbol, (Talek.) Overdrivelse, alt for stærkt Udtryk (f. Ex. hele Verden, for: mange Mennesker; han brøler, for: han græder); modf. Litotes, s. d.; kath' Hyperbolēn, gr., = l. per excessum, s. d.; hyperbolisk el. —bōlsk, overdrivende, overdreven, forstørrende med Ord; forstørrelsesvis; (Geom.) som har Formen af en Hyperbel; hyperbolisere, tale i Overdrivelser, bruge alt for stærke Udtryk; Hyperbolisme, stadig Brug af Hyperboler; Hyper-bolo-ïde, krum Flade, hvori visse Snit ere Hyperbler.
Hyper-bibasme, gr. (bibazein, lade gaa, flytte), Omflytning af en Accent, et Bogstav el. Ord.
Hyper-bol, s. Hyperbel.
Hyper-boræere el. Hyper-boreere, gr., pl., kaldtes af Grækerne Beboerne af det yderste ubekendte Nord (eg. Folk, som bo endnu nordligere, end Boreas el. Nordvinden); de tænktes levende i et mildt Klima med evigt Foraar og at opnaa en tusindaarig Alder; (i Skæmt) Særlinger i Sæder, Klædebragt og Sædvaner; hyper-boræisk el. —reïsk, nordlig, som ligger længst oppe mod Nord eller kommer derfra; raa, vild; „Nord for Folkeskik".
Hyper-buli, gr., Overmaal af Villie, Stivsind.
Hyper-cultūr, gr.-l., overdreven Forfinelse.
Hyper-drama, gr., et, et til Opførelse ikke egnet Drama.
Hyper-duli, gr., overvættes Ærefrygt (f. Ex. for Maria og andre Helgener). Jvf. Duli og Latri.
Hyper-dynami, gr., = Hypersthenі, s. d.; Hyper-dynato-krasi, (Lf.) alt for stor Stramhed af Muskler og Sener.
Hyper-emesi el. Hyper-emesis, gr., stærk Brækning (emesia); H. gravidarum, Svangerskabsbrækning.
Hyper-en-ergi, gr., overvættes Kraft, alt for stor Virkeevne.
Hyper-epi-dosis, gr., forholdsløs Udstrækning el. Tiltagen af enkelte Lemmer el. Dele.
Hyper-erethisi, gr., = Hyperæsthesis, s. d.
Hypereter, gr., pl., Normandskab.
Hyper-extension, gr.-l., unaturlig stærk Udretning af et Lem.
Hyper-flexion, gr.-l., unaturlig stærk Bøjning af et Lem.
Hyper-geusi (—gev—), gr., unaturlig forhøjet Smagsevne.
Hypericaceæ, gr.-l., pl., (Bot.) Perikonfamilien; Hypericum, s. Perikon.
Hyper-(h)idrose, gr., (Lf.) for stærk Sveden.
Hyperiner, pl., = Amphipoder.
Hyper-inose, gr. (is, Fibre), Forøgelse af Fibrin i Blodet.
Hyperion, gr., Navn el. Tilnavn for Solen (hyper iōn, den højt vandrende); (Myt.) ogs. Navn paa en Titan, der ved Theia blev Fader til Helios, Selene og Eos (s. disse). (Astron.) den 7de Saturnsmaane, s. Saturn.
hyper-kata-lektisk, gr. (kata-legein, ophøre), overtallig; Hyperkatalektikos el. —lektos,

et Vers, til hvis sidste fuldstændige Fod der er føjet endnu en overtallig Stavelse.
Hyper-katharsis, gr., alt for stærk Renselse el. Udtømmelse.
Hyper-kinesis, gr., Krampe.
Hyper-krini, gr., alt for stærk Forøgelse af Sekretionerne.
Hyper-krise, gr., (Læ.) overvættes heftig Forandring af en Sygdom.
Hyper-kritik, alt for streng Dom, Dadlesyge, Haarkløveri; Hyperkritiker, overdreven streng Kritiker; hyperkritisk, alt for kritisk.
Hyper-kyesis, gr., Overbefrugtelse; for hyppig Frugtsommelighed (kyesis).
hyper-logisk, gr., gaaende ud over Fornuften; Hyperlogisme, Stræben efter at gaa ud over Fornuften (ved Fantasien); ogs. = Super-rationalisme, s. d.
hyper-metrisk, gr. (versus hyper-meter), kaldes et Vers med en, Versemaalet overskridende, Endestavelse, som læses sammen med den første Stavelse i det følgende Vers; jvf. concatenatus.
Hyper-metr-ōp, gr., hyper-metr-opisk, hyper-opisk, kaldes den, der lider af Hyper-(metr-)opi, Synsanomali, der bestaar i, at Øjet er for svagt lysbrydende, og har sin Grund i, at Øjets Længdeakse er for kort, saa at i Øjet parallelt indtrædende Lysstraaler mødes bag Rethinden; jvf. Emmetrop, Myop.
Hyper-mnesi, gr., forstærket Hukommelse (særl. den ved Hypnose [s. d.] vakte).
Hyper-noa, gr. (noein, tænke, erkende), enhver Sygdom med overvættes forhøjet Aandsvirksomhed.
Hyper-ocha, gr. (hyper-echein, fremrage), (Retsspr.) Overskud (naar Formuen overstiger Gælden); Overskud af et Pants Værdi over den Sum, for hvilken det er pantsat.
Hyper-opi, s. Hypermetrop.
hyper-ortho-dox, gr., overdreven rettroende; Hyperorthodoxi, overdreven Rettroenhed, blind Vedhængen ved Kirkelærens Ord.
Hyper-osmi, gr., unaturlig forhøjet Lugteevne.
Hyper-ostose, gr., (Læ.) Benudvækst.
Hyper-oxyd, gr., et, Overilte, et Ilte, der indeholder det højeste med et Atom af Iltets andet Stof forenelige Antal Iltatomer; hyper-oxyderet, indtraadt i en saadan Forbindelse med Ilt.
Hyper-pathi, gr., alt for stor Lethed til at falde i Sygdom eller føle sig syg; Føleri; hyper-pathisk, lidende af Sygelighedsfølelse, af Føleri.
Hyper-physik, gr., Forklaring af fysiske Fænomener ved Antagelse af overnaturlige Kræfter; hyperphysisk, overnaturlig, oversanselig.
Hyper-pimele, gr., overvættes Fedme.
Hyper-plasi, gr., s. Hypertrophi.
Hyper-plerosis, gr., Overfyldelse.
Hyper-politik, gr., = Metapolitik, s. d.
Hyper-sarkosis, Hyper-sarkoma, gr., = Eksarkoma, s. d.
Hyper-sophi, gr., = Hyperlogisme, s. d.; i det daglige Livs Sysler = Super-Klogskab; hypersophistisk, ærkespidsfindig.
Hyper-stheni, gr., sygelig forhøjet Livskraft, overvættes legemlig Kraftfylde; hypersthenisk, hidrørende fra alt for stor legemlig Kraftfylde.
Hyper-toni, gr. (teinein, spænde), Overspænding; alt for stærk Stramning el. Stramhed (is. af Nerver).
Hyper-trichi, Hypertrichose, gr., Udvikling af Haar (thrix) paa ellers haarløse Steder.
Hyper-trophi, gr., eg. alt for stærk Næring (trophe); overvættes Tiltagen i Legemsfylde; Forstørrelse af et Organ, helt el. delvis, uden Udvikling af fremmede Elementer i det; Overudvikling; mods. Atrophi; hypertrophisk, alt for godt el. rigeligt næret; overudviklet.
Hyper-æmi, gr. (haima, Blod), Blodoverfyldning.
Hyper-æsthesis, gr. (aisthanesthai, fornemme, sanse), overdreven Pirrelighed, alt for stor Følsomhed, sygelig Skærpelse af Følesansen og andre Sanser.
hyph—, s. hypo—.
Hyphe, gr. (hyphe), Væv; Celletraad (af Svampparternes Cellevæv, Mycelium).
Hyph-en, gr. (hyph-en, under eet, sammen, udelt), et, (Gram.) Bindetegnet (-) i sammensatte Ord el. mellem Stavelser i et Ord.
Hypho-mycet, gr. (hyphe, Væv), Skimmelsvamp.
Hyph-æma, gr., et, underløbet Blod; is. Blodudtrædning mellem Øjets Hornhinde og Regnbuehinde; Blodøje; hyphæmisk, underløben med Blod.
Hyp-inose, gr. (is, Fiber), Formindskelse af Fibrin i Blodet.
Hypno-bat, gr. (hypnos = l. somnus, = sanskr. svapna, = d. Søvn; bainein, gaa), Søvngænger; Hypnobatese, Hypnobati og Hypnobadisis, Søvngængeri; Hypnologi, Lære om Søvnen; Hypnopathi, Sovesyge; Hypno-psychi, Sjælesøvn.
Hypnos, gr., Søvn; Søvnens Gud, Tvillingbroder til Thanatos, Dødens Gud; Hypnose, Hypnosis, Søvndysen; særl. en abnorm psykisk Tilstand, i hvilken de fleste (c. 90 %) aandsfriske Personer, de saakaldte Medier, kunne bringes ved Paavirkning paa mangfoldige Maader af en anden, Hypnotisøren, en Tilstand, i hvilken færre eller flere Sanser gøres uimodtagelige for Indtryk („bringes til at sove"), og Mediets hele Bevidsthedsliv bestemmes ved Hypnotisørens Paavirkning (Suggestion, Indskydelse); Hypnotikon, Sovedrik, Sovemiddel; hypnotisk, søvndysende, bedøvende; vedrørende Hypnose i særlig Forstand; Hypnotisme, Læren om, Fremkaldelse af Hypnose; jvf. Braidisme, dyrisk Magnetisme, Suggestion.
Hypnum, l., et, Grenmos, udbredt Slægt af Mosfamilien (i de koldere tempererede Egne væsentlig medvirkende ved Tørvdannelsen).
hypo, græsk Forholdsord: under; ofte i Sammensætninger (hvor det foran Vokaler tidt bliver til hyp— og hyph—) med denne Betydning; ogsaa med Bibegrebet af en Formindskelse, en ringere Grad, = henimod, lidt; lønlig. (Jvf. l. sub).
Hypo-base, gr., Underlag, Fodstykke, Basis.
Hypo-bi(b)asme, gr., (Mat.) en Lignings Tilbageførelse til en lavere Grad.
Hypo-blast, gr., = Entoderm, s. d.
Hypo-bole, gr. (ballein, kaste, skyde), (Talek.) et foregribende, foreløbigt Svar (naar man

allerede i Forvejen besvarer en Indvending); Underskyden, Forfalskning, opdigtet Indskud; = Anticipation el. Subjection (s. disse); hypo-bolimæus (= l. sup-positicius), underskudt, forfalsket, eftergjort, uægte; Hypo-bolon, et, Tilvækst el. Tillæg til Konens Hjemgift el. Udstyr.
Hypo-chondri-algi, gr. (chondros, Brusk, særlig Brystbrusk), Smerte, voldet ved Hypochondriasis el. Hypochondri, „Miltsyge", Tungsindighed, mørkt Lune, Grillefængeri; en hos Mænd langt oftere end hos Kvinder forekommende Sygdom, der staar paa Overgangen mellem Nervesygdom og Sindssygdom, karakteriseret ved den lidendes uafladelige Ængstelse for sin Helbred, særl. for Muligheden af en Mavelidelse; Hypochondriacus el. Hypochondrist, en, der lider af Hypochondri; hypochonder, hypochondrisk, lidende af Hypochondri, tungsindigt Lune; Hypochondrium, et, pl. Hypochondriër, det Sted af Underlivet, der er nærmest under Ribbenene. Jvf. Melancholi og Hysteri.
Hypo-chyma, et, og Hypo-chysis, gr., en, eg. Undergydning; (Lf.) den graa Stær = Katarakta).
Hypo-cyklo-ïde, s. u. Epicycloïde.
Hypo-dema, gr„ et, Saal, Sandal (deein, binde).
hypo-derm, hypo-dermatisk, gr., værende under Huden (f. Ex. Cellevæv under Overhuden); = subcutan, s. d.; Hypo-dermoklyse, Indsprøjtning af Vædske (særl. kunstigt Serum) under Huden.
Hypo-desis, Hypo-desme, gr., Underbinding.
Hypo-dexia, Hypo-dexis og Hypo-doche, gr. dechesthai, modtage), god, venlig Modtagelse (hos syge).
Hypo-diakonus, gr., en underordnet gejstlig Medhjælper (= Subdiaconus, s, d.).
Hypo-dia-stole, gr. (dia-stellein, adskille, trække fra hinanden), et mindre Skilletegn, Komma.
Hypo-didaskalos, gr., Underlærer ved en lærd Skole (i ældre Tid = Hører ved de latinske Skoler; ogs. Locatus).
Hypo-drŏm, gr. (trecho, perf.: dedroma, løber), en overdækket Spadseregang.
hypo-gastrisk, gr., (Lf.) som hører til Underlivet, Underlivs-; hypogastrisk Bælte, Bælte til at holde Moderfremfald (prolapsus uteri) tilbage; Hypo-gastro-cele, Tarm- el. Net-Brok i Underlivet; Hypo-gastror-rhexis, Brok i Underlivet med Tarmhindens Sprængning; Hypogastrium, Hypogastrum', et, Underlivet, særl. nedenfor Linien gennem Bækkenets øverste Punkter.
Hypo-geion, Hypo-geon, Hypo-geum, gr., et, et underjordisk Rum, Gang; Kælder; Gravhvælving, Katakombe.
hypo-gĕn, gr., (Geol.) bleven til og dannet i Jordens Skød.
Hypo-glossus, gr., Tungens Bevægenerve.
Hypo-gram, gr., Underskrift, Indskrift, Paaskrift.
hypo-gynisk, gr., (Bot.) undersædig, om Planter, paa hvilke Støvtraadene sidde under Frugtknuderne.
hypo-gæisk, gr., underjordisk; jvf. epigæisk.
hypo-karpisk, gr. (karpos, Frugt), (Bot.) som sidder under Frugtknuden.
Hypo-katharsis, gr. (s. Katharsis), (Lf.) Udtømmelse ved Stolgang, mild Afføring (modf. Hyperkatharsis).
Hypo-kausis, gr., Undervarmeapparat, ved hvilket i Thermerne (s. d.) varm Luft fra et Rum under Badeværelset ledebes op i dette (Hypokauston).
Hypo-kondri, s. Hypochondri.
Hypo-kophosis, gr. (kophos, døv), Tunghørighed (= Dysekoï).
Hypo-koristikon, gr. (eg. det at tale som et Barn [koros]), et, et Smiger- el. Kærtegns-Ord; mildnende Udtryk (= Euphemisme); Formindskelsesord (= Diminutivum).
Hypo-krisi el. Hypo-krise, gr. (s. Krise), Forstillelse, Hykleri; Skinhellighed; Skefhed; Hypokrit, Hykler (oprind. en, som svarer, Drømmetyder; Skuespiller); hypokritisk, hyklerisk, skinhellig, lumsk, falsk, slesk; hypokritisk Musik (hos de gamle) = mimisk Dans el. Orchestik.
hypo-krystallin, gr., delvis krystallinsk.
Hypo-lampsi, gr. (hypo-lampein, fremskinne), Glimten; (Lf.) svage Krampetrækninger.
Hypo-lysis, Hypolyse, gr. (lyein, løse), en ringere Grad af Lamhed.
Hyp-omi, gr. (omos, Skulder), Akselhule.
Hypo-mnem(a), et, pl.: Hypo-mnemata, gr. (s. Mnema), Tillæg; Supplement; ogsaa Mindeskrifter, Memoirer (= Apomnemoneumata, s. d.); Kommentar; Hypo-mnematograph, en, som skriver Forklaringer, Mindeskrifter, Kommentarer; Protokolfører; Hypomnestik, Hukommelseskunst.
Hypo-mochlium, gr. (mochlos, Løftestang), et, Underlag; Løfte- el. Vægt-Stangens Hvile- el. Støtte-Punkt.
Hypo-mori, gr., Svaghovedethed, en lettere, kronisk Art af Forrykthed (moria).
Hypo-noëm(a), gr. (noein, tænke, erkende), et, Fordom, forudfattet Mening, Formodning.
Hyp-onychon, gr., et, sammenløbet Blod, Byld under Neglen (onyx).
Hypo-pedion, rigt. Hypo-podion, gr., et, (Lf.) et Grød- (el. andet) Omslag under Fødderne (= Suppedaneum, s. d.); Skammel.
Hypo-phasi el. Hypo-phasis, gr. (phainein, vise, bringe for Lyset), = Lagophthalmi, s. d.
Hypo-pheter, gr. (phemi, jeg siger), pl., Orakelsvar-Forkyndere el. -Fortolkere.
Hypo-phlegmasi, gr., let Betændelse.
Hypo-phora, gr., (Lf.) Fistelbyld; (Talek.) Indvending (jvf. Anthypophora).
Hўp-ophthalmi, gr., = Hæmalops og Hypopium.
hypo-phyllisk, gr., (Bot.) som er el. vokser under Bladene.
Hyp-opion, Hyp-opium, gr., et, et med Blod underløbet Øje (Ops).
Hypo-plasi, gr., Tilbageblivеn i Væksten af et el. flere Organer.
Hypo-plexi, gr., ringere Grad, let Anfald af Apoplexi (s. d.).
Hypo-podion, gr., et, Fodskammel, Trin; s. ogs. Hypopedion.
Hypo-psalma, gr., et, Indskudssang (f. Ex.

en Psalme, der synges under Pause i en Prædiken); (s. Diapsalma).

Hypo-pyon, gr., et, et med Pus (pyon) underløbet Øje.

Hyp-orchema, gr., et, Dansesang, Forsang med Dans, Apollon til Ære.

Hypor-rhinion, gr., et, eg. noget, der sidder under Næsen (rhis el. rhin), Overskæg.

Hypor-rhysis, gr., langsom Nedflyden el. Nedrinden.

Hypo-sarka, gr., Hudvandsot.

Hypo-scenium, gr., et, Rummet neden for og foran Scenen (i Stuepladsen); jvf. Proscenium.

Hypo-spadiæere, gr. (spao, trækker, sønderriver, aabner), pl., mandlige Personer og Dyr, hvis Kønsdele have den uregelmæssige Dannelse, der kaldes Hypospadi, Urinrørets Aabning paa den nederste Side af det (sædv. tillige mangelfuldt udviklede) mandlige Lem, i Stedet for paa Spidsen.

Hypo-spasma, gr., et, (Læ.) svag Krampe (spasma), is. i Øjelaagene.

Hypo-spathisme, gr. (spathion, et ved Hudens Løsning fra Hjerneskallen brugeligt Instrument), (Læ.) (hos de gamle) en egen Operation paa Hjerneskallen.

Hypo-sphagma, gr. (sphazein, udgyde Blod), underløbet Blod, is. i Øjet.

Hypo-stase el. Hypo-stasis, gr., eg. Underlag (af hyph-istanai, underlægge), Væsen, Personlighed (Substans); (Læ.) Bundfald (af Urin) (derimod Epistasis = alt, hvad der svømmer oven paa); Blodets Sænkning til de lavestliggende Dele af Legemet (ved Svækkelsestilstande, ogs. som Dødstegn); hypostasere, gøre noget til Genstand, betragte det som Genstand el. Substans, tillægge det Personlighed; hypostatisk, væsentlig, personlig (is. om de tre Personer i Guddommen).

Hypo-stheni, gr., Mangel af Kraft (modf. Hypersthenі); hyposthenisk, kraftformindskende.

Hypo-stratēg, gr., Underfeltherre.

Hypo-strophe, gr., (Læ.) Omvenden, Vending, is. af Syge.

Hypo-stylon, gr. (stylos, Søjle), et, Buegang, Værelse, hvis Loft hviler paa Søjler.

hypo-taktisk, gr., underordnet, følgagtig; Hypotaxis, Underordnen.

Hypo-telis, gr., et, et underordnet, relativt Øjemed (gr. telos, Hensigt, Maal, højeste Maal).

Hypo-tenuse, gr. (teinein, spænde), (Geom.) den Side i en retvinklet Trekant, der ligger over for den rette Vinkel; Storside (jvf. Kathet).

Hypo-thēk, gr. (hypo-tithenai, underlægge), et, el. Hypo-theca, en, Underpant, forskrevet (ej i Hænde givet) Pant (is. i urørligt Gods); Antvar, Antvord; Panteret; Pantsættelse, Panteforskrivelse; Hypothecarius el. hypothekarisk Kreditor, Panthaver; hypothekarisk, som giver el. har Panteret, er forsynet med Panteret, er grundet paa en Panteforskrivelse (jvf. chirographarisk); hypothecere, pantsætte, forskrive som Underpant; antvorde; Hypothēk-Bank, Bank, der udlaaner Penge mod Pant i faste Ejendomme, Hypothek-Laan, og som skaffer Midlerne til Veje ved at udstede Obligationer, Hypothēk-Obligationer.

Hypo-thema, gr., et, Undersætning, Underlag.

Hypo-t(h)ermi, gr., lav Legemstemperatur.

Hypo-thesis og Hypo-these, gr. (af hypotithenai, underlægge, lægge til Grund, antage som Grundsætning, forudsætte), jvf. Supposition), Underlag, Grundlag; Grundsætning; Forudsætning; Bovesætning; antagen Mening; tænkt (fingeret) Tilfælde; Gisning; (Retor.) Indholdet af en Tale, af en Afhandling; den Hovedsætning i en Tale, der udgør dens egentlige Indhold (= Thema, s. d.); (Mat.) = det givne (modf. Thesis, s. d.), det, der er givet ved en Læresætning, som skal bevises, eller ved en Opgave, der skal løses; stundom ogs. = en aldeles vilkaarlig Sætning el. Antagelse (f. Eks. Inddelingen af en Cirkels Periferi netop i 360°); (Log.) 1) = en opstillet Betingelse, en til Grund lagt Sætning, i Tilfælde af hvis Antagelse noget andet sættes, som derfor kaldes Thesis (s. d.); i den betingede (hypothetiske) Dom (f. Eks.: Dersom alle Himmellegemer bevægede sig omkring Jorden, saa var denne det vigtigste Verdenslegeme) kaldes Forleddet selv (med sit: dersom, hvis o. lign.) Hypothesis, og en saadan Dom kan derfor [som i Eksemplet] siges at være sand in hypothesi (under Antagelse af Forsætningens Rigtighed), medens den in thesi kan eller maa siges at være falsk [naar, som i Eksemplet, Forudsætningen er det]; 2) = en, hvor de sande Aarsager til de naturlige Virkninger eller Fænomener ej med fuldkommen Vished lade sig angive, forud tænkt Grund, som et Forsøg, om alle vedkommende Virkninger deraf fuldkommen kunne begribes og forklares; Forklaringsforsøg; Forsøgstanke; Gisning; Udgangssætning; undertiden bruges Ordet H. om en hel paa omtvistede Forudsætninger hvilende Lære el. Teori; ex hypothesi, ifølge Forudsætningen el. den opstillede Betingelse; som forudsat; in hypothesi, s. ovenfor; ogsaa = i Anvendelse paa nærværende Tilfælde; hypothesere, forudsætte, gisse, antage som Betingelse; hypothetisk, forudsat, gisset, betinget, antagen og gældende som sand, saa længe Forudsætningen (Hypothesen) selv ej er vraget; hypothetisk Imperatīv = et betinget Bud (modf. kategorisk Imperativ, s. d.); hypothetisk Dom el. Sætning (s. u. Hypothesis), = Conditional-Sætning (s. conditional); hypothetisk vist, hvad der for saa vidt er vist, som den Sætning er vis, af hvilken, som Betingelse, det er afhængigt; derfor er hypothetisk ogs. ofte = tvivlsom el. problematisk (s. d. O.).

Hypo-theton, gr., et, Underlag, noget underlagt; (Læ.) Stikpille.

Hypo-trachelium, gr. (trachelos, Hals), et, eg. Underhalsen; (Bygn.) den glatte Stribe under Kapitælen af en Søjle.

Hypo-trope og Hypo-tropiasme, gr. (trepein, vende), = Recidiv, s. d.; hypotropisk, tilbagevendende (is. om Sygdomme, der let medføre Tilbagefald).

Hypo-trophi, gr., utilstrækkelig Næring (trophe) el. Udvikling.

Hypo-typose, gr., (Talek.) levende Fremstil-

ling, Anskueliggørelse, Sanseliggørelse (jvf. Description); kort Afrids, Udkast (typos).
hyp-oxyderet, ørydere el. iltet i laveste Grad.
Hypo-zeuxis, gr., (Talek.) Forbindelse af hvert Taleled med et Udsagnsord, saaledes, at Talen bestaar af afsondrede smaa Sætninger (jvf. Diezeugmenon u. Disjunctum). Modſ. Zeugma, ſ. d.
hypo-zoïsk, gr., liggende under de palæozoïske (ſ. d.) Lag.
Hypo-zoma, gr., et, = Diazoma og Diaphragma, ſ. d. D.
Hyps-alo-graph, gr. (hypsos, Højde; hals, Havet; graphein, skrive), Redskab, der noterer Havets Højde ved Ebbe og Flod; Vandstandsmaaler.
Hypselo-logi, gr., Stortalenhed, Skryderi; Hypso-logi, Læren om det ophøjede.
Hypsistarier, gr., pl., en jødisk-persisk Sekt i Kappadokien i 3die og 4de Aarh., der stod højt i moralsk Henseende og dyrkede Gud som den højeste (hypsistos).
Hypsoma el. Hypsos, gr., et, (Talek.) det ophøjede, høje, sublime (i Tanker, Billeder 2c.). (Modſ. Bathos, ſ. d.).
Hypso-meter, gr., et, Højdemaaler, Redskab til Højdemaaling; Hypsometri, Højdemaaling, Højdemaalingskunst; hypsometrisk, samme vedrørende; hypsometriske Tabeller, Tavler, Overſigtstavler til Brug ved Højdemaaling.
Hypso-phonos, gr., en, som har en høj (fin) Røst (phone).
Hypso-psalma, gr., (i den græske Kirkes Liturgi) den til Præstens Sang svarende (responderende) Korsang.
Hypso-t(h)ermo-meter, gr., et, meget fintmærkende Thermometer til Maaling af et Steds Højde over Havet (ved Aflæsning af Vandets Kogepunkt). Ogſ. Termohypsometer, Termobarometer.
hyptisk, gr. (hyptios), tilbagebøjet (om Planterne); nedadbøjet, ludende (om Dyrene).
Hyp-æthral-Templer, (i den græske Bygnk.) Templer, i hvilke det midterste, bredere Rum mellem Søjlerne var uden Tag; Hyp-æthron, gr. (aither, Æter, Luft, Himmel), et, et udækket Rum, Plads under fri Himmel.
Hyp-æst(h)esi, gr., formindsket Følesans.
Hyre-basse, holl. (huren, hyre, leje; baas, Mester), Sømandshverver, Forhyringsagent.
Hysken, t. (Häuschen), lille Hus; Latrin, Hyske*, deraf københavnsk Gadenavn: Hyskenstræde (der førte til Latriner ved Havnen).
[Hyssing (plt. husinge, eng. housing), et Slags tynde Liner el. Tov, der snos af 3 Garn og er noget tykkere end Merling].
Hystera, gr. (= Metra, ſ. d.), Moderen, Frugtmoderen, Fostergemmet; Moderkage, Efterbyrd.
Hyster-algi, gr., Smerte i Moderen; Fødselsveer; Hyster-algia in-flammatoria, = Metritis, ſ. d.
Hyster-a-tresi, gr. (tetrainein, gennembore), Sammengroning af Modermunden.
Hyster-ek-tomi, gr., Borttagelse af hele Livmoderen.
Hyster-ergi, gr., (Lk.) Eftervirkning af Lægemidler.
Hysteri el. Hysterik, gr., en hos Kvinder langt hyppigere end hos Mænd forekommende nervøs Sygdom, særtegnet ved stærk Modtagelighed for Indtryk, Smerter, Krampe, Lamhed (hurtig kommende og forsvindende), hastig skiftende Sindsstemning, Pirrelighed), Tilbøjelighed til Overdrivelse af de virkelige Lidelser; den mentes tidligere at staa i Forbindelse med Sygdomme i Livmoderen (deraf Navnet: Modersyge); hysterisk, lidende af, hørende til Hysteri; hystérie du pouvoir (dy puvoar), fr., Magtlystenhed (et politisk Partis); Clavus, Globus hystericus, ſ. u. Clavus og Globus.
Hysterigi, Hysteritis, gr., Betændelse i Moderen.
Hyster-illosis, gr. (illein, omdreje; ſkele), (Lk.) Krængning af Moderen.
Hysterisme, gr.-l., = Hysteri.
Hystero-cele og Hystero-kelis, gr., Livmoderbrok.
Hystero-lithiasis, gr., Sten i Moderen (ogſ. Hyster-algia calculosa).
Hystero-logi, gr., Forvendelse af den naturlige Tankefølge (naar man siger det sidste først og det første sidst); (= Hysteron-Proteron, ſ. d.).
Hystero-loxi, gr., (Lk.) Frugtmoderens skæve (loxos) Stilling.
Hystero-mani, gr., Mandgalſkab, = Furor uterinus (og Nymphomani).
Hysteron, gr., et, eg. det bageste, det senere; (Lk.) Efterbyrd.
Hyster-oncus, gr., Svulst i Frugtmoderen.
Hysteron-Proteron el. Hystero-proton, gr., et, (eg. det sidste først og det første sidst), et med Hensyn til Tankernes naturlige Orden bagvendt, vrangt Udtryk (f. Eks.: Der er jeg opdragen og født; han skal skydes og stilles for en Krigsret, 2c.). Jvf. Hystero-logi).
Hystero-para-lyse, gr., Lamhed i Frugtmoderen.
Hystero-pathi, gr., = Hysteri.
Hystero-phor, gr., Bind til at holde Livmoderen oppe med ved Fremfald af den.
Hystero-phthisis og Hystero-phthoë, gr. (phthiein el. phthinein, aftage, svinde; phthisis, Svindsot), Frugtmoder-Svindsot.
Hystero-plasma, gr., et, Efterligning, Afbildning af Frugtmoderen.
Hystero-plegi, gr. (plessein, slaa), = Hysteroparalyse, ſ. d.
Hystero-potmos, gr., en, som man har holdt for død, og som efter lang Fraværelse (f. Eks. fra et langvarigt Fangenskab) vender tilbage; ogſ. en skindød, en, som er bragt til Live igen (gr. potmos, Lod, Skæbne; Ulykke; Død).
Hystero-psophi, gr. (psophein, give Lyd fra sig), Luftafgang gennem Frugtmoderen.
Hystero-ptosis, gr. (piptein, falde; ptosis, Fald), (Lk.) Moderfremfald.
Hysteror-rhagi, Hysteror-rhoa el. —rhe, gr., Blodflod, Blodstyrtning af Frugtmoderen.
Hystero-spasme, gr., Moderkrampe.
Hystero-stomo-tomi, gr., Operation, hvorved en Modermund dannes, aabnes el. gøres større.
Hystero-tom, gr. (temnein, skære), (Lk.) Kniv, hvormed man udfører en Hysterotomi, Indsnit i Livmoderen, særl. Operation, hvorved

store Dele af Livmoderen borttages; jvf. Metrotomi.
Hystero-tomo-toki, gr. (tiktein, af en Stammeform tekein, føde), Fødsel ved Hjælp af Kejsersnittet.
Hystriciasis el. Hystricisme, gr. (hystrix, Pindsvin), (Lt.) Pindsvinesygdom, særdeles stærkt udviklet Ichthyosis, s. d.; Hystricit, en Pindsvine-Sten el. Bezoar.
Hæcceitet, ny l., den Egenskab ved en Ting, at den er det, den er, denne Ting ((hæcce res); Individualitet.
[Häfder (Hæv—), sv., pl., (et Lands) Historie; Häfde-tecknare, Historieskriver].
[Hägring, sv., Hildring, Luftspejling, = Fata Morgana].
[Hækkenfeld, s. Hekkenfeld].
hæm—, hæma—, hæmato—, hæmo—, græske Ordbegyndelser: Blod— (haima).
Hæm-adenose og Hæmat-angiose, gr., enhver Sygdom i Blodkarrene.
Hæm-agoga, gr., pl., blóddrivende Midler; hæmagogisk, bloddrivende.
Hæmal-ops, gr., et med Blod underløbet Øje (ops).
Hæm-a-pori, gr. (s. Apori), Blodmangel (jvf. Anæmi og Oligæmi).
Hæm-arthrus, Hæm-arthron, gr., Blodsamling i et Led (arthron).
Hæmat-apo-stema, gr., et, Blodbyld.
Hæmat-emesis, gr., Blodbrækning.
Hæmat-en-cephalon, gr., et, Blødning af Hjernen.
Hæmat-(h)idrosis, gr., Blodsved.
Hæmatik og Hæmato-logi, gr., Læren om Blodet.
Hæmatin, Bestanddel af Blodstoffet; Hæmatino-meter, et, Redskab til (spektroskopisk) Undersøgelse af Blodet.
Hæmatinon, et, en rød, uigennemsigtig haard Glasmasse, = antik Porporino, brugt i Oldtiden til Pragtkar, Mosaikker o. desl., genopfunden i 1846 af Pettenkofer (i München); af ham kaldet Glasporphyr.
Hæmatisme, gr., Bløden, is. af Næsen.
Hæmatit(es), gr., Blodsten, Jernglans.
Hæmato-blaster, gr., pl., Blodblader, overordentlig smaa blege Skiver i Blodet.
Hæmato-cele, gr., Blodbrok, Blodsamling (hos Mænd) i Scrotum (s. d.), (hos Kvinder) i det lille Bækken omkring Kønsorganerne; Hæmatocele arteriosa, = Aneurysma, s. d.
Hæmato-chezi, gr., blodig Stolgang.
Hæmato-chysis, gr., Blødning.
Hæmato-cyste, gr., Blodblegn.
Hæmato-cøli, gr. (koilia, Bugen), Samling af Blod i Bughulen.
hæmato-des, gr., blodig; som ligner Blod.
Hæmato-globulin, Blodstof, Blodets røde Farvestof.
Hæmato-graphi, gr., Beskrivelse over Blodet.
Hæmato-kathartika, gr., pl., blodrensende Midler.
Hæmato-kolpos, gr., Blodudgydelse i Moderskeden.
Hæmato-krati, gr., et, Blodherskeu, Herredømme, der vil sikre sig ved Blodsudgydelse.
Hæmato-Krystallin = Hæmatoglobulin.
Hæmato-logi, s. Hæmatik.
Hæmatom(a), gr., et, Blod-Svulst.
Hæmato-mani, gr., Aareladningssyge.
Hæmato-manti, gr., Spaaen af Blodets Beskaffenhed (ved Sygdomme).
Hæmato-metra, gr., Opfyldning af Livmoderen med Blod.
Hæmat-omma, gr., et, et med Blod underløbet Øje.
Hæmat-omphalus, gr., Navle-Blodbrok.
Hæmato-myeli, gr., Blødning i Rygmarven.
Hæmato-nose, gr., Blodsygdom.
Hæmato-parasit, gr., Snyltedyr i Blodet.
Hæmato-pathi, gr., Sygdom i Blodet.
Hæmato-phobi el. Hæmo-phobi, gr., Blodsky, Skræk for at se Blod (f. Eks. ved Aareladning).
Hæmato-poëse, gr., Blodberedelse; hæmatopoëtisk, hertil hørende.
Hæmato-pöt, gr. (pinein, drikke; posis, Drik), Blóddrikker, blodtørstig.
Hæmat-ops, gr., en, som har røde, med Blod underløbne Øjne; Hæmatopsi, Øjets blodige Tilstand ved et Fald, Slag &c.
Hæmato-ptysi, gr., Blodspytning.
Hæmator-rhø, —rhe, Hæmator-rhysis, gr., Blodflod.
Hæmato-salpinx, gr., Udspiling af Æggelederen med Blod.
Hæmat-oscheum, gr., et, Blod-Testikelpung-Brok.
Hæmatose, gr., Næringssaftens Forvandling til Blod.
Hæmato-statika (el. Hæmo-statika), gr., pl., blodstillende Midler (jvf. styptisk); Hæmatostatik, Læren om Blodets Bevægelse.
Hæmat-osteon, gr., et, Blods Samling i Benenes Hulinger; Hæmat-ostose, Blodkarrenes Forhærdelse til Ben.
Hæmato-theo-logi, gr., Læren om Guds Forsoning ved blodige Ofre.
Hæmato-thorax, gr., Samling af Blod i Lungesækken.
Hæmatoxylin, Farvestof i Campeche-Træ (Hæmatoxylon campechianum).
Hæmato-zoer, gr., pl., Snyltedyr i Blodet.
Hæmat-urese, Hæmat-uri, gr., Blodpis.
Hæmin, Klorforbindelse af Hæmatin (kan fremstilles af forraadnet el. indtørret Blod, derfor retskemisk Prøve paa Blod).
Hæmo-dynamik, gr., Læren om Blodets Bevægelse gennem Kredsløbssystemet og Lovene herfor; Hæmo-dynamo-meter, et, Redskab til at maale Blodets Tryk i Blodkarrene.
Hæmo-globin = Hæmatoglobulin; Hæmoglobino-meter, et, Redskab til Bestemmelse af Blodets Hæmoglobin-Mængde; Hæmoglobin-uri, Optræden af Hæmoglobin i Urinen; Hæmoglobin-æmi, Opløsning af Blodets Bestanddele.
Hæmo-kathartika = Hæmatokathartika.
Hæmo-metra, gr., = Hæmatometra.
Hæmo-peri-cardium, gr., Ansamling af Blod i Hjertekulen.
Hæmo-phili el. Hæmorrha-phili, gr., Blødesygdom, sygelig Tilstand med stærk Tilbøjelighed til Blødning.
Hæmo-phobi, s. Hæmatophobi.
Hæm-ophthalmos = Hæmalops.
hæmo-ptisk, hæmo-ptyisk, gr., blodspyttende;

Hæmoptyse, Hæmoptysis, Blodspytning, Blodhoste, Blodstyrtning.
Hæmor-rhagi el. Hæmor-rhø, gr., Blødning, Blodflod.
Hæmor-rhoïder, gr., pl., Udvidning (Knuder) og Blødning af Blodaarerne ved Endetarmens Aabning, den gyldne Aare, Takker; hæmor-rhoïdal(sk), som hører til denne Sygdom.
Hæmor-rhysis, gr., Hæmator-rhø.
Hæmo-stase, gr., Standsning af Blødning; Standsning el. Forstoppelse i Blodets Cirkulation; hæmostatisk, blodstillende; Hæmostatika, pl., = Hæmatostatika, s. d.
Hæm-urese, gr., = Hæmaturese, s. d.
Hæredi-peta, Hæreditas, Hæres 2c., s. Heredipeta 2c.
hærere, l., hænge; være uvis, i Tvivl (s. inhærere); hic hæret aqua, l., s. u. hic; hæret in luto, han sidder i Snavset.
Hæresi-arch (el. Hæresi-ark), gr., (oprindel. Hovedet for en Sekt, et Parti), Vrlelætter, Stifter af et Kætteri; Hæresis (gr. hairesis, af hairein, vælge), Hæresi el. Hærese, (Valg, Affondring, Sekt, Skole), Vrangtro, Vranglære, Særtro, Kætteri, Afvigelse fra den herskende (kirkelige) Lære; Hæresio-log, Kætter-Kender, Kætter-Beskriver; Hæresio-logium, et, Kætterfortegnelse; Hæresio-mastix, Kætterfjende, Kætterforfølger, eg. Kætterspøbe; Hæresio-phil, Kætterven; Hæreticus el. Hæretiker, Vranglærer i Religionen, Kætter; hæreticis non est servanda fides, l., (gejstlig Despotismes slette Grundsætning:) over for Kættere behøver man ej at holde Tro og Love; hæretisk, sætroende, vrangtroende, kættersk, som er stridende imod den herskende Tro.
Hæsitation, l., Stammen; Standsning, Betænkning; hæsitere, hakke, stamme i Tale; standse, være uvis, ubestemt, betænke sig, vakle.
[Höder, oldn. (Höðr), (Myt.) Odins blinde Søn, der ved Lokes Ondskab slød Balder med Mistelteneen].
[Höfd(e) (holl. hoofdje, lille Hoved, nt. höfd, Hoved), Kystværn, bygget vinkelret paa Kystretningen ud i Stranden, dannet af Tømmer og Sten til Opfangning af den Del af Landet, som Kyststrømmen ellers vilde skylle bort].
höhnisch, t., haanlig.
Hølper (got. hilpan, oldn. hjálpa, hjælpe), (i Bagerier) den 2den Svend, der under Mestersvendens Forfald kan overtage dennes Arbejde.
hönse (sandsl. af platt. hensen, optage i en Forening [Hanse, s. d.]), betale, bøde, særl. i Spil.
Hören-sagen, t., = ouï-dire, s. d.
[Hørg, s. Harg].

store Dele af Livmoderen borttages; jvf. Metrotomi.
Hystero-tomo-toki, gr. (tiktein, af en Stammeform tekein, føde), Fødsel ved Hjælp af Kejsersnittet.
Hystriciasis el. Hystricisme, gr. (hystrix, Pindsvin), (Lt.) Pindsvinesygdom, særdeles stærkt udviklet Ichthyosis, s. d.; Hystricit, en Pindsvine-Sten el. Bezoar.
Hæcceïtet, ny l., den Egenskab ved en Ting, at den er det, den er, denne Ting ((hæcce res); Individualitet.
[Häfder (Hæv—), sv., pl., (et Lands) Historie; Häfde-tecknare, Historieskriver].
[Hägring, sv., Hildring, Luftspejling, = Fata Morgana].
[Hækkenfeld, s. Hekkenfeld].
hæm—, hæma—, hæmato—, hæmo—, græske Ordbegyndelser: Blod— (haima).
Hæm-adenose og Hæmat-angiose, gr., enhver Sygdom i Blodkarrene.
Hæm-agoga, gr., pl., bloddrivende Midler; hæmagogisk, bloddrivende.
Hæmal-ops, gr., et med Blod underløbet Øje (ops).
Hæm-a-pori, gr. (s. Apori), Blodmangel (jvf. Anæmi og Oligæmi).
Hæm-arthrus, Hæm-arthron, gr., Blodsamling i et Led (arthron).
Hæmat-apo-stema, gr., et, Blodbyld.
Hæmat-emesis, gr., Blodbrækning.
Hæmat-en-cephalon, gr., et, Blødning af Hjernen.
Hæmat-(h)idrosis, gr., Blodsved.
Hæmatik og Hæmato-logi, gr., Læren om Blodet.
Hæmatin, Bestanddel af Blodstoffet; Hæmatino-meter, et, Redskab til (spektroskopisk) Undersøgelse af Blodet.
Hæmatinon, et, en rød, uigennemsigtig haard Glasmasse, = antik Porporino, brugt i Oldtiden til Pragtkar, Mosaikker o. desl., genopfunden i 1846 af Pettenkofer (i München); af ham kaldet Glasporphyr.
Hæmatisme, gr., Bløden, is. af Næsen.
Hæmatit(es), gr., Blodsten, Jernglans.
Hæmato-blaster, gr., pl., Blodblader, overordentlig smaa blege Skiver i Blodet.
Hæmato-cele, gr., Blodbrok, Blodsamling (hos Mænd) i Scrotum (s. d.), (hos Kvinder) i det lille Bækken omkring Kønsorganerne; Hæmatocele arteriosa, = Aneurysma, s. d.
Hæmato-chezi, gr., blodig Stolgang.
Hæmato-chysis, gr., Blødning.
Hæmato-cyste, gr., Blodblegn.
Hæmato-cøli, gr. (koilia, Bugen), Samling af Blod i Bughulen.
hæmato-des, gr., blodig; som ligner Blod.
Hæmato-globulin, Blodstof, Blodets røde Farvestof.
Hæmato-graphi, gr., Beskrivelse over Blodet.
Hæmato-kathartika, gr., pl., blodrensende Midler.
Hæmato-kolpos, gr., Blodudgydelse i Moderskeden.
Hæmato-krati, gr., et, Blodhersken, Herredømme, der vil sikre sig ved Blodsudgydelse.
Hæmato-Krystallin = Hæmatoglobulin.
Hæmato-logi, s. Hæmatik.

Hæmatom(a), gr., et, Blod-Svulst.
Hæmato-mani, gr., Aareladningssyge.
Hæmato-manti, gr., Spaaen af Blodets Beskaffenhed (ved Sygdomme).
Hæmato-metra, gr., Opfyldning af Livmoderen med Blod.
Hæmat-omma, gr., et, et med Blod underløbet Øje.
Hæmat-omphalus, gr., Navle-Blodbrok.
Hæmato-myeli, gr., Blødning i Rygmarven.
Hæmato-nose, gr., Blodsygdom.
Hæmato-parasit, gr., Snyltedyr i Blodet.
Hæmato-pathi, gr., Sygdom i Blodet.
Hæmato-phobi el. Hæmo-phobi, gr., Blodsky, Skræk for at se Blod (s. Ets. ved Aareladning).
Hæmato-poëse, gr., Blodberedelse; hæmatopoëtisk, hertil hørende.
Hæmato-pöt, gr. (pinein, drikke; posis, Drik), Bloddrikker, blodtørstig.
Hæmat-ops, gr., en, som har røde, med Blod underløbne Øjne; Hæmatopsi, Øjets blodige Tilstand ved et Fald, Slag &c.
Hæmato-ptysi, gr., Blodspytning.
Hæmator-rhø, —rhe, Hæmator-rhysis, gr., Blodflod.
Hæmato-salpinx, gr., Udspiling af Æggelederen med Blod.
Hæmat-oscheum, gr., et, Blod-Testikelpung-Brok.
Hæmatose, gr., Næringssaftens Forvandling til Blod.
Hæmato-statika (el. Hæmo-statika), gr., pl., blodstillende Midler (jvf. styptisk); Hæmatostatik, Læren om Blodets Bevægelse.
Hæmat-osteon, gr., et, Blods Samling i Benenes Hulinger; Hæmat-ostose, Blodkarrenes Forhærdelse til Ben.
Hæmato-theo-logi, gr., Læren om Guds Forsoning ved blodige Ofre.
Hæmato-thorax, gr., Samling af Blod i Lungesækken.
Hæmatoxylin, Farvestof i Campeche-Træ (Hæmatoxylon campechianum).
Hæmato-zoer, gr., pl., Snyltedyr i Blodet.
Hæmat-urese, Hæmat-uri, gr., Blodpis.
Hæmin, Klorforbindelse af Hæmatin (kan fremstilles af forraadnet el. indtørret Blod, derfor retskemisk Prøve paa Blod).
Hæmo-dynamik, gr., Læren om Blodets Bevægelse gennem Kredsløbssystemet og Lovene herfor; Hæmo-dynamo-meter, et, Redskab til at maale Blodets Tryk i Blodkarrene.
Hæmo-globin = Hæmatoglobulin; Hæmoglobino-meter, et, Redskab til Bestemmelse af Blodets Hæmoglobin-Mængde; Hæmoglobin-uri, Optræden af Hæmoglobin i Urinen; Hæmoglobin-æmi, Opløsning af Blodets Bestanddele.
Hæmo-kathartika = Hæmatokathartika.
Hæmo-metra, gr., = Hæmatometra.
Hæmo-peri-cardium, gr., Ansamling af Blod i Hjertekulen.
Hæmo-phili el. Hæmorrha-phili, gr., Blødesygdom, sygelig Tilstand med stærk Tilbøjelighed til Blødning.
Hæmo-phobi, s. Hæmatophobi.
Hæm-ophthalmos = Hæmalops.
hæmo-ptisk, hæmo-ptyisk, gr., blodspyttende;

Hæmoptyse, Hæmoptysis, Blodspytning, Blodhoste, Blodstyrtning.
Hæmor-rhagi el. Hæmor-rhø, gr., Blødning, Blodflod.
Hæmor-rhoïder, gr., pl., Udvidning (Knuder) og Blødning af Blodaarerne ved Endetarmens Aabning, den gyldne Aare, Takker; hæmorrhoïdal(sk), som hører til denne Sygdom.
Hæmor-rhysis, gr., Hæmator-rhø.
Hæmo-stase, gr., Standsning af Blødning; Standsning el. Forstoppelse i Blodets Cirkulation; hæmostatisk, blodstillende; Hæmostatika, pl., = Hæmatostatika, s. d.
Hæm-urese, gr., = Hæmaturese, s. d.
Hæredi-peta, Hæreditas, Hæres ꝛc., s. Heredipeta ꝛc.
hærere, l., hænge; være uvis, i Tvivl (s. inhærere); hic hæret aqua, l., s. u. hic; hæret in luto, han sidder i Snavset.
Hæresi-arch (el. Hæresi-ark), gr., (oprindel. Hovedet for en Sekt, et Parti), Ærkekætter, Stifter af et Kætteri; Hæresis (gr. hairesis, af hairein, vælge), Hæresi el. Hærese, (Valg, Affondring, Sekt, Skole), Vrangtro, Vranglære, Særtro, Kætteri, Afvigelse fra den herskende (kirkelige) Lære; Hæresio-log, Kætter-Kender, Kætter-Beskriver; Hæresio-logium, et, Kætterfortegnelse; Hæresio-mastix, Kætterfjende, Kætterforfølger, eg. Kættersvøbe; Hæresio-phil, Kætterven; Hæreticus el. Hæretiker, Vranglærer i Religionen, Kætter; hæreticis non est servanda fides, l., (gejstlig Despotismes slette Grundsætning:) over for Kættere behøver man ej at holde Tro og Love; hæretisk, særtroende, vrangtroende, kættersk, som er stridende imod den herskende Tro.
Hæsitation, l., Stammen; Standsning, Betænkning; hæsitere, hakke, stamme i Tale; standse, være uvis, ubestemt, betænke sig, vakle.
[Höder, oldn. (Höðr), (Myt.) Odins blinde Søn, der ved Lokes Ondskab stød Balder med Misteltenen].
[Höfd(e) (holl. hoofdje, lille Hoved, nt. höfd, Hoved), Kystværn, bygget vinkelret paa Kystretningen ud i Stranden, dannet af Tømmer og Sten til Opfangning af den Del af Landet, som Kyststrømmen ellers vilde skylle bort].
höhnisch, t., haanlig.
Hølper (got. hilpan, oldn. hjálpa, hjælpe), (i Bagerier) den 2den Svend, der under Mestersvendens Forfald kan overtage dennes Arbejde.
hønse (sands. af platt. hensen, optage i en Forening [Hanse, s. d.]), betale, bøde, særl. i Spil.
Hören-sagen, t., = ouï-dire, s. d.
[Hørg, s. Harg].

I.

(Selvlyden).

De med Medlyden J begyndende Ord findes længere nedenfor*).

I, som romersk Taltegn, = 1; paa ældre franske Mønter = Limoges, paa tysk Rigsmønt = Hamburg; = Imperator, l., Kejser.

I. (kemisk Tegn), = Jod, s. d.

i. = $\sqrt{-1}$ (imaginær), s. complexe Tal.

Ib. = Jakob (Apostlen).

ib. el. ibid. = ibidem, l., sammesteds.

ICtus = JCtus, s. d.

Ι. Χ. Θ. Υ. Σ. = Ichthys, s. d.

id. = idem, l., den el. det samme.

i. e. = id est, l., det er, hedder, betyder.

I. H. S. = in hoc salus, l., i dette er Frelsen (Indskrift paa Jesuiternes Professhuse); ogs. = in honorem Salvatoris, til Frelserens Ære; jvf. samme Forkortelse under Medlyden Jod.

I. H. S. V. = in hoc signo vinces, l., i el. under dette Tegn skal du sejre; Indskriften paa Konstantin den Stores Labarum, s. d.

Ill. = Illinois (nordamerikansk Stat).

Imp. og Imper. = Imperium, l., Riget, el. Imperii, Rigets; ogs. Imperator, l., Kejser, og Imperativus, s. d.

Imperf. = Imperfectum, l., s. d.

impr. = imprimatur, s. d.

In. (kem. Tegn), = Indium, s. d.

incl. og inclus. = inclusive, l., medregnet.

Ind. og Indicat. = Indicativus, s. d.

Ind. = Indiana (nordamerikansk Stat).

I. N. D. = in nomine Deï el. Domini, l., i Guds el. Herrens Navn.

Inf. = Infinitivus, s. d.; Inf. og Infus. (paa Recepter) = Infusum, s. d.

inf. = infra, l., nedenfor; (paa Recept.) = infunde, l., hæld el. slaa dertil!

I. N. I. = in nomine Jesu, l., i Jesu Navn.

inkl. = incl., s. d.

in pcto el. pto = in puncto, l., vedrørende; in pcto deb. = in puncto debiti, vedrørende et Gældskrav; in pto sexti (mandati), vedrørende det sjette Bud.

I. N. R. I., s. J. N. R. J.

ins. = insinuatum, l., indgivet, overleveret.

I. N. S. T. = in nomine sanctæ trinitatis, l., i den hellige Trefoldigheds Navn.

inv. = invenit, s. d.

Io. el. Ia. = Iowa (Aiova), nordamerikansk Stat.

I. O. G. T. = Independent Order of Good Templars, s. d.

I. O. O. F. = Independent Order of Oddfellows, s. Odd-Fellow.

I. P. O. = Instrumentum pacis Osnabrugensis, l., Osnabrücker Fredsdokumentet.

i. q. = id quod el. idem quod, l., hvilket, det samme, som.

i. q. e. d. = id, quod erat demonstrandum, l., som var at bevise, hvilket var det, der skulde bevises.

Ir. (kem. Tegn), = Iridium, s. d.

it. = item, l., ligesaa, ogsaa, i lige Maade.

I. el. i. (Log.) Betegnelse af en partikulær bejaende (affirmativ) Sætning (mods. O. el. o., s. d.).

I ad græcum Pi! l., Gaa til det græske Pi! (s. d.), d. e. til Galgen.

Iakchos, gr., en af de ved de eleusinske Mysterier dyrkede Guder; sædv. opfattet = Dionysos (Bakchos).

Ialemos (J-al—), gr., Sørgesang, Klagesang.

Iama (J-a—), gr., et, Lægemiddel; Helbredelse; **I**amato-log**i**, Læren om Lægemidler (med Indbegreb af psykiske og andre Midler, der ej

*) Ord af Græsken, i hvilke Sprogbrugen har forandret det oprindelige i til j, søges under J; s. Eks. Jambus, Jaspis, Jota.

behandles i Pharmakologien el. Materia medica, s. d. O.); Iasis, Helbredelse.
I am not what I am, eng. (Shakespeares „Othello“ 1, 1), jeg er ej, hvad jeg er.
—i-ana, —i-aner, s. —ana, —aner.
Ias, gr., ionisk Sprogform.
Iater og Iatros, gr., Læge (s. Archiater); Iatr-aliptik, gr. (aleiphein, salve), den Videnskab, at læge Sygdomme ved Salver og andre udvortes Midler, samt Legemsøvelser; Iatralipt(es), Læge, som helbreder ved disse Midler, hvis Metode derfor kaldes iatraliptisk (jvf. endermatisk el. endermisk).
Iatreusio-logi (—trev—), gr., Helbredelseslære; Lære om, Anvisning til Lægekunstens Udøvelse; Iatreusis, Iatrice, Iatrik, Iatreia el. Iatri (jvf. Philiatri), Lægekyndighed; Lægekunstens Udøvelse; (= det sædvanligere: Therapi); ïatrisk, lægevidenskabelig; lægende.
Iatro-chemi, gr., lægevidenskabelig Kemi; især den i 16de—17de Aarh. fra Alkymisterne (Paracelsus) udgaaede Lægeskole, der ansaa Organismens Tilstand for afhængig af Bestanddelenes kemiske Forhold („Blanding“), og Helbredelse for en Tilvejebringelse af den normale Tilstand ved kemiske Midler; jvf. Chemiatri.
Iatro-manti, gr., lægevidenskabelig Spaadom (manteia).
Iatro-mathematik og Iatro-mechanik el. Iatro-physik, gr., Anvendelse af matematiskfysikalske Læresætninger paa Lægekunsten; Iatromathematikere og Iatromechanikere el. Iatrophysikere, Læger, der vilde forklare alle Livsfænomener af mekaniske Love.
Iatro-sophist, gr., filosoferende Læge.
Iatro-technik, gr., Lægekunst, især Saarlægekunst.
Ibenholt, gr.-t.? (gr. ebenos, Stentræ), eg. Stentræ, det finaarede, sorte eller dog meget mørke, haarde, men sprøde Ved af et især i Østindien voksende Træ (af Familien Ebenaceæ); jvf. Ebenist.
Iberiën, gr. (hebr. ibhri, den hinsidige, ëbher, det paa hin Side en Flod el. et Hav liggende Land), Georgiens, ogs. Spaniens og Portugals gamle Navn; iberisk, spansk.
ibidem (forkort. ibid. og ib.), l., sammesteds, i samme Skrift, paa samme Side (som allerede i Forvejen er citeret).
Ibis, gr., Nilhejre, en Fugl af Storkeslægten, der blev tilbedet af Ægypterne.
Iblis, ar. (sands. af gr. diabolos), Djævlen (hos Muhamedanerne).
Ibn, ar., jvf. Ben og Ebn.
Ibn-Kelb, ar., eg. Hundesøn, Muhamedanernes Øgenavn paa Jøder, Kristne o. a.
Ibrahim, arabisk Form for Navnet Abraham.
Ibrik, ar., oval, langhalset Kande med lang, smal Tud; Ibrikdar-Aga, Sultanens Vandbækkenholder.
[Ibs-skal, Apostlen Jakobs (Ibs) Kendemærke (en Muslingeskal)].
Ibyci grues, l. (Schillers: „Die Kraniche des Ibycus“), ordsprogl. om sælsom Opdagelse af en Udaad [Navn efter en græsk Lyriker Ibykos (6te Aarh. f. Kr.), der efter Sagnet dræbtes af Røvere, hvis Udaad røbedes ved en Flok Traner (grues)].

Icarisk, s. Ik—.
Ichneumon, gr. (ichnos, Spor), eg. Eftersporeren; Faraosrotten, et Dyr af Ilderslægten, der især efterspører Krokodilæggene; ogs. en Øgshveps el. Snyltehveps.
Ichno-gnomik, gr. (ichnos, Spor), Sporekunst, den Kunst, at opsøge Spor; Ichnograph, en, som udfører Grundtegninger; Ichno-graphi, eg. Sporbeskrivelse, Sportegning; Grundrids, Grundtegning; i Alm. Fremstilling af en Form paa en Flade (mods. den legemlige el. stereometriske Model); ogs. = et kort Grundrids af en Videnskab (Compendium); ichnographisk, henhørende dertil; Ichno-logi, Lære om de Fodspor, som visse (levende eller uddøde) Dyrearter have efterladt som Mærker af deres Tilværelse; Ichno-skopi, Eftersporen af noget.
Ichor, gr, (Myt.) Gudernes (hvide) Blod; Blod-Vand; (Lk.) ildelugtende, tyndtflydende Pus fra Koldbrandssaar, Kræftsaar o. l.; s. Pus; ichorøs, edderagtig.
Ichthya, gr. (ichthys, Fisk), tørret Fiskeskind (til Polering); (Lk.) Fødselskrog.
Ichthy-elæum, gr., et, Fiskeolie, Tran.
Ichthyo-centaur, gr., (Myt.) Havgud med Fiskehale og to Hesteforben, en Slags Triton (s. d.).
Ichthyo-colla, gr. (kolla, Lim), Fiskelim, Husblas (s. d.).
Ichthy-odonter, gr. (odus, Tand), pl., forstenede Fisketænder.
Ichthyo-doru-lith, gr., eg. Fiske-Spyd-Sten; Forstening, sandſ. Finnepig af uddøde Fisk.
Ichthyo-glosser, gr. (glossa, Tunge), pl., forstenede Fisketunger.
Ichthyo-graphi, gr., Beskrivelse over Fiskene.
Ichthyo-lith, gr., forstenet Fisk; ogsaa en Sten (lithos), hvorpaa der findes Aftryk af en Fisk.
Ichthyo-log, gr., Fiskekender, fiskekyndig; Ichthyologi, Læren om Fiskene.
Ichthyo-manti, gr., Spaadom (manteia) af Fiskenes Indvolde.
Ichthyo-morph el. Ichthyo-morphit, gr. (morphe, Skikkelse), Fiske-Billed, -Aftryk el. -Sten.
Ichthyo-phag, gr. (phagein, spise), pl.: —phager, Fiskeædere, Folk, som især leve af Fisk; Ichthyophagi, Fiskeæden, Leven især af Fisk.
Ichthy-ophthalmit, gr. (ophthalmos, Øje), Fiskeøje-Sten (en Art glinsende Kisel).
Ichthyo-pterygie, gr., Hvaløgle.
Ichthy-ornis, gr., fossil Tandfugl.
Ichthyo-saurus, gr. (sauros, Firben), eg. Fiske-Firben, Fiskeøgle, Hvaløgle; et fossilt (2—20 Alen langt) Dyr fra Forverdenen, der ligner baade Krokodilen og Hvalen (tilhører især Jura-Tiden).
Ichthyosis, gr., en sædvanlig medfødt Tilbøjelighed til en abnorm stærk Udvikling af Hornlaget i Overhuden, der ligner Fiskeskæl (uden egentlig Forstyrrelse af Sundheden; forsk. fra Lepra og Psoriasis).
Ichthyo-spondylith, gr., forstenet Fiskeryghvirvel el. Fiskeben.
Ichthyo-tomi, gr., Sønderlemmelse (Anatomi) af Fiske.

Ichthyo-toxin, gr., et i Blodet af Fisk, særl. Aal, forekommende Giftstof.
Ichthyo-typo-lith, gr., = Ichthyomorph.
Ichthys, gr., Fisk; ogs. de ældste Kristnes Mærke (ΙΧΘΥΣ), dannet af Begyndelsesbogstaverne i Ordene: Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ (Jesus Christos, Theu Hyios, Soter), Jesus Kristus, Guds Søn, Frelseren; Ichthyter, gr., pl., forstenede Fiske.
Ichtiat, tyrk., den tyrkiske Hærs Reserve.
ici, fr. (af l. ecce hic; jvf. gr. ekei), her; herhid; hid; Ici gît . . . (—sji) el. ci-gît (i Gravskrifter): herunder hviler . . . (det forældr. gésir, af l. jacere, ligge).
Icon—, s. Ikon—; Icos, s. Ikos—.
Icones, (s. Ikon), pl., Afbildninger, Billeder; paa latinske Bogtitler ofte: cum iconibus (forkort. c. icon.), med Afbildninger (Kobberstik &c.).
Icterica, l., pl., Midler mod Gulsot, Icterus (gr. ikteros); icterisk, gulsottig; Icterus albus = Chlorosis, s. d.
Ictus, l., Stik, Hug, Slag, Stød, Kast, Skud; den rytmiske Accent; Stemmens Eftertryk, Hævelse af Tonen, = Arsis, s. d.; Ictus arteriarum, Pulsslaget; uno ictu, med eet Hug, paa een Gang; sub ictu, i Fare.
Icuncula, l., lille Billede (Dimin. af Icon).
id. l., det.
Idalia, gr.-l., (Myt.) Tilnavn til Venus, af Byen Idalion paa Kypern, hvor hun havde en Lund og et Tempel.
[Ida-Sletten, oldn. (Iđavöllr, af iđ, Id, Øvelse; mul. en folkelig Omtydning af Eden); (nord. Myt.) Gudernes lykkelige Mødested i Tidernes Ophav og ved Verdensfornyelsen efter Ragnarok; Guldalderens Hjem med Hallerne Gladsheim for Guderne, Vingólf (Venneguly) for Gudinderne].
Iddio mio! it., min Gud!
—ide, græsk Ord-Endelse, der betegner en Lighed i Skikkelse (eidos), f. Eks. Sphæroïde, et kugleliguende Legeme, el. en Herkomst, f. Eks.: Heraklide, en fra Herakles nedstammende.
Ide, gr. (idea, af idein, se), Billed, Skikkelse; Maaden, paa hvilken noget fremstiller sig; Anskuelse, Forestilling (i lavere Betydn., f. Eks. i Talemaaden: Derom har jeg ingen, kan jeg ikke gøre mig nogen Ide; fix Ide, s. u. fix); i højere (af den græske Tænker Platon († 348 f. Kr.) først hævdede) Betydn.: Grundform, Forbilled, Fornuftbegreb; rent og abstrakt Begreb; Tanke, Livstanke, Lystanke; de platoniske Ideer, = alle skabte Tings Urbilleder i den guddommelige Fornuft, og de til hine Urbilleder svarende højere Forestillinger i den menneskelige Fornuft; efter den kantiske Filosofi = de af Fornuften dannede Forestillinger, som gaa ud paa noget, der er ophøjet over sanselig Jagttagelse (Ideen om Gud, Udødelighed, Frihed &c.); Ide-As-sociation, gr.-l., Tankeforbindelse, den Sjælsvirksomhed, ifølge hvilken i en Række af Forestillinger den ene ved en indvortes Sammenhæng uvilkaarlig vækker den anden; Ide-Verden, den oversanselige Verden, mods. Sanseverdenen el. Naturen.
Ideal, gr.-l. (s. Ide), et, noget, der svarer til en Ide (i højere Betydn. s. d. O.); Tankevæsen, Tankebilled, Tankefoster, som ene er til i Forestillingen, anskuelig Forestilling om noget, der tænkes i dets højeste Fuldkommenhed, Mønsterbilled: Videnskabens (det teoretiske) Ideal = Sandhed (tænkt i Gud som Alvisdom, Alvidenhed); Livets (det praktiske) I. = Godhed (tænkt i Gud som Hellighed); Kunstens I. = Skønhed (tænkt i Gud som Skaberevne); ideal og ideël, tilværende i Tanken, tilværende eller grundet i Forestillingen, ej i Virkeligheden uden for os, sædv. saaledes, at ideal nærmest betegner et Anskuelsesforhold (f. Eks. en ideal Skønhed), ideel (ikke fransk) et Begrebsforhold (en ideel Lære); (mods. real og reël, s. d); stundom = formël (mods. materiël); stundom = subjectiv (mods. objectiv); ideal, sjældnere: ideal(i)sk), overvirkelig, svarende til Forestillingen om et Ideal, mønsterskøn, mønsterfuldkommen; tænkt i den for vedkommende Ide højeste Fuldkommenhed; Ideal-Billed, Billed, udkastet efter Kunstnerens egen Fantasi (mods. Portrættet og andre Billeder af virkelige Genstande); I.-Penge = Papirspenge; I.-Sandhed, = logisk, formel, subjektiv Sandhed (mods. Real-Sandhed, = den metafysiske, materiale eller objektive); I.-Skønhed, = fuldendt Skønhed; I.-Stat, en Stat i fuldkommen Overensstemmelse med Fornuftideen cm Staten; I.-Verden, den oversanselige Verden som en Tingenes Orden, hvori de højeste Ideer ere realiserede; I.-Værd, en Tings indbildte, tillagte Værd, forsk. fra dens Værdi i Handel og Vandel (Real-Værd); idealisere, behandle, fremstille det virkelige som Ideal, hæve det over det virkelige, udstyre det med et Ideals Fuldkommenheder; forskønne, forædle, eller dog opfatte Billedet af en virkelig Genstand fra dens skønneste Side, i dens heldigste, udtryksfuldeste, mest særtegnende (karakteristiske) Øjeblik, i det bedste Lys; Idealisme, gr.-l., Læren el. den (paa forskellige Maader opfattede) filosofiske Synsmaade om Fornuftbegrebernes Oprindelighed og Væsentlighed, saaledes at det reale alene er et Produkt af det ideale, eller at hele Yderverdenen kun er en Frembringelse af Forestillingsevnen, at der til vore Forestillinger om Yderverdenen ikke svarer nogen virkelig Genstand, eller dog, at Sanseverdenens Tilværelse er uvis og ubevislig (mods. Realisme, ogsaa mods. Materialisme, s. disse). Den teologiske el. mystiske I. (efter Berkeley) antager, at Gud i hver endelig Aand umiddelbart frembringer Verdensforestillingerne; den subjektive I. (efter Fichte) lærer, at Verdensforestillingerne frembringes af Jeget selv ifølge en oprindelig Virksomhed. Forskellig fra disse og andre Arter af Idealisme er den platoniske, der antager de ideale Begrebers (Ideernes) selvstændige Tilværelse, og den transcendentale (saakaldte) Idealisme (efter Kant), der erkender det reale som et oprindelig Givet, men paastaar, at det kun kan erkendes som Fænomen, ej som „Ding an sich"; Idealist, Tilhænger af Idealismen (i dette Ords forskellige Betydninger); Sværmer, Drømmer; idealistisk, overensstemmende med, grundet i Idealismen, vedkommende samme, tidt med Bibegreb af det i denne Verden

upraktiske, hvad der ikke med Nødvendighed ligger i ideal; Idealitēt, Tilværelse i Forestillingen alene (modſ. Realitet, ſ. d.); den højeste tænkelige Fuldkommenhed; ideal-reāl, forbindende det ideale og det reale, fyldestgørende begge; Ideāt, et, Begrebs- el. Forestillings-Genstand. Jvf. Universalia.

ideēl, ſ. ideal.

ide ho anthropos, gr., = ecce homo.

[idel (plt. idel, t. eitel), gentagende; lutter].

idem, l., den el. det samme, eet og det samme; den allerede nævnte el. citerede; ogſ. = ditto, ſ. d.; idem per idem, (tyde) det samme ved det samme; samme Mening, udtrykt ved samme Ord eller ved Ord, der kun ſige det samme (ſ. Eks. i Definitionsforsøg); idem, quod, det samme som...; Idemist, (ſpøg.) Jabroder, en, der ſiger Ja til alt; Idemspiratiōn, Ligeſindethed, overensſtemmende Tænkemaade; idem velle atque idem nolle, ea demum firma amicitia est, l. (Salluſt), at ville det samme og ikke ville det samme, det først er faſt Venſkab; fælles Ja og Nej er ſandt Venſkab.

ident-idem, l., alt imellem, oftere.

Identi-ficatiōn, ny l. (af l. idem, ſ. d.), Ligegøring, Forening, Sammenſmeltning af Begreber til eet og ſamme Begreb; identificere, gøre ens med, gøre til det ſamme ſom noget andet, bringe to Ting under eet Begreb; kende at være den rette, retkende, navnkende; identificere ſig med en, gøre ſig identisk med ham, ſætte ſig aldeles ind i hans Tænkemaade, tænke ſig i hans Sted, gøre hans Følelſe el. Tænkemaade til ſin; undert. (ſpøgende) = ſlaa i Hartkorn; Identi-graphi, l.-gr., Skriftlighed, lige Skrift; identisk, ny l., af ſamme Natur og Væſen, ens, ligebetydende, ensbetydende; ogſaa tautologisk, ſ. d.; identisk med..., = ſammenfaldende med..., det ſamme ſom ...; identisk Ligning er en ſaadan, hvis ene Side kun er en Omdannelſe af den anden, f. Eks.: $(x + a)(x \div a) = x^2 \div a^2$; Identitēt, Væſensenhed, fuldkommen Overensſtemmelſe, Ensheb, Enhed; det Forhold imellem tvende, at den ene (i alle el. i en vis Henſeende) er det ſamme ſom den anden, ens med denne; Vedbliven i Væſensenhed, i det væſentlige, under alle mødende Omvekslinger; (Mat.) Overensſtemmelſe baade i Størrelſe og Form; (Retsſpr.) en Perſons I., det, at han virkelig er vedkommende, den, for hvem han antages el. udgives, om hvem der juſt ſpørges; Identitēts-Princip, ſ. u. Principium; Identitēts-Lære el. I.-Syſtem, ogſ. Identisme, den Lære (med forſtellige Afændringer), at Aand og Legeme ere to Sider af ſamme Grundvæſen, af hvilke den ene anſtues med de indvortes, den anden med de udvortes Sanſer; Identitēts-Filoſofien, det filoſofiſke Syſtem (Schelling, Hegel), i hvilket Tilværelſens Princip beſtemmes ſom Identiteten af Tænken og Væren, ideelt og reelt, ſubjektivt og objektivt.

Ideo-graphi, gr., Begrebsſkrift, Skrift ved almindelig forſtaaelige Begrebs-Tegn eller Ideogrammer (vore Taltegn: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ere Ideogrammer) el. ideographiske Tegn (jvf. Hieroglypher); Ideographik, eg. Begrebs-Skrivekunſt, almindeligt ſkriftligt Tegnſprog (modſ. Phonographik, ſ. d.); jvf. Pasigraphi.

Ideo-logi, gr., Lære om Ideerne, Begrebslære, Bevidſtheds-Analyſe, Videnſkab om Grundene for Erkendelſe (eg. kun et nyere, til Dels i Frankrig gængs Navn), = Metaphysik; ogſ. en filoſofiſk, for det praktiſke uduelig Lære, et Hjerneſpind; Ideolōg, en, ſom dyrker eller lærer denne Videnſkab, = Metaphysiker; ogſ. en Drømmer, Sværmer; ideologisk, ſom udvikler Begreber.

id est, l., det er, det vil ſige.

Id-i-new-rûz, perſ., en aarlig ved Sommerſolhverv afholdt Nationalfeſt, ved hvilken alle højere Embedsmænd give Shahen ſtore Gaver.

idio—, gr., egen— (idios).

Idio-bule, gr. (bule, Villie), Villieſelvſtændighed; Egenſind.

Idio-chiron, gr. (cheir, Haand), og Idiographum, et, egen Haandſkrift el. Underſkrift; idiographisk, egenhændig ſkreven (jvf. Autographum og Holographum).

idio-elektrisk, ſ. u. Elektricitet.

idio-gēn, gr., af egen el. ejendommelig Art (genos) el. Beſkaffenhed.

idio-gnōm, gr., ſom taler og handler efter ſit eget Sind (gnome); egenſindig.

idio-gonisk, gr., af egen Oprindelſe el. Herkomſt (gonos).

Idio-graphum og idio-graphisk, ſ. Idiochiron; Idiographik, Skrift, der kun er forſtaaelig for vedkommende Folk, der have den fornødne Kundſkab om ſamme, eller for hvem den er ejendommelig el. brugelig.

Idio-gyni, gr., Køns-Adſkillelſe el. -Adſkilthed (om Planter, hvis Han- og Hun-Blomſter ſidde ſærſkilte, dog paa een Stamme), = Monøcia; idiogynisk, med ſærſkilte Han- og Hun-Blomſter paa een Plante.

Idio-krasis og Idio-krasi, gr., det ejendommelige, el. Naturegenhed ved et menneſkeligt el. dyriſk Legeme (jvf. Idiosynkrasi); idiokratisk, legemlig-egen, ejendommelig.

Idio-latri, gr., Selvtilbedelſe.

Idiōm(a), pl.: Idiomata, gr., et, Egenhed, Særhed, Ejendommelighed, iſ. med Henſyn til et Lands, en Egns, en Perſons Sprog, ſæregne Udtale, ſæregne Ord og Udtryk; Maalegenhed, Sprogſærhed; Tungemaal, Mundart, Særmaal, Dialekt; Egenſkab; (Teol.) om Egenſkaberne i Kriſti to Naturer (ſ. Communicatio idiomatum); idiomatisk, vedrørende det ſæregne ved en Egns el. en Perſons Sprogbrug; maalegen; i. Overſættelſe, en ſaadan, i hvilken Originalens Ejendommelighed er gengiven træffende; Idiomato-graphi, Mundart-Beſkrivelſe; Idiomato-logi, Lære om een eller flere Mundarter og deres Ejendommeligheder.

Idio-pathi, idiopathisk Lidelſe, gr., en uafhængig af andre Lidelſer optrædende Sygdom, Særſygdom, omtr. = primær Sygdom; Idiopathi ogſ. heftig Tilbøjelighed til eller Modbydelighed for noget (jvf. Idiosynkrasi); idiopathiske (= autopathiske) Drifter kaldes af nogle de egoiſtiſke eller ſelviſke Drifter i Modſ. til de sympath(et)iske.

Idio-somn-ambulisme, gr.-l., en uden en

Magnetisørs Indvirkning fremkommen Somnambulisme (s. d.).
Idio-spasme, gr., (Lt.) Krampe (spasma) i en enkelt Legemsdel.
Idio-syn-krasi, gr. (synkrasis, Blanding [af kerannynai, blande], neml. af Organismens Bestanddele), Indbegrebet af Sjæls- og Legems-Særegenheder hos en Person; især en egen Tilbøjelighed el. Modbydelighed for noget (f. Ex. for visse Læge- el. Nærings-Midler, visse Farver, Lugte, Lyd, visse Dyr (Katte, Slanger) eller Mennesker); Følelses-Egenhed, Natur-Egenhed; idiosynkratisk, hvad der er grundet i en saadan særegen Maade at føle og fornemme paa.
Idiot, gr. (idiotes, Privatmand, modsf. Statsembedsmand; Menigmand; udannet, raa), ukyndigt, uvidende, dumt Menneske; aandssvag, svagfindet (staaende paa lavere Aandstrin, end de saakaldte Sinker); Taabe, Tulling*, Tosse, Aandskrøbling; Idiot-Anstalt, Aandssvageanstalt, Opdragelsesanstalt for Idioter (tidligst oprettet 1828 af Dr. Ferrus ved Bicêtre nær ved Paris); Idioti, Idiotisme, den højeste Grad af Aandssvaghed; Dumhed; Idiotisme ogs. Afvigelse fra sædvanlig Sprogbrug; Idiotikon, et, Samling af Idiotismer (i sidstnævnte Betydning), tit = Dialekt-lexikon; idiotisk, egen for Idioter; fjollet, aandssvag, aandssløv.
Idio-trophus, gr. (trephein, nære), Særling i Valget af Mad og Drikke.
Idio-tropi, gr., Egensindighed; ogs. Idiokrasi.
Idokras, Mineral af lignende Sammensætning som Granaten, men krystalliserende kvadratisk.
Idol, gr. (eidolon). et, Afgud, Afgudsbilled, i det hele Genstand for Tilbedelse, ogs. for overdreven Agtelse; Styggebilled; Idolo-later, Afgudsdyrker; ido-latrere (af eidos, Stikkelse, Billed), forgude, tilbede; (Ido-latri el.) Idolo-latri, Billeddyrkelse, Afgudsdyrkelse, Afguderi (latreuein, tjene); Idolomani, rasende Iver (mania) i denne Afgudsdyrkelse; Idolo-pøi, (Talek.) Indførelse af en afdød Person som talende; Idolo-thyt, et, Afgudsoffer (thyein, ofre).
Idoneitet, l. (idoneus, dygtig), Duelighed.
Idris, s. Edris.
Idschma, ar., Overensstemmelse; dogmatisk Enstemmighed (i Tros- og Retssager).
[Idun, oldn. (Iðunn), (nord. Myt.) Brages Hustru, med de gudeforyngende Æbler].
Idus, l. (af etrusc. iduare, dele; Idus delte Maaneden i to Dele), pl. (i den gammelromerske Kalender) den 15de Dag i Marts, Maj, Juli og Oktober, i de øvrige Maaneder den 13de.
Idyl, gr. (eidyllion, lille Billede; af eidos, Stikkelse), landligt Digt, isf. Hyrdedigt, poetisk Skildring af Land- og Hyrde-Livet el. i det hele af jævne og naturlige Livsforhold; idyllisk, landlig, hyrdemæssig, enfoldig og uskyldig; jvf. bukolisk, arkadisk
[Ifing, oldn. (Ifing), (nord. Myt.) aldrig tilfrysende Aa, der skiller Guderne fra Jætterne].
if you please (— ju pliis'), eng., hvis De behager; undskyld!
[Igelkat, oldn. (igulköttr, af igull, Pindsvin), en med skarpe Pigge besat Krigsmaskine, som kastedes ned paa Belejrerne].
igitur, l., altsaa, følgelig (jvf. ergo).
Ignatianer = Jesuit, s. d.
ignav, l., dorsk, lad, doven; ignava ratio, s. u. Sophisma; Ignavia, Dorskhed, Fejghed; ignavis semper feriæ, den lade har altid Fridag.
ignem igni addere, l., eg. føje Ild til Ild; gyde Olie paa Ilden.
Igni-cola, l., Ilddyrker, Ildtilbeder.
igni et ferro. l., med Ild og Sværd.
Igni-punctur, l., en Slags Acupunctur (s. d.) med gløende Naale.
ignis et aquæ interdictio, l., eg. Forbud mod (at bruge) Ild og Vand; gammelromersk Betegnelse for Landsforvisning.
Ignis fatuus, l., Lygtemand, Vejrlys.
Igni-spicium, l., et, Spaadom af Ilden (ignis).
Ignis sacer, l., den hellige Ild; Navn i M. A. paa den kroniske Ergotisme, s. d.
Ignition, l., (Kem.) Forbrænden til Kalk el. Aske, Forkalkning.
igni-vomisk, ny l., ildspyende, ildsprudende; igni-vorisk, ildædende.
ig-nobel, l., uædel, slet, lav; uadelig; Ignobilitet, Slethed, Lavhed, Pøbelagtighed; Uadelighed.
Ig-nominie (Injomini), l.-fr., Skam, Skændsel, Vanære; ignominiøs, l., vanærende, beskæmmende, haanlig, skammelig.
ig-norabel, l., som man kan være uvidende om, unødvendig at vide; Ignorant, en uvidende, vankundig i det, han burde vide; udnelig, Stymper; Udnemaaler; Ignoran(t)s, l., Ignorance (Injorangs'), fr., Uvidenhed, Vankundighed; Udnelighed; Ignorant-Brødre, Ignorantinere el. Frères Ignorantins (Injorangtæng), fr., pl., en (1495 stiftet) Munkeorden, som sysler med fattige Børns Undervisning; Ignorantisme, ny l., den Grundsætning el. Lære, at Folket maa holdes i Uvidenhed (jvf. Obscurantisme), Ignorantist, Tilhænger af denne Lære; Ignoratio elenchi, s. u. Elenchus; ignorantia juris (el. legis) nocet, ignorantia facti non nocet, l., (Retsspr.) Uvidenhed om Retsforskriften (Loven) har skadelige Følger for vedkommende uvidende, Uvidenhed om de faktiske Omstændigheder ved en Tildragelse derimod (sædvanlig) ikke; ignorere (l. ignorare), være uvidende om, ikke vide noget; isf. ikke ville vide, lade, som man ikke vidste, ikke saa, ikke hørte noget; ikke erkende for; overse.
ig-noscere, l. (ignoscere), tilgive, forlade, ikke mere tænke paa, betragte som ugjort; ig-noscibel, tilgivelig.
ig-noti nulla cupido (est), l., (Ordspr.) hvad man ej kender, higer man ikke efter, savner man ikke; „den græd ej for Guld, som aldrig Guld aatte“: („Hvad Øjet ej mon se, gør Hjertet ikke Ve“).
Ignya, gr., (Lt.) Knæhasen.
Iguanodon, et til Dinosaurierne hørende plantedædende Firben med et Horn paa Næsen.
Iguman el. Igumen, russ., Abbed, Klosterforstander (= Hegumenos); Igumenja, Abbedisse, Forstanderinde for et Kloster.
i in malam rem, l., gaa Fanden i Vold!

Ijar, hebr., den 2den Maaned i Jødernes kirkelige Aar og den 8de Maaned i deres borgerlige Aar; s. Chronologi.

Ikariere, pl., Tilhængerne af den af Franskmanden Cabet († 1856) i Illinois stiftede kommunistiske Sekt (efter C.s Hovedværk: „Voyage en Icarie").

ikarisk Flugt, ɔ: uheldigt Flyveforsøg (jvf. dædalisk), i eg. og neg. Betydn. (efter Sagnet om Ikaros, hvis Vinger vare fastgjorte med Voks, og som [paa Flugten fra sit Fangenskab i Labyrinten paa Kreta], da Vokset smeltede, fordi han kom Solen for nær, styrtede ned i det efter ham saa kaldte ikariske Hav, en Del af Arkipelagus).

Ikbal, tyrk., Hustru af anden Rang i Sultanens Harem.

—iker, —ist (ogs. —istiker), ere Endelser, der betegne visse Partier el. Sekter, den første oftest dem, der følge en vis Metode (Dogmatiker, Kritiker), den anden dem, der ere Tilhængere af et vist System, en vis Lære el. Person (Eudæmonist, Atomist, Garibaldist). Jvf. —aner og —ianer.

Ikilik. tyrk. (iki, to), tyrkisk Sølvmønt, = c. 30 Øre.

Ikneumon, s. Ichneumon.

I know (æj no), eng., jeg ved Besked.

Ikon, gr. (eikon), Icon, l., et, Billede, Afbildning; Billedstøtte; Lignelse.

ikoniske Statuer, gr., Statuer i Legemsstørrelse, modf. de heroiske, de kolossale og de gigantiske.

Ikonisme, gr., Afbildning, billedlig Fremstilling, Afbildning efter Naturen.

Ikono-borzer, pl., gr.-russ., en billedstormende Sekt i den russiske Kirke; s. Ikonoklast.

Ikono-dul, gr. (dulos, Træl), Billeddyrker, Billedtilbeder; Ikonoduli, Billeddyrkelse.

Ikono-graph, gr., en, som beskriver Billedværker; Ikonographi, Billedbeskrivelse, Kundskab, is. om Oldtidens og Kirkens Billedværker; ikonographisk, billedbeskrivende.

Ikono-klast, gr. (klan, bryde, knuse), Billedstormer (som ødelægger Helgenbilleder), især i Kirker); Ikonoklasti = Ikonomachi, s. d.

Ikono-later, gr., = Ikonodul; Ikonolatri = Ikonoduli.

Ikono-log, gr., Billedudtyder, Billedudlægger; Ikonologi, Billedsprog; Billedkundskab, Billedudtydning, Tydning af mytologiske eller allegoriske Genstande, af Sindbilleder og gamle Mindesmærker; ikonologisk, til Billedtydning hørende.

Ikono-machi, gr. (mache, Kamp), Billedstrid, Billedstorm (mod Helgenbilleder).

Ikono-man, gr., en, der lider af Ikonomani, Billedsyge, Malerisyge, lidenskabelig Begærlighed (mania) efter at samle Billeder.

ikonomatisk Skrift (af gr. eikon, Billede, og onoma, Navn), en Slags rebuslignende Skrift ved Hjælp af Figurer el. Billeder og disses Navne.

Ikono-phil, gr., Ven af Malerier, Afbildninger ꝛc., Billedven.

Ikono-stas(is), gr. (stasis, Stilling, Plads, Sted), Billedvæg, der efter den byzantinske Kirkes Forskrift skal findes bag Altret (paa den findes sædv. Billedet af Kirkens Værnehelgen).

Ikono-stroph, gr. (strephein, vende), eg. Billedvender; Glas el. Spejl, som viser Billederne omvendt (til Kobberstikkeres Brug).

Ikosa-ëdron el. Ikosa-Ëder, gr. (eikosi, 20; hedra, Sæde, Flade), et, Polyeder med 20 Sideflader; det regulære Ikosaëder, et af 20 ligesidede Trekanter indesluttet Legeme med kongruente femsidige Hjørner; ikosaëdrisk, som har 20 Grænseflader; Ikos-andria, gr. (aner, Mand), Linnés 12te Planteklasse, indeholdende Planter med flere end 12 (indtil 20) Støvdragere, som sidde paa den indvendige Rand af Bægeret; Ikosandrist, en til denne Klasse hørende Plante; ikosandrisk, tyve-hannet; Ikosi-tetraëder, et, Krystalform af det regulære System.

Ikra, russ., Kaviar.

Ikterus m. m., s. Ict—.

Iktyolog, s. Ichthyolog.

il, fr., han (den, det); pl.: ils.

il, it., den bestemte Artikel ved Hankønsord; pl.: i.

il— (latinsk Forstavelse foran Ord, der begynde med l), s. in.

—Il el. —Ili, i Sammensætninger med tyrkiske Egennavne = Provins, Landskab, f. Eks.: Rum-Ili.

Il-arch, gr., Fører for en Rytterskare (ile, en Rytterskare paa 128 Mand).

Ilat, Ilijat, pers., s. Tadshik.

Île (Il'), fr., Ø (it. isola, l. insula).

Ileon el. Ileum, Ilion, Ilium, gr.-l., et, (Anat.) Tyndtarm; Ileïtis, Tyndtarm-Betændelse; Ilëus, l., Tarmforsnævring, medførende Forstoppelse, ledsaget af Opbrækning (af Ekskrementer); Ileo-cœcal-Klap = Valvula Banhinii, s. Valvula; Ilia, gr.-l., pl., Underlivs-Siderne, Lænderne; iliisk, som har Ileus; iliaca passio, l., = Ilëus, ogs. Chordapsus, Miserere, s. d. O.

Ilex aquifolium, l., Kristtorn.

Ilha (Ilja), port. (s. Île), Ø.

Iliacos intra muros peccatur et extra, l. (Horats), inden for Iliums Mure som udtn for Murene syndes; (Ordspr.) = der er Fejl paa begge, paa alle Sider.

Iliade el. Ilias, gr., Homers Heltedigt om et Tidsrum af Ilions el. Iliums (Trojas) Belejring; Ilias malorum, l., en Mængde Genvordigheder, Ulykke paa Ulykke, en Hær af Ulykker; Ilias post Homerum, eg. en Iliade efter Homer eller efter den homeriske, d. e. noget undværligt, overflødigt, som kommer for sildig, og som man har set bedre af; modf. Ilias ante Homerum, en Iliade før Homer (om en umoden Forløber, et Tilløb).

Ilijat = Ilat.

Ilingus, gr. (illein, dreje), eg. Drejen, Drejning; (Læ.) Ringsyge, Svimmel, = Skotoma (s. d.).

Ilion, Trojas oprindelige Navn, saa kaldt efter Ilos, Søn af Tros; den iliske Tavle, et Basrelief, forestillende Tildragelser i den trojanske Krig (fundet i Italien i 17de Aarh.); Ilium, l., = Ilion.

Ilithyia = Eileithyia.

Ilk(h)an, mongol.-perf., „den store K(h)an", Krigshøvding, Drot.
il-label, l. (labi, falde, fejle), ufejlbar.
il-lacrymabel, l., ubegrædt, som ikke er nogen Taare (lacryma) værd.
Illa mihi patria est, ubi pascor, non ubi nascor, l., Hjemme jeg har ej der, hvor jeg fødtes, men der, hvor jeg fedes.
Il-lata, l. (af inferre, indføre), pl., det, som Konen har medbragt, Udstyr, Medgift, Hjemgift (jvf. Allata); Illation, = Illata; ogs. Slutning, Slutningsfølge; Illations-Teorien, (Retsvidensk) den Lære, at et Tyveri først anses for fuldbyrdet, naar Kosterne ere bragte i Sikkerhed, jvf. Ablations-Teorien; illativ, eg. indbragt, medbragt; som indeholder en Følgesætning el. Slutningsfølge; Illativ-Sætning, en Følgesætning (med Illativ-Partiklerne: da — saa; derfor 2c.).
Il-latinist, barb. l., en, som ej forstaar Latin, en Ikke-Latiner.
il-laudabilis, l., uros værdig, s. haud.
ille, l., fem.: **illa**, neutr.: **illud**, hin, hint.
il-lecebrøs, l., lokkende, daarende; Illectation, Tillokken, Tillokkelse (illicere, lokke).
il-legal, l., ulovlig, uretmæssig, lovstridig, som ikke omtales i Lovene; som ikke er hjemlet i Loven (lex), ulovmedholdelig; = extrajudicial; illegalisere, gøre lovstridig, erklære for ulovlig; Illegalitet, Ulovlighed, Lovstridighed.
il-legibel, l. (legere, læse), ulæselig.
il-legitim, l. (lex, Lov), uretmæssig, utilladelig; ulovlig, uægte (om Børn uden for Ægteskab fødte, Lønbørn); stridende mod de gældende Love og Indretninger, if. med Hensyn til Arveret og Tronfølge (s. legitim); Illegitimitet, Uretmæssighed, Ugyldighed, Lovstridighed; Uægthed (om Børn, fødte uden for Ægteskab); Strid mod en Regents el. Regentfamilies formentlige Ret til Tronfølgen (jvf. Legitimitet).
Ille terrarum mihi praeter omnes angulus ridet, l. (Horats), yndigst af alt paa Jord hin Plet mig smiler i Møde.
il-lex, l., = exlex, s. d.
il-liberal, l., upassende for et frit, frisindet, ædelt Menneske; uædel, umild, snæverhjertet, uædelmodig, smaalig; karrig; ufrisindet; Illiberalisme = Antiliberalisme; Illiberalitet, Uædelmodighed, Umildhed, Nedrighed, uædelt Sindelag; Karrighed; Mangel paa Frisind.
il-licere, l. (illicere), tillokke, tilskynde, opmuntr. til, give Anledning til.
il-licite, l. (licet, det er tilladt), (Retsspr.) utilbørligt, paa ulovlig Maade; res illicita, noget utilbørligt.
il-lico, l. (af in loco), straks, paa Stedet.
il-lidere, l. (—idere), indtrykke, støde ind, knuse; slaa el. støde paa.
il-likvid, l. (liquidus, klar), ikke flydende; uklar; uhjemlet; ikke bevist; uberigtiget, f. Eks. et Krav el. en Regning; Illikviditet. Uklarhed 2c.
il-limiteret, fr., uindskrænket, ubegrænset.
il-linere, l. (—inere), paasmøre, indgnide.
Illis, gr., en Kvinde, som skeler. Jvf. Illos.
il-lisible, fr. (lire, læse), ulæselig.
Il-lision, l. (laedere, skade), Indtrykken, Knusning, Kvæstning (s. illidere).
illis, qvorum meruere labores, l., (Paaskrift paa et Hæderstegn:) for fortjenstfuld Daad (= pro meritis, l., el. pour le mérite, fr.).
Il-literata, l., en Lyd, som ikke kan udtrykkes ved noget Bogstav; Illiteratus, ulærd, ustuderet, udannet.
Il-lition, l., (Lf.) Indsmørelse, Indgnidning (s. illinere). Jvf. Iatraliptik.
Illos, gr., en (Mand), som skeler; Illosis, Skelen (sædv. Strabisme, s. d.).
il-lotis manibus, l. (lavare, vadske), med uvadskede Hænder, d. e. uforberedet, uden sømmelig Forberedelse og Omhu.
il-loyal, Il-loyalitet, l.-fr., det modsatte af loyal og Loyalitet, s. d. Jvf. déloyal.
il-ludere, l., skuffe; undvige, omgaa, tilintetgøre, gøre frugtesløs (f. Eks. en Lov); haane, spotte (forsk. fra eludere, s. d.). Jvf. Illusion.
illud jucundum nil agere, l. (Plinius jun.), hint søde Driverliv; jvf. dolce.
Il-luminander, l. (lumen, Lys, smtr. af lucimen, af lucere, lyse; lux, Lys), pl., (i den ældste kristne Kirke) = de, der skulde døbes; Illuminater, de døbte (fordi Daaben da ogsaa kaldtes Illuminatio, Oplysning); Illuminat, l., en oplyst, if. en af Lysbrødrene, et Medlem af den 1776 af Weißhaupt oprettede Illuminatorden (et Lønsamfund til Oplysningens Udbredelse; ophævet 1784); religiøs Sværmer, Mystiker, Seer.
Il-lumination, l.-fr., festlig Oplysning eller Belysning med Fakler, Lamper 2c.; en Tegnings, et Landkorts 2c. Udmaling med Farver; ogs. = Inspiration, s. d.; illuminere, oplyse med Lys, Lamper 2c.; male med Farver (i denne Betydn. fr. en-luminer); illumineret, oplyst; udmalet; (i Skæmt) beruset; Illuminateur (—tør), Illuminator og Illuminist, en, som maler Kobberstik, Landkort 2c. (fr. en-lumineur); Illuminister, if. de, der i Bogtrykkerkunstens Begyndelse malede de store Begyndelsesbogstaver, = Miniatores, s. d.; ogsaa = Tilhængere af Illuminismen, ɔ: visse Illuminaters, Sværmeres (f. Eks. Swedenborgianernes) Lære.
Il-lusion, l. (ludere, lege, spille, spotte), Skuffelse, Forblindelse (f. Eks. logisk I., ved Sophismer, s. d.); falsk Indbildning; Blændværk, Sansevildelse (f. Eks. optisk, akustisk I. gennem Øjet, Øret); Tryllebillede (f. Eks. æsthetisk I., hvor man paavirkes af Fantasiens Frembringelser, som om de vare Virkeligheder, og skønt man ved, at de ej ere det): Illusionist, Tryllekunstner; illusorisk, skuffende, blændende, indbildt, daarende, underfundig, snedig; skrømtet; undvigende; en illusorisk Pagt, et Skinforlig, en paa Skrømt indgaaet Overenskomst.
Il-lustration, l., Oplysning, Tydning, Udvikling; Anskueliggørelse, Oplysning ved Tegninger og Billeder; Billedprydning, Billed; Forherligelse; Familiehæder; Glans; Ry; illustrativ, oplysende, tydende; Illustrator, en, som oplyser, tyder; en, som forskønner, forherliger; Tegner til illustrerede Værker; illustre (illystr), fr. (l. illustris), ypperlig,

herlig, navnkundig; (les quarante illustres, de 40 „udødelige" i det franske Akademi); illustrere, tyde, oplyse; udstyre en Bog med oplysende el. forskønnende Tegninger, Træsnit, Kobberstik &c.; billedprydе; gøre navnkundig, forherlige, fremdrage; illustreret Blad, Billedblad; Illustrissime, l., „Durchlauchtigste"! (Titel).

Illyrisme, Bevægelse for at samle de serbiskkroatiske Folkestammer, særl. i sproglig Henseende.

il-læsibel, l. (lædere, skade), ukrænkelig, som ingen tør forgribe sig paa, hellig; Illæsibilitet, Ukrænkelighed, Hellighed.

Ilmatar, finsk, (Myt.) Luftens Datter, Herskerinde.

il meglio è il nemico del bene (—meljo—), it., det bedste er det godes Fjende; bøde og bøde lægger al Ting øde.

il n'y a pas de héros pour son valet de chambre (— ni a pa dø ero pur song valæ dø sjangbr'), fr., ingen er i sin Kammertjeners Øjne Helt; il n'y a plus de Pyrénées (— ply dø Pirenee), der er ingen Pyrenæer mere (om det gode Forhold mellem Frankrig og Spanien); il n'y a que le premier pas qui coûte, s. c'est le &c.; il n'y a qu'un pas du Capitole à la roche Tarpéienne (— kung pa dy Kapitol — roſj Tarpe-iænn'), der er kun eet Skridt fra Kapitolium til Tarpejerklippen; s. under sublim.

ils n'ont rien appris, ni rien oublié (il nong riænappri — ublie), de have intet lært, intet glemt (særl. om Bourbonnerne).

ils sont embourbés (il song angburbé), fr., de ere sunkne i Mudderet (fr. bourbe); de ere kørte fast.

ils sont passés, ces jours de fête (il song passé, sæ sjur dø fæt'), fr., Festdagene ere til Ende.

ils veulent être libres et ne savent pas être justes, fr. (Albert Siegès), de ville være frie, og de forstaa ikke at være retfærdige.

Ilt-isam, ar., Forpagtning; (i Tyrkiet) de indirekte Skatter, hvis Opkrævning bortforpagtes til en privat Skatteforpagter.

il y a fagots et fagots, fr. (Molière), eg. der er Kvas og Kvas; alle Ting af samme Slags ere ej lige; det samme er ej det samme.

il y a un dieu pour les ivrognes, fr., der er en Gud, der vaager over Drukkenboltene.

im— (latinsk Forstavelse og Forholdsord i Sammensætninger foran Ord, der begynde med et Læbebogstav); s. in—.

imaginabel, ny l., tænkelig, optænkelig; Imaginant, en, som indbilder sig noget; imaginaire (imassjinær), fr., indbildt, ment; i. Avance, ventet Binding, den Fordel ved et Handelsforetagende (if. til Søs), paa hvilken man gør Regning (og som kan indbefattes i Forsikringen); (Mat) en imaginær Størrelse, en Størrelse, der hverken er positiv el. negativ, f. Eks. en lige Rod af et negativt Tal (modſ. reel); jvf. complexe Tal; Imagination, l., Indbildning, Forestilling, Tanke, Indfald, Paahit, Grille; Indbildningskraft; imaginere (l. imaginari), optænke; finde paa; indbilde sig; forestille sig; mene; Imagines, pl. af Imago, (i det gamle Rom) Voksbilleder af Forfædre opstillede i Atriet; Imago, l., et Billed; (Nath) det sidste, kønsmodne Stadium i Insekternes Udvikling.

Imam, ar., eg. Forstander, Lærer; en tyrkisk Præst og skriftlærd, Moske-Forstander; ogs. Islams øverste Leder (Muhamed, enhver anerkendt Kalif); Imamat, et, hans Embede og Værdighed.

Iman, ar., den dogmatiske Del af Islam, s. d.; „Troen".

Imaret, ar., et, tyrkisk Hospital, Plejehus for fattige og rejsende (af ar. imara, from Stiftelse, offentlig Bygning), særl. for fattige Studenter.

im-ballere, it. (imballare), s. emballere.

Im-bargo, s. Embargo.

im-becil, l. (imbecillis og imbecillus, eg. som maa støtte sig paa en Stav, bacillum), svag, skrøbelig, aandssvækket, enfoldig, dumtosset; en Imbécile (Ængbesil'), fr., et enfoldigt Menneske, Mæhæ; Imbeci(l)litet, l., Svaghed, Skrøbelighed; Aandssløvhed, Enfoldighed.

im-berbisk, l., uskægget, skægløs (barba, Skæg); imberbis senes docet, Grønskolling lærer Gubber; Ægget vil lære Hønen.

im-bibere, l. (bibere, drikke), indsuge, trække til sig, inddrikke; fugte, lade gennemtrække; Imbibition, Indsugning; Fugtning; Udbulning.

im-blamable (—æng—), fr., udadlelig. S. Blâme.

im-borsere, it. (s. Børs), (Kbspr.) tage ind, stryge Penge ind.

imbrem in cribrum gerere, l., øse Vand i Sold.

Im-breviatur, ny l., kort Indbegreb af Forhandlingerne; if. en Notars Protokol.

Imbrex, l., hul Tagsten; Rende; imbrikat, (Bot.) tagstensagtig over hinanden liggende; Imbrication, saadan Stilling.

Im-broglio (Imbroljo), it. (s. Broglio), Forvirring, Forvikling; en forsætlig Accentuation el. Fremhæven af de svage Taktdele, hvorved Følelsen af Taktarten for en Tid ligesom forstyrres (s. Confusione og Tempo rubato).

im-buere, l., eg. inddyppe; gøre bekendt med, undervise, lære; indvie.

im engen Kreis verengert sich der Sinn; es wächst der Mensch mit seinen grössern Zwecken, t. (Schiller), i snævre Kreds indsnævres Sind og Sans, men vokser, hver Gang Horisonten vides.

Imhotep, ægypt., = Asklepios, s. d.

Imid, (Kem.) Amid (s. d.) af et divalent Radikal.

Imi-shologu, (hos Kafferne) de afdødes Aander, der ere Genstand for Kultus.

imitabel, l., eftergørlig, efterlignelig, efterlignelsesværdig; Imitation, Eftergørelse, Efterligning, Efterfølgelse, Efteraben; (Mus.) Gentagelse af en melodisk Sætning i forskellige Stemmer (if. i Fugen), uden eller med Afændringer; imitativ, efterlignende, efterlignet; særl. om Undervisning i et fremmed Sprog, ved hvilken dette strax tales, ligesom ved Barnets første (efterlignende) Brug af Modersmaalet; Imitativum, s. Verbum og Onomatopøi; Imitator, Efterligner, Efteraber;

Imitatrix, Efterlignerske; imitere, efterligne, eftergøre, efterfølge, efterabe; imitatorum servum pecus, den slaviske Efteraber-Flok.
im-maculabel, l. (s. Macula), uplettelig; immaculat, immaculeret, uplettet, flækfri*, ubesmittet; ogs. (i den kat. Kirke) = arvesyndfri (om Jomfru Maria); immaculata conceptio (beatæ virginis Mariæ), det c. 845 første Gang udtalte og under Pave Pius IX. endelig (1854) vedtagne Dogme om Jomfru Marias ubesmittede Undfangelse; Immaculat-Ed, den edelige Forsikring om Troen paa Jomfru Marias ubesmittede Undfangelse.
im-malleabel, ny l., som ikke lader sig hamre el. strække; Immalleabilitet, denne Egenskab. S. Malleus.
imman, l. (manis, god, mild), uhyre, vild, raa, grum, umenneskelig; Immanitet, Grusomhed, Raahed, Vildhed, Umenneskelighed.
im-manent, l. (manere, forblive), vedblivende i, iboende, indvortes, vedhængende, oprindelig; blivende inden for visse Grænser; (Filos.) 1) (modf. transscendent, s. d.) Fornuftens Grundsætninger kaldes immanente, for saa vidt de antages alene grundede i den menneskelige Forestillingsevnes særlige Natur, og kun at finde Anvendelse inden for Grænserne af en mulig Erfaring; 2) (modf. trans-eunt el. trans-ient, el. trans-itorisk, s. d.) vedblivende i, iværende, iboende, ivirkende (saasom naar Gud siges at være Verdens immanente, ej trans-eunte Aarsag); den immanente Methode i Filosofien (Hegel) hævder Begrebets Selvudvikling, over for hvilken Tænkeren nærmest kun staar som Tilskuer; Immanen(t)s, den Egenskab, at være immanent (i Ordets forskellige Betydninger); Iboen; immanere, ibo, være i, vedblive i el. med noget, være paa det nøjeste forbunden med.
Imm-anu-el el. Emanuel, hebr., Gud med os.
im-marcescibel, l. (marcidus, vissen), uvisnelig.
im-margineret, ny l., urandet, uden Rand, randløs; s. marginere.
im-marinere = marinere, s. d.
im-martyro-logisere, l.-gr., sætte blandt Martyrerne.
im-materiel, ny l., el. im-materiël, fr., ulegemlig, stofløs, aandig; immateriel Production, Aandsfrembringelse, Aandsvirksomhed; Immaterialisme, Læren om Sjælens Ulegemlighed; = Spiritualisme (modf. Materialisme); Immaterialist, en, som antager el. hævde Sjælens Ulegemlighed; Immaterialitet, Ulegemlighed, f. Eks. Sjælens; Stofløshed.
Im-matriculation, ny l., el. Im-matrikulering, Indskrivning, Indførelse i Matriklen, i offentlige Lister; Indlemmelse i et Samfund el. Lav; immatrikulere, indskrive (paa Universiteter), indføre; indlemme.
im-matur(us), l., umoden, utidig; ved en Eksamen = reject, s. d.; Immaturitet, Umodenhed, Utidighed.
im-mediat, ny l. (s. Medium), umiddelbar, uden en trediеs Mellemkomst (f. Eks. Immediat-Ansøgning, en Ansøgning umiddelbart til Landsherren); i den fordums tyske Rigsforfatning, om Fyrste- og Adelsslægter eller frie Rigsstæder = umiddelbart undergiven Kejserens og det tyske Riges Regering (ikke undergivne det Landomraade, til hvilket de hørte); Im-mediat-Stad, umiddelbar Stad, Stad, som har sin egen Jurisdiktion; Fristad; immediate, l., fr. immédiatement (—mang), umiddelbart, uden anden Tings el. Persons Mellemkomst; næst efter, straks efter; immediatisere, gøre (rigs)umiddelbar el. uafhængig af en underordnet Øvrighed, erklære for fri, indrømme egen Jurisdiktion; (immediatiserede tyske Fyrster = de Fyrster, der under den ældre tyske Forfatning havde været Kejserens og det tyske Riges Regering umiddelbart underlagte, men ved hin Forfatnings Ophævelse [ved Napoleon 1806] bleve suveræne); immediativ, umiddelbart betegnende; immediativa Verba, s. u. Verbum; Immediëtet, Umiddelbarhed, Uafhængighed af en Underøvrighed; umiddelbar Staaen under Landsherren.
im-medicabel, l., ulægelig.
im-memorabel, l., som ikke er værd at nævnes el. mindes.
im-memorial, ny l., umindelig, saa gammel, at Begyndelsen ikke mindes.
im-mens, fr. im-mense (—mangs'), (l. metiri, maale), umaalelig, grænseløs, uhyre, uendelig; Immensitet, Umaalelighed, grænseløst Rum, Uendelighed.
im-mensurabel, ny l., umaalelig, som ikke lader sig udmaale el. udregne; Immensurabilitet, Umaalelighed.
im-meprisabel, af fr., som ikke er at foragte; jvf. Mépris.
immer, t., altid, stadig, stændig; immer-grøn, altid-grøn, aargrøn; immer langsam voran (dass die Östreichsche Landwehr nachfolgen kann), t., altid langsomt foran (at det østerrigske Landeværn kan følge med (Omkvæd paa en Folkevise fra 1813)).
im-mergere, l. (—ergere), neddykke, neddyppe; nedsænke, indsænke; Immergeter, pl., = Baptister, s. d.; Immersion, Neddyppen i, Nedsænkning; Nedsynken; (Astron.) et Himmellegemes Indtræden i et andets Skygge, dets Formørkelses Begyndelse (modf. Emersion, s. d.); Immersions-Daab, Daab ved Neddypning i Vandet; Calcinatio immersiva, Forkalkning ved Nedsænkning i en ætsende Vædske; Immersor, Døber, den, som forretter Daaben.
im-merito, l., uforskyldt; ubilligt, uretteligt.
Immi, svejtsisk Kornmaal, = 1,5 Liter; württembergsk Vinmaal, = 10 Maass, = c. 20 Liter.
Im-migrant, l., Nybygger, indvandrende (modf. Emigrant, s. d.); Immigration, Indvandring; immigrere, indvandre.
im-minent, l., overhængende, truende, nær forestaaende; imminere, true, svæve over Hovedet, forestaa; Imminen(t)s, Forestaaen, truende Nærhed.
im-minuere, l. (—uere), forringe, formindske, minke*; Imminution, Forringelse, Formindskelse, Svækkelse, Aftagen.
im-miscere, l. (s. in, 2), indblande; immiscibel, ny l. (s. in, 1), ublandelig; Immiscibilitet, Ublandbarhed.

im-miseri-cordiosamente, it. (l. im-misericorditer), ubarmhjertigt.

Im-mission, l. (mittere, sende), Gerningen at indsætte, indstikke, indføie, indsprøite 2c.; Indsættelse; Immissio bonorum, (Retsspr.) Indsættelse i Besiddelse af urørligt Gods, som en har lovligt Krav paa; immittere, indsætte, sætte i Besiddelse; stikke ind, føie ind 2c.

Im-mixtion, l. (s. immiscere), Indblanding, Iblanden.

im-mobil, l., ubevægelig, fast, urørlig; (Krspr.) urustet, ikke rede til el. belavet paa Krig, afvæbnet; de Immobile, pl., Venner og Tilhængere af den gamle Orden i Stat og Kirke, som sky og modarbejde enhver Forandring (= Stabilister og Stationære, s. d. O.; jvf. ogs. Conservative); immobile Adjectiver, (Gram.) ubøjelige Tillægsord (f. Eks. fælles); Immobilisme = Stabilisme, s d.; Immobilier el. immobilia (bona), faste Ejendomme, urørligt Gods; jordfaste og nagelfaste Ting; Immobiliar-Formue, Formue i Jordejendomme; Immobiliar-Masse, Konkursmasse, bestaaende i urørligt Gods; immobilisere, gøre rørligt Gods til urørligt; Immobilitet, Ubevægelighed, Urokkelighed (i fysisk og moralsk Forstand).

im-moderat, l., umaadelig, overdreven; Immoderation, Umaadelighed, Mangel paa Maadehold.

im-modest, l., ubeskeden, ublu, uhøvisk, fræk, uforskammet; Immodestí, Ubeskedenhed 2c.

im-modice, l., umaadelig, overvættes.

Im-molation, l. (mola, Mølle, straaet Korn, der tilligemed Salt paastrødes Offerdyrene), Ofring, Opofring, Opofrelse; immolere, ofre, opofre.

im-moralsk, ny l., usædelig, som er imod Sædelæren; Immoralitet, Usædelighed, Usæder, Ryggesløshed; Immoralisme, en Lære, et System, der modstrider, ophæver Sædeligheden (f. Eks. ved Nægtelse af Villiesfriheden), (= Antimoralisme, s. d.); usædelig Tænke- og Handle-Maade. S. moralsk, etisk.

im-mortalisere, ny l., gøre udødelig, forevige; Immortalisation, Udødeliggørelse, Forevigelse; Immortalitet, l., Udødelighed; immortel, fr., udødelig; de Immortelle (l. immortales), en Afdeling i den gamle persiske Hær paa 10,000 Mand, der stadig holdtes fuldtallig; Immortelle, fr., Evighedsblomst (fælles Navn paa flere længe varende Blomster); ogs. Eternelle, s. d.; Immortification (s. Mortification), Ubodfærdighed.

im-mun, im-munis, l. (jvf. Munus), fri, skattefri; byrdefri, afgiftsfri; uimodtagelig for Smitte af en bestemt Sygdom, medfødt eller erhvervet, enten derved, at man har overstaaet denne Sygdom, eller ved forebyggende Midler, særl. Indpodning af paagældende Smitstof (Vaccination i videre Forstand); immunisere, gøre immun; Immunitet, Frihed, is. for Skatter (Skattefrihed) og andre Byrder el. Ydelser (is. Krigstjeneste); Forrettighed; (Æl.) den Egenskab at være immun; Immunitets-Privilegium, (i Middelald.) den Forrettighed for Stifter og Klostre, at ingen verdslig Øvrighedsperson i Embedsforretning maatte betræde deres Enemærker; Frihed for at møde for en verdslig Ret.

im-mutabel, l. (s. in, 1), uforanderlig, uomskiftelig; Immutabilitet, Uforanderlighed, Uomskiftelighed; Immutation (s. in, 2), Forandring, Omskiftelse, Forvandling; immutere, forandre 2c.

im-mutileret, l. (s. mutilere), ulemlæstet; ubeskadiget, hel.

Im-pacco, it., Indpakning; per impacco, vel indpakket. S. Pacco.

im-palpabel, ny l. (l. palpare, røre ved), ufølelig, umærkelig; saa fint, at man ikke kan gribe det.

Im-panation, m. l. (l. panis, Brød), (Teol.) Tilstedeværelse af Kristi Legeme i den hellige Nadveres Brød; jvf. Consubstantiation (forsk. fra Transsubstantiation, s. d.); Impanatores have Katolikkerne kaldt Lutheranerne, fordi de ansaa Luthers Mening om den hellige Nadvere = Impanation.

Im-paneling, Empaneling, eng., Opraabelse af, eller Liste over de edsvorne; jvf. Pannel.

im-par, l., ulige; umage; ludere par impar, spille (lege) Effen og Ueffen (s. d.); imparabel, ny l., uforlignelig, mageløs.

im-parat, l., uberedt, uforberedt, ikke belavet paa, ikke rede til.

im-parcial, sp., upartisk, uvildig.

im-par-donnable (ængpardonnabl'), fr., utilgivelig.

im-pari Marte, l., med ulige Strids- el. Haands-Kræfter; impari-syl-labisk, l.-gr., kaldes et Ord, der i Genitiv har flere Stavelser, end i Nominativ; Imparitet, ny l., Ulighed.

im-parl, eng., faa Tid til Overvejelse; Imparlance, i det engelske Retsvæsen: den Tid, der tilstaas en af Parterne til at overveje sit Svar.

Im-par-ochation, gr.-l., Gerningen at imparochere, o: henlægge til et vist Sogn, til en vis Kirke; imparocheret, som hører til et vist Sogn, som er pligtig til at søge en vis Kirke, sognepligtig; jvf. Parochi.

im-partabel, s. impartibel.

im-partial, ny l, upartisk; uvildig; Impartiales, pl., upartiske, fordomsfrie; Impartialitet, Upartiskhed, Uvild.

im-partibel, ny l., og im-partabel, udelelig; Impartibilitet, Udelelighed.

im-passabel, eng. (impassable, fr. impraticable), som ikke tilsteder nogen Gennemgang (pass), uvejsom, uvejbar, ufremkommelig, uoverstigelig.

Im-passe (Æng—). fr. (s. passere), = Cul de sac, s. d.; i visse Kortspil, f. Eks. Whist, at gøre en Impasse (Impass el. Inpass) el. at impassere, = stikke med et lavere Kort (naar man tillige har et højere), i Forventning af, at Modspilleren ikke har noget højere, og man saaledes haaber at gøre 2 Stik.

im-passibel, fr., følesløs, sløv; ufølsom, koldsindig; Impassibilitet, Ufølsomhed mod Lidelser (egne og andres); Haardhjertethed; Sløvhed, Koldsindighed (ogs. In-com-passibilitet).

Im-pastation el. Im-pasto, it., (Mal.) tyk, fed Farvegivning; (Kobberstk.) Forbindelse af

de med Gravstikken gjorte Streger og Punkter; (Bygnk.) Ætlning af en Deig el. Murkit af Kalk og finstødte Sten; (Apotek.) Sammenæltning af Lægemidler til Piller; impastere (it. —are), foretage, udføre en Impastering, s. d. (jvf. Paste).

im-patibel, l. (pati, lide), utaalelig, ufordragelig.

Im-patience (Ængpasiangs'), fr., Utaalmodighed; impatient (ængpasiang), utaalmodig; (Bot.) som ikke taaler Berørelse (om visse Planter, hvis Frøkapsler ved Berørelse springe op); (Impatiens noli me tangere, l., eg. utaalmodig, rør mig ikke; Springfrø, Spring-Balsamin); impatientere, gøre utaalmodig, fortrædelig; udtømme ens Taalmodighed; impatientere sig, blive utaalmodig, kede sig.

im-patronere el. im-patronisere sig, ny l., gøre sig til Herre af, tage i Besiddelse; sætte sig i Gunst, erhverve sig en Patron (Værner, Belynder).

im-payable (ængpæjabl'), fr., ubetalelig, ufatterlig.

im-pazientemente, it., (Mus.) utaalmodig.

Im-peachment (—piitsjment), eng. (im-peach, hindre, anklage = fr. empêcher), Anklage, isl. mod et Medlem af Parliamentet, rejst af Underhuset for Overhuset.

Im-peccabilitet og Im-peccan(t)s, l., Syndfrihed, Uskyldighed, brødefri Tilstand.

im-pedere, l. (impedire, af pes, Fod), hindre; Impediment(um), et, Hindring; Impedition, Hindring, Ophold; Indvikling, Forvikling (i en Sag). Jvf. expedere.

im-pegneret (impenjeret), it. (im-pegnare, eg. pantsætte, af l. pignus, Pant), forpligtet, ansvarlig; Impegno (Impenjo), Pantsættelse, Forpligtelse, Løfte, Ansvar.

im-pellere, l. (—ellere), drive til, tilskynde (jvf. Impuls).

im-pendent, l., forestaaende, truende, overhængende, nær.

im-pendere, l. (—endere), anvende paa, bekoste; impendiøs, bekostelig.

im-penetrabel, l., uigennemtrængelig; tæt; uudgranskelig; Impenetrabilitet, Uigennemtrængelighed; Uudgranskelighed.

Im-pennes, l. (penna, Fjer, Vinge), pl., de vingeløse, systematisk Navn for Pingvinernes Familie.

Im-penser, l. (impensæ), pl., Bekostninger, Omkostninger.

Imperans, l., den bydende; Hersker; Im-perativ, et, el. Imperativus, en, (Gram.) Bydemaade, den bydende Maade at tale paa, ogs. Jussivus; s. Modus; imperativt Mandat, bydende Fuldmagt, hvorved Vælgerne binde en Folkerepræsentant til paa en af dem foreskreven Maade at stemme i visse Sager; praktisk Imperativ, (Fil.: Kant) Forskrift for Menneskets Handlinger, enten hypothetisk, naar det kun gælder under visse Betingelser, eller absolut, som ubetinget Pligtbud, Sædelighedsbud; Imperator, Overfeltherre, Overherre, Overhøvding, Hersker, Kejser; Imperatorik, Feltherre-, Hersker-Kunst; imperatorisk, feltherrelig; bydende, myndig; kejserlig; Imperatrix, fr. Impératrice (Ængp—), Kejserinde.

im-per-ceptibel, ny l. (per-cipere, mærke, af capere, tage, fatte), umærkelig, som man ikke eller ikke let bliver var eller fornemmer; Imperceptibilitet, Ubemærkelighed.

im-per-dibel, ny l. (af l. perdere, tabe, miste), umistelig, ufortabelig; uforstyrrelig; Imperdibilitet, Ufortabelighed, Uforstyrrelighed.

im-per-fect, l., ufuldkommen, ufuldendt; ufuldendt; ufuldstændig; imperfectibel, ny l., som ej er skikket til at gøres fuldkommen el. bedre; udviklingsudygtig; Imperfectibilitet, Mangel paa Evne til at blive fuldkommen el. fuldkommere; Udviklingsudygtighed; Imperfectibilisme, det modsatte af Perfectibilisme, s. d.; Imperfection, l., Ufuldkommenhed, Ufuldstændighed, Mangel; (Mus.) den todelte Varighed af en Node i Mensural-Musikken; s. Mensur; i Mensuralnodeskriftens Ligaturer Varigheden af Slutningsnoden; Imperfectum, fædv. udt.: Imp—, et, (Gram.) den ufuldkomment forbigangne Tid, Datid; Imperfectiv, et, Navn paa særl. i de slaviske Sprog forekommende Udsagnsord, der betegne en Handling som uafsluttet, medens de tilsvarende Perfectiver betegne den som afsluttet.

im-per-forabel, ny l. (s. perforere), som ikke kan gennembores el. gennemstikkes; Imperforation, eg. den Tilstand, ikke at være gennemboret; Forvoksning (Sammengroen) af visse, ellers aabne Legemsdele (isl. Anus, s. d.); = Atresi, s. d.

imperial, l., kejserlig; Imperial-Folio, meget stort Folio (s. d.), Kejserformat; I.-Fractur, (Bogtrk.) den største, især til Plakater brugte, gotiske Skrift (større end Sabon, s. d.); I.-Papir, Kejserpapir (af det største Format); I.-Seng, = Himmelseng; I.-Stil = Empire (s. d.); en Imperial, en russisk Guldmønt, før 10, nu 15 Rubler; Impériale (Æng—), fr., ophøjet Dække over en Ting, Himmel paa en Seng, paa en Karret; Siddepladserne paa Loftet af en Omnibus eller Sporvogn: Oversæderne; ogsaa et Kortspil, der ligner Piquet (s. Perial); Imperialisme, et politisk System, der hylder den vilkaarlige, militære Herskermagt, = Absolutisme, Autokratisme, Despotisme, Cæsarisme; Vedhængen ved Kejserdømmet, isl. (i Frankrig) ved Napoleons Politik el. Familie; Imperialist, Tilhænger af Imperialisme; Imperials, pl., Bomuldstøj med Blomster, Grene og Guldprikker; Imperial Standard, engelsk Normalmaal.

im-perissabel (æng—), fr., uforgængelig.

im-perite, l., uerfarent; Imperitia, Uerfarenhed, Uvidenhed, Ukyndighed.

Imperium, l., et, Overherredømme, Overbefaling; Herskab, Magt, Vælde; Rige, Kejserdømme; Imperium Manlianum, ordsprogligt: streng Overbefaling (efter de for deres Strenghed kendte romerske Feltherrer, Lucius og Torquatus Manlius); Imperium Romanum, det romerske Rige (til sin Tid ogsaa: det tyske Rige); Imperium in imperio, l., et, = Status in statu, s. d.

imperiøs, l., impérieux (ængperiø), fr., herskesyg, bydende; Imperiositet, l., bydende, strengt Væsen.

Im-per-manen(t)s, ny l., Ubestandighed, Omskiftelighed, Foranderlighed; impermanent, ubestandig, ikke varig.

im-per-meabel, ny l. (l. meare, gaa), uigennemtrængelig; tæt; Impermeabilitet, Uigennemtrængelighed; Tæthed.

im-per-mutabel, ny l., som ikke kan forveksles, ombyttes.

Im-per-sonale (verbum impersonale), l., et, (Gram.) upersonligt Udsagnsord, f. Eks. det lyner ꝛc.; impersonaliter, uden en Persons Nævnelse, upersonlig; Impersonalitet, ny l., Upersonlighed; Uselvstændighed; impersonel, fr., upersonlig.

Im-per-spicuitet, l. (af per-spicere, gennemskue, af specio, ser), Utydelighed, Uklarhed.

im-per-svasibel, ny l., uovertalelig, stivsindet.

im-pertere, l. (im-pertire), meddele, tildele.

im-per-tinent, af l., eg. uvedkommende; utilbørlig, usømmelig, ubeskeden, paatrængende; uforskammet, grov, fræk, næsvis, trodsig; Impertinentiër, ny l., pl., (Retsspr.) Ting, som ikke høre til Sagen; Impertinen(t)s el. Impertinence (Ængpertinangs'), fr., Utilbørlighed; Uforskammethed, Grovhed, Frækhed.

im-per-turbabel, l., uforstyrrelig, stø*, uforfærdet, urokkelig, lidenskabsfri; Imperturbabilitet, ny l., Uforstyrrelighed, Sindsligevægt; imperturberet, uforstyrret, uanfægtet.

im-pestere, it. (impestare), forpeste, smitte.

Im-petigo, l., langvarigt Udslæt, Skab, Ringorm; (Ll.) en vædskende Hudsygdom, der viser sig med smaa, materiefyldte Blærer; impetiginøs, som har denne Sygdom; Impetigologi, l.-gr., Læren om denne Hudsygdom.

im-petrabel, l., opnaaelig; Impetrant, (Retsspr.) Ansøger, Søger; Sagsøger, Klager; Impetrat, den sagsøgte, indstævnte, anklagede; Impetration, Ansøgning om, Klage, Rets „Erlangelse“; impetrere, faa, opnaa ved Bønner, Ansøgning el. Klagemaal.

im-petuøs, l., heftig, hidsig, braa*, opfarende, voldsom; Impetuositet, Heftighed, Hidsighed, Voldsomhed; Paatrængenhed; impetuoso, it., og con impeto, (Mus.) fyrigt, voldsomt, heftigt; Impetus, l., heftigt Anfald, voldsomt Udbrud; cum impetu, med Voldsomhed.

im-pië, l., paa ryggesløs, ugudelig Maade; Impiëtet, Ugudelighed, Ryggesløshed, Ondskab; ukærlig Opførsel, Mangel paa taknemmelig Hengivenhed (jvf. Pietet).

Im-pignoration, ny l. (pignus, Pant), Pantsættelse.

im-pingere, l. (impingere), fejle imod, handle imod, forløbe sig imod (Love).

Im-pinguentia, l. (impinguare, fede), pl., fedende Midler.

im-pitoyable (ængpitoajabl'), fr. (af pitié, Medlidenhed, af l. pietas), ubarmhjertig, grum.

im-placabel, l., uforsonlig; Implacabilitet, Uforsonlighed.

im-placental, som mangler Placenta uterina (s. d.).

Im-plantation, ny l., Indplantning, Indpodning, særl. (Ll.) af Hud, Tænder, Senestykker, Knoglestykker for at hele et Saar eller erstatte et Tab af de nævnte Organer el. Væv; implantere, indplante, indpode.

im-plausibel, ny l. (plaudere, klappe, bifalde), ikke bifaldsværdig; usandsynlig.

Im-plectum, l., et, = Emplekton, s. d.

im-plëere, l., udfylde; opfylde, fyldestgøre; Implement(um), et, Tilvækst, Tillæg; Udfyldning, Fyldestgørelse; implementum contractus, Pagtens Fuldbyrdelse.

im-plicat, l., indviklet, forviklet; Implication, Indvikling (mods. Explication); Deltagelse i en Forbrydelse; Modsigelse i Sætninger; implicere, indvikle, inddrage i en Sag; indslutte, indbefatte; impliceret, indviklet i, medskyldig; implicerede Sygdomme, Sygdomme, der angribe forskellige Legemsdele, eller som rejse sig af forskellige Aarsager og samtidig ere til Stede (ogs. complicerede); implicite, indbefattet under, medforstaaet (uden at være bestemt udtalt el. nævnt), mods. explicite.

Im-plorant, l., (Retsspr.) en ansøgende, en, som søger Værn og Bistand hos Øvrigheden, Klager; Implorat, den anklagede, den, imod hvilken man kræver Øvrighedens Hjælp; Imploration, Ansøgning, Bønskrift, Klagemaal; implorere, anraabe, bede om Hjælp, søge.

Implosiv el. Implosiv-Lyd har man i Fonetikken kaldt det, der ved Udtalen af Bogstaver som: p, b, t, d, k, g (forudsat at disse Bogstaver ikke ere Begyndelseslyd) høres, før det fuldstændige Lukke er tilvejebragt; mods. Explosiv-Lyd.

Im-pluvium, l. (pluere, regne), et, firsidet Fordybning i det forreste Værelse (Atrium) i de oldromerske Huse, bestemt til at opfange Regnvandet fra Tagaabningen (Compluviet) over Midten af Atriet.

im-poli (ængpoli), fr., usleben, ubehøvlet, uhøflig, uhøvisk, raa, grov; Impolitesse (Ængpolitess'), Uhøflighed, Grovhed (i daglig Tale ogsaa: Uklogskab).

im-ponderabel, ny l., som ikke lader sig veje; Imponderabiliër, pl., (tidligere antagne) Stoffer, som ikke kunne vejes, f. Eks. Lyset, Varmen; Læren om Imponderabiliërne = kemisk Fysik el. Kræfternes Kemi; Imponderabilitet, disse Stoffers Egenskab, ikke at kunne vejes.

im-ponente, it., (Mus.) bydende; im-ponere, l., eg. paalægge (f. Eks. Tavshed), byde; gøre Indtryk, gøre sig gældende, slaa, sjæleslaa; kræve, indgyde Agtelse, Ærefrygt, Lydighed ꝛc.; hilde Sindene; imponerende og imposant, fr., ærefrygtbydende; paafaldende, vigtig, eftertrykkelig, betydelig; bydende; forbløffende; mægtig.

im-populær, fr., som ikke er i Folkeyndest; ufolkelig; uforstaaelig for Menigmand (f. Eks. en lærd Prædiken); Impopularitet, Ufolkelighed, Mangel paa Folkeyndest; Uforstaaelighed.

Im-porositet, ny l., Mangel el. ringe Mængde af Porer (s. d.); et Legemes Tæthed.

Im-port, ny l., Indførsel (mods. Export); Importer, pl., Indførselsvarer; importabel, som kan eller maa indføres; Importance (Ængportangs'), fr., Vigtighed, Betydelighed, Betydenhed; Værd; Indflydelse; important, vigtig, betydelig; (i daglig Tale ogs.: indbringende, fordelagtig; Importation, ny l.,

Indførsel, fremmede Varers Indbringelse; Importator, l., el. Importateur (Æng-portatør), fr., Indfører af fremmede Varer.

im-portere, l. (importare), indføre fremmede Varer; betyde, være vigtig, magtpaaliggende, sige meget; indbringe, give Indkomst el. Fordel: n'importe (næng—), fr., det har intet at betyde, siger intet; qu'importe (kæng—), fr., hvad siger det; hvad har det vel at betyde?

im-portun, l., og im-portun (ængportøng), fr., ubelejlig, paatrængende, til Byrde; heftig, voldsom, grov; importunere (ængportynere), falde til Byrde, forulejlige, overløbe, være paatrængende; være grov; Importunitet, l., Paatrængenhed, Overhæng, Besvær, Forulejligelse; Fremfusenhed.

im-pos, l. (af posse, kunne), vanmægtig, svag; impos animi, aandsfattig, af ringe Forstandskræfter; afmægtig. Jvf. sui compos.

im-posabel, fr., skattepligtig.

im-posant = imponerende, s. d.

Im-position, l., Paalæggen (Hændernes); Paalæg (Skatters); imposito silentio, (Retsspr.) efter paalagt Tavshed, med Tavsheds Paabud.

im-possibel, l., umulig; ubrugelig, uegnet; (hyperbolsk) = det meget vanskelige; reducere en à l'impossible (længposfibl'), fr., bringe en saaledes i Knibe, at han ikke kan svare mere, uden at indvikle sig i Modsigelser; Impossibles, fr., pl., et Slags meget høje Drikkeglas, i hvilke der, naar de skulle tømmes, dog bliver lidt tilbage; per impossibile ducere, l., (ved Reduktionen af Slutninger til den første syllogistiske Figur) at føre gennem det umulige, ɔ: af en Sætning at danne dens kontradiktoriske (s. d.) Modsætning (der nødvendig maa være falsk [umulig], naar hin er sand); Impossibilitet, Umulighed.

impossible n'est pas un mot français, fr., „umulig“ er intet fransk Ord.

Im-post, it., fr. Impôt (Ængpo), Paalæg, Afgift, Skat; (Bygnk.) Knappen af den Pille, hvorpaa en Hvælvings Bue hviler; impostere, lægge Skat, Afgifter paa Varer; imposteret (om Varer), beskattet, belagt med Afgift.

Im-postor, l., Im-posteur (Ængpostør), fr., Bedrager; Bagtaler; Impostores docti, l., lærte Bedragere, som forsætlig tillægge andre opdigtede Skrifter, bruge falske Citater, med Vidende forsvare falske Lærdomme o. lign.; Imposture (Ængpostyr'), fr., Bedrageri, falsk Foregivende; Bagtalelse; Hykleri, Forstillelse.

im-potens el. im-potent, l. (af posse, kunne), oprind. ikke sig selv mægtig, greben af Lidenskab, voldsom, despotisk; ikke avleiør (if. om Mænd); Impoten(t)s, mandlig el. kvindelig Avleudygtighed; ogs. overført: Aandssvaghed, Mangel paa aandelig Produktionsevne; Impotentia conjugalis, (Retsspr.) ægteskabelig Udygtighed.

im-praktikabel el. im-praticable (ængp—), fr. (af gr. prassein, gøre, handle), ugørlig, uudførlig; vanskelig at omgaas el. behandle; sær, grætten*; uvejsom, ufremkommelig; Impracticabilitet, Uudførlighed, Umulighed; Vejenes ufremkommelige Tilstand, Uvejsomhed.

Im-precation, l., Tilønskning; Forbandelse; imprecere, ønske godt el. ondt over, forbande (l. imprecari).

im-prenable (ængp—), fr. (prendre, tage, af l. prehendere), uindtagelig, uovervindelig.

Im-presario, it. (im-presa, Foretagende, af imprendere, foretage), = Entrepreneur, s. d. (if. i Italien: en, som paatager sig et Operateaters Oprettelse og Bestyrelse), Sekretær el. Forretningsfører for omrejsende Kunstnere.

Im-pressibilitet, ny l., Evne til at modtage Indtryk.

Im-pression, l., Im-pression (Ængpresjong), fr., Paatrykken, Paatrykning, Indprægning; Indtryk, Rørelse; (Mal.) Grunding, Grund; Impressionist, Tilhænger af Impressionisme, den Retning i Kunsten (særlig i Malerkunsten), der, tilsidesættende Udførelsen af mange Enkeltheder, fremfor alt søger at gengive Hovedindtrykket, Stemningen, Helheden (denne kun efter Navnet, men hverken efter Tanken eller som Praksis nye Kunstretning er stundom en egen Form for kunstnerisk Effektjagen); Impressum, et, noget trykt, = fr. Imprimé.

Im-pré-voyance (Ængprevoajangs'), fr. (l. prævidere, forudse), Uforsigtighed; imprévoyant (—voajang), uforsigtig; imprévu (—vy), uforudset.

im-primatur, l. (premere, trykke), maa trykkes; et Imprimatur, Bog-Censorens (el. Forfatterens) skriftlige Tilladelse til at lade noget trykke; imprimere, indtrykke; indprente, indpræge, indskærpe; Imprimé, fr., = Impressum, s. d.; Imprimerie (Ængprimeri), fr., et, Bogtrykkeri; Imprimeur (Ængprimør), Bogtrykker; Imprimure (Ængprimyr'), (Mal.) Grunding, Grund.

im-probabel, l., ubevislig; usandsynlig; forkastelig; improbabilia non præ-sumuntur, det usandsynlige er ej at forudsætte; Improbabilitet, Ubevislighed; Usandsynlighed; Forkastelighed; Improbation, Misbilligelse, Dadel, Forkastelse; improbere, misbillige, dadle; improbamus secus sentientes, vi misbillige, forkaste, forkætre anderledestænkende; ogsaa: vi lide ej Modsigelse.

Im-probitet, l., Uredelighed, Slethed, Uundelighed.

im-pro-ductiv, ny l., som ikke frembringer, ufrugtbar, som ikke giver Udbytte.

im-pro-fitabel, fr., uforbelagtig.

Im-promptu (Ængprongty) (fr. af l. in promptu, ved Haanden, færdig), et, en hurtigt fattet, sindrig Tanke, øjeblikkeligt Indfald, Braavid*, uforberedt Vittighed; Øjebliks-, Lejligheds-Indfald; Vers, som er gjort paa staaende Fod, Standvers; Musikstykke, der er el. gør Indtryk af at være øjeblikkelig komponeret; ogsaa et i Hast tillavet Maaltid, Bal ꝛc.; Lejlighedsfest, Overraskelse.

Improperia (= opprobria), l. (im-properare [in og probrum], bebrejde), pl., (i den kat. Kirke) (Jesu) Bebrejdelser imod det jødiske Folk; særl. et af Palæstrinas skønneste Musikværker, der endnu aarligt hver Langfredag kan høres i det sixtinske Kapel i Rom.

Im-propriation, l., Forlening med Kirkegods, irregulært Len; improprië, uegentlig, billedlig, forblommet; Improprietet, Uegentlighed,

det uegentlige i Udtryk, Uhensigtsmæssighed, det upassende, utilbørlige.
Im-prosperitēt, ny l., Ulykke.
im-proved (impruved), eng., forbedret; anvendt.
Im-pro-visade, it. (improvvisata), el. Improvisatiōn, Tale, Digt, Tonestykke ꝛc., som uden Forberedelse forfattes og fremsiges el. foredrages; Improvisatør (Ængprovisatør), fr., Improvisator el. Improvvisatore, it., Taler, Digter ꝛc. „paa staaende Fod", uden lang Forberedelse; Improvvisatrice (—tritsje), it., en saadan Digterinde; improvisere, digte paa staaende Fod, overh. komme frem med et uventet Indfald, en uforberedt Foranstaltning ꝛc.; ex improviso, l., uforberedt, brat, uventet; casus improvisus, l., et uforudset, uformodet Tilfælde.
Im-pruden(t)s, l., Ubefindighed, Ubetænksomhed, Uforstandighed, Uklogskab; imprudent, ubefindig, uklog, uforsigtig; imprudenter, ubefindigen.
Im-prægnatiōn, ny l. (s. prægnant), Besvangrelse, Befrugtning; Gennemtrængning, Mættelse af et fast (el. draabeflydende) Legeme med et draabeflydende (el. luftformigt) (f. Ek. Træ med Vædsker, der modvirke Forraadnelse); (Kem.) Opløsning, Mættelse, f. Ek. Saltes i Vand el. Vandets med Salt; Imprægnator, (Retsspr.) Besvangrer; imprægnere, besvangre; indsprænge, gennemtrænge (s. ovf.); mætte en Vædske med et i samme opløst Legeme.
im-præ-judiceret, ny l., uindtagen for eller imod, uden forudfattet Mening, fordomsfri.
im-præ-scriptībel, ny l., som der ikke kan faas Hævd paa; Imprescriptibilitēt, Hævdløshed. (Jvf. præscribere).
Im-pubes, pl. Im-puberes, l., (Retsspr.) som ikke er mandbar; køns-umoden; umyndig, mindreaarig, som ikke stedes til at indgaa Ægteskab eller gøre Testament (Dreng el. Pige); Impubertēt, Umandbarhed, Umyndighed.
im-pudent, l., uforskammet, skamløs, fræk; Impuden(t)s, Impudicitēt, Skamløshed, Utugtighed, Frækhed.
Im-pugnatiōn, l., Afkræftelse, Anfægten: impugnere, bestride, bekæmpe, anfægte.
Im-puissance (Ængpyisangs'), fr., = Impoten(t)s; impuissant = impotens, s. d.
Im-puls el. Im-pulsiōn, l., eg. et Stød, Fremstød; Tilskyndelse; Impulsions-Vinde, Vinde, der strømme bort fra Egne, hvorover der hviler et Lufttryk-Maksimum; impulsīv, fremstødende, paadrivende, tilskyndende; særlig om Vanvid, hvor den sindssyge udfører Handlinger, f. Ek. Mord, uden Overvejelse, efter en pludselig Impuls, Impulsivitēt; Impulsoriales (litteræ), pl., (Retsspr.) Tilskyndelses- el. Opfordrings-Skrivelse; impulsere (it. impulsare), drive, tilskynde, formaa til. (Jvf. impellere.
im-pune, l., ustraffet, uhævnet; Impunitēt, Strafløshed, Udeblivelsen af Straf, Straffrihed; impunissable (ængpynisabl'), fr., som ikke kan straffes, ustraffelig.
im-pūr, l., uren, skiden; uredelig; ukysk; Impuritēt, Urenlighed, Skidenhed, Urenhed; Uredelighed; Ukyskhed; Impurisme, Sprogblanderi, Mangel af Sprogrenhed; Impurist, Sprogblander (jvf. Purisme og Purist).
im-putabel, ny l., tilregnelig; ansvarlig; Imputabilitēt, Tilregnelighed; Imputatiōn, l., Tilregnelse, Beskyldning; Ligning og Ophævelse af gensidige Krav; imputatīv, tilregnende; Imputativitēt, = Imputabilitēt; imputere, tilregne, tilskrive, beskylde for, sigte for.
im-putrescībel, n l., uforraadnelig.
im-pønitent, l., ubodfærdig, forstokket; Impøniten(t)s, Ubodfærdighed.
Imrahor el. Emir-ahor, tyrk., Staldmester; Imrahor-Baschi, Overstaldmester.
in, Partikel i det latinske og i de fra dette nedstammende romanske Sprog, er 1) en uadskillelig Forstavelse (i Slægt med gr. aneu og l. sine) med nægtende Betydning, = det danske u—, ikke, mis—, van—, —løs, —stridig, der antyder en Mangel, Fraværelse, Ophævelse, Modsætning af det i vedhængte Ord liggende Begreb, f. Ek. in-æqval, ulige; in-direkt, ikke ligefrem; in-firm, vanmægtig; in-fam, ærerløs; in-officiøs, pligtstridig; de med in og (s. nedenfor), il, im, ir begyndende Sammensætninger, i hvilke denne Forstavelse (hvad der ofte er Tilfældet) aldeles ikke medfører nogen anden Forandring i Begrebet, end den blotte Nægtelse, kunne saaledes forstaas ved det blotte Hensyn til de Ord, som Forstavelsen er vedhængt, f. Ek. il-loyal, s. loyal; In-discretiōn, s. Discretion; 2) et Forholdsord (Præposition), = i, ind i, paa, til, imod o. lign., hvilke Betydninger det ogsaa meddeler de dermed dannede Sammensætninger, f. Ek. In-habitation, Iboen; in-corporere, indlemme i; in-fundere, paagyde; in-ferere, tilføre; in-surgere, rejse sig imod ꝛc.; stundom forstærker Partikelen alene Begrebet, f. Ek. i in-fringere, im-mutere. Begge Partikler lide i Sammensætninger ofte Forandringer, idet in foran l assimileres til il (il-legitīm), foran r til ir (ir-rational), samt foran Læbebogstaverne b, m, p forandres til im (im-bibere; im-mobīl; im-ponere).
In-ab-ondance, fr. (s. Abondance), s. In-abundan(t)s.
in-abordabel, fr., utilgængelig; som man ikke kan faa Adgang til, ikke faa i Tale. (Jvf. abordere).
in-ab-rogabel, ny l., uophævelig, uigenkaldelig.
in-ab-rupt, ny l., uafbrudt.
in abrupto necessitatis, l., i yderste Nødstilfælde.
in absentia, l., under ens Fraværelse.
In-abs-tinents, ny l., Uafholdenhed.
in abs-tracto, s. u. abstract.
In-ab-undants, ny l., Mangel paa Overflødighed; ringe Forraad.
in-ac-ceptabel, ny l., uantagelig.
in-ac-cessībel, l., = inabordabel; Inaccessibilitēt, ny l., Utilgængelighed.
in-ac-com-modabel, fr., uforligelig, som ej kan bilægges.
in-ac-cordabel, fr., uforenelig, som ikke tilsteder nogen Akkord.
in-ac-curāt, ny l., unøjagtig; efterladen, sjødesløs, uordentlig, uefterrettelig.
in-ac-cusabel, ny l., uanklagelig.

Inachos, gr., (Myt.) Søn af Okeanos og Tethys, Gud for Floden I., Stamfader til den gl. argiviske Kongeslægt.
In-action, ny l., Uvirksomhed, Ørkesløshed; inactiv, uvirksom, fri for Embedsforretninger; Inactivitet, Uvirksomhed, isl. Frihed for Embedsforretninger; (Læ.) længere Tids Standsning af et el. flere Organers Funktioner.
in acumine res est, l., Sagen er (stillet) paa Spidsen.
in adjecto (contradictio), s. contradictio in adjecto.
in-ad-missibel, fr., utilstedelig, uantagelig.
In-ad-vertents, ny l., el. In-ad-vertance (—tangs'), fr., Uagtsomhed, Overseen, Stødesløshed, Vanvare.
in-ad-æqvat, ny l., ulige, ikke passende sammen, ikke følgerigtig; følgestridig, tankestridig.
in-af-fabel, ny l., uselskabelig, tilbageholden, taus, som ikke gerne indlader sig med andre; Inaffabilitet, Tilbageholdenhed, at man er indesluttet i sig selv, Uselskabelighed.
In-af-fectation, l., utvungent Væsen, Naturlighed (s. Affectation).
in agone, s. u. Agon.
in-aimabel (—æmabel), fr., s. inamabel.
in albis, l., eg. i hvide (Blade), uindbunden (om Bøger); ogs. (s. Dominica in albis) Navn paa første Søndag efter Paaske eller den hvide Søndag (efter Alterets og Præsternes hvide Klædning ved Børnenes første Altergang i den katolske Kirke).
In-alfabeti, it. (s. Alphabet), pl., Mennesker, som hverken kunne læse el. skrive; sing.: Inalfabeto.
in-aliënabel, ny l., uafhændelig; Inaliënabilitet, Uafhændelighed.
in-al-liabel, fr. (af l. ad og ligare, forbinde), uforenelig; Inalliabilitet, Uforenelighed.
in-alterabel, fr., uforanderlig, uomskiftelig; Inalterabilitet, Uforanderlighed.
in-amabel, l., uelskværdig; Inamabilitet, Uelskværdighed.
in amb-iguo, l., uvis, tvivlsom; mislig.
in-amendabel (—mang—), fr., uforbederlig.
in-a-missibel, l., umistelig, ufortabelig.
In-amorato, it., Elsker, Kæreste, Boler.
in-a-movibel, ny l., uafsværgelig; (Kir.) ubortagelig (om Vandager, der ere beregnede paa at skulle blive liggende i længere Tid uden at flyttes); uafsættelig; uigenkaldelig; Inamovibilitet, Uafsættelighed, Uforflyttelighed.
in-amusant (—mysang), fr., ikke underholdende, kedelig.
inanere, l. (inanire, af inanis, tom, forfængelig), tømme, udtømme.
in angustis el. angustiis, l., i Tryk, i Nød, i Knibe, i fattige Omstændigheder.
in anima vili, l., eg. paa et ringe Liv (om Vivisektioner).
In-animation, ny l., Ubesjælethed, Livløshed; inanimeret, livløs; følesløs; ubegejstret.
Inanitet, l., Tomhed; Forfængelighed.
Inanition, ny l., Afkræftning, Kraftløshed, Udmattelse; Mangel af Næring, Blodtomhed; Sult; (Teol.) Kristi Fornedrelses-Tilstand, s. Exinanition.
in annum sequentem, l., for el. til det følgende Aar.
in ante-cessum, l., i Forvejen, forud, paa Forhaand.
in antis (aedes), l., Tempel med Dørpiller (s. Anter).
in-ap-parent, ny l., som ikke kommer til Syne, usynlig.
in-ap-pellabel, ny l., som ikke kan indankes for højere Ret.
In-ap-petents, ny l., Ulyst, Mangel paa Madlyst; Madlede, = Anorexi, s. d.
in-ap-plicabel, ny l., uanvendelig; Inapplicabilitet, Uanvendelighed; Inapplication, Ubuelighed; Mangel paa Flid, Efterladenhed.
in-ap-préciable, fr., el. —pretiabel, ny l., ufatterlig, uskattelig, uvurderlig.
in-ap-preteret, fr. (inapprêté), utilberedet.
In-aptitude (—tyd'), fr., Ubehjælpsomhed, Ubuelighed.
in aqua scribere, l., skrive i Vand, i Glemmebogen.
in armis, l., under Vaaben, væbnet, rustet.
in articulo mortis, l., = in extremis, s. d.; in-artikuleret, l., eg. uden Ledemod; uforstaaelig, utydelig udtalt; i. Lyd, = ikke artikuleret (s. d.) Lyd (som Dyrets Stemme i Modsætning til Menneskets); Inartikulation, Mangel af Ledføjning; Uopløselighed i enkelte Bestanddele.
in-artificiël, fr., ej ved Kunst frembragt, ukunstlet.
in-at-taquabel (—ka—), fr., uangribelig.
in-at-tent, ny l., uagtsom, uopmærksom; Inattention, Uagtsomhed, Uopmærksomhed.
in-auditus, l. (s. in, 1), uhørt, uden at blive stedt til Forsvar; in-auditus (s. in, 2), hørt.
In-augural-Skrift, l., Indvielsesskrift, lærd Afhandling, som ved Universiteterne enhver maa skrive, der vil opnaa en lærd Æresgrad; Inaugural-Tale, Indvielsestale; Inauguration, Indvielse, højtidelig Begyndelse af en Handling, Indsættelse i en (isl. akademisk) Værdighed; in-augurere, indvie, højtidelig indsætte.
In-auration, l., Forgyldning; inaurere, forgylde.
in-autoriseret, ny l., ikke autoriseret, s. d.
in-aviseret, uunderrettet, s. avisere.
in barbam, l., eg. i Skægget; lige op i Øjnene.
in bianco, in blanco, s. u. blanc.
in bona pace, s. u. Pace.
in bonis, l., i Formue.
in brevi, l., i Korthed, kort sagt; om føje Tid, med det første.
in bulk, s. bulk.
in calce, l., eg. i Hælen; i Slutningen.
in-calculabel, ny l., uberegnelig; in calculo, l., i Tallet, i Tællingen, i Regningen; error in calculo, Regningsfejl.
in-calzando, it., (Mus.) jagende, i hurtigere Bevægelse, = stringendo.
In-cameration, ny l., Indkamring; et Godses Inddragning til Fordel for Statskassen; Forening med, Indlemmelse i de pavelige Kammergodser; incamerere, inddrage.
In-camination, it.-l., en Sags Indledning, Tingfæstning, „Anhængiggørelse" for Retten; incaminere (it. in-camminare, af cammino, = fr. chemin, Vej, Gang), indlede, foranstalte, tingfæste, „anhængiggøre" i Retten; incaminabel, som kan sætt s i Gang, færdig til at tingfæstes.

In-candescen(t)s, l., Tilstanden at være hvidglødende, Hvidglødhed; Frembringelse af Lys derved, at et fast Legeme bringes til Hvidglødning i en (ikke lysende) Flamme; jvf. Auersk Gløde lys.

In-cantation, l., Manelse, Signen, Troldmænds Besværgelses-Formular; incantere, fortrylle, besværge, mane; Incantator, Maner, Troldmand.

in-capabel, fr., uduelig, udygtig, ikke i Stand til; Incapacitet, ny l., Uduelighed, Udygtighed; incapax, l., uskikket til, uformuende.

in capita, s. Capita.

In-carcerat, ny l., Fange, en fængslet; Incarceration, Fængsling; Hæftelse; (Lf.) Indklemning, f. Eks. af et Brok (naar et Brok bliver snøret saaledes i Brokringen, at den indeholdte, incarcererede Tarms Funktion standses helt el. delvis); incarcerere, hæfte, fængsle; indeklemme.

In-cardination, m. l., Overdragelse af et Embedes Bestyrelse til en fremmed gejstlig: clericus incardinatus; ogs. Udvælgelse til Kardinal.

in-carnadin (ængkarnudæng), fr., blegrød; svagere rød, end incarnat (af l. caro, Gen.: carnis, Kød), kødfarvet; Incarnantia, ny l., pl., (Lf.) Midler, som fremme Kødets Voksen (jvf. Incarnativa og sarkotica); Incarnation (jvf. Carnation), eg. Overgang i Kød (ogs. f. Eks. Incarnatio ungvis, en Negls Indgroen i Kødet); Kødpaatagelse; Legemliggørelse; et Aandeväsens Paatagen af Legemlighed; (Teol.) Kristi Menneskevordelse; incarnativ, (Lf.) som sætter Kød, bringer Kød til at vokse; Incarnativa, pl., = Incarnantia, s. d.; incarnere, beklæde med Kød; legemliggøre; incarnere sig, paatage sig Menneskeskikkelse, blive legemlig.

Incartade, fr., kaad Fornærmelse, Beskæmmelse; ubesindig, gal Streg (eg. det at tage et galt Kort (l. charta)).

in cassa, s. u. Cassa; In-cassator, it., -en, som is. paa en andens Vegne hæver, indkasserer Penge; Incasso, (Kbspr.) Indkassering af Penge; incassere (it. incassare, indfatte i Ramme), inddrage, hæve Penge.

in-castellere, it., befæste.

in casu, i det foreliggende (nærværende) Tilfælde; i det Tilfælde, i Tilfælde af; in casum, for det Tilfælde, for Tilfældet af; deraf f. Eks. (Retsspr.) i. c. contra-ventionis, — ne-cessitatis, — succumbentiæ, for (i) Tilfælde af Overtrædelse, — af Nødvendighed, — af Processens Tab.

in cauda venenum, l., Giften i Halen (som hos Skorpionen), Giften tilsidst, særl. om en Udtalelse, der begynder braadløs, men ender ondskabsfuldt.

in causa, l., i Retssagen . . .

in causa facili cuivis licet esse diserto, l. (Ovid), let er at tale flønt for en Sag, der selv er sin Talsmand; selvtalt Sag er let at tale.

in-caut, adv.: in-caute, l., uforsigtig, uagtsom, skødesløs; Incautel, Uforsigtighed, Skødesløshed.

In-cavation, l., Udhuling.

In-cendiarius, l., Brandstifter, Mordbrænder; Oprører; Incendium, et, Ildløs, Ildsvaade, Brand; neg. Oprørsflamme.

In-censatio, l., (rom. K.) Røgelsens Opbrænden under Gudstjenesten; in-censere (it. in-censare, fr. en-censer, l. in-cendere), røge med Virak, strø Virak for, smigre.

In-centiv(um), l. (af in-cinere, [af canere, synge] fortrylle), et, Tilskyndelses- el. Tillokkelses-Middel, Tønder.

In-ception, l., Begynden, Foretagen; inceptiv, begyndende, antydende en Begynden; i. Verba = Inchoativa, s. d.

In-ceration, ny l. (l. cera, Voks), Voksning, Overtrækning med Voks; Blanden med Voks; incerere, vække, overtrække, blande med Voks.

in-cessabel, fr., uophørlig, uden Ende; incessament (ængsessammang), fr., ufortøvet, straks, uden Forhaling; uophørlig, uafladelig.

in-cessibel, ny l., uafstaaelig; Incessibilitet, Uafstaaelighed, Uafhændelighed.

In-cest(us), l. (castus, kysk), Blodskam; incestuøs, blodskændersk.

Inch (Intsj), eng. (af l. uncia), $^1/_{12}$ eng. Fod, en engelsk Tomme, = 0,97 Tomme dansk; s. Foot.

in-choativ, l., indledende, begyndende; Inchoativa (verba), pl., Udsagnsord, som betegne Begyndelsen af, Overgangen til en Tilstand, f. Eks.: rødme, blegne, d. e. blive rød, bleg; Inchoativ, et, Indledning, Begyndelse; Ret til at aabne en Forhandling 2c.

in-cident, l. (af cadere, falde), tilfældig forekommende, netop indtræffende; tilfældig; Incident (Ængsidang), fr., et, Tildragelse (is. af ubehagelig Natur), der møder under en Sag el. Forhandling; Episode; Mellemhændelse; incidenter, l., tilfældigvis, i Forbigaaende; Incidentarius, ny l., en, som gør mange Vanskeligheder; Incident- el. Inciden(t)s-Punkt, omstridt Punkt, Biomstændighed; Mellemhandling, Mellemtildragelse; jvf. Coinciden(t)s; Inciden(t)s, Indfald, Indtræden, Berøring; en Linies (f. Eks. en Lysstraales) Indfalden paa en Flade; Forekomst; Incident- el. Inciden(t)s-Vinkel, (Geom.) Indfaldsvinkel (jvf. Reflexions-Vinkel); incidentere, indblande Bitting, gøre Vanskeligheder; Incidentia (sing. incidens, indskærende, af caedere, skære; s. Incision), pl., (Lf.) Lægemidler til fortyndede Vædskers Fortyndelse (= Attenuantia, s. d.).

In-cidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim, l., (Ordspr.) Tørn imod Scylla venter paa den, der vil undfly Charybdis (to i Fortiden berygtede Hav-Hvirvler mellem Sicilien og Calabrien; Scylla eg. et Forbjerg, ud for hvilket der hersker en stærk Strøm), d. e.: den, som vil undgaa een Fare el. Yderlighed, falder i en anden, kommer fra Asken i Ilden.

in-ciduus pulsus, ny l., omtr. = dikrotisk Puls (s. d. O.), hvor et svagt Pulsslag følger efter et stærkere.

In-cineration, ny l. (cinis, Aske), Forvandling til Aske, Forbrænding, Opbrændelse; ogs. Bestrøning med Aske (Bods- el. Sorgs-Tegn); incinerere, brænde til Aske, opbrænde, lægge i Aske.

In-cipient, l., Begynder, Lærling.

in circa, ny l., omtrent, henved.
in-cisa, l. (af caedere, hugge, skære), (forkort. incis. og inc.; paa Recept.) = concisa, s. d.; incise, incisim, stykkevis; i korte Sætninger; Incision, Indsnit, Karving*; Snit, kirurgisk Operation med Kniv el. Saks; incisiv, indskærende; indædende, ætsende; fordelende; fortyndende; Incisivi el. Incisores (dentes), ogs. Incisorii, pl., Skæretænderne; Incisorium, et, (Anat.) Kniv til at aabne Lig med (jvf. Bistouri); ogs. Bordet dertil; Incisum, et, Indsnit; (Gram.) = Komma; (Mus.) Hvilepunkt i en melodisk Sætning, uden at samme betegner en fuldstændig musikalsk Mening; ogs. noget indskudt, en Mellemsætning; Incisūr, eg. Indsnit; Udbugtning, Huling paa et Ben el. paa bruskagtige Dele.
in-citabel, ny l., pirrelig, som kan oplives, opmuntres, ægges, opirres; Incitabilitēt, Pirrelighed; organiske Legemers Evne til at sættes i de nødvendige Livsvirksomheder; Modtagelighed for Indtryk; Incitabilitēts-Lære = Brownianisme, s. d.; Incitament(um), l., pl. Incitamenta (ogs. Incitantia el. potestates incitantes), et, Pirremiddel, Spore (jvf. Excitantia); Incitatiōn, Pirring, Tilskyndelse, Opmuntring, Ansporen; incitere, opvække, tilskynde, anspore, pirre, opmuntre, sætte i Virksomhed.
in-civil, l., uhøflig, uartig, udannet; Incivilitēt, Uhøflighed, Uartighed, plump Opførsel; Incivisme, ny l., Mangel paa Borgersind, paa Borgerdyd.
In-claustrum, ny l., et, et Klosters ydre Omgivelse med en Mur.
In-clavatiōn, ny l. (l. clavus, Nagle, Tap), Indkiling (s. Gomphosis); inclavere, s. enclavere; Inclave &c., s. Enclave.
In-clemen(t)s, l., Unaade, Umildhed, Haardhed.
In-clinatiōn, l., 1) = fr. in-clinaison, Hældning, Skraaning mod Horisontens Plan; (Geogr.) Jordsmonnets Skraaning nedad, Aftætning; (Mat.) en (ret) Linies Inclinatiōn mod et Plan, = Liniens Hældning mod Planet, el. den mindste Vinkel, som den danner med en Linie i Planet; to Planers I. mod hinanden, = Vinkelen mellem to Linier, oprejste fra samme Punkt lodrette paa Planernes Skæringslinie, hver liggende i eet af Planerne; (Astron.) Planetbanernes I., = den Vinkel, som disse Baners Planer danne med Ekliptikas (Jordbanens) Plan; (Ll.) Bækkenets I. (in-clinatio pelvis), = den Stilling af Bækkenbenene (i det menneskelige Legeme), ved hvilken disses forreste Del ligger noget lavere, end den bageste; (Fys.) Magnetnaalens I., = den Vinkel, som en i sit Tyngdepunkt ophængt, i alle Retninger frit bevægelig Magnetnaal (Inclinatiōns-Naalen) danner med det vandrette Plan; magnetisk Inclinatorium, = et Apparat, ved hvilket den magnetiske Inclinatiōns Størrelse bestemmes (jvf. Declination); en Stol til gamle svagelige gejstlige i Kirkens Kor; 2) In-clinatiōn (fr. in-clination), Bøjning, Hovedets, Legemets Bøjning, dyb Hilsen; (Psykol.) Hælden til, Tilbøjelighed, Hang til, Lyst til (f. Eks. en vis Stand, Syssel); Yndlingssyssel; (prix d'inclination, fr., = Affections-Værdi, s. d.); Hengivenhed for, Kærlighed til en vis Person; den elskede Genstand el. Person selv; Inclinatiōns-Dans, = Dans, hvori de dansende efter Lune opfordre andre, end de egentlige meddansende, til at tage Del; inclinere, skraane, hælde (om Magnetnaalen) afvige nedad fra den horisontale Retning; (Mat.) om Linier og Planer, der nærme sig hinanden; bøje, bøje sig; have Hang, Tilbøjelighed, Lyst til, være oplagt, stemt til; inclinerende Motiver = tilskyndende Bevæggrunde, til Forskel fra necessiterende M., = tvingende Bevæggr.; inclinere for en = føle Hengivenhed for, Kærlighed til en Person; ogs. opfordre til Dans.
in-cludere, l. (claudere, lukke), indeslutte, indbefatte, indklamre; Inclusi, pl., bodfærdige i Middelalderen, som lukkede sig inde i en Celle; Inclusio, (Ll.) Dobbeltmisfoster, hvor det ene er indelukket i det andet; Inclusiōn, Indeslutning, Indbegreb, Iberegning; Indklamring; inclusiv, adv.: inclusive, indesluttet, iberegnet, medregnet (modf. exclusive, s. d.); Inclusum, et, det indesluttede, hoslagte, indlagte, Bilag.
in-co-ercibel, ny l., utæmmelig, som ikke lader sig indelukke el. indeslutte; Incoërcibiliēr, pl., saadanne Legemer, f. Eks. det tidligere antagne Lysstof, Varmestof; Incoërcibilitēt, den Egenskab ved noget, at det ikke lader sig indelukke.
in-cogitabel, l., utænkelig; Incogitants, ny l., Uagtsomhed, Ubetænksomhed, Vanvare; Incogitata, l., pl., uventede Ting, Ting, som ingen har tænkt paa.
in-cognito, it., ukendt, under fremmed Navn; et Incognito, Navns- el. Stands-Fordølgelse, Paatagen af et fremmed Navn.
in-co-hærent, l., usammenhængende; Incohæren(t)s, Mangel paa Sammenhæng.
In-cola, l., Indbygger; Incolāt, et, Indfødsret, = Indigenat.
In-columitēt, l., Vedligeholdelse, uskadt Tilstand; Velfærd.
in-comb-ustibel, ny l. (urere, brænde), uforbrændelig, ildfast; Incombustibilitēt, Uforbrændelighed.
in-com-estibel, ny l. (edere, spise), uspiselig.
in-com-mensurabel, ny l., som ikke kan maales med et fælles Maal; usammenmaalelig; Incommensurabilitēt, den Egenskab, ikke at kunne maales med eet og samme Maal; Usammenmaalelighed. Jvf. irrational.
In-com-minatiōn, l. (minæ, Trusler), Trusel; incomminere, true.
in-com-miscibel, l. (miscere, blande), som ikke kan blandes med andet; ublandelig.
In-com-modatiōn, s. l., Ulejlighed, Bryderi (bruges i daglig Tale, jvf. Incommoditet); incommod, l., ubekvem, ubelejlig, brydsom; ogs. incommodant (ængkomodang), fr., besværende, ulejligende; incommodere, volde Umag, besvære, bryde, være til Byrde, til Besvær, til Ulejlighed, gøre Ulejlighed, fornlempe, være til Hinder; incommodere sig ulejlige, umage sig; gøre Omstændigheder; Incommoditēt, Ubekvemmelighed, Besvær, Byrde, Ulejlighed, Ulempe; Incommodum, et, Besvær, Ulempe, Skade.

in com-mune bonum, l., til det almindelige Bedste; in communi, i Fællesskab, fælles; sædvanlig, for det meste; in communi forma, i sædvanlig Form, paa sædvanlig Maade.
in-com-municabel, ny l., umeddelelig, som ikke lader sig meddele; ogs. som ikke gerne meddeler sig, hemmelighedsfuld, tavs, umeddelsom; Incommunicabilitet, Umeddelelighed; Tavshed, Tilbageholdenhed; incommunicativ, umeddelsom, hemmelighedsfuld, indsluttet i sig selv.
in-com-mutabel, l., uforanderlig; som ikke kan forbyttes; Incommutabilitet, Uforanderlighed; det, ikke at kunne ombyttes med noget andet.
in-com-parabel, l., u(for)lignelig; ypperlig, mageløs; Incomparabilia, l., pl., (Gram.) Ord, der ej kunne kompareres, ɔ: som ingen Komparativ og Superlativ have, f. Eks. eenbenet; Incomparabilitet, U(for)lignelighed; Ypperlighed; (Teol.) Guds I. = den Egenskab hos Gud, at være ophøjet over enhver Maalestok, der kunde hentes fra noget andet Væsen.
in-com-patibel og in-com-passibel (l. pati, lide), fr., uforenelig, ufordragelig; Incompatibilitet, Uforenelighed, Ufordragelighed, Uforligelighed (f. Eks. af flere Embeder i een Person).
in-com-patissant (æng—sang), fr., ubarmhjertig, umedlidende.
in-com-pensabel, ny l., uerstattelig, ubodelig; Incompensabilitet, den Egenskab at være uerstattelig; Ubodelighed.
in-com-petent, l., uvedkommende, ukaldet, ubeføjet, uberettiget; ugyldig; Incompeten(ts) el. Incompétence, fr., Uvedkommenhed, Ubeføjethed, Ugyldighed; Udygtighed; Mangel paa Adkomst; jvf. competent og Competen(t)s (deraf forstaas Incompetentia fori, l. judicis og incompetent Domstol, i. Dommer).
In-com-plaisance (Ængkongplæsangs'), fr. (af l. placere, behage), Utjenstagtighed, Vrangvillighed; incomplaisant (ængkongplæsang), utjenstvillig, vrangvillig.
in-com-plex, ny l., ikke sammensat, enkelt; (Mat.) i. Størrelse, enkelt, usammensat Størrelse (jvf. complex).
in-com-prehensibel, l., ufattelig, ubegribelig; Incomprehensibilitet, Ubegribelighed.
in-com-pressibel, ny l., som ikke lader sig sammentrykke; Incompressibilitet, Usammentrykkelighed.
in con-centu, ny l. (con-centus, eg. Samklang, af canere, synge; lyde), (Retsspr.) i Overensstemmelse; enstemmig.
in-con-ceptibel, ny l. (af l. capere, fatte), ubegribelig; in-con-cevabel (ængkong—), fr., ufattelig, ubegribelig.
in-conciliabel, ny l., uforligelig, uforenelig, som ikke er til at jævne el. bilægge.
in-con-cin(n), l., upassende, urimelig; Inconcinnitet, Upassenhed, Urimelighed.
in-con-clusiv, ny l., som ikke indeholder Grund til nogen Slutning, hvoraf intet kan sluttes, bevisfvag.
in-con-coct, ny l., ufordøjet; raa.
in-con-cret, l., usammensat, ulegemlig.
in concreto, s. u. Concretum.
in-con-cussibel (af l. quatere, ryste), som ej kan rystes, urokkelig.
in-con-demnabel, ny l., ufordømmelig, uforkastelig.
In-con-duite (Ængkongdyit'), fr., uklog Opførsel (jvf. Malconduite).
in con-fesso, l., tilstaaet, vedgaaet; uden for al Tvivl, afgjort, vitterlig.
In-con-fessus, l., (Retsspr.) en, som ikke bekender el. ikke har bekendt.
In-con-fidenter, ny l., pl., (Retsspr.) Folk, som ikke fortjene Tiltro, upaalidelige, mistænkelige; for Landsforræderi mistænkte.
in-con-form, ny l., uoverensstemmende, ulig; Inconformitet, Uoverensstemmelse, Ulighed.
in-con-gruent, l., uoverensstemmende; upassende, usømmelig; uregelmæssig; Incongruen(t)s og Incongruitet, Uoverensstemmelse; det upassende, urigtige, vrange, usømmelige i Handling og Tale.
In-con-scien(t)s, ny l., Samvittighedsløshed.
in-con-seqvent, In-con-seqvents, l., s. u. ink— og Ink—.
in con-sessu, l., i Sessionen (Forsamlingen).
in-considerabel, ny l., ubetydelig, uvigtig.
in-considerat, l., ubetænksom, ubesindig; uoverlagt; Inconsideration og Inconsideran(t)s, ny l., Ubetænksomhed, Ubesindighed, Uagtsomhed.
in-con-sistent, ny l., ubestandig, uden Varighed; usammenhængende, usto*, løs; ufordragelig, modstridende; Inconsisten(t)s, Mangel af Hold og Fasthed; Uvaragtighed; Mangel af Sammenhæng, løs Beskaffenhed; Ufordragelighed; Uoverensstemmelse.
in-con-solabel, l., utrøstelig, trøstesløs.
in con-spectu, l., i Sigte.
in-con-stant, In-constan(t)s, l., s. ink— og Ink—.
in con-stanti, l., strats, paa Stedet.
In-con-stitutionalitet, Forfatningsstridighed, Grundlovsstridighed; inconstitutionel, fr., forfatningsstridig.
in-consulte, l., ubetænksomt, uoverlagt.
in con-sveta forma, l., i sædvanlig Form.
in contanti, it., (Kbspr.) rede, i rede Penge.
in-con-testabel, ny l., ustridig, uimodsigelig, afgjort, aabenbar.
in-continent, ny l., uafholdende; Incontinence (Ængkongtinangs'), fr., el. Incontinen(t)s, Uafholdenhed; Utugt; (Lf.) Uformuenhed til at undertrykke visse naturlige Fornødenheder, el. til at tilbageholde visse Udtømmelser (f. Eks. Urinen, = Enuresis).
in con-tinenti, l., straks, paa Stedet.
in con-tinuo, l., uafbrudt, stadig, i et Træk.
in contrarium og in contrario, l., tværtimod.
in-con-tribuabel, ny l., ikke skattepligtig, skattefri; Incontribuabilitet, Skattefrihed.
In-contro, it., eg. Hændelse, Slump, Lykketræf (hvad der kommer en i Møde [l. contra]); (Kbspr.) tilfældig Lejlighed, f. Eks. til at anbringe Varer; incontrere, finde Lejlighed el. Middel, slumpe til; sammenligne Regninger; behage, vinde Bifald.
in-controlabel, fr. (incontrôlable), som ej kan kontroleres, s. d.
in-contro-versabel, ny l., ikke underkastet Modsigelse; ubestridelig.

in contumaciam, s. Contumacia.
in-con-venabel, fr., ubelejlig, lej*; inconvenient, l., ubelejlig, ubekvem; upassende, utilbørlig; Inconvenien(t)s, Ubekvemmelighed; Ubelejlighed, Besvær, Ubehagelighed, Ulempe, Bryderi; Utilbørlighed, Usømmelighed.
in-con-vertibel, l., uomvendelig, uforbederlig; (Kbſpr.) som ikke kan ombyttes med el. omsættes mod noget andet; Inconvertibilitet, Uomvendelighed, Uforbederlighed; ogs. den Egenskab hos Kristus, at ingen af hans tvende Naturer kan forvandles til den anden.
in-con-vincibel, ny l., som ikke er til at overbevise, stædig.
in-coqvere, l. (incoqvere), indkoge.
In-corporalia, l., pl., ulegemlige Ting, abstrakte Begreber; Ord, der antyde noget ulegemligt; Incorporalitet, Ulegemlighed, Stofløshed.
In-corporation, l., In-corporering, l.-d., Indlemmelse, Forening af (fremmede el. særligtstillede) Landsdele med en Stat, hvorved de nye, incorporerede Landsdele stilles lige med de ældre; (rom. K.) et Præsteembedes og dets Indtægters Inddragelse under et Kloster el. en Stiftelse; Optagelse til Medlem af et Samfund; Kristi Menneskevordelse; Tilsætning af flydende Dele til faste for at danne en Masse af en vis Konsistens (f. Eks. en Deig); incorporere, indlemme, forene; ogs. indbinde Bøger; Incorporist, m. l., Bogbinder.
in corpore, l., som en Helhed, fuldtallig.
in-corporere, In-corporist, s. Incorporation.
in-cor-rect, l., urigtig, fejlfuld; Incorrecthed og Incorrection, Urigtighed, Unøjagtighed, Fejlfuldhed.
in-cor-rigibel (—sjibel), fr., som ikke staar til at rette; ubodelig; uforbederlig; Incorrigibilitet, Uforbederlighed.
in-cor-rupt, l., ufordærvet; incorruptibel, ufordærvelig, uforraadnelig, som ej kan ødelægges; ubestikkelig; Incorruptibilitet, Ufordærvelighed, Uforraadnelighed, Uforkrænkelighed; Ubestikkelighed; Incorruption, Ufordærvethed, ufordærvet Tilstand.
in-coupabel (ængku—), fr. (af l. culpa, Skyld), skyldfri, dadelfri.
in-courant, fr., ikke gangbar (om Mønt og Varer), uafsættelig.
in crastinum seria, l., alvorlige Forretninger i Morgen; i Morgen er der atter en Dag; kommer Tid, kommer Raad.
in-credibel, l., utrolig; incredibile visu, utroligt at se; Incredibilitet, Utrolighed.
In-credulitet, l., Vantro; incredulus, vantro.
In-crement(um), l., et, Tilvækst, Tiltagen, Forøgelse; (Retor.) = Klimax, s. d.; increscere (l. increscere), vokse, indvokse, tilvokse, tiltage, stige. Jvf. Decrement.
In-crepation, l., Skælden, Skældsord; increpere, skælde, irettesætte.
in-criminere, ny l., beskylde el. sigte for Forbrydelse, anse for strafskyldig; Incrimination, Beskyldning for en Forbrydelse (l. crimen).
in-croyable (ængkroajabl'), fr. (af l. credere, tro), utrolig; en Incroyable, en, der søger at udmærke sig ved en overdreven, paafaldende Klædedragt, Spradebasse (opr. i Frankrig 1796); jvf. Lion; ogsaa en overdreven, sær Hat el. andet Klædningsstykke.
In-crustat, l., et, et med en sten- el. kalkagtig Skorpe (crusta) overtrukket Legeme; Incrustation, et Legemes stenagtige Overtræk el. Skorpe; Incrustations-Maskine, Maskine til at overtrække Plantefrø med en Skorpe af Gødning; incrustere, overdrage, belægge, beklæde med en Skorpe; skorpe; (Bygnk.) overtrække, udrappe med Gips, Kalk 2c.
In-cubation, l., Liggen, f. Eks. et diende Barns ved Moderens Bryst; Sidden, Liggen, f. Eks. en Hønes paa Æg, altsaa Rugen; (i Oldtiden) Tempelsøvn, Soven, Liggen i et Tempel for at faa et Orakelsvar el. ved en Aabenbaring i Drømme at helbredes for en Sygdom; (Lk.) Tiden, der ved Infektionssygdomme ligger mellem Giftstoffets Optagelse i Legemet og Sygdommens Udbrud; Sygdommens Rugetid; Incubator, Udrugningsmaskine.
In-cuber, l., pl., Nisser, Trolde; Incubus, (Lk.) Maren (Mareridt); en Trold, der om Natten lægger sig paa de sovende (is. Kvinder) og truger dem (ogs. besvangrer dem). Jvf. Succubus, Faunus.
In-culcation, l. (af calcare, træde, af calx, Hæl), Indprentning, Indskærpning; inculcere, indprente, indskærpe; indprygle.
in culpa, l., skyldig, strafskyldig, skyldig i Uagtsomhed; jvf. Culpa.
in-culpabel (s. in, 1), l., uskyldig, skyldfri, ustraffelig; Inculpant (s. in, 2), (Retsspr.) Beskylder, Anklager; Inculpat (s. in, 2), den beskyldte, anklagede, sigtede; Inculpation, Beskyldning; inculpata tutela el. moderatio (moderamen) inculpatæ tutelæ (s. in, 1), Nødværge; inculpere (s. in, 2), beskylde, give Skyld, sigte.
In-cultur, ny l. (colere, dyrke), Mangel af Kultur, af Dannelse.
In-cumben(t)s, ny l., Paaliggende, Pligt, Skyldighed; incumbere, l., lægge sig efter, lægge Vind paa; paaligge; være Pligt for.
In-cunabler el. In-cunabula, l., pl., eg. Buggeklæder, Bugge; en Sags første Begyndelse, is. Bogtrykkerkunstens; de første, straks efter hin Kunsts Opfindelse trykte Skrifter, Buggetryk (nemlig fra Midten af det 15de Aarh. til dettes Ende, eller, efter nogle, til 1530, efter andre til 1536). (Jvf. Palæotyper).
in-curabel, ny l., ulægelig; Incurabilitet, Ulægelighed, Uhelbredelighed.
In-curatus, barb. l. (jvf. Curat), Præst; Incuration, Tildelelse af Præsteembede.
in curia, l., paa Raadhuset, i Retten.
In-curie, l. (incuria), Skødesløshed, Vanvare, Efterladenhed, Forsømmelse, Unøjagtighed.
In-curiositet, fr., Mangel paa Videbegærlighed.
in-currere, l., løbe (i) Fare for, komme i, udsætte sig for, paadrage sig (især Straf).
In-cursion, l., fjendtligt Indfald, Streiftog.
In-curvation, l., Krumning, Bøjning, Bue; incurvere, krumme, bøje.
Incus, l. (cudere, slaa), Ambolt; et af de tre smaa Øreben; incudem eandem tundere, hamre paa samme Ambolt, spille paa samme Streng.

in-cusabel, In-cusation, in-cusere, = accusabel, Accusation, accusere, s. d. O.
in-cusi (nummi), pl. (sing.: in-cusus nummus), l. (cudere, slaa), gammel-romerske Mønter, der ere indprægede forhøjet paa den ene, fordybet paa den anden Side (jvf. Bracteater); incusus (s. in, 1), ubearbejdet, raa.
in cœna Domini, s. u. Bulla.
Ind-agation, l., Eftersporen, Udgranskning, Granskning; Undersøgelse; indagere, eftergranske, udgrunde, granske; indaginis altioris, som trænger til nøjere Undersøgelse el. Drøftelse; Indago, Udgranskning, Valghandling til Udnævnelse af en Prælat.
in-debite, l., adv., utilbørligt, ubeføjet; uden at man er skyldig el. pligtig at gøre el. betale; Indebitum, et, (Retsspr.) noget, som man ikke skylder, af en Fejltagelse har betalt el. gjort til Fordel for en anden; indebiti condictio, s. Condictio; indebiti solutio, en uden Forpligtelse sket Betaling, som derfor kan kræves tilbage.
in-decent, l., uanstændig, usømmelig, uhøvisk, nærbar; Indecen(t)s, Uanstændighed, Utilbørlighed, Usømmelighed.
in-dé-chiffrable (—sjif—), fr., uopløselig, uforklarlig, ulæselig, uudgrundelig (s. dechiffrabel og Chiffre).
in-decimabel, ny l., som ikke kan decimeres (s. d.); tiendefri.
in-de-cis, l. (af de-cidere, s. d.; af cædere, hugge, skære), uafgjort, som der ingen Beslutning er taget om; ubestemt, tvivlraadig; indecisa res (lis), uafgjort Sag, Retsstrid; Indecision, Ubestemthed, Tvivlraadighed; indecisiv, uafgørende.
in-de-clinabel, l., (Gram.) som ikke lader sig declinere (s. d.); som er ens i alle Kasus, ubøjelig; Indeclinabilia, pl., indeclinable Ord; Indeclinabilitet, Ubøjelighed, Uforanderlighed.
in-de-com-posabel, fr., (Kem.) som ikke kan decomponeres, s. d.
In-decorum, l., et, = Indecents, s. d.
in-deed (indid), eng., (deed, Daad, Virkelighed), virkelig.
in-de-fatigabel, ny l., utrættelig; Indefatigation, Utrættelighed.
in-de-fect, ny l., mangelfri, fuldstændig, hel; indefectibel, uophørlig, stedsevarende; ufejlbar (om Paven); Indefectibilitet, evig Varighed; ogs. Ufejlbarhed.
in de-fectu, ny l., i Mangel af; s. u. Defectuositet.
in-defensabel el. in-defensibel, ny l., som ikke kan værnes (f. Eks. en Fæstning); indefensus, l., (Retsspr.) uden Værn, forladt, værgeløs, hjælpeløs.
in-de-fessus, l., utrættelig, ufortrøden.
indéfini (æng—), fr., ubestemt, ubegrænset; inde-finibel, ny l., som ikke lader sig bestemme el. udtyde, uforklarlig; gaadefuld; indefinite, l., ubestemt, utydeligt; Indefinitum, et, ubestemt Pronomen.
inde iræ et lacrymæ, l. (Juvenal), deraf Had og Taarer.
in-delebil el. in-delebilis, l., uudslettelig, bestandig; character indelebilis, s. u. Charakter.

in-de-libereret, ny l., uoverlagt.
in-delicat, ny l., usømmelig, upassende, plat; Indelicatesse, fr., Mangel paa fin Følelse, Levemaade og Behandling; Plathed.
In-demnisation, ny l. (af damnum, Tab), Skadesløsholdelse, Vederlag, Bod, Godtgørelse; indemnisere, holde skadesløs; Indemnitet, l., Skadesløshed, (det til Skadesløsholdelse givne); Oprejsning, Vederlag; Act of indemnity (—ti), eng., s. u. Act; Indemnitarius, ny l., fr. indemnitaire (—tær), en, der faar Skadesløsholdelse.
in-de-monstrabel, l., ubevislig, som ikke kan gøres fattelig.
In-denisation, eng., = Denization.
indenizere = denizere.
in-dentata charta, ny l. (af dens, Tand), Indenture (—dentjur), eng., et Dokument med Indskæringer, der som Tænder gribe ind i hinanden, naar Dokumentets Dele lægges sammen, = Certepartie, s. d. (Charta partita).
in Deo consilium (est), l., hos Gud er der Raad.
In-dé-pendance (Ængdepangdangs'), fr., Uafhængighed, Ubundenhed, Selvstændighed; l'Indépendance belge (—bellj'), „den belgiske Uafhængighed" (Titel paa et stort belgisk Dagblad); indépendant (—dang), uafhængig, ubunden, selvstændig, fri; independent, ny l., = indépendant; Independenter, pl., (i England og Nordamerika) uafhængige, nemlig af den biskoppelige Kirkes Magt (kaldes ogsaa Congregationalister); overh. de, der have gjort sig fri for en Overmyndighed i politisk el. kirkelig Henseende, eller endnu ere virksomme i denne Retning; udtraadte, frikirkelige; Independentisme, Higen efter, Hang til Uafhængighed; Independen(t)s, ny l., = Indépendance; Independent Order of Good Templars, eng., forkort.: I. O. G. T., den uafhængige Good-Templar-Orden, et internationalt Afholdssamfund; s. Templar.
in-de-plorabel, ny l., ej værd at begræde.
in de-posito, l., i Forvaring, s. Depositum.
in-de-precabel, l., som ikke kan afværges ved Bønner; ubønhørlig.
In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister, t. (Goethe), i Begrænsningen viser sig først Mesteren.
in-de-scriptibel, ny l., ubeskrivelig.
in-de-sinent, l., uafladelig.
in-de-structibel, ny l., uforstyrrelig, som ikke kan ødelægges; Indestructibilitet, den Egenskab, ikke at kunne ødelægges, Uforstyrrelighed.
in-de-terminabel, l., som ikke lader sig bestemme, ubestemmelig, tvivlsom; Indeterminabilitet, den Egenskab, ikke at kunne bestemmes; Indetermination, Ubestemthed, Tvivlraadighed; indeterminativ, ikke bestemmende; indetermineret, ubestemt, tvivlraadig, som ikke kan fatte nogen Beslutning; uafgjort; Indeterminisme, Læren om Villiens Ikkebestemmelse ved Nødvendighed; Læren om Menneskets ubetingede Villiesfrihed; den Lære, at Mennesket uden Bestemmelsesgrunde skulde kunne ville noget (kaldes ogsaa Indifferentisme); en Art af samme er Æquilibrisme, s. d. (jvf. Determinisme); Indeterminist,

Tilhænger af denne Lære; jvf. Determinist.

in-devinabel, fr., ugættelig.

in-de-vōt, l., uandægtig, uærbødig, koldsindig i Religionssager; Indevotiōn, Uandægtighed zc.

In-dex, pl. In-dices, l. (af in-dicare, angive, paavise, tilkendegive), Anmelder, Angiver, Opdager, Henviser; (Anat.) Pegefingeren; Viser, f. Eks. paa Timecirkelen paa en Himmel- el. Jord-Globus; Skyderen eller den bevægelige Plade paa en Nonius el. Vernier (s. d. O.) ved astronomiske og fysikalske Instrumenter (Index-Fejl, s. Collimations-Fejl); Bogtitel; Blad- el. Side-Viser; Register, Liste, Indholdsfortegnelse, Emneviser; Index librorum prohibitorum, (rom. Kirke) Fortegnelse over Bøger, hvis Læsning af den pavelige Regering er Lægmand forbudt (ogs. alene Index); Index librorum expurgandorum el. I. librorum expurgatorius, Liste over Bøger, der turde læses, naar det anstødelige (kætterske) deri var udstrøget; Indices dies, pl., afgørende, kritiske Dage (der antyde, at Krisen [s. d.] vil indtræde f. Eks. den 7de Dag); Index, (Mat.) Mærke, særlig ved et Bogstav, hvorved dets Forskellighed fra, men ofte analoge Stilling med andre antydes (f. Eks. p i a_p); Ordensviser, Ordensangiver, det Tal, der angiver et Leds Plads i en Række (s. Exponent); det samme som Charakteristik ved Logaritmer; Index-Thermo-meter, l.-gr., et, et fysikalsk Redskab, som paaviser Varmens højeste og laveste Grad i et vist Tidsrum (saakaldet Dobbelttermometer, Maximums- og Minimums-Th.).

In-dexteritēt, ny l., Udygtighed.

Ind-forlive, t. (einverleiben), indlemme.

Ind-getogen, t. (eingezogen), enlig, stille, hjembunden.

Indianist, Videnskabsmand, der gransker indisk (is. sanskritisk) Litteratur, særl. dens Sprog (l. Indus og Indianus, en Inder (Hindu); Indianere kaldes nu kun Amerikas Urfolk, der fik dette Navn af Amerikas Opdagere, fordi disse antoge det fundne Land for en Del af Indien; Indian summer, eng., indiansk Sommer, Betegnelse for klart og mildt Efteraar (særl. i Nordamerika).

In-dia-phān, l.-gr. (gr. phainesthai, vise sig, skinne), uigennemsigtig.

India-rubber, eng., et, Viskelæder, Gummi elasticum; India-rubber-sponge, kunstig Kautsjuk-Svamp.

In-dicans, l., et, pl. In-dicantia, (Læ.) = Indication; Indicāt, et, det angivne, paaviste; Indicatiōn, Anmeldelse, Angivelse; Tegn, Skønnetegn, Formodningsgrund; Sygdoms-Kendetegn; det, som tilkendegiver, hvad der i Sygdommen er at foretage, f. Eks.: „der er Indication for Kinin", el.: „Kinin er indiceret", d. e. den syges Tilstand gør Brug af Kinin tilraadelig.

In-dicativ el. In-dicatīvus, l., (Gram.) Fortællemaade, s. Modus; indicatīv, antydende, betegnende.

In-dicator, l., Angiver; Strækmusklen i Pegefingeren; et af Watt opfundet Redskab, der ved Blyantsmærker (Diagram), som det selv frembringer, viser Størrelsen af Damptrykket i en Dampmaskine; (Kem.) et Reagens, der angiver det Øjeblik, da en kemisk Reaktion mellem to Stoffer er fuldbyrdet; indicatorisk, som indeholder et Indicium, s. d.; Indicatūr, Værdiangivelse, Takst, Pris.

in-dicere, l., anvise, angive, tilsige, bebude, varsle, vise hen til (f. Eks. Valget af et vist Lægemiddel); de indicerende Dage (dies indicantes), de Dage, da Sygdommens Krisis antages at ville vise sig (saasom den 4de, 11te zc.); indiceret Arbejde, det i en Kraftmaskine udviklede Arbejde; indiceret Hestekraft, den Kraft (ved en Dampmaskine), hvis Størrelse findes ved Maaling (med en Indicator, s. d.) af den sande Dampspænding i Cylinderen under Stemplets hele Vandring. Jvf. nominel. S. ogs. Indication.

In-dicium, l., et, pl. In-dicia, Tegn, Kendetegn, Skønnetegn; Formodningsgrund, Spor; (Retsspr.) sandsynligt Tegn for, at en Ting forholder sig paa en vis Maade; Kendsgerning, der staar i et saadant Forhold til det, der skal bevises, at man fra den kan slutte sig til dette; Indicie-Bevis, indirekte Bevis, et Bevis, der støtter sig paa Indicier i den oven anførte Betydning.

in-dicta causa, l., uden at den anklagede er stedt til Forsvar el. hørt; uden Forhør.

In-dictiōn, l., Anmeldelse, Kundgørelse; Paalæg; Udskrivning; Tilsigelse, Sammenkaldelse af en Kirkeforsamling; ogs. = Indictions-Cykel, s. Cyklus; indictional, Paalæg, Afgifter vedkommende; indictīv, tilsagt, foreskreven.

In-dict-ment (Indejt—), eng., et, Stævning; den af Juryen for grundet kendte Anklage.

In-diculum, ny l., et, lille Register; Indiculus, skriftlig Befaling; kort Fortegnelse (l. index).

in diem vivere, l., leve for den enkelte Dag, for Dagen og Vejen, lade Dag komme og Dag gaa; ogs. in horam vivere, kun leve for den næste Time; in dies, fra Dag til Dag, Dag for Dag.

Indienne (Ængdienn'), fr., fint østindisk Bomuldstøj, Sirts; = Calico.

in-dif-ferent, l. (dif-ferre, være forskellig), ens, uden Forskel; ligegyldig, udeltagende, slap, lunken; ligegyldig (om Handlingen), (s. Adiaphora), = hverken budt eller forbudt; indifferente Stoffer, Stoffer uden særlig udprægede kemiske Egenskaber og med ringe Tilbøjelighed til at forene sig med andre Stoffer eller til at lade sig paavirke af dem; indifferentiere, gøre ens; stille i Ligevægt; Indifferentisme, Ligegyldigheds-lære, Koldsindigheds-, Ligegyldigheds-Stemning, især moralsk og religiøs L., af hvilke hin ikke antager nogen væsentlig Forskel mellem Godt og Ondt, og denne anser de forskellige Religioners Former for lige gode el. slette; men ogsaa politisk, filosofisk o. s. v. I., el. Ligegyldighed ved de forskellige Statsforfatninger, filosofiske Systemer o. s. v.; ogs. = Indeterminisme, s. d.; Indifferentist, en, som hylder en eller anden Art af Indifferentismen, is. en i moralske el. religiøse Sager ligegyldig el. til Eftertanke over samme for dorsk og kold; Indifferen(t)s, l., el. Indifférence (Ængdifferangs'), fr., Ligegyldighed, Koldsindighed, Lunkenhed; (Fys.) den Tilstand, hvor to modvirkende Kræfter ere

komme til Udjævning, saa at ingen af dem er den anden overlegen; Ligevægt; Indifferen(t)s-Punkt, (Fys.) det Punkt imellem to modsatte Poler el. Kræfter (+ og ÷), hvor de gensidig ophæve hinanden; ogs. den tænkte Sindstilstand, i hvilken Lyst og Ulyst mødes og ophæve hinanden; I.-Rum, det umagnetiske Mellemrum mellem de to Magnetpoler.

Indi-gen, Indigena, l. (af gl. l. indu = in, og geno = gigno, avler), indfødt, Indlænding; Indigenat, et, el. Indigenat-Ret, Indfødsret; Indigeneitet, den Egenskab, at være indfødt i et vist Land.

ind-igent, l., trængende, fattig, nødtørftig, nødlidende; Indigen(t)s, Trang, Mangel; Nødtørft, Tarv, (af indu = in, og egeo, trænger).

in-di-gest, l. (af di-gerere, ordne; fordøje), ufordøjet, ikke gennemtænkt, ikke gennemarbejdet; rudis indigestaque moles, l., en raa og uordnet Masse, et Kaos; indigestibel, ufordøjelig; Indigestibilitet, ny l., Ufordøjelighed; Indigestion, l., slet Fordøjelse, Mangel paa Fordøjelse, Dyspepsi (jvf. Apepsi).

in-diget-ere, l. (indigetare), ved visse Bønformularer (Indigetamenta) at paakalde de saakaldte Indigetament-Guder, (hos Romerne) en Slags Særguder, Lejlighedsguder (f. Eks. for Saaning, Pløjning, Harvning &c.).

In-digitation, l. (digitus, Finger), Henpegning, Paavisning; indigitere, vise hen til, pege hen til, paapege.

In-dignation, l., Uvillie (sædeligt hjemlet), Harme, Fortrydelse, Mishag, Indeharme, Retfærdsharme; indignatio facit versum, s. si natura negat &c.; indignere, harme, gøre misnøjet, gøre uvillig, opbragt, fortørne, ærgre, oprøre; indigneret, vred, opbragt, harm*, fornærmet (især ved uværdig Behandling). S. Meeting.

In-dignitet, l., Uværdighed, Uanstændighed, Afskyelighed, Skændighed; det oprørende i en Handling.

Indigo, fr. (sp. indico, l. indicum, indisk). et fra Oldtiden kendt blaat Farvestof, vundet af forskellige Arter af Planten Indigofera i Øst- og Vest-Indien; Indigotin, Indigoblaat, Farvestoffet i Indigo.

Indikativ, s. Indicativ.

in-di-ligent, l., ubekymret, skødesløs, efterladen; Indiligen(t)s, l., el. Indiligence (Ængdilissjangs'), fr., Skødesløshed, Efterladenhed.

in-di-rect, adv.: in-di-recte el. per in-di-rectum, l. (s. direct), ikke ligefrem; middelbar, ved Omveje, omvejs; paa en lønlig, skjult, umærkelig Maade; underhaanden; mods. direct; indirecte Benbrud, s. u. direct; indirect Bevis (= apagogisk, s. d., ogs. antithetisk), Omvejs-Bevis, et saadant, hvor man ej ligefrem af Bevisgrunde udleder det, der skal bevises, men først viser det modsattes Urigtighed og deraf slutter til Rigtigheden af det, der skulde bevises; indirect Skydning, Skydning, hvor man fra Skyttens Standplads ikke kan se Maalet; indirect Slægtskab, Slægtskab ved Sidelinier og Svogerskab; indirecte Skatter, Skatter, som ikke ere lagte umiddelbart paa Personer og Ejendomme, men paa visse Varer og disses Forbrug (f. Eks. Told, Accise &c.); indirect Tale, (Gram.) Gengivelse af ens Ord efter deres Indhold med Fravigelse fra deres oprindelige Form. (Jvf. oratio obliqua; mods. oratio recta, s. d.).

in-dis-cernibel, ny l., som der ikke er at skelne imellem el. at gøre Forskel paa; umærkelig; uskelnelig; Principium identitatis indiscernibilium, s. u. Principium.

In-disciplin, ny l., Tugtløshed, Tøjlesløshed, Mangel paa Tugt og Orden; indisciplinabel, ustyrlig, ubændig; indisciplineret, tugtløs, aveløs, uavet, tøjlesløs, vild, utæmmet; (Krspr.) uden Mandstugt, uøvet.

in-dis-cret, l., ubesindig, uforsigtig, uoverlagt; ikke tavs med det, man skulde fortie; aabenmundet, slaakjæftet*, sladderagtig; ubesleben, uhøflig; jvf. discret, Enfant terrible; Indiscretion, Ubesindighed; Hensynsløshed; Aabenmundethed, Sladderagtighed; jvf. Discretion.

in-dis-pensabel, ny l., ueftergivelig, uundgaaelig, som man ikke kan fritages for el. undslaa sig for; Indispensabel, fr., Særkestrimmel, = Chemisette (s. d.); ogs. = en kvindelig Arbejdspose (jvf. Ridicule); Indispensabilitet, Ueftergivelighed.

in-dis-ponere, ny l., sætte i slet Lune, forstemme; gøre uskikket til; indisponeret, slet oplagt, uoplagt, i slet Lune, forstemt; uskikket, upasselig; indisponibel, som man ikke kan raade over, som ikke er til ens Raadighed; uafhændelig; Indisposition, Mangel paa Anlæg; Uoplagthed, Ulag*; Mislune; Forstemthed; Upasselighed, Ildebefindende.

in-dis-putabel, ny l., ustridig, uimodsigelig, uomtvistelig; Indisputabilitet, Uomtvistelighed.

in-dis-sociabel, l., uadskillelig.

in-dis-solubel, l. (solvere, løse, opløse), uopløselig, uadskillelig; Indissolubilitet, Uopløselighed, Uadskillelighed.

in distans, s. u. distant; in distanza, it., (Mus.) i Afstand.

in-di-stinct, l., utydelig, ubestemt, forvirret; indistincte, uden Forskel, iblandt hverandre.

Indium, et i 1863 ved Spektralanalyse opdaget sølvhvidt Metal, blødere end Bly (Navn deraf, at Dampene i Spektret give en stærkt indigoblaa Linie).

in-di-vidualisere, ny l., eg. gøre enkelt, overføre paa et enkelt Væsen, betragte, behandle, fremstille i det enkelte, særsætte; opløse et Begreb i dets underordnede Dele; fremhæve en enkelt Del, en enkelt Art (til større Anskueliggørelse af det hele Begreb); Individualiseren, Individualisering el. Individualisation, Betragtning el. Fremstilling i el. af det enkelte; Individualisme, Stræben efter, Tilbøjelighed til at fremhæve det enkelte med Tilsidesættelse af det almene (i religiøs og sædelig Henseende modsat Socialisme i dette Ords videre Betydning); ogs. mods. Universalisme; individualiter, enkelt, enhver for sin Person; Individualitet, Enkelthed, en Sags el. Persons særegne Beskaffenhed, Ejendommelighed, Personlighed; Selvegenhed, Særegenhed, Sjælepræg; individuel, enkelt, særegen, enslig*, særlig, som kun er et enkelt Væsen egen, kun anvendelig paa een Person el. Ting; personlig;

ejendommelig; selvegen; (mods. generel, universel, s. d.); Individuitēt, Enkelthed, Særskilthed; Individuum el. Indivīd, et, pl. Individua el. Individer, Enkeltvæsen, Særvæsen, Enster (H. C. Ørsted), et Ene (Steenstrup), en enkelt, særskilt Person el. Ting; (i daglig Tale) en Person (stundom, ligesom „Subject", med foragtelig Bibetydning).

in-divinabel, ny l., ugættelig (fr. in-dev—).

in-di-visibel, l., udelelig; Indivisibilitēt, Udelelighed, Uadskillelighed.

ind-kvartere, d.-fr., herberge, herbergere, s. Kvarter.

Indo-Ariere, pl., = Hinduere, den ene Gren af den ariske Folkestamme, hvis anden Gren er Persa-Arierne; det indo-britiske Rige, de britiske Besiddelser i Forindien, Birma ꝛc.; Indo-China = Bagindien.

in-docil, l., ulærvillig, tungnem; uregerlig; Indocilitēt, Ulærvillighed, Tungnemhed; in-doct, ulærd; indocti discant, et ament meminisse periti! Lære for ulærd Mand, for den kyndige venlig Erindring!

indo-europæiske Sprog, fælles Navn paa de Sprog, som tales af de til den japetiske Race hørende Folkeslag (Indoeuropæerne), = ariske el. japetiske Sprog; indo-germaniske, r. indoeuropæiske (s. d.) Sprog.

in-dolent, l., ufølsom, ligegyldig; skødesløs, magelig, træg, daadløs, dorsk, sløv; som ikke føler Smerte; Indolen(t)s, Ufølsomhed, Ligegyldighed ꝛc.; smertefri Tilstand; jvf. Apathi.

Indoles, l., naturlig Beskaffenhed el. Evne; Naturgave; ogs. = Constitution.

Indo-log = Indianist, s. d.

in-domabel, l. (domare, tæmme), utæmmelig.

Indo-mani, gr., overdreven Forkærlighed for alt fra Indien (den indiske Litteratur, Indiens Produkter ꝛc.).

Indo-nesien = det indiske Archipelag.

in dorso, l., paa Bagsiden (af en Veksel), = in tergo; Indossant, Indosso ꝛc., s. End—.

in-doteret, l., ikke udstyret, uden Udstyr (dōs).

Indra, sanskr., i Rigveda (s. d.) den Gud, der har „befriet Vandene, Køerne, Solen, Morgenrøden og Lyset"; en Slags indisk Herakles el. Thor; i senere indisk Tro: Regngud.

Ind-rullering, ind-rullere, d.-fr., s. Enrôlement.

in dubio, l., i Tvivl, i tvivlsomt Tilfælde, Tvivlsmaal; tvivlraadig; in dubio mitior sententia est præferenda, i tvivlsomme Tilfælde bør den mildere Dom foretrækkes (for at ej en uskyldig skal blive straffet); in dubiis libertas, s. u. Henotik; in dubiis non est agendum = quod dubitas ne feceris, s. Dubietet; indubitabel, upaatvivlelig, tilforladelig, afgjort, vis; Indubitabilitēt, Ubetvivlelighed, Vished.

in-ducere, l. (ducere, føre), lede el. bringe ind i; forlede, besnakke, forføre, bedrage; udlede, slutte. Jvf. Induction og inductibel.

Induciæ, Indutiæ, l., pl., eg. Vaabentilstand; (Retsspr.) Frist til uskyldig, uden Forsæt gjort Gælds Betaling; induciarisk, til Vaabenstilstand hørende.

In-ducianere, ny l., de Psykologer, der antage Sjælens Forværen (Præexistents) og dens Indførelse i det ved Undfangelsen sig dannende Legeme. Jvf. Creatianer og Traducianer.

in-ductibel, ny l., som er let at forlede el. bedrage (inducere).

In-duction, l., Indledelse; Forledelse, Forførelse, Overtalelse; Slutningskæde, Slutningsfølge, Slutning fra det enkelte, særskilte til det almene, Optælling (fuldstændig el. ufuldstændig) af enkelte Tilfælde, Eksempler og Kendsgerninger, for derved at bevise en Sætning el. slutte til det hele (bevise per inductionem); (Fys.) Frembringelse af elektrisk Strøm ved Magnetisme (elektromagnetisk I.) el. ved elektrisk Strøm (elektrodynamisk I.); inductīv, som indeholder el. grunder sig i en Induktion; de inductive Videnskaber, = empiriske, Erfarings-Videnskaber, mods. de deductive, = de rationelle, Fornuft-Videnskaberne; inductorisk Metode, Metode, grundet paa Induction.

in-dulcere, l. (indulcare, af dulcis, sød), forsøde.

in dulci jubilo, l., eg. i sød Jubel (Begyndelsesordene af en gammel latinsk-tysk Julesang); ogs. i Sus og Dus.

in-dulgent, l., overbærende, tilgivende, eftergivende, skaansom, In-dulgen(t)s, Overbærelse, Eftergivenhed, Skaansel; Tilladelse; Benaadning; (rom. K.) Aflad (Indulgentia); indulgere, tilgive, forlade, være overbærende, eftergive, føje, se igennem Fingre med; Indult, s. l. (indultum moratorium, et, (Retsspr.) Tilstaaelse af en Betalingsfrist), særl. pavelig Bevilling af noget, som ved den almindelige Ret er forbudt, Naadebrev, Tilladelse, Fribrev, Frist; Aflad.

In-dumentum, l. (induere, iføre), et, Kappe, Skrud, Dragt; I. episcopale, Bispeskrud.

In-dulto, sp., (i Spanien) Told af Varer, som indføres paa et fremmed Skib og fra et andet Land end Skibets Hjemsted.

Induperator, l., = Imperator.

in duplo, s. Duplum.

in-durabel, ny l. (s. in, 1), ikke varig; skrøbelig, vanskærk; Induration, ny l. (s. in, 2), Forhærdelse; Hærden; Ubodfærdighed; Forstokkelse; indurescere, l., blive haard, hærdes.

Indus, Indianer, et Stjernebillede paa den sydlige Himmel.

In-dusium, l. (in-duere, iføre), et, Inderlinned; Skjorte, Særk; (Lk.) = Amnios, s. d.; (Bot.) Sløret hos Bregner.

Industri, l. (industria, af indu—in, i, og struere, sammenføje, bygge), Flid, Næringsflid, Værkflid, Kunstflid, Driftighed, Stræbsomhed; Indbegrebet af Arbejder, som tilsigte Raastoffers Forædling; særl. den ved Maskindrift tilvejebragte metodiske Massetilvirkning el. Fabrikvirksomhed i Modsætning til det egentlig saakaldte Haandværk; jvf. Slöjd og Machinofactur; de industria, l., med Flid; med Villie; forsætlig; ex-tractiv Industri, Bjergværks- og Mine-Industri; Industri-Ridder, s. Chevalier d'industrie; Industri-Skole, Kunstflidsskole, Haandværksskole, Arbejdsskole, Værkflidsskole; Industri-System, fr.-gr., et, el. Industrialisme el. det industrielle System, det statsøkonomiske Lærebegreb, efter hvilket al Folkevelstand beror paa Arbejde,

Flid og Sparsomhed; stundom Navn paa det af Adam Smith grundlagte økonomiske System (s. Økonomist); Industri-Udstilling, Udstilling af Værkflidsgenstande; Værkstævne; industriél, frembragt ved el. beroende paa Kunstflid, drivende samme; de Industrielle, = de haandværkdrivende, Haandværksstænderne; industriös, flittig, vindskibelig, stræbsom, driftig, kunstdriftig, næringsdriftig; opfindsom, kunsterfaren.

In-ebriatiōn, l. (ebrius, drukken), Beruusning; inebriere, beruse; daemones inebriantes, pl., Drukkenskabsdæmoner, der mentes af og til at hjemsøge Klostrene.

in ec-clesia pressa, l., i fortrykte Omstændigheder (s. ecclesia pressa).

In-edita, l., pl. (sing.: In-editum), ikke før el. endnu ikke udgivne Skrifter, = Anekdota.

in-ef-fabel, l. (fari, tale, sige), uudsigelig, som ikke lader sig udtrykke; Ineffabilitēt, Uudsigehed.

in-ef-façabel (—fabl'), fr. (af l. facies, Udseende, Skikkelse, Billed), uudslettelig.

in-ef-fectīv, ny l., uvirksom, virkningsløs.

in ef-fectu, l., i Gerningen, virkelig; i Virkningen.

in ef-figiē, l., s. Effigies.

in-ef-fugībel, ny l., uundgaaelig.

in-égal, fr., ujævn; ulige, forskellig; Inegalitēt, Ujævnhed; Ulighed, Forskellighed.

in-e-legant, l., upyntelig, utækkelig, smagløs; Inélégance (—angs'), fr., el. Inelegants, Utækkelighed; Smagløshed.

in-eligībel, ny l., ikke valgbar; Ineligibilitēt, Uvalgbarhed.

in-e-luctabel, ny l. (luctari, kæmpe), uafværgelig.

in-e-mendabel, l., uforbederlig.

in-e-narrabel, l., uforklarlig; uudsigelig.

in-ept, adv.: in-epte, l. (aptus, passende), upassende, flov, daarlig, urimelig, smagløs; Ineptiē, l., el. Ineptie (Inepsi), fr., pl., Ineptiër, Daarskab, Urimelighed, Narrestreg; ineptus libellus, l., (Retsspr.) et urimeligt, mod Rettergangsmaaden stridende Klagemaal; ineptitudo libelli, et Klagemaals Formstridighed.

in-é-puisable (—pyi—), fr. (af puits, Brønd, af l. puteus), uudtømmelig.

In-ertia, l. (iners, træg, dorsk), eg.: uden Kunst (ars)), el. In-ertie (Inersi), fr., Vanmagt, Svaghed; Uvirksomhed, Dorskhed, Træghed, Lediggang; (Fys.) Forbliven i en stedfindende Tilstand af Hvile el. Bevægelse, saafremt der ej indtræder nogen forandrende Indflydelse; vis el. lex inertiæ, s. u. Vis.

in-e-rudīt, l. (rudis, raa), ulærd, udannet.

In-escatiōn, ny l., eg. Gerningen at sætte Lokkemad (esca) for; Lokkelse, Forførelse.

in esse, ny l., i den stedfindende Tilstand; jvf. Esse.

in essentiali, l., i det væsentlige, i Hovedsagen.

in-essentiél, ny l., uvæsentlig.

in-estimabel, s. inæstimabel.

in eventum, l., i indtræffende Tilfælde, i fornødent Fald, = eventualiter, s. d.

in-e-vident, ny l., uklar, utydelig, ikke indlysende; Ineviden(t)s, Utydelighed, Dunkelhed, Uforstaaelighed.

in-e-vitabel, l., uundgaaelig; Inevitabilitēt, Uundgaaelighed.

in-ex-act, ny l., unøjagtig, uagtsom, ugran*, skødesløs; urigtig; Inexactitude (—tyd'), fr., Mangel paa Punktlighed, Unøjagtighed, Uagtsomhed; Urigtighed.

in ex-cessu, l., s. u. Exces.

in-ex-cogitabel, ny l., utænkelig.

in-ex-cusabel, l., uundskyldelig, uforsvarlig.

in-ex-ecutabel, fr., uudførlig; Inexecutabilitēt, Uudførlighed.

in-ex-igibel, ny l., uinddrivelig, uerholdelig (Gæld, Skatter ꝛc.); Inexigibilitēt, Uinddrivelighed.

in-ex-istent, ikke tilværende; Inexisten(t)s, ny l., Ikkeværen, det, ikke at være til.

in-ex-orabel, l., ubøjelig, ubønhørlig.

in ex-pensas (condemnare), l., dømme til at betale Omkostningerne.

In-ex-perien(t)s, l., Uerfarenhed; inexpert (inexpertus), uerfaren, uøvet.

in-ex-piabel, l., usonlig, uoprettelig, ubodelig.

in-ex-plicabel, in-ex-planabel og in-ex-ponibel, uopløselig, uforklarlig.

in-ex-plorabel, ny l., uudgranskelig, uudgrundelig.

in-ex-pressibel og in-ex-primabel, fr., ubeskrivelig, usigelig; In-ex-pressibles (—pressibels), eng., pl., unævnelige (i Spøg) Benklæder.

in-ex-pugnabel, l., uindtagelig, uovervindelig, ubetvingelig.

in-ex-stirpabel, l., som ikke kan udryddes el. tilintetgøres.

in-ex-superabel, l., uoverstigelig; uovervindelig; uovertræffelig.

in-ex-tensibel, ny l., uudstrækkelig; in extenso, s. u. extensibel.

in-ex-(s)tingvibel, l., uudslukkelig; uudslettelig.

in extremis, l., paa det yderste, jvf. Extrem.

in-ex-tricabel, l. (tricæ, pl., Forvirring, Virvar), uopløselig, som man ikke kan finde Rede i.

in faciēm, l., i Ansigtet, lige op i Øjnene.

in facto, l., i Gerningen, virkelig.

in-fallibel, ny l. (fr. infaillible), ufejlbar, ubedragelig; Infallibilitēt, Ufejlbarhed, Ubedragelighed; Infallibilist, Tilhænger af Læren om Pavens Ufejlbarhed.

in-fām, l. (infamis), æreløs, berygtet, afskyelig, ryggesløs, skændig; infamant, vanærende; Infamatiōn, ny l., Æreløsgørelse, Beskæmmelse, Skamplet; infamere, gøre, erklære for æreløs, beskæmme; udraabe ilde, bringe i Vanry; bagtale; infamerende, som medfører Ærens Tab; Infamia el. Infamī, Vanære, Æreløshed; Skændsel; Niddingsdaad; vanærende Behandling el. Tale; Infamia facti, l., Vanære, som Følge af Forbrydelsens Natur; Infamia juris, Vanære, som Følge af en Lovbestemmelse eller Idømmelse; Infamiæ abolitio, s. u. abolere; Infamia notatus, erklæret for æreløs; blive relegeret cum infamia, blive bortvist med Skam og Skændsel (fra Universiteter); Infamitēt, Æreløshed; Skurkestreg.

in-fandus, l., usigelig; infandum, regina, jubes renovare dolorem, Dronning! Du byder mig her at forny en usigelig Kummer (Vergils Æneide, II, 3).

In-fant, (sp. In-fante, af l. in-fans, spædt [eg. umælende] Barn), (i Portugal og Spanien) Kongesøn, kongelig Prins, dog med Undtagelse af Kronprinsen; Infantinde (sp. Infanta), Kongedatter, kongelig Prinsesse; Infant (Infænt), eng., en mindreaarig; Infantagiër, pl. (m. l. Infantaticum), de kongelige Børns Apanage.

In-fantado-Faar, sp., en Merino-Faarestamme.

In-fanterie (sædv. Udt.: Infanteri), fr. (s. Fant), et, Soldater til Fods; Fodfolk; Infanterist, Soldat til Fods; Fodkarl, Fodmand (fr. Fantassin).

In-fanti-cida, l. (cædere, hugge, dræbe), Barnemorder; Barnemorderske; Infanticidium, et, Barnemord.

in-fantil, l., hørende til den tidlige Barnealder; (Lk., om Organers Udvikling) standset paa et tidligt Alderstrin; infantiles dentes, Mælketænderne; Infantilisme, (Lk.) hele Organismens Udviklings Standsning.

In-farctus, l. (farcire, stoppe), sing. og pl., ogs. Infarct, Forstoppelse, Forhærdelse af Ekskrementerne; nu brugt i Lægevidenskaben særl. om større Blodudgydninger særlig i Lunger, Lever, Milt og Nyrer som Følge af Blodproppes Indtrængen i dem.

in-fatigabel, l., utrættelig; ufortrøden; infatigeret, utrættet.

In-fatuation, l., Bedaarelse, overdreven, naragtig Forkærlighed for noget; latterlig Fordom; infatueret, taabelig indtagen for noget, forelsket, forgabet i noget.

in-favorabel, l., ugunstig.

in favorem, l., til Gunst, til Bedste for; in favorem matrimonii, som en Begunstigelse af Ægteskabet; in f. tertii, til Gunst for Trediemand (Løfte fra en til en anden om at yde noget til en tredie).

in-fect, l., smittet, forpestet; stinkende, raadden; (infectere el.) inficere, smitte, forpeste; indpode en Bakterieform paa Næringsvædsken; Infection, Smitte (ved Optagelse af visse, endnu for største Delen ukendte, skadelige Stoffer i Legemet); smitsom Syge; Infections-Sygdommene ere enten acute, f. Eks. Mæslinger, Skarlagensfeber, Kopper, Tyfus, Pest, Kolera, Rosen, eller chroniske, f. Eks. Syfilis; Infectionist, Tilhænger af Teorien om Smitte; inficeret, befængt, smittet; infectiøs, smittende, bidragende til Smitte.

in-fectum = non factum (s. in, 1), ugjort; factum infectum fieri nequit, gjort kan ej gøres ugjort.

Infel, s. Inful.

In-felicitet, Ulykke; infelix, ulykkelig.

in-ferere, l., indføre, indskrive; bidrage til; frembære, ofre; tilbringe (i Medgift), (jvf. Illata); slutte, uddrage Følgerne (jvf. illativ).

Inferi, l., (Myt.) Underverdenens Guder; de afdøde; ad Inferos, til de afdødes Rige (s. Descensus); Inferiër, pl., Ofre til de underjordiske Guddomme for de afdødes Sjæle.

inférieur (ængferiør), fr., el. inferior, l., under-, svagere, ringere, undergiven, underordnet, underlegen; inferior judex, Underdommer; inferior magistratus, Under-Øvrighed; inferioris conditionis, af ringere Art, af lavere Stand; inferius testamentum, et suldigere oprettet Testament; en Inférieur el. Inferior, en underordnet, undergiven, Undermand; Inferioritet, den underordnede, ringere Stand, underordnet Forhold, Undergivenhed, Underlegenhed; ringere Værd, slettere Art, svagere Kraft; jvf. Superioritet.

Inferna (pl. sc. loca), l., Underverdenen, Dybhjem (modf. Elysium, Ophjem), Helvede; infernal, infernalsk, Helvedes-, som hører til Underverdenen el. Helvede; djævelsk, underjordisk; utaalelig; Infernalitet, Helvedagtighed; infernalsk Væsen; lapis infernalis, Helvedsten (et Ætsemiddel).

in-fertil, ny l., ufrugtbar, gold; Infertilitet, Ufrugtbarhed, Goldhed.

in-festere, l., handle fjendtligt imod, krige mod; forurolige, uroe*, hærge; gøre usikker; belejre; Infestation og Infestering, fjendtligt Anfald &c.

In-feudation (—fev—), m. l., Forlening; infeudere, forlene.

In-fibulation, l., (Lk.) Indhæftning, Indringning, Ringning (for at forhindre Udøvelsen af Kønsorganernes Funktioner); infibulere, ringe, indringe.

in-ficere, s. u. infect.

in-fidel, l., utro, troløs; vantro; Infideles, pl., de vantro, Ikke-Kristne; Infidelitet, Utroskab, Troløshed; Vantro; (Episcopi) in partibus infidelium (ogs. E. in partibus) (rom. Kirke), s. u. episkopal.

in fidem, l., s. Fides.

in-figere, l. (figere, hæfte), indpræge; hæfte i, indstikke.

In-filtration, ny l., Indsien, Indgyden; Indtrækken, Indsugning; Indsprøjtning; Infiltrations-Anæst(h)esi, lokal Bedøvelse ved Indsprøjtning (særl. med Cocaïn) i de Væv, der skulle gennemskæres ved en Operation; infiltrere, indgyde, bibringe; indsuge, indtrække.

In-fimus, l., den laveste, nederste (is. i en Skoleklasse, = Fux, s. d.; ogs. den nederste Lærer ved en Skole); infimere, fornedre.

in fine, l., i, ved Slutningen.

in-finit, l., uendelig, ubestemt, grænseløs; (Mat.) om en Størrelse, = større end enhver, der kan angives (l. quavis data major); uophørlig, uafladelig; infinite Maader, upersonlige Udsagnsords-Maader (Infinitiv og Participium); infinite, l., og infiniment (ængfinimang), fr., uendelig, i overordentlig Grad, yderst; Infinitesimal-Regning el. det uendeliges Analysis, gr., Regning med uendelig smaa Størrelser; til samme høre Differential-, Integral- og Variations-Regning (s. d.); Infinitet, Uendelighed, uendelig Mængde, Grænseløshed; Infinitiv, Infinitivus, l., (Gram.) ubestemt Maade, Navnemaade, s. Modus; infinito, it., (Mus.) uden Slutning.

Infinitum, l., et, det uendelige, grænseløse, ubestemte, uophørlige; ad el. in infinitum, i det uendelige, uophørlig (forsk. fra in indefinitum, i det ubestemte, i det ubestemmelige).

in-fiorare, it., pryde med Blomster (fiori); infiorarsi, blomstre; Infiorita, Blomsterfest.

in-firm, l., svag, sygelig, kraftløs; Infirmation, Afkræftelse, Svækkelse; infirmativ, svækkende; ugyldiggørende; infirmere, afkræfte, svække, udmatte; gøre ugyldig (f. Eks. en Bevisgrund);

Infirmaria (m. l.), en, og Infirmerie (Ængfirmeri), fr., et, Sygestue (i Klostre, i Opdragelsesanstalter, paa Kaserner for Kvartersyge); Infirmarius (m. l.) og Infirmier (Ængfirmie), fr., Sygevogter; Infirmieri, pl., it., gejstlige, som besøge de syge; Infirmitēt, l., Kraftløshed, Svaghed; Aandsuformuenhed, Mangel ved en Retshandling (f. Eks. en Kontrakt), hvorved denne kan blive ugyldig.

In-fitiatiōn, l. (fateri, tilstaa), (Retsspr.) Nægten, Benægten i Retten.

In-fix, l., (Gram.) en i visse Verbers Præsens og Infinitiv indskudt n-Lyd (f. Eks. i l. findo), der ikke findes i Perfektum (fidi) eller i den antagne Rod (fid).

in flagranti, s. flagrant.

in-flammabel, ny l., antændelig, brændbar; inflammabel Luft = Brint, Vandstof*; Inflammabilia el. Inflammabiliēr, pl., brændbare Ting, Brændstof; Inflammabilitēt, Antændelighed, Brændbarhed; Inflammatiōn, l., (akut) Betændelse, Hidsighed, Brand (i dyriske Legemer); inflammatorisk, ny l., som volder Betændelse; som er ledsaget af Betændelse; inflammatorisk Feber, Betændelsesfeber; inflammere, l., betænde, tænde, hidse; gaa i Betændelse.

In-flatilia, ny l. (l. flare, blæse), pl., Blæse-Instrumenter.

In-flatiōn, l., Opblæsning (Underlivets, af Vinde); (i de nordamerikanske Fristater) Forøgelse af Papirspengenes Mængde; Inflationister, Forfægtere af denne Forøgelse.

in-flectere, l. (flectere, bøje; s. in, 2), bøje, afbøje, bøje ind, bøje ned, give en anden Retning; udtale langt, forsyne med en Cirkumfleks; inflexibel (s. in, 1), ubøjelig; (Gram.) bøjningsløs, om Inflexibilia, ɔ: de Ordklasser, der ej modtage Formforandringer (if. om de fleste Klasser af Partiklerne); ubevægelig, haard, stivsindet, forstokket; Inflexibilitēt, ny l., Ubøjelighed; Ubevægelighed, Haardhed, Halsstarrighed; Inflexiōn, l., Bøjning, Afledning, if. Lysstraalernes fra den lige Vej, ogs. Diffraction, s. d.; jvf. Interferents; (Geom.) Forandring af Krumning; (Gram.) Bøjning i Ordets Indre (f. Eks. Aflyden i de indogermaniske Sprog); Inflexiōns-Punkt, Vendepunkt, et saadant Punkt i en krum Linie (Curve), i hvilket to ved dette Punkt adskilte Dele af Linien vende Krumningerne (Concaviteterne) til modsatte Sider (tilsvarende Inflexion ved krumme Flader); Inflexioskōp, l.-gr., et, Redskab til Fremstilling af Lysstraalebrydningen.

In-flictiōn, l. (fligere, slaa), (Retsspr.) Straffens Tilkendelse; Dommens Fuldbyrdelse, Straffens Anvendelse paa Forbryderen; infligere, tilføje en noget, paalægge eller fuldbyrde en Straf.

In-florescen(t)s, ny l., (Bot.) et Blomst bærende Stud, som forneden Blomst eller Blomster bærer eet eller flere Højblade; inflorescere, l., begynde at blomstre, fremblomstre.

in floribus, in flore, l., (leve) i Fryd og Gammen; i Velstand; i Sus og Dus; ogs. = i Besiddelse af det forventede, modf. in herbis, s. d.

In-fluence (Ængflyangs'), fr., el. In-fluen(t)s, ny l., Indflydelse, Indvirkning; Influenza, it., en epidemisk, akut Infektionssygdom (stærk Feber, Hovedpine, Svimmelhed, Rygsmerter og en almindelig Mathedsfølelse); ogs. en smitsom Sygdom hos Hesten (epizootisk Katarralfeber); = Grippe; influencere, smitte; vinde, bestikke; influere, indflyde, have Indflydelse paa, indvirke; Influxiōn, Indflyden; Influxiōns-Systēm, l. (Systema influxus physici), den Mening, at Sjæl og Legeme gensidig indvirke ligefrem paa hinanden; Influxionist, Tilhænger af dette System; influxiv, Indflydelse havende, indvirkende; Influxus, l., = Influence; Influen(t)s-Maskine, en Elektrisermaskine, der frembringer Elektriciteten væsentlig ved Hjælp af elektrisk Fordeling, Fordelingsmaskine, Elektrophor-Maskine.

Influenza, s. u. Influence.

In-foliatūr, ny l., Bladprydelse, Løvværk.

in folio, s. Folio.

in folle, s. u. Follis.

in-form, l., uformelig, misdannet, vanskabt, styg, hæslig; som strider imod den antagne Orden el. Form.

in forma, l., i (god) Form; in forma consveta, i sædvanlig Form; in forma patente, ved offentligt Opslag; jvf. Forma.

in-formāl, ny l., uregelmæssig, formstridig; Informalitēt, Formløshed, Uregelmæssighed.

In-formāt, l., et, (Retsspr.) en Dom, som en Dommer til sin Efterretning indhenter fra en anden Dommer eller fra et juridisk Fakultet; Informatiōn, Undervisning; (Retsspr.) Forespørgsel, Undersøgelse, Eftergranskning; Efterretning, Underretning, Besked; pro meliori informatione, s. u. pro meliori; informatīv, belærende, underviſende; Informativ-Proces, forberedende, indledende retlig Undersøgelse; Informativum, et, = Informat; Informator, Lærer, Huslærer, Hovmester; Informatrice, fr., Lærerinde; informere, l., undervise, lære, underrette; anstille lovformelig Undersøgelse; informere sig om, udspørge, forespørge om, søge Underretning om.

In-former, eng., = Approver, s. d.

In-formitēt, l., Formløshed, Uformelighed.

in foro, s. Forum; in foro con-scientiæ, for Samvittighedens Domstol.

In-fortuna, l., (Astrol.) en ildevarslende Planetstilling; (I. major = Saturn; I. minor = Mars); Infortune (Ængfortyn'), fr., en, og Infortunium, l., et, Ulykke, Uheld.

infra, l., neden, nedenfor (antyder i Sammensætninger en lavere Stilling, modf. supra, s. d.).

in-fract, l. (s. in, 1), ubrudt, usvækket; Infractarius og Infractor, ny l. (s. in, 2), (af in-fringere, svække, bryde), Overtræder; Infractiōn, l., et Brud; (Lf.) Halvbrud, ved hvilket ikke hele Knoklen, men kun en Del af den er brækket; Overtrædelse, f. Eks. en Pagts, en Lovs; infrangibel, ubrydelig.

Infra-lapsariere, ny l., pl., (under de arminianske Stridigheder) de, der paastode, at Guds Bestemmelse om Menneskenes Salighed el. Fordømmelse først var fattet efter Synde-

faldet (lapsus, Fald); ogs. Sub-lapsariere; mods. Supralapsariere, s. d.

in fraudem, s. u. Fraus.

in-frekvent, l., sidet besøgt, tom for Mennesker, mennesketom, faamænt*, øde; Infrekven(t)s, Tomhed, tyndt Besøg.

in fresco, it., s. al fresco u. Fresco.

in freta aquas addere, l., hælde Vand i Havet.

in-fricere, l. (infricare), indgnide.

in-fringere, l. (s. in, 2), bryde, gøre Brud paa (en Pagt); gøre Afbræk, Indgreb i; overtræde, svække, tilintetgøre (Love). S. infract.

in-fucere, l. (af fucus, Tang [Søplante, brugt til Farvning]), sminke.

Inful, l. (infula), de gamle romerske Præsters Hovedsmykke; Bispehue; infulere, beklæde med Bispehuen, gøre en til Biskop; en infuleret Abbed, en Abbed, som har pavelig Tilladelse til at bære Bispehuen.

in full, eng., fuldstændig (om Fragt, hvortil der ikke kommer yderligere Tillæg, s. Eks. Kaplak, s. d.).

in-fundere, l. (fundere, gyde), indgyde; paagyde. paaøse; indsprøjte; infunde! (paa Recept.) paagyd! Infundibulum, et, en Tragt; infundibuli-form, tragtdannet.

in-fungibel, ny l., ugørlig, umulig at iværksætte; infungibilis res, noget ugørligt; s. Function.

Infus, s. u. Infusion.

In-fuscation, l. (fuscus, mørkladen), Sværtning, Fordunkling; infuscere, gøre sort, sværte; formørke, fordunkle.

In-fusion, l., Indgydning, Paaøsning; det indgydte, paaøste; Fugtning (jvf. ogs. Maceration); Indsprøjtning, især af større Vædskemængder under Huden (ogs. = Transfusion, s. d.); ogs. guddommelig Indgivelse; (jvf. Inspiration); Infusions-Dyr, ogs. Infusorièr, pl., smaa, kun ved Forstørrelsesglas synlige, Dyr i Vand og andre Vædsker, den højest udviklede Klasse af de encellede Dyrs Række; Infusorie-Jord = Diatomit, s. d.; infusoriël og infusorisk, fremkommen ved Paagydning; Infusum, Infus, et, det indgydte, paahældte, paaøste, indsprøjtede; Udtræk (særl. af Plantedele, ved Paahældning af kogende Vand; infusum opus, l., = Emplekton (s. d.).

in futurum, s. u. Futur; in futuram rei oblivionem, til Glemsel i Fremtiden.

in-føcund, l., ufrugtbar; Infœcunditet, Ufrugtbarhed.

in-føderet, ny l., uforbunden.

Inganno, it. (s. l. gannum, Spot; mnl. af gl. t. og oldn. gaman, Gammen), et, Bedrag; per inganno, paa bedragersk Maade; (Mus.) Inganno eller Cadenza d'inganno, en Bedragslutning, afbrudt Toneslutning (Cadence).

Ingefær (af gr. zingiberis, sanskr. çringavera), Rodstokken af Zingiber officinale, en tropisk Krydderurt.

ingegnoso (indjenjoso), it., (Mus.) aandrigt.

in-gelabel, ny l., som ej kan fryse.

In-gemination, l., Fordobling, Gentagelse; ingeminere, fordoble, gentage.

in genere, s. u. Genus; in-gen(er)eret, l., medfødt, indartet.

In-genium, l., et, naturligt Anlæg, Naturgave, Nemme, Aand, Hoved; jvf. Génie; Ingenium divinum, et ypperligt Hoved; I. præcox, en (alt for) tidlig moden Aand; I. tardum, et sløvt Hoved; ingenium non ante pilos venit, Hoved kommer ej før Haar. (Jvf. Ingeniør).

Ingeniør, fr. In-génieur (Ængsjeniør, alm. Udt.: Insj—), (af m. l. ingenium, sp. ingenio, it. ingegno, fr. engin, eng. engine, en kunstig Maskine, is. Krigsmaskine), (eg. officier du génie; s. Genie), i ældre Tid = Artillerist, nu Fæstnings- el. Krigsbygmester, Voldbygger; for saa vidt Ingeniørens Virksomhed gaar ud paa videnskabelig grundet Ledelse af materielle Arbejder paa det fredelige Borgerlivs Omraade (Jernveje, Havne, Broer ꝛc.), kaldes han sædv. Civil-ingeniør; heraf: I.-Akademi, I.-Korps o. fl.

in-geniøs, l., findrig, skarpsindig, opfindsom, snild, vittig; kunstig udtænkt; ingeniosis non est admodum fida memoria, gode Hoveder huske mindre godt; Ingeniositet, Skarpsindighed; jvf. Genialitet.

in-génu (ængsjeny), fr., oprigtig, aabenhjertet, troskyldig, frimodig, ærlig, naiv; Ingénue (is. i Skuespillet) naiv ung Pige; Ingenui, l., pl., sing.: Ingenuus, fribaarne (mods. livegne); Ingenuitet, t., Aabenhjertighed, Troskyldighed, Oprigtighed, Ligefremhed, naturligt, ukunstlet Væsen.

in-gerere, l. (ingerere), indbringe, indføre; ingerere sig, blande sig i noget; Ingesta, pl., de modtagne, nydte Næringsmidler; Ingestion, (Lk.) Indførelse af Næringsmidler ꝛc. igennem Munden; Indblanding.

in globo, l., i Masse, alle paa een Gang.

in-gloriøs, l., uhæderlig, uden Berømmelse.

Ingol, eng., = Lingot, s. d.

in granulis, l., i Smaakorn.

in-grat (ænggra), fr., utaknemmelig; Ingratitude (Ænggratityd'), Utaknemmelighed.

in gratiam, l., til Gunst for.

in-gratiøs, ny l., yndeløs, utækkelig, lej*.

In-gravation, l., Bebyrdelse, Tryk; ingravere, trykke, tynge.

In-grediëns, et, el. In-gredien(t)s, en, l. (af ingredi, gaa ind i), Bestanddel, Blandingsdel, Særemne, Sort, Slags.

ingrediturque solo et caput inter nubila condit, l. (Verg. Æn. IV, 177), frem hun [ɔ: Fama, s. d.] skrider paa Jord og skjuler sit Hoved i Skyen.

In-gres, l., Adgang; Bifald, Indgang, god Modtagelse; Ingression, Indgang.

In-grossation, m. l., Indlemmelse, Indførelse i Pantebogen; Renskrivning; Ingrossations-Document, et, skriftligt Bevis for, at noget er indført i Pantebogen; Ingrossarius el. Ingrossatus, Pantekreditor, som har et i Pantebogen indført Krav; Ingrossator el. Ingrossist, den, der fører Pantebogen; ogs. Renskriver; ingrossere, indlemme, indføre i Pantebogen; renskrive og bringe et Skrift i rigtig Form (fr. grossoyer, med Hensyn til de i Dokumenter brugelige større Bogstaver).

in grosso, it., (Kbspr.) i det store. (Modf. en détail, s. d.).
ingruere, l. (ruere, styrte), indbryde, indstyrte, true.
In-gurgitation, l., Slugen; Fraasen; Fylderi.
ingvinal, l., (Lt.) som hører til Lyskerne (ingvina, sing.: ingven); Ingvinal-Brok, Lyskebrok.
in-habil, l., uduelig, uskikket, ugild*, udygtig, klodset; Inhabilitet, Uduelighed, Udygtighed; inhabilitas testium, Vidners Uantagelighed.
in-habitabel, l., ubeboelig; Inhabitation, Beboelse, Iboen; inhabitere, bebo.
in-halere, l., indaande, indsuge; Inhaler (Inhæler), eng., et Aanderør til at lede varm Luft el. Dampe ind i Lungerne (ogs. Steampot, s. d.); Inhalation, l., Indaanden, Indpustning; Indsugning; Paaaanden; Inhalations-Kur, en Kur, ved hvilken der bruges Indaanden af lægekraftige Stoffer; Inhalatorium, et, Indaandingsrum, Indaandingsanstalt.
in-harmonisk, ny l., uharmonisk, misstemmende.
in herbis, l., i Straaet; umodent; grønt; i Tilbliven, i Haabet; tilkommende. (Jvf. in floribus).
In-hiation, l. (hiare, gabe), heftig Attraa efter.
in-hibere, l., (Retsspr.) standse, forbyde, hindre; Inhibition, Standsning, Forbud (imod at gaa videre i en Sag); Inhibitoriales (literæ), pl., el. Inhibitorium, et, Forbud, Forbudsskrivelse, Befaling, indtil videre at standse med en Sags Forfølgelse; inhibitorisk, standsende, tilbageholdende.
in hoc casu el. passu, l., i eller for dette Tilfælde.
in hoc salus, s. u. Forkortn.
in hoc signo vinces, l., ved dette Tegn skal Du sejre (de Ord, der for Kejser Konstantin viste sig ved højlys Dag paa Himlen ved Siden af et Kors).
in-honorabel, ny l., ikke hæderlig, uhæderlig.
in honorem, l., til Ære; in honorem judicii, (møde) af Agtelse for Retten.
in-hospital, l. (inhospitalis), ugæstfri, ugæstmild, uselskabelig; ubeboelig, ubeboet, øde; Inhospitalitet, Ugæstfrihed, Uselskabelighed; ubeboelig, øde Tilstand.
in-human, l. (inhumanus), (s. in, 1), eg. umenneskelig; ublid, haard, haardhjertet, grov, ubarmhjertig; Inhumanitet, eg. Umenneskelighed; Ublidhed, Uvenlighed 2c.
In-humanation, ny l. (s. in, 2), (Kristi) Menneskevorden.
in-humat, l. (s. in, 1), ujordet; s. Humus.
In-humation, l. (s. in, 2), Jordelse, Begravelse.
in hypo-thesi, l.-gr., s. Hypothesis.
in-hærent, l., vedhængende; iboende, medfødt; uadskillelig, ufjernelig (Egenskab ved en Genstand); vedblivende sin Paastand; Inhæren(t)s, Vedhængen af en væsentlig, stundom ogsaa af en tilfældig Egenskab; (Retsspr.) Paastaaelighed; inhærere, hænge ved, hæfte ved, holde fast ved; (Retsspr.) paastaa noget, hævde, vedblive at bede, kræve 2c.; ej fravige. Jvf. adhærere.
in-ibi, l., der, deri, netop der; næsten.
in idem flumen bis non descendimus, l., i den samme Flod stige vi ikke to Gange ned.
Inigiter, pl., = Jesuiter, s. d. (af Inigo [Ignatius] Lojolas Fornavn).
in-imaginable (inimasjinabl'), fr., utænkelig, ubegribelig, utrolig.
in-imical, ny l., fjendtlig, fjendtligsindet.
in-imitabel, l., uefterlignelig; Inimitabilitet, Uefterlignelighed.
in in-de-finitum, l., s. u. Infinitum.
in in-finitum, l., s. u. Infinitum.
in in-stanti, l., i Øjeblikket, øjeblikkelig.
in integrum, l., restituere in integrum (statum), (Retsspr.) sætte i forrige (uforkrænkede) Tilstand el. Forfatning.
in-intel-ligibel, ny l., uforstaaelig.
in ipso termino, l., paa den fastsatte Dag el. Tid.
in-ique, l., ubilligt, uretfærdigt; Iniqvitet, Ubillighed, Uretfærdighed, Haardhed.
In-itia, l., pl., Begyndelsesgrunde; initial, begyndende, Begyndelses-; Initial, et, pl.: Initialer, Begyndelses-Bogstaver med Sirater i Bøger (forsk. fra Uncial-Bogstaver, s. d.); Initiamenta = Initia; Initiand, en, der skal indvies, optages; Initiat, en indviet; Initiation, Indvielse; højtidelig Optagelse; Initiativ, et, (og Initiative, en), Aabning, Indledning; Førsteskridt; Ret (Forret) til at aabne el. indlede en Sag; Tiltag*, Forslagsret, if. i Henseende til Lovforslag (i konstitutionelle Stater); tage Initiativ, gøre Begyndelse (forb. med Ansvar); initiativ, indledende (ogs. initiatorisk); initiere, indføre, optage, indvie; initieret, indviet; Initium, et, Indgang, Begyndelse; ab initio, fra Begyndelsen; initium consummationis nuptiarum, Begyndelsen til Bryllupets Fuldbyrdelse (ifølge Romerretten: Kysset).
In-jection, l., Indvending; (Lt.) Indsprøjtning af et Lægemiddel i et Saar, gennem en af de naturlige Aabninger, i Aarerne el. under Huden (s. subcutan I.); In-jectio in-testinalis = Klyster; Injector, Injektor, Straalepumpe, Indsprøjter, Indsprøjtningsredskab, Føder (ved Dampmaskiner); ogs. = Ejector, s. d.; injicere (l. injicere), indvende, anføre Modgrunde; (Lt.) indsprøjte.
In-jucunditet, ny l., Ubehagelighed.
In-junction, en, In-junctum, l., et, Paalæg, Bud, Indskærpelse (Rettens); injungere, paalægge, byde, gøre til Pligt, indskærpe.
injuria temporum, l., Tidens ødelæggende Virkning, Tidens Tand; ogs. ved Tidernes Ugunst.
In-jurië, l. (jus, Ret), ærerørig Fornærmelse, Beskæmmelse, Æreskrænkelse; Ukvemsord, Skældsord; Verbal-Injurië, Fornærmelse i (mundtlige el. skriftlige) Ord (jvf. Diffamation); symbolsk el. billedlig Injurië, Ærefornærmelse ved Lader, Fagter og Handlinger; Real-Injurië, nedværdigende Behandling af en Persons Legeme (f. Eks.: Spytten i Ansigtet); Voldshandling; Injuriant, Æretyv, Æreskænder; Injuriat, den beskæmmede, fornærmede; Injurië-Procès, Æresklage, Æressag, Søgsmaal paa Grund af ærerørig Fornærmelse; injuriere, fornærme, beskæmme, angribe ens Ære, skælde; injurierende, ærekrænkende; injuriøs, ærerørig, beskæmmende; injuriose, paa en ærekrænkende Maade.

in-juste, l., paa uretfærdig Maade; injustice (Ængsjustis'), fr., Uretfærdighed; injustifiabel, fr., som ikke kan retfærdiggøres.
Ink, eng., Blæk.
Inka, peruansk Folkestamme, der ved Begyndelsen af 16de Aarh. herskede over de amerikanske Lande mellem 3° og 32° s. Br., og hvis Sprog endnu tales af de peruanske Indianere.
in-kom-plet, l., ufuldstændig, ufuldtallig.
in-kon-sekvent, l., ikke følgerigtig, følgestridig, sig selv modsigende, handlende imod sine egne Grundsætninger, selvstridig, urimelig; Inkonsekven(t)s, Mangel paa Følgerigtighed, Uoverensstemmelse i Handle- og Tænke-Maade, Modsigelse med sig selv, Selvstrid, Urimelighed; Uselvstemmighed.
in-konstant, l., uselvstændig, ubestandig, flygtig; Inkonstan(t)s, Ubestandighed.
Inkvirent, Inkvisition 2c., s. Inqu—.
Inlet, eng., Indgang, Indløb; lille Bugt.
in limine, s. Limen.
in loco, in locum, s. loco; jvf. ab loco.
in magnis et voluisse sat est, l., (Properts III, 1, 6). i vigtige el. vanskelige Ting er allerede Villien el. Forsøget nok.
in majorem Dei gloriam, l., ganske særlig til Guds Ære.
in mandatis, s. Mandat.
Inman-Linien, en, opr. engelsk, nu amerikansk, stadig Dampskibsforbindelse mellem England og New-York.
in manu, l., i Haanden, ved Haanden.
in manus tuas commendo spiritum meum, l., i Dine Hænder overgiver jeg min Aand (Jesu sidste Ord paa Korset); deraf: sige sit in manus, sin Bøn til Gud i Dødsøjeblikket.
in margine, l., i el. paa Randen; ved Randen; in marginem, til Randen, Jaren*.
in mari aquam quaerit, l., han søger efter Vand i Havet, kan ikke se Skoven for lutter Træer.
in medias res, s. u. rapere. Jvf. ab ovo.
in medio, l., i Midten; s. Eks.: in medio consistit virtus, Dyden holder Mellemvejen.
in memoriam, s. Memoria.
in mente, l., i Tankerne, i Hukommelsen, i Minde.
in mora, s. Mora.
in mundo non datur casus, — fatum, — saltus, — vacuum (el. hiatus), de fire metafysiske Sætninger: I Verden gives der ingen Hændelse, ingen Skæbne, intet Spring, intet tomt Rum.
Inn, eng., pl.: Inns, et, Herberg, Værtshus; (forhen) Kollegium, Højskole; Retsskole.
in-nascibel, l., som ikke kan avles el. fødes; Innascibilitet, (Teol.) Gud Faders og den hellige Aands Egenskab, ikke at være født.
in natura og in naturalibus, s. u. Natur.
in-navigabel, l., usejlbar; ufarbar; Innavigabilitet, Usejlbarhed, Ufarbarhed.
in necessariis unitas 2c., s. u. Henosis.
In-nervation. fr., Forsyning, Udstyrelse med Nerver; Nervepaavirkning; Nerve-Systemets Indflydelse paa de legemlige Organers Virksomhed; efter nogle Fysiologer: Tankens Frembringelse ved en Nervevirkning; innervere, forsyne (et Organ, et Lem) med Nerver.
in nexu, l., i Sammenhæng, i Forbindelse.
Inno, it., = Hymne, s. d.
in-nocent, l. (innocens), uskyldig, enfoldig; innocente, innocentemente (—tsjen—), con innocenza, it., (Mus.) uskyldig, naturlig, ukunstlet; Innocents, l., Uskyldighed, Enfold.
in-nominabel, l., unævnelig; innominat, unævnt (= anonymus) (kaldes i Anatomien nogle Legemsdele, der af de ældre Anatomer omhandles uden særegne Navne).
in nomine Dei, l., i Guds Navn; in nomine Jesu (forkort.: I. N. J.), i Jesu Navn; in nomine principis, regis, i Fyrstens, i Kongens Navn.
in-normal, ny l., regelstridig, naturstridig (Udvækst el. Tilstand). (Jvf. abnorm).
in nostro casu, l., i vort (det nærværende, foreliggende, dette) Tilfælde.
in-notescere, l., blive bekendt, komme for Dagen.
In-novation, l., Fornyelse; Forøgelse; ny Indretning, Indførelse af nye Skikke 2c.; Opfriskning, Forbedring; Forandring; Innovator, Fornyer, Forandrer, Forbedrer; innovere, indføre Forandringer; forny, istandsætte, opfriske.
Inns of court (— ovv koort), eng., pl., en egen Art af engelske Retsskoler (oprindelig for den nationale Ret, idet en Tid lang kun Romerretten doceredes ved Universiteterne); s. Inn.
in nuce, l., eg. i en Nød; kortfattet, sammendragen; i det smaa; s. Eks.: en Iliade in nuce.
in-nuere, l. (innuere), tilvinke, antyde.
Innuit, grønl. (Innuk, Menneske, Adam), pl., Mennesker, Grønlændernes Navn paa sig selv.
in-numerabel, l., utallig, talløs; Innumerabilitet, Utallighed, Talløshed, talløs Mængde.
In-nupta, l., ugift Kvinde; Innuptus, ugift Mand (r. Cælebs).
In-nutrition, ny l., Mangel paa Næring; innutritiv, ikke nærende.
Ino, gr., (Myt.) Bøoterkongen Athamases Hustru, Bakkuses Opdragerinde, forfulgt af Here; styrtede sig i Havet og gjordes af Afrodite til Havgudinde under Navnet Leukothea.
in-ob-edient, l., ulydig; Inobedien(t)s, Ulydighed.
in-ob-ligat, ny l., ikke pligtig, ikke forbunden.
in obscuro, l., eg. i Mørket; i Løn, uden at gøre Opsigt, skjult, ubekendt, ubemærket; leve in obscuro, føre et ubemærket Liv; s. latent.
In-ob-seqven(t)s, ny l., = Inobedien(t)s.
in-ob-servant, l., uagtsom, skødesløs; Inobservan(t)s, Uagtsomhed, Skødesløshed; Forsømmelse, Ikkeiagttagelse (f. Eks. af Pligter).
in-oc-cuperet, fr., ledig, ikke sysselsat.
in octava el. in octavis trium regum, forkort.; in O. T. R., l., i Ugen efter Hellig 3 Kongers Dag. Jvf. Octave.
in octavo (in forma octava), i Ottendedels-Format (8 Blade af et Ark), s. Octav.
In-oculation, l., Podning, Ympning, Indpodning (af en Kvist, et Frugtøje, i en anden Stamme, af et smittende Sygdomsstof, saasom Kopper, i et Legeme for at forebygge et hæftigere Udbrud af Sygdommen selv); inoculere, indpode, ympe (jvf. oculere); kunstigt meddele et Smitstof, (ueg.) en unaturlig Tilstand; Inoculist, Tilhænger af Teorien om Smittestoffers Indpodning.

in-odōr, l., el. in-odore, fr., ikke duftende, lugtløs; lugtfri, stankfri.
in-of-fensīv, l., ikke fornærmelig; uanstødelig, uskyldig; uskadelig.
in-of-ficiěl, fr. og l, ikke officiel, s. d.
in-of-ficiōs, l., pligtstridig, lovstridig, utilbørlig; utjenstagtig; inofficiosa donatio, (Retsspr.) pligtstridig Gave, særl. Livsgave mellem Ægtefæller; inofficiosum testamentum, s. Testament; Inofficiositēt, Pligtstrid, Utjenstagtighed, Vrangvillighed.
Ino-genesis el. Inosis, gr. (is, Gen.: inos, Muskel, Sene), (Lf.) Muskeltrævledannelse; Inosīn-Syre, Kødsyre, en svag, kvælstofholdig, i Muskelsaft forekommende Syre, der smager og lugter som Kødsuppe; Inosīt, sukkerlignende Stof, der findes i Muskelkød og i umoden Frugt; Muskelsukker; Inos-urī, Tilstedeværelse af Muskelsukker i Urinen ved Polyuri.
in omnem e-ventum, l., i alt Fald, i el. for ethvert Tilfælde.
in omnibus ali-quid, in toto nihil, l., noget af alt, i det hele intet (nemlig vide eller præstere), (om Overfladiskhed).
in omni scibili &c., s. Scibile.
in omnium ore, l., i alles Mund, Genstand for almindelig Omtale.
In-ondatiōn &c., s. Inundation.
in-operabel, ny l., som ikke kan opereres (s. d.).
In-opia, l., Mangel, Trang; inops, trængende, fattig.
In-opinata, l., pl., uformodede, uventede Tilfælde, Hændelser.
in-op-portūn, l., ubelejlig, ubetimelig.
in-optabel, l., uønskelig.
in optima forma, s. u. Forma.
in-ordinata, l., pl., uordnede, usammenhørende Ting.
in ordinem, l., i Orden, f. Eks.: red-igere in ordinem, bringe i Orden.
n originali, s. u. Original.
Inorodzer, pl., russ. (gl. slav. ino, fjern, el. inu, en anden, og rodu, Rod, Stamme, Slægt), fremmede i Rusland el. Separatister (f. Eks. Finner, Tyskere, Polakker); i det russiske Rige endnu ikke helt indlemmede Nomadestammer.
in-ortho-dox, l.-gr., ikke rettroende; heterodox (s. d.).
In-osculatiōn, ny l., Indmunding, = Anastomosis, s. d.
Inosīn-Syre, Inosit, Inosurī, s. Inogenesis.
in ovo, l., i Ægget, i første Spire; i Miniatur; jvf. in nuce.
in pace, s. u. Pace.
in pace leones, in prœlio cervi, l., i Fred Løver, i Krig Harer (eg. Hjorte); Løve i Ly, Hare i Leding.
in parenthesi, s. u. Parenthesis.
in pari reatu, l., i lige Brøde; s. u. Reatus.
in partibus infidelium, s. u. episkopal.
in patria, s. u. Patria.
in pausa, s. u. Pause.
in perpetuam memoriam, l., til evig Ihukommelse, til evigt Minde, til evig Amindelse.
in perpetuum, s. perpetuum.
in persona, l., i (egen) Person, personlig, selv.
in petto, it., s. u. Petto.
in pleno, s. pleno.
in poculis, l., = inter pocula.
in ponti-ficalibus, s. u. pontifical.
in potestate, s. u. Potestas.
in praxi, s. u. Praxis.
in prīma in-stantia, s. u. Instants.
in prīstinum statum, l., i den forrige Tilstand, paa den gamle Fod (neml. bringe el. sætte noget).
in probabili ig-norantia, l., i bevislig (og derfor tilgivelig) Uvidenhed.
in pro-cinctu, s. u. procinctus.
in promptu, s. u. prompt.
in præ-fīxo tērmino, l., paa den bestemte Dag, til det fastsatte Tidspunkt.
in præ-sentia, l., for nærværende Tid, for Øjeblikket; in præsenti casu, i nærværende Tilfælde.
in puncto &c., s. u. puncto.
in puris naturalibus, s. u. Naturalia.
in pœnam (condemnare, incīdere), l., (Retsspr.) (dømme, forfalde) til el. i Straf.
in quantum &c., s. quantum.
in quarto, s. Qvart.
Inquest, eng., Juryens Sammentræden til Undersøgelser.
in-quiet (ængkjæ), fr., in-quieto, it., ængstelig, urolig; foruroligende; Inqviĕtatiōn, l., Foruroligelse; inqviĕtēre, l. (el. med fransk Udtale: ængkjetere), forurolige, vække Ængstelse; Inquiétude (Ængkjetyd'), fr., Uro, Ængstelighed, Ængstelse.
In-quilīn(us), l. (incola, s. d.), Lejer, Indsidder; Inquilināt, et, Husfællernes Retsforhold.
In-qvinatiōn, l. (af cunīre, gøde), Besudling; inqvinēre, besudle.
In-qvirent, l. (quærere, søge), den kriminelle Undersøger el. Eftergransker; jvf. Inqvisitor; inqvirere, undersøge, eftergranske (if. om kriminelle Undersøgelser), forhøre; Inqvisīt, en, om hvis Skyldighed i en Forbrydelse der anstilles Undersøgelse for Retten; en kriminelt anklaget; inqvisitīv, udforskende, undersøgende; videbegærlig; nysgerrig; Inqvisitiōn, Undersøgelse, Efterforskning (i Alm.); if. Forhør, Undersøgelse for Retten (om en begaaet Forbrydelse); ogs. = Inqvisitiōns-Tribunāl, Inquisītio hæreticæ pravitatis, det saakaldte Sanctum Officium (s. d.), Trosret, Kætterret (if. i Spanien); jvf. Auto da Fé; Inquisītio domestica, Husundersøgelse; Inquisītor, en, som leder en retslig Undersøgelse, kriminel Dommer; særl. Tros- el. Kætter-Dommer; Stats-Inqvisītor, Embedsmand i Venezia, der havde at undersøge Sammensværgelser imod Staten; Stor-Inqvisītor, den øverste Kætterdommer i Spanien; Inqvisitoriāl-Ret, en kriminel Undersøgelsesret; inqvisitorisk, kriminelt afhørende el. efterforskende, strengt undersøgende.
in quæstione, l., = quæstionis, s. u. Qvæstion.
Inramo, it. (l. ramo, [endnu] paa Grenen), raa Bomuld fra Levanten.
in re, l., i Sagen, i Virkeligheden.
in reatu, l., s. Reatus.
in regula, l., s. Regula.
in rem, l., til Nytte, fordelagtig for; jvf. e re; in rerum natura, s. u. Natur.

in re-siduo, s. u. Residuum.
In-rigger, eng., Kaproningsbaad, hvis Aaregafler sidde paa selve Esfingen (jvf. Outrigger).
In-rotulatiōn, ny l. (jvf. Rotulation), Indhæftning og Indpakning af Retsforhandlinger eller Akter til Forsendelse; Inrotulatiōns-Termīn, den til Akternes Gennemsyn, Indhæftning, Indpakning og Forsendelse fastsatte Dag; inrotulere, ordne, betegne og indpakke Akter.
in rubro et con-textu, s. Rubrum.
in-ruinable (ængryinabl'), fr., som ikke kan ødelægges, forstyrres.
in-saisissable (ængsæ—), fr. (saisir, gribe), uangribelig, som der ikke kan lægges Beslag paa.
in Saldo, s. Saldo.
in-salere, it., indsalte.
In-salivatiōn, ny l., Fødemidlernes Blanding med Spyttet (saliva) under Tygningen.
in-saluber, l., usund; Insalubritēt, Usundhed, s. Eks. Næringsmidlers el. et Steds.
in-salutato hospite, l., uden at hilse Gæsten; i Hast.
in salvo, s. Salvo.
in-sanabile caput, l., et, eg. et ulægeligt Hoved; et Menneske, der ikke kan helbredes for sin Galskab; et uforbederligt Menneske; insanæ mentis, sindssvag.
insanabile scribendi cacoethes, l., uhelbredelig Skrivesyge.
In-sani, l., Galskab, Vanvid, Mangel paa sund Forstand; Insanitet, l., Usundhed, Sygdom; ny l., Sindssvaghed, = Insanity (—sænniti), eng.; s. moral insanity; Insanity of muscles (ovv møsſels), eng., St. Veits-Dans = Chorea.
in sano sensu, l., ved fuld Forstand.
in-satiabel og in-saturabel, l., umættelig; Insatiabilitet, Umættelighed.
In-satis-factiōn, ny l., utilfredsstillet Tilstand.
in's blaue hinein, t., hen i Vejret, i Taaget („i det Blaa" er en Germanisme).
Inschallah, ar., om Gud vil; Gud give!
in-sciëns el. in-scient, l., uvidende, ukyndig; Inscien(t)s, Uvidenhed, Ukyndighed.
in-scribere, l., indskrive, indtegne, indføre i en Fortegnelse (is. om akademiske Borgeres Indskrivning); (Mat.) indskrive i en Figur; gøre Overskrift el. Paaskrift; inscriptibel, som kan indskrives (f. Eks. i en Cirkel, i et Kvadrat); Inscriptiōn, Indskrivning, skriftlig Indførelse i Protokoller; Indskrift, Paaskrift, Overskrift; Inscriptions (Ængskripsjong), fr., el. Inscriptioner, pl., (i Frankrig) uopsigelige Statsobligationer.
in-scrutabel, l. (s. in, 1), uudgranskelig, uudgrundelig; Inscrutabilitet, Uudgranskelighed; inscrutere (s. in, 2), granske.
in-sculpere, l., indskære, indgrave, indætse.
in-secere, l. (insecare), indskære, karve; deraf: Insect, l., et, et Leddyr sædvanlig med 6 Ben og et Legeme, der ved Indsnit som oftest er delt i tre Afdelinger: Hoved, Bryst og Bagkrop; (et Kryb, et Kræk; Utøj); Insectolōg, l.-gr., Insektkender; Insektsamler; Insectologi, Lære om Insekterne, = Entomologi, s. d.; Insecti-vora, l., pl., Insektædere, nogle Arter af Pattedyr, hvis Føde væsentlig bestaar i Insekter; Insectiōn, Indskæring, Indsnit.
In-sectatiōn, l., Forfølgelse.
In-sectores, l., pl., Skæretænderne.
in secula seculorum = in sæcula &c.
in se-decimo, ny l. (s. Sedez), i Sekstendedelsarkform.
Insel, (stundom i ældre Skrifter) = Insula.
in-senescere, l. (s. in, 2), ældes, blive gammel; Insenescen(t)s (s. in, 1), = Agerasi (s. d.).
in-sensibel, l., in-sensibile, it., in-sensible (ængsangsibl'), fr., ufølsom, følesløs, ubarmhjertig; umærkelig, uformærkt; Insensibilité (Ængsangsibilité), fr., el. Insensibilitet, l., Ufølsomhed, Følesløshed, Ubarmhjertighed.
in sensu eminentiori, l., i højere Betydning.
in-se-parabel, l., uadskillelig; en Inseparabel, = Réticule (s. Ridicule); Inséparables (Ængseparabl'), fr., pl., uadskillelige; smaa østindiske Papagøjer, saakaldte Selskabsfugle; to sammenhængende Brystnaale; Inseparabilitet, l., Uadskillelighed; inseparāt, uadskilt.
In-sequens, l., en og et, den, det følgende.
In-serāt, l. (rigt. In-sert, s. Insertum), et, Indsæt, Opsæt, Indrykning, Kundgørelse el. Avertissement i et Blad (særl. paa en iøjnefaldende Plads, sædv. efter Bladets redaktionelle Del); (Retsspr.) Bilag, Efterskrift; inseratur, skal el. maa indrykkes el. tilføjes; Inserendum, et, pl. Inserenda, Kundgørelse til Indrykkelse; inserere (l. inserere). indrykke, indføre, indlemme; indsætte, indskyde, indflikke; (Anat.) inserere sig, fæste, fastsætte sig, jvf. Insertion; Insertiōn, Indføjning, Indsættelse (f. Eks. af Tænder), disses Befæstelsesmaade i Kæberne; en Muskels el. Senes Tilhæftning til den Del, vedkommende Muskel skal bevæge; Ekskretions-Kanalernes Indføjning i den Hulhed, hvori de udtømme sig; Indflikning; Indrykning i et offentligt Blad; Insertum, et, pl. Inserta, det indrykkede.
In-sess, In-sessiōn og In-sessus, ny l., (Læ.) Sædebad, Siddebad.
ins-geheim, t., hemmeligt, i Løndom.
In-sidiër, l. (insidiæ), pl., Efterstræbelser Rænker; Bagholdˌ; insidiere (l. insidiari), lure paa, efterstræbe; insidiøs, lumsk, rænkefuld, underfundig, træsk.
In-sign(e), et, pl. In-signiër, l., overh. Tegn, Særtegn, Aftegn, Kendetegn, is. Embeds-, Hæders- el. Stands-Tegn, Værdigheds- el. Magts-Tegn; Rigs-Insigniër, Rigsværdigheds-Tegn, Rigs-Klenodier, f. Eks.: Krone, Scepter &c. Jvf. Ensign.
In-signi-fiance (Ængsinjifiangs'), fr., Ubetydelighed; insignifiant, ubetydelig, ringe, uvigtig, intetsigende.
In-simulatiōn, ny l., Beskyldning; insimulere, l., beskylde, foregive, angive; sværte.
in-sinuant, l. (sinus, Barm, Hjerte, med Bibegreb af Fortroligheds- el. Hemmeligheds-Forhold), indsmigrende, indnydende, slesk, som forstaar at gøre sig yndet; Insinuatiōn, Indsmigren, Sleskhed; lønlig Indblæsen el. Indskydelse (af en Mening, en Beslutning &c.); Sigtelse el. Beskyldning, is. naar man ej tør komme aabenbart med samme; det, at give at forstaa paa en snedig, skjult Maade; (Retsspr.) Indhændelse, Indlevering, Indgivelse af et

Skrift; Insinuations-Document, et, skriftligt Bevis for, at et Skrifts Overlevering el. Indhændelse er fuldbyrdet; insinuativ, anbefalende, indsmigrende; jvf. insinuant; insinuere (l. insinuare), bibringe en noget paa en fin, snedig Maade; figte i forblommede Ord, give paa en hemmelig Maade at forstaa; indblæse, indskyde, tilhviske; tilskikke; (Retsspr.) tilstille, indhænde, overgive, overlevere, indgive; insinuere sig, indsmigre sig, indynde sig.

in sinu gaudere, l., le i sit Hjerte, lønlig glæde sig.

in-sipid, l. (af sapere, smage), eg. som der ingen Smag er ved el. i; fig. smagløs, flov; urimelig, uforstandig, tosset, fjantet; Insipiditet, Smagløshed, Tossevornhed z.

In-sipients, l. (sapiens, vis, klog), Uforstandighed, Daarskab.

in-sistere, l. (insistere), staa fast paa noget, forfægte, hævde, „fastslaa“, paastaa, vedblive, trænge paa (med Grunde, Bønner z.); støtte sig paa noget, beraabe sig paa; Insistent, den, som paastaar noget z.

In-sition, l. (serere, saa), Indpodning, = Inoculation; insitiv, indpodet; indskudt, uægte.

in situ, l. (situs, Leje, Plads; Uvirksomhed, Urenhed, Skimmel), i Lejet; ogs. i Forglemmelse, ude af Brug.

in-sociabel, l., uselskabelig, folkesky: uforbragelig, som ikke kan enes med andre; Insociabilitet, Uselskabelighed; Ufordrageligheb; insocial, samfundsstridig; Insocialitet, Samfundsstridighed, Uselskabelighed.

in-solabel, ny l. (solari, trøste), utrøstelig.

In-solation, l., Solen, Udsætten for Solens Straaler (for at bestillere, blege, tørre z.); den Egenskab hos nogle Legemer, efter Bestraaling af Solen at lyse i Mørke i længere Tid; (Lt.) Solbad; Solstik; insolere, sole, udsætte for, stille i Solen.

In-solence (Ængsolangs'). fr., el. In-solen(t)s, l., Utilbørlighed, Uforskammethed, Grovhed, Frækhed, Formastelse, Overmod; insolent, utilbørlig, uforskammet, grov, trodsig, fræk.

in-solid, ny l., utæt; usikker; svag; Insoliditet, Svaghed; Usikkerhed.

in solidum, s. u. Solidum.

in-solubel, l. (solvere, løse), uopløselig; uforklarlig; Insolubilitet, Uopløselighed, Uforklarlighed.

in solutum, l., (Retsspr.) i Betaling, eller ogsaa i Stedet for rede Betaling (tage eller give); jvf. Datio.

in-solvabel, fr., in-solvente, it., og in-solvent, ny l., som ikke kan betale; erklære sig insolvent = at lukke; Insolven(t)s og Insolvabilitet, Uformuenhed til at betale sin Gæld; Underbalance.

In-somni, l., Søvnløshed; Drøm.

in sortem (com-putare i s.), l., (Retsspr.) lægge til Hovedsummen, til Kapitalen.

In-souciance (Ængsusiangs'), fr. (af souci, af l. sollicitudo, Ængstelse, Sorg), Sorgløshed; insouciant (ængsusiang), sorgløs, ubekymret.

in spe, l., eg. i Haabet (bruges mest i Spøg om en, der har Udsigt til at blive noget, f. Eks. Præst in spe). Jvf. in herbis.

in specie, s. u. special og Species.

In-spection, l., Opsyn, Tilsyn; Indsyn, Indseende; Besigtigelse; Tilsynskreds; en Superintendents Opsyns-Distrikt: Tilsynsraad; (Krigsspr.) Mønstring; (Lt.) Undersøgelse med Synet; Inspectio ocularis, en paa Rettens Vegne foretagen, nøjagtig Synsforretning el. Besigtelse; Inspecteur (alm. Udt. Inspektør), fr., el. Inspector, l., Opsynsmand, Tilsynsmand, Tilsynsfører; Inspectorat, et, og Inspectur, en, dennes Embede og Embedsomraade; Inspectrice, Opsynsførerinde; en Inspektørs Hustru; inspicere (l. inspicere), have el. føre Opsyn; tage i Øjesyn; syne, besigte, mønstre, tilse.

in speculis esse, l., have sin Opmærksomhed rettet paa, lure paa noget.

in spem futuræ oblivionis, l., i Haab om fremtidig Glemsel; (f. Eks. lære noget) for at glemme det igen (uden ordentligt Maal).

in-sperabel, l., som ej kan haabes; Insperata, pl., uforhaabede Ting, uventede Tildragelser

in-spergere, l. (s. spargere), bestrøsite, bestrø Inspersion, Bestrøjtning, Paastrøning.

In-speximus, l., = Vidimus, s. d.

in-spicere, s. Inspection.

In-spiration, l., Indblæsen; Indblæsning; Luftens Indbragning i Lungen gennem Luftrøret, Indaanden; Indskydelse, guddommelig Indgivelse, = Theopneusti (s. d.); en pludselig opstaaet, ligesom indgiven, Tanke el. Følelse; Begejstring; Aandløftelse; Inspirations-Muskler, de ved Indaandingen især virksomme Muskler; Inspirator, l., el. Inspirateur, fr., den, der inspirerer (s. d.), Indaander; Retninggiver, f. Eks. den, der, uansvarlig, giver en Bladredaktør den ledende Tanke, for hvilken Bladet el. enkelte Artikler i det virke; inspiratorisk Lyd, Indaandingslyd; inspirere, indblæse; indaande; indskyde, indgive, begejstre; inspirerede, pl., begejstrede, Religionssværmere (en Sekt).

in spiritualibus (neml. rebus), l., i aandelige (ogs. i aandige) Anliggender.

In-spissation, ny l. (l. spissus, tæt, fast), (Kem.) Fortykning, Indkogning; inspissere, fortykke, indkoge.

in-stabil, l., ustadig, ikke varig, ustø*; Instabilitet, Ubestandighed, Ustadighed.

In-stallation, m. l. (stallus, Sæde, Bænk, Plads i en Kirke; jvf. isl. stallr, Stillads, Krybbe, Stald), højtidelig Indsættelse (i et Embede), Bestalling; (en Forretnings) ydre Indretning; Installatør el. Installør, en, der udfører et Indlæg (f. Eks. af elektrisk Belysning); installere, indsætte, indføre is. i et Embede; indrette, indlægge.

in-stantan, ny l., øjeblikkelig, som kun varer et Øjeblik; Instantaneïtet, Øjeblikkelighed, kort, øjeblikkelig Varighed.

in-stanter, l., instantemente, indstændig; vedholdende; instantissime, indstændigst.

In-stantia, l., In-stan(t)s, (Retsspr.) Ansøgning, Andragende, Forlangende (f. Eks. ad instantiam creditorum, efter Kreditorernes Krav); den lavere el. højere Domstol el. Ret, hvor der fra hin kan appelleres til denne; Retstrin (f. Eks. in prima instantia, i første Instans, ved Underretten; sidste Instants = Højesteret; absolvere ab instantia, (Rets-

spr.) fritage for at bruge den almindelige Instants-Følge, den Orden, i hvilken Sagerne gaa ud fra en lavere til en højere Ret: Underret, Overret, Højesteret); (Talel. og Log.) Indvending, Indsigelse, Modbevis; ny Bevisgrund, ny Indvending; et Eksempel el. enkelt Tilfælde, som bruges if. til Gendrivelse af en Sætning, der urigtig er udtalt som almindelig, el. af en alt for vid el. alt for snæver Definition; absolutio ab instantia, foreløbig Frifindelse, hvorimod Sagen selv ved en absolutio a causa endelig er afsluttet.

instar omnium, l. (instar, eg. Afrids, Udkast, Billed), saa god, som alt eller alle af det Slags; i Stedet for alle andre; som kan tjene el. gælde for alt andet; ad instar, paa samme Maade som; ligesom; ligervis.

in statu, in statum, s. Status.

In-stauration, l., Fornyelse, Genoprettelse, Genaabning; højtidelig Indstiftelse; Instaurator. Fornyer, Genopretter; instaurere, forny, genoprette, aabne igen, indrette igen.

In-stigation, l., Tilskyndelse, Pirring, Ophidsning, Opæggelse; Instigator, Tilskynder, Opirrer; Fiskal; instigere, pirre, ophidse, tilskynde, sætte i en, ægge.

In-stillation, l., Inddrypning; ogs. = Embrocation, s.u. Embregma; Instillator, Dryppeapparat; instillere, inddryppe.

In-stinct, l. (in-stingvere, drive, tilskynde), et, ubevidst, men for det meste (if. hvor Talen er om Dyrene i Frihedsstand) rigtig Dom el. rigtigt Skøn at handle efter; Naturdrift, medfødt Drift (der især gaar ud paa Selvopholdelse og Velværen); Kunstdrift hos mange Dyr (Bien, Bæveren 2c.); instinct-agtig, instinct-mæssig, instinctuël el. instinctiv, driftmæssig, overensstemmende med Naturdriften; kunstdriftig; instinctu..., l., efter...s Tilskyndelse, Anstiftelse.

in stirpes, l., eg. efter Stammerne; naar en Arv deles, ej efter de arvendes Antal (s. in capita), men efter deres Afstammelse (saaledes, at f. Eks. 5 Børn af een af Arveladerens Sønner ej arve mere, end 2 Børn af en anden).

Institor, l. (af insistere, staa paa, drive ivrigt), Købmandstjener, Faktor; Kræmmer; jvf. Disponent, Provisor.

in-stituere, l. (instituere), stifte, indsætte, anordne, oprette; underrette, undervise; Institut (l. institutum), et, Anstalt, offentlig Indretning, Stiftelse; videnskabeligt Samfund, lærd Selskab (f. Eks.: Institut de France (Ængstity dø Frangs'), ogsaa kun: „l'Institut", en videnskabelig og kunstnerisk fransk Institution, der foruden de tre under Art. Akademi nævnte Afdelinger tillige omfatter Académie des beaux arts og Acad. des sciences morales et politiques; Institut de droit international (droa ængternasjonal), en i Gent 1873 dannet international Forening, hvis Formaal er at fremme den internationale Ret og virke for Humanitet og Retfærdighed i Forholdet mellem Nationerne); I. ogs. i Alm.: Undervisnings-, Opdragelses-Anstalt, Skole; Institution, Oprettelse, Stiftelse, Anordning, if. Statsindretning el. borgerlig Indretning; Indsættelse i et Embede; Undervisning, Lære; Institutioner, pl., samtlige Indretninger af de borgerlige Forhold i en Stat (politiske Institutioner); Lærebøger og Kompendier i forskellige Fag; især Institutiones Justiniani fra 533, Anvisninger til, Belæringer i den romerske Retsvidenskab, en Del af den romerske Lovbog, s. Corpus juris; institutiv, indrettende, stiftende, anordnende; Institutor, Stifter, en, som indretter, anlægger 2c. noget; Lærer; institutus heres, en indsat Arving.

in-stradere, it. (instradare, af strada, Vej), vise el. foreskrive Vejen, bringe paa den rigtige Bane.

In-stratum, l. (af sternere, udstrø, udsprede, brede), et, Tæppe, Dække, Bedækning.

In-struction, l. (ogsaa: In-strux), Undervisning, Underretning, Anvisning; Forskrift; Bud i Henseende til Embedsførelse; Forholdsordre; Fuldmagt; (Retsspr.) en Sags Indledning til Doms; Instructions-Loge, (Frimur.) en Loge, i hvilken Foredragene if. gaa ud paa Frimureriets Øjemed, Historie 2c., til Ordensmedlemmernes Belærelse; instructiv, lærerig, belærende, underviisende; de instructive Sanser har man særlig kaldt Synets, Hørelsens og Følelsens Sanser; Instructeur (—tør), fr., eller Instructor (ogs. Instruent), l., Lærer, if. hos fornemme; Vejleder ved Indøvelsen af Skuespil, fem.: Instructrice; instructorisk Maxime, (Retsv.) den Grundsætning, efter hvilken det paaligger Dommeren at vejlede Parterne til rigtig at fremsætte deres Paastande, til at fremføre alt Sagen væsentlig vedkommende og tilvejebringe de fornødne Beviser (i Danmark brugt i enkelte ekstraordinære Procesarter, f. Eks. i Politiretssager, medens i den alm. Civilproces følges den saakaldte Forhandlings-Maxime, d. e. den Grundsætning, efter hvilken de stridende Parter selv raade over Sagens Behandling, saaledes at Dommeren intet har at foretage sig uden efter Parternes Opfordring og i sin Dom kun har at paakende Sagen, som den foreligger efter Parternes Procedure); instructus fundus, l., (Retsspr.) en Landejendom med Besætning; instruere, l. (instruere), undervise, belære, forberede; forsyne med Forholdsordrer; (Retsspr.) indlede en Sag til Doms; Instruent, den, der indleder en Sag til Doms.

In-strument, l. (in-struere, indrette, udføre; eg. et Middel til at indrette, udføre noget), et, Redskab, Værktøj, Hjælpemiddel, if. et Toneredskab med dets tre Arter: Strenge-, Blæse-, Slag-Instrumenter; (Retsspr.) Bevisskrift, Dokument; instrumentál, udført ved, virkende som, tjenende til Redskab, Instrument; Instrumentál-Arithmetik, Opløsning af Regneopgaver ved mekaniske Redskaber, ved Regnemaskiner; Instrumentál-Hjælp, (Kir.) især om Brug af Redskaber ved vanskelige Fødsler; Instrumentál-Musik, Musik uden Sang (Vocál-Musik, Sang- el. Synge-Musik); Instrumentál-Philosophi, et Navn for Logikken, for saa vidt man har betragtet denne som et Redskab (Organon) for hele Filosofien og alle Videnskaber; Instrumentalis (neml. Casus), l., (Gram.) en Forholdsform (f. Eks. i Sanskrit), som tilkende-

giver et Redskab el. Middel, el. besvarer Spørgsmaalet: hvorved? Instrumentalitēt, Medvirken, Tjenlighed, en Tings Virken som Middel for et Øjemed; instrumentēre, (Mus.) sætte, indrette for Instrumenterne, fordele iblandt de forskellige Toneredskaber; (Retsspr.) stadfæste ved hoslagte Dokumenter; Instrumentēring el. Instrumentatiōn, Fordeling af et Tonestykke iblandt de forskellige Instrumenter; Maaden, paa hvilken Komponisten tildeler de forskellige Instrumenter deres Del i et Tonestykke, eller, saa at sige, kolorerer dette; Hoved- el. Synge-Stemmens Akkompagnement; Instrumentīst, en, som spiller et Toneredskab; Instrumēnt-mager, Forfærdiger af Instrumenter (is. af musikalske, kirurgiske og fysiske Instrumenter).

In-sū, fr. (savoir, vide), kun i Forb. med à; à l'in-sū (a længsy), uden . . . Vidende; à l'in-sū de . . ., uden . . .s Vidende; à mon in-sū, uden mit Vidende.

In-sub-ordinatiōn, ny l., Mangel paa Følgagtighed, paa Mandstugt; Ulydighed, Tugtbrud, Opsætsighed imod foresatte; insubordinēret, opsætsig, ulydig.

in sub-sīdium, s. subsidiær.

in-sub-stantiēl, ny l., væsenløs, ikke virkelig.

In-succatiōn, ny l., Befugtelse, Indblødning.

in sūccum et sāngvinem &c., s. u. Succus.

In-suf-fisānce (Ængsyffisangs'), fr., el. In-sufficien(t)s, l., Utilstrækkelighed, Uvederhæftighed; Udygtighed; Insolven(t)s; i Læ. is. om Klapperne i Hjertet, naar disse ikke ere i Stand til fuldstændig at lukke for de Aabninger, de tilhøre, saa at Blodet kan strømme tilbage til Hjertet; activ Insuffien(t)s, Musklernes Mangel paa Contractilitet; pāssiv I., Musklernes Mangel paa Strækkelighed; insuffisānt (ængsyffisang) og insufficiēnt, utilstrækkelig, uvederhæftig; udygtig.

In-suf-flatiōn, ny l. (flāre, blæse), Indpusten, Indblæsen; insufflēre, l., indaande, indblæse.

in sūis tērminis, l., ved sine Ord: indenfor sine Grænser; i sit Embede (blive el. lade blive).

Īnsula, l., Ø; īnsulæ beatōrum, ogs. īnsulæ fortunātæ el. fortunatōrum, pl., (Myt.) de saliges Øer; īnsula Reīlii, (Læ.) en efter den tyske Læge Reil († 1818) opkaldt Hjerneafdeling, der menes at være Sæde for Sprogevnerne; īnsula sanctōrum, „de helliges Ø", middelalderligt Navn paa Irland, paa Grund af dets mange Klostre og Lærere i Kristendom; Insulāner, Øbo; Insulāner-Vine, (i Oldtiden) berømte Vine fra de græske Øer, is. Chios og Lesbos; insulǣr og insulārisk, øagtig, hørende til, bestaaende i el. paa Øer.

In-sulsitēt, l. (in-sūlsus, usaltet; smagløs, flov; af sal, Salt), taabeligt, flovt Væsen.

In-sūlt, l., pludseligt Anfald, Angreb, Overfald, Overlast; (Læ.) det første Øjeblik af en Sygdoms Paroksysme, is. i intermitterende kroniske Sygdomme; ogsaa = Insultatiōn, Forhaanelse, Beskæmmelse, Fornærmelse, overmodig Medfart; insultēre (l. insultāre, af in-silīre, af salīre, springe), behandle med Ringeagt, haane, beskæmme, mishandle; insultānt, angribende, fornærmende; insultatōrisk, haanende, spottende; Insūltor, ny l., Angriber, Fornærmer.

in-sumēre, l. (sūmere, tage), anvende paa, forbruge; Insumtiōn, Forbrug til noget.

in sūmma, s. Summa.

in sūmmo grādu, i højeste Grad.

in-superābel, l., uovervindelig, uovergaaelig.

in super-latīvo, l., i højeste Grad (s. Eks. en Nar i. s.).

in sup-plementum, s. Supplement.

in-sup-portābel (ængsyp—), fr., utaalelig, uforbragelig, ulidelig.

in-sup-pressībel, ny l., ubetvingelig.

In-surgēnt, l. (sūrgere, rejse sig), Oprører, Undersaat, som (sammen med ligesindede) rejser sig og med væbnet Haand modsætter sig Regeringen; Insurgēnter, pl., Oprørere; (i Ungarn) Landmilits, Landværnsmænd; Opbud til Landets Værn, Landstorm; insurgēre, opstaa i Masse, gøre Opstand imod Regeringen; bringe i Oprør, forlede til Opstand; (i Ungarn) rejse sig til Landets Værn, følge Opbudet; insūrgite! rejser eder! Insurrectiōn, Opstand, Oprør; (i Ungarn) Opbud, Landværn, Landstorm; insurrectionēl, oprørsk.

in-sur-montāble (ængsyrmongtabl'), fr., uoverstigelig.

in-su-spect, l., umistænkt, paalidelig.

in sus-penso, l., svævende, tvivlsomt, uafgjort; lade blive in suspenso, lade uafgjort.

in-sus-tentābel, ny l., uudholdelig, utaalelig.

In-susurratiōn, l., Tilhvisken, Indskydelse; insusurrēre, tilhviske.

In-svavitēt, l., Ubehagelighed, Mangel af Ynde.

in sǣcula sæculōrum, l., om hundrede og atter hundrede Aar, til de fjerneste Tider.

in-tabescēre, l., visne, svinde hen, hentørres, fortørres (om Lemmer).

In-tabulatiōn, ny l., Indføring, Indskrivning i Bøger el. Lister; (Bygnl.) Beklædning med Bræder, Bordklædning, Paneling; intabulēre, indføre, føre til Bogs; udlægge med Tavler, panele, træljælde.

In-tāglio (Intaljo), pl. In-tāgli (—talji) el. In-tāglier, it. (in-tagliāre, indskære, af m. l. talliāre, dele, skære), fordybet Billedhugger- eller Billedskærer-Arbejde; en fordybet eller indadskaaren Sten (mods. Camée, s. d.); Intāglio d'ācqua fōrte, en ætset Kobberplade; et Aftryk af samme. S. Taille.

In-tāille (Ængtaj'), fr., = Intaglio.

in-tākt, l. (tāngere, røre, berøre), urørt, frisk, uplettet, ubesmittet, ren; (Krspr.) som ikke har været i Kamp.

in tāntum, l., (Retsspr.) for en Del, saa vidt, saa meget.

in-tarissābel (æng—), fr. (tarīr, udtørre), ufortørrelig, uudtømmelig.

In-tārsia, In-tarsiatūra, it. (m. l. tārsicus, broget, fra Tharsia i Asien), indlagt Arbejde af mangefarvede Træsorter; Træmosaik; Intārsia-Maleri, Træmaleri, Vandfarvemaleri, der efterligner Intarsia.

in-tavolēre, it. (intavolāre), = intabulere.

in te descēnde! l., eg. stig ned i dig selv! grib i din egen Barm! lyt til Samvittighedens Røst!

īnteger vītæ scelerīsque pūrus, l., skyldfri i Vandel og ren for Brøde (Horats Od. I, 22, 1).

integrabel, ny l. (af integer, hel, urørt; af tangere, røre), (Mat.) som lader sig udregne ved Hjælp af Integral-Regning; som kan integreres (s. d.); integral, ny l., som udgør et helt, for sig bestaaende; Integral, et, en endelig Størrelse, beregnet af dens uendelig lille Del (Differential, s. d.); Integral-Regning, den Del af den højere Matematik, som gaar ud paa at bestemme Funktioner (Integraler), naar man har givet deres Differentialqvotienter (s. d.) el. Ligninger mellem Funktionerne, deres Differentialqvotienter og de uafhængig variable (Differential-Ligninger), det omvendte af Differential-Regningen (s. d.); Integral-Tal = Integral (s. d.); ogs. et saadant Tal, fra hvilket et andet skal drages (= Minuendus, s. d.); Integraler og Integrerte, pl., et Slags hollandske Statspapirer (en Del af Statsgælden); integrant, fuldstændiggørende, som hører til et helt, tjenende til at gøre dette fuldstændigt; Integrant, et, noget væsentligt til det hele hørende; Integralitet, Fuldstændighed, Helhed; integra res, l., urørt, uafgjort Sag; Sagen, som den er eller var, før noget ved den er blevet foretaget; Integration el. Integreren, Behandling, Fremgangsmaade ved Anvendelse af Integral-Regning; Integrator, l., Fornyer; (Mat.) Redskab til mekanisk Integration; integrere, l., gøre hel, udfylde, fuldstændiggøre, f. Eks. en integrerende Del, = en væsentlig, nødvendig Del af det hele; forny; (Mat.) beregne en endelig Størrelse af dens givne uendelig lille Del; Integritet, l., Helhed, Fuldstændighed, Opretholdelse, ukrænket Tilstand, Bevarelse i den oprindelige Form, Uberørthed af Tidens Omvekslinger og af Forfalskninger (f. Eks. det nye Testaments Integritet); fuldkommen Redelighed, Retskaffenhed, Renhed; Integrum, l., et, det hele, uforkrænkede; jam non est mihi integrum, det staar ej længere i min Magt, til min Raadighed; in integrum, s. d.; de integro, paa ny, atter, forfra; in integro, ofte = in statu, quo (s. u. Status).

In-tegument, l., et, Bedækning, Overtræk; Hud, Hinde, Æghinde; Integumenta communia, pl., Legemets almindelige Hud-Bedækning.

intel-lectual, l., = intel-lectuël, s. d.; intellectualisere, ny l., opløse i Begreber el. Tanker; Intellectualisme, den Aandsretning, der lægger ensidig Vægt paa Erkendelsen med Tilsidesættelse af Følelse og Villie og hævder Sansningens Upaalidelighed (herved mods. Empirisme og Sensualisme og delvis = Idealisme); Intellectualist, Tilhænger af Intellectualisme; intellectualistisk, hørende til, stemmende med I.; Intellectualitet, Aandighed, særl. med Intellectualismens Præg.

intel-lectuël, l.-fr., til Erkendelsen hørende, forstandig, Forstands-, aandig (sædv. mods. det sanselige, sensuale); intellectuël Anskuelse, efter Fichte = Jegets rene, umiddelbare Selvanskuelse; efter Schelling = den usanselige Anskuelse af det absolute som noget paa een Gang realt-idealt; intellectuël Dannelse, Aands- el. særl. Forstands-Dannelse (ofte mods. den moralske, stundom den æstetiske Dannelse); intellectuelle Kræfter, Sjælekræfter, Forstandskræfter; intellectuelt Falsk, (Retsspr.) et Dokument, der vel er ægte, men hvis Indhold er falsk (f. Eks. falsk Embedsattest); Intellectus, Forstand; Erkendelsesevne (s. intelligent).

intel-ligent, l. (intel-ligere, eg. vælge, skelne imellem; forstaa, begribe), forstandig, indsigtsfuld, kyndig, erfaren; intelligenti pauca, faa Ord til den kloge (er nok), jvf. sat sapienti; Intelligen(t)s, Forstandsevne, Erkendelsesevne, aandig Kraft og Aandsdannelse; skarpsindig Dømmekraft, forbunden med Kundskabsfylde; et tænkende, aandigt Væsen, Forstandsvæsen; i plur. særl. Navn paa Engle, der ifølge Middelalderens Verdensopfattelse mentes at besjæle alt og at styre Planeterne paa deres Baner; (Intelligen(t)sen el. de Intelligente, Lærdomsfolket, den Del af Almenheden, der er eller tænkes at være i størst Besiddelse af Aand og Indsigt); Forstand, Indsigt; Forstaaelse; Kundskab om noget, Efterretning; deraf: Intelligen(t)s-Blad, Efterretningsblad, Tidende, hvori noget bringes til offentlig Kundskab; Intelligen(t)s-Kontor, et, = Adresse-Kontor, s. d.

intel-ligibel, l., forstaaelig, fattelig, begribelig, tænkelig; den intelligible Verden, = den oversanselige Verden, Ideernes Verden; Intelligibilitet, ny l., Forstaaelighed, Fattelighed, Begribelighed; Tænkelighed.

intel-ligo, ut credam, l., jeg erkender for at tro (Pierre Abailard, f. 1079, † 1142).

in-temerat, l. (temerare, behandle ubefindigt [temere], vanære), uforfalsket, usmittet, ren.

in-temperant, l., umaadelig, ikke maadeholden; Intemperan(t)s, Umaadelighed; Intemperies, (Lt.) sygelig Tilstand, grundet (efter den ældre Patologi) i en fejlagtig Blanding af Vædskerne, = Dyskrasi og Akrasi, s. d.; stundom = Influenza, s. d.

in-tempestiv, l., utidig, ubetimelig, i Utide, upassende, slet anbragt; Intempestivitet, Ubetimelighed, Ubelejlighed.

in tempore opportuno, l., til belejlig Tid.

in-tenabel (æng—), fr., uholdbar.

In-tendance (Ængtangdangs'), fr., og Intendan(t)s, Overopsyn, Forvaltning; en Overopsynsmands Embede og Bolig; hans Embedsdistrikt; Intendant, Overopsynsmand; Forvalter, især ved Krighærens Lønning, Forplejning og Beklædning; Intendant de musique, fr., = Musikdirektør; Intendantur, Forvalter-Embede; Overbestyrerpost, især ved Armeers Forplejning og Beklædning.

in-tendere, l. (intendere), mærke paa noget, passe paa noget, være opmærksom; have Opsyn; have til Hensigt, i Sinde, agte, søge; ogs. intentionere el. være intentioneret.

in-tens(us), l., = intensiv.

in-tensamente og in-tensivo, it., (Mus.) heftigt, med Eftertryk.

In-tension (jvf. Intention), l., eg. Spænding, Udvidelse; Kraftøgelse; indvortes Kraft el. Styrke, indre Værd; Intensitet, ny l., eg. Spændthed; indvortes Styrke og Virksomhed, virksom Kraft (Energi), Kraftens Størrelse, Kraftfylde; (Skovbrug) et Træsamfunds Vedmasse i Forhold til Luftrummet mellem Jorden og dets Trætoppe; intensiv, adv.:

intensive, ny l., spændt, sammentrængt, stærk, kraftig (jvf. Modsætn. Extension og extensiv); intensiv Drift, rationelt Landbrug, ved hvilket Jordens Ydeevne søges ikke alene bevaret, men forøget og Landbrugsprodukterne samtidig forbedrede; Intensivum (verbum), et, (Gram.) Forstærkningsord, som forstærker det i Stammeordet liggende Grundbegreb, f. Eks.: svigte af svige (herhid høre ogsaa Iterativa, s. d., f. Eks.: færdes af fare).

in-tenso, it., (Mus.) forhøjet, forstærket, kraftigere.

in-tentabel, ny l., som ej kan prøves, fristes, forsøges; intentat, l., uforsøgt; nil intentatum, s. u. Nil.

in-tente, l., opmærksomt, med Agtpaagivenhed, grant.

in-tentere, l., prøve paa, ville foretage noget imod en, ville angribe ham; ville udføre noget; foranstalte; tilsigte; intenteret, tilsigtet, forsætlig.

In-tention (eg. = Intension, begge Dele af in-tendere, anspænde, anstrenge), l., Hensigt, Agt, Anslag, Plan, Forehavende, Forsæt; Intentio actionis, (Retsspr.) en Handlings Bestemmelse, dens Hensigt; Tendens; ogs. Øjemedet med en Klage, eller dens Grund; Intentio furandi, Forsøg paa Tyveri; Intentio principalis, Hovedhensigt; I. secundaria, Bihensigt; Intentio, (Lt.) = Indicatio, s. d.; (Log.) = Oversætningen i en Syllogisme (Assumtio = Undersætningen); intentional, som har et Formaal, formaalsgrundet; Intentionalisme, ny l., den Synsmaade, at Hensigten helliger Midlerne (jvf. Jesuitisme); Intentionalitet, Forsætlighed; intentionere og være intentioneret = intendere, have til Hensigt, have i Sinde, agte; Intentionisme, Intentionist = Impressionisme, Impressionist; intentiv, opmærksom, forsætlig.

inter, lat. Forholdsord: imellem, iblandt; i Forholdet indbyrdes; (i mange Sammensætninger).

inter absentes, l., (Retsspr.) mellem fraværende, mellem Parter, der ikke møde personlig.

inter arma silent leges, l., eg. imellem Vaabnene tie Lovene, d. e.: under Krigen gælder ingen Lov, — gaar Magt for Ret, „Retten sidder i Spydstagen"; i Leding maa Lov hvile; (hos Cicero (pro Milone) Hævdelse af Nødværgeretten ved livsfarligt Angreb); inter arma silent Musæ, under Krigen tie Muserne (Videnskab og Kunst).

inter-articulær, ny l., (Anat.) som befinder sig imellem Ledemodene (artus).

Inter-calation, l., Indskyden; annus intercalaris, et, Skudaar; dies intercalaris, Skuddag (24de Februar); dies intercalares, pl., (Lt.) ogs. d. intercidentes og intercurrentes, Mellemdage, de mellem (de kritiske) faldende Dage; intercalere (l. intercalare, af den Skik hos Romerne, ved Udraab at bekendtgøre (calare) Maanedens Inddeling), indskyde, skyde imellem.

inter canem et lupum, l. (fr. entre chien et loup), eg. mellem Hund og Ulv, ɔ: i Aftenskumringen (naar Hyrden slipper Hunden løs, og Ulven strejfer om i Nærheden af Hjorden) (efter andre: naar man ikke rigtig kan skelne Ulv fra Hund).

inter-cedendo, l., ved Mægling, ved Forbøn el. Anbefaling; Intercedent, Mægler, Mellemmand, Forbeder, Talsmand; Forlover, Borgen (jvf. Intervenient); intercedere, eg. træde imellem; mægle, bede for, tale et godt Ord for (jvf. intervenere).

Inter-cellulær-Rum, I.-Gange, ny l., (Bot.) Cellemellemrum, Rum el. Gange, som findes imellem Cellerne, f. Eks. i Planternes Blade; Intercellular-Substan(t)s, Mellemcellestof, Lag, fælles for to sammenstødende Celler.

Inter-ception, l, Opfangen, Opsnappen, Lønran, f. Eks. af Breve.

Inter-cession, l., Mellemkomst; Protest; (hos Romerne) Indskriden af Almue-Tribunerne; Mægling, Forbøn (jvf. det derfra noget forskellige Intervention; i Folkeretten betegner Intercession en Stats Indblanding i en andens indre Anliggender ved venskabelige Forestillinger, medens der ved Interventionen bruges Magt); Intercessio Christi, Kristi Forbøn el. Mægling; Intercessionales (litteræ), pl., Forbøns- el. Anbefalings-Skrivelse; Intercessor = Intercedent.

inter-cident, l. (af cadere, falde), imellem indfaldende, indtrædende; Intercidèn(t)s = Diaptose, s. d.; intercidere (af cædere, hugge, skære), skære itu, adskille; træde imellem; afbryde.

inter-cipere, l. (capere, tage), opfange, opsnappe, lønrane, f. Eks. Breve.

Inter-cision, l. (cædere, skære), Gennemskæren, Overskæren; Afbrydelse; Indskyden; Mellemsætning; det indskudte; intercisus, l., om Pulsen, = dikrotisk, s. d.

inter-claviculær, ny l., som ligger imellem Nøglebenene (claviculæ).

inter-cludere, l. (af claudere, lukke), tilspærre, hindre, afskære (Vejen); Interclusion, Tilspærring, Hindring.

Inter-columnium, l., et, = Entrecolonne (s. d.).

Inter-communications-Signal, Alarm- el. Nød-Signal til Brug for de rejsende paa et Jernbanetog til Standsning af dette; Intercommunications-Vogn, Gennemgangsvogn (i Jernbanetog).

inter-confessionel, ny l., vedrørende de forskellige Konfessioners indbyrdes Forhold.

inter-costal, ny l., (Anat.) som ligger imellem Ribbenene (costæ); Intercostal-Nerver, Ribben-Nerver; Intercostal-Neuralgi, Smerte i disse Nerver.

Inter-course (—kors), eng., Omgang, Samkvem; Forbindelse, Handelsforbindelse.

inter-crural, ny l., (Anat.) som ligger imellem Laarene (crura).

inter-current, intercurrerende, l. (currere, løbe), mellemløbende, isæ. om Sygdomme, der opstaa hos en Patient under Forløbet af en anden Sygdom.

Inter-cus, l. (cutis, Hud), (Lt.) Hud-Vandsot, = Anasarka, s. d.; intercutan, som er mellem Hud og Kød.

inter cæcos regnat luscus, l., mellem blinde raader den enøjede.

inter cæsa et por-recta, l. (tolkes om Tiden mellem Offerdyrets Slagtning og dets Henlægning paa Alteret, hvilke Handlinger betragtedes som sammenhørende); ordsproglig Talem. = just i Utide.

inter-dental, l., (Lyd) frembragt med Tungespidsen mellem de to Tandrækker.

inter-dicere, l. (dicere, sige), forbyde, formene (is. om Fratagelse af Raadighed over egen Formue); Interdict, et, lovligt Forbud, Forbudsbefaling; (rom. R.) Interdictum (celebrationis divini officii), Udelukkelse fra Prædiken, Sakramenternes Forvaltning og kirkelig Jordfæstelse, af Personer (I. personale), Stæder og hele Lande (I. locale); Interdiction, Forbyden, Forbud, Umyndiggørelse; interdictio aquæ et ignis, Berøvelse af Vand og Ild, o: Landsforvisning.

inter-dum, l., undertiden; interdum dormitat bonus Homerus (Horats, ars poët. 359: qvandoque bonus dormitat Homerus), undertiden falder den gode Homer i Søvn; „vise have og sine Fejl", „godt Mel har og fine Saader"; interdum vulgus rectum videt, undertiden ser Hoben det rette, „blind Due finder ogsaa Hvedekorn".

inter-essant, fr, hvad der har eller vækker Interesse (s. d.); livlig, underholdende, fængslende, tiltrækkende, som vækker Deltagelse, sporer til aandig Selvvirksomhed; rørende; morende; indtagende; vigtig, magtpaaliggende; Interesse, l., Deltagelse; tiltrækkende Egenskab, Morskab, Ynde, Værd; Ahhu (jydsk); Inderlighed; Vigtighed; Magtpaaliggenhed; Fordel, Binding, Nytte, Egennytte; Rente; Udbytte; Interesse-Regning = Rentes-Regning; materielle Interesser, Forhold, Genstande, Fordele, der gaa ud paa den sanselige Tilværelse, paa Personers el. Staters Velværen, Velstand, eller som (til Dels) lade sig beregne i Pengeværdi (mods. de aandige I., der gaa ud paa Aandighedens Fremme); Interessernes Harmoni, den af Fr. Bastiat (†1850) hævdede Lære el. Paastand, at en Fordel, der tilfalder en enkelt Samfundsklasse, er til Gavn for hele Samfundet; Interessent, Deltager, Delhaver, Lodejer i et Foretagende, en Handel ꝛc., aktiv, ved Deltagelse i Bestyrelsen, passiv, ved det blotte Indskud af Kapital; Interessentskab, et, Fællesskabsforhold, Forening af flere til Fremme af et fælles is. økonomisk Øjemed; Sameje; jvf. responsabelt Interessentskab, anonymt Selskab, Commandite; Interesse-sphære, et fremmed Landomraade, paa hvilket en Stat af kommercielle el. politiske Grunde søger at skaffe sig Indflydelse (tidt brugt som Paaskud ved Tilsnigelse af fremmed Land eller Landeran).

inter-essere, fr., drage en ind i en Sag, gøre ham til Deltager; indtage, vinde, opvække Deltagelse, Medvirken, Opmærksomhed el. Nysgerrighed, tiltrække, henrive; røre; angaa, vedkomme; f. Eks.: det interesserer mig, el. jeg er interesseret derved el. deri, det vedkommer mig, rører mig, indgyder mig Deltagelse, vækker min Opmærksomhed, er mig ikke ligegyldigt, er mig vigtigt el. fordelagtigt, jeg tager Del deri ꝛc.; interessere sig for en el. for noget, tage Del i hans el. dets Vel el. Fremgang, yde, arbejde for, tage sig af, skænke sin Opmærksomhed og Hjælp ꝛc.; interesseret, delagtig, deltagende i noget; egennyttig, vindesyg.

inter-fascicul**ær**, l. (fasciculus, Bundt), (Bot.) liggende mellem Karstrengene.

Inter-fector, l., Drabsmand.

Inter-femineum, l., et, = Perinæum, s. d.

Inter-feren(t)s, ny l., (Fys.) Vekselindgreb (ved Bølgebevægelse i Almindelighed); Lysets Interferen(t)s, Lysstraalernes gensidige Indvirkning paa hverandre ved deres Sammentræffen, med Forbunkling el. Forandring af Farverne; Interferential-Refractor, ny l., et af Jamin opfundet Redskab, som, grundet paa Lysets Interferen(t)s, tjener til at maale smaa Forskelligheder i Brydningsevnen.

inter-fluent, l., mellemflydende.

Inter-folial- el. Inter-foliar-Dele, ny l. (l. folium, Blad), (Bot.) Dele, Lebstykker af Plantestængelen mellem de Knuder, fra hvilke Bladene udgaa, jvf. Internodium; interfoliere, gennemskyde (Bøger) med hvide Blade.

inter fratres, l., mellem Brødre, mellem Embedsbrødre.

inter-glacial Tid, (Geol.) Tiden mellem to Isperioder.

in tergo, l.-it., paa Ryggen, = in dorso (s. d.).

Intérieur (Ængteriør), fr., Interiør, et, det indre, indvortes, indvendige; indre Forhold eller Anliggender; disses Skildring; Fremstilling af en Bygnings el. et Værelses Indre. Mods. Extérieur, s. d.

interim, l., imidlertid; Interim, et, det midlertidige, Mellemtid, midlertidig Foranstaltning ꝛc.; Navn paa de af Karl V. forsøgte midlertidige Mæglingsformer for Forholdet mellem Katolikker og Protestanter før Forliget i Passau 1552 og Religionsfreden i Augsburg 1555; Interims-Bevis el. -Kvittering, foreløbigt, midlertidigt Bevis el. Kvittering; Interims-Regering, midlertidig dannet Regering i et Land el. en Landsdel (under fjendtlig Okkupation, Oprør, Regentens Umyndighed ꝛc.); ad interim, indtil videre, til nærmere Bestemmelse; Interimister, pl., de Protestanter, der antoge eller taalte Karl V.'s Interim; Interimisticum, ny l., et, (Retsspr.) foreløbig Forholdsregel, særl. Forbud; interimistisk, midlertidig, mellemtidig, foreløbig, som gælder til nærmere Bestemmelse; jvf. provisorisk u. provisional.

inter-jacent, l. (jacere, ligge), mellemliggende.

Inter-jection, l. (jacere, kaste), (Gram.) eg. Mellemord; Indskudsord; Sætningsord, Følelsesord, Udraab, Udraabsord, f. Eks. de egentlige Følelsesord: ak! ej! o! og de efterlignende: klingklang! puf! — (Retsspr.) = Appellation, s. d.; Interjections-Tegn, Udraabstegn; interjectional, tjenende som Interjektion.

inter jocos et seria, l., mellem Spøg og Alvor.

inter-juris-dictionel, ny l., mellemretlig.

inter-kommunal, ny l., mellemkommunal, mellemsogns, vedkommende Kommunerne i Fællesskab.

inter-lineär, ny l., ſtreven el. trykt imellem andre Skriftlinier; f. Eks. Interlineär-Overſættelſe, Overſættelſe, ſom ſtaar imellem Originalens Linier; Interlineatiōn, Mellemſkrivning, Mellemtrykning; Mellemſkrift, Mellemtryk (mellem Linierne af et Skrift); Interlineum, et, Mellemrum mellem to Linier.

Interlocking-Syſtem, eng., et, Sikkerheds-Syſtem for Signal- og Sporſkiftebetjening ved Jernbaner.

Inter-locūt, et, Inter-locutiōn, en, ogſ. Interlocutorium, l., et, Kendelſe, ſom kun gælder et Bipunkt i en Proces, foreløbig Afgørelſe ved Dom om et under Proceſſen opſtaaet Stridspunkt (kaldes hos os ſædv. Interlocutorie-Kendelſe); pl. er Interlocuta, Interlocutioner og Interlocutorier; interlocutorisk, ſom hører til el. indeholder en foreløbig Kendelſe; Interlocutor (fem.: Interlocutrix), en, ſom fører en Samtale; Aanden, ſom foregives at tale igennem den magnetiſeredes Organ; interloqvere, tale (loqui) imellem, ſamtale; affige en Kendelſe el. Bidom.

Inter-loper, eng., ſ. Enterlooper.

Inter-ludium, ny l., et, (Muſ.) Mellemſpil.

Inter-lunium, l., et, Nymaane, det Tidsrum, da Maanen er imellem Jorden og Solen og ej viſer ſig; interlunisk, i Nymaane.

Inter-mariage (Æng—aſj'), fr., et, Giftermaal imellem nære Slægtninge; Frændegifte.

Inter-maxillär-Ben, ny l., (Anat.) Mellem-Kæbeben.

inter-mediät, ny l., ſom indtager Midten, ligger imellem, Mellem-; et Intermediät, Mellemtid, Mellemrum imellem to faſtſatte Dage el. Terminer; Intermedium, l., et, = Intermediat og Intermezzo; (Kem.) et Foreningsmiddel imellem Stoffer af forſkellig Beſkaffenhed; intermediär, ny l., ſom ſtaar el. befinder ſig imellem to el. flere Genſtande, mellem-; mæglende, ſom gør Overgangen fra — til —.

Inter-mezzo, it, et, Mellemſpil, Mellemforeſtilling; et lille Syngeſtykke med een el. kun faa Perſoner; Danſedivertisſement i en Opera; inſtrumentalt Overgangsſtykke, der forbinder enkelte Scener el. Akter af en Opera; mindre Muſikſtykke, ſærl. ſom Del af en ſtørre Kompoſition; Intermezzist, den komiſke Perſon eller Hovedperſon i et Intermezzo, = Bouffon.

in-terminabel, l., uendelig, grænſeløs; ſom ikke kan afgøres, paadømmes.

Inter-minatiōn, l., Truſel; interminere, true (minari, true).

in terminis, l., i behørige Skranker; i behørige Udtryk; med de ſamme Ord, ordlydende (f. Eks. naar Højeſteret uden Forandring ſtadfæſter en Dom fra Underretterne); in termino el. in præ-fixo termino, i (til) beſtemt Termin, paa den faſtſatte Dag.

inter-miscere, l. (miscere, blande), indblande, blande imellem.

Inter-missiōn, l. (mittere, ſende), Forſømmelſe; Aftagen, Slappelſe, Afbrydelſe, Udebliven, Ophør; en Febers Intermissiōn, den feberfrie Mellemtid (Apyrexi, ſ. d.); Intermissiōns-Synd, Efterladelſes- el. Forſømmelſes-Synd; ſ. Peccatum; intermittere, undlade, afbryde, ſtandſe, ophøre, udeblive for en Tidlang, overſpringe; intermitterende Puls, afbrudt, ulige el. ſtandſet Pulsſlag; intermitterende Feber, Feber, ſom kommer og gaar til visſe Tider, f. Eks. 2den-, 3die-, 4de-Dags-Feber; i. Sygdomme, ſaadanne, hvis Symptomer optræde i Anfald (Paroxysmer), med frie Mellemrum.

Inter-mixtūr, ny l., Mellemblanding, Mængſel. S. intermiscere.

inter-montān, ny l., liggende mellem Bjerge, bjergomſluttet (l. mons, Bjerg).

inter-mundān. ny l. (l. mundus, Verden), værende i Rummet mellem flere Verdener; Intermundium, l., et, Rum mellem flere Verdener, Verdensgab = Metakosmion, ſ. d.

inter-murāl, l. (murus, Mur), omgiven af Mure paa alle Sider.

inter-musculär, ny l., ſom befinder ſig imellem Muſklerne (l. musculi).

intern, adv.: interne, l., indvortes, indvendig; indenlandſk; ogſ. = Internist; modſ. extern, ſ. d.; interna res, en indenlandſk Sag; Internat, et, Opdragelſesanſtalt, hvor Lærlingerne foruden Undervisning faa Koſt og Bolig, ſærl. for vanſkelige Børn; Koſtſkole, Indenhjem, modſ. Externat; internere, bringe ind i det Indre af et Land, forlægge til det Indre (iſ. om Behandlingen af Perſoner: politiſke Flygtninger, en i neutralt Land afvæbnet Hær, hvis Ophold nær Landets Grænſer i en eller anden Henſeende kunde ſkønnes farlig); Internist, ny l., (Læ.) en, ſom lider af indvortes Sygdomme; ogſ. Lærling i et Internat.

inter-nationāl, ny l., ſom finder Sted eller drives imellem to eller flere Nationer, f. Eks. en ſaadan Handel; mellemfolkelig, mellemlandſk; verdensgængs, alfolkelig; Inter-nationale, eng. International Working men's Association, fr. l'association internationale des travailleurs, det internationale Arbejderforbund, et 28de Sept. 1864 ſtiftet Forbund mellem Arbejdere fra alle Lande med det Formaal at gøre Arbejderſtanden til den ledende i Samfundet; efter at I. havde optaget Kravet paa Afſkaffelſe af privat Ejendomsret og en Tidlang ſtaaet i Forbindelſe med den anarkiſtiſke Nihilisme („ingen Gud, ingen Stat, ingen Autoritet"), ſpaltedes det og opløſtes paa et Møde i Philadelphia 15de Juli 1876; International-Ret, Folkeret, Mellemlandsret; Internationalt Bureau (Byro), et, mellemlandſk Skriftſamlingsſted, Sted for Udveksling mellem Landene af Skrifter el. Meddelelſer, der have Betydning for alle Folk.

Inter-neciōn, l. (necare, dræbe), Tilintetgørelſe; Interneciōns-Krig, Ødelæggelſes-Krig.

internere, ſ. intern.

in-ternissable, fr. (af terne, mat, dunkel), ſom ikke kan fordunkles.

Inter-nodium, l. (nodus, Knude), et. pl. Inter-nodiër, (Bot.) Rummet imellem to Knæ paa Stamme og Gren, iſ. paa Straa og Rør; Stængelſtykke; (Læ.) Mellemſtykket mellem to Led, f. Eks. paa Fingrene.

inter nos, l., = entre nous.

inter-noscere, l. (noscere, lære at kende), skelne imellem.
Internum, l., et, Indre, indre Omraade; jvf. Mare.
Inter-nuncius, Inter-nuntius, l., eg. Mellembud; Statsbud, af anden Rang; tidl. det østerrigske Statsbud i Konstantinopel; ogs. et paveligt Statsbud (af lavere Grad end Nuntius); Internunciatūr, et saadant Statsbuds Embede og Værdighed.
inter-oceansk, l., mellem to Have, mellemhavs.
Inter-passatiōn, l.-fr., el. Inter-passering, Stikning; interpassere, stikke, sy med Stikning.
Inter-pellatiōn, l., Indsigelse, Afbrydelse, Hinder, Stridiggørelse af en Tings Besiddelse; Rettens Opfordring til at gøre noget; Paamindelse fra en Kreditor om Opfyldelse af en Forpligtelse; (i det engelske Parlament, de franske Kamre, den danske Rigsdag og lignende Forsamlinger) Afbrydelse og Opfordring til at forklare el. udtale sig nærmere, if. Forespørgsel, Opfordring til en Minister om Oplysning af et Emne, der ligger uden for Dagens Orden; Interpellant, den, der stiller en saadan Forespørgsel; Forespørger; interpellere, tale imellem, falde i Talen; afbryde, standse, gøre Indsigelse; stævne; opfordre; forespørge, fremføre en Interpellation, s. d.
Inter-pensīva, pl., l. (pendere, hænge, svæve), (Bygnk.) Stikbjælker, Tværbjælker.
inter-petiolær, l. (petiolus, Bladstilk), imellem Bladstilkene; interpetiolære Akselblade, (Bot.) Akselblade, stillede imellem Bladstilkene, opstaaede ved Sammenvoksning af to til forskellige Blade hørende Akselblade.
inter pocula, l., eg. imellem Bægrene; ved Glasset.
Inter-polatiōn, l. (inter-polare, oppudse, forandre, forfalske, af polīre, glatte), Indskyden, Indrykning af eet el. flere Ord i Haandskrifter, Skriftforfalskning; det saaledes indskudte; (Mat.) Indskydning: at beregne Talværdier, der ikke ere angivne i en efter en vis Lov fremskridende Række af Talværdier, men som ligge mellem to paa hinanden følgende af disse; f. Eks. at finde Logaritmen af Brøker, der ligge mellem to paa hinanden følgende Tal, hvis Logaritmer forefindes i Logaritmetavlen; Interpolator, Skriftforfalsker; interpolere, indskyde, indflikke, forfalske ved at indskyde Ord; (Mat.) foretage en Interpolation, s. d.
Inter-ponent, l. (ponere, sætte), Mægler, som lægger sig imellem for at tilvejebringe Forlig eller jævne en Sag; (Retsspr.) en, som gør Indlæg, Indsigelse imod en, ham uforbelagtig, Kendelse; interponere, eg. sætte el. lægge imellem; (Retsspr.) gøre Indlæg, Indsigelse; interponere sig, lægge sig imellem, mægle imellem, tilbyde sig som Mægler; Interpositiōn, Mellemkomst, Mægling; (Retsspr.) Indlæg af et Retsmiddel; Interposītio appellationis, Indlæg om Indankning til en højere Ret.
Inter-prēt, l. (interpres), Fortolker, Tolk, Oversætter; interpretabel, oversættelig, forklarlig; Interpretatiōn, Udtydning, Forklaring, Fortolkning, Oversættelse (jvf. Exegese, Hermeneutik); Interpretatio juris, Udtydning af Lovens Mening; I. authentica, en Lovudtydning, der hidrører fra Lovgiveren selv; Interpretatio, (Ret.) den Figur i Talen, at man ved et følgende Ord gør et foregaaende tydeligere; interpretatīv, fortolkende, tydende; Interpretator, Fortolker, Udlægger; interpretere (l. interpretari; jvf. d. prate), udlægge, udtyde, fortolke, oversætte.
Inter-pretium, l., et, den Fordel, man har ved at sælge en Ting dyrere, end man har købt den.
Inter-punctatiōn og Inter-punktiōn, l., (Gram.) Betegning med Sætningstegn eller Skilletegn; Tegnsætning; Interpunctiōns-Tegn, Skilletegn, Sætningstegn; interpunctere el. interpungere, afdele ved Sætningstegn, forsyne med Skilletegn, tegnsætte.
Inter-regnum, l., et, Mellemregering, Mellemstyre; i et Valgrige det Tidsrum, som forløber fra een Regents Afgang til en andens Indsættelse; Kongeløse, Rigsforstanderskab; det store Interregnum = Forvirringstilstanden i Tyskland 1254—1273; i Danmark 1332—1340; Inter-rex, Mellemregent, midlertidig Styrer, Rigsforstander.
Inter-rogatiōn, l., Spørgsmaal, Tilspørgsel; (Ret.) den Talefigur, hvorved Taleren tilsyneladende affordrer Tilhørerne Betænkning om noget, som om han ej selv var tilstrækkelig paa det rene derom; Interrogatiōns-Tegn (signum interrogandi), Spørgsmaalstegn (?); interrogatīv, adv. interrogatīve, spørgende, spørgsmaalsvis; Interrogatorium, et, pl. Interrogatoria el. Interrogatoriēr, Forhør i Retten; Spørgsmaalspunkter, Spørgsmaal; interrogatoria captiosa, underfundige Spørgsmaal; interrogere, spørge, tilspørge; forhøre.
inter-rotto, it., (Mus.) afbrudt.
inter-rumpere, l., afbryde, falde i Talen; hindre, forstyrre; interrupt, afbrudt, usammenhængende; Interruptiōn, Afbrydelse; Hinder, Ophold; Interruptio, (Ret.) en Art af Anakoluthon (s. d.), hvor Talens indre Sammenhæng forstyrres ved en Affekt, der med Afbrydelse af en begyndt Konstruktion gaar over til en anden; Interruptor, en, som afbryder, forstyrrer en anden i Tale el. Forretninger (l. rumpere, bryde).
Inter-scapīlium el. Inter-scapulum, l., et, Rummet mellem Skuldrene (scapulæ).
inter-scendent Funktion, ny l., (Mat.) et Potens-Udtryk, i hvilket Potens-Eksponenten er irrational.
inter scyphos, l., = inter pocula, s. d.
inter-secere, l. (secare, skære), gennemskære; Intersectiōn, Gennemskæren; det Punkt, hvori to Linier skære hinanden.
Inter-septum, ny l. (l. sepīre, indelukke, omhegne), Skillevæg; Mellemgulv; jvf. Diaphragma.
inter-serere, l. (serere, knytte, binde), indføje imellem.
inter spem et metum, l., imellem Haab og Frygt.
inter-spergere, l. (spargere, strø), indstrø imellem.

inter-stellær, ny l., som er i Rummet mellem Stjernerne (stellæ).
Inter-stitium, l. (stare, staa), et, Mellemrum, Mellemtid, Hviletid, Pause, Opsættelse, Udsættelse; (i den kat. Kirke) det Tidsrum, der skal forløbe mellem Opstigningen fra en lavere gejstlig Grad til en højere; interstituel Betændelse, Bindevævsbetændelse.
Inter-tignium, l. (tignum, Bjælke), et, Bjælkevidde, Mellemrummet mellem to Bjælker.
Inter-trigo, l. (af terere, gnide, slide), (Lk) Hudløshed, isl. mellem Hudfolder, f. Eks. ved Gaaen el. Riden; (hos Børn) ved Urin; Intertritūr, Slid, Sliden (ved Brug).
inter-tropisk, l.-gr., hørende til, liggende mellem Vendekredsene (s. Tropici).
Inter-usurium, l. (usuræ, Renter), et, Rentesrente, Renteaager; Mellemrente, Godtgørelse i Renten ved Betalingen af en Sum tidligere, end den kunde kræves.
Inter-val(lum), l., et, Mellemrum, Frastand, Mellemvidde (jvf. Distance); Gab, Aabning; (Krspr.) Mellemrummet imellem sidestillede Hærafdelinger (forsk. fra Distance, s. d.), ogs. den vandrette Afstand mellem Maalet og Granatkardæstens Sprængpunkt; i matematiske Tavler Forskellen mellem de paa hinanden følgende Værdier af den uafhængig variable; (Lk.) Mellemtid mellem Pulsens Slag, mellem en Sygdoms Paroksysmer; (Mus.) Afstand, to Toners Forhold til hinanden i Henseende til deres Højde; ogs. disse Toner selv, for saa vidt de staa i dette Forhold; consonerende og dissonerende Intervaller, s. Consonan(t)s og Dissonan(t)s; Intervallum legitimum, (Retsspr.) lovbestemt Mellemtid, Frist; per intervalla, i Mellemrum, efterhaanden, af og til; lucida el. dilucida intervalla, pl., (Lk.) lyse Mellemrum, taalelige Øjeblikke hos en syg (isl. hos sindssyge: Øjeblikke, forbundne med Bevidsthed).
inter-venere, l., eg. komme imellem, lægge sig imellem, indblande sig i en andens Sag; mægle, være Voldgiftsmand, bilægge; (Kbspr.) frivillig acceptere el. betale en protesteret Veksel til Ære for en Vekselskyldner; Intervenient, en, der intervenerer, Mellemmand, Mægler, Voldgiftsmand; Interventiōn, Mellemkomst, Mægling; frivillig Indblanding af en tredie i en Retssag; (i Statsretten) Staternes (omtvistede) Rettighed til ved Trusler eller, som Ordet sædvanlig forstaas, ved Vaabenmagt at blande sig i andre Staters indre Anliggender (jvf. Intercession); Ikke-Interventiōns-Princippet, Grundsætning, ifølge hvilken det ej, uden i ganske særegne (angivne) Tilfælde, skal være en Stat tilladt at intervenere i en anden Stats indre Anliggender; Intervenientia, pl., Mellemtildragelser, Ting, der indtræffe under en Sags Gang; Interventor = Intervenient; interventīv, mellemkommende, mæglende.
Inter-versiōn, l., Fordølgelse, Underslæb; intervertere, holde hemmelig tilbage, fordølge, gøre Underslæb.
inter-vertebrāl, ny l., (Anat.) som ligger imellem Hvirvlerne (vertebræ).
Inter-view (—vju), eng., Sammenkomst, Møde, særl. Frittemøde; jvf. Entrevue; at interviewe en, fritte, møde med en (søge ham, særl. for at udspejde hans Mening el. Forhold); Interviewer, s. Reporter.
inter vivos, l., mellem levende, i Live.
in-testabel el. in-testabilis, l., udygtig eller uberettiget til at gøre Testament el. fremstaa som Vidne (testis); intestāt, intestatus el. ab intestato, uden Testament, uden sidste Villie; heres intestatus el. ab intestato, ogs. Intestāt-Arving, s. v. Hereditas; Intestāt-Arv, Arv uden Testament, Familiearv, lovbestemt Arv; Intestatus, en, som er død uden at have gjort Testament.
Intestina, l. (af intus el. interus, indvendig), pl., Tarme, Indvolde; intestināl, som hører til Tarmene, Indvolds-, f. Eks. Intestināl-Orme, Indvolds-Orme; Intestinum, et, Tarm; Intestinum tenue el. angustum el. Enteron, Tyndtarmen, der igen bestaar af I. duodenum, Tolvfingertarmen, I. jejunum, Tomtarmen, og I. ilëum, Krumtarmen; I. crassum el. amplum, Tyktarmen, der igen bestaar af I. cæcum, Blindtarmen, I. colon, Krumtarmen med S Romanum, det romerske S. og I. rectum, Endetarmen. Jvf. Enteron.
in thesi, s. Thesis. (Jvf. Hypothesis).
In-thronisatiōn, l.-gr., en Regents Ophøjelse el. Indsættelse paa Tronen (gr. thronos); en Biskops højtidelige Indsættelse; inthronisere, ophøjе paa Tronen; højtidelig indsætte en Biskop, sætte paa den biskoppelige Stol.
intīm, f., inderlig, fortrolig.
Intimāt, l., et, en allerhøjeste Forordning, Befaling; Intimatiōn, Kundgørelse (Rettens), Bekendtgørelse, Tilkendegivelse; Indledning (eg. om gejstlige Taler); Indgangstale; intimere (l. intimare, bringe ind i, indprente; af intimus, inderst), kundgøre, udfærdige, tilkendegive (til Efterlevelse); ogs. stævne; indlede, gøre Indledning til en Tale, indlede ved en Tale.
In-timidatiōn, ny l. (l. timidus, bange, frygtsom), Kysen, Forknytten, Forkuelse; intimidere, kyse, skræmme, forknytte; afskrække.
In-timitēt, ny l., Inderlighed, Fortrolighed, fortroligt Venskab; Intimus, l., fortrolig, Hjertensven.
In-tinctiōn, l., Neddypning (af Brødet i Vinen ved den hellige Nadvere); Daab; intingere, dyppe, neddyppe.
Intīne, af l. (intus, inde i), (Bot.) Indrehinden i Støvkornet.
In-titulatiōn, ny l., Betitling, Benævnelse; Titels Paasætning; en Bogs Titel, Overskrift; intitulere, give en Titel el. Overskrift, overskrive.
in-tolerābel, l., utaalelig, uforbragelig, ulidelig; Intolérance (Ængtolerangs'), fr., el. Intoleran(t)s, l., Uforbragelighed, isl. i Religionssager; Utaalsomhed mod anderledestroende; Forfølgelsesaand; I. for et Lægemiddel, en Nydelse (f. Eks. Alkohol) el. en Behandlingsmaade er til Stede, naar der derved fremkaldes ubehagelige el. skadelige Virkninger; intolerand, utaalelig; intolerānt, utaalsom, uforbragelig (isl. i Religionssager); Intolerantisme, Uforbragelighedsaand, Utaalsomhedsvæsen.

In-tonatiōn, ny l., Istemmelse; Toneangivelse (ved Røst el. Instrument); Maaden, paa hvilken Tonen (l. tonus) angives (ren [it. intonata], for højt, for lavt); de Ord i Antiphonierne (s. d.), som først istemmes af Præsten for Alteret, derpaa gentages af Koret el. Menigheden; intonere, l., opstemme (begynde at synge), angive Tonen (med Røst el. Instrument); istemme, begynde vedkommende Del af en Antiphoni (en Intonation).

in-torqvere, l., fordreje, trænge; Intortiōn, Omvending, Krængning.

in toto, in totum, l., i det hele, overhovedet.

In-toxicatiōn, l.-gr., Forgiftelse; Beruselse, Forblindelse; Forhekselse: jvf. Toxicon.

intra, l., indenfor, inde; inden; ad intra, indadtil.

intra-capsulǣr, l., (Lt.) inden for Ledkapslen (capsula) værende.

in-tractabel, l., el. in-traitable (ængtrætabl'), fr., uhaandelig, ubøjelig, vanskelig at omgaas, stiv, stivsindet, stædig; Intractabilitēt, Haardnakkenhed, Stivsindethed; intractāt, ubehandlet, raa; (om Hefte) utilreden. Jvf. tractabel.

Intrade, it. (intrata), (Mus.) Indgang, Indledning, Forspil, Indledningsstykke; en lille Ouverture (s. d.) af alvorlig Karakter; et larmende Trompetstød; Intrader, pl., Indtægter, Indkomster, Stats-Indkomster (f. Eks. Told-Intrader).

In-trados (ængtrado), fr. (dos, Ryg), den indvendige, konkave Overflade af en Hvælving el. Bue, modf. Extrados, s. d.

in-traitable, s. intractabel.

intra lineam, l., inden for Linien (i Regnskabsbøger).

intra-marginǣl, ny l., værende inden for Randen (margo) (af en Bog), indenrands.

intra-mercurielle Planeter, l., pl., (formodede) Planeter inden for Merkur-Banen.

intra-mundān, ny l., som er inden for el. i Verden (l. mundus), hører til denne.

intra muros, l., inden for Murene, i lukket Rum; ikke offentlig; Intramuran-Henrettelse, Henrettelse inden for Fængselsmuren.

In-trans-igent, sp. (af transigir, komme overens), uforsonlig, Tilhænger af et yderliggaaende politisk Parti (los intransigentes) i Spanien (if. efter Kong Amadeos Fjernelse).

in-trans-igibel, ny l., ufuldførlig, som man ej kan komme til Enighed om.

In-trans-itivum, s. Verbum.

in trans-itu, l., i Forbigaaende, løselig, flygtig, kort.

in-trans-mutabel, ny l., uforanderlig.

in-trans-parent, ny l., uigennemsigtig; Intransparen(t)s, Uigennemsigtighed.

in-trans-portabel, ny l., ustyttelig; som ej kan overføres til en anden (s. transportabel).

intra-petiolære Akselblade, (Bot.) Akselblade i Bladakslen, dannede ved Sammenvoksning af de to til eet Blad hørende Akselblade (l. petiolus, Bladstilk).

intra privatos, l., mellem Privatpersoner; hjemme; intra parietes privatos, inden fire Vægge; lønlig, i Fortrolighed, under fire Øjne; ogs. hjemme, i huslig Kreds; jvf. sub rosa, s. Rosa; intra sindonem, bag Tæppet el. Forhænget (hvor Pythagoras holdt sine for Viderekomne esoteriske (s. d.) Foredrag.

intra-uterin, l., (Anat. og Fys.) som er el. foregaar inde i Livmoderen; modf. extra-uterin, s. d.

Intreccio (Intretsjo), it., Fletning; Forvikling, Knuden i et Drama; ogs. lille let Stuespil.

in-trepid, adv.: in-trepide, l., uforfærdet, uræd, uforsagt, djærv; Intrepiditēt, ny l., Uforsagthed, Uforfærdethed, Djærvhed.

in-tributǣr, ny l., ikke skattepligtig, tributfri.

in-tricāt, l. (tricæ, pl., Forvirring), indviklet, vanskelig, ugrej*, floket*, mislig, kilden; snedig; intricere, forvikle, forvirre; besnære.

in-trigant el. in-triguant (ængtrigang), fr., træsk, rænkefuld, hul, lumsk, snedig, ful*, snu; en Intrigant og Intriguør, Rænkesmed, Lurendrejer, Ræv; Intrige, Intrigue (ængtrig', alm. Udt. Intrige), fr. (af l. tricæ, s. intricat), Rænke, Underfundighed, Fulhed*, Træskhed; Argelist, Lønraad; lønligt Kærlighedsforhold; (Digtek.) Forvikling, Knudebinding, Sammenknytning (i Romaner og Skuespil); Intrige-Stykke, et Stuespil med megen Forvikling, hvori Forviklingen er Hovedsagen; intrigere, opspinde, smede Rænker, virke paa en listig, underfundig Maade; indvikle; forvikle; Intrigoterie, fr., smaalige Rænker.

In-triment, l., et, Lægemiddel, der skal indgnides (terere, gnide).

in trinitate robur, l., i Treenigheden er der Kraft (Bismarcks Valgsprog).

intrinsecus, l., adv., indvortes (f. Eks. om Værd); s. Valor.

in triplo, l., trefold, tre Gange, i trefoldig Afskrift.

intro-ducere, l. (ducere, føre), indføre (i et Selskab), indsætte (i et Embede), indlede; Introductiōn, Indførelse, Indsættelse i et Embede, Indgang el. Indledning til en Bog (it. introduzione) el. et større Tonestykke, ogs. = Intrade, s. d.; stundom = den første Del af Sangnumrene i en Opera umiddelbart efter Ouverturen; ogs. en Gave ved Optagelse i et Samfund, f. Eks. i en Skole; introductiv, indledende, tjenende til Indledning; Introductor, Indfører, Forestiller (af en fremmed, af Statssendebud ved et Hof ꝛc.).

intro-ïte, nam et h(e)ic Dii sunt, l., træder ind! thi ogsaa her ere Guder.

Intro-ïtus, l., Indgang; Indledning, Forberedelse; Begyndelse; (rom. K.) den med et Bibelsprog begyndende Bøn, der indleder Messen; første Del af den katolske Messeliturgi; Afgift ved Modtagelsen af et gejstligt Embede.

Intro-missiōn, l. (mittere, sende), Indstiften, Indskyden, Indtrængen; intromittere, indlade.

intro-spicere, l. (specere, se), se ind i; gennemskue.

Intro-sus-ceptiōn, ny l., (Lt.) = Intussusception.

Intro-versiōn, l., Indad-Krængning; intro-vertere, vende, krænge indad.

in-trudere, l., skyde ind, støde ind; intrudere sig, indtrænge sig, paatrænge sig; jvf. obtrudere; Intrusiōn, Indtrængen, Paaskyden; Tilegnelse af et Embede el. Beneficium uden Medvirkning af den, hvem Retten til at bort-

give det tilkommer; intrusiv, indstydende, indtrængende; = eruptiv; Intrusus, en, der gør sig skyldig i Intrusion.

In-tubation, l., (Lt.) Indførelse af et Rør gennem Munden ned i Luftrøret, isl. ved Croup.

in-tuere, l. (intueri), anskue, betragte; Intuition, ny l., Anskuelse, Beskuelse, Dybskue, Snarsyn, sanselig Forestilling; ogs. indvortes, aandigt Skue, Helskue (modsl. Reflexion, Delskue), dyb umiddelbar Erkendelse; religiøs og filosofisk Anskuelse af det guddommelige el. oversanselige, under Aandens Tilbagebragning i sig selv. ifølge en egen Intuitions-Gave (intuitiv Facultet); Intuitionisme, den Aandsretning, som tillægger Mennesket Evne til uden Reflektion ved umiddelbar Anskuelse at erkende de højeste Sandheder; intuitiv, beskuende, dybskuende, snarskuende, umiddelbart erkendende; intuitiv Facultet, Anskuelses-, Beskuelses-Evne; intuitiv Kundskab = Erkendelse, der erhverves ved, beror paa Anskueliggørelse af Begreberne (modsl. discursiv, s. d.); Intuitus, l., Beskuen, Henseen; Aasyn, Øjesyn, Øjekast; intuitu, (Retsspr.) med Hensyn til, i Betragtning af; primo intuitu, ved første Øjekast.

In-tumescen(t)s, ny l., Svulst, Hævelse; intumescere, l., ophovne, hovne; blæse sig op, hovmode sig. S. Tumor.

in-turberet, l., uforstyrret, s. turbere.

In-turgescen(t)s, ny l., = Intumescen(t)s (s. d.).

in turno, s. u. Turnus.

intus, l., inden i, inden for, inde, indvortes; intus ut libet; foris ut moris, i det indre — som du bedst det ved; i det ydre — alt som det er Sæd (omtr. = man maa tude med de Ulve, man er iblandt).

Intus-sus-ception, ny l., eg. Optagelse i det inderste; Indoptagelse; gensidig Indsugning, inderlig Forening og Sammensmeltning af to Stoffer; organiske Legemers (Dyre- og Plantevæxts) Vækst ved Indlejring af nye Massedele mellem de ældre, modsl. Juxtaposition, = Assimilation (s. d.); Tilvækst indenfra; (Lt.) Indtrængning af et Stykke Tarm i en nedenfor liggende Del af Tarmen (en af Aarsagerne til Ileus).

Inuit = Innuit.

In-umbration, l., Beskyggen; inumbrere, beskygge, give Skygge (umbra).

in una seriē, l., i een Række.

In-unction, l., Indsmørelse, Indgnidning af Salve (ungere el. ungvere, salve).

In-undation, l. (unda, Bølge), Oversvømmelse; Flom*, Fløde*; inundere, oversvømme, sætte under Vand.

in uni-sono, s. Unisono.

in-urban, l., uhøflig, uhøvisk, grov. plump; Inurbanitet, ny l., Uhøflighed, Plumphed.

in-usitate, l. (forkort. inus.), ubrugeligt, usædvanligt.

in usu, l., s. u. usu; in usum, in usum Delphini, s. u. usum.

in-utile pondus terræ, l., en unyttig Byrde for Jorden (om ørkesløse, kun tærende Mennesker), en „Døgenigt“, et Drog; (ogsaa Utaalmodigheds-Ytring af den, der tror sig aldeles ude af Stand til at virke noget); Inutilitet, Unyttighed, Ubrugelighed.

in utroque (jure), l., i begge Retter (den borgerlige og den gejstlige), s. Juris utriusque; in utrumque paratus, beredt paa begge Dele (hvad der end vil møde); som Gud vil.

in-vadere, l. (vadere, gaa), gøre Indfald, overfalde.

In-vagination, ny l. (l. vagina, Skede), Indtrængning, = Intussusception.

In-valen(t)s, l., Svaghed.

in-valescere, l. (s. in, 2), blive stærk; tiltage.

in-valid, l., svag, skrøbelig, arbejdsudygtig, uførlig, tjenstudygtig; (Retsspr.) ugyldig, ulovformelig; en Invalid, en tjenstudygtig, udtjent, isl. en Soldat, som under Udførelsen af sin Tjeneste faar en Legemsbeskadigelse, der gør ham uskikket til Krigstjenesten; Invalid-Kompagni, I.-Hus (Hôtel des invalides, det store I.-Hus i Paris) ꝛc.; Invalidation, ny l., el. Invalidering, Ugyldiggørelse, Ophævelse, en Handling el. Erklæring, hvorved noget sættes ud af Kraft; invalidere, ny l., (Retsspr.) gøre ugyldig, kraftløs, magtesløs, ophæve, omstøde; Invaliditet, Kraftløshed; Ugyldighed; Svaghed, Uførlighed, Tjenstudygtighed, Arbejds- (Erhvervs-)Udygtighed. Mods. Revaliditet.

in-variabel, ny l., uforanderlig; varagtig; Invariabilitet, Uforanderlighed; s. konstant.

in-vasibel (af invadere, s. d.), angribelig; Invasion, l., fjendtligt Indfald, uventet Angreb, Overfald uden Krigserklæring; Invasions-Sygdom, Sygdom, som skyldes Indvandring i den menneskelige Organisme af dyriske Snyltere (f. Eks. Trikiner, Bændelorm); invasiv, angribende, overfaldende.

In-vecta, l. (vehere, bære, føre), el. In-vecter, pl., (Retsspr.) det indbragte, medbragte, Medgift, Hjemgift; in-vecta et il-lata, pl., det Løsøre, der af en Lejer el. Forpagter er indbragt i den lejede el. forpagtede Ejendom.

In-vectiv, l., et, grov Fornærmelse med Ord, Skældsord, haard og ond Tiltale, Skose; invectivere, ny l., og invehere sig paa, l., overfuse, anfalde med Grovhed, tiltale med haarde Ord, skælde, skose.

in-venit, l. (forkort. inv.), N. N. invenit, N. N. har opfundet det, har tegnet el. malet det fremstillede Emne (paa Kobbere, Staalstik ꝛc.); jvf. delineavit.

inventa lex, inventa fraus, l., ny Lov, ny Svig; List tager Luven tidt fra Lov; Lovbrud følger Lovbud.

In-ventar(ium), l., et, Fortegnelse over, hvad der hører til et vist Sted el. forefindes der, ogs. det forefundne el. til selve Stedet hørende, isl. Forraad, Bohave, Boskab, Stel*, Grejer*, Indbo, Besætning, ogs. Aktiver og Passiver; (spøg.) et Inventarium = en, der meget længe har opholdt sig paa et Sted, eller som alt for meget (især til Besvær) kommer et Sted (et Hængetræ); beneficium inventarii, s. u. Beneficium; Inventarisation, ny l., Forfattelse af en Liste over Formuesdele, over et Efterladenskab ꝛc.; inventarisere, opgøre et Inventarium.

in-ventere, ny l., opfinde, udtænke; ogs. = inventarisere; Invention, l. (invenire, finde,

opfinde), Opfindelse; Paafund, Paahit, Kunstgreb; Inventio. (Ret.) Opfindelse, Tilveiebringelse af Stoffet eller Tankeforraadet til en Tale el. Afhandling; Inventiōns-Horn, Inventiōns-Trompet, Horn, Trompet, der ved Indstudsrør af forskellig Længde kan omstemmes i alle Tonearter; In-venti-uncula, l., en lille Opfindelse; inventīv, opfindsom, kløgtig; inventiōs, opfindsom; som vidner om Opfindelsesevne, findrigt, kløgtigt udtænkt; Inventor, Opfinder; Inventrix, l., Opfinderinde; Inventum, et, et Fund; en Opfindelse (= Inventiōn); inventis facile est addere, l., naar noget først er opfundet, kan man let føje noget (Forbedringer) til; Inventūr, (Kbspr.) Fortegnelse over Aktiver og Passiver, ogs. over, hvad der forefindes af Varer; Lagerbog; Inventurināt, den, som efterser eller sammenligner Inventuren.

in-venūst, l., ufkøn, styg.

in verba magīstri, s. u. Verba.

In-verecundia, l., Uforskammethed.

In-vergen(t)s, ny l., Hældning; invergere, l. (invergere), hælde.

in-vers, l. (vertere, vende), indad vendt, indad rettet (modf. evers, s. d.).

in-versabel, ny l., uomstødelig, fast, fas*.

in-versa meth-odus, l.-gr., den omvendte Fremgangsmaade; inversa methodus fluxionum = Integral-Regning, s. d.; inversa ratio, l., omvendt Forhold (f. Eks. naar af to Genstande [Størrelsesarter, saasom ved et Arbejdes Udførelse, Arbejdernes Antal og Arbejdstiden] den ene vokser i samme Forhold, som den anden aftager); Inversio, l., Inversion, Omvending, Vending, Krængning, Vrængning*; (Gram. og Ret.) Ordomsætning, Afvigelse fra den naturlige Konstruktionsorden som Talefigur, for at henbrage Opmærksomheden paa det fremhævede Begreb, f. Eks.: „sandt er det“ i St. f.: „det er sandt“ (ikke at forveksle med Conversio, s. d.); (Mus.) Omvending af et Tema (i Fugaer o. l.), hvorved de stigende Intervaller blive faldende og omvendt; (Krspr.) Afvigelse fra Grundopstillingen, Nummerordenen; (Lk.) Krængning af Livmoderen (Inversio uteri); Inversio viscerum = situs inversus, perversus, (Lk.) omvendt Sideleje af Bryst- og Rygorganerne; inverso ordine, l., i omvendt Orden; Inversor, Omvender, = Commutator, s. d.; invertere, omsætte, omflytte, bringe i en anden Orden (is. Ord).

In-vertebrata, ny l. (vertebra, Hvirvel), pl., hvirvelløse Dyr.

In-vertentia, l., el. In-vertentiër, pl., (Lk.) Midler, der indhylle, svække andre Midlers (f. Eks. Syrers, Basers) Skarphed.

invertere, s. u. Inversion.

Invertīn, af l., et i Gærcellerne indeholdt Stof.

in-vestere, l. (vestis, Klædning), eg. iklæde; beklæde med Embedsværdighedens Tegn; indsætte i et Embede (is. gejstligt); forlene; sætte Kapital i et Foretagende; (Krspr.) indslutte, „berende“.

in-vestigabel, l. (vestīgium, Spor), som lader sig opspore, udspejde, udgranske; Investigatiōn, Eftergransken, Udspejden; investigere, efterspore, udspejde, opsøge, eftergranske.

In-vestitūr, ny l. (l. vestīre, klæde), eg. Iklædning; højtidelig Indsættelse i Besiddelsen af en (is. gejstlig) Værdighed, Prælende &c. (f. Eks. Indsættelse i Biskopsværdigheden ved Overrækkelse af en Ring og en Hyrdestav [i Middelalderen]); Forlening; investitura simultanea, Medforlening (naar flere forlenes med een og samme Sag); Investitūr-Ret, Ret til at meddele de høje gejstlige Værdigheder; Forleningsret.

in-veterere, l., forældes, blive gammel (vetus); indgro; invetereret, forældet; Inveteratiōn, Forældelse, Indgroen; malum inveteratum, et indgroet Onde.

in-viabel, ny l. (l. via, Vej), uvejsom, ufremkommelig, ufarbar.

in via ex-ecutionis, l., ved Udpantning; in via juris, l., eg. paa Rettens Vej, ved Lov og Dom.

invia virtuti nulla est via, l. (Ovid), for Dyden (Modet) er ingen Vej spærret; Mod finder altid frem.

in-vicem, l., skiftevis, indbyrdes, gensidig; det ene efter det andet.

in-videre, l., misunde; invidiōs, misundelig, avindsfuld, ugunstig.

invidia gloriæ comes, l. (Corn. Nep.), Misundelse er Ærens Ledsager; Avind og Ære følges ad.

Invierno, sp., Vinter, Vintertid.

in-vigilere, l. (s. in, 2), vaage over, have et vaagent Øje med noget, paase; Invigilan(t)s, ny l. (s. in, 1), Uagtsomhed (vigil, vaagen).

in vim, l., i Kraft af, ifølge.

In-vinatiōn, m. l., Tilstedeværelse af Kristi Blod i den hellige Nadveres Vin (jvf. Impanation).

in-vincibel, l., uovervindelig; Invincibilitēt, ny l., Uovervindelighed. Jvf. Fenier.

in vino veritas, l., i Vinen er Sandhed, d. e. den røber skjulte Tanker; af (Børn og) drukne Folk skal man høre Sandheden; fuld Mund taler af Hjertens Grund.

in-violabel, l., utrænkelig, som man ikke tør forgribe sig paa; ubrødelig, hellig; Inviolabilitēt, ny l., Ukrænkelighed; Ubrødelighed, Hellighed.

in-visibel, l., usynlig; Invisibilitēt, Usynlighed.

invita Minerva, l., uden el. imod Minervas Villie, d. e. uden naturligt Anlæg; uoplagt.

In-vitatiōn, l., Indbydelse, Opfordring; Invitatorium, et, en Opfordring (til at synge Guds Pris; i den romerske Kirke en Antiphoni [s. d.] før Psalmen: Venite, exsultemus! „Kommer, lader os juble!“); Invite (Eng—, sædv. udt. Invit), fr., (i Whistsp.) Udspillen af et lavt Kort, hvorved Makkeren opfordres til at sætte et højt Kort i, for derved at dække et andet eller flere høje Kort i samme Farve, som Udspilleren ønsker at gøre Stik paa; invitere, indbyde, byde til Gæst, hjembyde; opfordre; tilskynde; (Whistsp.) udspille et lavt Kort i den nysnævnte Hensigt.

In-vitriatūr (af l. vitrum, Glas), Overtrækning med en glasagtig Lim.

in-vituperabel, ny l., ulastelig, udadlelig.

In-vocatiōn, l., Paakaldelse, Bøn; invocatorisk, anraabende; Invocavit, Navn paa den første Søndag i Fasten, af Begyndelsesordene

i en Kirkepsalme (Ps. 91, 15): „Invocavit me etc.“, „Han kaldte paa mig!“ (= Quadragesima, s. d.); invocere, raabe til, paakalde.
Invoice (Invois), eng. (af fr. envoi, s. d.), = Factur, s. d.
In-volucrum, l., et, Omslag, Skjul, Dække; (Bot.) Svøb.
in-voluntær, l., ufrivillig.
In-volute, l., (Geom.) en krum Linie, som dannes ved en andens Afvikling (rigtigere: den evolverende Linie, s. u. Evolution); Involution, Indvikling, Indsvøbning; Omslag, Hylster; Indbegreb, Indbefatning; (Kt.) Skrumpning.
Involventia, l., pl., (Kt.) indviklende, indhyllende Lægemidler (der dække andres Skarphed); involvere (l. involvere), indvikle, indhylle; indeholde, indbefatte, føre med sig, volde.
in-vulnerabel, l. (vulnus, Saar), usaarlig; Invulnerabilitet, ny l., Usaarlighed.
In-ædification, l., Paabygning, Bygning paa fremmed Grund.
in-æqval, l., ulige, forskellig: ujævn; Inæqvalia, pl., Ting af ulige Størrelse; Inæqvalitet, Ulighed; (Mat.) Betegnelse af to Størrelsers Uligestorhed (a > b, d. e.: a er større end b); jvf. Æqvation.
in ære meo est, l., han er i min Sold; jeg har ham i Lommen; han er min Tilhænger.
in-æstimabel, l., ufatterlig, uvurderlig; Inæstimabilitet, Uvurderlighed.
in æternum, l., i Evighed, til evige Tider.
Io, gr., Heras Præstinde.
ïo-bolisk, gr. (ios, Gift; Pil; ballein, kaste), 1) giftsprøjtende; 2) skydende med Pile.
Iod, Iode, Iodin, s. u. Konsonanten J.
Iokaste, s. Oidipus.
Ion, gr., s. Elektrolyse; ogs. Navn paa de i vandige Opløsninger antagne elektrisk ladede Atomforbindelser.
Ionicus, gr., en ionisk Versfod af to korte og to lange Stavelser: enten ◡◡—— (Ionicus a minori), el. ——◡◡ (Ionicus a majori); ïonisk Dialect, det græske Sprogs, ved Blødhed udmærkede, Mundart, som taltes af Ionïerne, i den historiske Tid Indbyggerne i Attika, Lilleasiens Kyst og en Del af de græske Øer; ïonisk Skole (paa Grund af sin Naturgranskning ogsaa kaldt den fysiske Skole), de ældste græske Filosoffer, Thales, Anaximander, Anaximenes og Anaxagoras, som søgte at erkende Naturens Grundvæsen; ïonisk Søjleorden, efter Tidsfølgen den anden græske Søjleorden, hvis Kendetegn er den med snegleformede Prydelser smykkede Kapitæl; i. Tonart, en Kirketonart, vor nuværende Dur-Skala; Ionisme, ionisk Sprog- og Aands-Egenhed. (Tidt skrives, urigtigt, disse Ord med J).
Iota, s. Jota.
Ipecacuanha (—anja), port., Brækrod, af en amerikansk Plante.
Iphigeneia, gr., Datter af Agamemnon og Klytaimnestra, skulde ofres til Artemis for at formilde dennes Vrede, men skaanedes i sidste Øjeblik af Gudinden.
Ipoteca, it., af gr., = Hypothek, s. d.
ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces, l., gemmer den skønneste Løn ej Dyden selv i sit Indre?
ipse, l., han selv; ipse concepit, han har selv gjort Udkastet; ipse dixit = gr. autos epha, s. d.; ipse fecit, han har selv gjort det, el. gjort af ham selv.
Ipsisme, ny l., = Egoisme.
ipsissima verba, l., selve Ordene, hans el. hendes egne Ord, ordret, bogstavelig; Ipsissimus, (spøg.) han selv i egen høje Person.
ipso facto, l., ved Gerningen selv; egenmægtigt, egenmyndigt; ipso jure, med Rette, ifølge Loven.
ir—, s. in—.
iracundiam qui vincit, hostem superat maximum, (lat. Ordsprog), den, der faar Bugt med sin Vrede, overvinder den største Fjende.
Irade, tyrk. (ar. irada, Villie, eg. Befaling; Sultans-Skrivelse el. -Manifest.
ira furor brevis est, l., Vrede er et kort Raseri (røver for en Tid den fulde Samling). (Horats Epist. I, 2, 62).
Irani, pers., Indbygger af Iran el. Eran, Iranier; iraniske Sprog, en Gren af den indo-europæiske el. sanskritiske Sprogstamme; sammen med de indiske Sprog danne de iraniske den ariske Gruppe; til de iraniske Sprog hører Zend eller gammelpersisk, Pehlvi el. Huzvaresch, Parsi, det nypersiske, kurdiske, afganiske, ossetiske og armeniske.
irascibel, l., tilbøjelig til Vrede (ira); vredladen, ilsindet, braa*, braalynd*; Irascibilitet, Ilsindethed, Hastmodighed; irato, it., vred.
Irenarch(a), gr. (eirene, Fred), Fredsfyrste; ogs. Fredsdommer; Irene, (Myt.) Fredens Gudinde; een af Horaerne (s. d. O.), Datter af Zeus og Themis; Ireneon, et, Fredstiftelsesskrift til den lutherske og den reformerte Kirkes Forening; Irenik, Fredslære, især i Teologien; Ireniker, Fredstifter; irenisk, fredstiftende, sonende, forligende, formildende; ireniske Skrifter, Skrifter, som tilsigte Religionsforening; Irenæer, pl., Fredsange.
Irid-ankistron, gr., et, en Iris-Hage, Hage til at fremdrage Regnbuehinden gennem et Indsnit i Hornhinden ved Irid-ek-tomi, Udskæring af et Stykke af Regnbuehinden gennem en i Hornhinden frembragt Aabning; Irid-eremi, Mangel paa Iris; iridisere, gr.-l., = irisere.
Irideæ, l., pl., (Bot.) Sværdlillier.
Iridium, gr.-l. (af gr. Iris), et, et 1804 opdaget hvidt Platinummetal; Vægtfylde: 22,4.
Irido-dia-lysis, gr., (Kt.) Løsning af Iris (Regnbuehinden); Irido-plegi, Lamhed af Iris; Irido-ptosis (ptosis, Fald, af piptein, falde), sammes Fremfald; Irido-tomi (temnein, skære), Spaltning af Regnbuehinden.
Iris, gr., (Myt.) Regnbuens Gudinde, Gudernes, isr. Heras, Sendebud; Regnbuehinden i Øjet; Navn paa en talrig Planteslægt (Sværdlillie etc.); Navn paa en af Asteroïderne (s. d.); Iris-Tryk, en Slags Farvetryk; Iris-Stene, Krystaller, som spille i Regnbuens Farver; irisere, vise, spille i Regnbuens Farver; Irisering, Farvespil; galvanisk Metalfarvning (Metallokromi), Udsmykning af Metalsager, idet der paa dem galvanisk udfyldes et tyndt Lag Bly-

ikke; jvf. opalisere; Iritis, (Lt.) Regnbuehindens Betændelse.

Irish lace (Eirisj lees), eng., cg. irsk Knipling; en hæklet Grund, paa hvilken Mønsteret er indvirket med fine Kniplingsting.

Irmak, ar., en Flod.

Irmen-Søjle, gl. t. (Irminsul; oldn. Jördmunr, den vældige, Odin; súl(a), Søjle), de hedenske Sachseres, af Karl den store 772 omstyrtede, største Helligdom (af nogle opfattet som Mindesmærke over Arminius el. Herman).

Irokeser, nordamerikansk Folkestamme; jvf. Hiawatha.

Ironi, gr. (eironeia), forstilt Tale, Spot med paatagen Mine af Alvor el. Uvidenhed, el. med Skin af Ros; naar man (som i den sokratiske Ironi, ikke for at bedrage, men spøgende at belære, for at vise den indbildte Viden), siger et og mener et andet, mul. det modsatte; Spotteglose, skjult Spot, skrømtet Ros; Skrømte-Spe el. -Spot; Tanke-Lune; ironisk, spotsk, spottende, skæmtende, skalkagtig.

Iron road (Eirn rod), eng., Jernbane, = Railway (s. d.); Iron-side (—sajd), Jernside; Iron-wire (— uejr), Jerntraad.

Iro pauperior, s. Irus.

ir-radere, l. (irradere), indskrabe, indkradse.

Ir-radiation, l. (radius, Straale), Bestraaling, Oplysning, Beskinnen; den Illusion, at stærkt lysende Genstande (paa mørk Grund) synes større, end de virkelig ere; det Fænomen, at Smerter, som have deres Udgangspunkt i et bestemt afgrænset Nerveomraade, gribe over paa Naboomraader; irradiere (l. irradiare), bestraale.

ir-raisonnable (irræsonnabl'), fr., ufornuftig; ubillig; overdreven.

ir-rational, irrationel, l., ufornuftig, fornuftstridig, uregnelig; (Mat.) irrational kaldes en Størrelse, som ikke har noget fælles Maal med Enheden, d. e. som hverken kan udtrykkes fuldkommen nøjagtigt ved et helt Tal, eller ved en Brøk; jvf. incommensurabel; Irrationalisme, ny l., Fornuftstridighed, Fornuftens Tilsidesættelse, f. Eks. i Religionssager; Irrationalist, en, der hylder Irrationalismen; Irrationalitet og Irrationabilitet, Ufornuftighed; Uberegnelighed, særl. (Mat.) den Egenskab, ikke at kunne angives nøjagtigt under hel eller bruden Form.

ir-re-com-mendabel, ny l., uanbefalelig.

ir-re-con-ciliabel, ny l., uforsonlig; Irreconciliabilitet, Uforsonlighed.

ir-re-cor-dabel, l., som ikke kan huskes, umindelig.

ir-re-cuperabel, l., uigenskaffelig, uerstattelig.

ir-re-cusabel, l., uvægerlig, som man ikke kan afslaa el. undslaa sig for, uforkastelig; Irrecusabilitet, ny l., Uforkastelighed.

ir-redenta, it. (l. irredempta), uigenfødt, ikke frigjort; Irredentist, irredentistisk, hørende til, i samme Aand som l'Italia irredenta, det ikke frigjorte Italien, italiensk Samfund, der, opr. støttet af Garibaldi, kræver Optagelse i Italien af italiensktalende Landsdele under fremmed Herredømme, isl. Sydtyrol og Triest (ogs. Navn paa et italiensk Blad, der virkede for Udfrielsen af de under fremmed Herredømme levende Italienere).

ir-re-ducibel el. ir-re-ductibel, ny l., som ikke lader sig bringe til sit forrige Væsen, i sin oprindelige Stilling el. i en simplere Form, uoprettelig; (Mat.) irreducibel Brøk, uforkortelig Brøk, Prim-Brøk; Casus irreducibilis, s. u. Casus.

ir-re-el, ny l., ikke virkelig; usand.

Ir-re-flexion, fr., Ubetænksomhed, Mangel paa Overlæg.

ir-re-formabel, l., uforanderlig; uforbederlig; Irreformabilitet, ny l., Uforanderlighed; Uforbederlighed.

ir-re-fragabel, ny l. (jvf. refragere), som ej kan gendrives, uomstødelig, uimodsigelig, uforkastelig; (i Middelalderen var Doctor irrefragabilis en Ærestitel for flogtige Disputatorer, som Alexander af Hales i det 13de Aarh.); Irrefragabilitet, Uomstødelighed, Uigendrivelighed.

ir-re-futabel, l., uigendrivelig.

ir-re-generabel, ny l., uigenfødelig, som ej kan genfødes, genskabes; Irregenitus, ny l., (Teol.) en uigenfødt, uforbedret.

ir-regibel, l., ustyrlig.

Ir-regularitet, ny l., Uregelmæssighed; Uorden; Pligtforsømmelse; (rom. K.) Mangel af visse Egenskaber, ogs. Forbrydelse, der har til Følge, at en ikke kan faa el. beholde en gejstlig Ansættelse; irregulær, l. (irregularis; fr. irrégulier), uregelmæssig; regelløs, urigtig, uordentlig; (Mus.) irregulær Fuge, et fugeagtigt Musikstykke, hvori Komponisten ej har bundet sig til Fugens strenge Regler; irregulær Gennemgang, = Bekeluoder; irregulære Tropper, Tropper, som i Udrustning, Organisation m. m. afvige fra Hærens øvrige Afdelinger, f. Eks. Baschi-Bosukker; Verba irregularia, pl., uregelmæssige, fra Reglen afvigende, Udsagnsord.

ir-re-lativ(us), ny l., ikke hensigtende, uden Hensyn, enkelt, uforbunden.

ir-re-levant, ny l., ikke magtpaaliggende, uvigtig, ubetydelig; Irrelevantia, pl., uvigtige Genstande, Ubetydeligheder; Irrelevan(t)s, Ubetydelighed.

ir-re-ligiøs, l., ureligiøs; som er imod Religionens Forskrifter; gudløs, vantro, ugudelig; Irreligion og Irreligiøsitet, Mangel paa Religiøsitet; Religionsforagt, Ugudelighed, Vantro.

ir-re-meabel, l., hvorfra man ikke kan komme tilbage; hjemstængt.

ir-re-mediabel, l., ulægelig, uafhjælpelig, uoprettelig.

ir-re-missibel, l., ueftergivelig; utilgivelig.

ir-re-monstrabel, ny l., uigendrivelig.

ir-re-movibel, ny l., uafsættelig (fra et Embede); som ej kan bortskaffes el. bortrydes, fjernes; ufjernelig; uforanderlig.

ir-re-munerabel, l., uigengældelig; som ej kan lønnes; ubetalelig.

ir-re-parabel, l., ubodelig, uerstattelig, uoprettelig; irreparabile tempus, den uigenkaldelige Tid; irreparabilium felix oblivio rerum, heldige Glemsel af Ting, der ej kan kaldes tilbage! Irreparabilitet, Uigenbringelighed.

ir-repere, l. (repere, krybe), indsnige sig.

ir-replicabel, fr., ubesvarlig, uigendrivelig.

ir-re-poscibel, l., uigenkrævelig.
ir-re-prehensibel, l., ulastelig, ustraffelig, ufortastelig.
ir-re-pressibel og ir-re-primable, fr., som ej kan undertrykkes, uundertrykkelig.
ir-re-prochable (irreprosjabl'), fr., ulastelig, ustraffelig, dadelfri; ren; jvf. Reproche.
ir-re-pro-ductiv, ny l., ej igen frembringende (s. reproductiv).
ir-re-præsentabel, ny l., som ej kan forestilles, fremstilles el. repræsenteres; ufremstillelig.
ir-re-publicansk, ny l., urepublikansk, antirepublikansk, fristatsfjendtlig.
Ir-re-sistents, Mangel af Modstand; irresistibel, ny l., uimodstaaelig; Irresistibilitet, Uimodstaaelighed.
ir-re-solubel, l. (solvere, løse, opløse), uopløselig; irresolut, ubestemt, tvivlraadig, vaklende; Irresolution, ny l., Ubestemthed, Vaklen, Tvivlraadighed; irresoluto, it., (Mus.) vaklende, mindre strengt afmaalt (i Takt).
Ir-re-spect, ny l., Uærbødighed; irrespectuøs, uærbødig.
ir-re-spirabel, ny l., uindaandelig; skadelig at indaande, f. Eks. saadan Luft.
ir-re-sponsabel, ny l., uansvarlig; Irresponsabilitet, Uansvarlighed, Ansvarsløshed.
ir-re-strict, ny l. (stringere, trække sammen, snøre), uindskrænket.
ir-re-tractabel, l., uigenkaldelig, uforanderlig.
ir-re-verent, l., uærbødig; Irreveren(t)s, Uærbødighed, Ringeagt; irreverenter, uærbødigt.
ir-re-vocabel, l., uigenkaldelig; Irrevocabilitet, ny l., Uigenkaldelighed.
ir-re-volutionær, ny l., som er imod Revolutionen og dens Grundsætninger.
Irr-gang, t. (irren, flakke om; af samme Rod som l. error, Fejl), Vildgang, Hilde, = Labyrinth (s. d.).
ir-ridere, l., udle, spotte, haane, gøre til Latter.
Ir-rigation, l., Fugtning, Vanding, Stænkning; (Læ.) Overrisling, Overskylning, særl. ved Hjælp af en Irrigator, en Vædskebeholder med Afløb for neden gennem en Slange (f. Eks. til Øjendouche); irrigere, fugte, vande, væde, stænke.
ir-risibel, l., latterlig; Irrision, Haan, Spe, Bespottelse; irrisiv, irrisorisk, spottende, haanende; Irrisor, Spotter, Haaner.
irritabel, l., pirrelig, vanskelig, grætten*; let at opægge; Irritabilitet, Pirrelighed; (Fysiol.) især den Evne hos de organiske Legemers Væv at lade sig paavirke, ved hvilken Paavirkning der fremkaldes Fornemmelser, Smerter, Bevægelser; jvf. Sensibilitet og Incitabilitet; Irritament, et, Pirremiddel, særl. om de Ting af mekanisk, kemisk, termisk og elektrisk Natur, som paavirke Vævene; Spore, Tilskyndelse; Irritans, et, pl. Irritantia, (Læ.) Pirremiddel, særl. Lægemiddel, der fremkalder Irritation af Huden; Irritation, Pirren, særl. Irritamenters Virkning paa Vævene; Opirrelse; opirret Tilstand, Vrede; irritativ, pirrende; irritere (irritare), pirre, tirre, ægge, gøre vred, forbitre, fortørne, ærte*.
irritant obstacula magis, l., Modstand ægger; hvad der hemmer, det fremmer.
ir-ritum, l. (ratus, fast, gyldig), ugyldigt, kraftløst (f. Eks. Testamentum i.).

ir-roborere, l., (Retsspr.) styrke, forstærke.
Ir-rogation, l., (Retsspr.) Gerningen, at paalægge Straf; irrogere, paalægge Straf.
Ir-roration, ny l. (l. ros, Dug), Dugning; Stænkning, Fugtning; overtroisk Kur ved Fugtning af en Plante med den syges Blod el. Sved.
ir-rumpere, l., falde fjendtligt ind i et Land; bryde ind; Irruption, Indbrud, fjendtligt Indfald.
Irus, Navn paa en Tigger paa Øen Ithaka (i Homers Odyssé); en fattig, Tigger, Stodder (Iro pauperior, l., endnu fattigere, end I., o: yderlig fattig; modsv. Croeso ditior, s. u. Krøsus).
Irus est subito, qui modo Crœsus erat, l., i Dag Tigger, i Gaar Krøsus.
Irvingianerne (af sig selv kaldte „de katolsk-apostoliske Menigheder"), en religiøs Sekt i det 19de Aarh., der antager, at den apostoliske Kirkes overordentlige Aandsgaver kunne genvindes ved Tro og Bøn (Navn efter Sektens Stifter, Skotten Edw. Irving, † 1834).
is, l., han, denne, den (masc.); fem.: ea, neutr.: id.
Isa, ar., Jesus.
isabél el. isabél-farvet, smudskggul, gulgraa (ifølge Fortællingen, efter Farven af den spanske Prinsesse Isabellas under Ostendes Belejring 1601—1604 ifølge et Løfte ej skiftede Linned); Isabel(l)ino, spansk Guldmønt = c. 19 Kr.
[Isafold, isl. (fold, Land), poetisk Navn for Island; et isl. Blad].
Is-agoge, gr. (eisagoge), ogs. Is-egese og Is-egetik, eg. Indførelse; Indledning til en Videnskab; Isagogik, Indlednings-Videnskab el. -Kunst; bibelsk Indledning, den Videnskab, som afhandler de bibelske Skrifters Tilblivelse og senere Skæbne; Isagogikon el. Isagogicum, et, Indtrædelsespenge; isagogisk, indledende.
Is-ametral, gr., Linie gennem Steder, som i en vis Tid have haft samme Afvigelse fra Normalen (m. H. t. Temperatur, Nedbør &c.); Is-anemon, Linie gennem Steder med samme Middelvindstyrke; Is-an-omal, gr., Linie gennem alle Steder med samme thermiske Anomalie (s. d.).
is-antherisk, gr., med ens Støvknapper; is-anthisk, med ens Blomster.
is-arit(h)misk, gr., som bestaar af lige store Tal; ligetallig.
Isatin, ny l., Iltningsprodukt af Indigo.
Isavi, ar., Jesusdyrker, tyrk. officielt Navn paa kristne.
Isba, russ., eg. Stue; Bondehus.
Is-Ben (t. Eisbein, af Ischion, s. d.), Hofte, Hofteben.
Ischariotisme (efter Judas Ischariot, den Apostel, der forraadte Jesus), skammeligt, lavt Forræderi.
Isch, hebr., Mand; Ische, r. Ischa, Kvinde.
Ischias, Ischi-agra, Ischi-algi, gr., = Neuralgia ischiadica, Smerte i Nervus ischiadicus og dens Forgreninger, Hofte- og Bensmerter; ischiadiske Midler, Midler derimod; Ischiato-cele el. Ischio-cele, Brok i Sædet; Ischion, et, Sædebenet, Hoftebladet, Hoften.

inter cæsa et por-recta, l. (tolkes om Tiden mellem Offerdyrets Slagtning og dets Henlægning paa Alteret, hvilke Handlinger betragtedes som sammenhørende); ordsproglig Talem. = just i Utide.
inter-dental, l., (Lyd) frembragt med Tungespidsen mellem de to Tandrækker.
inter-dicere, l. (dicere, sige), forbyde, formene (isr. om Fratagelse af Raadighed over egen Formue); Interdict, et, lovligt Forbud, Forbudsbefaling; (rom. K.) Interdictum (celebrationis divini officii), Udelukkelse fra Prædiken, Sakramenternes Forvaltning og kirkelig Jordfæstelse, af Personer (I. personale), Stæder og hele Lande (I. locale); Interdiction, Forbyden, Forbud, Umyndiggørelse; interdictio aquæ et ignis, Berøvelse af Vand og Ild, o: Landsforvisning.
inter-dum, l., undertiden; interdum dormitat bonus Homerus (Horats, ars poët. 359: qvandoque bonus dormitat Homerus), undertiden falder den gode Homer i Søvn; „vise have og fine Fejl", „godt Mel har og fine Saader"; interdum vulgus rectum videt, undertiden ser Hoben det rette, „blind Due finder ogsaa Hvedekorn".
inter-essant, fr., hvad der har eller vækker Interesse (s. d.); livlig, underholdende, fængslende, tiltrækkende, som vækker Deltagelse, sporer til aandig Selvvirksomhed; rørende; morende; indtagende; vigtig, magtpaaliggende; Interesse, l., Deltagelse; tiltrækkende Egenskab, Morskab, Ynde, Værd; Adhu (jydsk); Inderlighed; Vigtighed; Magtpaaliggenhed; Fordel, Binding, Nytte, Egennytte; Rente; Udbytte; Interesse-Regning = Rentes-Regning; materielle Interesser, Forhold, Genstande, Fordele, der gaa ud paa den sanselige Tilværelse, paa Personers el. Staters Velværen, Velstand, eller som (til Dels) lade sig beregne i Pengeværdi (modf. de aandige I., der gaa ud paa Aandighedens Fremme); Interessernes Harmoni, den af Fr. Bastiat (†1850) hævdede Lære el. Paastand, at en Fordel, der tilfalder en enkelt Samfundsklasse, er til Gavn for hele Samfundet; Interessent, Deltager, Delhaver, Lodejer i et Foretagende, en Handel 2c., aktiv, ved Deltagelse i Bestyrelsen, passiv, ved det blotte Indskud af Kapital; Interessentskab, et, Fællesskabsforhold, Forening af flere til Fremme af et fælles isr. økonomisk Øjemed; Sameje; jvf. responsabelt Interessentskab, anonymt Selskab, Commandite; Interesse-sphære, et fremmed Landomraade, paa hvilket en Stat af kommercielle el. politiske Grunde søger at skaffe sig Indflydelse (tidt brugt som Paaskud ved Tilsnigelse af fremmed Land eller Landeran).
inter-essere, fr., drage en ind i en Sag, gøre ham til Deltager; indtage, vinde, opvække Deltagelse, Medvirken, Opmærksomhed el. Nysgerrighed, tiltrække, henrive; røre; angaa, vedkomme; f. Eks.: det interesserer mig, el. jeg er interesseret derved el. deri, det vedkommer mig, rører mig, indgyder mig Deltagelse, vækker min Opmærksomhed, er mig ikke ligegyldigt, er mig vigtigt el. fordelagtigt, jeg tager Del deri 2c.; interessere sig for en el. for noget, tage Del i hans el. dets Vel el. Fremgang, yde, arbejde for, tage sig af, skænke sin Opmærksomhed og Hjælp 2c.; interesseret, delagtig, deltagende i noget; egennyttig, vindesyg.
inter-fasciculær, l. (fasciculus, Bundt), (Bot.) liggende mellem Karstrengene.
Inter-fector, l., Drabsmand.
Inter-femineum, l., et, = Perinæum, s. d.
Inter-feren(t)s, ny l., (Fys.) Vekselindgreb (ved Bølgebevægelse i Almindelighed); Lysets Interferen(t)s, Lysstraalernes gensidige Indvirkning paa hverandre ved deres Sammentræffen, med Forbunkling el. Forandring af Farverne; Interferential-Refractor, ny l., et af Jamin opfundet Redskab, som, grundet paa Lysets Interferen(t)s, tjener til at maale smaa Forskelligheder i Brydningsevnen.
inter-fluent, l., mellemflydende.
Inter-folial- el. Inter-foliar-Dele, ny l. (l. folium, Blad), (Bot.) Dele, Ledstykker af Plantestængelen mellem de Knuder, fra hvilke Bladene udgaa, jvf. Internodium; interfoliere, gennemskyde (Bøger) med hvide Blade.
inter fratres, l., mellem Brødre, mellem Embedsbrødre.
inter-glacial Tid, (Geol.) Tiden mellem to Isperioder.
in tergo, l.-it., paa Ryggen, = in dorso (s. d.).
Intérieur (Ængteriør), fr., Interiør, et, det indre, indvortes, indvendige; indre Forhold eller Anliggender; dettes Skildring; Fremstilling af en Bygnings el. et Værelses Indre. Modf. Extérieur, s. d.
interim, l., imidlertid; Interim, et, det midlertidige, Mellemtid, midlertidig Foranstaltning 2c.; Navn paa de af Karl V. forsøgte midlertidige Mæglingsformer for Forholdet mellem Katolikker og Protestanter før Forliget i Passau 1552 og Religionsfreden i Augsburg 1555; Interims-Bevis el. -Kvittering, foreløbigt, midlertidigt Bevis el. Kvittering; Interims-Regering, midlertidig dannet Regering i et Land el. en Landsdel (under fjendtlig Okkupation, Oprør, Regentens Umyndighed 2c.); ad interim, indtil videre, til nærmere Bestemmelse; Interimister, pl., de Protestanter, der antoge eller taalte Karl V.'s Interim; Interimisticum, ny l., et, (Retsspr.) foreløbig Forholdsregel, særl. Forbud; interimistisk, midlertidig, mellemtidig, foreløbig, som gælder til nærmere Bestemmelse; jvf. provisorisk u. provisional.
inter-jacent, l. (jacere, ligge), mellemliggende.
Inter-jection, l. (jacere, kaste), (Gram.) eg. Mellemord; Indskudsord; Sætningsord, Følelsesord, Udraab, Udraabsord, f. Eks. de egentlige Følelsesord: ak! ej! o! og de efterlignende: klingklang! puf! — (Retsspr.) = Appellation, s. d.; Interjections-Tegn, Udraabstegn; interjectional, tjenende som Interjektion.
inter jocos et seria, l., mellem Spøg og Alvor.
inter-juris-dictionel, ny l., mellemretlig.
inter-kommunal, ny l., mellemkommunal, mellemsogns, vedkommende Kommunerne i Fællesskab.

inter-lineær, ny l., skreven el. trykt imellem andre Skriftlinier; f. Eks. Interlineær-Oversættelse, Oversættelse, som staar imellem Originalens Linier; Interlineation, Mellemskrivning, Mellemtrykning; Mellemskrift, Mellemtryk (mellem Linierne af et Skrift); Interlineum, et, Mellemrum mellem to Linier.

Interlocking-System, eng., et, Sikkerheds-System for Signal- og Sporskiftebetjening ved Jernbaner.

Inter-locut, et, Inter-locution, en, ogs. Interlocutorium, l., et, Kendelse, som kun gælder et Bipunkt i en Proces, foreløbig Afgørelse ved Dom om et under Processen opstaaet Stridspunkt (kaldes hos os sædv. Interlocutorie-Kendelse); pl. er Interlocuta, Interlocutioner og Interlocutorier; interlocutorisk, som hører til el. indeholder en foreløbig Kendelse; Interlocutor (fem.: Interlocutrix), en, som fører en Samtale; Aanden, som foregives at tale igennem den magnetiseredes Organ; interloqvere, tale (loqui) imellem, samtale; afsige en Kendelse el. Bidom.

Inter-loper, eng., s. Enterlooper.

Inter-ludium, ny l., et, (Mus.) Mellemspil.

Inter-lunium, l., et, Nymaane, det Tidsrum, da Maanen er imellem Jorden og Solen og ej viser sig; interlunisk, i Nymaane.

Inter-mariage (Æng—ass'), fr., et, Giftermaal imellem nære Slægtninge; Frændegifte.

Inter-maxillær-Ben, ny l., (Anat.) Mellemkæbeben.

inter-mediat, ny l., som indtager Midten, ligger imellem, Mellem-; et Intermediat, Mellemtid, Mellemrum imellem to fastsatte Dage el. Terminer; Intermedium, l., et, = Intermediat og Intermezzo; (Kem.) et Foreningsmiddel imellem Stoffer af forskellig Beskaffenhed; intermediær, ny l., som staar el. befinder sig imellem to el. flere Genstande, mellem-; mæglende, som gør Overgangen fra — til —.

Inter-mezzo, it., et, Mellemspil, Mellemforestilling; et lille Syngestykke med een el. kun faa Personer; Dansedivertissement i en Opera; instrumentalt Overgangsstykke, der forbinder enkelte Scener el. Akter af en Opera; mindre Musikstykke, særl. som Del af en større Komposition; Intermezzist, den komiske Person eller Hovedperson i et Intermezzo, = Bouffon.

in-terminabel, l., uendelig, grænseløs; som ikke kan afgøres, paadømmes.

Inter-mination, l., Trusel; interminere, true (minari, true).

in terminis, l., i behørige Skranker; i behørige Udtryk; med de samme Ord, ordlydende (f. Eks. naar Højesteret uden Forandring stadfæster en Dom fra Underretterne); in termino el. in præ-fixo termino, i (til) bestemt Termin, paa den fastsatte Dag.

inter-miscere, l. (miscere, blande), indblande, blande imellem.

Inter-mission, l. (mittere, sende), Forsømmelse; Aftagen, Slappelse, Afbrydelse, Udebliven, Ophør; en Febers Intermission, den feberfrie Mellemtid (Apyrexi, s. d.); Intermissions-Synd, Efterladelses- el. Forsømmelses-Synd; s. Peccatum; intermittere, undlade, afbryde, standse, ophøre, udeblive for en Tidlang, overspringe; intermitterende Puls, afbrudt, ulige el. standset Pulsslag; intermitterende Feber, Feber, som kommer og gaar til visse Tider, f. Eks. 2den-, 3die-, 4de-Dags-Feber; i. Sygdomme, saadanne, hvis Symptomer optræde i Anfald (Paroxysmer), med frie Mellemrum.

Inter-mixtur, ny l., Mellemblanding, Mængsel. S. intermiscere.

inter-montan, ny l., liggende mellem Bjerge, bjergomsluttet (l. mons, Bjerg).

inter-mundan, ny l. (l. mundus, Verden), værende i Rummet mellem flere Verdener; Intermundium, l., et, Rum mellem flere Verdener, Verdensgab = Metakosmion, s. d.

inter-mural, l. (murus, Mur), omgiven af Mure paa alle Sider.

inter-musculær, ny l., som befinder sig imellem Musklerne (l. musculi).

intern, adv.: interne, l., indvortes, indvendig; indenlandsk; ogs. = Internist; mods. extern, s. d.; interna res, en indenlandsk Sag; Internat, et, Opdragelsesanstalt, hvor Lærlingerne foruden Undervisning faa Kost og Bolig, særl. for vanskelige Børn; Kostskole, Indenhjem, mods. Externat; internere, bringe ind i det Indre af et Land, forlægge til det Indre (is. om Behandlingen af Personer: politiske Flygtninger, en i neutralt Land afvæbnet Hær, hvis Ophold nær Landets Grænser i en eller anden Henseende kunde skønnes farlig); Internist, ny l., (Læ.) en, som lider af indvortes Sygdomme; ogs. Lærling i et Internat.

inter-national, ny l., som finder Sted eller drives imellem to eller flere Nationer, f. Eks. en saadan Handel; mellemfolkelig, mellemlandsk; verdensgængs, alfolkelig; Inter-nationale, eng. International Working men's Association, fr. l'association internationale des travailleurs, det internationale Arbejderforbund, et 28de Sept. 1864 stiftet Forbund mellem Arbejdere fra alle Lande med det Formaal at gøre Arbejderstanden til den ledende i Samfundet; efter at I. havde optaget Kravet paa Afskaffelse af privat Ejendomsret og en Tidlang staaet i Forbindelse med den anarkistiske Nihilisme („ingen Gud, ingen Stat, ingen Autoritet"), spaltedes det og opløstes paa et Møde i Philadelphia 15de Juli 1876; International-Ret, Folkeret, Mellemlandsret; Internationalt Bureau (Byro), et, mellemlandsk Skriftsamlingssted, Sted for Udveksling mellem Landene af Skrifter el. Meddelelser, der have Betydning for alle Folk.

Inter-necion, l. (necare, dræbe), Tilintetgørelse; Internecions-Krig, Ødelæggelses-Krig.

internere, s. intern.

in-ternissable, fr. (af terne, mat, dunkel), som ikke kan fordunkles.

Inter-nodium, l. (nodus, Knude), et. pl. Internodiër, (Bot.) Rummet imellem to Knæ paa Stamme og Gren, is. paa Straa og Rør; Stængelstykke; (Læ.) Mellemstykket mellem to Led, f. Eks. paa Fingrene.

inter nos, l., = entre nous.

inter-noscere, l. (noscere, lære at kende), skelne imellem.
Internum, l., et, Indre, indre Omraade; jvf. Mare.
Inter-nuncius, Inter-nuntius, l., eg. Mellembud; Statsbud, af anden Rang; tidl. det østerrigske Statsbud i Konstantinopel; ogs. et paveligt Statsbud (af lavere Grad end Nuntius); Internunciatur, et saadant Statsbuds Embede og Værdighed.
inter-oceansk, l., mellem to Have, mellemhavs.
Inter-passation, l.-fr., el. Inter-passering, Stikning; interpassere, stikke, sy med Stikning.
Inter-pellation, l., Indsigelse, Afbrydelse, Hinder, Stridiggørelse af en Tings Besiddelse; Rettens Opfordring til at gøre noget; Paamindelse fra en Kreditor om Opfyldelse af en Forpligtelse; (i det engelske Parlament, de franske Kamre, den danske Rigsdag og lignende Forsamlinger) Afbrydelse og Opfordring til at forklare el. udtale sig nærmere, is. Forespørgsel, Opfordring til en Minister om Oplysning af et Emne, der ligger uden for Dagens Orden; Interpellant, den, der stiller en saadan Forespørgsel; Forespørger; interpellere, tale imellem, falde i Talen; afbryde, standse, gøre Indsigelse; stævne; opfordre; forespørge, fremføre en Interpellation, s. d.
Inter-pensiva, pl., l. (pendere, hænge, svæve), (Bygnk.) Stikbjælker, Tværbjælker.
inter-petiolær, l. (petiolus, Bladstilk), imellem Bladstilkene; interpetiolære Akselblade, (Bot.) Akselblade, stillede imellem Bladstilkene, opstaaede ved Sammenvoksning af to til forskellige Blade hørende Akselblade.
inter pocula, l., eg. imellem Bægrene; ved Glasset.
Inter-polation, l. (inter-polare, oppudse, forandre, forfalske, af polire, glatte), Indskyden, Indrykning af eet el. flere Ord i Haandskrifter, Skriftforfalskning; det saaledes indskudte; (Mat.) Indskydning: at beregne Talværdier, der ikke ere angivne i en efter en vis Lov fremskridende Række af Talværdier, men som ligge mellem to paa hinanden følgende af disse; f. Eks. at finde Logaritmen af Brøker, der ligge mellem to paa hinanden følgende Tal, hvis Logaritmer forefindes i Logaritmetavlen; Interpolator, Skriftforfalsker; interpolere, indskyde, indstikke, forfalske ved at indskyde Ord; (Mat.) foretage en Interpolation, s. d.
Inter-ponent, l. (ponere, sætte), Mægler, som lægger sig imellem for at tilvejebringe Forlig eller jævne en Sag; (Retsspr.) en, som gør Indlæg, Indsigelse imod en, ham uforbelagtig, Kendelse; interponere, eg. sætte el. lægge imellem; (Retsspr.) gøre Indlæg, Indsigelse; interponere sig, lægge sig imellem, mægle imellem, tilbyde sig som Mægler; Interposition, Mellemkomst, Mægling; (Retsspr.) Indlæg af et Retsmiddel; Interpositio appellationis, Indlæg om Indankning til en højere Ret.
Inter-pret, l. (interpres), Fortolker, Tolk, Oversætter; interpretabel, oversættelig, forklarlig; Interpretation, Udtydning, Forklaring, Fortolkning, Oversættelse (jvf. Exegese, Hermeneutik); Interpretatio juris, Udtydning af Lovens Mening; I. authentica, en Lovudtydning, der hidrører fra Lovgiveren selv; Interpretatio, (Ret.) den Figur i Talen, at man ved et følgende Ord gør et foregaaende tydeligere; interpretativ, fortolkende, tydende; Interpretator, Fortolker, Udlægger; interpretere (l. interpretari; jvf. d. prate), udlægge, udtyde, fortolke, oversætte.
Inter-pretium, l., et, den Fordel, man har ved at sælge en Ting dyrere, end man har købt den.
Inter-punctation og Inter-punktion, l., (Gram.) Betegning med Sætningstegn eller Skilletegn; Tegnsætning; Interpunctions-Tegn, Skilletegn, Sætningstegn; interpunctere el. interpungere, afdele ved Sætningstegn, forsyne med Skilletegn, tegnsætte.
Inter-regnum, l., et, Mellemregering, Mellemstyre; i et Valgrige det Tidsrum, som forløber fra een Regents Afgang til en andens Indsættelse; Kongeløse, Rigsforstanderskab; det store Interregnum = Forvirringstilstanden i Tyskland 1254—1273; i Danmark 1332—1340; Inter-rex, Mellemregent, midlertidig Styrer, Rigsforstander.
Inter-rogation, l., Spørgsmaal, Tilspørgsel; (Ret.) den Talefigur, hvorved Taleren tilsyneladende afkræver Tilhørerne Betænkning om noget, som om han ej selv var tilstrækkelig paa det rene derom; Interrogations-Tegn (signum interrogandi), Spørgsmaalstegn (?); interrogativ, adv. interrogative, spørgende, spørgsmaalsvis; Interrogatorium, et, pl. Interrogatoria el. Interrogatorier, Forhør i Retten; Spørgsmaalspunkter, Spørgsmaal; interrogatoria captiosa, underfundige Spørgsmaal; interrogere, spørge, tilspørge; forhøre.
inter-rotto, it., (Mus.) afbrudt.
inter-rumpere, l., afbryde, falde i Talen; hindre, forstyrre; interrupt., afbrudt, usammenhængende; Interruption, Afbrydelse; Hinder, Ophold; Interruptio, (Ret.) en Art af Anakoluthon (s. d.), hvor Talens indre Sammenhæng forstyrres ved en Affekt, der med Afbrydelse af en begyndt Konstruktion gaar over til en anden; Interruptor, en, som afbryder, forstyrrer en anden i Tale el. Forretninger (l. rumpere, bryde).
Inter-scapilium el. Inter-scapulum, l., et, Rummet mellem Skuldrene (scapulæ).
inter-scendent Funktion, ny l., (Mat.) et Potens-Udtryk, i hvilket Potens-Eksponenten er irrational.
inter scyphos, l., = inter pocula, s. d.
inter-secere, l. (secare, skære), gennemskære; Intersection, Gennemskæren; det Punkt, hvori to Linier skære hinanden.
Inter-septum, ny l. (l. sepire, indelukke, omhegne), Skillevæg; Mellemgulv; jvf. Diaphragma.
inter-serere, l. (serere, knytte, binde), indføje imellem.
inter spem et metum, l., imellem Haab og Frygt.
inter-spergere, l. (spargere, strø), indstrø imellem.

inter-stellær, ny l., som er i Rummet mellem Stjernerne (stellæ).
Inter-stitium, l. (stare, staa), et, Mellemrum, Mellemtid, Hviletid, Pause, Opsættelse, Udsættelse; (i den kat. Kirke) det Tidsrum, der skal forløbe mellem Opstigningen fra en lavere gejstlig Grad til en højere; interstituel Betændelse, Bindevævsbetændelse.
Inter-tignium, l. (tignum, Bjælke), et, Bjælkevidde, Mellemrummet mellem to Bjælker.
Inter-trigo, l. (af terere, gnide, slide), (Lf) Hudløshed, if. mellem Hudfolder, f. Eks. ved Gaaen el. Riden; (hos Børn) ved Urin; Intertritur, Slid, Sliden (ved Brug).
inter-tropisk, l.-gr., hørende til, liggende mellem Vendekredsene (f. Tropici).
Inter-usurium, l. (usuræ, Renter), et, Rentesrente, Renteaager; Mellemrente, Godtgørelse i Renten ved Betalingen af en Sum tidligere, end den kunde kræves.
Inter-val(lum), l., et, Mellemrum, Frastand, Mellemvidde (jvf. Distance); Gab, Aabning; (Krspr.) Mellemrummet imellem fidestillede Hærafdelinger (forsk. fra Distance, f. d.), ogs. den vandrette Afstand mellem Maalet og Granatkarbæstens Sprængpunkt; i matematiske Tavler Forskellen mellem de paa hinanden følgende Værdier af den nafhængig variable; (Lf.) Mellemtid mellem Pulsens Slag, mellem en Sygdoms Paroksysmer; (Mus.) Afstand, to Toners Forhold til hinanden i Henseende til deres Højde; ogs. disse Toner selv, for saa vidt de staa i dette Forhold; consonerende og dissonerende Intervaller, f. Consonan(t)s og Dissonan(t)s; Intervallum legitimum, (Retsspr.) lovbestemt Mellemtid, Frist; per intervalla, i Mellemrum, efterhaanden, af og til; lucida el. dilucida intervalla, pl., (Lf.) lyse Mellemrum, taalelige Øjeblikke hos en syg (if. hos sindssyge: Øjeblikke, forbundne med Bevidsthed).
inter-venere, l., eg. komme imellem, lægge sig imellem, indblande sig i en andens Sag; mægle, være Voldgiftsmand, bilægge; (Kbspr.) frivillig acceptere el. betale en protesteret Veksel til Ære for en Vekselskyldner; Intervenient, en, der intervenerer, Mellemmand, Mægler, Voldgiftsmand; Intervention, Mellemkomst, Mægling; frivillig Indblanding af en tredie i en Retssag; (i Statsretten) Staternes (omtvistede) Rettighed til ved Trusler eller, som Ordet sædvanlig forstaas, ved Vaabenmagt at blande sig i andre Staters indre Anliggender (jvf. Intercession); Ikke-Interventions-Princippet, Grundsætning, ifølge hvilken det ej, uden i ganske særegne (angivne) Tilfælde, skal være en Stat tilladt at intervenere i en anden Stats indre Anliggender; Intervenientia, pl., Mellemtildragelser, Ting, der indtræffe under en Sags Gang; Interventor = Intervenient; interventiv, mellemkommende, mæglende.
Inter-version, l., Fordølgelse, Underslæb; intervertere, holde hemmelig tilbage, fordølge, gøre Underslæb.
inter-vertebral, ny l., (Anat.) som ligger imellem Hvirvlerne (vertebræ).
Inter-view (—vju), eng., Sammenkomst, Møde, særl. Frittemøde; jvf. Entrevue; at interviewe en, fritte, mødes med en (søge ham, særl. for at udspejde hans Mening el. Forhold); Interviewer, f. Reporter.
inter vivos, l., mellem levende, i Live.
in-testabel el. in-testabilis, l, udygtig eller uberettiget til at gøre Testament el. fremstaa som Vidne (testis); intestat, intestatus el. ab intestato, uden Testament, uden sidste Villie; heres intestatus el. ab intestato, ogs. Intestat-Arving, f. r. Hereditas; Intestat-Arv, Arv uden Testament, Familiearv, lovbestemt Arv; Intestatus, en, som er død uden at have gjort Testament.
Intestina, l. (af intus el. interus, indvendig), pl., Tarme, Indvolde; intestinal, som hører til Tarmene, Indvolds-, f. Eks. Intestinal-Orme, Indvolds-Orme; Intestinum, et, Tarm; Intestinum tenue el. angustum el. Enteron, Tyndtarmen, der igen bestaar af I. duo-denum, Tolvfingertarmen, I. jejunum, Tomtarmen, og I. ileum, Krumtarmen; I. crassum el. amplum, Tyktarmen, der igen bestaar af I. cæcum, Blindtarmen, I. colon, Krumtarmen med S Romanum, det romerske S. og I. rectum, Endetarmen. Jvf. Enteron.
in thesi, f. Thesis. (Jvf. Hypothesis).
In-thronisation, l.-gr., en Regents Ophøjelse el. Indsættelse paa Tronen (gr. thronos); en Biskops højtidelige Indsættelse; inthronisere, ophøje paa Tronen; højtidelig indsætte en Biskop, sætte paa den biskoppelige Stol.
intim, l., inderlig, fortrolig.
Intimat, l., et, en allerhøjeste Forordning, Befaling; Intimation, Kundgørelse (Rettens), Bekendtgørelse, Tilkendegivelse; Indledning (eg. om gejstlige Taler); Indgangstale; intimere (l. intimare, bringe ind i, indprente; af intimus, inderst), kundgøre, udfærdige, tilkendegive (til Efterlevelse); ogs. stævne; indlede, gøre Indledning til en Tale, indlede ved en Tale.
In-timidation, ny l. (l. timidus, bange, frygtsom), Kysen, Forknytten, Forkuelse; intimidere, kyse, skræmme, forknytte; afskrække.
In-timitet, ny l., Inderlighed, Fortrolighed, fortroligt Venskab; Intimus, l., fortrolig, Hjertensven.
In-tinction, l., Neddypning (af Brødet i Vinen ved den hellige Nadvere); Daab; intingere, dyppe, nedd yppe.
Intine, af l. (intus, inde i), (Bot.) Indrehinden i Støvkornet.
In-titulation, ny l., Betitling, Benævnelse; Titels Paasætning; en Bogs Titel, Overskrift; intitulere, give en Titel el. Overskrift, overskrive.
in-tolerabel, l., utaalelig, uforbragelig, ulidelig; Intolérance (Ængtoleransf'), fr., el. Intoleran(t)s, l., Uforbrageligheb, if. i Religionssager; Utaalsomhed mod anderledestroende; Forfølgelsesaand; I. for et Lægemiddel, en Nydelse (f. Eks. Alkohol) el. en Behandlingsmaade er til Stede, naar der derved fremkaldes ubehagelige el. skadelige Virkninger; intolerand, utaalelig; intolerant, utaalsom, uforbragelig (if. i Religionssager); Intolerantisme, Uforbrageligheds aand, Utaalsomhedsvæsen.

In-tonatiōn, ny l., Istemmelse; Toneangivelse (ved Røst el. Instrument); Maaden, paa hvilken Tonen (l. tonus) angives (ren [it. intonata]. for højt, for lavt); de Ord i Antiphonierne (s. d.), som først istemmes af Præsten for Alteret, derpaa gentages af Koret el. Menigheden; intonere, l., opstemme (begynde at synge), angive Tonen (med Røst el. Instrument); istemme, begynde vedkommende Del af en Antiphoni (en Intonation).
in-torqvere, l., fordreje, kræuge; Intortiōn, Omvending, Krængning.
in toto, in totum, l., i det hele, overhovedet.
In-toxicatiōn, l.-gr., Forgiftelse; Beruselse, Forblindelse; Forhekselse: jvf. Toxicon.
intra, l., indenfor, inde; inden; ad intra, indabtil.
intra-capsulǣr, l., (Ll.) inden for Ledkapslen (capsula) værende.
in-tractabel, l., el. in-traitable (ængtrætabl'), fr., uhandelig, ubøjelig, vanskelig at omgaas, stiv, stivsindet, stædig; Intractabilitēt, Haardnakkenhed, Stivsindethed; intractāt, ubehandlet, raa; (om Hefte) utilreden. Jvf. tractabel.
Intrade, it. (intrata), (Mus.) Indgang, Indledning, Forspil, Indledningsstykke; en lille Ouverture (s. d.) af alvorlig Karakter; et larmende Trompetkor; Intrader, pl., Indtægter, Indkomster, Stats-Indkomster (s. Ets. Told-Intrader).
In-trados (ængtrado), fr. (dos, Ryg), den indvendige, konkave Overflade af en Hvælving el. Bue, modf. Extrados, s. d.
in-traitable, s. intractabel.
intra lineam, l., inden for Linien (i Regnskabsbøger).
intra-marginǡl, ny l., værende inden for Randen (margo) (af en Bog), indenrands.
intra-mercurielle Planeter, l., pl., (formodede) Planeter inden for Merkur-Banen.
intra-mundān, ny l., som er inden for el. i Verden (l. mundus), hører til denne.
intra muros, l., inden for Murene, i lukket Rum; ikke offentlig; Intramuran-Henrettelse, Henrettelse inden for Fængselsmuren.
In-trans-igent, sp. (af transigir, komme overens), uforsonlig, Tilhænger af et yderliggaaende politisk Parti (los intransigentes) i Spanien (is. efter Kong Amadeos Fjernelse).
in-trans-igibel, ny l., ufuldførlig, som man ej kan komme til Enighed om.
In-trans-itivum, s. Verbum.
in trans-itu, l., i Forbigaaende, løselig, flygtig, kort.
in-trans-mutabel, ny l., uforanderlig.
in-trans-parent, ny l., uigennemsigtig; Intransparen(t)s, Uigennemsigtighed.
in-trans-portabel, ny l., ufløttelig; som ej kan overføres til en anden (s. transportabel).
intra-petiolære Akselblade, (Bot.) Akselblade i Bladakslen, dannede ved Sammenvoksning af de to til eet Blad hørende Akselblade (l. petiolus, Bladstilk).
intra privatos, l., mellem Privatpersoner; hjemme; intra parietes privatos, inden fire Vægge; løslig, i Fortrolighed, under fire Øjne; ogs. hjemme, i huslig Kreds; jvf. sub rosa, s. Rosa; intra sindonem, bag Tæppet el. Forhænget (hvor Pythagoras holdt sine for Viderekomne esoteriske (s. d.) Foredrag.
intra-uterin, l., (Anat. og Fys.) som er el. foregaar inde i Livmoderen; modf. extrauterin, s. d.
Intreccio (Intretsjo), it., Fletning; Forvikling, Knuden i et Drama; ogs. lille let Stuespil.
in-trepid, adv.: in-trepide, l., uforfærdet, uræd, uforsagt, djærv; Intrepiditēt, ny l., Uforsagthed, Uforfærdethed, Djærvhed.
in-tributǣr, ny l., ikke skattepligtig, tributfri.
in-tricāt, l. (tricæ, pl., Forvirring), indviklet, vanskelig, ugrej*, floket*, mislig, kilden; snedig; intricere, forvikle, forvirre; besnære.
in-trigant el. in-triguant (ængtrigang), fr., træsk, rænkefuld, hul, lumsk, snedig, ful*, snu; en Intrigant og Intriguear, Rænkesmed, Lurendrejer, Ræv; Intrige, Intrigue (Ængtrig', alm. Udt. Intrige), fr. (af l. tricæ, s. intricat), Rænke, Underfundighed, Fulhed*, Træskhed; Ärgelist, Lønraad; lønligt Kærlighedsforhold; (Digtek.) Forvikling, Knudebinding, Sammenknytning (i Romaner og Skuespil); Intrige-Stykke, et Stuespil med megen Forvikling, hvori Forviklingen er Hovedsagen; intrigere, opspinde, smede Rænker, virke paa en listig, underfundig Maade; indvikle; forvikle; Intrigoterie, fr., smaalige Rænker.
In-triment, l., ct, Lægemiddel, der skal indgnides (terere, gnide).
in trinitate robur, l., i Treenigheden er der Kraft (Bismarcks Valgsprog).
intrinsecus, l., adv., indvortes (s. Ets. om Værb); s. Valor.
in triplo, l., trefold, tre Gange, i trefoldig Afskrift.
intro-ducere, l. (ducere, føre), indføre (i et Selskab), indsætte (i et Embede), indlede; Introductiōn, Indførelse, Indsættelse i et Embede, Indgang el. Indledning til en Bog (it. introduzione) el. et større Tonestykke, ogs. = Intrade, s. d.; stundom = den første Del af Sangnumrene i en Opera umiddelbart efter Ouverturen; ogs. en Gave ved Optagelse i et Samfund, f. Ets. i en Skole; introductiv, indledende, tjenende til Indledning; Introductor, Indfører, Forestiller (af en fremmed, af Statssendebud ved et Hof 2c.).
intro-ite, nam et h(e)ic Dii sunt, l., træder ind! thi ogsaa her ere Guder.
Intro-ītus, l., Indgang; Indledning, Forberedelse; Begyndelse; (rom. K.) den med et Bibelsprog begyndende Bøn, der indleder Messen; første Del af den katolske Messeliturgi; Afgift ved Modtagelsen af et gejstligt Embede.
Intro-missiōn, l. (mittere, sende), Indstikken, Indskyden, Indtrængen; intromittere, indlade.
intro-spicere, l. (specere, se), se ind i; gennemskue.
Intro-sus-ceptiōn, ny l., (Ll.) = Intussusception.
Intro-versiōn, l., Indad-Krængning; introvertere, vende, krænge indad.
in-trudere, l., skyde ind, støde ind; intrudere sig, indtrænge sig, paatrænge sig; jvf. obtrudere; Intrusiōn, Indtrængen, Paanøden; Tilegnelse af et Embede el. Beneficium uden Medvirkning af den, hvem Retten til at bort-

give det tilkommer; intrusiv, indskydende, indtrængende; = eruptiv; Intrusus, en, der gør sig skyldig i Intrusion.

In-tubation, l., (Læ.) Indførelse af et Rør gennem Munden ned i Luftrøret, is. ved Croup.

in-tuere, l. (intueri), anskue, betragte; Intuition, ny l., Anskuelse, Beskuelse, Dybskue, Snarsyn, sanselig Forestilling; ogs. indvortes, aandigt Skue, Helskue (mods. Reflexion, Delskue), dyb umiddelbar Erkendelse; religiøs og filosofisk Anskuelse af det guddommelige el. oversanselige, under Aandens Tilbagedragning i sig selv, ifølge en egen Intuitions-Gave (intuitiv Facultet); Intuitionisme, den Aandsretning, som tillægger Mennesket Evne til uden Reflektion ved umiddelbar Anskuelse at erkende de højeste Sandheder; intuitiv, beskuende, dybskuende, snarskuende, umiddelbart erkendende; intuitiv Facultet, Anskuelses-, Beskuelses-Evne; intuitiv Kundskab = Erkendelse, der erhverves ved, beror paa Anskueliggørelse af Begreberne (mods. discursiv, s. d.); Intuitus, l., Beskuen, Henseen; Aasyn, Øjesyn, Øjekast; intuitu, (Retsspr.) med Hensyn til, i Betragtning af; primo intuitu, ved første Øjekast.

In-tumescen(t)s, ny l., Svulst, Hævelse; intumescere, l., ophovne, hovne; blæse sig op, hovmode sig. S. Tumor.

in-turberet, l., uforstyrret, s. turbere.

In-turgescen(t)s, ny l., = Intumescen(t)s (s. d.).

in turno, s. u. Turnus.

intus, l., inden i, inden for, inde, indvortes; intus ut libet; foris ut moris, i det indre — som du bedst det ved; i det ydre — alt som det er Sæd (omtr. = man maa tude med de Ulve, man er iblandt).

Intus-sus-ception, ny l., eg. Optagelse i det inderste; Indoptagelse; gensidig Indsugning, inderlig Forening og Sammensmeltning af to Stoffer; organiske Legemers (Dyre- og Plantevæxts) Vækst ved Indlejring af nye Massedele mellem de ældre, mods. Juxtaposition, = Assimilation (s. d.); Tilvækst indenfra; (Læ.) Indtrængning af et Stykke Tarm i en nedenfor liggende Del af Tarmen (en af Aarsagerne til Ileus).

Inuit = Innuit.

In-umbration, l., Beskyggen; inumbrere, beskygge, give Skygge (umbra).

in una serie, l., i een Række.

In-unction, l., Indsmørelse, Indgnidning af Salve (ungere el. ungvere, salve).

In-undation, l. (unda, Bølge), Oversvømmelse; Flom*, Fløde*; inundere, oversvømme, sætte under Vand.

in uni-sono, s. Unisono.

in-urban, l., uhøflig, uhøvisk, grov, plump; Inurbanitet, ny l., Uhøflighed, Plumphed.

in-usitate, l. (forkort. inus.), ubrugeligt, usædvanligt.

in usu, l., s. u. usu; in usum, in usum Delphini, s. u. usum.

in-utile pondus terræ, l., en unyttig Byrde for Jorden (om ørkesløse, kun tærende Mennesker), en „Døgenigt", et Drog; (ogsaa Utaalmodigheds-Ytring af den, der tror sig aldeles ude af Stand til at virke noget); Inutilitet, Unyttighed, Ubrugelighed.

in utroque (jure), l., i begge Retter (den borgerlige og den gejstlige), s. Juris utriusque; in utrumque paratus, beredt paa begge Dele (hvad der end vil møde); som Gud vil.

in-vadere, l. (vadere, gaa), gøre Indfald, overfalde.

In-vagination, ny l. (l. vagina, Skede), Indtrængning, = Intussusception.

In-valen(t)s, l., Svaghed.

in-valescere, l. (s. in, 2), blive stærk; tiltage.

in-valid, l., svag, skrøbelig, arbejdsudygtig, uførlig, tjenstudygtig; (Retsspr.) ugyldig, ulovformelig; en Invalid, en tjenstudygtig, udtjent, is. en Soldat, som under Udførelsen af sin Tjeneste faar en Legemsbeskadigelse, der gør ham uskikket til Krigstjenesten; Invalid-Kompagni, I.-Hus (Hôtel des invalides, det store I.-Hus i Paris) &c.; Invalidation, ny l., el. Invalidering, Ugyldiggørelse, Ophævelse, en Handling el. Erklæring, hvorved noget sættes ud af Kraft; invalidere, ny l., (Retsspr.) gøre ugyldig, kraftløs, magtesløs, ophæve, omstøde; Invaliditet, Kraftløshed; Ugyldighed; Svaghed, Uførlighed, Tjenstudygtighed, Arbejds- (Erhvervs-)Udygtighed. Jvf. Revaliditet.

in-variabel, ny l., uforanderlig; varagtig; Invariabilitet, Uforanderlighed; s. konstant.

in-vasibel (af invadere, s. d.), angribelig; Invasion, l., fjendtligt Indfald, uventet Angreb, Overfald uden Krigserklæring; Invasions-Sygdom, Sygdom, som skyldes Indvandring i den menneskelige Organisme af dyriske Snyltere (f. Eks. Trikiner, Bændelorm); invasiv, angribende, overfaldende.

In-vecta, l. (vehere, bære, føre), el. In-vecter, pl., (Retsspr.) det indbragte, medbragte, Medgift, Hjemgift; in-vecta et il-lata, pl., det Løsøre, der af en Lejer el. Forpagter er indbragt i den lejede el. forpagtede Ejendom.

In-vectiv, l., et, grov Fornærmelse med Ord, Skældsord, haard og ond Tiltale, Skose; invectivere, ny l., og invehere sig paa, l., overfuse, anfalde med Grovhed, tiltale med haarde Ord, skælde, skose.

in-venit, l. (forkort. inv.), N. N. invenit, N. N. har opfundet det, har tegnet el. malet det fremstillede Emne (paa Kobbere, Staalstik &c.); jvf. delineavit.

inventa lex, inventa fraus, l., ny Lov, ny Svig; List tager Luven tidt fra Lov; Lovbrud følger Lovbud.

In-ventar(ium), l., et, Fortegnelse over, hvad der hører til et vist Sted el. forefindes der, ogs. det forefundne el. til selve Stedet hørende, is. Forraad, Bohave, Boskab, Stel*, Grejer*, Indbo, Besætning, ogs. Aktiver og Passiver; (spøg.) et Inventarium = en, der meget længe har opholdt sig paa et Sted, eller som alt for meget (især til Besvær) kommer et Sted (et Hængetræ); beneficium inventarii, s. u. Beneficium; Inventarisation, ny l., Forfattelse af en Liste over Formuesdele, over et Efterladenskab &c.; inventarisere, opgøre et Inventarium.

in-ventere, ny l., opfinde, udtænke; ogs. = inventarisere; Invention, l. (invenire, finde,

opfinde), Opfindelse; Paafund, Paahit, Kunstgreb; Inventio, (Ret.) Opfindelse, Tilvejebringelse af Stoffet eller Tankeforraadet til en Tale el. Afhandling; Inventiōns-Horn, Inventiōns-Trompet, Horn, Trompet, der ved Indskudsrør af forskellig Længde kan omstemmes i alle Tonearter; In-venti-uncula, l., en lille Opfindelse; inventīv, opfindsom, kløgtig; inventiōs, opfindsom; som vidner om Opfindelsesevne, sindrigt, kløgtigt udtænkt; Inventor, Opfinder; Inventrix, l., Opfinderinde; Inventum, et, et Fund; en Opfindelse (= Inventiōn); inventis facile est addere, l., naar noget først er opfundet, kan man let føje noget (Forbedringer) til; Inventār, (Kbspr.) Fortegnelse over Aktiver og Passiver, ogs. over, hvad der forefindes af Varer; Lagerbog; Inventurist, den, som efterser eller sammenligner Inventuren.

in-venūst, l., uskøn, styg.

in verba magistri, s. u. Verba.

In-verecundia, l., Uforskammethed.

In-vergen(t)s, ny l., Hældning; invergere, l. (invergere), hælde.

in-vers, l. (vertere, vende), indad vendt, indad rettet (modf. evers, s. d.).

in-versabel, ny l., uomstødelig, støt, fis*.

in-versa meth-odus, l.-gr., den omvendte Fremgangsmaade; inversa methodus fluxionum = Integral-Regning, s. d.; inversa ratio, l., omvendt Forhold (f. Eks. naar af to Genstande [Størrelsesarter, saasom ved et Arbejdes Udførelse, Arbejdernes Antal og Arbejdstiden] den ene vokser i samme Forhold, som den anden aftager); Inversio, l., Inversion, Omvending. Vending, Krængning, Vrængning*; (Gram. og Ret.) Ordomsætning, Afvigelse fra den naturlige Konstruktionsorden som Talefigur, for at hendrage Opmærksomheden paa det fremhævede Begreb, f. Eks.: „sandt er det“ i St. f.: „det er sandt“ (ikke at forveksle med Conversio, s. d.); (Mus.) Omvending af et Tema (i Fugaer o. l.), hvorved de stigende Intervaller blive faldende og omvendt; (Krspr.) Afvigelse fra Grundopstillingen, Nummerordenen; (Lk.) Krængning af Livmoderen (Inversio uteri); Inversio viscerum = situs inversus, perversus, (Lk.) omvendt Sideleje af Bryst- og Rygorganerne; inverso ordine, l., i omvendt Orden; Inversor, Omvender, = Commutator, s. d.; invertere, omsætte, omflytte, bringe i en anden Orden (is. Ord).

In-vertebrata, ny l. (vertebra, Hvirvel), pl., hvirvelløse Dyr.

In-vertentia, l., el. In-vertentiër, pl., (Lk.) Midler, der indhylle, svække andre Midlers (f. Eks. Syrers, Basers) Skarphed.

invertere, s. u. Inversion.

Invertin, af l., et i Gærcellerne indeholdt Stof.

in-vestere, l. (vestis, Klædning), eg. iklæde; beklæde med Embedsværdighedens Tegn; indsætte i et Embede (is. gejstligt); forlene; sætte Kapital i et Foretagende; (Krspr.) indslutte, „berende“.

in-vestigabel, l. (vestigium, Spor), som lader sig opspore, udspejde, udgranske; Investigatiōn, Eftergranskning, Udspejden; investigere, efterspore, udspejde, opsøge, eftergranske.

In-vestitūr, ny l. (l. vestire, klæde), eg. Iklædning; højtidelig Indsættelse i Besiddelsen af en (is. gejstlig) Værdighed, Præbende x. (f. Eks. Indsættelse i Biskopsværdigheden ved Overrækkelse af en Ring og en Hyrdestav [i Middelalderen]); Forlening; investitura simultanea, Medforlening (naar flere forlenes med een og samme Sag); Investitūr-Ret, Ret til at meddele de høje gejstlige Værdigheder; Forleningsret.

in-veterere, l., forældes, blive gammel (vetus); indgro; invetereret, forældet; Inveteratiōn, Forældelse, Indgroen; malum inveteratum, et indgroet Onde.

in-viabel, ny l. (l. via, Vej), uvejsom, ufremkommelig, ufarbar.

in via ex-ecutionis, l., ved Udpantning; in via juris, l., eg. paa Rettens Vej, ved Lov og Dom.

invia virtuti nulla est via, l. (Ovid), for Dyden (Modet) er ingen Vej spærret; Mod finder altid frem.

in-vicem, l., skiftevis, indbyrdes, gensidig; det ene efter det andet.

in-videre, l., misunde; invidiōs, misundelig, avindsfuld, ugunstig.

invidia gloriæ comes, l. (Corn. Nep.), Misundelse er Ærens Ledsager; Avind og Ære følges ad.

Invierno, sp., Vinter, Vintertid.

in-vigilere, l. (s. in, 2), vaage over, have et vaagent Øje med noget, paase; Invigilan(t)s, ny l. (s. in, 1), Uagtsomhed (vigil, vaagen).

in vim, l., i Kraft af, ifølge.

In-vinatiōn, m. l., Tilstedeværelse af Kristi Blod i den hellige Nadverens Vin (jvf. Impanation).

in-vincibel, l., uovervindelig; Invincibilitēt, ny l., Uovervindelighed. Jvf. Fenier.

in vino veritas, l., i Vinen er Sandhed, d. e. den røber skjulte Tanker; af (Børn og) drukne Folk skal man høre Sandheden; fuld Mund taler af Hjertens Grund.

in-violabel, l., ukrænkelig, som man ikke tør forgribe sig paa; ubrødelig, hellig; Inviolabilitēt, ny l., Ukrænkelighed; Ubrødelighed, Hellighed.

in-visibel, l., usynlig; Invisibilitēt, Usynlighed.

invita Minerva, l., uden el. imod Minervas Villie, d. e. uden naturligt Anlæg; uoplagt.

In-vitatiōn, l., Indbydelse, Opfordring; Invitatorium, et, en Opfordring (til at synge Guds Pris; i den romerske Kirke en Antiphoni [s. d.] før Psalmen: Venite, exsultemus! „Kommer, lader os juble!“); Invite (Eng—, sædv. udt. Invit), fr., (i Whistsp.) Udspillen af et lavt Kort, hvorved Makkeren opfordres til at sætte et højt Kort i, for derved at dække et andet eller flere høje Kort i samme Farve, som Udspilleren ønsker at gøre Stik paa; invitere, indbyde, byde til Gæst, hjembyde; opfordre; tilskynde; (Whistsp.) udspille et lavt Kort i den nysnævnte Hensigt.

In-vitriatūr (af l. vitrum, Glas), Overtrækning med en glasagtig Lim.

in-vituperabel, ny l., ulastelig, udadlelig.

In-vocatiōn, l., Paakaldelse, Bøn; invocatorisk, anraabende; Invocavit, Navn paa den første Søndag i Fasten, af Begyndelsesordene

i en Kirkepsalme (Ps. 91, 15): „Invocavit me etc.", „Han kaldte paa mig!" (= Quadragesima, s. d.); invocere, raabe til, paakalde.
Invoice (Invois), eng. (af fr. envoi, s. d.), = Factur, s. d.
In-volucrum, l., et, Omslag, Skjul, Dække; (Bot.) Svøb.
in-voluntær, l., ufrivillig.
In-volute, l., (Geom.) en krum Linie, som dannes ved en andens Afvikling (rigtigere: den evolverende Linie, s. u. Evolution); Involution, Indvikling, Indsvøbning; Omslag, Hylster; Indbegreb, Indbefatning; (Lt.) Skrumpning.
Involventia, l., pl., (Lt.) indviklende, indhyllende Lægemidler (der dække andres Skarphed); involvere (l. involvere), indvikle, indhylle; indeholde, indbefatte, føre med sig, volde.
in-vulnerabel, l. (vulnus, Saar), usaarlig; Invulnerabilitet, ny l., Usaarlighed.
In-ædification, l., Paabygning, Bygning paa fremmed Grund.
in-æqval, l., ulige, forskellig: ujævn; Inæqvalia, pl., Ting af ulige Størrelse; Inæqvalitet, Ulighed; (Mat.) Betegnelse af to Størrelsers Uligestorhed ($a > b$, d. e.: a er større end b); jvf. Æqvation.
in ære meo est, l., han er i min Sold; jeg har ham i Lommen; han er min Tilhænger.
in-æstimabel, l., uskatterlig, uvurderlig; Inæstimabilitet, Uvurderlighed.
in æternum, l., i Evighed, til evige Tider.
Io, gr., Heras Præstinde.
ïo-bolisk, gr. (ios, Gift; Pil; ballein, kaste), 1) giftsprøjtende; 2) skydende med Pile.
Iod, Iode, Iodin, s. u. Konsonanten J.
Iokaste, s. Oidipus.
Ion, gr., s. Elektrolyse; ogs. Navn paa de i vandige Opløsninger antagne elektrisk ladede Atomforbindelser.
Ionicus, gr., en ionisk Versfod af to korte og to lange Stavelser: enten ◡◡—— (Ionicus a minori), el. ——◡◡ (Ionicus a majori); ïonisk Dialect, det græske Sprogs, ved Blødhed udmærkede, Mundart, som taltes af Ioniërne, i den historiske Tid Indbyggerne i Attika, Lilleasiens Kyst og en Del af de græske Øer; ïonisk Skole (paa Grund af sin Naturgranskning ogsaa kaldt den fysiske Skole), de ældste græske Filosoffer, Thales, Anaximander, Anaximenes og Anaxagoras, som søgte at erkende Naturens Grundvæsen; ïonisk Søjleorden, efter Tidsfølgen den anden græske Søjleorden, hvis Kendetegn er den med snegleformede Prydelser smykkede Kapitæl; i. Tonart, en Kirketonart, vor nuværende Dur-Skala; Ionisme, ionisk Sprog- og Aands-Egenhed. (Tidt skrives, urigtigt, disse Ord med J).
Iota, s. Jota.
Ipecacuanha (—anja), port., Brækrod, af en amerikansk Plante.
Iphigeneia, gr., Datter af Agamemnon og Klytaimnestra, skulde ofres til Artemis for at formilde dennes Vrede, men skaanedes i sidste Øjeblik af Gudinden.
Ipoteca, it., af gr., = Hypothek, s. d.
ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces, l., gemmer den skønneste Løn ej Dyden selv i sit Indre?
ipse, l., han selv; ipse concepit, han har selv gjort Udkastet; ipse dixit = gr. autos epha, s. d.; ipse fecit, han har selv gjort det, el. gjort af ham selv.
Ipsisme, ny l., = Egoisme.
ipsissima verba, l., selve Ordene, hans el. hendes egne Ord, ordret, bogstavelig; Ipsissimus, (spøg.) han selv i egen høje Person.
ipso facto, l., ved Gerningen selv; egenmægtigt, egenmyndigt; ipso jure, med Rette, ifølge Loven.
ir—, s. in—.
iracundiam qui vincit, hostem superat maximum, (lat. Ordsprog), den, der faar Bugt med sin Vrede, overvinder den største Fjende.
Irade, tyrk. (ar. irada, Villie, eg. Befaling; Sultans-Skrivelse el. -Manifest.
ira furor brevis est, l., Vrede er et kort Raseri (røver for en Tid den fulde Samling). (Horats Epist. I, 2, 62).
Irani, pers., Indbygger af Iran el. Eran, Iranier; iraniske Sprog, en Gren af den indo-europæiske el. sanskritiske Sprogstamme; sammen med de indiske Sprog danne de iraniske den ariske Gruppe; til de iraniske Sprog hører Zend eller gammelpersisk, Pehlvi el. Huzvaresch, Parsi, det nypersiske, kurdiske, afganiske, ossetiske og armeniske.
irascibel, l., tilbøjelig til Vrede (ira); vredladen, ilsindet, braa*, braalynd*; Irascibilitet, Ilsindethed, Hastmodighed; irato, it., vred.
Irenarch(a), gr. (eirene, Fred), Fredsfyrste; ogs. Fredsdommer; Irene, (Myt.) Fredens Gudinde; een af Horaerne (s. d. O.), Datter af Zeus og Themis; Ireneon, et, Fredstiftelsesskrift til den lutherske og den reformerte Kirkes Forening; Irenik, Fredslære, især i Teologien; Ireniker, Fredstifter; irenisk, fredstiftende, sonende, forligende, formildende; ireniske Skrifter, Skrifter, som tilsigte Religionsforening; Irenæer, pl., Fredsange.
Irid-ankistron, gr., et, en Iris-Hage, Hage til at fremdrage Regnbuehinden gennem et Indsnit i Hornhinden ved Irid-ek-tomi, Udskæring af et Stykke af Regnbuehinden gennem en i Hornhinden frembragt Aabning; Irideremi, Mangel paa Iris; iridisere, gr.-l., = irisere.
Irideæ, l., pl., (Bot.) Sværdlillier.
Iridium, gr.-l. (af gr. Iris), et, et 1804 opdaget hvidt Platinummetal; Vægtfylde: 22,4.
Irido-dia-lysis, gr., (Lt.) Løsning af Iris (Regnbuehinden); Irido-plegi, Lamhed af Iris; Irido-ptosis (ptosis, Fald, af piptein, falde), sammes Fremfald; Irido-tomi (temnein, skære), Spaltning af Regnbuehinden.
Iris, gr., (Myt.) Regnbuens Gudinde, Gudernes, is. Heras, Sendebud; Regnbuehinden i Øjet; Navn paa en talrig Planteslægt (Sværdlillie etc.); Navn paa en af Asteroïderne (s. d.); Iris-Tryk, en Slags Farvetryk; Iris-Stene, Krystaller, som spille i Regnbuens Farver; irisere, vise, spille i Regnbuens Farver; Irisering, Farvespil; galvanisk Metalfarvning (Metallokromi), Udsmykning af Metalsager, idet der paa dem galvanisk udfyldes et tyndt Lag Bly-

ikke; jvf. opalisere; Iritis, (Pl.) Regnbuehindens Betændelse.
Irish lace (Eirisj lees), eng., eg. irsk Knipling; en hæklet Grund, paa hvilken Mønsteret er indvirket med fine Kniplingsting.
Irmak, ar., en Flod.
Irmen-Søjle, gl. t. (Irminsul; oldn. Jördmunr, den vældige, Odin; súl(a), Søjle), de hedenske Sachseres, af Karl den store 772 omstyrtede, største Helligdom (af nogle opfattet som Mindesmærke over Arminius el. Herman).
Irokeser, nordamerikansk Folkestamme; jvf. Hiawatha.
Ironi, gr. (eironeia), forstilt Tale, Spot med paatagen Mine af Alvor el. Uvidenhed, el. med Skin af Ros; naar man (som i den sokratiske Ironi, ikke for at bedrage, men spøgende at belære, for at revse den indbildte Viden), siger et og mener et andet, mnl. det modsatte; Spotteglose, skjult Spot, strømtet Ros; Strømte-Spe el. -Spot; Tanke-Lune; ironisk, spotsk, spottende, skæmtende, skalkagtig.
Iron road (Eirn rod), eng., Jernbane, = Railway (s. d.); Iron-side (— sajd), Jernside; Iron-wire (— uejr), Jerntraad.
Iro pauperior, s. Irus.
ir-radere, l. (irradere), indskrabe, indkradse.
Ir-radiation, l. (radius, Straale), Bestraaling, Oplysning, Beskinnen; den Illusion, at stærkt lysende Genstande (paa mørk Grund) synes større, end de virkelig ere; det Fænomen, at Smerter, som have deres Udgangspunkt i et bestemt afgrænset Nerveomraade, gribe over paa Naboomraader; irradiere (l. irradiare), bestraale.
ir-raisonnable (irræsonnabl'), fr., ufornuftig; ubillig; overdreven.
ir-rational, irrationel, l., ufornuftig, fornuftstridig, uregnelig; (Mat.) irrational kaldes en Størrelse, som ikke har noget fælles Maal med Enheden, d. e. som hverken kan udtrykkes fuldkommen nøjagtigt ved et helt Tal, eller ved en Brøk; jvf. incommensurabel; Irrationalisme, ny l., Fornuftstridighed, Fornuftens Tilsidesættelse, f. Eks. i Religionssager; Irrationalist, en, der hylder Irrationalismen; Irrationalitet og Irrationabilitet, Ufornuftighed; Uberegnelighed, særl. (Mat.) den Egenskab, ikke at kunne angives nøjagtigt under hel eller bruden Form.
ir-re-com-mendabel, ny l., uanbefalelig.
ir-re-con-ciliabel, ny l., uforsonlig; Irreconciliabilitet, Uforsonlighed.
ir-re-cor-dabel, l., som ikke kan huskes, umindelig.
ir-re-cuperabel, l., uigenskaffelig, uerstattelig.
ir-re-cusabel, l., uvægerlig, som man ikke kan afslaa el. undslaa sig for, uforkastelig; Irrecusabilitet, ny l., Uforkastelighed.
ir-redenta, it. (l. irredempta), uigenfødt, ikke frigjort; Irredentist, irredentistisk, hørende til, i samme Aand som l'Italia irredenta, det ikke frigjorte Italien, italiensk Samfund, der, opr. støttet af Garibaldi, kræver Optagelse i Italien af italiensktalende Landsdele under fremmed Herredømme, f. Sydtyrol og Triest (ogs. Navn paa et italiensk Blad, der virkede for Udfrielsen af de under fremmed Herredømme levende Italienere).
ir-re-ducibel el. ir-re-ductibel, ny l., som ikke lader sig bringe til sit forrige Væsen, i sin oprindelige Stilling el. i en simplere Form, uoprettelig; (Mat.) irreducibel Brøk, uforkortelig Brøk, Prim-Brøk; Casus irreducibilis, s. u. Casus.
ir-re-el, ny l., ikke virkelig; usand.
Ir-re-flexion, fr., Ubetænksomhed, Mangel paa Overlæg.
ir-re-formabel, l., uforanderlig; uforbederlig; Irreformabilitet, ny l., Uforanderlighed; Uforbederlighed.
ir-re-fragabel, ny l. (jvf. refragere), som ej kan gendrives, uomstødelig, uimodsigelig, uforkastelig; (i Middelalderen var Doctor irrefragabilis en Ærestitel for kløgtige Disputatorer, som Alexander af Hales i det 13de Aarh.); Irrefragabilitet, Uomstødelighed, Uigendrivelighed.
ir-re-futabel, l., uigendrivelig.
ir-re-generabel, ny l., uigenfødelig, som ej kan genfødes, genskabes; Irregenitus, ny l., (Teol.) en uigenfødt, uforbedret.
ir-regibel, l., ustyrlig.
Ir-regularitet, ny l., Uregelmæssighed; Uorden; Pligtforsømmelse; (rom. K.) Mangel af visse Egenskaber, ogs. Forbrydelse, der har til Følge, at en ikke kan faa el. beholde en gejstlig Ansættelse; irregulær, l. (irregularis; fr. irrégulier), uregelmæssig; regelløs, urigtig, uordentlig; (Mus.) irregulær Fuge, et fugeagtigt Musikstykke, hvori Komponisten ej har bundet sig til Fugens strenge Regler; irregulær Gennemgang, = Vekselnoder; irregulære Tropper, Tropper, som i Udrustning, Organisation m. m. afvige fra Hærens øvrige Afdelinger, f. Eks. Baschi-Bosukker; Verba irregularia, pl., uregelmæssige, fra Reglen afvigende, Udsagnsord.
ir-re-lativ(us), ny l., ikke hensigtende, uden Hensyn, enkelt, uforbunden.
ir-re-levant, ny l., lidet magtpaaliggende, uvigtig, ubetydelig; Irrelevantia, pl., uvigtige Genstande, Ubetydeligheder; Irrelevan(t)s, Ubetydelighed.
ir-re-ligiøs, l., ureligiøs; som er imod Religionens Forskrifter; gudløs, vantro, ugudelig; Irreligion og Irreligiøsitet, Mangel paa Religiøsitet; Religionsforagt, Ugudelighed, Vantro.
ir-re-meabel, l., hvorfra man ikke kan komme tilbage; hjemstængt.
ir-re-mediabel, l., ulægelig, uafhjælpelig, uoprettelig.
ir-re-missibel, l., ueftergivelig; utilgivelig.
ir-re-monstrabel, ny l., uigendrivelig.
ir-re-movibel, ny l., uafsættelig (fra et Embede); som ej kan bortskaffes el. bortrydes, fjernes; ufjernelig; uforanderlig.
ir-re-munerabel, l., uigengældelig; som ej kan lønnes; ubetalelig.
ir-re-parabel, l., ubodelig, uerstattelig, uoprettelig; irreparabile tempus, den uigenkaldelige Tid; irreparabilium felix oblivio rerum, heldige Glemsel af Ting, der ej kan kaldes tilbage! Irreparabilitet, Uigenbringelighed.
ir-repere, l. (repere, krybe), indsnige sig.
ir-replicabel, fr., ubesvarlig, uigendrivelig.

ir-re-posoibel, l., uigenkræbelig.
ir-re-prehensibel, l., ulastelig, ustraffelig, ufor-kastelig.
ir-re-pressibel og ir-re-primable, fr., som ej kan undertrykkes, uundertrykkelig.
ir-re-prochable (irreprossjabl'), fr., ulastelig, ustraffelig, dadelfri; ren; jvf. Reproche.
ir-re-pro-ductiv, ny l., ej igen frembringende (s. reproductiv).
ir-re-præsentabel, ny l., som ej kan forestilles, fremstilles el. repræsenteres; ufremstillelig.
ir-re-publicänsk, ny l., urepublikansk, antirepublikansk, fristatsfjendtlig.
Ir-re-sistents, Mangel af Modstand; irresistibel, ny l., uimodstaaelig; Irresistibilitet, Uimodstaaelighed.
ir-re-solubel, l. (solvere, løse, opløse), uopløselig; irresolut, ubestemt, tvivlraadig, vaklende; Irresolution, ny l., Ubestemthed, Vaklen, Tvivlraadighed; irresoluto, it., (Mus.) vaklende, mindre strengt afmaalt (i Takt).
Ir-re-spect, ny l., Uærbødighed; irrespectuøs, uærbødig.
ir-re-spirabel, ny l., uindaandelig; skadelig at indaande, f. Eks. saadan Luft.
ir-re-sponsabel, ny l., uansvarlig; Irresponsabilitet, Uansvarlighed, Ansvarsløshed.
ir-re-strict, ny l. (stringere, trække sammen, snøre), uindskrænket.
ir-re-tractabel, l., uigenkaldelig, uforanderlig.
ir-re-verent, l., uærbødig; Irreveren(t)s, Uærbødighed, Ringeagt; irreverenter, uærbødigt.
ir-re-vocabel, l., uigenkaldelig; Irrevocabilitet, ny l., Uigenkaldelighed.
ir-re-volutionær, ny l., som er imod Revolutionen og dens Grundsætninger.
Irr-gang, t. (irren, flakke om; af samme Rod som l. error, Fejl), Vildgang, Hilde, = Labyrinth (s. d.).
ir-ridere, l., udle, spotte, haane, gøre til Latter.
Ir-rigation, l., Fugtning, Vanding, Stænkning; (Lk.) Overrisling, Overskylning, særl. ved Hjælp af en Irrigator, en Vædskebeholder med Afløb for neden gennem en Slange (f. Eks. til Øjendouche); irrigere, fugte, vande, væde, stænke.
ir-risibel, l., latterlig; Irrision, Haan, Spe, Bespottelse; irrisiv, irrisorisk, spottende, haanende; Irrisor, Spotter, Haaner.
irritabel, l., pirrelig, vanskelig, grætten*; let at opægge; Irritabilitet, Pirrelighed; (Fysiol.) især den Evne hos de organiske Legemers Væv at lade sig paavirke, ved hvilken Paavirkning der fremkaldes Fornemmelser, Smerter, Bevægelser; jvf. Sensibilitet og Incitabilitet; Irritament, et, Pirremiddel, særl. om de Ting af mekanisk, kemisk, termisk og elektrisk Natur, som paavirke Vævene; Spore, Tilskyndelse; Irritans, et, pl. Irritantia, (Lk.) Pirremiddel, særl. Lægemiddel, der fremkalder Irritation af Huden; Irritation, Pirren, særl. Irritamenters Virkning paa Vævene; Opirrelse; opirret Tilstand, Vrede; irritativ, pirrende; irritere (irritare), pirre, tirre, ægge, gøre vred, forbitre, fortørne, ærte*.
irritant obstacula magis, l., Modstand ægger; hvad der hemmer, det fremmer.
ir-ritum, l. (ratus, fast, gyldig), ugyldigt, kraftløst (f. Eks. Testamentum i.).

ir-roborere, l., (Retsspr.) styrke, forstærke.
Ir-rogation, l., (Retsspr.) Gerningen, at paalægge Straf; irrogere, paalægge Straf.
Ir-roration, ny l. (l. ros, Dug), Dugning; Stænkning, Fugtning; overtroisk Kur ved Fugtning af en Plante med den syges Blod el. Sved.
ir-rumpere, l., falde fjendtligt ind i et Land; bryde ind; Irruption, Indbrud, fjendtligt Indfald.
Irus, Navn paa en Tigger paa Øen Ithaka (i Homers Odyssé); en fattig, Tigger, Stodder (Iro pauperior, l., endnu fattigere, end I., o: yderlig fattig; modſ. Croeso ditior, s. u. Krøsus).
Irus est subito, qui modo Crœsus erat, l., i Dag Tigger, i Gaar Krøsus.
Irvingianerne (af sig selv kaldte „de katolsk-apostoliske Menigheder“), en religiøs Sekt i det 19de Aarh., der antager, at den apostoliske Kirkes overordentlige Aandsgaver kunne genvindes ved Tro og Bøn (Navn efter Sektens Stifter, Skotten Edw. Irving, † 1834).
is, l., han, denne, den (masc.); fem.: ea, neutr.: id.
Isa, ar., Jesus.
isabél el. isabél-farvet, smudsiggul, gulgraa (ifølge Fortællingen, efter Farven af den spanske Prinsesse Isabellas under Ostendes Belejring 1601—1604 ifølge et Løfte ej skiftede Linned); Isabel(l)ino, spansk Guldmønt = c. 19 Kr.
[Isafold, isl. (fold, Land), poetisk Navn for Island; et isl. Blad].
Is-agoge, gr. (eisagoge), ogs. Is-egese og Is-egetik, eg. Indførelse; Indledning til en Videnskab; Isagogik, Indlednings-Videnskab el. -Kunst; bibelsk Indledning, den Videnskab, som afhandler de bibelske Skrifters Tilbliven og senere Skæbne; Isagogikon el. Isagogicum, et, Indtrædelsespenge; isagogisk, indledende.
Is-ametral, gr., Linie gennem Steder, som i en vis Tid have haft samme Afvigelse fra Normalen (m. H. t. Temperatur, Nedbør &c.); Is-anemon, Linie gennem Steder med samme Middelvindstyrke; Is-an-omal, gr., Linie gennem alle Steder med samme thermiske Anomalie (s. d.).
is-antherisk, gr., med ens Støvknapper; is-anthisk, med ens Blomster.
is-arit(h)misk, gr., som bestaar af lige store Tal; ligetallig.
Isatin, ny l., Iltningsprodukt af Indigo.
Isavi, ar., Jesusdyrker, tyrk. officielt Navn paa Kristne.
Isba, russ., eg. Stue; Bondehus.
Is-Ben (t. Eisbein, af Ischion, s. d.), Hofte, Hofteben.
Ischariotisme (efter Judas Ischariot, den Apostel, der forraadte Jesus), skammeligt, lavt Forræderi.
Isch, hebr., Mand; Ische, r. Ischa, Kvinde.
Ischias, Ischi-agra, Ischi-algi, gr., = Neuralgia ischiadica, Smerte i Nervus ischiadicus og dens Forgreninger, Hofte- og Bensmerter; ischiadiske Midler, Midler derimod; Ischiato-cele el. Ischio-cele, Brok i Sædet; Ischion, et, Sædebenet, Hofteblabet, Hoften.

Isch-idrosis, gr. (ischein, standse; hidrōs, Sved), (Læ.) Svedens el. Hududdunstningens Standsning; ischidrotisk, svedstandsende.
Ischno-phōn, gr. (ischnos, tør, mager, visſen), en, som har en fin, pibende, klar Røst (phōne); Ischnophoni, svag, fin Røst; Ischnotes, (Læ.) Magerhed, Tørhed; (Ret.) Sammentrængthed, Korthed (l. tenuitas), afsnuppet Udtale, der „sluger" og udelader enkelte Bogstaver; modſ. Plateiasmos, ſ. Platiasme.
Ischo-blenni, gr. (blenna, Slim), (Læ.) Slimforstoppelse.
Ischo-cøli, gr., Forstoppelse i Underlivet (koilia).
Ischo-galakti, gr. (gala, Mælk), Mælkeforstoppelse.
Ischo-lochi, gr., standset Renselse efter Barselfengen (lochia).
Ischo-meni, gr. (mēn, Maaned), den maanedlige Renselses Standsning.
Ischo-phoni, gr. (phōne, Røst), Vanskelighed ved at tale, Stammen.
Isch-uretika, gr., pl., el. isch-uretiske Midler, urinstandsende Midler (Urinens ufrivillige Afgang standsende Midler); Isch-uri, Vanskelighed ved Vandladning (uresis); jvf. Dysuri og Stranguri.
Isch-æmi, gr. (ischein, en Form af echein, holde, standse, og haima, Blod), (Læ.) Blodtomhed; Ischæmon, et, blodstillende Middel.
Is-egetik, ſ. u. Isagoge.
Is-egori, gr. (agoreuein, tale, iſ. i en Folkeforſamling [agora]), en alle Borgere tilkommende Ret til at tale i Folkeforſamlingerne; Talefrihed.
Isegrim, i ſatiriſke Digte fra Middelalderen (f. Eks. Reinike Fos) Navn paa Ulven (af gl. t. Isangrim, Sværdgrum, det grumme Sværd); ogſ. et knarvornt og trodſigt Menneſke.
Iseion, gr., et, Isis-Tempel.
is-elatiske Lege, gr. (eiselaunein, drive, drage ind), oldgræſke Lege, efter hvilke Sejrherren fik Ret til at holde feſtligt Indtog i ſin Fødeby, ſædv. gennem en ved Nedrivning dannet Aabning i Bymuren.
Isen-kram, t. (Eisenkram), Jernvarer; Isenkræmmer, Jernhandler, Jernvareſælger.
Iseum, l., et, = Iseion.
is fecit, cui prod-est, l., den, hvem det gavner, har gjort det (juridiſk Ordſprog).
Isia, l., pl., Feſt(er) for Isis, en ægyptiſk Gudinde, Oſirises Søſter og Huſtru, iſ. Skæbnegudinde, Værnegudinde for de døde; Isis-Stjernen = Sirius, ſ. d.; Isiacus, Isiaca, Isis-Præſt(inde).
Isinglass (Ajſ—), eng., = Husblas, ſ. d.
Iskander, Iskender, perſ., Alexander (idet Stavelſen Al fejlagtigt er antaget for at være den arabiſke beſtemte Artikel).
Islam, ar. (Hengivelſe i Guds Villie; af salama, hengive ſig til), el. Islamisme, den „rette Tro"; Muhameds Lære, den muhamedanſke Religion; Folk, Lande, der hylde Muhamedanismen; islamitisk, Islam vedrørende.
Isle el. île (Jl'), fr., pl. isles el. îles (af l. insula), Ø; isles basses, de lave Øer i Auſtralien; isles du vent, Øerne under Vinden, el. abſolut: isles, = de antilliſke Øer; o. m. fl.
Ismaëliter, pl., israelitiſk Navn paa Araberne ſom Efterkommere af Abrahams og Hagars Søn Ismaël (hebr. Jischmael, d. e. el, Gud, jischma, hører); ogſ. = Assassinere (ſ. d.).
Ismag, tyrk., en Kvinde-Turban.
—isme, gr. —ismos, l. —ismus, Navneordsendelſe, betegnende: Sind, Hu, Kærlighed, Yndeſt, Tilbøjelighed (Patriotisme, Aristokratisme, Demokratisme), —hed (Danisme, Norvagisme), Ord, Vending, Særmaal (Provincialisme), Lære (Platonisme), Lidelſe, Sygdom (Alkoholisme), Væſen (Journalisme); hertil ofte ſvarende Perſon-Endelſen: —ist (Platonist, Alkoholist).
iso—, gr. (isos, ſamme), i Sammenſætninger: lige—, ens—.
Iso-bar, pl. Iso-barer, gr., Linie gennem Steder, paa hvilke Lufttrykket (baros) er det ſamme; Ligelufttrykslinie; ſom Maal for Lufttrykkets Aftagen bruges en Gradient ɔ: Barometerfaldet i Millimeter paa en Meridiangrad i Retning af det laveſte Tryk (vinkelret paa Isobaren), forudſat at Lufttrykket ſtadig aftager paa ſamme Maade ſom nærmeſt ved Udgangspunktet; iso-barometrisk Linie, Linie gennem de Steder, der have ſamme maanedlige, gennemſnitlige Forſkel paa den højeſte og laveſte Barometerſtand.
Iso-bronter, gr., pl., Linier, dragne gennem de Steder, hvor der fra et optrækkende Tordenvejr ſamtidig høres den første Torden (bronte).
Iso-chasmer, gr. (chasma, Gab), pl., Linier gennem Steder paa Jorden, paa hvilke Polarlys (Nordlys el. Sydlys) lige ofte ſes.
Iso-chimener,Iso-cheimal-Linier, gr.(cheima, cheimōn, Vinter), pl., Linier, ſom gaa gennem Steder med ſamme Middel-Vintertemperatur. S. ogſaa Isotherm.
Iso-chioner, gr. (chiōn, Sne), pl., Linier gennem Jordſteder med ſamme Snegrænſe.
iso-chroisk og iso-chromatisk, gr. (chroa el. chroia, Overflade, Hud, Farve), ensfarvet; ogſ. = orthochromatisk.
Iso-chron, ogſ. Tauto-chron, gr. (chronos, Tid), ogſ. iso-chronisk Curve, gr.-l., (Mat.) det ligetidige, jævntidige eller ſamtidige Falds Linie (ſædv. Cykloïde kaldet, ſ. d.; jvf. ogſ brachistochronisk); isochron(isk), ligetidig, jævntidig, ſamtidig, ſom varer lige lang Tid (f. Eks. Svingninger) eller paafølger i lige lang Tid (f. Eks. pulsus isochronos, en Puls, hvis Slag følge med lige Hurtighed, efter lige Mellemtid); Isochronisme, lige Tidslængde, lige Varighed i et Legemes Bevægelſer, Jævntidighed (f. Eks. Pendulets).
Iso-chthoner, gr. (chthon, Jord), pl., = Isogeothermer.
iso-cyklisk Forbindelſe, gr., (Kem.) Forbindelſe af ringformig ordnede ensartede Atomer, iſ. Kulſtof; ſ. heterocyklisk.
Iso-dynami, gr., Lighed i Kraft el. Evne, Kraftlighed, lige Betydning, lige Gyldighed (= Æqvipollen(t)s, ſ. d.); isodynamisk, isodynam, lige kraftig, lige betydende, lige gyldig; isodynamiske Ord = Synonymer, ſ. d.; isodyname Linier, Linier gennem alle

de Steder af Jorden, paa hvilke Jordens Magnetkraft er den samme.
iso-ëdrisk, gr. (hedra, Sæde, Grænseflade), ligesidet, med lige store Flader.
Iso-geo-t(h)ermer, gr. (thermos, varm), pl., Linier, som forbinde Steder, der have samme Varme i den Dybde under Jordoverfladen, i hvilken de aarlige Varmeforandringer ophøre.
Iso-gōn, gr. (gonia, Vinkel), (Geom.) en Figur med ens Vinkler; isogon(isk), ligevinklet, ensvinklet; isogone Linier, Linier gennem Steder paa Jorden med samme magnetiske Afvigning (Declination, s. d.).
Iso-goni, gr. (gonos, Herkomst), Lighed i Fødsel, i Forældres Rang; Overensstemmelse i Krystallers Vinkelforhold uden Hensyn til den kemiske Sammensætning.
Iso-graphi, gr., = Facsimile, s. d.; isographisk, ligetegnet, s. Projection.
Iso-hyeter, Iso-hyetoser, gr., pl., Linier, dragne gennem de Steder paa Jorden, som have samme aarlige Regnmængde (hyetos, Regn).
Iso-hypser, gr., pl., el. æqui-distante Niveau-Curver, Linier, som forbinde Punkter af samme Højde (hypsos) over Havet.
iso-klinisk, isoklin, gr. (klinein, bøje), som har samme Hældning el. samme fra den lodrette Linie afvigende Retning; isokline Linier, Linier gennem Steder paa Jorden med samme magnetiske Hældning (Inclination, s. d.).
Iso-kolon, gr. (kolon, Lem, Led), et, (Gram. og Ret.) Lighed af Leddene i en Talesætning; pl. Isokola, lige Led, isj. om flere Sætninger af een Periode, der have omtrent lige mange Ord.
Iso-krati, gr., gr., et, = Isonomi og Demokrati.
iso-lateral, gr.-l., ens paa begge Sider.
Isolatiōn, fr., el. Isolering (af l. insula, it. isola, en Ø), Afsondring fra Omverdenen, mod Varme, Elektricitet, Smitte ɔc.; Afstængning*; Isolatiōns-Mur, Mur med tomme Mellemrum til at holde Fugtighed ude; Isolator, en, el. Isolatorium, fr.-l., et, ogs. fr. Isoloir (—oar), Ikkeleder, ikke ledende Stof el. Legeme; isolere, fr., særstille, afstænge, affondre, sætte for sig selv, gøre ensom; (Natl.) udelukke et Legeme fra Forbindelse med elektrisk ledende Legemer, el. omgive det med Ikkeledere; isolerende Sprog, Sprog, der (som det kinesiske) erstatte Bøjningsformer (s. flecterende Sprog) eller uforandrede Tilsætninger (s. agglutinerende Spr.) med frit staaende Ord og faste Ordstillinger; isoleret, affondret, afstængt, løsreven, fri, fritstaaende; ene, ensom, for sig selv levende; isoleret Fort, et, selvstændigt permanent Værk, Grænsefæstning, Spærrefort.
Isolde, s. Tristan.
iso-loge kaldes Rækker af Kulstofforbindelser, som have samme Antal Kulstofatomer, men i hvilke to paa hinanden følgende Led vise en Sammensætningsforskel af to Atomer Brint.
Iso-meri og Iso-møri, gr. (meros, moira, Del), Ligedeling; lige Andel; lige Rettighed el. Krav; (Regnek.) forskellige Brøkers Tilbageførelse til ens Benævning; isomerisk, isomēr, ligedelelig, ligedelt; som bestaar af lige Dele; isomere Stoffer, (Kem.) Stoffer, som med samme procentiske Sammensætning dog have forskellige (fysiske og kemiske) Egenskaber (paa Grund af forskellig Lejring af Atomerne); ved physisk Isomeri forstaas Tilfælde, i hvilke flere Forbindelser have samme Sammensætning og kemiske Egenskaber, men adskille sig ved visse fysiske, is. optiske Forhold.
Iso-metri, gr., Maalen efter lige Dele; isometrisk, ligemaalende, som har lige Maal el. lige stor Udstrækning.
iso-morph(isk), gr., ligedannet, af samme Skikkelse (morphe); is. om Stoffer, som med analog kemisk Sammensætning tillige have samme Krystalform; Isomorphi og Isomorphisme, denne Egenskab hos visse Stoffer. Jvf. heteromorph.
Iso-nomi, gr. (nomos, Lov), samme Lovgivning; Lighed for Loven (derfor undertiden = Demokrati); ensformig Inddeling; isonomisk, som styres efter samme Love; overalt lovgyldig; inddelt efter een og samme Regel eller Maalestok.
Isop el. Ysop, hebr. (esobh), en til de læbeblomstredes Familie hørende Plante med en behagelig, krydret Lugt; af Hebræerne brugt ved Renselseshandlinger (4. Moseb. 19, 18).
Iso-pathik, gr. (pathos, Lidelse), (Læ.) den Kunst, at helbrede (smittende) Sygdomme ved den samme Sygdom el. ved Sygdomsstoffet (f. Eks. Fnat ved Fnatstof), (Kontagionernes Isopathik); isopathisk, grundet paa denne Fremgangsmaade; jvf. Homøopathi.
iso-peri-metrisk, gr., som har lige stor Omkreds, eens Omfang (s. Perimetri), uden Hensyn til den forskellige Form; Isoperimetri, Lighed i Omfang; Undersøgelse af, hvilke Linier der med samme Længde indeslutte det størst eller mindst mulige Fladeindhold.
iso-phonisk, gr., enstonende, med samme Røst (phone), med Røst af samme Omfang.
Iso-pleuron, gr. (æqui-laterum, l.), et, en ligesidet geometrisk Figur (pleura, Side).
Iso-poder, gr. (pus, Fod), pl., Dyr med ens Fødder, en Orden af Ringkrebsene.
Iso-politi, gr., Borger-Lighed, Lighed i Borgerrettigheder; isopolitisk, som har samme Borgerrettigheder.
iso-psephiske Vers, gr. (psephos, en lille Sten til Brug ved Regning, et Chiffer), Vers, hvis Bogstaver, betragtede som Chifre, danne eet og samme Tal.
Iso-rachiër el. Isor-rhachiër, gr. (rhachia, Brænding, Flod), pl., (Natl.) Linier, som forbinde de Punkter af Jorden, der samtidig have Flod.
Isor-rhopo-statik, gr. (rhope, hvad der ved Vejning gør Udslaget), Læren om Ligevægt.
iso-scel el. iso-skēl, gr. (iso-skeles, af skelos, Laar, Ben), ligebenet (Trekant).
Iso-stase, gr., Ligevægt (stasis, Stilling).
Iso-stheni, gr., Lighed i Kraft (sthenos), lige Legemskraft, lige kraftig Natur; (hos de gamle Skeptikere) Ligevægt i Grundene for og imod en Sætning (en logisk Isodynami).
Iso-talantoser, gr. (talanteuein, svinge), pl., Linier gennem Jordsteder med samme aarlige Temperatursvingning.

Iso-tel, gr. (isoteles), Bærneborger, i det gamle Athen bosat fremmed uden Borgerret, men med samme Skatteydelser (tele), Isoteli, som Borgerne.
Iso-therer, Iso-theral-Linier, gr., pl., (Natl.) Linier paa Jordkloden gennem de Steder, der have samme Middel-Sommervarme.
iso-therm, iso-thermal el. iso-thermisk, gr., lige varm, af samme Varmegrad; isotherme el. isothermiske Linier, Isothermer, Linier paa Jordkloden gennem de Steder, der have samme Temperatur; Ligevarmelinier.
Iso-timi, gr., lige Ære (time), Lighed i Ret til Embeder etc.
iso-tonisk, gr., lige stærkt spændt; ligetonende, ligelydende (tonos, Spænding, Tone).
iso-trop, gr., (Stof) hvis indre Bygning er ens i alle Retninger, og hvis Egenskaber (Styrke, Ledningsevne etc.) ere uafhængige af Retningen (tropos) i Stoffet.
Iso-typi, gr., Lighed i Stikkelse, Ensdannethed, Ensformighed (typos, Præg).
Ispan-schaft, ung.-t., et, = Gespanschaft (s. d.).
Ispravnik, russ., Kredsdommer; Forstander for det russiske Landpoliti.
Israëliter, pl., Israels (= Jakobs) Efterkommere; Israël, hebr. (Jisrael, af sarah, stride, og el, Gud), eg. „Guds Stridsmænd", Riget Israel; overh. hele Jødefolket; israëlitiske Kristne, = Jøde-Kristne, de, der i Kristendommens første Tid fra Jødedommen gik over til Kristendommen med Bibeholdelse af nogle levitiske Anordninger.
Israfil, hos Muhamedanerne Dødens Engel.
—ist (s. u. —iker og —isme). Denne Endestavelse (af l., it. og fr.) betegner ogsaa ofte Personer, der give sig af med en vis Syssel, Videnskab, Kunst (Kancellist, Orientalist, Violinist etc); —Ister og —Anere = uselvstændige Tilhængere af en Sekt el. Skole.
Istambol-Effendi, tyrk., s. Stambul.
istesso, it., = stesso, s. d.
Isthme, gr. (isthmos), Landtange, Hals, Drag, Eid*, især den korinthiske Landtange.
isthmiske Lege, højtidelige græske Idrætslege, som hvert tredie Aar, en Gang i hver Isthmiade, fandt Sted paa den korinthiske Landtange; Isthmio-nikes, Sejrer i hine Lege.
Isthmitis, gr., (Lt.) Betændelse i Svælget (isthmion, Halsen, Struben); Isthmiorrhagi, Blodflod af Svælget; Isthmus (faucium), l., det af de forreste Ganebuer dannede snævrere Parti mellem Mundhulen og Svælghulen (forreste I.), og det af de bageste Ganebuer dannede Parti mellem Næse- og Svælgrummet (bageste I.).
Istria, l., Romernes Navn paa det nordøstlige Italien ved Grænsen af Illyrien.
Iswoschtschik, s. Izvoscik.
ita, l., saaledes; ita est, saaledes er det; ja; ita me Deus ad-juvet! saa sandt hjælpe mig Gud!
Itacisme, gr.-l., den af og efter Reuchlin antagne, med den nygræske stemmende, Udtale af det gammelgræske η og ει som i (modsat Ætacisme, s. d.); Itacist, en, der følger Itacismen.
Itakolumit (Itakolummi, et Bjerg i Brasilien) skifret, ofte bøjeligt, lagdelt Sandsten, hvori findes Guld og Diamanter.
Itala, l., den ældste (sands. fra 2det Aarh.) latinske Bibeloversættelse, af hvilken Vulgata (s. d.) fremgik.
Italianisme, Italicisme, Italisme, italiensk Sprog-Egenhed el. -Vending, if. for saa vidt den indbringes i et andet Sprog; Italianissimi, pl., særdeles italiensksindede; politisk Partinavn paa de Østerrigere (især i Triest), som ønske at indlemmes i Italien; Italien, l. (Italia), Vælskland; l'Italia fara da se, it., Italien skal gøre det ved sig selv, selv genføde sig [den it. Historiker Cesare Balbos († 1853) Valgsprog]; l'Italia irredenta, s. irredenta; Italienne, fr., (Bogtrk.) en Skriftart (f. Eks. A, a, B, b, C, c); italiensk Bogholderi, = dobbelt Bogholderi; Italiot, gr., en i Italien bosat Græker; italisk, vedrørende det gamle Italien (italiensk, it. italiano, vedr. det nyere I.); italiske Sprog, de i Mellem- og Syditalien hjemmehørende nærbeslægtede Sprog af indoeuropæisk Æt, omfattende to Afdelinger: 1) Latin, der udbredte sig mere og mere og blev Stammesproget for de romanske Sprog; 2) de umbrisk-samnitiske Sprog, oprindelig mere udbredte end, men efterhaanden fortrængte af Latin
Italo-romansk, fælles Navn paa de romanske Dialekter, der tales i Nord- og Syditalien.
item, l., i lige Maade, fremdeles, saa og, endvidere, tillige, ogsaa.
ite, missa est! s. Messe.
Iter, l., Vej, Rejse; (Retsspr.) Ret til at færdes over en andens Jord.
Iteration, l., Gentagelse, Fordobling; iterativ, gentagende, gentaget; Iterativ(um), et, = Freqventativ; iterere, fordoble, gentage; komme igen; Iterant, en, som gentager, fordobler, tager om igen (f. Eks. en Eksamen); jvf. Repetent; iterabel, som kan gentages; iterum, atter, anden Gang.
Ithy-phallicus, ithy-phallisk Vers, gr. (ithys, lige, opretstaaende), et hos de gamle forekommende trefoddet trokæisk Vers, brugt i Sange ved Bakkusfesterne. S. Phallos.
Itiner-arch, l.-gr. (l. iter, Gang, Rejse), Vej-Opsynsmand; itinerarisk, l., rejsebeskrivende; Itinerarium, l., et, Rejsedagbog, Rejsebeskrivelse; Vejstøtte, Milepæl; (Krspr.) Marchrute; (rom. K.) Rejsebøn; (Kirurg.) Ledesonde, et Redskab, i hvis ene Side en Fure, ad hvilken Kniven ledes ved Stensnit.
itio in partes el. jus eundi in partes, l., eg. Gaaen el. Deling i Partier; Afstemmen ved Overtræden til dens Side, med hvem man er enig; de fordums tyske Rigsstænders Ret (Itions-Ret) til i Religionsanliggender at danne to særskilte Partier, forsamle sig og fatte Beslutninger (hvorved saaledes Afgørelsen ved Stemmeflerhed bortfaldt).
Itrol, citronsurt Sølvilte, siden 1896 brugt som antiseptisk Middel, enten i Pulverform eller i vandig Opløsning.
Itsch-oglan, tyrk. (itsch, indre, og oglan, Dreng), Page, som undervises i alle tyrkiske Videnskaber og Legemsøvelser.
Itzi-bu, Itsibu, japan., firkantet japanesisk Sølvmønt, = c. 1,25 Kr. (japan. itzi = eet, Ener).

[Ivaldes Sønner, (nord. Myt.) Dværge, der lavede Odins Spyd, Gungner, Freys Skib, Skidbladner].
Ivernia = Hibernia.
Ivoirit-Tryk, litografisk Tryk paa imiteret Elfenben, Ivorit (af eng. ivory, fr. ivoire, Elfenben), en i Amerika opfunden hvid Masse, paa hvilken man kan skrive med Blyant el. Blæk og afviske det skrevne med en fugtig Klud; Ivory porcelain, eng., et, eg. Elfenben-Porcelæn, Porcelæn med gullig Masse eller Glasur; jvf. Parian.
ivre mort, fr., døddrukken.
Ivresse, fr. (af l. ebrius, drukken), eg. Drukkenskab, Rus; Begejstring, Henrykkelse; Ivrogne (Ivronj'), Drukkenbolt, Dranker.
Ixeutik, gr., Fuglefangst med Limpinde; f. Ixos.
Ixia, gr., (Anat.) Aareknude; (Bot.) en talrig Slægt af Sværdliliefamilien.
Ixion, gr., (Myt.) Navn paa en Konge over Lapitherne (i Thessalien); ved at favne en Sky i Stedet for Hera, hvem han vilde krænke, blev han Fader til Kentaurerne; han straffedes ved at bindes til et Hjul, der altid snurrede rundt. Jvf. Nubem pro Junone.
Ixos, gr., Mistel (en Snylteplante); Fuglelim; byrisk Lim.
Iynx, gr., (Myt.) Datter af Pan og Ekko, Jos Terne, forvandlet, til Straf for Jos og Zeuses Utugt, til en Fugl (Vendehals, l. Iynx torquilla, der, bunden til et ombrejet Hjul, i Oldtiden brugtes som Elskovs-Tryllemiddel).
Izar, ar., Kvindeslør.
Izebel = Jesabel, f. d.
Izeds, pl., gode Aander i de gamle Perseres Religion.
Izviestija, russ., Efterretninger (hyppig i Bladnavne).
Izvoscik, russ. (af izvozit', bortføre), Kusk, Drosfekører.

J.

(Medlyden).

(Ord, som ikke findes under J, søge man under I eller Y!).

J (kem. Tegn) = Jod, s. d.
Jan. = Januarius.
J. C. = J. Chr. = Jesus Christus.
JCtus. = Jure el. Juris Consultus, s. d.
J. H. S. = Jesum habemus socium, l., Jesus er vor Broder (Fælle); ogs. Jesus hominum salvator, Jesus, Menneskenes Frelser; el. Jesus hortator sanctorum, Jesus er de helliges Raadgiver (Indskrift paa Jesuiternes Profeshuse og deres Valgsprog); jvf. samme Forkortelse under Vokalen I. Efter andre er H det græske Eta, og JHS opr. = de 3 første Bogstaver af Navnet Jesus.
J. M. J. = Jesus, Maria, Joseph.
J. N. R. J. = Jesus Nazarenus, Rex Judæorum, l., Jesus fra Nazaret, Jødernes Konge; ogs. Justum necare reges Italiæ (s. d.).
Joh. a. Port. (sædv. Almanakbetegnelse for den 6te Maj), = Johannes ante portam Latinam, Johannes foran den latinske Port; under Domitian førtes ifølge Sagnet Evangelisten Johannes til Rom og kastedes tæt foran den latinske Port i et Fad kogende Olie, men forblev uskadt og forvistes derefter til Patmos (s. d.); paa hint Sted opførtes en Kirke, og Dagen fejredes.
jr. = junior (s. d.).
J. U. C. = Juris utriusque Candidatus, s. d.
J. U. D. = Juris utriusque Doctor, s. d.
J. U. L. = Juris utriusque Licentiatus, l. (s. d.).
Jul. = Julius, Julii.
Jun. = Junius, Junii.
jun. = junior, l., den yngre.
J.U.St. = Juris utriusque Studiosus, l. (s. d.).

Jabal, Søn af Lamech og Ada (1. Moseb. 4, 20), „Fader til dem, som boede i Pauluner og vogtede Fæ", Nomadelivets Fader. Jvf. Jubal og Tubalkain.
Jabot (Sjabo), fr. (mul. af l. gibba, Pukkel), Krøs, Kalvekrøs.
Jacaranda, brasil., et akasielignende sydamerikansk Træ med meget haardt mørkebrunt Ved, kaldes ogsaa Palissander (s. d.).
jacent, l. (jacens), eg. liggende; (Retsspr.) forladt, herreløs, ikke tiltraadt, f. Eks. en Arv, et Gods etc.; Jacen(t)s, Herreløshed; jacet, her ligger, her hviler (paa Gravskrifter); jacent, her ligge.
Jachin og Boas, hebr., eg.: „han (Jahve) staar fast" og „i ham Styrke", to frit staaende Bronzesøjler, hver paa sin Side af det salomoniske Tempels Indgang.
Jachmack, s. Jaschmak.
Jack (Djæk), eng., Fordrejelse af Navnet John, Fællesnavn for engelske Matroser; Jack-pudding, Nar, Hanswurst; Jack the Ripper, Bugopsprætteren (Navn, en uopdaget Morder gav sig selv).
Jack-Træet el. Jaka, det indiske Brødfrugttræ, hvis Ved bruges til Møbler.
Jacobinere, pl., Medlemmer el. Venner af et under den franske Revolution 1789 opstaaet politisk Selskab, som gjorde Frihed og Lighed til sin Hovedgrundsætning. Dets Forsamlinger holdtes i Jacobiner-Munkenes (Dominicanernes) forrige Kloster i Paris; deraf Navnet; rasende Folkevenner, Kongefjender; Frihedsrasere; Jacobiner-Hue, den røde Hue, Jacobinernes Mærke; Jacobinisme, Jacobinernes Parti, Aand, Sindelag; Frihedssyge; Revolutionsaand; Kongehad; i Almind. overdreven, rasende Demokratisme; jvf. Terrorisme; jacobinsk, hengiven til Friheds- og Ligheds-Systemet; i Jacobinismens Aand; jacobinisere, hylde el. udbrede jacobinske Lærdomme og Grundsætninger.
Jacobiter, pl., 1) Tilhængere af den hellige Jacobus Zanzalus († 578), et gammelt, især

i Afrika udbredt, Religionsparti, ogsaa kaldet Monophysiter og Eutychianere; 2) katolske Tilhængere af den 1688 fordrevne Konge af England, Jacob II, og hans Søn, Jacob III.

Jacobs-Stav, Stav som Apostlen Jakobs; Pilgrimsstav; (Geom.) et (fordum til Søs brugt) Redskab til Højdemaaling; (Astron.) de tre i lige Linie staaende Stjerner i Orions Bælte.

Jacon(n)et (Sjakonæ), fr. (r. Jaconas), et, et Slags klart Bomuldstøj, mere aabent end Batist, tættere end Musselin.

Jacotist, Tilhænger af Franskmanden Jacotots († 1840) Undervisnings-Metode, ved hvilken man fra Indøvelsen af Sætninger gaar til Ord, fra disse til Stavelser og Bogstaver.

Jacquard-Maskine, en af J. († 1834) fra Lyon opfunden Væverstol til at lette Væyningen af Silke og andre Stoffer.

Jacqueline (Sjaklin'), fr., Jakobine; Lerkrus i Form af en siddende Kvinde.

Jacquerie, fr., opr. den franske Bondeopstand imod Adelen 1358; alm. Rejsning af de lavere Stænder.

Jacques bon-homme (Sjak bonomm'), fr., Øgenavn paa Bønderne i Opstanden 1358, s. forr. Art.; ogs. overh.: fransk Bonde, Jakob Bravkarl, omtrent som hos os: Jens. (Jacques er den alm. franske Form for Jakob).

jacta est alea! l., Lodbet er kastet! nu er det vovet! jacta alea esto! saa være da Lodbet kastet! saa være det da vovet! (Cæsars Ord ved Overgangen over Rubikon 49 f. Kr.).

Jactan(t)s, l., Skryden, Brovten, Praleri; Jactator, Praler; Jactation, stor Uro hos en syg, naar han kaster og vender sig i Sengen; ogs. = Jactants; jactere, kaste omkring; ruske; kaste over Bord; skryde, prale, gøre sig til af noget; Jactur, Kasten over Bord for at lette Skibet; det derved voldte Tab, Tilsætten; Jactus, et Kast.

Jaculation, l., Kasten, Slyngen; Jaculatorium, et, Hjertesuk, kort inderlig Bøn.

Jade, fr., el. Jadeit, et grønligt, haardt, halvgennemsigtigt Augit-Mineral, der forarbejdes meget i Orienten; tidligere brugt som Amulet mod Nyresmerter; jvf. Nephrit.

jafetisk, s. japhetisk.

Jafta, tyrk., Tavle over en henrettet Statsforbryders udstillede Hoved med Angivelse af hans Forbrydelse.

Jagara, Palmesukker.

Jaggernaut el. Juggernaut, hind. (Jagannath, Verdens Herre), en af Hinduernes højeste Guddomme, en Inkarnation af Vischnu; paa hans Fest drages hans Billed frem i Procession paa en taarnhøj Vogn, under hvis Hjul fanatiske Hinduer sagdes at lade sig knuse.

Jago (Chago), sp. og port., Egennavnet Jakob.

Jagt, s. Yacht.

Jaguar, den amerikanske Tiger.

Jah, Afkortn. af Jahve, = Jehovah; Jahvist, Jehovist, den Kildeforfatter (i det gamle Testament), der kalder Gud Jahve (opr. skrevet: JHVH, senere med indskudte Selvlyd: J(a)hv(e)h, „den værende, evige").

Jahr-markt, t., et, Aarsmarked, større Marked, der holdes een eller flere Gange aarligt. Jvf. Messe.

Jainas, pl., en hinduisk religiøs Sekt, hvis Lære, Jainisme, er en Blanding af Brahmanisme og Buddhisme; til dens Særkender hører den yderligste Skaansel mod Dyrene.

Jais (Sjæ), fr., = Gagat.

Jak, s. Yak.

Jakel, platt., lille Jakob; Bonde, Dumrian, Nar, Marionetfigur (Mester J. paa Dyrehavsbakken).

Jaket, s. Jaquette.

Jakin, s. Jachin.

Jakobinere, s. Jacobinere.

Jakonet, s. Jaconnet.

Jakutter, pl., et ved Lena-Floden, i Provinsen Jakutsk, boende nordasiatisk Folkefærd, den nordøstligste Afdeling af de tyrkiske Folk.

Jalap(p)e-Rod, sp. (Navn efter Byen Xalapa i Mexico), Roden af et mexicansk Træ; den bruges i Lægekunsten som et stærkt afførende Middel.

Jaleo de Jeres (Chaleo de Cheres), sp., en spansk Nationaldans.

Jalik, russ., Baad, roet med 2 Aarer.

Jalon (Sjalong), fr. (af l. jaculum, Kastespyd, el. fris. valu, Stok), Afstikningsstok, Mærke, Landmaalerstok, Signalstang; jalonnere, afstikke og betegne med Pæle el. Fanestænger; Jalonnement (—mang), et, saadan Afpæling; Jalonneur (—nør), Underofficer, der ved Fanestænger angiver en Frontlinies Retning.

Jalousie (Sjalusi), fr., Elskovsnid, Skinsyge; Misundelse; Vinduesskærm, Persienne; jaloux (sjalu) (it. geloso, af gr. zelos, Iver, Nidkærhed), nidkær, skinsyg, svartsyg*; misundelig; nidsyg.

Jam, hebr., et, Hav.

Jama, s. Yama.

jamais une position nette (sjamæsyn' posisiong næt), fr., aldrig et klart Standpunkt; (særlig om en „blakket" el. holdningsløs politisk Anskuelse).

Jambage (Sjangbasj'), fr. (jambe, Ben), (Bygnk.) Række af Søjlerne; Sokkel; Grundmur; Dørstolpe, Vinduespost.

Jambe el. Jambus, gr. (iambos, af iaptein, kaste), Versfod af en kort og en lang (en svagt og en stærkt betonet) Stavelse: ◡— (f. Eks. Galop, især); (Mus.) Nodefigur, bestaaende af en kort og en lang Node; Jamber, pl., jambiske Vers, Vers, der ere sammensatte af saadanne Fødder; Smædedigte; Jamb-elegus, en Versart: Forbindelse af en 2-Takts Jambe med det mindre archilochiske Vers (jvf. Elegiambus).

Jambe (Sjangb'), fr. (it. gamba; l. gamba, Dyrehov; sandsk. af gr. kampe, Bøjning, Krumning [Knæ]), et, Ben.

Jambette (Sjangbett'), fr. (jambe, Ben), lille Foldekniv; Pelsværk af Skindet paa Zobelens Ben.

Jambo-graph, gr. (s. Jambe), Forfatter af Spottedigte.

Jambos, sp., pl., Børn af en indfødt Amerikaner og en Mestitsinde.

James (Djems), eng., engelsk Form for Navnet Jakob.

Jamis el. Toiles à jamis (Toalsasjami), fr., pl., lærredagtige Bomuldstøjer (fra Levanten og Frankrig).

Jamtschik, russ., en Kusk, der kører i Post- eller Fragtfart.

Jan, holl. (= Johan), (Kortsp.) et Spil el. Parti, som Spilleren ikke engang har vundet halvt; bruges ogs. som Adjektiv: blive jan (holl.: jan in't spel), ikke opnaa Halvdelen af de bestemte Points (Stik el. Øjne).

Jan-Hagel, holl. (Jan = Johan, meget alm. Navn i Holland; hagel, Hagl), Pøbel (talrig „som Haglkornene"), Hærke*, Pak, Rips-Raps; jvf. Canaille.

Janiculus, l., en Høj paa højre Tiberbred, opr. udenfor, senere i Rom.

jani-form, ny l., med to Ansigter (som Janus, s. u. Januar).

Janitor, l., Dørvogter, Portner; Janitrix, Portnerske (janua, Dør).

Janits(c)harer, pl. (tyrk. jenitscheri, ny Milits), tyrkiske Fodsoldater (1362—1826); jvf. Prætorianere, Strelitzer; Janitschar-Aga, Anfører f. J.; Janitschar-Orta, J.-Afdeling, J.-Regiment; J.-Musik, tyrkisk Musik, larmende Krigsmusik med Bækkener, Triangel, den store Tromme ꝛc.; Janitsbar, Musiker, der behandler disse Slaginstrumenter.

Janko-Klaviatur, et, Klaviatur med 6 terrasseformigt ordnede Rækker Tangenter (opf. af Ungareren P. v. Janko).

Jansenisme, den hollandske Biskop Corn. Janseniusses († 1638) Trosretning, hvis vigtigste Særkender ere: Fastholden ved Augustins Kirkelære, Bekæmpelse af Jesuiterne som Pelagianere, stærk Betoning af Skriftens Studium og af den enkeltes Ansvar for Gud; Jansenist, Tilhænger af denne Lære.

Jantje, holl., eg. lille Jan (= Johan), almindeligt Navn paa Opvartere i Holland.

janua cœlorum pia mors finisque malorum, l., Død i Gudsfrygt er Dør til Himlen og Lidelsers Ophør; salig Død udfrier af al Nød.

janua lingvarum reserata, l., den aabnede Sprogdør, Navn paa et berømt pædagogisk Værk (fra 1631) af Mæhreren Johan Amos Comenius (f. 1592, † 1671).

Januar(ius), l., Vintermaaned, Glugmaaned, Thorsmaaned*; af Janus (sands. af janua, Dør), til Gudinden Vesta svarende Gud for Hjemmet, al Begyndelse, Aaret, Frem- og Tilbageblikket, Freden; ogs. Navn paa den Portbygning ved Forum Romanum, hvor Janus-Billedet med de to mod Ø. og V. vendende Ansigter fandtes, og hvis Porte kun i Fredstid holdtes lukkede; Janus-Hoved, Janiceps, (Lt.) Dobbeltmisfoster, hvor de to Fostre ere sammenvoksede ved Rygsladerne; Janus-Politik, tvetydig, vaklende Politik.

japanere, (Navn af Landet Japan), male Porcelæn paa japansk Maade med Figurer og Blomster; japanned goods, eng., pl., alskens finere lakerede Varer; Japanning, den Kunst at lakere.

japhetiske el. japetiske Sprog, = indoeuropæiske Sprog (Navnet efter Noahs Søn, Jafet, som man har troet at genfinde i Grækernes Iapetos (Fader til Atlas og Prometheus), hvoraf Formen japetisk); japetisk Æt kaldes ogsaa iransk el. kaukasisk el. indo-europæisk Æt (el. Race). (S. u. Semiter).

Jaque (Sjak'), fr. (af Jacques, s. Jacques bonhomme, el. af ar. sakk), kort Trøje, Jakke; Jaquette (—kett'), eg. Barnekjole; Dametrøje; enradet Frakke.

Jardin (Sjardæng), fr. (af samme Rod som gr. chortos, l. hortus, t. Garten, isl. garðr), Have; Jardin des plantes (—dæ plangt'), den botaniske Have, Plante-Haven (tillige zoologisk Have) i Paris; Jardinage (Sjardinasj), Havekunst; Jardinier (—nje), Gartner; Jardinière (—njær'), eg. Gartnerske; Blomsterbord; Blomsterkasse; smalt Broderi paa Haandlin; à la jardinière, med Grønsager (om Spisevarer, if. Kødsuppe).

Jargon (Sjargong), fr. (maaske af fr. jars, en Gasse), et, for andre uforstaaeligt, særligt Sprog for en Klasse el. Stand, if. om dannede Klassers Særsprog (f. Eks. Kunstnerjargon), Brængemaal; jvf. Argot og Slang; jargonnere, sludre, pludre; Jargonneur (—nør), Sludrer, Pludderkæft.

Jarrah-Tømmer, af en australsk Træsort, som udmærker sig ved Holdbarhed og Haardhed, og som skal egne sig godt til Havne- og Skibsbygning, da det ikke paavirkes af Pæleorm.

Jarretière (Sjarretjær'), fr. (af jarret, Knæhasen), Strømpebaand, Hosebaand.

Jasaul, pers., ridende Bud, (i Lilleasien) Adjutant hos en tyrkisk Guvernør.

Jascha, tyrk., leve! vivat!

Jaschmak, hvidt Musselins-Slør, hvormed Kvinderne i Orienten tilhylle Hovedet og Halsen saaledes, at kun Øjnene blive synlige.

Jasden, Jesd, pers., = Ormudz, s. d.

Jaseur (Sjasør), fr. (af jars, Gasse), Sladrer.

Jasht, s. Yasht.

Jasitschi, tyrk., Skriver i Retterne, Kancellist.

Jasmin (af ar. yasemin), stærkt duftende Plante af snokronedes Orden.

Jasna, s. Yasna.

Jason, gr., en thessalisk Kongesøn, som hentede det gyldne Skind fra Kolchis; jvf. Argonauter.

Jaspis, gr., en meget haard Halvædelsten, uigennemsigtig Kvarts med alle Haande Farver og Tegninger; deraf: jaspere, (Bogbinderk.) bemale en Bog paa Snittet, give Snittet et spraglet, jaspisagtigt Udseende; jasperede Stoffer, fintflammede, melerede Stoffer; Jaspis-Porcelaine, eng. Jasper-ware (—uer), den bedste Sort Wedgewood, s. d.; Jaspopal, en gul, uren Afart af Opal.

Jassa, Tatarernes Lovbog.

Jassir-Bazar, tyrk., Slavetorvet i Constantinopel.

Jatagan, s. Yatagan.

Jataka, ind., højtidelig Ceremoni, foretaget med det nyfødte Barn; Horoskop, astrologisk Lærebog; Fortællinger om Buddhas tidligere Tilværelser.

Jauche, t. (af pol. jucha, Suppe), stinkent Vand, Pølvand.

jaune (sjaan'), fr. (l. galbus), gul.

Javelot (Sjav'lo), fr. (mul. i Slægt med oldn. gaflok, et Slags Kastevaaben), et let Kastespyd).

Jazerin, sp. (jacerina), el. Korazin, en i 13de Aarh. brugt Panserskjorte af broget Stof, indvendig belagt med Metalskæl, hvis forgyldte Nitter vare synlige uden paa Stoffet.

Jean (Sjang), fr., Johan, Hans; Jean de France, (hos Holberg) en Sprabebasse, Nar, hvis hele Udbytte af en Udenlandsreise er blevet visse Naragtigheder; Jean-lorgne (—lornj'), Gabflab; Jean Potage (Potasj'), eg. Hans Suppe, = Hanswurst, Harlekin; naragtig Person; Jean, qui rit, et Jean, qui pleure (— ki ri, — plør'), Hans, der ler, og Hans, der græder (Spillerne i de pariſiſke Spillehuſe); Jeanne d'Arc (Sjann'), Bondepige fra Lothringen, bidrog mægtigt til Frankrigs Befrielse i Krigen mod England, fanget og brændt af Englænderne, 19 Aar gammel, 1431, Symbol paa fransk Fædrelandskærlighed, helgenviet (beatificeret) 1894; Jeannette (Sjannætte), Johanne; (Damepynt) et i et Fløjelsbaand hængende Hjerte med et Kors over.

je crains Dieu, cher Abner! et n'ai point d'autre crainte, fr. (Racine: Athalie), jeg frygter Gud, kære Abner! men intet andet; jvf. Bismarcks: „wir Deutschen fürchten Gott und sonst niemand".

Jectigation, ny l. (af jacere, kaste), (Læ.) = Jactation (s. d.); Sprællen; Pulsens dirrende Bevægelser.

Jecur, l., Lever.

Jeftas (Jephthas) Datter (Dommernes Bog, 11. Kap.), ofredes af Faderen efter hans Sejr over Ammonitterne ifølge hans Løfte om at ofre det første af hans Eje, der mødte ham efter Sejren.

je gelehrter, je verkehrter, t., = „klog paa Himmelen — en Tosse paa Jorden".

Jehad, s. Dschihad.

Jehanum, pers., et, Helvede. Jvf. Gehenna.

Jehovah, hebr. (Omdannelse af det opr. Jahve, s. d.), Gud, hvis Navn Jøderne anse det for utilladeligt at udtale, men i hvis Sted de sige Adonai, s. d.); Jehovah-Zebaoth, Verdeners Herre, Herre over alle Hærskarer, Væsener og Skabninger; Jehovisme, den hebraiske Monoteisme, Jehovah-Religionen.

Jehudi, hebr., eg. jødisk, Jøde; Jehudim, pl., Jøder.

jejun, l., eg. fastende; flov, smagløs; mager; tør; taabelig, tosset; jvf. Intestinum; Jejunitet, Flovhed, Smagløshed; Jejunium, Faste.

je maintiendrai (sjø mængtjængdre), fr., jeg vil værge (mit Land), staa fast, holde ud (Indskrift paa det hollandske Vaaben).

Jemen, s. Yemen.

Jemini, Udraab, sædv.: Herre Jemini! mul. en Omdannelse af: Jesu domine, Herre Jesus!

Jen, s. Yen.

Jenadizze, s. Yenadizze.

je ne sais quoi (sjø nø se koa), fr., jeg ved ikke hvad, noget uforklarligt, noget unævneligt (saa vel til Ros som til Dadel); je ne sais, qui, en vis nogen.

Jenet tscheri, s. Janitscharer.

jeni, tyrk., ny.

jenisk Sprog = Rotvælsk, s. d.

Jenny-Maskiner (Djenni—), engelske Bomuldsspindemaskiner (af deres Opfinder, Arkwright, kaldte saa efter hans Hustru, Jenny).

Jeopardy (Jeppardi), eng. (fr. jeu parti, l. jocus partitus), Fare; in jeopardy, i Knibe.

je prends mon bien où je le trouve (sjø prang mong bjæng u sjø lø truv'), fr. (Molière), jeg tager, hvad der tjener mig, hvor jeg finder det.

Jeremiade, eg. Jeremias (s. Prophet) Begrædelse; Klagesang, Klynken, Klagen.

Jeres-Vin, s. Sherry.

Jericho-Rose, Navn paa to Planter, Anastatica og Odontospermum, med hygroskopiske Egenskaber, der gøre, at de visnede Planter synes at leve op i Vand eller fugtig Luft (efter Legenden fremspirede den paa det Sted, som Maria paa Flugten til Ægypten berørte med sin Fod).

Jersey (Djerſi), eng., uldent, elastisk Trikot-Tøj; ogs. stramtsiddende Damekiv (Jersey-Liv) af dette Stof.

Jerusalem, hebr. (Jerushalaim, jerusch-schalem, Fredens Bolig), et, Hovedstaden i Judæa; det nye el. himmelske J., i Kirkesproget = Himlen; det nye J.s Kirke, s. Svedenborgianere; J.s Skomager = den evige Jøde.

Jesabel, hebr. (Izebel), (efter Kong Achabs Hustru), en herskesyg, ond Kvinde.

Jesajas, s. Prophet.

Jesd, s. Jasden.

Jesider, pl., saakaldte Tilbedere af Djævelen, en før Muhamed i Mesopotamien opstaaet Sekt.

jesters do oft prove prophets, eng. (Shakespeares „Kong Lear"), Nar giver tit profetisk Svar.

Jesuater-Ordenen, en opr. kun af Lægfolk bestaaende italiensk Tiggerorden (efter Benedicts, senere Augustins Regel), der stadfæstedes af Paven 1367, men ophævedes 1668; Jesuatinder findes dog endnu.

Jesuisme, den gennem Jesu Lære gaaende Aand.

Jesuit, ogs. Loyolit, Medlem el. Tilhænger af den af Ignatius af Loyola 1534 forberedte, 1540 stiftede, gejstlige Orden: Jesu Selskab; et rænkefuldt, underfundigt Menneske med en, Jesuiterne tillagt, slap Moral; en kalkunsk Hane (Kalkunernes Indførelse i Europa tilskrives jesuitiske Missionærer); Jesuiter-Pulver, pulveriseret Kinabark (af Jesuiter sendt fra Amerika); J.-Te = Paraguay-Te; jesuitisk, stemmende med, grundet i Jesuiternes Lære; rænkefuld, lumsk; Jesuitisme, Loyolas Lære, dens Grundsætninger og Aand; den Jesuiterne tillagte Grundsætning, at Hensigten helliger Midlerne; Forstillelse, Hykleri, Skinhellighed, Rænkemageri; ogs. Jesuiteri. S. si cum Jesuitis &c.

Jesus, hebr. (af Joschua, Jeschua, ɔ: Jahve er Frelse), Frelser, Forløser; den kristelige Religions Stifter; stundom = den kristelige Religion selv; s. J. N. R. J.

Jesus, Grand Jesus, Petit Jesus (Sjesy), &c., Navn paa franske Papirsorter.

Jeszcze Polska &c., s. Polska.

Jet, eng., = Gagat.

Jet (Sjæ), fr. (jeter, l. jacere, kaste), Kast, Støbning (if. af Gummi); Jet d'eau (do),

Springvand, opstigende Vandstraale; jvf. Fontaine.
Jetée (Sjøte), fr., en i Vandet udgaaende Dæmning, dannet af (udkastet) opdynget Fyld; Havnedæmning; Ledebæmning.
Jeton (Sjøtong), fr. (af fr. Jet, s. d.), Regnepenge; Spillemærke; Skuemønt; s. Kontor; Jeton de présence (—sangs'), Mødetegn, udbelt (f. Eks. i det franske Akademi) til de mødende Medlemmer; ogs. de Mødepenge, der kunne hæves mod Tegnets Aflevering; Jetonnier (—nje), et i at give Møde — og hæve Mødepengene — ivrigt Samfundsmedlem.
Jettatura, fr., it. Gettatura, s. Mal'occhio.
Jeu (Sjø), fr. (af l. jocus), et, Spil, Skæmt, Spøg; Orgelstemme el. Orgelregister; petit j., lille Værk, ɔ: naar faa Registre ere udtrukne; grand j., fuldt Værk, ɔ: naar alle Registre ere udtrukne; j. de cocarde, Sløjfeleg, Leg til Hest, ved hvilken man skal gribe en Sløjfe fæstet paa Skulderen af en af Deltagerne; j. de théâtre, Teaterspil, Spil, der is. søger sin Virkning ved Fagter og Minespil; j. parti, provençalsk Vekselsang, Stev*.
Jeudi (Sjødi), fr. (l. dies Jovis), Torsdag; J. gras = Giovedi grasso, s. d.; J. saint el. J. absolu = Giovedi santo, s. d.
Jeunesse (Sjønes'), fr., Ungdom; = Garde-oreille, s. d.; la jeunesse dorée, eg. den forgyldte Ungdom; Rigmandsungdommen (opr. Navn paa en Forening af unge Parisere, der bekæmpede Jacobinerne).
Jeux floraux (—ro), fr. (s. Jeu), pl., Blomsterspil (Digter-Væddekamp i Toulouse, siden 1324, endnu stedfindende).
Jezider, Jezidier = Jesider (s. d.).
Jibi, indiansk (Nordamerika), Sjæl, Skygge.
Jichus, jød., fornem Æt.
Jig (Djig), eng., = Gigue.
Jildiz Kiosk, tyrk., Stjerneslottet, Sultanens Residens i Konstantinopel.
Jingo-ism(e) (Dsj—), eng., omtr. = Chauvinisme (Navn efter en i en Gadevise fra 1876 forekommende Person Jingo).
Jirmilik, tyrkisk Sølvmønt, = 20 Piaster = 3,2 Kr.; Jirmi-Para, tyrkisk Sølvmønt, = 20 Para = 1/2 Piaster.
Joaillerie (Sjoajeri), fr. (s. Juvel), et, Juvelerkunst; Juvelhandel; Joaillier (Sjoaje), Juveler.
Job, hebr. (Ijjob), Person i et Skrift i det gamle Testament; en from ulykkelig; Jobs-Post, Ulykkesbudskab, sørgelig Tidende; Jobs-Venner, Venner, som bebrejde den ulykkelige hans Ulykke.
Jobber (Djobber), eng. (af job, ringe Arbejde, jvf. holl. sjouw), Arbejdsmand, Daglejer, Sjover; Aagrer; (Stock-Jobber), en, som jobber ɔ: spekulerer i Statspapirernes el. Aktiernes (Stocks) Falden el. Stigen og ved at sælge el. købe søger at bevirke denne eller hin, en Aktierytter; Aktiehandler; Jobberi, et, Aager, aageragtig Mæglen.
Joch, ældre Flademaal i Østerrig = 14608 danske □ Alen.
Jochem, s. Finkel.
joci causa, l., af Spøg, for Løjers Skyld.
Jockey (Djokki), eng. (af Jack, s. d.), Rideknægt, is. professionel Væddeløbsrytter; J.-Club, et sluttet Selskab af Væddeløbselskere (Jockey sædv. udt. Sjokej); J.-Ridt for Jockeyer, modf. Gentleman-Ridt.
Jocosa, l., pl., spøgefulde Indfald, Løjer, Narrestreger; jocose, for Skæmt, i Spøg.
Jocrisse (Sjokris'), fr., Fjog, Dumrian, is. en taabelig, naragtig Tjener (i franske Komedier); Perruttengryn; Pottekiger.
Joculatorer, l., pl., Gøglere, Taskenspillere, Løjermagere. (Jvf. Jongleur).
Jocus, l. (i daglig Tale Jux), Spøg, Løjer, Narrestreger.
Jod (eg. Iodin; gr. io-eides, violet, af dets Dampes Farve), et, et 1812 af Courtois i Tangasken opdaget, ikke metallisk Grundstof, bekendt som Lægemiddel (is. Forbindelserne Jodkalium og Jodnatrium), og for dets Brug i Fotografien; Jodater, pl., jodsure Salte; Jodid, et, Jodforbindelse, Jodmetal; Jodisme, Jodforgiftning; Jod-Tinctur, Jodbraaber, Opløsning af Jod i Vinaand.
jodle, t. (jodeln), synge uden at udtale Ord, hvorved tillige Stemmen springer over fra Brysttone til Falset.
Jodo-form, Jodforbindelse, der svarer til Chloroform (s. d.), bruges is. ved Saarbehandling.
Joel, s. Prophet.
Joga, s. Yoga.
Johannes ante portam, s. Joh. a. Port. iblandt Forkortn.
Johannes-Brød, en rødbrun, spiselig, imod Halsbrynde brugelig Bælg af et i Orienten og Sydeuropa voksende Træ.
Johannes-Kristne, Kristne, der ogsaa efter Johannes Døberens Død i Apost. Gern. omtales som Johannes-Disciple; med Urette opfattede = Mandæere.
Johanniter-Orden, en gejstlig Ridderorden, som særlig havde Pilegrimmenes (jvf. Hospitaliter) og det hellige Lands Værn imod de vantroende til Hensigt. Navnet efter Johannes Døber. Fortrængte fra Palæstina, gik de først (1291) til Øen Cypern, derfra (1309) til Rhodus (deraf Rhodiser-Ridder), og endelig (1529) til Malta (deraf Malteser-Riddere).
John Bull (Djaan —), eng., ordret: Hans Tyr; den engelske Almue el. det engelske Folk ligesom i een Person. Nationaltype: en undersætsig, velnæret Skikkelse med brede, kraftige Ansigtstræk. Jvf. Jonathan.
joint-stock company (dsj— —ni), eng., Aktieselskab.
[Jóla-blót, oldn., Ofring om Julen].
joli (sjoli), fr. (af [?] l. gaudialis, munter; it. giulivo, glad, festlig; jvf. isl. jól, Jul), smuk, artig, nydelig, fager; joli rien (—æng), et, Flitterstads; Jolivetés (Sjolivete), pl., nydelige Smaasager; Artigheder; morsomme Indfald.
Jôm Kippur el. Jôm Hakkipurim, hebr., Forsoningsdagen, Jødernes højeste Festdag, den 10de Tischri, s. d.
Jôm tôb, vulgær Udtale: Jomtauw, hebr., Festdag.
Jonas, s. Prophet.
Jonathan, = en tro Ven (som Sauls Søn J. var for David); Broder J. Skæmtenavn for det nordamerikanske Folk. Jvf. John Bull.

Jonglerie (Sjongleri), fr., et, Gøgleri, Taskenspilleri; Jonglør, Jongleur (Sjonglør), (af l. joculator, Gøgler), Gøgler, Behændigheds-kunstner; fordum: omflakkende Musikant og Sanger; jvf. Menestrel.

Jonicus, jonisk, s. Ionicus, ionisk.

Jonk el. Junke, = Djonke.

Jonquille (Sjongkij), fr. (af jonc [l. juncus], Siv), Paaskelillie, en Slags Narcis; Jonquille-Farve, gult, spillende i det grønne.

[Jóns-bok, isl., Jonsbog, Lovbog fra Slutn. af det 13de Aarh., der danner Grundlaget for den nugældende verdslige Lovgivning paa Island (Navn efter Lovmanden Jon Einarsson)].

Jornada (Ch—), sp., eg. Dagværk, Dag (fr. journée), en Akt i det gamle spanske Drama.

[Jorsal, oldn., Jerusalem; Jorsal-hav, Middelhavet].

Josefinos, pl., = Afrancesados, s. d.

Josephinisme, Betegnelse for den oplyste Statsabsolutismes System, Navn af Kejser Joseph II.

Josephitter, pl., (rom. K.) religiøse Samfund, der have den hellige Joseph til Værnehelgen, og hvis særlige Formaal er Sygepleje og Opdragelse; Josephitinder el. Josephs-Søstre findes bl. a. i Danmark.

Jossakid, indiansk (Nordamerika), Spaamand.

Jota (Chota), sp., en spansk Dans i tredelt Takt.

Jota, gr. (iota, af fønik. iod, J-Lyden; heraf b. Jod el. Je = Medlyden J), et, det græske i (ι), det mindste Bogstav; ueg. et Bogstav, en Tøddel, Prik, et Punkt, det allermindste, ringeste; Jotacisme, gr.-l., idelig Gentagelse af Bogstavet Jod; dets Forveksling med G.

[Jotunheim, s. Jøtunheim].

Jouaillerie, s. Joaillerie.

Jouet (Sjuæ), fr. (af l. jocari, spøge, lege), et, et Legetøj; Bold; Kastebold.

Jouissance (Sjuisangs'), fr. (jouir, nyde, af l. gaudere, glæde sig), Nytte og Brug, Benyttelse; Nydelse, Tilfredsstillelse; Vinding; Glæde.

Joujou (Sjusju), fr. (s. Jouet), et, Legetøj; Joujou-Guld, en simpel Guldlegering.

Joule (Dsjøul), eng., den Energimængde, som 1 Ampère udvikler i 1 Sek. i Form af Varme, naar den gennemløber en Leder, hvis Modstand er 1 Ohm, = 10 Mill. Erg = c. 0,24 Gramcalorier (Navn efter den eng. Fysiker J., † 1889).

Jour (Sjur), fr. (it. giorno [dsjorno], af l. diurnum [tempus), af dies, Dag), Dag; Tjeneste, Opvartning efter Dagens Orden, Dagtjeneste, Vagtdag; fast, bestemt Modtagelsesdag; (Krspr.) adjudant du jour, jourhavende Adjutant, den, samme Dag tjenstgørende Officer; (Mal.) Lys, Belysning; à jour, s. à jour; du jour el. de jour, s. du jour; jours de grâce, jvf. Respect-Dage.

Journal (Sjurnal), fr. (af s. l. diurnale), Dagsberetning; Dagbog, hvori Indtægter, Udgifter, indkomne Sager, en Læges Optegnelser om de syge, Oplysninger vedrørende et Skibs Sejlads (Skibs-Journal), indføres; Tidsskrift, Tidende, Uge- el. Maaneds-Skrift; ældre Markmaal (Dagværk); Journal des savants, Europas første litterære Tidsskrift (fra 1665 af). (Jvf. Acta eruditorum).

Journalier (Sjurnalie), fr., Daglejer; vægelsindet, lunefuldt Menneske; journalier, daglig; foranderlig, ulige, lunefuld; fem.: journalière (tidt om en foranderlig Skønhed, der een Dag er mere iøjnefaldende, end en anden); Journalière (Sjurnaliær'), Dagpost, Post, som gaar hver Dag imellem to Steder.

journalisere (sjur—), indføre i Dagbogen; Journalisme, fr.-l., Tidsskriftvæsen; Tidsskriftsraseri, hvorved hele Litteraturen i en vis Periode synes at opløse sig i Tidsskrifter; Tidsbladenes Indflydelse paa den offentlige Mening; Journalist, Medarbejder ved el. Udgiver af et Dagblad, Tids-, Uge- el. Maaneds-Skrift; en Dagbogholder; Journalisticum, fr.-l., et, Læseselskab for Tidsskrifter; ogs. Forelæsninger over saadanne; Journalistik, Tidsskriftvæsen; Tidsskrift-Forfattervæsen; Dagspresse, Dagprent.

Journée (Sjur—), fr., Dag; Dagværk; Dagsrejse; Slag; la journée des éperons, Sporeslaget (ved Guinegate 1513); vivre au jour la journée, leve fra Dag til Dag, leve for „Dagen og Vejen“ (jvf. in diem); les trois journées, s. Julirevolutionen.

jovial (jovialsk), fr. (it. gioviale, af l. Jovialis, hørende til Jupiter, hvis Stjerne af Stjernetyderne sagdes at meddele Menneskene et glad Sind, medens Planeten Saturn varslede Sorg), oprømt, fro, letlyndt*, lystig, munter, af muntert Sind og Lune el. Temperament; j. Aar, (Astrol.) et Aar, hvori Planeten Jupiter regerer; Jovial-Linie, ved Aasynstydning en Hovedlinie fra Panden nedad; Jovialist, fordum ved det polske Hof et Slags Hofnar; Jovialitet, Munterhed, Oprømthed, muntert Sind el. Temperament.

jovi-centrisk, ny l., set fra el. beregnet i Forhold til Planeten Jupiters Centrum (is. om dens fire Drabanters Stillinger i Forhold dertil); Jovi-labium, l.-gr., et, (Astron.) Redskab til at gøre Jupiters og dens Drabanters System anskueligt. (Jupiter i Genitiv: Jovis).

joyeuse entrée (sjoajøs' angtre), fr. (joyeuse, af fr. joie, it. gioja, l. gaudium, Glæde), eg. glad Ankomst, glædeligt Indtog, venligt Velkommen (flamsk: blijde incomste); (fra 1355 til 1792 de brabantske og limburgske Stænders vigtige Privilegier, som Hertugerne ved Hyldingen edelig maatte stadfæste, førend de holdt deres højtidelige Indtog i Residensen; ogs. Afgift ved en Fyrstes Regeringstiltrædelse.

Juan (Chuan), sp., = Johan; s. Don Juan.

Jubal, hebr. (jobel, Horn, Trompet), en 4 Fods Orgelstemme; Lamechs og Adas Søn (1. Moseb. 4, 21), „Fader til dem, der legede paa Harper og Orgel“, Tonekunstens Opfinder, s. Jabal og Tubalkain.

Jube, l. (ogs. med fransk Skrivemaade: Jubé), det ophøjede Galleri mellem Kor og Skib, hvor de højtidelige Messer læstes, og hvorfra Degnen i gamle Dage til Præsten henvendte Opfordringen: Jube, domine, benedicere.

Jubel-Fest, en, Jubilæum, et, (af hebr. jobel, s. Jubal), Jubel-Aar, s. Sabbats-Aar; (rom. K.) Afladsaar, (siden 1300) en 100-, senere: 50-, 33- og 25-Aars Fest, paa hvilken Paven giver almindeligt og fuldstændigt Aflad; ogs.

historisk Mindefest, Ægteskabsfest, Tjenestefest, is. efter 25 og 50 Aars Forløb; Jubel-Par, Sølvbryllups-, Guldbryllups-Par; Jubilar(ius), ny l., og Jubilant, en, som jubilerer.

Jubilate, l. (jubilare, glæde sig, frydes, juble [Ordet ikke af samme Opr. som forr. Art.]), eg. fryder Eder! den tredie Søndag efter Paaske (efter en latinsk Kirkebøn [jvf. Dav. Ps. 66, 1 og 100, 1]; jubilere, juble, raabe højt af Glæde; Jubilum, et, Glædesskrig; jvf. in dulci jubilo.

Juchart el. Juchert, t. (l. jugerum, en Jordlod paa 28800 □ Fod; jugum, Aag, Oksespand), ældre Mark-Maal, i Svejts = Arpent, s. d.

Juchter, s. Jufter.

Jucker, let og hurtig ædel Kørehest.

jucundi acti labores, s. acti.

Jucunditet, l., Behagelighed.

Judaïsme, l., Jødedom, Jødedømme; ogs. = Jødernes religiøse System efter Jerusalems Ødelæggelse, særl. ifølge Talmud; jødisk Vending, indblandet i et fremmed Sprog; judaïsere = hebraïsere, s. d., tænke, tale, handle som en Jøde.

Judas-Kys, l. Judæ osculum, et falsk, forræderisk Kys; en Judas, en Forræder.

Judex, l., pl. Judices, Dommer; Judex com-petens, J. in-com-petens, s. competent og incompetent; J. com-pro-missarius, en Voldgiftsmand (s. Compromissarius); J., a quo (provocatur), Underdommer; J., ad quem (provocatur), Overdommer; sub judice, s. sub—.

Judge (Djødj), eng. (l. Judex, s. d.), Dommer.

Judica, l., den femte Søndag i Fasten (efer Begyndelsesordene af en bibelsk Lektion [Ps. 43, 1] paa denne Dag: judica me etc., d. e.: døm mig etc.).

judicabel, l., skikket el. moden til Dom, til Kendelse.

Judicat(um), l., et, Dom, Kendelse; Judicat-hypothek, et, Retspant; Judication, Bedømmelse; Domfældning; judicatorisk, som tilkommer el. paaligger en Dommer, Dommer-, Doms-, f. Eks. judicatorisk Pligt, Dommer-Pligt; judicatorii dies, de kritiske Dage (i en Sygdom); Judicatur, Dommerembede; Dommerstand; Judicatus, Tingsted, Ret.

judicere, l., dømme, kende for Ret; slutte fra et til andet; Judicer-Hus, Bygning, fra hvilken Dommerne betragtede de ridderlige Øvelser.

judicalis, —e; judiciarius, —a, —um, l., og judiciël, retlig; judicialiter, lovformelig for Retten, overensstemmende med Ret, for Retten.

judicieux (sjydisiø), fr., el. judiciøs, som har el. røber Dømmekraft, skarpsindig, fornuftig, tænksom, vel overlagt, findrig, klog.

Judicium, l., et, Ret, Domstol; Dom, Kendelse; Proces; Dømmekraft, Skøn; Judicium discretivum, s. u. discret; J. ec-clesiasticum, den gejstlige Ret, Konsistorium; J. secularе, den verdslige Ret.

judo-phil, l.-gr., jødevenlig, modf. antisemitisk, s. d.

Juffers, holl. (juffer, Jomfru), pl., korte Skibsmaster, der komme fra Riga og Memel.

Jufter, russ. (juft, Par, fordi ved Garvningen gerne to Huder forbindes), pl., Ruslæder, et vellugtende, glinsende, narvet og smidigt Læder (forarbejdet is. i Rusland). S. Dagged.

jugabel, l. (af jugum, Aag), som lader sig forene; jugal, dannet som et Aag.

Juge (Sjysj), fr. (af l. judex), Dommer; Juge com-pétant (—tang), = Judex competens, s. d.; J. de paix (—pæ), Fredsdommer; Jugement (Sjysj'mang), et, = Judicium; Jugement contradictoire, s. u. contradictoire; jugere (sjysjere), dømme, bedømme; skønne; holde for, mene, tilkendegive sit Omdømme.

Jugerum. l., et, s. u. Juchart.

Juggernaut = Jaggernaut, s. d.

Juggler (Djøgler), eng., Gøgler.

Juglans, l., Valnød.

jugular, ny l., som hører til Halsen el. Struben (jugulum), f. Eks. Jugular-Vene, Halsaare; Jugulares, pl., halsbugfinnede (Fisk); Jugulation, Kvælen; jugulere, kvæle; jugulum causæ premere, l., gaa lige løs paa Sagen; tage Tyren ved Hornene.

Juive (Sjyiv'), fr. (eg. Jødinde; Juif, Jøde), en kort Kvinde-Kaabe.

Juk, holl. (eng. yoke; l. jugum, Aag), et, Korpind paa tværs, i hvis Ender er fæstet Liner, Juk-Liner.

Juk el. Jux, tyrkisk Regningsmønt, = 1000 Piastre, s. d.

Jukast, lappisk, Brændevin.

Julap(ium), ny l., et, Julep, pers. (gulab, af gul, Rose, og ab, Vand), opr. Opløsning af Sukker i Rosenvand; Køledrik, kulsyreholdig Lægedrik, vellugtende og velsmagende Mikstur.

Juli(us), l., Aarets syvende Maaned, Ormemaaned, Hømaaned* (opkaldt efter Julius Cæsar); Juli-Revolutionen, Statsomvæltningen i Frankrig, 27.—29. Juli 1830 (les trois journées).

juliansk Kalender, den af Julius Cæsar (46 f. Kr. [s. Konfusion] indførte forbedrede Tidsregning, hvorved i Stedet for Maaneaaret (355 Dage) Solaaret blev lagt til Grund og fattes = 365 Dage 6 Timer ((det julianske Aar). Denne Tidsinddeling, som ogsaa kaldes den gamle Kalender eller „gammel Stil", bruges endnu af den græske Kirkes Tilhængere (i Rusland). Men da det julianske Aar var beregnet omtrent 11 Minutter for langt, og derved efter flere Aarhundreder en betydelig Urigtighed (ved Aaret 1582 af hele 10 Dage) var indkommen i Kalenderen, blev denne under Pave Gregor XIII. i Aaret 1582 nøjere beregnet, hvorved da den først i de katolske Lande optagne, i Aaret 1700 i Danmark indførte, nye Stil el. gregorianske Kalender fremkom, som for Tiden er 13 Dage forud for hin gamle. Deraf en Dagtegning som: „St. Petersborg den 10/22 Maj"; juliansk Periode, s. u. Periode.

Julienne (Sjyl—), fr., Suppe med smaatskaarne Grønsager (efter en Koks Navn).

Jumala, finsk, Himmel, Himmelgud; Gud.

Jumart (Sjymar), fr. (jument, Hoppe, eller chimæra, s. d), foregivet Bastardafkom af Okse og Hest (el. Æsel).

Jumeau (Sjymo), fr., mandlig Tvilling; Jumelle, kvindelig Tvilling; Dobbeltkikkert, Teaterkikkert; jvf. Gemeller.
Jumpers (Djømpers), eng., pl., (eg. Springere), en Gren af Metodisternes (s. d.) Sekt.
Jumurtschak, tyrk., Pest.
Juncaceæ, l., pl., (Bot.) Sivfamilien.
junctim, l., i Forening, tilsammen; Junctiōn, Forbindelse, Forening; Junction (Djønkfjøn), eng., Krydsningsstation; Junctūr, Forbindelse, Led, Ledforbindelse, Fuge; Laas paa et tang- el. saksformet Instrument; tantum series juncturaque pollet, saa meget formaar en god Ordning og Forbindelse; jungere (l. jungere), forene, føje sammen, forbinde, parre.
Juncus, l., (Bot.) Siv.
Jungle (Djøngel), eng. (pers. Djangul, Skov, sanskr. jangala, Udyrkt, Ørken), (i Østindien) med Krat og højt Rør overgroet Landstrækning, is. langs med Floderne.
Jung-grammatikere, t., pl., Unggrammatikere, en Gruppe af is. tyske Sproggranskere (fra Midten af 1870'erne), der ved deres etymologiske Undersøgelser forudsætte absolut lovbundne Lydovergange, uforanderlige Lydlove.
Jung-mand, holl. (jongman), halvbefaren Matros, Letmatros.
Juni(us), l. (af Juno, s. d.), Aarets sjette Maaned, Skærsommer.
Junior, l., den yngre; jvf. Senior; Juniorāt, et, (Retsspr.) det Tilfælde, at Arvefølgen kommer til den yngste i den yngste Linie.
Junīperus, l., (Bot.) Enebær.
Junke, s. Djonke.
junkerere, t. (junkerīren), leve som Junker (gl. t. junc herre, ung Herre, Fyrste), føre et lystigt, sorgesløst Liv; Junker-parti, et, tysk stærkt konservativt Adelsparti.
Juno, l., hos Grækerne Hera, (Myt.) Jupiters (Zeuses) Hustru, som saadan den ypperste blandt Gudinderne, Himmelens og Jordens stolte Overherskerinde &c.; (Astron.) en Asteroïde; junonisk, stor, høj, fyldig, stolt, majestætisk som Juno; Junonium, ældre Navn paa Kadmium (s. d.).
Junta (Chunta), sp. (af l. junctus, forbundet, forenet), eg. Forening, Samfund, Forsamling; særl. Navn paa de efter Franskmændenes Indfald i Spanien 1808 mod dem dannede lokale Regeringsraad (J. de Gobierno). S. ogsaa Ayuntamiento og Cortes.
juntīnske Udgaver, berømte Udgaver af de gamle Klassikere ved Bogtrykker-Familien Junta (Giunta el. Zonta) i Firenze og Venezia fra Midten af det 15de Aarh.
Jupe (Sjyp'), fr. (sp. chupa, af ar. djubba, s. d.), Kvinde-Kjole el. -Skørt; Jupon (Sjypong), Underskørt.
Jupiter el. Juppiter, l. (af Stammen Jov (Djov); sanskr. Djaus, gr. Zeus (s. d.); jvf. l. dīvum, klar Himmel, dies, Dag; og pater, Fader), (Myt.) den højeste og mægtigste iblandt alle Guder, Tordenens Gud, Søn af Saturn og Rhea, Broder til Neptun og Pluto, Himmelens og Jordens Overherster, J. Stator, Opholderen (ogs. i Bet. Standseren, fordi han standsede Romernes Flugt; is. Livius I, 12); J. stygius el. niger = Pluto, s. d.; J. pluvius, Regn (pluvia); J. tonans, s. tonans); (Astron.) vort Solsystems største Planet; (Alkym.) Tin.
Jura, l., pl. af Jus (s. d.), Lov og Ret; Rettigheder, Krav; Retsvidenskab, Lovkyndighed; Jura cessa, afstaaede Rettigheder; J. controversa, omtvistede Rettigheder; J. honoris, Æresrettigheder, til hville der ikke er knyttet Fordele; J. qvæsita, velerhvervede Rettigheder; J. singulorum, eg. de enkeltes Rettigheder; Medlemsrettigheder; Særrettigheder for den enkelte Stat i et Statsforbund; ogs. = J. qvæsita; J. stolæ, Embedsindkomster af et Præstekald (is. tilfældige).
Jura-formatiōn, en, Jura-system, et, den mellemste af de tre mesozoïske Formationer, Navn af Jura-Bjergkæden, hvor den er typisk udviklet.
Jurament(um) el. Jus-jurandum, l., et, en Ed, edelig Forsikring; de-ferere Jur., kræve, at en skal aflægge Ed; re-ferere Jur., skyde Eden tilbage, kræve, at den, der ønsker Edsaflæggelse af en anden, selv skal sværge først; Jur. manifestationis = Manifestations-Ed (s. d.); Jur. officii, Embedsed; Jur. purgatorium, Renselsesed; Jur. suppletorium, Fyldingsed (til Fuldstændiggørelse af et Bevis); Jur. de-latum, re-latum, s. deferere, referere J.
jura novit (el. novit) curia, l., Domstolen kender den gældende Ret.
jurare in verba magistri, s. u. Verba; jvf. autos epha.
Jurāt(us), l., pl. Jurater, edsvoren; (i Ungarn) Medlem af den lavere Adel. S. Juré.
jurata de-positio, l., edeligt Udsagn; jurata re-nunciatio, edeligt Afkald.
juratorisk, l., edelig, stadfæstet ved Ed; Juratorium, et, edeligt Løfte; ogs. Løfte i Eds Sted.
juravi lingva, mentem injuratam gero, l., med Tungen svor jeg; Hjertet var ej med i Eden.
jure el. de jure, ogs. ex jure, l., med Rette, lovlig, lovmæssig (modf. de facto), med Føje og Ret; Jure-consultus, s. Juris-consultus; jure emptionis, paa Grund af Køb, ved Købsret; j. hereditario el. hereditatis, ved Arveret; j. possessionis, ved Besiddelsesret; salvo jure quocunque, s. u. Salvo; in quantum de jure, for saa vidt det tilkommer; for saa vidt Lovene tillade.
Juré, pl. Jurés (Sjyre), fr., edsvoren, Nævning, Medlem af en Jury, s. d.
juridice, l. (juridicus, af jus, Ret, og dicere, sige, forkynde), retlig, paa lovformelig, retsgyldig Maade; juridisk, lovformelig, retsgyldig; domslig, retlig, Retten vedkommende; som hører til Lovkyndighed, til Rettergang; lovlærd; juridisk Person, s. Person; j. Responsum, et, Retssagn.
juris, l. (Gen. af jus.), forekommer i Talemaader som: quid juris, sui juris, alieni juris, s. d.; Juris candidatus el. Cand. jur., Kandidat i Retsvidenskaben, en, som har bestaaet den retsvidenskabelige Eksamen (den saak. latinsk-juridiske Eksamen, siden 1890 den „fuldstændige juridiske Eksamen", medens den, der har bestaaet den saakaldte dansk-juridiske Eks-

amen, siden 1890 den „juridiske Fællesprøve“, kaldes Examinatus juris).
Juris-consultus el. Jure-consultus, l., (fork. JCtus), retslærd, lovkyndig.
Juris-dictiōn, l., den dømmende Magt, Domstol; Domsmyndighed, Dommerrettighed; Retskreds, Birk; Patrimonial-Jurisdictiōn, s. u. Patrimonial.
Juris peritus, l., lovkyndig; Juris possessio, Besiddelse el. faktisk Udøvelse af en begrænset Ret over en Ting; Juris practicus, Sagfører.
Juris-pruden(t)s, l., Lovkyndighed, Retsvidenskab, Retslære.
juris publici, l., til Statsretten hørende; ogs. hjemfalden til Offentlighed, almenkendt, vitterlig.
Juris-scients, l., Retsvidenskab.
Juris studiosus, l., en, som studerer Retsvidenskab.
Jurist, m. l., en lovkyndig, retslærd, lovlærd; Lærer i Lovkyndighed; en, som studerer Lovkyndighed; Juristen sind böse Christen, t., Jurister ere slette Kristne; ogsaa: Gute Juristen, böse Christen, gode Jurister, slette Kristne; juristisk, som er egen for el. vedrører en lovkyndig el. Lovkyndighed, jvf. juridisk; Juristeri, et, vrang Brug af Lovkyndighed til Spidsfindigheder; eensidig Betragtning fra en blot juridisk Side; Lovtrækkeri.
Juri-stitium, s. Justitium.
Juris utriusque Candidatus, Licentiatus, Doctor, Studiosus, l., Kandidat, Licentiat, Doktor, Student i begge Retter (den borgerlige og den gejstlige).
Jurta, Jurte, rusf.-tatar. (i det nordlige Asien) Hytte, Vinterbolig i Jorden, med et Tag over; ogs. Filttelt, Sommerbolig.
Jury (Djuri), eng. (af l. jurare, sværge), en Ret af edsvorne dømmende Lægmænd, hvis Kendelse alene gaar ud paa, om den anklagede er skyldig eller ikke-skyldig; Edsvorneret, Nævningeret, Nævn (jvf. Verdict; s. ogs. Assiser); Jury-man, pl. Jurymen, ogs. Juror, en edsvoren (Medlem af en Jury), en Nævning.
Jus (Sjy), fr. (l. jus; sandf. af sanskr. ju, s. næste Art.), Saft, if. Kødsaft, størknet Kraftsuppe, „Sky“; Jus de tablettes (dø tablett'), Tavler af fortykket, størknet Kødsaft, Bouillonkager; Jus d'Octobre, Druesaft, Vin.
Jus, l. (eg. ju-us, af jungere, binde; sanskr. ju, altsaa eg.: Baand, det, der binder), Ret, Lov og Ret; Lovkyndighed; Rettighed, Krav; Domsret, pl. Jura (s. d.); Jus ab-aliēnandi, Afhændelsesret; J. abs-tinendi, Ret til at afslaa en Arv; J. ac-crescendi = Accrescents-Ret (s. d.); J. acqvisitum = J. qvæsitum; J. ad rem, tinglig Ret; J. ad-vocatiæ, Værne-Rettighed; J. aggratiandi, Benaadningsret; J. albinagii, Hjemfaldsret, s. Albinagium; J. altius tollendi, Ret til at forhøje en Bygning (med Hensyn til Udsigten); J. antichreticum, s. Antichrese; J. a-syli = Asyl-Ret, s. d.; J. a-vocandi, Tilbagekaldelsesret; J. belli et pacis, Ret til at erklære Krig og slutte Fred; J. cambiale el. cambii, Vekselret; J. canonicum, s. kanonisk; J. civile, Civil-Ret (s. d.), Privatret; J. civitatis, Stadsret, Borgerret; J. cogendi, Tvangsret; J. com-mercii, Handelsret; J. com-mune, den almindelige Ret; J. com-pascendi el. com-pascui, Ret til fælles Græsning; J. con-grui, Forkøbsret, Indløsningsret; J. con-nubii, s. Connubium; J. con-svetudinarium, Sædvaneret, Hævd; J. con-troversum, en omtvistet, omstridt Rettighed; J. con-venandi, fælles Jagtrettighed; J. criminale, den pinlige Ret; Straffelovgivningen; J. cruentationis, s. u. Cruentation; J. cæsareum, kejserlig Ret, (spøg.) den Ret, efter hvilken det hedder: „hvor intet er, der har selv Kejseren tabt sin Ret“; J. de-cimandi, Tienderettighed; J. deliberandi, Betænkningstid, Frist til at overveje, om man vil vedgaa Arv og Gæld; J. denominandi, s. u. Denomination; J. detractionis, s. u. Detraction; J. de-volutionis, s. u. Devolution; J. dis-pensandi el. dis-pensationis, Ret til at fritage; J. divinum, den guddommelige, i Bibelen indeholdte Ret; J. dominii, Ejendomsret: J. dominii impetrandi, Ret til at kræve at blive Ejer; J. ec-clesiasticum, den protestantiske Kirkeret; J. e-ligendi, Valgret; J. e-migrandi, Udvandringsret; J. eminens, øverste Ret, den øverste Statsmagts Nødret, særl. naar Staten er i Fare; J. em-phyteuseos, Arvefæsteret; J. eundi in partes, s. u. Itio; J. fetiale, Herolds- el. Gesandt-Ret; J. feudale, Lensret; J. fisci, Statskasse- el. Kammer-Ret; J. fortioris, den stærkeres Ret; J. fruendi, Ret til Nytte og Brug; J. gentium, Folkenes Ret, den nyere, friere Retsdannelse indenfor Romerretten; J. gladii = gladii jus, s. d.; J. hereditarium, Arvegangsret; J. humanum, menneskelig, mods. guddommelig, Ret; J. in re el. reale, tinglig Ret; J. in-tradæ, Fyrstens Ret til at kræve Nøglerne udleverede af Borgerne; Jusjurandum, s. Juramentum; J. lignandi, Ret til at hugge i en andens Skov el. kræve en vis Brændselsydelse derfra; J. littorale el. littoris, Strandret; J. manuarium, Næveret; J. mercantile, Handelsret; J. militare, Indbegreb af Krigslovene; J. modice castigandi, Ret til at straffe med Maade, til at tilkende ringere Straffe; J. muni-cipale el. muni-cipii, By- og Stads-Ret; J. naturale el. naturæ, Naturret; J. non scriptum, den uskrevne Ret; Vedtægtsret; J. oc-cupandi, Tilegnelsesret; J. offerendi et succedendi, den efterstaaende Panthavers Ret til at udløse den foranstaaende; J. optionis, Valgret; J. osculi, Kyssets Ret, der i Oldtiden gav alle de nærmeste Slægtninger af en Kvinde Lov til at kysse hende; J. particulare, enkelte Provinsers, Stæders og Personers Sær-Ret; J. pascendi, Rettighed til Græsning; J. patriæ potestatis, den faderlige Magts Ret; J. patronatus, Kaldsret; J. personale el. personarum, s. u. Person; J. positivum, den paa Lovgivning grundede Ret (mods. J. naturæ); J. possessionis, Besiddelsesret; J. post-liminii, s. Postliminium; J. practicandi, Ret til at udøve Læge- og Tandlægevirksomhed; J. primæ noctis, (i Middelalderen) en Jorddrots Ret til at tilbringe Bryllupsnatten hos livegne nygifte Kvinder paa hans Gods; J. primi liciti, Ret ti

første Bud ved Auktioner; J. primo-genituræ, Førstefødselsret; J. privatum, Privatret; J. pro-ponendi, Forslagsret; J. protimeseos, Forkøbsret; J. provinciale, Landsret; J. prælationis el. potius, Fortrinsret; J. præsentationis el. præsentandi, Ret til at foreslaa (til Embeder); J. prævenandi, Forjagtsret; J. publicum, offentlig Ret; J. quæsitum, velerhvervet Ret; J. reale, s. J. in re; J. re-formandi, Statens Ret til at fastsætte de forskellige Konfessioners Stilling; J. repræsentationis = J. præsentationis; J. re-tortionis, Gengældelsesret; J. Romanum, romersk Ret; J. scriptum, skreven Ret, lovfæstet Ret, mods. Sædvaneret; J. stapulæ, Stapelret, Oplagsrettighed; J. statutarium, Grundforfatningsret; J. strictum el. summum, den strenge Ret; summum jus summa injuria, (Cicero de offic.) den strenge Ret er ofte den største Uret; J. suc-cedendi el. suc-cessionis, Arvefølgeret; J. superioritatis, Højhedsret, Majestætsret, Landsherlighed; J. talionis, s. u. Talio; J. trans-laticium, overleveret, nedarvet Ret; J. trium liberorum, tre Børns Ret; (i Rom) visse Forrettigheder for dem, der havde tre Børn; J. tutelæ, Ret til Formynderskab, Værgemaal; J. utendi, Nytte- og Brugs-Ret; J. utrumqve, den dobbelte Ret, verdslig og kirkelig Ret, Romerret og kanonisk Ret tilsammen; J. venationis, Jagtret, Jagtherlighed; J. vitæ et necis, Ret over Liv og Død, den høje Kriminal-Jurisdiktion; J. vocandi, Kaldsret; ogs. Ret til at appellere. Jvf. Fas.

jusqu' ici (sjyskisi), fr., hertil, hidindtil.

Jussion, l., Befaling, en Fyrstes Bud; jussu, paa el. efter Befaling (Jussus, Paalæg, Mandat).

Jussivus, s. u. Modus.

Jussuf, ar., = Josef.

just, l. (juste, Adv., dannet af Adj. justus, retfærdig, rigtig), netop, ret, lige, i det samme; juste (sjyst'), fr., ret, nøje, rigtig; justement (sjystmang), = just; juste milieu (miiø), den rigtige Midte, den rette Mellemvej (Spottenavn paa det maadeholdende politiske Parti i Frankrig, især under Louis Philippe). Jvf. medium tenuere beati, Mesotes.

justa pugna, l. (heraf: Dyst), ærlig Kamp (ved Turneringer).

Just-au-corps (Sjystokaar), fr., Kjole, Livkjole.

justere, ny l., rette, afpasse, give det rette Maal, den bestemte Vægt (om Mønter, Instrumenter, Maal ꝛc.); Justering, Undersøgelse, Afpasning og Stempling af rigtig befundne Maale- og Vejeredskaber; Justerer el. Juster-Mester, en, som berigtiger, afpasser, afmaaler (is. Mønter og Maal); Bestyrer af et Juster-Kammer, fra hvilket der udgaar justerede Maale- og Vejeredskaber (til Handelsbrug).

Justesse (Sjystess'), fr., Rigtighed, Nøjagtighed.

Justice (Dsjøstis), eng. (fr. justice (Sjy—)), Retfærdighed, Dommer; J. of the peace (piis), Fredsdommer.

Justi-fication, ny l., Retfærdiggørelse, Forsvar; Berigtigelse og Stadfæstelse (af Regnskaber); tidl.: Henrettelse; Justificatur, et Regnskabs Stadfæstelse; justificere, l., retfærdiggøre, forsvare; dokumentere; berigtige; gøre vinkelret; henrette; forfølge en Arrest- el. Forbuds-Forretning, paastævne den til Stadfæstelse.

justinianisk Codex, s. corpus juris.

Justitia, l., Retfærdighed, Retfærdighedsgudinde; Justitia civilis, borgerlig Retfærdighed; J. dei, Guds Retfærdighed; justitialiter, ny l., fra Justitsens Side; Justitia originalis, (hos Katolikkerne) Menneskets oprindelige Retfærdighed, der gik tabt ved Syndefaldet; Justitiar(ius), ny l., Rettens Leder el. Styrer; Dommer, øverste Dommer el. Formand i en sammensat Ret; Justitiariat, et, Retshold, Retsforvaltning; en Justitiars Embede og Værdighed, hans Bolig; ogs. Stedet, hvor Retten holdes; justitia justior, l., retfærdigere end Retfærdigheden.

justitiel, af l., retlig, særl. Strafferetsplejen vedrørende.

Ju-stitium (for Juri-stitium), l., et, tinghelligt, Tinghelg, Retshvile (Retsferier).

Justits, l. (justitia), Retfærdighed; Rettens Pleje, Haandhævelse, Udøvelse, Forvaltning; den dømmende Øvrighed, Retten, Domstolen; Cabinets-Justits, s. u. Cabinet; Justitsens Tiltale, Tiltale, Sag, anlagt fra det offentliges Side; Justits-Ministerium, Justits- og Politi-Departement*, et, Ministerium for Retsvæsnets Administration ꝛc.; J.-Mord, en uretfærdig Henrettelse; overh. en af Retten imod et Individ begaaet Uretfærdighed; J.-Protokol, Tingbog (til Indførelse af, hvad der foregaar i Retten); J.-Reform, Forbedring i Retsplejen; J.-Sag, kriminel Sag, mods. Politi-Sag.

Justorium, ny l., et, Redskab, hvormed Skriftstøberen afpasser Bogstavernes Højde.

justo tempore, l., i (til) rette Tid; justo titulo, paa lovlig Vis.

justum et tenacem propositi virum, l. (Horats Od. III, 3), en retfærdig og raadfast Mand.

justum necare reges Italiæ, l., det er retfærdigt at dræbe Italiens Konger, et Løsen for Carbonari, s. d.

justus dolor, l., grundet, billig Harme el. Smerte; justus possessor, lovlig el. retmæssig Besidder; justus titulus, retmæssig Hjemmel.

Jute, Yute, ogs. Paut, Gunny, Basttrævler af flere østindiske Linden lignende Træsorter (Corchorus), østindisk Hamp, hvoraf Pakkærred, Gardiner ꝛc. tilvirkes.

Juvantia, l., pl., (Lk.) hjælpende, gavnlige Lægemidler, mods. Nocentia.

juvat interdum insanire, l., man skal stundom slaa sig løs.

Juvel, holl. (juweel, af gl. fr. joel, af l. jocellus, Demin. af jocus, Spøg), Ædelsten, is. sleben og indfattet, Klenodie; Smykke; Juveler, en, som indfatter Ædelstene i Smykker, og som tillige handler med Juveler og Guld (jvf. Joaillier); Juvel-Vægt, Vægt til Ædelstene; Enhed i Danmark Gram (tidligere, som endnu i flere Lande: Karat, c. 206 Milligram).

Juvenalia (sc. solennia, Festligheder), l., pl., Fest for Ungdommen; (Juvenalerne, et Selskab af muntre Upsala-Studenter fra 1840'erne);

Juventa, Juventas (som Gudinde), Juventus, Ungdom; juvenescere, blive ung; blive ung igen, forynges; juvenil, ungdommelig; Juvenilitet, Ungdom, Ungdommelighed; juveniliter, ungdommelig; ubetænksomt.

Jux (s. Jocus), noget, som aldeles ingen Værdi har; Skrab, Snavs; ogs. Snyderi; juxe, snyde.

juxta, l., ved Siden af; tilligemed; juxtaponere, stille ved Siden af hinanden, sammenstille; Juxta-position, ny l., Sammenstilling, Samlejren, Sætten ved Siden af hinanden; (Natl.) Forstørrelse, Voksen ved Tilsætning udenfra; (de uorganiske Legemers Maade at vokse [blive større] paa, ved Afsætning af nye Lag paa Overfladen); (Gram.) Hosstilling af Navneord, som: 1 Alen Klæde, Roeskilde Domkirke.

Jyslik, tyrk., Guldmønt, tyrkisk Pund, = 18 Kr. 40 Øre.

j'y suis et j'y reste! (ssi svi e sji rest'), fr., her er jeg, og her bliver jeg. S. u. se soumettre.

[Jøtte, oldn. (Jøtunn), (Myt.) Gudbom, tilhørende den ældre, raa Gudeslægt, is. Bjergenes. Jvf. Thurse, Titan, Gigant].

Jøde-Hamp, rimel. forv. for: Jute-Hamp. S. Jute.

[Jökel, isl. (jökull), Bjergenes evige Sne og Is, Gletscher, s. d.].

[Jörd, s. Odin].

[Jötunheim, oldn. (Jötunheimr), et, (Myt.) Jættehjem, Jætternes Hjem; her fandtes Utgard (Utgarðr), Hjem for Loke (Utgarða-loki)].

K.

(Ord, som ikke findes under K, søge man under C, Ch eller Q!)

K, som romersk Tal = 250 ($\overline{K}$ = 250000); i romerske Indskrifter: Kalendæ, Kalumniator; Kæso; i Indskrifter fra Middelalderen = Karl; (Møntmærke) Kremnitz (østerr.), Krakau (polsk), Strasburg (tysk), Bordeaux (fransk); = King (eng.), Konge; = Kilogram, Kilometer; (i Kemien) = Kalium, s. d..
Ka = Kalium, s. d.
Kal. = Kalendæ, Calendæ.
K. C. I. E. = Knight Commander of the Indian Empire, eng., Kommandør af det indiske Kejserriges Orden.
Kg. = Kilogram; = Kentucky (Stat i Nordamerika).
K. G. = Knight (of the) Garter; K. M. = Knight (of the) Malta; K. T. = Knight (of the) Thistle (s. Knight).
Kgm. = Kilogrammeter.
Km., km. = Kilometer.
Kt. Kt. = Kontokurant.

Kaaba (Ka-aba), ar. (ka'ba), eg. Terning; Muhameds Tempel el. Bedehus i Mekka med den berømte „sorte Sten".
[**Kaadner** (oldn. kot, Hytte), omtr. = Bolsmand (i Sønderjylland). Jvf. Cottage].
Kaag (Kag), holl. (oldn. kuggr), hollandsk fladbundet Baad; Smakke; Færge.
Kaas = Kurs (s. d.).
Kabak, rusf. (s. Cabaret), Kro, Værtshus, Øl- eller Brændevins-Kippe.
Kabale, s. Cabale.
Kabbala, aramæisk, eg. Tradition, Overlevering; en i M. A. opstaaet jødisk Lønlære (Emanationslære) af mystisk-teosofisk Indhold, stundom udartet til Magi og Troldom (heraf fr. Cabale); ogs. lovbefalet jødisk Slagteprøve; Kabbalisme, Kabbalistik, med Kabbala stemmende Lære; Kabbalist, kabbalistisk, stemmende med, vedrørende Kabbala; lønvis.
Kabel, holl. (fr. câble, af m. l. caplum, l. capulus, Tov, af capere, tage), et, Tov, Trosse, Ankertov; undersøisk Telegrafledning (f. Eks. det transatlantiske Kabel); Kabel-Bane, Sporvej, hvor Vognene hægtes til et Kabel uden Ende, der holdes i stadig Gang ved en Maskine; K.-Garn, Garn af en bestemt Førlighed til Liner og Tove; K.-Gat, Tovkammeret i et Skib; K.-Længde, Længden af et sædvanligt Kabel el. Anker-Tov (c. 190 m, i Danmark = 100 Favne = omtr. $^1/_{10}$ dansk Søkvartmil); Kabel-gram, Telegram pr. Kabel.
Kabel (holl. kavel, Lod, Del; pol. kawal, Stykke), Lod; Andel; jvf. Kaveling.
Kabestan, fr. (eng. capstan, maaske af l. capistrum, Grime, Baand), Spil, Gangspil, lodret staaende Ankervinde paa et Skib.
Kabin, pers., Medgift.
Kabinet, s. Cabinet.
Kabirer, gr. (af semit. Kabirim) pl., (Myt.) (ogsaa kaldte: de mægtige) opr. fønikiske Løn-Guddomme isf. med Dyrkelse paa Samothrake; opr. vel Symboler paa Jordens Frugtbarhed.
Kabliau, Kabliov, holl. (kabeljauw), stor Torsk, der efter forskellig Tilvirkning kaldes Stokfisk, Laberdan og Klipfisk.
Kabocer (port. cabeceira, Familieoverhovedet), (paa Guineakysten) den Høvding, der med et Raad af Ældste styrer Landsbyens Anliggender.
Kabrus, af kaldæisk Chabrusa, i Talemaaden: gøre K., Forening, Kompagni, særlig ved Auktioner, naar flere til Forebyggelse af Konkurrence slaa sig sammen om at lade en enkelt byde paa en Ting for at faa den billigt.
Kabuds, s. Capuce.
Kabylere, ar. (kabila, Stamme), pl., en nordafrikansk Folkestamme, Efterkommere af de gamle Berbere; undertiden: en Kabyler = en vild, raa Person.
Kabys, holl. (kombuis), Skibskøkken; Kabys-Bestik, et, (Søspr.) upaalideligt Rygte blandt Mandskabet om Bord; jvf. Bestik.

Kachef (Kasjef), Øvrighedsperson, Foged ꝛc. i de ægyptiske Landsbyer.
Kachemir, s. Kaschemir.
Kach-ektiker, gr. (kakos, ond; s. Hexis), en, som er kachektisk, lider af Kachexi, Afmagring, sygeligt, gustent Udseende, mangelfuld Virksomhed af forskellige Organer ꝛc., særl. paa Grund af kroniske, tærende Sygdomme (modſ. Euexi).
Kadari-Ordenen, Kadaritter, pl., en muhamedansk Sekt, der hævder den menneskelige Villies Frihed.
Kadaver, l. (cadere, falde), et, dødt Legeme af Mennesker og Dyr (især bestemt til Anatomering); Lig; Aadsel; K.-Lyrik, s. Weltschmerz; kadaverøs, ligagtig; aadselagtig.
Kaddareh el. Kaddor, tyrk., en kort, lige Sabel, som bruges af Spahi, s. d.
Kad(d)isch, kald., eg. hellig; jødisk Lovsang, der stammer fra det babyloniske Eksil, bruges ved Gudstjeneste, ved Afslutning af et Læreforedrag, ved Jordefærd og som en Slags Sjælemesse (læst af et Barn i Sørgeaaret el. paa Forældrenes Dødsdag).
Kadet, s. Cadet.
Kadi (ar. kadaj, dømme), tyrkisk Dommer, jvf. Molla; Kadhi-Asker, ældre tyrkisk militær Titel, omtr. = Generalauditeur, Scheik-ul-Islam.
Kadin(e), s. Kadyn.
kadmeïsk Sejr, Kadmos, s. Cadmea victoria.
Kadmium, et, et i 1817 af Stromeyer og Hermann samtidig opdaget, Zink lignende, glinsende hvidt Metal.
Kados, gr., (hebr. kad), større Beholder for Vin ved Maaltiderne (i Oldtiden, hos Grækerne).
Kadre, fr. (cadre), Ramme, Indfatning; Plan; (Krſpr.) en Afdelings Ramme ɔ: de for den nødvendige Officerer og Underofficerer m. fl., el. Stamme ɔ: dens Befalingsmænd og tillige en til Tjeneste fast liggende mindre Del af det for Resten hjemsendte Mandskab, jvf. Depot; Kadre-Øvelse, Øvelse i Marken i Troppeføring uden Mandskab el. med markerede Tropper; kadrere, passe til, stemme overensmed.
Kadrej, holl. (Kadraai), Marketenterbaad, Bissekræmmerbaad, Baad, i hvilken en Kadrejer (holl. Kadraaijer), en Havnebissekræmmer, farer om til paa en Red liggende Skibe for at kadreje (holl. kadraaijen), d. e. sælge Levnedsmidler, Tobak, Brændevin ꝛc.; Betalingsmidlet er tidt gammelt Tovværk, gamle Sejl. (Ordet kommer sandſ. af Kaai el. Kade = Quai, Bolværk, og draaijen, dreje, drive frem og tilbage).
Kadyn, tyrk., Frue; Navn paa Sultanens Medhustruer; jvf. Odalisk.
Kafes, tyrk. (ar.-perſ. kafes, Bur), Haremets tilgitrede Vinduer.
Kaffara, tyrk., et, Kendelse el. Afgangspenge, som de kristne Pilegrimme tidligere maatte betale til Tyrkerne i Jerusalem.
Kaffe (ar. kahveh, om flere Slags lavede Drikke), Kaffetræets Bønner og den deraf lavede Drik; Kaffeïn ꝛc., s. u. Café.
Kaffer, s Kafir.
Kaf(f)ila, ind., et stort Selskab af rejsende (omtr. = Karavane), mest bestaaende af Købmænd.
Kafiller, t. (af ny hebr. kefal, gl. t. fillan, flaa), Natmand, Rakker; Kafill-des-infector, Redskab til Desinfektion af Affald og Dyrekroppe.
Kafir, ar., Vantro, en Ikke-Muhamedaner, Kætter; = Giaur, s. d.; heraf: Kaffer, Navn paa en med Negrene beslægtet sydafrikansk Folkestamme, der selv kalder sig A-bantu (Mennesker).
Kafr, Kefr, ar., Landsby (i Stednavne).
Kaftan, tyrkisk, lang, sid Overklædning for Mænd; russisk Mandstrøje.
Kag, holl. (kaak), Pæl, Skampæl (heraf stryge til Kagen, kagstryge).
Kagal, russisk Form af Kahal, s. d.
Kahal, hebr., eg. Menighed, Forstanderskab.
Kahen, hebr., en Præst hos de jødiske Falasjaer i Habessinien.
Kahruba, perſ. (ar. kahraba), eg. „Straa-Tiltrækkeren“ (kah, Straa; ruba, tiltrækkende), Persernes Navn paa Rav (Navnet hidrørende fra, at Rav ved Gnidning bliver elektrisk og tiltrækker lette Genstande); heraf mul. d. Rav.
Kahyt, holl. (kajuit), Skibsværelse, Skibskammer.
kai, gr., og.
Kaïd, ar., (i Nordafrika) en Politi-Embedsmand; (hos Beduinerne) en Stammehøvding.
Kaïk, tyrk., et langt, smalt tyrkisk Fartøj, hvor Spanterne ere af Træ og den ydre Klædning af Skind; overh. let Baad.
Kaikias, gr., Nordøstvinden (ogſ. som Gud).
Kaïm, tyrk. (af ar. kaïm, staaende), Tjener i Moskeerne; ogſ.: tyrkiske Papirspenge; Kaimakam, ar., Storvizirens, ogsaa en tatarisk Fyrstes Fuldmægtig; omtr. = Amtmand; eg. Stedfortræder (ar. makam, Sted).
Kaiman, amerikansk Krokodilslægt (jvf. Alligator).
Kaïn, hebr. (af kajin, Erhverv, Lanse), Abels Broder; alm.: Brodermorder; Kains-Mærket siges det Menneske at bære, hvis skulende Mine afspejler Sindets Ondskab; ifølge 1. Moseb. 4, 15 „satte Herren for Kain et Tegn, at ingen, som fandt ham, skulde ihjelslaa ham“; Kaïniter, pl., en gnostisk Sekt (i 2det Aarh.), betragtede Kain som højeste Æon og billigede hans og Judas Iskariots Udaad.
Kainit (? gr. kainos, ny), kunstigt Gødningsstof (Klorkalium og Magniumsulfat).
kaino-zoïsk, gr. (kainos, ny), hidrørende fra endnu levende Dyrearter; indeholdende Levninger af saadanne; kainozoïsk Gruppe el. Serie = tertiære og qvartære Formationer; jvf. mesozoïsk og palæozoïsk.
Kairin, et Middel mod Feber.
Kairos, gr., det gunstige Øjeblik (græsk Gud).
Kaj, s. Quai.
Kajak, grønlandsk Baad af Sælskind til een Mand.
Kajasse, tyrk., et Slags tyrkiske Skibe af Mellemstørrelse.
kaje, holl. (kaaien), (Søſpr.) dreje (en Raa) lodret (for at faa den om paa den anden Side af Masten).

kak—, kako—, ogs. kach—, Begyndelsen af det græske kakos, ond, slet, fordærvet; ofte i Sammensætninger, hvilke den meddeler omtrent samme Begreb som Forstavelsen dys, s. d.
Kakadu(e), en Art store Papagøjer (malaiisk: kakatua) med Rakketop.
Kak-alexeteria, gr. (alexein, afvende, afværge), pl., (Lt.) Midler til Bædskernes Forbedring.
Kakao, amer., Kakaotræets Bønner; væsentlig Bestanddel i Chokoladen; ogs. en Likør.
Kakemonoer, japan., pl., eg. hængende Ting, en Slags paa Silke el. Papir malede japanesiske Akvarelmalerier.
Kak-em-phaton, gr. (phanai, sige, tale), et, ildelydende Ordføjning (f. Eks. jeg er ikke saa frygtsom som somme); ogs. en (is. ved Ordføjningen fremkommen) smudsig Tvetydighed.
Kakerlak, en is. tropisk Insektgruppe (sydamer.: kakerlakki); ogs. = Albino og Blafard, s. d.; Kakerlakisme = Albinisme.
Kakes, s. Cake.
Kakexi, s. Kach—.
Kakia, gr., Slethed, Ondskab, ogs. personificeret; Kakisto-krati, et, de slettestes Herredømme, Pøbelherredømme; mods. Aristokrati.
Kakke, s. Beriberi.
kakke (lat. caccare), forrette sin Nødtørft.
Kakkel (t. Kachel, af l. cacabulus, lille Kar, Gryde, Potte), opr. Lerkar; nu glaseret Ovnflise; Kakkel-Ovn, Ovn, omkring hvis Ildsted der er muret op med Kakkeler, nu ogs. Jernovn; Kakkelovns-Eksamen, en Stue-(Indendørs-)Eksamen (ophævet 1805); heraf Kakkelovns-Student.
Kako-choli, gr., Galdens slette Beskaffenhed (chole, cholos, Galde); Kako-chroe, daarligt Udseende; sygelig Hudfarve (chroia); Kako-chyli, Mavesaftens (chylos) slette Beskaffenhed; Kako-chymi, usunde Bædsker (chymos, Bædske); slet Fordøjelse.
Kako-dæmon, gr., ond Aand; Kakodæmoni, Ulyksalighed; den Tilstand, at være besat af onde Aander, Raseri; kakodæmonisk, ondartet, djævelsk.
Kako-doxi, gr., slet Omdømme, slet Rygte; ogs. = Heterodoxi, s. d.
Kakodyl, af gr., arsenikholdig Kulbrinteforbindelse, en modbydelig lugtende, i Luft selvantændelig Bædske.
Kako-ëthes, gr., et, eg. ondt, slet; et ulægeligt Onde, især en ondartet Byld.
Kako-galakti, gr. (gala, Mælk), Mælkens slette Beskaffenhed.
Kako-gami, gr., et, et slet, upassende Giftermaal (gamos).
Kako-graphi, gr., fejlagtig Skrivning, Vrangskrivning (mods. Orthographi); kakographisk, slet skrevet, stridende imod Retskrivningen.
Kako-knemos, gr. (kneme, Del af Benet mellem Knæ og Ankel), en, som har tynde Læggc.
Kako-krati, gr., et, slet Regering.
Kako-logi, gr., slet Udtryk; Bagtalelse; kakologisk, fejlagtigt udtrykt; ildetalende.
Kako-meter, gr., (Natl.) Luftfordærvelsesmaaler; jvf. Eudiometer.
kako-morphisk, gr. (morphe, Skikkelse), ildedannet, vanskabt; Kakomorphi, Misdannelse.
Kak-onychi, gr., Sygdom i Neglene; jvf. Onyx.
Kako-pathi, gr., Forstemthed, slet Lune, Tungsindighed; Ildebefindende.
Kako-phaton, gr., = Kakemphaton.
Kako-phil, gr., Ven af det onde, slette.
Kako-phoni, gr. (phone, Lyd), Mislyd, Misklang; kakophonisk, ildeklingende.
Kako-phrasi, gr., slet Udtale (phrasis), slet Maade at udtrykke sig paa.
Kako-pragi, gr., (Lt.) Indvoldenes slette Tilstand (pragma); Uorden i Fordøjelsen.
Kakor-rhachitis, gr. (rhachis, Rygrad), Rygradens slette Tilstand, Smerte i samme; Kakor-rhythmus = Kakosphyxi.
Kakoschnik, russ., s. Kokoschnik.
Kakosis, gr., slet Behandling; usund Legemsbeskaffenhed; Forværrelse.
Kako-siti, gr., Modbydelighed mod Mad (sitos), Madlede.
Kako-skopos, gr., (i den græske Kirke) en gejstlig, der skulde forebygge Uordener.
Kako-spermasi, gr., slet Beskaffenhed af Sperma (s. d.).
Kak-osphrasi, gr., styg Lugt, især af Munden; jvf. Osphrasi.
Kako-sphyxi, gr. (sphyzein, være i heftig Bevægelse [om Pulsen]), uregelmæssig Puls.
Kako-splanchni, gr. (splanchnon, Indvold), Indvoldenes slette Beskaffenhed; slet Fordøjelse.
Kako-syn-theton, gr. (syntithenai, sammensætte), et, et fejlagtigt sammensat Ord.
Kako-technion, gr., et, eg. slet Kunst (techne), Træskhed; Forfalskning, falsk Vidnesbyrd.
Kako-thymi, gr. (thymos, Mod), Mismod; ondskabsfuldt Vanvid.
Kako-trichi, gr. (thrix, Haar), Haarets slette Beskaffenhed, is. dets Tyndhed; Kako-trophi, slet Ernærelse (trophe), Mangel paa Trivelighed.
Kako-zeli, gr., misforstaaet, blind, utidig, taabelig Iver (zelos), Sletheders Efterlignelse; Kakozelon, et, Smagløshed; slette Mønstres Efterlignelse; Affektation; Kakozelos, en uheldig el. smagløs Efterligner, Efteraber.
Kaktus, Navn paa en Familie af ejendommelige Saftplanter, der mer el. mindre mangle Blade.
kaku korakos kakon oon, gr., eg. ond Ravns onde Æg, af ond Ravn kommer ondt Æg; Æblet falder ikke langt fra Stammen, = bon chien chasse de race, s. u. Race.
Kak-æsthesis, gr., sygelig, ubehagelig Følelse; jvf. Æsthesis.
Kala, ar., Borg, Kastel (i Stednavne).
Kalabalik, tyrk., Larm, Tumult; Tyrkernes Navn for deres Kamp med Karl XII. (Febr. 1713) i Varnitza nær ved Bender.
Kalabas(se), Kalebas(se) (ar. kerbah, pl.: kerabat, Læderflaske til Vand), Flaskegræskar; et deraf lavet Drikkekar.
Kalabreser, Mand fra Kalabrien; meget bredskygget Kunstnerhat.
Kalait, s. Tyrkis.
Kalam, ar., Tale; den muhamedanske skolastiske Teologi.
Kalamaika, en slavisk Dans (Musikken i 2/4 Takt).
Kalamander-Træ, et ceylonsk Træ med meget haardt Ved.

Kalamank (ny gr. kamelaukion, en Klædning af Kamelhaar), et kipret, atlasftagtigt, mønftret uldent Tøj.
Kalamit = Tremolit.
Kalamiter, gr. (kalamos, Rør), pl., forftenede Rørvæxter.
Kalamitet, f. Calamitet.
Kaland, l., (i det 13de Aarh.) et religiøft Broderfkab i Tyfkland og flere Lande, der famledes den første Dag (l. Kalendæ) i hver Maaned, og hvis Medlemmer kaldtes Kaland-Brødre, Kaland-Herrer, vel ogfaa Calender-Herrer; Forfamlingerne, der gik ud paa Andagtsøvelfer og Feftligheder, Uddeling af Almisser og if. paa at sørge for Medlemmernes Jordefærd, udartede til yppige Maaltider. Kaland el. Kalent blev faaledes ogfaa = Gilde (mellem de gejftlige i et Diftrikt); kalandere, holde Gæftebud, fraafe.
Kalander (af gr. kylindros, f. Cylinder), Tøj- el. Glitte-Rulle med Presfevalfer; kalandrere, rulle, presfe, glitte (Tøj).
Kalas, f. Collats.
Kalathos, gr., Bidjekurv; fymbolfk, hellig Kurv (ved Eleusinia, f. d.).
Kalatscher, f. Kolatscher.
Kalauer, t., Navn paa en daarlig Vittighed, f. Calembour.
Kalcedon, f. Chalkedon.
Kalchas, Grækernes Spaamand paa Trojanertoget; deraf i Alm. Spaamand, Seer, Tegntyder.
Kalcium, f. Calcium.
Kale, tyrk., Borg (i Stednavne).
Kaleb Qvotem, nordamer., en Hjælper i alle mulige Forhold, Tufindkunftner.
Kaleche (Kalæfj'), fr. (pol. kolaska), Læderfkærm til at lukke over en Vogn; Vognfkygge; Halvvogn, lille Rejfevogn; K.-Vogn.
Kal-eido-phōn, gr., et, et Redfkab til at gøre Tonefvingningerne anfkuelige; Kal-eido-skōp, et, eg. Skønhedskikkert; et, en Kikkert lignende, Redfkab, der ved Hjælp af vinkelfatte Spejlglasftykker vifer enkelte indlagte Genftande i mangfoldige og regelmæsfige Stikkelfer, fom forandres ved den ringefte Drejning; kaldes ogf. Myrio-morpho-skop; phōnisk Kaleidoskōp = Kaleidophon.
Kalem, ar., Rør, Pen; (i Tyrkiet) Bureau.
Kalender, l. (af calare [gr. kalein], kalde, udraabe), Fortegnelfe over Aarets Maaneder, Dage, Solens og Maanens Opgang og Nedgang ꝛc., Tidvifer (af det latinfke Calendæ, pl., den første Dag i hver Maaned), = Almanak, f. d.; ogfaa om andre Fortegnelfer fom i: Adresse-Kalender (f. d.) og Stats-Kalender (Fortegnelfe over Statens Embeder, Embedsmænd ꝛc.); Tidsregning; juliansk, gregoriansk Kalender, f. juliansk K. Henvife en ad calendas graecas, l., (til de græfke Kalendæ), trøfte en med en Tid, fom aldrig kommer, fordi Grækerne ingen calendas (intet Navn paa de første Maanedsdage) havde; fom vort: „naar der blive to Torsdage i een Uge"; Calendario-grāph, l.-gr., Almanak-Skriver, Kalender-Forfatter; Calendario-graphī, Kalender-Befkrivelfe; Anvisning til at lave Kalendere; Calendarium, et, (rom. K.) Fortegnelfe over Kirkefefter; Kalender-Aar, Tiden fra 1fte Januar til næfte 1fte Jan.; K.-Maaned, een af Aarets 12 Maaneder med det efter Kalenderen angivne Antal af Dage (forfkellig fra Ugemaaneden, der har 28 Dage).
Kalenter, Kalender, perf., en Slags Dervifh.
Kalevala (eg. Landet K. eller Finland), en af Dr. Elias Lønnrot (f. 1802, † 1884), famlet og udgiven Samling af finfke Folkedigte, ifær af mytifk, magifk og lyrifk Indhold, omfattende c. 22800 Verslinier i 50 Sange.
kalfatre (it. calefatare, ny gr. kalaphatizein, af ar. kalafa el. kalfata med famme Betydn.), med Værk tilftoppe et Skibs Revner og Gab og overftryge dem med Beg og Tjære, tætte (digte) et Skib; (i daglig Tale) vende op og ned paa noget.
Kalf-kooper, holl., Kvæghandler (hos Holberg).
Kali, ar. (af kalaj, bage i en Pande), et, Salturt, Glasurt, af hvis Afke der vindes et Ludfalt af famme Navn (jvf. Alkali); Iltet af Kalium (f. d.); Kali aceticum, eddikefurt K.; K. borussicum, Berlinerblaat; K. carbonicum, kulfurt K.; K. causticum = Kalihydrat; K. nitricum, Salpeter; K. sulphuricum, fvovlfurt K.; Kalihydrāt, ar.-gr., den kemifke Forbindelfe af Kali med Vand; Kali-pikrāt, pikrinfurt K., et Sprængftof; kalīnsk, indeholdende Kali el. Potafke (jvf. alkalinsk); Kalium, et, et (1807 af Englænderen Davy opdaget) Metal af sølvhvid Farve, mindre Vægtfylde end Vand, blødt, fmidigt, meget let ilteligt.
Kalian, Kaliun, perf., Vandpibe, jvf. Nargileh.
Kalīber, fr. (gl. fr. qualibre, af l. qua libra, af hvilken Vægt? el. af gr. kalopus, Skomagerlæft, eller fandfynligere af ar. kalib, Form, Model), Maal, Model; Søjle-Tykkelfe; if. et Stykke Skytses indre Vidde ɔ: Løbets Tværmaal over Felterne (tidl. angivet ved Vægten af den fulde Jernkugle, der pasfede i Løbet, f. Ex. 4 ℔s Kanon, eller ved Lødighed ɔ: det Antal Kugler, der gik paa 1 ℔, f. Ex. 16lødigt Gevær), Kuglemaal; ueg., Slags, Beftaffenhed, Godhed, Værd; kalibrere, give (et Rør) det rette Maal; eftermaale et Løb, viddemaale; Calibrage (—brafj') fr., Kalibrering, den Handling, at kalibrere; Viddemaaling (af et Rør overhovedet).
Kalīf, f. Khalif.
Kalium, f. u. Kali.
Kalk, af l. calix, Bæger, Stob.
Kalke, kalkere, f. calquere.
Kalkulation, Kalkyle ꝛc., f. Calcul.
Kalkun (holl. kalkoen), eg. (Hane) fra Calicut; en nordamerikanfk Hønfefugl.
Kalla, Myfe; Calla palustris, en europæifk (ogfaa danfk) Art (voxer i Kær), Kær-Myfe, Myrkongle*; den fydafrikanfke (C. Æthiopica) alm. dyrket fom Potteplante.
Kalli-blepharon, gr., et, (Pl.) Forfkønnelfesmiddel for Øjebrynene (blepharon, Øjelaag).
Kalli-grāph, gr., Skønfkriver; Lærer i Kalligraphī, Skønfkrivekunft, Skønfkrivning; kalligraphisk, fom er efter Skønfkrivekunftens Regler; fkønt fkreven.
Kalli-logī, gr., Veltalenhed, Skønhed i Udtrykket (logos).
Kalli-metrī, gr., f. Kalometri.

Kalli-ope, s. Muser.
Kalli-pasta, gr. (paste, Ret af sammenblandede Spiser), Stearingips, Gips gennemtrængt af Stearin.
kalli-pygos, gr., som har en skøn Bag (pyge).
Kalli-pædi, gr., Besiddelse af skønne Børn; Kalli-pædo-pøi, Anvisning til at avle og opdrage skønne Børn (paides).
Kalli-stheni, gr., Kraft (sthenos), forbunden med Skønhed; Kallisthenik, Kunst el. Anvisning til at udføre legemlige Øvelser med Ynde; Anvisning til Legemsøvelser for det „smukke Køn"; kallisthenisk, dertil hørende eller sigtende.
Kalli-technik, gr., Forskønnelseskunst, skøn Fremstillingskunst.
Kalli-æsthetik, gr. (aisthanesthai, føle, kallos, Skønhed), Lære om Følelsen for det skønne.
Kallo, hebr., Brud (forlovet Kvinde).
Kallo-logi, gr., Lære el. Videnskab om det skønne, det skønnes Teori.
Kall-opisme el. Kall-opistri, gr. (ops, Ansigt), Forskønnelseskunst, Pyntekunst.
Kallun (af m. l. calduna, gr. cholades, Indvolde, Tarme), = Abomasus (s. d.); Indvolde (Holberg: „jeg skal vende Dig Din K.", ɔ: prygle Dig).
Kalmank, s. Kalamank.
Kalmuk, et, tykt, langhaaret Klæde; Navn efter Kalmukkerne (Kalmykkerne), et centralasiatisk Folk, Vestmongoler.
Kalmus (af gr. kalamos, Rør; heraf d. Halm), en Sumpplante, hvis Rodstok og en deraf vunden Olie bruges i Medicinen.
Kalo-biotik, gr. (kalos, skøn), Kunsten at forskønne Livet, at leve paa en skøn Maade.
Kalogeros, ny gr., „god gammel Mand", græsk Munk.
Kalo-graphi, gr., s. Kalotypi.
Kalo-k-agathi, gr. (kalos kai agathos, skøn og god); harmonisk Udvikling af Legems- og Sjæls-Evnerne (jvf. mens sana in corpore sano; honestum; Gentleman); Ære, Hæderlighed; Kalo-k-agatho-phili, Stræben efter saadan Skønhed, Kærlighed til Dyden.
Kalo-mel, opr. Kalo-melas, gr. (kalos, skøn, melas, sort; senere tilkommen Forkl.: meli, Honning), et, et af Kviksølv og Klor sammensat Stof, is. tidligere meget brugt som Lægemiddel (stærkt afførende); ogsaa kaldt aqvila alba; Kalo-melo-mani (mania, Raseri), overdreven Brug af Kalomel.
Kalo-metri (rigtigere Kalli-metri), gr., Skønhedsmaal, Lære om det skønnes forskellige Grader i Kunster og Videnskaber.
Kalo-podiër, gr. (kalon, Træ), pl., Skomagerlæster; Træsko.
Kalorimeter m m., s. u. C.
Kalosker, s. Galocher.
Kalo-spinthero-chromato-krene, gr. (kalos, skøn, spinther, Gnist, chroma, Farve, krene, Kilde), et, ved forskelligt farvet Belysning ligesom med sprudende Gnister glimrende Springvand, Trylle-Springvand.
Kalōt, fr. (Calotte), Hue, som slutter tæt til og kun dækker den øverste Del af Hovedet; give Kalotten, (om Paven) udnævne til Kardinal; Kugleske, Øseske; Kugle-Kalot, (Mat.) en Del af en Kugles Overflade, afskaaren af et Plan; Kalotister, fr., pl., et paa Ludvig XV.s Tid dannet Selskab af vittige Hoveder, der sendte enhver, som efter Selskabets Mening havde gjort sig til Nar, et Patent, der gav ham Ret til at værne sit svage Hoved med en Kalot.
Kalo-typi, gr., et (af Talbot 1839 opfundet) Slags Lysbillede paa Papir; jvf. Photographi.
Kalpa, ind., et Halvdøgn for Brahma, ɔ: et Tidsrum paa 4320 Millioner Aar, efter hvis Forløb hele Skabningen vil tilintetgøres.
Kalpak, tyrk., Pelshue, ungarsk Husarhue.
Kal-ydōr, gr. (hydor, Vand), et, eg. Skønhedsvand, Sminkevand.
Kalypter, gr. (kalyptein, skjule), (Lt.) Dæksel, Skjul, Hætte; Kalypterion, et, lille Dæksel, Skjul.
Kalyx, s. Calyx.
Kama, ind., Attraa, Kærlighed, Kærlighedsgud.
Kamaroma, gr. (af kamara, Hvælving), et, (Lt.) Pandeskalbrud; Kamarosis, eg. Dannelse af et saadant Brud, ogs. = Kamaroma.
Kamasche, s. Gamache.
Kambrik, s. Cambray.
kambrisk Formation, s. u. C.
Kamea, ny hebr., (hos Jøderne) Amulet.
Kamé, s. Camée.
Kamel, gr. (hebr. gamal), et bekendt Lastdyr i Asien og Afrika, enten med een Pukkel, Dromedar, el. med to, Trampeldyr; (Skibsspr.) et Slags Pram el. Flydedok til at bringe Fartøjer over Grunde; Kamelopard (gr. kamelos, Kamel; pardalis, Parder, Panther), Giraffe; Kamel-Ged el. Kæm(m)el-Ged, den angoriske Ged med langt, fint, blødt (ar. chamal) Haar, som giver det bedste saa kaldte Kamel-Garn; Kamel-Faar = Lama; Kamelot, et lærredsagtigt vævet Uldtøj, som oprindelig tilvirkedes af Kamelhaar; jvf. Camelot.
Kamel—, s Kamille—.
Kamelia (Navn efter Botanikeren Camelli), japansk Prydplante med rosenlignende Blomster; K.-Dame, Demi-monde-Dame (efter A. Dumas fils: „la dame aux camelias").
Kamener, s. Camener.
Kamfer, en fast, flygtig krystallinsk Forbindelse der udskilles af flygtige Olier; den alm. K vindes af laurus camphora; Kamfin, en Belysningsvædske (væsentlig Terpentinolie).
Kamilafka, (i Rumænien), en høj, rund, skyggeløs Silke-Tiara.
Kamille- (forv. Kamel-)Blomst, eg. Jordæble (af gr. chamai, paa Jorden, og mēlon, Æble), Gaaseblom*, en i Lægekunsten, bl. a. til Kamille-Te, brugt Urt med en stærk, krydret Lugt.
Kamīn, gr. (af kaiein, brænde), et med aabent Ildsted forsynet Varmeredskab i et Værelse.
Kamisade, Kamisard ꝛc., s. u. C.
Kamleika, (hos Aleuterne paa Alaska), en vandtæt Overklædning (med Hætte).
Kammaro-logi, gr. (kammaros, Krebs), Lære om Krebsene.
Kammer (af l. camera, s. d.), et, Værelse, opr. is. Soveværelse, særl. en Fyrstes (heraf: Kammerherre, Kammertjener); Navn for forskellige Bestyrelsesgrene i Staten (Rentekammeret [til Forvaltning af Statsindtægterne]

Toldkammeret ꝛc.); Afdeling af en af flere Medlemmer sammensat Domstol (f. Eks. Kriminalkammer); Afdeling af et Lands repræsentative Forsamling (hvoraf Etkammer, Tokammer, Deputeretkammer, Pairskammer ꝛc.); (Krſpr.) Ladningsrummet i Skyts; Kammer-Advokat, den Sagfører, der optræder i alle Sager om Statskassens Indtægter og Interesser paa dennes Vegne; Kammer-Musik, opr. den til Opførelse i store Herrers Værelser bestemte og indrettede Musik (jvf. Kapel), nu Musik for et indskrænket Antal Solo-Stemmer el. -Instrumenter, særlig Sonater o. l. for eet el. flere Instrumenter, Duo, Trio, Kvartet ꝛc.; Kammer-Tone, (Muſ.) Normaltonehøjde; jvf. Kor-Tone og A; Kammerat, eg. Stuefælle; Fælle, Skoleven, Selskabsbroder, Staldbroder, Vaabenbroder, Embedsbroder, Medhjælper.

Kammer-dug, meget fint Lærred, opkaldt efter Staden Kammerich el. Cambray i Nederlandene, hvor det først blev tilvirket.

Kammis—, ſ. Kommis—.

Kampan, holl. (kampanje, mul. af it. capanna, Hytte), den øverste Agterdel paa et Skib; Kampan-Flag, det store Flag over Bagstavnen.

Kampaner (it. campana, Klokke), pl., ældre Geværkasematter til raserende Bestrygning af Fæstningsgraven.

Kampeche-Træ, ſ. Campeche-Træ.

Kampe-logi, gr. (kampe, Krumning; kamptein, bøje, krumme), Læren om Krumninger; Kampe-meter, et, Redskab til Krumningers Udmaaling.

Kampong, malajiſk, Landsby, Bydel (i Stednavne).

Kamptulikon (gr.? kamptein, bøje), et, en af Korkſmuld og vulkaniseret Kautſjuk dannet Linoleum lignende Masse.

Kampylo-grammik, gr. (kampylos, krum), Læren om krumme Linier og krumliniede Størrelser.

Kamtschi, tyrk., Piſk.

Kamæleon, ſ. Chamæleon.

Kan, holl., = Liter; paa Java 1,49 Liter.

Kan, ſ. Khan.

Kanaaniter, pl., hebr., eg. Lavlændere; Indbyggere af Kanaan (Lavlandet), d. e. den Vest for Jordan liggende Del af Palæstina (i Modſ. til Aramæerne, Højlænderne, der boede i Aram el. Aramæa (Højlandet) N. og Ø. for Kanaan); Fønikere; Købmænd.

Kanaker, pl., Sandwich-Øernes oprindelige Indbyggere.

Kanal, ſ. Canal.

Kanalje, ſ. Canaille.

Kanapé, ſ. Canapé.

kanaresisk, ſ. dravidiske Sprog.

Kanaster el. Knaster, holl. (ſp. canastro, gr. kanastron, en af Rør (kanna) flettet Kurv), Kurvtobak, en fin Sort Tobak.

Kancelli ꝛc., ſ. u. C.

Kandar, ung., Bidſel, bestaaende af Stang og Bridon, ſ. d.

Kandel, holl., afbrændt Vin, Vinſuppe.

Kandelaber, ſ. Candelaber.

Kandidat, ſ. Candidat.

Kandiot, Indbygger af Kandia el. Kreta; nygræſk Dans.

Kandis, ſ. Candis.

Kandys, perſ.-gr., perſiſk Overklædning, ſid Dragt, Kaftan; jvf. Kontusse.

Kanel, fr. (canelle, af Canna, ſ. d.), den indre Bark af Kaneltræet, et til Laurbærfamilien hørende tropiſk Træ (ægte K. af Laurus Cinnamomum, iſ. fra Ceylon; den nægte, ogſ. kaldet Cassia Cinnamomea, Cassia lignea, fra Kina og Indien); „at faa Kanel" = at faa Prygl (mul. af fr.: mettre en cannelle, i Bet. ſønderbryde, ødelægge).

Kane-phorer, gr. (kaneon, Kurv; pherein, bære), pl., Kurvbærerſker; iſ. unge Piger, der ved Gudefester bar paa Hovedet Offergenstande i Kurve (almindeligt Billedhugger-Emne); jvf. Karyatider; Kane-phoriër, pl., Ofringer til Bakkus.

Kangiar, tyrk., (i Østind.) en Dolk, ogſ. Kandschar, el. Handschar.

Kangin, kin., = Cangue, ſ. d.

Kanin (l. lepus cuniculus), en Art af Harerne.

Kankan, ſ. Cancan.

Kankles, Kanklys, (—is), lit., Harpe.

[Kanna, ſv., Kande, ſvenſk Vædſkemaal = c. 2,7 Potter d.; Rummaal = 1/10 ſvenſk Kubikfot].

Kannabis, gr., Hamp.

Kanne, holl. og t., ældre Maal og Vægt.

Kannel-Kul, ſ. Cannel-Coal.

kannelere ꝛc., ſ. u. C.

Kan(n)evas, ſ. Canevas.

Kannibal, ſ. Can—.

Kannik, pl. —er, = Kanonicus, ſ. d.

Kano, ſ. Canot.

Kanon, fr. (af it. cannone, et Augmentativum af canna, Rør), et Stykke ſvært Skyts; Storſkyts; Kanonade, (stærk) Skydning, Beskyden med grovt Skyts; kanonere, ſkyde med ſvært Skyts; Kanoner, Stykſkytte, Krigsfyrværker; næſthøjeſte Underofficers-Charge i Søværnets Artillerikorps; Kanon-Feber, Krigsrædſel.

Kanon, gr. (kanōn og kanna (hebr. kaneh, asſyr. kanu), Rør (ſ. forr. Art.), Maaleſtang, Retteſnor), Regel, Retteſnor, Forſkrift; (Gram. og Ret.) disſe Videnſkabers almindelige Grundſætninger; (Krit.) de aleksandrinſke Grammatikeres Fortegnelſer over de græſke Forfattere, der vare at anſe for klasſiſke eller Mønſterſkribenter; (Teol.) Kirkelov, Fortegnelſe over de hellige Skrifter, ſom ſkulle tjene til Retteſnor for Troslærdommen (jvf. kanonisk); den romerſke Kirkes Helgenliſte (jvf. kanonisere); Meſſe-Kanon, Bønformular, ſom Præſten i den romerſke Kirke læſer for Alteret ved Meſſen under Consecrationen (ſ. d.); Kanon, (Statsøkon.) en beſtemt, faſtſat Afgift af Grundejendomme til Grundherren (allerede under de romerſke Keiſere); (Kl.) et kirurgiſk Inſtrument til Brug ved Sammenſyningen af gabende Saar; (Æſtet.) et Mønſterværk (i Oldtiden ſærl. om et Værk af Polykleitos); (Muſ.) hos de gamle: et eenſtrenget Inſtrument (Monokord) til matematiſk Beſtemmelſe af Tonernes Intervaller efter Strengens Længde (jvf. Kanoniker); hos de nyere: en Kredsfuge, Kædeſang; et flerſtemmigt Toneſtykke, hvor den ene

Stemme træder ind efter den anden saaledes, at den følgende gentager den foregaaende Melodi paa det samme eller et andet Tonetrin (K. cancrinans, Krebsekanon, i hvilken den imiterende Stemme optager Motivet bagfra); (Bogtr.) en Skrift-Grad; Canones, Læresætninger, Forskrifter, f. Eks. Canones apostolici, conciliorum ꝛc., Forskrifter af Apostlene, af Kirkeforsamlingerne ꝛc.

Kanonicitet, gr.-l., ordret: Kirkelovmæssighed, Overensstemmelse med de i de kanoniske Bøger indeholdte Forskrifter; de hellige Bøgers Anseelse og Troværdighed, grundet paa Kirkens Erklæring (forsk. fra Bøgernes Ægthed og Autenticitet, der grunder sig paa videnskabelige Undersøgelser).

Kanonik, gr., = Logik (i Epikurs Fremstilling); (Mus.) Læren om Tonernes matematiske Forhold; den matematiske Klanglære, der beregner Tonernes Intervaller efter Længden af Strengen paa Monokordet (s. Kanon), en Videnskab, der skal være grundet af Pythagoras, hvis Tilhængere i denne Henseende derfor kaldtes Kanonikere (mods. Harmonikere (s. d.), der vare Tilhængere af Aristoxenos); (s. ligel. Organik).

kanonikal, domherrelig; Kanonikalier, pl., Domherredragt, Domherreprydelse; Kanonikat, gr.-l., et, Domherre-Embede, Domherre-Præbende; Plads i et Stift; Kanonikus, Kannik, Kor-, Dom- el. Stifts-Herre; gejstlig, der følger visse Ordensregler (Canones), nyder et Præbende og er bestemt til at forrette Gudstjenesten i Stiftskirken; ogs. Forsanger i den gamle romerske Kirke; Canonici regulares, Korherrer, der ere bundne til Ordensregler og leve i Samfund, mods. Canonici sæculares, der, mere verdslige, leve særskilt, uden Ordenssamfund, og lade Kortjenesten besørge ved en anden Domherre; Kanonisse el. Kanonesse, Stiftsfrue, Stiftsfrøken.

Kanonisation, gr.-l., el. Kanonisering, Helligforkyndelse, Helgenkaaring, Helgenkroning; Pavens højtidelige Erklæring, at nogen skal optages iblandt Helgnernes Tal (ved den bevilges der en Helgen almindelig offentlig Dyrkelse, ved Beatificationen [s. d.] kun Dyrkelse i en vis Provins el. Kirke); kanonisere, erklære for hellig, indføre i Helgenlisten (Kanon), sætte blandt Helgenerne, helgenkaare, helgenvie.

kanonisk, gr., forskriftsmæssig, især overensstemmende med Kirkelovene; tjenende til Rettesnor, mønstergod, eksemplarisk; autentisk, troværdig; aabenbaret; kanoniske Bøger (Bibelens), som man tillægger en højere Oprindelse og en aldeles gyldig Beviskraft (mods. apokryphiske, s. d.), de kanoniske B. ere igen enten proto-kanoniske, = Homologumena, s. d., el. deutero-kanoniske, = Antilegomena, s. d.; kanonisk Ret (jus canonicum, sacrum, ecclesiasticum, corpus juris canonici), (s. u. Corpus juris), den pavelige Ret el. Indbegrebet af alle de Love, som ere fastsatte af Paver og Kirkeforsamlinger; kanoniske Straffe, de i den kanoniske Ret for bestemte Tilfælde foreskrevne Straffe; Straffe, som Kirken kan paalægge; kanoniske Timer = Horæ regulares, s. u. Hora; (Mus.) kanonisk Fuge, = Kanon (i Ordets nyere mus. Betydn); kanonisk Skrivemaade, Stil (Mus.), den saakaldte bundne Skrivemaade el. Stil; Kanonist, Kender af og Lærer i Kirkeretten, is. i den pavelige.

Kanoper, gr. (Navn af den ægypt. By Kanopos), pl., Krukker med Hoved af Gudebilleder, til Opbevaring af indvendige Dele, udtagne af de balsamerede Lig.

Kansas-Sten, Hvæssesten af Chalkedon.

Kansler, s. Cancellarius.

Kantar, tyrk., = Cantaro.

Kantate, s. Cantate.

Kantele, finsk, en trekantet, liggende Harpe med Metalstrenge (omtr. = Slavernes Gusli), der af Finnerne bruges til Akkompagnement ved Afsyngningen af Runoerne, s. d.

Kantharider, gr., pl., spanske Fluer; Kantharidin, den disse Fluer egne skarpe Harpiks.

Kantharos, gr., Drikkebæger med høj Fod og Hanke.

Kantianer (ogs. Kantist), Tilhænger af den navnkundige königsbergske Filosof Immanuel Kant (1724—1804) el. hans Lære, den saakaldte kritiske Filosofi; Kantianisme (ogs. Kantisme), den kantiske Filosofi.

Kantiller, s. Cantiller.

Kantine, s. Cantine.

kant og klar, holl. (kant en klaar), fiks og færdig.

Kanton ꝛc., s. Canton.

Kantor, s. Cantor.

Kantschu, tatar., en russisk kort, tyk Pisk, flettet af Læderremme, = Kamtschi, s. d.

Kantusse, s. Kontusche.

Kanun, ogs. Quânon, et orientalsk citerlignende Instrument, hvis Strenge slaas med Plektre, der spændes paa begge Pegefingre.

Kanut (? holl. karnuit; Cornut, s. d.), sær Person, Fyr.

Kanyle, s. Canule.

Kanzel, t. (af l. cancelli, Gitter, Skranker, afsluttet Rum), Prædikestol, Talerstol.

Kanzer el. Kanz-Billetter (holl. kans, Lykke; af fr. chance, s. d.), holl. Statspapirer.

Kaolin, kinesisk (kao-ling), Porcelænsjord, hvid Lerart (et Slags forvitret Feldspat); jvf. Petuntsé.

Kaos, s. Chaos.

Kap, s. Cap.

kapabel, s. capable.

Kapanidscha, tyrk., Ærespels af kostbart Skind.

Kapasion, gr., et, den græske Patriarkhue.

Kapel, m. l. (opr. Navn paa det Sted, hvor den hellige Martins Kaabe (capa) med andre Relikvier gemtes), et, lille Bikirke, afsondret Værelse i en Kirke; Bedehus, Bedeværelse; (Mus.) opr. et kirkeligt Sangkor (jvf. a cappella) og Orkester; Selskab af Tonekunstnere i en Fyrstes Tjeneste; Orkester (særl. det kongelige Teaters, deraf: Kapelmusiker); Kapel-Mester, et Kapels Forstander og Anfører; Kapel-Tone = Kammer-Tone; Kapelle (fr. coupelle, af l. cupa, Fad), Digel, Prøvedigel; kapellere (el. cupellere), lutre el. rense ædle Metaller; Kapel-Guld, fint renset Guld.

Kapellan, m. l., eg. Kapelpræst, Huspræst; Hjælpepræst (jvf. personel og residerende); K. pro loco = residerende K.; K. pro persona = personel K.; Kapellani, et, en Kapellans Embede og Bopæl.
Kaper, (l. capere, fange), en med Fuldmagt, Kaper-Brev, fra sin Regering forsynet Fribytter; ogs. det Skib, han fører: Kaperi, et, Fribytterhaandværk, Fribytteri; kapre, opbringe, tage et Skib, bemægtige sig en Ting med List, opfange, bortsnappe.
Kaper, s. Caper.
Kapernaum, d. e. „Trøstens By", en i Galilæa ved Genezaretsø liggende By, i hvilken Jesus ofte opholdt sig.
Kapers, gr. (kapparis), i Salt og Eddike nedsyltede Blomsterknopper af Capparis spinosa (fra Middelhavslandene).
Kapidschi, tyrk., Dørvogter; Kapidschi baschi, Dørvogternes Chef (høj Hofværdighed i ældre Tid).
kapillar, s. capillar.
Kapital, af l., opr. en udlaant Pengesums Hovedstol; Hovedsum, Pengesum, Formue; gøre (slaa) K. af noget, gøre sig noget indbringende, tage sig til Indtægt, gøre Væsen af noget; kapital, fortrinlig; fornemst, vigtigst, Hoved-; som der er Livsstraf for; Kapital-Bogstaver, Hoved- el. Begyndelsesbogstaver, opr. strenge kun med lodrette og vandrette Streger; jvf. Uncial-Bogstaver; K.-Conto, den Konto, som indeholder Tilstanden af alle Aktiva og Passiva; K.-Linie, (Befæstnk.) den Linie, der halverer Vinklen mellem to sammenstødende Befæstningslinier; K.-Straf, Dødsstraf (ogs. om Berøvelse af Borgerrettigheder); Kapitalisation, Kapitalisering, Omsætning til Kapital, særl. af en periodisk tilbagevendende Ydelse el. Indtægt til en Sum betalt een Gang for alle (Kapital-Værdi); kapitalisere, omsætte til Kapital, gøre i Penge; Kapitalisme, det Princip, der ligger til Grund for den kapitalistiske Samfundsordning ɔ: den nuværende Ordning, hvor den private Ejendom af Kapital er gennemført, modf. socialistisk og kommunistisk; Kapitalist, Ejer af Kapital, Rentier, rig Mand.
Kapitel, l. (capitulum, Demin. af caput, s. d.), et, Afdeling el. Underafdeling af et Skrift, Delingsstykke; Emne, Genstand for en Samtale x.; Samfund af Personer, som høre til et vist, is. gejstligt Selskab, el. til en Ridderorden, f. Eks. Domkapitel, s. d.; Kapitels-Kirke = Domkirke; Kapitels-Køb = Kapitels-Takst; Kapitels-Ret (hos Holberg) = Tamper-Ret, s. d.; Kapitels-Stue, Stiftsstue; Kapitels-Takst, Takst for Kornvarer i Tienders og Skatters Beregning, som aarlig sættes i hvert Stift; kapitel-fast, sikker i sine (bibelske) Kundskaber, saa at man kan nævne Kapitel og Vers.
Kapitelk, (t. Capitälchen, Demin. af capital, s. d.), (Bogtr.) latinske Versal-Bogstaver, af samme Figur som Begyndelsesbogstavet, men mindre; jvf. Kapitæl.
Kapitulation x., s. u. C.
Kapitæl (t. Capitël, af it. capitello), (Bygnk.) Søjlehoved, det væsentligste Særkende for de forskellige Søjlearter (Søjleordener); (Bogbl.) Kapital-Tøj, den paa en Bogrygs øvre og nedre Rand tillimede Pergament- eller Tøj-Strimmel, der danner Overgangen mellem Snittet og Rygstykket; (Bogtr.) = Kapitelk.
Kaplaken, holl. (eg. Tøj til en Kappe, d. e. Hue, jvf. fr. chapeau), (Kbmspr.) en Godtgørelse til Skipperen, foruden den betingede Fragt, for udvist Omhu for Ladningen (eng. Hatmoney, Hattepenge); Fragttillæg.
Kapno-manti, gr., Spaadom af Røg (kapnos); Kapno-mor, en olieagtig, farveløs, klartbrændende, af Tjære vunden Vædske.
Kapo(c)k. østindisk Planteuld, der bruges til Dynefyld.
Kapon(n)ière, fr. (caponnière; sp. caponera [capon, Kapun], et Bur til at fede Fjerkræ i), skudsikker Flankeringsbygning, Skydehytte, Blokhus til Beskydning af Fæstningsgraven.
kapores (af hebr. kappârâh, Forsoning, Sonoffer), gaaende til Grunde, til agters, kaput.
Kappa, et, det græske k.
Kappater, m. l., pl., bodfærdige, som ved Hudstrygningen indhyllede sig i en Kappe, for ikke at kendes.
Kapsel, s. Capsula.
Kapsun, t. (Kappzaum, af fr. caveçon, l. capistrum, s. disse), et Styretøj med Jern over Hestens Næse, i Stedet for Mundbid; Hilde, Hildetøj; at lægge K. paa en = at holde en i Ave.
Kaptajn, s. Capitain.
Kaptromantik = Katoptromanti.
Kapu, tyrk., Port (i Stednavne); Kapu Humajun = høje Port = den tyrkiske Hofstat.
Kapudan-Pascha (Fordrejelse af Capitano), tyrk., Marineminister; Storadmiral.
Kapūn, t. (Kapaun, it. cappone, fr. chapon, l. capo, af sanskr. cap, bryde, kappe), en gildet Hane; kapunere, gøre til Kapun.
kapūt (fr. capot), itu, sønderbrudt; afkræftet, mat; ude af det, fattig; død; gøre k. (fr. faire capot), eg. vinde alle Stik (i Spil) fra en; være k. (fr. être capot), eg. ingen Stik faa; alm. være om en Hals, være færdig, ude af Spillet, dødsdømt; (i Piketspil) blive Læs-kapūt, tabe alle Stikkene.
Kar—, gl.-t. (af karen, kære, klage), s. Char.
kara, tyrk., sort (i Sted- og Personnavne).
Karaba, tyrk., Fartøj; jvf. Karavallas.
Karabela el. Karabella, pol., den krumme Sabel, som de polske Adelsmænd fordum bare ved festlige Lejligheder.
Karabin, s. Carabin.
Karaffel, s. Carafe.
Karake, tyrk., Krespels af ringere Slags.
Karakol, tyrk., Politistation, Vagthus.
Karakor, et Rofartøj i de indiske Farvande.
Karakter, s. Charakter.
karambolere x., s. u. C.
Karamel (fr. caramel, sp. caramelo, af ar. kora, Kugle, og mochalla, Slikkeri, el. af canna mellis, Honningrør), smeltet ukrystallinsk Sukker; Brystsukker.
Karanos, gr. (kara, Hoved), Overhoved.
Karantæne, s. Quarantaine.
Karapapascher, tyrk., pl., tatariske Militser i den tyrkiske Hær.

Karat, gr. (af keration, et lille Horn, den haarskallede Kerne i Johannesbrød, brugt som Vægt; deraf ar. kirât, it. carato, fr. carat), ældre Guldvægt, Probervægt (12 Gran el. $^1/_{24}$ af en Mark Guld); Angivelse i 24de-Dele af en Guldlegerings Finhed (22 Karats Guld indeholder $^{22}/_{24}$ rent Guld og $^2/_{24}$ Sølv el. Kobber); ogs. en Vægt paa 4 Gran = 206 Milligram til Juveler; karatere, blande ædle Metaller med ringere (Guld med Sølv og Kobber); Karatering, Guldets Finhed, „Gehalt".

Karavallas, tyrk., pl., i Tyrkiet = Fregatter (jvf. Caravelle).

Karavane, pers. (kârwân, lastdragende Dyr), et Handels-, Pilegrims- el. Rejse-Tog, et rejsende Selskab i Østerlandene; et stort Rejseselskab, Optog; Karavan-Te, Te, som ved Karavaner er ført over Land fra Kina til Europa; Karavanseraï (jvf. Serail), et, østerlandsk (frit) Herberg for Handels- el. Rejse-Tog.

Karbask (t. Karbatsche, russ. karbatsch, tyrk. kyrbatsch, fr. cravache), en af Remme flettet Pisk; karbaske, piske. (Sædv. Krabask, krabaske).

Karbol-Syre &c., s. u. C.

Karbonade, fr. (carbonnade, af l. carbo, Kul), ristet Kød.

Karbunkel, l. (carbunculus, et lille Stykke Kul [carbo]), ogs. Karfunkel, rød Ædelsten, is. Granat; Brandbyld.

Karchesion, gr., Drikkekar med to Hanke; Mastekurv.

Kardemom(m)e, gr. (kardamomon), et Krydderi, Frugterne af Kardemommeplanten af Ingefærfamilien.

Kardia, gr., (Fysiol.) den første, mere udvidede Del af Maven, saaledes kaldet paa Grund af dens Nærhed ved Hjertet, hvis græske Navn er Kardia; Kardiaka, pl., (Læ.) Hjertestyrkninger, hjertestyrkende Midler.

Kardi-algi, gr., Hjerteklemmelse, Brysttrykken; Smerte i Hjertekulen, hidrørende fra Sygdomme i de i denne Egn liggende Organer, is. Maven, el. af rent nervøs Karakter; ogs. kaldet Gastralgi.

Kardi-ana-strophe, gr., Hjertets fejlagtige Beliggenhed (f. Eks. i højre Side).

Kardi-eurysma, gr. (eurys, vid), et, unaturlig Udvidning af Hjertet.

Kardinal, s. Cardinal.

Kardio-cele, gr. (kele, Brok), (Læ.) Hjertebrok (Nedsynken gennem Saar i Mellemgulvet).

Kardi-ogma, gr., et, Halsbrynde; Kardiogmus, ondt for Hjertet, Mavekrampe.

Kardio-gnost, gr., Hjertekender, hjertekyndig (is. om Gud som alvidende); Kardiognosi, en saadan Kundskab.

Kardio-ide, gr. (Mat.) Hjertelinie, en Linie af 4de Orden af hjerteformig Skikkelse (eidos).

Kardio-logi, gr., (Læ.) Lære om Hjertet.

Kardio-palmus, gr. (pallein, svinge, bevæge sig), Hjertebanken; Kardio-pathi, Hjertesorg, Hjertesyge.

Kardior-rhexis, gr. (rhegnynai, briste), Hjertebristen.

Kardio-tomi, gr., Hjertets Sønderlemmelse; Kardio-tromus, gr. (tremein, skælve), Hjerteskælven, Hjertebirren, hurtig Hjertebanken.

Kardīter, pl., forstenede Hjertemuslinger.

Kardītis, gr., Hjertebetændelse.

Kardus, fr. (Cartouche, s. d.), (Krspr.) Ladningspose; ogs. Papirpose til Røgtobak; (i daglig Tale) Hovedhaar, Haartop; tage en i Kardusen; Kardus-Papir, tykt Papir.

Kardæsk, t. (Kardätsche), stiv Børste til at rense Heste med; jvf. Karte.

Kare-bari, gr. (kare Hoved; baros, Byrde, Tyngde), trykkende Hovedpine.

kareje, t. (kareien), lade vævede Sager af grov Kamuld i vaad og ustrammet Tilstand trækkes over Gløder og oprulles tørt.

Karel(i)er, den østlige Hovedstamme af den vestfinske Folkegruppe.

Karēt, it. (carretta, l. carrus, Vogn), en til alle Sider lukket Vogn paa fire Hjul og med Vinduer; Karm (poet.).

Karfunkel, s. Karbunkel.

Karikatūr, it. (caricatura, af carica, Byrde, caricare [fr. charger], belæsse, overlæsse, overdrive), overdreven Skildring eller Fremstilling af det urange og latterlige ved noget; Tegning el. Skildring, som fremstiller Genstandens Træk, Udseende el. Beskaffenhed paa en overdreven og latterlig Maade; Vrængebillede, Haanbillede; Karikaturist, en, som forfærdiger Karikaturer; karikere, skildre med overdrevne Træk og Farver, overdrive, forvrænge.

Kariol, fr. (carriol), let tohjulet Vogn (is. til een Person foruden Kusken); kariolsk, stædig som en Vognmandshest.

Karlin = Carolin.

Karlist, s. Carlist.

Karman, sanskr., Gerning, is. som Betingelse for Gangen i et Menneskes Sjælevandring.

Karmelīter-Orden, Munkeorden fra 12te Aarh., opkaldt efter Bjerget Karmel i Palæstina; Karmeliterinder, Nonner af samme Orden; Karmelīter-Vand, Melissespiritus (et Slags Lugtevand).

karmesin, ny l., el. karmosin (fr. cramoisi), mørkerød; Karmin, den fineste højrøde Farve, som tillaves af Cochenille; K. har Navn af Kermes, et Slags Skjoldlus i Sydeuropa.

karmosere el. karmusere (af det nordiske Karm), indfatte en større Ædelsten med en Rand af mindre, omkranse.

Karnăp (? fr. hanap, t. Napf, Bæger), Udbygning paa et Hus (for at faa Udsigt til flere Sider).

Karnation, s. Carnation.

Karne-văl, it. (carne vale, Farvel til Kød, el. m. l. carne-levamen, Køds Fjernelse, paa Grund af paafølgende Ophør af Kødspisen), et, Tiden fra Hell. 3 Konger til Aske-Onsdag; et Slags Saturnalier, Fastelavnslystigheder i de katolske Lande: Maskebal.

Karnis, (i Bygnk.) et S formet Led (det øverste) af en Gesims (s. d.); ogs. Kransgesims; s. Coruiche.

ka(r)nøfle (af nedertysk Karnøffel, i et Kortspil af samme Navn det højeste Kort, der kan stikke alle de andre), prygle, knubse.

Karoline, s. Caroline.

Karolingere, s. Carolingere.

Karos, gr., (Lf.) Dødsføvn, høj Grad af Sovesyge; Karosis, (Lf.) Bedøvelse, Sovesyge; Karotis, pl. Karotider, Pulsaarerne i Hovedet, udgaaende fra Aorta (s. d.), Halspulsaarer; Karotika, pl., søvndyssende Midler.
Karosse, s. Karrosse.
Karotte, fr. (l. carota), Gulerod; Tobaksblade, bestemte til Snustobak og sammenpressede i Form af en Gulerod; K.-Rappée, den af K. malede Snus; karottere, lægge Tobaksblade sammen og danne en Karotte deraf.
Karpel, gr.-l., et, pl. Karpeller, eg. Smaafrugter, (Bot.) Frugtblad.
Karpho-logi, gr. (karphos, Straa, Avne, Fnug; legein, samle), (Lf.) Griben efter smaa Genstande, f. Eks. Dun, Myg ꝛc. (i Vildelse el. Vanvid). Jvf. Krocidisme og Krokylegmus.
Karpo-lith, gr., Frugtsten (forstenet Frugt).
Karpo-log, gr. (karpos, Frugt), Frugtkender, Frugtbeskriver; Karpologi, Lære om Planternes Frugter; karpologisk, dertil hørende.
Karreth, s. Karet.
Karri, Karry, s. Carri.
Karriere, s. Carrière.
Karrosse, fr. (carrosse), Stadsvogn, Pragtvogn; Kar(r)ossier (—sje), Karetheſt, anselig, forædlet Køreheſt.
Karrusel, fr. (carrousel, af l. carrus, Vogn), et, Ridderspil til Heſt, Ringstikken, Ringrenden; Drejegynge, et Drejekors med Sæder paa Enderne.
Karte (af l. carduus, Tidsel), en af Tidselboller el. Jerntraad lavet Uldkam; karte, rede, bearbejde Uld med en Karte.
Kartel, s. Cartel.
Kartemsere, pl., en 1086 af Bruno stiftet streng Munkeorden, der har Navn efter sit første Hjemsted Chartreuse (l. Cartusia, it. Certosa, t. Kart(h)ause) ved Grenoble.
Kartoffel (af it. tartuffo, Trøffel), oprindelig sydamerikansk Rodvækst, først siden c. 1580 kendt i Europa, Potet*, s. d.
Karton, s. Carton.
Kartove (af l. quartana, Fjerdedels-Stykke, opr. til 25 Pund, da de største Stykker førte 100-Punds Kugler), et Slags korte og tykke Kanoner af svær Kaliber (i sildigere Tid Hel-Kartover til 48-Punds, Halv-K. til 24-Punds Kugler).
Kartæsk(e), ogs. Kardæsk (af fr. cartouche, s. d., der er dannet af l. chartaceus), et med smaa Kugler ꝛc. fyldt Projektil (Blikbøsse) til Kanoner, bestemt til at gaa i Stykker i Mundingen; Straaskæk.
Karyatider, gr. (eg. Kvinder fra den lakoniske By Karyai), pl., (Bygnk.) tagbærende Kvindefigurer, mellem hvis Hoved og Epistylen er indskudt en Kapitæl, der ligner den joniske. Jvf. Telamoner.
Karyo-phyllon, gr., Nellike.
Karæere el. Karaïter, i Sydrusland: Karaïmer, pl. (af hebr. kara, læse i Skriften), en jødisk Sekt, som forkaster Talmud (s. d.) og kun henter alle sine Læresætninger og Forskrifter af Mose Lov; Karaïsme, denne Lære.
Kasbah, Kasuba, ar., Borg; højtliggende Bydel.
Kasch = Cash.
Kascha, russ., Grød; ogs. alm.: Virvar.
Kaschef, ar. (eg. Aabenbarer), Opdagelsesbetjent.
Kasch(e)mir el. Kashmir, et, meget fint, blødt og kostbart Stof, som i Tibet og Kashmir tilvirkes af Gedehaar; Sjal heraf; ogs. et Slags fint klædeagtigt Tøj.
Kasein, s. Casein.
Kas(s)eking, s. Casaquin.
Kasemat(te), it. (af casa, Hus, matto, blind, skjult), bombefast Hvælving under en Fæstnings Volde, Voldkælder; K.-Skib, et Panserskib, i hvilket Kanonerne ere anbragte i en pansret Overbygning; kasemattere, anlægge Hvælvinger under Volden; kasematteret, underhvælvet; forsynet med Voldhvælvinger.
Kaserne, fr. (af it. caserma, af casa d'arme, Vaabenhus), offentlig, stor, fælles Soldaterbolig, Hærgaard; Casernier (—nje), Opsynsmand over en Kaserne; kasernere, indlægge i Kaserner; Casernement (—mang), fr., og Kasernering, Soldaters Indlægning i Kaserner.
Kashmir, Kasimir = Kaschmir.
Kasider, eg. „ombyggeligt udarbejdede Digte", Navn paa en Slags arabiske Folkeviser, længere end Ghazeler (s. d.).
Kasino, it. (casino), en og et, eg. lille Hus; Spillehus; sluttet Selskab, Klub, selskabelig Forening; Forlystelsesanstalt; et Slags Kortspil; Kasinist, Medlem af en Kasino.
Kaskade, s. Cascade.
Kaske, s. Casque.
Kaskelot (fr. cachalot), Polhval, Spermacethval, en kun i de tropiske Have forekommende stor Tandhval; s. Spermacet og Ambra.
Kasket, fr. (casquette), Hue af Læder, Klæde ꝛc. (sædv. med Skygge).
Kaslev (Kislev), hos Jøderne den niende Maaned i det kirkelige, den tredie i det borgerlige Aar, vor November—December.
Kaspar Hauser, et Menneske, der som Følge af fuldstændig Afsondring kun kan udsige uartikulerede Lyd (Navn paa et i Nürnberg 1828 opdaget gaadefuldt c. 16 Aar gammelt Hittebarn, uvist, om Bedrager eller Idiot, † 1833).
Kasperle, t., den lystige Person i Dukke- el. Marionet-Spillet (Mester Jakel). (Jvf. Bajazzo).
Kassandra, Priamoses af Apollo med Spaadomsevne udrustede Datter, hvem Apollo, da hun ikke vilde bønhøre hans Kærlighed, straffede dermed, at ingen troede hendes Spaadom; en Kassandra-Spaadom = en sand, men ikke troet Spaadom.
Kassation, ny l. (af l. cassus, tom), Udslettelse, Tilintetgørelse, f. Eks. af et Gældsbevis; Underkendelse, Ophævelse af en underordnet Rets Kendelse; Afsættelse, Afskedigelse paa Grund af Legemssvaghed el. Forseelse; Kassations-Ret, Overret, som kan ophæve el. tilintetgøre andre Retters Kendelse; Vragenævn; kassatorisk, ophævende, tilintetgørende, underkendende; Cassatus, en, som er afsat; kassere, l. (cassare), tilintetgøre, uddømme (sv. utdömma), erklære for ugyldig, for brugt (f. Eks. et Stempelmærke), ubrugbar el. uduelig; afsætte; kasseret, forkastet, tilintetgjort;

underkendt; affat: forslidt; Kasserer, Kasseforvalter, Regnskabsfører.

Kas(s)ava, Mel el. Stivelse af Knoldene af flere Arter Manihót, isl. i Brasilien.

Kasserolle, fr. (casserole, besl. med t. Kessel, Kedel), Pande, lav Gryde uden Fødder.

Kassette, fr., lille Kasse, Skrin, Pengeskrin; en Regents Privatkasse; (i Fotografien) et fladt Trægemme, hvori de præparerede Plader lægges; Kassetter, pl., Fordybninger, sædv. af kvadratisk Form, i en Loftflade (skyldes oprindelig den græske Oldtidskunst); Kassettone, it., eg. Kommode; (Bygnl.) Fordybning (isl. paa hvælvede Lofter), som dannes af stedse mindre blivende Firkanter (jvf. Caisson); kassettere, pryde (et Loft) med Kassetter.

Kassiopeia, (Myt.) Kepheuses Hustru; derefter Navn paa et w-formet Stjernebillede i Mælkevejen paa den nordlige Himmel; i K. stod den af Tycho Brahe 1572 opdagede, Venus i Glans overstraalende Fiksstjerne, der forsvandt 1574.

Kassiteros, gr. (sanskr. kastira, Bly), Tin; Kassiteriderne, Tinøerne (de engelske Øer).

Kastagnetter (Kastanjetter), sp. (castañetas), pl. (eg. smaa Kastanier), et Slags Klapretræ til at ledsage Danse med.

Kastalider, gr., pl., Muserne, saaledes kaldte efter den kastaliske Kilde, Kastale (gr. Kastalia) ved Foden af Musabjerget Parnas. Jvf. Pierider.

Kastanie (l. castanea, gr. kastanon, it. castagna, fr. châtaigne), et (efter Byen Kastana i Lilleasien opkaldt) i Sydeuropa voksende Træ med spiselig Frugt; s. Maroner.

Kaste, port. (casta, Race, eg. ublandet, af l. castus), Stamme el. Arvestand, Familie-Stamme i Indien og det gamle Ægypten, hvis Medlemmer ej maa forlade den afsluttede Stand, hvori de ere fødte; Klasse, Lav (Kastestand, Lavsaand, Stands- el. Lavs-Syge; K.-Væsen ꝛc.); Hinduernes fire Kaster ere: Brahmanerne (Præsterne), Xatrijerne (Krigerne), Vaisjierne (Købmændene og Agerbrugerne), Sudraerne (Haandværkerne, Arbejderne og de fribaarne Tjenestefolk); Pariaerne høre ikke med til Hinduernes Kaster.

Kastél, l. (castellum, Demin. af castrum [casa], befæstet Plads, Skanse), et, = Citadel (s. d.); befæstet Borg; Skansen paa et Krigsskib; Kastellan, Borgfoged, Slotskommandant, Slotsforvalter; Kastellani, en Kastellans Embede; Kastellation, Ombannelse af et Hus til Krigsforsvar.

Kastór, gr., Bæver; vævet Stof til Dels af Bæverhaar; Kastoréum, et, Bævergejl (t. Bibergeil, af Geil, Testikel), en stærkt lugtende Materie, som Bæveren har i en Pose nær ved Halen; Kastorin, Kastor, langhaaret, blødt Stof, Felpel o. a.

Kastor og Pollux, = Dioskurer, s. d.; ogs. = St. Elms-Ild.

Kastrát, l. (castrare, gilde), Gilding; isl. en gildet Sanger (der ved at være gildet som Barn beholder Sopranstemmen); Kastratión, Kastrering, Gildning, Borttagen af Testiklerne (s. d.); kastrere, gilde, skære; lemlæste; beklippe, udstryge (i Bøger); jvf. Eunuch.

Kasuar, malaj., en australsk Struds.

kata, gr. Forholdsord, = nedad, henad, med Hensyn til, imod, efter o. lign., ofte i Sammensætninger (hvor det foran Vokaler og h bliver til kat— og kath—), hvilke det meddeler Bibegrebet af en Retning el. Bevægelse nedad, efter, imod, ogs. af en Forstærkelse.

Kata-baptister, gr., pl., Modstandere af Daaben, de, som nægte Daabens Nødvendighed.

Kata-basis, en, (eg. Nedstigen), og Kata-basion, et, gr., (i den græske Kirke) et Sted under Alteret til Opbevarelse af Relikvierne; Kata-basis, Nedstigen (fra det indre Land til Kysten), mods. Anabasis, s. d.

Kata-blast, gr., Rodstok, = Rhizom.

Kata-blēm, gr. (ballein, kaste), et, Grundlag Omhæng, Forhæng, Teatertæppe.

Kata-bolisme, gr., energisk, frembringende Grundbegenskab (hos Manden); katabolsk, som har denne Egenskab. Jvf. Anabolisme.

Kata-bythismo-mani, gr. (bythos, Dyb, Havdyb), Affindighed med Hang til at drukne sig.

Kata-chresis, Kata-chrese, gr. (chresthai, bruge), (Ret.) Ordmisbrug, et Tillægsords urigtige Brug (naar det ikke kan bestaa med Hovedordets Begreb), f. Eks.: himmelraabende Taarer; en alt for dristig Metafor; Afbrydelse af et begyndt Billede, hvorved ofte uforenelige Metaforer forbindes (f. Eks. at se en Ting i det sorteste Lys; hos ham ere alle Spirer til det Gode slukkede, ꝛc.); (Mus.) urigtig Brug af en Dissonans; katachrestisk, urigtigt el. uegentligt brugt; ved Misbrug; tvungen.

kata-chthonisk, gr. (chthōn, Jord), underjordisk.

Kata-di-optrik, gr., Videnskab om den forenede Virkning af det tilbagekastede og det brudte Lys (som i visse Teleskoper); katadioptrisk, som virker forstørrende saa vel ved Lysstraalernes Brydning i Glas, som ved Tilbagestraaling fra Spejle.

Kata-drōm, gr. (trecho, perf.: dedroma, løber), slap Line (for Linedanseren).

Kata-dupa, gr. (dupein, larme), pl., = Katarakt (isl. Nilens paa Grænsen af Æthiopien).

kata dynamin, gr., efter Muligheden, = dynamei, = potentia, potentialiter, s. d.

Kata-falk, it. (formentl. af gr. kata og m. l. palcus, it. palco, Balkon; jvf. oldn. bálkr, Gærde, og bjálki, Bjælke; el. (?) ar. falak, Himmelhvælvingen, en Forhøjning), Forhøjning, paa hvilken en Ligkiste hviler; Ligpall, jvf. Castrum doloris.

Kata-glottisme, gr., Brug af søgte, sjældne el. forældede Ord (glotta el. glossa, Tunge, Sprog, Ord).

Kat-agma, gr. (agnynai, bryde), et, Benbrud; katagmatisk, tjenlig til at læge Benbrud, forenende, forbindende; Kat-ago-glossum, et, Redskab til at nedtrykke Tungen (glossa), for at opdage og behandle Mundskader; Mundspejl.

Kata-grapher, gr., pl., Straategninger, Sidetegninger, Profil-Tegninger; Kata-graphologi, Lære om Profil-Tegning (urigtigt brugt i Betydn. af Recepter-Kunst; s. Pharmakokatagraphologi).

Katakana, et Slags japansk Lydskrift.

Kat-akasmus, gr. (akazein, skærpe, stikke), Kopsætning; jvf. Scarification.

Kata-kauma, et, el. Kata-kausis, gr. (kaiein, brænde), (Kl.) dyb Udbrænding af Saar; Katakaustik, s. u. Diakaustik.

Kata-klasis, gr., (Kl.) Knusning (af Ben); Kata-klausi-thyron, et, s. Paraklausithyron; Kata-kleisis, Tillukning; (Kl.) Øjekrampe.

Kata-klysma, gr., et, = Klyster; Kataklysme, en, eg. Vandflod, Oversvømmelse; stor Forvirring; (Kl.) Dryppebad (jvf. Douche og Embrocha); vaadt Omslag; Kataklysme-theori, den (forladte) Teori, at hver af de geologiske Perioder endte med en voldsom Katastrofe.

Kata-komber, gr. (sandsynl. af kata og kymbe, Hulning, Fordybning), pl., underjordiske Gange med Begravelsessteder, Lighvælvinger, isl. i Rom og Neapel (i Paris oprindelig Stenbrud).

Kata-kremnismos, gr. (kremnos, stejlt, brat Sted), Nedstyrtelse fra et stejlt Sted.

Kat-akustik, gr., ogs. Kata-phonik, gr., Læren om Genlyd eller Ekko.

Kata-lekter, gr. (kata-lĕgein, udvælge, udsamle), pl., Samlinger af Brudstykker, ufuldstændige Levninger af gamle Værker.

Kata-lektikos, gr. (kata-lēgein, ophøre, ende), et ufuldstændigt Vers, hvis sidste Versfod mangler een el. to Stavelser (modsat A-kata-lektikos el. A-kata-lektos, fuldstændig, og Hyper-kata-lektikos, et overtalligt Vers, som har en Stavelse for meget i Enden); katalektisk, afbrudt, ufuldstændig (isl. om Vers); Katalexis, eg. Ophør; Endestavelsen i et Vers; den Beskaffenhed ved et Vers, at Metrum i samme ej er ganske udfyldt.

Kata-lepsi el. Kata-lepsis, gr. (lambanein, tage, gribe, fatte), (hos de gamle Filosoffer) Erkendelse, Begriben af en Ting efter dens virkelige Beskaffenhed; Katalepsi el. Katalepsis, (Kl.) brat Stivnen af den syges Lemmer i den Stilling, de havde før Anfaldet eller under dette bringes i ved fremmed Haand; kataleptisk, Katalepsi vedrørende.

Kata-log, gr. (kata-lĕgein, nævne, optælle), Fortegnelse (over Bøger, Malerier etc.); katalogere, katalogisere, gøre Fortegnelse, optegne.

kat-alotisk, gr. (aloān, knuse, nedtrykke), som udsletter Ar, fordriver Skrammer.

Kata-lysis, gr., Opløsning af enkelte Dele eller af det hele menneskelige Legeme; (Kem.) Sønderdeling af en Forbindelse ved Kontakt, Berøring med et andet Stof, som derved tilsyneladende ikke undergaar nogen Forandring, f. Eks.: Fermentvirkninger (mange af disse Fænomener tydes dog nu anderledes); katalytisk, opløsende; fremkaldende kemiske Virkninger som de nævnte.

Katamaran, Tømmerflaade (med Sejl og Aarer); Branderfartøj; Drivmine.

Kata-meniër, gr. (mēn, Maane; Maaned), pl., den maanedlige Renselse; katamenial, vedkommende samme.

kata meros, gr., delvis, med Hensyn til Delene, l. secundum partem.

kat' anthropon el. kat'anthropon, gr., efter den menneskelige Forstands-Evne; efter menneskelig Forestillingsmaade; menneskeligvis; almenfattelig, personlig; efter Modstanderens egne Antagelser el. Forudsætninger; jvf. Argumentum ad hominem.

Kata-pasma, gr. (katapassein, bestrø), et, (Kl.) Strøpulver paa Saar; jvf. Diapasma; Katapepsis, fuldkommen Fordøjelse (pepsis); katapeptisk, henhørende til samme.

Kata-phonik, gr., = Katakustik, s. d. og Phonik.

Kata-phora, gr. (katapherein, bringe ned), (Kl.) Sovesyge; Kataphora magnetica, den magnetiske Søvn; kataphorisk, Sovesygen vedrørende.

Kata-phrakta, gr. (kataphrassein, pansre), Brystharnisk; (Kl.) et stift Bind for sønderbrudte Ribben; Kataphrakter, pl., harniskklædt Rytteri (i det gamle Orienten); (Nath.) Dyr, som ere beklædte med et Panser (f. Eks. Krokodillen).

Kata-plasma, gr. (plassein, danne, forme, særl. af en blød Masse), et, (Kl.) blødgørende (Grød-)Omslag, Blødningsmiddel; kataplasmere, lægge Omslag paa.

Kata-plexi el. Kata-plexis, gr. (plessein, slaa), Skrækslammelse, midlertidig Lammelse hos Dyr (f. Eks. Høns), der pludselig gribes og fastholdes i en usædvanlig Stilling; kataplektisk, Kataplexi vedrørende.

Kata-polis, gr., Lavstad, modsat Akropolis, Højstad.

Kata-pontisme, gr., Nedsænken i Havet (pontos).

Kata-posis, gr. (posis, Drik, Drikken, af pinein, drikke), Nedsvælgen, Synken; Katapotion, hvad der nedsvælges som det er; (Kl.) en Pille o. desl.

Kata-psyxis, gr. (psychein, aande; køle), (Kl.) Forkølelse; katapsyktisk, forkølet, opstaaet ved Forkølelse; Kata-ptosis, gr. (ptosis, Fald, af piptein, falde), = Epilepsi.

Kata-pult, l. (catapulta, af gr. kata-peltes, af kata-pallein, udryste), Blide, Kastemaskine til at slynge store Pile med (hos de gamle); jvf. Ballist.

Kata-rakt (rigt. Katar-rhakt), gr. (af katarassein, el. af katar-rhegnynai, styrte ned), Vandfald, Styrtevand, Fos; Falddør, Faldgitter; (Kl.) den graa el. hvide Stær (Faldgitter for Synet); Redskab til Begrænsning af Bevægelsers Hastighed (ved Dampmaskiner, Dørlukken etc.).

Kat-arktikon, gr. (kat-archein, begynde), et, hvad der tjener til Indledning i el. Forberedelse til en Videnskab.

Katarr(h), gr. (katar-rhein, nedflyde), (Kl.) Betændelse af Slimhinderne, isl. i Luftvejene og Fordøjelseskanalen, med rigelig Afsondring af Slim; Katar-rhal-Feber, Forkølelsesfeber, Snuefeber etc.; katar-rhalsk, snueagtig, forkølet; Katarrheuma, et, (Kl.) Slimflod; Katarrhexis, heftigt Bugløb; Katarrhoschesis, Standsning el. Stopning af en Katarrh.

Kat-artisis el. Kat-artisme, gr., (Kl.) Ledsætning; ogs. Sætten i Lave af et Benbrud; Katartista el. Katartistēr, Redskab til dette Brug; en, som tilvejebringer Forlig, Voldgiftsmand.

Kata-sarka, gr., = Anasarka.

Kata-schasme, gr. (kata-schazein, gøre Indsnit i Huden), Kopsætten; Aareladen; Kataschesis, god, kraftig Legemsbeskaffenhed.
Kata-skeuasis, Kata-skeuase (—skev—), gr. (kataskeuazein, tilberede, ordne), Tilberedning, Ordning, Istandsættelse (f. Eks. af et Skrifts Tekst); Kataskeuast, Ordner, Istandsætter; jvf. Diaskeuast.
Kata-skopion, gr., et, Vagtskib, en Barde.
kata-staltisk, gr. (kata-stellein, standse, holde tilbage), (Lf.) standsende, tilbagedrivende; Katastaltika, pl., sammentrækkende, især blodstillende Midler.
Kata-stasis, ar., eg. Stillestaaen; (Lf.) blivende Legemsbeskaffenhed, = Constitution; den Del af et Drama, hvor den i Epitasis (s. d.) lagte Knude knyttes endnu strammere, for endelig at løses i Katastrophen, s. d.
Kataster el. Katastrum, m. l. (capitastrum, ɔ: capitum registrum, Fortegnelse over Skattegaardene: capita), et, Jordebog, Jordskyldsbog; katastrere, indføre i Jordebogen. Jvf. Matrikel.
Kat-asterismus, gr., Hensættelse mellem Stjernerne, Forvandling til en Stjerne (aster); et Skrift af Eratosthenes, der tyder Stjernebilledsnavnene og fortæller Stjernefablerne.
Kata-strophe, gr. (strephein, dreje, vende), Omvæltning, Forandring; Lykkevelsel, afgørende Vending i et Menneskes el. Samfunds Liv; Døden, isf. den uventede; i et Drama den afgørende Vending, hvorigennem Knuden løses. Jvf. Epitasis, Katastasis.
kata symbebekos, gr., tilfældig, l. per accidens.
Kata-tasis, gr. (teinein, spænde, udvide), (Lf.) Udvidelse nedentil; ogs. Sætten i Lave af et Benbrud.
Kata-thema, gr., et, = Anathema, s. d.
kata ti, gr., med en vis Indskrænkning, særl. = l. secundum qvid.
Kat-axis, gr., = Katagma, s. d.
Kat-echese, gr. (kat-echein [af eche el. echo, Lyd, Genlyd], gentone, undervise [paa Grund af Lærlingens Svar el. Gentagelse af Lærerens Ord]), Undervisning (isf. i Religion) ved Samtale, ved Spørgsmaal og Svar; Katechet, Lærer, som underviser spørgmaalsvis (isf. i Religion), Ungdomslærer i Religion; Skolepræst, Lærer ved Borgerskolerne, som tillige er Hjælpepræst (ordineret Katechet); Katechet-Skole, Dannelsesanstalt for kristelige Lærere i den ældste Kirke; Katechetik, den Kunst at undervise hensigtsmæssigt ved Spørgsmaal og Svar; katechetisk, spørgsmaalsvis; indklædt i Spørgsmaal og Svar (k. Kunst, k. Metode, k. Undervisning ꝛc., jvf. Sokratik); Katechisation, Undervisning i Form af en Samtale, Overhøren; katechisere, undervise ved Spørgsmaal og Svar, overhøre; Katechismus og —me, (kortfattet) Lærebog, som er affattet i Spørgsmaal og Svar (f. Eks. Luthers fra 1529); Katechumen, i den ældste Kirke: en til Kristendommen omvendt, men endnu ej døbt; et Skolebarn, ogs. ældre Lærling, som af Præsten undervises i Religion; som forberedes til Nadverens Modtagelse; Katechumen-Messe, (i den gamle kristelige Kirke) den Del af Gudstjenesten, der gik foran de troendes Messe (s. Messe); kun ved hin maatte Katechumenerne (de endnu udøbte) være til Stede.
Katechu, Cachou (—sju), s. Catechu.
Kat-egorem(a), gr. (af kat-egorein, tale imod, angive, paastaa, udsige, prædicere, s. d.), et, Grundbegreb, Stammebegreb, Klassebegreb; ofte = Kategori; Kategori, (Log.) Udsagn, Prædikat; (Metafys.) (= Prædicament, s. d.), Navn paa de rene Forstandsbegreber, Begreber, der maa tænkes som Tingenes nødvendige Kendemærker, eller under hvilke Tingene maa opfattes og ordnes; Forstandsform, Tankeform, Begrebs- el. Tanke-Fag, Stammebegreb, Elementarbegreb (f. Eks. Tid, Rum, Realitet, Kausalitet, Mulighed, Virkelighed, Nødvendighed o. fl., som det tilkommer en Kategori-Tavle at opstille); stundom = Klasse, Fag, Rubrik, hvorunder flere Ting af een og samme eller af lignende Art henføres; (Søv.) Inddeling af Orlogsskibe, der under Krigsforhold siges at „ligge i Kategori", ɔ: at være mere eller mindre klare til Afsejling: 1ste Kategoris Skibe („Kategori-Skibe") skulle i Løbet af 2 Gange 24 Timer være færdige til at „lægge ud"; kategorisere, henføre under Fag, klassificere; kategorisk, udsigende; ubetinget udsigende; bestemt, afgjort, afgørende, ubetinget; kategorisk Erklæring, en Erklæring, der er afgørende, uden Omsvøb, ikke sat paa Skruer; k. Imperativ, s. u. Imperativ; k. Dom el. Sætning, en Sætning, der ligefrem, ubetinget udsiger noget (mods. hypothetisk og disjunctiv, s. d.); k. Slutning, en Slutning, der har en kategorisk Sætning til Oversætning.
Katekese, s. Katechese.
kat' el-leipsin, gr., = l. per defectum, s. d. (mods. kath Hyperbolen, s. u. Hyperbel).
kat' energeian, gr., efter Virkeligheden, = energeia (Dat.) = actu = actualiter, s. d.
Kater, t., Hankat, = Katzenjammer.
Katergi (—dsji), tyrk., Kusk, Vognmand (i Tyrkiet).
Katet ꝛc., s. Kath—.
kat' ex-ochen, gr. (ex-oche, Fremragen, Fortrin), i udmærket Forstand, fortrinsvis, særlig; udelukkende. Jvf. par préférence.
Katharer, gr., pl., de rene, isf. en kristelig Sekt i det 11. Aarh.; heraf Ordet Kætter (til K. hørte Albigenserne, s. d.); Katharisme, Sprogrensning, Sprogrensnings-Iver, = Purisme; Katharsis, Renselse, Udtømmelse; Forsoning (som Tragediens Maal); Katharticum, et, (Lf.) Renselses- el. Afførings-Middel; Kathartik, Rensningslære, aandelig Renselseskunst, et Navn, man har givet Logikken, for saa vidt denne gaar ud paa at fri Forstanden for Tænkningsfejl (et lignende Navn til Logikken er Katharo-noo-logi, Forstandsrensningslære); kathartisk, rensende, afførende (katharos, ren; kathairein, rense).
Kath-eder, gr. (kathedra), et, Lærestol, Talerstol, Bogstol; Katheder-Socialisme (Udtrykket skal først være brugt i 1871 af H. B. Oppenheim), eg. den fra Katedret, videnskabelig foredragne, sædv. upraktiske el. mindre radikale Socialisme; ex cathedra, s. u. ex; Kathedral, K.-Kirke, bispeppelig Hovedkirke, Domkirke, Mynster; K.-Skole, den til en Hoved-

kirke (Stiftskirke) hørende lærde Skole, Hovedskole; Kathedraticum, et, Betaling for Undervisning paa en Hoved- el. Høj-Skole; (i Danm.) en Afgift af Præster og Kirkeejere til Biskoppen el. Universitetet; Cathedra Petri, Pavestolen.

Kath-egēt, gr., Fører, Leder, Lærer.

Kath-emerīna, gr.-l., Hverdagsfeber; kath-emerisk, daglig (gr. hemera, Dag).

Ka-thet(e), gr. (kathetos af kath-ienai, nedsænke), lodret Linie; Stander; pl. Kath-eter, de to Sider, der indeslutte den rette Vinkel i en retvinklet Triangel (jvf. Hypotenuse), Kath-eto-meter, et, Vinkelmaal, Vinkelhage; særl. et Redskab til Maaling af to Punkters Højdeforskel, bestaaende af en lodret Maalestok, langs hvilken en vandret Kikkert kan skydes op og ned for at rettes først mod det ene og saa mod det andet af Punkterne.

Kath-eter, gr. (katheter, af kath-ienai, nedsende, nedsænke, nedlade), et, (Kl.) rørformet Redskab til Udtømning el. Indsprøjtning af Vædske (el. Luft), særl. til at aftappe Urinen af Blæren med; katheterisere, gr.-l., aflede Urinen ved Hjælp af dette Redskab; Katheterisis og Katheterisme, sammes Brug.

Kath-isma, gr. (kathizein, sætte sig ned), bibelsk Afsnit eller Sang i den græske Kirke, hvorved Menigheden sætter sig ned.

Kath-ode, s. u. Elektrolyse.

Kath-olicisme, gr. (to holon, det hele; kath-olon, kath-olu, i det hele, almindelig, = l. universaliter), eg. den almengyldige, katholske Tro, efter hvilken den katolske Kirke med sit biskoppelige, siden 1870 for ufejlbart erklærede Overhoved, Paven, er den ubetingede religiøse Autoritet (ved Kirke her forstaaet romersk-katolsk Kirke til Forskel fra den græsk-katolske); Katholicitēt, Almengyldighed; den romerske Kirkes Rettroenhed; Katholicum (neml. remedium), et, (Kl.) = Universal-Middel, jvf. Panace; Katholik, Tilhænger af den pavelige el. romerske Kirke; Modf. til Katholik er: Hæretiker, Heterodox, Schismatiker, s. d.; Katholikometer, et, = Pantometer, s. d.; Katholikon, et, noget almindeligt, det hele vedkommende, almengyldigt; isl. en almindelig Ordbog (ogs. = Circulær-Brevene, s. nedenfor); Katholikos, den græsk-armeniske Kirkes Overhoved; kath-ōlsk (gr. katholikos), almindelig (de 10 kathōlske Begreber [hos de gamle Filosoffer] = de 10 (aristoteliske) Kategorier); ogs. om de Bøger i det N. T., som ikke ere stilede til nogen særlig Menighed, formentlig = Circulær-Breve (Brevene af Jakob, Peder, Johannes og Judas), sammenfattede i Navnet Katholikon (i Modf. til Evangelikon [= de fire første Bøger i N. T.] og til Apostolikon [= de paulinske Breve]); romersk-kristelig, pavelig; kathōlsk Majestæt, Titel, af Paven tildelt Kongen af Spanien; katholisere, gøre romersk-kristelig.

Kath-ypnī, gr., (Kl.) dyb Søvn (hypnos).

Kath-æresis, gr., (Kl.) Nedstemning, Svækkelse; Kathæretika, pl., Midler, som svække, nedstemme, afspænde Kræfterne; ogs. dræbende Midler; Ætsemidler.

Kat-ion, gr. (= nedgaaende), s. u. Elektrolyse.

Kat-oche el. Kat-ochus, gr. (kat-echein, fastholde), (Kl.) Stivkrampe og Søvn med aabne Øjne.

Kat-odon, gr. (odus, Tand), en Slags Hval med Tænder i Underkæben.

kato-gēn, gr., som dannes, bliver til fra neden af (modf. anogen).

kato-kathartisk, gr., afførende nedad (jvf. ano).

Katolicisme &c., s. Kath—.

Kat-omisme, gr., Ledsætning af en forvreden Skulder (omos).

kato-phonisk, gr., nedad lydende eller tonende.

Kat-optrik, gr., ogs. Anakamptik (s. d.), Spejllære, Lære om Lysstraalernes Tilbagekastning fra Spejlflader; jvf. Dioptrik; kat-optrisk, som hører til Spejllæren; katoptrisk Billede, Spejlbillede, et Billede, der opstaar ved Lysstraalernes Tilbagekastning (Reflexion) fra glatte Overflader; s. u. Anamorphose; Kat-optro-manti, Spaadom af Spejle og spejlende Flader; Katoptron, et, Spejl.

Katorga, russ. (tyrk. kadirgha, ny gr. katergon, Galej), Tvangsarbejde, Galejstraf, den strengeste Kriminalstraf i den russiske Lovbog.

Kat-orthōm(a), gr., et, (hos Stoikerne) den fuldkommen dydige Handling; (forsk. fra Kathekon, den mere almindelige gode Handling).

Katoterika, gr., pl., afførende Midler.

Katscherif, tyrk., et, = Hatscherif.

[Kattegat, holl. (kat, Kat, lille Skib; gat, Hul, Indløb), et, eg. Skibsindløbet, Havet imellem Sverige, Jylland og Sjælland.]

Kattos, en siamesisk Regningsmønt, = 183,38 Kroner.

Kat(t)ūn, ar. (kot(t)on), et, et Slags Bomuldstøj, der for det meste trykkes med brogede Farver; s. Coton,

Kat-ulotika, gr. (ule, helbredet Saar, Ar), pl., Midler, som frembringe Ar.

Katzen-jammer, t., det Ildebefindende, der pleier at følge paa en Rus, „Tømmermænd".

Kauder-vælsk, t. (Kauderwelsch, af Kauderer, Bissekræmmer, og welsch, italiensk), uforstaaeligt Sprog; jvf. Rotvælsk.

kaukasisk, som hører til eller kommer fra Kaukasus (en Bjergstrækning i Vest-Asien); den kaukasiske Race, ældre Navn for den hvide Menneskerace, særl. de europæiske Folk (undtagen Finner, Lapper, Samojeder, Tyrker og Magyarer).

kauledon, gr. adv. (eng. stængelagtig), om et Bens Tværbrud uden Splinter; Kaulom, Stængel.

Kauma, gr. (kaiein, brænde), et, (Kl.) en hidsig Feber.

kaunisk Kærlighed = forbudt K. mellem Søskende (efter et græsk Sagn om Tvillingparret Kaunos og Byblis).

Kauri el. Simbipuri, Snogepande; smaa hvide Porcelænsnegle, som tjene til Skillemønt i Sydasien og Afrika.

kauscher, s. koscher.

Kausis, gr., Brænden; Indbrænden af Voksfernis paa Marmor, s. Ganosis; Kausus, hidsig Feber; Kausterium og Kauterium, et, Brændejern; Ætsemiddel; Brændemærke; Kaustik, Ætsekunst; (Kl.) Brug af Kauteri-

sation, s. d.; (Fys.) Læren om Brændlinier o. l.; Kausticitet, gr.-l., Ætsekraft; Bidskhed, Hvashed i Tale, Spydighed; Kaustika, pl., Ætsemidler; kaustisk, ætsende; bidende, brændende, skarp, gennemheglende (satirisk), hvas, spydig.

Kautel, l., Varsomhed, Betingelse, Indskrænkning; Sikringsmiddel; retlig Forsigtighedsregel; Kautelar-Jurisprudents, den Del af Retsvidenskaben, som handler om Kauteler.

Kauterisation, gr.-l., Forbrænding (is. af Legemets Væv); (Læ.) Brænden med gloende Jern, Brændejern; Ætsning (jvf. Moxa); kauterisere, udbrænde; Kauterium = Kausterium; jvf. Kausis.

Kaution, l., Forsigtigheds-Middel; Borgen, Sikkerhed; Forløfte, tilsagt Skadesløsholdelse, Ansvar; Forsikring om at være ansvarlig for en andens Handling; kautionere (jvf. kavere), sige god for, indestaa for, gaa i Borgen; Kautionist, en, som gaar i Borgen for en anden; Forlover.

Kautschuk, Kautsjuk, = Gummi elasticum.

Kavaj, et Slags Rejsekappe med stor Krave (? af Kazavaika, s. d., el. ? holl. Kavalje, slidt gammelt Stykke).

Kava-Kava, berusende polynesisk Drik (samme Ord som Kaffe, ar. kavua).

Kavaleri, s. Cavaleri.

Kavas, tyrk., Bueskytte, Gendarm; uniformeret og væbnet Tjener hos en europæisk Konsul i Orienten.

Kavate, it., (Fægtek.) Parade, ved hvilken man omgaar Modstanderens Klinge.

Kavdlunak, grønlandsk Navn paa „Fremmed af europæisk Race".

Kaveling, holl., Del, Lod, flere Stykker, som sælges under eet.

Kavent, l., = Kautionist; kavere = kautionere; (kavere Veksler, sælge dem); (Fægtek.) afværge, parere et Stød nedad; kavere sig, vogte sig, tage sig i Agt, dække sig.

Kavi, Javas Digtersprog (Blanding af Øens Folkesprog og Sanskrit), is. 800—1400 e. Kr.

Kaviar, Rogn, is. af Størarterne.

Kaza, s. Ejalat.

Kazavaika, russ., russisk Kvindeoverklædning uden Ærmer.

Kazik, haïtisk, Stammehøvding hos de oprindelige Folkeslag i Syd- og Mellem-Amerika; nu indiansk Sogneforstander.

Kazine, ar. (khazina, af samme Rod som: Magasin), Storsultanens Skatkammer.

kebir, ar., stor (i mange Stednavne).

Kebla = Kibla.

Kechenæer, gr. (af chainein, gabe; Perfektum: kechena), Gavflab (Aristophaneses Øgenavn paa Athenæerne).

Kediv = Khediv.

Keduscha, hebr., Helliggørelse, en Bøn i den israelitiske Liturgi.

Keel (Kil), eng., eg. Kulpram; Pramladning, engelsk Kulmaal, = $21^1/_5$ Tons.

Keep-sake (Kipsek), eng. (keep, beholde, og sake, Sag), Gave til Erindring om Giveren (Souvenir).

Kef, ar., Velbehag, Fornøjelse, Rus.

Kefekil, tyrk. (pers. kef, Skum, og gil, Ler), Merskum, en Jordart, som formes til Pibehoveder.

Keffeje, r. Kufije, arabisk Hovedbeklædning.

Kefir, Gæringsprodukt af Komælk, en syrlig, forfriskende Drik. Jvf. Kumis.

Kehl, t., i Bygningsvæsenet enhver Rende, særl. udhulet Rende (Hulkehl); kehle el. udkehle, danne K. i en Liste eller anden Genstand.

Kehr-aus, t., „Fej-ud", opr. en gammel tysk Dans, med hvilken Bryllupsfesten afsluttedes; (rask, fejende) Slutningsdans, Afdansning.

Kehr-rad, t., Maskine (i Bjergværker, ved Savbrug etc.), der drives ved et Vandhjul med to Rader Skovle, hvorved der kan gives Hjulet baade en fremadgaaende og en tilbagegaaende Bevægelse.

Keimelia = Cimelier, s. d.

kein Kreuzer, kein Schweizer, t., ingen Kreuzer, ingen Svejtser; hvad gør Tysken ikke for Penge.

Kejser (af Caesar, s. d.), den højeste Titel for verdslige Regenter.

Kel(l)ek, pers., Skindsækkefærge (paa Euphrat og Tigris).

Kellion, gr., Eneboer-Bolig; Celle; Munkebolig udenfor Klosteret.

Kellner, t., Opvarter, Bordsvend, Tjener.

Keloid, gr. (kele, Svulst, Brok), Hudsygdom, der viser sig ved svulstagtige Dannelser; Kelotom, gr. (temnein, skære), Brokskærer; Brokskærerkniv; Kelotomi = Herniotomi.

Kelp, eng. (sandsk. ar., jvf. Kali, og ar. kelb, Marv, Saft), Aske af forbrændt Tang, s. Soda.

Kelpie el. Kelpy, skotsk, en Vandaand (sædv. i Skikkelse af en hvid Hest), der drager den druknende ned i Dybet.

Kelt, skotsk, grovt Uldtøj; Kelter, s. Celter.

Kemangeh, orientalsk Strygeinstrument med 1—3 Strenge.

Kemech, Kemach, hebr., eg. Mel, Grød; jødisk lokalt Navn paa kristne el. uvidende Mennesker.

Kemenat, m. l. (caminata), opvarmet Sovekammer, den Stue, hvori Skorstenen fandtes; jvf. Kamin, Pesel.

Kemi, gr. (chemeia el. chymeia [det sidste = Blanding], af cheein, gyde), Læren om Grundstofferne og deres Forbindelser, om disses Dannelse og Sønderdeling og om de derved virkende Kræfter; Stoflære; Skillekunst; Kemiker, Kemist, en, der giver sig af med Kemi; kemisk, vedrørende Kemi; Kemisme, Kemiens Væsen; kemisk Egenskab; Kem-iater, Læge (iatros, af iasthai, at læge), som bruger Kemiatri, eg. Lægemaade efter kemiske Grundsætninger; = Iatrochemi; Kemiglyphi = Glyphographi; kemigraphere, frembringe Tegninger ad kemisk Vej, særl. ved Kemigraphi, Zinkætsning el. Højætsning; Kemikalier, pl., Stoffer, der bruges ved kemiske Arbejder; Kemitypi, en af Piil 1842 i København opfunden Afbildningsmaade: en Zinkplade graveres el. ætses, Fordybningerne fyldes med et letsmelteligt Metal, og Pladen udsættes for Indvirkningen af en fortyndet Syre, der angriber Zinken, men lader Fyldningsmetallet blive staaende, som nu ved Aftrykning giver en fuldstændig Afbildning.

Kemo-taxis, gr. (chemos, Bædske; taxis, Opstilling, Ordning), den Egenskab hos Cellerne at tiltrækkes og frastødes af kemiske Stoffer.
Ken, flamesisk Længdemaal, = 1 Meter.
Kenangi, gr. (kenos, tom; angos, Kar), (Lk.) Tomhed af Karrene i det menneskelige Legeme.
Kennel, eng. (af l. canis, Hund), Hundestald, Hundekobbel; K.-Klub, Forening for Hundeavl.
[Kenninger, isl. (kenna, opkalde), pl., Skjaldeomskrivninger, f. Eks. Skibets Vej = Sø].
keno-logisk, gr. (kenos, tom), pjattende, sluddervorn.
Kenosis, gr., Udtømmelse; særl. Kristi Aflæggelse (under Fornedrelsen) af sin Alvidenhed; Kenotiker, Dogmatiker, der hylder Læren om Kristi Kenosis; jvf. Krypsis.
Keno-taph, gr. (kenos, tom; taphos, Grav), en tom Grav; Æresminde for en, hvis afsjælede Legeme ikke hviler der (if. i hans Hjemstavn).
Kentaur, gr. (kentauros, en, der driver [gr. kentein] Tyre [gr. tauros, Tyr]; jvf. sanskr. gandharva), eg. Tyredriver; (hos Homer) et vildt, thessalsk Bjergfolk; (Myt.) et Uhyre, halv Menneske og halv Hest (f. Ixion); Stjernebillede paa den sydlige Himmel.
Kephal-agra, gr., Gigt i Hovedet (kephale); Kephalalgi, Kephalæa, Hovedpine; kephalalgisk, tilbøjelig til Hovedpine; dertil hørende; Kephalika, en stor Blodaare paa Overarmen; ogs. (pl.) Midler, som styrke Hovedet; Kephalitis, Betændelse i Hovedet el. i Hjernen; Kephalodesmion, et, Hovedbind; Kephalogenesis, Hovedbannelse; Kephalographi, Kephalologi, Lære om Hovedet, særl. om dets forskellige Former hos Menneskeslægterne; kephaloidisk, hovedformet; Kephalokele = Enkephalokele; Kephaloloxi, skæv Hals, Hovedets skæve Retning; Kephalometer, et, Hovedmaaler, Redskab til at maale nyfødte Børns Hoveder; Kephalophyma, et, Svulst i Hovedet; Kephalophora, pl., Snegle (og Blæksprutter); Kephalopoder, pl., Blæksprutter, hovedfødbede Dyr; Kephaloponi, vedvarende, stadig Hovedpine; Kephalopyosis, Bullenhed i Hovedet; Kephalotomi, Hovedets Sønderlemmelse (if. som Fødselsoperation); Kephalothryptor, Kephalotribe, (Lk.) Redskab til Knusning af Fosteret; Kephal-æmatomi, et, Hovedblodsvulst.
Kephas, Apostlen Peters kaldæiske Navn, der ligesom Peter betyder Klippe.
Kepi, (i Frankrig) Felthue, Militærkasket; (hos os) Czako; (Ordet dannet af det østerrigske Käppi = Käppchen, lille Kappe el. Hue).
keplerske Love, (Astron.) de tre af Tyskeren Kepler († 1630) paa Grundlag af Tycho Brahes af ham arvede Iagttagelser opdagede Love, som Planeterne følge i deres Løb: 1) Arealerne af de af en Planets Radius vector (f. d.) bestrevne Sectorer forholde sig som Tiderne, i hvilke de beskrives; 2) Planetbanerne ere Ellipser med Solen i det ene Brændpunkt; 3) Kvadraterne af Planeternes Omløbstider forholde sig som Kuberne af deres Middelafstande.
Kepo-taph, gr., Gravmæle (taphos) i en Have (kepos).

Ker—, —ker, i Sammensætninger = Kirke, f. Eks. Kermes (Kirmes), f. d., Clemensker, Paulsker ꝛc. i bornholmske Stednavne.
Kerameutik (—mev—) og Keramik, gr. (keramos, Ler), Pottemagerkunst; Lervareindustri; Keramit, Pottemagerler; Keramo-graphik, Malevi paa Vaser og Lerkar; keramisk, som er af Ler, Keramik vedrørende.
Kera-phyllit, gr., Hornblende; Keras, et, Horn, Drikkehorn; Keratin, Hornstof; Keratit, Hornsten; Kerato-ider, pl., Forsteninger, som ligne Horn; Keratolither, pl., forstenede Horn; Keratophyt, forstenet Hornkoral.
Kerat-ek-tomi, gr. (keras, Horn, Hornhinde), (Lk.) Udskæren af Hornhinden i Øjet; Keratiasis, hornagtig Udvækst paa Legemet; Keratitis, Betændelse i Hornhinden; Keratocele, Fremhvælvning af Bunden i et Hornhindesaar; Kerat-odon, Narhval; Keratoglobus, gr.-l., stærk Udvidning og Udspiling af Hornhinden; Kerato-glossus, gr., Horn-Tungemuskel; Kerato-iritis, Betændelse af Hornhinde og Regnbuehinde; Keratokonus, kegleformet Fremdrivning af Hornhinden; Keratomalaci, Ernæringslidelse af Hornhinden (if. hos spæde Børn); Keratomykose, svampagtig Sygdom i Hornhinden; Keratonyxis, Stik gennem Hornhinden (ved Stæroperation); Keratoplastik, Erstatning af et uigennemsigtigt Stykke Hornhinde ved Indheling af et Stykke dyrisk Hornhinde; Keratoskop, et, Redskab til Undersøgelse af Hornhinden, Keratoskopi; Keratotom, Redskab til at gøre Indsnit i Hornhinden med.
Keratine, gr., eg. Hornslutning, en sofistisk, urigtig Slutning (en af den megarensiske Skoles Sofismer) = Cornutus, f. d.
Keration, gr., et, en lille Vægt, f. u. Karat.
Keraunia, gr. (keraunos, Tordenkile; Lyn og Torden), pl., = Belemniter; Keraunion, et, pilformigt Tegn i Bøger ved fordærvede el. misbilligede Steder; Kerauno-chrysos = aurum fulminans; Keraunometer, et, Lynmaaler; Keraunoskopeion, et, Sted, hvorfra man iagttager et Tordenvejr; ogs. = Bronteum, f. d.; Keraunoskopi, Spaadom af Lynild el. Torden.
Kerberos, gr. (sanskr. karbura, karbara, spraglet), (Myt.) f. u. Pluto; ogs. = streng Vogter, uhøflig Portner, bidsk Hund.
Kerer, gr., pl., Dødens Gudinder hos de gamle Grækere, ofte = Parcer.
Keri, f. Kri.
Kerkider, gr. (kerkis, Væverskyttel), pl., (i det gammelgræske Teater) de kileformigt sammenløbende Afdelinger af Siddepladserne, en Slags Loger, f. Cuneus.
Kerkoper, gr. (kerkos, Hale), pl., (Myt.) Dværge, som Herakles fangede og senere løslod; Kerko-pithek, Abe (pithekos) med Hale, Marekat.
Kerkosis, gr., Kødudvækst, Polyp paa Modermunden.
Kermes, ar. pers. (kirm, Orm), Navn paa 3 røde Farvestoffer (K. minerale, amorft Svovlantimon; Kermes-Bær, Frugten af Phytolacca, og Kermes-Korn, f. Karmin); Kermes-Saft, et mod Forkølelse brugt Lægemiddel.

Kermes, s. Kirmes.
Kero-graphi, gr. (keros, Voks, l. cera), Voksmaleri; Fremstilling (ved Galvanoplastik) af Trykformer; Keromanti, Spaadom af Voks; Keroma, et, Voksplaster; Keromel, Salve af Voks og Honning; Keropissa, Plaster af Voks og Beg; Keroplastik, Voksformekunst; Keroto-malagma, et, Lægemiddel af Voks, Olie 2c. (Mellemting mellem Salve og Plaster).
Kerosin-Olie = Petroleum, s. d.
Kersey el. Kirsey, eng., et tæt, kipret Uldtøj, ens paa begge Sider, hvidt el. farvet (Navn efter Byen Kersey i Suffolk).
Kerykeion, gr. (keryssein, være Herold [keryx], udraabe, forkynde), Heroldstav; Keryktik, gejstlig Talekunst.
Keton, (Kem.) organisk Forbindelse af Syreradikaler med Alkoholradikaler.
Ketser (af eng. catch, fange), et Slags Fiskegarn; Ketsstab (Smække) til Fjederbold, Tennis 2c.
Ketubah, hebr. (af kethubah, det skrevne), et, Vielsebrev; Ketubim, pl., = Hagiographa.
Keuper, Etage i Trias-Formationen.
Kever Ovaus, jød., Forfædrenes, Forældrenes Grav.
Keydy, Bøhmernes Navn paa Sækkepiben (pol. gajdy).
Khabir, ar. (khabara, give Besked), = Chabir.
Khakan, tatar.-tyrk., Hersker; Titel for de mongolske Fyrster.
Khalif, ar. (khalifah, af khalafa, efterfølge), Muhameds Efterkommer, Stedfortræder, Statholder el. verdslig og gejstlig Efterfølger, den muhamedanske Religions Overhoved; i Nord-Afrika overh. Statholder, General, Befalingsmand; Khalifat, et, en Khalifs Værdighed, hans Rige, det af Muhameds Efterfølgere styrede Rige; Statholderskab.
Khamsin, s. Chamsin.
Khan, tyrk.-tatar., Tatarfyrste, Hoved for en tatarisk Stamme; Khanat, et, en Khans Rige, Landstrækning.
Khan, pers., s. Han.
Khandschar = Handschar, s. d.
Kharadschi, pl., tyrk., de til Gesandtskaber henhørende Kristne, som ere fri for Kopskat (s. d.).
Kharos(h)ti, en oldindisk Skrift.
Khasseki-Sultane, tyrk., første Sultaninde, Tronfølgerens Moder.
Khatib, ar. (khataba, prædike), s. Chatib.
Khatti-scherif, s. Hatscherif.
Khediv, tyrk. (pers. Khediv, Konge, Fyrste), = Illustrissimus, Underkonge, den ægyptiske Vicekonges Titel (siden 1867).
Khivas, østindisk Vægt paa omtr. 800 Pd.
Khnubis = Chnum.
Khotbah el. Khutbeh, ar., Prædikenen ved Muhamedanernes Fredagsgudstjeneste.
Khung-fu-tse = Confucius.
Khut, s. Tekhut.
Kiafir, tyrk., pl. Kuffar, s. Kafir.
Kiang, kin., Flod.
Kiaya el. Kihaja, tyrk., Fuldmægtig, Vikar, Agent; Kiaya-Bey, Storvizirens Fuldmægtig.
Kibitka (af ar. kubbat, Telt, Solskærm), let russisk Brædevogn; ogs. et Skindtelt hos Tatarerne og Kalmukkerne.
Kibla, ar. (kiblah, af kabala, ligge lige over for), den Himmelegn, ad hvilken Muhamedanerne vende Ansigtet under Bønnen (neml. mod Mekka; efter Muhameds opr. Bestemmelse skulde Jerusalem have været Kibla).
Kidaris, gr., et Slags persisk Kongeturban.
Kiddusch, hebr., jødisk Ceremoni (i Hjemmet og Synagogen) til Indledning af Sabbaten og Festdagene; særl. Indvielsen af Brødet og Vinen; Kidduschin, Brudevielse, særl. Overrækkelse af Vielsesringen.
Kid-napper, eng. (kid, Ged, Barn; nab, stjæle), en, som røver Mennesker, Menneskeraner; Kidnapping, Menneskeran.
Kiek in die Welt, t., Grønskolling.
Kieler-Omslag (plt. ummeslach, Omsætning), Kieler-Marked; Kieler-Sprut, r. Kieler-Sprotte, t. (holl. sprot), en, fra Kiel forsendt, sædv. røget Brisling (l. clupea sprattus).
Kikajon, hebr., Navn paa et Træ, under hvilket Profeten Jonas (4, 6) fandt kvægende Skygge.
Kiks, s. Biscuit.
Kiks, t., s. Kix.
Kilar-Baschi, tyrk., Storsultanens Over-Mundskænk og tillige Overopsynsmand over Kælderen (kilar).
Kil-are, gr.-fr., s. Are.
Kilder-kin, eng., engelsk Ølmaal, = 18 Gallons (s. d.) = 84,65 danske Potter.
Kilé = Kiló.
Kille, jød. (hebr. kehilla), Menighed.
Kiló, ældre tyrkisk Kornmaal; i Grækenland = Hektoliter.
Kilo— (af gr. chilioi, tusinde), i Sammensætninger = tusinde; Kilo = Kilogram; jvf. Gram, Liter, Meter, Stère, Watt.
Kilt, skotsk (jvf. Kelt), Højskotternes Skørt.
Kimelier el. Keimelier, jvf. Cimel—.
kimmerisk Mørke, Bælgmørke (efter Kimmerierne, et Folk (hos Homer), der boede ved Nedgangen til Underverdenen).
Kin = Catty.
Kina-Bark (af peruansk quina-quina, Bark), Barken af Kina-Træet (Cinchona), brugt i Medicinen, if. som feberstillende og styrkende Middel, særl. paa Grund af det deri indeholdte Alkaloïd, Kinin; Kina-Tinctur, Kina-Draaber, sammensatte Roboransdraaber, spirituøst Udtræk af Kina-Bark 2c.
Kinder-pulver, t., Børnepulver, et Afføringsmiddel.
Kind-Kæbe, t. (Kinn, Hage), Hagekæbe.
Kineit, af gr., et Sprængstof, væsentlig Skydebomuld.
Kinematik, gr. (kinesis, Bevægelse), Bevægelseslære (i geometrisk Forstand); Kinematograph, en, Kinemato-skop, et, en af Brødrene Lumière opfunden Forbedring af Kinetographen (samme Apparat optager og gengiver Billederne); Kines-iatrik, Sygegymnastik; Kinesio-neurose, Nervelidelse i Bevægelsesorganerne; Kinesi-therapi, Sygdommes Behandling ved metodisk Gymnastik; Kinetik, Bevægelseslære (med Hensyn til Lege-

mernes gensidige Virkning), jvf. Dynamik; kinetisk, vedrørende Bevægelse, ogs. = mimisk; Kineto-graph, et af Edison opfundet Apparat, hvormed der hurtig kan optages en Række Øjebliksbilleder af bevægelige Genstande, der genfremstilles ved Hjælp af et Kinetoskop.

King, kin., Toneredskab; hellig Bog; Hovedstad (s. Nanking, Peking); ogs. et Markmaal.

King mob, eng., Kong Pak, s. Mob.

Kings-Bench (—Bentsj), eng., eg. Kongens Bænk, Sæde; Over-Hofret, en af de tre kongelige Overretter i London (under en Dronnings Regering: Queens-Bench); ogs. et londonsk Fængsel, der især tjener til Gælds-Arresthus.

Kinin, s. Kina-Bark.

Kinke, holl. (kink), lille Øje el. Bugt paa et Tov el. en Kæde.

Kinnor, hebr., lille nistrenget Harpe (omtalt i Bibelen).

Kinomo, japan., Japaneserindekjole til Højtidsbrug.

Kinoptikon, gr., et, Sted med Fremvisning af Kinetographen o. l.

Kintar (af l. centum, hundrede), marokkansk Centner.

Kion, gr., Søjle, Pille; Drøbel; kionedōn, gr. adv., søjledannet, som en Pille (om et Skrift, hvori Ordene ej danne vandretløbende Linier, men skrives under hverandre).

Kiosk (tyrk. kiushk, eg. Havetelt), let Hus af fritstaaende Søjler med et Tag over, ogs. som Del af en større Bygning; Havehus; større Bygningskompleks; mindre Bygning af Jern, Glas og let Træ til Avissalg, Telefonering &c.

Kio-tom, gr. (af kion, s. d.), Kniv til at beskære Drøbelen.

Kips (Garverudtryk), eng., et, Skind af ungt Hornkvæg (Kvier).

Kiragi, tyrkisk Tog- eller Karavan-Fører.

Kirdar-Aga, tyrk., Storsultanens Kappebærer.

Kireh, polsk (kiereja), lang Pelskaabe til Mænd; jvf. Curé.

Kirgisere, pl., to centralasiatiske, tyrkisk-mongolske Folkestammer.

Kirke, s. Circe.

[Kirke, dette danske Ord er opkommet af gr. kyriakos, som hører til, vedrører Herren; l. dominica (domus), Herrens (Hus)].

Kir-mes, t. (eg. Kirch-messe, Fest i Anledning af en Kirkes Indvielse), Marked; Markedsgave.

Kirsch el. Kirsch-wasser, t., Brændevin, tilvirket af Kirsebær (Kirsche).

Kirsey, s. Kersey.

Kirso-cele, s. Cirsocele.

Kirurg &c., s. Chir—.

Kis, Keser, tyrk., Pung; = 500 Pjaster; en K. Guld (Gave fra Sultanen) = 30000 Pjaster.

kisil, tyrk., rød (i Egennavne, is. geografiske).

Kisjak, russ., sydrussisk Brændsel, tilberedt af Kvæggødning.

Kislar-Aga, tyrk. (kis, Pige, ung Kvinde, pl. kislar), eg. Pigernes Herre, s. Aga.

Kislev, hebr., s. Chronologi.

Kismet, ar., den uundgaaelige Skæbne; Hengivelse i Skæbnen.

Kissa, Kitta, gr., Ædesyge; = Pica.

Kiss-me-quick, eng. (spøg.) en c. 1850 opkommen Damehat uden Skygge.

Kisso-Ide, gr. (eidos, Skikkelse, Form), (Geom.) en Kurve „af tredie Grad" (Navnet af en vis Lighed med Vedbend [kissos]).

Kissybion, gr., et, Drikkekar af Træ; Blandingskar til Vin.

Kitab, ar. (kataba, skrive), Bog.

Kit-cat, eng., Portræt i et vist Format (mindre end halv Figur), i hvilket Kneller malede K.-Klubbens Medlemmer.

Kithara, gr., s. Cithara.

Kitin, s. Chitin.

Kiuptar, tyrk., Storsultanens Mundskænk.

Kivik, lille russisk Flodfartøj.

Kiwa, sydamer. alkoholisk Indianerdrik, tillavet ved Hjælp af Spyt.

Kix, t. (Kicks), Fejlstød i Billard (naar Queuen glider fra Ballen); Løjer, Skæmt („gøre K. med en"); kixe, t. (kicksen), gøre et saadant Fejlstød.

Klabauter-mand, t., Skibsnisse; s. Clabaud.

Kladde, t. (holl. klad, Klat), det første skriftlige Udkast til noget, = Concept (s. d.); (Kbspr.) en Bog, hvori de daglige Forretninger, undtagen kontante Ind- og Udbetalinger, foreløbig indføres, = Memorial, Manual, Strazze, Primanota, s. d.

Kladderadatsch, t., Lydord, der betegner Sammenramlen; Navn paa et tysk Vittighedsblad (fra 1848).

Klafter, t., Favn, Favnemaal, ogs. Flade- og Rummaal.

Klake, Klaker, s. Claque.

Klamaj, t. (Klamei), kileformet Redskab, hvormed Naadderne (s. Naad) aabnes lidt, naar de skulle kalfatres (s. d.).

Klamm, t. (Klamme), en af en Elv gennemstrømmet Bjerg-Kløft, = Gorge; Klammer, Klemme, Parentes.

klarere, af l., bringe paa det rene; betale en Regning, is. en Toldregning; Klarering, Afregning, is. med Toldvæsnet.

Klarinet, s. u. Clarine.

Klasse, l. (classis), Fag, Afdeling, is. en højere Afdeling, som indeholder flere Underafdelinger: Ordener, Slægter, Arter og Afarter; (Polit.) Stand; (i Skolerne) Lærlingeafdeling, tidligere kaldet Lectie (s. d.); Klassifikation, Inddeling i sideordnede og underordnede Fag, Klasser &c.; Klassifications-Kendelse, s. Prioritets-Dom; klassificere, inddele, afdele i Fag, Klasser; ordne efter Ligheden i Kendemærker.

Klassiker, klassisk Forfatter, mønstergyldig, til de ypperste hørende Forfatter i en hvilken som helst Litteratur el. Litteraturgren; særl. græsk el. romersk Oldtidsforfatter; klassisk, l. (classicus), opr. hos Romerne: hørende til den første Klasse (classis) ifølge de romerske Borgeres Inddeling i 6 Klasser; mønstergyldig, ypperlig; k. Litteratur, k. Værker, mønstergyldig Litteratur, Mesterværker, særl. fra den græsk-romerske (den klassiske) Oldtid; k. Archæologi, k. Philologi &c., Arkæologi, Filologi &c., der særl. vedkommer den græsk-romerske Oldtid; k. Kunstretning, k. Livsanskuelse, en saadan, der, i Tilslutning til den græsk-romerske Oldtids, hævder det indres

fuldstændige Udtræden i det ydre, modſ. det særl. ved Kristendommen fremtraadte romantiske (s. d.), hvis Særkende er det ydres Uformuenhed til udtømmende Fremstilling af det indre; Klassicisme, Forkærlighed el. Partiskhed for den klassiske Oldtids Aand og Smag (modſ. Romanticisme); Klassicitet (f. Ex. Stilens), klassisk Anseelse, Mesterskab.

klastiske Bjergarter (gr. klaein, bryde, brække), Brudstykke-Bjergarter, bestaaende af sammenhobede Brudstykker, Korn el. Smaadele med el. uden Bindemiddel (f. Ex. Ler, Sandsten).

Klaver, et, Musikinstrument med Metalstrenge, der anslaas ved Hjælp af et Klaviatur ɔ: et System af Gribestokke, Taster el. Tangenter (l. clavis, s. d.), jvf. Clavecin; Klaver-Skole, Lærebog i Klaverspil; K.-Udtog, Arrangement for Klaver (med el. uden Tekst, af større Musikstykker, if. Orkesterværker.

Klefter, s. Klepter.

Kleid-agra, gr. (kleis, Nøgle, Nøgleben), Gigt i Halsen og Nøglebenet; Kleiduchos, Nøglebærer.

Klejne, t. (dannet af Formen Kleinet, s. Klenodie), Smaakage, Bridkage, Snokage.

Kleisto-gami, gr., (Bot.) det Forhold, at Blomsten ikke aabner sig, og saaledes Selvbestøvning maa finde Sted; kleistogame el. clandestine Blomster, saadanne, i hvilke Selvbestøvning finder Sted.

Klematis, gr. (klematis, af klema, Spire, ungt Skud), Urt el. Halvbusk af Ranunkelfamilien med slyngede Stængler, brugt i Haver, især til Beklædning af Verandaer (s. d.), og Lysthuse.

Klen-odiē, t. [Kleinod, mht. Kleinot, Kleinet, lille (t. klein) fin Ting], et, en kostbar, dyrebar Ting, if. Guld og Ædelstene; enhver Ting, man sætter høj Pris paa; Gørsom (gl. dansk); Rigs-Klenodiër, Smykker, som bruges ved Kongers ꝛc. Kroning.

Kleobis og Biton, gr., (Myt.) Sønner af Heras Præstinde, Kydippe, hvis Vogn de, da Okserne ikke strax vare til Stede, ved et festligt Optog selv trak 45 Stadier. Da Moderen herfor udbad sig Gudindens bedste Velsignelse over sine Sønner, slumrede disse, efter endt Offer, ind for ikke mere at vaagne.

Klepper(t), t. (oldn. klepphestr), lille, tætbygget Rejse-Ridehest, jvf. Pony.

Kleps-elæum, gr. (kleptein, stjæle, liste; elaion, Olie), et, en Lampe, i hvilken lige saa megen Olie tilflyder som Flammen tærer; Klepsydra, gr. (hydor, Vand), eg. Vandtyv, Vandur (Tidsmaaler hos Grækerne og Romerne).

Klepter el. Klephter, gr. (kleptes), pl., eg. Tyve, Røvere; nygræsk Krigerskare; kleptisk, tyvagtig; lønlig; Klepto-mani (mania, Raseri), sygelig Hang til at stjæle; Stjælesyge.

Kler-archi, gr., et, = Klerokrati, s. d.; Kleresi, gr.-l. (l. Clericatus), et, Gejstligheden, et Steds samtlige gejstlige; Præstestanden; ogs. foragtelig: Samling, Hob (af Mennesker i ensartet Virksomhed): hele Kleresiet; Klerk, Kleriker el. Clericus, gr.-l., gejstlig, Præst, skriftlærd; clericus vagus, en vel ordineret, men ikke i noget bestemt Embede ansat gejstlig; clericus clericum non decimat, den ene gejstlige tager ikke Tiende af den anden, el. ingen Betaling for Embedsforretninger; Klerika el. Clerica = Tonsur; klerikal, gejstlig, som vedrører el. tilhører den gejstlige Stand; Klerikat, et, gejstlig Stand; s. Klerus.

Klero-gami, gr., et, Præsteægteskab; Klerokrati, et, Præsteherredømme; Kleromanti, Spaadom af Lodder el. givne Tal; s. Klerus.

Klerucher, gr., pl., eg. Lodsejere; (i det gamle Grækenland) Borgere, udsendte af Staten for at okkupere fremmed Land (Kleruchi), hvoraf hver Mand fik sin Lod.

Klerus, gr. (kleros, Lod; Lodkastning; det ved Lodkastning tildelte; den ved Lod valgte [i den ældste kristne Kirke især om dem, der vare valgte til et kirkeligt Embede, siden om alle gejstlige]), = Kleresi; Clerus vagus, Missionskirke, Vandrepræst.

Klik, t. (Kleck(s), Klat, Plet), i Talemaaden: „sætte en K. paa ens Rygte" = bagvadske, ærekrænke ham.

Klike, fr. Clique (Klik'), (af fr. cliquer = claquer, gøre Larm), eg. larmende Samfund; Selskab, Kreds (gerne med Bibegreb om et egennyttigt el. for andre skadeligt Øjemed); Coterie.

Klima, gr. (Hældning, Skraaning; Hældningen fra Ækvator imod Polerne; efter den heraf afhængige Varighed af den længste Dag inddeltes Jorden i Klimater ɔ: Bælter, inden for hvilke den længste Dag tiltog $1/2$ Time), et, Jord- el. Himmel-Egn, Jord- el. Himmel-Strøg; Luftbeskaffenhed, et Lands Beskaffenhed, if. med Hensyn til Varme og Kulde, Regn og Tørke ꝛc.; Indbegrebet af Vejrforholdene paa et vist Sted; Vejrlag; tropisk, tempereret, koldt Klima; klimatisere, s. acclimatisere; klimatisk, egen for, overensstemmende med Jord- el. Himmel-Strøget; Klimato-logi, Lære om de forskellige Himmelegnes Luftbeskaffenhed; klimatologisk, vedkommende denne Lære. (Alle af gr. klinein, bøje).

klimakterisk, gr. (klimakter, et Trin, Trappetrin), som gør et Trin; klimakterisk Aar = annus climactericus, s. u. annuel; i Pl. om de Aar, i hvilke Kvindens Menstruation ophører; den Tid, der følger nærmest herefter, kaldes Klimakterium, Overgangsalderen.

Klimax, gr., eg. en Trappe; (Talek.) Begrebs- el. Udtryks-Stigning i Tale, jvf. Antiklimax og Gradation.

Kling-beutel (—bøjtel), t., Pung med Klokke paa en lang Stang til Indsamling af Almisse i Kirken.

Klinik, gr. (klinein, bøje, hælde), Undervisning i udøvende Lægekunst ved den syges Seng (kline), klinisk Undervisning; (ambulatorisk Klinik, hvor de syge komme til Lægen; stationær K., der finder Sted paa et Hospital; jvf. Poliklinik); ogs. = Klinikum (Clinicum), et, el. klinisk Institut, et Sygehus, hvori Lægekunsten læres ved Udøvelse; en Specialists Hospital og Konsultationslokale (f. Ex. Øjen-Klinik); Klinikum kaldes ogsaa en Forelæsning over Klinik; Klinikus el. Kliniker, udøvende (praktiserende) Læge, som

særl. giver sig af med Undersøgelse af Patienter ved Sygesengen; klinisk, eg. sengeliggende, syg; som vedrører den udøvende Lægekunst; klinisk Daab, en sygs Daab paa Sygesengen; kliniske Øvelser, Øvelser i Sygebehandling.

[klink-bygget (holl. klink, Klinke, Nagle), om mindre Fartøjer, byggede saaledes, at den ene Planke med Kanten ligger noget ind over den anden (modf. kravel-bygget, f. d.)].

Klinker, holl., et Slags meget haardt brændte Mursten.

Klino-daktyli, gr. (klinein, hælde), (Læ.) skæv Stilling af Fingrene; Klinogram(ma), et, en Firkant, hvis to modstaaende Sider ikke ere jævnløbende; klinogrammatisk, uregelmæssig firsidet; Klinologi, Lære om Sygesengens (kline, Seng) hensigtsmæssige Indretning; Klinometer, et, Hældningsmaaler, Redskab til at maale Liniers el. Fladers, f. Eks. Stenlags Hældning med; (til Søs) et Instrument til Maaling af Skibets Styrlastighed el. Forskellen mellem dets Dybgaaende for og agter; ogs. Krængningsmaaler; klinor-rhombisk Krystalsystem = monoklint Krystalsystem; klinorrhombo-ïdisk, med ingen af Akserne lodret paa den anden; Klino-skop, et, Redskab, som viser, at en Linie, en Flade el. et Legeme hælder; Klino-stat, Redskab til at lade voksende Planter rotere langsomt om en Akse; Klinotechnik, den Kunst at indrette Sygesenge.

Klio, gr. (Kleio), (eg. Forkynderinden), f. Muser.

Klipper = Clipper-Skib.

Kliseo-meter, gr., et, Bækkenmaaler, Instrument til at maale Bækkenets Hældningsvinkel.

Klisis, gr., Svingning (jvf. Epanaklisis); (Gram.) Ordbøjning, Deklination.

Klitoris, gr. (kleitoris), Kildren, en Del af de kvindelige Kønsdele; Klitorisme, unaturlig Ophobnen el. Brug af denne Del; Klitoritis, Betændelse i samme.

Kloak, f. Cloak.

Klobuka, russ., den russiske Gejstligheds cylindriske Hovedbedækning.

Klolo, jød., Forbandelse.

klonisk, gr., (Læ.) krampeagtig, sprællende; kloniske Kramper, hurtigt paa hinanden følgende Krampetrækninger, modf. tonisk (f. d.) Krampe (gr. klonos, heftig, forvirret Bevægelse).

Klope-mani, gr. (klope, Tyveri), = Kleptomani.

Klop-fægter, t. (Klopffechter), Nævekæmper, Slagsbroder af Faget; stridbar Skribent.

Klopholt, t. (Klopfholz), et, Banketræ.

Klor 2c., f. Chlor.

Klor-anthi, gr. (Bot.) Omdannelse af Blomstens Blade helt el. delvis i grønne, mer eller mindre løvbladlignende Organer; Klorofyl, f. Chlorophyl.

klos, eng. (close, af l. claudere, lukke), tæt ved, tæt op til; klos-rebet, med alle Reb istukne (mindst mulige Sejl, i Storm).

Klōs, af eng. (clothes, Klæder), pl., (til Søs) Sager, Ting, Grejer*.

Kloset, f. Closet.

Kloster, l. (claustrum, af claudere, lukke), et, Bolig for nogle efter en fælles Regel levende Munke el. Nonner; et Sambo; Munkebo; (ved Københavns Universitet) = Kommunitetet, f. d.; ogs. Stiftelse, Hospital.

Klotho, gr. (af klothein, spinde), f. Parce.

Klown, eng. Clown (? af l. colonus, Landmand, Bonde), Bondeknold, Tølper, Grobian; en komisk Rolle el. Person i det ældre engelske Skuespil, i engelske Julepantomimer og ved Beriderforestillinger.

Klub, eng. (club; ? af l. globus, Kugle, Klump, Hob, el. af eng. club, Hammer, som Formanden for en K. oprindelig skal have brugt til Ordenens Haandhævelse), et sluttet Selskab, under visse Love og Vedtægter; Klubbist, Klubmedlem.

Klumme, f. Columne.

Klunker, t., pl., simple Blaargarns Lærreder; kuglerunde Frynser.

Klup, t. (Kluppe), Værktøj til at skære Skruer med; Redskab til at maale Træers Tykkelse med.

Klys, holl. (kluis), et, (Søspr.) det Hul, hvorigennem Ankerkæderne lades ind.

Klyster og Klysma, gr. (klyzein, skylle), et, Vædske, som indsprøjtes gennem Endetarmen for at fremkalde Aabning eller indbringe Lægemidler el. Næringsmidler; Tarmbad; (fr. Lavement); klystere, indsprøjte; Klyster-Sprøjte, Sprøjte til dette Brug; Klyzo-Pumpe, Klyso-Pumpe, lille Trykpumpe, der sættes i Forbindelse med Klyster-Røret.

Klyver, holl. (kluiver), trekantet Stagsejl foran Fokken.

Klæg, holl. (klei), fedt, leret Dynd, Marsk.

Knaldhytte, t. (Knallhütte), eg. Bordel; faldefærdigt Hus, Rønne.

Knappe, gl. t. (oldn. knapi, Tjenestedreng), Væbner.

Knaster, f. Kanaster.

Knauser, sædv. udt.: Gnovser, t., Gnier.

Knebels-bart, t. (Knebelbart), Overskæg, Mundskæg. S. Moustache.

Knees, Knises, f. Knjas.

Kneipp-Kur, en Vandkur, opkaldt efter den tyske Præst Kneipp.

Knejpe (af holl. knijp, Knibe, el. knip, Fuglegarn, Bordel), ringe Værtshus, Ølkippe.

Knelgabbe, jød. (hebr. gabbe, Forstander), en lærd og from Mand, der er Tjener hos Præsten (Rofen).

Knemuer, ægypt., pl., de Aander, der efter den gammelægyptiske Tro byggede Jorden.

Kneph = Chnum.

Knesma, gr. (knān, skrabe), et, Kløen; Lokkemad.

Knidosis, gr. (knide, Nælde, Kløen, Brænden; ogs. = Urtication, f. d.).

Knight (Nejt), eng., Ridder, Ordensridder (K. of the Garter, Ridder af Hosebaandsordenen; K. of the Thistle, Ridder af den skotske Tidselorden); ogs. „Springeren" i Skakspillet; K. of the Shire, Grevskabets Repræsentant i Parlamentet; Knights of Labour (Lebør), pl., Arbejdets Riddere, et 1869 af Stevens stiftet, opr. lønligt, Forbund af amerikanske Arbejdere til Forbedring af Arbejdernes Kaar ad statssocialistisk Vej.

Knippel, t. (Knüppel), Kævle.

Knjas, russ. (knjas, pol. kniaz), Fyrste, Person af høj Adel; Knjaghinja, Fyrstinde; Knjashna, Fyrstedatter.
Knob, eng., Knude; 1/4 Sømil, = 2950 Al. (opkaldt efter de paa Loglinen for hver 7 Favne værende Knuder, som tjene til at vise Skibets Fart); knobe sammen, binde sammen.
Knobkerri, Hottentotternes Kastekølle.
Knock-about (Nok—), eng., eg.: slaa løs; en Slags Klovner; K.-Hat, en Hat, der kan krammes sammen.
Knowl-edge is power (Nolledsj is pauer), eng., Kundskab er Magt.
Know-nothings (No-nobbhings), eng., pl., Intetvidende, et 1853 i Nord-Amerika opkommet Parti, der især søgte at modvirke fremmedes Indflydelse i Unionen.
Knuckle-duster (Nøkkeldøster), eng., eg. Knokkelafstøver, et nordamerikansk Forsvarsvaaben.
Knut, russ., en i Rusland indtil 1845 brugt Pisk af haarde Læderremme med Metalkugler; nu = Pletj.
[Knytlinga-saga, isl., islandsk Saga om Danmarks Historie fra Knud den Store til Knud VI (1187)].
Kobalt = Kobolt.
Koban(g), japanesisk Guldmønt af forskellig Værdi (fra c. 4 til c. 88 Kr.).
Kobbel el. Koppel (af l. copula, Baand), et, i Orglet den Indretning, der forbinder to Manualer (Manual-K.) el. et Manual og Pedalet (Pedal-K.); Hunde-, Heste-Kobbel, sammenbundne Hunde, Heste.
Kobler, s Cobbler.
Kobold, Kobolt (gr. kobalos, Skælm, Satyr, el. oldn. kofi, Hytte, hollr, huld), Bjergtrold, Nisse, Vætte, Fjeldvætte.
Kobolt (sandf. af Kobold, s. d., idet Bjergmændene betragtede enhver Malm, der ved Smeltning ikke gav Metal, som Drilleri af en Bjergaand), et haardt, tungsmelteligt, magnetisk, sprødt Metal, som bruges til Blaafarvers Tilberedning.
Kobong, (:os Australierne) Værnegud (Plante eller Dyr); jvf. Totem.
Kobsa, gammel lillerussisk Lut el. Lyre.
Kobys, tatar., tostrenget tatarisk Harpe.
Kochin = Tuberkulin.
Kochumer-Sprog, s. jenisk Sprog og Rotvælsk.
Kock-pit, eng. (cock-pit), Styrehul, et foroven aabent, vandtæt Rum for den styrende, agter paa Dækket i Smaaskibe.
Kodeïn, gr. (kode, Valmue), et Alkaloid (s. d.), som indeholdes i Opium.
Kodjur, Neger-Talisman (i Nillandene).
Kodsja, pers., eg. Olding, Ærestitel for en stor Købmand, Lærer 2c.
Koffardi, holl. (koopvaardij), et, Skibsfart for Handelens Skyld, Søhandel; Koffardi-Skib, Handelsskib.
Koffeïn = Caffeïn.
Kofilnagle (holl. karvielnagel, fr. cabillot), (Søspr.) Bolt med pladeformet Bryst og Hoved til Fastgøring af Tovender.
Kog, t., inddiget Marskstrækning.
Kogi, japanesisk Underhus.
Kognak, s. Cognac.
Koh, Kuh, pers., Bjerg (i Stednavne).
Koheleth, hebr. (af kahal, forsamle), Prædikeren, Taleren (en bibelsk Bog, som tilskrives Kong Salomon).
Kohen, hebr., Præst af Arons Æt; jød. Navn.
Koh-i-Nur, ind., eg. „Lysbjerget", den kostbareste engelske Kronjuvel, skænket Dronning Victoria af det engelsk-østindiske Kompagni. S. Diamant.
Kohl, jød., = Kahal.
Koil-ana-glyph, gr. (koilos, hul), Høj-Relief, Relief med fordybet Grund. Jvf. Anaglyph og Relief; Koiloma, et, en Huling; (Lt.) Byld i Hornhinden; Koilo-metri, Lære om hule Kars Udmaaling.
Koimeterion, gr. (koimasthai, sove), et, Sovested, Hvilested; Kirkegaard (fr. Cimétière).
Koinobion = Cønobium; Koino-logi, gr. (koinos, fælles), fælles Raadslag, if. Lægers.
Koje, s. Køje.
Kokarde, fr. (cocarde, af coq, Hane, paa Grund af Lighed med Hanekammen), Hattesløjfe; Partitegn; Nationaltegn (National-Kokarde).
koket, fr. (coquet (koke), af coq, Hane, altsaa opr.: brystende sig som en Hane, gørende „Haneben"), behagelysten, erobringssyg, flanet; bifaldssyg; Kokette, Kvinde, som søger at tækkes Mandkønnet i Almindelighed, bejler til alles Bifald, bruger Kunster for at erobre og fængsle Mænd; Flane; kokettere, bruge Kunster for at behage det andet Køn og lokke det til sig, bejle, leske; kokettere med noget, f. Eks. med Lærdom, = søge at vinde Beundring derved, pralende lægge samme for Dagen; Koketteri, et, Erobringssyge, Behagesyge, Tækkesyge, Lefleri.
Kokker, gr. (kokkos, Kerne, Bær), pl., Kuglebakterier, s. Bakterie; Kokko-lither, pl., overordentlig smaa stiveformede Kalklegemer, der i Mængde findes paa Havbunden.
Kokoschnik, russ. (kokot, Hane), kvindelig Hovedbynt.
Kokos-Nød, Frugten af Kokos-Palmen (tropisk Plante).
Koks = Cokes.
Kokytos, gr. (af kokyein, græde), (Myt.) en Flod i Underverdenen, over hvilken Charon førte de afdødes Sjæle.
Kolaptik, gr. (kolaptein, udhugge, mejsle), Billedhuggeri (med Mejsel); jvf. Sculptur.
Kolatscher, pl., slav. (pol. kolacz, af kolo, Kreds), smaa, runde Kager med indbagt Frugt, = Kalatscher, s. d.
Kolbak, tyrk., s. Kalpak.
Kolbe, t. (af samme Rod som oldn. kólfr, Kolv, Pil; jvf. eng. club), den bageste, tykke Ende paa en Bøsse; (Kem.) Kar, if. Glaskar med snæver Hals (til Kogning); (Bot.) aksformet Blomsterstand med kødfuld Akse.
Koleïtis, gr. (koleos, Skede), Betændelse i Moderskeden, = Elytritis; Koleocele, Brok i samme; Koleo-ptosis, sammes Fremfald; Koleor-rhexis, dens Sprængning; Koleostegnosis, dens Indsnævring; Koleo-ptera, pl., vingedækkede Insekter med to hornagtige Vingedækker over de egentlige bløde Vinger; Torbister; Koleo-pteriter, pl., forstenede Torbister; Koleoptile, gr. (ptilon, Fjer, In-

sektvinge), et, og Koleor-rhiza, en, (Bot.) Skede, Hylster.

Kolera ꝛc., s. Cholera.

[kolhøgen, vestjydsk („kol" mul. af Karl), livlig, overstadig, munter, overmodig om Mennesker og Dyr].

Kolibri, amerikansk Fuglefamilie, den artrigeste af alle, indbefatter de mindste Fugle.

Kolik, gr. (kolon, Tarm), Smerter i Underlivet ved Affektion af Tarmkanalen; Bugvrid, Mavekrampe; Klemsel; (Colica saturnina, Blykolik, C. pictorum, Malerkolik, ere forskellige Navne paa den tørre Kolik, Colica sicca); Kolik-odyni, Smerter i den store Tarm; Koliko-plegi, Lamhed i Tarmene, Blykolik; Kolitis, Betændelse i Tyktarmen.

Kolkothar, ar. (Fordr. af gr. chalkanthe, Kobbervitriol), Jerntveilte, et rødt el. gult Pulver som Biprodukt ved Glødning af Jernvitriol, caput mortuum.

Kolkyt, (ægyptisk) Balsamerer.

Kolla, gr., Lim (colla piscium, l., Fiskelim, Husblas); Kollenchym, et, Limvæv; kollere, lime; Kollesis, Sammenlimen; Kolletika, pl., sammenklæbende Lægemidler; Kollodium (af gr. kollodes, limagtig), et, Skydebomuld, opløst i Æter eller i en Blanding af Æter og Vinaand; bruges bl. a. i Fotografien til Dannelsen af det første (negative) Billede; i Lt. til f. Eks. at standse Blødning; Kollographi, en Slags Hektographi med Anvendelse af Bogtrykkersværte; Kollo-id, et, limagtig, oftest sygelig, Substans i Legemet, s. ogs. Dialyse; Kollotypi, Lystryk.

Kollekt ꝛc., s. Collect.

Kollybist, gr. (kollybos, lille Mønt, Skillemønt), Vekselerer.

Kollyrium, gr. (kollyra, groft Brød), et, (Lt.) Øjensalve; Kollyredianerinder, pl. (i 4de Aarh.) en kristelig Sekt, der ofrede til Jomfru Maria Kager med hendes Billede; jvf. Jeremias 7, 18 og 44, 19.

Kolnidre, kald., eg. alle Løfter; Aftenen før Forsoningsdagen (Navn af Begyndelsesordene i den Formel, der indleder Gudstjenesten, og hvori alle overilede Løfter, Israeliten maatte paalægge sig selv overfor Gud i det kommende Aar, erklæres for ugyldige).

Kolo, pol., Hjul, Kreds, Plads ved Kongevalget; Runddans (i Serbien og Bulgarien); Kolomaika, (hos Russerne) en Slags Kredsdans.

Kolobom(a), gr. (kolos, lemlæstet), et, Beskadigelse, Lemlæstelse; (Lt.) en isr. medfødt Spalte i Øjets Regnbuehinde el. Aarehinde.

Kolokol, russ., Klokke; Navn paa et af Alexander Herzen († 1870) udgivet republikansk Tidsskrift; Kolokolnik, Klokketaarnet, adskilt fra Kirken.

Kolo-metri, gr., (Metr.) Versenes Inddeling i mindre Afsnit (s. Kolon).

Kolon, gr., et, Led, Afdeling, f. Eks. i en Tale; (Gram.) Del af en Periode, bestaaende af flere mindre Indsnit (Kommata); som Skilletegn: Tvepunkt, to Punkter (:); (Metr.) Del af en Strofe med en vis Versebygning; jvf. Monokolon, Dikolon, Trikolon; (Lt.) den store Tarm, Tyktarmen.

Koloni, s. Coloni.

Kolophon, gr., Slutning, Slutningsefterretning i gamle Værker (indeholdende Bogtrykkerens Navn, Trykkested og Aarstal); Colophonem addere, lat. ordspr. Talemaade, = slutte, bringe til Ende.

Kolophonium, gr., et, Fyrreharpiks, Violinharpiks, Spejlharpiks (Colophonia resina, fra Kolophon i Lilleasien); jvf. Abietin.

Kolos, gr. (kolossos), en meget stor Billedstøtte; Kæmpeskikkelse; Kæmpe; Kolossen paa Rhodos, en 140 Fod høj Billedstøtte, der forestillede Helios; kolossal, kolossisk, kæmpestor, storlemmet, grovlemmet; uhyre; jvf. heroisk og gigantisk; Kolossalitet, Kæmpestørrelse; Kolossæum, s. Colosseum.

Kolostrum, l. (col—), et, (Lt.) Raamælk, den første, mere gullige og fedtholdige Modermælk.

Kolo-tomi, gr. (kolon, Tarm), kunstig Tyktarmsaabning.

Kolp-algi, gr., (Lt.) Smerte i Moderskeden (kolpos, der ogsaa betyder Barm); Kolp-atresi (af tetrainein, gennembore), dennes Sammenvoksen; Kolp-em-phraxis, Forstoppelse i Moderskeden; Kolp-eurynter, gr. (euryneln, udvide), en ballonformig Gummiblære til at indbringe i Moderskeden, isr. for at standse Udflod fra denne el. Livmoderen; Kolpitis, Betændelse i Moderskeden; Kolpocele, Moderskede-Brok; Kolpo-cysto-tomi (gr. kystis, Urinblære), Indsnit i Urinblæren gennem Moderskeden; Kolpo-kleisis, kunstig Tillukning af Moderskeden; Kolpoptose, Moderskedens Fremfald; Kolpor-rhagi, Blodflod af samme; Kolporrhaphi = Elytrorrhaphi; Kolporrhexis, sammes Afrivning (fra Livmoderen); Kolpo-stegnosis, Moderskedens Forvoksning (Sammenvoksen); Kolpotomi, Indsnit gennem Moderskeden.

Kolumne, s. Col—.

Kol-urer, gr., pl., (Astron.) to Storcirkler, der skære hinanden i Verdenspolerne, og som gaa gennem Jævndøgnspunkterne (Æqvi-noctial-Koluren) og gennem Solhvervspunkterne (Sol-stitial-Koluren) (af kolos, afstumpet, og ura, Hale, mul. fordi en Del af den ligger under Horisonten.

Koma, s. Coma.

Koma, gr. (af koiman, inddysse), et, Sovesyge, sygelig Bevidstløshed lige før Døden; Bedøvelse, isr. ledsagende Hjerneapoplexien og visse Forgiftninger; komatøs, søvnig, sovesyg, bedøvet.

Komager (af lappisk gama, pl. gabmanak), pl. Finsko (af Rensdyrskind).

Komala, kelt. (gæl. Caomhmhala, af caomh, skøn, og mala, Øjenbryn), eg. Pigen med skønne Øjenbryn; overh. et Kvindenavn.

Komedie, s. u. Komik.

Komet, gr. (kome, Haar), eg. Haarstjerne, Halestjerne, en Vandrestjerne med en taageagtig, lysende Hale; Kometo-graph, Kometbeskriver; Kometographi, Kometbeskrivelse; Kometologi, Lære om Kometerne; Kometsøger, en Natkikkert, en Kikkert med en vid Synskreds.

Komfur (holl. Komfoor [af fr. chauffoir, Varmestue], Kulpande, Varmebækken), et, el. en, en i Arnestedet fordybet el. paa samme

opmuret Indretning til at sætte Kogekar i; Grue*.
Komik, gr., = komisk Virkning el. Fremstilling, is. Kunst; Komiker, Fremstiller el. Skaber af det komiske (Skuespiller, Digter); komisk (fr. comique [komik']), som hører til Lystspillet; lystig, morsom, som vækker Latter, løjerlig, pudserlig, snurrig; Komedie, l. comœdia (gr. komodia, fr. comédie, enten = Lystigheds-Sang (komos, lystigt Lag, jvf. Komus], eller = Landsby-Sang [kome, Landsby; ode, Sang]), Skuespil, is. Lystspil; et morsomt Optrin, latterlig Tildragelse; jvf. Commedia; Komediant (fr. comédien), Skuespiller (mest med Bibegreb af Maadelighed og omflakkende Levemaade).
Komite, fr. (comité, eng. committee, af l. committere, betro), et af en Forsamling gjort Udvalg af nogle af dens Medlemmer til een eller anden Genstands nøjere Drøftelse; komitere, s. kommittere; jvf. Kommission.
Komma, gr. (koptein, slaa, hugge), et, pl. Kommata, Indsnit, Afsnit af en Periode, jvf. Kolon; et Tegn, som angiver det mindste Ophold mellem Ord (,); (Mus.) Niendedelen af en Tone; Kommatisme, den Skrivemaade, der ynder korte Sætninger; Komma-Bacil, Cholera-Bakterie, opd. af R. Koch 1884.
Kom-mandant, fr. (commandant) (—mangbang, sædv. udt.: —mandant), af l. (mandare, overdrage; befale), den befalende is. i en Fæstning, Befalingsmand; Kommandantur, hans Embede og Værdighed; hans Bolig; Commandement (Komangdemang), et, Bud, Befaling, Herredømme, i Krspr. Kommando; (Befæstnk.) Ildliniens Højde over det foranliggende Terræn el. over andre Værker; kommandere, befale (særlig i Krigstjenesten), byde over; anføre; bruge Kommando-Ord; beherske (jvf. dominere); tale, kræve i en bydende Tone; kommanderet, befalet til, udsendt i et vist Ærinde; Commanderie, s. u. Commende; Kommander-Sergent, forh. den ældste Underofficer ved et Kompagni; Kommando (sp. co-mando), Befaling i Krigstjenesten, is. mundtlig, teknisk, kort Befaling (Kommando-Ord); Ret til at befale; særligt Hverv; det ledende Personale for en større Troppestyrke (Overkommando, Fæstningskommando &c.); Kommando, et, en udsendt Trop Soldater; Kommando-Stav, Feltherrestav; Kommando-Taarn, pansret Opbygning paa Dækket i et Orlogsskib, Opholdssted for Chefen under Kamp; Kommandør, fr. Commandeur, Befalingsmand, Anfører; en Søofficer, Stabsofficer (svarende til Oberst til Lands), siden 1869 næsthøjeste Charge for den danske Flaades Officerer; en højere Grad i nogle Ridderordener.
Kommers, s. Commerce.
Kom-mis (Kommi), fr. (commis, af commettre, l. com-mittere, give at besørge, overdrage), Forretningsbesørger, is. Handelsbetjent, Kontorist, s. Factor og Commis.
Kommis-Brød, af l., K.-Skjorter, K.-Sko (hvis Forfærdigelse i Mængde er given i Kommission), Soldater-Brød, Skjorter &c.
Kom-mission, l. (af com-mittere, sammenføje; overdrage, betro), Fuldmagt; Hverv; samtlige til Udførelsen af et dem paalagt Hverv beskikkede Personer, Udvalg, Nævn (jvf. Komite); at have Varer i Kommission, (Kbspr.) sælge Varer (Kommissions-Artikler) for Tilsenderens Regning; Kommissions-Forretning, K.-Handel, Forretning, Handel for anden Mands Regning, men i eget Navn; Kommissions-Veksel, K.-Tratte, Veksel, som trækkes for Trediemands Regning; parlamentarisk Kommission, s. parl—; Kommissionær, fr., befuldmægtiget, som besørger Handel el. Forretninger for andre, men i sit eget Navn: Kommissær, fr. Commissarius, l., befuldmægtiget, betroet, beskikket til at udføre et, Ærinde el. afgøre en Sag: Kommissariat, l., et, en Kommissærs Hverv el. Embede, særl. Hærforplejnings-Embede; et Kollegium, der besørger Anskaffelsen af Hærens el. Flaadens Fornødenheder; Kommittent, en, som befuldmægtiger, overdrager (et Tillidshverv); kommittere, beskikke, betro; ogs. begaa; Kommitteret, den, hvem et Tillidshverv overdrages, befuldmægtiget, betroet; tidl. Embedsmand i Rettekammeret &c., underordnet de Deputerede (s. d.); Kommittiv, et, = Commissoriale.
Kommode (s. commode), Møbel med Skuffer, Gemmemøbel, mindre Dragkiste.
kom-mun, l. (communis), almen, fælles, almindelig; kommunal, som vedkommer en Menighed (Kommune), s. Ets. Kommunal-Bestyrelse, Byraad, Byøvrighed; Kommunal-Garde, Borgergarde, Borgervæbning; K.-Vedtægt, Straa, Bystraa (landkommunal Vedtægt, Sognestraa); Kommune (—myne), fr., Menighed, Sogn; et vist Distrikt og dets Beboere (der have [især økonomiske] Interesser fælles); Forsamling; særl. den under Pariseruroligheder̃ne i 1871 forsøgte kommunistiske Samfundsorden; Kommunisme, l.-fr., politisk Lære, der ved Indførelse af almindeligt Ejendomsfællesskab el. Fælleseje vil grunde hele Menneskeslægtens Lykke; denne Læres Aand og Grundsætninger (hidindtil — dog med Forbilleder fra tidligere Samfundsforhold (Sparta, Kreta i Oldtiden) og Tankebygninger (Platons Stat, Thomas Mores Utopia) — især fremstillede i Frankrig og England, med forskellige Afændringer, ogs. under Navnene: Babouvisme, Fourierisme, Owenisme, Socialisme, St.-Simonisme, s. d. O.); Kommunist, Tilhænger af denne Lære; kommunistisk, stemmende med det nævnte Partis Lære, stræbende efter sammes Udbredelse; Kommunitet, l., et, Fællesskab, fælles Besiddelse el. Deltagelse; ogs. = Kommune; (i København) en Underholdningsanstalt for uformuende studerende, K.-Alumnerne (stiftet 1569); (lignende ældre Anstalt ved nogle Skoler); Bygning, hvor Studenterne nød „kongeligt Fællesbord“ (communitas regia); Pengestipendium som Godtgørelse i Stedet for hin Understøttelse.
Komos, gr., lystigt Optog, Fest efter Væddekampe; festligt Optog is. for Dionysos; en Satyr som Personifikation for Drikkelaget.
Kompagni, s. Com—.
Kompan, s. Compagnon.
Kom-pas, it. (m. l. com-passus, Cirkel, Passer; com-passare, udmaale med Passer), et,

en paa en staaende Spids svævende Magnetnaal (Deklinationsnaal) med dens Indfatning; Nordviser; Kompas-Hus, tidligere: Rathus, Kassen med Styrkompasset foran Skibets Rat; Kompas-Rose, en kredsformig Tegning paa Kompasset, paa hvilken de 32 Vindstreger ere angivne omkring et fælles Punkt (jvf. Boussole).

kom-plet, l. (af l. com-plere, fylde, udfylde), fuldstændig, fuldtallig, fuldkommen, fuldendt, fuld; Complete, den sidste (syvende) Kloster-Bedetime, efter Vesperen; jvf. Horæ canonicæ; complètement (—mang), fr., fuldkommen, aldeles; Complètement, et, og Kompletering, en, Fuldstændiggørelse, Fuldtalliggørelse, Udfyldning; kompletere, udfylde, gøre fuldtallig, fuldstændig; Komplet-Maskine, et bl. a. i Skriftstøberier anvendt Redskab til Fremstilling af Skriftmateriale; Completorium, et, = Complete; ogs. et Tillægsskrift, fuldstændiggørende Tillæg.

Kom-pliment (Kongplimang, alm. Udt.: Kompliment), fr. (af gl. fr. complir, udfylde, opfylde, nemlig en Pligt; altsaa eg. det samme som Complement, s. d.), Høflighedstegn, vist en nærværende i Ord el. Lader, en fraværende skriftlig; Hilsen, Bukken, Nejen; Smiger, tomme Ord; Lykønskning; Æresbevisning; i pl. ogs. Vidtløftigheder, Omstændigheder; Compliment de boeuf (— dø bøf), Stuehøflighed, kluntet, slet anbragt Høflighed; Complimentaire (Kongplimangtær) = Complementær, s. d.; Complimentarius, ny l., el. Complimenteur (Kongplimangtør), fr., Komplimentmager, Smigrer; komplimentere, hilse, bukke el. tage Hatten af for en; byde velkommen; sige noget høfligt el. forbindtligt.

Kom-plot, fr. (? af fr. pelote, en Bold, Klump, af l. pila, en Bold; el. sandsynligere i St. f. comploit af l. complicitum, = complicatio, Indvikling, Deltagelse i), et, lønligt Forbund til et strafværdigt Foretagende, Snigforbund, Sammensværgelse, Mytteri, Bande; komplotere, indgaa Snigforbund, sammensværge sig, stifte Mytteri; Comploteur (Kongplotør), Komplotmager, Urostifter.

Kompost, s. Compost.

Kompot, (sædv. udt. Kompot), fr. (compote, af l. com-positum), henkogt Frugt med Sukker, Frugtgrød; Compotière og Compotier (Kongpotje), Kompot-Skaal.

Komte- el. Compte-Seletøj, s. Kumte.

Konak, tyrk., Herberg, Hus; en Vali's Residens; Kongeborg.

Koncha, gr. (konche), Snegl; Musling; Skaldyr; Skjæl*; (Kl.) Ørehulen (der gaar over i Høregangen); Konchi-fera, pl., Muslinger; konchiform, gr.-l., muslingdannet; Konchiter, gr., pl., forstenede Muslinger; Konchograph, en, som beskriver eller afbilder Muslinger og andre Skaldyr; Konchographi, denne Kunst; konchographisk, dertil hørende; Konchoïde, (Geom.) en Kurve af fjerde Grad; Koncholog, Skaldyrkender; Skaldyrsamler; Konchologi, Kundskab el. Lære om Skaldyr.

Konchyliër (Kongk—), gr., pl., Skaller af Bløddyr, is. af Muslinger og Snegle; Skjæl*; Konchylio-lither, pl., forstenede Skaldyr; Konchyliolog = Koncholog (s. d.); Konchyliologi, Skaldyrkundskab; Konchyter, pl., forstenede Muslinger.

Kondition &c., s. Con—.

Konditor, l. (condire, nedlægge, sylte, krydre), Sukkerbager; Konditori, et, Sukkerbageri, Kagebageri; Sted til Salg og Fortæring af Kager &c.

Konduktør &c., s. Con—.

Kondurango, en sydamerikansk Plante, en kort Tid forsøgt som Middel imod indvendig Kræft.

Kondylom(a), gr., et, pl. Kondylomata el. Kondylomer, et Slags vorteagtige Fremragninger, der enten ere flade, og da af syfilitisk Oprindelse, el. spidse, og da ikke af denne Oprindelse; Kondylus, (Anat.) et Benhoved, den runde Ende af et Ben, der bevæger sig i Benhulen; kondylo-idëisk, som ligner et Benhoved, knapformig.

Konfederatka, polsk firkantet Hue med firkantet Puld.

Konfirmand &c., s. Con—.

Konflikt &c., s. Con—.

kon-fundere, l. (fundere, gyde, øse), sammenblande, forbytte; forvirre, gøre forlegen, skamfuld; konfus, forvirret; Konfusion, Forvirring, Uorden; Sammensmeltning; i Retsspr. det Tilfælde, i hvilket den berettigedes og den forpligtedes Person falde sammen (f. Ex. naar Kreditor arver sin Debitor); Confusione, it., (Mus.) = Imbroglio; annus confusionis, l., Forvirrings-Aaret, Aaret 45 f. Kr. F., der ved Julius Cæsars Berigtigelse af Tidsregningen maatte faa 445 Dage; Confusionarius, ny l., (spøgende) en, som stifter Forvirring; en, som idelig er i Forvirring; confusum chaos, l.-gr., et, Virvar.

Kon(g)-fu-tse = Confucius, s. d.

Kon-grës, l. (congressus), Sammenkomst; is. Møde i internationalt Øjemed af Regenter el. af disses højeste Tillidsmænd, sædv. deres Ministre. (Forskellen mellem Kongres og det dermed undertiden ensbetydende Conference sædv. den, at den sidste har en indledende Forhandlings Karakter og sammensættes af mere frit valgte Tillidsmænd); ogs. om faglige internationale Møder (f. Ex. Læge-K., Jurist-K.); (i Nordamerika) den lovgivende Magt, bestaaende af Senatet og Repræsentanternes Hus.

Konidie, gr., Knopcelle, kønsløst Formeringsorgan hos visse Svampe.

Koni-ferer, gr.-l. (konos, Kogle, ferre, bære), pl., Koglebærere, d. e. Naaletræer; Koniglob(us), en, el. Koni-globium, gr.-l., et, (Astron.) en Stjernekegle (Fremstilling af den ene Halvdel af Himmelkuglen med de derpaa synlige Stjerner, i Skikkelse af en udfoldet Kegleflade; Konirostres, pl., Keglenæb, Familie af Spurvefuglenes Orden; Konisection, gr.-l., Keglesnit; Konisector, gr.-l., Redskab til at skære Kegler med, eller gøre Keglesnit; konisk, kegledannet; Kono-ïde, (Geom.) Navn paa en Flade af konoïdisk, kegleliguende Form; Konophthalmus, en Art af Staphyloma, s. d.; Konus, gr., (Geom.) Kegle; (Math.) Keglesnekke.

Konk (s. Koncha), Trompetsnegl.

kon-kav, l., indhvælvet; Konkav-Glas, Hulglas, Glas, som paa een eller begge Sider have en hulsleben Krumning (i første Tilfælde kaldes et saadant Glas Plan-konkav-Glas, i andet Tilfælde Konkav-konkav-Glas, dobbelt Hulglas. dobbelt indhvælvet, bikonkav); Konkav-Spejl, Hulspejl; Konkav-Vinkel, Vinkel, mindre end 180° (modſ. Konvex-Vinkel, der er større end 180°; hos nogle Forfattere omvendt); Konkav-konvéx-Glas, ſ. konvex; Konkavitet, Hulrunding, Rundhuling, Indhvælving.

konkret, ſ. concret.

Konkurrent &c., ſ. Conc—.

Konkylie &c., ſ. Konch—.

Konopeion, ſ. Canapé.

Konos, gr., Kegle; (ved Dionysosfester) Redſkab omtr. = Turdun.

Kon-sekven(t)s, l., Con-séquence (Kongſekangſ'), fr., Følge, Slutningsfølge; Følgerigtighed, Følgeſtrenghed; Faſtholden af Grundſætninger, Selvſtemmighed (f. Ex. en Mand af K.); ogſ. (om Ting, Begivenheder) Vigtighed, f. Ex. en Sag af K.; Konsekvens-Mager (ſ. l. Consequentiarius), Følgemager, Slutningsmager, en, ſom i ond Henſigt drager urigtige, fornærmelige el. ſkadelige Slutninger af andres Tale og Handlinger; ſom ſøger at bekæmpe andres Paaſtande el. Lærdomme iſ. ved at paapege mulig ſkadelige el. farlige Følger, ſom disſe ſkulle have; K.-Mageri, en ſaadan Fremfærd; Konsekvens, en og et, (den) det følgende, efterfølgende; Følge- el. Efter-Sætning (= Apodosis, ſ. d., modſ. Antecedens, ſ. d.); konsekvent, følgerigtig, følgeſtreng, ſlutningsrigtig; ſelvſtemmig; consequenter, l., følgelig; Consequentia, l., Følge, Slutning, jvf. a posse ad esse non valet consequentia, og: ab esse ad posse valet c.

Kon-sol, fr. (con-sole, af l. solum, Grund, Underlag? af l. con-solidare, befæſte?), (Bygnl.) Kragſten; en fremragende Sten, Fremſpring, lille Hylde el. et lille Bord, Konsol-Bord, paa en Væg, beſtemt til at bære noget; Konsol-Skab, Skab under et Spejl.

Kon-stabel (con-stabularius, Teltbroder, Kaſernefælle, el. comes stabuli, ſ. Connétable), Fyrværker, Stykſkytte; i den danſke Hær den menige Artilleriſt, der har med ſelve Kanonens Betjening at gøre (medens Trainconstablerne ere de menige Artilleriſter, der føre Beſpændingen for Kanonerne og Ammunitionsvognene); (i England, ogſ. i Norge og Sverige) en Rets- el. Politi-Betjent.

konstant, l., beſtandig, varig; ſtandhaftig, udholdende; vis, bekendt; tilforladelig; herſkende; Konstant, (Mat.) en uforanderlig Størrelſe, modſ. variabel Størrelſe; Konstantia el. Konstan(t)s, Beſtandighed; Enshed; Karakterfaſthed.

kon-statere, fr., beviſe, gøre klar; godtgøre, ſtadfæſte, afhjemle, godkende; dokumentere; Konstatering, Bevisliggørelſe, Stadfæſtelſe, Godkendelſe.

Konsument &c., ſ. Con—.

kontant, fr. (comptant, ſ. comptabel), rede (om Penge), i rede Penge, en kontant Mand, en (i Pengeſager) paalidelig Mand, ſlagfærdig, raadſnar Mand; Kontanter, pl., rede Penge, Møntſorter (it. di contanti, in c., el. a c., per el. pro contante, i el. med rede Penge, af it. contare, regne, tælle).

Kontor, fr. (comptoir), et, eg. Tællebord, Regnebord (paa hvilket Regnſkabet i ældre Tider udførtes ved Hjælp af Smaaſten (l. calculus, ſ. d.), Smaaſtykker af Metal, Ben el. desl. (jeton, ſ. d.), el. Ærter („regne et Slægtſkab ud med Ærter"); offentlig el. privat Skrive- el. Forretnings-Lokale; den dertil knyttede Virkſomhed; Kontorist, en, ſom er anſat paa et Kontor, Skriver &c. De Comptoirske, de (tidligere) hanſeatiſke Købmænd i Bergen.

Kontra-hent, l. (trahere, trække, drage), den, ſom indgaar en Kontrakt el. et Forlig, ſlutter en Pagt, afſlutter et Køb; kontrahere, afſlutte, indgaa en Kontrakt; jvf. Contrahentia; Kontrakt, Aftale, Overenskomſt, genſidig frivillig Forpligtelſe, Pagt; ſkriftlig Overenskomſt; jvf. contract.

Kontrast, fr. (it. contrasto, af l. contra stare, ſtaa imod, ſtride), Sammenſtilling af to Genſtande, for at forhøje el. ſvække det andet Indtryk i Sammenligning med det første; paafaldende Forſkel imellem to Genſtande med Henſyn til visſe Egenſkaber; (Talek. = Antitheton); kontrastere, ſtikke af, være paafaldende ulig, ikke paſſe ſammen; bringe til at afſtikke; Kontrast-Farve = complementær Farve.

Kontrol, fr. (controle, af contre-rôle, en Modliſte, Dobbelt-Regiſter over Udfærdigelſer o. ſ. v., it. rotolo, lille Rulle, af l. rota, Hjul), (en Regnſkabsførers el. overh. Embedsmands) Tilſyn (med en andens Regnſkabs- el. Embeds-Førelſe); Kontraregnſkab; kontrolere, efterregne ens Regnſkab, holde Bog med ham; have Tilſyn el. Opſyn; have Øje med en; Kontrolør, en, ſom holder Bog med en anden, efterſer hans Regnſkaber, fører Kontraregnſkab; Opſynsmand; en, ſom tiltager ſig at bedømme, kritiſere andres Handlinger.

kontrær, ſ. contraire.

Kontur, fr. (Contour (Kongtur), gr. tornos, Cirkel, Runding, Drejejern, l. tornus), Omkreds, Omrids, iſ. af en Figur el. Tegning; konturere el. konturnere, gøre Omrids, runde, afrunde; konturneret, tegnet, udkaſtet; ogſ. kunſtlet, forbrejet, ſkæv; (Baabenk.) vrang, bagvendt.

Kontusche, Kontusse, Kantusse, pol. (kontusz, en polſk Overklædning; jvf. gr. kandys, en perſiſk Overklædning med Ærmer), et Slags lang Kvindetrøje med Læg i Ryggen; Morgendragt, Magskjole; Kantusse, almindeligt Øgenavn paa den mediciniſke Forberedelſeseksamen; Kantusse-Bal = et Bal, hvor det gaar noget vel frit og formløſt til; Kantusse-Eksamen = „Kaffelovnseksamen".

Konval, (Bot.) Familie af Liljeblomſtredes Orden.

konvéx, l. (convehere, bringe ſammen), udhvælvet, linſeformig; k. Polygon, Mangekant, hvis Siders Forlængelſer alle falde udenfor Mangekanten; Konvéx-Glas, ophøjede Glas el. Linſeglas, ſom enten paa een el. paa begge

Sider have en kugledannet, ophøjet Krumning (de sidste ere de egentlige Convèx-Glas; ere de derimod kun paa den ene Side ophøjede og paa den anden plane, kaldes de Plan-konvèx-Glas; ere de endelig paa den ene Side ophøjede og paa den anden hule, kaldes et saadant Glas konkav-konvèx, huløphøjet, el. Meniscus el. Lunula (Maane); konvèx-konvèx, = bikonvèx, s. d.); Konvèx-Spejl, ophøjet Spejl, Kuglespejl; Konvèx-Vinkel, en Vinkel, større end 180° (jvf. u. konkav); Konvexitet, ophøjet Runding, Bueflade, Linseform.

Kop, holl., Hoved, Knap, Kop, Kornmaal, = 1 Liter.

Kopal, merik., s. Copal.

Kopek, russ. (kopeika, af kopje, Lanse, fordi denne Mønt oprindelig var præget med en lansevæbnet Rytter), russisk Kobbermønt, = $\frac{1}{100}$ Rubel, c. 2 Øre.

Kopepoder, gr. (kope, Aare til Roning), pl., en Orden af Smaakrebsene.

Kopernikanere, s. Cop—.

Kophosis, gr. (kophos, døv), Tunghørighed, Døvhed.

Kophta, mystisk ægyptisk Mirakelmager (sands. af Kopte, s. Koptes).

Kopi, l. (copia, l., Forraad), Afskrift, Genpart; Efterligning, Afbildning, Afstøbning, Aftryk, overh. Efterligning af Kunstværker el. Skrifter; Copia vidimata el. vidimeret Kopi, (Retsspr.) vidnefast Afskrift; pro copia, for Afskriften; Kopial-Bog, Afskriftsbog; Samling af nøjagtige Afskrifter af originale Arkiv-Dokumenter; Kopi-Bog, Bog til Kopiering af Breve, sædvanlig skrevne med Kopi-Blæk, der overføres i Bogen ved Hjælp af en Kopi-Presse; Kopialier, pl., afskrevne Sager; Skriverpenge, Kontorsportler; kopiere, afskrive, tage Genpart af; efterligne, eftermale &c.; Kopier-Maskine, en Indretning af forskellig Art til paa mekanisk Maade at kopiere Genstande; Kopist, Afskriver, Skriver; Assistent; Efterligner; Kopisteri, et, Afskriveri; slavisk Efterlignen.

Kopje, holl. (s. Kop), lille Høj, Fjældknap.

Kopos, gr. (af koptein, slaa), Slag, Mathed; Kopi-opi, (Lk.) Øjensvaghed.

Koppel, s. Kobbel.

Koppel-rick, t.-eng., Steeple-chase-Forhindring, Grøft med Hæk el. Stakit foran.

Kopra, Copperah, portug., tørrede Kerner af Kokosnød (bruges til Olieindvinding).

Kopr-agogi, gr. (kopros, Skarn), (Lk.) Skarnets Afførelse; kopragogisk, skarnafførende (ogsaa ekkoprotisk, s. d.); Kopr-a-krati, uvilkaarlig Afgang af Skarn; Kopr-emesis (s. Emesis), Skarnbrækning; Kopro-kritika, pl., skarnafførende Midler; Kopro-lali, smudsig (obscøn) Tale; Kopro-lith = Enterolith, forstenede Ekskrementer, is. af Krybdyr og Fisk; Kopro-phagi (s. —phag), Skarnæden, Æden af is. egne Ekskrementer; Koprophager, pl., gødningædende Dyr og Mennesker; Kopro-phori, idelig Skarnafgang; Kopro-planese, Skarnets Udtræden ad abnorm Vej; Koprorrhøe el. —rhe, = Diarrhøe; Kopro-sklerosis, Skarn-Forhærdelse (skleros, tør, haard); Kopro-stase (histanai, standse), Ophobning af Ekskrementer i Tarmen.

kopseise, holl. (kop, Hoved; seizen, fæste ved Tov), (Søspr.) vende op og ned paa noget.

Kop-Skat, t. (Kopfsteuer), Hovedskat, d. e. en Personerne som saadanne, uden Hensyn til deres Indtægter, paalignet Skat (opkrævedes i Danmark under Navn af Ekstraskat fra 1762 til 1812).

Kopter, ar. (kobt, kubt, Fork. af gr. Aigyptos, Ægypter), kristen Efterkommer af de gamle Ægyptere; deraf koptisk Sprog &c.; koptisk Skrift (hos Ægypterne) de græske Skrifttegn i Forbindelse med 6 fra den demotiske Skrift laante Tegn (jvf. Hieroglypher).

Kopto-graphi, gr., den Kunst, ved udskaarne, foran Lyset holdte Figurer at frembringe Skyggebilleder paa Væggen; koptographisk, som vedrører denne Kunst (koptein, slaa, udhugge).

Kopu, kin. (pû, Tøj), et kinesisk, af Ko-Planten lavet, tyndt Tøj.

Kor, gr. (choros), et, Rundedans med Sang, Kredssang af dansende Personer; i de græske Skuespil: et paa en ejendommelig Maade i Handlingen deltagende, med Sang og Dans optrædende Antal Personer (ofte som Tolk for Samvittigheden, for den offentlige Mening, for Sympathi med Skuespillets Hovedperson, eller, under Pauser i Handlingen, for hvad der i Mellemtiden maa tænkes foregaaet); flerstemmig Sang; det Selskab af Sangere, som udføre en saadan Sang; et Slags Omkvæd, hvori flere falde ind; en (ordnet) Mængde (f. Eks.: „Stjernernes Kor"); (i Kirker) et ophøjet Sted, særl. for Gejstligheden, for det meste i Nærheden af Alteret; (ved Klaveret) det samlede Antal ens stemte Strenge, der høre til hver enkelt Tone; (ved blandede Orgelstemmer) samtlige til en enkelt Tangent hørende Piber af forskellig Tonehøjde; Chor-ag og Chor-egos, Korfører, Forsanger, Fordanser (ved de græske Skuespil); Chor-egeion, et, Stedet, hvor i Oldtiden Koret indøvedes; Chor-egi, en Korførers Bestilling; Opførelse af et Kor; choragiske Monumenter, oprejste af private til Minde om Sejre, vundne ved Opførelsen af Kor; Koral, højtidelig langsom, med Binoder ej prydet Melodi til en Kirkesang el. Psalme; Koralist, Syngelærling; Korsanger; Styrer, Leder af Kirkesangen; Korist, Korsanger; Kor-Biskop (Chor-epi-scopus, ej af gr. choros, Kor, men af gr. chora, Land, Egn), (i M. A.) en underordnet gejstlig, der udførte en Del af en Biskops Embede paa Landet; Kor-Degn, (i danske Købstæder) Lærer og Kirkebetjent; Kor-Herre = Kanonicus (s. d.); Kor-Sanger, mods. Solo-Sanger; Kor-Stol, Sæde i Kirkens Kor for den højere Gejstlighed; Kor-Læsning, Kor-Undervisning, en saadan, hvor en hel Lærlingeafdeling læser højt, el. svarer paa een Gang; Kor-Tone, Stemmetone, der er 1 el. $1\frac{1}{2}$ Tone højere end Kammertonen (grundet i de gamle Orglers højere Stemning); Kor-Vicarer, Medhjælpere for Kannikerne til at besørge Kortjenesten.

Kora, rumænsk Ringdans.
Koraller, gr., pl., Klasse af Straaledyrenes Række, særl. Kolonidyr; ogs. de af dem (fra en Dybde af 100—200 Fod op til Havets Overflade) byggede kalk- og sten-agtige Boliger, tidt i Skikkelse af Træer; ogs. deraf drejede Kugler til Pynt; Korallitor, pl., forstenede Koraller. Jvf. Atoll.
Koran (ar., eg. Læsning, Forelæsning), s. Alkoran).
Korban, hebr., Gave, bragt Gud, Offer, Biegave.
Kordax, gr. (i den gammel-græske Komedie) en kaad, til Dels uhøvisk Dans.
Kor-dinema, gr., et, Svimmelhed.
Kore, gr., ung Pige; Tilnavn til Persephone som Demeters Datter.
Kore-dia-lysis, gr. (kore, Pupil), = Irido-dialysis; Koremorphōm, et, el. Koremorphosis, gr., en, unaturlig Forandring af Pupillen.
Koreis(c)hiter, pl., en arabisk Stamme, der udleder sin Æt fra Ismael (til den hørte Muhamed); holder Vagt ved Kaaba.
Korender, Korinther, pl., smaa tørrede Vinbruer, Frugten af Korinther-Vinstokken.
Koriander, Slægt af Skærmplanter, hvis aromatiske Frugter bruges i Lægekunsten, til Likør, Bonbons &c.
korinthisk Malm, et i Oldtiden for meget kostbart agtet Metal af ukendt Sammensætning; korinthisk Søjleorden, den 3die, ved en særdeles sirlig Form udmærket Søjleorden, hvis Kapitæl er prydet med Akanthusblade.
Kork, sp. (corcho, af l. cortex, Bark), et svampet Barklag, særl. af den spanske Kork-Eg.
Korkoryge, gr., Rumlen i Maven; Drønen.
Koronis, gr., Tegnet (ʼ), hvormed de græske Grammatikere betegnede en Krasis, s. d.
Kornak (fr. cornac; af sanskr. karnikin, Elefant), Elefantfører (i Indien); Ledsager (Impresario) for en Berømthed; Cicerone.
Korporāl (forvansket af det fr. caporal (s. d.), it. caporale, af capo [l. caput], Hoved), Rodefører; laveste Underofficer; Korporālskab, et, et saa vidt muligt taktisk Led af Kompagniet; Korporalstok, den tidl. af Underofficererne brugte Stok; tidligere Tiders raa Behandling af Soldaterne.
korrekt, korrigere m. m., s. corr—.
Korrel, holl., eg. lille Korn, = Decigram.
Korridōr (it. corridore [Løbegang], af l. currere, løbe), Forstuegang, Forbindelsesgang for en Række Værelser, som alle have egen Udgang til den; K.-Vogn, Jernbane-Personvogn med gennemgaaende Gang paa langs.
Korrobori, australsk natlig Krigs-Dans af Mænd.
Korsār (it. corsario, af corso, [Skibets] Løb, l. cursus, af currere, løbe), Sørøver, Fribytter; ogs. Røverskib. Jvf. Kaper.
Korset, s. Corset.
Korund, s. Corund.
Korvet, fr. (corvette, af l. corbita [corbis, Kurv], et Slags Førselsskib), et sædv. fregatrigget Orlogsskib med 2 Dæk og med Kanoner paa det øverste (aabne Dæk); nu søgaaende Panserskib el. Krydser paa c. 2—3000 Tons.
Korybanter, gr., pl., Præster for Rhea el. Kybele, hvis Fest de højtideligholdt med larmende Musik; deraf korybantisk, begejstret, vild, støjende, overgiven, tøjlesløs; Korybantisme, (Lt.) Søvn med aabne Øjne; ogs. Raseri, feberagtigt Vanvid.
Korydon, gr. (Hyrdenavn, f. Eks. hos Theokrit), smægtende, forelsket Menneske.
Korykos, gr., Sandsæk, som Atleterne hos de gamle Grækere slog løs paa til Øvelse.
Korymbus, gr., Jøse; (Bot.) Halvskærm.
Koryphæ, gr. (koryphaios), eg. en Øverste, Fører; (ved de gamle Grækeres Skuespil) Korfører, s. u. Kor; Formand, Folkeleder; Samfundsstøtte, en af Spidserne; Mærkesmand, Kendingsmand; Foregangsmand; Ophavsmand (koryphe, Hoved, Top, det øverste).
Koryza, gr., Snue.
Korzec, polsk, Tønde (Kornmaal) = 128 Liter.
Kosaka, en (opr.) kosakkisk Dans, for to Personer, i $^2/_4$ Takt, mellemhurtigt Tempo; Kosakker, russ. (kasak), pl., et med tatariske Elementer blandet slavisk Krigerfolk i Sydrusland; Tjenere.
koscher el. kauscher, hebr. (af kaschēr, brugbar, egnet), tilladt el. tilladelig efter jødiske Religionslove, forskriftmæssig, ren (is. om Spiser), ægte, god.
Koskino-mantī, gr., Spaadom af en Sigte el. et Sold (koskinon).
Kosm-archī, gr., et, Verdensherredømme, som Paverne førte (s. Kosmos).
Kosmesis, gr. (s. kosmos, eg. Prydelse, Orden), Pryden, Forskønnelse; Kosmēt, Forskønner, Ordner; Kosmetik, Pyntekunst, Forskønnelseskunst; kosmetisk, forskønnende, prydende, rensende; Cosmeticum, et, pl. Cosmetica eller kosmetiske Midler, Skønhedsmidler.
Kosmik = Kosmologi, s. d.
kosmisk, gr., eg. verdslig; som har sit Udspring el. foregaar i Verdensrummet (ikke inden for Jordens Luftlag; modsat tellurisk og terrestrisk, s. d.); som vedrører hele Verden (kosmos), har Hensyn til Verdensbygningen, is. til Solen, f. Eks. en Stjerne gaar kosmisk op eller ned, d. e. tillige med Solens Opgang, ved Daggry, jvf. akronyktisk og heliotisk; kosmisk Materie = Verdensstof, Jordstof; kosmisk Indflydelse, den Indvirkning, som andre Verdenslegemer udøve paa Jorden og Menneskelivet.
Kosmo-genī el. Kosmo-gonī, gr. (gignesthai, blive til), Lære om Verdens Skabelse eller Oprindelse og Udvikling; kosmogonisk, denne Lære vedrørende; Kosmo-gnosī, gr. (gignoskein, lære at kende), Kundskab om Verdensbygningen og de Legemer, samme indeholder; Kosmograph, gr. (graphein, skrive), Verdensbeskriver; Kosmographī, Verdensbeskrivelse (omfattende Astrografi og Geografi); kosmographisk, dertil hørende.
Kosmo-kratī, gr., et, = Kosmarchi; Kosmokrator, Gud som Verdenshersker.
Kosmo-līth, gr., = Meteorolith, s. d.
Kosmo-lōg, gr., verdenskyndig, en, som giver sig af med Kosmologi el. Kosmik, Læren om Verdensbygningen (Universet) og dens almene fysiske Love; kosmologisk, som hører til denne Lære; det kosmologiske Bevis for

Guds Tilværelse grunder sig paa Verdensbygningens Tilfældighed, da man nemlig af denne gør Slutning til Nødvendigheden af et højeste Væsen (Argumentum a contingentia mundi); kosmologisk Antithetik, Fremstilling af den Antinomi (s. d.), i hvilken Spekulationen af mange Filosoffer skønnes at hilde sig, naar den vil løse de kosmologiske Problemer: om Verden i Henseende til Rum og Tid er endelig eller uendelig; om der i Verden gives noget enkelt, eller alt er sammensat; om der i Verden gives Frihed, eller kun Afhængighed af Naturaarsager; om Verden selv er nødvendig eller tilfældig.

Kosmo-nomi, gr. (nomos, Lov), Lære om de i Verdensbygningen gældende Naturlove.

Kosmo-philer, gr., pl., Verdensvenner, Navn paa en Forening til internationale Øjemed.

Kosmo-physik, gr., Granskning af Verdens Naturlove; Verdensaltets Naturlære; Kosmophysikere, pl., Navn paa de gamle Naturfilosoffer, isr. paa den ioniske Skole, s. d.

Kosmo-polit, gr. (polites, Borger), Verdensborger, Almenborger; Kosmopolitisme, Verdensborgeraand, der betragter hele Verden som Fødeland og kun har det heles Velfærd for Øje, uden ensidig national Begrænsning (kun ved Misforstaaelse i Strid med Patriotisme [s. d.]; jvf. Philanthropisme, Pluralisme og Egoisme); kosmopolitisk, verdensborgerlig, almenborgerlig; kosmopolitisere, spille, agere Verdensborger.

Kosm-orama(a), gr. (horan, se, skue), et, eg. Verdensskue, Verdensbillede; Galleri af Malerier over mærkværdige Steder og Scener paa Jorden, der ved forstørrende Glas tydeliggøres. Noget lignende er Europ-orama (med Hensyn alene til Europa).

Kosmos, gr., Orden; Skønhed, Prydelse; Verdensordenen; Verden, Universet, Alverden; ogs. kretensisk Øvrighed.

Kosmo-sophi, gr. (sophos, vis), Verdensgranskning ved indre (mystisk) Skuen.

Kosmo-sphære, gr. (sphaira, Kugle), Verdenskugle.

Kosmo-theïsme, gr. (theos, Gud), eg. Verdensforgudelse; den Lære, som holder Gud og Verden for et og det samme; jvf. Pantheïsme; Kosmo-theo-logi, Slutning fra Verdens Tilværelse til en Verdensskabers Tilværelse, eller Guds Erkendelse ved Universets Betragtning; kosmotheologisk, grundet paa denne Slutning eller Erkendelse, samme vedrørende; Kosmo-zoër, gr. (zoon, levende Væsen), pl., organiske Væsener eller Livsspirer, der, f. Eks. ved Meteorstene, tænkes hidførte til Jorden fra Verdensrummet.

Kossynka (Kassynka), rusf. (af kossoi, skæv), et skraat skaaret, trekantet Hovedklæde, hørende til Folkedragten for russiske Kvinder.

Kosynier, pol., Lebærer (Soldat).

Kotelet, s. Côtelette.

Kothon, gr., en buttet Flaske med Ører (til Feltbrug, i Oldtiden).

Kothurn(e), gr. (kothornos), en højhælet el. tyksaalet Sko el. Støvle, som de gamle brugte i Sørgespillene; Sørgespillets Sprog og Udtryksmaade; højtravende, svulstig Skrivemaade, Styltegang (jvf. Brodequin). Modf. Soccus, s. d.

[Kot-Karl (oldn. kot, Hytte), Husmand, Indsidder; jvf. Kaadner].

Kottabisme, gr., (Lt.) Dryppebad; Kottabos, oldgræsk Draabeleg, ved hvilken man tog Elskovsvarsler af Vindraabers Klang paa et Metalbækken.

Kottos, s. Centimanere.

Kotval, pers., den øverste Politiembedsmand i en østindisk By.

Kotyle, gr., en Kande til Vinens Opøsning fra Forraads- og Blandings-Karrene i Drikkekarrene (i Oldtiden); Hofteskaalen.

Kotyledoner, gr., pl., (Bot.) Kimblade; kotyledonær, til Kimbladene hørende.

Kovs, holl. (kous), Øje, dannet ved en Tovendes Ombøjning om en Jernring med hul Yderside.

Koyang, østasiatisk Maal og Vægt, c. 3000 Pd. dansk.

Koza, eg. Ged, lillerussisk Navn paa Sækkepiben.

Kraal, Kral, Hottentot-By el. -Lejr (holl. kraal, Landsby).

Krabask, s. Karbask.

Krabat (af Kroat, paa Grund af de kroatiske Soldaters Vildskab og Raahed), livlig, rask Dreng; krabat, rask, ypperlig.

Krach, t., et, Brag, Nedbramlen, Sammenstyrten, isr. af Handelshuse ved Falliter (Wiener-Krachet i 1878).

Kracknel, eng. (cr—), Kringle.

Krage-jolle (af holl. kraak, stort Skib), større Skibsbaad med Mast.

Krageteer, mul. Fordr. af Charakter (fr. caractère, el. af oldn. kraki, kroget Ting), pl., slet, ulæselig Skrift.

[Krake, fabelagtigt Sø-Uhyre i Nordhavet (sandsf. af isl. kraki, Stang,. Stage med fremstaaende Hager)].

Krakiler, t. (krakeln, trættes), trættekært Menneske, Slændegæst; krakilsk, trættekær, umedgørlig, drilsk, som driver Krakileri.

Krakoviak, polsk Dans i $^{2}/_{4}$ Takt, snart livlig, snart sørgmodig (Navn efter Byen Krakow).

Krakuser, pl., lette polske Ryttere (fra 1812; Navn af Krakow).

Krama, gr., et, Blanding, Mikstur; Temperatur (jvf. Krasis).

Krambambuli, czech. (krampampule), et Slags Krydder-Brændevin, Danziger Guldenvand.

Kran (eng. crane, t. Krahn, gr. geranos, l. grus, baade Trane og Kran), Hejseværk.

Kranio-gnomik, gr. (gignoskein, lære at kende), = Kraniologi; Kranio-klast, (Lt.) Redskab til Knusning af Fosterets Hoved (ved Fødselshjælp); Kraniolog, Dyrker af Kraniologi, Læren om Hjerneskallen (Dr. Gall's), jvf. Phrenologi; kraniologisk, som hører til denne Lære eller Videnskab; Kraniomanti, Spaadom (manteia) af Hjerneskallen; Kraniomant, en, der driver saadan Spaadom; Kraniometri, Maaling af Hjerneskallen; jvf. Anthropometri; Kranion, gr., el. Cranium, l., et, Hjerneskal; Kranio-pathi, Lidelse (pathos), Sygdom i Hjerneskallen; Kranioskop, gr. (skopein, skue), Dyrker af Kranioskopi, = Kraniologi; Kraniostegnosis, gr. (stegnos, dækket, tæt), Smal-

hed, Indknebenhed af Hjerneskallen; Kranio-tabes, gr.-l., Svind af Hjerneskallen; Kraniotŏm, gr., et Hjerneskalbor; Kraniotomi = Trepanation (s. d.); Hjerneskallens Sønderbrydning ved Fødslen.

kras, l. (crassus), tyk, grov; ufin, uoplyst, grovsanselig (om Begreber og Forestillinger); kras Ignoran(t)s, o: tyk Uvidenhed, isl. om Ting, der ere el. bør være almenkendte; crassa Minerva, Tungnemhed; Mangel paa Dannelse; jvf. pingvis.

Krasis, gr. (kerannynai, blande), Blanding; Temperatur (jvf. Krama); (Lk.) Vædskernes Blanding i det menneskelige Legeme; Temperament (ifølge Humoral-Pathologien; jvf. Eukrasi og Dyskrasi); (Gram.) to Ords el. Stavelsers Sammentrækning til eet el. een (i Græsken antydet ved Tegnet Koronis, s. d.) f. Eks. gr.: k'ago for kai ego, l.: oti for otii, d.: sikken for se, hvilken; Krasio-logi, Lære om Vædskernes Blanding i Legemet.

Krasno— (i russiske Navne), rød.

Krater, gr., et, eg. Blandingskar; Bæger, Tragt; tragtformig Aabning el. Svælg af et ildsprudende Bjerg, Grue, Ildgrue.

—krati, gr. (kratein, regere), i en Del Sammensætninger en Slutningsdel, der nærmest antyder en Stats indvortes Forfatning, Regeringsformen, Magtens Udøvelse enten efter blot Vilkaarlighed, eller efter Folkets Medvirkning (jvf. Autokrati, Synkrati); jvf. —archi.

Krato-stat, af gr., (Fys.) Kraftjævner, et af la Cour opfundet Redskab til Udnyttelse af en ujævn Kraftkilde, isl. Vinden, saaledes at Bevægelsen bliver jævn.

krats-børstig, t. (Kratzbürste, Afskrabningsbørste; ogsaa fig., som vort: Rivejern), stridbørstet, stridig, hoven, uforskammet.

Krautjunker, t., Spotnavn paa en udenfor Agerbruget uvidende Landadelsmand; Møggreve.

Kraval &c., s. Cravall.

kravel-bygget, (Skibsbygn.) bygget saaledes, at Skibsplankerne ligge Kant mod Kant (s. klinkbygget) og danne en glat Flade (sædv. ved større Fartøjer). (Holl. karveel = Caravelle, s. d.).

Kreatin, gr. (kreas, Kød), (Kem.) kvælstofholdig Bestanddel (Udskilningsprodukt) af Muskelsaften.

Kreatur, l., et, Skabning; Dyr, isl. Husdyr; (foragtel.) et Menneske, som ene har en anden at takke for, hvad han er, og derfor aldeles er afhængig af denne; slet Kvinde, en Kvind.

Kredemnon, gr. (af kras, Hoved, og deo, binder), et, Hovedbind, Slør.

Kredit, s. Credit.

Kremaster, gr. (af kremannymi, hænger), Stilk, Baand, Muskel, særl. Testikelmuskel.

Kreml el. Kremlin, russ. (eg. Fæstning), gammel befæstet Del af Moskva, med en Mængde kirkelige Bygninger, Paladser og aabne Pladser.

Kremo-meter, s. u. Crème.

Kreno-logi, gr. (krene, Kilde), Lære om Kilder, Kyndighed i Kildevælds Beskaffenhed.

Kreolin, af gr. (kreas, Kød), et antiseptisk Lægemiddel, til Udskylninger m. m.

Kreo-phagi el. Kreato-phagi, gr. (kreas, Kød), Kødæden (haanende Navn paa den lutherske Lære om Nadveren, brugt af dens Modstandere); kreatophagisk, kødædende.

Kreo-sot, gr., Tjæreolie, farveløs, med Røglugt; Bestanddel af Trætjære, bruges til Køds Bevaring (af kreas, Kød, sozein, redde, bevare, vedligeholde) og som Lægemiddel, særl. mod Tuberkulose (Kreosotal, kulsyreholdig Kreosot); kreosotere, gennemtrænge med Kreosot.

Krep, s. Crêpe.

krepere (l. crepare), eg. knage, brage; revne, springe (om Bomber &c.); dø, omkomme, styrte (isl. om Dyr); (i Kortspil) dø, tabe Indsatsen, fordi man har købt for mange Kort; ogs. ærgre, krænke, gaa nær; kreperlig, ærgerlig.

Kret(h)i og Plet(h)i, hebr., pl., Kretere og Pletere, sandsk. Kretensere og Filistre (2. Sam. 8, 18; 15, 18, hvor Udtrykket bruges om Kong Davids Livvagt); sammenløbet Folk, Pak.

Kretiker, s. Amphimacer.

Kretiner, (fr. Crétin, af l. creta, Kridt, t. Kreidling [Kreide, Kridt], et Menneske af kridthvid Hudfarve; eller af l. christianus, paa Grund af deres Uskyldighedstilstand); sygeligt Menneske isl. i nogle Alpedale, med tykt Hoved, uhyre Kropknuder, for det meste døvstumt og yderst sindssvagt; Kretinisme, disse Menneskers sygelige Legems-Udvikling og den dermed forbundne Forstandssvaghed.

Kreuzer (—øj—), t., en lille, opr. med et Kors (Kreuz) præget, Mønt, $^1/_{60}$ Gylden (s. Gylden) = c. 3 Øre; en Neu-kreuzer = $^1/_{100}$ Gylden = $1^3/_4$ Øre.

kreuz-fidel, t.-l., s. fidel.

K'ri, jød.-aram., eg. det læste; den traditionelle Udtale af Ordene i den hebraiske Bibel (angiven af Masoreterne, [s. d.]); jvf. Chetib.

kriko-idisk, gr. (krikos, Kreds), ring- eller kreds-formig.

Krimato-logi, gr. (krinein, dømme), Læren om Dommene (i Logikken).

Krinkel-krog (eng. to crinkle, sno sig), et Sted med vildsomme Kroge og Bugter.

Krinoline, s. Crinoline.

Krinomenon, gr. (krinein, skelne, dømme), et, pl. Krinomena, noget, der er Tvivl underkastet, eller der først skal afgøres (f. Eks. Undersøgelse, Spørgsmaal); ogsaa Kendemærke, Kendetegn, Særkende.

Kris, malaiisk Dolk (med flammet Klinge).

Kris(c)hna, ind. (sanskr. krischna, sort, mørkeblaa), indisk Guddom, Inkarnation af Vishnu (s. d.); jvf. Brahma.

Krise, Krisis, gr. (krinein, skille; udsondre; dømme), eg. Skelnen, Dom; Afgørelse, sandsynligt afgørende Vending, f. Eks. en Sygdomskrise; Handels-, Penge-, Industri-Krise, økonomisk Samfundsrystelse, naar stærkt Misforhold mellem Produktion og Forbrug indtræder; Minister-Krise, Vanskelighed ved et Ministeriums Afgang med at danne et nyt; kritisk, hørende til, vedkommende en Krise (f. Eks. kritiske Dage, kritiske Tegn under Sygdomstilfælde); udskilt (k. Materie, udsondret Sygdomsstof); vanskelig, usikker, svævende (k. Omstændighed, Situation); k. Temperatur, (Fys.) den Temperatur, ved hvilken en Luftart netop ikke ved noget Tryk lader sig fortætte til Vædske; k. Tryk, det Tryk, der netop er nød-

vendigt til at fortætte en Luftart lige under k. Temperatur; i øvrigt f. u. Kritik.
Kriterium, gr., pl. Kriteria el. Kriterier, et, Kendemærke, Prøvesten, Særkende (kriteriél, som støtter sig paa K.); Vædbelsøb, hvori som Regel kun toaarige Heste deltage. (S. Krise).
Krithe, gr., Byg; Bygkorn, = Hordeolum; Krithiasis, Sygdom hos Heste, naar de have ædt for megen Sæd uden at kunne fordøje samme; Vælighed; Overmod; Kritho-manti, Spaadom af det Bygmel, som Offerdyrene bleve overstrøede med.
Kritik, gr., Undersøgelse, Bedømmelse, Mønstring, Omdømme, Dom, særl. om kunstneriske el. videnskabelige Værker; undertiden kun: Dadel; kritikabel, udsat for Kritik, for Dadel; Kritikakler el. Kritikaster, maadelig Kritiker, Haarkløver, Ordkløver, jvf. Hyperkritiker; Kritiker el. Kritikus, Dommer, Kunstdommer, Bogdommer, undersøgende og prøvende Sproggransker; Dadler; kritisere, prøve, bedømme, mønstre; dadle, vrage; kritisk, prøvende, undersøgende, skelnende, bedømmende; kunstdommermæssig; f. i øvrigt u. Krise; kritisk Filosofi, Kriticisme, den Filosofi, der (is. som den kantiske) gaar ud paa Undersøgelse af den menneskelige Tænknings Love og Grænser; stundom = den kantiske Filosofi; kritiske Tegn, (Filol.) Randmærker, som de gamle Kritikere anbragte i Haandskrifterne til Bedømmelse af enkelte Ord el. hele Steder, saasom Asteriscus, Keraunion, Obelus (f. d. O.) o. fl.; Krito-mani og Kritikomani, Dadlesyge, den Syge at spille Kunstdommer.
krokere &c., f. croqu—.
Krokidisme, r. Krokydisme, gr. (krokys, Fnug), = Karphologi, f. d.
Krokodilinus, gr. (krokodeilos, Krokodil), Krokodil-Slutningen, een af den megarensiske Skoles Sofismer (en Krokodil, der har røvet et Barn, lover Moderen det tilbage, hvis hun vil tale sandt; Moderen: „Ak! Du giver mig det dog ikke tilbage." Krok.: „Har Du talt sandt, faar Du det ikke, da Dine Ord saa bleve Usandhed; har Du talt usandt, faar Du det heller ikke, ifølge den stillede Betingelse"). Krokodil-Taarer, hyklerske, bedragerske Taarer, Strømt-Taarer (efter en bekendt Fabel om Krokodilens Efterligning af et grædende Barns Røst).
Kroko-magma, gr., et, Safransalve.
Kroky-legmos, gr. (krokys, Fnug; legein, samle), eg. Fnugsamlen; Ordkløveri, Haarkløveri, smaalig Dadlesyge; jvf. Krokidisme; ogs. lav Tjenstfærdighed imod de fornemme, Kryberi.
Krom—, f. Chrom—; Kromograph, f. Hektograph.
Kromyo-manti, gr., Sandsigen af Løg (kromyon).
Kronide el. Kronion, gr., Kronoses Søn: Zeus, Poseidon, Pluton, sædv. Zeus; Kronos, f. Saturn.
kronisk &c., f. Chronique.
Krop, t. (Kropf, Kro, kroglignende Svulst), (Læ.) Svulst af Skjoldbruskkirtelen (ofte forbunden med Kretinisme), en smitsom Hestesygdom, ogs. kaldet Kværke, hidrørende fra Betændelse i Luftvejenes Slimhinde, ytrende sig ved Feber, gult Næseflod, Hoste og Svulst af Svælgkirtlerne; Kroppert, Krop-Due, Duerace med stærkt forstørret Skjoldbruskkirtel.
Krore, ind., = Crore.
Krotaler, f. Crotaler.
Krotaphites, gr. (krotaphos, Tinding), (Anat.) Tindingemuskel; Krotaphium, et, Banken i Hovedet, især i Tindingerne.
Krotisme, gr. (krotein, klappe), Haandklappen som Tegn paa Bifald.
Krul-tabak, holl. (af krul, Krølle), fintskaaret og krøllet Røgtobak, „Krøltobak".
Krumirer, pl., en tunesisk Folkestamme.
Krup, f. Croup.
kruppske Kanoner, Støbestaalskanoner fra den tyske af F. Krupp 1810 grundlagte og af hans Søn, A. K., udvidede Fabrik i Essen.
Krus(c)hka, russ. (af krug, Krebs), Krukke; Maal for flydende Varer, = $^1/_{10}$ Vedro, f. d.
Krustade, f. Croustade.
krustiske Instrumenter, Musikinstrumenter, hvor det tonende Legeme bringes til at klinge ved Slag (af en Hammer, en Knevel &c.) (Af gr. kruein, slaa, støde).
krymodisk, gr. (krymos, Kulde), ledsaget af heftig Kulde (om visse Febre); Krym-odyni, reumatisk Smerte.
Kryo-lith, gr. (kryos, Is), Isstenen, grønlandsk Mineral: Natrium-Aluminium-fluorid; findes næsten udelukkende paa Ivigtut i Sydgrønland; bruges til Fremstilling af Soda og svovlsur Lerjord (skyldes den danske Prof. J. Thomsen) og til Mælkeglas.
Kryo-phor, gr., et, Kuldeleder; Frostskytter; Redskab, som viser, hvorledes der ved Fordampning fremkaldes Kulde.
Krypsis, gr. (kryptein, skjule), Skjulen, Hemmeligholden; særl. Kristi Dølgen, under Fornedrelsen, af sin Guddommelighed; Kryptiker, Dogmatiker, der hylder Læren om Kristi Krypsis; f. Kenosis.
kryptisk, gr., skjult; stundom = esoterisk; ogs. = mysteriøs; (Log.) kryptisk Sætning, en Sætning, hvis Dele (Subjekt, Kopula, Prædikats-Ord), ej ere fuldstændig udtrykte, men findes ved Udtrykkets Opløsning, f. Ex.: jeg tænker (= jeg er tænkende), el. cogito; kryptisk Slutning, en Slutning, hvor een af Præmisserne er udeladt, men let udfindes (jvf. Enthymem).
Krypt-Kirke, gr. (krypte, l. crypta, skjult Gang, underjordisk Hvælving, Grotte (f. d.), eg. skjult Kirke, Lønkirke, kaldtes i Kristendommens Forfølgelsestid et lønligt, i Huler el. under Jorden anlagt, Bedehus; senere opførte Kryptkirker (fordrejet Udtale: Kraftkirker), f. Ex. under Kirkerne i Lund og Viborg, nærmest Gravkapeller el. Gemmesteder for Relikvier.
krypto—, gr., (i Sammensætninger) skjult, lønlig, løn—, hemmelig, f. Ex. Krypto-calvinist, Løn-Calvinist, lønlig Tilhænger af Calvin; Krypto-jesuit, lønlig Jesuit; Krypto-katholik, lønlig Katolik; Krypto-jesuitisme og Krypto-kath-olicisme, Jesuiternes og Katolikkernes i Løn omfring listende Lærdom.
krypto-biotisk, gr. (bios, Liv, is. Fornuftvæseners), levende i det skjulte.

Krypto-gamia, en, el. **Krypto-gami**, gr. (gamos, Ægteskab), et, eg. hemmeligt Ægteskab, Løngifte; (Bot.) Linné's 24de (23de) Planteklasse, hvis Planter kaldes Kryptogamer el. Kryptogamister, pl., Sporeplanter, Løndo-Planter, Akotyledoner, ogs. Celleplanter, blomsterløse Planter, der formere sig ved Sporer, Celler, uden Kim (modſ. Phanerogamer); kryptogamisk, som lever i lønligt Ægteskab; vedrørende Kryptogamerne; Kryptogamologi, Lære om Kryptogamerne.

krypto-gēn, gr., (om Dyr) som opstaar og lever i et andet levende Legeme.

Krypto-graph, gr., Lønskriver; en, som skriver med hemmelige Tegn; et af Ingeniørkaptajn Sommerfeldt i København (1874) opfundet Apparat til Brug ved et af ham udtænkt Lønskriftsystem; en Forfatter, som enten fortier sit Navn, eller antager et opdigtet Navn, altsaa enten Anonym el. Pseudonym, s. d.; Kryptographi, hemmelig Skrivekunst; Lønskrift; kryptographisk, streven med hemmelige Tegn, lønstreven.

krypto-karpisk, gr., med skjult Frugt (karpos); Krypto-kotyledoner, pl., Planter, hvis Kimblade (Kotyledoner) af Mangel paa Udvikling blive ukendelige; lønfrøbladede.

Krypto-mani, gr. (mania, Raseri), Hemmelighedssyge, Løndomssyge.

Krypton, luftformigt Grundstof i Atmosfæren (1 : 20000) opdaget 1898 af Ramsay.

krypt-onym, gr., med skjult Navn, navndølgende; Kryptonymus, en, som skjuler sit rette Navn (onoma), Navndølger, = Kryptograph, s. d.

Krypto-phon, gr., Redskab til Opdagelse af fjerne Lyde; Kryptoporticus, gr.-l., (Bygnk.) skjult el. underjordisk Gang, Løngang; s. Porticus.

Krypt-orchit, gr., en, hvis Testikler (orcheis) ligge skjulte inden for Bugringen; Kryptorchi(sme), denne Misdannelse.

Krypto-skōp, gr., en, som ser lønlige, forborgne Ting, Lønskuer.

Krystāl, gr. (krystallos, Is, Bjergkrystal), (Kem.) et Legeme af bestemt kemisk Sammensætning med lovbunden Form, begrænset af rette Linier og sædvanlig plane Flader; overh. et Legeme med en saadan Form; Krystāl-Elektricitēt el. Pyro-Elektricitet (s. d.), den Elektricitet, som forekommer i Turmalinen (s. d.) og flere andre Krystaller, naar de opvarmes el. afkøles; Krystāl-Glas, en meget fin, klar og hvid Glasart; Krystāl-Himmelen, el. det første bevægeliges Kreds (primum mobile), den Himmel, som i Middelalderen tænktes at ligge nærmest under Empyreum (s. d.); Krystāl-Linse (l. lens crystallina), en linseformig, gennemsigtig Del af Øjet, af hvilken de indtrængende Lysstraaler brydes og samles som af et Brændeglas; Krystāl-Systemerne ere de Grupper, til hvilke Krystallernes Former, efter Aksernes Antal, Stilling og Størrelse, lade sig henføre; krystallinsk, krystalagtig, klar; krystaldannet; (Kem.) bestaaende af smaa ufuldstændig udviklede Krystaller, modſ. amorph.

krystallisabel, gr.-l., som kan krystallisere; Krystallisation, gr.-l., el. Krystallisering, Krystaldannelse, isr. ved Overgang af et flydende Legeme til et fast; Udskyden i Krystaller; krystallisere, lade udskyde i, lade blive til Krystal; antage Krystalform, udskyde i Krystaller.

Krystallit, gr., et mineralsk, krystaldannet Legeme; Krystallitis, Betændelse i Krystal-Linsen.

Krystallo-chemi, Læren om Forbindelsen mellem Krystallernes krystallografiske og deres kemiske Egenskaber.

Krystallo-geni, gr., Krystaldannelse og Læren om den; Krystallo-graphi, Krystalbeskrivelse.

Krystalloid, gr., et, krystallignende Legeme; Stof, som kan krystallisere (Salte, forsk. Syrer, Sukker ꝛc.), s. Dialyse; krystallo-idisk, som ligner Krystal, krystalagtig.

Krystallo-keramer, pl., gr. (keramos, Ler), glaserede Lerkar.

Krystallo-logi, gr., Læren om Krystallerne.

Krystallo-manti(k), gr., Spaadom ved Stirren paa Krystaller; Krystallometri, gr. (metron, Maal), Krystal-Maalekunst; jvf. Goniometer.

Krystallo-nomi, gr. (nomos, Lov), Lære om Krystaldannelsens Love, = Krystallologi.

krystallo-phān, gr., krystalklar (phanos, lys, klar); Krystallophysik, Læren om Krystallernes fysiske Egenskaber.

Krystallo-tomi, gr. (temnein, skære), Krystaldeling, Krystallers Kløvning, Krystalskæren.

Krāh-winkel, t. (Krähe, Krage), afsides Sted, „Ravnekrog".

Kræts, t. (Krätze, af kratzen, kradse), Affald ved Bearbejdelse af (is. ædle) Metaller.

Krønike, s. Chronik.

Krøsus, en meget rig Konge i Lydien (dettes sidste Konge, 560—549 f. Kr.); en hovedrig Mand; Crœso ditior, rigere end Krøsus, s. u. Irus.

Kschetri = Xatri, s. Kaste.

Ktema, gr., et, Besiddelse, Eje.

K'tibh, s. Chetib.

Ktisis, gr. (ktizein, grunde, bygge), Grundlæggelse, Stabelse, Stabning; ktisio-morphistisk, i Lighed med en Stabelse, stabelseligenende, efterhaanden udviklet.

Kubation, Kubatūr, gr.-l., Maaling el. Beregning af et Legemes Rumfang; kubere, beregne et Legemes Indhold; sætte en Størrelse 3 Gange som Faktor, opløfte den til 3die Potens; kubiform = kuboïdisk, s. d.; Kubik-Maal, Indholdsmaal (bestemt ved den til Udmaaling brugte Terning); Rummaal, Rumfang; Kubik-Mil, K.-Alen, K.-Fod, K.-Tomme, K.-Linie ꝛc., Terninger, som i Højde, Længde og Bredde holde en Mil, en Alen, Fod ꝛc.; Rummil, Rumalen ꝛc.; Kubik-Roden af et Tal er den Størrelse, som opløftet til 3die Potens giver Tallet; f. Eks.: Kubik-Roden af 8 er 2, $\left(\sqrt[3]{8} = 2\right)$; et Kubik-Tal er den 3die Potens af et andet Tal; f. Eks.: 8 er et Kubik-Tal, som 3die Potens af 2 ($8 = 2^3$); kubisk, terningdannet, af 3die Grad; kubisk Salpeter, Chili-Salpeter; kubo-idisk,

terningdannet, terningagtig; Kubo-kubus, 9de Potens af et Tal; kubo-kubisk, vedkommende et Tals 9de Potens; Kubomanti, s. Kybomanti, jvf. Astragalomanti; Kubookta-Eder, gr., et, Terning, hvis otte Hjørner ere afstumpede; Kubus, Kube, gr. (kybos, l. cubus), en Terning, et ligesidet, ottehjørnet, retvinklet Legeme af lige Længde, Bredde og Tykkelse eller Højde (et af seks lige store Kvadratflader begrænset regelmæssigt Legeme); ogs. = 3die Potens af en Størrelse; s. Potens.

Kubbah, ar., Kapel, rejst over en muhamedansk Helgens Grav.

Kubo el. Kubo-Soma, (tidligere) det verdslige Overhoved el. Kejseren i Japan; s. Daïri, Mikado, Taikun.

Kudais, tatar., pl., de (syv el. ni) store overjordiske Aander, der, efter Tatarernes Tro, raade for Liv og Død.

Kuf, holl. (kof), et rundgattet, galeasetaklet Skib.

kufisk, gammel-arabisk (fra 7de til 11te Aarh.), (af Staden Kufa i Mesopotamien), s. Eks.: kufiske Mønter, kufisk Skrift &c.

Kuguar, den amerikanske Løve.

Kuh-reigen el. Kuh-reihen, t. (fr. ranz des vaches, (Køernes Visen), en berømtbleven svejtsersk Melodi for Alpehorn; Kuhstein, eg. Ko-Sten, en Sten, der hænges om Kørs Hals som Amulet mod Troldbom.

Kujon (fr, Coïon, af gr. koleos, Sværdskede, l. coleus, Testikelpung), Usling, Kryster (jvf. Poltron); kujonere, behandle foragteligt, nedværdigende; skræmme, fortue, undertvinge; Kujoneri, Krysteragtighed, Fejghed.

kuk(k)elure (holl. koekeloeren), halvsove.

Kukkenbager, t. (Kuchenbäcker), Kagebager.

Ku-Klux-Clan, hemmelig nordamerikansk Morderforening (1867—76), rettet imod Tilhængerne af Nordstaterne (Republikanerne).

Kukurus, tyrk., tyrkisk Hvede el. Majs.

Ku(h)l, russisk Kornmaal, = c. 1,5 Tønde d.

kulant, s. coulant.

Kulbuk, Hoveddække for Rajas (s. d.).

Kulier, (tyrk. kul, Slave), pl., (i Forindien) Arbejdsmænd, Daglejere; asiatiske, mest kinesiske, frie Arbejdere, overførte til Steder, hvor man før Slaveriets Afskaffelse brugte Negerslaver, tidt behandlede lige saa slet som disse, trods deres Flid og Nøjsomhed.

Kulik, pol., Fastelavnsløjer; Besøg, ved hvilket en Godsejerfamilie besøger Nabofamilien, begge Familier en tredie o. s. v.; Kulik-Saisonen begynder i Januar og ender Palmesøndag.

Kulisse, s. Coulisse.

Kuller (ht. Koller, nt. Kuller, af Cholera, s. d.), en under forsk. Former (Død-, Flyve-K.) fremtrædende Sygdom, der gør Heste afsindige (kullerske, kulrede).

Kultur, Kultus &c., s. u. C.

Kuluglu, (i Berberiet) Afkom af Tyrker og mauriske Kvinder; eg. Slavebørn (tyrk. kul, Slave).

Kulør, s. Couleur.

Kumbaradschi, tyrk., Fyrværker, Bombarder.

Kumis, Kumys el. Kumiss, mong., berusende Drik af gærende Hoppemælk hos Tatarerne; Mælkevin; ogsaa lavet ved Gæring af Komælk (brugt med Held som styrkende Middel i kroniske Sygdomme, især Brystsygdomme); kaldes ogsaa Airan.

Kumpan, s. Compagnon.

Kumt(e)-Seletøj (af t. Kummt, Kummet; gl. slav. chomatu, pol. chomat; opr. i Slægt med gr. kemos, Mundkurv, Kurv), Seletøj, ved hvilket Hesten trækker i en oval, polstret Ring (Kumte), der lægges om dens Hals.

Kung-fu-tse, s. Confucius.

Kunsu, s. Amon.

Kup, Kupe, kupere &c., s. Coup—.

Kuphisis, gr. (kuphos, let), Lettelse, Lindring.

Kuplet, Kupon, s. Coup—.

Kuppel, it. (cupola, m. l. cuppula, af l. cupa, Fad, Tønde), Hvælvtag, Tag, bygget is. i Form af en Halvkugle; Kuppel-Ovn, s. u. cupellere.

Kur, s. Cour.

Kur, l. (cura, s. d.), Lægebehandling, særl. med Hensyn til de brugte Lægemidler og det derved naaede Resultat, s. Eks.: Brønd-Kur, Bade-Kur; Kur-Gæst, Patient paa et Kur-Hus, en Kur-Anstalt; Kur-Smed, Smed og Hestelæge i een Person; Fanesmed; kurere, l. (af curare), behandle (efter Lægekunstens Regler), læge, helbrede, istandsætte; jvf. curabel.

kurant, s. courant.

Kurban-Beiram, Ofringernes Fest, en stor Fest hos Tyrkerne; s. Beiram.

Kurdere, pl., iransk Folkestamme i Kurdistan i Forasien.

Kurer, s. Courer.

kurere, s. u. Kur.

Kureter, gr. (Kuretes), pl., Zeuses Præster paa Kreta, som opførte Vaabendans ved Z.s Fester (Larmen af deres Vaaben hindrede Kronos i at høre den nyfødte Z.s Skrig og frelste derved dennes Liv); s. Korybanter (med hvilke de til Dels ere blevne forvekslede).

Kurfyrste, t. (glt. Kur, Valg; jvf. oldn. kóra, keyra, kaare, vælge), tidl. en af de tyske Rigsfyrster, der havde den Rettighed at vælge den tyske Kejser.

Kurgan, russ. (pers. kûrchâneh, af ar. kûr, pl. af kârat, Høj, og pers. chânah, châneh, Hus), Navn paa de gamle Mongolers kegleformede Gravhøje i det sydlige Rusland og Sibirien.

Kuro Sivo, den „sorte Strøm", en til Atlanterhavets Golfstrøm i Retning og klimatisk Indflydelse svarende varm Stillehavs-Strøm langs Asiens Østkyst (af Europæerne først 1643 kendt ved Hollænderen Vries).

Kuro-trophium, gr., et, Opfostringshus (tropheion) for Hittebørn (kuros, koros, Dreng, Barn).

Kurs, fr. (Cours, af l. cursus), eg. Løb; løbende Pris af en Pengesort imod en anden, el. Prisen af Veksler og andre omløbende Kreditpapirer, Statspapirer, Aktier &c. (deraf Penge-Kurs og Veksel- el. Brev-Kurs; Kurs-Liste el. -Seddel, Prisliste over Pengesorter, Veksler og Effekter, is. paa Grundlag af en Kurs-Notering paa Børsen); Omløb; Vej; et Skibs Kurs, dets Løb el. Retning; holde Kurs, følge den rigtige Vej; kursere, omløbe, være i Omløb, være gangbar (om Møn-

ter, Rygter ꝛc.); kursibel, gangbar, gængs; Coursier (Kursje), Væddeløbshest.

Kursus, s. Cursus.

Kurtine, Kurtisan ꝛc., s. Court—.

Kurtschi, pl., persisk Rytteri.

Kusine, s. u. Cousin.

kuske, s. u. couche.

Kuskusi, ar., en i Marokko almindelig Melspise.

Kusti, s. Sudra.

Kutschpe, s. Chutspe.

Kutter, eng. (Cutter, af cut, skære, gennemskære), letsejlende Krigsskib med een Mast (paa 6—12 Kanoner); Slup; ogs. overh. hurtigsejlende eenmastet Skib med stort Sejlareal.

Kutuchta, Mongolernes gejstlige Overhoved, som dog staar under den som en Gudbom tilbedte Dalaï-Lama el. Lama-Erembur-schin, der under kinesisk Overherredømme regerer i det nordlige Tibet. Af næsten lige Anseelse er i det sydlige Tibet Bogdo-Lama (Taisho el. Teschu-Lama).

Kuvert ꝛc., s. Couv—.

Kux, t. (bøhm., pol. kus, en Bid), Andel i et Bjergværk, en Grubelod.

Kvader el. Kvader-Sten, en i Firkant paa alle Sider, finest dog paa Parement-Siden (ↄ: Pryd- el. Yder-Siden), tilhuggen (firhuggen) Sten (l. quadra [quatuor, fire], Firkant); Kvader-Formationen, (Geol.) en meget udbredt mellemeuropæisk Afdeling af Kridt-Formationen.

Kvadrant, l. (quadrans, en Fjerdedel af et Helt, is. en Fjerdedel af en Cirkel, afskaaren ved to paa hinanden vinkelrette Radier, Fjerdingkreds, Fjerdingbue; Vinkelmaaler, et matematisk Redskab (Udsnit, Sektor) med en i 90° inddelt Bue til at maale Vinkler, f. Eks. Stjernehøjder med; Kvadrantal-Ur, Solur, beskrevet paa en Kvadrant; Kvadrant-Elektrometer, Elektrometer (s. d.), ved hvilket den elektriske Spænding maales paa en Kvadrant.

Kvadrat, l., (en og) et, en ligesidet og retvinklet Firkant (retvinklet Rombe, rombisk Rektangel); ogs. = 2den Potens af en Størrelse; s. Potents; lille firkantet Hue, som de katolske gejstlige bære; (Mus.) Kvadrat el. b quadratum, it. beqvadro, fr. bécarre (eg. b carré), Opløsningstegnet, som hæver Virkningen af et foregaaende ♯ el. ♭; (Bogtr.) Kvadrat (ogs. kaldet Concordants) firkantet Metalstykke, der tjener som Udfyldningsmateriale; magisk Kvadrat, s. u. Magi; de mindste Kvadraters Metode, en vigtig Del af Sandsynlighedsregningen; Kvadrat-Maal, Flademaal, Fladeindhold, Fladefang, hvis Enhed er et Kvadrat: K.-Mil (K.-M. el. □ M.), -Favn, -Alen, -Fod, -Tomme ꝛc. (d. e. et Kvadrat, hvis Side er henholdsvis 1 Mil, 1 Favn, 1 Alen, 1 Fod, 1 Tomme ꝛc.), Flademil, Fladefavn, Fladealen ꝛc.; i Kvadrat, i Firkant (retvinklet), lige saa bred som lang (3 Alen i K. vil sige: i Form af et K., hvis Side er 3 Alen, altsaa hvis Fladeindhold er 9 Kvadrat-Alen); Kvadrat-Rod af et Tal, det Tal, ved hvis Multiplikation med sig selv det første Tal fremkommer; K.-Stat = Areal-Stat; K.-Skin, (Astron.) Halvskin (eg. Fjerdedelsskin) = Kvadratur, s. d.; K.-Skrift (assyrisk Skrift, Ktab Assuri), den i Haandskrifter af den hebraiske Bibel brugelige nyere Bogstavform, forsk. fra Mønt-Skriften og samaritansk Skrift, Ktab Ibri); et Kvadrat-Tal, 2den Potens af et Tal; Kvadration, Forvandling til et Kvadrat; jvf. Kvadratur; kvadratisk, som danner, indeholder el. grunder sig paa eet el. flere Kvadrater; k. Krystalsystem, som har tre Akser, parvis lodrette paa hinanden, de to lige store, men forskellige fra den tredie; kvadratiske Ligninger, Ligninger af 2den Grad, i hvilke den ubekendte Størrelses højeste Potens er den 2den; kvadrato-kubisk Tal, 6te Potens af et Tal: $(a^2)^3 = (a^3)^2 = a^6$; kvadrato-kvadratisk el. bikvadratisk Tal, et Tals 4de Potens; Kvadratur (gr. Tetragonisme, s. d.), Omdannelse af en plan Figur til et Kvadrat med nøjagtigt samme Fladeindhold (Cirklens Kvadratur, ueg. = Aporisma, noget uudførligt, en Umulighed, et Hjernespind, fordi Cirklen ikke paa elementærgeometrisk Maade kan kvadreres); ogs. Beregning af en Talstørrelses 2den Potens el. Kvadrat, s. d.; (Astron.) to Himmellegemers Stilling, naar deres Længdeforskel er 90° (s. Elongation); Maanens Kvadraturer, Halvskinstider, Maanen i første og sidste Kvarter (s. d.); jvf. Aspect; kvadrere (l. quadrare, af quadrus, firkantet), (Mat.) gøre firkantet, forvandle en Flade til et Kvadrat med samme Fladeindhold; bestemme en Flades Indhold (s. Kvadratur); multiplicere en Størrelse med den selv (opløfte til 2den Potens); inddele i Kvadrater; tilhugge Kvader (s. d.); k. en Mur, ved Indsnit med Kvadrer-Jernet i dens Beklædning at efterligne Kvadere.

Kvaksalver, holl. (kwakzalver, af kwaken, snakke, prale, kvække, og zalf, Salve), eg.: en, der stryger med fine Salver, en, der optræder som Læge uden videnskabelig Fordannelse og uden at være berettiget dertil; en Fusker i Medicinen.

kvalificere, Kvalitet ꝛc., s. u. Q.

Kvalster (holl. kwalster), tyk, kvælende Slim.

kvants-vis, holl. (kwant, Skælm), el. paa Kvantsvis, skrømtvis, paa Skrømt.

Kvantum ꝛc., s. u. Q.

Kvart, l. (quartus, —ta, —tum, fjerde), Fjerdedel, Fjerding, Fjerdedels-Maal, Fjerdedelsarks Størrelse, f. Eks. en Bog i Kvart el. in qvarto; (Mus.) den fjerde Tone over Grundtonen (heraf Kvart-sext-Accord, Treklangen i 2den Omvending, o. fl.); Kvart-Cirkel, Opstilling i en Cirkel, ved at gaa kvartvis frem, af de tolv Toner med deres Fortegn, jvf. Kvint-Cirkel; den fjerde Streng (A-Strengen) paa Bratschen og Violoncellen, den tredie Streng paa en Violin (A); (i Fægtek.) Stød el. Hug mod Modstanderens venstre Side; (Kortsp.) fire paa hinanden følgende Kort, som kaldes Qvart major, naar de begynde fra Esset; (Mus.) Kvart foran Navnet paa et Instrument angiver, at det staar en Kvart højere el. dybere end sædvanligt.

Kvartal, ny l. (fr. quartier, quart d'année; l. tempus, spatium trimestre), et, Fjer-

dingaar, 3 Maaneder, især efter Aarets sædvanlige Inddeling; et Fjerdingaars Indtægt el. Udgift, Løn ɔc.; (hos Haandværkere) Lavsforsamling, som finder Sted hvert Fjerdingaar; Byafdeling; Kvartal-Skrift, Tidsskrift, som udgaar 4 Gange om Aaret, Fjerdingaarsskrift; quartaliter, fjerdingaarsvis, fjerdingaarlig, hvert Fjerdingaar.

Kvarter (af fr. quartier, af m. l. quarterium), et, eg. en Fjerdedel, isæ. af en Time (15 Minutter) og en Alen (6 Tommer); Afdeling, Strøg, f. Ex. i en By, i en Lysthave, i et Skjoldmærke el. Vaaben ɔc.; eet af de Maanefifter, hvori Maanen er i Tiltagende eller Aftagende (jvf. Kvadratur); Afdeling af Skibsfolk til Vagt eller Tjeneste paa Skibet; Bolig, Natteły, Herberg i Almindelighed, dog mest for Krigsfolk; Naade, Skaansel paa Livet, der tilstaas en overvunden Fjende (give Kvarter, bede om K.) (i denne Betydning maaske af m. l. gardia, Bevarelse); Kvarter-Frihed, Frihed for Indkvartering; Affendingers og deres Følges Frihed for Indtrængen af Retsbetjente i deres Bolig, ogs. = Asyl-Ret; K.-Mand, Underofficer ved Søværnets Skibstømmermænd; K.-Mester, tidligere den ringeste Klasse af Underofficerer for Matroserne paa Krigsskibe og den regnskabsførende Underofficer i Kavaleriet; kvartergørende, Underofficer, der sørger for at skaffe Soldaterne Kvarter; indkvartere, anvise Bolig, indlægge, indhuse; Kvartet, Quartetto, Quadro, it., og Quatuor, l., (Mus.) Tonestykke for fire Stemmer el. fire Instrumenter, is. for 2 Violiner, 1 Viola og 1 Violoncel; de kvartet-syngende el. -spillende; ogs. = Quadernario, s. d.; Quartettino, it., lille firstemmigt Tonestykke.

Kvarts (holl. kwarts, t. Quarz), en over hele Jorden særdeles udbredt, i forskellige Skikkelser forekommende, meget haard, ofte glasagtig Stenart, Kiselsyreanhydrid (maaske af t. Warze, Vorte).

Kvas(s), russ. (kwass, Syre, sur Drik), en gæret Drik, et Slags Øl i Rusland, tillavet af Vand, Malt, Rug m. m., is. Frugtsaft.

[Kvaser, (nord. Myt.) en viis Mand, skabt af det Spyt, Aser og Vaner, til Tegn paa fremtidig Fred imellem dem, havde udspyttet i et Kar].

[Kvejf, oldn. (mul. i Slægt med fr. coiffe, Hue, Kappe), en Slags Hue; et blødagtigt Menneske].

Kvietisme ɔc., s. u. Q.

Kvilar-Bark, s. Quillaja-Bark.

[Kvilder, isl. (kúgildi, en Ko el. dens Værdi i Faar (6 Malkefaar)), pl., sing.: et Kvilde, Inventariefaar, den til en Gaard hørende Kvægstand (paa Island)].

kvinkelere, holl. (kwinkeleeren), nynne, klimpre.

Kvint, l. (qvintus, —ta, —tum), Femtedel; (Vægt) efter den danske Vægtinddeling (fra 1ste Juli 1861), $^{1}/_{100}$ Pund = 1,28 Kvintin = 5 Gram = 10 Ort; (Mus.) den femte Tone fra Grundtonen opad (heraf Kvint-sext-Accord, Firklangen i 1ste Omvending, o. fl., jvf. Dominant; K.-Jæger, en, der leder i andres Musik efter forbudne Kvinter el. Kvint-Paralleler, ɔ: den Fejl i Komposition at lade to rene Kvinter følge umiddelbart efter hinanden i lige Bevægelse i et og samme Slags Stemmer; smaalig musikalsk Kritiker); den fineste Streng paa Violinen (E) (= Chanterelle, s. d.); (Fægtek.) den femte Stød- el. Hugge-Maade; (Kortsp.) fem paa hinanden følgende Kort af ens Farve; Kvinter, pl., Fægterstreger; Rænker; Kvint-Mager, Rænkesmed; Komponist, der bruger forbudne Kvinter; Kvint-Cirkel, den Cirkel, hvori man, ved at gaa kvintvis frem, gennemløber alle Dur- og Mol-Tonearter med deres Fortegn, indtil man ved den 12te Kvint kommer tilbage til den Toneart, hvorfra man gik ud, jvf. Kvart-Cirkel; Kvint-essen(t)s, af l., eg. den ved kemisk Kunst fem Gange uddragne Finsubstans eller bedste Kraft af noget; det bedste, fineste, ypperligste, ædleste, kraftfuldeste, Kærnen, Kraftuddrag (Udtrykket stammer fra Aristoteles, der foruden sine 4 Elementer antog et 5te [quinta essentia] af en højere, æterisk Natur); kvintessen(t)sere, uddrage Kvintessensen; kunstle. Jvf. Crême de la crême; Kvintet, Quintetto, it., Tonestykke for 5 Stemmer el. Instrumenter.

Kvintin, af l. (skulde eg. betyde: $^{1}/_{5}$), et, en Fjerdedel af et Lod, ældre dansk Vægt, = $^{25}/_{32}$ Kvint = 3,906 Gram.

kvit, s. quitte; kvitte, helt el. delvis lade gensidige Krav gaa op mod hinanden; ogs. = kvittere, eg. gøre fri, fri fra en Forpligtelse, fritage, frikende for; give skriftlig Tilstaaelse eller Bevis is. for Penges Betaling; ogs. drage bort fra, forlade, f. Ex. Skolen, et Embede, en Stilling; Kvittering, fr. Quittance (Kittangs'), skriftligt Bevis el. Tilstaaelse is. for Penges Betaling el. Modtagelse.

Kvotient (—sient), ny l., (Regnek.) Delingstal, Forhold, Brøk, det Tal, som multipliceret med Divisor giver Dividenden; divideres f. Ex. 35 med 8, er 4 den ufuldstændige K., $4^{3}/_{8}$ den fuldstændige K.; Kvotient-Række, s. u. Progression.

Kvæde (t. Quitte, l. Cydonia, s. kydonisk), Planteslægt af Kærnefrugtfamilien med spiselig Frugt (kun syltet); Frøenes Slim bruges i Medicinen m. m., Stammen til Podning.

Kvæker, eng. (quaker, af quake, skælve, altsaa: Skælver, et Øgenavn paa Grund af den religiøse Begejstrings Ytring hos Kvækerne i Skælven og Trækninger, jvf. Shakers; efter andre paa Grund af, at Fox, stillet for Retten, advarede Dommerne med Tilraabet: Skælv for Herrens Ord!), Tilhænger af det 1649 af Skomageren George Fox i England stiftede Trossamfund, som (med Hensyn til Joh. 15, 14) kalder sig selv Vennesamfundet; Kvækerisme, Kvækernes Lærdom el. Sekt, til hvis Særkender det hører at betragte Bibelen kun som et Genskin af det „indre Lys“, som „Kristus i os“ tænder til vor Retfærdiggørelse og Helliggørelse, at forkaste Sakramenterne og det udvortes Kirkesamfund, ikke at ville aflægge Ed el. gøre Krigstjeneste el. betale Tiende, men at stræbe efter at føre et strengt, sædeligt Liv og virke i mangfoldig menneskekærlig Retning (f. Ex.

mod Slaveriet, mod Krig, til Fængselsvæsenets Forbedring ꝛc.).
Kvæstion, Kvæstor ꝛc., s. u. Q.
kyanisere (keiænisere), eng., mætte Træ med en Opløsning af Kviksølv-Sublimat i Vand, for derved at sikre det mod at angribes af Trøske og Svamp (efter Opfinderen, Englænderen Kyan).
Kyanöl = Anilin, s. d.
Kyano-meter, s. Cyanometer.
kyatho-disk, gr. (kyathos, Øse), bægerdannet; s. cyath—.
Kybele = Cybele.
Kybo-manti, gr., Spaadom af Terninger (s. Kubomanti).
kydoniske Æbler, sandsk. Kvæder, helligede Afrodite, brugte som Bryllupsgaver (Navn af Kydonia paa Kreta).
Kyema, gr., et, = Embryon, s. d.; Kyesiologi, Lære om Svangerskab (kyesis).
Kyfi, ægypt., et, Røgelsesstof hos de gamle Ægyptere.
Kyklöp ꝛc., s. Cykl—.
Kylistik, gr. (kylindein, vælte, rulle), den Kunst at vende Møller, gaa paa Hænderne ꝛc. (s. Culbute).
Kylix, gr., et mindre, toøret Drikkekar med Fod.
Kyllosis, gr. (kyllos el. kylos, krum), (Lk.) Lemmernes unaturlige Krumning, isr. Benenes.
Kylo-graphi, gr. (kylos, krum), Trykning med Valser.
Kymbe el. Kymbion, gr., en, et, en langagtig, baadformet, dyb Skaal uden Hank.
kymig, nt. (küm el. küme, mat, svag, især om Fisk), (Haandværkerspr.) sløj til Arbejdet.
Kümmel, t., Kommen, Kommenbrændevin.
Kymo-graph, gr. (kyma, Bølge), Redskab til mekanisk Selvoptegning af visse Bevægelser (Kviksølvets Stigen og Synken i et Manometer, Pulsen ꝛc.).
Kymrer(e), pl., den keltiske Folkerace i Wales (Cymraig); kymrisk Sprog lever endnu i Wales og Bretagne (uddød i Cornwallis).
Kyn-alopeko-machi, gr. (kyon, Hund; alopex, Ræv; mache, Kamp), Hunde- og Ræve-Fejde.
Kyn-anche, gr. (kyon, Hund; anchein, kvæle), (Lk.) Luftrørs-Betændelse (med opsvulmet og udhængende Tunge); Kyn-anthropi, Vanvid, hvori den syge indbilder sig at være en Hund.
Kyndel-misse, oldn. Kyndilmessa (af m. l. Missa candelarum), Lysmesse, = Candel-Messe. S. Purificatio Mariæ.
Kyn-egetik, gr. (kyon, Hund; agein, føre), Jagtkunsten; kyn-egetisk, Jagtvæsenet vedkommende.
Kyniker, gr. (kyon, Hund), ordret en Hundefilosof, Øgenavn paa en filosofisk, af Antisthenes stiftet, Sekt i Grækenland, der holdt alt naturligt for anstændigt og tilladt, men søgte at indskrænke Livets ydre Fornødenheder til det mindst mulige; et skamløst, usædeligt Menneske; kynisk, eg. hundsk, køteragtig; skamløs, uanstændig, smudsig, uhumsk, utugtig, uhøvisk; Kynisme, en kynisk, uanstændig, uhøvisk Handle- og Leve-Maade, Køteragtighed, Uhøviskhed, Svineri.
Kyno-glossum, gr. (kyon, Hund), (Bot.) Hundetunge; Kynographi, Kynologi, Beskrivelse over, Lære om Hunden; Kynolyssa, Hundegalskab; Kynomachi, Hundekrig; Kynophil, Hundeven; Kynophori, Hundebæren, fordum en Straf; Kyn-orexi, Hundesult, Ulvesult; Kynos-ura, eg. Hundehale; Polarstjernen; deraf Ledestjerne, Øjemærke.
Kyo-phori, gr., (Lk.) eg. Bæren (phora) af Livsfrugten (kyos); Svangerskabstid; Kyotrophi, Livsfrugtens Ernæring (trophe).
Kype, t. (Küpe, af l. cupa, Fad, Kar), Farvekedel; Farvebad.
Kypello-machi, gr. (kypellon, Bæger), Bægerkamp, Drikken om Kap.
Kyper, Vin-Kyper, t. (Küper el. Küfer, af Küpe, s. Kype), Mand, som er kyndig i Behandling af Vine, deres Lagring, Forskæring, Aftapning m. m., Vintappersvend; kypre, udføre en Kypers Arbejde; ogs. forfalske Vin.
Kyphonisme, gr. (kyphos, krum), Krumslutning (en Tortur i Kristenforfølgelserne, under hvilken den pinte ofte tillige, besmurt med Honning, udsattes for Insektstik).
Kyphosis, en, el. Kyphöm(a), gr., et, Rygrads-Krumning, Pukkel; kyphotisk, lidende af K.
Kypris, s. Cypris.
Kyrads, s. Cuirasse.
Kyrber, gr. (kyrbeis), pl., = Axoner, s. d.; ogs. om enhver med Indskrift forsynet Søjle.
Kyrenaïkere, pl., Tilhængere af en filosofisk Skole, stiftet af Aristippos fra Kyrene; paa Grund af deres Lære kaldtes de ogsaa Hedonikere el. Hedonister (s. Hedonisme).
Kyriake, gr., s. Kirke.
Kyrië, gr., = „o Herre“! (i den katolske Kirke Navn paa den første Del af Messen (s. d.); jvf. ogs. Credo; Kyrië eleïson! (—eleeson), Herre, forbarm Dig! Kyrielle, gr.-fr., = Litanie, s. d.
Kyrio-logi, gr. (kyrios, mægtig over, Herre; gyldig; egentlig, i den oprindelige Betydning), den almindelige, egentlige el. Hoved-Betydning; kyriologisk, at forstaa i egentlig Mening, i det egentlige Udtryk, ikke figurlig; i naturlig Fremstilling.
Kyro-pædi, gr., Kyroses († 401 f. Kr.) Ungdomshistorie (et græsk Værk af Xenophon).
Kyrtoma, s. C—.
Kyst-algi, gr., (Lk.) Smerte (algos) i Urinblæren (kystis); Kyst-ana-strophe, Urinblærens Krængning (strophe); Kyst-aucheno-tomi, gr. (auchen, Hals, Blærehals-Snit; Kyst-hæmor-rhoïder, pl., Blodflod af Blæren, ogs. Kyst-hæmor-rhagi, s. Hæmorrh—.
Kysthitis, gr., Betændelse af Moderskeden (kysthos).
Kystika, gr., pl., Midler mod Urinblære-Sygdomme; ogs. Blæreorme.
Kystis, gr., Pung, Blære; is. Urinblære; ogs. Bælgsvulst; kystiske Svulster, Bælgsvulster; Kystitis, Blære-Betændelse.
Kysto-cele, gr. (kele, Brok), Blære-Brok; Kyst-odyni = Kyst-algi; Kysto-lithiasis, Blæresten-Syge, Sten (lithos) i Blæren; Kyst-onkus, Svulst i Blæren; Kysto-paralysis el. Kysto-plegi, Lamhed i Blæren;

Kysto-phthisis og Kysto-phtoë, Blære-Svindsot; Kysto-ptosis, gr. (ptosis, Fald, af piptein, falde), Blære-Fremfald; Kystor-rhagi, Blødning af Blæren; Kystor-rhexis, gr. (rhegnynai, sprænge), Blærens Springen, Rift i Blæren; Kystor-rhoe el. —rhe, Urinflod; Kysto-spasmus, Blærekrampe; Kysto-tom, Blæresnit-Kniv; Kysto-tomi el. Kystio-tomi, Blæresnit.

Kæff, tyrk., taus Henstyrken i Naturbetragtning; jvf. dolce far niente.

Kæmmerer(er) el. Kæmner = Camerarius, s. d.; Kæmneri, et, Forvaltning af en Bys, Menigheds el. Stiftelses ɔc. Indkomster.

Kæmper, Kæmfer, t. (Kämpfer), (Bygnk.) den øverste Del af en Pille, der støtter en Hvælving; K.-Linie, en Hvælvings Fødsels-linie; K.-Sten, Kragsten, der støtter en Bue el. Hvælving.

Kænguru, Slægt af Pungdyrenes Orden (K. skal betyde „kan ikke forstaa", Australiernes Svar paa Cooks Spørgsmaal om Dyrets Navn).

kænozoisk, s. kainozoisk.

Kætter (af Kathar, s. d.), særtroende, vrangtroende.

Kø, s. Queue.

Køje, holl. (kooi, af l. cavea, Hule), Skibsseng (Standkøje og Hængekøje); ogs. et Net til Fuglefangst, der bruges paa Vesterhavsøerne.

Køllert, t. (Koller, eng. collar, af l. collum, Hals), Trøje, Lædertrøje.

Kønrøg, t. (Kienruss, Røg, Sod af Fyrretræ [Kien]), Kul, dannet ved Forbrænding af stærkt sodende Brændstoffer; Sod.

[Køter (af oldn. kot, Hytte), eg. Husmandshund; Hund af tilfældig blandet Race].